ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

Sri Nanak Parkash

ਕ੍ਰਿਤ:

ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

By

Bhai Santokh Singh

ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸਮਰਪਿਤ
ਵਲੋਂ: ਭਾਈ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

Made available for all users
In sweet Memory of

His Holiness Sant Kishan Singh ji
(Rara Sahib)

by

Bhai Baljinder Singh ji

Click here to ontinue

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

(ਵਲੋਂ: ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ)

ਤਤਕਰਾ ਪੂਰਬਾਰਧ

(ਸੰਖੇਪ ਅਧਯਾਜ ਲਿੰਕ: ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਤਤਕਰਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਤਤਕਰਾ ਪੂਰਬਾਰਧ ਉਤੇ ਕਲਿਕ ਕਰੋ ਜੀ)

ਤਤਕਰਾ ਉਤਰਾਰਧ

(ਸੰਖੇਪ ਅਧਯਾਜ ਲਿੰਕ: ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਤਤਕਰਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਤਤਕਰਾ ਉਤਰਾਰਧ ਉਤੇ ਕਲਿਕ ਕਰੋ ਜੀ)

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸ੍ਰੋਤ ਅਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਅਮੋਲਕ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਵੀ ਉਤਨੀ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸ੍ਰੋਤ ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡਮੁੱਲਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਅਦਭੁਤ ਵਿੱਦਵਤਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਵਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਮੁਕੰਮਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ, ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਆਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਮੂਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਦਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਉੱਪਰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣਾ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮੂਲ ਪਾਠ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਪੰਕਤੀ ਛੇਦ ਅਤੇ ਪਦ ਛੇਦ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਕੁ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਬੇਲੋੜੇ ਅਤੇ ਮਨਮੱਤ ਵਾਲੇ ਅੰਸ਼ ਕੱਢ ਕੇ ਇਸਦੀ ਸੋਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੁੱਛ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਰਤਨ ਡਾ: ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਯਾਯ, ਟਿੱਪਣੀਆਂ, ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਫੁੱਟਨੋਟ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੇ ਕੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨਾਲ ਕੋਈ ਛੇੜ ਛਾੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਤਤਕਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਕੁਝ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਬਣਾਇਆ ਤਤਕਰਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਕ-ਨੰਬਰ ਨਾਲ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਯਾਯ ਤੱਕ ਸਿੱਧੀ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਆਸਾਨ ਲਿੰਕ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਮੰਜ਼ਿਲ ਹਾਲਾਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਅਜੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦੋਵੇਂ ਗੁਰਬਿਲਾਸ (ਪਾ: ੬ ਅਤੇ ਪਾ: ੧੦), ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ, ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ, ਸਿੱਖ ਰਹਿਤਨਾਮੇ,

ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ... ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਟੀਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਹੋਰ ਮੂਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ। ਕਾਰਜ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸੀਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਆਸੀਸ ਨਾਲ ਹੀ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਉੱਪਰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਵਲੋਂ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ, ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਜੋ ਕਿ ਹਾਲਾਂ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਲਾਈਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਹੁਣ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹਰ ਨੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ ਅਤੇ 'ਹਉ ਮੂਰਖ' ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਕਾਰੇ' ਲੱਗਿਆ ਰਹੇ:

ਪੂਰੀ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਡਰ ਘਾਟੇ ਦਾ, ਡਰ ਨਹੀਂ ਅੱਧੀ ਤਾਈਂ।
ਰੱਬਾ! ਪਿਆਰ ਮੇਰੇ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ, ਪੂਰੀ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਦਾਸ
ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਮਸਰ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਤਤਕਰਾ ਪੂਰਬਾਰਧ

ਤਤਕਰਾ ਉਤਰਾਰਧ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖ੍ਯਤੇ।

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਅਥ-ਇਹ ਇਕ ਪੁਰਾਤਣ ਮੰਗਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਕਈ ਹਨ:- ਹੁਣ, ਅਨੰਤਰ, ਵਧੇਰੇ, ਤਦ, ਨਿਸ਼ਚੇ, ਉਪ੍ਰਾਂਤ, ਪਰ, ਆਦਿ।

ਅਰਥ: ਹੁਣ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ (ਭਾਵ, ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

ਅਧ੍ਯਾਯ ਪਹਿਲਾ

੧. [ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ, ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਧ੍ਯਾਇ]

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

{ਅਧ੍ਯਾਯ ਧਿਆ, ਪੋਥੀ ਦਾ ਭਾਗ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਧ੍ਯਾਯ] }

ਇਸ ਧਿਆ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਮੰਗਲ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚਾ ਹੀ:-

'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ*, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ, ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਧ੍ਯਾਇ'

ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ 'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿੰਮਾ ਵਰਣਨ' ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਂਡ। ਇਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮੰਗਲ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਿਖੇੜਵਾਂ ਤੇ ਸਾਫ ਸਮਝ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹਰ ਮੰਗਲ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਚੱਲਾਂਗੇ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾਂ ਆਦਿ ਸਿਰਲੇਖ ਬੀ ਸੂਚਤ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਮੰਗਲ ਜੋ ਨਿਰਾ ਇੱਕ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਅੱਡ ਅੱਡ ਪੰਦਰਾਂ ਮੰਗਲ ਦਿੱਸ ਪੈਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ।

(ੳ) 'ਅਪਨੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ' ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਗਲ।

ਅਰਥਾਤ-ਉਹ ਮੰਗਲ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ 'ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ' ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਏਕੁੰਕਾਰਾ* ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਚੁ ਹੋਇ।

---

*ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਣ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪਦ ਯਾ ਛੰਦ ਜੋ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥਾਕਾਰ ਲਿਖੇ। ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਨੋਕਾਮਨਾਂ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੂੜ੍ਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਅਪਣੇ ਕਾਰਯ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਮੁੱਸ਼ਕਤ ਤੇ ਮਜਬੂਰੀ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ' ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰੰਥਾਕਾਰ ਦੀ ਇਸ਼੍ਟਾਪਤੀ ਤੇ ਆਸ੍ਤਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਬੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਕੂੰ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ੧੪ ਮੰਗਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥਾਕਾਰ ਜੀ ਸਿੰਘ ਹਨ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਉਪਾਸਕ ਹਨ, ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ-(੧) ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼-ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਯਾ ਸਰਗੁਣ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਣਨ ਯਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩. ਅਤੇ ੨੯। (੨) ਅਸ਼ੀਰਵਾਦਾਤਮਕ-ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਲ੍ਯਾਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਯਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਵੇ, ਆਦਿਕ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩੨. । (੩) ਨਮਸਕਾਰਾਤਮਕ-ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਦਬ, ਸ਼੍ਰਧਾ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਵੇ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੫।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ[+] ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸ਼ਨ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਏਕੁੰਕਾਰਾ ਏਕ + ਓਂ + ਕਾਰ + ਆ । ਏਕ ੧। ੧ੳ ਵਿਆਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅਕਾਲਪੁਰਖ। ਕਾਰ ਕੇਵਲ। ਆ ਹੈ] ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ।

ਸੂਚਨਾ-ਏਕੁੰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੇਖ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦਾ ਧਿਆ ੩, ਅੰਕ ੨੦।

'ਏਕੁੰਕਾਰ' ਪਦ ਦੇ ਏਹ ਰੂਪ ਬੀ ਹਨ-ਏਕੋਂਕਾਰ, ੧ੳ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੱਤਿ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕ੍ਰਿਪਾ।

ਸਚੁ ਸੱਤਯ। ਜੋ ਅਸੱਤਿ ਨ ਹੋਵੇ। ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ ਅਬਾਧ ਰੂਪ ਜੋ ਹੋਵੇ (ਅਕਾਲਪੁਰਖ)। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਤਯ]

(ਅ) ਨੇਕੀ, ਭਲਿਆਈ, ਆਨੰਦ, ਸੁਖ।

ਸਚੁ ਹੋਇ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਤੇ+ ਜੈ, ਜਿੱਤ। ਫਾਰਸੀ, ਫਤਹ]

ਵਿਘਨ ਰੁਕਾਵਟਾਂ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ। ਕਿਸੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵਿਚ ਅਟਕ ਪੈਣੀ ਯਾ ਮਨੋਰਥ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਾ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਵਿਘ੍ਨ]

ਵਿਨਾਸ਼ਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਵਿਨਾਸ਼ਿਨ੍]

ਸੋਇ ਉਹੀ। ਇਸ 'ਸੋਇ' ਪਦ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ 'ਏਕੁੰਕਾਰਾ' ਵੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹੀ 'ਏਕੁੰਕਾਰ' ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੱਚ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਉਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ), ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ (ਸਦੀਵ) ਫਤੇ ਹੈ, (ਸਦੀਵ ਫਤਹ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰਬੱਤ) ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਉਹੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਇਹ ਤਾਂ ਹਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ। ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਕਟਾਖਯ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੋਹੇ ਨੂੰ ਲਿਖੀਏ, ਤਾਂ ਐਉਂ ਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ:-

'੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤਿਹਿ (ਪ੍ਰਸਾਦਿ) ਸਚੁ ਹੋਇ।

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ' ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸ਼ਨ ਸੋਇ।

ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਫ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ-

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

੧ੳ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਦੋਹਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ[*]। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ:- ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਅਕਸਰ ਵੇਰ '੧ੳ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ

---

[*]ਇਹ ਪਾਠ ਛਪੇ ਹੋਏ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਤੋਂ ਬੀ ਇਹ ਪਾਠ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਲੇਖਣੀ ਲਿੱਖਤ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਜੋੜ 'ਏਕੋਂਕਾਰ' ਅਸੀਂ ਜਿਲਦ ੧ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾਂ' ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੨੩ ਪਰ ੧੨ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦਰਸਾ ਆਏ ਹਾਂ

[+]ਛਪੇ ਹੋਏ ਅਕਸਰ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੋ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਪੰਡਤ ਜੀ) ਦੇ ਸੰਚਯ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਪਾਠ 'ਫਤੇ' ਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਫਤਹ' ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਏ।

ਹੈ, ਅਤੇ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ '੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਈਂ '੧ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਦੋਇ ਮੰਗਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ, ਪਰ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ-ਗੁਰੂ-ਅਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ-ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮੰਗਲ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਦੋਹੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਸਦਾ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਮੰਗਲ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨਾਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਜਗਾ ਦੇਣੀ ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤੀ ਦਾ ਕਟਾਖਯ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਰਥ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- '੧ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਜੋ ਮੰਗਲ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, '੧ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਜੋ ਮੰਗਲ ਹੈ ਉਹ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਵੇਰਵਾ ਐਉਂ ਹੈ:-

[ਸਤਿ] ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ ਅਬਾਧ ਰੂਪ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ 'ਸਤਯ' ਹੈ।

[ਗੁਰੂ] ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਸਿੱਖਜ਼ਾ ਦਾਤਾ, ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਬੁਧਿ ਵਿਚ ਆਤਮ ਸਿੱਖਜ਼ਾ ਦੇਣਹਾਰਾ ਗੁਰੂ, ਜੋ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਬੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹ

[ਏਕੁੰਕਾਰਾ] ੧ੴ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ-

ਇਕ ਹੈ ਅਰ ਵਜ਼ਾਪਕ ਹੈ ਅਰ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਲਈ '੧ੴ'

ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਯਾ ਸਰੂਪ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, । ਤਿਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ] ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ-

[ਸਚੁ] ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਰੂਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਪ੍ਰਾਪਤ। ਹੋਇ] ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

[ਸੋਇ] ਉਹੀ, ਭਾਵ-ਏਕੁੰਕਾਰਾ।

[ਵਾਹਿਗੁਰੂ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਆਦਿ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਕਥਨ ਕਹਿਣ ਤੋ ਪਰੇ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ।

[ਫਤੇ] ਸਦੀਵ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਨਿਰਵਿਘਨ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਨਿਰਸੰਸੇ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਭਾਵ-ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਉਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸਦੀ ਸਦਾ ਜਿੱਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਘਨ ਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਦੀ ਸਦਾ ਜਿੱਤ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਸਦਾ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਉਹ ਜਿੱਤ ਦਾ ਦਾਤਾ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਬੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਸੰਛੇਪ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣਿਆਂ ਕਿ:-

ਸੱਚ ਦੀ (ਅਥਵਾ ਸੁਖ ਦੀ) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਦੋਇ ਵਸਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, ਜੋ ਦੋਏ ਮੰਗਲ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੇ ਹਨ। 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤੇ 'ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸ਼ਨੰ' ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਫਲ ਹਨ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਲੋੜਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਬਹੈਸੀਅਤ ਸਿੱਖ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਨਿਰਵਿਘਨਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਫਿਰ ਓਹ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕੌਤਕਾਂ ਦਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਤਾਣ ਲਗਦੇ ਸੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਰ ਅਪਣੇ ਉੱਦਮ (ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ) ਦੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ

*ਸਬੂਤ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਲਿੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪੇ ਵਾਰਤਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹੋ ਮੰਗਲ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- '੧ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥ ' ਅਤੇ ਨੌਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਏਹੋ ਦੋਵੇਂ ਮੰਗਲ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਲੋੜ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਦੋਇ ਆਸ਼ਜਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਅਪਣੇ ਇਸ੍ਟ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਆਦਿ ਥਾਉਂ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ, ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਸੱਤਜਾ, ਮਹਾਤਮ ਅਰ ਅਪਣੀ ਲੋੜ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ-ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਦੋਹੇ ਦੇ ਏਹ ਅਰਥ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ:-

(ੳ) ਏਕੁੰਕਾਰ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿਖੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ। (ਯਥਾ-'ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਾਯਉ') ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੱਚ (ਅਥਵਾ ਸੁਖ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ (ਏਕੁੰਕਾਰ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਰੂਪ) ਹੈ, (ਜਿਸ ਦੀ ਸਦਾ), ਫਤੇ ਹੈ, (ਸਦਾ ਫਤੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬੀ) ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਏਕੁੰਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਅਤੇ) ਉਹੀ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਸਦਾ ਜੈ ਹੈ।

(ਅ) 'ਕਾਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਰ੍ਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਵਿਦਜਾ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਸਾਣ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚਤੁਰਤਾ ਵਿਚ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਐਸੇ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਅਪਣੀ ਚਤੁਰਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਟੱਪਕੇ, ਕਦੇ ਕਾਰਣ ਕਦੇ ਅਕਾਰਣ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮਾਨੋਂ ਮਨ ਬੁੱਧਿ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ; ਯਾ ਐਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਮਨ ਬੁੱਧਿ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਸੱਤਜਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਚਮਕਾਰਾ ਮਾਰ ਉਠਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਾਲਤ ਕੁਛ ਅਕਹਿ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਵਜਾਖਯਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉਹ ਲੰਘੇ, ਉਹ ਬੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਉੱਤੇ, ਮਨ ਉੱਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੋੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਖਜਾਲ, ਅਚਰਜ ਵਲਵਲੇ ਤੇ ਅਜੀਬ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਉੱਚ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਉੱਚਾ ਸੰਗੀਤ ਉਤਰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਉੱਚੀ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਉੱਚੀ ਮੂਰਤਿ ਤ੍ਰਾਸ਼ੀ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਸਾਰੇ ਕਲਾਕੌਸ਼ਲ ਯਾ 'ਕੋਮਲ ਉਨਰ' ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ, ਇਹ ਗਲ ਹਰੇਕ ਕਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ।

ਆਦਿ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪਛਮੋਤ੍ਰ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਆਰਯ ਕੁਲ ਨਾਮੇ ਦੇ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਕੇ ਵੱਸੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਸਨ; ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਗੀਤ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮਜ਼ਹਬੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਵੇਦਾਂ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਹੈ (ਕਿ ਓਹ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਸਨ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਸੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਚੇ ਸਨ ਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਓਹ ਉੱਤੋਂ ਇਸੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਣੇ ਸਨ) ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਇਹੀ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਗੀਤ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਵੇਦ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਕੇ ਤੱਕੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਣ ਨੂੰ, ਜੋ ਅਣਡਿੱਠ ਵਿਚ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ, ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਮਾਂ 'ਵਾਚ' ਦੱਸੀ ਗਈ। 'ਵਾਚ' ਯਾ 'ਵਾਕ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬਾਣੀ, ਪਰ ਉਹ ਬਾਣੀ ਵੇਦ ਵਿਚ ਇੱਕ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ ਸੱਤਯਾ ਯਾ ਵਜਕਤੀ ਬੀ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਵੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਸਰਸਵਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੱਕ ਫੈਲ ਗਏ, ਤਦ ਓਸ ਥਾਂ ਤੇ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਦਜਕ ਤਰੱਕੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੋਈ, ਯੱਗ ਤੇ ਮੰਤਰ ਉਚਾਰਨ

ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਵਧਿਆ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਇਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਇੱਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਸਰਸਵਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਤੋਂ 'ਮੰਤ੍ਰ' ਤੇ 'ਸਾਮ' ਤੇ 'ਰਿਚਾ' ਅਰਥਾਤ ਗੀਤ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਜੋ ਨਦੀ ਸੀ, ਓਸਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਓਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਦ੍ਰਿਜ਼ਜ ਰੂਪ ਲੈਕੇ ਵਜਕਤੀ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਓਹ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ ਵੀ ਮੰਨੀ ਗਈ। ਕੁਛ ਕਾਲ ਪਾ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਦੇਵੀ 'ਵਾਚ' ਤੇ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ' ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਰੂਪ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ' 'ਵਿੱਦਜਾ-ਕਵਿਤਾ-ਵਕੱਤ੍ਰਤਾ' ਦੀ ਦੇਵੀ ਵਰਣਨ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ 'ਅਗੰਮ ਬੁੱਧੀ' ਦੇਣ ਲਈ, 'ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਹਾਮ' ਦੇਣ ਲਈ ਇਸਦੇ ਆਵਾਹਨ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਮਗਰਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਕ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਵਿਦਜਾ ਦੀ ਦੇਵੀ*) ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਸੀ, ਬੜੇ ਪ੍ਰਯਤਨ ਨਾਲ ਓਸਨੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕੀਤੀ ਤੇ 'ਭਰਤ' ਮੁਨੀ ਉਤੇ ਵਾਰਦ ਹੋਕੇ ਓਸ ਨੇ 'ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ' ਤੇ 'ਬੋਲੀ' ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸੁਸਿੱਖਜਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਜਾ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ 'ਭਾਰਤੀ' ਹੋਇਆ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ ਭੀ ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੀ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਸ਼ਾਰਦਾ ਭੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ:- ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਦਜਾ ਵਿਗਜਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰ (ਤੱਤ੍ਵ) ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ+। ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਬਲੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀ ਬਲੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਯਾ ਓਸਦੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦਜਾ, ਕਵਿਤਾ, ਉੱਚ ਖਯਾਲੀ ਦੀ ਆਵੇਸ਼ਤਾ ਯਾ ਆਵੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਯਾਚਨਾ ਹੀ ਰਹੀ। ਸਮੇਂ ਬਦਲਦੇ ਗਏ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹਾ ਵਰਹੇ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ; ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸਭਜਤਾ ਦੇ ਕਈ ਰੰਗ ਹੋਏ, ਮਤ ਭੇਦ ਬੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਏ, ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕਵੀ ਹੋਏ, ਇਸ਼ਟ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਖੇੜਵੇਂ ਤੇ ਅੱਡਰੇ ਅੱਡਰੇ ਹੋਏ ਪਰ ਅਣਡਿੱਠੇ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਆਵੇਸ਼ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸ਼ਾਰਦਾ ਯਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ' ਇਹੋ ਇਕ 'ਅਰੂਪ ਵਜਕਤੀ ਦੇ ਖਿਆਲ' ਵਾਲਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਮਤ ਦੇ ਭੇਦ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਇੱਕੋ ਰਿਹਾ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਫਰਕ ਤੇ ਨਿਖੇੜਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਮਜ਼੍ਹਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਗਿਆ। ਅਰਥਾਤ-'ਸਾਰਦਾ' ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕੋਈ ਮਜ਼੍ਹਬ ਯਾ ਮਤ ਯਾ ਦੀਨ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆਂ, ਬਲਕੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਮਤ ਭੇਦਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਇਕ 'ਕਾਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸਾਂਝਾ 'ਮਨੋ-ਹੁਲਾਸ' ਰਿਹਾ।

ਉੱਪਰ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਹਿੰਦ ਦਾ ਹਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਸੁਣੋ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਇਸ ਖਿਆਲ ਦਾ ਕਿੰਵ ਹਾਲ ਰਿਹਾ:- ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਸਭਜਤਾ ਯੂਨਾਨ (ਗ੍ਰੀਸ) ਦੀ ਹੈ, ਓਸ ਤੋਂ ਮਗਰਲੀ ਰੋਮ ਦੀ, ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਸਭਜਤਾ ਮਾਨੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਧੀ ਤੇ ਦੋਹਤੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਯੂਨਾਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਓਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਇਹੋ ਹਿੰਦ ਵਰਗਾ ਖਿਆਲ ਸ਼ਾਰਦਾ* ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯੂਰਪ ਵਾਲੇ (muse) ਮਯੂਜ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਾਤੀਨੀ ਪਦ ਹੈ-ਮਯੂਜ਼ਾ (musa) ਤੇ ਯੂਨਾਨੀ ਪਦ ਹੈ-ਮੌਸਾ (mousa)[ਯੂਨਾਨ ਵਿਚ ਮਯੂਜ਼ ਪਹਿਲੇ ਇਕ

---

*ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਹੈ' ਇਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ।

+ਮਹਾਂਭਾਰਤ (ਸਾਲਯਪਰਵ ੧੨੯੨੦) ਵਿਚ ਸੱਤ ਸਰਸ੍ਵਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ-ਸੁਪ੍ਰਭਾ, ਕਾਂਚਨਾਕਸ਼ੀ, ਵਿਸ਼ਾਲਾ, ਮਨੋਰਮਾ, ਓਘਾਵਤੀ, ਸੁਰੇਣੁ, ਵਿਮਾਲੋਦਕਾ।

*ਓਡੇਸੀ ਜੈਸੀ ਪੁਰਾਤਣ ਕਵਿਤਾ (ਦੇ ੨੪-੬੦) ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੀ, ਫਿਰ ਤ੍ਰੈ ਸਨ+ ਤੇ ਫਿਰ ਨੌਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਜ਼ਯੂਅਸ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਤੇ ਕੁਆਰੀਆਂ++ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਏਹ ਨਵੇਂ* ਦੇਵੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ 'ਜ਼ਯੂਅਸ' ਨਾਮੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਜਗਵੇਦੀ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਏਹ ਦੇਵੀਆਂ ਜ਼ਯੂਅਸ ਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਇਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੇ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਤੇ ਜਨਮ ਦੇ ਹਾਲ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੀਰਾਂ ਤੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੂਤ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਵਿਦਯਾ, ਸੁਹਣੇ ਵਲਵਲੇ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਨੂੰ ਐਪੋਲੋ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਅਗੁਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਟੁਰਦੀਆਂ ਬੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਐਪੋਲੋ' ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ''ਮਯੂਜ਼ਾਗੈਟੇਸ'' (ਅਰਥਾਤ ਮਯੂਜ਼ਾ ਦਾ ਆਗੂ) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਦੋ ਮੁਕਾਮ ਸਨ: ੧. ਅਲੰਮਪੀਅਸ ਪਹਾੜ ਦੇ ਢਲਾਨ ਉੱਤੇ, ਲਿਇਥਥ੍ਰੋਨ ਤੇ ਪਿੰਪਲੇਇਆ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ। ੨. ਹੈਲੀਕੋਨ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਅਸਕਰਾ ਤੇ

ਥੈਸਪੀ ਦੇ ਪਾਸ, ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਥੈਸੇਲੀ ਤੇ ਇਟਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਜਾ ਮੰਦਰ ਬਣੇ ਸਨ। ਹਿੰਦ ਦੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਵਾਂਙੂੰ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਵੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੈਂਦੀਆਂ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤਰੰਗ, -ਜਦੋਂ ਕਿ ਓਹ ਕੋਈ ਪੋਥੀ ਲਿਖਣ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਮੰਗਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਵਾਹਨ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ, ਨਿਬਾਹ, ਰਸ ਤੇ ਉੱਚ ਖਯਾਲੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਯਾਂ ਕਠਨ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਛੁਹਣ ਤਾਂ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਬੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਯੂਨਾਨ ਤੋਂ ਟੁਰ ਕੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਇਟਲੀ ਯਾ ਰੋਮ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਲਾਤੀਨੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਰੋਮ ਤੋਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਕਿ ਸਾਰਾ ਯੂਰਪ-ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਸਤੀ-ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਈਸਾਈ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੇਉਤਾ ਦੇ ਪੂਜਨ ਛੁਟ ਗਏ, ਮੰਦਰ ਗ਼ੈਰ ਆਬਾਦ ਹੋ ਗਏ, ਗਿਰਜੇ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟੱਲ ਖੜਕਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਰੱਬ ਰੱਬ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਤੇ 'ਰੂਹੁਲ-ਕੁਦਸ' ਦਾ ਹੋਕਰਾ ਘਰ ਘਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ 'ਦਿਲ-ਮੰਦਰਾਂ' ਵਿੱਚੋਂ 'ਮਯੂਜ਼' ਦਾ ਮੰਦਰ ਨਾ ਢੱਠਾ। ਇਟਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਡੈਂਟੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਂ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਚ ਮਯੂਜ਼ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਗੇਟਰੀ ਕੈਂਟੋ ੧, ਸਤਰ ੭) ਜਿੱਥੇ ਓਹ ਨਵਾਂ ਹੀ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਲੀਆਪੇ (ਵੀਰ ਚਰਿਤ ਵਰਣਨ) ਦੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਖਾਸ ਹੋਕਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ 'ਪੈਰਾਡਾਈਸ' (ਕੈਂਟੋ ੧, ਸਤਰ ੧੨) ਵਿਚ ਡੈਂਟੇ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਦੇ ਆਗੂ ਐਪੋਲੋ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਅਰ ਮੈਨੂੰ ਉੱਚਾ ਆਵੇਸ਼ ਦੇਹ।

ਡੈਂਟੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਯੂਰਪ ਦੇ ਈਸਾਈਪਣੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਫਰਕ ਆਯਾ, ਈਸਾਈਅਤ ਹੋਰ ਛਾਣੀ ਤੇ ਪੁਣੀ ਗਈ, ਅਰ ਦੇਵਤਾ ਪੂਜਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ, ਈਸਾ ਤੇ ਮਰੀਯਮ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ

+ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਏਹ ਸਨ:- ਮ੍ਨੇਮੇ (ਚੇਤਾ ਸ਼ਕਤੀ), ਮਲੈਟੇ (ਵੀਚਾਰ), ਓਡੇ (ਗੀਤ)।

++ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਈ ਇਕ ਖਯਾਲੀ ਕਵੀ ਜੈਸਾ ਕਿ ਆਰਫੀਅਸ, ਲਾਈਨਸ ਇਆਲੈਮਸ ਆਦਿ ਮਯੂਜ਼ਜ਼ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬੀ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦ ਦੀ 'ਵਾਚ' ਤੇ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ' ਪਹਿਲੇ ਕੁਆਰੀ ਸੀ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਅਰ ਉਸਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਰਣਨ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪੂਜਾ ਬੀ ਬਹੁਤੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ, ਨਵੇਂ ਮਤ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਟੈਸਟੈਂਟ ਹੋਯਾ, ਪਰੰਤੂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਮਯੂਜ਼) ਦਿਲ ਦੇ ਤਖਤੋਂ ਨਾ ਉਤਰੀ। ਯੂਰਪ ਦਾ ਢੇਰ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਾਟੈਸਟੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰੰਤੂ ਕਵੀ ਮਯੂਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਰ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਾਟੈਸਟੈਂਟ ਈਸਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਤ੍ਰਿੱਖਾ ਫਿਰਕਾ 'ਪਯੂਰੀਟੈਨਸ'ਦਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਮਿਲਟਨ' ਨਾਮੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਬੀ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ 'ਲਾਈਸਿਡਸ' ਨਾਮੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਸ਼ਮੇਂ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ (ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼) ਨੂੰ ਜੋ ਜਯੂਪੀਟਰ ਦੇ ਸਥਾਨ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਪਤਾ ਦੇ ਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ 'ਪੈਰਾਡਾਈਸ ਲਾਸਟ' ਨਾਮੇ ਮਹਾਂਕਾਵਜ ਵਿਚ ਵੀ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਐਸੀ ਥਾਵੇਂ ਤਾਂ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਆਲਿਮਪੀਅਨ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਮਜ਼੍ਹਬ ਤੇ ਈਮਾਨ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਉੱਚ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ 'ਆਵੇਸ਼ਕ ਹਾਲਤ' ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰ ਅਪਣੇ ਉਸ ਆਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਰੂਹਾਨੀ ਵਜਕਤੀ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਨਾਮ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਥਜਾ ਚਾਹੋ ਕੁਛ ਆਖੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ 'ਆਵੇਸ਼' ਤੇ 'ਆਵੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਸੱਤਯਾ ਯਾ ਵਜਕਤੀ ਵੱਲੋਂ' ਮੰਨਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ*। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਆਰੰਭਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਵਰਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਓਹ ਆਪ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ, ਅਰ ਬੁਤਪ੍ਰਸਤ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਸ਼ਾਰਦਾ' ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇੱਕ 'ਉੱਚਾ ਹੁਲਾਸ' ਜਾਣਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬੀ ਅਸੂਲ, ਇਸ਼੍ਟਪਤੀ ਯਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ਼੍ਟ ਮੰਨਿਆ, ਨਾ ਮੰਨਣੇ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ, ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੇ ਈਮਾਨ ਦਾ, ਅਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਯਕੀਨ ਦਾ ਪਤਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੫ ਅਤੇ ੩੦ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-

ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ 'ਗਤਿ ਦਾਯਕ+' ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀ ਮਨ ਰਾਈ ॥ ੨੫ ॥

....

ਅਬ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ੩੦ ॥

ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਐਉਂ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:-

(ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ:-)

ਕਿੰਕਰ ਉਤਾਰਿ ਪਾਰ ਦੀਜੀਏ ਦਿਦਾਰ, ਨਿਜ ਲਾਗੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤਾਰ ਛੋਰੀ ਆਸ ਹੋਰੀਆ।
ਪਰਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸਭ ਥਾਂਵ ਨਿਰਧਾਰ ਕਰ, ਮੋਖ ਕੇ ਉਦਾਰ ਤੁਮ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੀਆ ॥ ੩੨ ॥

---

*ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ, ਰਿਗ ਵੇਦ, (੧੦. ੧੨੫) ਜਿੱਥੇ 'ਵਾਚ' ਆਖਦੀ ਹੈ-ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਬਨਾ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਰਿਸ਼ੀ ਤੇ ਦਾਨਾ ਬਨਾ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ। .... ਜਗਤ ਦੀ ਚੋਟੀ ਉਤੋਂ ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ..... । ਇਸਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਣੇ ਵਾਲਾ 'ਵਾਚ: ', ਯਾ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ' ਯਾ 'ਮਯੂਜ਼' ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ (ਪਿਤਾ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਅਰ ਓਹ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਣ, ਰਿਸ਼ੀ, ਦਾਨਾ, ਅਰਥਾਤ 'ਕਵੀ' ਬਨਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

+ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

ਹੋਰ-ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੭ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ:-
ਕਬਿੱਤ:

ਤੋਸੋ ਨਹੀਂ ਦਾਤਾ ਕੋਊ, ਮੋ ਸੋ ਨ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ,
ਤੋ ਸੋ ਨ ਦਯਾਲੁ, ਦੁਖੀ ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਲਾਈਏ।
ਮੋ ਸੋ ਨਹੀਂ ਕ੍ਰਿੱਤਘਨ, ਤੋ ਸੋ ਉਪਕਾਰੀ ਨਾਂਹਿ,
ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਨਾਥ, ਨਾਥ ਤੋ ਸੋ ਨ ਬਤਾਈਏ।
ਔਗੁਨੀ ਨ ਮੋ ਸੋ ਕੋਊ, ਗੁਨਵਾਨ ਤੋ ਸੋ ਨਹੀਂ,
ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਮੋ ਮੈਂ ਏਕ ਨਹਿਂ ਪਾਈਏ।
ਕਵਿ ਆਯੋ ਹੈ ਸ਼ਰਨ, ਗਹੇ ਧਾਇ ਕੈ ਚਰਨ
ਗੁਰੂ ਤਾਰਨ ਤਰਨ! ਨਿਜ ਹਾਥ ਦੈ ਬਚਾਈਏ ॥ ੨੭ ॥

ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਅਸਾਂ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਸ਼ਾਰਦਾ ਆਵਾਹਨ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ-ਮਜ਼ਹਬ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਵੀ ਮਨ ਦਾ ਹੁਲਾਸ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਈਰਾਨ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਸਤ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਾਕੀ ਤੇ ਮੈਅ (ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਸਾਕੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ' ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਹਰਾਮ ਹਨ, ਪਰ 'ਕਵਿਮਨ ਹੁਲਾਸ' ਉਸੇ ਹਰਾਮ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲੀ 'ਸੁੰਦਰੀ-ਸਾਕੀ' ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਵੇਸ਼ਕ ਹਾਲਤ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਲਾ ਪਿਲਾ ਦੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਕਾਵਯ ਸ਼ਕਤੀ' ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਮਨੋ-ਹੁਲਾਸ' ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ'-'ਕਵਿ ਮਨ ਹੁਲਾਸ'-ਹੈ, ਇਹ ਇਸ਼ਟ ਅਰ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ*। ਆਪਦੀ ਵਿਦਜਾ ਦਾ ਮੰਡਲ ਕੇਵਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਹ ਹੁਲਾਸ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਇਕ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਗਲ ਸੀ।

---

* ਅਧਯਾਯ ੨੭ ਅੰਕ ੧੬, ੧੭ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਕ ਜਗਜਾਸੂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਦੇਵੀ ਆਖਦੀ ਹੈ:-

ਪਰਾਲਬਧ ਹੈ ਤਨ ਕੀ ਜੌ ਲੌਂ। ਸੇਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਗ ਤੌ ਲੌਂ। ਪੁਰਿ
ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਕੀਨਿ ਦੁਕਾਨਾ। ਦੁਰਯੋ ਰਹਤਿ ਹੈ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਅਵਤਾਰਾ। ਕਲਿ ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।

ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਅਧਯਾਯ ੨੯ ਅੰਕ ੩ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਨ ਲਈ ਟੋਰਨ ਵੇਲੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਹੈ ਕਲਿ ਕਾਲ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲਹਿ ਮੰਦਮਤੀ ਮਨ ਮਾਨਵ ਹੋਊ। ਦੇਵਨਿ ਪੂਜਤਿ, ਨਾਮ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਕੇਵਲ ਪਾਪ ਪਰਾਇਨ ਜੋਊ। ' ਇਥੇ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ 'ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ' ਨੂੰ ਮੰਦ ਮਤੀ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਦ ਓਹ ਆਪ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਕੀਕੂੰ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਸਨ ਯਾ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਸਿਖਲਾ ਸਕਦੇ ਸਨ?

ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਆਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰ ਯਸ਼ ਦੇ ਰਚਨ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੇ ਉਛਾਲ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਕਿ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

ਸਾਰਸ੍ਵਤੀ ਸਰਿਤਾ ਸਰਸ ਮਮ ਉਰ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹ।
ਉਠਹਿ ਲਹਿਰ ਛੰਦਨ ਰਚਨ ਗੁਰ ਹਰਿ ਜਸ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧ ॥
(ਬ: ਰਮੈਣ ਕਿਸ਼ ਕਾਂ: ਸ: ੧)

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਉਖਿਆਈ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਸ਼੍ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਯਾਚਕ ਹਨ। ਫੇਰ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤਕ' ਮੰਗਲ ਕਰਕੇ ਅੱਗੋਂ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਅਰੰਭਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਤੇ ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ; ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੇ ਦਾ, ਫੇਰ ਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ-ਦਾ ਮੰਗਲ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਫਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਧਯਾਯ ਇਸੇ ਮੰਗਲਮਯ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮੰਗਲ ਆਪ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ੧੪ ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਇਸ਼੍ਟ ਹੈ, ਤੇ ਇਕ ਵਿਚ 'ਪਰਾਇਆ ਇਸ਼੍ਟ' ਨਹੀਂ, 'ਮਜ਼ਹਬੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੇਵਲ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮਨੋਹੁਲਾਸ ਦੀ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਰੀਤਿ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ:-

ਕਬਿੱਤ: ਤੀਨੋ ਲੋਕ ਬਰ ਦਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਜਾਚੈਂ ਮਹਾਰਾਨੀ
ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਹਾਨੀ, ਆਦਿ ਤੀਨੋ ਗੁਨ ਮੰਡਿਕਾ।
ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਮਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਤਵ
ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਗਾਨੀ ਬਰ ਬੰਡਿਕਾ।
ਦੀਨੀ ਰਜਧਾਨੀ ਬੱਜ੍ਰ ਪਾਨੀ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨੀ
ਜਾਨੀ ਮੈਂ ਭਵਾਨੀ ਸੁਖ ਖਾਨੀ ਖਲ ਖੰਡਿਕਾ।
ਨਮੋ ਨਮੋ ਬਾਕ ਬਾਨੀ, ਜੋਤਿ ਬਿਦਤਾਨੀ, ਦਾਸ
ਰਸਨਾ ਬਸਾਨੀ, ਜੈਤਿ ਜੈਤਿ ਮਾਤ ਚੰਡਿਕਾ ॥ ੨ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਤੀਨੋ ਲੋਕ (ੳ) ਤਿੰਨ ਲੋਕ:- ਸੁਰਗ, ਮਾਤ, ਪਾਤਾਲ।
(ਅ) ਤ੍ਰੈ ਵਰਗ ਦੇਵਤੇ, ਮਨੁੱਖ, ਦੈਂਤ।
ਮਹਾਰਾਨੀ ਵਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਯਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੀ।
ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਆਧਿ, ਬਿਆਧਿ, ਉਪਾਧਿ। ਮਨ ਦੇ ਦੁੱਖ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁੱਖ, ਉੱਤੋਂ ਆ ਪਏ ਦੁਖ।
ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ ਏਹ ਹਨ:-

੧. ਅਪਣੀ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਬਲ ਉੱਠਣਾ।
੨. ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਸੜਨਾ
੩. ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਪਮਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਧੁਖਣਾ।

ਤੀਨੋਗੁਨ ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ, ਅਥਵਾ-੧. ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਸਾਹਿਤਜ ਨੂੰ ਖ਼ੂਬੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸੱਕਣਾ, ੨. ਆਪ ਉੱਚਾ ਸਾਹਿਤਜ ਲਿਖ ਸੱਕਣਾ, ੩. ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਯ ਸਿਖਾ ਸੱਕਣਾ ਯਾ ਚਾਤੁਰੀ ਨਾਲ ਵਯਾਖਯਾ ਕਰ ਸੱਕਣੀ।

ਮੰਡਿਕਾ ਸੰਵਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਭੂਸ਼ਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ, ਭਵਿੱਖਤ। ਬੀਤ ਚੁਕਾ, ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ। (ਅ) ਤ੍ਰੈ ਜ਼ਮਾਨੇ-੧. ਵੇਦਕ, ੨. ਪੌਰਾਣਕ ਤੇ ੩. ਯਵਨੀ ਰਾਜ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਕਵੀ ਤੈਨੂੰ ਮੰਗਲ ਵੇਲੇ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤੀਨੋ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿੰਨੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ:- ਉਮਾ, ਰਮਾ, ਸਾਵਿੱਤ੍ਰੀ। ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਦੇਵੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, (ਦੇਖੋ ਰਿਗ ਮੰਡ: ੨. ਸੂ: ੪੧. ਮੰਤ੍ਰ ੧੬)। ਕਈ ਥਾਈਂ ਵਿਦਜਾ ਦਾਤੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤ੍ਰੈ ਫਲਦਾਤੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਓਹ ਤ੍ਰੈ ਫਲਦਾਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਏਹ ਹਨ: ੧. ਦੌਲਤ ਦੇਣ ਦੀ, ੨. ਖੇਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਉਪਜਾਉਣ ਦੀ, ੩. ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ।

ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ ਉਤਪਤੀ, ਪਾਲਨ, ਸਿੰਘਾਰ, ਤਿੰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਤ੍ਰੈ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਖਾਸ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀਆਂ ਏਹ ਹਨ:-

੧. ਯੱਗਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੇਣੀ।
੨. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦੇਣੀ।
੩. ਨਦੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਦੇਣਾ।

ਤੀਨੋ ਗਾਨੀ ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਗਾਂਵੀਂ ਗਈ, ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਤੋਂ, ਪਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਧਰ ਹੈ:- (ਅ) ਵੇਦਾਂ ਦੇ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ, ਤੇ ਹੋਰ ਆਮ ਸਾਹਿਤਜ ਦੇ ਕਵੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਤੇਰਾ ਯਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਰਬੰਡਿਕਾ ਬਲਵੰਤਿਕਾ ਬਲਵਾਨ। 'ਬਰ' ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ:- ਬਲ, ਵਰ, ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਰਤਾ, ਸੋ ਕਈ ਸੱਜਣ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰੈ ਅਰਥ ਹੋਰ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

(ਅ) ਬਲ ਦੇ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ। (ੲ) ਵਰਾਂ ਦੇ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ।

(ਸ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਪਾਤ੍ਰ ਕਵੀ ਨੂੰ ਉੱਚਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਬੱਜ੍ਰ ਪਾਨੀ ਬੱਜਰ (ਪੱਥਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ, ਇੰਦ੍ਰ।

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। ਸੰਸ:, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤਲਵਾਰ। ਪਾਨਿ ਹੱਥ]

ਭਵਾਨੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ। (ਅ) ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ।

(ੲ) ਦੇਵੀ, ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਰਬਤੀ ਸਮਝੀ ਗਈ।

ਭਵ ਸ਼ਿਵ। ਭਵਾਨੀ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। 'ਭਵਾਨੀ' ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਮਯ ਤੇ ਪਜਾਰ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਸੁਖ ਖਾਨੀ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਣ।

ਖਲ ਖੰਡਿਕਾ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਦੁਸ਼ਟ (ਵਿਘਨਕਾਰੀ) ਓਹ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰੰਭੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਿਥਕੇ ਅਟਕਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਕ ਬਾਨੀ ਕਵਿਤਾ ਸਫੁਰਣ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਾਕ ਤੇ ਵਾਚ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ੧੦. ੭੧ ਤੇ ੧੨੫) ਪਿੱਛੋਂ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਹੋਇਆ। ਵਾਚ ਤੇ ਵਾਕ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਹੈ।

ਬਿਦਤਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੀ। ਜੈਤਿ ਜੈਤਿ ਜੈ ਹੋ, ਜੈ ਹੋ।
ਚੰਡਿਕਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਤੇਜ ਹੈ, ਤੇਜ ਦੀ ਦੇਵੀ।
(ਅ) ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਾਰਿਆ।
(ੲ) ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਦੇਵੀ।
(ਸ) ਜਿਵੇਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜੁੱਧ (ਬੀਰ ਰਸ) ਦੀ ਦੇਵੀ ਚੰਡਿਕਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਿਵੇਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਦੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
ਅਰਥ: ਅਰਥ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਟੁਰੇਗਾ, ਫੇਰ ਪਹਿਲੀ, ਫੇਰ ਦੂਸਰੀ, ਫੇਰ ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਲੱਗੇਗਾ:-
ਹੇ ਬਾਕ ਬਾਨੀ (ਕਵਿਤਾ ਸਫੁਰਣ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ!) (ਤੇਰੀ) ਜੋਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਦਾਸ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਵਸ ਗਈ ਹੈ, (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਹੇ ਤੇਜ ਸਰੂਪ ਮਾਤਾ (ਤੇਰੀ) ਜੈ ਹੋ, (ਤੇਰੀ) ਜੈ ਹੋ! (ਤੂੰ ਹੀ) ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਵਿਦਯਾ ਦਾ) ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, (ਤੈਨੂੰ) ਤਿੰਨੇ (ਵਰਗ ਵਾ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਵੀ) ਵਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ (ਜਾਣਕੇ) ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਤੂੰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ) ਤ੍ਰੈਏ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈਂ (ਅਤੇ ਫੇਰ) ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ (ਨਾਲ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ) ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਭੂਸ਼ਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, ਤਿੰਨਾਂ
ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ (ਸਾਰੇ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਤੇਰਾ) ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਤੇਰੀਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ (ਦੌਲਤ, ਖੇਤੀ, ਔਲਾਦ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀਆਂ), (ਤੂੰ) ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ (ਕਵਿਤਾ, ਯੱਗ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਜਲਦਾਨ); ਤਿੰਨਾਂ (ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ) ਗਾਂਵਿਆਂ ਹੈ, ਹੇ ਵਰ ਦਾਤੀ! ਹੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, (ਤੂੰ ਹੀ) ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, (ਤੈਨੂੰ) ਮੈਂ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ, ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ (ਵਿਘਨਕਾਰੀਆਂ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।
ਭਾਵ-ਅਸੀਂ ਇਸ ਅੰਕ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਇਹ 'ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ' ਕਵਿ ਮਿਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸੰਕੇਤਕ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਤੋਂ ਵਧਵੀਂ ਗੱਲ ਭੀ ਇਕ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਅਣਮਿਲਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਮਾਲੂਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਸ਼ਾਰਦਾ' ਯਾ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ' ਯਾ 'ਵਾਚ' ਯਾ 'ਬਾਕਬਾਨੀ' ਇਕ ਠੰਡੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ ਅਰਥਾਤ ਜਮਾਲ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਾਲੀ ਵ੍ਯਕਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜ ਵਾਲੀ ਤੇ ਜੰਗ ਫਤਹ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਭੀ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਉਸ ਕੌਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਜੰਗਜੂ ਹੈ, ਅਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਓਪਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਭੀ ਜਾ ਪਈ ਸੀ; ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ 'ਯੁੱਧ' ਭੀ ਬਨਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਕੌਮ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਜਮਾਲ ਤੇ ਜਲਾਲ ਦੋਹਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਤਿ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਤੇਜਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਇਉਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੈ: ਬੁਲਬੁਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ, ਏਹ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਦਮਕ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੂਰਮੇਂ ਦਾ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਤੇਜਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਜਿਸ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਹੋਣ ਉਸ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਰਚਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਬਨਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੌਮ ਦਾ ਕਵਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਨੇ ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਜਿਸ ਵੇਲੇ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਮੰਗਲ' ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਦ ਆਪਣਾ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਆਦਰਸ਼ ਨਾਲੇ

ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਹਿੱਤਜ ਇਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਭੀ ਭਰਨਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਬੁਲ ਤੇ ਉਕਾਬ ਇੱਕੋ ਵੇਰ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ, ਜਮਾਲ ਤੇ ਜਲਾਲ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਇਕ ਮਿਆਨੇ ਪਾਉਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਮੁਜਬ ਸ਼ਾਰਦਾ ਭੀ ਉਹ ਕਥਨ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਠੰਢੀ ਤੱਤੀ ਦੋਇ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਹੋਣ, ਜੋ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਨਿਖੇੜਵੀਆਂ ਇੰਜ ਹਨ:-

ਜਮਾਲ (ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ)	ਜਲਾਲ (ਤੇਜੱਸ੍ਰੀ ਯਾ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਸੁੰਦਰਤਾ)
੧. ਬਾਕਬਾਨੀ-ਇਹ ਪੁਰਾਤਣ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਾਲੇ 'ਵਾਚ' ਨਾਮ ਵਾਲੀ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਤਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਜਕਤੀ ਹੈ। 'ਵਾਚ' 'ਵਾਕ' ਦੇ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਹਨ	੧. ਚੰਡਿਕਾ-ਤੇਜ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਤਨੀ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਜੁੱਧ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਤੋਂ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਾਂਙੂ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਵਜਕਤੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲੀ ਵਜਕਤੀ ਨਾਲ ਤਦਰੂਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ।
੨. ਦਾਸ ਰਸਨਾ ਬਸਾਨੀ-ਅਰਥ, ਕਵਿਤਾ, ਸੁੰਦਰ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸੀਆ ਹੈ। ਅਰ ਜੇ ਉਹੋ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚੇ	੨. ਦੀਨੀ ਰਜਧਾਨੀ-ਰਾਜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਸਾਖੀ ਵਾਲੀ ਵਜਕਤੀ। ਰਾਜ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਬਲਵਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਪਦ 'ਸ਼ਾਰਦਾ' ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਵਿਦਜਾ ਵਿਗਜਾਨ ਦੇ ਤੱਤ੍ਵ ਦੀ ਦਾਤੀ)
ਫੇਰ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਭੀ ਹੈ, ਤੇ ਜੰਗਜੂ ਕੌਮ ਦਾ ਕਵਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਬੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਣੀ ਹੈ।	ਪਰ ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ: ਸਾਰ + ਦਾ 'ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਕਤੀ+ ਦਾਤੀ ਦਾਤੀ' ਭੀ ਹੈ।
੩. ਭਵਾਨੀ-ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ।	੩. ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨੀ-ਜੁੱਧ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ

ਜੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਵੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਭਵਾਨੀ ਉਸਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਣੀ।
ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿਮਯ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

੪. ਸੁਖ ਖਾਨੀ- ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ ਏਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਠੰਡ	੪. ਖਲ ਖੰਡਿਕਾ-ਦੁਸ੍ਟਾਂ ਯਾ ਵਿਘਨਾਂ ਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇਜ ਮਈ ਗੁਣ ਹੈ।
ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਹਾਨੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਵਰ ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਮਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੀਨੋ ਲੋਕ ਬਰਦਾਨੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਹਨ।	ਵੇਦਕ ਰਿਸ਼ੀ-ਯੱਗਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਯੱਗ

ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਗੋਯਾ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਵਿਚ ਵੇਦਕ ਰਿਸ਼ੀ ਵੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਜਲਾਲ ਵਾਲੀ) ਬੀਰ ਸਰ ਰਸੀਆ ਮੰਨ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸੋ ਬਾਕ ਬਾਨੀ ਤੇ ਚੰਡਿ (ਤੇਜ) ਬਾਨੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤਜ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਣਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਲਾਲ ਜਮਾਲ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਤਜ ਲਿਖਣਗੇ।

(ੲ) ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ-ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਉਸ ਸਰੂਪ, ਉਸ ਵਜੂਦ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਹੈ।

ਦੋਹਿਰਾ:ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ, ਨਿਤ ਨਯੋ; ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਰੂਪ;
ਮੋ ਉਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟੋ ਸਦਾ; ਜੋ ਚਰ ਅਚਰ ਅਨੂਪ ॥ ੩ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਇਕ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਨ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਹਰ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ, ਤਰਲ ਤੋਂ ਤਰਲ ਅਕਾਸ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ, ਬੀ ਸੂਖਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਦੇਸ਼ (Space) ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੰਡ ਨਾ ਸਕੇ।

ਨਿਤ ਨਯੋ ਸਦਾ ਨਵਾਂ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਾਲ ਜਿਸ ਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਪਾ ਸਕੇ। ਜੋ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਰਹੇ। ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਬ੍ਰਿਧਾਪਨ ਜਿਸ ਉਤੇ ਵਟਾਉ ਸਟਾਉ ਨਾ ਲਿਆਵੇ। ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ।

ਸਤਿ ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਅਸਲੀ ਵਜੂਦ। ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਯਾ ਕਿਸੇ ਹਾਲ ਇਹ ਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ 'ਉਹ ਨਹੀਂ'। ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ 'ਹੈ' ਹੈ।

ਚਿਤ ਚੈਤੰਨਯ, ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਣ ਗਯਾਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਸਦਾ ਸਾਰਾ ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਜਰਬੇ ਯਾ ਸਹਾਯਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਭ ਥਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਆਨੰਦ-ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਈ, ਖੁਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਰੂਪ ਵਾਲਾ; ਜੋ ਹਰ ਥਾਂਵੇ ਹਰ ਹਾਲ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਜੂਦ ਉਮਾਹ, ਖੁਸ਼ੀ, ਮੰਗਲ, ਖੇੜਾ, ਉਤਸਾਹ ਹੈ। ਆਨੰਦ ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ।

'ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ' 'ਹੈ', 'ਜਾਣਦਾ' ਹੈ ਕਿ 'ਹੈ', ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਨੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲੱਛਣ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਜੂਦ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ:- ਹੈ, ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਰ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਉਰ ਹ੍ਰਿਦਾ।

ਚਰ ਜਾਨਦਾਰ। ਚਰ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ] ਜੋ ਚੱਲ ਸਕੇ, ਮੁਤਹੱਰਿਕ।

ਅਚਰ ਜੜ੍ਹ। ਸੰਸ:, ਅ+ਚਰ] ਜੋ ਚਲ ਨਾ ਸਕੇ, ਜੋ ਹਰਕਤ ਨਾ ਕਰੇ।

ਅਨੂਪ ਅਨ+ਉਪਮ ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ, ਸਦਾ ਨਵੇਂ, ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ (ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ!) ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ (ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ) ਸੁੰਦਰ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੋ। ਭਾਵ-ਪਿੱਛੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ 'ਦਾਸ ਰਸਨਾ ਬਸਾਨੀ' ਆਖਿਆ ਸੀ, ਜਦ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ ਤੇ ਆਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, 'ਮੋ ਉਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟੋ ਸਦਾ'। ਇਤਨਾ ਫਰਕ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਤੇ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਆਵਾਹਨ ਦਾ ਇੱਥੇ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ, ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ, ਸਦਾ ਨਵਾਂ, ਕਦੇ ਬਾਲਾ, ਬੁੱਢਾ, ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਸਦਾ 'ਹੈ', ਸਦਾ 'ਚੇਤਨ', 'ਸਦਾ ਆਨੰਦ', ਜਿਸ ਜੈਸਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ 'ਇੱਕ' ਦੇ ਉਪਾਸਕ, 'ਇਕ' ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ 'ਮੁਵਾਹਿਦ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵ ਦਾ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

ਸ੍ਵੈਯਾ*: ਔਂ ਪਰਮਾਤਮ ਆਤਮਭੂ ਪਦਮਾਪਤਿ ਪੰਚ ਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ।
ਬਾਯੁ ਬਿਨਾਯਕ ਬਾਯੁ ਸਖਾ ਬਨਰਾਇ ਬ੍ਰਿਖਾਬ੍ਰਿਖ ਸੈਲਨ ਪਾਤੀ।
ਸ੍ਰੀਦਹਿ ਸੂਰ ਸਸੀ ਉਡ ਅੰਤਕ ਮਾਨਵ ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਸੰਗਾਤੀ।
ਬੰਦਨਤਾ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੈ ਨਿਤ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਜਿ ਖਜਾਤੀ ॥ ੪ ॥
ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਔਂ ੧, ਇਕ। (ਅ) ਆਤਮ ਵਸਤੂ। ਬ੍ਰਹਮ। (ੲ) ਔਂ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮ ਪਰਮ+ਆਤਮਨ। ਪਰਮ ਪਹਿਲੀ। ਆਤਮਨ ਹਸਤੀ, ਰੂਹ, ਆਤਮਾ] ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਆਤਮਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਉੱਚੀ ਹਸਤੀ।

ਆਤਮਭੂ ਬ੍ਰਹਮ। ਪਦਮਾਪਤਿ ਵਿਸ਼ਨੂ। ਪਦਮਾ ਲਛਮੀ+ਪਤਿ]

ਪੰਚ ਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ । ਪੰਚ ਪੰਜ। ਖਤੰਗ ਤੀਰ। ਅਰਾਤੀ ਵੈਰੀ।] ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਵੈਰੀ। ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਮ, ਸੋ ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ। ਬਾਯੁ ਵਾਯੂ। ਹਵਾ। ਬਿਨਾਯਕ ਗਣੇਸ਼, ਬੁੱਧ ਦੇਵ।

ਬਾਯੁ ਸਖਾ ਵਾਯੂ ਸਖਾ ਹਵਾ ਜਿਸਦੀ ਸਹਾਯਕ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਅਗਨੀ।

ਬਨਰਾਇ । ਬਨ ਪਾਣੀ। ਰਾਇ ਰਾਜਾ।] ਪਾਣੀ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਵਰੁਣ।

ਬ੍ਰਿਖਾਬ੍ਰਿਖ । ਬ੍ਰਿਕਸ਼ ਰੁੱਖ, ਬੂਟੇ, ਬਾਗ਼ਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ। ਅਬ੍ਰਿਕਸ਼ ਆਪੇ ਉੱਗਣ ਵਾਲੇ ਬਨਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ] ਬਾਗ਼ਾਂ ਤੇ ਬਨਾਂ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ।

(ਅ) ਬ੍ਰਿਖ ਬੈਲ। ਬੈਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਧਰਮ, ਅਬ੍ਰਿਖ ਅਧਰਮ।

(ੲ) ਬ੍ਰਿਖ ਕਰਣ (ਸੂਰਯ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ), ਬ੍ਰਿਸ਼ ਕਾਮਦੇਵ।

ਸੈਲਨਿ ਪਾਤੀ ਪੱਥਰਾਂ, ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ਰ।

ਸ੍ਰੀ ਦਹਿ ਕੁਬੇਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਲਛਮੀ, ਦਹਿ-ਦੇਣ ਵਾਲਾ]

---

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਥਾਈਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੇ ਪਾਠ ਅੱਡ ਅੱਡ ਦਿਸਦੇ ਹਨ:-ਸਵੈਯਾ, ਸ੍ਵੈਯਾ, ਸਵੱਯਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਸਾਂ 'ਸ੍ਵੈਯਾ' ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੂਰ ਸੂਰਜ। ਸਸੀ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਉਡ ਤਾਰੇ।
ਅੰਤਕ ਧਰਮਰਾਜਾ, ਯਮ। ਮਾਨਵ ਮਨੁੱਖ। ਦਾਨਵ ਦੈਤ।
ਦੇਵ-ਦੇਵਤਾ। ਸੰਗਾਤੀ ਸੰਗਤਾਂ, ਭਾਵ ਕੁਲਾਂ। ਸਾਰੇ।
ਬੰਦਨਤਾ ਨਮਸਕਾਰ। ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੈ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਆਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਆਨੰਦ ਉਪਜੇ।
ਮੁਕੰਦ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਪ੍ਰਤੱਖ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ (ਤੂੰ ਜੋ) (ਅੰ) ਇੱਕ ਹੈਂ, ਨਿੱਤ ਹੈਂ, ਆਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈਂ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈਂ; ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, (ਤੈਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ, ਵਾਯੂ, ਗਣੇਸ਼; ਅਗਨੀ, ਵਰੁਣ, ਬਨ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ, ਇੰਦ੍ਰ, ਕੁਬੇਰ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਤਾਰੇ, ਯਮਰਾਜ, ਮਨੁੱਖਾਂ, ਦੈਤਾਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਪਿਛਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਇਸ੍ਰਦੇਵ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਕਿਸਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ, ਅਰ ਉਸਦਾ ਸਰੂਪ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਓਹ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ 'ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ' ਹੈ, ਅਕਾਲ ਹੈ, ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਅਨੂਪਮ ਹੈ। ਐਸੇ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਰਹੋ, ਅਰਥਾਤ ਆਪਦੇ ਅਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭੁੱਲ ਦਾ ਪਰਦਾ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਸਰੂਪ ਅਰ ਅਪਣੀ ਮੰਗ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਸਾਖਯਾਤ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਹੜੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਓਹ ਅਪਣੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ? ਸੋ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਓਹ ਸਭ ਤੋਂ ਆਦਿ, ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਸਭ ਤੋ, ਉੱਤੇ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ, ਨਿਰਾ ਇੱਕ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਉਸ ਜੇਹਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਉਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਓਹ ਦਾਤਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਮਾਨੋਂ ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਵਜਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ ਉਸਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਰਹੇ ਹਨ; ਫੇਰ ਵਰੁਣ (ਵੇਦ ਦਾ ਇਕ ਮੁੱਖਿ ਦੇਵਤਾ), ਇੰਦ੍ਰ, ਕੁਬੇਰ, ਯਮਰਾਜ ਆਦਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਵਾਲੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ; ਫੇਰ ਬੁੱਧ ਦੇਵ ਵਰਗੇ ਸਦਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੋਕ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਰਹੇ ਹਨ; ਦੇਵਤੇ, ਦੈਤ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ; ਏਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਅਗਨੀ, ਬਨਸਪਤੀ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਤਾਰੇ, ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਉਸ ਕਾਦਰ ਅੱਗੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਵਿਦਤ ਸਰੂਪ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਉੱਚੇ ਹੋਏ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਅਕਲਕਲਾ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੇਵ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਬ੍ਰਿਛ ਬੂਟੇ ਤਕ ਸਭ ਉਸ ਮਹਾਂ ਮੂਰਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ 'ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ' ਸਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ, ਸਰਬ ਦੇ ਪੂਜਯ ਸਰੂਪ ਦਾ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਰਹੇ; ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਸ਼ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਇਸ੍ਰ ਦੇਵ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਥਨ ਤੇ ਉਸਦਾ ਆਰਾਧਨ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ-ਇਸ੍ਰਦੇਵ-ਇਸ਼੍ਰਦੇਵ-ਇਸ਼ਟਦੇਵ-, ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਤੇ ਉੱਪਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਇਸ੍ਰਦੇਵ ਇਹੋ ਹੈ। ਇਸ਼ਟਗੁਰੁ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ:-ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਮਹਾਨ ਵਜਕਤੀ ਜੋ ਕਵਿ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਆਲੰਬ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਪੂਜਜ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਜਾਨ ਦਾਤਾ ਤੇ ਨਾਮਦਾਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਜੋ ਹੋਰ ਦੈਵੀ ਵਜਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਉੱਚਾ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹਨ। ਸੰਸ:, ਇਸ਼੍ਰ ਚਾਹੁਣਾ]

(ਸ) ਇਸ੍ਰ ਗੁਰ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮੰ ਪਰਮ, ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ।
ਯੁਗਲ ਚਰਨ ਮਮ* ਬੰਦਨਾ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿਕਰਿ ਮਾਥ ॥ ੫ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮੰ । ਪੁਰੁਸ਼ ਆਦਮੀ। ਉੱਤਮ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ] ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਫਤ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ, ਉਹਦੇਦਾਰ ਯਾ ਕਾਰਕ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ (ਪੁਰੁਖ਼ੋਤਮ) ਈਸ਼ਵਰ, ਨਾਰਾਯਣ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ
ਆਦਿ ਭੀ ਕਹੀਦੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਉੱਚੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ, ਜੈਸੇ ਅਵਤਾਰ, ਸਿੱਧ, ਬੁੱਧ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ, ਵਲੀ, ਸੰਤ, ਗੁਰਮੁਖ ਆਦਿ। ਪੁਰੁਖ਼ੋਤਮ ਉਸ ਨਿਸ਼ਪਾਪ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੈਰੀ ਮਿੱਤਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਰਹੇ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਰਹਿਣੇ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਯਾ ਹੋਣਗੇ।

ਪਰਮ ਵੱਡਾ, ਵਡੇਰਾ, ਪਹਿਲਾ, ਮੁਹਰਲਾ, ਮੀਰੀ।

ਪਰਾਵਰ ਨੇੜੇ ਦੂਰ, ਨੀਚ ਉਚ, ਮੁੱਢਲਾ ਅੰਤਲਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਛ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ, ਸਮਸ਼ਟੀ। ਪਰੰਤੂ ਮੁੰਡਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ ਇਹ ਪਦ ਆਯਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਥੇ ਅਰਥ ਹੈ:-

ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਉੱਚੇ ਲੋਕ ਜਿਸਦੇ ਅੱਗੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ। ਟੀਕਾ ਕਾਰ ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ ਨੇ ਇਸ ਲਈ-ਵਿਸ਼ਨੂੰ-ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਲੋਕ: ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਹਨ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ (ਨਾਥ) ਸੁਆਮੀ ਹਨ।

ਨਾਥ ਮਾਲਿਕ, ਸੁਆਮੀ। ਯੁਗਲ ਦੋ, ਦੋਵੇਂ।

ਚਰਨ ਚਰਨਾਂ ਪਰ। ਮਮ ਮੇਰੀ। ਬੰਦਨਾਂ ਨਮਸਕਾਰ

ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਸਿਜਦਾ। ਧਰ ਧਰਤੀ।

ਧਰਿ ਧਰ ਕੇ, ਰੱਖ ਕੇ, ਅਥਵਾ-ਕਰ+ਧਰ ਹੱਥ ਧਰਕੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮੱਥਾ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰਕੇ-ਅਸ਼ਟਾਂਗ-ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਮੁਰ।

ਅਰਥ: (ਹੇ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ)! (ਆਪ ਜੋ ਜਗਤ ਦੇ) ਉੱਤਮ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰਮ ਹੋ, (ਅਰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ) ਪਰਾਵਰਾਂ ਦੇ (ਬੀ) ਨਾਥ ਹੋ (ਆਪਦੇ) ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਪੁਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਧਰ ਕੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਤੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਅਰਥਾਤ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉੱਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਪੂਜਜ ਤੇ ਸੁਆਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਲਖ ਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕੰਵਲਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟੇ ਚੰਗੇ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਤਮ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਅਵਤਾਰ, ਰਿਸ਼ੀ, ਭਗਤ ਆਦਿ ਕਹਿਲਾਏ, ਜੈਸੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰ, ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਭਗਤ, ਹੋਰ ਈਸਾ ਮੁਹੰਮਦ ਆਦਿ ਪੈਗ਼ੰਬਰ, ਬੁੱਧ, ਜੀਨਾ ਆਦਿਕ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਰਖੋਤਮਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰਮ (ਵਡੇ, ਮੀਰੀ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, 'ਪਰਮ' ਵੱਡੇ ਪੁਰਖ ਤੇ ਅਧਿਕ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਣਾਂ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਅਧਿਕ ਹੋਵੇ। 'ਪਰਮ' ਪਹਿਲੇ, ਮੁਹਰਲੇ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਨਾਤਨ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ ਪਰਮ-ਮੀਰੀ-ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਦ ਵਿਚ, ਦਰਜੇ ਵਿਚ, ਅੱਗੇ ਹੋਵੇ-ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰ ਲਈ ਲਹਿਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ-ਪਰਾਵਰ-ਆਖਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਜਗਤ ਦੇ ਵਡੇ ਜੈਸੇ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਜੀ ਆਦਿਕ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਏਹ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ-ਅਵਰ-ਅਰਥਾਤ ਨੀਵੇਂ ਹਨ, ਓਹ ਪਰਾਵਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਮਾਧਵ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਉੱਚੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ ਨਾਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਗੋਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਬਰ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਬਰ ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਕੋ ਮੂਰ ਉਦਾਰ ਸੁਹਾਵੈਂ।
ਉਪਕਾਰਿ ਸਖਾ ਸੁਖਕਾਰ ਸਦਾ ਤਮ ਪਾਰ ਕਰੈਂ ਉਰ ਮੋਂ* ਬਸ ਜਾਵੈਂ।
ਅਘ ਜਾਲਨਿ ਤੇ ਜਮ ਜਾਲਿਨਿ ਤੇ ਕਲਿ ਕਾਲਨ ਤੇ ਤਤਕਾਲ ਛੁਟਾਵੈਂ।
ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਖੇ ਗੁਨ ਏ ਸਭਿ ਹੋਹਿਂ
ਤਬੈ ਉਪਮਾ ਪਗ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਵੈਂ ॥ ੬ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਬਰ ਵਰ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, (ਅ) ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ, ਯਾਚਕ+।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਚਾਰ ਅਦਾਰਥ:- ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ।

ਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦਾਤੇ।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ 'ਮੋ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਜਾਂ' ਬੀ ਹੈ।

+ਵਰ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਏਹ ਹਨ:-ਸੁਹਣਾਂ, ਉੱਤਮ, ਵੱਡਾ, ਵਰ (ਬਰਕਤ), ਪਤੀ, ਲਾੜਾ, ਜਵਾਈ, ਚੁਣਨਾ, ਯਾਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਇੱਛਾ, ਚਿੜੀ, ਗੁੱਗਲ, ਕੇਸਰ। [ਇਸਦਾ ਧਾਤੂ ਹੈ ਵ੍ਰੀ ਚੁਣਨਾ]

ਬਰ ਵਰ, ਮੂੰਹ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ। ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਯਾਚਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ। (ਅ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ੲ) 'ਵਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਮੁਕਤਿ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਚਾਰੋਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਚਾਰ ਵਿਚਾਰ, ਗਜਾਨ। ਮੁਰ ਮੂਲ, ਮੁੱਢ।

ਉਦਾਰ ਉਦਾਰਤਾ ਵਾਲੇ, ਸਖੀ, ਦਾਤੇ। ਸੁਹਾਵੈਂ ਸੁਹਣੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਪਕਾਰ ਸਖਾ ਸਖਾ ਵਾਂਙੂ ਉਪਕਾਰੀ। ਸੱਜਣ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਵਾਂਙੂ ਆਪਣਾ ਸੁਖ ਨਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਜੇ 'ਉਪਕਾਰਿ' ਦੇ 'ਰ' ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰ' ਅਰਥ ਹੋਊ, ਭਾਵ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਹਾਰੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ 'ਨੇਕੀ ਦਾ ਯਾਰ। '

ਸੁਖਕਾਰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਸੁਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੁਖ ਹਰਨ ਵਾਲੇ।

ਤਮ ਹਨੇਰਾ। ਭਾਵ ਹੈ ਅਵਿਦਜਾ, ਅਗਜਾਨ ਤੋਂ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਵਾਂਙੂ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਬਾਂਹ ਫੜਕੇ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਿਸ ਸਹਾਯਤਾ ਨਾਲ ਅਗਜਾਨ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾ।

ਉਰ ਦਿਲ। ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਡਾਢੇ ਹੀ ਪਜਾਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜਣੋਂ ਮਿਲੇ ਬਸ ਅੰਦਰ ਬਸ ਗਏ, ਫੇਰ ਚਿੱਤੋਂ ਤੇ ਚੇਤਿਓਂ ਵਿਸਰਦੇ ਨਹੀਂ।

ਅਘ ਪਾਪ। ਜਾਲਨਿ ਸਮੂਹ। ਜਮ ਯਮ, ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ।

ਜਾਲਿਨਿ ਜਾਲ, ਫਾਹੀ। ਕਲਿ-ਕਲਜੁਗ। ਕਾਲਨ ਕਲੇਸ਼, ਅਪਦਾ।

ਅਰਥ: (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ) ਚਾਰ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਦੇ ਯਾਚਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੋਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ (ਅਤੇ 'ਵਿਚਾਰ ਗਜਾਨ' ਦੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬੀ) ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੱਜਣਾਂ (ਵਾਂਙੂ ਸਦਾ) ਉਪਕਾਰੀ (ਸਹਾਈ) ਹਨ, (ਅਤੇ) ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਅਗਜਾਨ ਰੂਪੀ) ਅੰਧੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ, ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਤੋਂ ਝੱਟ ਪਟ ਛੁਡਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਏਹ (ਉੱਪਰ ਕਹੇ) ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਜੇ ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਪਾ ਸਕੇ।

ਭਾਵ-ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ 'ਉਰ ਮੋਂ ਬਸ ਜਾਵੈਂ' ਇਕ ਕੁੰਜੀ ਵਤ ਵਾਕ ਹੈ। ਜੋ ਉੱਤਮ ਜਗਜਾਸੂ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ-ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਣਾ ਸਿਮਰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੇ ਸਹਿਜ ਧਜਾਨ ਹੈ] ਸਿਮਰਨ ਟੁਰਿਆ ਰਿਹਾ 'ਲਿਵ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਗਯਾਸੂ ਲਿਵ ਵਲ ਟੁਰੀ ਜਾਏ ਅਰਥਾਤ ਸਿਧੀਆਂ ਰਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕੇਵਲ ਮੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਪਜਾਰ ਵਿਚ ਟੁਰੀ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਲਿਵਲੀਨਤਾ ਅਰਥਾਤ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਖ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਓਹ ਫੇਰ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ-ਜੋ ਮਾਨੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ, ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ, ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਹੈ-ਐਉਂ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਪਰਤਾ ਕੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈਨੇ।

੧. ਚਰਨ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ: ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਰ ਉਪਕਾਰ ਸੱਜਣ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੨. ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮੂਲ-ਗਜਾਨ ਦੇ ਦਾਤਾ-ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਜਾਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

੩. ਸਹਿਜ ਧਜਾਨ ਯਾ ਲਿਵ ਦੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਧਰਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ, ਸਾਰੇ ਗਿਰਾਉ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ-ਪਾਪਾਂ-ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੋ ਬੀ ਮੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਯਮ ਨੇ ਜਾਲ ਵਿਛਾ ਰਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਚੇਤ ਹੀ ਲਿਵ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਉਟਕਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ 'ਰਿਦੇ ਬਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ' ਚਰਣ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਇਹ ਤਾਸੀਰ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ 'ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮ' ਤੇ 'ਪਰਮ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ' ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨੀਆਂ, ਅਰਥਾਤ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੇ ਹੋਏ। ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੋ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਦੇ ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ ਨਿੱਘ ਨਾਲ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਧਜਾਨੀ ਚਾਨਣੇ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਈ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਜਾਨ ਤੋਂ, ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ, ਸਰਬ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

(ਹ) ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: **ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੰਦਨ ਬਿਘਨ ਬਦਨ ਸੁ ਮੰਗਲ ਸਾਲ।**
ਪਰਨ ਸ਼ਰਨ ਕਰ ਚਰਨ ਕੋ ਨਮਸਕਾਰ ਧਰਿ ਭਾਲ ॥ ੭ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੭ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ ਦਾ ਆਦ।

ਕੰਦਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਸੰਸ:*, ਕਦਨ ਨਾਸ਼, ਧ੍ਰੰਸ। ਫਾਰਸੀ, ਕੰਦਨ ਜੜੋਂ ਪੁੱਟ ਦੇਣਾ]

ਬਿਘਨ ਰੋਕ, ਮੁਸ਼ਕਲ, ਕਠਨਾਈ, । ਸੰਸ:, ਵਿਘਨ]

ਬਦਨ ਮੂੰਹ। ਮੁਖੜਾ। ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ। ਮੰਗਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਉਤਸ਼ਾਹ।

ਸਾਲ ਘਰ। ਮੰਗਲ ਸਾਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੰਗਲ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ। ਸੰਸ:, ਸ਼ਾਲਾ ਘਰ]

ਪਰਨ ਆਸਰਾ, ਓਟ। ਪੰ:, ਪਰਨਾ ਆਸਰਾ। ਸੰ:, ਪ੍ਰਣਯ ਭਰੋਸਾ, ਪੱਖ, ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ]

ਸ਼ਰਨ ਓਟ। (ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਮੰਗਲ' ਪੰਨਾ ੨੭ ਦੋਹਿਰਾ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਜੇ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ)। ਧਰਿ ਧਰਿ ਕੇ।

ਭਾਲ ਮੱਥਾ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ:- ਸ਼ਰਨ (ਦਾ) ਪਰਨ ਕਰ, ਧਰਿ ਭਾਲਿ, ਨਮਸਕਾਰ (ਕਰਦਾ ਹਾਂ) ਚਰਨ ਕੋ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਦੇਵ ਜੀ) ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ, (ਧਰਤੀ ਉਤੇ) ਮੱਥਾ ਧਰ ਕੇ, ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਲੋਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾਕੇ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਾਮਨਾਂ ਵਾਲੇ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੇ ਕਠਨਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ, ਤੇ ਰੋਗੀ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਉਹ ਤਤਕਾਲ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ

ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬਿਰਦ ਅਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈ ਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਵਿਥਯਾ ਬਾਬਤ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ:-

ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਕਾਲੁਖ ਖਨਿ ਉਤਾਰ

ਤਿਮਰ ਅਗ੍ਯਾਨ ਜਾਹਿ ਦਰਸ ਦੁਆਰ ॥

ਪੁਨਾ-ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਮ ਤਮ ਹਰਨ ਦਹਨ ਅਘ ਪਾਪ ਪ੍ਰਨਾਸਨ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਗੁਣ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਸਤਕ ਟੇਕ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਵੀ ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਅਰ ਮੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਪਾਸੁ ਪਰਾਗ ਸੀ ਸੋਹਤਿ ਸੁੰਦਰ, ਗੰਧਿ ਸੀ ਕੀਰਤਿ ਮੱਧ ਬਸਾਨਾ।
ਕੋਮਲਤਾ ਕੋਮਲਤਾ ਇਕ ਸੀ, ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਸੀ ਨਿਰਲੇਪ ਸਮਾਨਾ।
ਜੋ ਭਵ ਭੂਰ ਭਰਾ ਸਰਸੀ ਤਿਸਤੇ ਨਿਤ ਊਰਧ ਸੋ ਬਿਗਸਾਨਾ।
ਹੈਂ ਅਰਬਿੰਦ ਸੇ ਅੰਗਦ ਕੇ ਪਗ, ਮੋਖਦ ਏਕ ਬਿਸ਼ੇਖਤਾ ਜਾਨਾ ॥ ੮ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਪਾਸ ਧੂੜੀ। ਸੰਸ:, ਪਾਂਸ਼ੁ ਰੇਤ ਦਾ ਕਿਣਕਾ, ਧੂੜੀ। ਹਿੰ:, ਪਾਂਸੁ। ਪੰ:, ਪਾਹ]

ਪਾਂਸ਼ੁ ਨੂੰ ਪਾਸ ਸਮਝਕੇ ਇਸਦਾ-ਕੋਲ-ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਅਸ਼ੁਧ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੦, ਮੰਗਲ-

ਦੋਹਰਾ: ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੀ ਪਾਸ ਬਰ ਪਰਮ ਮਨੋਗ ਪਰਾਗ।

ਪਰਾਗ ਫੁੱਲ ਜਦ ਖਿੜਦੇ ਹਨ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਰ ਤੇ ਮਦੀਨ ਤੁਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਰ ਤੁਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਇਕ ਧੂੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਅਕਸਰ ਪੀਲਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤੇ ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਸੁਣ੍ਹੱਪ ਦੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸੀ ਵਰਗੀ। ਸੋਹਤਿ ਸੁਹਣੀ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

'ਸੁੰਦਰ' ਪਦ ਪਾਂਸ਼ੁ-ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ। ਗੰਧਿ ਸੁਗੰਧੀ, ਖੁਸ਼ਬੋ।

ਕੀਰਤਿ ਕੀਰਤੀ, ਯਸ, ਜਸ। ਮੱਧ ਵਿੱਚ।

ਬਸਾਨਾ ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਿਵਾਸ ਹੈ।

ਕੋਮਲਤਾ ਮੁਲਾਇਮੀ, ਕੂਲਾਪਨ। ਕਮਲ ਛੂਹਣ ਨੂੰ ਕੂਲੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਛੁਹ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਦਿਆਲਤਾ ਦੀ ਬੀ ਕੋਮਲਤਾ ਹੈ।

ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ: ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚਰਣ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹਨ। ਸੰਸ:, ਨਿਰਲੇਪ]

ਸਮਾਨਾ ਤੁੱਲ, ਬਰਾਬਰ। ਜੋ ਜਯੋਂ, ਜਿਉਂ। ਭਵ ਸੰਸਾਰ।

ਭੂਰ ਬਹੁਤ। ਭਰਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ।

ਸਰਸੀ ਝੀਲ, ਛੰਭ। ਸੰਸ:, ਸਰਸ, ਸਰਸੀ] (ਅ) ਸਹਤ ਰਸਾਂ ਦੇ। ਸੰਸ:, ਸ+ਰਸ+ਈ ਸ+ਰਸ ਸਹਿਤ ਰਸਾਂ, ਈ ਦੇ] ਸੂਚਨਾ-ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਏ ਪਦ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਹਨ:- 'ਜੋ', 'ਭਵ' ਤੇ 'ਨਿਤ'। ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ-ਕੰਵਲ-ਪਰ ਘਟਦੇ ਹਨ। ਸਰਸੀ ਜਦ ਸ਼ਲੇਖ ਲਈਏ ਤੇ ਇਸਦੇ ਦੂਸਰੇ ਅਰਥ: ਸਹਤ ਰਸਾਂ ਦੇ ਕਰੀਏ ਤਦ ਸਾਰੀ ਤੁਕ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਊਰਧ ਉੱਪਰ ਨੂੰ। ਸੰਸ: ਊਰਦ੍ਵ] ਸੋ ਤਿਉਂ।

ਬਿਗਸਾਨਾ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਖਿੜਿਆ ਹੈ (ਕਮਲ)। ਇਹ ਇਕ ਵਚਨੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ, -ਚਰਣ-ਬਹੁ ਵਚਨ ਵਿਚ ਕਹੀਦੇ ਹਨ, ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ 'ਯੁਗ' ਜੋੜੇ ਤੋਂ, ਹੈ ਕਿ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਯੁਗ ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਰਬਿੰਦ ਕਮਲ। ਪਗ ਚਰਣ।

ਮੋਖਦ । ਮੋਖ+ਦ] ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤੇ। ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਬਿਸ਼ੇਖਤਾ ਵਾਧਾ। ਜਾਨਾਂ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਟੁਰੇਗਾ:-) (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਸਾਹਿਬ) ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਹਨ (ਤਾਂ ਸਹੀ), (ਪਰੰਤੂ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ) ਇਕ ਵਾਧਾ ਜਾਣਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ (ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਚਰਣ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ। (ਸਮਾਨਤਾ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ) ਜਿਵੇਂ (ਕਵਲ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਉਤੇ) ਪਰਾਗ (ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ) (ਤਿਵੇਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਉੱਤੇ ਪਈ) ਸੁੰਦਰ ਧੂੜੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। (ਜਿਵੇਂ ਕਵਲ ਦੇ ਵਿਚ) ਖੁਸ਼ਬੋ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤੀ (ਦਾ) ਨਿਵਾਸ ਹੈ; ਕੋਮਲਤਾ (ਕਮਲਾ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ, (ਅਤੇ) ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਵਰਗੀ ਨਿਰਲੇਪਤਾਈ ਤੁੱਲਜ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ (ਪਾਣੀ ਨਾਲ) ਭਰੇ ਛੰਭ ਵਿਚੋਂ ਕਵਲ ਉਪਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ, ਜੋ ਸਹਤ ਰਸਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ (ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ) ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ (ਚਰਣ ਕਮਲ) ਉਚਿਆਂ ਉਠ ਕੇ (ਨਿਤ) ਖਿੜ ਰਹੇ ਹਨ। (ਐਉਂ ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਹੈਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੇ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਧਾ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ-ਮੋਖਦ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ)।

ਭਾਵ-ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਕਵਲਾਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇ ਕੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਕਵਲ	ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣਾਂ
੧. ਉਤੇ ਪਰਾਗ ਪਈ ਹੈ।	੧. ਉਤੇ ਧੂੜੀ ਪਈ ਹੈ। ਭਾਵ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਧੂੜੀ ਪਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਧੂੜੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।
੨. ਖੁਸ਼ਬੋ।	੨. ਕੀਰਤੀ।

੩. ਕੋਮਲ ਹਨ ਛੁਹਿਆਂ।	੩. ਕੋਮਲ ਹਨ ਛੁਹਿਆਂ ਤੇ ਕੋਮਲ ਹਨ ਦ੍ਰਵਣ ਵਿਚ।
੪. ਉਹ ਜਲ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ।	੪. ਉਹ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹਨ।
੫. ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠਦਾ ਹੈ।	੫. ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਸਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਵਾਧਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

੬. ਕਮੀ-ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨਹੀਂ।	੬. ਵਾਧਾ-ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਦਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਹੈ, ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਨਾਲ ਸਦਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਤੇ ਧੂੜੀ ਨੂੰ ਪਰਾਗ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਟਾਖਜ ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਵਲ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ, ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉਠਣਾ ਇਕ ਆਤਮ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਅਰਸ਼ੀ ਉਨਰ ਦਾ ਇਕ ਕਮਾਲ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਬਰੀਕੀ ਉਪਮਾ ਜੋਗ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਕਮਾਲ ਉਹ ਇਕੋ ਕਮਲ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਲਈ ਅੱਡ ਅੱਡ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਕਦੇ ਸਦਰਸ਼ਤਾ, ਕਦੇ ਵਾਧਾ, ਕਦੇ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਨਯੂਨਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਕ) ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: **ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰ ਅਮਰ ਜੀ ਸ਼ਰਨ ਨਰਨ ਦੁਖ ਹਰਨ।**
ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸੁਜਾਨ ਮਨ ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਨ ਚਰਨ ॥ ੯ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ। ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ। ਸੰਸ:, ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੋਭਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੀਲ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ, ਤ੍ਰੈ ਪਦਾਰਥ-ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਪ੍ਰੇਮ, ਕਾਮਯਾਬੀ, ਦੌਲਤ, ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾਈ, ਸਿੱਧੀ, ਉੱਚਤਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ]
ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ-ਸ੍ਰੀ ਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪਦ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਸੰਸ:, ਵਰੰ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਚੰਗਾ, ਵਡਾ। ਵਰ: ਬਰਕਤ, ਅਸੀਸ, ਦਾਤ, ਦੋਣ। ਲਾੜਾ ਆਦਿ] ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੧ ਦੀ ਟੂਕ ਚਿੰਨ੍ਹ। +

(ਅ) ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਰ ਦੇ ਕੇ ਦੁਖ ਹਰਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਰਨ ਆਸਰਾ, ਓਟ, ਰਖਜਾ, ਹਮੈਤ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ। ਸੰਸ:, ਸ਼ਰਣ]

ਨਰਨ ਨਰਾਂ ਦੇ। ਦੁਖ ਹਰਨ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਕਾਰਨ ਸਬੱਬ, ਹੇਤੂ। ਕਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬੀ ਕਰਣ ਵਾਲੇ। ਕਾਰਣ ਉਤੇ ਜਿਸਦਾ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਕਾਰਣ ਨੂੰ ਬੀ ਕਰ ਅਕਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਭਾਵ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਤੋਂ ਹੈ।

(ਅ) ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਵੀ ਕਾਰਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਆਦਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ ਜੋ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ; ਮੂਲ ਰਚਨਹਾਰ। ਕਰਤਾ।

ਸੁਜਾਨ ਸੁ+ਜਾਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ਗਜਾਨਵਾਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨੀ। (ਅ) ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੇ, ਜਿਸਦਾ ਗਜਾਨ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਵੇ, ਜਾਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ। ਅੰਤਰਯਾਮੀ।

ਅਰਥ: ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ (ਅਤੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰ (ਦੇਵ) ਜੀ (ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ) ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਹਨ (ਅਤੇ) ਸੁਜਾਨ ਮਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਬੜੇ ਉੱਤਮ ਹਨ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੁਭਾਵ ਵਲ ਹੈ:-ਕਿ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਗਿਆ ਸੋ ਵਰੋਸਾਯਾ। ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਖੀਆਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਸੁਖ ਦੇਣੋਂ ਫਰਕ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਲੰਗਰ ਅਟੁੱਟ ਚਲਾਉਣਾ ਆਦਿ। ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਗੁਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਕਾਰਣ ਕਰਣ, ਸੁਜਾਨ ਮਨ। 'ਸੁਜਾਨ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਗਜਾਨਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੋਣ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦਾ ਦਰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੁਜਾਨ ਦੇ ਨਾਲ 'ਸੁਜਾਨ ਮਨ' ਆਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰਨ ਤੇ ਮਾਈ ਨੇ ਬਿਰਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਦ 'ਪਰ ਪੀੜਾ ਦਾ ਜਾਣੂ ਮਨ' ਆਪਦਾ ਐਸਾ ਦ੍ਰਵਿਆ ਕਿ ਵਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਬੈਠੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨਾ ਮਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਪਦੇ 'ਪਰ ਮਨ ਪੀੜਾ' ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਉਸ ਪਰ ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਇਆਲਤਾ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਵਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕਟਾਖਯ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ 'ਪਰ ਪੀੜਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ' ਸੁਜਾਨ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਓਹ ਸਮਰੱਥਾ ਬੀ ਰੱਖੇ, ਤਾਂਹੀ ਜਾਣਨੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਪਰ ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਪੀੜਾ ਹਰੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਕਾਰਣ ਕਰਣ' ਆਖਿਆ ਕਿ ਓਹ ਐਡੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਕਿ ਕਾਰਣਾਂ ਪਰ ਭੀ 'ਕਰਤਾਰ' ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰ ਗਿਆ, ਕਾਰਣ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਕੋਈ ਖੋਟੇ ਕਰਮ, ਕੋਈ ਪਾਪ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਯਾ ਪਾਪ ਰੂਪੀ ਕਾਰਣ ਨੂੰ ਮੇਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜਾਓ 'ਕਾਰਣ ਅਸਾਂ ਅਕਾਰਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ', ਉਧਰ ਬੱਚਾ ਜੀਉ ਉਠਿਆ।

ਕਬਿੱਤ: ਰਜਨੀ ਅਵਿਦਯਾ ਸਰ ਭ੍ਰਮ ਸੋ ਤਿਮਰ ਹਰਿ
ਕੋਕ ਸੇ ਕਿੰਕਰ ਬਰ ਕੀਨੇ ਬ੍ਰਿਹੁ ਛੀਨ ਹੈ।
ਮਾਲ ਉਡ ਕਲਮਲ ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ
ਪਲ ਪਲ ਗਜਾਨ ਸੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਵ ਕੀਨ ਹੈ।
ਬੇਮੁਖ ਕੁਮੁਦ ਦੁਖ ਸਨਮੁਖ ਕੰਜ ਸੁਖ
ਗਤਿ ਸੋ ਭਗਤ ਨਿਤ ਜਾਨੀਏ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਅਮਰ ਦਰਸ ਭਾਨੁ ਲੱਛਨ ਸਮਾਨ ਸਭਿ
ਏਕ ਗੁਨ ਅਧਿਕ ਪੈ ਤਪਤ ਬਿਹੀਨ ਹੈ ॥ ੧੦ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਰਜਨੀ ਰਾਤ। ਸਰ ਬ੍ਰਾਬਰ, ਤੁੱਲ। ਤਿਮਰ ਹਨੇਰਾ।
ਹਰਿ ਹਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਕੋਕ ਚਕਵਾ ਨਾਮੇ ਪੰਛੀ। ਚਕ੍ਰਵਾਕ ਬੀ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਸੁਰਖ਼ਾਬ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੇ ਸਮਾਨ।
ਕੋਕ ਸੇ ਚਕਵੇ ਵਾਂਙੂ। ਕਿੰਕਰ ਦਾਸ, ਸੇਵਕ, ਸਿੱਖ। ਸੰਸ:, ਕਿਨ੍ਰ]
ਬਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਦੋਹੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਪਦ।
ਬ੍ਰਿਹੁ ਛੀਨ ਬਿਰਹੋਂ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣੇ। ਬਿਰਹੋਂ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।
ਭਾਵ ਬਿਰਹੋਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰਥ ਪ੍ਰਸੰਗਲੀ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਅਰਥ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
ਮਾਲ ਪੰਕਤੀ, ਝੁੰਡ। ਉਡ ਤਾਰੇ, ਨਛੱਤ੍ਰ।
ਕਲਮਲ ਪਾਪ। ਸੰਸ:, ਕਲਮਲ]
ਕੰਦਲ ਝਿੜਕੇ ਦੇ ਕੇ। ਸੰਸ:, ਕਨ੍ਲ:] ਪਦ ਐਉਂ ਲਗਦੇ ਹਨ:-
ਕਲਮਲ ਦਲ ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ ਝਿੜਕ ਕੇ ਛਿਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਕੰਦਲ ਦਾ ਅਰਥ ਕੰਦਲੀ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਪੱਤੇ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਚਿੱਟੇ ਫੁਲ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਕ-'ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ'-ਦਾ ਅਰਥ ਫਿਰ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ:- (ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ) ਕੰਦਲੀ ਨੂੰ (ਮੁਰਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ) ਦੁਰਾਵਾਂ (ਛਲਾਂ) ਦੇ ਦਲਾਂ (ਨੂੰ ਛਿਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)।
ਦੁਰਾਇ ਛਿਪਾਉਣਾ, ਲੁਕਾਉਣਾ। (ਅ) ਦੁਰਾਵ ਛਲ, ਕਪਟ।
ਦਲ ਸਮੂਹ, ਝੁੰਡ। (ਅ) ਪੱਤੇ। ਸੋਂ ਵਾਂਙੂ, ਸਮ। ਭਵ ਜਗਤ, ਸੰਸਾਰ।
ਕੁਮੁਦ ਕਵੀਆਂ, ਕੰਮੀਆਂ, ਚਿੱਟੇ ਕਮਲ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਿੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਿਨੇ ਨਹੀਂ ਖਿੜਦੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕੁਮੁਦ ਬੰਧੂ, ਕੁਮੁਦ ਪ੍ਰਿਯ, ਕੁਮੁਦ ਬਾਂਧਵ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣੇ ਹਨ।
ਕੰਜ ਕਮਲ। ਸੰਸ:, ਕਣ। ਕੰ ਪਾਣੀ। ਜ ਜੋ ਜੰਮੇ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਜੋ ਜੰਮੇ]
ਗਤਿ ਚਾਲ। ਗਤਿ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ, ਧੁਰੋਂ ਬੱਧੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੂਰਜ ਨਿੱਤ ਟੁਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੱਧ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗਤੀ-ਚਾਲ-ਨਿਯਮਤ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਟੁਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ।
ਭਗਤ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪ੍ਰੇਮੀ। ਸੰਸ:, ਭਕ੍ਤਿ:]
ਅਧੀਨ ਆਗਿਆ ਵਿਚ, ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਨੌਕਰ ਮਾਲਕ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਟੁਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਬੱਧੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦ 'ਭਗਤ ਵੱਛਲ' ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਇਸਦਾ ਉਲੰਘਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਧੀਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ।
ਭਾਨੁ ਸੂਰਜ। ਸੰਸ:, ਭਾਨੁ] ਸਮਾਨ ਤੁੱਲ, ਬ੍ਰੱਬਰ। ਅਧਿਕ ਵਧੀਕ।

ਤਪਤ ਬਿਹੀਨ ਤਪਤ ਵਿਹੀਨ ਤਪਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਮੁਰਾਦ ਸੀਤਲ ਤੋਂ ਹੈ। ਸੀਤਲਤਾ ਸੁਭਾਵ ਦੀ, ਵਰਤੋਂ ਦੀ, ਮੇਹਰ ਕਰਨ ਦੀ।

ਅਰਥ: (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੱਸ ਕੇ ਅਧਿਕਤਾ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ):- (ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ) ਰਾਤ੍ਰੀ (ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ), (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਰਸ਼ਨ ਰਾਤ) ਸਮਾਨ ਅਵਿਦਜਾ (ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ), (ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ) ਹਨੇਰੇ (ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨੇਰੇ) ਸਮਾਨ ਭਰਮ ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ।

(ਸੂਰਜ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰਵਾਕ ਦਾ ਬਿਰਹਾ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ) ਚਕ੍ਰਵਾਕ ਸਮਾਨ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿੱਛੁੜੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਾਸਾਂ (ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਦੇ ਬਿਰਹੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ) ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ (ਛਿਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ) ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡਾਂ ਨੂੰ ਝਿੜਕਕੇ ਛਿਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਜਿਵੇਂ ਉਦਯ ਹੋਕੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣ) ਪਲ ਪਲ (ਵਧਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦਾ) ਗਿਆਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ (ਹਰ ਛਿਨ ਵੱਧ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ (ਰਿਹਾ) ਹੈ। (ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਕੰਮੀਆਂ (ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਬੇਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਤੇ (ਜਿਵੇਂ) ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ (ਤਿਵੇਂ) ਸਨਮੁਖਾਂ (ਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

(ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਨਿਯਮਤ ਗਤੀ ਅਰਥਾਤ ਬੱਧੀ ਹੋਈ) ਚਾਲ (ਵਿਚ ਨਿਤ ਟੁਰਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਅਪਣੇ ਨਿਯਮਤ ਬਿਰਦ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਹਨ, (ਇਹ) ਜਾਣ ਲਵੋ, (ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਤੇ) ਸੂਰਜ (ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ) ਲੱਛਣ (ਹੋਰ)ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ (ਹਨ) ਪਰ ਇਕ ਗੁਣ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ) ਵਧੀਕ ਹੈ (ਕਿ ਓਹ) ਸੀਤਲ ਹੈ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ ਤਪਤ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਅੰਕ ੫ ਵਿਚ ਜੀਕੂੰ ਵਾਧਾ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਇੱਥੇ ਸੂਰਜ-ਨਾਲੋਂ ਵਾਧਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਉਹੋ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਗੁਣ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖ਼ੂਬੀ ਯਾ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਗੁਣ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਮਾਲ ਹਨ, ਅਰ ਏਹ ਗੁਣ 'ਜੀਵਤ ਗੁਣ' ਹਨ। ਫੇਰ ਜੋ ਸੀਤਲਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ, ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ, ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ, ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਠੰਡ ਹੈ।

(ਖ) ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖਰਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਕ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਦਾਰ।
ਪਗ ਪਰ ਮੁਰ ਪਰਣਾਮ ਹੈ ਪਰਨਾ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚਾਰ ॥ ੧੧ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਸੁਖਰਾਸ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ। ਤ੍ਰਾਸ ਭੈ, ਸਹਿਮ, ਡਰ।

ਬਿਦਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪਗ ਚਰਨ। ਮੁਰ ਮੇਰੀ।

ਪਰਣਾਮ ਬੰਦਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ। ਪਰਨਾ ਪਰਣਾ, ਆਸਰਾ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ (ਜੀ ਤੁਸੀਂ) ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ (ਹੋ ਅਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹੋ), (ਆਪ ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਵਿਚਾਰ (ਕੇ ਆਪ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ: ਪੁਸ਼ਕਰ* ਭਰੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਪੁਸ਼ਕਰ ਜਯੋ
ਪੇਖ ਕਰਿ ਸਸੀਕਰ ਕਰੈ ਦੁਤਿ ਹੀਨ ਹੈ।
ਪੁਖਕਰ ਹੀਨ ਦਿਨਕਰ ਕਰੇ ਛੀਨ ਤਿਸ
ਖਰ ਧਾਰੀ ਦੇਹਿ ਪਰ ਯਾਂ ਤੇ ਸੋ ਮਲੀਨ ਹੈ।
ਸੁਖਮਾ ਨਿਹਾਰ ਭੋਰ ਦਾਹਿਤਿ ਅਪਾਰ ਆਨ
ਜਾਰਤਿ ਤੁਖਾਰ, ਏਤੇ+ ਔਗੁਨ ਅਧੀਨ ਹੈ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਚਰਣ ਮੁਕਤਿ ਦੇਤਿ
ਉਪਮਾ ਕਮਲ ਕੀ ਨ ਬਨੈ ਬਿਧਿ ਹੀਨ ਹੈ ॥ ੧੨ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਪੁਖਕਰ ਭਰੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ। ਪੁਖਕਰ ਤਲਾ, ਸਰ।

ਪੁਖਕਰ ਕਮਲ। (ਅ) ਪੁਖਕਰ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸੂਰਜ ਬੀ ਹੈ, ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਕਮਲ ਭਰੇ ਤਲਾ ਵਿਚ, ਸੂਰਜ (ਦੀ ਨਿੱਘ ਅੱਪੜਨ ਨਾਲ) ਉਗਦਾ ਹੈ।

ਜਯੋ-ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਉੱਗਦਾ ਹੈ। ਪੇਖਕਰਿ ਦੇਖਕੇ।

ਸਸੀਕਰ । ਸਸੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਕਰ ਕਰਣ।] ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਿਰਣ।

ਦੁਤਿਹੀਨ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਛੀਨ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹੇ ਕਮਲ ਮੁੰਦ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਫਿਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਪੁਖਕਰ ਪਾਣੀ। (ਅ) ਪੌਣ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਸਰਦ ਹਵਾ ਯਾ ਕਰੜੀ ਲੂ ਨਾਲ ਕਮਲ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੀਨ ਖਾਲੀ। ਦਿਨਕਰ ਸੂਰਜ।

ਤਿਸ ਉਸੇ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਕਮਲ ਤੋਂ ਹੈ।

ਖਰ ਛਾਰ, ਮਿੱਟੀ, ਖੇਹ। ਖਰ ਦਾ ਅਰਥ ਕੰਡਾ ਬੀ ਹੈ, ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ ਖੁਰਦਰੀ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਲੀ ਬੀ। ਅਗੇ ਪਦ 'ਯਾਂ ਤੇ' ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਰ ਦਾ ਅਰਥ 'ਛਾਰ' ਠੀਕ ਹੈ। ਸੰਸ:, ਕਯਾਰ]

ਦੇਹਿ ਦੇਹ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਫੱਲ ਤੋਂ ਲੈ ਹੇਠਾਂ ਤਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਹ ਉਤੇ ਛਾਰ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

---

*ਪੁਸ਼ਕਰ (ਪੁਖ਼ਰ) ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਐਤਨੇ ਕੁ ਹੈਨਛ-ਆਕਾਸ਼, ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ, ਵਾਯੂ, ਪਾਣੀ, ਕਮਲ, ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਦਾ ਸਿਰਾ, ਢੋਲ ਦਾ ਪੁੜਾ, ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਫਲ, ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮਿਆਨ, ਇਕ ਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਨਾਮ, ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤੀਰਥ ਝੀਲ ਤੇ ਨਗਰੀ, ਤੀਰ, ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ, ਜੰਗ, ਨਸ਼ਾ, ਪਿੰਜਰਾ, ਮੇਲ, ਹਿੱਸਾ। (ਪੁਖ਼ਰਛ) ਤਲਾ, ਝੀਲ, ਸੱਪ, ਸਾਰਸ, ਪੰਛੀ, ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ, ਨਲ ਰਾਜੇ ਦਾ ਭਰਾ, ਸੂਰਜ, ਵਰਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਢੋਲ, ਇਕ ਮਾੜਾ ਜੋਗ ਜਯੋਤਸ਼ ਵਿਚ, ਇਕ ਕਾਲ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਬੱਦਲ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਮ, ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ, ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੀਪ ਵਿਚ ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ। ਅਲੰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿਲ। ਬੁੱਧ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ, ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ, ਭਗਤ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਸ਼ੁਨਕਸ਼ਤ੍ਰ ਵ੍ਰਿਦ ਤੇ ਦੂਰਣ ਕਸ਼ਨੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਕੁਸਦੀਪ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਨਾਮ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਕ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਜੈਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਮ। ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੋਖਰ-ਛੱਪੜ-ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

+ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਐਸੇ-ਬੀ ਹੈ।

ਸੁਖਮਾ ਸ਼ੋਭਾ। (ਅ) ਸੁਖਮਯ ਸੁਖਵਾਲਾ ਥਾਂ।
ਨਿਹਾਰ ਦੇਖ ਕੇ, ਲਖਕੇ। ਸੁਖਮਾ ਨਿਹਾਰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖਕੇ।
(ਅ) ਸੁਖਮਯ ਨਿਹਾਰ ਸੁਖ ਵਾਲਾ ਥਾਉਂ ਲਖਕੇ।
ਦਾਹਿਤਿ ਸਾੜਦੇ ਹਨ। ਅਪਾਰ ਅਨੇਕ, ਬਹੁਤ।
ਜਾਰਤਿ ਸਾੜਦੀ ਹੈ (ਬਰਫ), ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਮੁਰਝਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਬੀ ਜਰਨਾ, ਜਾਰਨਾ, ਜਲਨਾ, -ਜਾਲਨਾ-ਆਖਦੇ ਹਨ।
ਤੁਖਾਰ ਹਿਮ, ਬਰਫ, ਕੱਕਰ, ਪਾਲਾ।
ਬਿਧਿਹੀਨ ਯੁਕਤੀ ਹੀਨ। ਨਜਾਜ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ, ਯੁਕਤੀਹੀਨ। ਮਰਯਾਦਾ ਹੀਨ। ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਤੋਂ, ਮਰਯਾਦਾ ਹੀਨ।

ਅਰਥ: ਜਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਤਲਾ (ਵਿਚ) ਕਮਲ ਜੰਮਦਾ (ਉਗਦਾ) ਹੈ, ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਅਪਣੀ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਛੀਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਜੇ ਤਲਾ) ਜਲ ਹੀਨ (ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ) ਉਸੇ (ਕਮਲ) ਨੂੰ (ਉਹੀ) ਸੂਰਜ (ਜੋ ਖਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ) ਛੀਨ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। (ਫਿਰ ਕਮਲ ਦੀ) ਦੇਹ (ਨਾਲੀ) ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਿਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੋ (ਕਮਲ ਦੀ ਦੇਹ) ਮਲੀਨ ਹੈ। (ਫਿਰ ਕਮਲ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਭੌਰੇ ਆਕੇ (ਇਸਦਾ ਰਸ ਚੂਸਦੇ ਤੇ ਪਰਾਗ ਉਡਾਕੇ ਮਾਨੋਂ ਇਸਨੂੰ) ਸਾੜਦੇ ਹਨ, (ਫਿਰ ਜਦ ਸਿਆਲ ਆਵੇ ਤਾਂ) ਤੁਖਾਰ (ਇਸਨੂੰ) ਸਾੜਦੀ ਹੈ, (ਸੋ ਕਮਲ ਤਾਂ) ਐਤਨੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, (ਉਧਰ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ (ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਧੀਨਤਾ ਤੋਂ ਆਪ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਔਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਬੱਧਿਆਂ ਨੂੰ) ਮੁਕਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਇਸ ਲਈ) ਕਮਲ ਦੀ ਉਪਮਾ (ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ) ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ (ਕਿਉਂਕਿ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੂੰ ਅਵਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ) ਯੁਕਤੀ ਹੀਨ (ਬਾਤ) ਹੈ।

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਮਲ ਨੂੰ ਕਈ ਔਗੁਣਾਂ ਯਾ ਥੁੜਾਂ ਤੇ ਮੁਥਾਜੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤਲਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਫੇਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਮੁੰਦ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹੇ ਰਿਹਾਂ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਫਿਰ ਓਹੀ ਸੂਰਜ, ਜੋ ਉਸਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਾਣੀ ਤਲਾ ਵਿਚੋਂ ਸੁੱਕੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਤਲਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਅਧੀਨਤਾਈ ਨਾ ਕੇਵਲ ਜੰਮਣ ਉਗਣ ਤੇ ਮੌਲਣ ਖਿੜਣ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਜੋ ਸੁਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਬੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਿਕੜ ਤੇ ਸਿਵਾਲ (ਮੈਲ) ਉਸਦੀ ਨਾਲਿ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਮਹੀਨ ਹੈ। ਭੌਰੇ ਆਕੇ ਉਸਦਾ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਚੂਸਦੇ ਹਨ, ਪਰਾਗ ਨੂੰ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਐਉਂ ਉਸਨੂੰ ਖੇਦ ਪੁਜਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੀ ਅਧੀਨਤਾਈ ਹੋਈ। ਫੇਰ ਰੁਤ ਬਦਲੇ ਤੇ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਐਸੇ ਔਗੁਣਾਂ, ਲੋੜਾਂ ਜਾਂ ਥੁੜਾਂ ਤੇ ਖੇਦਾਂ ਵਾਲੇ ਕਮਲ ਦੀ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਕਿਉਂਕ ਚਰਣ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਥੁੜਾਂ ਤੇ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਵਾਧੀਨ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਥੁੜਾਂ ਲੋੜਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦੇ, ਭਵਬਾਧਾ ਵਿਚ ਬੱਝਿਆਂ ਦੀ ਬੰਦਖਲਾਸ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ-ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਦੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣੇ ਹਨ ਸੋ ਇਕ ਧ੍ਵਨੀ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ ਜੋ ਅਵਗੁਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਣ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਫਾਥਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਜਿਵੇ:-

ਤਾਲ ਵਾਂਙੂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ*।
ਜਲ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ।
ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਪੁਰਖ ਹਨ।
ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਪੁਰਖ ਹਨ।
ਖਰ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ 'ਸੁਤ ਬਿਤ ਲੋਕ'-ਅਰਥਾਤ ਕੁਟੰਬ, ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਪਕੜ-ਮੈਲ ਯਾ ਕੌੜਾਵਾਕ-ਖਰ-ਕੰਡਾ ਹੈ।
ਭੌਰੇ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਰਤ ਤੇ ਸਵਾਲੀ ਲੋਕ ਹਨ। ਤੁਖਾਰ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹਨ।
ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਇਸਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸਗੋਂ ਪਦਾਰਥ ਚਰਣੀ ਲਗਦੇ ਹਨ ਓਹ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦੇਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਪਰ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਨਕੂਲ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਪੁਰਖ, ਸੱਜਣ, ਤੇ ਕੁਸੱਜਣ, ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਕਾਸ ਤੋਂ ਮੁੰਦਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਅਨਕੂਲ ਚਰਨ ਪਰਸ ਕੇ ਹੋਰ ਉੱਚੇ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਚਰਣ ਪਰਸਕੇ ਈਰਖੇ ਤੇ ਦ੍ਵੈਖ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਟੰਬ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੁਟੰਬ ਦੀ ਕਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕਿ ਇਜ਼ਤ ਮਾਨ ਦੀ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੀ ਕੋਈ ਪਕੜ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਕੜਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀ ਜੋ ਬੀ ਚਰਨ ਪਰਸਦੇ ਹਨ, ਪਕੜਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਉੱਚ ਸੁਰਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਰਤ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਦੁਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹਰਦੇ; ਸਗੋਂ ਚਰਣ ਪਰਸਕੇ ਸੁਖੀ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਆਕੇ ਖੋਭ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਚਰਣ ਪਰਸਕੇ ਆਪ ਵਿਘਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟਕੇ ਉੱਚੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਗ) ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: **ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਅਰਜ, ਸਿਰਜਨ ਆਰਜਤਾਯ।**
ਲਰਜਤਿ ਜਮ ਜਿਨ ਨਾਮ ਤੇ, ਬੰਦੋਂ* ਤਿਨ ਜੁਗ ਪਾਯ ॥ ੧੩ ॥

ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ। ਅਰਜ਼ ਬੇਨਤੀ; ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ। ਅਰਬੀ, ਅਰਜ਼]
ਸਿਰਜਨ ਰਚਨਹਾਰ।
ਆਰਜ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਯੋਗ। ਸੰਸ:, ਆਰਯ]
ਆਰਜਤਾਯ ਆਰਯਤ੍ਵ ਵਡਿਆਈ।
ਲਰਜਤਿ ਕੰਬਦਾ ਹੈ। ਫਾਰਸੀ, ਲਰਜ਼ੀਦਨ ਕੰਬਣਾ। ਲਰਜਤ, ਹਿੰਦੀ]
ਜਮ ਯਮ, ਧਰਮਰਾਜ। ਬੰਦੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੁਗ ਦੋਹਾਂ।
ਅਰਥ ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ) ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ (ਤੇ) ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਯਮ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, (ਮੈਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਭਾਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ

---

*ਇਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ੨੪ਵਾਂ ਛੰਦ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ -ਬੰਦੇ-ਬੀ ਹੈ।

ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਹੇਠ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਲੌਕਿਕ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਲੌਕਿਕ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮਹਾਨ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਹਨ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਿਤਨੀਆਂ ਕੁ ਉਚਜਾਈਆਂ, ਵਡਿਆਈਆਂ ਅਰਥਾਤ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਣੇ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਥੇ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਧੁਨੀ

ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਸੁਣਕੇ ਪੁਜਾਵਨਹਾਰ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਓਹ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਐਸੇ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ: ਲੋਚਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਨ ਚਾਹੈਂ ਚਿਤ ਆਨ ਦੁਤਿ
ਬਿਸ਼ੇ ਕੇ ਬਿਲਾਸ ਆਸ ਪਾਸਨ ਨ ਜਾਵਈ।
ਕਾਨ ਆਨ ਗਾਨ ਤਾਨ ਸੁਨੈ ਨ ਅਯਾਨ ਜਿਵ*
ਬਿਸਰਾ ਅਪਾਨ ਤਨਮਾਨ ਸੋ ਨ ਆਵਈ।
ਭਈ ਉਨਮੱਤਿ ਗਤਿ ਆਨੰਦ ਉਦਧਿ ਵਤਿ
ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਬਿਓਗ ਤਿਸ ਕਬਹੂੰ ਨ ਭਾਵਈ।
ਜਾਨ+ ਅਰਜਨ ਪਦ ਪਦਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ
ਸਿੱਖ ਮਨ ਭੌਰ ਭਯੋ ਭ੍ਰਮਤਿ ਲੁਭਾਵਈ ॥ ੧੪ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਲੋਚਨ ਨੈਣ, ਅੱਖਾਂ। ਬਿਲੋਕਤਿ ਦੇਖਕੇ।
ਚਿਤ ਦਿਲ, (ਅ) ਦੇਖਣਾ। ਦੁਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ। ਬਿਲਾਸ-ਕਉਤਕ।
ਪਾਸਨ ਆਸ ਪਾਸ, ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ। ਕਿਤੇ ਪਾਠ 'ਆਸ ਪਾਸ ਨਹਿਂ' ਬੀ ਹੈ।
ਕਾਨ ਕੰਨ। ਆਨ ਹੋਰ। ਗਾਨ ਗਾਉਣਾ।
ਤਾਨ ਤਾਨਾਂ। ਰਾਗ ਦਾ ਫੈਲਾਵ ਯਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ।
ਅਯਾਨ ਜਿਵ ਅਯਾਣੇ ਵਾਂਙੂ। ਬਿਸਰਾ ਵਿਸਰ ਗਿਆ।
ਅਪਾਨ-ਆਪਾ। ਤਨਮਾਨ ਸੋ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਸੋ (ਕਨਸੋ), ਭਾਵ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਕਨਸੋ ਕੰਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
ਉਨਮੱਤਿ ਮਸਤ। ਚੜ੍ਹੀ ਸੁਰਤ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ।
ਗਤਿ ਹਾਲਤ। ਉਦਧਿ ਸਮੁੰਦਰ।
ਵਤਿ ਸਮਾਨ, ਵਾਂਙੂ। ਬਿਓਗ ਵਿਛੋੜਾ, ਵਿਛੁੜਨਾ।
ਜਾਨ ਯਾਨ ਤਾਰਨਹਾਰ। ਕੋਈ ਤਾਰਨਹਾਰ ਸ਼ੈ। ਸੰਸ:, ਯਾਨ]
(ਅ) ਜਾਨਕੇ, ਜਾਣਕੇ। ਅਰਜਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ।
ਪਦ ਚਰਣ। ਪਦਮ ਕਮਲ।
ਭ੍ਰਮਤਿ ਭਉਂਦਾ, ਦੁਆਲੇ ਫਿਰਦਾ, ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇਵ-ਬੀ ਹੈ।
+ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਗੁਰ-ਬੀ ਹੈ।

ਲੁਭਾਵਣੀ ਲੋਭਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ) ਵੇਖਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ (ਵੇਖਣਾ) ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ, (ਭਾਵੇਂ) ਆਸੇ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕੌਤਕ (ਪਏ ਹੋਣ, ਅੱਖਾਂ ਉਧਰ ਬੀ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

(ਗੁਰ ਸਿਖ ਦੇ) ਕੰਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ) ਹੋਰ ਤਾਨਾਂ ਤੇ ਗਾਉਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਕਾਂ ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਆਪਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਸੋ (ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

(ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ) ਗਤੀ ਮਸਤੀ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਙੂ (ਅਪਾਰ) ਆਨੰਦ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਛਾਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ); (ਐਸਾ ਕਿ) ਉਸ (ਅਵਸਥਾ) ਤੋਂ ਵਿਛੜਨਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਿਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ।

ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਨ ਤਾਰਨਹਾਰ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭੌਰੇ (ਵਤ) ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ*।

(ਘ) ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਰ ਸਨਧਬੱਧ ਧਰਿ ਧਜਾਨ।
ਬੰਦ ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦਨਾ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਮਦਨਾਨ ॥ ੧੫ ॥

ਬਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। (ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ, ਪੰਨਾ ੨੧ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ+ ਦੀ ਟੂਕ)।

ਸਨਧਬੱਧ ਤਯਾਰਬਰਤਯਾਰ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜੇ ਸਜਾਏ ਹੋਏ। ਸੰਸ:, ਸਨ੍ਨਦ੍]

ਦੋਊ ਕਰ ਦੋਵੇਂ ਹਥ। ਦੁਤਿ ਕ੍ਰਾਂਤੀ, ਸੁਹਣੱਪ, ਆਭਾ।

ਮਦਨਾਨ ਮਦ+ਨਾਨ ਮਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। (ਅ) ਮਦਨਾ+ਨ ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਦੁਤਿ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ਰੀਰਕ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਤੋਗੁਣੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ (ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਹਨ) (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸਨੱਧਬੱਧ (ਮੂਰਤੀ ਦਾ) ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ (ਜਿਸ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਆਭਾ ਦਾ ਬੀ ਮਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ (ਮੈਂ) ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਕਬਿੱਤ: ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ ਕਹੌਂ ਪਦ ਜੁਗ
ਰਜਨੀ ਮੈਂ ਆਨ ਗਤਿ ਹੋਤਿ ਜਿਨ ਬਾਨ ਹੈ।
ਜਾਨਿਯੇ ਸੰਤਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਬਨੈ ਅਨਬਨ
ਦਾਨੀ ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਨ ਦਾਨੀ ਮੋਖ ਗਜਾਨ ਹੈ।
ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਜੈਸੇ ਨਖ ਭਾਖੇ ਨ ਪਰਤਿ ਮੁਖ

---

*ਇਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਨ ਭੌਰੇ ਵਤ ਦੁਆਲੇ ਭੌਂਦਾ ਹੈ, (ਤੇ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਵਾਕਰ) ਜਾਣਕੇ (ਉਸ ਤੇ) ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ 'ਅਰਜਨ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਤੇ ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ।

+ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਸਿੱਖ ਮਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲ (ਜਾਨ) ਸਮਝਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, (ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ) ਭੌਰਾ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ।

ਮੋਹ ਨ ਮਿਟਾਵੈ ਦੁਖ ਜਾਨਤਿ ਜਹਾਨ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪਦ ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ ਜੋਊ
ਉਪਮੇਯ* ਆਪ ਪੁਨ ਆਪੇ ਉਪਮਾਨ ਹੈਂ ॥ ੧੯ ॥

ਅਮਲ ਨਿਰਮਲ, ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਪਦ ਜੁਗ ਦੋਵੇਂ ਚਰਣ।
ਰਜਨੀ ਰਾਤ। ਆਨ ਗਤਿ-ਉਲਟ ਗਤਿ, ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ਰਾਤਿ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟਗਤਿ ਭਾਵ ਬੰਦ ਹੋ (ਮੁੰਦਿਆ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਸੰਤਾਨ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ।
ਕਾਮਨਾ ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ, ਇੱਛਾ, ਸੰਸਾਰਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਮੰਗ।
ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰਤਨ, ਜੋ ਜਿਸਦੇ ਪਾਸ ਹੋਵੇ ਉਸਦੇ ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਖ ਨਹੁੰ।
ਭਾਖੇ-ਕਹੇ, ਆਖੇ। ਭਾਖੇ ਨ ਪਰਤਿ ਮੁਖ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ।
ਕੰਦ ਫਲ। ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਖਾਣੇ ਯੋਗ ਫਲ। (ਅ) ਬੱਦਲ। ਕੰ ਪਾਣੀ, ਦ ਦਾਤਾ]
ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ।
ਉਪਮੇਯ ਜਿਸਨੂੰ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ।
ਉਪਮਾਨ ਜਿਸਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ, ਜੀਕੂੰ ਕਮਲ ਉਪਮਾਨ ਤੇ ਚਰਨ ਉਪਮੇਯ ਹਨ।
ਅਰਥ: (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ) ਦੋਹਾਂ ਨਿਰਮਲ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਕਮਲਾਂ) ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਉਲਟ ਗਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਣੇ ਦੀ ਬਾਣ ਹੈ। (ਜੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਤੁੱਲ ਜਾਣੀਏਂ ਤਾਂ (ਇਹ ਗਲ ਬੀ) ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ (ਕਿਉਂਕਿ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ) ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਦਾ ਦੇਣਹਾਰਾ ਹੈ, ਗਯਾਨ (ਤੇ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ) ਨਹੁੰ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਵਰਗੇ (ਬੀ) ਮੂੰਹੋਂ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, (ਕਿਉਂਕਿ ਚਿੰਤਾਮਣਿ) ਮੋਹ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾਉਂਦੀ, (ਇਹ ਗਲ) ਜਗਤ ਜਾਣਦਾ
ਹੈ। ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਜੋ ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ (ਓਹ) ਆਪੇ ਹੀ ਉਪਮੇਯ ਹਨ (ਤੇ) ਫਿਰ ਆਪੇ ਹੀ ਉਪਮਾਨ ਹਨ, (ਅਰਥਾਤ ਅਪਣੇ ਵਰਗੇ ਆਪ ਹੀ ਹਨ)।
ਭਾਵ-ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲ, ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੇ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹੈਨ। ਕਮਲ ਦਿਨ ਨੂੰ ਖਿੜਦਾ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖੇੜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਗਤੀ ਵਾਲਾ (ਬੰਦ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਚਾਹੇ ਦਿਨੇ ਕਰੋ ਚਾਹੇ ਰਾਤੀ, ਚਾਹੇ ਸਵੇਰੇ ਕਰੋ ਚਾਹੇ ਸੰਝਾਂ ਸਮੇਂ, ਓਹ ਸਦਾ ਖੇੜਾ ਹੀ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਮਨ ਦੇ ਵਾਂਛਤ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਸੰਸਾਰਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਦੇਂਦਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੋਖ ਤੇ ਗਿਆਨ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ, ਇਹੀ ਦੋ ਪਦਾਰਥ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਹਨ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਅਪਣੇ ਧਿਆਨੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਨੌਂਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦੇ ਚਿੰਦੜੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਓਹ ਭਾਵੇਂ ਦੇ ਸਕੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਉਪਮਾਈ-ਬੀ ਹੈ।

ਜੋ ਮੋਹ ਹੈ ਓਹ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਯਾ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਨੌਂਹ-ਮੁਰਾਦ ਧ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿ-ਧ੍ਯਾਨੀ ਨੂੰ ਮੋਹ ਦੇ ਤਪ ਤੋਂ ਠੰਢਕ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਬੀ ਨੀਵੀਂ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਕਵਿ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਗਿਣੇ ਤੇ ਬੱਧੇ ਤਿੰਨੇ ਉਪਮਾਨ ਕਮਲ, ਕਲਪ, ਬ੍ਰਿੱਛ, ਚਿੰਤਾਮਣਿ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਰੂਪੀ ਉਪਮੇਯ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਹਨ ਅਰ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਲਾਯਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਣ ਆਪੇ ਉਪਮੇਯ ਹਨ ਤੇ ਆਪੇ ਉਪਮਾਨ ਹਨ।

(ਙ) ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਕੇ ਨਾਇ ਧ੍ਯਾਇ ਅਘ ਜਾਇਂ।
ਕਰਿ ਪਦ ਪਰ ਪਰਣਾਮ ਕੋ ਜਿਹ ਤੇ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਆਇ ॥ ੧੭ ॥

ਨਾਇ ਨਾਮ। ਅਘ ਪਾਪ। ਪਦ ਚਰਣ।
ਪਰ ਪਰ੍ਹੇ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਚਰਣ-ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਣ ਹੈ।
(ਅ) ਉਪਰ, ਭਾਵ ਹੈ ਚਰਣਾਂ ਉੱਪਰ।
ਪਰਣਾਮ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਨਮਸਕਾਰ। ਕੋ ਨੂੰ
ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿਧੀਆਂ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ।
ਨਿਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪਦਮ, ਮਹਾ ਪਦਮ, ਸ਼ੰਖ, ਮਕਰ, ਕਛਪ, ਮੁਕੰਦ, ਕੁੰਦ, ਨੀਲ, ਵਰਚ।
ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਏਹ ਹਨ:- ੧. ਅਣਿਮਾਂ। ੨. ਮਹਿਮਾਂ ੩. ਲਘਮਾਂ। ੪. ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ੫. ਪਰਕਾਮਯ। ੬. ਸਤਾ ਸਿੱਧੀ। ੭. ਬਸਿਤਾ। ੮. ਗਰਮਾ। ੯. ਅਨੂਪੀ। ੧੦. ਦੂਰ ਸ੍ਰਵਣ। ੧੧. ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਨ। ੧੨. ਮਨੋ ਬੇਗ। ੧੩. ਕਾਮ ਰੂਪ। ੧੪. ਪਰਕਾਯ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ੧੫. ਸ੍ਵਛੰਦ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ। ੧੬. ਸੁਰ ਕ੍ਰੀੜਾ ਦਰਸ਼ਨ। ੧੭. ਸੰਕਲਪ। ੧੮. ਅਪ੍ਰਹਤ ਗਤਿ।
ਅਰਥ: ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆਂ ਪਾਪ (ਨੱਸ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਤਾਂ ਤੇ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਪਰਣਾਮ ਕਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ (ਕਿ ਤੂੰ) ਨਿੱਧਿ ਤੇ ਸਿਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਂ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਪੰਕ ਬਿਖੈ ਬਸਤਾ ਰਸ ਮੈਂ ਰਸ ਊਰਧ ਕੋ ਨਿਸਰਾ ਸਰ ਸੇਰੋ।
ਗ੍ਰੀਵ ਲੌਂ ਨੀਰ ਮੈਂ ਧੀਰ ਧਰੇ ਇਕ ਪੈਰ ਖਰੋ ਥਿਰ* ਹ੍ਵੈ ਰਵਿ ਹੇਰੋ।
ਆਤਪ ਸੀਤ ਸਹੈ ਬਰਖਾ ਤਪ ਸਾਧਤਿ ਯਾ ਬਿਧਿ ਕ੍ਰੂਰ ਘਨੇਰੋ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕੇ ਪਾਇ ਸਮਾਨਤਾ ਪਾਇ ਨ ਕੰਜ ਉਪਾਇ ਬਤੇਰੋ ॥੧੮॥

ਪੰਕ ਚਿੱਕੜ। ਰਸ ਜਲ। ਊਰਧ ਕੋ ਉਪਰ ਨੂੰ।
ਨਿਸਰਾ ਨਿਸਰਿਆ ਹੈ। ਸਰਸੇਰੋ ਕਮਲ। ਸੰਸ: ਸਰਸੀ ਰੂਹ ਜੋ ਤਲਾ ਵਿਚੋਂ ਉੱਗੇ-ਕਮਲ। ਸਰਸ ਤਲਾ, ਰੂਹ ਜੋ ਉੱਗੇ]
ਗ੍ਰੀਵ ਗਿੱਚੀ, ਗਲ। ਥ੍ਰਿ ਹ੍ਵੈ ਟਿਕ ਕੇ।
(ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਖਿਰ ਹੈ-ਹੈ, ਭਾਵ-ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ। ਰਵਿ-ਸੂਰਜ। ਹੇਰੋ-ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਹੈ।
ਆਤਪ-ਧੁੱਪ, ਗਰਮੀ। ਸੀਤ-ਪਾਲਾ। ਕ੍ਰੂਰ ਕਰੜਾ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਖਿਰ।

ਘਨੇਰੋ ਬਹੁਤ। ਪਾਇ ਚਰਣ। ਪਾਇ ਨ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।
ਕੰਜ ਕਮਲ। ਉਪਾਇ ਉਪਾਉ, ਯਤਨ।
ਅਰਥ: ਕਮਲ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ (ਉੱਗਿਆ ਤੇ) ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵਸਦਾ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਨਿੱਸਰਿਆ (ਹੈ), ਗਿੱਚੀ ਤੋੜੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਕੇ ਇਕ ਪੈਰ (ਦੇ ਭਾਰ) ਖੜੋਤਾ ਹੋਇਆ ਥਿਰ ਹੋ ਕੇ (ਟਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਯਾ ਖਿੜਕੇ) ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧੁੱਪ ਪਾਲਾ, ਬਰਖਾ (ਸੱਭੋ ਕੁਛ ਸਿਰ ਤੇ) ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ ਤਪ ਸਾਧਦਾ ਹੈ, (ਪਰ ਚਾਹੋ ਉਸ ਨੇ ਐਸੇ) ਬਤੇਰੇ ਉਪਾਇ (ਕੀਤੇ ਤਦ ਬੀ ਉਹ) ਕਵਲ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ।
ਭਾਵ-ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਚਤੁਰ ਬੁੱਧੀ, ਕਮਲ ਨੂੰ ਇਕ ਹਠ ਯੋਗੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਪੱਸਜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਪੱਸਜਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜੋ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਓਹੀ ਉਪਾਉ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਆਪਣੀ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ, ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਪੱਸਜਾ ਦਾ ਰੂਪਕ ਇਹ ਹੈ-ਤਲਾ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਇਕ
ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ, ਗਿੱਚੀ ਤਾਂਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੜੋਨਾ ਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਖਣਾ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਪੱਸਵੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਹੈ ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੜੋਕੇ ਤਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਐਸਾ ਖੜਾ ਹੈ ਕਿ ਧੁੱਪ ਪਾਲਾ ਬਰਖਾ ਸਭ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਏਹ ਬੀ ਤਪ ਹੈ। ਫਿਰ ਐਸਾ ਟਿਕਕੇ ਖੜਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਵੱਲੇ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ; ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਤਾੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਵੀ ਇਕ ਕਠਨ ਤਪ ਹੈ। ਮਾਨੋਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਉਸਦਾ ਤਪ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਕਾਰਣ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਵੇਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਫਲ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਵਰ ਦਾਤੀ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ, ਰਾਜ ਤੇ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ।

(ਚ) ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: **ਦਰਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ ਨਿਪੁਨ ਹਰਨ ਜੁਰ ਤੀਨ।**
ਚਰਨ ਮਨੋਹਰ ਬੰਦਨਾ ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖਿ ਕੀਨ ॥ ੧੯ ॥

ਨਿਪੁਨ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਾਇਕ।
ਹਰਨ ਹਰਲੈਣ ਵਾਲੇ; ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
ਜੁਰ ਤਾਪ, ਤੀਨ ਤਿੰਨੇ। (ਦੇਖੋ ੧੧ ਪੰਨੇ ਤੇ-ਤੀਨੋ ਤਾਪ-ਦਾ ਅਰਥ)
ਮਨੋਹਰ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।
ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ, (ਮੇਰੀ ਉਸ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ) ਮਨ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, (ਕਿ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਣਾਂ ਨੇ) ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਭਾਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕੇਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਬੇਗਿਣਤਾਂ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਲ ਕਵਿ ਜੀ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਮੰਗਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਬਾਬਤ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸ ਡਿਠਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖਿ ਜਾਇ। '

ਕਬਿੱਤ: ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੁਗ ਅਰੁਨ ਲਲਿਤ ਭਲ
ਤਾਂਕੇ ਦਲ ਅਵਲੀ ਸੁ ਹੀਰਨ ਕੀ ਜਟੀ ਸੀ।
ਕਿਧੌਂ ਉਡ ਪਾਂਤ ਹਿਤ ਆਪਚਿਤ ਲੋਕ ਮਾਤ
ਤਜੀ ਨਭ ਗਤਿ ਥਿਤ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਠਟੀ ਸੀ।
ਕਿਧੌਂ ਬਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾਂ ਨੈ ਸ਼ੇਖ ਤੇ ਮਨਿਨ ਲੇਯ
ਕਾਂਤਿ ਹਿਤ ਖਚੀ ਬਸੈ ਰਮਾ ਸਾਜ ਕੁਟੀ ਸੀ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਨੂਪ ਬਨੇ
ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਸਕਲ ਸੇ ਉਪਮਾ ਨ ਲਟੀ ਸੀ ॥ ੨੦ ॥

ਅਮਲ ਨਿਰਮਲ। ਜੁਗ ਦੋਵੇਂ। ਅਰੁਨ-ਲਾਲ।
ਲਲਿਤ ਸੁੰਦਰ। ਭਲ ਭਲੇ, ਬਹੁਤੇ, ਡਾਢੇ।
ਦਲ ਪੱਤੇ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਸ਼ੈ ਦੇ ਜੁੜੇ ਤੇ ਫੇਰ ਨਿਖੜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ, ਭਾਵ-ਉਂਗਲੀਆਂ।
ਅਵਲੀ ਪੰਗਤੀ। ਕਿਧੋਂ-ਕਿਧਰੋਂ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਮਾਨੋ, ਅਥਵਾ, ਜਾਂ।
ਉਡ-ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ। ਪਾਂਤ ਪੰਗਤੀ।
ਆਪਚਿਤ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਿਤਵਕੇ। (ਅ) ਪੂਜਾ। ਸੰਸ:, ਅਪਚਿਤ]
ਲੋਕ ਮਾਤ ਮਾਤਲੋਕ।
ਨਭ ਆਕਾਸ਼। ਗਤਿ ਫਿਰਨ। (ਅ) ਐਉਂ ਵੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:-
ਤਜੀ ਨ ਭਗਤ ਤਾਰਿਆਂ ਨੇ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਭੀ ਸਰਬ ਕੇਂਦ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦ੍ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਏਥੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹੁਣ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
ਥਿਤ ਇਸਥਿਤੀ, ਭਾਵ ਚਰਣਾਂ ਉਤੇ ਨਹੁੰ ਬਣ ਕੇ ਆ ਟਿਕੇ ਹਨ।
ਬਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾਂ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ।
ਸ਼ੇਖ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਕਵਿ ਲੋਕ ਰਤਨ ਯਾਂ ਮਣੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਮਨਿਨ ਮਣੀਆਂ, ਰਤਨ। ਲੇਯ ਲੈਕੇ। ਕਾਂਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ।
ਹਿਤ ਵਾਸਤੇ। (ਅ) ਸ਼ੌਕ, ਚਾਉ, ਚਾਉ ਨਾਲ।
ਖਚੀ-ਜੜੀ ਹੈ, ਜੜਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਰਮਾ-ਲੱਛਮੀ। ਭਾਵ, ਪ੍ਰਤਾਪ, ਐਸ਼੍ਵਰਜ। ਇਸ ਵਿਚ ਧ੍ਵਨੀ ਐਉਂ ਬੀ ਕਹੀਦੀ ਹੈ, ਚਰਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਹਨ ਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਓਥੇ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਅੰਨ੍ਵੈ ਐਉਂ ਹੈ, ... ਮਨਿਨ ਲੇਯ ਖਚੀ, ਕਾਂਤਿ ਸਾਜ ਕੁਟੀ ਸੀ, (ਤਾਂ ਮੈਂ) ਬਸੈ ਰਮਾ ਹਿਤ (ਸਿਉਂ)।
ਅਨੂਪ ਅਨ+ਉਪਮ। ਇਸ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਰੂਪ ਹੈ ਅਨੂਪ ਕਿਸੇ ਉਪਜਾ ਯਾ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਤੋਂ ਜੋ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ।
ਨਖ ਨਹੁੰ। ਸ਼ਸ਼ਿ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਸੰਸ:, ਸ਼ਸ਼ਿਨ]
ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਸਕਲ ਸੇ ਨਖ+ਸ਼ਸ਼ਿ+ਸ਼ਕਲ+ਸੇ
ਨਖ ਨਹੁੰ। ਸ਼ਸ਼ਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਸ਼ਕਲ ਟੁਕੜੀ। ਸੰਸ: ਸ਼ਕਲ ਟੁਕੜਾ]

ਸੇ ਵਰਗੇ। ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਵਰਗੇ।
(ਅ) ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ। ਫਾ: ਸ਼ਕਲ] ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦੇ।
(ੲ) ਸਕਲ ਸਗਲ, ਸਾਰੇ। ਸਾਰੇ ਨਹੁੰ ਚੰਦ ਜੇਹੇ ਹਨ।
(ਸ) ਸ+ਕਲ ਸਹਤ ਕਲਾ ਦੇ। ਨਹੁੰ ਹਨ ਸਹਤ ਕਲਾ ਦੇ ਚੰਦ ਜੇਹੇ।
ਉਪਮਾਨ ਉਪਮਾ+ਨ। ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਪਮਾ, ਜਿਸਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ।
ਲਟੀ ਨਿੱਕੀ, ਨਜ਼ੂਨ, ਥੋੜੀ, । ਸੰਸ:, ਧਾਤੂ ਲਟ੍ ਬੱਚੇ ਵਾਂਙੂ ਬੋਲਨਾ, ਅਟਪਟੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ] ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਨਜ਼ੂਨ ਜੇਹੀ, ਨੀਵੀਂ ਜੇਹੀ।
(ਅ) ਕਥਨ ਕਰਨਾ। ਨ ਲਟੀ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।
ਉਪਮਾ ਨ ਲਟੀ ਸੀ ਏਹ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀ ਗਲ ਕਰਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵ ਮੂਲੋਂ ਅਣਬਣ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਉਪਮਾ ਵੀ ਨਜ਼ੂਨ ਗੱਲ ਹੈ।
ਅਰਥ: ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ (ਵਾਂਙੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ) ਦੋਵੇਂ (ਚਰਣ) ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਣਾਂ) ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਉਤੇ (ਮਾਨੋਂ) ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜਤ ਵਰਗੀ (ਨੌਹਾਂ ਦੀ) ਪੰਕਤੀ ਹੈ। ਜਾਂ, ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਿਤਵਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਫਿਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਠਟੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ (ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਉਤੇ ਮਾਨੋਂ ਨਹੁੰ ਬਣ ਕੇ) ਥਿਤ (ਭਾਵ ਆ ਟਿਕੇ) ਹਨ। ਜਾਂ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾਂ ਨੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਪਾਸੋਂ ਮਣੀਆਂ ਲੈ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਉੱਤੇ) ਜੜਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਕਿ ਉਥੇ ਮਾਨੋਂ) ਸੁੰਦਰਤਾ (ਦੀ) ਕੁਟੀਆ ਬਣ (ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਹੁਣ) ਲੱਛਮੀ ਚਾਉ (ਨਾਲ) ਵਸਦੀ ਹੈ। (ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ (ਐਸੇ) ਅਨੂਪਮ ਬਣੇ ਹਨ (ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਨਹੁੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਵਰਗੇ ਹਨ (ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ) ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਬੀ ਨਜ਼ੂਨ ਗਲ ਹੈ।
ਭਾਵ-ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਵਲਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮਨੋਹਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਨੌਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜਤ, ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ, ਮਣੀਆਂ ਦੀ ਜੜਤ, ਆਦਿ ਉਪਮਾ ਝਿਜਕ ਕੇ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਹਾਂ, ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਪਮਾਨ ਵੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਹੁੰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ () ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚੰਦ ਦੀ ਭੀ () ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
ਸਾਰੇ ਕਬਿੱਤ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੱਛਮੀ-ਸੰਸਾਰਕ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੀ ਦਾਤ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਇਹ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਤਾਕਤ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ, ਮਣੀਆਂ ਹੀਰਿਆਂ, ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜਤ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ੈ ਦਾ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ੈ ਆਤਮ ਸਤਜਾ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ; ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਉਪਮਾਨ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਓਹ ਸਤਜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਸਪਰਸ਼, ਦਰਸ਼ਨ ਯਾ ਧਜਾਨ ਨਾਲ ਐਸੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਆਤਮ ਰੰਗ ਦੀ ਵੰਨੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਰੰਗ ਦੇ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਅੰਦਰ ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ-
ਮੈਲਾ ਮੋਤੀ ਮੈਲਾ ਹੀਰੁ ॥ ਮੈਲਾ ਪਵਨੁ ਪਾਵਕੁ ਅਰੁ ਨੀਰੁ ॥ ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀਉ]

ਸੂਚਨਾ-ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਵੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।
੧. ਨਖ਼ ਸ਼ਸ਼ਿਸ ਕਲ ਸੇ ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾ ਵਰਗੇ। ਕਲਾ ਚੰਦ ਦੀਆਂ ੧੬ ਹੈਨ, ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
੨. ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਸ+ਕਲ ਸੇ ਨਹੁੰ ਹਨ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾਂ ਸਹਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ।
[ਸ ਸਾਰੀਆਂ, ਕਲ ਕਲਾਂ]
੩. ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਸਕਲ ਸੇ ਨਹੁੰ ਹਨ ਸੰਪੂਰਣ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ। ਸਕਲ ਸਾਰਾ]
੪. ਨਖ ਸ਼ਸ਼ਿ ਸ਼ਕਲ ਸੇ ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦੇ। ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ]
੫. ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ-ਨਖ਼ ਸਿਸ ਸਕਲ ਸੇ-ਏਸ ਪਾਠ ਨਾਲ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ ਕਿ-ਤ੍ਰੈ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਹੀ ਹੈ ਜੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ-ਨਹੁੰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਸ (ਸੀਸ) ਤਕ ਸਾਰੇ ਦੀ ਤਾਂ ਉਪਮਾਂ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
੬. ਉਪਮਾਨ ਲਟੀ ਸੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਉਪਮਾਨ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਨਿਕੰਮੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਸਾ ਬੀ ਹੈ, 'ਉਪਮਾਨ' ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ ਤੇ 'ਲਟੀ ਸੀ' ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ।
੭. ਐਉਂ ਵੀ ਪਾਠ ਹੈ 'ਨਖ ਸਸਿ ਸਕਲ ਤੇ ਉਪਮਾ ਨ ਲੁਟੀ ਸੀ' ਨਹੁੰ ਹਨ ਤਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ, ਭਾਵ-ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰੀਸ ਤਾਂ ਕਰ ਲਈ, ਸ਼ਕਲ ਤਾਂ ਚੁਰਾ ਲਈ ਪਰ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ (ਭਾਵ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ) ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੁਟ ਸਕਿਆ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਸਾਦੇ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕ ਸਕਿਆ।

(ਛ) ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਧਰਮ ਧੁਜ ਹਰਤਾ ਤੁਰਕਨ ਮੂਲ।
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨਿ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਨਮੋ ਹੋਇ ਅਨਕੂਲ ॥ ੨੧ ॥

ਧਰਮ ਧਰਮ। ਧ੍ਵਜ ਝੰਡਾ। ਧਰਮ+ਧ੍ਵਜ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਝੰਡੇ ਸਰੀਖਾ ਮੂਲ ਤੇ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਸਰਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਜੰਗ ਵਿਚ ਝੰਡਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਝੰਡਾ ਗਿਰੇ ਤਾਂ ਹਾਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਝੰਡੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਸੂਰਮੇ ਟੁੱਟ ਟੁੱਟ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਹੈ ਧਰਮ ਦਾ ਮੂਲ ਆਸਰਾ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਯਾ ਕਰੇ, ਬਚਾਵੇ।
ਹਰਤਾ ਹਰਨ ਵਾਲੇ, ਉਖੇੜਨ ਵਾਲੇ। ਮੂਲ ਜੜ੍ਹਾਂ
ਤਾਰਨ ਤਾਰਨ ਨੂੰ। ਤਰਨ ਜਹਾਜ਼।
ਨਮੋ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।
ਅਨਕੂਲ-ਹੋਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਯਾ ਦੇ ਮੁਆਫਕ ਹੋਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਕੇ।
(ਅ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਭਾਵ ਓਹ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ।
ਅਰਥ: (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਧਰਮ ਦੀ ਧੁਜਾ (ਹਨ), (ਅਤੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਖੇੜਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ), (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ (ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਤਾਰਣ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ (ਰੂਪ ਹੈ), ਮੈਂ ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਹੋਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਨੂੰ ਤਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸ਼ੈ-ਮੁਕਤੀ-ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ। ਦੂਸਰੀ ਸਿਫਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ

ਧੁਜਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਆਸ਼ਯ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਉਸ ਕਸ਼ਟ ਵਲ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੀਰਥ ਢਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਧਰਮ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਾ ਮਾਨੋ ਧ੍ਵਜ ਖੜੇ ਸਨ, ਸਭ ਦੇ ਈਮਾਨ ਦੀ ਟੇਕ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਸੀਸ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਹੋ ਗਈ ਕਿ 'ਧਰ ਪਈਏ ਧਰਮ ਨਾ ਛੋੜੀਏ' ਇਹ ਅਟੱਲ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕਰ ਗਏ। ਤੀਸਰੀ ਗਲ-ਹਰਤਾ ਤੁਰਕਨ ਮੂਲ-ਕਹੀ ਹੈ। ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਅਵਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸੀ। ਬੱਸ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਦਾ ਸੂਰਜ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਖਰਾ ਲੰਘ ਕੇ ਢਲ ਗਿਆ, ਤੇ ਫੇਰ ਢਹਿੰਦਾ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਅੰਤ ਡੁਬ ਗਿਆ। ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੇਠੋਂ ਖੋਖਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹਰ ਲਈ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੁਛ ਕਾਲ ਖੜਾ ਦਿੱਸਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਕੁਮਲਾਂਦਾ, ਮੁਰਝਾਂਦਾ, ਪੱਤ ਸਿੱਟਦਾ, ਢਿਲਕਦਾ ਅੰਤ ਢੈ ਗਿਆ। -ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਜੜ੍ਹ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ-ਇਹ ਗਲ ਕਵਿ ਨੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਇਸ ਲਈ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦ ਲਈ ਬਿਆਧੀ, ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਅਤਿ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸੁਖਦਾਤੇ ਦਾ 'ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਣਾ' ਗਰੀਬਾਂ, ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਨੇਕਾਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਦੁਖੀ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਸੂਫੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਬੇਨਵਾ ਆਦਿ ਹੋਰ ਫਿਰਕੇ ਬੀ; ਇੱਥੋਂ ਤਾਂਈ ਕਿ ਸਰਮੱਦ ਵਰਗੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਵੀ ਕਤਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਬਰ ਕੀਰਤਿ ਜੌਨ੍ਹ ਅਮੀਗਤਿ ਭੌਨ, ਸੁਸੀਤਲਤਾ ਸੁਖ ਤੌਨ ਸੁਭਾਈ।
ਗਤਿ ਸਾਧਨ ਕੈਰਵ ਕੋ ਬਿਗਸਾਵਤਿ, ਦਾਸ ਰਿਦਾ ਨਭ ਬੀਚ ਸੁਹਾਈ।
ਤਪਤੰ ਦੁਖ ਤੀਰ ਨ ਆਵਤ ਹੈ, ਚਿਤੁ ਚਾਰੁ ਚਕੋਰੁ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਗੁਰ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਸੋਹਤਿ ਚੰਦ ਸੇ,
ਹੀਨ ਕਲੰਕ ਇਹੀ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੨੨ ॥

ਬਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਕੀਰਤਿ ਜਸ, ਮਹਿਮਾ, ਵਡਿਆਈ। ਜੌਨ੍ਹ-ਚਾਂਦਨੀ।
ਅਮੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਵੈਦਯ ਅਤੇ ਕਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਂ ਤੇ ਔਖਧੀ ਬੂਟੀਆਂ ਵਿਚ ਰਸਯਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਗਤਿ ਗਤੀ, ਮੁਕਤੀ। (ਅ) ਗਤਿ ਦਾ ਅਰਥ: ਪਹੁੰਚਕੇ-ਬੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਭੌਨ ਘਰ। ਤੌਨ ਉਨ੍ਹਾਂ, ਮੁਰਾਦ-ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ-ਤੋਂ ਹੈ।
ਸੁਭਾਈ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ। (ਅ) ਸ਼ੁਭਾਵ ਹੈ-ਬੀ ਇਥੇ ਸੁਭਾਈ ਦਾ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਸੀਤਲਤਾ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਹੈ।
ਗਤਿ ਸਾਧਨ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਇੱਥੇ 'ਸਾਧਨ' ਪਦ 'ਸਾਧੂ' ਪਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ:- 'ਸਾਧਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਸਾਧ ਸਿਉ ਗੋਸਟਿ ਹਰਿ ਸਾਧਨ ਸਿਉ ਲਿਵਲਾਉ ॥ (ਅ) ਗਤਿ ਸਾਧਨ-ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ- ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਭਾਵ ਦੈਵੀ ਗੁਣ, ਕਿ ਜਿਵੇਂ, ਚੰਦ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਕੈਰਵ ਕਮੀਆਂ ਜੋ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਖਿੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਚਿੱਟੇ ਕਮਲ।
ਦਾਸ ਰਿਦਾ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਹ੍ਰਿਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ।

ਨਭ ਅਕਾਸ਼। ਤਪਤੰ ਤਪਸ਼, ਗਰਮੀ। ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਰ ਨੇੜੇ।

ਚਿਤ ਚਾਰ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਚਿਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧਿਆਨੀਆਂ ਦੇ 'ਧਿਆਨ ਚਿਤ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। (ਅ) ਚਾਰ ਦਾ ਅਰਥ: ਚਾਰੁ-ਸੁੰਦਰ ਬੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੁੰਦਰ ਚਿਤ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੀਲ ਪੁਰਖ।

ਹੀਨ ਕਲੰਕ ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ, ਅਕਲੰਕਤਾਈ।

ਅਧਿਕਾਈ ਵਾਧਾ, ਅਧਿਕਤਾ।

ਅਰਥ: (ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਣਗੇ)।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ) ਚਾਂਦਨੀ (ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚ) ਉੱਤਮ ਕੀਰਤੀ

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿਵੇਂ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਕੇ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ)

ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਘਰ (ਹੋਕੇ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ) ਸੀਤਲਤਾ (ਹੈ ਤਿਵੇਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਖ

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿਵੇਂ) ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ, (ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤਿਵੇਂ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿਵੇਂ) ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਹਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ (ਵਿਚ ਸੁਹਾਉਂਦੇ ਹਨ)।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ) ਨੇੜੇ (ਜਿਵੇਂ) ਤਪਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ (ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ) ਦੁਖ (ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ)।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਲ ਜਿਵੇ,) ਚਕੋਰ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਵਲ) ਸੇਵਕ ਹ੍ਰਿਦੇ (ਨੇ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ)।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ, (ਪਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਕਲੰਕ ਲਗਾ ਖੜਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ) ਇਹੋ ਅਕਲੰਕਤਾ (ਹੀ) ਵਾਧਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਗੁਣ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੱਸਦਿਆਂ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਰ ਜੀਵੱਤ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੋਣ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਫੁਟ ਵਾਧਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਦਾਗ਼ਾਂ ਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਿਰਦੋਖਤਾ ਦਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਉਸ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਵਲ ਬੀ ਧੂਨੀ ਸੱਟਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੰਦ ਦੇ ਆਚਰਣ ਤੇ ਬੀ ਕਲੰਕ ਹੈ।

(ਜ) ਇਸ਼੍ਟ ਗੁਰੂ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: **ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ ਕੋ, ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੈ ਪਦ ਜੋ ਅਰਬਿੰਦੂ।**
ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਨਿਕੰਦਨ ਆਨੰਦ ਕੰਦ, ਮੁਕੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰੇ ਜਿਨ ਹਿੰਦੂ।
ਤੁਰਕਿੰਦ ਉਡਿੰਦ ਦਿਨਿੰਦ ਤਿਨੇ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਭੈ ਜਗ ਬਿੰਦੂ।
ਸਰਪਿੰਦ ਗਿਰਿੰਦ ਖਗਿੰਦ ਤੁਲੰ
ਬਲਵੰਡ ਅਖੰਡ ਸੁਰਿੰਦਹਿ ਇੰਦੂ ॥ ੨੩ ॥

ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ।

ਨੰਦਨ ਪੁੱਤ੍ਰ। ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਅਰਥਾਤ ਪੋਤ੍ਰਾ।

ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੈ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

[ਸੰਸ:, ਅਭਿਵਨੂਨੰ]
ਪਦ ਜੇ ਅਰਬਿੰਦੂ ਚਰਨ ਜੋ ਕਮਲਾਂ (ਵਾਂਙੂ ਕੂਲੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ)।
ਦੁੰਦ ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ। ਦੁਖ। ਉਪੱਦ੍ਰਵ। ਵਡੇ ਦੁਖ।
ਨਿਕੰਦਨ ਨਿ+ਕੰਦਨ ਵਿਨਾਸ਼। ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਫਾਰਸੀ: ਕੰਦਨ ਪੁੱਟਣਾ, ਉਖੇੜਨਾ। ਨਿਕੰਦਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲਾ।
ਕੰਦ ਫਲ। (ਅ) ਮੇਘ, ਬੱਦਲ। ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ।
ਮੁਕੰਦ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਬੁਲੰਦ ਉੱਚੇ। ਢੱਠੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਾ।
ਤੁਰਕਿੰਦ ਤੁਰਕ+ਇੰਦ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ ਭਾਵ ਰਾਜਾ। ਮੁਰਾਦ-ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ-ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਤਦੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੀ।
ਉਡਿੰਦ ਉਡ+ਇੰਦ-ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
ਦਿਨਿੰਦ ਦਿਨ+ਇੰਦ-ਦਿਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੂਰਜ। ਬਿੰਦੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
ਸਰਪਿੰਦ ਸਰਪ+ਇੰਦ-ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ।
ਗਿਰਿੰਦ ਗਿਰ+ਇੰਦ-ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ।
ਖਗਿੰਦ ਖਗ+ਇੰਦ-ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਗਰੁੜ।
ਤੁਲੰ ਬਰਾਬਰ। ਬਲਵੰਡ ਅਖੰਡ ਅਟੁੱਟ ਬਲ ਵਾਲੇ।
ਸੁਰਿੰਦਹਿ ਇੰਦੂ ਸੁਰ+ਇੰਦ+ਹ+ਇੰਦੂ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵੀ ਇੰਦ੍ਰ।
ਅਰਥ: (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ (ਜੀ ਦੇ) ਪੋਤ੍ਰੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ (ਪਰ) ਜੋ ਕਮਲ (ਵਰਗੇ ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ, ਮੈਂ) ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
(ਜੋ) ਦੁੱਖਾਂ (ਤੇ) ਉਪੱਦ੍ਰਵਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ (ਹਨ), ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਹਨ), ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਹਨ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਉੱਚੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, (ਅਤੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਜੋ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ) ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ (ਹੋਕੇ ਢੁੱਕੇ, ਉਸ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ
ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ (ਵਰਗੇ) ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ (ਨੂੰ ਆਪ) ਗਰੁੜ ਤੁੱਲ (ਹੋ ਕੇ ਢੁੱਕੇ), ਅਖੰਡ (ਆਪ ਦਾ) ਬਲ ਹੈ (ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਿਚ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵੀ ਇੰਦ੍ਰ ਹਨ।
ਭਾਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਗ ਧਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ਖੜਗਧਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ' ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਾ ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਪੰਜ ਛੇ ਸੌ ਬਰਸ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਤੇ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠ ਦਬ ਗਏ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਜਾ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗੇ ਜ਼ਾਲਮ ਤੁਰਕ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਦ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਸੂਰਜ ਹੋਕੇ ਲਗੇ। ਸੂਰਜ ਜਦ ਸਵੇਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਦ ਮਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਉਸ ਦਾ ਤੇਜ ਮਾਤ ਕੀਤਾ। ਚੰਦ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਉਹ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਉਸ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਲਈ ਸਰਪ ਸਮਾਨ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੋ ਆਪ ਧੀਆਂ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ, ਸ੍ਵੈ ਸਤਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਗਏ

ਸੇ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰੁੜ ਹੋ ਕੇ ਲੱਗੇ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ ਝਾੜੀ ਤੇ ਦੰਡ ਦਿੱਤੇ।

ਕਬਿੱਤ: ਕਾਂਤਿ ਕਲਿ* ਤਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਬਿਸਾਲ ਦਲ
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਤੁਲ ਲਾਲ ਲਾਲ ਮਾਨੀਯੇ।
ਰਾਜਤਿ ਮਰਾਲ ਰਾਜ ਸੰਤਨ ਸਮਾਜ ਪਾਸ
ਪਾਸੁ ਹੈ ਪਰਾਗ ਦਿਨ ਰੈਨ ਮੈਂ ਸੁਹਾਨੀਯੇ।
ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ ਸਿੱਖ ਮਨ ਸੌਰਭ ਅਨੰਦ ਹੇਤੁ
ਛੋਰਤਿ ਨ ਆਸ ਪਾਸ ਸਦਾ ਸੋ ਭ੍ਰਮਾਨੀਯੇ।
ਉਦਿਕ ਕਰਮ ਛੁਇ ਸਕੈ ਨ ਭਰਮ ਮਲ
ਐਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਦ ਕੰਜ ਜਾਨੀਯੇ ॥ ੨੪ ॥

ਕਾਂਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ। ਕਲਿ ਕਲਜੁਗ। ਇਹ ਜ਼ਮਾਨਾ, ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ।
ਕਾਂਤਿ ਕਲਿ ਤਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਰੂਪੀ ਤਾਲ ਵਿਚ।
(ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਲ ਹੈ। ਕਲ-ਸੁਹਣਾ। ਕਾਂਤਿ ਕਲ ਤਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਰੂਪੀ ਸੁਹਣੇ ਤਲਾ ਵਿਚ।
ਤਾਲ ਤਲਾ, ਸਰੋਵਰ। ਬਿਸਾਲ ਵੱਡੇ।
ਦਲ ਪੱਤੇ। (ਅ) ਦਲ ਫੌਜ। ਦੋਵੇਂ ਅਰਥ ਸ਼ਲੇਖ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਹਨ।
ਕਮਲ ਨਾਲ 'ਦਲ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਪੱਤਾ' ਅਤੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ 'ਫੌਜਾਂ', ਪਰੰਤੂ ਕਈ ਗਯਾਨੀ 'ਬਿਸਾਲ ਦਲ' ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਪਮੇਯ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ:- ਕਿ ਜਿੱਕੂੰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਚੌੜੇ ਪੱਤਾਂ ਵਾਲਾ ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਤਲਾ ਵਿਚ ਚਰਣ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕੋਮਲਤਾ। ਤੁਲ ਬਰੱਬਰ, ਵਰਗੇ।
ਮਾਨੀਯੇ ਮਾਨ ਹੈ, ਸਮਾਨ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਵਰਗੀ, ਤੁੱਲ। (ਅ) ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਰਾਜਤਿ ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹਨ।
ਮਰਾਲਰਾਜ । ਮਰਾਲ ਹੰਸ। ਰਾਜ ਰਾਜਾ, ਵਡਾ] ਰਾਜਹੰਸ। ਪਾਸੁ ਧੂੜੀ।
ਪਰਾਗ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨਰ ਤੁਰੀਆਂ ਉਤੇ ਜੋ ਧੂੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ ਭੌਰਾ। ਸਿੱਖ ਮਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ। ਸੌਰਭ ਸੁਗੰਧੀ।
ਹੇਤੁ ਵਾਸਤੇ। ਆਸ ਪਾਸ ਸਮੀਪਤਾ।
ਉਦਿਕ ਪਾਣੀ। ਮਲ ਮੈਲ, ਚਿੱਕੜ। ਕੰਜ ਕਵਲ।
ਅਰਥ: (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ) ਤਲਾਉ ਵਿਚ ਵਡਿਆਂ ਪੱਤਿਆਂ (ਸਹਿਤ ਕਮਲ) ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਵਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਸਹਿਤ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ) ਸੁਹਣੇ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਰੂਪੀ ਤਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ), (ਕਮਲਾਂ ਦੀ) ਕੋਮਲਤਾਈ ਵਰਗੀ (ਚਰਣਾਂ ਦੀ) ਕੋਮਲਤਾਈ (ਹੈ, ਅਤੇ ਕਮਲਾਂ ਦੀ) ਲਾਲੀ (ਵਰਗੀ) (ਚਰਣਾਂ ਦੀ) ਲਾਲੀ ਹੈ।

---

*ਚਾਰ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਕਲਿ-ਹੈ, ਇਕ ਵਿਚ-ਕਲ-ਹੈ। 'ਕਲਿ' ਵਧੇਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

(ਕਮਲ ਵਾਲੇ ਤਾਲ ਉਤੇ) ਰਾਜ ਹੰਸ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪਾਸ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ (ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ), (ਕਮਲ ਉਤੇ) ਪਰਾਗ ਹੈ (ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤ ਵੱਛਲਤਾ ਦੇ ਬਿਰਦ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਵਿਚ ਧਾਇ ਧਾਇ ਅੱਪੜਨ ਵਾਲੇ ਚਰਣਾਂ ਉੱਤੇ) ਧੂੜੀ (ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ) ਹੈ। (ਕਮਲ ਦਿਨੇਂ ਸ਼ੋਭਦੇ ਤੇ ਰਾਤੀ ਨਹੀਂ ਸ਼ੋਭਦੇ ਪਰ ਚਰਣ) ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਕਮਲ ਦੁਆਲੇ) ਭੌਰੇ ਸੁਗੰਧੀ ਲਈ (ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਉਦਾਲੇ) ਸਿਖ-ਮਨ ਆਨੰਦ ਲਈ (ਚਰਣਾਂ ਦੀ) ਸਮੀਪਤਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਸਦਾ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ।

(ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਨੂੰ) ਜਲ (ਨਹੀਂ ਪੋਹ ਸਕਦਾ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਚਰਣਾਂ ਉਤੇ) ਕਰਮ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, (ਜਿਵੇਂ) ਚਿੱਕੜ (ਕਮਲ ਨੂੰ ਛੋਹ) ਨਹੀਂ (ਸਕਦਾ, ਤਿਵੇਂ) ਭਰਮ (ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ), ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ (ਨੂੰ) ਐਹੋ ਜੇਹਾ ਕਮਲ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਕਮਲ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਧਰ ਰੂਪਕ ਆਤਮ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਰੂਹਾਨੀ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਬੱਝਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਕਵਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੜੇ ਕਵਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਦੀ ਨਜ਼ੂਨਤਾ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਥਾਂ ਦੱਸਦੇ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਐਸੇ ਕਵਲ ਹਨ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਖੜੇ ਆਨੰਦ ਦਾਤੇ, ਕੋਮਲਤਾ ਦੇ ਦਾਤੇ, ਲਾਲ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦੇ ਦਾਤੇ, ਕ੍ਰਾਂਤਿ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਦੇ ਦਾਤੇ, ਕਰਮ ਭਰਮ ਸਾਰੇ ਅਸਰਾਂ ਆਵੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ: ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ-ਆਤਮਕ-ਕਮਲ ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਹਨ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗਤਿਦਾਯਕ, ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀ ਮਨ ਰਾਈ।
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚੀਤ ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ ਰਟ, ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਦਿਦਾਰ ਕਬੈ ਇਹ ਪਾਈ।
ਜੀਉ ਪਤੰਗ ਸਨੇਹ ਕੀ ਡੋਰ, ਬੰਧਾ ਡਗਡੋਲ ਸੁ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਈ।
ਸਿੰਧ ਹੁਤਾਸਨ ਹੈ ਭਵ ਕੀ ਗਤਿ, ਮੋਹਿ ਮਯਾ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ ॥੨੫॥

ਗਤਿਦਾਯਕ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਆਨ ਦੂਸਰੇ ਦੀ, ਹੋਰ ਦੀ।

ਰਾਈ ਰਾਈ ਜਿੰਨੀ ਵੀ, ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਵੀ।

ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬੰਬੀਹਾ, ਪਪੀਹਾ ਜੋ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਨਛੱਤ੍ਰ ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਰਸਣ ਵਾਲੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਤੇ 'ਪੀਹੁ' 'ਪੀਹੁ' ਰਟ ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਮੁਰਾਦ-ਅਤਿ ਬਿਹਬਿਲਤਾ ਦੇ ਪਯਾਰ-ਤੋਂ ਹੈ।

ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ ਰਟ ਮੁਹੁ: ਮੁਹੁ: ਵਾਰ ਵਾਰ। ਰਟ ਲੱਲ, ਕਿਸੇ ਗਲ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣਾ, ਰਟਣਾ, ਪੁਕਾਰ ਕਰਣੀ।

ਪਤੰਗ ਗੁਡੀ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪਖਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਡੋਰ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਡਾਈਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਡੋਲਦੀ ਹੈ।

ਡਗ ਡੋਲ-ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ।

ਸਿੰਧ ਹੁਤਾਸਨ । ਸਿੰਧ ਸਮੁੰਦਰ। ਹੁਤਾਸਨ ਅੱਗ] ਬੜਵਾਨਲ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਅੱਗ। (ਅ) ਅਗਨ ਸਾਗਰ।

ਯਥਾ-'ਅਗਨਿਸਾਗਰ ਤੇ ਕਾਢਿਆ'।

ਭਵ ਸੰਸਾਰ। ਗਤਿ ਹਾਲਤ, ਦਸ਼ਾ। ਮਯਾ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਦਇਆ।

ਅਰਥ (ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਤਾ ਦੱਸ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ:-) (ਮੇਰੇ) ਮਨ (ਵਿਚ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਾਈ (ਮਾਤ੍ਰ) ਆਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਮੇਰਾ) ਚਾਤ੍ਰਿਕ (ਰੂਪੀ) ਚਿੱਤ ਵਾਰੰਵਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕਰ (ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:- ਹੇ ਦਾਤੇ) ਇਹ (ਤਰਸੇਂਦਾ ਮਨ) (ਆਪ ਦਾ) ਸ਼ਾਂਤੀ (ਬੂੰਦ ਰੂਪੀ) ਦੀਦਾਰ ਕਦੋਂ ਪਾਵੇਗਾ?

(ਮੇਰਾ) ਪਤੰਗ (ਰੂਪੀ) ਜੀਉੜਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਡੋਰ (ਨਾਲ) ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ (ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ,) ਇਸਨੂੰ (ਨਿਜ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ) ਮਿਲਾ ਲਓ।

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗਤੀ ਸਾਗਰ ਦੀ ਅਗਨਿ (ਬੜਵਾਨਲ) (ਵਾਂਙ) ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਦਇਆ ਕਰਕੇ (ਇਸ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਲਓ।

ਭਾਵ-ਪਿੱਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਤੇ ਇਸਟ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਅਤੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਾਈ ਜਿੰਨੀ ਬੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਆਪ ਅਪਣੇ ਅੰਤਰਆਤਮੇ ਰਚ ਰਹੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤਰੰਗ ਵਿਚ ਇਸ਼ਟ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਦਾਤੇ ਅਪਣੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ। ਅਪਣੇ ਚਿਤ ਦੀ ਸੁਭਾਵਕ ਡੋਲਨੀ ਗਤੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅੱਗ ਤੋਂ ਤ੍ਰਾਸ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾਓ, ਅਰ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਟਿਕਾਉ ਬਖਸ਼ੋ। ਡੋਲਣ ਦਾ ਇਲਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦੁਹਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਦਾਤੇ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਓ।

ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਵਤਾਰ, ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਾ, ਪੀਰ, ਪੈਕੰਬਰ, ਫਕੀਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਜਦ ਕਿ ਆਪ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਈ ਜਿਤਨੀ ਬੀ ਆਸ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਰ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਭਿੱਜੀ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਜੋ ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦਾ ਨਿਰਸੰਸੇ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ: ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦ ਕਰਿ ਬੰਦਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਅਨੰਦ, ਸੁਖਕੰਦ; ਅਘ ਮੰਦ ਹੀ।
ਸਜਾਲ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ, ਪਟਬੀਜਨੇ ਦਿਨਿੰਦ ਕਰੇ
ਕੀਟ ਤੇ ਗਜਿੰਦ, ਪੰਥ ਦਯੋ ਗਤਿਵੰਦ ਹੀ।
ਮਸ਼ਕਾ ਖਗਿੰਦ, ਜਿਨ ਕਾਕ ਤੇ ਮਰਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਰੰਕ ਜੇ ਨਰਿੰਦ ਕਰੇ, ਬੰਦਤਿ ਮੁਕੰਦ ਹੀ।
ਸੁੰਦਰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਸੋਹਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਹੀਨ ਜੇ ਕਲੰਕ ਤੌ ਸਮਾਨ ਹੋਤਿ ਚੰਦ ਹੀ ॥ ੨੯ ॥

ਕਰ ਹੱਥ। ਬੰਦ ਕਰਿ ਜੋੜਕੇ। ਬੰਦਤਿ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਅਘ ਪਾਪ। ਕੰਦ ਫਲ। ਬੱਦਲ।

ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਰਨਾ, ਮਾਤ ਪਾ ਦੇਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ।
ਸਜਾਲ ਗਿੱਦੜ। ਸੰਸ:, ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਲ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ, ਸਯਾਲ]
ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ, ਸ਼ੇਰ।
ਪਟਬੀਜਨੇ ਟਟੈਣੇ, ਜੁਗਨੂ। ਦਿਨਿੰਦ ਦਿਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੂਰਜ।
ਕੀਟ ਕੀੜੀ। ਗਜਿੰਦ ਹਾਥੀ, ਵਡਾ ਹਾਥੀ, ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ।
ਪੰਥ ਰਸਤਾ, ਪੰਥ, ਧਰਮ।
ਗਤਿਵੰਦ ਪੰਥ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ, ਯਾ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪੰਥ, ਓਹ ਪੰਥ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ।
ਮਸ਼ਕਾ ਮੱਛਰ। ਖਗਿੰਦ ਗਰੁੜ।
ਕਾਕ ਕਾਂ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਾਭ-ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਕਾਭ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਬਗਲਾ।
ਮਰਾਲ ਹੰਸ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। ਰੰਕ ਕੰਗਾਲ। ਤੇ ਤੋਂ (ਅ) ਓਹ, ਸੋ। ਨਰਿੰਦ ਰਾਜੇ।
ਬੰਦਤਿ ਮੁਕੰਦ ਜੋ ਬੰਦੀ ਸਨ ਸੋ ਮੁਕਤ ਕੀਤੇ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਨ ਸੋ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ।
ਬੰਦਤਿ ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਜੋ ਹੋਣ, ਗ਼ੁਲਾਮ।
ਮੁਕੰਦ ਮੁਕਤ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਆਜ਼ਾਦ, ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ।
ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਮੁਖ+ਅਰਬਿੰਦ-ਮੁਖ ਕਮਲ। ਕਮਲ ਵਾਂਙੂੰ ਸੁਹਣਾ ਮੁਖੜਾ।
ਅਰਥ: ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ (ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਨੂੰ) ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, (ਜੋ ਆਤਮ) ਅਨੰਦ (ਅਤੇ) ਸੁਖ (ਰੂਪੀ) ਫਲ (ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਅਤੇ) ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।
(ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਗਿੱਦੜਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ, (ਅਤੇ) ਟਟੈਣਿਆਂ (ਨੂੰ) ਸੂਰਜ, ਕੀੜੀਆਂ ਤੋਂ ਹਾਥੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ (ਅਤੇ) ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪੰਥ (ਜਗਤ ਨੂੰ) ਦਿੱਤਾ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੱਛਰਾਂ (ਨੂੰ) ਗਰੁੜ (ਬਨਾਇਆ) (ਅਤੇ) ਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੰਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ (ਕਰ ਦਿੱਤੇ) (ਅਤੇ) ਜਿਹੜੇ ਕੰਗਾਲ (ਸਨ) (ਸੋ) ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ, (ਜਿਹੜੇ) ਗ਼ੁਲਾਮ (ਸਨ ਸੋ) ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। (ਐਸੇ ਪ੍ਰਤਾਪਸ਼ੀਲ ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ) ਸੁਹਣਾ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ (ਐਸੀ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਅਖੰਡ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਕਿ) ਜੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਅਕਲੰਕ (ਹੁੰਦਾ) ਤਾਂ (ਮੁਖੜੇ) ਵਰਗਾ (ਸੁੰਦਰ ਕਹਿਲਾਉਣ ਜੋਗਾ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ।
ਭਾਵ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਰਨੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਸੇ ਉਪਕਾਰੀ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਚੰਦ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣੋ ਨਾਂਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਡਾ ਸੁਹਣਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਗਲੇ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਫੇਰ ਅਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਗਲੀ ਬੇਨਤੀ ਐਸੀ ਸੁਹਣੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਹੈ ਅਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਿਨਯ ਵਾਲੇ ਮਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਰਨਗੇ।

ਕਬਿੱਤ: ਤੋ ਸੋ ਨਹੀਂ ਦਾਤਾ ਕੋਊ, ਮੋ ਸੋ ਨ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ
ਤੋ ਸੋ ਨ ਦਯਾਲੁ, ਦੁਖੀ ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਲਾਈਏ।
ਮੋ ਸੋ ਨਹੀ ਕ੍ਰਿਤਘਨ, ਤੋ ਸੋ ਉਪਕਾਰੀ ਨਾਂਹਿ
ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਨਾਥ, ਨਾਥ ਤੋ ਸੋ ਨ ਬਤਾਈਏ।

ਔਗੁਨੀ ਨ ਮੋ ਸੋ ਕੋਊ, ਗੁਨਵਾਨ ਤੋ ਸੋ ਨਹੀਂ
ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਮੋ ਮੈਂ ਏਕ ਨਹਿਂ ਪਾਈਏ।
ਕਵਿ ਆਯੋ ਹੈ ਸ਼ਰਨ, ਗਹੇ ਧਾਇਕੈ ਚਰਨ
ਗੁਰੂ ਤਾਰਨ ਤਰਨ, ਨਿਜ ਹਾਥ ਦੈ ਬਚਾਈਏ ॥ ੨੭ ॥

ਅਲਾਈਏ ਕਹੀਦਾ। ਦੱਸੀਦਾ। ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਜੋ ਕੀਤਾ ਨਾ ਜਾਣੇ।
ਅਨਾਥ ਨਿਖ਼ਸਮਾ, ਬੇ ਆਸਰਾ। ਨਾਥ ਮਾਲਕ, ਸੁਆਮੀ।
ਨਿਜ ਆਪਣਾ। ਤਾਰਨ ਤਾਰਨਹਾਰ। ਤਰਨ ਜਹਾਜ਼।

ਅਰਥ: (ਕਵਿ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ) (ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀਓ) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਵਡਾ) ਕੋਈ (ਹੋਰ) ਸਖੀ ਨਹੀਂ, (ਤੇ) ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਕੋਈ) ਗ਼ੀਬ ਮੰਗਤਾ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦਿਆਲੂ ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦੁਖੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀਦਾ।
ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ) ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ) ਉਪਕਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ) ਅਨਾਥ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ) ਨਾਥ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।
(ਹੇ ਦਾਤਾ!) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਗੁਣਵਾਨ (ਹੋਰ ਹੈ) ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਗੁਣਹੀਨ (ਹੋਰ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ; ਜਪ, ਤਪ, ਬ੍ਰਤ (ਆਦਿ ਦੈਵੀ ਗੁਣ) ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਇਕ (ਬੀ) ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। (ਤਾਂ ਤੇ ਮੈਂ) ਕਵਿ (ਆਰਤ ਤੇ ਆਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਹੇ ਸੂਰੇ) ਗੁਰੂ! (ਤੇਰੀ) ਸ਼ਰਨ ਆਯਾ ਹਾਂ, (ਤੇ) ਦੌੜਕੇ (ਤੇਰੇ) ਚਰਣ ਆ ਫੜੇ ਹਨ, ਹੇ ਤਾਰਨਹਾਰ ਜਹਾਜ਼ (ਰੂਪ ਗੁਰੂ! ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਦੇਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਬਚਾ ਲਓ।

ਕਬਿੱਤ: ਅੰਤਕ ਕੀ ਪਾਸਿਨ ਬਚਾਇ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੋ
ਹਾਥ ਮੈਂ ਸਰਾਸਨ ਅਰੂਢਤਿ ਤੁਰੰਗ ਕੇ।
ਕਮਲ ਬਿਸਾਲ ਦਲ ਲੋਚਨ ਦਯਾਲੁ ਕਲਿ
ਲੋਕਨ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਅਸ਼ੋਕ ਕਰੇ ਸੰਗ ਕੇ।
ਸੋਚਨ ਬਿਮੋਚਨ ਕੋ ਪੋਚਨ ਸੰਕੋਚੇ ਜਗ
ਨਯੋ ਪੰਥ ਧਾਰੀ, ਬਲਿਹਾਰੀ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕੇ।
ਪਾਗ ਜਿਗ੍ਹਾ ਸੰਗ ਖਚੇ ਮਾਣਿਕ ਸੁਰੰਗ ਰੰਗ
ਵਾਰੌਂ ਮੈਂ ਉਮੰਗ ਮਨ ਕਲਗੀ ਉਤੰਗ ਕੇ ॥ ੨੮ ॥

ਅੰਤਕ ਯਮ। ਪਾਸਿਨ ਫਾਹੀ, ਫਾਹੀਆਂ। ਸੰਸ:, ਪਾਂਸੁ। ਹਿੰਦੀ, ਫਾਂਸ, ਪਾਂਸ]
ਬਚਾਇ ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਾਸਨ ਕਮਾਨ, ਧਨੁਖ (ਅ) ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤੀਰ। (ੲ) ਧਨੁਖਬਾਨ।
ਅਰੂਢਤ-ਚੜੇ ਹੋਏ, (ਘੋੜੇ) ਚੜੇ ਹੋਏ। ਤੁਰੰਗ ਘੋੜਾ।
ਕੇ ਉਤੇ। ਬਿਸਾਲ ਵਡੇ। ਦਲ ਪੰਖੜੀ।
ਲੋਚਨ ਨੈਣ, ਅੱਖਾਂ।
ਕਲਿ ਕਲਜੁਗ। ਕਲਿਲੋਕਨ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਵਿਲੋਕਕੇ ਤੱਕ ਕੇ, ਵੇਖ ਕੇ। (ਅ) ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ।

ਅਸ਼ੋਕ ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸੁਖੀ ਕਰ ਦੇਣਾ।
ਸੰਗ ਰੁਕ, ਰੋਕ। ਸੰਗ+ਵਿਲੋਕ+ਕੈ ਸ਼ੰਕਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕ ਕੇ।
(ਅ) ਸ਼ੰਕਾਂ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ। ਭਾਵ, ਕਨਾਯਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ, ਮਟੱਕੇ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ।
ਸੋਚਨ ਸੋਚਾਂ, ਫਿਕਰ, ਗ਼ਮ। ਚਿੰਤਾ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਕੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਸਨ।
ਬਿਮੋਚਨ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
ਪੋਚਨ ਫਾਰਸੀ ਪੂਚ, ਹਿੰਦੀ ਪੋਚ-ਭੈੜੇ ਲੋਕ, ਦੁਸ਼ਟਟਾ ਵਾਲੇ, ਨੀਚ, ਬੁਰੇ ਲੋਕ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਤੁਰਕਾਂ ਵਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:- ੧. ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ (ਜਾਤੀ ਕਰਕੇ) ਨੀਵੇਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ। ੨. ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ (ਜਾਤੀ) ਕਰਕੇ ਨੀਵੇਂ ਸਨ ਉਹ ਸੰਕੋਚ ਦਿੱਤੇ, ਅਰਥਾਤ ਘਟਾ ਦਿੱਤੇ।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਕਿਵੇਂ ਘਟਾਏ? ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਉੱਚੇ ਕਰ ਲਏ, ਐਉਂ ਓਹ ਘਟ ਗਏ। ੩. ਨੀਚ (ਬੁਰੇ ਲੋਕ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸੰਕੋਚੇ ਭਾਵ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਗਏ।
ਜਿਗ੍ਹਾ ਦਸਤਾਰ ਉਤੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਸੀ ਗਹਿਣਾ।
ਖਚੇ ਜੜੇ ਹੋਏ। ਉਤੰਗ ਉੱਚੀ।
ਅਰਥ: (ਕਵਿ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਤੇ 'ਅਸਵਾਰ ਦਰਸ਼ਨ' ਦੀ ਮਾਨੋਂ, ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ:-)
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ) ਯਮ ਦੀ ਫਾਹੀ (ਤੋਂ) ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਐਸ ਵੇਲੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਬਾਨ (ਲਈ) ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ (ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ) ਰਹੇ ਹਨ।
ਵਡੇ ਕਮਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ (ਵਰਗੇ ਆਪ ਦੇ ਸੁੰਦਰ) ਨੈਣ (ਐਤਨੇ) ਦਜਾਲੂ (ਹਨ ਕਿ) ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਟੱਕੇ ਮਾਤ੍ਰ (ਨਾਲ) ਤੱਕਕੇ (ਹੀ) ਸੁਖੀ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ*।
(ਦੁਖੀ ਦਰਦਵੰਦਾਂ ਦੀਆਂ) ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਐਸਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਕੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਬੁਰੇ ਲੋਕ (ਭੈ ਨਾਲ) ਸੰਕੋਚ (ਖਾ ਗਏ), (ਪਰ ਹੇ) ਨਵੇਂ ਪੰਥ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ! (ਤੇਰੇ ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੈਂ) ਅੰਗ ਅੰਗ ਤੋਂ ਸਦਕੇ (ਹਾਂ)।
(ਸਦਕੇ ਤੇਰੀ) ਦਸਤਾਰ (ਤੋਂ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਸੁਹਣੇ ਤੇ) ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ ਜਿਗ੍ਹਾ (ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ) ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ (ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ) ਉਤੋਂ, ਮੇਰੀ ਉਮੰਗ ਹੈ (ਕਿ ਆਪਣਾ ਇਹ ਵਿਮੋਹਿਤ) ਮਨ ਵਾਰ ਦਿਆਂ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਛਬਿ ਛਾਪ ਛਲਾਯਨ ਚਾਰੁ ਛਕੀ ਕਟ ਤੇ, ਤਟ ਕਾਛ ਕਛੀ ਬਿਧਿ ਆਛੀ।
ਕਰ ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਹੀਰ ਗਚੇ ਬਿਚ, ਚੰਚਲ ਲੋਚਨ ਜਿਉਂ ਜਲ ਮਾਛੀ।
ਗਰ ਪ੍ਰਾਬ੍ਰਿਤ ਨੀਵ ਮਨੋਗ ਬਨਜੋ, ਬਰ ਚੀਰਨ ਕੀ ਕਰਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਾਛੀ।
ਖਰ ਤੀਰ ਧਰੇ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ, ਦੇਹਿ ਧਰੇ ਨਰ ਪੂਰਨ ਸਾਛੀ ॥੨੯॥

ਛਬਿ ਛਬੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ। ਛਾਪ ਛਾਪਾਂ, ਮੁੰਦਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਗ ਜੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਛਾਪ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਥੇਵੇ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰ ਉੱਕਰੇ ਹੋਣ, ਮੋਹਰ।

---

*ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:-(ਸਤਿ) ਸੰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ) ਤੱਕ ਕੇ (ਅਸ਼ੋਕ) ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਛਲਾਯਨ ਛੱਲੇ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਜੋ ਅਕਸਰ ਗੋਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
ਚਾਰੁ ਸੁੰਦਰਤਾ। ਛਕੀ-ਛਕਨਾ* ਦਾ ਅਰਥ ਅਸਚਰਜ+ ਕਰਨਾ ਹੈ। -ਛਕੀ- ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਕਟ ਲੱਕ। ਤਟ ਪਾਸ। ਕਾਛ ਕੱਛ, ਕਛਹਿਰਾ।
ਕਛੀ ਕੱਸੀ ਹੋਈ, ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ। ਕਾਛਨਾ ਪਹਿਨਣਾ]
ਆਛੀ ਅਛੀ ਬਿਧਿ ਨਾਲ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਕਰ-ਹੱਥ।
ਕੰਕਨ ਕੜੇ। ਕੰਚਨ ਸੋਨਾ। ਹੀਰ ਹੀਰੇ। ਗਚੇ ਜੜੇ ਹੋਏ।
ਚੰਚਲ ਅਟਿਕਵੇਂ। ਨਾ ਟਿਕਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਨੈਣ। ਭਾਵ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ
ਲੋਚਨ ਅੱਖਾਂ, ਨੈਣ। ਟਿਕਦੀ।
ਮਾਛੀ ਮੱਛੀ। ਗਰ ਗਲ, ਗਲੇ ਵਿਚ। ਪ੍ਰਾਬ੍ਰਿਤ ਚੋਗਾ, ਉਪਰਲਾ ਜਾਮਾ। ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ] ਨੀਵ ਨੀਵਾਂ।
ਮਨੋਗ ਮਨ ਹਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਬਰ ਚੰਗੇ, ਵਧੀਆ, ਕੀਮਤੀ। ਚੀਰਨ ਕਪੜਿਆਂ।
ਕਾਛੀ ਪਹਿਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਖਰ ਤ੍ਰਿੱਖਾ। ਪਰ ਜੇ ਇੱਥੇ ਅਸਲ ਪਾਠ-'ਧਨੁ'-ਹੋਵੇ, ਐਉਂ-'ਧਨੁ ਤੀਰ ਧਰੇ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ'। ਫੇਰ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣੇਗਾ-'ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੇਰਦੇ ਤੇ ਆਪ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਢੂੰਡਣ ਲਈ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ'। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤਾਂ ਨੀਵੇਂ ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ ਹੇਠੋਂ ਕਛਹਿਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਬੀਰਾਸਨ ਹਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫੈਲ ਕੇ ਕਛਹਿਰਾ ਕੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਬੀ ਦਿੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਤੀਰ ਉਤੇ ਹਥ ਧਰੇ ਫੇਰਨ ਤੇ ਹੇਰਨ ਵਿਚ ਲਾਵੰਨਤਾ ਬੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਏ ਧਨੁਖ ਤੀਰ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਢੂੰਡਣ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਫੇਰਦੇ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਹੋਣ।
ਹੇਰਤਿ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ।
ਸਾਛੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ। ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। ਸੰਸ:, ਸਾਕਸ਼ੀ]
ਅਰਥ: (ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ-ਬੀਰਾਸਨ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ) ਛਾਪਾਂ ਦੀ ਛਬੀ ਤੇ ਛੱਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਵਿਸਮਾਦ (ਰਸਦਾਨ) ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਲੱਕ ਉਤੇ ਚੰਗੀ ਬਿਧਿ ਨਾਲ ਕੱਛ ਕੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ।
ਹੀਰਿਆਂ (ਨਾਲ) ਜੜੇ ਹੋਏ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ ਹੱਥਾਂ (ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ) (ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ) ਨੈਣ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਚਮਕ ਵਿਚ ਐਉਂ) ਚੰਚਲ ਹਨ, ਜਿਉਂ ਜਲ (ਵਿਚ) ਮੱਛੀ (ਭਾਵ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਦਮਕ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ)।
ਗਲ (ਵਿਚ) ਨੀਵਾਂ ਜਾਮਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਪਿਆ) ਫਬ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਨਾਲ) ਚੰਗੇ (ਵਧੀਆ) ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ (ਹੋਰ ਸਾਰੀ) ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਹੈ।

---

*'ਛਕਣਾ' ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥਛ-ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਣਾ, ਰੱਜਣਾ।
+ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕ aestheties ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਤ੍ਰਿਖਾ ਤੀਰ ਹਥ (ਵਿਚ) ਲੈਕੇ (ਉਸਨੂੰ) ਘੁਮਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ, (ਹਾਂ, ਪਰੀ) ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ (ਜੀ ਨੇ ਆਪ) ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ 'ਬੀਰਾਸਨ ਮੂਰਤੀ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ:-

ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਤੇ ਤੀਰ ਰੱਖੀ ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ ਫੇਰਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਫੁੰਡਣ ਦੀ ਤੱਕ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਬੀਰਾਸਨ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਨ ਸਾਕਸ਼ੀ ਨੇ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਲੂਹੀਅਤ ਵੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਤੱਕ ਵਿਚ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪ ਪੂਰਨਸਾਖੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਉਣ ਜੋ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਮਰ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਜੀਉ ਉਠੇ। ਓਹ ਨਿੱਕੇ ਤਮੋਗੁਣੀ ਅਹੰਕਾਰੀ ਜੋਧੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਹਨ, ਸਾਖੀ ਹੋ ਕੇ ਜਗਤ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਦੇ ਕਟਾਖਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਅਹੰਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਆਤਮ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਤੀਰ ਚਲਾਕੇ ਦੰਡ ਯੋਗ ਦੋਖੀਆਂ ਤੇ ਖਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਛੱਲਿਆਂ ਛਾਪਾਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ, ਹੀਰਿਆਂ ਜੜਤ ਕੰਕਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਦਰਸਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜਸ਼ੋਭਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਪਦ ਦੇ ਬੀਰਾਸਨੀ ਜੋਧਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਰਾਜ ਪਦ ਦੇ ਬੀਰਾਸਨੀ ਜੋਧਾ ਹਨ।

ਸੈਯਾ: ਕਟ ਸੋਂ ਪਟ ਤੇਗ਼ ਨਿਖੰਗ ਕਸੇ, ਮੁਖ ਮੰਦ ਹਸੇ ਦਮਕੈ ਕਿ ਛਟਾ ਹੀ।
ਮੁਕਤਾ ਗਰ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਨੀ, ਸ਼ਮਸ਼੍ਰਾਨਨ ਸ਼ਜਾਮ ਭਲੀ ਉਪਮਾਹੀ।
ਹਿਤ ਸੋਂ ਤਮ ਸੋਮ ਕਿ ਪਾਸ ਬਸਜੋ, *ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਪੈ ਮਧੁ ਪੁੰਜ ਸੁਹਾਹੀਂ।
ਅਬ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ
ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ੩੦ ॥

ਕਟ ਲੱਕ।

ਪਟ ਕਪੜਾ ਜੋ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਟਕਾ, ਕਮਰ ਕੱਸੇ ਦਾ ਕਪੜਾ। ਤੇਗ਼ ਤਲਵਾਰ।

ਨਿਖੰਗ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭੱਥਾ।

ਕਸੇ ਕੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮੁਖ ਮੰਦ ਹਸੇ ਮੂੰਹੋਂ ਥੋੜਾ ਹਸਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ ਤੋਂ ਹੈ।

ਕਿ ਮਾਨੋਂ। ਛਟਾ ਬਿਜਲੀ। ਮੁਕਤਾ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ।

ਗਰ-ਗਲੇ ਵਿਚ। ਮਾਲ ਮਾਲਾ।

ਬਿਸਾਲ ਵਡੀ, ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਮਾਲਾ।

ਬਨੀ ਬਨ ਬਨ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼ਮਸ਼੍ਰਾਨਨ ਸ਼ਮਸ਼੍ਰ ਦਾੜ੍ਹਾ+ਆਨਨ ਮੁਖ, ਚਿਹਰਾ। ਸੰਸ:, ਸ਼ਮਸ਼੍ਰ ਦਾੜ੍ਹਾ।]

ਸ਼ਜਾਮ ਕਾਲੀ। ਤਮ ਹਨੇਰਾ, ਸ਼ਜਾਮਤਾ।

ਸੋਮ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਮੁਖਪੰਕਜ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ, ਮੁਖ ਕਮਲ।

ਮਧੁ+ਪੁੰਜ ਮਧੁਪ ਪੁੰਜ-ਭੌਰਿਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ। ਸੁਹਾਹੀ ਸੁਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਿਰਾਸ ਆਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। (ਅ) ਨਿਰਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ਨਿਰੱਸ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਧਯਾਨ ਬਸੀ ਗੁਰੂ ਮੂਰਤੀ ਦਾ 'ਮਨਮੋਹਨ' ਦਰਸ਼ਨ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:-) ਲੱਕ ਨਾਲ ਪਟਕਾ (ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ) ਤਲਵਾਰ (ਤੇ) ਭੱਥਾ ਕੱਸੇ (ਹੋਏ ਹਨ,) ਮੁਖੜੇ ਤੋਂ ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਾਨੋ, ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗਲੇ (ਵਿਚ) ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਮਾਲਾ ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ, ਚਿਹਰੇ ਪਰ ਕਾਲੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਸੁਹਾ ਰਹੀ ਹੈ, (ਜਿਸਦੀ ਚੰਗੀ) ਉਪਮਾ (ਐਉਂ ਬਣਦੀ) ਹੈ:-

(ਕਿ) ਪਜਾਰ ਨਾਲ ਹਨੇਰਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਬਸਿਆ ਹੈ, (ਅਥਵਾ) ਮੁਖ (ਰੂਪੀ) ਕਮਲ ਉਤੇ (ਮਾਨੋਂ) ਭੌਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਐਸੀ ਮਨੋਹਰ ਮੂਰਤੀ (ਸ੍ਰੀ) ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ (ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਹੋਰ (ਸਭ) ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਸਾ (ਦਿਲੋਂ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਵ-੨੫ਵੇਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦਾ ਆਰੰਭ ਜਿਸ ਭਾਵ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਸਾਨੇ, ਉਸੇ ਭਾਵ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਤੀਸਵੇਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

੨੫ਵੇਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੀ ਆਰੰਭਕ ਤੁਕ-'ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਦਾਯਕ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਮਨ ਰਾਈ': ੩੦ਵੇਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ-'ਅਬ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ'; ਵਿਚਕਾਰ, -ਅਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਬਲਤਾ*, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਯਸ਼+, ਅਪਣੀ ਅਵਗੁਣੀ ਭਰਪੂਰ ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਰੂਪ ਤੇ

ਗੁਣਕਾਰੀ ਬਿਰਦ* ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਧਯਾਨ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜੇ ਚੜਿਆ ਦਰਸ਼ਨ+, ਫੇਰ ਬੀਰਾਸਨੀ ਦਰਸ਼ਨ++ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਦੇ ਰੁਖ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪਤਾ ਅਰਥਾਤ ਇਲਾਹੀ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਦਰਸਾਯਾ ਹੈ। ਬੀਰਰਸ ਦਾ ਰੂਪਕ ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਦੇ 'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ' ਵਾਂਕੂ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਧਯਾਨਿਸ਼ਟ✶ ਜੀ ਦਾ ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਸੂਚਤ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਦਾ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਦਰਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਲੇ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਭਾਵ-ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਧਨੀ ਤੇ ਦਾਤੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੀਰਰਸੀ ਧਾਰਨਾਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਤੀਸਵੇਂ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਦੋਏ ਰੰਗ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਜਿਸਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ, ਅਰਥਾਤ ਅਪਣੇ ਮਨ ਦੀ 'ਧਯਾਨ ਸਿੱਧ' ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਹੁਣ ਉਸ ਮਨੋਹਰ ਮੂਰਤਿ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਭੂਲ ਜੋ ਚੂਕ ਭਈ ਹਮ ਤੇ ਗੁਰ! ਕਿੰਕਰ ਸੋ ਤੁਮ ਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਤਿ।
ਲਾਜ ਰਖੋ ਨਿਜ ਨਾਮਹਿ ਕੀ, ਸਿਖ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਕਹਾਵਤਿ।
ਤੂੰ ਬਖਸ਼ੰਦ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਇਕ, ਮੋ ਮਨ ਨਾਂਹਿ ਬਿਖ਼ੈ ਛੁਟਕਾਵਤਿ।
ਲੋਹ ਤੇ ਹੇਮ ਇਰੰਡ ਤੇ ਚੰਦਨ, ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਸੁਰ ਤੂੰ ਹੀ ਬਨਾਵਤਿ ॥੩੧॥

---

*੨੫ਵਾਂ ਸ੍ਵੈਯਾ।
+੨੬ਵਾਂ ਕਬਿੱਤ।
*੨੭ਵਾਂ ਕਬਿੱਤ।
+੨੮ਵਾਂ ਕਬਿੱਤ।
++੨੯ਵਾਂ ਸ੍ਵੈਯਾ।

ਭੂਲ ਜੋ ਚੂਕ ਜੋ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ। ਭੁੱਲ ਭੁੱਲਾਂ। ਚੁੱਕ-ਉਕਾਈਆਂ।
ਹਮਤੇ ਸਾਥੋਂ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਮੈਥੋਂ। ਕਿੰਕਰ ਦਾਸ। ਹੇਮ ਸੋਨਾ।
ਇਰੰਡ ਹਿਰੰਡ। ਹਰਨੋਲੀ। ਇਕ ਨੀਵਾਂ ਪੇੜ ਹੈ, ਬਾਂਸ ਤੇ ਇਸ ਪਰ ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੀ ਇਸਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਭਾਵ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਕੇਤ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਤਾਂਬੇ ਨੂੰ ਪਾਰਸ ਸੋਨਾ ਬਨਾਉਂਦਾ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਤੇ ਅਰਿੰਡ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਬਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ**। ਭਾਵ ਅਸੰਭਵ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

ਅਰਥ: ਜੋ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ ਮੈਥੋਂ ਹੋਈ ਹੈ (ਹੇ) ਗੁਰੂ! (ਇਹ) ਦਾਸ ਤੁਹਾਥੋਂ ਉਹ (ਸਭ) ਬਖਸ਼੍ਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਕਿਉਂਕਿ) ਮੈਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ (ਇਸ ਲਈ ਆਪ) ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖੋ।

ਮੇਰਾ ਮਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਦਾ ਨਹੀਂ, (ਹੇ) ਸੁਖਦਾਤੇ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈਂ। (ਆਪਣੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ) ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਸੋਨਾ, ਅਰਿੰਡ ਤੋਂ ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਮਾਨੁਖ ਤੋਂ ਦੇਵਤਾ ਤੂੰ ਹੀ ਬਨਾਉਂਦਾ ਹੈਂ।

ਭਾਵ-ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਜਾਣੂ ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਸ੍ਵੈਯੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ-ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੇ ਸ਼ਿਰਮੌਰ ਤੇ ਪਜਾਰ ਦੇ ਅਵਿਲੰਭ-ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਪਣੇ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਅਪਣੀਆਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਚੁੱਕਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਾਨੁਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੱਪੜਨ ਦੇ ਹੀਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭੁੱਲ ਤੇ ਚੁੱਕ ਹੋਈ ਹੈ ਸਭ ਬਖਸ਼ੋ। ਜੋ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਉਹ 'ਚੂਕ' ਹੈ, ਜੋ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ 'ਭੁੱਲ' ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਹੀ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਵੰਡੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਦੇ। ਇਹ ਦੋ ਹੋਰ ਵੰਡਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਹਨ: ਇਕ ਤਾਂ ਬਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦੁੱਖ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਯਾ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹਾਕੁ: ਧੱਕਾ, ਚੋਰੀ, ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ, ਕਤਲ। ਦੂਸਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸੁਭਾਵਕ ਭੁੱਖਾਂ ਜੋ ਹੱਦ ਬੰਨੇ ਯਾ ਮਰਯਾਦਾ ਰੱਖ ਕੇ ਦੋਸ਼ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਫਲ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਸਰੀਰੀ ਸੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉੱਚੇ ਰਸ-ਆਤਮ ਰਸ-ਵਿਚ ਉਠਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀਆਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ 'ਵਿਖੇ' ਕਹਿਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਆ ਗਏ।

'ਭੂਲ, ਚੂਕ, ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਨਾ ਛੁਟਕਾਰਾ' ਕਵਿ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਨਿਵਰ ਤੇ ਨਿਸੰਗ ਪਾਪੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਇੰਵ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ 'ਉੱਚ ਜੀਵਨ' ਵਿਚ ਉਡਦਾ ਰਾਮਰਸ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਦਾ, ਉੱਕ ਉੱਕ, ਭੁੱਲ ਭੁੱਲ ਤੇ ਆਪੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣੋਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਬੇਵਸ ਹੋ ਤਿਲਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇ, ਤਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਰੂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਗ਼ਲਤ ਹਥ ਪੈਰ ਵੱਜ ਕੇ ਗ਼ੋਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਆਪ ਅਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਅਸਲੇ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਸਲਾ ਹੀ-'ਦੇਵ' ਬਣਨ ਵਾਲਾ-'ਉਚੇ ਜੀਵਨ' ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਅਪਣੇ

ਸਰੀਰਕ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਹੈ, ਸੋ ਇਸਦੇ 'ਮਾਨੁਖ ਸੁਭਾਵ' ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਤੇ 'ਦੇਵਤਾ ਸੁਭਾਵ' ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ 'ਪਸ਼ੂ ਸੁਭਾਵ' ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਹੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਆਪ ਇਰੰਡ ਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਅਪਣੇ ਬਚਣ ਦੀ ਟੇਕ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਉਠ ਗਈ। ਉਹ ਕਿਸ ਪਰ ਗਈ? ਓਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ ਊਚ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ, ਕਿ ਇਰੰਡ ਵਰਗੇ ਨੀਵੇਂ ਨਖਿੱਧ ਪੋਲੇ ਤੇ ਲੋਹੇ ਵਰਗੇ ਕਠੋਰ ਤੇ ਕਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਵਾਂਙੂ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਤੇ ਸੋਨੇ ਵਾਂਙੂ ਨਿਰਮਲ ਚਮਕਦਾ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਮਾਨੁੱਖ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਮਾਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਹੀ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ। ਫਿਰ ਤੇਰੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਤਜਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ, ਓਹ ਤੇਰੇ ਰਾਹ ਟੁਰ ਪਏ, ਪਰ ਫੇਰ ਓਹ ਭੁੱਲਦੇ ਡਿਗਦੇ ਢਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਬਖਸ਼ੰਦ ਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਔਗੁਣ ਚਿਤਾਰਕੇ ਤ੍ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਤੀਸਰੀ ਦੁਹਾਈ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਸਿੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਅਸਿੱਖੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਤਿਲਕ ਪੈਂਦਿਆਂ ਲੱਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਹੈ ਕਿ 'ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਹੈ', ਸੋ ਇਸ ਅਪਣੇ ਬਿਰਦ ਕਰਕੇ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ ਲਓ। ਇਹ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ।

ਇਹ ਪਤਾ ਰਹੇ ਕਿ ਜੋ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਟੇਕ ਚਾ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਧਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਨਿਰਬਲ ਨਿਤਾਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਭੇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਟੇਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਓਹ ਸਗੋਂ ਜਗਤ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ਟੇਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਚਿੱਤ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ: ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਲ ਕਰ ਕਰਭ ਬਿਸਾਲ ਕਰ
ਕਰਿ ਮੱਤ ਚਾਲ ਤਰੁ ਤੁਰਕਨ ਤੋਰੀਆ।
ਹਿੰਦ ਅਵਿਲੰਬ ਤਾਰੇ ਭਵ ਨਿਧਿ ਅੰਬੁ ਸਭਿ
ਦੁਸ਼ਟਨ ਦੰਡ, ਹਰਿ ਰੂਪ ਗੁਰ ਮੋਰੀਆ।
ਕਿੰਕਰ ਉਤਾਰਿ ਪਾਰ ਦੀਜੀਏ ਦਿਦਾਰ ਨਿਜ
ਲਾਗੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤਾਰ ਛੋਰੀ ਆਸ ਹੋਰੀਆ।
ਪਰਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸਭੈ ਥਾਂਵ ਨਿਰਧਾਰ ਕਰਿ
ਮੋਖ ਕੇ ਉਦਾਰ ਤੁਮ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੀਆ ॥ ੩੨ ॥

ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ। ਕਰ ਹੱਥ, ਬਾਹਵਾਂ।
ਕਰਭ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ, ਕੁਮਾਰ ਹਾਥੀ। ਕਰ ਸੁੰਡ।
ਕਰਿ ਕਰੀ-ਹਾਥੀ। ਮੱਤ ਮਸਤ। ਤਰੁ ਬ੍ਰਿੱਛ।
ਤੁਰਕਨ ਤਰੁ ਤੁਰਕ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ। ਤੋਰੀਆ ਤੋੜੇ, ਭੰਨ ਘੱਤੇ।
ਅਵਿਲੰਬ ਆਸ਼੍ਰੇ, ਆਸ਼੍ਰੇ ਆਏ, ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਆਏ। ਅਥਵਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ ਦੇ ਕੇ ਤਾਰਿਆ।
ਭਵਨਿਧਿ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ, ਭਵ ਸਾਗਰ।
ਅੰਬੁ ਜਲ, ਪਾਣੀ।

ਦੰਡ ਸਜ਼ਾ। ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਪਾਠ ਦੰਭ-ਹੈ, ਜੇ 'ਦੰਭ' ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਹਰ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਲੱਗੇਗਾ-ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਦੰਭ ਹਰ ਕੇ ਹੇ ਹਰੀ ਰੂਪ! -ਪਰੰਤੂ 'ਦੰਭ' ਪਾਠ ਅਸ਼ੁਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਕਿੰਕਰ ਦਾਸ। ਤਾਰ ਲਿਵ।

ਨਿਰਧਾਰ ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ, ਪਰਖਕੇ। ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਆਸਰੇ ਨਿਕੰਮੇ ਪਰਖਕੇ।

ਉਦਾਰ ਸਖੀ। ਦਾਤਾ। ਕਰ ਹੱਥ। ਜੋਰੀਆ ਜੋੜਕੇ।

ਅਰਥ: (ਹੇ ਹਰੀ ਰੂਪ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ! ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੇ! ਤੂੰ) ਮਸਤ ਹਾਥੀ (ਵਾਂਙੂ ਗੰਭੀਰ) ਚਾਲੇ (ਟੁਰਦਿਆਂ) (ਅਪਣੀਆਂ) ਕੁਮਾਰ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਰਗੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ (ਅਤੇ) ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ (ਸੁਡੌਲ) ਬਾਹਵਾਂ (ਨਾਲ) ਤੁਰਕਾਂ (ਰੂਪੀ) ਬੂਟੇ (ਨੂੰ) ਤੋੜ ਸਿੱਟਿਆ ਹੈ।

(ਐਉਂ ਸਾਰੇ) ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ (ਦੇ ਕੇ) (ਹੇ) ਹਰੀ ਰੂਪ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ! (ਤੂੰ) ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਆਏ ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ (ਦੇ) ਪਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ। (ਹੁਣ) ਦਾਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਉਤਾਰੀਏ (ਅਤੇ) ਅਪਣਾ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ੀਏ, (ਇਸ ਨੂੰ) ਹੋਰ (ਸਾਰੀਆਂ) ਆਸਾਂ ਛੱਡ ਕੇ (ਇਕ) ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ।

(ਇਹ ਦਾਸ ਹੋਰ) ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਪਰਖ ਕੇ (ਤੇਰੇ) ਦਰਬਾਰ ਆ ਪਿਆ ਹੈ, (ਅਤੇ ਹੇ) ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤੇ! ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਰਕ ਦਮਨ ਦੇ ਉਪਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹ ਚਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ, ਹਾਥੀ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਤੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦੇ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ, ਬੀਰ ਰਸੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੇ ਅਹਿੱਲ ਆਤਮ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਐਸੇ ਕਠਨ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸੱਤਜਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਯਾ ਹੈ; ਫੇਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਆਤਮਕ ਲਾਭ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਦਾਰ ਤੇ ਸਮਰੱਥ, ਮੈਂ ਇਕ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵੀ-ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਆਸਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਦੀ ਡੋਰ ਲਾਈ ਹੈ, ਹਾਂ, ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਕੱਚੇ ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਦਰ-ਢੱਠਣੀ ਫੜੀ ਹੈ, ਹਾਂ ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ! ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਪਾਰ ਕਰੋ, ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਤੇ ਜੋਦੜੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬੀ ਪਾਰ ਕਰੋ। ਹਾਂ, ਹਰ ਸਿੱਖ ਕਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਤਾਰੋ, ਹੇ ਦਾਤਾ! ਤਾਰੋ।

(ਝ) ਗੁਰਮੁਖ-ਵਿਦਜਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਤੇ ਦਾ-ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ: ਨਿਤ ਹੀ ਭਗਤਿ ਰਤ, ਨਾਮ ਕੀਨੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਿਤ
ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਹਿਤ ਅਤਿ, 'ਸੰਤ ਸਿੰਘ' ਨਾਮ ਹੈ।
ਸੁਜਨ, ਦਿਆਲ, ਧੀਰ, ਧਰਮ ਬਿਸਾਲ ਧਰਿ
ਜਾਸ ਬੈਸ ਬਾਲ ਹੂੰ ਤੇ ਭਜਨ ਸੋਂ ਕਾਮ ਹੈ।
ਜਾਂ ਕੇ ਚਰਨੋਦਕ ਕੀ ਬੂੰਦ ਮੈਂ ਬਦਨ ਪਾਇ
ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ ਭਯੋ, ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ ਹੈ।
ਤਾਂਕੇ ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ ਸੁੰਦਰ ਮੁਕੰਦ ਦੁੰਦ

ਬੰਦ ਕਰ ਬੰਦਨਾਂ ਸਦਾ ਮੈਂ* ਸੁਖ ਧਾਮ ਹੈ ॥ ੩੩ ॥

ਭਗਤਿ ਭਗਤੀ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ, ਸੇਵਾ, ਕੀਰਤਨ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ, ਲਿਵ ਆਦਿ। ਸੰਸ:, ਭਕ੍ਤਿ] ਰਤ ਪ੍ਰੇਮ।

ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਿਤ ਚਿੱਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ। ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ+ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੱਤ ਤੋਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਥਵਾ 'ਨਿਰੋਧ' ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਕੇ ਆਤਮਾ ਚਿੱਤ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਾਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾਤੇ ਜੀ ਬਾਬਤ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਨਾਮ ਕਰ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਕਟਾਖਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੀ 'ਚਿੱਤ ਦੀ ਸਮਾਹਿਤ ਅਵਸਥਾ' ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਨਾਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ; ਭਾਵ ਹੈ, ਸਦਾ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਠਦੇ ਹਨ ਤਦ ਵੀ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਜੁੜਵੇਂ ਰੁਖ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹਨ ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਆਦਰਸ਼ ਦੇ।

ਸੁਜਨ ਭਲੇ ਪੁਰਖ। ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਸੱਜਣਤਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਨੇਕ, ਸੱਜਣ।

ਧੀਰ ਧੀਰਜੀ। ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ।

ਧਰਮ ਬਿਸਾਲ ਧਰਿ ਵਡੇ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅ) ਵਿ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ। ਸਾਲ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਵਡੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ੲ) ਪਰੰਤੂ ਬਿਸਾਲ ਤੋਂ ਕਵੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਵੱਲ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ-ਧਰਿ-ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ-ਧਰਮ ਦੀ (ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ) (ਬਿਸਾਲ) ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਬੈਸ ਉਮਰਾ। ਚਰਨੋਦਕ ਚਰਨ+ਉਦਕ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ।

ਬਦਨ ਮੂੰਹ। ਅਕਸਰ ਅਰਥ ਐਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ:- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੂੰਦ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ। ਪਰੰਤੂ ਪਾਠ ਹੈ, 'ਬੂੰਦ ਮੈਂ ਬਦਨ ਪਾਇ'। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕਟਾਖਜ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਪੀਣੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖ ਕੇ। ਜਲ ਦੀ ਬੂੰਦ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਙੂ ਸ਼ਫਾਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਗਜਾਨਵਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਸੁਮਤਿਸਦਨ । ਸੁ+ਮਤਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ। ਸਦਨ ਘਰ] ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ਚਤੁਰ। ਪ੍ਰਬੀਨ।

ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ । ਕਦਨ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ਬਿਰਾਮ ਟਿਕਾਉ। ਅਰਾਮ] ਅਰਾਮ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ*। ਭਾਵ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਕਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਵਿਦਜਾ ਸਬੰਧੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਰਾਮ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਅਥੱਕ ਮਿਹਨਤੀ-ਅਥੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ-ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। (ਅ)। ਕਦਨ ਦੁਖ, ਪਾਪ, ਕਲੇਸ਼। ਬਿਰਾਮ ਸਮਾਪਤੀ, ਅੰਤ] ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਅਰਬਿੰਦ ਕਮਲ। ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਪੈਰ।

ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ। ਮੁਕੰਦ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਮੇ, ਅਤੇ-ਸੁ-ਬੀ ਹੈ।

+ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ:-ਪ੍ਰਮਾਣ, ਵਿਪਰਯਜਯ, ਵਿਕਲਪ, ਨਿਦ੍ਰਾ, ਸਿਮ੍ਰਤੀ। ਫੇਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ:-ਕਲਿਸ਼ਟ, ਅਕਲਿਸ਼ਟ। ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਹੋਰ ਰੂਪ ਹਨ:-ਸ਼ਾਂਤ, ਘੋਰ, ਮੂਢ।

*ਅਥਵਾ ਜੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਯਾ ਚੰਚਲਤਾਈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਦੁੰਦ ਦੋ। ਜੇ 'ਕਰ' ਨਾਲ ਇਹ ਪਦ ਲਗੇ ਤਾਂ, 'ਦੁੰਦ ਕਰ' ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ। (ਅ) ਜੇ ਦੁੰਦ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਲਾਈਏ ਤਾਂ, 'ਦੁੰਦ ਪਦ' ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ। (ੲ) ਜੇ ਦੁੰਦ ਨੂੰ ਦੂੰਦ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਦੋ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ੈਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ, ਜੈਸੇ ਕਾਲਾ ਚਿੱਟਾ, ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ, ਸੁਖ ਦੁਖ, ਪਾਪ ਪੁੰਨ। ਭਾਵ ਮਾਯਕ ਜੀਵ ਦੂੰਦਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੀ ਮਰ ਜੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਰਥ ਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਮੁਕੰਦ ਦੁੰਦ' ਪਾਠ ਹੋਊ, ਅਰਥਾਤ, ਦੂੰਦਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ।

ਸੁਖ ਧਾਮ ਹੈ ਮੇਰੇ (ਵਿਦਯਾ ਉਸਤਾਦ) ਸੁਖ ਦਾ ਧਾਮ (ਘਰ) ਹੈਨ। (ਅ) ਮੈਂ (ਨਿਤ ਬੰਦਨਾ ਕਰਕੇ) ਸੁਖ ਦਾ ਧਾਮ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। (ੲ) ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਦਾ ਧਾਮ ਹੋਵਾਂ। 'ਹੈ' ਨੂੰ ਫੇਰ 'ਹ੍ਵੈ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਅਰਥ: (ਮੇਰੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਨਾਮ 'ਸੰਤ ਸਿੰਘ' ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨਾਲ ਅਤਿ ਹਿਤ ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਸਦਾ ਭਗਤੀ (ਵਿਚ) ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਨਾਮ (ਸਿਮਰਣ) ਨੂੰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਚਿਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ।

(ਸੁਭਾਵ ਦੇ) ਦਿਆਲੂ, (ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ) ਸੱਜਣਤਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, (ਹੌਂਸਲੇ ਦੇ) ਧੀਰਜੀ, (ਸਿੱਖੀ) ਧਰਮ (ਦੀ ਧਾਰਨਾ) ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਭਜਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਬੂੰਦ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਪਾਕੇ (ਭਾਵ ਵੇਖਕੇ, ਕਵਿ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ (ਵਿਦ੍ਵਾਨ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਅਥੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਅਥਵਾ) ਉਸਦੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ)।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ (ਉਤੇ ਜੋ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਤੇ) ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹਨ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ (ਜੋੜਕੇ) ਮੈਂ ਸਦਾ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ-ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ 'ਸੰਤ ਸਿੰਘ*'। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਭਗਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਸੀ, ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇਕ ਮੁੱਖ ਅਸੂਲ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰੇ ਨਾਮ ਧ੍ਰੀਕ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ, ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਦਿਆਲੂ, ਜਗਤ ਦੇ ਸੱਜਣ, ਧੀਰਜੀ ਤੇ ਪੱਕੇ ਸਿੰਘ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦੀ ਵਿੱਚ ਮੈਂ 'ਵਿਦਯਾ' ਅਰ 'ਆਚਰਣ' ਤੇ 'ਨਾਮ' ਸਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹੈ। 'ਬੂੰਦ ਮੈਂ ਬਦਨ ਪਾਇ' ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦੀ ਸੂਚਤ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਅਪਣੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਫੇਰ ਨਾਮ ਵਾਲੇ, ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਕਲ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਨੌਕਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਉਸਤਾਦ 'ਨੌਕਰ' ਰੱਖੀਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ (ਤੇ ਪੱਛੋਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸਤਿਕਾਰ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਨਾਵਾਕਫ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਤਾਦ ਲਈ ਬੇਸਤਿਕਾਰੀ ਦਾ ਮਾਦਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਮਨ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਕਮਾਲ' ਉਪਰ 'ਨਿਰਸੰਸ਼ੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ' ਲਈ 'ਉਸਤਾਦ' ਦੀ ਮੇਹਰ ਤੇ 'ਸਫਲ ਦਾਨ' ਦਾ ਕੋਈ ਐਸਾ ਅਸਰ ਹੈ ਜੋ ਯਕੀਨੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਘਾਲ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

---

*ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥਾਵਾਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ' ਦਾ ਸਿਰਨਾਮਾ 'ਵਿੱਦਯਾਦਾਤਾ'।

ਦਿਲ ਨੂੰ ਠੁਹਕਰ ਦੇਣੀ ਕ੍ਰਿਤਘਣਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਬੀ 'ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਛੁਹ (ਸੁਹਬਤ) ਨਾਲ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ' ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਅਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਕਮਾਲ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਉੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥ: ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਟੀਕਾ, ਨਾਮ ਕੋਸ਼, ਵਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ, ਤੇ ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਟੀਕਾ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖ ਸੱਟਣੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਥੱਕ ਮਿਹਨਤ 'ਕਦਨ ਵਿਰਾਮ' ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਦ-ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ-ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ-ਨਾਮ ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ-ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਾਮ ਅਭ੍ਯਾਸ ਤੇ ਆਤਮ ਰਸਤੇ ਦੇ ਉਸਤਾਦ (ਗੁਰਮੁਖ) ਬੀ ਉਹੀ ਸਨ*।

(ਵ) ਨਾਮ-ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਬੰਦਨ ਬਾਰੰਬਾਰ।
ਬੰਧ ਨਿਕੰਦਨ, ਸੁਖ ਸਦਨ, ਦੁਖ ਮਰਦਨ ਨਿਰਧਾਰ ॥ ੩੪ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਓਹ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਜਪਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਨਾਮ ਸੱਚਾ ਨਾਮ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ ਏਥੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦਾ। ਉਂਵ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਆਪ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲਖਾਯਕ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ ਰਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਮ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਾਰਾ ਇਕ ਪਦ ਵਾਂਙੂ ਬੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਅਗੇ ਚੱਲਕੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਨਿਰਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਿਕੰਦਨ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਸਦਨ ਘਰ।

ਮਰਦਨ ਮਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲਾ।

ਨਿਰਧਾਰ ਨਿਸ਼ਚੇ। (ਅ) ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੇ) ਸੱਚੇ ਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ (ਹੋਵੇ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਚੇ (ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀਆਂ) ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਦੋਹੀਂ ਲੋਕੀਂ) ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, (ਤੇ ਸਭ ਕਿਸਮ ਦੇ) ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਲ ਸਿੱਟਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਪਏ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਇਕ 'ਸ਼ਕਤੀ', 'ਸੱਤਯਾ' ਤੇ 'ਸੱਚ' ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਅੱਗੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੰਧਨ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸੁਖਦਾਤਾ। ਆਪ ਇਹ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ, ਆਪ ਇਸਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ-ਪਰਖ, ਪਰਤਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ-ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਅਗਲੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਨਾਮ ਦੇ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਏਥੇ ਕਥੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਹੋਰਥੇ ਕਥੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਕਥਨ ਕਰਨਗੇ।

---

*ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ' ਦਾ ਅੰਕ ੨ 'ਵਿਦਯਾ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ।

ਚੌਪਈ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ* ਬਰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਮੂ। ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ਹਮਰੇ+ ਕਾਮੂ।
ਇਕ ਅਵਿਲੰਬ ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਨਾ। ਕਲੀ ਕਾਲ ਸਮਰੱਥ ਨ ਆਨਾ ॥ ੩੫ ॥

ਬਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਕਾਮੂ ਕੰਮ। ਅਵਿਲੰਬ ਆਸਰਾ।
ਕਲੀ ਕਾਲ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ। ਆਨਾ ਹੋਰ।

ਅਰਥ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਤੇ) ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ ਹੈ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ, ਜੋ) ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਸਦਾ ਸਵਾਰਦਾ ਹੈ।

ਕਲਿਜੁਗ (ਵਿਚ) ਹੋਰ (ਕੋਈ ਸਾਧਨ) ਸਮਰੱਥਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ) ਇਕ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ (ਆਪਣਾ) ਆਸਰਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

ਸਦਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸਹਾਈ। ਨਾਮ ਲੈਤਿ ਹੀ ਬਿਘਨ ਪਰਾਈ।
ਹਰਹਿ ਕਾਲਕਲਿ ਕਲੁਖ ਸਦੂਖਨ।
ਨਾਮ ਕਰਜੋ ਜਿਨ ਗ੍ਰੀਵਾ ਭੂਖਨ ॥ ੩੬ ॥

ਲੋਕ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ।
ਪਰਲੋਕ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਵਿਚ।
ਸਹਾਈ ਜੋ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰੇ। ਮਦਦਗਾਰ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ।
ਬਿਘਨ ਰੋਕ, ਮੁਸ਼ਕਲ, ਤਕਲੀਫ, ਔਕੜ।
ਪਰਾਈ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਲਾਯਨ ਨੱਸ ਜਾਣਾ]
ਹਰਹਿ ਹਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਚੁਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਕਲਿ ਪਿਛਲੀ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਕਹੇ-ਕਲੀ ਕਾਲ ਦਾ-ਹੀ ਉਲਟਵਾਂ ਰੁਪ ਹੈ 'ਕਾਲ ਕਲਿ'। ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਇਸ ਜੁਗ ਤੋਂ, ਜੋ ਜੁਗ ਹੀ ਪਾਪਮਯ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ: ਕਾਲ ਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ-ਵੀ ਲਾਈਦੇ ਹਨ।

ਕਲੁਖ ਮੈਲ, ਮਲੀਨਤਾਈ, ਪਾਪ।

ਸਦੂਖਨ । ਸ+ਦੂਖਣ] ਦੂਖਣ ਉਹੀ ਪਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ-ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਲਗ ਗਈ-ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇ, ਚੰਦ ਨੇ ਕੋਈ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਉਸਦੀ ਦੂਸ਼ਣਾ ਲੱਗੀ। ਸੋ ਦੂਖਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਾਪ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲੰਕਤਾਈ। ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

-ਸ-ਜੋ ਦੂਖਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੈ ਇਹ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ-ਹਰਹਿ-ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ:- ਸ+ਹਰਹਿ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਰਦਾ ਹੈ। ਛੰਦ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਲਈ-ਸ-ਅੱਗੇ ਜਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

(ਅ) ਸਹਿਤ ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਦੇ।

ਗ੍ਰੀਵਾ ਭੂਖਨ ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਗਲੇ ਦਾ ਹਾਰ, ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ-ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਕਟਾਖਜ ਗਲੇ ਦੇ ਨਾਲ

---

*'ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ...... 'ਸਾਰੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਜਿਸ 'ਸਦਾ ਸਥਿਰ' ਵਜੂਦ ਯਾ ਹਸਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਯਥਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈਂ ਖੋਈ'। ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧੩-੨] ਤੇ ਇਹ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ:-'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਯਾ'[ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੪-੧]

+ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਵਾਰ ਹਮਾਰੇ-ਬੀ ਹੈ।

ਰਹਿਣੇ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯਾਦੋਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਯਾਦ ਰਹਿਣ ਨੂੰ' ਕੰਠ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਨਾਮ) ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੀ (ਸਾਰੇ) ਵਿਘਨ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਕਲੀ ਕਾਲ ਦੇ ਪਾਪਾਂ (ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀਆਂ) ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ (ਨਾਮ) ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: **ਮੰਗਲ ਸੁਖ ਕਲਿਆਨਦਾ, ਕਰਹਿ ਅਮੰਗਲ ਹਾਨ।**
ਜਪਤਿ ਜਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਕੋ, ਪ੍ਰਗਟੈ ਉਰ ਮੈਂ ਗਯਾਨ ॥ ੩੭ ॥

ਮੰਗਲ ਭਲਿਆਈ, ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾਈ।
ਸੁਖ ਮਨ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਆਰਾਮ।
ਕਲਿਆਨ ਸ਼ੁਭ ਹਾਲਤ। ਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
ਅਮੰਗਲ ਵਿਘਨ, ਨਾ ਖੁਸ਼ੀ, ਬੁਰਿਆਈ, ਮੰਦਾ।

ਅਰਥ: (ਨਾਮ) ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾਈ, ਸੁਖ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਤੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਅਟਕ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ) ਅਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਹਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਇਹ ਫਲ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰ ਕੇ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

(ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਅਰਾਧਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਜਪਦਿਆਂ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਜੋ ਕਾਮਨਾ ਰੱਖ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋਕੇ ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਗਯਾਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਮਨ ਹੋਰ ਫੁਰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਹਟਦਾ ਹਟਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਦੇ ਫੁਰਨ ਤੇ ਆ ਟਿਕਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਧ੍ਰੂਵਾ ਰੱਬ ਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਅਪਣੀ ਯਾਦ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਾ ਬਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸੋ 'ਸਾਈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਨਾਮ' ਉਸਨੂੰ ਸਾਈਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਹ ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸੋ ਧਯਾਉਣ ਵਾਲਾ ਉਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਗਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਗਯਾਨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਨਾਮਹੀਨ ਦਸ਼ਾ ਦੇ ਔਗੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਚੌਪਈ: **ਬਰਤ ਨੇਮ ਜਪ ਤਪ ਜਗ ਕਰਮੂ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥੇ ਸਭਿ ਧਰਮੂ ॥**
ਨਾਮ ਹੀਨ ਭਵ ਸਾਗਰ ਬੀਚੂ। ਜਨਮ ਧਰਹਿਂ ਊਚੂ ਕਬ ਨੀਚੂ ॥ ੩੮ ॥

ਬਰਤ ਤਪੱਸਯਾ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੇ ਕਰਨ ਯਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ।
(ਅ) ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤਪੱਸਯਾ। ਸੰਸ:, ਵ੍ਰਤ]
ਨੇਮ ਰੀਤਿ, ਤ੍ਰੀਕਾ, ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਗਲ। ਸੰਸ:, ਨਿਯਮ]
ਜਗ ਯੱਗਯ। (ਅ) ਜਗਤ ਵਿਚ।
ਧਰਮੂ ਜੋ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਸੋ ਧਰਮ।
ਬਰਤ ਤੇ ਨੇਮ ਦੋ ਧਰਮ ਹਨ।

ਜਪ ਤਪ ਜੱਗਜ ਏਹ ਕਰਮ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਅਰ ਧਰਮ ਤਾਂ ਹੀ ਸਫਲ ਹਨ ਜੇ ਨਾਮ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਦੋ ਚਾਰ ਗਿਣੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

ਭਵ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ।

ਅਰਥ: (ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ) ਕਰਮ (ਜੈਸੇ ਕਿ) ਜਪ ਤਪ ਯੱਗਜ, ਅਤੇ ਧਰਮ (ਜੈਸੇ ਕਿ) ਬ੍ਰਤ ਤੇ ਨੇਮ (ਏਹ) ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਬਿਰਥਾ ਹਨ।

(ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ) ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੀਨ ਹਨ, (ਕਦੇ) ਉੱਚਾ ਕਦੇ ਨੀਵਾਂ (ਮੁੜ ਮੁੜ) ਜਨਮ ਧਾਰਦੇ ਹਨ*।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਧਿਗ ਰਾਜ ਸਮਾਜੁ। ਨਾਮ ਹੀਨ ਜਗ ਜੀਵਨ ਲਾਜੁ।
ਅਭੈ+ ਭਵਿਤ ਭੋਗਹਿ ਭਵ ਭੋਗੁ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਾਵਹਿ ਜਮ ਲੋਗੁ ॥੩੯॥

ਧਿਗ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ। ਸੰਸ:, ਧਿਕ੍]

ਸਮਾਜੁ ਸਭਾ। ਇਕੱਠ, ਭੀੜ ਭੜੱਕਾ। (ਅ) ਸਾਮਾਨ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਾਰੇ 'ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਲੋਕ' ਜੋ ਸੁਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਸ:, ਸਮਾਜ]

ਲਾਜੁ ਲਾਜ ਸ਼ਰਮ। ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਐਉਂ ਵੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ:-

ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਜੀਵਨ ਹੈ।

ਅਭੈ ਅ+ਭੈ ਨਿਡਰ। ਭਵਿਤ ਹੋਕੇ।

ਭਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਯਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ।

ਭੋਗੁ ਭੋਗ, ਰਸ ਮਾਣਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ।

ਜਮ ਲੋਗੁ ਯਮ ਲੋਕ। ਧਰਮ ਰਾਜ ਲੋਕ ਯਾ ਦੇਸ਼। ਮਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਹਿਲੇ ਏਥੇ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਜੋਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਲੇਖੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ।

ਅਰਥ: ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ ਰਾਜ (ਨੂੰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ) ਸਮਾਜ ਨੂੰ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਣਾ (ਨਿਰੀ) ਸ਼ਰਮ ਹੈ।

(ਜੋ ਲੋਕ) ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ ਸੰਸਾਰ (ਵਿਚ) ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਨ (ਓਹ) ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਜਮ ਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਵ-ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਸਾਈਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ; ਜੋ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਮਰਕੇ ਓਥੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਸ। ਜੋ ਟੁੱਟੇ ਹਨ ਓਹ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਗੁੱਡੀ ਵਾਂਙੂ ਰੁਲਣਗੇ।

ਚੌਪਈ: ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਗਨਾ* ਸੇਜਾ। ਅੰਤ ਸਮੇ ਜਮ ਗਹਿ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾ।
ਚਤੁਰੰਗਨ ਧੁਜਨੀ ਬਲ ਧਰਨੀ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਾਹੁ ਨ ਤੇ ਹੁਇ ਕਰਨੀ ॥ ੪੦ ॥

ਅੰਗਨਾ ਅੰਗਨਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਗਹਿ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਏਗਾ।

---

* ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਮ ਜਾਲ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ।

+ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਭਹਿ-ਬੀ ਹੈ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅੰਗਨ-ਬੀ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਗਨ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਹੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਏਥੇ ਢੁਕਦਾ ਨਹੀਂ।

ਚਤੁਰੰਗਨ ਧੁਜਨੀ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ-ਪੈਦਲ, ਘੋੜ ਸਵਾਰ, ਹਾਥੀ ਤੇ ਰਥਾਂ ਵਾਲੀ।
ਧੁਜਨੀ ਸੈਨਾਂ, ਫੌਜ।
ਬਲ ਧਰਨੀ ਬਲ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਬਲਵਾਨ।
ਕਰਨੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ-ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਆਉਣੀ; ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, -ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਰਨਾ-ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।
ਅਰਥ: ਸੁਹਣੇ ਮੰਦਰਾਂ, (ਸੁਹਣੀਆਂ) ਛੇਜਾਂ, ਤੇ (ਸੁਹਣੀਆਂ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਵਿਚੋਂ) ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜਮ ਫੜਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। (ਹਾਂ) ਉਸ ਛਿਨ (ਵਿੱਚ) ਬਲਵਾਨ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾਂ (ਤਾਂ ਕੀਹ) ਕਿਸੇ ਤੋਂ (ਵੀ ਐਸੀ) ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੀ (ਕਿ ਜਮ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਵੇ)।
ਭਾਵ-ਮਰਨਾ ਸੱਚ ਹੈ, ਤੇ ਭੋਗ ਛਿਨ ਭੰਗਰ। ਭੋਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੌਤ ਝੋਪ ਲਏਗੀ ਤੇ ਭੋਗ ਧਰੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਵੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾ ਸਕੇਗੀ।

ਗਜ, ਬਾਜੀ, ਸਜੰਦਨ, ਬਹੁ ਰੰਗੇ। ਹੋਤਿ ਕੋਸ਼, ਗਮਨੇ ਪਗ ਨੰਗੇ।
ਸਿਵਕਾ, ਡੋਰੇ ਤਜਿ ਕਰਿ ਨਾਨਾ। ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਮ ਪੁਰੀ ਪਯਾਨਾ ॥੪੧॥

ਗਜ ਹਾਥੀ। ਬਾਜੀ ਘੋੜੇ। ਸਜੰਦਨ ਰਥ।
ਬਹੁਰੰਗੇ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਰਥ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯਾ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਰੰਗੀਨ ਰਥ।
ਕੋਸ਼ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਗਮਨੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਿਵਕਾ ਪਾਲਕੀ।
ਡੋਰੇ ਡੋਲੇ। ਤਜਿਕਰਿ ਛੱਡਕੇ। ਨਾਨਾ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।
ਪਯਾਨਾ ਜਾਣਾ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਮ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਚਲਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ (ਲੋਕਾਂ ਦਾ)।
ਅਰਥ: ਹਾਥੀਆਂ, ਘੋੜਿਆਂ, ਰਥਾਂ, ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ (ਹੋਰ ਸਾਮਾਨਾਂ ਅਤੇ) ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, (ਲੋਕੀ) ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚਲੇ ਗਏ।
ਪਾਲਕੀਆਂ, ਤੇ ਨਾਨਾ (ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਡੋਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣੇ (ਲੋਕਾਂ ਦਾ) ਜਮ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਚਲਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਾਮ ਹੀਨ ਅਸ ਸ੍ਵਾਸ ਸਹਤਿ ਹੈ। ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਭਸਰਾ ਫੂਕ ਬਹਤਿ ਹੈ।
ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਸੇ ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ। ਤਿਨ ਜਮਦੂਤ ਨ ਆਵਤਿ ਨੇਰੇ* ॥ ੪੨ ॥

ਅਸ ਐਉਂ। ਸ੍ਵਾਸ ਸਾਹ।
ਸਹਤਿ ਹੈ ਸਮੇਤ ਹੈ, ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਸਮੇਤ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ:-
ਐਉਂ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਭਸਰਾ ਖੱਲਾਂ, ਉਹ ਖੱਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੁਹਾਰ ਭੱਠੀ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਹਵਾ ਭਰਦੀ ਤੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ; ਮਾਨੋਂ ਸਾਹ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਅਰਥ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਨ (ਸਰੀਰ) ਐਉਂ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖੱਲਾਂ (ਵਿਚੋਂ) ਫੂਕ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। (ਜੋ) ਨਾਮ ਜਪਦੇ (ਹਨ) ਓਹ ਵਡੇ (ਤੇ ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ) ਵਡੇਰੇ ਹਨ, ਜਮ ਦਾ ਦੂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਦੋਹਰਾ: ਨਾਮ ਨ ਜਪਹਿਂ ਅਕ੍ਰਿੱਤਘਣ ਜੋ ਅਭਿਮਤ ਦਾਤਾਰ।

*ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਰਮ ਕਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਮ ਸੁਤੰਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਜਮ ਦਾ ਵੱਸ ਨਹੀਂ।

ਜਗ ਵਡਿਆਈ ਬਾਦ ਮਹਿਂ ਉਰਝੇ ਮੰਦ ਗਵਾਰ ॥ ੪੩ ॥

ਅਕ੍ਰਿੱਤਘਣ ਕੀਤਾ ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ। ਨਾ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ।

ਅਭਿਮਤ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਵੇ, ਮਨ ਜੋ ਮੰਗੇ, ਮਨ ਵਾਂਛਤ।

ਬਾਦ ਫਜ਼ੂਲ, ਨਿਕੰਮੀ। (ਅ) ਬਾਦ ਝਗੜਾ। ਭਾਵ ਹੈ, ਵਡਿਆਈਆਂ ਅਤੇ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਜੋ) ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ (ਓਹ) ਕ੍ਰਿੱਤਘਨ ਹਨ (ਉਸਦੇ ਕਿ) ਜੋ ਮਨ ਵਾਂਛਤ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਦਾਤੇ ਦਾ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਰਹੇ)। (ਹਾਂ ਓਹ) ਜਗਤ ਦੀ ਫਜ਼ੂਲ ਵਡਿਆਈ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਮੰਦੇ ਮੂਰਖ ਹਨ (ਜੋ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਇਸਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਤੇ ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ)।

ਚੌਪਈ: ਜਾਨਤਿ ਸੰਤ ਨਾਮ ਪਰਤਾਪੂ। ਜਿਹ ਕਿਹ ਪਾਯੋ ਜਾਪ ਅਜਾਪੂ।

ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸਾਕਤ ਪਰਤਾਪਾ।

ਧਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਅਹਿਮਤ ਆਪਾ ॥ ੪੪ ॥

ਪਰਤਾਪੂ (ਨਾਮ ਦਾ) ਪ੍ਰਤਾਪ, ਉਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ। ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਜਾਪੂ ਜਾਪ ਤੋਂ ਜੋ ਪਰੇ ਹੈ। ਅ+ਜਾਪ+ਊ ਪ੍ਰਤੇ] ਇਸ-ਅਜਾਪ-ਪਦ ਦਾ ਭਾਵ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਜਾਪ ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੈ ਜੋ ਦਸਮ ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ-ਅਜਾਪ ਨਾਥ-ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਪ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਚਲੀ ਵਿੱਥ ਮੇਟਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਪ ਦੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਸਾਕਤ ਡਿੱਗਾ ਹੋਇਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੋਇਆ। ਜਿਹਦੀ ਸੁਰਤ 'ਕਰਤਾ' ਨਾਲ ਨਾ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ 'ਕ੍ਰਿੱਤ' ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੀ ਹੋਵੇ। ਲਿਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਸਥਾ-ਸਾਕਤ ਅਵਸਥਾ-ਹੈ। ਫਾ: ਸਾਕਤ*]

ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ। ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ਼ਿਨੑ]

ਅਹਿਮਤ । ਅਹਿ ਸੱਪ। ਮਤ ਬੁੱਧੀ] ਸੱਪ ਵਰਗੀ ਬੁੱਧੀ। ਧਨ ਉਤੇ ਬੈਠਣਾ, ਨਾ ਆਪ ਵਰਤ ਸਕਣਾ ਨਾ ਦੇ ਸਕਣਾ, ਕੋਈ ਲੋੜ ਵੰਦ ਲੈਣ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ, ਇਹ ਸੱਪ ਬੁੱਧੀ ਹੈ।

ਆਪਾ ਅਪਣਾ ਆਪ। ਮੁਰਾਦ ਦਿਲ ਤੋਂ ਹੈ।

ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਹੰਮਤਿ ਆਪਾ-ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੈ, ਆਪਾ ਅਹੰਕਾਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਭਿਮਾਨੀ।

ਅਰਥ: ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਸੰਤ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ, (ਕਿ ਉਸ) ਜਪਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ) ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਯਾ ਹੈ (ਨਾਮ) ਜਪਕੇ (ਪਾਯਾ ਹੈ)।

(ਪਰ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ (ਨਾਮ ਦਾ ਇਹ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਕਤ (ਲੋਕ, ਜੋ) ਧਨ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਆਪਾ ਸਰਪ ਦੀ ਬੁੱਧੀ (ਵਰਗਾ ਹੈ)।

ਸੂਚਨਾ-ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਦਰਬ ਹੇਤ ਸਭਿ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਰ ਦੀਨ ਭੁਲਾਈ।

---

*ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ 'ਸ਼ਾਕੁ' ਨੂੰ ਬੀ ਇਸਦਾ ਮੂਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਕੰਚਨ ਰੁਚਿਰ ਰਚਿਤ ਬਰ ਰਤਨਾ।
ਤਿਹ ਤਜਿ ਕਰਤਿ ਕਾਚ ਹਿਤ ਜਤਨਾ ॥ ੪੫ ॥

ਦਰਬ ਪਦਾਰਥ, ਦੌਲਤ। ਉਪਾਈ ਉਪਾਉ, ਤਰੱਦਦ।
ਉਰ ਦਿਲੋਂ। ਕੰਚਨ ਸੋਨਾ।
ਰੁਚਿਰ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਸੰਦੀਦਾ, ਸੁੰਦਰ।
ਰਚਿਤ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ। (ਅ) ਖਚਿਤ-ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ।
ਭਾਵ ਜੜਾਊ ਗਹਿਣੇ ਤੋਂ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਬਰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਚੰਗਾ।
ਰਤਨਾ ਰਤਨ, ਜ਼੍ਵਾਹਰ, ਗਹਿਣਾ। ਰਤਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਡਾਢਾ ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਤਨ ਕਹਿਣਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਆਯਾ ਹੈ। ਤਤ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਿਆਣ ਵਿਚ ਕੂਤ, ਕੀਮਤ, ਮੁੱਲ, ਅਮੁੱਲ ਦੀ ਗਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ:- ਸੋਨੇ ਵਿਚ (ਰਚਿਤ) ਜੜੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਤਨ ਨੂੰ ਤਜਾਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੱਚ ਵਾਸਤੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਤਿਹ ਉਸਨੂੰ। ਤਜਿ ਛੱਡਕੇ। ਕਾਚ ਕੱਚ।
ਹਿਤ ਵਾਸਤੇ।
ਅਰਥ (ਸਾਕਤ) ਸਾਰੇ ਦੌਲਤ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਵਾਸਤੇ (ਹੀ) ਉਪਾਉ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਹੀ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
(ਪਰੰਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਤਾਂ) ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਿਆਂ ਮਨ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ (ਓਹ ਝੂਠੇ ਧਨ) ਲਈ ਕੱਚ (ਸੰਚਯ ਕਰਨ) ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
ਸੂਚਨਾ-ਹੁਣ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਵ੍ਯਕਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਗੇ:-

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਮਹਿਮਾ ਅਹਿ ਸ਼ੇਖ਼, ਸੁ ਨਾਮਹਿ ਕੀ ਪਰਤਾਪ ਵਡਾਈ।
ਸੈਲਨਿ ਕਾਨਨਿ ਸੋਂ ਧਰਨੀ, ਪਰਸੂਨਹਿ ਜਯੋਂ ਜਿਨ ਸੀਸ ਉਠਾਈ।
ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਸ਼ੰਕਰ ਜਾਨਤਿ, ਕੰਠ ਹਲਾਹਲ ਲੀਨਿ ਪਚਾਈ।
ਆਤਮਭੂ ਭਲਿ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨਤਿ, ਜਾਂ ਬਲ ਸੋਂ ਪਰਪੰਚ ਬਨਾਈ ॥ ੪੬ ॥

ਮਹਿੰਮਾ ਵੱਡਾ ਪਨ, ਜਲਾਲ। (ਅ) ਬੇਹਦ ਦਸ਼ਾ, ਬੇਅੰਤਤਾਈ।
ਅਹਿਸ਼ੇਖ਼ ਅਹਿ ਨਾਗ। ਸ਼ੇਖ਼ਨਾਗ। ਓਹ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜਿਸ ਦੇ
ਸ਼ੇਖ ਸ਼ੇਸ਼।
ਹਜ਼ਾਰ ਮੂੰਹ ਹਨ, ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾਮ ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਛੇਜਾ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਅਬਦੀ ਜੀਵਨ (Eternity) ਦਾ ਇਕ ਰੂਪਕ (Emblem) ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਖ਼ਨਾਗ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ 'ਅਨੰਤ' ਵੀ ਹੈ। ਨਾਗ ਇਕ ਪੁਰਾਤਣ ਕੌਮ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਗ਼ਾਲਬਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੇਖ (ਵੱਡਾ, ਆਗੂ,) ਨਾਮ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ।
ਸੁ ਨਾਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ ਦੀ। ਸੈਲਨਿ ਪਹਾੜਾਂ।
ਕਾਨਨਿ ਜੰਗਲਾਂ, ਬਨਾਂ। ਧਰਨੀ ਧਰਤੀ।

ਪਰਸੂਨਹਿ ਫੁੱਲ, ਕਲੀ। ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਸੂਨ] ਸ਼ੰਕਰ ਸ਼ਿਵਜੀ।
ਹਲਾਹਲ ਜ਼ਹਿਰ ਜੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਰਿੜਕਨ ਵੇਲੇ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਆਮ ਵਿਹੁ ਨੂੰ ਭੀ 'ਹਲਾ ਹਲ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਆਤਮਭੂ ਬ੍ਰਹਮਾ। ਪਰਪੰਚ ਜਗਤ। ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਪੰਚ]
ਅਰਥ: (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾਈ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਜਾਣਦਾ ਹੈ
(ਜਿਸ ਨੇ) ਪਹਾੜਾਂ (ਤੇ) ਬਨਾਂ ਨਾਲ (ਲੱਦੀ ਹੋਈ) ਧਰਤੀ (ਅਪਣੇ ਇਕ) ਸਿਰ (ਉਤੇ) ਫੁੱਲ ਵਾਂਙੂ ਚਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।
ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਸ਼ਿਵਜੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਜਿਸਨੇ ਅਪਣੇ) ਕੰਠ (ਵਿਚ) ਜ਼ਹਿਰ ਪਚਾ ਲਈ।
(ਹਾਂ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ (ਨਾਮ) ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ (ਉਸਨੇ) ਜਗਤ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।
ਸੂਚਨਾ-ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਰਤਣਗੇ:-

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਕਵਾਦਿ, ਤਿਲੋਚਨ, ਨਾਰਦ, ਧ੍ਰੂ, ਸਨਕਾਦਿ, ਜਦੇਵ, ਸਧੰਨਾ।
ਅੰਬਰੀਕ, ਕਬੀਰ, ਪਰੂਰਵ, ਅੰਗਰਾ, ਨਾਮੇ, ਬਿਭੀਖਨ, ਕੁੰਭਜ ਮੰਨਾ।
ਰਵਿਦਾਸ, ਅਜਾਮਲ, ਊਧਵ, ਕ੍ਰੂਰ, ਹਨੂਮਤਿ, ਭੀਲਨੀ ਭੀ ਧਨ ਧੰਨਾ।
ਜੁਗ ਚਾਰ ਵਿਖੇ ਜਨ ਜੋ ਜਨਮੇ
ਜਿਨਹੁ ਕਿਨ ਨਾਮ ਹੂੰ ਤੇ ਭ੍ਰਮ ਭੰਨਾ ॥ ੪੨ ॥

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਹਲਾਦ। ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਮ।
ਕਵਾਦਿ ਕਵਿ+ਆਦਿ-ਆਦਿ ਕਵੀ, ਬਾਲਮੀਕ।
ਨਾਰਦ ਭਗਤੀ ਮਤ ਦੇ ਇਕ ਆਚਾਰਯ ਦਾ ਨਾਮ।
ਸਨਕਾਦਿ ਸਨਕ+ਆਦਿ। ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ, ਸਨਕ ਕੁਮਾਰ।
ਪਰੂਰਵ ਰਾਜਾ ਪਰੂਰਵਸ।
ਕੁੰਭਜ ਜੋ ਘੜੇ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ, ਅਗਸਤ ਮੁਨੀ।
ਮੰਨਾ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਭਗਤ)। (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:- (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ (ਨਾਮ ਨੂੰ)।
ਕ੍ਰੂਰ ਅਕ੍ਰੂਰ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਚਾਚਾ। ਭੀ ਨਿਸਚੇ।
ਧਨ ਧੰਨ ਹਨ। ਧੰਨਾ ਧੰਨਾ ਭਗਤ, (ਅ) ਜੋ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹਨ।
ਅਰਥ: (ਛੇਕੜਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਜੋ (ਉੱਤਮ) ਜਨ ਜਨਮੇ, ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ (ਨਾਮ ਲਓ, ਉਸੇ ਦਾ ਭਰਮ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਭੱਜਾ।
(ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਸੁਣੋ) ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਬਾਲਮੀਕ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਨਾਰਦ, ਧ੍ਰੂ, ਸਨਕਾਦਿਕ, ਜੈ ਦੇਵ, ਸਧਨਾ;
ਅੰਬ੍ਰੀਕ, ਕਬੀਰ, ਪੁਰੂਰਵਸ, ਅੰਗਰਾ, ਨਾਮਦੇਵ, ਬਿਭੀਖਨ, ਅਗਸਤ (ਜੋ) ਮੰਨੇ (ਹੋਏ ਭਗਤ ਹਨ)।
ਰਵਿਦਾਸ, ਅਜਾਮਲ, ਊਧਵ, ਕ੍ਰੂਰ, ਹਨੂਮਾਨ, ਭੀਲਣੀ, ਧੰਨਾ, (ਜੋ) ਨਿਸ਼ਚੇ ਧੰਨ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਅੰਕ ੪੭ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾਮ ਆਏ ਹਨ, ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਵੱਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਦਗਤੀ ਪਾਈ। ਏਹ ਸਾਰੇ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਟੇਕ ਵਾਲੇ ਸਤਿਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅਪਣੇ 'ਸੱਚ' ਨੂੰ ਬਯਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਲੈਣਾ ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣ, ਇਕ ਤ੍ਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਓਹ 'ਸੱਚ' ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਸਤਿਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਏਹ ਹਨ:- ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਜੈ ਦੇਵ, ਸਧਨਾ, ਕਬੀਰ, ਨਾਮਦੇਵ, ਰਵਿਦਾਸ, ਧੰਨਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਓਹ ਨਾਮ ਏਹ ਹਨ:- ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਬਾਲਮੀਕ, ਨਾਰਦ, ਧ੍ਰੂ, ਸਨਕਾਦਿ, ਅੰਬ੍ਰੀਕ, ਪੁਰੂਰਵਸ (ਪੁਰੂਰਉ), ਅੰਗਰਾ, ਬਿਭੀਖਨ, ਅਜਾਮਲ, ਭੀਲਨੀ, ਹਨੂਮਾਨ, ਊਧਉ, ਅਕ੍ਰੂਰ।

ਕਬਿੱਤ: ਬਾਨੀ ਛਬਿ ਬਨੀ ਅੰਗ, ਸ਼ੇਖ਼ ਤਨ ਸੰਗ ਰੰਗ;
ਗੰਗ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸੁ, ਪਤੰਗ ਕੋ ਕਿਕਾਨ ਹੈ।
ਲੰਬੋਦਰ ਰਦਨ ਕੀਨੋ, ਧਨੁਖ ਮਦਨ ਚੀਨੋ
ਸ਼੍ਰੀਆ ਕੋ ਸਦਨ, ਚਹੁੰਬਦਨ ਕੋ ਜਾਨ ਹੈ।
ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ ਸ੍ਰਿਗ, ਜੌਨ੍ਹ ਕੀਨੀ ਜਾਨ ਮ੍ਰਿਗ
ਭਸਮ ਸੁ ਤੀਨ ਦ੍ਰਿਗ, ਸੁਧਾ ਸੁਰਪਾਨ ਹੈ।
ਮਨ ਕੀਨੋ ਮੁਨੀ ਸਤੋ ਗੁਨ ਚੀਨ ਲੀਨੋ ਗੁਨੀ
ਨਾਮ ਕੇ ਸੁਜਸ ਤੇ ਏ ਸਭੈ ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ ਹੈ ॥ ੪੮ ॥

ਬਾਨੀ ਬਾਣੀ, ਮੁਰਾਦ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਯਾ ਸ਼ਾਰਦਾ ਤੋਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਉੱਜਲ ਹੈ। ਛਬਿ ਸੁੰਦਰਤਾ। ਬਨੀ ਬਨ ਬਨ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਫਬੀ ਹੋਈ। (ਅ) ਬਨੀ ਵੱਨ੍ਹੀ ਅਗਨੀ। ਬਾਨੀ ਛਬਿ ਬਨੀ ਅੰਗ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਖ ਸ਼ੇਖਨਾਗ।

ਸੰਗ ਨਾਲ। (ਅ) ਸੰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਭਗਤੀ ਬੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼ੇਖ ਦੇ ਤਨ ਦਾ ਭਗਤੀ ਵਾਲਾ ਰੰਗ।

ਗੰਗ ਗੰਗਾ। ਤਰੰਗ ਲਹਿਰਾਂ।

ਸੁ ਸ਼ੋਭਾ। (ਅ) ਸੋ: ਪਾਰਬਤੀ। ਗੰਗ ਕੈ ਤਰੰਗ ਸੁ ਗੰਗਾ ਦੇ ਤਰੰਗ ਜੋ ਪਾਰਬਤੀ ਵਰਗੇ (ਸੁੰਦਰ ਹਨ)। ਪਤੰਗ ਸੂਰਜ।

ਕਿਕਾਨ ਘੋੜਾ। ਸੂਰਜ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ।

ਲੰਬੋਦਰ । ਲੰਬ+ਉਦਰ] ਜਿਸ ਦਾ ਢਿਡ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਗਣੇਸ਼।

ਰਦਨ ਦੰਦ। ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਦਨ ਕਾਮ ਦੇਵ। ਸ਼੍ਰੀਆ ਲੱਛਮੀ।

ਸਦਨ ਘਰ। ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਵਲ ਵਿਚ ਹੈ।
ਚਹੁੰਬਦਨ ਚਾਰ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ।
ਜਾਨ ਵਾਹਨ, (ਅ) ਸਵਾਰੀ। ਸੰਸ:, ਯਾਨੰ]
ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਯਾ ਸਮੁੰਦਗ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੋਂ ਹੈ।
ਸ੍ਰਿਗ ਮਾਲਾ। ਸੰਸ:, ਸ੍ਰਗ੍, ਸ੍ਰਜ੍ ਸਿਹਰਾ, ਮਾਲਾ] ਜੌਨ੍ਹ ਚਾਂਦਨੀ।
ਜਾਨ ਮ੍ਰਿਗ । ਜਾਨ ਅਸਵਾਰੀ। ਮ੍ਰਿਗ ਹਰਨ] ਹਰਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
ਤੀਨ ਦ੍ਰਿਗ-ਤਿੰਨ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ।
ਸੁਧਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
ਸੁਰਪਾਨ ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੀਣ ਜੋਗ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।
ਮੁਨੀ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ, ਤਪੱਸ੍ਵੀ, ਸਾਧੂ।
ਮਨ ਕੀਨੋ ਮੁਨੀ ਜਿਵੇਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਚਿੱਟਾ। ਅਥਵਾ 'ਸਤੋ ਗੁਨ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ:- 'ਮਨ ਕੀਨੋ ਮੁਨੀ ਸਤੋ ਗੁਨ' ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਤੋ ਗੁਨੀ। ਫੇਰ ਸਤੋ ਗੁਨੀ ਅੱਗੇ ਵੀ ਚੱਲੇਗਾ-'ਸਤੋ ਗੁਨ ਚੀਨ ਲੀਨੋ ਗੁਨੀ' ਜਿਵੇਂ ਗੁਨੀਆਂ ਨੇ ਸਤੋ ਗੁਨ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।
ਗੁਨੀ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹੋਵੇ ਸੋ ਗੁਣੀ, ਯਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ (ਖੂਬੀਆਂ) ਨੂੰ (ਜੋ ਸਾਰੇ ਉੱਜਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਜੋ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ (ਗੁਨ ਲਵੇ) ਪਛਾਣ ਲਵੇ ਸੋ ਗੁਨੀ। ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਸਤੋਗੁਣੀ। ਸਤ੍ਵ+ਗੁਣ] ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ੍ਵ ਤ੍ਰੈਆਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇਕੜਲਾ ਸਤ੍ਵ। ਸੱਤ੍ਵ ਗੁਣ ਹੈ:- ਨੇਕੀ, ਗਜਾਨ, ਸਚ; ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਨਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ: ਨੇਕ, ਧਰਮੀ, ਭਗਤ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ, ਗਜਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ।
ਚੀਨ ਲੀਨੋ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।
ਸੁਜਸ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਯਸ਼, ਯਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ, ਕੀਰਤੀ, (ਅ) ਮਹਿੰਮਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ।
ਅਰਥ: (ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਅਰਥ ਤੁਰੇਗਾ) ਨਾਮ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਹਿੰਮਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਏਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ:-
ਸਾਰਦਾ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਬਣ ਬਣ ਪੈ ਰਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇ (ਕਾਲੇ) ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਜੋ (ਉੱਜਲ) ਰੰਗ (ਲੱਗਾ ਪਿਆ ਹੈ)। ਗੰਗਾ ਦੇ ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ (ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ) ਹੈ।
ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਦੰਦ (ਜੋ ਚਿੱਟਾ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ ਧਨੁਖ ਦੇਖੋ (ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਹੈ), ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਘਰ (ਕਮਲ), ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਜੋ ਵਾਹਨ (ਹੰਸ) ਹੈ।
ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਜੋ ਚਾਂਦਨੀ (ਚਿੱਟੀ) ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜੋ ਸੁਆਹ (ਚਿੱਟੀ ਹੈ), ਦੇਉਤਿਆਂ ਦੇ ਪੀਣ ਜੋਗ (ਜੋ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ।
ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮਨ (ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਜਲ) ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, (ਭਾਵ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉੱਜਲ ਮਨ ਅਤੇ) ਗੁਣੀਆਂ ਦਾ ਸਤੋਗੁਣ (ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਜਲ) ਪਛਾਣਕੇ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।
ਭਾਵ-ਦੋ ਮੁਰਾਦਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਰੰਗ, ਆਦਿ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਜਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ ਅੰਗ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਰੰਗ, ਗੰਗਾ ਦੇ ਤਰੰਗ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਘੋੜਾ, ਗਨੇਸ਼ ਦਾ ਦੰਦ, ਕਾਮ ਦਾ ਧਨੁਖ, ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਘਰ (ਕਮਲ), ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਵਾਹਨ (ਹੰਸ), ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਚੰਦ ਦੀ

ਚਾਂਦਨੀ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸੁਆਹ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੀਣ ਯੋਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਮੁਨੀ ਦਾ ਮਨ, ਤੇ (ਗੁਨੀ) ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਤੋਗੁਣ ਦਾ ਰੰਗ, ਏਹ ਸਾਰੇ ਚਿੱਟੇ ਅਰਥਾਤ ਉੱਜਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਏਹ ਸਾਰੇ ਉੱਜਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਪੌਰਾਣਕ ਪ੍ਰਸੰਗ, 'ਦੇਵਤਾਖ੍ਯਾਨਕ, (mythological) ਹਨ। ਦੇਵਤਾਖ੍ਯਾਨ (mythology) ਨੂੰ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ 'ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਕਵਿਤਾ*' ਆਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਜ਼ਲੀ ਸੱਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਏਹ 'ਧਰਮਾਊ ਸਚਾਂ+' ਦੀਆਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਐਸੇ ਚੋਣਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ, ਏਥੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਅਪਣਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ-'ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੁਸੀਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਉੱਜਲ ਹੋ ਜਾਓਗੇ'; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਦੇਵਤਾਖ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਅੱਗੇ ਏਹ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਲਾਏ ਸੁਣੇ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ-ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ-ਕਹਿ ਕੇ ਅਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪੁ।

ਕਬਿੱਤ: ਤਾਤ ਸੁਤ ਮਾਤ ਹਿਤੂ ਸੋਦਰ ਸਹੋਦਰੀ ਸੁ
ਮੋਦ ਮੈਂ ਕਿਸ਼ੋਦਰੀ ਸੋਂ ਗਾਢੋ ਲਪਟਾਯੋ ਹੈ।
ਮੱਤ ਜੇ ਮਤੰਗ ਜਵੀ++ ਚੰਚਲ ਤੁਰੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਅਨੀ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੋਂ ਰਿਦਾ ਹੁਲਸਾਯੋ ਹੈ।
ਆਥਿ ਨਿਤ ਹਾਥ ਚਾਹੈ, ਜਨਮ ਅਕਾਥ ਖੋਤਿ
ਅੰਤ ਕੋ ਨ ਸਾਥ ਮਨ ਜਾਂ ਸੋਂ ਡਹਿਕਾਯੋ ਹੈ।
ਕੂੜ ਹੈ ਰੇ ਕੂੜ, ਮਨ ਮੂੜ! ਲਗ ਨਾਮ ਰੂੜ
ਸਾਚੇ ਕੋ ਬਨਾਯੋ, ਤਾਂ ਤੇ ਸਾਚੋ ਸੋ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ ॥ ੪੯ ॥

ਤਾਤ ਪਿਤਾ। ਸੁਤ ਪੁੱਤ੍ਰ। ਹਿਤੂ ਹਿਤ ਵਾਲੇ, ਮਿੱਤ੍ਰ।
ਸੋਦਰ । ਸ+ਉਦਰ] ਇਕ ਪੇਟ ਤੋਂ ਉਪਜਣ ਵਾਲੇ, ਭਿਰਾਉ।
[ਸੰਸ:, ਸੋਦਰ, ਸ ਸਮਾਨ+ਉਦਰ]
ਸਹੋਦਰੀ ਇਕੋ ਪੇਟ ਤੋਂ, ਜੋ ਹੋਵੇ, ਭੈਣ। ਸੰਸ:, ਸਹ+ਉਦਰ+ਈ]
ਸੁ ਨਾਲ। ਮੋਦ ਖੁਸ਼ੀ, ਅਨੰਦ। ਮੈਂ ਵਿਚ।
ਕਿਸ਼ੋਦਰੀ । ਕ੍ਰਿਸ਼+ਉਦਰ+ਈ] ਪਤਲੇ ਲੱਕ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਵਹੁਟੀ। ਮੱਤ ਮਸਤ। ਮਤੰਗ ਹਾਥੀ।
ਜਵੀ* ਚਾਲ। ਮੱਤ ਜੇ ਮਤੰਗ ਜਵੀ ਮਸਤ ਚਾਲ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ।

---

*Mythology is the poetry of religion.

+Religious truths.

++ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜੋਵੀ-ਬੀ ਹੈ।

*ਡਿੰਗਲ ਭਾਖਾ ਵਿਚ ਬੀ-ਜਵਨ-ਨਾਮ 'ਵੇਗ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ' ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ 'ਜਵੀ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਘੋੜਾ' ਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਜਪਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਚੰਚਲ ਤੁਰੰਗ' ਤਾਂ ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਤੇ 'ਜਵੀ' ਘੋੜ ਦੌੜ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

(ਅ) ਬਹੁਤ ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਵੇਗ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ। ਸੰਸ:, ਜਵਨ। ਹਿੰਦੀ, ਜਵੀ।] (ੲ) ਜਵੀ ਊਂਠ, ਭਾਵ ਸਾਂਡਨੀ।

ਤੁਰੰਗ ਘੋੜੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਮੁਦਾਇ। ਬਹੁਤੇ। ਅਨੀ ਫੌਜ।

ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੌਜ-ਪੈਦਲ, ਸਵਾਰ, ਹਾਥੀ, ਰਥ।

ਹੁਲਸਾਯੋ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ, ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਥਿ ਮਾਯਾ, ਦੌਲਤ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਅਤਥ। ਸੰਸ:, ਅਰ੍ਥ]

ਅਕਾਥ ਅਕਾਰਥ, ਐਵੇਂ। ਖੋਤਿ ਗੁਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਡਹਿਕਾਯੋ ਛਲਾਇਆ ਹੈ। ਡਹਿਕਾਣਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਅਪਣਾ ਕੁਛ ਗੁਆਉਣਾ, ਬ੍ਰਿਥਾ ਗੁਆ ਬੈਠਣਾ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ। ਰੂੜ ਸੁੰਦਰ।

ਅਰਥ ਪਿਤਾ, ਪੁੱਤ੍ਰ, ਮਾਤਾ, ਮਿੱਤ੍ਰ, ਭਰਾ, ਭੈਣ, ਵਹੁਟੀ ਵਿਚ (ਕਿਵੇਂ) ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹਾ ਲਪਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਸਤ ਚਾਲ ਵਾਲੇ (ਹਨ) ਜੋ ਹਾਥੀ (ਅਤੇ) ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ (ਤੇ) ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਫੌਜ (ਇਨ੍ਹਾਂ) ਨਾਲ ਦਿਲ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਸਦਾ (ਅਪਣੇ) ਹੱਥ (ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਗੁਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਪਰ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ (ਜਾਣਾ ਇਸ ਮਾਯਾ ਨੇ ਕਿ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਛਲਾਇਆ ਹੈ।

ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! (ਇਹ ਸਭ) ਝੂਠ ਹੈ, ਝੂਠ ਹੈ (ਇਹ), ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਜ ਹੋਕੇ (ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਯਾ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ ਬਨਾਯਾ ਹੈ (ਸੋ ਤੂੰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੱਗ।

ਭਾਵ-ਇਸ ਜਗਤ ਦੇ ਸਬੰਧੀਆਂ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਮਾਯਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੂੜ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਕੂੜ ਨੂੰ ਛੱਡ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ; ਕਿ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਹੇ ਮਨ! ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਰਚਨਹਾਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਲਗੇਂ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਉਸਦੀ ਸਮੀਪਤਾ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਤਿ ਹੋਵੇਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣੇਂ। ਇਹੋ ਨਾਮ ਹੀ ਇਕ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ (ਨਾਲ ਨਿਭਣੇ ਵਾਲਾ) ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਲੱਗ।

ਕਬਿੱਤ: ਬਾਜੀਗਰ ਜੈਸੀ ਬਾਜੀ ਮਾਯਾ ਕੀ ਕਨਾਤ ਸਾਜੀ
ਪਾਜੀ ਕੋ ਅਪਾਜੀ ਲਖਿ ਤਾਂ ਸੋ ਬਿਰਮਾਯੋ ਹੈਂ।
ਸੁਪਨੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਆਰਥ ਮੈਂ ਰਚਜੋ ਸੰਚੈ
ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ ਜਾਗੇ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਪਛੁਤਾਯੋ ਹੈ।
ਸੁਕਤਾ ਰਜਤ, ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੈਂ ਨੀਰ ਜੈਸੇ
ਰਜੂ ਮੈਂ ਸਰਪ ਆਦਿ ਅੰਤ ਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ ਹੈ।
ਕੂੜ ਹੈ ਰੇ ਕੂੜ, ਮਨ ਮੂੜ! ਲਗ ਨਾਮ ਰੂੜ

ਸਾਚੇ ਕੋ ਬਨਾਯੋ ਤਾਂ ਤੇ ਸਾਚੋ ਸੋ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ ॥ ੫੦ ॥

ਬਾਜੀਗਰ ਮਦਾਰੀ, ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਯਾ ਹੋਰ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਫਾ:, ਬਾਜ਼ੀਗਰ]

ਬਾਜੀ ਖੇਲ, ਤਮਾਸ਼ਾ। ਫ਼ਾਰਸੀ, ਬਾਜ਼ੀ]

ਕਨਾਤ ਮੋਟੇ ਕਪੜੇ ਦਾ ਪਰਦਾ। ਮਦਾਰੀ ਕਨਾਤ ਤਾਣਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਕਨਾਤ ਤਿਵੇਂ ਇੱਥੇ ਮਾਯਾ ਦੀ ਕਨਾਤ। ਤੁਰਕੀ, ਕਿਨਾਤ] (ਅ) ਅਥਵਾ-ਭੁਲੇਵੇ ਦੀ ਕਨਾਤ। ਭਾਵੇਹ ਕਿ ਜੋ ਕਨਾਤ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਦੀ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਬੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਹੈ।

ਸਾਜੀ ਬਨਾਈ।

ਪਾਜੀ ਮੁਲੰਮਾ। ਉਹ ਸ਼ੈ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਬਨਾਉਟੀ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਝੂਠੀ।

ਅਪਾਜੀ ਜੋ ਪਾਜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬਨਾਵਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ; ਸੱਚੀ, ਅਸਲੀ।

ਬਿਰਮਾਯੋ ਭਰਮਿਆ, ਭੁੱਲ ਰਿਹਾ।

ਸੁਪਨੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦੇ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕੱਠੇ ਹੋ ਸਕਣ; ਸੋ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਰਚਜੋ ਰਚਕੇ, ਖਚਤ ਹੋਕੇ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਫੇਰ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ ਸੁਆਰਥ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੱਠੇ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਜਦ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਆਰਥ ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਲਈ। ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ।

ਸੰਚੈ ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਰਿ ਮਗਰੋਂ, ਫਿਰ।

ਸੁਕਤਾ ਸਿਪ। ਸੰਸ:, ਸ਼ੁਕ੍ਤਿ:]

ਰਜਤ ਚਾਂਦੀ। ਸੰਸ:, ਰਜਤ]

ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੁਨਾਲੇ ਵਿਚ ਰੇਤਥਲਿਆਂ ਯਾਂ ਰੜਿਆਂ ਪਰ ਕੜਕਦੀ ਪੈਂਦੀ ਧੁੱਪੇ ਜਲ ਦੇ ਡਲ ਨਜ਼ਰ ਪੈਣੇ, ਇਸ ਭੁਲੇਵੇ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਗ ਉਧਰ ਨੂੰ ਲਲਚਦੇ ਹਨ।

ਰੱਜੁ ਰੱਸੀ। ਹਨੇਰੇ ਵੇਲੇ ਰੱਸੀ ਵਲ ਖਾਕੇ ਪਈ ਦਿੱਸੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਰੀ ਸੱਪ ਦਾ ਭਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਦਿ ਅੰਤ ਮੁੱਢ ਤੇ ਮੁੱਕਣ। ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਭਾਵ-ਕਦੇ ਬੀ-।

(ਅ) ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਅਰਥ: ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਬਾਜੀ ਵਰਗੀ ਮਾਯਾ ਦੀ (ਮਾਨੋਂ) ਕਨਾਤ ਸਾਜੀ (ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ) ਇਸ ਬਨਾਵਟ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਲਖਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਭਰਮ ਗਿਆ ਹੈਂ।

(ਪਰ ਤੂੰ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਞੂ ਪਛੁਤਾਏਂਗਾ ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ) ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਰਚਕੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਕੱਠੇ ਕਰ ਕਰਕੇ ਜਾਗਿਆਂ ਤੇ ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਸਿੱਪੀ (ਵਿਚੋਂ) ਚਾਂਦੀ, ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ, ਰੱਸੀ ਵਿਚੋਂ ਸੱਪ ਕਦੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਹੈ।

(ਤਿਵੇਂ) ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! (ਇਹ ਸਭ) ਝੂਠ ਹੈ, ਝੂਠ ਹੈ, (ਇਹ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਤਯ ਹੋਕੇ (ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਯਾ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਇਸਨੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ ਬਨਾਯਾ ਹੈ (ਸੋ ਤੂੰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੱਗ*।

ਦੋਹਰਾ: ਜਿਹ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਜਠਰ ਮਹਿਂ ਅਗਨਿ ਸਪਰਸ਼ ਨ ਹੋਇ।
ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਪੁਨ ਜਗ ਰਚਯੋ ਰਿਦੈ ਬਿਸ਼ਾਰਯੋ ਸੋਇ ॥ ੫੧ ॥

ਕਰੁਨਾ ਮਿਹਰ, ਫਜ਼ਲ, ਕਿਰਪਾ। ਸੰਸ:, ਕਰੁਣਾ] ਜਠਰ ਪੇਟ।
ਸਪਰਸ਼ ਛੋਹ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਜੋ ਨਿੱਘ ਯਾ ਗਰਮੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਨ ਆਦਿ ਪਚਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗਰਮੀ ਤੇਰੇ ਤੇ ਅਸਰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਪੇਟ ਵਿਚ ਜਦ ਪਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਸਖਸ ਦੇ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ਬੀ ਕਿਤੇ ਛੋਟਾ ਵਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਧੀ ਹੋਈ ਗਰਮੀ ਯਾ ਓਥੇ ਮੌਜੂਦ ਰਸ ਦੀ ਖਟਾਈ ਦੇ ਵਧਣ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਸੂਖਮ ਸ਼ੈ ਅੰਦਰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਮਰੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਬਣਿਓਂ।
ਰਚਯੋ ਤੂੰ ਰਚ ਗਿਆ, ਲੱਗ ਗਿਆ। ਰਿਦੈ ਦਿਲ ਤੋਂ।
ਸੋਇ ਉਸਨੂੰ।
ਅਰਥ ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਮਾਤਾ ਦੇ) ਪੇਟ ਵਿਚ (ਪੇਟ ਦੀ) ਅਗਨੀ (ਤੈਨੂੰ) ਛੁਹ ਨਹੀਂ ਸਕੀ, (ਪਰ ਤੂੰ) ਜਨਮਦਿਆਂ ਹੀ ਫੇਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਚ ਗਿਓਂ (ਅਤੇ) ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤੋ ਈ।

ਚੌਪਈ: ਜਿਹ ਕਰਨਾ ਤੇ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ।
ਤਿਹ ਤਜਿ ਪਰਯੋ ਅੰਧ ਜੋ ਕੂਪਾ।
ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਸਭਿ ਦਏ ਪਦਾਰਥ।
ਤਿਸ ਤਜਿ ਫਿਰਤ ਬਿਸ਼ੈ ਕੇ ਸ੍ਵਾਰਥ ॥ ੫੨ ॥
ਮਨ ਮੂਰਖ ਅਜਹੂੰ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ।
ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸਭਿ ਤੁਝ ਮਾਨਤਿ।
ਮਧੁਰ ਜਾਨ ਬਿਸ਼ਯਨਿ ਬਿਲਸਾਤੂ।
ਸੋ ਹੋਵਹਿਂ ਕਟੁ ਬਡ ਦੁਖ ਦਾਤੂ ॥ ੫੩ ॥

ਕਰੁਨਾ ਕਿਰਪਾ। ਅਨੂਪਾ ਅਨੂਪਮ, ਸੁੰਦਰ।
ਤਜਿ ਛੱਡਕੇ।
ਅੰਧ ਜੋ ਕੂਪਾ ਜੋ ਖੂਹ ਅੰਧ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਨੇਰਾ ਖੂਹ, ਮੁਰਾਦ ਮਾਯਾ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਹੈ।
ਸ੍ਵਾਰਥ ਮਤਲਬ, ਆਪਣਾ ਅਰਥ। ਮਾਨਤਿ ਮਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
ਮਧੁਰ ਮਿੱਠੇ। ਬਿਸ਼ਯਨਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ, ਭੋਗਾਂ ਵਿੱਚ।
ਬਿਲਸਾਤੂ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ। ਸੰਸ:, ਵਿਲਸਨ]
ਕਟੁ ਕੌੜੇ। ਦੁਖ ਦਾਤੂ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦੁਖਦਾਈ।

---

*ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ-ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! ਇਹ ਝੂਠ ਹੈ ਝੂਠ ਹੈ, ਤੂੰ ਸੁਹਣੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲਗ (ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਬਨਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ (ਸੋ ਤੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਲ (ਲੱਗਕੇ ਹੀ) ਸੁਹਣਾ ਲਗੇਂਗਾ।

ਅਰਥ: (ਮਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਰ ਸੰਬੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ) ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ, ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਤੂੰ ਪਿਆ ਹੈਂ ਖੂਹ ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਧ ਹੈ (ਭਾਵ ਅੰਨੇ ਖੂਹ ਵਿਚ)। ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੇ (ਤੈਨੂੰ) ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਤੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਰਥ ਮਗਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ!

(ਹੇ) ਮੂਰਖ ਮਨ! (ਤੂੰ) ਅਜੇ ਬੀ (ਉਸਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ (ਕਿ) ਜਿਸਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਤੈਨੂੰ ਮਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਮਿੱਠਾ ਜਾਣਕੇ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ, ਓਹ (ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੜੇ) ਕੌੜੇ ਤੇ ਬੜੇ ਦੁਖਦਾਈ (ਸਾਬਤ) ਹੋਣਗੇ।

ਦੋਹਰਾ: ਨਾਮਹਿ ਤੇ ਸਭਿ ਕੁਛ ਬਨਯੋ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਰੀਰ।
ਸੋ ਕਿਉਂ ਨਾਮ ਬਿਸਾਰਿਓ? ਨਿਤ ਸਮਾਰਿ ਮਤਿ ਧੀਰ ॥ ੫੪ ॥

ਖੰਡ ਹਿੱਸਾ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਉਰਧਵ ਖੰਡ ਤੇ ਅਧੋਖੰਡ ਤੋਂ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਸ੍ਵਰਗ ਆਦਿ ਲੋਕ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਆਦਿ ਲੋਕ ਮੰਨੇ ਹਨ।
(ਅ) ਖੰਡ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਨੌਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਬੀ ਹੈ।
ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ, ਵਿਸ਼੍ਵ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ। ਸੰਸ:, ਬ੍ਰਹਮ+ਅੰਡ]
ਸਰੀਰ ਮਾਨੁਖ ਦੀ ਦੇਹ। ਅਥਵਾ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ।
ਸਮਾਰਿ ਸੰਭਾਰ ਪੂਰਣਤਾਈ। (ਅ) ਸੰਭਾਲ ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਰਖ; ਸਿਮਰ। ਮਤਿ ਸਮਝ, ਬੁੱਧੀ।
ਧੀਰ । ਧੀ ਬੁਧੀ+ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ] ਬੁੱਧੀ ਮਨ। (ਅ) ਧੀਰ ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ। ਮਤਿ ਧੀਰ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਧੀਰਜਵਾਨ।
(ੲ) ਸਮਝ ਅਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ। (ਸ) ਧੀਰ ਮਤਿ ਇਸਥਿਤ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ। 'ਧੀਰ' ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੋ ਗਿਆ 'ਮਤਿ' ਦਾ।

ਅਰਥ: ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੇ ਖੰਡ (ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ) ਸਰੀਰ, (ਗਲ ਕੀਹ) ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੈ*, ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ? ਹੇ ਸਮਝ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ! (ਉਸ ਨੂੰ) ਨਿੱਤ ਸੰਭਾਲ (ਤੇ ਯਾਦ ਕਰ)।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਨਾਗੁਨ ਤੇ ਪੁਨ ਸਾਗੁਨ ਤੇ ਗੁਰ ਕੇ ਮਤਿ ਮੈਂ ਵਡ ਨਾਮ ਪਛਾਨੋ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਨਾਨਕ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ 'ਵਡੋ ਸਭਿ ਤੇ' ਕਹਿ ਨਾਮ ਬਖਾਨੋ।
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਗਰੰਥ ਭਨੈਂ, ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ ਮਨ ਮਾਨੋ।
ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ! ਸੁ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪਹਿ ਜਾਨ ਅਜਾਨਭਯੋ ਕਿਮਜਾਨੋ ॥ ੫੫ ॥

ਨਾਗੁਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ, ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਿਰਗੁਣ।
[ਨਾ ਨਹੀਂ। ਗੁਨ ਗੁਣ]
ਸਾਗੁਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ, ਤ੍ਰੈਏ ਗੁਣ ਹੋਣ। ਸਾ ਸਹਿ, ਸਹਿਤ+ਗੁਨ ਗੁਣ। ਸਾਗੁਣ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਸਮੇਤ]
ਪਛਾਨੋ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੈ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਖੋਜ (ਮੁਤਾਲਯਾ) ਵਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਤ ਨੂੰ ਖੋਜਿਆਂ।
ਬਖਾਨੋ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

---

*'ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ ॥ ' ਆਦਿ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਬੇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ-ਵੇਦ।

ਪੁਰਾਨ ਮੰਝਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ-ਪੁਰਾਣ।

ਗਰੰਥ ਸਭ ਤੋਂ ਅੰਤਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ; ਗ੍ਰੰਥ ਪਦ ਤੋਂ ਇਹੋ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਕਈ ਸਿਆਣੇ 'ਕਵੀਆਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ' ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ-ਭਨੈਂ-ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ ਹੈ ਤੇ ਪਦ-ਕਵਿ, ਕੋਵਿਦ-ਉਸਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਪਏ ਹਨ।

ਭਨੈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ*।

ਕਵਿ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਮੁਰਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਅਗੰਮ ਵਿਚ ਅਨੰਤ ਦੀ ਛੁਹ ਲੈਕੇ ਕਵਿਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕੋਵਿਦ ਪੰਡਤ, ਗਯਾਨੀ। ਜੋ ਵਿਦਯਾ ਪਾਕੇ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਸਿਖਯਾਦਾਤੇ ਬਣੇ ਹਨ। ਕੋ ਜੋ ਉਚਾਰੇ ਯਾ ਸਿਖਾਵੇ+ਵਿਦ ਗਿਆਨ]

ਮਾਨੋ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮਨਮਾਨੋ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਜਾਨੋ ਜਾਣਿਆ ਜਾਏ। (ਅ) ਜਾਣਨੋ। ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਡਾਕਟਰ ਚਰਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ:- ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਾਣਨੋਂ ਕਿਉਂ ਜਾਣਕੇ ਅਜਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈਂ?

ਅਰਥ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਫੇਰ ਸਰਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।

[ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ: ਨਿਰਗੁਣ* (ਮਤ ਵਿਚ) ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਰਗੁਣ+ (ਮਤ ਵਿਚ) ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ++ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਡਾ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।]

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ (ਤੋਂ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਹਿਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ (ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ (ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਹੋ ਗਲ) ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਵਿ ਤੇ ਪੰਡਤ ਜੋ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਹੀ (ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ) ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(ਫੇਰ) ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੋਂ ਜਾਣਕੇ ਅਜਾਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, (ਇਸਦਾ ਕਾਰਣ) ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਏ।

ਸੂਚਨਾ-ਹੁਣ ਨਾਮ ਦੇ 'ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ' ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਨਾਗੁਨ ਤੇ ਇਮ ਜਾਨ ਵਡੋ, ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਹਿਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਸੋਊ।
ਚੇਤਨ ਕੇ ਅਵਿਲੰਬਤਿ ਹ੍ਵੈ, ਨਰ ਨਾਰਿ ਬਿਰਾਜਤਿ ਜੰਗਮ ਜੋਊ।

---

*ਜੇ-ਭਨੈਂ-ਨੂੰ ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ-ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਆਖਦੇ ਹਨ, (ਇਹ ਗੱਲ) ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨ ਲਓ, ਪਰ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲਾਵੰਨਤਾ ਨਹੀਂ

*ਨਿਰਗੁਣ ਦੇ ਮਤ ਤੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਵੇਦ ਵੱਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੇਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਪਨਿਖਧ ਦੀ ਲੈਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਪਨਿਖਧਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਹੀ ਅਕਸਰ ਕਰਕੇ ਹੈ।

+ਸਰਗੁਣ ਦੇ ਮਤ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰਗੁਣ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

++ਗੁਰ ਕੇ ਮਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤ੍ਰਏ ਫੇਰ ਗਿਣੇ ਹਨ।

ਹੋਵਤਿ ਹੀ ਤਿਹ ਕੇ ਘਟ ਮੈਂ, ਨਰ ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਭਵ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕੋਊ।
ਨਾਮ ਜਪੈ ਜਬ ਹੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰ, ਚੇਤਨ ਚੀਤ ਉਦੋਤਿ ਸੁ ਹੋਊ ॥ ੫੬ ॥

ਨਾਗੁਨ ਨਿਰਗੁਣ। ਅਵਿਲੰਬਤਿ ਆਸਰੇ। ਸੰਸ:, ਅਵਿਲੰਬਿਤ]
ਹ੍ਵੈ ਹੋਕੇ। ਬਿਰਾਜਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ। (ਅ)-ਜੜ੍ਹ-ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਜੰਗਮ ਉਹ ਜੋ ਟੁਰ ਫਿਰ ਸਕੇ। ਮੁਰਾਦ-ਜੀਵ ਧਾਰੀਆਂ-ਤੋਂ ਹੈ।
ਭਵ ਸੰਸਾਰ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸੁਖ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਭਾਵ ਸੁਖ ਦਾਤਾ।
ਉਦੋਤਿ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਉਦੈ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਗਟਣਾ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਨੂੰ-ਸੁਖ ਸਾਗਰ-ਇਸ ਭਾਵ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਅਰਥ: ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ (ਨਾਮ ਨੂੰ) ਐਉਂ ਵਡਾ ਜਾਣੋ:- ਕਿ (ਭਾਵੇਂ) ਉਹੋ (ਇੱਕੋ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਵਿਚ (ਵਸ ਰਿਹਾ) ਹੈ-
(ਜਿਤਨੇ ਬੀ) ਜੀਵਧਾਰੀ (ਹਨ, ਕੀ) ਨਰ, (ਕੀ) ਨਾਰੀ (ਉਸੇ) ਚੇਤਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ (ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ)-
(ਫੇਰ) ਇਨ੍ਹਾਂ (ਸਾਰਿਆਂ) ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ (ਨਿਰਗੁਣ ਚੇਤਨ ਦੇ) ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੰਦਿਆਂ ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਹੈ
(ਪਰ ਦੇਖੋ) ਜਦੋਂ (ਕੋਈ) ਨਾਮ ਜਪੇ (ਤਦੋਂ ਉਹੋ) ਚੇਤਨ ਚਿੱਤ (ਵਿਚ) ਪ੍ਰਗਟ (ਹੋ ਕੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਭਾਵ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਰੀਪੂਰਣ, ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਸਭ ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਅਚਰਜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜਗਤ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਨਾਮ ਜਪੋ ਤਾਂ ਉਹੋ ਚਤਨ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਮਾਨ ਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰਤਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਲਾ ਅਪਣਾ ਸੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਜੀਵ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਨਾਮ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੰਗੁਨ ਤੇ ਵਧਿ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਇਵ, ਜੇ ਰਸ ਜਾਪ ਮੈਂ ਲੀਨ ਵਿਸ਼ਾਲਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਨਾਮ ਵਸਜੋ ਜਬ ਹੀ, ਤਬ ਗੋਚਰ ਹੋਤਿ ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਯਾਂਹੀ ਤੇ -ਨਾਮ ਅਧੀਨ ਸਰੂਪ- ਲਖਜੋ ਭਗਤੰਨ ਭਲੀ ਮਤਿ ਸ਼ਾਲਾ।
ਧਾਰਿ ਰਿਦੇ ਤਜਿਬੋ ਨ ਕਰੈਂ
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜੀਹ ਮੈ, ਜਜੋਂ ਗਲ ਮਾਲਾ ॥ ੫੭ ॥

ਸੰਗੁਨ ਸਰਗੁਣ। ਸੰ ਸੰਗ, ਨਾਲ। ਗੁਨ ਗੁਣ]
ਵਿਸ਼ਾਲਾ ਬਹੁਤ। ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼ਾਲ]
ਗੋਚਰ ਹੋਤਿ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਗੋਚਰ ਹੋਣਾ ਪ੍ਰਗਟਣਾ, ਸਾਖਯਾਤ ਹੋਣਾ।

ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ* ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ।
ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਪਣਾ ਆਪ, ਵਜੂਦ। ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ।
ਭਾਵ ਉਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਨਾਮੀ ਦਾ ਸਰੂਪ।
ਭਲੀ ਮਤਿ ਸ਼ਾਲਾ ਭਲੀ ਚੰਗੀ
ਮਤਿ ਬੁੱਧੀ ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ।
ਸ਼ਾਲਾ ਘਰ
(ਅ) ਸ਼ਾਲ-ਧਾਤੂ ਹੈ, -ਸ਼ਲਾਘਾ-ਅਰਥ ਵਿਚ।
ਭਲੀ ਮਤਿ ਸ਼ਾਲਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਲੀ ਹੈ।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਦਿਨ ਰਾਤ।
ਅਰਥ: ਜੋ (ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ) ਜਾਪ (ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ) ਬਹੁਤ ਲੀਨ ਹੈਨ (ਨਾਮ ਨੂੰ) ਸਰਗੁਣ ਤੋਂ ਵਡਾ ਐਉਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ:-
(ਕਿ) ਜਦੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ) ਵੱਸ ਗਿਆ ਤਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ (ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੇ ਹਾਂ)। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ 'ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਅਧੀਨ' ਲਖਿਆ ਹੈ।
(ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਹ੍ਰਿਦੇ (ਵਿਚ) ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ (ਫੇਰ) ਛਡਦੇ ਨਹੀਂ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਜੀਭ ਤੇ (ਸਿਮਰਣ ਜਾਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ) ਜਿਵੇਂ ਗਲ ਵਿਚ ਪਈ ਮਾਲਾ (ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਗਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)।
ਭਾਵ-ਰਚਨ, ਪਾਲਨ, ਸੰਘਾਰ, ਰੱਖਿਆ, ਉਧਾਰ, ਮੇਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਆਦਿ ਗੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੀ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਅਰੂਪ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਾਕਾਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਯੁਕਤੀ ਮੁਜਬ ਅਰੂਪ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ ਜੋ ਸਰੋਗੁਣ ਹੈ, ਸੋ ਉਹ ਆਪੇ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ
ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਓਹ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕਿ ਜੋ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਓਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਿਆ ਅਰ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਤਦੋਂ ਹੀ ਨਾਮੀ ਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਹੀ 'ਸਰੂਪ' ਧਾਰੀ ਹਸਤੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੌਜੂਦ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਹੀ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਉਸਦੀ ਆਰਾਧਣਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਮਨੋਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੬੫ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ।

---

*ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਗੁਰੂ ਮੂਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਯਾ ਗੁਰਮੁਖ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। 'ਸੰਗੁਨ' ਤੇ 'ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਉਸ ਰੂਪ ਤੋਂ ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਈ ਮਤਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਖਯਾਲ ਮੁਜਬ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਵਿਸ਼ਨੂ, ਆਦਿ ਸੰਕੇਤਕ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ: ਨਿਜ ਤੇ ਅਧਿਕ ਹੇਤੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੂ।
ਜਗਹਿ ਲਖਾਯੋ ਲਿਖ ਕਰਿ ਨਾਮੂ।
ਸਰੁਵਰ ਪਰ ਗਿਰਿਵਰ ਧਰਿ ਭਾਰੇ।
ਤਰੁਵਰ ਕੇ ਪਾਤਨਿ ਸਮ ਤਾਰੇ ॥ ੫੮ ॥

ਨਿਜ ਤੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ। ਅਧਿਕ ਵੱਧ।
ਹੇਤੁ ਇਸੇ ਕਰਕੇ, ਇਸੇ ਹੇਤੂ ਕਰਕੇ, ਇਸੇ ਲਈ।
ਸਰੁਵਰ ਛੰਭ, ਵੱਡਾ ਤਲਾਉ। ਏਥੇ ਮਤਲਬ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਹੈ। ਯਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਓਹ ਵਡੇ ਵਡੇ ਡਲ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਖੜੇ ਚਿਟਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹਨ। ਸੰਸ:, ਸਰੋਵਰ]
ਗਿਰਿਵਰ ਪਹਾੜ, ਚਿਟਾਨ। ਸੰਸ:, ਗਿਰਿ+ਵਰ]
ਤਰੁਵਰ ਬ੍ਰਿੱਛ। ਸੰਸ:, ਤਰੁ+ਵਰ]
ਪਾਤਨਿ ਪੱਤੇ। ਤਾਰੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ।
ਅਰਥ: ਇਸੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ (ਕਿ ਨਾਮ ਮੇਰੇ) ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ (ਐਉਂ ਕਿ) ਭਾਰੇ ਚਿਟਾਨਾਂ (ਉਤੇ ਸਾਈਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਲਿਖ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਉਤੇ ਧਰਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਙੂ ਤਾਰਿਆ।
ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਉਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਘਟਨਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਪਾਸ ਲੰਕਾ ਤੱਕ ਆਪ ਨੇ ਪੁਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕੁਦਰਤੀ ਚਿਟਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿੱਥਾਂ ਉੱਪਰ ਪੁਲ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਰਸਤਾ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਥੇ ਪੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਚਿਟਾਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਖੜੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਪੁਲ ਦਾ ਬਕ਼ੀਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ*।
ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੱਥਰਾਂ ਪਰ ਨਾਮ ਲਿਖ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਤਰਦੇ ਹੋਏ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾ ਟਿਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਕਥਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਪੁਲ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਯ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ 'ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਹੋਈ' ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਹੈ।

ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਗਤਿਦਾਈ।
ਨਿਜ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਲਖਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਂ* ਲਿਖਿ ਜਸੁ ਨਾਮੂ।
ਤਿਹ ਤੇ ਅਧੋ ਭਏ ਸੁਖਧਾਮੂ ॥ ੫੯ ॥

ਗਤਿਦਾਈ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਲਖਾਈ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ, ਜਣਾਈ।
ਅਧੋ ਭਏ ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ। ਭਾਵ-ਅਦਬ ਕੀਤਾ।
ਸੁਖ ਧਾਮੂ । ਸੁਖ+ਧਾਮ] ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ, ਸੁਖਦਾਤੇ।

---

*ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਆਦਮ ਦਾ ਪੁਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਂ-, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਂ-ਬੀ ਹਨ।

ਅਰਥ: ਫੇਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ, (ਨਾਮ ਦੀ) ਮਹਿਮਾ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਖਾਈ, (ਐਉਂ ਕਿ) ਸ਼੍ਰੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਜਸ ਲਿਖ ਕੇ, (ਆਪ ਜੋ) ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ (ਹਨ), ਉਸ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ) ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ।

ਭਾਵ-ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਸ ਘਟਨਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਬੱਝਣੇ ਪਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਪਰ ਸਵਾਰ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਓਥੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਨੀਵੇਂ ਫਰਸ਼ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਅਥਵਾ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਖੜੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ 'ਸ੍ਰੀ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ' ਲਿਖਿਆ, 'ਸੁ' (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਾਲ) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਾਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸ੍ਰੀ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਵੇਂ ਤਿਆਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਤੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਗਾਦੀ ਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਦੋਹਰਾ: ਆਪ ਅਛਤ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੁ, ਦਈ ਬਡਾਈ ਨਾਮ।
ਅਪਰ ਤਰਕ ਕੋ ਕਰ ਸਕਹਿ? ਸਭਿ ਮਾਨਹਿਂ ਗੁਨਧਾਮ ॥ ੬੦ ॥

ਅਛਤ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ, ਸਾਹਮਣੇ।

ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ, ਮੁਰਾਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਮੁਰਾਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਪਰ ਹੋਰ। ਤਰਕ ਹੁੱਜਤ। ਕੋ ਕੌਣ।

ਗੁਨਧਾਮ ਗੁਣ+ਧਾਮ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਭਾਵ ਗੁਣੀ ਲੋਕ। ਵਿੱਦਵਾਨ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ।

ਗੁਣ ਧਾਮ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਜਦੋਂ) ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ (ਜੀ ਨੇ) ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ (ਆਪ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦਿੱਤੀ (ਤਦ) ਹੋਰ ਕੌਣ ਤਰਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? (ਤਦੇ ਹੀ) ਸਾਰੇ ਗੁਣੀ (ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ) ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ੫੯ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਹਾਂ (ਅੰਕ ੬੦) ਪਿਛਲੇ ਦੀ ਹੀ ਪੂਰਣਤਾ ਹੈ, ਅਰ 'ਪ੍ਰਭੁ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਦੀਰਘ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਮਤਲਬ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੱਦ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ:-

'ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਤਖਿ ਹੋਦੈ ਬਹਿ ਰਾਜੁ ਆਪਿ ਟਿਕਾਇਆ' ॥ ਤੇ ਫੇਰ ਦਾਸ ਭੱਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-
'ਬਿਦ੍ਮਾਨ ਗੁਰਿ ਆਪਿ ਥਪੵਉ ਥਿਰੁ ਸਾਚਉ ਤਖਤੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੈ'। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਪਰਤੱਖ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਵਿਦਜਮਾਨ (ਮੌਜੂਦ) ਹੁੰਦਿਆਂ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ। ਤਿਵੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਉਸੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ-ਨੇ ਆਪ ਅੱਛਤ-ਅਪਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ (ਭਾਵ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਬਡਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਤਿਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਅਪਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵਡਾਈ ਦੇਣਾਂ' ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਜਾਈ ਦੀ ਵਡਜਾਈ ਮਿਲਨ ਵੱਲ ਹੈ, ਤੇ ਓਹ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ 'ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਭੁ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ-ਸਫੇ ੬੬ ਤੋਂ ਪੰਦਰਵਾਂ ਮੰਗਲ ਟੁਰਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਗਲ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਆਪ ਨੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਜੋ ੬੦ ਅੰਕ ਦੇ ਛੰਦ ਤੱਕ ਟੁਰੀ ਆਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟਰੂਪੀ ਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਦੀ, ਜੋ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।

(ਟ) ['ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ* ਨਾਮੁ ਜੋ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਿਨ ਮੇਰੁ।
ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ ਜਾਨੀਏ, ਲੇਤਿ ਨ ਕੀਜੈ ਦੇਰਿ ॥ ੬੧ ॥

ਮੇਰੁ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ। (ਅ) ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਿਰੇ ਦਾ ਮਣਕਾ, ਹਾਰ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਰਤਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਣਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮੇਰੂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਨਾਮ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਜੀ ਦੇ) ਨਿਰਗੁਣ (ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਤੇ) ਸਰਗੁਣ (ਸਰੂਪ ਦੇ) ਜੋ ਨਾਮ (ਹਨ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ) 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' (ਨਾਮ) ਮੇਰੂ (ਸਮਾਨ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਜਾਣੀਏ (ਤੇ ਇਸਨੂੰ) ਲੈਂਦਿਆਂ (ਜਪਦਿਆਂ) ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੀਏ।

ਚੌਪਈ: ਨਿਰਗੁਨ ਨਾਮਨ ਤੇ ਵਧਿ ਐਸੇ।
ਸੋ ਕਰਿ ਅਰਥ ਬਖਾਨੋਂ ਜੈਸੇ।
'ਵਾਹਿ'+ ਨਾਮੁ ਅਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ।
ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰਿ ਉਕਤਿ ਨ ਕੋਈ ॥ ੬੨ ॥
'ਗੋ' ਤਮ ਨਾਮ++ ਅਗਜਾਨ ਅਨਿੱਤ।
'ਰੋ' ਪਰਕਾਸ਼* ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਚਿੱਤੁ।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ-ਬੀ ਹੈ।

+ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਵਾਹ-ਬੀ ਹੈ।

++ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਨਾਮ-ਹੈ। ਛਾਪੇ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਤਨ-ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠ ਲਾਲ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣੇਗਾ-ਗੋ (ਨਾਮ ਹੈ) ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ (ਜੋ ਇਸ) ਤਨ (ਵਿਚ) ਅਗਜਾਨ (ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਅਗਜਾਨ ਹੈ) ਅਨਿੱਤ। ਅਨਿੱਤ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਗਜਾਨ ਨਿੱਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਕਈ ਸੱਜਣ ਅਨਿੱਤ ਨੂੰ ਤਨ ਨਾਲ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨਿੱਤ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਜੇ ਤਨ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ 'ਰੋ' ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਫੇਰ-ਤਨ-ਦਾ ਅਰਥ 'ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ' ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸ਼ੰਕਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਂਵ ਬੀ, ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਇਸ ਤੁਕ ਦੀ ਇਹ ਹੈ:-'ਗੋ' (ਨਾਮ ਹੈ) ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ (ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ ਇਕ) ਸਰੀਰ ਦਾ (ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਮਨ ਦਾ ਜਿਸਨੂੰ) ਅਗਜਾਨ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੋਇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ) ਅਨਿੱਤ ਹਨ।

ਇਉਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਨਾਯੋ।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸੰਤਨ** ਚਿਤ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੬੩ ॥

ਬਖਾਨੋਂ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰਿ ਪਰੇ।
ਉਕਤਿ ਬਾਣੀ ਕਥਨ। ਉਹ ਜੋ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ।
ਸੂਚਨਾ 'ਵਾਹ' ਨੂੰ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਕਿਹਾ ਹੈ:- 'ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਹੁ ਤਾਕਉ ਜਾਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ ॥ '। ਸਾਰੰਗ ਮ: ੫
ਗੋ* ਗੁ-ਅਨ੍ਹੇਰਾ। ਸੰਸ:, ਗੁਹੁ ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ] ਗੁਰੂ-ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-
ਗੁਕਾਰਾਸਤੂ ਅੰਧਕਾਰਾ ਸਜਾਤ ਰਕਾਰਸ ਤਨ ਨਿਰੋਧਕ:
ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਨਾਸ਼ੁਤ੍ਵਾਤ ਗੁਰੂ ਇਤਜਵਧੀਯਤੇ।
ਅਰਥਾਤ-ਗੁ-ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਨ੍ਹੇਰਾ, ਤੇ-ਰੁ-ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼), (ਤਾਂ ਤੇ) ਅਨ੍ਹੇਰੇ (ਅਗਜਾਨ) ਨੂੰ ਜੋ ਦੂਰ ਕਰੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਖੀਦਾ ਹੈ।
ਤਮ ਅਨ੍ਹੇਰਾ।
ਅਗਜਾਨ ਨਾ ਜਾਨਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰ।
ਅਨਿੱਤ ਜੋ ਨਿੱਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਦੇ ਹੋਵੇ ਕਦੇ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ।
ਰੋ* ਰੁ, ਰੂ ਚਾਨਣਾ। ਦੇਖੋ ਉੱਪਰਲਾ ਪਦ 'ਗੋ'।
ਚਿੱਤ ਓਹ ਅੰਦਰਲਾ ਚੇਤੰਨ ਮੰਡਲ, ਜਿਸਤੋਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਚੇਤਨਤਾ (ੲ) ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਏਥੇ ਚਿੱਤ ਦਾ ਅਰਥ ਚੇਤਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
ਅਰਥ: (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ) ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਹੈ) ਮੈਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:-
'ਵਾਹਿ'-ਨਾਮ ਹੈ ਅਚਰਜ ਦਾ, ਅਚਰਜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
'ਗੁ' ਨਾਮ ਹੈ ਹਨੇਰੇ (ਦਾ ਜੋ) ਅਗਜਾਨ (ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿੱਤਾਂ ਤੇ ਛਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਹੈ) ਅਨਿੱਤ।
'ਰੂ' (ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦਾ ਕਿ) ਜਿਸਨੇ (ਐਸੇ ਅਗਜਾਨ ਵਾਲੇ) ਚਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।
[ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ: ਜਿਸਨੇ (ਜੜ੍ਹ ਦੇਹ ਨੂੰ) ਚੇਤਨਤਾ ਨਾਲ ਤੇ (ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗਜਾਨ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ]
ਐਉਂ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ*।
(ਜਿਸਨੂੰ) ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।
ਭਾਵ-ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮਨ ਦੀ, ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਹੈ, ਓਥੋਂ ਤਾਈਂ ਦੀ ਸਮਝ ਆਦਮੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਓਹ ਸਾਰਾ ਮੰਡਲ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਅਥਵਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਮਿੱਤ ਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ

---

*ਗੋ, ਰੋ, ਨੂੰ ਜੋ ਹੋੜੇ ਲੱਗੇ ਹਨ ਏਹ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਗੁ, ਰੁ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਰ ਉਚਾਰਣ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਤਾਂ 'ਗ' ਨੂੰ ਪੜਦਾ ਹੈ-ਗੱਗਾ, ਕੋਈ ਪੜਦਾ ਹੈ 'ਗਾ'। 'ਰ' ਨੂੰ ਪੜਦਾ ਹੈ ਰਰਾ, ਤੇ ਕੋਈ ਪੜਦਾ ਹੈ ਰਾ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਬੀ, 'ਗ' ਤੇ 'ਰ' ਨੂੰ ਪੜ ਦੇਣਗੇ 'ਗਕਾਰ' ਤੇ 'ਰਕਾਰ'। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗੁ' ਤੇ 'ਰੁ' ਯਾ 'ਰੂ' ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ 'ਗੋ' ਤੇ 'ਰੋ'।
*'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਯਾ ॥ '[ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੪-੧

ਅਪਣਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਮਿੱਤ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇਸਦੀ ਸਮਝ ਲੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਝਲਕੇ ਹੇਠਾਂ ਯਾ ਕਿਸੇ ਬੰਦਗੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਤੇ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਲੰਘਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਮਨ ਹੁਰੀਂ ਮਾਨੋਂ ਉੱਕੇ ਖੜੋ ਜਾਂਦੇ ਯਾ ਉਰੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਆਪਾ', ਜੋ ਮਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸਤੋਂ ਮਾਨੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ, 'ਅਨੰਤ' ਨਾਲ ਜਾ ਛੁਹੰਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਇਸਤੋਂ ਮੁੜ ਆਪਾ ਪਰਤਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਫੇਰ ਅਰੰਭਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਨ ਓਥੇ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਓਥੇ ਕੀਹ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਅਕਹਿ ਰਸ ਭਰੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਅਸਰ ਐਸਾ ਕੁਛ ਸੰਸਕਾਰ ਮਾਤ੍ਰ ਉਸਤੇ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਹੁਰੀਂ 'ਵਾਹਿ' 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਮਾਨੋਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦਾ ਝਲਕਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਯਾ ਆਪਾ 'ਅਨੰਤ' ਦਾ ਰਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਥਾਨ ਹੋਕੇ 'ਮਨ' ਉਸਦਾ ਪਤਾ 'ਵਾਹਿ' 'ਵਾਹਿ' ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਉਸ ਅਚਰਜ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਤੋਂ ਪਰੇ ਬਾਣੀ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਜਦ ਕੋਈ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਹਾਰਾ, ਰਸ ਮਾਣਨਹਾਰਾ, ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਖ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਉਥੋਂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਕੀ ਦੇਵੇ? ਹਾਂ ਉਸ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਖਣਹਾਰ 'ਵਾਹਿ' ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸੋ ਵਾਹਿ ਨਾਮ ਉਸ'ਨਿਰਗੁਣ ਯਥਾਰਥ'ਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਏਹ 'ਵਾਹਿ' ਉਸਦਾ ਕਲਪਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਹ ਅਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿ' ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਜੋਗ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਮ ਬੀ ਹੈ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਬੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਯਸ਼ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਬੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਕੋਈ ਉਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਬਤ ਆਵਾਜ਼ਾ ਇਹੋ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਧਰ ਜੋ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਸਾਧਨ ਅਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਗਜਾਸੂ ਹੈ, ਉਹ ਬੀ ਇਸੇ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਅਨੰਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਅੱਪੜਨਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਨੇ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਨੇ 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿਕੇ ਮੁੱਕ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਰਸਲੀਨਤਾ ਮਗਰੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਰਸ ਭਰੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਕੁਛ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ, ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਣਾ ਹੈ ਤਾਂ 'ਵਾਹਿ'।

ਅਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਗੁ' ਨਾਮ ਹੈ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ, ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਅਭਾਵ ਦਾ। ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਲਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਜੋ ਚਿੱਤ ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਲਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 'ਅਨ੍ਹੇਰਾ', 'ਅੰਧਕਾਰ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਚਿੱਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 'ਅਗਜਾਨ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਗੁ' ਨਾਮ ਹੈ ਅਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਤੇ 'ਰੁ' ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਚਕ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜੋ ਇਸ ਅਗਜਾਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਪਦ ਉਸ ਦਾ ਵਾਚਕ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਅਗਜਾਨ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਭਜਾਸੀਆਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆਈ ਇਕ ਅਮਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਲਿਵ ਪਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਐਉਂ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਜਾਗ੍ਰਤ ਆਈ

ਹੈ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਯਾ ਹੈ, ਧੰਨ ਉਹ ਦਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋ 'ਗੁਰੂ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਵਰੂਪ। '

ਪਹਿਲਾਂ, 'ਵਾਹਿ' ਪਦ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨੂੰ, ਜੋ ਅਗੰਮ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਰਸ, ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਹੋਕੇ ਉਸ ਤੋਂ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਗਜਾਨ ਮੰਡਲ ਕਹੋ ਯਾ ਚਿੱਤ ਮੰਡਲ ਕਹੋ ਉਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾਤੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ 'ਅਮਲੀ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆਯਾ ਸਰੂਪ' ਇਹੋ ਨਾਉਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਗੁਰੂ' ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿਕੇ ਹੀ ਆਰਾਧ ਤੇ ਸਲਾਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਤੇ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾਤਾ-ਹੈ। 'ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' ਨੇ ਅਮਲੀ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ ਲਖਾਇਕ ਇਹ ਨਾਮ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਜਗਜਾਸੂ ਇਸ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨਗੇ ਓਹ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਜੋ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਰਚਿਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਕੇ ਮਨ ਉਸ ਲਈ 'ਵਾਹ ਵਾਹ'ਦਾ ਆਵਾਜ਼ਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੀ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ 'ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ' (admiration & adoration) ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਨੇ ਲਈ ਉਸੇ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਇਕ ਪਦਵੀ ਹੈ:- 'ਜਿਸਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਫਿਰ ਇਸੇ 'ਵਾਹ' ਪਦ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹੈ, ਯਥਾ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ ਫਿਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ 'ਵਾਹ' ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਈਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ:- 'ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਤਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣਾ ਬੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:- 'ਸਦਾ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਤੇਰੀ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਾਵਏ ॥ 'ਸੋ ਇਸ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਵਿਚ ਨਾਲੇ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਨਾਲੇ ਉਸਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹਿ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਬੀ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ-ਵਾਹਿ ਨਾਮ ਦਸਿਆ 'ਅੱਖਰ' (ਅਕਸ਼ਰ*) ਦਾ, 'ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਮੂਲ ਤੇ ਅਸਲੇ' ਦਾ, ਜਿਸਦੀ ਸੱਤਜਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰਾ ਦਿੱਸਦਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਗਜਾਸੂ ਦਾ ਆਪਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਮੁੜਕੇ ਆਇਆਂ 'ਰਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ' ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਮਦ ਭਰੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ'।

'ਵਾਹਿ' ਉਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ, ਪਿਆਰ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸੇ 'ਅਸਲੇ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ। ਉਸਦਾ ਅਸਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 'ਨਿੱਤ ਵਸਤੂ' ਹੈ। 'ਸਦਾ ਹੈ' ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ 'ਸਦਾ ਚੇਤਨ' ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਉਹ

*ਜੋ ਕਦੇ ਨਾ ਖਰੇ।

'ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ, ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ, ਕਿ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਧਕਾਰ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜੜ੍ਹਤਾ ਹੈ ਯਾ ਅਗਜਾਨ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਕਿਸੇ ਹੀ ਰੂਪ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਅੰਧਕਾਰ ਤੇ ਅਗਜਾਨ ਸਭ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗਜਾਨ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ-ਉੱਪਰ ਅਸਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨੂੰ ਅਰਥ ਅਰ ਭਾਵ ਵਿਚ ਖੁਹਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਖਰ ਰਸਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਣੀ ਜਨ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਦੇ ਅਧਜਾਯ ੪੩ ਤੇ ੫੭ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩ ਵਿਚ ਫੇਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਤੇ 'ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ' ਟੀਕਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੀ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਬੀ ਏਥੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਚਿੱਤ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਯਕ ਹੋਣਗੇ।

੧. ਇੱਥੇ, ਅਰਥਾਤ ਅਧਜਾਯ ੧ ਵਿੱਚ, ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

... 'ਵਾਹਿ' ਨਾਮੁ ਅਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ। ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰਿ ਉਕਤਿ ਨ ਕੋਈ ॥ ੬੨ ॥
'ਗੋ' ਤਮ ਨਾਮ* ਅਗਜਾਨ ਅਨਿੱਤ।
'ਰੋ' ਪਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਚਿੱਤ। ...... ੬੩।

੨. ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਦੇ ੪੩ ਅਧਜਾਯ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਅਚਰਜ ਪਹਿਚਾਨੋ। ਜਿਹ ਕੀ ਸੱਤਜਾ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨੋ। ਜਿਹ ਸੱਤਯਾ ਕਰਿ ਲਖਿਯਤਿ ਭਵ ਹੈ। ਸੋ ਨਹਿਂ ਲਖੀ ਜਾਇ, ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ੬੨।

ਦੋਹਰਾ: ਯਾਂ ਤੇ ਸੋ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਅਰਥ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।
ਅੰਧਕਾਰ 'ਗੋ' ਨਾਮ ਹੈ 'ਰੂ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਹਿਚਾਨ। ੬੩।

ਚੌਪਈ: ਅੰਧਕਾਰ ਵਤ ਦੇਹਿ ਅਨਿੱਤਾ। ਤਿਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਨੋ ਸੋ ਚਿੱਤਾ... ।

੩. ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਉ: ਅਧਜਾਯ ੫੭ ਦੇ ਅੰਕ ੩੭ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

'ਗੋ' ਤਮ ਨਾਮ ਅਗਜਾਨ ਮਹਾਨ ਕੌ ਪਾਇ ਬੰਧਾਨ ਸਦੀਵ ਝੁਰੂ।
ਦੇਹਿ ਅਨੇਕ ਧਰੇ ਜਨਮੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਕਟ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲ ਸੁਰੂ।
ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਬਿਲੀਨ ਕਰੈ ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੈਂ ਇਸ 'ਰੂ'।
ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ॥ ੩੭ ॥

੪. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧. ਅੰਸੂ ੨੦ ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਤੋਂ 'ਵਾਹ' ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ ਕਰਦੇ ਅੰਕ ੩੩ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਜੁ ਐਸੋ ਅਹੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ 'ਵਾਹਿ' ਕਰਿ ਕਹੈਂ ॥
'ਗੋ' ਤਮ ਜੜ ਅਗਜਾਨ ਅਨਿੱਤ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੇਤਨ 'ਰੂ' ਨਿੱਤ ॥ ੩੩ ॥

੫. ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੭, ਅੰਸੂ ੩ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

... 'ਵਾਹਿ' ਅਰਥ ਬਿਸਮਯ ਪਦ ਗਾਵਾ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਹ ਬੇਦ ਬਤਾਵਾ ॥ ੨੮ ॥
... ਮਨ ਬੁਧਿ ਚਿੱਤ ਗਿਰਾ ਲਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਨੁਭਵ ਲਖਿ, ਬੋਧਕ ਵਸ ਮਾਂਹੀ। ੩੧।
... 'ਗੋ' ਇਤਿ ਅੰਧਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਭਾਖਾ। 'ਰੋ' ਚੈਤੰਨਯ ਵੇਦ ਮਤਿ ਸਾਖਾ ॥ ੩੩ ॥

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-'ਤਨ' ਹੈ।

੬. ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੬੫ ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-
'ਗੁਰ' ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ।
-ਗੋ-ਅਰਥ ਅੰਧੇਰੇ ਕੋ, ਲੱਛਨਾ ਸੋਂ ਜੜ੍ਹ ਕੋ।
-ਰੁ-ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ, ਲੱਛਨਾ ਸੋਂ ਚੇਤਨ ਕੋ।
ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਅੰਤਹਕਰਨ ਤੇ ਆਦਿ ਤਿਨ ਕੋ ਚੇਤਨ ਕਰੇ, ਸੋ 'ਗੁਰ'।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਰਚਿਤ ਹਨ, ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਜੋ ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਉਸ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਸ਼ਾ ਤਕ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਆਪ ਅਚਰਜ ਦਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਅਸਚਰਜ ਨੂੰ ਉਹ ਨਿਰਾ 'ਅਚਰਜ ਦਾ ਭਾਵ ਮਾਤ੍ਰ' ਯਾ 'ਅਚਰਜ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਮਾਤ੍ਰ' ਕਹਿਕੇ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ; ਓਹ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹ 'ਮੂਲ ਹਸਤੀ', 'ਅਸਲੀ ਵਜੂਦ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ। ਵਾਹ ਨਾਮ ਉਸ ਮੂਲ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ ਜਗਤ*, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ 'ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਗੰਮਤਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਲਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਓਹੋ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-'ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ। ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਵਿਤਪਤੀ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ: 'ਗੋ' ਨਾਮ ਹੈ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਤੇ ਲੱਛਣਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ-'ਜੜ੍ਹ' (ਅਜਿੰਦ)।

ਤੇ 'ਰੋ' ਨਾਮ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ, ਲੱਛਣਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ 'ਚੇਤਨ' (ਜਿੰਦ)। ਹੁਣ 'ਗੁਰੂ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਯਾ:- ਜੋ ਅੰਤਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਰੀਰ ਤਕ ਸਾਰੀ ਜੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਚੇਤੰਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਸੋ 'ਗੁਰੂ'। ਮੁਰਾਦ ਹੈ-'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ'। ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਵਾਚਕ ਰਿਹਾ।

ਗਹੁ ਕਰਕੇ ਸਮਝ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਦ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪਰ 'ਸਤਿਗੁਰੂ' ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੀ ਵਿਤਪਤੀ ਦੇ ਕੇ ਭਾਵ ਹੋਰਵੇਂ ਕੱਢਿਆ ਹੈ, ਗਰਬਗੰਜਨੀ ਪੰਨਾ ੧੪ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- 'ਗੋ' ਨਾਮ ਅੰਧੇਰੇ ਕੋ ਤਿਸਤੇ ਅਗਜਾਨ ਕੋ ਅਰਥ, 'ਰੁ' ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਤਿਸਤੇ ਗਿਆਨ ਕੋ ਅਰਥ। ਅਗਜਾਨ ਕੋ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਜੋ ਗਜਾਨ ਦੇਇ ਸੋ 'ਗੁਰੂ'। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਜੀਅਦਾਨ ਨਾਲ ਅਗਜਾਨ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਉੱਪਰਲੇ ਛੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੀ ਵਿਤਪਤੀ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਜੜ ਨੂੰ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਅਗਜਾਨ ਨੂੰ ਗਜਾਨ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪਦ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਵਾਚਕ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਅੰਕ ੬੨, ੬੩ ਕਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ-ਵਾਹਿ-ਤੋਂ ਇਹ ਹੈ-(ਅ) ਅਚਰਜ ਰੂਪ, ਅਚਰਜ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ, ਅਬਦਲ, ਅਕਸ਼ਰ, ਅਵਿਨਾਸ਼, ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਅਬਾਧ ਰੂਪ, ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਤਜਤਾ (ਹਸਤੀ)*। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਦਾ ਇਹੋ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ

---

*ਇਹ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:-ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਾ ਬਡਾ ਤਮਾਸਾ ॥ ਆਪੇ ਹਸੈ ਆਪਿ ਹੀ ਚਿਤਵੈ ਆਪੇ ਚੰਦੁ ਸੂਰੁ ਪਰਗਾਸਾ ॥। ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ

*ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧਅਧਜਾਯ ੫੭ ਅੰਕ ੩੬ ਤੋਂ ੪੪ ਤਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਸ਼੍ਰਕ।

ਹੈ, ਕਿ ਉਹੋ ਭਾਵ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। + ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਛੰਦ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:-

ਨ ਸੰਖੰ ਨ ਚਕ੍ਰੰ ਨ ਗਦਾ ਨ ਸਿਆਮੰ ॥ ਅਸ੍ਚਰਜ ਰੂਪੰ++ ਰਹੰਤ ਜਨਮੰ ॥
ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਥੰਤਿ ਬੇਦਾ ॥ ਊਚ ਮੂਚ ਅਪਾਰ ਗੋਬਿੰਦਹ।
[ਸਲੋ: ਸਹਸ: ਮ: ੫, ਅੰਕ ੫੭

ਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਥ ਏਹ ਹੋਏ-ਅਸਚਰਜ ਸਰੂਪ (ਇਕ ਰਸ ਜਯੋਤਿ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ (ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ)।

ਹੁਣ ਇਸ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਉਪਰ ਕਥੇ ਉਚਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅੰਕ ੬੨ ਤੇ ੬੩ ਦਾ ਜੋ ਅਖਰਾਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:-

'ਵਾਹਿ' ਨਾਮੁ ਅਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ।	'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਹੈ ਅਚਰਜ ਦਾ
ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰਿ ਉਕਤਿ* ਨ ਕੋਈ।	ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
'ਗੋ' ਤਮ ਨਾਮ ਅਗਜਾਨ ਅਨਿੱਤ।	'ਗੋ' ਨਾਮ ਹੈ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ, ਅਤੇ ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਜੋ ਅਨਿੱਤ ਹੈ।
'ਰੋ' ਪਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਚਿੱਤ।	'ਰੁ' (ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਜਿਸਨੇ (ਜੜ ਦੇਹ ਨੂੰ) ਚੇਤਨਤਾ ਨਾਲ (ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗਜਾਨ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: **ਪੁਨ ਸਰਗੁਨ ਕੇ ਨਾਮ ਤੇ, ਅਧਿਕ ਜਾਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।**
ਜਿਹ ਸਿਮਰਤਿ ਕਲਿਕਾਲ ਕੇ, ਕਲਮਲ ਅਖਿਲ ਨਸਾਹਿਂ ॥ ੬੪ ॥

ਸਰਗੁਨ ਸਗੁਣ-ਸਿਫਤਾਂ ਵਾਲਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਲੇ ਗੁਣ ਹੋਣ। ਕਿਸੇ ਵਜੂਦ ਯਾ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਰੂਪ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੫੭ ਦਾ ਭਾਵ।

ਕਲਿਕਾਲ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ। ਕਲਮਲ ਪਾਪ।

ਅਖਿਲ ਸਾਰੇ।

ਅਰਥ: ਫਿਰ ਸਰਗੁਣ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਬੀ (ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਧੀਕ (ਚੰਗਾ) ਜਾਣੋ, ਜਿਸਦੇ ਸਿਮਰਿਆਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਸਾਰੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤਾਂ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਕੇਵਲ ਨਿਰਗੁਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ, ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਉਸਦੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਸਿਫਤਾਂ, ਬਿਰਦ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ।

ਚੌਪਈ: **ਵੱਵਾ ਵਾਸੁਦੇਵ ਤੇ ਲੀਨੋ। ਹਰੀ ਬਿਸਨੁ ਤੇ ਹਾਹਾ ਚੀਨੋ।**
ਗੱਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਲਿਯ ਜਾਨੋ। ਰਾਰਾ ਰਾਮਚੰਦ ਮਨ ਮਾਨੋ* ॥ ੬ ॥

+'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਉਪਜੀ ਸਾਚਿ ਸਮਾਣੀ' ॥। ਸੂਹੀ ਮ: ੩

++ਪੁਨਾ:-ਅਚਰਜ ਰੂਪੁ ਨਿਰੰਜਨੋ ਗੁਰਿ ਮੇਲਾਇਆ ਮਾਇ ॥। ਸਿਰੀਰਾਗ ਮ: ੫

*ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ, ਅਧਯਾਯ ੪੩ ਅੰਕ ੫੯ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਹੋ ਖਯਾਲ ਐਉਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ:- ਦੋਹਰਾ-ਵਾਸਦੇਵ ਵਾਵਾ ਵਰਨ ਹਾਹਾ ਹਰਿ ਤੇ ਲੀਨ।

ਵਾਸੁਦੇਵ+ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਆਤਮਾ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ-ਵਾਸਦੇਵ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਊਨ ਨ ਕਤਹੂ ਠਾਇ ਵਸੁਦੇਵ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਵਿਚ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਊਣਾ ਨਹੀਂ] (ਅ) ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ।

(ੲ) ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ: ਵਾਸਦੇਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।

ਹਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਹਰਿ ਵਿਖ਼ਣੁ-ਹਰਿ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। 'ਹਰੀਰ ਹਰਤਿ ਪਾਪਾਨਿ'। ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿਖ਼ਣ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ ਹੋਵੇ, । (ਅ) ਤ੍ਰੈ ਮੁੱਖ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੋ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵਯਾਪਕ-ਪਰਮਾਤਮਾ

ਗੋਬਿੰਦ ਜਿਸਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਤੋਂ ਵੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ। ਸੰਸ:, ਗੋ ਵੈਕੁੰਠ, ਵਿੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ]

(ਅ) ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਬੀ ਹੈ।

ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ-ਰਾਮ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ਅ) ਉਹ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਜਿਸ ਵਿਚ ਯੋਗੀ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਚੰਦ੍ਰ ਚਮਕਦਾਰ, ਸੁੰਦਰ। ਧਾਤੂ, ਚਦਿ ਚਮਕਣਾ]

ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

(ਅ) ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ'।

ਅਰਥ: ਵਾਸਦੇਉ ਤੋਂ ਵੱਵਾ ਲੀਤਾ, ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਤੋਂ ਹਾਹਾ ਪਛਾਨਿਆ*, ਗੋਵਿੰਦ ਤੋਂ ਗੱਗਾ ਲੀਤਾ ਜਾਣੋ, ਰਾਮਚੰਦ (ਤੋਂ) ਰਾਰਾ ਮਨ (ਵਿਚ) ਮੰਨੋ (ਕਿ ਲੀਤਾ)।

ਭਾਵ-ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅੰਕ ੬੨, ੬੩ ਦੇ ਭਾਵ ਤੇ ਸੂਚਨਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਨਿਰਗੁਣ ਨੂੰ ਅਕਸਰ 'ਨਹੀਂ' ਕਹਿਕੇ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਉਹ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਜਨਮ ਜੋਨਿ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

ਇਹ 'ਵਾਹ' ਪਦ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ 'ਮੂਲ' ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸਤੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਓਹ ਆਪ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਭਾਵ ਜੋ ਇਕਰਸ ਅਸਲੀ ਅਸਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ ਆਪ। ਜੇ ਉਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਚੁਕੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਦੇ ਬੋਲਦਾ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਉਹ ਅਗੰਮ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾਏ ਬੈਠਾ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਨਿਰਗੁਣ ਨੂੰ ਜਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਤੇ ਉਚਾਰ ਕਿਸੇ ਅਕਹਿ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਲਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸੁਆਦ ਮਗਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ 'ਹੈ' ਤੇ 'ਨਹੀਂ' ਦੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਸਮਗਨਤਾ, ਸੁਆਦ ਅਨੁਭਵ, ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਉਮਾਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ

ਗਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਲਿਯੋ ਰਾਰਾ ਰਾਮ ਪ੍ਰਬੀਨ। ੫੯।

ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ। ਗੁਛ ਪ੍ਰਛ ਸੂਛ ਰਾਸ੭, ਅੰਸੂ ੩. ਦਾ ਅੰਤ।

+ਵਾਸੁ:-ਆਤਮਾ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਨੋਂ ਰੂਹ ਸਮਾਨ ਹੈ (ਵਸ ਨਿਵਾਸੇ) ਧਾਤੂ ਹੈ।

ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-'ਵਾਸਦੇਵ ਸਰਵਮਿਤੀ ਸ ਮਹਾਤਮਾ ਸਹ ਦੁਰਲਭ: '। ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੋ ਦੇਵ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੈ ਉਹ ਦੁਰਲੱਭ। ਇੱਥੇ ਬੀ ਵਾਸਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ ਵਯਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਇਆ।

*ਚੀਨਿਆ ਚੁਣ ਲਿਆ, ਬੀ ਅਰਥ ਹੈ।

ਜਗਜਾਸੂ ਬੀ ਕਿਸੇ ਸੁਆਦ, ਰਸ, ਉਮਾਹ, ਆਨੰਦ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਉਠੇਗਾ, ਉਸਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਸ ਦੀ ਚਾਹਨਾ, ਰਸ ਵਲ ਹੰਬਲਾ, ਰਸ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ; ਐਉਂ ਬੀ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਰ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਖਾਸ ਕੰਮਾਂ ਯਾ ਬਿਰਦਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਵਸਫਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਆਪ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੈਸੇ, 'ਵਾਸੁਦੇਵ'। -ਜੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਸਰੀਰ ਸਮਝੀਏ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਥਾਂ ਲੋੜੀਏ ਤਦ ਓਹ ਇਸ ਵਿਚ ਐਉਂ ਹੈ ਜੀਕੂੰ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਹੈ; ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਸਾਰੇ ਦੀ ਰੂਹ, ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ, ਉਹ ਆਤਮਾ ਹੈ; ਇਹ ਹੈ ਭਾਵ-ਵਾਸੁਦੇਵ-ਪਦ ਦਾ। ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਈ ਉਸਦਾ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਵਜਾਪਕ ਹੋਣਾ ਉਹ ਗੁਣ ਹੈ ਜੋ ਅਰਾਧਨਾ ਲਈ ਉੱਦਮ ਤੇ ਧੀਰਜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਹੋ ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਹੈ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ। ਇਸ 'ਵਾਸੁਦੇਵ' ਪਦ ਤੋਂ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ 'ਵਵਾ' ਲੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਹਰੀ' ਪਦ-ਹਰਿ ਲੈਣ ਵਾਲੇ-ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਜੀਵ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਕੇ ਅਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਝਲਕਾ ਪਾ ਕੇ ਇਸਦੇ ਮਨ ਨੂੰ 'ਹਰਿ' (ਮੋਹਿਤ ਕਰ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਬਿਰਦ ਹੈ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਇਸ ਬਿਰਦ ਤੋਂ ਪਿਆ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ: ''ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨੁ। [ਆਸਾ ਮ: ੪] '। ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਣੁ ਪਦ ਬੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਹਰਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਬੀ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਜਾਪਕ ਹੋਣਾ ਸ਼ਰਤ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਾਈ ਕਿ ਓਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਰਹੇ, ਹੋਰ ਪਰ ਨਾ ਘਟ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗੋਬਿੰਦ' ਪਦ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ, ਜਿਸਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਬੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਸੋ 'ਗੋਬਿੰਦ'। ਗੋ ਵੈਕੁੰਠ+ਵਿਦ

ਬਿੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ] ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। (ਅ)। ਗੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਜਗਤ+ਵਿਦ ਜੋ ਜਾਣੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੋਵੇ*] ਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਗੱਗੇ ਅਖਰ ਦੇ ਲਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਰਦ ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨੇ ਲਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਰੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। 'ਰਾਮ' ਪਦ-'ਰਮ' ਕ੍ਰੀੜਾਯਾਂ) ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਓਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਜਗਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਰੂਹ ਵਾਂਙੂ ਹੈ; ਸਮਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰੂਹ (ਆਤਮਾ) ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਉਹ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ ਸਰੂਪ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਯੋਗੀ ਜਨ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਭਾਵ-ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਜਾਪਕ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨਿਰਜਿੰਦ ਯਾ ਸਮਾਧੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਰ ਅਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵਿਸਮਾਦ ਉਤਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸਦਾ ਹੋਰ ਉਪਕਾਰੀ ਗੁਣ ਦੱਸਿਆ। ਗੋਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਵਸਫਾਂ, ਬਿਰਦਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਉਸਦੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਡਾਢੇ ਉੱਚੇ ਪਹਿਲੂ ਆਏ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਯਾ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਾਮ ਇਹ ਹੈ।

---

*ਹੋਰ ਬੀ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ-ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਤਜਾ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਸੱਤ ਵਿਦਜਾ ਕਰਕੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰੀ ਹੋਏ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਲੈਣਾ। ਇਸ ਵਿਚ-ਵਾਸੁਦੇਵ-ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਾਪ ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨਹੀਂ, ਪਰ 'ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਪਦ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮ ਬੀ ਵਿਸ਼ਨੂ ਯਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦਸਰਥ ਦੇ ਬੇਟੇ ਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਏਹ ਸਾਰੇ ਪਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਵਾਚਕ ਹੋਏ, ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਰਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਆ ਗਏ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਏਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਖਾਯਕ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਚਕ ਵਾਸੁਦੇਵ, ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨ, ਗੋਵਿੰਦ ਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਸਨ। ਸੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕੀਹ ਹੋਈ? ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਪਦ ਸਰਗੁਣ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਡਾਢੇ ਉਚੇ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਯਾ ਸਰਗੁਣਤਾ ਦੇ ਬੀ ਡਾਢੇ ਸੂਖਮ ਰੁਖ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਉੱਤਰ ਦਰਸਾ ਆਏ ਹਾਂ।

ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ। ਵਾਸੁਦੇਵ, ਹਰੀ, ਗੋਬਿੰਦ ਤ੍ਰੈਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਾਚਕ ਹਨ, (ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ); ਏਹ ਪਦ ਅਡ ਅਡ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਵਾਚਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੁਛ ਅਰਥ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਕੇਵਲ ਤ੍ਰੇਤੇ ਤੇ ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਆਯਾ ਹੈ। ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰ 'ਨਾਨਕ' ਦਾ ਨਨਾ ਨਹੀਂ ਆਯਾ ਤੇ ਸਤਿਯੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ-ਵਾਸਦੇਵ-ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵਾਸੁਦੇਵ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੁਆਪਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਵਾਸੁਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਸ਼ਨੂ ਲਈਏ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਣੂ ਨਾਮ ਦੇਹ ਰਹਿਤ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਜੁਗ ਦਾ ਆਪ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅਵਤਾਰ ਉਸਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਜੇ ਵਾਸੁਦੇਵ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਅਠ ਵਸੂ' ਦੀ ਹੈ ਤਦ 'ਅਠ ਵਸੂ' ਦੇਵਤਾ ਹਨ, ਓਹ ਅਵਤਾਰ ਅਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਨਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਜੋ ਕਈ ਲੋਕੀਂ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩ ਅੰਕ ੩੭ ਤੇ ੩੮ ਵਿਚ ਤੋੜਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:-

ਵਾਸੁਦੇਵ ਸਤਿਜੁਗ ਮਨਿ ਨਾਮ।	ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਨਾਮ 'ਵਾਸਦੇਵ' ਸੀ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਤ੍ਰੇਤਾ ਫਲਦ ਅਕਾਮ।	ਤ੍ਰੇਤਾ ਵਿਚ 'ਹਰਿ ਹਰਿ' ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਫਲ ਦਾਤਾ ਸੀ।
ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਜਯ ਪ੍ਰਚੰਡ।	ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿਚ 'ਗੋਬਿੰਦ' (ਨਾਮ) ਤੇਜ ਤੇ ਫਤਹ (ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ)।
ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਰਾਕਾਰ ਅਖੰਡ।	ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਰਾਕਾਰ (ਵਾਲਾ ਹੀ) ਅਵਛਿੰਨ (ਨਾਮ, ਭਾਵ ਰਾਮ) ਸੀ।
ਵੇਦ ਚਤੁਰ ਜੁਗ ਜਿਹ ਨਿਸਤਾਰੇ।	ਗਿਆਨ ਨੇ ਚਾਰ ਜੁਗ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਾਰੇ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਵਿਲੰਬ ਹਮਾਰੇ।	(ਚੋਹਾਂ ਦਾ ਸੰਪੁਟ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਹੁਣ) ਸਾਡਾ ਆਸ਼੍ਰਾ ਹੈ।

ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਨਾਮ 'ਵਾਸੁਦੇਵ' ਸੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਸੀ। ਤ੍ਰੇਤੇ ਦਾ ਆਪ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤ੍ਰੇਤੇ

ਦਾ ਅਵਤਾਰ 'ਰਾਮ' ਸੀ, ਪਰ ਜਾਪ ਆਪ 'ਹਰਿ ਹਰਿ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਹਰਿ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ। ਦ੍ਵਾਪਰ ਦਾ ਜਾਪ ਗੋਬਿੰਦ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪਦ ਲੀਤਾ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ। ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ 'ਰਕਾਰ' ਦਸਦੇ ਹਨ, ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜੇ ਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਰਾਮ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਓਹ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਰਾਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਭ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ 'ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਚਹੁੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਲੈਣ ਦਾ ਨਹੀਂ' ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਜਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਏਥੇ ਹੀ ਲੈ ਗਈ ਕਿ ਵਾਸਦੇਵ, ਹਰਿ ਹਰਿ, ਗੋਬਿੰਦ, ਰਾਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਮ ਹਨ।

ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ (ਅੰਕ ੬੬ ਵਿਚ) ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਉਰਧਾਰੇ ਜਿਸ ਹੋਤਿ ਬਿਬੇਕੂ' ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਨਾਲ ਵਿਵੇਕ (ਗਜਾਨ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਰ ਧਾਰਣੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਸਾਖਜਾਤਕਾਰ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਫਲ 'ਵਿਵੇਕ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ-ਉਸ ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਕਿ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ, ਵਸਫਾਂ, ਬਿਰਦ ਯਾ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਮ ਨਾਮ* ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਆਰਾਧਨ, ਵਿਵੇਚਨ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ, ਅਪਣੇ ਫਲ ਵਿਚ 'ਵਿਵੇਕ' ਦੀ ਉਪਤੀ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ, ਵਸਫਾਂ, ਤਾਕਤਾਂ, ਕਰਨੀਆਂ, ਬਿਰਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਯਾ ਕੁਛ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ ਜੋ 'ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਾਯਕ' ਕਿਸੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ ਜੋ 'ਬਿਰਦ, ਗੁਣ, ਕਰਮ, ਆਦਿ ਵਸਫਾਂ (ਸਿਫਤਾਂ)' ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੇ ਤੇ ਉਸਦਾ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਕਥੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ:- ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ+ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ। ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧੨-੧੩

---

*ਤ੍ਵ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤ ਸੁਮਤਿ ॥। ਜਾਪਜੀ ਪਾ: ੧੦

ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਮਨੋਰਥ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਤੋਂ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਨੇ ਸਤਵੀਂ ਰਾਸ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਅੰਸੂ ਵਿੱਚ ਐਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈ:-

ਵਿੱਦਜਾ ਮੂਲ ਜੋਗ ਅਵਸਾਨੀ। ਜਾਹਿਂ ਸਮਾਵਤਿ ਮੁਨਿਵਰ ਗਜਾਨੀ।
ਸ਼ੂੰਨਵਾਦ ਸ਼ੂੰਨਹਿ ਜਿਹ ਗਾਵਹਿ। ਬ੍ਰਹਮਵਾਦ ਜਿਹ ਬ੍ਰਹਮ ਬਤਾਵਹਿ। ੩੪।
ਕਾਲ ਮਤੀ ਜਿਹ ਕਾਲ ਪ੍ਰਮਾਨਾ। ਨਾਨਾ ਮਤਿ ਠਾਨਜੋ ਮਤਿ ਨਾਨਾ।
ਸਗੁਣ ਜਾਂਹਿ ਨਾਰਾਯਣ ਕਹਿ ਹੀਂ। ਕਰਮ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਰਿ ਜਾਂ ਪਦ ਲਹਿ ਹੀਂ। ੩੫।
ਲੱਖ ਰੂਪ ਵਾਚਾਰਥ ਜਾਸ ਕਹਿਂ। ਅਵਰ ਨ ਪਾਵਨ ਰਹਤਿ ਜਾਸ ਲਹਿ।
ਤੱਤ੍ਵਮਸੀ ਵੇਦਾਰਥ ਪ੍ਰਮਾਨਤਿ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਠਾਨਤਿ। ੩੬।

+ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੱਸਦਾ ਹੈ-'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ। [ਗੁ: ਵਾ: ਸਲੋਕ ਅ: ੩]

ਚਹੁੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਲੈ ਕੇ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ, ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੧ ਪੌੜੀ ੪੯। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਵੀਚਾਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਟੀਕਾ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਗਯਾਨੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਖੋ।

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੋ ਏਕ ਬਨਾਯਾ। ਫਲ ਦਾਇਕ ਇਹ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਯਾ।
ਚਤੁਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਿਯ ਏਕੂ। ਉਰਧਾਰੇ ਜਿਸ ਹੋਤਿ ਬਿਬੇਕੂ ॥ ੬੬ ॥

ਚਤੁਰ ਚਾਰ। ਚਤੁਰ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸਿਆਣਾ ਬੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਬੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਚਹੁੰ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ (ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ) ਬਨਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਫਲਦਾਇਕ (ਹੋ ਕੇ) ਫਬਿਆ ਹੈ, (ਇਸ) ਇੱਕ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ (ਨਾਲ) ਚੌਹਾਂ (ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਮਾਨੋ ਸਿਮਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਣ (ਨਾਲ) ਵਿਵੇਕ (ਯਾ ਗਯਾਨ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਚਹੁੰ ਅਖਰਾਂ 'ਵ' 'ਹ' 'ਗ' 'ਰ' ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਬਨਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਫਲਦਾਇਕ ਹੋ ਢੁਕਿਆ ਹੈ, ਐਉਂ ਕਿ ਚਾਰ ਨਾਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਜੁੜਕੇ ਇਹ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰਆਂ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰ੍ਣ ਇਸ ਇੱਕ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤੇ ਜਦ ਇਸ ਦਾ ਸਿਮਰ੍ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ, ਅਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕੇਗਾ, ਤਦ ਬੁੱਧੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਅਸੀਂ 'ਵਾਸੁਦੇਵ' 'ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨ' 'ਗੋਬਿੰਦ' ਤੇ 'ਰਾਮ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਗੁਣ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਫਲ ਚਿੱਤ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਤੇ ਗਯਾਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਉੱਚ ਬੁੱਧੀ ਉਦਿਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਜਦੋ ਸਰਬ ਅਨਾਤਮ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਰਖ ਲਏਗੀ।

ਸੋਰਠਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਰਗੁਨ ਜੇ ਨਾਮ, ਤਿਨ ਤੇ ਇਉਂ ਜਾਨਜੋ ਅਧਿਕ।
ਔਰ ਅਰਥ ਮਤਿਧਾਮ, ਕਰਿਹੈਂ ਸੁਖਦ* ਅਨੰਤ ਗਤਿ ॥ ੬੭ ॥

ਸਰਗੁਨ ਨਾਮ ਓਹ ਨਾਮ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਬਿਰਦ ਯਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬਣੇ ਹਨ। ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਮ। ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁਕੇ ਛੰਦ ੫੫, ੫੭, ੬੨, ੬੩। ਅਧਿਕ ਵੱਧ। ਮਤਿ ਧਾਮ ਮਤਿ ਬੁਧੀ। ਧਾਮ ਘਰ} ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਬੁੱਧੀਵਾਨ।

ਸੁਖਦ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਸੁਖਦਾਈ। ਅਨੰਤ ਅਨੇਕ। ਗਤਿ ਭਾਂਤ, ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ: ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮੈਂ) ਜੋ ਸ੍ਰੀ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ) ਸਰਗੁਨ ਨਾਮ (ਹਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਵੱਧ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ, (ਪਰ) ਬੁੱਧੀਮਾਨ (ਲੋਕ ਇਸਦੇ) ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ ਅਰਥ (ਬੀ) ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਖੇਪ ਅਰਥ ਦੇਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਓਸ ਸਮੇਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਮਗਰੋਂ, ਨਰੋਤਮ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪੰਡਤ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੫੦੦ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਬੀ ਕੁਛ ਅਰਥ ਨਿਰਣੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ: ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਬਰ ਨਾਮ ਹੈ, ਰਿੱਧਿਨਿ ਸਿੱਧਿਨਿ ਧਾਮ।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਰਿ ਹੈਂ ਸੁਖਦ-ਦੀ ਥਾਂ-ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ-ਬੀ ਹੈ।

ਮੋਖ ਧਰਮ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਹੈ, ਸਿਮਰਹੁ ਆਠਹੁ ਜਾਮ ॥ ੬੮ ॥

ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਮੂਲ ਅਥਵਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਕਦੇ ਕੋਈ ਪਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਅੱਖਰ ਮਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਗੁਹਜ ਭਾਵੀ (ਗੁੱਝੇ ਭਾਵ ਵਾਲਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਮੰਤ੍ਰ 'ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ' ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਭਗਤ ਭਗਤੀ ਲਈ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਆਪਣੇ ਐਸੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਅੱਖਰ, ਪਦ ਯਾ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਅਰਥ ਆਪੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ-ਜੋ ਅਰਥ ਕਿ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਾ ਆ ਸੱਕਣ-ਅਰ ਜੋ ਜਪਣੇ ਲਈ ਹੋਵੇ।

(ੲ) ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਜਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕ੍ਯ ਦਾ ਆਦਿ ਤੇ ਮੂਲ ਅੱਖਰ ਯਾ ਪਦ ਜਿਸਤੋਂ ਕਿ ਮੰਤ੍ਰ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇ।

(ਸ) ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ '੧ਓ' ਨੂੰ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਆਖਦੇ ਹਨ

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ*। ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਆਰੰਭਕ ਸਲੋਕ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਮਹਾਂਮੰਤ੍ਰ+ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਚਹੁਵਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿਖਾਕੇ।

ਅਰਥ: (ਇਹ) ਨਾਮ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੀ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਾਲੇ ਤਾਂ) ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ (ਨਾਲੇ) ਮੁਕਤੀ (ਰੂਪੀ) ਪਰਮ ਸੁਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਤੇ ਇਸਨੂੰ) ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸਿਮਰੋ।

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਿਛੇ ਆਪ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਅੱਡ ਅੱਡ ਅਰਥ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਆਏ ਹਨ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹੋਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਦੂਸਰੇ ਮਤ ਮਤਾਂਤ੍ਰਾਂ, ਸਿੱਧੀਆਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾਈ ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਨਿਰੇ ਸਿੱਧੀ ਦਾਤਾ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਨਾਲੇ ਮੋਖ ਦਾਤਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ਸਿੱਧੀ ਦਾਤਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਓਹ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਵਰ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਤੇ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਇਸਦੇ ਆਰਾਧਨ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਸ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਮੋਖ ਦੋਵੇਂ ਵਸਤਾਂ ਹਨ, ਓਹ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਦੋਵੇਂ ਵਸਤਾਂ ਹਨ, ਓਹ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਣੀ ਮਾਨੋਂ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਦੇਵਤਾ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਹਨ ਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਫੇਰ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ।

---

*ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈਂ ਖੋਈ। [ਵਾ: ਭਾ: ਗੁ: ੧੩-੨

+ਬਾਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾ ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਮਨਹਿ ਉਤਾਰਨ ਮਾਨ ਕਉ ॥। ਸਾਰ ਮ: ੫

ਪੁਨਾ:-ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਣ ਪਰਵਾਣੈ। [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾਰ-੬-੧੯

ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਸਾਫ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਐਸਾ ਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਬੀਜ-ਮੰਤ੍ਰਾਤਮਿਕ' ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਅੰਕ ੬੫ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਅੱਖਰ ਚਾਰ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਮਾਂ-ਵਾਸਦੇਵ, ਹਰਿ ਵਿਖਣ, ਗੋਬਿੰਦ, ਰਾਮ, ਦੇ ਆਦਿ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਰਥ ਸੰਕੇਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਮਾਂ ਯਾ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਤਾਂ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਣ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਾਸ ਸੱਤਵੀਂ ਦੇ ਅੰਸੂ ਤਿੰਨ ਅੰਕ ੪੧ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹੋ ਭਾਵ ਅਪਣਾ ਆਪ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

ਚਤੁਰ ਵੀਜ ਚਹੁੰ ਜੁਗ ਕੇ ਕਾਢੇ। ਵੀਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੁਗਨ ਬਲ ਬਾਢੇ।
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਵੀਜ ਮਹੀ ਪੁਨ। ਪ੍ਰਣਵ ਆਦਿ ਪ੍ਰਗਟੈ ਹੈਂ ਧਰ ਧਨ ॥ ੪੧ ॥

ਚਵ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ, ਅੰਕ ੬੫ ਸਾਰਾ।

ਚੌਪਈ: ਅੱਖਰ ਮਧੁਰ ਮਨੋਹਰ ਚਾਰ। ਚਾਰ ਬੇਦ ਕੇ ਜਾਨਹੁਂ ਸਾਰ।
ਚਾਰ ਬਰਨ ਕੋ ਹਰਨ ਬਿਕਾਰ। ਚਾਰ ਜੁ ਆਸ਼੍ਰਮ ਸੁਖਦ ਅਚਾਰ ॥ ੬੯ ॥

ਮਧੁਰ ਮਿੱਠੇ, ਕੋਮਲ। ਡ. ਢ. ਭ. ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਉਚਾਰਣ ਵਿਚ ਕਰੜੇ ਹਨ, ਪਰ ਵ. ਹ. ਗ. ਰ. ਚਾਰੇ ਉਚਾਰਣ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਹਨ। (ਅ) ਸਿਮਰਣ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਰਸ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਬੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

ਮਨੋਹਰ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਮਨ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਸਾਈਂ ਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਰੁਖ਼ ਲਿਵ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਮਨ ਉਸ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਮਾਨੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ 'ਮਨੋਹਰ' ਪਦ ਤੋਂ।

ਚਾਰ ਚਾਰ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ।

(ਅ) ਅਥਵਾ ਚਾਰੁ ਸੁੰਦਰ, ਮਨ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ। ਨਿਤ ਸਿਮਰ੍ਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਐਸਾ ਭਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਫਿਰ ਵਿਛੁੱੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਚਾਰ ਬੇਦ ਚਤੁਰ ਵੇਦ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਈਸ਼੍ਵਰ*।

(ਅ) ਚਾਰੋਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ੧. ਵੇਦ-ਅਰਥਾਤ ਤਿੰਨੇ (ਹੁਣ ਚਾਰੇ) ਵੇਦ। ੨. ਆਨ੍ਵੀਕਿਸ਼ਕੀ, ਨ੍ਯਾਯ ਤੇ ਫਿਲਸਫਾ ਆਦਿ। ੩. ਡੰਡ ਨੀਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਆਦਿ। ੪. ਵਾਰਤਾ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵਿਦ੍ਯਾਂ ਜਿਹਾ ਕੁ ਚਕਿਤਸਾ, ਵਪਾਰ, ਖੇਤੀ, ਸ਼ਿਲਪ ਆਦਿ।

(ੲ) ਚਾਰ ਬੇਦ-ਰਿਗ, ਯਜੁਰ, ਸ਼ਾਮ, ਅਥਰਬਣ। ਚੌਹਾਂ ਵਿਚ ਗੀਤ ਤੇ ਸਤਰਾਂ ਹਨ ਸਤੁਤੀ ਦੀਆਂ ਯਾ ਯੱਗ ਆਦਿ ਲਈ। ਮੁਰਾਦਾਂ ਅਕਸਰ ਦੋ ਹਨ, ੧. ਅਰਥ ਸਿੱਧੀ ਜੋ ਬਹੁਤੀ ਹੈ, ੨. ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਮਹਿਮਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦੀ ਮੰਗ, ਮੋਖ ਆਦਿ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ 'ਵੇਦ' ਪਦ ਅਕਸਰ ਉਪਨਿਖਧਾਂ ਲਈ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ਸਮੁੱਚਾ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਸਾਰ* ਸਿੱਧ ਯੁਕਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੰਡਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।

---

*ਦੇਖੋ ਹਿੰਦੀ ਵ੍ਰਿਹਤ ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ ਪੰਨਾ ੯੩੬ ਕਾਲਮ ੨, चतुर्वेद परमेश्वर।

(ਅ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਤੇ ਚੋਣਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਉੱਤਮ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
(ੲ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
(ਸ) ਸਿੱਧਾਂਤ, ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਗਲ।
ਚਾਰ ਵਰਨ ਚਾਰ ਰੰਗ, ਭਾਵ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਜਾਤੀਆਂ:-
ਕਸ਼ਤ੍ਰੀ, ਬ੍ਰਹਮਣ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦ੍ਰ।
ਹਰਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਬਿਕਾਰ ਮਾੜੇ ਕੰਮ, ਪਾਪ, ਐਬ।
ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਚਾਰ ਵਰਤਾਰੇ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ, ਬਾਣ ਪ੍ਰਸਤ, ਸੰਨਯਾਸ।
ਸੁਖਦ ਸੁਖਦਾਈ।
ਅਚਾਰ ਆਚਰਣ-ਵਰਤਾਉ, ਕਿਸੇ ਧਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ਭਾਵ ਸਿਮਰਣ ਤੋਂ ਹੈ। (ਅ) ਆਚਾਰ: ਕੰਮ, ਚਲਨ, ਤ੍ਰੀਕਾ, ਮਰਯਾਦਾ, ਕਿਸੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਯਾ ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਤ੍ਰੀਕਾ। ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਨ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ। ਫਰਜ਼। ਧਰਮ।
ਅਰਥ: (ਏਹ) ਚਾਰੋਂ ਅੱਖਰ ਮਿੱਠੇ (ਤੇ) ਮਨੋਹਰ ਹਨ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ (ਲਖਾਉਣ ਲਈ) ਸਿੱਧ ਯੁਕਤੀ ਜਾਣ ਲਓ।
ਚਹੁੰ ਹੀ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਹਰਨ ਨੂੰ (ਸਮਰੱਥ ਹਨ), ਚੌਂਹਾਂ ਹੀ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ (ਲਈ ਇਸ ਦਾ) ਆਚਰਣ (ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ) ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਭਾਵ-ਚਾਰ ਅਖਰ-ਵ. ਹ. ਗ. ਰ. ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕੋਮਲ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਧੁਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਮਿੱਠੀ ਸ਼ੈ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਨੋਹਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੁ-ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਨੂੰ ਬੀ ਕੀਰਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਸਿਮਰ੍ਣ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਅਲੂਣੀ ਸਿਲ ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ 'ਅਮਿਓ ਰਸ ਇਖੀ' ਤੋਂ ਬੀ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਗੁੰਨ੍ਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਤਾਸੀਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰ੍ਣ ਦੀ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਲਿਵ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਸੀਆ ਬਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਪਖ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:- ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਦੇ ਲਖਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਅਖੰਡਨ ਯੁਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਯੁਕਤੀਆਂ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਸ ਲਿਵ, ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਆਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਨੁਭਵਤਾ ਯਾ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਯੁਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ; ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਾ ਉਹ ਯੁਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵੇਦ ਨਾਮ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਵਿਦਯਾ ੪ ਹਨ, ਇਕ ਹੋਰ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਿਦਯਾ ੧੪ ਬੀ ਹਨ! ਚਾਰ* ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ 'ਚਾਰ ਬੇਦ' ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰਆਂ ਵਿਦਯਾ ਵਿਚੋਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਉਤਮ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਹਮ-ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅੱਖਰ ਆਤਮ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਦੇ

---

*ਸਾਰ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਇਹ ਬੀ ਹਨ:-ਉੱਤਮ, ਵਧੀਆ, ਸਿੱਧ ਯੁਕਤੀ, ਰਸ, ਤਾਕਤ, ਸੱਤਯਾ, ਤੱਤ, ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਸਿੱਧਾਂਤ, ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਗਲ, ਮਿੱਝ, ਹਵਾ, ਬੀਮਾਰੀ, ਪਾਕ, ਕਰੜਾਈ, ਮਜ਼ਬੂਤੀ, ਦਹੀਂ, ਮਲਾਈ, ਮੱਖਣ, ਬਹਾਦਰੀ, ਦੌਲਤ, ਸ਼ਤ੍ਰੰਜ ਦਾ ਮੋਹਰਾ, ਕੀਮਤ, ਸੰਖੇਪ ਭਾਵ, ਸੱਜੀ, ਪਾਣੀ, ਯੋਗਤਾ, ਲੋਹਾ, ਜੰਗਲ, ਅਸਲੀ, ਦੂਰਬਾ ਘਾਸ, ਸਾਰਿਕਾ ਬ੍ਰਿਛ, ਇਕ ਪੰਛੀ ਸਾਰਿਕਾ।
*ਮਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ੭. ੪੩ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਿਦਯਾ ਗਿਣੀਆਂ ਹਨ।

ਲਖਾਯਕ ਹਨ, ਇਹ ਆਤਮ ਵਿਦੱਜਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਜੋ ਅਰਥ ਚਹੁੰਆਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਆਤਮ ਵਿੱਦਜਾ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚਹੁੰ ਵਿਦਜਾ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੰਜਵੀਂ ਵਿੱਦਯਾ-ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਅਮਲੀ ਵਿੱਦਜਾ-ਆਖਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਅਭਜਾਸ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੱਥ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ 'ਚਾਰਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਹਨ' ਤਾਂ ਇਸ ਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਸਾਰਥਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-'ਸਗਲ ਮਤਾਂਤ ਕੇਵਲ ਹਰਿ ਨਾਮ। '[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫] ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਸਿਧਾਂਤ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੋ ਵੇਦ ਬੀ ਇਕ ਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਸਗਲ-ਪਦ ਦੇ ਓਹ ਅੰਤ੍ਰ ਭੂਤ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਬੀ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਖਜਾਲ ਕਈ ਵੇਰ ਦੁਹਰਾਯਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਦ ਦਾ ਸਾਰ ਆਖਿਆ ਹੈ; ਉਥੇ ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ-ਸਾਰ-ਗਲ ਹੈ, ਸੋ ਇਹੋ ਹੈ: ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੪ ਵਿਖੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਤੋਂ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਵਧੇਰਾ ਫਲਦਾਯਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਕੇ ਅਰਥ ਫਲ ਜਦਪਿ ਵਿਚਾਰੈ ਧਾਰਿ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਲੋਕ ਤੇ ਦੇਵੈਗੋ ਫਲ ਚਾਰ। ੧੦।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਰ (ਤੱਤ) ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਤੱਤ੍ਵ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਅਸਾਰ ਵਿਚ ਲੁਕਾਕੇ ਥੋੜਾ ਸਾਰ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸਾਰ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਿਸੇ ਸਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਰੰਤੂ ਚੌਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਹੈ, ਯਾ ਚੌਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਇਕ ਇਕ ਵੇਦ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਤਅੱਲਕ ਰਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਗਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

'ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਯਾ'। ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ:- 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ'। ਅਰਥਾਤ ਏਹ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਘੱਲੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਫਿਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਯਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਜਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਹਿਣਾ ਬੀ ਗੁਰੂ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:-

'ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ' ॥ ਸੂ: ਮ: ੫

'ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ' ॥ ਗਉ: ਵਾ: ਮ: ੪

'ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ' ॥ ਤਿਲੰ: ਮ: ੧

'ਜੋ ਨਿਜ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋ ਸੋ ਕਹਾ ਸੋ ਕਹਿ ਹੋ ਜਗ ਮਾਹਿ' ॥ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾ: ਪਾ: ੧੦

ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਅਗਨੀ ਆਦਿ ਕੁਦਰਤੀ ਜਲਵਿਆਂ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਧਨ ਧਾਨ ਗਊਆਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਧੀ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ (ਖਾਸ ਕਰ ਉਪਨਿਖਧ ਵਿਚ)। ਸੋ ਇਹ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਇਕ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਹੈ, ਐਉਂ ਦੋਵੇਂ ਸਾਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ, ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਏਹ ਕਿ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਚੌਹਾਂ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਰਣ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਹਤ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਵਿਹਤ। ਕਿਸੇ ਵਰਣ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਵਗੁਣ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਹੋਵੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਓਹ ਵਿਕਾਰ ਔਗੁਣ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਪਰਮ ਪਦ ਤੇ ਅੱਪੜੇਗਾ।

ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ:- ੧. ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਦਜਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨. ਗ੍ਰਿਹਸਤ। ੩. ਬਾਣ ਪ੍ਰਸਤ, ਬਨਬਾਸੀ ਯਾ ਤਪਸਜਾ। ੪. ਸੰਨਜਾਸ, ਤਜਾਗ ਯਾ ਭਿੱਖੂ ਅਵਸਥਾ। ਏਹ ਚਾਰੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਜੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਹ ਚਉਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਹਰ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾਂ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਜੇ ਆਚਾਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਧਰਮ ਲੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਐਉਂ ਹੈ:- ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਆਚਾਰ ਯਾ ਧਰਮ ਥਾਪੇ ਹਨ। ਚੌਹਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਧਜਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮ 'ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਬਾਹ ਮਾਤ੍ਰ' ਦੇ 'ਸ਼੍ਰੱਮ ਅਰ ਥਕਾਨ ਦਾ ਘਰ' ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਧਜਾਨ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਮਰਣ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਵਿ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਸੋ ਚੌਹਾਂ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨਾ ਚੌਹਾਂ ਲਈ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਇਹੁ ਦਰ ਚਾਰ। ਕਿਧੌਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਕੀ ਹੈਂ ਭੁਜ ਚਾਰ।
ਚਾਰੁਪਦੇਸ਼ ਚੱਕ ਜੇ ਚਾਰ। ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿਂ ਸੁਖਕਾਰ ॥ ੭੦ ॥

ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ, ਜੋ ਏਹ ਹਨ:-
ਸਾਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸ।
ਸਾਰੂਪ ਉਸਦੇ ਰੂਪ ਜੇਹਾ ਰੂਪ। ਸਾਮੀਪ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਿਵਾਸ।
ਸਾਯੁਜ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ (ਵਸਲ)।
ਦਰ ਦਰਵਾਜਾ। ਭਾਵ ਅਪੜਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ।
ਕਿਧੌਂ ਕਿਧਰੋਂ, ਭਾਵੇਂ, ਮਾਨੋ, ਯਾ।
ਭੁਜ ਚਾਰ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ ਹਨ:-
ਸੰਖ ਚਿੰਨ ਹੈ ਸੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਜਗਾਉਣ ਦਾ। ਯਾ ਸੁੱਤੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇਣ ਦਾ। ਚੱਕ੍ਰ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਾ ਢੁੱਕਣ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਗਦਾ ਨੇੜੇ ਆ ਢੁਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਬੁਰੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਪਦਮ ਬਿਜੈਮਾਨ ਹੋਕੇ ਸੁਖ, ਮੰਗਲ। ਸ਼ਾਂਤਿ, ਆਨੰਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ।
ਚਾਰੁਪਦੇਸ਼ ਚਾਰ ਉਪਦੇਸ਼। ਜੋ ਏਹ ਹਨ, -ਭਗਤਿ, ਯੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਗਿਆਨ। (ਅ) ਚਾਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼।
ਚੱਕ ਜੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਚੱਕ, ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ, ਦੱਖਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼, ਭਵ ਸਾਰਾ ਜਗਤ।
ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸ੍ਵਪਨ, ਸਖੋਪਤ, ਤੁਰੀਆ।
(ਅ) ਚਾਰ ਉਮਰਾ-ਬਾਲਕ, ਕਿਸ਼ੋਰ, ਜੁਵਾ, ਬ੍ਰਿੱਧ।

ਅਰਥ: (ਮਾਨੋ) ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਇਹ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜੇ (ਅਪੜਾਉਨ ਦੇ ਵਸੀਲੇ) ਹਨ, ਯਾ (ਮਾਨੋ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਹਨ, (ਯਾ) ਚਾਰ ਚੱਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ, ਚਾਰੋਂ (ਹੀ) ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸੁਖਦਾਤੇ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਮਾਨੋ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਇਕ ਇੱਕ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਇੱਕ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਰਖ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਲੰਘਦਾ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਚੌਹਾਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਉਹ, ਯਾ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖਦਿਆਂ ਅੰਤਲੀ ਤਕ ਅੱਪੜਨਾ, ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਚਾਰ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਨੋਂ ਚਾਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ 'ਸੰਖ'-ਦਾ ਅਸਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਮਾਯਾ ਦੇ ਮਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਸੁਰਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। 'ਗਦਾ'-ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ, ਜੋ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪੈਣੋ ਰੋਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੂਖਮ ਸੰਸਕਾਰ ਯਾ ਮਨ ਦੀ ਅਰੁਚੀ, ਆਲਸ, ਵਿਖੇਪ ਬਣਕੇ ਮਾਯਾ ਵੱਲ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ੍ਣ ਪ੍ਰਾਜੈ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਚੱਕ੍ਰ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਪਦਾਰਥ ਆਦਿ, ਅਤੇ ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਾਜੈ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਿਮਰ੍ਣ ਵਿੱਚ ਹੈ। 'ਪਦਮ'-ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਤੇ ਪਰਮਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਦਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਮਲ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਕਮਲ ਦਾ ਖਿੜਨਾ ਪਰਮਪਦ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਪਦਮ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਇਆ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।

ਚਾਰ ਚੱਕ-ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ (ਉੱਤਰ, ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਦੱਖਣ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਫੈਲੇ ਇਲਾਕੇ) ਵਿੱਚ ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ; ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਭਗਤਿ, ਜੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਗਿਆਨੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੈਨ।

ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸ੍ਵਪਨ, ਸਖੋਪਤ, ਤੁਰੀਆ ਚਹੁੰ ਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਜਪਿਆ ਅੰਦਰ ਸਿੰਜਰ ਕੇ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਤੇ ਤੁਰੀਆ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਆਨੰਦ ਤੇ ਬਿਮਲ ਰੰਗ ਵਿਚ ਦਮਕਦਾ ਹੈ, ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਪੁਚਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਬਾਲਕ, ਕਿਸ਼ੋਰ, ਯੁਵਾ, ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਦਿ ਸਭ ਅਵਸਥਾਂ (ਉਮਰਾਂ) ਵਿਚ ਜਾਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਨ੍ਰਿਪ ਬਿਬੇਕ ਕੀ ਸੈਨ ਮਹਿਂ ਸੈਨਾਪਤਿ ਏ ਚਾਰ।
ਮੋਹ ਕਟਕ ਕੋ ਜੀਤਿ ਕੈ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਲੇਵਤਿ ਮਾਰ ॥ ੭੧ ॥

ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜਾ ਬਿਬੇਕ ਗਯਾਨ। ਸੈਨ ਸੈਨਾ, ਫੌਜ।
ਸੈਨਾਪਤਿ ਸੈਨਾ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ। ਕਟਕ ਫੌਜ।

ਅਰਥ: ਗਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਏਹ ਚਾਰ (ਅੱਖਰ ਮਾਨੋ ਚਾਰ) ਸੈਨਾਪਤਿ ਹਨ, (ਜੋ) ਮੋਹ (ਦੀ) ਫੌਜ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਛਿਨ ਵਿਚ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਹੋਰ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਮੋਹ ਤੇ ਗਯਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਖ਼ਯਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੋਹ ਦੇ ਆਸੁਰੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵਿਵੇਕ ਦੇ ਦੈਵੀ

ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਸੈਨਾ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਮਾਨੋ ਚਾਰ ਸੈਨਾਪਤਿ ਹਨ, ਜੋ ਮੋਹ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ*। ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਮਾੜੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਭਾਵ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਣ ਮਾਨਸਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਵਸਤੂ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਮਰ੍ਣ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ, ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਤੁਰੀਆ ਵਿਚ ਅੱਪੜਨਾ ਸਾਰੀ ਮੋਹ ਮਾਯਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਫਤਹ ਹੈ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਮ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਟੁੱਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਇਹ ਬੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਐਉਂ ਮੋਹ ਤੇ ਹੋਰ ਅਵਗੁਣ ਆਪੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ-'ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ'। ਵਡ: ਮ: ੩

ਚੌਪਈ: ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੇ ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ। ਲਖਨ ਗਯਾਨ ਕੋ ਲੋਚਨ ਚਾਰ।
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕੇ ਦਾਤਾਰ।
ਚਾਰ ਜੁ ਯੁਗ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਗਤਿ ਕਾਰਿ ॥ ੭੨ ॥

ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣੇ। (ਅ) ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ। ਗਹਿਣੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:-
੧. ਆਰੋਪਯ ਓਹ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦੁਆਲੇ ਲਟਕਾਕੇ ਪਹਿਨਾਏ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਮਾਲਾ, ਹਾਰ, ਕੰਠੀ, ਜੰਜੀਰੀ, ਕੈਂਠਾ।
੨. ਕਸ਼ੇਪਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਗ ਪਾਯਾ ਜਾਏ, ਜੈਸੇ ਛੱਲਾ, ਮੁੰਦ੍ਰੀ, ਚੂੜੀ, ਬੰਦ, ਕੜੇ, ਗੋਖੜੂ, ਪੰਜੇਬਾਂ, ਲੱਛੇ, ਕੜੀਆਂ ਆਦਿ।
੩. ਆਵੇਧਜ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਨੱਥ, ਲੌਂਗ, ਤੀਲੀ, ਤਨੌੜਾ, ਵਾਲੀ, ਵਾਲਾ, ਬੁੰਦੇ ਆਦਿ।
੪. ਬੰਧਨੀਯ ਜੋ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਦਾਉਣੀ, ਟਿੱਕਾ, ਤਵੀਤੜੀਆਂ, ਸਿੰਗਾਰ ਪਟੀ, ਪਹੁੰਚੀ, ਬਾਜ਼ੂਬੰਦ, ਬਹੁੱਟੇ, ਤੜਾਗੀ।
ਲਖਨ ਲਖ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ।
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ।
ਅਰਥ: (ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ) ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ (ਮਾਨੋ) ਚਾਰ ਗਹਿਣੇ ਹਨ (ਅਥਵਾ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣੇ ਹਨ), (ਯਾ) ਗਯਾਨ ਦੇ ਲਖ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਹਨ, (ਫੇਰ ਏਹ) ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਚਾਰ ਜੋ ਜੁਗ (ਹਨ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ।
ਭਾਵ-ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਮਾਨੋਂ ਇਕ ਦੇਵੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਸੇਵਾ, ਦਾਨ, ਕੀਰਤਨ, ਸਤਿਸੰਗ, ਪੂਜਾ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ, ਨਿੱਤਨੇਮ ਆਦਿ ਉਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ। ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰ੍ਣ ਰੂਪੀ ਗਹਿਣਾ ਇਸ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਜੇ ਪਹਿਨਾਯਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦ ਤਕ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤਦ ਤਕ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਬਿਮਲਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਯਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੁਰਤ ਦਾ ਇਕ

---

*ਸੈਨਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:-ਪੈਦਲ, ਰਥ, ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਦੇ ਵੀ ਚਾਰੇ ਅੱਖਰ ਹਨ। ਸੋ ਚਾਰ ਹੀ ਸੈਨਾਪਤੀ ਹੋਏ।

ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਪੰਘੂੜੇ ਵਿਚ ਝੂਟਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਉੱਚਤਾ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਲਿਵ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਮਿਲਵਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਅਪਣਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਜਮਾਉਂਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਤਨ ਗਹਿਣਾ ਆਦਿ ਸ਼ੋਭਾ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ 'ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਸੁਨਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਾ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਕੰਠ ਮਝਾਰੇ। '[ਟੋਡੀ ਮ: ੫

ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਜੋ ਜਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਜੀਵਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਮਰ੍ਣ ਨਾਲ ਰਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸਿਮਰ੍ਣ ਰਸ ਆਰੂੜ ਹੋਕੇ ਚਾਰ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਪਕਤਾ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਆਨੰਦ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ*। ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦੋ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਸੁੰਦਰਤਾ' ਤੇ 'ਵਜਾਪਕਤਾ' ਦੋ ਬਾਹਰਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਸਾਰੇ ਪਰੀ ਪੂਰਣ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਹੈ 'ਦੁਇ ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਪੇਖਾ ॥ ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਉਰੁ ਨ ਦੇਖਾ। '[ਸੋ: ਕਬੀਰ ਜੀ।

ਅਰਥਾਤ ਦੋ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਦੋ ਬਾਹਰਲੇ ਚੌਹਾਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਾਂ; ਕੀ? ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਅੰਸੂ ੪੬ ਦੇ ਅੰਕ ੨ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਗਯਾਨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ-

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। ਸ੍ਰਵਣ ਮਨਨ ਨਿੱਧਯਾਸਨ ਜਾਨ।
ਚੌਥੇ ਸਾਖਯਾਤ ਗੁਰ ਕਹੈਂ। ਜਿਸ ਕੋ ਪਾਇ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਹੈ ॥ ੨ ॥

ਸੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਏਥੇ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਯਾਨ ਨੂੰ (ਲਖਨ) ਲਖ ਲੈਣ ਲਈ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਚਾਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤਾਰ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ? ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੪੩ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-

੧. ਧਰਮ-ਗੁਰੂ ਭਨਜੋ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਜਾਤੇ। ਡਗ ਡਗ ਅਸੁ ਮਖ ਹ੍ਵੈ ਫਲ ਤਾਂ ਤੇ। ੬੪।
੨. ਅਰਥ: ਜਿਹ ਧਨ ਕਾਰਨ ਜਤਨ ਜੋ ਕਰਿਹੈਂ ਲੋਕ ਅਪਾਰ। ਸੋ ਧਨ ਹਰਿ ਕੇ ਭਗਤ ਕੋ ਮਾਨਵ ਦੇਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰ ॥੬੫॥
ਚੌਪਈ: ਬੰਧਨ ਕਰਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਧਨ ਆਈ। ਜਨ ਤੇ ਜਾਚਹਿਂ ਅਪਨਿ ਭਲਾਈ।
੩. ਕਾਮ-ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਭਗਤਨ ਜੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੂਰਿ ਹੈ ਸੋਈ। ੬੬।
੪. ਮੋਖ-ਅਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਮਝਨ ਕਰਿਕੈ। ਹੁਇ ਹੈ ਗਯਾਨ ਜਾਇ ਤਮ ਟਰਿਕੈ।
ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਨਾਮ ਅਧੀਨਾ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਹੋਇ ਦੁਖ ਛੀਨਾ। ੬੭।

ਫੇਰ ਕਵਿ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩ ਵਿੱਚ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

---

*ਚਾਰ ਅਖਰ ਚਾਰ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ ਹਨ। ਚੌਹਾਂ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤੇ ਜੋ ਸਿਫਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਐਉਂ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:-
ਵਾਸੁਦੇਵ ਵਿਆਪਕਤਾ।
ਹਰਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। ਪਾਪ ਹਰੇ ਗਏ ਤਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਆਈ।
ਗੋਬਿੰਦ ਆਨੰਦ। ਬੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।
ਰਾਮਚੰਦ ਸੁੰਦਰਤਾ। ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਵਿੱਚ ਰਸ ਮਾਨਣਾ।

ਵਿਸ਼੍ਵ ਪਦਾਰਥ ਅਮਰ ਤੇਤੀਸਾ। ਚਤੁਰਾਖਰ ਵਿਸ ਵਿਸਵੇ ਵੀਸਾ।
ਯੰ ਯੰ ਚਿੰਤਤਿ ਰੁਚਿ ਅਵਗਾਹਾ। ਤੰ ਤੰ ਲਹਤਿ ਭਗਤਿ ਇਨ ਮਾਹਾ। ੪੨।

ਅਰਥ ਇਹ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰ੍ਣ ਨਾਲ ਅੰਤਰਾਤਮੇ ਜੋ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਐਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਬਲ ਉਸਦੇ ਵੱਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਨਾਮ ਆਰੂੜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੋ ਜੋ ਕੁਝ ਭਗਤ ਚਿਤਵੇ ਸੋ ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਸੱਤਜਾ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਉਂਵ ਭਗਤ ਜਨ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਬੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਰਬ ਇੱਛਾ ਤਜਾਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਬਿਰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿਤਵੀ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਚਾੜਦਾ ਹੈ:

ਜੋ ਜੋ ਚਿਤਵਹਿ ਸਾਧ ਜਨ ਸੋ ਲੇਤਾ ਮਾਨਿ' ॥ ਬਿਲਾ: ਮ: ੫

ਫੇਰ ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਤਿਕਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:- 'ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ ॥ '[ਗਾਮ: ਮ: ੩

ਭਗਤਨ ਕੰਠਾਭਰਨ ਸੁ ਚਾਰੁ। ਜਿਹ ਛਬਿ ਦੋਨੌ ਲੋਕ ਉਜਾਰ।
ਚਾਰੁ ਬਰਨ ਕੋ ਧਰਮ ਅਧਾਰੁ।
ਚਾਰ ਬਰਨ ਉਰ ਕਬਿ ਨ ਬਿਸਾਰਿ ॥ ੭੩ ॥

ਕੰਠਾਭਰਨ ਕੰਠ ਵਿਚ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ*।
ਚਾਰੁ ਸੁੰਦਰ। ਚਾਰ ੪। ਛਬਿ ਸੁੰਦਰਤਾ।
ਉਜਾਰ ਉਜਾਲਾ, ਚਾਨਣਾ।
ਬਰਨ ਜਾਤੀਆਂ, ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਜਾਤੀਆਂ, ਬ੍ਰਹਮਣ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦ੍ਰ।
ਬਰਨ ਅੱਖਰ।

ਅਰਥ: (ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ) ਚਾਰ (ਅਖਰ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣਾ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਬੀ (ਨਾਲ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਵਿਚ) ਚਾਨਣਾ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ (ਏਹ) ਆਧਾਰ (ਹਨ, ਤਾਂ ਤੇ) ਚਹੁੰ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਕਦੀ ਨਾਂ ਵਿਸਾਰ।

ਭਾਵ-ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਦੇ ਨਾ ਵਿਛੜਨ ਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗਲੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਇਉਂ ਪਵੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਇਕ ਵੇਰੀ ਪਏ ਆਪੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ। ਫਿਰ ਉਨਹਾਂ ਗਲੇ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਗੁਣ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਓਹ ਛਬੀ ਇਸੇ ਇਕੋ ਲੋਕ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ

---

*ਗਹਿਣੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਦੇਖੋ-ਭੂਸ਼ਣ ਚਾਰੁ-ਪਦ, ਅੰਕ ੭੨ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ। ਗਲ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਬੀ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ:-

(੧) ਜੋ ਗਿੱਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣ, ਜੈਸੇ-ਕੰਠਾ, ਗੁਲੂਬੰਦ, ਗਾਨੀ।
(੨) ਜੋ ਗੋਲ ਯਾ ਚੌਕੋਰ ਟੁਕੜੇ ਸੂਰਨ ਦੇ ਯਾ ਜੜਾਊ ਪ੍ਰੋਕੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਲਟਕਣ ਤੇ ਕੰਠੇ ਤੋਂ ਲਮੇਰੇ ਹੋਣ, ਜੈਸੇ-ਚੌਂਕੀ, ਜੁਗਨੀ, ਬੁਤਕੀ, ਮੁਹਰਾਂ, ਨਾਮ।
(੩) ਜੋ ਜੜਾਊ ਯਾ ਸਾਦੇ, ਰਤਨਾਂ ਵਾਲੇ ਯਾ ਕੱਚ ਦੇ ਥੇਵਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਜੈਸੇ-ਹਾਰ, ਚੰਦ੍ਰਸੈਨੀ ਹਾਰ, ਰਾਣੀ ਹਾਰ, ਜੰਜੀਰੀ, ਨੌਲੱਖਾ ਹਾਰ, ਆਦਿ।
(੪) ਜੋ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬੀ ਲੰਮੇ ਹੋਣ, ਨਕਲੀ ਯਾ ਅਸਲੀ ਮਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤੀਆਂ ਜਾਣ ਯਾ ਸੋਨੇ ਦੇ ਮਣਕੇ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰੋਤੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ-ਲੰਮੀ ਮਾਲਾ, ਮੋਤੀ ਮਾਲਾ, ਕਪੂਰ ਮਾਲਾ, ਆਦਿ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਗਹਿਣੇ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਏਥੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਮੁਖ ਉਜਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਈਤ ਊਤ ਜਨ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲੇ'। ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਪੁਨਾ-ਮੁਖੁ ਊਜਲੁ] ਅਗਲੇ ਲੋਕ ਵਿਚ।

ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ।

ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤ ਏਕ ॥] ਇਕ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਰਾਮ: ਮ: ੫

ਫਿਰ ਜਾਤੀ ਭੇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਵਰਣ ਦਾ ਆਦਮੀ ਜਪੇ, ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰੇ ਧਰਮ ਫੋਕਟ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:-

'ਸਭ ਕਰਮ ਫੋਕਟ ਜਾਨ ॥ ਸਭ ਧਰਮ ਨਿਹਫਲ ਮਾਨ ॥ ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥ ਸਭ ਕਰਮ ਭਰਮ ਬਿਚਾਰ' ॥ [ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ

ਪੁਨਾ:- 'ਕੇਵਲ ਕਰਮ' ਭਰਮ ਸੇ ਚੀਨਹੁ 'ਧਰਮ ਕਰਮ' ਅਨੁਰਾਗੋ। ਰਾਮ: ਪਾ: ੧੦

ਸੋ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਅੰਕ ੬੯ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਏਹ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਏਥੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਰ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਵੀ ਏਹੀ ਹਨ।

ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਬੀ 'ਬਰਨ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਅੱਖਰ ਕਰੀਏ' ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ:- (ਕਿ) ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ (ਸਾਰੇ) ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ (ਜਾਣਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ) ਚਾਰ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਮਨੋਂ ਨ ਵਿਸਾਰ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਲਾਹੰਨਤਾ ਨਹੀਂ।

ਦੋਹਰਾ: ਜੀਵ ਪਰਾਤਮ ਮੇਲਕੇ ਕਿਧੋਂ ਦੁਭਾਸ਼ੀ ਚਾਰੁ।

ਗਾਹਿਕ ਜੇ ਅਪਵਰਗ ਕੇ ਭਲੇ ਦਲਾਲ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ੭੪ ॥

ਦੁਭਾਸ਼ੀ ਦ੍ਵਿਭਾਖਿਨ ਦੋ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਬੋਲੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਚੋਲਾ ਹੋ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗਲ ਸਮਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਚੋਲਾ।

ਚਾਰੁ ਚਾਰੁ, ਸੁੰਦਰ। (ਅ) ਚਾਰ ੪। ਅਪਵਰਗ ਮੁਕਤੀ।

ਅਰਥ: (ਏਹ) ਚਾਰ (ਅੱਖਰ) ਜੀਵ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਦੇ ਮਾਨੋਂ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਹਨ, (ਯਾ) ਜੋ (ਲੋਗ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਖ਼ਰੀਦਾਰ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਭਲੇ ਦਲਾਲ ਵਿਚਾਰ ਲਓ।

ਭਾਵ-'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਇਕ ਚਾਰ ਅੱਖਰੇ 'ਰੂਪਵਾਲਾ' ਪਦ ਹੈ, ਏਹ ਚਾਰੋਂ ਅੱਖਰ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਸਿਮਰ੍ਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਏਹ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਜੀਵ ਦੇ ਸਮਝਣ ਤੇ ਵਰਤਣ ਗੋਚਰੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਬੋਲੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਐਉਂ ਏਹ ਅੱਖਰ ਅਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਸੋ 'ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ' ਤੇ 'ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ' ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਏਹ ਵਿਚੋਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਅਵਸਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਪਿਆਰਾ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਓਹਲੇ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਪਜਾਰਾ ਓਹਲੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਿਦਤ ਸਰੂਪ 'ਯਾਦ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਯਾਦ ਉਚਾਰਨ ਮਾਤ੍ਰ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਯਾ ਯਾਦ ਦਾ ਅਭਜਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਯਾਦ' ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਸਾਡਾ 'ਨਾਮ ਜਪਣਾ'

'ਯਾਦ ਕਰਨਾਂ' ਹੈ, ਯਾਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੁਭਾਸ਼ੀਆ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਵਲਵਲੇ-ਜੋ ਕਦੇ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਦੇ ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੇ, ਕਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਦੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੀ ਲੀਨਤਾ ਵਾਲੇ-ਸਾਈਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਾਈਂ ਦਰੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਐਉਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਈਂ ਵੱਲੋਂ ਜਦੋਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਿਮਰ੍ਣ ਵਿਚ ਹੀ ਬਰਕਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰਸ ਪੈਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ 'ਰਸ ਆਵੇਸ਼' ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਡੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮੋਟੀ ਬੋਲੀ ਦਾ 'ਨਾਮ ਸਿਮਰ੍ਣ' ਦਾ ਅਰਥ: ਪ੍ਰੇਮ-ਹੈ ਇਹੋ ਨਾਮ ਸਾਈਂ ਸ਼ਰਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਈਂ ਦੀ ਮਿਹਰ-ਰਸ ਆਵੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ-ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਦਲਾਲ ਬੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਖ਼੍ਰੀਦਾਰ ਵਿਚ ਸੌਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਰੂਪਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹ ਹੈ ਜੀਵ ਖ਼ਰੀਦਾਰ ਹੈ। ਸੌਦਾ (ਅਪਵਰਗ) ਮੁਕਤੀ ਯਾ ਪਰਮ ਪਦ ਹੈ, ਜਗਜਾਸੂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਾਸ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਸ ਨਾਲ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਭੇਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਨਾਮ ਦਲਾਲ ਲੱਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਉਤੇ 'ਪ੍ਰੇਮ' ਦੀ ਪੇਉਂਦ-ਨਾਮ-ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ*, ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਰਾਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਜਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੌਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਲੈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ-'ਕਲ ਮੈ ਮੁਕਤਿ ਨਾਮ ਤੇ ਪਾਵਤ'। ਬਿਲਾ: ਮ: ੯

ਇਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗੁਸਾਈਂ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ-

ਅਗੁਨ ਸਗੁਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸੁ ਸਾਖੀ। ਉਭਯ ਪ੍ਰਬੋਧਕ ਚਤੁਰ ਦੁਭਾਖੀ।

ਭਵ ਬੰਧਨੁ ਕੇ ਆਮ ਕੋ ਆਖਯ ਭੇਖਜੁ ਚਾਰੁ।
ਭ੍ਰਮ ਤਮ ਕੋ ਸਮ ਭਾਨੁ ਕੇ ਦੇਤਿ ਸਪਦ ਉਰ ਟਾਰਿ ॥ ੭੫ ॥

ਭਵ ਬੰਧਨੁ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਓਹ ਧੰਧੇ, ਓਹ ਖਿੱਚਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਵਲ ਲੱਗਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਤੇ ਅਵਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦੇਂਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਉਮੈਂ ਹੈ।

ਆਮ ਬੀਮਾਰੀ, ਰੋਗ।

ਆਖਯ ਅਕਸ਼ਯ ਜੋ ਖੈ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।

ਭੇਖਜੁ ਚਾਰੁ-ਭੇਖਜੁ ਦਵਾਈ, ਦਾਰੂ। ਚਾਰੁ ਸੁੰਦਰ। } ਸੁਹਣੀ ਦਵਾਈ।

(ਅ) ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦਵਾਈ। ਔਸ਼ਧੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਚਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ:-

(੧) ਧਾਤਾਂ ਤੋਂ ਬਨਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਜੈਸੇ:- ਫਟਕੜੀ, ਕੁਸ਼ਤਾ, ਫੌਲਾਦ।

(੨) ਜੜੀ ਬੂਟੀ, ਬਨਸਪਤੀ ਤੋਂ, ਜੈਸੇ:- ਮੁਲੱਠੀ।

(੩) ਜੋ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੇ, ਜੈਸੇ:- ਕਸਤੂਰੀ।

(੪) ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਯਾ ਦੋਹੁੰ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੇ।

ਅਤ੍ਰੀਫਲ ਆਦਿ ਮਿਸ੍ਰਤ ਦਵਾਈਆਂ।

ਤਾਸੀਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੇ ਬੀ ਦਵਾਈਆਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ:-

੧. ਸ਼ੋਧਨ-ਜੋ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਨਿਰੋਗ ਕਰਨ, ਜੈਸੇ:- ਜੁਲਾਬ, ਫਸਦ ਆਦਿ।

---

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ-
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਕੋਇ ਨ ਪਾਵੈ ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਬੇਬਾਣੈ। ਗਉ: ਮ: ੧

੨. ਸ਼ਮਨ-ਸਰੀਰਕ ਖੇਚਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਠੰਢ ਪਾਵਨ, ਜੈਸੇ:- ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਅਫੀਮ।
੩. ਆਕਰਖਣ-ਜੋ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੋਧਨ ਵਾਂਙੂ ਕੱਢੇ ਬਿਨਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਵੱਲ ਕਰਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਘਨ (ਫਾਕਾ)।
੪. ਪੋਸ਼ਟਕ-ਜੋ ਖੀਣ ਧਾਤੂਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਕੇ ਤਾਕਤ ਭਰਨ, ਸ੍ਵਸਥ ਕਰਨ। ਫੌਲਾਦ ਆਦਿ।

ਤਮ ਹਨੇਰਾ, ਭ੍ਰਮ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ; ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਜੜ੍ਹਤਾ। ਭਾਨੁ ਸੂਰਜ। ਸਪਦ ਸ਼ੀਘ੍ਰ, ਛੇਤੀ। ਉਰ ਹਿਰਦਾ।

ਟਾਰਿ ਟਾਲਣਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਤੁਕ ਅਰਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਉਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਏ:-
ਭ੍ਰਮ ਤਮ ਕੋ ਭਾਨੁ ਕੇ ਸਮ ਉਰ (ਤੇ) ਸਪਦ ਟਾਰ ਦੇਤਿ।

ਅਰਥ: (ਜੀਵ ਦੇ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ (ਵਿਚ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਹੋਣ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ (ਹਉਮੈਂ) ਲਈ (ਏਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਅੱਖਰ) ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰ (ਯਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ) ਦਵਾਈ ਹੈ। ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ (ਏਹ ਅੱਖਰ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਛੇਤੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ! ਭਾਵ-ਭਵ ਬੰਧਨ ਹਨ ਓਹ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਜੋ ਸਾਈਂ ਵੱਲ ਲਗਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਹਉਮੈਂ। ਹਉਮੈਂ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਉਮੈਂ ਮਹਾਨ ਰੋਗ ਹੈ। ਯਥਾ:- ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ। [ਆਸਾ ਵਾਰ ਮ: ੧]। ਉਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਹੈ। ਯਥਾ:- 'ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜਿ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ' [ਆਸਾ ਵਾਰ ਮ: ੧]ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਔਖਧੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਏਹ ਹੈ:-

(੧) ਸ਼ੋਧਨ-ਮਨ ਦਾ ਇਕ ਵਿਕਾਰ ਹੈ ਮੈਲ ਪਾਪਾਂ ਵਲ ਰੁਚੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰ੍ਣ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:- 'ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਜਾਇ। '

(੨) ਸ਼ਮਨ-ਮਨ ਦਾ ਇਕ ਵਿਕਾਰ ਹੈ, ਵਿਕਸ਼ੇਪ ਖਿੰਡੇ ਰਹਿਣਾ। ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਟਿਕਾਉ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:- 'ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਹੁ ਹਰਿਕੈ ਨਾਇ ॥ ਦਹਦਿਸਿ ਧਾਵਤ ਆਵੈ ਠਾਇ ॥ ' [ਗਉ: ਸੁਖ. ਮ: ੫

(੩) ਆਕਰਖਣ-ਮਨ ਦੀ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ-ਵਿਸ਼ਜਾਸ਼ਕਤੀ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਆਸ਼ਕਤ ਹੋਣਾ। ਨਾਮ ਸਿਮਰ੍ਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦਿੰਦ੍ਰੈ-ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰਾਮ ਹੋ ਮਾਨੋਂ ਲੰਘਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:- 'ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਵਸਿ ਆਵਹਿ ਪੰਚਾ ॥ ' [ਗਉ: ਮ: ੫

(੪) ਪੋਸ਼ਟਕ-ਮਨ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਵਨ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾ ਖੜਾ ਹੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਦਾ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਨਿਤਾਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਆ ਟਿਕਦੇ ਹਨ। ਅਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਖੜੋਨਾ ਤੇ ਸਾਈਂ ਮੇਲ ਵਿਚ ਲਗਾਉ ਅਰਥਾਤ 'ਕਮਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:- 'ਖੇਮ ਸਾਂਤਿ ਰਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ॥ ਬੁਧਿ ਗਿਆਨੁ ਸਰਬ ਤਹ ਸਿਧਿ ॥ ਬਿਦਿਆ ਤਪੁ ਜੋਗੁ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਨੁ। ਗਿਆਨੁ ਸ੍ਰੇਸਟ ਊਤਮ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ ਸਭ ਕੈ ਮਧਿ ਸਗਲ ਤੇ ਉਦਾਸ ॥ ਸੁੰਦਰੁ ਚਤੁਰੁ ਤਤ ਕਾ ਬੇਤਾ ॥ ਸਮਦਰਸੀ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥ ਇਹ ਫਲ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਮੁਖਿ ਭਨੇ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਚਨ ਮਨਿ ਸੁਨੇ ॥ ੬ ॥ '
[ਗਉ: ਸੁਖ: ਮ: ੫

ਚੌਪਈ: ਜੇ ਭਵ ਸਾਵਜ ਕਰਹਿਂ ਅਤੰਕਾ। ਨਾਮੁ ਕੇਹਰੀ ਤਕਹਿਂ ਸੁ ਅੰਕਾ।

ਜੇ ਨਰ ਗ੍ਰਸੇ ਕਲੂਖ ਅਹੇਸ਼ਾ*। ਜਾਹਿਂ ਸ਼ਰਨ ਸੋ ਨਾਮ ਖਗੇਸ਼ਾ ॥ ੨੬ ॥

ਸਾਵਜ ਸਾਮਜ-ਹਾਥੀ।

ਸਾਵਕ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਬੱਚਾ।

ਕਰਹਿਂ ਅਤੰਕਾ ਡਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਡਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਕੇਹਰੀ ਸ਼ੇਰ। ਹਿੰਦੀ, ਕੇਹਰੀ। ਪੰਜਾਬੀ, ਕੇਹਰ। ਸੰਸ:, ਕੇਸਰੀ]ਸ਼ੇਰ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਦਾ ਹੈ।

ਅੰਕ ਗੋਦ, ਮੁਰਾਦ ਸ਼ਰਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਤਕਹਿਂ ਸੁ ਅੰਕਾ ਓਹ ਸ਼ਰਣ ਤੱਕਣ, ਭਾਵ ਓਹ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ।

ਕਲੂਖ ਦੋਖ, ਪਾਪ।

ਅਹੇਸ਼ਾ । ਅਹਿ+ਈਸ਼ ਅਹੀਸ਼] ਅਹੀਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਰਥ ਢੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰੀਤੀ ਮੂਜਬ ਅਹਿ+ਈਸ਼ ਅਹੀਸ਼ ਬਨਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਹੇਸ਼-ਬਣਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਹੇਸ਼ ਠੀਕ ਸਮਝ ਲਈਏ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਨਾਗ ਕਰ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਸਕਿ ਆਦਿ ਨਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬੀ 'ਅਹਿਪਤ' ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਏਹ ਨਾਗ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਅੱਠ ਲਿਖੇ ਹਨ:- ਅਨੰਤ, ਵਾਸੁਕਿ, ਪਦਮ, ਮਹਾਂਪਦਮ, ਤਕਸ਼ਕ, ਕੁਲੀਰ, ਕਰੋਟਕ, ਸ਼ੰਖ।

ਖਗੇਸ਼ ਖਗ ਪੰਛੀ।

ਈਸ਼ ਈਸ਼੍ਵਰ। ਖਗੇਸ਼ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਗਰੁੜ।

ਗਰੁੜ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਜੋ ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਹਾਥੀ (ਤੋਂ) ਡਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਓਹ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ) ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ। ਜੋ ਪੁਰਖ ਪਾਪ (ਰੂਪੀ) ਨਾਗ ਨੇ ਗ੍ਰਸ ਲਏ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਓਹ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ) ਗਰੁੜ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਜਾ ਪੈਣ।

ਭਵ ਸਾਗਰ ਮਹਿਂ ਖਾਤਿ ਜਿ ਗੋਤੂ।
ਗਹੈਂ ਕਿਉਂ ਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਜਿ ਪੋਤੂ।
ਸਿਮਰਨ ਮਹਿਂ ਕਿਛੁ ਖਰਚ ਨ ਖੇਦਾ।
ਹੈ ਸੁਖੇਨ ਸੁਖਦਾਨ ਅਛੇਦਾ ॥ ੨੭ ॥

ਗੋਤੂ ਗੋਤੇ। ਗਹੈਂ ਪਕੜਦੇ। ਪੋਤੂ ਪੋਤ-ਜਹਾਜ਼

ਸੁਖਦਾਨ ਸੁਖ ਦਾ ਦਾਤਾ।

ਅਛੇਦਾ ਅਛੇਦ੍ਯ-ਜੋ ਛੇਦਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਕੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਟੱਲ। ਜੋ ਮਰਕੇ ਬੀ ਨਾ ਟੁੱਟੇ, ਏਥੇ ਬੀ ਰਹੇ ਤੇ ਅਗੇ ਬੀ ਨਾਲ ਜਾਵੇ। ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ: ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜੋ (ਨਰ) ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੁ) ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ (ਦਾ ਆਸ੍ਰਾ) ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਫੜ ਲੈਂਦੇ? (ਨਾਮ) ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ (ਨਾ ਤਾਂ) ਕੁਛ ਖਰਚ (ਹੈ ਤੇ) ਨਾ ਖੇਚਲ, (ਨਾਮ ਜਪਣਾ) ਸੌਖਾ (ਕੰਮ) ਹੈ (ਤੇ) ਅਛੇਦ ਸੁਖ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਭਾਵ-ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਰੂਪਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹੋ ਕਿ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਤ੍ਰਾਣ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਖਰਚ ਤੇ ਖੇਦ ਰਹਿਤ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ:-

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜੇ ਨਰ ਗ੍ਰਾਸੇ ਕਲੁਖ ਅਹੇਸ਼ਾ-ਬੀ ਹੈ।

੧. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮੁ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰੀ ਧਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪੁਰਖ ਵੀ ਜਪ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧ੍ਵਨੀ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਯੱਗਜ, ਦਾਨ, ਤੀਰਥ ਆਦਿ ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਮਿਸ਼੍ਰਤ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰ੍ਣ ਵਿਚ ਮਾਯਾ ਤੇ ਧਨ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਇਸਨੂੰ ਜਪ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਇਉਂ ਅਮੁੱਲ (ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਫਲ ਵਿਚ ਇਹ ਅਮੁੱਲ (ਅਮੋਲਕ) ਹੈ। ਜੋ ਅਮੁੱਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ 'ਅਮੁਲਾ ਸਮਾਹਿ'। ਫਿਰ ਏਹ ਨਿਰੋਲ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਹੈ।

੨. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਪ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਆਦੀ ਕਰਮ ਭਾਵੇਂ ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਸਿਮਰ੍ਣ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ) ਪਰ ਤਨ ਤਾਪਨ ਤੇ ਤਨ ਪੀੜਨ ਆਦਿ ਖੇਦ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ।

[ਇਤਿ ਮੰਗਲ]

ਸੂਚਨਾ-ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਮੰਗਲ ਕਥਨ ਦਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:-

ਦੋਹਰਾ: ਸੁੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਕਥਾ ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ ਸੁਖਕੰਦ।
ਬਰਨਨ ਤਿਸਕੋ ਅਬ ਕਰੋਂ ਹੋਵਹਿਂ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦ। ੭੮।

ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ ਗੁਣ ਮੰਦਿਰ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ। (ਅ) ਗੁਣ+ਮੰਦਰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ। ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਰਬਤ।

ਸੁਖ ਕੰਦ ਸੁਖ ਰੂਪੀ ਫਲ, ਸੁਖ ਫਲ।

ਕੰਦ ਅਸਲ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਜੋ ਮੁਲਾਇਮ ਤੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੈਨ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਰ ਖਾਣ ਵਿਚ ਮਾਨੋ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਫਲਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਫਲ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹਨ। (ਅ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਬੱਦਲ, ਭਾਵ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ।

ਅਰਥ: ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੁਹਣੇ ਸਤਿਗੁਰ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਕਥਾ (ਜੋ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਕੰਦ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, (ਮੇਰੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ) ਵਿਘਨ ਮੂਲੋਂ ਕੱਟੇ ਜਾਣ।

ਸੂਚਨਾ-ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਖਾਕਾ ਮਾਨੋਂ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ:-

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁ* ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਇਹ ਆਦਿ।
ਅੰਗਦ ਬਾਲੇ ਕੋ ਮਿਲਨ, ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਬਾਦ ॥ ੭੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਨਮੁ ਸੁਹਾਵਾ। ਸ਼ਿਸ਼ ਲੀਲਾ ਬਹੁ ਨਰਨ ਦਿਖਾਵਾ ॥
ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਕਿਯ+ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ। ਤਿਹ ਤਜਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਲੋਕੇ ਨਾਨਾ ॥ ੮੦ ॥
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ। ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਬਸੇ ਪੁਨ ਆਈ।
ਸਿੱਖੀ ਪਰਖੀ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਜਬ। ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਤਖਤ ਦਿਯੋ ਤਬ। ੮੧।
ਅਸ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੋਂ ਗ੍ਰੰਥੂ। ਸੁਨਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਗੁਰ ਕੇ ਪੰਥੂ।

---

*ਕਈਆਂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਸੁ-ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ-ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼-ਪਾਠ ਹੈ।

+ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕੀਯ-ਤੇ-ਕਿਓ-ਬੀ ਹਨ।

ਸੰਬਾਦ {ਸੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਬਾਦ (ਵਦ੍-ਬੋਲਨਾ) ਬਚਨ} ਗਲ ਬਾਤ। ਬਾਤ ਚੀਤ।

ਸੁਹਾਵਾ ਸੁੰਦਰ।

ਸ਼ਿਸ਼ੁ ਲੀਲਾ ਬਾਲਕ ਪਨੇ ਦੀ ਲੀਲਾ। ਬਚਪਨ ਦੇ ਕੌਤਕ। ਬਾਲ ਚੋਜ।

ਨਰਨ ਨਰਾਂ ਨੂੰ। ਬਿਲੋਕੇ ਦੇਖੇ। ਨਾਨਾ ਬਹੁਤੇ।

ਪੁਨ ਫੇਰ। ਅਸ ਐਸੀ।

ਗ੍ਰੰਥੁ ਗ੍ਰੰਥਨ ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਤਰਤੀਬ ਦੇਣੀ। ਗੁੰਥਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਪੋਥੀ। ਕਰਹੋਂ ਗ੍ਰੰਥੁ ਗੁੰਥਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਾਂਗਾ।

(ਅ) ਕਿਤੇ ਪਾਠ ਹੈ 'ਕਹੋਂ ਗਰੰਥੁ', ਇਸ ਦਾ ਬੀ ਅਰਥ ਹੋਊ ਗਰੰਥ ਯਾ ਪੋਥੀ ਰਚਾਂਗਾ।

ਪੰਥੁ ਪੰਥ ਵਾਲੇ, ਮੁਰਾਦ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਇਸ ਪੋਥੀ ਅਰਥਾਤ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰ) ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਕਥਾ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ (ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ) ਬਾਲੇ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਤੇ ਫਿਰ (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪਰ ਪਰਸਪਰ) ਬਾਤਚੀਤ (ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇਗਾ)।

ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਅਵਤਾਰ (ਲੈਣ ਦੀ, ਫੇਰ) ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ (ਜੋ) ਬਹੁਤੇ ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ, (ਫੇਰ) ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਕਰਨ ਦੀ, (ਫੇਰ) ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੇਖਣ (ਦੀ) ਕਥਾ ਕਹਾਂਗਾ।

(ਫੇਰ) ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤ (ਜਿਵੇਂ) ਚਲਾਈ, ਫਿਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆ ਕੇ (ਜਿਵੇਂ) ਵੱਸੇ, (ਫੇਰ) ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ (ਜਿਵੇਂ) ਪਰਖੀ (ਤੇ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਤਦੋਂ (ਜਿਵੇਂ) ਤਖ਼ਤ ਦਿੱਤਾ (ਸਭਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ) ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਜੱਸ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਾਂਗਾ (ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਥ (ਤੇ ਟੁਰਨ) ਵਾਲੇ ਸੁਖ ਪਾਉਣਗੇ।

ਸੂਚਨਾ-ਹੁਣ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਨਦੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਸਰਿਤਾ ਜਿਵ ਬਰਨੀ।
ਮੰਗਲ ਕਰਨਿ ਅਮੰਗਲ ਹਰਨੀ ॥ ੯੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਭਵ ਬੰਧਨੁ ਬ੍ਰਿਖ ਕੇ ਸਹਿਤ ਭਰਮ ਬਿਮੁਖਤਾ* ਕੂਲ।
ਕਹਿਨ ਸੁਨਨਿ ਪਰਵਾਹਿ ਤਿਹ ਢਾਹਿ ਉਖਾਰਹਿ ਮੂਲ ॥ ੯੩ ॥

ਸਰਿਤਾ ਨਦੀ। ਬਰਨੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਮੰਗਲ ਅ+ਮੰਗਲ ਜੋ ਮੰਗਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦੁਖ, ਵਿਘਨ ਆਦਿ।

ਹਰਨੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਭਵ ਬੰਧਨ ਬ੍ਰਿਖ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੀਜ ਹੈ ਹਉਮੈਂ ਤੇ ਅੰਕੁਰ ਹੈ ਮਮਤਾ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਅਧਜਾ: ੫੫ ਅੰਕ ੧] ਬਿਮੁਖਤਾ ਬੇਮੁਖਤਾਈ।

ਭਰਮ ਸੰਸਾ। ਕੂਲ ਕਿਨਾਰਾ, ਕੰਢਾ।

ਪਰਵਾਹਿ ਨਦੀ ਦਾ ਵੇਗ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਜਲ।

(ਅ) ਕਥਾ, ਵਾਰਤਾ; ਵਜਾਖਜਾਨ ਆਦਿ ਜਦ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਕਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ ਪਰਵਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਭਰਮ ਬੇਮੁਖਤਾ-ਬੀ ਹੈ।

ਮੂਲ ਜੜ੍ਹਾਂ। ਭਾਵ, ਹਉਮੈਂ।
ਅਰਥ: ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੀ) ਕੀਰਤੀ (ਜੋ ਮੈਂ) ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ (ਹੈ) ਨਦੀ ਵਾਂਙੂ ਹੈ, (ਜੋ) ਮੰਗਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਅਮੰਗਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
ਭਰਮ ਤੇ ਬੇਮੁਖਤਾਈ (ਰੂਪੀ ਦੋ) ਕਿਨਾਰੇ (ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਬ੍ਰਿੱਛ (ਉਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਸੁੱਕੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤੀ) ਦੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ (ਚਲ ਪਵੇ ਤਾਂ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਦੋਹਾਂ) ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਢਾਹ ਘੱਤੇਗਾ, (ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ) ਜੜੋਂ ਪੁਟ ਸੱਟੇਗਾ।

ਚੌਪਈ: ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮੱਜਨ ਹੈ ਜੋਗੂ। ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਭੋਗੂ।
ਨਿੰਦਕ ਜੌਨ ਅਸੂਯਾ ਸਹਿਤੂ। ਤਿਨ ਕੇ ਯੋਗ ਨ ਇਹੁ ਦੁਖ ਦਹਿਤੂ। ੮੪।

ਮੱਜਨ ਇਸ਼ਨਾਨ।
ਅਸੂਯਾ ਈਰਖਾ, ਸਾੜਾ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਦੇਖ ਕੇ ਜਲਨਾ।
'ਜੌਨ ਅਸੂਯਾ ਸਹਿਤੂ' ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਕ ਤਾਂ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੇ, ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਪਦ 'ਤਿਨਕੇ' ਹੈ, ਤਿਨਕੇ ਬਹੁ ਬਚਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਨਿੰਦਕ ਤੇ ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਦੋਹਾਂ ਵਾਸਤੇ-ਤਿਨਕੇ-ਪਦ ਆਯਾ ਹੈ।
ਦਹਿਤੂ ਸਾੜ। ਦੁਖ ਦਹਿਤੂ ਸਾੜੇ ਦਾ ਦੁਖ। ਅਥਵਾ ਦੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਿਰਹਨੀ ਨੂੰ ਚੰਦ ਤੱਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।
(ਅ) ਨਦੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
ਅਰਥ: (ਇਹ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ) ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿੱਖੀ (ਇਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ) ਸੁਖ ਤੇ ਆਨੰਦ ਭੋਗਦੀ ਹੈ, (ਪਰੰਤੂ) ਨਿੰਦਕ (ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਕੋਈ) ਈਰਖਾ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਹ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ (ਨਦੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਇਸ਼ਨਾਨ) ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ੍ਰੁਤ ਦਰ ਸੋਂ ਚਲਿ ਕੈ ਸੁ ਪ੍ਰਵਾਹੂ।
ਉਰ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਇਸਥਿਤ ਆਹੂ।
ਤੱਬ ਮਤਿ ਸੁਕਤਾ ਤਿਹ ਪਰ ਤਰਿਹੀ।
ਪ੍ਰੇਮ ਬੂੰਦ ਕੀ ਲਾਲਸ ਕਰਿਹੀ ॥ ੮੫ ॥

ਸ੍ਰੁਤ ਦਰ ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਦ੍ਵਾੜ। ਸੰਸ:, ਦਰ ਦ੍ਵਾੜ] ਇੱਥੇ ਦਰ ਦਾ ਅਰਥ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਨਦੀਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਥਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੀਆਂ। ਕੰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਬੀ ਦ੍ਵਾੜ ਵਰਗੀ ਹੈ।
ਸ੍ਰੁਤ ਦਰ ਸੋਂ ਚਲਿ ਕੈ ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਦ੍ਵਾੜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ।
ਸੁ ਉਹ। ਉਰ ਸਾਗਰ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ।
ਇਸਥਿਤਿ ਆਹੂ ਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਮਤਿ ਬੁੱਧੀ।
ਸੁਕਤਾ ਸ਼ੁਕ੍ਰਿ-ਸਿੱਪ, ਸਿੱਪੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਮੋਤੀ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਦ੍ਵਾੜ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਉਹ (ਕੀਰਤੀ ਦਾ) ਪ੍ਰਵਾਹ ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ (ਜਾ ਕੇ) ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਬੁੱਧੀ (ਰੂਪੀ) ਸਿੱਪੀ ਉਸ (ਟਿਕੇ ਪਾਣੀ) ਉਤੇ ਤਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬੂੰਦ ਦੀ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ) ਲਾਲਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮਤ ਵਿਚ ਉਮੰਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੂੰਦ ਨਾਲ ਤੁੱਲਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਫੇਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਬੂੰਦ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਫੇਰ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਬੁੱਧੀ ਫੇਰ ਅਮੋਲਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੂੰਦ ਜਬ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪਰਸੀ* ਤਿਹਂ ਕੋ ਆਇ।
ਹੁਇ ਅਡੋਲ ਤਬ ਬੈਸਹੀ ਨਹਿਂ ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਧਾਇ ॥ ੯੬ ॥

ਅਰਥ: (ਇਸ ਹਾਲ ਵਿਚ) ਜਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਛੁਹ ਜਾਏ ਤਦ (ਤਤਛਿਨ ਉਹ) ਅਡੋਲ ਹੋਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਫਿਰ) ਇਧਰ ਉਧਰ ਨਹੀਂ ਧਾਉਂਦੀ
(ਭਾਵ ਏਹ ਕਿ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਏਕਾਗ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)।

ਚੌਪਈ: ਸਾਕਤ ਖਰ ਨਹਿਂ ਮੱਜਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਬਿਸ਼ੈ ਠੌਰ ਦੁਰਗੰਧਹਿ ਫਿਰਹੀਂ।
ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਤਿਹ ਬਨੁ ਜਾਇ ਸੰਜੋਗੁ।
ਹੋਤਿ ਗੁੜਾਕਾ ਤਿਨ ਤਨੁ ਰੋਗੁ ॥ ੯੭ ॥

ਸਾਕਤ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜਿਨਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਮੁਖ।
[ਅ:, ਸਾਕ਼ਤ]
ਖਰ-ਖੋਤਾ। ਫਾ:, ਖ਼ਰ] ਬਿਸ਼ੈ ਠੌਰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ।
ਦੁਰਗੰਧਹਿ ਦੁਰਗੰਧੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ, ਭਾਵ ਅਰੂੜੀਆਂ ਤੇ।
ਗੁੜਾਕਾ ਨੀਂਦ। ਸੰਸ:, ਗੁਡਾਕਾ]

ਅਰਥ: (ਪਰੰਤੂ) ਸਾਕਤ (ਪੁਰਖ) ਖੋਤੇ (ਸਮਾਨ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿਚ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, (ਓਹ ਜਿਵੇਂ ਖੋਤਾ ਦੁਰਗੰਧੀ (ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ) ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, (ਭਲਾ ਜੇ) ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਗੁਰਕੀਰਤੀ ਸੁਣਨ ਦਾ) ਸੰਜੋਗ ਬਣ (ਹੀ) ਜਾਵੇ (ਤਦ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ (ਉਸ ਵੇਲੇ) ਨੀਂਦ ਦਾ ਰੋਗ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਜੋਗ ਬਣ ਜਾਏ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਸਾਕਤ ਲੋਗ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਹੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜਸ ਫੇਰ ਬੀ ਸੁਣਨੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੋਰਠਾ: ਸਰਿਤਾ ਤਟ ਸਤਿਸੰਗ, ਪਾਇ ਨ ਸ਼੍ਰਵਨ ਸ਼ਨਾਨ ਭਾ।
ਗੁਰ ਜਸੁ ਗੂਢਉ ਰੰਗ, ਰੰਗਜੋ ਨ ਮਨ ਦਹਦਿਸਿ ਫਿਰਜੋ ॥ ੯੮ ॥

ਸਰਿਤਾ ਨਦੀ। ਤਟ ਕਿਨਾਰਾ। ਭਾਵ, ਘਾਟ।
ਪਾਇ ਪਾਕੇ, ਅੱਪੜ ਕੇ। ਨ... ਸ਼ਨਾਨ ਭਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਫਿਰਜੋ ਮਨ ਫਿਰਿਆ, ਭਾਵ ਭਟਕਿਆ।

**ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਪਰਮੈ-ਬੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸੋਰਠਾ ਪਿਛਲੇ ਕਹੇ ਗੁੜ੍ਹਾਕੂਆਂ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਅੱਪੜਕੇ ਬੀ ਲਾਭ ਨਾ ਹੋਯਾ, ਸਗੋਂ ਮਨ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਿਆ।

ਪਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨਿਜ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਤੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜਸ ਨਾਲ ਉੱਜਲਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

ਅਰਥ: (ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ) ਨਦੀ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ (ਰੂਪੀ) ਘਾਟ (ਤੇ) ਅੱਪੜਕੇ (ਗੁਰੂ ਯਸ਼) ਸੁਣ ਲੈਣ (ਰੂਪੀ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ, (ਨਾ ਹੀ ਮਨ) ਗੁਰੂ ਜਸ ਦੇ (ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ) ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ (ਨਾਲ) ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ, (ਸਗੋਂ) ਮਨ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾ (ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ) ਫਿਰਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ' ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਧ੍ਯਾਇ*।

ਇਤਿ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਪੂਰਬਾਰਧ ਪਹਿਲਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ।

ਬਰਨਨੰ ਵਰਣਨ। ਪ੍ਰਥਮੋ ਧ੍ਯਾਇ ਪਹਿਲਾ ਅਧ੍ਯਾਯ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧੇ (ਹਿੱਸੇ ਦਾ) ਪਹਿਲਾ ਅਧ੍ਯਾਯ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ 'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ, ਨਾਮ ਮਹਿੰਮਾ ਵਰਣਨ' ਹੈ, ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

---

*ਲਿਖਤ ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ:-ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਪੂਰਬਾਰਧੇ, ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ ਯਾ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁਕਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ, ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਆਯੂ ਬ੍ਰਿਧੀ ਲਈ ਬੜਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਜੋ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਗ਼ਾਲਬਨ ਇਹੋ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪੂਰਬਾਰਧ ਤੇ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੋਯਾ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਦਿਨ ਮਿਥਕੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅੱਗੋਂ ਉਸੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ, ਰੁੱਤਾਂ ਤੇ ਐਨ ਪਦ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ-ਅਧ੍ਯਾਯ-ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਸਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਐਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ-ਅੰਸੂ-ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਅਧਯਾਯ ਦੂਜਾ

੨. [ਮੰਗਲ। ਪੱਤ੍ਰੀ ਲਿਆਉਣੀ, ਬਾਲੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ]

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਬਲਵੰਡ ਬਡੇ ਭੁਜਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ, ਅਖੰਡ ਅਦੰਡ ਕਰੇ ਖਲ ਖੰਡਾ।
ਰਨਮੰਡ ਉਮੰਡ ਘਮੰਡਿਤ ਚੰਡਿ, ਅਖੰਡਲ ਕੇ ਅਰਿ ਕੀਨ ਬਿਹੰਡਾ।
ਕਰ ਹੇਰਿ ਕੁਵੰਡਹ ਤੁੰਡਹ ਪੰਡੁ, ਭਗੇ ਜਸ ਮੰਡਨ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ।
ਸਿਧਿਦਾ ਨਿਧਿਦਾ ਰਿਧਿਦਾ ਬੁਧਿਦਾ
ਜੁਧ ਮੱਧ ਸਹਾਇਸਦਾ ਭਵਮੰਡਾ ॥ ੧ ॥

ਬਲਵੰਡ ਬਲਵੰਤ ਬਲਵਾਨ।
ਭੁਜਦੰਡ ਡੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਾਹਾਂ। (ਅ) ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਡੌਲੇ।
ਪ੍ਰਚੰਡ ਤੇਜ ਵਾਲੇ। ਅਖੰਡ ਅਟੁੱਟ, ਜੋ ਭੱਜ ਨ ਸੱਕਣ।
ਅਦੰਡ ਅ+ ਦੰਡ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਨਿਰਭੈ।
ਖਲ ਮੂਰਖ। ਖੰਡਾ ਖੰਡ ਦਿੱਤੇ, ਟੋਟੇ ਕਰ ਸਿੱਟੇ, ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।
ਰਣਮੰਡ ਰਣ+ਮੰਡ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਸਜੇ ਹੋਏ ਵਿਚ। ਰਣ ਤੱਤੇ ਯਾ ਰਣ ਮੱਤੇ ਵਿਚ। ਉਮੰਡ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ।
ਘਮੰਡਿਤ ਘਮੰਡ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਭਾਵ ਰਣ ਵਿਚ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਕੇ (ਮਾਰਨਾ) ਵੰਗਾਰਕੇ।
ਚੰਡ ਇੱਕ ਦੈਂਤ ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। (ਅ) ਚੰਡਿ, ਚੰਡੀ ਚੰਡਿਕਾ ਦੇਵੀ। ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ। ਸ਼ਕਤੀ।
ਅਖੰਡਲ ਆਖੰਡਲ ਇੰਦ੍ਰ*। ਅਰਿ ਵੈਰੀ।
ਬਿਹੰਡਾ । ਸੰਸ:, ਵਿਘਟਨ, ਵਿਹਨਨੰ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਬਿਹੰਡਨ] ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਸਿਟਣੇ, ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਪ੍ਰਾਜੈ ਕਰਨਾ।
ਕਰ ਹੱਥ। ਹੇਰਿ ਦੇਖਕੇ।
ਕੁਵੰਡਹ ਧਨੁਖ। ਸੰਸ: ਕੋਦੰਡ, ਹਿੰਦੀ, ਕੁਬੰਡ]
ਤੁੰਡਹ ਤੁੰਡ-ਮੂੰਹ।
ਪੰਡੁ-ਪਾਂਡੂ ਰੰਗ ਦੇ, ਪੀਲੇ, ਪਿੱਲੇ। ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਹੋਣਾ, ਭੈ ਖਾਣਾ ਹੈ।
ਮੰਡਨਭਾ ਅਸਥਾਪਨ ਹੋਇਆ, ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ।
ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਜਗਤ ਵਿਚ।
ਸਿਧਿ ਦਾ ਨਿਧਿ ਦਾ ਰਿਧਿ ਦਾ ਬੁਧਿ ਦਾ ਸਿਧਿ, ਨਿਧਿ, ਰਿਧੀ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਦਾਤਾ। ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਸਿਧੀਆਂ ਲਈ ਵੇਖੋ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ੧੭ਵੇਂ ਛੰਦ ਦੇ ਪਦਾਰਥ।
ਰਿਧਿ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ। ਕਿਸੇ ਸ਼ੁਭ ਵਸਤੂ ਦੀ ਅਮੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਪਿੱਛੇ ਜੁੱਧ ਦੇ ਗੁਣ ਗਿਣੇ ਹਨ; ਹੁਣ ਬੁੱਧਿ ਦਾਤਾ ਅਰਥਾਤ ਵਿਦਯਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਗਿਣੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਦਯਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਿਧਿ (ਕਾਮਯਾਬੀ) ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਕਹੇ ਹਨ।

---

*ਅਖੰਡਲ ਅਟੁੱਟ। ਪਰ ਏਥੇ ਮਰਾਦ ਆਖੰਡਲ ਤੋਂ ਹੈ।

ਭਵਮੰਡਾ ਭਵ। ਭਯ] ਡਰ। ਮੰਡਾ। ਮਰਦਨ ਤੋਂ] ਮਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ। (ਅ)-ਭਵ ਸਾਗਰ। ਮੰਡਾ। ਮੰਡਨੰ] ਸੰਵਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਿਦਜਾ ਆਦਿ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਭਵਮੰਡਾ ਦਾ ਅਰਥ ਜਗਤ ਰਚਨ ਵਾਲੀ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਏਥੇ ਅਪ੍ਰਸੰਗਕ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਤੇਜਵਾਨ, ਬਲਵਾਨ (ਤੇ) ਵੱਡੇ (ਹਨ) ਬਾਹਵਾਂ ਦੇ ਡੌਲੇ (ਜਿਸਦੇ ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ) ਨਾ ਖੰਡੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਭੈ ਮੂਰਖ ਖੰਡ ਸਿੱਟੇ*।

(ਉਸ) ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਰਣ ਤੱਤੇ (ਵਿਚ) ਉਮੰਡ ਕੇ ਤੇ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਜੈ ਕੀਤਾ।

(ਉਸਦੇ) ਹੱਥਾਂ (ਵਿਚ) ਧਨੁਖ ਦੇਖ ਕੇ (ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ (ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਭੈ ਖਾ ਕੇ) ਨੱਸ ਗਏ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ (ਵਿਚ ਫਿਰ ਜਿਸਦਾ) ਜਸ ਹੋਇਆ।

(ਉਹ ਹੀ ਹੈ) ਸਿੱਧੀ ਨਿੱਧੀ ਰਿੱਧੀ (ਤੇ) ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤਾ, ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ (ਅਤੇ) ਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭੂਸ਼ਿਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ।

ਭਾਵ-ਏਹ ਮੰਗਲ ਫੇਰ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਅਧਜਾਯ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੰਗਲ ਕਰ ਆਏ ਹਨ। ਏਥੇ ਕੇਵਲ ਦੂਜੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਤੇ ਇਸਤੋਂ ਅਗਲੀ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਸ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦੇਣ।

ਕਵਿ ਜੀ ਇਕ ਜੰਗਜੂ ਤੇ ਨਰ ਸੁਭਾਵ ਕੌਮ ਦੇ ਗੁਣੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦਾ ਸਹਾਯਕ, ਜਲਾਲ ਤੇ ਜਮਾਲ ਦੋਹਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਅਖ਼ੀਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਰਿਧਿ ਬੁਧਿ ਦੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਖਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਵਿਦਯਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਭੂਸ਼ਤ ਰਖਦੀ ਹੈ।

ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਟੀਕਾ ਤੇ ਭਾਵ ਪੜ੍ਹੋ।

ਦੋਹਰਾ: ਬੰਦੌਂ ਸੰਤ ਸੰਦੋਹਿ ਪਦ, ਜਿਨਤੇ ਹੋਤਿ ਉਧਾਰ।
ਜਮ ਤਮ ਸਮ ਤਿਹ ਤਰਨਿ ਸੇ, ਭ੍ਰਮ ਘਨ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰ ॥ ੨ ॥

ਸੰਦੋਹਿ-ਸੰਗਤ, ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ, ਇਕੱਠ, ਸਮਾਜ, ਸਾਰੇ, ਸਮੂਹ। ਸੰਸ:, ਸੰਦੋਹ]

ਉਧਾਰ ਕਲਜਾਣ, ਮੁਕਤੀ। ਜਮ ਯਮ। ਤਮ ਹਨੇਰਾ।

ਤਰਨਿ ਤਰਣਿ ਸੂਰਜ। (ਅ) ਤਰਣ-ਜਹਾਜ਼, ਬੇੜਾ।

ਘਨ ਬੱਦਲ। ਬਾਤ ਵਾਤ-ਹਵਾ, ਪੌਣ, ਹਨੇਰੀ।

ਅਰਥ: (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਸਮੂਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਦਾ) ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਮ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਸਮਾਨ (ਹੈ) ਉਸ (ਲਈ ਓਹ ਸੰਤ) ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ (ਹਨ ਅਤੇ) ਭ੍ਰਮ (ਰੂਪੀ) ਬੱਦਲਾਂ (ਨੂੰ ਉਡਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਹਵਾ (ਸਮਾਨ) ਸਮਝ ਲਓ।

---

*ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਢੁਕਦਾ ਹੈ:-(ਜਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ) ਵਡੇ ਬਲਵਾਨ (ਤੇ) ਤੇਜਵਾਨ ਡੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੇ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ, (ਜੋ) ਨਾ ਖੰਡੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ (ਤੇ) ਨਾ ਸੋਧੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ (ਸਨ,) ਖੰਡ ਸਿੱਟਿਆ।

ਭਾਵ-ਹਵਾ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜੋ 'ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ'[ਗਉ: ਸੁਖ: ਮ: ੫] ਦਾ ਗੁਣ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਤੋਂ ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਜਮ ਦਾ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ: ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਭਯੋ ਜਹਾਜੂ।
ਸਿੰਧੁ ਜਿ ਬਿਘਨ ਅਥਾਹਿ ਸਮਾਜੂ।
ਕਰਨਧਾਰ ਕਰਿਹੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ।
ਤਬ ਪਹੁੰਚੋਂ ਤਟਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਪਰਨਾ ॥ ੩ ॥

ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਦਾ ਅਰਥ: ਮੁਰਾਦ, ਮੁਦਆ। ਮਨੋਰਥ ਤੋਂ ਭਾਵ ਏਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਚਣ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਤੋਂ ਹੈ।

ਜਹਾਜੂ ਜਹਾਜ਼, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬੇੜਾ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਮਾਲ ਤੇ ਆਦਮੀ ਆਦਿ ਲੈ ਤਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ[ਅਰਬੀ, ਜਹਾਜ਼] ਸਿੰਧੁ ਸਮੁੰਦਰ। ਸਮਾਜੁ ਸਾਮਾਨ।

ਕਰਨਧਾਰ ਮਲਾਹ। ਸੰਸ:, ਕਰਣਧਾਰ] ਕਰਣ ਉਹ ਪੁਰਜ਼ਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਸੇਧ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਟੋਰਿਆ ਜਾਵੇ।

ਧਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਕਰੁਨਾ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਮੇਹਰ। ਸੰਸ:, ਕਰੁਣ, ਕਰੁਣਾ] ਤਟਿ ਕਿਨਾਰਾ।

ਪਰਨਾ ਆਸਰਾ। ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਣਯ]

ਅਰਥ: ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ (ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨ ਦਾ ਮਾਨੋ ਇਕ ਬੜੇ) ਸਮਾਜ (ਨਾਲ ਭਰਿਆ) ਜਹਾਜ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਘਨਾ (ਰੂਪੀ) ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। (ਜੇ) ਗੁਰੂ (ਰੂਪੀ) ਮਲਾਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ, ਤਦ (ਮੈਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਾਲ (ਪਾਰਲੇ) ਕਿਨਾਰੇ ਅੱਪੜਾਂਗਾ।

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕਠਨ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਰੂਪਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਠਿੱਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਫਰ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਘਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਸਿਆਣੇ ਮਲਾਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਉਸ ਮਲਾਹ ਦੇ, ਜੋ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਉਸ ਪੁਰਜ਼ੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਸੇਧ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਚਿਟਾਨਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅਪੜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਘਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੇ ਤਕੀਆ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪ ਪਾਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਅਰਥਾਤ ਅਪਣੇ ਛੋਹੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਨਿਰਭਰ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਪਦਾਂ ਦੀ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਰਸਤਾ ਵਧੇਰੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਹੈ 'ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਵਾਂਙੂ ਹੈ; ' ਅਰਥਾਤ ਕਠਨਤਾ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਫਰ ਵਿਚ ਵਿਘਨਾ ਦਾ ਭੈ ਹੈ।

[ਬੇਨਤੀ]

ਤੁਮਰੋ ਨਾਮ ਨਿਬਾਹਹੁ ਲਾਜਾ। ਕਰਹੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਪੂਰਨ ਸ਼ੁਭ ਕਾਜਾ।
ਤਵ ਕਰੁਨਾ ਬਿਨ ਅੱਖਰ ਏਕੂ। ਨਹਿਂ ਉਪਜਤਿ ਮੁਝ ਰਿਦੈ ਬਿਬੇਕੂ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੁ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮ, ਸੁਧਾ ਪਰਦਿ ਕਵਿਤਾ ਸੁ।
ਸਿੱਖ ਬਿੰਦਾਰਿਕ ਪੀਵਹੀਂ, ਨਿੱਤ ਹ੍ਵੈ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੫ ॥

ਨਾਮ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਮ ਦੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਉਣ ਲਗਾ ਹਾਂ।

ਨਿਬਾਹਹੁ ਲਾਜਾ ਲਾਜ ਨਿਬਾਹੋ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜੁ ਹੋਯਾ, ਇਸ ਦੀ ਲਾਜ ਪਾਲੋ।

ਸੁਭ ਕਾਜਾ 'ਸੁਭ' ਪਦ 'ਕਾਜ' ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਪੂਰਨ ਕਰੋ ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੋ ਕੇ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰੋ। ਕਰੁਨਾ ਕ੍ਰਿਪਾ।

ਬਿਬੇਕੂ ਵਿਵੇਕ-ਗਿਆਨ, ਪਛਾਣ, ਸਿਆਣ, ਨਿਰਣੈ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਨਿਰਣੈ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਸਿੱਟਾ। (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:- ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ) ਵਿਵੇਕ (ਤਾਂ ਕੀ) ਇਕ ਅੱਖਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਉਪਜ ਸਕਦਾ। (ੲ) ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਉਪਜ ਸਕਦਾ।

ਸੁਧਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਪਰਦਿ ਦਾਤਾ। ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਦ ਦਾਤਾ]

ਕਵਿਤਾਸੁ ਕਵਿਤਾ+ਸੁ ਕਵਿਤਾ ਸ਼ਾਇਰੀ, ਪਦਯ ਰਚਨਾ, ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਆਦਕਾਂ ਨੂੰ ਰਮਣੀਕ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਮਤੀ। ਸੁ ਉਹ; ਇਸ਼ਾਰਾ-ਸਮੁੰਦਰ-ਵਲ ਹੈ।

ਬਿੰਦਾਰਕ ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਕ ਦੇਵਤਾ, ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ। ਸੰਸ:, ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਕ ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਰੰਜਕ, ਉੱਤਮ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਦੇਵਤਾ]

ਸੁਮਤਿ । ਸੁ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਮਤਿ ਬੁਧੀ] ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਬੁਧੀ ਭਾਵ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀਬੁਧੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਨਾਮ (ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ, ਦਾਸ ਦੀ) ਲਾਜ ਨਿਬਾਹ ਦਿਓ, (ਮੇਰਾ ਇਹ) ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਗ੍ਰੰਥ (ਰਚਣ ਦਾ) ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿਓ। (ਮੈਨੂੰ ਇਹ) ਗਯਾਨ (ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ) ਆਪ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾ ਇਕ ਇਕ ਅੱਖਰ (ਬੀ) ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚੋਂ) ਨਹੀਂ ਉਪਜ ਸਕਦਾ। ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਉਹ (ਸਮੁੰਦਰ) ਕਵਿਤਾ (ਰੂਪੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। (ਜਿਸਨੂੰ) ਸਿੱਖ (ਰੂਪੀ) ਦੇਵਤੇ ਨਿੱਤ ਹੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਨਿਤ ਹੀ ਸੁਭ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ-ਅੱਗੋਂ ਹੁਣ ਕਥਾ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਚੌਪਈ: ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਜਗਰਾਈ[੧]। ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਦੀਨਿ ਬਡਾਈ।
ਅਪਨ ਕੀਨ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨਾ[੨]। ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਬਿਬ ਤਨ[੩] ਪਲਟਾਨ ॥ ੬ ॥
ਜਿਉ ਅਧਿਪਤਿ[੪] ਇਕ ਪੋਸ਼ਿਸ਼[੫] ਤਜਿਕੈ[੬]।
ਬੈਸਹਿ[੭] ਸਭਾ ਦੁਤਿਯ[੮] ਤਨ-ਸਜਿਕੈ[੯]।

---

[੧]ਜਗਤ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੇ।
[੨]ਚਲਾਣਾ।
[੩]ਦੂਜਾ ਸਰੀਰ।
[੪]ਰਾਜਾ।
[੫]ਪੁਸ਼ਾਕ।
[੬]ਉਤਾਰਕੇ।
[੭]ਬੈਠੇ।
[੮]ਦੂਜੀ।
[੯]ਪਹਿਨਕੇ।

ਤਿਉ ਖਡੂਰ ਮਹਿਂ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ।
ਜਿਨ ਸਿਮਰਨਿ ਕਲਿ ਕਲਮਲ[੧] ਭਾਜੇ ॥ ੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਤਖਤ ਬੈਠਿ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਕੀਨ ਖਡੂਰ ਨਿਵਾਸ।
ਨਰਨ[੨] ਉਧਾਰਨ ਕਾਰਨੇ ਕਰਤਿ ਸੁ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੮ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਇਕ ਬਾਸੁਰ[੩] ਆਸਨ ਡਾਸਿ[੪] ਅਸੀਨ,[੫]
ਸੁ ਧਯਾਨ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਹੋਏ।
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪਦਪੰਕਜ[੬] ਲੀਨ
ਨਿਰੰਤਰ[੭] ਹੀ ਮੁਦ[੮] ਲੋਚਨ ਕੋਏ।[੯]
ਪੁਨ ਯੌਂ ਉਪਜੀ ਉਰ[੧੦] ਬੀਚ ਬਿਚਾਰ
-ਸੁ ਕਿੰਕਰ[੧੧] ਕੇ ਭ੍ਰਮ ਜਾਸ[੧੨] ਬਿਗੋਏ[੧੩]।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋ
ਜਿਨ* ਭੇਦ[੧੪] ਨ ਮੱਧ ਤਰੰਗਹ[੧੫] ਤੋਏ[੧੬]- ॥ ੯ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਿਤੈਂ[੧੭] ਨਿਤ ਹੀ
-ਭਵ[੧੮] ਮੈਂ ਭਵ[੧੯] ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਬਿਧਿ[੨੦] ਲੀਨੋ?।
ਪੁਨ ਬਾਲ ਜੁਵਾ ਕੇ[੧] ਬਿਲਾਸ[੨] ਜੇਊ

---

[੧]ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ।
[੨]ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ।
[੩]ਦਿਨ।
[੪]ਡਾਹਕੇ।
[੫]ਬੈਠੇ।
[੬]ਚਰਣ ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ।
[੭]ਇਕਰਸ।
[੮]ਬੰਦ (ਅ) ਖਿੜੇ।
[੯]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਏ।
[੧੦]ਦਿਲ।
[੧੧]ਦਾਸਾਂ ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ।
[੧੨]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ) ਨੇ।
[੧੩]ਭ੍ਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤੇ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜਿਮ।
[੧੪]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜੀਕੂੰ ਜਲ ਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ।
[੧੫]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜੀਕੂੰ ਜਲ ਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ।
[੧੬]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜੀਕੂੰ ਜਲ ਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ।
[੧੭]ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ (ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[੧੮]ਸੰਸਾਰ।
[੧੯]ਜਨਮ।
[੨੦]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਇਤਿਹਾਸ ਕਹੈ ਸਿਖ ਕੌਨ ਪ੍ਰਬੀਨੋ[੩]?।
ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ[੪] ਕੋ ਰਟਨੋ[੫]
ਕਟਨੋ ਕੁਟਿਲੈਂ[੬] ਬਡ ਦੰਭ[੭] ਜੁ ਕੀਨੋ।
ਚਿਤ ਚਿੰਤਤਿ ਦੇਤਿ ਅਚਿੰਤਤਤਾ
ਜੋਊ ਬੈਸ ਇਕੰਤ ਗੁਰੂ ਰਸ ਭੀਨੋ- ॥ ੧੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਰ ਸਰਬੱਗ[੮] ਉਰ, ਡਰ[੯] ਹਰਿ[੧੦] ਅਰੁ ਜੁਰ ਤੀਨ[੧੧]।
ਪਢਹਿ ਸੁਨਹਿ ਸਿਖ ਹੋਇ ਗਤਿ,[੧੨] ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨ ॥ ੧੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਉਤ[੧੩] ਬਾਲੇ ਸੰਧੁ ਸੁ ਵਿਚਾਰਾ।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰਾ।
ਨਿਜ[੧੪] ਅਸਥਾਨ ਸੁ ਕੌਨ ਬਿਠਾਯੋ?।
ਤਿਸ ਦਰਸਨ ਜਿਯਰਾ[੧੫] ਲਲਚਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥
ਬਹੁ ਨਰ ਮਹਿਂ ਬੋਲਜੋ ਇਮ ਬਾਲਾ ॥
ਇਕ ਸਿਖ[੧੬] ਬਚ[੧੭] ਭਾਖਜੋ[੧੮] ਤਿਹ ਕਾਲਾ[੧੯]।
ਤਿਹਣ ਗੋਤ ਅੰਗਦ ਤਿਹ ਨਾਮੂ।
ਗੁਰਤ ਉਚਿਤ[੨੦] ਭਯੋ ਅਭਿਰਾਮੂ[੨੧] ॥ ੧੩ ॥

---

[੧]ਜੁਆਨੀ ਦੇ।
[੨]ਕੌਤਕ ਬਚਨ, ਆਦਿ ਹਾਲ।
[੩]ਚਤੁਰ।
[੪]ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ।
[੫]ਫਿਰਨਾ।
[੬]ਪਾਪ।
[੭]ਪਖੰਡ।
[੮]ਅੰਤਰਜਾਮੀ
[੯]ਦਿਲ ਦਾ ਡਰ।
[੧੦]ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[੧੧]ਅਤੇ ਤਿੰਨੇ ਤਾਪ।
[੧੨]ਮੁਕਤ।
[੧੩]ਉਧਰ।
[੧੪]ਆਪਣੇ।
[੧੫]ਦਿਲ।
[੧੬]ਸਿਖ ਨੇ।
[੧੭]ਬਚਨ।
[੧੮]ਆਖਿਆ।
[੧੯]ਉਸਵਕਤ।
[੨੦]ਲਾਇਕ।
[੨੧]ਸੁੰਦਰ।

ਕਬਿੱਤ: ਸ੍ਰੁਤ[1] ਸੁਨਿ ਬਾਲੇ ਬਾਤ, ਭਯੋ ਪੁਲਕਾਤ ਗਾਤ,[2]
ਅੰਗ ਨ ਸਮਾਤਿ ਚਲ੍ਯੋ ਤਹਾ ਤਬ ਧਾਇਕੈ[3]।
ਕਾਤਿਕ ਦਿਵਸ[4] ਪੁੰਨ੍ਯੋ, ਆਇ ਸੁ ਦਿਦਾਰ ਕੀਨੋ
ਕਰੀ[5] ਕਰ[6] ਬੰਦ[7] ਅਭਿਬੰਦ[8] ਸੀਸ[9] ਨਾਇਕੈ[10]।
ਦੇਖਤਿ ਮਗਨ ਭਯੋ ਆਵਨ ਸਫਲ ਕਿਯੋ
ਬੈਠ੍ਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨ ਗੁਰ ਆਇਸੁ[11] ਕੋ ਪਾਇਕੈ।
'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਕੋ ਉਚਾਰਿਕੈ[12] ਬੂਝਤਿ[13] ਪੁਨ[14]
'ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ[15] ਆਏ ਤੁਮ ਦੀਜੀਏ ਸੁਨਾਇਕੈ?' ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਥਾਸ਼ਕਤ ਜੋ ਭੇਟ ਥੀ ਆਗੈ ਧਰੀ ਬਨਾਇ[16]।
ਪੁਨ ਬਾਲਾ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ਬਿਨੈ ਬਚਨ ਮਹਿੰ ਪਾਇ ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!
ਸੰਧੂ ਗੋਤ ਨਾਮ ਮੁਹਿ ਬਾਲਾ।
ਰਾਇ ਭੋਇ ਤਲਵੰਡੀ ਜੋਊ।
ਵਤਨ ਜਨਮ ਹਮਰਾ ਹੈ ਸੋਊ ॥ ੧੬ ॥
ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਭੂਰੀ[17]।
ਯਾਤੇ ਹੌਂ ਚਲ ਆਇ ਹਦੂਰੀ[18]।
ਅਜਰ ਜਰਨ[1] ਉਰ[2] ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ।

---

[1]ਕੰਨੀਂ।
[2]ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਸਰੀਰ ਦੇ।
[3]ਦੌੜਕੇ।
[4]ਦਿਨ।
[5]ਕੀਤੀ।
[6]ਹੱਥ।
[7]ਜੋੜਕੇ।
[8]ਨਮਸਕਾਰ।
[9]ਸਿਰ।
[10]ਨਿਵਾਕੇ।
[11]ਆਗਜਾ।
[12](ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ) ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਉਚਾਰਕੇ।
[13]ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ।
[14]ਫਿਰ।
[15]ਕਿਧਰੋਂ।
[16](ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੇ)।
[17]ਬਹੁਤੀ।
[18]ਹਜੂਰੀ ਵਿਚ।

ਸੁਨੀ ਆਪ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥
ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ 'ਤੁਮ ਗੁਰ ਕੋ ਹੈ?।
ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨ ਨਿਜ ਮਤਿ[੩] ਜੋ ਹੈ।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸ਼ੁਭ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ।
ਬਿਸ਼ਿਯਨ[੪] ਬਾਊ ਸਪਰਸ ਨ ਕਾਊ' ॥ ੧੮ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ[੫] ਬੋਲਜੋ ਬਚ ਬਾਲਾ।
'ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੋ[੬] ਗਜਾਤ[੭] ਬਿਸਾਲਾ[੮]।
ਤਦਪਿ[੯] ਜੁ ਤੁਮ ਪੂਛਨ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਸੁਨਹੁ ਆਪ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਧਾਰੀ' ॥ ੧੯ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਮ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ।
ਕਲਿ ਕਲਮਲ ਰੁਜ[੧੦] ਪਦ[੧੧] ਰਜ[੧੨] ਚੂਰਨ[੧੩]।
ਦੰਭ[੧੪] ਮਤੰਗਹਿ[੧੫] ਕੋ[੧੬] ਸਰਿ[੧੭] ਕੇਸਰਿ[੧੮]।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕ੍ਰਿਖਿ[੧੯] ਜਗਤ ਸੁ ਜਲਧਰ[੨੦] ॥ ੨੦ ॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬਚਨ ਉਚਾਰਜੋ।
'ਤੁਮ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਜੋ[੨੧]।

---

[੧]ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰਨ ਵਾਲੇ।
[੨]ਦਿਲ।
[੩]ਸਿੱਧਾਂਤ।
[੪]ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ।
[੫]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
[੬]ਆਪਨੂੰ।
[੭]ਖਬਰ।
[੮]ਬਹੁਤੀ।
[੯]ਤਾਂ ਭੀ।
[੧੦]ਰੋਗ।
[੧੧]ਚਰਣ
[੧੨]ਧੂੜੀ।
[੧੩]ਨਾਸ਼ ਕਾਰਕ।
[੧੪]ਪਖੰਡ ਰੂਪੀ।
[੧੫]ਹਾਥੀ।
[੧੬]ਨੂੰ।
[੧੭]ਬਰਾਬਰ।
[੧੮]ਸ਼ੇਰ ਦੇ।
[੧੯]ਖੇਤੀ।
[੨੦]ਬੱਦਲ।
[੨੧]ਵੇਖਿਆ।

ਕਬ ਕੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਮਨ ਮਾਨੀ?।
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ' ॥ ੨੧ ॥
ਬਾਲਾ ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਦਯਾਲਾ।
ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗਿ ਰਹਯੋ ਚਿਰਕਾਲਾ।
ਤੀਨ ਬਰਖ ਤਨ ਬੈਸ ਵਡੇਰੀ।
ਬਾਲ[੧] ਤਰੁਨ[੨] ਬਯ[੩] ਬਿਤੀ[੪] ਬਤੇਰੀ ॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਦਹਦਿਸ਼ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇਓ, ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕੋ ਦੇਖਿ।
ਨਿਕਟ ਰਹਿਤ ਤਿਨ ਚਰਨ ਹਮ, ਤਾਰਯੋ ਜਗਤ ਬਿਸੇਖ[੫] ॥ ੨੩ ॥
ਦਯਾਐਨ[੬] ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਏ, ਦੈਨ ਭਗਤਿ ਨਿਜ ਦਾਸ।
ਉਠ ਕਰਿ ਭੁਜ ਭਰਿ[੭] ਗਰ[੮] ਮਿਲੇ
ਉਰ ਧਰਿ ਪਰਮ[੯] ਹੁਲਾਸ ॥ ੨੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਹੁਰ[੧੦] ਬਿਲੋਚਨ[੧੧] ਮੁਚਾ[੧੨] ਬਿਰਾਗਾ[੧੩]।
ਕਰਿ ਉਰ[੧੪] ਚਰਨਨ ਬਰ[੧੫] ਅਨੁਰਾਗਾ[੧੬]।
ਧੀਰ ਨ ਧਰਹਿਂ ਅਧਿਕ[੧੭] ਧਰ[੧੮] ਆਂਸੂ[੧੯]।
ਪਰਤਿ[੨੦], ਪ੍ਰੀਤ* ਕੀ ਭਗਤਿ[੧] ਉਲਾਸੂ[੨] ॥ ੨੫ ॥

---

[੧]ਬਾਲਪਨ।
[੨]ਜਵਾਨੀ।
[੩]ਉਮਰ।
[੪]ਗੁਜਰੀ।
[੫]ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ।
[੬]ਦਯਾ ਦਾ ਘਰ।
[੭]ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ।
[੮]ਗਲ।
[੯]ਬਹੁਤ।
[੧੦]ਫੇਰ।
[੧੧]ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ।
[੧੨]ਛੁਟਿਆ।
[੧੩]ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਜਲ।
[੧੪]ਰਿਦੇ।
[੧੫]ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਰ ਚਰਨਾਂ ਦਾ।
[੧੬]ਪ੍ਰੇਮ।
[੧੭]ਬਹੁਤ।
[੧੮]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ।
[੧੯]ਅੱਥਰੂ।
[੨੦]ਡਿਗਦੇ ਹਨ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਨੀਰ।

ਸਵਿਤਾ[3] ਅਸਤਿ[4] ਨਿਸਾ[5] ਹੁਇ ਆਈ।
ਬਾਲਾ ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਤਿਹ ਥਾਂਈ।
ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿਂ ਮਿਲ ਸਮੁਦਾਯਾ[6]।
ਤਹਾਂ ਬਸ੍ਯੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਭਾਯਾ[7] ॥ ੨੬ ॥
ਨਿਸ ਮੈਂ ਭਨਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਤਿਨ ਸਾਥਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਗਾਥਾ।
ਅੰਗਦ ਮਗਨ ਲਗ੍ਯੋ ਮਨ ਧ੍ਯਾਨਾ।
ਆਸਨ ਬੈਸ੍ਯੋ ਭਈ ਬਿਹਾਨਾ[8] ॥ ੨੭ ॥
ਪੁਨ ਪੂਖਨ[9] ਪਰਕਾਸ਼ਤਿ ਭਯੋ।
ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਿ ਸ਼ਨਾਨੰ[10] ਕਯੋ।
ਬੈਸੇ[11] ਬਹੁਰ[12] ਬੁਲਾਯੋ ਬਾਲਾ।
ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਆਨ ਤਤਕਾਲਾ[13] ॥ ੨੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸਭਿ ਇਤਿਹਾਸ[14] ਸੁਨਾਉ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਜਨਮ ਤੇ, ਸਕਲ[15] ਕਥਾ ਸਮਝਾਉ' ॥ ੨੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਾਲੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿ ਗਿਰਾ[16] ਉਚਾਰੀ[17]।
'ਜਨਮ ਕਥਾ ਅਨਜਾਨ ਅਗਾਰੀ[18]।
ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਤੇ[1] ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ।

---

[1]ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ।
[2]ਉਛਾਲੇ ਨਾਲ।
[3]ਸੂਰਜ।
[4]ਛਿਪਿਆ।
[5]ਰਾਤ।
[6]ਸਾਰੀ।
[7]ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ।
[8]ਸਵੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।
[9]ਸੂਰਜ।
[10]ਇਸ਼ਨਾਨ।
[11]ਬੈਠੇ।
[12]ਫੇਰ।
[13]ਉਸ ਵੇਲੇ।
[14]ਕਥਾ।
[15]ਸਾਰੀ।
[16]ਬਾਣੀ।
[17]ਕਹੀ।
[18]ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ (ਮੈਨੂੰ) ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਤੁਮ ਪਾਸ ਬਖਾਨਤਿ ਗੁਨੀ[2] ॥ ੩੦ ॥
ਉਰਜ[3] ਮਾਸ ਕੀ[4] ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ। +
ਬਿੰਸਤ ਸਪਤ[5] ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਸੁਰਾਸੀ।
ਔਰ ਸੁਨੀ ਸੋ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰੀ।
ਪੱਤ੍ਰੀ ਜਨਮ ਲਿਖੀ ਦਿਜ[6] ਸਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥
ਕਾਲੂ ਨਾਨਕ[7] ਜਨਕ[8] ਜਨੀਜੈ[9]।
ਧਾਮ[10] ਮੱਧ[11] ਤਿਹ[12] ਧਰੀ[13] ਲਖੀਜੈ[14]।
ਭਾ ਪਰਲੋਕ[15] ਕਾਲ ਬਹੁ ਕਾਲੂ[16]।
ਜੀਵਤਿ ਅਨੁਜ[17] ਨਾਮ ਤਿਹ ਲਾਲੂ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬ੍ਰਿੱਧ[18] ਬੈਸ[19] ਬਪੁ[20] ਬਲ ਬਿਨਾ
ਬੀਤੇ ਬਰਖ[21] ਬਿਸਾਲ[22]।
ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਂ ਸਦਨ[23] ਤਿਸੁ

---

[1]ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ।
[2]ਸੋਚਕੇ।
[3]ਕੱਤਕ ਦੇ।
[4]ਮਹੀਨੇ ਦੀ।
+ਵਲੈਤ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇ ਹਾਫ਼ਜ਼ਾ ਬਾਦ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਆ'ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
[5]ਵੀਹ ਤੇ ਸੱਤ ਸਤਾਈ।
[6]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ।
[7]ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ।
[8]ਪਿਤਾ।
[9]ਜਾਣੀਏ।
[10]ਘਰ।
[11]ਵਿਚ।
[12]ਉਸਦੇ।
[13]ਰੱਖੀ।
[14]ਜਾਣੋ।
[15]ਚਲਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
[16]ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੋਯਾ ਕਾਲੂ ਜੀਦਾ।
[17]ਛੋਟਾ ਭਿਰਾਉ।
[18]ਬੁੱਢੀ।
[19]ਉਮਰ।
[20]ਸਰੀਰ।
[21]ਵਰ੍ਹੇ।
[22]ਬਹੁਤੇ।
[23]ਘਰ।

ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨ[੧] ਗੁਰੁ ਦਜਾਲੁ'! ॥ ੩੩ ॥ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਉਰ ਬਹੁ ਹਰਖਾ।
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਜਜੋਂ ਜਲਧਰ[੨] ਬਰਖਾ[੩]।
ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲ[੪] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਕਿਤਿ ਬਿਧਿ[੫] ਲੀਜੈ ਪੱਤ੍ਰੀ ਬਾਲਾ? ॥ ੩੪ ॥
ਐਸਾ ਕੌਨ ਮੀਤ ਸਿਖ ਹੋਈ?
ਪੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦਰਸਾਵਹਿ[੬] ਜੋਈ'।
ਬਾਲਾ ਕਹੈ 'ਖੋਜ ਜੋ ਕੀਜੈ।
ਤੌ ਨਿਹਚੈ ਪੱਤ੍ਰੀ ਕਰ ਲੀਜੈ[੭] ॥ ੩੫ ॥
ਲਾਲੂ ਆਲਯ[੮] ਮਿਲਕਰਿ ਤਾਸੂ[੯]।
ਖੁਜਵਾਵਹਿ[੧੦] ਜਬ ਤਿਹ ਕੇ ਪਾਸੂ।
ਤੌ ਕਰ ਆਵਹਿ, ਪਠਵਹੁ[੧੧] ਕੋਈ।
ਹੇਰਹੁ[੧੨] ਪੂਰ[੧੩] ਮਨੋਰਥ[੧੪] ਹੋਈ' ॥ ੩੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਭਾਖੀ ਗਿਰਾ, 'ਹੋਵਹਿ ਤੁਮ ਤੇ ਕਾਮ[੧੫]।
ਤਾਹਿੰ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਰਹਿਤ ਹੋ, ਖੁਜਵਾਵਹੁ ਤਿਹ ਧਾਮ' ॥ ੩੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਮੁਖ ਸਸਹਿ[੧੬] ਸੁਧਾ ਸੀ[੧੭]।
'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਯੇ ਸੁਖਰਾਸੀ[੧੮]!

---

[੧]ਕੰਨੀਂ।
[੨]ਬੱਦਲ।
[੩]ਵਸਿਆ।
[੪]ਸੁੰਦਰ।
[੫]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[੬]ਦਿਖਲਾਵੈ।
[੭]ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।
[੮]ਘਰ।
[੯]ਉਸਨੂੰ।
[੧੦]ਲਭਵਾਈਏ।
[੧੧]ਭੇਜੋ।
[੧੨]ਦੇਖੋਗੇ।
[੧੩]ਪੂਰੀ।
[੧੪]ਇੱਛਾ।
[੧੫]ਕੰਮ।
[੧੬]ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਰੂਪੀ) ਮੁਖ ਤੋਂ।
[੧੭]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੀ (ਬਾਣੀ)।
[੧੮]ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ।

ਏਕ ਸਿੱਖ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਸਾਥੂ।
ਜਾਵਹਿਂ ਜਸਪਦ[1] ਦੀਨਾ ਨਾਥੂ! ॥ ੩੮ ॥
ਲਾਲੂ ਆਲਯ ਲੇਹਿਂ ਟੂਲਾਈ[2]।
ਆਨਹਿਂ ਹਮ ਜੇ ਤਹਿਂ ਪਾਈ[3]'।
ਗੁਰ ਪਰਸੀਦੇ[4] ਬਾਲੇ ਪਰ ਤਬ। [*]
'ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਨ ਬਿਸਰੈ ਉਰ[5] ਕਬਿ[6] ॥ ੩੯ ॥
ਲਾਲ ਪੰਨੂ ਸਿੱਖ ਸਦਾਯਾ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਵ[7] ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।
'ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕਾਈ[8]।
ਜਿਵ ਸਾਵਨ ਸਰਿਤਾ[9] ਬਹੁਤਾਈ ॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬਾਲੇ ਸੰਗ ਜੱਯੈ ਤਹਾਂ,
ਜਹਿਂ ਜਨਮਯੋ ਮਮ[10] ਨਾਥ[11]।
ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ[12] ਕੋ ਆਨਿਕੈ, ਕੀਜੈ ਜਨਮ ਸਕਾਥ[13] ॥ ੪੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੁਤ[14] ਬਚਨ ਸਮਾਤਿ ਨ ਅੰਗਾ।
ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਸੰਗਾ।
ਧੰਨ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਜਾਨੇ।
ਪੱਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਨੇ[+] ॥ ੪੨ ॥
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸੁਨਿ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ'।
ਚਲਤਿ ਭਏ ਨਾਨਕ ਉਰ ਧਾਰਿ।

---

[1]ਛੇਤੀ।
[2]ਲੱਭ ਲਵਾਂਗੇ।
[3]ਜੇ ਉਥੋਂ ਲੱਭੀ ਤਾਂ ਲੈ ਆਵਾਂਗੇ।
[4]ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।
[*]ਇਹ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ।
[5]ਦਿਲੋਂ।
[6]ਕਦੇ।
[7]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[8]ਬਹੁਤੀ।
[9]ਨਦੀ।
[10]ਮੇਰਾ।
[11]ਸੁਆਮੀ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ)।
[12]ਜਨਮ ਪੱਤ੍ਰੀ।
[13]ਸਫਲ।
[14]ਕੰਨੀਂ।
[+]ਭਾਵ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਥਿੱਤਵਾਰ ਠੀਕ ਲੱਭਣ ਲਈ ਪੱਤ੍ਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਹੋਈ।

ਮਗ ਮਹਿ[1] ਮਹਿਮਾਂ ਅਮੀ ਪਟੰਤਰ[2]।
ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਜੁਗ[3] ਚਲਤਿ ਨਿਰੰਤਰ[4] ॥ ੪੩ ॥
ਪਹੁੰਚੇ ਜਬ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਇ।
ਲਾਲੂ ਆਲਯ[5] ਮਿਲਿ ਏ ਆਇ।
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਸੁਨਿ ਲਾਲੂ! ਇਕ ਪਰਉਪਕਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੋਧਯੋ ਹਮ ਜੋ ਗੁਰ ਭਯੋ, ਅੰਗਦ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਤਿਨ ਬਿਖੈ, ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ ਜਾਨਿ ॥ ੪੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਦੀਨੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗੁਰਿਆਈ।
ਤਿਨ ਪੱਤ੍ਰੀ ਤੁਮ ਸੋਂ ਮੰਗਵਾਈ।
ਲਾਲਸ[6] ਹੇਰਨ[7] ਤਾਸੁ ਬਿਸਾਲਾ[8]।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਪਠਯੋ ਤਤਕਾਲਾ[9]' ॥ ੪੬ ॥
ਲਾਲੂ ਕਹੈ: 'ਨ ਮੁਝ ਸੁਧ[10] ਕੋਊ।
ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ[11] ਤੁਮ ਜਾਚਤਿ[12] ਜੋਊ।
ਨਾਨਕ ਕੇ ਤੁਮ ਬਹੁਤ ਪਯਾਰੇ।
ਹਮ ਸੋਂ ਕਹੁ ਸਭਿ ਭੇਦ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ੪੭ ॥
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਹੈ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ॥
ਮੰਜੀ ਕਿਹਿ ਢਿਗ ਆਨੰਦ ਕੰਦ?
ਸੁਤ ਨੇ ਲਈ ਕਿ ਸੇਵਕ ਪਾਈ।
ਤਖਤ ਬੈਸ ਕਿਸ ਗੁਰਤਾ ਆਈ?' ॥ ੪੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਹਿ ਬਾਲਾ: 'ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ, ਜਿਹ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਪ।
ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਲੇਰ ਧਰਿ, ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਦਿਯ ਥਾਪਿ ॥ ੪੯ ॥

---

[1]ਰਾਹ ਵਿੱਚ।
[2]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਰੱਬਰ।
[3]ਦੋਵੇਂ।
[4]ਲਗਾਤਾਰ।
[5]ਘਰ।
[6]ਇੱਛਾ।
[7]ਵੇਖਣ ਦੀ।
[8]ਬਹੁਤੀ।
[9]ਛੇਤੀ।
[10]ਖਬਰ।
[11]ਜਨਮਪੱਤ੍ਰੀ।
[12]ਮੰਗਦੇ ਹੋ।

ਚੌਪਈ: ਤਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਹੋਵਹਿ ਕੈਸੇ।
ਥਾਪਯੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਬ ਐਸੇ।
ਖੋਜ ਲਯੋ ਹਮ ਗੁਰੁ ਮਤਧੀਰਾ[੧]।
ਜਿਉਂ ਖਨਵਾਰੀ[੨] ਪਾਵਹਿ ਹੀਰਾ ॥ ੫੦ ॥
ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਗੁਰ ਸੰਤਤਿ[੩] ਜਾਨੇ।
ਮਾਨਹਿਂ ਮਾਨਵ[੪] ਮਨ ਅਨੁਮਾਨੇ[੫]।
ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗੁਰਤਾ ਦਏ।
ਕਿਧੋਂ ਦੁਤਿਯ[੬] ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਾਏ' ॥ ੫੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੂ ਗਿਰਾ[੭] ਅਲਾਈ[੮]।
'ਖੋਜਯੋ ਜੇ ਪੱਤ੍ਰੀ ਹੁਇ ਭਾਈ।
ਕਾਗਰ ਲੇਖੇ ਕੇ ਇਕ ਥਾਂਈ।
ਬਹੁ ਮਹਿਂ ਮਿਲੀ ਨ ਜਾਨੀ ਜਾਈ' ॥ ੫੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਹਿ ਬਾਲਾ 'ਲਾਲੂ ਸੁਨਹੁ! ਤੂੰ ਕਾਲੂ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ ॥
ਜਨਨਿ ਜਨਕ ਨਾਨਕ ਨਹਿਨ, ਤੁਮ ਤੇ ਅਬਹਿ ਅਗਾਤਿ[੯] ॥ ੫੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਕਰੇ ਹਮ ਕਾਮਾ।
ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ ਉਠ ਖੋਜਹੁ ਧਾਮਾ'।
ਬਾਲੇ ਕੀ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲੂ।
ਕਾਗਰ ਗ੍ਰਿਹ ਖੋਜਤਿ ਭਾ ਲਾਲੂ ॥ ੫੪ ॥
ਖੋਜਤਿ ਖੋਜਤਿ ਪੱਤ੍ਰੀ ਜਬਹੀ।
ਦਿਵਸ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਈ ਤਬ ਹੀ।
ਦੀਨੀ ਲਾਲੂ ਨੈ ਕਰ[੧੦] ਬਾਲਾ।
ਤਾਂਹਿ ਦਈ ਕਰ ਪੰਨੂ ਲਾਲਾ ॥ ੫੫ ॥

---

[੧]ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਧੀਰਜਵਾਨ।
[੨]ਖਨਨਵਾਲਾ।
[੩]ਸੰਤਾਨ, ਔਲਾਦ।
[੪]ਮਨੁਖ।
[੫]ਸੋਚਕੇ।
[੬]ਮਾਨੋਂ ਦੂਜੇ।
[੭]ਬਾਣੀ।
[੮]ਕਹੀ।
[੯]ਗੁਰਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਬੈਠੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ। [ਅਗਾਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੰਸ:, ਆਗਤ][
[੧੦]ਹੱਥ ਵਿਚ।

ਲੇ ਪੰਨੂ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਬਾਲੇ! ਚਲੀਏ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।
ਹੇਰਹਿਂ ਗੁਰੁ ਉਰ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ।
ਪਰਮ[1] ਪ੍ਰਸੀਦਹਿਂ[2] ਪਰਉਪਕਾਰਾ' ॥ ੫੬ ॥
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ[3] ਮਨ ਮਹਿਂ ਅਨੁਮਾਨੀ[4]।
'ਬਾਨੀ ਭਨਤਿ ਸੁਖਨ ਮਮ[5] ਸਾਨੀ[6]'।
ਗਵਨੇ[7] ਜੁਗਲ[8] ਸੰਗ[9] ਮਗ ਮਾਂਹੀ[10]।
ਬਾਲਾ ਪੁਨ ਪੰਨੂ ਦਿਸ ਤਾਂਹੀ ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਲਾਲੂ ਚਲਤਜੋ ਮਿਲ ਤਬੈ, ਪੈਸੇ ਪੰਜ ਨਲੇਰ।
ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ਿ[11] ਤੇ ਭੇਟ ਦੀ, ਬੋਲਜੋ ਮੁਖ ਤੇ ਫੇਰ ॥ ੫੮ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸ਼ਾ[12]।
ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜਿਸੁ ਦੋਸ਼ੁ ਨ ਲੇਸ਼ਾ।
ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੇ ਰਿਸਿ[13] ਕੋ ਧਰੈ।
ਛਿਮਾ ਧਰਤਿ ਜਿਉਂ ਤਿਹ ਪਰ ਕਰੈਂ[14]'॥ ੫੯ ॥
ਬਾਲੇ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰਾ।
ਪੰਚ ਦੋਖ ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ।
ਨਿਕਟਿ ਤਰਨਿ[15] ਜਿਉਂ ਤਿਮਰ[16] ਨ ਆਵਹਿ ॥ ੬੦ ॥
ਸਮ[1] ਦਮ[2] ਸੋਂ ਤਨ[3] ਗਜਾਨ ਸੁਹਾਵਹਿ।

---

[1]ਬਹੁਤ।
[2]ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ।
[3]ਕੰਨੀਂ।
[4]ਸੋਚੀ।
[5]ਮੇਰੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ।
[6]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
[7]ਟੁਰੇ।
[8]ਦੋਵੇਂ।
[9]ਕੱਠੇ।
[10]ਰਾਹ ਵਿਚ।
[11]ਤਰਫੋਂ, ਵੱਲੋਂ।
[12]ਸੁਨੇਹਾ।
[13]ਗੁੱਸੇ।
[14]ਧਰਤੀ ਵਰਗੀ ਖਿਮਾ ਉਸ ਪਰ ਕਰਨ।
[15]ਸੂਰਜ ਦੇ।
[16]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।

ਆਤਪ ਭਗਤਿ[4] ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਵਹਿ[5]।
ਪੱਤ੍ਰੀ ਲੇਯ ਚਲੇ ਤਤਕਾਲਾ ॥
ਜਹਿਂ ਖਡੂਰ[6] ਮਹਿਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੬੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬੈਸੇ ਅੰਗਦ ਰਾਜਹੀ,[7]
ਬੰਦੇ[8] ਪਦ[9] ਅਰਬਿੰਦ[10]।
ਰਿਦੇ[11] ਪ੍ਰਸੀਦੇ[12] ਸਤਿਗੁਰੂ,
ਕਹਿ 'ਰਹਿ ਚਿੱਤ ਗੁਬਿੰਦ'[13] ॥ ੬੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁਤ ਬਾਲੇ ਪਰ ਕੀਨੀ।
ਪੁਨ ਪੱਤ੍ਰੀ ਅਪਨੇ ਕਰ[14] ਲੀਨੀ।
ਸਾਦਰ[15] ਸੋ ਨਿਜ[16] ਸੀਸ[17] ਚਢਾਈ[18]।
ਭਾਉ ਬਹੁਤ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ[19] ਲਾਈ ॥ ੬੩ ॥
'ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਕਰਿਵਾਯੋ ਗੁਰੁ ਕਾ।
ਜਿਸ ਤੇ ਭ੍ਰਮ ਭਾਗਜੋ ਹੈ ਉਰਕਾ'।
ਸਹਸਕ੍ਰਿਤਿ ਅੱਛਰ[20] ਜਬ ਚੀਨੇ[21]।
ਤਬ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬਚਨ ਸੁ ਕੀਨੇ ॥ ੬੪ ॥

---

[1]ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ।
[2]ਇੰਦ੍ਰੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ।
[3]ਸ਼ਰੀਰ।
[4]ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ।
[5]ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ।
[6]ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।
[7]ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ।
[8]ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ।
[9]ਚਰਣ ਕਵਲਾਂ ਉੱਤੇ।
[10]ਚਰਣ ਕਵਲਾਂ ਉੱਤੇ।
[11]ਦਿਲੋਂ।
[12]ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।
[13]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੇ।
[14]ਹੱਥ ਵਿੱਚ।
[15]ਅਦਬ ਨਾਲ।
[16]ਆਪਣੇ।
[17]ਸਿਰ ਤੇ।
[18]ਰੱਖੀ।
[19]ਛਾਤੀ ਨਾਲ।
[20]ਅੱਖਰ।
[21]ਪਛਾਣੇ।

'ਇਨ ਅਛਰਨ ਕੋ ਜੋਊ ਜਾਨੈ ॥
ਸੋ ਯਾ ਕੋ ਪਢਿ[1] ਅਰਥ ਬਖਾਨੈ।
ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਚਹਿਯੇ ਕਰਵਾਈ।
ਪਢਹਿ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿਖ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ' ॥ ੬੫ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਬਿਦਤ ਜਬ।
ਸੰਗਤਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ, ਜਾਨੀ ਬਿਦਜਾ ਬਰਨ ਤਬ ॥ ੬੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਹਿਮਾ ਖਹਿਰਾ ਜੱਟ ਇਕ, ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਾਸ।
'ਪੈੜਾ ਮੋਖਾ ਖੱਤਰੀ, ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਪੁਰਿ ਬਾਸ[2] ॥ ੬੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਅੱਛਰ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਵਹਿ ਦੋਊ।
ਪਢਿ ਲਿਖਿ ਹੈ ਬੁਲਵਾਈਯੇ ਸੋਊ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਹਿ 'ਤੁਮਹੀ ਜਾਵਹੁ।
ਕਰਿ ਸਤਿਕਾਰ ਤੁਰਤ ਲੇ ਆਵਹੁ' ॥ ੬੮ ॥
ਮਹਿਮਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਾਂਹਿ ਅਵਾਸਾ[3]।
ਆਨਯੋ ਜਸ ਪਦ[4] ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਾ।
ਪਰਸੇ ਚਰਨ ਗੁਰ ਆਗਜਾ ਦੀਨੀ।
'ਪਢਹੁ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਦ[5] ਚੀਨੀ' ॥ ੬੯ ॥
ਕਰਕ ਮਹਿਂ ਲੇਯ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਬਾਚੀ।
ਜਨੁ ਬਾਨੀ[6] ਰਸਨਾ ਪਰ ਨਾਚੀ।
ਸੁਨ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸਿਖ ਪਰ।
'ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖੀਏ ਇਹ ਅੱਖਰ' ॥ ੭੦ ॥
ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਾਗਰ ਲੀਨਿ ਮੰਗਾਈ।
ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਭਿ ਹੀ ਲਿਖਵਾਈ।
ਆਸਨ ਡਾਰਿ[7] ਅਸੀਨਹਿਂ ਦਜਾਲਾ*।
ਆਨ ਸੁਨਹਿ ਤਹਿਂ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲਾ[8] ॥ ੭੧ ॥

---

[1]ਪੜ੍ਹਕੇ।
[2]ਵਸਦਾ ਹੈ।
[3]ਉਸਦੇ ਘਰ।
[4]ਛੇਤੀ।
[5]ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।
[6]ਮਾਨੋ ਸਰਸ੍ਵਤੀ।
[7]ਡਾਹਕੇ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਆਸਨ ਡਾਸਿ ਅਸੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਦੂਜਾ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਆਸਨ ਡਾਰਿ ਸੁ ਦੀਨ ਦਿਆਲਾ।
[8]ਬਹੁਤੇ।

ਇਕ ਬੁੱਢਾ[1] ਜੋ ਹੈ ਤਤਵੇਤਾ। {ਕਥਾ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤੇ}
ਮੋਹ ਆਦਿ ਜੋਧਾ ਅਤਿ ਜੇਤਾ[2]।
ਬਚਨ ਪਾਇ ਗੁਰੁ ਜੋ ਸਿਸੁ ਬੈਸਾ[3]।
ਭਯੋ ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧਨ[4] ਤਨ[5] ਜੈਸਾ ॥ ੭੨ ॥
ਖਟ[6] ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਰਹ੍ਯੋ ਹਦੂਰਾ।
ਨਿਪੁਨ[7] ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਬਚਨਨ ਪੂਰਾ।
ਸੋ ਸ੍ਰੋਤਾ ਬੈਸ੍ਯੋ[8] ਮਤਿ ਧੀਰਾ[9]।
ਸੁਨਨ ਕਥਾ ਜੁ ਹਰਹਿ ਭਵਪੀਰਾ[10] ॥ ੭੩ ॥
ਅਮਰਦਾਸ[11] ਤੇਜੋ ਕੇ ਨੰਦਨ[12]।
ਸੇਵੇ ਜਿਨ ਅੰਗਦ ਦੁਖ ਕੰਦਨ[13]।
ਗੁਰਤਾ ਪਾਈ ਜਿਨ ਪਸ਼ਚਾਤੀ[14]।
ਸੁਨਤਿ ਭਯੇ ਸੋ ਕਥਾ ਸੁਹਾਤੀ[15] ॥ ੭੪ ॥
ਪੁਨ ਗੁਰਮੁਖ, ਇਕੁ ਜੀਵਾ[16] ਭਾਈ।
ਮਨ ਬਚ[17] ਕ੍ਰਮ[18] ਜਿਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਹਿਤ ਭੋਜਨ[19] ਤਯਾਰੀ।
ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਰੁਚਿਰ[20] ਸਵਾਰੀ ॥ ੭੫ ॥

---

[1]ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੬।
[2]ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ।
[3]ਬਾਲ ਉਮਰ ਤੋਂ।
[4]ਬੁੱਢਿਆਂ ਦੇ।
[5]ਸਰੀਰ।
[6]ਛੇਵੀਂ... ਤਕ।
[7]ਚਤੁਰ।
[8]ਬੈਠਾ।
[9]ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਧੀਰਜੀ।
[10]ਸੰਸਾਰ ਪੀੜਾ।
[11]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧, ਅੰਸੂ ੨੯ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।
[12]ਸਪੁੱਤ੍ਰ।
[13]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[14]ਪਿੱਛੋਂ।
[15]ਸ਼ੋਭਨੀਕ।
[16]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧੧।
[17]ਬਾਣੀ।
[18]ਸ਼ਰੀਰ (ਕਰਕੇ)।
[19]ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।
[20]ਸੁਆਦਲੇ, ਚੰਗੇ।

ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ[੧] ਪੁਨ ਸਿਖ ਏਕੂ।
ਪਰਮ ਹੰਸ ਕੋ ਜਾਸ ਬਿਬੇਕੂ[੨]।
ਤਜਨ ਅਸਾਰੰ[੩] ਸਾਰ[੪] ਗ੍ਰਹੀਤੀ[੫]।
ਪੈ[੬] ਅਪ ਕੀ[੭], ਜਿਉ ਹੰਸਨ ਰੀਤੀ ॥ ੭੬ ॥
ਸੈਨ ਸਰਸ[੮] ਇਕ ਧਿੰਙਾ[੯] ਨਾਈ।
ਜਿਨ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤ ਕਮਾਈ।
ਭਾ ਮੁਰੀਦ ਮੁਰਦੇ ਕੀ ਨਜਾਈ।
ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਸਮਾਈ ॥ ੭੭ ॥
ਇਤਯਾਦਿਕ ਜੋ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰੇਮੀ।
ਭਏ ਕਥਾ ਸੁਨਨੇ ਕੇ ਨੇਮੀ।
ਅਪਰ ਮਨੁਜ[੧੦] ਆਵਹਿਂ ਕਰਿ ਹੇਤੂ[੧੧]।
ਸੁਨਹਿਂ ਕਥਾ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ[੧੨] ॥ ੭੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬਾਲਾ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ ਮੁਖ,
ਪੈੜੇ ਲਿਖੀ ਸੁਧਾਰ।
ਲਿਖਵਾਈ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ,
ਜਗ ਕੇ ਕਾਜ ਉਧਾਰਿ ॥ ੭੯ ॥
ਸੋ ਸੁਨਿ ਬਰਨਨ ਕਰਤਿ ਕਵਿ,
ਛੰਦ ਚੌਪਈ ਬੰਦ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਮਾਤਮਾ,
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਕੰਦ[੧੩] ॥ ੮੦ ॥

---

[੧]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸੂ: ਪ੍ਰ: ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧੧।
[੨]ਵਿਚਾਰ (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਪਰਮ ਹੰਸ' ਕਹਿ ਕੇ ਪਛਾਣੀਦਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਲ ਸੀ।
[੩]ਫੋਗ ਨੂੰ।
[੪]ਤੱਤ੍ਵ ਨੂੰ।
[੫]ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[੬]ਦੁੱਧ।
[੭]ਪਾਣੀ ਦੀ।
[੮]ਵਰਗਾ।
[੯]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧੧।
[੧੦]ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ।
[੧੧]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ।
[੧੨]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ।
[੧੩]ਸੁਖਦਾਤੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪੱਤ੍ਰੀ ਆਨਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਓ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨ ॥

ਅਧਯਾਯ ਤੀਸਰਾ

੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ]

ਕਬਿੱਤ: ਕੋਊ ਕਵਿ ਉਪਮਾ ਸੁ ਦੇਤਿ ਪਾਰਜਾਤ ਪਗ
ਕੋਊ ਕਹੇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਕਮਲ ਅਮਲ ਹੈਂ।
ਜੋਊ ਪਾਰਜਾਤ ਨ ਚਿਤੰਨ ਗਤਿਦਾਨ ਨਾਹੀ
ਅਮਲ ਕਮਲ ਰੈਨ ਵਿਖੇ ਮੁਖ ਮਿਲ ਹੈ।
ਵੈ ਤੋ ਸਹਿਚੇਤ ਦੇਤ ਕਾਮਨਾ ਭਗਤ ਨਿਜ
ਬਾਸੁਰ ਔ ਰਜਨੀ ਮੇਂ ਏਕ ਸੇ ਸਤੁਲ ਹੈਂ।
ਲਖੇ ਪਦ ਆਦਰ ਨ ਪਾਰਜਾਤ ਕਮਲ ਕੋ
ਤਾਂ ਤੇ ਪਗ ਪਗ ਪਾਰਜਾਤ ਨ ਕਮਲ ਹੈਂ ॥ ੧ ॥

ਪਾਰਜਾਤ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ। । ਸੰਸ:, ਪਾਰਿਜਾਤ] । ਪਗ ਚਰਣ।
ਅਮਲ ਅ+ਮਲ-ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
ਚਿਤੰਨ ਚੇਤਨਤਾ, ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਸੰਯੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਕਤ।
ਗਤਿ ਮੁਕਤੀ। ਰੈਨ ਰੈਣ, ਰਾਤ।
ਸਹਿਚੇਤ [ਸਹਿ+ਚੇਤ] ਚੇਤਨਤਾਈ ਸਮੇਤ।
ਬਾਸੁਰ ਦਿਨ। ਰਜਨੀ ਰਾਤ।
ਏਕ ਸੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ, ਭਾਵ ਅਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਖਿੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਸਤੁਲ ਸ+ਤੁਲ-ਇਕ ਬ੍ਰੱਬਰ, ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਇਕ ਤੁੱਲ-ਦਾਤੇ-ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਰੰਗ ਹਨ।
ਲਖੇ ਪਛਾਣੇ, ਸਿਆਣੇ, ਸਮਝੇ। ਪਦ ਚਰਣ।
ਆਦਰ ਨ..... ਸਤਿਕਾਰ ਯਾ ਆਦਰ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।
'ਲਖੇ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਰਨ ਨੂੰ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੇ ਕਮਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ, ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ।
ਪਗ ਪਗ ਚਰਣ ਚਰਣ ਹੀ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਕੋਈ ਕਵਿ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ (ਨੂੰ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਨਾਲ) ਉਪਮਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ) ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣ ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ (ਸਮਾਨ) ਹਨ; (ਪਰ ਕਵਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਕਿ) ਜੇਹੜਾ (ਤਾਂ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਹੈ) ਨਾਂ (ਤਾਂ ਓਹ) ਚੇਤਨ (ਹੈ) ਨਾਂ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜੇਹੜਾ) ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ) ਰਾਤ ਵਿਖੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਹਨ) ਓਹ ਤਾਂ ਚੇਤਨਾਂ ਵਾਲੇ (ਹਨ,) ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ (ਮਨੋ) ਕਾਮਨਾ (ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ) ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ (ਹਰ ਸਮੇਂ) ਵਿਖੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ (ਭਾਵ, ਇਕ ਰੱਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ) ਇਕ ਬਰੱਬਰ (ਭਾਵ, ਇਕ ਰੰਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ। (ਸੋ ਮੈਂ) ਨਾਂਹੀ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਤੇ ਨਾਂਹੀ) ਕਮਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਆਦਰ ਯੋਗ ਸਮਝੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਚਰਣ ਚਰਣ ਹੀ ਹਨ, ਨਾ (ਹੀ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ) (ਹਨ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ) ਕਮਲ।

ਚੌਪਈ:*ਕਰ[੧] ਤੂੰਬੀ[੨] ਕਟ[੩] ਕੀਨਿ ਕੁਪੀਨਾ[੪]। {ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਸਰੂਪ}
ਤਨ[੫] ਊਪਰ[੬] ਕਮਰੀ[੭] ਸਿਤ[੮] ਲੀਨਾ।
ਊਚੀ ਕੁਲਹ[੯] ਸੀਸ[੧੦] ਪਰ ਧਾਰੀ।
ਸ਼ਮਸ਼[੧੧] ਸ੍ਵੇਤ[੧੨] ਦੀਰਘ[੧੩] ਇਕਸਾਰੀ[੧੪] ॥ ੨ ॥
ਉਰ ਮੈਂ[੧੫] ਕਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਧਜਾਨਾ।
ਬੰਦੇ ਪਦ[੧੬] ਅਰਬਿੰਦ[੧੭] ਬਿਧਾਨਾ[੧੮]।
ਬਾਲਾ ਬਰਨਨ ਕਰਨ ਲਗਾ ਬਰ[੧੯]।
ਸਸਿ ਮੁਖ ਤੇ[੨੦] ਇਤਿਹਾਸ[੨੧] ਸੁਧਾ[੨੨] ਸਰ[੨੩] ॥ ੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ[+] ਵਾਚ ॥
ਕਲਿਜੁਗ ਪਾਇ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਜੋਰਾ[੨੪]। {ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜ਼ੋਰ}

---

[੧]ਹੱਥ ਵਿਚ।
[੨]ਛੋਟਾ ਤੂੰਬਾ।
[੩]ਲੱਕ ਨਾਲ।
[੪]ਲੰਗੋਟੀ।
[੫]ਸਰੀਰ।
[੬]ਉਤੇ।
[੭]ਕੰਬਲੀ।
[੮]ਚਿੱਟੀ।
[੯]ਟੋਪੀ।
[੧੦]ਸਿਰ।
[੧੧]ਦਾਹੜਾ।
[੧੨]ਚਿੱਟਾ।
[੧੩]ਲੰਬਾ।
[੧੪]ਇਕੋ ਜੇਹਾ।
[੧੫]ਦਿਲ ਵਿਚ।
[੧੬]ਚਰਣ।
[੧੭]ਕਵਲ।
[੧੮]ਵਿਧੀ ਨਾਲ।
[੧੯]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[੨੦]ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖ ਤੋਂ।
[੨੧]ਕਥਾ।
[੨੨]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[੨੩]ਵਰਗਾ।
[+]'ਸੰਧੁਰੁ' ਦਾ ਇਥੇ ਰਾਗ ਔਂਕੜ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ 'ਰੁ' ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਰਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸਰਗਾਂ (:) ਬਣਕੇ ਔਕੁੜ ਦਾ 'ਉ' ਬਣਕੇ 'ਉਵਾਚ' ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਅਰਥ-ਇਹ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[੨੪]ਭੁਰੁੱਤਾ ਜ਼ੋਰ।

ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਅਘ[੧] ਓਘ[੨] ਪ੍ਰਘੋਰਾ[੩]।
ਆਦਿ ਦੁਕਾਲ[੪] ਹੋਤਿ ਉਤਪਾਤਾ[੫]।
ਭਯੋ ਮਲੇਛ ਰਾਜ ਬਖ੍ਯਾਤਾ[੬] ॥ ੪ ॥
ਪੰਥ ਮੁਹੰਮਦ ਬਢਤਿ ਅਪਾਰਾ।
ਕਲਮਲ ਮਯ[੭] ਮਤਿਹੀਨ ਬਿਚਾਰਾ।
ਗੋ[੮] ਗਰੀਬ ਕੋ ਹਤਹਿਂ ਕੁਸਾਲੀ[੯]।
ਕਲ ਕੇ ਕਾਲਹਿ 'ਕੀਨਿ ਕੁਚਾਲੀ[੧੦] ॥ ੫ ॥
ਨ੍ਰਿਪਤ ਭਏ[੧੧] ਮਤਿਮੰਦ[੧੨] ਮਲੀਨਾ[੧੩]।
ਜਨੁ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਖੋਸ[੧੪] ਕਿਸ ਲੀਨਾ।
ਮੰਤ੍ਰੀ ਲੋਲਪ[੧੫] ਬੇਸਜਾਗਾਮੀ[੧੬]।
ਦੁਰਾਚਾਰ[੧੭] ਕਰਿਹੀ ਮਨਬਾਮੀ[੧੮] ॥ ੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੁਰਮਤਿ[੧੯] ਦੁਸ਼ਟ[੨੦] ਦਰੋਦਰੀ[੨੧]
ਦੁੱਕ੍ਰਿਤ[੨੨] ਦੁਖਤਿ[੨੩] ਕਲੇਸ਼[੨੪]।

---

[੧]ਪਾਪ।
[੨]ਬਹੁਤੇ।
[੩]ਭਜਾਨਕ।
[੪]ਕਾਲ ਪੈ ਜਾਣਾ ਆਦਕ।
[੫]ਉਪੱਦ੍ਰਵ।
[੬]ਪ੍ਰਗਟ।
[੭]ਪਾਪ ਰੂਪ।
[੮]ਗਊ।
[੯]ਅਨਜਾਈ।
[੧੦]ਖੋਟੀ ਚਾਲ।
[੧੧]ਰਾਜੇ।
[੧੨]ਬੁਧਿ ਭੈੜੀ ਵਾਲੇ।
[੧੩]ਮੈਲੇ।
[੧੪]ਖੋਹ।
[੧੫]ਲੰਪਟ।
[੧੬]ਵਿਭਚਾਰੀ।
[੧੭]ਭੈੜੇ ਕਰਮ।
[੧੮]ਵਿੰਗੇ ਮਨ ਵਾਲੇ।
[੧੯]ਖੋਟੀ ਬੁੱਧਿ।
[੨੦]ਦੁਸ਼ਟਤਾ।
[੨੧]ਜੂਏਬਾਜ਼ੀ, ਬਖੀਲੀ।
[੨੨]ਪਾਪ।
[੨੩]ਦੁਖਾਉਣਾ।
[੨੪]ਸੰਤਾਪ।

ਸੂਨ ਸਿੰਘਕਾ[੧] ਸਰਸ[੨] ਸੋ,
ਧਰਮ ਭਯੋ ਰਾਂਕੇਸ਼[੩] ॥ ੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਨ੍ਰਿਪਤ[੪] ਪੁਕਾਰ[੫] ਨ ਸੁਨਿਹੈਂ ਕਾਈ।
ਕਾਜੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਬਸਿ ਅਧਿ ਕਾਈ[੬]।
ਝੂਠੇ ਕੋ ਸਾਚਾ ਕਰਿ ਦੇਈ।
ਸਤਿ ਨਜਾਉਂਕੋ ਨਾਉਂ ਨ ਲੇਈ ॥ ੮ ॥
ਜਹਿ ਤਹਿਂ ਚਲੀ ਮਲੇਛਨ ਭਾਖਾ।
ਨਿਜ ਨਿਜ[੭] ਧਰਮ ਨਰਨ[੮] ਸਭਿ ਨਾਖਾ[੯]।
ਪੁੰਨ ਹੀਨ ਤਨ ਪਾਪਨ ਪੀਨਾ[੧੦]।
ਦਰਬ[੧੧] ਖਸੋਟਹਿਂ[੧੨] ਦੇਖਤਿ ਦੀਨਾ[੧੩] ॥ ੯ ॥
ਪਰ[੧੪] ਕਾਰਜ[੧੫] ਕੇ ਕਰਤਾ[੧੬] ਹਾਨੀ[੧੭]।
ਸਨਿ ਜਿਉਂ ਤਨੁ ਖੋਵਹਿ ਦੁਖ ਦਾਨੀ[੧੮]।
ਪਰ ਧਨ[੧੯], ਪਰ ਨਿੰਦਿਆ, ਪਰਦਾਰਾ[੨੦]।
ਨਿਸਦਿਨ ਤਨ ਮਨ ਸੋਂ ਹਿਤ[੨੧] ਧਾਰਾ ॥ ੧੦ ॥

---

[੧](ਏਹ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਕਾ ਰਾਖਸ਼ਣੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ-ਰਾਹੂਸਮਾਨ (ਹੋ ਗਏ)।
[੨](ਏਹ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਕਾ ਰਾਖਸ਼ਣੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ-ਰਾਹੂਸਮਾਨ (ਹੋ ਗਏ)।
[੩]ਧਰਮ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਹੋ ਗਿਆ)।
[੪]ਰਾਜੇ।
[੫]ਫਰਿਆਦ।
[੬]ਬਹੁਤ।
[੭]ਆਪੋ ਆਪਣਾ।
[੮]ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ।
[੯]ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।
[੧੦]ਤਕੜੇ।
[੧੧]ਧਨ।
[੧੨]ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
[੧੩]ਗਰੀਬ ਦੇਖ ਕੇ।
[੧੪]ਪਰਾਏ।
[੧੫]ਕੰਮ।
[੧੬]ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[੧੭]ਨਾਸ਼।
[੧੮]ਸਣ ਸਿੱਕੁਣ (ਆਪਣਾ) ਆਪ (ਕੁਟਾਕੇ ਰੱਸੇਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਕੇ) ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
[੧੯]ਪਰਾਇਆ ਧਨ।
[੨੦]ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[੨੧]ਪ੍ਰੇਮ।

ਦੋਹਰਾ: ਜੰਗਮ[੧] ਬਹੁਤ ਸਰੇਵਰੇ[੨]
ਕਰਤਿ ਦਿਗੰਬਰ[੪੨] ਰਾਰ[੩]।
ਖਟ[੪] ਦਰਸ਼ਨ[੫] ਹਰਿਨਾਮ ਬਿਨ
ਹੋਤਿ ਬਾਦ[੬] ਮਰਿ ਖ੍ਵਾਰ[੭] ॥ ੧੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੀਨੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੮] ਮਾਰਗ[੯] ਜੋਗੀ[*]।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਨ ਭਏ ਬਿਓਗੀ[੧੦]।
ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਬਿਪਰ[੧੧] ਕੁਬਾਦਾ[੧੨]।
ਬਹੁਤ ਪਰਸਪਰ[੧੩] ਵਧਤਿ ਬਿਖਾਧਾ[੧੪] ॥ ੧੨ ॥
ਮੂੰਡ[੧੫] ਮੁੰਡਾਵਹਿਂ[੧੬] ਹੁਇਂ ਸਨਿਆਸੀ।
ਦਰਬ[੧੭] ਨਾਰ[੧੮] ਮਹਿਂ ਰਿਦਾ[੧੯] ਦੁਰਾਸੀ[੨੦]।
ਭਏ ਅਤੀਤ ਕਹਾਇਂ ਬੈਰਾਗੀ।
ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਤੇ ਵਧਿ ਮਨ ਦੌਂ[੨੧] ਲਾਗੀ ॥ ੧੩ ॥
ਪੰਡਤ ਪਹਰੂਆ[੨੨] ਕਰਹਿਂ ਸਤੇਈ[੧]।

---

[੧]ਟੱਲੀਆਂ ਖੜਕਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਫਿਰਤੂ।
[੨]ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ।
[੩]ਝਗੜਾ।
[੪]ਛੇ।
[੫]ਮਤ।
[੬]ਝਗੜਿਆਂ।
[੭]ਖਰਾਬ।
[੮]ਬਾਰਾਂ।
[੯]ਰਾਹ।
[*]ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਥ ਇਹ ਹਨ:-੧. ਹੇਤੂ। ੨. ਪਾਵ। ੩. ਆਈ। ੪. ਗੰਮਯ। ੫. ਪਾਗਲ। ੬. ਗੋਪਾਲ। ੭. ਦਾਸ। ੮. ਕੰਥੜੀ। ੯. ਬਨ। ੧੦ ਧ੍ਵਜ। ੧੧. ਚੋਲੀ। ੧੨ ਰਾਵਲ।
[੧੦]ਸਾਈਂ ਤੋਂ ਵਿੱਛੁੜੇ।
[੧੧]ਬ੍ਰਾਹਮਨ।
[੧੨]ਭੈੜੇ ਝਗੜੇ।
[੧੩]ਆਪੋ ਵਿਚੀਂ।
[੧੪]ਝਗੜਾ।
[੧੫]ਸਿਰ।
[੧੬]ਮੁਨਾਕੇ।
[੧੭]ਧਨ।
[੧੮]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[੧੯]ਵਿਚ ਦਿਲ ਹੈ।
[੨੦]ਭੈੜੀ ਆਸਾ ਵਾਲਾ।
[੨੧]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ।
[੨੨]ਪਹਿਰੇਦਾਰ।

ਰਖਵਾਰੀ ਕੋ ਸਦਨ ਕਰੇਈ[2]?
ਹੁਤੀ ਬਾਰ[3] ਰਖਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ[4]।
ਪ੍ਰਜਾ ਖੇਤ ਕੋ ਖਾਤਿ ਕੁਵਾਲਾ[5*] ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭਯੋ ਭਾਰ ਧਰ[6] ਪਰ[7] ਅਧਿਕ[8],
ਧਰਮ ਧਰਤਿ ਨਹਿਂ ਧੀਰ[9]।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਨਹਿਂ ਜਗਤ ਮੇਂ,
ਬਿਕੁਲ[10] ਭਈ ਭਯ[11] ਭੀਰ[12] ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਏਕੁੰਕਾਰ ਅਰਾਧਨ ਕੀਨਾ। {ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ}
ਭਨਤਿ[13] ਬੇਨਤੀ ਭਈ ਅਧੀਨਾ।
'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਰ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ[14]।
ਪਰਮ ਪਰਾਵਰਨਾਥ[15] ਸਨਾਤਨ ॥ ੧੬ ॥
ਦੀਨ ਬੰਧੁ[16] ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਦੀਨਾਨਾਥ[17] ਪ੍ਰੋਖ[18] ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ।
ਅਜਰ[19] ਅਮਰ[20] ਅਨਵੱਦ[1] ਅਭੇਖਾ[2]।

---

[1]ਚੋਰੀ।
[2]ਘਰ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕੌਣ ਕਰੇ?
[3]ਵਾੜ।
[4]ਰਾਜੇ।
[5]ਭੈੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਏਹੋ ਹਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਅਨਮਤੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ।
[6]ਜ਼ਮੀਨ।
[7]ਤੇ।
[8]ਬਹੁਤ।
[9]ਹੌਸਲਾ।
[10]ਵਿਆਕੁਲ।
[11](ਧਰਤੀ) ਭੈ ਨਾਲ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਗਈ (ਅ) ਭੀੜਾ ਪੈ ਗਈ।
[12](ਧਰਤੀ) ਭੈ ਨਾਲ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਗਈ (ਅ) ਭੀੜਾ ਪੈ ਗਈ।
[13]ਆਖਦੀ ਹੋਈ।
[14]ਅਨਾਦੀ।
[15]ਦੇਖੋ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿਖੇ ਮੰਗਲ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ, ਛੰਦ ੫।
[16]ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ।
[17]ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ।
[18]ਗੁਪਤ।
[19]ਬੁਢਾਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
[20]ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

ਅਭੈ[3] ਨਿਰੰਜਨ[4] ਅਲਖ ਅਲੇਖਾ[5] ॥ ੧੭ ॥
ਕਲਮਲ[6] ਕਲਿ[7] ਕੇ ਕਾਲ[8] ਬਿਥਾਰਾ[9]।
ਅਬਹਿ[10] ਭਾਰ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਸੰਭਾਰਾ।
ਅਤਿ[11] ਦੁਸ਼ਤਰ[12] ਦਖ ਵੇਲਾ ਭਯੋ।
ਬਿਨ ਅਵਿਲੰਬ[13] ਜਾਤਿ ਨਹਿਂ ਰਹਯੋ ॥ ੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਤਿਜੁਗ ਮਹਿਂ ਚਾਰੋਂ ਚਰਨ,
ਤ੍ਰੇਤੇ ਤੀਨ ਰਹਾਇ।
ਦ੍ਵਾਪਰ ਮਹਿਂ ਦੋਊ ਰਹੇ,
ਕਲਿ ਇਕ ਚਰਨ[14] ਟਿਕਾਇ ॥ ੧੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਲਮਲ ਮਯ[15] ਆਯੋ ਕਲਿਕਾਲਾ।
ਭਯੋ ਸੁ ਯਾਂ ਤੇ ਭਾਰ ਬਿਸਾਲਾ[16]।
ਏਕ ਚਰਨ ਤੇ ਟਿਕਾ ਨ ਜਾਈ।
ਬਿਨ ਅਵਿਲੰਬ ਨ ਥਿਰਤਾ[17] ਪਾਈ ॥ ੨੦ ॥
ਏਕੁੰਕਾਰ! ਬਿਨੈ[18] ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।
ਥਿਰ ਹੋਵੋਂ ਕੋ ਅਵਿਲੰਬ ਦੀਜੈ'।
ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਆਤੁਰੀ ਬਾਨੀ[19]।

---

[1]ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ।
[2]ਭੇਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
[3]ਡਰ ਤੋਂ ਪਾਰ।
[4]ਮਾਇਆ ਮੈਲ ਤੋਂ ਪਾਰ।
[5]ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
[6]ਪਾਪ।
[7]ਕਲਿਜੁਗ।
[8]ਸਮੇਂ।
[9]ਫੈਲ ਗਏ।
[10]ਹੁਣ ਤਾਂ।
[11]ਬਹੁਤ।
[12]ਔਖਾ।
[13]ਆਸਰੇ ਦੇ ਬਿਨਾਂ।
[14]ਪੈਰ।
[15]ਪਾਪ ਰੂਪ।
[16]ਬਹੁਤ।
[17]ਇਸਥਿਤੀ।
[18]ਬੇਨਤੀ।
[19]ਦੁਖ ਭਰੀ ਬਾਣੀ।

ਸੁਨਤਿ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨਿ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥
'ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੋ ਬਹੁਤ ਪਠਾਏ।
ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਨਿਜ ਪੰਥ ਚਲਾਏ।
ਬਿਸਰੇ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਤਹਿਂ ਗਏ।
ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਏ[੧] ॥ ੨੨ ॥
ਕਿਨਹੁਂ[੨] ਨ ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਬਿਥਾਰੀ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨ ਡਾਰੀ।
ਜਿਉਂ ਹੋਵਤਿ ਅਵਿਲੰਬਤਿ[੩] ਛੋਨੀ[੪]'।
ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਬੋਲੇ ਜਗ ਜੋਨੀ[੫] ॥ ੨੩ ॥
'ਨਾਮ ਕੀਰਤਨ ਬਿਥਰਹੁਂ ਜਬ ਹੀ।
ਤੁਝ ਅਵਿਲੰਬ ਹੋਇ ਹੈ ਤਬ ਹੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੋਂ ਜਗ ਆਇ।
ਮੋ ਬਿਨ ਹੋਤਿ ਨ ਆਨ[੬] ਉਪਾਇ' ॥ ੨੪ ॥
ਧਰਮ ਧਾਮ[੭] ਧਰ[੮] ਧੀਰਜ ਦੀਨੋ।
'ਪਾਇ ਅਲੰਬ ਹੋਇ ਦੁਖ ਛੀਨੋ[੯]'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਗਗਨ[੧੦] ਕੀ ਛੋਨੀ[੪]।
ਉਰ ਕਰਿ ਪਰਮ ਹਰਖ ਮੁਖ ਮੋਨੀ ॥ ੨੫ ॥
ਜਗ ਮਹਿਂ ਰਘੁਵਰ[੧੧] ਕੁਲ ਅਕੰਲਕਾ।
ਪ੍ਰਗਟੇ ਬੇਦੀ ਕੁਮੁਦ[੧੨] ਮਯੰਕਾ[੧੩]।
ਏਕੁੰਕਾਰ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਰੂਪਾ[੧]।

---

[੧]ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ।
[੨]ਕਿਸੇ ਨੇ।
[੩]ਆਸਰੇ ਵਾਲੀ।
[੪]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[੫]ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਪਰਮਾਤਮਾਂ।
[੬]ਹੋਰ।
[੭]ਧਰਮ ਦੇ ਘਰ ਨੇ।
[੮]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ।
[੯]ਨਾਸ਼।
[੧੦]ਅਕਾਸ਼।
[੧੧]ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ।
[੧੨]ਕਵੀਆਂ।
[੧੩]ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ।

ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਸ[2] ਕੁਚਾਲ[3] ਕਲਿਕਾਲ ਤਮ[4],
ਉਡਗਨ[5] ਦੰਭ[6] ਸਮਾਜ।
ਭਏ ਕੁਮੁਦਿ[12] ਸੇ ਅਨਿਕ ਮਤ,
ਇੰਦੁ[7] ਮੁਹੰਮਦ ਰਾਜ ॥ ੨੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਨ ਕੋ ਹਰਨ ਬਾਲ ਦਿਨਰਾਊ[8]।
ਉਦੇ[9] ਸੁ ਨਾਨਕ ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਊ।
ਬਚਨ ਕਿਰਨ ਜਾਂ ਮਹਿਂ ਪਰਕਾਸ਼ੇ।
ਸੰਤ ਤਾਮ ਰਸ[10] ਹੇਰਿ[11] ਵਿਕਾਸ਼ੇ[12] ॥ ੨੮ ॥
ਦੰਭੀ ਸਮ ਉਲੂਕੁ[13] ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਕਿੰਕਰ[14] ਕੋਕ[15] ਭਏ ਸੁਖਿਯਾਰੀ।
ਆਤਪ ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਪਰਕਾਸ਼ੀ।
ਨੀਂਦ ਅਵਿਦਜਾ ਸਿੱਖਨ ਨਾਸ਼ੀ ॥ ੨੯ ॥
ਗਜਾਨ ਨਾਮ ਮਹਿਂ ਨਰਬਰ[16] ਜਾਗੇ।
ਕਲਮਲ[17] ਸੁਪਨਾ ਜਿਉਂ ਮਨ ਤਜਾਗੇ।
ਧਰਮ ਧਰਤਿ ਧੀਰਜ ਕੇ ਹੇਤਾ[18]।

---

[1]ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਹੈ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ'। ਇਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਜੋਨੀ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਦਿ ਗੁਰ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਗੁਰੁ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟਦੀ ਹੈ। ਐਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹਨ।
[2]ਰਾਤ੍ਰੀ।
[3]ਭੈੜੀਆਂ ਰਸਮਾਂ।
[4]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।
[5]ਤਾਰੇ।
[6]ਪਖੰਡ।
[7]ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
[8]ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸੂਰਜ।
[9]ਪ੍ਰਗਟੇ।
[10]ਕਵਲ।
[11]ਵੇਖ ਕੇ।
[12]ਖਿੜੇ।
[13]ਉੱਲੂ।
[14]ਸਿੱਖ, ਦਾਸ।
[15]ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ।
[16]ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼।
[17]ਪਾਪ।
[18]ਵਾਸਤੇ।

ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ[1] ॥ ੩੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਾਰਨ[2] ਗੁਰੁ ਅਵਤਾਰ ਕੋ ਮੈਂ,
ਬਰਨਜੋ[3] ਚਿਤ ਲਾਇ।
ਸੁਨਹੁ ਜਨਮ ਕੀ ਅਬ ਕਥਾ,
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖਦਾਇ[4]! ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਾਰ ਦੇਸ਼[5] ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਨਰੇਸ਼ੂ[6]। {ਬਾਰ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਮਾ}
ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਜਾ ਕੇ[7] ਹਰਤਿ[8] ਕਲੇਸ਼ੂ[9]।
ਐਰਾਵਤੀ[10] ਏਕ ਦਿਸ਼ਿ[11] ਬਾਰੀ[12]।
ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਤਰੰਗ ਉਛਾਰੀ[13] ॥ ੩੨ ॥
ਸੋ ਬਰ[14] ਬਿਜਨ[15] ਹੋਤਿ ਹੈ ਤਾਂ ਪੈ[16]।
ਨ੍ਰਿਪਤਾ[17] ਕੋ ਲੱਛਨ[18] ਛਬਿ ਥਾਪੈ[19]।
ਚੰਦ੍ਰਭਗਾ[20] ਦਿਸ਼ਿ ਦੁਤਿਯ[21] ਸੁਹਾਈ।
ਮਾਲ ਤਰੰਗਨਿ[22] ਸ੍ਰਿੱਛ ਉਠਾਈ ॥ ੩੩ ॥

---

[1]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ।
[2]ਸਬੱਬ।
[3]ਦਸਿਆ ਹੈ।
[4]ਹੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀਓ!
[5]ਬਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼।
[6]ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ।
[7]ਗ੍ਰਾਮਾਂ (ਰੂਪ) ਪਰਜਾ ਦੇ।
[8]ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[9]ਦੁਖ।
[10]ਰਾਵੀ (ਨਦੀ) ਦਾ।
[11]ਇਕ ਪਾਸੇ।
[12]ਜਲ।
[13]ਉਛਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[14]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[15]ਪੱਖਾ।
[16]ਉਸਤੇ।
[17]ਰਾਜਪਨੇ।
[18]ਨਿਸ਼ਾਨ।
[19]ਥਾਪਿਆ ਹੈ।
[20]ਚਨਾਬ।
[21]ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ।
[22]ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ।

ਤਾਂ ਪਰ ਹੋਤਿ ਚਮਰ ਛਬਿ ਭਾਰੀ।
ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਾਂ ਜਨਾਵਨ ਕਾਰੀ।
ਸਦਾ ਸੁਕਾਲ ਸਸਿਨ[1] ਕੋ ਸਾਲੀ[2]।
ਤਹਿਂ ਦੁਕਾਲ[3] ਕੀ ਕੌਨ ਕੁਚਾਲੀ? ॥ ੩੪ ॥
ਸਪਤਈਤ[4] ਕੋ ਭੀਤ[5] ਨ ਪਾਵਾ।
ਤਸਕਰ ਕੁਲ[6] ਤਜਿ ਅਨਤ[7] ਪਰਾਵਾ[8]।
ਪਥਕ ਜਾਤ[9] ਜਹਿਂ ਮਨ ਬਿਰਮਾਵਾ[10]।
ਹੇਰਿ[11] ਹਿਤੂ ਨਰ[12] ਕੁਟੰਬ ਭੁਲਾਵਾ[13] ॥ ੩੫ ॥
ਫਲ ਫੂਲਨ ਦਲਯੁਤ[14] ਤਰੁ ਚਾਰੂ[15]।
ਪਥਕ ਹੇਤ ਠਾਢੇ[16] ਸੁਖਕਾਰੂ[17]।
ਬਸਹਿਂ ਲੋਕ ਜਹਿਂ ਸੁਜਨ[18] ਸੁਚਾਲੀ[19]।
ਦਯਾ ਧਰਮ ਕੇ ਜੇ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲੀ ॥ ੩੬ ॥
ਅਥਿਤ[20] ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਜਿਨ ਮਨ ਰਾਤਾ।
ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹੀ ਸਭਿ ਬਿਦਯਾ ਗਯਾਤਾ।
ਉਪਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਤੁਰੰਗ[1] ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ।

---

[1]ਖੇਤੀਆਂ ਦਾ।
[2]ਘਰ।
[3]ਕਾਲ, ਅੰਨ ਦਾ ਘਾਟਾ।
[4]ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੱਤ ਉਪੱਦ੍ਰਵ:-੧. ਬਰਖਾ ਨਾ ਹੋਣੀ। ੨. ਬਹੁਤ ਹੋਣੀ, ੩. ਚੂਹੇ ਪੈਣੇ, ੪. ਮੱਕੜੀ, ੫. ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਖਾ ਜਾਣਾ, ੬. ਰਾਜਾ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ, ੭. ਕੁੰਗੀ।
[5]ਡਰ।
[6]ਚੋਰਜਾਤੀ।
[7]ਹੋਰ ਥਾਂ।
[8]ਦੌੜ ਗਈ।
[9]ਰਾਹੀਆਂ ਦਾ ਜਾਂਦਿਆਂ।
[10]ਜਿਥੇ ਮਨਮੋਹਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[11]ਦੇਖਕੇ।
[12]ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ।
[13]ਸੰਬੰਧੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[14]ਪੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ।
[15]ਸੁਹਣੇ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ।
[16]ਰਾਹੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖੜੇ ਹਨ।
[17]ਸੁਖ ਦਾਤੇ।
[18]ਚੰਗੇ।
[19]ਸਦਾ ਚਾਰ ਵਾਲੇ।
[20]ਲੋੜਵੰਦ, ਗਰੀਬ।

ਬਲੀ ਤਰਲਤਾ[੨] ਗੁਨ ਕੇ ਮੰਦਰ ॥ ੩੭ ॥
ਔਰ ਪਸ਼ੂ ਬਹੁ ਸੁਭਗ[੩] ਸੁ ਜਾਤੀ।
ਤਿਨ ਕੀ ਖਾਨ ਕੀਨਿ ਬਿਧਿ[੪] ਖਜਾਤੀ[੫]।
ਜੋ ਅਸ ਦੇਸ਼ ਰੁਚਿਰ[੬] ਬਰ[੭] ਸਗਰਾ[੮]।
ਭਰਤ ਖੰਡ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭਤਿ[੯] ਉਜਗਰਾ[੧੦] ॥ ੩੮ ॥
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਤਲਵੰਡੀ ਭਲ ਨਗਰੀ।
ਚਾਰ ਬਰਨ[੧੧] ਕਰਿ ਪੂਰਤਿ ਸਗਰੀ।
ਜਿਹ ਕੇ ਚਹੁਂ ਦਿਸ ਬਾਗ਼ ਸੁਹਾਵਾ।
ਕੁਸਮ[੧੨] ਬਾਟਿਕਾ[੧੩] ਬਹੁ ਛਬਿ ਪਾਵਾ ॥ ੩੯ ॥
ਨਗਰ ਕੋਟ[੧੪] ਦਿਢਿ ਬਨਜੋ ਉਤੰਗਾ[੧੫]।
ਮਤਸਰ ਧਰਤਾ ਜੋ[੧੬] ਗਿਰਿ ਸੰਗਾ[੧੭]।
ਅਟਾ[੧੮] ਘਟਾ ਸੰਗ[੧੯] ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸਾ[੨੦]।
ਮਨਹੁ ਨਿਰੋਧਨ ਕੀ[੨੧] ਹਿਯ[੨੨] ਆਸਾ ॥ ੪੦ ॥
ਮੰਦਿਰ ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਪਾਈ।

---

[੧]ਘੋੜੇ।
[੨]ਤ੍ਰਿੱਖੇ।
[੩]ਚੰਗੇ।
[੪]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ।
[੫]ਪ੍ਰਗਟ।
[੬]ਸੁੰਦਰ।
[੭]ਚੰਗਾ।
[੮]ਸਾਰਾ।
[੯]ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ।
[੧੦]ਪ੍ਰਗਟ।
[੧੧]ਬ੍ਰਾਹਮਨ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸੂਦ੍ਰ।
[੧੨]ਫੁੱਲ।
[੧੩]ਬਗੀਚੇ।
[੧੪]ਨਗਰ ਦੁਾਲੇ ਸਫੀਲ।
[੧੫]ਉੱਚੀ।
[੧੬]ਜੋ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।
[੧੭]ਪਹਾੜ ਨਾਲ।
[੧੮]ਅਟਾਰੀਆਂ।
[੧੯]ਬੱਦਲਾਂ ਨਾਲ।
[੨੦]ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
[੨੧]ਰੋਕਣ ਦੀ।
[੨੨]ਦਿਲ ਵਿਚ।

ਸਰਬ ਰੁਤਿਨ ਮਹਿਂ ਜੇ ਸੁਖਦਾਈ।
ਅਸ਼ਟਾਪਦ[੧] ਸਮ ਬਿਪਨੀ[੨] ਭੂਰੀ[੩]।
ਬਨਜ[੪] ਸੌਜ[੫] ਸੋਂ ਆਪਨ[੬] ਪੂਰੀ[੭] ॥ ੪੧ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਗਮ ਕੇ[੮] ਹੇਤੂ[੯]।
ਰਚਜੋ ਸੁਰਗ ਵਿਧਿ[੧੦] ਸੁਖ ਸੰਕੇਤੂ[੧੧]।
ਸੁਰਭੀ[੧੨] ਖੀਰ[੧੩] ਪਯੂਖ[੧੪] ਸਮਾਨਾ।
ਸੁਰ ਸਮ[੧੫] ਸੁੰਦਰ ਮਨੁਜ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੪੨ ॥
ਜਿਹ ਕੀ ਰਚਨਾ ਹੇਰਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ[੧੬]।
ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ[੧੭] ਹੋਇਓ ਚਿਤ ਚਿੱਤ੍ਰਾ[੧੮]।
ਸ੍ਰੁਤਿ[੧੯] ਪਾਠੀ ਹੋਤੀ[੨੦] ਤਤ ਵੇਤੂ।
ਖਟ ਕਰਮੀ[੨੧] ਕ੍ਰਿਤ[੨੨] ਕੈਵਲ[੨੩] ਹੇਤੂ[੨੪] ॥ ੪੩ ॥
ਅਸ ਦਿਜਵਰ[੨੫] ਜਹਿਂ ਬਸੇ ਸੁਖਾਰੇ।

---

[੧]ਚੌਪੜ।
[੨]ਮੰਡੀ।
[੩]ਸਾਰੀ।
[੪]ਵਪਾਰ।
[੫]ਸੌਦੇ।
[੬]ਹੱਟੀਆਂ।
[੭]ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।
[੮]ਆਵਨਦੇ।
[੯]ਵਾਸਤੇ।
[੧੦]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ।
[੧੧]ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ।
[੧੨]ਗਊਆਂ।
[੧੩]ਦੁੱਧ।
[੧੪]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[੧੫]ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ।
[੧੬]ਸੁੰਦਰ।
[੧੭]ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ।
[੧੮]ਹੈਰਾਨ।
[੧੯]ਬਦ।
[੨੦]ਯਗ ਵਿਚ ਆਹੂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।
[੨੧]ਛੇ ਕਰਮੀ।
[੨੨]ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[੨੩]ਮੋਖ।
[੨੪]ਵਾਸਤੇ, (ਅ) ਹਿਤਵਾਲੇ।
[੨੫]ਬ੍ਰਾਹਮਨ।

ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਹਿਤ ਧਾਰੇ[੧]।
ਬਨਕ[੨] ਧਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਬਨਜ ਬਿਨੀਤਾ[੩]।
ਬਾਤ ਕੁਸਲ[੪] ਬੇਦਨ ਪਥ ਪ੍ਰੀਤਾ ॥ ੪੪ ॥
ਸੂਦ੍ਰ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੇਈਂ।
ਨਿਪੁਨ[੫] ਕਾਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਹਿਂ ਤੇਈ।
ਨਰ ਅਰੋਗਤਾ ਯੁਤਿ[੬] ਕੁਸ਼ਲਾਤਾ[੭]।
ਵੈਦਕ ਪਠਹਿ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਗਜਾਤਾ[*] ॥ ੪੫ ॥
ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਬਸਹਿਂ ਧਨੁਧਾਰੀ[੮]।
ਯੁੱਧ ਬੇਦਕਾ[੯] ਜਿਨਹਿਂ ਸੁਧਾਰੀ।
ਤੁੰਡ[੧੦] ਕਾਲਿਕਾ ਪਾਵਕ ਕੁੰਡਾ[੧੧]।
ਯੱਗ ਥੰਭ[੧੨] ਸੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਝੰਡਾ ॥ ੪੬ ॥
ਕਿਰਪਨ[੧੩] ਸਮ ਕਾਤੁਰਤਾ[੧੪] ਖੋਏ।
ਕਰਵਾਰਨ ਕੇ[੧੫] ਕੀਨ ਸਰੋਏ[੧੬]।
ਦੁਸਟਾਮਿਖ[੧੭] ਬਹੁ ਦੀਨ ਅਹੂਤੀ।
ਜਹਿਂ ਸਰਪੀ[੧੮] ਸ਼੍ਰੋਣਤ[੧੯] ਸੰਯੂਤੀ[੨੦+] ॥ ੪੭ ॥

---

[੧]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[੨]ਵੈਸ਼।
[੩]ਨੀਤੀ ਸੰਯੁਕਤ ਵਿਹਾਰ।
[੪]ਚਤੁਰ, ਆਦਰ ਵਾਲੀਆਂ।
[੫]ਚਤੁਰ।
[੬]ਸਹਿਤ।
[੭]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ।
[*]ਬਾਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਆਬਾਦ ਸੀ, ਮਗਰੋਂ ਵੈਰਾਨ ਹੋਇਆ, ਹੁਣ ਫੇਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।
[੮]ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ।
[੯]ਥੜੀ, ਵੇਦੀ।
[੧੦]ਮੁਖ।
[੧੧]ਅਗਨਿ ਕੁੰਡ। ਕੁੰਡ, ਚੁਲ੍ਹਾ।
[੧੨]ਥੰਮਾਂ।
[੧੩]ਸੂਮ।
[੧੪]ਕਮਜ਼ੋਰੀ।
[੧੫]ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ।
[੧੬]ਚਮਚੇ।
[੧੭]ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਮਾਸ।
[੧੮]ਘਿਉ।
[੧੯]ਲਹੂ।
[੨੦]ਸਹਿਤ।

ਅਸ ਬੇਦੀ ਵਾਸੀ ਤਲਵੰਡੀ।
ਜਿਨ ਕੀ ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗਮੰਡੀ[੧]।
ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਹਿਂ ਰਹਿਤਿ[੨] ਬਿਤਾਈ।
ਭਾ[੩] ਸ਼ਿਵਰਾਮ[੪] ਤਾਸੁ ਕੁਲ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੮ ॥
ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਜਿਨ ਮਨ ਕੀਨੀ।
ਜੀਵਾ[੫] ਰਜ[੬] ਤਮ ਕੀ[੭] ਤਜਿ ਦੀਨੀ।
ਹੁਇ ਅਹਿੰਸ[੮] ਆਯੁਧ[੯] ਕਰ ਛੋਰੇ[੧੦]।
ਸ੍ਰੀਪਤਿ[੧੧] ਕੇ ਪਦ ਪਦਮ[੧੨] ਨਿਹੋਰੇ[੧੩] ॥ ੪੯ ॥
ਤਿਹ ਬਨਾਰਸੀ ਨਾਮ ਸੁ[੧੪] ਤੀਯਾ[੧੫]।
ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਧਰਮ ਜਾਸੁ[੧੬] ਦ੍ਰਿਢ[੧੭] ਕੀਆ।
ਤਿਨਤੇ ਸੁਤ[੧੮] ਜੁਗ[੧੯] ਭੇ ਸੁਚਾਲੂ[੨੦]।

[+]ਬੇਦੀਆਂ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨ ਧਨੁਧਾਰੀ ਸ਼ੂਰਬੀਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਯੱਗ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਨਾਲ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। (ਬੇਦਕਾ) ਯੱਗ ਸਮੇਂ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਵਾਲੇ ਕੁੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਥੜ੍ਹੀ, ਇੱਥੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੀ ਥੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਕਾਲਕਾ ਦਾ ਮੁਖ ਭਾਵ ਯੁੱਧ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੀ ਅਗਨੀ ਕੁੰਡ ਹੈ, ਯੱਗ ਦਾ ਥੰਭਾ ਕੀ ਹੈ ਜੋ ਝੰਡਾ ਹੈ। ਯਗ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁਮਤਾ ਛੱਡਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਥੇ ਕਾਇਰਪਣਾ ਛੋਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਯੱਗ ਵਿਚ ਘਿਉ ਤਿਲ ਜਵ ਆਦ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਚਮਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਥੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਹੀ ਚਮਚੇ ਹਨ। ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਹੀ ਅਹੂਤੀ ਹੈ, ਲਹੂ ਹੀ ਘ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਐਸੇ ਬੇਦੀ ਖਾਨਦਾਨ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਨ।

[੧]ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ।

[੨]ਰਹਿੰਦਿਆਂ।

[੩]ਹੋਇਆ।

[੪]ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ।

[੫]ਗੁਜ਼ਾਰਨ।

[੬]ਰਜੋਗੁਨੀ।

[੭]ਤਮੋਗੁਨੀ।

[੮]ਹਿੰਸਾ ਰਹਿਤ।

[੯]ਸ਼ਸਤਰ।

[੧੦]ਹੱਥੋਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ।

[੧੧]ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ।

[੧੨]ਚਰਣ ਕਵਲਾਂ ਦੀ।

[੧੩]ਸ਼ਰਣ ਲਈ।

[੧੪]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।

[੧੫]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ।

[੧੬]ਜਿਸਨੇ।

[੧੭]ਪੱਕਾ।

[੧੮]ਪੁੱਤ੍ਰ।

[੧੯]ਦੋ।

[੨੦]ਸਦਾਚਾਰੀ।

ਵਡ ਕਾਲੂ ਛੋਟੇ ਸ਼ੁਭ ਲਾਲੂ ॥ ੫੦ ॥
*ਵਡਭਾਗੀ ਜੋ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮੀ।
ਭਗਤਿ ਪਰਾਯਨ[੧] ਨਿਸ਼ਚਲ ਧਰਮੀ।
ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰੱਤ ਨੇਮ ਸਮੁਦਾਏ[੨]।
ਕਰਤਿ ਬਹੁਤ ਜਿਹ ਜਨਮ ਬਿਤਾਏ ॥ ੫੧ ॥
ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੀ ਇੱਛਾ ਜਾਸੂ।
ਵਿਸ਼ਨੁ+ ਹੋਇ ਸੁਤ[੩] ਗਜਾਨ ਨਿਵਾਸੂ[੪]।
ਰਿਦੈ ਕਰਤਿ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪਾ।
-ਭਗਤ ਅਧੀਨ ਰਿਝੈ[੫] ਗੁਨ ਅਲਪਾ[੬] ॥ ੫੨ ॥
ਜੇ ਮੁਝ ਲਖੈਂ[੭] ਦੀਨ[੮] ਗੁਨ ਨਾਂਹੀ।
ਭਏ ਸੂਕਰੀ[੯] ਸਫਰੀ[੧੦] ਮਾਂਹੀ।
ਕਮਠੀ[੧੧] ਆਦਿਕ ਬਿਮਤਿ[੧੨] ਕੁਜਾਤੀ।
ਤਿਨਕੇ ਜਨਮ ਲੀਨ ਜਗ ਖਜਾਤੀ[੧੩] ॥ ੫੩ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਸੋਂ ਕਰਹਿਂ ਅਕਰਨੀ[੧੪]।
ਕੀਰਤਿ ਬਿਮਲ ਬੇਦ ਇਮ ਬਰਨੀ[੧੫]।
ਅਦਿਤੀ[੧੬]++ ਕੱਸਜਪ[੧] ਕੇ ਜਿਮ ਧਾਮਾ[੨]।

---

*ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਭਾਵਨਾਂ ਦਾ ਏਥੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਟੁਰਿਆ ਹੈ।
[੧]ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ।
[੨]ਸਾਰੇ।
+ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਸ਼ਨੂ ਭਗਵਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ੨੩ ਅਵਤਾਰ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਧਾਰੇ ਹਨ ਤੇ ਚੌਬੀਸਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਅਜੇ ਧਾਰਨਾਂ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਤਪ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦਿਲੀ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।
[੩]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੪]ਗਜਾਨ ਦਾ ਘਰ।
[੫]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[੬]ਥੋੜੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਹੀ।
[੭]ਜਾਣਨ।
[੮]ਗਰੀਬ।
[੯]ਸੂਰ ਜਾਤੀ।
[੧੦]ਮੱਛੀ।
[੧੧]ਕਛੂਣੀ।
[੧੨]ਬੁੱਧੀ ਬਿਨਾਂ।
[੧੩]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।
[੧੪]ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਰਨੀ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[੧੫]ਕਹੀ ਹੈ।
[੧੬]ਨਾਮ ਹੈ।

ਉਪਜਤਿ[੩] ਭਏ ਉਪੇਂਦਰ[੪] ਨਾਮਾ- ॥ ੫੪ ॥
ਅਸ ਆਸਾ ਧਰਿ ਅਸੁਰ ਬਿਨਾਸ਼ੀ[੫]।
ਭਯੋ ਨਿਰੰਤਰ ਰੂਪ ਉਪਾਸੀ।
ਕਾਲੂ ਨਾਮ ਜਨਮ ਜਬ ਧਾਰਾ।
ਪੂਰਨ ਆਸਾ ਕੀਨਿ ਮੁਰਾਰਾ[੬] ॥ ੫੫ ॥
ਸੁਤ ਕਾਲੂ ਪਿਖ ਪਿਤ ਸ਼ਿਵਰਾਮੂ।
ਪਾਨ ਗ੍ਰਹਨ[੭] ਕਿਯ ਕੀਰਤਿ ਧਾਮੂ।
ਤਿਯ[੮] ਪਤਿਬਰਤਾ ਗੁਣਨਿਧਿ ਸੋਊ।
ਤਿਹ ਸੁਸ਼ੀਲਤਾ ਕਹਿ ਸਕ[੯] ਕੋਊ[੧੦]? ॥ ੫੬ ॥
ਸਾਧ੍ਵੀ[੧੧] ਪਾਇ ਕਾਲ[੧੨] ਬਹੁ ਕਾਲੂ।
ਕਿਯੇ ਬਰਤ ਤਪ ਕਠਨ ਬਿਸਾਲੂ[੧੩]।
ਚਿਰੰਕਾਲ[੧੪] ਇਵ[੧੫] ਦੰਪਤਿ[੧੬] ਬੀਤਾ।
ਹਰਿ ਪਦਪੰਕਜ ਜਿਨ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਾ ॥ ੫੭ ॥
ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ।
ਸੋਦਰ[੧੭] ਸਮ[੧੮] ਕਾਲੂ ਸੰਗ ਪਜਾਰੂ।
ਜਿਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੀ[੧]।

++ਕੱਸ਼ਪ ਇਕ ਰਿਖੀ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਅਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਨ।
[੧]ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
[੨]ਘਰ।
[੩]ਪੈਦਾ ਹੋਏ।
[੪]ਬਾਵਨ।
[੫]ਦੈਤ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ।
[੬]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ।
[੭]ਵਿਵਾਹ।
[੮]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[੯]ਕਹਿ ਸਕੇ।
[੧੦]ਕੌਣ।
[੧੧]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[੧੨]ਸਮਾਂ।
[੧੩]ਬੜੇ।
[੧੪]ਬਹੁਤ ਚਿਰ।
[੧੫]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[੧੬]ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ ਦਾ।
[੧੭]ਭਿਰਾ।
[੧੮]ਵਾਂਗ।

ਸਭਿਕੀ ਦਈ ਕਾਰ ਪਟਵਾਰੀ ॥ ੫੮ ॥
ਅਸ ਬਿਧਿ[2] ਬਿਲਸਤਿ ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਾ।
ਦੰਪਤਿ ਉਰ ਧਰਿਹੀ ਸੁਤ[3] ਆਸਾ।
ਸਾਧ੍ਵੀ[4] ਗਰਭ ਧਰਨ ਪੁਨ ਕੀਨਾ।
ਜਨਮੀ ਤਨਿਯਾ ਸੁਮਤਿ[5] ਪ੍ਰਬੀਨਾ[6] ॥ ੫੯ ॥
ਹਿਮ ਗਿਰ ਮੈਨਾ ਕੇ[*] ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਪਾਰਬਤੀ ਜਨਮੀ ਜਿਵਆਹੀ[7]।
ਭਈ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਸਭਿ ਗੁਣ ਖਾਨੀ।
ਮਨਹੁਂ ਭਗਤਿ ਧਰਿ ਦੇਹਿ ਸੁਹਾਨੀ ॥ ੬੦ ॥
ਕਾਲ[8] ਬਿਤੀਤ ਭਯੋ[9] ਪਸ਼ਚਾਤਾ[10]।
ਕਾਲੂ ਰਤਿ[11] ਲਖ ਕਰਿ[12] ਜਗ ਦਾਤਾ[13]।
-ਹੋਵੋਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਾਸ[14] ਮੈਂ ਜਾਈ[+]। -
ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਆਏ ਜਗਰਾਈ[15] ॥ ੬੧ ॥

---

[1]ਹਾਕਮ।
[2]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[3]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ।
[4]ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ।
[5]ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੀ ਲੜਕੀ ਜਨਮੀ।
[6]ਲਾਇਕ।
[*]ਪੁਰਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਲੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮੈਨਾ ਸੀ, ਉਸਤੇ ਜੋ ਲੜਕੀ ਜਨਮੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਰਬਤੀ ਰੱਖਿਆ, ਅਰਥਾਤ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ। ਪਾਰਬਤੀ ਇਕ ਪੂਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਵ੍ਯਕਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਚ ਆਦਰ ਲਈ ਕਵਿ ਨੇ ਵਰਤੀ ਹੈ।
[7]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ।
[8]ਸਮਾਂ।
[9]ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਦੇ।
[10]ਪਿੱਛੋਂ।
[11]ਪ੍ਰੀਤੀ।
[12]ਜਾਨਕੇ।
[13]ਜਗਤ ਦੇ ਦਾਤੇ ਨੇ।
[14]ਤਿਸਦਾ।
[+]ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਭਾਵ ਉਹੋ-ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪਤਾ-ਦਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਕਵੀ ਜੀ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਦ 'ਅਵਤਾਰ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ 'ਜਗਤ ਗੁਰੂ' ਦਾ ਜਨਮ ਲੈਣਾ-ਦੱਸਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੮੦)। ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ- 'ਏਕੰਕਾਰ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਰੂਪਾ। ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ ॥ ੨੬ ॥ ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਯਾ। ਪਰ- 'ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ'।
[15]ਜਗਤ ਦੇ ਰਾਜੇ।

ਦੁਤਿਯ[1] ਗਰਭ ਕੋ ਧਾਰਨ ਕੀਨਾ।
ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਜਾਸੁ ਮਨ ਲੀਨਾ।
ਜਿਉਂ ਦੁਤੀਆ[2] ਕੋ ਬ੍ਰਿੱਧਿਤਿ[3] ਚੰਦੂ[4]।
ਤਿਹ ਸਮ ਗਰਭ ਰੂਪ ਸੁਖਕੰਦੂ ॥ ੬੨ ॥
ਜੱਦਪਿ[5] ਭੂਖਨ[6] ਸਕਲ ਉਤਾਰੇ।
ਤਦਪਿ[7] ਸੁੰਦ੍ਰਤਾ[*] ਅਧਿਕ[8] ਉਜਾਰੇ[9]।
ਕਾਲੂ ਤਿਯ ਬੈਸੇ ਜਿਸ ਅੰਦਰ।
ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਸੋਂ ਲਗੈ ਸੁ ਸੁੰਦਰ ॥ ੬੩ ॥
ਸੁਨਿ ਸੰਦੇਹ[10] ਕਰੈ ਜਿਨ[11] ਕੋਊ।
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸ਼ੋਭਦਾ ਜੋਊ।
ਤਿਹ ਨਿਵਾਸ ਕੀਨੋ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।
ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਇ ਤਿਹ ਸ਼ੋਭ ਸਵਾਈ ॥ ੬੪ ॥
ਜਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਆਏ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਭਏ ਸਰਲ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜੇ ਬਾਮੀ[12]।
ਸੁਚਿ, ਸੰਤੋਖਿ, ਧਰਮ, ਸਤਿ, ਕਰੁਨਾ।
ਅਸ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਮਹਿਂ ਆਚਰਨਾ[13] ॥ ੬੫ ॥
ਸੀਤ[14] ਸੁਗੰਧਤਿ[15] ਮੰਨ[16] ਸਮੀਰਾ[17]।

---

[1]ਦੂਜੇ।
[2]ਦੂਜੀ ਤਿੱਥ ਦਾ।
[3]ਵਧਦਾ ਹੈ।
[4]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[5]ਭਾਵੇਂ।
[6]ਗਹਿਣੇ।
[7]ਤਾਂਹਵੀ।
[*]ਮੁਰਾਦ ਸਤੋਗੁਣੀ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਹੈ।
[8]ਬਹੁਤ।
[9]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ।
[10]ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਕਰੇ।
[11]ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਕਰੇ।
[12]ਜਿਹੜੇ (ਨਰ) ਵਿੰਗੇ (ਸਨ ਉਹ ਸਰਲ) ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਗਏ।
[13]ਵਰਤਨ ਲਗ ਪਏ।
[14]ਠੰਢੀ।
[15]ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀ।
[16]ਧੀਮੀ।
[17]ਹਵਾ।

ਚਲੈ ਜੁ ਹਰਿ ਹੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੀਰਾ।
ਬਾਦਰ[1] ਆਵਹਿਂ ਭਰਿ ਭਰਿ ਬਾਰੀ[2]।
ਬਰਖਹਿਂ ਨਰ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੬੬ ॥
ਫੂਲਹਿਂ ਫਲਹਿਂ ਬ੍ਰਿੱਖ[3] ਸਮੁਦਾਇ।
ਜਨੁ[4] ਅਨੰਦਤਾ[5] ਬਾਹਰ ਆਈ।
ਅੰਤਰ ਤਿਨ ਕੈ ਭਈ ਅਮੇਊਂ[6]।
ਮਨਹੁਂ ਨਰਨ ਦਿਖਰਾਵਹਿ ਤੇਊ ॥ ੬੭ ॥
ਛਿਤ ਸੋਹਤਿ ਧਰਿ ਨਵ ਸਬਜ਼ਾਈ[7]।
ਜਿਹ ਉਰ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ[8] ਬਧਾਈ।
ਜਢ[9] ਜੰਗਮ[10] ਤਲਵੰਡਿ ਅਨੰਦੂ।
ਭਾ[11] ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਬ ਕੋ ਸੁਖਕੰਦੂ[12] ॥ ੬੮ ॥
ਅਸ ਜਬ ਬੀਤ ਗਏ ਦਸ ਮਾਸਾ[13]।
ਸਰਦ ਸੁੰਦਰੀ ਇੰਦੁ[14] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਬਿਮਲ ਅਕਾਸ਼ ਸੋਹਿ ਗਣ ਤਾਰਾ[15]।
ਜਿਮ ਜੱਗਜਾਸੀ[16] ਉਰ ਆਚਾਰਾ[17] ॥ ੬੯ ॥
ਨਿਰਸ[18] ਮੇਘ[19] ਹੁਇ, ਗੇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ੂ।

---

[1]ਬੱਦਲ।
[2]ਪਾਨੀ।
[3]ਦਰਖਤ।
[4]ਮਾਨੋਂ।
[5]ਖੁਸ਼ੀ।
[6]ਨਾ ਸਮਾਵਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ।
[7]ਧਾਰ ਕੇ ਨਵੀਂ ਹਰਿਆਵਲ।
[8]ਬਹੁਤੀ।
[9]ਨਾ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ।
[10]ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ।
[11]ਹੋਇਆ।
[12]ਸੁਖਦਾਤੇ ਦਾ।
[13]ਦਸ ਮਹੀਨੇ।
[14]ਸਰਦ (ਰੁੱਤ ਦੀ) ਰਾਤ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[15]ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ।
[16]ਸਾਧਕ।
[17]ਨੇਕ ਚਲਨੀ ਦੇ ਗੁਣ।
[18]ਪਾਣੀ ਰਹਤ ਹੋ ਕੇ।
[19]ਬੱਦਲ।

ਜਿਮ[੧] ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਿਟਹਿਂ ਕਲੇਸ਼ੂ।
ਉਰਜ[੨] ਮਾਸ ਕੀ[੩] ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ[+]।
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸੋ[੪] ਜੌਨ੍ਹ[੫] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥ ੨੦ ॥
ਸੰਬਤ ਨੌ ਖਟ[੬] ਸਹਸ[੭] ਛਬੀਸਾ[੮]।
ਭੋ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।
ਭਯੋ[++] ਅਚਾਨਕ[੯] ਸਭਿਨਿ ਉਛਾਹਾ[੧੦]।
ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਮਨ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਹਾ[੧੧] ॥ ੨੧ ॥
ਧਰਾ[੧੨] ਅਕਾਸ਼ ਬਿਖੈ ਜੇ ਬਾਸੀ[੧੩]।
ਮੰਗਲ ਕਰਹਿਂ ਸਿਮਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ।
ਲੇ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਸੰਖ ਬਜਾਏ।
ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਮੁਖ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ ॥ ੨੨ ॥
ਅਮਰਨ[੧੪] ਮਿਲ ਕਰਿ ਮੱਲਜ[੧੫] ਘਸਾਈ।
ਕੁੰਕਮ[੧੬] ਪੁਨ ਘਨਸਾਰ[੧੭] ਮਿਲਾਈ।
ਕਾਲੂ ਕੇ ਮੰਦਰ ਪਰ ਚਰਚਹਿਂ[੧੮]।
ਮੰਦਾਰਨ ਕੁਸਮਾਂਜਲਿ[੧੯] ਅਰਚਹਿਂ ॥ ੨੩ ॥

---

[੧]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[੨]ਕੱਤਕ ਦੇ।
[੩]ਮਹੀਨੇ ਦੀ।
[+]ਜ: ਸਾ: ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਆ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
[੪]ਵਾਂਞੂ।
[੫]ਚਾਂਦਨੀ।
[੬]ਨੌ ਤੇ ਛੇ ਪੰਦਰਾਂ।
[੭]ਸੌ।
[੮]ਛਬੀ, ਅਰਥਾਤ ੧੫੨੬ ਸੰਮਤ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਰਜੋ-ਬੀ ਹੈ।
[੯]ਅਚਣਚੇਤ।
[੧੦]ਖੁਸ਼ੀ।
[੧੧]ਜਾਣ ਨਾ ਸਕੇ।
[੧੨]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ।
[੧੩]ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ।
[੧੪]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ।
[੧੫]ਚੰਦਨ।
[੧੬]ਕੇਸਰ।
[੧੭]ਕਪੂਰ।
[੧੮]ਛਿੜਕਨ ਲਗੇ।
[੧੯]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ।

ਧਾਇਨ ਸੇਬਜੰਮਾਨ[੧] ਕੁਲੀਨਾ[੨]।
ਭਈ ਪ੍ਰਸੂਤਾ[੩] ਅਤਿ ਸੁਖ ਲੀਨਾ।
ਅਸ਼ਟਦੀਪ[੪]* ਦੀਪਤਿ[੫] ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਨੋ।
ਛਬਿ[੬] ਘਟਿ ਗਈ ਬਾਲ ਰਵਿ ਮਾਨੋ[੭] ॥ ੭੪ ॥
ਦਿਪਤ[੮] ਤੇਜ[੯] ਜਿੰਹ ਕਾਂਤਿ ਅਨੂਪਾ।
ਬਿਸਮੈ[੧੦] ਧਾਇ[੧੧] ਹੇਰਿ[੧੨] ਸਿਸ ਰੂਪਾ[੧੩]।
-ਜਨਮਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੧੪] ਬਾਲ ਮੁਸਕਾਈ[੧੫]।
ਸਗਨ ਕੁਸਗਨ ਨ ਜਾਨਜੋ ਜਾਈ ॥ ੭੫ ॥
ਅਨਤ[੧੬] ਬਾਲ ਜਨਮਤਿ ਸਭਿ ਰੋਤੇ[੧੭]।
ਬਿਗਸਤਿ ਇਹ[੧੮] ਜਿਵ ਆਨੰਦ ਹੋਤੇ-।
ਅਲਪ ਬੁੱਧਿ[੧੯] ਕਿਉਂ ਧਾਇ[੨੦] ਲਖਾਹੀ[੨੧]।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਇਸ ਪੀਰਾ ਨਾਹੀ ॥ ੭੬ ॥
ਦਾਸੀ ਦੌਰਿ ਦਈ ਸੁਧਿ[੨੨] ਕਾਲੂ।

---

[੧]ਦਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਯੋਗ।
[੨]ਚੰਗੀ ਕੁਲ ਦੀ (ਮਾਤਾ ਜੀ)।
[੩]ਵਿਆਈ।
[੪]ਅੱਠ ਦੀਵੇ। (ਅ) ਸ਼ਮਾਂਦਾਨ।
*ਅਸ਼ਟਦੀਪ ਨਾਮ ਅੱਠ ਮੁਖੀਏ ਸ਼ਮਾਦਾਨ ਦਾ ਬੀ ਹੈ।
[੫]ਜਗ ਰਹੇ ਹਨ।
[੬](ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ) ਛਬ ਘਟ ਗਈ ਮਾਨੋਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ (ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ ਹੈ)।
[੭](ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ) ਛਬ ਘਟ ਗਈ ਮਾਨੋਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ (ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ ਹੈ)।
[੮]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[੯]ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
[੧੦]ਅਚਰਜ ਹੋਈ।
[੧੧]ਦਾਈ।
[੧੨]ਵੇਖਕੇ।
[੧੩]ਬਾਲਕ ਦਾ ਰੂਪ।
[੧੪]ਕੋਮਲ।
[੧੫]ਹੱਸਦਾ ਹੈ।
[੧੬]ਹੋਰ।
[੧੭]ਰੋਂਦੇ ਹਨ।
[੧੮]ਹੱਸਦੇ ਹਨ ਏਹ।
[੧੯]ਥੋੜੀ ਬੁਧੀਵਾਲੀ।
[੨੦]ਦਾਈ।
[੨੧]ਕਿਵੇਂ ਸਮਝੇ ਕਿ।
[੨੨]ਖਬਰ।

'ਲੇਹੁ ਵਧਾਈ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲੂ।
ਕਾਂਤਿਮਾਨ ਭਾ ਤਾਤ[1] ਤੁਮਾਰੈ।
ਮੰਗਲ ਕਰਹੁ ਬਿਬਿਧ ਪਰਕਾਰੈ[2]' ॥ ੭੭ ॥
ਸੁਤ ਉਪਜਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।
ਮਨਹੁਂ ਜਗਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਿਤ ਐਨਾ[3]।
ਜਨਮ ਰੰਕ ਜਿਉਂ[4] ਸਦਨ[5] ਸੰਤਾਨਾ[6]।
ਆਨ ਲਾਗਜੋ, ਤਿਉਂ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ ॥ ੭੮ ॥
ਜਸਪਦ[7] ਜਾਇ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਬਸਤ੍ਰਨ ਯੁਤਿ[8] ਜਿਉਂ ਬੇਦ ਬਖਾਨਾ।
ਉਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਕਰਿ ਧਜਾਨਾ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਬੰਦ[9] ਜੁਗ[10] ਪਾਨਾ[11] ॥ ੭੯ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਜਨਮ ਭਯੋ ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ।
ਸੁਖ ਦੇਵਨ ਭਗਤਨਿ ਪੁਨ ਧਰ ਕੋ[12]।
ਆਗੈ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਭਯੋ ਉਛਾਹੂ[13]।
ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਭਵ[14] ਵਡ[15] ਰੁਜ ਦਾਹੂ[16] ॥ ੮੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩ ॥

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[2]ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।
[3]ਘਰ।
[4]ਜਿਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਦੇ
[5]ਘਰ।
[6]ਕਲਪਬ੍ਰਿੱਛ।
[7]ਛੇਤੀ।
[8]ਕਪੜਿਆਂ ਸਮੇਤ।
[9]ਜੋੜਕੇ।
[10]ਦੋਵੇਂ।
[11]ਹੱਥ।
[12]ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ।
[13]ਖੁਸ਼ੀ।
[14]ਸੰਸਾਰ ਦੇ।
[15]ਵਡੇ।
[16]ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ।

ਅਧਜਾਯ ਚੌਥਾ

੪. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਨਾਮ ਧਰਨਾ]

ਕਬਿੱਤ: ਅੰਧ ਜੁ ਬਧਰ ਪਿੰਗ ਨਗਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਛੰਦ {ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼}
ਰੁਕਤ ਅਪਾਰਥ ਕੀ, ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ।
ਵੈਰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਗਨ ਅਗਨ ਨਵੌਂ ਹੀ ਰਸ
ਬਿਬਧਾਲੰਕਾਰ ਹੂੰ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹਿਂ ਪਾਵਈ।
ਕੋਊ ਗੁਨ ਹੈ ਨ ਮੈਂ ਭਨਤਿ ਮੱਧ ਜਾਨੋ ਮਨ
ਗੁਨੀਅਨ ਹਾਸ ਜੋਗ ਅਟਪਟੀ ਜਾਵਈ। {ਕਵਿ ਨੰਮ੍ਰਤਾ}
ਏਕ ਗੁਨ ਯਾਮੈ ਸੁ ਬਿਦਤ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸੰਤ ਸੁਨੋ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਰਤਿ ਸੁ ਨਿਰਮਲ ਭਾਵਈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਧ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੂਖਣ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਜਾਏ।

ਬਧਰ ਬਧਿਰ-ਡੋਰਾ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੂਖਣ, ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਕਿਸੇ ਪਦ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਵੇ।

ਪਿੰਗ ਪਿੰਗਲੀ-ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੂਖਣ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੰਦ ਘੱਟ ਵੱਧ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ।

ਨਗਨ ਨੰਗੀ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੋਖ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਲੰਕਾਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੋਈ ਹੋਈ-ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਦੂਖਣ, ਜਿਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਰਥ ਕੋਈ ਨਾ ਬਣੇ।

ਛੰਦ ਨਜ਼ਮ, ਕਵਿਤਾ।

ਰੁਕਤ ਰੁਕਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪੁਨਰੁਕਤਿ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਾਰਬਾਰ ਕਹਿਣਾ। ਅਰਥ ਭਾਵ ਉਹੋ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਬੇਲੋੜਾ ਕਹਿਣਾ।

ਅਪਾਰਥ ਜਿਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਖੇ ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਹੇ ਹੋਣ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀਤਿਆਂ ਗੱਲ ਅਟਪਟੀ ਬਣੇ।

ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ। ਦੇਸ਼ ਸਥਾਨ। ਕਾਲ ਸਮਾਂ।

ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋ ਦੂਸ਼ਣ, 'ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ' ਤੇ 'ਕਾਲ ਵਿਰੋਧ'। ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧ-ਜਿਹੜੀ ਸ਼ੈ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ।

ਕਾਲ ਵਿਰੋਧ-ਜਿਹੜੀ ਸ਼ੈ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਨ ਹੋਵੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ।

ਗਨਅਗਨ ਪਿੰਗਲ ਵਿਚ ਜੋ ਵਜ਼ਨ ਲਈ ਗਣ ਰਖੇ ਹਨ ਓਹ ਕੁਛ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਤੇ ਕੁਛ ਅਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਨੂੰ ਕਵੀ 'ਅਗਣ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(ੳ) ਚੰਗੇ ਗਣ ਇਹ ਹਨ:- ਮਗਣ, ਨਗਣ, ਭਗਣ, ਯਗਣ।

(ਅ) ਅਸ਼ੁਭ ਗਣ ਸਗਣ, ਤਗਣ, ਰਗਣ, ਜਗਣ*।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨਾ ਹੋਣੀ ਗਣ ਅਗਣ ਦੀ ਬੇਸਮਝੀ ਹੈ।

---

*ਮਗਨ, ਨਗਨ, ਭਨਿ ਭਗਨ ਔ ਯਗਨ ਸਦਾ ਸ਼ੁਭ ਆਨ।
ਜਗਨ ਰਗਨ ਸੋਂ ਸਗਨ ਕੋ ਤਗਨਹਿ ਅਸ਼ੁਭ ਬਖਾਨ ॥ ੧੮ ॥ [ਕਵਿ ਪ੍ਰਯਾਯ

ਨਵੋਂ ਹੀ ਰਸ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਚ ਨੌ ਰਸ ਗਿਣੀਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੀ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਰਸ ਏਹ ਹਨ:- ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ, ਬੀਰ, ਹਾਸ੍ਯ, ਰੌਦ੍ਰ, ਭ੍ਯਾਨਕ, ਕਰੁਣਾ, ਬੀਭਤਸ, ਅਧਭੁਤ, ਸ਼ਾਂਤਿ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਅਨਮੇਲ ਕਰਨੇ ਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਥਾਈ ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਰਨਾ ਇਹ ਨੌ ਰਸਾਂ ਦੀ ਬੇਸਮਝੀ ਹੈ। ਜੇ ਨਵਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਰਸ ਨਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀਨ ਰਸ ਕਵਿਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਰਸ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਰਸ ਬਿਰੱਸਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਬਿਬਧਾਲੰਕਾਰ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ (ਜੋ ਕਵਿ ਜਨ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੁਹਣਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਉਪਮਾ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ, ਉਤਪ੍ਰੇਛਾ ਆਦਿ ਸੈਂਕੜੇ ਅਲੰਕਾਰ ਹਨ, ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤਿ ਭੇਦ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਅਰਥ: (ਮੈਨੂੰ ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੇ ਦੂਖਣਾਂ ਦੀ ਜੈਸੇ ਕਿ) ਅੰਨ੍ਹੀ, ਬੋਲੀ, ਪਿੰਗਲੀ, ਨੰਗੀ, ਮੋਈ ਹੋਈ, ਪੁਨਰੁਕਤੀ ਵਾਲੀ, ਅਰਥ ਹੀਨ, ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦੇ ਵੈਰ, ਗਨ, ਅਗਨ ਵਾਲੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ, (ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਭੂਖਣਾਂ ਦੇ ਨਿਬਾਹ ਵਿਚ ਜੈਸੇ ਕਿ) ਨਵਾਂ ਰਸਾਂ ਤੇ ਨਾਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ (ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ) ਭੇਦ (ਪਰਿ-ਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਮੈਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ।

(ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ (ਆਪ) ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ (ਤੇ ਹੇ) ਗੁਣੀ ਜਨੋਂ! (ਤੁਸੀਂ ਬੀ) ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ (ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ) ਅਟਪਟੀ ਤੇ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਹੈ, ਹਾਂ, ਇਕ ਗੁਣ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੋ ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ! (ਇਸ ਵਿਚ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਨਿਰਮਲ (ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਭਾਉਣ ਵਾਲੀ (ਵਰਣਿਤ) ਹੈ।

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਪੰਡਤ ਹਨ, ਤੇ ਏਹ ਕੁਛ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਕ ਕਟਾਖ੍ਯ ਬੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਤੁਕਬੰਦੀਏ ਯਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਸਬੀਏ ਕਵੀਆਂ ਵਾਙੂ ਮੈਂ ਨਿਰਾ ਬੱਝੇ ਕਾਇਦਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਨਾਪੁਰੀ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਘੜ ਰਿਹਾ; ਮੈਂ, ਜੋ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਅਪਣੇ ਅਗੰਮੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਹੈ। ਕੀਰਤੀ ਚਿੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਸਲੀ ਰੱਬੀ ਉੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਸੋ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ 'ਸ੍ਵਤੇ ਆਈ' ਤੇ 'ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਉਪਜੀ' ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਤੋਂ ਬੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:-

ਦੋਹਰਾ: ਨੋਰਾ[੧] ਸੁਰਸਰਿ[੨] ਬਕ੍ਰਗਤਿ[੩],
ਗੁਨੀ ਨ ਔਗੁਨ ਜਾਨ।
ਸਾਦਰ[੪] ਸੋ ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਸਦਾ,

---

[੧]ਪ੍ਰਵਾਹ।
[੨]ਗੰਗਾ।
[੩]ਵਿੰਗਾ ਚਲਨਾ।
[੪]ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ।

ਕਰਿਹੈਂ ਪਾਨ ਸ਼ਨਾਨ* ॥ ੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਥਾ ਬਿਮਲ[੧] ਗੁਨ ਗੁਨੀਏ।
ਭਈ ਭੋਰ[੨] ਨਿਜ ਦਾਸ ਬੁਲਾਯਾ।
'ਦਿਜਬਰ[੩] ਸਦਨ[੪] ਜਾਹ ਤੂੰ ਧਾਯਾ[੫] ॥ ੩ ॥
ਦੈਵਗ੍ਯ[੬] ਜੋ ਹਰਿਦਜਾਲ[੭] ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਆਨਹੁ[੮] ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੰਬ ਬਿਹੀਨਾ[੯]'।
ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਦਿਜ ਸਦਨ ਸੁ ਜਾਈ।
ਦਰ ਪਰ[੧੦] ਤਿਸ਼ਟਿ[੧੧] ਗੁਹਾਰ[੧੨] ਸੁਨਾਈ ॥ ੪ ॥
ਸ੍ਰੁਤਵਾ[੧੩] ਬਚਨ ਬਿੱਪ੍ਰ[੧੪] ਹਰਿਦਜਾਲਾ।
ਆਲਯ ਦਰ ਨਿਕਸਜੋ ਤਤਕਾਲਾ[੧੫]।
'ਦਿਜਜੂ! ਕਾਲੂ ਮੁਝਹਿ ਪਠਾਯਾ।
ਚਲਹੁ ਆਪ, ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਯਾ' ॥ ੫ ॥
ਕਹਿਦਿਜ 'ਹੌਂ ਆਵੋਂ ਕਰਿ ਪੂਜਾ।
ਬਹੁਰਿ ਕਰੋਂ ਨਹਿਂ ਕਾਰਜ ਦੂਜਾ'।
ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਕੋ ਤਿਹ ਛਿਨ ਦਾਸਾ।
ਕਾਲੂ ਪਾਸ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਾ ॥ ੬ ॥

---

*ਜਿਵੇਂ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੰਗਾ ਟੇਢਾ ਅਟਪਟਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਣੀ ਇਸ ਔਗੁਣ ਵਲ ਨਹੀਂ ਤੱਕਦੇ, ਗੰਗਾ ਜਲ ਦੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਤੇ ਠੰਢ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
[੧]ਨਿਰਮਲ।
[੨]ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤੇ।
[੩]ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੇ।
[੪]ਘਰ।
[੫]ਦੌੜਕੇ ਜਾਹ।
[੬]ਜੋਤਸ਼ੀ।
[੭]ਪੰਡਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ।
[੮]ਲੈਆ।
[੯]ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਛੇਤੀ।
[੧੦]ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ।
[੧੧]ਖੜੋਕੇ।
[੧੨]ਅਵਾਜ਼।
[੧੩]ਸੁਣਕੇ।
[੧੪]ਬ੍ਰਹਮਨ।
[੧੫]ਘਰ ਦੇ ਬੂਹਿਓਂ ਛੇਤੀ ਨਿਕਲਿਆ।

ਘਟੀ ਪਾਂਚ ਲੌ ਅਰੁਣਾ[੧] ਕਰਿਕੈ।
ਆਯੋ ਦ੍ਵਿਜ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗੁਨ ਬਿਚਰਿਕੈ।
ਕਾਲੂ ਕੋ ਸ੍ਵਸਤੈਨ[੨] ਸੁਨਾਯੋ।
ਪਿਖ ਉਛਾਹ ਕੋ ਉਰ ਹੁਲਸਾਯੋ[੩] ॥ ੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਦਿਜਬਰ ਕੋ ਲੈ ਅਜਰ ਮਹਿਂ[੪],
ਸਾਦਰ[੫] ਆਸਨ ਡਾਸ।
ਬੈਠਾਯੋ ਬਹੁ ਭਾਉ[੬] ਕਰਿ,
ਆਪ ਬੈਸ ਤਿਸੁ ਪਾਸ ॥ ੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਹਿ ਕਾਲੂ 'ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਦਿਜਿੰਦੂ[੭]!
ਦਯੋ ਸਦਨ ਮਮ[੮] ਤਾਤ[੯] ਗੁਬਿੰਦੂ[੧੦]।
ਮੁਝ ਪਰ ਨਿਜ[੧੧] ਅਨੁਕੰਪਾ[੧੨] ਧਾਰਹੁ।
ਸੋਧ ਮਹੂਰਤ ਲਗਨ ਵਿਚਾਰਹੁ ॥ ੯ ॥
ਭੇਦ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ[੧੩] ਸਭਿ ਲਖਿ ਲੀਜੈ[੧੪]।
ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ[੧੫] ਇਸ ਕੀ ਲਿਖਿ ਦੀਜੈ'।
'ਕੁੰਕਮ[੧੬] ਕਾਗਦ ਕਾਲੂ! ਆਨਹੁ।
ਗਣਪਤਿ ਪੂਜ ਗ੍ਰਿਹਨ[੧੭] ਸਨਮਾਨਹੁ* ॥ ੧੦ ॥

---

[੧]ਪੂਜਾ।
[੨]ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ।
[੩]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ।
[੪]ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ।
[੫]ਆਦਰ ਨਾਲ।
[੬]ਪ੍ਰੇਮ।
[੭]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ!
[੮]ਮੇਰੇ ਘਰ।
[੯]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੧੦]ਰੱਬ ਨੇ।
[੧੧]ਅਪਨੀ।
[੧੨]ਕਿਰਪਾ।
[੧੩]ਚੰਗਾ ਮਾੜਾ।
[੧੪]ਜਾਣ ਲਓ।
[੧੫]ਜਨਮ ਪੱਤ੍ਰੀ।
[੧੬]ਕੇਸਰ।
[੧੭]ਗ੍ਰੈਹਾਂ ਨੂੰ।
*ਸਿੱਖੀ ਅਜੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਕਾਲੂ ਜੀ ਖੱਤਰੀ ਹਿੰਦੂ ਸੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਲਾਰੀਤ ਕਰਨੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੱਦਣਾ, ਪੱਤਰੀ ਬਨਵਾਉਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁਰਸਿੱਖਜਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਜਾ ਦੇਣਗੇ

ਬਾਲਕ ਸ਼ਬਦ ਲੇਯ ਜੋ ਜਨਮਾ।
ਸੋਊ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਉ ਸ਼੍ਰਵਨਮਾ[੧]।
ਭਯੋ ਕਾਲ ਕਿਸੁ[੨] ਜਨਮ ਸੁਨਾਵਹੁ।
ਬੂਝਹੁ[੩] ਧਾਇ[੪] ਹਜ਼ੂਰ ਬੁਲਾਵਹੁ' ॥ ੧੧ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਦੌਲਤ[੫] ਦਾਈ।
ਸੋ ਕਾਲੂ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਈ।
ਪਠੇ ਦਾਸ ਸਭਿ ਸੌਜ[੬] ਮੰਗਾਈ।
ਜੋ ਜੋ ਦਿਜਬਰ ਦੀਨਿ ਰਜਾਈ[੭] ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗ੍ਰਿਹਭਿਖੇਕ[੮] ਕੀ ਵਸਤੁ ਸਭਿ,
ਕਾਲੂ ਤਹਿਂ ਤੇ ਲਜਾਇ।
ਬਹੁਰੋ[੯] ਬੈਸਜੋ[੧੦] ਪਾਸ ਬਿਪ[੧੧]
ਬਦਨਹਿ[੧੨] ਬਚਨ ਅਲਾਇ[੧੩] ॥ ੧੩ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਘਟੀ ਏਕ[੧੪] ਦੋ ਜਾਮ[੧੫] ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ[੧੬]।
ਬਿਤੀ ਹੁਤੀ[੧੭] ਸਿਸ[੧੮] ਭਵ[੧] ਅਭਿਰਾਮਾ[੨]'।

ਓਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਬਦ 'ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਬਾਕੀ ਪੰਡਤ ਹਰਿਦਿਆਲ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ ਓਹ ਅੰਕ ੨੬, ੩੨ ਅਰ ੫੦ ਤੋਂ ੫੫ ਤਕ, ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਨੇਊ ਪਾਵਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸੱਚਾ ਜੰਞੂ ਪਾ ਕੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਆਪ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਣਗੇ।

[੧]ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ।
[੨]ਕਿਸ ਵਕਤ।
[੩]ਪੁੱਛੋ।
[੪]ਦਾਈ ਨੂੰ।
[੫]ਦਾਈ ਦਾ ਨਾਮ।
[੬]ਚੀਜ਼, ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ।
[੭]ਆਗਿਆ।
[੮]ਗ੍ਰੈਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ।
[੯]ਫੇਰ।
[੧੦]ਬੈਠਾ।
[੧੧]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਪਾਸ।
[੧੨]ਮੁਖ ਤੋਂ।
[੧੩]ਕਹਿਆ।
[੧੪]ਘੜੀ ਇਕ।
[੧੫]ਦੋ ਪਹਿਰ।
[੧੬]ਰਾਤ।
[੧੭]ਗੁਜਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।
[੧੮]ਬਾਲਕ।

'ਕੌਨ ਸ਼ਬਦ ਲੇ ਉਪਜਯੋ ਬਾਲਿਕ?।
ਧਾਇ[3]! ਬਤਾਵਹੁ ਸੋ ਤਤਕਾਲਿਕ' ॥ ੧੪ ॥
ਬੋਲੀ ਬਚਨ ਦੌਲਤਾ ਦਾਈ।
'ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਅਹੋ ਦਿਜਰਾਈ[4]!
ਬਹੁ ਸਿਸ ਜਨਮੇ ਮਮ ਕਰ ਮਾਂਹੀ[5]।
ਯਹਿ ਅਚਰਜ ਕਬਿ[6] ਦੇਖਯੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੫ ॥
ਦੀਰਘ ਨਰ[7] ਜਿਉਂ ਬਿਗਸ[8] ਮਿਲੇ ਹੈਂ।
ਤਿਉਂ ਇਨ ਕੀਨੇ ਸ਼ਬਦ ਭਲੇ ਹੈਂ।
ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਸ਼ੁਭ ਅੰਗਨ ਮਾਂਹੀ।
ਆਨ[9] ਨਰਨ[10] ਜਿਉਂ[11] ਨਰ[12] ਇਹ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਦਿਜਬਰ ਸਭਿ ਬਚਨ ਕੋ
ਜੋਤਿਸ਼ ਕੀਨ ਵਿਚਾਰ।
-ਸ਼ੁਭ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਕਾਲ ਮਹਿਂ
ਸ਼ੁਭ ਥਿਤ ਪੁਨ ਸ਼ੁਭ ਵਾਰ ॥ ੧੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਭਲੇ ਲਗਨ ਮਹਿਂ ਬਾਲਿਕ ਜਨਮਾ-।
ਬਿਦੁਖ[13] ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਮਨ ਮਾ।
-ਯਹਿ ਸਿਸੁ ਹੈ ਅਵਤਾਰੀ ਕੋਊ।
ਵਡੈ ਭਾਗ ਕਾਲੂ ਕੇ ਹੋਊ ॥ ੧੮ ॥
ਕੈ ਬਿਧਿ[14] ਬਿਸ਼ਨੁ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਭਵ ਲੀਨੋ[15]*।

---

[1]ਜਨਮਿਆ ਹੈ।
[2]ਸੁੰਦਰ।
[3]ਹੇ ਦਾਈ!
[4]ਹੇ ਪੰਡਤ ਜੀ!
[5]ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ।
[6]ਕਦੀ।
[7]ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖ।
[8]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ, ਖਿੜ ਕੇ।
[9]ਹੋਰਨਾਂ।
[10]ਮਨੁੱਖਾਂ।
[11]ਜੇਹਾ।
[12]ਮਨੁੱਖ।
[13]ਪੰਡਿਤ।
[14]ਯਾ ਬ੍ਰਹਮਾ।
[15]ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ।
*ਪੰਡਤ ਅਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੇ ਵਾਕ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਲੱਛਨ ਚੀਨੋ।
ਆਤਪੱਤ੍ਰ[੧] ਇਸ ਸੀਸ ਝੁਲਾਰੇ।
ਪੁਰਬੀ ਨਿਸਾ[੨] ਜਨਮ ਭਯੋ ਬਾਰੇ[੩] ॥ ੧੯ ॥
ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ[੪] ਹੋਵਹਿ ਭਵ ਮਾਂਹੀ[੫]।
ਕਰਹਿ ਦਿਗਬਿਜੈ[੬] ਸੰਸੈ ਨਾਂਹੀ-।
ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਉਰ[੭]ਲਾਲਸ[੮] ਕੀਨੀ।
ਦੇਹਿ ਸਫਲ ਅਪਨੀ ਦਿਜ ਚੀਨੀ[੯] ॥ ੨੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਪੁਨ ਦਿਜ ਕਹੀ,
'ਬਾਲਕ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਇ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਈ ਦੌਲਤਾਂ,
ਲੀਨੀ ਸਪਦ[੧੦] ਬੁਲਾਇ ॥ ੨੧ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਬਾਲਿਕ ਆਨ[੧੧] ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੇ[੧੨] ਪਾਸਾ[੧੩]'।
ਧਾਇ ਗਈ ਸੁਨਿ ਮੱਧ ਅਵਾਸਾ[੧੪]।
ਜਾਚਯੋ[੧੫] ਬਾਲਕ ਜਨਨਿ[੧੬] ਨ ਦੇਈ।
ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ ਧਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਖੇਈ ॥ ੨੨ ॥
ਕਹਹਿ 'ਸਰਦਿ ਰੁਤਿ ਸਰਦੀ ਲਾਗਹਿ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਲ ਬਾਹਰ ਕਸ[੧੭] ਮਾਂਗਹਿ? '
ਬਹੁਰ ਬਿਦੂਖਹ[੧] ਬਾਰੰਬਾਰਾ[੨]।

---

[੧]ਛਤਰ।
[੨]ਪੁਰਬ ਵਾਲੀ ਰਾਤ।
[੩]ਬਾਲਕ ਦਾ।
[੪]ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ।
[੫]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।
[੬]ਜਗਤ ਤੇ ਫਤਹ।
[੭]ਦਿਲ ਵਿਚ।
[੮]ਇੱਛਾ।
[੯]ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੇ ਅਪਣੀ ਦੇਹੀ ਸਫਲ ਜਾਣੀ।
[੧੦]ਛੇਤੀ।
[੧੧]ਬਾਲਕ ਲੈ ਆ।
[੧੨]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਦੇ।
[੧੩]ਕੋਲ।
[੧੪]ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।
[੧੫]ਮੰਗਿਆ।
[੧੬]ਮਾਤਾ।
[੧੭]ਕਿਸ ਲਈ।

ਜਾਚਜੋ[੩] ਦਿਯੋ ਤਾਤ[੪] ਅਤਿ ਪਜਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥
ਲੇ ਕਰਿ ਦੌਲਤ ਬਾਹਰ ਆਈ।
ਆਨਨ ਆਰਨਜਾਤ[੫] ਸੁਹਾਈ।
ਲਘੁ ਤਨ[੬] ਜੋਤਿ ਬਿਸਾਲ[੭] ਜਹਿ।
ਜਿਉਂ ਬਟ[੮] ਅਖੈ[੯*] ਰੂਪ ਲਘੁ[੧੦] ਛਾਜਹਿ[੧੧] ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਿਜਵਰ ਅਤਿ ਮਤਿਵਾਨ[੧੨] ਮਨ,
ਸਰਬ ਲਿੰਗ[੧੩] ਪਹਿਚਾਨ।
ਹੇਰਤਿ[੧੪] ਉਰ[੧੫] ਹਰਖਤਿ ਸਰਸ[੧੬],
ਠਾਢਾ ਭਯੋ[੧੭] ਸੁਜਾਨ[੧੮] ॥ ੨੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੁਲਕਜੋ[੧੯] ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਮਨੂਆ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ[੨੦] ਜਾਨਜੋ ਨਿਜ[੨੧] ਧਨੂਆ।
ਜਿਉ ਜਨ[੨੨] ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਕੋ ਦੇਖੀ।
ਤਿਉ ਉਰ ਮਹਿਂ[੧] ਭਾ ਮੋਦ[੨] ਬਿਸ਼ੇਖੀ[੩] ॥ ੨੬ ॥

---

[੧]ਪੰਡਤ ਨੇ।
[੨]ਘੜੀ ਮੁੜੀ।
[੩]ਮੰਗਿਆ।
[੪]ਪੁੱਤਰ।
[੫]ਮੁਖ ਦੀ (ਸ਼ੋਭਾ) ਕਮਲ (ਵਰਗੀ)।
[੬]ਛੋਟਾ ਸਰੀਰ।
[੭]ਬੜੀ।
[੮]ਬੋਹੜ।
[੯]ਨਾਂ ਪੁਟੀਂਣ ਵਾਲਾ।
[*]ਪ੍ਰਯਾਗ ਰਾਜ (ਇਲਾਹਾਬਾਦ) ਤੀਰਥਪੁਰ ਇਕ ਬੋਹੜ ਦਾ ਦਰਖਤ ਹੈ, ਜੋ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਬੜੇ ਤੁਫਾਨਾਂ, ਭੁੰਚਾਲਾਂ ਤੇ ਪਰਲੈ ਵਿਚ ਭੀ ਪੁਟੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[੧੦]ਛੋਟਾ।
[੧੧]ਫਬਦਾ ਹੈ।
[੧੨]ਬੁਧੀਵਾਨ।
[੧੩]ਅੰਗ, ਚਿੰਨ੍ਹ।
[੧੪]ਵੇਖਕੇ।
[੧੫]ਦਿਲ ਵਿਚ।
[੧੬]ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਹੋਯਾ ਤੇ।
[੧੭]ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।
[੧੮](ਉਹ) ਚਤੁਰ।
[੧੯]ਪਸੀਜਿਆ।
[੨੦]ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ।
[੨੧]ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ।
[੨੨]ਭਗਤ ਜਨ।

ਸਭਿ ਅੰਗਨ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਲੱਛਨ।
ਲਗਯੋ ਬਿਲੋਕਨ[4] ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਚੱਛਨ[5]।
ਅਰੁਨ[6] ਚਰਨ ਬਰ[7] ਮ੍ਰਿਦੁਲ[8] ਸੁਹਾਵੈਂ।
ਜਿਮ ਦਲ ਕੋਕਨਦੰ[9] ਦੁਤਿ ਪਾਵੈਂ[10] ॥ ੨੭ ॥
ਭੁਜ[11] ਆਜਾਨੁ[12] ਕੰਧ[13] ਸ਼ੁਭ[14] ਊਚੇ।
ਕਰਜ[15] ਅਰੁਨ ਜਿਉਂ ਨਗ ਹੁਇਂ ਸੂਚੇ।
ਕਰ ਸ਼ਾਖਾ[16] ਇਕਸਾਰ[17] ਬਿਸਾਲਾ[18]।
ਉਰ[19] ਆਯੁਤ[20] ਸ਼ੋਭਤਿ ਛਬਿ ਛਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥
ਦਾਹਨ[21] ਕਰ ਮਹਿੰ[22] ਚਮਰ[23] ਬਨਾਵਾ।
ਛਤਰ ਬਾਮ ਮਹਿੰ[24] ਰੁਚਿਰ[25] ਸੁਹਾਵਾ।
ਕੋਮਲ ਗੋਲ ਕਪੋਲ[26] ਸੁਹਾਵਨ।

---

[1]ਦਿਲ ਵਿਚ।
[2]ਖੁਸ਼ੀ।
[3]ਬਹੁਤ।
[4]ਦੇਖਣ।
[5]ਚਤੁਰ
[6]ਲਾਲ।
[7]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[8]ਕੋਮਲ।
[9]ਕਵਲ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਪੰਖੜੀਆਂ।
[10]ਸ਼ੋਭ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
[11]ਬਾਹਾਂ।
[12]ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ।
[13]ਮੋਢੇ।
[14]ਸੋਹਣੇ।
[15]ਨਹੁੰ।
[16]ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਅੰਗੁਲੀਆਂ।
[17]ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ।
[18]ਲੰਮੀਆਂ।
[19]ਛਾਤੀ।
[20]ਚੌੜੀ।
[21]ਸੱਜੇ।
[22]ਹੱਥ ਵਿਖੇਂ।
[23]ਚੌਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ।
[24]ਖੱਬੇ ਵਿੱਚ।
[25]ਸੁਹਣਾ।
[26]ਗੱਲ੍ਹਾਂ।

ਉਨਤ[੧] ਨਾਸਕਾ[੨] ਮੋਦ[੩] ਬਢਾਵਨ[੪] ॥ ੨੯ ॥
ਅਰਧੰ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ[੫] ਲਿਲਾਰੰ[੬]।
ਧਨੁ[੭] ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[੮] ਸੁ ਕੂੰਚ ਬਿਨਬਾਰੰ[੯]।
'ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ! ਸੁਤ ਤੋਹਿ[੧੦] ਬਿਚੱਛਨ।
ਇਸ ਮਹਿਂ ਲਖਿਯਤ[੧੧] ਬੱਤਿ ਸੁ ਲੱਛਨ ॥ ੩੦ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴)
ਕਰ ਤਰਵਾ[੧੨] ਇਹ ਊਰਧ[੧੩] ਆਈ।
ਧਨ ਬਹੁ ਆਇ ਰਖਹਿ ਢਿਗ[੧੪] ਨਾਂਹੀ।
ਪਢ੍ਯੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰਿਕ[੧੫] ਮੈਂ ਬਹੁ ਸੋਧਾ।
ਸ਼ੁਭ ਗੁਨ ਸਭਿ ਇਸ ਮਹਿਂ' ਕਹਿ ਪ੍ਰੋਧਾ[੧੬] ॥ ੩੧ ॥
ਮਹਿਮਾ ਅਮਿਤ[੧੭] ਮਨਹਿ ਮਹਿਂ ਮਾਨੀ।
-ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਸੱਤਿ ਚਿਤ ਜਾਨੀ-।
ਦਿਜ[੧੮] ਦਰਸਾਇ ਧਾਇ[੧੯] ਢਿਗ ਮਾਤਾ।
ਦੀਨੋ ਜਾਇ ਜੁ ਸੁੰਦਰ ਤਾਤਾ ॥ ੩੨ ॥
ਨੰਦੀ ਮੁਖੰ-ਸ਼੍ਰਾਧ* ਕਰਿਵਾਯੋ।
ਬੇਦਨ ਬਿਧਿ ਜਿਉਂ ਬਿੱਪ੍ਰ[੧] ਬਤਾਯੋ।

---

[੧]ਉੱਚੀਆਂ।
[੨]ਨਾਸਾਂ।
[੩]ਆਨੰਦ।
[੪]ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ।
[੫]ਅੱਧੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ।
[੬]ਮੱਥਾ।
[੭]ਧਨੁਖ ਵਰਗੇ।
[੮]ਭ੍ਰਵੱਟੇ।
[੯]ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਬਿਨਾਂ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ[ਸੰਸ:, ਕੂਰਚ ਦੋਹਾਂ ਭੌਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਥਾਂ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ]।
[੧੦]ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੧੧]ਜਾਣੀਂਦੇ ਹਨ।
[੧੨]ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ।
[੧੩]ਉੱਚੀ।
[੧੪]ਕੋਲ।
[੧੫]ਇਕ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀਕ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਦਿਖਾਏ ਹਨ।
[੧੬]ਪ੍ਰੋਹਤ।
[੧੭]ਬਿਅੰਤ।
[੧੮]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੂੰ।
[੧੯]ਦਾਈ।
*ਇਕ ਸ਼੍ਰਾਧ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮੰਗਲ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਨਾਮ ਸਿਸ[2] ਰਾਖਹੁ।
ਬਰਨ[3] ਸੋਧ ਸ਼ੁੱਧ[4] ਮੁਝ ਸੋਂ ਭਾਖਹੁ[5]' ॥ ੩੩ ॥
'ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ! ਇਸ ਨਾਮ ਅਪਾਰਾ।
ਹੌਂ ਰਾਖੋਂ ਕਰਿ ਸੋਧ ਵਿਚਾਰਾ।
ਅਬ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਚਾਲੀ।
ਜੋ ਜਾਚਹਿ[6] ਤਿਹ ਭੇਜਿ ਨ ਖਾਲੀ' ॥ ੩੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਦਿਜਬਰ ਗਯੋ,
ਜੋਤਿਸ਼ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ।
ਦਰ ਪਰ[7] ਤੋਰਣ[8] ਸੁੰਦਰੰ,
ਬਾਂਧਤਿ ਹਰਖ ਅਪਾਰ ॥ ੩੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਆਵਹਿਂ ਦਰ ਬਹੁ ਜਾਚਕ[9] ਜਾਚਹਿਂ[10]।
ਤਾਲਨ ਪੂਰ[11] ਕਲੀਵ[12] ਸੁ ਨਾਚਹਿਂ।
ਢੋਲਕ ਟਲਕਾ[13] ਘੁੰਗਰੂ ਤਾਲੀ[14]।
ਤਾਲ ਮਿਲਾਵਹਿਂ ਲੇਹਿਂ ਭਵਾਲੀ ॥ ੩੬ ॥
ਗਾਵਹਿਂ ਗੀਤ ਮਧੁਰ[15] ਧੁਨਿ[16] ਧਾਰੀ।
ਦੇਇਂ ਸੁਹਾਤੀ ਸੁੰਦਰ ਗਾਰੀ[17]।
ਸਭਿਹਿ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਆਈ।
ਭੂਖਨ[1] ਬਸਨ[2] ਧਰੇ ਛਬਿ ਛਾਈ ॥ ੩੭ ॥

---

[1]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੇ।
[2]ਬਾਲਕ ਦਾ।
[3]ਅੱਖਰ।
[4]ਚੰਗੇ।
[5]ਆਖੋ।
[6]ਮੰਗੇ।
[7]ਦਰਵਾਜੇ ਪਰ।
[8]ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪੱਤੇ ਪ੍ਰੋਕੇ ਜੋ ਲਟਕਾਂਦੇ ਹਨ, ਬੰਦਨ ਵਾਰ।
[9]ਮੰਗਤੇ।
[10]ਮੰਗਣ।
[11]ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਰਕੇ।
[12]ਖੁਸਰੇ।
[13]ਟਲੀਆਂ।
[14]ਤਾੜੀ ਜਾਂ ਕੰਸੀਆਂ।
[15]ਮਿੱਠੀ।
[16]ਅਵਾਜ਼।
[17]ਸਿੱਠਣੀਆਂ।

ਗਜ ਗਾਮਨਿ[3] ਕੈਂ ਜਨਿ ਨੈਨੀ[4]।
ਨਾਗਰਿ[5] ਗੀਤ ਗਾਇਂ ਪਿਕ ਬੈਨੀ[6]।
ਬਰਨ ਬਰਨ[7] ਪਟ[8] ਪਹਿਰ ਨਵੀਨਾ।
ਕਟਿ[9] ਜਿਨ ਛੀਨ[10] ਉਰੋਜਨ[11] ਪੀਨਾ[12] ॥ ੩੮ ॥
ਅਲੰਕਾਰ[13] ਨਗ[14] ਕੰਚਨ[15] ਭੀਨੇ।
ਕਰਨਪੂਰ[16] ਬਰ[17] ਬੇਸਰ[18] ਕੀਨੇ।
ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਕਾ[19] ਅੰਗਦ[20] ਕੰਙਨ[21]।
ਸਬਦ ਕਰਹਿਂ ਜੇ ਪਹਿਰੇ ਅੰਗਨ ॥ ੩੯ ॥
ਭਈ ਭੌਨ ਮਹਿਂ[22] ਭਾਰੀ ਭੀਰਾ[23]।
ਭੀ ਉਛਾਹ ਕੀ[24] ਧੁਨੀ[25] ਗੰਭੀਰਾ।
ਕਪਟ[26] ਬੇਸ[1] ਜਹਿਂ ਦੇਵਬਧੂਟੀ[2]।

---

[1]ਗਹਿਣੇ।
[2]ਕਪੜੇ।
[3]ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ (ਮਸਤ) ਚਾਲ ਵਾਲੀਆਂ।
[4]ਮਮੋਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ।
[5]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[6]ਕੋਇਲ ਵਰਗੇ ਬੋਲ ਵਾਲੀਆਂ।
[7]ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ।
[8]ਕਪੜੇ।
[9]ਲੱਕ।
[10]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤਲੇ।
[11]ਸਥਨ।
[12]ਪੀਡੇ।
[13]ਗਹਿਣੇ।
[14]ਰਤਨ ਤੇ।
[15]ਸੋਨੇ ਦੇ।
[16]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਵਾਲੇ।
[17]ਚੰਗੇ।
[18]ਨੱਥ।
[19]ਤੜਾਗੀ।
[20]ਬੁਹੱਟੇ।
[21]ਕੰਙਣ।
[22]ਘਰ ਵਿਚ।
[23]ਭੀੜ।
[24]ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ।
[25]ਅਵਾਜ਼।
[26]ਬਨਾਉਟੀ।

ਗਾਵਹਿਂ ਮਨਹੁ ਜਗਤ ਸੁਖ ਲੂਟੀ ॥ ੪੦ ॥
ਕਾਲੂ ਆਲਯ[3] ਮੰਗਲ ਸਾਜੇ।
ਦਰ ਪਰ[4] ਲਘੁ ਨਿਸ਼ਾਨ[5] ਸ਼ੁਭ ਬਾਜੇ।
ਢਾਢੀ ਭਾਟ ਜੁ ਮੰਗਨਹਾਰੇ।
ਪਾਇ ਦਰਬ[6] ਕੋ ਗੁਨਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥
ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ।
ਦਰ ਪਰ ਭੀਰ ਭਰੀ ਅਧਿਕਾਈ।
ਦੇਨੋ ਉਚਿਤ ਲਖਯੋ ਜੋ ਜੈਸਾ।
ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਕਾਲੂ ਤਿਨ ਤੈਸਾ ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਾਲੂ ਤਬ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੀ, ਜੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ।
ਨਰ ਨਾਰੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ, ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ[7] ਪਰਮ ਪੁਨੀਤ ॥ ੪੩ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਬਹੁ ਧਨਾਢ ਕੇ ਸੁਤ ਜਨਮਾਹੀਂ।
ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਕੀਨੋ ਕਿਸੁ ਨਾਂਹੀ'।
ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲ ਨਰ ਨਾਰੀ।
'ਜਨਮਯੋ ਸੁਤ ਕੋ ਕਰਮ[8] ਉਜਾਰੀ[9]' ॥ ੪੪ ॥
ਖਸ਼ਟੀ[10*] ਕੀਨਿ ਭਲੇ ਕੁਲ ਚਾਲੀ।
ਪਾਇ ਸੂਪ[11] ਮਹਿਂ ਬਰਖਤਿ ਸਾਲੀ[12]।
ਅਸ਼ਟ ਜੋਗਨੀ ਕਿਯ ਅਭਿਖੇਕਾ[13]।
ਕੁਸ਼ਲ ਮਾਂਗ ਸੁਤ ਕੀ ਸਿਰ ਟੇਕਾ ॥ ੪੫ ॥
ਤ੍ਰੌਦਸ[1] ਦਯੋਸਹਿ[2] ਸੰਖਯਾ[3] ਕੀਨੀ।

---

[1]ਰੂਪ ਵਿਚ।
[2]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਹੁਟੀਆਂ, ਅਪੱਛਰਾਂ।
[3]ਘਰ।
[4]ਦਰਵਾਜੇ ਪੁਰ।
[5]ਛੋਟੇ ਨਗਾਰੇ।
[6]ਧਨ ਲੈਕੇ।
[7]ਨਗਰ ਵਿਚ।
[8]ਕੋਈ ਉੱਜਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ।
[9]ਕੋਈ ਉੱਜਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ।
[10]ਛਟੀ।
*ਬਾਲਕ ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਦੀ ਰਸਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਸਟੀ, ਛਟੀ ਯਾ ਸਠੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।
[11]ਛੱਜ।
[12]ਚਾਵਲ।
[13]ਪੂਜਨ।

ਆਯੋ ਦਿਜ[4] ਕਾਲੂ ਸੁਧਿ[5] ਦੀਨੀ।
'ਸਿਸ ਕੋ[6] ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਧਰੀਜੈ।
ਇਸਕੀ ਸਰਬਰ[7] ਕੋ ਨ ਜਨੀਜੈ'। ੪੬ ॥
ਪੰਡਤ ਕਹਿ ਸੁ ਪਵਾਯੋ ਚੋਲਾ।
ਤਬ ਕਾਲੂ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ ਬੋਲਾ।
'ਰਲਮਿਲ[8] ਨਾਮ ਸੁ ਤੁਰਕਨ ਹਿੰਦੂ।
ਨਹਿਂ ਰਾਖਵ ਇਹ ਨਾਮ ਦਿਜਿੰਦੂ ! ॥ ੪੭ ॥
ਅਵਰ[9] ਨਾਮ ਕੋ ਸੋਧਿ ਧਰੀਜੈ।
ਰਿਦੈ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ[10] ਭੇਵ ਲਖੀਜੈ ॥
ਜੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਕੁਲ ਭਲ ਲਾਗੈ।
ਧਰੋ ਨਾਮ ਅਸ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੁਭਾਗੈ ॥ ੪੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੂਰਬ ਰਾਖਹਿਂ[11] ਨਾਮ ਜੇ, ਪੱਛ ਹਿੰਦੂਅਨ ਜੋਇ।
ਸੋ ਤੁਮ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਿਕੈ, ਕਹਹੁ ਨ ਤਰਕੈ ਕੋਇ' ॥ ੪੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਜੋ ਸ਼੍ਰੋਨ[12] ਦਿਜ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਯਹਿ ਤੁਮਰੋ ਸੁਤ ਵਡ ਅਵਤਾਰਾ।
ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਜੁ ਹਰਿ ਕਾ।
ਪੂਜਤਿ ਹਿੰਦੁ, ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਤੁਰਕਾ ॥ ੫੦ ॥
ਇਹ ਸਿਸੁ ਕੋ ਮਾਨਹਿੰਗੇ ਦੋਊ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਿਖ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕੋਊ।
ਇਸ ਕੇ ਚਰਨ ਪੋਤ[13] ਕੀ ਨਜਾਈਂ।
ਪਾਰ ਪਰਹਿਂ ਪਰਮਾਰਥ ਪਾਈ ॥ ੫੧ ॥

---

[1]ਤੇਰਾਂ।
[2]ਦਿਨਾਂ ਦੀ।
[3]ਗਿਣਤੀ
[4]ਬ੍ਰਾਹਮਨ।
[5]ਖਬਰ।
[6]ਬੱਚੇ ਦਾ।
[7]ਬਰੋਬਰ।
[8]ਰਲਵਾਂ ਮਿਲਵਾਂ।
ਹੋਰ।
[10]ਚੰਗਾ ਮਾੜਾ।
[11]ਅੱਗੇ ਰਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।
[12]ਕੰਨੀਂ।
[13]ਜਹਾਜ।

ਸੰਗਤਿ, ਕਰਹਿਂ ਤਰਹਿਂ ਭਵ ਸਾਗਰ।
ਸਕਲ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਉਜਾਗਰ।
ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਾ।
ਨਾਮ ਭਗਤਿ ਦੇ ਦਾਨ ਉਦਾਰਾ ॥ ੫੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਵਣ ਤ੍ਰਿਣ ਭੂਮ[੧] ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿਂ,
ਹੋਇ ਅਧਿਕ[੨] ਪਰਤਾਪ।
ਪਰਮ ਪੁਰਾਤਨ[੩] ਪੁਰਖ ਪਰ[੪],
ਮਾਨਵ[੫] ਕਰਹਹਿਂ ਜਾਪ ॥ ੫੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਗੋ[੬] ਗਿਰ[੭] ਸਾਗਰ[੮] ਮਾਰਗ ਦੇਈਂ[੯]।
ਨਿਸ[੧੦] ਬਾਸੁਰ[੧੧] ਆਇਸ ਮਹਿਂ[੧੨] ਸੇਈ।
ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਉਰ[੧੩] ਨਾਨਕ ਨਾਮਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਮੈਂ, ਰਾਖਜੋ ਅਭਿਰਾਮਾ[੧੪] ॥ ੫੪ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਪਹਿੰਗੇ ਦੋਊ।
ਸਮਿਲ ਨਾਮ ਇਹ ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ।
ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ[੧੫] ਮਹਿਂ ਅਹਿ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤਾ।
ਜੋ ਹੇਰੀ[੧੬] ਸੋ ਭਾਖੀ[੧੭] ਖਜਾਤਾ[੧੮] ॥ ੫੫ ॥
ਕਾਲੂ! ਕੂਰ ਨ ਲਖੀਏ ਕੋਊ।

---

[੧]ਜ਼ਮੀਨ।
[੨]ਬਹੁਤ।
[੩]ਜਿਸਦਾ ਆਦਿ ਨਾ ਹੋਵੇ।
[੪]ਪਰਮ ਪੁਰਖ।
[੫]ਮਾਨੁਖ।
[੬]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[੭]ਪਹਾੜ।
[੮]ਸਮੁੰਦਰ।
[੯]ਰਾਹ ਦੇਣਗੇ।
[੧੦]ਰਾਤ।
[੧੧]ਦਿਨ।
[੧੨]ਆਗਜਾ ਅਨੁਸਾਰੀ (ਹੋਣਗੇ ਇਸ ਦੇ)।
[੧੩]ਦਿਲ ਵਿਚ।
[੧੪]ਸੁਹਣਾ
[੧੫]ਜਨਮਪੱਤ੍ਰੀ।
[੧੬]ਵੇਖੀ।
[੧੭]ਕਹੀ।
[੧੮]ਪ੍ਰਗਟ।

ਕਹੀ ਸਾਚ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੁਇ ਸੋਊ।
ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਰਥ ਤਿਹ ਸੁਨੀਏ।
ਪਰਮ ਬਰਨ ਬਰ[੧] ਉਰ ਮਹਿੰ ਗੁਨੀਏ[੨] ॥ ੫੬ ॥ {ਨਾਨਕ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ}

ਕਬਿੱਤ:*ਪ੍ਰਾਕ ਜੋ[੩] ਨਕਾਰ[੪] 'ਨ' ਪ੍ਰਮਾਨ[੫] ਆਬਿਧਾਨ[੬] ਜਾਨਿ[੭],
ਤਾਹੂੰ ਤੇ 'ਅਕਾਰ[੮]' ਲੇ 'ਅਨਕ' ਪੁਨ ਤੀਨ[੯] ਹੈ।
ਦੂਸਰੇ 'ਨਕਾਰ[੧੦]' ਤੇ ਨਿਕਾਰ ਕੈ[੧੧]' ਅਕਾਰ[੩]' ਕਰਿ
ਭਯੋ 'ਅਨ' ਅਕ' ਚਾਰ ਬਰਨ[੧੨] ਸੁ ਕੀਨਿ ਹੈ।
'ਅਕ' ਨਾਮ ਦੁੱਖ ਕੋ ਬਿਦਤ[੧੩] ਹੈ ਜਗੱਤ ਮੱਧ[੧੪]
ਜਾ ਨਰ[੧੫] ਕੌ ਨਹੀਂ ਦੁੱਖ, ਸਦਾ ਸੁਖ ਲੀਨ ਹੈ।
ਐਸੋ ਇਹ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਾਮ ਕੋ ਅਰਥ ਚੀਨ[੧੬]
ਸੱਤਿ ਚਿਦਾਨੰਦ ਨਿਤ ਭਗਤਿ ਅਧੀਨ ਹੈ' ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਰਮ ਹਰਖ ਕਾਲੂ ਕਰਤਿ,
ਸੁਨ ਦਿਜਬਰ ਕੇ ਬੈਨ।
ਸਾਦਰ ਦੀਨ ਉਪਾਇਨੰ[੧੭],
ਗਯੋ ਬਹੁਰ[੧੮] ਨਿਜ ਐਨ[੧੯] ॥ ੫੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਜਾਵਤਿ[੨੦] ਦਿਜਬਰ[੧] ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਤਿ।

---

[੧]ਬੜੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਅੱਖਰ।
[੨]ਵਿਚਾਰੀਏ।
[੩]ਪਹਿਲਾ ਜੋ।
[੪]ਨੱਨਾ ਅੱਖਰ।
[੫]ਪੁਰਖ।
[੬]ਵਿਵਧਾਨ ਵਾਚਕ।
[੭]ਸਮਝੀ।
[੮]'ਐੜਾ' ਅੱਖਰ।
[੯]ਤ੍ਰੈ।
[੧੦]'ਨਨੇ' ਅੱਖਰ ਤੋਂ।
[੧੧]ਕੱਢਕੇ।
[੧੨]ਚਾਰ ਅੱਖਰ।
[੧੩]ਪ੍ਰਗਟ।
[੧੪]ਜਗਤ ਵਿਚ।
[੧੫]ਜਿਸ ਪੁਰਖ।
[੧੬]ਸਮਝ।
[੧੭]ਭੇਟਾ।
[੧੮]ਫੇਰ।
[੧੯]ਆਪਣੇ ਘਰ।
[੨੦]ਜਾਂਦਿਆਂ।

ਗਟੀ[2] ਗਿਨਤਿ ਹੋਵਤਿ ਅਤਿ ਆਰਤ[3]।
-ਦੇਹ[4] ਬ੍ਰਿੱਧ ਭੀ[5] ਬੈਸ[6] ਬਿਹਾਵਾ[7]।
ਯਾਂ ਤੇ ਭਜੋ ਮੁਝ ਮਨ ਪਛੁਤਾਵਾ ॥ ੫੯ ॥
ਨਹਿਂ ਦੇਖਵ ਮੈਂ ਇਹ ਪਰਤਾਪੂ-।
ਭੂਰ[8] ਬਿਸੂਰਤਿ[9] ਪੰਡਤ ਆਪੂ।
-ਕੌ ਲਗ[10] ਮੈਂ ਜੀਵੋਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥
ਪੂਰਨ ਭਾਗ ਹੈਂ ਕਿ ਮਮ[11] ਨਾਹੀ ॥ ੬੦ ॥
ਸਿਸੁਤਾ[12] ਤਜਿ ਆਵਹਿ ਤਰੁਨਾ[13] ਹੀ।
ਉਧਰਹਿਂ ਨਰ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਪਾਹੀਂ।
ਬਿਨੈ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਕਰਹਿਂ ਉਧਾਰਾ।
ਭਵ[14] ਬੰਧਨ ਤੇ ਹੁਇ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥ ੬੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਹੀ, ਮਮ[15] ਉਰ ਕੀ ਜੇ ਬਾਲ।
ਲੀਲਾ ਕਛੁਕ ਦਿਖਾਇ ਮੁਝ, ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਯਾਲੁ ॥ ੬੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਹਿਤ ਗਜਾਨ ਕੇ ਬੋਲਹਿਂ ਜਬ ਲੌਂ[16]।
ਰਾਖਹੁ ਇਹ ਸਰੀਰ ਮਮ ਤਬ ਲੌਂ[17]-।
ਕਰਤਿ ਮਨੋਰਥ ਗਯੋ ਨਿਕੇਤਾ[18]।
ਜਪਤਿ ਨਾਮ ਅਪਵਰਗਹਿ ਹੇਤਾ[1] ॥ ੬੩ ॥

---

[1]ਬ੍ਰਾਹਮਨ।
[2]ਗਿਨਤੀ।
[3]ਦੁਖੀ।
[4]ਸਰੀਰ।
[5]ਬੁਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
[6]ਉਮਰ।
[7]ਗੁਜ਼ਰ ਚੱਲੀ ਹੈ।
[8]ਬਹੁਤ।
[9]ਝੂਰਦਾ ਹੈ।
[10]ਕਦ ਤਾਈਂ।
[11]ਮੇਰੇ।
[12]ਬਾਲਪਨਾ।
[13]ਜੁਵਾਨੀ।
[14]ਸੰਸਾਰ।
[15]ਮੇਰੇ।
[16]ਜਦ ਤਕ।
[17]ਤਦ ਤਕ।
[18]ਘਰ।

ਤਿਹ ਪਸਚਾਤਹਿ[2] ਬੀਤਯੋ ਕਾਲਾ[3]।
ਸਨੇ ਸਨੇ[4] ਤਨ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ[5]।
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਹਿਰਦੈ ਗਯਾਨ ਮੁਮੋਖੂ[6]।
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ[7] ਵਧਤਿ[8] ਦ੍ਵੈਤ ਹਤਿ ਦੋਖੂ[9] ॥ ੬੪ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਬੱਤੀ ਲੱਛਨ ਇਹ ਹਨ:- ੧. ਸੁੰਦਰ। ੨. ਸੁਹ੍ਰਿਦ। ੩. ਸੱਚਾ। ੪. ਸੂਰਮਾ। ੫. ਸਾਵਧਾਨ। ੬. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗਯਾਤਾ। ੭. ਉੱਦਮੀ। ੮. ਉਦਾਰ। ੯. ਗੁਨਗ੍ਰਾਹੀ। ੧੦. ਗੰਭੀਰ। ੧੧. ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ। ੧੨. ਧਰਮੀ। ੧੩. ਖਿਮਾਂਵਾਨ। ੧੪. ਇੰਦ੍ਰੇ ਜਿਤ। ੧੫. ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ੧੬. ਨਿੰਮ੍ਰਤਾਵਾਨ। ੧੭. ਤੇਜੱਸ੍ਵੀ। ੧੮. ਦਯਾਲੂ। ੧੯. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੨੦. ਸ਼ੀਲਵਾਨ। ੨੧. ਸੰਤੋਖੀ। ੨੨. ਉਪਕਾਰੀ। ੨੩. ਵਿਚੱਖਨ, ਚਤੁਰ। ੨੪. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤੀ। ੨੫. ਜਪੀ। ੨੬. ਤਪੀ। ੨੭. ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਜਿਤ। ੨੮. ਸਾਹਸੀ। ੨੯. ਸੰਜਮੀ। ੩੦. ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਭਗਤ। ੩੧. ਜਤੀ। ੩੨. ਗਯਾਨੀ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀਕ ਅਰ ਜਯੋਤਿਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਮੂਜਬ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਠੀਕ ਉਤਰਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਜਯੋਤਿਸ਼ ਆਦਿ ਸੱਚੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਸੰਸੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਗਣਤ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹਨ, ਜੋ ਰੇਖਾਂ ਤੇ ਨਛੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖ ਰੱਖ ਤੇ ਵਿਧਾਂ ਮੇਲ ਮੇਲ ਕੇ ਧ੍ਰੁਵੇ ਬੱਧੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਗਯਾਨ ਵਾਂਙੂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਬਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਠੀਕ ਢੁਕ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਬਨਾਉਣਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਸੇ ਪੁਰਖ ਉੱਦਮਹੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭਰੋਸਾ ਉੱਠਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧ੍ਰੁਵਿਆਂ ਤੇ, ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਜਾ ਟਿਕਦਾ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਨਾਮ ਧਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪ ॥

---

[1]ਮੋਖ਼ ਵਾਸਤੇ।
[2]ਪਿੱਛੋਂ।
[3]ਗੁਜਰ ਗਿਆ ਕੁਝ ਸਮਾਂ।
[4]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।
[5]ਬੜਾ।
[6]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨਾਂ ਦੇ।
[7]ਹਰਿ ਰੋਜ।
[8]ਵਧਦਾ ਹੈ।
[9]ਤੇ ਦੂਈ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਧ੍ਯਾਯ ਪੰਚਮ+।

੫. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲ ਲੀਲਾ]

ਕਬਿੱਤ: ਬਿਧਿ ਸੇ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰਦ, ਹਰਿ ਸੇ ਗਿਆਨ ਪਾਲ
ਸ਼ਿਵ ਸੇ ਬਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਸ ਕੇ।
ਸੀਤਕਰ ਜੈਸੇ ਸੀਤ ਕਰਿ ਸੋ ਬਿਸ਼ਾਗਨਿ ਤੇ
ਤਿਮਰ ਹਰਨ ਸੇ ਤਿਮਰ ਮੋਹ ਫਾਂਸ ਕੇ।
ਧਾਮ ਰਿਦੈ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧ ਦੀਪਕ ਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪੈ
ਮਾਯਾ ਭਿੰਨ ਜੀਵ ਕੋ ਦਿਖਾਵੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇ।
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਕਰ ਪਰਨ, ਹਰਨ ਡਰ
ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਅਰਨਵ ਭਵ ਨਾਸ਼ ਕੇ ॥ ੧ ॥

ਬਿਧਿ ਬ੍ਰਹਮਾ। ਸੇ ਵਰਗੇ। ਪ੍ਰਦ ਦਾਤਾ। ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਦ:]
ਹਰਿ ਵਿਸ਼ਨੂ। ਪਾਲ ਪਾਲਨ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਦੇ ਕੇ ਦੇਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ।
ਸੀਤਕਾਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
ਸੀਤ ਕਰਿ ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ।
ਬਿਸ਼ਾਗਨਿ ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪੀ ਅੱਗ। ਸੰਸ:, ਵਿਖਯ+ਅਗ੍ਨਿ]
ਤਿਮਰਹਰਨ ਸੂਰਜ। ਤਿਮਰ ਹਨੇਰਾ। ਧਾਮ ਘਰ।
ਰਿਦੈ ਹ੍ਰਿਦਯ, ਦਿਲ। ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਫ। ਮੱਧ ਵਿਚ।
ਦੀਪਕ ਦੀਵਾ। ਦੀਪ ਜੋਤ। ਦਿਪੈ ਜਗਦੀ ਹੈ।
ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁ+ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ। ਭਾਵ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕੇ।
ਪਰਨ ਆਸ੍ਰਾ। ਹਰਨ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।
ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਵਾਲੇ। ਤਰਨ ਜਹਾਜ਼। [ਸੰਸ:, ਤਰਣ] ।
ਅਰਨਵ ਅਰ੍ਣਵ ਸਮੁੰਦ੍ਰ। ਭਵ ਸੰਸਾਰ।
ਨਾਸ਼ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਡੋਬ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ। (ਅ) ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਸੰਸਾਰ) ਸਮੁੰਦ੍ਰ (ਦੇ ਭੈ) ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
(ੲ) ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ:-
ਭਵ ਜਨਮ। ਨਾਸ਼ ਮਰਨ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼।
(ਸ) ਭਵ ਨਾਸ਼ ਭਵਨ+ਆਸ਼ਯ-ਘਰ ਦੀ ਆਸ਼ਾ, ਮੁਰਾਦ, ਆਸ਼ਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ।

+ਮੂਲ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਅਮਕਾ ਅਧ੍ਯਾਯ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-'ਇਤ ਸ੍ਰੀ..... ਧ੍ਯਾਇ'। ਅਸੀਂ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ-ਫਲਾਣਾ 'ਅਧ੍ਯਾਯ'-ਲਿਖਦੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਗਮਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇਹ ਮੋਟੀ ਸੂਚਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ, ਹਰ ਸਫੇ ਦੇ ਉਤੇ ਲੀਕੋਂ ਬਾਹਰ ਹਰ ਸਫੇ ਦੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਗ ਅਧ੍ਯਾਯ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਸਹਾਯਕ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਹਰ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ, ਉਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬ੍ਰੀਕ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿੰਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਅਰਥ: (ਅਪਨੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਾਂਙੂ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਾਂਙੂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਗਜਾਨ (ਦੇ ਕੇ) ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ), ਸ਼ਿਵ ਵਾਂਙੂ (ਦਾਸਾਂ ਦੇ) ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ੇ (ਰੂਪ) ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਙੂ ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ, ਅਤੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ (ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ)।

(ਜਿਵੇਂ) ਘਰ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਦੀ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ) ਸਾਫ ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ ਘਰ) ਵਿਚ ਗਜਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ (ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ) ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

(ਸੋ ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਭਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਦੇ ਕੇ (ਜਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ) ਭੈ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅਤੇ) ਡੋਬ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ (ਰੂਪ) ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਲਨਾ ਪਰ[੧] ਪੌਢਾਵਈ,
ਕਹਿ ਲਲਨਾ[੨] ਲੇ ਅੰਕ[੩]।
ਲਾਲਤਿ[੪] ਮਾਤ[੫] ਬਿਸਾਲ ਹਿਤ[੬],
ਸੁੰਘਤਿ[੭] ਬਦਨ ਮਯੰਕ[੮] ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਆਨਨਿ[੯] ਆਰਨਜਾਤ[੧੦] ਨਿਹਾਰੀ।
ਲੀਲ ਲਲਿਤੰ[੧੧] ਆਰਤ[੧੨] ਹਾਰੀ[੧੩]।
ਲੋਚਨ ਅਮਲ[੧੪] ਕਮਲ ਦਲ[੧੫] ਜੈਸੇ[੧੬]।
ਨਾਸਾ ਤਿਲ ਪ੍ਰਸੂਨ ਨਹਿਂ ਵੈਸੇ[੧] ॥ ੩ ॥

---

[੧]ਪੰਘੂੜੇ ਉਤੇ।
[੨]ਲਾਡ ਦੇ ਵਾਕ।
[੩]ਗੋਦੀ ਲੈ ਕੇ।
[੪]ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ।
[੫]ਅੰਮੀ।
[੬]ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
[੭]ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ।
[੮]ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਰਗਾ) ਮੁਖੜਾ।
[੯]ਮੁਖ।
[੧੦]ਕਵਲ। ਸੰਸ:, ਅਰੁਣਜਾਤ] ।
[੧੧]ਸੁੰਦਰ।
[੧੨]ਦੁਖ ਦੇ।
[੧੩]ਹਰਨ ਵਾਲੀ।
[੧੪]ਸਾਫ।
[੧੫]ਕਮਲ ਦੇ ਪੱਤੇ।
[੧੬]ਜੇਹੇ।

ਸੁੰਦਰ ਅਲੰਕਾਰ[੨] ਘਰਿਵਾਏ[੩]।
ਬਿਨ ਦੂਖਨ ਕੈ ਭੂਖਨ ਪਾਏ।
ਬਨੀ ਬਾਜਨੀ[੪] ਕਿੰਕਨਿ ਚਾਰੀ[੫]।
ਕਟ ਮਹਿੰ[੬] ਪਾਈ ਅਤਿ ਛਬਿ ਵਾਰੀ ॥ ੪ ॥
ਕਰ ਮਹਿੰ[੭] ਕਟ[੮] ਪਦ[੯] ਨੂਪਰ[੧੦] ਸੋਹੈਂ।
ਜੋ ਦੇਖੇ ਤਿਸਕੋ ਮਨ ਮੋਹੈਂ।
ਦੁਇ ਦੁਇ ਦਸਨ[੧੧] ਅਧਰ[੧੨] ਦੁਤਿ ਹੋਤੀ।
ਸੰਪੁਟ[੧੩] ਬਿੱਦ੍ਰੁਮ ਜਿਉਂ[੧੪] ਜੁਗ ਮੋਤੀ[੧੫] ॥ ੫ ॥
ਅੰਙਣ ਮਹਿੰ[੧੬] ਰਿੰਙਣ[੧੭] ਗਤਿਕਾਰੀ[੧੮]।
ਚਰਣਾਂਬੁਜ[੧੯] ਖੈਂਚਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ।
ਹੇਰਤਿ[੨੦] ਹਸਤਿ[੨੧] ਹਸਾਵਤਿ ਔਰੀ।
ਕਿਲਕਤਿ[੨੨] ਮੁਖ ਤੇ ਮਾਧੁਰ ਠੋਰੀ[੨੩] ॥ ੬ ॥
ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੀ ਆਨਿ ਬਧੂਟੀ[੨੪]।

---

[੧]ਨਾਸਾਂ (ਐਸੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਕਿ) ਤਿਲ ਦੇ ਫੁਲ ਐਸੇ (ਸੁੰਦਰ) ਨਹੀਂ ਹਨ।
[੨]ਗਹਿਣੇ।
[੩]ਘੜਾਏ।
[੪]ਵੱਜਣ ਵਾਲੀ।
[੫]ਸੁੰਦਰ ਤੜਾਗੀ।
[੬]ਲੱਕ ਵਿਚ।
[੭]ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ।
[੮]ਕੜੇ।
[੯]ਪੈਰੀਂ।
[੧੦]ਝਾਂਜਰਾਂ।
[੧੧]ਦੰਦ।
[੧੨]ਹੋਠ।
[੧੩]ਮੂੰਗੇ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ।
[੧੪]ਮੂੰਗੇ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ।
[੧੫]ਦੋ ਮੋਤੀ ਹੋਣ।
[੧੬]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ।
[੧੭]ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
[੧੮]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। (ਅ) ਚਾਲ ਨਾਲ।
[੧੯]ਚਰਣ ਕਵਲ।
[੨੦]ਦੇਖਕੇ।
[੨੧]ਹਸਦੇ ਹਨ।
[੨੨]ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
[੨੩]ਮਿਠਾਸ ਦਾ ਥਾਂ।
[੨੪]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਮੂਰਤਿ ਪਿਖਿ ਜਨੁ[1] ਆਨੰਦ ਬੂਟੀ।
ਗਹਿ ਕਰਿ ਭੁਜ ਤੇ[2] ਅੰਕ ਬਸਾਵਹਿਂ[3]।
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਹਰਖ ਲਡਾਵਹਿਂ ॥ ੭ ॥
ਬੋਲੈਂ ਬਚਨ ਤੋਤਰੇ ਮੀਠੇ।
ਸੁਨਹਿਂ ਨਾਰਿ ਨਰ ਲਾਗਹਿਂ ਈਠੇ[4]।
ਹੇਰਹਿ[5] ਮਾਤ ਤਾਤ[6] ਅਨੁਰਾਗਹਿ[7]।
ਫਿਰਤਿ ਭੂਮਿਕਾ[8] ਮ੍ਰਿਤਕਾ[9] ਲਾਗਹਿ ॥ ੮ ॥
ਲਗੀ ਧੂਰ ਤਨ ਧੂਸਰ[10] ਹੋਏ।
ਅੰਬ ਲੇਯ ਅੰਬਾ[11] ਅੰਗ ਧੋਏ।
ਮਲਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਮੱਜਨ[12] ਕਰਿਵਾਯੋ।
ਪੌਂਛ ਸਰੀਰ ਅੰਕ ਬੈਸਾਯੋ ॥ ੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਝਗਲੀ[13] ਝੀਨ[14] ਨਵੀਨ ਪੁਨ,
ਪਹਿਰਾਈ ਤਨ ਤਾਤ।
ਪੈ[15] ਕੋ ਪਾਨ ਕਰਾਇ ਕੈ,[16]
ਪੌਢਾਏ[17] ਕਰ[18] ਮਾਤ ॥ ੧੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੁਗਲ[19] ਘਟੀ[20] ਪਲਨਾ[1] ਪਰ[2] ਸੋਏ।

---

[1]ਮਾਨੋਂ।
[2]ਬਾਹੋਂ ਫੜਕੇ।
[3]ਗੋਦੀ ਬਿਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
[4]ਪਿਆਰੇ।
[5]ਵੇਖ ਕੇ।
[6]ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ। (ਅ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ।
[7]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[8]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ।
[9]ਮਿੱਟੀ।
[10]ਮੈਲੇ।
[11]ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਮਾਤਾ ਨੇ।
[12]ਇਸ਼ਨਾਨ।
[13]ਛੋਟਾ ਝੱਗਾ।
[14]ਬਰੀਕ।
[15]ਦੁੱਧ।
[16]ਪਿਵਾਇਕੇ।
[17]ਸੁਵਾਏ।
[18]ਹੱਥੀਂ।
[19]ਦੋ।
[20]ਘੜੀਆਂ।

ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਸੁ ਚੇਤਨ ਹੋਏ।
ਲਗੇ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਪੁਨ ਕਰਨੇ।
ਪਕਰਹਿਂ ਪਰਨਾ[3] ਹੁਇਂ ਪਗ[4] ਪਰਨੇ[5] ॥ ੧੧ ॥
ਭਯੋ ਚਰਨ ਬਲ, ਹੋਵਹਿਂ ਠਾਢੇ[6]।
ਖੇਲਹਿਂ ਬਾਲਨ ਮਹਿਂ ਹਿਤ ਬਾਢੇ।
ਭੂਖਨ ਸਬਦ ਪਲਾਵਤਿ[7] ਹੋਵਤਿ।
ਨੈਨ ਛਬੀਲੇ ਛਬਿ ਸੋਂ ਜੋਵਤਿ ॥ ੧੨ ॥
ਬਿਨ ਬੋਲੇ ਨਹਿਂ ਆਲਯ ਆਵਹਿਂ।
ਸ਼ਿਸ਼ੁ[8] ਪਸ਼ਚਾਤ[9] ਪਰਿਪ ਮਹਿਂ[10] ਧਾਵਹਿਂ।
ਜਨਨੀ ਅਸਨ[11] ਹਕਾਰਿ[12] ਖੁਵਾਵਹਿ।
ਨਹਿਂ ਅਘਾਤਿ[13] ਦੇਖਤਿ ਬਲ ਜਾਵਹਿ ॥ ੧੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਧਿ[14] ਅਰੁ ਓਦਨ[15] ਮਾਤ ਤੇ, {ਗੁਰੂ ਜਾ ਦਾ ਮਨ ਪਸੰਦ ਭੋਜਨ}
ਅਰਧਿਕ[16] ਖਾਇ ਪਲਾਇਂ[17]।
ਬਾਲਿਕ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਸਭਿ
ਅਲਖ ਜੁ ਲਖਯਾ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਲੇ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਅੰਕ ਦੁਲਾਰਹਿ।
ਪਾਵਤਿ ਸੁਖ ਕੋ ਬਦਨ[18] ਨਿਹਾਰਹਿ[1]।

---

[1]ਪੰਘੂੜੇ।
[2]ਉਤੇ।
[3]ਆਸਰਾ। (ਅ) ਪਲਨਾ ਪੰਘੂੜਾ।
[4]ਪੈਰਾਂ।
[5]ਆਸਰੇ।
[6]ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[7]ਭਜਦਿਆਂ।
[8]ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ।
[9]ਪਿੱਛੇ।
[10]ਗਲੀ ਵਿਚ।
[11]ਭੋਜਨ।
[12]ਸੱਦਕੇ।
[13]ਰਜਦੀ ਨਹੀਂ।
[14]ਦਹੀ।
[15]ਚਾਵਲ।
[16]ਅੱਧੇ ਕੁ।
[17]ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[18]ਮੁਖ।

ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਨਕ[2] ਅੰਕ ਕੋ ਜਾਵਹਿਂ।
ਰਲਿ ਬਾਲਨ ਸੋਂ ਖੇਲ ਮਚਾਵਹਿਂ ॥ ੧੫ ॥
ਸੁੰਦਰਤਾ ਮੰਦਰ ਮੁਖ ਹੇਰਹਿਂ[3]।
ਨਰਨਾਰੀ ਜਾਵਤਿ ਮਗ[4] ਘੇਰਹਿਂ।
ਬੋਲਹਿਂ ਬੋਲ ਬੁਲਾਵਹਿਂ ਬਚਨਾ।
ਗਿਰਾ ਮਾਧੁਰੀ[5] ਕੀ ਜਨੁ ਰਚਨਾ ॥ ੧੬ ॥
ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ[6] ਲੋਕ[7] ਲੁਗਾਈ[8]।
'ਕਾਲੂ ਭਾਗ ਅਹੈਂ ਅਧਿਕਾਈ[9]।
ਜਿਸੁ ਅਵਾਸ[10] ਸੁਤ[11] ਅਸ[12] ਉਪਜਯੋ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਨਿਹਾਲ ਭਵ[13] ਭਯੋ' ॥ ੧੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਭਿਹਿ ਸੁਭਾਵਕ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ,
ਕਰਹਹਿਂ ਬਦਨ[14] ਨਿਹਾਰਿ[15]।
ਜੈਸੇ ਜਾਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਹਿਂ,
ਸਭਿ ਸਰਿਤਾ ਕੋ ਬਾਰਿ[16] ॥ ੧੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਚਖ[17] ਚਕੋਰ ਲੋਕਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦਾ[18]।
ਚੰਦ੍ਰ ਬਦਨ ਦ੍ਰਿਸ਼[19*] ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ।

---

[1]ਵੇਖਦੇ ਹਨ।
[2]ਪਿਤਾ ਦੇ।
[3]ਵੇਖਦੇ ਹਨ।
[4]ਰਾਹ ਵਿਚ।
[5]ਮਿਠਾਸ।
[6]ਆਪੋ ਵਿਚ।
[7]ਪੁਰਖ।
[8]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[9]ਵੱਡੇ।
[10]ਘਰ।
[11]ਪੁਤ੍ਰ।
[12]ਐਸਾ।
[13]ਜਗਤ ਵਿਖੇ।
[14]ਮੁਖ।
[15]ਵੇਖਕੇ।
[16]ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਜਲ।
[17]ਅੱਖਾਂ।
[18]ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ।
[19]ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ ਚੰਦ੍ਰ ਸੁ ਦਰਸ਼ਨ।

ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੇਰਿ[੧] ਰਵਿ[੨] ਨਜਾਈ[੩]।
ਜਨੁ ਅਰਬਿੰਦ ਬਦਨ[੪] ਬਿਗਸਾਈ ॥ ੧੯ ॥
ਘੰਟਕ[੫] ਜਿਉਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਰ ਬਾਨੀ।
ਰਹੈਂ ਠਾਂਢ[੬] ਢਿਗ[੭] ਮ੍ਰਿਗਹਿ ਸਮਾਨੀ।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ ਕਰਿਹੀਂ।
ਧਯਾਨ ਜਿ ਧਰਹਿਂ ਭਵੋਦਿਧਿ[੮] ਤਰਿਹੀਂ ॥ ੨੦ ॥
ਪਾਂਚ ਬਰਖ ਕੀ ਹੋਈ ਬੈਸਾ।
ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਾਰਜ ਪੁਨ ਐਸਾ।
ਲੇਯ ਵਸਤੁ ਘਰ ਬਾਹਰ ਧਾਵਹਿਂ।
ਜੋ ਲੇਵਹਿਂ ਸੋ ਜਾਇ ਗਵਾਵਹਿਂ ॥ ੨੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭਾਂਜਨ[੯] ਭੂਖਨ[੧੦] ਬਸਨ[੧੧] ਜੇ,
ਨਿਜ[੧੨] ਨਿਕੇਤ[੧੩] ਤੇ ਲੇਯ।
ਜਾਇ[੧੪] ਨਿਰਸਤਹਿਂ[੧੫] ਜਾਇ ਤਹਿਂ[੧੬],
ਜਹਿਂ ਅਗਾਤ ਦੀਨੇਯ[੧੭] ॥ ੨੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਰਤਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਾਰ।
ਦਯਾ ਕਰਨ ਕੋ ਜਿਹ ਬਿਵਹਾਰ।
ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਇਕ ਭਾਂਜਨ[੧] ਲੀਨਾ।

---

[੧]ਵੇਖਕੇ।
[੨]ਸੂਰਜ ਦੀ।
[੩]ਤਰ੍ਹਾਂ।
[੪]ਮੁਖ (ਰੂਪੀ) ਕਵਲ।
[੫]ਘੰਡੇਹੇੜੇ ਦਾ ਨਾਦ ਜਿਸ ਤੇ ਹਰਨ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[੬]ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[੭]ਕੋਲ।
[੮]ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ।
[੯]ਭਾਂਡੇ।
[੧੦]ਗਹਿਣੇ।
[੧੧]ਕਪੜੇ।
[੧੨]ਅਪਨੇ।
[੧੩]ਘਰੋਂ।
[੧੪]ਲੈਜਾ ਕੇ।
[੧੫]ਸਿੱਟਦੇ ਹਨ।
[੧੬]ਉਸ ਥਾਂਵੇਂ।
[੧੭]ਜਿੱਥੇ ਕੁ ਅਤਿੱਥੀ ਤੇ ਗਰੀਬ ਹੋਣ। [ਸੰਸ:, ਆਗਤ ਅਤਿੱਥੀ] । (ਅ) ਜੇ ਪਾਠ 'ਆਗਾਰ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ-ਜਿਥੇ ਕੁ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੋਣ। ਸੰਸ:, ਆਗਾਰ ਘਰ] ।

ਰੰਕ ਪਿਖਜੋ ਇਕ ਤਹਿਂ ਸੁਟ ਦੀਨਾ ॥ ੨੩ ॥
ਮੁਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਘਰ ਆਏ ਜਬਿਹੀ।
ਜਨਨੀ ਹੇਰੇ ਰੋਸੀ ਤਬ ਹੀ।
ਬੂਝਨ ਲਗੀ 'ਕਹਾਂ ਤੈਂ ਗੇਰਾ?।
ਅਬ ਥੋ ਕਰ ਮਹਿਂ, ਭਈ ਨ ਦੇਰਾ' ॥ ੨੪ ॥
ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ ਨ ਉਤਰ ਕੋਊ।
ਭਏ ਤੂਸ਼ਨੀ[੨] ਗਤਿਦਾ ਜੋਊ[੩] ॥
ਕਰ ਮਹਿਂ ਲੇ ਲਕਰੀ[੪] ਤਬ ਮਾਤਾ।
ਡਰਪਾਵਨ ਲਾਗੀ ਨਿਜ ਤਾਤਾ[੫] ॥ ੨੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮ੍ਰਿਗ ਅਰਭਕ ਸੇ[੬] ਚਕਿਤ ਚਖੁ[੭],
ਕਰੇ ਨੀਚ[੮] ਡਰਿ ਮਾਤ।
ਸਜਲ ਭਏ[੯] ਝਖ ਦੋ[੧੦] ਮਨੋ[੧੧],
ਛੋਰਤਿ ਸਰਿਤਾ[੧੨] ਗਾਤ[੧੩] ॥ ੨੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਲਾਲੂ ਪਿਤ੍ਰ ਬੰਧੁ[੧੪] ਤਬ ਆਯੋ ॥
ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਮਹਿਂ ਹੋ ਛੁਟਕਾਯੋ[੧੫]।
ਰਿਸ ਕੀਨੇ ਕਹਿਹੀ ਪੁਨ ਵਾਕੂ[੧੬]।
'ਬਹੁ ਔਗੁਨ ਕੀਨੇ ਇਨ ਪ੍ਰਾਕੂ[੧੭] ॥ ੨੭ ॥

---

[੧]ਭਾਂਡਾ।
[੨]ਚੁੱਪ।
[੩]ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ।
[੪]ਸੋਟੀ।
[੫]ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ।
[੬]ਹਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗੀਆਂ।
[੭]ਹੈਰਾਨ ਅੱਖਾਂ।
[੮]ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ।
[੯]ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ।
[੧੦]ਦੋ ਮੱਛ।
[੧੧]ਮਾਨੋਂ।
[੧੨]ਨਦੀ।
[੧੩]ਸ਼ਰੀਰ। (ਦੋਵੇਂ ਨੈਣ) ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ (ਵਹਿ ਟੁਰੇ, ਮਾਨੋਂ) ਦੋ ਮੱਛਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੇ ਨਦੀਆਂ ਵਹਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।
[੧੪]ਚਾਚਾ।
[੧੫]ਕਿਰਪਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਛੁਡਾਯਾ।
[੧੬]ਬਚਨ-ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।
[੧੭]ਪਹਿਲੇ।

ਲੇਯ ਸਦਨ ਤੇ ਵਸਤੁ ਜੁ ਹੇਰਹਿ[੧]।
ਬਹੁਰ ਨ ਆਨਹਿ ਬਾਹਰ ਗੇਰਹਿ।
ਨਿਠੁਰ[੨] ਨਿਡਰ ਸੁ ਢੀਠ ਇਸ ਜੈਸਾ।
ਅਬ ਲੌ ਹੌਂ ਨ ਨਿਹਾਰਜੋ ਐਸਾ ॥ ੨੮ ॥
ਪੂਰਬ[੩] ਇਨ ਬਹੁ ਵਸਤੁ ਗਵਾਈ।
ਹੌਂ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸਮਝ ਨਹਿਂ ਆਈ।
ਸਾਸਨ[੪] ਯੋਗ[੫], ਅਬਹਿ ਤੁਝ ਛੋਰਾ।
ਐਸਾ ਕਾਜ ਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਔਰਾ' ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਨਨੀ ਯੌਂ ਸਮਝਾਇ ਕੈ,
ਉਰ ਭਰਿ ਆਯੋ ਨੇਹੁ[੬]।
ਕਰ ਗਹਿ ਅੰਕ[੭] ਬਿਠਾਇਓ,
ਨਿਜ ਸੁਤ ਕਰੁਨਾਗੇਹੁ[੮] ॥ ੩੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੌਛਤਿ ਈਛਨ[੯] ਸ੍ਰਛਾਂਨਨ ਛਬਿ[੧੦]।
ਛਕੀ[੧੧] ਮੋਹ ਮੈਂ ਪਿਖਿ ਜਨਨੀ[੧੨] ਤਬ।
ਪਸਚਾਤਾਪ[੧੩] ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।
-ਹਮਰੇ ਸਦਨ ਏਕ ਸੁਤ ਆਹੀ ॥ ੩੧ ॥
ਬਾਲ ਬੈਸ ਇਹ ਆਪਨ[੧੪] ਪਰ ਕੋ[੧੫]।
ਹਾਨ ਲਾਭ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਘਰ ਕੋ।
ਵਡੋ ਹੋਇ ਸਮਝਹਿ ਸਭਿ ਰੀਤੀ।

---

[੧]ਵੇਖੇ।
[੨]ਕਠੋਰ।
[੩]ਪਿੱਛੇ।
[੪]ਤਾੜਨਾ।
[੫]ਲਾਇਕ।
[੬]ਮੋਹ।
[੭]ਗੋਦੀ।
[੮]ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ।
[੯]ਪੂੰਝਦੀ ਹੈ ਅੱਖਾਂ।
[੧੦]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੁਖ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ।
[੧੧]ਮਗਨ ਹੋ ਗਈ।
[੧੨]ਮਾਤਾ।
[੧੩]ਪਛੋਤਾਵਾ।
[੧੪]ਅਪਨਾ।
[੧੫]ਪਰਾਇਆ।

ਅਬ ਡਰਪਾਵਨ ਕੀ ਨਹਿਂ ਨੀਤੀ- ॥ ੩੨ ॥
ਉਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਇਹ ਬਿਧਿ ਮਾਤਾ।
ਤਜਯੋ ਅੰਕ ਤੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਤਾਤਾ[੧]।
ਖੇਲਨ ਲਗੇ ਬਾਲਿਕਨ ਮਾਂਹੀ।
ਜਿਹਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੋਖ ਨ ਸਾਹੀਂ ॥ ੩੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਾਲੂ ਲੱਛਨ ਦੇਖਿ ਅਸਿ, ਦੈਵਗ[੨] ਵਾਕ ਸੰਭਾਰ।
ਗਿਨਤ ਗਟੀ[੩] ਉਰ ਅਟਪਟੀ[੪], ਤਿਹ ਕੇ ਗਯੋ ਅਗਾਰ[੫] ॥ ੩੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਦਿਜ ਕੋ ਦੇਖਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬੋਲਯੋ।
'ਭਲੋ ਆਪ ਨੈ ਜੋਤਿਸ਼ ਟੋਲਯੋ।
ਤੁਮਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਫੁਰ ਭਾ[੬] ਏਕੂ।
ਬਰਨਨ ਕੀਨੇ ਗੁਨ ਜੁ ਅਨੇਕੂ ॥ ੩੫ ॥
ਤਿਹ ਕੇ ਲੱਛਨ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਨੀ।
ਧਨ ਹਾਨੀ ਹੁਇ, ਮਨ ਅਨੁਮਾਨੀ[੭]।
ਭਲੋ ਛਤਰ ਮੁਝ ਧਾਮ ਫਿਰਾਯੋ।
ਅਗਲੀ ਦੀਨੀ ਵਸਤੁ ਗਵਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥
ਜੋ ਲੇਵਹਿ ਸੋ ਜਾਇ ਗਵਾਵਹਿ।
ਬੂਝਹਿਂ ਜੇ[੮], ਨਹਿਂ ਕਛੂ ਬਤਾਵਹਿ।
ਗਨਨਾ ਗਿਨੀ ਗੁਨੀ[੯], ਨਿਰਗੁਨੀ[੧੦]।
ਤੁਮ ਗੁਨਵਾਨ, ਭਨੀ ਅਨਬਨੀ[੧੧] ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਨ ਹਰਖਾਵਨ ਕੇ ਨਮਿਤ, ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਿਧੋਂ[੧੨] ਸੁਨਾਇ।
ਗਨਨਾ ਕਰਤੇ ਚੁਕ ਗਏ, ਕਿਧੋਂ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ' ॥ ੩੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਿਜਬਰ ਕਾਲੂ ਬਾਨੀ।

---

[੧]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੨]ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੇ।
[੩]ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਦਾ।
[੪]ਉਲਟੀ ਪੁਲਟੀ।
[੫]ਘਰ।
[੬]ਸੱਚਾ ਨਾ ਹੋਯਾ।
[੭]ਮੈਂ ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ।
[੮]ਜੇ ਪੁੱਛੀਏ।
[੯]ਗਿਣਤੀ (ਜੋ) ਗਿਣੀ ਹੈ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ, ਅਥਵਾ ਵਿਚਾਰਕੇ।
[੧੦](ਉਹ) ਗੁਣ ਰਹਿਤ ਹੋਈ ਹੈ।
[੧੧]ਉਲਟੀ।
[੧੨]ਅਥਵਾ।

ਹੁਤੀ ਅਸ਼ਰਧਾ ਮਹਿਂ ਲਪਟਾਨੀ।
ਤਿਸੁ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਵਨ ਹੇਤੂ।
ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੁਲਕੇਤੂ ॥ ੩੯ ॥
'ਇਕ ਲੱਛਨ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ ਹੇਰਾ[੧]।
ਕਹਯੋ ਨ ਸੋ ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਤੇਰਾ।
ਪ੍ਰਗਟ ਭਯੋ, ਮੈਂ ਸੋ ਅਬ ਜਾਨਯੋ।
ਜੋ ਤੋ ਸੋ ਨਹਿਂ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਯੋ ॥ ੪੦ ॥
ਬਾਲਿਕ ਕੇ ਸਨਬੰਧੀ ਜੇਤੇ।
ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿੰਗੇ ਤੇਤੇ।
ਅਵਰ ਅਨੇਕ ਮਨੁਜ ਵਰੁਸਾਵਹਿਂ[੨]।
ਕੋਇਕ ਸਨਬੰਧੀ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥ ੪੧ ॥
ਹੋਇ ਤਰੁਨ[੩] ਜਬ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪਾ।
ਜਿਉਂ ਬਾਵਨ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕਨ ਮਾਪਾ[੪]।
ਪੀਰ ਮੀਰ ਮਾਨਹਿੰਗੇ ਆਨਾ।
ਜਿਉਂ ਗੋਕਲ ਮਥੁਰਾ ਭਗਵਾਨਾ[੫] ॥ ੪੨ ॥
ਰਾਮਚੰਦ ਸੇ ਗੁਨ ਇਨ ਮਾਹੀ।
ਬ੍ਰਿੱਧ[੬] ਹੋਹਿਂ ਤਬ ਲਿਹੁ ਪਤਿਆਹੀ।
ਹੋਇਂ ਅਚਾਰਜ ਬਜਾਸ ਸਮਾਨੇ[*]।
ਮਾਨਵ ਧੰਨ, ਜਿ ਮਨ ਕਰਿ ਮਾਨੇਂ ॥ ੪੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਤ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਕਰਹੁ
ਦਰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ[੭] ਹਰਿ[੮] ਕੂਰ[੯]।
ਪਰਮ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ

---

[੧]ਵੇਖਿਆ ਸੀ।
[੨]ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ।
[੩]ਜਵਾਨ।
[੪]ਜਿਵੇਂ ਬਾਵਨ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਣਿਆ ਸੀ (ਇਹ ਵੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰੇਗਾ)।
[੫]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ।
[੬]ਵਡੇ।
[*]ਪੰਡਤ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਸਭਿ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਵਡਜਾਈ ਹੈ।
[੭]ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ।
[੮]ਛੱਡ।
[੯]ਜੋ ਕੂੜੀ ਹੈ।

ਚਿਦੰ[1] ਚਰਾਚਰ[2] ਮੂਰ[3]' ॥ ੪੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਹਿਤ ਪ੍ਰਦ[4] ਬਿੱਪ੍ਰਹਿ ਕੀ ਬਰਬਾਨੀ[5]।
ਮੁਖ ਬਲ[6] ਅਸੁ[7] ਕਵਿਕਾ[8] ਜਿਵ[9] ਮਾਨੀ।
ਅਰਣਵ[10] ਅਮੀ[11] ਕੀਰਤੀ ਦਜਾਲਾ।
ਦਿਜ ਕੀ ਉਕਤਿ[12] ਸੁ ਮੁਕਤਨ[13] ਮਾਲਾ ॥ ੪੫ ॥
ਸਾਕ[14] ਬਣਕ[15] ਜਿਉਂ ਕੀਮਤਿ ਤਾਂਹੀ[16]।
ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਕਾਲੂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਕੋ ਪੁਨ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਜਗਤ ਕਾਜ ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਯੋ[17] ॥ ੪੬ ॥
ਬਹੁਰੋ ਅਸਤ[18] ਅਹਿਰਪਤਿ[19] ਭਯੋ।
ਭਈ ਬਿਭਾਵਰ[20] ਗੁਰੁ ਗ੍ਰਿਹ[21] ਅਯੋ।
ਹੇਰਤਿ ਮਾਤ ਰੂਪ ਬਲਿ[22] ਜਾਵਹਿ।
ਪਾਨ[23] ਆਪਨੇ ਭੋਜ ਖੁਵਾਵਹਿ ॥ ੪੭ ॥

---

[1]ਚੇਤਨ।
[2]ਜੜ ਜੰਗਮ ਦਾ।
[3]ਮੁੱਢ (ਹਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ)।
[4]ਹਿਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।
[5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਾਣੀ
[6]ਮੁਹਤਾਣੇ।
[7]ਘੋੜੇ ਦੀ।
[8]ਲਗਾਮ।
[9]ਵਾਂਙ।
[10]ਸਮੁੰਦਰ।
[11]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ (ਵਰਗੀ)।
[12]ਬਾਤ ਚੀਤ।
[13]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ।
[14]ਸਾਗ।
[15]ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ।
[16]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ) ਤਿਵੇਂ।
[17]ਪਰਚ ਗਿਆ।
[18]ਛਿਪਿਆ।
[19]ਦਿਨ ਦਾ ਪਤੀ, ਸੂਰਜ।
[20]ਸੰਧਜਾ।
[21]ਘਰ।
[22]ਬਲਿਹਾਰ।
[23]ਹੱਥੀਂ।

ਦੋਹਰਾ: ਪੈ[੧] ਪਿਆਇ ਪੁਨ ਮਾਤ ਲੇ
ਸੂਤੀ ਸੁਠ[੨] ਪਰਯੰਕ[੩]।
ਪਲਕ[੪] ਜੁਟੀ[੫] ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ
ਸਦਨਹਿਲਾਦ[੬] ਮਯੰਕ[੭] ॥ ੪੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਵਾ ਜਾਮ[੮] ਜਬ ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ[੯]।
ਜਨਨੀ[੧੦] ਸੁਪਨਾ ਪਿਖ[੧੧] ਅਭਿਰਾਮਾ[੧੨]।
ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ[੧੩] ਬ੍ਰਿੰਦਾਰਕ[੧੪] ਬ੍ਰਿੰਦਾ[੧੫]।
ਮਿਲ ਕਰਿ ਆਏ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦਾ ॥ ੪੯ ॥
ਮੰਜਲ[੧੬] ਕੁਸਮਾਂਜੁਲ[੧੭] ਮਲਿਯਾਗਰ[੧੮]।
ਕਰ[੧੯] ਕਪੂਰ ਬਰ ਗੰਧਿ[੨੦] ਉਜਾਗਰ[੨੧]।
ਦੇਖਾ ਏਕ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੁੰਦਰ।
ਸੂਚੇ ਮਾਣਿਕ ਗਚ ਰੁਚਿਰੰਦਰ[੨੨] ॥ ੫੦ ॥
ਤਾਂ ਪਰ ਹੇਰਾ ਨਿਜ ਸੁਤ ਬੈਸਾ।
ਸ਼ੋਭਾ ਕੋਟ ਕਾਮ ਨਹਿਂ ਤੈਸਾ।

---

[੧]ਦੁੱਧ।
[੨]ਸੁਹਣੇ।
[੩]ਪਲੰਘ ਪਰ।
[੪](ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ) ਪਲਕਾਂ।
[੫]ਜੁੜੀਆਂ।
[੬]ਆਨੰਦ ਦਾ ਘਰ।
[੭]ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
[੮]ਸਵਾ ਪਹਿਰ।
[੯]ਰਾਤ੍ਰੀ।
[੧੦]ਮਾਤਾ ਨੇ।
[੧੧]ਡਿੱਠਾ।
[੧੨]ਸੁੰਦਰ।
[੧੩]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ।
[੧੪]ਦੇਵਤੇ।
[੧੫]ਬਹੁਤਸਾਰੇ।
[੧੬]ਉੱਜਲ।
[੧੭]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁੱਕ
[੧੮]ਚੰਦਨ
[੧੯]ਹੱਥ (ਵਿਚ)।
[੨੦]ਚੰਗੀ ਖੁਸ਼ਬੋ।
[੨੧]ਪ੍ਰਗਟ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਛਿੜਕਾਏ)।
[੨੨]ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਮਾਣਿਕ ਅੰਦਰ ਜੜੇ ਹਨ।

ਨਿਰਜੁਰ[1] ਜਜਹਿ[2] ਅੰਜੁਲੀ[3] ਜੋਰੀ।
ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ, ਮਨ ਪ੍ਰੀਤ ਨ ਥੋਰੀ ॥ ੫੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਉਸਤਤਿ ਉਕਤਹਿਂ[4] ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ, 'ਜੈ ਜੈ' ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ।
'ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਪੁਰਾਤਨੰ, ਪੁਰਖ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ! ॥ ੫੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਧਰ[5] ਅਲੰਬ[6] ਕੇ ਦੇਵਨ ਹੇਤੂ[7]।
ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ!।
ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਮਧ ਬਿਦਤ[8] ਕਰਨ ਕੋ।
ਕਲਮਲ[9] ਦੁਸ਼ਟਨ ਦੰਭ[10] ਦਰਨ[11] ਕੋ ॥ ੫੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਪਾਵਨ ਪੰਥ[12] ਨਰਨ ਕੋ।
ਪ੍ਰਦ[13] ਸਤਿਸੰਗਤ ਜਗਤ ਤਰਨ ਕੋ।
ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਧਜਾਨ ਚਰਨ ਕੋ।
ਭਗਤਨ ਦੁਖ ਹਾ[14] ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ॥ ੫੪ ॥
ਦੇਨਿ ਆਸਰਾ ਏਕ ਸ਼ਰਨ ਕੋ।
ਕੁਮਤਿ ਕੁਚਾਲ ਕੁਕਰਮ ਹਰਨ ਕੋ।
ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧ ਦਰਪ[15] ਛਰਨ ਕੋ[16]।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜਾਪ ਰਰਨ[17] ਕੋ' ॥ ੫੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਿਬੁਧ[18] ਸੁ ਬਦਨ[1] ਬਦ[2] ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਾਇ।

---

[1]ਦੇਵਤੇ।
[2]ਪੂਜਦੇ ਹਨ।
[3]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
[4]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[5]ਧਰਤੀ ਨੂੰ।
[6]ਆਸਰਾ।
[7]ਦੇਣ ਲਈ।
[8]ਪ੍ਰਗਟ।
[9]ਪਾਪ।
[10]ਪਖੰਡ।
[11]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ।
[12]ਰਾਹ।
[13]ਦੇਣ ਲਈ।
[14]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ।
[15]ਹੰਕਾਰ।
[16]ਛੜਨ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ।
[17]ਜਪਾਵਣ ਨੂੰ।
[18]ਦੇਵਤੇ।

ਗਏ ਆਪਨੇ ਲੋਕ ਕੋ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਤੇ ਜੋ ਆਇ ॥ ੫੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਚਰਜ ਭਈ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਮਾਤਾ।
ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਨ ਗਤਿ[੩] ਨਿਜ[੪] ਤਾਤਾ[੫]।
ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਸੰਭ੍ਰਮ[੬] ਜਾਗੀ।
ਸੁਤ ਅਵੈਵ[੭] ਸਭਿ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੀ ॥ ੫੭ ॥
ਚੰਦਨ ਸੋਂ ਚਰਚਤਿ[੮] ਹੈਂ ਸਾਰੇ।
ਬਹੁ ਸੁਗੰਧਿ ਸੋਂ ਜਜੇ[੯] ਨਿਹਾਰੇ[੧੦]।
ਸੰਭ੍ਰਮ[੧੧] ਮਨ, ਨਹਿਂ ਥਿਰਤਾ ਹੋਈ।
ਕਿਧੌਂ ਸਾਚਿ ਕੈ ਸੁਪਨਾ ਸੋਈ ॥ ੫੮ ॥
ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਤਿ ਆਰਤ[੧੨] ਮਾਤਾ।
ਨਿਰਨੈ ਹੋਇ ਨ ਏਕੈ ਬਾਤਾ।
ਸੁਤ ਕੀ ਮਹਿੰਮਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨੀ।
-ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਸੱਤਿ ਚਿਤ ਜਾਨੀ ॥ ੫੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਜਿਸਕੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕੋ, ਦਿੱਬ[੧੩] ਰੂਪ ਬਹੁ ਆਇ।
ਕਰੀ ਆਪਚਿਤ[੧੪] ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ, ਬਾਰਬਾਰ[੧੫] ਸਿਰ ਨਾਇ[੧੬] ॥ ੬੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਹੌਂ[੧੭] ਹੇਰੇ[੧੮] ਸੁਪਨੇ ਕੀ ਨਜਾਈਂ[੧੯]।

---

[੧]ਮੁਖੋਂ।
[੨]ਆਖਕੇ।
[੩]ਗਤੀ, ਹਾਲਤ।
[੪]ਆਪਣੇ।
[੫]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ।
[੬]ਸੰਸਾ।
[੭]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਅੰਗ।
[੮]ਛਿੜਕੇ ਹੋਏ।
[੯]ਪੂਜੇ ਹੋਏ।
[੧੦]ਵੇਖੇ।
[੧੧]ਸੰਸੇ ਵਾਲਾ।
[੧੨]ਘਬਰਾਈ।
[੧੩]ਦੇਵਤੇ।
[੧੪]ਪੂਜਾ। [ਸੰਸ: ਅਪਚਿਤ]।
[੧੫]ਘੜੀ ਮੁੜੀ।
[੧੬]ਨਿਵਾਕੇ।
[੧੭]ਮੈਂ।
[੧੮]ਵੇਖੇ ਸੀ।
[੧੯]ਸੁਫਨੇ ਵਾਂਗੂੰ।

ਅਬਲੌ ਚਰਚਜੋ ਬਿਦਤ[1] ਦਿਸਾਈ-।
ਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਜੋਂ ਪਰਭਾਤੂ।
ਚਢਜੋ ਸੁ ਮਾਰਤੰਡ[2] ਬਖਜਾਤੂ[3] ॥ ੬੧ ॥
ਜਾਨੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਨ ਮਾਤਾ।
ਤਾਨ ਦਈ ਤਬ ਮੋਹ ਕਨਾਤਾ।
ਜਾਗੇ ਪੁਨ ਕਰਿਕੈ ਮੁਖ ਰੁਖਾ।
ਕਹੈਂ 'ਮਾਤ! ਦੇ ਭੋਜਨ, ਭੂਖਾ' ॥ ੬੨ ॥
ਨਿਸ ਕੀ ਭੂਲੀ ਸਕਲ ਵਿਚਾਰਾ।
ਲਖੀ ਰਿਦੇ -ਸੁਤ ਮੈਂ[4] ਭੁਖਜਾਰਾ[5]-।
ਦਧਿ[6] ਸੋਂ ਅਸਨ[7] ਦੀਨ ਹਿਤ ਖਾਨੇ।
ਜਿਉਂ ਆਗੈ ਜਾਨੈ ਤਿਉਂ ਜਾਨੇ[8] ॥ ੬੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਸਨ ਸਦਨ ਤੇ[9] ਅਚਵ ਕੈ[10], ਮਿਲੇ ਬਾਲ ਜਹਿਂ ਜਾਲ[11]।
ਪਦ ਨੂਪਰ ਕਟ ਕਿੰਕਨੀ, ਹੋਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਬਿਸਾਲ ॥ ੬੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਿਚਰਹਿਂ ਖੇਲਨ ਮਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੇ।
ਭਾਗੇ ਭਾਗਹਿਂ ਬਾਲ ਸਭਾਗੇ[12]।
ਥਿਰ ਹੋਵਤਿ, ਥਿਤ ਹੋਵਹਿਂ ਸਾਰੇ।
ਬੈਸਹਿਂ, ਬੈਸ ਜਾਇਂ ਇਕਬਾਰੇ ॥ ੬੫ ॥
ਨਾਨਕ ਆਨਨ[13] ਭਨਹਿਂ ਕਹਾਨੀ।
ਭਗਤਿ ਬਿਰਾਗ ਵਿਖੈ ਜੋ ਸਾਨੀ[14]।
ਸ੍ਰਵਣ[1] ਮਨਨ[2] ਕਰਿਹਹਿਂ ਨਿੱਧਜਾਸਾ[3]।

---

[1]ਪ੍ਰਤੱਖ।
[2]ਸੂਰਜ।
[3]ਪ੍ਰਗਟ।
[4]ਮੇਰਾ।
[5]ਭੁੱਖਾ ਹੈ।
[6]ਦਹੀਂ।
[7]ਭੋਜਨ।
[8]ਜਾਣਨ ਲਗੀ।
[9]ਘਰੋਂ।
[10]ਛਕਕੇ।
[11]ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ।
[12]ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੱਜਣ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਲ ਵੀ ਭੱਜਦੇ ਹਨ।
[13]ਮੁਖੋਂ।
[14]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

ਪੁਨ ਸੁਨਨੇ ਕੀ ਵਧਹਿ ਪਿਆਸਾ ॥ ੬੬ ॥
ਗਿਰਾ[੪] ਸੁਗੰਧਿ ਬਦਨ ਅਰਬਿੰਦਾ।
ਜੁਗਤਿ[੫] ਯੁਕਤਿ[੬] ਸੁੰਦਰ ਮਕਰੰਦਾ[੭]।
ਬਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ[੮] ਸਮਭਏ ਮਲਿੰਦਾ[੯]।
ਸ੍ਰਵਨ[੧੦] ਪ[੧੧] ਕਰਹਿਂ[੧੨], ਅਗਾਤ ਅਨੰਦਾ[੧੩] ॥ ੬੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਆਵਤਿ ਜਾਵਤਿ ਮਨੁਜ ਕੋ[੧੪], ਸੁਨਤਿ ਠਾਢ[੧੫] ਹੁਇ ਜਾਇ।
ਪੰਡਤ ਸੇ ਮਧੁਰੇ[੧੬] ਲਗਹਿਂ, ਕੀਰਤਿ ਬਦਨ ਅਲਾਇਂ ॥ ੬੮ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਇਹ ਬਾਲਿਕ ਕੈਸੇ ਬਚ ਬੋਲਹਿ।
ਬਾਲ ਬੈਸ ਹੈ ਬੋਲ ਅਮੋਲਹਿ'।
ਚੰਦ ਬਦਨ[੧੭] ਤੇ ਸੁਧਾ[੧੮] ਸਮਾਨੀ।
ਸ੍ਰੁਤ ਦਰ ਪਾਨਦ[੧੯] ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ ॥ ੬੯ ॥
ਲਗੀ ਸਿਸੁਨ ਕੀ[੨੦] ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ।
ਸੰਗ ਨ ਤਜਹਿਂ ਰਹਹਿਂ ਮੁਖ ਹੇਰੀ[੨੧]।
ਸਦਨ ਆਇਂ ਜਬ ਦੀਨਾ ਨਾਥੂ।
ਸਿਸੁ ਨਹਿਂ ਤਜਹਿਂ ਰਹਹਿਂ ਹਿਤ ਸਾਥੂ ॥ ੭੦ ॥

---

[੧]ਸੁਣਨ।
[੨]ਵਿਚਾਰਨ।
[੩]ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[੪]ਬਾਣੀ।
[੫]ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੇ।
[੬]ਸਹਿਤ।
[੭]ਸੁਹਣਾਂ ਰਸ।
[੮]ਸਾਰੇ ਬਾਲ।
[੯]ਭੌਰੇ ਵਤ ਹੋਏ।
[੧੦]ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
[੧੧]ਪੀਵਣਾਂ।
[੧੨]ਕਰਦੇ ਹਨ।
[੧੩]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਨੰਦ।
[੧੪]ਕੋਈ।
[੧੫]ਖੜਾ।
[੧੬]ਮਿੱਠੇ।
[੧੭]ਚੰਦ ਮੁਖ ਤੋਂ।
[੧੮]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[੧੯]ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।
[੨੦]ਬਾਲਕਾਂ ਦੀ।
[੨੧]ਵੇਖਦੇ।

ਬਾਹਰ ਚਲਤਜੋਂ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਹਿਂ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸੁਖਦ ਬਿਹਾਰਹਿਂ[1]।
ਸ੍ਵੱਛ[2] ਬੱਛ[3][1] ਛੇਮੋਚਿਤ[4] ਬਾਲਾ[5]।
ਕਰੇ ਕਿਤੇ ਜੋ, ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ[*] ॥ ੭੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਲੀਲਾ ਬਾਲਿਕ ਖੇਲ ਕੀ, ਸਲੰਕਾਰ[6] ਸਬਿਲਾਸ[+] ॥
ਜੋ ਸਿਖ ਧਰਿਹੀ ਧਜਾਨ ਕੋ, ਦੇਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਖ ਰਾਸ[7] ॥ ੭੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੫ ॥

---

[1]ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ।
[2]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[3]ਮਨ ਵਾਲੇ।
[4]ਮੁਕਤੀ ਲਾਇਕ।
[5]ਬਾਲਕੇ।
[*]ਭਾਵ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਈ ਬਾਲਕੇ ਮਕਤੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
[6]ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਸਹਿਤ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਸਹਿ ਅਲੰਕਾਰ ਬਿਲਾਸ।
[7]ਸਾਰੇ ਸੁਖ। (ਅ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ।

੬. [ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੁੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਬਿੰਦ ਬਨੀ, ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਆਨੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਈ।
ਮੰਜੁਲ ਰੂਪ ਮਰਾਲਨਿ ਉੱਜਲ, ਸਾਰਦ ਸ਼ੋਭਤਿ ਨਿੱਤ ਨਈ।
ਜੇ ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹਿ ਗੁਨੀ ਅਲਿ ਕੰਦਲ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਗੰਧਿ ਕੀ ਚੀਤ ਭਈ।
ਜਾਚਤਿ ਹੌਂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਤਿ, ਮਾਨਸ ਮੇਰੇ ਮੋਂ ਹੋਂ ਥਿਰਈ ॥ ੧ ॥

ਅਰਬਿੰਦ ਕਮਲ।
ਬਨੀ ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਨ ਬਨ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, (ਅ) ਬਨੀ ਬਗੀਚੀ, ਬਾਟਿਕਾ। ਅਰਬਿੰਦ ਬਨੀ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ।
ਆਨੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਈ ਬਿੰਦ ਆਨੰਦ ਜਈ-ਬਹੁਤੇ ਆਨੰਦ ਉਤਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਾਵ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆਂ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ।
ਮੰਜੁਲ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਸੰਦੀਦਾ, ਉੱਜਲ।
ਮਰਾਲ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੱਤਖ਼, (ਅ) ਹੰਸ।
ਮਰਾਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਮਰਾਲਨ। ਪਰ ਮਰਾਲਨਿ ਦੇ ਨੰਨੇ ਨੂੰ ਸਿਆਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਦ 'ਮਰਾਲਨਿ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੰਸਨੀਆਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਸਾਰਦ ਸ਼ਾਰਦਾ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਉੱਜਲ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।
ਅਲਿ ਭੌਰੇ।
ਕੰਦਲ ਕੰਦਲ ਦਾ ਅਰਥ: ਸਮੂਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਕੰਦਲ ਨਾਮ ਹੈ ਸੋਨੇ ਦਾ, ਨਵੇਂ ਫੁੱਟੇ ਸ਼ਗੂਫੇ ਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੁਲ ਪੈਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੰਦਲ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਪਿੱਛੇ ਕਹੀ ਉੱਜਲਤਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਂਕੂ ਖੇੜੇ ਯਾ ਬਿਕਾਸ ਤੋਂ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਯਾ ਮਸਤਕ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੀਕੂੰ ਭੌਰਾ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਖਿੜੇ ਦਿਲ ਗੁੰਜਾਰ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
ਕਰਜੋਰਿ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ। ਨਿਹੋਰਤਿ ਬੇਨਤੀ, ਤਰਲਾ, ਮਿੰਨਤ।
ਮਾਨਸ ਮਨ। ਮੋਂ ਵਿੱਚ।
ਥਿਰਈ ਥਿਰ ਹੋ, ਟਿਕੋ, ਇਸਥਿਤ ਹੋ।
ਅਰਥ: (ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕੀਰਤੀ ਬਹੁਤੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਵਿੱਚ) ਕਮਲਾਂ (ਵਾਕੂ) ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ।
(ਹਾਂ ਉਹ ਅਪਣੀ) ਮੰਜਲ-ਰੂਪਤਾ (ਵਿੱਚ) ਹੰਸਾਂ (ਵਾਂਕੂ) ਉੱਜਲ (ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਚ) ਸ਼ਾਰਦਾ (ਵਾਂਕੂ) ਨਿਤ ਨਵੀਂ (ਤੋਂ ਨਵੀਂ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।
(ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਉੱਜਲਤਾ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖ ਕੇ) ਜਿਹੜੇ ਭੌਰਿਆਂ (ਸਮਾਨ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਗੁਣੀ ਜਨ (ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਵਿਚ (ਸਦਾ) ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ (ਉਦਿਤ) ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।
(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਮੈਂ (ਬੀ) ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਤੇ ਤਰਲੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰ, ਉੱਜਲ, ਨਿਤ ਨਵੀਂ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਕੀਰਤੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੀ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਭਾਵ-ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਬਨੀ ਦਾ ਅਰਥ ਬਗੀਚੀ ਕਰੀਏ, ਤਦ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਢੁੱਕੇਗਾ:- ਮੈਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਤਰਲੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਉਹ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਫੁਲਵਾੜੀ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੇ, (ਭਾਵ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਵੇ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ: ਯਾ ਬਿਧਿ ਖੇਲਤਿ ਬਾਲਿਕ ਸੋਂ ਮਿਲਿ
ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਬਿਲਾਸ ਬਿਸਾਲ[1]।
ਭੂਖਿਤਿ[2*] ਭੂਖਨ[3] ਸੋਂ ਬਿਨ ਦੂਖਨ
ਖੋਤਿ ਕਲੂਖਨਿ[4] ਦੀਨ ਦਇਆਲ।
ਭੂਰ ਬਿਦੂਖ ਬਿਦੂਖਨ ਮੈਂ[5]
ਤਰ ਰੂਖਨ ਕੇ[6] ਕਬਿ ਰਾਜਤਿ[7] ਸਾਲ[8]।
ਬਾਲ ਰਹੇ ਅਲਬਾਲਤਿ[9] ਜਾਲ[10]
ਬਿਲੋਕਤਿ[11] ਲੋਚਨ[12]ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ ॥ ੨ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ਹੇਰਤਿ ਸੁਤ ਕਾਲੂ, ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੂ;
ਪਢਨੋਚਿਤ[13] ਮਨ ਜਾਨਿ।
-ਹਮ ਕਾਜ ਵਿਸ਼ੇਖਾ, ਸੀਖਹਿ ਲੇਖਾ;
ਬੈਸ[14] ਅਬਹਿ ਪਹਿਚਾਨ।
ਕਾਰੰ ਪਟਵਾਰੀ, ਗ੍ਰਾਮਹਿ ਸਾਰੀ;
ਕਰਨੋ- ਚਿਤ[15] ਤਬ ਹੋਇ।

---

[1]ਬੜੇ।
[2]ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਭੂਪਨ ਭਖਨ।
[3]ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ।
[4]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[5]ਭਾਰੇ ਪੰਡਤਾਂ ਵਿਚ ਪੰਡਿਤ।
[6]ਤਲੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ
[7]ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ ਕਦੇ।
[8]ਤੇ (ਕਦੇ) ਘਰ ਵਿਚ।
[9]ਚੌਫੇਰੇ ਵੇਹੜੇ ਰਹੇ।
[10]ਸਾਰੇ।
[11]ਵੇਖਕੇ।
[12]ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।
[13]ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ।
[14]ਉਮਰ।
[15]ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਾਇਕ।

ਪਾਂਧੇ ਪਹਿ ਬੈਸੇ, ਹੋ ਮਮ[੧] ਜੈਸੇ;
ਸੰਖ੍ਯਾ[੨] ਨਿਪੁਨੰ[੩] ਸੋਇ ॥ ੩ ॥
ਬਹੁ ਗੁਨੀ ਅਲਾਵਹਿਂ[੪], 'ਸੁਤ ਨ ਪਢਾਵਹਿ;
ਸੋ ਸ਼ਤ੍ਰੂ[੫] ਸਮ[੬] ਤਾਤ[੭]।
ਸ਼ੋਭਾ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿ, ਮਤਿ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ[੮];
'ਜਗ ਮੈਂ ਇਹ ਬਖ੍ਯਾਤ[੯]।
ਨਹਿਂ ਦਰਬ[੧੦] ਖਟਾਊ, ਭੋਰ[੧੧] ਸੁਭਾਊ
ਸਮਝ ਨ ਕੋ[੧੨] ਬਿਧਿ[੧੩] ਸੋਇ-।
ਇਉਂ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ -ਕਲ ਭੁਨਸਾਰਾ[੧੪]
ਲੇ ਜਾਵੋਂ ਸੁਤ ਕੋਇ[੧੫]- ॥ ੪ ॥
ਜਬ ਭੀ ਪਰਭਾਤਾ, ਲੇ ਕਰਿ ਤਾਤਾ[੭];
ਚਲਨੇ ਭਯੋ ਤਯਾਰ।
ਅੱਛਤ[੧੬] ਭਰਿ ਥਾਰੀ[੧੭], ਬਹੁਰ[੧੮] ਸੁਪਾਰੀ;
ਲੀਨੀ ਕਰ[੧੯] ਮਹਿਂ ਧਾਰਿ।
ਪਟ[੨੦] ਨਵ[੨੧] ਪਹਿਰਾਏ, ਸੁਭਗ[੧] ਸੁਹਾਏ;

---

[੧]ਮੇਰੇ।
[੨]ਗਿਨਤੀ, ਯਾ ਲੇਖੇ ਵਿਚ।
[੩]ਚਤੁਰ।
[੪]ਆਖਦੇ ਹਨ।
[੫]ਦੁਸ਼ਮਨ।
[੬]ਬਰੋਬਰ ਹੈ।
[੭]ਪਿਤਾ।
[੮](ਉਸ ਬਚੇ ਨੂੰ ਜੋ ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ) ਬੁੱਧਿ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
[੯]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।
[੧੦]ਧਨ।
[੧੧]ਭੋਲਾ।
[੧੨]ਕਿਸੀ।
[੧੩]ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ
[੧੪]ਸਵੇਰੇ।
[੧੫]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ।
[੧੬]ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ।
[੧੭]ਥਾਲੀ ਭਰਕੇ।
[੧੮]ਹੋਰ।
[੧੯]ਹੱਥ।
[੨੦]ਕਪੜੇ।
[੨੧]ਨਵੇਂ।

ਚਲਯੋ ਤਾਤ ਸੰਗ ਤਾਤ[੨]।
ਗਤਿ[੩] ਚੰਚਲ ਚਾਰੀ[੪], ਗਜ ਸੁਤ ਵਾਰੀ[੫];
ਹੇਰਤਿ[੬] ਹਰਖਤਿ ਮਾਤ ॥ ੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਜਲ ਜਾਤ[੭] ਸੇ[੮] ਹੈਂ ਪਦ[੯] ਜਾਤਿ ਚਲੇ {ਪਾਂਧੇ ਪਾਸ ਜਾਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼}
ਗਹਿ[੧੦] ਤਾਤ[੧੧] ਕਰਾਂਗੁਰਿ[੧੨] ਹਾਥ ਉਚਾਈ[੧੩]।
ਕਰ[੧੪] ਕੰਕਨ[੧੫] ਸੋਂ ਕਟ[੧੬] ਕਿੰਕਨਿ[੧੭] ਹੈ
ਕਲ[੧੮] ਕੁੰਡਲ ਲੋਲ[੧੯] ਕਪੋਲਨ[੨੦] ਝਾਈ[੨੧]।
ਦਲ ਲੋਚਨ ਕੰਜ[੨੨] ਬਿਸਾਲ[੨੩] ਭਲੇ
ਸਿਰ ਪੈ ਉਸ਼ਨੀਕਹਿ[੨੪] ਨੀਕ ਬਨ੍ਹਾਈ।
ਚਟਸਾਰ[੨੫] ਜਹਾਂ ਅਤਿ ਚਾਰੁ[੨੬] ਬਨੀ
ਬਹੁ ਬਾਰਿਕ ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਅਲਾਈ[੧] ॥ ੬ ॥

---

[੧]ਸੁਹਣੇ।
[੨]ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੩]ਟੋਰ।
[੪]ਸੁੰਦਰ।
[੫]ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਾਲੀ।
[੬]ਵੇਖਕੇ।
[੭]ਕਵਲ।
[੮]ਵਰਗੇ।
[੯]ਚਰਣ।
[੧੦]ਫੜਕੇ।
[੧੧]ਪਿਤਾ ਦੇ।
[੧੨]ਹੱਥ ਦੀ ਅੰਗੁਲੀ।
[੧੩]ਹਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ।
[੧੪]ਹੱਥ।
[੧੫]ਕੜੇ।
[੧੬]ਲੱਕ।
[੧੭]ਤੜਾਗੀ।
[੧੮]ਸੁੰਦਰ।
[੧੯]ਚੰਚਲ, ਲਟਕਦੇ।
[੨੦]ਗਲ੍ਹਾਂ ਪਰ।
[੨੧]ਝਲਕਾਰ, ਛਾਯਾ।
[੨੨]ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲ ਦੇ ਪਤੇ ਵਤ।
[੨੩]ਚੌੜੇ।
[੨੪]ਪਗੜੀ।
[੨੫]ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ।
[੨੬]ਸੁੰਦਰ।

ਦੋਹਰਾ: ਬੈਸੇ ਪਾਧੇ ਪਾਸ ਤਬ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਕੰਦ[2]।
ਬਾਰਿਕ ਰਵਿ[3] ਸਾ[4] ਹੇਰਿ ਕਰਿ[5], ਜਨੁ[6] ਅਰਬਿੰਦੁ[7] ਅਨੰਦ ॥ ੭ ॥ ਕਬਿੱਤ:
ਕਾਲੂ ਕਹੇ 'ਪਾਧਾ! ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਹਮਾਰੋ ਸੂਨ[8]
ਯਾ ਕੋ ਤੂੰ ਪਢਾਇ ਗੁਨ ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਹੇਤ ਸੋਂ[9]।
ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਉਪਾਇਨ[10] ਗੁਨਾਇਨ[11] ਸੋ ਹੋਇ ਜਬ
ਏਕ ਦੇਊ ਹਾਇਨ ਮੈਂ[12] ਕੀਜਿਯੈ ਸੁਚੇਤ ਸੋਂ'।
ਐਸੇ ਮੁਖ ਭਾਖਿ[13] 'ਅਭਿਲਾਖ ਹੈ ਪਢਾਵਥੇ ਕੀ'
ਸੌਂਪ ਕਰਿ ਆਤਮਜ[14] ਗਵਨਯੋ[15] ਨਿਕੇਤ ਸੋਂ[*]।
ਪਾਧੇ ਅਹਿਲਾਦ ਕੈ[16] ਮਹੂਰਤ ਕੋ ਸਾਧਿ ਕੈ[17]
ਸਰੱਸ੍ਵਤੀ ਅਰਾਧਿ ਕੈ ਜੋ ਸਬੈ ਮਤਿ ਦੇਤਿ ਸੋ ॥ ੮ ॥
ਸੰਖ੍ਯਾ[18] ਕੋ ਜੋ ਆਦਿ[19] ਸੋ ਸਿਖਾਵਨ ਕੀ ਸੀਖ ਦੇਤਿ
ਸੰਖ੍ਯਾ ਤੇ ਅਸੰਖ[20] ਤਾਂ ਕੋ ਸੰਖ੍ਯਾ ਕੋ ਸਿਖਾਵਈ।
ਜਨਕ[21] ਬਿਸਾਇ ਗਯੋ[22] ਤਾਂ ਤੇ ਤਿਹ ਮਾਨ ਕਹ੍ਯੋ

---

[1]ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ।
[2]ਸੁਖਦਾਤੇ।
[3]ਸੂਰਜ।
[4]ਵਰਗਾ।
[5]ਵੇਖਕੇ।
[6]ਮਾਨੋਂ।
[7]ਕਵਲ।
[8]ਪੁੱਤ।
[9]ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
[10]ਭੇਟਾ।
[11]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ।
[12]ਇਕ ਦੋ ਬਰਸਾਂ ਵਿਚ।
[13]ਆਖ ਕੇ।
[14]ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੌਂਪਕੇ।
[15]ਚਲਾ ਗਿਆ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੰਕੇਤ ਸੋਂ-ਬੀ ਹੈ।
[16]ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ।
[17]ਸੋਧ ਕੇ।
[18]ਗਿਣਤੀ।
[19]ਮੁੱਢ।
[20]ਗਿਣਤੀ ਰਹਿਤ।
[21]ਪਿਤਾ।
[22]ਬੈਠਾਇ ਗਿਆ।

ਪਢੈਂ ਆਨੁ ਬਾਕ[1] ਜੈਸੇ ਪਾਂਧਾ ਸੋ ਪਢਾਵਈ।
ਜਾਨੁ ਮਤਿਵਾਨ ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ ਹਰਖਾਨ[2] ਮਨ
ਕੀਨੋ ਅਨੁਮਾਨ -ਇਹ ਦੇਰਿ ਨ ਲਗਾਵਈ।
ਪਢੈ ਤਾਤਕਾਲ ਧਨ ਪਾਇ ਹੌਂ ਬਿਸਾਲ
ਬਾਲ ਭਲੋ ਮਤਿਸਾਲ[3] ਤੁੱਲ ਯਾਂਕੀ ਕੋ ਨ ਪਾਵਈ- ॥ ੯ ॥
ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਾਰੋ ਪਢਜੋ ਪਾਧੇ ਜੋ ਉਚਾਰੇ ਬੈਨ
ਸੰਝ ਭਈ ਐਨ ਆਇ ਅਜਰ[4] ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ।
ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਇ ਮਾਇ ਅੰਕ[5] ਮੈਂ ਬਸਾਇ ਲਏ
ਬੂਝਜੋ 'ਪਢਯੋ ਕੈਸੇ? ' ਪੈੜਾ[6] ਆਨਨ ਅਲਾਯੋ ਹੈ।
ਖਾਇ ਅੰਨ ਰੈਨ ਪੁਨ ਕੀਨੀ ਸੁਖ ਸੈਨ ਤਬ
ਜਾਂ ਕੋ ਕਬ ਭੈ ਨ, ਹੇਰੇ ਚੈਨ ਮਨ ਭਾਯੋ ਹੈ।
ਭਈ ਜਬ ਭੋਰ[7] ਕਾਲੂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਂਧੇ ਓਰ ਗਯੋ
ਸੁਨੀ ਨੁਤਿ[8] ਗੌਰ[9] ਤਾਤ[10] ਰਿਦੈ ਹਰਿਖਾਯੋ ਹੈ ॥ ੧੦ ॥
ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਹਕਾਰ ਲੀਨ[11] ਬਾਲਨ ਤੇ ਜੁਦਾ ਕੀਨ
ਲੇਖੇ ਹੂੰ ਕੀ ਸੀਖ ਦੀਨਿ ਨਾਨਕ ਸੁਜਾਨ ਕੋ।
ਤੂਸ਼ਨੀਕ[12] ਭਏ, ਪਾਧਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹੇ ਬਚ
'ਕੈਸੇ ਤੂੰ ਨ ਬੋਲੈਂ ਅਜ? ਸੁਨੈਂ ਦੇ ਨ ਕਾਨ[13] ਕੋ।
ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕਾਲ[14] ਪੈੜੇ[6] ਪਢਜੋ ਤੂੰ ਬਿਸਾਲ ਸਭਿ
ਤੈਸੇ ਅਬ ਪਢੋ ਹੇਰੋ ਔਰ ਲਰਕਾਨ ਕੋ।
ਹੋਵੈਂ ਵਡੋ ਜਬ, ਪਢਜੋ ਕਾਜ ਆਵੈ ਤਬ

---

[1] ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣਾ।
[2] ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।
[3] ਅਕਲ ਦਾ ਘਰ।
[4] ਵਿਹੜੇ।
[5] ਗੋਦੀ।
[6] ਪਹਾੜਾ।
[7] ਸਵੇਰ।
[8] ਉਸਤਤੀ।
[9] ਬੜੀ।
[10] ਪਿਤਾ।
[11] ਬੁਲਾ ਲਿਆ।
[12] (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ।
[13] ਕੰਨ।
[14] ਕੱਲ।

ਅਬ ਖੇਲਨ ਮੈਂ ਜੀਉ ਤੇਰੋ ਖਾਇਂ ਛੂਛਕਾਨ[1] ਕੋ' ॥ ੧੧ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੌਨਨ[2] ਬੈਨਾ, ਅਨੁਕੰਪੈਨਾ[3] {ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼}
ਬਾਨੀ ਭਨੀ ਰਸਾਲ[4]।
'ਕਜਾ ਆਪ ਪਢੇ ਤੁਮ, ਕਰਿਹੋ ਨਿਜ ਸਮ[5]
ਕੈ ਲਾਹਾ ਲੈ ਸਾਲ[6]?।
ਸੇਮੁਖੀ[7] ਵਿਸ਼ੇਖਾ[8], ਕੋ ਭਲ ਲੇਖਾ?
ਪਾਂਧਾ! ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ।
ਇਉਂ ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ, ਮਨ ਸਮਝੀਜੈ
ਪੀਛੈ ਮੁਝਹਿ ਪਢਾਹਿ' ॥ ੧੨ ॥
ਹੁਇ ਪਾਧਾ ਬਿਸਮੈ, ਅਧਭੁਤ ਰਸ ਮੈਂ
ਆਨਨ[9] ਬਚਨ ਅਲਾਇ।
'ਸਭਿ ਜਾਨੌਂ ਗਿਨਤੀ, ਅਵਨੀ[10] ਮਿਨਤੀ
ਡੋਢੇ ਗਨਨ[11] ਸਵਾਇ[12]।
ਧੌਂਚੇ[13] ਪੁਨ ਊਂਠੈ[14], ਜੋਰਨ ਕੋਠੇ[15]
ਗ੍ਰਾਮ ਕਾਰ ਪਟਵਾਰ[16]।
ਜਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ, ਰੋਜੀ ਥਾਰੀ[17]
ਪਢਹੁ ਨ ਕਿਉਂ ਹਿਤ ਧਾਰਿ?' ॥ ੧੩ ॥
'ਇਨ ਬਿਧਿ ਜੀ ਬਾਧਾ[1], ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੁਤ[2] ਪਾਧਾ!

---

[1]ਸੋਟੀਆਂ।
[2]ਕੰਨੀਂ।
[3]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।
[4]ਸੁੰਦਰ।
[5]ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ।
[6]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[7]ਬੁਧੀਵਾਨਾਂ ਲਈ।
[8]ਬਹੁਤ।
[9]ਮੁਖੋਂ।
[10]ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ।
[11]ਡਿਓਢੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ।
[12]ਸਵਾਏ।
[13]ਸਾਢੇ ੪ ਦਾ ਪਹਾੜਾ।
[14]ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਦਾ ਪਹਾੜਾ।
[15]ਇਮਾਰਤੀ ਕੰਮ। (ਅ) ਤਿਜਾਰਤ, ਮਿਤੀ ਕਾਟਾ ਤੇ ਸੂਦ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਭਰਨੇ ਆਦਿ।
[16]ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ।
[17]ਆਪਦੀ।

ਫਾਹੇ ਪਰਨ ਅਪਾਰ।
ਕਿਹ ਕਾਜ ਨ ਆਵਹਿ, ਜਬ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ
ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਛੁਟਕਾਰ।
ਸਭਿ ਬੈਸ ਬਿਹਾਵਹਿ, ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਵਹਿ
ਜਬ ਜਾਵਹਿ ਜਮ ਦ੍ਵਾਰ।
ਇਹ ਲੇਖਾ ਗਾਹੈ[3], ਛੁਟਜੋ ਜਿ ਚਾਹੈ;
ਜੌ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰ' ॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਖ ਸਦਨ[4] ਗੁਰੁ,
ਕਰੁਨਾ[5] ਮਨ ਪਰ ਲਜਾਇ।
ਪਾਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਕਲਜਾਨਦਾ[6],
ਬੋਲੇ ਸਬਦ ਉਠਾਇ ॥ ੧੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥
ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲੁ ੧ ॥
ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥
ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲੇਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥
ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਵੀ ਕਹੈ 'ਯਾਂ ਕੋ ਸੁਨਿ ਟੀਕਾ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਨਿਕਸਜੋ ਕਲ[7] ਪਦ ਨੀਕਾ[8]।
ਪੁਰਾ[9] ਸਾਰਦਾ[10] ਫੁਰੀ ਸੁਹਾਵਹਿ।
ਪਦਵੀ ਪਰਾ[11] ਜਾਸੁ ਤੇ ਪਾਵਹਿ ॥ ੧੬ ॥
ਦੇਹਿ ਧਰਾ ਜਾਂ ਕਾਰਨ ਧਰਨੀ[1]।

---

[1]ਜੀਵ ਬੱਧਾ।
[2]ਕੰਨੀਂ।
[3]ਵਿਚਾਰ।
[4]ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ।
[5]ਕਿਰਪਾ।
[6]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
[7]ਸੁੰਦਰ।
[8]ਚੰਗਾ।
[9]ਪਹਿਲਾਂ।
[10]ਘਾਣੀ
[11]ਉੱਚੀ।

ਬਯ ਲਘੁ[2] ਕਰਨ ਲਗੇ ਸੋ ਕਰਨੀ।
ਅਨਵਸਥਾ[3] ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਕੇਰੀ।
ਧਰਾ ਅਧੀਰਜ[4] ਸਕਹਿਂ ਨ ਹੇਰੀ ॥ ੧੭ ॥
ਪਾਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਪੂਰਬ ਉਪਕਾਰਾ।
ਭਵ[5] ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਾ।
ਚਤੁਰਬੇਦ ਬਰ[6] ਸਾਰ[7] ਲਖਾਯਾ।
ਤਰਹਿਂ ਸਿ[8] ਨਰ ਸੁਨਿ ਮੰਨ ਵਸਾਯਾ ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੇਹਿ ਦੀਵਟੀ[9] ਕੇ ਵਿਖੇ, ਨੇਹਿ[10] ਮੋਹ ਭਰਪੂਰ।
ਬਾਤੀ[11] ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਾਸ਼ਨਾ, ਅਗਨਿ ਗਜਾਨ ਤੇ ਦੂਰ ॥ ੧੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਢਿਗ[12] ਜਬ ਹ੍ਵੈ ਹੈ।
ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਲੇਯ ਪਦ ਪੈ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੁਇ ਗੁਰੁ ਦੁਖ ਖੋਊ।
ਭੇ ਪ੍ਰਸੀਦ ਉਪਦੇਸ਼ਜੋ ਸੋਊ' ॥ ੨੦ ॥
'ਨੇਹਿ[21] ਮੋਹ ਜਬ ਪਾਧਾ! ਜਾਰਹੁ।
ਗਜਾਨ ਅਗਨਿ ਸੋਂ ਸਗਲ ਨਿਵਾਰਹੁ ॥ ੨੧ ॥
ਸ਼ਰਧਾ ਧਰ[13] ਕਾਜਰ ਬਰ[14] ਪਾਵਹੁ।
ਹੰ ਤਨ[15] ਤਜਨਾ ਘਸਨ ਸਵਾਰਹੁ ॥ ੨੧ ॥
ਸੁਮਤਿ ਸਾਰ ਕੋ[16] ਕਾਗਦ ਕਰੀਏ।
ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਮਨ ਕਰ[1] ਧਰੀਏ।

---

[1]ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ।
[2]ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਤੋਂ।
[3]ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਅਜੇ)।
[4]ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵਿਆਕੁਲ।
[5]ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ।
[6]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[7]ਸਿੱਧਾਂਤ।
[8]ਓਹ।
[9]ਦੇਹੀ ਰੂਪ ਦੀਵੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ।
[10]ਤੇਲ।
[11]ਬਤੀ।
[12]ਨੇੜੇ।
[13]ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ।
[14]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਾਜਲ।
[15]ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ।
[16]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ।

ਲੇਖਕ ਚਿੱਤ ਬੂਝ[੨] ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ।
ਲਿਖਿਯੇ ਸੱਤਾਸੱਤਿ[੩] ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਸ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਨਿ ਤੂੰ, ਜਿਸਤੇ ਊਨ ਨ ਹੋਇ।
ਲਿਖਹੁ ਨਾਮ, ਤਿਹ ਸਿਫਤਿ ਲਿਖ; ਅੰਤ ਨ ਪਰ ਉਰ[੪] ਕੋਇ ॥ ੨੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਲੇਖਾ ਯਮ ਲੇਈ।
ਸੱਚ[*] ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੇਰਿ ਮੁਚੇਈ[੫]।
ਕੋਸ਼ਪ[੬] ਹੋਇ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਜੈਸੇ।
ਤਿਹਤੇ ਸੁਲਕ[੭] ਭ੍ਰਿੱਤ[੮] ਲੇ ਕੈਸੇ ॥ ੨੪ ॥
ਆਪ ਉਪਾਯਨ[੯] ਦੇਯ ਮਿਲੈ ਹੈ।
ਡਰ ਉਰ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸੁਕੁਚ ਚਲੈ ਹੈ।
ਅਸ ਲੇਖਾ ਜੇ ਤੁਵ ਉਰ ਪਾਧਾ।
ਉਧਰਹਿ ਗੋ ਭਵ[੧੦] ਸਿੰਧੁ ਅਗਾਧਾ ॥ ੨੫ ॥
ਜੀਵ ਅਨੋਜ[੧੧] ਜਾਇ ਜਿਹ ਜਾਈ।
ਪਰਮ ਮੀਤਿ ਜਿਉਂ ਤਹਾਂ ਸਹਾਈ।
ਸਾਰਬਭੂਮ[੧੨] ਸ਼ਰਨ ਜਿਹ ਪਰਨਾ।
ਤਿਨ ਨਰ ਉਰ ਡਰ ਕਿਉਂ ਫਿਰ ਕਰਨਾ' ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮਨ ਗੁਨਹਿ ਪੁਨ, ਪਾਧੇ ਅਚਰਜ ਚੀਨਿ।
-ਦੁਤਿਯ ਇੰਦੁ[੧੩] ਰਾਕਿੰਦੁ[+] ਜਿਉਂ[੧੪]
ਜੌਨ੍ਹ[੧] ਬੈਨ[੨] ਇਨ ਕੀਨਿ- ॥ ੨੭ ॥

---

[੧]ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਹੱਥ ਵਿਚ।
[੨]ਪੁੱਛਕੇ।
[੩]ਸੱਚ ਤੇ ਝੂਠ ਦੀ।
[੪]ਪਾਰ ਉਰਾਰ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਚੇ। ਭਾਵ ਇਕੋ ਹੈ:-ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ।
[੫]ਵੇਖ ਕੇ ਛੋੜ ਦੇਸੀ।
[੬]ਖਜ਼ਾਨਚੀ।
[੭]ਮਾਮਲਾ।
[੮]ਨੌਕਰ।
[੯]ਭੇਟਾ।
[੧੦]ਸੰਸਾਰ।
[੧੧]ਨਿਤਾਣਾ।
[੧੨]ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਦੀ।
[੧੩]ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਬਾਲਕੇ) ਨੇ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਰਾਕੇਂਦੂ।
[੧੪]ਪੂੰਨਜਾਂ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ।

ਚੌਪਈ: ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਰੁਚਿ[3] ਚਮਕੀ ਚਾਰੂ[4]।
-ਬਾਲਨ ਤੁੱਲ, ਨ ਬਾਲ ਅਚਾਰੂ[5]।
ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਦਜਾਲੁ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਜਨੁ ਕਲਿਮਲ[6] ਕਲਿ[7] ਬਲਿ[8] ਆਰਾਤੀ[9]- ॥ ੨੮ ॥
ਸੂਝ[10] ਪਰੀ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਉਦਤਜੋ[11]।
ਕਮਲ ਬਦਨ[12] ਅਲਿ ਬਚ[13] ਗੁਰ ਵਿਦਤਜੋ[14]।
'ਆਰਜ ਸੁਜਨ[15] ਭਜਨ ਜਲ ਮੀਨਾ[16]।
ਸੁਨੇ ਸੁ ਦੇਖੇ, ਮੈਂ ਅਤਿ ਦੀਨਾ[17] ॥ ੨੯ ॥
ਅਸਨ[18] ਬਸਨਤਨ[19] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਆਵਹਿਂ ਖਾਹਿਂ, ਰੰਕ ਸੇ ਆਹੀਂ[20]।
ਇਸ ਕਰਿ ਮੁਰ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹਾਰੀ।
ਸਿਰ ਮਰਨਾ ਸਭਿਹਿਨਿ ਇਕਸਾਰੀ' ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਧਰਾ ਧੀਰ ਦਾ[21] ਧਰਮ ਧੁਰ[22], ਪਾਧੇ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ।
ਦੁਤਿਯ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਬਦਨ ਤੇ, ਬਦਤੈਂ[1] ਸ਼ਰਧਾ ਦੈਨ ॥ ੩੧ ॥

---

[1](ਰੂਪ) ਚਾਂਦਨੀ।
[2]ਬਚਨ।
[3]ਚਾਹ।
[4]ਸੁੰਦਰ।
[5](ਹੋਰ) ਬਾਲਾਂ ਦੇ ਬਰੋਬਰ ਨਹੀਂ (ਹਨ ਇਸ) ਬਾਲ ਦੇ ਕਰਤੱਵਜ।
[6]ਪਾਪ।
[7]ਕਲਜੁਗ।
[8]ਬਲਵਾਨ।
[9]ਵੈਰੀ, ਮਾਨੋਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਬਲੀ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਹਨ।
[10]ਸਮਝ।
[11]ਪੁਛਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ।
[12]ਮੁਖ।
[13]ਭੌਰੇ ਰੂਪੀ ਵਾਕ।
[14]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਸਨਮੁਖ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ।
[15]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਗਤ।
[16]ਭਜਨ ਰੂਪੀ ਜਲ ਵਿਚ ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ (ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਮੈਂ ਸੁਣੇ ਦੇਖੇ ਹਨ।
[17]ਅਤਿ ਗਰੀਬ।
[18]ਭੋਜਨ।
[19]ਕਪੜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ।
[20]ਕੰਗਾਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ।
[21]ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।
[22]ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥
ਜਿਥੈ ਮਿਲਹਿ ਵਡਿਆਈਆ ਸਦ ਖੁਸੀਆ ਸਦ ਚਾਉ ॥
ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਨਿਕਲਹਿ ਜਿਨ ਮਨਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥
ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ ਗਲੀ ਵਾਉ ਦੁਆਉ ॥੨॥

ਚੌਪਈ: 'ਨਹਿਂ ਪਾਧਾ ਉਰ ਧਾਰਹੁ ਐਸੇ।
ਅਗਜਾਨੀ ਨਰ ਮਰਿ ਹੈ ਜੈਸੇ।
ਸਹਿ[2] ਸ਼ੋਕਨ ਸੋਂ ਮਰਨਾ ਤਿਨ ਕੋ।
ਜਨਮ ਜੋਨਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਤਿਨ, ਗਨ ਕੋ[3] ॥ ੩੨ ॥
ਨਿਤ ਚਿਤ ਹਰਖਤਿ ਸੰਤ ਸੁਖੈਨਾ।
ਜਮਦੂਤਨਿ ਤੇ ਤਿਨ ਮਨਿ ਭੈ ਨ।
ਸਦ ਖੁਸ਼ੀਆ ਚਿਤ ਚਾਉ ਘਨੇਰਾ।
ਜਪਤਿ ਨਾਮ ਹਰਿ ਹੇਰਹਿਂ[4] ਨੇਰਾ ॥ ੩੩ ॥
ਚਿਤ ਅਚਿੰਤ ਤਨ ਤਜਿ[5] ਜਬ ਜਾਈਂ।
ਆਗੇ ਮਿਲਹਿ ਤਿਨਹਿ ਵਡਿਆਈ।
ਜਸੁ ਕੇ ਨਿਕਸਹਿਂ ਮਸਤਕ ਟੀਕਾ[6]।
ਸੁਜਨ ਭਜਨ ਮਹਿਂ ਜਿਨ ਮਨ ਨੀਕਾ ॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਅਤਿ ਦਯਾ, ਜਿਹ ਨਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਮ।
ਬਾਤੈਂ ਬਕਨੀ ਬਦਨ ਤੇ[7], ਬਾਤ[8] ਸਰਸ[9] ਬਿਨ ਕਾਮ[10]' ॥ ੩੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬੈਨਨਿ ਪਾਧਾ।
ਨਿਜ ਚਿਤ ਅਹਿ ਲਖਿ[11] ਮੰਤ੍ਰਨ ਬਾਧਾ[12]।
ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਬਰ ਬਾਨੀ।
ਬੂਝਨ ਹੇਤ ਬਦਹਿ[1] ਸੁਖਦਾਨੀ ॥ ੩੬ ॥

---

[1]ਕਿਹਾ।
[2]ਸਮੇਤ।
[3]ਕੌਨ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।
[4]ਵੇਖਦੇ ਹਨ।
[5]ਸਰੀਰ ਛੋੜ ਕੇ।
[6]ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ।
[7]ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕਰਨੀਆਂ।
[8]ਹਵਾ।
[9]ਤੁੱਲ।
[10]ਨਿਕੰਮੀਆਂ।
[11]ਸੱਪ ਲਖਕੇ।
[12]ਬੱਧਾ।

'ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭੂਪਤਿ ਇਕ ਕੀਤੇ।
ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਕਬ ਭਗਵੰਤ ਨ ਪ੍ਰੀਤੇ।
ਬਿਲਸਤਿ ਜਗਤ ਬਿਸਾਲ ਬਿਲਾਸਾ।
ਰਿਦੇ ਨ ਕਦੇ ਨਾਮ ਭਰਵਾਸਾ* ॥ ੩੭ ॥
ਨਿਸ[੨] ਬਾਸੁਰ[੩] ਐਸ਼ਨ[੪] ਮਹਿਂ ਐਸੇ।
ਉਤਪਲ[੫] ਮਹਿਂ ਅਲਿ[੬] ਮਿਲਵਤਿ ਜੈਸੇ।
ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨਹਿ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੋਊ।
ਜਯੋਂ ਅਘ[੭] ਲਖਤਿ ਨ ਲੋਲਪ[੮] ਕੋਊ ॥ ੩੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਿਨ ਦੀਨੋ ਤਨ ਮਨ ਧਨੰ,
ਤਿਸ ਤੇ ਅਸ[੯] ਅਨਜਾਨ।
ਦਾਦੁਰ[੧੦] ਕਰਦਮ ਮੱਧ ਮਿਲ[੧੧],
ਕੀਮਿ[੧੨] ਨ ਕਮਲ ਪਛਾਨ ॥ ੩੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਿਸਰੈ ਬੈਸ[੧੩] ਬਿਹਾਵਹਿ ਸਭਿਹੀ।
ਨਾਮ ਨ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿਤਵਯੋ ਕਬਹੀ।
ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਿਸ੍ਵ[੧੪] ਬਸਹਿਂ ਬਸੁ ਸੇਤੀ[੧੫]।
ਰਿਦੇ ਕਦਾਚਿਤ[੧੬] ਸੁਧ[੧੭] ਨ ਅਗੇਤੀ[੧੮] ॥ ੪੦ ॥

---

[੧]ਬੋਲਦਾ ਹੈ।
*ਸੁਖਰਾਸਾ-ਭੀ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[੨]ਰਾਤ।
[੩]ਦਿਨ।
[੪]ਐਸ਼ਾਂ।
[੫]ਕਵਲ।
[੬]ਭੌਰਾ।
[੭]ਪਾਪ।
[੮]ਲੰਪਟ।
[੯]ਐਸੇ।
[੧੦]ਡੱਡੂ ਨੇ।
[੧੧]ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ।
[੧੨]ਕੀਮਤ।
[੧੩]ਉਮਰ।
[੧੪]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।
[੧੫]ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ। [ਬਸੁ ਧਨ, ਪਦਾਰਥ]।
[੧੬]ਕਦੀਭੀ।
[੧੭]ਖਬਰ।
[੧੮]ਅਗੇ ਦੀ।

ਇਹ ਸਥਾਨ ਕੈਸੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ?।
ਕੋ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਅਗਾਰੀ ਜਾਵਹਿਂ?
ਰਿਦੈ ਸੰਦੇਹ[1] ਭਏ ਮੁਝ ਦੋਊ।
ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ, ਦਯਾਨਿਧਿ! ਸੋਊ' ॥ ੪੧ ॥
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਤਪਲ[2] ਦਲ[3] ਲੋਚਨ[4]।
ਉਚਰੇ ਬਚਨ ਰੁਚਿਰ[5] ਦੁਖਮੋਚਨ[6]।
ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਬੈਰਾਗਾ।
ਤ੍ਰਿਤਿਯ[7] ਸ਼ਬਦ ਪਦ[8] ਲਖਤਿ ਸਭਾਗਾ ॥ ੪੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਹਿ ਉਠਿ ਰਖੀਅਹਿ ਨਾਵ ਸਲਾਰ ॥
ਇਕਿ ਉਪਾਏ ਮੰਗਤੇ ਇਕਨਾ ਵਡੇ ਦਰਵਾਰ ॥
ਅਗੈ ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ ॥੩॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਤਪ ਕਿਯ ਜਿਨਹਿਂ ਸ਼ਬਾਸ਼ਨਾ[9], ਜਨਮ ਅਨਤ[10] ਧਰਿ ਸੋਇ।
ਪਾਇ ਰਾਜ ਜਗ ਬਿਖੈ ਫਸਿ, ਨਰਕ ਗਮਨ ਪੁਨ ਹੋਇ ॥ ੪੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਰਖੀਅਹਿ ਇਕ ਨਾਮ।
ਇਕ ਜਾਚਿਕ[11] ਜਾਚਹਿਂ ਤਿਨ ਧਾਮ[12]।
ਕਿੰਚਤ[13] ਦਿਨ ਕੇ ਇਹਾਂ ਬਿਲਾਸਾ।
ਫਸਜੋ ਮੰਦ ਬਿਸਰਜੋ ਜਨਮ ਤ੍ਰਾਸਾ[14] ॥ ੪੪ ॥
ਆਗੇ ਗਏ ਰਿਦੇ ਤਬ ਜਾਨੈ।
ਮੀਜ ਪਾਨ[15] ਸਿਰ ਧੁਨਿ[1] ਪਛੁਤਾਨੈ।

---

[1]ਸੰਸੇ।
[2]ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਵਤ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ।
[3]ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਵਤ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ।
[4]ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਵਤ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ।
[5]ਮਨੋਹਰ।
[6]ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ।
[7]ਤੀਜਾ।
[8]ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਦਾ।
[9]ਸਹਿਤ ਵਾਸ਼ਨਾ
[10]ਹੋਰ।
[11]ਮੰਗਤੇ।
[12]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ।
[13]ਥੋੜੇ।
[14]ਡਰ।
[15]ਹੱਥ ਮਲਕੇ।

ਮਹਿਮਾ ਨਮ ਭਜਨ ਕੀ ਜੋਊ।
ਤਬ ਚਿਤਵਤਿ, ਨਿਤ ਵਿਸਰਜੋ ਸੋਊ ॥ ੪੫ ॥
ਅਨਿਕ ਤਾਰੁਨਾ[੨] ਤਾਰਨ[੩] ਕਰਿਹੀਂ।
ਗਰ ਮਹਿਂ ਗਰੂਏ ਸੰਗਰ[੪] ਪਰਿਹੀਂ।
ਤਪਤ ਥੰਮ ਸੋ ਐਂਚ[੫] ਲਗਾਵੈਂ।
ਤੇਲ ਕੜਾਹ ਤਪਤ ਮਹਿਂ ਪਾਵੈਂ ॥ ੪੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਲੋਹਿ ਖੰਡ[੬] ਕਰਿ ਅਗਨਵਤ[੭],
ਮੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਕਰਿ ਮਾਰ[੮]।
ਦਾਰੁਨ[੯] ਦੁਖਿਤਿ ਪੁਕਾਰਹੀਂ,
ਕੋਇ ਨ ਸੁਨਹਿਂ ਪੁਕਾਰ ॥ ੪੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਤਜਾਦਿਕ ਦੁਖ ਨਰਕ ਅਨੇਕਾ।
ਪਾਵਹਿਂ ਨਾਮ ਹੀਨ ਅਵਿਵੇਕਾ[੧੦]।
ਕਰਤਿ ਵਿਕਾਰਨ ਬੈਸ[੧੧] ਬਿਤਾਈ।
ਕਬਹੁਂ ਨ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿਂ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੪੮ ॥
ਜਿਉਂ ਤਸਕਰ[੧੨] ਕੋ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਵੇਰੀ[੧੩]।
ਕੋ ਨ ਛੁਰਾਵਹਿ ਅਵਗੁਨ ਹੇਰੀ[੧੪]।
ਤਿਉ ਯਮ ਕੈ ਢਿਗ ਗਹਜੋ[੧੫] ਇਕੇਲਾ।
ਅਨਿਕ ਜਾਤਨਾ[੧੬] ਮਾਂਹਿ ਦੁਹੇਲਾ[੧੭] ॥ ੪੯ ॥

---

[੧]ਸਿਰ ਫੇਰਕੇ।
[੨]ਤਾੜਨਾ।
[੩]ਤਾੜਨ ਵਾਲੇ।
[੪]ਭਾਰੇ ਸੰਗਲ।
[੫]ਖਿੱਚ ਕੇ।
[੬]ਟੁਕੜੇ।
[੭]ਅੱਗ ਵਰਗੇ ਲਾਲ ਕਰਕੇ।
[੮]ਮਾਰ ਕਰਕੇ।
[੯]ਭਜਾਨਕ।
[੧੦]ਅਗਜਾਨੀ।
[੧੧]ਉਮਰ।
[੧੨]ਚੋਰ।
[੧੩]ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਵੇਲੇ।
[੧੪]ਵੇਖਕੇ।
[੧੫]ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ।
[੧੬]ਤਾੜਨਾ।
[੧੭]ਦੁਖੀ।

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਤ[੧] ਬਨਿਤਾਦਿਕ[੨] ਰਾਜ ਸੁਖ, ਸਭਿਹਿ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ।
ਬੈਸ ਬਿਹਾਵਹਿ ਨਾਮ ਬਿਨੁ, ਮਯਾ[੩] ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਾਸੁ[੪]' ॥ ੫੦ ॥
ਪਾਂਧੇ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ ਬਿਖੈ, ਚਮਕੀ ਚੌਂਪ[੫] ਅਪਾਰ।
ਗੁਰੁ ਬਚ ਅੰਕੁਸ[੬], ਨਾਗ[੭] ਮਨ[੮];
ਲਖਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰਿ ॥ ੫੧ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਕਲਾਵਾਨ ਤੁਮ, ਮੈ ਮਨ ਜਾਨੇ।
ਰੁਚਿਰ ਬਚਨ ਦਾਨੀ ਕਲਜਾਨੇ[੯]।
ਇਕ ਸ਼ੰਕਾ ਸੋ ਸ਼ੰਕਤਿ ਮਨ ਹੈ।
ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ, ਲਖਯੋ ਗੁਰੂ ਜਨ[੧੦] ਹੈ ॥ ੫੨ ॥
ਜੇ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਫਸਿ ਨੇਹੂ[੧੧]।
ਨਾਮ ਸਮਾਰਹਿਂ ਭੂਲ ਨ ਕੇਹੂ।
ਤਿਨ ਕੋ ਕਿਉਂ ਭੈ ਦੇਤਿ ਨ ਸ੍ਵਾਮੀ?
ਜਾਂਤੇ ਸਿਮਰਹਿਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੫੩ ॥
ਨਿਰਭੈ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਮਹਿਂ ਰਚਿ[੧੨] ਮਾਨਵ[੧੩]।
ਭੂਲੇ ਭਜਨ ਨੈਕ[੧੪] ਨਹਿਂ ਜਾਨਵ।
ਮਨ ਕੀ ਤਨ ਧਨ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤੂ।
ਤਜਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਚਿਤ ਦ੍ਰਿਢ ਪਰਤੀਤੂ ॥ ੫੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਥਿਰਤਾ ਸੀ[੧੫] ਸੰਸਾਰ ਮਹਿਂ, ਲਖਿ[੧੬] ਸੰਚਤਿ[੧੭] ਅਤਿ ਆਥ[੧']।

---

[੧]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੨]ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ।
[੩]ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰ।
[੪]ਉਸ ਉੱਤੇ।
[੫]ਇੱਛਾ, ਲਾਲਸਾ।
[੬]ਕੁੰਡਾ।
[੭]ਹਾਥੀ।
[੮](ਪਾਂਧੇ ਦਾ) ਮਨ।
[੯]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਆਪਦੇ) ਸੁੰਦਰ ਵਾਕ।
[੧੦]ਭਾਵ, ਮੈਂ।
[੧੧]ਮੋਹ ਵਿਚ।
[੧੨]ਰਚੇ।
[੧੩]ਮਨੁੱਖ।
[੧੪]ਥੋੜਾ ਬੀ।
[੧੫]ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।
[੧੬]ਜਾਣਕੇ।
[੧੭]ਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ[*] ਆਨਨ ਭਨਤਿ, ਨਾਨਕ ਦੀਨਾਨਾਥ ॥ ੫੫ ॥

ਭੈ ਤੇਰੈ ਡਰੁ ਅਗਲਾ ਖਪਿ ਖਪਿ ਛਿਜੈ ਦੇਹ ॥
ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਦੇ ਡਿਠੇ ਖੇਹ ॥
ਨਾਨਕ ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਸਭਿ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਨੇਹ ॥੪॥੬॥

ਚੌਪਈ: 'ਨਿਸ[੨] ਬਾਸੁਰ[੩] ਇਸ ਸਰਸ[੪] ਡਰਾਯੋ।
ਮੰਦ ਮਤੀ ਭਾ ਭੈ[੫] ਸੁ ਭੁਲਾਯੋ।
ਛਿਨ ਛਿਨ ਆਯੁਰ[੬] ਬੀਤਤਿ ਜਾਈ।
ਦਿਨ ਦਿਨ ਦੇਹਿ ਦਸ਼ਾ ਪਲਟਾਈ ॥ ੫੬ ॥
ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਮਹਿਂ ਖਪਿ ਬਹੁ ਕਰਿ ਨੇਹਾ।
ਅੰਤਿਕਾਲ ਮਹਿਂ ਛੀਜਤਿ ਦੇਹਾ।
ਨਾਉਂ ਖਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ਭਨੇਹੀ[੭]।
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਤਿ ਹੈਂ[੮] ਮਿਲਤੇ ਖੇਹੀ[੯] ॥ ੫੭ ॥
ਕੂਰੋ ਨੇਹੁ ਦੇਹਿ ਧਨ ਜੋਊ।
ਛੋਡਿ ਚਲਯੋ ਬਸੁ[੧੦] ਚਲਤਿ ਨ ਕੋਊ।
ਨਹਿਂ ਜਾਵਹਿ ਇਹ ਸੰਗ ਅਗਾਰੀ।
ਜਿਨਹਿ ਹੇਤੁ ਨਿਜ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗਜਾਨਹੀਨ ਅੱਗਜਾਨ ਮਹਿਂ, ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਨਿਜ ਕਾਲ[੧੧]।
ਨੈਨਹੀਨ[੧੨] ਜਿਉਂ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਸਾਮੁਹਿ ਸਰਪ ਬਿਸਾਲ[੧੩] ॥ ੫੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਰੁਨਾ ਕਰ[੧੪] ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਭੇਟੈ[੧੫]।

---

[੧]ਬਹੁਤਾ ਧਨ।
[*]ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[੨]ਰਾਤ।
[੩]ਦਿਨ।
[੪]ਬਹੁਤਾ।
[੫]ਭੈੜੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ (ਰੱਬ) ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ।
[੬]ਉਮਰਾ।
[੭]ਆਖੀਦੇ ਹਨ।
[੮]ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ।
[੯]ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ।
[੧੦]ਚਾਰਾ।
[੧੧]ਆਪਣੀ ਮੌਤ।
[੧੨]ਅੰਨ੍ਹਾ।
[੧੩]ਵੱਡੇ ਸਰਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।
[੧੪]ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ।
[੧੫]ਮਿਲੇ।

ਤਿਹਕੋ ਲਗਹਿ ਨ ਜਮ ਕੀ ਫੇਟੈ[1]।
ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਗਯਾਨ ਦੇਂ ਨੈਨਾ[2]।
ਸਰਪ ਕਾਲ ਕੋ[3] ਕਬ ਤਿਹ ਭੈ ਨਾ ॥ ੬੦ ॥
ਲਾਗੀ ਨਾਮ ਵਿਖੈ ਲਿਵ ਮਨ ਕੀ।
ਚਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਜੀ ਤਨ ਧਨ ਕੀ।
ਪਰਮਾਰਥ ਮਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ।
ਜਗ ਕਾਰਜ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਉਠਾਈ ॥ ੬੧ ॥
ਦੇਹਾਦਿਕ ਮਿੱਥਯਾ[4] ਸਭਿ ਜਾਨੇ।
ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਬਿਸਰਾਨੇ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਜੋ ਭਯੋ ਭੁਲਾਵਾ।
ਤਿਹ ਜਾਨਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਲਲਚਾਵਾ ॥ ੬੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇ, ਦਿਢ[5] ਹੋਯੋ ਅਭ੍ਯਾਸ।
ਗਯੋ ਭੁਲਾਵਾ ਭਰਮ ਕਾ, ਸਹਿਜ ਸੁਖਹਿ ਪਰਕਾਸ਼ ॥ ੬੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਦੇਹਿ ਦੁਖੀ ਤੇ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ।
ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਨਿ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ।
ਥਿਰਤਾ ਪਾਇ, ਨ ਡੋਲਹਿ ਸੋਊ।
ਰਹੇ ਏਕਰਸ ਦ੍ਵੈਤਹਿ ਖੋਊ ॥ ੬੪ ॥
ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਨ ਤੇ ਛੂਟਿ ਗਏ।
ਹਰਿ ਪਦ ਪਾਇ ਮੁਕਤਿ ਸੋ ਭਏ।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਪਾਧਾ! ਰਿਦੈ ਧਰੀਜੈ।
ਤਨ[6] ਅਭਿਮਾਨ ਨ ਮੂਲ ਕਰੀਜੈ ॥ ੬੫ ॥
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਆਪਾ[7] ਹਰੀਏ।
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਨਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿਂ ਧਰੀਏ।
ਦੁਰਲਭ ਨਰ ਤਨ ਕਰਹੁ ਸਕਾਰਥ[8]।
ਪੁਨ ਨ ਜਨਮ, ਪਾਵਹਿ ਪਰਮਾਰਥ'' ॥ ੬੬ ॥

---

[1]ਚੋਟ, ਲਪੇਟ।
[2]ਅੱਖਾਂ, ਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਨੈਣ।
[3]ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਸੱਪ ਦਾ।
[4]ਕੂੜੇ।
[5]ਪੱਕਾ।
[6]ਸਰੀਰ ਦਾ।
[7]ਹੰਕਾਰ, ਮੈਂ ਮੇਰੀ।
[8]ਸਫਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਪਾਧਾ ਪਾਇਨ ਪਰਾ, 'ਹੌਂ ਸਬੰਧ[2] ਮਤਿਮੰਦ।
ਲਖੀ ਨ ਤੁਵ ਗਤਿ ਜਾਵਹੀ, ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਮੁਕੰਦ ॥ ੬੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਦਨ[3] ਗਿਰਾ ਤਵ[4] ਜਿਉਂ ਕਰਵਾਰਾ[5]।
ਗਜਾਨ ਸਾਨ ਪਰ ਤੇ ਖਰ ਧਾਰਾ[6]।
ਭਗਤਿ ਮੁਸ਼ਟਿ[7] ਕੇ ਸੰਗ ਜਟੀ ਸੋ[8]।
ਦ੍ਰਿਢ ਬੈਰਾਗ ਅਕਾਰ ਘਟੀ[9] ਸੋ ॥ ੬੮ ॥
ਜੋ ਸੂਰਾ ਇਸ ਸਨਮੁਖ ਧਾਵਹਿ[10]।
ਅੰਗ ਅਗਜਾਨ ਤਾਹਿ ਕਟ ਜਾਵਹਿ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਲਖਤਾ ਹੋਈ।
ਤਿਹ ਭਟ ਮਿਲਜੋ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਸੋਈ ॥ ੬੯ ॥
ਬਿਸ਼ੈ ਫਸੇ ਕਾਤੁਰ[11] ਡਰਪਾਹੀਂ।
ਬਿਮੁਖ ਭਏ ਨਹਿਂ ਧੀਰ ਧਰਾਹੀਂ।
ਗਯੋ ਲੋਕ, ਪਰਲੋਕ ਬਿਗਾਰਾ।
ਰਣ ਤਨ ਮਾਨੁਖ ਪਿਛ ਪਗਧਾਰਾ[12] ॥ ੭੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਕਸਮਾਤ[13] ਕਰਨਾ[14] ਕਰੀ, ਦੇਖਿ ਦੀਨ ਗਤਿਦਾਨ[15]।
ਲਿਵਲਾਗੀ ਮਨ ਭਜਨ ਕੀ, ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਜਬ ਕਾਨ ॥ ੭੧ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਤਵ[16] ਕਪੋਲ[17] ਕਲ[18] ਬੋਲ ਅਮੋਲਹਿ।

---

[1]ਮੋਖ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
[2]ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਹਾਂ।
[3]ਮੁਖ ਦੀ।
[4]ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ।
[5]ਤਲਵਾਰ।
[6]ਗਜਾਨ ਦੀ ਸਾਣ ਉਤੇ ਉਸ ਦੀ ਧਾਰ ਤਿੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।
[7]ਭਗਤੀ ਦੀ ਮੁੱਠ ਨਾਲ।
[8]ਉਹ ਜੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।
[9]ਘੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।
[10]ਦੌੜੇ।
[11]ਕਾਇਰ।
[12]ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ (ਰੁਪੀ) ਯੁੱਧ (ਵਿੱਚ) ਪਿੱਛੇ ਪੈਰ ਹਟਾ ਲਿਆ।
[13]ਅਚਨਚੇਤ।
[14]ਕਿਰਪਾ।
[15]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ (ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਕੇ।
[16]ਆਪ ਦੀਆਂ।
[17]ਗਲ੍ਹਾਂ।
[18]ਸੁੰਦਰ।

ਜਿਉਂ ਤਾਲੀ[1] ਗੁਨ ਕੁਲਫਹਿ[2] ਖੋਲਹਿ।
ਵਾਕ ਅਨੋਚਿਤ[3] ਮੈਂ ਜੁ ਬਖਾਨੇ।
ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ, ਅਬ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੇ[4]' ॥ ੭੨ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਵਾਰਵਾਰ ਪਦਬੰਦਨ[5]।
'ਤੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ[6] ਨਿਕੰਦਨ।
ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ।
ਨਰ ਤਾਰਨ ਕਲਿਕੇ[7] ਮਤਿ ਮੰਦਨ' ॥ ੭੩ ॥
ਬਹੁਰੋ ਭਯੋ ਤੂਸ਼ਨੀ[8] ਪਾਧਾ।
ਉਰ ਲਖਿ ਕਰ ਸੁਖ ਅਕਥੁ ਅਗਾਧਾ।
ਭਾ ਅਨੰਦ ਮੂਕੰ ਮਿਠਿਆਈ[9]।
ਤਤਬੇਤਨ ਕੀ[10] ਪਦਵੀ[11] ਪਾਈ ॥ ੭੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੬ ॥

---

[1]ਕੁੰਜੀ ਭਾਵ, ਬਾਣੀ।
[2]ਜੰਦਰਾ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ।
[3]ਅਯੋਗ।
[4]ਹੁਣ (ਤੁਹਾਨੂੰ) ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਵਾਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਜਾਨੇ ਜਨ-ਦਾਸ ਨੂੰ।
[5]ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਹੈ।
[6]ਆਧ-ਮਨ ਦੀ ਪੀੜਾ, ਵਿਆਧ-ਸ਼ਰੀਰਕ ਦੁਖ, ਉਪਾਧ-ਉਤੋਂ ਦੀਆਂ ਵਿਪਦਾਂ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਦੂਜੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਦੂਜੇ ਛੰਦ ਦੇ ਪਦਾਰਥ)।
[7]ਕਲਜੁਗ ਦੇ।
[8]ਚੁਪ।
[9](ਜਿਵੇਂ) ਗੁੰਗਾ ਮਿਠਾਈ (ਖਾ ਕੇ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਐਉਂ) ਆਨੰਦ ਹੋਇਆ।
[10]ਗਜਾਨੀਆਂ ਦਾ।
[11]ਦਰਜਾ।

੭. [ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ, ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਏ]

ਕਬਿੱਤ: ਦਜੋਤ ਕਰ ਚੰਡ ਮਹਿਂ, ਨੀਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਦੰਡ ਮਹਿਂ
ਦਾਨ ਗਜ ਗੰਡ ਮਹਿਂ, ਸ਼ੋਭਤਿ ਅਪਾਰ ਹੈ।
ਹਵੀ* ਜਿਮ ਖੀਰ ਮਹਿਂ, ਧੀਰ ਜਿਮ ਬੀਰ ਮਹਿਂ
ਸੀਰ ਜਿਮ ਨੀਰ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਸੁਖਕਾਰ ਹੈ।
ਜੌਨ੍ਹ ਜਿਮ ਇੰਦ ਮਹਿਂ, ਗੰਧਿ ਅਰਬਿੰਦ ਮਹਿਂ
ਮੋਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿਂ, ਜਾਨ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ।
ਸ੍ਵੱਛ ਜਸ ਦਾਨ ਮਹਿਂ, ਤਾਨ ਜਿਮ ਗਾਨ ਮਹਿਂ
ਗ੍ਰੰਥ ਗਰੁ ਗਜਾਨ ਮਹਿਂ, ਤੈਸੇ ਰਸ ਸਾਰ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਦਜੋਤ ਸੂਰਜ, । ਸੰਸ:, ਆਦਿਤਯਾ (ਅ) ਦਜੋਤ ਧੁੱਪ] (ਅ) ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ: ਧੁੱਪ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਤੇਜ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਕਰ ਕਿਰਣ। ਚੰਡ ਤੇਜ, ਤ੍ਰਿੱਖਾਪਨ, ਗਰਮੀ। ਮਹਿਂ-ਵਿੱਚ।
ਨੀਤਿ ਰਾਜ ਨੀਤੀ, ਮੁਰਾਦ ਏਥੇ ਇਨਸਾਫ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿ ਅਨੀਤੀ ਦਾ ਦੰਡ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਦੰਡ ਦੇਵੇ।
ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜਾ। ਦੰਡ ਸਜ਼ਾ। ਦਾਨ ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਮੁਰਾਦ ਚੋਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਗਜ ਹਾਥੀ।
ਗੰਡ ਗੱਲ੍ਹ, ਰੁਖਸਾਰਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ, ਪੁੜਪੁੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਗਲ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਹਾਥੀ ਦੇ ਗੰਡਸਥਲ ਤੋਂ ਮਦ ਚੋਂਦਾ ਹੈ।
ਹਵੀ ਘਿਉ, ਥਿੰਧਾਈ, ਜੋ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਸੰਸ: ਹਵਿਸ੍ ਘਿਉ] ।
ਖੀਰ ਦੁੱਧ। ਸੰਸ:, ਕਸ਼ੀਰ] । ਧੀਰ ਧੀਰਜ। ਬੀਰ ਸੂਰਮਾ।
ਸੀਰ ਸੀਤਲਤਾ, ਸੀਅਰਾਪਨ, ਠੰਢ। ਨੀਰ ਪਾਣੀ।
ਜੌਨ੍ਹ ਚਾਂਦਨੀ। ਇੰਦ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ਅਰਬਿੰਦ ਕਮਲ।
ਤਤਬਿੰਦ ਤਤਵੇਤਾ। । ਸੰਸ:, ਤਤ ਅਸਲੀਅਤ। ਵਿੰਦ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਧਾਤੂ ਵਿਦ੍ ਜਾਣਨਾ] ।
ਨਿਰਧਾਰ ਨਿਸ਼ਚੇ, ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁਕੀ ਗਲ। ਸੰਸ:, ਨਿਰ੍ਧਾਰ] ।
ਸ੍ਵੱਛ ਜਸ ਨਿਰਮਲ ਜਸ, ਨਿਰਮਲ ਕੀਰਤੀ।
(ਅ) ਜੈਸੇ ਸ੍ਵੱਛਤਾ ਦਾਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ।
(ੲ) ਦਾਨ ਵਿਚ ਸ੍ਵੱਛ ਕਲਜਾਨ ਜਿਵੇਂ ਹੈਂ।
ਤਾਨ ਸੁਰ, ਧੁਨ, ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਫੈਲਾਵ, ਲਯ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਮੂਰਛਨਾ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਰਾਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ। (ਅ) ਤਾਨ ਗਜਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ।
ਗਾਨ ਗਾਯਨ, ਗਾਉਣ-ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਜੀਕੂੰ ਗਾਯਨ ਵਿਚ ਗਜਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਰਸ ਸੁਆਦ। ਸਾਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੱਤ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ, (ਅ) ਭਾਵ-ਆਤਮ ਰਸ (ੲ) ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ: ਤੈਸੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗਜਾਨ ਸਾਰ ਰਸ ਹੈ।
ਅਰਥ: (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੰਡ ਵਿਚ ਨੀਤੀ, ਹਾਥੀ ਦੇ ਗੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ (ਮਦ) ਚੋਣਾਂ, ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

---
*ਪਾ:-ਘੀਵ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਘਿਉ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਰਮੇ ਵਿਚ ਧੀਰਜ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੀਤਲਤਾਈ ਸੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਚਾਂਦਨੀ, ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ, ਤਤਬੇਤੇ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ, ਜਾਣ ਲਵੋ ਕਿ ਨਿਸ਼ਚੇ (ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ) ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਜਸ (ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਜਿਵੇਂ ਗਾਉਣ ਵਿਚ ਤਾਨਾਂ (ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ,) ਤਿਵੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਯਾਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ (ਪੂਰਣ ਸੁਭਾਇਮਾਨ) ਹੈ।

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜੋ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ। ੧. ਜੋ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:- ਜਿਵੇਂ ਦੰਡ ਨੀਤੀ ਬਿਨਾ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਨਹੀਂ, ਧੁੱਪ ਨਿੱਘ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਨਹੀਂ। ੨. ਸੁਖਦਾਈ ਤੇ ਸਫਲ:- ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਘਿਉ ਨਾਂ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਕਿਸ ਕੰਮ। ੩. ਜੋ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹਨ:- ਜੈਸੇ ਚੰਦ ਵਿਚ ਚਾਂਦਨੀ, ਕਮਲ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ, ਤਤਵੇਤੇ ਵਿਚ ਮੁਕਤਿ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। ੪. ਜੋ ਆਪੋ ਵਿਚ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਤਦਰੂਪਤਾ ਕਰਕੇ, ਜੈਸੇ:- ਦਾਨ ਤੋਂ ਜਸ, ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਤਾਨਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਵਿਚ ਜੋ ਗਯਾਨ ਹੈ, ਉਹ ਰਸ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਨਿਰਸ ਗਯਾਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਯਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ ਹੈ, ਉਹ ਗਯਾਨ ਨਾਲ ਤਦਰੂਪ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੈ, ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਅਰ ਅਤੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ (ਸੁੰਦਰ) ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਮੁਕਤਿਦਾ, ਆਵਤਿ ਭਏ ਅਵਾਸ।
ਪਦ ਨੂਪਰ ਕਟ ਕਿੰਕਨੀ[1] ਸ਼ਬਦ[2] ਹੋਤਿ ਪਰਕਾਸ਼[3] ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਮਾਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਦੋਖ[4] ਸਦਨ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਤੋਰ ਤਾਤ[5] ਤਾੜਹਿਗੋ[6] ਤਾਤਾ[7]!।
ਹਿਤ ਕਰਿ ਪਢਹੁ ਨ, ਖੇਲਹਿ ਰਾਤਾ' ॥ ੩ ॥
ਨੈਨ ਨੀਰ ਬਾਰਿਕ ਕੀ ਨਜਾਈਂ।
ਅਵਨੀ ਖਨਤਿ[8] ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਈ।
ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਮਾਤਾ।
ਅੰਕ ਬਸਾਇ[1] ਕਹਜੋ ਬਹੁ ਭਾਂਤਾ ॥ ੪ ॥

---

[1]ਲੱਕ ਵਿਚ ਤੜਾਗੀ।
[2]ਅਵਾਜ।
[3]ਪ੍ਰਗਟ।
[4]ਸੰਧਯਾ ਪਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ।
[5]ਪਿਤਾ।
[6]ਤਾੜੇਗਾ।
[7]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ! ।
[8]ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਤ੍ਰਨ ਲੱਗੇ।

'ਭੂਖਨ ਅਵਰ ਦੇਹਿਂ ਘਰਿਵਾਈ।
ਭੋਜਨ ਮਧੁਰ ਲੇਹੁ ਨਿਤ ਖਾਈ।
ਜੇ ਅਬ ਪਢਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਲੇਖਾ।
ਕਾਰਜ ਆਵਹਿ ਹੋਇਂ ਵਿਸ਼ੇਖਾ[2]' ॥ ੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਜਰ[3] ਮਾਂਝ ਬਿਚਰਤਿ ਬਹੁਰ, ਸੰਝ ਭਈ ਜਿਹ ਕਾਲ ॥
ਕਾਲੂ ਆਲਯ ਆਇ ਪਿਖਿ, ਲੋਚਨ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[4] ॥ ੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਪ੍ਰੇਮ ਮੋਦ ਸੋਂ ਗਰੇ ਲਗਾਯੋ ॥
ਬੈਸ ਮੰਚ[5] ਪਰ ਅੰਕ ਬਸਾਯੋ।
'ਪਢਯੋ ਆਜ ਜੋ ਮੁਝੇ ਸੁਨਾਇ।
ਕੋ ਬਿਧਿ ਪਾਂਧਾ ਤੁਝਹਿ ਪਢਾਇ?' ॥ ੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਚਨ ਨਿਜ ਕਾਨਨ।
ਕੇਤਿਕ ਪੈੜੇਂ[6] ਕਹਿ ਕਮਲਾਨਨ[7]।
ਹਿਤੂ ਹੁਤੇ ਸੋ ਬਾਰਿਕ ਆਏ।
ਪੁਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ ॥ ੮ ॥
ਖੇਲਣ ਲਗੇ ਬੀਥਕਾ ਮਾਂਹੀ[8]।
ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਪੂਰਨ ਜਾਂਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਨਾਨਕ ਭਨਹਿ ਕਹਾਨੀ।
ਭਜਨ ਭਗਤਿ ਸੋਂ ਮਿਲੀ ਜੁ ਬਾਨੀ[9] ॥ ੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਧੁਰ[10] ਸੁਧਾ ਸਮ ਬਚਨ ਸੁਨਿ, ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਵਹਿਂ ਬਾਲ।
ਹਿਤ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ[11] ਨ ਚਿਤ ਬਿਖੈ, ਚਾਹਹਿਂ ਚੌਂਪ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੀਹ[12] ਕਮਾਨ ਬਚਨ ਜਿਉ ਬਾਨਾ[13]।

---

[1]ਗੋਦੀ ਬਿਠਾਕੇ।
[2](ਜਦੋਂ ਤੂੰ) ਵੱਡਾ ਹੋਇਓਂ।
[3]ਵੇਹੜੇ।
[4]ਪਿਆਰੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।
[5]ਪਲੰਘ।
[6]ਪਹਾੜੇ।
[7]ਕਵਲ ਵਰਗੇ ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸੁਣਾਏ।
[8]ਗਲੀ ਵਿਚ।
[9]ਜਿਹੜੀ ਬਾਣੀ।
[10]ਮਿੱਠੇ।
[11]ਰੱਜੇ।
[12]ਜੀਭ।
[13]ਬਾਣ, ਤੀਰ।

ਮਧੁਰਾਈ ਮਧ[੧] ਭਲਕ[੨] ਸਮਾਨਾ।
ਤੀਖਨ ਕਰੇ ਸਾਨ ਚਤੁਰਾਈ[੩]।
ਨਾਨਾ ਉਕਤਿਨਿ[੪] ਪੰਖ ਸੁਹਾਈ ॥ ੧੧ ॥
ਬਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਿਰਦਾ[੫] ਲਛ[੬] ਭੇਦਾ[੭]।
ਭਏ ਲਟੂਹਾ[੮] ਹੋਇ ਅਖੇਦਾ[੯]।
ਤਜਿ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਦਨ ਨਹਿਂ ਜਾਵਹਿਂ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤਬ ਆਨਿ ਬੁਲਾਵਹਿਂ ॥ ੧੨ ॥
ਗਹਿ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾਵਹਿਂ ਬਰਿਆਈ[੧੦]।
ਤਜਿ ਨਹਿਂ ਸਕਈ ਮਨ ਬਿਰਮਾਈ[੧੧]।
ਰੁਚਿਰ ਬਚਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਅਧਿਕਾਈ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਮਨ ਹੋਤਿ ਸਵਾਈ ॥ ੧੩ ॥
ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਟਿਤਿ[੧੨] ਬਾਰਿਕ ਚਹੁਂ ਪਾਸਾ।
ਪੁੰਨਵਾਨ ਜਿਨ ਕੇ[*] ਅਘ[੧੩] ਨਾਸ਼ਾ।
ਨਾਨਕ ਬੈਸਹਿ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿ।
ਬਚ ਸੁਨਿ ਜਿਨਹਿ ਸੁਧਰਮਾ[੧੪] ਲਾਜਹਿ ॥ ੧੪ ॥
ਬਦਨ[੧੫] ਬਿਲੋਕਹਿਂ[੧੬] ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ[੧੭] ਸੋ[੧੮]।

---

[੧]ਵਿੱਚ ਮਿੱਠਤ।
[੨]ਚਿੱਲਾ।
[੩]ਚਤੁਰਾਈ ਰੂਪੀ ਸਾਣ ਤੇ।
[੪]ਯੁਕਤੀਆਂ।
[੫]ਸਾਰੇ ਬਾਲਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ।
[੬]ਨਿਸ਼ਾਨਾ।
[੭]ਵਿਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ।
[੮]ਮੋਹਿਤ।
[੯]ਦੁਖ ਰਹਿਤ।
[੧੦]ਧਿੰਗੋਜੋਰੀ।
[੧੧]ਮਨ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[੧੨]ਘੇਰੇ ਹੋਏ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜਿਹਕੇ-ਬੀ ਹੈ।
[੧੩]ਪਾਪ।
[੧੪]ਇੰਦਰ ਸਭਾ।
[੧੫]ਮੁਖ।
[੧੬]ਦੇਖਦੇ ਹਨ।
[੧੭]ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਤਰਫ।
[੧੮]ਉਹ (ਬਾਲ)।

ਲਖਹਿਂ ਕੰਡ ਕੋ ਨਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਿਸ[੧] ਸੋ।
ਸਭਿ ਮਨ ਜਾਨਹਿਂ -ਮੁਝੇ ਸੁਨਾਵਹਿਂ-।
ਰੋਕ ਰਿਖੀਕ[੨] ਸੁਨਹਿਂ ਮਨ ਭਾਵਹਿਂ ॥ ੧੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਿਲਿ ਬਾਲਿਕ ਸੋਂ ਖੇਲਤੇ, ਚਲਿ ਆਏ ਨਿਜ ਧਾਮ।
ਅੰਨ ਖਾਇ ਕਰ ਮਾਤ ਤੇ, ਸੂਤੇ ਤਨ ਅਭਿਰਾਮ[੩] ॥ ੧੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ[੪] ਜਾਗਨ ਨੇਮਾ।
ਜਬ ਕਾ ਤਨ ਧਰਿ ਦਾਨੀ ਛੇਮਾ[੫]।
ਭੋਰ ਭਈ ਕੀਨੋ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਪਟ ਪਹਿਰੇ ਸੁੰਦਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥
ਦਿਵਸ ਚਰੇ ਕਾਲੂ ਗਹਿ ਹਾਥਾ।
ਲੈ ਚਟਸਾਰ ਚਲਯੋ ਨਿਜ ਸਾਥਾ।
ਪਾਂਧੇ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ।
'ਦੇਹੁ ਪਢਾਇ ਰਿਦੇ ਰੁਚਿ ਕਰਕੇ' ॥ ੧੮ ॥
ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਮਨ ਸੋਂ[੬] ਕਰਿ[+] ਬੰਦਨ।
'ਬਿਦਿਆ ਨਿਪੁਨੰ[੭] ਕੁਮਤਿ[੮] ਨਿਕੰਦਨ[੯]।
ਇਸ ਤੇ ਅਧਿਕ ਜੁ ਹੋਇ ਪਢਾਵੈ।
ਜਗਤ ਮਾਂਹਿ ਸਮ ਕੋ ਨ ਦਿਸਾਵੈ[++] ॥ ੧੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਤ[੧੦] ਕੋ ਸੁਤ ਨਹਿਂ ਜਾਨਯਿੋ, ਹੈ ਕਿਹ ਕੋ ਅਵਤਾਰ।
ਬਿਨਾ ਪਢੇ ਹੀ ਪਢਿ ਰਹਯੋ, ਸਭਿਨਿ ਪਢਾਵਨ ਹਾਰ ॥ ੨੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਸ ਪਢਨੇ ਕੇ ਪਰਹੁ ਨ ਖਜਾਲੇ।
ਸਭਿ ਕਰਤਾ ਜੋ ਬਿਦਜਾ ਜਾਲੇ[੧੧]।

---

[੧]ਬੱਚੇ।
[੨]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ।
[੩]ਸੁੰਦਰ।
[੪]ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ)।
[੫]ਮੁਕਤੀਦਾਤੇ ਨੇ।
[੬]ਉਹ (ਭਾਵ ਪੰਡਤ)।
[+]ਮੇਂ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[੭]ਚਤੁਰ।
[੮]ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ।
[੯]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜਗ ਮਹਿਂ ਸਮ ਕੋ ਕੌਨ ਦਿਸਾਵੇ।
[੧੦]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੧੧]ਸਮੂਹ।

ਦੀਪ ਦਿਪਾਇ[1] ਬ੍ਰਿਤਾਸ ਸਮ੍ਹਾਈ[2**]।
ਤਮ[3] ਹਰਿਬੇ ਕੋ ਨਰ ਉਦਤਾਈ[4] ॥ ੨੧ ॥
ਦੀਪਕ ਤੇ ਕਯਾ ਹੁਇ ਪਰਕਾਸ਼ਾ।
ਫੀਕੀ ਪ੍ਰਭਾ[5] ਪਰੈ ਅਗਿ ਤਾਸਾ[6]'।
ਸੁਤ ਉਸਤਤਿ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮਹਿਂ ਕਾਲੂ।
ਬਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੨੨ ॥
ਹਟਿ ਕਰਿ ਘਰ ਆਵਤਿ ਭਾ ਸੋਊ।
ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਜੋਊ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਇੱਛਾ ਜਹਿਂਵਾ।
ਬਿਚਰਹਿਂ ਬਾਲਕ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਤਹਿਂਵਾ ॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਸਤਕ ਆਯੁਤਿ[7] ਦਿਪਤਿ[8] ਦੁਤਿ[9]
ਚਿਤ ਮੋਹਤਿ ਨਰ ਬਾਲ[10]।
ਕਮਲ ਦਲਨ[11] ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ[12] ਲਲਿਤ[13]
ਆਲਯ ਲਾਜ[14], ਬਿਸਾਲ[15] ॥ ੨੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਦਸਨ[16] ਦਮਕ ਅਧਰਨ[17] ਮਧ[18] ਐਸੇ।
ਗਿਰਾ ਸਦਨ[19] ਹੀਰਾਵਲਿ[1] ਜੈਸੇ।

---

[1](ਜੇ ਕੋਈ) ਦੀਵਾ ਬਾਲੇ।
[2]ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।
[**]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਹਾਈ।
[3]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।
[4]ਉਦਮ ਕਰੇ।
[5]ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
[6]ਤਿਸ (ਸੂਰਜ) ਦੇ ਅੱਗੇ।
[7]ਚੌੜਾ।
[8]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ।
[9]ਕ੍ਰਾਂਤੀ।
[10]ਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ।
[11]ਕਵਲ ਪੱਤ੍ਰ।
[12]ਅੱਖਾਂ।
[13]ਸੁੰਦਰ।
[14]ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਘਰ।
[15]ਬੜੀਆਂ।
[16]ਦੰਦਾਂ ਦੀ।
[17]ਹੋਠਾਂ।
[18]ਵਿਚ।
[19]ਸਰਸਵਤੀ ਦੇ ਘਰ।

ਭੁਜ[2] ਸੁੰਦਰ ਕਰਿ ਸਜਤਿ ਕਿਯੂਰਾ[3]।
ਕਲ[4] ਕੁੰਡਲ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ[5] ਛਬਿ ਰੂਰਾ[6] ॥ ੨੫ ॥
ਜਿਹ ਹੇਰਹਿਂ ਕਰੁਨਾ ਕੀ ਕੋਰਾ[7]।
ਤਾਂਹਿ ਭਵੋਦਿਧਿ[8] ਤੇ ਦੇਂ ਧੋਰਾ[9]।
ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਗਦ ਕੁਛ ਲੀਨੇ।
ਲਘੁ ਪੋਥੀ ਸੀ ਕਰਹਿ ਅਸੀਨੇ ॥ ੨੬ ॥
ਜਿਹ ਜਿਹ ਕੁਲ ਉਪਜਹਿ ਜੋ ਜੋਊ ॥
ਦੇਖਿ ਵਡਨ ਸਿਸੁ ਖੇਲਹਿ ਸੋਊ।
ਕਰ ਮਹਿਂ ਗਹੇ ਕਰਹਿਂ ਤਿਉਂ ਲੀਲਾ ॥
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨਿ ਬਿਰਦ ਗਹੀਲਾ[10] ॥ ੨੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਾਲੂ ਚਲਿ ਤਿਸ ਕਾਲ ਮਹਿਂ, ਆਇ ਲਾਲ ਕਲ[11] ਦੇਖਿ।
ਬੋਲਜੋ ਬੋਲ ਬਿਲਾਸ ਕੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ ਜਿਉਂ ਬੇਖ ॥ ੨੮ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਕਹਹੁ ਤਾਤ! ਕਾਗਦ ਕਰ ਲੀਨੇ।
ਕਹਾ ਤੁਮ ਪਢਹੁ ਸਿਸੁਨਿ ਮਹਿਂ[12] ਭੀਨੇ?।
ਨੈਕ ਨ ਇਤ ਉਤ ਹੇਰਤਿ ਕਾਹੂ[13]।
ਰਿਦਾ ਲਗਾਯੋ ਕਾਗਦ ਮਾਂਹੂ* ॥ ੨੯ ॥
ਜਿਉਂ ਪੰਡਤ ਬੇਦਾਂਤ ਬਿਚਾਰਤਿ।
ਨੈਕ ਨ ਮਨ ਕੋ ਕਿਤਹੂੰ ਟਾਰਤਿ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਚਨ ਕੋ ਬੋਲੇ।
ਸੰਪਟ ਬਿੱਦ੍ਰਮ[1] ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੋਲੇ ॥ ੩੦ ॥

---

[1]ਹੀਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ।
[2]ਬਾਹਾਂ।
[3]ਬਹੁੱਟੇ।
[4]ਸੁੰਦਰ।
[5]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ।
[6]ਸੁਹਣੀ ਛਬੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।
[7]ਮਿਹਰ ਦੇ ਮਟੱਕੇ ਨਾਲ।
[8]ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ।
[9]ਆਸਰਾ।
[10]ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[11]ਸੁੰਦਰ ਪੁੱਤ੍ਰ।
[12]ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ।
[13]ਥੋੜਾ ਬੀ ਕਿਤੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਰਿਦਾ ਲਗਜੋ ਕਾਗਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।

‘ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਪਢਿ ਹੌਂ ਗੀਤਾ। {ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਏ}
ਅਰਥ ਵਿਚਾਰੋਂ ਤਿਹ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਜਿਸ ਕੇ ਪਢਨ ਵਿਚਾਰਨ ਕਰਿਕੈ।
ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਪਰਹਹਿਂ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ’ ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਾਲੂ ਉਰ ਅਚਰਜ ਕਰਤਿ, ਅਚਰਜ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜੁ।
ਲਖਨੇ ਕੀ ਲਾਲਸ ਲਗੀ, ਕੂਰ ਕਿ ਸਾਚ[੨] ਭਨੇ ਜੁ[੩] ॥ ੩੨ ॥
ਚੌਪਈ: ‘ਮੁਝ ਕੋ ਪਢਿ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।
ਅਰਥ ਭਨਹੁ[੪] ਜਿਉਂ ਪਰਹਿ ਲਖਾਈ[੫]'।
ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਕੀ ਬਾਨੀ ਸੁਖ ਖਾਨੀ।
ਅਰਥ ਕਹਤਿ ਭੇ ਜਿਹ ਦੁਖ ਹਾਨੀ ॥ ੩੩ ॥
ਅਰਥ ਬਖਾਨਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ।
ਭਵ ਤਾਰਨ ਕੋ ਜਿਹ ਪਦ ਰੂਰੇ[*]।
ਬਚਨ ਬਦਤਿ ਅਧਭੁਤ ਲਘੁ ਗੀਤਾ।
ਸੁਨਤਿ ਤਾਤ[੬] ਮ੍ਰਿਗ ਘੰਟਕ[੭] ਪ੍ਰੀਤਾ ॥ ੩੪ ॥
ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਠ ਕਰਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਗਿਰਾ[੮] ਮਧੁਰ ਸੁੰਦਰ ਰਸ ਲੀਨਾ।
ਬਹੁਰ ਅਰਥ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਮਝਾਯੋ।
ਤਾਤਪਰਯ[੪] ਜੋ ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ ॥ ੩੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ[੯]।
ਪੁਨ ਪਾਂਧੇ ਕੋ ਬਚਨ ਚਿਤਾਰਾ।
-ਸੱਤਿ ਬਦਤਿ ਮਤਿ ਮਿਤ ਅਤਿ[੧੦] ਯਾਂਕੀ।
ਬਯ ਲਘੁ[੧] ਮਹਿਂ ਏਤੀ ਮਤਿ ਕਾਂਕੀ- ॥ ੩੬ ॥

---

[੧]ਮੂੰਗਿਆਂ ਦਾ ਡੱਬਾ, ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ।
[੨]ਕੂੜ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ।
[੩]ਜੋ ਆਖਦਾ ਹੈ।
[੪]ਕਹੋ।
[੫]ਸਮਝ ਪੈਣ।
[*]ਅੰਕ ੩੩ ਦੇ-ਸੁਨ ਪਿਤ... ਤੋਂ..... ਹੂਰੇ-ਤਕ ਚਾਰ ਪਦ ਇਕ ਲਿੱਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈਨ, ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।
[੬]ਪਿਤਾ।
[੭]ਘੰਡੇਹੇੜੇ ਵਾਲੀ।
[੮]ਬਾਣੀ।
[੯]ਮਤਲਬ।
[੧੦]ਅਨੰਤ ਬੁੱਧੀ।

ਦੋਹਰਾ: ਜਨਕ[2] ਗਯੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਦਨ, ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਸੰਗ।
ਬਚਨਨ ਸੋਂ ਬਰਨਨਿ ਕਰੀ, ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਰਿਦੇ ਉਮੰਗ ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਪ੍ਰਥਮ ਜੋਤਿਕੀ ਗੁਨ ਗਨ[3] ਗਾਏ।
ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਸਭਿ ਅੰਗ ਬਤਾਏ।
ਪੁਨ ਪਾਂਧੇ ਗੋਪਾਲ ਬਖਾਨਾ।
-ਸੁਤ ਤੁਮਰੋ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਤਿਵਾਨਾ- ॥ ੩੮ ॥
ਅਬ ਬਾਰਿਕ ਮਹਿਂ ਕਾਗਦ ਲੀਨੇ ॥
ਖੇਲਤਿ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਿਤਿ ਚੀਨੇ।
ਮੈਂ ਬੂਝਯੋ -ਕਜਾ ਖੇਲਹੁ ਤਾਤਾ! -।
ਸੁੰਦਰ ਗਿਰਾ ਕਹੀ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ੩੯ ॥
ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਭਾਖੀ।
ਜਨੁ ਪੰਡਤ ਤੇ ਪਢਿ ਕਰਿ ਰਾਖੀ।
ਅਬ ਤੌ ਮਤਿ ਗੁਨਵਾਨਨਿ ਜੈਸੀ।
ਵਡੇ ਹੋਇ ਕਜਾ ਜਾਨਹਿਂ ਕੈਸੀ?' ॥ ੪੦ ॥
ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਕਹਤ ਭਈ ਗੁਰ ਮਾਤਾ।
'ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਇਸ ਮਹਿਂ ਬਖਜਾਤਾ[4]।
ਬਦਨ[5] ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਮਲ ਜਿਮ ਬਿਕਸਾ[6]।
ਰੋਦਨ ਸ਼ਬਦ[7] ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਕਸਾ ॥ ੪੧ ॥
ਸਿਸੁ ਮਹਿਂ[8] ਖੇਲਤਿ ਦੇਤਿ ਨ ਗਾਰੀ।
ਲਰਯੋ ਨ ਕਿਸ ਸਿਉਂ ਮਧੁਰ ਉਚਾਰੀ।
ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਵਡਾਈ।
ਸੰਗ ਫਿਰਹਿਂ ਬਾਰਿਕ ਬਰਿਆਈ[9] ॥ ੪੨ ॥
ਬ੍ਰਿੱਧ ਨਰਨ ਜਿਉਂ[10] ਭਨਹਿਂ ਕਹਾਨੀ।

---

[1]ਛੋਟੀ ਉਮਰ।
[2]ਪਿਤਾ।
[3]ਬਹੁਤੇ ਗੁਣ।
[4]ਪ੍ਰਗਟ।
[5]ਮੁਖੜਾ।
[6]ਖਿੜਿਆ।
[7]ਰੋਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼।
[8]ਬਾਲਾਂ ਵਿਚ।
[9]ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ।
[10]ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਙੂ।

ਬਾਲ ਬਿਸਾਲ[1] ਸੁਨਹਿਂ ਹਿਤ ਠਾਨੀ[2]'।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਉਸਤਤਿ ਕਹਿ ਕਰਿ।
ਉਰ ਆਮੋਦ[3] ਸੰਗ ਭੇ ਗਹਿਵਰ[4] ॥ ੪੩ ॥
ਉਤ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਖੇਲ ਮਚਾਵਤਿ।
ਤਲਵੰਡੀ ਕੀ ਬੀਥੀ[5] ਧਾਵਤਿ।
ਚਢਹਿਂ ਤਰੋਵਰ[6] ਜਸਪਦ[7] ਕੂਦਹਿਂ[8]।
ਸਿਸੁ ਕੋ ਸਿਸੁ ਮਿਲ ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਹਿਂ[9] ॥ ੪੪ ॥
ਭਾਗ[10] ਚਲਹਿਂ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਗਹਾਈ[11]।
ਅਤਿ ਲਘੁਤਾ[12] ਕਰਿ ਛ੍ਵੈ ਹੈ ਦਾਈ[*]।
ਇਕ ਇਕ ਕੋ ਲੈ ਕੰਧ ਉਚਾਈ[13]।
ਜਾਹਿ[14] ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਹਾਂ[15] ਬਨਾਈ ॥ ੪੫ ॥
ਜਹਿਂ ਬਹੁ ਧੂਰਿ ਬਨਾਵਹਿਂ ਢੇਰੀ।
ਬਦਬਦ ਕੂਦ ਕੁਲਾਚਨ ਕੇਰੀ[16]।
ਬੇਦੀ ਬੰਸਨ ਕੇ ਸਿਸਚਾਰੂ[17]।
ਜਿਨ ਪਹਿਰੇ ਭੂਖਨ ਧੁਨਿ ਕਾਰੂ ॥ ੪੬ ॥
ਬਹੁ ਬੈਸਿਨ ਕੇ ਸਿਸੁ[18] ਤਿਹ ਥਾਂਈ।

---

[1]ਬਹੁਤੇ ਬਾਲ। (ਅ) ਬਾਲ ਤੇ ਵਡੇ।
[2]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ।
[3]ਖੁਸ਼ੀ।
[4]ਖਚਾਖਚ, ਸਰਸ਼ਾਰ।
[5]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ।
[6]ਦਰਖਤ।
[7]ਛੇਤੀ।
[8]ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
[9]ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਦੇ ਹਨ।
[10]ਦੌੜ।
[11]ਪਕੜਾਈ।
[12]ਛੇਤੀ।
[*]ਖੇਲਨ ਵੇਲੇ ਇਕ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਦਾਈ ਥਾਪ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਜਾਣਾ, ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਤੇ ਫਿਰ ਦੌੜ ਜਾਣਾ, ਉਹ ਦਾਈ ਜਿਸ ਖਿਲਾੜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦੇਵੇ ਫਿਰ ਉਹ ਦਾਈ ਬਣਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[13]ਮੋਢੇ ਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ
[14]ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਦਾਈ)।
[15]ਜਿੱਥੇ।
[16]ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ।
[17]ਸੁੰਦਰ ਬਾਲ।
[18]ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਕਾਕ ਪੱਖ+[੧] ਜਿਨ ਸੀਸ ਬਨਾਈ।
ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਖੇਲਤਿ ਤਜਹਿਂ ਨ ਸੰਗ ਮੁਕੰਦਾ ॥ ੪੭ ॥
ਏਕ ਬਾਰ ਬਾਰਿਕ ਜੋ ਆਯੋ।
ਪੁਨਿ ਆਵਹਿ ਨਿਤ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਯੋ[੨]।
ਭੂਰ[੩] ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਜਿਨ ਮਾਥੇ।
ਕਰਹਿਂ ਸਪਰਸ਼ਨ ਬੋਲਨ ਸਾਥੇ ॥ ੪੮ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ: ਸਿਸੋਂ[੪] ਵਿਖੇ ਬਿਨਾ ਲਖੇ, ਅਖੇਲ ਖੇਲ ਖੇਲਹੀਂ।
ਮਿਲਾਇ ਬ੍ਰਿੰਦ[੫] ਬਾਲ ਕੋ, ਪਹੇਲ ਲਾਲ ਮੇਲਹੀਂ[੬]।
ਧਰਾ ਸਰੀਰ ਹੇਤ ਦੰਭ ਮਾਨ ਕੋ ਨਿਕੰਦਨਾ[੭]।
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦ ਦੋ ਕਰੀ[੮] ਮੁਕੰਦ ਬੰਦਨਾ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋ ਧਯਾਇ ॥ ੭ ॥

+ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਾਕ ਪੰਖ।
[੧]ਬੋਦੀਆਂ (ਅ) ਪਟੇ।
[੨]ਮੋਹਿਤ ਹੋਇਆ।
[੩]ਬੜੇ।
[੪]ਬਾਲਕਿਆਂ।
[੫]ਬਹੁਤੇ।
[੬]ਲਾਲ ਜੀ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।
[੭]ਦੰਭ, ਮਾਨ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ।
[੮]ਹੱਥ। (ਅ) ਕੀਤੀ ਹੈ।

੮. [ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਮੁੱਲਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]

ਕਬਿੱਤ: ਬਾਨ ਜਿਮ ਲੱਛ ਪਰ, ਬੀਰਭੱਦ੍ਰ ਦੱਛ ਪਰ
ਨਦੀ ਮਧ ਮਛ ਪਰ, ਦਾਸ ਜਾਲ ਪਾਨ ਹੈ।
ਸ਼ੇਰ ਜਿਮ ਭੱਛ ਪਰ, ਬਾਜ ਜਿਮ ਪੱਛ ਪਰ
ਚੰਡਿ ਬਿੜਾਲੱਛ ਪਰ, ਕੀਨ ਦੁਤਿ ਹਾਨ ਹੈ।
ਰਾਮ ਛਿਤਪਾਲ ਪਰ, ਰਾਮ ਸੁਰ-ਸਾਲ ਪਰ
ਰਾਮ ਮਘਪਾਲ ਪਰ, ਜੈਸੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੈ।
ਸ਼ੱਕ੍ਰ ਜਿਮ ਕੋਹ ਪਰ, ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਿ ਦ੍ਰੋਹ ਪਰ
ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਮੋਹ ਪਰ ਤੈਸੇ ਬਲਵਾਨ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਬਾਨ ਤੀਰ। ਲੱਛ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। । ਸੰਸ:, ਲਕਸ਼]
ਬੀਰ ਭੱਦ੍ਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਗਣ। ਸ਼ਿਵ ਗਣ।
ਦੱਛ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਕਨਖਲ ਵਿਚ ਜਿਸਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਐਸਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵਜੀ ਪਹਿਲੇ ਹਿੰਦ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਰਯ ਸੂਗ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੱਛ ਦੀ ਲੜਕੀ ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਚੁਣਿਆਂ। ਜਦੋਂ ਦੱਛ ਨੇ ਯੱਗ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਾਰਬਤੀ ਸੜ ਮੋਈ, ਤੇ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਇਕ ਗਣ ਘੱਲਿਆ, ਉਸ ਕਥਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। । ਸੰਸ: ਦਕਸ਼]
ਮੱਧ ਵਿਚ। ਮੱਛ ਮੱਛੀਆਂ। ਦਾਸ ਜਾਲ ਪਾਨ ਜਾਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਾਸ, ਭਾਵ ਝੀਵਰ। (ਅ) ਦਾਸ ਝੀਵਰ, ਜਿਵੇਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਝੀਵਰ ਮੱਛ ਉਤੇ ਜਾਲ ਪਾਉਣ (ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ) ਹੈ।
ਭੱਛ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਖਾਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਸ਼ਿਕਾਰ। [ਸੰਸ:, ਭਕਸ਼]
ਬਾਜ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ। ਫਾਰਸੀ, ਬਾਜ਼]
ਪੱਛ ਪੰਛੀ, ਚਿੜੀਆਂ। ਸੰਸ:, ਪਕਸ਼ੀ] ਚੰਡਿ ਚੰਡੀ।
ਬਿੜਾਲੱਛ ਵਿਡਾਲ+ਅਕਸ-ਬਿੱਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣ ਜਿਸਦੀਆਂ ਇਕ ਰਾਕਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ। ਬਿੜਾਲਾਕਸ਼ੀ ਇਕ ਰਾਖਸ਼ੀ।
ਦੁਤਿਹਾਨ ਹੈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਘੱਤਿਆ। ਜੇ ਪਾਠ 'ਦ੍ਰੁਤ ਹਾਨ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ-ਛੇਤੀ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।
ਰਾਮ ਰਾਮ ਤ੍ਰੈ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰਸਰਾਮ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਤੇ ਬਲਰਾਮ, ਇਥੇ ਰਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਸਰਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤ੍ਰੇਤਾ ਜੁਗ ਵਿਚ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਾਰੇ।
ਛਿਤਪਾਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ; ਭਾਵ ਰਾਜੇ। ਮੁਰਾਦ ਖੱਤ੍ਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ।
ਰਾਮ ਦੂਸਰਾ ਰਾਮ, ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ-ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ।
ਸੁਰਸਾਲੁ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਵਣ।
ਰਾਮ ਤੀਸਰਾ ਰਾਮ, ਬਲਿਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਭਰਾ ਜੋ ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਰਾਸਿੰਧ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਮਘਪਾਲ ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਭਾਵ ਜਰਾਸਿੰਧ ਤੋਂ ਹੈ। ਮਘ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਘਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਕਲ ਬਿਹਾਰ ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਸਾਵਧਾਨ ਖ਼ਬਰਦਾਰ, ਤਜਾਰ ਬਰ ਤਜਾਰ, ਮੁਰਾਦ-ਹਾਵੀ-ਤੋਂ ਹੈ।

ਸ਼ੱਕ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰ। । ਸੰਸ:, ਸ਼ਕ੍ਰ]

ਕੋਹ ਪਹਾੜ। । ਫਾਰਸੀ, ਕੋਹ]

ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਿ ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦੁਮਾਲੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ।

ਦ੍ਰੋਹ ਪਰ ਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਪਰ। ਦ੍ਰੋਹੀ ਓਹ ਲੋਕ ਜੋ ਭਲੇ ਪੁਰਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਖ਼ਾਰ, ਵੈਰ ਤੇ ਉਪੱਦ੍ਰਵ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: ਤੀਰ ਜੀਕੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉਤੇ, ਸ਼ਿਵ ਗਣ (ਜੀਕੂੰ) ਦੱਛ ਉਤੇ, ਨਦੀ ਵਿਚ ਮੱਛ ਉਤੇ (ਜਿਵੇਂ) ਝੀਵਰ ਜਲ ਪਾਉਣ ਵਿਚ (ਬਲਵਾਨ) ਹੈ।

ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਜੀਕੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਉਤੇ, ਬਾਜ਼ ਨੇ ਜੀਕੂੰ ਚਿੜੀ ਉਤੇ, ਚੰਡੀ ਨੇ (ਜਿਵੇਂ) ਬਿੜਾਲੱਛ (ਨਾਮੇ ਦੈਤ) ਉਤੇ (ਪੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਹਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਰਸਰਾਮ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਉਤੇ, ਰਾਮਚੰਦ ਰਾਵਣ ਉਤੇ, ਬਲਿਰਾਮ ਜਰਾਸਿੰਧ ਉਤੇ ਜੀਕੂੰ ਖਬਰਦਾਰ (ਭਾਰੂ) ਹੈਨ।

ਇੰਦ੍ਰ ਜੀਕੂੰ ਪਹਾੜ ਉਤੇ, ਹਰਿ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ ਜੀਕੂੰ ਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਉਤੇ ਤੈਸੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਮੋਹ ਉਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਇਤਿਹਾਸ।
ਜੈਸ ਭਾਂਤਿ ਹਰਿ[1] ਖੇਲ ਹੀਂ, ਕਟਤਿ ਜੁ ਕਲਿਮਲ ਦਾਸ ॥ ੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਬਾਲਕ ਸੋਂ ਮਿਲ ਖੇਲਤਿ ਖੇਲਨ
ਲਾਲ ਬਿਲੋਕਤ ਤਾਤ[2] ਦੁਲਾਰੈ।
ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰੇ
ਤਲਵੰਡੀ ਕੀ ਬੀਥੀ ਬਿਹਾਰੈਂ।
ਦੌਰ ਚਲੈਂ ਕਬ ਬੈਸ ਰਹੈਂ
ਕਬਹੂੰ ਮਧੁਰੇ ਮੁਖ ਬੈਨ ਉਚਾਰੈਂ।
ਭੋਜਨ ਮਾਤ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਤਿ
ਖੁਵਾਵਤਿ ਹੇਰਤਿ ਹੋ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥ ੩ ॥
ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਲੁ ਵਿਚਾਰ ਕੀਓ
-ਪਢਨੈ ਬਿਨ ਨਾਨਕ ਬੈਸ[3] ਬਿਹਾਏ।
ਕੌਨ ਸੀ ਕਾਰ ਕਰੈ ਗੁਜ਼ਰਾਨ

---

[1]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ।
[2]ਪਿਤਾ।
[3]ਉਮਰ।

ਕਹਾਂ[1] ਕਰਿ ਕੈ ਧਨ ਲੇਹਿ ਕਮਾਏ।
ਨਿਜ ਕਾਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਨਾ ਨ ਬਨੇ ਕ੍ਰਿਤ
ਜੇ ਕਰਿ ਹੈ ਜਗ ਨਿੰਦ ਅਲਾਏ।
ਅਬ ਮੋਕਉ ਯੋਗ ਪਢਾਵਨ ਹੈ
ਬਡ ਹੋਇ ਜਬੈ ਨ ਪਢਯੋ ਤਬ ਜਾਏ- ॥ ੪ ॥
ਲੇ ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਚਲਯੋ
ਜਹਿਂ ਪਾਰਸੀ[2] ਬਾਲ ਪਢੈਂ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਬੈਸਯੋ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪ
ਕਹੇ ਹਿਤ ਸੋਂ[*] ਬਚ ਆਰਤਮੰਦਾ[3]।
'ਮੇ ਸੁਤ ਹੇਤ ਸੋਂ ਦੇਹੁ ਪਢਾਇ
ਪਢੈ ਇਹ ਤੂਰਨ ਹੈ ਮਤਿਵੰਦਾ।
ਰੋਜ ਭਲੋ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ
ਬੈਸਾਵਹੁਂ ਆਨ ਪਢੈ ਤੁ ਅਨੰਦਾ' ॥ ੫ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਬੈਨ ਯੋਂ ਮੁਲਾਨੇ ਭਨੇ 'ਸੁਬਹਿ[4] ਦਿਵਸ ਭਲੋ
ਮਕਤਬ[5] ਮਾਂਹੀ ਫਰਜ਼ੰਦ[6] ਕੋ ਬਿਠਾਈਏ।
ਹੇਤ ਸੋਂ ਪਢਾਊਂ, ਨ ਖਿਲਾਫ[7] ਤੁਝ ਸੰਗ ਗਾਊਂ
ਹੇਰੋਂ ਹੋਸ਼ਵੰਦ[8] ਅਬ ਧਾਮ ਨਿਜ ਜਾਈਏ'।
ਕਾਲੂ ਤਬ ਗਯੋ ਰੈਨ ਭਈ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀਓ
ਭੋਰ[9] ਸੋਂ, ਬਹੋਰ ਉਠ ਦੇਖਯੋ ਸੁਖਦਾਈਏ।
ਨਾਨਕ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇਯ ਬੈਨ ਸੋਂ ਦਿਲਾਸੋ ਦੇਯ
'ਪਢੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨੀਤਿ ਕਤਹੂੰ[+] ਨ ਧਾਈਏ' ॥ ੬ ॥
ਮਕਤਬ ਆਇ ਏਕ ਕਾਰਖਿਕ[10] ਦੀਨੋ ਕਾਲੂ

---

[1]ਕਿਹੜੀ।
[2]ਫਾਰਸੀ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਿੰਹ ਸੋਂ-।
[3]ਦਰਦ ਵਾਲੇ।
[4]ਕੱਲ ਸਵੇਰੇ।
[5]ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ।
[6]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[7]ਉਲਟੀ।
[8]ਸਿਆਣਾ।
[9]ਸਵੇਰੇ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ-ਕਬਹੂੰ।
[10]ਰੁਪੱਯਾ।

ਕਛੁਕ ਮਿਠਾਈ ਬਾਂਟਿ ਪਟੀਆ ਲਿਖਾਈ ਹੈ।
ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਕਲਮ ਗਹਿ ਅੱਵਲ ਅਲਫ ਲਿਖ
ਬਹੁਰੋ ਸਿਹਰਫੀ[1] ਸੁ ਸਭਿਹੀ ਪਢਾਈ ਹੈ।
ਮੁੱਲਾਂ ਕੇ ਕਹਿਨ ਮਹਿਂ ਦੇਰ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਮਾਨੋ
ਨਾਨਕ ਕੀ ਰਸਨਾ ਮੈਂ, ਦੇਰ ਹੂੰ ਨ ਪਾਈ ਹੈ।
ਭਯੋ ਬਿਸਮਾਦ -ਏਹ ਪਢਜੋ ਕਹੂੰ ਆਦਿ[2] ਮੋਤੇ!
ਮੋਹੂ ਸੇ ਸਬਕ ਪਢੈ ਜਾਨਜੋ ਹੂੰ ਨ ਜਾਈ ਹੈ ॥ ੭ ॥
ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਾਰਸੀ ਅਸਾਨ ਪਢੈ ਤਾਤਕਾਲ
ਬਾਲਿਕ ਕੀ ਬੈਸ[3], ਬੁਧਿ ਬ੍ਰਿੱਧ[4] ਹੂੰ ਕੀ ਦੇਖੀਏ।
ਜ਼ੇਰ[5] ਤੇ ਜ਼ਬਰ[6] ਔਰ ਮਾਯਨੇ[7] ਕਿਤਾਬਨ ਕੇ
ਦਫਤਰ ਲੇਖਾ ਜਮਾ ਖਰਚੁ ਬਿਸੇਖੀਏ।
ਦਸ ਦਸ ਸਾਲ ਕੇ ਬਿਸਾਲ ਬਾਲ ਬੈਸੇ ਜੋਊ
ਪਢੈਂ ਨ ਸਮਾਨ ਇਸ ਕੋਊ ਅਵਰੇਖੀਏ[8]।
ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਕਾਮ ਨਹਿਂ, ਔਲੀਆ ਔਤਾਰ ਕੋਊ
ਲਖਿ ਸੋਂ ਅਲੱਖ ਯਾਂਕੇ ਲੇਖ ਹੈਂ ਅਲੇਖੀਏ- ॥ ੮ ॥
ਸਿਫਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਈ -ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਬੁੱਧਿ ਰਾਸ
ਪਾਰਸੀ ਇਲਮ ਜੋ ਕਠਨ ਸੀਖਜੋ ਬੇਗਹੀ-।
ਆਇ ਮੁਖ ਦੇਖੈਂ ਕਰੈਂ ਇਲਮ ਪਰੇਖੈਂ[9] ਨਰ
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਬਿਸਮੇ ਗਹੀ[10]।
ਮਿਲਤਿ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤਿ ਸੁਜਸ ਬਰ
ਬੈਸ ਲਘ ਦੇਖੀਅਤਿ ਸੇਮੁਖੀ ਵਿਸ਼ੇਖ ਹੀ[11]।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਹਿੰਦੂ ਔ ਤੁਰਕ ਸਭਿ

---

[1]ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਪੈਂਤੀ।
[2]ਪਹਿਲੋਂ।
[3]ਉਮਰ।
[4]ਵੱਡਿਆਂ ਵਰਗੀ ਅਕਲ।
[5]ਸਿਆਰੀ।
[6]ਮੁਕਤਾ।
[7]ਅਰਥ।
[8]ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।
[9]ਪ੍ਰੀਖਯਾ।
[10]ਬਹੁਤ ਅਚਰਜਤਾ ਫੜੀ।
[11]ਵਡੀ ਬੁੱਧੀ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਹਰਿਖਾਵ ਨ ਉਦੇਗ ਹੀ[1] ॥ ੯ ॥
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਬੈਨ ਮਾਨੋ
ਦੇਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਖਿ[2] ਦੇਖਿ ਸਿਖ ਆਪਨੇ।
ਪਾਰਸੀ ਸੋ ਮਿਲੀ ਜੋਊ ਨਾਮ ਕੇ ਭਜਨ ਸੰਗ
ਗੰਗ ਜੈਸੀ ਬਾਨੀ ਕਲਿ ਕਲਿਮਲ ਖਾਪਨੇ[3]।
ਪੰਡਤ ਜਯੋਂ ਵਕਤਾ ਅਚੂਕ[4] ਵਾਕ ਪ੍ਰੇਮ ਮਯ
ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਦ ਜੋਊ ਜੋਗ[5] ਨਰ ਜਾਪਨੇ[6]।
ਸੁਨੈਂ ਹਿਤ ਲਾਇ ਨੁਤਿ[7] ਗਾਇ ਘਰ ਜਾਇਂ
ਨਰ ਕਲਾਵਾਨ ਭਯੋ ਕਲਿ ਕੀਰਤਿ ਸੁ ਥਾਪਨੇ ॥ ੧੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਧਾਮ ਕੇ ਕਾਮ ਤਜੇ ਢਿਗ ਜਾਵਹਿਂ,
ਹੇਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਭਾਵਤੀ ਜੀ ਕੀ।
ਬੂਝ ਹੈਂ ਬੈਨ ਸੰਦੇਹ ਉਠਾਇ,
ਸੁਨੈਂ ਤਤਕਾਲ ਗਿਰਾ ਮੁਖ ਨੀਕੀ।
'ਹੈ ਅਵਤਾਰ' ਲਖਯੋ ਬਹੁ ਲੋਕਨ,
ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਧੀ[8] ਸ਼ਰਧਾ ਸ਼ੁੱਧ ਹੀ ਕੀ[9]।
ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਅਮੋਲ ਅਤੋਲ,
ਅਡੋਲ ਮਤੀ ਅਹਰੰਨ ਬਲੀ[10*] ਕੀ ॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਲਖਨ ਲਗੇ ਜਬ ਨਰ ਕਲਾ[11], ਫੇਰਯੋ ਬਹੁਰ ਸੁਭਾਵ।
ਭਏ ਬਾਲ ਅਨਜਾਨ ਸੇ, ਕੀਨੋ ਅਪਨ ਛਪਾਵ ॥ ੧੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਪੁਰਿ ਬਾਹਰ ਜਾਇ ਤਰੇ ਤਰੁ ਕੈ[12]

---

[1]ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
[2]ਰਿਖੀ।
[3]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ।
[4]ਅਭੁੱਲ।
[5]ਲਾਇਕ।
[6]ਜਪਨ ਦੇ।
[7]ਉਸਤਤ।
[8]ਬਹੁਤ ਵਧੀ।
[9]ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਦੀ।
[10]ਅਹਰਣ ਵਾਂਙੂ ਬਲਵਾਨ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਹਰੰਨ ਥਲੀ ਕੀ ਮਤ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਨਾ ਹਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਥਲ (ਧਰਤੀ) ਵਿਚ ਅਹਿਰਨ ਗੱਡੀ ਹੋਵੇ।
[11]ਸ਼ਕਤੀ।
[12]ਹੇਠਾਂ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ।

ਪਟ ਤਾਨ[੧] ਸਰੀਰ ਪੈ ਪੌਢੇ ਰਹੈਂ।
ਨਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਕੋਊ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈਂ ਨਰ
ਬੇਖੁਦਿ[+] ਅੰਤਰ ਧਜਾਨ ਲਹੈਂ।
ਕਬ ਆਨ ਪਰੈਂ ਘਰ ਮਾਤ ਉਠਾਵਤਿ
ਤੌ ਭਿ ਉਠੈਂ ਨਹਿਂ ਮੌਨ ਗਹੈਂ।
ਇਕ ਠੌਰ ਪਏ ਜੁਗ ਬਾਸੁਰ[੨] ਬੀਤਹਿਂ
ਹੇਰਿ ਕੈ ਮਾਨਵ ਐਸੇ ਕਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥
'ਥੋ ਮਤਿਵਾਨ ਵਡੋ ਸੁਰਗਜਾਨ
ਭਯੋ ਅਨਜਾਨ ਸਾ ਕੌਨ ਹੈ ਹੇਤੂ?
ਬੇਖੁਦ ਚਿੱਤ ਉਦਾਸ ਰਹੈ
ਕਛੁ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਪਰਛਾਵਹੁਂ ਪ੍ਰੇਤੂ[੩]।
ਹੈ ਉਨਮੱਤਿ[੪] ਦਸ਼ਾ ਦਿਸਿ ਆਵਤਿ
ਸੁੱਧਿ ਨ ਦੇਹਿ ਕੀ, ਬਾਹਜ[੫] ਨਿਕੇਤੂ[੬][++]।
ਬੈਨ ਭਨੈ ਨਹਿਂ ਨੈਨ ਉਘਾਰਤਿ'[**]
ਹੇਰਿ ਕਹੈਂ ਜੋਊ ਜਾਨਿ ਨ ਭੇਤੂ ॥ ੧੪ ॥
ਕਾਲੂ ਕੋ ਚਿੱਤ ਬਧੀ ਸੁਤ ਦੇਖਿ
ਬਿਸ਼ੇਖ ਉਪਾਇ ਕਰੇ ਜੁ ਬਤਾਯਾ।
ਫੇਰ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਪਾਸ ਗਯੋ
ਸਭਿ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਨਾਯਾ।
'ਹੋਸ਼ ਭਈ ਫਰਮੋਸ਼[੭] ਸਭੈ
ਤਿਹਿ ਕੋ ਬਿਧਿ ਪਾਰਸੀ ਤੋਹਿ ਪਢਾਯਾ?।
ਆਪ ਚਲੋ ਸੁਧ ਲੀਜੀਏ ਹੇਰਿ ਕੈ
ਭੇਵ ਲਖੋ ਕਿ ਪਰੀ ਤਿਹ ਛਾਯਾ' ॥ ੧੫ ॥

---

[੧]ਕਪੜਾ ਤਾਣਕੇ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬੇਸੁਧ।
[੨]ਦੋ ਦਿਨ।
[੩]ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ।
[੪]ਮਸਤ।
[੫]ਬਾਹਰ ਦੀ ਤੇ।
[੬]ਘਰ ਦੀ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਹਾਯਨਕੇਤੂ।
[**]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਉਘਾਤ ਸੇ।
[੭]ਭੁੱਲ ਗਈ।

ਕਾਲੂ ਕੇ ਸੰਗ ਮੁਲਾਨਾ ਗਯੋ
ਜਹਿਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਧਰ[1] ਪੌਢ ਰਹੈ।
ਤਾਨ ਸੰਬਜਾਨ[2] ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਊਪਰ
ਬੇਗਮ[3] ਹੀ ਅਵਨੀ[4] ਪੈ ਅਹੈ।
ਮਾਨਵ ਆਨ ਭਏ ਇਕਠੇ
ਬਹੁ-ਬੈਨ ਸੂਨੈ ਸ੍ਰੁਤ-ਐਸੇ ਚਹੈਂ।
ਹੇਰਿ ਹਿਰਾਨ ਸਮਾਨ[5] ਤਬੈ
ਮਨ ਹੋਇ ਹਰਾਨ[6] ਸੁ ਵਾਕ ਕਹੈਂ ॥ ੧੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਜਾਇ ਕੈ ਮੁਲਾਨੇ ਨੇ ਦੁਆਇ[7] ਕਰੀ ਬੈਸ ਢਿਗ
'ਤੁਮ ਪਰ ਮਿਹਰ ਸੁ ਪਰਵਦਗਾਰ ਕੀ।
ਬੈਸ ਲਘੁ ਮਾਂਹਿ ਭਈ ਸੇਮੁਖੀ[8] ਵਿਸ਼ੇਖ
ਤਵ ਗਿਰਾ ਮੁਖ ਮਾਧੁਰੀ ਸਭਿਨਿ ਹਿਤਕਾਰ ਕੀ।
ਸ਼ੁਭ ਹੈ ਸੁਭਾਉ ਭਰਜੋ ਭਾਉ[9] ਸੋਂ ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ
ਬਧੈਗੋ ਪ੍ਰਭਾਉ[10] ਰੀਤਿ ਜਸੁ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀ।
ਆਨਨ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨਿ[11] ਕੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕੌਨ? ਭਨੋ
ਹੇਰਿ ਤੁਮੈ ਤਾਤ[12] ਸੁਧਿ ਤਜੀ ਘਰ ਬਾਰ ਕੀ' ॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਸ਼ਟ ਕਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ, ਦਯੋ ਨ ਉੱਤਰ ਕੋਇ।
ਦੀਨ ਭਯੋ ਮੁੱਲਾਂ ਰਿਦੈਮ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਬੁਗੋਇ[13] ॥ ੧੮ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਆਇ ਖਰੇ ਨਰ ਪਾਸ ਜਿਤੇ
-ਤੁਵ ਬੈਨ ਸੁਨੈਂ- ਮਨ ਚਾਹਿ ਇਹੀ।
ਆਨਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਹੋ ਬਚ[1]

---

[1] ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ।
[2] ਚਾਦਰਾ।
[3] ਅਚਿੰਤ।
[4] ਜ਼ਿਮੀਨ।
[5] ਜੇਹੇ ਹੋ ਕੇ।
[6] ਹਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ।
[7] ਅਰਦਾਸ।
[8] ਬੁੱਧੀ।
[9] ਪ੍ਰੇਮ।
[10] ਤੇਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ।
[11] ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਚੁੱਪ ਦਾ।
[12] ਪਿਤਾ ਨੇ।
[13] ਆਖਿਆ।

ਹੋਵਤਿ ਰੰਜ ਰਿਦੈ* ਸਭਿਹੀ।
ਮੋਹਿ ਕਹੇ ਤੁਮ ਬੋਲਹੁ ਥੋਰ ਸਾ
ਮਾਨੀ ਹਰਾਨੀ ਸੁ ਕੈਸੇ ਕਹੀ[੨]।
ਹੇਤ ਖੁਦਾਇ ਉਠੋ ਇਕਬਾਰ
ਉਚਾਰਿ ਕਰੋ ਉਰ ਜੈਸੇ ਅਹੀ' ॥ ੧੯ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਮੁੱਲਾਂ ਕੇ ਸੁਨ ਬੈਨ, ਦੀਨ ਅਤਿ ਜੋ ਭਯੋ।
ਬਹੁਰੋ -ਹੇਤੁ ਖੁਦਾਇ- ਨਾਮ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹ੍ਯੋ।
ਦੋਨੋ ਚਸ਼ਮ[੩] ਕੁਸ਼ਾਦ[੪] ਨਿਸ਼ਸਤਹਿ[੫] ਸਾਮੁਹੇ।
ਹੋ, ਬੋਲੇ ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਦੁਖ ਦਹੇ ॥ ੨੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥+

ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ ॥
ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਹ ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨ ਦਾਨੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਜੇ ਮਮ ਦਸ਼ਾ ਚਹਹੁ ਤੁਮ ਜਾਨਾ।
ਤੌ ਸ਼੍ਰੁਤ ਦੇ ਕਰਿ[੬] ਸੁਨਿ ਮਉਲਾਨਾ!।
ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਨਾਮ ਜੁ ਲੀਨੋ।
ਯਾਂ ਤੇ ਤੁਮ ਸੋਂ ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ ॥ ੨੧ ॥
ਜੋ ਮਨ ਸਮਝ੍ਯੋ ਦੁਨੀ ਮੁਕਾਮੂ।
ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਝੂਠੋ ਬਿਨ ਨਾਮੂ।
ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ[੭] ਪੁਨਿ ਘਨਛਾਯਾ[੮]।
ਸੁਪਨਾ ਜਿਉਂ ਬਾਜੀਗਰ ਮਾਯਾ ॥ ੨੨ ॥
ਲਖਿ ਇਨ ਸਾਚ ਕਰੇ ਜੁ ਗਹਾਵਾ[੯]।
ਅੰਤ ਕਾਲ ਤਿਹ ਹੁਇ ਪਛੁਤਾਵਾ।

---

[੧]ਬਚਨ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਬੈ।
[੨]ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਹੀ ਥੋੜਾ ਬੋਲੋ, ਆਖੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿ ਕਿਉਂ (ਐਡੀ) ਹੈਰਾਨੀ ਮੰਨੀ ਹੈ।
[੩]ਅੱਖਾਂ।
[੪]ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ।
[੫]ਉਠ ਬੈਠੇ।
+ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ 'ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋਂ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕਈ ਰਾਗੀ, ਤੁਕ 'ਦੁਨੀਆਂ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ' ਤੋਂ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ।
[੬]ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ।
[੭]ਹਰੀਚੰਦ ਦੀ ਨਗਰੀ ਭਾਵ ਭੁਲੇਵੇ ਦੀ।
[੮]ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ।
[੯]ਪਕੜ।

ਜੋ ਜਾਨਹਿ ਇਹ ਮਿਥਯਾ ਭਾਸੀ।
ਸੋ ਤਿਨਕੇ ਨਹਿਂ ਹੁਇ ਬਿੱਸ੍ਵਾਸੀ ॥ ੨੩ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਹੌਂ ਨ ਕਰੋਂ ਜੇ ਹੁਇ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਾ।
ਸਿਰ ਪਰ ਡਰ ਨਿਤ ਅਜਰਾਈਲਾ[੧]।
ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਵਹਿ ਜੋ ਬਿਨ ਢੀਲਾ ॥ ੨੪ ॥
ਅਸ ਡਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹੌਂ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਭਵ ਬਿਵਹਾਰ ਹੋਤਿ ਹਿਤ ਨਾਂਹੀ'।
ਬਿਸਮਯੋ ਮਨ ਇਮ[++] ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥
'ਅਬ ਲੌਂ ਤੁਮਰੀ ਬਾਲਿਕ ਬੈਸਾ।
ਬਚਨ ਉਚਾਰਤਿ ਹੋ ਮੁਖ ਕੈਸਾ?
ਹਮਸੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਰਬਲ ਬੀਤੀ।
ਤਿਨ ਕੋ ਚਹੀਯਤਿ ਹੈ ਅਸ ਰੀਤੀ ॥ ੨੬ ॥
ਅਬ ਬਾਲਿਕ ਲੀਲਾ ਉਰ ਧਰੀਏ।
ਏਕ ਫਿਕਰ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ ਨ ਕਰੀਏ[*]।
ਤਰੁਨ[੨] ਹੋਇ ਧਨ ਬਨਿਤਾ[੩] ਸੰਗਾ।
ਸੁਖ ਭੋਗਹੁ ਕਰਿ ਹ੍ਰਿਦਯ ਉਮੰਗਾ ॥ ੨੭ ॥
ਅਸ ਬਿਧਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕੀਜੈ।
ਅਬ ਸਨਬੰਧਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਜੈ'।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬਾਨੀ।
ਜੋ ਬੇਮੁਖਤਾ ਪਦ ਕਰਿ ਸਾਨੀ[੪] ॥ ੨੮ ॥
ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਚਨਾ।
ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਕੀ ਰਚਨਾ।
'ਜੋ ਤੂੰ ਲਖਹਿਂ ਆਰਬਲ ਸਾਰੀ।
ਬਿਨਾ ਭਜਨ ਇਹ ਜਾਤਿ ਬਿਕਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥

---

[੧]ਮੌਤ ਦੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇਉਂ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਏਸ ਫਿਕਰ ਕੋ ਜੀਅ ਨੌਧਰੀਏ।
[੨]ਜੁਵਾਨ।
[੩]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[੪]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

ਇਕ ਸੌ ਬਰਖ ਆਰਬਲ ਪ੍ਰਾਨੀ।
ਜੇ ਜੀਵਹਿਂ ਤਿਨ ਕਹੌਂ ਕਹਾਨੀ।
ਅਰਧ[1] ਨੀਂਦ ਬਸਿ ਕਰਤਜੋ ਸੈਨਾ[2]।
ਗੁਦਰ ਗਏ[3] ਲਖਿਯੇ ਨਿਜ ਨੈਨਾ ॥ ੩੦ ॥
ਪੰਦ੍ਰਹ ਬਰਖ ਤੀਕ ਅਨਜਾਨਾ।
ਬਾਲ ਪਨੇ ਮਹਿਂ ਕਰੀ ਬਿਹਾਨਾ।
ਅੱਸੀ ਬਰਖਹਿ ਤੇ ਜੁ ਵਧੈ ਹੈ।
ਲੋਚਨ ਦਿਖੈ ਨ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੈਹੈ ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਜਾਕੁਲਤਾ ਇੰਦ੍ਰੀਨ ਕੀ, ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਸੰਭਾਰਿ।
ਦੇਹਿ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨੀ ਕਠਨ ਤਬ ਕਸ ਹਰਿ ਉਰਧਾਰਿ? ॥ ੩੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੁਛਕ ਰਹੇ ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਨਿ ਗਿਨਤੀ।
ਸੋਪਿ[4] ਬਿਤੀਤਹਿ ਬਿਨ ਹਰਿ ਬਿਨਤੀ।
ਮਲ ਮੂਤ੍ਰਾਦਿ ਤਜਿਨਿ ਜੁਗ ਕਾਲਾ।
ਕਰਤਿ ਬਿਤੀਤਹਿ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੩ ॥
ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿਤ ਕਰਨ ਬਿਹਾਰਾ।
ਹਿਤ[5] ਬਿਨੋਦ[6] ਬਨਿਤਾ[7] ਸੰਗ ਧਾਰਾ।
ਕਰਨ ਉਪਾਇ ਸੁ ਦਰਬ ਉਪਾਵਨ।
ਅਲਜ[8] ਅਸ਼ੁਭ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਵਨ ॥ ੩੪ ॥
ਪਾਲਨ ਸੁਤ ਬਹੁ ਲਾਡ ਲਡਾਵਨ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਹਿਤ[9] ਸੋਂ ਹੇਤ ਬਢਾਵਨ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿਤੀ ਆਰਬਲ ਸਾਰੀ।
ਅੰਤ ਸਮੈ ਗਮਨਜੋ ਕਰ ਝਾਰੀ[10] ॥ ੩੫ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਮਨ ਸਮਝਹੁ ਅਸ ਰੀਤੀ।

---

[1]ਅੱਧੀ।
[2]ਸੁੱਤਿਆਂ।
[3]ਗੁਜਰ ਗਏ।
[4]ਉਹ ਭੀ।
[5]ਪ੍ਰੇਮ।
[6]ਆਨੰਦ।
[7]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[8]ਨਿਰਲੱਜ
[9]ਮੋਹ।
[10]ਹੱਥ ਝਾੜਕੇ।

ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਬਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਹੇਤ ਪਦਾਰਥ[੧] ਅਮੁਲ ਜਿ ਸ੍ਵਾਸਾ[੨]।
ਗਯੋ ਹਾਰ ਅਸ ਢਾਲਜੋ ਪਾਸਾ[੩] ॥ ੩੬ ॥
ਜਬ ਇਸ ਕੇ ਉਰ ਸਮਝ ਸੁ ਆਵੈ।
ਤਬ ਮਨ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਤੇ ਉਲਟਾਵੈ ॥
ਕਰਹਿ ਬੰਦਗੀ ਪੇਸ਼ ਖੁਦਾਇ ॥
ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਹੋਂ ਸੁਨਾਇ ॥ ੩੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥
ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ ॥
ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ ਬੇਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ ॥੧॥
ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ ॥
ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਹ ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨ ਦਾਨੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਅਰਜ਼ ਕਹੋਂ[*] ਅੱਗ੍ਰਜ ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁਨੀਏ ਦੈਕਰਿ ਕਾਨ।
ਹੱਕ[੪] ਕਬੀਰ[੫] ਕਰੀਮ[੬] ਤੂੰ, ਦੇਹੁ ਨਾਮ ਕੋ ਦਾਨ ॥ ੩੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਰਹਿ ਬੰਦਗੀ ਤਨ ਮਨ ਦੀਨਾ।
ਨਾਮ ਸੁ ਜਾਚਹਿ ਹੋਇ ਅਧੀਨਾ।
ਦੀਨਬੰਧੁ ਤਬ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੈ।
ਦੇ ਕਰਿ ਨਾਮ ਦਾਸ ਨਿਸਤਾਰੈ' ॥ ੩੯ ॥
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬੈਨ ਮੁਲਾਨਾ।
ਜਿਨ ਤੇ ਮਿਟਤਿ ਬਿਕਟ[੭] ਅੱਗਜਾਨਾ।
ਕਾਲੂ ਹੇਤ ਕਹਿਨ ਪੁਨ ਲਾਗਜੋ।
'ਧੰਨ ਤੁਮਾਰੋ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਜੋ ॥ ੪੦ ॥
ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਰੀਤਿ ਕਹਤਿ ਯਹਿ ਸਾਚੀ।
ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਮਹਿਂ ਮਤ ਰੁਚਿ[+] ਰਾਚੀ।

---

[੧](ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਸਤੇ।
[੨]ਜੋ ਅਮੋਲਕ ਸ੍ਵਾਸ ਹਨ।
[੩]ਐਸਾ ਪਾਸਾ ਸੁੱਟਿਆ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਰੋਂ।
[੪]ਸੱਚ।
[੫]ਵੱਡਾ।
[੬]ਮੇਹਰਾਂ ਵਾਲਾ।
[੭]ਕਠਨ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਉਰ।

ਤੱਦਪਿ ਤੁਮਰੋ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੂ।
ਭੇ ਦਿਲਗੀਰ ਜੁ ਹੈ ਹਿਤਕਾਰੂ ॥ ੪੧ ॥
ਇਨ ਕੋ ਹੇਤਿ ਕਰਹੁ ਜਿਉਂ ਹਰਖਹਿਂ।
ਤੁਮਰੋ ਮੋਹ ਆਨ ਇਨ ਕਰਖਹਿ[੧]।
ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਨੁਜ[੨] ਔਰ ਜਿ ਗਜਾਤੀ[੩]।
ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਕੋ ਅਸ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ ॥ ੪੨ ॥
ਬੋਲਹੁ ਬਿਗਸਹੁ[੪++] ਬਿਚਰਹੁ ਸੰਗਾ।
ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਸਭਿ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਬਾਨੀ।
ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥ ੪੩ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥

ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾਂ ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ ॥
ਆਖਿਰ ਬਿਅਫਤਮ ਕਸ ਨ ਦਾਰਦ ਚੂੰ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ[੫] ॥੨॥

ਚੌਪਈ: 'ਪਿਤਾ ਭ੍ਰਾਤ ਤਿਯ ਤਾਤ[੬] ਸਮੇਤੂ।
ਇਨ ਕੋ ਲਖਹੁ ਕੂਰ ਸਭਿ ਹੇਤੂ।
ਧਨ ਬਿਨ ਜੀਵਤਿ ਤਜਾਗਹਿਂ ਸੰਗਾ।
ਧਨ ਹੋਵਹਿ ਰਹਿਂ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ ॥ ੪੪ ॥
ਜਬ ਜਮ ਆਨ ਗਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ।
ਤਬ ਰਾਖਨ ਕੀ ਕਹਾਂ ਕਹਾਨੀ।
ਅੰਤ ਕਾਲ ਗਹਿ ਲੀਨਿ ਇਕਾਕੀ[੭]।
ਤਬ ਤਕਬੀਰ[੮] ਹੋਇ ਕਜਾ ਤਾਂ ਕੀ ॥ ੪੫ ॥
ਚਲਨ ਸੰਗ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਰੰਗਾ[੯]।
ਨਾਮ ਨ ਜਪਯੋ ਰਹਯੋ ਮਨ ਭੰਗਾ।

---

[੧]ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ।
[੨]ਚਾਚਾ।
[੩]ਸਨਬੰਧੀ।
[੪]ਖਿੜੋ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਸਾਰਹ।
[੫]ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ।
[੬]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੭]ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ।
[੮]ਤਦਬੀਰ, (ਅ) 'ਅੱਲਾਹੁ ਅਕਬਰ' ਇਹ ਨੁਮਾਜ਼ ਰਹਿਮਤ ਲਈ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਕਿਆ ਸਵਾਰੇਗੀ।
[੯]ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।

ਭਾ ਅਨਾਥ ਜਮ ਮਾਰਗ ਮਾਂਹੀ।
ਅਨਿਕ ਜਾਤਨਾ[1] ਹੋਵਹਿ ਜਾਂਹੀ ॥ ੪੬ ॥
ਨਹਿਂ ਸਹਾਇ ਤਿਨ ਕੋ ਸਨਬੰਧੂ।
ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਪਚਯੋ[2] ਰਹਯੋ ਮਤਿ ਅੰਧੂ'।
ਜਾਨੀ ਰਿਦੈ ਮੁਲਾਨੇ ਰੀਤੀ।
ਪਰਿਪੂਰਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ॥ ੪੭ ॥
-ਇਸਕੇ ਬਚਨ ਮੋਹਿ ਮਨ ਫੇਰਾ।
ਜਿਉਂ ਮਤੰਗ[3] ਅੰਕੁਸ ਕਰਿ[4] ਪ੍ਰੇਰਾ[5]।
ਕਹੈਂ ਗੁਨਾਕਰ[6] ਬਾਨੀ ਸਾਚੀ।
ਕੂਰ ਕੁਟੰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੁਚਿ ਰਾਚੀ ॥ ੪੮ ॥
ਆਖ਼ਰ ਕੋ ਰਖਵਾਰ ਨ ਸੰਗੀ।
ਸਹਹਿ ਜੀਵ ਯਹਿ ਦੂਖ ਇਕੰਗੀ।
ਅਸ ਅਨਜਾਨਪਨੇ ਮਹਿਂ ਮਾਨਵ।
ਪਚਹਿ ਰੈਨ ਦਿਨ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਵ- ॥ ੪੯ ॥
ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਮੁਲਾਨਾ।
ਲਖਿ ਮਹਿਮਾ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਅਲਪ ਬੈਸ ਏਤੀ[7] ਦਾਨਾਈ।
ਕੋ ਅਵਤਰਯੋ ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੫੦ ॥
ਸਿਸੁਤਾ ਵਿਖੈ[8] ਬੰਦਗੀ ਜਾਨੀ।
ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਨ ਮਨ ਠਾਨੀ।
ਬਦੀ ਖਯਾਲ ਦਿਲ ਦੀਨਿ ਭੁਲਾਈ।
ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਚੀਤਿ ਬਸਾਈ ॥ ੫੧ ॥
ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਤੇ ਉਦਾਸ ਮਤਿ ਕੀਨੀ।
ਗਿਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭੀਨੀ'।
ਉਸਤਤਿ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨਿ ਮੁਖ ਸਦਨਾ।

---

[1]ਤਾੜਨਾ।
[2]ਖੁੱਭਿਆ।
[3]ਹਾਥੀ।
[4]ਕੁੰਡੇ ਨਾਲ।
[5]ਟੋਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[6]ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ।
[7]ਇਤਨੀ।
[8]ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ।

ਕਹਜੋ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਪਦ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ ॥ ੫੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰ ਹਵਾ ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ ॥
ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ ਮਮ ਈਂ ਚਿਨੀ ਅਹਵਾਲ ॥੩॥

ਚੌਪਈ: 'ਬਦੀ ਖਜਾਲ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਾਂਹੀ।
ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਕੁਛ ਜਾਨਤਿ ਨਾਹੀ।
ਚਿੰਤਾਮਣਿ[1] ਕੋ ਤਜਹਿ ਗਵਾਰਾ ॥
ਕਾਚ ਲੇਹਿ ਕਰ ਜਤਨ ਅਪਾਰਾ ॥ ੫੩ ॥
ਸੁਰਤਰੁ[2] ਕੋ ਨਿਜ ਅਜਰ[3] ਉਖਾਰਹਿ[4]।
ਬਨੀ[5] ਬਬੂਰਨ ਕੀ[6] ਬਿਸਤਾਰਹਿ।
ਤਰਕ ਸੁਧਾ ਕੋ[7] ਹੋਹਿ ਸੁਰਾਪੀ[8]।
ਤਜਿ ਚੰਦਨ ਗਹਿ ਬੰਸ ਸੰਤਾਪੀ[9] ॥ ੫੪ ॥
ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਕੈਸੇ।
ਹਰਿ ਤਜਿ ਬਿਸ਼ਯ ਗਹਤਿ ਜੋ ਐਸੇ।
ਬਿਸਰੈ ਸਭਿਹੀ ਬੈਸ ਬਿਤੀਤੀ।
ਕਬਹਿ ਨ ਸੁਧਿ ਕੀਨੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ' ॥ ੫੫ ॥
ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਧਿ ਅਧਿਕਹਿ ਬਿਰਧਾਹੀ।
ਬੋਲਜੋ ਬਚਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦੋਊ।
'ਤੁਮਰੇ ਸਮਸਰ[10] ਔਰ ਨ ਕੋਊ ॥ ੫੬ ॥
ਮੂਰਤਿ ਪਾਕ[11] ਅਲਹਿ ਭਲ ਕੀਨੀ।
ਭਗਤਿ ਰੀਤਿ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਜਿਹ ਭੀਨੀ'।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਚਰੇ ਬਚਨਾ।

---

[1]ਮਨ ਚਿਤਵੀ ਮੁਰਾਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਣੀ।
[2]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ।
[3]ਆਪਣੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚੋਂ।
[4]ਪੁੱਟਦਾ ਹੈ।
[5]ਬਗੀਚੀ।
[6]ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੀ।
[7]ਛੱਡਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ।
[8]ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਸ਼ਰਾਬ।
[9]ਦੁਖਦਾਈ ਬਾਂਸ ਫਟਦਾ ਹੈ।
[10]ਬਰੱਬਰ।
[11]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਗਰਬ ਹਰਨ ਕੀ ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਰਚਨਾ ॥ ੫੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਬਦਬਖਤ ਹਮ ਚੁ ਬਖੀਲ ਗਾਫਿਲ ਬੇਨਜਰ ਬੇਬਾਕ ॥

ਨਾਨਕ ਬੁਗੋਯਦ ਜਨੁ ਤੁਰਾ ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾਂ ਪਾ ਖਾਕ ॥੪॥੧॥

ਚੌਪਈ: 'ਰਤਿ[੧] ਰੰਗੇ ਸਤਿਸੰਗ ਸਮਾਜੂ।
ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾ ਅਨਤ[੨] ਨਹਿਂ ਕਾਜੂ।
ਤਨ ਮਨ ਸੌਂਪ ਦੀਨ ਨਿਜ ਸਾਂਈ।
ਚਾਕਰ ਭਏ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੫੮ ॥
ਤਿਨਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਮੈਂ ਧੂਰੀ।
ਗੁਨ ਨ ਏਕ ਔਗੁਨ ਬਹੁ ਪੂਰੀ।
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ[੩] ਕਰੁਨਾਕਰ[੪] ਸਾਧੂ।
ਬਖਸ਼ਹਿਂ[*] ਮੈਂ ਜੁ ਗਰੁਵ[੫] ਅਪਰਾਧੂ' ॥ ੫੯ ॥
ਅਧਿਕ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ।
ਭਈ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਮਨ ਚੈਨਾ।
ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨ ਜੋਰਿ ਜੁਗ[੬] ਹਾਥਾ।
ਕਹਜੋ 'ਮੋਹਿ ਅਬ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥਾ[੭] ॥ ੬੦ ॥
ਛਿਮਹੁ[੮] ਬਚਨ ਜੋ ਸਨਮੁਖਿ ਭਾਖੇ।
ਹੌਂ ਅਨਜਾਨ ਢੀਠਤਾ ਰਾਖੇ।
ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੂੜਾ।
ਕੋ ਲਖਿ ਸਕਹਿ ਜਗਤ ਨਰ ਮੂੜਾ ॥ ੬੧ ॥
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਕੀਨੋ ਪਰਨਾ।
ਹਰਹੁ ਮੋਹਿ ਜਗ ਜਨਮ ਜੁ ਮਰਨਾ।
ਬ੍ਰਿੱਧਨ ਤੇ[੯] ਤੁਮ ਬ੍ਰਿੱਧ[੧੦] ਵਡੇਰੇ।

---

[੧]ਪ੍ਰੇਮ।
[੨]ਹੋਰ।
[੩]ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ।
[੪]ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਣ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਖਸ਼ਹੁ।
[੫]ਭਾਰੀ।
[੬]ਦੋਵੇਂ।
[੭]ਨਿਹਾਲ।
[੮]ਮੁਆਫ ਕਰੋ।
[੯]ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ।
[੧੦]ਵੱਡੇ।

ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਟਹੁ ਦੁਖ ਮੇਰੇ' ॥ ੬੨ ॥
ਦੀਨਬੰਧੁ ਦੁਖਦਲਨ[1] ਦਯਾਨਿਧਿ।
ਬਚਨ ਅਧੀਨ ਸੁਨੇ ਜਬ ਅਸ ਬਿਧਿ।
ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੀ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ॥ ੬੩ ॥
'ਮਨ ਕੰਚਨ[2] ਜਗ ਸਿਕਤਾ ਮਾਂਹੀ[3]।
ਬੀਨਬੀਨ[4] ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ।
ਤਪ ਅਗਨੀ ਮਹਿਂ ਭਗਤਿ ਕੁਠਾਲੀ[5]।
ਬਿਸ਼ਯ ਮੈਲ ਹਤਿ[6] ਲਿਹੁ ਤਿਹ ਗਾਲੀ ॥ ੬੪ ॥
ਅਲੰਕਾਰ[7] ਘਰਿ[8] ਸਰਲ[9] ਅਧੀਰਾ।
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਜਟਹੁ[10] ਨਾਮ ਹਰਿ ਹੀਰਾ।
ਉਰ ਪਹਿਰਾਵਹੁ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ।
ਸ਼ੋਭਾ ਲੋਕਨ ਉਭੈ[11] ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ ॥ ੬੫ ॥
ਸੱਤਿਨਾਮ ਇਕ ਚਿਤ ਲਿਵਲਾਈ।
ਜਪਹੁ ਦੇਹਿ ਅਭਿਮਾਨ ਗਵਾਈ।
ਸਤਿਸੰਗਤ ਕੀ ਸੇਵ ਅਭੰਗਾ[12]।
ਕਰਹੁ ਸੁਖਦ ਨਿਤ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ' ॥ ੬੬ ॥
ਬਚਨਾ ਯੁਧ ਕੇ[13] ਸੰਗ ਮੁਲਾਨਾ।
ਘਾਇਲ ਭਾ[14] ਤਨ ਸੁਧਿ[15] ਬਿਸਰਾਨਾ।

---

[1]ਦੁਖਨਾਸ਼ਕ।
[2]ਮਨ ਰੂਪ ਸੋਨਾ।
[3]ਜਗਤ ਰੂਪ ਰੇਤ ਵਿਚੋਂ।
[4]ਚੁਣ ਚੁਣਕੇ।
[5](ਸੋਨਾ ਪਾ ਕੇ ਗਾਲਣ ਵਾਲੀ) ਠੂਠੀ।
[6]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।
[7]ਗਹਿਣਾ।
[8]ਘੜਕੇ।
[9]ਸੂਧਾ।
[10]ਜੜੋ।
[11]ਦੋਨੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ।
[12]ਇਕ ਰਸ, ਲਗਾਤਾਰ।
[13]ਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ।
[14]ਫਟੜ ਹੋ ਗਿਆ।
[15]ਤਨ ਦੀ ਸੋਝੀ।

ਅਤਿ ਤੀਖਨ ਸੋਂ ਭਿਦ ਗਯੋ[1] ਮਰਮੂ[2]।
ਛਿਦੇ ਅੰਗ ਹਉਮੈ ਸੰਗ ਭਰਮੂ[3] ॥ ੬੭ ॥
ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਜਾਨਿ ਦੁਖ ਖਾਨੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਪਹਿਚਾਨੀ।
ਬੰਦ ਹਾਥ ਦੋ ਕਰੀ ਸੁ ਬੰਦਨ।
'ਤੁਮ ਕਿਯ ਮਮ ਅੱਗਜਾਨ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੬੮ ॥
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਹਰਿ ਸਾਧੂ।
ਨਰਨ ਉਧਾਰਹੁ ਬੁੱਧਿ ਅਗਾਧੂ!
ਕਮਲ ਬਦਨ! ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਉਰ ਆਵੈ।
ਤਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋ ਉਲਟਾਵੈ ॥ ੬੯ ॥
ਮੈਂ ਅਬ ਸੁਨਯੋ ਜੁ ਤੁਮ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।
ਜਪੋਂ ਨਾਮ ਤਜਿ ਜਗਤ* ਕਲੇਸ਼ੂ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨਯੋ ਧਾਮ ਮੁਲਾਨਾ।
ਨਹਿੰ ਕਿਹ ਸੋਂ ਤਿਹ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੭੦ ॥
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਜਾਗੀ।
ਬਿਖਿਯਨ ਤਯਾਗ ਏਕ ਲਿਵਲਾਗੀ।
ਜੀਵਤਿ ਜਪਤਿ ਰਹਯੋ ਸੋ ਨਾਮੂ।
ਅੰਤਕਾਲ ਗਮਨਯੋ ਹਰਿ ਧਾਮੂ ॥ ੭੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੁੱਲਾਂ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋ ਧਯਾਇ ॥ ੮ ॥

---

[1]ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ।
[2]ਮਰਮ ਅਸਥਾਨ, ਭਾਵ ਰਿਦਾ।
[3]ਹਉਮੈ ਸਹਿਤ ਭਰਮ (ਰੂਪੀ) ਅੰਗ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਗਏ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਗਲ।

੯. [ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਸੱਚਾ ਜੰਞੂ।]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਸਰਬਦਾ ਬਰਨ ਸ੍ਵੇਤ ਸੁਖਕੰਦ।
ਤਰਲ ਆਂਗੁਰੀ ਬੀਨ ਸੋਂ ਬੰਦੋਂ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ+ ॥ ੧ ॥

ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਸ਼ਾਰਦਾ।
ਸਰਬਦਾ ਸਦਾ ਹੀ। ਸੰਸ:, ਸਰਵ੍ਵਦਾ]।
ਬਰਨ ਰੰਗ। ਸੰਸ: ਵਰ੍ਣ]। ਸ੍ਵੇਤ ਚਿੱਟਾ। ਸੰਸ:, ਸ੍ਵੇਤ]।
ਸੁਖਕੰਦ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ। ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਫਲ।
ਤਰਲ ਚੰਚਲ, ਥਰਰਾ ਰਹੀਆਂ।
ਆਂਗੁਰੀ ਉਂਗਲਾਂ, । ਸੰਸ:, ਅੰਗੁਲ]।
ਬੀਨ ਬੀਨਾ, ਵੀਣਾ। ਸਤਾਰ ਵਾਂਙੂ ਤੂੰਬਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸੰਗੀਤਕ ਸਾਜ਼, । ਸੰਸ:, ਵੀਣਾ]।
ਕਰ ਹੱਥ। ਬੰਦਿ ਜੋੜਕੇ।

ਅਰਥ: (ਜਿਸਦਾ) ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ ਤੇ (ਦਰਸ਼ਨ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ; (ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਵਿਖੇ) (ਜਿਸ ਦੀਆਂ) ਉਂਗਲੀਆਂ ਬੀਣਾਂ ਵਜਾਉਣ ਵਿਚ ਚੰਚਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਾਲੂ ਬਹੁਰੋ ਕੀਨਿ ਵਿਚਾਰਾ।
ਜੱਗ੍ਯੁਪਵੀਤ[1] ਦੇਨਿ ਹਿਤ ਧਾਰਾ।
ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੋ ਤਿਹ ਕੋ ਹਰਿਦ੍ਯਾਲਾ।
ਸੋ ਬੁਲਾਇ ਲੀਨੋ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨ ॥
ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।
'ਛੱਤ੍ਰੀ ਰੀਤਿ ਕਰੋ ਦ੍ਵਿਜਰਾਈ! ' {ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਿਤ}
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਅਸ ਦ੍ਵਿਜ ਹਰਿਦ੍ਯਾਲੂ।
ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੌਜ[2] ਸਭਿ ਆਨਿ[3] ਬਿਸਾਲੂ' ॥ ੩ ॥
ਸ਼ੁਭ ਬਾਸੁਰ ਸੋ ਦੀਨ ਬਤਾਈ।
ਕਰਿ ਅਰੰਭ ਜਿਉਂ ਅਧਿਕ ਵਡਾਈ।
ਦਿਜਬਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਕਾਲੂ।
ਸਭਿ ਸੰਭਾਰਨ[4] ਆਨਿ ਉਤਾਲੂ[5] ॥ ੪ ॥
ਭੋਜਨ ਹੇਤ ਅੰਨ ਇਕਠਾਈ।

+ਦੇਖੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਭਾਵ।
[1]ਜੰਞੂ।
[2]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ।
[3]ਮੰਗਾਓ।
[4]ਸਮ੍ਰਿੱਗੀ।
[5]ਛੇਤੀ।

ਆਮਿਖ[੧] ਕਾਰਨ ਛਾਂਗ[੨] ਮੰਗਾਈ।
ਜੋ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਾਲੂ ਕੇ ਗਜਾਤੀ[੩]।
ਸਭਿਨਿ ਅਮੰਤ੍ਰ[੪] ਦੀਨੋ ਖਜਾਤੀ[੫] ॥ ੫ ॥
ਔਰ ਜਿ ਨਗਰ ਬਿੱਪ੍ਰ[੬] ਬਰ ਰਹਿਹੀਂ।
ਬੇਦਨ ਬਿਧਿ ਕੇ ਬੇਤਾ ਅਹਿਹੀਂ।
ਦਯੋ ਅਮੰਤ੍ਰ[੬*] ਸਭਿਨਿ ਪੁਕਾਰੀ।
ਆਏ ਕਾਲੂ ਧਾਮ ਮਝਾਰੀ ॥ ੬ ॥
ਗੋਮੈ[੭] ਸੋਂ ਲੇਪਨ ਛਿਤ ਕਰਿਕੈ।
ਪੂਰਯੋ ਚੌਂਕ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੁਨ ਬੁਲਵਾਏ।
ਦ੍ਵਿਜ ਬਾਹਜ[੮] ਕੇ ਬੀਚ ਬਿਸਾਏ ॥ ੭ ॥
ਜਿਉਂ ਉਡਗਨ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ।
ਜਾਵਹਿ ਪੂਰਨ ਇੰਦ[੯] ਉਦਾਰਾ।
ਸ਼ੋਭਾ ਸੰਯੁਤ[੧੦] ਤਿਉ ਤਹਿਂ ਜਾਈ।
ਬੈਸੇ ਬੀਚ ਸਭਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੮ ॥
ਛੱਤ੍ਰਿਨ ਰੀਤਿ ਜੁ ਹੁਤੀ ਪੁਰਾਤਨ।
ਸੋ ਕੀਨੀ ਦਿਜਵਰ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿਨਿ।
ਕੁਲ ਆਚਾਰ ਸਿਖਾਵਨ ਲਾਗਾ।
ਪੁਨ ਪਾਵਨ ਜੰਞੂ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੯ ॥
ਜਗਤ ਬਿਮੋਚਨ ਲੋਚਨ ਚਾਰੂ[੧੧]।
ਚਿਤਵਨ ਕੀਨੀ[੧੨] ਮੋਖ ਉਦਾਰੂ।

---

[੧]ਮਾਸ।
[੨]ਬੱਕਰਾ।
[੩]ਸਨਬੰਧੀ।
[੪]ਨਿਉਂਦਾ। ਸੱਦਾ।
[੫]ਪ੍ਰਗਟ।
[੬]ਬ੍ਰਾਹਮਨ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਮੰਤਕ।
[੭]ਗੋਬਰ।
[੮]ਬਾਹਮਨਾਂ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ।
[੯]ਪੂਰਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
[੧੦]ਸਮੇਤ।
[੧੧]ਜਗਤ ਦੇ (ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਹਣੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ।
[੧੨]ਤੱਕਣਾ ਕੀਤਾ।

ਬੂਝਤਿ ਭੇ 'ਦ੍ਵਿਜ! ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਉ।
ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਜੰਞੂ[+] ਪਾਵਉ ॥ ੧੦ ॥
ਕੌਨ ਅਧਿਕਤਾ ਯਾਂਕੇ ਪਾਏ?
ਕਿਸ ਪਦਵੀ ਇਹੁ ਦੇਤਿ ਪੁਚਾਏ?
ਪਹਿਰੇ ਬਿਨਾ ਨੂਨਤਾ ਜੋਊ।
ਦਿਜਬਰ! ਮੁਹਿ ਸਮਝਾਯੇ ਸੋਊ? ॥ ੧੧ ॥
ਸੁਨਿ ਹਰਿਦਜਾਲ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਚਮਕੀ।
ਇੱਛਾ ਕਰਤਿ ਮੋਹ ਭ੍ਰਮ ਕਮਕੀ[੧]।
ਪੂਰਬ ਆਸ ਸੁਨਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।
ਬਨੀ ਸੁ ਬਿਧਿ ਅਬ ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ਼ੂ ॥ ੧੨ ॥
ਜਾਨਤਿ ਜੌਨ ਮਹਾਤਮ ਗੁਰ ਕੋ।
ਬੋਲਯੋ ਤਦਪਿ ਹਰਨ ਤਮ[੨] ਉਰ ਕੋ।
'ਦਿਜ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਧਰਮ ਜੁ ਧਰਿਈ।
ਜੱਗਯੁਪਵੀਤ ਸੁ ਪਾਵਨ ਕਰਿਈ ॥ ੧੩ ॥
ਜਾਵਦ ਰੀਤਿ ਨ ਅਸ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਤਾਵਦ ਨਹਿਂ ਚੌਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਦ੍ਵਿਜ ਬਾਹਜ[੧੦] ਕੋ ਇਸ ਬਿਨ ਧਰਮਾ।
ਰਹਤਿ ਨਹੀਂ, ਬੂਝਹੁ ਇਹੁ ਮਰਮਾ[੩] ॥ ੧੪ ॥
ਬੇਦਨਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਜਬ ਗਰ ਪਾਵਹਿ। ।
ਦ੍ਵਿਜ ਬਾਹਜ ਨਿਜ ਧਰਮਹਿ ਆਵਹਿ'।
ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੋਧਾ[੪] ਕੇ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਕਹਿਂ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥
'ਦ੍ਵਿਜ ਬਾਹਜ ਕੋ ਧਰਮ ਜੁ ਆਹੀ।
ਗਰ ਮੇਂ ਪਾਏ ਸੂਤ ਰਹਾਹੀ।
ਕਿਧੋਂ ਸੁਕਰਮ ਕਰੇ ਤੇ ਰਹਿਈ।
ਦਯਾ ਆਦਿ ਜੇ ਸ਼ੁਭ ਨਿਰਬਹਿਈ ॥ ੧੬ ॥
ਪਾਇ ਸੂਤ ਗਰ ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮਾ।

[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇਹੁ ਗਰ-ਹੈ।
[੧]ਨਿਵਿਰਤੀ ਦੀ।
[੨]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।
[੩]ਭੇਦ ਇਹ ਸਮਝੋ।
[੪]ਪਰੋਹਤ।

ਧਨ ਹਿਤ ਹਿੰਸਾ ਧ੍ਰੋਹਿ ਅਧਰਮਾ।
ਅੰਤ ਪ੍ਰਯੰਤ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਧਾਰੇ।
ਝੂਠ ਪਿਸ਼ਨਤਾ[੧] ਚਿਤ ਹਿਤਕਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥
ਜੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦ੍ਵਿਜ ਕਿਧੋਂ ਚੰਡਾਲਾ।
ਸਹਹਿ ਜਾਇ ਜਮਦੰਡ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕੌਨ ਜਨੇਊ ਤਿਹ ਫਲ ਦੀਨਾ।
ਪਾਯੋ ਨਰਕ ਇਹਾਂ ਅਘ ਕੀਨਾ' ॥ ੧੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਦਿਜਬਰ ਜੇ ਬੈਸੇ।
ਭਏ ਮਸ਼ਟ[੨] ਕੁਛ ਆਵ ਨ ਜੈਸੇ।
ਸਨਮੁਖ ਉਤਰ ਦੇਤਿ ਨ ਕੋਊ।
'ਕਹਿਤਿ ਸੱਤਿ' ਸਮਝਤਿ ਚਿਤ ਸੋਊ ॥ ੧੯ ॥
ਤਦਪਿ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਬਚ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਪ੍ਰੋਹਤ ਹਰਿਦਜਾਲ ਇਮ ਭਾਖਾ।
'ਕੌਨ ਜੰਞੂ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਨਰਕਾ?
ਜਾਂਤੇ[*] ਜਮ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿ ਕੁਤਰਕਾ ॥ ੨੦ ॥
ਸੋ ਨਿਜ ਰਸਨਾ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।
ਸੁਨਨਿ ਚਾਹ ਸਭਿ ਉਰ ਹਰਖਾਈ'।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
ਜਿਸ ਜੰਞੂ ਤੇ ਜਨ ਸਨਮਾਨੇ[੩] ॥ ੨੧ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥
ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥
ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥
ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨਾ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥
ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਸ੍ਵੱਛ[੪] ਸਥਿਰ[੫] ਇਹੁ ਲਖਹੁ[੬] ਜਨੇਊ।

---
[੧]ਚੁਗਲੀ।
[੨]ਚੁੱਪ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜਾਂਕੌ-।
[੩]ਆਦਰ ਕਰੇ।
[੪]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[੫]ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
[੬]ਜਾਣੋ।

ਗਰ[1] ਮਹਿਂ ਪਹਿਰੈਂ ਵਿਰਲੇ ਕੇਊ।
ਜਿਹ ਨਰ ਗਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਨ ਕੀਨਾ।
ਧੰਨ ਸਿ ਨਰ ਕੀਨੇ ਦੁਖ ਛੀਨਾ[2] ॥ ੨੨ ॥
ਲੋਕ ਬਹੁਰ ਪਰਲੋਕ ਅਸ਼ੋਕੂ[3] ॥
ਸਨਮਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਅੰਤਕ ਓਕੂ[4+]।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਜੇ ਹੈ ਤੁਮ ਪਾਸੂ।
ਗਰ ਮੁਝ ਪਾਵਹੁ ਦੁੱਕ੍ਰਿਤ ਨਾਸ਼ੂ[5] ॥ ੨੩ ॥
ਕਰਤਿ ਸੂਤ ਕੋ ਗ੍ਰੰਥਨ[6] ਪਾਈ।
ਜਲ ਜਾਵਹਿ ਇਹ ਸੰਗ ਨ ਜਾਈ।
ਜਾਨਹੁ ਕੱਚਾ ਕਾਜ ਸੰਸਾਰੂ।
ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਤਿ ਗਵਾਰੂ' ॥ ੨੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਹਰਦਜਾਲ ਰਸਾਲਾ।
ਪੁਲਕਾਵਲਿ[7] ਤਨ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ।
-ਮੈਂ ਪੂਰਬ ਜੋ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ[8]।
ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਸੋ ਭੀ ਸਭਿ ਸਾਚੀ ॥ ੨੫ ॥
ਲਖਿ ਹੈਂ ਵਿਰਲੇ ਬਹੁ ਅਨਜਾਨਾ।
ਜਿਹ ਬਚ ਸ਼ੁਨਿ ਮਮ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ।
ਹੌਂ ਸੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਬੰਸ ਸਮੇਤਾ।
ਭਾ ਯਜਮਾਨ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਕੇਤਾ[9]- ॥ ੨੬ ॥
ਅਨਦ ਮਗਨ ਮੁਖ ਬੋਲ ਨ ਆਵਾ।
ਸੁਨਨ ਬਚਨ ਮਨ ਰੁਚਿ ਉਪਜਾਵਾ।
ਅਨਤ[10] ਜਿ ਦ੍ਵਿਜ ਬੈਸੇ ਸ਼ੁਭ ਨੀਤੀ।

---

[1]ਗਲ।
[2]ਨਾਸ਼।
[3]ਅਨੰਦਤ।
[4]ਜਮ ਦੇ ਘਰ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅੰਤਨ ਲੋਕੂ-ਅਰਥਾਤ ਜਮਲੋਕ।
[5]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[6]ਗੰਢਾਂ।
[7]ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ।
[8]ਕਹੀ।
[9]ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਜੋ ਘਰ ਅਰਥਾਤ ਆਸ਼ਰਾ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਜਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ) ਹਨ।
[10]ਹੋਰ।

ਸੋ ਬੋਲੇ ਲਖਿ ਪਾਛਲ ਰੀਤੀ ॥ ੨੭ ॥
'ਭੋ ਬਾਲਕ! ਇਹੁ ਜੱਗਯੁਪਵੀਤਾ।
ਬੇਦ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਗਿਨਯੋ ਪੁਨੀਤਾ।
ਪਰਮਪਰਾ[1] ਪਾਵਨ[2] ਬਰ ਧਰਮਾ[3]।
ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਕੋ ਰਾਖਤਿ ਧਰਮਾ ॥ ੨੮ ॥
ਬ੍ਰਹਮਦਾਕਿ ਤੇ ਇਹ ਚਲਿ ਆਵਾ।
ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਸਭਿ ਪਹਿਰਾਵਾ।
ਜੇ ਹਮ ਕੀਨੀ ਉਕਤਿ ਨਵੀਨਾ।
ਪੇਲੋ ਇਹੁ ਤੌਂ[4] ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ! ॥ ੨੯ ॥
ਚਲਹੁ ਬਾਲ! ਪਾਛਲ ਕੁਲ ਚਾਲੀ।
ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਸਭਿ ਤੇ ਚਹਹੁ ਨਿਰਾਲੀ'।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਦ੍ਵਿਜਬਰ ਕਾ।
ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਮਤਿ ਕਰਤਯੋ ਤਰਕਾ[5] ॥ ੩੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ ॥
ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਥਿਆ ॥
ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ ਝੜਿ ਪਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: 'ਅਸਬਿਧਿ ਕੋ ਦਿਜ ਦੇਹੁ ਜਨੇਊ ॥
ਚੌਕੜ[6] ਬਿਕਤਿ ਮੋਲਲਿਯ ਤੇਊ।
ਅਗਨਿ ਸੰਗ ਜਰਿ ਗਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਜਹਿਂ ਕਾਰਜ ਤਹਿਂ ਨਿਬਹਯੋ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੧ ॥
ਜੋ ਆਗੇ ਨਹਿਂ ਕਾਰਜ ਆਵਾ।
ਸੋ ਪਾਯੋ ਜਗ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਾ।
ਮਮ ਸੰਸਾਰ ਸੋਂ ਨਾਹੀ ਕਾਜੂ।
ਤਿੰਹ ਕੀ ਕਿਉਂ ਕਰਿਹੋਂ ਉਰ ਲਾਜੂ ॥ ੩੨ ॥
ਸੰਗ ਨ ਤਗ[7], ਜਬ ਜਮ ਗਹਿ ਕੂਟਾ।

---

[1]ਮੁੱਢ ਤੋਂ।
[2]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[3]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ।
[4]ਤਾਂ ਇਹ (ਬੇਸ਼ਕ) ਹਟਾ ਦਿਓ।
[5]ਖੰਡਨ।
[6]ਚਾਰ ਕੌਡਾਂ ਦਾ।
[7]ਜੰਞੂ।

ਤਹਾਂ ਨਾਮ ਹੋਯੋ ਤਗ ਤੂਟਾ।
ਕੀਨਿ ਸੁ ਕੂਰੀ ਚੋਰੀ ਜਾਰੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਮਿਲੀ ਯਾਤਨਾ[1] ਭਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਸੱਤਿ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰਾ।
ਜਪਹੁ ਤਾਂਹਿ ਹੁਇ ਜਗ ਨਿਸਤਾਰਾ।
ਦੋਨੌਂ ਲੋਕ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਸੰਗਾ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰਹੁ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ' ॥ ੩੪ ॥
ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਕੀ ਭੀਰ[2] ਸੁ ਭੂਰੀ[3]।
ਸੁਨਿ ਬਚ ਬਿਸਮੈਤਾ[4] ਉਰ ਪੂਰੀ।
ਕੋਊ ਨ ਉੱਤਰ ਦੇਨਿ ਸਮਰਥਾ।
ਸੱਤਿ ਬਾਤ ਕਿਮ ਕਹੈਂ ਬਿਅਰਥਾ ॥ ੩੫ ॥
ਪੁਨ ਤਿਹ ਕਾਲ ਜੁ ਕਾਲੂ ਗਜਾਤੀ[5]।
ਸੋ ਬੋਲੇ ਨਿਜ ਬਾਤ ਸੁਹਾਤੀ।
'ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਬੀਨਾ।
ਤੋਰ[6] ਅਤਰਕ ਗਿਰਾ[7] ਰਸ ਭੀਨਾ ॥ ੩੬ ॥
ਤਦਪਿ ਜੁ ਤਵ ਪਿਤ ਖਰਚਜੋ ਦਰਬਾ।
ਜੱਗਜ਼ੁਪਵੀਤ ਹੇਤੁ ਲਖਿ ਸਰਬਾ।
ਨਹਿਂ ਪਹਿਰਹੁ ਤਬ ਹੋਇ ਅਕਾਜੂ[8]।
ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤ ਕੀਨਿ ਸਮਾਜੂ ॥ ੩੭ ॥
ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਸਭਿ ਤੁਮ ਘਰ ਆਵਾ।
ਪਹਿਰਹੁ ਜੰਞੂ ਜਗਤ ਸੁਹਾਵਾ।
ਜੋ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਚਲਹਿ ਨ ਚਾਲੇ।
ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਤਿਹ ਕਰੈ ਨਿਰਾਲੇ ॥ ੩੮ ॥
ਨਰ ਸੰਪੂਰਨ ਅਰੁ ਪਰਵਾਰੂ।
ਹਰਖੈਂ ਉਰ ਕਰਿ ਰਹੁ ਗਰ[1] ਧਾਰੂ[2]।

---

[1]ਤਾੜਨਾ।
[2]ਭੀੜ।
[3]ਬਹੁਤੀ।
[4]ਅਚਰਜਤਾਈ।
[5]ਸਨਬੰਧੀ।
[6]ਆਪਦੀ।
[7]ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ।
[8]ਬਿਰਥਾ।

ਨਾਤੁਰ[3] ਸਭ ਕੋ ਬਧਜੋ ਹੁਲਾਸਾ।
ਮਿਟ ਜੈ ਹੈ ਮਨ ਹੋਇ ਉਦਾਸਾ ॥ ੩੯ ॥
ਏਕ ਵਾਰ ਗਰ ਪਾਇ ਜਨੇਊ।
ਪੁਨ ਕਰੀਏ ਇੱਛਾ ਉਰ ਜੇਊ'।
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਜਾਤਿਨਿ[4] ਕੇ ਬੈਨਾ।
ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥ ੪੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਃ ੧ ॥
ਲਖ ਚੋਰੀਆ ਲਖ ਜਾਰੀਆ ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ ਗਾਲਿ ॥
ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥
ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮ੍ਹਣੁ ਵਟੇ ਆਇ ॥
ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨ੍ਹਿ ਖਾਇਆ ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਪਾਇ ॥
ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ ॥੨॥

ਚੌਪਈ: 'ਲੋਕਾਰੀਤ ਜੁ ਜੋਗਯੁਪਵੀਤਾ।
ਹੋਤਿ ਪੁਰਾਤਨ ਤੂਟਤਿ ਨੀਤਾ।
ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਲੇ ਅਵਰ ਸੁ ਪਾਵਾ।
ਜਗ ਮਿੱਥਜਾ ਤਸ ਬਨਜੋ ਬਨਾਵਾ ॥ ੪੧ ॥
ਜੇਕਰਿ ਹੋਵਹਿ ਜੋਰ ਜਨੇਊ।
ਮੁਝ ਗਰ ਦੀਜੈ ਭਗਨ ਨ[5] ਜੇਊ।
ਮਨ ਕੁਬਾਸ਼ਨਾਂ ਨਾਸਹਿ ਰਾਸੀਂ[6]।
ਜਿਹਤੇ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ' ॥ ੪੨ ॥
ਅਸਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਤਿਦਾਨੀ।
ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਉਚਰਤਿ ਬਾਨੀ।
ਬਚਨ ਬਦਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਬਰਿਆਈ[7]। {ਬਦੋਬਦੀ ਜਨਊ ਪਾ ਦਿੱਤਾ}
ਜੱਗਯੁਪਵੀਤ* ਦਿਯੋ ਪਹਿਰਾਈ ॥ ੪੩ ॥

---

[1]ਗਲੇ ਵਿਚ।
[2]ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ।
[3]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[4]ਸਾਕਾਂ ਦੇ।
[5]ਟੁੱਟੇ ਨਹੀਂ।
[6]ਸਭ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ।
[7](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ।

ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ ਤਬਹਿ ਸੁਖ ਸਦਨਾ।
ਦਿਜ ਦੰਭਨ ਕੋ ਕੀਨ ਨਿਕਦਨਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਹਰਖ੍ਯੋ ਉਰ ਪਰਵਾਰੂ।
ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਮਿਟਾ ਖਭਾਰੂ[੧] ॥ ੪੪ ॥
ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਦਿਜ ਹਰਦਯਾਲੂ।
ਵਡ ਲਾਲਸ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਿਹਕਾਲੂ।
'ਉਚ ਕਰਮ ਤੇ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ[੨]।
ਰਿਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕੋ ਇਹ ਸਭਿ ਸਾਚੀ ॥ ੪੫ ॥
ਜੋ ਜਗ ਕਾਨ ਸਿੰਖਲਾ[੩] ਸੰਗਾ।
ਵਰਣ ਧਰਮ ਕਰਿ ਸਕੈਂ ਨ ਭੰਗਾ।
ਪੁਨ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੋ ਜੱਗ੍ਯੁਪਵੀਤਾ।
ਉਚਰਹੁ ਬਚਨ ਜੁ ਹੋਤਿ ਪੁਨੀਤਾ ॥ ੪੬ ॥
ਸੁਨਹਿਂ ਸਭਿਹਿ ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਗਜਾਤੀ।
ਜੋ ਅਤੂਟ ਰਹਿ ਸਦਾ ਸੰਗਾਤੀ[੪]'।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਅਰਬਿੰਦ[੫] ਬਿਲੋਚਨ[੬]।
ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ[੭] ॥ ੪੭ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਃ ੧ ॥
ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਊਪਜੈ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੂਤੁ ॥
ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤਗੁ ਨ ਤੂਟਸਿ ਪੂਤ ॥੩॥

ਚੌਪਈ: 'ਜਿਨ ਅਸ ਪਾਯੋ ਜੱਗ੍ਯੁਪਵੀਤਾ।

---

*ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੰਞੂ ਬਾਬਤ ਜੋ ਖਯਾਲ ਹੈ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਆਪ ਜੀ ਦੇ 'ਦਿਜ ਦੰਭਨ ਕੋ ਕੀਨ ਨਿਕਦਨਾ। ' (ਅੰਕ ੪੪) ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਧਾਗਾ ਗਲ ਪਾਕੇ ਆਪੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾ ਲੈਣੀ ਇਹ ਗਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਮਤੀ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੀ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ੫੭ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ੨੩ ਅੰਗ ਦੀ 'ਕਉਤਕ ਹਿਤ ਯਹ ਰੂਪ ਬਨਾਏ' ਦੀ ਟੂਕ।

[੧]ਖੋਭ।
[੨]ਕਹੀ।
[੩]ਬੇੜੀ, ਸੰਗਲ, ਬੰਧਨ।
[੪]ਸੰਗ।
[੫]ਕਵਲ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ।
[੬]ਕਵਲ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ।
[੭]ਬੰਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।

ਸੋ ਸਭਿ ਥਾਨ ਵਿਖੈ ਨਿਰਭੀਤਾ।
ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਤਹਿਂ ਆਦਰ ਪਾਵਾ।
ਸਭਿ ਸ਼ੋਭਾ ਸੰਯੁਤ ਜਸੁ ਛਾਵਾ ॥ ੪੮ ॥
ਭਗਨ ਨ ਹੋਇ[੧] ਸੰਗ ਰਹਿ ਸੋਊ।
ਭਾਗ ਜਗੇ ਤੇ ਪਹਿਰਹਿ ਕੋਊ ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਕੀਨਿ ਮਲੀਨਾ।
ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਕੋ ਜਿਨ ਸੁਚਿ[੨] ਕੀਨਾ[*] ॥ ੪੯ ॥
ਤਿਨਹਿ ਉਚਿਤ[੩] ਇਹੁ ਯੱਗ੍ਯੁਪਵੀਤਾ।
ਲੋਕ ਕਾਨ ਤੇ ਸੋ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਾ[੪]' ॥
ਸੁਨਿ ਹਰਿਦਯਾਲ ਸੁ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਰਿਦੈ ਧਾਰਿ ਲਿਯ ਲਖਿ ਸਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੫੦ ॥
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੁਨ ਧੰਨ' ਵਖਾਨਹਿ।
'ਆਪਨ ਗਤਿ ਤੁਮ ਆਪਹਿ ਜਾਨਹਿ'।
ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂੰ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ।
ਇਕ ਪ੍ਰੋਹਤ ਭਾ ਹਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ੫੧ ॥
ਜਿਹ ਪਰ ਕਰਹਿਂ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ।
ਤਾਹੂੰ ਕੋ ਹਰਿਹੀ ਭਵ ਮਰਨਾ[੫]।
ਤਿਹ ਛਿਨਿ ਕਾਲੂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਅਬ ਭੋਜਨ ਭਾ ਸਗਰੋ ਤਯਾਰਾ ॥ ੫੨ ॥
ਦਿਜ ਜੂ! ਉਠਉ ਪਾਂਤਿ[੬] ਬੈਸਾਵਹੁ।
ਤਜਿ ਬਿਲੰਬ ਨਿਜ ਭੋਜਨ ਖਾਵਹੁ'।
ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਦਿਜ ਉਠਿ ਚੀਰ[੭] ਉਤਾਰੇ।
ਕਰਿ ਪੰਕਤਿ ਬੈਸੇ ਇਕ ਸਾਰੇ[੮+] ॥ ੫੩ ॥

---

[੧]ਤੁੱਟਦਾ ਨਹੀਂ।
[੨]ਪਵਿਤਰਤਾ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਕੋ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਨਾ।
[੩]ਯੋਗ।
[੪]ਉਲਟ।
[੫]ਜਨਮ ਮਰਨ।
[੬]ਪੰਗਤ।
[੭]ਕਪੜੇ।
[੮]ਇਕੋ ਜੇਹੀ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇਕ ਬਾਰੇ-।

ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭਿ ਬੁਲਾਇ ਨਿਜ* ਗਜਾਤੀ[੧]।
ਬਨ ਬੈਠੇ ਸੋ ਪਾਂਤਿ ਸੁਹਾਤੀ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਪਾਤ੍ਰਨ[੨] ਧਰਿ ਆਗੇ।
ਸੂਪਕਾਰ[੩] ਤਬ ਪਰੁਸਨ ਲਾਗੇ[੪] ॥ ੫੪ ॥
ਪਾਇਸੁ[੫] ਸਿਤਾ[੬] ਘ੍ਰਿੱਤਿ ਬਿਧਿ ਸੰਗਾ।
ਸਪਦ[੭] ਪਰੁਸਗੇ[੮] ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ।
ਸੂਖਮ ਓਦਨ[੯] ਬਰੇ[੧੦] ਪਕੌਰੇ।
ਮਰਚ ਧਨਿਯ ਸੋਂ ਦਧਿ ਮਹਿਂ ਬੋਰੇ[੧੧] ॥ ੫੫ ॥
ਸੂਪ[੧੨] ਬਨੀ ਬਰ[੧੩] ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਖਾਨ ਪੁਰਾ[੧੪] 'ਹਰਿਨਾਮ' ਉਚਾਰਾ।
ਸ੍ਵਾਦ ਸੰਗਿ ਸਭਿ ਅਚਵਨਿ ਕੀਨੋ।
ਪੁਨ ਪਨਵਾਰੇ[੧੫] ਕੀਨਿ ਚਬੀਨੋ ॥ ੫੬ ॥
ਦੀਨ ਦੱਛਨਾ ਦ੍ਵਿਜ ਸਨਮਾਨੇ।
ਬਹੁਰ ਬਿਸਰਜਨ[੧੬] ਹੋਇ ਪਯਾਨੇ।
ਦ੍ਵਿਜ ਹਰਿਦਯਾਲ ਚਹਿਤਿ ਸੋ ਪਾਵਾ।
ਨਾਮ ਲਗੀ ਲਿਵ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਛਾਵਾ ॥ ੫੭ ॥
ਜੱਗੵਪਵੀਤ ਪਾਵਨੀ ਗਾਥਾ।
ਸੁਨਹਿ ਸੁਨਾਵਹਿ ਜੋ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਦੋ ਹਨ-ਬਹੁ-ਬਰ।
[੧]ਸਨਬੰਧੀ।
[੨]ਭਾਂਡੇ (ਅ) ਪੱਤਲਾਂ।
[੩]ਲਾਂਗਰੀ।
[੪]ਪ੍ਰੋਸਣ ਲਗੇ।
[੫]ਖੀਰ।
[੬]ਖੰਡ।
[੭]ਛੇਤੀ।
[੮]ਪਰੋਸੇ ਗਏ।
[੯]ਬ੍ਰੀਕ ਚਾਵਲ।
[੧੦]ਵੜੇ।
[੧੧]ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਡੋਬੇ ਹੋਏ।
[੧੨]ਰਸੋਈ।
[੧੩]ਚੰਗੀ।
[੧੪]ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।
[੧੫]ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਬੀੜੇ।
[੧੬]ਵਿਦਾ।

ਭਗਨ ਜੰਞੂ ਕੋ ਦੋਖ ਨ ਲਾਗਹਿ।
ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਗ ਅਨੁਰਾਗਹਿ[+] ॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗਜਾਤੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਅਪਰ ਜੇ, ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਿ ਪ੍ਰੋਧਾ ਸਾਥ।
ਉਸਤਤਿ ਉਚਰਤਿ ਸਦਨ ਗੇ, ਜੋ ਗੁਰ ਦੀਨਾਨਾਥ ॥ ੫੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬ੍ਰਹਮਸੂਤ੍ਰ[++] ਪਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਧਯਾਇ ॥ ੯ ॥

[+]ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਸੁਣਨ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੰਞੂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਿਲੇਗਾ।

[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬ੍ਰਹਮਨ ਜਨੇਊ।

੧੦. [ਅਰਦਾਸ। ਗਊਆਂ ਚਾਰਨਾ। ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕਰਨਾ]

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਬਰ ਆਨਨ ਤੇ ਬਰ ਦੇਹੁ ਗੁਰੂ !
ਬਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਪੂਰਨ ਹੋਇ ਅਬੈ।
ਬਲਿ ਜਾਇ ਕਵੀ ਤੁਮਰੋ ਬਲ ਪਾਇ,
ਕਰੋਂ ਕਵਿਤਾ ਸ਼ੁਭ ਛੰਦ ਸਬੈ।
ਬਲ ਹੀਨ ਕਰੋ ਬਿਘਨਾ ਸਭਿ ਹੀ,
ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਹੋਇ ਤਬੈ।
ਬਿਘਨਾਤਮ ਰੂਪ ਅਮਾਵਸ਼ ਕੋ,
ਯਹਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੁਤੀ ਦੁਤਿ ਚੰਦ** ਫਬੈ ॥ ੧ ॥

ਬਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਸੰਸ:, ਵਰ] । ਆਨਨ ਮੂੰਹ।
ਬਰ ਅਸੀਸ। ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਦਾਤ।
ਬਰ ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਾਂਛਤ। । ਸੰਸ:, ਬਰੰ ਵਾਂਛਤ। ਧਾਤੂ 'ਬੀ' ਚੁਣਨਾ। ਵਰ੍ ਇੱਛਾ ਕਰਨੀ।]
ਅਬੈ ਹੁਣੇ, ਪਰ ਮੁਰਾਦ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਹੈ। ਬਲਿਜਾਇ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵੇ।
ਬਲ ਪਾਇ ਤਾਕਤ ਪਾ ਕੇ, ਬਲ ਲੈ ਕੇ।
ਸੁ ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਤਬੈ ਤਦ। ਵਿਘਨਾਤਮ ਵਿਘਨ
ਜਿਸਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਵਿਘਨ। (ਅ) ਵਿਘਨਾ+ਤਮ ਵਿਘਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ। ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀ (ਮੱਸਯਾ)।
ਅਮਾਵਸ਼ ਜਿਸ ਰਾਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਮੂਲੋ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਮੱਸਿਆ।
ਦੁਤੀ ਦੂਜ ਦੀ ਥਿਤ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਲੋਕ ਚੰਦ ਚਾਹ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ।
ਦੁਤਿ ਸ਼ੋਭਾ। ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ। । ਸੰਸ:, ਦਯੁਤਿ ਚਾਨਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼।]
ਅਰਥ: ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ (ਮੈਨੂੰ) ਵਰ ਦਿਓ ਕਿ (ਇਹ ਮੇਰਾ) ਵਾਂਛਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਛੇਤੀ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਵੇ।
(ਆਪ ਤੋਂ) ਸਦਕੇ ਜਾਵੇ (ਇਹ) ਕਵੀ। (ਹਾਂ ਕੇਵਲ) ਆਪਦਾ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੁਹਣਿਆਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ (ਇਹ) ਸਾਰੀ ਕਵਿਤਾ (ਮੈਂ) ਰਚਾਂ।
(ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਬਲਹੀਨ ਕਰ ਦਿਓ, ਤਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤੀ ਦਾ (ਇਹ) ਗ੍ਰੰਥ (ਛੇਤੀ ਤੇ) ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸੰਪੂਰਣ) ਹੋਵੇ।
ਅਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਅਮੱਸਯਾ ਨੂੰ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦੂਜ ਦਾ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਹੋ ਕੇ) ਫਬੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹ ਪਾਛੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਕਰਿ ਬਹੁ ਅਪਨ ਦੁਰਾਵ[1]।

**ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇੰਦੁ।
[1]ਛੁਪਾਉ।

ਮੱਤਿ[1] ਸੁਭਾਵ ਅਨੰਦ ਮਹਿਂ, ਕਰਹਿਂ ਨ ਕਛੂ ਲਖਾਵ ॥ ੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਹੈਂ ਅਰੂਢਾ[2]।
ਜਾਂਤੇ ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਨਰ ਮੂਢਾ[3]।
ਹੇਰਨ ਹੋਤੁ ਨ ਖੋਲਹਿਂ ਨੈਨਾ।
ਚੰਚਲ ਅਧਰ ਨ ਕਰਿ ਹਿਤ ਬੈਨਾ[4] ॥ ੩ ॥
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ ਰਿਖੀਕੇ[5]।
ਹੋਇ ਤ ਹੁਇ[6] ਨਤੁ[7] ਥਿਰੁ[8] ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ।
ਅੰਤਰ ਮੁਖੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਦਿਨ ਰੈਨਾ।
ਕਰਿ ਰਾਖੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥ ੪ ॥
ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਖੇਲ ਜਿਵ ਸਿਸੁ ਕੀ।
ਅਸ ਲਖਿ ਕਰਹਿਂ ਨ ਕਾਂਖਾ[9] ਕਿਸੁ ਕੀ।
ਨਰ ਨਾਰੀ ਭਾਖਹਿਂ ਅਸ ਰੀਤੀ।
'ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤੀ[10] ॥ ੫ ॥
ਆਗੇ ਕਹਿਤਿ ਬੈਨ ਗੁਨ ਸਾਲੀ।
ਕਿਯ ਤੂਸ਼ਨ[11] ਅਬ ਕੌਨ ਕੁਚਾਲੀ।
ਡੀਠ[12] ਲਗੀ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੇਰੀ।
ਜਿਹ ਮਸਤਾਨੀ ਤੌਰ ਘਨੇਰੀ ॥ ੬ ॥
ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੀ ਭਈ ਕਿ ਛਾਯਾ।
ਸੁਨਨਿ ਕਹਿਨ ਜਿਨ ਸਭਿ ਬਿਸਰਾਯਾ'।
ਕਛੁਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਅਸ ਰੀਤੀ।
ਏਕ ਸਮੈ ਕਾਲੂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ॥ ੭ ॥
ਅੰਕ ਬਿਸਾਇ ਸੀਸ ਕਰ ਫੇਰਾ।

---

[1]ਮਸਤ।
[2]ਟਿਕੇ ਹੋਏ।
[3]ਮੂਰਖ।
[4]ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਚੰਚਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਭਾਵ ਚੁਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[5]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ।
[6]ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ।
[7]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[8]ਟਿਕੀਆਂ ਰਹਿਣ।
[9]ਇੱਛਾ।
[10]ਉਲਟੀ ਹੋ ਗਈ।
[11]ਚੁੱਪ।
[12]ਨਜ਼ਰ।

ਸੂੰਘਤਿ[1] ਮਸਤਕ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ।
ਹੇਰਿ ਤਾਤ ਕੋ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ।
-ਮਤਿ[2] ਪਰਕਾਸ਼ਹਿ ਕਰਤਜੋ ਕਾਰਾ ॥ ੮ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਕਾਰ ਕਰਾਉਂ ਜਿ ਥੋਰੀ।
ਸਨੈ ਸਨੈ[3] ਪਰਚੈ ਸਭਿ ਠੌਰੀ-।
ਅਸਬਿਧਿ ਲਖਿ ਕਾਲੂ ਮੁਖ ਭਾਖੀ[4]।
'ਗੋ[5] ਮਹਿਖੀਂ[6] ਚਾਰਹੁ ਕਰਿ ਰਾਖੀ ॥ ੯ ॥
ਏਕ ਆਤਮਜ[7] ਹਮਰੇ ਧਾਮੂ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਸਰੈ, ਕਰੇ ਬਿਨ ਕਾਮੂ।
ਬੈਸਜੋ ਤਾਤ! ਬਿਤੀਤਹਿ ਨਾਂਹੀ।
ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਨਿਜ ਮਨ ਪਰਚਾਹੀ ॥ ੧੦ ॥
ਸਦਾ ਉਦਾਸ ਰਹੇ ਮਨ ਤੇਰੋ।
ਪਰਚਹੁ ਪੁਨ ਹੁਇ ਛੀਰ[8] ਬਧੇਰੇ।
ਦਾਸ[9] ਚਰਾਵਤਿ ਰੀਤਿ ਬਿਗਾਰੀ।
ਹਰਿਤ[10] ਤ੍ਰਿਣਨ ਤੁਮ ਆਨਹੁ ਚਾਰੀ' ॥ ੧੧ ॥
ਕਹਜੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ, ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰਾ।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਅਨੁਸਾਰਾ।
ਕਹਿਤ 'ਪਿਤਾ ਜੀ ਭੋਰ ਸਿਧਾਊਂ[11]।
ਤੁਮ ਰਜਾਇ ਤੇ ਚਾਰ ਲਿਆਊਂ' ॥ ੧੨ ॥
ਅਸਿ ਕਹਿ ਰੈਨ[12] ਬਿਖੈ ਪਰਿ ਸੋਏ।
ਜਿਨ ਦਾਸਨ ਕੇ ਬੰਧ ਬਿਗੋਏ[13]।

---

[1]ਚੁੰਮਿਆ।
[2]ਬੁੱਧੀ।
[3]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।
[4]ਕਹੀ।
[5]ਗਊਆਂ।
[6]ਮਹੀਆਂ।
[7]ਪੁੱਤਰ।
[8]ਦੁੱਧ।
[9]ਨੌਕਰ।
[10]ਸਾਵੇ।
[11]ਸਵੇਰੇ ਜਾਵਾਂਗਾ।
[12]ਰਾਤ ਨੂੰ।
[13]ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਰਣੋਦਯ[1*] ਜਾਗੇ।
ਗੋ ਮਹਿਖੀ ਚਾਰਨ[2] ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੧੩ ॥
ਨਿਜ ਹਾਥਨ ਦਾਮਨ[3] ਤੇ ਖੋਲੀ। {ਗਊਆਂ ਚਾਰਨਾ}
ਹਾਂਕਤਿ ਚਲੇ ਇਕਤ ਕਰਿ ਟੋਲੀ।
ਲਏ ਲਸ਼ਟਕਾ[4] ਦੇਤਿ ਹੰਗੂਰਾ।
ਚਾਰਤਿ ਹਰਿਤ[5] ਤ੍ਰਿਣਨ[6] ਸੁਖ ਪੂਰਾ[7+] ॥ ੧੪ ॥
ਮਨਹੁ ਗੁਪਾਲ ਜੁ ਪਾਛਲ[8] ਨਾਮਾ।
ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਜਨੁ[9] ਸੁਖ ਧਾਮਾ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਸ਼ੁਭ ਸੁਰਭੀ[10] ਪਾਛੇ।
ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਚਾਰਤਿ ਤ੍ਰਿਣ ਆਛੇ ॥ ੧੫ ॥
ਭਈ ਸੰਝ[11] ਪੁਰਿ ਦਿਸਕੋ ਮੋਰੀ।
ਆਇ ਅਘਾਈ[12] ਸਵਲੀ[13] ਗੋਰੀ।
ਕਾਲੂ ਹੇਰਿ ਹਰਖ ਉਰ ਭਾਰੀ।
ਲਖ੍ਯੋ ਕਿ -ਲਗ੍ਯੋ ਮੋਹਿ ਸੁਤ ਕਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥
ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਰਚਹਿ ਸਭਿ ਕਾਮੂ।
ਤਜਹਿ ਉਦਾਸੀ ਹਿਤ ਕਰਿ ਧਾਮੂ-।
ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਨਿਜ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਨਾ।
ਸੁੰਦਰ ਕਮਲ ਪਰਫੁੱਲਤ ਬਦਨਾ ॥ ੧੭ ॥
ਪੈ[14] ਪੁਨਿ ਪਿਯੋ ਖਾਨਿ ਕਰਿ ਅਸਨਾ[1]।

---

[1]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਰਣੋਦਿਤ, ਤੇ ਅਰਣੋਦਹਿ।
[2]ਚਰਾਉਣ।
[3]ਰੱਸੀਆਂ।
[4]ਸੋਟੀ।
[5]ਸਾਵਾ।
[6]ਘਾਹ।
[7]ਸੰਪੂਰਨ ਸੁਖੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਮੂਰਾ-ਤੇ-ਸੂਰਾ- ਹਨ।
[8]ਪਿਛਲਾ।
[9]ਮਾਨੋ।
[10]ਗਊਆਂ ਦੇ।
[11]ਸੰਧਯਾ।
[12]ਰੱਜ ਕੇ।
[13]ਕਾਲੀ।
[14]ਦੁੱਧ।

ਪੌਢੇ[੨] ਪਾਇ ਦੇਹਿ ਪਰ ਬਸਨਾ[੩]।
ਕਾਲੂ ਉਠ੍ਯੋ ਵਡੀ ਭੁਨਸਾਰਾ[੪]।
'ਸੁਤ ਨਾਨਕ! ਉਠ' ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥
ਪਿਤਾ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਸੁਰਭੀ ਖੋਲਿ ਭਏ ਅਨੁਗਾਮੀ[੫]।
ਜਹਾਂ ਖੇਤ[*] ਸੁੰਦਰ ਹਰਿਆਈ।
ਬਾਰ[੬] ਬਾਰ[੭] ਬਾਰੀ[੮] ਬਰਿਆਈ[੯] ॥ ੧੯ ॥
ਆਪ ਸੋਇਗੇ ਹੋਇ ਸੁਖਾਰੇ।
ਖਾਤਿ ਖੇਤ ਨਹਿਂ ਅਨਤ ਪਧਾਰੇ[੧੦]।
ਜਬ ਸਭਿ ਚਰਗੀ[੧੧] ਗੋ[੧੨] ਗੋਧੂਮੀ[੧੩]।
ਦਿਵਸ ਚਰੇ ਆਯੋ ਵਹਿ ਭੂਮੀ[੧੪] ॥ ੨੦ ॥
ਹੇਰਿ ਕਿਦਾਰ[੧੫] ਸੁ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ।
'ਕ੍ਰਿਸ਼[੧੬] ਚਾਰੀ ਕਿਨ ਢੀਠ ਮਹਾਨਾ?।
ਸਿੰਚਿ ਸਿੰਚਿ[੧੭] ਮੈਂ ਬਹੁ ਦਿਨ ਹਾਰ੍ਯੋ।
ਕਿਹ[+] ਨਿੱਡਰ ਸਭਿ ਖੇਤ ਉਜਾਰ੍ਯੋ? ॥ ੨੧ ॥
ਖਾਇ ਅਘਾਇ[੧੮] ਰਹੀ ਬਿਚ ਬੈਸੀ।

---

[੧]ਭੋਜਨ।
[੨]ਸੌਂ ਗਏ।
[੩]ਕਪੜਾ।
[੪]ਸਵੇਰੇ।
[੫]ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਤੁਰੇ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਪੇਖ।
[੬]ਵਾੜ।
[੭]ਤੋੜਕੇ।
[੮]ਵਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ।
[੯]ਜੋਰੋਜ਼ੋਰੀ।
[੧੦]ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।
[੧੧]ਚਰ ਗਈਆਂ।
[੧੨]ਗਊਆਂ।
[੧੩]ਕਣਕ।
[੧੪]ਖੇਤ ਵਾਲਾ।
[੧੫]ਖੇਤ।
[੧੬]ਖੇਤੀ।
[੧੭]ਪਾਨੀ ਦੇ ਦੇ ਕੇ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਿਨਹਿ।
[੧੮]ਰੱਜਕੇ।

ਲਖੀ ਕਿਨਹਿੰ[੧] ਬਿਨ ਖਸਮੀ ਜੈਸੀ'।
ਬਚ ਊਚੇ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਗੇ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਨ ਲਾਗੇ ॥ ੨੨ ॥
ਰਾਹਕ ਕਰਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਹਿ ਊਚੇ।
'ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਉਂ ਤੁਮਹਿ ਘਰ ਸੂਚੇ[੨]।
ਸਬਿ ਕਿਦਾਰ[੧੧] ਕੋ ਭਰਹੁ ਉਜਾਰਾ[੩]।
ਨਤੁਰ ਚਲੋ ਢਿਗ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰਾ' ॥ ੨੩ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਸਭਿ ਸੁਰਭੀ ਲਿਯ ਹਾਂਕੀ।
ਰਿਸ[੪] ਪੁਨ ਸ਼ੋਕ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਤਾਂ ਕੀ।
ਪੁਨ ਕਮਲਾਨਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਗੋਧਨ[੫] ਤਜਿ ਦਿਹੁ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥
ਪਰਾਲਬਧ ਤੁਮਰੀ ਹੈ ਜੇਤੀ।
ਬਰਕਤ ਪਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਬ ਤੇਤੀ।
ਬਿਗਰਨਹਾਰ ਬਿਗਰ ਸੋ ਜਾਈ।
ਬਹੁਰ ਨ ਸਵਰਹਿ ਕਰਹਿ ਲਰਾਈ ॥ ੨੫ ॥
ਜੋ ਨਿਜ ਭਾਗ ਸਵਰਨੀ ਹੋਈ।
ਤਿਹ ਨ ਵਿਗਾਰ ਸਕੈ ਕਹੁ ਕੋਈ।
ਜਗਤ ਨਾਥ ਕੇ ਹੈ ਸਭਿ ਹਾਥਾ।
ਸੁਨਿਯ ਨ ਕਹੂੰ ਦੁਤਿਯ[੬] ਕੀ ਗਾਥਾ ॥ ੨੬ ॥
ਤਜਹੁ ਧੇਨੁ ਅਸਬਿਧਿ ਜੀਅ ਜਾਨੀ।
ਬੀਤੀ ਕੀ ਨ ਬਿਥਾਰ ਕਹਾਨੀ[੭]'।
ਸੁਨੈ ਨ ਬਚ ਬਾਰਹਿ[੮] ਬਹੁਤੇਰਾ।
ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕੋ[੯] ਭਾ ਸ਼ੋਕ ਘਨੇਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਝਗਰਤਿ ਝਗਰਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿੰਵਾ।

---

[੧]ਕਿਸੇ ਨੇ।
[੨]ਖਾਲੀ।
[੩]ਉਜਾੜਾ।
[੪]ਗੁੱਸੇ।
[੫]ਗਊਆਂ ਦਾ ਵੱਗ।
[੬]ਦੂਜੇ ਦੀ।
[੭]ਬੀਤ ਗਈ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨ ਫਰੋਲ।
[੮]ਵਰਜਿਆ।
[੯]ਖੇਤੀ ਦਾ।

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ ਬੈਠਯੋ ਜਹਿੰਵਾ।
ਰਾਹਕ ਊਚੇ ਕੀਨਿ ਪੁਕਾਰੀ।
'ਮੋਹਿ ਖੇਤ ਸਭਿ ਦੀਨਿ ਉਜਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥
ਦੀਰਘੁ ਬਹੁ ਗੋਧੂਮ[੯] ਸੁ ਮੇਰੇ।
ਖਾਈ ਮਹਿਖਨਿ[੧] ਆਜ ਸਵੇਰੇ।
ਤਾਤ[੨] ਤਾਹਿ ਜੋ ਤਵ ਪਟਵਾਰੀ।
ਕਰਤਿ ਹਕੂਮਤਿ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥
ਕਰਹੁ ਤਪਾਵਸ[੩] ਭੂਪਤਿ! ਮੇਰੋ।
ਨਾਤੁਰ ਉਜਰਹਿ ਨਗਰ ਸੁ ਤੇਰੋ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਸਬਿਧਿ ਜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਉਜਰੈ।
ਰਾਹਕ ਕੈਸ ਬਸਾਸਤਿ[੪] ਗੁਜਰੈ[*]' ॥ ੩੦ ॥
ਸੁਨਤਿ ਰਾਇ ਉਰ ਰਿਸ[੫] ਭਰਿ ਸਰੁਖਾ[੬]।
ਹੇਰਤਿ ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ ਤੇ ਪਰੁਖਾ[੭]।
'ਸਭਿ ਕੋ ਡਰੁ ਉਰ ਦੀਨ ਨਿਵਾਰੇ।
ਚਾਰਤਿ ਖੇਤੀ ਸਿਸੁ ਮਤਵਾਰੇ[੮]' ॥ ੩੧ ॥
ਪੁਨ ਭ੍ਰਿੱਤਜਨਿ[੯] ਸੰਗ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਅੱਗ੍ਰਜ ਇਹ ਬਾਰਿਕ ਮਸਤਾਨਾ।
ਤੂੰ ਕਾਲੂ ਕੋ ਲਜਾਉ ਬੁਲਾਈ।
ਭਰਹਿ ਉਜਾਰਾ ਜਿਨ ਉਜਰਾਈ' ॥ ੩੨ ॥
ਗਯੋ ਬੇਗ ਕਾਲੂ ਆਹੂਤਾ[੧੦]।
'ਚਲਹੁ ਪੂਤ ਕੀ ਪਿਖ ਕਰਤੂਤਾ।
ਅਮੁਕੋ ਰਾਹਕ[੧੧] ਤਾਂਹਿ ਕਿਦਾਰਾ।

---

[੧] ਮੱਝੀਆਂ ਨੇ।
[੨] ਪੁੱਤਰ।
[੩] ਨਿਆਉਂ।
[੪] ਅਰਾਮ ਦਾ ਵਸਣਾ, (ਅ) ਰਾਹਕ ਕੈ ਸਬ ਸਾਸਤ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਦੁਖ ਵਿਚ ਬੀਤੂ।
[*] ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਸਬਿਧਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਉਜਾਰੈ, ਰਾਹਕ ਕੈਸੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।
[੫] ਗੁੱਸਾ।
[੬] ਰੁੱਖੇ ਪਨ ਵਾਲਾ।
[੭] ਕਠੋਰ।
[੮] ਮਸਤ ਬੱਚੇ।
[੯] ਦਾਸਾਂ ਦੇ।
[੧੦] ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਯਾ।
[੧੧] ਜਿਮੀਂਦਾਰ।

ਬਾਰਿ ਧੇਨੁ ਸਭਿ ਦੀਨਿ ਉਜਾਰਾ' ॥ ੩੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਤਿਨ ਦੁਖ ਪਾਵਾ।
-ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਕਬਿ ਸੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵਾ-।
ਭ੍ਰਿੱਤ[1] ਸੰਗ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਾ ਤਹਿਂਵਾ।
ਰਾਇ ਨਿਕਟ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਿਂਵਾ ॥ ੩੪ ॥
ਪਿਖਿ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿ ਵਾਕ ਕਠੋਰਾ।
'ਸੁਨ ਕਾਲੂ! ਤੁਝ ਭੈ ਨਹਿਂ ਥੋਰਾ।
ਗੋ ਚਾਰਨ[2] ਕੋ ਸੁਤ ਮਸਤਾਨਾ।
ਭੇਜਯੋ ਜਿਨ ਸਭਿ ਖੇਤ ਚਰਾਨਾ ॥ ੩੫ ॥
ਇਹ ਜੋ ਕਰਮ ਨਿਭਹਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿਕੈ।
ਗੋਧਨ ਲੇਹੁ ਉਜਾਰਾ ਭਰਿਕੈ[+]'।
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ।
ਬੋਲੇ ਕਲਾਵਾਨ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੩੬ ॥
'ਬਿਘਨ ਨ ਖੇਤੀ ਮਹਿਂ ਕਿਨ ਕੀਨਾ।
ਤੁਮ ਕਸ ਚਹਹੁ ਉਜਾਰਾ ਲੀਨਾ?
ਇਕ ਨ ਖੇਤ ਕੋ ਪਾਤ ਨਿਪਾਤੇ[3]।
ਬਾਦ ਬਦਤਿ ਤੁਮ ਬੈਨ ਰਿਸਾਤੇ[4] ॥ ੩੭ ॥
ਜੇ ਕ੍ਰਿਖਿ[5] ਖਾਈ ਮਹਿਖਨ ਧੇਨਾ[6]।
ਤੌ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਚਹਹੁ ਜੋ ਲੇਨਾ[++]।
ਜੇ ਗਵਾਰ ਤਿਤ ਬਚਨ ਪ੍ਰਤੀਤੂ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਜਾਨੇ ਧਰਤਿ ਨ ਚੀਤੂ' ॥ ੩੮ ॥
ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰਾ[7]।
'ਸਾਬਤ ਏਕ ਨ ਕੋਨ ਕਿਦਾਰਾ[1]।

---

[1]ਨੌਕਰ।
[2]ਗਾਈਂ ਚਾਰਨ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇਹ ਜੋ ਰੰਕ ਨਿਭੈ ਕਿਉਂ ਕਰਿਕੈ। ਗੋਧਨ ਦੇਹੁ ਉਜਾਰਾ ਭਰਿਕੈ।
[3]ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ।
[4]ਬਿਅਰਥ ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹੋ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਬਚਨ।
[5]ਖੇਤੀ।
[6]ਮੱਝੀਆਂ ਤੇ ਗਾਈਆਂ ਨੇ।
[++]ਰਾਹਕ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਯਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਖੇਤ ਖਾਧਾ ਲਖਕੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਣ ਦੀ ਗਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਖੇਤ ਹਰਾ ਭਰਾ ਖੜਾ ਹੈ।
[7]ਖੇਤੀ ਵਾਲਾ।

ਪਠਵਹੁ[२] ਮਾਨਵ ਹੇਰਹਿ ਤਾਸੂ।
ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਕਹੌਂ ਕੂਰ ਤੁਮ ਪਾਸੂ' ॥ ੩੯ ॥
ਯੁਗਮ[੩] ਬਚਨ ਸੁਨ ਸੰਸੈ ਆਯਾ।
ਨਿਰਨੈ ਕਾਰਨ[੪] ਮਨੁਜ ਪਠਾਯਾ।
ਹੇਰਯੋ ਫਿਰਿ ਕੈ ਨਰ ਚਹੁਂ ਘਾ ਤੇ[੫]।
ਬਿਘਨ ਨ ਦੀਸੈ, ਮੁਰਯੋ ਤਹਾਂ ਤੇ ॥ ੪੦ ॥
ਆਇ ਰਾਇ ਸੋਂ ਬਾਤ[*] ਜਨਾਈ। {ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕਰਨਾ}
'ਮੈਂ ਹੇਰੀ ਫਿਰਿਕੈ ਚਹੁਂ ਘਾਈ।
ਨਹਿਂ ਪਸੁ ਖੋਜ[੬] ਨ ਬੂਟਾ ਤੂਟਾ।
ਰਹਯੋ ਨਿਸਰ ਸਭਿ ਸਾਬਤ ਬੂਟਾ[+] ॥ ੪੧ ॥
ਚਹੂੰ ਓਰ ਕਿਤ ਬਾਰ[੭] ਨ ਤੋਰੀ।
ਹਰੀ ਖਰੀ ਭੂ ਜਰੀ[੮] ਸੁ ਜੋਰੀ।
ਰਾਹਕ ਝੂਠੋ ਦੇਤਿ ਦੁਹਾਈ।
ਉਚਿਤ ਦੰਡ ਇਹ ਹੈ, ਨਰਰਾਈ!' ॥ ੪੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਖਕ ਮਨਹਿ ਬਿਸਮਾਨਾ।
ਨਿਜ ਹੋਰਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪਜਾਨਾ।
ਤੂਰਨ ਸਰਸ[੯] ਜਹਾਂ ਚਹੁਂ ਕੋਨਾ।
ਮਤਿਵਾਰੇ[++] ਜਿਮ ਕੀਨਸਿ ਮੋਨਾ[੧੦] ॥ ੪੩ ॥
-ਸਭਿ ਕਿਦਾਰ ਉਜਰਾ ਅਬ ਹੇਰੇ।
ਗਯੋ ਰਾਇ ਢਿਗ ਲਗੀ ਨ ਦੇਰੇ।
ਆਵਤਿ ਲੌਂ ਹਰਿਆਵਲ ਭਾਰੀ।

---

[੧]ਖੇਤੀ ਦੀ।
[੨]ਖੇਤੀ ਦੀ।
[੩]ਭੇਜੋ। [੧੯]ਦੋਵੇਂ।
[੪]ਨਿਰਨੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।
[੫]ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਬਚਨ।
[੬]ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਖੁਰਾ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੂਟਾ।
[੭]ਵਾੜ।
[੮]ਖੇਤੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ।
[੯]ਹਰੇ ਭਰੇ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਮਤ ਮਾਰੇ।
[੧੦]ਚੁੱਪ।

ਭਯੋ, ਨ ਕਾਰਨ ਜਾਤਿ ਵਿਚਾਰੀ- ॥ ੪੪ ॥
ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ਨ ਗਾ ਢਿਗ ਰਾਊ।
ਪਰਜੋ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਗ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਭਾਊ[੧]।
ਮੰਦ ਕਰਮ ਥੋ[**] ਭਾਗ ਨ ਜਾਗਾ।
ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ ਖੇਤ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੪੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਾਲੂ ਪਿਤ ਸੰਗਾ।
ਚਲੇ ਸਦਨ ਕੋ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ।
ਭਯੋ ਖੇਤ ਰਖਵਾਰੋ ਝੂਠਾ।
ਜਿਹ ਕੋ ਮਹਿਖੀ ਖੇਤਹਿ ਮੂਠਾ ॥ ੪੬ ॥
ਰਾਇ ਲਖਜੋ ਰਾਹਕ ਮਤਵਾਰਾ।
ਬਿਨ ਉਜਰੇ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪੁਕਾਰਾ।
ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਆਪ ਪੁਨ ਕੀਨਾ।
ਮੈਂ ਪਰੁਖਾ[੨] ਕਹਿ ਕਿਉਂ ਭੈ[*] ਦੀਨਾ ॥ ੪੭ ॥
ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਸਾਈ।
ਅਧਭੁਤ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਈ।
ਗੋ ਮਹਿਖਨਿ ਕੇ ਚਾਰਨ ਕਾਰਨ।
ਨਿਤ ਬਨ ਜੈ ਹੈਂ ਬਿਪਤ ਬਿਦਾਰਨ[੩] ॥ ੪੮ ॥
ਆਇ ਅਨਿੱਛਤ ਖੇਤ ਅਗਾਰੈ[੪]।
ਖਾਨ ਲਗਹਿਂ ਨਹਿਂ ਤਿਨਹਿ ਨਿਵਾਰੈਂ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤੇ ਖੇਤ ਨਿਪਾਤੇ[੫]।
ਪੁਨ ਭੇ ਤਸ ਰਾਹਕ ਬਿਨ ਜਾਤੇ[੬] ॥ ੪੯ ॥
ਸ਼ੋਭਹਿਂ ਸਭਿ ਸੁਰਭੀ[੭] ਤਨ ਪੀਨਾ[੮]।
ਛੀਰ ਦੇਹਿਂ ਬਹੁ ਬਡ ਆਪੀਨਾ[੯]।

---

[੧]ਪ੍ਰਤਾਪ।
[**]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਮਮ।
[੨]ਕਠੋਰ।
[੩]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[੪]ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ ਜੋ ਖੇਤ ਅੱਗੇ ਆਵੇ।
[੫]ਕੱਟੇ ਗਏ।
[੬]ਗਾਹਕਾਂ ਦੇ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤ ਫੇਰ ਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ।
[੭]ਗਾਈਂ।
[੮]ਮੋਟੇ।
[੯]ਹਵਾਨਾ (ਗਊ ਦੇ ਥਣ)।

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ[1] ਮਾਖਨ ਹੋਤਿ ਸਵਾਯਾ।
ਕਾਲੂ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਯਾ ॥ ੫੦ ॥
ਬਾਸਨ[2] ਵਡੇ ਮਾਂਹਿ ਦਧਿ[3] ਪਾਈ।
ਦਾਸੀ ਮਥਹਿ[4] ਜੋਰ ਕਰ ਲਾਈ।
ਰਾਖਹਿ ਮਾਖਨ ਮਾਤ ਸਵਾਰੀ।
ਸੁਤਹਿਂ ਖੁਵਾਵਤਿ ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੫੧ ॥
ਬਤਸ[5] ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਪੁ ਪੁਸ਼ਟ ਸੁਹਾਏ।
ਪੈ ਪੀਵਹਿਂ ਬਹੁ ਰਹੈਂ ਅਘਾਏਂ[6]।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਿੰਚਤ ਕਾਲ[7] ਬਿਤਾਯੋ।
ਜੰਤੁਨਿ[8] ਜੌਨ[9] ਉਧਾਰਨ ਆਯੋ ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਰਭੀ ਚਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧੦ ॥

---

[1]ਹਰ ਰੋਜ਼।
[2]ਭਾਂਡੇ।
[3]ਦਹੀਂ।
[4]ਰਿੜਕੇ।
[5]ਵੱਛੇ।
[6]ਰੱਜੇ।
[7]ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ।
[8]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ।
[9]ਜੇਹੜੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ।)

੧੧. [ਯਾਚਨਾ। ਸਰਪ ਨੇ ਛਾਯਾ ਕਰਨੀ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਸਿਦਕ]

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਕਰਬੰਦਿ ਉਭੈ ਕਰਿ ਬੰਦ ਗੁਰੂ, ਸੁਖਕੰਦ ਸਦਾ ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਨਿਕੰਦੂ।
ਅਰਬਿੰਦ ਪਦੰ ਮਨ ਹੋਹੁ ਮਲਿੰਦ, ਜੋ ਮੋਹ ਕੋ ਮੂਲ ਬਿਨਾਸ਼ ਬਿਲੰਦੂ।
ਉਡ ਦੰਭਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਿਵਾਕਰ ਸੋ, ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ ਕੋ ਜੁਊ ਸੀਤਲ ਚੰਦੂ।
ਸਮੁਦਾਇ ਬਿਘੰਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨ ਜੋ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੌ ਬਰ ਦਾਯ ਅਨੰਦੂ ॥੧॥

ਕਰ ਹਥ। ਬੰਦਿ ਜੋੜਕੇ, ਬੰਨ੍ਹਕੇ। ਉਭੈ ਦੋਵੇਂ। ਕਰਿ ਕਰਦਾ ਹੋਯਾ।
ਬੰਦ ਬੰਦਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ। ਗੁਰੂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ!
ਸੁਖ ਕੰਦ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਫਲ, ਸੁਖ ਦਾਤਾ।
ਦੁੰਦ । ਸੰਸ:, ਦ੍ਵੰਦ] ਝਗੜਾ, ਕਲੇਸ਼। ਦੁੰਦ ਦੁਖ ਦ੍ਵੈਤ ਦਾ ਦੁਖ। ਡਾਢੇ ਕਲੇਸ਼ ਵਾਲਾ ਦੁਖ।
ਨਿਕੰਦੂ ਕੱਟਣ ਹਾਰ। ਅਰਬਿੰਦ ਕਮਲ। ਪਦ ਚਰਣ।
ਮਲਿੰਦ ਭੌਰਾ। ਸੰਸ:, ਮਰੰਦ, ਇਹ ਪਦ-ਮਕਰੰਦ-ਪਦ ਦੇ 'ਕੇ' ਗਿਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਉਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ:- ਫੁਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾ ਰਸ, ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਮੱਖੀ, ਭੌਰਾ] ।
ਮੂਲ ਜੜ। ਮੋਹ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ-ਅਗਜਾਨ।
ਬਿਲੰਦੂ ਉੱਚਾ, ਕਿਸੇ ਤੇ ਭਾਰੂ, ਤਕੜਾ। [ਫਾਰਸੀ, ਬਲੰਦ]
ਉਡ ਤਾਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। ਦਿਵਾਕਰ ਸੂਰਜ।
ਵਿਸ਼ਯਾਤਪ ਵਿਸ਼ਯ+ਆਤਪ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਧੁਪ।
ਚੰਦੂ ਚੰਦ। ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਜਦ ਧੁੱਪ ਦੇ ਸਾੜ ਮਗਰੋਂ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੀਤਲਤਾ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਇੱਥੇ ਕਟਾਖਯ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ 'ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫੂਰ' ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ। ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦਿਨ ਦੀ ਤੱਪਸ਼ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫੂਰ ਵਿਸ਼ਯ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਠੰਢਾ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੈਦਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।
ਸਮੁਦਾਇ ਸਾਰੇ। ਵਰਦਾਯ ਵਰ ਦੇ ਕੇ, ਬਰਕਤ ਪਾ ਕੇ।
ਅਨੰਦੂ ਅਨੰਦ ਦਾਤੇ, ਦਾਯ ਪਦ ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਪਿਆ ਹੈ, ਵਰ ਦਾਯ, ਦਾਯ ਅਨੰਦੂ।
ਅਰਥ: (ਹੇ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਤੇ ਦ੍ਵੰਦ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਕੱਟਣ ਹਾਰੇ ਗੁਰੂ! ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ (ਆਪ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ (ਹੋਇਆ ਇਹ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ) ਜੋ ਮੋਹ ਦਾ ਮੂਲ (ਅਗਜਾਨ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ (ਵਿਚ) ਤਕੜੇ ਹਨ, (ਅਤੇ ਜੋ) ਦੰਭਾਂ (ਰੂਪੀ) ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ (ਲੋਪ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਹਨ ਅਤੇ) ਵਿਖਯ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ (ਦੇ ਸਾੜ) ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਾਂਙੂ ਸੀਤਲ (ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ)।
(ਅਤੇ ਜੋ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ ਅਤੇ) ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਤ ਦੇ ਕੇ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਹਾਂ ਐਸੇ ਆਪਦੇ (ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ (ਉਤੋਂ ਮੇਰਾ) ਮਨ ਭੌਰੇ (ਵਾਂਙੂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ) ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਲਾ ਲਲਿਤ[1] ਇਉਂ[*], ਕਰਤਿ ਬ੍ਰਿਧਤਿ[1] ਜਗ ਕੰਤ[2]।

---

[1]ਸੁੰਦਰ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਲਾ ਲਲਿਤ।

ਪਰਫੁੱਲਤਿ ਕਲ ਫੂਲ ਸੋਂ, ਸ਼ੋਭਤਿ ਰਿਤੁ ਬਸੰਤ ॥ ੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁੰਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੩] ਸਦਲ[੪] ਤਰੁ ਰਾਜੀ[੫]।
ਬਰਨ[੬] ਬਰਨ ਬਰ ਉਪਮਾ ਛਾਜੀ ॥
ਜਨੁ[੭] ਬਸੰਤ ਨਿਜ ਸੈਨ[੮] ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ।
ਜੀਤਨ ਜੇ ਬਿਰਹੀ[੯] ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੩ ॥
ਸਭਿ ਪਲਾਸ[੧੦] ਤੇ ਪਾਤਿ ਨਿਪਾਤੀ[੧੧]।
ਫੂਲੈਂ ਫੂਲ ਲਾਲ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਮਨਹੁਂ ਸੁਭਟ[੧੨] ਪਟ[੧੩] ਰੰਗਨ ਰਾਂਗੇ[+]।
ਚਢੇ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਆਰਨ[੧੪] ਬਾਗੇ[੧੫] ॥ ੪ ॥
ਆਂਬ੍ਰ ਮੌਰ[੧੬] ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਜਾਸੂ।
ਕੂਕਤਿ ਕੋਕਿਲ[੧੭] ਕਲਰਵ[੧੮] ਤਾਸੂ।
ਜਨੁ ਬਸੰਤ ਕੀ ਦੇਤਿ ਦੁਹਾਈ।
ਮਾਨਿਨਿ[੧੯] ਦੇਸ਼ ਜਿ ਮਾਨ ਕਢਾਈ[੨੦] ॥ ੫ ॥
ਪੁਸ਼ਪਨ ਕੀ ਮਕਰੰਦ[੨੧] ਨਿਹਾਰੀ।

---

[੧]ਵਧਦੇ।
[੨]ਜਗਤ ਪਤੀ।
[੩]ਕੋਮਲ।
[੪]ਪੱਤੀਆਂ ਸਮੇਤ।
[੫]ਬ੍ਰਿਛ ਸ਼ਸ਼ੋਭਤਿ ਹਨ।
[੬]ਰੰਗੋ ਰੰਗ ਦੀ।
[੭]ਮਾਨੋ।
[੮]ਫੌਜਾ
[੯]ਵਿਛੁੜੇ ਹੋਏ।
[੧੦]ਛਿੱਛਰੇ।
[੧੧]ਪੱਤ੍ਰ ਟੁਟ ਗਏ ਹਨ।
[੧੨]ਸੁਰਮਿਆਂ ਨੇ।
[੧੩]ਕਪੜੇ।
[+]ਕੇਸਰ ਪਾਗੇ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[੧੪]ਲਾਲ।
[੧੫]ਕਪੜੇ।
[੧੬]ਅੰਬਾਂ ਨੂੰ ਬੂਰ, ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਫੁਲ।
[੧੭]ਕੋਇਲ।
[੧੮]ਸੁੰਦਰ ਅਵਾਜ਼।
[੧੯]ਪਤੀ ਦੋਸ਼ ਦੇਖਕੇ ਰੁੱਸੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[੨੦]ਰੁੱਸੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਰਹੀ ਹੈ।
[੨੧]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਰਸ।

ਤਿਹ ਪਰ ਮਧੁਕਰ[੧] ਕਰਤਿ ਗੁੰਜਾਰੀ।
ਜਨੁ ਬਸੰਤ ਨ੍ਰਿਪ[੨] ਆਗੇ ਬੀਨਾ।
ਗਾਇ ਬਜਾਵਹਿਂ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੬ ॥
ਲਲਿਤ[੩] ਬਿਹੰਗ[੪] ਬੋਲਿਹੀ ਬਾਨੀ।
ਜਨੁ ਬੰਦੀਜਨ[੫] ਕੀਰਤਿ ਗਾਨੀ।
ਸੀਤਲ ਮੰਦ ਸੁਗੰਧਿ ਸਮੀਰਾ[੬]।
ਮਾਨਿਨਿ[੨੦] ਬਿਰਹਿਨ[੭] ਕਰਤਿ ਅਧੀਰਾ ॥ ੭ ॥
ਸ਼ੇਤ[੮] ਸ਼ਜ਼ਾਮ[੯] ਸ਼੍ਰੋਣਤ[੧੦] ਪੁਨ ਪੀਤਾ[੧੧]।
ਬਿਗਸੇ ਕੁਸਮ ਨਵੀਨੀ[੧੨] ਰੀਤਾ।
ਤਰੁ ਸ਼ਾਖਾ ਪਰ ਮੰਜਰੀ[੧੩] ਸੋਹੀ।
ਮਨਹੁਂ ਧਰੀ ਕਲਗ਼ੀ ਮਨ ਮੋਹੀ ॥ ੮ ॥
ਅਸਬਿਧਿ ਜਹਿਂ ਬਨ ਬਡ ਛਬਿ ਧਾਰੀ।
ਬਿਚਰਤਿ[੧੪] ਤਹਿਂ ਨਾਨਕ ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਮਾਸ ਵਿਸਾਖ ਵਿਖੇ ਗੁਨ ਐਨਾ।
ਚਾਰਹਿਂ ਤਹਾਂ ਮਹਿਖਿ ਪੁਨ ਧੇਨਾ ॥ ੯ ॥
ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੧੫] ਹਰਿਤ[੧੬] ਜੇ ਤ੍ਰਿਣਨ[੧੭] ਨਵੀਨਾ।
ਦੇਖ ਚਰਾਵਹਿਂ ਦਾਨੀ ਦੀਨਾ[੧੮]।

---

[੧]ਭੌਰੇ।
[੨]ਰਾਜੇ ਦੇ।
[੩]ਸੁੰਦਰ।
[੪]ਪੰਛੀ।
[੫]ਭਟਾਂ ਨੇ।
[੬]ਮਿੱਠੀ ਹਵਾ।
[੭]ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[੮]ਚਿੱਟੇ।
[੯]ਕਾਲੇ।
[੧੦]ਲਾਲ।
[੧੧]ਪੀਲੇ।
[੧੨]ਨਵੀਂ।
[੧੩]ਮੁੰਜਰਾਂ।
[੧੪]ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
[੧੫]ਕੂਲੇ।
[੧੬]ਸਾਵੇ।
[੧੭]ਘਾਹ।
[੧੮]ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ।

ਜਬ ਬਾਸੁਰ ਜੁਗ ਜਾਮ[੧] ਬਿਤਜੋਤਾ[੨]।
ਮਾਰਤੰਡ[੩] ਕੀ ਚੰਡ[੪] ਦਯੋਤਾ[੫] ॥ ੧੦ ॥
ਸ਼੍ਰਮਤਿ[੬] ਕਛੁਕ ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਲਸਾਏ।
ਚਾਰਤਿ ਧੇਨੁ ਟਿਕੇ ਇਕ ਥਾਏਂ।
ਪਿਖ ਕਰਿ[੭] ਬਰ ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਛਾਇਆ।
ਸੈਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਇਆ[੮] ॥ ੧੧ ॥
ਮੰਦ ਸੁਗੰਧਿ ਸੀਤ ਬਹਿ ਪੌਨਾ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁ ਦਲ ਲੇ ਕੀਨ ਬਿਛੌਨਾ।
ਤਾਂ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ[੯] ਬਿਛਾਯੋ ਸ੍ਵੇਤਾ[੧੦]।
ਪੌਢ ਰਹੇ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੧੨ ॥
ਭਏ ਨੀਂਦ ਵਸਿ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਲੋਚਨ[੧੧]।
ਕਰੁਨਾ ਖਾਨ ਜਿ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[੧੨]।
ਖਟ ਘਟਿਕਾ[੧੩] ਜਬ ਸੋਤੇ ਬੀਤੀ[੧੪]।
ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਛਾਯਾ ਬਿਪਰੀਤੀ[੧੫] ॥ ੧੩ ॥
ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ[੧੬] ਤਰਨਿ[੧੭] ਬਹੁ ਜਾਵਾ।
ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਪਰ ਆਤਪ[੧੮] ਆਵਾ।
ਸ੍ਵੇਦੰ ਬਿੰਦੁ ਬੂੰਦ ਮਕਰੰਦਾ[੧*]।

---

[੧]ਦੋ ਪਹਿਰ।
[੨]ਗੁਜਰਿਆ।
[੩]ਸੂਰਜ।
[੪]ਤਿੱਖੀ ਹੋਈ।
[੫]ਧੁੱਪ, ਤੱਪਸ਼।
[੬]ਥੱਕੇ ਹੋਏ।
[੭]ਦੇਖ ਕਰਕੇ।
[੮]ਕੀਤਾ।
[੯]ਕਪੜਾ।
[੧੦]ਚਿੱਟਾ।
[੧੧]ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਕੇ।
[੧੨]ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[੧੩]ਛੇ ਘੜੀਆਂ।
[੧੪]ਗੁਜਰੀ।
[੧੫]ਢਲ ਗਈ, ਪਰਛਾਵਾਂ ਢਲ ਗਿਆ।
[੧੬]ਲਹਿੰਦੇ ਦੀ ਤਰਫ।
[੧੭]ਸੂਰਜ।
[੧੮]ਧੁੱਪ।

ਰਾਜਤਿ ਜਿਵ ਪਾਂਤਨ ਅਰਬਿੰਦਾ[੨] ॥ ੧੪ ॥
ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੰਡਲ ਮਾਂਹੀ।
ਕਿਨਕਾ ਸ੍ਰਵਤ[੩] ਪਿਯੂਖ[੪] ਸੁਹਾਹੀ ॥
ਸ਼ੇਖਨਾਗ ਲਖਿ ਸ਼ੈਨ ਮਿਲਾਪੀ[੫]। {ਸਰਪ ਛਾਇਆ}
-ਆਤਪ ਉਥਪਿਉਂ[੬]- ਇਉਂ ਉਰ ਥਾਪੀ[੭] ॥ ੧੫ ॥
ਸ੍ਵੇਤ ਵਰਨ ਗੋ ਦੁਗਧ[੮] ਨਵੀਨਾ[੯]।
ਧਰਿ ਦੂਸਰ[੧੦] ਤਨ ਆਵ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਸੁੰਦਰ ਸੁਖ ਮੰਦਰ ਕੋ ਦੇਖੀ।
ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੧੬ ॥
ਬਹੁਰੋ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਦੀਨੀ।
ਸੀਸ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਜ ਇਸਥਿਤਿ ਕੀਨੀ।
ਹੇਤ ਛਾਉਂ ਕੇ[੧੧] ਫਨ ਬਿਸਥਾਰਾ[੧੨]।
ਅਤਿ ਉੱਜਲ ਜਿਵ ਸੁਰਸਰਿ ਧਾਰਾ[੧੩] ॥ ੧੭ ॥
ਊਚੋ ਫਨ ਅਸ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਈ।
ਕਿਧੌਂ[੧੪] ਸਿੰਧੁ ਸੀ[੧੫] ਸੈਨ[੧੬] ਬਨਾਈ।
ਸਭਿ ਸ਼ਰੀਰ ਪਰ ਜਿਸਕੀ ਛਾਯਾ।
ਜੜ ਸਾ[੧] ਥਿਰ, ਨਹਿਂ ਨੈਕ[੨] ਡੁਲਾਯਾ ॥ ੧੮ ॥

---

[੧]ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਮਾਨੋਂ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਮਲ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ (ਜਲ ਬੂੰਦਾਂ) ਵਾਂਙੂ ਫਬ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਜਲ ਮਾਨੋਂ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਹੈ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸ੍ਵੇਦੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੂੰਦ ਮਕਰੰਦਾ।
[੨]ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਉਪਰ।
[੩]ਕਿਣਕੇ ਚੋ ਰਹੇ ਹੈਨ।
[੪]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ।
[੫]ਸੇਜਾ ਦੇ ਮੇਲੀ ਲਖਕੇ।
[੬]ਮੈਂ ਧੁੱਪ ਹਟਾਵਾਂ।
[੭]ਮਿਥੀ।
[੮]ਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਰਗਾ।
[੯]ਨਵਾਂ।
[੧੦]ਦੂਜਾ, ਹੋਰ।
[੧੧]ਛਾਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।
[੧੨]ਫਨ ਖਿਲਾਰਿਆ।
[੧੩]ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰ ਵਰਗਾ ਉੱਜਲ।
[੧੪]ਮਾਨੋਂ।
[੧੫]ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੀ।
[੧੬]ਸੇਜਾ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਿੰਚਤ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤਾ।
ਕੀਏ ਛਾਉਂ ਅਤਿ ਹਰਖਤਿ ਚੀਤਾ।
ਤਲਵੰਡੀ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ। {ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ}
ਸੋ ਸਸੈਨ[3] ਕਿਤ ਅਨਤ ਪਧਾਰੂ[4] ॥ ੧੯ ॥
ਤਿਹ ਵੇਲਾ ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ।
ਜਿਹ ਕੋ ਜਾਗਜੋ ਭਾਗ ਸੁਹਾਵਾ।
ਅਨੀ[5] ਤੁਰੰਗਮ[6] ਸੰਗ ਸੁ ਰੰਗਾ।
ਆਵਹਿ ਨਗਰਹਿ ਅੰਗ ਉਮੰਗਾ ॥ ੨੦ ॥
ਦੇਖਿ ਨਾਗ[7] ਕੋ ਕਿਯ ਅਨੁਮਾਨਾ।
-ਉੱਜਲ ਪਟ ਆਤਪ ਤੇ ਤਾਨਾ।
ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਛਾਯਾ ਬਰ ਤਜਾਗੀ।
ਪਟ ਓਟਨ[8] ਕਿਉਂ ਭਾ ਅਨੁਰਾਗੀ? - ॥ ੨੧ ॥
ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਜੋ ਢਿਗ[9] ਆਵਾ।
ਰਸਨਾ ਫਰਕਤਿ[10] ਮੁਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ[11]।
ਭੋਗੀ[12] ਲਖਿ ਵਡ ਭੋਗਾਕਾਰਾ[13]।
ਕਰਿ ਊਚੋ ਆਯੁਤ[14] ਬਿਸਤਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥
ਰਾਇ ਵਿਚਾਰਤਿ ਉਰ ਭਰਿਦਾਯਾ[15]।
-ਬਾਰਿਕ ਮਰਜੋ ਤ ਪੰਨਗ[16] ਖਾਯਾ।
ਜੇ ਜੀਵਤਿ, ਇਹੁ ਕੋ ਅਵਤਾਰੀ।

---

[1]ਜੜ੍ਹ ਵਰਗਾ।
[2]ਥੋੜਾ ਬੀ।
[3]ਸਮੇਤ ਫੌਜ ਦੇ।
[4]ਹੋਰ ਥਾਂ ਗਿਆ ਸੀ।
[5]ਫੌਜ।
[6]ਘੋੜੇ।
[7]ਸੱਪ।
[8]ਤਾਣਕੇ।
[9]ਨਜੀਕ।
[10]ਜੀਭ ਫਰਕਦੀ।
[11]ਦਿਖੀਜਿਆ।
[12]ਸੱਪ।
[13]ਫਣ ਦਾ ਆਕਾਰ।
[14]ਚੌੜਾ।
[15]ਕ੍ਰਿਪਾ।
[16]ਸੱਪ ਨੇ।

ਸਰਪ ਸ੍ਵੇਤ[੧] ਜਹਿਂ ਸੇਵਾਕਾਰੀ- ॥ ੨੩ ॥
ਹੇਰਨ ਹਿਤ ਭ੍ਰਿਤ[੨] ਨਿਕਟ ਪਠਾਯਾ।
ਤਬ ਜੀਮਗ[੩] ਪਾਤਾਲ ਸਿਧਾਯਾ[੪]।
ਪੁਨ ਗਾ[੫] ਤੋਰ ਤੁਰੰਗਮ[੬] ਰਾਊ।
ਲਖ ਅਚਰਜ ਪੱਸਯਨ[੭] ਚਿਤ ਚਾਊ ॥ ੨੪ ॥
ਨਿਕਟ ਗਏ ਸੁਨਿ ਖਰਕਾ ਖੁਰ ਕੋ[੮]।
ਤਨ ਸੁਚੇਤ ਭਾ ਬੇਦੀ ਬਰ ਕੋ।
ਲੋਚਨ[੯] ਬਿਗਸੇ[੧੦] ਦਲ ਪੁਸ਼ਕਰ ਸੇ[੧੧]।
ਮੇਚਕ[੧੨] ਤਾਰੈ[੧੩] ਬਰ ਮਧੁਕਰ[੧੪] ਸੇ ॥ ੨੫ ॥
ਢਿਗ ਅਰੂਢ[੧੫] ਅਸ[੧੬] ਹੇਰਜੋ ਰਾਈ[੧੭]।
ਭੀਰ ਭਟਨ ਕੀ ਸੰਗਿ ਸੁਹਾਈ।
ਉਠਿ ਤਬ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕਿਯ ਬੰਦਨ।
ਜੋ ਕਲਮਲ ਕਲਿਕਾਲ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੨੬ ॥
ਪੁਰਿਪਾਲਕ[੧੮] ਦ੍ਰੁਤਿ[੧੯] ਉਤਰ ਤਰੰਗਾ।
ਪਰਰੰਭਨ[੨੦] ਗਰ[੨੧] ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ।

---

[੧]ਚਿੱਟਾ।
[੨]ਨੌਕਰ।
[੩]ਸੱਪ।
[੪]ਚਲਾ ਗਿਆ।
[੫]ਗਿਆ।
[੬]ਘੋੜਾ।
[੭]ਵੇਖਣ ਦਾ।
[੮]ਖੁਰਾਂ ਦਾ ਖੜਕਾ।
[੯]ਨੇਤ੍ਰ।
[੧੦]ਖੁੱਲ੍ਹੇ।
[੧੧]ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਰਗੇ।
[੧੨]ਕਾਲੇ।
[੧੩](ਅੱਖਾਂ ਦੇ) ਤਾਰੇ (ਪੁਤਲੀਆਂ)
[੧੪]ਭੌਰਿਆਂ ਜੇਹੇ।
[੧੫]ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਯਾ।
[੧੬]ਘੋੜੇ ਤੇ।
[੧੭]ਰਾਇ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।
[੧੮]ਨਗਰੀ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਨੇ।
[੧੯]ਛੇਤੀ।
[੨੦]ਗਲਵਕੜੀ ਪਾਈ।
[੨੧]ਗਲ।

ਸਾਦਰ[੧] ਸੋ ਨਿਜ ਭਰਿ ਕਰਿ ਕਨੀਆਂ[੨]।
ਚੂਮਤਿ[੩] ਮਸਤਕ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਘਨੀਆ ॥ ੨੭ ॥
ਭਾ[੪] ਅਧੀਨ ਮਨ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਊ।
ਜਾਨਯੋ-ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਭਾਊ-।
ਬਹੁਰ ਨ ਮਨ ਕਬਿ ਕੀਨ ਡੁਲਾਊ।
ਥਿਰ ਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਤਾਂ ਦਿਨ ਰਾਊ ॥ ੨੮ ॥
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਮ ਜਾਨਿ ਸੁਜਾਨਾ।
ਮਨ ਕਰਿ ਬੰਦਹਿ[*] ਪਦ ਰਾਜਾਨਾ[੫]।
ਰੁਕਯੋ ਕੰਠ[੬] ਪਰਿਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮਾ।
ਬੋਲ ਨ ਸਕਯੋ ਉਚਿਤ[੭] ਭਾ ਖੇਮਾ[੮] ॥ ੨੯ ॥
ਗਾ[੯] ਤੁਰੰਗ ਚਢਿ ਪੁਲਕਤਿ[੧੦] ਅੰਗਾ।
ਬੈਠਯੋ ਸਦਨਹਿ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ।
ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਸਾਰ ਵਿਚਾਰੈ।
-ਇਹ ਮਮ ਭਵ ਬੰਧਨ ਨਿਰਵਾਰੈ[੧੧] ॥ ੩੦ ॥
ਹੋਇ ਤਰੁਨ ਜਬ ਤਜਿ ਲਰਕਾਈ।
ਕਰਿਹੋਂ ਤਬ ਮੈਂ ਬਿਨੈ ਵਡਾਈ[੧੨]।
ਜੋਗਿਨ ਕੋ[੧੩] ਦੁਰਲਭ ਹੈ ਜੋਊ।
ਦੇਹਿ ਪਰਮਪਦ ਮੁਝ ਕੋ ਸੋਊ ॥ ੩੧ ॥
ਪੂਰਬ ਭਾਗ[੧੪] ਜਗਯੋ ਵਡ ਮੇਰਾ।

---

[੧]ਆਦਰ ਨਾਲ।
[੨]ਕਲਾਵਾ।
[੩]ਚੁੰਮਦਾ ਹੈ।
[੪]ਹੋਇਆ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬੰਦੇ।
[੫]ਰਾਜੇ ਨੇ।
[੬]ਗਲਾ।
[੭]ਲਾਇਕ।
[੮]ਕਲਿਆਨ ਦੇ।
[੯]ਗਿਆ।
[੧੦]ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋਏ।
[੧੧]ਮੇਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ।
[੧੨]ਬੇਨਤੀ ਅਤੇ ਮਹਿੰਮਾ।
[੧੩]ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ।
[੧੪]ਪਿਛਲਾ ਨਸੀਬ।

ਢਿਗ ਖੁਦਾਇ ਤਨ ਧਾਰਿ ਬਸੇਰਾ।
ਬੋਲਨ ਮਿਲਨੇ ਕੋ ਫਲ ਜਾਸੂ।
ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਨ ਕਹਿ ਸਕਿ ਤਾਸੂ- ॥ ੩੨ ॥
ਭ੍ਰਿੱਤ ਭੇਜ ਕਾਲੂ ਬੁਲਵਾਯੋ।
ਕਰਿ ਆਦਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ।
'ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ ਜਾਨੋ ਨਾਂਹੀ।
ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਤੋਹਿ ਘਰ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥
ਜਾਗਯੋ ਗਰੁਵ[੧] ਭਾਗ ਜਗ ਤੇਰੋ[+]।
ਤਵ ਸਮਸਰ[੨] ਕੋ ਔਰ ਨ ਹੇਰੋਂ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਾਦਰ[੩] ਸੋਂ ਦੀਜੈ।
ਅਵਹੇਲਨ[੪] ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਕੋ ਕੀਜੈ ॥ ੩੪ ॥
ਤਾਤ ਜਾਨ ਦੁਰਬਚਨ[੫] ਨ ਭਾਖੋ।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਮ ਸ਼ਰਧਾ ਰਾਖੋ'।
ਪੁਨ ਬੁਲਾਰ ਕਾਲੂ ਕੇ ਸਾਥਾ।
ਕਹੀ ਸਰਪ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਗਾਥਾ ॥ ੩੫ ॥
'ਆਤਪ[੬] ਤਪਤਹਿ ਤੇ ਕਿਯ ਛਾਯਾ।
ਹਮਹਿ ਹੇਰਿ ਨਿਜ[++] ਦੇਹਿ ਦੁਰਾਯਾ[੭]'।
ਸੁਨਿਕਰਿ ਕਾਲੂ ਕਹਿਤਿ 'ਭਲਾ ਜੂ।
ਹੋਇ ਤ ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਕਲਾ ਜੂ' ॥ ੩੬ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਗਯੋ ਅਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ।
ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਪ੍ਰਬਲ ਜਿਹ ਭਾਰੀ।
ਤਯੋਂ ਸੁ ਕਰੇ ਜਯੋਂ ਪ੍ਰੇਰੈ ਨਯੰਤਾ[੮]।
ਜਿਉਂ ਜੰਤੀ[੧] ਵਸਿ ਵਾਜਹਿ ਜੰਤਾ[੨] ॥ ੩੭ ॥

---

[੧]ਭਾਰੀ।
[+]ਗੌਰਵ ਭਾਗ ਜਗਯੋ ਜਗ ਤੇਰੋ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[੨]ਬਰੋਬਰ।
[੩]ਭੋਜਨ ਕਪੜੇ ਆਦਰ ਨਾਲ।
[੪]ਨਿਰਾਦਰ।
[੫]ਮੰਦਾਵਾਕ।
[੬]ਧੁੱਪ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਿਨ।
[੭]ਛੁਪ ਗਿਆ।
[੮]ਪ੍ਰੇਰਕ।

ਦਾਰਨਾਰਿ[3] ਕੋ ਕਜਾ ਗੁਨ ਦੋਸੂ।
ਤਿਹ ਪਰ ਕਜਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[4] ਕਜਾ ਰੋਸੂ[5]।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਾਯਾ।
ਜਸ ਇੱਛਾ ਕਰਿਹੀ ਤਸ ਛਾਯਾ ॥ ੩੮ ॥
ਹਰਮ[6] ਆਇ ਉਰ ਹਰਖ ਸਮੇਤੂ।
ਕਰਹਿ ਹੇਤ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ।
ਕਛੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸੁਰਭੀ ਚਾਰੀ।
ਨ੍ਰਿਪ ਬੁਲਾਰ ਨੁਤਿ[7] ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸੀਤਲ ਲੋਚਨ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।
ਮਹਿੰਮਾ ਕਰਤਿ ਭਏ ਘਰ ਘਰ ਮੈਂ ॥ ੪੦ ॥
ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ[8] ਮਿਲਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਸਰਪ ਛਾਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈਣ[*] ਨਿਹਾਰੀ।
ਬਹੁ ਆਦਰ ਕਰਿ ਕੰਠ ਲਗਾਯੋ।
ਸਦਨ ਆਨਿ ਜਸ ਬਦਨ ਅਲਾਯੋ[9] ॥ ੪੧ ॥
ਕਲਾਵਾਨ ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਕੋਈ।
ਪ੍ਰਗਟ ਨ ਹੋਤਿ ਅਪਨਪੌ[10] ਗੋਈ[11]।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਬੀਤੀ ਰੁੱਤਿ ਬਸੰਤਾ।
ਚਾਰਤਿ ਸੁਰਭੀ ਸ੍ਰੀ ਜਗਕੰਤਾ[12] ॥ ੪੨ ॥
ਪੁਨਿ ਗ੍ਰੀਖਮ[1] ਰਿਤੁ ਕੀਨੋ ਜੋਰਾ। {ਗ੍ਰੀਖਮ-ਗਰਮੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}

---

[1]ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ।
[2]ਵਾਜਾ।
[3]ਕਾਠ ਦੀ ਪੁਤਲੀ।
[4]ਖੁਸ਼ੀ।
[5]ਗੁੱਸਾ।
[6]ਘਰ।
[7]ਉਸਤਤੀ।
[8]ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਰਾਇ।
[9]ਮੁਖੋਂ ਕਿਹਾ।
[10]ਆਪਣਾ ਆਪ।
[11]ਛਿਪਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
[12]ਜਗਤ ਦਾ ਪਤੀ।

ਤਪਤਿ ਭਈ ਅਤਿਸ਼ੈ[੨] ਚਹੁੰ ਓਰਾ।
ਤਪਹਿ ਰਿਦਾ[+] ਜਿਵ ਮਤਸਰ ਧਾਰੀ[੩]।
ਤਿਉਂ ਤਪ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥
ਬਹਿਤਿ[੪] ਜ਼ੋਰ ਸੋਂ ਤਪਤ ਸਮੀਰਾ।
ਜੋ ਤਾਪਹਿ[੫] ਨਰ ਨਾਰਿ[੬] ਸਰੀਰਾ[++]।
ਜਿਉਂ ਖਲ[੭] ਉਚਰਹਿ ਬਚਨ ਕੁਢਾਲੀ[੮]।
ਰਿਦਾ ਤਪਾਇ ਦੇਤਿ ਰਿਸ ਨਾਲੀ[੯**] ॥ ੪੪ ॥
ਮਾਰਤੰਡ ਕੀ[੧੦] ਚੰਡ[੧੧] ਮਰੀਚਾ[੧੨]।
ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਲਘੁ[੧੩] ਤਾਲਨ[੧੪] ਵੀਚਾ।
ਜਿਉਂ ਜਗ ਭਗਤਿ ਹੀਨ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਦੁਖ ਖਾਨੀ ॥ ੪੫ ॥
ਸੂਕੇ ਜਲ ਕਰਦਮ[੧੫] ਬਿਹਰਾਨੀ[੧੬]।
ਜਨੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਰ ਸੀਖ[੧੭] ਸਿਖਾਨੀ।
ਸਹਿਤ ਧੂਰ ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਤਿ ਬਘੂਰੇ[੧੮]।
ਜਿਉਂ ਮਤਿ[੧] ਭ੍ਰਮਤਿ ਬਿਨਾ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥ ੪੬ ॥

---

[੧]ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁਤ-ਜੇਠ ਹਾੜ।
[੨]ਬਹੁਤ।
[+]ਏਥੇ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਕਟਾਖਯ ਦੱਸੇ ਹਨ।
[੩]ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਦਾ।
[੪]ਚਲਦੀ ਹੈ।
[੫]ਤਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।
[੬]ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੇ।
[++]ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਸੋਂ ਤਪਤ ਸਮੀਰਾ। ਜੋ ਤਾਪਹਿ ਤਪ ਤਾਪ ਸਮੀਰਾ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[੭]ਮੂਰਖ।
[੮]ਮੰਦੇ।
[੯]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।
[**]ਦੁਖ ਵਾਲੀ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[੧੦]ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ।
[੧੧]ਤਿੱਖੀਆਂ।
[੧੨]ਕਿਰਨਾਂ।
[੧੩]ਛੋਟੇ।
[੧੪]ਤਲਾਵਾਂ।
[੧੫]ਚਿੱਕੜ।
[੧੬]ਵਯਾਕੁਲ।
[੧੭]ਸਿੱਖਯਾ।
[੧੮]ਵਾ ਵਰੋਲੇ।

ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੋ ਹੇਰਹਿ ਨੀਰਾ।
ਦੌਰਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ ਧੀਰਾ[੨]।
ਜਿਉਂ ਮਨ ਬਿਖ਼ਯ ਸੁਖਨ ਹਿਤ[੩] ਧਾਈ[੪]।
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਨ ਥਿਰਤਾ[੫] ਪਾਈ ॥ ੪੭ ॥
ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਹੇਰਹਿਂ ਤਰੁ ਛਾਯਾ[੬]।
ਬੈਸਹਿਂ ਤਪਤਹਿ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਯਾ।
ਬਹੁਤ ਜਗਤ ਦੁਖ ਤੇ ਜਗਜਾਸੀ।
ਜਿਉ ਮਿਲ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖਰਾਸੀ ॥ ੪੮ ॥
ਭਾਵਹਿ ਬਹੁ ਸੀਤਲਤਾ[੭] ਪਾਨੀ।
ਭਾਗ ਜਗੇ ਜਿਉਂ ਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਅਸ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਸਾਂਈ।
ਬਿਚਰਤਿ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਈ ॥ ੪੯ ॥
ਜਹਿਂ ਤਰੁਵਰ[੮] ਛਾਯਾ ਰਮਣੀਕੀ[੯]।
ਤਹਿਂ ਚਾਰਤਿ ਸੁਰਭੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਜਲ, ਸੀਤਲ ਸਾਲੀ।[੧੦]
ਤਹਿਂ ਖੇਲਹਿਂ ਬਾਲਕ ਮਿਲਿ ਨਾਲੀ[੧੧] ॥ ੫੦ ॥
ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਬਨ ਬੀਚ ਬਿਹਾਰੈਂ[੧੨]।
ਆਵਹਿਂ ਰਜਨੀ[੧੩] ਸਦਨ ਗੁਜਾਰੈਂ।
ਗੋਖੁਰ[੧੪] ਧੂਰਿ ਬਦਨ[੧੫] ਪਰ ਲਾਗਾ।

---

[੧]ਬੁੱਧੀ।
[੨]ਟਿਕਾਉ।
[੩]ਵਾਸਤੇ।
[੪]ਦੌੜਦਾ ਹੈ।
[੫]ਟਿਕਾਉ।
[੬]ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਛਾਂ।
[੭]ਠੰਢਾ।
[੮]ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ।
[੯]ਸੁੰਦਰ।
[੧੦]ਠੰਡਕ ਦਾ ਘਰ (ਅ) ਤੇ ਠੰਢੇ ਖੇਤ।
[੧੧]ਨਾਲ।
[੧੨]ਫਿਰਦੇ ਰਹਿਣ।
[੧੩]ਰਾਤੀਂ।
[੧੪]ਗਾਂਈਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ।
[੧੫]ਮੁਖ।

ਜਨੁ ਪੰਕਜ ਪਰ[੧] ਸ਼ੁਭਤਿ ਪਰਾਗਾ[੨] ॥ ੫੧ ॥
ਅੰਕ[੩] ਬਸਾਇ ਮਾਤ ਬਲ ਜਾਈ।
ਬਦਨ ਪੌਂਛ ਦੇਖਹਿ ਹਿਤ ਲਾਈ।
ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਸੰਗ[੪] ਪ੍ਰਿਯ ਬਾਨੀ।
'ਤਾਤ ਨ ਕੀਜੈ ਅਬ ਬਨ ਜਾਨੀ[੫] ॥ ੫੨ ॥
ਆਤਪ[੬] ਲਗੀ ਅੰਕ[੭] ਕੇ ਸੰਗਾ।
ਸ਼ੁਭ ਰੰਗਹਿ ਤੇ ਭਯੋ ਕੁਰੰਗਾ।
ਬਨ ਬਿਚਰਤਿ[੮] ਭੇ ਦੁਰਬਲ[੯] ਅੰਗਾ।
ਪੁਰ ਮਹਿਂ ਖੇਲਹੁ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ[੧੦] ॥ ੫੩ ॥
ਸਭਿ ਦਿਨ ਬਨ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਗੁਜਾਰਨ।
ਤਰਸਤਿ ਲੋਚਨ[੧੧] ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ।
ਜਾਵਹਿਂ ਦਾਸ ਜਿ ਸੁਰਭੀ ਚਾਰਨ[*]।
ਤੁਮ ਘਰ ਰਹੀਏ ਬਿਰਹਿ ਬਿਦਾਰਨ' ॥ ੫੪ ॥
ਕਰਿ ਦੁਲਾਰ[੧੨] ਬਹੁ, ਸੁਤ ਬੈਸਾਯੋ[੧੩]।
ਚਲਿ ਤਤਕਾਲਹਿ ਕਾਲੂ ਆਯੋ।
ਪਤਿ ਸੋਂ ਕਹਤਿ 'ਏਕ ਹਮ ਤਾਤਾ[੧੪]।
ਸੋ ਕੀਨੋ ਸੁਰਭੀ ਕੋ ਤ੍ਰਾਤਾ[੧੫] ॥ ੫੫ ॥
ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਬਨ ਬੀਚ ਬਿਹਾਰੂ[੧੬] ॥

---

[੧]ਮਾਨੋਂ ਕਵਲ ਫੁੱਲ ਪਰ।
[੨]ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ।
[੩]ਗੋਦੀ ਵਿਚ।
[੪]ਪਜਾਰ ਨਾਲ।
[੫]ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ।
[੬]ਧੁੱਪ।
[੭]ਅੰਗਾਂ ਦੇ।
[੮]ਫਿਰਦਿਆਂ।
[੯]ਲਿੱਸੇ।
[੧੦]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।
[੧੧]ਅੱਖਾਂ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜਾਹਿਂ ਦਾਸ ਨਿਜ ਸੁਰਭੀ ਚਾਰਨ।
[੧੨]ਲਾਡ ਲਡਾ ਕੇ।
[੧੩]ਬਿਠਾਇਆ।
[੧੪]ਪੁੱਤਰ।
[੧੫]ਗਾਈਂ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ।
[੧੬]ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਕੁਮਲਾਵਤਿ ਕਮਲਾਨਨ[੧] ਚਾਰੂ[੨]।
ਅਬ ਨ ਭੇਜੀਏ ਸੁਰਭੀ ਸੰਗਾ।
ਹੁਇਗੇ ਦੁਰਬਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੩] ਸੁਅੰਗਾ' ॥ ੫੬ ॥
ਜਬ ਦੰਪਤਿ[੪] ਸਮਝੇ ਅਸ ਰੀਤੀ।
ਬਧੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋਂ ਪਾਵਨ[੫] ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਬਹੁਰ ਨ ਬਨ ਮਹਿਂ ਪਠਵਨ[੬] ਕੀਨਾ।
ਘਰ ਰਖਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਖ ਲੀਨਾ ॥ ੫੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਨਾਗਰ[੭] ਗੁਰੂ, ਜਗਤ ਉਜਾਗਰ[੮] ਰੂਪ।
ਕਰਨੇ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[੯] ਕੋ, ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ[੧੦] ਦੇਹਿ ਅਨੂਪ ॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੈਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਧਯਾਇ ॥ ੧੧ ॥

---

[੧]ਕੌਲ ਜਿਹਾ ਮੁਖੜਾ।
[੨]ਸੁੰਦਰ।
[੩]ਕੂਲੇ।
[੪]ਪਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[੫]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[੬]ਭੇਜਣਾ।
[੭]ਚਤੁਰ।
[੮]ਪ੍ਰਸਿੱਧ।
[੯]ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਨੂੰ।
[੧੦]ਵਧਦੀ ਹੈ।

੧੨. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਖੇਤ ਬੀਜਣਾ। ਬ੍ਰਿੱਖ ਛਾਇਆ ਅਸਥਿਰ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਖੰਡਨ ਦੁਸ਼ਟ ਭੁਜ ਦੰਡਨ ਬਰਬੰਡ।
ਜਗ ਮੰਡਨ ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਜਾਂ ਕੋ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥ ੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ (ਅ) ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਪਦ।
ਚੰਡੀ ਚੰਡਿਕਾ। ਦੇਖੋ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਛੰਦ ੨ ਵਿਖੇ 'ਦੰਡਿਕਾ' ਪਦ।
ਖੰਡਨ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਾਲੀ। ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੧ ਛੰਦ ੨ 'ਖਲਖੰਡਿਕਾ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ।
ਭੁਜ ਬਾਹਾਂ। ਦੰਡਨ ਡੰਡੇ ਵਾਂਙ ਮਜ਼ਬੂਤ। ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੨ ਛੰ: ੧, 'ਭੁਜਦੰਡ' ਪਦ।
ਬਰਬੰਡਿਕਾ ਵਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ (ਅ) ਬਲਵੰਤ, ਬਲ ਵਾਲੀ ਦੇਖੋ ਅਧਯਾ: ੧ ਛੰਦ ੨, ਬਰਬੰਡਿਕਾ-ਤੇ ਅਧਯਾ: ੨ ਛੰਦ ੧ ਵਿਖੇ 'ਬਲਬੰਡ' ਪਦ।
ਮੰਡਨ ਦੇਖੋ ਅਧਯਾ: ੧ ਛੰਦ ੨ ਵਿਖੇ 'ਮੰਡਿਕਾ' ਪਦ ਤੇ ਅਧਯਾ: ੨ ਛੰ: ੧ ਵਿਖੇ 'ਮੰਡਨ ਭਾ' ਪਦ। ਪਦਬੰਦਨਾ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ।
(ਅ) (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ।
ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਹੁਤ ਅਸਹਿ, ਝੱਲਿਆ ਨਾ ਸੱਕਣ ਵਾਲਾ।
ਅਰਥ: ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੇਜ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, (ਐਸੀ) ਚੰਡਿਕਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਜੋ) ਵਰਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ (ਤੇ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਦੇ) ਚਰਨਾਂ (ਤੇ ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ (ਹੋਵੇ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੁ ਜੀ।
ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਨਾਸ਼ਕ ਤ੍ਰੈਜੁਰ[੧] ਕੀ।
ਬਹੁਰੋ ਰਿਤੁ ਪਾਵਸ[੨] ਸ਼ੁਭ ਆਈ।
ਗਗਨ[੩] ਬੀਚ ਬਾਦਰ[੪] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਈ[੫] ॥ ੨ ॥
ਭਾਗ ਜਗੇ ਪੂਰਬ[੬] ਜੱਗਜਾਸੀ।
ਜਿਉਂ ਤਨ ਧਰਤਿ[੭] ਸੰਤ ਸੁਖਰਾਸੀ।
ਚਢੀ[੮] ਘਟਾ ਕਾਲੀ[੯] ਜਿਵ ਕਾਲੀ[੧੦]।

---

[੧]ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
[੨]ਬਰਸਾਤ, -ਭਾਦ੍ਰੋਂ।
[੩]ਅਕਾਸ਼।
[੪]ਬੱਦਲ।
[੫]ਦਿਖੀਣ ਲਗੇ
[੬]ਪਿਛਲੇ।
[੭]ਸਰੀਰ ਧਾਰਦੇ ਹਨ।
[੮]ਚੜ੍ਹੀ।
[੯]ਕਾਲੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਘਟਾ।
[੧੦]ਕਾਲਕਾ ਦੇਵੀ।

ਪਰਨੋ ਬੱਜ੍ਰ[੧] ਬਜਾਵਤਿ ਤਾਲੀ[੨] ॥ ੩ ॥
ਸਾਸਨਪਾਕ[੩] ਸਰਾਸਨ[੪] ਜੋਊ।
ਬਾਂਕੀ[੫] ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[੬] ਲਖਿਯਤਿ[੭] ਸੋਊ।
ਅਤਿ ਕਰਕਨ[੮] ਜਿਹ ਕੀ ਕਲਿਕਾਰੀ[੯]।
ਡਰਤਿ ਅਸੁਰ[੧੦] ਸੇ ਮੇਚਕ ਬਜਾਰੀ[੧੧] ॥ ੪ ॥
ਹੋਤਿ ਘੋਖ[੧੨] ਜਿਹ ਗਰਜ[੧੩] ਸੁਹਾਵਤਿ[*]।
ਅਮਰ[੧੪] ਮਯੂਰ[੧੫] ਹਰਖ ਉਪਜਾਵਤਿ।
ਚੰਚਲ ਜੋ ਚੰਚਲਾ[੧੬] ਚਮਕਾਵਤਿ[੧੭]।
ਪਾਨ[੧੮] ਕ੍ਰਿਪਾਨਹਿ ਲਏ ਨਚਾਵਤਿ ॥ ੫ ॥
ਦੰਤ[੧੯] ਪੰਕਤੀ ਸੁਭਤਿ ਬਲਾਕਾ[੨੦]।
ਸ਼ਜਾਮ[੨੧] ਸਰੂਪ ਬਨਜੋ ਅਸ ਤਾਂਕਾ।
ਮਿਲਿ ਦਾਦੁਰ[੨੨] ਬਹੁ ਸ਼ਬਦ ਪੁਕਾਰਾ।
ਮਨਹੁਂ ਪਢਤਿ ਬਾਲਿਕ ਚਟਸਾਰਾ[੨੩] ॥ ੬ ॥

---

[੧]ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪੈਣਾ।
[੨]ਮਾਨੋਂ ਤਾੜੀ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।
[੩]ਇੰਦਰ ਦਾ।
[੪]ਧਨੁਖ।
[੫]ਟੇਢੇ।
[੬]ਭ੍ਰਵੱਟੇ।
[੭]ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ।
[੮]ਕੜਕਨਾ।
[੯]ਚੀਕ।
[੧੦]ਦੈਂਤ।
[੧੧]ਕਾਲੇ ਸੱਪ।
[੧੨]ਧੁਨੀ।
[੧੩]ਗੱਜਣਾ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੁਨਾਵਤਿ।
[੧੪]ਦੇਵਤੇ (ਰੂਪ)।
[੧੫]ਮੋਰ।
[੧੬]ਬਿਜਲੀ।
[੧੭]ਚਮਕਦੀ ਹੈ।
[੧੮]ਹੱਥ।
[੧੯]ਦੰਦਾਂ ਦੀ।
[੨੦](ਉਡਦੇ) ਬਗਲਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ।
[੨੧]ਕਾਲਾ।
[੨੨]ਡਡੂ।
[੨੩]ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ।

ਜਰ ਤੇ ਜਰ ਗਜੋ[੧] ਜੂਹ[੨] ਜਵਾਸਾ[੩]।
ਜਿਉਂ ਹਰਿ ਭਜਨ ਹੋਤਿ ਅਘ ਨਾਸ਼ਾ।
ਮਿਲਿ ਸਰਿਤਾ[੪] ਸੋ ਜੇ ਲਘੁ ਨਾਲਾ[੫]।
ਸਿੰਧੁ[੬] ਸਰੂਪ ਭਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੭ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਭੇ[੭] ਜੈਸ[੮] ਮੁਮੋਖੂ[੯]।
ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋਵਤਿ ਬਿਨ ਦੋਖੂ*।
ਤਜਿ ਮ੍ਰਯਾਦ[੧੦] ਉਛਰੇ[੧੧] ਲਘੁ ਤਾਲਾ[੧੨]।
ਜਿਉਂ ਸ਼੍ਰੀ[੧੩] ਮਦ ਤੇ[੧੪] ਨੀਚ ਕੁਚਾਲਾ ॥ ੮ ॥
ਉਡਤਿ ਧੂਰ ਜੋ ਸਗਲ ਬਿਲਾਨੀ[੧੫]।
ਜਿਉਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲ ਕੁਮਤਿ ਨਸਾਨੀ[੧੬]।
ਪੰਥੀ[੧੭] ਚਲਤਿ ਧਾਮ[੧੮] ਬਿਸਰਾਮੇ[੧੯]।
ਜਿਉਂ ਮਨ ਥਿਰੁ ਸਿਮਰਤਿ ਹਰਿਨਾਮੇ ॥ ੯ ॥
ਜਿਉਂ ਲੀਲਾ ਕੀਨੀ ਰਿਤੁ ਬਰਖਾ।
ਤਿਉ ਮੈਂ ਕਹਿਹੋਂ ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਹਰਖਾ।
ਏਕ ਦਿਵਸ ਕਾਲੂ ਲੇ ਅੰਕਾ।
ਕਰਿ ਦੁਲਾਰ ਪਿਖਿ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[੧] ॥ ੧੦ ॥

---

[੧]ਜੜਾਂ ਤੋਂ ਸੜ ਗਿਆ।
[੨]ਸਮੂਹ।
[੩]ਜਵਾਹਾਂ।
[੪]ਨਦੀਆਂ।
[੫]ਛੋਟੇ ਨਾਲੇ।
[੬]ਸਮੁੰਦਰ।
[੭]ਹੋਣ ਤੇ।
[੮]ਜੈਸੇ
[੯]ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ।
*ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਹੋਤ ਬਿਨ ਦੋਖੂ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[੧੦]ਹੱਦਾਂ ਟੱਪਕੇ।
[੧੧]ਉਛਲੇ।
[੧੨]ਛੋਟੇ ਤਾਲਾਬ।
[੧੩]ਮਾਯਾ ਦੇ।
[੧੪]ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ।
[੧੫]ਛਿਪ ਗਈ।
[੧੬]ਖੋਟੀ ਬੁਧੀ ਨਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
[੧੭]ਰਾਹੀ।
[੧੮]ਘਰ।
[੧੯]ਟਿਕ ਗਏ।

ਬਚਨ ਕਹਤਿ 'ਸੁਤ! ਤੂੰ ਭਾ[2] ਸਜਾਨਾ।
ਅਬ ਨ ਕਰਤਿ ਗੋ ਸੰਗ[3] ਬਨ ਜਾਨਾ।
ਉਭੈ ਬ੍ਰਿਖਭ[4] ਨਿਜ ਅਉਛਕ[5] ਮਾਹੀ।
ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਸ ਤਰੁਨ[6] ਜੋ ਆਹੀ ॥ ੧੧ ॥
ਲਾਂਗੁਲ[7] ਸੰਗ ਬਹੁਰ ਕਰਿ ਕਾਮਾ[8]।
ਬੀਜ[9] ਸੁ ਲੈਹੁ[+] ਸਵਾ ਮਨ ਧਾਮਾ[10]।
ਜਾਇ ਰਾਹੀਏ[11] ਖੇਤ ਨਿਰਾਲਾ।
ਕਰਹੁ ਨੀਰ ਸੋਂ ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥ ੧੨ ॥
ਮ੍ਰਿਗ[12] ਪਸ਼ੂਅਨ ਕੇ ਹੁਇ ਰਖਵਾਰੇ।
ਕ੍ਰਿਖਿ[13] ਪਕਾਇ ਕੀਜੈ ਖਲਵਾਰੇ[14]।
ਜੇ ਅੰਨ ਆਨਹੁ ਬਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ।
ਰਖ ਦੇਵੋਂ ਕਾਮੇਂ ਦੁਇ ਚਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥
ਅਸਬਿਧਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਹੁ ਨਿਬਾਹੀ।
ਅਤੁਟ ਹੋਇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਘਰ ਮਾਹੀ'।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤ ਬਾਨੀ।
ਜੋ ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਿਂ ਲਪਟਾਨੀ ॥ ੧੪ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਆਇਸੁ ਜੈਸੀ।
ਕਹਹੁ ਆਪ ਹੌਂ ਕਰਿਹੌਂ ਤੈਸੀ'।
ਤਬ ਕਾਲੂ ਦਿਯ ਬੀਜ ਤੁਲਾਯਾ।

---

[1]ਮੁਖ ਰੂਪੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[2]ਹੋਇਆ ਹੈਂ।
[3]ਗਾਂਈਆਂ ਨਾਲ।
[4]ਦੋ ਬੈਲ।
[5]ਵੱਗ।
[6]ਜੁਵਾਨ।
[7]ਹਲ।
[8]ਨੌਕਰ ਲੈ ਕੇ (ਅ) ਕੰਮ ਕਰੋ।
[9]ਬੀਉ।
[+]ਬੀਰਜ ਲੇਹੁ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[10]ਘਰ ਤੋਂ।
[11]ਬੀਜੀਏ।
[12]ਹਰਨਾਂ ਤੇ।
[13]ਖੇਤੀ।
[14]ਖਲਿਹਾਨ।

ਇਕ ਕਾਮਾ ਸੁਤ ਸੰਗ ਰਲਾਯਾ ॥ ੧੫ ॥
ਲਾਂਗੁਲ ਬੀਜ ਲਏ[1] ਕਰ ਦੋਊ।
ਵਾਹੁਣ ਗਏ ਭੂਮਿਕਾ ਸੋਊ।
ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਕਾਢਜੋ ਸੀਆਰਾ[2]।
ਜਿਤੋ ਬੀਜ ਦਿਯ ਸਭਿ ਬਿਸਤਾਰਾ[3] ॥ ੧੬ ॥
ਭਈ ਸੰਝ[4] ਆਏ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।
ਕਾਲੂ ਪਰਫੁੱਲਤਿ ਪਿਖਿ ਬਦਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰ ਮਹਿਂ ਬਰਕਤ ਭਾਰੀ।
ਕਿਹ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਸੁ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥
ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਭੀ ਸਬਜ਼ਾਈ[5]।
ਜਨੁ[6] ਅਵਿਨੀ[7] ਨਿਜ ਅਨਦ ਜਨਾਈ।
ਕਾਲੂ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਖੀ[8] ਜਬ ਦੇਖੀ।
ਸਘਨ[9] ਉਗੀ, ਭਾ ਮੋਦ[10] ਵਿਸੇਖੀ ॥ ੧੮ ॥
-ਹੋਇ ਤਾਤ ਮਮ ਵਡ ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰਾ[11]।
ਦਿਉਂ ਬਸਾਇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਰਾਰਾ-।
ਨਿਪਜਾਵਨ[12] ਧਨ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨ ਸੋਂ।
ਅਯੋ ਕਰਤਿ ਚਿਤਵਨ ਨਿਜ ਮਨਸੋਂ ॥ ੧੯ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੀ।
-ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ[13] ਪਿਤ ਭਾਰੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਅਬ ਹੀ ਬਨਹਿ ਨਿਬੇਰੋ।
ਧਨ ਖਟਣੇ ਕੋ ਮਿਟਵੈ ਝੇਰੋ- ॥ ੨੦ ॥

---

[1]ਲੈ ਕੇ।
[2]ਸੀਆਂ, ਸਿਆੜ।
[3]ਖਲੇਰ ਦਿਤਾ।
[4]ਸੰਧਯਾ ਪਈ ਤੇ।
[5]ਹਰਿਆਵਲ।
[6]ਮਾਨੋਂ।
[7]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[8]ਖੇਤੀ।
[9]ਸੰਘਣੀ।
[10]ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਯਾ।
[11]ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[12]ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।
[13]ਹਰ ਰੋਜ।

ਬੈਸੇ ਬਹੁਰ ਖੇਤ ਰਖਵਾਰੀ।
ਬਰਜਹਿਂ ਕਿਸ ਨ ਚਰਹਿਂ ਪਸੁ ਝਾਰੀ[1]।
ਰਾਸ਼ਭ ਬੜਵਾਗੋ ਮ੍ਰਿਗ ਬ੍ਰਿੰਦਾ[2]।
ਚਰਤਿ ਖੇਤ, ਰਹਿਂ ਬੈਸ ਅਨੰਦਾ ॥ ੨੧ ॥
ਦਿਨ ਦੋਇਕ ਮਹਿਂ ਦੀਨਿ ਨਬੇਰੀ।
ਇਕ ਨ ਬੂਟ ਜਹਿਂ ਸਘਨ ਘਨੇਰੀ।
ਕਾਲੂ ਗਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਖੇਤੁ।
ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ ॥ ੨੨ ॥
ਫਿਰੈਂ ਕਿਦਾਰ[੭] ਮੱਧ ਪਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਕਿਸੈ ਨ ਬਰਜੈਂ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰੋਧ ਭਾ[3] ਕਾਲੂ।
ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬਚਨ[4] ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੨੩ ॥
'ਮੰਦ ਭਾਗ[5] ਮੈਂ ਅਪਨ ਨਿਹਾਰਾ[6]।
ਤੂੰ ਸੁਤ ਜਨਮਯੋ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ[7]।
ਆਰਬਲਾ ਲਘੁ[8] ਮਹਿਂ ਤਵ ਚਾਲੀ।
ਵਸਤੁ ਖੋਇ ਕਿਯ ਆਲਯ ਖਾਲੀ ॥ ੨੪ ॥
ਉਚਿਤ[9] ਕਮਾਵਨ ਅਬ ਭੀ ਬੈਸਾ[10]।
ਕਰਨ ਕੁਕਾਜ[11] ਲਗੇ ਪੁਨ ਐਸਾ।
ਮੁਝ ਪਸ਼ਚਾਤ[12] ਖਾਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕੋ[13]।
ਰਲੇਂ ਫਕੀਰਨ ਸੋ ਤਜਿ ਘਰ ਕੋ' ॥ ੨੫ ॥
ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਹਿ ਵਾਕ ਕਠੋਰਾ।

---

[1]ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂ।
[2]ਗਧੇ, ਘੋੜੇ, ਗਾਈਂ, ਹਰਨ ਆਦਿ ਸਾਰੇ (ਪਸ਼ੂ)।
[3]ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ।
[4]ਕੁਵਚਨ।
[5]ਭੈੜੀ ਕਿਸਮਤ।
[6]ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।
[7]ਘਰ ਉਜਾੜੂ।
[8]ਛੋਟੀ।
[9]ਲਾਇਕ।
[10]ਉਮਰ ਹੋਈ ਹੈ।
[11]ਮਾੜਾ ਕੰਮ।
[12]ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੋਂ।
[13]ਕੇਹੜੀ।

ਲਖਿ ਕੁਚਾਲ ਕੋ ਰੋਸ ਨ ਥੋਰਾ।
'ਤੁਝ ਜਨਮੇ ਤੇ ਕੋ ਗੁਣ ਮੋਹੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਭਲੋ ਰਹਤਿ ਮੈਂ ਯੋ ਹੀ[1] ॥ ੨੬ ॥
ਇਕ ਸਪੂਤ ਬਹੁ ਦਰਬ ਕਮਾਵਹਿਂ[2]।
ਤੂੰ ਅਸ ਭਾ ਜੋ ਬਾਦ[3] ਗਵਾਵਹਿਂ'।
ਜਾਇ ਨਗਰ ਪੁਨ ਦਿਜਬਰ ਸਦਨਾ[4]।
ਉਪਾਲੰਭ[5] ਕੇ ਕਹਿ ਬਚ ਬਦਨਾ[6] ॥ ੨੭ ॥
'ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਭੇ ਤੁਮ ਝੂਠੇ।
ਸੂਧੇ ਕਹਉ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਪੂਠੇ।
ਕਿਧੋਂ[7] ਨ ਤੁਮ ਤੇ ਜਾਤ ਬਿਚਾਰੇ।
ਕਿਧੋਂ[8] ਹਰਖ ਹਿਤ ਪਾਜ ਉਚਾਰੇ[8*] ॥ ੨੮ ॥
ਭਲੀ ਛਤਰ ਕੀ ਦੀਨਿ ਵਡਾਈ।
ਪੂਰਬ ਐਸ਼੍ਵਰਯ ਜਾਸ ਘਟਾਈ।
ਅਬ ਬੀਜਯੋ ਸਭਿ ਖੇਤ ਨਿਪਾਤੂ[9]।
ਪਸੁ ਚਰਵਾਇ, ਨ ਕੀਨੀ ਤ੍ਰਾਤੂ[10] ॥ ੨੯ ॥
ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਯੋ ਇਨ ਸੁਧ[11] ਲੀਨੀ।
ਧਨ ਖੱਟਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨ ਕੀਨੀ।
ਖੋਯੋ ਸੰਚਯੋ ਪੂਰਬ ਮੇਰੋ[12]।
ਯਾਂ ਤੇ ਬਿਫਲ[13] ਭਯੋ ਬਚ ਤੇਰੋ' ॥ ੩੦ ॥
ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਬਿੱਪ੍ਰ[1] ਪਰਬੀਨਾ।

---

[1]ਐਵੇਂ ਹੀ, ਸੁਤਹੀਨ।
[2]ਇਕ ਐਸੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੜਾ ਧਨ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।
[3]ਬਿਰਥਾ।
[4]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ।
[5]ਉਲਾਂਭੇ ਦੇ।
[6]ਮੁਖ ਤੋਂ।
[7]ਜਾਂ।
[8]ਝੂਠ ਬੋਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋ।
[*]ਹਮਾਰੇ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[9]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
[10]ਰਖਵਾਲੀ ਨਾ ਕੀਤੀ।
[11]ਹੋਸ਼ ਪਕੜੀ।
[12]ਪਿਛਲਾ ਮੇਰਾ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ।
[13]ਬਿਰਥਾ।

ਜਿਹ ਮਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਲੀਨਾ।
'ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ! ਤੂ ਮੂਲਹੁ ਭੂਲਾ[2]।
ਸੁਤ ਸੁਸ਼ੀਲ ਤੇ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ[3] ॥ ੩੧ ॥
ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੈਂ ਤੁਝ ਸਮਝਾਯੋ।
ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਇਹ ਆਯੋ।
ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਸਾਰ ਵਿਚਾਰਾ।
ਕਰੈ ਪਢੇ ਬਿਨ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥
ਜਿਨ ਮੋ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਦੀਨੋ ਗਜ਼ਾਨਾ।
ਜਿਹ ਬਚ ਸੁਨ ਮਮ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ।
ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕੂ।
ਜਪਹਿ ਜਾਪ ਜੋ, ਪਾਇ ਬਿਬੇਕੂ ॥ ੩੩ ॥
ਮੁਝ ਕੋ ਦੀਸਤਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸਮਾਨਾ।
ਕਲਾਵਾਨ ਸਭਿ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਖਾਨਾ'।
ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਕਾਲੂ।
ਸਦਨਹਿ ਆਯੋ ਰੋਸ ਬਿਸਾਲੂ[4] ॥ ੩੪ ॥
ਤਿਹ ਪਾਛੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਰਹਤਿ ਉਦਾਸ ਦੁਰਾਏ[5] ਬੇਸਾ।
ਕੋ ਕੋ 'ਕਲਾਵਾਨ' ਕਰਿ ਕਹਿਈ।
ਜੋ ਸਤਿਸੰਗੀ ਮਾਨਵ ਅਹਿਈ[6] ॥ ੩੫ ॥
ਨਰ ਮਤਿ ਮੰਦ ਨ ਲਖਿ ਸੁਖਕੰਦਾ।
ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿੰ ਇਹ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦਾ[+]।
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਬਿਟਪ[7] ਜੁ ਦੂਰਾ।
ਬਾਸੁਰ ਬੈਸਹਿੰ ਤਹਿੰ ਜਗ ਮੂਰਾ[8] ॥ ੩੬ ॥
ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਹਿੰ[1] ਰਹਿਤਿ ਇਕਾਕੀ[2]।

---

[1]ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
[2]ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਘੁੱਥਾ ਹੈਂ।
[3]ਉਲਟ।
[4]ਬੜੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ।
[5]ਛੁਪਾਏ।
[6]ਹਨ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸੁਖ ਰੂਪ ਅਨੰਦਾ।
[7]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[8]ਆਦਿ, ਮੂਲ।

ਬੋਲਣ ਮਿਲਨ ਨ ਲੇਂ ਸੁਧ ਕਾਕੀ[3]।
ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਾਦਪ ਦਲ[4] ਸੁੰਦਰ।
ਸਘਨ ਛਾਉਂ ਬੈਠੇ ਗੁਨ ਮੰਦਰ[5] ॥ ੩੭ ॥
ਜਬ ਦਿਨ ਕੇ ਜੁਗ ਜਾਮ[6] ਬਿਤਾਏ।
ਦੁਖ ਮੋਚਨ[23] ਲੋਚਨ[7] ਅਲਸਾਏ।
ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਛਾਇ ਬਿਛੌਨਾ[8]।
ਪੌਢੇ[9] ਪੁਨ ਅਨਕੰਪਾ ਭੌਨਾ[10] ॥ ੩੮ ॥
ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ[11] ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਵਾ।
ਚਲਿ ਬੁਲਾਰ ਤਿਹ ਮਾਰਗ[12] ਆਵਾ।
ਪੇਖਿ ਅਚੰਭੋ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨਾ।
ਸ਼ੋਰ ਬਿਹੀਨ ਭਯੋ ਠਹਿਰਾਨਾ[13] ॥ ੩੯ ॥
ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।
'ਦੇਖਹੁ ਅਚਰਜ ਏਹੁ ਸੁਹਾਵਾ।
ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਮੰਦਰ ਸੁਤ[14] ਕਾਲੂ।
ਸੋਯੋ ਅਜ਼ਮਤ[15] ਜਾਸ ਬਿਸਾਲੂ[16] ॥ ੪੦ ॥
ਢਰਿ ਗਾ ਸਭਿ ਪਾਦਪ[17] ਪਰਛਾਵਾਂ।
ਨਹੀਂ ਢਰਜੋ ਜਹਿਂ ਇਨ ਸੁਖ ਪਾਵਾ। {ਬਿਰਖ ਛਾਯਾ ਅਸਥਿਰ}
ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰਾ।

---

[1]ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹਨ।
[2]ਇਕੱਲੇ।
[3]ਕਿਸੇ ਦੀ।
[4]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ।
[5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[6]ਦੋ ਪਹਿਰ।
[7]ਅੱਖਾਂ।
[8]ਬਿਛਾਉਣਾ।
[9]ਲੇਟੇ।
[10]ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਘਰ।
[11]ਚਾਰ ਘੜੀ।
[12]ਉਸੇ ਰਸਤੇ।
[13]ਖੜਾਕ ਤੋਂ ਰਹਤ ਹੋ ਕੇ ਠਹਿਰ ਗਿਆ।
[14]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[15]ਕਰਾਮਾਤ।
[16]ਬੜੀ।
[17]ਢਲ ਗਿਆ ਸਭ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦਾ।

ਰਹਿਤਿ ਦੁਰਾਇ[1] ਅਪਨਪੌ[2*] ਸਾਰਾ[3] ॥ ੪੧ ॥
ਪਾਵਕ[4] ਬੀਚ ਭਸਮ[5] ਕੇ ਜੈਸੇ।
ਤੇਜ ਨ ਲਖਯੋ ਪਰਤਿ[6] ਹੈ ਕੈਸੇ।
ਪਰ ਜੇ ਲਖਣਹਾਰ[7] ਹੁਇ ਕੋਊ।
ਤਿਹ ਨਿਕਾਸ[8] ਸੀਤਹ ਖ੍ਵੈ[9] ਸੋਊ ॥ ੪੨ ॥
ਤਿਉਂ ਇਸਕੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰਿਈ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਹ ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਟਰਿਈ।
ਆਗੇ ਬਿਧਿ ਇਕ ਅਚਰਜ ਦੇਖੀ।
ਸਰਪ ਛਾਉਂ ਕਿਯ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੪੩ ॥
ਅਸਥਿਰ[10] ਰਹੀ ਤਰੋਵਰੁ ਛਾਯਾ।
ਅਚਰਜ ਹੀ ਜੁਗ ਬਾਰਿ ਲਖਾਯਾ[11]' ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਬੰਦੇ ਦੋਨੋ ਹਾਥਾ।
ਬੰਦਨ ਕਿਯ ਧਰਿ ਕੈ ਧਰ ਮਾਥਾ[12] ॥ ੪੪ ॥
ਹਟਯੋ ਦੂਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ।
ਗਮਨਯੋ[13] ਨਗਰ ਹੋਤਿ ਰਤਿ[14] ਭਾਰੀ।
ਸ਼ੁਭ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪਾ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਜਿਹ ਕੋ ਹੁਇ ਭ੍ਰਮ ਅਲਪਾ[15] ॥ ੪੫ ॥
ਸਦਨ ਜਾਇ ਬੈਸਯੋ ਹਰਿਖਾਈ।
ਕਾਲੂ ਗਾ ਤਬ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ।

---

[1]ਛੁਪਾਇ।
[2]ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-'ਅਪਨ ਪੈਸਾਰਾ' ਤੇ 'ਅਪਨ ਪਾਸਾਰਾ' ਬੀ ਹੈ।
[3]ਸਾਰਾ ਹੀ ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ।
[4]ਅਗਨੀ।
[5]ਸੁਵਾਹ।
[6]ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ।
[7]ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
[8]ਕੱਢਕੇ।
[9]ਪਾਲਾ ਹਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
[10]ਟਿਕੀ।
[11]ਦੋਨੋ ਵਾਰੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।
[12]ਜਮੀਨ ਤੇ ਮੱਥਾ ਧਰਕੇ।
[13]ਚਲਾ ਗਿਆ।
[14]ਪ੍ਰੀਤ।
[15]ਭਰਮ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਦਰ ਤਿਹ ਸੁਭ ਠੌਰ[੧] ਬਿਠਾਯੋ[+]।
ਬਹੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਬਚਨ ਸੁਨਾਯੋ[++] ॥ ੪੬ ॥
'ਭੂਰ ਭਾਗ ਕੋ ਭਾਂਜਨ[੨] ਕਾਲੂ!। {ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਕੀਦ}
ਅਸ ਸੁਤ ਜਨਮ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲੂ।
ਤਦਪਿ[੩] ਸੁਭਾਵ ਤੁਮਾਰ ਕਠੋਰਾ।
ਕੌਰਾ ਕਬ ਨ ਬੋਲਿਯੇ ਥੋਰਾ ॥ ੪੭ ॥
ਤਿਹ ਸਦਕਾ ਕਰਿ ਇਹ ਮਮ ਨਗਰੀ।
ਪਾਵਨ ਹੋਤਿ[੪] ਬਸਤਿ[੫] ਸੁਖ ਸਗਰੀ।
ਭੂਲ ਨ ਕੀਜੈ ਕਬਹਿ ਅਨਾਦਰ[੬]।
ਅਸਨ ਬਸਨ[੭] ਦੀਜੈ ਸੁਖ ਸਾਦਰ ॥ ੪੮ ॥
ਜਾਮਾਂ[੮] ਮੋਹਿ ਤੁਰਕ ਕੌਂ ਆਹੀ।
ਭੋਜਨ ਬਨੈ ਨ ਮਮ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਨਤੁ[੯] ਰਾਖੋਂ ਸਾਦਰ ਨਿਜ[੧੦] ਸਦਮਾ[੧੧*]।
ਸੁਫਲ ਜਨਮ ਸੇਵੇ ਪਦ ਪਦਮਾ ॥ ੪੯ ॥
ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੁੰਦਰ ਦਿਉਂ ਬਨਿਵਾਈ।
ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਕਾਲੂ! ਪਹਿਰਾਈ।
ਜੋ ਆਵਹਿ ਤਿਨ ਕਾਜ ਪਦਾਰਥ।
ਸੋ ਮੈਂ ਗਨਿ ਹੌਂ ਭਯੋ ਸਕਾਰਥ[੧੨]' ॥ ੫੦ ॥
ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਕੀ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।

---

[੧]ਅਛੀ ਜਗਾ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਆਦਰ ਸੋ, ਸੁਭ ਠੋਰ ਬਿਠਾਯੋ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਲਾਯੋ।
[੨]ਹੇ ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਪਾਤ੍ਰ!
[੩]ਤੌਭੀ।
[੪]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੀ ਤੇ।
[੫]ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ।
[੬]ਨਿਰਾਦਰ।
[੭]ਭੋਜਨ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ।
[੮]ਸ਼ਰੀਰ, ਜਨਮ।
[੯]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[੧੦]ਆਪਣੇ।
[੧੧]ਘਰ ਵਿਚ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਦਨਾ।
[੧੨]ਸਫਲ।

ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖੇ ਲਪਟਾਨੀ।
ਬੋਲਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਯ ਕਾਲੂ।
ਜਾਂ ਕੋ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੫੧ ॥
'ਤੁਝ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਮੁਝ ਘਰ ਸਰਬਾ।
ਅਹੈਂ ਪਦਾਰਥਿ ਦਿਯ ਬਹੁ ਦਰਬਾ[੧]।
ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਮੇਰੇ।
ਅਧਿਕ ਧਾਮ[+] ਧਨ ਮਾਲ ਘਨੇਰੇ ॥ ੫੨ ॥
ਤਦਪਿ ਵਧਤਿ ਮੁਝ ਨਿਤ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਬੀਤਹਿ ਗਟੀ ਗੁਨੰਤਾ[੨]।
ਤੁਮ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਰਤਿ ਵਡਾਈ।
ਮੈਂ ਨ ਲਖੀ ਤਿਹ ਮਤਿ[੩] ਕਿਹ ਥਾਂਈ ॥ ੫੩ ॥
ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਤਤਪਰ ਥਿਰੁ ਕੀਨਾ[੪]।
ਕੋ ਨ ਸਵਾਰੀ, ਕੀਨੀ ਹੀਨਾ[੫]।
ਪੂਰਬ[੬] ਬਹੁ ਘਰ ਵਸਤੁ ਗਵਾਈ।
ਅਬ ਕਿਦਾਰ[੭] ਪਸੁ ਦੀਨਿ ਚਰਾਈ ॥ ੫੪ ॥
ਜਨਮੇ ਤੇ ਜਬ ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ।
ਤਨਕ[੮] ਨ ਧਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਸਵਾਰੀ।
ਮਨ ਉਨਮੱਤਿ[੯] ਨ ਕਰਤਿ ਸਨੇਹੂ।
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਬੈਸਹਿ ਤਜਿ ਗੇਹੂ[੧੦]' ॥ ੫੫ ॥
ਕਹਿ ਬੁਲਾਰ 'ਤੁਵ ਮਤਿ[੧੧] ਅਨਜਾਨੀ।
ਤਿਹ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨ ਸਕਤਿ ਪਛਾਨੀ[++]।

---

[੧]ਧਨ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਧਾਨ।
[੨]ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਦਿਆਂ।
[੩]ਬੁਧਿ।
[੪]ਖੜਾ ਕੀਤਾ।
[੫]ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਕੀਤੀ।
[੬]ਪਹਿਲੇ।
[੭]ਖੇਤੀ।
[੮]ਥੋੜੀ ਬੀ।
[੯]ਮਸਤ।
[੧੦]ਘਰ ਛੱਡਕੇ।
[੧੧]ਤੇਰੀ ਬੁਧਿ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਿਸਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਪਛਾਨੀ।

ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ।
ਗੁਨਨ ਗੂਢ[1] ਕਿਉਂ ਸਕੇ ਪਛਾਨੀ'[**] ॥ ੫੬ ॥
ਕਹਿਨ ਸੁਨਨਿ ਕਰਿ ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਾਲੂ।
ਚਲਿ ਆਲਯ ਆਯੋ ਤਤਕਾਲੂ।
ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਜੋਊ।
ਸੁਤ ਗੁਨ[2] ਪਰਖਨ ਕਰਤਿ ਨ ਕੋਊ ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ।
ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਿੰਹ, ਤਜਹੁ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ॥ ੫੮ ॥

ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਖੇਤੀ ਬ੍ਰਿਖ ਛਾਯਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੨ ॥

---

[1]ਗੁੱਝੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
[**]ਗੁਨ ਗੁਫਨ ਕਿਉਂ ਸਕ ਪਹਿਚਾਨੀ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[2]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ।

੧੩. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਵੈਦ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ: ਬੰਦੋ ਪਦ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਦਾ ਉਤਪਲ ਦਲ ਦੁਤਿ ਨੈਨ।
ਉਰ ਦਾ ਸਰਿਤਾ ਸੁਮਤਿ ਕੀ ਬੀਚੀ ਜਿਹ ਬਰ ਬੈਨ ॥ ੧ ॥

ਉਤਪਲ ਕਵਲ। ਦਲ ਪੰਖੜੀ। ਦੁਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ।
ਉਰ ਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਸਰਿਤਾ ਨਦੀ।
ਬੀਚੀ ਲਹਿਰਾਂ। । ਸੰਸ:, ਵੀਚਿ ਲਹਿਰ।]
ਬਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਬੈਨ ਬਚਨ, ਵਾਕ ਰਚਨਾ।

ਅਰਥ: ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਜੀ ਦੇ, (ਜਿਸਦੇ) ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਮਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ (ਵਰਗੀ) ਹੈ।

(ਅਤੇ ਜੋ) ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪ ਥਲ ਵਿਚ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਨਦੀ (ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ) ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਦੀ ਵਿਚ ਕਿ ਫਿਰ) ਉੱਤਮ ਵਾਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ (ਲਹਿਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ)।

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਹੁਣ ਮੁੜ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਖਯਾਲ ਉਹ ਅਧਯਾਯ ੧ ਦੇ ਛੰਦ ੨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਛੰਦ ੧ ਵਿਚ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ, ਓਹੋ ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਤੇ ਏਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ੧ ਤੇਜਮਈ ਬਲਵਾਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ੨ ਵਰਦਾਤੀ, ਜਗਤ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੀ ਸੁਹਣੀ ਤੇ ਬੁਧੀ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਦੋ ਇਸ਼ਾਰੇ ਸਾਰਦਾ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਇਕ-ਸ੍ਰੀ-ਪਦ, ਤੇ ਦੂਸਰੇ (ਸ਼ਲੇਖ) ਪਦ ਪਏ ਹਨ:- 'ਪਦ ਬੰਦਨਾ' ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਉਸਤਤੀ ਵਾਕ ਹਨ 'ਕਾਵ੍ਯ ਰਚਨ ਹਾਰੀ'।

ਪਰ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਨਿਰੀ ਉਪਮਾਂ ਜਮਾਲ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਪਰ ਕਹੇ ਦੋਏ ਛੰਦ ਮੁੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਏਹ ਆਵਾਹਨ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ। ਅਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼, ਕਾਵ੍ਯ ਰਚਨਾ ਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪ ਅਧਯਾਯ ਚੌਦਾਂ ਦੇ ਛੰਦ ੧. ੨. ੩. ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਅਧਯਾਯ ਪੰਝੀਵੇਂ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਉਮਾ ਰਮਾ ਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਇਕੋ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਏਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੁਮਤੀ ਦੀ ਨਦੀ ਚਲਾ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸ਼ਾਰਦਾ, ਇਸ ਨਦੀ ਵਿਚ ਫਿਰ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਤੇ ਤ੍ਰੰਗ ਲਹਿਰੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਪਮਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਪਦ ਦੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੇਦਕ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਵਤਾ ਨੇ ਤ੍ਰੱਕੀ ਕੀਤੀ। ਯੱਗਾਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਤਰੱਕੀ ਪਾ ਗਿਆ ਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ, ਨਦੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਕ ਨਦੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਫੇਰ ਯਗਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਮੰਨੀ ਗਈ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ 'ਨਦੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ' ਕਹਿਣਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਕਟਾਖ੍ਯ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਭਾਵ)

ਅਗੇ ਹੁਣ ਫੇਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਦਸਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਹਰ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਕਥਨ ਕਰਨਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਪਾਵਸ[੧] ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਬਿਤਾਈ। {ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
ਬਹੁਰ ਨਵੀਨ ਅਪਰ[*] ਰਿਤੁ ਆਈ।
ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਰਦ ਸਾਰਦਾ ਮਾਨੋ[੨]।
ਬਦਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਬਿਮਲ ਪਛਾਨੋ ॥ ੨ ॥
ਅੰਬਰ ਬਰ ਨੀਲਾਂਬਰ ਲੀਨਾ[੩]।
ਜਾਂ ਕੇ ਸ਼ੁਭਤਿ ਪਯੋਧਰ[੪+] ਪੀਨਾ।
ਉਡਗਨ[੫] ਭੂਖਨ ਜਰੇ ਜਰਾਊ।
ਲਲਿਤ ਮਰਾਲ[੬] ਪਾਵਨ ਪਾਊ[੭] ॥ ੩ ॥
ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੮] ਕਮਲ ਕਰ[੯] ਜਿਹ ਦੁਤਿ ਭੂਰੀ[੧੦]।
ਉੱਜਲ ਦੇਹਿ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ[੧੧] ਰੂਰੀ।
ਕਮਤੀ ਕਰਤਿ[੧੨] ਤਪਤ ਸੀ ਕੁਮਤੀ[੧੩]।
ਸਦਾ ਬਧਾਵਤਿ ਸੀਤਲ ਸੁਮਤੀ ॥ ੪ ॥
ਘਰ ਘਰ ਪਿਤਰ ਪਰਾਹੁਨ ਆਏ।
ਪੰਥੀ[੧੪] ਪੁਰਿ ਨਿਜ ਪੰਥ[੧੫] ਸਿਧਾਏ।
ਪੂਜ ਪਾਇਤਾ ਚੰਡਿ ਗਨੇਸ਼ਾ[੧੬]।
ਰਿਪੁ[੧੭] ਦੇਸ਼ਨ ਪਰ ਚਢੇ ਨਰੇਸ਼ਾ[੧੮] ॥ ੫ ॥

---

[੧]ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ-ਸਾਵਨ ਭਾਦੂੰ।
[*]ਅਵਰ -ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[੨]ਸ਼ਰਦ ਰੁਤ ਸਾਰਦਾ ਵਾਂਙੂ। ਸ਼ਰਦ ਰੁੱਤ-ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ।
[੩]ਅਕਾਸ਼ ਹੀ ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੇ ਨੀਲਾ ਕਪੜਾ ਓੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।
[੪]ਬੱਦਲ।
[+]ਪਯੋਧਰ ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ, ਪਯੋਧਰ ਬੱਦਲ ਹੀ ਜਿਸਦੇ ਪਯੋਧਰ ਸਥਨ ਹਨ ਕਠੋਰ।
[੫]ਤਾਰੇ।
[੬]ਸੁੰਦਰ ਹੰਸ।
[੭]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੈਰ।
[੮]ਕੋਮਲ।
[੯]ਹਥ।
[੧੦]ਬਹੁਤ।
[੧੧]ਚਾਂਦਨੀ।
[੧੨]ਘੱਟ ਕਰਦੀ ਹੈ।
[੧੩]ਤਪਤ ਵਰਗੀ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ।
[੧੪]ਮੁਸਾਫਰ।
[੧੫]ਰਸਤੇ।
[੧੬]ਪੂਜਕੇ ਚੰਡੀ ਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੈਂਤੜਾ (ਬਾਹਰ ਧਰ ਕੇ) (ਅ) ਪੂਜਕੇ ਦੁਸਹਿਰੇ ਚੰਡੀ ਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ।
[੧੭]ਵੈਰੀ ਦੇ।
[੧੮]ਰਾਜੇ ਚੜ੍ਹੇ।

ਭਏ ਸੇਤ[੧] ਜਲਮੁਘ[੨] ਜਲ ਹੀਨਾ।
ਜਿਉਂ ਤਨ ਬਿਤੀ ਬੈਸ ਬਲੁ ਛੀਨਾ।
ਨਾਸੇ ਅਲਪ[੩] ਜੰਤੁ ਜੇ ਰਾਸੀ[੪]।
ਜਨੁ ਗਜਾਨੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁੰਦਰ ਸੁਖ ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ, ਆਨੰਦ ਸਦਾ ਮੁਕੰਦ।
ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਰਦ ਮੈਂ, ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਜਗਬੰਦ[੫] ॥ ੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਪਾਛੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ।
ਪੌਢੇ ਰਹਹਿਂ ਇਕਾਂਤਿ ਨਿਕੇਤਾ।
ਸੰਤ ਸੁਮਤਿ ਜਿਹ ਸੁਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਹਿਂ।
ਤਹਿਂ ਜਾਵਹਿਂ ਕਬ ਕਬ ਤਜ ਓਕਹਿਂ[੬] ॥ ੮ ॥
ਕਰਤਿ ਸਦਾ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ।
ਨਹਿਂ ਬੈਠੈਂ ਅਗਜਾਤਨ[੭] ਪੰਗਤਿ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਗਾਥਾ।
ਕਹਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਤਿਨ ਸੋਂ ਹਿਤ ਸਾਥਾ ॥ ੯ ॥
ਰੀਤਿ ਬਿਰਕਤਨ[੮] ਕੀ ਚਿਤ ਧਾਰੀ।
ਤਜੇ ਜੰਜਾਰ ਜੁ ਹੁਤੇ ਸੰਸਾਰੀ।
ਬੈਸ, ਗੋਤ[੯], ਧਨ, ਜਾਤਿ, ਸਮਾਨਾ।
ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਜਿਨ ਰੁਚਿ[੧੦] ਨਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥
ਬੈਸਹਿਂ ਪਾਸ ਆਨ ਕਰਿ ਸੋਊ।
ਬਾਲਪਨੇ ਮਹਿਂ ਖੇਲਤਿ ਜੋਊ।
ਉਦਾਸੀਨ ਤਿਨ ਸੋਂ ਤਬ ਐਸੇ।
ਬਿਨਾ ਚਿਨਾਰੀ[੧੧] ਮਿਲ ਹੈਂ ਜੈਸੇ ॥ ੧੧ ॥

---

[੧]ਚਿੱਟੇ।
[੨]ਝਰਨੇ। (ਅ) ਜਲਮੁਚ ਬੱਦਲ।
[੩]ਛੋਟੇ।
[੪]ਸਾਰੇ।
[੫]ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਜੋਗ ਨੇ।
[੬]ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ।
[੭]ਅਗਜਾਨੀਆਂ ਦੀ।
[੮]ਵਿਰਾਗੀਆਂ।
[੯]ਜਾਤ।
[੧੦]ਪ੍ਰੀਤੀ।
[੧੧]ਪਛਾਣ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਮਾਤ ਮਨ ਚਿੰਤਾ।
ਗਈ ਨਿਕਟਿ ਜਹਿਂ ਹੁਤੇ ਇਕੰਤਾ[੧]।
ਦਸ਼ਾ[੨] ਦੇਖਿ ਸੁਤ ਕੀ ਬਿਸਮਾਨੀ[੩]।
ਬੋਲੀ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਬਾਨੀ ॥ ੧੨ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਤਾਤ[੪] ! ਚਿਤ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੋ।
ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਕੀਜੈ ਨਿਰਧਾਰੋ[੫]।
ਤੁਝ ਕਿਉਂ ਬਨੈ ਫਕੀਰਨ ਸੰਗਾ।
ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕਾਜ ਕਰਿਯੇ ਸ ਉਮੰਗਾ ॥ ੧੩ ॥
ਕ੍ਰਿਖੀ ਕਰਨ ਕੀ ਜੇ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਬਨਜਹੁ ਬਨਜ ਸਿਖਹੁ ਅਸ ਰੀਤੀ।
ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਕੋ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤਾ।
ਖਰਚ ਸੰਭਾਰਹੁ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੧੪ ॥
ਕਰਿ ਉਪਾਇ ਜਬ ਦਰਬ ਉਪਾਵਹੁ[*]।
ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸੰਚਹੁ[੬] ਨਿਜ ਘਰਿ ਲਜਾਵਹੁ।
ਕੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਬ ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਰੂ[੭]।
ਲਖਹਿ ਕਮਾਊ ਸਹਿ[+] ਪਰਵਾਰੂ ॥ ੧੫ ॥
ਨਿਜ ਤਨਿਯਾ[੮] ਤੁਝ ਦੇਯ ਬਿਵਾਹੀ।
ਸੁਜਸੁ ਹੋਇ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਮਾਂਹੀ।
ਅਬ ਕਾਜਨਿ[੯] ਤੇ ਲਖਹਿਂ[੧੦] ਉਦਾਸੂ।
ਮਿਲ ਕਰਿ ਮਨੁਜ[੧੧] ਕਰਹਿਂ ਉਪਹਾਸੂ[੧੨] ॥ ੧੬ ॥

---

[੧]ਇਕੱਲੇ।
[੨]ਹਾਲਤ
[੩]ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ।
[੪]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ! ।
[੫]ਸੋਚ ਸਮਝਕੇ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਮਾਵਹੁ।
[੬]ਕੱਠਾ ਕਰੋਗੇ ਤੇ।
[੭]ਵੇਖੇਗਾ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਭ।
[੮]ਆਪਣੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
[੯]ਕੰਮਾਂ।
[੧੦]ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
[੧੧]ਮਨੁੱਖ।
[੧੨]ਹਾਸਾ, ਠੱਠਾ।

ਕਹਹਿਂ -ਨਿਲਾਯਕ ਤਿਨ ਕੋ ਤਾਤਾ।
ਕਛੂ ਨ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਕਰਨ ਦੀ ਗਜਾਤਾ[1]-।
ਲਖਹਿਂ -ਦਾਰਿਦੀ[2] ਕੋ ਮਤਿ ਹੀਨਾ[3]-।
ਕੋ ਭਾਖਹਿ -ਇਹ ਬਲ ਤੇ ਛੀਨਾ- ॥ ੧੭ ॥
ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਬਚਨ ਉਪਹਾਸੂ।
ਕਹਹਿਂ ਸ਼ਰੀਕ ਈਰਖਾ ਜਾਸੂ।
ਹਮ ਉਰ ਜਰੇ ਜਾਇਂ ਸੋ ਕੈਸੇ[4]?
ਦੁਖਹਿਂ ਬਦਰਿ ਢਿਗ ਰੰਭਾ ਜੈਸੇ[5] ॥ ੧੮ ॥
ਸੰਗਤਿ ਤਜਹੁ ਫਕੀਰਨ ਕੇਰੀ।
ਪੰਕਤਿ ਬੈਸਹੁ ਗਜਾਤਿਨਿ[6] ਹੇਰੀ।
ਜਿਉਂ ਨਿਜ ਨਿਜ[7] ਕਰਿਹੀਂ ਸੋ ਕਾਜਾ।
ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਕਰਹੁ, ਤਾਤ ਲਖਿ ਲਾਜਾ[8]' ॥ ੧੯ ॥
ਸੁਨੇ ਸਭੈ ਬਚ[9] ਜੇ ਕਹਿ ਮਾਤਾ।
ਚਿੱਤ ਨ ਲਗੀਆ ਕੋਊ ਬਾਤਾ।
ਪੁਨਿ ਪੜ ਰਹੇ[10] ਪਾਇ ਮੁਖਿ ਬਸਨਾਂ[11]।
ਤੂਸ਼ਨ[12] ਭਏ ਸੁ ਬੋਲੇ ਕਸ ਨਾ[13] ॥ ੨੦ ॥
ਪਰਾ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਭਗਤ ਦਸ਼ਾ ਸੀ[14]।
ਤਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਰਾਸੀ।
ਰੈਨ ਦਿਵਸ[15] ਪਰ ਰਹੈਂ ਨਿਕੇਤਾ।

---

[1]ਸਮਝ।
[2]ਦਲਿੱਦਰੀ।
[3]ਬੁੱਧੀ ਹੀਨ।
[4]ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਰੇ ਜਾਣ।
[5]ਜਿਵੇਂ ਬੇਰੀ ਪਾਸ ਕੇਲਾ ਦੁਖਦਾ ਹੈ।
[6]ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੀ।
[7]ਆਪੋ ਆਪਣਾ।
[8]ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ! ਲੱਜ ਨੂੰ ਸਮਝ। (ਅ) ਪਿਤਾ ਦੀ ਲਾਜ ਸਮਝ ਕੇ।
[9]ਬਚਨ।
[10]ਪੈ ਰਹੇ।
[11]ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਕਪੜਾ ਪਾ ਕੇ।
[12]ਚੁੱਪ।
[13]ਕੁਛ ਭੀ ਨਾ। (ਅ) ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੀ ਨਾਂ।
[14]ਪਰਾਭਗਤੀ ਵਿਚ ਭਗਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਰਗੀ।
[15]ਰਾਤ ਦਿਨ।

ਬਿਚਰ[੧] ਨ ਬੋਲਹਿਂ ਕਬਹਿ ਸੁਚੇਤਾ ॥ ੨੧ ॥
ਭੇ ਉਨਮੱਤਿ[੨] ਨਿਮਗਨ ਅਨੰਦਾ।
ਸਰੁਜ ਲਖਹਿਂ ਨਰ ਤਨ ਸੁਖਕੰਦਾ[੩]।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿਂ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਕਰਿਹੀਂ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ[*] ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ[੪] ਧਰਿਹੀਂ ॥ ੨੨ ॥
ਮਾਤ ਆਨ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੇਤੂ।
ਅਸਨ[੫] ਖੁਵਾਵਹਿ ਮਧੁਰ ਸਮੇਤੂ[੬]।
'ਦੁਰਬਲ ਭਾ[੭] ਤਵ ਤਾਤ! ਸਰੀਰਾ[੮]।
ਕਿਉਂ ਨ ਕਹਹੁ ਨਿਜ ਰੁਜ[੯] ਕੀ ਪੀਰਾ ॥ ੨੩ ॥
ਆਨਨ ਪੀਤ[੧੦], ਅਚੰਚਲ ਅੰਗਾ।
ਬਿਗਸ[੧੧] ਨ ਬੋਲਹੁ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ।
ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਕੇ ਸੰਗਮ ਮਾਂਹੀ[੧੨]।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਬਿਚਰਤਿ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ? ॥ ੨੪ ॥
ਬਾਸੁਰ ਨਿਸਾ ਇਕਾਂਤ ਨਿਕੇਤੂ।
ਪਰੇ ਰਹਹੁ, ਕਿਉਂ ਕਰਤਿ ਨ ਹੇਤੂ?
ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਅਸਨ ਕਰਤਿ ਨਹਿਂ ਖਾਨਾ।
ਕਿਧੌਂ ਉਦਰ ਰੁਜ[੧੩] ਕੋ ਬਲਵਾਨਾ' ॥ ੨੫ ॥
ਮੁਹਰਮੁਹੁ[੧੪] ਜਨਨੀ[੧੫] ਇਵ ਭਾਖੀ।

---

[੧]ਫਿਰਦੇ।
[੨]ਹੋਏ ਹਨ ਮਸਤ।
[੩]ਰੋਗ ਸਹਤ (ਬੀਮਾਰ) ਲਗਦੇ ਹਨ ਲੋਕੀ ਸੁਖਕੰਦ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੰਤ ਬ੍ਰੱਤ। [+]ਮਾਤਾ ਆਪਣੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤੇ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਤ ਅਜੇ ਪਰਵਿਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ।
[੪]ਚੁੱਪ।
[੫]ਭੋਜਨ।
[੬]ਮਿੱਠੇ ਸਮੇਤ।
[੭]ਲਿੱਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
[੮]ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ।
[੯]ਰੋਗ।
[੧੦]ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
[੧੧]ਹੱਸਕੇ।
[੧੨]ਮੇਲੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿਚ।
[੧੩]ਪੇਟ ਦਾ ਰੋਗ।
[੧੪]ਘੜੀ ਮੁੜੀ।
[੧੫]ਮਾਤਾ।

ਸੁਤ ਉਪਚਾਰ[1] ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖੀ[2]।
ਮਨ ਹੀ ਮਨਹਿ ਮਨਾਵ ਮਹੇਸ਼ਾ।
ਪੂਜ ਚੰਡਿਕਾ ਬਹੁਰ ਗਨੇਸ਼ਾ ॥ ੨੬ ॥
-ਸੁਤ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਕਰਹੁ ਅਰੋਗਾ।
ਦੇਉਂ ਉਪਾਇਨ[3] ਜਸ[4] ਜਿਸ ਜੋਗਾ[5]।
ਬੰਦਹਿ ਕਰ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਸਿਰ ਕੋਂ[6]।
ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਲਖਮੀ ਬਰ ਕੋ[7] ॥ ੨੭ ॥
ਸੁਤ ਕਰ ਗਹਿ ਕਰਿ[8] ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੀ।
'ਕਹਹੁ ਆਪਨੀ ਪੀਰਾ ਖੋਲੀ।
ਤਿਸ ਪਰ ਮੈਂ ਕਰਿਵਾਉਂ ਇਲਾਜਾ।
ਬੈਦ ਬੁਲਾਇ ਬਿਲਮ ਬਿਨ[9] ਆਜਾ' ॥ ੨੮ ॥
ਮਸ਼ਟ[10] ਕਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਨਾਥਾ।
ਉਤਰ ਨ ਦੇਂ ਕੋ ਜਨਨੀ ਸਾਥਾ।
ਸੁਧਿ ਲੇਵਨ ਆਵਹਿਂ ਸਭਿ ਗਜਾਤੀ।
ਜਿਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਅਸ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ ॥ ੨੯ ॥
ਭੋਜਨ ਖਾਤਿ ਨ ਪੀਵਤਿ ਨੀਰੂ।
ਹੇਰਤਿ ਬੇਦੀ ਭਏ ਅਧੀਰੂ।
ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ[11] ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੂ।
ਰੁਜ[12] ਨ ਪਾਇ ਨਹਿਂ ਕਰਿ* ਉਪਚਾਰੂ[13] ॥ ੩੦ ॥
ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਮਿਲਿ ਸੋਊ।

---

[1]ਇਲਾਜ।
[2]ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ।
[3]ਭੇਟਾ।
[4]ਜੈਸੀ।
[5]ਲਾਇਕ।
[6]ਜਮੀਨ ਪੁਰ ਰਖ ਕੇ ਸਿਰ।
[7]ਮਾਯਾ ਪਤੀ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ।
[8]ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ।
[9]ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਭਾਵ ਛੇਤੀ।
[10]ਚੁਪ।
[11]ਝੂਰਦਾ ਹੈ।
[12]ਰੋਗ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਹੋਇ-, -ਕਹਿ।
[13]ਇਲਾਜ, ਦਵਾ।

'ਤਵ ਤਨੁਜਹਿ[1] ਕੋ ਦੁਖ ਹੈ ਕੋਊ।
ਤੂੰ ਨਿਚਿੰਤ ਫਿਰ ਹੈਂ ਕਹੁ ਕੈਸੇ?
ਇਕ ਸੁਤ, ਬਹੁਰ ਰੁਜੀ[2] ਭਾ ਐਸੇ ॥ ੩੧ ॥
ਬੈਦ ਬੁਲਾਇ ਇਲਾਜ ਕਰੀਜੈ।
ਦਰਬ ਲੋਭ ਨਹਿਂ ਰਿਦੈ ਧਰੀਜੈ।
ਜੇ ਤਵ ਤਾਤ ਅਰੋਗ ਜਿਵੰਤੂ[3]।
ਇਹ ਤੇ ਅਧਿਕ ਹੋਇ ਧਨਵੰਤੂ[4] ॥ ੩੨ ॥
ਸੁਤ ਸਨੇਹ ਕੋ ਮਨ ਤੇ ਤਜਾਗੀ।
ਦਰਬ ਵਿਖੈ ਕਿਉਂ ਭਾ ਅਨੁਰਾਗੀ? '
ਤਰਕ[5] ਸੁਨਤਿ ਗਜਾਤਿਨਿ ਕੀ[6] ਕਾਲੂ।
ਹੁਤੋ ਅਨੁਜ[7] ਢਿਗ ਤਿਹਛਿਨ ਲਾਲੂ ॥ ੩੩ ॥
ਬੈਦ ਬੁਲਾਵਨ ਹੇਤ ਪਠਾਯਾ।
ਲਾਲੂ ਤਿਹ ਘਰ ਜਾਇ ਬੁਲਾਯਾ।
ਨਾਮ ਜਾਸ 'ਹਰਿਦਾਸ' ਹੁਲਾਸੀ। {ਵੈਦ ਹਰਦਾਸ}
ਜਗੇ ਭਾਗ ਗਾ[8] ਢਿਗ ਸੁਖਰਾਸੀ ॥ ੩੪ ॥
ਤਨ ਪਰ ਬਸਨ ਲਏ ਸੁਖਦਾਈ ॥
ਜਹਿਂ ਪੌਢੇ, ਆਯੋ ਤਿਹ ਥਾਂਈ।
ਕਾਲੂ ਕਹੈ, 'ਸੁ ਬੈਦੰ! ਸੁਨੀਏ।
ਕਰ ਬਿਲੋਕ[9] ਇਹ ਰੁਜ ਕੋ ਗੁਨੀਏ[10] ॥ ੩੫ ॥
ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਰਜੋ ਰਹੈ ਸਹਿ ਆਲਸ[11]।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਕਰੈ ਨ ਲਾਲਸ[12]।
ਪੀਤ ਬਦਨ[1] ਤਨ ਖੀਨ[2] ਕੁਢਾਰਾ।

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ।
[2]ਰੋਗੀ।
[3]ਜੀਵੇਗਾ।
[4]ਧਨੀ।
[5]ਬੋਲੀ।
[6]ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੀ।
[7]ਛੋਟਾ ਭਰਾ।
[8]ਗਿਆ।
[9]ਹੱਥ ਵੇਖ ਕੇ।
[10]ਰੋਗ ਪਛਾਣੋ।
[11]ਸੁਸਤੀ ਨਾਲ।
[12]ਇੱਛਾ।

ਬੇਦਨ[3] ਪਾਇ[4] ਕਰਹੁ ਉਪਚਾਰਾ[5]' ॥ ੩੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਬੈਦ ਬੁਧਿਵੰਤਾ।
ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟ ਤਬਹਿ ਜਗ ਕੰਤਾ।
ਆਨਨ ਪਰ ਤੇ ਬਸਨ ਉਘਾਰਾ[6]।
ਹੇਰਤਿ ਧਮਨੀ[7] ਕਰ ਕਰ ਧਾਰਾ[8] ॥ ੩੭ ॥
ਬੈਦ ਬਦਨ ਦੁਖ ਕਦਨ[9] ਸੁ ਦੇਖਾ।
ਜਿਸ ਕੋ ਮਨੁ ਅਨੁਕੰਪ[10] ਬਿਸ਼ੇਖਾ[11]।
ਕਰ ਤੇ ਕਰਖ ਲਯੋ[12] ਨਿਜ ਕਰ ਕੋ।
ਉਠ ਬੈਠੇ ਦੇਵਨ ਮਤਿ ਬਰ ਕੋ[13] ॥ ੩੮ ॥
ਬਚ ਬੋਲੇ ਉਤਪਲ ਦਲ[14] ਲੋਚਨ।
ਸੁਖਦ[15] ਅਚਲ ਭਵ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ[16]।
'ਗਹਹੁ ਹਾਥ ਕੇ ਸਾਥ ਸੁ ਹਾਥਾ[17]।
ਕਜਾ ਤੁਮ ਜੀਉ, ਕਹਹੁ ਨਿਜ ਗਾਥਾ[18]?' ॥ ੩੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੇਖਕ[19] ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਹੌਂ ਹੇਰੋਂ ਜੋ ਰੋਗ ਤੁਮਾਰੇ।
ਪਿੱਤ[20], ਵਾਇ[1], ਕਫ[2], ਸ਼੍ਰੋਣਤ[3] ਚਾਰੂ।

---

[1]ਪੀਲਾ ਮੁਖ।
[2]ਸ਼ਰੀਰ ਲਿੱਸਾ।
[3]ਬੀਮਾਰੀ।
[4]ਲੱਭਕੇ।
[5]ਇਲਾਜ, ਦਵਾ।
[6]ਕਪੜਾ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ।
[7]ਨਾੜੀ।
[8]ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ।
[9]ਦੁਖਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ।
[10]ਕਿਰਪਾ।
[11]ਬਹੁਤ।
[12]ਖਿੱਚ ਲਿਆ।
[13]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ।
[14]ਕਵਲਪੱਤ੍ਰ ਵਤ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[15]ਸੁਖਦਾਤੇ।
[16]ਸੰਸਾਰ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[17]ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ (ਮੇਰਾ) ਹੱਥ ਫੜਕੇ।
[18]ਕਥਾ।
[19]ਵੈਦ ਨੇ।
[20]ਸੁਫਰਾ।

ਇਨ ਤੇ ਤਨ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਵਿਕਾਰੂ[੪] ॥ ੪੦ ॥
ਜਿਹ ਕੋ ਮੈਂ ਵਿਕਾਰ[੫] ਅਬ ਹੇਰੋਂ।
ਤਿਹ ਪਰ ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ[੬] ਨਿਬੇਰੌਂ[੭]।
ਪਥ[੮] ਕੋ ਰਾਖ ਔਖਧੀ ਖਾਵਹੁ।
ਹੁਇ ਅਰੋਗ ਤਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ॥ ੪੧ ॥
ਅਸਨ ਖਾਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਉਪਜੈ ਹੈ।
ਨਿਰਬਲ ਦੇਹਿ ਬਲੀ ਪੁਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ'।
ਬੈਦ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।
ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਬੋਲੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਦਨਾ ॥ ੪੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥
ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ ॥
ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥੧॥
ਮਃ ੨ ॥
ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੁਵੈਦੁ ਤੂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗੁ ਪਛਾਣੁ ॥
ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਜਿਤੁ ਵੰਞੈ ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ ॥
ਜਿਤੁ ਦਾਰੂ ਰੋਗ ਉਠਿਅਹਿ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਵਸੈ ਆਇ ॥
ਰੋਗੁ ਗਵਾਇਹਿ ਆਪਣਾ ਤ ਨਾਨਕ ਵੈਦੁ ਸਦਾਇ ॥੨॥

ਚੌਪਈ: ਲਾਗਜੋ ਆਦਿ[੯] ਕੋ ਹਉਮੈ ਰੋਗੂ।
ਜਿਹ ਤੇ ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਸਭਿ ਲੋਗੂ।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਾਰਨ[੧੦]।
ਕਿਹ ਉਪਚਾਰ[੧੧] ਨ ਹੋਤਿ ਨਿਵਾਰਨ[੧੨] ॥ ੪੩ ॥
ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਹੇਰਹੁ ਆਮੀ[੧]।

---

[੧]ਵਾਈ।
[੨]ਬਲਗਮ।
[੩]ਲਹੂ।
[੪]ਵਿਗਾੜ।
[੫](ਚਹੁਵਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਕਾਰ।
[੬]ਦਵਾ।
[੭]ਦੂਰ ਕਰਾਂਗਾ।
[੮]ਪਰਹੇਜ਼।
[੯]ਪਹਿਲੇ ਦਾ।
[੧੦]ਸਬੱਬ।
[੧੧]ਕਿਸੇ (ਬੀ) ਦਵਾਈ ਨਾਲ।
[੧੨]ਦੂਰ।

ਕਰਹੁ ਅਵਰ ਕੌ ਕੈਸ ਅਨਾਮੀ[2]।
ਜਿਸ ਭੇਖਜ[3] ਤੇ ਹਉਮੈ ਜਾਈ।
ਅਬਚਲ[4] ਸੁਖ ਵਸਿ ਹੈ ਤਨ ਆਈ ॥ ੪੪ ॥
ਸੋ ਉਪਚਾਰ ਕਰੇ ਜੇ ਕੋਊ।
ਨਿਜ ਰੁਜ ਖੋਇ ਬੈਦ ਭਲ ਸੋਊ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਹੋਈ।
ਬਹੁਰ ਨ ਰੋਗ ਬਿਆਪੈ ਕੋਈ ॥ ੪੫ ॥
ਰੁਜ ਪਰਖਨ, ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੋ ਹਰਨੇ[5]।
ਸੁਨਜੋ ਚਹਿਤਿ ਹੋ ਮਨ ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਨੇ[6]।
ਤੌ ਉਚਰਹੁਂ, ਨਿਜ ਹਿਰਦੇ ਚਾਹੂ[7]।
ਸਭੈ ਕਹੋਂ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਪਾਹੂ' ॥ ੪੬ ॥
ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨੇ ਬੈਦ ਬਚ ਜਬ ਹੀ।
ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ ਵਿਚਾਰਤਿ ਤਬ ਹੀ।
-ਕੋ ਕੋ ਨਰ ਇਹ ਨੁਤਹਿ[8] ਉਚਾਰੀ।
ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੋ ਅਬ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੪੭ ॥
ਕਲਵਾਨ ਇਹ ਸਤਿ ਅਵਤਾਰਾ।
ਬੂਝ ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਹੁਇ ਨਿਸਤਾਰਾ-।
ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੈਦ ਸਿਆਨਾ।
ਬੰਦ ਹਾਥ ਦੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੮ ॥
'ਤੁਮਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਵਧੀ ਮੋਹਿ ਮਨ ਜਿਉਂ ਤਰੁ[9] ਸ਼ਾਖਾ[10]।
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਜੋ ਸਭਿ ਬਿਰਤਾਂਤਾ।
ਕਹਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਮੁਝ ਹੁਇ ਸ਼ਾਂਤਾ[1]' ॥ ੪੯ ॥

---

[1]ਰੋਗੀ।
[2]ਅਰੋਗ।
[3]ਦਵਾ।
[4]ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ।
[5]ਦੂਰ ਕਰਨਾ।
[6]ਮਨ ਟਿਕਾ ਕੇ।
[7]ਜੇ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਚਾਹ ਹੈ ਤਾਂ ਉਚਾਰਾਂ।
[8]ਸਿਫਤ।
[9]ਦਰਖਤ ਦੀ।
[10]ਟਾਹਣੀ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਕਰੁਨਾ ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਰ ਸੁੰਦਰ।
'ਤਨ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਜੁ ਘਨੇਰੀ। {ਮਨ ਦੇ ਰੋਗ}
ਸਭਿ ਬਜਾਧਨਿ[2] ਕੀ ਮੂਲ[3] ਵਡੇਰੀ ॥ ੫੦ ॥
ਆਤਮ ਤਨ ਤੇ ਲਖੀਐ ਨਜਾਰੋ[4]।
ਚੇਤਨ ਜੜ੍ਹ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰੋ[5]।
ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਪੁਨ ਜਾਨਿ ਅਸੰਗਾ[6]।
ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਹੁ[7] ਤਬ ਹੈ ਇਹ ਭੰਗਾ ॥ ੫੧ ॥
ਪਰਗੁਨ[8] ਪਰਧਨ[9] ਪਰਨ[10] ਪ੍ਰਸੰਸਾ[11]।
ਜਰੈ ਨ ਇਹੁ[12], ਜੁਰ[13] ਲਖੋ[14] ਨਿਸੰਸਾ[15]।
ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਸੋਂ ਮੈਤ੍ਰੀ[16] ਕਰਨੀ।
ਤਿਹ ਕੋ[17] ਇਹ ਔਖਧਿ ਬਰ ਹਰਨੀ[18] ॥ ੫੨ ॥
ਜਿਉਂ ਮਿੱਤ੍ਰਿਨ ਸੁਖ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸੁਖੀਆ।
ਤੈਸੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਰਖੀਆ।
ਨਿਜ ਗੁਣ[19], ਧਨ, ਨਿਜ ਜਸ ਬਿਸਤੀਰਨ।
ਕਰਤਿ ਮਾਨ, ਇਹ ਹੈ ਵਡਜੀਰਨ[20] ॥ ੫੩ ॥

---

[1]ਸ਼ਾਂਤੀ।
[2]ਰੋਗਾਂ ਦੀ।
[3]ਜੜ੍ਹ।
[4]ਜਾਣੋਂ ਵੱਖਰਾ।
[5]ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕਰੋ।
[6]ਨਿਰਾਲਾ।
[7]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।
[8]ਪਰਾਏ ਗੁਣ।
[9]ਪਰਾਇਆ ਧਨ।
[10]ਪਰਾਇਆਂ ਦੀ।
[11]ਸਿਫਤ।
[12]ਇਹ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਣਾ।
[13]ਤਾਪ।
[14]ਜਾਣੋਂ।
[15]ਨਿਰਸੰਸੇ।
[16]ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ।
[17]ਉਸ (ਤਾਪ) ਨੂੰ।
[18]ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਗੀ ਦਵਾ ਹੈ।
[19]ਆਪਣੇ ਗੁਣ।
[20]ਬੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਰੋਗ (ਅ) ਅਜੀਰਣ ਅਣਪਾਚਾ।

ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ।
ਰਿਦੇ ਗਰੀਬੀ ਚੂਰਨ ਖਾਈ।
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਲਿਵਲਾਗੀ।
ਲਖਹਿ ਅਰੁਜ[1] ਇਹ ਭੂਖ ਸੁ ਜਾਗੀ ॥ ੫੪ ॥
ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਖਾਂਸੀ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਰਧਤਿ ਕਬ ਨ ਬਿਨਾਸ਼ੀ।
ਮਿੱਥਜਾ ਸਭਿਹਿ ਪਦਾਰਥ ਜਾਨੀ।
ਇਹ ਚਟਨੀ ਤਿਹ ਕਰਿਹੀ ਹਾਨੀ ॥ ੫੫ ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਮੋਹ ਤ੍ਰਿਦੋਖੂ[2]।
ਜਿਨ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੀ ਸੁਧ[3] ਸੋਖੂ[4]।
ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਤੰਬੇਸੁਰ ਪੂਰੀ[5]।
ਨਿਤ ਸੇਵਹਿ ਤਿਹ, ਸੋ ਹੋਇ ਦੂਰੀ ॥ ੫੬ ॥
ਬਮਨ[6] ਰੋਗ ਕਰਿਹੀ ਪਰ ਨਿੰਦਾ[7]।
ਹਟਹਿ, ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਜ ਮੰਦਾ[8]।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਰੁਜ ਸੋਂ ਮਨ ਪੂਰਨ।
ਮਿਟਹਿ ਸੇਵ ਗੁਰ ਪਦ ਰਜ[9] ਚੂਰਨ' ॥ ੫੭ ॥
ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ।
ਬੈਦ ਬਿਚੱਛਨ[10] ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭਯੋ ਤਬ।
ਨਿਜ ਮਨ ਕੋ ਮੁਨਸਬ[11] ਹੁਇ ਤਬ ਹੀ।
ਕਹੇ ਜਿ ਰੁਜ[12] ਲਖਿ ਲੀਨੇ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੫੮ ॥
ਕਰ ਬਿਬ[13]* ਬੰਦਤਿ[1] ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।

---

[1]ਅਰੋਗ।
[2]ਵਾਯ, ਪਿਤ, ਕਫ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਦੁਖ-ਸੰਨ੍ਹ।
[3]ਸੋਝੀ।
[4]ਸੁਕਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
[5]ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਪੁੜੀ ਹੈ।
[6]ਉਲਟੀ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ।
[7]ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ।
[8]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਜੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਜਾਣੇ।
[9]ਧੂੜੀ।
[10]ਚਤੁਰ।
[11]ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਨਸਿਫ਼।
[12]ਰੋਗ।
[13]ਹਥ ਦੋਵੇਂ।

'ਹੌਂ ਹੇਰਜੋ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਨਜਾਨੀ।
ਜਸ ਇੱਛਾ ਕਰੀਏ ਤਸ ਲੀਲ੍ਹਾ।
ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਤੁਮ ਗੁਨੀ ਗਹੀਲਾ ॥ ੫੯ ॥
ਤੁਮਰੇ ਬਚਨਨ ਮੋਹਿ ਅਬਿੱਦਜਾ।
ਬਾਨ[2] ਲੱਛ[3] ਜਿਉਂ ਕੀਨੀ ਭਿੱਦਜਾ[4]।
ਆਮੀ[5] ਹੋਵਨ ਬਹੁਰ ਅਨਾਮੀਂ[6]।
ਲਖਿ[7] ਲਿਯ[8] ਗਤਿ[9] ਸਭਿ ਹੁਇ ਤਵ ਸਾਮੀ[10] ॥ ੬੦ ॥
ਅਬ ਮੁਝ ਪਰ ਇਹ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀਏ।
ਮਨ ਕੋ ਰੋਗ ਸਗਲ ਪਰਿਹਰੀਏ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਕਰੋ ਸਤਿਸੰਗਾ।
ਦਿਨ ਥੋਰਨ ਮੈਂ ਹੋਵਹਿ ਭੰਗਾ[11]' ॥ ੬੧ ॥
ਮਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ।
ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ਕੁਮਤਿ ਨਿਕੰਦਨ[12]।
ਗਯੋ ਸਦਨ ਸੇਵਜੋ ਸਤਿਸੰਗਾ।
ਮੋਖ ਉਚਿਤ[13] ਭਾ ਉਰ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ[14] ॥ ੬੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਸ ਬਿਧਿ ਬੈਦ ਉਧਾਰ ਕਰਿ[15], ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਖਾਨ।
ਸਦਾ ਬਦਨ ਤੇ ਨਾਮਜਪ ਧਰਹੁ ਰਿਦੇ ਨਿਤ ਧਜਾਨ ॥ ੬੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬੈਦ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧੩ ॥

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਯ।
[1]ਜੋੜਕੇ।
[2]ਤੀਰ।
[3]ਨਿਸ਼ਾਨਾ।
[4]ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ।
[5]ਰੋਗੀ।
[6]ਅਰੋਗੀ।
[7]ਜਾਣ।
[8]ਲੀਤੀ ਹੈ।
[9]ਹਾਲਤ।
[10]ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਹੋ ਕੇ।
[11]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।
[12]ਖੋਟੀ ਬੁੱਧ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ।
[13]ਲਾਇਕ।
[14]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।
[15]ਕੀਤਾ।

੧੪. [ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ। ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਜਾਣਾ।]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਸਿੰਧੁ ਕੋ, ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਰਨਾਮ।
ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਵਡ ਅਘੀ ਪਾਵਹਿਂ ਗਤਿ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ੧ ॥

ਸਿੰਧੁ ਸਮੁੰਦਰ। ਸੰਸ:, ਸਿੰਧੁ] [ਪਰਨਾਮ ਨਮਸਕਾਰ।
ਅਘੀ ਪਾਪੀ, । ਸੰਸ:, ਅਘ ਪਾਪ] [ਗਤਿ ਮੁਕਤੀ।
ਬਿਸਰਾਮ ਆਰਾਮ, ਟਿਕਾਉ, । ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ] [

ਅਰਥ: ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ) ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਵਡੇ ਪਾਪੀ (ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਆਤਮ) ਆਰਾਮ (ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਕੇ) ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਹੁਣ ਫੇਰ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਰੂਪ ਨਮਸਕਾਰਤਾਮਿਕ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਖੀਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ' ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

[ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਹਰ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਫਲ]

ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਕਰੁਨਾ ਕੀ ਹਮਰੇ ਟੇਕੂ।
ਸੁਮਤਿ ਨ ਉਕਤਿ ਨ ਮੁਝ ਉਰ ਏਕੂ।
ਰੁਚਿ ਊਚੀ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਕੀਰਾ।
ਮਿਲੈ ਨ ਕੌਡੀ ਚਾਹਉਂ ਹੀਰਾ ॥ ੨ ॥
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਤਿ ਦੇ ਮੁਝਹਿ ਬੁਲਾਈਂ।
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਲਿਖੋਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਈ।
ਸ਼ਕਤਿ ਨਹੀਂ ਇਕ ਪਦ ਰਚਨਾਂ ਕੀ।
ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਨ ਇਹ ਕਰੁਨਾ ਤਾਂ ਕੀ ॥ ੩ ॥

ਟੇਕੂ ਟੇਕ, ਆਸਰਾ, ਓਟ। ਸੁਮਤਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ।
ਉਕਤਿ ਜੁਗਤ, ਦਲੀਲ, ਬਾਦਲੀਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਚ। । ਸੰਸ:, ਉਕ੍ਤਿ ਬਾਣੀ, ਬਚਨ] [ਕੀਰਾ ਕੰਗਾਲ; ਹੋਛੀ।

ਅਰਥ: (ਉਪਰ ਕਹੀ) ਉਸ ਮੇਹਰ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਆਸਰਾ ਹੈ, (ਉਂਞ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ) ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਨਾ ਬਾਦਲੀਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਚ ਇਕ (ਗੱਲ ਭੀ ਨਹੀਂ)। ਮਨ ਦੀ (ਆਪਣੀ) ਮਤਿ ਤਾਂ ਹੋਛੀ ਹੈ ਤੇ ਰੁਚੀ (ਬੜੀ) ਉੱਚੀ ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ) ਮੰਗ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਹੀਰਾ, ਪਰ (ਹੱਕ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਉਡੀ (ਦਾ) ਭੀ ਨਹੀਂ।

(ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਫਿਰ ਲਿਖ ਕਿਵੇਂ, ਰਹੇ ਹੋ?)

(ਉਤ੍ਰ)-ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸੁਖ ਦੇਣਹਾਰੀ ਕਥਾ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, (ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ) ਸ਼ਕਤੀ ਇਕ ਪਦ ਰਚਨ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗ੍ਰੰਥ ਜੋ ਰਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਮੇਹਰ ਹੈ ॥੩॥

ਭਾਵ-ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੰਦ ਰਚਨ ਵਿਚ 'ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬਲ ਨੂੰ' ਆਪਣੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਗੱਲ ਲਈ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਏਥੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਵਿ ਕੁਲ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ-ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ-ਪਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਏਥੇ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ ਕਹਿ ਬਾਲਾ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ*।
ਕੋਇਕ ਦਿਨ ਪਰਿ ਰਹੇ ਨਿਕੇਤੂ[1]।
ਬਿਚਰਹਿਂ ਨਹਿ[2] ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ ॥ ੪ ॥
ਕਬਹਿ ਕਰਹਿ ਕਾਲੂ ਪਰਤੀਤੂ[3]।
ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਬਿਸਮੈ ਹੁਇ ਚੀਤੂ।
ਬਹੁਰ ਦੇਇ ਮਾਯਾ ਭਰਮਾਈ।
ਰਿਦੈ ਕੁਤਰਕ ਅਨੇਕ ਉਠਾਈ ॥ ੫ ॥
'ਬਚਨ ਕਹਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਗੁਣ ਸਾਲੀ[4]।
ਧਨ ਖਟਨੇ ਕੀ ਜਾਨਿ ਨ ਚਾਲੀ[5]।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਚ[6] ਨਰ ਕਰਹਿਂ ਵਡਾਈ।
ਧਨ ਹਾਨੀ ਇਹ ਭੇਦ ਨ ਪਾਈ' ॥ ੬ ॥
ਪੁਨ ਰਿਤੁ ਪਰਵਿਰਤੀ ਹੇਮੰਤਾ[7]। {ਹੇਮੰਤ-ਹਿਮਕਰ ਰੁਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਸੁਨਹੁ ਜੁ ਭਾ ਵਰਤੰਤਾ।
ਤਾਲਨ[8] ਬਾਰਜ ਬਨੀ[9] ਬਿਨਾਸ਼ੀ।
ਜਿਉਂ ਕੁਸੰਗ ਨਾਸਹਿ ਜਸੁ ਰਾਸੀ* ॥ ੭ ॥
ਨਿਕਟ ਅਗਨਿ ਕੇ ਰਹਹਿਂ ਮਹਾਨਾ।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਸਾਲਾ।
[1]ਘਰ।
[2]ਫਿਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।
[3]ਨਿਹਚਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
[4]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।
[5]ਰੀਤੀ।
[6]ਬਚਨ।
[7]ਸਿਆਲੇ ਦੀ ਰੁਤ-ਮੱਘਰ ਪੋਹ।
[8]ਤਲਾਵਾਂ ਤੋਂ।
[9]ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੁਖਰਾਸੀ।

ਜਿਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਸੇਵਹਿਂ ਜੇ ਮਤਿਵਾਨਾ[1]।
ਮੰਦ[2] ਤੇਜ ਸੂਰਜ ਕਾ ਵਯੋ।
ਜਯੋਂ ਭੂਪਤਿ ਹੁਇ ਆਲਸ ਕਿਯੋ[3] ॥ ੮ ॥
ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੋ ਸੀਤ ਕੰਪਾਵਤਿ।
ਮ੍ਰਿਗ ਬਨਬਾਸੀ ਤਿਨਹਿਂ ਦੁਖਾਵਤਿ।
ਕਾਹੂੰ ਸਮੇਂ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਇ ਬਿਨ ਜੋਰਾ।
ਜਿਉਂ ਦੁਖ ਦੇਹਿਂ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਚੋਰਾ ॥ ੯ ॥
ਨਿਸ[4] ਦੀਰਘ[5] ਮਹਿਂ ਲੇਤਿ ਨਿਹਾਲੀ[6]।
ਸੋਵਹਿਂ ਸੀਤ ਬਿਦਾਰਿ[7] ਸੁਖਾਲੀ।
ਜਿਉਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਲੇ ਪਗ ਧੂਰੀ।
ਭਵ ਸੰਕਟ ਸਿੱਖ ਕਰਹਹਿਂ ਦੂਰੀ ॥ ੧੦ ॥
ਆਤਪ[8] ਖਰੀ ਸੁਹਾਇ ਸਰੀਰਾ।
ਜਿਉਂ ਸਤਿਸੰਗ ਤਿਜਨ ਮਤਿ ਧੀਰਾ[9]।
ਸੀਤਲ ਬਹਿਹੀ ਨੀਰ[10] ਸਮੀਰਾ[11]।
ਜੋ ਰੰਕਨ[12] ਕੋ ਕਰਤਿ ਅਧੀਰਾ ॥ ੧੧ ॥
ਜਿਉਂ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਰਖਵਾਰਾ।
ਜਗਜਾਸੀ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਿਕਾਰਾ।
ਅਸ ਹਿੰਮਤ ਰਿਤੁ ਮਹਿਂ ਜਗ ਕੰਤਾ।
ਪਰੇ ਰਹਹਿਂ ਸੁਖਦਾਨੀ ਸੰਤਾ ॥ ੧੨ ॥
ਕਿਸ ਸਿਉਂ ਮਿਲਹਿਂ ਨ ਬੋਲਹਿਂ ਬਾਨੀ।
ਰਹਹਿਂ ਇਕਾਂਕੀ[13] ਗੁਨ ਗਨ ਖਾਨੀ[1]।

---

[1]ਜੋ ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਹੈਨ।
[2]ਮੱਧਮ।
[3]ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਲਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।
[4]ਰਾਤ।
[5]ਲੰਮੀ।
[6]ਰਜਾਈ।
[7]ਪਾਲਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।
[8]ਧੁੱਪ।
[9]ਜਿਵੇਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਨਾਂ ਨੂੰ।
[10]ਪਾਨੀ।
[11]ਹਵਾ।
[12]ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੂੰ।
[13]ਇਕੱਲੇ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਜੁਗ[2] ਮਾਸ ਬਿਤਾਏ।
ਫਿਰਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ ॥ ੧੩ ॥
ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ।
ਮਾਤ ਬਿਲੋਕ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਹੀ।
ਜਾਨਤਿ ਭਈ ਅਨਾਮੈਂ[3] ਤਨ ਕੋ।
ਦੀਨੋ ਦਾਨ ਦਿਜਨ[4] ਸਭਿਹਿਨਿ[+] ਕੋ ॥ ੧੪ ॥
ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ[++] ਨਵੀਨ ਬਨਾਏ।
ਸੁਤ ਕੋ ਯੁਤਿ[5] ਦੁਲਾਰ[6] ਪਹਿਰਾਏ।
ਬਦਨ ਸਦਨ ਛਬਿ[7] ਪੁਨ ਦੇਖੀ।
ਵਡਭਾਗਣ ਲਖਿ ਆਪ ਬਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੧੫ ॥
ਗਜਾਤਿਨਿ[8] ਕੀ ਪੰਗਤਿ ਜਗ ਮੂਲਾ[9]।
ਬੈਸਹਿਂ, ਭੇ ਕਾਲੂ ਅਨਕੂਲਾ।
ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ ਮਿਲਨ ਪੁਨ ਬੋਲਨ।
ਕਰਿਹੀਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਡੋਲਨ[10] ॥ ੧੬ ॥
ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਬੈਸ[11] ਕਿਸ਼ੋਰਾ[12]।
ਗਿਰਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[13] ਮਧਰੀ[14] ਚਿਤ ਚੋਰਾ[15]।
ਲਲਿਤ[16] ਬਿਲੋਚਨ[1] ਦਲ[2] ਉਤਪਲ[3] ਸੇ[4]।

---

[1]ਸਮੂਹ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ।
[2]ਦੋ।
[3]ਅਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ।
[4]ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਹੁ ਧਨ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਸਨ।
[5]ਨਾਲ।
[6]ਲਾਡ।
[7]ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਘਰ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ।
[8]ਸਨਬੰਧੀਆਂ, ਸ਼ਰੀਕਾਂ।
[9]ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਣ।
[10]ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫਿਰਨਾ।
[11]ਉਮਰ।
[12]੧੧ ਤੋਂ ੧੫ ਵਰਹੇ ਦੀ ਉਮਰ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ।
[13]ਕੋਮਲ।
[14]ਮਿੱਠੀ।
[15]ਮਨਮੋਹਨ।
[16]ਸੁੰਦਰ।

ਤਾਰੇ[5] ਸ਼ਜਾਮ[6] ਗੰਡਕੀ[7*] ਸਿਲ ਸੇ[8] ॥ ੧੭ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਬਨੀ ਸੁ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਬੰਕ[9], ਜਿਉਂ ਕਮਾਨ ਇਹ ਕਾਮ ਕੀ[+]।
ਕਿਧੋਂ ਇੰਦੁ[10] ਅਕਲੰਕ, ਸਦਨ ਤਾਸ ਮਹਿਰਾਬ ਸੀ[11] ॥ ੧੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਮੰਦਮੰਦ[12] ਸੁੰਦਰ ਗਤਿ[13] ਚਲਿਹੀ।
ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਹਿਂ ਦੁਖ[14] ਦਲਿਹੀਂ[15]।
ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ।
ਬਿਚਰਹਿਂ, ਕਿਰਤ ਨ ਕਰਤਿ ਨਿਕੇਤੂ[16] ॥ ੧੯ ॥
ਐਸੇ ਕਿੰਚਤ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ।
ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਜੋ ਆਯੋ।
ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਲੂ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।
ਬੈਸਿ ਬੁਲਾਯੋ ਬਾਰਜ ਬਦਨਾ[17] ॥ ੨੦ ॥
ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਸਿਖਵਨ ਹੇਤੂ।
ਨਿਕਟ ਬਿਸਾਯੋ[18] ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤੂ।
ਪ੍ਰੀਤ ਚਿੰਤ ਮਹਿਂ ਸਾਨੀ[1] ਬਾਨੀ।

---

[1]ਅੱਖਾਂ।
[2]ਪੰਖੜੀਆਂ।
[3]ਕਮਲ ਦੀਆਂ।
[4]ਵਰਗੇ।
[5]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ।
[6]ਕਾਲੇ।
[7]ਗੰਡਕ ਨਾਮੇ ਨਦੀ ਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਜੇਹੇ ਕਾਲੇ।
[*]ਗੰਡਕਾ ਨਦੀ ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲਗਰਾਮ ਬਣਾਕੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਦੇ ਹਨ।
[8]ਗੰਡਕ ਨਾਮੇ ਨਦੀ ਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਜੇਹੇ ਕਾਲੇ।
[9]ਟੇਢੀ।
[+]ਕਾਮਦੇਵ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਉਪਮਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ; ਜੈਸੇ ਸੈਣ ਭਗਤ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ:-'ਮਦਨ ਮੂਰਤਿ ਭੈ ਤਾਰਿ ਗੋਬਿੰਦੇ'॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਸਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਈਦੇ।
[10]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[11]ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੀ ਡਾਟ ਵਾਂਙੂ।
[12]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।
[13]ਸੁਹਣੀ ਟੋਰ।
[14]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[15]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[16]ਘਰ ਦੀ।
[17]ਕਵਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ
[18]ਬਿਠਾਯਾ।

ਬੋਲਜੋ ਰੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ਪਛਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥
'ਸੁਤ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਏਕ ਹਮਾਰੇ।
ਨਹਿਂ ਦੂਸਰ ਜੋ ਕਾਜ ਸੰਭਾਰੇ।
ਤੁਮ ਨੈ ਤਜਿ ਦੀਨੋ ਅਸ ਰੀਤੂ।
ਜਿਉਂ ਵਿਰਾਗ ਦਿਢ[2] ਹੋਤਿ ਅਤੀਤੂ[3] ॥ ੨੨ ॥
ਕਹਹੁ ਗ੍ਰਿਸਤ ਸਿਉਂ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਵੈ।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਿਨ ਕਾਮ[++] ਬਿਤਾਵੈ।
ਮੁਝ ਜੀਵਤਿ ਜੇ ਲੇਤਿ ਸੰਭਾਰੀ।
ਹੌਂ ਜਾਨਤਿ ਸੁਤ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥
ਤੁਝ ਜਨਮਤਿ ਮਨ ਭਾ ਭਰਵਾਸਾ।
ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਹੈ ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਮੈਂ ਜਸ ਮੇਰੋ।
ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ[4] ਘਨੇਰੋ ॥ ੨੪ ॥
ਜਿਮ ਰਾਂਕਾ[5] ਕੋ ਇੰਦ[6] ਨਿਹਾਰੀ[7]।
ਦੇਖ ਸਰਾਹਹਿਂ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਰਾਹੁ[8] ਸਰਸ ਤੂੰ ਭਾ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੰਦ ਕਰਤਿ ਭਾ ਤਾਂਹੀ ॥ ੨੫ ॥
ਏਕ ਨ ਮਤਿ ਮਨ ਬਨਜ ਕਰਨ ਕੀ।
ਬਹੁਰ ਨ ਖੱਤ੍ਰੀ ਰੀਤਿ ਬਰਨ ਕੀ।
ਹਾਰਜੋ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨ ਮਤਿ ਦੇਤੂ[9]।
ਕਬਹਿ ਕਮਾਇ ਨ ਲਜਾਇ ਨਿਕੇਤੂ[10]' ॥ ੨੬ ॥
ਜਨਕ ਬਚਨ ਤੂਸ਼ਨਿ[11] ਕਰਿ ਸੁਨੀਆ।

---

[1]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
[2]ਪੱਕਾ।
[3]ਫਕੀਰ ਨੂੰ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਨ ਕਾਰ।
[4]ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
[5]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ।
[6]ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ।
[7]ਦੇਖਦੇ ਹਨ।
[8]ਰਾਹੂ (ਜੋ ਚੰਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਨ ਲਾਂਦਾ ਹੈ)।
[9]ਸਿਖਯਾ ਦੇਂਦਾ।
[10]ਘਰ।
[11]ਚੁੱਪ।

ਜਿਉਂ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਵਡ ਮੁਨੀਆ।
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ ਕਹਿ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ।
ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਾ, ਜਿਸ ਰੋਸ[1] ਨ ਥੋਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਘਟਿਕਾ ਯੁਗਲ[2] ਬਿਤੀਤੀ ਜਬਹੀ।
ਤਪਤ[3] ਰਿਦਾ ਸੀਤਲ ਭਾ ਤਬ ਹੀ।
ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਬੋਲ ਅਮੋਲਾ।
ਜਨੁ ਕਾਲੂ ਸੁਖ ਕੁਲਫਹਿ[4] ਖੋਲਾ ॥ ੨੮ ॥
'ਬਖਸ਼ ਖਤਾ ਪਿਤ! ਪਾਛਲ ਕੇਰੀ[5]।
ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰੋਂ ਕਾਰਜ ਫੇਰੀ।
ਜਿਉਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜਾਈ।
ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਰਿਹੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ॥ ੨੯ ॥
ਉਚਿਤ ਕਰਨ ਕੇ ਮੋ ਕੋ ਜੋਊ।
ਅਬ ਕਹੀਏ ਕਰਿਹੋਂ ਮੈਂ ਸੋਊ'।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਨੰਮ੍ਰੀ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।
ਭੀ ਕਾਲੂ ਕੇ ਮਨ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥ ੩੦ ॥
ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਸੁਤ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਧਨ ਖਾਟਨ ਕੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਸੁਨ ਸੁਤ ਪੂਰਬ[6] ਭਾ ਕ੍ਰਿਖਿ ਕਾਰੀ[7]।
ਪਸੁ ਚਰਾਇ ਸੋ ਦੀਨਿ ਉਜਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥
ਮੁਝ ਮਨ ਮੈਂ, ਥੀ ਐਸ ਵਿਚਾਰਾ।
ਦਿਉਂ ਬਸਾਇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਰਾਰਾ।
ਸੋ ਤੋ ਰਹੇ ਮਨੋਰਥ ਮੇਰੇ।
ਪੰਗ[8] ਤਕਹਿ ਜਿਉਂ ਗਿਹ ਸਿਰ[9] ਹੇਰੇ[10] ॥ ੩੨ ॥

---

[1]ਗੁੱਸਾ।
[2]ਦੋ।
[3]ਤਪਿਆ।
[4]ਸੁਖ ਦਾ ਜੰਦਰਾ।
[5]ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ।
[6]ਪਹਿਲਾਂ।
[7]ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[8]ਪਿੰਗਲਾ।
[9]ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ।
[10]ਵੇਖਣ ਨੂੰ।

ਮੁਝ ਤੇ ਬੀਸ ਕਾਰਖਿਕ[1] ਲੀਜੈ।
ਆਨ ਸਥਾਨ[2] ਪਯਾਨੋ ਕੀਜੈ[3]।
ਹੇਰਿ ਲਾਭਦਾ ਵਸਤੁ ਵਿਚਾਰੀ।
ਬਨਜਹੁ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥
ਅਬ ਕੇ ਜੇ ਆਨਹੁ ਸ਼ੁਭ ਸੌਦਾ।
ਪੁਨ ਬਹੁ ਧਨ ਦਿਉਂ ਉਰ ਭਰਿ ਮੋਦਾ[4]।
ਨਿਜ ਪੂੰਜੀ ਤੁਮ ਰਖਹੁ ਨਿਰਾਲੀ।
ਕਰਹੁ ਬਨਜ ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੁਖਾਲੀ ॥ ੩੪ ॥
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਬ ਬਧਾਵਹੁ ਭਾਰੀ।
ਬਹੁਰ ਸਪੂਤ ਕਹਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਬਾਲਾ ਲੇਹੁ ਦੂਸਰਾ ਸੰਗਾ।
ਸੁਤ! ਜਾਵਹੁ ਅਬ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ' ॥ ੩੫ ॥
ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸੁਨਿ ਗੁਰ! ਦੁਖ ਕਦਨੰ[5]।
ਦਾਸ ਪਠਾਯੋ ਤਬ ਮੁਝ ਸਦਨੰ।
ਗਯੋ ਸੰਗ ਮੈਂ, ਤਿਹ ਅਸਥਾਨੰ।
ਜਹਿਂ ਕਾਲੂ ਨਾਨਕ ਗਤਿਦਾਨੰ ॥ ੩੬ ॥
ਮੁਝ ਕੋ ਸਾਦਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੰ[*]।
ਹਿਤ ਭੇਜਨ ਕੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੰ[੬*]।
'ਸੁਨਿ ਬਾਲੇ! ਤੂੰ ਹੈਂ ਮਤਿਵਾਨੰ।
ਕੀਜੈ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਪਯਾਨੰ[7] ॥ ੩੭ ॥
ਹੋਇ ਲਾਭਦਾ[8] ਸੌਦਾ ਜੋਊ।
ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰ ਆਨਿਯੇ ਸੋਊ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ[9] ਦੀਨੇ।

---

[1]ਵੀਹ ਰੁਪੱਯੇ।
[2]ਹਰ ਥਾਵੇਂ।
[3]ਜਾਵੋ।
[4]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।
[5]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।
[*]ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੋੜਾ ਹੈ।
[6]ਕਿਹਾ।
[7]ਜਾਣਾ ਕਰੋ।
[8]ਨਫੇਵੰਦਾ।
[9]ਰੁਪੱਯੇ।

ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ, ਮੁਝ ਸੌਂਪਨ ਕੀਨੇ ॥ ੩੮ ॥
ਭਾ ਤਯਾਰ ਮੈਂ ਮਾਨ ਨਿਦੇਸਾ[੧]।
ਚਲੇ ਮੁਕੰਦ ਜਿ ਕਟਤਿ ਕਲੇਸ਼ਾ।
ਚਾਰੁ ਪਟੰਬਰ ਕੀ[੨] ਇਕਲਾਈ[੩]।
ਸੋ ਲੀਨੀ ਮੈਂ ਕੰਧ[੪] ਉਚਾਈ[੫] ॥ ੩੯ ॥
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰੀ।
ਕਾਲੂ ਦੇ ਤਹਿਂ ਸਿਖਵਨ ਭੂਰੀ[੬]।
ਬਹੁਰ ਹਟਜੋ ਕਰਿ ਮੋਹ ਘਨੇਰਾ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਾਛਲ ਦਿਸਿ ਹੇਰਾ[੭] ॥ ੪੦ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਗ ਧਰਿ ਗੁਨ ਮੰਦਰ[੮]।
ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਭਾਖਤਿ ਬਚ[+] ਸੁੰਦਰ।
ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਗਜਾਨ ਗੁਨ ਸਾਨੀ[੯]।
ਮੁਝ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਕਹਿਤਿ ਕਹਾਨੀ ॥ ੪੧ ॥
ਗ੍ਰਾਮ[੧੦] ਨਗਰ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਜੇਤੇ।
ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਉਲੰਘੇ ਸਭਿ ਤੇਤੇ।
ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਆਯੋ ਇਕ ਕਾਨਨ[੧੧]।
ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕਮਲਾਨਨ[੧੨] ॥ ੪੨ ॥
ਸੁੰਦਰ ਆਸ਼੍ਰਮ[੧੩] ਏਕ ਨਿਹਾਰੀ।
ਜਹਿਂ ਤਪੀਸ਼ ਤਪ ਤਾਪਹਿਂ ਭਾਰੀ[++]।

---

[੧]ਆਗਜਾ।
[੨]ਸੁੰਦਰ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ।
[੩]ਦੁਲਾਈ।
[੪]ਮੋਢੇ ਤੇ।
[੫]ਚੁਕ ਲਈ।
[੬]ਬਹੁਤੀ ਸਿੱਖਜਾ।
[੭]ਵੇਖਦਾ ਸੀ।
[੮]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[+]ਪਾ:-ਬੋਲਤ ਬਚ।
[੯]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
[੧੦]ਪਿੰਡ।
[੧੧]ਜੰਗਲ।
[੧੨]ਉਸ (ਬਨ) ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਸਨ ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।
[੧੩]ਟਿਕਾਣਾ।
[++]ਪਾ:-ਜਾਹਿਂ ਤਪੀ ਤਪ ਤਾਪਹਿਂ ਭਾਰੀ।

ਕਿਹਿ ਆਸਨ ਕਿਯ ਊਰਧ ਬਾਹੂ[੧]।
ਬਿਟਪਨ[੨] ਲਟਕਤਿ[੩] ਕੋ ਉਲਟਾਹੂ[੪] ॥ ੪੩ ॥
ਏਕ ਚਰਨ ਪਰ[੫] ਕੋ ਇਕ ਠਾਂਢੇ। {ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ – ਤਪ ਦ੍ਰਿਸ਼}
ਸੁਖ ਪਰਲੋਕ ਜਿਨਹਿਂ ਰੁਚਿ ਬਾਢੇ।
ਕਾਹੁੰ ਸਿਧਾਸਨ**, ਕੋ ਪਦਮਾਸਨ*।
ਬਾਰਿਪਨ ਕੋ ਰਹਤਿ[੬] ਬਿਨਾਸਨ[੭] ॥ ੪੪ ॥
ਸ੍ਵੇਤ ਰੰਗ[੮] ਲਾਗੀ ਭਸਮੰਗਾ[੯]।
ਜਟਾ[੧੦] ਸੀਸ[੧੧] ਜਿਨ ਧੂਸਰ[੧੨] ਰੰਗਾ।
ਕਿਨ ਬਲਕਲ[੧੩] ਲਿਯ, ਕੋ ਅੰਗ ਨੰਗਾ।
ਅਗਨਿ ਉਸ਼ਨ ਸੋਂ ਕੋਇ ਉਮੰਗਾ[੧੪] ॥ ੪੫ ॥
ਕੋ ਬੈਠਹਿ ਜਲ ਕੰਠ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[੧੫]।
ਸਿਮਰ ਇਕਾਕੀ[੧੬] ਕੋ ਭਗਵਾਨਾ।
ਕੋ ਠਾਂਢੋ[੧੭] ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵੈ।
ਕੋ ਮੋਨੀ[੧੮] ਨਹਿਂ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈ ॥ ੪੬ ॥
ਕੋ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿੱਤ ਨਿਰੋਧਨ ਕਰਿਹੀ[੧]।

---

[੧]ਬਾਹਾਂ ਖੜੀਆਂ।
[੨]ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ।
[੩]ਲਟਕ ਰਹੇ ਸਨ।
[੪]ਅਪੁੱਠੇ।
[੫]ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ।
**ਸਿੱਧਾਸਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਲਿੰਙ ਗੁਦਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ, ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਲਿੰਙ ਦੇ ਉੱਪਰ ਵਾਰ ਟਿਕਾਵਣੀ, ਗਿੱਚੀ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕੱਸ ਕੇ ਰੱਖਣਾ। ਇਹ ਹਠ ਯੋਗ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ।
[੬]ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈਸੀ।
[੭](ਕੋਈ) ਨਿਰਹਾਰ ਬਿਨ+ਆਸਨ।
[੮]ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ।
[੯]ਸੁਵਾਹ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ।
[੧੦]ਜੜਾਵਾਂ।
[੧੧]ਸਿਰ ਤੇ।
[੧੨]ਮਿਟਿਆਲਾ।
[੧੩]ਭੋਜ ਪੱਤ੍ਰ।
[੧੪]ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[੧੫]ਜਲ ਵਿਚ ਗਿੱਚੀ ਤੱਕ।
[੧੬]ਇਕੱਲਿਆਂ।
[੧੭]ਖੜੇ ਰਹਿ ਕੇ।
[੧੮]ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ।

ਸੁਖ ਜੁ ਸੁਰਗ ਤ੍ਰਿਨ ਸਮ ਪਰਿਹਰਿਹੀ[2]।
ਕੋ ਮਿਲ ਕਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ[3]।
ਪਢਹਿ ਸੁਨਹਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥
ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਮਹੰਤ, -ਸੋ ਕੈਸਾ-? {ਸੰਤਰੇਣ}
ਮਨਹੁਂ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਿ ਤਪ ਬੈਸਾ।
ਤਰੁਤ੍ਵਕ ਕੀ[4] ਕਟਿ ਕੀਨਿ ਕੁਪੀਨਾ[5]।
ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰ ਆਸਨ ਕੀਨਾ ॥ ੪੮ ॥
ਭਾਰੀ ਜਟਾਮੁਕਟ[6] ਜਿਹ ਸੀਸਾ।
ਬੈਠਜੋ ਰਿਦੈ ਭਜਤਿ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।
ਤਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕ ਠਾਂਢਿ ਹੁਇ ਰਹੇ[7]।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਅਸ ਬਚ ਕੋਮਲ ਕਹੇ ॥ ੪੯ ॥
'ਬਨਜ ਭਲੋ ਹਮ ਇਹ ਠਾਂ ਪਾਯੋ।
ਯਾ ਕੋ ਤਜਿਨੋ ਮਨ ਨਹਿਂ ਭਾਯੋ।
ਪਾਇ ਅਮੋਲ ਜੁ ਮਗ ਮਹਿ ਹੀਰਾ।
ਫਟਕ ਨ ਬਨਜਹਿਂ[8] ਜੇ ਮਤਿ ਧੀਰਾ ॥ ੫੦ ॥
ਖੋਜਤਿ ਮਧੁ[9] ਪਯੂਖ[10] ਕਰ ਆਈ।
ਜੋ ਜਨਾਹਿਂ ਨਿਜ ਭਾਗ ਭਲਾਈ।
ਬਹੁਰ ਪਿਤਾ ਕੀ ਆਗਜਾ ਜੋਊ ॥
ਭਲੋ ਬਨਜ ਕਰਨੇ ਕੀ ਸੋਊ ॥ ੫੧ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਬਨਜ ਲਾਭਦਾ ਔਰ ਨ[11]।
ਫਿਰ ਦੇਖਹੁ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ ਠੌਰਨ[12]।
ਏਹ ਰਜਤਪਨ[1] ਇਨਹਿ ਚਢਾਵਹਿਂ।

---

[1]ਬ੍ਰਿਤੀ ਏਕਾਗਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[2]ਤਯਾਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
[3]ਸੁੰਦਰ।
[4]ਦਰੱਖਤ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦੀ।
[5]ਲੱਕ ਨਾਲ ਲੰਗੋਟੀ ਬੱਧੀ ਹੈ।
[6]ਜਟਾਂ ਦਾ ਮਾਨੋਂ ਮੁਕਟ।
[7]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੜੇ ਹੋ ਰਹੇ।
[8]ਫੇਰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਵਣਜਦੇ।
[9]ਸ਼ਹਦ।
[10]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[11]ਹੋਰ ਨਹੀਂ।
[12]ਸਭਨੀਂ ਥਾਈਂ।

ਅਸਨ[2] ਬਸਨ[3] ਤੇ ਲੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ' ॥ ੫੨ ॥
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਬੇਦੀ ਬਰ ਕੇ।
ਮੈਂ ਬੋਲਜੋ ਕਾਲੂ ਦਿਸ਼[4] ਡਰਿ ਕੇ।
'ਬਨਕਨ[5] ਜਿਉਂ[6] ਬਨਜਨ[7] ਧਨ ਹੇਤੂ।
ਤੁਮ ਕੋ ਭੇਜਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤੂ! ॥ ੫੩ ॥
ਪੁਨ, ਤੁਮ ਜਨਕਹਿ[8] ਕਠਿਨ ਸੁਭਾਊ।
ਗੁਨਹੁ ਆਪ[9], ਮੁਝ ਦੋਸ਼ੁ ਨ ਕਾਊ ॥
ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਬੇਰੋ।
ਮੈਂ, ਹੋ ਦਾਸ ਨ ਕਰਹਿ ਸੁ ਝੇਰੋ[10] ॥ ੫੪ ॥
ਜਿਉਂ ਮਨ ਆਇ ਕਰਹੁ ਤਿਉਂ ਕਾਰਾ।
ਹੌਂ ਤੌਂ ਨਿਤ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਾਰਾ।
ਖੇਲਤਿ ਜਬੈ ਬਾਲਕਨਿ ਮਾਂਹੀ।
ਤਬ ਹੀ ਸੰਗ ਤਜਜੋ ਮੈਂ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੫ ॥
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਤਿ ਰਜਾਈ[11]।
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਕਰਉਂ* ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਈ।
ਕਰਨੋਚਿਤ[12], ਕਰੀਏ ਗੁਨ ਉਰ ਮੈਂ[13]'।
ਅਸ ਕਹਿ ਮੈਂ ਦੀਨੋ ਧਨ ਕਰ ਮੈਂ[14] ॥ ੫੬ ॥
ਕਰ ਮਹਿਂ ਲੇਯ ਕਾਰਖਿਕ[15] ਤਬ ਹੀ।
ਗਏ ਮਹੰਤ ਸੰਤ ਜਹਿਂ ਸਭਿ ਹੀ।

---

[1]ਰੁਪੱਯੇ।
[2]ਭੋਜਨ।
[3]ਕਪੜੇ।
[4]ਵਲੋਂ।
[5]ਬਾਣੀਆਂ ਵਾਂਗ।
[6]ਬਾਣੀਆਂ ਵਾਂਗ।
[7]ਵਪਾਰ ਲਈ ਧਨ (ਦੇ ਕੇ)।
[8]ਫੇਰ ਤੁਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ।
[9]ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਲਓ।
[10]ਝਗੜਾ।
[11]ਹੁਕਮ।
*ਪਾ:-ਕਰਤ।
[12]ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਾਇਕ (ਜੋ ਹੈ ਸੋ)।
[13]ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚਕੇ।
[14]ਹੱਥ ਵਿਚ।
[15]ਰੁਪੱਯੇ।

ਕਰ ਬੰਦਨ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸੇ।
ਕੁੰਭਜ[1] ਨਿਕਟ ਰਘੁਤਮ[2] ਜੈਸੇ ॥ ੫੭ ॥
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਕਰੁਨਾ ਸੰਗ ਸਾਨੀ[3]।
ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਾਨੀ।
'ਨਗਨ ਅੰਗ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵਤਿ[+]।
ਪਹਿਰਤਿ ਨਹੀਂ, ਕਿ ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ? ॥ ੫੮ ॥
ਇਸ ਰਿਤੁ ਮਹਿਂ, ਤਨ[4] ਸੀਤ[5] ਸੰਤਾਵਤਿ।
ਬਹੁਰੋ ਬਰਖਾ[6] ਉਸਨ[7] ਤਪਾਵਤਿ।
ਅਚਵਹੁ[8] ਅਸਨ[9], ਕਿ ਰਹਹੁ ਅਨਸਨਾ[10]?
ਦੇਤਿ ਖੇਦ ਤਨ ਜਿਉਂ ਬਿਨ ਬਸਨਾ[11] ॥ ੫੯ ॥
ਪ੍ਰਭਾਵਾਨ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗਾ[12]।
ਭਸਮ ਸੰਗ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਕੁਰੰਗਾ।
ਸੰਤ ਰੂਪ ਮਤਿ[13] ਭਲੋ ਉਤੰਗਾ।
ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ' ॥ ੬੦ ॥
ਰਿਖੀਕੇਸ਼[14] ਸੁਨਿ ਬੋਲਜੋ ਬਾਨੀ।
ਮੁਕਤਿ ਜੁ ਮਾਰਗ ਤਾ ਰਸ ਸਾਨੀ[15]।

---

[1]ਅਗਸਤ ਮੁਨੀ। ਪੰਚਬਟੀ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸੇ, ਜਿਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹੇ:-ਦੀਰਘ ਕਾਲਸੁ ਮੈਂ ਤਪਕੀਨੋ। ਤੋਹਿ ਬਿਖੇਮਨ ਆਨ ਨਦੀਨੋ। ਤਾਂਕੇ ਫਲ ਮੈਂ ਆਜ ਸੁ ਪਾਏ। ਤੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਵਾਰ ਚਢਾਏ। (ਅਧਜਾ: ਰਾਮਾ: ਆਰਿਨ: ੩) ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰੁਤ ੨, ਅੰਸੂ ੧੩, ਅੰਕ ੪੨ ਵਿਚ ਇਹ ਖਜਾਲ ਐਉਂ ਆਯਾ ਹੈ:-ਰਾਮਚੰਦ ਢਿਗ ਕਿਧੋਂ ਅਗਸਤ।

[2]ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਚੰਦਰ।

[3]ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲੀ।

[+]ਪਾ:-ਬਿਹਾਵਤ।

[4]ਸ਼ਰੀਰ।

[5]ਪਾਲਾ।

[6]ਬਰਸਾਤ (ਸਤਾਉਂਦੀ ਹੈ)।

[7]ਗਰਮੀ।

[8]ਖਾਂਦੇ ਹੋ।

[9]ਭੋਜਨ।

[10]ਨਿਰੇਹਾਰ।

[11]ਕਪੜੇ ਦੇ।

[12]ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ।

[13]ਸਿੱਧਾਂਤ।

[14]ਮਹੰਤ।

[15]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

'ਸਾਧ ਬੇਖ ਜਿਨ ਧਰਜੋ ਸਰੀਰਾ।
ਤਾਂ ਕੋ ਚਹੀਅਤਿ ਸੰਜਮ ਚੀਰਾ[1] ॥ ੬੧ ॥
ਬਹੁਰ ਸੁਨਹੁ ਭੋਜਨ ਕੀ ਰੀਤੀ।
ਜੇ ਹਮ ਜਾਚਹਿਂ ਹੋਤਿ ਅਨੀਤੀ।
ਸਿੰਘਾਸਨ[2] ਸੰਤੋਖ ਸੁਹਾਵਾ।
ਤਾਂਪਰ ਬੈਸ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥ ੬੨ ॥
ਪਰਾਲਬਧ ਸੋਂ ਦਾਸ ਹਮਾਰੀ।
ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।
ਸੁਭਟ ਸੰਗ[3] ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤਪ ਤਾਪਨ।
ਮੋਹ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਨਾ ਖਾਪਨ[4] ॥ ੬੩ ॥
ਸਤਿ ਕੋ ਛਤਰ ਸੀਸ ਪਰ ਝੂਲੰ।
ਜਾਸ ਬਿਲੋਕ[5] ਦਬਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੰ[6]।
ਅਬਚਲ ਜਬ ਕੋ ਅਸ ਸੁਖ ਪਾਯੰ।
ਅਨਤ[7] ਨ ਤਬ ਕੋ ਮਨ ਬਿਰਮਾਯੰ[8]' ॥ ੬੪ ॥
ਸੰਤ ਉਕਤਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੁਗਤੰ[9]।
ਹਰਖਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਨੁਕਤੰ[10]।
'ਰਾਵਰਿ ਨਾਮ ਸੁਨਨ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਤੁਮ ਹੋ ਧੰਨ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿਢਰਾਖਾ ॥ ੬੫ ॥
ਕਿਯ ਆਸਾ ਇਕ ਏਕੰਕਾਰੰ।
ਪਰਬ੍ਰਿਤਿ[11] ਤਜਿ, ਨਿਰਬ੍ਰਿਤਿ[12] ਪਗ ਧਾਰੰ[*]।
ਸੁਮਤਿ ਅਗਾਤੀ[1] ਸੰਤ ਸੁਚਾਲੀ।

---

[1]ਕਪੜੇ ਦਾ।
[2]ਤਖਤ।
[3]ਚੰਗੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨਾਲ।
[4]ਮੋਹਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਖਪਾ ਦੇਣ ਨੂੰ।
[5]ਵੇਖ ਕੇ।
[6]ਵੈਰੀ।
[7]ਹੋਰ ਪਾਸੇ।
[8]ਮੋਹਿਆ ਨਹੀਂ।
[9]ਸੰਤ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਜੁਗਤੀ।
[10]ਬਚਨ ਬੋਲੇ, ਬਚਨ ਉਕ੍ਤੂ।
[11]ਪਰਵਿਰਤੀ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਦਿ।
[12]ਨਿਰਵਿਰਤੀ, ਤਯਾਗ।
[*]ਪਾ:-ਤਪਧਾਰੰ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਲਤਾ[2] ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ[3]' ॥ ੬੬ ॥
ਪੁਨ ਭਾਖਤਿ ਮਹੰਤ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ[+]।
'ਭੋ ਧੀਮਤਿ[4] ਤੁਮ ਹੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!
ਬੈਸ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬਿਖੈ[++] ਅਪਮਾਨੀ[5]।
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਸੁਮਤਿ ਲੁਭਾਨੀ ॥ ੬੭ ॥
ਸੰਤਰੇਨ ਹੈ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ। {ਸੰਤਰੇਣ}
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚ ਸੋਂ ਧਰਜੋ ਸੁਧਾਰਾ।
ਦੀਨ ਗਰੀਬੀ ਕੋ ਸਿਰੁਪਾਉ।
ਸੁਜਸ ਜਾਸੁ ਬਹੁ ਵਧਤਿ ਪ੍ਰਭਾਊ[6]' ॥ ੬੮ ॥
ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਸੀਦੇ[7] ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਾਮੂ।
ਜਿਉਂ ਕਵਿ ਉਕਤਿ[8] ਸੁਨਤਿ ਮਤਿਧਾਮੂ[9]।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
'ਤਜਜੋ ਨ ਜਾਇ ਬਨਜ ਇਹ, ਬਾਲਾ!' ॥ ੬੯ ॥
ਕਰ ਤੇ ਧਨ ਧਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਮਹੰਤਾ।
'ਅਸਨ[10] ਕਰਾਵਹੁ' ਕਹਿਂ ਜਗਕੰਤਾ[11]।
'ਹਮ ਨੈ ਤੁਮਰੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।
ਕਰਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਗੁਨਹਾਨੀ[12] ॥ ੭੦ ॥
ਬਿਨ ਜਾਚੇ[13] ਸਾਦਰ ਜੋ ਦੇਈ।
ਤਾਂ ਕੋ ਰੁਚਿ ਸੋਂ[14] ਅਚਨ ਕਰੇਈ[1]।

---

[1]ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ।
[2]ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਬੇਲ।
[3]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲੀ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਭਾਖਤ ਪੁਨਹ ਮਹੰਤ ਸੁਬਾਨੀ।
[4]ਹੇ ਬੁਧੀਵਾਨ!
[++]ਪਾ:-ਦਿਸੈ-ਬੀ ਹੈ।
[5]ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਮਾਨ ਰਹਿਤ ਹੋ, (ਅ) ਵਿਸ਼ੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੇ ਹਨ।
[6]ਪ੍ਰਤਾਪ।
[7]ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।
[8]ਕਵੀ ਦਾ ਕਥਨ।
[9]ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਘਰ।
[10]ਭੋਜਨ।
[11]ਜਗਤ ਪਤੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।
[12]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਰਜ਼ (ਤੁਸੀਂ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਹੱਥ ਟੱਡ ਕੇ ਮੰਗਦੇ ਨਹੀਂ।
[13]ਮੰਗੇ।
[14]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਅਬਹਿ ਪਠਾਏ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਲੇ ਕਰਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੭੧ ॥
ਕਹਿ ਮਹੰਤ 'ਲਘੁ ਬੈਸ[੨] ਕੁਲੀਨੰ।
ਤਵ ਬਿਵਹਾਰੰ ਜਨਕ[੩] ਅਧੀਨੰ।
ਪਠਯੋ ਕਾਜ ਕਿਹ ਤੋਹਿ ਵਿਚਾਰੀ।
ਜਾਹੁ ਛੂਛ[੪] ਤੌਂ ਦੇਹਿ ਨਿਕਾਰੀ' ॥ ੭੨ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ! ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਨਿਦੇਸਾ[੫]।
ਸੋ ਕੀਨੋ ਜਿਸ ਲਾਭ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਬਨਜ ਸੋ[**] ਕਰੀਏ।
ਯਾਂ ਤੇ ਅਨਤ[੬] ਨ ਭਲੋ ਬਿਚਰੀਏ' ॥ ੭੩ ॥
ਬਾਨੀ ਸੁਨੀ ਸੁ ਧੀਰ ਮਹੰਤਾ।
ਕਹਯੋ 'ਜਿ ਤਵ ਉਰ ਇਹ ਦ੍ਰਿਢ ਮੰਤਾ[੭]।
ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਧਨ ਨਿਜ ਕਿਹ[੮] ਨਗਰੀ।
ਭੋਜਨ ਸੌਜ[੯] ਆਨਿ ਦਿਹੁ ਸਗਰੀ' ॥ ੭੪ ॥
ਸੁਨੇ ਸ਼੍ਰਵਨ[੧੦] ਸੰਤਨ ਕੇ ਬੈਨਾ।
ਨਗਰ[*] ਦਿਸ਼ਾ ਗਮਨੇ ਗੁਨ ਐਨਾ।
ਲੇ ਬਿਪਨੀ[੧੧] ਤੇ ਚੂਨ[੧੨] ਮਹੀਨਾ। {ਸੰਤਾਂ ਹਿਤ ਖ੍ਰੀਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਦੀ ਵੇਰਵਾ}
ਤਿਹ ਹਿਤ ਪੰਚ ਰਜਤਪਨ[੧੩] ਦੀਨਾ ॥ ੭੫ ॥
ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਚਾਰੁ ਲੰਮੇਰੇ[੧]।

---

[੧]ਛਕਦੇ ਹੋ।
[੨]ਉਮਰ ਛੋਟੀ।
[੩]ਪਿਤਾ ਦੇ।
[੪]ਖਾਲੀ।
[੫]ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਯਾ ਹੈ।
[**]ਪਾ:-ਸ਼ੁਭ।
[੬]ਹੋਰ।
[੭]ਪੱਕੀ ਸਲਾਹ ਹੈ।
[੮]ਕਿਸੇ।
[੯]ਭੋਜਨ ਦੀ ਰਸਦ।
[੧੦]ਕੰਨੀਂ।
[*]ਨਗਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ-ਚੂਹੜਕਾਣਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਤੇ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[੧੧]ਮੰਡੀ।
[੧੨]ਆਟਾ।
[੧੩]ਰੁਪੱਯੇ।

ਤਿਹ ਸਮ[2] ਲੇ ਕਰਿ ਭਾਰ ਬੰਧੇਰੇ।
ਲੀਨ ਤੀਨ ਕੋ ਘ੍ਰਿਤ ਨਵੀਨਾ।
ਸਿਤਾ[3] ਸ੍ਵੇਤ[4] ਤਾਂਕੇ ਸਮ[5] ਲੀਨਾ ॥ ੭੬ ॥
ਦੁਗਧ[6] ਹੇਤ[7] ਖਰਚੇ ਪੁਨ ਤੀਨੋ।
ਬਾਕੀ ਭਾਰਬਾਹ[8] ਕੋ ਦੀਨੋ।
ਸਭਿਹਿ ਸੌਜ[9] ਪੁਰਿ ਤੇ ਉਚਵਾਈ[10]।
ਸੰਤਨ ਢਿਗ[11] ਗਮਨੇ ਜਗਰਾਈ[12] ॥ ੭੭ ॥
ਸਭਿ ਸੰਭਾਰ ਮਹੰਤ ਅਗਾਰੀ।
ਧਰਿ ਬੈਸੇ ਸੇਵਕ ਸੁਖਕਾਰੀ[13]।
'ਦੀਜੈ ਆਇਸੁ[14] ਹੋਇ ਰਸੋਈ।
ਅਚਹਿੰ[15] ਸੰਤ ਰੁਚਿ[16] ਕਰਹਿਂ ਜਿਤੋਈ[17]' ॥ ੭੮ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਮਤਿਵੰਤਿ, ਕਹੀ ਗਿਰਾ ਜਗਕੰਤ ਸੋਂ।
'ਕਰਿ ਅਚਵਹਿੰਗੇ[18] ਸੰਤ, ਤੁਮ ਗਮਨਹੁ[19] ਪੁਰਿ ਆਪਨੇ' ॥ ੭੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਜਿ ਕਾਨਨ[20] ਕਮਲਾਨਨੰ[21], ਗਵਨੇ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਓਰ।
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ, ਧਰ ਪਰ ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੮੦ ॥

---

[1]ਚਾਵਲ ਸੁਹਣੇ ਤੇ ਲੰਮੇ।
[2]ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਅਰਥਾਤ ਪੰਜ ਰੁਪੱਯੇ ਦੇ।
[3]ਖੰਡ।
[4]ਚਿੱਟੀ।
[5]ਬਰਾਬਰ ਅਰਥਾਤ ੩) ਦੀ।
[6]ਦੁੱਧ।
[7]ਵਾਸਤੇ।
[8]ਭਾਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
[9]ਰਸਤ।
[10]ਚੁਕਾਕੇ।
[11]ਪਾਸ।
[12]ਜਗਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[13]ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[14]ਆਗਜਾ।
[15]ਖਾਵਨ।
[16]ਭੁਖ।
[17]ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਹੋਵੇ।
[18]ਛਕ ਲੈਣਗੇ।
[19]ਜਾਵਹੁ।
[20]ਜੰਗਲ ਨੂੰ।
[21]ਕਮਲ ਮੁੱਖ ਵਾਲੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਪਸੀਅਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਦਸਮੋ ਧਿਆਇ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. [ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਮੰਗਲ। ਖਰਾ ਸੌਦਾ; ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਰਾਯ ਬੁਲਾਰ।]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ, ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ।
ਧਰਪਰ ਧਰਿ ਸਿਰ ਨਮਹਿ ਕਰਿ, ਸ਼ਰਨ ਹਰਨ ਦੁਖ ਦੁੰਦ ॥ ੧ ॥

ਅਰਬਿੰਦ ਕਮਲ। ਪਦ ਚਰਣ, ਪੈਰ।
ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਆਨੰਦ ਦੇ ਫਲ ਯਾ ਬਦਲ, ਆਨੰਦ ਦਾਤੇ।
ਮੁਕੰਦ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
ਦੁੰਦ ਦੁਖ, । ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ ਦੁਖ] ਵਡੇ ਦੁਖ, ਉਪੱਦ੍ਰਵ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ-(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ ਵੱਡੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਅਰ ਜੋ) ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ-ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸਿਰ ਧਰ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਜਬ ਹਮ ਗਮਨੇ[੧] ਤਿਨ ਕੋ ਤਜਾਗੀ।
ਬੋਲੇ ਸੰਤ ਗਿਰਾ[੨] ਅਨੁਰਾਗੀ[੩]।
'ਆਰਬਲਾਲਘੁ ਬਾਲ ਸੁਚਾਲੀ।
ਗਿਰਾ ਵਿਰਾਗ ਭਗਤਿ ਭਲ ਸਾਲੀ[੪] ॥ ੨ ॥
ਤੁਮ ਸੋਂ, ਆਨਿ ਕੀਨ ਬਹੁ ਭਾਊ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੫] ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਭਾਊ।
ਭੋਜਨ ਸੌਜ ਆਨਿ[੬] ਜਬ ਬੈਸੇ।
ਚਲਨ ਰਜਾਇ[੭] ਦੀਨਿ ਤੁਮ ਕੈਸੇ?' ॥ ੩ ॥
ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਬੋਲਜੋ ਬਰਬਾਨੀ।
'ਇਹ ਕੋ ਪਰਮ ਪੁਰਖ[੮] ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਕਲਾਵਾਨ ਗਜਾਨੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਦੁਰਜੋ ਰਹੈ[੯] ਗਤਿ[੧੦] ਪਰਹਿ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੪ ॥
ਭਯੋ ਅਸਹਿ ਮੁਝ ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਊ[੧]।

---

[੧]ਚਲੇ।
[੨]ਬਾਣੀ।
[੩]ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ।
[੪]ਉਸ ਦੀ ਭਲੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਘਰ ਸੀ।
[੫]ਕੋਮਲ।
[੬]ਰਸਤ ਲਿਆ ਕੇ।
[੭]ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਜਾ।
[੮](ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਕੋਈ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਹੈ।
[੯]ਛਿਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[੧੦]ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ।

ਯਾਂ ਤੇ ਦੀਨੀ ਜਾਨਿ ਰਜਾਊ[੨]'।
ਅਸ ਕਹਿ ਤਬ ਕੀਨੋ ਪੁਨ ਅਸਨਾ।
ਖਾਨ ਲਗੇ ਸ੍ਵਾਦਨ ਲੇ ਰਸਨਾ ॥ ੫ ॥
ਸਿਤਾ[੩] ਘ੍ਰਿੱਤ ਮੇਲਜੋ ਸੰਗ ਪਾਇਸੁ[੪]।
ਸੰਤ ਛੁਧਾਤੁਰ[੫] ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਖਾਇਸੁ।
ਮਨ ਪ੍ਰਸੀਦ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਪਨਜੋ ਹਮ ਜਾਨੈ ॥ ੬ ॥
ਕਿਧੌਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਆਨਿ ਲੀਨਿ ਸੁਧਿ, ਦੀਨ ਅਹਾਰਾ।
ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਕੇ[੬] ਛੁਧ[੭] ਸੰਤਾਏ।
ਅਬ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਹਮ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ[੮]' ॥ ੭ ॥
ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ ਗਵਨੂ[੯]।
ਅਰਧ ਪੰਥ[੧੦] ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਨ ਭਵਨੂ[੧੧]।
ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[੧੨] ਸੋਚਨ ਲਾਗੇ।
ਹਟਕਤਿ ਚਿਤ[੧੩], ਪਗ ਪਰਹਿਂ ਨ ਆਗੇ ॥ ੮ ॥
ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਸੇ ਹ੍ਵੈ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਬੋਲੇ ਮੁਝ ਸੋਂ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।
'ਇਹ ਕੀਨੋ ਕਜਾ ਹਮ ਨੈਂ ਕਾਮਾ।
ਉੱਤਰ ਕੋ ਦੈ ਹੈਂ ਚਲਿ ਧਾਮਾ ॥ ੯ ॥
ਪਿਤ ਕੋ[*] ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਜੈ ਹੈ।

---

[੧]ਇਸ ਦੇ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਦੇ ਤੇਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੈਥੋਂ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।
[੨]ਆਗਜਾ।
[੩]ਖੰਡ।
[੪]ਖੀਰ ਦੇ।
[੫]ਭੁੱਖੇ।
[੬]ਸਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ।
[੭]ਭੁੱਖ ਦੇ।
[੮]ਰੱਜ ਗਏ ਹਾਂ।
[੯]ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
[੧੦]ਅੱਧੇ ਰਾਹ।
[੧੧]ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ।
[੧੨]ਸੋਚਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨਹਾਰੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[੧੩]ਦਿਲ ਰੁਕਦਾ ਹੈ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੋ।

ਮੁਝ ਤੁਝ ਸੋਂ, ਦੇ ਗਾਰਿ ਲਰੈ ਹੈ'।
ਮੈਂ ਭਾਖਜੋ 'ਕਛੁ ਦੋਸ਼ ਨ ਮੇਰੋ।
ਤੁਮ ਕੋ ਬਰਜ[1] ਰਹਜੋ ਬਹੁਤੇਰੋ ॥ ੧੦ ॥
ਆਪ ਜਾਨਿ ਕੈ ਕੀਨ ਕੁਕਾਜੂ।
ਚਿਤ ਕਿਉਂ ਚਿੰਤ ਧਰੀ ਤੁਮ ਆਜੂ।
ਅਬ ਜਿਮ ਹੋਇ ਸਹਹੁ ਸੋ ਰੀਤੀ।
ਸੂਧੀ[2] ਹੁਇ ਅਥਵਾ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤੀ[3] ॥ ੧੧ ॥
ਮੁਝ ਕੋ ਚਿੰਤ ਨ ਏਕ ਬਿਆਪੇ।
ਧਨ ਤੁਮਰਾ ਖਰਚਜੋ ਤੁਮ ਆਪੇ।
ਬਹੁਰ ਨ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੇ ਕਛੁ ਸਜਾਨਾ।
ਸਭਿ ਜਾਨਹਿਂਗੇ ਬੈਸ ਸਮਾਨਾ[4] ॥ ੧੨ ॥
ਪੁਨ ਮੈਂ ਹੋਂ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਤਵ ਪਿਤ ਭੇਜਜੋ ਦਾਸ ਵਿਚਾਰੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਨ ਮਮ ਪਰ ਠਾਨਹਿ ॥
ਕਰਮ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਤੁਮਰੋ ਜਾਨਹਿ' ॥ ੧੩ ॥
ਗਟੀ ਗਿਨਤਿ ਬੋਲਤਿ ਬਚ ਦੋਊ।
ਨਿਯਰਾਨੀ[5] ਤਲਵੰਡੀ ਸੋਊ।
ਹੌਂ ਤੋ ਚਲਿ ਆਯੋ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।
ਪੁਰਿ ਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ[6] ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ ॥ ੧੪ ॥
ਏਕ ਤਾਲ ਜਲ ਹੀਨ ਜੁ ਦੂਰੀ।
ਤਹਿਂ ਬੈਸੇ ਬੈਸਕ ਜਿਨ ਰੂਰੀ।
ਸੁਨਜੋ ਜਬਹਿ ਆਯੋ ਘਰਿ ਬਾਲਾ।
ਭਯੋ ਹਉਲ ਕਾਲੁ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥
ਦਾਸ ਪਠਾਇ ਮੁਝਹਿ ਬੁਲਵਾਯਾ।
ਕ੍ਰੂਰ ਬਿਲੋਕਤਿ[7] ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ।

---

[1]ਹਟਕ।
[2]ਸਿੱਧੀ।
[3]ਅਪੁੱਠੀ।
[4]ਉਮਰ ਇਕੋ ਜੇਡੀ ਹੈ।
[5]ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ।
[6]ਨੱਗਰ ਵਿਚ ਨਾ ਵੜੇ।
[7]ਕਾਵੜ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ।

'ਕਹਾਂ ਕਾਰਖਿਕ, ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਵਾ?।
ਤਜਜੋ ਸੰਗ ਕਿਉਂ ਪਾਛੇ ਰਹਿਵਾ? ॥ ੧੬ ॥
ਬਨਜਜੋ ਬਨਜ ਕਿਧੌਂ ਤੁਮ ਨਾਹੀਂ?।
ਬਿਨ ਦਿਯ ਸੁਧ ਗਾ[੧] ਨਿਜ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਕਿਹ ਨਗਰੀ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਕੋ ਛੋਰਾ?
ਰੂਠ ਰਹਜੋ ਕਿਉਂ ਤੈਂ ਨ ਬਹੋਰਾ[੨]?*' ॥ ੧੭ ॥
ਅਸ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕੈ[+] ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ[++]।
ਜਸ ਬਿਧਿ ਬਿਤੀ ਬਤਾਈ ਸਾਚੀ[**]।
'ਇਕ ਕਾਨਨ[੩] ਮੈਂ ਹੁਤੇ ਫਕੀਰਾ।
ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਬੈਸੇ ਤਿਨ ਤੀਰਾ[੪] ॥ ੧੮ ॥
ਕਛੁਕ ਪਰਸਪਰ ਬੋਲਨ ਕੀਨਾ।
ਭੋਜਨ ਹਿਤ ਤਿਨ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਾ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਜੈਸੀ।
ਭਲੇ ਬਨਜੇ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤੈਸੀ ॥ ੧੯ ॥
ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਘਰਨ ਮੁਰਿ ਆਏ।
ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਬੈਸੇ ਕਿਸਥਾਏ।
ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨ ਤੁਮ ਤੇ ਡਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਸਦਨ ਨ ਆਏ ਇਹੈ ਬਿਚਰਿਕੈ[੫]' ॥ ੨੦ ॥
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਥੋਰਾ।
ਪਰਸਤਿ ਘ੍ਰਿਤ, ਜਜੋਂ ਪਾਵਕ[੬] ਜੋਰਾ।
ਕਹੈ ਕਿ 'ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਬੈਸਜੋ ਜਿਹ ਥਾਂਈ ॥ ੨੧ ॥
ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਿਤ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ।
ਲੇ ਮੁਝ ਸੰਗ ਚਲਯੋ ਤਿਨ ਓਰਾ।

---

[੧]ਚਲਾ ਗਿਓਂ।
[੨](ਜੇ) ਰੁੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੋੜ ਆਂਦਾ।
[+]ਪਾ:-ਮੈਂ।
[++]ਪਾ:-ਉਚਾਰੀ।
[**]ਪਾ:-ਸਾਰੀ।
[੩]ਜੰਗਲ।
[੪]ਬੈਠ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ।
[੫]ਵਿਚਾਰਕੇ।
[੬]ਘਿਉ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ।

ਸੁਨੀ ਮਾਤ ਸਭਿ ਧਨ ਕੀ ਗਾਥਾ[੧]।
ਖੋਜਨਗਾ[੨] ਕਾਲੂ ਰਿਸਿ ਸਾਥਾ[੩] ॥ ੨੨ ॥
ਤੁਰਤ[੪] ਤਬਹਿ ਤਨਿਯਾ[੫] ਕੋ ਭੇਜਾ।
ਪਤਿ[੬] ਰਿਸ ਤੇ ਉਠਿ ਧਰਕ ਕਰੇਜਾ[੭]।
ਬਹੁਰੋ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਪਠਾਏ।
ਹਿਤ ਬਿਲੋਕਨੇ ਲੋਕ ਸਿਧਾਏ ॥ ੨੩ ॥
ਬਹਿਰ ਜਾਇ ਪਿਖਿ ਜਲ ਬਿਨ ਤਾਲਾ।
ਬੈਸੇ ਨੀਵ ਸਥਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਅਵਿਲੋਕਜੋ ਕਾਲੂ[੮] ਜਿਹ ਕਾਲਾ[੯]।
ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਦੁਰਬਚਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੪ ॥
ਗਹਿ ਕਰ ਬੂਝਤਿ[੧੦] ਰਿਸ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
'ਕਹਾਂ ਕਾਰਖਿਕ[੧੧]? ਸਦਨ ਉਜਾਰੀ[੧੨]!।
ਕਹਾਂ ਬਨਜ ਜੋ ਤੈਂ ਕਰਿ ਲਜਾਯੋ?।
ਘਰ ਜਨਮਜੋ ਮਮ ਨਾਮ ਗਵਾਯੋ' ॥ ੨੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਮਲਾਨਨ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ[੧੩]।
ਪਿਤ ਬੁਲਾਇ, ਨਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ॥
ਕਰੀ ਤਾੜਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੨੬ ॥ {ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ}
ਦਹਿਨ ਹਾਥ ਤੇ ਬਾਮ ਕਪੋਲਾ[੧੪]।
ਹਨੇ ਤਮਾਚੇ ਬਲ ਸੋਂ ਤੋਲਾ।

---

[੧]ਕਥਾ।
[੨]ਢੂੰਡਣ ਗਿਆ।
[੩]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।
[੪]ਛੇਤੀ।
[੫]ਪੁੱਤ੍ਰੀ (ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ) ਨੂੰ।
[੬]ਪਤੀ ਦੇ।
[੭]ਕੰਬਣ ਲੱਗਾ ਕਾਲਜਾ।
[੮]ਵੇਖਿਆ ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਨੇ।
[੯]ਜਿਸ ਵੇਲੇ।
[੧੦]ਪੁਛਿਆ।
[੧੧]ਰੁਪਯੇ ਕਿਥੇ ਹਨ।
[੧੨]ਘਰ ਉਜਾੜੂ! ।
[੧੩]ਚੁੱਪ ਕਰੀ ਰਖੀ।
[੧੪]ਖੱਬੀ ਗੱਲ੍ਹ ਤੇ।

ਬਾਮ ਹਾਥ ਤੇ ਦਹਿਨ ਗੰਡਸਥਲ[੧]।
ਹਨੇ ਚਪੇਟਨ ਰਿਸ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਲ ॥ ੨੭ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨੈਨਨ ਨੀਰਾ[੨]।
ਨਿਕਸ ਚਲਜੋ ਜਿਉਂ ਮਾਨੀ ਪੀਰਾ[੩]।
ਮਨਹੁ ਮੀਨ[੪] ਦੋ ਪੀ ਕਰਿ ਪਾਨੀ।
ਬਮਨਤਿ ਸੋ ਅਸ ਪਰਿਹੀ ਜਾਨੀ[੫] ॥ ੨੮ ॥
ਭਰੇ ਕਮਲ ਦਲ ਜਲ ਜਿਉਂ ਸੋਭਾ।
ਬੂੰਦਨ[੬] ਪਰ ਮੁਕਤਾ ਛਬਿ ਲੋਭਾ[੭]।
ਸੋਹਤ ਪਰਿ ਗਏ ਨੀਲ ਕਪੋਲਾ[੮]।
ਜਿਉਂ ਉਤਪਲ ਪਰ[੯] ਅਲਿਨ ਅਡੋਲਾ[੧੦] ॥ ੨੯ ॥
ਕਿਧੋਂ ਹੁਤੋ ਅਕਲੰਕ ਮਯੰਕਾ[੧੧]।
ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਤੇ ਭਯੋ ਸੁਅੰਕਾ[੧੨]।
ਪਹੁੰਚੀ ਨਿਕਟ[੧੩] ਨਾਨਕੀ ਤੂਰਨ।
ਪਿਤ ਕਰ ਗਹਜੋਂ[੧੪], ਜੁ ਰਿਸ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ॥ ੩੦ ॥
ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਕਨ[੧੫] ਲੋਕ ਜਿ ਆਏ।
ਬਰਜਜੋ[੧੬] ਬਹੁਤਿ ਭਾਂਤਿ ਸਮਝਾਏ।
ਸੁਖਸਾਗਰ ਕੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗਾ।
ਨਰ ਪੌਂਛਤਿ[੧੭] ਮੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ ॥ ੩੧ ॥

---

[੧]ਗੱਲ੍ਹ ਤੇ (ਪੁੜ ਪੁੜੀ ਕੋਲ)।
[੨]ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ।
[੩]ਮਾਨੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪੀੜ।
[੪]ਮੱਛ।
[੫]ਉਲਟ ਰਹੇ ਹਨ (ਪਾਣੀ) ਐਉਂ ਜਾਣਿਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
[੬](ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਜਲ ਦੀਆਂ) ਬੂੰਦਾਂ (ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ)।
[੭]ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਛਬੀ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।
[੮]ਗਲ੍ਹਾਂ ਪਰ ਨੀਲ ਪਏ ਐਉਂ ਸੋਂਹਦੇ ਹਨ।
[੯]ਕਵਲਾਂ ਉਤੇ।
[੧੦]ਭੌਰੇ ਟਿਕ ਰਹੇ ਹਨ।
[੧੧]ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[੧੨]ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਛਾਯਾ ਦਾ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ।
[੧੩]ਪਾਸ।
[੧੪]ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ।
[੧੫]ਵੇਖਣ ਲਈ।
[੧੬]ਹਟਕਿਆ।
[੧੭]ਪੂੰਝਦੇ ਹੋਏ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸਾ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨੇ ਪੁਰਿ ਆਸਾ[1]।
ਮਾਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ ਲਾਈ।
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਹਿਰ ਪੁਰਿ ਆਈ ॥ ੩੨ ॥
ਸਜਲ ਬਿਲੋਚਨ[2] ਸੁਤਹਿ[3] ਬਿਲੋਕੀ।
ਭਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਉਮਗ ਅਰੋਕੀ[4] ॥
ਕੰਠ ਲਗਾਇ ਨੈਨ ਭਰਿ ਆਏ।
ਅੱਸ੍ਰ ਸੰਗ[5] ਸੁਤ ਅੰਗ[6] ਭਿਗਾਏ ॥ ੩੩ ॥
ਆਨਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਬਦਨ ਨਿਹਾਰੀ।
ਪੌਂਛਤਿ ਚਾਰੁ ਬਿਲੋਚਨ ਬਾਰੀ[7]।
'ਸੁਤ ਨ ਕਰਹੁ ਕਾਰਜ ਅਬ ਕੋਊ।
ਬਿਚਰਹੁ[8] ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸ੍ਵੈਛਾ[9] ਹੋਊ ॥ ੩੪ ॥
ਜੇ ਨ ਕਰਹੁਗੇ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰਾ।
ਨਹਿਂ ਬਿਗਰੈ ਕਛੁ, ਹੋਇ ਨ ਰਾਰਾ[10]।
ਸਦਨ ਦੀਨ ਸੁਖ ਸਰਬ ਬਿਧਾਤਾ।
ਬੈਠੇ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ' ॥ ੩੫ ॥
ਕੇਤਿਕ ਮਾਨਵ ਦੇਖਨ ਹਾਰੇ।
ਜਸਪਦ[11] ਗਏ ਰਾਇ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ।
ਜਹਿਂ ਬੈਸਜੋ ਨਿਜ ਸਭਾ ਲਗਾਈ।
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ ॥ ੩੬ ॥
'ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ[12] ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ।
ਦੀਨੇ ਸੰਤਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ।

---

[1]ਨੱਗਰ ਵਲ।
[2]ਹੰਝੂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ।
[3]ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ।
[4]ਨਾ ਰੁਕਣ ਵਾਲਾ ਉਛਾਲ।
[5]ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ।
[6]ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਅੰਗ।
[7]ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਲ।
[8]ਫਿਰਹੁ।
[9]ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ।
[10]ਝਗੜਾ।
[11]ਛੇਤੀ।
[12]ਵੀਹ ਰੁਪੱਯੇ।

ਦਯਾ ਯੁਕਤਿ[1] ਜਿਹ[*] ਮ੍ਰਿਦੁਲ[2] ਸੁਭਾਊ।
ਨਗਨ[3] ਛੁਧਾਤੁਰ[4] ਪਿਖਿ ਨ ਸਕਾਊ[5] ॥ ੩੭ ॥
ਕਾਲੂ ਹਨੇ ਚਪੇਟਨ ਜੋਰਾ[6]।
ਅਤਿ ਤ੍ਰਾਸਤਿ[7] ਜਿਹ ਤਰਸ ਨ ਥੋਰਾ'।
ਸੁਨਤਿ ਕਾਨ ਇਵ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਿੰਹ ਕੋ ਬਹੁ ਪਜਾਰਾ ॥ ੩੮ ॥
ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੰਗ ਹਿਰਦਾ ਪਰਿ ਪੂਰਨ।
ਦਾਸ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾਯੋ ਤੂਰਨ।
'ਕਮਲ ਨੈਨ ਆਨਹੁ ਮੁਝ ਐਨਾ[8]।
ਕਾਲੂ ਸਹਿਤ ਜਿਸੇ ਹਰਿ ਭੈ ਨਾ[9]' ॥ ੩੯ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰੋਧ ਅਧਿਕ ਮਨ ਛਾਵਾ।
ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ[10] ਰਿਦੈ ਦੁਖ ਪਾਵਾ।
ਸੀਤਲ[11] ਸ੍ਵਾਸ ਲੇਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।
-ਮਮ ਪੁਰਿ ਹੋਤਿ ਅਵੱਗਜਾ ਭਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥
ਕਲਾਵਾਨ, ਕਲਹੀਨ[12] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਹ੍ਵੈ ਤਾਂ ਕੋ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ[13] ਬਿਸਾਲਾ।
ਲਾਗਹਿ ਮੁਝ ਸਰੀਰ ਸਭਿ ਦੋਸ਼ੂ-।
ਅਸ ਬਿਸੂਰ[14] ਉਰ[15] ਸਰਸਤਿ ਰੋਸੂ[16] ॥ ੪੧ ॥

---

[1]ਦਇਆ ਵਾਲਾ।
[*]ਪਾ:-ਜਿਨ।
[2]ਕੋਮਲ।
[3]ਨੰਗਾ।
[4]ਭੁੱਖਾ।
[5]ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
[6]ਧੱਪੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰੇ।
[7]ਬਹੁਤ ਡਰਾਇਆ।
[8]ਮੇਰੇ ਘਰ।
[9]ਜਿਸਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਖੌਫ ਨਹੀਂ।
[10]ਹੋਠ।
[11]ਠੰਢੇ।
[12]ਕਲਪਨਾਂ ਰਹਿਤ।
[13]ਨਿਰਾਦਰ।
[14]ਝੂਰਦਿਆਂ।
[15]ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
[16]ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੁੱਸਾ।

ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਦਾਸਾ।
ਪਹੁੰਚਜੋ ਤਬ ਬੁਲਾਰ ਕੇ ਪਾਸਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪੂਰਨ ਉਰ ਬਾਰਾ[1]।
ਲੋਚਨਦਰ ਜਨੁ[2] ਛੁਟਜੋ ਫੁਹਾਰਾ ॥ ੪੨ ॥
ਭਏ ਜਲਜ[3] ਤੇ ਜਲਦ[4] ਸਜਲ[5] ਸੋ।
ਨਿਜ ਧਾਰਾ ਗੇਰਤਿ ਤਲ ਥਲ ਸੋਂ[6]।
ਤੂਰਨ[7] ਤਜਿ ਕਰਿ ਉਠਜੋ ਪ੍ਰਯੰਕਾ[8]।
ਕਰਿ ਸਤਿਕਾਰ[9] ਲੀਨ ਭਰਿ ਅੰਕਾ[10] ॥ ੪੩ ॥
ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ ਅੱਸ੍ਰੂ[11] ਬਹਿ ਬਾਰੀ।
ਅੰਗ ਭਿਗੋਏ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ।
ਬੋਲਨ ਚਹਿਤਿ ਨ ਆਵਤਿ ਬਾਨੀ।
ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਮੈਂ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ ॥ ੪੪ ॥
ਨਿਕਟ ਜਿ ਨਰ ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਠਾਨਹਿਂ।
ਕਾਲੂ ਕੌ ਕੁਸ਼ੀਲ[12] ਪਹਿਚਾਨਹਿਂ।
ਰਾਇ ਸੁਨਾਇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਨਿੰਦਹਿਂ।
-ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਮ[13] ਕੀਨੋ- ਮਨ ਬਿੰਦਹਿਂ[14]* ॥ ੪੫ ॥
ਨੀਲ ਕਪੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ[15]।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ[16] ਲਖਹਿ[1] ਕਰ ਅੱਸ੍ਰੂ ਮੋਚਨ[2]।

---

[1]ਜਲ।
[2]ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਨੋਂ।
[3]ਕਮਲ (ਨੇਤਰ)।
[4]ਬਦਲ।
[5]ਸਮੇਤ ਜਲ ਦੇ।
[6](ਉਹ ਬਦਲ) ਡੇਗਦੇ ਹਨ ਆਪਣੀ ਧਾਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਰ।
[7]ਛੇਤੀ।
[8]ਪਲੰਘ।
[9]ਆਦਰ ਕਰਕੇ।
[10]ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ।
[11]ਹੰਝੂ।
[12]ਕਰੜੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ।
[13]ਮਾੜਾ ਕੰਮ।
[14](ਸਾਰੇ) ਸਮਝਦੇ ਹਨ।
*ਪਾ:-ਮਤਿ ਮੰਦਹਿ।
[15]ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਏ ਨੀਲ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਕੇ।
[16]ਕੂਲੇ।

ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਉਰ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ।
ਪਰਖ ਸਮਰਖਹਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੂ[3] ॥ ੪੬ ॥
'ਕਾਲੂ ਕਲਹੀ[4] ਕ੍ਰੂਰ[5] ਕਠੋਰਾ। {ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਉਤੇ ਰੋਸ}
ਏਕ ਨ ਮਾਨਜੋ ਤੈਂ ਬਚ ਮੋਰਾ।
ਕਰੁਨਾਹੀਨ, ਕੁਸ਼ੀਲ, ਕੁਢਾਲੀ[6]।
ਸੁਧ ਪਰਲੋਕ ਰਿਦਾ ਤਵ[7] ਖਾਲੀ ॥ ੪੭ ॥
ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ[8] ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ[9] ਮਨ ਧਨ ਲੋਭਾ।
ਸੁਤ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੀ ਲਖਤਿ ਨ ਸ਼ੋਭਾ।
ਸੁਖ ਇਸ ਲੋਕਹਿ ਦੀਨ ਬਿਸਾਰੀ।
ਜਿਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਰ ਡੀਠ[10] ਸੁਧਾਰੀ ॥ ੪੮ ॥
ਅਸ ਸੁਤ ਉਚਿਤ[11] ਨ ਤਵ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਰਨ ਕਰਮ ਤਸ[12] ਨਾਂਹੀ।
ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਜਿਉਂ ਨਿਪਜਹਿ ਮਾਰੂ[13]।
ਜਿਉਂ ਸੰਬਕ[14] ਤੇ ਮੁਕਤਾ[15] ਚਾਰੂ ॥ ੪੯ ॥
ਤਿਉਂ ਅਜੋਗ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਲਖਿ ਲੀਨੀ।
ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਗਤਿ ਪਰਹਿ ਨ ਚੀਨੀ[16]'।
ਲੱਜਤਿ[17] ਕਾਲੂ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ[1]।

---

[1]ਸਮਝਕੇ।
[2]ਹੰਝੂ ਕੇਰਦਾ ਹੈ।
[3]ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਆਖੇ।
[4]ਲੜਾਕਾ।
[5]ਨਿਰਦਈ।
[6]ਮਾੜੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਵਾਲਾ।
[7]ਪਰਲੋਕ ਦੀ ਖਬਰ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਰਿਦਾ।
[8]ਹਰ ਰੋਜ।
[9]ਵੱਧਦਾ ਹੈ।
[10]ਨਜ਼ਰ।
[11]ਲਾਇਕ।
[12]ਵੈਸੇ।
[13]ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਰੇਤ ਥਲੇ।
[14]ਫਲੀ। । ਸੰਸ:, ਸਿੰਬਾ, ਸਿੰਬਿਕਾ ਦਾਲ ਮਟਰ ਆਦਿ ਦੀ ਫਲੀ, ਮੂੰਗਫਲੀ] । (ਅ) ਏਥੇ ਸੰਬਕਾ ਦਾ ਅਰਥ-ਸਿੱਪੀ-ਕਰਨਾ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਤੇ ਅੱਗੇ ਪਏ ਪਦ-ਅਜੋਗ ਬਿਧਿ-ਨਾਲ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ।
[15]ਮੋਤੀ।
[16]ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
[17]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ।

ਪੁਨ ਬੁਲਾਰ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੫੦ ॥
'ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਅਧਿਕ ਤੁਮ ਰੋਸੂ।
ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋ ਕਿਹ ਕੇ ਦੋਸ਼ੂ।
ਬਨਜ ਹੇਤ ਘਰ ਤੇ ਦਿਯ[੨] ਦਰਬਾ।
ਜਾਇ ਫ਼ਕੀਰਨ ਅਰਪਯੋ[੩+] ਸਰਬਾ ॥ ੫੧ ॥
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਬੈਸਯੋ ਦੂਰਿ ਕੈ[੪]।
ਉਤਰ ਦੀਨੋ ਕੋ ਘਰ ਮੁਰਿ ਕੈ।
ਬਾਲੇ ਕਹੀ ਹਕੀਕਤ ਸਾਰੀ।
ਤਹਿਂ ਬੈਸਯੋ ਸਰ ਜਹਿਂ ਬਿਨ ਬਾਰੀ[੫] ॥ ੫੨ ॥
ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਯੋ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਰਾ[੬]।
ਕਈ ਬਾਰ ਇਉਂ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ'।
ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ[੭]।
'ਤਵ ਉਰ ਪਾਹਨ[੮], ਨਿੰਦਾ ਠਾਨੀ ॥ ੫੩ ॥
ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇਹ[੯], ਨਹਿਂ ਭੈ ਜਗਤੇਸ਼ਾ[੧੦]।
ਪਰਮਾਰਥ ਕੀ ਸੁਮਤਿ[੧੧] ਨ ਲੇਸ਼ਾ[੧੨]।
ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਖਾਲੀ।
ਅਜ਼ਮਤ[੧੩] ਸਮਝਤਿ ਚਿਤ ਨ ਬਿਸਾਲੀ[੧੪*] ॥ ੫੪ ॥
ਬਰ[੧੫] ਪਾਰਸ ਘਰ ਪਰਹਰਿ ਉਰ ਤੇ[੧]।

---

[੧]ਵਿੱਚ।
[੨]ਦਿੱਤਾ।
[੩]ਦੇ ਦਿੱਤਾ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਰਚਯੋ।
[੪]ਛੁਪਕੇ।
[੫]ਤਾਲਾਬ ਵਿਚ, ਜੋ ਹੈ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਤੋਂ।
[੬]ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ।
[੭]ਬਾਣੀ ਕਹੀ।
[੮]ਪੱਥਰ ਹੈ।
[੯]ਨਾਂ ਹੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਮੋਹ।
[੧੦]ਤੇ ਨਾਂ ਹੈ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਭੈ।
[੧੧]ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ।
[੧੨]ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ।
[੧੩]ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ।
[੧੪]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[*]ਪ:-ਅਜ਼ਮਤ ਨਾਹਿੰਨ ਜਾਨ ਬਿਸਾਲੀ।
[੧੫]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਾਰਸ ਘਰ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਭੁਲਾਕੇ।

ਚਾਹਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸੁ ਕੌਡੀ ਪਰ ਤੇ[੨]।
ਜਿਉਂ ਅਜਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੀਰਾ।
ਕਿਉਂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਰੰਕ[੩] ਅਧੀਰਾ ॥ ੫੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਨ ਧਰਿ ਘਰ ਹਿੰਦੂ।
ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਅਪਨੋ ਮਨ ਬਿੰਦੂ[੪]।
ਅਸਮੰਜਸ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਨਿਜ ਸਦਮਾ।
ਰਾਖੋਂ ਜੇ ਮੁਕੰਦ ਪਦ ਪਦਮਾ ॥ ੫੬ ॥
ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਾਲੂ ਉਰ ਤੇਰੇ।
ਇਨ ਕੋ ਖਰਚ ਲੇਹੁ ਘਰ ਮੇਰੇ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਦਾਸ ਪਠਾ ਤਤਕਾਲਾ।
ਜਹਿਂ ਰਾਨੀ ਖੋਖਰ[੫] ਮਧਸਾਲਾ[੬] ॥ ੫੭ ॥
ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ ਆਨ ਸੁ ਦੀਨੇ।
ਲੀਨਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨਿਜ ਪਾਨ[੭] ਪ੍ਰਬੀਨੇ[੮]।
ਜਬਹਿ[੯] ਦੇਨ ਲਾਗਯੋ ਕਰ[੧੦] ਕਾਲੂ।
ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਬੋਲਯੋ ਲਜਤਿ[੧੧] ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੫੮ ॥
'ਨਹੀਂ ਬਿਸੂਰਤਿ[੧੨] ਮੈਂ ਇਹ ਦਰਬਾ।
ਕਰਤਾ ਸਦਾ ਕੁ ਕਾਰਜ[੧੩] ਸਰਬਾ।
ਮੁਝ ਪਾਛੇ ਨਿਜ ਘਰ ਬਿਵਹਾਰਾ।
ਕਿਉਂ ਨਿਰਬਾਹਹਿ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੫੯ ॥
ਤੁਮ ਜੋ ਦੇਨਿ ਦਰਬ ਅਬ ਲਾਗੇ।
ਸਰਬ ਸੂਖ ਦੀਨੇ ਕਿਨ ਆਗੇ।

---

[੧]ਪਰਾਏ ਪਾਸੋਂ।
[੨]ਕੰਗਾਲ।
[੩](ਮੈਂ) ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।
[੪]ਕਵਲ ਵਤ ਚਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੱਖਾਂ ਤਾਂ ਨਾ ਮੁਨਾਸਬ (ਔਖੀ) ਗਲ ਹੈ।
[੫]ਖੋਖਰ ਜਾਤਦੀ!
[੬]ਘਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੀ।
[੭]ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ।
[੮]ਚਤੁਰ ਰਾਜੇ ਨੇ।
[੯]ਜਦੋਂ।
[੧੦]ਹੱਥ ਵਿੱਚ।
[੧੧]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ।
[੧੨]ਝੁਰਦਾ।
[੧੩]ਮਾੜੇ ਕੰਮ।

ਤਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਭਿ ਕੁਛ ਮੁਝ ਸਦਨਾ।
ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ[1] ਕਰਿ ਦਾਰਿਦ ਰਦਨਾ[2]' ॥ ੬੦ ॥
ਕਹ੍ਯੋ ਰਾਇ 'ਅਬ ਤੋ ਇਹ ਲੀਜੈ।
ਬਹੁਰੋ ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਕਾਰਜ ਕੀਜੈ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਤੇ ਖਰਚ ਜੁ ਸਰਬਾ।
ਮਮ ਢਿਗ[3] ਤੇ ਗਿਨ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਦਰਬਾ ॥ ੬੧ ॥
ਸੁਤ ਕੀ ਮਹਿੰਮਾ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਯਾ।
ਦਰਬ ਲੋਭ ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਯਾ[4]।
ਧਨ ਆਨਹਿ[5] ਜਾਨਹਿ ਸੁਖਦਾਯਕ।
ਸਤਿਪੰਥੀ[6] ਕੋ ਕਹਿਤ ਨਲਾਯਕ ॥ ੬੨ ॥
ਭਗਤ ਜਗਤ ਕੀ[7] ਰਹਤਿ ਅਜੁਕਤੰ[8]।
ਇਕ ਧਨ ਗਾਹਕ[9] ਇਕ ਲੇ ਮੁਕਤੰ[10]।
ਗਯੋ ਦਰਬ ਜਾਨ੍ਯੋ ਨਿਜ ਜੇਤੋ[11]।
ਮੋਹਿ ਨਿਕਟ[12] ਤੇ ਲੇਵਹੁ ਤੇਤੋ' ॥ ੬੩ ॥
ਰਾਇ ਦੇਤਿ ਸੋ ਲੇਤਿ ਨ ਕਾਲੂ।
ਭਯੋ ਪਰਸਪਰ ਕਹਿਨ ਬਿਸਾਲੂ।
ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਅਮਾਤਯ[13] ਬਾਤ ਮੁਖ ਭਾਖੀ।
'ਆਇਸੁ[14] ਰਾਇ ਮੰਨ ਅਭਿਲਾਖੀ ॥ ੬੪ ॥
ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਹਿੰ ਫੇਰ[15] ਕਰੀਜੈ।

---

[1]ਕਿਰਪਾ।
[2]ਦਰਿਦਰ ਦੂਰ ਹਨ।
[3]ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ।
[4]ਭਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[5]ਜੇ ਧਨ ਲੈ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਨੂੰ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)।
[6]ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
[7]ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਤੇ ਜਗਤ ਦੀ।
[8]ਨਾ ਜੁੜਨ ਵਾਲੀ ਰਹਤ ਹੈ।
[9](ਜਗਤ) ਧਨ ਦਾ ਗਾਹਕ।
[10](ਭਗਤ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਗਾਹਕ ਹਨ।
[11]ਜਿਤਨਾ।
[12]ਪਾਸੋਂ।
[13]ਰਾਜੇ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ।
[14]ਆਗਜਾ।
[15]ਮੋੜ।

ਬਿਨ ਬਿਚਾਰ ਬਚ ਬ੍ਰਿਧਨ[੧] ਮਨੀਜੈ।
ਕਬਹੁਂ ਨ ਝਿਰਕਹੁ ਉਤਪਲ ਲੋਚਨ।
ਤਵ ਸੁਤ ਸੰਤ ਕੁਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ[੨]' ॥ ੬੫ ॥
ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨੇ।
ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਕਾਲੂ ਕਰ ਦੀਨੇ।
ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਗਮਨਜੋ ਸਦਨਾ।
ਅੰਤਰ ਬੈਸਜੋ ਲੱਜਤਿ ਬਦਨਾ[੩] ॥ ੬੬ ॥
ਤਲਵੰਡੀ ਜੇਤੇ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਹਿਂ 'ਵਡੋ ਬੁਰਿਆਰੀ[੪]।
ਪੂਰਬ[੫] ਨਿਰਦੈ ਹੁਇ ਸੁਤ ਮਾਰਾ।
ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਲੇ ਧਨ ਆਇ ਅਗਾਰਾ[੬] ॥ ੬੭ ॥
ਯੁਗਲ[੭] ਕੁਕਰਮ ਕੀਨਿ' ਮਨ ਬਿੰਦਹਿਂ[੮]।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕਾਲੂ ਕੋ ਨਰ ਨਿੰਦਹਿਂ।
ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਸੁਨਿ ਨਿੰਦਾ ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੋਨਾ।
ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਭਯੋ ਮੁਖ ਮੋਨਾ ॥ ੬੮ ॥
ਦੁਖਤਿ ਰਿਦੈ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
ਉਰ ਬਿਸੂਰ ਕਰਿ ਭੂਰ ਵਿਚਾਰੀ।
-ਮਰਨ ਭਲੋ[*] ਜੀਵਨ ਧਿਕ[੯] ਮੇਰੋ।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਅਪਜਸ[੧੦] ਭਯੋ ਘਨੋਰੋ[+] ॥ ੬੯ ॥
ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਬੁਲਾਰ ਅਗਾਰਾ।
ਜਾਇ ਪਾਸ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਭੂਪਤਿ! ਲੀਜੈ ਅਪਨੋ ਦਰਬਾ।

---

[੧]ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਗਲ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
[੨]ਖੋਟੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
[੩]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ।
[੪]ਬੁਰਾ ਹੈ (ਕਾਲੂ)।
[੫]ਪਹਿਲਾਂ।
[੬]ਘਰ।
[੭]ਦੋਵੇਂ।
[੮]ਸਮਝਦੇ ਹਨ।
[*]ਪਾ:-ਭਯੋ।
[੯]ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ।
[੧੦]ਬਦਨਾਮੀ।
[+]ਪਾ:-ਵਡੇਰੇ।

ਨਿੰਦਾ ਕਰਤਿ ਨਗਰ ਮਮ ਸਰਬਾ' ॥ ੨੦ ॥
ਕਹਿਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਚਿਤ ਰੋਸ[1] ਬਿਸਾਰੇ[2]।
'ਕਮਲਨੈਨ ਤੇ ਲੀਨ ਉਧਾਰੇ।
ਸੋ ਦੀਨੇ ਜਾਵਹੁ ਨਿਜ ਸ਼ਾਲਾ।
ਪੁਨ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ' ॥ ੨੧ ॥
'ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਜੋ ਇਨ ਸੁਧ ਪਾਈ।
ਇਕ ਬਿਰਾਟਿਕਾ[3] ਕਬਿ ਨ ਖਟਾਈ।
ਆਨਿ[4] ਕਹਾਂਤੇ[5] ਦੀਨ ਉਧਾਰਾ?।
ਧਨ ਖੱਟਹਿ ਤੌਂ ਕਿਉਂ ਹ੍ਵੈ ਰਾਰਾ[6]' ॥ ੨੨ ॥
'ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤੁਝ ਕੋ ਸੁਧ ਨਾਂਹੀ।
ਮਾਯਾ[++] ਜਿਤੀ ਪਿਖਹੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ[7]।
ਸਭਿ ਵਰਤਹਿ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਪਤਿ ਰਜਾਇ ਜਿਉਂ[8] ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਨਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥
ਸੰਪਤ ਸਰਬ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗਾ[9]।
ਸਜੰਦਨ[10] ਔ ਸੁਖਪਾਲ[11] ਸੁ ਰੰਗਾ।
ਔਰ ਜਿ ਮੁਝ ਘਰਿ ਸਭਿ ਵਡਿਆਈ।
ਕਮਲਨੈਨ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਪਾਈ[12]' ॥ ੨੪ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਅਸ ਬਿਧਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ, ਕਾਲੂ ਕੋ ਸਮਝਾਵਈ।
ਬਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰਿ, ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਾਵਈ ॥ ੨੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਦਨ ਇੰਦੁ[13] ਛਬਿ ਮਦਨ ਸਮ[1]

---

[1]ਗੁੱਸਾ।
[2]ਭੁਲਾਕੇ।
[3]ਕੌਡੀ।
[4]ਲਿਆ ਕੇ।
[5]ਕਿੱਥੋਂ।
[6]ਝਗੜਾ।
[++]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਨ ਯੋਗ ਹੈ।
[7]ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ।
[8]ਪਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਜੀਕੂੰ।
[9]ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ।
[10]ਰਥ।
[11]ਪਾਲਕੀ।
[12]ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ।
[13]ਮੁਖ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗਾ।

ਕਨਦ ਕਲੁਖ[2] ਦੁਖ ਮੰਦ[3]।
ਸ੍ਵੇਛਾ[4] ਹ੍ਵੈ ਬਿਚਰਤਿ[5] ਨਗਰ
ਜਗਤ ਭਗਤ ਦਾਨੰਦ[6] ॥ ੭੬ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਕਾਲੂ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧੫ ॥

---

[1]ਕਾਮ ਵਤ ਛਬੀ ਭਾਵ ਅਤੀ ਸੁਹਣੀ।
[2]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਪਾਪਾਂ ਦੇ।
[3]ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ।
[4]ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੁਤੰਤ੍ਰ।
[5]ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
[6]ਜਗਤ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦਾਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

੧੬. [ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਮੰਗਲ। ਛਾਪ ਲੋਟਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾਂ]

ਦੋਹਰਾ: ਅਮਰਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਖਦ, ਸੱਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ॥
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਨ ਗਜਾਨ ਦਾ, ਗਤਿ ਉਦਾਰ ਵਡ ਭੂਪ ॥ ੧ ॥

ਸੁਖਦ ਸੁਖ ਦਾਤੇ। ਸੰਸ:, ਸੁਖ+ਦ]
ਅਨੂਪ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਪਰੇ, । ਅਨ+ਉਪਮ] । ਗਜਾਨਦਾ ਗਜਾਨ ਦੇ ਦਾਤੇ।
ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਚਾਲ ਗਜਾਨ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ, ਵਰਤਾਉ, ਸੁਭਾਵ।
ਉਦਾਰ ਸਖੀ, ਦਾਤਾ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਉਪਮਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਹਨ ਤੇ) ਸੱਚ ਹੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਵਜੂਦ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ (ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਂਛਤ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, (ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਵਰਤਾਉ ਹੀ ਵਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਙੂ ਉਦਾਰ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਸੇ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਤੇ ਤ੍ਰੁੱਠਣਾ ਇਤਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਕਰਾਮਾਤ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨਇੱਛਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮਨ ਉੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਦਯਾਲੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਕਿ ਦਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਅਗੇ ਅਸਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖਦਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀ (ਮੁਰਾਦ ਸੁਭਾਵ ਤੋਂ ਹੈ) ਹੀ ਦਾਤਾ ਸੀ। ਅਰਥਾਤ ਕਿ ਉਹ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਹੀ
ਸੁਭਾਵ ਉਦਾਰ ਸੀ। ਜੀਕੂੰ ਵਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਾਯਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਉਦਾਰ ਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਦਾ ਚਿਤ ਗਜਾਨ ਦੇਣ, ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਿਚ ਉਦਾਰ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ: ਸੁਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੋ ਹੁਤੀ ਧਾਮ ਕਾਲੂ।
ਗੁਨੰ ਖਾਨ ਮਾਨੋ ਸਰੂਪੰ ਬਿਸਾਲੂ।
ਸੁਤਾ ਕੇ ਸਮਾਨੰ[1] ਲਖਯੋ ਤਾਂਹਿ ਰਾਈ[2]।
ਭਲੇ ਥਾਨ ਕੀਨੀ ਸੁਤਾ ਕੀ ਸਗਾਈ[3] ॥ ੨ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਜੈਰਾਮ ਹੁਤੋ।
ਬਰ ਬਾਹਜ ਬੰਸ ਬਿਸੁੱਧ ਮਤੋ[4]।
ਸਨਬੰਧ ਭਯੋ ਤਿਹ ਸੰਗ ਭਲੰ।
ਇਕ ਸਾਰ ਮਿਲੇ ਬਰ ਨਾਰਿ[5]* ਕਲੰ[6] ॥ ੩ ॥

---

[1](ਨਿਜ)ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਮਾਨ।
[2]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।
[3]ਮੰਗਣੀ।
[4]ਚੰਗੀ ਕੁਲ ਦਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤੇ ਉੱਜਲ ਬੁੱਧੀਵਾਲਾ।
[5]ਵਰ ਤੇ ਕੰਨਜਾਂ।
*ਪਾ:-ਨਰ ਨਾਰ।
[6]ਸੁੰਦਰ।

ਸਜਿ ਸਾਜਿ[1] ਬਰਾਤ ਭਲੀ ਸਗਰੀ।
ਕਿਯ ਆਨ ਢੁਕਾਊ ਸੁਸੂ ਨਗਰੀ[2]।
ਲਿਯ ਸੰਗ ਮਤੰਗ ਤੁਰੰਗਨ ਕੇ।
ਪਟ[3] ਸ਼ੋਭਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁਰੰਗਨ ਕੇ ॥ ੪ ॥
ਬਰ ਭੂਖਨ ਕੰਚਨ[4] ਅੰਗ ਧਰੇ।
ਝਮਕਾਤਿ ਜਰਾਵਨ ਸੰਗ ਜਰੇ[5]।
ਮਨ ਹੋਇ ਉਦਾਰ ਧੰਨ ਬਰਖੇ।
ਸਭਿ ਪਾਵਹਿਂ ਰੰਕ[6] ਰਿਦੇ ਹਰਖੇ ॥ ੫ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਬਾਜਤਿ ਨਗਾਰੇ ਬਹੁ ਬੇਦਜਨ[+] ਅਖਾਰੇ ਹੋਤਿ[7]
ਕੌਤਕ ਨਿਹਾਰੇ ਮਨ ਰਹੇ ਹੈਂ ਲੁਭਾਇ ਕੈ।
ਪਾਇ ਕੈ ਨਿਦੇਸ ਕੋ ਬਰਾਤ ਨੈ ਨਿਵੇਸ਼[8] ਕੀਨੋ
ਅਥਏ ਦਿਨੇਸ਼[9] ਕੋ ਹੁਤਾਸਨ[10] ਜਗਾਇ ਕੈ।
ਭਾਵਰੈ[11] ਕੋ ਲੇਯ ਸਭਿ ਦਿੱਜਨ[12] ਕੋ ਦਾਨ ਦੇਯ
ਅੰਗਨਾ[13] ਸੁਨਾਇ ਗਾਰਿ ਗੀਤਨ[++] ਕੋ ਗਾਇ ਕੈ।
ਦੋਊ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕੀਨ ਦਾਇਜ[1] ਬਹੁਤ ਦੀਨ

---

[1]ਸਜ ਸਜਾ ਕੇ।
[2]ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਨਗਰੀ।
[3]ਕਪੜੇ।
[4]ਸੋਨੇ ਦੇ।
[5]ਜੜਾਊਆਂ ਨਾਲ ਜੜੇ।
[6]ਗਰੀਬ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਵੇਸ਼ਜਨ। ਇਸ ਪਦ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਸਮੇਂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕਿਤਨੇ ਗਿਰ ਚੁਕੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਖੋਹ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਬਦੇਸ਼ੀ ਜ਼ਾਲਮ ਪਠਾਣ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਸੇ, ਓਹ ਵਿਆਹਾਂ ਪਰ ਕੇਵਲ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਵੇਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਾਚ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ੇਧੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
[7]ਵਜਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਨਗਾਰੇ, ਵੇਦੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਲਗਦੀ ਹੈ।
[8]ਟਿਕਾਣਾ।
[9]ਸੂਰਜ ਛਿਪੇ।
[10]ਅਗਨੀ।
[11]ਫੇਰੇ।
[12]ਬ੍ਰਾਹਮਨਾਂ ਨੂੰ।
[13]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[++]ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਰਾਗ ਰੀਤਨ' ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ। 'ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ' ਪਦ ਰਾਗ ਦੇ ਗੁਣੀ ਜਨ ਹੁਣ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗਾਰਿ ਗੀਤਨ' ਬੀ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ, ਜੋ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਕੀਹ ਪਾਠ ਸੀ। ਹਰ ਹਾਲ ਏਹ ਸਿੱਠਣੀਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਸਨ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਪਰ ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਵਡੋ ਜਸੁ ਲੀਨ ਸਭਿ ਰਹੇ ਹਰਖਾਇ ਕੈ ॥ ੬ ॥
ਕੀਨੋ ਉਪ ਬਾਹ[੨] ਅਭਿਰਾਮ ਯੋ ਜਰਾਮ ਪੁਨ
ਗਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮ ਮਨ ਆਨੰਦ ਬਢਾਇ ਕੈ।
ਬਾਸੁਰ ਬਿਤੀਤੇ ਕੁਛ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਕਾਲੂ ਕਹੈ
'ਭਗਨੀ ਕੋ ਆਨਿ[੩] ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ਕੈ'।
ਮਾਨਤਿ ਨ ਬੈਨ ਅਨੁਕੰਪਐਨ[੪] ਤੂਸ਼ਨੀ ਭੇ
ਜਾਂ ਕੋ ਕਿਹ ਭੈ ਨ, ਨੀਚੇ ਨੈਨ ਠਹਿਰਾਇ ਕੈ।
ਰਾਇ ਕੇ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਨਾਇ ਬਿਧਿ
'ਭਗਨੀ ਨ ਆਨਤਿ[੫] ਹੈ ਰਹਜੋਂ ਸਮਝਾਇ ਕੈ' ॥ ੭ ॥
ਰਾਇ ਭੇਜਜੋ ਦਾਸ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਸੁਖ ਰਾਸ ਰੂਪ
ਸਾਦਰ[੬] ਬਸਾਇ ਪਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੋਂ[*]।
ਮਾਥੇ ਪਰ ਹਾਥ ਫੇਰ, ਗਾਥਾ[੭] ਹਿਤ ਸਾਥ ਕਹਿ
'ਏਕ ਵਾਰ ਜੱਯੈ[੮] ਸੁਸਾ ਆਨੀਏ ਅਵਾਸ[੯] ਸੋਂ[*]।
ਦੂਜੇ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਰਹੋ ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਪਾਇ ਅਹੋ
ਕਾਲੂ ਕੀ ਕਲਾਹਿ[੧੦] ਮਿਟ ਜਾਇ ਅਨਾਯਾਸ[੧੧] ਸੋਂ[*]।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਤਬ ਹੀਏ ਜੋ ਸੁਹਾਇ ਕਰੋ
ਜਾਵਨੋਂ ਉਚਿਤ[੧੨] ਤੁਮੈ ਅਬੈ ਸੁਸਾ ਪਾਸ[੧੩] ਸੋਂ[*]' ॥ ੮ ॥
ਬ੍ਰਿੱਧ ਬੈਸ ਨਗਰੇਸੁ[੧੪] ਬੱਲਭ[੧੫] ਵਿਸ਼ੇਸ਼[੧੬] ਲਖਿ[੧]

---

[੧]ਦਾਜ।
[੨]ਸ਼ਾਦੀ।
[੩]ਭੈਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ।
[੪]ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਘਰ।
[੫]ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ।
[੬]ਆਦਰ ਨਾਲ।
[*]ਚਉਹੀਂ ਥਾਈਂ ਹਰ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ-ਸੋ-ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕੋ-ਬੀ ਹੈ।
[੭]ਕਥਾ, ਗੱਲ।
[੮]ਜਾਓ।
[੯]ਭੈਣ ਨੂੰ ਲੈ ਆਓ ਘਰ।
[੧੦]ਲੜਾਈ।
[੧੧]ਸੌਖੀ, ਬਿਨਾ ਯਤਨ।
[੧੨]ਲਾਇਕ।
[੧੩]ਭੈਣ ਦੇ ਕੋਲ।
[੧੪]ਨਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਤੇ।
[੧੫]ਪਿਆਰਾ।
[੧੬]ਬਹੁਤ।

ਮਾਨੇ ਜਗਤੇਸ਼[2] ਬੈਨ ਭਾਨੇ ਮਨ ਆਪਨੇ।
ਬਾਲਾ ਭਨੈ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਕੀਜੈ ਪਾਨ[3] ਕਥਾ ਰਸ[4]
ਭਏ ਹੈਂ ਤਯਾਰ ਜਿਨ ਕੀਨੇ ਦੰਭ ਖਾਪਨੇ[5]।
ਮੋ ਸੇ ਹਿਤ ਸਦਾ ਧਰੈਂ, ਦਾਸ ਜਾਨ ਦਯਾ ਕਰੈਂ
ਨਿਕਟਿ[6] ਹਕਾਰ ਲੀਨ[7] ਸਾਥ ਕੋ ਅਪਾਪ ਨੇ[8]।
ਆਇ ਕੈ ਨਿਕੇਤ[9] ਲੀਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ ਨੇਗ[10]
ਮਾਤਾ ਕਰਿ ਹੇਤ ਬਿਦਾ ਕੀਨ ਹਰਿ ਜਾਪਨੇ[11] ॥ ੯ ॥
ਚਲੇ ਪੰਥ ਮੰਦ ਮੰਦ[12] ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ[13] ਜੋਊ
ਸੁੰਦਰ ਮੁਕੰਦ ਪਦ[14] ਨੈਨ ਅਰਬਿੰਦ ਸੇ[15]।
ਦੇਖਤਿ ਸਿਸੁਰ ਰੁਤਿ[16] ਕਾਨਨ[17] ਨਿਪਾਤ ਪਾਤ[18]
ਨਗਨ ਬਿਟਪ ਭੇ[19] ਨਰਕ ਅਘਵੰਦ ਸੇ[20]। {ਪਤਝੜ ਰੁੱਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
ਆਂਬਨ[21] ਕੋ ਮੌਰ[22] ਭਖਿ[23] ਕੰਠ[24] ਕਲ[25] ਕੋਕਲਾ ਕੇ[1]

---

[1]ਜਾਣਕੇ।
[2]ਜਗਤ ਸੁਵਾਮੀ ਨੇ।
[3]ਪੀਵੋ।
[4]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[5]ਦੰਭ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।
[6]ਕੋਲ।
[7]ਬੁਲਾਲਿਆ।
[8]ਨਿਸ਼ਪਾਪ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੇ।
[9]ਘਰ।
[10]ਭੈਣ ਨੂੰ ਦੇਣ ਯੋਗ ਵਸਤਾਂ।
[11]ਹਰੀ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ।
[12]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।
[13]ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ।
[14]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਚਰਨ ਟੁਰੇ।
[15]ਜਿਸ ਦੇ ਨੈਣ ਕਵਲ ਵਰਗੇ ਹਨ।
[16]ਪਤ ਝੜੀ ਰੁਤ।
[17]ਜੰਗਲ।
[18]ਝੜ ਪਏ ਪੱਤਰ।
[19]ਦਰਖਤ ਨੰਗੇ ਹੋ ਗਏ।
[20]ਨਰਕ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਪੀਆਂ ਵਾਂਙੂ।
[21]ਅੰਬਾਂ।
[22]ਬੂਰ।
[23]ਖਾਕੇ।
[24]ਗਲਾ।
[25]ਸੁੰਦਰ।

ਕੂਕਤਿ ਸੁਨਾਇ ਕੂਕ ਪਾਵਤਿ ਅਨੰਦ ਸੇ।
ਕੀਰ[੨], ਕਲਬਿੰਕ[੩], ਕੰਕ[੪], ਤੋਕਕ[੫], ਕਕੰਨ[੬], ਕੋਕ[੭]
ਕੁਰਕਟ[੮] ਕਰੇਟੂ[੯], ਕਾਕ[੧੦], ਕੇਕੀ[੧੧], ਹੈਂ ਨਰਿੰਦ ਸੇ[੧੨] ॥ ੧੦ ॥
ਬੋਲਤਿ ਕਪੋਤ ਭ੍ਰਿੰਗ[੧੩], ਖੰਜਨ[੧੪], ਕੁਲਿੰਗ[੧੫] ਕਲ[੧੬]
ਸਾਰਸ[੧੭] ਕੁਰੰਗ[੧੮] ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਕੇ ਬਿਹੰਗ[੧੯] ਹੈਂ।
ਕਾਨਨ ਉਲੰਘਿ ਗਏ ਨੱਗਰ ਉਮੰਗ ਪਿਖਿ
ਨਾਗਰ ਔ ਨਾਗਰੀ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਰੰਗ[*] ਹੈਂ[੨੦]।
ਗਾਵਤਿ ਬਸੰਤ ਮਿਲ ਨਾਚਤਿ ਅਨੰਤ ਘਰ
ਰਾਇ[੨੧] ਰੰਕ[੨੨] ਤਜੀ ਸ਼ੰਕ ਫਿਰਤਿ ਨਿਸ਼ੰਗ ਹੈਂ।
ਹਾਥ ਸੋਂ ਬਜਾਇੰ ਤਾਰੀ[੨੩] ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਾਇੰ ਗਾਰੀ[੨੪]
ਡਾਰੈਂ ਪਿਚਕਾਰੀ ਭਰਿ ਰੰਗਤਿ ਸੁਰੰਗ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥
ਸੋਦਰੀ[੧] ਸਦਨ[੨] ਗਏ ਕਮਲ ਬਦਨ[੩] ਪੁਨ

---

[੧]ਕੋਇਲਾਂ ਦੇ।
[੨]ਤੋਤੇ।
[੩]ਚਿੜਾ।
[੪]ਚਿੱਟੀ ਚੀਲ੍ਹ (ਅ) ਬਗਲਾ।
[੫]ਪਪੀਹਾ।
[੬]ਬਟੇਰਾ, ਕਕੁੰਜਲ ਚਾਤ੍ਰਿਕ।
[੭]ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ।
[੮]ਕੁਕੜ।
[੯]ਕਾਲਕਾਂਛੀ।
[੧੦]ਕਾਂ।
[੧੧]ਮੋਰ।
[੧੨]ਰਾਜੇ ਵਰਗੇ।
[੧੩]ਕਪੋਤ ਕਬੂਤਰ। ਭ੍ਰਿੰਗ ਭੌਰਾ, ਭੌਰੇ।
[੧੪]ਮਮੋਲਾ।
[੧੫]ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਪੰਛੀ।
[੧੬]ਸੁੰਦਰ।
[੧੭]ਇਕ ਵੱਡਾ ਜਲ ਪੰਛੀ।
[੧੮]ਲਮਢੀਂਗ। ਸੰਸ:, ਕੁਰੰਕਰ] ।
[੧੯]ਪੰਛੀ।
[*]ਪਾ:-ਅੰਗ।
[੨੦]ਦੇਖੇ ਪੁਰਖ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਤੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੈਨ।
[੨੧]ਰਾਜੇ।
[੨੨]ਕੰਗਾਲ।
[੨੩]ਤਾੜੀ।
[੨੪]ਗਾਲੀ। ਭਾਵ ਹੋਲੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਹਨ, ਪਿੱਛੇ ਰੁਤ ਮਾਘ ਫੱਗਣ ਦੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ।

ਬੰਧਨ ਕਦਨ[੪] ਜਾਂ ਕੇ ਨਾਮ ਲੇਤਿ ਹੋਤਿ ਹੈਂ।
ਸਾਦਰ[੫] ਸਨੇਹ[੬] ਕਰਿ ਮਿਲ ਕੇ ਬਿਸਾਏ ਗੇਹ[੭]
ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ[੮] ਬੂਝ[+] ਆਨੰਦ ਉਦੋਤਿ ਹੈਂ[੯]।
ਏਕ ਦਿਨ ਰਹੇ, ਬਿਦਾ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਬੈਨ ਕਹੇ
ਸੁਨਿ ਕੈ ਜੈਰਾਮ ਸਨਮਾਨੈ ਰੂਪ ਜੋਤਿ ਹੈਂ[੧੦]।
'ਮੇਰੇ ਧਾਮ ਰਹੋ, ਸੇਵਾ ਕਰੋਂ ਜੋਊ ਕਹੋ ਤੁਮ
ਸੰਤ ਰੂਪ ਦੇਖੇ ਤੇ ਕਲੁਖ[੧੧] ਦੁਖ ਖੋਤਿ ਹੈਂ' ॥ ੧੨ ॥
ਪਰਮਾਨੰਦ ਜਨਕ[੧੨] ਜਰਾਮ ਕੋ ਬਖਾਨੇ[++] ਬੈਨ
'ਬਿਦਾ ਦੇਹੁ ਅਬ ਕੇ ਬਹੁਰ ਪੁਰਿ[੧੩] ਆਵਈਂ।
ਭਗਨੀ[੧੪] ਕੋ ਲੇਨਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਨੈ ਪਠਾਏ ਏਹ
ਜਾਨੋ ਜੋਗ ਜਾਨੋ ਅਬ, ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਜਾਵਈ[੧੫]'।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਵਿਚਾਰ ਕੀਨਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਬਿਦਾ ਦੀਨਿ
ਚਲੇ ਤਲਵੰਡੀ ਮਗ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਵਈ।
ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤ ਆਏ ਸੁਸ[੧੫] ਕੇ ਸਮੇਤ
ਨਿਜ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਨਿਕੇਤ[੩੦] ਮਾਤ ਅੰਗ ਮੈਂ ਨ ਮਾਵਈ ॥ ੧੩ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਰਾਇ ਸੁਨਜੋ ਨਿਜ ਬੱਲਭ[੧੬] ਆਵਨ
ਦਾਸ ਪਠਾਵਨ ਕੀਨ ਤਦਾਈ।

---

[੧]ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ।
[੨]ਘਰ।
[੩]ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।
[੪]ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼।
[੫]ਆਦਰ ਨਾਲ।
[੬]ਪ੍ਰੇਮ।
[੭]ਘਰ ਬੈਠਾਏ।
[੮]ਸੁਖਸਾਂਦ।
[+]ਪਾ:-ਕਰਿ।
[੯]ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[੧੦]ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ।
[੧੧]ਪਾਪ।
[੧੨]ਪਿਤਾ ਨੇ।
[++]ਪਾ:-ਸੁ ਕਹੇ।
[੧੩]ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ।
[੧੪]ਭੈਣ।
[੧੫]ਜਾਣਾ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਹੁਣ ਮੁਨਾਸਬ ਜਾਣੋ ਫੇਰ (ਆਕੇ) ਨਾ ਜਾਵਣ (ਭਾਵੇਂ)।
[੧੬]ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ।

ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ, ਸੁ ਪਾਸ ਬਿਸਾਇ
ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਪਾਇ, ਅਖੀਂ ਭਰਿ ਆਈ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਬੂਝ ਸਰੀਰ ਅਪੀਰ[1] ਕੀ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਵੀਨ ਕਰੀ ਅਧਿਕਾਈ।
ਧੀਰ ਧੁਰੰਧਰ[2] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ
'ਛੇਮ[3]' ਕਹੀ ਔ ਜਰਾਮ ਵਡਾਈ ॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਦਨ[4] ਅਏ ਦੁਖਕਦਨ[5] ਪੁਨ,
ਜਿਨ ਤੇ ਮਦਨ ਲਜਾਇ[6]।
ਰਦਨ[7] ਕੁੰਦ[8] ਕੰਦਲ ਅਨੰਦ[9],
ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿਪਾਇ[10] ॥ ੧੫ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਪਰ[11] ਤਨਕ[12] ਸ਼ਮਸ ਮਸ[13]
ਮਾਨਹੁ ਸ਼ਿੰਗਾਰ[14] ਨਿਜ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟਾਵਈ।
ਕਿਧੋਂ ਸਸਿ ਪਾਸ[15] ਚਹਿ ਪਸਰਜੋ ਤਮਸ ਜਸ[16]
ਕਿਧੋਂ[17] ਮੁਖ ਸਾਰਸ[18] ਪੈਂ ਮਧੁਪ[19] ਸੁਹਾਵਈ।
ਭੁਜਾਂ[20] ਹੈਂ ਪ੍ਰਲੰਭ[21] ਭਾਰੀ, ਉੱਨਤ[1] ਸਿਕੰਧ[2] ਚਾਰੀ[3]

---

[1]ਸੁਖ।
[2]ਧੀਰਜ ਦੇ ਧਾਰਨ ਹਾਰੇ।
[3]ਕੁਸ਼ਲ।
[4]ਘਰ।
[5]ਦੁਖਨਾਸ਼ਕ।
[6]ਕਾਮ ਸ਼ਰਮ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
[7]ਦੰਦ।
[8]ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਜਿਹੇ।
[9]ਅਨੰਦ ਦੀ ਗੰਦਲ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਅਨੰਦ।
[10](ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਟੋਰ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰ।
[11]ਸੁਹਣੇ ਮੁਖ ਪਰ।
[12]ਥੋੜੀ।
[13]ਦਾਹੜੇ ਦੀ ਮੱਸ (ਸਿਆਹੀ)।
[14]ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਰਸ।
[15]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ।
[16]ਜਿਵੇਂ ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ ਪਸਰਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[17]ਜਾਂ।
[18]ਮੁਖ ਕਵਲ ਤੇ।
[19]ਭੌਰਾ।
[20]ਬਾਹਾਂ।
[21]ਲੰਬੀਆਂ।

ਦਯਾ ਭਰੀ ਨੈਨ ਕੋਰ[4] ਚਿੱਤ ਕੌ ਚੁਰਾਵਈ।
ਕੁੰਡਲ ਕਪੋਲ ਪਰ[5] ਝਮਕਤਿ ਲੋਲ[6] ਭਏ
ਚਿਬੁਕ[7] ਅਮੋਲ ਛਬਿ ਹੇਰੋ[8] ਤੇ ਲੁਭਾਵਈ ॥ ੧੬ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਰਾਗ[9] ਬਿਰੋਧ[10] ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਨਿਰੋਧਨ[11]
ਆਦਿ ਤੇ ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਜਿਨ ਕੀ।
ਛ੍ਵੈ ਨ ਸਕੈ ਹਰਖੰ ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਦ੍ਵੈ
ਜਯੋਂ ਦਲ ਕੰਜ[12] ਜਲੰਕਨ[13] ਕੀ।
ਏਕ ਸੇ[14] ਆਨੰਦ ਮੈਂ ਮਗਨੰ
ਜਗ ਤਾਰਨ ਲੀਲਾ ਕਰੇ ਤਨ ਕੀ[15]।
ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੋਊ ਸਤਿ ਸੰਗਤ
ਸੇਵਤਿ[16] ਕਜਾ ਉਪਮਾ ਤਿਨ ਕੀ ॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਸਦਾ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਈਂ, ਜਗ ਤਾਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ॥ ੧੮ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਬਹੁਰੋ ਜੈਰਾਮ ਚਲਿ ਆਯੋ ਸਸੁਰਾਰ[17] ਧਾਮ[18]
ਜਾਂ ਕੋ ਅਭਿਰਾਮ ਬੇਖ[19], ਲੇਨੇ ਹਿਤ ਨਾਨਕੀ।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੁਲਾਰ ਨੈ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾ[20] ਤਾਤਕਾਲ[1]

---

[1]ਉੱਚੇ ਹਨ।
[2]ਮੋਢੇ।
[3]ਸੁੰਦਰ।
[4]ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਣਾਂ। ਨੈਨ ਕੋਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ-ਕਟਾਖ-ਦੀ ਹੈ।
[5]ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਵਾਲੇ।
[6]ਚੰਚਲ।
[7]ਠੋਡੀ।
[8]ਦੇਖੇ।
[9]ਮੋਹ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਤੇ।
[10]ਮੋਹ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਤੇ।
[11]ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕਰਨ ਦੀ।
[12]ਕਮਲ ਪਤੇ ਨੂੰ।
[13]ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ।
[14]ਇਕ ਰਸ।
[15]ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ।
[16]ਕਰਦੇ ਹਨ।
[17]ਸਹੁਰੇ।
[18]ਘਰ।
[19]ਸੁੰਦਰ ਵੇਸ।
[20]ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ।

ਆਇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਸਨਮਾਨ ਕੀ[੨]।
ਕੁਸ਼ਲ[੩] ਪ੍ਰਸੰਗ[੪] ਕਰਿ, ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਧਰਿ
ਬੋਲ੍ਯੋ ਸਮਝਾਨ ਹਿਤ ਬਿਧਿ[੫] ਗਤਿਦਾਨ ਕੀ[੬]।
'ਕਲਾਵਾਨ ਨਾਨਕ ਸੁਜਾਨ[੭] ਕੋ ਤੂੰ ਭਲੇ ਮਾਨ
ਕਲਹ[੮] ਕਰਤਿ ਕਾਲੂ ਸਮਝ ਨ ਸਜਾਨ ਕੀ[੯] ॥ ੧੯ ॥
ਮੇਰੋ ਕਹ੍ਯੋ ਮਾਨਿ ਨਿਜ ਰਾਖੋ ਘਰ ਮਾਨ ਸਨ[੧੦]
ਉਤੇ[੧੧] ਕਿਤ[੧੨] ਥਾਨ[੧੩] ਬਿਧਿ[੧੪] ਬਜਾਹਿ ਕੀ ਮਿਲੀਜੀਏ।
ਸੇਵਉ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਸੋਂ ਮਿਟਾਇ ਮਨ ਭ੍ਰਾਤ[੧੫] ਮੀਤ!
ਭੂਲ ਹੂੰ ਨ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ[੧੬] ਹੋਨੀ ਮਤਿ[੧੭] ਕੀਜੀਏ।
ਸ੍ਵਾਰਥ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ ਕੋ
ਚਾਹੋ ਜਿ ਸਕਾਰਥਾ ਤੌ ਨੀਕੇ ਲਖਿ ਲੀਜੀਏ।
ਏਕ ਤੌ ਕਹਿਨ ਮੇਰੋ ਦੂਜੇ ਸਨਬੰਧ ਤੇਰੋ
ਤੀਜੇ ਨਿਜ ਭਲਾ ਹੇਰੋ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੀਜੀਏ ॥ ੨੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਲਹੀ[੧੮] ਕਾਲੂ ਕਲਹਿ ਕਰਿ[੧੯]
ਯਾਂ ਤੇ ਰਹਹਿਂ ਉਦਾਸ।
ਜਾਹੁ ਜਬਹਿ* ਨਿਜ[੧] ਸਦਨ ਕੋ[੨]

---

[੧]ਛੇਤੀ।
[੨]ਆਦਰ ਦੀ।
[੩]ਸੁੱਖ।
[੪]ਅਨੰਦ (ਅ) ਪੁਛਕੇ।
[੫]ਵਰਤੋਂ।
[੬]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦੀ।
[੭]ਚਤੁਰ।
[੮]ਲੜਾਈ।
[੯]ਸਿਆਣਪ ਦੀ।
[੧੦]ਆਦਰ ਨਾਲ।
[੧੧]ਉਧਰੇ।
[੧੨]ਕਿਸੇ।
[੧੩]ਜਗਾ।
[੧੪]ਜੁਗਤ।
[੧੫]ਭਰਮ।
[੧੬]ਉਲਟ।
[੧੭]ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ।
[੧੮]ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[੧੯]ਲੜਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਬਹਿ-ਹੈ।

ਪੁਨ ਪਠਵਹੁ[੩] ਤੁਮ ਪਾਸ[੪]' ॥ ੨੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਜੈਰਾਮ ਤਬੈ ਹਰਖਾਇ ਰਿਦੇ
ਕਹਿ 'ਭਾਗ ਜਗੇ ਅਪਨੇ ਵਡ ਜਾਨੋਂ।
ਜਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤੁਮ ਆਪ ਕਰੋ
ਸੁ ਚਲੈਂ ਮਮ ਧਾਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਮਾਨੋਂ।
ਧਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਜਨ[੫] ਤੇ
ਸਭਿ ਆਇਸੁ[੬] ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਸਿਰ ਠਾਨੋ'।
ਕਹਿ ਯੌਂ ਉਠਿ ਬੰਧਨ ਕੀਨਿ[੭] ਬੁਲਾਰ ਕੋ
ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਸੁ[+] ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਨੋ[੮] ॥ ੨੨ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਲੀਨਿ ਭਾਰਜਾ ਸਾਥ, ਡੋਲੇ ਮਹਿਂ ਚਢਿਵਾਇ ਕਰਿ[++]।
ਮਿਲ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਾਥ, ਸਾਸ ਸਸੁਰ ਕੋ ਨਮੋ ਕਰਿ ॥ ੨੩ ॥
ਸਨੇ ਸਨੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[੯], ਯੁਤ ਦਾਸਨ ਕੇ ਘਰ ਗਯੋ।
ਸਿਮਰਤਿ ਸਤੁਤਿ[੧੦] ਬਖਾਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੰਪਤੀ ॥ ੨੪ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਤਾਂ ਪਸ਼ਚਾਤ ਰਹੇ ਜਸ ਭਾਂਤਿ[੧੧]
ਕਹੋਂ ਤਸ ਗਾਥ[੧੨] ਸੁਨੋ ਸੁਖਦਾਨੀ!
ਯੋਗ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨਿਕੇਤ[੧੩] ਬਿਖੈ
ਵਰਤੈਂ, ਨਿਰਲੇਪ ਵਿਖੇਪਤਾ ਹਾਨੀ[੧੪]।
ਜੈਸ ਬਿਦੇਹ[੧੫] ਰਹਜੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤਾਸ਼੍ਰਮ

---

[੧]ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ।
[੨]ਘਰ ਨੂੰ।
[੩]ਮੈਂ ਭੇਜਾਂਗਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)।
[੪]ਤੇਰੇ ਪਾਸ।
[੫]ਦਾਸਾਂ ਤੇ।
[੬]ਆਗਜਾ, ਹੁਕਮ।
[੭]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕੋ-।
[੮]ਘਰ ਗਿਆ।
[++]ਪਾ: ਡੋਰੇ ਮਹਿਂ ਚਢਵਾਇ ਕਰ।
[੯]ਚਲ ਚਲ ਕੇ।
[੧੦]ਉਸਤਤ।
[੧੧]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[੧੨]ਤੈਸੀ ਕਥਾ।
[੧੩]ਘਰ।
[੧੪]ਵਿਖੇਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ।
[੧੫]ਜਨਕ ਜੀ।

ਹੈ ਅਜ ਲੋ ਪਰਤੱਛ ਕਹਾਨੀ।
ਪਾਵਕ[1] ਬੀਚ ਬਿਭੂਤ[2] ਛਪੈ
ਤਿਵ ਰਾਖੀ ਛਪਾਇ ਕਲਾ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੨੫ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਅਨਜਾਨ
ਬਕਹਿਂ ਸਿ ਅਸ[3] ਮਿਲ ਪਰਸਪਰ[4]।
'ਕਾਜ ਕਠਨ ਜਗ ਜਾਨਿ
ਬਿਨ ਮਤਿ ਹੋਇ ਨ ਆਵਈ' ॥ ੨੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਚੰਦ, ਰਹਤਿ ਸਮਾਨ ਸੁਭਾਇ ਮੈਂ।
ਕਮਲਨ ਸੇ ਮਤਿਮੰਦ[5], ਕੈਸੇ ਸਕਹਿਂ ਪਛਾਨ ਸੋ ॥ ੨੭ ॥
ਧਰਮਧੁਰੀਨ[6] ਅਗਾਧ, ਅਸ ਬਿਧਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਈਂ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ ਸਾਧ, ਏਕ ਦਿਵਸ ਤਲਵੰਡਿਕਾ[*] ॥ ੨੮ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਰੀਤਿ ਤਨ ਸੰਤ ਕੀ ਅਤੀਤ ਬੈਠੋ ਆਨਿ ਇਕ
ਨੱਗਰ ਵਹਿਰ[7] ਬਰ[8+] ਆਸਨ ਡਸਾਇ ਕੇ[9]।
ਤਾਂਹੀ[++] ਸਮੇਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਗਏ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਬੈਸੇ 'ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ' ਤਾਂ[10] ਸੁਨਾਇ ਕੇ।
ਕੰਚਨ[11] ਕੀ ਮੁੰਦ੍ਰਿਕਾ[12] ਸੁਹਾਇ ਛੁੱਦ੍ਰ ਆਂਗੁਰੀ ਮੈਂ[13]
ਲੋਟਾ ਹਾਥ ਲੀਏ ਉਪਕਾਰੀ ਜੇ ਸੁਭਾਇ ਕੇ।
ਬੂਝਤਿ ਅਤੀਤ 'ਕੌਨ ਨਾਮ ਤੌ ਬਰਨ ਰੀਤਿ
ਕਹੋ ਪਰਤੀਤ ਨਿਜ ਚੀਤ ਕੀ ਜਨਾਇਕੈ' ॥ ੨੯ ॥

---

[1]ਅਗਨੀ।
[2]ਸੁਵਾਹ ਵਿਚ।
[3]ਓਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[4]ਆਪੋ ਵਿਚ।
[5]ਕਮਲ ਫੁਲ ਵਰਗੇ ਦੁਰਬੁੱਧੀ ਲੋਕ (ਕਮਲ ਚੰਦ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੀਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।)
[6]ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ।
[*]ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਤਿਲਵੰਡੀ-ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ-ਤਲਵੰਡੀ-ਹੈ।
[7]ਬਾਹਰ।
[8]ਚੰਗਾ।
[+]ਪਾ:-ਬਾਹਰੁ ਵਾਰ।
[9]ਵਿਛਾ ਕੇ।
[++]ਪਾ:-ਤੇਹੀ।
[10]ਉਸਨੂੰ।
[11]ਸੋਨੇ ਦੀ।
[12]ਮੁੰਦਰੀ।
[13]ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ ਵਿਚ।

**'ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਤਨ ਬੇਖ ਜਾਨ*
ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੀ ਜਾਤਿ ਗੋਤ ਬੇਦੀ ਮਮ ਜਾਨੀਏ'।
ਕਹੈ ਸੰਤ ਵਾਕ 'ਤੁਮ ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਭਏ?
ਉੱਤਰ ਬਤਾਇ ਹਮ[1] ਕੌਨ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ[2]'।
'ਰਾਵਰਿ[3] ਤੋ ਸੰਤ ਰੂਪ ਮਤੋ ਹੈ ਅਨੂਪ ਸ਼ੁਭ
ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੂੰ ਕੇ ਭੇਦ ਨ ਪਛਾਨੀਏ'।
ਐਸੇ ਕਹਿ ਵਾਕ ਲੀਨੀ ਕਰ[4] ਤੇ ਉਤਾਰਿ ਛਾਪ[5]{ਛਾਪ ਲੋਟਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ}
ਲੋਟੇ ਕੇ ਸਮੇਤ ਤਾਂਹਿ ਦੀਨੀ ਸੁਖ ਦਾਨੀਏ ॥ ੩੦ ॥
ਕਹੇ ਪੁਨ ਸੰਤ 'ਹਮੈਂ ਪਹੁੰਚੀ, ਸੁ ਲੇਹੁ ਅਬ
ਨਹੀਂ ਮੋਹਿ ਕਾਮ ਨਿਜ ਧਾਮ[6] ਲੈ ਸਿਧਾਈਏ'।
'ਏਕ ਬਾਰ ਦੇਇ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸੋ ਲੇਹਿਂ ਹਮ
ਦੇਤਿ ਕਰ[7] ਲੇਤਿ ਜੌਨ, ਧਰਮ ਲਜਾਈਏ'।
ਹੋਇ ਕੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੰਤ ਕਹਿਤ 'ਪ੍ਰਛੰਨ ਬੇਖ[8]
ਲੇਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸੁਧ[9], ਐਸੇ ਜਾਨ ਪਾਈਏ'।
ਸੰਤ ਤਬ ਚਲ੍ਯੋ ਗਯੋ, ਨਾਨਕ ਸਦਨ ਅਯੋ
ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਨਿਜ ਸਿੱਖ ਸੁਖਦਾਈਏ[10] ॥ ੩੧ ॥
ਕਾਲੂ ਕਰ[1] ਦੇਖਿ ਕਹ੍ਯੋ, ਕੋਪ ਮੈਂ ਬਿਸੇਖ

**ਇਥੇ ਦੋ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਦਾ ਬੀ ਫਰਕ ਹੈ ਤੇ ਕਬਿੱਤ ਬੀ ਦੋ ਹਨ। ਯਥਾ:-'ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਤਨੁਬੇਖਿ ਜਾਨ, ਖੱਤ੍ਰੀ ਹੈ ਸੁ ਜਾਤਿ, ਗੋਤ ਬੇਦੀ ਮਮ ਜਾਨਹਿੋ'। ਕਹੈ ਸੰਤ ਵਾਕੁ 'ਤੁਮ ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਭਏ, ਉੱਤਰ ਬਤਾਇ ਹਮ ਕੌਣ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੋ? । ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋ, ਕੁਟੰਬ ਨੇਹ ਫਸੇ ਹੋ, ਬਿਸੈਨ ਬੀਚ ਰਸੇ ਹੋ, ਬਖਾਨ ਬੈਨ ਆਨ ਹੋ। ਸਦਨ ਬਸੇ ਹੋ ਪੰਕ ਲੋਭ ਮੈਂ ਧਸੇ ਹੋ ਕਰ ਪਹਿਰ ਲਸੇ ਹੋ ਹੇਮ ਬਾਂਛਤ ਮਹਾਨ ਹੋ। ' ॥ ੩੦ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਬਾਹਰ ਕੇ ਤਜਾਗ ਕੋ ਨ ਕਰੈਂ ਅਨੁਰਾਗ ਹਮ, ਬ੍ਰਿਤਿ ਲਾਗ ਰਹੀ ਰਸ ਪਾਗ ਏਕੁੰਕਾਰ ਕੋ। ਹੇਮ ਮੈਂ ਸਨੇਹੁ ਤੁਮ, ਲੀਜੈ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਿ, ਹਮਰੈ ਤੌ ਹਾਨਿ ਲਾਭ ਅਹੈ ਏਕਸਾਰ ਕੋ। ਬੇਖ ਸੰਤ ਰੂਪ ਹੋ ਅਨੂਪ ਮਤਿ ਦੇਖੀਅਤ, ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੂੰਕੇ ਭੇਦ ਨ ਬਿਚਾਰਕੋ। ' ਐਸੇ ਕਹਿ ਵਾਕ ਲੀਨੀ ਕਰ ਤੇ ਉਤਾਰ ਛਾਪ ਲੋਟੇ ਕੇ ਸਮੇਤਿ ਤਾਂਹਿ ਦੀਨੀ ਸੁਖਕਾਰ ਕੋ ॥ ੩੧ ॥

[1]ਅਸੀਂ।

[2]ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਨ (ਸਬੂਤ) ਕੀ ਹੈ।

[3]ਆਪ ਦਾ।

[4]ਹੱਥ।

[5]ਮੁੰਦਰੀ।

[6]ਘਰ।

[7]ਹਥੋਂ ਦੇ ਕੇ।

[8]ਗੁਪਤ ਰੂਪ।

[9]ਖਬਰ।

[10]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

ਮੁਖ ਭਾਖੈ ਦੁਰਬਾਚ[2] 'ਅਬ ਸਾਚ ਕਹੋ ਮੋਹਿ ਕੋ।
ਲੋਟਾ ਤੈਂ ਗਵਾਇ ਛਾਪ ਦੀਨੀ ਕੌਨ[*] ਜਾਇ ਸੁਤ!
ਸਦਾ ਦੁਖਦਾਇ ਮਤਿ ਆਵਤਿ ਨ ਤੋਹਿ ਕੋ।
ਕਹਾਂ ਲੌਂ ਪੁਕਾਰੋਂ, ਨਹਿਂ ਲੀਨਿ ਤੈਂ ਸਮ੍ਹਾਰੋ[3]
ਭੌਨ[4] ਕੀਨ ਯੌਂ ਉਜਾਰੋ, ਮੁਰ ਕਹਜੋ ਜਿ ਨ ਪੋਹਿ ਕੋ[5]।
ਇੱਛਾ ਜਹਿਂ ਜੱਯੈ, ਹਮ ਧਾਮ[6] ਹੂੰ ਨ ਅੱਯੈ
ਨਿਜ[7] ਖੱਯੈ[8] ਜੋ ਕਮੱਯੈ' ਕਹਜੋ ਰਿਦੈ ਭਰਿ ਛੋਹਿ[9] ਕੋ ॥ ੩੨ ॥
'ਛੋਡੀ ਜੋ ਕਮਾਈ ਤੇਰੀ, ਦੀਨੀ ਤੈਂ ਗਵਾਇ ਮੇਰੀ
ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ ਕੀ ਨ ਮੱਤਿ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ।
ਤੂ ਸ਼ਨੀ[10] ਕਰਤਿ, ਹੌਂ ਹੂੰ ਬੋਲਤਿ ਖਪਤਿ ਨਿਤ
ਮਾਨਤਿ ਨ ਬਾਤ ਕਿਧੋਂ ਦੁੱਖ ਹੀ ਕੀ ਰਾਸ[11] ਹੈ'।
ਰਾਇ ਸੰਗ ਧਾਇ ਜਾਇ ਕਹਜੋ ਕਾਹੂ ਭੇਦ ਸਭਿ
ਕਾਲੂ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਰਾਇ ਲੀਨਿ ਤਬ ਆਸੁ[12] ਹੈ।
'ਕਹਾਂ ਤੋਹਿ ਭਯੋ, ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ ਕਿਮ ਕਹਜੋ
ਬਹੁ ਪ੍ਰਾਕ[13] ਸਮਝਯੋ ਤੇਰੋ ਗਯੋ ਬਿਸਵਾਸ ਹੈ ॥ ੩੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੱਥਰ ਤੇ ਨਿਠੁਰੋ[14] ਅਧਿਕ[+], ਜਲ ਮਮ ਬਚ ਕਿਮ ਭੇਦ[15]।
ਨਾਨਕ ਕਦਲੀ[16] ਕੋਮਲੰ ਪੌਨ ਜਿਵੇਂ ਦੇ ਖੇਦ' ॥ ੩੪ ॥

---

[1]ਹੱਥ।
[2]ਖੋਟੇ ਬਚਨ।
[*]ਪਾ:-ਕਿਨਿ।
[3]ਸੰਭਾਲ।
[4]ਘਰ।
[5]ਮੇਰਾ ਆਖਿਆ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੋਹਿੰਦਾ ਕੋਈ ਭੀ।
[6]ਘਰ।
[7]ਆਪ।
[8]ਖਾਓ।
[9]ਗੁੱਸਾ।
[10]ਚੁੱਪ।
[11]ਦੁੱਖ ਦੀ ਖਾਣ।
[12]ਛੇਤੀ।
[13]ਪਹਿਲਾਂ।
[14]ਕਰੜਾ।
[+]ਪਾ:-ਪ੍ਰਸਤਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਠੁਰ ਅਧਿਕ।
[15]ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਪਾਣੀ ਹਨ ਕੀਕੂੰ ਉਸਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ।
[16]ਕੇਲੇ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਨਾਨਕ ਤਾਤ[੧] ਕਹੀ ਤਬ ਬਾਤ
'ਸੁਨੋ, ਕਰ ਛਾਪ ਹੁਤੀ ਸੁਧ[੨] ਨਾਂਹੀ।
ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹਿ ਨ ਕਾਹਿ[੩] ਕਰੀ
ਕਿਹ ਗੇਰ ਦਈ ਕਿ ਦਈ ਕਿਸ ਪਾਹੀ[੪]?
ਹੌਂ ਅਨੁਮਾਨ ਤੇ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਮਨ
ਗੋਸ਼ਟੀ ਨਿੱਤ ਫਕੀਰਨ ਕਾਹੀ।
ਦੇ ਤਿਨ ਕੋ[੫] ਨ ਬਤਾਵਤਿ[੬] ਹੈ
ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨ[੭] ਧਾਰਤਿ ਹੈ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੫ ॥
ਹੌਂ ਕਿਹ ਤੇ[੮] ਜਿ ਕਮਾਇ ਕੈ ਆਨਤਿ
ਖੋਵਤਿ ਹੈ ਨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਹੀ।
ਜੋ ਇਸ ਬੈਸ ਸਮਾਨ[੯] ਹੁਤੇ
ਘਰ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਿ ਲਈ ਸਭਿ ਤਾਂਹੀ।
ਔਰ ਨ ਜਾਨਤਿ ਕਾਜ[੧੦] ਕਛੂ ਇਹ
ਦੇਵਨ ਕੋ ਸਭਿ ਤੇ ਸਰਸਾਹੀ[੧੧]।
ਖਟਿ[੧੨] ਨ ਚਾਹਤਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕੀ ਕਬ
ਆਪ ਕਮਾਇ ਕੈ ਆਪ ਹੀ ਖਾਹੀ ॥ ੩੬ ॥
ਰਾਇ ਜੀ ਮੋਹਿ ਗੁਨਾਹਿ ਵਿਚਾਰਹੁ
ਕੌ ਲਗ ਹੋਇ ਨਿਬਾਹਕ ਯਾਹੀ।
ਹੌਂ ਮਰਿਹੋਂ ਤਬ ਕਿਉਂ ਨਿਭਿਹੈ
ਅਬ ਬੈਸ[੧੩] ਜੁਵਾ[੧੪] ਨਹਿਂ ਕਾਰ ਕਮਾਹੀ'।

---

[੧](ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ) ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ।
[੨]ਖਬਰ।
[੩]ਕੀ।
[੪]ਕਸੇ ਪਾਸ।
[੫]ਉਨ੍ਹਾਂ (ਫਕੀਰਾਂ) ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ।
[੬]ਦੱਸਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ।
[੭]ਚੁੱਪ।
[੮]ਕਿਸੇ ਥਾਓਂ।
[੯]ਉਮਰ ਦੇ ਬਰੋਬਰ।
[੧੦]ਕੌਮ।
[੧੧]ਵੱਧ ਹੈ।
[੧੨]ਖੱਟੀ।
[੧੩]ਉਮਰ।
[੧੪]ਜਵਾਨ।

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਵਿਚਾਰਿ ਕਹੀ
'ਨਿਤ ਰਾਰ[1] ਹੁਵੈ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਨਾਨਕ ਕੋ ਅਬ ਧਾਮ ਜੈਰਾਮ[2]
ਕਹਜੋ ਮਮ ਮਾਨ, ਪਠਾਉ[3] ਤਹਾਂਹੀ ॥ ੩੭ ॥
ਰਿਸ[4] ਸੋਂ ਦੁਰਬਾਕ[5] ਕਹੈਂ ਨਿਤ ਹੀ
ਦੁਖ ਨਾਨਕ ਰੰਜ ਸਦਾ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਨਹਿਂ ਮੇਲ ਬਨੈ ਤੁਮਰੋ ਉਨ ਕੋ
ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਪੱਛਮ ਦ੍ਵੈ ਨਰ ਜਾਹੀਂ।
ਮਨ ਲੋਲਪਤਾ[6] ਤਵ, ਤਾਂਹਿ ਉਦਾਰਤਿ
ਸੰਤ ਸੁਭਾਇ ਸਦਾ ਕਰੁਨਾ[7] ਹੀ'।
ਪੁਨ ਸੇਵਕ ਭੇਜ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਨਾਨਕ
ਪਾਸ ਬਸਾਇ ਕੈ ਸਾਦਰ ਪ੍ਰਾਹੀ[8] ॥ ੩੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਪਤੀਆ[9] ਮੈਂ ਲਿਖ ਦੇਯ ਹੌਂ, ਜਾਵੋ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ।
ਪਰਚਹੁਗੇ, ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੌਂ[*], ਕਾਲੂ ਕਲਹਿ[10] ਨਿਦਾਨ[11]' ॥ ੩੯ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਰਾਇ, ਪਾਤੀ[12] ਲਿਖੀ ਜਰਾਮ ਕੋ।
'ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਇ, ਭਾਗ ਵਡੇ ਨਿਜ ਜਾਨੀਏ ॥ ੪੦ ॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ: ਜਿਤੀ ਸੇਵ ਹੋਵੈ ਕਰੋ ਆਪ ਯਾਂਕੀ'।
ਲਿਖੀ ਰਾਇ ਐਸੇ ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਛਾਕੀ[13+]।
ਦਈ ਹਾਥ ਮੈਂ ਹੇਰਿ[14] ਰੂਪੰ ਦਇਆਲਾ।

---

[1]ਲੜਾਈ।
[2]ਜੈਰਾਮ ਦੇ ਘਰ।
[3]ਭੇਜੋ।
[4]ਗੁੱਸੇ।
[5]ਦੁਰਬਚਨ।
[6]ਲੋਭ।
[7]ਕਿਰਪਾਲੂ।
[8]ਆਦਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ।
[9]ਚਿੱਠੀ।
[*]ਪਾ:-ਪਾਵਹੋਂ।
[10]ਕਾਲੂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਬੀ।
[11]ਮੁੱਕ ਜਾਏਗੀ।
[12]ਚਿੱਠੀ।
[13]ਗਦਗਦ।
[+]ਪਾ:-ਥਾਕੀ।
[14]ਵੇਖਕੇ।

ਬੁਲਾਯੋ ਮੁਝੇ[1] ਸੰਗ ਦੇਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੪੧ ॥
ਭਰਯੋ ਫੇਰ ਅੰਕੰ[2] ਮੁਖੰ ਲੀਨ ਚੂਮੰ।
ਮੁਚਯੋ[3] ਨੈਨ[4] ਨੀਰੰ ਗਿਰੀ ਬੂੰਦ ਭੂਮੰ[5]।
ਮਨੋ ਬਯੋਗ ਪੀਰੰ[6] ਰਿਦੇ ਨ ਸਮਾਵੈ।
ਚਖੰ[7] ਦ੍ਵਾਰ[8] ਆਮੇਯ[9] ਬਾਹਯੰ[10] ਸੁ ਆਵੈ ॥ ੪੨ ॥
ਦਿਲਾਸੋ ਦਿਯੋ ਹੈ ਧਰਯੋ ਹਾਥ ਸੀਸੰ।
ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ, ਪ੍ਰੀਤੰ ਬਹੂਤੀ ਛਿਤੀਸੰ[11]।
ਗਏ ਧਾਮ ਮਾਤਾ ਮਿਲੀ ਅੱਸ੍ਰੂ ਡਾਰੀ[12]।
-ਬਿਧਾਤਾ ਗਤੰ ਨ ਲਖੀ ਜਾਇ ਨਯਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥
ਇਕੰ ਤਾਤ[13] ਮੇਰੋ ਬਿਯੋਗੰ[14] ਸੁ ਕੀਨੋ।
ਨ ਦੈਵੰ ਸਹਾਰਯੋ ਨ ਦੇਖੰਨ ਦੀਨੋ।
ਭਰੇ[15] ਅੰਕ ਮੈਂ[16] ਸੀਤ[17] ਸ੍ਵਾਸੰ[18] ਨਿਕਾਰੇ[19]।
ਬਢੀ ਪੀਰ ਮਾਨੋ ਹੁਵੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨਯਾਰੇ[20] ॥ ੪੪ ॥
ਕਹੋ 'ਤਾਤ[21]! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਕੈਸ ਜੀਵੋਂ।
ਸਹਯੋ ਜਾਇ ਨਾਂਹੀ ਬਿਖੈ[1] ਘੋਰ[2] ਪੀਵੋਂ।

---

[1]ਮੈਨੂੰ (ਬਾਲੇ ਨੂੰ)।
[2]ਗਲਵਕੜੀ।
[3]ਛਟਿਆ।
[4]ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ।
[5]ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ।
[6]ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਪੀੜ।
[7]ਅੱਖਾਂ।
[8]ਰਾਹੀਂ।
[9]ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਮਿਉਂਦੀ।
[10]ਬਾਹਰ।
[11]ਰਾਇ ਨੇ।
[12]ਹੰਝੂ ਕੇਰਕੇ।
[13]ਇਕੋ ਪੁਤ੍ਰ।
[14]ਵਿਛੋੜਾ ਦਿੱਤਾ।
[15]ਲਵੇ।
[16]ਗਲਵਕੜੀ ਵਿਚ।
[17]ਠੰਢੇ।
[18]ਸਾਹ।
[19]ਭਰੇ।
[20]ਜੁਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[21]ਪੁੱਤਰ।

ਕਿਆ ਮੈਂ ਨਿਹਾਰੋ[੩] ਸੁ ਪਾਛੈ ਇਕਾਕੀ[੪]।
ਹੁਤੋ ਸੂਨ[੫] ਏਕੋ ਸਮੀਪੰ[੬] ਨ ਤਾਂ ਕੀ' ॥ ੪੫ ॥
ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ[੭] ਮਾਤ ਕੋ ਰੋਤਿ ਛੋਰੀ।
ਪਿਤਾ ਕੋ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਦੋ ਹਾਥ ਜੋਰੀ।
ਸਖਾ ਕੋ ਮਿਲੇ ਜੋ ਹੁਤੇ ਬਾਲ ਪਜਾਰੇ।
ਮੁਝੈ ਸੰਗ ਲੈ ਫੇਰ ਪੰਥੰ[੮] ਪਧਾਰੇ[*] ॥ ੪੬ ॥
ਵਿਖੈ ਤੇ ਵਿਰਾਗੰ ਵਿਚਾਰੰ ਕਹਾਨੀ।
ਮਗੰ[੯] ਜਾਤਿ ਭਾਖੈਂ ਭਲੇ ਮੋਖਦਾਨੀ[੧੦]।
ਪੁਰੀ[੧੧] ਨੀਯਰਾਨੀ[੧੨] ਕਟੀ ਬਾਟ ਸਾਰੀ[੧੩]।
ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੰ ਬਜ਼ਾਰੰ ਕਿਯੋ ਹੇਰਿ[੧੪] ਚਾਰੀ[੧੫] ॥ ੪੭ ॥
ਗਏ ਧਾਮ ਜੈਰਾਮ ਬੇਦੀਨ ਰਾਈ[੧੬]। {ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ}
ਤਬੈ ਨਾਨਕੀ ਸੋਦਰੀ[੧੭] ਦੇਖਿ ਧਾਈ[੧੮]।
ਉਭੈ[੧੯] ਪੈਰ ਪੈ ਆਨਿ ਕੈਸੀਸ ਧਾਰਯੋ[੨੦]।
ਦਯਾ ਐਨ ਯੌਂ ਦੇਖਿ ਬੈਨੰ ਉਚਾਰਯੋ ॥ ੪੮ ॥
'ਵਡੀ ਸੋਦਰੀ[੧] ਮੋਹਿ ਤੇ ਬੈਸ ਤੇਰੀ[੨]।

---

[੧]ਜ਼ਹਿਰ।
[੨]ਘੋਲ।
[੩]ਵੇਖਾਂਗੀ।
[੪]ਇਕੱਲੀ।
[੫]ਪੁੱਤਰ।
[੬]ਕੋਲ।
[੭]ਨਮਸਕਾਰ
[੮]ਰਾਹ।
[*]ਪਾ:-ਸਿਧਾਰੇ।
[੯]ਰਾਹ।
[੧੦]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
[੧੧]ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨਗਰੀ।
[੧੨]ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ।
[੧੩]ਸਾਰਾ ਪੰਧ ਮੁੱਕਾ।
[੧੪]ਵੇਖਕੇ।
[੧੫]ਸੁੰਦਰ।
[੧੬]ਬੇਦੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ।
[੧੭]ਭੈਣ।
[੧੮]ਦੌੜੀ ਆਈ।
[੧੯]ਦੋਨੋਂ।
[੨੦]ਸਿਰ ਰਖਿਆ।

ਕਰੌਂ ਬੰਦਨਾ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਸੁ ਮੇਰੀ।
ਅਪੂਠੀ ਕਰੀ ਬਾਤ ਯੋਗੂ ਨ ਐਸੇ।
ਕਿਯੋ ਸੋਦਰੀ ਜੋ ਅਬੈ ਆਪ ਜੈਸੇ' ॥ ੪੯ ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੀ 'ਸਾਚ ਜੈਸੇ ਬਖਾਨੀ।
ਜੁਈ ਹੋਇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਹੋ ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਨੀ[੩]।
ਨਹੀਂ ਭ੍ਰਾਤ ਕਾਂਕੇ, ਜਗੰਈਸ਼ ਪੇਖੋਂ[੪]।
ਰਿਦੈ ਆਪਨੇ ਮੈਂ ਭ੍ਰਾਤਾ ਭਿ ਲੇਖੋਂ[੫] ॥ ੫੦ ॥
ਨ ਆਦੰ ਨ ਅੰਤੰ ਬਿਅੰਤੰ ਸਰੂਪੰ।
ਪਿਤਾ ਹੈ ਨ ਮਾਤਾ ਨ ਬੰਧੰ ਅਨੂਪੰ।
ਨਿਜੰ[੬] ਇੱਛ ਤੇ ਦੇਹਿ ਧਾਰੀ ਦਯਾਲੰ।
ਉਧਾਰੰਨ[੭] ਮੰਦੰ ਜਗੰ ਜੀਵ ਜਾਲੰ[੮] ॥ ੫੧ ॥
ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਾਂਹੀ ਬਿਥਾਰੋ[੯] ਸੁਚਾਲੀ[੧੦]।
ਮਿਟਾਵੋ ਕੁਪੰਥੰ[੧੧] ਕੁਦੰਭੰ ਕੁਚਾਲੀ[੧੨]'
ਐਸ ਹੀ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦਾਨ ਦੀਜੈ।
ਮਤੰ[੧੩] ਨ ਬਿਸਾਰੋ ਕਬੈ, ਯੋਂ ਪ੍ਰਸੀਜੈ[੧੪] ॥ ੫੨ ॥
ਇਤੇ ਮੱਧ[੧੫] ਜੈਰਾਮ ਆਯੋ ਤਹਾਂ ਹੀ।
ਸੁਸਾ ਨਾਨਕੀ ਸੋਂ ਮਿਲੈ ਬੈਸ ਜਾਂਹੀ[੧੬]।
ਉਠੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕੋ ਨਿਹਾਰੇ[੧੭] ਜਰਾਮਾ।

---

[੧]ਹੇ ਭੈਣ!
[੨]ਉਮਰ ਤੇਰੀ ਮੈਥੋਂ ਵਡੀ ਹੈ।
[੩]ਜੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭਿਰਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਕਹੋ ਮੈਂ ਮੰਨ ਲਵਾਂ।
[੪]ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਮੈਂ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ।
[੫]ਮੈਂ ਭੀ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਆਪ ਨੂੰ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ।
[੬]ਆਪਣੀ।
[੭]ਉਧਾਰਨ ਨਮਿੱਤ।
[੮]ਸਾਰੇ।
[੯]ਫੈਲਾਵੋ।
[੧੦]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਾਚਾਰ।
[੧੧]ਭੈੜੇ ਰਾਹ।
[੧੨]ਖੋਟੀ ਰੀਤੀ।
[੧੩]ਬੁੱਧੀ।
[੧੪]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੋ।
[੧੫]ਇੰਨੇ ਵਿਚ।
[੧੬]ਬੈਠੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ।
[੧੭]ਵੇਖੇ।

ਹਟਾਯੋ ਇਨੈ ਆਪ ਕੀਨੀ ਪ੍ਰਨਾਮਾ[1] ॥ ੫੩ ॥
ਕਹੇ ਬੈਨ[2] ਜੈਰਾਮ 'ਧਾਮੰ[3] ਪੁਨੀਤਾ[4]।
ਭਯੋ ਆਵਨੇ ਤੇ ਉਡੀਕੰਤਿ ਨੀਤਾ[5]।
ਨਿਹਾਲੰ ਕਿਯੋ ਮੋਹਿ ਦੀਨੋ ਦਿਦਾਰੰ।
ਅਹੋ ਸੰਤ ਰੂਪੰ ਅਨੂਪੰ ਦਯਾਰੰ ॥ ੫੪ ॥
ਚਹੋ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ੰ[6] ਜੈਸ ਤੈਸੀ ਹੰਢਾਵੋ।
ਰੁਚੈ ਜੋ ਰਿਦੈ ਸੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਖਾਵੋ।
ਰਹੋ ਬੈਠ ਆਪੰ, ਨਿਕੇਤੰ ਤੁਮਾਰੋ[7]।
ਕਰੋ ਸੰਤਿਸੰਗੰ ਸੁ ਨਾਮੰ ਉਚਾਰੋ' ॥ ੫੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਅਸ ਬਿਧਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਪਰਸਪਰ, ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਉਰ ਹਰਿਖਾਇ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਪੂਰਨ ਖੋੜਸ[8] ਧਜਾਇ ॥ ੫੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਵਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੬ ॥

---

[1]ਨਮਸਕਾਰ।
[2]ਬਚਨ।
[3]ਘਰ।
[4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[5]ਉਡੀਕਦਾ ਸਾਂ ਨਿਤ ਹੀ।
[6]ਪੋਸ਼ਾਕ।
[7]ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੈ।
[8]ਸੋਲ੍ਹਵਾਂ।

੧੭. [ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ ਆਰੰਭੀ।]

ਦੋਹਰਾ: ਰਾਮ ਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾਸਨ ਕੇ ਸੁਖਰਾਸ।
ਯਮ ਪਾਸਨ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ ਕਰਤਿ ਛਿਨਿਕ ਮਹਿਂ ਨਾਸ਼ ॥ ੧ ॥

ਸੁਖਰਾਸ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ। । ਸੰਸ:, ਸੁਖ+ਰਾਸ਼ਿ] [
ਯਮ ਪਾਸਨ ਜਮ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ (ਏਥੇ) ਦਾਸਾਂ ਲਈ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਹਨ, (ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਲਈ) ਯਮ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿਚ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਹਾਰੇ ਹਨ।

ਭਾਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਐਤਨਾਂ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਹਨ। ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਭੈ ਵੀ ਨਿਵਾਰਦੇ ਹਨ, ਐਸਾ ਉੱਤਮ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਦੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਛਿਨ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿਕੈ ਹਰਖੈਂ
ਉਰ ਸਾਦਰ[੧] ਸੇਵ ਭਲੇ ਕਰਿਹੀਂ।
ਕਾਲ[੨] ਬਿਤਾਵਹਿਂ ਦਜਾਲੁ ਮਹਾਂ
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਫਿਰਿਹੀਂ।
ਤਾਰਨ ਜਾਂ[੩] ਅਵਤਾਰ ਧ੍ਰਜੋ
ਕਲਿ ਕੇ[੪] ਨਰ ਮੰਦ ਮਹਾਂ ਜਰਿਹੀਂ[੫]।
ਬਾਸੁਰ ਏਕ[੬] ਸੁਸਾਪਤਿ[੭] ਸੋਂ
ਭਗਨੀ[੮] ਮਿਲਿ ਬੈਸਤਿ ਭੇ ਘਰ ਹੀ ॥ ੨ ॥
ਪੰਕਜ ਨੈਨ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਐਨ[੯]
ਭਨੇ ਮੁਖ ਬੈਨ 'ਸੁਨੋ ਮਮ ਬਾਨੀ।
ਕਾਰ ਬਿਹੀਨ ਭਲੇ ਨਹਿਂ ਚੀਨ
ਕਹੈਂ ਪਰਬੀਨ[*], ਸਭੈ ਜਗ ਜਾਨੀ।
ਹੈ ਜਗ ਰੀਤਿ ਕਰੈਂ ਸਭਿ ਪ੍ਰੀਤ[੧]

---

[੧]ਆਦਰ ਨਾਲ।
[੨]ਸਮਾਂ।
[੩]ਤਾਰਨ ਲਈ ਜਿਸਨੇ।
[੪]ਕਲਯੁਗ ਦੇ।
[੫]ਜੋ ਜਲ ਰਹੇ ਹਨ।
[੬]ਇਕ ਦਿਨ।
[੭]ਭਣਵਈਆ ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ।
[੮]ਤੇ ਬੇਬੇ।
[੯]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੁ ਪ੍ਰਬੀਨ।

ਸੁ ਕਜੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਕਰੌਂ[੨] ਮਨ ਮਾਨੀ[੩]।
ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ[੪] ਜੁਊ ਮਨ ਭਾਇ[੫]
ਬਿਤਾਇਂ ਸਮਾਂ ਪਰਚਾਨ[੬] ਜੁ ਪ੍ਰਾਨੀ' ॥ ੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਭਗਨੀ[੭] ਪੁਨ ਬੈਨ ਭਨੇ
'ਮਨ ਗਜਾਨ ਸੁਨੋ ਗੁਨ ਤੋ ਪਰਚਾ[੮]।
ਜਗਕੰਤ ਮਤੋ[+] ਚਿਤ[੯] ਸੰਤ ਬਿਅੰਤ
ਕਰੋ ਮਿਲਿ ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਚਰਚਾ।
ਨਰ ਨਾਰਿ ਚਰਾਚਰ[੧੦] ਦੇਨਿ ਦਤਾਰ[੧੧]
ਸੁਰਾਸੁਰ[੧੨] ਬ੍ਰਿੰਦ[੧੩] ਕਰੈਂ ਅਰਚਾ[੧੪]।
ਧਨ ਧਾਨ[੧੫] ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਘਰ ਮੈਂ
ਕਰੁਨਾ ਤਵ, ਲੇਯ ਕਰੋ ਖਰਚਾ' ॥ ੪ ॥
ਵਾਕ ਜਰਾਮ ਭਨੇ ਅਭਿਰਾਮ[੧੬]
'ਜੁ ਕਾਮਨਾ ਹੋਇ ਸੁ ਧਾਮ ਤੇ[੧੭] ਲੀਜੈ।
ਜੇ ਜਗ ਕਾਜ ਸੁ ਪਾਜ ਸਮਾਜ[੧੮]
ਤੁਮੈ ਨਹਿਂ ਛਾਜਤਿ[੧੯] ਕਜੋਂ ਉਰਝੀਜੈ[੨੦]।

---

[੧]ਭਾਵ, ਕੰਮ ਨਾਲ।
[੨]ਤਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਉਲਟ ਕਰਾਂ।
[੩]ਮੈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝੀ ਹੈ।
[੪]ਦੱਸ ਦਿਓ।
[੫](ਕੰਮ) ਜੋ ਅੱਛਾ ਲਗੇ।
[੬]ਪਰਚੇ ਵਿਚ।
[੭]ਬੇਬੇ ਨੇ।
[੮]ਗਿਆਨ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਣਨਾ (ਵਿਚਾਰਨਾ) ਇਹ ਤੇਰਾ ਪਰਚਾ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਮਨੋ।
[੯]ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਦੇ ਕੰਤ ਹੋ ਜੋ ਚਿਤ ਆਵੇ ਤਸਾਡਾ ਮਤਾ ਹੈ।
[੧੦]ਜੰਗਮ, ਜੜ੍ਹ।
[੧੧]ਦੇਨਹਾਰ ਦਾਤੇ ਹੋ।
[੧੨]ਦੇਵਤੇ ਦੈਂਤ।
[੧੩]ਸਾਰੇ।
[੧੪]ਕਰਦੇ ਹਨ ਪੂਜਨ (ਆਪ ਦਾ)।
[੧੫]ਧਨ ਤੇ ਅੰਨ।
[੧੬]ਸੁੰਦਰ।
[੧੭]ਘਰੋਂ।
[੧੮]ਕੂੜੇ ਸਮਾਜ ਹਨ।
[੧੯]ਡੁਬਦੇ ਨਹੀਂ।
[੨੦]ਕਿਉਂ ਫਸਦੇ ਹੋ।

ਲਾਜ ਭਰੇ ਮਹਾਂਰਾਜ[੧] ਬਿਸਾਰ[੨++]
ਪਚੇ[੩] ਨਿਜ ਕਾਜਹਿ[੪] ਮੋ ਸੇ ਲਖੀਜੈ[੫]।
ਬੈਠ ਰਹੋ, ਜਸੁ ਨਾਮ ਕਹੋ
ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਹੋ, ਸੁਖ ਯੌਂ ਮੁਝ ਦੀਜੈ' ॥ ੫ ॥
ਪੁਨ ਪੰਕਜ ਨੈਨ[੬] ਭਨੇ ਮੁਖ ਬੈਨ
'ਸੁਸਾ![੭] ਸੁਨਿ ਬੇਦ[*] ਬਖਾਨਤਿ ਜੈਸੇ।
ਕਰ ਸੌਂ[੮] ਕਰਿ[੯] ਕਾਰ[੧੦] ਅਹਾਰ[੧੧] ਕਰੈਂ
ਕਿਰਤਾਰਥ[੧੨] ਦੇਹਿ ਕਰੈਂ ਨਰ ਐਸੇ।
ਧਨ ਆਪ ਕਮਾਇ ਖਵਾਇ ਕੈ ਖਾਵਤਿ
ਭੋਜਨ ਛਾਦਨ[੧੩] ਸਾਧਨ ਦੈ ਸੇ[੧੪]।
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਸੰਤ ਉਧਾਰ ਕਰੈਂ
ਭਵ ਭੀਤਰ ਫੇਰ ਨ ਆਵਤਿ ਕੈਸੇ[੧੫]' ॥ ੬ ॥
ਫੇਰ ਜਰਾਮ ਗਿਰਾ[੧੬] ਉਚਰੀ
'ਤੁਮ ਆਇਸੁ[੧] ਮੋ ਮਨ ਹੈ ਅਨੁਸਾਰੀ[੨]।

---

[੧]ਰੱਬ ਨੂੰ।
[੨]ਭੁਲਾਕੇ।
[++]ਪਾ:-ਬਿਸਾਲ।
[੩]ਫਸੇ ਹਾਂ।
[੪]ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ।
[੫]ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ, ਜਾਣ ਲਓ।
[੬]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[੭]ਬੇਬੇ।
[*]ਏਥੇ ਬੰਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਨਿਜ ਗਿਆਨ' ਦੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਬਾਤ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾਏ। ਛੜੇ ਵੇਦ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਗੀਤ, ਧਨ ਧਾਨ, ਉਮਰ ਬ੍ਰਿਧੀ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਸਰੀ ਮੁਰਾਦ ਬੇਦ ਤੋਂ ਸਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਸਮੇ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ 'ਵੇਦ' ਪਦ ਐਸੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕ ਲਈ ਬੀ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਧ੍ਯਾਯ ੩੭, ਅੰਕ ੫੧।
[੮]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ।
[੯]ਕਰਕੇ।
[੧੦]ਕਿਰਤ।
[੧੧]ਭੋਜਨ।
[੧੨]ਸਫਲ।
[੧੩]ਕਪੜਾ।
[੧੪]ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ।
[੧੫]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ।
[੧੬]ਬਾਣੀ।

ਮੋਰ ਸਕੌਂ ਨ ਕਹਜੋ ਤੁਮਰੋ[3]
ਜਿਨ ਕੀ ਨੁਤਿ[4] ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਚਾਰੀ।
ਲੇਖਾ ਪਢੇ ਤੋ ਕਹੋ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਛੁ
ਲੈ ਦੇਉਂ ਜੋ ਹੁਇ ਲੇਖੇ ਕੀ ਕਾਰੀ'। [+]
'ਹੌਂ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਭਾਂਤਿ[5] ਹਿਸਾਬ ਕੀ
ਲੇਨੇ ਜੁ ਦੇਨੇ ਭਲੇ ਹੈ ਵਿਚਾਰੀ' ॥ ੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਵਾਬ ਕੋ, ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੇਹੁ।
ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਬਾਹਿ ਜੇ, ਕਰੋ ਕਾਜ ਸੁਭ ਏਹੁ' ॥ ੮ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਭਾਖੀ ਜੋ ਜੈਰਾਮ ਸੋਊ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਾਨਿ ਮਨ
ਕਹੈਂ 'ਕਰਤਾਰ ਨਿਰਬਾਹੈ ਮੋਹਿ ਕਾਜ ਕੋ।
ਦੀਨਬੰਧੁ ਦਯਾਨਿਧਿ ਸਦਾ ਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਰੇ
ਸੰਤਨ ਸਹਾਈ ਰਾਖੈ ਨਿਜ ਨਾਮ ਲਾਜ ਕੋ'।
ਭਾਖਤਿ ਜੈਰਾਮ 'ਤੁਮ ਪਾਸ ਹੋਇ ਆਵੈ ਕਾਮ
ਰਿਦੈ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰੋਂ ਜਾਨੋਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਜ ਕੋ।
ਚਲੀਏ ਨਬਾਬ ਪਾਸ ਮਿਲੀਏ ਅਵਾਸ[6] ਤਿਂਹ
ਕੀਜੈ ਨ ਬਿਲੰਬ[7] ਅਬ ਭਲੋ ਦਿਨ ਆਜ ਕੋ' ॥ ੯ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਭੌਨ[8] ਗਏ ਪ੍ਰਭੁ
ਜਾਇ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਜਨਾਏ।
ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਿ ਨਬਾਬ
ਕਹੈ 'ਇਹ ਮੋਦੀ ਕੀ ਕਾਰ ਚਲਾਏ।
ਹੈ ਮਤਿਵਾਨ ਸੁਜਾਨ ਸਾ ਦੀਸਤਿ[9]'
ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇਤਿ ਭਯੋ[10] ਹਰਖਾਏ[11]।

---

[1]ਆਗਜਾ ਦੇ।
[2]ਅਧੀਨ।
[3]ਆਪ ਦਾ ਕਿਹਾ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
[4]ਸਿਫਤ।
[+]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ:-
[5]ਤਰੀਕਾ।
[6]ਘਰ।
[7]ਦੇਰੀ।
[8]ਘਰ।
[9]ਦਿਸਦਾ ਹੈ।
[10]ਖਿਲਅਤ ਦਿੱਤੀ।
[11]ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ।

ਕਾਰਿਖਕੰ[1] ਪੁਨ ਦੀਨ ਹਜ਼ਾਰ
ਜਰਾਮ ਸਮੇਤ ਲਏ ਘਰ ਆਏ ॥ ੧੦ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਪਾਯੋ ਤਬ ਬਹ ਆਨ, ਆਪਨ[++2] ਮਹਿਂ ਸੌਦਾ ਸਭਹਿ।
ਤੋਲ ਦੇਤਿ ਨਿਜ ਪਾਨ[3], ਲੈਨਹਾਰ ਜੋ ਆਵਹੀ ॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਆਇਸੁ ਲੇ ਕਰਿ ਸੁਸਾ ਕੀ, ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਧਿ[4] ਜੋਇ।
ਆਪਨ ਅਪਨੀ[*] ਮਹਿ[5] ਕਰਤਿ, ਜਿਮ ਰੁਚਿ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ॥ ੧੨ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਆਵਤਿ ਹਜ਼ਾਰ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਕੀ ਚਲਾਇਂ ਕਾਰ
ਲੇਤਿ ਜੋਊ ਆਇ ਸੋਊ ਜਾਇ ਹੁਲਸਾਇ ਕੈ। {ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ}
ਗੋਧੁਮ ਕੋ ਚੁਨ[6], ਮਾਖ ਦਾਰ[7], ਲੌਨ, ਘ੍ਰਿੱਤ ਬਹੁ
ਹਰਦੀ, ਮਰਚ ਦੋਊ, ਧਰੇ ਹੈਂ ਮੰਗਾਇ ਕੈ।
ਫਾਣਤੀ[8], ਸਿਤੋਪਲ[9], ਸਿਤਾ[10] ਸੋਂ ਗੁੜ ਆਦਿ ਜੋਊ
ਚਣਕ ਜਵਨ ਕੇ ਅੰਬਾਰ[11] ਰਾਖੇ ਲਾਇ ਕੈ।
ਹੋਤਿ ਭੀਰ ਭਾਰੀ ਲੇਨਹਾਰ ਨਹਿਂ ਪਾਇਂ ਵਾਰੀ
ਦੇਤਿ ਭੁਨਸਾਰੀ ਤੇ[12] ਪ੍ਰਦੋਖ ਲੌਂ[13] ਗਿਣਾਇ ਕੈ ॥ ੧੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਯਾ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਬਿਸੇਖ ਅਨੰਦਤਿ
ਦੰਪਤਿ[14] ਸੰਪਤਿ ਭੂਰ[15] ਭਏ ਤੇ।
ਨਾਨਕੀ ਬੈਨ ਕਹੈ ਪਤਿ ਸੋਂ
'ਅਬ ਭ੍ਰਾਤ[1] ਰਖੈ ਧਨ ਬਜਾਹਿ ਕਏ ਤੇ[2]।

---

[1]ਰੁਪੱਯੇ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਪਨੀ।
[2]ਹੱਟ।
[3]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ।
[4]ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ।
[*]ਪਾ:-ਅਪਨੀ ਬਿਪਨੀ। ਆਪਨ ਹਟੀ। ਬਿਪਨੀ ਹੱਟੀ।
[5]ਆਪਣੀ ਹੱਟੀ ਵਿਚ।
[6]ਕਣਕ ਦਾ ਆਟਾ।
[7]ਮਾਂਹ ਦੀ ਦਾਲ।
[8]ਮਿਸਰੀ।
[9]ਪਤਾਸੇ।
[10]ਖੰਡ।
[11]ਚਣਿਆਂ ਤੇ ਜਵਾਂ ਦੇ ਢੇਰ।
[12]ਸਵੇਰੇ ਤੋਂ।
[13]ਸੰਧਯਾ ਤਕ।
[14]ਪਤੀ-ਇਸਤ੍ਰੀ।
[15]ਬਹੁਤ।

ਟੋਰਹੁ[3] ਕੋ ਘਰ, ਚਾਹਿ ਰਖੋ ਉਰ[4]
ਹੋਇ ਬਰੋਬਰ ਜੋ ਮਿਲਏ ਤੇ।
ਕਾਲੂ ਪਿਤਾ ਹਰਖੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿਨਿ[5]
ਤਾਂ ਮਨ ਚਾਹਿ ਭੀ ਈਹਾਂ ਅਏਤੇ[6]' ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਜੈਰਾਮ ਤਬ, 'ਕਰਨ ਲਗੇ ਹੈਂ ਕਾਰ।
ਕੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਅਬ ਦੇਖਿ ਕੈ, ਕਰਿ ਹੈ ਬਜਾਹ ਵਿਚਾਰ' ॥ ੧੫ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਅੰਗਦ ਜੀ ਗਤਿਦੈਨ[7]! ਸੁਨੋ ਇਕ ਰੈਨ ਵਿਖੇ
ਐਸੇ ਮੈਂ ਉਚਾਰੇ ਬੈਨ 'ਬਿਦਾ ਮੋਹਿ ਦੀਜੀਏ।
ਧਾਮ ਹਮ ਜਾਇ ਕੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੀ[8] ਕੋ ਕਮਾਇ ਖਾਇਂ
ਕਰੈਂ ਕ੍ਰਿੱਤ ਆਪਨੀ ਕੋ ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਸੁਹੀਜੀਏ[9]'।
ਕੋਮਲ ਕਪੋਲ ਪਰ[10] ਕੁੰਡਲ ਹਲਤਿ ਬੋਲੇ
ਮਾਨੋ ਚੰਦ ਮੰਡਲ ਮੈਂ ਮੀਨ ਦੋ ਪਿਖੀਜੀਏ[11]।
'ਬਾਲੇ! ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਕਰਤਾਰ ਧਰਿ
ਕੈਸੇ ਤੂੰ ਉਦਾਸ ਉਰ ਭੇਦ[12] ਸੋ ਭਨੀਜੀਏ[13] ॥ ੧੬ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਐਸੇ ਨ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ! ਰਿਦੈ
ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ ਲਈ ਧਨ ਧਾਮ ਸੰਚਾਰੇ[14]।
ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਤਿ[15]
ਹੈ ਕਿਹ ਕਾਮ ਜੁ ਕਾਰ ਹਮਾਰੇ?
ਜੋ ਕਰਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸੋ ਕਰਿ ਹੈਂ

---

[1]ਭਿਰਾ।
[2]ਵਜਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਧਨ ਰਖੇਗਾ।
[3]ਢੂੰਡੋ।
[4]ਤੱਕ ਰੱਖੋ ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
[5]ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[6]ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹਦੇ ਇਥੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇਹੋ ਚਾਹ ਹੈ (ਕਿ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਏ)।
[7]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਜੀ।
[8]ਖੇਤੀ।
[9]ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਈਦੀ ਹੈ।
[10]ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਪੁਰ।
[11]ਦੋ ਮੱਛ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
[12]ਰਿਦੇ ਦਾ ਭਾਵ।
[13]ਉਹ ਕਹੋ।
[14]ਘਰ ਧਨ (ਅਥਵਾਧਨ ਧਾਨ) ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ।
[15]ਕੁਛ ਦਿਨ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਾਂ।

ਜਬ ਆਨ[1] ਚਲੈ, ਤੁਝ ਲੇਯ ਸੰਗਾਰੇ।
ਹ੍ਵੈ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਹਮਾਰਿ ਤੁਮਾਰਿ
ਮਿਲੇ ਕਰਿਯੇ ਇਹ ਕਾਰ ਪਿਆਰੇ' ॥ ੨੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਸ ਕਹਿ ਮਮ ਮਨ ਕਰਖ ਲਿਯ[2], ਨਿਕਟ ਰਖਨ ਕੇ ਹੇਤ[3]।
ਤਜਿ ਨ ਸਕੌਂ ਦਰਸ਼ਨ ਸਫਲ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ ॥ ੧੮ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਮੈਂ ਬੋਲਜੋ ਕਰ ਬੰਦਿ, 'ਤੁਮ ਰਜਾਇ ਮਾਨੋ ਸਦਾ।
ਇਹ ਬਰ ਦੇਹੁ ਮੁਕੰਦ[4], ਭੂਲ ਨ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੋ[5] ਕਦਾ[6]' ॥ ੧੯ ॥
'ਬਾਲੇ! ਤੂੰ ਮਮ ਮਿੱਤ੍ਰ, ਸੱਤਿ ਵਿਖੈ ਨਿਤਿ ਮਤਿ ਦ੍ਰਿੜੈ[7]।
ਇਹ ਬਚ[8] ਰਾਖਹੁ ਚਿੱਤ, ਜਨਮ ਮਨਰ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਹ੍ਵੈ' ॥ ੨੦ ॥
ਅਸ ਸੁਨਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ[9], ਮੈਂ ਬੰਦੇ ਕਰ ਬੰਦ ਦੋ।
ਕਹੈਂ ਜੁ ਕ੍ਰਿਤ ਬਖਸ਼ਿੰਦ, ਕਰਨ ਲਗਜੋ ਪੁਨ ਕਾਰ ਸੋ ॥ ੨੧ ॥
ਅਪਰ[10] ਥਾਨ[11] ਤੇ ਆਨਿ, ਸੌਦਾ ਆਪਨ[12] ਮੈਂ ਧਰੌਂ।
ਆਪਨ[13] ਕਿਧੌਂ ਨਿਧਾਨ[14], ਹੋਤਿ ਅਤੋਟਹਿ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ॥ ੨੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਾਚਕ[15] ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਾਚਨਾ, ਪਾਵਹਿਂ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵਹਿਂ ਅਨਿਕ ਪੁਨ, ਦੇਵਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਅਨਾਦ[16]। ੨੩।
ਅਸਨਹੀਨ[17] ਬਸਨੰ ਨਗਨ[18], ਕਰਤਿ ਅਰਥਨਾ[19] ਜੌਨ[20]।

---

[1]ਹੋਰਥੇ।
[2]ਖਿੱਚ ਲਿਆ।
[3]ਵਾਸਤੇ।
[4]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
[5]ਨਾਂ ਉਲਟ ਕਰਾਂ।
[6]ਕਦੇ ਬੀ।
[7]ਸੱਚ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਮਤ ਟਿਕ ਜਾਏ।
[8]ਬਚਨ।
[9]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਤੇ।
[10]ਹੋਰ।
[11]ਜਗਾ ਤੋਂ।
[12]ਹੱਟ।
[13]ਹੱਟੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਭੰਡਾਰ ਹੈ।
[14]ਹੱਟੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਭੰਡਾਰ ਹੈ।
[15]ਮੰਗਤੇ।
[16]ਅੰਨ ਆਦਿ।
[17]ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ।
[18]ਕਪੜੇ ਤੋਂ ਨੰਗਾ।
[19]ਜੋ ਕੋਈ (ਕੁਛ) ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
[20]ਜੋ ਕੋਈ (ਕੁਛ) ਮੰਗਦਾ ਹੈ।

ਛੂਛਾ[੧] ਬਹੁਰ[੨] ਨ ਜਾਵਈ ਆਵਤਿ ਜੋਊ ਭੌਨ[*] ॥ ੨੪ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੋ ਥੋਰੋ ਉਠਾਵਨ[੩]
ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਹੋਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖ[੪] ਹੀ ਦਾਨਾ।
ਕੀਰਤੀ ਕਉ ਸੁਨਿ ਧਾਵਤਿ ਆਵਤਿ[੫]
ਪਾਵਤਿ ਜੋ ਅਰਥੀ ਅਨੁਮਾਨਾ[੬]।
ਚੂਨ[੭] ਤੇ ਲੌਨ[੮] ਘ੍ਰਿਤਾਦਿ ਤੇ ਜੇ ਵਥੁ[੯]
ਅੰਤਰ ਚੀਰ[੧੦] ਧਰੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਕੋ ਨਿਕਾਰ ਕੈ ਦੇਵਤਿ
ਸੋ ਨ ਘਟੈ ਉਤਨੀ ਠਹਿਰਾਨਾ[੧੧] ॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਪੁਰਿ[੧੨] ਸਰਬ[੧੩], ਘਰ ਘਰ ਭੀ ਭਰਪੂਰ।
ਕਿਧੋਂ[੧੪] ਚੰਦ ਕੀ ਚਾਂਦਨੀ, ਜਿਉਂ ਚਕੋਰ ਪ੍ਰਿਯ ਰੂਰ[੧੫] ॥ ੨੬ ॥
ਮਾਸ ਮਾਸ[੧੬] ਲੇਖਾ ਹੁਵੈ, ਜਾਹਿਂ ਵਹੀ ਲੇ ਹਾਥ।
ਸੰਖਜਾ[੧੭] ਕਰਿ ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਕੀ, ਬੈਸਹਿਂ ਲੇਖਕ[+] ਸਾਥ ॥ ੨੭ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਜਬ ਜਬ ਲੇਖਾ ਹੋਇ, ਤਬ ਤਬ ਬਾਧਾ ਨਿਕਸਈ।
ਬਿਸਮੈ ਮਨ ਸੁਨਿ ਲੋਇ, ਕੋ ਕੋ ਕਰਿਈ ਈਰਖਾ ॥ ੨੮ ॥
ਨਹਿਂ ਜਾਨੈ ਮਤਿਮੰਦ, -ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਸਰੂਪ ਹੈਂ।

---

[੧]ਖਾਲੀ।
[੨]ਮੁੜਕੇ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ।
[੩]ਖਰਚ ਉਠਦਾ ਹੈ।
[੪]ਵਧੀਕ।
[੫]ਦੌੜਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
[੬]ਪਤਾ ਪਾ ਕੇ।
[੭]ਆਟਾ।
[੮]ਲੂਨ।
[੯]ਚੀਜਾਂ।
[੧੦]ਕਪੜੇ।
[੧੧]ਟਿਕੀ ਰਹੇ।
[੧੨]ਸ਼ਹਿਰ ਸਾਰੇ ਵਿਚ।
[੧੩]ਸ਼ਹਿਰ ਸਾਰੇ ਵਿਚ।
[੧੪]ਮਾਨੋਂ।
[੧੫]ਸੁੰਦਰ।
[੧੬]ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮਹੀਨੇ।
[੧੭]ਗਿਣਤੀ।
[+]ਪਾ-ਲੈਕੇ।

ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ, ਯਾਂ ਕੋ ਕਛੁ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ[*]- ॥ ੨੯ ॥
'ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਦੌਲਤ ਖਾਨ, ਬਾਦ ਦਰਬ ਕੋ ਖੋਵਈ[੧]।
ਘਾਟਾ ਹੋਇ ਨਿਦਾਨ[੨], ਗਹਜੋ ਜਾਇ[੩] ਦੁਖ ਪਾਵਈ' ॥ ੩੦ ॥
ਕੋ ਅਸ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ, ਕੋਇਕ ਭਾਖਤਿ[੪] ਅਪਰ ਗਤਿ[੫]।
'ਦੇਵਤਿ ਦਾਨ ਉਦਾਰ, ਬਰਕਤ ਯਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕ[੬] ਹੈ' ॥ ੩੧ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਜਾਚਕ[੭] ਕੇਤਿਕ[੮] ਦਾਨ ਕੋ ਲੇ
ਤਲਵੰਡੀ ਗਏ ਨੁਤਿ[੯] ਭੂਰ ਉਚਾਰੀ।
'ਮੋਦੀ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੋ
ਦਾਨ ਕੋ ਦੈਨ ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਨ ਭਾਰੀ।
ਨੰਗ[੧੦] ਛੁਧਾਤੁਰ[੧੧] ਦੇਖਿ ਸਕੈਂ ਨਹਿਂ
ਸੰਪਤ[੧੨] ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਈ[੧੩] ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਪੁੰਨਮਤੀ[੧੪] ਕ੍ਰਿਤ ਧੰਨਵਤੀ[੧੫]
ਜਿਹ ਜਾਚਕ[੧੬] ਭੀਰ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੀ' ॥ ੩੨ ॥
ਜਾਚਕ ਜੇ ਤਲਵੰਡੀ ਹੁਤੇ, ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਭੇ ਧਨ ਲੇਨਿ ਕੀ ਆਸਾ।
ਜੋ ਜਿਸ ਜਾਚਨਾ ਆਨ ਕਰੀ
ਤਸ[੧੭] ਪਾਵਤਿ ਭੇ, ਗਜੋ ਕੋ ਨ ਨਿਰਾਸਾ।
ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਰਾਇਬੁਲਾਰ

---

[*]ਪਾ–ਕਛੂ ਅਚਰਜ ਨਹਿ'।
[੧]ਬਿਰਥਾ ਧਨ ਗੁਆਂਵਦਾ ਹੈ।
[੨]ਅਖੀਰ ਨੂੰ।
[੩]ਪਕੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
[੪]ਆਖਦੇ ਹਨ।
[੫]ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[੬]ਬਹੁਤ।
[੭]ਮੰਗਤੇ।
[੮]ਕਈ ਇਕ।
[੯]ਉਸਤਤ।
[੧੦]ਨੰਗਾ।
[੧੧]ਭੁੱਖਾ।
[੧੨]ਦੌਲਤ।
[੧੩]ਬਹੁਤ ਵਧੀ।
[੧੪]ਪੁੰਨ ਵਾਲੀ।
[੧੫]ਧਨ ਵਾਲੀ।
[੧੬]ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ।
[੧੭]ਤੈਸੀ।

ਅਨੰਦਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਿਉਂ ਸੁਖ ਰਾਸਾ[੧]।
ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[੨] ਸਾਰਸ ਲੋਚਨ[੩]
ਰੂਪ[੪] ਬਿਲੋਕਨ[੫] ਚਾਹਤਿ ਪਾਸਾ ॥ ੩੩ ॥
ਸ੍ਰੌਨ ਮੇਂ[੬] ਕਾਲੂ ਸੁਨੀ ਸੁਤ ਕੀ ਨੁਤਿ[੭]
ਚਿੱਤ ਲਖੀ[੮]-ਬਿਤ[੯] ਲੇਹਿ ਕਮਾਈ ॥
ਤੱਦਪਿ ਭੂਰ[੧੦] ਉਦਾਰ ਅਹੇ
ਧਨ ਰਾਖਨ ਕੀ ਮਤਿ[੧੧] ਤਾਂਹਿ ਨ ਆਈ।
ਹੌਂ ਅਬ ਜਾਇ ਕੇ ਦੇਉਂ ਸਿਆਨਪ
ਆਨਿ ਹੌਂ[੧੨] ਜੇਤੋ ਕੀਓ ਇਕਠਾਈ[੧੩]-।
ਐਸੇ ਵਿਚਾਰਿ ਕੈ ਤਯਾਰ ਭਯੋ
ਮਿਲਨੇ ਹਿਤ ਜਾਵਤਿ ਭਾ ਢਿਗ ਰਾਈ[੧੪] ॥ ੩੪ ॥
'ਹੌਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਸੁਧ ਲੇਵਣ
ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ[੧੫] ਕਰੋਂ ਗਵਨਾ'।
ਰਾਇ ਕਹੇ 'ਹਿਤ ਸੋਂ[੧੬] ਮਿਲੀਏ
ਨ ਕੁਬੋਲ ਭਨੋ ਮੁਖ ਤੇ ਕਵਨਾ।
ਮੋ ਦਿਸ[੧੭] ਤੇ ਸਿਰ ਪੈ ਕਰ[੧੮] ਫੇਰਹੁ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਕੰਠ ਕਰੋ ਲਵਨਾਂ[੧੯]'।

---

[੧]ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸੁਖ ਦੀ ਖਾਣ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ।
[੨]ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[੩]ਕਵਲ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਦਾ।
[੪]ਦਰਸ਼ਨ।
[੫]ਦੇਖਣਾ।
[੬]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ।
[੭]ਸਿਫਤ।
[੮]ਜਾਣੀ।
[੯]ਧਨ।
[੧੦]ਬਹੁਤ।
[੧੧]ਬੁੱਧੀ।
[੧੨]ਲਿਆਵਾਂਗਾ।
[੧੩]ਜਿੰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਕੱਠਾ।
[੧੪]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਪਾਸ।
[੧੫]ਆਗਯਾ ਦਿਓ।
[੧੬]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
[੧੭]ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ।
[੧੮]ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ।

ਸ਼੍ਰੋਨਨ[2] ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ
ਮੁਕੰਦ ਪਿਤਾ[3] ਪੁਨ ਗਾ[4] ਭਵਨਾ[5] ॥ ੩੫ ॥
ਮਾਤ ਸੰਦੇਸ਼[6] ਦਏ ਅਸੂਆਂ ਭਰਿ[7]
ਤਾਤ[8] ਕੋ ਮੋਹ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਘਨੇਰਾ।
ਕਾਲੂ ਤਬਹਿ ਮਧੁਰਾਨਹਿੰ[9] ਲੈ
ਸਕਟਾ[10] ਜੁਰਵਾਇ ਕੈ ਬੈਲਨ[11] ਪ੍ਰੇਰਾ[12]।
ਪੰਥ ਕੋ ਛੋਰਿ[13] ਸਭੈ ਕ੍ਰਮ ਸੋਂ[14]
ਪੁਰਿ[15] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ[16] ਸੁਤ[17] ਆਪਨ[18] ਹੇਰਾ[19]।
ਠਾਂਢ ਕਿਯੋ[20] ਸਕਟਾ[21] ਤਿਹ ਥਾਨ {ਕਾਲੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਗਏ}
ਤਰੈ ਉਤਰਜੋ[22] ਉਰ ਮੋਹ ਵਧੇਰਾ ॥ ੩੬ ॥
ਪੰਕਜ ਨੈਨ[23] ਬਿਲੋਕਿ[24] ਪਿਤਾ ਦਿਸ਼ਿ[25]
ਤੂਰਨ[1] ਧਾਇ ਕੈ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮਾ।

---

[1]ਗਲੇ ਲਾਉਣਾ, ਜੱਫੀ ਪਾਉਣੀ।
[2]ਕੰਨਾਂ।
[3]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦਾ ਪਿਤਾ।
[4]ਫੇਰ ਗਿਆ।
[5]ਘਰ।
[6]ਸੁਨੇਹੇ।
[7]ਹੰਝੂ ਭਰਕੇ।
[8]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ।
[9]ਮਿਠਾਈ।
[10]ਗੱਡਾ।
[11]ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ।
[12]ਹੱਕਿਆ।
[13]ਰਾਹ ਮੁਕਾਇਆ।
[14]ਸਾਰਾ ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ।
[15]ਸ਼ਹਿਰ (ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ)।
[16]ਪਹੁੰਚਾ।
[17]ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ।
[18]ਹਟ ਪੁਰ।
[19]ਵੇਖਿਆ।
[20]ਖੜਾ ਕੀਤਾ।
[21]ਗੱਡਾ।
[22]ਹੇਠ ਉਤਰਿਆ।
[23]ਕਮਲਨੈਨ ਨੇ।
[24]ਵੇਖ ਕੇ।
[25]ਵਲ।

ਕਾਲੂ ਉਠਾਇ ਲਯੋ, ਭੁਜ ਕੋ ਗਹਿ[੨]
ਕੰਠ[੩] ਲਗਾਇ ਭਲੇ ਸੁਖ ਧਾਮਾ[੪]।
ਹੌਂ[੫] ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਜਾਇ ਕਰੀ
ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ[੬]।
ਬੂਝਿਕੈ[੭] ਛੇਮ[੮] ਸਰੀਰ ਕੀ ਤਾਂ ਛਿਨ
ਬੈਸਜੋ ਪ੍ਰਯੰਕ[੯] ਪੈ ਲੇ ਅਭਿਰਾਮਾ[੧੦] ॥ ੩੭ ॥
ਹਾਥ ਕੇ ਸਾਥ ਪਲੋਸਤਿ ਮਾਥ[੧੧]
ਅਨਾਥਨ ਨਾਥ ਕੋ ਅੰਕ[੧੨] ਬਸਾਈ[੧੩]।
ਮੇਲ ਭਯੋ ਬਹੁ ਕਾਲ ਵਿਖੈ[੧੪]
ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਈ[੧੫] ਕੀ ਜਈ[*੧੬] ਉਪਜਾਈ।
ਸੌਦਾ ਵਿਸ਼ੇਖ[੧੭] ਹੀ ਦੇਖ ਨਿਖੱਦਜਾ ਮੈਂ[੧੮]
ਜਾਨ ਸਪੂਤ ਰਹਜੋ ਹਰਖਾਈ।
ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ[੧੯] ਜਬ ਬੀਤ ਗਈ
ਤਿਹ ਕਾਲ[੨੦] ਮੈਂ ਕਾਲੂ ਨੇ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ[੨੧] ॥ ੩੮ ॥

---

[੧]ਛੇਤੀ
[੨]ਬਾਂਹ ਫੜਕੇ।
[੩]ਗਲੇ।
[੪]ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ।
[੫]ਮੈਂ (ਬਾਲੇ ਨੇ)।
[੬]ਕਾਮਨਾ ਦੇ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[੭]ਪੁੱਛਕੇ।
[੮]ਸੁਖ।
[੯]ਪਲੰਘ ਪੁਰ।
[੧੦]ਸੋਹਣੇ (ਪੁਤ੍ਰ) ਨੂੰ।
[੧੧]ਪਿਆਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਮੱਥੇ ਤੇ।
[੧੨]ਗੋਦ ਵਿਚ।
[੧੩]ਬਹਾ ਕੇ।
[੧੪]ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ।
[੧੫]ਨਵੀਂ।
[*]ਪਾ:-ਕੂੰਜਈ।
[੧੬]ਅੰਗੂਰੀ।
[੧੭]ਬਹੁਤ।
[੧੮]ਹੱਟ ਵਿਚ।
[੧੯]ਦੋ ਘੜੀਆਂ।
[੨੦]ਉਸ ਵੇਲੇ।
[੨੧]ਕਹੀ।

'ਬਹੁ ਕਾਲ ਭਯੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ
ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ ਤੇ ਕੀਨੀ ਹੈ ਕੇਤੀ ਕਮਾਈ? '
ਸੁਨਿ ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ[੧] ਬੈਨ ਭਨੇ
'ਬਹੁ ਆਨ ਕਮਾਈ ਕਰੀ ਇਹ ਥਾਂਈ।
ਨਹਿਂ ਹਾਥ ਮੈਂ ਆਥ[੨] ਕਰੈ ਥਿਰਤਾ[੩]
ਉਤ ਆਵਤਿ ਹੈ ਇਤ ਕੋ ਚਲਿ ਜਾਈ।
ਕਰ[੪] ਏਕ ਬਿਰਾਟਿਕਾ[੫] ਸੰਚਿ ਕਰੀ ਨਹਿਂ[੬]
ਆਮਦ ਔ ਖਰਚੀ ਸਮਤਾਈ[੭]' ॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਤਾਤ ਮੋਹ[੮] ਤ੍ਰਿਣ ਸੇਤੁ ਜਿਉਂ[੯], ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਹਿਰ ਪ੍ਰਵਾਹਿ।
ਏਕਹਿ ਬਾਰ[੧੦] ਬਹਾਇ[੧੧] ਸੋ, ਰਹਾ ਨ ਕਛੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ੪੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨਨਿ[੧੨] ਮੈਂ, ਮਨ ਰੋਸ ਘਨੋ
ਮੁਖ ਬੈਨ ਭਨੇ ਧਨ ਰਾਖਨਿ ਹੇਤੂ।
'ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਜੋਨ ਦਯੋ ਸੁਖ ਤੈਂ
ਨਿਤ ਬਾਦ ਗਵਾਇ ਬਿਤੰ[੧੩] ਦੁਖ ਦੇਤੂ।
ਇਕ ਹੋਤਿ ਸਪੂਤ ਕਮਾਵਤਿ ਹੈਂ ਧਨ
ਪਾਵਤਿ ਸੋ ਜਸੁ ਆਨਿ ਨਿਕੇਤੂ[੧੪]।
ਸੁਧਿ[੧੫] ਮੂਲ ਨ ਭੂਲ ਕਰੀ ਕਬਹੂੰ
ਮੁਝ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ[੧੬] ਰਹਜੋ ਅਨਚੇਤੂ[੧੭] ॥ ੪੧ ॥

---

[੧]ਕਵਲ ਨੈਨ ਨੇ।
[੨]ਮਾਯਾ।
[੩]ਟਿਕਾਣਾ।
[੪]ਹੱਥ।
[੫]ਕੌਡੀ।
[੬]ਕੱਠੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
[੭]ਬਰਾਬਰ।
[੮]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਮੋਹ।
[੯]ਕੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁਲ ਵਾਂਙੂ।
[੧੦]ਇਕੋ ਵਾਰੀ।
[੧੧]ਰੁੜ ਗਿਆ।
[੧੨]ਕੰਨਾਂ।
[੧੩]ਧਨ ਵਜਰਥ ਗੁਆ ਕੇ।
[੧੪]ਘਰ।
[੧੫]ਸੋਝੀ।
[੧੬]ਉਲਟ।
[੧੭]ਅਚੇਤ।

ਕਾਲ[1] ਬਿਸਾਲ[2] ਬਿਤਜੋ ਕ੍ਰਿਤਿ ਮੋਦੀ ਮੈਂ
ਏਕ ਵਿਰਾਟਿਕਾ[3] ਭੀ ਨ ਖਟਾਈ'।
ਮੋ ਸੋਂ ਕਿਯੋ ਬਹੁ ਰੋਸੁ[4] ਤਬੈ
'ਢਿਗ[5] ਤੂ ਹੀ ਰਹੈਂ ਧਨ ਦੀਨਿ ਗਵਾਈ'।
ਬਾਰਜ ਲੋਚਨ[6] ਅੰਕ[7] ਬਿਲੋਕਿ[8]
ਮੁਝੈ ਬਰਜਾ[9] ਨਿਜ ਭੌਂਹਿ ਦਿਖਾਈ[10]।
ਖੀਝ[11] ਰਿਦੈ ਦੁਰਬੈਨ[12] ਭਨੈ ਬਹੁ
ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਰਹੇ ਜਗਸਾਈਂ ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਜੋ ਖੋਯੋ ਮਮ ਧਾਮ ਤੇ, ਦੇਵਹੁ[*] ਅਬਹਿ ਕਮਾਇ।
ਹੌਂ ਆਯੋ ਲੇਵਨ ਕਛੂ, ਦੀਨੋ ਸਭਿਹਿ ਗਵਾਇ ॥ ੪੩ ॥
ਬੈਸ[13] ਤਰੁਨ[14] ਇਸ ਕੀ ਭਈ, ਸਮਝ ਨ ਆਈ ਕੋਇ।
ਪਾਛਲ ਜੈਸੀ[15] ਮਤਿ ਰਹੀ, ਹਾਨ ਲਾਭ ਸਮ[16] ਦੋਇ[17] ॥ ੪੪ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਧਾਮ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਸੰਦੇਹ[+][18] ਕੋਊ
ਧਨ ਖੋਵਤਿ ਖਾਵਤਿ ਏਕ ਸੀ ਜੋਰੀ[19]।
ਦੂਜੋ ਜੇ ਹੋਤਿ ਭਲੋ ਸਮਝਾਵਤਿ

---

[1]ਸਮਾਂ।
[2]ਬਹੁਤ।
[3]ਕੌਡੀ।
[4]ਗੁੱਸਾ।
[5]ਪਾਸ।
[6]ਕਵਲ ਨੈਨ ਨੇ।
[7]ਟੇਢੀ ਨਜ਼ਰ।
[8]ਵੇਖਕੇ।
[9]ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਿਆ।
[10]ਭਾਵ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੁੱਪ ਰਹੁ।
[11]ਖਿਝਕੇ।
[12]ਖੋਟੇ ਵਾਕ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦੇਵਹਿ।
[13]ਉਮਰ।
[14]ਜੁਵਾਨ।
[15]ਪਿੱਛੇ ਵਰਗੀ।
[16]ਬਰਬਰ।
[17]ਦੋਨੋਂ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੰਦੇਸ਼।
[18]ਫਿਕਰ।
[19]ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਜੋੜੀ।

ਹੈ ਨ ਗਮੀ[੧] ਧਨ ਕੀ ਮਨ ਥੋਰੀ।
ਜੋ ਮਤਿਵਾਨ[੨] ਹੁਤੋ ਕੋਊ ਮਾਨਵ[੩]
ਕਾਰ ਇਸੇ ਮਹਿਂ ਲੇ ਧਨ ਜੋਰੀ।
ਹੋਇ ਬਿਆਹਿ ਤ ਕਜ਼ਾ ਖਰਚੈ
ਤਬ ਚਾਹੈਗਾ ਆਪ ਕਮਾਈ ਜੁ ਮੋਰੀ[੪] ॥ ੪੫ ॥
ਹੇ ਸੁਤ![੫] ਬੈਸ[੬] ਜੁਵਾ[੭] ਤਵ ਭੀ
ਅਬ ਛੋਰ ਫਜ਼ੂਲੀ ਕੋ, ਹੋਹੁ ਸਯਾਨਾ।
ਪਾਛਲ ਰੀਤਿ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਬਿਪਰੀਤਿ[੮]
ਕਰੋ ਧਨ ਸੰਚਨ[੯] ਜਯੋ ਮਤਿਵਾਨਾ।
ਜੇ ਮੁਝ ਦੇਨੇ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮਨ
ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਾਲੀ[੧੦] ਰਖੋ ਨਿਜ ਥਾਨਾ।
ਹੈਂ ਘਰ ਕਾਰਜ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ
ਕਜੋਂ ਨਿਬਹੈਂ ਧਨ ਹੀਨ ਜੇ ਪਾਨਾ[੧੧]' ॥ ੪੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਧਨ ਸੰਚਨ ਕੇ ਅਨਿਕ ਗੁਨ, ਬਰਨਨ ਕਰੇ ਸੁਨਾਇ।
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬੁਧਿ ਸਮਝਾਵਈ, ਰੋਸ[੧੨] ਨੇਹ ਮਨ ਲਜਾਇ[੧੩] ॥ ੪੭ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਬਹੁਰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੀਨ, ਕਰਿ ਦੁਲਾਰ[੧੪] ਨਿਜ[੧੫] ਤਨੁਜਾ[੧੬] ਸੋਂ।
ਧਾਮ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨ[੧੭], ਜਹਾਂ ਹੁਤੋ ਜੈਰਾਮ ਕੋ ॥ ੪੮ ॥

---

[੧]ਚਿੰਤਾ।
[੨]ਬੁਧੀਵਾਨ।
[੩]ਮਨੁੱਖ।
[੪]ਮੇਰੀ ਕਮਾਈ।
[੫]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੬]ਉਮਰਾ।
[੭]ਜੁਵਾਨ।
[੮]ਉਲਟ।
[੯]ਕੱਠਾ ਕਰੋ ਧਨ।
[੧੦]ਵੱਖਰੀ।
[੧੧]ਜੇ ਧਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਤਾਂ।
[੧੨]ਗੁੱਸਾ।
[੧੩]ਤੇ ਪਿਆਰ ਮਨ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ।
[੧੪]ਲਾਡ।
[੧੫]ਆਪਣੇ।
[੧੬]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੧੭]ਜਾਣਾ ਕੀਤਾ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ਲੇਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਦਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. [ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ। ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ। ੧੩੫ ਵਾਧਾ ਨਿਕਲੇ]

ਦੋਹਰਾ: **ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ[1] ਅਰਜ਼ਨ ਸੁਨਤਿ ਅਰਜਨ ਜਸ ਵਿਸਤਾਰ।**
ਬਾਨੀ ਅਰਜੁਨ ਬਾਨ ਜਿਨ ਬੰਦਨ ਪਦ ਸਿਰ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥

ਅਰਜਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ।
ਅਰਜ਼ਨ ਅਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ। ਅਰਜ਼ ਬੇਨਤੀ] ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ।
ਅਰਜੁਨ ਚਿੱਟਾ, ਉੱਜਲ।
(ਅ) ਅਰਜ+ਨ ਅਰਜ ਇਛਾ ਰਹਤ,
ਨ ਨਹੀ
(ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਹਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਸ ਵਿਸਤਾਰ ਦੀ (ਲੋੜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।)
(ੲ) ਅਰ ਅਤੇ (ਅਤੇ ਜਗਤ (ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਜਸ
ਜਨ ਜਗਤ ਵਿਸਤਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
(ਸ) ਅਰਿ+ਜਨ ਵੈਰੀ ਲੋਕ। ਭਾਵ, ਵੈਰੀ ਲੋਕ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਅਰਜੁਨ ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਸਰਾ, ਜਿਹੜਾ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਦੀ ਵਿਦਜਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਚੋਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਇਹ ਪਤੀ ਸੀ।

ਅਰਥ: (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ) ਉੱਜਲ ਜਸ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ (ਉਹ ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ) ਬੇਨਤੀਆਂ ਸੁਣ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅਤੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ) ਬਾਣੀ ਅਰਜਨ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਵਾਂਗੂ (ਮਨ ਵਿਚ ਅਮੋਘ ਘਾਉ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ) ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ), ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ, ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰ ਕੇ (ਮੈਂ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: **ਮਿਲਜੋ ਜਾਇ ਕੈ ਨਾਨਕੀ, ਮਨ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ।**
ਅਸਨ[2] ਬਸਨ[3] ਆਨਜੋ ਹੁਤੋ, ਦਯੋ ਬੈਸ ਕਰਿ ਗ੍ਰੇਹ[4] ॥ ੨ ॥

ਸੋਰਠਾ: **ਆਯੋ ਬਹੁਰ ਜਰਾਮ, ਸਾਦਰ[5] ਤਿਹ[6] ਬੰਦਨ ਕਰੀ।**
ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ ਸਭਿ[*] ਧਾਮ, ਰਿਦਾ ਅਮੋਦਹਿ[1] ਸੰਗ ਭਰਿ ॥ ੩ ॥

---

[1]ਅਰਜਨ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਰੂਪ ਰਖਦਾ ਹੈ:-ਅਰਜੁਨ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਯਥਾ:-੧. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ ਤੇ ਪਾਂਡਵ ਸੀ। ੨. ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸਹਸ੍ਰਾਰਜਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੩. ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿੱਛ। ੪. ਅਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਬੇਟਾ। ੫. ਮੋਰ। ੬. ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ, ਉੱਜਲ। ੭. ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ। ੮. ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਿਤੇ-ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ। ੯. ਸ੍ਰਿੱਛ। ੧੦. ਵੇਦ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇੰਦ੍ਰ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ। ਧਾਤੂ ਇਸ ਦਾ ਹੈ ਅਰ੍ਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਬਨਾਉਣਾ। ੧੧. ਅਰਬੀ ਪਦ ਹੈ, ਅਰਜ਼। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਬੇਨਤੀ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਅਰਬੀ ਰੂਪ 'ਅਰਜੁ' ਨੂੰ-ਨਨਾ-ਲਾ ਕੇ ਬਹੁ ਬਚਨ ਬਨਾਯਾ ਹੈ, 'ਅਰਜਨ' ਬੇਨਤੀਆਂ, ਅਰਦਾਸਾਂ, ਅਰਜ਼ਾਂ।

[2]ਭੋਜਨ।

[3]ਕਪੜੇ।

[4]ਘਰ।

[5]ਆਦਰ ਨਾਲ।

[6]ਉਸਨੇ।

ਸ਼ਸ਼ਿਬਦਨਾ ਛੰਦ: ਮਿਲਿ ਰਲਿ ਬੈਸਾ। ਕੁਸ਼ਲ[2] ਬੁਝੇਸਾ[3]।
ਬਚ[4] ਤਬ ਕਾਲੂ। ਕਹਤਿ ਉਤਾਲੂ[5] ॥ ੪ ॥
'ਸੁਤ ਮਮ ਆਯੋ। ਨਹਿਂ ਸਮਝਾਯੋ।
ਕਰਤਿ ਕੁਕਾਰਾ। ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ ॥ ੫ ॥
ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਲੀਨੋ। ਤੁਮ ਕਜਾ ਕੀਨੋ ?।
ਸੁਰਤਿ[6] ਬਿਸਾਰਾ[7]। ਕਿਹ ਧਨ ਡਾਰਾ[8] ॥ ੬ ॥
ਨਹਿੰਨ ਬਿਵਾਹਾ। ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਾਹਾ।
-ਧਨ ਨਹਿਂ ਖੋਵੈ। ਅਸ ਬਿਧਿ ਹੋਵੈ- ॥ ੭ ॥
ਕਰਿ ਰਖਵਾਰੀ। ਨਿਤ ਸੁਧਿਕਾਰੀ।
ਬਹੁ ਧਨ ਆਵੈ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਜਾਵੈ ?' ॥ ੮ ॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ: ਕਹੈ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨ 'ਤਾਤੰ[9] ! ਸੁਨੀਜੈ।
ਲਗਯੋ ਕਾਰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਭਲੇ ਹੀ ਜਨੀਜੈ।
ਹੁਵੈ ਹੈ ਕਿਤੇ ਥਾਂਇ ਵੈਸੇ ਸਗਾਈ।
ਉਦਾਸੀਨ ਯਾਂ ਕੋ ਲਖੀਜੈ ਸੁਭਾਈ ॥ ੯ ॥
ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਤੇਰੋ ਕਛੂ ਨਾਂਹਿ ਖੋਈ[10]।
ਸਵਾਰੈ ਵਿਗਾਰੈ ਨਿਜੰ ਕਾਰ ਸੋਈ[11]'।
ਭਨੇ ਬੈਨ ਜੈਰਾਮ ਤਾਂ ਸੋ ਸੁਨਾਈ।
'ਭਯੋ ਹੈ ਅਬੈ ਸੋਧ ਯਾਂਕੀ ਸਗਾਈ[12]' ॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਹਰਖਯੋ ਕਾਲੂ ਕਹਤਿ ਪੁਨਿ, 'ਹੋਇ ਭਲੀ ਜਹਿਂ ਠੌਰ।
ਦੇਖਿ ਜਰਾਮ ! ਕਰੀਜੀਏ ਖੱਤ੍ਰੀ ਹ੍ਵੈ ਧਨ ਗੌਰ[13]' ॥ ੧੧ ॥

---

*ਪਾ:-ਸੁਭ।
[1]ਖੁਸ਼ੀ।
[2]ਸੁਖ ਆਨੰਦ।
[3]ਪੁੱਛੀ।
[4]ਬਚਨ।
[5]ਛੇਤੀ।
[6]ਖਿਆਲ।
[7]ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ।
[8]ਕਿੱਥੇ ਧਨ ਗੁਵਾਯਾ।
[9]ਹੇ ਪਿਤਾ !
[10]ਗਵਾਇਆ।
[11]ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਹੈ।
[12]ਕੁੜਮਾਈ ਦੀ ਢੂੰਡ।
[13]ਬਹੁਤੇ ਧਨ ਵਾਲਾ।

ਕਬਿੱਤ: ਭਾਖਤਿ ਜੈਰਾਮ 'ਚੋਣਾ ਗੋਤ ਮੂਲਾ ਨਾਮ ਤਿਹ
ਤਨੁਜਾ ਹੈ ਧਾਮ ਸੋ ਰੰਧਾਵੇ ਪਟਵਾਰੀਆ[1]।
ਭਲੋ ਹੈ ਠਿਕਾਨੋ ਚਾਹਿ ਕੀਨਿ ਮੈਂ ਖੁਜਾਨੋ[2] ਜਾਨੋ[3]
ਹੋਇ ਸਨਬੰਧ, ਸੁਖ ਸਾਨੋ[4] ਸੋ ਨਿਹਾਰੀਆ[5]'।
'ਮੋਰ ਤੋਰ ਏਕ ਲਾਜ, ਜਾਨੈ ਜੈਸੇ ਕਰੋ ਕਾਜ
ਆਪ ਤੂੰ ਸਯਾਨੋ' ਬੈਨ ਕਾਲ ਯੌਂ ਉਚਾਰੀਆ।
'ਜੈਸੇ ਸੁਖਤ ਨਿਯਾ[6] ਕੌ ਸੀਤਲ ਸੁ ਨੈਨ ਮੇਰੇ
ਤੈਸੇ ਪਿਖੇਂ ਨਾਨਕ ਕੌ ਲਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀਆ' ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਤੁਮ ਕਾਲੂ ! ਮਮ ਪਿਤਾ ਸਮ, ਰਹਉ ਇਹਾਂ ਕਰਿ ਧਾਮ।
ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਆਨਿ ਹੋਂ' ਭਾਖੇ ਬੈਨ ਜਰਾਮ ॥ ੧੩ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਕਾਲੂ ਭਨੇ ਬੈਨ 'ਬਹੁ ਕਾਲ[7] ਕੋ ਹੈ ਐਨ ਮੇਰੋ[8]
ਕੋਊ ਦੁਖ ਹੈ ਨ, ਸੁਖ ਚੈਨ ਸੋਂ, ਬਸਤਿ ਹੌਂ।
ਕਾਰ ਪਟਵਾਰੀ ਤਹਾਂ ਦੀਨੀ ਰਾਇ ਸਾਰੀ
ਮਮ ਲੋਕ ਅਨੁਸਾਰੀ, ਪੁਨ ਕੈਸੇ ਨ ਤਜਤਿ ਹੌਂ।
ਹੋਇ ਜੇ ਸਗਾਈ ਲੇਹੁ ਸਪਦ[9] ਬੁਲਾਈ ਮੋਹਿ
ਕੀਜੈ ਨ ਬਿਲੰਬ[10] ਤੋਹਿ ਔਰ ਹੌਂ ਕਹਤਿ ਹੌਂ।
ਰਾਖੋ ਰਖਵਾਰੀ ਸੁਤ ਕਰੈ ਨ ਖੁਆਰੀ ਧਨ
ਦੀਜੈ ਮਤਿ[11] ਆਪ, ਤਾਂ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਮੈਂ ਰਹਤਿ ਹੌਂ' ॥ ੧੪ ॥
ਨਾਨਕੀ ਭਨਤਿ 'ਸੁਨ ਬੈਨ ਮੇ[12] ਜਨਕ[13] !
ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ਸਦੀਵ ਧਨ ਖੋਤਿ ਨਿਤ ਮੋਰੀਆ।
ਆਪਨੀ ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਤ, ਖੋਇ[1] ਕਿਧੋਂ[2] ਰਾਖੈ ਬਿਤ[3]

---

[1]ਰੰਧਾਵਿਆਂ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਹੈ।
[2]ਭਾਲ।
[3]ਇਹ ਜਾਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
[4]ਸੁਖ ਸਮੇਤ।
[5]ਵੇਖਿਆ ਹੈ।
[6]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦਾ।
[7]ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਦਾ।
[8]ਘਰ ਮੇਰਾ (ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਹੈ)।
[9]ਛੇਤੀ।
[10]ਦੇਰ।
[11]ਸਿੱਖਯਾ।
[12]ਮੇਰੇ।
[13]ਪਿਤਾ।

ਰਹੀਏ ਨਿਚਿੰਤ ਚਿਤ, ਲੇਤਿ ਨਹਿਂ ਤੋਰੀਆ[4]।
ਭੂਖੇ ਕੋ ਅਸਨ ਪੁਨ ਬਸਨ[5] ਨਗਨ[6] ਦਾਨੀ
ਪੁੰਨਵਾਨ ਰੂਪ, ਕਰੈ ਜਾਰੀ ਨਹਿਂ ਚੋਰੀਆ।
ਕਰੈ ਜੇ ਕੁਕਰਮ, ਨਿਵਾਰਨ ਧਰਮ ਤਾਂ ਕੋ
ਲਗੈ ਜੇ ਸੁਕਰਮ, ਅਧਰਮ ਤਾਂਹਿ ਹੋਰੀਆ[7] ॥ ੧੫ ॥

ਦੋਧਕ ਛੰਦ: ਜਾਨਹੁ ਤਾਤ ! ਇਹੈ ਗਤਿ ਭ੍ਰਾਤਹਿ।
ਦੇਤਿ ਫਕੀਰ ਖਵਾਇ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ।
ਲੋਭ ਨਹੀ ਤਿਂਹ ਕੇ ਉਰ ਅੰਤਰ।
ਦਾਨ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਜਾਨਿ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੧੬ ॥
ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਡਰ ਆਵਹਿ।
ਲੇਖਹਿ ਮੈਂ ਧਨ ਨਾ ਘਟਿ ਜਾਵਹਿ।
ਜਾਚਕ ਭੀਰ[8] ਵਡੀ ਨਿਤ ਹੋਵਹਿ।
ਭਾਖਹਿਂ ਲੋਕ ਸਭੈ -ਇਹ ਖੋਵਹਿ- ॥ ੧੭ ॥

ਸ਼ਸ਼ਿਬਦਨਾ ਛੰਦ: ਜਬ ਕਰਿ ਲੇਖਾ। ਵਧਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
ਨਹਿਂ ਘਟਿ ਜਾਈ। ਭਲ ਪਤਿ[9] ਆਈ ॥ ੧੮ ॥
ਇਹ ਕਰਤਾਰਾ। ਧਰਿ ਅਵਤਾਰਾ।
ਭਵ ਭਵ ਮਾਂਹੀ[10]। ਨਰ ਤਨ[11] ਨਾਂਹੀ' ॥ ੧੯ ॥
ਇਵ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ। ਕਹਿ 'ਸੁਖ ਭਾਲੂ[12]।
ਅਬ ਕਰਿ ਲੇਖਾ। ਵਧਤਿ ਜਿ ਦੇਖਾ ॥ ੨੦ ॥
ਮਮ ਕਹਿ ਮਾਨੋ। ਮਨ ਪਹਿਚਾਨੋ।
ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ। ਦਰਬ ਖਿਸਾਈ[13] ॥ ੨੧ ॥

---

[1]ਨੁਕਸਾਨ ਕਰੇ।
[2]ਭਾਵੇਂ।
[3]ਧਨ।
[4]ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਆਪਦਾ (ਧਨ)।
[5]ਕੱਪੜਾ।
[6]ਨੰਗੇ ਨੂੰ।
[7]ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਧਰਮ ਹੈ।
[8]ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ।
[9]ਇਜ਼ਤ।
[10]ਜਨਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ (ਲੀਤਾ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ਨੇ)।
[11]ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਰੀਰ।
[12]ਭਲਾ ਸੁੱਖ।
[13]ਖਿਸਕਾ ਲੈਣਾ।

ਕਖ ਲਖ ਜਾਂ ਕੇ। ਇਕ ਸਮ ਤਾਂ ਕੇ।
ਅਸ[੧] ਬਿਧਿ[੨] ਕੀਜੈ। ਧਨ ਜਿਵ[੩] ਲੀਜੈ ॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬਾਲੇ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇਕੈ, ਦੇਹੁ ਤਿਸੈ ਸਮਝਾਇ।
ਹਮ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹੈਂ[*], ਲੈ ਹੈ[੪] ਬਾਤ ਮਨਾਇ' ॥ ੨੩ ॥

ਹਾਕਲ ਛੰਦ: ਜੈ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ਤਤਕਾਲਾ।
ਪਠਿ ਦਾਸ ਬੁਲਾਯੋ ਬਾਲਾ।
ਜਬ ਬੈਸਜੋ[੫] ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਤੁਮ ਨਾਨਕ ਮੀਤ ਸੁਜਾਨੇ ॥ ੨੪ ॥
ਹੌਂ ਤੁਮ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਐਸੇ।
ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਹੈ ਮਮ ਜੈਸੇ।
ਕਰਿ ਤਾਂ ਕੀ ਅਬ ਰਖਵਾਰੀ।
ਧਨ ਬਿਰਥਾ ਦੇਯ ਨ ਡਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥
ਤੁਝ ਸੰਗਿ ਰਹੇ ਕੀ ਲਾਜਾ।
ਧਨ ਜਾਵਹਿ ਨਹੀਂ ਅਕਾਜਾ[੬]'।
ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਰਿਸ[੭] ਈਖਦ[੮] ਕਰਿ ਕਹਿ ਬਾਲਾ ॥ ੨੬ ॥
'ਹਮ ਲੋਭ ਨਹੀਂ ਮਨ ਰਾਈ।
ਕਿਉਂ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਭਰਮਾਈ।
ਨਹਿਂ ਲਾਲਸ ਹੈ ਕੁਛ ਅਸਨਾ[੯]।
ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਫਜੂਲੀ ਬਸਨਾ[੧੦] ॥ ੨੭ ॥
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪਾ।
ਉਪਕਾਰੀ ਸੰਤ ਅਨੂਪਾ।

---

[੧]ਐਸੀ।
[੨]ਜੁਗਤੀ।
[੩]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[*]ਪਾ:-ਹਮ ਤੁਮ ਮਿਲਹਿਂ ਤਾਂ ਕੋ ਕਹੈਂ।
[੪]ਭਾਵ ਬਾਲਾ ਮਨਾ ਲਏਗਾ।
[੫]ਬੈਠਾ।
[੬]ਬਿਰਥਾ।
[੭]ਗੁੱਸਾ।
[੮](ਈਖਤ) ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ।
[੯]ਭੋਜਨ ਦੀ।
[੧੦]ਕਪੜੇ।

ਇਸ ਸੰਗਤਿ ਹੋਤਿ ਉਧਾਰੋ।
ਮਨ ਸਵਹਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੋ ॥ ੨੮ ॥
ਹਮ ਪਾਈ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹਾ।
ਭਵ ਤਾਰੋਂ ਕਾਰਜ ਏਹਾ[੧]।
ਸੁਨਿ ਮਹਿਤਾ! ਤੁਝ[੨] ਧਨ ਚਾਹਾ।
ਰਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਤ ਕੇ ਪਾਹਾ[੩] ॥ ੨੯ ॥
ਮਮ ਇੱਛਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਏਹੀ।
ਨਹਿਂ ਆਇਸੁ[੪] ਮੇਟਵਿ ਕੇਹੀ[੫]।
ਕਛੁ ਦਰਬ[੬] ਨ ਪ੍ਰੀਹਾ ਮੇਰੇ[੭+]।
ਜੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਾਲਸ ਤੇਰੇ ॥ ੩੦ ॥
ਰਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਤ ਕੇ ਪਾਸੂ।
ਲੇ ਆਵਹੁ ਇਹਾਂ ਅਵਾਸੂ[੮]।
ਜੋ ਖਰਚਹਿ ਤੇ ਵਧਿ ਜਾਵੈ।
ਰਹੁ ਲੇਵਤਿ ਜੋ ਕਰ ਆਵੈ[੯] ॥ ੩੧ ॥
ਬਿਤ[੧੦] ਹੋਇ ਨ ਹਮਰੇ ਪਾਸਾ।
ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਤਿਹ ਦਾਸਾ।
ਧਨ ਇਕਠੋ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਈ।
ਤਿਹ ਆਇਸੁ ਮੇਟਿ ਨ ਜਾਈ' ॥ ੩੨ ॥
ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਜੈਰਾਮਾ।
'ਸੁਨਿ ਮਹਿਤਾ! ਇਹ ਨਿਹਕਾਮਾ[੧੧]।
ਸਭਿ ਬਾਲੇ ਸਾਚ ਬਖਾਨੀ।
ਸਤਿ ਜਾਨਹੁ ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਨੀ ॥ ੩੩ ॥

---

[੧]ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਰਾਂ, ਏਹੋ ਕੰਮ ਹੈ।
[੨]ਜੇ ਤੈਨੂੰ।
[੩]ਪਾਸ।
[੪]ਹੁਕਮ।
[੫]ਕੋਈ ਭੀ।
[੬]ਧਨ ਦੀ।
[੭]ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ।
[+]ਪਾ:-ਕਛੁ ਦਰਬ ਨ ਪ੍ਰੀਤੀ ਮੇਰੇ।
[੮]ਘਰ।
[੯]ਜੋ ਹੱਥ ਆਵੇ।
[੧੦]ਧਨ।
[੧੧]ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਬੇਲੋੜ।

ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਉਰ ਮਹਿਂ ਰੋਸੂ[੧]।
ਕਛੁ ਬਾਲੇ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੋਸ਼ੂ।
ਜਬ ਹੋਵਹਿ ਨਾਨਕ ਬਜਾਹਾ।
ਨਹਿਂ ਖੋਵਹਿ ਧਨ, ਨਿਤ ਚਾਹਾ ॥ ੩੪ ॥
ਬੁਲਵਾਵੋਂ[੨] ਹੋਇ ਸਗਾਈ।
ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਨ ਕਾਈ।
ਤਿਯ ਮੋਹ[੩] ਤਬਹਿ ਹੋ ਜਾਈ।
ਨਹਿਂ ਖੋਵਹਿ ਦਰਬ ਅਜਾਈਂ' ॥ ੩੫ ॥
ਸੁਨਿ ਬਾਲਾ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਯਾ[੪]।
ਜਹਿਂ ਨਾਨਕ ਹਾਟ ਸੁਹਾਯਾ।
ਤਬ ਕਾਲੁ ਕੋਇਕ[੫] ਕਾਲਾ[੬]।
ਬੀਤਾਯੋ ਤਨਿਯਾ ਸ਼ਾਲਾ[੭] ॥ ੩੬ ॥
ਚਲਿਨੇ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।
ਸਮਝਾਵਤਿ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੀ।
'ਸੁਤ ਹੋਇ ਸਗਾਈ ਤੇਰੀ।
ਅਬ ਤੂਰਨ ਨਹਿਂ ਕਛੁ ਦੇਰੀ ॥ ੩੭ ॥
ਕਰਿ ਇਕਠੋ ਖਰਚ ਸਗਾਈ।
ਤਜਿ ਆਗਲ[੮] ਰੀਤਿ ਬਿਜਾਈ[੯]'।
ਮਿਲਿ ਤਨਜਾ[੧੦] ਤਨੁਜਾਪਤਿ ਕੋ[੧੧]।
ਬਹੁ ਚਲਨ ਸਮੈਂ ਕਰਿ ਹਿਤ ਕੋ ॥ ੩੮ ॥
ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਪੁਨ ਬਾਲਾ।
ਬਚ ਹਿਤ ਕੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਚਾਲਾ।

---

[੧]ਗੁੱਸਾ।
[੨]ਤੁਸਾਨੂੰ ਸੱਦਾਂਗਾ, ਜਦੋਂ।
[੩]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੋਹ।
[੪]ਚਲਾ ਗਿਆ।
[੫]ਕੁਛ।
[੬]ਸਮਾਂ।
[੭]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ।
[੮]ਪਿਛਲੀ।
[੯]ਅਜੋਗ ਰੀਤੀ, ਬੇਜਾ।
[੧੦]ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
[੧੧]ਜੁਵਾਈ, ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ।

ਨਿਜ ਕਾਲੂ ਭੌਨ ਸਿਧਾਯਾ।
ਪੁਨ ਨਾਨਕ ਕਾਰ ਚਲਾਯਾ ॥ ੩੯ ॥
ਹੈ ਰੀਤਿ ਪੂਰਬਲਿ[੧] ਜੈਸੀ[*]।
ਸਭਿ ਵਰਤਹਿ ਨਾਨਕ ਤੈਸੀ।
ਦੇ ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਭਿ ਤਾਂਈ।
ਘਰ ਛੂਛਾ[੨] ਕੋ ਨ ਪਠਾਈ ॥ ੪੦ ॥
ਪੁਰਿ[੩] ਪਸਰੀ ਕੀਰਤਿ ਰੂਰੀ[੪]।
ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਘਰ ਘਰ ਪੂਰੀ ॥
ਕੈ ਪਾਂਤਿ[੫] ਮਰਾਲਨਿ[੬] ਭੂਲੀ।
ਕਲ ਕਿਧੌਂ ਮਾਲਤੀ ਫੂਲੀ[੭] ॥ ੪੧ ॥
ਜਿਉਂ ਸੁਰਤਰੁ[੮] ਅਨਿਕ[੯] ਉਦਾਰਾ[੧੦]।
ਤਿਉਂ ਦੇਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਅਵਾਰਾ[੧੧]।
ਨਿਤ ਭੂਰ[੧੨] ਫਕੀਰਨਿ ਭੀਰਾ[੧੩]।
ਦੇ ਹਰਖਹਿਂ ਰਿਦੇ ਸਧੀਰਾ[੧੪] ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ, ਤਬਹਿ ਪਿਸ਼ਨ ਇਕ[੧੫] ਆਇ।
ਦੂਤੀ[੧੬] ਕਰੀ ਜਰਾਮ ਪੈ, ਸਦਨ[੧੭] ਇਕੰਤਿ ਬਸਾਇ[੧੮] ॥ ੪੩ ॥

---

[੧]ਪਿਛਲੀ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਹੈ ਰੀਤੀ ਪੂਰਬ ਜੈਸੀ।
[੨]ਖਾਲੀ।
[੩]ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ।
[੪]ਸੁੰਦਰ।
[੫]ਪੰਗਤੀ, ਡਾਰ।
[੬]ਹੰਸਾਂ ਦੀ।
[੭]ਯਾ ਸੁੰਦਰ ਮਾਲਤੀ ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।
[੮]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ।
[੯]ਬਹੁਤ।
[੧੦]ਸਖੀ।
[੧੧]ਬਿਨ ਦੇਰੀ।
[੧੨]ਬਹੁਤ।
[੧੩]ਭੀੜ।
[੧੪]ਦੇ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਜੋ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਹਨ।
[੧੫]ਇਕ ਚੁਗਲ ਨੇ।
[੧੬]ਚੁਗਲੀ।
[੧੭]ਘਰ ਵਿਚ।
[੧੮]ਬਹਾਕੇ ਇਕੱਲਿਆਂ।

ਹਾਕਲ ਛੰਦ: 'ਤਿਯ ਸੋਦਰ[1] ਤੁਮ ਸਮਝਾਓ।
ਧਨ ਬਿਰਥਾ ਨਾਂਹਿ ਲੁਟਾਓ।
ਮਨ ਜਾਨਿ ਭਲੇ ਮਮ ਬੈਨਾ ॥
ਮਨ ਤਨਕ[2] ਤਾਂਹਿ ਕੇ[3] ਭੈ[4] ਨਾ ॥ ੪੪ ॥
ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਫਕੀਰਨ ਦਰਬਾ।
ਨਿਤ ਖੋਤਿ ਤੁਰਕ[5] ਘਰ ਸਰਬਾ।
ਤੁਮ ਖੋਇ[6] ਤੁਰਕ ਕੀ ਜਾਨੋ।
ਦੁਖਦਾਨੀ ਅਮਲ ਪਛਾਨੋ[7]' ॥ ੪੫ ॥
ਭੈਮਾਨ ਭਯੋ ਜੈਰਾਮਾ।
ਉਠਿ ਤੂਰਨ[8] ਗਮਨਜੋ ਧਾਮਾ।
ਕਹਿ ਬੋਲੀ[9] 'ਆਰਜ ਤਨੀਆ[10] !
ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਨੀਆ ॥ ੪੬ ॥
ਧਨ ਖਰਚਤਿ ਨਾਨਕ ਐਸੇ।
ਵਡ ਭੂਪਤਿ[11] ਹੋਵਤਿ ਜੈਸੇ।
ਭੈ ਦੇਤਿ ਕਹੈਂ ਨਰ ਆਏ।
ਜਿਉਂ ਸਰ[12] ਹਿਰਦੇ ਖਰ[13] ਲਾਏ ॥ ੪੭ ॥
ਅਬ ਕਰੋਂ ਕੌਨ ਮੈਂ ਕਾਜਾ।
ਰਹਿ ਆਵਹਿ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਲਾਜਾ।
ਚਿੰਤੋਦਿਧ[14] ਭਯੋ ਨਿਮਗਨਾ।
ਕਹੁ ਪੋਤ[1] ਜਤਨ ਹਇ ਲਘਨਾ[2]' ॥ ੪੮ ॥

---

[1]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ।
[2]ਥੋੜਾ ਬੀ।
[3]ਭਾਵ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ।
[4]ਖੌਫ।
[5]ਭਾਵ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਸਲਮਾਨ (ਨੱਵਾਬ) ਦਾ।
[6]ਆਦਤ।
[7](ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਹਕੂਮਤ ਦੁਖਦਾਈ (ਤੁਸੀਂ) ਪਛਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ।
[8]ਛੇਤੀ।
[9]ਸੱਦੀ ਵਾਜ ਮਾਰ ਕੇ।
[10]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ! (ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ)।
[11]ਵਡਾ ਰਾਜਾ।
[12]ਤੀਰ।
[13]ਤਿੱਖੇ।
[14]ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ।

ਸੁਨਿ ਭਨੇ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨਾ।
'ਮਨ ਤਵ[੩] ਜੇ ਸੰਸੈ ਖਚਨਾ।
ਕਰਿ ਬਾਤ ਉਚਿਤ[੪] ਚਿਤ ਭਾਈ[*੫]।
ਜਿਉਂ ਭਰਮ ਭੂਰ[੬] ਮਿਟ ਜਾਈ ॥ ੪੯ ॥
ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਈ ਤੁਮ ਕੋ।
ਕਜਾ ਮਸਲਤ[੭] ਬੂਝਤਿ[੮] ਹਮ ਕੋ।
ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਭ੍ਰਾਤ ਵਡਾਈ।
ਨਿਤ ਦੇਤਿ ਮੁਝੈ ਸਮਝਾਈ ॥ ੫੦ ॥
ਨਿਤ ਹਮਰੋ ਉਰ ਪਰਤੀਤੂ[+੯]।
ਨਹਿਂ ਡੋਲਤਿ ਕਬਹੂੰ ਚੀਤੂ।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪਾ।
ਉਪਕਾਰੀ ਸੰਤ ਅਨੂਪਾ ॥ ੫੧ ॥
ਭਵ[੧੦] ਮਾਯਾ ਵਰਤਤਿ[੧੧] ਜੋਊ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸਭਿ ਸੋਊ।
ਤੁਮ ਚਾਹਤਿ ਜੇ ਅਬ[++] ਦੇਖਾ।
ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਸਭਿ ਹੀ ਲੇਖਾ ॥ ੫੨ ॥
ਜੋ ਵਧੈ ਕਿਧੋਂ ਹੁਇ ਪੂਰਾ[੧੨]।
ਨਹਿਂ ਮਾਨਹੁ ਜੋ[**] ਕਹੁਂ ਕੂਰਾ।
'ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਵਾਕ ਜਰਾਮਾ।

---

[੧]ਜਤਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ।
[੨]ਤਾਂ ਜੋ ਲੰਘ ਸਕੀਏ।
[੩]ਤੁਹਾਡਾ।
[੪]ਲਾਇਕ।
[*]ਪਾ:-ਆਈ।
[੫]ਚਿਤ ਨੂੰ ਜੋ ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ।
[੬]ਸਾਰਾ।
[੭]ਸਲਾਹ।
[੮]ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ।
[+]ਪਾ:-ਸੁ ਪ੍ਰਤੀਤੂ।
[੯]ਭਰੋਸਾ।
[੧੦]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।
[੧੧]ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ।
[++]ਪਾ:-ਇਹ।
[੧੨]ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਧੇਗਾ ਜਾਂ ਪੂਰਾ ਢੁਕੇਗਾ।
[**]ਪਾ:-ਜੇ।

'ਅਬ ਹੌਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਹ ਕਾਮਾ ॥ ੫੩ ॥
ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਉਰ ਜਬ ਐਸੇ।
ਨਹਿਂ ਲੇਖਾ ਕਰਿਹੋਂ ਕੈਸੇ'।
ਬਚ ਭਨੈ ਨਾਨਕੀ 'ਸੁਨੀਏ!।
ਅਬ ਲੇਖਾ ਲੇਹੁ, ਨ ਗੁਨੀਏ[1] ॥ ੫੪ ॥
ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਅਬਹਿ ਬਿਲੰਬਾ[2]।
ਬੁਲਵਾਵਉ ਸੁਤ ਮਮ ਅੰਬਾ[3]'।
ਕਹਿ ਭੇਜੀ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ।
ਜਹਿਂ ਨਾਨਕ ਥੇ ਸੁਖਰਾਸੀ ॥ ੫੫ ॥
ਤਿੰਹ ਬੂਝਤਿ ਨਾਨਕ ਐਸੇ।
'ਕਹੁ ਤੁਲਸਾਂ ਆਈ ਕੈਸੇ? '।
ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਤੁਮ ਭਗਨੀ[4] ਬਹੁ ਹਿਤਵਾਨੇ ॥ ੫੬ ॥
ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।
ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ[5]।
ਇਉਂ ਆਈ ਤੁਮਰੇ ਪਾਸਾ।
ਉਠਿ ਚਲੀਏ ਸੁਸਾ[6] ਅਵਾਸਾ[7]' ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਚਨ, 'ਚਲਿ ਤੁਲਸਾਂ ਹੌਂ ਆਇ'।
ਮੁਝ ਕੋ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ ਢਿਗ ਬੂਝਤਿ ਭੇ[8] ਗਤਿ ਦਾਇ[9] ॥ ੫੮ ॥

ਹਾਕਲ ਛੰਦ: 'ਕਿਉਂ ਹਮੈਂ ਬੁਲਾਯੋ? ਬਾਲਾ!।
ਭ੍ਰਮ ਹੋਯੋ ਉਰ ਇਹ ਕਾਲਾ[10]।
ਮਮ ਚੁਗ਼ਲੀ ਕੀਨੀ ਕਾਹੂ।
ਮਨ ਲਖਿਯਤਿ[1] ਹੈ ਬਿਧਿ ਯਾਹੂ' ॥ ੫੯ ॥

---

[1]ਹੁਣ ਲੇਖਾ ਲਓ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਨ ਕਰੋ।
[2]ਦੇਰੀ ਨਾ ਕਰੋ।
[3]ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੇਰੀ ਅੰਮੀ ਦਾ।
[4]ਭੈਣ।
[5]ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ।
[6]ਭੈਣ ਦੇ।
[7]ਘਰ।
[8]ਪੁੱਛਣੇ ਲਗੇ।
[9]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
[10]ਇਸ ਵੇਲੇ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਾਲਾ।
ਸਭਿ ਕਥਾ ਬਨਾਇ ਰਸਾਲਾ[੨]।
ਗੁਰ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ ਬੈਨਾ[੩]।
ਹੌਂ ਭਾਕਜੋ 'ਸੁਨਹੁ ਸੁਖੈਨਾ![੪] ॥ ੬੦ ॥
ਕੋ ਕਰਿ ਹੈ ਦੂਤੀ[੫] ਤੇਰੀ?।
ਨਹਿਂ ਔਗੁਨਤਾ ਕਛੁ ਹੇਰੀ।
ਨਹਿਂ ਕਰਤੇ ਕਛੂ ਕੁਕਾਰਾ[੬]'।
ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੧ ॥
'ਹੈ ਆਪਨ ਮੈਂ[੭] ਜੁ ਮਿਠਾਈ[੮]।
ਸੋ ਬਾਲਾ ਆਨਿ[੯] ਉਚਾਈ[੧੦]'।
ਲੇ ਢਾਈ ਸੇਰ ਪਤਾਸੇ।
ਉਠਿ ਗੱਛਤਿ ਭੇ[੧੧] ਸੁਖਰਾਸੇ ॥ ੬੨ ॥
ਚਲਿ ਆਏ ਸੁਸਾ[੧੨] ਨਿਕੇਤਾ[੧੩]।
ਹੌਂ ਸੰਗ ਗਯੋ ਕਰਿ ਹੇਤਾ[੧੪]।
ਉਠਿ ਕੀਨੋ ਬਹੁ ਸਤਿਕਾਰੂ[੧੫]।
ਮੰਚ[੧੬] ਦੀਨ ਵਿਛਾਇ ਜੁ ਚਾਰੂ ॥ ੬੩ ॥
ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦਜਨ[੧੭] ਕੇਤਾ[੧੮*]।

---

[੧]ਸਮਝੀਂਦਾ ਹੈ।
[੨]ਸੁੰਦਰ।
[੩]ਬਚਨ।
[੪]ਸੁਖ ਦੇ ਘਰ ਜੀ!
[੫]ਚੁਗਲੀ।
[੬]ਮਾੜਾ ਕੰਮ।
[੭]ਹੱਟੀ ਵਿਚ।
[੮]ਮਿੱਠਾ।
[੯]ਲਿਆ।
[੧੦]ਚੁਕਕੇ।
[੧੧]ਤੁਰ ਪਏ।
[੧੨]ਬੇਬੇ ਦੇ।
[੧੩]ਘਰ।
[੧੪]ਪ੍ਰੇਮ।
[੧੫]ਆਦਰ।
[੧੬]ਪਲੰਘ।
[੧੭]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ।
[੧੮]ਧੁਜਾ।

'ਕਹੁ[੧] ਭਗਨੀ[੨] ! ਬੋਲਨ[੩] ਹੇਤਾ[੪]।
ਤੁਮ ਹਮਕੋ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ[੫]।
ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ[੬] ਮੈਂ ਚਲਿਆਯੋ' ॥ ੬੪ ॥
ਕਹਿ ਕਾਲੂ ਤਨੁਜਾ[੭] 'ਭਾਈ !।
ਤਵ ਦਰਸ਼ਨ ਮਨ ਲਲਚਾਈ।
ਤਬ ਭੇਜੀ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ।
ਅਬ ਦੇਖਿਤਿ ਰਿਦਾ ਵਿਕਾਸ਼ੀ[੮]' ॥ ੬੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਰਿਦੈ ਹਮਾਰੇ[+]।
ਭ੍ਰਮ ਹੋਯੋ, ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਈ?' ॥ ੬੬ ॥
ਬਚ ਭਨੇ ਨਾਨਕੀ ਐਸੇ।
'ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜੈਸੇ।
ਹੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੋਂ।
ਬਿਨ ਬੋਲਤਿ ਸਭਿਹਿ ਪਛਾਨੋਂ' ॥ ੬੭ ॥
[++]'ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਮੈਂ ਉਰ ਜਾਨੀ।
ਮੁਰ ਦੂਤੀ[੯] ਕਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
ਹੈ ਆਗੇ ਹਮੈਂ ਸੰਦੇਹੋ[੧੦]।
ਸਭਿ ਲੇਖਾ ਅਬ ਕਰਿ ਲੇਹੋ ॥ ੬੮ ॥
ਬਹੁ ਦੇਰਿ ਭਈ ਬਿਨ ਲੇਖੇ।
ਧਨ ਨਿਕਸਹਿ ਕਿਤਨੋ ਸ਼ੇਖੇ[੧]।

---

[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦਯਾ ਨਿਕੇਤਾ।
[੧]ਆਖੋ।
[੨]ਬੇਬੇ ਜੀ।
[੩]ਸੱਦਣ ਦਾ।
[੪]ਸਬੱਬ।
[੫]ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।
[੬]ਆਗਜਾ।
[੭]ਕਾਲੂ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।
[੮]ਖਿੜ ਗਿਆ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਤੁਮਾਰੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ:-
[++]ਪਾ:-ਇਹੁ।
[੯]ਮੇਰੀ ਚੁਗਲੀ।
[੧੦]ਸੰਸਾ।

ਮਿਟਿ ਜੈ ਹੈ ਮਨ ਸੰਦੇਹਾ[2]।
ਇਉਂ ਪੂਰਬ[3] ਹੀ ਮੁਝ ਪ੍ਰੇਹਾ[4]' ॥ ੬੯ ॥
ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਦੇਤਿ ਦਿਲੇਸਾ[5]।
'ਨਹਿਂ ਕੋਊ ਭ੍ਰਾਤ ਅੰਦੇਸਾ[6]।
ਸਭਿ ਲੇਖਾ ਲੇਨਾ ਦੇਨਾ।
ਨਿਤ ਚਲਜੈਂ ਜਾਤਿ ਘਟ ਹੈ ਨਾ' ॥ ੭੦ ॥
'ਭੋ ਭਗਨੀ! ਸੱਤਿ ਅਲਾਈ।
ਧਰਿ ਲੇਖਾ[7] ਲਾਜ ਨ ਰਾਈ।
ਨਹਿਂ ਕਰੀਏ ਅਬ ਕਛੁ ਦੇਰਾ।
ਸਭਿ ਲੇਖਾ ਲੇਹੁ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੭੧ ॥
ਮਨ ਸੰਸੈ ਜਾਹਿ ਨਿਵਾਰਾ[8]।
ਹ੍ਵੈ ਦੂਤਨ ਕਾ[9] ਮੁਖ ਕਾਰਾ[10]'।
ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਜਿਉਂ ਉਪਜਯੋ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੭੨ ॥
ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਕਰੀਏ ਸੋਈ।
ਜਿਉਂ ਰਿਦੇ ਹਰਖ਼ ਤਵ ਹੋਈ'।
ਲੇ ਸੰਗਿ ਚਲੇ ਜੈਰਾਮਾ।
ਜਹਿਂ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਕੋ ਧਾਮਾ ॥ ੭੩ ॥
ਮਿਲ ਨਵੀਸਿੰਦ ਸੋਂ[11] ਬੈਸੇ।
ਨਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ[12] ਹੋਵਹਿਂ ਜੈਸੇ।
ਜੋ ਆਮਦ ਖਰਚ ਭਯੋ ਹੈ।
ਸਭਿ ਭਾਖਿ[1] ਲਿਖਾਇ ਦਯੋ ਹੈ ॥ ੭੪ ॥

---

[1]ਬਾਕੀ-ਵੱਧ।
[2]ਸੰਸਾ।
[3]ਪਹਿਲੇ ਹੀ।
[4]ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ।
[5]ਦਿਲਾਸਾ।
[6]ਸੰਸਾ। (ਅ) ਡਰ।
[7]ਲੇਖੇ ਕਰਨ ਵਿਚ।
[8]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।
[9]ਚੁਗਲਾਂ ਦਾ।
[10]ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ।
[11]ਮੁਨਸ਼ੀ ਨਾਲ।
[12]ਸੰਸਾਰੀ ਮਨੁਖ।

ਦੋਹਰਾ: ਤੀਨ ਮਹੀਨੇ ਅਰਧ[੨] ਪੁਨਿ[੩], ਲੇਖਕ[੪] ਲੇਖਾ ਕੀਨ।
ਇਕ ਸਤ ਪੈਂਤੀ[੫] ਰਜਤਪਣ[੬], ਵਾਧੇ ਦਾਨੀ ਦੀਨ[੭] ॥ ੭੫ ॥

ਹਾਕਲ ਛੰਦ: ਕਿਯ ਕਮਲਨੈਨ ਜਬ ਲੇਖਾ ॥ {ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੧੩੫) ਵਾਧਾ ਨਿਕਲੇ}
ਤਬ ਨਿਕਸਜੋ ਇਤਨਾ ਸੇਖਾ[੮]।
ਜੈਰਾਮ ਰਿਦੈ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਭੀ ਲੱਜਾ ਹਰਖ[੯] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭੬ ॥
ਤਿਹ ਘਟੀ[੧੦] ਬਿਸੂਰਤਿ[੧੧] ਭੂਰਾ।
ਮੈਂ ਭਰਮਜੋ ਭਾਖੇ ਕੂਰਾ[੧੨]।
ਰਲਿ ਆਏ ਧਾਮ ਜਰਾਮਾ।
ਮਚ[੧੩] ਬੈਠੇ ਸੇਵਕ ਸਾਮਾ[੧੪] ॥ ੭੭ ॥
ਤਬ ਭਘਨੀ ਬੂਝਤਿ ਐਸੋ।
'ਕਹੁ ਲੇਖਾ ਨਿਬਰਜੋ ਕੈਸੋ। '
ਸੁਖ ਐਨਹਿਂ[੧੫] ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਸੁਨਿ, ਜੀਜਾ ਬਾਤ ਸੁ ਜਾਨੇ[੧੬] ॥ ੭੮ ॥
ਇਹ ਲੀਜੈ ਮੋਦੀਖਾਨਾ।
ਅਬ ਹੋਇ ਨ ਮੋ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ।
ਕਰ ਤਾਰੰ ਮਮ ਕਰਤਾਰੰ[੧੭]।
ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੰ' ॥ ੭੯ ॥

---

[੧]ਕਹਿਕੇ।
[੨]ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ।
[੩]ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ।
[੪]ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ।
[੫]ਇਕ ਸੌ ਤੇ ਪੈਂਤੀ ੧੩੫)।
[੬]ਰੁਪੱਯੇ।
[੭]ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਦੇ (ਨਿਕਲੇ)।
[੮]ਬਾਕੀ, ਵਾਧਾ।
[੯]ਨਾਲੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀ।
[੧੦]ਘੜੀ।
[੧੧]ਝੂਰਿਆ।
[੧੨]ਝੂਠੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ।
[੧੩]ਮੰਜੇ ਤੇ।
[੧੪]ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਆਸਰਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[੧੫]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[੧੬]ਸੁਣ ਭੈਣ, ਜੀਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।
[੧੭]ਮੇਰਾ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। (ਅ) ਮੇਰੀ ਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਹੱਥ ਹੈ।

ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਜੈਰਾਮ ਉਠਯੋ ਤਿਹਕਾਲਾ।
ਗਹਿ ਪਗ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੯੦ ॥
ਕਰਿ ਭਗਨੀ ਰੁਦਨ ਅਲਾਵੈ।
'ਇਉਂ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਵੈ।
ਮੁਝ ਮਾਰਹੁ ਤੌਂ ਕਿਤ ਜਾਵਹੁ।
ਜੌਂ ਰਹਿ ਹੌਂ ਮੋਹਿ ਜਿਆਵਹੁ ॥ ੯੧ ॥
ਤੁਮ ਮਿਰਦੁਲ[1] ਸਰਲ ਸੁਭਾਊ।
ਕਰਿ ਔਗੁਨ ਚਿੱਤ ਨ ਕਾਊ।
ਹਮ ਭੂਲਨਹਾਰ ਸਦਾਈ।
ਤੁਮ ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਭਾਈ?' ॥ ੯੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਮਲਨੈਨ ਮੁਖਬੈਨ ਕਹਿ 'ਸੁਨਿ ਜੀਜਾ ਜੈਰਾਮ!
ਪੁਨਿ ਘਾਟੋ ਜੇ ਆਵਈ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋ, ਇਹ ਕਾਮ?' ॥ ੯੩ ॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ: ਜੈਰਾਮ ਬਖਾਨੀ ਸਬਿਨੈ[2] ਬਾਨੀ
'ਨਹਿਂ ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਸ਼ਕਤਿ ਸਬੈ[3]।
ਕਿੰਚਤ[4] ਹੌਂ ਜਾਨੀ, ਬਹੁ ਅਨਜਾਨੀ
ਉਰ ਸਭਿ ਜਾਨੀ, ਲਖਹੁ[5] ਅਬੈ।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪੂਰਨ, ਕਲਮਲ ਚੂਰਨ
ਗੁਨ ਸੰਪੂਰਨ, ਅਵਤਾਰੀ।
ਮੁਝ ਬਖ਼ਸ਼ ਗੁਨਾਹੂ, ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਹੂ
ਉਰ ਭਰਮਾਹੂ[6], ਦੁਖਟਾਰੀ[7]!' ॥ ੯੪ ॥
ਪੁਨ ਸੁਸਾ ਅਲਾਈ 'ਸੁਨਿ ਸੁਖਦਾਈ!
ਜੇ ਘਟਿ ਜਾਈ ਦਰਬ ਕਬੈ।
ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਤੇ ਲਜਾਈ, ਦੇਉਂ ਪੁਰਾਈ

---

[1]ਕੋਮਲ।
[2]ਸਮੇਤ ਬੇਨਤੀ ਦੇ।
[3]ਸਾਰੀ।
[4]ਥੋੜੀ।
[5]ਜਾਣੋਂ।
[6]ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਏ ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਭਰਮ ਗਿਆ ਸੀ।
[7]ਹੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ਕ!

ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਗਮਨੋ ਰਹੋ ਅਬੈ।
ਹਮ ਫੇਰਿ ਨ ਕਹਿ ਹੈਂ; ਤੂਸ਼ਨ[1] ਰਹਿ ਹੈਂ
ਸਭਿ ਸੁਖ ਲਹਿ ਹੈਂ ਪਾਸ ਰਹੇ।
ਮਨ ਰੋਸ ਨਿਵਾਰੋ, ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੋ
ਬਿਰਹ ਨ ਡਾਰੋ, ਪੰਥ ਗਹੇ[2]' ॥ ੯੫ ॥
ਹੌਂ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨੀ[3] 'ਇਹ ਬਰ[4] ਬਾਨੀ
ਨਾਨਕ ਸਾਨੀ ਅਵਰ ਨਹੀ[5]।
ਜੌ ਰਘੁਵਰ[6] ਕਿਸ਼ਨਾ[7] ਧਰਿ ਤਨ ਬਿਸ਼ਨਾ
ਹੈ ਪਤਿ ਜਿਸ਼ਨਾ[8] ਰੂਪ ਸਹੀ[9]।
ਯੁਗ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ
ਸੁਖਦ ਮੁਕੰਦਾ ਅਘਟਾਰੀ[10]।
ਜਨ[11] ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ[12] ਸਭਿ ਜਗ ਠਾਕੁਰ
ਗਜਾਨ ਦਿਵਾਕਰ[13] ਭੁਜ ਭਾਰੀ[14]' ॥ ੯੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਹੁ, ਮੈਂ ਇਮ ਤਬ ਕਹਿ ਕਰ ਬੰਦ[15]।
ਬਹੁਰ ਬਚਨ ਉਚਰੇ ਰੁਚਿਰ ਕਰਨ ਰੋਸ ਹਿਤ ਮੰਦ ॥ ੯੭ ॥
ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ: 'ਸੁਸਾ[16] ਸੁਸਾਪਤਿ[17] ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ, ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰ।
ਪਗ[1] ਪਕਰਤਿ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ, ਰਹੀਏ ਜੀਜਾ ਗਾਰ[2]।

---

[1]ਚੁਪ।
[2]ਰਸਤਾ ਫੜਕੇ (ਚਲੇ ਜਾ ਕੇ)।
[3]ਮੈਂ ਕੋਲੋਂ ਕਿਹਾ।
[4]ਚੰਗੀ।
[5]ਨਾਨਕ ਤੁੱਲ ਹੋਰ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ।
[6]ਰਾਮ ਚੰਦਰ।
[7]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।
[8]ਇੰਦ੍ਰ। ਸੰਸ:, ਜਿਖਣ] [
[9]ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ ਤਨ ਧਾਰਕੇ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ (ਲਏ ਹਨ ਤੇ) ਇੰਦ੍ਰ, (ਇਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ) ਪਤੀ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੈ।
[10]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ।
[11]ਦਾਸਾਂ ਉਤੇ।
[12]ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[13]ਗਜਾਨ ਦੇ ਸੂਰਜ।
[14]ਆਜਾਨੁ ਬਾਹੂ, (ਅ) ਸਮਰੱਥ।
[15]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
[16]ਭੈਣ।
[17]ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ।

ਰਹੀਏ ਜੀਜਾਗਾਰ, ਬਚਨ ਪੁਨ ਪੁਨ ਨਹਿਂ ਫੇਰਹੁ[3]।
ਦਯਾ ਐਨ ਸੁਖਦੈਨ! ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਨ ਹੇਰਹੁ[4]।
ਵਡਿਯਨ ਕੇ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧ ਜੌਂ, ਪਾਵਕ[5] ਸਰਸ[6] ਉਦੋਤਿ[7]।
ਕਰਤਿ ਬੇਨਤੀ ਬੰਦਨਾ, ਬਾਰਿ[8] ਬੁਝਾਵਨ ਹੋਤਿ' ॥ ੮੮ ॥
ਕਮਲ ਨੈਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਮਮ, ਹ੍ਵੈ ਗਏ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।
ਬਾਨੀ ਸਾਨੀ ਹੇਤ ਜਨ[9], ਬੋਲੇ ਸੁਖਦ[10] ਰਸਾਲ[11]।
ਬੋਲੇ ਸੁਖਦ ਰਸਾਲ, ਭਨਜੋ 'ਬਾਲੇ ਬਚ ਤੇਰਾ।
ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਰਹੁਂ ਤਾਂਹਿ, ਲਖਹੁ ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਤ ਮੇਰਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਇਸਥਿਤਿ[12] ਪੁਨ ਕਰੀ, ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਦਯਾਲੁ।
ਦੇਖੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੁਖ ਦਹੈਂ, ਜਨ ਦਾਤਾ[13] ਜੁ ਬਿਸਾਲ[14] ॥ ੮੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਦੰਪਤਿ[15] ਮੁਝ ਸੋਂ ਭਾਖਿਹੀਂ, ਧਰਿ ਕੈ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹੁ।
'ਆਜ ਭ੍ਰਾਤ ਦੀਨੋ ਨਯੋ ਧੰਨ ਧੰਨ ਬੁਧਿਗੇਹੁ[16]! ॥ ੯੦ ॥
ਸੇਵਾ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਕਰਤਿ, ਯਾਂ ਤੇ ਕਰੁਨਾ ਭੂਰ।
ਸ਼ਰਧਾ ਤੁਮਰੈ ਉਰ ਦਈ, ਭਯੋ ਭਰਮ ਮਨ ਦੂਰ' ॥ ੯੧ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਹਰਖਤਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਪਨ[17] ਚਲੇ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ[18] ਜਾਇ, ਕਵਿ ਜਾਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰਨੇ ॥ ੯੨ ॥
ਲੇਖੇ ਤੇ ਜੌਂ ਸ਼ੇਖ਼[1], ਦੀਨੋ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਧਨ।

---

[1]ਚਰਣ।
[2]ਜੀਜੇ ਜੀ ਦੇ ਘਰ।
[3]ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਾ ਮੋੜੋ।
[4]ਵੇਖੋ।
[5]ਅਗਨੀ।
[6]ਤੁਲ।
[7]ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ।
[8]ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ (ਮਾਨੋ) ਜਲ ਹੈ।
[9]ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਵਾਲੀ।
[10]ਸੁਖ ਦਾਤੇ।
[11]ਸੁੰਦਰ।
[12]ਠਹਿਰਨਾਂ।
[13]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ।
[14]ਬੜੇ।
[15]ਭਾਵ ਬੇਬੇ ਜੀ ਤੇ ਜੈਰਾਮ ਜੀ।
[16]ਹੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਘਰ।
[17]ਹੱਟੀ ਨੂੰ।
[18]ਟੋਰ।

ਹਰਖਜੋ ਰਿਦੇ ਵਿਸ਼ੇਖ[2], ਦਏ ਸਤਾਰਾਂ ਸੈ[*] ਅਧਿਕ[3] ॥ ੯੩ ॥
ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਆਇ, ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ ਮਿਲਿ ਸਭੈ।
ਭਾਖਹਿਂ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਇ, 'ਹਮਹਿਂ ਸੁਨਜੋ ਕ੍ਰਿਤ ਤਜਿ[4] ਦਈ ॥ ੯੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਧਿਕ ਕੀਨ ਅਪਸੋਸ[5] ਹਮ, ਤੁਮ ਉਪਕਾਰਿ ਸਰੀਰ।
ਕ੍ਰਿਤਿ ਲੀਨੀ ਹਰਖੇ ਸੁਨਤਿ, ਵਧੀਏ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ[6]!' ॥ ੯੫ ॥
ਜਥਾ ਉਚਿਤ[7] ਸਨਮਾਨ[8] ਕੈ, ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ ਗੁਨ ਐਨ।
ਕਰਨ ਲਗੇ ਮੋਦੀ ਕਿਰਤ, ਪੂਰਬ ਜਿਉਂ[9] ਮਨ ਭੈ ਨ[10] ॥ ੯੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਲੇਖਾ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧੮ ॥

---

[1]ਬਾਕੀ, ਵੱਧ।
[2]ਬਹੁਤ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ।
[3]ਵੱਧ।
[4]ਛੱਡ।
[5]ਅਫਸੋਸ।
[6]ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਜੀ!
[7]ਜਿਵੇਂ ਯੋਗ ਸੀ।
[8]ਆਦਰ ਦੇ ਕੇ।
[9]ਪਹਿਲੇ ਸਮ।
[10]ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ।

੧੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਮੰਗਲ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ।]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਾਇ।
ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਇਨੀ ਸੁਨੋ ਸਿੱਖ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥

ਅਰਬਿੰਦ ਕਮਲ। । ਅਰਵਿਨ੍ਦ]

ਮਨਾਇ ਮਨਾਉਣਾ ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ, ਧਿਆਉਣਾ, ਚਿਤ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਧਾਰ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ) ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, (ਹੇ) ਸਿੱਖੋ! ਚਿਤ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣੋ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਭਯੋ
ਭਲਿ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਮੋਦੀ ਕੀ ਕਾਰ ਚਲਾਈ।
ਤੋਲਤਿ ਲੇ ਤਕਰੀ[੧] ਕਰ ਮੈਂ
ਹਰਿਖਾਇ ਕੈ ਲੇਤਿ ਹੈਂ[੨], ਦੇਤਿ[੩] ਸਵਾਈ।
ਜਾਚਿਕ[੪] ਆਵਤਿ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ
ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਪਾਵਤਿ ਸਾਈ।
ਹੋਇ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਦ ਸਭੈ ਨਰ
ਕੀਨਿ ਰਸਾਇਨ[੫] ਕੈਂ[੬] ਧਨ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥
ਜਾਨੈਂ ਨ ਭੇਦ ਅਛੇਦ ਯਹੀ
ਕਰਤਾਰ ਸਰੂਪ ਧਰਾ ਅਵਤਾਰਾ।
ਦੰਭ ਨਿਕੰਦਨ ਆਨੰਦ ਕੰਦ
ਸੁ ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।
ਨਉ ਨਿਧਿ, ਸਿੱਧਿ ਅਠਾਰਹਿਂ[*] ਜੇ
ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ[੭] ਠਾਂਢੀ ਰਹੈਂ ਦਰਬਾਰਾ।
ਕੌਨ ਕਮੀ ਹੁਇ ਤਾਂਹਿ ਸਥਾਨ
ਨਿਰੰਜਨ[੮] ਅੰਜਨ ਮੈਂ[੧] ਵਰਤਾਰਾ[੨]- ॥ ੩ ॥

---

[੧]ਤੱਕੜੀ।
[੨]ਲੋਕੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
[੩](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
[੪]ਮੰਗਤੇ।
[੫]ਰਸੈਣ।
[੬]ਜਾਂ।
[*]ਦੇਖੋ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਸਤਾਰ੍ਹਵੇਂ ਛੰਦ ਵਿਖੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ।
[੭]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
[੮]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।

ਕਬਿੱਤ: ਪੱਖੋ ਕੇ ਰੰਧਾਵੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸੈ ਤਹਿਂ ਮੂਲਾ ਨਾਮ
ਨੇਗੀ[3] ਲੇ ਸਗਾਈ[4] ਆਏ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਹੈਂ।
ਬੂਝਤਿ ਜਰਾਮ ਨਾਮ, ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਧਾਮ ਸੋਊ
ਭਲੇ ਸਨਮਾਨ ਕੈ[5] ਬੈਸਾਏ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਹੈਂ।
ਨਾਨਕੀ ਸੁਨੰਤਿ ਹਰਖੰਤਿ ਅਨਮੇਵ ਅੰਗ[6]
ਬੋਲੀ[7] ਕੁਲ ਬਧੂ[8], ਜੇ ਵਧਾਈ ਦੇਤਿ ਮਾਨ ਹੈਂ[9]।
ਕੀਨੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਮਿਲਿ ਗਾਵਤਿ ਹੈਂ ਗੀਤ ਤੀਯ[10]
ਨੀਕੋ ਉਤਸਾਹ ਕੀਨੋ ਦੀਨੋ ਬਹ ਦਾਨ ਹੈ ॥ ੪ ॥
ਹਰਖਯੋ ਜਰਾਮ ਬਹੁ ਬਾਂਧਵ[11] ਬੁਲਾਏ ਧਾਮ
ਘਟਿਕਾ[12] ਵਿਚਾਰ ਕੰਜ ਨੈਨ ਕੋ ਬਿਠਾਯੋ ਹੈ।
ਭਾਲ[13] ਮੈਂ ਤਿਲਕ ਕੀਨੋ, ਬਿੱਪ੍ਰਨ[14] ਅਸੀਸ ਦੀਨੋ
ਅੱਛਤ[15] ਲਗਾਇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ[16] ਮੁਖ ਪਾਯੋ ਹੈ।
ਗਾਇਂ ਗੀਤ ਨਾਰੀ ਲੇਤਿ ਨਾਮ ਦੇਤਿ ਗਾਰੀ
ਹਾਸ ਹੋਤਿ ਸੁਖਕਾਰੀ ਮਨ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਭਾਯੋ ਹੈ।
ਐਸੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਅਧਿਕ ਉਛਾਹ ਕਰਿ
ਏਕ ਤਲਵੰਡੀ ਨਰ ਤੁਰਨ[17] ਪਠਾਯੋ ਹੈ[18] ॥ ੫ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਗੁਰ ਮਾਤ ਸੁਨੀ ਜਬ ਬਾਤ

---

[1]ਮਾਯਾ ਵਿਚ।
[2]ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[3]ਲਾਗੀ।
[4]ਕੁੜਮਾਈ।
[5]ਆਦਰ ਕਰਕੇ।
[6]ਨਾ ਮੇਵੈ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ।
[7]ਸੱਦੀਆਂ।
[8]ਕੁਲ ਦੀਆਂ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ।
[9]ਓਹ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਤੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਵਧਾਈਆਂ) ਮੰਨਦੇ ਹਨ।
[10]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[11]ਸਾਕ, ਸੰਬੰਧੀ।
[12]ਘੜੀ।
[13]ਮੱਥੇ।
[14]ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ।
[15]ਚਾਵਲ।
[16]ਮਿੱਠਾ।
[17]ਛੇਤੀ।
[18]ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

ਰਿਦੈ ਹਰਖ਼ੀ ਜਿਉਂ[੧] ਨਵੋਂਨਿਧਿ[੨]* ਪਾਈ।
ਕਰ ਮੈਂ ਮਿਸ਼ਟਾਨ[੩] ਲਏ ਨਿਕਸੀ
ਕਿਯ ਤੁੰਡ[੪] ਅਲੰ[੫] ਜਿਨ[੬] ਸੁੱਧ ਬਤਾਈ[੭]।
-ਬਲਿਹਾਰਿ ਮੈਂ, ਜਾਊਂ ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ[੮]-
ਦਿਯ ਕਾਰਿਖਕੰ[੯] ਪੰਚ, ਚੀਰ ਉਢਾਈ[੧੦]।
ਕੁਲ ਨਾਰਿ ਬੁਲਾਇ ਗਵਾਇ ਕੈ ਗੀਤਨਿ
ਮੰਗਲ ਕੀਨ ਭਯੋ ਮਨ ਭਾਈ ॥ ੬ ॥
ਕਾਲੂ ਨੈ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਹਰਖਯੋ ਘਨ
ਘੋਰ ਤੇ ਮੋਰ ਮਨੋ[੧੧] ਸੁਖ ਪਾਈ।
ਜਾਚਕ ਜਾਚਤਿ ਦੇ ਮਨ ਭਾਵਤਿ
ਲੇਤਿ ਅਸੀਸ, ਭਨੰਤਿ[੧੨], 'ਬਧਾਈ'।
ਅੰਗਨ ਮੈਂ[੧੩] ਅੰਗਨਾ[੧੪] ਸੁ ਉਮੰਗ
ਦੁਕੂਲ[੧੫] ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ[੧੬] ਸੋਂ ਛਬਿ ਛਾਈ।
ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਲਖਯੋ ਅਵਤਾਰ ਕੋ
ਬੈਸ[੧੭] ਸ਼ਰੀਕਨ ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਗਾਈ ॥ ੭ ॥

ਸੋਰਠਾ: 'ਧਰਮਹਿਂ ਕਾ ਸਨਬੰਧ, ਭਯਾ ਬੇਦੀਅਨ ਕੁਲ ਬਿਖੈ।
ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਸਤਿ ਸੰਧ[੧੮], ਨਿਰਮਲ ਕੁਲ ਸਭਿਹੀ ਕਰੀ' ॥ ੮ ॥

---

[੧]ਮਾਨੋਂ।
[੨]ਨਵੇਂ। ਨਿਧਾਂ।
[੩]ਮਿਠਾਈ।
[੪]ਮੂੰਹ।
[੫]ਮੂੰਹ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਮਿਠਾਈ ਨਾਲ।
[੬]ਜਿਸਨੇ।
[੭]ਖਬਰ ਆ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।
[੮]ਵਾਰ ਵਾਰ।
[੯]ਰੁਪੱਯੇ।
[੧੦]ਸਿਰੋਪਾ ਪਹਿਨਾਇਆਂ।
[੧੧]ਮਾਨੋ ਮੋਰ ਨੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ।
[੧੨](ਲੋਕੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[੧੩]ਵੇਹੜੇ ਵਿੱਚ।
[੧੪]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[੧੫]ਕਪੜਿਆਂ ਤੇ।
[੧੬]ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਜੀਆਂ।
[੧੭]ਬਹਿਕੇ।
[੧੮]ਸਚ ਸਰੂਪ, । ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਸਤਯ ਸੰਧਿ ਸੱਚਾ, ਸੱਚ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ] (ਅ) ਸਚ ਦੀ ਅਵਧੀ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਾਨਕੇ, ਬੋਲ ਪਠੇ[੧] ਸੁਧ[੨] ਦੇਯ।
ਚਲਿ ਆਏ ਤਤਕਾਲ[੩] ਸੋ, ਨੇਗ[੪] ਆਪਨੋ[੫] ਲੇਯ ॥ ੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਪਿਤ[੬] 'ਰਾਮਾ[੭]'। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ}
ਮਾਤੁਲ[੮] ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ' ਨਾਮਾ।
ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ[੯] ਮਾਤ[੧੦] 'ਭਿਰਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਗੁਨ ਭਲੇ ਤਹਿਂ ਆਈ ॥ ੧੦ ॥
ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੀਨੋ ਉਤਸ਼ਵ ਭੂਰੀ।
ਹਰਖਤਿ ਕਰਹਿਂ ਰੀਤਿ ਕੁਲ ਰੂਰੀ ॥
ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਬੋਲਜੋ ਕਾਲੂ।
'ਤਜਹੁ ਬਿਲੰਬਹਿ[੧੧] ਹੋਹੁ ਉਤਾਲੂ[੧੨] ॥ ੧੧ ॥
ਚਲਿ ਕਰਿ ਚੌਕੜ[੧੩] ਖਰਚਨ ਕਰੀਏ।
ਤੂਰਨ[੧੪] ਪੰਥ[੧੫] ਵਿਖੇ ਪਗ ਧਰੀਏ[੧੬]'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸੌਜ[੧੭] ਸੰਭਾਰੀ।
ਬ੍ਰਿਖਭ[੧੮] ਸਕਟ[੧੯] ਸੋਂ ਜੋਰੇ ਭਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥
ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਭਨਤਿ ਉਚਾਰੀ*।

---

[੧]ਸੱਦ ਘੱਲੇ।
[੨]ਖਬਰ।
[੩]ਛੇਤੀ।
[੪]ਲਾਗ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਸੀ।
[੫]ਲਾਗ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਸੀ।
[੬]ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਨਾਨਾ।
[੭](ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ) ਰਾਮਾ ਸੀ।
[੮]ਮਾਮਾ।
[੯]ਮਾਤਾ ਦੀ।
[੧੦]ਮਾਂ।
[੧੧]ਦੇਰ।
[੧੨]ਛੇਤੀ ਹੋਵੇ।
[੧੩]ਥੈਲੀ, ਰੁਪੱਯੇ ਦੀ।
[੧੪]ਛੇਤੀ।
[੧੫]ਰਾਹ ਵਿਚ।
[੧੬]ਕਦਮ ਧਰੋ।
[੧੭]ਸਮ੍ਰਿਗੀ।
[੧੮]ਬਲਦ।
[੧੯]ਗਡੇ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਚਾਰੀ।

ਕਰਨ ਦਰਸ ਲਾਲਸ[੧] ਉਰ ਜਾਗੀ।
ਜਿਉ ਮਧੁਕਰ[੨] ਪੁਸ਼ਕਰ[੩] ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੧੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਚਲੇ ਜਬਹਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੪] ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰਿ।
ਮਾਤੁਲ[੫] ਨਾਨੇ ਹਰਖ ਮਨ ਔਰ ਦਾਸ ਸੁਖਕਾਰ ॥ ੧੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਰਾਇ ਸਦਨ ਕਾਲੂ ਤਬ ਗਯੋ।
ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਉਚਰਤਿ ਬਚ ਭਯੋ।
'ਮੋ ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ।
ਭਈ ਸਗਾਈ ਮੁਝਹਿ ਹਕਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥
ਤਿਹ ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਹਮ ਜਾਵਹਿਂ।
ਜੇ ਆਇਸੁ[੬] ਅਬ ਤੁਮਰੀ ਪਾਵਹਿਂ'।
ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਬਚ ਬੋਲੵੋ ਰਾਊ[*]।
'ਅਸ ਬਿਧਿ ਨਹਿਂ ਕਹੁ ਬੈਨ ਬਿਜਾਊ[੭] ॥ ੧੬ ॥
ਨਾਨਕ ਹਮਰੋ ਸ੍ਵਾਮੀ ਜਾਨੋ।
ਹੌਂ ਕਿੰਕਰ[੮] ਕੇ ਥਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨੋ।
ਕਰੁਨਾ ਕਰੈ ਜਿ ਨਾਨਕ ਮੋ ਪਰ।
ਯਹੀ ਮਨੀਖਾ[੯] ਮਨ ਮੈਂ ਹੋ ਥਿਰ[੧੦] ॥ ੧੭ ॥
ਬਚਨ ਉਚਾਰਹੁ ਬਹੁਰ ਨ ਐਸੇ।
ਹ੍ਵੈ ਅਨਜਾਨ ਕਹੇ[+] ਅਬ ਜੈਸੇ।
ਮਹਿਮਾ ਲਖਤਿ ਨ, ਨਿਜ ਸੁਤ ਜਾਨੈ।
ਤੀਨ ਲੋਕ ਜਿਸ ਆਇਸੁ[੧੧] ਮਾਨੈ ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ, ਚੌਕੜ ਖਰਚਹੁ ਜੋਇ।

---

[੧]ਇੱਛਾ।
[੨]ਭੌਰਾ।
[੩]ਕਵਲ।
[੪]ਬਾਰਾਂ।
[੫]ਮਾਮੇ।
[੬]ਆਗਜਾ।
[*]ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਭਾਵ ਅਤੀ ਉੱਤਮ ਹੈ।
[੭]ਬੇਜਾ, ਅਨੁਚਿਤ, ਅਯੋਗ।
[੮]ਦਾਸ।
[੯]ਬੁੱਧੀ। ਚਾਹ।
[੧੦]ਟਿਕੇ।
[+]ਪਾ:-ਭਨੇ।
[੧੧]ਆਗਜਾ।

ਮਿਲਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਤੁਮ, ਨਹਿਂ ਦੁਰਬਾਕ[੧] ਬਗੋਇ[੨]' ॥ ੧੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਗਿਰਾ[੩] ਅਲਾਈ[੪]।
'ਉਰ ਸੰਦੇਹ ਨ ਪਾਵਹੁ ਰਾਈ[੫]!
ਭਲੇ ਬਚਨ ਅਬ ਭਾਖਨ ਕੀਜੈ।
ਕੁਸ਼ਲ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕੀ ਆਇਸੁ[੬] ਦੀਜੈ' ॥ ੨੦ ॥
'ਹੈ ਕਾਲੂ! ਤੂੰ ਬੋਲ ਵਿਗਾਰਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਬਰਜਨ[੭] ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
ਇਹਾਂ ਰਹਤਿ ਜਬ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ।
ਤਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕਹੀਏ ਬੈਨ ਬਿਜਾਈ[੮]' ॥ ੨੧ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਰਾਇ ਜੀ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਦਾਨੀ।
ਤੁਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਅਸਥਾਨੀ।
ਇਕ ਸੁਤ[੯] ਹਮਰੈ ਨਾਨਕ ਪਜਾਰੋ।
ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਕਿਉਂ ਦੁਰਬਾਕ ਉਚਾਰੋਂ' ॥ ੨੨ ॥
ਰਾਇ ਕਹੇ 'ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਜਾਇ।
ਕਰਿ ਹੈ ਤੁਮਰੋ ਭਲੋ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਮੁਝ ਦਿਸ ਤੇ ਕਰਿ ਅਧਿਕ[੧੦] ਸਨੇਹਾ[੧੧]।
ਪਰਸਹੁ ਪਦ[੧੨] ਅਨੁਕੰਪਾ ਗੇਹਾ[੧੩] ॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਘਨੀ ਬੰਦਗੀ ਕੀਜੀਏ, ਕਮਲ ਨੈਨ ਢਿਗ ਜਾਇ'।
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕਾਲੂ ਚਲਜੋ ਮਾਨੀ ਰਾਇ ਰਜਾਇ[੧੪] ॥ ੨੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਸਕਟੇ[੧] ਪਰ ਅਰੂਢ ਤਬ[++] ਹੋਏ।

---

[੧]ਮਾੜੇ ਬੋਲ।
[੨]ਨਾ ਬੋਲਣੇ।
[੩]ਬਾਨੀ।
[੪]ਕਹੀ।
[੫]ਹੇ ਰਾਜੇ।
[੬]ਸੁਖ ਕਲਿਆਨ ਦੀ ਆਗਜਾ।
[੭]ਹਟਕਣ ਦਾ।
[੮]ਅਨੁਚਿਤ।
[੯]ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੧੦]ਬਹੁਤ।
[੧੧]ਪ੍ਰੇਮ।
[੧੨]ਚਰਨ।
[੧੩]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ।
[੧੪]ਰਾਇ ਦੀ ਆਗਜਾ ਮੰਨ ਕੇ।

ਚਲਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਗੋਏ[2]।
ਸੁਤ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਧੇ ਸੰਗਿ ਡੋਰੀ[3]।
ਮਨਹੁ ਮੀਨ[4] ਕਰਖੇ[5] ਕਰਿ ਜੋਰੀ[6] ॥ ੨੫ ॥
ਖ਼ਰਚ ਸਮਾਜ ਲੀਨਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕਹਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ।
ਘਰ ਕੋ ਡੂੰਮ ਸੰਗਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਜਿਸਕੇ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥
ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਵਿਖੈ ਚਲਿ ਆਏ।
ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਵਧਾਏ।
ਉਤਰਿ ਸਕਟ[7] ਪਰ ਤੇ[8] ਤਹਿਂ ਸਭਿ ਹੀ।
ਧਾਮ ਜਰਾਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ[9] ਤਬ ਹੀ ॥ ੨੭ ॥
ਮਿਲੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇਹੁ ਘਨੇਰਾ।
ਮਾਤ[10] ਅੰਕ ਲੇ ਸਿਰ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਕਾਲੂ ਕੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕੁਮਾਰੀ[11]।
ਰੂਪ ਸ਼ੀਲ ਗੁਨ ਪੂਰਨ ਚਾਰੀ[12] ॥ ੨੮ ॥
ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਆਨੰਦ ਦੀਨਾ।
ਜਥਾ ਉਚਿਤ ਤਿਉਂ ਆਦਰ ਕੀਨਾ।
ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਤਬੈ ਜਰਾਮਾ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ, ਮਿਲਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮਾ ॥ ੨੯ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਆਵਨ ਕਾਲੂ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਸਦਨ ਉਤਾਲੂ।

---

[1]ਗੱਡੇ।
[++]ਪਾ:-ਆਰੂਢਤ।
[2]ਦੂਰ ਕਰਕੇ।
[3]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰੂਪੀ ਡੋਰੀ ਨਾਲ ਬੱਝੇ ਹੋਏ।
[4]ਮੱਛ।
[5]ਖਿੱਚੇ।
[6]ਜੋਰ ਨਾਲ
[7]ਗੱਡੇ।
[8]ਉਤੋਂ।
[9]ਵੜੇ।
[10]ਮਾਂ ਨੇ।
[11]ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
[12]ਸੁੰਦਰ।

ਧਾਰਯੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸਾ[੧]।
ਦੀਨੀ ਕਾਲੂ ਅਧਿਕ ਅਸੀਸਾ ॥ ੩੦ ॥
ਸੂੰਘਤਿ[੨] ਮਸਤਕ[੩] ਭਰਿ ਭਰਿ ਕੌਰੀ[੪]।
ਪੇਖਹਿਂ ਮੁਖ ਕੋ ਸਭਿ ਸੁਖ ਠੌਰੀ[੫]।
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਲਕਾਵਲ[੬] ਅੰਗਾ।
ਕਰਤਿ ਪਜਾਰ ਉਰ ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗਤਿ ਦਾਨੀ[੭] ਬੂਝਤਿ ਭਏ[੮], 'ਭਨਹੁ[੯] ਜਨਕ[੧੦]! ਸਮਝਾਇ।
ਤਨ[੧੧] ਅਨਾਮ[੧੨] ਮਨ ਅਨਦ ਹੈ ਤਲਵੰਡੀ ਮੇਂ ਰਾਇ[੧੩]?' ॥ ੩੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਾਲੂ ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨ ਤਾਤਾ!
ਵਿਸਰ ਗਈ ਥੀ ਉਰ[੧੪] ਤੇ ਬਾਤਾ।
ਤੁਮ ਕਰਿਵਾਇ ਦਯੋ ਮੋਹਿ ਯਾਦੂ।
ਸਭਿਹਿ ਕੁਸ਼ਲ ਤਹਿਂ ਪ੍ਰਭੂ[*] ਪ੍ਰਸਾਦੂ[੧੫] ॥ ੩੩ ॥
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਤਿਹ ਮਤਿ ਪੂਰੀ।
ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਤੁਮ ਸੋਂ ਭੂਰੀ[੧੬]।
ਕਹਯੋ[+] ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ ਤਵ ਪਦ[੧੭] ਪਰਸਨ।
ਜਿਸ ਕੋ ਲਾਲਸ[੧੮] ਨਿਸਦਿਨ[੧] ਦਰਸ਼ਨ' ॥ ੩੪ ॥

---

[੧]ਸਿਰ।
[੨]ਚੁੰਮਦਾ ਹੈ।
[੩]ਮੱਥਾ।
[੪]ਜੱਫੀ ਭਰ ਭਰ ਕੇ।
[੫]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੁਖ।
[੬]ਰੋਮ ਖੜੇ।
[੭]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਜੀ।
[੮]ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ।
[੯]ਆਖੋ।
[੧੦]ਹੇ ਪਿਤਾ ਜੀ!
[੧੧]ਸਰੀਰ।
[੧੨]ਅਰੋਗ ਹੈ?
[੧੩]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ।
[੧੪]ਰਿਦੇ।
[*]ਪਾ:-ਬਿਸ਼ਨ।
[੧੫]ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
[੧੬]ਬਹੁਤ।
[+]ਪਾ:-ਕਰਯੋ।
[੧੭]ਚਰਨ।
[੧੮]ਇੱਛਾ।

ਸੁਨਿ ਸੰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਿਯ[2] ਉਠੇ ਬਹੋਰੀ[3]।
ਗਏ ਮਾਤ ਢਿਗ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਧਰਜੋ ਯੁਗਲ[4] ਚਰਨਨ ਪਰ ਮਾਥਾ।
ਕੰਠ ਲਗਾਏ ਭੁਜ[*] ਗਹਿ ਹਾਥਾ ॥ ੩੫ ॥
ਸਜਲ ਬਿਲੋਚਨ ਆਂਸੁਨ ਪਾਤੀ[5]।
ਭਰਿ ਆਨੰਦ ਭੀ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ।
ਤਨੁਜ[6] ਬਦਨ ਛਬਿ ਸਦਨ[7] ਬਿਲੋਕੀ।
ਉਤਸ਼ਵ ਸਮੈਂ ਜਾਨੁ ਅੰਸੁ, ਰੋਕੀ[8] ॥ ੩੬ ॥
-ਦੈਵ ਪ੍ਰਭਾਵਹਿ[9] ਕੀਨਿ ਬਿਯੋਗਨਿ।
ਨਹਿਂ ਮੁਝ ਸੁਖ ਦਿਯ ਸੁਤ ਸੰਜੋਗਨਿ[10]।
ਤਦਪਿ ਲਖਹੁਂ ਮੈਂ ਨਿਜ ਵਡਭਾਗੀ।
ਸੁਤ ਉਤਸ਼ਵ ਅਬ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੀ- ॥ ੩੭ ॥
ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਾਵਹਿ ਬਲਿਹਾਰੀ।
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ[11] ਪਿਖਿ ਸੁਤ ਮੂਰਤਿ ਚਾਰੀ[12]।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਉਠ ਸੁਖਦਾਤਾ।
ਜਾਇ ਕਰੀ ਬੰਦਨ ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤਾ[13] ॥ ੩੮ ॥
ਹਿਤ ਸੋਂ ਲਾਲੂ ਭਰਿ ਕਰਿ ਅੰਕਾ[14]।
ਹਰਖਤਿ ਪੇਖਤਿ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[15]।
ਕੰਠ ਲਗਾਇ ਰਹਜੋ ਸੁਖ ਪਾਈ।

---

[1]ਰਾਤ ਦਿਨ।
[2]ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾ।
[3]ਫੇਰ।
[4]ਦੋਹਾਂ।
[*]ਪਾ:-ਤਬ। ਅਤੇ-ਲਘੁ।
[5]ਹੰਝੂ ਡਿੱਗੇ।
[6]ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ।
[7]ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।
[8]ਹੰਝੂ ਰੋਕੇ।
[9]ਦੈਵ ਗਤੀ ਨੇ।
[10]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ।
[11]ਰਜਦੀ ਨਹੀਂ।
[12]ਸੁੰਦਰ।
[13]ਚਾਚੇ ਨੂੰ।
[14]ਜੱਫੀ।
[15]ਮੁਖਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ[1] ਧਨ ਤਜਿ ਨ ਸਕਾਈ[2] ॥ ੩੯ ॥
'ਜਨਮਜੋ ਹਮ ਘਰ ਸੁਤ ਸੁਖਦਾਈ।
ਨਿਰਮਲ ਕੀਨੀ ਕੁਲ ਇਹ ਜਾਈ।
ਅੱਗ੍ਰਜ ਕੀ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਜਾਨੈ'।
ਕਰਿ ਹਿਤ ਲਾਲੂ ਬਚਨ ਬਖਾਨੈ ॥ ੪੦ ॥
ਪੁਨ ਉਠਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੁਖਕੰਦਨ।
ਜਾਇ ਕਰੀ ਨਾਨੇ ਪਦ ਬੰਦਨ।
ਪਕਰ ਭੁਜਾ ਨਿਜ ਕੰਠ ਲਗਾਯੋ।
ਅਨੰਦ ਨੀਰ ਲੋਚਨ ਮਹਿਂ ਛਾਯੋ ॥ ੪੧ ॥
ਪਿਖਤਿ ਨ ਕੋ[3] ਜਾਚਕ[4] ਤਿਹ ਠੌਰੈ ॥
ਦੋਹਿਤ ਕੋ[5] ਨ ਅੰਕ ਤੇ[6] ਛੋਰੈ।
ਨਾਨੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ 'ਭਿਰਾਈ'।
ਤਿਨ ਆਨਨ ਤੇ[7] ਗਿਰਾ[8] ਅਲਾਈ ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੁਕਤਹੁ[9] ਅਬ ਨਿਜ ਅੰਕ ਤੇ[10]
ਕਰਿ ਸਨੇਹ[11] ਤੁਮ ਲੀਨ।
ਮਿਲਹਿਂ ਅਪਰ ਸੋਂ[12] ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ
ਬਿਰਹਿ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿ ਛੀਨ[13]' ॥ ੪੩ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਮੈਂ ਨ ਤਜੋਂ' ਰਾਮੇ ਬਚ[14] ਭਾਖਾ।
'ਜਬ ਲੋ ਪੂਰਨ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿਂ ਕਾਂਖਾ[15]।

---

[1]ਸ਼ੂਮ।
[2]ਜਿਵੇਂ ਧਨ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
[3]ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।
[4]ਮੰਗਤਾ।
[5]ਦੋਹਤ੍ਰੇ ਨੂੰ।
[6]ਜੱਫੀ ਤੋਂ।
[7]ਮੁਖ ਤੋਂ।
[8]ਬਾਨੀ।
[9]ਛਡਹੁ।
[10]ਜੱਫੀ ਤੋਂ।
[11]ਪਿਆਰ।
[12]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਮਿਲਨ।
[13]ਸਭਨਾ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਦੂਰ ਕਰਨ।
[14]ਬਚਨ।
[15]ਇੱਛਾ।

ਤਬਹਿ ਵਿਛੋਰੋਂ ਅਪਨੇ ਉਰ[੧] ਸੋਂ।
ਸਿਰਵਾਰੋਂ[੨] ਧਨ ਬਹੁ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ[੩]' ॥ ੪੪ ॥
ਸੁਨਤਿ ਭਿਰਾਈ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈ।
'ਕਰਹੁ ਨਿਛਾਵਰ[੪] ਜੋ ਮਨ ਭਾਵੈ'।
ਰਾਮਾ ਕਹਿ 'ਕੋ ਆਇ ਨ ਮਾਂਗਨ।
ਦੇਉਂ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਕਿਹ ਆਂਗਨ[੫]' ॥ ੪੫ ॥
ਤਬਹਿ ਨਾਨਕੀ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ।
ਪਠਈ[੬] -ਜਾਚਕ[੭] ਆਨਹੁਂ ਪਾਸੀ-।
ਜਬ ਜਾਚਕ ਜਾਨੇ ਤਹਿਂ ਆਏ।
ਬੀਸ ਰੁਪੱਯਨ ਟਕੇ ਮੰਗਾਏ ॥ ੪੬ ॥
ਦਸ ਕੇ ਨਾਨੀ, ਪੰਚ ਸੁ ਮਾਮਾ[੮]।
ਕਰਹਿਂ ਨਿਛਾਵਰ ਸਿਰ ਸੁਖ ਧਾਮਾ[੯]।
ਅੰਗਨ ਮਹਿਂ ਮੰਗਨ[੧੦] ਸਨ[੧੧] ਪੂਰਾ।
ਲੇਵਨ ਹੇਤ ਭੀਰ ਭੀ ਭੂਰਾ ॥ ੪੭ ॥
ਆਨਿ ਦਰਬ ਕਿਸ਼ਨੇ ਪਿਤ ਪੂਛਾ[੧੨]।
ਦਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤਜਜੋ ਨ ਛੂਛਾ[੧੩]।
ਕਿਯੋ ਨਾਨਕੇ ਉਤਸ਼ਵ ਭੂਰੀ[੧੪]।
ਬਜਾਹਿ ਸਮਾਨ ਜੁ ਹ੍ਵੈ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ[੧੫] ॥ ੪੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਿਲ ਕੇ ਸਭਿ ਤਿਹ ਥਾਨ ਮਹਿਂ, ਮਾਨਜੋ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ।

---

[੧]ਗਲੇ ਤੋਂ।
[੨]ਜਦ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰਾਂਗਾ।
[੩]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ।
[੪]ਵਾਰਨਾ ਕਰੋ।
[੫]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਕਿਸਨੂੰ ਦੇਵਾਂ।
[੬]ਭੇਜੀ।
[੭]ਮੰਗਤੇ।
[੮]ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੇ।
[੯]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ।
[੧੦]ਮੰਗਤਿਆਂ।
[੧੧]ਨਾਲ।
[੧੨]ਹੋਰ ਧਨ, ਕਿਸ਼ਨੇ ਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਭਾਵ ਮੰਗਵਾਇਆ।
[੧੩]ਖਾਲੀ
[੧੪]ਬਹੁਤ, (ਅ) ਭਰ ਵੰਡਣੀ ਉਤਸਵ ਸਮੇਂ ਦਾਤ ਵੰਡਣ ਦੀ ਇਕ ਰਸਮ ਭੀ ਹੈ।
[੧੫]ਸੁੰਦਰ।

ਜਸ ਸੁੰਦਰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤਿ[੧] ਕਰਿ, ਮਨਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਚੰਦ ॥ ੪੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਏਕ ਦਜੋਸ[੨] ਤਹਿਂ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮੂ।
ਪੁਨ ਪਯਾਨ[੩] ਕਿਯ ਮੂਲੇ ਧਾਮੂ[੪]।
ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੰਦਨ ਜੈਰਾਮੂ।
ਕਰੀ ਤਯਾਰੀ ਚਲਿਬੇ ਕਾਮੂ ॥ ੫੦ ॥
*ਰਾਮਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਕਾਲੂ, ਲਾਲੂ।
ਹਰਖਤਿ ਉਰਮਹਿਂ ਚਲੇ ਉਤਾਲੂ[੫]।
ਗਮਨੇ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ[੬] ਮਗ[੭] ਕੋ ਤਜਾਗੇ।
ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਵਡਭਾਗੇ ॥ ੫੧ ॥
ਭੇਜਯੋ ਦਿਜ ਨਿੱਧਾ[੮] ਅਗਵਾਏ[੯]।
'ਸੁਧ ਮੂਲੇ ਕਹੁ[੧੦] ਬੇਦੀ ਆਏ।
ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਸਮਝਹੁ ਕਾਜਾ।
ਜਾਇ ਕਹੋ ਇਵ[੧੧], ਕਰਹਿ ਸਮਾਜਾ[੧੨]' ॥ ੫੨ ॥
ਗਮਨਯੋ[੧੩] ਘਰ, ਪਿਖ[੧੪] ਦੀਨਿ ਅਸੀਸਾ।
'ਚਿਰੰਜੀਵ ਕਰਿ ਹੈ ਜਗਦੀਸ਼ਾ'।
ਮੂਲੇ ਬੰਦਨ ਦਿਜ ਕੋ ਕੀਨੋ।
ਸਨਮਾਨਯੋ ਆਸਨ ਆਸੀਨੋ[੧੫]+ ॥ ੫੩ ॥

---

[੧]ਫੈਲਾਇਆ।
[੨]ਦਿਨ।
[੩]ਚੱਲਣਾ।
[੪]ਦੇ ਘਰ।
*ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਜੀ, ਮਾਮੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਜੀ, ਨਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਿਰਾਈ ਜੀ, ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ।
[੫]ਛੇਤੀ।
[੬]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।
[੭]ਰਸਤਾ।
[੮]ਨਿੱਧਾ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
[੯]ਅੱਗੇ।
[੧੦]ਮੂਲੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਕਹੁ ਕਿ।
[੧੧]ਇਉਂ।
[੧੨]ਇਕੱਠ।
[੧੩]ਨਿੱਧਾ ਗਿਆ।
[੧੪]ਵੇਖ ਕੇ।
[੧੫]ਬੈਠਾਇਆ।
+ਪਾ:-ਆਸਨ ਉਠ ਦੀਨੋ। ਵਾ, ਆਸਨ ਉਚ ਦੀਨੋ।

'ਕਿਹ ਤੇ[੧] ਭਯੋ ਆਵਨੋ ਤੋਹੀ।
ਅਪਨੀ ਕਹੋ ਵਾਰਤਾ ਮੋਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ[੨]।
'ਹੌਂ ਸੁਲਤਾਨ ਨਗਰ ਤੇ ਆਯਾ ॥ ੫੪ ॥
ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਠਾ[੩] ਤੁਮ ਪਾਸਾ।
ਆਏ ਬੇਦੀ ਲਖਹੁ ਅਵਾਸਾ[੪]।
ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁ।
ਸੁਧਿ ਕਰਨੇ ਮਮ ਆਵਨ ਮਾਨਹੁ[੫]' ॥ ੫੫ ॥
ਸੁਨਿ ਮੂਲਾ ਬੋਲਯੋ ਦ੍ਵਿਜ ਸਾਥੇ।
'ਭਲਾ ਭਯੋ ਆਵਹਿਂ ਮੁਝ ਮਾਥੇ'।
ਤੂਰਨ[੬] ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਦਾਸ ਪਠਾਏ।
ਲਿਯ ਮੰਗਵਾਇ ਸੌਜ[੭] ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੫੬ ॥
ਦ੍ਵਿਜ ਭੇਜਯੋ ਪੁਨ ਬੋਲਿ ਪਠਾਏ[੮]।
ਮੂਲੇ ਸਦਨ ਸਭਿਹਿ ਚਲਿ ਆਏ।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰੀ ਭਲੇ ਕੁਲ ਰੀਤਾ।
ਹਰਖੇ ਵਧੀ ਨਵੀਨੀ ਪ੍ਰੀਤਾ ॥ ੫੭ ॥
ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਜੋ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ।
ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਭਿਹਿ ਤਬ ਕੀਨੀ।
ਰਾਹੁ ਲਾਗ[੯] ਯੁਗ ਘਾਂ ਤੇ[੧੦] ਹੋਯੋ।
ਭਈ ਵਧਾਈ ਸ਼ੋਕ ਬਿਗੋਯੋ[੧੧] ॥ ੫੮ ॥
ਕਰਿ ਇਕੰਤ ਕਾਲੂ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।
'ਪਰਮਾਨੰਦ! ਸੁਨੋ ਸੁਖ ਖਾਨੀ।

---

[੧]ਕਿੱਥੋਂ।
[੨]ਕਿਹਾ।
[੩]ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।
[੪]ਘਰ।
[੫]ਮੇਰਾ ਆਉਣਾ ਖਬਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਝੋ।
[੬]ਛੇਤੀ।
[੭]ਸਾਮਾਨ।
[੮](ਕੁੜਮ) ਸੱਦ ਘਲੇ।
[੯]ਲਾਗ ਦੀ ਜੋ ਰਹੁਰੀਤੀ ਸੀ।
[੧੦]ਦੋਹਾਂ ਤਰਫੋਂ।
[੧੧]ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

ਮੂਲੇ ਤੇ ਮਾਂਗਹੁ ਤੁਮ ਸਾਹਾ।
ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਜੌ ਹੋਇ ਬਿਵਾਹਾ' ॥ ੫੯ ॥
ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਿਥਕ[1] ਮੂਲੇ ਕੋ ਤਬ ਹੀ।
ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਹੀ ਬਿਧਿ ਸਭਿਹੀ।
'ਕੰਨਜਾ ਬਰ ਕੀ ਬਯ[2] ਹੈ ਤਰੁਨਾ[3]।
ਸਾਹਾ ਲਿਖ ਦਿਹ ਲਖਿ[4] ਆਚਰਨਾ[5]' ॥ ੬੦ ॥
ਸੁਨਿ ਮੂਲੇ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਨਹਿਂ ਮਾਨੋ ਮਨ ਬੈਨ ਤੁਮਾਰੇ।
ਏਕ ਬਰਸ ਬੀਤੇ ਤਿਂਹ ਪਾਛੇ।
ਲਿਖਿ ਭੇਜੋਂ ਸਾਹਾ ਮੈਂ ਆਛੇ' ॥ ੬੧ ॥
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਤੂਸ਼ਨ[6] ਠਾਨੀ।
ਭਨੀ[7] ਜੁ ਮੂਲੇ ਸੋ ਮਨ ਮਾਨੀ।
ਇਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਭੇ ਬਿਦਾ ਸਕੀਰਤਿ[8]।
ਗ੍ਰਾਮਹਿ[9] ਸੁੰਦਰ ਜਸ ਬਿਸਤੀਰਤਿ[10] ॥ ੬੨ ॥
ਸਕਟ[11] ਅਰੂਢਹਿ ਪੰਥ ਸਿਧਾਏ।
ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਵਿਖੈ ਚਲਿ ਆਏ।
ਕਰਤਿ ਨਾਨਕੀ ਉਤਸ਼ਵ ਭਾਰੀ।
ਸਦਨ[12] ਬੁਲਾਈ ਨਾਗਰ[13] ਨਾਰੀ[14] ॥ ੬੩ ॥
ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਮਿਲੀ ਪਿਕਬੈਨੀ[15]।

---

[1]ਵੱਖਰਾ।
[2]ਉਮਰ।
[3]ਜੁਆਨ।
[4]ਜਾਣਕੇ।
[5]ਵਰਤਾਰਾ, ਰੀਤੀ
[6]ਚੁੱਪ।
[7]ਕਹੀ।
[8]ਜਸੁ ਨਾਲ।
[9]ਪਿੰਡ ਵਿਚ।
[10]ਫੈਲਿਆ।
[11]ਗਡਿਆਂ ਉਤੇ।
[12]ਘਰ।
[13]ਚਤੁਰ, ਸੁੰਦਰ।
[14]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[15]ਕੋਇਲ ਦੇ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਲੀਆਂ।

ਗਾਰੀ[1] ਦੇਹਿਂ ਸੁਖਦ ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ[2]।
ਮੰਗਤ ਜਨ ਪਾਵਹਿਂ ਬਹੁ ਦਾਨਾ।
ਦੇਹਿਂ ਅਸੀਸ 'ਵਧਹਿਂ ਸੁਖ ਨਾਨਾ' ॥ ੬੪ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਪੁਨ ਕਾਲੂ ਚਹਿ ਕਰਜੋ ਪਯਾਨਾ।
-ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਅਟਕੀ ਕ੍ਰਿਤ[3] ਪਟਵਾਰੀ।
ਅਬ ਗਮਨੋਂ ਮੈਂ- ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ੬੫ ॥
ਚਲਨ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਗਵਨਜੋ ਜਹਾਂ ਹੁਤੇ ਗਤਿਦਾਨਾ[4]। {ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਵਰ}
ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਵਖਾਨੀ[5]।
'ਸੁਨਿ ਜਜਮਾਨ ਅਧਿਕ ਤੁਮ ਦਾਨੀ ॥ ੬੬ ॥
ਅਤਿ ਉਤਸ਼ਵ ਸੋਂ ਭਈ ਸਗਾਈ।
ਮੁਝ[6] ਦੀਜੈ ਨਿਜ[7] ਅਬਹਿ ਵਧਾਈ।
ਭੋ ਸੁਖਰਾਸ! ਅਵਾਸ ਮਿਰਾਸੀ[8]।
ਧਰੌਂ ਸਦਾ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ[9] ਆਸੀ[10] ॥ ੬੭ ॥
ਨਰ ਅਨੇਕ ਤੁਮ ਤੇ ਵਰੁਸਾਨੇ।
ਪਾਵਹਿਂ ਜਾਚਕ ਨਿਜ ਮਨ ਭਾਨੇ[11]।
ਅਬ ਲੌਂ ਮੈਂ ਨ ਜਾਚਨਾ[12] ਕੀਨੀ।
ਤੁਮ ਪਿਤ ਦੇਤਿ ਵਸਤੁ ਸੋ ਲੀਨੀ' ॥ ੬੮ ॥
ਗਤਿਦਾਨੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬਾਨੀ।
ਬੋਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਰਮ ਸੁਖ ਸਾਨੀ[13]।

---

[1]ਸਿੱਠਣੀਆਂ।
[2]ਹਰਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਭਾਵ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ।
[3]ਕਾਰ।
[4]ਮੋਖ ਦਾਤਾ।
[5]ਬਚਨ ਕਿਹਾ।
[6]ਮੈਨੂੰ।
[7]ਆਪ।
[8]ਮੈਂ (ਆਪ ਦੇ) ਘਰ ਦਾ ਮਿਰਾਸੀ ਹਾਂ।
[9]ਆਪਦੀ।
[10]ਆਸ।
[11]ਮਨ ਭਾਈ ਦਾਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।
[12]ਮੰਗ।
[13]ਸੁਖ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

'ਜੌਨ[1] ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਤੇਰੇ।
ਕਰਹੁ ਬਚਨ ਦੇਵੋਂ ਬਿਨ ਦੇਰੇ ॥ ੬੯ ॥
ਹਮਰੋ ਹੈ ਤੁਝ ਸੰਗ ਇਕ ਕਾਜੂ[2]।
ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰੋ ਨਿਜ ਆਜੂ[3]'।
ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਨਿਕੈ[4] ਮਨ ਸ੍ਵਾਰਥ[5]।
ਕਹੈ 'ਦੇਹੁ ਕੋ ਭਲੋ ਪਦਾਰਥ ॥ ੭੦ ॥
ਜਿਹਤੇ ਹਰਖਹੁਂ ਉਰ[6] ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ[7]।
ਜਸ ਤੁਮਰੋ ਕਰਿ, ਦੇਉਂ ਦੁਆਈ[8]।
ਹੈ ਰਾਵਰ ਕੋ ਮੁਝੈ ਭਰੋਸਾ।
ਸਮ ਉਦਾਰਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਨ ਸਕੋਸ਼ਾ[9]' ॥ ੭੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕਾਨ ਦੈ, ਨੀਕ[10] ਵਸਤੁ ਜਿਹ ਪਾਇ।
ਕੀਮਤ ਤਾਂਹਿ ਨ ਜਾਨਈ ਰੰਜ ਰਿਦਾ ਹ੍ਵੈ ਜਾਇ ॥ ੭੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਰੋ ਲਾਲਸਾ[11] ਦਰਦ[12] ਦੁਕੂਲਾ[13]।
ਨਹਿਂ ਜਾਨਹੁ ਆਗੇ ਕਜਾ ਸੂਲਾ[14]।
ਜਾਤ ਮਿਰਾਸੀ ਜਾਚਨ ਦਰਬਾ[15]।
ਪਹਿਰਨ ਖਾਨ ਲਖੋ ਸੁਖ ਸਰਬਾ[16]' ॥ ੭੩ ॥
ਮਨ ਗੁਨਿਕੇ ਭਨਿਹੀ[17] ਮਰਦਾਨਾ।
'ਸੋ ਦੀਜੈ, ਜੋ ਨੀਕੋ ਜਾਨਾ[1]।

---

[1]ਜੇਹੜਾ।
[2]ਕੰਮ।
[3]ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅੱਜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈ।
[4]ਸੋਚਕੇ।
[5]ਆਪਣੀ ਲੋੜ।
[6]ਰਿਦਾ।
[7]ਰੱਜ ਜਾਵੇ।
[8]ਅਸੀਸਾਂ।
[9]ਕਈ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਭੀ ਆਪ ਜੇਹਾ ਸਖੀ ਨਹੀਂ।
[10]ਚੰਗੀ।
[11]ਇੱਛਾ।
[12]ਧਨ ਤੇ।
[13]ਕਪੜੇ ਦੀ।
[14]ਦੁਖ।
[15]ਧਨ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਹੋ।
[16]ਖਾਣ ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੁਖ ਸਮਝਦੇ ਹੋ।
[17]ਆਖਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉਂ ਮੁਝ[*] ਭਲਾ ਹੋਇ, ਸੁਖਪੁੰਜਾ!
ਸੋ ਦੇਵੋ, ਕਿਉਂ ਹੋਵਹੁਂ ਰੰਜਾ[੨]!' ॥ ੭੪ ॥
ਬੋਲੇ ਕਮਲ ਨੈਨ 'ਤੁਝ ਦੀਨੋ।
ਬਾਦਿਤ ਤੰਤ ਬਜਾਵਨ ਚੀਨੋ[੩]।
ਯਾ[+] ਗੁਨ ਤੇ ਮਨ ਹਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕੂ।
ਬੰਧਨ ਤਜਿ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕੂ ॥ ੭੫ ॥
ਹਰਿਗੁਨ ਗਾਵਨ ਕੇ ਰਸ ਮਾਂਹੀ।
ਪਰਚੈ ਮਨ ਅਵਗੁਨ ਮਿਟ ਜਾਹੀਂ।
ਅਸ ਗੁਣ ਸੋ ਅਭਿਲਾਖਾ ਮੇਰੀ।
ਰਹੈਂ ਸੰਗਿ[੪] ਜੇ, ਹ੍ਵੈ ਗਤਿ[੫] ਤੇਰੀ' ॥ ੭੬ ॥
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਹਰਖ ਉਠਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਉਚਰਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲਜਾਨਾ।
ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੈਂ[੬] ਪਰ[੭] ਪੁਨ ਪਰ ਕੇ[੮]।
ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਕਰੇ ਜਗ ਗੁਰ ਕੇ ॥ ੭੭ ॥
ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਸੰਗਿ ਕੀਨਿ ਪਰਸੰਸਾ[੯]।
'ਨਿਪਜਯੋ[੧੦] ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਅਵਤੰਸਾ[੧੧]।
ਦੀਪਕ ਕਾਲੂ ਸਦਨ ਸਪੂਤਾ।
ਪਿਖਿ ਉਦਾਰ ਲੱਜਤਿ ਪੁਰਹੂਤਾ[੧੨]' ॥ ੭੮ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ ਚਾਰੂ[੧੩]।

---

[੧]ਜੋ (ਤੁਸਾਂ) ਚੰਗਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਓਹ ਦਿਓ।
[*]ਪਾ:-ਮਮ।
[੨]ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰੰਜ ਹੋਵਾਂਗਾ।
[੩]ਤੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ ਦੇ ਵਜਾਵਣ ਦੀ ਜਾਚ।
[+]ਪਾ:-ਤਾ।
[੪]ਇਹ ਗੁਣ ਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੇ (ਅ) ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੇ ਰਹੇਂ ਤੂੰ।
[੫]ਮੁਕਤੀ।
[੬]ਦਾਦੇ।
[੭]ਪੜਦਾਦੇ।
[੮]ਫਿਰ ਲਕੜਦਾਦੇ।
[੯]ਮਹਿਮਾ।
[੧੦]ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ ਹੈ।
[੧੧]ਸੂਰਜ।
[੧੨]ਇੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।
[੧੩]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਹਣਾ (ਚੋਗਾ)।

ਗਰ[1] ਤੇ ਜਾਮਾ ਦੀਨ ਉਤਾਰੂ।
ਕੇਤਿਕ ਦਰਬ ਦੇਤਿ ਭੇ ਸੰਗਾ।
ਲਿਯ ਮਰਦਾਨੇ ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ ॥ ੭੯ ॥
ਪਹਿਰ ਅੰਗ ਹਿਰਦੇ ਸੁਖਪਾਈ।
ਕਹੈ ਬਹੁਰ 'ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਰਜਾਈ[2]।
ਜਾਵੋਂ ਸਦਨ[3] ਨਗਰ ਤਲਵੰਡੀ।
ਤਵ ਪਿਤ ਸੰਗਹਿ, ਹੇ ਦੁਖਖੰਡੀ!' ॥ ੮੦ ॥
ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਰਾਸੀ।
'ਤੂੰ ਹੈਂ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਮਿਰਾਸੀ।
ਜਾਚਨਿ ਆਨ ਸਥਾਨ ਨ ਕੀਜੈ।
ਲੇ ਇਨ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਧਰੀਜੈ' ॥ ੮੧ ॥
'ਜੇ ਤੁਮ ਰਾਖੋਗੇ ਸੁਧ ਮੋਰੀ।
ਅਨਤ ਅੱਗ੍ਰ[4] ਕਿਉਂ ਜਾਉਂ ਬਹੋਰੀ।
ਅਸਨ[5] ਬਸਨ[6] ਕੋ ਲੋਭ ਅਮੋਰਾ[7]।
ਸੋ ਕਰਿਵਾਵਹਿ ਕਰ ਨਿਜ ਜੋਰਾ[8]' ॥ ੮੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: [9]'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ! ਲੇ ਸਦਾ, ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧ ਕਰਤਾਰ।
ਦੇਹਿ ਬਣੀ ਪਸ਼ਚਾਤ ਹੈ ਪੂਰਬ ਬਨਾ ਅਹਾਰ' ॥ ੮੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਿਲਿ ਕਾਲੂ ਤਨੀਆ[10] ਜਾਮਾਤਾ[11]।
ਪੁਨ ਆਪਨ[12] ਆਵਾ ਹਿਤ ਤਾਤਾ[13]।
ਬੈਸੇ ਨਿਕਟ ਏਕ ਪਰਯੰਕਾ[14]।

---

[1]ਗਲੋਂ।
[2]ਆਗਜਾ।
[3]ਘਰ।
[4]ਹੋਰ ਅੱਗੇ।
[5]ਭੋਜਨ।
[6]ਕਪੜੇ ਦਾ।
[7]ਨਾ ਮੁੜਨ ਵਾਲਾ ਲੋਭ ਹੈ।
[8]ਉਹ ਲੋਭ ਅਪਣੇ ਹੱਥ ਜੁੜਾਉਂਦਾ ਹੈ।
[9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[10]ਪੁਤ੍ਰੀ ਤੇ।
[11]ਜੁਵਾਈ ਨੂੰ।
[12]ਹੱਟ ਪੁਰ।
[13]ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ (ਮਿਲਨ) ਵਾਸਤੇ ਆਯਾ।
[14]ਪਲੰਘ ਤੇ।

ਦੇਖਹਿ ਸੁਤ ਕੋ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[1] ॥ ੮੪ ॥
ਅਧਿਕ ਨੇਹ[2] ਕਰਿ ਸਿਖਵਨ ਦੇਈ।
ਇਕਠੋ ਦਰਬ ਕਰਨ ਕੀ ਜੇਈ।
'ਖਰਚ ਬਜਾਹ ਕੋ ਕਰਹੁ ਤਯਾਰੀ।
ਧਨ ਚਹਿਯਤਿ ਹੈ ਤਿਸ ਦਿਨ ਭਾਰੀ' ॥ ੮੫ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕਹਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ[3]।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।
'ਪੁਰਿ ਪਤਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਦਾਰਾ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਭਨਿਯੇ ਅਨੰਦ ਹਮਾਰਾ' ॥ ੮੬ ॥
ਪ੍ਰਿਯ ਸੁਤ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ।
ਤਲਵੰਡੀ ਪੁਨਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ[4]।
ਤਜਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸੋਂ, ਮਗ[5] ਸਗਰਾ।
ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ[6] ਸੁਖ ਸੋਂ ਨਗਰਾ ॥ ੮੭ ॥
ਕੁਸ਼ਲ ਸੰਦੇਸ਼[7] ਸੁਨੇ ਸਭਿ ਰਾਊ।
ਪੁਲਕਾਵਲਿ[8] ਭਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ।
ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ[9] ਮਹਿਂ ਮੂਰਤਿ ਧਯਾਨਾ।
ਬੰਦਹਿ ਪਦ, ਜਨੁ[10] ਨਿਜ ਢਿਗ ਜਾਨਾ ॥ ੮੮ ॥
ਜਥਾ ਬਾਰਤਾ ਭਈ ਸਗਾਈ।
ਤਥਾ ਚੌਪਈ ਮਾਂਝ ਬਨਾਈ।
ਕਿਯੋ ਧਯਾਯ ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਮੂਰਾ[11]*।
ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਪਗ ਰੂਰਾ[12] ॥ ੮੯ ॥

---

[1]ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[2]ਬੜਾ ਮੋਹ ਕਰਕੇ।
[3]ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[4]ਤੁਰਨਾ।
[5]ਰਸਤਾ।
[6]ਜਾ ਵੜੇ।
[7]ਸੁਨੇਹੇ।
[8]ਗਦ ਗਦ ਹੋਯਾ (ਬੁਲਾਰ)।
[9]ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
[10]ਮਾਨੋ।
[11]ਸੁਖਮੂਲ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਪੂਰਾ।
[12]ਸੁੰਦਰ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਗਾਈ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧੯ ॥

੨੦. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਮੰਗਲ। ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੩੨੧) ਵਾਧਾ ਲਏ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਹਾਇ ਮਮ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਸੁਖਪਾਇ।
ਦਾਰਿਦ ਕਲਮਲ ਮਲ ਦਲਿਨ, ਜੈ ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ॥ ੧ ॥

ਮਮ ਮੇਰੇ। ਦਾਰਿਦ ਦਲਿੱਦ੍ਰ, ਗ੍ਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲਤਾਈ।
[ਸੰਸ:, ਦਾਰਿਦ੍ਰਜੰ] [ਕਲਮਲ ਪਾਪ। ਮਲ ਮੈਲਾ।
ਦਲਿਨਿ ਦਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ: ਮੇਰੇ (ਸਦਾ) ਸਹਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ (ਮੈਂ ਸਦਾ ਹੀ) ਸੁਖ ਪਾਏ ਹਨ, (ਜੋ) ਦਰਿੱਦ੍ਰ (ਅਤੇ) ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਜੈ ਹੋ, ਜੈ ਹੋ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਰੁਨਾ[੧] ਖਾਨੀ!
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਥਾ ਮਹਾਨੀ[੨]।
ਇਸ ਉਤਸਾਹਿ ਭਏ ਤੇ ਪਾਛੇ।
ਮੋਦੀਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿਂ ਆਛੇ ॥ ੨ ॥
ਆਇ ਛੁਧਾਤਰੁ[੩] ਦੇਂ ਤਿਹ ਅਸਨਾ[੪]।
ਬਸਨ ਬਿਹੀਨ ਲਖਹਿਂ, ਦੇਂ ਬਸਨਾ[੫]।
ਜਾਚਿ ਨ ਕੋਊ ਗਮਨਜੋ[+] ਛੂਛਾ।
ਆਇਂ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਆਪਨ[੬] ਪੂਛਾ ॥ ੩ ॥
ਵਡੀ ਭੋਰ ਤੇ ਦੇਵਨ ਲਾਗਹਿਂ।
ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਲੌਂ[੭] ਛੂਛ ਨ ਤਜਾਗਹਿਂ[੮]।
ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਸਪੂਰਨ ਸੇਨਾ[੯]।
ਆਨ ਆਸਨ[੧੦] ਆਪਨ ਤੇ[੧੧] ਲੇਨਾ ॥ ੪ ॥
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਜਾਚਕ ਜੇਤੇ।

---

[੧]ਕਿਰਪਾ।
[੨]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[੩]ਭੁੱਖਾ।
[੪]ਭੋਜਨ।
[੫]ਕਪੜਾ।
[+]ਪਾ:-ਜਾਵਤ।
[੬]ਹੱਟੀ।
[੭]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਗਈ ਤੱਕ।
[੮]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ।
[੯]ਸਾਰੀ ਫੌਜ।
[੧੦]ਰਸਦ।
[੧੧]ਹੱਟੀ ਤੋਂ।

ਆਨਿ ਅਹਾਰ ਲੇਹਿਂ ਸਭਿ ਤੇਤੇ।
ਰਹੈ ਸਥਾਨ ਭੀਰ ਸੋਂ ਭੂਰਾ[੧]।
ਭਨਹਿਂ ਅਸੀਸ 'ਵਧਹਿ ਸੁਖ ਮੂਰਾ![੨]' ॥ ੫ ॥
ਯਾ ਬਿਧਿ ਦੇਖਯੋ ਰਿਦੇ ਉਦਾਰਾ।
ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿਂ ਵਿਚਾਰਾ[*]।
'ਨਿਸ[੩] ਬਾਸੁਰ[੪] ਦੇ ਦਾਨ ਮਹਾਨਾ।
ਵਡ ਦਾਨੀ ਹੈ ਭੂਪ ਸਮਾਨਾ ॥ ੬ ॥
ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪੈਸੇ ਬਹੁ ਖੋਵਹਿ।
ਰੰਚਕ[੫] ਤ੍ਰਾਸ[੬] ਰਿਦੇ ਨਹਿਂ ਹੋਵਹਿ।
ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਹਮ ਕਾਲਿ[੭] ਕਿ ਆਜੂ[੮]।
ਨਾਨਕ ਜਾਵਹਿ ਹਯਾਂ[੯] ਤੇ ਭਾਜੂ[੧੦] ॥ ੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤੁਰਕਨ ਤਸਕਰ[੧੧] ਹੋਇ ਕੈ, ਜਾਵਹਿਗੋ ਜਬ ਭਾਜਿ।
ਗਹਿ ਲੇਵਹਿਂ ਜੈ ਰਾਮ ਕੋ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਲਾਜ[੧੨]' ॥ ੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੇ ਮਤਿਮੰਦ ਹਿਤੂ ਜੈਰਾਮਾ[੧੩]।
ਮਿਲ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ ਤਿਹ ਧਾਮਾ।
ਬੋਲਿ[੧੪] ਇਕਾਕੀ[੧੫] ਕਰਿ ਲੇ ਬੈਸੇ।
ਕਹੈਂ 'ਨਿਚਿੰਤ ਰਹੈਂ ਤੂੰ ਕੈਸੇ? ॥ ੯ ॥
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ[੧੬] ਜੋ ਖੋਵਤਿ ਅਤਿ ਦਰਬਾ।

---

[੧]ਭੀੜ ਨਾਲ ਭਰਿਆ।
[੨]ਹੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਸਦਾ ਵਧੋ। (ਅ) ਮੂੜੀ (ਪੂੰਜੀ) ਤੇ ਸੁਖ ਵਧੇ।
[*]ਪਾ:-ਕਰਤ ਵਿਚਾਰਾ।
[੩]ਰਾਤ।
[੪]ਦਿਨ।
[੫]ਥੋੜਾ ਬੀ।
[੬]ਡਰ।
[੭]ਕਲ੍ਹ।
[੮]ਅੱਜ।
[੯]ਇਥੋਂ।
[੧੦]ਦੌੜ ਜਾਏਗਾ।
[੧੧]ਚੋਰ।
[੧੨]ਪਤਿ।
[੧੩](ਪਰੰਤੂ) ਜੈਰਾਮ ਦੇ ਹਿਤੂ ਸਨ।
[੧੪]ਸੱਦਕੇ।
[੧੫]ਇਕੱਲਾ।
[੧੬]ਹਰ ਰੋਜ਼।

ਸੋ ਸਮਝਹੁ ਉਰ ਅਪਨੇ ਸਰਬਾ।
ਬਾਦ[੧] ਖੋਇ ਸੋ[+] ਜਾਇ ਪਲਾਈ[੨]।
ਸਗਰੋ ਝਗਰਾ ਤੁਝ ਗਰ[੩] ਪਾਈ ॥ ੧੦ ॥
ਸੋ ਖਰਚਨ ਕੋ ਲਖਤਿ ਅਸਾਨਾ[੪]।
ਤੁਝ ਕੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨਹਿ ਮਹਾਨਾ[੫]।
ਭੂਪਤਿ[੬] ਪੂਰ ਲੇਹਿ[੭] ਨਿਜ ਲੇਖਾ।
ਚਲਹਿ ਇਲਾਜ ਨ, ਤੂੰ ਦੇਂ ਸੇਖਾ[੮] ॥ ੧੧ ॥
ਦੀਰਘ ਦਰਸ਼ੀ[੯] ਜੇ ਮਤਿਵਾਨਾ।
ਕਰਹਿਂ ਨ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ[੧੦] ਧਨ ਹਾਨਾ।
ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਕੋ ਲਖਿ ਮੀਤਾ।
ਹੇਰਜੋ ਹੋਤਿ ਹੇਤ ਵਿਪਰੀਤਾ[੧੧] ॥ ੧੨ ॥
ਸਹਿ ਨ ਸਕੇ ਹਮ ਇਹ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਅਪਰ ਹੇਤ ਕੋ[੧੨] ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ।
ਤੁਝ ਸਮਝਾਵਨ ਕੋ ਮਿਲਿ ਆਏ।
ਕਰਹੁ ਆਪ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਏ' ॥ ੧੩ ॥
ਪਾਵਸ ਸਮ[੧੩] ਪਿਸ਼ਨਨਿ[੧੪] ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਚਿੰਤ ਆਪਗਾ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੀ[੧੫]।
ਕਮਲ ਕੋਮਲੰ ਮਨ ਜੈਰਾਮੂ।
ਉਖਰਜੋ ਧੀਰਜ ਮੂਲ ਅਥਾਮੂ[੧] ॥ ੧੪ ॥

---

[੧]ਬਿਰਥਾ।
[+]ਪਾ:-ਜੋ।
[੨]ਦੌੜ ਜਾਏਗਾ।
[੩]ਤੇਰੇ ਗਲ।
[੪]ਸੌਖਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
[੫]ਬੜੀ।
[੬]ਨਬਾਬ।
[੭]ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਏਗਾ।
[੮]ਬਾਕੀ ਤੈਨੂੰ ਭਰਨੀ ਪਊ।
[੯]ਦੂਰੰਦੇਸ਼।
[੧੦]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[੧੧]ਤੇਰੇ ਹਿਤ (ਭਲੇ) ਦੇ ਉਲਟ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ।
[੧੨]ਹੋਰ ਸਬੱਬ ਕੋਈ।
[੧੩]ਬਰਸਾਤ ਵਰਗੀ।
[੧੪]ਚੁਗਲਾਂ।
[੧੫]ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਨਦੀ ਵੱਡੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਯਤਨ ਤੀਰ[੨] ਕਿਤ ਪਾਯਤਿ ਨਾਂਹੀ[੩]।
ਬਹਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਗਟੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ[੪]।
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤਾ।
ਹੁਤੇ ਜੁ ਮੂਰਖ ਦੁਸ਼ਟ ਅਚੇਤਾ ॥ ੧੫ ॥
ਬੈਸਹਿ[੫] ਸਦਨ ਨੀਵ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵਾ[੬]।
ਮਨਹੁ ਬਨਯੋ ਚਿੰਤਾ ਕੀ ਸੀਵਾ[੭]।
ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਗਿਨਤਯੋ ਗਿਨਤੀ।
ਕਰੈ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਬਿਨਤੀ ॥ ੧੬ ॥
ਉਰ ਅੰਤਰ ਮਾਨਤਿ ਬਹੁ ਖੇਦਾ।
ਵਹਿਰ[੮] ਨ ਕਿਸ ਢਿਗ ਭਾਖਹਿ[੯] ਭੇਦਾ।
ਜਬੈ ਨਾਨਕੀ ਦਸ਼ਾ ਬਿਲੋਕੀ।
ਹਰਖ ਹੀਨ ਪਤਿ ਕੀ ਮਤਿ ਸ਼ੋਕੀ[੧੦] ॥ ੧੭ ॥
ਰਿਦੈ ਗੁਨਹਿ[੧੧] -ਕੋ ਭਯੋ ਕੁਕਾਜੂ।
ਚਿੰਤਮਾਨ ਹ੍ਵੈ ਬੈਠਯੋ ਆਜੂ[੧੨] -।
ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ ਭੇਵ[੧੩] ਜਨਾਯਾ।
'ਸੁਨਹੁ ਬਧੂ ! ਮੈਂ ਜਯੋਂ ਲਖਿ ਪਾਯਾ[੧੪] ॥ ੧੮ ॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਿਲਿ ਮਨੁਜ[੧੫] ਭਲੇਰੇ।
ਮੈਂ ਅਵਿਲੋਕ[੧੬] ਆਵਤਿ ਡੇਰੇ।
ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਮਾਨਾ।

---

[੧]ਅਰੋਕ।
[੨]ਜਤਨ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰਾ।
[੩]ਕਿਤੇ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ।
[੪]ਗਿਣਤੀਆਂ (ਸੋਚਾਂ (ਰੂਪੀ) ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ।
[੫](ਜੈਰਾਮ) ਬੈਠਦਾ ਹੈ।
[੬]ਗਿੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਕਰਕੇ।
[੭]ਸੀਂ, ਹੱਦ।
[੮]ਬਾਹਰ।
[੯]ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ।
[੧੦]ਸ਼ੋਕਮਈ।
[੧੧]ਸੋਚਦੀ ਹੈ।
[੧੨]ਅੱਜ।
[੧੩]ਭੇਦ।
[੧੪]ਮੈਂ ਜਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।
[੧੫]ਮਨੁਖ।
[੧੬]ਡਿੱਠੇ।

ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕਜ਼ਾ ਤਿਨਹਿਂ ਬਖਾਨਾ' ॥ ੧੯ ॥
ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਸੁਮਤਿ ਸਜੂਤੀ[੧]।
ਲਖਿ ਲੀਨੀ[੨] -ਕੀਨੀ ਕਿਨ ਦੂਤੀ-।
ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਪਤਿ ਕੋ ਸਮਝਾਯਾ।
'ਕਿਉਂ ਉਰ ਭਰਮੇ ਤੁਮ? ਸੁਖਦਾਯਾ! ॥ ੨੦ ॥
ਪੂਰਬ ਪਤਾ ਲਯੋ[੩] ਭਲਿ ਦੇਖੀ।
ਉਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਵਿਸ਼ੇਖੀ[੪]।
ਸਭਿ ਅਨਜਾਨ ਭਨਹਿਂ ਜੇ ਮਾਨਵ।
ਤਿਨਕੇ ਭਵ ਮੰਦ ਨਹਿਂ ਜਾਨਵ[੫]' ॥ ੨੧ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮਝਾਵਹਿ।
ਤਦਪਿ ਜਰਾਮ ਨ ਚਿੰਤਾ ਜਾਵਹਿ।
ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਸੀ ਪਿਸ਼ਨ[੬] ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਬਿਨ ਸਤਿ ਦੇਖੇ, ਹੋਇ ਨ ਹਾਨੀ[੭] ॥ ੨੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ[*] ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਲਖਿ ਲੀਨੀ ਦੂਤਨ ਕੀ[੮] ਖਾਮੀ[੯]।
ਪੁਨ ਜਰਾਮ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਚੀਨਾ[੧੦]।
ਜਿਹ ਮਨ ਪਿਸ਼ਨਨਿ[੧੧] ਬਾਨੀ ਭੀਨਾ ॥ ੨੩ ॥
ਤਾਂ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਹਤਨੇ ਹੇਤਾ[੧੨]।
ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ।
ਸਦਨ ਜਾਇ ਸਾਦਰ[੧੩] ਦੁਖ ਕਦਨਾ।

---

[੧]ਅਕਲ ਵਾਲੀ ਨੇ।
[੨]ਜਾਣ ਲੀਤੀ।
[੩]ਪਤੀਆ ਲੀਤਾ ਸੀ।
[੪]ਬਹੁਤ।
[੫]ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦਾ ਭੇਦ ਮੰਦ (ਮਤੀ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।
[੬]ਚੁਗਲਾਂ।
[੭]ਬਿਨਾਂ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਦੇਖੇ ਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
[*]ਪਾ:-ਸਬ।
[੮]ਚੁਗਲਾਂ ਦੀ।
[੯]ਕਚਿਆਈ।
[੧੦]ਵੇਖਿਆ।
[੧੧]ਚੁਗਲਾਂ ਦੀ।
[੧੨]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।
[੧੩]ਆਦਰ ਨਾਲ।

ਬੈਸੇ ਮੰਚ[1] ਪਰ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ[2] ॥ ੨੪ ॥
ਮਧੁਰ[3] ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।
ਜਨੁ ਚਿੰਤਾ ਰੁਜ ਚੂਰਨ ਸਾਨੀ[4]।
'ਜੀਜਾ ਜੀ! ਲੇਖਾ ਕਰਿਵਾਈਏ।
ਸਭਿਹਿ ਹਿਸਾਬ ਨਿਵਾਬ ਦਿਵਾਈਏ ॥ ੨੫ ॥
ਬੀਤੇ ਬਹੁ ਬਾਸੁਰ ਬਿਨ ਲੇਖੇ।
ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਨਿਕਸਹਿ ਕਛੁ ਸ਼ੇਖੇ[5]'।
ਸੁਨਿ ਜੈਰਾਮ ਰਿਦੇ ਹਰਿਖਾਯੋ।
ਜਨੁ ਸ਼ਰਧਾ ਧਨੁ[6] ਖੋਯੋ ਪਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥
ਹੁਤੀ ਚਿੰਤ ਜਾਂਕੀ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਅਕਸਮਾਤ[7] ਸੋ ਬਨੀ ਸੁਹਾਤੀ।
ਲੇ ਨਿਦੇਸ[8] ਗਾ ਪਾਸ ਨਰੇਸ਼ਾ[9]।
ਪੋਸ਼ਿਸ਼[10] ਪਹਿਰ ਕਿਯੇ[11] ਸ਼ੁਭ[12] ਬੇਸਾ[13] ॥ ੨੭ ॥
ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਕਹਿ'ਸੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਲੋਦੀ!
ਕਰਜੋ ਹਿਸਾਬ ਚਹਿਤਿ ਤੁਮ ਮੋਦੀ।
ਕਾਲ ਬਿਸਾਲ[14] ਬਿਤਯੋ ਬਿਨ ਲੇਖੇ।
ਆਮਦ ਖਰਚ ਉਚਿਤ ਅਬ ਦੇਖੇ' ॥ ੨੮ ॥
ਪੂਰਬ[15] ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਢਿਗ ਦੂਤੀ[16]।
ਦੁਸ਼ਟ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਕਰਤਿ ਬਹੂਤੀ[1]।

---

[1]ਪਲੰਘ।
[2]ਕਵਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।
[3]ਮਿੱਠੀ।
[4]ਮਾਨੋਂ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ਨੂੰ ਚੂਰਨ ਸਮਾਨ ਹੈ।
[5]ਬਾਕੀ।
[6]ਮਾਨੋ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਧਨ।
[7]ਅੱਚਣਚੇਤ।
[8]ਆਗਯਾ।
[9]ਰਾਜੇ ਦੇ।
[10]ਪੁਸ਼ਾਕ।
[11]ਕਰਕੇ।
[12]ਚੰਗਾ।
[13]ਲਿਬਾਸ।
[14]ਬਹੁਤ।
[15]ਪਹਿਲਾਂ।
[16]ਚੁਗਲੀ।

'ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਖੋ ਕਰਿ ਨਾਨਕ।
ਹੋਇ ਪਲਾਇਨ[2] ਕਬਹਿ ਅਚਾਨਕ[3]' ॥ ੨੯ ॥
ਸੁਨਤਿ ਜਰਾਮ ਬਚਨ ਭੂਪਾਲਾ[4]।
ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਸੰਸਾ ਮੁਝਹਿ ਬਿਸਾਲਾ[5]।
ਲੇਖੇ ਤੇ ਸੋ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ੀ[6]।
ਬੋਲਿ ਲੇਹੁ ਤਾਂ ਕੋ ਮਮ ਪਾਸੀ' ॥ ੩੦ ॥
ਨਿੱਧਾ ਦਿਜ ਜੈਰਾਮ[7] ਪਠਾਯਾ[8]।
ਆ ਨਿੱਧੇ ਯਾ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ[*]।
'ਚਲਹੁ ਆਪ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਲੇਖਾ।
ਨ੍ਰਿਪ ਬੁਲਾਇ ਜਿਹ ਸਭਾ ਵਿਸ਼ੇਖਾ' ॥ ੩੧ ॥
ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪੂਰਨ !
ਸੁਨਹੁ ਤਯਾਰ ਭਏ ਤਬ ਤੂਰਨ।
ਵਹੀ ਬਿਸਾਲ[9] ਦੀਨਿ ਮੁਝ ਹਾਥਾ।
ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੩੨ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਸੁੰਦਰ ਗਤਿ[10] ਭਾਰੀ।
ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਤਬ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।
ਕਾਜ਼ੀ ਖਾਨ ਦਿਵਾਨ ਮੁਲਾਨੇ।
ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਨੀਕੇ ਕਰਿ ਬਾਨੇ[11] ॥ ੩੩ ॥
ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਿਰੋਮਨਿ ਦੌਲਤ ਖਾਨਾ।
ਸੇਵਹਿਂ ਜਾਂਹਿ ਸੁਭਟ[12] ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਤਹਾਂ ਹੋਇ ਠਾਢੇ ਸੁਖ ਧਾਮਾ[1]।

---

[1]ਬਹੁਤੀ।
[2]ਦੌੜ ਜਾਏਗਾ।
[3]ਅੱਚਣਚੇਤ।
[4]ਰਾਜਾ ਨੇ ਜੈਰਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ।
[5]ਬੜਾ।
[6](ਸੰਸਾ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।
[7]ਜੈਰਾਮ ਨੇ।
[8]ਘੱਲਿਆ।
[*]ਪਾ:-ਆਇ ਨਿਖਦਜਾ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ। ਨਿਖਦਜਾ ਹਟੀ (ਉਤੇ)।
[9]ਵੱਡੀ।
[10]ਟੋਰ।
[11]ਲਿਬਾਸ।
[12]ਸੂਰਮੇ।

ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮਾ ॥ ੩੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਦਿਸ਼ਿ ਨ੍ਰਿਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਲੋਕੀ।
ਜਾਂਕੀ ਮਤਿ[2] ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਫੋਕੀ।
ਬੂਝਤਿ ਭਾ[3] 'ਤੁਮਾਰ ਕੋ ਨਾਮਾ?
ਭਨੀਏ ਭੋ ਮੋਦੀ ਅਭਿਰਾਮਾ[4]! ॥ ੩੫ ॥
ਕਮਲ ਨੈਨ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਅਹੈ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ'।
'ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਸਮਝ੍ਯੋ ਕਹ੍ਯੋ ਤੁਮਾਰੋ।
ਸੰਗ ਮਾਯਨੇ[5] ਫੇਰ ਉਚਾਰੋ' ॥ ੩੬ ॥
ਤਬ ਜਰਾਮ ਬੋਲ੍ਯੋ ਮਤਿਸਾਲੀ[6]। {ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੂੰ 'ਨਾਨਕ' ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸੇ}
'ਬੀਚ ਪਾਰਸੀ ਰੀਤਿ ਸਮ੍ਹਾਲੀ।
ਬੇਸ਼ੁਬਹਾ ਜੋ ਬਿਨਾ ਨਮੂਨੇ[7]।
ਬੇਚਗੂਨ[8] ਯਜ਼ਦਾਂ[9] ਬੇਚੂਨੇ[10] ॥ ੩੭ ॥
'ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ' ਕਹਿ ਬੇਦ ਕਤੇਬਾ।
ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਕਰਤਿ ਹਿਸੇਬਾ।
ਕਰਨਹਾਰ ਤਾਂ ਸਿਫਤੀ[11] ਬੰਦਾ।
ਮੈਂ ਹੌਂ ਕਹਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖਕੰਦਾ' ॥ ੩੮ ॥
ਬਿਗਸਾ ਬਹੁ ਨਬਾਬ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।
ਮਤਿ ਜਾਂਕੀ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਲਪਟਾਨੀ।
ਕਰਤਿ ਕੁਤਰਕਹਿ[12] ਬੋਲ੍ਯੋ ਬੈਨਾ। {ਨਵਾਬ ਦੀ ਕੁਤਰਕ}
'ਮੋਦੀ ਬਜਾਹ ਲਯੋ ਕਿਤ[1] ਕੈ ਨਾ[2]?' ॥ ੩੯ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[2]ਬੁੱਧੀ।
[3]ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ।
[4]ਸੁੰਦਰ।
[5]ਅਰਥ ਸੁਣੇ।
[6]ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ।
[7]ਨਿਰਸਸੇ ਜੋ ਅਦੁਤੀ ਹੈ (ਅ) ਜੋ ਅਮੋਲਕ ਤੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। । ਫਾ: ਬੇ ਸ਼ੁਬਹਾ ਨਿਰਸੰਸੇ। (ਅ) ਬੇਸ਼ੋ ਬਹਾ ਅਮੋਲਕ] ।
[8]ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
[9]ਖ਼ੁਦਾ।
[10]ਬੇਮਿਸਾਲ।
[11]ਉਸਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਹਾਰਾ।
[12]ਹੁੱਜਤ।

ਕਹਿ ਜਰਾਮ 'ਅਬ ਲੌਂ ਨ ਬਿਵਾਹਾ।
ਭਾ ਸਨਬੰਧ ਆਇ ਹੈ ਸਾਹਾ।
ਤਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਪਾਇ ਅਲੰਬਾ[3]।
ਹੋਇ ਬਜਾਹ ਅਬ ਕਛੁ ਨ ਬਿਲੰਬਾ[4]' ॥ ੪੦ ॥
ਅਸ[5] ਸੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਦੌਲਤ ਖਾਨਾ।
'ਸਿਫਤੀ ਬੰਦਾ ਨਿਜਹਿ ਵਖਾਨਾ।
ਸੋ ਸਤਿ ਬਾਤ ਤਬਹਿ ਲੌ ਬਰਨੀ[6]।
ਜਬ ਲੌਂ ਘਰ ਮੈਂ ਆਇ ਨ ਤਰੁਨੀ[7] ॥ ੪੧ ॥
ਜਤੀ ਸਤੀ ਤਪਸੀ ਰਿਖਿ ਜੇਤੇ।
ਪਾਰ ਨ ਪੱਯੈ ਜਿਨਹਿਂ ਗਿਨੇ ਤੇ।
ਦਰਸ ਅੰਗਨਾਂ[8] ਜਾਰ[9] ਮਹਾਨਾ[10]।
ਫਸੇ ਨ ਨਿਕਸਹਿ ਅਤਿ ਬਲਿਵਾਨਾ' ॥ ੪੨ ॥
ਬੋਲੇ ਨਾਨਕ ਸੁਨਤਿ ਕੁਤਰਕਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੁਤਰਕ ਦਾ ਉੱਤਰ} ॥੨੧॥
ਖੰਡਨ ਹਿਤ ਆਸ਼ੇ[11] ਤਿਂਹ ਉਰਕਾ[12]।
'ਜਿਨ ਕੋ ਮਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਪੂਰਾ।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਕਬ ਹੋਇ ਨ ਊਰਾ[13] ॥ ੪੩ ॥
ਤਿਨਕੇ ਮਨ ਕਜਾ ਨਾਰਿ[14] ਮਲੀਨੀ।
ਭਾਵਤਿ? ਜੋ ਦੁਰਗੰਧਹਿ[15] ਭੀਨੀ।
ਅਸਤ[16] ਰਕਤ[1] ਮੱਜਾ[2] ਪਲ[3] ਬਾਰਾ[4]।

---

[1]ਕਿਤੇ।
[2]ਕਿ ਨਹੀਂ?
[3]ਆਸਰਾ।
[4]ਦੇਰ ਨਹੀਂ।
[5]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[6]ਕਹੀ।
[7]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[8]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ।
[9]ਜਾਲ ਜੋ।
[10]ਬੜਾ ਵਡਾ ਹੈ।
[11]ਮਤਲਬ।
[12]ਉਸਦੇ ਰਿਦੇ ਦਾ।
[13]ਖਾਲੀ।
[14]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[15]ਬਦਬੋ ਅਤੇ।
[16]ਹੱਡ।

ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜੋ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰਾ[੫] ॥ ੪੪ ॥
ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਗਯਾਨੀ।
ਏਕਹਿ ਵਸਤੁ ਨ ਨੀਕੀ ਜਾਨੀ।
ਤਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਤਿ ਨ ਪ੍ਰੀਤਾ[*]।
ਭਜਹਿਂ ਮਕੰਦ ਸੁਖਦ ਕੋ ਚੀਤਾ[੬]' ॥ ੪੫ ॥
ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲਖਿ ਦ੍ਰਿਢ ਪਰਤੀਤਾ।
ਬੋਲਯੋ 'ਖੋਇਂ ਦਰਬ[੭] ਤੂੰ ਨੀਤਾ[੮]।
ਮੋ ਸੋਂ ਕਹਹਿਂ ਆਇ ਨਰ ਭੂਰਾ[੯]।
ਅਬ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਪੂਰਾ' ॥ ੪੬ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਨ੍ਰਿਪਤਿ! ਨਿਜ ਕਰੀਏ ਲੇਖਾ।
ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਨਿਕਸੈ ਮੁਝ ਸ਼ੇਖਾ[੧੦]।
ਭਨਤਿ[੧੧] ਪਿਸ਼ਨ[੧੨] ਤਬ ਨਿਰਨਾ ਕਰੀਏ।
ਝੂਠ ਸਾਚ ਕੌ ਰਿਦੈ ਵਿਚਰੀਏ' ॥ ੪੭ ॥
ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਤਬਹਿ ਭੂਪਾਲਾ।
ਇਕ ਬੁਲਾਇ ਲੇਖਕ[੧੩] ਤਤਕਾਲਾ।
ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਸੋਂ 'ਸੰਖਯਾ[੧੪] ਕੀਜੈ।
ਆਮਦ ਖਰਚ ਸਭਿਹਿ ਗਿਨਿ ਲੀਜੈ ॥ ੪੮ ॥
ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕਾ ਹੈ ਯਹਿ ਲੇਖਾ।
ਕਿਹ ਦਿਸ਼ ਨਿਕਸਹਿ ਸਰਸਹਿ[੧] ਸ਼ੇਖਾ[੨]।

---

[੧]ਲਹੂ।
[੨]ਮਿੱਝ।
[੩]ਮਾਸ।
[੪]ਵਾਲਾਂ (ਨਾਲ ਭੀਨੀ ਹੈ)।
[੫]ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੀਤੀ, ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਹੀਨ ਹਨ।
[*]ਇਥੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲੋਂ ਸਾਈਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।
[੬]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਭਜਦੇ ਹਨ।
[੭]ਧਨ।
[੮]ਰੋਜ਼।
[੯]ਬਹੁਤ।
[੧੦]ਬਾਕੀ।
[੧੧]ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੋ।
[੧੨]ਚੁਗਲ।
[੧੩]ਮੁਨਸ਼ੀ।
[੧੪]ਗਿਣਤੀ।

ਆਨਿ ਆਨਿ ਤੁਮ ਨੀਤ ਉਚਾਰੋ[3]।
-ਮੋਦੀ ਖੋਵਤਿ ਦਰਬ ਤੁਮਾਰੋ- ॥ ੪੯ ॥
ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰਿ ਰੀਤਿ ਅਬ ਨੀਕੀ।
ਕਰੀਏ ਬਾਤ ਭਾਵਤੀ ਜੀਕੀ'।
ਨਵੀਸਿੰਦ[4] ਸੁਨਿ ਜਾਦੋਰਾਈ[5]।
ਗੁਨਤਿ ਰਿਦੈ[6]-ਹੋਈ ਮਨ ਭਾਈ ॥ ੫੦ ॥
ਇਨ ਜੋ ਧਨ ਬਹੁ ਬਾਦ[7] ਗਵਾਯਾ।
ਉਠਨਿ ਨ ਦੇਉਂ ਲੇਉਂ ਇਹ ਥਾਯਾ[8]।
ਬਹੁਰਿ ਨ ਬੈਸਹਿ ਮੋਦੀਖਾਨੇ।
ਦਈ ਨ ਰਿਸ਼ਵਤ ਹਮੈਂ ਨ ਜਾਨੇ- ॥ ੫੧ ॥
ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ ਦੋਨੋ ਇਕ ਥਾਨਾ।
ਲੇਖਾ ਹੋਵਨਿ ਲਗੋ ਮਹਾਨਾ[9]।
ਪ੍ਰਥਮ ਲਿਖਾਯੋ ਆਮਦ ਦਰਬਾ।
ਲਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਢਿਗ ਤੇ ਜੋ ਸਰਬਾ ॥ ੫੨ ॥
ਲਿਖਨਿ ਲਗੇ ਪੁਨਿ ਖਰਚ ਮਹਾਨਾ।
ਜਿਹ ਕੋ ਅੰਤ ਕਠਨ ਵਿਧਿ ਜਾਨਾ।
ਮਹਾਂ ਕੁਟਿਲ ਬਹੁ ਪਾਇ ਅਰਾਵਨ[10]।
ਕ੍ਰੂਰ[11] ਬਚਨ ਕਹਿ ਹੇਤ[12] ਡਰਾਵਨ ॥ ੫੩ ॥
ਗਰਬ ਕਰਹਿ ਜਿਉ ਰਿੰਙਣਜੋਤੀ[13]।
ਰਵਿਹਿ[14] ਦਬਾਵਹਿ[1] ਨਿਜਹਿ ਉਦੋਤੀ[2]।

---

[1]ਵਾਧਾ।
[2]ਬਾਕੀ।
[3]ਨਿੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ।
[4]ਮੁਨਸ਼ੀ।
[5]ਜਾਦੋ ਰਾਇ ਨਾਮ ਸੀ ਉਸਦਾ।
[6]ਸੋਚਦਾ ਹੈ।
[7]ਬਿਰਥਾ।
[8]ਇਸੇ ਥਾਂ ਰਖ ਲਵਾਂਗਾ।
[9]ਬੜਾ।
[10]ਅੜਾਉਣੀਆਂ।
[11]ਕਰੜੇ।
[12]ਵਾਸਤੇ।
[13]ਟਿਟਾਣਾ।
[14]ਸੂਰਜ ਨੂੰ।

ਮਹਾਂ ਮੰਦਮਤਿ ਜਾਂਨਹਿ ਨਾਂਹੀ।
-ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਭਵ[3] ਮਾਂਹੀ- ॥ ੫੪ ॥
ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲੌ ਲੇਖਾ ਭਾਰਾ। {ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੩੨੧) ਵਾਧਾ ਲਏ}
ਕਰਤਿ ਬਾਦ[4] ਬਹੁ ਲਿਖ੍ਯੋ ਗਵਾਰਾ।
ਗਿਨੇ ਤੀਨ ਸੈ ਬਹੁਰ ਇਕੀਸਾ।
ਲੈਨੇ ਸੇਖੁ[5] ਸ੍ਰੀ ਜਗਦੀਸਾ[*] ॥ ੫੫ ॥
ਭੂਰ[6] ਬਿਸੂਰਤਿ[7] ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ।
ਬੂਡ ਗਯੋ ਤਤਛਿਨ ਬਿਨ ਪਾਨੀ।
-ਮਮ ਅਭਿਲਾਖਾ[8] ਰਾਖਨਿ ਊਰਾ[9]।
ਸੇਖ ਨਿਕਾਸੇ[10] ਭਯੋ ਨ ਪੂਰਾ[11] ॥ ੫੬ ॥
ਬਾਰ ਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਧਨ ਲੀਨਾ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਅਧਿਕ ਲੁਟਾਵਨ ਕੀਨਾ।
ਲੇਨਹਾਰ ਧਨ ਰਹ੍ਯੋ[12] ਬਹੋਰੀ[13]।
ਅਚਰਜ ਲਖਿ ਨ ਸਕਤਿ ਮਤਿ ਮੋਰੀ- ॥ ੫੭ ॥
ਗਮਨ੍ਯੋ ਸਦਨ ਬਦਨ ਬਹੁ ਲਾਜਾ[14]।
ਦਯੋ ਨ ਉੱਤਰ ਕੋ ਢਿਗ ਰਾਜਾ[15]।
ਆਪਨ[16] ਅਪਨੀ ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ।
ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ[1] ॥ ੫੮ ॥

---

[1]ਦਬਾਵੇ।
[2]ਆਪਣੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ।
[3]ਸੰਸਾਰ।
[4]ਝਗੜਕੇ।
[5]ਬਾਕੀ।
[*]ਪਾ:-ਸ਼ੇਖ ਸੁ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।
[6]ਬਹੁਤ।
[7]ਝੂਰਦਾ ਹੈ।
[8]ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ।
[9](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਰਖਾਂਗਾ।
[10]ਇਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਲ ਬਾਕੀ ਕੱਢੀ।
[11]ਬਰੱਬਰ ਬੀ ਨਾ ਢੁਕਿਆ। (ਨਵਾਬ ਦਾ ਲੈਣਾ ਤੇ ਦੇਣਾ)।
[12]ਲੈਣ ਹਾਰੇ ਨਿਕਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[13]ਫੇਰ ਭੀ।
[14]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ।
[15]ਨਵਾਬ ਪਾਸ।
[16]ਹੱਟ ਤੇ।

ਸਰਿਤਾ ਚਿੰਤ[2] ਚੀਤ ਜੈਰਾਮਾ।
ਬਹਜੋ ਜਾਤਿ ਥੋ ਆਠੋ ਜਾਮਾ[3]।
ਸੁਨੀ ਗਿਰਾ ਉਰ ਹਰਖਹਿ ਕਰਨੀ।
ਭਯੋ ਧੀਰ[4] ਪਾਈ ਜਨੁ[5] ਤਰਨੀ[6] ॥ ੫੯ ॥
ਤੂਰਨ ਗਮਨਜੋ ਨਿਕਟਿ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਬੋਲਜੋ ਬਾਨੀ ਬਿਸਦ ਬਿਸਾਲਾ[7]।
'ਪੰਜ ਦਿਵਸ ਲੋ ਲੇਖਾ ਕੀਨੋ।
ਸਗਰੋ ਅਬ ਪੂਰਨ ਭਾ ਚੀਨੋ' ॥ ੬੦ ॥
ਸੁਨਿ ਬੂਝਤਿ[8] ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਸੈ ਜਾਸੁ[9]।
'ਕਿਸ ਕੀ ਸ਼ੇਸ਼[10] ਰਹੀ ਕਿਸ ਪਾਸੁ?
'ਕਹਿ ਜਰਾਮ 'ਸ਼ੁਧ ਮੋਹਿ ਨ ਸਾਰੀ।
ਨਵੀਸਿੰਦ[11] ਨਿਜ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੀ[12] ॥ ੬੧ ॥
ਮਤਸਰ[13] ਅਗਨਿ ਸੰਗ ਜਿਹ ਛਾਤੀ।
ਜਰਤਿ[14] ਰਹਤਿ ਜਿਵ ਹੋਤਿ ਅਰਾਤੀ[15]'।
ਤਬ ਨਬਾਬ ਨਿਜ ਦਾਸ ਪਠਾਯਾ।
ਤੁਰਨ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯਾ ॥ ੬੩ ॥
'ਕਿਵ ਗਿਨਤੀ ਮਹਿਂ ਕੀਨਿ ਨਿਬੇਰੀ[16]।
ਕਿਸ ਕੀ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ ਸ਼ੇਸ਼[17] ਘਨੇਰੀ[1]? '

---

[1]ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਵਣ ਵਾਲੇ।
[2]ਚਿੰਤਾ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿਚ।
[3]ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ।
[4]ਹੌਸਲਾ।
[5]ਮਾਨੋ।
[6]ਬੇੜੀ ਮਿਲ ਗਈ।
[7]ਬੜੀ ਉੱਜਲ।
[8]ਪੁਛਦਾ ਹੈ।
[9]ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾ ਸੀ।
[10]ਬਾਕੀ।
[11]ਮੁਨਸ਼ੀ।
[12]ਸੱਦ ਲਓ।
[13]ਈਰਖਾ।
[14]ਸੜਦੀ।
[15]ਵੈਰੀ।
[16]ਨਿਬੇੜਾ।
[17]ਬਾਕੀ।

ਬੋਲਯੋ ਬੈਨ ਬਦਨ ਬਡ ਬ੍ਰੀੜਾ[2]।
ਕਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਜਿਵ ਮਾਨਤਿ ਪੀੜਾ ॥ ੬੩ ॥
'ਬਿਦਤ[3] ਬਾਦ ਮੋਦੀ ਖ੍ਵੈ[4] ਧਨ ਕੋ।
ਦੇਤਿ ਸਦਾ ਰੰਕਨ ਅਨਗਨ ਕੋ।
ਲੇਖੇ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਸ਼ੇਖ਼[5] ਨਿਕਾਸੈ।
ਜਾਇ ਨ ਪਾਯੋ ਕਛੁ ਤਿਹ ਆਸ਼ੈ ॥ ੬੪ ॥
ਅਬ ਮੈਂ ਲੇਖਾ ਕੀਨ ਸ਼ੁਮਾਰਾ[6]।
ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਲਿਖਿ ਬਹੁਤ ਵਿਚਾਰਾ।
ਗਿਨੇ ਤੀਨ ਸੈ ਸੰਗ ਇਕੀਸਾ।
ਤੁਮ ਦਿਸ਼ ਪਹੁੰਚੇ, ਸੁਨੋ ਛਿਤੀਸਾ!' ॥ ੬੫ ॥
ਤਬ ਨਬਾਬ ਬੋਲਯੋ ਬਿਸਮਾਨਯੋ।
'ਮੁਝ ਢਿਗ ਬਹੁਤਨਿ[7] ਆਨਿ ਬਖਾਨਯੋ।
ਮੋਦੀ ਹੋਇ ਪਲਾਇਨ[8] ਕਬ ਹੀ।
ਦਰਬ ਸੰਭਾਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੬੬ ॥
ਦੁਸ਼ਟ ਪਿਸ਼ਨ[9] ਬੋਲਤਿ ਬਚ ਝੂਠੇ।
ਦੇਖਿ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਮਤਸਰ ਮੂਠੇ[10]।
ਦਾਨਿ ਦੇਨਿ ਤੇ ਸਰਸਤਿ ਮੋਦੀ[11]'।
ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੂਪਤਿ ਲੋਦੀ ॥ ੬੭ ॥
ਤਬ ਜਰਾਮ ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨਿ ਰਾਊ[12]!
ਮੋਦੀ ਕਰਤਿ ਦੁਖਾਉ ਨ ਕਾਊ।
ਧਨ ਸੰਚੈਂ[13] ਨਰ ਜੇ ਪਰਪੰਚੀ।

---

[1]ਵਧੀ।
[2]ਬੜੀ ਲੱਜਾ ਸਹਿਤ।
[3]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈਸੀ ਕਿ।
[4]ਬਿਰਥਾ ਗੁਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੋਦੀ।
[5]ਬਾਕੀ।
[6]ਗਿਣਿਆ ਹੈ।
[7]ਬੁਹਤਿਆਂ ਨੇ।
[8]ਭੱਜ ਜਾਏਗਾ।
[9]ਚੁਗਲ।
[10]ਈਰਖਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ।
[11]ਵਧਦਾ ਹੈ ਮੋਦੀ।
[12]ਹੇ ਨਵਾਬ।
[13]ਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦਾਨ ਦੇਤਿ ਸੋ, ਰਖਤਿ ਨ ਸੰਚੀ[੧]' ॥ ੬੮ ॥
ਪਿਸ਼ਨ[੨] ਸਭਾ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਜੇ।
ਸਭਿ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਛਾਜੇ।
ਜਿਉਂ ਰਵਿ[੩] ਉਦੈ ਹੋਇ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਦੀਪਕ[੪] ਦੀਪਤਿ[੫] ਪਰਿਹੀ ਫੀਕੀ ॥ ੬੯ ॥
ਦੌਲਤਖਾਨ ਸਮਝ ਸਭਿ[*] ਭਾਂਤੀ।
ਚਾਹਤਿ ਰਿਦੈ ਦੇਨਿ ਧਨ ਥਾਤੀ[੬]।
ਕੋਸ਼ਪ[੭] ਦਾਸ ਪਠਾਇ[੮] ਬੁਲਾਯਾ।
ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ, ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ[੯] ॥ ੭੦ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਭਵਾਨੀਦਾਸੰ[੧੦] ਤੂਰਨ।
ਦੀਜੈ ਮੋਦੀ ਸ਼ੇਖ ਸਪੂਰਨ[੧੧]।
ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਹੁ ਧਨ ਔਰੀ।
ਆਗੇ ਚਲਿਹੈ ਕਾਰ ਬਹੋਰੀ[੧੨]' ॥ ੭੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਜਹਾਂ ਖਜ਼ਾਨਾ।
ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ[੧੩]।
ਗਿਨ ਕਰਿ ਧਨ ਦੀਨੀ ਤਿਨ ਥਾਤੀ[੧੪]।
ਜਹਿਂ ਤੇ ਛਾਤੀ ਜਰਤਿ[੧੫] ਅਰਾਤੀ[੧੬] ॥ ੭੨ ॥
ਕੰਧ[੧] ਉਚਾਏ[੨] ਮੈਂ ਕਹਿ ਬਾਲਾ।

---

[੧]ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।
[੨]ਚੁਗਲ।
[੩]ਸੂਰਜ।
[੪]ਦੀਵੇ ਦੀ।
[੫]ਰੌਸ਼ਨੀ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਭੁਲ।
[੬]ਥੈਲੀ।
[੭]ਖਜ਼ਾਨਚੀ।
[੮]ਦਾਸ ਭੇਜਕੇ।
[੯]ਕਿਹਾ।
[੧੦]ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।
[੧੧]ਬਾਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ (ਰਕਮ)।
[੧੨]ਫੇਰ।
[੧੩]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[੧੪]ਥੈਲੀਆਂ।
[੧੫]ਸੜਦੀ ਹੈ।
[੧੬]ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ।

ਆਪਨਿ ਘਰ ਆਨੇ ਤਤਕਾਲਾ।
ਚਲਿ ਜਰਾਮ ਤਬ ਤਿਹ ਠਾਂ ਆਵਾ[3]।
ਸੁਖਦਾ[4] ਪਿਖਿ ਹਿਰਦਾ ਹਰਖਾਵਾ ॥ ੭੩ ॥
ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਲੀਨ ਕਰਿ ਨਜਾਰੋ[5]।
ਧਰਜੋ ਜਰਾਮ ਧਾਮ ਸੋ ਸਾਰੋ।
ਰਹਾ ਸ਼ੇਖ[6] ਹਿਤ ਆਪਨ ਕਾਜਾ[7]।
ਸੌਦਾ ਲੀਨ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ ॥ ੭੪ ॥
ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਾਰਜ ਪੁਨ ਤੈਸੇ।
ਮਨ ਉਦਾਰਤਾ ਪੂਰਬ ਜੈਸੇ।
ਪਾਵਹਿਂ ਭੋਜਨ ਸਭੈ ਭਿਖਾਰੀ।
ਲੇ ਅਹਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਸੈਨਾ[8] ਸਾਰੀ ॥ ੭੫ ॥
ਤਬ ਜੈਰਾਮ ਧਾਮ ਨਿਜ ਆਯਾ।
ਕਾਲੂ ਤਨੀਆ[9] ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।
'ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਲੇਖਾ।
ਕਿਸ ਕੀ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਿ ਨਿਕਸੀ ਸ਼ੇਖਾ[10]? ॥ ੭੬ ॥
ਰਹੀ ਕਾਰ ਕੇ ਤਜੀ[11] ਬਹੋਰੀ[12]?
ਦਿਵਸ ਪਾਂਚ ਲੌ ਗਿਨਤੀ ਟੋਰੀ'।
ਬੋਲਜੋ ਤਬ ਜੈਰਾਮ ਅਦੰਭਾ[13]।
'ਨਿਤ ਦੇਖਤਿ ਮੁਝ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ[14] ॥ ੭੭ ॥
ਸਦਾ ਫਕੀਰਨ ਕੀ ਦਰ ਭੀਰਾ[1]।

---

[1]ਮੋਢੇ।
[2]ਚੁਕਕੇ।
[3]ਤਿਸ ਜਗਾ ਆਇਆ।
[4]ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਨੂੰ।
[5]ਵੱਖਰਾ।
[6]ਬਾਕੀ।
[7]ਹੱਟੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ।
[8]ਫੌਜ।
[9]ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇ।
[10]ਬਾਕੀ।
[11]ਛੱਡੀ।
[12]ਫੇਰ।
[13]ਸੱਚ (ਅ) ਨਿਰਛਲ।
[14]ਅਚਰਜਤਾ।

ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਵਹਿਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ।
ਲੇਖੇ ਕਰਨ ਵਿਖੇ ਬਰਿਆਈ[2]।
ਕਾਢਹਿਂ ਅਪਨੀ ਸ਼ੇਖ ਵਧਾਈ[3] ॥ ੭੮ ॥
ਲੇਖਕ[4] ਹਾਰੇ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਲੱਜਤਿ ਭੇ[5] ਮਨ ਅਚਰਜ ਚੀਨਾ[6]।
ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਤ੍ਰੈ ਸਹੰਸ੍ਰ ਇੱਕੀਸਾ[7]।
ਆਨੇ ਆਪਨ[8] ਦੀਨ ਮਹੀਸ਼ਾ[9]' ॥ ੭੯ ॥
ਭਨੇ[10] ਨਾਨਕੀ 'ਸੋਦਰ[11] ਮੇਰਾ।
ਤਿਨ ਕੋ ਪਤਾ[12] ਰਾਇ ਨੈ ਹੇਰਾ[13]।
ਦ੍ਰਿੜ ਸ਼ਰਧਾ ਮਹਿਂ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ।
ਸੁਖਦਾਨੀ ਤੇ ਸੋ ਵਰੁਸਾਨਾ[14]' ॥ ੮੦ ॥
'ਸੁਨਿ ਸੁਮਤੇ[15]! ਇਸਤੇ ਸੰਸਾਰਾ।
ਬਹੁ ਵਰੁਸਾਵਹਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ।
ਇਕ ਬੁਲਾਰ ਕੀ ਕਜਾ ਹੈ ਗਿਨਤੀ।
ਤਰਹਿਂ ਅਸੁਰ[16] ਸੁਰ[17] ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਬਿਨਤੀ' ॥ ੮੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭਈ ਹਰਖਤਾ[18] ਅਧਿਕ ਉਰ ਪਤਿ[19] ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ।

---

[1]ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ ਭੀੜ।
[2]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ।
[3]ਵਾਧੇ ਵਾਲੀ ਬਾਕੀ।
[4]ਮੁਨਸ਼ੀ।
[5]ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ।
[6]ਜਾਣਿਆਂ।
[7]੩੩੨੧)।
[8]ਹਟੀ ਤੇ।
[9]ਜੋ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਨਵਾਬ ਨੇ।
[10]ਆਖਦੀ ਹੈ।
[11]ਭਿਰਾ।
[12]ਪਤੀਆ, ਅਜ਼ਮਤ।
[13]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।
[14]ਉਹ ਵਰੋਸਾਇਆ ਹੈ।
[15]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਵਾਲੀ।
[16]ਦੈਤ।
[17]ਦੇਵਤੇ।
[18]ਖੁਸ਼ੀ।
[19]ਪਤੀ।

ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਿਉਂ ਅਵਿਲੰਬਤਾ[1] ਵਧਤਿ[2] ਵੇਲ ਸਤ੍ਰੈਨ[3] ॥ ੯੨ ॥
ਦੰਪਤਿ[4] ਸੰਪਤ[5] ਬਹੁਤ ਪਿਖਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਤਿ ਬਿਸਾਲ।
ਭਰਮ ਕਰਨ ਕੋ ਤਰਕ ਕਰਿ[6] ਸੇਵਹਿਂ ਚਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੯੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੦ ॥

---

[1]ਆਸਰਾ।
[2]ਵਧਦੀ ਹੈ।
[3]ਵੇਲ ਜੀਕੂੰ ਆਸਰਾ ਪਾ ਕੇ (ਵਧਦੀ ਤੇ) ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਸੰਸ:, ਸਤ੍ਰ ਫੈਲਨਾ], (ਅ) ਜਾਫਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪਾ ਕੇ..... (ੲ) ਸੌ ਗੁਣਾਂ।
[4]ਪਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[5]ਦੌਲਤ।
[6]ਛੱਡਕੇ।

੨੧. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੰਗਲ। ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।]

ਦੋਹਰਾ: ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ, ਨਿਕਦਨ ਦੁਖ, ਸਦਨ ਸੁਖਨਿ, ਗੁਨ ਭੂਰ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜੈ ਜੈ ਮੰਗਲ ਮੂਰ ॥ ੧ ॥

ਬਦਨ ਚਿਹਰਾ, ਮੂੰਹ, ਮੁਖੜਾ। ਨਿਕਦਨ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।
[ਸੰਸ: ਨਿ ਕੰਦਨ ਕੱਟਣਾ। ਫਾਰਸੀ-ਕੰਦਨ] [ਸਦਨ ਘਰ। ਸੁਖਨਿ ਸੁਖਾਂ ਦਾ।
ਗੁਨ ਗੁਣ, ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਵ, ਖੂਬੀਆਂ, ਸਿਫਤਾਂ। ਭੂਰ ਬਹੁਤੇ। [ਸੰਸ:, ਭੂਰਿ] ਅਮਿਤ।
ਮੂਰ ਮੂਲ। ਮੂਲ ਅਸਲ, ਰਾਸ, ਮੁੜੀ।

ਅਰਥ: (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮੁਖ ਸੁਹਣਾ ਹੈ, ਦੁਖਾਂ ਦੇ (ਜੋ) ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਜੋ ਘਰ ਹਨ, ਗੁਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਹਲੇ ਹਨ (ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ) ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ!

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲਪਨੇ ਦੀ ਚੜਦੀ ਸੂਰਜ ਵਾਲੀ ਉਦੈ ਜਯੋਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ: 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸੁ ਡਿੱਠਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ'। ਕਿ ਆਪਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁੰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੱਗਜਾ ਤੇ ਪੂਰਨ ਰਹਿਣਾ, ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਡਤ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਮਾਨਸਕ ਤੇ ਆਤਮਕ ਗੁਣ ਹਨ। ਫਿਰ ਗਜਾਤਗੇਯ ਹੋਣ ਦਾ ਗੁਣ ਕਿਤਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਥਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਲਈ ਚੁਣਿਆ। ਇਸ ਚੋਣ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਕ ਅੱਖਾਂ ਲਈ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੇ ਕੈਸਾ ਸਹੀ ਤੇ ਦਰੁਸਤ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ। ਐਸੇ ਐਸੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਵਿ ਜੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭਵੰਦ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਐਸੇ ਹੀ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਕਰਾ
ਇਕ ਸਾਲ ਭਯੋ ਪਸ਼ਚਾਤ ਸਗਾਈ[1]।
ਮੂਲੇ ਨੈ ਲੀਨ ਬੁਲਾਇ ਦ੍ਵਿਜੋਤਮ[2]
ਸਾਦਰ ਆਸਨ ਦੀਨੋ ਡਸਾਈ[3]।
ਰਾਸ ਪੈ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇ ਕੈ ਸੁੱਧ[*]

---

[1]ਸਗਾਈ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ।
[2]ਉਤਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ।
[3]ਵਿਛਾਕੇ।
[*]ਗੁਰਮਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਥਿਤਵਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪੁਰ ਸਾਹਾ ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਥੇ ਭਾਈ ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਨਬੰਧ ਵਿਚ ਸਹੁਰੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇਆ ਹੈ, ਸੋ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਗੁਰਮਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਨਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਕੇ ਜੋ ਅਨਮਤੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਾਹਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਸੋਧਿਆ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਉਂਦੇ? ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇਆ ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ

ਲਿਖੀ ਪਤੀਆ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਈ[+]।
ਮਾਸ ਅਸਾੜ[੧] ਸੁਦੀ ਸਪਤੈ[੨]
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਨਰ ਕੀਨੀ ਹੈ ਧਾਈ[੩] ॥ ੨ ॥
ਆਨਿ ਕੈ ਨਾਨਕੀ ਭੌਨ[੪] ਦਈ[੫]
ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਮਾਹਿਂ ਖਿਰੀ ਸੁਖਬਾਰੀ[੬*]।
-ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਪਾਨਿ ਗ੍ਰਹੰਨ[੭] ਹੁਵੈ
ਅਰੁ ਬਾਸੁਰ[੮] ਆਜ ਕੇ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ-।
ਪਾਤੀ[੯] ਲੇ ਹਾਥ ਜਰਾਮ ਤਬੈ
ਦਿਜ ਲੀਨੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਪਾਠ ਉਚਾਰੀ[੧੦]।
ਸ੍ਰੋਨਨਿ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਮਾਸ ਅਸਾੜ ਕੀ
ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ ਸਭੈ ਅਗਵਾਰੀ ॥ ੩ ॥
ਕੀਨ ਬਡੋ ਉਤਸਾਹ ਭਲੋ
ਚਲਿ ਨਾਗਰੀ[੧੧] ਆਵਤਿ ਲੋਚਨ ਚਾਰੀ[੧੨]।
ਭੂਖਨ[੧] ਅੰਬਰ[੨] ਓਢਿ[੩] ਪਟੰਬਰ[੪]

ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਹੈ। ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਸੋ ਉਹ ਹੁਕਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਮ: ੧ ਵਿਚ ਇਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ-'ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਸਾਹੇ ਊਪਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ'।

ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਕਮਾਇਆ। ਇਸ ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-'ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੌ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਏਕ ਟਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹੈ। ਪੂਛਤ ਨ ਜੋਤਿਕ ਅਉ ਬੰਦ ਥਿਤਵਾਰ ਕਛੂ ਗ੍ਰਿਹ ਅਉ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸੰਕਾ ਉਰਧਾਰੀ ਹੈ। ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ, ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨੇਂਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਬਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹੁਇ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ ॥ ੪੪੮ ॥ [ਕਬਿੱਤ ਭਾ: ਗੁਰ: ਜੀ]

[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਪਤੀਆ ਲਿਖਿਕੈ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਈ।
[੧]ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ ਦੀ।
[੨]ਸੁਦੀ ਸਤਮੀ।
[੩]ਜਾਵਣਾ ਕੀਤਾ।
[੪]ਘਰ।
[੫](ਸਾਹੇ ਦੀ ਚਿੱਠੀ) ਦਿੱਤੀ।
[੬]ਸੁਖ ਦੀ ਵਾੜੀ।
[*]ਪਾ:-ਸੁਨਿਕੇ ਮਨ ਮੈ ਸੁ ਖਿਰੀ ਸੁਖ ਬਾਰੀ।
[੭]ਵਿਵਾਹ।
[੮]ਦਿਨ।
[੯]ਚਿੱਠੀ।
[੧੦]ਚਿੱਠੀ ਪੜੀ।
[੧੧]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[੧੨]ਸੁੰਦਰ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ।

ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਨਾਰੀ।
ਆਸਨ ਡਾਰਤਿ[5] ਤਾ ਸਤਿਕਾਰਤਿ[6]
ਧਾਰਤਿ ਨਾਨਕੀ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ।
ਗੀਤਨ ਗਾਵਤਿ ਜੇ ਮਨ ਭਾਵਤਿ
ਜੀ ਹਰਖਾਵਤਿ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਸਾਰੀ ॥ ੪ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਨਿੱਧੇ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਜੈਰਾਮ ਇਉਂ ਅਲਾਇ ਬਚ
'ਕੀਜੀਏ ਤਯਾਰੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦ੍ਰੁਤ ਜਾਨਿ ਕੀ'।
ਕੁੰਕਮ[7] ਸੋਂ ਪਤੀਆ[8] ਸੁਹਾਇ, ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਸੰਗ[9]
ਧਾਮ[10] ਹੂੰ ਤੇ ਕਾਢਿ ਆਨਿ ਦੀਨੀ ਪਾਨ[11] ਨਾਨਕੀ[12]।
ਚਲ੍ਯੋ ਦਿਜ ਧਾਇ ਸਭਿ ਮਾਰਗ[13] ਬਿਹਾਇ ਕਰਿ[14]
ਕਾਲੂ ਘਰ ਜਾਇ ਸੁਧ ਦਈ ਹਰਖਾਨ ਕੀ[15]।
ਮਾਤ ਹਰਖਾਇ ਉਰ ਆਨੰਦ ਨ ਮਾਇ
ਸ਼ੁਭ ਸਗੁਨ ਮਨਾਇ ਭਨੈ 'ਕੌਨ ਮੇਰੇ ਮਾਨ ਕੀ' ॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਹਰਖ ਕਰਤਿ, ਉਰ ਮਹਿਂ ਸਰਸ[16], ਕਾਲੂ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ।
ਤੂਰਨ ਤਯਾਰੀ ਕੋ ਕਰਤਿ, ਖਰਚਤ ਧਨ ਕਰਿ ਚਾਇ ॥ ੬ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮਾਤ, ਕਰੀ ਰੀਤਿ ਜੇ ਬਯਾਹਕੀ।
ਮੰਗਲ ਸਦਨ[17] ਸੁਹਾਤਿ, ਤੋਰਨ[18] ਦਰ ਪਰ ਰਾਜਹੀ ॥ ੭ ॥

---

[1]ਗਹਿਣੇ।
[2]ਕਪੜੇ।
[3]ਪਹਿਨਕੇ।
[4]ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ।
[5]ਵਿਛਾਕੇ।
[6]ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ।
[7]ਕੇਸਰ।
[8]ਪਤ੍ਰਿਕਾ।
[9]ਮਿੱਠੇ ਨਾਲ।
[10]ਘਰ।
[11]ਹੱਥ।
[12]ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇ।
[13]ਰਸਤਾ।
[14]ਕੱਟਕੇ।
[15]ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ।
[16]ਬਹੁਤ।
[17]ਘਰ।
[18]ਬੰਦਨਵਾਰ, ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੋਕੇ ਬੰਨਣੇ।

ਕਬਿੱਤ: ਨੱਗਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਸਭ ਲੀਨੀ ਹੈ ਹਕਾਰਿ[੧]
ਕੀਨੇ ਅੰਗਨ[੨] ਸਿੰਗਾਰ ਕੋ ਅਨੰਦ ਉਰ ਆਵਤੀ।
ਬੇਦਨ ਬਧੂਟੀ[੩] ਛਬਿ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਲੂਟੀ ਮਨੋਂ
ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਟੋਲੀ ਮੁਖ ਮੰਦ ਮੰਦ[੪] ਗਾਵਤੀ।
ਚੂਨਰੀ[੫] ਨਵੀਨ ਲਾਲ ਛੂਟੀ[੬], ਸੁਠ[੭] ਮਾਲ ਗਰੇ[੮]
ਬੇਂਦੀ[੯] ਧਰੇ[੧੦] ਭਾਲ[੧੧] ਪਰੀ ਹੀਏ ਹੁਲਸਾਵਤੀ।
ਬਰੀ[੧੨] ਦਰ[੧੩] ਨਾਰੀ[੧੪], ਗੁਰ ਮਾਤ ਸਤਿਕਾਰੀ ਸਭਿ
ਭਈ ਭੀਰ ਭਾਰੀ, ਘਰ ਥਾਵ ਹੂੰ ਨ ਪਾਵਤੀ ॥ ੮ ॥
ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਵਧਾਈ, ਲੇਤਿ ਸੌ ਗੁਨੀ ਚਢਾਇ ਸੀਸ[੧੫]
ਪੂਜਿ ਸੁਤ ਈਸ਼ ਕੋ ਅਬਿਘਨਾ[੧੬] ਮਨਾਵਈ[੧੭]।
ਸੁਨਿ ਪੁਰਿ[੧੮] ਸਾਰੇ ਆਏ ਜਾਚਕ ਦੁਆਰੇ ਮਿਲਿ
ਮਾਂਗਤਿ ਜੋ ਦੇਤਿ ਸੋਊ, ਛੂਛ ਨ ਹਟਾਵਈ[੧੯]।
ਕੀਨੋ ਪਕਵਾਨ, ਬਾਂਟਿ ਦੀਨੋ ਸਨਮਾਨ ਸਨ[੨੦]
ਅਧਿਕ ਉਮੰਗ ਸੰਗਿ ਅੰਗ ਮੈਂ ਨ ਮਾਵਈ।
ਦੁੰਦਭੀ[੨੧] ਔ ਭੇਰੀ ਪੌਰ[੧] ਧਰੀ ਬਿਧਿ ਖਰੀ ਬਾਜੈ

---

[੧]ਬੁਲਾ ਲਈਆਂ।
[੨]ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ।
[੩]ਵੇਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ।
[੪]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।
[੫]ਚੁੰਨੀਆਂ।
[੬]ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ, ਢਿੱਲਾ ਛੱਡਕੇ ਪਹਿਨਣਾ।
[੭]ਸੁੰਦਰ।
[੮]ਗਲ ਵਿੱਚ।
[੯]ਬਿੰਦੀ।
[੧੦]ਲਾਕੇ।
[੧੧]ਮੱਥੇ ਤੇ।
[੧੨]ਵੜੀਆਂ।
[੧੩]ਦਰਵਾਜਿਓਂ।
[੧੪]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[੧੫]ਸਿਰ।
[੧੬]ਮੰਗਲ।
[੧੭]ਮਨਾਂਵਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ ਪੂਜਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਮੰਗਲ ਮਨਾਂਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਈਸ਼ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ।
[੧੮]ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ।
[੧੯]ਖ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੀ।
[੨੦]ਆਦਰ ਨਾਲ।
[੨੧]ਨਗਾਰਾ।

ਨਾਰਿਨਿ[੨*] ਕੀ ਭੀਰ ਭਰੀ ਹੇਰਿ[੩] ਸੁਖ ਪਾਵਈ ॥ ੯ ॥
ਹੁਤੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਜੋਊ ਕਾਲੂ ਸਭਿ ਕੀਨਿ ਸੋਊ
ਆਏ ਬੇਦੀ ਸਭਿ ਕੋਊ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ ਕੈ।
ਬੋਲਿ ਕੈ ਬਦਨ[੪] ਨਿਜ ਸਸੁਰੇ[੫] ਸਦਨ
ਸੁਧ ਭੇਜੀ[੬] ਜਸਪਦ[੭] ਏਕ ਮਾਨਵ ਪਠਾਇ ਕੈ।
ਸੁਨੀ ਮਨ ਭਾਏ ਤਿਨ ਮੰਗਲ ਕਰਾਏ ਬਹੁ
ਲੇਯ ਕੈ ਸਮਾਜ ਸਭਿ ਆਏ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।
ਮਿਲ ਕੈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਚਲੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ
-ਸੌਜ[੮] ਲੀਜੈ ਸਰਸ[੯] ਨ ਦੀਜੀਏ ਭੁਲਾਇ ਕੈ ॥ ੧੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਕਾਲੂ ਗਯੋ ਤਬ ਰਾਇ ਕੇ ਪਾਸ
ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ਤਜ਼ੀਮ ਬਖਾਨੀ[੧੦]।
'ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੈ ਕੋ ਬਜਾਹਿ
ਚਲੋਂ[੧੧] ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਮਮ ਠਾਨੀ।
ਆਇਸੁ[੧੨] ਲੇਨਿ ਕੌ ਆਯੋ ਮੈਂ ਰਾਇ ਜੀ!
ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਇ ਕੈ ਬਾਤ ਸਯਾਨੀ'।
ਰੋਸ ਮੈਂ ਰਾਇ ਭਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ
'ਮਤਿ ਕਾਲੂ ਰਹੀ ਤੁਝ[੧੩] ਨੀਤ ਅਜਾਨੀ[੧੪] ॥ ੧੧ ॥
[+]ਤਾਤ ਪਛਾਨਤਿ[੧], ਭੇਦ ਲਖੈਂ ਨਹਿਂ

---

[੧]ਦਰਵਾਜੇ ਅੱਗੇ।
[੨]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[*]ਪਾ:-ਨਰਨ- ਹੈ।
[੩]ਵੇਖਕੇ।
[੪]ਮੁਖੋਂ।
[੫]ਸਹੁਰੇ।
[੬]ਖਬਰ ਘੱਲੀ।
[੭]ਛੇਤੀ।
[੮]ਸਮਾਨ।
[੯]ਵਧੇਰਾ।
[੧੦]ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ।
[੧੧]ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਹਾਂ।
[੧੨]ਆਗਜਾ।
[੧੩]ਤੇਰੀ (ਮਤਿ)।
[੧੪]ਸਦਾ ਅੰਵਾਣਾ ਵਰਗੀ।
[+]ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿਦਕ ਅਸਾਂ ਲਈ ਸਿਖਯਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਕਿਸ ਅਦਭੁਤ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਛੰਦ ੧੩ਵੇਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ, ਪੈਰੀਂ ਪਾਇਆਂ

ਦੂਖਤਿ ਮੋਹਿ ਕਰੈ[੨], ਬਿਨ ਜਾਨੀ[੩]।
ਦਾਸ ਲਖੈਂ ਤਿਹਕੋ[੪] ਮਨ ਮੈਂ
ਤਿਹੂੰ ਲੋਕਨ ਕੋ ਪਤਿ ਜੋ ਗਤਿਦਾਨੀ[੫]।
ਹੋਤਿ ਰਿਦਾ ਮਮ ਰੰਜ ਸੁਨੇ
ਬਚ ਫੇਰ ਕਰੋ ਨਹਿਂ ਐਸ ਬਖਾਨੀ।
ਤੋਹਿ ਰਹਯੋ ਸਮਝਾਇ ਸਭੈ ਬਿਧਿ
ਏਕ ਭੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮਾਨੀ' ॥ ੧੨ ॥
ਕਾਲੂ ਬਖਾਨਤਿ 'ਰਾਇ ਸੁਨੋ!
ਤੁਮੈਂ ਈਸੁਰ ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋਂ।
ਬੈਸ[੬] ਵਡੀ ਪੁਰਿ ਕੇ ਪਤਿ ਰਾਵਰਿ
ਆਦਰ ਮਾਨ ਪਛਾਨਤਿ ਹੋਂ'।[੭]
'ਆਦਰ ਔਰਨ ਬਾਤਨ ਕੋ
ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ! ਮੈਂ ਹੀਨਤ[੮] ਮਾਨਤਿ ਹੋਂ।
ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈ
ਪਗ ਪਾਵਤਿ, ਮੂਢ ਮੈਂ ਠਾਨਤਿ ਹੋਂ[੯]' ॥ ੧੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: [੧੦]'ਅਬਕੋ ਕਹਿਬੋ ਬਖਸ਼ਿਯੈ, ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰਿ।
ਵਿਸਰਿ ਜਾਤਿ ਮਮ ਰਿਦੇ ਤੇ, ਰਾਖੋਂ ਅਬੈ ਸੰਭਾਰਿ' ॥ ੧੪ ॥
ਸੋਰਠਾ: [੧੧]'ਹੌਂ ਬਖਸ਼ਨ ਕੋ ਕੌਨ, ਬਖਸ਼ਨ ਉਚਿਤ[੧੨] ਸੁ ਬਖਸ਼ਈ।
ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਤੁਝ ਭੌਨ[੧੩] ਬਿਨ ਬਖ਼ਸ਼ਨ[੧੪] ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਸਦਾ ॥ ੧੫ ॥

ਓਹ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਪਾਵਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਣਾ 'ਬਿਨ ਬਖਸ਼ਣ ਬਖਸ਼ੇ ਸਦਾ' ਵਿਚ ਕੈਸੀ ਉੱਚਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

[੧]ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ।
[੨]ਗੁਨਾਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[੩]ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ।
[੪]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[੫]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
[੬]ਉਮਰ।
[੭]ਇਥੋਂ ਰਾਇ ਬੋਲਿਆ:-
[੮]ਨਿਰਾਦਰੀ।
[੯]ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਤੇ ਹੀ ਸੋਂਹਦਾ ਹੈ, ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਟ ਜੋ ਰੱਖੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।
[੧੦]ਕਾਲੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[੧੧]ਰਾਇ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[੧੨]ਬਖਸ਼ਿੰਦ।
[੧੩]ਤੇਰੇ ਘਰ।
[੧੪]ਨਾ ਬਖਸ਼ਣੇ ਜੋਗ ਨੂੰ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ ਤੇ
ਕ੍ਰਿਤ[1] ਬੰਦਗੀ ਨਾਨਕ ਚੰਦ ਅਗਾਰੀ।
ਹਾਸਲ ਹੋਇ ਮੁਰਾਦ ਤੁਮਾਰ
ਖ਼ੁਦਾਇ ਕਰੈ ਸਭਿ ਕਾਰ[*] ਸਵਾਰੀ।
ਸ਼ੁਮਤਾ ਖੋਇ, ਉਦਾਰਤਾ ਧਾਰਿ
ਕਰੋ ਉਪਬਜਾਹ[2] ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਕਾਰੀ।
ਮੋਹਿ ਨਿਕੇਤ[3] ਤੇ ਚਾਹਿ ਸੁ ਲੇਵਹੁ
ਹੈਂ ਸਿਵਕਾ[4] ਰਥ ਔ ਧਨ ਭਾਰੀ' ॥ ੧੬ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਲੀਨੇ ਤੁਰੰਗਮ[5] ਭੂਖਨ ਸੰਜੁਤਿ[6]
ਸੁੰਦਰ ਜ਼ੀਨ ਜਿਨੈ ਛਬਿ ਛਾਈ।
ਸਜੰਦਨ[7] ਔ ਸਕਟੇ[8] ਸ਼ੁਭ ਸਾਜਿ ਕੈ
ਤੰਬੂ ਕਨਾਤ ਲਏ ਸਮੁਦਾਈ।
ਕਾਲੂ ਨ ਲੇਵਤਿ ਹੈ ਧਨ ਹਾਥ ਮੈਂ
ਭੂਪਤ ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਬਰਿਆਈ[9]।
ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹੋਇ ਬਿਦਾ
ਨਿਜਧਾਮ ਗਯੋ, ਮਨ ਮੈਂ ਹਰਿਖਾਈ ॥ ੧੭ ॥
ਮਾਨਵ ਭੇਜ ਬੁਲਾਇ ਪਠੇ ਸਭਿ
ਹੈਂ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਰਹਿਂ ਬੇਦੀ ਜੁ ਗਜਾਤੀ[10]।
ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਬਖਾਨ ਕੀਯੋ
'ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਬੰਸ ਹਮਾਰ ਹੈ ਖਜਾਤੀ[11]।
ਸੋ ਪਟਵਾਰੀ ਰੰਧਾਵਨ ਕੋ
ਜਿਨ ਕੇ ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਂ ਦੀਰਘ[1] ਜਾਤੀ।

---

[1]ਕਰਨੀ।
[*]ਪਾ:-ਸ਼ੁਭ ਕਾਜ।
[2]ਸ਼ਾਦੀ।
[3]ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ।
[4]ਪਾਲਕੀ।
[5]ਘੋੜੇ।
[6]ਸਮੇਤ।
[7]ਰਥ।
[8]ਗੱਡੇ।
[9]ਜ਼ੋਰੋਜ਼ੋਰੀ।
[10]ਇਕੋ ਗੋਤ ਦੇ ਸਨਬੰਧੀ।
[11]ਪ੍ਰਗਟ।

ਭੂਰ[2] ਕਰੋ ਮਿਲਿ ਕੈ ਜਸੁ ਪਾਵਨ[3]
ਜੇ ਜਗ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਮੇਰੀ ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਲਖੋ, ਹੈ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ ਲਾਜ।
ਗਮਨਹੁ ਅਬਹਿ ਬਿਲੰਬ[4] ਤਜਿ[5] ਸੁੰਦਰ ਸਾਜਹੁ ਸਾਜ' ॥ ੧੯ ॥
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬੇਦੀ ਸਭੈ, ਬਾਨੇ[6] ਭਲੇ ਬਨਾਇ।
ਲੇ ਧਨ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਾਮ ਤੇ, ਚਲੇ ਚਤੁਰ ਚਿਤ ਚਾਇ ॥ ੨੦ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਕੰਚਨ[7] ਭੂਖਨ[8] ਪਾਇ ਘਨੇ
ਨਗ ਬੀਚ ਬਨੇ ਜਿਨਕੇ ਝਮਕਾਵੈਂ।
ਕੰਕਨ[9] ਅੰਗਦ[10] ਕੁੰਡਲ ਤੇ
ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਦਰਸਾਵੈਂ।
ਮਾਲ[11] ਬਿਸਾਲ[12] ਭਲੇ ਗਰ ਧਾਰਿ
ਅਮੋਲ ਦੁਕੂਲ[13] ਲੀਏ ਮਨ ਭਾਵੈਂ।
ਸੀਸਨ ਪੈ ਸਿਰਪੇਚ[14] ਬਧੇ
ਧਰਿ ਕੈ ਕਲਗੀ ਅਧਿਕਾਇ ਸੁਹਾਵੈਂ ॥ ੨੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਛੈਲ[15] ਛਬੀਲੇ ਛਬਿ ਭਰੇ, ਛਾਪ[16] ਛਲਾਯਨ[17] ਹਾਥ।
ਸਜਿ ਸਜਿ ਬਾਹਨ[18] ਆਪਨੇ ਭਏ ਬਰਾਤੀ ਸਾਥ ॥ ੨੨ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਸਜੰਦਨ[1] ਤੁਰੰਗਮ[2] ਸਕਟ[3] ਪੈ ਅਰੂਢੇ

---

[1]ਵਡੀ।
[2]ਬਹੁਤ।
[3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[4]ਦੇਰੀ।
[5]ਛੱਡਕੇ।
[6]ਪੁਸ਼ਾਕੇ।
[7]ਸੋਨੇ ਦੇ।
[8]ਗਹਿਣੇ।
[9]ਕੰਙਣਾ।
[10]ਬਹੁੱਟੇ।
[11]ਮਾਲਾ।
[12]ਬੜੀ।
[13]ਦੁਪੱਟੇ।
[14]ਚੀਰੇ, ਦਸਤਾਰ।
[15]ਬਾਂਕੇ ਜੁਵਾਨ।
[16]ਮੁੰਦਰੀ।
[17]ਛੱਲੇ।
[18]ਅਸਵਾਰੀਆਂ।

ਕੇਉ ਜਰੀ[੪] ਸੰਗਿ ਜਰੇ ਰਾਜੈਂ[੫] ਆਰਨ[੬] ਉਛਾਰਿਹੀਂ।
ਬਾਰਬਧੂ ਬ੍ਰਿੰਦ[੭] ਸੰਗਿ ਗਮਨੀ ਉਮੰਗਿ ਮਨ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶✶)
ਅੰਗਨ ਸ਼ੰਗਾਰਕੈ ਅਨੰਗ ਮਾਨ ਟਾਰਿਹੀਂ[੮]।
ਬਾਦਿਤ ਬਜਾਨ ਹਾਰ[੯] ਕੌਤਕ[੧੦] ਕਰਨਹਾਰ
ਭਾਰ ਕੇ ਉਚਾਰਨਹਾਰ[੧੧]ਤਜਾਰ ਭੇ ਅਪਾਰ ਹੀ।
ਧਰੇ ਹੈਂ ਤੁਖਾਰ[੧੨] ਪਰ ਦੀਰਘ ਦਮਾਮੇ[੧੩] ਬਹੁ
ਸਾਜੈਂ ਸੁਭ ਰਾਜੈਂ[੧੪] ਬਾਜੈਂ ਡੰਕ ਇਕਬਾਰ ਹੀ[੧੫] ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੇਦਿਯਨਿ ਕੀ ਬਰ ਸੁੰਦਰੀ[੧੬] ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਸੁਰ ਗਾਇ।
ਸਰਸਤਿ[੧੭] ਹਰਖਤਿ[੧੮] ਉਰ ਵਿਖੈ, ਮੁਰੀ ਬਰਾਤ ਚਢਾਇ ॥ ੨੪ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਭਯੋ ਹੈ ਅਰੂਢ[੧੯] ਕਾਲੂ, ਲੀਨੋ ਧਨ ਲਾਲੂ ਬਹੁ
ਤਜੀ ਤਲਵੰਡੀ, ਪਦ[੨੦] ਪੰਥ[੨੧] ਵਿਖੈ ਪਾਏ ਹੈਂ।
ਲੀਨੇ ਧਨ ਰਾਮਾ, ਸੁਤ[੨੨] ਕਿਸ਼ਨਾ ਸੁ ਨਾਮਾ* ਜਿਹ
ਧਰੇ ਉਰ ਚਾਹਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ ਧਾਏ ਹੈਂ।

---

[੧]ਰਥਾਂ।
[੨]ਘੋੜਿਆਂ।
[੩]ਗਡਿਆਂ।
[੪]ਤਿੱਲੇ।
[੫]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ।
[੬]ਲਾਲ (ਕਪੜੇ)।
[੭]ਸਮੂਹ।
[++]ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ੨੫ ਯਾ ੩੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
[੮]ਕਾਮ ਦਾ ਬੀ ਮਾਨ ਉਤਾਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
[੯]ਵਾਜੇ ਵਜਾਣ ਵਾਲੇ।
[੧੦]ਤਮਾਸ਼ੇ।
[੧੧]ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ।
[੧੨]ਊਠ।
[੧੩]ਨਗਾਰੇ।
[੧੪]ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ।
[੧੫]ਵਜਦੀ ਹੈ ਚੋਬ ਇਕੋ ਵਾਰੀ। (ਅ) ਵਜਦੇ ਹਨ ਦਮਾਮੇ ਤੇ ਨਗਾਰੇ ਇਕੱਠੇ।
[੧੬]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[੧੭]ਖਿੜਦੀਆਂ ਹਨ।
[੧੮]ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
[੧੯]ਸਵਾਰ।
[੨੦]ਪੈਰ।
[੨੧]ਰਾਹੁ।
[੨੨]ਪੁੱਤ੍ਰ।
*ਪਾ:-ਮਾਮਾ।

ਸਭੈ ਦਿਨ ਜਾਹਿਂ ਚਲੇ ਡੇਰਾ ਰੈਨ[1] ਮਾਂਹਿ
ਬਿਧਿ ਐਸੀਏ ਚਲਤਿ ਧਾਮ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਆਏ ਹੈਂ।
ਆਨੰਦ ਉਦਧਿ[2] ਮਿਲਿ ਕੇਲ ਕਰੈਂ ਮੀਨ ਜਿਵ[3]
ਨਾਨਕ ਸਪੂਤ ਭਯੋ, ਭਏ ਮਨ ਭਾਏ ਹੈਂ ॥ ੨੫ ॥
ਆਨਿ ਕੇ ਜੈਰਾਮ ਸਨਮਾਨ[4] ਕੀਨੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ
ਯਥਾ ਯੋਗ ਥਾਨ ਦੀਨੋ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਇ ਕੈ।
ਤਨੀਆ[5] ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਮਿਲਜੋ ਕਾਲੂ ਪਾਇ ਸੁਖ
ਦਯੋ ਮਧੁਰਾਨਹਿ[6] ਕੋ ਦਾਸ ਤੇ ਮੰਗਾਇ ਕੈ।
ਸਭਿਹੀ ਸੰਭਾਰਨ ਸੰਭਾਰਿ ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ ਭਾਰ
ਧਰੇ ਸਕਟਨ[7] ਸਭਿ ਊਪਰ ਤੇ ਲਜਾਇ ਕੈ।
ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਮਿਲਜੋ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ[8] ਕੁਸ਼ਲ[9] ਭਲੇ
ਹੇਰਿ ਕੈ ਬਰਾਤ[10] ਉਰ ਰਹਜੋ ਹਰਿਖਾਇਕੈ ॥ ੨੬ ॥
ਸ਼੍ਰੋਨ[11] ਸੁਖ ਕੰਦ[12] ਸੁਨਿ, ਆਏ ਜਗਬੰਦ[13] ਪੁਨ
ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦਿ[14] ਪਦ ਬੰਦੇ ਸੀਸ ਨਾਯੋ ਹੈ[15]।
ਕਾਲੂ ਨੈ ਉਤਾਲ[16] ਲੀਨਿ ਅੰਕ[17] ਹਿਤ ਨਾਲ
ਭਯੋ ਪ੍ਰੀਤ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ ਨਿਜ ਗਰੇ ਸੋਂ ਲਗਾਯੋ ਹੈ।
ਬੇਦੀ ਸਭਿ ਔਰ ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਂਹ ਠੌਰ
ਮਿਲੇ ਭਰਿ ਭਰਿ ਕੌਰ[1] ਉਰ ਭਾਰੀ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ਹੈ।

---

[1]ਰਾਤ।
[2]ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ।
[3]ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ।
[4]ਆਦਰ।
[5]ਧੀ।
[6]ਮਿਠਾਈ।
[7]ਗੱਡਿਆਂ ਦੇ।
[8]ਪੁੱਛੀ।
[9]ਸੁੱਖ ਆਨੰਦ।
[10]ਜਨੇਤ।
[11]ਕੰਨੀ।
[12]ਭਾਵ ਗਰੂ ਜੀ।
[13]ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਜੋਗ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਏ।
[14]ਜੋੜ ਕੇ।
[15]ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ (ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ)।
[16]ਛੇਤੀ।
[17]ਜੱਫੀ ਵਿਚ।

ਸੁੰਦਰ ਕਿਸ਼ੋਰ ਲਖੈਂ ਬੰਸ ਸਿਰਮੌਰ[2] ਨਿਜ
ਦੌਰ ਦੌਰ ਜਾਂ ਕੋ ਜਸੁ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਛਾਯੋ ਹੈ ॥ ੨੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਮਲਨੈਨ ਕੋ ਧਨ ਜਿਤੋ ਦੀਨੋ ਕਾਲੂ ਹਾਥ।
ਕਹੀ ਜਰਾਮ ਸੁਨਾਇ ਪੁਨਿ ਸਭਿ ਲੇਖੇ ਕੀ ਗਾਥ ॥ ੨੮ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਉਰ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲ, ਕਾਲੂ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਤਬ।
'ਖਰਚਨ ਕੋ ਅਬ ਕਾਲ ਭਲਾ ਭਯੋ ਧਨ ਬਹੁ ਕਰਯੋ' ॥ ੨੯ ॥
ਔਰ ਭੇਵ ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ[3], ਏਕ ਦਰਬ[4] ਕੀ ਲਾਲਸਾ।
ਯੌਂ ਨ ਕਰਹਿ ਪਹਿਚਾਨ -ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਜਗਤ ਕੋ- ॥ ੩੦ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਭੋਜਨ ਕਰਾਇ ਕੈ ਜਿਮਾਇ[5] ਨਰ
ਬਨਿਤਾ ਕੀ ਪਾਂਤਹਿਂ ਬਿਸਾਇ[6] ਹਿਤ ਖਾਨ ਕੋ।
ਔਰ ਜੇ ਹੈਂ ਊਚ ਨੀਚ ਸਭਿ ਕੋ ਅਹਾਰ ਦੀਨੇ
ਨੀਕੇ ਪਕਵਾਨ ਖਾਨ ਕੀਨੇ[7] ਸੁਖ ਮਾਨ ਕੇ[8]।
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੇਰੇ ਘਰਨ ਘਰਨ ਫੇਰੇ
ਤੂਰਨ ਨਰਨ ਪ੍ਰੇਰੇ[9] ਕਾਲੂ ਰੰਕ ਰਾਨ ਕੇ[10]।
ਸਭਿਨਿ ਦਿਵਾਯੋ, ਉਤਸਾਹ ਯੌਂ ਬਢਾਯੋ ਅਤਿ
ਵਡੋ ਜਸ ਛਾਯੋ ਬੀਚ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਕੇ ॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬ੍ਰਿੰਦ[11] ਮਧੁਰ ਪਕਵਾਨ ਕੋ[12], ਸੀਸ ਨਰਨ ਧਰਿਵਾਇ।
ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ, ਦੀਨਿ ਜਰਾਮ ਸੁ ਜਾਇ ॥ ੩੨ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਲਖਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਬਦਯੋ[13] ਨਰਿੰਦ ਸੁ ਬਦਨ ਤੇ।
'ਵਸਤੁ ਬਿਲੰਦੁ ਸੁਛੰਦ, ਮੋਹਿ ਨਰਨ ਤੇ ਚਹਿਤਿ ਲਿਹੁ' ॥ ੩੩ ॥[*]

---

[1]ਜੱਫੀਆਂ।
[2]ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ।
[3]ਜਾਣਦਾ।
[4]ਧਨ।
[5]ਖਵਾਇਕੇ।
[6]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤ ਬਿਠਾਈ।
[7]ਖਾਧੇ।
[8]ਸੁਖ ਮੰਨਕੇ।
[9]ਘੱਲੇ।
[10]ਗਰੀਬ ਅਮੀਰ ਦੇ।
[11]ਬਹੁਤ।
[12]ਮਿੱਠੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਨੂੰ।
[13]ਆਖਿਆ।
[*]ਅੰਕ ੩੨ ਤੇ ੩੩ ਛਾਪੇ ਵਾਲੇ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ, ਲਿਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਛੰਦ ਦੋਵੇਂ ਹੈਨ।

ਕਬਿੱਤ: ਬੋਲੇ[੧] ਗੁਨ ਐਨ ਅਰਬਿੰਦ[੨] ਸਮ ਨੈਨ[੩]
ਲੋਨੇ[੪] ਜਾਂ ਕੇ[੫] ਅਵਿਲੋਕ ਕੋਨੇ ਮੈਨ ਬਿਨ ਮਾਨ ਕੇ[੬]।
ਭੌਨ[੭] ਮੈਂ ਬਸਾਇ[੮] ਤਨ ਸਾਦਨ[੯] ਮਲਾਇ
ਸੁਭ ਗਾਇ ਗੀਤ ਅੰਗਨਾ[੧੦] ਬਨਾਇ ਬੈਨ[੧੧] ਮਾਨ[੧੨] ਕੇ[+]।
ਵਡੀ ਵਡਭਾਗਨਿ ਸੁਹਾਗਨਿ ਸਪਤ ਮਿਲਿ
ਅੰਗਨ ਮਲਤਿ[੧੩] ਭਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਭਾਨੁ[੧੪] ਕੇ।
ਨ੍ਹਾਨ[੧੫] ਪੁਨ ਕੀਨੋ, ਬਹੁ ਦੀਨਨਿ[++] ਕੋ ਦਾਨ ਦੀਨੋ
ਆਸਨ ਅਸੀਨੇ[੧੬], ਕੁਰਬਾਨ[੧੭] ਸੁਖਦਾਨ ਕੇ[੧੮] ॥ ੩੪ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੋਹਤਿ ਪੀਤ[੧੯] ਦੁਕੂਲ[੨੦] ਧਰੇ
ਸੁਭ ਹਾਥ ਬਨ੍ਹਾਂ[**] ਜਿਨ ਕੇ ਕੰਗਨਾ।
ਭੂਖਨ[੨੧] ਭੂਖਤਿ[੨੨] ਹੈਂ ਤਨ[੨੩] ਮੈਂ

---

[੧]ਸੱਦੇ।
[੨]ਕਵਲ।
[੩]ਅੱਖਾਂ।
[੪]ਸੁੰਦਰ।
[੫]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣ।
[੬]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਨੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਾਮ ਦਾ ਮਾਨ ਹਟ ਜਾਵੇ।
[੭]ਘਰ।
[੮]ਬਿਠਾਕੇ।
[੯]ਵਟਣਾ।
[੧੦]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[੧੧]ਬਚਨ।
[੧੨]ਆਦਰ ਦੇ।
[+]ਪਾ:-'ਬਾਨ ਕੇ'-ਬਾਣਾਂ ਵਰਗੇ ਬੈਨ।
[੧੩]ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਲਦੀਆਂ ਹਨ (ਵੱਟਣਾ)।
[੧੪]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ।
[੧੫]ਇਸ਼ਨਾਨ।
[++]ਪਾ:-ਦਿਜਨ।
[੧੬]ਬੈਠੇ।
[੧੭]ਸਦਕੇ ਹੈ (ਕਵੀ)।
[੧੮]ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਦੇ।
[੧੯]ਪੀਲਾ।
[੨੦]ਦੁਪੱਟਾ।
[**]ਪਾ:-ਧਰੇ।
[੨੧]ਗਹਿਣੇ।
[੨੨]ਸਜੇ ਹੋਏ।
[੨੩]ਸ਼ਰੀਰ।

ਕਰ[1] ਛਾਪ[2] ਛਲਾਯਨ[3] ਸੋਂ ਰੰਗਨਾ[4]।
ਸੀਸ ਬਧਾ ਸਿਰਪੇਚ[5] ਫਬੇ
ਛਬਿ ਚਾਰੁ[6] ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈਂ ਅੰਗਨਾ[7]।
ਰੂਪ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦ ਕਿ[8] ਕੰਦ
ਬਨ੍ਯੋ ਮੁਖ ਚੰਦ ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ ॥ ੩੫ ॥
ਭਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਹੁ ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ[9]
ਸੁਹਾਵਤਿ ਲਾਲ ਚੁਨੀ ਸੁ ਹਰੀ[10]।
ਹਰੀ ਲੋਕਨ ਬੁਧਿ[11] ਬਿਲੋਕਤਿ[12] ਆਨਨ[13]
ਲੋਚਨ ਡੀਠ ਕਹੂੰ ਨ ਟਰੀ[14]।
ਟਰੀ ਆਪਦ ਤਾਂ ਨਰ ਕੀ ਸਗਰੀ[15]
ਜਿਨ ਮੂਰਤਿ ਸੋ[16] ਉਰ ਮਾਹਿ ਧਰੀ।
ਧਰੀ ਅੰਗਨ ਮੈਂ ਸੁਖਮਾ ਸੁਖ ਕੀ[17]
ਜਗ ਕੋਮਲਤਾ ਬਚ ਬੀਚ ਭਰੀ[18] ॥ ੩੬ ॥
ਛੋਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ[19] ਧਰੇ ਦਰ ਬਾਜਤਿ
ਆਵਤਿ ਜਾਵਤਿ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਕੇਈ[20]।
ਤਾਤ ਕਮਾਈ ਕੋ ਕਾਲੂ ਬਿਲੋਕਿ

---

[1]ਹੱਥ।
[2]ਮੁੰਦਰੀ।
[3]ਛਲਿਆਂ ਨਾਲ।
[4]ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ (ਹੱਥ)।
[5]ਚੀਰਾ।
[6]ਸੁੰਦਰ।
[7]ਦੇਖਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[8]ਕੇ, ਦੇ।
[9]ਮੁਕਟ।
[10]ਚੁਨੀ ਚਨੀਆਂ, (ਸੁ+ਹਰੀ ਹਰੇ ਸੁਹਣੇ) ਪੰਨੇ, (ਅ) ਸੁ+ਹਰੀ ਸੁਹਣੇ ਹੀਰੇ।
[11]ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧ ਹਰੀ ਗਈ।
[12]ਦੇਖ ਕੇ।
[13]ਮੁਖ।
[14]ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ।
[15]ਸਾਰੀ ਅਪਦਾ ਉਸ ਨਰ ਦੀ ਟਲ ਗਈ।
[16]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਮੂਰਤੀ।
[17]ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਸੁਖ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
[18]ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ।
[19]ਛੋਟੇ ਨਗਾਰੇ।
[20]ਕਈ (ਦਾਨ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਸਾਲ ਉਦਾਰ ਰਿਦਾ ਬਹੁ ਦੇਈ।
ਆਵਤਿ ਰਾਗ ਕਲਾਵਤ[1] ਗਾਵਤਿ
ਭਾਵਤਿ ਜੇ ਬਿਤ[2] ਪਾਵਤਿ ਸੇਈ।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਕੋ ਉਤਸਾਹ ਭਯੋ
ਕਵਿ ਕੀਨਿ ਕਬਿੱਤਨ[3] ਮੱਧ[4] ਭਨੇਈ[5] ॥ ੩੭ ॥
ਪਾਵਨ ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਸੁਹਾਭਨ
ਭਾਵਨ[6] ਭਾਟ ਰਟੈਂ[7] ਗੁਨ ਕੋ।
ਲਾਗੀ ਸਭਾ ਸਭਿ ਬੇਦਨਿ ਕੀ[8]
ਨਟ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਕਰੈਂ ਧੁਨ ਕੋ।
ਰੀਝ ਰਿਦੈ ਬਖਸ਼ੈਂ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਨਿ
ਪਾਇ ਕੈ ਸੋ ਹਰਖੈਂ ਧਨ ਕੋ।
ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰੈਂ ਮਿਲਿ ਕੈ
ਪਿਖਿ ਕੌਤਕ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਕੋ ॥ ੩੮ ॥
ਖਰੀ ਚਾਰੁ ਬਰਾਤ ਬਨੀ ਸਗਰੀ
ਤਨ ਭੂਖਨ[9] ਜੇਬ[10] ਜਰਾਵ ਜਰੀ[11]।
ਜ਼ਰੀਦੋਜ਼[12] ਫਿਰੈ ਬਿਜਨਾ[13] ਸਭਿ ਪੈ
ਸਮ ਸੁਰਜ ਕੇ ਜਿਹ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਧਰੀ।
ਧਰੀ ਪੋਸ਼ਿਸ ਅੰਗ ਪਟੰਬਰ ਅੰਬਰ
ਹੈ ਪਸ਼ਮੰਬਰ[14] ਸ਼ੋਭ ਕਰੀ।
ਕਰੀ[1] ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੀ

---

[1]ਕਲੌਂਤ।
[2]ਧਨ।
[3]ਕਬਿਤਾਂ।
[4]ਵਿਚ।
[5]ਕਥਨ।
[6]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
[7]ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।
[8]ਵੇਦੀਆਂ ਦੀ।
[9]ਗਹਿਣੇ।
[10]ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।
[11]ਜੜਾਊ ਜੜੇ ਹੋਏ।
[12]ਤਿੱਲੇ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ।
[13]ਪੱਖਾ।
[14]ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੇ ਕਪੜੇ।

ਪੁਰਹੂਤ ਸਭਾ[2] ਦੁਤਿ[3] ਲੀਨਿ ਛਰੀ[4] ॥ ੩੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਕਿਤਿਕ ਇਵ, ਸਾਹਾ ਅਯੋ ਸਮੀਪ।
ਲਗੇ ਕਰਨ ਤਜਾਰੀ ਚਲਿਨਿ ਬਜਾਹਨ ਕੁਲ ਕੋ ਦੀਪ[5] ॥ ੪੦ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਭੂਪਤਿ[6] ਪਾਸ ਜਰਾਮ ਗਯੋ
ਵਥੁ ਲੇਵਨ ਕੀ[7] ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ।
ਦੀਨੇ ਮਤੰਗ[8] ਅੰਬਾਰਨ ਸੰਗਿ[9]
ਤੁਰੰਗਮ[10] ਸੋਂ ਅਸਵਾਰ ਬਨਾਈ।
ਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੇ ਨਗ
ਬੀਚ ਜਰਾਵਨ ਸੋਂ[11] ਛਬਿ ਛਾਈ।
ਔਰ ਤੁਖਾਰ[12] ਦਏ ਹਿਤ ਭਾਰਨਿ
ਤੰਬੂ ਕਨਾਤਨ ਕੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੧ ॥
ਅੜਿੱਲ: ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲਖਿ ਰਿਦੈ, ਸੁ ਮੋਦੀ ਆਪਨੋ।
ਜਸ ਅਪਜਸ ਜਗ ਮਾਝ, ਮੁਝਹਿ ਸੰਗਿ ਜਾਪਨੋ[13]।
ਦਯੋ ਦਰਬ ਮੰਗਵਾਇ, ਕੋਸ਼ ਤੇ[14] ਹਰਖ[15] ਯੁਤਿ[16]।
ਹੋ, ਕਹੈ 'ਕਰਹੁ ਜਸ ਭੂਰ[17] ਉਦਾਰੂ ਹੋਇ ਚਿਤ' ॥ ੪੨ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਆਨਿ ਜਰਾਮ ਨੈ ਧਾਮ ਵਿਖੈ
ਤਤਕਾਲ ਕਰੀ ਚਢਿਨੇ ਕੀ ਤਜਾਰੀ।
ਆਪਨੇ ਆਪਨੇ ਵਾਹਨ[1] ਸਾਜਿ[2]

---

[1]ਕੀਤੀ।
[2]ਇੰਦਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੀ।
[3]ਸ਼ੋਭਾ।
[4]ਛਲ ਲਈ, (ਅ) ਜੇ ਪਾਠ ਹੋਵੇ-ਖਰੀ ਖਰ ਲਈ, ਖੋਹ ਲਈ।
[5]ਕੁਲ ਦੀਪਕ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਨੂੰ।
[6]ਨਵਾਬ।
[7]ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈਣ ਦੀ।
[8]ਹਾਥੀ।
[9]ਅੰਬਾਰੀਆਂ ਸਣੇ।
[10]ਘੋੜੇ।
[11]ਜੜਾਊਆਂ ਨਾਲ।
[12]ਊਠ।
[13]ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
[14]ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ।
[15]ਖੁਸ਼ੀ।
[16]ਨਾਲ।
[17]ਬਹੁਤ।

ਅਰੂਢ ਭਏ[3] ਤਨ[4] ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਧਾਰੀ[5]।
ਲੌਕਿਕ ਵੈਦਿਕ ਰੀਤ ਕਰੀ
ਸਭਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੀ ਤਹਿੰ ਨਾਗਰ[6] ਨਾਰੀ।
ਮਾਨੋ ਕੋਕਿਲਕਾ[7] ਕੁਹਕਾਵਤਿ[8]
ਗਾਵਤਿ ਗੀਤਨਿ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥
ਸਾਰਸ ਲੋਚਨ[9] ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ
ਰੂਪ[10] ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈ ਮਨ ਹਾਰੀ[11*]।
ਸ਼ੇਖਰੇ[12] ਸੋਹੈਂ ਲਿਲਾਰ ਉਦਾਰ ਕੇ[13]
ਸੀਸ ਪੈ ਹੇਮ[14] ਸੁ ਨੀਕੇ ਹੈ ਢਾਰੀ।
ਸੋਭਾ ਕੋ ਮੌਰ[15] ਫਿਰੈ ਸਿਰ ਚੌਰ
ਪਿਖੈਂ ਨਰ ਦੌਰ ਸੁ ਭੀਰ ਭੀ ਭਾਰੀ।
ਹੋਇ ਅਰੂਢਿ ਚਲੇ ਸਿਵਕਾ[16] ਪਰ
ਜਾਮੈਂ ਜਟੇ[17] ਝਮਕੈਂ ਨਗ[18] ਚਾਰੀ[+19] ॥ ੪੪ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸੁੰਦਰ ਮਤੰਗ[20] ਸਜਜੋ ਅਰੁਨ[1] ਅੰਬਾਰੀ ਸੰਗ, {ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜਾਈ।

---

[1]ਅਸਵਾਰੀਆਂ।
[2]ਤਜਾਰ ਕਰਕੇ।
[3]ਚੜ੍ਹ ਪਏ।
[4]ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ।
[5]ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਪਹਿਨਕੇ।
[6]ਚਤੁਰ।
[7]ਕੋਇਲਾਂ।
[8]ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ।
[9]ਕਵਲ ਨੈਣ।
[10]ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦਾ ਰੂਪ।
[11]ਦੇਖਦਿਆਂ ਮਨ ਹਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਹੈਂ ਮਨ ਭਾਰੀ।
[12]ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਟਕਣ ਵਾਲਾ ਸੇਹਰਾ, ਤੁਰਲਾ।
[13]ਉਦਾਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਮੱਥੇ ਤੇ।
[14]ਸੋਨੇ ਦੀ, ਭਾਵ ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਤੋਂ ਹੈ।
[15]ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ।
[16]ਪਾਲਕੀ।
[17]ਜੜ।
[18]ਰਤਨ।
[+]ਪਾ:-ਝਾਰੀ ਬਹੁਤੇ। (ਅ) ਝਾਲ ਵਾਲੇ।
[19]ਸੁੰਦਰ।
[20]ਹਾਥੀ।

ਤਾਂ ਪੈ ਚਢਿ ਕਾਲੂ ਅੰਗ ਆਨੰਦ ਨ ਮਾਵਈ।
ਲਾਲੂ ਗਜਾਰੁਢ[2] ਭਯੋ ਰਾਮਚੰਦ ਕਾਨਾ[3] ਪੁਨ, {ਬਾਰਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ}
ਚਢ੍ਯੋ ਜਗਜੀਤ ਮੱਲ, ਲਾਲ ਨੰਦ ਭਾਵਈ।
ਜੱਟ ਮਲ, ਇੰਦ੍ਰ ਸੈਨ, ਨੰਦ ਲਾਲ[3,5] ਮੈਨ ਸਮ
ਸ਼ੋਭਾ ਐਨ[4], ਰਥ ਪਰ ਚਢੇ ਛਬਿ ਪਾਵਈ।
ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਨੁ, ਕੌਲ ਨੈਨ, ਸ਼ਿਵ ਲਾਲ, ਕਾਮ ਸੈਨ
ਮਾਨਚੰਦ ਮਾਨਸੰਗ ਚਢ੍ਯੋ ਹਰਖਾਵਈ ॥ ੪੫ ॥

ਛਪਯ: ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ, ਜੈਰਾਮ ਬਹੁਰ ਚਢਿ ਚਲ੍ਯੋ ਫਿਰੰਦਾ।
ਤਖਤ ਰਾਮ, ਜਗਰਾਇ ਬਨ੍ਯੋ ਸ਼ੁਭ ਅਰਜਨ ਚੰਦਾ।
ਔਰ ਦਿਵਾਨੀ ਮੱਲ, ਮੁਹਨ ਮੱਲ, ਭਲੋ ਸੁਹਾਈ।
ਲਖਪਤਿ ਰਾਇ ਕੁਲੀਨ, ਚਢ੍ਯੋ ਅਸੁ[5] ਜਾਦੋਰਾਈ।
ਬੇਦੀ ਪੁਨਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਅਪਰ, ਕੇਤਿਕ ਗਿਨਿਯੇ ਨਾਮ ਤਿਨ।
ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੇ[6] ਨੀਕ ਬਨਾਇ ਕੈ, ਚਲੇ ਚੰਚਲਹਿ ਜਾਨੁ ਜਿਨ[7] ॥ ੪੬ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਦਿਸ਼[8] ਏਕ ਤਰੰਗਨ[9] ਚੰਚਲ ਸੁੰਦਰ {ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗਨ}
ਜਾਤਿ ਕੁਦਾਵਤਿ ਭੂਖਨ ਧਾਰੀ।
ਦਿਸ਼ ਏਕ ਮਤੰਗ[10] ਅੰਬਾਰਨਿ[11] ਸੰਗ
ਕਰੈਂ ਜਿਨ ਗੰਡਹਿ ਭ੍ਰਿੰਗ ਗੁੰਜਾਰੀ[12]।
ਦਿਸ਼ ਏਕ ਚਲੇ ਸ਼ਿਵਕਾ[13], ਰਥ ਪੰਗਤਿ
ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਬਾਹਜ[14] ਚਾਰੀ[15]।

---

[1]ਲਾਲ।
[2]ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆ।
[3]ਨਾਮ ਹੈ।
[4]ਕਾਮ ਵਰਗੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਘਰ।
[5]ਘੋੜੇ ਤੇ।
[6]ਲਿਬਾਸ।
[7]ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਚਲ ਹਨ।
[8]ਇਕ ਪਾਸੇ।
[9]ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ।
[10]ਹਾਥੀ।
[11]ਅੰਬਾਰੀਆਂ।
[12]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁੜਪੁੜੀਆਂ ਪਾਸ ਭੌਰੇ ਗੁੰਜਾਰਦੇ ਹਨ।
[13]ਪਾਲਕੀ।
[14]ਖੱਤ੍ਰੀ।
[15]ਸੁਹਣੇ।

ਦਿਸ਼ ਏਕ ਤੁਖਾਰ[1] ਚਲੇ ਸਕਟੇ[2]
ਗਮਨੇ ਮਗ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ[3] ਭਾਰੀ ॥ ੪੭ ॥
ਬਾਜਤਿ ਢੋਲ ਦਮਾਮੇ[4] ਵਡੇ
ਤੁਰਰੀ[5], ਡਫ ਸੋ, ਮੁਰਲੀ, ਕਰਨਾਈ[6]।
ਝਾਂਝਰ ਭੂਰ[7] ਨਫੀਰ[8] ਬਜੇ
ਮੁਖ ਬਾਤ ਕਹੀ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਈ।
ਰੰਗ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇਰ ਪਤਾਕਨਿ[9]
ਜਾਂਹਿ ਲਿਯੇ ਸਭਿ ਆਗੇ ਹੀ ਧਾਈ।
ਮੰਗਲ ਭੌਨ[10] ਭਏ ਸ਼ੁਭ ਸੌਨ[11]
ਸਮੈਂ ਸਭਿ ਗੌਨ ਕੇ[12] ਦੀਨੇ ਦਿਖਾਈ ॥ ੪੮ ॥
ਦੋ ਘਾਟ[13] ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਣ ਲੇ
ਤਹਿਂ ਆਨਿ ਮਿਲੀ ਜਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਂਈ।
ਖੇਲ ਸੁਹਾਵਨ ਬਾਇਸ[14] ਦਾਂਹਨ[15]
ਧਾਇ ਭਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਲਹਿ[16] ਆਈ[17]।
ਹੇਰਤਿ ਹੈਂ ਨਕੁਲਾ[18] ਸਭਿ ਈ
ਸੁਰਭੀ[19] ਹੋਇ ਸਾਮੁਹਿ ਖੀਰ ਪਿਆਈ[20]।

---

[1]ਊਠ।
[2]ਗਡੇ।
[3]ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰ।
[4]ਨਗਾਰੇ।
[5]ਤੁਰੀਆਂ।
[6]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਰਸਿੰਗਾ। ਕਰਨਾਇ] ।
[7]ਬਹੁਤ।
[8]ਤੂਤੀ। । ਨਫੀਰ] ।
[9]ਝੰਡੀਆਂ।
[10]ਘਰ।
[11]ਸਗਨ।
[12]ਚਲਨ ਵੇਲੇ।
[13]ਦੋ ਘੜੇ।
[14]ਕਾਂ।
[15]ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ (ਬੋਲੇ)।
[16]ਹਰਨਾਂ ਦੀ ਡਾਰ।
[17]ਭਾਵ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ।
[18]ਨਿਉਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ।
[19]ਗਊ।
[20]ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ (ਵੱਛੇ ਨੂੰ) ਦੁਧ ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸੁੰਦਰ ਮੰਦ[1] ਸਮੀਰ[2] ਬਹੀ[*]
ਅਵਿਲੋਕ ਬਰਾਤ[3] ਰਹੀ ਹਰਿਖਾਈ ॥ ੪੯ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਚਲੇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਇ, ਬਾਜਹਿਂ ਘੰਟੇ ਗਜਨ ਕੇ[4]।
ਘੁੰਘਰੂ ਛਰਨਨ[5] ਲਾਇ
ਰਾਜਹਿਂ ਰਥ ਸਾਜਹਿਂ[6] ਤੁਰੰਗ[7] ॥ ੫੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੁਝ ਕੋ ਰਾਖਜੋ ਸੰਗਿ ਨਿਜ[8], ਖਰਚ ਪ੍ਰਿਥਕ[9] ਕਛੁ ਦੇਯ।
ਸੁਨਿਯੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਕਥਾ, ਸਾਰ ਰਸ ਲੇਯ ॥ ੫੧ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਬਾਦਿਤ[10] ਬਾਜਿਤ[11]
ਆਇ ਗਏ ਸਭਿ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ[12]।
ਕੇਵਟ[13] ਕੋ ਧਨ ਦੀਨ ਤਬੈ
ਤਰਨੀ[14] ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਸੰਬ੍ਰਹ ਸੁ ਪਾਸਾ[15]।
ਗੈ[16] ਰਥ ਬਾਜ[17] ਸਮਾਜ ਤੁਖਾਰ[18]
ਭਰੇ ਸਕਟੇ[19] ਵਸਤੂਨਿ ਜੇ ਰਾਸਾ[20]।
ਹੀਨ ਬਿਲੰਬਹਿ[21] ਅੰਬ ਤੇ ਪਾਰ

---

[1]ਹਲਕੀ ਹਲਕੀ।
[2]ਹਵਾ।
[*]ਏਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗੁਨ ਗਿਣੇ ਹੈਨ।
[3]ਜੰਵ।
[4]ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ।
[5]ਝੁਨਕਾਰ।
[6]ਸਜੇ ਹੋਏ।
[7]ਘੋੜੇ।
[8]ਆਪਣੇ ਨਾਲ।
[9]ਵੱਖਰਾ।
[10]ਵਾਜੇ।
[11]ਵਜਦੇ।
[12]ਬਿਆਸ ਕਿਨਾਰੇ।
[13]ਮਲਾਹ।
[14]ਬੇੜੀ।
[15]ਨੇੜੇ।
[16]ਹਾਥੀ।
[17]ਘੋੜੇ।
[18]ਊਠ।
[19]ਗੱਡੇ।
[20]ਸਾਰੇ।
[21]ਦੇਰੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ।

ਕਰੇ[1] ਸਭਿ ਹੀ ਨਿਜ ਲਾਇ ਕੇ ਦਾਸਾ[2] ॥ ੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕੇਵਟ[3] ਮਿਲਿ ਆਏ ਸਭੈ, ਦੂਲਹੁ ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ।
ਦਰਬ ਬਸਨ[4] ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਤਿਨਹਿਂ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ ॥ ੫੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਹੋਇ ਉਲੰਘਨ ਯੌਂ ਸਰਿਤਾ[5] ਸਭਿ
ਆਨਿ ਖਡੂਰ[*] ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮਾ।
ਜਾਮਨਿ[6] ਮੈਂ ਪਕਵਾਨ ਸੁ ਕਾਲੂ ਨੈ
ਬਾਂਟ ਬਰਾਤ ਦਯੋ ਅਭਿਰਾਮਾ।
ਭੋਜਨ ਕੋ ਅਚਿ ਕੈ ਸਹਿ[7] ਭ੍ਰਾਤਨਿ
ਪੌਢੇ[8] ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੈ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਧਾਮਾ।
ਭੋਰ[9] ਭਈ ਗੁਨ ਭਾਟ ਰਟੈਂ
ਬਹੁ ਬਾਜੇ ਬਜੇ ਜਗ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ ॥ ੫੪ ॥

ਛਪਯ: ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਜਿ ਸਜਿ ਜਾਨੁ[10]
ਸਭਿਹਿ ਚਢਿ ਚਲੀ ਬਰਾਤਾ।
ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਮਗ ਆਇ[11]
ਨਾਰਿ ਨਰ ਹ੍ਵੈਂ ਹੁਲਸਾਤਾ[12]।
ਦੇਖਹਿਂ ਦੂਲਹੁ ਦੌਰਿ
ਦਰਸ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਦਲਤੂ[13]।
ਪ੍ਰਸਪਰ ਕਰਹਿਂ ਸਰਾਹਿ[14]
ਸੰਗ ਤਜਿ ਸਦਨ[15] ਨ[1] ਚਲਤੂ[2]।

---

[1]ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੀਤੇ।
[2](ਮਲਾਹ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਲਾ ਕੇ।
[3]ਮਲਾਹ।
[4]ਕਪੜੇ।
[5]ਨਦੀ।
[*]ਗਿਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਿੱਥੇ ਦੂਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਹਨ।
[6]ਰਾਤ।
[7]ਸਮੇਤ।
[8]ਬਿਰਾਜੇ।
[9]ਸਵੇਰ।
[10]ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਤੇ।
[11]ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜੋ ਜੋ ਪਿੰਡ ਆਵੇ।
[12]ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।
[13](ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਿੱਦ੍ਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[14]ਸਿਫਤ।
[15]ਘਰ।

ਪੁਨ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦ੍ਵੈ ਨਿਸਿ ਅਪਰ[3]
ਮਗ[4] ਮਹਿਂ ਕਰੀ ਬਿਤੀਤ ਚਲਿ।
ਤਬ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਕੈ ਨਿਕਟ, (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷✷)
ਕਰਨੋ ਜਹਾਂ ਢੁਕਾਉ ਭਲ ॥ ੫੫ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਕੋਸ ਪ੍ਰਮਾਨ ਟਿਕਾਇ, ਸੁੰਦਰ ਸਜਤਿ ਬਰਾਤ ਜੋ।
ਭਯੋ ਸਪੂਰਨ ਧਜਾਇ, ਬਹੁਰ ਕਰੈ ਇਤਿਹਾਸ ਕਵਿ* ॥ ੫੬ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤੇ ਸਾਜੋ ਸਾਮਾਨ ਹੋਣ ਬਾਬਤ ਕਈ ਅਨਜਾਣਾਂ ਨੇ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਪਟਵਾਰੀ ਸਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਟਵਾਰੀ ਅੱਜ ਕਲ ਦਾ ਹੋਰ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤੇ ਤਦੋਂ ਦਾ ਹੋਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਪਰਗਣੇ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਜ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਕਾਰਦਾਰ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਜੇ ਤਕ ਬੀ ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਨਿਜ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਰਈਸਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਾਨੋਂ ਵਜ਼ੀਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੱਪੇ ਦੇ ਕਾਰਦਾਰ ਸਨ। ਦੂਜੇ-ਕਾਲੂ ਜੀ ਇਕ ਖਾਨਦਾਨੀ ਸੂਰਜ ਬੰਸੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਭੀ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਫੇਰ ਨਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ 'ਸੋਦਰ ਸਮ ਕਾਲੂ ਸੰਗ ਪਜਾਰੂ' ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ। ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਦ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਸਿਦਕ ਅੱਲਾ ਦੇ ਰਸੂਲ ਜੇਹਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪੁਰ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਓਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ੧੨ਵੇਂ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਾਦਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਸੀ ਸਾਜੋ-ਸਮਾਨ ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ੧੭ਵੇਂ ਛੰਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ। ਅਜੇ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਜਨੇਤ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤਖਾਨ ਲੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਸੀ ਸਾਮਾਨ ਜਨੇਤ ਵਾਸਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ ੪੧, ੪੨ ਛੰਦ। ਕੁਤਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਜੋ ਸਮਾਨ ਭਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਆਪ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਨੱਚਣਹਾਰੀ ਦੇ ਨਾਚ ਦਾ ਜੋ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਅਧਜਾਯ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਆਪ ਨੇ ਅਧਜਾਯ ੩੭ ਅੰਕ ੬੫ ਤੋਂ ੭੧ ਵਿਚ ਆਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਪਸਤਾਵਨਾ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੬੦)। ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ੩੭ਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਆਦਿ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈਸੀ ਜੋ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਬਜਾਸਾ ਵਿਚ ਡੋਬਕੇ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਖੀਰ ਵਿਚ ਮੱਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਖੀਰ ਸ਼ੁਧ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਘੜੀ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਆਮ ਮਿਲਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵਜਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਨੱਚਣ ਵਾਲੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਯਾ। ਇਸ ਤੋਂ

---

[1]ਨਹੀਂ।
[2]ਜਾਂਦੇ।
[3]ਦੋ ਰਾਤਾਂ ਹੋਰ।
[4]ਰਾਹ।
*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਦੋ ਹਨ-ਜੋ-, -ਕੋ-।

ਹੁਣ ਸਿੱਟੇ ਦੋ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਯਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਯਾ ਹੈ, ਯਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਾਯਕ ਪਰ ਨਾਚ ਰੰਗ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਕਵਿ ਨੇ ਆਖੇਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕੋਲੋਂ ਘੜਕੇ ਵਿਚ ਚਾਲਾਕੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ, ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲਾ, ਗਯਾਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦਾ ਗੁਣ ਕੱਥਕ ਹੋਣਾ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਯਾ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਰਬਾਰੀ ਸ਼ੌਕੀਨ ਕਵਿ ਦਾ ਆਖੇਪ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ 'ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ' ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਜੋ ਹੁਣ ਛਪ ਚੁਕੀ ਹੈ ਤੇ 'ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ' ਦੇ ਦਫਤਰੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ; (ਵਲੈਤ ਤੇ ਹਾਫਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲੀ), ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ, ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[++] ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਯਾ; ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੨ ਅੰਕ ੨੮ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਬੀ ਨਾ ਚਾਹੀਏ ਤਾਂਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਯਾਹ ਬਚਪਨ ਵਿਚ-ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਪ ਤਲਵੰਡੀ ਸਨ-ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਟੁਰਨ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਟੁਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ ਵਿਵਾਹ ਇਸੇ ਉਮਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਤੇ ਧਰਮ ਤੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ (ਜਿੰਨਾਂ ਕੁਛ ਉਹ ਸੀ), ਨਾਚ ਰੰਗ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ, ਤਮਾਸ਼ੇ ਨਹੀਂ, ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਗ਼ਲਬ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਨਾਲ ਨਚਣੀਆਂ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ। ਉਹ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਤੇ ਧਰਮੀ ਹੋ ਚੁਕਾ ਬੰਦਾ ਹੋਰ ਮੱਦਦ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਹ ਖੁਲ੍ਹ ਲਵੇ ਤਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤਾਂਤੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਇਹੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗਲ 'ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ' ਨਹੀਂ, ਹੈ।

ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਉਚਾਰੇ ਵਾਕਾਂ ਵੱਲ ਆਵੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹੋ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪੱਟੀ ਉਚਾਰੀ, ਦੰਭ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਾਕ ਕਹੇ, ਆਤਮਕ ਜੰਵ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ, ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਪਰਵੈਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ, ਜੋ ਉਚੇ ਆਤਮ ਰਸਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਗਾਉਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਓਹ ਕਦ ਆਗਯਾ ਦੇਂਦੇ ਸੇ ਕਿ ਵਯਾਹ ਨਾਲ ਤਾਇਫੇ ਜਾਣ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਵਾਕ ਨਾਚ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ ਗੱਲਾਂ ਬਾਬਤ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਆਪ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:-

ਪੁਨਾ:-ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਧਨ ਸੀਗਾਰਾ ॥ ਪਰ ਪਿਰ ਰਾਤੀ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਾ ॥ ਜਿਉ ਬੇਸੁਆ ਪੂਤ ਬਾਪੁ ਕੋ ਕਹੀਐ ਤਿਉ ਫੋਕਟ ਕਾਰ ਵਿਕਾਰਾ ਹੇ ॥ ੫ ॥ । ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧

ਪੁਨਾ:-ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥ ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ । ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਵੇਸਵਾਪਰ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ੪੭ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ੨੯ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਖੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੀਆਂ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਨਾਚ ਪਰ ਸਤਿ ਰਸ਼ੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

ਚੌਪਈ ॥ ਦੁਰਗੰਧ ਕੋ ਬਾਸਨ ਹੈ ਦੇਹੀ। ਇਨਹਿ ਸਪਰਸ਼ੈ ਹ੍ਵੈ ਜੁ ਸਨੇਹੀ।
ਇਹ ਠਾਂ ਜਨਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਮੁਏ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਜਮ ਨੈ ਗੇਰਾ ॥ ੨੯ ॥

ਜਦੋਂ ਨਚਣਹਾਰੀ ਦਾ ਨਾਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਗਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸੰਗ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ੨੨ ਅੰਕ ੫੦ ਇਸੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦਾ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶✶✶)

ਪੰਡ ਪੱਖੋਕੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਡੇੜ ਦੋ ਮੀਲ ਤੇ ਸੀ, ੧੯੪੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਦਰਯਾ ਨੇ ਢਾਹ ਸੁਟਿਆ, ਹੁਣ ਪੱਖੋਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਟਿਕਾਣੇ ਹਨ:-ਪੱਖੋਕੀ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ, ਇਹ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੋਹ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੈ। ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਟਾਹਲੀ ਵਲ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ

ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਪੱਖੋਕੇ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵਲ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਪੱਖੋਕਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਮਾਲ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪੱਖੋਕੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵਟਾਲੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਵਿਆਹ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇਕ ਕੰਧ ਬੀ ਖੜੋਤੀ ਹੈ। ਮੂਲਾ ਚੋਣਾ ਪੱਖੋਕਿਆਂ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਵਟਾਲੇ ਦਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੱਖੋਕੇ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਦਾ ਕਈਆਂ ਆ ਟਪਲਾ ਲਗਾ ਹੈ। ਪੱਖੋਕਿਆਂ ਵਿਚ ਰੰਧਾਵੇ ਜੱਟ ਵਸਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੈਂਚ 'ਹਿੱਤਾ' ਸੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਪੁਤ ਅਜਿੱਤਾ ਸੀ। ਏਸ ਭਾਈ ਅਜਿੱਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਗੇ ਭੀ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣਗੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਰਾਤ ਚਢਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕੀਸਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮੰਡਲ। ਬਰਾਤ ਦਾ ਢੁਕਾਉ। ਵਿਆਹ।]

ਦੋਹਰਾ: ਤੁਰਕਨ ਕੁਲ ਕਾਨਨ ਕਮਲ, ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਹਿ ਬੰਦਨਾ, ਜਯੋਤਿ+ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ॥ ੧ ॥

ਕਾਨਨ ਬਨ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਯਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ।
ਕਾਨਨ ਕਮਲ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਬਨ। ਕਮਲ ਵਾੜੀ।
ਕਮਲ ਕਮਲ ਫੁੱਲ। ਇਕ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਪਾਠ-ਅਨਲ-ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਰੂਪ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰੂਪ ਸੀਤਲ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਈਰਖੀ ਮਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਾਂਕੂ ਗਰਮ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
ਜਯੋਤਿ ਜਯੋਤਿ, ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਸਰੂਪ। ਕਈ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ-ਜਯਤਿ-ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ। ਪਰੰਤੂ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਜਯਤਿ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।
ਅਰਥ: (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਰੂਪੀ ਕਮਲ ਵਾੜ ਨੂੰ ਚੰਦ (ਵਾਂਕੂ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਣੀ) ਜੋਤ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।
ਭਾਵ-ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਚੰਦ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੀਤਲ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਮਲ ਮੁੰਦ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕ ਮੁੰਦ ਗਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੱਗੇ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕੁਹਾੜਾ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਾ ਉਸ ਦੇ ਓਹ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਯੋਤੀ ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਐਸਾ
ਅਛੋਭ, ਨਿਰਦੁੰਦ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਜੈਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ-ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ-ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਦ੍ਵੈਖ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰ ਨਹੀਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਨਗਰ ਨਿਕਟਿ ਇਸਥਿਤਿ[1] ਕਰੀ, ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਨੇ ਜਾਇ।
ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ ਮਨੁਜ[2] ਮੋਦ[3] ਮਨ ਪਾਇ* ॥ ੨ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਨੰਦਨ[4] ਜੈਰਾਮ ਦਿਜ[5] ਬੋਲਿ ਲੀਨੋ[6]

+ਪਾ:-ਜਯਤਿ।
[1]ਠਹਿਰਨਾ।
[2]ਮਨੁਖ।
[3]ਖੁਸ਼ੀ।
*ਪਾ:-ਮਨ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਪਾਇ।
[4]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[5]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੂੰ।
[6]ਸੱਦ ਲਿਆ।

ਦੀਨੋ ਸੋ ਪਠਾਇ 'ਸੁਧਿ[੧] ਦੀਜਿਯੇ ਬਰਾਤ ਕੀ'।
ਮਿਲਯੋ ਮੂਲੇ ਜਾਇ ਮੁਖ ਆਸ਼ਿਖ[੨] ਅਲਾਇ[੩] ਭਲੇ
'ਸੁਨੋ ਜਜਮਾਨ ਕੱਲਜਾਨ ਤੇਰੇ ਗਾਤ ਕੀ[੪]।
ਕਾਲੂ ਚੰਦ ਮਹਿਤੇ ਕੀ ਉਤਰੀ ਬਰਾਤ ਆਨਿ
ਆਯੋ ਸੁਧ ਦੇਨਿ ਜਿਹ ਸ਼ੋਭ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੀ'।
ਮੂਲੇ ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ ਅਨੰਦ ਰਿਦੇ ਮਾਨਿ ਕਹਯੋ
'ਭਲੀ ਬਾਤ[+] ਭਈ, ਸੁਧਿ ਲੇਊਂ ਮੈ ਬਰਾਤ ਕੀ' ॥ ੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮੂਲਾ ਗਯੋ ਉਠਿ ਕੈ ਤਬ ਤੂਰਨ
ਪੰਚ[੫] 'ਹਿੱਤਾ' ਜਿਹ ਗੋਤ ਰਿੰਧਾਵਾ।
ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਸੁਨਿਯੇ ਸ੍ਰੁਤਿ ਚੌਧਰੀ
ਆਈ ਬਰਾਤ ਅਬੈ ਸੁਧਿ ਆਵਾ।
ਲੇਨੇ ਅਗਾਰੀ ਚਲੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ਹਮ
ਆਇਸੁ ਜੇ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ੁਭ ਪਾਵਾ।
ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਵਿਲੰਬ ਸਦੀਵਹਿ[੬]'
ਤੇ[੭] ਸੁਨਿ ਕੈ ਇਵ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ ॥ ੪ ॥
'ਬੈਸ[੮] ਵਡੀ ਜਰਾ[੯] ਲੀਨ ਗ੍ਰਸੀ
ਚਲਿਬੇ ਬਲ ਨਾਂਹਿ ਰਹਯੋ ਮੁਝ ਦੇਹੀ।
ਨਾਤੁਰ[੧੦] ਮੈਂ ਚਲਤੌਂ ਅਬ ਸੰਗਿ
ਸਦਾ ਤੁਮੈ ਜਾਨਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਨੇਹੀ[੧੧]।
ਤਾਤ ਅਜਿਤੇ[੧੨] ! ਪਧਾਰ[੧੩] ਇਨੈਂ ਸੰਗਿ

---

[੧]ਖਬਰ।
[੨]ਅਸੀਸ।
[੩]ਆਖ ਕੇ।
[੪]ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ।
[+]ਪਾ:-ਭਾਂਤਿ।
[੫]ਪੈਂਚ।
[੬]ਆਪਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਸਦਾ ਹੈ।
[੭]ਉਸ (ਪੈਂਚ) ਨੇ।
[੮]ਉਮਰ।
[੯]ਬੁਢਾਪੇ ਨੇ।
[੧੦]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[੧੧]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ।
[੧੨]ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜਿੱਤੇ !
[੧੩]ਜਾਹ।

ਲੇਹੁ ਬਰਾਤ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਜੇਹੀ।
ਚਾਹਿ ਜੁ ਹੋਇ ਪੁਚਾਇ ਸੁ ਦੇਵਹੁ
ਪਾਸ ਰਹੋ ਜਹਿਂ ਮੂਲਾ ਰਹੇਹੀ' ॥ ੫ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਮੂਲਾ ਕਹੈ 'ਸੁ ਲਾਜ ਹਮਾਰੀ ਤੋਹਿ ਕੋ।
ਜਸ ਅਪਜਸ ਸ਼ੁਭ ਕਾਜ ਕੁਕਾਜੰ ਹੋਹਿ ਕੋ।
ਪੰਚ ਨਗਰ ਕੇ ਆਪ, ਬਿਦਤਿ[1] ਤੁਮ ਨਾਮ ਹੈ।
ਹੋ ਮੈ ਪਟਵਾਰੀ ਬਿਦਤਿ, ਸਦਾ ਢਿਗ ਧਾਮ ਹੈ ॥ ੬ ॥
ਬਰੰ[2] ਬਰਾਤ ਬਟੋਰ, ਵਡੀ ਪੁਰ ਬਿਯਨਿ ਕੀ[3]।
ਕਾਲੂ ਪਰਮਾਨੰਦ, ਸੈਨ[4] ਗੈ[5] ਹਯਨ[6] ਕੀ।
ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ, ਸਕੀਰਤਿ ਸੋਹਿਹੀਂ।
ਹੋ ਸ਼ੋਭਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਭਾਂਤਿ, ਹੇਰਿ ਸੁਰ ਮੋਹਿ ਹੀਂ[7]' ॥ ੭ ॥
ਹਿੱਤਾ ਕਹੈ 'ਤੁਹਿ ਬੋਲ ਵਿਗਾਰ ਸੁਭਾਇ ਹੈ।
ਨਹਿਂ ਬੋਲਹੁ ਦੁਰ ਬਾਕ, ਤ ਕੀਰਤਿ ਪਾਇ ਹੈਂ।
ਪਰਮਾਨੰਦ ਤੇ ਆਦਿ, ਭਲੇ ਨਰ ਜਾਨਿਯੇ।
ਹੋ ਤਵ ਘਰ ਕੀਨਿ ਢੁਕਾਉ, ਬਚਨ ਮਮ ਮਾਨਿਯੇ ॥ ੮ ॥
ਤਲਵੰਡੀ ਕੋ ਕਾਲੂ, ਜੋ ਪਟਵਾਰੀਆ।
ਤੁਝਹਿ ਸਰੀਖੋ[8] ਸੁਨਜੋ, ਸੁ ਬੋਲ ਵਿਗਾਰੀਆ[9]।
ਸਮਤਾ[10] ਕਰਹੁ ਨ ਕੈਸੇ, ਸੇਵਾ ਕੀਜਿਯੇ।
ਹੋ ਸਹਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ, ਬਿਨੀਤ[11] ਭਨੀਜਿਯੇ[12] ॥ ੯ ॥
ਹਿਤ ਬਰਾਤ ਕੋ ਚਹਹੁ, ਸੁ ਮੋ ਤੇ ਲੀਜਿਯੇ।
ਅਸਨ[13] ਬਚਨ[1] ਧਨ ਮਾਲ, ਨ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਜਿਯੇ।

---

[1]ਪ੍ਰਗਟ।
[2]ਚੰਗੀ।
[3]ਦੋ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ (ਤਲਵੰਡੀ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੀ)।
[4]ਫੌਜ।
[5]ਹਾਥੀ।
[6]ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ।
[7]ਦੇਵਤੇ ਮੋਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
[8]ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ।
[9]ਬੋਲ ਵਿਗਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[10]ਬਰੱਬਰੀ।
[11]ਬੇਨਤੀ।
[12]ਕਹੋ।
[13]ਭੋਜਨ।

ਜਿਉਂ ਸ਼ੋਭਾ ਤਿਨ ਕੀਨਿ, ਆਪ ਅਧਿਕਹਿ ਕਰੋ।
ਹੋ ਉਰ ਉਦਾਰਤਾ ਧਾਰਿ, ਕ੍ਰਿਪਨਤਾ[2] ਪਰਿਹਰੋ[3]' ॥ ੧੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮਾਨਿ ਕੇ ਬੈਨ ਕੋ ਮਾਨਵ ਲੈ ਸੰਗਿ
ਲੇਨਿ ਬਰਾਤ ਚਲਾ ਅਗੁਵਾਨੀ।
ਬਿੱਪ੍ਰਨਿ[4], ਬਾਹਜ[5], ਬੈਸਨਿ[6], ਸ਼ੂਦ੍ਰਨਿ
ਬ੍ਰਿੰਦ[7] ਭਏ ਸ਼ੁਭ ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ।
ਯੋਗ ਕੋ ਨੇਗ[8] ਲਏ ਸਭਿ ਹੀ
ਨਿਕਸੇ ਨਗਰੀ ਤੇ ਉਮੰਗਹਿ ਠਾਨੀ।
ਡੰਕ[9] ਦਮਾਮਨ ਘਾਵ ਪਰੇ[10]
ਇਨ ਰੀਤਿ ਬਿਲੋਕ ਬਰਾਤ ਜੁਡਾਨੀ[11] ॥ ੧੧ ॥
ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸਮਧੀਨ[12] ਕੋ ਮੇਲ
ਨਿਛਾਵਰ[13] ਕੀਨਿ ਉਭੈ[14] ਸੁਖ ਮਾਨੀ।
ਸਾਦਰ ਸੋਂ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੀ
ਭਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਢੀ ਨ ਕਿਸੀ ਮਨ ਹਾਨੀ।
ਲੋਚਨ ਸੋਂ, ਅਵਿਲੋਕਤਿ[15] ਦੂਲਹੁ[16]
ਮੂਲੇ ਕੋ 'ਧੰਨ ਹੀ ਧੰਨ' ਬਖਾਨੀ।
'ਭਾਗਨ ਭੂਰਨ[17] ਕੋ ਇਹ ਭਾਂਜਨ[18]

---

[1]ਕਪੜੇ।
[2]ਸ਼ੂਮਤਾਈ।
[3]ਛੱਡੋ।
[4]ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
[5]ਖਤ੍ਰੀ।
[6]ਵੈਸ਼।
[7]ਸਾਰੇ।
[8]ਲਾਗ।
[9]ਚੋਬਾਂ ਦੀ।
[10]ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਚੋਟ ਪਈ ਤੇ।
[11]ਜੁੜੀ।
[12]ਕੁੜਮਾਂ ਦੇ।
[13]ਵਾਰਨਾ।
[14]ਦੋਹਾਂ ਨੇ।
[15]ਵੇਖਕੇ।
[16]ਲਾੜੇ ਨੂੰ।
[17]ਬੜੇ।
[18]ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ।

ਜਾਂ ਤੇ ਜਮਾਤਾ[1] ਭਯੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ' ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਿਲ ਕਰਿ ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ[2] ਪਰਸਪਰ, ਸਰਸਤਿ[3] ਹਰਖਤਿ[4] ਹੋਇ।
ਗਮਨੇ ਨਗਰੀ ਕੋ ਬਹੁਰ, ਚਹਤਿ ਕਰਯੋ ਅਬ ਢੋਇ[5] ॥ ੧੩ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਗਜ[6] ਗਾਜਤਿ[7] ਸਾਜ ਸਜੇ ਸਭਿ ਹੀ {ਵਿਵਾਹ ਉਤਸ਼ਾਹ}
ਧੁਨਿ ਘੰਟਨ ਕੀ ਉਠਿਹੀ ਵਡ ਘੋਰਾ[8]।
ਅਸੁ[9] ਹਿੰਸਤਿ[10] ਜੀਨ[11] ਜਰਾਵ ਜਰੇ
ਅਵਿਨੀ[12] ਖੁਰ ਬਾਜ ਰਹੇ[13] ਚਹੂੰ ਓਰਾ[14]।
ਰਥ ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਛਨਕੈਂ ਘੁੰਘਰੂ
ਪੁਨਿ ਚੱਕ੍ਰਨ ਕੋ[15] ਖਰਕਾ ਨਹਿਂ ਥੋਰਾ[16]।
ਡਫ ਢੋਲ ਦਮਾਮਨਿ ਡੰਕ ਲਗੇ
ਪਰ ਆਪਨ ਕੋ ਨ ਸੁਨੈ ਵਡ ਸ਼ੋਰਾ[17] ॥ ੧੪ ॥
ਮੁਰਲੀ, ਮਿਰਦੰਗ[18], ਉਪੰਗ[19], ਤੰਬੂਰਨ[20]
ਝਾਂਝਰ[21], ਟਾਲ[22] ਬਜੈਂ ਕਰਨਾਈ।
ਬਰ ਬਾਰਬਧੂ[1*] ਸੁਠ ਗਾਇ ਕੈ ਰਾਗਨ

---

[1]ਜਵਾਈ।
[2]ਦੋਹਾਂ ਤਰਫੋਂ।
[3]ਵਧੇਰੇ।
[4]ਖੁਸ਼ੀ।
[5]ਢੁਕਾਉ।
[6]ਹਾਥੀ।
[7]ਗੱਜਦੇ।
[8]ਬੜੀ ਉੱਚੀ।
[9]ਘੋੜੇ।
[10]ਹਿਣਕਦੇ।
[11]ਕਾਠੀਆਂ।
[12]ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ।
[13]ਖੁਰ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ (ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ)।
[14]ਚੁਫੇਰੇ।
[15]ਪਹੀਆਂ ਦਾ।
[16]ਥੋੜਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਹੈ।
[17]ਸ਼ੋਰ ਬੜਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਪਰਾਈ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਂਦੀ।
[18]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਢੋਲਕ।
[19]ਨਸਤੂੰਗ ਨਾਮੇ ਵਾਜਾ।
[20]ਢੋਲ, ਤੰਬੂਰ।
[21]ਛੈਣੇ।
[22]ਟੱਲ।

ਤਾਨ ਮਿਲਾਇ ਕੈ ਮੋਦ ਬਢਾਈ।
ਦੁਤਿ ਰੰਗ ਅਨੇਕ ਪਤਾਕ[2] ਬਨੇ
ਫਹਿਰਾਇ ਘਨੋ ਸਭਿ ਆਗੈ ਸੁ ਜਾਈ।
ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ[3] ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ
ਮੌਰ ਪੈ[4] ਚੋਰ ਢੁਰੈ[5] ਛਬਿ ਛਾਈ ॥ ੧੫ ॥
ਏਕ ਮਤੰਗ[6] ਪੈ ਲਾਲੂ ਅਰੂਢਿ
ਕਰੇ ਬਰਖਾ ਧਨ ਕੀ ਮਨ ਭਾਈ।
ਦੂਸਰ ਪੈ ਚਢਿ ਤਾਤ ਜੈਰਾਮ ਕੋ[7]
ਹੀਨ ਬਿਲੰਬ[8], ਭਲੇ ਬਰਖਾਈ[9]।
ਮੇਘ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਇ ਦੁਊ
ਤਬ ਨੀਚ ਔ ਊਚ ਵਿਚਾਰ ਨ ਕਾਈ।
ਕੀਰਤਿ ਯੌਂ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਹੈ
ਜਨੁ ਪੂਰਨ ਚੰਦ[10] ਨੈ ਜੌਨ੍ਹ[11] ਸੀ ਛਾਈ ॥ ੧੬ ॥
ਸ਼੍ਰੋਨਨ[12] ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬਾਜਜਨ[13] ਕੀ ਧੁਨਿ
ਬਿੱਭ੍ਰਮ[14] ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਮਨ ਨਾਰੀ।
ਹਾਰ ਲਪੇਟ ਲਯੋ ਕਟ ਕੇ ਤਟ[15]
ਕਿੰਕਨ[1] ਲੈ ਗਰ ਬੀਚ[2] ਸੁਧਾਰੀ।

---

[1]ਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ।
[*]ਜੰਞ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਨੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ (ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੨੧ ਅੰਕ ੨੩) ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗਾਲਬਨ ਇਹ ਆਖੇਪਕ ਹੈ। ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ-ਬਾਰ।
[2]ਝੰਡੀਆਂ।
[3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[4]ਸੀਸ ਉੱਤੇ।
[5]ਚੌਰ ਝੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[6]ਹਾਥੀ।
[7]ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਪਿਤਾ।
[8]ਛੇਤੀ ਨਾਲ।
[9]ਧਨ ਦੀ ਬਰਖਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[10]ਪੁੰਨਜਾਂ ਦੇ ਚੰਦ ਨੇ।
[11]ਚਾਂਦਨੀ।
[12]ਕੰਨੀ।
[13]ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ।
[14]ਇਕ ਹਾਵ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਸਤ੍ਰੀ ਘਬਰਾਕੇ ਗਹਿਣੇ ਉਲਟੇ ਪੁਲਟੇ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।
[15]ਲੱਕ ਉਦਾਲੇ।

ਨੂਪਰ[3] ਹਾਥਨਿ ਮੈਂ, ਪਹੁੰਚੀ[4] ਪਗ[5]
ਅੰਚਰ[6] ਅੰਗੀਆ[7] ਸੋ ਨ ਸੰਭਾਰੀ।
ਅੰਜਨ[8] ਅੰਜ[9] ਕਪੋਲਨ[10] ਪੈ
ਚਖ[11] ਜਾਵਕ[12] ਡਾਰਿਨ ਧੀਰ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥
ਯਾ ਬਿਧਿ ਅੰਗ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿ ਕੇ
ਦੌਰ ਚਢੀ ਮਿਲ ਬ੍ਰਿੱਧ[+][13] ਅਟਾਰੀ।
ਮਾਨਹੁ ਮੇਘਨ[14] ਮੈਂ ਚਮਕਾਤਿ
ਛਟਾ[15] ਛਬਿ ਸੀ ਦਮਕੈਂ ਦੁਤਿ ਨਾਰੀ।
ਨੀਲ ਸਰੋਜਨ ਮਾਲ[16] ਬਿਲੋਚਨ[17]
ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦੂਲਹੁ ਸਾਰੀ[18]।
ਝਾਕ ਝਰੋਖਨ[19] ਬੀਚ, ਗੁਲਾਬ ਲੇ
ਫੂਲਨ ਅੰਜੁਲ[20] ਮੰਜੁਲ[21] ਡਾਰੀ[22] ॥ ੧੮ ॥
ਰੰਗ ਸੁਰੰਗਹਿ ਮੇਲ ਸੁਗੰਧਹਿ

---

[1]ਤੜਾਗੀ।
[2]ਗਲ ਵਿਚ।
[3]ਝਾਂਜਰਾਂ।
[4]ਹੱਥ ਦਾ ਗਹਿਣਾ।
[5]ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ।
[6]ਭੋਛਣ।
[7]ਅੰਗੀ।
[8]ਸੁਰਮਾਂ।
[9]ਪਾ ਕੇ।
[10]ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ
[11]ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ।
[12]ਰੰਗ ਸੁਰਖੀ ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਲਾਈਦਾ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਬ੍ਰਿੰਦ।
[13]ਉੱਚੀਆਂ।
[14]ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ।
[15]ਬਿਜਲੀ।
[16]ਨੀਲੇ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਵਾਂਝੂ।
[17]ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।
[18]ਸਾਰੀਆਂ।
[19]ਝਰੋਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤੱਕ ਕੇ।
[20]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ।
[21]ਸੁਫੈਦ।
[22]ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰੀਤਿ[੧*] ਸਪ੍ਰੀਤਿਹਿ ਲੇ ਘਟ[੨] ਨਾਰੀ।
ਚੰਦਮੁਖੀ ਸੁਖਕੰਦ[੩] ਬਿਲੋਕ
ਅਨੰਦ ਭਰੀ ਪਟ ਪਾਗਤ ਚਾਰੀ[੪+]।
ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਬਿਸ਼ਾਲ ਕੋ ਬਾਲ[੫]
ਗੁਲਾਬ ਮਿਲਾਇ ਬਰਾਤ ਪੈਡਾਰੀ[੬]।
ਧਾਮਨਿ[੭] ਪੰਕਤਿ[੮] ਪੰਕ[੯] ਭਯੋ ਸਭਿ
ਅੰਕ ਉਮੰਗ ਬਿਲਾਸਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥
ਮੂਲੇ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰ ਢੁਕਾਉ ਕਰਯੋ ਅਸ
ਆਰਤਿਹਾਰ[੧੦] ਕੀ ਆਰਤੀ ਤਾਰੀ[੧੧]।
ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀ ਤਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੀ ਕਲ[੧੨]
ਕੰਠ[੧੩++] ਹੈ ਕੋਕਿਲਾ[੧੪] ਕੀ ਅਨੁਹਾਰੀ[੧੫]।
ਮੰਗਲ ਸੋਂ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੈਂ
ਲੇਯ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਉਚਾਰਤਿ ਗਾਰੀ[੧੬]।
ਗਯਾਨ ਪੈ ਕਾਮ ਕੋ ਜੋਰ ਚਲਯੋ ਨ
ਪਲਾਇਨ[੧੭] ਹ੍ਵੈ ਮਨੋ ਬਾਦ ਪੁਕਾਰੀ[੧੮] ॥ ੨੦ ॥

---

[੧]ਹਿਤ ਨਾਲ।
[*]ਪਾ:-ਪੀਤ ਪੀਲੇ।
[੨]ਘੜੇ।
[੩]ਸੁਖਦਾਤੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।
[੪]ਸੁੰਦਰ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸਜਕੇ।
[+]ਪਾ:-ਪਦ ਪਾ ਗਤਿ ਚਾਰੀ ਠੁਮਕਵਾਂ ਪੈਰ ਪਾ ਕੇ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ।
[੫]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
[੬]ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
[੭]ਘਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਅਗੇ ਭਾਵ ਗਲੀ ਵਿਚ।
[੮]ਘਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਅਗੇ ਭਾਵ ਗਲੀ ਵਿਚ।
[੯]ਚਿੱਕੜ।
[੧੦]ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਦੀ।
[੧੧]ਉਤਾਰੀ।
[੧੨]ਸੁੰਦਰ।
[੧੩]ਗਲਾ।
[++]ਪਾ:-ਕੰਠੀ।
[੧੪]ਕੋਇਲ।
[੧੫]ਜੇਹਾ।
[੧੬]ਸਿੱਠਣੀ।
[੧੭]ਨੱਸ ਕੇ ਭਾਵ ਹਾਰ ਕੇ।
[੧੮]ਕੁਬਚਨ ਬੋਲਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਦੂਲੋ ਸਮੇਤ ਬਰਾਤ ਬਹੋਰ[੧]
ਕਿਯੋ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ ਮੈਂ ਆਨਿਕੈ ਡੇਰਾ।
ਰਾਜਹਿ ਧੂਰ ਪਰੀ ਮੁਖ ਪੈ
ਜਿਵ ਸੰਗ ਪਿਰਾਗ[੨] ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ[੩] ਹੇਰਾ[੪]।
ਤੰਬੂ ਕਨਾਤਨ ਤਾਨੇ ਬਿਤਾਨਨਿ
ਲਾਗੇ ਸ਼ਮਜਾਨਨ ਸੋਹੈ ਘਨੇਰਾ।
ਜੋ ਜਿਹ ਚਾਹਿ ਦਈ ਸੋਉ ਤਾਂਹਿ
ਹਤਜੋ[੫] ਸ਼੍ਰਮ[੬] ਦੂਰ ਲਗੀ ਨਹਿਂ ਦੇਰਾ ॥ ੨੧ ॥
ਧੇਨੁ ਕੇ ਧੂਲ ਕੋ[੭] ਵੇਲਾ ਭਯੋ
ਤਬ ਛੂਟਨ ਲਾਗੀ ਹੈ ਜੋਰ ਹਵਾਈ[੮]।
ਮੰਗਲ ਕੀ ਸੁਧਿ ਦੇਨੇ ਕੇ ਹੇਤ
ਮਨੋ ਪਤੀਆ[੯] ਸੁਰ ਲੋਕ[੧੦] ਪਠਾਈ।
ਬਾਜ[੧੧] ਮਤੰਗ[੧੨] ਉਤੰਗ[੧੩] ਬਰੂਦ ਕੇ
ਝਾਰ ਮਤਾਬੀ ਛੁਟੈ ਫੁਲਵਾਈ[੧੪]।
ਦੈਤਨਿ ਦੈਤ ਭਯਾਨਕ ਬੇਖ[੧੫]
ਸੁ ਕੌਤਕ ਦੇਖਿ[੧੬] ਰਹੇ ਹਰਖਾਈ ॥ ੨੨ ॥
ਮਾਨਵ ਮੂਲੇ ਨੇ ਏਕ ਪਠਾ
ਹਿਤ ਹੂਤਨ[੧੭] ਕੇ ਤਿਨ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ।

---

[੧]ਫੇਰ।
[੨]ਫੁਲ ਦੀ ਧੂੜੀ।
[੩]ਕੌਲ ਫੁਲ।
[੪]ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।
[੫]ਦੂਰ ਕੀਤਾ।
[੬]ਥਕਾਨ
[੭]ਗਊਧੂੜ ਦਾ ਵੇਲਾ।
[੮]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ।
[੯]ਪਤ੍ਰਿਕਾ।
[੧੦]ਦੇਵ ਲੋਕ।
[੧੧]ਘੋੜੇ।
[੧੨]ਹਾਥੀ।
[੧੩]ਉੱਚੇ।
[੧੪]ਇਕ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ।
[੧੫]ਬਰੂਦ ਦੇ ਬਣੇ ਭਜਾਨਕ ਦੈਂਤ ਦੈਂਤਣੀਆਂ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ।
[੧੬]ਲੋਕੀ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ।
[੧੭]ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ।

'ਧਾਰਹੁ ਆਪ ਚਲ ਪਦ ਕੋ ਅਬ
ਕਾਲ ਭਯੋ[1] ਹਿਤ ਲੇਵਨ ਲਾਵਾ'।
ਯੌ ਸੁਨਿ ਡੰਕ[2] ਨਿਸ਼ਾਨ[3] ਲਗੇ
ਧੁਨਿ ਘੋਰ ਉਠੀ ਘਨ[4] ਜਿਉਂ ਘਹਿਰਾਵਾ[5]।
ਆਨੰਦ ਕੋ ਉਰ ਧਾਰਿ ਤਬੈ
ਗਮਨੇ ਮਿਲ ਸਾਜ ਸਮਾਜ ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੨੩ ॥
ਬੇਦੀ ਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦ[6] ਔ ਬੇਦੀ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ[7]
ਬੇਦੀ[8]* ਰਚੀ ਜਹਿਂ ਗੇ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਪੁੰਜ ਜਹਾਂ ਦਿਜਰਾਜ ਬਿਰਾਜਤਿ
ਹੇਰਿ ਸਮਾਜ ਉਠੇ ਹਰਿਖਾਈ।
ਦੇ ਮੁਖ ਆਸ਼ਿਖ[9] ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਇ
ਗਏ ਸਭਿ ਬੈਸ ਤਹਾਂ ਚਹੁੰਘਾਈ[10]।
ਬੇਦ[12] ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਿ ਤਬੈ
ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਜਿਵ ਬੇਦ[1] ਨੇ ਗਾਈ ॥ ੨੪ ॥

---

[1]ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
[2]ਚੋਬ।
[3]ਨਗਾਰੇ।
[4]ਬੱਦਲ।
[5]ਗੱਜਿਆਂ।
[6]ਸਾਰੇ।
[7]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ।
[8]ਵਿਆਹ ਦੀ ਵੇਦੀ।
*ਵਸਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੋ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਖੀ, ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਵਸਾਹ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲਪਨੇ ਵਿਚ ਤਲਵੰਡੀ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹ ਰੀਤੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਜੇ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ, ਤਜਾਗ ਕਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦਾ, ਫੇਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਮਤ ਦਾ ਚਲਾਵਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਰਵਾਜਤ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਸਾਹ ਦੀ ਰੀਤੀ ਆਪਣੀ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਇਸ ਪਰ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੀਵਾਰ ਹੇਠ ਇਹ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ਉਹ ਦੀਵਾਰ ਕੱਚੀ ਹੈ, ਅਜੇ ਤਕ ਖੜੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿੰਗੀ ਹੈ। ਚੋਣਿਆਂ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਭੰਡਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਭੰਡਾਰੀ ਭਰੇ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਚੋਣੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਚੋਣੇ ਬੀ ਝੁਕ ਗਏ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਮਰਯਾਦਾ ਸਮੇਂ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਅਗਨੀ ਦੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸਰਬੱਤ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, 'ਕਾਰਜੁ ਦੇਇ ਸਵਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਸਾਖੀਐ। ' ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚਾ ਸਾਖੀ ਆਪ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।
[9]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ।
[10]ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ।

ਦੋਹਰਾ: ਅੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਤੇ, ਲਜਾਏ ਮੋਦਿ ਬਿਲੰਦ।
ਲਖਮੀ ਰੂਪ ਸੁਲੱਖਨੀ, ਢਿਗ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚੰਦ ॥ ੨੫ ॥

ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ: ਪੰਕਜਨੈਨ[2] ਬਨੇ ਦਿਸ ਦਾਹਨਿ[3]
ਸ੍ਰੀ ਮਹਿਲਾ[4] ਕਿਯ ਬਾਮ[5] ਜਿ ਅੰਗਾ[6]।
ਦੀਪਤਿ[7] ਕੀਨਿ ਹੁਤਾਸਨ[8] ਕੋ
ਦਿਜ ਪੂਜ ਬਿਨਾਯਕ[9] ਚੰਦਨ ਸੰਗਾ।
ਧਾਰਿ ਸਰੋਅ[10] ਵਿਖੈ ਸਰਪੀ[11]
ਮਧ ਪਾਵਕ[12] ਪਾਵਤਿ ਜੋਤਿ ਅਭੰਗਾ।
ਲੇਯ ਭਵਾਰਿ[13] ਫਿਰੇ ਵਰ ਚਾਰ[14]
ਸੁਹਾਵਤਿ ਜਸੋਂ ਰਤਿ ਸੰਗ ਅਨੰਗਾ ॥ ੨੬ ॥

ਛਪਯ: ਇਤ ਪ੍ਰੋਧਾ[15] ਹਰਿਦਜਾਲ, ਬਹੁਰ ਮੂਲੇ ਕੇ ਪ੍ਰੋਧਾ।
ਪਢਿ ਹੈਂ ਸਾਖੋ ਚਾਰ, ਗੋਤ੍ਰ ਐਦ੍ਰਿਕ[16*] ਕਰਿ ਸੋਧਾ।
ਉਤ ਕਹਿ 'ਚੋਣਾ' ਗੋਤ, ਰੀਤਿ ਜਿਉਂ ਨੀਕਿ ਸੁਹਾਈ[17]।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਰ ਤਿਹ ਕਾਲ, ਰਹੇ ਹਿਰਦੈ ਹਰਖਾਈ।
ਸਭਿ ਲੌਕਿਕ ਵੈਦਕ ਵਿਧਿ ਕਰੀ

---

[1]ਏਥੇ ਬੇਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵਜਾਹ ਪੱਧਤੀ ਹੈ।
[2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[3]ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ।
[4]ਬੀਬੀ ਜੀ।
[5]ਖੱਬੇ।
[6]ਪਾਸੇ।
[7]ਜਗਾਈ।
[8]ਅਗਨੀ।
[9]ਗੁਰੂ। ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ। (ਅ) ਗਣੇਸ਼। (ੲ)ਬੁਧਦੇਵ।
[10]ਚਮਚੇ।
[11]ਘਿਉ।
[12]ਅਗਨੀ।
[13]ਫੇਰੇ।
[14]ਸੁੰਦਰ (ਅ) ਚਾਰ।
[15]ਪ੍ਰੋਹਤ।
[16]ਸਾਖੋਚਾਰ ਗੋਤ੍ਰਾ ਚਾਰ। ਗੋਤ੍ਰ ਐਦ੍ਰਿਕ ਐਧਰ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰ।
*ਐਦ੍ਰਿਕ ਈਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਸ ਪਾਸੇ, ਭਾਵ ਪੁਤੇਤੇ ਪਾਸੇ। ਸਾਖਿਨ ਵੇਦ। ਪਢਿ ਹੈ ਸਾਖ ਉਚਾਰ ਗੋਤ੍ਰ ਐਦ੍ਰਿਕ ਕਰਿ ਸੋਧਾ ਪੁਤੇਤੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰ (-ਵੇਦੀ-ਜ)ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ (ਪਿਆ ਸੀ,) ਸੋਧਕੇ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। । ਦੇਖੋ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਧਿ: ੪ ਅੰ: ੧] (ਅ) ਏਸ ਪਾਸੇ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ ਸੋਧ ਸੋਧ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਸ਼ਾਖ +ਉਚਾਰ+ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ (ਇਕ) ਸ਼ਾਖ (ਲੜੀ) ਉਚਾਰੀ।
[17]ਚੰਗੀ ਫਬੀ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦਿਜਨ ਰਜਾਇ ਦਿਯ।
ਇਵ ਪਾਨਗ੍ਰਹਨ[1] ਕਿਯ ਦਾਨ ਦਿਯ
'ਸ੍ਵਸਤਿ' ਬੋਲ ਵਰ ਬਿੱਪ੍ਰ[2] ਲਿਯ[3] ॥ ੨੭ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਲੈ ਲਾਵਾਂ ਤਿਹ ਥਾਨ, ਗਏ ਪੁਨਿ ਸਿਵਰ[4] ਮੈਂ।
ਬਸੀ ਗੁੜਾਕਾ[5] ਭਏ, ਆਨਿ ਨਿਜ ਠਵਰ ਮੈਂ।
ਤਿਮਰ[6] ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ[7] ਛਾਇ, ਅੱਗਜ ਅਗਜਾਨਿ ਜਿਉਂ[8]।
ਹੋ ਬਿਸ਼ੈ ਮਨੋਰਥ ਅਨਿਕ, ਸੁ ਉਡਗਨ[9] ਚਮਕ ਤਿਉਂ[+] ॥੨੮॥

ਕਬਿੱਤ: ਭਯੋ ਅਰਣੋਂਦਯ[10] ਅਰਣਚੂੜ[11] ਬੋਲੇ ਰਵ[12]
ਖਿਰੇ ਅਰਬਿੰਦ[13] ਪਰ ਸਾਰੰਗ[14] ਸੁ ਡੋਲਹੀਂ।
ਪ੍ਰਾਚੀ[15] ਪਿਯਰਾਨੀ[16], ਚਾਰੂ[17] ਚਟਿਕਾ[18] ਚੁਚਾਨੀ[19]
ਬਾਨੀ ਚੱਕ੍ਰਵਾਕ[20] ਮਿਲੇ, ਬੋਲ ਬੋਲਿ ਕੈ ਕਲੋਲ ਹੀ।
ਭਾਜੇ ਦੂਤਿ[++] ਚੋਰ[1] ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੋ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ

---

[1]ਵਿਆਹ (ਹਥਲੇਵਾ)।
[2]ਸੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ।
[3]ਲੀਤਾ ਦਾਨ।
[4]ਡੇਰੇ।
[5]ਨੀਂਦ ਦੇ ਵੱਸ।
[6]ਹਨੇਰਾ।
[7]ਰਾਤ ਦਾ।
[8]ਫੈਲਿਆ ਅਗਜਾਨੀ (ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ) ਜਿਵੇਂ ਅਗਜਾਨ।
[9]ਤਾਰੇ।
[+]ਇਕ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦਾ ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈ:-'ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾਇ ਸੁਹਾਵਨ ਠਵਰ ਮੈਂ। ਨੀਕੀ ਰੀਤ ਅਚਾਇ ਅਸਨ ਪੁਨ ਆਇਗੇ। ਹੋ ਨਿਸ ਮਨ ਆਨੰਦ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਸਕਲ ਸੁਪਤਾਇਗੇ। ' ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਖੇ:-
ਬਸੀ ਗੁੜਾਕਾ ਭਏ ਆਨ ਨਿਜ ਠਵਰਮੇ। ਨੀਕੀ ਰੀਤ ਅਚਾਇ
ਅਸਨ ਪੁਰ ਆਇਗੇ। ਹੋਹਿ ਅਨੰਦ ਸਮੇਤ ਸਕਲ ਸੁਪਤਾਇਗੇ।
[10]ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ।
[11]ਕੁਕੜ।
[12]ਬਾਣੀ, ਕੁਕੜ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ।
[13]ਕਵਲ।
[14]ਭਵਰੇ।
[15]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ।
[16]ਪੀਲੀ ਹੋਈ।
[17]ਸੁੰਦਰ।
[18]ਚਿੜੀ
[19]ਚੁਹਕੀ।
[20]ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ।

ਭਾਨੁ[2] ਕਰ[3] ਦੌਰੀ ਗੈਨ[4], ਸੰਖ ਮੁਖ ਬੋਲਿ ਹੀ।
ਉਡਗਨ ਸਨ[5] ਭਯੋ ਤਿਮਰ ਨਿਧਨ ਘਨ[6]
ਗਯਾਨ ਜੈਸੇ ਮੋਹ ਸੈਨ ਹਨੈ ਝਕਝੋਲਿਹੀ[7] ॥ ੨੯ ॥

ਸੋਰਠਾ: *ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤਜੀ ਦਯਾਰ[8], ਜਿਉਂ ਗਯਾਨੀ ਹਿਤ ਅੰਗਨਾ[9]।
ਜਾਗ੍ਰਤਤਾ[10] ਤਨ ਧਾਰਿ, ਜਿਉਂ ਅਨੰਦਤਾ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ॥ ੩੦ ॥

ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ: +ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ, ਦਯੋ ਪੁਨ ਦਾਨ
ਸਮਾਨ ਸੁ ਮਾਨ ਸੁ ਰਾਗਹਿ ਦ੍ਵੈਖਾ[11]।
ਧਾਰਿ ਦੁਕੂਲ[12] ਭਲੇ ਭਵ ਮੂਲ[13]
ਹਰੈਂ ਤਨ ਸੂਲਨ ਕਿੰਕਰ ਸੇਖਾ[14]।
ਬੇਦਿਨਿ ਬੰਸ਼ ਸਰੋਜਨ[15] ਸੂਰਜ
ਭੂਖਨ ਊਖਤਿ ਸੋਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ[16]।
ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਨੋ
ਕਿਯ ਗਯਾਨ ਅਛਾਦਨ ਜਨੋਂ ਧਰਿ ਬੇਖਾ[17] ॥ ੩੧ ॥

++ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦੂਤ ਛੇਤੀ।
[1]ਹਲਕਾਰੇ ਤੇ ਚੋਰ ਭੱਜੇ। ਹਲਕਾਰੇ ਛੇਤੀ ਅਪੜਨ ਲਈ ਤੇ ਚੋਰ ਬਚਣ ਲਈ।
[2]ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ।
[3]ਕਿਰਨਾਂ।
[4]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ।
[5]ਤਾਰਿਆਂ ਸਮੇਤ।
[6]ਡੂੰਘਾ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।
[7]ਜਿਵੇਂ ਗਯਾਨ ਮੋਹ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
*ਕਿਆ ਅਲੌਕਕ ਕਟਾਖ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਰਣ ਤਾਂ ਮਾਯਕ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਜੋਗ ਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
[8]ਦਿਆਲੂ (ਗੁਰੂ) ਨੇ।
[9]ਮੋਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ।
[10]ਜਾਗ ਨੇ।
+ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਹੈ।
[11]ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਵੈਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਹੈ।
[12]ਮੋਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ।
[13]ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[14]ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[15]ਵੇਦੀ ਵੰਸ਼ ਕਵਲ ਹੈ।
[16]ਸੂਰਜ (ਹਨ ਗੁਰੂ) ਗਹਿਣੇ ਉਖ੍ਯਾ ਸਮਾਨ ਮੋਹ ਰਹੇ ਹਨ। । ਊਖਤ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ। ਉਸ਼ਾ (ਅ) ਕਿਰਨਾਂ] ।
[17](ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਬੇਖ (ਲਿਬਾਸ) ਧਾਰਨ ਨੇ ਆਛਾਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸ਼ਾਂਤ (ਸਰੂਪ) ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਨੇ ਆਛਾਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਛਾਦਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਏਥੇ ਹਨੇਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੀਸ ਬਧਾ ਸਿਰਪੇਚ[੧] ਫਬੈ
ਗਰ ਮਾਲ ਬਨੀ ਮੁਕਤਾਲਨਿ ਕੀ[੨]।
ਲੋਚਨ ਲੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਕਨ
ਪੀਰ ਹਰੈਂ ਅਘ ਜਾਲਨ ਕੀ[੩]।
ਸੁੰਦਰ ਜਯੋਂ ਅਰਬਿੰਦ ਖਿਰਾ ਮੁਖ[੪]
ਜਾਂ ਗਤਿ ਕੀਨਿ ਬਿਹਾਲਨ ਕੀ[੫]।
ਕੁੰਡਲ ਡੋਲ ਕਪੋਲ[੬] ਅਮੋਲ
ਗਿਰਾ ਜਿਹ ਗਯਾਨ ਸਿਖਾਲਨ ਕੀ[੭] ॥ ੩੨ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਆਦਿ, ਸੁ ਵੇਦੀ ਰਾਜਈ[੮] ॥
ਅਲੰਕਾਰ[੯] ਪਟ[੧੦] ਰੁਚਿਰ[੧੧], ਸਭਾਸਦ ਸਾਜਈ[੧੨]।
ਬਹੁ ਜਾਚਿਕ ਕੀ ਭੀਰ, ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਆਨਿ ਕੈ।
ਹੋ ਦੇਤਿ ਸਰਬ ਕੋ ਦਾਨ, ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਮਾਨਿਕੈ ॥ ੩੩ ॥
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਹੋਤਿ ਸੁ ਕੌਤਕ ਦੇਖਈ।
ਛੈਲ ਛਬੀਲੇ ਹਸਹਿਂ ਬਿਲਾਸ ਬਿਸ਼ੇਖਈ।
ਬਖਸ਼ਹਿਂ ਬਹੁ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਪ੍ਰਮੋਦ[੧੩] ਬਢਾਇ ਕੈ।
ਹੋ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਮੁਖ ਕਹੈਂ ਰਹਯੋ ਜਸੁ ਛਾਇ ਕੈ ॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਨਰ ਆਇ ਕੈ, ਬੋਲਯੋ ਜੁਗ[੧੪] ਕਰ[੧੫] ਜੋਰਿ।

ਨਹੀਂ, ਪਰ ਫਬਾ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮਾਨੁਖੀ) ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਗਯਾਨ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਆਛਾਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਲੁਕਾਯਾ ਹੈ) ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤਮਯ ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ (ਲਾੜੇ ਵਾਲੇ) ਲਿਬਾਸ ਨੇ ਲੁਕਾ ਲਿਆ ਹੈ।

[੧]ਚੀਰਾ।

[੨]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ।

[੩]ਚੰਚਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ (ਜਦ) ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਤਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਹਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

[੪]ਸੁਹਣਾ ਮੁਖ ਕਵਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜਿਆ ਹੈ।

[੫]ਜਿਸ ਨੇ ਬੇਹਾਲ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਕੀਤੀ।

[੬]ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ।

[੭]ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਦੀ ਗਯਾਨ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

[੮]ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ।

[੯]ਗਹਿਣੇ।

[੧੦]ਕੱਪੜੇ।

[੧੧]ਸੁੰਦਰ।

[੧੨]ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ ਸਭਾ ਸਦਾਂ ਦੇ।

[੧੩]ਖੁਸ਼ੀ।

[੧੪]ਦੋ।

[੧੫]ਹੱਥ।

'ਗਮਨਹੁ[1] ਅਚਨੇ[2] ਅਸਨ[3] ਕੋ, ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਚਖਕੋਰ[4]' ॥ ੩੫ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਸਭਿਹਿ ਸਮਾਜ ਸੁਹਾਤਿ, ਕਾਲੂ ਕੀਨਿ ਰਜਾਇ ਤਬ।
'ਦੂਲਹੁ ਸਹਿਤ ਬਰਾਤਿ, ਗਮਨੇ ਮੂਲੇ ਕੇ ਸਦਨ' ॥ ੩੬ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਪਾਇ[5] ਭਲੇ ਅਰਬਿੰਦ ਚਲੇ
ਗਤਿ ਮੰਦ ਮਨੋਹਰ ਹੈ ਸੁੰਦਰੀ।
ਬਾਹੁ ਬਿਸ਼ਾਲ ਕਿਯੂਰ[6] ਬਨਾ
ਅੰਗੁਰੀ ਨਗ[7] ਕੰਚਨ[8] ਕੀ ਮੁੰਦਰੀ।
ਦਾਰਮ[9] ਦਾਂਤਿਨਿ[10] ਸੋਂ ਮੁਸਕਾਤਿ
ਕਿ ਹੀਰਨਿ ਪਾਂਤਿ ਮਨੋ ਗੁੰਦਰੀ[11]।
ਉੱਨਤ[12] ਕੰਧ[13] ਉਦਾਰ[14] ਲਿਲਾਰ[15]
ਸੁ ਚਾਰ[16] ਕਿ ਚੰਦ ਅਨੰਦ ਧਰੀ ॥ ੩੭ ॥
ਹਾਥ ਪੈ ਹਾਥ ਧਰੇ ਹਿਤ ਸਾਥ
ਕਹੈਂ ਗੁਨ ਗਾਥਨ ਯੌਂ ਚਲਿ ਆਏ ॥
ਮੂਲੇ ਨਿਕੇਤ[17] ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ
ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਬਿਛਾਵਨ ਛਾਏ।
ਭਾਂਤਿਨਿ ਭਾਂਤਿ ਬਰਾਤ ਸੁਹਾਤਹਿ
ਪਾਂਤਿਨਿ ਪਾਂਤਿ ਬਨਾਇ[18] ਬਸਾਏ[1]।

---

[1]ਚਲੋ।
[2]ਖਾਣੇ।
[3]ਭੋਜਨ।
[4]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਨੇ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ।
[5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟੁਰੇ।
[6]ਬੁਹੱਟੇ।
[7]ਨਗ ਵਾਲੀ।
[8]ਸੋਨੇ।
[9]ਅਨਾਰ ਵਰਗੇ।
[10]ਦੰਦ।
[11]ਗੁੰਦੀ ਹੋਈ ਹੈ।
[12]ਉੱਚੇ।
[13]ਮੋਢੇ।
[14]ਖਿੜਿਆ।
[15]ਮੱਥਾ।
[16]ਸੁੰਦਰ।
[17]ਘਰ।
[18]ਪੰਗਤ ਦਰ ਪੰਗਤ ਬਣਾਕੇ।

ਭਾਂਜਨ[2] ਭੂਰ[3] ਧਰੇ ਸਭਿ ਅੱਗ੍ਰਨ[4]
ਸੂਪਨਕਾਰ[5] ਸੁ ਭੋਜਨ ਲਜਾਏ ॥ ੩੮ ॥
ਨੀਕੇ[6] ਮਹਾਂ[7] ਪਕਵਾਨ ਪਰੋਸਤਿ
ਮਾਧੁਰਤਾ[8] ਮਧ[9] ਜਿਉਂ ਮਧਰਾਏ[10]।
ਮੋਦਕ[11] ਸੇਵਕੀਆਂ[12], ਨੁਗਦੀ[13]
ਦਧਿ[14] ਸੰਗ ਪਕੌਰਨ ਮੱਧ[15] ਮਿਲਾਏ।
ਅੰਮ੍ਰਤੀਆਂ[16], ਖੁਰਮੇ, ਸੁ ਬਰੇ[17]
ਬਰ[18] ਘੇਵਰ[19] ਸੇਤ[20] ਸਿਤਾ[21] ਬਹੁ ਪਾਏ।
ਦਾਖ[22] ਬਿਦਾਮ, ਗਿਰੂ[23] ਪਿਸ਼ਤਾ
ਸਭਿ ਭੋਜਨ ਮੇਵੇ ਅਮੇਜ਼ ਕਰਾਏ[24] ॥ ੩੯ ॥
ਪੂਰਬ[25] ਕੋਰ[26] ਨਿਕਾਰਿ ਕੈ ਪੰਚ[27]

---

[1]ਬਿਠਾਏ।
[2]ਭਾਂਡੇ।
[3]ਬਹੁਤ।
[4]ਅੱਗੇ।
[5]ਰਸੋਈਏ
[6]ਚੰਗੇ।
[7]ਬੜੇ।
[8]ਮਿਠਾਸ।
[9]ਸ਼ਹਿਦ।
[10]ਮਿੱਠੇ ਕੀਤੇ।
[11]ਲੱਡੂ।
[12]ਸੇਵੀਆਂ।
[13]ਬੂੰਦੀ।
[14]ਦਹੀਂ।
[15]ਵਿਚ।
[16]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜਲੇਬੀ।
[17]ਵੜੇ।
[18]ਚੰਗੇ।
[19]ਘਿਉਰ।
[20]ਚਿੱਟੇ।
[21]ਖੰਡ।
[22]ਸਾਉਗੀ।
[23]ਗਰੀ।
[24]ਮਿਲਾਏ।
[25]ਪਹਿਲਾਂ।
[26]ਪੰਜ ਗ੍ਰਾਸ ਕੱਢਕੇ।

ਲਗੇ ਪੁਨ ਜੇਮਨ[੧] ਜੇ ਮਨ ਭਾਈ[੨]।
ਪੀਨ ਉਰੋਜਨ[੩] ਬੈਸ ਝਰੋਖਨਿ
ਗਾਵਤਿ ਗੀਤਨਿ ਗਾਰਿ[*] ਸੁਨਾਈ।
ਕਾਲੂ ਸਮੇਤ ਬਰਾਤ ਸਭੇ
ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਕੋ ਹੇਰਿ ਰਹੇ ਹਰਿਖਾਈ।
ਜੂਠ ਮੇਂ ਡਾਰਿ ਉਠੇ ਧਨ ਕੋ ਬਹੁ
ਜੇਵ[੪] ਅਹਾਰ[੫] ਯੋ ਡੇਰੇ ਮੈਂ ਆਈ ॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਦਾਨ ਕੋਂ[੬], ਲੇ ਗਏ ਅੰਤਰ ਧਾਮ[੭]।
ਗਜਿਗਾਮਨਿ[੮] ਦੁਤਿਦਾਮਨੀ[੯]
ਸਸਿ[੧੦] ਬਦਨੀ[੧੧] ਜਹਿਂ[੧੨] ਬਾਮ[੧੩] ॥ ੪੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਸੁਆਸਨ[੧੪] ਜੇ
ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਸੁਖਦਾਨਹਿ ਸੋਂ।
ਲੋਚਨ ਲੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ[੧੫] ਬੰਕ[੧੬]
ਭਜੈਂ[੧੭] ਮੁਨਿ ਕੇ ਮਨ ਮਾਨਹਿ[੧੮] ਸੋ।
ਮਾਨਹੁ ਮੈਨ ਬਨਜੋ ਬਹੁ ਭੇਖਨ
ਬਾਨ ਕਮਾਨਹਿ ਤਾਨਹਿ ਸੋ[੧]।

---

[੧]ਖਾਵਣ।
[੨]ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਇਆ।
[੩]ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[*]ਇਹ ਸਿਠਣੀਆਂ ਦੀ ਰਸਮ ਭੀ ਮੂਲੇ ਦੇ ਘਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਦੇਸ਼ ਚਾਲ ਦੀ ਹੈਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਚਲਾ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਦੇ ਗਾਇਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
[੪]ਛਕਕੇ।
[੫]ਭੋਜਨ।
[੬]ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਨੂੰ।
[੭]ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।
[੮]ਹਾਥੀ ਦੀ ਟੋਰ ਵਾਲੀਆਂ।
[੯]ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਵਾਲੀਆਂ।
[੧੦]ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀਆਂ।
[੧੧]ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀਆਂ।
[੧੨]ਜਿੱਥੇ ਸਨ।
[੧੩]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[੧੪]ਸੁਹਾਵਨੇ। (ਅ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[੧੫]ਵੇਖਦੀਆਂ।
[੧੬]ਟੇਢੀ।
[੧੭]ਨਸਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।
[੧੮]ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ।

ਘੇਰਤਿ ਜੋਰ ਕਰੈ ਜਨੁ ਗਜਾਨ ਸੋਂ
ਏਕਹਿ ਬਾਨ ਛੁਵਾ ਨਹਿੰ[2] ਸੋ ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਿਲਿ ਤਰੁਨੀ[3] ਕੀਨੀ ਸਭਿਹਿ, ਹੁਤੀ ਜੌਨ[4] ਕੁਲ ਰੀਤਿ।
ਸਹਿਜ ਸਲੋਨੀ ਹੇਰਈ[5], ਮੂਰਤਿ ਉਰ[6] ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੪੩ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਕੋਮਲ ਬੋਲ ਅਮੋਲ ਭਨੈਂ
ਜਨ ਫੂਲ ਝਰੈਂ ਸ੍ਰਿਯਾ ਮੂਲ ਸੁਹਾਏ[7]।
ਪੰਕਜ ਨੈਨ ਮਯਾ[8] ਮਨ ਐਨ[9]
ਪਿਖੈਂ ਜਿਹ ਚੈਨ ਰਿਦੇ ਤਿਹ ਦਾਏ।
ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਭਿ ਮੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ[10] ਜਾਂ[11] ਦਰਸਾਏ।
ਅੰਗਨ ਮੈਂ[12] ਅੰਗਨਾ ਜਿ ਅਨੰਗ ਸੀ[13]
ਸੰਗਿ ਤਿਆਗ ਕੈ ਡੇਰਨਿ ਆਏ ॥ ੪੪ ॥
ਮਹਿੰਦੀ ਪਦ ਸੰਜੁਤਿ[14] ਕੋਕਨਦੰ[15]
ਮਕਰੰਦ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰ ਬਸਾਈ[16]।
ਗਰ[17] ਚੀਰ[18] ਹੈਂ ਪੀਤ[19], ਪੁਨੀਤ ਮਨੋਗਹਿ[20]*

---

[1]ਕਾਮ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਖਿੱਚ ਕੇ।
[2]ਮਾਨੋ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਜੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦਾ ਇਕ ਤੀਰ ਭੀ ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਛੋਹਿਆ।
[3]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ।
[4]ਜੇਹੜੀ।
[5]ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ।
[6]ਰਿਦੈ ਵਿਚ।
[7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮਾਨੋ ਫੂਲ ਝੜਦੇ ਹਨ।
[8]ਦਯਾ ਦੇ।
[9]ਘਰ।
[10]ਦੋਸ਼ ਨਾਸ਼ਕ।
[11]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ।
[12]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ।
[13]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਕਾਮ ਵਰਗੀਆਂ।
[14]ਸਮੇਤ।
[15]ਲਾਲ ਕਵਲ।
[16]ਮਕਰੰਦ ਵਾਂਙੂ ਉਦਾਰਤਾ ਬਸ ਰਹੀ ਹੈ ਲਾਲ ਕੰਵਲ ਵਰਗੇ ਮਹਿੰਦੀ ਲਗੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ।
[17]ਗਲ ਵਿਚ।
[18]ਕਪੜੇ।
[19]ਪੀਲੇ।
[20]ਮਨ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਜੋਗ ਜੰਞੂ, ਭਾਵ ਉਹ ਜੰਞੂ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਜੀਅ ਕਾ ਜਨੇਊ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੋ ਗ੍ਰਹਣ ਮਨ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੇ ਜੋਗ।

ਜੱਗਜ਼ੁਪਵੀਤ[੧] ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਛਾਈ।
ਕਲ[੨] ਕੰਕਨ[੩] ਕੰਚਨ[੪] ਭੂਰ[੫] ਕਿਯੂਰ
ਬਨੀ[੬], ਉਰਮਾਲ ਬਿਸਾਲ[੭] ਸੁਹਾਈ।
ਜਨੁ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਧਰੇ
ਜਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਯੋ[੮] ਨਿਜ ਭਾਵ ਦਿਖਾਈ ॥ ੪੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੋਹਤਿ ਬੀਚ ਬਰਾਤ ਕੇ, ਕੰਚਨ ਮਹਿ[੯] ਮਣਿ ਸੋਇ।
ਸਜਤਿ ਬੇਦੀਅਨ ਕੀ ਸਭਾ, ਲਜਤਿ ਸੁਧਰਮਾ[੧੦] ਹੋਇ ॥ ੪੬ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਬਾਰਮੁਖੀ[੧੧] ਸਿਰ ਮਾਂਗ ਸਵਾਰ ਸਭਾ ਕੇ
ਮਝਾਰ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਆਈ[+]।
ਬਾਦਿਤ ਗਾਯਕ[੧੨] ਸੰਗ ਲਏ
ਪਗ[੧੩] ਨੇਵਰ[੧੪] ਬਾਜਨੀ[੧੫] ਆਨਿ ਵਜਾਈ।
ਤਾਲਨਿ[੧੬] ਸੰਗ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਮੁਚੰਗ
ਉਪੰਗ[੧੭] ਤੰਬੂਰਨ ਤਾਲ ਮਿਲਾਈ।

---

[*]ਪਾ:-ਮਨੋਗਤ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕੇ, ਮਨ ਦੇ ਧਾਰਨ ਜੋਗ।
[੧]ਜੰਞੂ।
[੨]ਸੁੰਦਰ।
[੩]ਕੜੇ।
[੪]ਸੋਨੇ ਦੇ।
[੫]ਬਹੁਤ।
[੬]ਬਹੁੱਟੇ ਫਬੇ ਹਨ।
[੭]ਗਲੇ ਵਿਚ ਲੰਬੀ ਮਾਲਾ।
[੮]ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦੇ ਸਮਾਨ:-ਮਹਿੰਦੀ, ਪੀਲੇ ਕਪੜੇ, ਕੰਗਣ, ਬਹੁੱਟੇ। ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦੇ ਸਾਮਾਨ:-ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਤਾ, ਜੀਅਕਾ ਜਨੇਊ, ਮਾਲਾ।
[੯]ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਵਿਚ।
[੧੦]ਇੰਦ੍ਰ (ਦੀ ਸਭਾ)।
[੧੧]ਗਾਇਨ ਵਾਲੀਆਂ।
[+]ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਭਾ: ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤਿਲਵੰਡੀ ਵਾਲੇ ਬਜਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਪਨੇ ਉਮਰੇ ਹੀ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਅਧਯਾਯ ੨੧ ਅੰਕ ੨੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ।
[੧੨]ਵਜਾਉਣ ਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ।
[੧੩]ਪੈਰੀਂ।
[੧੪]ਝਾਂਜਰ।
[੧੫]ਕਿੰਕਨੀ।
[੧੬]ਕੈਂਸੀਆਂ।
[੧੭]ਨਸਤਰੰਗ ਵਾਜਾ।

ਰਾਗਨਿ[1] ਰਾਗ ਭਰੇ ਅਨੁਰਾਗ ਸੋਂ
ਮੋਹਨ ਕੋ ਮਨ ਤਾਨ ਬਸਾਈ ॥ ੪੭ ॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ: ਚੰ ਚਟਪਟ[2] ਨਾਰੀ ਲੇਤਿ ਭਵਾਰੀ
ਛਮ ਛਮ ਕਾਰੀ ਛਬਿ ਧਰਿਨੀ।
ਸੰ ਸਟਪਟ[3] ਬੈਠਤਿ, ਭੁਜਾ[4] ਅਮੈਠਤਿ[5]
ਤਾਲ ਇਕੈਠਤਿ ਮਨ ਹਰਿਨੀ।
ਲੰ ਲਟਪਟ[6] ਛੈਲੀ, ਰੂਪ ਨ ਵੈਲੀ
ਗਤਿ[7] ਅਲਬੇਲੀ ਸੁਠ ਅੰਗਾ[8]।
ਠੰ ਠੁਮਠੁਮ ਠੁਮਕੀ[9], ਝੁਕ ਝੁਕ ਝੁਮਕੀ[10]
ਦੂਮ[11] ਦੂਮ ਦੂਮਕੀ ਮਿਰਦੰਗਾ ॥ ੪੮ ॥
ਲੰ ਲਟ ਸੁਠ[12] ਲਟਕੀ, ਚਿਕਨਤਿ[13] ਚੇਟਕੀ[14]
ਬੇਨੀ[15] ਸਟਕੀ ਬਿਸਿਯ ਰਤੰ[16]।
ਬੰ ਬਿਧ[17] ਜਿਉਂ ਨਟਕੀ, ਸ਼ਾਰਤ[18] ਪਟ ਕੀ
ਕਰਵਰ ਮਟਕੀ ਸਿਰ ਧਰੰਤ[19]।
ਕੰ ਕਿੰਕਨ[20] ਕਟ ਕੀ, ਤਟ ਛਬਿ ਛਟਕੀ[21]

---

[1]ਰਾਗਨੀ।
[2]ਛੇਤੀ।
[3]ਛੇਤੀ।
[4]ਬਾਂਹਾਂ।
[5]ਵਿੰਗੀਆਂ ਕਰਕੇ।
[6]ਚੰਚਲ।
[7]ਟੋਰ।
[8]ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ।
[9]ਅਦਾ ਨਾਲ ਚੱਲੀ।
[10]ਨਿਵ ਨਿਵ ਕੇ ਨਿਹੁੜਾਈ।
[11]ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀ 'ਦੂਮ' 'ਦੂਮ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ।
[12]ਸੁਹਣੀ ਜ਼ੁਲਫ।
[13]ਥਿੰਧਾਈ ਨਾਲ।
[14]ਥਿੰਧੀ ਹੈ।
[15]ਗੁੱਤ।
[16]ਪਿਛੇ ਲਟਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸੱਪ ਵਾਂਗ।
[17]ਤਰ੍ਹਾਂ।
[18]ਇਸ਼ਾਰਾ।
[19]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਟ ਸਿਰ ਤੇ ਮਟਕੀ ਧਰਦਾ ਹੈ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।
[20]ਤੜਾਗੀ।
[21]ਲੱਕ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਛਬਿ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਭਿ ਮਤ ਝਟਕੀ ਚਿੱਤ੍ਰ ਲਿਖੇ[1]।
ਸੰ ਸੁਧ[2] ਨਹਿਂ ਘਟ ਕੀ[3], ਸਭਾ ਸੁ ਠਟਕੀ[4]
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਹਿਂ ਅਟਕੀ ਨ੍ਰਿੱਤ ਵਿਖੇ[5] ॥ ੪੯ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਵਿਸਰੇ ਦੇਸ਼ਨ ਕਾਲ, ਸਭਾਸਦ ਜੇ ਸਬੈ।
ਮੁਸਕਾਨੇ ਸੁਖਦਾਨ, ਹੇਰਿ ਤਿਨ ਬਿਧਿ ਤਬੈ।
ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਕੀ ਰੀਤਿ, ਜਗਤ ਪਰਪੰਚ ਜੋ।
ਹੋ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਖਿ ਰਿਦੇ, ਸਦੀਵ ਅਬੰਚ[6] ਜੋ* ॥ ੫੦ ॥
ਦਯੋ ਦਰਬ ਬਹੁ ਤਿਸੈ, ਮਹਾਂ ਸੁਖਕੰਦ ਹੈ।
ਬੇਦੀ ਚੰਦ ਮੁਕੰਦ, ਸੁ 'ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ' ਹੈ।
ਦਿਵਸਤੀਨ ਅਸ ਰੀਤਿ, ਬਰਾਤ ਸੁਹਾਵਨੀ।
ਹੋ ਰਹੀ ਕਹੀ ਜਿਉਂ ਆਦਿ, ਕਥਾ ਬਰ[7] ਪਾਵਨੀ[8] ॥ ੫੧ ॥
ਤਿਨ ਪੁਨ ਮਾਨਵ[9] ਪਠਾ[10], ਹਕਾਰਨ[11] ਆਇਓ।
ਗਮਨੈ[12] ਲੇਨਿ ਬਿਦਾਇ, ਰਿਦਾ ਉਮਗਾਇਓ।
ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਆਦਿ, ਸੁ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੋ।
ਹੋ ਮੂਲੇ ਆਲਯ[13] ਜਾਇ, ਮਿਲੇ ਆਨੰਦ ਸੋਂ ॥ ੫੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਭਾਂਜਨ ਭੂਖਨ, ਚੀਰ, ਪਟੰਬਰ
ਸੁੰਦਰ ਹੈਂ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਭਾਰੇ।
ਬਾਜਨ[14] ਸਾਜ ਨਵੀਨ[15] ਸਜੇ

---

[1](ਦੇਖਣ ਹਾਰਾਂ ਦੀ) ਮਤ ਹਿਰ ਗਈ ਮਾਨੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹਨ।
[2]ਹੋਸ਼।
[3]ਦਿਲ ਦੀ।
[4]ਅਸਚਰਜ ਵਿਚ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਈ।
[5]ਨਾਚ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਾਂ ਫਸ ਗਈਆਂ।
[6]ਅਠੱਗ।
*ਇਥੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਗ ਰੰਗ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਤੇ ਕਦੇ ਨਾ ਠੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਰਸਾਯਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਪਾਯਾ ਹੈ।
[7]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[8]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[9]ਬੰਦਾ।
[10]ਭੇਜਿਆ।
[11]ਸੱਦਣ।
[12]ਟੁਰੇ।
[13]ਘਰ।
[14]ਘੋੜੀ।
[15]ਨਵੇਂ।

ਬਹੁ ਦਾਇਜ[੧] ਦੀਨਿ ਉਤੰਗ ਤੁਖਾਰੇ[੨]।
ਕੰਚਨ[੩] ਔਰ ਖਜੂਰ[੪] ਦਯੋ
ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਦਈ ਤਨਿਯਾ[੫] ਹਿਤਕਾਰੇ[੬]।
ਦਾਇਜ ਦੀਨ ਵਡੇ, ਪੁਰਿ ਪੰਚ ਨੈ[੭]
ਯੌਂ ਜਸ ਸੰਚਨ ਕੀਨ ਸਵਾਰੇ ॥ ੫੩ ॥
ਬਾਂਧਵ ਸੰਗ ਸੁ ਮੂਲਾ ਤਬੈ ਪੁਨ
ਪੰਚ ਹਿਤਾ[੮] ਸਭਿ ਹ੍ਵੈ ਇਕ ਠਾਏ।
ਦੇ ਕਰਿ ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਰਹੇ
ਕਰ ਬੰਦ ਦੋਊ ਮੁਖ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
'ਆਤਮਜਾ[੯] ਮ[੧੦] ਕਿੰਕਰੀ[੧੧] ਜਾਨਹੁ
ਔਰ ਕਛੂ ਨਹਿੰ ਮੇ[੧੨] ਬਨ ਆਏ।
ਆਪ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਲਾਇਕ ਹੋ
ਜਗ' ਯੌਂ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਹਰਿਖਾਏ ॥ ੫੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਕਰਿ
ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਮੋਦਹਿ[੧੩] ਛਾਇ।
ਰਸ ਰਾਖਯੋ ਯੁਗ[੧੪] ਪਰਸਪਰ[੧੫]
ਜਸ ਵਿਧਿ[੧੬] 'ਹਿਤੇ[੧੭]' ਅਲਾਇ[੧੮] ॥ ੫੫ ॥

---

[੧]ਦਾਜ।
[੨]ਊਠ।
[੩]ਸੋਨਾਂ।
[੪]ਚਾਂਦੀ।
[੫]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੀ।
[੬]ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ।
[੭]ਨਗਰ ਦੇ ਪੈਂਚ ਨੇ।
[੮]ਹਿੱਤਾ ਨਾਮੇਂ ਪੈਂਚ।
[੯]ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
[੧੦]ਮੇਰੀ।
[੧੧]ਦਾਸੀ।
[੧੨]ਮੈਥੋਂ।
[੧੩]ਖੁਸ਼ੀ।
[੧੪]ਦੋਨੋ ਧਿਰਾਂ ਨੇ।
[੧੫]ਆਪੇ ਵਿਚ।
[੧੬]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[੧੭]ਹਿਤੇ ਪੈਂਚ ਨੇ।
[੧੮]ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮੂਲੇ ਕੀ ਤੀਯ ਵਿਰਾਗ ਕਰੈ
ਤਨੀਆ ਅਨੁਰਾਗ[1] ਰਿਦੇ ਉਮਗਾਏ[2]।
ਔਰ ਮਿਲੀ ਕਨਕਾ[3] ਤਹਿਂ ਆਨਿ
ਵਡੀ ਵਡਭਾਗਣ ਹੈ ਜਿਹ ਥਾਏ[4]।
ਡੋਰੇ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕੀਨਿ ਚਲੇ
ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ[5] ਰੂਪ ਸੁਹਾਏ।
ਵਾਰਤਿ ਬਿੱਤ[6], ਉਦਾਰ ਕੀਏ ਚਿਤ
ਕੀਰਤਿ ਬੀਚ ਕਬਿੱਤਨਿ ਗਾਏ ॥ ੫੬ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਬ੍ਰਿੱਧ[7] ਤਰੁਨ[8] ਜੇ ਮਨੁ[9], ਸੁ ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ਾਨਿ[10] ਕੇ।
ਜਸ ਵਿਸਤਾਰਹਿਂ ਅਧਿਕ, ਕਹੈਂ ਬਿਸਮਾਨ ਕੇ[11]।
'ਹਮਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕਬਹਿ, ਨ ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਭਯੋ।
ਹੋ ਜੈਸੇ ਇਸ ਉਪਬਜਾਹਿ[12], ਹਰਖ ਅਤਿਸ਼ੈ ਭਯੋ' ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਅਸ ਬਿਧਿ ਜਸ ਵਿਸਤਾਰਿ ਕੈ, ਗਮਨੀ ਪੰਥ ਬਰਾਤ।
ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸ ਤਿਉਂ, ਜਿਉਂ ਕੀਨੇ ਮਗ ਜਾਤਿ[13] ॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਜਾਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਾਈਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ।੨੨।

---

[1]ਧੀ ਦਾ ਮੋਹ।
[2]ਉਛਲੇ।
[3]ਕੰਨਯਾਂ।
[4]ਜਿਥੇ ਵਡਭਾਗਣ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਨ) ਹੋਰ ਕੁੜੀਆਂ ਮਿਲਣ ਆਈਆਂ।
[5]ਕਵਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ।
[6]ਧਨ।
[7]ਵੱਡੇ ਤੇ।
[8]ਜੁਆਨ।
[9]ਮਨੁਖ।
[10]ਦੋਹਾਂ ਤਰਫਾਂ ਦੇ।
[11]ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ।
[12]ਵਿਆਹ ਵਿਚ।
[13]ਜਾਂਦਿਆਂ ਵਾਰੀ ਜੀਕੂੰ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤੇ ਸਨ।

੨੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ।]

ਦੋਹਰਾ: ਸਿਕਤਾ ਕਨ ਤੇ ਮੇਰੁ ਕਿਯ ਮੇਰਹੁਂ ਤੇ ਕਨ ਕੀਨ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਮਹਿ ਮਮ ਕੇਵਲ ਦਾਨੀ ਦੀਨ ॥ ੧ ॥

ਸਿਕਤਾ ਰੇਤ। ਕਨ ਕਿਣਕੇ ਤੋਂ। ਮੇਰੁ ਮੇਰੂ-ਪਰਬਤ।
ਨਮਹ ਨਮਸਕਾਰ। ਮਮ ਮੇਰੀ। ਕੇਵਲ ਨਿਰੇ, ਇਕੱਲੇ ਆਪ।
ਅਰਥ: (ਜਿਸਨੇ) ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਣਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਬਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਕਿਣਕੇ ਕਰ ਸਿੱਟਿਆ, (ਹਾਂ ਜੋ) ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕੱਲਾ ਆਪ ਹੈ (ਉਸ ਸਤਿਗੁਰ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।
ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇੱਥੇ ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਤੋਂ ਹਿੰਦਵਾਇਨ ਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਕੌਮਾਂ ਜੋ ਹਿੰਦਵਾਸੀ ਹਨ, ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਤੀਰਥ ਤੇ ਮੰਦਰ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ, ਪਹਿਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਫੇਰ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਓਹ ਜੋ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟ, ਆਨ ਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਗਿਰ, ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠਾਂ ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਵਾਂਙੂੰ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦੇ ਪਰਬਤ ਵਰਗੀ ਸੰਘਟਨ ਤੇ ਜੱਥੇਬੰਦ ਅਵਸਥਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ, ਉੱਚ ਆਦਰਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰ ਪਰਬਤ ਬਨਾਯਾ, ਤੇ ਪਰਬਤ ਵਰਗੇ ਸੰਘਟਨ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਰੇਤ ਵਾਂਙੂੰ ਟੁੱਟ ਫੁੱਟ, ਬਿਖਰ, ਅੱਜ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਹਿੰਦੂ ਜੋ ਦੀਨ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ ਬਾਹੁੜਿਆ, ਆਪ ਇਕੱਲੇ ਦਾਨੀ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹੁੜੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਨਿਕਟਿ ਨਗਰ ਕੇ ਗਈ ਬਰਾਤਾ।
ਜਾਂਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਭਾਂਤਾ।
ਬਾਜੇ ਤੁਰਹੀ[੧] ਪਟਹਿ[੨] ਨਿਸ਼ਾਨਾ[੩]।
ਪੁਰਿਕੇ ਨਰਨਿ ਸੁਨੀ ਧੁਨਿ ਕਾਨਾ ॥ ੨ ॥
ਪਾਵਸ[੪] ਵਿਖੇ ਉਠਾ ਘਨ[੫] ਘੋਰਾ[੬]।
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਮੋਦ[੭] ਜਿਉਂ ਮੋਰ ਨ ਥੋਰਾ[੮]।
ਤਿਉਂ ਪੁਰਿ ਮਨੁਜ[੯] ਰਹੇ ਹਰਿਖਾਈ।
ਸਦਨ ਨਾਨਕੀ ਭਨਤਿ[*] ਬਧਾਈ ॥ ੩ ॥

---

[੧]ਤੁਰੀ।
[੨]ਭੇਰੀ।
[੩]ਨਗਾਰੇ।
[੪]ਬਰਸਾਤ।
[੫]ਬੱਦਲ।
[੬]ਅਵਾਜ।
[੭]ਖੁਸ਼ੀ।
[੮]ਬਹੁਤ।
[੯]ਮਨੁਖ।

ਤੂਰਨ ਬਹਿਰ[੧] ਨਗਰ ਤੇ ਆਏ।
ਹਿਤ ਬਿਲੋਕਨੇ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਏ।
ਕਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੋ ਨਾਗਰ ਨਾਰੀ।
ਭੂਖਨ ਬਸਨ[੨] ਰੁਚਿਰ[੩] ਛਬਿ ਧਾਰੀ ॥ ੪ ॥
ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਬੀਥਨ ਮਹਿਂ[੪] ਟੋਲੀ।
ਆਇ ਨਿਕੇਤ ਵਧਾਈ ਬੋਲੀ।
ਬਧੂ[੫] ਬਿਲੋਕਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਨਿਕਟਿ ਨਾਨਕੀ ਕਹਿ ਸੁਭ ਭਾਖਾ ॥ ੫ ॥
ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ ਸਗਲ ਬਰਾਤਾ।
ਜਨੁ ਅਨੰਦ ਕੋ ਮੇਘ ਸੁਹਾਤਾ।
ਦੂਲਹੁ ਦੁਲਹਨ ਆਗੇ ਜਾਵਤਿ।
ਪੀਛੇ ਲਾਲੂ ਧਨ ਬਰਖਾਵਤਿ ॥ ੬ ॥
ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਗੇ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤੂ।
ਨਾਰਨ ਸਹਿਤ ਨਾਨਕੀ ਤੂਰਨ।
ਨਿਕਸਿ ਕਰੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਸੰਪੂਰਨ ॥ ੭ ॥
ਸਾਦਰ[੬] ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਭਰਜਾਈ।
ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਬੀਚ ਬਸਾਈ[+]।
ਪਾਇ ਓਲ ਮੈ[੭] ਧਨ ਕੀ ਥਾਤੀ[੮]।
ਭਰੀ ਹਰਖ ਭੀ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥ ੮ ॥
ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ।
ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ[੯] ਅੰਗਾ।

---

[*]ਪਾ:-ਬਦਤ।
[੧]ਬਾਹਰ।
[੨]ਕਪੜੇ।
[੩]ਸੁੰਦਰ।
[੪]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ।
[੫]ਵਹੁਟੀ।
[੬]ਆਦਰ ਨਾਲ।
[+]ਪਾ:-ਸੁਹਾਈ।
[੭]ਝੋਲੀ ਵਿਚ।
[੮]ਧਨ ਦੀ ਥੈਲੀ।
[੯]ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ।

ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ[1] ਉਰ ਹਰਖੈਂ ਨਾਰੀ।
ਦੇਤਿ ਆਸ਼ਿਖਾ[2] ਸੁਖਦ ਉਚਾਰੀ ॥ ੯ ॥
ਬਹੁਰ ਬਰਾਤਹਿ ਕੀਨਿ ਨਿਵੇਸਾ[3]।
ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪਾਇ ਨਿਦੇਸਾ[4]।
ਸੇਵਾ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ।
ਤਬ ਜਰਾਮ ਕੀਨੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ[5] ॥ ੧੦ ॥
ਅਸ[*] ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੁਇ ਨਿਸਾ[6] ਬਿਤੀਤੀ।
ਪੁਨ ਕਾਲੂ ਬੋਲਯੋ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ।
'ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੀ।
ਦੇਖਨਿ ਹੇਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਤ ਲਾਗੀ ॥ ੧੧ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਕਰਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ।
ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਗਮਨੇ ਅਬ ਤੂਰਨ[7]।
ਬਧੂ ਸੰਗਿ ਲੇ ਨਾਨਕ ਗਮਨੈ[8]।
ਮਿਲੇ ਮਾਤ ਕੋ ਅਪਨੈ ਭਵਨੈ[9] ॥ ੧੨ ॥
ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਰ ਦਰਸ ਕੀ ਪਜਾਸਾ।
ਚਲਿ ਤਲਵੰਡੀ ਪੂਰਹਿ ਆਸਾ।
ਮੁਝ ਚਲਤਯੋ ਤਿਨ ਗਿਰਾ[10] ਉਚਾਰੀ[11]।
-ਪੁਰਿ ਅਪਨੇ ਆਨਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ- ॥ ੧੩ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਆਇ ਬਹੋਰੀ[12]।
ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਇਉਂ ਮਸਲਤ ਮੋਰੀ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਲਖਿ ਆਸੂ[1]।

---

[1]ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ।
[2]ਅਸੀਸਾਂ।
[3]ਡੇਰਾ ਯਾ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ।
[4]ਆਗਯਾ।
[5]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[*]ਪਾ:-ਇਸ।
[6]ਦੋ ਰਾਤਾਂ।
[7]ਛੇਤੀ।
[8]ਚੱਲੇ।
[9]ਘਰ ਵਿਚ।
[10]ਬਾਣੀ।
[11]ਉਚਾਰੀ ਸੀ।
[12]ਫੇਰ।

ਬੋਲਜੋ ਤਬ ਜਰਾਮ ਤਿਹ ਪਾਸੂ ॥ ੧੪ ॥
'ਜਬ ਤੁਮ ਲੇ ਜਾਵਹੁਗੇ ਤਹਿੰਵਾ[੨]।
ਮੋਦੀ ਕਾਰ ਨ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਬਹਿਵਾ[੩]।
ਲੇਨਾ ਦੇਨਾ ਕਾਰਜ ਭਾਰੀ।
ਬਿਨ ਇਨ ਤੇ ਨਹਿੰ ਜਾਤਿ ਸੰਭਾਰੀ[੧੪] ॥ ੧੫ ॥
ਸੌਦਾ ਆਪਨ[੫] ਵਿਖੈ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
ਕਰਹਿ ਨਬਾਬ ਸੰਗ ਕੋ ਲੇਖਾ?
ਕਮਲਨੈਨ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਪੁਨ ਨਾਂਹੀ।
ਗਵਨ ਬਨੈ ਕਿਉਂ ਤਵ ਘਰ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੧੬ ॥
ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਕੀ ਗਿਰਾ[੬] ਅਹੇਤੂ[੭]।
ਪੁਨ ਕਾਲੂ ਬੋਲਜੋ ਕੁਲ ਕੇਤੂ।
'ਸੁਨਹੁ ਆਤਮਜ[੮]! ਮਾਤ ਤੁਮਾਰੀ।
ਹੋਇ ਹਰਖ ਸਹਿ ਬਧੂ[੯] ਨਿਹਾਰੀ[੧੦] ॥ ੧੭ ॥
ਤਲਵੰਡੀ ਚਲਿਯੇ ਇਕ ਬੇਰਾ।
ਪੁਨਿ ਮਨ ਮੈ ਤਹਿੰ ਕਰਹੁ ਬਸੇਰਾ।
ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਰਮ ਬੁਲਾਰ ਬਹੋਰੀ[+]।
ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥ ੧੮ ॥
ਮਮ ਸਨੇਹ ਜੇ ਗੁਨਹੁ ਨ ਉਰ ਮੈਂ।
ਤਿਹ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਚਲਹੁ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮੈਂ'।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਝਗਰਤਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ ਮੂਲਾ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੯ ॥
ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਭੇ ਬਜਾਹ ਪਿਛਾਰੀ।

---

[੧]ਛੇਤੀ।
[੨]ਓਥੇ।
[੩]ਨਹੀਂ ਚਲੇਗੀ।
[੪]ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
[੫]ਹਟ।
[੬]ਬਾਣੀ।
[੭]ਰੁੱਖੀ।
[੮]ਪੁੱਤਰ।
[੯]ਵਹੁਟੀ ਸਣੇ।
[੧੦]ਵੇਖ ਕੇ।
[+]ਪਾ:-ਪਰਮੰ ਪ੍ਰੇਮ ਬੁਲਾਰ ਬਹੋਰੀ।

ਗਮਨਜੋ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਹਿਤ ਧਾਰੀ।
ਲੇਨਿ ਹੇਤ ਨਿਜ ਤਨਿ ਜਾ ਆਯੋ।
ਪਹੁੰਚ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ। ੨੦।
ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਬਾਦ[੧] ਕੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਕਾਰ ਕਰਨ ਕੋ ਔਰ ਨ ਕੋਊ।
ਲੇਖਾ ਕਰਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖਹਿ ਜੋਊ' ॥ ੨੧ ॥
ਪੁਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਰਮ ਸਯਾਨਾ।
ਮਾਨਹਿਂ ਜਿਹ ਬਚ ਜੇ ਮਤਿਵਾਨਾ[੨]।
ਸਭਿਨਿ ਹੇਤ ਕੀ ਬੋਲਜੋ ਬਾਨੀ।
'ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨਿ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨੀ ॥ ੨੨ ॥
ਭਯੋ ਬਜਾਹ ਸੁਤ ਇਕ ਕੀ ਮਾਤਾ।
ਬਿਨਾ ਬਿਲੋਕੇ[੩] ਕਜੋਂ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਾਂਤਾ।
ਇਤਹਿ[੪] ਉਡੀਕਤਿ ਸੋ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਈ[੫]।
ਬਿਛੁਰੇ ਬਛ[੬] ਜਜੋਂ ਧੇਨੁ ਲਵਾਈ[੭] ॥ ੨੩ ॥
ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਬਿਨ ਮਿਲੇ ਅਨੀਤੂ।
ਸਭਿ ਮਨ ਲਖਹੁ[੮] ਹੋਤਿ ਵਿਪਰੀਤੂ[੯]।
ਮੂਲ ਚੰਦ! ਸੁਨਿ ਤੋਰ[੧੦] ਕੁਮਾਰੀ[੧੧]।
ਭਯੋ ਆਵਨਾ[੧੨] ਪੂਰਬ ਵਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥
ਜਾਇ ਸਾਸ ਢਿਗ[੧੩] ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ।
ਹੇਰਿ[੧] ਬਧੂ ਹ੍ਵੈ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ।

---

[੧]ਝਗੜੇ।
[੨]ਬੁਧੀਮਾਨ ਸਾਰੇ।
[੩]ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ।
[੪]ਇਸ ਪਾਸੇ।
[੫]ਅੱਖਾਂ ਲਾ ਕੇ।
[੬]ਵਛੇ ਨੂੰ।
[੭]ਜਿਵੇਂ ਗਊ ਲਵੇਰੀ।
[੮]ਸਮਝੋ।
[੯]ਉਲਟੀ ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
[੧੦]ਤੇਰੀ।
[੧੧]ਪੁਤ੍ਰੀ।
[੧੨]ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ।
[੧੩]ਸੱਸ ਦੇ ਪਾਸ।

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਲੇਯ ਅਸੀਸਾ।
ਪੁਨਿ ਆਵਹਿ ਪਦ ਪਰ ਧਰਿ ਸੀਸਾ ॥ ੨੫ ॥
ਕਿਉਂ ਇਨ ਬਨੈ ਰਹਿਨ ਤਲਵੰਡੀ।
ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ ਕੀ ਇਹ ਠਾਂ ਮੰਡੀ।
ਬਾਲੇ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ[2] ਅਬ ਜਾਵਹਿਂ।
ਬਹੁਰ ਆਇ ਨਿਜ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿਂ' ॥ ੨੬ ॥
ਸੁਨਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ।
ਮਨ ਮਾਨੀ[3] ਸਭਿ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ।
ਮੁਝੈ ਬੁਲਾਇ ਲੀਨ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥
'ਹਮ ਜਾਵਹਿਂ ਤਲਵੰਡੀ ਨਗਰੀ।
ਰਹਿ ਤੁਮ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹੁ ਸਗਰੀ।
ਖਰਚ ਨਿਸ਼ੰਕਹਿ ਦੇਹੁ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
ਆਨਿ ਕਰਹਿਂਗੇ ਹਮ ਸਭਿ ਲੇਖਾ' ॥ ੨੮ ॥
ਸੁਨੀਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਹਿ ਬਾਲਾ।
ਹੌਂ ਬੋਲਜੋ ਬਾਨੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
'ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੋ ਕਾਜ ਵਿਸ਼ੇਖਾ[4]।
ਮੋ ਤੇ ਸਾਂਭਜੋ ਜਾਇ ਨ ਲੇਖਾ ॥ ੨੯ ॥
ਕਾਰ ਚਲੇ ਕਿਉਂ ਬਿਨਾ ਤੁਮਾਰੇ।
ਰਹਨਿ ਚਾਹਿ ਮਮ[5] ਸਦਾ ਸੰਗਾਰੇ[6]।
ਰਾਵਰ ਸਰਸ[7]* ਹੋਇ ਜੋ ਕੋਊ।
ਤੌ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿੱਤ ਨਿਬਾਹੈ ਸੋਊ' ॥ ੩੦ ॥
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸਸਿ ਸ਼ੋਭਾ।
ਬਚਨਨਿ ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਬਿ[8] ਲੋਭਾ[1]।

---

[1]ਵੇਖ ਕੇ।
[2]ਹੱਟੀ ਤੇ ਛੱਡਕੇ।
[3]ਮਨ ਵਿਚ (ਠੀਕ) ਮੰਨ ਕੇ।
[4]ਬਹੁਤ ਹੈ।
[5]ਮੇਰੀ।
[6](ਤੁਸਾਂ ਦੇ) ਨਾਲ।
[7]ਆਪ ਜੇਹਾ।
*ਪਾ:-ਸਮਸਰ।
[8]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ।

'ਹ੍ਵੈ ਬਾਲੇ ਤੁਝ ਕੋ ਮਮ ਸੰਗਾ[੨]।
ਸਭੈ ਬੈਸ ਮੈਂ, ਰਹੈਂ ਅਭੰਗਾ[੩] ॥ ੩੧ ॥
ਸਦਾ ਨਾਮ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਕਟੈ ਜੁ ਬੇਰੀ।
ਕਾਰ ਕਰੈ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਰਹੁ ਠਾਂਢੋ ਮਧ ਈਠ[*] ਹਮਾਰਾ[੪] ॥ ੩੨ ॥
ਏਕ ਮਾਸ[੫] ਲੌ ਹਮਰੇ ਆਵਨ। {ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਬਾਲੇ ਪਾਸ}
ਤਾਵਦ[੬] ਰਹੀਏ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਵਨ'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ।
ਕਹ੍ਯੋ ਬਚਨ 'ਹੌਂ ਰਾਵਰਿ ਚੇਰਾ ॥ ੩੩ ॥
ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਦੀਜੈ ਬਰ ਐਸੇ।
ਤੁਮ ਆਇਸੁ ਪੇਲੌਂ ਨਹਿਂ[੭] ਕੈਸੇ[੮]।
ਰਹੌਂ, ਸਦਾ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਯਹੀ ਹਮਾਰੀ' ॥ ੩੪ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨਾ।
ਕਹ੍ਯੋ 'ਹੋਇ ਮਨ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਖਚਨਾ'।
ਕਰੀ ਬਹੁਰ ਤਲਵੰਡੀ ਤਜ਼ਾਰੀ।
ਜੋ ਬਰਾਤ ਸਭਿ ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥
ਮੈਂ ਪੀਛੇ ਕੀਨੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਮੋਦੀ।
ਦਯੋ ਖਰਚ ਜੋ ਚਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਲੋਦੀ।
ਵਸਤੁ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਅਤੁਟ ਭੰਡਾਰਾ।
ਆਪਨ ਬੈਸਾ[੯] ਦੇਉ ਸੁਖਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਾਲਾ ਕਹਿ ਦੇਖੇ ਨਹੀਂ, ਤਲਵੰਡੀ ਜੁ ਅਨੰਦ।

---

[੧]ਲੁਭਾ ਰਹੀ ਹੈ।
[੨]ਮੇਰਾ ਸਾਥ।
[੩]ਲਗਾਤਾਰ।
[*]ਪਾ:-ਮੀਤ।
[੪]ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ (ਹੱਟੀ) ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਹੋ ਰਹੁ।
[੫]ਮਹੀਨਾ।
[੬]ਤਦ ਤਕ।
[੭]ਮੋੜਾਂ ਨਾਂ।
[੮]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ।
[੯]ਹੱਟੀ ਤੇ ਬੈਠਾ।

ਸੁਨੇ ਸੁ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੌਂ ਕਹੋ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਖ ਕੰਦ ॥ ੩੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਹੂਚੇ।
ਬਾਜਤਿ ਬਾਜੇ ਜਿਨ ਧੁਨਿ ਊਚੇ।
ਤਬ ਪੁਰਿ[+] ਪਾਈ ਸਾਗਰ ਸੋਭਾ[1]।
ਉਮਗੇ ਨਰ ਜਨੁ ਬਢ੍ਯੋ ਛੋਭਾ[2] ॥ ੩੮ ॥
ਕਰਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੋ ਨਾਗਰ ਨਾਰੀ।
ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਰੁਚਿਰ ਸਵਾਰੀ।
ਪਰਿਪਾ[3] ਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛਬੀਲਾ।
ਸੋਹਤਿ ਜਥੋਂ ਬੜਵਾਨਲ ਕੀਲਾ[4] ॥ ੩੯ ॥
ਕੀਰਤਿ ਰਾਂਕਾ[5] ਬਨੀ ਸੁਹਾਤੀ।
ਉਡਗਨ[6] ਭੂਖਨ ਸਹਿਤ ਬਰਾਤੀ[7]।
ਬਚਨ ਅਮੀ[8] ਅਹਿਲਾਦ ਮੁਕੰਦਾ।
ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਚੰਦਾ ॥ ੪੦ ॥
ਤਿਸਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਹੇਤ ਉਮੰਗਾ।
ਆਵਤਿ ਨਰ ਜਨੁ ਉਠੇ ਤਰੰਗਾ।
ਨਗਰ ਕੋਟ[9] ਬੇਲਾ[10] ਤਜਿ[11] ਤੂਰਨ।
ਫੈਲ੍ਯੋ ਜਲ ਜਿਉਂ ਵਹਿਰ ਸੰਪੂਰਨ ॥ ੪੧ ॥

[+]ਤਲਵੰਡੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਗਰੀ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਹਿਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਤੁਰੀਆਂ ਹਨ ਇਹ (ਬੜਵਾਨਲ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚਮਕਦੀ ਅੱਗ ਹੈ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਫਸੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਕੇ ਲੋਕ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਇਹ ਮਾਨੋ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੁਵਾਰ ਭਾਟਾ ਹੈ, ਪੁੰਨਜਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉੱਛਲਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਜਾਂਞੀ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ, ਵੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਕੋਰ ਹਨ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਰ ਅਨੰਦ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

[1]ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ ਪਾਈ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ।

[2]ਚੜ੍ਹਾਉ।

[3]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ।

[4]ਸਮੁੰਦਰੀ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ।

[5]ਚਾਂਦਨੀ।

[6]ਤਾਰੇ।

[7]ਜਾਞੀ।

[8]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

[9]ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਫਸੀਲ।

[10]ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ।

[11]ਛੱਡ ਕੇ।

ਦੇਖਿ ਦੇਖ ਪਰਮੋਦ* ਨ ਥੋਰਾ।
ਸਭਿਹਿਂ ਬਿਲੋਚਨ ਕੀਨਿ ਚਕੋਰਾ।
ਚਿਰੰਕਾਲ ਬਿਛਰੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ[1]।
ਜਿਨ ਕੋ ਮਿਲਨੈ ਕੀ ਬਹੁ ਪਜਾਸਾ ॥ ੪੨ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਿ ਨਿਕਟਿ ਬਰਾਤਾ।
ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਦ੍ਵਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਹਾਤਾ।
ਜਹਿਂ ਚੌਪਰ ਜਯੋਂ[2] ਚਾਰ ਬਜਾਰੂ।
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਗਮਨੇ ਹਰਖ ਅਪਾਰੂ ॥ ੪੩ ॥
ਧਨ ਵਾਰਤਿ ਬਰਖਾਵਤਿ ਭਾਰੀ।
ਕਰਹਿਂ ਸੁਜਸ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਨਿਕਟਹਿ ਆਏ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਹੋਤਿ ਵਧਾਏ ॥ ੪੪ ॥
ਭਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਉਰ[3] ਹਰਖ ਘਨੇਰਾ।
ਸਹਿਤ ਸਨੁਖਾ[4] ਸੁਤ ਕੋ ਹੇਰਾ।
ਕਰਹਿ ਨਿਛਾਵਰ ਦਰਬ ਅਪਾਰਾ।
ਵਾਰੈ[5] ਵਾਰ ਵਾਰ[6] ਵਰ ਵਾਰਾ[7] ॥ ੪੫ ॥
ਜੋ ਕੁਲਰੀਤਿ ਸ਼ਗੁਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਹੀ!
'ਹੌਂ ਬਲਿਹਾਰੀ' ਬੈਨ ਉਚਰਿਹੀ।
'ਭਯੋ ਸਪੂਤ ਨਿਕੇਤ ਹਮਾਰੇ।
ਬਿੰਸਤ ਏਕ[8] ਜਾਸੁ[9] ਕੁਲ ਤਾਰੇ' ॥ ੪੬ ॥
ਮਿਲੀ ਸੁਲਖਣੀ ਪੁਨਿ ਨਿਜ ਸਾਸੂ।
ਧਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਮਸਤਕ ਆਸੂ[10]।

---

*ਪਾ:-ਸੁ ਪ੍ਰਮੋਦ।
[1]ਗੁਰੂ ਜੀ।
[2]ਚੌਪੜ ਵਾਕੂ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ।
[4]ਨੂੰਹ ਸਮੇਤ।
[5]ਵਾਰਦੀ ਹੈ।
[6]ਬਾਰ ਬਾਰ।
[7]ਦੂਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ।
[8]ਇੱਕੀ।
[9]ਜਿਸ ਨੇ।
[10]ਛੇਤੀ।

ਆਸ਼ਿਖ[1] ਦੀਨੀ, ਲੀਨੀ ਅੰਕਾ[2]।
ਹਰਖ ਬਿਲੋਕਯੋ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[3] ॥ ੪੭ ॥
ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੀ ਮਿਲੀ ਬਧੂਟੀ।
ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਮੁਖ ਸੁਖ ਜਨੁ ਲੂਟੀ।
ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ।
ਲੇਤਿ ਹਰਖ ਯੁਤਿ ਅੰਗ ਨ ਮਾਈ ॥ ੪੮ ॥
ਸਹਿਤ ਸਨੁਖਾ ਸੁਤਹਿ ਸੁਹਾਈ।
ਵਾਰਤਿ[4] ਮਾਤੁ ਲਵਨ[5] ਪੁਨਿਰਾਈ।
ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ[6] ਤ੍ਰਿਨ[7] ਡਾਰਤਿ ਪੀਠਾ।
ਕਹੈ ਕਿ 'ਲਗਹਿ ਨ ਕਾਹੂੰ ਡੀਠਾ[8]' ॥ ੪੯ ॥
ਨਿਕਸ[+] ਸਦਨ ਦੁਖਕਦਨ ਬਹੋਰੀ।
ਮਿਲੇ ਸਭਿਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਨ ਥੋਰੀ।
ਯਥਾ ਯੋਗ ਕੀਨੋ ਸਨਮਾਨਾ।
ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੫੦ ॥
ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ[++] ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਬੂਝੇ।
ਸੁਖਹਿ ਸੁਨਾਯੋ ਨੇਹੁ ਅਰੂਝੇ[9]।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਦਾਰ ਮਧੁਰ ਲਖਿ ਸ਼ੀਲਾ[10]।
ਸਭਿਹਿ ਸਰਾਹਹਿਂ ਰੂਪ ਛਬੀਲਾ[**] ॥ ੫੧ ॥
ਯੁਗਲ[11] ਮਹੂਰਤ ਬੈਸਿ ਬਿਤਾਏ।
ਉਠਿ ਘਰ ਘਰ ਸਭਿ ਨਰ ਪਧਰਾਏ।

---

[1]ਅਸੀਸਾਂ।
[2]ਜੱਫੀ ਵਿਚ।
[3]ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[4]ਵਾਰਦੀ ਹੈ।
[5]ਲੂਣ।
[6]ਤੋੜ ਤੋੜਕੇ।
[7]ਤੀਲੇ।
[8]ਨਜ਼ਰ।
[+]ਪਾ:-ਨਿਕਟ।
[++]ਪਾ:-ਪ੍ਰਸੰਨ।
[9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਜਾਰ ਵਿੱਚ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਖਸਾਂਦ ਸੁਣਾਈ।
[10]ਸੁਭਾਵ।
[**]ਪਾ:-ਸੁਸ਼ੀਲਾ।
[11]ਭਾਵ ਦੋ ਘੜੀ।

ਪੁਨਿ ਕਾਲੁ ਬੋਲਯੋ 'ਇਉਂ* ਕੀਜੈ।
ਚਲਿ ਬੁਲਾਰ ਢਿਗ ਤਾਤ[1]! ਮਿਲੀਜੈ' ॥ ੫੨ ॥
ਕਿੰਚਤ ਮਾਨਵ ਲਾਲੂ ਸਾਥਾ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਵਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ।
ਜਹਿਂ ਨਿਜ ਮੰਡਪ[2] ਸਭਾ ਲਗਾਈ।
ਬੂਝਤਿ ਰਾਇ ਬਿਵਾਹ ਭਲਾਈ ॥ ੫੩ ॥
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਕਰਨ ਈਠ ਕੋ[3] ਬਿਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਨੀ[4]।
ਪੇਖਤਿ ਪੁਲਕਯੋ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਅੰਗਾ।
ਤੂਰਨ[5] ਤਿਸ਼ਟਯੋ[6] ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ[7] ॥ ੫੪ ॥
ਬਦਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉੱਜਲ ਓਰਾ।
ਲੋਚਨ ਕੀਨਿ ਚਕੋਰਨਿ ਜੋਰਾ[8]।
ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਪਦ ਪਰਸਨ ਹੇਤੂ[9]।
ਝੁਕਨ ਲਗੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ ॥ ੫੫ ॥
ਭਰਿ ਕਰ ਸੋਂ, ਕੋਰੀ[10] ਗਰ[11] ਲਾਏ।
ਲੋਚਨ ਬੀਚ ਅਨੰਦ ਜਲ ਛਾਏ।
ਸੁਖ ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ।
ਬਿਨ ਉਚਰੇ[12] ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਪਹਿਚਾਨੀ ॥ ੫੬ ॥
ਮੰਚ ਸਿਰ੍ਹਾਨੈ ਦਿਸ਼[13] ਬਰਿਆਈ[14]।

---

*ਪਾ:-ਇਮ, ਇਵ।
[1]ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ!
[2]ਮੰਡੂਏ ਵਿੱਚ।
[3]ਪਿਆਰੇ ਦੇ।
[4]ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਨਾਸ।
[5]ਛੇਤੀ।
[6]ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।
[7]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।
[8]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਰੂਪੀ ਚਕੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ (ਅ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ।
[9]ਛੋਹਨ ਵਾਸਤੇ।
[10]ਜੱਫੀ।
[11]ਗਲੇ।
[12]ਬਿਨਾਂ ਕਹੇ ਤੇ।
[13]ਪਲੰਘ ਦੇ ਸਿਰ੍ਹਾਣੇ ਵਲ।
[14]ਜੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ।

ਬੈਸਾਏ[1], ਉਰ ਮੋਦ ਬਡਾਈ।
ਦਰਸ ਪਜਾਸ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਨ ਥੋਰੇ।
ਜਨੁ ਪੀਵਤਿ ਕਿਯ ਨੈਨ ਕਟੋਰੇ ॥ ੫੭ ॥
ਏਕ ਘਟੀ[2] ਲਗ ਕੋਇ ਨ ਬੋਲਾ।
ਹੇਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਰਹੇ ਅਡੋਲਾ।
ਬਹੁਰ ਬਜਾਹ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰਤੂਤਾ।
ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਰਾਇ ਮਤਿਪੂਤਾ[3] ॥ ੫੮ ॥
ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਜੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ[4]।
'ਤਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸੁਨਹੁ ਭੁਪਾਲਾ[+5]।
ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਬਹੁਤ ਜਸੁ ਛਾਵਾ।
ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਘਰ ਘਰ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵਾ ॥ ੫੯ ॥
ਦੌਲਤਖਾਨ ਦੀਨ ਜੋ ਚਾਹਾ।
ਭੂਰ ਵਸਤੁ ਲੀਨੀ ਤਿਹ ਪਾਹਾਂ[6]।
ਤਿਹਤੇ ਪੁਨਿ ਚਢਿ ਚਲੀ ਬਰਾਤਾ।
ਕੀਨੋ ਜਾਇ ਢੁਕਾਉ ਸੁਹਾਤਾ ॥ ੬੦ ॥
ਖਰਚਜੋ ਕਾਲੂ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ।
ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਭਾ ਸੁਠਿ[7] ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਦੁਹਦਿਸ਼[8] ਨੈ ਰਸ ਅਤਿਸ਼ੈ ਰਾਖਾ।
ਜਿਨਿ ਕੈ ਮਨ ਜਸੁ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੬੧ ॥
ਮੁਝ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਬਜਾਹ ਘਨੇਰੇ।
ਬਿੱਪ੍ਰ[9] ਸੁ ਬਾਹਜ[10] ਬੈਸ[11] ਵਡੇਰੇ।
ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਮੈਂ ਸੁਨਾ ਨ ਦੇਖਾ।

---

[1]ਬਿਠਾਏ।
[2]ਘੜੀ।
[3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ।
[4]ਤਿਸ ਵੇਲੇ।
[+]ਪਾ:-ਭੁਵਾਲਾ।
[5]ਰਾਇ ਜੀ।
[6]ਉਸ ਪਾਸੋਂ।
[7]ਸੁੰਦਰ।
[8]ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ।
[9]ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
[10]ਖੱਤ੍ਰੀ।
[11]ਵੈਸ਼। ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੱਤ੍ਰੀ ਵੈਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ (ਵਜਾਹ)।

ਜਸ ਇਸ ਮਹਿਂ ਭਾ ਮੋਦ ਬਿਸੇਖਾ' ॥ ੬੨ ॥
ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਮਨ ਤਨ ਸੁਖ ਪਾਵਾ।
'ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ' ਕਾਲੂ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵਾ।
ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕਲਸ ਸੁਹਾਵਨ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਕਿਯ ਘਰ ਆਵਨ ॥ ੬੩ ॥
ਬਿੰਜਨ[੧] ਨਿਜ ਕਰ[੨] ਜਨਨਿ[੩] ਸਵਾਰੇ[੪]।
ਬੈਠਿ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਨੇਹੁ ਜਿਵਾਰੇ[੫]।
ਰੁਚਿਰ ਅਸਨ ਜੋ[੬] ਅਚਜੋ[੭] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[੮]।
ਗਏ ਤਲਪ[੯] ਪਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ[੧੦] ਬਿਸਾਲਾ[੧੧] ॥ ੬੪ ॥
ਜਾਮ[੧੨] ਨਿਸਾ[੧੩] ਬੀਤੀ ਕਿਯ ਸੈਨਾ।
ਰਹੀ ਜਾਮ[੧੪] ਜਾਗੇ ਗੁਨ ਐਨਾ।
ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ[੧੫] ਸੌਚ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਪਹਿਰੇ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਸੁਹਾਨਾ ॥ ੬੫ ॥
ਭਈ ਭੋਰ ਜਸੁ ਜਾਸੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ[੧੬]।
ਬੈਸੇ ਸੋਹਤਿ ਭਵਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ।
ਲਿਯ ਬੁਲਾਇ ਪ੍ਰੋਧਾ[੧੭] ਹਰਿਦਜਾਲਾ। {ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ}
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲਾ ॥ ੬੬ ॥
'ਜਾਚਹੁ, ਜੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਲਾਲਸ।

---

[੧]ਭੋਜਨ।
[੨]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ।
[੩]ਮਾਤਾ ਨੇ।
[੪]ਬਣਾਏ।
[੫]ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਖੁਵਾਏ।
[੬]ਜਦ।
[੭]ਛਕਿਆ।
[੮]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[੯]ਸੇਜਾ ਪਰ।
[੧੦]ਕੂਲੀ।
[੧੧]ਬੜੀ।
[੧੨]ਪਹਿਰ।
[੧੩]ਰਾਤ
[੧੪]ਪਹਿਰ ਰਹਿੰਦੀ।
[੧੫]ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ।
[੧੬]ਜਿਸਦਾ ਜਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ।
[੧੭]ਪ੍ਰੋਹਿਤ।

ਲੇਹੁ ਅਬਹਿ, ਸੋ ਕਰਹੁ ਨ ਆਲਸ'।
ਬੋਲਯੋ ਦਿਜ ਹਰਿਦਯਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
'ਆਦਿ ਰੂਪ ਤੁਮ ਦਾਨੀ ਦੀਨਾ[੧] ॥ ੬੭ ॥
ਰਾਵਰ ਜਿਤੀ ਲਖਾਵਨ ਕੀਨੀ।
ਤੇਤੀ ਮਹਿਮਾ ਮੈਂ ਲਖਿ ਲੀਨੀ।
ਅਪਰ ਨਰਨ ਸੀ ਮਤਿ ਮੁਰ[੨] ਨਾਂਹੀ।
ਧਰਹਿਂ ਜਿ ਭਾਵਨ ਨਰ ਤਵ ਮਾਂਹੀ[*] ॥ ੬੮ ॥
ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਕੋ ਆਧਾਰਾ।
ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਤਾ ਜਿਤੋ ਪਸਾਰਾ।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰਾਤਨ[+]।
ਪਰਮ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ[੩] ਸਨਾਤਨ ॥ ੬੯ ॥
ਅਹੈ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਮੁਕੰਦਾ।
ਤਵ ਲੀਲਾ ਭਗਤਨਿ ਸੁਖਕੰਦਾ।
ਜੱਗਜ਼ੁਪਵੀਤ[੪] ਜਬਹਿ ਤੁਮ ਦੀਨੋ[੫]।
ਤਬ ਕੋ ਮਮ ਮਨ ਇਸਥਿਰ ਕੀਨੋ ॥ ੭੦ ॥
ਸਰਬ ਲਾਲਸਾ ਭੀ ਉਰ ਪੂਰੀ।
ਦੇਖੀ ਮੈਂ ਲੀਲਾ ਤੁਮ[੬] ਰੂਰੀ।
ਬ੍ਰਿੱਧ[੭] ਬੈਸ[੮] ਬਪੁ[੯] ਭਾ ਬਲ ਹੀਨਾ।
ਅਬ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਮੋਖ ਪ੍ਰਬੀਨਾ' ॥ ੭੧ ॥
ਭਗਤਿ ਮਿਲੀ ਬਾਨੀ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ।
ਹਸਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
'ਧੰਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ[੧੦] ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਾਰੀ।

---

[੧]ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ।
[੨]ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ।
[*]ਪਾ:-ਨਰ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ।
[+]ਪਾ:-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪੂਰ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ।
[੩]ਦੇਖੋ ਅਧ੍ਯਾ: ੧. ਅੰਕ ੪. ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ।
[੪]ਜਨੇਊ।
[੫]ਜਦ ਦਾ ਤੁਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੀਅ ਕਾ ਜਨੇਊ। ਦੇਖੋ ਵਾਰ ਆਸਾ, ਸਲੋਕ ੧੫।
[੬]ਤੁਹਾਡੀ।
[੭]ਬੁੱਢੀ।
[੮]ਉਮਰ।
[੯]ਸ਼ਰੀਰ।
[੧੦]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਤਨ ਹਉਮੈ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ੭੨ ॥
ਕਿੰਚਤ ਰਹਿਗੀ ਬੈਸ ਸ਼ਰੀਰਾ।
ਪੁਨਿ ਅਪਵਰਗ[1] ਪਾਇਂ[2] ਮਤਿ ਧੀਰਾ[3] !
ਜਿਉਂ ਸ੍ਰਿਕ[4] ਗਜ[5] ਤਜਿ ਹੀ ਬਿਨ ਸ਼ੋਕੂ।
ਤਿਉਂ ਤਨ ਤਜਿ ਗਮਨੈਂ ਹਰਿ ਲੋਕੂ' ॥ ੭੩ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਦੀਨੋ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ।
ਤਿਹ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹ੍ਵੈ ਹੇਰਾ।
ਭਯੋ ਗਯਾਨ ਨਿਜ[6] ਰੂਪ ਪਛਾਨਾ।
ਜੀਵ ਭਾਵ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਸਰਾਨਾ ॥ ੭੪ ॥
ਗਯੋ ਸਦਨ ਸੁਖ ਪਾਇ ਅਮੋਲਾ।
ਨਿਜ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁਤੋ ਅਡੋਲਾ[*]।
ਬਹੁਰੋ ਪਾਧਾ, ਬੈਦ, ਮੁਲਾਨਾ। {ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ}
ਚਲਿ ਆਏ, ਜਹਿਂ ਥੇ ਗਤਿਦਾਨਾ[7] ॥ ੭੫ ॥
ਮਿਲਨ ਹੇਤ ਮਨ ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ।
ਜਿਨਕੋ ਚਢ੍ਯੋ ਰੰਗ ਸਤਿਸੰਗਾ।
ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ।
ਧਾਇ ਕਰੀ ਯੁਗ ਪਦ ਪਰ ਬੰਦਨ ॥ ੭੬ ॥
ਹੇਰਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਜੋਨਾ[+]।
ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਭਏ ਮੁਖ ਮੋਨਾ[8]।
ਕਵਲ ਨੈਨ ਸਨਮਾਨ[9] ਬਸਾਏ।
ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਨੈ ਬੈਨ ਸੁਨਾਏ ॥ ੭੭ ॥
ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।

---

[1]ਮੋਖ।
[2]ਪਾਵੈਂਗਾ।
[3]ਹੇ ਦਾਨੇ !
[4]ਮਾਲਾ।
[5]ਹਾਥੀ।
[6]ਆਪਣਾ ਸ੍ਵਰੂਪ-ਆਤਮਾ।
[*]ਪਾ:-ਜਿਸ ਮਨ ਸਾਚਾ ਹੁਤੋ ਅਡੋਲਾ। (ਅ) ਜਿਸ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁਤੋ ਅਡੋਲਾ।
[7]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
[+]ਪਾ:-ਅਨੂਪਮ ਲੋਨਾ।
[8]ਚੁੱਪ।
[9]ਆਦਰ ਕਰਕੇ।

ਪਦ ਰਚਨਾ ਸੁਠ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ।
'ਸਿੰਧ ਹੁਤਾਸਨ ਕਾਲ ਕਲੀ ਕੋ[੧]।
ਅਤਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਇਸ ਤਰਹਿ ਬਲੀ ਕੋ[੨] ॥ ੭੮ ॥
ਜੀਵ ਪਰੇ ਦਝਿ ਦਝਿ[੩] ਦੁਖ ਪਾਈ।
ਉਬਰ ਨ ਸਕਹਿਂ[੪] ਨ ਪਾਇਂ ਉਪਾਈ[੫]।
ਬਾਂਧਨ ਹੇਤੁ ਸੇਤੁ ਤਹਿਂ ਭਾਰਾ[੬]।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਲੀਨੋ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ੭੯ ॥
ਚਰਨ ਕਰਮ ਸ਼ੁਭ ਤੇ ਜੋ ਤੂਛੇ[੭]।
ਲੋਚਨ ਸੁਮਤਿਹਿ ਤੇ ਉਰ ਛੂਛੇ[੮]।
ਸਮ ਦਮ ਜਿਨ ਕੇ ਕਰ ਨ ਸੰਗਾਰੇ[੯]।
ਸੋ ਜਿਹ ਪਰ, ਤਰਿ ਜਾਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ[੧੦] ॥ ੮੦ ॥
ਮਨ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਤਿ ਸਦ ਹਮ ਹੀ।
ਜਗਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਹੁ ਕਬ ਤੁਮਹੀ।
ਰਾਵਰ[੧੧] ਪੂਰਨ ਕਲਾ ਸੰਕੋਚੀ[੧੨]।
ਲਖਹਿਂ ਕਿ ਜੀਵ ਜਿਨਹਿਂ ਮਤਿ ਪੋਚੀ[੧੩]' ॥ ੮੧ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਚ[੧੪] ਲੋਨੇ[੧੫]।
ਪਿਯਤਿ ਰੂਪ ਜਨੁ[੧੬] ਲੋਚਨ ਡੋਨੇ[੧੭]।

---

[੧]ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਗਨ ਸਾਗਰ ਹੈ।
[੨]ਕੋਈ ਬਲਵਾਨ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਤਰਦਾ ਹੈ।
[੩]ਸੜ ਸੜਕੇ।
[੪]ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
[੫]ਤੇ ਨਾਂ ਉਪਾਉ (ਕੋਈ) ਲਭਦਾ।
[੬]ਉਸ ਉਤੇ ਭਾਰਾ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ।
[੭]ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਪਿੰਗਲੇ ਹਨ।
[੮]ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਸੱਖਣੇ ਹਨ।
[੯]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮ ਦਮ ਆਦਿ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਹਨ।
[੧੦]ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਿੰਗਲੇ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਿ ਬੁਧੀ ਰਹਿਤ ਅੰਧੇ, ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਟੁੰਡੇ, ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪੁਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
[੧੧]ਤੁਸਾਂ ਨੇ।
[੧੨]ਲੁਕਾ ਰੱਖੀ ਹੈ।
[੧੩]ਨੀਵੀਂ ਮਤ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕਹਿ ਸਮਝਣ।
[੧੪]ਬਚਨ।
[੧੫]ਸੁੰਦਰ।
[੧੬]ਮਾਨੋ।
[੧੭]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਡੋਨੇ ਮਾਨੋਂ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।

ਮਿਲੇ ਭਾਉ[੧] ਧਰਿ ਸਦਨ[੨] ਸਿਧਾਏ।
ਜਿਨ ਮਨ ਭਗਤਿ ਵਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੯੨ ॥
ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਪੁਨਿ[*] ਬਾਲ ਸਖਾਈ।
ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਅਧਿਕ ਵਡਾਈ।
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਮੋਦ ਨ ਥੋਰਾ।
ਇਕ ਟਕ ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਮੁਖ ਓਰਾ ॥ ੯੩ ॥
ਬੈਸਿ ਬਿਤਾਵਹਿਂ[੩] ਬਾਸੁਰ ਪਾਸੂ।
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਉਰ ਹ੍ਵੈ ਨਯੋ[੪+] ਹੁਲਾਸੂ[੫]।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਲੀਲਾ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ।
ਕੀਨੀ ਤਲਵੰਡੀ ਸੁਖ ਸਾਥਾ[੬] ॥ ੯੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੩ ॥

---

[੧]ਪ੍ਰੇਮ।
[੨]ਘਰਾਂ ਨੂੰ।
[*]ਪਾਠ-ਪੁਰ।
[੩]ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ।
[੪]ਨਵੀਂ।
[+]ਪਾਠ-ਰਹਜੋ।
[੫]ਖੁਸ਼ੀ।
[੬]ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ।

੨੪. [ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੰਗਲ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆਉਣਾ]

ਕਬਿੱਤ: ਸੁਧਾ ਕੀ ਤਰੰਗਨੀ ਸੀ ਰੋਗ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਨੀ ਹੈ
ਮਹਾਂ ਸ੍ਵੇਤ ਰੰਗਨੀ ਮਹਾਨ ਮਨ ਮਾਨੀ ਹੈ।
ਕਿਧੌਂ ਯਹਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਮਾਨਸ ਵਿਤੰਸਨੀ ਹੈ
ਗੁਨੀਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਸਰਬ ਜਗ ਜਾਨੀ ਹੈ।
ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਮੋਹ ਘਾਮ ਮੰਦਨੀ ਹੈ
ਰਿਦੇ ਕੀ ਅਨੰਦਨੀ ਸਦੀਵ ਸੁਖਦਾਨੀ ਹੈ।
ਪ੍ਰੇਮ ਪਟਰਾਨੀ ਸਜਾਨੀ, ਗਜਾਨ ਕੀ ਜਨਨਿ ਜਾਨੀ
ਗੁਨੀ ਭਨੀ ਬਾਨੀ, ਤਾਂ ਕੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਨੀ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਸੁਧਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਤਰੰਗਨੀ ਨਦੀ। [ਸੰਸ:, ਤਰਙ੍ਗਣੀ]
ਸੀ ਵਾਂਙ। ਭੰਗਨੀ ਭੰਨਣ ਵਾਲੀ। ਸ੍ਵੇਤ ਚਿੱਟੇ।
ਰੰਗਨੀ ਰੰਗ ਵਾਲੀ।
ਮਨਮਾਨੀ ਮਨ ਮੰਨੀ, ਮਨ ਨੂੰ ਰੁਚਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀ, ਪਜਾਰੀ।
ਮਾਨਸ ਮਾਨ ਸਰਵਰ। ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ:- ਮਨ, ਸੰਕਲਪ, ਵਿਕਲਪ, ਮਨੁੱਖ, ਆਦਮੀ, ਇਕ ਨਾਗ ਦਾ ਨਾਮ, ਸਾਲਮਲ ਦੀਪ ਦੇ ਵਰਹੇ ਦਾ ਨਾਮ।
ਵਿਤੰਸਨੀ ਭੂਖਣ ਰੂਪ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਸੰਸ:, ਵਤੰਸ, ਅਵਿਤੰਸ ਧਾਤੂ, ਤਸਿ ਫਬਾਉਣਾ] ਇਸ ਅਵਤੰਸ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਏਹ ਹਨ:- ਸਿਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਕੋਈ ਗਹਿਣਾ, ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਮੁਰਕੀ, ਕਰਨ ਫੁਲ, ਮਾਲਾ, ਮੁਕਟ। ਲਾੜਾ, ਭਤੀਜਾ।
ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਸਲਾਹੀ ਗਈ। ਰੁਣੀਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਗੁਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਲਾਹੀ ਗਈ। । ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕਥਨ, ਸ਼ਲਾਘਾ]
ਸੁਖਦਾਨੀ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਅਟੱਲ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ। ਜਨਨਿ ਮਾਤਾ।

ਅਰਥ: ਅੰਮ੍ਰਤ ਦੀ ਨਦੀ ਵਾਂਗੂੰ ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਰੰਗ ਇਸਦਾ ਡਾਢਾ ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਡਾਢੀ ਪਿਆਰੀ ਲਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਯਾ ਇਹ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੰਸਨੀ ਹੈ, ਗੁਣੀਆਂ ਨੇ (ਇਸਦੀ) ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਨੇ (ਏਹ) ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ। ਯਾ ਇਹ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਹੈ, ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸੁਘੜ ਪਟਰਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜਾਣੀ ਗਈ ਹੈ, (ਜੇ ਕੋਈ) ਗਣੀਆਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਬੀ (ਤਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਕਵਿ ਜੀ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੁਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਆਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਮਨ ਵਾਲੇ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥਾਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਦੋ ਗੁਣ ਹਨ, ਰੋਗ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਜਿਵਾਲਣਾ, ਸੋ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਭਰਮ ਰੂਪ ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਦ ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਨਾ ਰਹੇ ਤਦ ਮਾਨਸਿਕ ਮੌਤ ਹੋਣੀ ਹੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀਤਿਆਂ ਸ੍ਵਾਦੀਕ ਤੇ

ਮਨੋਰੰਜਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ ਸਤੋਗੁਣ ਦਾ ਹੈ। ਏਹ ਬਾਣੀ ਸਤੋਗੁਣ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਪਰ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਜਲ ਦੀ ਝੀਲ ਹੈ ਅਰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਸਦੀ ਅਕਹਿ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋ ਏਹ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੰਸਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਭੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੱਤੀ ਮਾਨੋ ਜੋ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਦੀ ਆਖਿਆ ਸਾਨੇ, ਹੁਣ ਜਗਤ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲਧਾਰਾ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਭੂਖਣ ਆਖ ਕੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ। ਅਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਇਸਦੀ ਗੁਣਵਾਰਤਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ, ਅਰ ਗੁਣੀਜਨਾਂ ਨੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਹੁਣ ਹਿਰਦੇ ਪਰ ਅਸਰ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤੱਪਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹਰਦਾ ਹੈ। ਵੈਰਾਗ ਜਨਕ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬਾਣੀ ਵੈਰਾਗ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਤੇ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ, ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੋਹ ਦੀ ਤੱਪਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਦ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਦੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਸਦਾ ਹਰਖ ਜਨਕ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਦਿਲ ਅਨੰਦ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮੋਹ ਤੋੜ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਰਿਦੇ ਦੀ ਅਨੰਦਨੀ (ਅਨੰਦ ਦਾਤੀ) ਹੈ; ਇਹ ਆਨੰਦ ਆਤਮ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ।

ਵੈਰਾਗ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗਿਆਨ ਗਿਣਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਜਾਨ ਦੀ ਏਹ ਮਾਤਾ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਅਮਲ ਤੋਂ ਗਜਾਨ ਆਪੇ ਉਤਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਓਹ ਗਿਆਨ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿਰਾ-ਜਾਨਣਾ ਮਾਤ੍ਰ-ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਗਜਾਨ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਰੋਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਨੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਹੈ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪਟਰਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਗਿਆਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪਤ ਹੋਯਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ। ਐਸੇ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਪਨਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:- 'ਆਪੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ'। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾ ਗਿਆਨ ਏਹ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁੱਛ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਗਜਾਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗਜਾਨ ਕਿ-ਸਫਲ ਗਜਾਨ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਗਜਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਓਹ ਗੁਣੀਆਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਉ ਸਦਕੇ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਏਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ, ਗਜਾਨ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਨਿਗਧ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਹਿਰਦਾ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ, ਵਿਵੇਕ, ਗਜਾਨ, ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤੀ ਹੀ ਨਿਰੋਲ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਵਜਾਸ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਭਗਤੀ ਯਾ ਗਜਾਨ ਤੇ ਅਟਕ ਗਏ, ਇਹ ਅਗੇਰੇ ਅਮੁੱਲ ਵਿਸਮਾਦ ਅਕਹਿ ਪਦ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪਰਮ ਸੁੱਛ ਹਿਰਦੇ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਨ ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਗਜਾਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਆਪਨਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। 'ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਥਾਨੁ'।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਗਤਿਦਾ[1] ਤਲਵੰਡੀ।
ਜਿਨ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਘਰ ਘਰ ਮੰਡੀ।
ਮਨੁਜ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਹਿਂ ਸਰਾਹਹਿਂ।
ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ[2] ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਅਵਗਾਹਹਿਂ[3] ॥ ੨ ॥
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਜਿਹ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ।
ਮਦ[4] ਤੇ ਆਦਿ ਕੁਕਰਮ ਨ ਕਾਊ।
ਉਰ ਉਦਾਰ, ਮਤਿ ਸੰਤ ਸਸ਼ੀਲਾ।
ਕਰੁਨਾਵਾਨ ਸਰੂਪ ਛਬੀਲਾ ॥ ੩ ॥
ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਕੀ ਜਰ ਨਾ ਸੀ[5]।
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਰਿਦਾ ਉਦਾਸੀ।
ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਜਾਂਹਿਂ ਕਮਾਈ।
ਕਰੀ ਅਧਿਕ ਜਿਹ ਤੋਟ ਨ ਕਾਈ ॥ ੪ ॥
ਦਯੋ ਦਾਨ ਦੀਨਨਿ ਧਨ ਭੂਰੀ[6]।
ਪਸਰੀ ਕੀਰਤਿ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਰੂਰੀ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਜ ਜਸ ਬਿਸਤਾਰਾ।
ਬਸੇ ਮਾਸ ਇਕ[7] ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ[8] ॥ ੫ ॥
ਪੁਨਿ ਗਮਨਨ[9] ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।
ਮਿਲਨਿ ਬੁਲਾਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚਾਰੀ।
ਹੁਤੋ ਇਕੰਤ ਤਬਹਿ ਅਵਨੀਪਾ[10]।
ਸਾਦਰ ਬੈਸੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ ॥ ੬ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬਚ[11]* ਬਦਤਿ ਬੁਲਾਰਾ।

---

[1]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
[2]ਫੇਰ ਫੇਰ।
[3]ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[4]ਹੰਕਾਰ।
[5]ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਜੜ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਅ) ਨਾਸ਼ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ।
[6]ਬਹੁਤ।
[7]ਇਕ ਮਹੀਨਾ।
[8]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਖੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[9]ਤੁਰਨ ਦੀ।
[10]ਰਾਇਬੁਲਾਰ।
[11]ਬਚਨ।
*ਪਾ:-ਬਿਬ ਦੋਵੇਂ (ਹੱਥ)।

'ਪਰਮ ਲਾਭ ਮੁਝ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ।
ਗਜਾਨ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ!।
ਕਲਾਵਾਨ! ਕਲ ਬਿਨ[1] ਗੁਨ ਖਾਨਾ! ॥ ੭ ॥
ਫਸਜੋ ਰਹਤਿ ਮੈਂ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ੂ।
ਰਾਵਰ ਕੀ ਲਾਲਸ[2] ਉਪਦੇਸ਼ੂ[3]।
ਕਰਤਿ ਕਿਉਂ ਨ, ਮੁਝ ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਕਟਹੁ ਨ ਬੰਧਨ[+], ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੮ ॥
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ[4]। {ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
'ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਸਦਨਾ[5]।
ਲਗਜੋ ਹੁਮਾਉ[++] ਪੰਖ ਜਜੋਂ ਸੰਗਾ।
ਜਬ ਛੂਟਹਿ ਧਨੁ[6] ਤੇ ਸੁ ਖਤੰਗਾ[7] ॥ ੯ ॥
ਪਰ[8] ਕੇ ਬਲ ਕਰਿ ਹੋਤਿ ਉੜਾਊ।
ਪਹੁੰਚੈ ਸੋ ਜਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਹੁਮਾਊ ॥
ਬਹੁਰ ਨ ਆਇ ਪਰੈ ਕਬ ਧਰਨੀ।
ਤੈਸੀ ਰੀਤਿ ਨਾਮ ਕੀ ਬਰਨੀ ॥ ੧੦ ॥
ਇਕ ਚਿਤ ਸਿਮਰਹਿ ਜੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਛੁਟੇ ਦੇਹਿ ਤੇ ਹੋਇ ਸੰਗਾਤੀ[9]।
ਜਹਿਂ ਨਾਮੀ ਕੋ ਦੇਸ਼ ਸੁਹਾਵਨ।
ਤਹਾਂ ਕਰਹਿ ਬਿਨ ਬਿਲਮ[10] ਪੁਚਾਵਨ ॥ ੧੧ ॥

---

[1]ਕਲਪਨਾ ਰਹਿਤ।
[2]ਇੱਛਾ।
[3]ਆਪਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਕਦਨਹੁ ਬੰਧਨ।
[4]ਕਵਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।
[5]ਜੋ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।
[++]ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦਾ ਖੰਭ ਲੈ ਕੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਜਦ ਕਮਾਨੋਂ ਤੀਰ ਛੋਡੀਏ ਤਾਂ ਓਹ ਖੰਭ ਤੀਰ ਸਮੇਤ ਉਥੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਖੰਭ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਤੀਰ ਭੀ ਹੁਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਜਾ ਪੁੱਜਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਭੀ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਨਾਮੀ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਜਾ ਅੱਪੜਦੇ ਹਨ। ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦਾ ਸਾਯਾ ਜਿਸ ਸਿਰ ਪਰ ਪਏ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਫਾਰਸੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਹੈ।
[6]ਕਮਾਨ ਤੋਂ।
[7]ਤੀਰ।
[8]ਖੰਭ।
[9]ਦੇਹ ਤੋਂ ਛੁਟਿਆ ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ ਸੰਗੀ ਹੋਵੇਗਾ।
[10]ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਬਹੁਰ ਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ ਦੇਹੀ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੇ ਭੇ[1] ਜੁ ਸਨੇਹੀ[2]'।
ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ ਲਗੀ ਲਿਵ ਨਾਮੂ।
ਜਾਗਯੋ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਅਭਿਰਾਮੂ[3] ॥ ੧੨ ॥
ਕਹਿਤਿ ਗਿਰਾ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨ ਬਹੋਰੀ।
'ਦਰਸ ਲਾਲਸਾ[4] ਰਿਦੇ ਨ ਥੋਰੀ[5]।
ਤੁਮ ਗਮਨੇ[6] ਅਬ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਮੋਹਿ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਿਹ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ' ॥ ੧੩ ॥
ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਲੋਕਿ[7] ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਸਾਚੀ।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ।
'ਚਿਤ ਚੇਤੈ ਰਾਖਹੁ ਅਵਨੀਪਾ[8] !
ਮੈਂ ਹੋਂ ਤੁਮਰੇ ਸਦਾ ਸਮੀਪਾ' ॥ ੧੪ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਿ ਉਰ ਧੀਰਾ।
ਘਰ ਆਏ ਪੁਨਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[9]।
ਮਿਲੀ ਮਾਤ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਈ।
ਬਿਛੁਰਤਿ ਬਛ[10] ਜਿਉਂ ਧੇਨੁ ਲਵਾਈ[11] ॥ ੧੫ ॥
ਆਸ਼ਿਖ[12] ਦੇਤਿ ਪਲੋਸਤਿ ਮਾਥਾ।
ਮਨਹਿਂ ਮਨਾਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ।
'ਸੁਤ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਕਾਲਾ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ' ॥ ੧੬ ॥
ਧਰਯੋ ਮਾਤ ਕੇ ਪਗ ਪਰ ਸੀਸਾ।
ਨਿਕਸੇ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।

---

[1]ਜੋ ਹੋਏ ਹਨ।
[2]ਪ੍ਰੇਮੀ।
[3]ਸੁੰਦਰ।
[4]ਇੱਛਾ।
[5]ਬਹੁਤ ਹੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ।
[6]ਚੱਲੇ ਹੋ।
[7]ਵੇਖਕੇ।
[8]ਹੇ ਰਾਜਾ।
[9]ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ।
[10]ਵੱਛੇ ਨੂੰ।
[11]ਜਿਵੇਂ ਲਵੇਰੀ ਗਾਂ।
[12]ਅਸੀਸਾਂ।

ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਜੇ ਪੁਰਿ ਕੇ।
ਪਰਸ ਪਰਸ ਗਮਨੇ ਪਗ ਗੁਰ ਕੇ ॥ ੧੭ ॥
ਵਾਹਿਨ[੧] ਭਏ ਅਰੂਢ[੨] ਸੁਆਮੀ।
ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਸਿਖਵਨ[੩] ਕਾਲੂ ਦੇਵਤਿ ਭੂਰੀ[੪]।
ਧਨ ਖਾਟਨ ਕੀ ਜੇ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ[੫] ॥ ੧੮ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਤਾਤ[੬]! ਅਬ ਭਾ ਸਨਬੰਧਾ।
ਯਾ ਮਹਿਂ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਧੰਧਾ।
ਬਹੁਤੋ ਬਿੱਤ[੭] ਇਕੱਤ੍ਰ ਸੁ ਕਰੀਏ।
ਪਰਵਾਰਨ[੮] ਕੋ ਖਰਚ ਵਿਚਰੀਏ ॥ ੧੯ ॥
ਪੂਰਬ ਕੀ[੯] ਉਦਾਰਤਾ ਤਜਾਗਹੁ। {ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਧਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਣੀ}
ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਮਨੁਜਨ[੧੦] ਕੈ ਮਗ[੧੧] ਲਾਗਹੁ।
ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਪਰਧਾਨਾ।
ਧਨੀ ਮੂਢ ਕੋ[੧੨] ਕਹਿਤਿ ਸੁਜਾਨਾ[੧੩] ॥ ੨੦ ॥
ਮਿਲਹਿ ਧਨੀ ਕੋ ਸਕਲ ਭਲਾਈ।
ਧਨ ਬਿਨ ਕਾਰਜ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿਂ ਰਾਈ।
ਜਿਉਂ ਤਨ ਨਿਬਹੈ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ।
ਤਿਉਂ ਧਨ ਤੇ ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਵਹਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥
ਜਿਉਂ ਜਲ ਹੀਨ ਨ ਤਾਲ ਸੁਹਾਵਾ।
ਤਿਉਂ ਧਨ ਬਿਨ ਨਰ ਸ਼ੋਭ ਨ ਪਾਵਾ।
ਸਜਲ ਮੇਘ ਬਿਨ[੧] ਜਿਉਂ ਕ੍ਰਿਖਿ[੨] ਨਾਂਹੀ।

---

[੧]ਸਵਾਰੀ ਪਰ।
[੨]ਚੜੇ।
[੩]ਸਿਖਿਆ।
[੪]ਬਹੁਤ।
[੫]ਸੁੰਦਰ।
[੬]ਪੁੱਤਰ।
[੭]ਧਨ।
[੮]ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ।
[੯]ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ।
[੧੦]ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ।
[੧੧]ਰਾਹੇ।
[੧੨](ਲੋਕੀ) ਮੂਰਖ ਧਨੀ ਨੂੰ।
[੧੩]ਚਤੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਧਨ ਬਿਹੀਨ ਤਿਉਂ* ਬਨਜ[3] ਨ ਆਹੀ[4]' ॥ ੨੨ ॥
ਯਾ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ਜੁਗਤਿ ਉਚਰਿਕੈ।
ਸਮਝਾਵਤਿ ਕਾਲੂ ਹਿਤ[5] ਕਰਿਕੈ।
'ਰਾਵਰ ਭਾਖਤਿ[6] ਬਚਨ ਜਥਾ[7] ਜੀ।
ਭਲੀ ਬਾਤ ਪਿਤ! ਕਰੋਂ ਤਥਾ[8] ਜੀ' ॥ ੨੩ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਕੀਨੀ ਪੁਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨ।
ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ।
ਬੰਦ ਸੁਲਖਨੀ ਸਾਸੂ[9] ਚਰਨਾ।
ਮਿਲਤਿ ਸਨੇਹ ਸੰਗ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ[10]। ੨੪।
ਦਈ ਆਸ਼ਿਖ਼ਾ ਚਿਤ ਹਿਤਕਾਰੀ।
'ਸਦਾ ਸੁਹਾਗ ਸਹਿਤ ਸੁਖ ਭਾਰੀ*।
ਭਾਗਵਾਨ ਸੁਤ ਕੀ ਹ੍ਵੈਂ ਮਾਤਾ।
ਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਹੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤਾ' ॥ ੨੫ ॥
ਚਢਿ ਡੋਰੇ[11] ਗਮਨੀ ਮਗ ਮਾਂਹੀ।
ਦੁਹਦਿਸ਼ ਬਿਛੁਰਨ ਜਿਨ ਹਿਤ ਨਾਂਹੀ।
ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਦੀਨ ਦਾਨ ਦਾ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥
ਧਾਂਮ ਜਰਾਮ ਨਾਨਕੀ ਦੋਊ।
ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਰਖੇ ਸੋਊ।
ਸਾਦਰ ਦੌਰ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ।
ਕਰ ਪਕਰੇ ਯੁਗ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ[1] ॥ ੨੭ ॥

---

[1]ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਬੱਦਲ ਬਿਨਾਂ।
[2]ਖੇਤੀ।
*ਪਾ:-ਜਿਉਂ।
[3]ਵਿਹਾਰ।
[4]ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।
[5]ਪ੍ਰੇਮ।
[6]ਆਪ ਆਖਦੇ ਹੋ।
[7]ਜੈਸੇ।
[8]ਤੈਸੇ।
[9]ਸੱਸ ਦੇ।
[10](ਸੱਸ) ਮਿਲੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ।
*ਪਾ:-ਕਾਰੀ।
[11]ਡੋਲੇ।

ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ[2] ਮੰਚ[3] ਪਰ ਬੈਸੇ[+]।
ਦਿਯੋ ਸੁਸਾ ਸੋਂ[4] ਨੈਹਰ[5] ਸੰਦੇਸੇ[6]।
ਬਹੁਰ ਸੁਲਖਨੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਸਦਨਾ।
ਬਿਗਸਜੋ ਕਮਲ ਨਾਨਕੀ ਬਦਨਾ[7] ॥ ੨੮ ॥
ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਲੀਨ ਗਰ ਲਾਈ।
ਜਨਮ ਰੰਕ[8] ਜਜੋਂ ਨਵਨਿਧਿ ਪਾਈ।
ਪੀੜ੍ਹਾ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਡਸਾਵਾ[9]।
ਤਾਂ ਪਰ ਕਲਪਾ ਰੁਚਿਰ[10++] ਬਸਾਵਾ[11] ॥ ੨੯ ॥
ਸੁਨਿਯੈ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਕਹਿ ਬਾਲਾ।
ਹੌਂ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ[12] ਆਪਨ[13] ਤਤਕਾਲਾ।
ਗਮਨਜੋ, ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਗਤਿ ਦਾਈ।
ਦਰਸ ਰਿਦੇ ਲਾਲਸ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੩੦ ॥
ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੇ ਬੇਦੀ ਨੰਦਨ।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਹਿ ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ।
'ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਰਹੈ' ਕਹਿ ਬਾਨੀ।
ਕੁਸ਼ਲ[14] ਬੂਝਿ[15] ਬਹੁ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ ॥ ੩੧ ॥
ਹੌਂ ਬੋਲਜੋ 'ਨਿਤ ਕੁਸ਼ਲਹਿ ਮੇਰੇ।
ਕਰੇ ਨਿਕੰਦਨ[1] ਦੁਖ ਇਕ ਵੇਰੇ।

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।
[2]ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਕੇ।
[3]ਪਲੰਘ।
[+]ਪਾ:-ਪਦ ਗਹਿ ਬੈਸੇ।
[4]ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ।
[5]ਪੇਕਿਆਂ ਦੇ।
[6]ਸੁਨੇਹੇ।
[7]ਮੁਖ।
[8]ਜਨਮ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਨੇ।
[9]ਡਾਹਿਆ।
[10]ਕਲਪਾ ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਣੀ ਤਰਾਂ। (ਅ) ਸੁਹਣੀ ਅਰੋਗ (ਬੀਬੀ) ਨੂੰ। (ੲ) ਤਲਪਾ ਵਿਛਾਈ।
[++]ਪਾ:-ਉਚਿਤ-ਹੈ।
[11]ਬਹਾਇਆ।
[12]ਖਬਰ।
[13]ਹੱਟ ਤੇ।
[14]ਸੁੱਖ।
[15]ਪੁੱਛਕੇ।

ਧ੍ਯਾਨ ਤੁਮਾਰੋ ਰਿਦੇ ਬਸਾਵਾ।
ਤੀਨ ਤਾਪ ਤਨ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਵਾ[1] ॥ ੩੨ ॥
ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁਤੇ ਨਗਰ ਕੇ ਜੇਈ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਏ ਸਭਿ ਤੇਈ।
ਬੰਦਹਿਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦਾ[2]।
ਸਨਮਾਨਹਿਂ[3] ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖਕੰਦਾ ॥ ੩੩ ॥
ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਸੁਰ ਸਰਬ ਬਿਤਾਵਾ।
ਭਈ ਪ੍ਰਦੋਖ[4] ਤਿਮਰ[5] ਨਭ[6] ਛਾਵਾ।
ਨਾਨਾ ਰਸ ਬਿੰਜਨ ਕਰਿਵਾਏ।
ਨਿਕਟ ਨਾਨਕੀ ਬੈਸ ਜਿਵਾਏ[7] ॥ ੩੪ ॥
ਰੈਨ ਵਿਖੈ ਸੈਨੰ ਪੁਨਿ ਕੀਨੀ।
ਬਹੁ ਕਿੰਕਰ ਕੋ ਜਿਨ ਗਤਿ ਦੀਨੀ।
ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸ[8] ਤਜੀ ਗੁੜਾਕਾ[9]।
ਉਠੇ ਸ਼ਾਂਤਿਦਾ[10] ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂਕਾ[11] ॥ ੩੫ ॥
ਸਭਿਹਿ ਸੋਚ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ।
ਆਸਨ ਕਰਿ ਬੈਸੇ ਨਿਜ ਧ੍ਯਾਨਾ।
ਤਿਮਰ ਨਸੇ ਹੋਈ ਜਬ ਭੋਰਾ[12]।
ਗਵਨੇ ਬਹੁਰ ਨਿਖੱਦ੍ਯਾ[13] ਓਰਾ ॥ ੩੬ ॥
ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਬੈਸ ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ।
ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੇ ਜਤੋਂ* ਨ੍ਰਿਪ ਲੋਦੀ।

---

[1]ਨਾਸ਼।
[2]ਮੁਕਤੀਦਾਤੇ ਦੇ।
[3]ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[4]ਸੰਧ੍ਯਾ।
[5]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।
[6]ਅਕਾਸ਼ ਤੇ।
[7]ਛਕਾਇਆ (ਭੋਜਨ)।
[8]ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹੀ ਤੇ।
[9]ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤਜੀ।
[10]ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ।
[11]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ।
[12]ਸਵੇਰ।
[13]ਹੱਟੀ।
*ਪਾ:-ਲੈਨ ਦੇਨ ਜਤੋਂ ਹ੍ਵੈ।

ਕਰਤਿ ਕਿਤਕ ਜਬ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ।
ਲੇਨਿ ਸੁਤਾ ਨਿਜ[੧] ਮੂਲਾ ਆਵਾ ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਨਗਰਿ, ਲੇ ਤਨੀਆ[੨] ਨਿਜ ਸੰਗ।
ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪਹੁੰਚਜੋ ਸਦਨ ਕੋ, ਮੂਲਾ ਹੋਇ[+] ਉਮੰਗ ॥ ੩੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੂਰਬ ਉਰ ਉਦਾਰਤਾ ਜੈਸੀ।
ਕਰਹਿਂ ਬਹੁਰ ਸੁਖਸਾਗਰ ਤੈਸੀ।
ਜਿਉਂ ਸੁਰਸਰਿ ਗਤਿ[੩] ਪ੍ਰਾਚੀ ਗਵਨੀ[੪]।
ਕਬਹਿ ਨ ਬਿਹਰਹਿ[੫] ਪਸ਼ਚਮ ਅਵਨੀ[੬] ॥ ੩੯ ॥
ਜਿਉਂ ਸੂਰਜ ਕੋ ਧਰਮ ਸੁਹਾਵਨ।
ਸਦਾ ਤਿਮਰ[੭] ਕੋ ਕਰਹਿ ਨਸਾਵਨ।
ਤਿਉਂ ਰੰਕਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰਨ।
ਕਰਹਿਂ ਸਦਾ ਜੋ ਦਾਸ ਉਬਾਰਨ ॥ ੪੦ ॥
ਜਿਉਂ ਸੁਰਤਰੁ[੮] ਕੋ ਸੁਭਗ[੯++] ਸੁਭਾਉ।
ਜਾਚੇ[**] ਛੂਛਾ[੧੦] ਛੋਰਿ ਨ ਕਾਉ।
ਤਿਉਂ ਜੋ ਕਰਹਿਂ ਅਰਥਨਾ[੧੧] ਰੰਕਾ।
ਦੇਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਬਦਨ[੧੨] ਮਯੰਕਾ[੧੩] ॥ ੪੧ ॥
ਦੌਲਤਖਾਨ ਖਰਚ ਤਿਹ ਥੋਰਾ।
ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ਰੰਕਨ ਓਰਾ।
ਸਰਬ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਨ ਕਾਰਾ[੧]।

---

[੧]ਆਪਣੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
[੨]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ।
[+]ਪਾ:-ਹ੍ਰਿਦਯ।
[੩]ਗੰਗਾ ਦੀ ਗਤੀ ਹੈ।
[੪]ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਵਹਿਣ ਦੀ।
[੫]ਤੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਹਿੰਦੀ।
[੬]ਪਛੋਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਲ ਨੂੰ।
[੭]ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ।
[੮]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦਾ।
[੯]ਚੰਗਾ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਰੁਚਿਰ।
[**]ਪਾ:-ਜਾਤੇ।
[੧੦]ਖਾਲੀ।
[੧੧]ਜਾਚਨਾ, ਮੰਗਣਾ।
[੧੨]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ।
[੧੩]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ।

ਬੀਤਹਿ ਦੇਤੇ ਦਾਨ ਉਦਾਰਾ[1] ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਨਹੁ ਪੁੰਨ ਤਨ ਧਾਰਿ ਨਿਜ, ਕੀਨੀ ਆਨਿ ਦੁਕਾਨ।
ਦਾਰਿਦ ਛੁਧਾ[2] ਜੁ ਨਗਨਤਾ[3], ਤਜਿਗੇ[4] ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ॥ ੪੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਿਸਮਹਿ[5] ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਮਨ ਅਨੁਮਾਨਤਿ ਮਤਿ ਜਿਨ ਹਾਰੀ।
ਕੇਊ ਲਖਹਿਂ ਰਸਾਇਨ ਕਰਿਹੀਂ[6]।
'ਧਰਮ ਬਧਾਵਹਿ[7]' ਕੋਇ ਉਚਰਿਹੀਂ ॥ ੪੪ ॥
ਕੋਇਕ ਕਲਾਵਾਨ ਅਨੁਮਾਨਹਿਂ।
ਕੋ ਪਾਰਸ ਕੋ ਪਾਸ[8] ਪਛਾਨਹਿ।
ਕੋ ਕਹਿ 'ਕਿਹ ਬਰ ਦੀਨੋ ਦੇਵਾ'।
ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕਿਛ ਤੰਤ੍ਰਨਿ ਸੇਵਾ ॥ ੪੫ ॥
ਭਾਖਤਿ ਕੋਇ 'ਭਗਤ ਇਹ ਪੂਰਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕੋਸ਼[9] ਕਰੈ ਨਹਿਂ ਊਰਾ[10]'।
ਕੋਇ ਕਹੈ 'ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਇਨ ਪਾਸੂ।
ਦੇਤਿ ਦਾਨ ਦੀਨਨ ਕੋ ਆਸੂ[11]' ॥ ੪੬ ॥
ਜਿਨ ਪਰ ਕਰੁਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੀ।
ਰਿਦੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੀ।
ਸੋ[*] ਜਾਨਹਿ 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਪੂ।
ਧਰਿ ਅਵਤਾਰ ਕਰਹਿਂ ਦੁਖ ਖਾਪੂ' ॥ ੪੭ ॥
ਜੋ[+] ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਮੋਹ ਜਨਤ[1] ਸੰਸੈ ਸਭਿ ਹਰਿਹੀਂ।

---

[1]ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ।
[2]ਗ੍ਰੀਬੀ, ਭੁਖ।
[3]ਤੇ ਨੰਗ।
[4]ਛੱਡ ਗਏ।
[5]ਹੈਰਾਨ ਹੋਣ।
[6]ਰਸੈਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[7]ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਵਾਧਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
[8]ਕੋਲ ਪਾਰਸ ਹੈ।
[9]ਖਜ਼ਾਨਾ।
[10]ਘਟ।
[11]ਸ਼ੀਘਰ (ਅ) ਖੁੱਲਾ।
[*]ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਬਣਾਇਆ। । ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ
[+]ਪਾ:-ਸੋ।

ਜੇ ਕੋ ਸੀਖ ਆਨਿ ਕਰਿ ਲੇਈ।
ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਤਜਿ ਦੇਈ ॥ ੪੮ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਾ ਇਕ ਮਾਸਾ[੨]।
ਜਾਚਕ ਮੋਰਹਿਂ ਕੋ ਨ ਨਿਰਾਸਾ।
ਰਿਦੇ ਨਾਨਕੀ ਕੀਨਿ ਵਿਚਾਰਾ।
-ਭ੍ਰਾਤ ਭਾਰਜਾ[੩] ਆਇ ਅਗਾਰਾ[੪] ॥ ੪੯ ॥
ਸਭੈ ਸੰਭਾਰਨ[੫] ਸਾਂਭੈ ਸੋਊ।
ਤਿਹ ਬਿਨ ਘਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨ ਕੋਊ-।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਉਰ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਪਤਿ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਬਚਨ ਪੁਨਿ ਭਾਖਾ ॥ ੫੦ ॥
'ਨੇਗਿ[੬] ਯੋਗ[੭] ਕੇ ਦੇਹੁ ਪਠਾਈ।
ਭ੍ਰਾਤ ਭਾਰਜਾ[੯] ਲੈਹੁ ਮੰਗਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਤਬ ਮਨੁਜ ਬੁਲਾਏ।
ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਸੋ ਤਹਿਂ ਪਧਰਾਏ[੮] ॥ ੫੧ ॥
ਮੂਲਚੰਦ ਕੋ ਸਦਨ[੯] ਸੁਹਾਵਾ।
ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਵਾ।
ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਤਬ ਚੰਦੋ ਭਾਗੀ[++]।
ਸੁਤਾ[੧੦] ਸਨੇਹ[੧੧] ਵਿਖੈ ਅਨੁਰਾਗੀ[**] ॥ ੫੨ ॥
ਵਡਭਾਗਨਿ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ।
ਦੀਨੀ ਸੰਗਿ ਸੌਜ ਤਿਨ ਭਾਰੀ।
ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਸੁਲਖਨੀ ਨਾਮਾ।

---

[੧]ਮੋਹ ਤੋਂ ਉਪਜੇ।
[੨]ਇਕ ਮਹੀਨਾ।
[੩]ਭਰਜਾਈ।
[੪]ਘਰ ਆਵੇ।
[੫]ਸਾਮਾਨ।
[੬]ਨੇਗੀ, ਲਾਗੀ।
[੭]ਲਾਇਕ।
[੮]ਭੇਜੇ।
[੯]ਘਰ।
[++]ਪਾ:-ਰਾਗੀ-ਹੈ।
[੧੦]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ।
[੧੧]ਮੋਹ।
[**]ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ:-ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਤਬ ਚੰਦੋਰਾਨੀ। ਸੁਤਾ ਸਨੇਹ ਵਿਖੇ ਅਨੁਮਾਨੀ।

ਚਢਿ ਡੋਰੇ ਗਮਨੀ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੫੩ ॥
ਦਾਸੀ ਸੰਗਿ ਲਏ ਪੁਰਿ ਆਈ।
ਚਰਨ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਲਪਟਾਈ।
ਦੀਨ ਆਸ਼ਿਖਾ[੧] ਕਰਿ ਸਨਮਾਨਾ।
ਸਦਨ ਬਸਾਈ[੨] ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨਾ ॥ ੫੪ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਤਹਿੰਵਾ।
ਹੁਤੋ ਨਿਕੇਤ ਨਾਨਕੀ ਜਹਿੰਵਾ।
ਬਹੁਰ ਨਿਰਾਰਾ[੩] ਹਰਮ[੪] ਬਨਾਵਾ।
ਸਰਬ ਰੁਤਿਨ ਮਹਿਂ ਸੁਭਗ[੫] ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੫੫ ॥
ਭਾਂਜਨ[੬] ਆਦਿ ਸੌਜ[੭] ਜੋ ਚਹੀਆ।
ਸਭਿ ਅਨਵਾਇ ਧਰੀ ਘਰ ਮਹੀਆ।
ਸਰਪੀ[੮] ਸਿਤਾ[੯] ਅੰਨ ਜੋ ਨੀਕੇ।
ਆਨਿ ਧਰੇ ਸਭਿ ਭਾਵਤਿ ਜੀਕੇ ॥ ੫੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕੰਚਨ[੧੦] ਭੂਖਨ ਨਗ ਜਟੇ[੧੧], ਪਹਿਰਾਏ ਘਰਿਵਾਇ[੧੨]।
ਹਰਖੀ ਉਰ ਬਹੁ ਨਾਨਕੀ, ਭ੍ਰਾਤਾ[੧੩] ਭੌਨ[੧੪] ਬਸਾਇ ॥ ੫੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਮਲ ਬਦਨ ਨਿਜ ਸਦਨ ਨ ਆਵਹਿਂ।
ਆਪਨ ਪਰ[੧੫] ਨਿਸ[੧੬] ਦਯੋਸ[੧੭] ਬਿਤਾਵਹਿਂ।
ਜੇ ਕਬਿ ਆਵਹਿਂ ਦੀਨਨ ਨਾਥਾ।

---

[੧]ਅਸੀਸਾਂ।
[੨]ਬਿਠਾਈ।
[੩]ਵੱਖਰਾ।
[੪]ਜ਼ਨਾਨਾ ਘਰ।
[੫]ਚੰਗਾ।
[੬]ਭਾਂਡੇ।
[੭]ਸਾਮਾਨ।
[੮]ਘਿਉ।
[੯]ਖੰਡ।
[੧੦]ਸੋਨੇ ਦੇ।
[੧੧]ਗਹਿਣੇ ਥੇਵਿਆਂ ਜੜੇ।
[੧੨]ਘੜਵਾਕੇ।
[੧੩]ਭਰਾ ਦਾ।
[੧੪]ਘਰ।
[੧੫]ਹੱਟ ਤੇ।
[੧੬]ਰਾਤ।
[੧੭]ਦਿਨ।

ਭਨਤਿ ਨ ਬਚਨ ਸੁਲਖਣੀ ਸਾਥਾ ॥ ੫੮ ॥
ਕਿੰਚਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਚਿਤ ਤੇ ਕਰਿਈਂ।
ਆਨਿ[1] ਦਰਬ ਕਛੁ ਧਾਮ ਨ ਧਰਿਈਂ।
ਦੀਨਨਿ ਦੇਨੋ ਦਾਨ ਦਨਾਈ[2]।
ਕਰਿ ਦੁਕਾਨ ਜਗ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ॥ ੫੯ ॥
ਲੇਤਿ ਭੂਰ[3] ਨਿਤ ਭੀਰ ਭਵੰਤਾ[4]।
ਦੇਹਿਂ ਨਿਰਾਲਸ[5] ਸ੍ਰੀ ਜਗਕੰਤਾ।
ਕੋ ਬਿਲੋਕ ਨਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੀ।
ਕੋ ਇਕ ਰਿਦੈ ਅਸੂਯਾ[6] ਧਰਿਹੀ ॥ ੬੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਖਿਝਹਿ ਸੁਲੱਖਨੀ, ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਵਹਾਰ।
-ਘਰ ਕੀ ਪੀਰ ਨ ਜਾਨਈ, ਬਾਹਰ ਬਨਜੋ ਉਦਾਰ ॥ ੬੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਰਾਖਹਿਂ ਦਰਬ ਨ, ਖੋਇਂ ਅਕਾਜੂ।
ਸਦਾ ਮੂਲ ਜੋ ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਸਮਾਜੂ।
ਘਰ ਕੇ ਖਰਚ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਹੋਇਂ।
ਦਰਬ ਪਾਸ ਤੇ ਪੂਜਹਿਂ[7] ਸੋਇ ॥ ੬੨ ॥
ਇਨਕੇ ਮਨ ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਕਾਈ।
ਜੋ ਆਵਤਿ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਲੁਟਾਈ।
ਧਨ ਰਾਖਨ ਨਿਜ ਉਰ ਨ ਵਿਚਾਰਾ।
ਅਵਰ ਨ ਵਰਜਹਿ[8], ਭੇ ਅਨੁਸਾਰਾ- ॥ ੬੩ ॥
ਸਦਾ ਗਿਨਤ ਗਿਨਤੀ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।
ਹਿਰਦੇ ਦੁਖਤਿ ਰਹਤਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਇ ਨਾਨਕੀ ਪਾਸਾ।
ਕਹੈ ਰੋਸ ਸੋਂ[9] ਨਿਜ ਦੁਖ ਰਾਸਾ[10] ॥ ੬੪ ॥

---

[1]ਲਿਆਕੇ।
[2]ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦਾਨਾ ਹਨ (ਯਾ ਦਾਤਾ) ਹੈਨ।
[3]ਬਹੁਤ।
[4]ਭੀੜ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
[5]ਉੱਦਮ ਨਾਲ।
[6]ਈਰਖਾ।
[7]ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਭਦੇ ਹਨ।
[8]ਹੋਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ।
[9]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।
[10]ਸਾਰਾ ਦੁਖ।

'ਨਿਜ[੧] ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਮਝਾਵਹਿਂ।
ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਕਾਜ ਇਉਂ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਵਹਿਂ?
ਆਨਿ ਸਦਨ ਨਹਿਂ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵੈਂ।
ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਬਹਿਰ ਲੁਟਾਵੈਂ' ॥ ੬੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਨਾਨਕੀ ਬਾਨੀ।
ਭਰਜਾਈ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਨਮਾਨੀ।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸੋਂ ਸਿਖਵਨ ਦੀਨੀ।
ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਲਖਿ ਸਾਚੀ ਚੀਨੀ[੨] ॥ ੬੬ ॥
'ਜਿਉਂ ਉਚਰਤਿ ਤਿਉਂ ਕਰੀਏ ਕਾਜੂ[*]।
ਜਿਉਂ ਸੋ ਕਰਹਿਂ ਰਹਹੁ ਤਿਉਂ ਰਾਜੂ[+]।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਆਪ ਚਤੁਰ ਸੋ ਸਜਾਨਾ।
ਕਹਾ ਸਮਝਾਵੌਂ ਨਹੀਂ ਇਯਾਨਾ ॥ ੬੭ ॥
ਪਤਿ ਤੇ ਤਜਹੁ ਜੁ ਮਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ[੩]।
ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਸੌਂ ਰਹੁ ਅਨਕੂਲਾ।
ਜੋ ਕੁਛ ਲਾਲਸ[++] ਹੋਇ ਪਦਾਰਥ।
ਕਹਿ ਮੋ ਸੋਂ ਪੁਰਵੌਂ[੪] ਸਭਿ ਸ੍ਵਾਰਥ[੫] ॥ ੬੮ ॥
ਜਾਨਹੁ ਭਲਾ ਕੰਤ ਅਨੁਸਾਰਾ।
ਹੋਵਹਿ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸੁਖ ਭਾਰਾ'।
ਮਧੁਰ[੬] ਗਿਰਾ[੭] ਕੀ ਸੀਖ ਸੁਨੀ ਜਬ।
ਤੂਸ਼ਨ[੮] ਭਈ ਸੁਲਖਣੀ ਮੁਖ ਤਬ ॥ ੬੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਦਨ ਗਈ ਪੁਨਿ ਆਪਨੇ, ਮਨ ਸਚਿੰਤ[੯] ਨਿਤ ਹੋਇ।
ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਨ ਕਿਤਿਕ ਕਯ, ਮੁਖ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ॥ ੭੦ ॥

---

[੧]ਆਪਣੇ।
[੨]ਸੱਚੀ ਸਮਝੀ।
[*]ਪਾ:-ਕਾਜਾ।
[+]ਪਾ:-ਜਿਉਂ ਸ਼ਹੁ ਰਹੈ ਰਹਹੁ ਤਿਉਂ ਰਾਜਾ।
[੩]ਉਲਟ।
[++]ਪਾ:-ਜਿ ਕੁਛ ਲਾਲਸਾ।
[੪]ਪੂਰੀ ਕਰਾਵਾਂਗੀ (ਮੈਂ)।
[੫](ਤੇਰੀ) ਲੋੜ।
[੬]ਮਿੱਠੀ।
[੭]ਬਾਨੀ।
[੮]ਚੁੱਪ।
[੯]ਚਿੰਤਾਵਾਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਬੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਮੰਗਲ। ਮੂਲੇ ਤੇ ਚੰਦੋ ਰਾਣੀ ਦਾ ਆ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣਾ।]

ਦੋਹਰਾ: ਚੰਦ ਬਦਨ, ਸੁਮਤੀ ਸਦਨ, ਕੁਮਤਿ ਨਿਕਦਨ ਉਦਾਰ।
ਰੂਪ ਉਮਾ ਬਾਨੀ ਰਮਾ, ਤਾਂ ਕੋ ਨਮੋ ਹਮਾਰ ॥ ੧ ॥

ਬਦਨ ਮੂੰਹ। ਸੁਮਤਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਬੁੱਧਿ। ਸਦਨ ਘਰ।
ਉਮਾ ਪਾਰਬਤੀ, ਦੁਰਗਾ।
ਬਾਨੀ ਬਾਣੀ, ਵਾਕ੍ਯ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਸਾਰਦਾ।
ਰਮਾ ਲੱਛਮੀ। ਰੂਪ ਉਮਾ ਬਾਣੀ ਰਮਾ ਜਿਸਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ੧ ਉਮਾ ੨ ਬਾਣੀ ੩ ਰਮਾ ਅਰਥਾਤ ਯੁੱਧ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਤੇ ਸੁਭਾਗਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ। ਜਿਸਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੰਡਲ ਹਨ-ਬੀਰਤਾ, ਵਿਦ੍ਯਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ**।

ਅਰਥ: ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ) ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੀ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਕੱਟ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਉਦਾਰ ਹੈ, (ਹਾਂ) ਜਿਸਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ:- ਵਿੱਦ੍ਯਾ, ਬੀਰਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ-ਏਥੇ ਫੇਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਵਿਦ੍ਯਾ, ਬੀਰਤਾ, ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਮਾਲ ਵਾਲੀ ਅਰਥਾਤ ਠੰਡੀ ਠੰਡੀ ਪਯਾਰੀ ਪਯਾਰੀ ਐਉਂ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੀ ਸੀਤਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ ਮੁਖੜਾ ਰਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨੇਕ ਮਤ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਣ ਦੱਸਕੇ ਫੇਰ ਉਸ ਦਾ ਜਲਾਲ ਦਾ ਗੁਣ (ਤੇਜਮ੍ਯ) ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਖੋਟੀ ਬੁੱਦੀ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁੱਟਣ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਤੀਸਰਾ ਗੁਣ ਉਸ ਦਾ ਉਦਾਰਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਜਲਾਲ ਤੇ ਜਮਾਲ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਹੈ। ਉਦਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਤੇਜ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੀਤਲਤਾ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਕਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਉਮਾ-ਤੇਜਮਯ ਵ੍ਯਕਤੀ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ, ਜੋ ਖੋਟੀ ਬੁਧਿ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਬਾਨੀ-ਸ਼ਾਂਤਮਯ ਵ੍ਯਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਸਫੁਰਣ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।
ਰਮਾ-ਦਾਨਮਯ ਵ੍ਯਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਦਾਰਤਾ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਰਦਾਤੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਆਏ ਸ਼ਾਰਦਾ ਆਵਾਹਨਾਂ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਜਦ ਆਪਣੇ ਕਵਿ ਤਰੰਗ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜਮਯ ਵਰਦਾਤੀ ਦੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾਤੀ ਇਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੇਵੀਆਂ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਗਲੇ ਦੋ ਅਧ੍ਯਾਵਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਥੇ ਇਹੋ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਆਵਾਹਣ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਤੇ ਓਹ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਛੁ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯੋ।
ਮਿਲਿਨ ਹੇਤ ਤਬ ਮੂਲਾ ਆਯੋ।

**ਉਮਾ ਤੋਂ-ਤਮੋ ਗੁਣ, ਰਮਾ ਤੋਂ-ਸਤੋ ਗੁਣ, ਤੇ ਬਾਣੀ ਤੋਂ-ਰਜੋ ਗੁਣ, ਭਾਵ ਭੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਦਨ ਸੁਤਾ[1] ਕੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਜਬ ਹੀ।
ਉਮਗਯੋ ਨੇਹੁ ਅਧਿਕ ਮਨ ਤਬ ਹੀ ॥ ੨ ॥
ਉਠੀ ਸੁਲਖਣੀ, ਲੋਚਨ[2] ਨੀਰਾ[3]।
ਭਰਿ ਆਵਾ, ਉਰ ਭਈ ਅਧੀਰਾ।
ਪਿਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਰੋਵਨ ਬਹੁ ਲਾਗੀ।
ਮਨ ਦੁਖ ਤੇ ਜਨੁ ਕਰੁਨਾ ਪਾਗੀ[4] ॥ ੩ ॥
ਅੱਸ਼੍ਰੁਪਾਤ[5] ਸੋਂ[6] ਚੀਰ[7] ਭਿਗੋਵਾ[8]।
ਜਨੁ[9] ਦੁਖ ਅਪਨੋ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ।
ਬਹੁਰ ਬੈਸ ਕਰਿ[10] ਪਿਤਾ ਬਸਾਵਾ।
ਨਿਜ ਦੁਖ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸਭਿਹਿ ਸੁਨਾਵਾ ॥ ੪ ॥
ਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਬੂੰਦਨ ਨੀਰਾ[11*]।
ਕਹਤਿ ਬਚਨ ਕੋ ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ[12]।
'ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਭਲੇ ਸੰਗ ਹੌਂ ਲਾਈ।
ਜਿਹ ਨਿਕੇਤ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨ ਕਾਈ ॥ ੫ ॥
ਕਰਿ ਸਨਬੰਧ ਡੋਬ ਤੁਮ ਦੀਨੀ।
ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰਮ ਮੈਂ ਹੀਨੀ।
ਮਾਸ[13] ਏਕ ਦੋ ਬਹਿਰ ਬਿਤਾਵਹਿਂ।
ਕਬਿ ਨ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਬਦਨ[14] ਦਿਖਾਵਹਿਂ ॥ ੬ ॥
ਜਿਉਂ ਨਿਸਿ ਬਸੈ ਆਨ ਪਰਦੇਸੀ।

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ।
[2]ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ।
[3]ਜਲ।
[4]ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜਕੇ ਭਾਵ ਰੋ ਕੇ।
[5]ਹੰਝੂ ਡਿੱਗਣ।
[6]ਨਾਲ।
[7]ਕਪੜਾ।
[8]ਭਿੱਜ ਗਿਆ।
[9]ਮਾਨੋ।
[10]ਆਪ ਬਹਿਕੇ।
[11]ਛਡਦੇ ਹਨ ਨੈਣ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ।
*ਪਾ:-ਪੋਂਛਤ ਲੋਚਨ, ਬੰਦ ਨ ਨੀਰਾ-ਅੱਖੀਆਂ ਪੂੰਝਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਣੀ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
[12]ਬੇ-ਹੌਸਲਾ।
[13]ਮਹੀਨਾ।
[14]ਮੁਖ।

ਉਰ ਨਿਰਮੋਹ ਰੀਤਿ ਤਿਹ ਤੈਸੀ।
ਅਨਗਨ ਧਨ ਆਪਨ[੧] ਪਰ ਆਵਹਿ।
ਸਰਬ ਸਦਨ ਤੇ ਬਹਿਰ ਲੁਟਾਵਹਿਂ ॥ ੭ ॥
ਸੁਤੈ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕੋ ਕਰਤਿ ਨਿਸ਼ੰਕਾ।
ਕੋ ਸਮਝਾਇ ਨ, ਰਹੈਂ ਸਸ਼ੰਕਾ[੨*]।
ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਰੀਤਿ ਤੇ ਨੀਤ ਕੁਢਾਲੀ[੩]।
ਮਾਨਹੁ ਬਨਜੋ ਫਜ਼ੂਲਿਨ ਸਾਲੀ[੪] ॥ ੮ ॥
ਮੇਲੀ ਸਦਾ ਬਿਸ਼ਾਲ[੫] ਫਕੀਰਨ।
ਘਰ ਕੀ ਬੂਝਹਿਂ[੬] ਪੀਰ[੭] ਅਪੀਰ ਨ[੮]।
ਨਹਿਂ ਰੰਚਕ ਭਰ ਮਮ ਸਤਿਕਾਰਾ।
ਸਹੌਂ ਰਿਦੈ ਸਦ ਹੀ ਦੁਖ ਭਾਰਾ' ॥ ੯ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸੁਤਾ ਕੇ ਬੈਨ ਦੁਖਾਰੇ ॥
ਮੂਲੇ ਅੱਸ਼੍ਰੂ ਲੋਚਨ[੯] ਡਾਰੇ[੧੦]।
ਜਰ ਬਰ[੧੧] ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਅਧਿਕ ਰੋਸ ਕਰਿਕੈ ਪਛੁਤਾਹੀ ॥ ੧੦ ॥
ਕਾਲੂ ਕਜਾ[੧੨] ਮੂਲਾ ਜੋ ਕ੍ਰੋਧੀ। {ਮੂਲੇ ਦਾ ਸੁਭਾਅ}
ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋਧੀ[੧੩]।
ਰਿਦੇ ਸੁਤਾ ਕੇ[੧੪] ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ।
ਉਠਜੋ ਆਪ ਰਿਸਿ ਮੈਂ ਮਨ ਲੀਨਾ ॥ ੧੧ ॥

---

[੧]ਹੱਟੀ ਪਰ।
[੨](ਸਭ) ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[*]ਪਾ:-ਰਹੈਂ ਨਿਸ਼ੰਕਾ।
[੩]ਉਲਟੇ ਤਰੀਕੇ ਵਾਲਾ।
[੪]ਫਜ਼ੂਲੀਆਂ ਦਾ ਘਰ।
[੫]ਬਹੁਤਾ।
[੬]ਪੁਛਦੇ ਨਹੀਂ।
[੭]ਦੁਖ।
[੮]ਸੁਖ।
[੯]ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ।
[੧੦]ਡੇਗੇ।
[੧੧]ਸੜ ਬਲ।
[੧੨]ਕਾਲੂ ਕੀਹ ਸੀ।
[੧੩]ਖਬਰ।
[੧੪]ਧੀ ਦੇ।

ਗਯੋ ਜਰਾਮ ਪਾਸ ਤਤਕਾਲਾ।
ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬਾਕ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੈਰਾਮਾ।
ਬੈਸੇ ਏਕ ਥਾਨ ਅਭਿਰਾਮਾ[੧] ॥ ੧੨ ॥
ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਮੂਲਾ ਆਵਾ।
ਸਨਮਾਨਯੋ ਆਸਨ ਬੈਸਾਵਾ।
ਬੈਸਤਿ ਬੋਲਯੋ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ।
'ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਤੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮੋਰਾ ॥ ੧੩ ॥
ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਤਾ ਤੇਰੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਦਸ਼ਾ[੨] ਕਰੀ ਅਸ ਮੇਰੀ।
ਯਹਿ ਜੋ ਸਦਾ ਫਕੀਰਨ ਸੰਗੀ।
ਤਾਂ ਕੇ ਹੇਤ ਸੁਤਾ[੩] ਮੁਰਿ[੪+] ਮੰਗੀ ॥ ੧੪ ॥
ਬਨਹਿ ਫਕੀਰ ਏਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ।
ਰੁਚਿਤਿ ਕਰਹਿ[੫] ਸਭਿ ਸੰਸੈ ਨਾਂਹੀ।
ਜਾਂ ਕੋ ਜਾਂ ਸੋਂ ਲਾਗਯੋ ਹੇਤਾ।
ਬਨਤਿ ਸੁ ਤਸ[੬], ਕਹਿਂ ਸੁਮਤਿ ਨਿਕੇਤਾ[੭] ॥ ੧੫ ॥
ਜੇ ਹੌਂ ਲੱਛਨ ਜਾਨਤਿ ਐਸੇ।
ਸੁਤਾ ਸਬੰਧ ਕਰਤਿ ਕਹੁ ਕੈਸੇ।
ਆਪਨ[੮] ਪਰ ਆਵਤਿ ਬਹੁ ਦਰਬਾ।
ਬਾਦ[੯] ਲੁਟਾਇ ਫਕੀਰਨ ਸਰਬਾ ॥ ੧੬ ॥
ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰੇ ਅਘ[੧੦] ਭਾਰੀ।
ਭਯੋ ਜਮਾਤਾ[੧੧] ਤੋ ਦੁਖਕਾਰੀ।

---

[੧]ਸੁੰਦਰ।
[੨]ਹਾਲਤ।
[੩]ਧੀ।
[੪]ਮੇਰੀ।
[+]ਪਾ:-ਮੁਝਿ।
[੫]ਜਿਧਰ ਰੁਚੀ ਹੈ ਉਹੀ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।
[੬]ਤੈਸਾ।
[੭]ਬੁਧੀਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[੮]ਹੱਟ।
[੯]ਬਿਰਥਾ।
[੧੦]ਪਾਪ।
[੧੧]ਜੁਆਈ।

ਨੈਕ ਨ ਮਮ ਤਨਿਯਾ[1] ਸਨਮਾਨਾ।
ਕਿਨਹਿ ਨ ਸਮਝਾਯੋ, ਕਜਾ ਜਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥
ਭਈ ਦੀਨ ਨਿਤ ਰਹਤਿ ਦੁਖਾਰੀ।
ਮਮ ਆਗੇ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਥਾ[2] ਉਚਾਰੀ'।
ਉਪਾਲੰਭ[3] ਨਿਸ਼ਠੁਰ[4] ਯੁਗ ਸਾਨੀ[5]।
ਸੁਨੀ ਜਰਾਮ ਸ਼੍ਰੋਨ[6] ਸਭਿ ਬਾਨੀ ॥ ੧੮ ॥
'ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਨਾ ਕੀਜੈ ਰੋਸੂ।
ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਹੁ[7] ਨਹਿਂ ਬਿਨ ਦੋਸ਼ੂ।
ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਆਜੂ।
ਦਯੋ ਬਿਧਾਤਾ ਸਰਬ ਸਮਾਜੂ ॥ ੧੯ ॥
ਅਸਨ ਬਸਨ ਭੂਖਨ ਧਨ ਭਾਰੀ।
ਖਰਚਹਿ ਖਾਵਹਿ ਸੁਤਾ ਤੁਮਾਰੀ।
ਜਾਂਹਿ ਵਸਤੁ ਕੋ ਕਾਜ ਜੁ ਊਰਾ[8]।
ਉਚਰਹੁ[9] ਆਪ ਕਰੋ ਮੈਂ ਪੂਰਾ' ॥ ੨੦ ॥
ਮਧੁਰ[10] ਬਿਨੈ ਪਰਸੰਸਾ ਸਾਲੀ[11]।
ਸੁਨਿ ਮੂਲਾ ਭਾ ਸੀਤਲ ਚਾਲੀ।
ਹੁਤੋ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਪਾਵਕ[12] ਜੈਸੇ।
ਬਚਨ ਜਰਾਮ ਮਿਲੇ ਜਲ ਤੈਸੇ ॥ ੨੧ ॥
ਕਮਲਨੈਨ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਰਾਖੀ।
ਜਾਨਿ ਜਨਕ ਸਮ[13] ਗਿਰਾ ਨ ਭਾਖੀ।
ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਿ ਕਰਿ[1] ਸੁਤਾ ਅਵਾਸਾ।

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦਾ।
[2]ਪੀੜਾ।
[3]ਉਲਾਂਭੇ ਤੇ।
[4]ਕਠੋਰਤਾ।
[5]ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ।
[6]ਕੰਨੀ।
[7]ਲਗਾਵੋ।
[8]ਊਣਾ।
[9]ਆਖੋ।
[10]ਮਿੱਠੀ।
[11]ਉਸਤਤ ਦਾ ਘਰ।
[12]ਅੱਗ।
[13]ਪਿਤਾ ਤੁਲ।

ਦਈ ਧੀਰ ਕਹਿ ਕਰਿ 'ਸੁਖਰਾਸਾ[2]' ॥ ੨੨ ॥
ਪੁਨ ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਢਿਗ ਪਤਿਨਿ[3] ਉਚਾਰਾ।
ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬਹੀ।
ਆਈ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਤਬ ਹੀ ॥ ੨੩ ॥
ਮਿਲੀ ਸੁਤਾ ਸੋਂ ਨੇਹੁਂ ਘਨੇਰਾ।
ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਨੈਨ ਜਲ ਗੇਰਾ।
ਬੋਲਤਿ ਬਚਨਹਿ ਹੋਇ ਦੁਖਾਰੀ। {ਚੰਦੋਰਾਨੀ}
'ਹੇ ਬਿਧਿ[4]! ਕਿਉਂ ਸਿਰਜੀ ਜਗ ਨਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥
ਪਰਾਧੀਨ ਨਿਤ ਦੁਸਹਿ[5] ਕਲੇਸ਼ਾ।
ਲੇ ਕਰਿ ਜਨਮਤਿ ਸਭਿਹਿ ਅੰਦੇਸ਼ਾ[6]'।
ਬੈਸ ਸੁਲਖਨੀ ਕਰਿ ਉਰ ਧੀਰਾ।
ਕਹਿਨ ਲਗੀ ਨਿਜ ਦੁਖ ਗੰਭੀਰਾ ॥ ੨੫ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਪਤਿ ਕੀ ਵਿਪਰੀਤਾ[7]।
ਦਰਬ ਸਰਬ ਬਾਦਹਿ ਖ੍ਵੈ ਨੀਤਾ[8]।
ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਦਨਹਿ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵਾ।
ਆਪਨ[9] ਪਰ ਦਿਨ ਰੈਨ[10] ਬਿਤਾਵਾ ॥ ੨੬ ॥
ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਰੀਤਿ ਨ ਤਾ ਮੈ ਏਕਾ।
ਧਨ ਮੰਚਨ ਤੇ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾ'।
ਸੁਨਤਿ ਸੁਤਾ ਬਚ[11] ਚੰਦੋਰਾਨੀ।
ਭਈ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਮਤਿ ਗਲਤਾਨੀ ॥ ੨੭ ॥
ਗਵਨੀ[12] ਸਦਨ ਨਾਨਕੀ ਜਹਿਂਵਾ।

---

[1]ਰਹਿਕੇ।
[2]ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੈਨੂੰ।
[3]ਪਤਨੀ ਦੇ ਪਾਸ।
[4]ਬਿਧਾਤਾ।
[5]ਅਸਹਿ।
[6]ਫਿਕਰ।
[7]ਬੇ-ਪ੍ਰੀਤੀ। (ਅ) ਪੁੱਠੀ ਗਲ।
[8]ਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਿੱਤ।
[9]ਹੱਟ।
[10]ਰਾਤ ਦਿਨ।
[11]ਵਾਕ।
[12]ਗਈ।

ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ[1] ਕਰਿ ਬੈਸੀ ਤਹਿੰਵਾ।
ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਏ ਪੁਨਿ ਬੋਲੀ ਬੈਨਾ।
'ਤੁਮ ਉਰ ਡਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ ਨਾ ॥ ੨੮ ॥
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਠਾਨਜੋ ਮਤਾ।
ਦਾਸੀ ਜਿਉਂ ਰਾਖੀ ਮਮ[2] ਸੁਤਾ।
ਨਿਜ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਨਹਿੰ ਸਮਝਾਵਹਿੰ।
ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਵਹਿਰ ਲੁਟਾਵਹਿ ॥ ੨੯ ॥
ਤੁਮਰੇ ਸਰਸ[3] ਨ ਹਿਰਦੈ ਕੋਈ।
ਜਿਹ ਠਾਂ ਦੁਖੀ ਸੁਤਾ ਮਮ ਹੋਈ।
ਨਾਤਾ ਤਬ ਜਰਾਮ ਕਰਿਵਾਯਾ।
ਅਬ ਤਿਹ ਕੋ ਨਹਿੰ ਕਿਉਂ ਸਮਝਾਯਾ? ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਆਨਿ ਸਦਨ ਸੁਧਿ ਲੇਤਿ ਨਹਿੰ, ਆਨਨ[4] ਕਹੈ ਨ ਬੈਨ।
ਦਰਬ ਨ ਰਾਖਹਿ ਨਿਕਟਿ ਕਛੁ, ਰਿਦੈ ਵਿਖੇ ਕਛੁ ਭੈ ਨ[5]' ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਗਿਰਾ ਨਾਨਕੀ ਸ਼੍ਰੋਨਨ[6] ਸੁਨੀ।
ਸਠ ਕਰ ਮਾਨਿਕ[7], ਤਿਉਂ ਬਿਧਿ ਗੁਨੀ[8]।
ਬੋਲੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਾਧੁਰੀ ਬਾਨੀ।
'ਸੁਨਿ ਮਾਸੀ! ਤੂੰ ਪਰਮ ਸਯਾਨੀ ॥ ੩੨ ॥
ਕਿਆ ਸਮਝਾਵੋਂ ਮੈ ਭਲਿ ਬਾਤਾ।
ਕੋ ਕੁਕਰਮ ਨਹਿੰ ਕਰਿਹੀ ਭ੍ਰਾਤਾ।
ਤਸਕਰ[9] ਸੰਗਿ ਨ ਕਰਹਿ ਸਤੇਈ[10]।
ਜੂਪ ਨ ਖੇਲਤਿ[11], ਸੁਰਾ[12] ਨ ਪੇਈ[13] ॥ ੩੩ ॥

---

[1]ਸੁੱਖ ਪੁੱਛਕੇ।
[2]ਮੇਰੀ।
[3]ਜੇਹਾ।
[4]ਮੁਖੋਂ।
[5]ਡਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।
[6]ਕੰਨੀਂ।
[7](ਜਿਵੇਂ) ਮੂਰਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਣਕ ਹੋਵੇ।
[8](ਚੰਦੋ ਦੀ) ਹਾਲਤ ਇਉਂ ਦੀ ਸਮਝੀ।
[9]ਚੋਰ।
[10]ਚੋਰੀ।
[11]ਜੂਆ ਨਹੀਂ ਖੇਡਦਾ।
[12]ਸ਼ਰਾਬ।
[13]ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ।

ਪਰ ਨਾਰਿਨ ਸੋ ਨਹਿਂ ਬਿਭਚਾਰੀ[1]।
ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਉਰ ਤੇ ਟਾਰੀ।
ਲੋਭੀ, ਕ੍ਰੋਧੀ, ਲੰਪਟ ਨਾਂਹੀ।
ਸੁਪਨ[2] ਬਿਕਾਰ[3] ਨ ਮਨ ਉਪਜਾਹੀਂ ॥ ੩੪ ॥
ਅਸ ਕੁਕਰਮ ਮਹਿਂ ਸੋਦਰ[4] ਹੇਰੋਂ[5]।
ਤਉ ਸਮਝਾਵਨ ਬਨਿ ਹੈ ਮੇਰੋ।
ਭਲੋ ਬਿਲੋਕਹੁ[6] ਤਾਂਹਿ ਸੁਭਾਊ।
ਜਿਹ ਮਹਿਂ ਰੰਚਕ ਦੋਸ਼ ਨ ਕਾਊ ॥ ੩੫ ॥
ਮਹਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲੰ ਕਰੁਨਾਖਾਨੀ[7]।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਰੰਕਨ ਕੋ ਦਾਨੀ।
ਪਰ ਦੁਖ[8] ਪਿਖਿ[9], ਨਹਿਂ ਜਾਤਿ ਸਹਾਰਾ।
ਸੁਖਦਾਨੀ, ਜਿਉਂ ਬ੍ਰਿਖ ਉਪਕਾਰਾ[10] ॥ ੩੬ ॥
ਆਤਪ[11] ਤਪਤੰ[12], ਸਿਰ ਪਰ ਲੇਤਾ।
ਕਰ ਛਾਯਾ, ਪੰਖੀ[13] ਸੁਖਦੇਤਾ।
ਇਉਂ ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਜ ਹਾਥ ਕਮਾਈ।
ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਖੁਆਈ ॥ ੩੭ ॥
ਮਨਹੁ ਭਗਤਿ[14] ਨਿਜ ਧਰਜੋ ਸਰੂਪਾ।
ਕਿਧੌਂ[15] ਗਜਾਨ[16] ਤਨ ਕੀਨ[17] ਅਨੂਪਾ[1]।

---

[1]ਮਾੜੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ।
[2]ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬੀ।
[3]ਮਾੜਾ ਕੰਮ।
[4]ਭਿਰਾ ਨੂੰ।
[5]ਜੇ ਵੇਖਾਂ।
[6]ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ।
[7]ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਣ।
[8]ਪਰਾਇਆ ਦੁਖ।
[9]ਵੇਖਕੇ।
[10]ਜਿਵੇਂ ਉਪਕਾਰੀ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[11]ਧੁੱਪ।
[12]ਤੱਪਸ਼।
[13]ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ।
[14]ਭਗਤੀ ਨੇ।
[15]ਯਾ।
[16]ਗਜਾਨ ਨੇ।
[17]ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋ ਨੀਕੇ[2] ਕਰਮਨ ਲਾਗਾ।
ਤਿਹ ਹੋਰਹਿ[3], ਸੋ ਹੋਤਿ ਕੁਭਾਗਾ ॥ ੩੮ ॥
ਧੰਨ ਭਾਗ ਤੁਮ ਕਰੇ ਬਿਧਾਤਾ।
ਜਿਨ ਕੋ ਐਸੋ ਬਨ੍ਯੋ ਜਮਾਤਾ[4]।
ਅਨਿਕ ਕੁਲਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਾ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ, ਕਿਯ ਨਾਸ਼ ਵਿਕਾਰਾ ॥ ੩੯ ॥
ਜਾਂ ਕੇ ਸਰਸ[5] ਉਦਾਰ ਨ ਕੋਊ।
ਪਸਰ੍ਯੋ ਸੁਜਸ ਸਰਬ ਦੁਖ ਖੋਊ।
ਕਬਹਿ ਨ ਘਾਟਾ ਲੇਖੇ ਆਵਾ।
ਅਨਿਕ ਵਾਰ ਬਾਧੋਂ[6] ਬਹੁ ਪਾਵਾ ॥ ੪੦ ॥
ਪੁਨਿ ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ[7] -ਸੁਤਾ ਹਮਾਰੀ।
ਸਰਬ ਬਾਤ[*] ਤੇ ਰਹਿਤਿ ਦੁਖਾਰੀ-।
ਕਹਿਯੇ ਕੌਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਨੀ?
ਜਾਂਤੇ ਦੁਖੀ ਸੁਤਾ ਨਿਜ ਚੀਨੀ[8] ॥ ੪੧ ॥
ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੇ ਦੀਨੀ।
ਖਰਚਨ ਖਾਨ ਅਤੋਟਹਿ ਕੀਨੀ।
ਨਾਨਾ ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਹੁ ਦੀਨੇ।
ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ ਕੀਨੇ[9] ॥ ੪੨ ॥
ਏਕ ਫਿਕਰ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ[10] ਨ ਕੋਊ।
ਚਾਹਿ ਜੁ ਹੋਇ, ਪੁਚਾਵਹਿ ਸੋਊ।
ਬਿਨਾਂ ਦੋਖ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਖੁਆਰਾ।
ਤੋ ਕਜਾ ਚਲਿਹੈ ਹਮਰੋ ਚਾਰਾ ॥ ੪੩ ॥

---

[1]ਸੁਹਣਾ।
[2]ਚੰਗੇ।
[3]ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਰੋਕੇ।
[4]ਜਵਾਈ।
[5]ਬਰੱਬਰ।
[6]ਆਖਦੀ ਹੈਂ।
[7]ਆਖਦੀ ਹੈਂ।
[*]ਪਾ:-ਭਾਂਤਿ।
[8]ਜਾਣੀ ਹੈ।
[9]ਪਹਿਰਾਏ।
[10]ਇਕ ਗਲ ਦਾ ਬੀ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ।

ਸੁਨਿ ਮਾਸੀ ! ਅਸਮੰਜਸ ਗਾਥਾ[1]।
ਹਮ ਬੋਲਹਿਂ ਜੇ ਤੁਮਰੇ ਸਾਥਾ'।
ਅਸ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ।
ਭਈ ਤੂਸ਼ਨੀ ਆਇ ਨ ਬਾਨੀ ॥ ੪੪ ॥
ਜਿਉਂ ਤਗ ਆਗੇ ਅਗ[2] ਅਰਗਾਈ[3]।
ਉੱਤਰ ਬਾਤ ਨ ਆਵਤਿ ਕਾਈ।
ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ[4] ਸੁਤਾ ਢਿਗ ਆਈ।
ਬੈਸ ਬਦਨ ਤੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੪੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸੁਨਿ ਤਨੁਜਾ !'[5] ਹੌਂ ਜਾਇ ਕੈ ਆਗੈ ਤੋਰ ਨਿਨਾਨ।
ਉਪਾਲੰਭ[6] ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਹੇ, ਤੋ ਕੋ ਦੁਖੀ ਪ੍ਰਮਾਨ[7] ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਾਚੋ ਉੱਤਰ ਤਿਸਨੈ ਦੀਨੋ।
ਮੁਝ ਬੋਲਨ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨੋ।
ਉੱਤਰ ਉਰ ਮੈਂ ਫੁਰਜੋ ਨ ਕੋਊ।
ਹੀਨ ਪਦਾਰਥ ਭਾਖਹੁ ਸੋਊ[8]' ॥ ੪੭ ॥
ਸੁਨੀ ਸੁਲਖਨੀ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।
ਕਹਿਨਿ ਲਗੀ 'ਹੇ ਮਾਤ ਸਯਾਨੀ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਭੂਖਨ ਬਰ ਜੇਤੇ।
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਏ ਮੁਝ ਤੇਤੇ ॥ ੪੮ ॥
ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਮੋ ਕੋ।
ਰਿਦੇ ਜੁ ਦੁਖ ਸੋ ਭਾਖਤਿ ਤੋ ਕੋ।
ਕਬਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਆਇ ਨ ਸਦਨਾ।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲਜੋ ਬਿਹਸ[9]+ ਨ ਬਦਨਾ[10] ॥ ੪੯ ॥

---

[1]ਬੇ-ਮੁਨਾਸਬੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ।
[2]ਗਜਾਨੀ ਅਗੇ ਅਗਜਾਨੀ।
[3]ਚੁੱਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[4]ਸ਼ਰਮਿੰਦੀ ਹੋ ਕੇ।
[5]ਪੁਤ੍ਰੀ।
[6]ਉਲਾਂਭੇ।
[7]ਸਮਝਕੇ।
[8](ਜਿਸ) ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਤੂੰ ਥੁੜੀ ਹੈਂ ਸੋ ਕਹੁ।
[9]ਹੱਸਕੇ।
+ਪਾ:-ਬਿਗਸ।
[10]ਮੂੰਹੋਂ।

ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕਿਸ ਢਿਗ ਭਾਖੋਂ।
ਜਿਸ ਸੋਂ, ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਦੁਖ ਨਾਖੋਂ[1]।
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਚਿੰਤਾ ਮਾਂਹਿ ਬਿਤਾਊਂ।
ਨਿਜ[2] ਬੇਦਨ[3] ਜੀਅਰਾ ਤਪਤਾਊਂ' ॥ ੫੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਤਿ ਸੁਤਾ ਬਚ ਮਰਮ[4] ਕੇ, ਗਈ ਨਾਨਕੀ ਪਾਸ।
ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਰਨਨ ਕਰੀ[*], ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੫੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਹੈ ਨਾਨਕੀ 'ਮਾਸੀ ਸੁਨਿਯੇ।
ਤਿਹ[5] ਸੁਭਾਇ ਨਿਸ਼ਠੁਰ[6] ਬਹੁ ਜਨਿਯੇ[7]।
ਕਰੋਂ, ਅਵਾਹਨ[8] ਹੌਂ ਕਿਹ ਕਾਲਾ[9]।
ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ, ਤਿਹ[10] ਯਾ ਬਿਧਿ ਚਾਲਾ ॥ ੫੨ ॥
ਜੇ ਆਵਹਿ ਨਿਜ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਈ।
ਮਨਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ।
ਹੌਂ ਉਰ ਲਖਿ[11] ਕਰਿ ਲਘੁ[12] ਭਰਜਾਈ।
ਕਰੌਂ ਤੂਸ਼ਨੀ[13] ਸਮਾ ਬਿਤਾਈ ॥ ੫੩ ॥
ਸ਼ੁਭ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੀ ਤਨਿਯਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਕਛੁ ਨ ਬਦਨ ਤੇ ਕਹੌਂ ਬਿਚਰਿ ਕੈ।
ਕਲਪਾ[14] ਕਹਿ ਸਾਦਰ ਬੈਸਾਊਂ।
-ਹਰਖਤਿ ਰਹੈ- ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਊਂ' ॥ ੫੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਕਹਯੋ

---

[1]ਦੂਰ ਕਰਾਂ।
[2]ਆਪਣੀ।
[3]ਪੀੜਾ ਨਾਲ।
[4]ਭੇਦ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਰਨਨ ਕਯੋ।
[5]ਭਾਵ ਤੇਰੀ ਧੀ ਦਾ।
[6]ਕਠੋਰ।
[7]ਜਾਣ।
[8]ਸਦਾਵਾਂ।
[9]ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ।
[10]ਭਾਵ, ਤੇਰੀ ਧੀ ਦੀ।
[11]ਜਾਣਕੇ।
[12]ਛੋਟੀ।
[13]ਚੁੱਪ।
[14]ਜੁਗਤ ਨਾਲ (ਗਲ ਕਹਿ ਕੇ) (ਅ) ਕੋਮਲ। (ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ (ਨਾਮ) ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਕਲਪਾ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ' ਅਰਥਾਤ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੭੨, ਨਾਮ ਕੋਸ਼।

'ਪਤਿ ਜਿ ਭਨਹਿ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨ।
ਹੀਨ[1] ਬਸਨ[2] ਭੂਖਨ[3] ਤਿਯਾ[4]
ਤੱਦਪਿ ਸੁਖ ਦਿਨ ਰੈਨ ॥ ੫੫ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਨਹਿਨ ਬਦਨ ਸਨਮਾਨ[5]
ਅਵਰ ਪਦਾਰਥ ਹੋਇਂ ਸਭਿ।
ਜਲ ਬਿਨ ਜਿਉਂ ਘਨ[6] ਜਾਨਿ
ਬਾਦ ਹੋਨਿ[7] ਤਿਨ ਕੌ ਤਥਾ ॥ ੫੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਬਿ ਨ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵਹਿਂ।
ਨਿਸਿ[8] ਬਾਸੁਰ[9] ਸਭਿ ਬਹਿਰ ਬਿਤਾਵਹਿਂ।
ਨਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਤਿਹਂ ਸੋਂ ਕਬਿ ਆਈ।
ਮਨ ਸਮਝਹੁ ਅਪਨੇ ਪਰਥਾਈ[10]' ॥ ੫੭ ॥
ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬਾਨੀ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਗੁਨ ਗਨ ਜਨੁ ਖਾਨੀ[11]।
'ਹੇ ਮਾਸੀ! ਤੂੰ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਾਚੀ।
ਤਵ ਤਨਿਯਾ ਭੀ ਸਾਚ ਉਬਾਚੀ[12] ॥ ੫੮ ॥
ਤੱਦਪਿ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਾਈਐ[13]।
ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ।
-ਪੁਰਖੋਤਮ[14] ਹ੍ਵੈ ਸੇਵ ਅਧੀਨਾ-।
ਇਉਂ ਭਾਖਤਿ ਹੈਂ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੫੯ ॥
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੀਨਨ ਪਰ ਦਯਾਲਾ।

---

[1]ਬਿਨਾ।
[2]ਕਪੜੇ।
[3]ਗਹਿਣੇ ਦੇ।
[4]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[5]ਮੂੰਹ ਦਾ ਆਦਰ।
[6]ਬੱਦਲ।
[7]ਵਿਰਥਾ ਹੈ ਹੋਣਾ।
[8]ਰਾਤ।
[9]ਦਿਨ।
[10]ਅਪਨੇ ਤੇ ਘਟਾ ਕੇ ਸਮਝੋ।
[11]ਮਾਨੋ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ (ਬਾਣੀ)।
[12]ਸੱਚ ਆਖਦੀ ਹੈ।
[13]ਸਮਝਾਓ ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ।
[14]ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਅਵਤਾਰ।

ਕਬਿ ਨ ਮਿਟਾਵਹਿਂ ਬਿਰਥੀ ਘਾਲਾ[1]।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹੌਂ ਭੀ ਤਿਹ ਕਹਿ ਹੌਂ।
ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰਤਿ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਹੌਂ' ॥ ੬੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤੁਮ ਜਾਨਹੁਗੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ, ਕਰਤਿ ਸੁਜਸ ਹਮ ਪਾਸ।
ਹੌਂ ਨ ਲਖੋਂ[2] ਸੋਦਰ[3] ਤਿਸੈ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸੰਕਾਸ[4] ॥ ੬੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਤਿ ਜਾਨਹੁ ਮਨਿ ਮਾਸੀ!
ਸਰਬ ਵਿਕਾਰ ਕੀਨ ਜਿਨ ਨਾਸ਼ੀ।
ਸੰਤ ਸਰੂਪ, ਜੁ ਕਹੈ ਸਪੂਰਨ[5]।
ਰਹਿਤਿ ਡਰਤਿ ਹਮ ਲਖਿ ਉਰ, ਕੂਰ ਨ[6] ॥ ੬੨ ॥
ਅਬ ਜਾਵਹੁ, ਤੁਮ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾ[7]।
ਜਬ ਅਵਾਸ[8] ਆਵਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਭ੍ਰਾਤਾ।
ਕਰਿਵਾਵੋਂਗੀ ਬਹੁਤ ਦਿਲਾਸਾ।
ਤਵ ਤਨਿਯਾ ਕੋ ਨਾਨਕ ਪਾਸਾ[9]' ॥ ੬੩ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਨਾਨਾ।
ਸੀਤਲ ਕਰੀ, ਕ੍ਰੋਧ ਭਾ ਹਾਨਾ[10]।
ਬਹੁਰ ਸਨੇਹ ਸੰਗਿ ਸੁਖ ਸਾਨੀ।
ਯੁਗਮ[11] ਪਰਸਪਰ ਬੋਲਹਿਂ ਬਾਨੀ ॥ ੬੪ ॥
ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਈ ਤਨਿਯਾ ਪਾਸਾ।
ਸਮਝਾਈ ਬਹੁ ਦੀਨ ਦਿਲਾਸਾ।
'ਕੰਤ[12] ਤੋਹਿ ਨੀਕੋ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮੀ।
ਪੂਰਬ ਕੋ ਉਦਾਰ ਦ੍ਰਿਢ ਧਰਮੀ ॥ ੬੫ ॥
ਤੂੰ ਨੈਹਰ[1] ਘਰ ਹੁਤੀ ਦੁਲਾਰੀ।

---

[1]ਕਮਾਈ, ਸੇਵਾ।
[2]ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ।
[3]ਭਰਾ।
[4]ਬਰੋਬਰ।
[5]ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[6]ਇਹ ਝੂਠ ਨਹੀਂ।
[7]ਪਿੱਛੋਂ।
[8]ਘਰ।
[9]ਪਾਸੋਂ।
[10]ਦੂਰ ਹੋਯਾ।
[11]ਦੋਵੇਂ।
[12]ਪਤੀ।

ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਕਛੁ ਸੇਵ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।
ਅਬ ਮਨ ਸਮਝ ਸੇਵ ਪਤਿ[2] ਕੀਜੈ।
ਭਲੇ ਰਿਝਾਇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਲੀਜੈ ॥ ੬੬ ॥
ਪਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਤਿ ਤਿਯ ਜੇਤੀ।
ਸੁਖੀ ਰਹਤਿ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਤੇਤੀ'।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੀਖ ਸਿਖਾਨੀ।
ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ॥ ੬੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੁਨਿ ਜਨਨੀ ਨਿਜ ਨਗਰ, ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਅਵਾਸ।
ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਚਰਨ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਫਾਸ[3] ॥ ੬੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਲੱਖਣੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪਚੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਪੇਕੇ।
[2]ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ।
[3]ਫਾਹੀ।

੨੬. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜਨਮ]

ਦੋਹਰਾ: ਅਮਲ ਕਮਲ ਦਲ ਲਲਿਤ ਚਖ, ਸੁਰਸਰਿ ਜਲ ਸਮ ਦੇਹਿ।
ਕਰਨ ਹਾਰ ਮੰਗਲ ਸਕਲ, ਨਮਹਿ ਚਰਨ ਪਰ ਲੇਹੁ ॥ ੧॥

ਅਮਲ ਅ+ਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੈਲ ਜਿਸ ਵਿਚ, ਨਿਰਮਲ।
ਲਲਿਤ ਸੁਹਣੇ, ਪਜਾਰੇ। ਚਖ ਨੇਤ੍ਰ, ਨੈਣ।
ਸੁਰਸਰਿ ਗੰਗਾ। ਮੰਗਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ। ਸਕਲ ਸਾਰੀਆਂ।
ਨਮਹ ਨਮਸਕਾਰ। ਲੇਹੁ ਲਵੋਂ, ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰੋ, ਕਬੂਲੋ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ ਵਰਗੇ ਲਲਿਤ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ (ਜਿਸਦਾ) ਸਰੀਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਜਲ ਵਰਗਾ (ਸ੍ਵੱਛ) ਹੈ, (ਤੇ ਜੋ) ਸਾਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ (ਅਪਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰੋ।

ਭਾਵ-ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਪਿੱਛੇ ਤ੍ਰੈ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸ੍ਵਰੂਪਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਿਰਮਲਤਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤਾ ਹੋਣਾ ਦੱਸ ਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਇਹੋ ਹੈ ਤੇ ਉੱਸੇ ਦਾ ਗੁਣ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਨਿਤ ਨਾਨਕ ਆਪਨਿ[1] ਪੈ[2] ਸੁ ਰਹੈਂ।
ਜਿਹ[*] ਹੇਰਨਿ[3] ਤੇ ਅਘ[4] ਓਘ[5] ਦਹੈਂ।
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਡੀਠ ਪਿਖੈਂ ਜਿਹਕੋ।
ਭਵ[6] ਸਿੰਧ[7] ਉਧਾਰ ਕਰੈਂ ਤਿਹ ਕੋ ॥ ੨ ॥
ਇਕ ਦਯੋਸ ਗਏ ਭਗਨੀ ਸਦਨੰ।
ਬਿਨ ਅੰਕ ਮਯੰਕ[8] ਬਨਯੋ ਬਦਨੰ।
ਪਦ[9] ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਧਰੈਂ ਧਰਨੀ।
ਉਪਮਾ ਅਰਬਿੰਦ[10+] ਭਲੇ ਬਰਨੀ ॥ ੩ ॥
ਭਗਨੀ ਪਿਖਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋ ਹਰਖੀ।

---

[1]ਹੱਟ।
[2]ਉਤੇ।
[*]ਪਾ:-ਜਿਸ।
[3]ਵੇਖਣ।
[4]ਪਾਪ।
[5]ਸਾਰੇ।
[6]ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੰਦਰ ਤੋਂ।
[7]ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੰਦਰ ਤੋਂ।
[8]ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗਾ।
[9]ਚਰਨ।
[10]ਕਵਲ ਦੀ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਅਲਬ੍ਰਿੰਦ ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ।

ਜਨੁ ਆਨੰਦਤਾ ਜਗ ਕੀ ਕਰਖੀ[੧]।
ਤੁਲਸਾਂ ਪਰਯੰਕ ਮਨੋਗ[੨] ਡਸਾ[੩]।
ਢਿਗ ਬੈਸਿ ਗਈ, ਕਹਿ ਬੈਨ ਸੁਸਾ[੪] ॥ ੪ ॥
'ਬਿਨ ਹੂਤ[੫] ਨਿਕੇਤ[੬] ਧਰੇ ਚਰਨਾ।
ਮਨ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਜਿ ਭਈ ਕਰੁਨਾ।
ਮੁਖ ਹੇਰਨ ਕੀ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਸਦਾ।
ਨਿਤ ਯਾਦ ਕਰੋਂ ਤੁਮ ਆਵ ਤਦਾ[੭]' ॥ ੫ ॥
ਪੁਨਿ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਸੁਨਿਯੇ।
ਨਿਜ ਦਾਸ ਸਦਾ ਹਮ ਕੋ ਜਨਿਯੇ।
ਅਭਿਲਾਖ[੮] ਹਕਾਰਨ ਕੀ[੯] ਕਰਿਹੋ।
ਤਬ ਤੂਰਨ[੧੦] ਆਉਂ, ਨ ਮੈਂ ਟਰਿਹੋਂ ॥ ੬ ॥
ਮੁਝ ਤੇ ਬਯ[੧੧] ਦੀਰਘ[੧੨] ਹੈ ਤੁਮਰੀ।
ਨਿਤ ਆਇਸ[੧੩] ਮੈਂ ਲਿਪਸਾ[੧੪] ਹਮਰੀ।
ਤੁਮ ਵਾਕ ਨ ਮੋਰਹੁਂ ਮੈਂ, ਕਬ ਹੀ।
ਪਰਤਾਪ ਅਹੈ ਤੁਮਰਾ ਸਭਿਹੀ ॥ ੭ ॥
ਜਗ ਕਾਰਜ ਜਾਰ ਸਮਾਨ ਫਸੇ[੧੫]।
ਬਿਲਗੇ[੧੬++] ਜੁ ਮਿਲੇ ਬਿਨ ਕਜੋਂ ਨਿਕਸੇ।

---

[੧]ਮਿਲੀ।
[੨]ਸੁਹਣਾ।
[੩]ਡਾਹਿਆ।
[੪]ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ।
[੫]ਬਿਨ ਸੱਦੇ।
[੬]ਘਰ।
[੭]ਤਦੋਂ।
[੮]ਇੱਛਾ।
[੯]ਸੱਦਣ ਦੀ।
[੧੦]ਛੇਤੀ।
[੧੧]ਉਮਰ।
[੧੨]ਵੱਡੀ।
[੧੩]ਆਗਜ਼ਾ।
[੧੪]ਇੱਛਾ।
[੧੫]ਜਗਤ ਦੇ ਕੰਮ ਜੋ ਜਾਲ ਸਮਾਨ ਹੈਨ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਫਸੇ, ਸੋ।
[੧੬]ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ। (ਅ) ਅਲੱਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲਣ।
[++]ਪਾ:-ਮਿਲਗੇ ਜੋ ਮਿਲੇ ਹਨ ਰੱਬ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਸੰਤ।

ਢਿਗ[1] ਹੋਵਤਿ ਭੀ ਨਹਿਂ ਮੇਲ ਬਨੇ।
ਦਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਹੈ ਮਤਿਵਾਨ ਭਨੇ' ॥ ੮ ॥
ਭਗਨੀ ਬਚ ਬੋਲਤਿ ਆਨਨ[2] ਸੋਂ।
'ਅਸ ਗਾਥ ਕਥੋ ਅਨਜਾਂਨਨ ਸੋਂ।
ਭਵਤਾਰਨ[3] ਕੋ ਭਵ[4] ਲੀਨ ਤੁਮੈਂ।
ਭਵਦਾਯਕ[5]! ਨਾ ਭਰਮਾਉ ਹਮੈਂ' ॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧਿ[6] ਤੁਮਹਿਂ ਕੋ, ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ ਵੀਚਾਰ।
ਕਰੁਨਾ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ਕੀ, ਤੋ ਪਰ ਸੁਸਾ! ਅਪਾਰ' ॥ ੧੦ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: 'ਇਕ ਸੋਦਰ[7]! ਮੇ[8] ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਯੇ।
ਇਹ ਬੈਨ ਭਲੇ ਮਨ ਮੈਂ, ਗੁਨਿਯੇ[9]।
ਜਬ ਆਇਸੁ[10] ਦੇਹੁ ਕਹੌਂ ਤਬ ਹੀ।
ਉਚਰੋਂ ਨ ਕਦਾਚਿਤ ਯੌਂ ਕਬ ਹੀ' ॥ ੧੧ ॥
ਜਨ ਤਾਰਨ[11] ਬੈਨ ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਪਰਸੀਦਤਿ[12] ਭੇ[13] ਨਮਤਾ[14] ਗੁਨਿਕੈ[15]।
'ਮਨ ਜੌਨ ਮਨੋਰਥ ਸ਼ੰਕ ਬਿਨਾ।
ਮੁਖਿ ਭਾਖਹੁ ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਨਾ[16] ॥ ੧੨ ॥
ਤਵ ਵਾਕ ਨ ਮੋਰ ਸਕੌਂ ਕਬ ਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਸਾ ਕਹਿ ਯੌਂ ਤਬ ਹੀ।
'ਕੁਲਵਾਨਨਿ ਕੀ ਤਨਿਯਾ[1] ਸਦਨਾ।

---

[1]ਪਾਸ।
[2]ਮੂੰਹੋਂ।
[3]ਸੰਸਾਰ ਤਾਰਨ ਨੂੰ।
[4]ਅਵਤਾਰ।
[5]ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
[6]ਖਬਰ।
[7]ਭਰਾ ਜੀ।
[8]ਮੇਰੀ।
[9]ਵਿਚਾਰੀਏ।
[10]ਆਗਜਾ।
[11]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਹਾਰ ਜੀ ਨੇ।
[12]ਖੁਸ਼
[13]ਹੋਏ।
[14]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ।
[15]ਵਿਚਾਰਕੇ।
[16]ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਾਂ।

ਸਨਮਾਨ ਕਰੋ ਨਹਿਂ ਜੇ ਬਦਨਾ[2] ॥ ੧੩ ॥
ਤਿਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਬ ਆਵਤਿ ਹੈਂ।
ਦੁਰਵਾਕ[3] ਅਲਾਇ[4] ਲਜਾਵਤਿ ਹੈਂ[5]।
ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ ਰਹੌਂ ਤਿਨ ਤੇ।
ਨਹਿਂ ਸਾਮੁਹਿ ਤਾਂ[6] ਬਚਨਾ ਭਨਤੇ[7] ॥ ੧੪ ॥
ਤੁਵ ਸੰਤ ਸੁਭਾਇ ਦਯਾ ਸੁ ਪਗਾ[8]।
ਉਪਕਾਰ ਵਿਖੈ ਦਿਨ ਰੈਨ ਲਗਾ।
ਕਰਿਯੇ ਦਿਲਗੀਰ ਨ ਯਾ ਘਰਨੀ[9]।
ਕੁਲਿਵਾਨਨਿ ਕੀ ਤਨਿਯਾ[10] ਤਰੁਨੀ[11]' ॥ ੧੫ ॥
ਗੁਨ ਐਨ[12] ਸੁਨਜੋ ਮੁਖ ਬੈਨ ਕਹੇ।
'ਕਹੁ ਕੌਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਨ ਰਹੇ?।
ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਪੁਚਾਇ ਦਯੋ ਸਭਿ ਹੀ।
ਨਹਿਂ ਰੰਜ ਕਿਯੋ ਉਰ ਤਾਂ ਕਬਹੀ' ॥ ੧੬ ॥
ਭਗਨੀ ਕਹਿ 'ਤੂੰ ਪ੍ਰਿਯ ਦੀਨਨ ਕੋ।
ਸਭਿ ਦੀਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਨਨ ਕੋ।
ਸਭਿ ਤੇ ਬਧ[13] ਆਦਰ ਹੈ ਮੁਖ ਕੋ।
ਤਿਯ ਕੋ ਪਤਿ ਬੈਨ ਕਹੈ ਸੁਖ ਕੋ ॥ ੧੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕੰਤ ਨ ਬੋਲਤਿ ਤਿਯਾ ਸੋ, ਅਵਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ[14]।
ਰੰਚਕ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਦੇ ਸਰਬ, ਬਿਨ ਤੰਦੁਲ ਤੁਖ ਰਾਸ[15]' ॥ ੧੮ ॥

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
[2]ਮੂੰਹ ਤੋਂ।
[3]ਮਾੜੇ ਵਾਕ।
[4]ਆਖਕੇ।
[5]ਸ਼ਰਮਿੰਦਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[6]ਉਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।
[7]ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
[8]ਦਇਆ ਵਾਲਾ।
[9]ਸੁਪਤਨੀ ਨੂੰ।
[10]ਧੀ ਹੈ।
[11](ਆਪਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ।
[12]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[13]ਵਧ।
[14](ਭਾਵੇਂ) ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ ਬੀ ਹੋਣ।
[15]ਸਾਰੇ (ਪਦਾਰਥ) ਚਾਵਲਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਤੋਹ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: 'ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਸੁਸਾ ਤੁਮਰੇ ਸੁ ਕਰੋਂ।
ਨਿਤ ਆਇਸੁ ਮੈਂ ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਧਰੋਂ।
ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਬੈ ਇਹ ਜਾਨਿ ਦਿਜੈ।
ਕਛੁ ਬਾਤ ਬਖਾਨਨਿ ਆਨ ਕਿਜੈ[੧]' ॥ ੧੯ ॥
'ਸੁਨਿ ਸੋਦਰ ਲਾਲਸ[੨] ਰੈਨ ਦਿਨਾ[੩]।
ਤੁਮ ਤਾਤ[੪] ਪਿਖੌਂ ਤੁ ਅਨੰਦ ਘਨਾ।
ਤਿਹ[੫] ਲਾਲਤਿ[੬] ਹੋਇ ਖੁਸ਼ੀ ਹਮਰੇ।
ਅਸ ਜਾਚਿ[੭] ਕਰੋਂ ਢਿਗ[੮] ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ' ॥ ੨੦ ॥
ਸੋਰਠਾ: 'ਭਈ ਮਨੋਰਥ ਵਾਨ, ਤੂੰ ਭਗਤਨਿ ਕਰਤਾਰ ਕੀ।
ਪੂਰਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ, ਭਗਤ ਵਛਲ ਵਡ ਬਿਰਦ ਜਿਹ' ॥ ੨੧ ॥
ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਅਸ ਭਾਖਿ ਗਿਰਾ[੯] ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜੋ।
ਉਠਿ ਆਪਨ ਆਇ[੧੦] ਉਜਾਗਰ[੧੧] ਜੋ।
ਭਗਨੀ ਹਰਖੀ ਸਰਸੀ ਉਰ ਮੈਂ।
ਜਿਵ ਨਵ[*] ਨਿਧਿ ਆਨਿ ਪਰੀ ਘਰ ਮੈਂ ॥ ੨੨ ॥
-ਕਬਿ ਸੋਦਰ ਬਾਕ ਨ ਕੂਰ ਭਯੋ।
ਬਹੁ ਬਾਰਨ[੧੨] ਮੈਂ ਪਤਿਆਇ ਲਯੋ।
ਉਰ ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਹੋਇ ਰਹੈ।
ਸਤਿਸੰਧ[੧੩] ਸਦਾ ਸਤਿ ਬੈਨ ਕਹੈਂ- ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ[੧੪] ਕੰਦ ਸੁਖ, ਸਦਨ[੧੫] ਲਗੇ ਪੁਨਿ ਜਾਨ।

---

[੧]ਕੋਈ ਹੋਰ ਗਲ ਕਰੋ।
[੨]ਇੱਛਾ।
[੩]ਰਾਤ ਦਿਨ ਭਾਵ ਹਮੇਸ਼ਾ।
[੪]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੫]ਉਸਨੂੰ।
[੬]ਖਿਡਾਉਂਦਿਆਂ।
[੭]ਮੰਗ।
[੮]ਪਾਸੋਂ।
[੯]ਬਚਨ।
[੧੦]ਹੱਟ ਪਰ ਆਏ।
[੧੧]ਪ੍ਰਗਟ।
[*]ਪਾ:-ਨੌਂ।
[੧੨]ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ।
[੧੩]ਸਚ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[੧੪]ਦੋਖ ਨਾਸ਼ਕ।
[੧੫]ਘਰ।

ਪਰਫੁੱਲਤਿ ਕਵਲਯ ਬਦਨ, ਰਦਨ[1] ਕੁੰਦ ਦੁਤਿਵਾਨ[2] ॥ ੨੪ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਦਿਨ ਆਪਨ[3] ਮੈਂ ਨਿਸਿ ਧਾਮ ਰਹੈਂ।
ਜਿਹ ਪਾਵਕ ਵਾਕ[4] ਅਮੰਕ[5] ਦਹੈਂ[6]।
ਹਰਖੰ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਸਮਾਨ ਜਿਸੈ।
ਜਗ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁੱਖ ਨ ਬਜਾਪ ਤਿਸੈ ॥ ੨੫ ॥
ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ ਭੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ।
ਨਰ ਨਾਰਿ ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ[7] ਉਚਰੇ।
'ਬਹੁ ਦੀਨਨ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਕਰੈਂ।
ਧਨ ਲਾਲਸ[8] ਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਧਰੈਂ ॥ ੨੬ ॥
ਸਮ ਏਸ ਉਦਾਰ ਨ ਔਰ ਬਿਯੋ।
ਨਰ ਜਾਚਿਤਿ ਜੋ ਨਹਿਂ ਛੂਛ[9] ਗਯੋ।
ਪੁਰਹੂਤ[10] ਸਮਾ[11] ਨਿਜ ਦੇਖਿ ਸੁ ਦੇ[12+]।
ਇਸ[13++] ਕਾਲ[14] ਬਿਚਾਰਨ ਨਾਂਹਿ ਕਦੇ ॥ ੨੭ ॥
ਕਰੁਨਾਲਯ[15] ਕੋਮਲ ਹੈ ਮਨਿਯਾ[16]।
ਪਰ ਪੀਰ ਪਰਾਇਂ ਪਰੈ ਪ੍ਰਨਿਯਾ[17]।
ਸਤਿ ਸ਼ੀਲ ਸਮੇਤ ਸਦਾ ਸਰਸਾ[1]।

---

[1]ਦੰਦ ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਜੇਹੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ।
[2]ਦੰਦ ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਜੇਹੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ।
[3]ਹੱਟ ਪਰ।
[4]ਅੱਗ ਰੂਪੀ ਵਾਕ।
[5]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ।
[6]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ।
[7]ਵਾਰ ਵਾਰ।
[8]ਧਨ ਦੀ ਇੱਛਾ।
[9]ਖਾਲੀ।
[10]ਇੰਦ੍ਰ।
[11]ਵੇਲਾ (ਦਾਨ ਦਾ)।
[12]ਦੇਖ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦਾਨ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਫਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਮਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
[+]ਪਾ:-ਪੁਰਹੂਤ ਸਮਾਨ ਜੁ ਦੇਖ ਮੁਦੇ।
[13](ਪਰ) ਇਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ (ਭਾਵ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)।
[++]ਪਾ:-ਇਕ।
[14]ਸਮਾਂ।
[15]ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਘਰ ਹਨ।
[16]ਮਨ ਕੋਮਲ ਹੈ।
[17]ਪਰਾਈ ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੈ ਜਾਏ ਸ਼ਰਨ (ਅ) ਪਰਾਈ ਪੀੜ ਪਰੇ ਸਿੱਟ ਦੇਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਹੈ।

ਤਨ ਜਾਂਹਿ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋ ਪਰਸਾ' ॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਜੇ ਨਿੰਦਕ ਬਿੰਦਤਿ ਨਹੀ[2], ਨਿੰਦਤਿ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਇ।
'ਬਾਸੁਰ ਏਕ[3] ਪਰਾਇ ਹੈਂ[4], ਤੁਰਕਨ ਧਨ ਕੋ ਖੋਇ ॥ ੨੯ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਕੈਧੌਂ[5] ਬੰਧਜੋ ਜਾਇ, ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਿਬਾਬ ਕੇ।
ਤੁਰਕ ਕਠੋਰ ਸੁਭਾਇ, ਤਜਹਿ ਨਹੀਂ ਲੀਏ ਬਿਨਾ' ॥ ੩੦ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਇਕ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕਹੈ।
'ਬਿਦਤੰ[6] ਬਿਤ[7] ਖੋਤਿ, ਨ ਸਾਰ ਲਹੈ।
ਸਭਿ ਖੋਇ[8] ਪਲਾਇਨ[9] ਹੋਇ ਚਲੈ।
ਬਹੁਰੋ ਬਸੁ ਤੋਹਿ ਨ ਔਰ ਚਲੈ' ॥ ੩੧ ॥
ਸੁਨਿ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਉਰ ਮੈਂ ਭਰਮੈ।
ਬੁਲਿਵਾਇ ਦਯਾਨਿਧਿ ਕੋ ਘਰ ਮੈਂ।
'ਪਸ਼ਚਾਤ ਹਿਸਾਬ ਨਿਬੇਰ ਲਿਜੈ।
ਪੁਨਿ ਅੱਗ੍ਰਜ ਲੇ ਧਨ ਕਾਰ ਕਿਜੈ' ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਨਵੀਸਿੰਦ ਕੇ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ, ਲੇਖਾ ਹੋਵਹਿ ਭੂਰ।
ਨਿਕਸੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ੇਖ਼[10], ਧਨ ਲੱਜਤਿ ਆਨਨ ਕੂਰ[11] ॥ ੩੩ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਧਨ ਆਨਤਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਦਨੰ।
ਕਰ ਨਿੰਦਕ ਕੋ ਲਜਤੰ ਬਦਨੰ।
ਜਲ ਜਾਤਿ[12] ਰਿਦੈ ਬਲ ਨਾਂਹਿ ਚਲੈ।
ਜਿਵ ਰਿੰਙਨਿਜੋਤ[13] ਨ ਭਾਨੁ[14] ਤਲੈ ॥ ੩੪ ॥
ਕਬਿ ਭਾਵਤਿ ਜੌਨੁ[1] ਜੁ ਚੋਰਨ ਕੋ?

---

[1]ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।
[2]ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ।
[3]ਇਕ ਦਿਨ।
[4]ਭੱਜ ਜਾਸੀ।
[5]ਜਾਂ।
[6]ਪ੍ਰਗਟ।
[7]ਧਨ।
[8]ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਕੇ।
[9]ਨੱਸ ਜਾਸੀ।
[10]ਬਾਕੀ।
[11]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਮੂੰਹ ਝੂਠਿਆਂ ਦਾ।
[12]ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[13]ਟਿਟਾਣਾ।
[14]ਸੂਰਜ।

ਉਰ ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ[੨] ਜੋਰ ਨ ਕੋ[੩]।
ਬਿਸਮਾਦ ਰਿਦੇ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਹੈ[੪]।
ਬਿਦਤੰ ਬਿਤ ਨੀਤ[੫] ਲੁਟਾਤਿ ਅਹੈ ॥ ੩੫ ॥
ਉਪਮਾ ਸਮ ਚੰਦ ਸਮੈ[*] ਤਿਹ[੬] ਭੀ।
ਜਿਹ ਕੀਰਤਿ ਜੌਨ੍ਹ ਮਨੋਗ[੭] ਸੁ ਭੀ[੮]।
ਚਿਤ ਮੀਤ ਚਕੋਰ[੯] ਸਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ।
ਚਕਵਾ ਸਮ ਨਿੰਦਕ ਦਾਹਤਿ[੧੦] ਹੈਂ ॥ ੩੬ ॥
ਨਰ ਨਿੰਦਹਿਂ, ਕੀਰਤਿ ਕੋਇ ਕਰੰ।
ਸਭਿ ਸੰਗਿ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਏਕ ਸਰੰ[੧੧]।
ਤਿਨ[੧੨] ਭੇਦ ਲਖੈ[੧੩] ਨਹਿਂ ਗਯਾਨ ਘਨੰ[੧੪]।
ਸਮ ਸੂਰਜ ਕੇ ਤਮ ਦੇਤਿ ਹਨੰ[੧੫] ॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਢਿਗ ਅਪਰ ਸਿਖ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨ ਹਿਤ ਲਾਇ।
'ਕਰਤਿ ਭਲਾ ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰੂ, ਸੋ[੧੬] ਕਿਉਂ ਬੁਰਾ ਕਮਾਇ[+] ॥ ੩੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸੈਯਾ: ਸੁਨਿਯੇ ਮਨ ਧਾਰਿ ਇਕਾਗਰ ਕੋ
ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਨੀਤਾ।
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਿ ਬਖਜਾਤ[੧] ਅਹੇ ਅਵਨੀ ਪਰ[੨]

---

[੧]ਚਾਂਦਨੀ।
[੨]ਝੁਰਦੇ ਹਨ।
[੩]ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
[੪]ਬਾਕੀ ਵਧਦੀ ਹੈ।
[੫]ਨਿਤ।
[*]ਪਾ:-ਤਹੈ।
[੬]ਤਿਸ ਸਮੇਂ।
[੭]ਸੁਹਣੀ।
[੮]ਹੋਈ।
[੯]ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਹਨ।
[੧੦]ਸੜਦੇ ਹਨ।
[੧੧]ਇਕੋ ਜਿਹੇ।
[੧੨]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।
[੧੩]ਲਖਦੇ।
[੧੪]ਇਕ ਰਸ ਗਿਆਨ ਦਾ।
[੧੫]ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[੧੬]ਓਹ ਭਾਵ ਨਿੰਦਕ।
[+]ਪਾ:-ਅਲਾਇ।

ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਇ ਕਹੋਂ, ਸੁਨਿ ਮੀਤਾ!।
ਤਰੁ[3] ਏਕ ਰਸਾਲ[4] ਬਿਸਾਲ[5] ਖਰਾ[6]
ਦਲ[7] ਸੁੰਦਰ ਸੋਂ ਫਲ ਸੰਗਿ[8] ਨਮੀਤਾ[9]।
ਤਹਿਂ[10] ਪੰਥ ਚਲੰਤਹਿ[11] ਆਇ ਗਯੋ ਨਰ
ਆਤਪ[12] ਤੇ ਜਿਹ ਬਜਾਕੁਲ ਚੀਤਾ ॥ ੩੯ ॥
ਸ਼੍ਰਮ[13] ਸ਼ੀਕਰ ਆਨਨ ਪੈ[14] ਜਿਹ ਕੇ
ਪਦਵੀ[15] ਪਦ ਸੋਂ ਚਲਤਯੋ ਗਯੋ ਹਾਰੀ[16]।
ਅਵਿਲੋਕ[17] ਰਸਾਲ ਸੁ ਛਾਂਹਿ ਭਲੀ
ਤਹਿਂ ਬੈਸ ਗਯੋ ਭਯੋ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ।
ਸੁਖ ਪਾਇ ਪਿਖੇ ਤਿਹ ਕੇ ਫਲ ਜੋ
ਕਰ[18] ਦੰਡ[19] ਬਗਾਇ[20] ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਕੈ ਮਾਰੀ।
ਤਨ ਖਾਇ ਕੈ ਮਾਰ ਦਏ ਫਲ ਸੁੰਦਰ
ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਤਰੁ ਹੈ ਉਪਕਾਰੀ[21] ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ਕਤਿ ਨਿਕੰਦਨ[22] ਕੀ ਨਹੀਂ, ਤੱਦਪਿ[1] ਬਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।

---

[1]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।
[2]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ।
[3]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[4]ਅੰਬ ਦਾ (ਅ) ਸੁੰਦਰ।
[5]ਬੜਾ ਵਡਾ।
[6]ਖੜਾ।
[7]ਪਤ੍ਰ।
[8]ਫਲਾਂ ਨਾਲ।
[9]ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ।
[10]ਓਥੇ।
[11]ਰਾਹ ਤੁਰਦਾ।
[12]ਧੁੱਪ।
[13]ਥਕਾਨ ਕਰਕੇ।
[14]ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਮੁਖ ਤੇ।
[15]ਪੈਰੀ ਰਸਤਾ ਟੁਰਦਿਆਂ ਥੱਕ ਗਿਆ ਸੀ।
[16]ਪੈਰੀ ਰਸਤਾ ਟੁਰਦਿਆਂ ਥੱਕ ਗਿਆ ਸੀ।
[17]ਵੇਖ ਕੇ।
[18]ਹਥੋਂ।
[19]ਡੰਡਾ।
[20]ਵਗਾਹ ਕੇ।
[21]ਬ੍ਰਿੱਛ ਉਪਕਾਰੀ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ।
[22]ਕੱਟਣ ਦੀ।

ਛੇਦਨ ਕੇ[2] ਸੰਕਲਪ ਜੇ, ਕਰਿਤ ਸੁ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਆਹਿ[3] ॥ ੪੧ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਜੋ ਜਿਹ ਆਦਿ[4] ਸੁਭਾਇ, ਉਪਕਾਰੀ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਬਹੁਰ[5]।
ਅੰਤ ਤੀਕ ਨਿਬਹਾਇ, ਬਿਬ ਬਿਪਰੀਤ[6] ਨ ਹੋਇ ਕਬ[7] ॥ ੪੨ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਸਮ ਪੰਨਗ[8] ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ ਤਿਸੈ[9]।
ਢਿਗ[10] ਪੀਵਤਿ ਪੈ[11] ਜਿਹ[12] ਤਾਂਹਿ ਡਸੈ[13]।
ਉਪਕਾਰਿ ਕਿ ਸੰਗਿ ਬੁਰਾ ਕਰਿਹੀ।
ਨਰ ਘੋਰ ਨਿਰੈ[14] ਮਰਿ ਸੋ ਪਰਿ ਹੀ* ॥ ੪੩ ॥
ਪਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਮਤਿ ਹੈ ਜਿਨ ਕੀ।
ਕਬਿ ਹੋਇ ਬੁਰੇ ਮਹਿਂ ਨ ਤਿਨ ਕੀ।
ਹਰਖੈਂ ਪਰ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਖ ਸਦਾ।
ਪਰ ਪੀਰ ਸਹਾਰ ਸਕੈਂ ਨ ਕਦਾ ॥ ੪੪ ॥
ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਕੋਮਲ ਸੀਲ ਜੁਤੰ[15]।
ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹਜਾ[16], ਪਰਲੋਕ ਗਤੰ[17]।
ਇਰਖਾ[18] ਪਰੁਖਾ[19] ਛਰ[20] ਆਮਰਖਾ[21]।

---

[1]ਤੋਂ ਭੀ।
[2](ਬੂਟੇ ਨੂੰ) ਕੱਟਣ ਦੇ।
[3]ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਹੈ।
[4]ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ, ਮੁੱਢਾਂ ਦਾ।
[5]ਚਾਹੇ ਉਪਕਾਰੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕ੍ਰਿਤਘਨ।
[6]ਦੋਨਾਂ ਦਾ (ਸੁਭਾਉ) ਉਲਟ।
[7]ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
[8]ਸੱਪ ਵਰਗਾ।
[9]ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਨੂੰ।
[10]ਪਾਸੋਂ।
[11]ਦੁੱਧ।
[12]ਜਿਸ (ਪਾਸੋਂ)।
[13]ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ।
[14]ਘੋਰ ਨਰਕ ਵਿੱਚ।
*ਪਾ:-ਮਰ ਘੋਰ ਨਰਕ ਮੇ ਸੋ ਪਰਹੀ-। ਵਾ-ਨਰ ਘੋਰ ਨਿਰੈ ਮੈਂ ਸੋ ਪਰਹੀ-।
[15]ਵਾਲਾ।
[16]ਇਥੇ।
[17]ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਪਾਏਗਾ।
[18]ਈਰਖਾ।
[19]ਕਠੋਰਤਾਈ।
[20]ਛਲ।
[21]ਗੁੱਸਾ।

ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਦਾ ਬਿਨ ਤੇ ਤਰਖਾ[1] ॥ ੪੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਬਾਲਾ ਕਹੇ, ਸੁਨਹੁ ਬਹੁਰ ਇਤਿਹਾਸ।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਈਂ, ਜੋ ਦਾਤਾ ਸੁਖ ਰਾਸ ॥ ੪੬ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਆਇਸੁ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨ, ਰਹਿਤਿ ਸੁਲਖਨੀ ਪੁਨ ਸੁਮਤਿ[*]।
ਜਿਉਂ ਉਚਰਤਿ[2] ਮੁਖ ਬੈਨ, ਤਜੋਂ ਸਭਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕਮਾਵਈ ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਮਲ ਬਦਨ ਜਬ ਸਦਨ ਮਹਿਂ, ਬੈਸਹਿਂ ਆਨ ਮੁਕੰਦ।
ਦਾਸੀ ਕਰ[3] ਤੇ ਬਿਜਨ[4] ਲੇ, ਪੌਨ ਝੁਲਾਵਹਿ ਮੰਦ[5] ॥ ੪੮ ॥
ਸੀਤਲ ਜਲ ਨਿਜ ਹਾਥ ਲੇ, ਪਾਦ[6] ਪਖਾਰ[7] ਸਪ੍ਰੀਤ[8]।
ਪੁਨਿ ਅੰਚਰ ਸੋਂ[9] ਪੌਂਛ ਕੈ[10], ਸੇਵਤਿ ਯਾ ਬਿਧਿ[11] ਨੀਤਿ ॥ ੪੯ ॥
ਸਦਨ[12] ਵਿਖੈ ਸੇਵਾ ਸਰਬ, ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਹਟਾਇ[13]।
ਕਰਤਿ ਸੁਲਖਨੀ ਭਾਉ ਧਰਿ, ਮਨ ਕੋ ਮਾਨ ਮਿਟਾਇ ॥ ੫੦ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਘਰ ਜਾਚਨ[14] ਜਾਚਕ[15] ਆਵਤਿ ਹੈਂ।
ਉਰ ਚਾਹਿਤਿ ਸੋ ਤਹਿਂ ਪਾਵਤਿ ਹੈ।
ਨਹਿਂ ਜਾਵਤਿ ਛੂਛ[16] ਮੁਰਜੋ ਘਰ ਤੇ।
ਹਰਖਾਤਿ ਉਦਾਰਤਿ ਦੈ ਕਰ ਤੇ[17] ॥ ੫੧ ॥
ਜਿਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪਨ[18] ਦੇਤਿ ਤਹਾਂ।

---

[1]ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਸ ਡਰਨਾ] (ਅ) ਤ੍ਰਾਹ ਰਖ੍ਯਾ, ਭਾਵ ਬਚਾ ਰਖਿਆ। (ੲ) ਹਟਾਇਆ। ਸੰਸ:, ਤ੍ਰਿਖਿ ਜਾਣਾ।]
[*]ਪਾ:-ਸਦਾ।
[2]ਉਚਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[3]ਦਾਸੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ।
[4]ਪੱਖਾ।
[5]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।
[6]ਚਰਨ।
[7]ਧੋਵੇ।
[8]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
[9]ਕਪੜੇ ਨਾਲ।
[10]ਪੂੰਝਕੇ।
[11]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[12]ਘਰ।
[13]ਨੌਕਰਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਆਪ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਮਾਤਾ।
[14]ਮੰਗਣ।
[15]ਮੰਗਤੇ।
[16]ਖਾਲੀ।
[17]ਹਥੋਂ।
[18]ਹੱਟੀ ਪਰ।

ਤਿਵ ਦੇਨਿ ਲਗੀ[੧] ਸੁਖ ਹੋਤਿ ਮਹਾਂ।
ਹਰਖੈਂ[੨] ਜਿਸ ਰੀਤਿ, ਕਰੈ[੩] ਪੁਨਿ ਸੋ।
ਅਨੁਸਾਰ ਰਹੈ ਤਨ ਔ ਮਨ ਸੋਂ ॥ ੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਆਰੁਨਤਾ[੪] ਢਿਗ[੫] ਸੁਧ ਫਟਕ[੬]
ਜਿਉਂ ਆਰੁਨ[੭] ਹ੍ਵੈ ਜਾਤ।
ਤਿਉਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ
ਭਈ ਅਧਿਕ[੮] ਵਰਦਾਤਿ[੯] ॥ ੫੩ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਸੀਦ[੧੦] ਹ੍ਵੈ
ਕਰੁਨਾ[੧੧] ਕਰਤਿ ਅਪਾਰ।
ਰਜਨੀ[੧੨] ਰਾਜਹਿਂ[੧੩] ਭੌਨ[੧੪] ਮਹਿਂ
ਬਾਸੁਰ[੧੫] ਆਪਨ[੧੬] ਟਾਰਿ[੧੭] ॥ ੫੪ ॥
ਸਮਾਂ ਬਿਤੀਤਯੋ ਕਿਤਿਕ ਜਬ
ਸਾਧ੍ਵੀ[੧੮] ਪਤਿ ਸੰਜੋਗ।
ਗਰਭ ਧਰਨ ਨੀਕੋ ਬਹੁਰ
ਹਰਖੀ ਉਰ[੧੯] ਹਰਿ ਸੋਗ[੨੦] ॥ ੫੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਤਿਹ ਕਾਲ ਮੈਂ, ਸਾਲ ਬਤੀਸ[੧] ਕੀ ਬੈਸ[੨]

---

[੧]ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੇਣ ਲਗੇ।
[੨]ਖੁਸ਼ ਹੋਣ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[੩]ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੁਲੱਖਣੀ।
[੪]ਲਾਲੀ।
[੫]ਪਾਸ।
[੬]ਸਾਫ ਸ਼ੀਸ਼ਾ।
[੭]ਲਾਲ।
[੮]ਬਹੁਤ।
[੯]ਚੰਗੀ ਸਖੀ ਹੋ ਗਈ।
[੧੦]ਪ੍ਰਸੰਨ।
[੧੧]ਕਿਰਪਾ।
[੧੨]ਰਾਤ੍ਰੀ।
[੧੩]ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ।
[੧੪]ਘਰ।
[੧੫]ਦਿਨ।
[੧੬]ਹੱਟੀ ਪਰ।
[੧੭]ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ।
[੧੮]ਸੁਪਤਨੀ।
[੧੯]ਰਿਦੇ ਤੋਂ।
[੨੦]ਸ਼ੋਕ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਸਰੀਰ ਧਰੇ ਬਿਤਏ ਸੁਖਰਾਸਾ[3]।
ਕਈ ਕੋਟ ਨਿਹਾਲ ਕਰੇ ਜਿਨ ਮਾਨਵ[4]
ਜਾਂਹੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਟੇ ਜਮਫਾਸਾ।
ਨਿਪਜਯੋ ਸਿਰੀਚੰਦ ਮਹਾਂ ਸੁਖਕੰਦ, {ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ}
ਅਨੰਦ ਬਢਾ ਪਰਵਾਰ ਹੁਲਾਸਾ।
ਸੁਨਿ ਤਾ ਛਿਨ ਨਾਨਕੀ ਅੰਗ ਨਾ ਮਾਵਤਿ
ਪਾਵਤਿ ਆਮੀ[5], ਅਮੀਂ[6] ਜਿਵ ਪਾਸਾ[7] ॥ ੫੬ ॥
ਬਾਂਧਿ[8] ਮਨੋਹਰ[9] ਤੋਰਨ[10] ਤੂਰਨ[11]
ਔਰ ਉਛਾਹਿ ਸਪੂਰਨ ਕੀਨੇ।
ਅੰਙਨ[12] ਬਾਰ[13] ਮੈਂ ਮੰਗਨ[14] ਮੰਗਤਿ[15]
ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਅਮੰਗਲ ਹੀਨੇ[16]।
ਲੇ ਨਿਜ ਪਾਨ[17] ਦਯੋ ਧਨ ਦਾਨ
ਸੁ ਨਾਨਕੀ ਭਾਗ ਵਡੇ ਸ਼ੁਭ* ਚੀਨੇ।
ਅੰਗਨਾ[18] ਆਇ ਬਧਾਈ ਸੁਨਾਵਤਿ
ਯਾ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਨਵੀਨੇ ॥ ੫੭ ॥
ਪਾਲਤਿ ਤਾਤ[19] ਦੁਲਾਰਤਿ[1] ਮਾਤ[2]

---

[1]ਬੱਤੀ।
[2]ਉਮਰ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[4]ਮਨੁੱਖ।
[5]ਰੋਗੀ।
[6]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[7]ਜਿਵੇਂ ਤਿਹਾਇਆ (ਅ) ਕੋਲੋਂ ਹੀ।
[8]ਬੰਨ੍ਹਕੇ।
[9]ਸੁੰਦਰ
[10]ਪੱਤ੍ਰ ਪਰੋਕੇ, ਬੰਦਨਵਾਰ।
[11]ਛੇਤੀ।
[12]ਵੇਹੜੇ ਤੇ।
[13]ਦਰ ਤੇ।
[14]ਮੰਗਦੇ ਹਨ।
[15]ਮੰਗਤੇ।
[16]ਅਮੰਗਲ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ।
[17]ਹੱਥ।
*ਪਾ:-ਉਰ, ਮਨ।
[18]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[19]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ।

ਨ੍ਹਾਵਤਿ ਹਾਥਨ ਸੋਂ ਮਲ ਬਾਰੀ[੩]।
ਆਨਨ[੪] ਆਰੁਨਜਾਤ[੫] ਨਿਹਾਰਤਿ[੬]
ਆਰਤਿ ਹਾਰ[੭] ਖਿਰੀ ਮੁਖਬਾਰੀ[੮+]।
ਨਾਰਿ ਮਯੰਕ[੯] ਮੁਖੀ ਚਖ[੧੦] ਖੰਜਨ[੧੧]
ਅੰਕ[੧੨] ਲਡਾਵਤਿ ਜਾਵਤਿ ਵਾਰੀ[੧੩]।
ਆਸ਼ਿਖ[੧੪] ਦੇ ਮੁਖ ਸੋਂ ਸੁਖ ਪਾਇ
ਸੁਖਾਇ[੧੫] ਖਰੀ ਸੁਖ ਸੋਂ ਮਹਿਤਾਰੀ[੧੬] ॥ ੫੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਦਨ ਨਾਨਕੀ ਪਿਤਾ ਕੇ, ਸੁਧ ਪਠਈ[੧੭] ਸੁਖ ਸਾਰ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੌਤ੍ਰੇ ਜਨਮ ਕੀ, ਹਰਖੇ ਰਿਦੇ ਅਪਾਰ ॥ ੫੯ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਘਨਘੋਰ[੧੮] ਸ਼ਿਖੀ[੧੯], ਅਰਬਿੰਦ[੨੦] ਪਿਖੇ[੨੧] ਰਵਿ[੨੨]
ਦਾਰਿਦ[੨੩] ਜਯੋਂ ਕਰਿ ਪਾਰਸ ਪਾਏ[੨੪]।
ਬਹੁ ਭੂਖੇ ਕੋ ਭੋਜਨ, ਤੋਇ[੧] ਤਿਖੰਤ[੨] ਕੋ

---

[੧]ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ।
[੨]ਮਾਤਾ।
[੩]ਜਲ।
[੪]ਮੁਖੜਾ।
[੫]ਕਮਲ ਨੂੰ।
[੬]ਵੇਖਦੀ ਹੈ।
[੭]ਦੁਖੜੇ ਹਰਨ ਵਾਲੀ।
[੮]ਖਿੜੀ ਹੈ ਮੂੰਹ ਰੂਪੀ ਵਾੜੀ।
[+]ਪਾ:-ਸੁਖ ਬਾਰੀ।
[੯]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[੧੦]ਅੱਖਾਂ।
[੧੧]ਮਮੋਲੇ ਜੇਹੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ।
[੧੨]ਗੋਦੀ।
[੧੩]ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
[੧੪]ਅਸੀਸ।
[੧੫]ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।
[੧੬]ਮਾਤਾ ਜੀ।
[੧੭]ਘੱਲੀ।
[੧੮]ਬੱਦਲ ਦੀ ਵਾਜ ਸੁਣਕੇ।
[੧੯]ਮੋਰ।
[੨੦]ਕਵਲ।
[੨੧]ਤੱਕ ਕੇ।
[੨੨]ਸੂਰਜ ਨੂੰ।
[੨੩]ਦਰਿੱਦ੍ਰੀ।
[੨੪]ਪਾਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ।

ਸਾਧਕ[3] ਸਾਧਨ ਜਥੋਂ ਫਲ ਪਾਏ[4]।
ਰਿਪੁਦੇਸ਼ ਲਹੇ[5] ਨ੍ਰਿਪ[6], ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸ੍ਵਾਂਤਿ[7]
ਚਕੋਰ ਮਯੰਕ[8] ਤੇ ਜਥੋਂ ਹੁਲਸਾਏ[9]।
ਤਿਵ ਪੌਤ੍ਰਹ ਕੋ ਜਨਮਜੋ ਸੁਨਿ ਕੈ
ਮਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਾਤ ਪਿਤਾ[10] ਹਰਖਾਏ ॥ ੯੦ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਭੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਇਨ[11] ਧਾਇ[12] ਪਰੇ।
ਜਨਨੀ ਮਨ ਕੀਨ ਅਨੰਦ ਘਨਾ।
ਸੁਤ[13*] ਪੈ ਕਰ[14] ਫੇਰ ਦੁਲਾਰ[15] ਸਨਾ[16] ॥ ੯੧ ॥
ਪਿਖਿ[17] ਪੌਤ੍ਰਹਿ ਤੁੰਡ[18] ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ[19] ਸਾ[20]।
ਧਨ ਦੀਨਨ ਦੀਨ ਨਰੇਸ਼ਯਸਾ[21]।
ਤਨਿਯਾ[22] ਮਿਲਿ ਤੋਖ[23] ਤਿਖਾ ਤਰਖੀ[24+]।

---

[1]ਪਾਣੀ।
[2]ਪਿਆਸੇ ਨੂੰ।
[3]ਜਗਯਾਸੂ।
[4]ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ। ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[5]ਵੈਰੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ।
[6]ਰਾਜਾ।
[7]ਪਪੀਹਾ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਲੈ ਕੇ।
[8]ਚਕੋਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ।
[9]ਜਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[10]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਮਨ ਵਿਚ।
[11]ਚਰਨਾਂ ਪਰ।
[12]ਦੌੜਕੇ।
[13]ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ।
[*]ਪਾ:-ਸਿਰ।
[14]ਹੱਥ।
[15]ਲਾਡ।
[16]ਸਣੇ।
[17]ਵੇਖ ਕੇ।
[18]ਮੂੰਹ।
[19]ਕਮਲ।
[20]ਜੈਸਾ।
[21]ਰਾਜਿਆਂ ਜੇਹਾ।
[22]ਧੀ।
[23]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ।
[24]ਤ੍ਰੇਹ ਦੂਰ ਹੋਈ।

ਜਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾ, ਸੁਖ ਸੋਂ ਹਰਖੀ ॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਾਲੂ ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਿ[1] ਸੁਤ[2], ਸਰਸਹਿ[3] ਸਰਬ ਸਮਾਜ।
ਹਰਖ[4] ਅਧਿਕ[5] ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਜੋ -ਭਲੇ ਚਲਾਯੋ ਕਾਜ ॥ ੬੩ ॥
ਮੁਝ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕਮਾਇ ਕਰਿ, ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਕੀਨ।
ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਵਿਸਤ੍ਰਿੱਤ ਭੀ, ਦੀਨਨ ਦਾਨਹਿ ਦੀਨ- ॥ ੬੪ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਰਹਿ ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਮਾਤ ਪਿਤਾ।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਸੁਤ[6] ਪੌਤ੍ਰਹਿ[7], ਕੀਨ ਗਤਾ[8]।
ਇਕ ਸਾਲ ਭਯੋ ਸੁਤ ਕੇ ਜਨਮੇ।
ਮੁਖ ਹੇਰਤਿ ਮਾਤ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨ ਮੇ ॥ ੬੪ ॥
ਭਗਨੀ[9] ਮਨ ਕੀ ਸਭਿ ਜਾਨ ਰਿਦੇ।
ਮੁਖ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਖ ਦੇ।
'ਇਕ ਬਾਰਿਕ ਲੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ ਕਰੋ।
ਤੁਮ ਆਨ ਵਿਚਾਰ ਕਛੂ ਨ ਧਰੋ' ॥ ੬੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਰਖੀ ਸਰਸੀ[10] ਉਰਮੈ[11]।
ਭਵ ਰੰਕ[12] ਮਦਾਰ[13] ਪਯੋ[14] ਘਰ ਮੈਂ।
ਮੁਖਕੰਜ[15] ਬਿਲੋਕਤਿ[16] ਲਾਲਤਿ ਹੈ[17]।
ਅਤਿ ਨੇਹ[1] ਧਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤਿ ਹੈ ॥ ੬੭ ॥

+ਪਾ:-ਤੋਖਹਿ ਖਾ ਹਰਖੀ।
[1]ਵੇਖ ਕੇ।
[2]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ।
[3]ਬਹੁਤਾ (ਅ) ਖਿੜਿਆ।
[4]ਅਨੰਦ।
[5]ਬਹੁਤ।
[6]ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ।
[7]ਪੋਤ੍ਰੇ ਨੂੰ।
[8]ਟੁਰ ਗਏ।
[9]ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ।
[10]ਬਹੁਤ (ਅ) ਖਿੜੀ।
[11]ਰਿਦੇ ਵਿਖੇ।
[12]ਜਨਮ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਨੇ।
[13]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ, ਸੁਰਗ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬ੍ਰਿੱਛ।
[14]ਪਾ ਲਿਆ।
[15]ਕਵਲ ਮੁਖ।
[16]ਵੇਖਦੀ ਹੈ।
[17]ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਸਿਰੀਚੰਦ ਧਰਿ ਨਾਮ ਤਿਹ, ਪਾਯੋ ਉਛੰਗ[2] ਭਤੀਜ[3]।
ਉਰ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਨਾਨਕੀ ਸੋਦਰ ਲਖ੍ਯੋ[4] ਪ੍ਰਸੀਜ[5] ॥ ੯੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਬੀਸਮੋ ਧ੍ਯਾਇ ॥ ੨੬ ॥

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
[2]ਗੋਦੀ। ਸੰਸ:, ਉਤਸੰਗ] [
[3]ਭਤੀਜਾ।
[4]ਭਰਾ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਕਿ।
[5]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ।

੨੭. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਗਲ। ਮਨਸੁਖ ਤੇ ਭਗੀਰਥ।]

ਦੋਹਰਾ: ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਗੁਰੁ ਪਰਨ ਮਨ, ਨਖਨ ਨਿਹਿਕ ਛਬਿ ਮੂਲ।
ਹਰਨ ਮਰਨ ਭਵ ਨਿਜ ਜਨਿਨ, ਨਮੋ, ਹੋਹਿ ਅਨਕੂਲ ॥ ੧ ॥

ਪਰਨ ਪਰਣਾ, ਆਸਰਾ। ਨਖਨ ਨਹੁੰ, ਨੌਹਾਂ ਦੀ।
ਨਿਹਿਕ ਹੀਰਾ। ਸੰਸ:, ਨਿਖ੍ਕ*] ਛਬਿ ਸੁੰਦਰਤਾ।
ਭਵ ਜਨਮ। ਹਰਨ ਮਰਨ ਭਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।
ਜਨਿਨ ਦਾਸਾਂ ਦੇ। ਅਨਕੂਲ ਮੁਆਫਕ, ਜੋ ਵਿਰੁੱਧ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਣ, ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਰਹਿਣ।

ਅਰਥ: (ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਮਨ (ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ) ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵ੍ਹਾਂ (ਦੀ ਛਬੀ) ਹੀਰੇ ਦੀ ਛਬੀ ਦਾ ਵੀ ਮੂਲ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜੋ) ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ (ਆਦਿ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ) ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਐਸੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, (ਓਹ) ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ।

ਭਾਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਹੁੰਵਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਨੂੰ ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੀਰੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਖਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਓਹ ਹੀਰੇ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧੀਕ ਸੁੰਦਰ ਹਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰ ਇੰਨੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕੀਹ ਕੀਮਤ ਹੈ? ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਹਾਰੇ ਹਨ। ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਧਜਾਨੀ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਜਾਨ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧਜਾਨ ਸਮਾਧੀ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਓਹ ਚਰਣ ਹਨ ਓਹ ਆਤਮ ਪਦ ਆਰੂੜ ਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਆਤਮ ਰੰਗ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਰੱਬੀ ਰਸ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੀਸ ਤੋਂ ਲੈ, ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੋਂ ਮਾਨੋ ਓਰ ਨੂਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਆਤਮ ਦਾਤ ਨਾਲ ਜੋ ਆਤਮ ਰਸ ਰੱਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਦਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਧਜਾਨੀ ਦੇ ਧਜਾਨ ਯਤਨ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਤੁਰੰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਚਰਨਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ। ਏਹੋ ਖਿਆਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਅਗਲੇ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਅਧਜਾਵਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਸਮੀਪ ਹੈ ਮੈਲਸੀਹਾਂ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ।
ਹੁਤੋ ਉਪਾਸਕ ਕਾਲਿਕਾ ਤਹਾਂ ਭਗੀਰਥ ਨਾਮ ॥ ੨ ॥ {ਭਗੀਰਥ}

ਚੌਪਈ: ਜਿਉਂ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਲਿਯ ਗੁਰਮਤਿ ਰੀਤੀ।
ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਭਾਉ ਧਰੇ ਸੇਵਤਿ ਨਿਤ ਕਾਲੀ।
ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਕਰਿ ਭੂਰ[1] ਸੁਚਾਲੀ ॥ ੩ ॥

---

*ਨਿਖ੍ਕ ੧. ਸੋਨੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ੨. ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ੩. ਸੋਨੇ ਦਾ ਤੋਲਾ, ੪. ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਇਕਤੋਲ, ੫. ਵੈਦਜਕ ਦਾ ਇਕ ਤੋਲ, ੬. ਸੋਨਾ, ੭. ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਰਤਨ, ੮. ਸੋਨੇ ਦਾ ਇਕ ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ੯. ਹੀਰਾ।
[1]ਬਹੁਤ।

ਰਟਹਿ ਨਾਮ 'ਭੋ'[*] ਭਵਾ[੧] ਭਵਾਨੀ[੨]।
ਜਗਦੰਬਾ[੩], ਤ੍ਰੈ ਗੁਨ ਕੀ ਖਾਨੀ।
ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ, ਅਸ਼ਟਾਯੁਧ[੪] ਚਮਕਹਿਂ।
ਦਾਂਤਨਿ[੫] ਪਾਂਤ[੬] ਬਿਸਾਲਾ[੭] ਦਮਕਹਿਂ ॥ ੪ ॥
ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ[੮] ਮੁੰਡਨਮਾਲੀ[੯]।
ਛੋਡਤਿ ਤੁੰਡਹਿ[੧੦] ਜ੍ਵਾਲ[੧੧] ਕਰਾਲੀ[੧੨]।
ਸਿੰਘ[੧੩] ਬਾਹਨੀ[੧੪], ਸੰਤਨਪਾਲੀ[੧੫]।
ਦੈਂਤ ਸੰਘਾਤ[੧੬] ਸੰਘਾਰਨ[੧੭] ਕਾਲੀ ॥ ੫ ॥
ਮਧੁਕੈਟਭ, ਮਹਿਖਾਸੁਰ[+] ਮਰਦਨ[੧੮]।
ਧੂਮ੍ਰਾਛ, ਚੰਡ ਮੁੰਡ[+] ਚਕਰਦਨ[੧੯]।
ਰਕਤਬੀਜ[+] ਕੋ ਪਾਨੀ[੨੦] ਰਕਤਾ[੨੧]।
ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ[+] ਹਨਨਿ[੨੨] ਵਡ ਸ਼ਕਤਾ[੨੩] ॥ ੬ ॥

---

[*]ਪਾ:-ਕੋ।
[੧]ਸ਼ਿਵਾ।
[੨]ਦੇਵੀ, ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਟੁਰੇ ਹਨ।
[੩]ਜਗਤ ਮਾਤਾ।
[੪]ਅੱਠੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।
[੫]ਦੰਦਾਂ ਦੀ।
[੬]ਪੰਕਤੀ।
[੭]ਬੜੀ।
[੮]ਲਾਲ ਨੇਤ੍ਰ।
[੯]ਸਿਰਾਂ (ਖੋਪਰੀਆਂ) ਦੀ ਮਾਲਾ।
[੧੦]ਮੁਖ ਤੋਂ।
[੧੧]ਅੱਗ।
[੧੨]ਭਯਾਨਕ।
[੧੩]ਸ਼ੇਰ ਦੀ।
[੧੪]ਸਵਾਰੀ ਵਾਲੀ।
[੧੫]ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ।
[੧੬]ਸਮੂਹ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ।
[੧੭]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
[+]ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਹਨ।
[੧੮]ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਨੂੰ ਮਲਨ ਵਾਲੀ।
[੧੯]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
[੨੦]ਪੀਣ ਵਾਲੀ।
[੨੧]ਲਹੂ।
[੨੨]ਨਾਸ਼ਕ।
[੨੩]ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ।

ਅਭੈ ਦਾਨ ਦੈਨੀ ਤ੍ਰੈਲੋਕਾ।
ਸਰਬ ਪੂਜਜ ਨਿਤ ਸਰਬ ਅਸ਼ੋਕਾ[1]।
ਜਗਤ ਕਾਰਨੀ, ਆਦਿ ਕੁਮਾਰੀ।
ਉਮਾ[2] ਰਮਾ[3] ਬਾਨੀ[4] ਤਨਧਾਰੀ[5] ॥ ੭ ॥
ਜੈ ਦੇਵੀ, ਜੈ ਚੰਡਿ[6], ਕਪਾਲੀ[7++]।
ਜੈ ਜੈ ਅੰਬੇ[8] ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲੀ[9]।
ਜੈ ਦੁਰਗੇ[10], ਦੁਰ ਧਰਖਣ[11] ਗੌਰੀ[12]।
ਤੁਝ ਸੇਵਹਿ ਬਿਧਿ[13] ਸ਼ੰਕਰ[14] ਸ਼ੌਰੀ[15] ॥ ੮ ॥
ਜਗ ਉਪਜਾਵਨਿ, ਪਾਲਨਿ, ਕਾਲਨਿ[16]।
ਅਕਲੰਕੀ ਦੁਰਜਨ ਦਲ[17] ਸਾਲਨਿ[18]।
ਅਸਿ ਧਰਨੀ[19] ਹਰਨੀ ਅਗਜਾਨੰ।
ਸੁਖ ਕਰਣੀ ਦਲਣੀ[20] ਦਯਤਾਨੰ[21] ॥ ੯ ॥
ਨਮੋ ਨਮੋ ਸਸਿ[22] ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ[1]।

---

[1]ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕ ਰਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
[2]ਪਾਰਬਤੀ।
[3]ਲੱਛਮੀ।
[4]ਸਰਸ੍ਵਤੀ।
[5]ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਹੋਈ।
[6]ਚੰਡੀ।
[7]ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਦਾ ਨਾਮੁ ਕਪਾਲ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਪਾਲੀ। ਭਾਵ ਜਗਤ ਮੂਲਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, (ਅ) ਖੋਪਰੀਆਂ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ।
[++]ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਪਾਲੀ।
[8]ਮਾਤਾ।
[9]ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਾਂਹਾਂ ਵਾਲੀ।
[10]ਦੁਰਗਾ।
[11]ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੀ, (ਅ) ਕਰੜਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਦਬਾਉਣਾ (ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ)।
[12]ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ।
[13]ਬ੍ਰਹਮਾ।
[14]ਸ਼ਿਵ।
[15]ਸ਼ੌਰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ।
[16]ਲਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
[17]ਦੁਰਜਨਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਨੂੰ।
[18]ਦੁਖ ਦਾਤੀ।
[19]ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ।
[20]ਦਲਨ ਵਾਲੀ।
[21]ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ।
[22]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ।

ਨਮੋ ਅੰਗਜਨਿ[2] ਸਭਿ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ੀ।
ਪਰਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗੱਜਾ[3] ਕੱਲਜਾਣੀ।
ਨਮੋ ਮੰਗਲਾ[4] ਭੋ ਸਰਬਾਣੀ ॥ ੧੦ ॥
ਨਮੋ ਜੋਗ ਮਾਯਾ[5], ਬਰ ਦਾਨੀ[6]।
ਸਰਬ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੂਪਾ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।
ਬਰਬੰਡਨਿ[7] ਭੁਜਦੰਡ ਅਖੰਡੀ[8]।
ਨਮੋ ਨਮੋ ਪਗ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡੀ' ॥ ੧੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਸ[9] ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਨਾਮ ਜਪਿ, ਪੂਜਿ ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ।
ਹਰਣ ਤਿਮਰ ਅੱਗਜਾਨ ਕੋ[10] ਚਹਿਤਿ ਰਿਦੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥ ੧੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਏਕ ਦਿਵਸ ਸੁਚਿ[11] ਸੰਜਮਿ ਸਾਥਾ।
ਬੰਦਹਿ ਧਰ ਪਰ[12] ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਾਥਾ।
ਸੇਵਾ ਕਰਤਜੋ ਬਾਸੁਰ ਬੀਤਾ।
ਤਦਪਿ[13] ਨ ਤਜਹਿ ਬਧੀ ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤਾ ॥ ੧੩ ॥
ਰਹਜੋ ਕਾਲਿਕਾ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ।
ਸਦਨ ਨ ਗਮਨਜੋ ਅਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।
ਅਰਧ ਨਿਸਾ[14] ਬੀਤੀ ਅਲਸਾਵਾ।
ਤਬਹਿ ਚੰਡਿਕਾ ਸੁਪਨ ਦਿਖਾਵਾ ॥ ੧੪ ॥
'ਭੋ ਸੁਮਤੇ[15]! ਜੁ ਮਨੋਰਥ ਤੋਰਾ।
ਹੋਇ ਸਪੂਰਨ ਇਹ ਬਰ ਮੋਰਾ।

---

[1]ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੀ।
[2]ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
[3]ਬੁੱਧ ਰੂਪ (ਅ) ਸਰਸ੍ਵਤੀ।
[4]ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤੀ।
[5]ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮਾਯਾ, ਜਗਤ ਰਚਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੱਬ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਰੂਪਾ।
[6]ਵਰ ਦਾਤੀ।
[7]ਬਲਵਾਲੀ।
[8]ਨਾ ਖੰਡੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ।
[9]ਇਸ।
[10]ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ।
[11]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ।
[12]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[13]ਤਾਂ ਭੀ।
[14]ਅੱਧੀ ਰਾਤ।
[15]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼।

ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਲਖਿ ਹੈਂ ਗਜਾਨਾ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਅਪਵਰਗ[1] ਮਹਾਨਾ[2] ॥ ੧੫ ॥
ਪਰਾਲਬਧ ਹੈ ਤਨ ਕੀ ਜੌ ਲੌਂ[3]।
ਸੇਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਗ ਤੌ ਲੌਂ[4*]।
ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਕੀਨਿ ਦੁਕਾਨਾ।
ਦੁਰਜੋ ਰਹਤਿ ਹੈਂ[5] ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। ੧੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਅਵਤਾਰਾ । (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)
ਕਲਿ ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।
ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਦਰਸ਼ਹੁ ਦੁਖ ਦਾਹੂ[6]।
ਜਗ ਜੀਵਨ ਕੋ ਲੇਵਹੁ ਲਾਹੂ' ॥ ੧੭ ॥
ਇਤੇ ਮਾਤ੍ਰ ਮਹਿਂ ਖੁਲੇ ਬਿਲੋਚਨ[7]।
ਲਖਿ ਸੁਪਨੇ ਕੋ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸੋਚਨ।
ਭੋਰ[8] ਹੋਤਿ ਲੇ ਦਿਢ[9] ਬੈਰਾਗਾ।
ਭਯੋ ਰਿਦੈ ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਤਯਾਗਾ ॥ ੧੮ ॥
ਗ੍ਰਾਮ ਚੋਧਰਤਾ ਆਦਿ ਬਿਭੂਤੀ[10]।
ਤਜਿ ਗਮਨਜੋ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਤਿ ਪੂਤੀ[11]।
ਰੋਕ ਰਹੇ ਨਰ ਰੁਕਤਿ ਨ ਕੈਸੇ।
ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਬਹਜੋ ਹੜ ਜੈਸੇ ॥ ੧੯ ॥
ਆਵਾ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਤੂਰਨ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗਿ ਹਿਰਦਾ ਪਰਿਪੂਰਨ।

---

[1]ਮੁਕਤੀ।
[2]ਵੱਡੀ।
[3]ਜਦ ਤਕ।
[4]ਤਦ ਤਕ।
[*]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਏਥੇ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਯਥਾ:- ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਕ-ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ॥ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ ॥ ੪ ॥ । ਗ ਡ ਨਾਮ:
[5]ਛਿਪੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[6]ਨਾਸ਼ਕ।
[7]ਅੱਖਾਂ।
[8]ਸਵੇਰ।
[9]ਪੱਕਾ।
[10]ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦੇ ਸਾਮਾਨ।
[11]ਜਿਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਬਹੁਤ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸੀ।

ਜਹਿਂ ਆਪਨ[1] ਪਰ ਜਾਚਕ[2] ਭੀਰਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤਹਿ[3] ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ ॥ ੨੦ ॥
ਪਗ ਪਰ ਪਰਿ ਰਹਯੋ ਦੰਡ ਸਮਾਨਾ[4]।
ਬਯਾਕੁਲ ਭਾ ਤਨ ਸੁਧਿ ਬਿਸਰਾਨਾ।
ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਗਨਾਥਾ।
ਹਾਥ ਛੁਹਾਯੋ ਮਾਥਹਿ ਸਾਥਾ ॥ ੨੧ ॥
ਭੁਜਾ ਪਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁਰ ਬਿਠਾਯੋ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋਮਲ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ।
'ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ, ਕਿਹ[5] ਤੇ ਆਵਾ?
ਚਹਯੋ ਸੁ ਦੇਉਂ ਕਹੋ ਮਨਭਾਵਾ[6]' ॥ ੨੨ ॥
ਸੁਨਤਿ ਭਗੀਰਥ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।
'ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਤਦਪਿ ਕਹੌਂ ਬੂਝਨਿ[7] ਅਨੁਸਾਰੀ[8]।
ਰਹਯੋ ਚਹਿਤਿ ਹੋਂ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥
ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਲਸੀਹੇਂ ਮਹਿਂ ਧਾਮਾ[9]।
ਕਰੋਂ ਉਪਾਸਨ ਕਾਲੀ ਨਾਮਾ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨਿ ਮੁਝ ਪਰ ਜਗਮਾਈ।
ਸੁਮਤਿ ਦੀਨਿ ਕਹਿ ਗਾਥ[10] ਬੁਝਾਈ[11] ॥ ੨੪ ॥
ਮੈਂ ਆਯੋ ਤੁਮ ਸੇਵਨ ਚਰਨਾ।
ਨਮੋ ਨਮੋ ਭੋ ਅਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨਾ[12]! '।
ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ[1] ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਹੱਟ।
[2]ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ।
[3]ਵਾਸਤੇ।
[4]ਡੰਡੇ ਵਾਂਗ ਭਾਵ ਲੰਬਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ।
[5]ਕਿੱਥੋਂ।
[6]ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਗੱਲ ਆਖ।
[7](ਆਪਦੇ) ਪੁੱਛਣ।
[8]ਮੂਜਬ।
[9]ਘਰ ਹੈ।
[10]ਕਥਾ, ਗਲ।
[11]ਸਮਝਾਈ।
[12]ਹੇ ਸ਼ਰਨ ਹੀਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦਾਤੇ।

ਜਗਤ ਸਭਿਹਿ ਪਰਪੰਚ[੨] ਦਿਖਾਯੋ।
ਬਹੁਰੋ ਅਪਨੀ ਸੇਵ ਲਗਾਯੋ।
ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਤ ਕਰਿਹੀ।
ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ[੩] ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਹੀ ॥ ੨੬ ॥
ਜਿਉਂ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ[੪] ਦੇਹਿਂ ਰਜਾਈ[੫]।
ਤੈਸੇ ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਮਨ ਭਾਈ।
ਬੀਤਜੋ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਛੁ ਕਾਲਾ।
ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਤਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥
ਗਮਨਜੋ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ।
ਆਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਉਚਰਜੋ ਕਲਜਾਨਾ।
ਬੈਸ ਗਯੋ ਪੁਨਿ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ[੬] ॥ ੨੮ ॥
ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਕੁਸ਼ਲ[੭] ਸੰਦੇਸ਼ੇ[੮]।
ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਬੂਝੇ ਗੁਰ ਜੈਸੇ।
ਅਪਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ[੯] ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਯੋ।
ਜਾਂ ਕੇ ਹਿਤ[੧੦] ਚਲਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਆਯੋ ॥ ੨੯ ॥
'ਸੁਨਿ ਜਜਮਾਨ[*] ! ਬਚਨ ਤੁਮ ਭਾਖਾ।
ਤਜਹੁ ਅਪਰ ਜਾਚਨ[੧੧] ਅਭਿਲਾਖਾ[੧੨]।
ਯਾਂ ਤੇ ਮਾਂਗੋਂ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਕੋਊ।
ਤੁਮਰੋ ਬਚਨ ਚਿਤਾਰਤਿ[੧੩] ਸੋਊ ॥ ੩੦ ॥

---

[੧]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।
[੨]ਮਿਥਿਆ।
[੩]ਧੋਵੈ।
[੪]ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ।
[੫]ਆਗਿਆ।
[੬]ਜਿਸ (ਮਰਦਾਨੇ) ਦੇ ਭਾਗ ਵਡੇ ਸਨ।
[੭]ਸੁਖ ਦੇ।
[੮]ਸਨੇਹੇ।
[੯]ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ।
[੧੦]ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ।
[*]ਪਾ:-ਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ।
[੧੧]ਹੋਰ ਥੋਂ ਮੰਗਣ ਦੀ।
[੧੨]ਇੱਛਾ।
[੧੩]ਯਾਦ ਕਰਕੇ।

ਔਰ ਚਲਤਿ ਨੀਕੀ ਗੁਜਰਾਨਾ[1]।
ਤਨਿਯਾ[2] ਬਜਾਹਨਿ[3] ਖਰਚ ਮਹਾਨਾ।
ਤਾਂ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ।
ਯਾ ਹਿਤ ਆਯੋ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰੇ' ॥ ੩੧ ॥
ਅਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਹੁਤੋ ਭਗੀਰਥ ਪਾਸਾ।
ਤਾਂ ਸੋ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
'ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਤੂੰ ਪਰਮ ਸਯਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥
ਬਜਾਹ ਸੌਂਜ[4] ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਸਭਿਹੀ।
ਗਮਨਹੁ ਲਵਪੁਰਿ[5] ਮਾਰਗ ਅਬ ਹੀ।
ਇਹ ਸਥਾਨ ਹ੍ਵੈ ਵਸਤੁ ਨ ਪੂਰੀ।
ਤਹਿਂ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਆਨਹੁ ਰੂਰੀ[6] ॥ ੩੩ ॥
ਰਜਨੀ[7] ਏਕ ਬਸਹੁ ਪੁਰਿ[8] ਮਾਂਹੀ।
ਤੂਰਨ ਆਵਨ ਬਿਲਮਹੁ ਨਾਂਹੀ'।
ਧਰਿ ਰਜਾਇ ਸਿਰ ਪਰ ਜਗਨਾਥਾ[9]।
ਲਿਖਯੋ ਬੂਝਿ[10] ਮਰਦਾਨੇ ਸਾਥਾ[11] ॥ ੩੪ ॥
ਬਾਂਛਿਤਿ ਦਰਬ ਲੇਯ ਨਿਜ ਹਾਥਾ।
ਗਮਨਯੋ ਪੰਥ ਨਾਇ[12] ਪਦ[13] ਮਾਥਾ[14]।
ਪਹੁੰਚਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਪੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥

---

[1]ਹੋਰ ਗੁਜਰਾਨ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਚਲਦੀ ਹੈ।
[2]ਧੀ ਦੇ।
[3]ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ।
[4]ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਨ।
[5]ਲਾਹੌਰ।
[6]ਸੁੰਦਰ।
[7]ਰਾਤ।
[8]ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ।
[9]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ।
[10]ਪੁੱਛਕੇ।
[11]ਕੋਲੋਂ।
[12]ਨਿਵਾਕੇ।
[13]ਚਰਨਾਂ ਪੁਰ।
[14]ਮੱਥਾ।

ਮਨਸੁਖ ਨਾਮ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਕੇਰੋ। {ਮਨਸੁਖ}
ਧਨੀ ਅਧਿਕ ਵਾਪਾਰ ਘਨੇਰੋ।
ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥ ਕਹੀ ਨਿਜ ਗਾਥਾ।
ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥਾ ॥ ੩੬ ॥
'ਬਜਾਹ ਸੌਂਜ ਕਾਗਦ ਪਰ ਜੇਤੀ।
ਆਪ ਸਰਬ ਲੈ ਦੀਜੈ ਤੇਤੀ।
ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿਹੋਂ ਇਸ ਨਗਰਾ।
ਤੂਰਨ ਕਰਿਯੇ ਕਾਰਜ ਸਗਰਾ' ॥ ੩੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨਸੁਖ ਤਿਹਂ ਸਨਮਾਨਾ[੧]।
ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਅਬ ਪ੍ਰਦੋਖ ਭੀ[੨] ਕਰਹੁ ਨਿਵੇਸਾ[੩]।
ਭੋਰਿ ਹੋਤਿ ਲੇ ਵਸਤੁ ਸੁ ਦੇਸਾਂ[੪]' ॥ ੩੮ ॥
ਸੋ ਕਾਗਦ ਪੁਨ ਪਠਯੋ[੫] ਵਿਚਾਰੀ।
'ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਹੋਇ ਤਯਾਰੀ।
ਬਿਲਮ ਲਗਹਿ ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਚੂੜਾ।
ਜੌ ਲੀਯੋ, ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਰੂੜਾ[੬]' ॥ ੩੯ ॥
ਤਬਹਿ ਭਗੀਰਥ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।
ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ! ਵਿਪਰੀਤਿ ਕਹਾਨੀ[੭]।
ਦੂਜੀ ਨਿਸਾ[੮] ਰਹੋਂ ਜੇ ਨਗਰਾ।
ਬਾਦ ਜਨਮ ਜਾਵਹਿ ਮੁਝ ਸਗਰਾ' ॥ ੪੦ ॥
ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ 'ਕੋ ਯਾ ਕੋ ਕਾਰਣ?
ਉਰ ਸੰਸੈ ਭਾ[੯] ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਰਣ।
ਜੋ ਮਾਨਵ[੧੦] ਭੇਜਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਾਦੁ[੧]।

---

[੧]ਆਦਰ ਕੀਤਾ।
[੨]ਸੰਧਜਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
[੩]ਨਿਵਾਸ।
[੪]ਲੈ ਦਿਆਂਗਾ।
[੫]ਪੜ੍ਹਿਆ।
[੬]ਸੁੰਦਰ।
[੭]ਗਲ ਪੁੱਠੀ ਹੈ।
[੮]ਦੂਜੀ ਰਾਤ।
[੯]ਹੋਇਆ ਹੈ।
[੧੦]ਮਨੁਖ।

ਉਚਰੈ ਯੌਨ -ਜਨਮ ਹੁਇ ਬਾਦੁ-'। ੪੧।
'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਮਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ।
ਜਾਂ ਕੋ ਬਚਨ ਹੋਤਿ ਨਹਿਂ ਊਰਾ[2]।
ਤਿਨ ਕੀ ਆਇਸੁ[3] ਜਾਨਹੁ ਐਸ।
ਦੂਜੀ ਨਿਸ, ਪੁਰਿ[4] ਰਹੋਂ ਨ ਜੈਸੇ[*]' ॥ ੪੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨਸੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਕਲੀ ਕਾਲ ਅਤਿਸ਼ੈ ਬਲਵਾਨਾ।
ਇਸ ਮਹਿਂ ਐਸੋ ਕੋਇ ਨ ਪੂਰਾ।
ਤੂੰ ਭਾਖਤਿ ਜੈਸੋ ਜਸੁ ਰੂਰਾ[5]' ॥ ੪੩ ॥
'ਭੋ ਸੁਮਤੇ[6]! ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ ਸੰਸਾ।
ਜਿਸਕੀ ਮੈਂ ਭਾਖਤਿ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਸਾ[7]।
ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਧਰਹੁ ਜਿ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ।
ਜਗਤ ਕੁਬੰਧਨ ਹਰਹਿਂ ਦੂਰੀ ॥ ੪੪ ॥
ਕਲੀਕਾਲ ਤਾਰਨ[8] ਕਰਤਾਰਾ[9]।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀਨੋ ਅਵਤਾਰਾ।
ਜਿਹਕੇ ਜਾਗਹਿਂ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ।
ਸੋ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਮਤਿਵਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥
ਲੋਕਿਕ ਰੀਤਿ ਕਰਹਿਂ ਨਿਰਬਾਹੂ।
ਰਿਦੇ ਗਜਾਨ ਘਨ[10] ਅਗਮ ਅਥਾਹੂ।
ਸਰਬ ਘਟਨ ਕੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਨਜੰਤਾ[11] ਚੌਦਹਿ ਲੋਕਨਿ[12] ਸ੍ਵਾਮੀ' ॥ ੪੬ ॥

---

[1]ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਆਦਿਕ ਨੇ।
[2]ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
[3]ਆਗਜਾ।
[4]ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ।
[*]ਪਾ:-ਕੈਸੇ।
[5]ਸੁੰਦਰ ਜਸ।
[6]ਹੇ ਬੁਧੀਵਾਨ! ।
[7]ਮਹਿਮਾ।
[8]ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ।
[9]ਕਰਤਾਰ ਨੇ।
[10]ਸੰਘਣਾ ਭਾਵ ਅਵਿਰਲ, ਇਕ ਰਸ।
[11]ਪ੍ਰੇਰਕ।
[12]ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ।

ਸੰਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਜਿਹ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਅਸ ਮਨਸੁਖ ਬਹੁਰੋ ਬਚ[1] ਭਾਖਾ।
'ਜੇ ਮੁਝ ਦੇ ਕਛੁ ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ।
ਤਬ ਹੋਵੌਂ ਮੈਂ ਸਿਖ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੪੭ ॥
ਦੰਭੀ ਸਾਧੁ ਮਿਲੇ ਬਹੁਤੇਰੇ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ[2] ਕਿਹ ਹੇਰੇ[3]।
ਯਾਂ ਤੇ ਮੁਝੇ ਨ ਉਪਜਤਿ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਬਿਨ ਅਜ਼ਮਤਿ[4] ਨਹਿਂ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤਾ[5]' ॥ ੪੮ ॥
ਕਹਤਿ ਭਗੀਰਥ 'ਸ਼ਾਹੁ! ਸੁਨੀਜੈ।
ਰਿਦੈ ਕੁਤਰਕਨ[6] ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ।
ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਦੇਖਿਯੇ ਦਰਸ਼ਨ।
ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਕੀਜੈ ਪਗ ਪਰਸਨ ॥ ੪੯ ॥
ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਾਂਤਾ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਪਾਵਹਿਂ ਗਜਾਤਾ।
ਜੇਕਰਿ ਕਲਾ ਚਹਿਤਿ ਤੁਮ ਦੇਖਾ।
ਯਹਿ ਕੁਛ ਬਾਤ ਨ ਤਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਖਾ[7] ॥ ੫੦ ॥
ਉਦਿਧ[8] ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਜਲ ਕਨ[9] ਜੋਈ।
ਜਾਚੇ[10] ਤਹਾਂ ਨ ਘਾਟੋ ਕੋਈ।
ਦ੍ਰਿਢ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਿ ਚਲਿ ਮੁਝ ਸੰਗਾ।
ਪੂਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਰ ਉਮੰਗਾ' ॥ ੫੧ ॥
ਮਨਸੁਖ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬੈਨਾ।
ਚਲਨ ਚਾਹਿ ਭੀ ਢਿਗ ਗੁਨ ਐਨਾ[11]।

---

[1]ਬਚਨ।
[2]ਹੋਈ।
[3]ਕਿਸੇ ਦੇ ਭੀ ਡਿੱਠਿਆਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾ ਹੋਈ।
[4]ਕਰਾਮਾਤ (ਦੇਖਿਆਂ) ਬਿਨਾਂ।
[5]ਨਿਸ਼ਚਾ।
[6]ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਹੁੱਜਤਾਂ।
[7]ਬੜੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ।
[8]ਸਮੁੰਦਰ।
[9]ਜਲ ਦੇ ਕਿਣਕੇ।
[10]ਜੇ ਕੋਈ ਮੰਗੇ ਤਾਂ।
[11]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ।

ਕਰਿ ਸੰਭਾਖਣ[1] ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।
ਅਸਨ ਅਚਕੋ[2] ਕਿਯ ਮੈਨ[3] ਤਹਾਂਹੀ ॥ ੫੨ ॥
ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਉਠਿ ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨਾ।
ਸੌਜ ਬਨਜ ਲੀਨੀ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਮਨਸੁਖ ਕਹੈ ਭਗੀਰਥ ਸੰਗਾ।
'ਇਕ ਚੂੜਾ ਮਮ ਸਦਨ[4] ਸੁ ਰੰਗਾ ॥ ੫੩ ॥
ਤਾਂ ਕੋ ਬੇਚਨ ਕਰੋਂ ਕਦਾਇ ਨ[5]।
ਸੋ ਮੈਂ ਦੇਵੋਂ ਤਿਨਹਿੰ[6] ਉਪਾਇਨ[7]।
ਅਪਰ[8] ਖਰੀਦਨ ਜੇ ਮਤ ਤੇਰੀ।
ਦੂਜੀ ਨਿਸਾ[9] ਬਸਨ[10] ਹ੍ਵੈ ਦੇਰੀ' ॥ ੫੪ ॥
ਸੁਨਤਿ ਭਗੀਰਥ ਭਾਖੀ ਬਾਨੀ।
'ਤਸ[11] ਕਰਿਯੇ ਜਸ[12] ਬਿਧਿ ਮਨ ਠਾਨੀ'।
ਬਜਾਹ ਸੌਜ ਲੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਰੂਰੀ।
ਮਗ ਗਮਨੇ ਯੁਗ[13] ਜਿਨ ਮਤਿ ਭੂਰੀ ॥ ੫੫ ॥
ਮਨਸੁਖ ਕਹੈ 'ਲੇਯ ਮੁਝ ਨਾਮਾ।
ਕਰਹਿਂ ਅਵਾਹਨ[14] ਜੇ ਸੁਖਧਾਮਾ[15]।
ਦਿਢ[16] ਪ੍ਰਤੀਤ ਤਬ ਉਰ ਮਹਿਂ ਜਾਗੈ।
ਸਤਿ ਜਾਨੌਂ ਮੈਂ -ਇਹ ਦੁਖ ਦਾਗੈਂ[17]-' ॥ ੫੬ ॥

---

[1]ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ।
[2]ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ।
[3]ਸੌਣਾ ਕੀਤਾ।
[4]ਮੇਰੇ ਘਰ।
[5]ਉਹ ਮੈਂ ਕਦੇ ਭੀ ਵੇਚਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈਸੀ।
[6]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮੈਂ।
[7]ਭੇਟਾ ਦਿਆਂਗਾ।
[8]ਹੋਰ।
[9]ਰਾਤ।
[10]ਰਹਿਣ ਦੀ।
[11]ਤੈਸੀ।
[12]ਜੈਸੀ।
[13]ਦੋਨੋਂ।
[14]ਬੁਲਾਵਨ।
[15]ਗੁਰੂ ਜੀ।
[16]ਪੱਕੀ।
[17]ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੱਚ ਜਾਣ ਲਵਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦੁਖ ਏਹ ਦਗਧ ਕਰਨਗੇ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਉਚਰਤਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।
ਤਜਿ ਮਾਰਗ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਪਾਹੀ।
ਜਹਿਂ ਆਪਨ[1] ਪਰ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਤਹਿਂ ਆਏ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੫੭ ॥
ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਭੇ ਉਤਪਲ ਲੋਚਨ[2]।
ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਭ੍ਰਮਹਿ ਬਿਮੋਚਨ[3]।
'ਆਉ ਭਗੀਰਥ ਪਰਉਪਕਾਰੀ!।
ਮਨ ਮਲਯਾਗਰ ਰੀਤਿ ਵਿਚਾਰੀ[4] ॥ ੫੮ ॥
ਪੂਰਬ ਥੋ ਮਨਸੁਖ ਇਹ ਕਾਚਾ ॥
ਕਿਯੋ ਨਾਮ ਚਾਹਿਤਿ ਅਬ ਸਾਚਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਆਨਜੋ ਅਪਨੇ ਸੰਗਾ।
ਧੰਨ ਸੰਤ ਮਤਿ[5] ਕੀਟੀ ਭ੍ਰਿੰਗਾ[6]' ॥ ੫੯ ॥
ਸੁਨਿ ਬਚ ਧਾਇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਏ।
ਮਨਹੁ ਮਿਲਜੋ ਜਲ ਅਧਿਕ ਤਿਸਾਏ[7]।
ਬਜਾਹ ਸੌਜ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੀ।
ਬਹੁਰ ਭਗੀਰਥ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬੦ ॥
'ਅਵਰ ਸਰਬ ਰਾਵਰ ਕੋ[8] ਗਜਾਤਾ।
ਕਹਿਨ ਬਨੈ ਨਹਿਂ ਮਮ ਸੁਖ ਦਾਤਾ!।
ਨਾਮ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨੇ[9]।
ਯਹਿ ਆਵਾ ਤੁਮਰੋ ਸਿਖ ਹੋਨੇ! ॥ ੬੧ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੋ ਸਨਮਾਨਾ।
ਬਹੁਰ ਹਕਾਰਿ ਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਬਜਾਹ ਸੌਜ ਦੀਨੀ ਕਰਿ ਪੂਰੀ।

---

[1]ਹੱਟ ਪਰ।
[2]ਕਵਲ ਨੈਣ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖੇ।
[3]ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[4]ਤੇਰੀ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਚੰਦਨ ਵਤ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
[5]ਸੰਤ ਮਤਾ।
[6]ਜੀਕੁਣ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਹੋਰ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਤੀ ਹੈ। ਕੀਟਭ੍ਰਿੰਗ ਇਕ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ।
[7]ਤਿਹਾਏ ਨੂੰ।
[8]ਆਪ ਨੂੰ।
[9]ਕੰਨੀ ਸੁਣਕੇ।

ਹਰਖਤਿ ਭਯੋ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰੂਰੀ[1] ॥ ੬੨ ॥
ਦਰਬ ਸੰਗ ਪੁਨ ਦੀਨ[2] ਮੁਕੰਦਾ।
ਲੇ ਗਮਨਜੋ ਉਰ ਧਾਰਿ ਅਨੰਦਾ।
ਤਲਵੰਡੀ ਬਹੁ ਜਸ ਬਿਸਤਾਰਾ।
ਕਹੈ 'ਨ ਤਿਨ ਸਮ ਅਪਰ ਉਦਾਰਾ' ॥ ੬੩ ॥
ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਮਨਸੁਖ ਸੋਊ।
ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੀ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਦੋਊ।
ਏਕ ਸਮੈਂ ਬੈਸੇ ਅਘ[3] ਕੰਦਨ[4]।
ਬੋਲਜੋ ਬਚ[5] ਕਰਿਕੈ ਪਦ ਬੰਦਨ ॥ ੬੪ ॥
'ਜਗ ਬੰਧਨ ਇਹ ਗਰਤ[6] ਗੁਬਾਰਾ[7]।
ਮੁਝ ਬੂਡਨ ਤੇ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹਿਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੬੫ ॥
ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ, ਸ਼ਰਨ ਤਿਹਾਰੀ।
ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕਾਰੀ'।
ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
ਗਤਿ ਦੈਨੀ[8] ਰਚਨਾ ਮਹਿਂ ਸਾਨੀ[9] ॥ ੬੬ ॥
'ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਹਉਮੈਂ ਮਨ ਧਾਰੀ[10]। {ਮਨਸੁਖ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼}
ਮਮ ਘਰ[11], ਮਮ ਧਨ, ਮਮ ਸੁਤ[12] ਨਾਰੀ।
ਮਮ ਪਰਵਾਰ, ਦੇਸ਼, ਅਸੁ[13], ਹਾਥੀ।
ਇਹ ਮਮ ਗ੍ਰਾਮ, ਸੈਨ, ਮਮ ਸਾਥੀ ॥ ੬੭ ॥

---

[1]ਸੁੰਦਰ।
[2]ਨਾਲ ਹੋਰ ਧਨ ਦਿੱਤਾ।
[3]ਪਾਪਾਂ ਦੇ।
[4]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।
[5]ਬਚਨ।
[6]ਖਾਤਾ।
[7]ਅੰਨ੍ਹਾਂ।
[8]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।
[9]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
[10]ਜਿਸ ਮਨ ਰੂਪੀ ਸਥਾਨ ਵਿਚ (ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ) ਹਉਮੈ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ।
[11]ਮੇਰੇ ਘਰ ਹੈਨ।
[12]ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ।
[13]ਘੋੜੇ।

ਦੇਹਾਦਿਕ[1] ਤੇ ਅਪਰ[2] ਪਦਾਰਥ।
ਜਹਾਂ[3] ਜੀਵ ਮਮ ਧਰੀ[4] ਅਕਾਰਥ[5]।
ਤਹਾਂ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਦੁਖ ਕੋ ਸੰਗੀ[6]।
ਵਹੇ[*] ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਅਭੰਗੀ[7] ॥ ੬੮ ॥
ਬੰਧਮਾਨ ਆਪਨਿ ਕਰਿ ਆਪੂ[8]।
ਸਹਹਿ ਜੀਵ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਤਾਪੂ[9]।
ਗੁਰ ਬਿਹੀਨ ਮਨ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਭਾਰੇ ॥ ੬੯ ॥
ਜਨਮ ਮਰਨ ਹਉਮੈ ਮਹਿਂ ਪਾਏ[10]।
ਇਨ ਹਉਮੈਂ[11] ਸਭਿ ਜੀਵ ਭੁਲਾਏ।
ਯਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕੌ ਦੀਜੈ ਤਯਾਗੀ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪਿ ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਰਾਗੀ[12] ॥ ੭੦ ॥
ਮਾਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੀਠਾ।
ਜਾਨਹੁ ਸਦਾ ਆਪਨੋ ਈਠਾ[13]।
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਭਲੋ ਹਿਤ ਸੋਈ।
ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਹੁ ਤਿਹ ਨਹਿਂ[14] ਕੋਈ ॥ ੭੧ ॥
ਹਉਮੈਂ ਤਜਿਨਿ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਨ। {ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਧਨ}
ਭਾਣਾ ਮਨਨ ਪੰਥ ਇਹ ਪਾਵਨ[15]।
ਕਰਹੁ ਤੀਨ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ ਅਭਯਾਸਾ।

---

[1]ਸ਼ਰੀਰ ਆਦਿਕ।
[2]ਹੋਰ।
[3]ਜਿੱਥੇ, ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ!
[4]ਜੀਵ ਨੇ ਬਿਰਥਾ ਮਮਤਾ ਧਾਰੀ ਹੈ।
[5]ਬਿਰਥਾ।
[6]ਤਿਥੇ (ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ) ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਹਾਂ ਤੇ ਤਹਾਂ ਦਾ ਏਥੇ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਤੇ ਤਦੋਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਵਧੈ ਵਿਸ਼ੇ।
[7](ਕਿਉਂਕਿ ਮਮਤਾ ਨਾਲ ਨਾਂ ਟੁਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਹਿ ਟੁਰਦੀਆਂ ਹਨ।
[8]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪੇ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਕਰਕੇ।
[9]ਕਸ਼ਟ।
[10]ਹਉਮੈਂ ਵਿਚ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
[11]ਹੰਗਤਾ, ਮਮਤਾ।
[12]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਕੇ।
[13]ਮਿੱਤ੍ਰ ਜਾਣੇ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ)।
[14]ਦੋਸ਼ ਨਾ ਲਾਵੋ।
[15]ਇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਾਹ ਹੈ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਾਇ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥ ੭੨ ॥
ਨਹੀਂ ਮੁਕਤਿ ਮੈਂ, ਸੰਸਾ ਕੋਊ।
ਜਗਤ ਕੁਬੰਧਨ[1] ਕੋ ਸਭਿ ਖੋਊ'।
ਅਸ ਸੁਨਿ ਮਨਮੁਖ[2] ਮਨ ਸੁਖ[3] ਪਾਯਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਾਖਣ ਰਿਦੈ ਬਸਾਯਾ ॥ ੭੩ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ ਅੱਗਜਾਨ ਨਸਾਨਾ।
ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਜੇ ਭਾਖੇ।
ਪਢਹਿ ਵਿਚਾਰਹਿ ਉਰ ਹਿਤ ਰਾਖੇ ॥ ੭੪ ॥
ਰਹਿਤ ਸੀਖ ਲੀਨੀ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਉਪਾਸਨ ਠਾਨੀ।
ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਭੀ-ਇਹ ਕਰਤਾਰਾ।
ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਅਪਵਰਗ[4] ਉਦਾਰਾ- ॥ ੭੫ ॥
ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਪੂਜਹਿ ਘਸਿ ਚੰਦਨ।
ਪੁਸ਼ਪ[5] ਚਢਾਇ ਕਰਹਿ ਪਦ ਬੰਦਨ।
ਬਹੁਰ ਗਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਹਿ ਪੂਜਹਿ ਬਿਧਿ ਵਾਹੀ ॥ ੭੬ ॥
ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੂ।
ਅਵਿਲੋਕਹਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ[6]।
ਰਹਹਿ ਮਾਸ ਲੋ, ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਰੈ[7]।
ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਬਨਜ ਸੰਭਾਰੈ ॥ ੭੭ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਇਥੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਜਿਸਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਬਾਬਤ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ? ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਟੀਕੇ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੰਦ ਘਨ ਨੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਦੱਸਕੇ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਉਥੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ

---

[1]ਖੋਟੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ।
[2]ਮਨਸੁਖ ਨੇ।
[3]ਮਨ ਦਾ ਸੁਖ।
[4]ਮੁਕਤੀ।
[5]ਫੁਲ।
[6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[7]ਮਹੀਨੇ ਤਕ, ਫੇਰ ਚਲਾ ਜਾਵੇ।

ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ, ਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। 'ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ। ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝੀਅਹੁ ਹਮਾਰਾ'। ਇਹ ਦਸਮੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਦੇ ਕੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਟੂਕ। ਅਤੇ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦਾ 'ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਭਗੀਰਥ ਮਨਸੁਖ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਤਾਈਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।]

ਦੋਹਰਾ: ਮਰਦਨ ਮਨ ਕੀ ਮਲਿਨ ਕੋ ਨਿਤ ਦਾਸਨ ਅਨਕੂਲ।
ਹਰਨ ਅਮੰਗਲ ਸੁਖ ਕਰਨ ਜੈ ਜੈ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ॥ ੧ ॥

ਮਲਿਨ ਮਲੀਨਤਾਈ, ਮੈਲ। ਅਨਕੂਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।

ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਢ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਮਗਰਲੇ ਅਧਜਾਵਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਬੀ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਹੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਪਰ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, (ਸਾਰੇ) ਅਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣੇ ਵਾਲੇ (ਤੇ ਸਾਰੇ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਢ (ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਸਦਾ ਜੈ ਹੋਵੇ ਜੈ ਹੋਵੇ!

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮੋਦੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਬਿਸਾਲ ਚਲੈ
ਬਹੁ ਕਾਲ ਯਹੀ ਬਿਧਿ ਔਰ ਚਲਾਈ।
ਬਾਲਾ ਰਹੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸਦਾ
ਉਚਰਯੋ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋ ਜਾਂਹਿ[1] ਬਨਾਈ।
ਆਪਨ[2] ਪੈ ਤਕਰੀ[3] ਕਰ ਮੈਂ
ਵਸੁ[4] ਤੋਲਤਿ ਦੇਤਿ ਜਯੋਂ ਹੋਤਿ ਸਵਾਈ।
ਕੋਮਲ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਅਮੋਲਕ
ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ[5] ਸਭੈ ਹਰਿਖਾਈ ॥ ੨ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਰਾਜਹਿਂ ਬੈਸ ਦੁਕਾਨ, ਗਯਾਨ ਬਾਸ ਜਿਵ ਭਗਤਿ ਮੈਂ[6]।
ਕੀਰਤਿ ਜੌਨ੍ਹ[7] ਸਮਾਨ, ਪਰਮ ਪਾਵਨੀ[8] ਜਗਤ ਮੈਂ ॥ ੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਭੇਦ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਮਾਨਵ[9] ਜੇ[10]
ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋਮਲ ਬੋਲ ਸੁਨੈ ਹੈਂ।
ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ

---

[1]ਜਿਸ ਨੇ।
[2]ਹੱਟੀ ਤੇ।
[3]ਤੱਕੜੀ।
[4]ਚੀਜ਼ਾਂ।
[5](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਲੌਕਿਕ ਰੀਤ ਉੱਤੇ।
[6]ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਗਯਾਨ ਵਸਦਾ ਹੈ।
[7]ਚਾਂਦਨੀ।
[8]ਪਵਿੱਤਰ।
[9]ਮਨੁਖ।
[10]ਜੇਹੜੇ।

ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਧੰਨ ਮਨੈ ਹੈਂ[੧]।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਲਖਿ ਕੈ ਅਧਿਕਾਰ
ਭਲੇ[੨] ਭਗਤੀ ਪੁਨਿ ਗ੍ਯਾਨ ਭਨੈ ਹੈਂ।
ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਕਹੋ ਤਿਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹ੍ਵੈ
ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਗੁਰ ਜੌਨ ਬਨੈ ਹੈ[੩] ॥ ੪ ॥
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਮਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਮਾਨਵ
ਗ੍ਯਾਨ ਸਪੰਨ ਭਏ ਸੁਖ ਪਾਈ।
ਨੁਤਿ ਨਿੰਦ[੪] ਤਜੀ, ਸਮਤਾ[੫] ਸਰਜੀ[੬]
ਲਰਜੀ[੭] ਅਵਿਵੇਕ ਕੀ[੮] ਫੌਜ ਭਜਾਈ।
ਕਲਿਕਾਲ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲ[੯] ਵਿਖੇ
ਕਿਰਪਾਲ ਗੁਰੂ ਜਨ[੧੦] ਲੀਨ ਬਚਾਈ।
ਭਵ ਡਿੰਭ[੧੧] ਵਡੇ ਪਰਚੰਡ ਭਏ[੧੨]
ਤਿਨ ਖੰਡਨ ਕੋ ਮਨ ਲਾਲਸ[੧੩] ਆਈ ॥ ੫ ॥
ਭਵ[੧੪] ਲਾਵਨ ਗ੍ਯਾਨ ਤਰੋਵਰ ਕੋ[੧੫] {ਗਿਆਨ ਤਰੋਵਰ}
ਬਰ[੧੬] ਬਾਤ ਭਲੀ[੧੭] ਉਰ ਬੀਚ[*] ਬਿਚਾਰੀ।
ਮਨ ਨੀਵ ਕੁ, ਬੀਜਨ ਪ੍ਰੇਮ[੧੮], ਸੁ ਨੇਮ

---

[੧]ਸੋਚਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਖੀਆਂ ਗੋਚਰਾ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਰੂਪ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[੨]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[੩]ਜੌਨ ਕੋ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਗੁਰੂ ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਬਣਦਾ ਹੈ (ਅ) ਜੇਹੜੇ ਜਗਤੇਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ।
[੪]ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ।
[੫]ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।
[੬]ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ।
[੭]ਕੰਬ ਕੇ।
[੮]ਅਗ੍ਯਾਨ ਦੀ।
[੯]ਬਹੁਤ ਭ੍ਯਾਨਕ।
[੧੦]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ।
[੧੧]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਾਖੰਡ।
[੧੨]ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।
[੧੩]ਇੱਛਾ।
[੧੪]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।
[੧੫]ਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ।
[੧੬]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[੧੭]ਚੰਗੀ ਗਲ।
[*]ਪਾ:-ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ।
[੧੮]ਕੁ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਕਰਨਾ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਬੀਜਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।

ਵਧੰ[1], ਭਗਤੀ ਤੁਕ[2], ਮਲ[3] ਦਯਾਰੀ[4]।
ਸਮਤਾ[5] ਅਲ ਬਾਲ[6], ਕਲਾਲ[+] ਸਤੰ[7]
ਸੁਚਿ ਸੀਚਨਕੈ[8], ਧ੍ਰਿਤਿ ਜਾਂ ਰਖਵਾਰੀ[9]।
ਧ੍ਰਮ ਅੰਕੁਰ[10], ਸੰਕੁਲ ਕਰਮ ਦਲੰ[11]
ਜਿਹ ਸਾਖ ਬਢੀ[12] ਸੁਮਤੀ[13] ਸੁਖਵਾਰੀ ॥ ੬ ॥
ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਪਾਰ ਹੀ ਫੂਲ ਲਗੇ
ਨਿਜ ਰੂਪ ਪਛਾਨ[14] ਫਲਜੋ ਫਲ ਭਾਰੀ।
ਰਸ ਪੂਰਨ ਹੈ ਸੁਖ[15], ਆਤਪ ਮ੍ਰਿੱਤੁ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਛਾਉਂ ਟਰੈ[16] ਨਹਿਂ ਟਾਰੀ।
ਪਸੁ ਮੋਹ[17] ਚਰੈ ਨਹਿਂ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਚਹੁਂ ਪਾਸਹਿ ਬਾਰੀ[18]।
ਖਗ ਸੰਤ[19] ਸਦਾ ਤਿਹ ਸੇਵਤਿ ਹੈਂ
ਪੁਨਿ ਦੇਵਤਿ ਔਰਨ ਕੋ ਉਪਕਾਰੀ[20] ॥ ੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਤ੍ਰੈ ਬਰਖ ਕੇ ਅਵਰ ਅਧਿਕ ਖਟ ਮਾਸ[21]।

---

[1]ਨੇਮ ਵਧਣਾ ਹੈ।
[2]ਭਗਤੀ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਰੂਪੀ ਹੈ।
[3]ਮੁੰਢ।
[4]ਦਇਆ ਹੈ।
[5]ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।
[6]ਖੇਲਾਂ (ਆਡਾਂ) ਹਨ ਚੁਫੇਰੇ।
[+]ਪਾ:-ਕਿਲਾਲ।
[7]ਸਚ ਨੂੰ (ਲਾਲ) ਪਜਾਰ ਕਰਨਾ-ਕ-ਪਾਣੀ ਹੈ। (ਅ) ਸਚ-ਕਿਲਾਲ ਪਾਣੀ ਹੈ।
[8]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੈ ਸਿੰਜਣਾਂ।
[9]ਧੀਰਜ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ।
[10]ਧਰਮ ਅੰਗੂਰ ਹੈ।
[11](ਸ਼ੁਭ) ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ ਪੱਤੇ ਹਨ, ਸੰਕੁਲ ਸਂ+ਕੁਲ੍ਰ ਕੱਠੇ ਹੋਣਾ।
[12]ਡਾਲੀ ਵਧੀ।
[13]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ।
[14]ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਛਾਣ।
[15]ਸੁਖ ਰੂਪੀ ਪੂਰਨ ਰਸ ਹੈ।
[16]ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਮੁਕਤੀ) ਰੂਪ ਛਾਉਂ (ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਫੇਰ) ਢਲਦੀ ਨਹੀਂ, (ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)।
[17]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਪਸ਼ੂ।
[18]ਵਾੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
[19]ਸੰਤ ਰੂਪ ਪੰਛੀ।
[20]ਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ।
[21]ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਤ੍ਰੈ ਬਰਸ ਦੇ।

ਜਠਰ[੧] ਬਿਖੈ ਤਿਹ ਕਾਲ ਮੈਂ, ਜਾਨਹੁ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ॥ ੮ ॥
ਸਿੱਖੀ ਉਦੈ[੨] ਕਰੰਨ ਕੋ, ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਤਯਾਗ।
ਆਗੈ ਸੁਨਿ ਪਰਸੰਗ[*] ਸੋ, ਜਿਨਿ ਮਨ ਗੁਰੁ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੯ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਜਿਹ ਕਾਰਨ ਅਵਤਾਰ, ਚਿਤ ਚਿਤਵਯੋ ਚੇਤਨ ਸਤੰ[੩]।
ਕਿਯੋ ਚਹਿਤਿ ਵਿਸਤਾਰ, ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਸਿੱਖੀ ਸੁਮਤਿ ॥ ੧੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਾਲੇ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੂ, 'ਜਗਤ ਲਾਜ ਕੋ ਛੋਰਿ।
ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਬਰਤਹਿਂ ਅਬ, ਰਹੁ ਬੇਬੇ ਘਰ ਓਰ' ॥ ੧੧ ॥
ਤਥਾ ਭਗੀਰਥ ਸੋਂ ਭਨਯੋ, 'ਕਬਿ ਕਬਿ ਦਰਸਹੁ ਆਇ।
ਪੂਰਬ ਕੇ ਬਿਉਹਾਰ ਜੋ, ਤਿਨਹੁ ਨ ਅਬ ਮਨ ਲਜਾਇ' ॥ ੧੨ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਏਕ ਸਮੈ ਜਲ ਈਸ਼ੁਰ[੪] ਕੋ
ਸੁਖਰਾਸ[੫] ਅਕਾਸ਼ ਭਈ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ[੬]। '
ਨਾਨਕ ਪਾਸ ਹੁਲਾਸਯ ਸੋਂ[੭]
ਪਠਵੋਂ[੮] ਤੁਮ ਜਾ[੯] ਸੁ ਰਿਦੇ ਸੁਖ ਦਾਨੀ'।
ਕਾਨ ਸੁਨੀ ਮਨ ਮਾਨ[੧੦+] ਗੁਨੀ[੧੧]
ਭਈ ਦੇਹਿ ਦੁਨੀ[੧੨] ਤਰੁ[੧੩] ਜਯੋਂ ਮਿਲਪਾਨੀ।
-ਦੇਹਿ ਧਰੀ ਕਰਤਾਰ ਹਰੀ,
ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਖਰੀ, ਪਰਸੋਂ ਗਤਿਦਾਨੀ[੧੪]- ॥ ੧੩ ॥
ਵੇਈਂ[੧੫] ਮੈਂ ਆਇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਾ

---

[੧]ਉਦਰ ਵਿਚ।
[੨]ਪ੍ਰਗਟ।
[*]ਪਾ:-ਪਰਬੰਧ।
[੩]ਸਤ ਚਿਤ ਨੇ।
[੪]ਵਰੁਣ ਨੂੰ।
[੫]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ।
[੬]ਸ਼ੁਭ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ।
[੭]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।
[੮]ਭੇਜੋ।
[੯]ਤੁਸੀਂ ਜਾਕੇ।
[੧੦]ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝੀ ਤੇ।
[+]ਪਾ:-ਅਨੁਮਾਨ।
[੧੧]ਵਿਚਾਰੀ।
[੧੨]ਦੂਣੀ।
[੧੩]ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ।
[੧੪]ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।
[੧੫]ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਕੋਲ ਦੀ ਵਹਿ ਰਹੀ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਜਿਹ ਪਾਸ ਅਵਾਸ[੧] ਗੁਰੂ ਤਨ ਧਾਰੀ।
ਆਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰੈਂ, ਜਿਹ ਥਾਨ[੨]
ਰਹ੍ਯੋ ਮਤਿਵਾਨ ਤਹਾਂ ਮਿਲਿ ਵਾਰੀ[੩]।
ਜਾਤਿ ਵਡੀ ਪਰਭਾਤਿ ਕੋ ਨ੍ਹਾਤ
ਕਿਧੌਂ ਰਸ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਲੇਵਰ ਚਾਰੀ[੪]।
ਬਾਸੁਰ ਤਾ[੫] ਇਕ ਦਾਸ ਹੈ ਪਾਸ
ਸੁਬਾਸ[੬] ਲਿਏ ਕਰੀ ਸੰਗਿ ਤਯਾਰੀ[੭] ॥ ੧੪ ॥
ਆਪਨ ਤੇ[੮] ਚਲ ਨੀਰ ਕੇ ਤੀਰ[੯]
ਪੈ ਦੰਤਨ ਧਾਵਨ[੧੦++]ਆਨਿ ਕਰੀ।
ਗਾਡ ਦਈ ਧਰ[੧੧], ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤਰੁ[੧੨]
ਹੈ ਅਬ ਲੋ ਬਰ[੧੩] ਸੋ[੧੪] ਬਦਰੀ[੧੫**]।
ਆਨਨ[੧੬] ਆਰੁਨਜਾਤ[੧੭] ਪਖਾਰਤਿ[੧੮]
ਦਾਂਤ[੧੯] ਜਯੋਂ ਹੀਰਨ ਪਾਂਤ ਖਰੀ[੨੦]।

---

[੧]ਘਰ ਹੈ।
[੨]ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ।
[੩]ਜਲ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਵਰੁਣ)।
[੪]ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਨੇ ਸੁਹਣਾ ਸਰੀਰ (ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ)।
[੫]ਉਸ ਦਿਨ।
[੬]ਕਪੜੇ।
[੭]ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤਯਾਰੀ ਕੀਤੀ।
[੮]ਹੱਟ ਤੋਂ।
[੯]ਕਿਨਾਰੇ।
[੧੦]ਦਾਤਣ ਕੀਤੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।
[++]ਪਾ:-ਪਾਵਨ।
[੧੧]ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ।
[੧੨]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[੧੩]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[੧੪]ਓਹ।
[੧੫]ਬੇਰੀ।
[**] ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਓਸਦੇ ਨਜੀਕ ਹੀ ਬੇਈਂ ਇਕ ਨਦੀ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਓਸ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੁਣ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਹੁਣ ਤੱਕ ਓਥੇ ਹੈ, ਪਰ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਫਲ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਓਥੇ ਇਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
[੧੬]ਮੁਖ।
[੧੭]ਕਵਲ।
[੧੮]ਧੋਂਦੇ ਹਨ।
[੧੯]ਦੰਦ।
[੨੦]ਮਾਨੋਂ ਖਰੇ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ।

ਠਾਂਢ[1] ਹ੍ਵੈ ਤੀਰ ਦਯੋ ਪਦ[2] ਨੀਰ
ਗਏ ਮਧ ਧੀਰ[3], ਅਧੀਰ ਹਰੀ[4] ॥ ੧੫ ॥
ਬਾਰਿ[5] ਵਿਖੇ ਇਕ ਬਾਰ ਕਿਯੋ ਬਪੁ[6]
ਆਨਿ ਖਰਾ ਪਤਿਬਾਰਿ[*] ਅਗਾਰੀ।
ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਪਦੰ ਅਰਬਿੰਦ
ਦੁਊ ਕਰ ਬੰਦਿ ਹੈ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ[7]।
ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ
ਰੂਪ[8] ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਾ ਸੁਖ ਭਾਰੀ[9]।
ਬੋਲਿ ਕਪੋਲਨ[10] ਬੋਲਤਿ ਭਾ[11]
ਹਰਖਾਇ ਅਤੋਲਤ[12] ਹ੍ਵੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥
'ਬਾਨੀ ਅਕਾਸ਼ ਭਈ ਸੁਖਰਾਸ ਕੀ[13]
ਜਾਵਹੁ ਪਾਸ ਅਬੈ ਕਰਤਾਰਾ।
ਸ੍ਰੀ ਸਚੁ ਖੰਡ ਅਖੰਡ ਸਦਾ
ਭਵ ਮੁੰਡਨ[14] ਬਾਸ ਜਹਾਂ[15], ਸੁਖ ਭਾਰਾ'[+]।
ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਨ[16] ਭਨੇ
'ਸੁਧਿ[17] ਯਾ ਬਿਧਿ ਕੀ[1] ਉਰ ਮੇ ਵਰਤਾਰਾ[2]।

---

[1]ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ।
[2]ਚਰਣ।
[3]ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਵੜੇ।
[4]ਅਧੀਰਜ ਹਰਨ ਵਾਲੇ।
[5]ਜਲ।
[6]ਸ਼ਰੀਰ।
[*]ਪਤਿਬਾਰਿ ਜਲ ਪਤੀ, ਵਰੁਣ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਵਰਣ ਦੇਵਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਸੇਵਕ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
[7]ਭਾਵ ਵਰਣ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ।
[8]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ।
[9]ਭਵ ਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੋਯਾ।
[10]ਗਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ।
[11]ਭਾਵ, ਵਰਣ ਬੋਲਿਆ।
[12]ਬਹੁਤ।
[13]ਭਾਵ ਰਬ ਦੀ ਅਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਤੁਸਾਂ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ।
[14]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ।
[15]ਜਿਥੇ ਵਾਸਾ ਹੈ।
[++]ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ ਸਚੁ ਖੰਡ ਸਦਾ ਭਵ ਮੰਡਲ ਬਾਸ, ਜਹਾਂ ਸੁਖਮਾ ਸੁਖ ਭਾਰਾ।
[16]ਬਚਨ।
[17]ਖਬਰ।

ਭੂਪਨ ਭੂਪਤਿ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ
ਅਨੂਪ ਪੈ[3] ਜਾਇ ਹੌਂ ਹੀਨ ਅਵਾਰਾ[4]' ॥ ੧੭ ॥
ਯੌਂ ਕਹਿ ਬੈਨ ਗਏ ਗਤਿ ਦੈਨ
ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ[5] ਜਹਾਂ ਦਰਬਾਰਾ[6]।
ਦਾਸੁ ਸੁ ਬਾਸ[7] ਲਿਏ ਕਰ ਆਸ
ਨਿਰਾਸਭਯਾ, ਪਛੁਤਾਸੁ ਵਿਚਾਰਾ।
-ਕਾਲ ਭਯੋ ਬਹੁ ਬੀਚ ਕਿਲਾਲ ਕੇ[8]
ਆਨ ਦਯਾਲ[9++] ਨ ਕੂਲ[10] ਸੰਭਾਰਾ-।
ਹੋ ਬਿਸਮਾਦ ਧਰੈ ਦ੍ਰੁਤਿ[11] ਪਾਦ[12]
ਬਿਨਾ ਅਹਿਲਾਦ[13], ਗਯੋ ਮਨ ਮਾਰਾ[14] ॥ ੧੮ ॥
ਹੈਂ ਪਟ[15] ਪਾਨ[16] ਰਿਦੈ ਅਕੁਲਾਨ[17]
ਸੁ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਭੌਨ[18] ਧਯੋ[19]।
ਨੀਰ ਬਿਹੀਨ ਪਠੀਨ[20] ਅਧੀਨ
ਤਜੋਂ ਚੀਨ[21] ਸਭੈ ਨਰ ਬੂਝ ਕਿਯੋ।

---

[1]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
[2]ਰਿਦੇ ਮੇਰੇ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ।
[3]ਭਾਵ, ਰੱਬ ਜੀ ਪਾਸ।
[4]ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
[5]ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ।
[6](ਰਬ ਦੇ) ਦਰਬਾਰ ਗਏ।
[7]ਕਪੜੇ।
[8]ਪਾਣੀ ਦੇ।
[9](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਆ ਕੇ।
++ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਪਾਲ।
[10]ਕਿਨਾਰਾ।
[11]ਛੇਤੀ।
[12]ਪੈਰ।
[13]ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ।
[14]ਮੋਏ ਮਨ ਨਾਲ।
[15]ਕਪੜੇ।
[16]ਹੱਥ ਵਿਚ।
[17]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਘਬਰਾ ਹੈ।
[18]ਘਰ।
[19]ਗਿਆ।
[20]ਮੱਛੀ।
[21]ਉਸਨੂੰ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਮਛੀ ਵਾਕਰ ਦੇਖਕੇ।

ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ[੧], ਦੌਰਤਿ, ਬੌਰਤਿ[੨]
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਉੱਤਰ ਕੋ ਨ ਦਯੋ।
ਭੂਪ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਕਹ੍ਯੋ
'ਬੀਰ[੩] ਬਾਰਿ[੪] ਵਿਖੈ ਨਹਿਂ ਊਬਰਯੋ[੫] ॥ ੧੯ ॥
ਹੌਂ ਬਹੁ ਬਾਰ[੬] ਹੀ, ਬਾਰਿ[੭] ਨਿਹਾਰ[੮]
ਲਗੀ ਨਹਿਂ ਬਾਰ[੯] ਯੌਂ ਦੌਰ ਅਯੋ। '
ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨਿ ਤਾਂ ਛਿਨ
ਜੀਨ ਕਿਕਾਨ[੧੦] ਪਵਾਇ ਲਯੋ।
ਕੇਵਟ[੧੧] ਕੋ ਬੁਲਿਵਾਇ ਧਵਾਇਕੇ[੧੨]
ਆਇ ਵੇਈਂ ਤਟ[੧੩] ਠਾਂਢ ਭਯੋ।
ਰੌਰ ਪਰਾ[੧੪] ਪੁਰਿ, ਦੌਰ ਚਲੇ ਨਰ
ਹੌਰ[੧੫] ਉਠ੍ਯੋ ਉਰ ਠੌਰ ਛਯੋ[੧੬] ॥ ੨੦ ॥
ਬਾਤ ਜਰਾਮ ਸੁਨੀ ਜਬ ਕਾਨ
ਫਨੀ ਮਨਹੀਨ[੧੭], ਜ੍ਯੋਂ ਮੀਨ[੧੮] ਅਨੀਰਾ[੧੯]।
ਧਾਇ ਧਰੈ ਧਰਨੀ ਪਦ ਤੂਰਨ[੨੦]
ਧੀਰ ਹਰੀ, ਉਰ[੧] ਧਾਰਿ ਅਧੀਰਾ[੨]।

---

[੧]ਬੜਾ ਝੂਰਦਾ ਹੈ।
[੨]ਝੱਲਾ ਹੋਇਆ।
[੩]ਵੜਕੇ।
[੪]ਪਾਣੀ।
[੫]ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਏ।
[੬]ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ।
[੭]ਪਾਣੀ।
[੮]ਵੇਖਿਆ ਹੈ।
[੯]ਦੇਰੀ।
[੧੦]ਘੋੜੇ ਤੇ ਕਾਠੀ।
[੧੧]ਮਲਾਹ।
[੧੨]ਦੁੜਾਕੇ।
[੧੩]ਵੇਈਂ ਕਿਨਾਰੇ।
[੧੪]ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।
[੧੫]ਹੌਲ।
[੧੬]ਦਿਲ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਹੌਲ ਛਾ ਗਿਆ।
[੧੭]ਮਣੀ ਹੀਨ ਸਪ (ਵਾਂਙੂ)।
[੧੮]ਮੱਛੀ।
[੧੯]ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਤੋਂ।
[੨੦]ਭਾਵ ਨੱਸਿਆ।

ਪੀਰ[3] ਅਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰ[4]
ਪਿਖੈ ਨਹਿਂ ਰੂਪ ਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੀਰਾ।
ਆਇ ਵੇਈਂ ਤਟ ਹੇਰਤਿ ਬਾਰਿ[5] ਕੋ
ਖੋਜਤਿ ਹੈ ਲਹੈ[*] ਸੁਖ[+] ਹੀਰਾ ॥ ੨੧ ॥
ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਖੋਜਤਿ ਵਾਰ ਤੇ[6] ਪਾਰ ਤੇ[7]
ਹਾਰ ਪਰੇ ਨਹਿਂ ਵਾਰਿ[8] ਤੇ ਪਾਯੋ।
-ਗੁੰਮ ਭਯੋ ਧਰਨੀ ਕਿ ਧਸਜੋ
ਦੁਰ[9] ਕੈਸੇ ਗਯੋ? ਨਹਿਂ ਨੈਨ ਲਖਾਯੋ[10]-।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਸਾਗਰ ਸੀ[11]
ਮਤਿ[12] ਮਾਨਵ[13] ਕੀ ਤਟ ਪੈ[14] ਅਬਲਾਯੋ[15]।
ਕਿਯੋ ਤਿਹ ਥਾਹ[16] ਲਖੈ ਬਿਨ ਥਾਹਿ[17]
ਖਰੀ ਸੁਕਚਾਹਿ ਨ ਕੋ ਬਿਧਿ ਆਯੋ[18] ॥ ੨੨ ॥
ਸਰਿਤਾ[19] ਸਭਿ ਖੋਜਿ ਫਿਰੇ ਤਿਹ ਰੋਜ

---

[1]ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
[2]ਅਧੀਰਜ ਧਾਰਿਆ।
[3]ਪੀੜ।
[4]ਕਿਨਾਰਾ।
[5]ਪਾਣੀ।
[*]ਪਾ:-ਲਸੇ।
[+]ਪਾ:-ਵਰ।
[6]ਉਰਵਾਰ ਤੋਂ।
[7]ਪਾਰ ਤੋਂ।
[8]ਪਾਣੀ।
[9]ਲੁਕਕੇ।
[10]ਦਿਖੀਂਦੇ ਨਹੀਂ।
[11]ਜੇਹੀ ਹੈ।
[12]ਬੁਧੀ।
[13]ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ।
[14]ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ।
[15]ਇਸਤਰੀ ਵਤ ਹੈ।
[16](ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਓਥੇ ਖੜੀ ਹੈ, ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਲਖ ਰਹੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਖੜੀ ਸੁਕਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਧ ਨਹੀਂ ਅਹੁੜਦੀ।
[17](ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਓਥੇ ਖੜੀ ਹੈ, ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਲਖ ਰਹੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਖੜੀ ਸੁਕਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਧ ਨਹੀਂ ਅਹੁੜਦੀ।
[18](ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਓਥੇ ਖੜੀ ਹੈ, ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਲਖ ਰਹੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਖੜੀ ਸੁਕਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਧ ਨਹੀਂ ਅਹੁੜਦੀ।
[19]ਨਦੀ।

ਨ ਜਾਨਤਿ ਕੋ ਜੁ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਕੀਨੀ[੧]।
ਬਿਸਮਾਦਿ ਰਿਦੈ ਪਛੁਤਾਇ ਭਏ
ਪੁਨ ਆਦਿ[੨] ਕੀ ਦਾਸ ਕੋ ਬਾਤ ਬੁਝੀਨੀ।
'ਮਮ ਆਗਰ ਨੈਨਨ[੩] ਨ੍ਹਾਨ[੪] ਬਰੇ[੫]
ਨਿਕਸੇ ਨ ਤਟੰ[੬] ਟੁਬਕੀ ਇਕ ਲੀਨੀ।
ਬਹੁ ਬਾਰ[੭] ਨਿਹਾਰਿ ਕੈ[੮] ਬਾਰਿ[੯] ਤਬੈ
ਬਿਨ ਬਾਰ[੧੦] ਨਿਬਾਬ ਕੋ ਮੈਂ ਸੁਧ[੧੧] ਦੀਨੀ' ॥ ੨੩ ॥
ਉਰ ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਦੌਲਤ ਖਾਂ
ਸਹਿ ਸ਼ੋਕ ਹ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਸੋਂ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹੀ[੧੨]।
'ਬਹੁ ਨੇਕ, ਵਿਵੇਕੀ, ਅਨੇਕ ਗੁਨਾ
ਨਰ[੧੩], ਔਗੁਨ ਏਕ ਬਿਲੋਕਨ ਨਾਂਹੀ[੧੪]।
ਤਨ ਸੁੰਦਰ ਕੋਮਲਤਾ ਜਨੁ ਮੰਦਰ
ਸਦਲ[੧੫] ਸੀ ਸਿਫਤੀ ਜਿਸ ਆਹੀ।
ਨਹਿ ਹਾਥ ਲਗੈ ਮੁਝ ਯਾ ਸਮ ਮੋਦੀ ਕੋ
ਕਾਰ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਨਿਬਾਹੀ' ॥ ੨੪ ॥
ਦੁਖ ਦਾਰੁਨ[੧੬] ਮੈਂ ਅਤਿਆਰਤਿ[੧੭] ਚਿਤ
ਜੈਰਾਮ ਮਨੋ ਬਿਤ ਸੂਮ ਗਵਾਏ।
ਧਰਿ ਮੂਰਤਿ ਜਸੋਂ ਕਰੁਨਾਰਸ ਝੂਰਤਿ

---

[੧]ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ।
[੨]ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ।
[੩](ਨੌਕਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਮੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।
[੪]ਨ੍ਹਾਉਣ।
[੫]ਵੜੇ।
[੬]ਕਿਨਾਰੇ।
[੭]ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ।
[੮]ਵੇਖਕੇ।
[੯]ਜਲ।
[੧੦]ਛੇਤੀ।
[੧੧]ਖਬਰ।
[੧੨]ਆਖਦਾ ਹੈ।
[੧੩]ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ।
[੧੪]ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ।
[੧੫]ਚੰਦਨ ਵਰਗੀ।
[੧੬]ਭਯਾਨਕ।
[੧੭]ਦੁਖੀ।

ਅੰਬਕੁ ਅੰਬੁਜ[੧] ਮੈਂ ਅੰਬੁ[੨] ਛਾਏ।
ਧੁਨਿ ਸੀਸ[੩] ਕਹੀ 'ਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰ' ਕਜਾਬਿਧਿ?
ਮੋਹਿ ਨ ਦੀ ਸਤਿ ਕੋਇ ਉਪਾਏ'।
ਜਲ ਈਖਦ[੪] ਜੇਸ਼ਟ ਬਾਸੁਰ ਮਾਹਿਂ
ਬਿਸਾਰਣ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਯੋਂ[੫] ਦੁਖ ਪਾਏ ॥ ੨੫ ॥
ਕੋਕਨਿ ਕੋਕ[੬] ਕਿਲਾਲਜ[੭] ਪੁੰਜ[੮]
ਦਿਵਾਕਰ ਕੇ ਬਿਨ[੯] ਜਯੋਂ ਅਕੁਲਾਏ।
ਕਾਨਨ[੧੦] ਕੈਰਵ[੧੧], ਕੋਕ[੧੨] ਕਦੰਬ[੧੩]
ਕਲਾਨਿਧਿ[੧੪] ਹੀਨ[੧੫] ਕਹਾਂ ਬਿਹਸਾਏ[੧੬]।
ਤੋਕਕ[੧੭] ਕੇਕ[੧੮] ਜਿ ਭੇਕ[੧੯] ਅਨੇਕ
ਬਲਾਹਕ ਕੇ ਬਿਨ[੨੦] ਨਾਂ ਹਰਿਖਾਏ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ[੨੧] ਐਸ ਬਿਲੋਕਿ[੨੨] ਕੈ
ਹੋਤਿ ਜਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਜੋਂ ਦੁਖ ਪਾਏ ॥ ੨੬ ॥
ਨਾਨਕੀ ਏਕ ਰਹੀ ਉਰ ਮੈਂ ਥਿਰ[੧]

---

[੧]ਅੱਖਾਂ ਰੂਪੀ ਕਵਲ।
[੨](ਹੰਝੂ ਦਾ) ਪਾਣੀ।
[੩]ਸਿਰ ਫੇਰ ਕੇ।
[੪]ਥੋੜੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ।
[੫]ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਥੋੜੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ (ਤੜਫਦੀ) ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ।
[੬]ਚਕਵੀ ਚਕਵੇ।
[੭]ਕਮਲ।
[੮]ਸਾਰੇ।
[੯]ਸੂਰਜ ਦੇ ਬਿਨਾ।
[੧੦]ਬਨ।
[੧੧]ਕਵੀਆਂ ਦਾ।
[੧੨]ਚਕੋਰ।
[੧੩]ਸਾਰੇ।
[੧੪]ਚੰਦਰਮਾਂ ਤੋਂ।
[੧੫]ਬਿਨਾਂ।
[੧੬]ਕਿਵੇਂ ਖਿੜਨ।
[੧੭]ਪਪੀਹਾ।
[੧੮]ਮੋਰ।
[੧੯]ਡੱਡੂ।
[੨੦]ਬਦਲ ਬਿਨਾਂ।
[੨੧]ਹਾਲਤ।
[੨੨]ਵੇਖ ਕੇ।

ਔਰਨ ਕੀ ਸਰ[੨] ਨਾ[*] ਭਰਮਾਈ।
'ਸੋਦਰ[੩] ਈਸ਼ੁਰ ਕੋ ਅਵਤਾਰ
ਕਰੈ ਨਰ ਖੇਲ[੪], ਅਪੇਲ ਸਦਾਈ[੫]'।
ਕੰਤ ਕੇ ਸੰਗ ਗਿਰਾ ਉਚਰੀ
'ਉਰ ਧੀਰ ਧਰੋ ਤਜਿ ਆਤੁਰਤਾਈ[੬]।
ਬਾਸੁਰ ਨਾਹਿ[੭] ਜਥਾ ਗ੍ਰਸਿ ਰਾਹੁ[੮]
ਤਥਾ ਬਿਧਿ ਆਹਿ ਹੁਵੈ ਬਿਦਤਾਈ[੯]' ॥ ੨੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਜੈਰਾਮ ਭਨੇ ਬਚਨਾ
ਜਲਜਾਤ[੧੦] ਬਿਲੋਚਨ[੧੧] ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਾ[੧੨]।
ਬਹੁ ਜਾਰ[੧੩] ਪਸਾਰਿਕੈ ਬਾਰਿ ਨਿਹਾਰਨ[੧੪]
ਕੇਵਟ[੧੫] ਬੀਚ ਬਰੇ[੧੬] ਮਿਲਿ ਬਾਤਾ[੧੭]।
ਝਖ[੧੮], ਕੱਛਪ[੧੯] ਬ੍ਰਿੰਦ[੨੦] ਫਸੇ ਨਿਕਸੇ
ਸਭਿ ਖੋਜ ਥਕੇ ਨਹਿਂ ਪਾਵਤਿ ਗਜਾਤਾ[੨੧]।
ਨ੍ਰਿਪਤਾਦਿ[੧] ਨਿਰਾਸ ਫਿਰੇ ਪਛੁਤਾਇ

---

[੧]ਅਡੋਲ।
[੨]ਹੋਰਨਾਂ ਵਾਂਙੂ।
[*]ਪਾ:-ਸ਼ਰਧਾ।
[੩]ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ।
[੪]ਮਾਨੁਖੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[੫]ਅਟੱਲ ਹੈ ਸਦਾ।
[੬]ਬਿਹਬਲਤਾ ਛਡਕੇ।
[੭]ਦਿਨ ਦੇ ਪਤੀ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ।
[੮]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਸਦਾ ਹੈ ਰਾਹੂ।
[੯]ਪ੍ਰਗਟ।
[੧੦]ਕਮਲ।
[੧੧]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ।
[੧੨]ਪਾਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[੧੩]ਜਾਲ।
[੧੪]ਪਾਣੀ ਵੇਖਿਆ।
[੧੫]ਮਲਾਹ।
[੧੬]ਵੜੇ।
[੧੭]ਗੱਲ ਮੇਲ ਕੇ।
[੧੮]ਮਛ।
[੧੯]ਕਛੂ।
[੨੦]ਬਹੁਤੇ।
[੨੧]ਸੋਝੀ।

ਉਪਾਇ ਕਿਯੇ ਬਹੁ ਸੋ਼ ਨ ਅਗਾਤਾ[2] ॥ ੨੮ ॥
ਰੋਦਨ ਕੀਨ ਸੁਲਖਨਿ ਤਾ ਛਿਨ
'ਦੀਨ[3] ਗਯੋ ਕਰਿ ਮੋ[4] ਭਰਤਾਰਾ! '।
ਪੰਕਤ[5] ਤੇ ਬਿਛਰੀ ਨਿਜ ਜਯੋਂ
ਕੁਰਲਾਵਤਿ ਕੂੰਜ ਭਯੋ ਦੁਖ ਭਾਰਾ।
ਕੇਸ ਉਖਾਰਤਿ ਤਾੜਤਿ ਹੈ ਉਰ
ਭੂਖਨ ਡਾਰਤਿ ਹਾਰ ਉਤਾਰਾ*।
ਲੋਚਨ[6] ਤੇ ਜਲ ਧਾਰ ਛੁਟੇ
ਸਭਿ ਚੀਰ[7] ਭਿਗੇ ਤਨ ਕੀ ਨ ਸੰਭਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥
'ਹੇ ਪਤਿ ਤੋ ਬਿਨ ਭੌਨ ਭਾ ਸੂਨ[8]
ਸੁ ਦਾਨ ਕੋ ਥਾਨ[9] ਉਦਾਸ ਲਗੈ ਹੈ।
ਕੌਨ ਸੁ ਦੇ ਇਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿ
ਆਨਿ ਭਿਖਾਰੀ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ[10] ਮੰਗੈ ਹੈ।
ਆਪ ਕਹਾਂ ਗਏ ਦੀਏ ਬਿਨਾ ਸੁਧ[11]
ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਕੇ ਹੇਤੁ[12] ਨ ਕ ਉਪਜੈ ਹੈ।
ਬਾਰਿਕ ਤਾਤ[13]! ਅਧਾਰ ਨ ਮੋ ਕੋਊ
ਸ਼ੋਕ ਜਗੇ+ ਉਰ, ਧੀਰ ਭਗੈ ਹੈ' ॥ ੩੦ ॥
ਯਾ ਬਿਧਿ ਸ਼ੋਕ ਗਿਰਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨਿ
ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਬਿਰਲਾਪ ਪੁਕਾਰਾ।

---

[1]ਨਵਾਬ ਆਦਿਕ।
[2]ਲੱਭੇ ਨਾ ਓਹ।
[3]ਦੁਖੀ।
[4]ਮੈਨੂੰ।
[5]ਡਾਰ।
*ਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਅਤਯੋਕਤੀ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਕਰਨ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣਾ ਹੈ।
[6]ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ।
[7]ਕਪੜੇ।
[8]ਘਰ ਸੁੰਞਾ ਹੋ ਗਿਆ।
[9]ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਥਾਂ (ਹਟੀ)।
[10]ਸਮੂਹ।
[11]ਖਬਰ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾਂ।
[12]ਕਾਰਨ।
[13]ਹੇ ਬਾਲ ਦੇ ਪਿਤਾ।
+ਪਾ:-ਜਰੇ।

-ਬਾਮ ਫੁਰੈ ਅੰਗ[੧] ਸੂਚਕ ਹੈ ਸ਼ੁਭ
ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਨ ਆਇ ਵਿਚਾਰਾ।
ਲੋਕ ਬਿਲਕਿ ਅਏ ਸਭਿ ਹੀ
ਜਲੁ ਡੂਬ ਗਯੋ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿ ਨਿਹਾਰਾ[੨]।
ਹੋਵਤਿ ਮੌਨ[੩] ਭਲੇ, ਸੁਖ ਭੌਨ
ਕਰੋਂ ਅਬ[++] ਕੌਨ ਸੰਦੇਹ[੪] ਨਿਵਾਰਾ- ॥ ੩੧ ॥
ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਸ਼ੋਰ ਸੁਨਜੋ ਚਹੁਂ ਓਰ ਤੇ
ਧੀਰਜ ਛੋਰਿ ਦਯੋ ਭਰਿ ਛਾਤੀ[੫]।
ਨਾਨਕੀ ਹੇਰ ਦਸ਼ਾ ਸਭਿ ਕੀ
ਹੁਤ ਦਾਸੀ ਔ ਦਾਸ ਜੇ ਆਨ ਸੰਗਾਤੀ[੬]।
ਕੰਤਪਿਤਾ[੭] ਪੁਨਿ ਕੰਤ ਬਿਸੂਗਤ
ਸਦਰ ਕੀ ਤਰੁਨੀ[੮] ਬਿਲਲਾਤੀ।
ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਸੁ ਪ੍ਰਬੋਧਤਿ ਭੀ[੯]
'ਸੁਮਤ! ਤਜਿ ਸ਼ੋਕ, ਸੁਨੋ ਮਮ ਬਾਤੀ[੧੦] ॥ ੩੨ ॥
ਗਰਭਵਤੀ ਤੁਝ ਦੇਹਿ ਅਹੈ
ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਦੇਨਿ ਨ ਯੋਗ ਲਖੀਜੈ।
ਭੇਦ ਕਛੂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ
ਬਾਦ ਹੀ ਸ਼ੋਕ ਔ ਚਿੰਤ ਕਰੀਜੈ।
ਤੋ ਪਤਿ ਆਇ ਮਿਲੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ
ਸੀਖ ਯੌਂ ਮੇਰੀ ਰਿਦੈ ਦ੍ਰਿੜ ਲੀਜੈ।
ਤੀਨ ਦਿਨਾਂ ਲਗ, ਹੇ ਸੁ ਕਮਾਰਿ!
ਉਤਾਰਿ ਨ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਮਨੀਜੈ[੧੧]' ॥ ੩੩ ॥

---

[੧]ਖੱਬਾ ਅੰਗ ਫਰਕਦਾ ਹੈ।
[੨]ਦੇਹੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ।
[੩]ਸ਼ਗੁਨ।
[++]ਪਾ:-ਅਸ।
[੪]ਸੰਸਾ।
[੫]ਛਾਤੀ ਭਰ ਆਈ।
[੬]ਹੋਰ ਸੰਗੀ।
[੭]ਕੰਤ ਪਿਤਾ ਪਰਮਾਨੰਦ।
[੮]ਭਰਜਾਈ।
[੯]ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ।
[੧੦]ਮੇਰੀ ਗਲ।
[੧੧]ਮੰਨ ਲੈ ਕਿਹਾ।

ਹੇਤ ਸਮੇਤ[1] ਕੇ ਸੀਖ ਸੁ ਦੇਤਿ ਹੈ
ਨਾਨਕੀ ਹੇਰਿ ਸਭੈ ਪਰਵਾਰੂ।
ਕੇਚਿਤ ਕਾਲ ਸੁਨੈ ਚੁਪ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ
ਜੇ ਬਚਨਾ[2] ਹਿਤ ਕੇ ਸੁਖਕਾਰੂ।
ਮੂਰਤਿ ਫੇਰ ਸਲੋਨੀ[3] ਚਿਤਾਰਿਕੇ[4]
ਸ਼ੋਰ ਉਠੈ ਇਕਬਾਰ ਖਭਾਰੂ[5]।
ਜੋ ਪੁਰਿ ਮੈਂ, ਸੁਨੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਬਿਖੈ ਸੋਊ
ਰੋਇ ਉਠੈ ਗੁਨ ਭਾਖਿ ਅਚਾਰੂ[6] ॥ ੩੪ ॥
ਕੇਊਕ ਮੀਤ ਹੁਤੇ ਸੋਊ ਰੋਤਿ ਹੈਂ
ਆਪਨ ਪੈ[7] ਮਿਲ ਬੈਸਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਕੋਊਕ ਆਨਿ ਅਵਾਸ ਬਿਖੈ ਕਹੈਂ
ਬੈਨ ਜੈਰਾਮ ਸੋਂ 'ਭਾ ਅਤਿ ਮੰਦਾ।
ਕੈਸੇ ਅਚਾਨਕ ਰੀਤਿ ਬਨੀ
ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੈਂ, ਨਿਤ ਬੇਦਿਨ ਇੰਦਾ[8]।
ਦੇਹਿ ਬਹੋਰ ਨ ਹਾਥ ਲਗੀ
ਬਹੁ ਕੀਨ ਉਪਾਇ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢ[9]' ਨਰਿੰਦਾ[10]' ॥ ੩੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭ ਮਾਨਿਕੈ, ਅਚਰਜ ਉਰ[11] ਨਰ ਨਾਰਿ।
ਕੋਇਕ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰਹੀਂਮ ਕੋਇਕ ਨਿੰਦਹਿਂ ਗ੍ਵਾਰ ॥ ੩੬ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਪੁਰਿ ਰੌਰੁ[12] ਪਰਾ ਬਿਸਮਾਦਿ ਰਿਦੈ {ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰੌਲਾ}
ਤਨ ਖੋਜਿ ਰਹੇ ਕਿਤ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ।
ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਜੇ ਨਹਿਂ ਬਿੰਦਕ[13] ਭੇਦ ਕੋ

---

[1]ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
[2]ਭਾਵ ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ।
[3]ਸੁੰਦਰ।
[4]ਯਾਦ ਕਰਕੇ।
[5]ਕਲੇਜਾ ਹਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
[6]ਗੁਣ ਤੇ ਆਚਾਰ ਕਹਿ ਕੇ।
[7]ਹੱਟ ਤੇ।
[8]ਵੇਦੀਆਂ ਦੇ ਚੰਦ।
[9]ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ।
[10]ਨਵਾਬ ਜੀ ਨੇ।
[11]ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
[12]ਰੌਲਾ।
[13]ਜੋ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਤਿੰਦਕ ਮੋਹ ਜਿਨੈ ਗਰਸਾਯੋ[੧]।
ਮੁਖ ਬੈਨ ਅਲਾਇ ਸੁਨਾਇ ਕਹੈਂ
'ਸੁ ਗਵਾਇ ਬਿਤੰ ਬਹੁਰੋ ਪਛੁਤਾਯੋ[੨]।
ਜਲ ਡੂਬ ਗਯੋ, ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਹਯੋ[੩]
ਨ ਕਲੇਸ਼ ਪਯੋ, ਮਨ ਯੋ ਸਮਝਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥
ਟੋਟਾ ਵਡੋ ਪਿਖਿ, ਰਾਟਹਿ ਕੇ ਡਰ[੪]
ਨਾਂਹਿ ਟਿਕਜੋ, ਟਕ ਟਕ ਕਰੀ ਰਤਿ[੫]।
ਟੋਰ ਫਿਰੇ[੬] ਤਟ[੭] ਔ ਘਟ ਘਾਟ[੮]
ਗਿਯੋ ਕਿਤ ਬਾਟ[੯] ਨ ਜਾਨਤਿ ਕੋ ਗਤਿ'।
ਕੋਟਿ ਗਟੀ[੧੦] ਚਢਿ ਹੈ ਹਟਿ ਹੈ
ਘਟ[੧੧] ਕਾਨ ਜੈਰਾਮ ਸੁਨੇ ਬਤਿਯਾਂ[੧੨] ਇਤਿ[੧੩]।
ਮਾਨਹੁ ਘਾਵ ਮੈਂ ਲੌਨ ਲਗਾਵਤਿ
ਸੀਸ ਧਨੈ ਚਿਤ ਖੇਦ ਭਯੋ ਅਤਿ ॥ ੩੮ ॥
'ਰੋਜ ਫਕੀਰਨ ਕੋ ਜੁ ਖਵਾਵਤਿ
ਆਵਤਿ ਨਾਂਹਿ ਰਸਾਯਨ ਕਾਈ।
ਭੈ ਨ ਕਰਜੋ ਭਵ ਦਾਨੀ[੧੪] ਭਯੋ
ਧਨ ਭੂਪਤਿ ਭਾਰੀ ਜਯੋਂ ਭੂਰ ਲੁਟਾਈ[੧੫]।
ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਰਾਜ ਨ ਕਾਜ ਬਿਆਜ ਕੋ[੧੬]
ਆਜ ਪਿਖੀ ਇਸ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾਈ'।

---

[੧]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤੰਦੂਏ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੈ।
[੨]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ
[੩]ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।
[੪]ਰਾਜੇ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ।
[੫]ਪ੍ਰੀਤ (ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਟੁੱਕ ਕੇ ਟੋਟੇ ਕੀਤੀ।
[੬]ਢੂੰਡ ਫਿਰੇ।
[੭]ਕਿਨਾਰੇ।
[੮]ਸਾਰੇ ਘਾਟ।
[੯]ਰਸਤੇ ਕੇਹੜੇ ਗਿਆ।
[੧੦]ਕਈ ਗਿਣਤੀਆਂ।
[੧੧]ਦਿਲ ਵਿੱਚ।
[੧੨]ਗਲਾਂ।
[੧੩]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।
[੧੪]ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਦਾਨੀ।
[੧੫]ਜਿਵੇਂ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਤੇ ਵੰਡਦੇ ਹਨ ਐਉਂ ਲੁਟਾਯਾ।
[੧੬]ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾਂ ਹੀ ਵਜਾਜ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਸੀ।

ਆਨਨ ਨਿੰਦ ਬਕੈਂ ਬਿਨ ਬਿੰਦ[1]
ਮੁਕੰਦ ਕੋ ਭੇਦ ਲਖਯੋ ਨਹਿਂ ਜਾਈ ॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਨਗਰ ਨਰਨ ਪਰਵਾਰ ਪੁਨ, ਸਭਿ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚਾਰ।
ਦਤਿਯ ਰੈਨ ਮਹਿਂ ਨਾਨਕੀ, ਧਰਯੋ ਧਯਾਨ ਸੁਖਸਾਰ[2] ॥ ੪੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਹੇ ਜਗਬੰਦ! ਪ੍ਰਭ ਸਖ ਕੰਦ!
ਮੁਕੰਦ! ਅਨੰਦ ਕੋ ਦਾਸਨ ਦਾਨੀ!
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ! ਮੁਰਾਰਿ! ਅਘਾਰਿ[3]
ਲਯੋ ਅਵਤਾਰ! ਸੁ ਮੈਂ ਮਨ ਮਾਨੀ।
ਜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਮਮ ਸਾਚ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ
ਤੌ ਪ੍ਰਗਟੋ ਪਰਭਾਤ ਮਹਾਨੀ।
ਸ਼ੋਕ ਹਰੋ ਨਿਜ ਲੋਕਨ ਕੋ
ਸਹਿ ਸ਼ੋਕ ਕਰੋ[4] ਜੇਉ ਮੂਢ ਗਮਾਨੀ ॥ ੪੧ ॥
ਦੀਨ ਦਯਾਲ! ਸਦਾ ਅਰਿ[5] ਘਾਲ[6]
ਸਭੈ ਤੇ ਬਿਸਾਲ ਬਿਹੀਨ ਕਲੰਕਾ!।
ਹੇ ਜਨ ਲਾਲ[7]! ਪਖੰਡਨਿ ਸਾਲ[8]
ਹਰੈਂ ਜਮ ਜਾਲ ਕਰਾਲ[9] ਅਤੰਕਾ[10]।
ਜੇ ਕਲਿਕਾਲ, ਕੁਚਾਲ ਮਹਾਂ
ਅਘ[11] ਜਾਲ[12] ਭਏ ਨਰ ਹ੍ਵੈ ਮਤਿਰੰਕਾ[13]।
ਸੋਊ ਉਬਾਰਨ ਕਾਰਨ ਰਾਵਰ[14]
ਕਾਯਾਂ[1] ਧਰੀ, ਮਖ ਚਾਰ ਮਯੰਕਾ[2] ॥ ੪੨ ॥

---

[1]ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ।
[2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ।
[3]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।
[4]ਸ਼ੋਕ ਮਾਨ ਯਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਕਰੋ।
[5]ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ।
[6]ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ।
[7]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ।
[8]ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸੱਲਣ ਵਾਲੇ।
[9]ਭਯਾਨਕ।
[10]ਭੈ, ਰੋਗ, ਪੀੜਾ।
[11]ਪਾਪ।
[12]ਸਮੂਹ।
[13]ਕੰਗਾਲ ਬੁੱਧੀ।
[14]ਆਪ ਨੇ।

ਦੋਹਰਾ: ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਨ ਤਜਿਨਿ ਕੋ, ਕਿਉਂ ਤਮਰੋ ਬਨਿ ਆਇ।
ਕੈਸੇ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ਭੇ[3], ਆਵਹ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ ॥ ੪੩ ॥
ਬਾਰਜ[4] ਬਨ ਪਰਵਾਰ ਨਿਜ[5], ਸਰਬ ਗਯੋ ਕੁਮਲਾਇ।
ਭੋਰ[6] ਪ੍ਰਭਾਕਰ[7] ਸੇ[8] ਮਿਲੋ, ਬਦਨ ਸੁ ਛਬਿ ਬਿਕਸਾਇ[9]' ॥ ੪੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਬੰਦਿ ਹੀ[10], ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ[11]।
'ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਮੈਂ ਜ ਮੁਖ, ਪੂਰਹ ਸ੍ਰੀ ਜਗਦੀਸ਼!' ॥ ੪੫ ॥
ਸਰਬ[12] ਰੈਨ[13] ਬਿਨ ਸੈਨ ਕੇ, ਕਹਿਤਿ ਸੁਜਸ ਕੇ ਬੈਨ।
ਭ੍ਰਾਤ ਅਰਾਧਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ, ਰਿਦੈ ਚਿਤਵਿ ਗੁਨ ਐਨ ॥ ੪੬ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਪੁਰਿ ਵਿਖੈ, ਸੁਨਹੁ ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਗਾਥ।
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰ ਨਿਤ, ਬੰਦੋਂ ਧਰਿ ਪਦ ਮਾਥ ॥ ੪੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਵੇਂਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਾਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੮ ॥

---

[1]ਦੇਹ।
[2]ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ ਮੁਖ ਵਾਲੇ!
[3]ਛਿਪ ਗਏ।
[4]ਕਵਲਾਂ ਦਾ।
[5]ਆਪ ਦਾ।
[6]ਸਵੇਰੇ।
[7]ਸੂਰਜ।
[8]ਵਾਂਗ।
[9]ਖਿੜਾਕੇ।
[10]ਮੈਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੀ ਹਾਂ।
[11]ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ।
[12]ਸਾਰੀ।
[13]ਰਾਤ।

੨੯. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਵੇਂਈਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ, ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ ਤਜਾਗਣੀ।]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਜਹਾਜ ਸੇ ਤਿਨ ਅਲੰਬ ਹੌਂ ਪਾਇ।
ਪਰੋਂ ਪਾਰ ਸੰਦੇਹ ਬਿਨ ਉਦਿਧ ਬਿਘਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥

ਅਲੰਬ ਆਸਰਾ, । ਸੰਸ:, ਆਲਮ੍ਬ] । ਹੌਂ ਹਉਂ, ਮੈਂ। । ਸੰਸ:, ਅਹੰ] ।
ਸੰਦੇਹ ਸ਼ੱਕ। ਉਦਿਧ ਸਮੁੰਦਰ, । ਸੰਸ, ਉਦਧਿ]

ਅਰਥ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਸਾਹਿਬਾਨ) ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਜਹਾਜ਼ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪਾ ਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਪਾਰ ਜਾ ਪਵਾਂਗਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ
ਪੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੀ।
ਆਨੰਦ ਕੰਦ[1] ਪਿਖੵੋ ਕਰ ਬੰਦਿ[2]
ਕਹੀ ਅਭਿਬੰਦਨ[3] ਦੰਡ ਸੰਕਾਸੀ[4]।
ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ[5] ਮ੍ਰਿਦੰ[6] ਮੁਸ਼ਕਾਯ
ਧ੍ਯਾਨ ਜੁਗਿੰਦਨ[7] ਕੇ ਨਿਤ ਬਾਸੀ[8]।
ਬੈਨ ਭਨੇ ਗੁਨ ਐਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ
'ਆਵਹੁ ਨਾਨਕ! ਨਾਮ ਬਿਲਾਸੀ[9] ॥ ੨ ॥
ਕਾਰਨ ਯਾ[10] ਅਵਤਾਰ ਧਰੵੋ ਭਵ[11]
ਕਾਰਜ ਜਾਇ ਕਰੋ ਅਬ ਸੋਊ।
ਹੈ ਕਲਿਕਾਲ ਕਰਾਲ[12] ਬਿਸਾਲਹਿ
ਮੰਦਮਤੀ ਮਨ ਮਾਨਵ ਹੋਊ[13]।
ਦੇਵਨਿ ਪੂਜਤਿ, ਨਾਮ ਤੇ ਬੇਮੁਖ
ਕੇਵਲ ਪਾਪ ਪਰਾਇਨ ਜੋਊ।

---

[1]ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[2]ਹਥ ਜੋੜਕੇ।
[3]ਨਮਸਕਾਰ।
[4]ਭਾਵ ਡੰਡੌਤ ਕੀਤੀ।
[5]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।
[6]ਕੋਮਲ।
[7]ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਧਜਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ। ਭਾਵ ਰੱਬ ਜੀ।
[8]ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਧਜਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ। ਭਾਵ ਰੱਬ ਜੀ।
[9]ਨਾਮ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।
[10]ਜਿਸ।
[11]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।
[12]ਭਜਾਨਕ।
[13]ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਭਾਉ ਭਲੇ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹੁ
ਭਾਰ ਧਰਾ ਪਰ ਭੂਰ[1], ਬਿਗੋਊ[2] ॥ ੩ ॥
ਜਾਤਿ ਅਪਾਰ[3] ਨਿਰੈ[4] ਨਰ ਕੂਰ[5]
ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਮੂਰ[6] ਕਮੂਰ[7] ਕੁਭਾਗੇ।
ਪੰਥ ਤਯਾਗ ਕੁਪੰਥ[8] ਪਰੇ
ਸਭਿ ਲੰਪਟ[9] ਦੰਭ[10] ਅਰੰਭਤਿ[11] ਪਾਗੇ[12]।
ਨਾਮਹਿ ਕੀ ਸਿਫਤੀ ਪਰਕਾਸ਼ਹੁ
ਨਾਸ਼ ਪਖੰਡ ਕਰੋ, ਜਿਹ ਲਾਗੇ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਭਨੇ
ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿਖੇ, ਹਿਯਰਾ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੪ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ ॥
ਚੰਦੁ ਸੁਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਥਾਉ ॥
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੧॥
ਸਾਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਜ ਥਾਇ ॥
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖਣਾ ਜੇ ਭਾਵੈ ਕਰੇ ਤਮਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਇ ॥
ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ॥
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੨॥
ਪੰਖੀ ਹੋਇ ਕੈ ਜੇ ਭਵਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ ॥
ਨਦਰੀ ਕਿਸੈ ਨ ਆਵਊ ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਉ ॥
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੩॥

---

[1]ਬਹੁਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
[2]ਸੋ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।
[3]ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤੇ।
[4]ਨਰਕ ਨੂੰ।
[5]ਝੂਠੇ ਲੋਕ।
[6]ਮੂਲੋਂ ਸੁਖ ਨਹੀਂ।
[7]ਖੋਟੇ ਅਸਲੇ ਵਾਲੇ (ਅ) ਬਹੁਤੇ ਮੂੜ੍ਹ।
[8]ਕੁਰਾਹ।
[9]ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।
[10]ਫਰੇਬ ਵਿਚ।
[11]ਜੰਮਦਿਆਂ ਹੀ, ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ।
[12]ਖਚਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਕਾਗਦ ਲਖ ਮਣਾ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕੀਚੈ ਭਾਉ ॥
ਮਸੂ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਲੇਖਣਿ ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ ॥
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੪॥੨॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਤਿ, ਮੰਤ੍ਰ ਦੀਨ ਗੁਰੁ* ਹੋਇ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧਾਰ ਕਰਜੋ, ਬਰਨ[੧] ਸੁਨਾਵੋਂ ਸੋਇ ॥ ੫ ॥

ਅਥ ਮੰਤ੍ਰ:-
ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਬਹੁਰੋ ਧੁਨਿ[੨] ਭੂਰ ਗੰਭੀਰ ਭਨੈ[੩]
'ਤਜਿਜੇ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕੋ, ਬਿਦਤਾਵਹੁ[੪] ਜਾਈ'।
ਪਦਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਫੇਰ ਮੁਰੇ
ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਮਿਟੈਂ ਜਿਹ ਕੇ ਦਰਸਾਈ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਜਹਿਂ ਤੇ ਸੁ ਗਏ ਤਿਹ ਠੌਰ ਅਏ
ਸੁਖ ਦਾਸ ਦਏ ਜਿਹ ਨਾਮ ਜਪਾਈ।
ਗੁਰੁ ਕਿੰਕਰ[੫] ਲੇ ਕਰਿ ਚੀਰ[੬] ਬਰੰ[੭]
ਥਿਰ[੮] ਤੀਰ[੯] ਵਿਈਂ ਨਿਤ ਹੋਵਹਿ ਆਈ ॥ ੬ ॥

*ਦੋਹਰਾ:ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਇਕ ਕੋਸ,
ਤਹਿਂ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ। {ਸੰਤਘਾਟ}
ਸੰਤ ਘਾਟ ਅਬ ਲਗ ਬਿਦਤ,
ਦਰਸਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸੁ ਚੀਨ ॥ ੭ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਭੂਰ ਨਿਹਾਰਤਿ[੧੦] ਬਾਰਿ[੧੧]

---

*ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹੋਕੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਇਹੋ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ 'ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ ੫ ॥ '

[੧]ਆਖਕੇ।

[੨]ਅਵਾਜ।

[੩]ਆਖਿਆ ਰੱਬ ਜੀ ਨੇ।

[੪](ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ।

[੫]ਦਾਸ।

[੬]ਕਪੜੇ।

[੭]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।

[੮]ਖੜਾ।

[੯]ਕਿਨਾਰੇ।

*ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਹਾ ਹੈ, ਛਾਪੇ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[੧੦]ਵੇਖਦਾ ਹੈ।

[੧੧]ਜਲ।

ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ।
ਮੁਖ ਸੋਚਤਿ[1] ਲੋਚਨ[2] ਨੀਰ[3] ਬਿਮੋਚਤਿ[4]
ਚੌਂਪਤ ਚੀਤ[5], ਹਲੈ ਝਖ ਨੀਰਾਂ[6]।
ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਮੈਂ ਨਿਕਸੇ ਕਰੁਨਾਕਰ[7]
ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਬਿਤਾਇ ਗਹੀਰਾ।
ਦ੍ਰਿਗ[8] ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਉਮਗਾ[9] ਅਨੁਰਾਗ
ਸੁਭਾਗ ਜੁ ਦਾਸ ਖਰਾ ਜਲ ਤੀਰਾ[10] ॥ ੮ ॥
ਦੌਰ ਕਰੀ ਪਦ ਮੈਂ ਅਭਿਬੰਦਨ[11]
ਅੰਬਰ[12] ਦੀਨ, ਸੁਖੰਬਰ[13] ਪਾਯੋ।
ਦੇਖਿ ਦਯਾਲ ਤਿਸੈ ਤਿਹ ਕਾਲ
'ਨਿਹਾਲ ਭਯੋ' ਇਵ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
ਛੂਟ ਕਪਾਟ ਗਏ ਝਟਿਤੀ[14]
ਭ੍ਰਮ ਠਾਟ ਹਟਾ[15], ਘਟ ਗਜਾਨ ਸੁਹਾਯੋ।
ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਚਲੇ ਪੁਰਿ ਕੋ
ਜੋਊ ਦੰਭ ਨਿਕੰਦਨ ਕੋ ਭਵ ਆਯੋ ॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪ੍ਰਿਥਮ ਭ੍ਰਿੱਤ[16] ਕੋ ਭੇਜਿਓ, 'ਜਾਹੁ ਜਰਾਮ ਅਗਾਰ।
ਜਹਿਂ ਬੈਸੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ, ਧਰਜੋ ਧਜਾਨ ਸੁਖਸਾਰ ॥ ੧੦ ॥
ਸਰਬ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ ਜਿਸਹਿ, ਗਿਨਤੀ ਭਨਤਿ ਅਪਾਰ।
ਮਮ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕਰਹੁ, ਸਿਰ ਚਰਨਨ ਪਰ ਧਾਰਿ[1]' ॥ ੧੧ ॥

---

[1] ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮਨ ਵਿਚ।
[2] ਅਖਾਂ ਤੋਂ।
[3] ਪਾਣੀ।
[4] ਵਹਾਂਦਾ ਹੈ।
[5] ਉਛਲਦਾ ਹੈ ਸੁ ਦਿਲ।
[6] ਜੇ ਮੱਛੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਹਿੱਲ ਪਵੇ ਤਾਂ।
[7] ਕ੍ਰਿਫਾ ਦੀ ਖਾਨ।
[8] ਅੱਖੀ।
[9] ਉਛਲਿਆ।
[10] ਜਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।
[11] ਨਮਸਕਾਰ।
[12] ਕਪੜੇ।
[13] ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ।
[14] ਛੇਤੀ।
[15] ਹਟ ਗਿਆ।
[16] ਟਹਿਲੂਏ ਨੂੰ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਵਿਖੈ ਗਜੋ ਦਾਸ ਤਬੈ
ਜਹਿਂ ਨਾਨਕੀ ਧਜ਼ਾਨਹਿਂ ਕੇ ਰਸ ਭੀਨੀ।
ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਜੋ[2] ਘਰ ਜਾਇ, ਬਿਲੋਕੀ ਤਹਾਂ
ਕਰਿ ਆਸਨ ਬੈਠੀ ਅਡੋਲ ਪਬੀਨੀ।
ਇਕ ਭ੍ਰਾਤ ਅਰਾਧਨ ਕੀ ਲਿਵਲਾਗੀ ਹੈ
ਤਾਂਹੀ ਸਮੇਂ, ਤਿਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
'ਸੁਨਿ ਭੋ ਸੁਮਤੇ[3] ! ਤਵ ਆਯੋ ਸਹੋਦਰ
ਬੇਗ ਮਿਲੋ, ਕਰਿ ਸੋਚਨ[4] ਹੀਨੀ[5]' ॥ ੧੨ ॥
ਬੈਨ ਸੁਨੇ, ਨਿਜ ਨੈਨ ਖੁਲੇ
ਜਨੁ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਮੁਖੈਂ[6] ਅਮੀ[7] ਧਾਰ ਚੁਆਈ।
ਆਨੰਦ ਯੌਂ ਉਮਗਾ ਉਰ ਮੈਂ ਬਹੁ
ਜਾਇ ਜਰਾਮ ਕੇ ਪਾਸ ਸੁਨਾਈ।
'ਆਵਤਿ ਹੈ ਮਨਭਾਵਤਿ ਸੋਦਰ
ਦੋਖ ਨਸਾਵਤਿ ਜਾਂ[8] ਦਰਸਾਈ।
ਦਾਸ ਅਯੋ ਅਬ ਬਾਸ[9] ਕੋ ਦੈ ਕਰਿ
ਸੁੱਧਿ ਅਵਾਸ ਸੁਨਾਵਨ ਤਾਈਂ' ॥ ੧੩ ॥
ਕਾਨ ਸੁਨੀ ਜਨੁ ਮੀਨ[10] ਅਨੀਰ[11] ਪੈ[12]
ਨੀਰ ਕੀ ਆਨ ਘਟਾ[13] ਬਰਖਾਈ।
ਪੀਰ ਸੋਂ ਪੀਰਾ[14] ਸਰੀਰ ਅਧੀਰ ਭਾ[15]

---

[1]ਰੱਖਕੇ।
[2]ਵੜਿਆ।
[3]ਸੁਭਮੱਤੀ ਵਾਲੀ।
[4]ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ।
[5]ਦੂਰ ਕਰੋ।
[6]ਮੁਏ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ।
[7]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ।
[8]ਜਿਸਦੇ।
[9]ਕਪੜੇ।
[10]ਮੱਛੀ।
[11]ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ।
[12]ਉੱਤੇ।
[13]ਬੱਦਲ।
[14]ਪਹਿਲਾਂ।
[15]ਜੋ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਆਨਨ[1] ਆਰੁਨਤਾ[2] ਅਤਿ ਆਈ।
ਹੀਨ ਮਨੀ[3] ਜਿਵ ਹੋਇ ਫਨੀ[4]
ਪੁਨਿ ਪਾਇ[5] ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਥੋਂ ਪੀਰ[6] ਪਰਾਈ[7]।
ਦੌਰ ਦਯਾਲ ਸੋਂ ਆਇ ਮਿਲਾ
ਤਿਹ ਕਾਲ ਅਨੰਦ ਕਹਜੋ ਨਹਿਂ ਜਾਈ ॥ ੧੪ ॥
ਯੌਂ, ਸੁਨਿ ਕੈ ਪਰਵਾਰ ਸਪੂਰਨ
ਭੂਰ[8] ਖੁਭਾਰ[9] ਕੋ ਦੂਰ ਮਿਟਾਈ।
ਜੈਸੇ ਕੁਹੀਰ[10] ਨਿਵਾਰ ਕਰੇ
ਹੁਇ ਸੂਰ[11] ਉਦੈ[12], ਸੁਖ ਤਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।
ਰੌਰ ਪਰਾ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ ਵਿਖੈ
ਵਿਸਮਾਦ ਰਿਦੈ ਅਵਿਲੋਕ[13] ਲੁਕਾਈ[14]।
ਕਾਨ ਸੁਨੈ ਸੋਊ ਦੌਰ ਮਿਲੈ
ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਏ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੧੫ ॥
ਮੰਦ ਹੀ ਮੰਦ ਮੁਕੰਦ ਅਏ ਪੁਰਿ[15]
ਲੋਚਨ ਜਥੋਂ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁਹਾਏ।
ਆਪਨ ਕੇ ਦਰ[16] ਜਾਇ ਖਰੇ ਪ੍ਰਭੁ
ਹੋਤਿ ਹਿਤੂ ਸੁ ਅਸੀਸ ਅਲਾਏ।
ਬਾਰ ਕਪਾਟ[17] ਭਿਰੇ ਅਵਿਲੋਕਿ ਕੈ

---

[1](ਜੈਰਾਮ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਤੇ।
[2]ਲਾਲੀ।
[3]ਮਣੀ ਬਿਨਾਂ।
[4]ਸੱਪ।
[5](ਮਣੀ) ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ।
[6]ਪੀੜਾ।
[7]ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।
[8]ਬਹੁਤੇ।
[9]ਖੋਭ, ਦੁਖ।
[10]ਧੁੰਦ।
[11]ਸੂਰਜ।
[12]ਚੜ੍ਹਕੇ।
[13]ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ।
[14]ਲੋਕੀ।
[15]ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ।
[16]ਹੱਟ ਦੇ ਬੂਹੇ।
[17]ਬੂਹੇ ਦੇ ਤਖਤੇ।

ਬੂਝੈ ਹੈਂ ਦਾਸ[1], ਸੁ ਐਸੇ ਬਤਾਏ[2]।
'ਖਾਨ ਕਰੀ ਨਿਜ ਪਾਨ[3] ਸੋਂ ਬੰਦਹਿ
ਦੂਰ ਖਰੇ ਅਛਰਾਂਗ[4] ਲਵਾਏ' ॥ ੨੬ ॥
ਨਾਨਕ ਆਇਨ ਤਬੈ ਨਿਜ ਪਾਨ[6] ਸੋਂ {ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੁਟਾਉਣਾ}
ਛੋਰਿ[5] ਦੁਕਾਨ ਕੋ ਬਾਰ[6] ਦਯੋ।
ਮਾਨਵ ਜੌਨ ਸੁਨੈ ਨਿਜ ਕਾਨਨ
ਆਵਤਿ ਧਾਇ ਅਚੰਭ ਭਯੋ।
-ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਰਹਜੋ ਮਧ ਨੀਰ ਕੇ
ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਪੁਨਿ ਆਇ ਗਯੋ।
ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਨ ਤੌਨ[7] ਛੁਯੋ ਜਲ? -
ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਬਿਸਮਾਦ ਭਯੋ ॥ ੧੭ ॥
ਹੀਨ ਕਲੰਕ ਮਯੰਕ ਮਨੋ ਮੁਖ[8]
ਬੰਕ ਬਿਲੋਕਤਿ[9] ਹੈਂ ਕਰੁਨਾ ਸੋਂ[10]।
ਵਾਕ ਕਹੈਂ ਇਵ ਰੰਕਨ ਸੋਂ
'ਮਨ ਹੋਇ ਨਿਸੰਕ ਨ ਭੈ ਕਰੁ ਕਾਸੋ।
ਲੇਵਹੁ ਜਾਂਹਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਅਹੈ ਉਰ
ਆਪਨ ਅੰਤਰਿ ਜਾਇ ਨਿਕਾਸੋ[11]'।
ਦੌਰ ਪਰੇ ਤਿਹ ਠੌਰ ਕਿਤੇ ਨਰ
ਲੂਟਤਿ ਸੌਜਹਿ[12] ਰੌਰ[13] ਪਰਾ ਸੋ ॥ ੧੮ ॥
ਅੰਨ ਘਨੋ, ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਤੇ ਲੌਨ
ਮਰੀਚ ਦਊ[1], ਹਰਦੀ[2] ਮਨ ਭਾਈ।

---

[1]ਦਾਸ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ।
[2]ਉਸ (ਦਾਸ ਨੇ) ਐਉਂ ਦਸਿਆ।
[3]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ।
[4]ਮੋਹਰ, ਛਾਪ।
[5]ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।
[6]ਦਰਵਾਜਾ।
[7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[8]ਮਾਨੋਂ ਅਕਲੰਕ ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ ਹੈ।
[9]ਟੇਢਾ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।
[10]ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।
[11]ਭਾਵ, ਹੱਟੀ ਲੁਟ ਲਓ।
[12]ਚੀਜ਼ਾਂ।
[13]ਰੌਲਾ।

ਲੇਹਿ ਵਿਰਾਟਿਕਾ[3] ਪੈਸੇ ਕੋਊ
ਪੁਨਿ ਕਾਰਿਖਕੰ[4] ਕੇਊ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਧਾਈ।
ਅੰਬਰ[5] ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਕੇ
ਧਰੇ ਆਪਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਦੀਨ ਲੁਟਾਈ।
ਤੋਟ ਨ ਆਈ, ਅਤੋਟ ਭਈ
ਸੁਰ ਧੇਨੁ[6] ਕਿਧੌਂ[7] ਮਨਿਚਿੰਤ[8] ਸੁਹਾਈ ॥ ੧੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭੀਰ ਭੂਰ ਭੀ ਨਰਨ ਕੀ, ਪਰਜੋ ਰੌਰ ਤਿੰਹ ਠੌਰ।
ਸਹਿਤ ਜਰਾਮ ਬਿਲੋਕਹੀ, ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਸਿਰਮੌਰ ॥ ੨੦ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਨੌ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਤੇ ਰਿੱਧਿ ਬਸੈ ਮਧ
ਕੋ ਬਿਧਿ ਹੋਵਹਿ ਤੋਟਿ ਤਹਾਂ।
ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਨਰ ਲੂਟਤਿ ਜੇ
ਨਹਿਂ ਸੌਜ ਨਿਖੁਟਤਿ[9], ਦੀਖ ਮਹਾਂ[10]।
ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਸੋਂ ਮਾਨਵ ਦੌਰਿ
ਸਭੈ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨ ਕਹਾ।
ਭੇਜਿ ਦਏ ਭ੍ਰਿਤ[11] ਆਪਨੇ ਤਾਂ ਛਿਨ
ਸੋ ਸੁਨਿ ਹੋ ਬਿਸਮਾਦ ਰਹਾ ॥ ੨੧ ॥
ਲੂਟਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਜੇ ਬਰਜੇ[12]
ਤਰਜੇ[13], ਦਰਜੇ[14] ਸਭਿ ਭੀਰ ਹਟਾਈ[15]।
ਭੂਪਤ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਅਯੋ

---

[1]ਦੋਵੇਂ ਮਿਰਚਾਂ।
[2]ਹਲਦੀ।
[3]ਕੌਡੀਆਂ।
[4]ਰੁਪੱਯੇ।
[5]ਕਪੜੇ।
[6]ਕਾਮਧੇਨੁ।
[7]ਜਾਂ।
[8]ਚਿੰਤਾਮਣੀ।
[9]ਮੁਕਦੀ ਨਹੀਂ।
[10]ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਅਜੇ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ।
[11]ਨੌਕਰ।
[12]ਰੋਕੇ।
[13]ਡਾਂਟੇ।
[14]ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ।
[15]ਜੋ ਭੀੜ ਸੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ।

ਗਤਿਦਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ[1] ਲੋਚਨ ਲਾਈ।
ਜਯੋਂ ਬਿਰਤੀ[2] ਤਨ ਗਯਾਨ ਧਰਾ[3]
ਖਫਨੀ ਗਰ[4] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੈ ਤਬ ਪਾਈ।
ਹੇਰਿ[5] ਨਿਰਾਸ ਉਦਾਸ ਭਯੋ
ਪਛੁਤਾਸ ਰਿਦੈ[6] -ਕਿਛੁ ਜਾਨਿ ਨ ਜਾਈ- ॥ ੨੨ ॥
ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨਿਜ ਲੋਕਨ ਸੋਂ
ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ[7] ਬੇਖਾ[8]।
'ਕੌਨ ਸ਼ਰਾਰ[9] ਭਯੋ ਇਸ ਕੋ
ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਹੁਤੀ ਮਤਿਵਾਨ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ।
ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਬਿਤਾਇ ਕੈ ਨੀਰ ਮੈਂ
ਆਪਨਿ[10] ਆਇ ਲੁਟਾਇ[11] ਬਿਲੇਖਾ[12]।
ਤੂਸ਼ਨ[13] ਭਾ ਕਰਿ ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਕੋ
ਜਾਇ ਵਿਈਂ ਮਹਿਂ ਕਿਆ ਇਨ ਦੇਖਾ' ॥ ੨੩ ॥
ਯੌਂ ਕਹਿ ਸ਼ੋਕ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮੈਂ
ਪੁਨਿ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨਿਜ ਧਾਮ ਗਯੋ।
ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਚਲੇ ਤਿੰਹ ਕਾਲ
ਬਿਸਾਲ ਮਸਾਨ ਜਾਂ ਥਾਨ ਛਯੋ[14]।
ਛੋਰਿ ਪੁਰਾ ਸੁਲਤਾਨ ਤਬੈ
ਤਜਿ ਧੰਧਨ ਕੀ ਸੁਧਿ, ਪੰਧ ਲਯੋ।
ਠੌਰ ਭਯਾਨਕ ਗੋਰ ਮਰੀਨ[1]

---

[1]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।
[2]ਬਿ+ਰਤੀ ਵੈਰਾਗ।
[3]ਮਾਨੋਂ ਗਿਆਨ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।
[4]ਗਲ ਵਿਚ।
[5]ਵੇਖ ਕੇ।
[6]ਪਛੁਤਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਜੀ ਵਿੱਚ (ਨਵਾਬ)।
[7]ਵੇਖਕੇ।
[8]ਭੇਖ।
[9]ਭੂਤ ਦਾ ਛਾਇਆ।
[10]ਹੱਟ।
[11]ਲੁਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
[12]ਲੇਖਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ।
[13]ਚੁਪ।
[14]ਜਿੱਥੇ ਮਸਾਣ ਸਨ।

ਗਯੋ ਜਗਕੰਤ, ਇਕੰਤ ਭਯੋ* ॥ ੨੪ ॥ {ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੁਟਾ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿੱਚ}
ਜਾਂਹਿ[2] ਮਸਾਨ ਪੈ[3] ਪਾਇ ਪਰੈ[4]
ਨਰ ਨਾਰਿਕ ਮੈਂ[5] ਗਤਿ[6] ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਤਾ[7]।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਉਧਰੇ ਤਹਿਂ ਕੇਤਿਕ
ਬੈਸ ਗਏ ਬਹੁਰੋ ਸੁਖਦਾਤਾ।
-ਆਵਹਿ ਕੋ ਨਹਿਂ[8]- ਯੌ ਮਨ ਚੀਨ
ਰਹੇ ਤਹਿਂ ਚੌਦਹਿ ਲੋਕ ਜੁਜਾਤਾ[9]।
ਧੂਰ ਜਟੀ[10], ਸਨਕਾਦਿਕ ਖੋਜਤਿ
ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਜਾਂਹਿ[11] ਬਿਧਾਤਾ[12]+ ॥ ੨੫ ॥
ਹੇਰਿ[13] ਬਿਹਾਰ ਜੈਰਾਮ ਵਿਚਾਰਤਿ
ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨ ਸੋਂ ਸੁਕਚਾਵੈ[14]।
ਲੋਚਨ ਚਾਰੁ ਬਿਮੋਚਤਿ ਬਾਰਿ[15]
ਬਰਜੋ ਨਿਜ ਬਾਰ[16], ਨ ਬਾਹਰ ਆਵੈ।
ਸ੍ਵਾਦ ਨ ਭੋਜਨ ਨੀਰਹਿ[17] ਕੋ ਤਨ
ਚੀਰ[18] ਮਲੀਨ[19] ਪਰਜੋ ਦੁਖ ਪਾਵੈ।

---

[1]ਕਬਰਾਂ ਤੇ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿਚ।
*ਗੋਰਾਂ ਮੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[2]ਜਿਸ।
[3]ਉਤੇ।
[4]ਚਰਨ ਪਵੇ।
[5]ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ।
[6]ਮੁਕਤੀ।
[7]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇ।
[8]ਏਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ।
[9]ਜੋ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਹਨ।
[10]ਸ਼ਿਵਜੀ।
[11]ਜਿਸ ਦਾ।
[12]ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ।
+ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ।
[13]ਵੇਖ ਕੇ।
[14]ਪਰ ਸੋਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੋਚ ਸੰਗਦੀ ਹੈ (ਅ) ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸੋਚਣੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[15]ਅਖਾਂ ਤੋਂ ਅੱਥਰੂ ਕੇਰਦਾ ਹੈ।
[16](ਜੈਰਾਮ) ਘਰ ਜਾ ਵੜਿਆ।
[17]ਪਾਣੀ।
[18]ਕਪੜੇ।
[19]ਮੈਲੇ।

ਕੋਟਿ ਗਟੀ[੧] ਗੁਨਿ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ
ਇਕ ਓਰ ਚਢੈ ਇਕ ਓਰ ਮਿਟਾਵੈ[੨] ॥ ੨੬ ॥
-ਗੁੰਮ ਭਏ ਨਿਕਸੇ ਦਿਨ ਤੀਨ ਮੈਂ
ਆਵਤਿ ਆਪਨ[੩] ਦੀਨ ਲੁਟਾਈ।
ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੋ ਲੇਖਾ ਹ੍ਵੈ ਪੂਰ[੪]
ਕਿਧੋਂ[੫] ਤਿੰਹ ਕੀ ਕਛੁ ਬਾਕੀ ਰਹਾਈਂ[੬]।
ਕਾਲੂ ਸੁਨੈ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ
ਮੋ ਪਰ ਦੇਵਹਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਈ।
ਕੀਨ ਅਚੰਭ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਸੋਂ
ਮਤਿਹਾਰ ਪਰੀ, ਕਛੁ ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਈ- ॥ ੨੭ ॥
ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਮਿਲਕੈ ਸਭਿ ਲੋਕ ਬਖਾਨਤਿ
'ਬਾਵਰਾ ਹੋਇ ਗਯੋ, ਸੁਧਿ ਨਾਂਹੀ ॥
ਥਲ ਗੋਰ ਮਰੀਨ ਮੈਂ ਬੈਸ ਰਹ੍ਯੋ
ਕਿਧੋਂ ਭੂਤ ਬਰ੍ਯੋ ਤਿਹ ਕੇ ਘਟਮਾਂਹੀ[੭]।
ਧਨ ਭੂਰ ਗਵਾਇ ਭਯੋ ਇਹ ਭੇਖ
ਪਖੰਡ ਬਿਸ਼ੇਖ ਕਿਧੋਂ ਕਿਯ ਤਾਂਹੀ।
ਮਨ ਮਾਨਵ ਜਾਨਵ ਭੇਵ ਜੁ ਕੋ[੮]
ਨਟ ਸੇਵਕ ਜ੍ਯੋਂ[੯] ਪਿਖਿ ਨ ਭਰਮਾਹੀਂ[੧੦] ॥ ੨੮ ॥
ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਪਾਸ
ਬਖਾਨਤਿ ਦੂਤੀ[੧੧] ਲਗੇ ਤਿਹ ਕਾਨਾ[੧੨]।
'ਧਨ ਖੋਇ ਦਯੋ, ਸਹਿ[੧੩] ਚਿੰਤ ਭਯੋ

---

[੧]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਗਿਣਤੀਆਂ।
[੨]ਲਹਿਦੀ ਹੈ।
[੩]ਹੱਟ।
[੪]ਪੂਰਾ ਢੁਕੇਗਾ।
[੫]ਜਾਂ।
[੬]ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ ਬਾਕੀ।
[੭]ਦਿਲ ਵਿੱਚ।
[੮]ਜੇਹੜੇ ਕੋਈ।
[੯]ਨਟ ਦੇ ਜਮੂਰੇ ਵਾਂਙੂ।
[੧੦]ਨਹੀਂ ਭਰਮਦੇ।
[੧੧]ਚੁਗਲੀ।
[੧੨]ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ।
[੧੩]ਸਮੇਤ।

ਇਹ ਭੇਖ ਲਯੋ, ਤਿਨ ਕੀਨ ਬਹਾਨਾ।
ਤੁਮਰੋ ਉਰ ਮੈਂ ਡਰ ਕੋ ਧਰਿ ਕੈ
ਘਰ ਬਾਰ[1] ਕੋ ਛੋਰਿ ਗਯੋ ਉਦਿਆਨਾ[2]।
ਅਬ ਲੇਖਾ ਜਰਾਮ ਕੇ ਪਾਸ ਤੈ ਲੇਹੁ
ਅਹੈ ਵਧਿ ਘਟ ਕੋ ਸੋਊ ਜਮਾਨਾ[3]' ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੂਤੀ ਨ੍ਰਿਪਤ, ਤਬ ਭਰਮਯੋ ਭੇਜਯੋ ਦਾਸ।
ਤੂਰਨ[4] ਆਨਿ ਬੁਲਾਇ ਕੈ, 'ਦੈ ਲੇਖਾ ਮਮ[5] ਰਾਸ[6]' ॥ ੩੦ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਆਲਯ ਤੇ ਤਤਕਾਲ ਜਰਾਮ
ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਬੋਲਤਿ[7], ਦੌਲਤਖਾਨਾਂ।
'ਸਾਲ ਕੋ ਲੇਖਾ ਬਿਸਾਲ[8] ਲਖੋ
ਅਬ ਦੇਵਹੁ ਜਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋ ਮਨ ਮਾਨਾ[9]।
ਬਾਕੀ ਜਿਤੀ ਨਿਕਸੇ ਹਮਰੀ
ਸਭਿ ਤੋ ਢਿਗ ਲੇਵਹਿਂ[10], ਜਾਨ ਨ ਛਾਨਾ[11]।
ਘਾਟ ਕਿਧੋਂ ਵਧਿ[12], ਹਾਟ ਬਟੋਰਹੁ[13]
'ਡਾਂਟ[14] ਕਹੇ ਬਚ ਰਾਟ[15] ਅਯਾਨਾ[16] ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਪਯੋ ਲੋਹਿ[17] ਬ੍ਰਿਣ[18] ਪਾਕ[19] ਪਰ[20]

---

[1]ਘਰਬਾਰ।
[2]ਬਨਵਿਚ।
[3]ਜ਼ਾਮਨ।
[4]ਛੇਤੀ।
[5]ਮੇਰਾ।
[6]ਸਾਰਾ।
[7]ਆਖਦਾ ਹੈ।
[8]ਬੜਾ।
[9]ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ।
[10]ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਲਵਾਂਗੇ।
[11]ਜਾਣ ਲੈ (ਤੈਥੋਂ) ਛੁਪੀ ਨਹੀਂ (ਇਹ ਗੱਲ)।
[12]ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵੱਧ।
[13]ਕੱਠੀ ਕਰੋ।
[14]ਤਾੜਕੇ।
[15]ਨਵਾਬ।
[16]ਅਨਜਾਨ ਨੇ।
[17]ਗਰਮ ਲੋਹਾ।
[18]ਫੋੜੇ।
[19]ਪੱਕੇ।
[20]ਤੇ।

ਲਗ[1] ਸੰਕਟ ਅਧਿਕਾਇ[2]।
ਤਿਉਂ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਨਰੇਸ਼[3] ਕੇ
ਉਠ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਅਕੁਲਾਇ[4] ॥ ੩੨ ॥
ਚਿੰਤਾ ਨਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਮੈਂ
ਬਹ੍ਯੋ ਅਲੰਬ[5] ਨ ਪਾਇ।
ਹੋਇ ਅਧੀਰ ਵਿਚਾਰਈ
-ਕਜ਼ਾ ਇਸ ਕਹੋਂ ਅਲਾਇ[6] ॥ ੩੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਕ[7] ਆਸਰਾ
ਪਤਿ ਰਾਖਹਿ[8] ਮਮ[9] ਸੋਇ[10]-।
ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬਹਿ ਨਰੇਸ਼ ਸੋਂ
ਸ਼ਰਣ ਸੁਖਦ ਕੀ[11] ਹੋਇ ॥ ੩੪ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਇਕ ਬਾਰ ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕੈ
ਆਇ ਕੈ ਦੇਉਂ ਹਿਸਾਬ ਤੁਮਾਰਾ'।
ਉਰ ਬੀਚ ਵਿਚਾਰਤਿ, ਆਰਤ ਧਾਰਤਿ[12]
ਬਾਹਰ[13] ਤਾਂ ਦਿਸ਼ਿ ਪੰਥ[*] ਪਧਾਰਾ[14]।
ਬਹੁ ਗੋਰਨ ਮੈਂ ਇਵ ਰਾਜਤਿ[15] ਹੈਂ
ਸ਼ਿਵ ਮੱਧ ਮਸਾਨ ਮਨੋ ਹਿਤ ਧਾਰਾ।
ਚਿਤ ਕੰਪਤਿ[16], ਬੰਦਤਿ ਹਾਥ ਦੋਊ

---

[1]ਲਗੇ ਤਾਂ।
[2]ਦੁੱਖ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[3]ਨਵਾਬ।
[4]ਘਬਰਾ ਕੇ (ਜੈਰਾਮ)।
[5]ਆਸਰਾ।
[6]ਬੋਲਕੇ।
[7]ਦਾ ਤੱਕਾਂ।
[8]ਰੱਖੇਗਾ।
[9]ਮੇਰੀ।
[10]ਓਹੋ।
[11]ਸੁਖ ਦਾਤੇ (ਸਤਿਗੁਰ) ਦੀ।
[12]ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[13]ਭਾਵ ਮਸਾਣਾਂ ਵੱਲ।
[*]ਪਾ:-ਪੰਧ।
[14]ਤੁਰਿਆ।
[15]ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ।
[16]ਕੰਬਦਾ ਹੈ।

ਕਰ ਬੰਦਨ ਬੈਨ ਜਰਾਮ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥
'ਰੂਪ ਰਸਾਲ ਦਯਾਲੁ! ਸੁਨੋ
ਇਕ ਸਾਲ ਕੋ ਲੇਖਾ ਬਿਸਾਲ[੧] ਬਖਾਨਾ[੨]।
ਮੋਹੂ ਬੁਲਾਇ ਅਲਾਇ[੩] ਸੁਨਾਇ ਯੌਂ
ਆਇਸ ਪਾਇ[੪] ਅਯੋ ਇਸ ਥਾਨਾ'।
ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕਾਨ, ਉਠੇ ਗਤਿਦਾਨ
ਕਿਸੂ ਨਹਿਂ ਕਾਨ, ਸੁਜਾਨ ਨਿਧਾਨਾ।
ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਭਲੀ ਗਤਿ[੫] ਸੁੰਦਰ
ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਪਯਾਨਾ[੬] ॥ ੩੬ ॥
ਸੰਗ ਜਰਾਮ ਹੈ ਜਾਵਤਿ ਰਾਜਤਿ[੭]
ਰੂਪ ਪਰਾਤਮ[੮] ਆਤਮ[੯] ਜੈਸੇ।
ਬੇਦਿਨਿ ਕੇਤੁ[੧੦] ਸੁ ਲੇਖੇ ਕੇ ਹੇਤ[੧੧]
ਗਏ ਜਬ ਖਾਨਿ ਨਿਕੇਤ ਮੈਂ ਪੈਸੇ[੧੨]।
ਲੀਨੋ ਨਵੀਸਿੰਦ[੧੩] ਸੰਗਿ ਮੁਕੰਦ
ਅਨੰਦ ਰਿਦੈ ਬਰ[੧੪] ਮੰਦਰ ਬੈਸੇ।
ਕੀਨੋ ਹੈ ਲੇਖਾ ਅਲੇਖ ਜੋਊ[੧੫]
ਪਤਿਲੇਖਾ[੧੬] ਕੋ ਲੇਖਾ ਘਟੈ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ॥ ੩੭ ॥
ਇਕ ਸਾਲ ਕੋ ਲੇਖਾ ਬਿਸਾਲ ਹੁਤੋ
ਕਰ ਲੇਯ ਵਹੀ ਕਿਯ[+] ਜੋਰ[੧] ਮਹਾਨਾ।

---

[੧]ਬੜਾ।
[੨](ਨਵਾਬ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਹੈ।
[੩]ਕਹਿਕੇ।
[੪]ਹੁਕਮ ਪਾਇਕੇ।
[੫]ਟੋਰ।
[੬]ਟੁਰ ਪਏ।
[੭]ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ।
[੮]ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ।
[੯]ਜੀਵ।
[੧੦]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[੧੧]ਲੇਖੇ ਵਾਸਤੇ।
[੧੨]ਵੜੇ।
[੧੩]ਮੁਨਸ਼ੀ।
[੧੪]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[੧੫]ਜੋ ਅਲੇਖ ਹੈ ਉਸਨੇ ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ।
[੧੬]ਲੇਖੇ ਪਤੀ ਦਾ।

ਆਮਦ[੨] ਔ ਖਰਚੀ[੩] ਕੋ ਸ਼ੁਮਾਰਿ ਕੈ[੪]
ਕੀਨਿ ਭਲੇ ਗਿਨਤੀ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਕਾਗਦਿ ਲੈ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ[੫] ਲਿਖੇ
ਨਵੀਸਿੰਦ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਥਕੀ, ਬਿਸਮਾਨਾ।
ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ ਰਹੇ ਪੁਨਿ ਵਾਧੇ ਮੈਂ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ ॥ ੩੮ ॥
ਸਾਤ ਸੈ ਸਾਠ[੬] ਨਿਕਾਸੇ ਹੈਂ ਸੇਖ਼[੭] {ਲੇਖਾ, ੭੬੦) ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਿੱਕਲੇ}
ਸੁਨੀ ਨਿਜ[੮] ਸ਼੍ਰੋਨ[੯] ਮੈਂ ਦੌਲਤਖਾਨਾ।
ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸਮਾਦ ਰਿਦੇ
ਅਹਿਲਾਦ ਜਰਾਮ[੧੦] ਨ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ।
ਮੰਦਮਤੀ[੧੧] ਮਨ ਨਿੰਦਕ ਲੱਜਤਿ
ਬਿੰਦਤਿ[੧੨] ਭੇਦ ਨ ਮੂੜ੍ਹ ਅਜਾਨਾ।
ਕੀਰਤਿ[੧੩] ਪਾਵਸ[੧੪] ਸੋਊ ਜਵਾਸ ਸੇ[੧੫]
ਜੌਨ੍ਹ[੧੬] ਸੀ ਹੈ ਚਕਵਾਕ[੧੭] ਸਮਾਨਾ[੧੮] ॥ ੩੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿੰਦਕ ਕੂਰੇ ਸਮਝ ਕੈ, ਦੌਲਤਖਾਨ ਨਰੇਸ਼।
ਲੀਨੇ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਿ ਕੈ, ਕਮਲ ਨੈਨ ਜਗਤੇਸ਼[੧੯] ॥ ੪੦ ॥

[+]ਪਾ:-ਕੀਯੋ-ਕੀਏ।
[੧]ਜੋੜ।
[੨]ਜਮਾਂ।
[3]ਨਾਂ।
[੪]ਗਿਣ ਕੇ।
[੫]ਕਈ।
[੬]ਸੱਤ ਸੌ ਸੱਠ।
[੭]ਬਾਕੀ ਵਾਧਾ।
[੮]ਆਪਣੇ।
[੯]ਕੰਨੀ।
[੧੦]ਜੈਰਾਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ।
[੧੧]ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ।
[੧੨]ਜਾਣਦੇ।
[੧੩]ਜਸ।
[੧੪]ਬਰਸਾਤ ਰੁਤ (ਵਾਙੂ ਹੈ)।
[੧੫](ਨਿੰਦਕ) ਜਵਾਂਹੇ ਵਰਗੇ ਹਨ।
[੧੬]ਚਾਂਦਨੀ (ਕੀਰਤੀ) ਹੈ।
[੧੭]ਚਕਵੇ (ਨਿੰਦਕ) ਨੂੰ।
[੧੮]ਜੇਹੀ।
[੧੯]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

ਕਬਿੱਤ: ਭਯੋ ਹੈ ਹਿਸਾਬ ਜਬ ਭਨਤਿ[1] ਨਿਬਾਬ ਤਬ
'ਲੀਜੈ ਨਿਜ ਬਾਕੀ, ਅਬ ਕਾਰ ਪੁਨ ਕੀਜੀਏ।
ਦੇਵੌਂ ਧਨ ਔਰ, ਤੁਮ ਰਹੋ ਇਹ ਠੌਰ
ਬਾਧਾ ਹੋਇ ਜੋ ਬਹੋਰ, ਬਿਨ ਦੇਰ ਔਰ[*] ਲੀਜੀਏ'।
ਬਾਬੇ ਤਬ ਕਹੀ 'ਧਨ ਲੇਵੌਂ ਅਬ ਨਹੀਂ
ਜੋਊ ਬਾਕੀ ਸਭਿ ਰਹੀ ਤਾਂ ਕੀ ਬਾਤ ਯੌਂ ਸੁਨੀਜੀਏ।
ਰਾਖੀਏ ਈਮਾਨ ਥਾਇ ਆਪਨੋ ਨਿਬਾਬ ਰਾਇ
ਪੈਸੇ ਹੈਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਫਕੀਰਨ ਕੋ ਦੀਜੀਏ' ॥ ੪੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਵ ਆਨਨ[2] ਤੇ ਭਨਿ[3]
ਥਾਨ ਮਸਾਨਨ ਕੇ ਚਲਿ ਆਏ।
ਗੋਰ ਮਰੀਨ ਮਹਿਂ ਬੈਸਿ ਗਏ
ਦਰਵੇਸ਼ ਕੋ ਬੇਸ ਸਰੀਰ[+] ਬਨਾਏ।
ਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧ ਅਬਾਧ ਕੀ
ਪੂਰਬ[4] ਰੂਪ ਅਨੂਪਬ ਸਾਏ[5]।
ਜਾਂਹਿ ਅਰਾਧਨ ਕੇ ਫਲ ਲਾਧਹਿਂ
ਆਧਿ[6] ਉਪਾਧਿ[7] ਬਿਆਧਿ[8] ਮਿਟਾਏ ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਭਿ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕ੍ਰਿਤ ਦੇਖਿ ਕੈ, ਠਟਕ[9] ਰਹੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਤੂਸ਼ਨ[10] ਰਹੇ, ਬੋਲ ਸਕਤਿ ਕਛੁ ਨਾਂਹਿ ॥ ੪੩ ॥
ਤਬ ਜੈਰਾਮ ਦੁਕਾਨ ਕੀ, ਸੌਂਜ[11] ਸਮ੍ਹਾਰੀ ਆਨਿ।
ਸਭਿਹਿ ਸੁਲਖਣੀ ਢਿਗ ਦਈ, ਅਸਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਿ ॥ ੪੪ ॥
'ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਸੁ ਹਮਰੋ ਨ ਕਛੁ, ਸੁਨਿ ਸਾਧ੍ਵੀ[1]! ਧਰਿ ਧੀਰ।

---

[1]ਆਖਣ ਲੱਗਾ।
[*]ਪਾ:-ਆਪ।
[2]ਮੁਖੋਂ।
[3]ਕਹਿ ਕੇ।
[+]ਪਾ:-ਸੁ ਕੀਨ।
[4]ਪਹਿਲਾ।
[5]ਭਾਵ (ਦਿਲ ਵਿਚ) ਵਸਾਕੇ ਰੂਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ।
[6]ਮਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ।
[7]ਉੱਪਰੋਂ ਆ ਪਈ ਵਿਪਦਾ।
[8]ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਗ।
[9]ਹੈਰਾਨ ਹੋ।
[10]ਚੁੱਪ।
[11]ਚੀਜ਼ਾਂ।

ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਰਿਦੈ, ਭਲੀ ਕਰਹਿ ਰਘੁਬੀਰ[2]' ॥ ੪੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਆਨ ਕੇਊ
ਸਹਿ ਸ਼ੋਕ ਜਰਾਮ ਸੋਂ ਜਾਇ ਜਨਾਵੈਂ।
'ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਇ ਭਈ ਗਤਿ ਕਜਾ
ਉਦਿਆਨ[3] ਰਹੈਂ, ਪੁਰਿ[4] ਪਾਇ[5] ਨ ਪਾਵੈਂ।
ਹੋਸ਼ ਭਈ ਫਰਮੋਸ਼[6] ਰਿਦੈ
ਨਹਿਂ ਗੋਸ਼[7] ਸੁਨੈਂ, ਮਨ ਜੋਸ਼ ਨ ਆਵੈ।
ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਨ ਕਾਹੂੰ ਬਿਲੋਕਹਿਂ[8]
ਨਾ ਕਿਸ ਲੋਕ ਸੋਂ ਭੇਦ ਬਤਾਵੈਂ' ॥ ੪੬ ॥
ਮਾਨਵ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਵ[9], ਜੋ ਮਨ
ਆਨਵ[10], ਸੋ ਨਿਜ[11] ਕੀ ਸਠਤਾਈ[12]।
ਕੋ ਉਕਤੰ ਕਛੁ[13], ਕੋ ਬਕਤੰ[14] ਕਛੁ
'ਬਾਵਰ ਭਾ? ਕਿਧੋਂ ਭੂਤ ਲਗਾਈ? '।
ਨਾਨਕੀ ਏਕ ਰਹੀ ਉਰ ਮੈਂ ਥਿਰ
ਮੇਰੁ[15] ਸਮਾਨ ਨ ਸੋਇ ਡੁਲਾਈ।
ਨਾਨਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਬੇਗਹਿ ਬਾਤ ਸੀ
ਪਾਤ ਉਡੇ ਨਰ[16], ਸੋਨ ਉਡਾਈ[17] ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਭ੍ਰਾਤ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਭਲੀ, ਬਨੈ ਨ ਕਹਿਨ ਹਮਾਰ।

---

[1]ਬੀਬੀ ਜੀ।
[2]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।
[3]ਬਨ।
[4]ਸ਼ਹਿਰ।
[5]ਪੈਰ।
[6]ਭੁੱਲ ਗਈ।
[7]ਕੰਨੀਂ।
[8]ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ।
[9]ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।
[10]ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
[11]ਅਪਣੀ।
[12]ਮੂਰਖਤਾ।
[13]ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[14]ਕੋਈ ਕੁਛ ਬਕਦਾ ਹੈ।
[15]ਸੁਮੇਰ।
[16]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹਵਾ ਦੇ ਵੇਗ ਜੇਹੀ ਹੈ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਙੂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ (ਨਿਸ਼ਚੇ ਉਸ ਹਵਾ ਅਗੇ) ਉਡੇ।
[17]ਉਹ (ਨਾਨਕੀ) ਨਾ ਡੋਲੀ।

ਹ੍ਵੈ ਅਲਪਗ ਸਰਬੱਗ ਕੀ, ਮੇਟਹਿ ਕ੍ਰਿੱਤ ਗਵਾਰ[1]' ॥ ੪੮ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਅਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਦਰ ਜਾਣ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਆਦਿ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਹਨ। ਸਚਖੰਡ ਅਦੇਸ਼, ਅਥਾਂਵ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੇਖ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਓਹ ਹਰ ਥਾਵੇਂ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਤੇ ਉਸਦੀ ਹੈ ਦਾ ਜਦ ਟਿਕਾਣਾ ਆਖੋ ਤਾਂ ਕਹੀ ਦਾ ਹੈ 'ਸਚ ਦੇ ਖੰਡ' ਵਿਚ, ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਖੰਡ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਸਦਾ ਅਦੇਸ਼ ਤੇ ਫੇਰ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਓਥੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਮਿਲਣਾ, ਸਭ ਆਤਮ ਖੇਡਾਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਹੱਦ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਨਾਲ ਬੱਧੀ ਪਈ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਾ ਆ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਐਉਂ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਂਙੂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਇਸ ਕੌਤਕ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਬੀ 'ਸੱਦਿਆ ਜਾਣਾਂ' 'ਸਿਰੋਪਾ ਮਿਲਣਾ' 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਨ ਹੋਣਾ' ਆਦਿ ਪਦ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥ ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਕੈ ਵਾਰ ਧੁਰਹੁ
ਫੁਰਮਾਇਆ। ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥ ਸਚੀ
ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹਿ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥ ਸਚਾ ਅੰਮਿਤ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ
ਆਇਆ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਢਾਢੀ
ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ੨੭ ॥

[ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੧

ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਗੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਤਜਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੯ ॥

[1]ਅਲਪੱਗ ਹੋ ਕੇ ਸਰਬੱਗ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਮੇਟੇ ਸੋ ਮੂਰਖ ਹੈ।

੩੦. [ਗੁਰ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਮੂਲੇ ਦਾ ਆਉਣਾ। ਸ਼ਜਾਮੇ ਦਿਜ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼, ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜਨਮ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮਿ ਜੋ, ਉੱਜਲ ਸਰਸ ਮਰਾਲ।
ਅਵਗੁਨ ਪਰਿਹਰਿ ਗੁਨਗ੍ਰਹੀ, ਬਸੋ ਮੋਹਿ ਮਨ ਤਾਲ ॥ ੧ ॥

ਸਰਸ ਰਸ ਵਾਲੇ। ਮਰਾਲ ਹੰਸ। ਪਰਿਹਰਿ ਤਿਆਗਕੇ।
ਗੁਨ ਗ੍ਰਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। । ਸੰਸ:, ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹਿਨੁ ਯਾ ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹੀ] ।
ਅਰਥ: ਹੇ (ਤੁਸੀਂ ਜੋ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਉੱਜਲ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਹੰਸ ਹੋ, (ਮੇਰੇ) ਅਵਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਤਲਾ ਉਤੇ ਆ ਵਸੋ।

ਭਾਵ-ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਅਗੇ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰੋ। ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਵਲ ਨਾ ਤੱਕੋ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਅਗੁਵਾਨੀ ਕਰੋ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਦਾ ਐਉਂ ਬੀ ਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:- ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ! ਤੂੰ ਜੋ ਉੱਜਲ ਹੰਸ ਵਾਂਙੂ ਹੈਂ ਅਰ ਰਸ ਭਰਪੂਰ ਹੈਂ ਤੂੰ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਕੇਵਲ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈਂ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵੱਸ ਜੋ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਿੰਨੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਨਿਜ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ[1] ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ[2], ਬੋਲਿ[3] ਸੁਲਖਣੀ ਦਾਸ।
ਸਮਝਾਈ ਸਭਿ ਬਾਰਤਾ[4], ਨੈਹਰ ਪਠਾਇ ਅਵਾਸ[5] ॥ ੨ ॥
ਮੂਲਾ ਸੁਨਤਿ ਕੁਢਾਲ ਕੋ, ਆਵਤਿ ਭਯੋ ਉਤਾਲ[6]।
ਗਿਨਤਿ ਗਟੀ[7] ਉਰ[8] ਅਟਪਟੀ, ਪਾਵਤਿ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸ਼ਾਲ ॥ ੩ ॥
ਨਿਜ ਪ੍ਰੋਧਾ[9] ਇਕ ਸੰਗ ਲੇ, ਆਵਾ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ।
ਸਹਿਤ ਨੇਹ[10] ਕੇ ਸੁਤਾ ਸੋਂ, ਮਿਲਜੋ ਰਿਦੇ ਅਕੁਲਾਨ[1] ॥ ੪ ॥

---

[1]ਉਲਟੀ (ਹੁੰਦੀ)।
[2]ਵੇਖ ਕੇ।
[3]ਸੱਦ ਕੇ (ਦਾਸ)।
[4]ਗਲ।
[5]ਪੇਕੇ ਘਰ ਘੱਲਿਆ।
[6]ਛੇਤੀ।
[7]ਗਿਣਤੀਆਂ।
[8]ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
[9]ਪ੍ਰੋਹਤ।
[10]ਮੋਹ ਨਾਲ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮਿਲਿ ਬੈਸ ਗਯੋ ਜਬ, ਬੂਝਤਿ ਭਾ[੨] ਤਬ
ਬਾਤ ਬਖਾਨ ਕਰੀ ਪਿਤ ਪਾਸੂ।
'ਪਤਿ ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰਾ
ਧਨ ਦੀਨ ਲੁਟਾਇਕੈ ਛੋਰਿ ਅਵਾਸੂ[੩]।
ਦਿਨ ਤੀਨ ਰਹੇ ਮਧ ਨੀਰ ਨਦੀ
ਪੁਨਿ ਤੀਰ[੪] ਅਏ, ਨ ਛੁਯੋ ਜਲ ਜਾਸੂ[੫*]।
ਥਲ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਹਿਂ ਆਸਨ ਕੀਨ
ਕਹੈਂ ਨ ਸੁਨੈਂ ਜੁ ਭਨੈਂ[੬] ਕਛੁ ਤਾਸੂ[੭]' ॥ ੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਤਨੁਜਾ[੮] ਬਾਨੀ ਨਿਜ ਕਾਨਾ[੯]।
ਭਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਬਹੁ ਗਲਤਾਨਾ।
ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ[੧੦] ਲਾਲ ਕਿਯ ਨੈਨਾ।
ਮੁਖਤੇ ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬੈਨਾ ॥ ੬ ॥
ਦਰਬ ਲੁਟਾਵਨਿ ਕੀ ਸੁਧਿ[+] ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਸਹਿ ਨ ਸਕ੍ਯੋ ਗਮਨ੍ਯੋ ਸਿਰ ਧੁਨ ਕੈ।
ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੋ ਕਲਸ[੧੧] ਸੁਹਾਵਨ।
ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ, ਜਿਨ ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ ॥ ੭ ॥
ਤਹਾਂ ਆਇ ਬੋਲ੍ਯੋ ਦੁਰਬਾਨੀ।
'ਤੂੰ ਜਨਮ੍ਯੋ ਹਾਨੀ ਕੁਲ ਕਾਨੀ[੧੨]। {ਮੂਲੇ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ}
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਦਾਹਤਿ[੧੩] ਛਾਤੀ।

---

[੧]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਕੇ।
[੨]ਪੁੱਛਿਓਸੁ।
[੩]ਘਰ ਛਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
[੪]ਕਿਨਾਰੇ ਆਏ।
[੫]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।
[*]ਪਾ:-ਤਾਸੁ।
[੬]ਆਖੇ।
[੭]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।
[੮]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੀ।
[੯]ਕੰਨੀ।
[੧੦]ਹੋਠੀ।
[+]ਪਾ:-ਬਿਧਿ।
[੧੧]ਸ਼ਿਰੋਮਣ।
[੧੨]ਕੁਲ ਦੀ ਕਾਣ (ਲਾਜ) ਦੀ ਹਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[੧੩]ਸਾੜਦਾ ਹੈਂ।

ਅਲਪ ਬੈਸ ਤੇ ਤੂੰ ਧਨ ਘਾਤੀ ॥ ੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਿਨ ਗੁਨ ਪਰਖੇ ਬਿਨ ਪਿਖੇ, ਸੁਤਾ ਕੀਨ ਸਨਬੰਧ।
ਤਬ ਕੋ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਇ ਹੌਂ, ਸੁਖ ਨ ਪਿਖਜੋ ਭੇ ਸੰਧ[1] ॥ ੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਜਾਨਿ ਗੁਨ ਐਨਾ।
ਤੂਸ਼ਨ ਰਹੇ, ਨ ਬੋਲੇ ਬੈਨਾ।
ਬਹੁ ਦੁਰਬਚਨ ਭਾਖਿ ਕਰਿ ਮੂਲਾ।
ਪੁਰਿ ਆਵਾ, ਜਿਹ[2] ਮਤਿ[3] ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ[4] ॥ ੧੦ ॥
ਭੇਵ ਨ ਲਖਹਿ ਈਸ਼ ਜਗਦੈਵੰ।
ਰਿਸਿ ਸੋਂ ਛਾਤੀ ਜਰਤਿ ਸਦੈਵੰ[5]।
ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਹਿ, ਗਟੀ[6] ਗੁਨੰਤਾ[7]।
ਬਿਨਾ ਲਖੇ[8] ਅਤਿ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖਵੰਤਾ ॥ ੧੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਿਹ ਦਿਜ[9] ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਤਿ, ਤਿਹ ਢਿਗ ਬੈਸਜੋ ਜਾਇ।
ਮਨ ਕੇ ਦੁਖ ਬਰਨਨ ਕਰੇ, ਰੋਤਿ ਭਯੋ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ ੧੨ ॥
ਸੋਰਠਾ: 'ਏਕ ਦਿਵਸ ਸੁਖ ਨਾਂਹਿ, ਜਬ ਕੀ ਸੁਤਾ ਬਿਵਾਹਿ ਦੀ।
ਬੈਸਜੋ ਗੋਰਨਿ ਮਾਂਹਿ, ਤਜਿ ਤਰੁਨੀ[10] ਘਰ ਕਾਰ ਸਭਿ' ॥ ੧੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਤੁਰ[11] ਬਚਨ ਤਿਹ, ਦਿਜਬਰ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ।
'ਚਲਹੁ ਤਿਸੈ ਸਮਝਾਇ ਹੈਂ", ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ ॥ ੧੪ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਮੰਡਨ[12], ਸਕਲ ਦੁਖ ਖੰਡਨ
ਪਖੰਡਨ ਕੋ ਦੰਡਨ[13] ਸਰੂਪ ਜਿਹ[14] ਧਾਰਿਯਾ।
ਮੂਲਾ ਲੀਏ ਪੰਡਿਤ ਜਹਾਂ ਹੈਂ ਮਹਿਮੰਡਤ[1]

---

[1]ਸਨਬੰਧ ਕਰਕੇ।
[2]ਜਿਸਦੀ।
[3]ਬੁੱਧੀ।
[4]ਉਲਟ ਸੀ।
[5]ਸਦਾ ਹੀ।
[6]ਗਿਣਤੀਆਂ।
[7]ਗਿਣਦਾ।
[8]ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ।
[9]ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
[10]ਸੁਪਤਨੀ।
[11]ਦੁਖੀ।
[12]ਭੂਸ਼ਨ।
[13]ਪਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।
[14]ਜਿਸ ਨੇ।

ਨਿਕਟਿ ਬੈਠ ਤੁੰਡਤੇ[2] ਯੌਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿਯਾ।
'ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਲੀਨਿ ਕਾਚੀ ਬਾਤੈਂ ਸਭਿ ਕੀਨਿ
ਤੁਮ, ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਛੋਰਿ ਦੀਨਿ ਨੀਕੇ[3] ਨ ਵਿਚਾਰਿਯਾ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਲਾਜ ਤਜਿ, ਦੇਹਿ ਅਸ ਬੇਖ ਸਜਿ
ਦੁਸ਼ਟ[4] ਮਸਾਨ ਥਾਨ ਭਏ ਹਿਤਕਾਰਿਯਾ' ॥ ੧੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਕੇ ਬੈਨ ਇਵ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗਕੰਤ। {ਸ਼ਿਆਮਾ ਪੰਡਿਤ}
ਉਚਰਜੋ ਸਬਦ ਬਸੰਤ[5] ਮੈਂ, ਹੁਤੀ ਸੁ ਰਿੱਤੁ ਬਸੰਤ ॥ ੧੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ ਦੁਸਟਾ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੋ ॥
ਦੁਇ ਮਾਈ ਦੁਇ ਬਾਪਾ ਪੜੀਅਹਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੋ ॥੧॥
ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਾ ਤੁਮ੍ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ॥
ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵਉ ਪ੍ਰਾਨਪਤੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ: ਮਨ ਰਾਜਾ ਬਾਲਿਕ ਸਮ ਜੋਊ।
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਜਾਨਹੁ ਚੰਚਲ ਸੋਊ।
ਨੀਤਿ ਨ ਸੀਖਊ ਰੂਪ ਗਿਆਨਾ।
ਖੇਲ ਰਚਜੋ ਸੁਖ ਵਿਸ਼ੈਂ[6] ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥
ਕਾਚੀ ਨਗਰੀ ਮਹਿਂ ਇਹ ਬਾਸਾ।
ਆਜ ਕਾਲ ਜਿਹ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ।
ਨਿਤਿ ਥਿਰ ਜਾਨਤਿ ਕੀਨ ਸਨੇਹਾ[7]।
ਢਹਿ ਹੈ ਕਾਲ ਪਰੈ ਜਬ ਮੇਂਹਾ[8] ॥ ੧੮ ॥
ਜਾਇ ਅਚਾਨਕ ਗਰ ਇਹ[9] ਸਾਰੀ।
ਤਬ ਸੋਝੀ ਹ੍ਵੈ ਦੂਖ ਮਝਾਰੀ।
ਪਾਂਚ ਦੁਸ਼ਟ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਪਯਾਰੂ।
ਸੋ ਤਿਹ ਕੇ ਨਿਤ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰੂ ॥ ੧੯ ॥

---

[1]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।
[2]ਮੁਖ ਤੋਂ।
[3]ਅੱਛੀ।
[4]ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ।
[5]ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
[6]ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ।
[7]ਮੋਹ।
[8]ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਮੀਂਹ।
[9]ਗਲ ਜਾਏਗੀ ਇਹ (ਦੇਹੀ)।

ਦੋਹਰਾ: ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਪੁਨਿ, ਮੋਹਿ ਬਲੀ ਹੰਕਾਰ।
ਇਨ ਸਜੋਂ ਕਰਤਜੋਂ ਮੀਤਤਾ, ਭਾ ਸੰਗਤਿ[੧] ਤੇ ਖੁਆਰ ॥ ੨੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਲੂਟਹਿ[੨] ਮਿਲ ਕਰਿ ਇਸ ਕੀ ਨਗਰੀ।
ਨੀਤ ਉਜਾਰਹਿਂ ਈਸ਼[੩] ਉਜਗਰੀ[੪]।
ਬਿਗਰਜੋ ਅਪਨੋ ਜਾਨਜੋ ਨਾਂਹੀ।
ਮਿਲਜੋ ਰਹੈ ਪੁਨ ਪੁਨ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੧ ॥
ਮਾਤ ਅਵਿੱਦਜਾ ਦੂਜੀ ਮਾਯਾ[੫]।
ਈਸ਼, ਜੀਵ, ਦੁਇ ਪਿਤ ਜਿਨ ਜਾਯਾ।
ਦ੍ਵੈ ਕੋ ਜਨਜੋ ਕੁਟਿਲਤਾ ਕਾਰਨ[੬]।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਯਾ ਕੋ ਹੋਇ ਸਵਾਰਨ ॥ ੨੨ ॥
ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਸਿਖਵਨ ਮੁਝ ਦੀਜੈ।
ਭੋ ਪੰਡਿਤ! ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ'।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਦ ਕਰਿ[੭] ਕਰੁਨਾ ਸਦਨਾ।
ਮਸ਼ਟ[੮] ਕਰੀ ਪੁਨਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੂਲਾ ਬੋਲਜੋ ਸੁਨਤਿ ਬਚ, 'ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਜੇ ਤੋਹਿ।
ਤੌ ਬਿਆਹ ਕਰਿਵਾਇ ਕਿਉਂ? ਤੈਂ ਦੁਖ ਦੀਨੋਂ ਮੋਹਿ ॥ ੨੪ ॥
ਦਰਬ[੯] ਲੁਟਾਯੋ ਬਾਦ[੧੦] ਬਹੁ, ਸੁਤ ਤਿਯ[੧੧] ਦਿਯੋ ਨ ਟਾਂਕ[੧੨]।
ਬਿਨ ਬ੍ਰੀੜਾ[੧੩] ਤਜਿ ਭਾਜਿਆ', ਪੁਨ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥ ੨੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਭੀਤਰਿ ਅਗਨਿ ਬਨਾਸਪਤਿ ਮਉਲੀ ਸਾਗਰੁ ਪੰਡੈ ਪਾਇਆ ॥
ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਘਰ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥੨॥

---

[੧]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ।
[੨]ਭਾਵ ਏਹ ਪੰਜੇ ਲੁਟਦੇ ਹਨ।
[੩](ਨਗਰੀ ਦੇ) ਈਸ਼ (ਭਾਵ ਮਨ) ਨੂੰ।
[੪]ਪ੍ਰਗਟ, ਸਾਹਮਣੇ।
[੫]ਅਵਿਦਜਾ, ਮਾਯਾ, ਦੋ ਮਾਵਾਂ।
[੬]ਖੋਟੇਪਨ ਦਾ ਕਾਰਨ (ਮੂਲ) ਹੈ (ਮਨ)।
[੭]ਆਖ ਕੇ।
[੮]ਚੁੱਪ।
[੯]ਧਨ।
[੧੦]ਬਿਰਥਾ।
[੧੧]ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ।
[੧੨]ਟਕਾ ਮਾਤ੍ਰ।
[੧੩]ਲਾਜ ਬਿਨਾ।

ਚੌਪਈ: 'ਭੀਤਰ ਭੂਰੀ[੧] ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਸਾ।
ਪਾਵਕ[੨] ਜਿਉਂ ਕਬਹਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਾ[੩]।
ਸਹਸ[੪] ਮਾਂਗ ਪੁਨਿ ਮਾਂਗਿ ਹਜ਼ਾਰਾ।
ਲਾਖ ਹੋਇ ਤੇ ਕੋਟਿ[੫] ਅਪਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥
ਅਰਬ ਖਰਬ ਸੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਨਾਂਹੀ।
ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਜਿਹ ਆਗੈ ਹ੍ਵੈ ਰੰਚਕ ਮੇਰੁ[੬]।
ਉਦਰ ਅਕਾਸ਼ ਸਰਸ ਸਰਸੇਰੁ[੭] ॥ ੨੭ ॥
ਸੁਨਹੁ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸੰਸਾਕਾ[੮]।
ਤੀਯ, ਸੁਤਾ, ਸੁਤ, ਸਿਮਧੀ[੯], ਸਾਕਾ[੧੦]।
ਜਿਉਂ ਤਨ[੧੧] ਬ੍ਰਿੱਧਿ[੧੨] ਹੋਇ ਤਿਨ ਬਾਧਾ[੧੩]।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ[੧੪] ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਮਨ ਫਾਧਾ[੧੫] ॥ ੨੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੁਕਤੈ[੧੬] ਤਿਨ ਤੇ ਕਬਿ ਨਹੀਂ, ਫਸਜੋ ਸੁ ਬੈਸ ਬਿਹਾਇ[੧੭]।
ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਾਤਮ[੧੮*] ਪਿੰਡ ਮਹਿਂ[੧੯] ਪਾਵਹਿ ਸੋ ਮੁਕਤਾਇ[੨੦] ॥ ੨੯ ॥

---

[੧]ਬਹੁਤੀ।
[੨]ਅੱਗ।
[੩]ਨਹੀਂ ਰਜਦੀ।
[੪]ਸੌ।
[੫]ਕ੍ਰੋੜ।
[੬]ਰਾਈ ਜਿੰਨਾਂ ਹੈ ਸੁਮੇਰ।
[੭](ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ) ਪੇਟ ਅਕਾਸ਼ ਤੱਲ (ਨਹੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ)ਵਡਾ ਹੈ।
[੮](ਹੁਣ) ਸੁਣੋ ਬਨਸਪਤੀ (ਦਾ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਸਮੇਤ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦੇ (ਤਿਵੇਂ)। ਸੰ ਸਮੇਤ। , ਸਾਕਾ ਸ਼ਾਖਾਂ, ਟਾਹਣੀਆਂ, ਫੈਲਾਵ] ।
[੯]ਕੁੜਮ।
[੧੦]ਸਨਬੰਧੀ।
[੧੧]ਸ਼ਰੀਰ।
[੧੨]ਵਡਾ ਹੋਵੇ।
[੧੩]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀੜਤ ਕੀਤਾ। (ਅ) ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ। (ੲ) (ਕਬੀਲਾ) ਵਧਦਾ ਹੈ।
[੧੪]ਰਾਤ ਦਿਨ।
[੧੫]ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[੧੬]ਛੁਟਦਾ ਨਹੀਂ।
[੧੭]ਫਸਿਆ ਉਮਰ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।
[੧੮]ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ।
[*]ਪਾ:-ਪ੍ਰਾਪਤ।
[੧੯]ਸਰੀਰ ਵਿਚ।
[੨੦]ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ: ਘਟ[1] ਮਹਿਂ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ਾ।
ਹੋਇ ਗਜਾਨ ਤੌਂ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਭਾਸਾ[2]।
ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਬਿਪਰੀਤਾ[3]।
ਕਿਉਂ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਇ ਨਰ ਚੀਤਾ[4] ॥ ੩੦ ॥
ਸੂਧੇ ਤੇ[5] ਬਿਗਸੈਂ[6] ਪਰਗਾਸੂ।
ਹ੍ਵੈ ਤਬ ਗਜਾਨ ਅਗਜਾਨ ਬਿਨਾਸੂ।
ਸੋ ਗਿਆਨ ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਨਹਿਂ ਪਾਇਆ।
ਤਮ ਅਗਜਾਨਹਿ[7] ਅਨਿਕ ਦੁਰਾਇਆ[8]' ॥ ੩੧ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨਾ।
ਪੁਨਿ ਸ਼ਜਾਮਾ[9] ਬੋਲਜੋ ਮਨ ਚੀਨਾ।
'ਰਾਮ ਸਿਮਰ ਕੀਜੈ ਨਿਜ ਕਾਰੀ[10]।
ਬਨ ਪੁਨ ਸਦਨ[11] ਰਾਮ ਲੇ[12] ਸਾਰੀ[13] ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਰਾਮ ਰਵਜੋ ਜਲ ਥਲ ਵਿਖੈ, ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਕੀ ਸੋ ਲੇਵ'।
ਸੁਨਿ, ਤੀਸਰ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਕੋ, ਬਦਤਿ[14] ਭਏ ਜਗਦੇਵ[15] ॥ ੩੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਰਾਮ ਰਵੰਤਾ ਜਾਣੀਐ ਇਕ ਮਾਈ ਭੋਗੁ ਕਰੇਇ ॥
ਤਾ ਕੇ ਲਖਣ ਜਾਣੀਅਹਿ ਖਿਮਾ ਧਨੁ ਸੰਗ੍ਰਹੇਇ ॥੩॥

ਚੌਪਈ: 'ਰਾਮ ਰਵਜਾ ਸੋਊ ਪਹਿਚਾਨੇ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੱਛਨ ਮਨ ਠਾਨੇ।
ਮਾਯਾ ਵਰਤਹਿ ਹੋਇ ਉਦਾਰਾ।

---

[1]ਸ਼ਰੀਰ।
[2]ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[3]ਮੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪੁੱਠਾ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ।
[4]ਚਿਤ੍ਰ ਵਿਚ।
[5]ਸਿੱਧਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ।
[6]ਖਿੜੇ।
[7]ਹਨੇਰੇ ਰੂਪੀ ਅਗਜਾਨ ਨੇ
[8]ਛੁਪਾਇਆ ਹੈ।
[9]ਨਾਮ ਪੰਡਤ ਦਾ।
[10]ਅਪਨਾ ਕੰਮ।
[11]ਘਰ।
[12]ਰਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
[13]ਖਬਰ।
[14]ਕਹਿਣ ਲਗੇ।
[15]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਰੰਚਕ ਭਰ ਨ ਕਰਹਿ ਤਿਹਂ ਪਜਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥
ਦੈਵ ਸੰਪਦਾ[1] ਕੇ ਗੁਨ ਜੇਤੇ।
ਖਿਮਾ ਆਦਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ[2] ਸਭਿ ਤੇਤੇ।
ਸੋ ਬਨ ਸਦਨ[3] ਵਿਖੈ ਇਕ ਸਾਰਾ।
ਜਾਨਹਿ ਰਵਿਓ ਰਾਮ ਉਦਾਰਾ' ॥ ੩੫ ॥
ਸੁਨਿ ਇਵ ਮੂਲੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਇਹ ਭਾ ਸਿਰਰੀ[4] ਮਤਿ ਬਵਰਾਨਾ[5]।
ਕਹਾ ਬੋਲਤਿ ਸਮਝਤਿ ਹੌਂ ਨਾਂਹੀ।
ਮਨ ਉਪਜਤਿ ਮੁਖ ਆਵਤਿ ਪ੍ਰਾਹੀਂ[6] ॥ ੩੬ ॥
ਕਹਜੋ ਕਿਸੁ ਕੋ ਸੁਣਹਿ ਨ ਮਾਨੈ।
ਕਿਉਂ ਪੰਡਤ ਇਹ ਸੰਗਿ ਬਖਾਨੈ[7]।
ਨਹਿਂ ਬੋਲਹੁ ਗਵਨਹੁ[8] ਨਿਜ ਧਾਮੂ।
ਤੁਮ ਆਏ ਚਲਿ ਹਮਰੇ ਕਾਮੂ' ॥ ੩੭ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੁਮਤਿ ਨਿਕਦਨਾ।
ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ ਬੋਲੇ ਬਚ ਬਦਨਾ[9]।
ਸਬਦ ਸੁ ਪਦ[10] ਚਤੁਰਥ[11] ਤਬ ਕਹਾ।
ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ[12] ਜਿਨ ਸਭਿ ਦੁਖ ਦਹਾ[13] ॥ ੩੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਕਹਿਆ ਸੁਣਹਿ ਨ ਖਾਇਆ ਮਾਨਹਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਹੀ ਸੇਤੀ ਵਾਸਾ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਖਿਨੁ ਤੋਲਾ ਖਿਨੁ ਮਾਸਾ ॥੪॥੩॥੧੧॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਭਾ[1] ਰਿਖੀਕ ਬਸਿ[2] ਆਪ ਹੀ, ਕਹਜਾ ਸੁਨਤਿ ਨਹਿਂ ਜੋਇ।

---

[1]ਭਾਵ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ।
[2]ਕੱਠੇ ਕਰੇ।
[3]ਜੰਗਲ ਤੇ ਘਰ।
[4]ਹਠੀ, ਜ਼ਿਦੀ।
[5]ਮਤ ਦਾ ਬੌਰਾ।
[6]ਜੋ ਦਿਲੋਂ ਉਪਜਦੀ ਤੇ ਮੂੰਹ ਪਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸੋ ਹੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[7]ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸ ਲਈ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ?
[8]ਚਲੋ।
[9]ਮੁਖੋਂ।
[10]ਪੌੜੀ।
[11]ਚੌਥੀ।
[12]ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ।
[13]ਦੁਖ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਮਾਨਹੀ, ਚਹਿਤਿ ਬਿਖੈ[3] ਨਿਤ ਸੋਇ ॥ ੩੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੇਖਤਿ ਰੂਪ ਨ ਨੈਨ[4] ਅਘਾਏ[5]।
ਕਰਨ[6] ਰਾਗ ਸੁਨਿ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ[7]।
ਘ੍ਰਾਣ[8] ਸੁਗੰਧਿ ਸਦਾ ਹੀ ਚਾਹੈਂ।
ਰਸਨਾ ਸ੍ਵਾਦਹਿ ਤੇ ਨ ਹਟਾਹੈਂ[9] ॥ ੪੦ ॥
ਤੁਚਾ ਸਪਰਸ਼ੈ ਕੋਮਲਤਾਸਾ[10]।
ਭਯੋ ਸਦਾ ਇਨਹੂੰ ਸੋਂ ਵਾਸਾ।
ਆਗੇ ਕੋ ਖਾਯੋ[11] ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ।
ਵਾਸਾ ਤਿਨਹੀ ਸੋਂ[12] ਨਿਤ ਠਾਨੈ ॥ ੪੧ ॥
ਸੁਨਿ ਦਿਜ! ਹ੍ਵੈ[13] ਹਰਿ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾ।
ਬੰਦਹਿ[14] ਸਦਾ ਪਾਇ[15] ਸੁਖਰਾਸਾ[16]।
ਮਨ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਨ ਇਕ ਰਸ ਕਬਹੀ।
ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਤੋਲਾ ਤਬ ਹੀ[17] ॥ ੪੨ ॥
ਜਬ ਜਾਵਹਿ ਹ੍ਵੈ ਹਰਖ ਬਿਹੀਨਾ।
ਮਾਸਾ[18] ਸ਼ੋਕ ਵਿਖੈ ਤਹਿਂ ਚੀਨਾ।
ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ ਸਵਾਰਨ ਕਾਰਨ।
ਜਗ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਜੀਵ ਉਧਾਰਨ[19] ॥ ੪੩ ॥

---

[1]ਹੋ ਗਿਆ।
[2]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਸ।
[3]ਵਿਸ਼ੇ।
[4]ਅੱਖਾਂ ਨਾਂ।
[5]ਰਜੀਆਂ।
[6]ਕੰਨ।
[7]ਨਾਂ ਰੱਜੇ।
[8]ਨਾਸਕਾ।
[9]ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ।
[10]ਕੂਲੇਪਨ ਨੂੰ।
[11]ਭਾਵ ਭੋਗਿਆ।
[12]ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ।
[13]ਹੋ।
[14]ਮੱਥਾ ਟੇਕ।
[15]ਪੈਰਾਂ ਤੇ।
[16]ਰੱਬ ਦੇ।
[17]ਭਾਵ, ਤਦੋਂ ਵਧਦੀ ਹੈ।
[18]ਭਾਵ, ਘਟਦੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਪੰਡਤਿ ਕਰ[2] ਬੰਦਿ ਕੈ[*], ਨਮਸਕਾਰ ਪਗ[3] ਕੀਨਿ।
ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਾਨੇ ਰਿਦੇ, -ਇਨ ਸਮ ਕੋ ਨ ਪ੍ਰਬੀਨ- ॥ ੪੪ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਦਜ਼ਾਲ[4], ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦਿਜ[5] ਪਰ ਕਰੀ।
ਜਗ ਕੇ ਬੰਧ[6] ਬਿਸ਼ਾਲ[7], ਛੁਟਕ ਗਏ ਤਤਕਾਲ ਤਿਹ[8] ॥ ੪੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਖਿਝਿ ਕੈ ਮੂਲਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਗਯੋ।
ਅਤਿ ਦੁਖ ਮਾਨ ਬਿਸਮ ਮਨ ਭਯੋ।
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਨਿਯਾ ਕੇ ਪਾਸੂ।
ਰਹਜੋ ਆਪ, ਨਹਿਂ ਗਯੋ ਅਵਾਸੂ[9] ॥ ੪੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਸਥਾਨ ਮਸਾਨਾ।
ਬੈਸੇ ਮਰੀਅਨ[10] ਗੋਰ[11] ਮਹਾਨਾ।
ਜੇ ਨਰ ਜਾਨਹਿਂ ਮਨ ਕਛੁ ਭੇਵਾ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਵਨੈਂ ਜਗਦੇਵਾ[12] ॥ ੪੭ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਹਿਂ ਵਹਿਰ ਅਸੀਨੇ[13]।
ਬੀਤ ਗਏ ਜਬ ਤੀਨ ਮਹੀਨੇ।
ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜਨਮ ਤਬ ਲੀਨੋ।
ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਹਰਖ ਮਨ ਕੀਨੋ ॥ ੪੮ ॥
ਭਈ ਸੁਲਖਣੀ ਪ੍ਰਾਚਿ ਦਿਸ਼ਾ ਸੀ[14]।
ਉਗੇ ਸੂਰ ਸਸਿ ਜਨੁ ਜਸ ਰਾਸੀ[15*]।

---

[1]ਉਧਾਰ।
[2]ਹੱਥ।
[*]ਪਾ:-ਬੰਦਨਾ।
[3]ਚਰਨਾਂ ਤੇ।
[4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[5]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ।
[6]ਬੰਧਨ।
[7]ਬੜੇ।
[8]ਉਸ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਦੇ।
[9]ਘਰ ਨਾਂ ਗਿਆ।
[10]ਮੜ੍ਹੀਆਂ।
[11]ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ।
[12]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[13]ਬਾਹਰ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ।
[14]ਪੂਰਬ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਰਗੀ (ਭਾਗਵਾਲੀ)।
[15]ਸੂਰ, ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਸਸਿ ਭਾਵ ਲਖਮੀ ਦਾਸ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਦ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੜੀ ਚਮਕ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਦ ਚੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੀ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ।
ਮਨ ਜਿਨ ਕੋ[1] ਰਸ ਏਕ ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੪੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪਾਵ[2] ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਪੁਰਿ ਵਿਖੈ, ਅਤਿ ਪਾਵਨ ਉਦਿਆਨ[3]।
ਬੈਸੇ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤਹਾਂ[4], ਉਧਰੇ ਸਰਬ ਮਸਾਨ[5] ॥ ੫੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਨਾ।
'ਨਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਤੁਰਕ ਨ ਹੈਨਾ[+]।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਕੋਊ।
ਝੂਠੇ ਨਾਮ ਧਰਾਵਹਿਂ ਦੋਊ' ॥ ੫੧ ॥
ਕੋ ਕੋ ਨਰ ਹ੍ਵੈ ਨਿਕਟ ਸੁਨਤਿ ਹੈ।
ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਅਪਰਨ[6] ਮਿਲਤਿ ਭਨਤਿ ਹੈ[7]।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ ਸ੍ਰਵਨ ਨਿਜ ਕਾਜ਼ੀ।
ਗਵਨਜੋ ਨਿਕਟਿ ਬੇਖ ਤਨ ਪਾਜੀ[8] ॥ ੫੨ ॥
ਕਛੁਕ ਮਨੁਜ ਤਿਹ ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਰੇ।
ਬੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਨਿ ਨਿਹਾਰੇ।
ਆਨਨ[9] ਬੈਨ ਬਖਾਨਤਿ ਸੋਊ।
'ਨਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਕੋ, ਤੁਰਕ ਨ ਕੋਊ' ॥ ੫੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਕਟ ਬੈਸਿ ਕਾਜੀ ਕਹੈ, 'ਅਸ ਕਸ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਜਗਤ ਮੈਂ, ਹਮ ਕਿਉਂ ਸਕਹਿਂ ਪਛਾਨ? ॥ ੫੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜਗ ਮੈਂ ਦੀਸਹਿਂ ਸੋਊ।
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਰ ਦੋਊ।
ਤੁਮਰੇ ਕਹਿਨ ਸੰਦੇਹ ਹਮਾਰੇ[10]।
ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੇ' ॥ ੫੫ ॥

---

[*]ਪਾ:-ਉਗੇ ਸੂਰ ਸਸ ਜਨੁ ਸੁਖ ਰਾਸੀ।
[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਮਨ।
[2]ਚਰਣਾ।
[3]ਬਨ।
[4]ਓਥੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[5]ਮੁਰਦੇ।
[+]ਪਾ:-ਐਨਾ।
[6]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ।
[7]ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।
[8]ਬਨਾਵਟੀ।
[9]ਮੁਖੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹੇ)।
[10]ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾ ਹੈ।

ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਓਰਾ।
ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਭੀਰ ਭਈ ਤਿੰਹ ਠੌਰਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸਹਿਂ ਦੀਨ ਦਿਆਲਾ।
ਜਿਨ ਕਿਯ[*] ਸ਼ਰਧਾ ਤਿਹ[੧] ਦੁਖ ਟਾਲਾ[੨] ॥ ੫੬ ॥
ਕਾਜ਼ੀ ਬਚ ਸੁਨਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।
ਕੁਮਤਿ ਕਦਨ[੩], ਸੁਖ ਕਰੁਨਾ ਸਦਨਾ[੪]।
ਕਹਯੋ ਸ਼ਲੋਕ ਹੇਤ ਸਮਝਾਵਨ।
ਮਤਿਮੰਦਨ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਵਨ ॥ ੫੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨ ਮੁਹਾਣੈ ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥
ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥
ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ[+] ॥੧॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥
ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥
ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥
ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥੧॥
ਮਃ ੧ ॥ ਹਿੰਦੂ ਮੂਲੇ ਭੂਲੇ ਅਖੁਟੀ ਜਾਂਹੀ ॥
ਨਾਰਦਿ ਕਹਿਆ ਸਿ ਪੂਜ ਕਰਾਂਹੀ ॥
ਅੰਧੇ ਗੁੰਗੇ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰੁ ॥
ਪਾਥਰੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥
ਓਹਿ ਜਾ ਆਪਿ ਡੁਬੇ ਤੁਮ ਕਹਾ ਤਰਣਹਾਰੁ[++] ॥੨॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਗ ਹਿੰਦੁ[੫] ਕੋ, ਅਸ ਬਿਧਿ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ।
ਕਰਮ ਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਹੀਂ ਉਭੈ, ਝੂਠੇ ਨਾਮ ਬਖਾਨ ॥ ੫੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਗ ਭੂਲੇ ਫਿਰਿਹੀਂ ਉਦਿਆਨਾ[੬]।

---

[*]ਪਾ:-ਕੀ।
[੧]ਤਿਸਦਾ।
[੨]ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।
[੩]ਨਾਸ਼ਕ।
[੪]ਸੁਖ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦੇ ਘਰ ਨੇ।
[+]ਵਾਰ ਮਾਝ।
[++]ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ।
[੫]ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ।
[੬]ਜੰਗਲ ਵਿਚ।

ਕੈਸੇ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਸੁਖ ਅਸਥਾਨਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਜੀ ਲੱਜਤਿ ਹੋਤਿ।
ਜਿਉਂ ਰਵਿ ਆਗੇ ਰਿੰਙਣ ਜੋਤਿ[੧] ॥ ੫੯ ॥
ਨਹਿਂ ਬੋਲਯੋ ਕਛੁ ਤੂਸ਼ਨ ਭਯੋ।
ਉੱਤਰ ਆਵ ਨ[੨], ਉਠਿ ਘਰ ਗਯੋ।
ਕੋ ਨਰ ਨੁਤਿ[੩], ਕੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿਹੀ।
ਮੂਰਖ ਸਮਝ, ਨ ਪਾਇਨ[੪] ਪਰਿਹੀ ॥ ੬੦ ॥
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਜਿਹਂ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ।
ਬੈਸੇ ਰਹੇ ਮਸਾਨ ਸਥਾਨਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਹੁਤੋ ਭਗੀਰਥ ਪਾਸੁ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਪਾਇ ਸੁਖ ਰਾਸੁ ॥ ੬੧ ॥
ਆਵਾ ਮਨਸੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।
ਜਿਹ ਮਨ ਚਢ਼ਯੋ ਨਾਮ ਕੋ ਰੰਗਾ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਪਰਯੋ ਡੰਡਵਤ ਮਤਿ ਰਸ ਭੀਨੀ ॥ ੬੨ ॥
'ਸਤਿਕਰਤਾਰ' ਕਹੀ ਸੁਖਰਾਸੂ[੫]।
ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਸਰਬ ਪੁਨ ਤਾਸੂ[੬]।
ਗਦ ਗਦ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ।
ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਤਬਹਿ 'ਕੁਲਦੀਪਾ! ॥ ੬੩ ॥
ਸਰਬ ਕੁਸ਼ਲ ਭੀ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰੇ।
ਮੁਝ ਤਨ ਮਨ ਕੇ[*] ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰੇ।
ਚਲਯੋ ਚਹਤਿ ਹੌ ਮੈਂ ਪਰਦੇਸ਼ਾ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੀ ਅਬ ਪਾਇ ਨਿਦੇਸਾ ॥ ੬੪ ॥
ਬਨਜ ਖੇਪ ਕੋ ਭਰਿ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
ਜਾਉਂ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਮਝਾਰੀ।

---

[੧]ਟਿਟਾਣਾਂ।
[੨]ਨਾ ਆਇਆ।
[੩]ਉਸਤਤੀ।
[੪]ਚਰਨੀਂ।
[੫]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[੬]ਉਸਤੇ।
[*]ਪਾ: ਮੁਰ ਮਨ ਤਨ ਕੇ।

ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਦਿਨ ਬਹੁ ਬਿਰਹੁ ਤੁਮਾਰਾ।
ਉਚਰਹੁ ਆਪ ਸਬਦ ਸੁਖ ਸਾਰਾ ॥ ੬੫ ॥
ਮੈਂ ਲਿਖਿ ਲੇਉਂ ਪਠੋਂ ਕਰਿ ਨੇਮਾ।
ਜਿਨ ਤੇ ਵਧੈ ਗੁਰੂ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ।
ਉਚਰੇ ਰੁਚਿਰ ਸਬਦ ਜਨਰੰਜਨ[੧] ॥ ੬੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਗੁਰੂ ਵਡਿਆਈ।
ਭਗਤ ਬਿਰਕਤਹਿ ਗਜਾਨ ਮਿਲਾਈ।
ਅਸ ਬਾਣੀ ਮਨਸੁਖ ਲਿਖਿ ਲੀਨੀ।
ਪਢਿ ਕਰਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਤਿ ਭੀਨੀ ॥ ੬੭ ॥
ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ।
'ਮੱਜਹੁ[੨] ਨਿਸਾ ਜਾਮ[੩] ਸ਼ੁਭ ਬਾਰਾ[੪]।
ਤਜਿ ਆਲਸ ਜਾਗਹੁ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਪਢਹੁ ਤਬੈ ਫਲ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬੮ ॥
ਇਕ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮੇਤਾ।
ਗੁਨਹੁ ਤ ਪਾਵਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਕੇਤਾ[੫]।
ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ[੬] ਹੋਵਤਿ ਭੋਰਾ।
ਪਠਿ ਅਰਦਾਸ ਯੁਗਮ ਕਰ ਜੋਰਾ ॥ ੬੯ ॥
ਬਹੁਰ ਬਾਂਟਿ[੭] ਅਚਵਨ[੮] ਨਿਜ ਕੀਜੈ।
ਦਿਵਸ ਉਗੇ ਬਨਜਹਿਂ ਮਨ ਦੀਜੈ।
ਸੰਧਜਾ ਕਾਲਹਿ ਪਢੋ ਬਹੋਰੀ[੯]।
ਮਤ ਨਿਤ ਰਾਖਹੁ ਭਗਤਿਹਿ ਬੋਰੀ[੧੦] ॥ ੭੦ ॥
ਜਬ ਕੋ ਅਟਕ ਜਾਇ ਵਡ ਕਾਜੂ।

---

[੧]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[੨]ਨ੍ਹਾਓ।
[੩]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ।
[੪]ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਵਿਚ। (ਅ) ਸ਼ੁਭ ਵੇਲਾ ਹੈ (ਉਹ)।
[੫]ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਨੂੰ।
[੬]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।
[੭]ਵੰਡਕੇ।
[੮]ਛਕਣਾ ਕਰੋ।
[੯]ਫੇਰ।
[੧੦]ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਡੁਬੀ ਹੋਈ।

ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰ+ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਕਾਜੂ'।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਗਵਨਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਇ ਨਿਦੇਸ਼ਾ[੧] ॥ ੭੧ ॥
ਗਯੋ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਸਥਾਨਾ।
ਬਹੁਰ ਭਗੀਰਥ ਕੋ ਗੁਨ ਖਾਨਾ[੨]।
ਆਇਸ ਦੀਨ 'ਸਦਨ ਅਬ ਜਾਵਹੁ।
ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ' ॥ ੭੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੂਲੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜਨਮ, ਮਨਸੁਖ ਭਗੀਰਥ ਗਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੦ ॥

+ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਤੇ ਮਹਾਤਮ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

[੧]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ ਪਾਕੇ।

[੨]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

੩੧. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਮੁੱਲਾਂ ਨਿਸਤਾਰਾ, ਮਸੀਤ ਤੇ ਨੂਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਨਰਾਜ ਛੰਦ: ਮਰਾਲਬਾਹਿਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ, ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ।
ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰਿ ਚਾਰੁ, ਤੀਨ ਤਾਪ ਕੰਦਨਾ।
ਧਿਆਨ ਧਰਿ ਬਾਰ ਬਾਰ, ਸਾਰਦਾ ਸਰੂਪ ਕੋ।
ਸੁ ਜਾਸ ਕੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਇ, ਸੇਮੁਖੀ ਅਨੂਪ ਕੋ ॥ ੧ ॥

ਮਰਾਲਬਾਹਿਨੀ ਹੰਸ ਜਿਸਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਹੰਸ ਤੇ ਚੜਨ ਵਾਲੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੰਸ ਉੱਜਲ, ਸੁਹਣਾ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਵਰਗੇ ਨਿਰਮਲ ਠੰਢੇ ਥਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਚਾਰੁ ਸੁੰਦਰ

ਸੇਮੁਖੀ ਯਾ ਸੇ ਮੁਕ੍ਰੀ ਓਹ ਕਵਿਤਾ ਜੋ ਸੁਤੇਸਿੱਧ ਆਪੇ ਉਚਰੀ ਜਾਏ ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਤਾਣ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹੋਵੇ ਸੁੰਦਰ* [ਸੰਸ:, ਸ੍ਵਯਮੁਕ੍ਤ। ਸ੍ਵਯੰ ਆਪੇ। ਉਕਤਿ ਉਚਾਰਣ]

ਅਰਥ-ਹੰਸ ਉਤੇ ਚੜਨ ਵਾਲੀ (ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਦੀ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ (ਸ਼ਾਰਦਾ! ਤੈਨੂੰ) ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਤਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਹਾਂ (ਇਸ ਲਈ) ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਾਰਦਾ! (ਤੇਰੇ) ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਨੂਪਮ ਤੇ ਸ੍ਵਯੰ ਉਚਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ (ਕਵਿਤਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਸ਼ਾਰਦਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੋਥੀ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੧ ਛੰਦ ੨।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬਾਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਜਿਤੀ ਮੂਲੇ ਸੁਤ ਸੁਨਿ ਸੋਇ।
ਲੈਨਿ ਹੇਤ ਤਿਨ ਕੇ ਤਬੈ ਗਯੋ ਲੋਭ ਮੈਂ ਹੋਇ ॥੨॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ: ਗਯੋ ਸੁ ਮੂਲ ਚੰਦ ਭੂਲ, ਭੇਦ ਨਾਂਹਿ ਜਾਨਿਯਾ।
ਪੁਕਾਰਿ ਕੈ ਨਿਬਾਬ ਪਾਸ ਬੈਨ ਯੌਂ ਬਖਾਨਿਯਾ।
'ਨਯਾਇ ਮੋਰ ਕੀਜੀਏ, ਸਵਾਬ[1] ਜਾਨਿ ਆਪਨੋ।
ਕੁਨੀਤਿ[2] ਭੂਪ ਕ੍ਰਿੱਤ ਨਾ[3], ਤਜੰਤ ਭੂਰ ਪਾਪ ਨੋ[4]' ॥ ੩ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰਵਨ ਨਵਾਬ, +ਭਨੈ[5] 'ਤੂੰ ਕੌਨ ਹੈ?
ਕਿਸ ਪਰ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ, ਨਾਮ ਕਹੁ ਜੌਨ[6] ਹੈ?
ਕਿਹਿ ਦੁਖ ਦੀਨੋ ਤੋਹਿ, ਸੁ ਭੇਵ[1] ਭਨੀਜੀਏ?

---

*Natural flow—ਸੁਤੇ ਵੇਗ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਹੈ:- ਆਪੇ ਆਈ ਸ਼ੋਭ ਹੈ ਕਵਿਤਾ ਬਨਿਤਾ ਦੋਇ। ਬਲ ਕਰ ਖੈਂਚੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹੇ ਸਰਸਾ ਬਿਰਸਾ ਹੋਇ॥

[1]ਪੁੰਨ।

[2]ਅਨਜਾਯ।

[3]ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

[4]ਨੂੰ।

+ਪਾ:-ਸ਼੍ਰਵਨਤ ਬਾਤ।

[5]ਕਿਹਾ।

[6]ਜੋ।

ਹੌਂ ਕਰਿਹੋਂ ਨਜਾਇ ਤੁਮਾਰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਹਿ ਦੀਜੀਏ' ॥ ੪ ॥
'ਨਾਨਕ ਮੋਦੀ ਤੋਰ, ਸਸੁਰ ਤਿਹ[2] ਜਾਨੀਏ।
ਤਾਂ ਪਰ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ, ਆਪ ਪਹਿਚਾਨੀਏ।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰਵਨਨ ਮਮ ਬੈਨ, ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਜਿਯੇ।
ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਨਜਾਇ ਨਿਬੇਰ, ਸੁ ਜਸ ਜਗ ਲੀਜਿਯੇ' ॥ ੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕੋ, ਲੀਨੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰ।
'ਕੈਸੇ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਤੂੰ, ਮੁਹਿ ਸਮਝਾਇ ਉਚਾਰਿ' ॥ ੬ ॥
ਨਰਾਜ ਛੰਦ: 'ਜੁ ਸਾਤ ਸੈ ਕਿ ਸਾਠ[3] ਦਾਮ[4], ਤਾਂਹਿ ਜਾਨਿ ਸ਼ੇਖ[5] ਸੋ।
ਨਿਬਾਬ ਰਾਇ! ਦੇਹੁ ਤਾਂਹਿ[6], ਤਾਤ ਨਾਰਿ[7], ਦੇਖ ਸੋ[8]।
ਵਿਚਾਰਿ ਕੈ ਰਿਦੈ ਨਿਆਇ, ਆਨਿ[9] ਬੂਝ[10] ਲੀਜਿਯੇ'।
ਭਨੰਤਿ ਮੂਲਚੰਦ ਯੌਂ, 'ਪੁਕਾਰ ਯਾ ਲਖੀਜਿਯੇ[11]' ॥ ੭ ॥
ਨਿਬਾਬ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੈਂ ਸੁਨੰਤਿ, ਬੈਨ ਕੋ ਅਲਾਇਓ।
'ਕਹੀ ਸਰੋਜ ਨੈਨ ਨੇ[12], ਫਕੀਰ ਕੋ ਖਵਾਇਓ।
ਨ ਮਾਨ, ਆਨ ਥਾਨ ਦਾਮ, ਦੇਹੁਂ[13] ਏਹ ਜਾਨਿਯੇ[14]।
ਫਕੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੋਇਂ ਤੌ, ਖਵਾਇ ਆਪ ਮਾਨਿਯੇ' ॥ ੮ ॥
'ਭਯੋਹਿ ਭੂਰ ਬਾਵਰਾ, ਕਿ ਭੂਤਨਾਂ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਮੈਂ[15]।
ਸੁਧੀ[16] ਨ ਕੋਇ ਕਾਂਹਿ ਕੀ, ਨ ਕੂਰ ਵਾਕ ਪ੍ਰਾਹਿ ਮੈਂ[17]।
ਨਿਕੇਤ[1] ਹੇਤ[2] ਕੋ ਨਹੀਂ, ਮਸਾਨ ਥਾਨ ਬੈਸਿਯਾ।

---

[1]ਭੇਤ।
[2]ਉਸਦਾ (ਮੈਨੂੰ) ਸਹੁਰਾ।
[3]ਸੱਤ ਸੌ ਸੱਠ ਰੁਪਯੇ।
[4]ਸੱਤ ਸੌ ਸੱਠ ਰੁਪਯੇ।
[5]ਓਸ ਦੇ ਬਾਕੀ।
[6]ਉਸਦੇ।
[7]ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸੁਪਤਨੀ ਨੂੰ।
[8]ਦੇਖ ਲਓ (ਇਹ ਗਲ ਠੀਕ ਹੈ)।
[9]ਹੋਰ ਤੋਂ (ਬੀ)।
[10]ਪੁੱਛ।
[11]ਇਹ ਜਾਣ ਲਓ,
[12]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ!
[13]ਮੈਂ (ਤੇਰੀ ਗੱਲ) ਮੰਨਕੇ ਹੋਰਥੇ ਰੁਪੈ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗਾ।
[14]ਇਹ ਜਾਨ ਲੈ।
[15]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ।
[16]ਹੋਸ਼।
[17]ਝੂਠ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ।

ਭਨੰਤਿ ਤੁੰਡ ਆਇ[੩] ਜੋ ਫਕੀਰ ਕੀਨ ਬੇਸਿਯਾ' ॥ ੯ ॥
ਨਿਬਾਬ ਬੈਨ ਤਾ ਸੁਨੇ, ਸਚਿੰਤ ਚੀਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹ੍ਯੋ।
ਗਹੀ ਫਨੀ[੪] ਚਚੂੰਧਰੰ, ਤਜੀ ਨ ਖਾਇ ਯੌਂ ਭਯੋ[*]।
ਫਕੀਰ ਕੋ ਨ ਦੇਉਂ ਹੋਤਿ, ਭੈ ਹਮੈਂ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਕੋ।
ਨ ਦੇਉਂ ਤੋਹਿ, ਹੋਤਿ ਹੈ; ਕੁਨੀਤ, ਨੀਤ ਨਹਿ ਕੋ[੫]' ॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਹੁਤੋ ਯਾਰ ਖਾਂ ਨਿਕਟਿ ਤਬ,
ਬੂਝੀ ਤਿਹ ਸੌਂ ਗਾਥ। {ਨਵਾਬ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚ}
ਬੋਲ੍ਯੋ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਿ ਸੋ[੬],
ਨਿਜ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਸਾਥ ॥ ੧੧ ॥ {ਨਵਾਬ ਨੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ}

ਅੜਿੱਲ: 'ਜੇ ਨਾਨਕ ਅਬ ਭਯੋ, ਬਾਵਰਾ ਸੁਧਿ ਨਹੀਂ।
ਕਿਧੌਂ ਭੂਤਨਾ ਬਰ੍ਯੋ, ਲੇਹੁ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਹੀ।
ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਪਸ਼ਚਾਤ, ਜਾਨ ਜਿਯ ਲੀਜਿਯੇ।
ਹੇ ਕੈਧੇਂ ਮੇਧਾ ਸਹਿਤ, ਤ[੭] ਬੂਝਨ ਕੀਜਿਯੇ[੮]' ॥ ੧੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨੇ ਯਾਰ ਖਾਂ ਬਚਨ ਜਬ, ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਰਾਹਤਿ[੯] ਤਾਂਹਿ।
'ਕਰਨ ਉਚਿਤ ਐਸੇ ਹਮੈਂ, ਜੈਸੇ ਤੂੰ ਮੁਖਿ ਪ੍ਰਾਹਿ' ॥ ੧੩ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਮੁੱਲਾਂ ਢਿਗ ਨਰ ਪਠਾ, ਸੁ ਲੀਨ ਪੁਕਾਰਿਯੋ[੧੦*]।
ਸਭਿ ਨਾਨਕ ਬਿਰਤਾਂਤ, ਨਿਬਾਬ ਉਚਾਰਿਯੋ।
'ਹੇਰਹੁ[੧੧] ਝਾਰਹੁ[੧੨], ਜਾਹੁ, ਰਿਦੈ ਸੁਧਿ ਲੀਜਿਯੇ।
ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਮੁਝ ਢਿਗ ਆਨਿ, ਸੁ ਭੇਵ ਭਨੀਜਿਯੇ' ॥ ੧੪ ॥

---

[1]ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ।
[2]ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ।
[3]ਮੂੰਹ ਆਈ ਕਹਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
[4]ਸੱਪ।
[*]ਛਛੂੰਦਰ, (ਯਾ ਕੋਹੜ ਕਿਰਲੀ), ਸੱਪ ਜਿਸਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਖਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪ ਕੋਹੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਛੱਡੇ ਤਾਂ ਓਹ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਦੀ ਦੁਚਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਅਖਾਣ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।
[5]ਕੋਈ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੁਨੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਅ) ਨੀਤੀਨਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਾਸਿਓਂ ਕੁਨੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
[6]ਉਹ।
[7]ਜੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂ।
[8](ਉਸ ਨੂੰ) ਪੁੱਛ ਲਵੋ।
[9]ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[10]ਸੱਦ ਲਿਆ।
[*]ਪਾ:-ਹਕਾਰਿਓ।
[11]ਵੇਖਹੁ।
[12]ਝਾੜਾ ਕਰੋ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੁੱਲਾਂ ਚਲਜੋ, ਬੇਗ ਲਿਖਿ ਕਾਗਰਾ[1]।
ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਲੇ ਸੰਗਿ, ਜਹਾਂ ਸੁਖ ਸਾਗਰਾ।
ਪਰੀ ਰੌਰ[2] ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ, ਮੁਲਾਨੇ ਜਾਨ ਕੀ।
ਹੋ ਧਾਏ ਨਰ ਦਿਸ਼ ਤਾਂਹਿ, ਜੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕੀ ॥ ੧੫ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ: ਭਨੈਂ ਪ੍ਰਮਾਨ ਆਨਨੰ, ਅਜਾਨ ਬੈਨ[3] ਯਾ ਬਿਧੇ।
'ਭਲੋ ਤਮਾਸ਼ ਦੇਖਿ ਹੈਂ, ਬਿਸ਼ੇਖ਼ ਭੂਤ ਕਾਢਿਧੇ।
ਚਲੇ ਸਚਾਇ[4] ਧਾਇ ਧਾਇ, ਆਇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੋ ਭਏ।
ਨ ਭੇਵ ਮੂਲ ਜਾਨਹੀ, ਸੁ ਭੂਲ ਭਰਮ ਮੈਂ ਗਏ ॥ ੧੬ ॥
ਲਗੇ ਸਮਾਧਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ, ਮਸਾਨ ਥਾਨ ਰਾਜਹੀਂ।
ਮਨੋ ਪਿਨਾਕ ਪਾਨ[5], ਆਨਿ ਬੈਸਿਓ ਬਿਰਾਜਹੀਂ।
ਸਰੀਰ ਹੈ ਅਚੱਲ, ਨੈਨ ਮੂੰਦਿਯੇ ਅਸੀਨਿਯਾ[6]।
ਸਦੀਵ ਦਾਸ ਦੋਖ ਜੋ, ਦਲੰਤਿ ਦੂਰ ਕੀਨਿਯਾ ॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭੇ, ਰਿਦੇ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਉ।
ਲਗੀ ਗੰਭੀਰ ਸਮਾਧਿ ਗੁਰੁ, ਪੇਖਨ ਸੁਨਨਿ ਅਭਾਉ[7] ॥ ੧੮ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਮੁੱਲਾਂ ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟਿ, ਬਿਕਟ[8] ਮੰਤ੍ਰਨ ਪਠੇ।
ਭੀਰ ਭੂਰ ਤਿਹ ਥਾਨ, ਅਪਰ ਆਵਹਿਂ ਨਠੇ।
ਝਾਰਤਿ[9] ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੰਗਿ, ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਨਰ ਖਰੇ।
ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਲੇਯ ਪਲੀਤਾ, ਬਾਤੀ[10] ਬਟ ਕਰੇ[11] ॥ ੧੯ ॥
ਪਾਵਕ[12] ਲਾਈ ਤਾਂਹਿ, ਬਰੀ[13] ਧੂੰਆਂ ਭਯੋ।
ਲੈਕਰਿ ਮੁੱਲਾਂ ਹਾਥ, ਨਾਸਕਾ ਮਹਿਂ ਦਯੋ।
ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰ ਧੂੰਮ, ਪਹੂੰਚਜੋ ਜਾਇ ਸੋ।

---

[1]ਕਾਗਤ।
[2]ਰੌਲਾ।
[3]ਅਨਜਾਨ ਮਨੁੱਖ ਮੁੱਖੋਂ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[4]ਚਾਉ ਨਾਲ।
[5]ਪਿਨਾਕ ਜਨਕਪੁਰੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਧਨੁਖ ਇਹ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਸੋ 'ਸ਼ਿਵਜੀ'।
[6]ਬੈਠੇ ਹਨ।
[7]ਅਭਾਵ ਹੈ ਦੇਖਣ ਸੁਣਨ ਦਾ।
[8]ਪੁਠੇ।
[9]ਝਾੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[10]ਵੱਟੀ ਵੱਟਕੇ।
[11]ਵੱਟੀ ਵੱਟਕੇ।
[12]ਅੱਗ।
[13]ਜਲੀ।

ਹੋ ਡੋਲੀ ਤਬੈ ਸਮਾਧਿ, ਰਿਦੈ ਅਕੁਲਾਇ ਸੋ ॥ ੨੦ ॥
ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ[1] ਲੋਚਨ ਚਾਰੁ, ਨ ਪਲਕ ਖੁਲਾਨਿਆ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਸਕਲ, ਭੇਵ[2] ਪਹਿਚਾਨਿਆ।
ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਬਿਧਿ ਲਖੀ -ਬੁੱਧਿ ਇਨ ਹਤਿ ਭਈ-।
ਹੋ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਸੁਨਾਇ, ਸੁ ਸਿੱਛਜਾ ਤਿਨ ਦਈ ॥ ੨੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥
ਧ੍ਰਿਗੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਵੇਚਹਿ ਨਾਉ ॥
ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾੜੇ ਕਿਆ ਥਾਉ ॥ *

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨਵ ਤਿਤ ਸਮੇਂ, ਪਰੀ ਰੌਰ ਤਿਹ ਥਾਂਇ।
ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ[3] 'ਭੂਤਨਾ, ਬੋਲਜੇ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ ੨੨ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਜਬ ਕੋ ਭੂਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਜੋ, ਇਹ ਘਟ ਅੰਤਰੇ।
ਤਬ ਕੀ ਕਾਰ ਨ ਕਰੀ, ਸੁ ਤਜੀ ਨਿਰੰਤਰੇ।
ਦਰਬ ਲੁਟਾਯੋ ਬਾਦ, ਕਛੂ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਰਹੀ।
ਹੋ ਦਯੋ ਪਲੀਤਾ ਅਬੈ, ਬੁਲਾਯੋ ਇਨ[4] ਸਹੀ' ॥ ੨੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੁੱਲਾਂ ਮੂਢ, ਨ ਲਖਹਿ ਅਯਾਨਿਯਾ[5]।
ਬੋਲਜੋ 'ਇਸ ਮਹਿਂ ਭੂਤ, ਰਿਦੈ ਪਹਿਚਾਨਿਯਾ'।
ਬੂਝਤਿ 'ਨਾਉਂ ਬਤਾਉ, ਰਹੈਂ ਕਿਹ ਥਾਉ ਮੈਂ।
ਹੋ ਨਾਤੁਰ ਫੂਕੌਂ ਤੋਹਿ, ਅਗਨਿ ਕੋ ਲਾਉ ਮੈਂ ॥ ੨੪ ॥
ਦੀਜੈ ਸਾਚੁ ਬਤਾਇ, ਬਚਜੋ ਜੇ ਚਾਹਿਤਾ।
ਨਤੁ[6] ਦੇਵੋਂ ਦੁਖ ਤੋਹਿ, ਬੰਨ੍ਹਿ ਮਹਿਂ[7] ਦਾਹਿਤਾ[8]'।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ, ਨੈਨ ਪਲਕਾਂ ਖੁਲੀ। {ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼}
ਹੋ ਬੋਲੇ ਸਬਦਿ ਉਠਾਇ, ਦੇਨਿ[9] ਤਿਨ ਮਤਿ ਭਲੀ ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਮੁੰਦੇ ਰਹੇ।
[2]ਸਾਰਾ ਭੇਤ।
*ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਦੋਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਗੁਰ ਵਾਕ ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਉਂ ਹੈ:-
ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਬਾਦ ਜਨਮ ਕੋ ਖੋਇ। ਜਾਹਿ ਮੂਢ ਦੋਜ਼ਕ ਵਿਖੈ ਤਾਹਿਂ ਸਹਾਇ ਨ ਕੋਇ।
[3]ਆਪੋ ਵਿਚੀਂ।
[4]ਭਾਵ, ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ।
[5]ਅਨਜਾਣ (ਮੁੱਲਾਂ)।
[6]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[7]ਅੱਗ ਵਿਚ।
[8]ਸੜਾਂਗਾ।
[9]ਦੇਣ ਨੂੰ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਨਾ ਕੋ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ ॥
ਕੋਈ ਆਖੈ ਆਦਮੀ ਨਾਨਕੁ ਵੇਚਾਰਾ ॥੧॥
ਭਇਆ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹ ਕਾ ਨਾਨਕੁ ਬਉਰਾਨਾ ॥
ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਭੈ ਦੇਵਾਨਾ ਹੋਇ ॥
ਏਕੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥੨॥
ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਏਕਾ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥
ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਖਸਮ ਕਾ ਦੂਜੀ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਾਇ ॥੩॥
ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਾਹਿਬ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥
ਮੰਦਾ ਜਾਣੈ ਆਪ ਕਉ ਅਵਰੁ ਭਲਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥੪॥੭॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਸੁਨਹੁ ਮੁਲਾਨਾਂ ਕਾਨ ਦੇ, ਤਬੈ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਇ।
ਲਖਿ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਭੈ ਬਸੈ, ਅਵਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਕੋਇ ॥ ੨੬ ॥
ਸੁਧ[1] ਭੂਲੇ ਸੰਸਾਰ ਕੀ, ਰਚੇ ਨਾਮ ਕੇ ਰੰਗ।
ਅਮੀ[2] ਛੋਰਿ ਕੈਸੇ ਗਹੈ, ਫੀਕੇ ਰਸ ਕੋ ਸੰਗ ॥ ੨੭ ॥
ਨਰ ਪਾਂਮਰ ਅਨਜਾਨ ਜੇ, ਅਸ ਬਿਧਿ[3] ਤਿਨਹਿ ਬਤਾਇ।
ਭੂਤ, ਬਿਤਾਲ[4], ਕਿ ਬਾਵਰਾ; ਹਾਨ ਲਾਭ ਨਹਿਂ ਕਾਇ ॥ ੨੮ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਪਰਖਹੀ, ਬਿਸ਼ਯ ਬਿਖੈ ਗ਼ਲਤਾਨ।
ਮਹਾਂਮੰਦ ਦੁਖ ਪਾਵਈ, ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ਨਿਦਾਨ[5]' ॥ ੨੯ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ, ਸਭਿਨਿ ਭਈ ਪਰਤੀਤ।
-ਤਜਿ ਧੰਧਨ ਬੰਧਨ ਜਗਤ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਇਹ[6] ਪ੍ਰੀਤਿ[7]- ॥ ੩੦ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਮੁੱਲਾਂ ਤਬ ਕਰ ਬੰਦਿ, ਬੰਦਨਾ[8] ਪਦ ਕਰੀ।
'ਬਖਸ਼ਹੁ ਖ਼ਤਾ ਹਮਾਰ, ਭੂਲ ਬਿਨੁ[9] ਅਨੁਸਰੀ[10]।

---

[1]ਖਬਰ।
[2]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[3]ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ।
[4]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੂਤ।
[5]ਅੰਤ ਨੂੰ।
[6]ਇਸਦੀ।
[7]ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ।
[8]ਨਮਸਕਾਰ।
[9]ਬਿਨਾ (ਅ) ਬਿਨੈ ਹੈ (ਮੇਰੀ)।
[10]ਅਨ ਨਹੀਂ, ਸਰ ਸਰ ਖਬਰ। ਬਿਨਾਂ ਸਾਰ ਜਾਣੇ ਦੇ, ਅਣਜਾਣੇ (ਅ) ਅਨਸ੍ਰੂਰੀ ਅਮਿੱਟ, ਬਖਸ਼ੀ ਨ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।

ਭੇਵ ਨ ਮਾਨਵ ਜਾਨ, ਦੋਖ ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਰਖੈਂ।
ਹੋ ਭ੍ਰਮ ਦਿਸ਼[1] ਹੋਯੋ ਆਪ[2], ਦੋਸ਼ ਰਵਿ ਮਹਿਂ[3] ਲਖੈਂ' ॥ ੩੧ ॥
ਬੈਨ ਬਿਨੈ ਕੇ ਸੁਨੇ, ਨੈਨ ਕਰੁਨਾ ਭਈ।
ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ, ਦੁਰਮਤੀ ਦਲਿ ਦਈ।
ਚਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤਿ, ਤਰਕ ਤਮ ਫਟ ਗਯੋ[4]।
ਹੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ, ਜਾਤ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ॥ ੩੨ ॥
ਨਿਕਟਿ ਰਾਇ ਕੇ ਬੈਠਿ, ਰਟੀ[5] ਬਿਨ ਕਪਟ ਸੋਂ।
'ਨਾਨਕ ਪੀਰਨ ਪੀਰ, ਧੀਰ[6] ਮਤਿ ਬਿਕਟ ਸੋ[7]।
ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਮੂਢ, ਦੋਖ ਸੋ ਲਖਤਿ ਹੈਂ।
ਹੋ ਨਹਿਂ ਚਖ ਦੋਖ ਪਛਾਨ[8], ਇੰਦ ਮਹਿਂ[9] ਰਖਤਿ ਹੈਂ ॥ ੩੩ ॥
ਹੋਸ਼ਵੰਦ ਸੁਖਕੰਦ, ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ ਹੈਂ।
ਜਾਨੈਂ ਸਭੈ ਸੁਜਾਨ, ਅਜਾਨੰ ਲੋਗ ਹੈਂ[10]'।
ਸਿਫ਼ਤ ਭੂਰ ਮੁਖ ਕਹੀ, ਹਦੂਰੰ ਖਾਨ ਕੇ।
ਹੋ ਮਨਹੁ ਹੋਇ ਸਿਖ ਰਹਜੋ, ਪੀਰ ਨਿਜ ਜਾਨਿਕੇ ॥ ੩੪ ॥
ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਂ ਸੁਨਿ ਬਚਨ, ਵਿਚਾਰਤਿ ਚਿੱਤ ਮੈਂ।
-ਕਰੋਂ ਕੌਨ ਅਬ ਕਾਜ ਨ ਰਾਖੋਂ ਬਿੱਤ[11] ਮੈਂ।
ਤਿਹ ਮੁਖ ਭਾਖਜੋ 'ਖਰਚ ਖਰਾਇਤ ਦੀਜੀਏ'।
ਹੋ ਮੂਲੇ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ, ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕੀਜੀਏ? - ॥ ੩੫ ॥
ਇਕ ਮਾਨਵ ਕਹਿ ਬੈਨ 'ਨਿਬਾਬ ਸੁਨੀਜੀਏ!
ਬੁਲਵਾਵਹੁ ਜੈਰਾਮ, ਬੂਝ ਤਿਹ ਲੀਜੀਏ।
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬਦਿ ਹੈ[12] ਬਦਨ, ਆਪ ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਕਰੋ।
ਹੋ ਪ੍ਰਬਲ ਲੋਭ ਤੁਮ ਨਾਂਹਿ[1], ਪਰਬਿਤੰ[2] ਪਰਹਰੋ' ॥ ੩੬ ॥

---

[1]ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਭਰਮ।
[2]ਆਪ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
[3]ਸੂਰਜ ਵਿਚ।
[4]ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।
[5]ਆਖੀ (ਗਲ)।
[6]ਧੀਰਜਵਾਨ।
[7]ਉਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ, (ਅ) ਅਖੰਡਨ ਹੈ।
[8](ਆਪਣੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ।
[9]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ (ਦੋਸ਼)।
[10]ਉਹ ਸੁਜਾਨ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਲੋਕੀ ਅਜਾਂਨ ਹਨ।
[11]ਧਨ।
[12]ਆਖੇ।

ਸੁਨ ਮਨ ਮਾਨੇ ਬੈਨ, ਭੌਨ[3] ਮਾਨਵ ਪਠਾ।
ਲੀਨੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਿ, ਬੈਠ ਗਯੋ ਮਨ ਢਠਾ।
ਆਨਨ ਭਨਿਹੀ ਖਾਨ[4], 'ਜੁ ਨਾਨਕ ਧਨ ਅਹਾ।
ਹੋ ਤਿਹ ਕੀ ਬਿਧਿ ਕਜਾ ਕਰਹਿਂ?
ਕਹਹੁ ਜਿਹ ਬਿਧਿ[5] ਲਹਾ[6]' ॥ ੩੭ ॥
ਰਹਿਤ ਡਰਤਿ[7] ਅਤਿ ਚਿੱਤ, ਨਿੱਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ।
ਇਤਿ ਮੂਲੇ ਤੇ ਡਰਤਿ, ਕਠਨ ਦਿਸ਼ ਦੁਹੂੰ ਤੇ।
ਉਹ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ, ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਤਿ ਹੈ।
ਹੋ ਬੈਠਜੋ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨਿ, ਨ ਕੁਛ ਬਿਧਿ ਲਹਤਿ ਹੈ[8] ॥ ੩੮ ॥
ਖਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਬੈਨ 'ਜਰਾਮ! ਕਹੈਂ ਨ ਕਿਉਂ?
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬਦਿ ਹੈਂ ਬਦਨ, ਸੁ ਬਿਧਿ ਧਨ ਤਿਨਹਿਂ ਦਿਉਂ।
ਧਨ ਨਿਜ[9] ਸਦਨ[10] ਨ ਧਰੌਂ, ਧਰਮ ਨਿਧ ਨੌ ਨਹੀਂ[11]।
ਹੋ ਬੂਝਨ ਤੁਝ ਕੋ ਕੀਨ, ਸਮਝ ਭਨਿਯੇ ਸਹੀ' ॥ ੩੯ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ ਜੀ! ਕਾਨ, ਜੁ ਨਿਜ ਮਨ ਠਾਨਿਯਾ।
ਤਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿਯੇ ਦਰਬ[12], ਆਪ ਬੁਧਿਵਾਨਿਯਾ।
ਕਿਧੌਂ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ[13], ਦੇਨਿ ਕੋ ਧਾਰਿਆ।
ਹੋ ਨਾਨਕ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰ, ਬੂਝਿ[14] ਕਰਿ ਕਾਰਿਯਾ[15]' ॥ ੪੦ ॥
ਸੁਨੀ ਖਾਨ ਨੈ ਕਾਨ, ਪੁਮਾਨਹਿ[16] ਪਠਿ ਦਿਯਾ।
'ਨਾਨਕ ਆਨਿ ਹਕਾਰਿ' ਗਯੋ ਢਿਗ ਨਿਧਿਮਯਾ[1]।

---

[1]ਤੁਸਾਂ ਉਤੇ ਲੋਭ ਬਲਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[2]ਪਰਾਇਆ ਧਨ।
[3](ਜਰਾਮ ਦੇ) ਘਰ।
[4]ਖਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ!
[5]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[6]ਸਮਝ ਹੈ।
[7]ਭਾਵ, ਜੈਰਾਮ ਡਰਦਾ ਹੈ।
[8]ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
[9]ਆਪਣੇ।
[10]ਘਰ।
[11](ਮੈਂ ਆਪਣਾ) ਧਰਮ ਹਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।
[12]ਧਨ ਨੂੰ।
[13]ਸੰਸਾ।
[14]ਪੁੱਛਕੇ।
[15]ਕੰਮ ਕਰੋ।
[16]ਮਾਨੁਖ।

ਬੈਸੇ ਥਾਨ ਮਸਾਨ, ਨ ਮਾਨਵ ਕੋ ਜਹਾਂ।
ਹੋ ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਨਾਸ਼, ਤਾਪ ਤ੍ਰੈ ਸੁਖ ਮਹਾਂ ॥ ੪੧ ॥
'ਨਾਨਕ ਜੀ! ਉਠਿ ਚਲਹੁ ਸ ਨਿਬਾਬ ਹਕਾਰਈ।
ਇੱਛਾ ਪੂਛਨ ਕਛੁ ਕੁ, ਤੁਮਹਿ ਅਨੁਸਾਰਈ[2]'।
'ਹੌਂ ਨ ਚਲੋਂ ਢਿਗ ਖਾਨ, ਕੌਨ ਮਮ ਕਾਜ ਹੈ?।
ਹੋ ਬੈਸ ਰਹੇ ਉਦਿਆਨ[3], ਨ ਮੋਦੀ ਸਾਜ ਹੈ[4]' ॥ ੪੨ ॥
ਮੁਰਿ[5] ਪ੍ਰਮਾਨ ਨੈ ਬੈਨ, ਬਖਾਨੇ ਖ਼ਾਨ ਸੋ।
'ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿ ਪੁਰਿ ਪਾਇ, ਰਹਹਿ ਉਦਿਯਾਨ ਸੋ।
ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹਿ, ਤੁਮਾਰੀ ਜਾਨੀਏ।
ਹੋ ਜਿਉਂ ਭਾਵਹਿ ਤਿਉਂ ਕਰਹੁ, ਆਪ ਤੁਮ ਸਜਾਨਿਯੇ[6]' ॥੪੩॥
ਸੁਨੀ ਖਾਨ ਨਿਜ ਕਾਨ, ਰਿਸਾਨੋ[7] ਮਨ ਘਨੋ।
ਮਸ਼ਕ[8] ਰਿਸਾਇ[9] ਸੁਮੇਰੁ[10], ਭਗਨ[11] ਚਹਿ ਮਨ ਮਨੋ[12]।
ਕਹੈ ਕਿ 'ਆਨਹੁ ਗਹੀ[13], ਕਹੇ ਜਿ ਨ ਆਵਈ।
ਹੋ ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਸਮਝਾਹੁ, ਬਹੁਰ ਪਛੁਤਾਵਈ' ॥ ੪੪ ॥
ਦੇਰਿ ਹੀਨ[14] ਨਰ ਫੇਰ, ਹੇਰਿ ਕਹਿ ਜਾਇ ਕੈ।
'ਬੇਗ ਚਲਹੁ ਇਕ ਬੇਰ, ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ ਕੈ।
ਨਤੁਰ ਰਿਸੈ ਮਨ ਖਾਂਨ, ਮੰਗਾਇ ਗਹਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਭਲੀ ਬਾਤ ਹੈ ਆਪ, ਚਲੋ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ' ॥ ੪੫ ॥
ਸੁਨਜੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਖਰਾਜ[15], ਸਹਿਜ ਮੁਸਕਤਿ[16] ਚਲੇ।

---

[1]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਾਗਰ ਕੋਲ ਗਿਆ।
[2]ਗੋਚਰੀ ਹੈ।
[3]ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਬਨ ਵਿਚ।
[4](ਹੁਣ) ਠਾਟ ਮੋਦੀ ਦਾ ਨਹੀਂ।
[5]ਮੁੜਕੇ।
[6]ਸਿਆਣੇ ਹੋ।
[7]ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ।
[8]ਮੱਛਰ।
[9]ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ।
[10]ਸੁਮੇਰ ਪਹਾੜ ਨੂੰ।
[11]ਤੋੜਨਾ।
[12]ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਨੋਂ।
[13]ਫੜਕੇ ਲੈ ਆਓ।
[14]ਛੇਤੀ।
[15]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[16]ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦੇ।

ਮੰਦਮਤੀ ਮਨ ਮੂਢ[1], ਦੇਨਿ ਤਿਹ ਮਤਿ ਭਲੇ।
ਬੇਦੀ ਕੇਤੁ ਨਿਕੇਤ[2], ਗਏ ਹੇਤਹਿਂ ਯਹੀ[3]।
ਹੋ ਕਲਿ[4] ਕਲਿਮਲ[5] ਬਲ[6] ਬਲਤਿ[7]
ਉਬਾਰਨ[8] ਤਿਸ[9] ਸਹੀ ॥ ੪੬ ॥
ਗਏ, ਠਾਂਢ ਤਹਿਂ ਭਏ, ਕਿਯੋ ਨ[*] ਸਲਾਮ ਕੋ।
ਹੇਰਤਿ[10] ਉਰ ਰਿਸਿ[11] ਸਰਸ[12], ਖਾਨ ਮਨ ਬਾਮ ਕੋ।[13]
'ਹੌਂ ਜੁ ਹਕਾਰਜੋ[14] ਤੋਹਿ, ਨ ਆਯੋ ਕਜਾ ਠਟੀ।[15]
ਹੋ ਮੋਰ ਆਇਸੰ[16] ਮੋਰਿ[17], ਬੈਠਿਓ ਲਖਿ ਲਟੀ[18]!' ॥ ੪੭ ॥
[19]'ਚਾਕਰ ਜਬੈ ਤੁਮਾਰ, ਆਵਤੇ ਤੁਮ ਕਹੇ।
ਤਜੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਅਬ ਸਭੈ, ਨਿਰਾਰੇ ਹੋ ਰਹੇ।
'ਚਾਕਰ ਭਏ ਖ਼ੁਦਾਇ, ਹੁਕਮ ਤਿਹ ਮਾਨਈ।
ਹੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤਾਰ[20], ਜਗਤ ਜਿਹ[21] ਜਾਨਈ' ॥ ੪੮ ॥
ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਤਿ ਰਿਸ[22] ਸਰਸ[23], ਨ ਬਸ[1] ਅਸ ਕਹਿਤਿ ਭਾ।

---

[1]ਮੂਰਖ।
[2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਗਏ।
[3]ਇਸੇ ਕਾਰਣ।
[4]ਬਲੀ ਕਲਿਜੁਕ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਹੋਏ।
[5]ਬਲੀ ਕਲਿਜੁਕ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਹੋਏ।
[6]ਬਲੀ ਕਲਿਜੁਕ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਹੋਏ।
[7]ਬਲੀ ਕਲਿਜੁਕ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਹੋਏ।
[8]ਬਚਾਉਣ।
[9]ਉਸ (ਮੰਦਮਤੀ ਨੂੰ)।
[*]ਪਾ:-ਨ ਕੀਯਸ।
[10]ਵੇਖਕੇ।
[11]ਗੁੱਸਾ।
[12]ਵਧਿਆ।
[13]ਵਿੰਗੇ ਮਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
[14]ਸੱਦਿਆ।
[15]ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਸੀ।
[16]ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ।
[17]ਮੋੜਕੇ।
[18]ਲਖ-ਲੁਟ ਹੋਕੇ ਭਾਵ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋਕੇ।
[19]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ-।
[20]ਕਰਤਾਰ ਦੇ।
[21]ਜਿਸ ਨੂੰ।
[22]ਗੁੱਸਾ।
[23]ਹੋਰ ਵਧਿਆ।

-ਆਨੌਂ[2] ਦੀਨ[3] ਮਝਾਰ- ਦੀਨ ਮਤਿ[*] ਚਹਿਤਿ ਭਾ[4]।
'ਆਜ ਜੁਮੇ[5] ਕੋ ਰੋਜੁ, ਖੋਜ[6] ਸਭਿ ਪਾਇ ਹੌਂ।
ਹੋ ਚਲਿਯੇ ਸੰਗਿ ਮਸੀਤ, ਨਿਮਾਜ਼ ਪਢਾਇ ਹੌਂ ॥ ੪੯ ॥
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[7] ਏਕ[8] ਪਰ ਧਰੀ, ਜਗਤ ਤਜਿ ਕਾਨ ਕੋ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਿ ਦੋਇ, ਨ ਭੇਦਹਿ ਜਾਨ ਕੋ।
ਤੌ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਖੁਦਾਇ, ਬੰਦਗੀ ਬੰਦਿ ਕਰ।
ਹੋ ਤੁਮ ਭੀ ਗਵਨੋਂ ਸੰਗ, ਤਜਹੁ ਨਰ ਲਾਜ ਡਰ' ॥ ੫੦ ॥
ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾਨ[9], ਬੈਨ ਆਨਨ ਭਨੈ।
'ਚਲੌ ਖਾਨ ਤਿਹ ਥਾਨ, ਜਹਾਂ ਤੁਮ ਮਨ ਮਨੈ।
ਖੋਜਹੁ ਖੋਜਨ ਜੋਗ, ਤ ਜਾਨਜੋ ਜਾਇ ਹੈ'।
ਹੋ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ, ਚਲੇ ਸੰਗ ਰਾਇ[10] ਹੈ ॥ ੫੧ ॥
ਰੌਰ ਪਰੀ[11] ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ, ਨਾਰਿ ਨਰ ਸਗਰ ਮੈਂ।
ਘਰ ਘਰ ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ, ਕੁਲਾਹਲ[12] ਨਗਰ ਮੈਂ।
ਰੰਕ, ਧਨੀ, ਬ੍ਰਿਧ ਬਾਲ, ਤਰੁਨ[13] ਦੌਰਤਿ ਚਲੇ।
'ਹੋ ਨਾਨਕ ਹੁਇ ਹੈ ਤੁਰਕ, ਬਾਤ ਇਹ ਨਹਿਂ ਭਲੇ ॥ ੫੨ ॥
ਹੋਤਿ ਰੀਤ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤ, ਭੀਤ ਚਿਤ ਹਿੰਦੂ ਕੋ[14]।
ਕਿਵਨ ਨਿਵਾਰਹਿ[15] ਜਾਇ ਬਖਾਨ ਨਰਿਦੰ ਕੋ।[16]
ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਕੀ ਬਾਤ, ਸੁਨਤਿ ਚਿਤ ਥਰਹਰੈ[1]।

---

[1]ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।
[2]ਲਿਆਵਾਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਨਵਾਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।
[3]ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ।
[*]ਪਾ:-ਮਨ।
[4]ਨੀਵੀਂ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਚਾਹੁਣ ਲੱਗਾ।
[5]ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ।
[6]ਪਤਾ।
[7](ਇਹ ਗੱਲ ਨਵਾਬ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਕਹੀ ਸੁਣਾਕੇ) ਜੇ ਨਜ਼ਰ।
[8]ਇਕ ਰੱਬ ਤੇ।
[9]ਕੰਨੀਂ।
[10]ਨਵਾਬ ਦੇ ਨਾਲ।
[11]ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।
[12]ਹਲਚਲੀ।
[13]ਜਵਾਨ।
[14]ਮਾੜੀ ਗਲ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਭੈਮਾਨ ਹੈ।
[15](ਇਹ ਭੈ) ਦੂਰ ਕੌਣ ਕਰੇ।
[16]ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ।

ਹੋ ਇਹ ਬਿਧਿ ਆਗੇ ਭਈ ਨ, ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਅਬ ਕਰੈ[੨]' ॥ ੫੩ ॥

ਚਤੁਰ ਬਰਨ[੩] ਨਰ ਚਲੇ, ਤਮਾਸ਼ੇ ਹਿਤ ਸਭੇ।
ਹੇਰਿ ਜਰਾਮ ਕੁਚਾਲਿ, ਬਿਸਾਲਹਿ ਦੁਖ ਤਬੈ।
ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨ[੪] ਸਕੁਚ[੫], ਚਲ੍ਯੋ ਚੱਕ੍ਰਤ[੬] ਘਰੇ[੭]।
-ਹੋ ਚਿਤ ਚਾਹਿਤ ਕਛੁ ਔਰ, ਔਰ ਬਿਧਿਨਾ[੮] ਕਰੇ ॥ ੫੪ ॥
ਬਧਤਿ ਸੁਧਾ ਕੀ ਲਤਾ[੯], ਹਲਾਹਲ ਫਰਫਰੀ[੧੦]।
ਲਿਖਤ ਕਲਾਨਿਧਿ[੧੧] ਕਲਮ, ਬਿਧੁੰਤਕ[੧੨] ਲਿਖਿ ਹਰੀ[੧੩]।
ਦਰਬ ਦੇਨ ਕੋ ਖਾਨ, ਹਕਾਰ੍ਯੋ[੧੪] ਨਰ ਪਠੇ।
ਹੋ ਬਹੁਰਿ ਨਿਵਾਜ ਕਰਾਇ, ਭਈ ਬਿਧਿ ਆਪੁਠੇ[੧੫+] ॥ ੫੫ ॥
ਚਤੁਰ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ[੧੬] ਜਕੈ[੧੭++], ਥਕਿਤਿ[੧੮] ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹਾ।
-ਕਾਲੂ ਕਹਿਹੌਂ ਕਾਹਿ[੧੯], ਕਿ ਮੂਲਾ ਕਹਿ ਕਹਾਂ।[੨੦]
ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਬੂਝਤਿ[੨੧], ਉੱਤਰ ਦੇਉਂ ਕੋ।

---

[1]ਚਿਤ ਕੰਬਦਾ ਹੈ।
[2]ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ (ਨਵਾਬ)।
[3]ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਦੇ।
[4]ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਣੋਂ।
[5]ਡਰਦਾ।
[6]ਹੈਰਾਨ ਹੋ।
[7]ਘਰ ਨੂੰ।
[8]ਬਿਧਾਤਾ।
[9]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵੇਲ ਵਧੀ।
[10](ਪਰ) ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲੀ।
[11]ਚੰਦ।
[12]ਰਾਹੂ।
[13]ਚੰਦਰਮਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜਸ, ਰਾਹੂ ਤੋਂ ਅਪਜਸ। ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਸ ਵਾਸਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਆਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਮੇਰਾ ਅਪਜਸ ਹੋਵੇਗਾ।
[14]ਸੱਦਿਆ ਸੀ।
[15]ਉਲਟੀ।
[+]ਪਾ:-ਇਹ ਭੀ ਬਿਧਿ ਆਪੁਠੇ।
[16]ਚੁਫੇਰਿਓਂ।
[17]ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ।
[++]ਪਾ:-ਜਬੈ।
[18]ਥੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਚਿੱਤ)।
[19]ਕੀ ਕਹੂੰਗਾ।
[20]ਕੀਹ ਕਹੇਗਾ।
[21](ਜਦੋਂ) ਪੁੱਛੂ (ਤਾਂ)।

ਹੋ ਮੁਰ ਪਰ ਧਰਿ ਹੈਂ ਖੋਰ, ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਭੇਉ ਕੋ[1]- ॥ ੫੬ ॥
ਲੱਜਤਿ ਚੀਤ ਨਿਕੇਤ, ਬਰਜੋ ਦੁਰਿ[2] ਬੈਸਯੋ।
ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਵ ਕਰਿ ਮਸ਼ਟਿ, ਸੋਚ ਤਨ[3] ਜੈਸਯੋ।
ਧਰਨਿ ਖਨਿਤ[4], ਚਖ ਨੀਰ[5], ਭਰੇ ਭਰਿ ਆਵਈ।
ਹੋ ਕਰੁਨਾ ਮੂਰਤਿ ਧਰੀ[6], ਮਨੋਂ ਪਛੁਤਾਵਈ ॥ ੫੭ ॥
ਲਖ੍ਯੋ[7] ਨਾਨਕੀ ਤਿਸੈ, ਤੁੰਡ ਮੁਰਝਾਇਆ।
ਜਲ ਬਿਨ ਤੋਰੀ ਨਾਲ[8], ਕਮਲ ਕੁਮਲਾਇਆ।
'ਚਿਤ ਚੱਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤਿ ਚਿੰਤ, ਕਹਹੁ ਕਸ ਭੀ[9] ਤੁਮੇਂ?
ਹੋ ਸ਼ੋਕ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿਂ ਮਗਨ, ਬਤਾਵਹੁ ਨਿਜ ਗਮੈ[10]' ॥ ੫੮ ॥
ਉਚਰੇ ਬਚਨ ਜਰਾਮ, 'ਅਕੀਰਤਿ[11] ਜਹਿਂ ਤਹਾਂ।
ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਬਿਪਰੀਤਿ[12], ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਮੁਹਿ ਮਹਾਂ।
ਭ੍ਰਾਤ ਤੁਮਾਰੋ ਗਯੋ, ਸੰਗਿ ਨ੍ਰਿਪ ਖਾਨ ਕੇ।
ਹੋ ਕਰਿ ਹੈ ਆਜ ਨਿਵਾਜ, ਮਸੀਤ ਪਯਾਨ ਕੇ ॥ ੫੯ ॥
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਮਹਿਂ ਰੌਰ[13], -ਤੁਰਕ ਤਹਿਂ ਹੋਇ ਹੈ-।
ਗਯੋ ਖਾਨ ਚਲਿ ਆਪ, ਸੰਗ ਬਹੁ ਲੋਇ[14] ਹੈਂ।
ਸ਼ੋਕ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿਂ ਮਗਨ[15], ਸੁਨਤਿ ਮਮ ਮਨ ਭਯੋ।
ਹੋ ਪੋਤ[16] ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੋਹਿ, ਜਤਨ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਠਯੋ' ॥ ੬੦ ॥
*ਭਨਤਿ[1] ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ, 'ਨ ਚਿੰਤਾ ਕੀਜੀਯੇ।

---

[1]ਭੇਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਨਗੇ।
[2]ਛੁਪਕੇ।
[3]ਫਿਕਰ ਦਾ ਵਜੂਦ।
[4]ਖੋਤ੍ਰਦਾ ਹੈ।
[5]ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਥ੍ਰੂ।
[6]ਰੋਣ ਨੇ ਮੂਰਤ ਧਾਰਕੇ।
[7]ਡਿੱਠਾ।
[8]ਤੁੱਟੀ ਨਾਲੀ ਦਾ।
[9]ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।
[10]ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ।
[11]ਨਿੰਦਾ।
[12]ਉਲਟੀ ਹੋਣ ਲਗੀ ਹੈ।
[13]ਰੌਲਾ।
[14]ਲੋਕ।
[15]ਗ਼ਰਕ।
[16]ਜਹਾਜ।

ਭਰਮ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭੇਵ, ਭਲੇ ਲਖਿ ਲੀਜੀਯੇ[੨]।
ਭ੍ਰਾਤ ਹਮਾਰੋ ਭਯੋ, ਭੇਸ ਨਰ ਭਗਤਿ[੩] ਕੋ।
ਹੋ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕਨ ਕੋ ਕੰਤ[੪], ਰਚਜੋ ਜਿਨ ਜਗਤ ਕੋ ॥ ੬੧ ॥
ਪੰਨਗ[੫], ਦਾਨਵ[੬], ਅਮਰ[੭], ਬਰਨ[੮], ਕਿੰਨਰ[੯] ਧਰਾ।
[੧੦]ਮਾਰਤੰਡ[੧੧], ਜਮ, ਇੰਦ[੧੨], ਇੰਦ੍ਰ[੧੩], ਹਰ[੧੪], ਜਗ ਕਰਾ[੧੫]।
ਪੌਨ[੧੬] ਬੰਨ੍ਹਿ[੧੭], ਦਿਗਪਾਲ[੧੮] ਰਜਾਇ ਨ ਫੇਰਿਈ।
ਹੋ ਨਰ ਬਪੁਰਾ ਹੈ ਕੌਨ, ਬੰਕ ਦ੍ਰਿਗ ਹੇਰਿਈ[੧੯] ॥ ੬੨ ॥
ਤਿਸਕੀ ਚਿੰਤਾ ਚੀਤ, ਰਤੀਕ[੨੦] ਨ ਕੀਜੀਯੇ।
ਲੱਜਤਿ ਤਿਨ ਕੋ[੨੧] ਕਰਹਿ, ਸੁ ਆਇ ਲਖੀਜਿਯੇ[੨੨]।
ਤੁਮ ਹ੍ਵੈ ਸੰਗਿ ਅਨੰਦ, ਰਸੋਈ ਖਾਇਯੇ।
ਹੋ ਨਹੀਂ ਰਿਦੈ ਪਰਤੀਤਿ, ਤ ਬਿੱਪ੍ਰ ਪਠਾਇਯੇ' ॥ ੬੩ ॥
ਭੇਜਯੋ ਨਿੱਧਾ ਦੂਤ, ਮਸੀਤਹਿ ਦਿਸ਼[੧] ਗਯੋ।

---

*ਸ੍ਰੀ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਅਡੋਲ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਤਿ ਉੱਚਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਅਡੋਲ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ, ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਲਈ ਤੁਲ੍ਹਾ ਹੈ।

[1]ਕਿਹਾ।

[2]ਸਮਝ ਲੈ।

[3]ਭਗਤੀ ਨੇ ਭੇਸ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਇਹ ਮਾਨੁੱਖੀ (ਜਾਮਾ)।

[4]ਪਤੀ ਹੈ।

[5]ਨਾਗ।

[6]ਦੈਂਤ।

[7]ਦੇਵਤੇ।

[8]ਵਰੁਣ।

[9]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ।

[10]ਧਰਤੀ।

[11]ਸੂਰਜ।

[12]ਚੰਦਰਮਾਂ।

[13]ਇੰਦਰ।

[14]ਸ਼ਿਵ।

[15]ਬ੍ਰਹਮਾ।

[16]ਹਵਾ।

[17]ਅਗਨੀ।

[18]ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਲਕ ਹਾਥੀ।

[19]ਕੈਰੀ ਅੱਖਾਂ ਕਰਕੇ ਵੇਖੇ।

[20]ਜ਼ਰਾ ਬੀ।

[21]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਜਤ ਕਰਕੇ।

[22](ਹੁਣੇਂ) ਆਏ ਜਾਣ ਲਓ।

ਭੀਰ ਭੂਰ[2] ਭਰਿ ਰਹੀ, ਸਥਾਨ ਨ ਤਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ।
ਏਕ ਏਕ ਕੋ ਲੰਘਿ, ਧਾਇ[3] ਧਸਿ ਅੰਤਰੇ[4]।
ਹੋ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ[5] ਕੋ ਦੇਖਿ, ਬਿਸੂਰਹਿ ਉਰ ਖਰੇ[6] ॥ ੬੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ, ਭੀਰ ਭਈ ਭਰਪੂਰ।
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧ੍ਯਾਯ ਅਬ, ਪੂਰਨ ਭਾ ਸੁਖਮੂਰ ॥ ੬੫ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ, ਜਦ ਸਮਾਧੀ ਟਿਕੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਪੁਚਾਈ ਤਾਂ ਜਾਂ ਓਹ ਉਸ ਵਿਘਨ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਜਾਂ ਆ ਬੜੇ ਵਿਖੇਪ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਬਜਾਏ ਰੰਜ, ਗੁੱਸੇ, ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩੩ ਤੇ ੩੪।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਨਿਬਾਬ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤੀਸਮੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥੩੧॥

---

[1]ਤਰਫ।
[2]ਬਹੁਤ ਭੀੜ।
[3]ਦੌੜਕੇ।
[4]ਅੰਦਰ ਧਸ ਧਸ ਕੇ (ਨਿੱਧਾ)।
[5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[6]ਖੜੋ ਕੇ।

੩੨. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਸੀਤ ਕੌਤਕ]

ਦੋਹਰਾ: ਨਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼* ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁ ਭਾਨੁ ਸਮਾਨ।
ਨਿਖਲ ਦ੍ਵੈਤ ਤਮ ਹਰਨ ਕੋ ਸ਼ਰਨ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦਾਨ ॥ ੧ ॥

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਚਾਨਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਭਾਨੁ ਸੂਰਜ। ਸੁ+ਭਾਨੁ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੂਰਜ। ਅਕਸਰ 'ਸੁ' ਪਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅਰਥ ਵਿਖੇ ਟਿਕਿਆ ਗੁਣ ਦੇਕੇ ਛੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਖਲ ਸਾਰੀ, ਕੁੱਲ। [ਸੰਸ:, ਨਿ+ਖਿਲ]

ਅਰਥ-ਸਾਰੀ ਦ੍ਵੈਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਸਦਾ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਪਰਤੱਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹਨ (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦਾ ਦਾਨ (ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਸੁੰਦਰ ਅਧਿਕ ਮਸੀਤ, ਚਿੱਤ੍ਰ ਭਿਤ[1] ਜਾਨਿਯੇ।
ਚਾਮੀਕਰ[2] ਜਹਿਂ ਲਿਖ੍ਯੋ, ਦਿਪਤਿ[3] ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ।
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਭਾ ਠਾਂਢ[4], ਜੁ ਖ਼ਾਨ[5] ਨ੍ਰਿਪਾਲ[6] ਸੋ[7]।
ਹੋ ਸਭਾ ਆਪਨੀ ਸਹਿਤਿ, ਜਿ ਬੈਸ[8] ਬਿਸਾਲ[9] ਸੋ ॥ ੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੰਗ, ਗਜਾਨਘਨ[10] ਰੂਪ ਹੈਂ।
ਬਿਕਸ੍ਯੋ[11] ਕਮਲ ਬਿਸਾਲ[12], ਸੁ ਬਦਨ[13] ਅਨੂਪ ਹੈ।
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਨਹੀਂ, ਅਨੰਦਹਿ ਏਕ ਰਸ।
ਹੋ ਠਾਂਢੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਨਿਕਟਿ, ਬਤਾਵਨ ਸੁਮਗ[14] ਤਿਸ ॥ ੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਹਿੰਦੂ ਕੋਈ ਨ ਕਹਿ ਸਕੇ, ਤੁਰਕਨ* ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ।

---

*ਪਾ:-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ।
1ਚਿੱਤ੍ਰੀਆਂ ਕੰਧਾਂ।
2ਸੋਨੇ ਨਾਲ, ਸੁਨਹਿਰੀ।
3ਚਮਕ ਰਿਹਾ।
4ਜਾ ਖੜਾ ਹੋਯਾ।
5ਨਵਾਬ।
6ਉਹ ਜੋ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਾਲਕ ਸੀ।
7ਉਹ।
8ਉਮਰ।
9ਬੜੀ।
10ਗਜਾਨ ਦਾ ਬੱਦਲ, ਇਕਰਸ ਗਜਾਨ ਸਰੂਪ।
11ਖਿੜਿਆ।
12ਬੜਾ।
13ਮੁਖੜਾ।
14ਚੰਗਾ ਰਾਹ।
*ਪਾ:-ਤੁਰਕਿੰਦ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਇੰਦ (ਰਾਜੇ) ਦਾ, ਭਾਵ ਨਵਾਬ ਦਾ।

-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਤਿ ਰਾਖਈ- ਸਿਮਰਹਿ[1] ਦੀਨ ਦਯਾਲ ॥ ੪ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਕਾਜੀ ਬਹੁਰ ਨਿਬਾਬ, ਨੀਰ ਲੇ ਕਰਿ ਤਬੈ।
ਕਰ ਅਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ[2], ਕਰਜੋ ਸੁਧਿ[3] ਤਨ ਸਭੈ।
ਠਾਂਢੇ ਦੋਨੋ ਹੋਇ, ਬਦਨ[4] ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ।
ਹੋ ਕਰ ਧਰਿ ਜਾਨੂ[5] ਕਾਨ, ਨਿਵੈਂ[6] ਪੁਨਿ ਪੁਨ ਰਸਾ[7] ॥ ੫ ॥
ਆਪ ਮਸੀਤਹਿਂ ਮੱਧ[8], ਰਿਦੇ[9] ਕਿਤ ਕਿਤ ਗਏ।
ਪਰ ਪਰ[10] ਧਰਿ[11] ਸਿਰ ਉਠਤਿ, ਬਾਰ ਬਹੁ ਬਿਯਨਿਯੇ[12]।
ਕਰਿ ਕੈ ਪੂਰ ਨਿਵਾਜ, ਸੁ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਕਹੇ।
'ਹੋ ਠਾਂਢੋ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਰਹੇ? ਨ ਡਰ ਉਰ ਮੇਂ ਅਹੇ' ॥ ੬ ॥
ਨਾਨਕ ਆਨਨ ਭਨੈ, 'ਖਾਨ! ਕਾਨਹਿਂ ਸੁਨੋ।
ਕਿਹ ਸੰਗ ਕਰੋਂ[13] ਨਿਵਾਜ, ਲਾਜ[14] ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਮਨੋ।
ਠਾਂਢੇ ਆਪ ਮਸੀਤ, ਨ ਮਨ ਠਹਿਰਾਇਆ।
ਹੋ ਸਿਜਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਕਲਪ, ਕੰਧਾਰ ਪਠਾਇਆ ॥ ੭ ॥
ਕਰਤਿ ਖਰੀਦ ਤੁਰੰਗ, ਤੁਰਲ[15], ਮਨ ਤਰਲਿਆ[16]।
ਕੂਰੇ ਬੀਚ ਮਸੀਤ[17], ਨਿਵੈਂ[18] ਕਬ ਸਰਲਿਆ[19]।
ਜਿਹ ਕਰਨੀ[20] ਸੋ ਮੂਲ, ਨ ਥਿਰ ਉਰ ਮਹਿਂ ਕਰਾ।

1ਭਾਵ, ਹਿੰਦੂ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ।
2ਧੋਕੇ।
3ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
4ਮੂੰਹ।
5ਗੋਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ।
6ਗੋਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ।
7ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ।
8ਵਿਚ।
9ਦਿਲ।
10ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ।
11ਰੱਖਕੇ।
12ਝੁਕੇ।
13ਮੈਂ ਕਰਦਾ।
14ਸ਼ਰਮ।
15ਚੰਚਲ ਘੋੜੇ।
16ਚੰਚਲ ਰਿਹਾ ਮਨ।
17ਝੂਠੀ ਮੂਠੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ।
18ਨਿਵਿਆਂ।
19ਕਦੇ ਸਿੱਧਾ (ਖੜਾ) ਹੋਇਆ।
20ਜਿਸ ਨੇ (ਨਿਵਾਜ) ਕਰਨੀ ਸੀ (ਅਰਥਾਤ ਭਾਵਨੀ)।

ਹੋ ਬੇਸ[1] ਬੰਦਗੀ ਧਰਜੋ, ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਿ ਮਨ[2] ਫਿਰਾ' ॥ ੮ ॥
ਕਹਿ ਕਾਜੀ 'ਤੁਮ ਪਾਜ[3], ਬਖਾਨਤਿ ਡਰ ਨਹੀਂ।
ਖਰਜੋ ਹਦੂਰ ਨਿਬਾਬ, ਨ ਬੋਲਹੁ ਸਮਝ ਹੀ'।
ਆਨਨ ਭਨਿਹੀ ਖ਼ਾਨ 'ਸਾਚ ਨਾਨਕ ਕਹੀ।
ਹੋ ਮਨ ਮਮ ਗਯੋ ਕੰਧਾਰ, ਸਮੈਂ ਸਿਜਦੇ ਸਹੀ[4]' ॥ ੯ ॥
ਪੁਨ ਕਾਜੀ ਬਚ ਭਨੈ, 'ਤੁਮਾਰੋ ਮਨ ਗਯੋ।
ਹੌਂ ਤੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੀ, ਨ ਮਮ ਸੰਗ ਇਨ ਕਿਯੋ[5]'।
ਮਨ ਅਜਾਨ[6] ਨਿਜ ਪਰਦ[7], ਪਰਾਵਨ[8] ਚਾਹਿਹੀ[9]।
ਹੋ ਲਖਤਿ ਨ ਮੂਰਖ ਭੇਵ, ਅਥਾਹਹਿ ਥਾਹਿਹੀ[10] ॥ ੧੦ ॥
ਬੋਲੇ ਨਾਨਕ ਬੈਨ, ਐਨ[11] ਸੁਖ ਗੁਨ ਦਯਾ[12]।
'ਕਾਜ਼ੀ ਕਰੀ ਨਿਵਾਜ, ਸਦਨ[13] ਮੈਂ ਮਨ ਗਾਯਾ।
-ਬੜਵਾ[14] ਜਯੋ[15] ਵਛੇਰ, ਗਰਤ[16] ਤਹਿਂ ਪਾਸ ਹੈ।
ਹੋ ਤਿਹ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਗਿਰ ਪਰੈ, ਬਹੁਤ ਬਿਸਵਾਸ ਹੈ[17]- ॥ ੧੧ ॥
ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਮਨ ਫਿਰਤਿ, ਨ ਥਿਰ ਇਕ ਛਿਨ ਭਯਾ'।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈ ਖਾਂਨ[18], ਬਿਗਸ[19] ਮੁਖ ਬਚ ਕਹਯਾ[20]।
'ਤਜਹੁ ਕਾਚ ਕਹੁ ਸਾਚ, ਲਾਜ ਨਿਰਵਾਰਿਯੇ[1]।

---

[1]ਭੇਸ।
[2](ਤੇਰਾ) ਮਨ।
[3]ਬਨਾਵਟ (ਝੂਠ)।
[4]ਠੀਕ।
[5]ਕੀਤੀ (ਨਿਮਾਜ)।
[6]ਮੂਰਖ।
[7]ਆਪਣਾ ਪੜਦਾ।
[8]ਪੜਾਉਨਾ।
[9]ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[10]ਅਥਾਹ ਦੀ ਥਾਹ ਲੈਣ ਲੱਗਾ ਹੈ।
[11]ਸੁਖ, ਗੁਣ ਤੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[12]ਸੁਖ, ਗੁਣ ਤੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[13]ਘਰ।
[14]ਘੋੜੀ ਨੇ।
[15]ਜੰਮਿਆਂ।
[16]ਟੋਇਆ।
[17]ਸੰਸਾ ਹੈ।
[18]ਖਾਂ ਨੇ।
[19]ਹੱਸਕੇ।
[20](ਕਾਜੀ ਨੂੰ) ਕਿਹਾ।

ਹੋ ਜਿਉਂ ਬੀਤੀ ਚਿਤ ਬੀਚ, ਸੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿਯੇ' ॥ ੧੨ ॥
ਕਾਜੀ ਆਨਨ ਭਨਤਿ, 'ਸੱਤ, ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹੀ।
ਅਰਭਕ[2] ਬਾਜਨ[3] ਅਹੈ, ਗਰਤ ਤਿਹ ਢਿਗ ਸਹੀ'।
ਅਦਭੁਤ ਰਸ[4] ਨਰ ਭਏ, ਕਛੁਕ ਰਸ ਹਾਸ[5] ਸੋਂ।
ਹੋ ਤਬ ਨਿਬਾਬ ਗਹਿ ਚਰਨ, ਰਹਯੋ ਹ੍ਵੈ ਦਾਸ ਸੋ ॥ ੧੩ ॥
'ਸਿਰ ਪੀਰਨ ਕੇ ਪੀਰ! ਪੀਰ ਹਰਿ ਮੇਰੀਆ[6]।
ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ਸਰੀਰ! ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਤੇਰੀਆ।
ਭ੍ਰਮ ਕਰਿ ਭੂਲੇ ਭਨਯੋ, ਭੇਵ ਨਹਿਂ ਜਾਨਿਆ।
ਹੋ ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਔਗੁਨ ਮੋਰ, ਅਜਾਨ ਬਖਾਨਿਆ[7] ॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪੂਰਬ ਔਗਨ ਬਖਸ਼ਿ ਕੈ
ਅਬ ਦਿਹੁ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼'।
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ
ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਨ ਨਰੇਸ਼ ॥ ੧੫ ॥
'ਤੁਮ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਰੂਪ ਹੋ
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ।
ਮੈਂ ਅਤਿ ਮੂਢ ਨ ਲਖਿ ਸਕਯੋ
ਨਿਜ ਐਸ਼੍ਵਰਜਹਿਂ[8*] ਗਰਬ[9] ॥ ੧੬ ॥
ਹੌਂ ਸਮੀਪਿ ਚਿਰਕਾਲ ਕੇ
ਛੂਛ[10] ਨ ਛੋਰਹੁ ਆਪ।
ਬਿਬਸਿ ਮਨਹਿ ਕੋ ਬਸ ਕਰੋ[11]
ਹਰੀਏ ਤੀਨਹੁ ਤਾਪ[12] ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਹਟਾਕੇ।
[2]ਬੱਚਾ।
[3]ਘੋੜੀ ਦਾ।
[4]ਇਕ ਰਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਚਰਜ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[5]ਇਕ ਰਸ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਾਸਾ ਛੁਟਦਾ ਹੈ।
[6]ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪੀਰ! ਮੇਰੀ ਪੀੜ ਦੂਰ ਕਰ।
[7](ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ) ਅਜਾਨਪੁਨੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ।
[8]ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ।
[*]ਪਾ:-ਈਸ਼੍ਵਰਯ ਕੇ।
[9]ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ।
[10]ਖਾਲੀ।
[11]ਅਮੋੜ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਦਿਓ।
[12]ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਆਧਿ, ਵਿਆਧਿ, ਉਪਾਧਿ ਦੂਰ ਕਰੋ।

ਬਿਸ਼ਯ ਅਧੀਨਹਿਂ ਦੀਨ ਮੈਂ
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਅਨੁਸਾਰਿ[1]।
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਕੇ ਬਚਨ
ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥ ੧੮ ॥ {ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼}

ਅੜਿੱਲ: 'ਸੁਨੋ ਖਾਨ! ਦੈ ਕਾਨ, ਪ੍ਰਬਲ ਮਨ ਲੋਲ[2] ਹੈ।
ਯਾਂ ਕੋ ਰੋਕਨ ਕਠਨ, ਰੁਕੈ ਤ ਅਮੋਲ ਹੈ।
ਬਿਨ ਰੋਕੇ ਸਭਿ ਫੋਕ, ਪਠਨ[3] ਪੁਨ ਸੁਨਨ ਜੋ।
ਹੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਉਪਜਤਿ ਰੰਚ, ਰਹੈ ਬਿਨ ਗੁਨਨ[4] ਸੋ ॥ ੧੯ ॥
ਪਾਰਦ[5] ਅੰਗੁਰੀ ਤਰੈਂ[6], ਸਥਿਰ ਕਿਉਂ ਹੋਤਿ ਹੈ[7]।
ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਯਤਨ ਅਨੇਕ, ਸੁ ਵਹਿਰ ਉਦੋਤ ਹੈ[8]।
ਜਬਹਿ ਸਿੱਧ[9] ਮਿਲ ਜਾਤ, ਮਾਰ ਥਿਰ ਕਰਤਿ ਹੈ।[10]
ਹੋ ਤਿਉਂ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੇ, ਸਥਿਰਤਾ ਧਰਤਿ ਹੈ ॥ ੨੦ ॥
ਜਿਉਂ, ਤੁਰੰਗ[11] ਮੁਖਤਾਨ[12], ਅਜਾਨ ਸਊਰ ਕੋ[13]।
ਸ੍ਵੈਛਾ ਤਰਲੰ[14] ਦੌਰਿ[15], ਦੇਤਿ ਦੁਖ ਭੂਰ ਕੋ।
ਚਢੈ ਸੁਜਾਨ ਸਊਰ[16], ਕਸਾ[17] ਕਰ ਲੇਯਕੈ।[18]
ਹੋ ਕਰਹਿ ਸੁ ਬਸਿ ਮੁਖ ਮਾਂਹਿ, ਕੰਟਕਾ[19] ਦੇਯ ਕੈ ॥ ੨੧ ॥

---

[1]ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਾਂ।
[2]ਚੰਚਲ।
[3]ਪੜ੍ਹਨਾ।
[4]ਮਨ ਗੁਣਹੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਗੁਣ ਹੀਨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਯਥਾ-ਵਿਣ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ।) (ਅ) ਗੁਨਨਾ ਵਿਚਾਰਨਾ।
[5]ਪਾਰਾ।
[6]ਤਲੈ।
[7]ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ।
[8]ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਉਛਲਦਾ ਹੈ।
[9]ਪਾਰੇ ਥਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਮਸਾਲਾ, ਜੈਸੇ ਗੰਧਕ। (ਅ) ਇਕ ਦਵਾਈ ਜਿਸਨੂੰ ਰਿਧੀ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[10]ਟਿਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
[11]ਘੋੜਾ (ਹੋਵੇ)।
[12]ਮੂੰਹ ਜ਼ੋਰ।
[13]ਅਜਾਣ ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ।
[14]ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਚੰਚਲ।
[15]ਭੱਜਦਾ।
[16]ਸਿਆਣਾ ਅਸਵਾਰ।
[17]ਚਾਬੁਕ।
[18]ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ।
[19]ਕੜਯਾਲਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਸਊਰ, ਤਰੈ[1] ਤਿਹ[2] ਦੀਜਿਯੇ।
ਕਸ਼ਟ ਨਰਕ ਕੋ ਕਸਾ[3], ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਜਿਯੇ।
ਬਿਸ਼ੈ ਨਿਬ੍ਰਿਤੀ ਕਰਨ, ਸੁ ਕਵਿਕਾ[4] ਜਾਨੀਯੇ।
ਹੋ ਮਨ ਤੁਰੰਗ[5] ਇਉਂ ਲਖਹੁ, ਕਰਨ ਵਸਿ ਠਾਨਿਯੇ ॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਮਲ ਪਰਹਰਹੁ[6], ਭਾਣਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਮੰਨਿ।
ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਕੋ, ਕਰਹੁ ਜਨਮ ਨਿਜ ਧੰਨ' ॥ ੨੩ ॥
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋ, ਧਾਰਿ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਲੀਨ।
ਕਰ ਬੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ, ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੨੪ ॥

ਅੜਿੱਲ: 'ਦਾਮ ਸਾਤ ਸੈ ਸਾਠ, ਕਹੋ ਕਜਾ ਕੀਜਿਯੇ?
ਮੂਲੈ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਕਹੈ -ਮੁਝ ਦੀਜਿਯੇ-।
ਅਬ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਨਿਜ ਬਦਨ, ਬਦਹੁ[7] ਤਸ ਬਿਧਿ ਕਰੈਂ।
ਹੋ ਮੈਂ ਮੁਰੀਦ ਤਵ ਭਯੋ, ਮਿਹਰ ਮੁਰ ਪਰ[8] ਧਰੈਂ[9]' ॥ ੨੫ ॥
ਸੁਨੇ ਬਿਨੈ ਕੇ ਬੈਨ, ਨੈਨ ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ।
ਭਵ ਸੰਭਵ[10] ਦੁਖ ਗ੍ਰਸਤਿ[11], ਬੰਧ ਤਿਹ ਕੇ ਹਰੇ।
ਕਹੈਂ 'ਕਹ੍ਯੋ ਇਕ ਬਾਰ, ਦੇਨ ਧਨ ਤੋਹਿ[12] ਤਬ।
ਹੋ ਅੱਗ੍ਰਜ[13] ਜਿਉਂ ਉਰ ਆਇ[14]
ਕਰਹੁ ਤਿਉਂ ਕਾਜ ਅਬ' ॥ ੨੬ ॥
ਆਨਨ ਖ਼ਾਨ[15] ਬਖਾਨ 'ਕਾਨ ਸੁਨਿ ਨਿਧਿਮਯਾ[16]!
ਅਰਧ ਦਰਬ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਅਰਧ ਤਿਨ[1] ਮਨ ਠਯਾ[2]।

---

[1]ਸਤਿਗੁਰ (ਦੇ ਦਿੱਤੇ) ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅਸਵਾਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ।
[2]ਉਸ (ਮਨ) ਨੂੰ।
[3]ਚਾਬੁਕ।
[4]ਲਗਾਮ, ਕੜਜਾਲਾ।
[5]ਘੋੜਾ।
[6]ਦੂਰ ਕਰਹੁ।
[7]ਆਖੋ।
[8]ਮੇਰੇ ਉਪਰ।
[9]ਕਰੋ।
[10]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ।
[11](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਫਸਿਆ ਸੀ।
[12]ਤੈਨੂੰ ਤਦੋਂ।
[13]ਅਗੋਂ।
[14](ਤੇਰੇ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਆਵੇ।
[15]ਖਾਂ ਨੇ।
[16]ਹੇ ਦਯਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ।

ਪੁਨ ਤੁਮ ਜਿਉਂ ਮਨ ਹੋਇ, ਰਜਾਇ ਭਨੀਜਿਯੇ।
ਹੋ ਕਰੌਂ ਕਾਜ ਮੈਂ ਸੋਇ, ਦਾਸ ਲਖਿ ਲੀਜਿਯੇ[3]' ॥ ੨੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹੈਂ 'ਤੁਮਾਰ ਜੁ ਮਨ ਮਹਿਂ ਆਵਈ।
ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿਯੇ ਆਪ, ਨ ਕੋਇ ਹਟਾਵਈ'।
ਕਹਿ ਕਰ ਮਯਾਨਿਕੇਤ[4], ਮਸੀਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲੇ।
ਹੋ ਜਗ ਜਿਨ ਭਗਤਿ ਦਿਢਾਇ, ਚਲਾਯੋ ਮਗ ਭਲੇ ॥ ੨੮ ॥
ਨਿਸ਼ਚਾ ਭਯੋ ਨਿਬਾਬ, ਨ ਪੁਨਿ ਮਨ ਡੋਲਿਯਾ।
ਉਰ ਸੁਖ ਪਾਇ ਅਮੋਲ, ਬਿਸਾਲ ਨ ਬੋਲਿਯਾ।[5]
ਮਨੁਜ ਪਰਸਪਰ ਭਨਤਿ, ਭਯੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਜੋ।
'ਹੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਅਹੈ[6], ਬਤਾਈ ਬਾਤ ਜੋ[7]' ॥ ੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਨਿੱਧਾ ਦਿਜਬਰ ਸਕਲ, ਧਾਵਾ ਸੁਧਿ ਕੇ ਹੇਤ[8]।
ਦੁਖਿਤ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰ ਜੋ, ਬੈਸੇ ਹੁਤੇ ਨਿਕੇਤ ॥ ੩੦ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਕਹਤੋ ਆਨ 'ਜਜਮਾਨ, ਵਧਾਇਯੋਂ ਸੁਖ ਭਯੋ।
ਉਰ ਹਰਖਹੁ, ਹਰਿ ਭਰਮ, ਸੁਜਸੁ ਜਗ ਮਹਿਂ ਛਯੋ[9]'।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਪੁਟ[10] ਸੰਗਿ, ਸੋਮ[11] ਪੀ ਕਰਿ[12] ਜਬੈ।
ਹੋ ਪਜਾਸ ਨ ਬੁਝੀ ਜਰਾਮ, ਬਹੁਰ ਬੂਝਤੋ ਤਬੈ ॥ ੩੧ ॥
'ਭਨਹੁ[13] ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ[14]! ਸਕਲ, ਭਯੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਜਿਉਂ।
ਨਾਨਕ ਬਹੁਰ ਨਿਬਾਬ, ਨਿਬੇਰ[15] ਸੁਨਾਉਂ ਤਿਉਂ'।
ਕਹਿ ਨਿੱਧਾ 'ਮੈਂ ਸੁਨੀ, ਠਾਂਢ[16] ਨਾਨਕ ਰਹੇ।

---

[1]ਭਾਵ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ।
[2]ਮੈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਠਾਣਿਆਂ ਹੈ।
[3]ਜਾਣ ਲਵੋ।
[4]ਦਯਾ ਦੇ ਘਰ।
[5]ਵਾਧੂ (ਬਚਨ ਫੇਰ) ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ।
[6]ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ)।
[7]ਜੋ (ਦਿਲ ਦੀ) ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਨੇ।
[8]ਖਬਰ ਦੇਣ ਨੂੰ ਨੱਸਿਆ।
[9]ਪਸਰਿਆ ਹੈ।
[10]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਡੋਨਿਆਂ ਨਾਲ।
[11]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[12]ਪੀਕੇ।
[13]ਆਖੋ।
[14]ਚੰਗੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਜੀ।
[15]ਗੁਰੂ ਤੇ ਨਿਬਾਬ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ।
[16]ਖੜੇ।

ਹੋ ਕਰੀ ਨਿਬਾਬ ਨਿਵਾਜ, ਬਹੁਤ ਨੁਤਿ[1] ਪੁਨਿ ਕਹੇ ॥ ੩੨ ॥
ਅੰਤਰਿ ਨਹੀ ਮਸੀਤਿ, ਸੁ ਬਾਹਰ ਮੈਂ ਸੁਨੀ'।
ਹਰਖ ਬ੍ਰਿੱਖ[2] ਉਰ ਬਧਤਿ, ਨਾਨਕੀ ਪੁਨ[3] ਭਨੀ[4]।
'ਦਿਜਬਰ! ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਹਾਂ, ਆਪ ਤਜਿ ਕਰਿ ਅਏ?
ਹੋ ਹੇਰਯੋ ਕੈਧੋਂ ਨਾਂਹਿ[5], ਬਹੁਰ[6] ਕਿਹ ਦਿਸ਼ਿ ਗਏ' ॥ ੩੩ ॥
'ਹੌਂ[7] ਨਹਿੰ ਹੇਰੇ ਤਹਾਂ, ਦੇਨਿ ਦ੍ਰੂਤ[8] ਸੁਧ ਅਯੋ'।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰਵਨ ਜੈਰਾਮ, ਰੋਸ ਤਿਹ ਪਰ ਕਯੋ।
'ਮਿਲਯੋ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਕਿਉਂ ਨ, ਕੁਸ਼ਲ ਤਿਨਤੇ ਲਈ।
ਹੋ ਆਯੋ ਸੁਧ ਬਿਨ ਲਏ, ਬਾਤ ਭਲ ਨਹਿੰ ਕਈ[9]' ॥ ੩੪ ॥
ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ, 'ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਤੇ ਤਜੋ।
ਧਰਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਪਰਤੀਤ, ਨ ਸੰਸੈ ਹਤਿ ਅਜੋ[10]?
ਉਠਹੁ ਅਸਨ ਮੁਖ ਅਚਹੁ[11], ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਕੋ ਧਰਜੋ।
ਹੋ ਆਵਹਿੰਗੇ ਸੁਖ ਸੰਗ, ਭ੍ਰਾਤ ਹਰਿ ਅਵਤਰਜੋ[12]' ॥ ੩੫ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਦਨਹ ਬਦਤਿ[13], ਸਦਨ ਪਰ ਦੰਪਤੰ[14]।
ਨੀਚੇ ਤੁਲਸਾਂ ਹੁਤੀ, ਨਿਰਖਿ ਜਗ[15] ਬੰਦਤੰ[16]।
'ਬਧੂ! ਭ੍ਰਾਤ ਜੀ ਅਏ, ਬਦਨ ਅਰਬਿੰਦਿਆ[17]।
ਹੋ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ, ਕਦਨ ਦੁਖ ਦੁੰਦਿਆ[18]' ॥ ੩੬ ॥

1ਉਸਤਤੀ।
2ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਬੂਟਾ।
3ਫੇਰ ਨਾਨਕੀ ਨੇ।
4ਕਹੀ।
5ਡਿਠੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ।
6ਫੇਰ।
7(ਨਿੱਧੇ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਮੈਂ।
8ਛੇਤੀ।
9ਚੰਗੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
10ਅਜੇ ਭੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੋਯਾ।
11ਛਕੋ।
12ਹਰੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹਨ।
13ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ।
14ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ।
15ਜਗਤ ਦੇ।
16ਬੰਦਨ ਜੋਗ ਨੂੰ।
17ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।
18ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ।

ਸੁਨਤਿ ਨਾਮ ਜੈਰਾਮ, ਅਮੀ ਆਮੀ ਪਿਯੋ[1]।
ਅੰਗ ਨ ਮੇਵਹਿ ਛੋਭ, ਉਠਯੋ[2] ਨਿਰਖਤਿ ਭਯੋ[3]।
ਕੁੰਦ ਰਦਨ[4] ਤਿਨ ਸਦਨ, ਕਦਨ ਦੁਖ[5] ਆਇਗੇ[*]।
ਹੋ ਨਿਰਖ ਹਰਖ ਉਰ ਸਰਸ, ਬਿਸੂਰ[6] ਨਸਾਇਗੇ ॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਅਰਬਿੰਦ ਬਦਨ ਬਿਲੋਕ ਕੈ, ਦੰਪਤਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।
ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਤੇ ਖੀਨ ਹ੍ਵੈ, ਆਨੰਦ ਮਹਿਂ ਭੇ ਪੀਨ[7] ॥ ੩੮ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ: ਜਰਾਮ ਔਰ ਨਾਨਕੀ, ਬਸਾਇ ਭੂਰ ਸਾਦਰਾ[8]।
'ਮਸੀਤ ਆਪ ਜਾਇ ਜਜੋਂ ਕਰੀ, ਕਹੋ ਮਯਾਕਰਾ!
ਸਚਿੰਤ ਚੀਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹੇ, ਨ ਭੇਵ ਕੋਇ ਜਾਨਿਯਾ[*]।
ਪ੍ਰਮਾਨ[9] ਨਿੰਦ ਆਨਨੰ[10], ਭਨੈਂ ਸੁਨੇ ਭੁਲਾਨਿਯਾ' ॥ ੩੯ ॥
ਗੁਰੂ ਭਨੰਤਿ 'ਬੀਤਗੀ ਜੁ, ਤਾਂਹਿ ਕਜਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ।
ਸਮੀਪ ਜੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਬੇ, ਸੁਨੇਹੁ ਸੋ ਉਚਾਰਿ ਹੈਂ'।
ਜਰਾਮ ਹਾਥ ਬੰਦ ਦੋ, ਬੁਝੰਤਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੀ।
'ਮਸੀਤਿ ਮੈਂ ਬਿਤੀਤਿ ਜਜੋਂ, ਸੁਨਾਇਯੇ ਉਚਾਰਿਹੀ ॥ ੪੦ ॥
ਬੁਝੇਯ ਆਨ ਕੋ[11] ਹਮੈਂ[12], ਬਿਨਾ ਸੁਨੇ ਕਿ ਭਾਖਹੀਂ[13]।
ਤੁਮਾਰ ਤੁੰਡ[14] ਜੋ ਸੁਨੈਂ, ਸੁ ਸਾਚ ਬੱਛ ਲਾਖਹੀਂ[15]।
ਭਈ ਜੁ ਆਦਿ ਅੰਤ ਲੌਂ, ਬਖਾਨਿ ਆਪ ਕੀਜਿਯੇ।
ਸਭੈ ਸੁਨਾਇ ਬਾਤ ਕੋ, ਅਨੰਦ ਮੋਹਿ ਦੀਜਿਯੇ' ॥ ੪੧ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਦਜਾਲ, ਬਦਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਹੀ।

---

[1](ਮਾਨੋਂ) ਰੋਗੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ।
[2]ਵਲਵਲਾ ਉਠਿਆ (ਪਜਾਰ ਦਾ)।
[3]ਵੇਖਣ ਲਗਾ।
[4]ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਵਰਗੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੇ।
[5]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਦੁਖਾਂ ਦੇ।
[*]'ਗੇ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਇਆ' ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।
[6]ਝੋਰੇ।
[7]ਹੋਏ ਤਕੜੇ।
[8]ਆਦਰ ਨਾਲ।
[9]ਮਨੁਖ।
[10]ਮੂੰਹੋਂ।
[11]ਕੋਈ ਹੋਰ ਜੇ ਪੁਛੇ।
[12]ਸਾਨੂੰ।
[13]ਕੀ ਦਸਾਂਗੇ (ਅਸੀਂ)।
[14]ਮੁਖੋਂ।
[15]ਸੱਚਾ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਜਾਣਾਂਗੇ।

ਜਿਉਂ ਹੋਯੋ ਬਿਰਤਾਂਤ, ਖ਼ਾਨ ਕਾਜ਼ੀ ਸਹੀ।
'ਮਨਮੁਖ ਮੂਢ ਅਜਾਨ, ਨ ਮਨ ਥਿਰ ਕਰਤਿ ਹੈਂ।
ਹੋ ਬਾਹਿਰ ਬੇਖ ਸਰੀਰ, ਬੰਦਗੀ ਧਰਤਿ ਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥
ਗਰਬ ਕਰਹਿਂ ਨਿਜ ਰਿਦੇ, -ਖੁਦਾਇ ਕਿ ਯਾਦ ਹੈ-।
ਛੂਛੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹੀਨ, ਬੇਖ ਸਭਿ ਬਾਦ ਹੈ।
ਬਿਸ਼ੈ ਮੋਹ ਮਹਿਂ ਫਸੇ, ਸਦਾ ਮਨ ਤਹਿਂ ਬਸੈ।
ਹੋ ਉਰਝੇ ਸ੍ਵਾਦਨ ਬਾਦ[1], ਪ੍ਰਭੂ ਰਸ ਕਿਉਂ ਰਸੈ[2] ॥ ੪੩ ॥
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਮਨ ਤਿਨ ਹੁਤੋ, ਬਤਾਯੋ ਸਭੀ ਸਹੀ।
ਕਰਤਿ ਜਗਤ ਕੋ ਧੰਧ, ਸਥਿਰ ਇਕ ਛਿਨ ਨਹੀਂ[3]।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਮਰੋ ਨਰੇਸ਼, ਸੁ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪਾਇਕੈ।
-ਹੋ ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ ਜੁ ਭਨਜੋ, ਦਯਾ ਮਨ ਲਾਇ ਕੈ- ॥ ੪੪ ॥
ਬਹੁਰ ਦਰਬ ਕੀ ਬਾਤ, ਨਿਬਾਬ ਬਖਾਨਿਆ।
-ਅਰਧ ਦੇਨ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਅਰਧ ਹਿਤ ਦਾਨਿਯਾ[4]-।
ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨਜੋ ਸਦਨ, ਬੰਦਨਾ ਠਾਨਿ[5] ਸੋ[6]।
ਹੋ ਹਮ ਆਏ ਤੁਮ ਨਿਕਟਿ, ਭਈ ਇਵ ਜਾਨਿ ਸੋ ॥ ੪੫ ॥
ਜੀਜਾ ਜੀ! ਇਉਂ ਕਰੀ, ਭਲੀ ਕੈਧੋਂ ਬੁਰੀ।
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੀ ਭੀਰ, ਹੁਤੀ ਤਹਿਂ ਬਹੁ ਜੁਰੀ।
ਸਭਿਨਿ ਸੁਨੇ ਇਹ ਵਾਕ, ਹਸੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਭਈ'।
ਹੋ ਸੁਨਿ ਇਵ ਸ਼੍ਰਵਨ ਜਰਾਮ, ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਦੁਰ[7] ਗਈ ॥ ੪੬ ॥
ਨਰਾਜ ਛੰਦ: ਜਰਾਮ ਜੋਰਿ ਹਾਥ, ਬੈਨ ਆਨਨੰ[8] ਬਖਾਨ ਹੈ।
'ਭਲੀ ਸਦੀ ਆਪ ਕ੍ਰਿਤ, ਕੋ[9] ਬੁਰੀ ਸੁ ਮਾਨ[10] ਹੈ?।
ਮਯੰਕ[11] ਮਾਰਤੰਡ[12] ਜਤੋਂ, ਪ੍ਰਮਾਨਨੰ[1] ਅਨੰਦਦਾ[2]।

---

[1]ਬਿਰਥੇ (ਯਾ ਝਗੜਿਆਂ ਦੇ) ਸੁਆਦਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹਨ।
[2]ਕਿਵੇਂ ਰਸੀਏ ਹੋਣ।
[3]ਭਾਵ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਥਿਰ ਨਹੀਂ।
[4]ਦਾਨ ਵਾਸਤੇ।
[5]ਕਰਕੇ।
[6]ਉਹ (ਨਵਾਬ)।
[7]ਛਿਪ।
[8]ਮੁਖੋਂ।
[9]ਕੌਣ।
[10]ਮੰਨੇ।
[11]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[12]ਸੂਰਜ।

ਧਰਾਵਤਾਰ[3] ਆਪ ਤੈਸ, ਮੋਖ ਦਾਨ ਦਾਸ ਦਾ[4]' ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨ ਪੁਨਿ, 'ਆਇ ਕਿ ਨ ਪਰਤੀਤਿ।
ਅਬ ਲੌ ਕਿਧੌਂ[5] ਸੰਦੇਹ ਉਰ, ਕਰਹੁ ਨ[6] ਅਸਥਿਰ ਚੀਤ[7] ॥ ੪੮ ॥
ਉਠਉ ਰਸੋਈ ਜੇਵੀਂਏ, ਭਰਮ ਨ ਭੂਲ ਕਰੇਹੁ।
ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਨਾਨਕ ਨਿਕਟਿ, ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਤਜਿ ਦੇਹੁ' ॥ ੪੯ ॥

ਅੜਿੱਲ: '[8]ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਧੰਨ! ਅਮਰ ਗਨ[9] ਮੰਨਿ ਹੈਂ। {ਜੈਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਧਾ}
ਤੂੰ ਭਗਨੀ[10] ਤਿਨ ਕੇਰਿ, ਅਧਿਕ ਮਤ[11], ਧੰਨ ਹੈਂ[12]।
ਹੌਂ ਭੀ ਕਛੂਅਕ ਧੰਨ ਅਪਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਖੌਂ[13]।
ਹੋ ਜਗ ਪ੍ਰਸੰਗ[14] ਮਮ ਤੋਰ, ਭਯੋ ਅਸ ਬਿਧਿ ਪਿਖੌਂ[15]' ॥ ੫੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਭਨਤਿ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖਰਾਸ!
ਆਗੈ ਅਮੀ[16] ਪਟੰਤਰੰ[17], ਔਰ ਸੁਨਹੁ ਇਤਿਹਾਸ ॥ ੫੧ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿ ਬਹੁਰ, ਸੰਗ ਨਾਨਕ ਲਿਯੇ।
ਉਠੇ ਅਚਨ ਬਰ[18] ਅਸਨ, ਜਰਾਮਹਿ ਸੁਖ ਭਏ।
ਮੁਝ ਕੋ ਲੀਨੋ ਸੰਗ, ਸੁ ਭੋਜਨ ਖਾਨਿ ਕੇ।
ਹੋ ਗਏ ਰਸੋਈ ਥਾਨ, ਮੁਦਿਤ[19] ਮਨ ਮਾਨਿ ਕੇ ॥ ੫੨ ॥
ਓਦਨ[20] ਸਰਪੀ[1] ਸਿਤਾ[2], ਪਹਿਤ[3] ਅਤਿ ਸਾਦਿਆ[4]।

---

[1]ਜੈਸੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ।
[2]ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤੇ ਹਨ।
[3]ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਅਵਤਾਰ।
[4]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮੋਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
[5]ਕਿਤੇ, ਜਾਂ।
[6]ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
[7]ਚਿੰਤ ਨੂੰ ਥਿਰ।
[8]ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਕਥਨ।
[9]ਦੇਵਤੇ ਸਾਰੇ।
[10]ਭੈਣ।
[11]ਤੇਰੀ ਮਤ ਵੱਧ ਹੈ।
[12]ਤੂੰ ਬੀ ਧੰਨ ਹੈਂ।
[13]ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।
[14]ਸਨਬੰਧ।
[15]ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।
[16]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[17]ਤੁਲ।
[18]ਉੱਤਮ।
[19]ਖੁਸ਼।
[20]ਬਾਵਲ।

ਰੁਚਿ ਅਨਰੂਪ[5] ਖਇ, ਉਠੇ ਸਹਿਲਾਦਿਆ[6]।
ਪੁਨ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਇ, ਪੌਢਿਯੇ[7] ਪਰਮ ਸੁਖ।
ਹੋ ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਸਭੈ[8] ਟਰਿ ਜਾਹਿਂ ਦੁਖ ॥ ੫੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਤਿਤ ਸੁਨਤਿ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਧਾ ਦੈਨ।
ਅਘ ਓਘਨ ਮਲ ਹਰਨ ਕੋ, ਜਲ ਸਮ ਹੈ[9] ਸੁਖ ਐਨ ॥ ੫੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਸੀਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਤੀਸਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥੩੨॥

---

[1]ਘਿਉ।
[2]ਖੰਡ।
[3]ਦਾਲ।
[4]ਬੜੇ ਸੁਆਦੀ।
[5]ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ।
[6]ਸਹਿਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ।
[7]ਬਿਰਾਜੇ।
[8]ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ।
[9]ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਜਲ ਸਮਾਨ ਹੈ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਹਰਨ ਨੂੰ।

੩੩. [ਚਰਣ ਧੂੜ ਮੰਗਲ। ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦਾ ਪੇਕੇ ਜਾਣਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ ਐਨ ਕੀ, ਚਰਨ ਕਵਲ ਲੇ ਧੂਰਿ।
ਜਿਨ ਮਨ ਮੁਕਰਹਿ ਮਾਂਝ ਕੈ, ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਰਸ ਰੂਰਿ ॥ ੧ ॥

ਕਰੁਨਾ ਐਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ [ਸੰਸ:, ਕਰੁਣਾ ਐਨ]

ਮੁਕਰਹਿ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਮੂੰਹ ਵੇਖਣ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ [ਸੰਸ:, ਮੁਕਰ]

ਮਾਂਝਕੈ ਮਾਂਜਕੇ, ਮੈਲੇ ਹੋਏ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਪਰ ਥਿੰਧੇ ਹੱਥ ਲਗ ਗਏ ਹੋਣ ਧੂੜ ਸੁਆਹ ਆਦਿ ਨਾਲ ਮਾਂਜ ਕੇ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਰੂਰਿ ਉੱਤਮ, ਸੁੰਦਰ। [ਸੰਸ:, ਰੂਢ ਚਮਕੀਲੀ]

ਅਰਥ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਂਜ ਕੇ ਰਸ ਭਰੀ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ: ਬਾਲੇ ਕੋ ਮੁਖ ਸ਼ਸ਼ਿਹਿ ਸੁਧਾਸੀ[1]।
ਕਥਾ ਕਹਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਾਸੀ।
ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਕਬਿ ਕਬਿ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿਂ।
ਲਗਹਿ ਸਮਾਧਿ ਅਡੋਲ ਸੁਹਾਵਹਿਂ ॥ ੨ ॥
ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਚਨ ਖੋਲਹਿਂ ਜਬ ਹੀ।
ਬਾਲਾ ਕਹਿਨ ਲਗਹਿ ਪੁਨਿ ਤਬ ਹੀ।
ਕਰਨ ਪੁਟਨ ਸੰਗ[2] ਪੀਵਹਿਂ ਸ਼੍ਰੋਤੇ[3]।
ਅਮੀ ਸਮਾਨ[4], ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹਿਂ ਹੋਤੇ ॥ ੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਿੰਕਰ ਸੁਖਰਾਸਾ[5]।
ਰਹੈਂ ਬੈਸ ਪੁਨਿ ਸੁਸਾ[6] ਅਵਾਸਾ।
ਜਨੁ ਬੈਰਾਗ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਦੇਹਾ[7]।
ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਾਵਤਿ ਜਗਤ ਅਨੇਹਾ[8] ॥ ੪ ॥
ਕਿਧੌਂ[9] ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਧਾਰਿ ਸਰੂਪ।
ਭਾਵ ਦਿਖਾਵਹਿ ਨਿਜ ਅਨਰੂਪਾ[1]।

---

[1]ਬਾਲਾ (ਆਪਣੇ) ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੀ।
[2]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਡੋਂਨਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਨੋ।
[3]ਸੁਨਨੇ ਵਾਲੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।
[4]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੀ।
[5]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦਾਤੇ।
[6]ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ।
[7]ਦੇਹ ਧਾਰਕੇ।
[8]ਨਿਰਮੋਹਤਾ।
[9]ਜਾਂ।

ਕਿਧੌਂ ਧਰਯੋ ਉਪਕਾਰਿ ਸਰੀਰਾ।
ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਿਰ ਪਰ ਨੁਕਤਹਿ[੨] ਜੁਗਲ ਗਜ[੩]
ਖਫਨੀ ਗਰਿ[੪] ਬਰ[੫] ਚੀਰ[੬]।
ਸੰਬਜਾਨਾ[੭] ਸੁੰਦਰ ਸਜੈ
ਧਰਯੋ ਸੁ ਬੇਖ ਸਰੀਰ ॥ ੬ ॥ {ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ}

ਚੌਪਈ: ਬੈਸੇ ਥੇ ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਸੂਲਾ[੮]। {ਮੂਲੇ ਅਤੇ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਦੇ ਕਠੋਰ ਬਚਨ}
ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾ ਮੂਲਾ।
ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਜਿਹ ਕੇ ਸੰਗਾ।
ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਉਠਤਿ ਤਰੰਗਾ ॥ ੭ ॥
ਮਨਹੁਂ ਗਜਾਨ ਨਿਜ ਦਲ ਸੋਂ[੯] ਬੈਸਾ[੧੦]।
ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਮ, ਭੇਸਾ।
ਜਨੁ ਅਗਜਾਨ ਅਪਨ ਤਨ ਧਾਰੀ[੧੧]।
ਦਲ ਲੈ ਕਰਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਅਗਵਾਰੀ ॥ ੮ ॥
ਉਰ ਮਹਿਂ ਚਹਿਤ ਪਲਾਇਨ[੧੨] ਕੀਨਾ।
ਆਇ ਠਾਂਢ[੧੩] ਜਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਆਸੀਨਾ।

---

[1]ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਨੌਂ ਰਸ ਗਿਣੇ ਹਨ, ਹਰ ਰਸ ਦੇ ਭਾਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਥਾਈ ਤੇ ਸੰਚਾਰੀ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਨਿਰਵੇਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਆਪਣੇ ਅਨਕੂਲ ਦਾ ਭਾਵ (ਨਿਰਵੇਦ) ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[2]ਸਾਫਾ।
[3]ਦੋ ਗਜ (ਲੰਮਾ)।
[4]ਗਲੇ ਵਿਚ।
[5]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।
[6]ਬਸਤ੍ਰ।
[7]ਚਾਦਰਾ।
[8]ਕੇ ਸੂਲ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਲ ਰੂਪ ਯਾ ਦੁਖ ਰੂਪ। ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਖੋਟੇ ਸੁਭਾਵ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫੁਲ ਸਮਾਨ ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਵਜੂਦ ਕੰਡੇ ਹਾਰ ਚੁਭਦਾ ਹੈ, ਜੀਕੂੰ, ਬਿਰਹਾ ਤਾਪ ਨਾਲ ਆਪ ਤਪ ਰਹੀ ਬਿਰਹਨੀ ਨੂੰ ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤਪਤ ਲਗਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਕੇਸ਼ੂਲ (ਕ ਖੁਸ਼ੀ+ਈਸ਼ ਮਾਲਕ। ਊਲ, ਪ੍ਰਤੇ) ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤਾ, ਭਾਵ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਬੀ ਆਪ ਕਲਜਾਨ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਦੇ, ਤੇ ਸਮੇਂ ਬਣੇ ਤੇ ਤਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
[9]ਅਪਣੀ ਫੌਜ ਨਾਲ।
[10]ਬੈਠਾ ਹੈ।
[11]ਭਾਈ ਮੂਲੇ ਤੇ ਚੰਦੋ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਅਗਜਾਨ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਯਾ ਹੈ।
[12]ਭਜਾਉਣਾ।
[13]ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ।

ਧਰਿ ਨਿਸ਼ਠੁਰਤਾ[1] ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਅਬ ਫਕੀਰ ਕੋ ਬੇਖ ਸੁਧਾਰੇ! ॥ ੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਧਰਿ ਕਰਿ ਬੇਖ ਦਿਖਾਵਈ
ਸਾਧ ਬਨਜੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ।
ਉਭੈ[2] ਆਤਮਜ[3], ਭਾਰਜਾ[4]
ਕਹੁ ਕਿਹ ਭਾਂਤ ਬਿਤਾਹਿਂ? ॥ ੧੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਹਮਹਿ ਦੁਸਹਿ[5] ਦੁਖ ਦੇਨੇ ਹੇਤੂ।
ਜਨਮਜੋ* ਤੂੰ ਜਿਉਂ ਭਵ ਉਦਿਕੇਤੂ[6]।
ਇਵ ਜੇ ਹੋਨਾ ਹੁਤੋ ਫ਼ਕੀਰਾ।
ਕਰ ਬਿਆਹ ਕਿਉਂ ਡੋਬ ਅਧੀਰਾ[7] ॥ ੧੧ ॥
ਸਰਬ ਦਰਬ ਕਰਿ ਦੀਨ ਖੁਆਰੂ।
ਅਬ ਭਾ ਸਾਧ, ਅਵਾਸ ਉਜਾਰੂ[8]।
ਹੁਤੋ ਬਿੱਤ ਸਭਿ ਖੋਯੋ ਜੇਤਾ।
ਸੋ ਅਬ ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੋ ਦੇਤਾ ॥ ੧੨ ॥
ਤਿਹ ਪਰ ਕਗਤ ਗੁਜਾਰ ਸੁ ਬੈਸੇ।
ਤੋ[9] ਕੁਟੰਬ ਅਬ ਕਰਿਹੈ ਕੈਸੇ?
ਕਿਹ ਅਧਾਰ ਜਗ ਮਹਿਂ ਸੋ ਰਹਿਹੀ।
ਉੱਤਰ ਕਿਉਂ ਨ ਬਦਨ[10] ਤੇ ਕਹਿਹੀ? ॥ ੧੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਨਹੀਂ, ਲਘੁ[11] ਸੁਤ[12] ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹਿ'।
ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਭਨਤਿ ਪੁਨ, ਕ੍ਰੋਧ ਕਿਯੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧੪ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਸੁਣ ਤੋ ਵੇ ਨਾਨਕ! ਕਿਆ ਕੀਤਾ?

1ਕਠੋਰਤਾ।
2ਦੋ।
3ਪੁੱਤ੍ਰ।
4ਸੁਪਤਨੀ।
5ਕਠਨ।
*ਪਾ:-ਪ੍ਰਗਟਜੋ।
6ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ ਉਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
7ਹੇ ਉਤਾਵਲੇ। (ਅ) ਧੀਰਜ ਜਾਂ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ)।
8ਘਰ ਉਜਾੜੂ।
9ਤੇਰਾ।
10ਮੁਖ।
11ਛੋਟੇ।
12ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਵਧਜੋ ਕੁਟੰਬਹਿ* ਭਯੋ ਅਤੀਤਾ।
ਨੇਹੁਂ ਨ ਨਿਜ ਤਨੁਜਨ ਸੋਂ[1] ਕਰਿਈ।
ਨੈਕ ਨ ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਰਿਈ ॥ ੧੫ ॥
ਦੀਰਘ ਤੁਝ ਢਿਗ ਮੋਦੀ ਕਾਰਾ।
ਪਾਵਤਿ ਥੋ ਧਨ ਜਹਾਂ ਅਪਾਰਾ।
ਬਹੁ ਮਾਨਹਿਂ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਖਾਨਾ[2]।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥
ਕ੍ਰਿੱਤ ਕੁਟੰਬਹਿ ਤਜਿ ਅਬ ਸੋਊ।
ਭਏ ਰੰਕ ਜਿਉਂ ਆਲਯ ਖੋਊ[3]!
ਤਦ ਸੋਵਤਿ ਥੇ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ।
ਅਬ ਫਿਰਿਯੇ ਉਦਿਆਨ[4] ਬਿਹਾਲੀ[5] ॥ ੧੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਜੇ ਸਰਬ ਸੁਖ, ਤਜਿ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ਅਨੀਤਿ'।
ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਸੁਸਰਊ ਕੇ[6], ਬੋਲੇ ਬ੍ਰਿਕਤਹਿਂ ਰੀਤਿ ॥ ੧੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਮਿਲਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਪਿੰਡੁ ਕਮਾਇਆ ॥ ਤਿਨਿ ਕਰਤੈ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ ॥
ਲਿਖੁ ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਮਿਲਿ ਮਾਇਆ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈ ॥੧॥
ਮੂਰਖ ਮਨ ਕਾਹੇ ਕਰਸਹਿ ਮਾਣਾ ॥ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਖਸਮੈ ਭਾਣਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਤਜਿ ਸਾਦ ਸਹਜ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਘਰ ਛਡਣੇ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ ॥
ਕਿਛੁ ਖਾਜੈ ਕਿਛੁ ਧਰਿ ਜਾਈਐ ॥ ਜੇ ਬਾਹੁੜਿ ਦੁਨੀਆ ਆਈਐ ॥੨॥
ਸਜੁ ਕਾਇਆ ਪਟੁ ਹਢਾਏ ॥ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਬਹੁਤੁ ਚਲਾਏ ॥
ਕਰਿ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਸੋਵੈ ॥ ਹਥੀ ਪਉਦੀ ਕਾਹੇ ਰੋਵੈ ॥੩॥
ਘਰ ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ਭਾਈ ॥ ਪਾਪ ਪਥਰ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਭਉ ਬੇੜਾ ਜੀਉ ਚੜਾਊ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵੈ ਕਾਹੂ ॥੪॥੨॥

ਚੌਪਈ: ਭਨਜੋ ਸਬਦ ਪਰਮਾਰਥ ਜਾਂਹੀ।
ਤਨਕ ਨ ਪਰਸਜੋ[7] ਤਿਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

---

*ਪਾ:-ਕਬੀਲਾ।
[1]ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ।
[2]ਖ਼ਾਨ ਮੰਨਦਾ ਸੀ।
[3]ਘਰ ਉਜਾੜੂ।
[4]ਜੰਗਲ ਵਿਚ।
[5]ਬੁਰੇ ਹਾਲੀ।
[6]ਸਸ ਸਹੁਰੇ ਦੇ।
[7]ਛੋਹਿਆ।

ਬਿਸ਼ੈ ਵਿਖੈ ਲੰਪਟ ਨਰ ਜੋਊ।
ਭਾਵਹਿ ਕਿਉਂ ਬਿਰਕਤਤਾ ਸੋਊ[1] ॥ ੧੯ ॥
ਜਿਉਂ ਕਾਮੀ ਨਰ, ਨਾਰਿ ਤਜਾਵਨ[2]।
ਕੋਟ ਜਤਨ ਨਹਿਂ ਮਾਨਿ[3] ਸਿਖਾਵਨ।
ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ ਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੇਤਾ।
ਤਜਿਨ ਤਾਂਹਿ ਸਿਖਵਨ ਨਹਿਂ ਲੇਤਾ ॥ ੨੦ ॥
ਤਿਉਂ ਮੂਲੇ ਪੁਨ ਚੰਦੋ ਰਾਨੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਬਦ ਧਰਯੋ ਨਹਿਂ ਕਾਨੀ।
ਬੋਲੀ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਬੈਨਾ।
ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ -ਇਹ ਗੁਨ ਐਨਾ[4]- ॥ ੨੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬਚਨ[5] ਅਬ, ਭਨਨ ਲਗਾ ਹਮ ਪਾਸ।
ਪੂਰਬ ਕਿਉਂ ਨ ਵਿਚਾਰਿਓ, ਜਬ ਕੀਨੋ ਘਰ ਵਾਸ ॥ ੨੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਖਰਚ ਸਦਨ ਕੋ ਦੀਰਘ ਜਾਨਾ।
ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਨਿਜ ਤਨ[6] ਠਾਨਾ[7]।
ਜੇ ਜਾਨਤਿ ਤੈਂ ਐਸੀ ਕਰਨੀ।
ਮੋ ਤਨੁਜਾ ਬਿਪਤਾ ਇਉਂ ਜਰਨੀ[8] ॥ ੨੩ ॥
ਕਿਉਂ ਕਰਤੀ ਤਿਹ ਕੋ ਸਨਬੰਧਾ।
ਭਯੋ ਭਾਗ ਜਿਹ ਕੋ ਅਤਿ ਮੰਦਾ।
ਹਮ ਹੇਰਹਿਂ ਤਨੁਜਾ ਦੁਖ ਨੈਨਾ[9]।
ਤੇਰੇ ਉਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭੈ ਨਾ ॥ ੨੪ ॥
ਬਾਲਕ ਪਾਲਕ ਹੋਵਹਿ ਕੌਨ।
ਕਿਹ[10] ਆਧਾਰ[11] ਹੋਹਿ ਕਹੁ ਤੌਨ[12]।

---

[1]ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਰਤੀ।
[2]ਨਾਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ।
[3]ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।
[4]ਇਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[5]ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਬਚਨ।
[6]ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ।
[7]ਧਾਰ ਲਿਆ।
[8]ਸਹਿਣੀ ਹੈ।
[9]ਧੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੁਖਦੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਅਖੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਧੀ ਦਾ ਦੁਖ।
[10]ਕੀਹ।
[11]ਆਸਰਾ।
[12]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।

ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਆਇ ਨ ਕੋਊ।
ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋਊ ॥ ੨੫ ॥
ਤਜਿ ਭਾਜੇ ਤਿਨ ਕੋ ਅਬ ਐਸੇ।
ਜਾਮਨਿ ਬਸਿ[1] ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਜੈਸੇ।
ਸੁਤ ਕੋ ਮੋਹ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿ।
ਜੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਬੰਸ[2] ਬਧਾਵਹਿ ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਨਰ ਸਭੈ, ਕਰਿਹੈਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਯਾਸ[3]।
ਤਿਨ ਕੋ ਅਬਹਿ ਅਨਾਥ ਕਰਿ, ਸਾਧ ਬਨਾ ਦੁਖਰਾਸ ॥ ੨੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਦਰਬ ਫਕੀਰਨ ਸਰਬ ਲੁਟਾਯਾ।
ਅਬ ਜੋ ਬਾਕੀ ਤਿਨਹਿ ਦਿਵਾਯਾ।
ਅਹੈਂ ਸਾਤ ਸੈ ਸਾਠ ਜੁ ਬਾਕੀ।
ਦੇਹੁ ਭਾਰਜਾ[4] ਸੁਧਿ ਲਿਹੁ ਤਾਂ ਕੀ[5]' ॥ ੨੮ ॥
ਮੂਲਾ ਕਹੈ 'ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ।
ਪੂਰਬ[6] ਕਰਮਨ ਤੇ ਅਨੁਮਾਨਤਿ[7]।
ਇਹ ਹੋਵਹਿ ਇਕ ਦਯੋਸ[8] ਫਕੀਰਾ।
ਭੀ ਤਸ ਬਿਧਿ[9], ਕਿਯ ਬੇਖ ਸਰੀਰਾ' ॥ ੨੯ ॥
ਸੁਨਹਿ ਜਰਾਮ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨਾ।
ਪੁਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਗੁਨ ਐਨਾ।
ਉੱਤਰ ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਇ ਨ ਕੋਊ।
ਕਰੀ ਮਸ਼ਟਿ ਵਡ ਜਾਨੇ[10] ਸੋਊ ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਰੇਸ਼[11] ਧਨ, ਭੇਜ ਦਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲ।
ਅਸੀ* ਅਧਿਕ ਪੁਨਿ ਤੀਨ ਸੈ, ਆਨੇ ਨਿਕਟਿ ਗੁਪਾਲ ॥ ੩੧ ॥

---

[1]ਰਾਤ ਰਹਿਕੇ।
[2]ਆਪਣੀ ਕੁਲ।
[3]ਜਤਨ।
[4]ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ।
[5]ਉਸ ਦੀ।
[6]ਪਿਛਲੇ।
[7]ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਦਾ ਸਾਂ।
[8]ਇਕ ਦਿਨ।
[9]ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ।
[10]ਵੱਡੇ ਜਾਣਕੇ।
[11]ਨਵਾਬ ਨੇ।
*ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪਾਠ-ਤੀਸ-ਭੀ ਹੈ।

ਚੌਪਈ: ਲੀਨ ਜਰਾਮ ਹਾਥ ਸੋਂ ਦਰਬਾ।
ਜਾਇ ਸੁਲਖਣੀ ਢਿਗ ਦਿਯ ਸਰਬਾ।
ਅਰਧ ਰਹੇ ਸੋ ਖਾਨ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਦਏ ਫਕੀਰਨ ਜਹਾਂ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥
ਸੋ ਬਾਸੁਰ ਤਹਿਂ ਬੀਤਯੋ ਸਗਰਾ।
ਸਾਸੁ ਸਸੁਰ ਕੋ ਕਰਤਯੋ ਝਗਰਾ।
ਰਜਨੀ[1] ਭਈ ਆਨਿ ਕਰਿ ਜਬ ਹੀ।
ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਧੌਂਢੇ[2] ਘਰ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੩੩ ॥
ਅਰਣੋਦਤ[3] ਉਠਿ ਆਰਤਿਹਾਰੀ[4]।
ਗਵਨੇ ਜਾਹਿਂ ਸਰਿਤਾ ਬਰ ਬਾਰੀ[5]।
ਕਰਿ ਦਾਂਤਨ ਮੁਖ ਜਲਜ[6] ਪਖਾਰਾ[7]।
ਪੁਨਿ ਮੱਜਨ[8] ਕਿਯ ਵੇਂਇਂ[9] ਮਝਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥
ਵਹਿਰ ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਪੌਂਛ ਸਰੀਰਾ।
ਕੀਨ ਕੁਪੀਨਹਿ[10] ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ।
*ਭੇ ਇਸਥਿਤ ਤਹਿਂ ਹੇਰਯੋ ਹੌਰਾ।
ਹੁਤੋ ਜਗਾਤੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਠੌਰਾ ॥ ੩੫ ॥
ਇਕ ਦ੍ਵਿਜ ਧੇਨੁ ਆਨਿਤੋ ਰੋਕਾ।
'ਦੇਉ ਜਗਾਤ[11] ਆਨਿਤੋ ਸੋਕਾ[12]'।
ਜਾਚੇ ਕਿਤਕ, ਨਹੀਂ ਤਿੰਹ ਪਾਸੀ।

---

[1]ਰਾਤ।
[2]ਟਿਕੇ।
[3]ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ।
[4]ਦੁਖ ਹਰਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[5]ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਜਲ ਵਾਲੀ।
[6]ਮੁਖ ਕੰਵਲ।
[7]ਧੋਤਾ।
[8]ਇਸ਼ਨਾਨ।
[9]ਵੇਈਂ ਨਦੀ।
[10]ਲੰਗੋਟੀ ਯਾ ਲੰਗੋਟੀ ਵਰਗਾ ਤੇੜ ਦਾ ਕਪੜਾ।
*ਇਥੋਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੩੯ ਅੰਗ ਵਿਚ-ਨਸਾਵਾ-ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛਪਣ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਖੱਤਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[11]ਮਸੂਲ ਦੇਹ।
[12]ਲੈ ਆਇਆ ਹੈਂ (ਤੂੰ ਗਊ ਨੂੰ) ਸੁੱਕਾ।

ਦ੍ਵਿਜ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੩੬ ॥
ਚੌਂਕਾ ਧੋਤੀ ਟਿੱਕਾ ਮਾਲਾ।
ਭਲੇ ਬਨਾਉ ਲਖੵੋ ਕਿਰਪਾਲਾ।
ਬਿੱਪ੍ਰ ਗਊ ਕੀ+ ਮੋਚਨ ਰੋਕਾ[1]।
ਤਿਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ ਸ਼ਲੋਕਾ ॥ ੩੭ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥
ਗਊ ਬਿਰਾਹਮਣ ਕਉ ਕਰੁ[2] ਲਾਵਹੁ ਗੋਬਰਿ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਧੋਤੀ ਟਿਕਾ ਤੈ ਜਪਮਾਲੀ ਧਾਨੁ ਮਲੇਛਾਂ ਖਾਈ ॥
ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਸੰਜਮੁ ਤੁਰਕਾ ਭਾਈ ॥
ਛੋਡੀਲੇ ਪਾਖੰਡਾ ॥ ਨਾਮਿ ਲਇਐ ਜਾਹਿ ਤਰੰਦਾ ॥੧॥

ਮਃ ੧ ॥
ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ॥ ਛੁਰੀ ਵਗਾਇਨਿ ਤਿਨ ਗਲਿ ਤਾਗ ॥
ਤਿਨ ਘਰਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪੂਰਹਿ ਨਾਦ ॥ ਉਨ੍ਹਾ ਭਿ ਆਵਹਿ ਓਈ ਸਾਦ ॥
ਕੂੜੀ ਰਾਸਿ ਕੂੜਾ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਕਰਹਿ ਆਹਾਰੁ ॥
ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਾ ਡੇਰਾ ਦੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੂੜੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥
ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ ॥ ਹਥਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ ॥
ਨੀਲ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਮਲੇਛ ਧਾਨੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਪੁਰਾਣੁ ॥
ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ ॥ ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ ॥
ਮਃ ੧ ॥ ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ॥ ਛੁਰੀ ਵਗਾਇਨਿ ਤਿਨ ਗਲਿ ਤਾਗ ॥
ਤਿਨ ਘਰਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪੂਰਹਿ ਨਾਦ ॥ ਉਨ੍ਹਾ ਭਿ ਆਵਹਿ ਓਈ ਸਾਦ ॥
ਕੂੜੀ ਰਾਸਿ ਕੂੜਾ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਕਰਹਿ ਆਹਾਰੁ ॥
ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਾ ਡੇਰਾ ਦੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੂੜੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥
ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ ॥ ਹਥਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ ॥
ਨੀਲ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਮਲੇਛ ਧਾਨੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਪੁਰਾਣੁ ॥
ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ ॥ ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ ॥
ਦੇ ਕੈ ਚਉਕਾ ਕਢੀ ਕਾਰ ॥ ਉਪਰਿ ਆਇ ਬੈਠੇ ਕੂੜਿਆਰ ॥
ਮਤੁ ਭਿਟੈ ਵੇ ਮਤੁ ਭਿਟੈ ॥ ਇਹੁ ਅੰਨੁ ਅਸਾਡਾ ਫਿਟੈ ॥
ਤਨਿ ਫਿਟੈ ਫੇੜ ਕਰੇਨਿ ॥ ਮਨਿ ਜੂਠੈ ਚੁਲੀ ਭਰੇਨਿ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ਸੁਚਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥੨॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਤਰਕ ਸਮੇਤਾ।
ਪਰ੍ਯੋ ਚਰਨ ਖੱਤ੍ਰੀ ਚਿਤ ਚੇਤਾ।

+ਪਾ:-ਗਊ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੀ।

[1]ਬਾਹਮਣ ਤੇ ਗਊ ਦੀ ਰੋਕ ਹਟਾਉਣ ਲਈ।

[2]ਮਸੂਲ।

'ਮੈਂ ਭੂਲੌਂ ਤੁਮ ਮਾਰਗ ਪਾਯੋ।
ਧਨ ਲਾਲਚ ਤੇ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਯੋ' ॥ ੩੮ ॥
ਹੇਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਵਾ।
ਤਰਜੋ ਕਸ਼ਟ ਤੇ, ਮੋਹ ਨਸਾਵਾ।
ਬਹੁਰ ਗਏ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ।
ਬੈਸੇ ਤਹਿਂ ਜਗ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ੩੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੁਨਿ ਪੁਰਿ ਬਰੇ ਨ ਆਇ ਕੈ, ਬਾਹਰ ਬਾਸੁਰ ਰੈਨ।
ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਬੈਨ ॥ ੪੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਾਲਾ ਬਰਨਤਿ[1] ਬਹੁਰੋ ਮੂਲਾ।
ਲਖਤਿ ਨ[2] ਭੇਦ ਭਰਮ ਮਹਿਂ ਭੂਲਾ।
ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਨਿਜ ਨਗਰਾ।
ਸਦਨ ਸੰਭਾਰਨ ਕਾਰਜ ਸਗਰਾ ॥ ੪੧ ॥
ਆਨਨ ਸੋਂ ਇਵ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਸੁਨਹੁ ਸੁਲਖਨੀ ਸੁਤਾ ਹਮਾਰੀ!
ਇਹ ਠਾਂ ਅਬ ਨ ਤੋਰ ਕਛੁ ਕਾਜਾ।
ਤਵ ਪਤਿ ਭਾ ਫਕੀਰ ਤਜਿ ਲਾਜਾ ॥ ੪੨ ॥
ਅਪਰਹਿ ਕਵਨ ਕਰਹਿ ਨਿਰਬਹਿਵਾ[3]।
ਸਦਨ ਚਲਹੁ ਮੁਝ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਤਹਿਂਵਾ।
ਕਰਮ ਮੰਦ ਹਹਿਂ ਸੁਤਾ! ਤੁਮਾਰੇ।
ਘਰ ਉਜਰਜੋ ਇਸ ਹਾਲ ਭਤਾਰੇ[4]' ॥ ੪੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬਦਨ ਤੇ, 'ਇਉਂ ਨ ਬਨੈ ਇਹ ਬਾਤ।
ਕਿਉਂ ਭਰਜਾਈ ਕੋ ਅਬੈ, ਜਾਨਿ ਦੇਉਂ ਸੰਗਿ ਤਾਤ ॥ ੪੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਕ ਤੋ ਕਰੀ ਭ੍ਰਾਤ ਗਤਿ[5] ਐਸੇ।
ਦੁਤਿਯ ਜਾਤਿ ਭਰਜਾਈ ਤੈਸੇ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਉਰ ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਧਰਿਹੋਂ।
ਨਿਜ ਮਨ ਪਰਚਾ ਕਿਹ ਸੰਗ ਕਰਿਹੋਂ' ॥ ੪੫ ॥
ਚੰਦੋ ਰਾਣੀ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।

---

[1]ਆਖਦਾ ਹੈ।
[2]ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ।
[3]ਤੇਰਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ।
[4]ਪਤੀ ਦਾ (ਘਰ)
[5]ਹਾਲਤ।

'ਕਿਹ ਅਵਿਲੰਬ[1] ਰਹਹਿ ਇਹ ਜਾਏ[2]।
ਜਿਹ ਕੋ ਭਰਤਾ ਭਯੋ ਫਕੀਰਾ।
ਧਰੈ ਧੀਰ ਕਿਉਂ, ਭਈ ਅਧੀਰਾ[3] ॥ ੪੬ ॥
ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿਨ ਬਨੈ ਨਹਿਂ ਇਹ ਕੋ।
ਨਿਕਟਿ ਨ ਸਾਸੁ ਸਸੁਰ ਘਰ ਜਿਹਂ ਕੋ।
ਘਰ ਕੇ ਖਰਚ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਜੇਈ।
ਹਿਤੂ ਬਿਨਾ ਕੋ ਸਾਰ ਨ ਲੇਈ ॥ ੪੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਹੈਂ ਆਤਮਜ ਬੈਸ ਲਘੁ, ਰਿਦੇ ਨ ਸੁਧਿ ਤਿਨ ਕੋਇ।
ਪਿਤਾ ਨ ਆਨਿ ਦੁਲਾਰਹੀ, ਭੇ ਅਨਾਥ ਸਮ ਸੋਇ ॥ ੪੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਿਹ ਅਧਾਰ ਏ ਦੋਊ ਬਾਲਕ।
ਹਮ ਘਰ ਚਲਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ[4]।
ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਕਮਾਈ।
ਦੇਹਿਂ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਨਿਜ ਮਾਈ[5]' ॥ ੪੯ ॥
ਭਨੈ ਨਾਨਕੀ 'ਮਾਸੀ ਸੁਨਿਯੇ।
ਤੂੰ ਸਜਾਨੀ ਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗੁਨਿਯੇ।
ਭ੍ਰਾਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਮ ਰੂਪਾ।
ਜਿਹ ਕੇ ਕਰਤਬ ਜਗਤ ਅਨੂਪਾ ॥ ੫੦ ॥
ਮਾਨਵ[6] ਕੇ ਨ ਕਰਮ ਹੈਂ ਐਸੇ।
ਕਰਤਿ ਅਲੌਕਿਕ[7] ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੈਸੇ।
ਹੇਰਤਿ ਸੁਨਤਯੋ[8] ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ।
ਸਪਥ ਮੋਹਿ[9], ਨਹਿਂ ਉਚਰੋਂ ਦੰਭਾ[10] ॥ ੫੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਗਲ ਨਗਰ ਨਰ ਪਰਸਪਰ, ਉਚਰਤਿ ਭੇ ਬਹੁ ਬਾਰ।
-ਸਰਬ ਦਰਬ ਖਰਚਨ ਕਰੈਂ, ਤੋਟਾ ਹੋਇ ਅਪਾਰ ॥ ੫੨ ॥

---

[1]ਕਿਸ ਆਸਰੇ।
[2]ਏਸ ਥਾਵੇਂ।
[3]ਬੇ-ਆਸਰਾ।
[4]ਪਾਲਨਾ ਹੋਵੇਗੀ।
[5]ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ।
[6]ਮਾਨੁਖ।
[7]ਅਚਰਜ।
[8]ਵੇਖਦਿਆਂ-ਸੁਣਦਿਆਂ।
[9]ਸਹੁੰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ।
[10]ਬਨਾਵਟ, ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ।

ਚੌਪਈ: ਖੋਇ ਦਰਬ ਕੋ ਜਾਵਹਿ ਭਾਜੂ।
ਕਿਧੌਂ ਗਹੈ ਖਾਨਨ ਸਿਰਤਾਜੂ[1]-।
ਕੇਤਿਕ ਆਨ ਕਹੈਂ ਹਮ ਪਾਸਾ।
ਸੁਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਹਿਂ[2] ਮਾਨਹਿਂ ਤ੍ਰਾਸਾ[3] ॥ ੫੩ ॥
ਖਰਚੇ ਦਰਬ ਨਰੇਸ਼[4] ਸਮਾਨਾ।
ਜਾਚ[5] ਨ ਕੋਊ ਛੂਛ[6] ਪਯਾਨਾ।
ਕਰੈ ਖਾਨ ਨਿਜ ਲੇਖਾ ਜਬ ਹੀ।
ਬਾਕੀ ਨਿਕਸਹਿ ਅਧਿਕਹਿ[7] ਤਬ ਹੀ ॥ ੫੪ ॥
ਪੁਨ ਵੇਈਂ ਮਹਿਂ ਬਾਸੁਰ ਤੀਨਾਂ।
ਰਹੇ ਖੋਜ ਨਹਿ ਕਾਹੂੰ ਚੀਨਾ।
ਆਨਿ ਦੁਕਾਨਹਿ ਸਰਬ ਲੁਟਾਈ।
ਲੂਟਤਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ, ਤੋਟ ਨ ਆਈ ॥ ੫੫ ॥
ਮਾਸੀ! ਔਰ ਭਈ ਇਹ ਬਾਤਾ।
ਜੋ ਮਸੀਤ ਸਭਿ ਤੁਮ ਬਖਜਾਤਾ।
ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਐਸੀ ਕਿਹ ਨਰ ਮਾਂਹੀ।
ਵਰਤੀ ਰਿਦੇ ਬਤਾਵਹਿ ਤਾਂਹੀ[8] ॥ ੫੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭਰਜਾਈ ਪਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕੁਛ, ਜੇ ਕਰਤੋ ਮਮ ਭ੍ਰਾਤ।
ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰਿ ਬੇਨਤੀ, ਬਖਸ਼ਾਵਤਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ॥ ੫੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਰੋਸ ਰਤੀਕ ਨ ਹੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਕੋ ਕੁਚਾਲ ਤਿਨ ਕੇ ਤਨ ਨਾਂਹੀ।
ਆਵਤਿ ਜੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਸੋ ਕਰਿਈਂ।
ਕਿਸੂ ਲੋਕ ਕੀ ਲਾਜ ਨ ਧਰਿਈਂ[*] ॥ ੫੮ ॥
ਤਿਹ ਪਰ ਨਹਿਂ ਬਸ ਮਾਸੀ! ਹਮਰਾ।
ਸਭਿ ਗੁਨਐਨ ਜਮਾਤਾ ਤੁਮਰਾ।

---

[1]ਖਾਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ (ਨਵਾਬ)।
[2]ਵੇਖਦੇ ਸਾਂ।
[3]ਡਰ ਮੰਨਦੇ ਸਾਂ।
[4]ਰਾਜੇ।
[5]ਮੰਗਕੇ।
[6]ਖਾਲੀ।
[7]ਵਾਧਾ।
[8](ਕਿਸੇ ਦੇ) ਦਿਲ ਵਰਤੀ ਗਲ ਦੱਸ ਦੇਵੇ।
[*]ਪਾ:-ਕਾਨ ਨ ਕਰਹੀ।

ਮਰਮ[1] ਜੁ ਤਿਸ ਕੋ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।
ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਬੇਖ ਇਉਂ ਠਾਨਾ[2] ॥ ੫੯ ॥
ਰਹਿਨ ਦੇਉ ਇਹ ਠਾ ਭਰਜਾਈ[3]।
ਕਰਿ ਮੁਝ ਪਰਉਪਕਾਰ ਭਲਾਈ।
ਜੇ ਹਠ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਅਬਹੀ।
ਓਦਰ ਜਾਇ ਰਿਦਾ ਮਮ ਤਬ ਹੀ' ॥ ੬੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੂਲਾ ਭਾਖੇ 'ਅਬ ਇਹਾ, ਤਜਿ ਕਰਿ ਹਮ ਨਹਿਂ ਜਾਇਂ।
ਲੇ ਜਾਵਹਿੰਗੇ ਸੰਗ ਨਿਜ, ਰਹਨਿ ਨ ਹਯਾ[4] ਬਨਿ ਆਇ' ॥ ੬੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਹੁਰ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਸੁਨਿ ਮਾਸੀ! ਨਹਿਂ ਜੋਰ ਹਮਾਰੇ।
ਹਮਰੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਹੁ ਜਿ ਕਾਨਾ।
ਛੋਰਿ ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਇਹ ਇਸਥਾਨਾ ॥ ੬੨ ॥
ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੇਵਹਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਕਰਹਿਂ ਸੇਵ ਬਲ ਜਿਤੋ ਹਮਾਰਾ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈ ਦੀਨਾ।
ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਖਾਵਹਿਂ ਭੇਦ ਬਿਹੀਨਾ ॥ ੬੩ ॥
ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿਨ ਨ ਤੁਮ ਮਨ ਭਾਈ।
ਤੌ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇਹੁਂ ਪੁਜਾਈ।
ਰਹਹਿ ਸਾਸੁ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸੁਖਾਰੀ।
ਕਰਹਿ ਸੁ ਪੌਤ੍ਰਨ[5] ਕੀ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰੀ[6]' ॥ ੬੪ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ ਜਰਾਮੂ।
-ਤਜਹਿਂ ਨ, ਲੇ ਜਾਵਹਿਂ ਨਿਜ ਧਾਮੂ-।
ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹੇ ਨ ਮਾਨਹਿਂ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਹਿ ॥ ੬੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੋ ਛੋਰਿਯੇ, ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਮਾਤ'।
ਬਹੁ ਝਗਰੇ ਸੋਂ ਮਨੇ ਇਵ, ਭੀ ਸਲਾਹਿ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ॥ ੬੬ ॥

---

[1]ਭੇਦ।
[2]ਕੀਤਾ ਹੈ।
[3]ਏਥੇ ਭਰਜਾਈ ਨੂੰ।
[4]ਇਥੇ।
[5]ਪੋਤ੍ਰਿਆਂ ਦੀ।
[6](ਮੇਰੀ ਮਾਂ) ਕਰੇਗੀ ਪਾਲਨਾਂ।

ਚੌਪਈ: 'ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੌ ਰਹੇ ਅਵਾਸੂ।
ਤੱਦਪਿ ਉਰ ਮੁਝ ਬਹੁ ਧਿਰਵਾਸੂ।
ਲੇਤਿ ਦੇਤਿ ਮਾਸੀ ਸੁਧ ਰਹਿਯੇ।
ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਸੰਦੇਸੇ ਕਹਿਯੇ ॥ ੬੭ ॥
ਬਿਸਰ ਨ ਜੱਯੈ ਉਰ ਹਿਤ ਧਰਿਯੇ।
ਕਦੇ ਆਪ ਆਵਨ ਮਨ ਕਰਿਯੇ।
ਹਮਰੇ ਅਵਗੁਨ ਮਨ ਨ ਵਿਚਰਿਯੇ।
ਪਾਛਲ ਰੋਸ ਸਰਬ ਸੋ ਹਰਿਯੇ' ॥ ੬੮ ॥
ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਜਬ ਹੀ।
ਮਿਲੀ ਸੁਲਖਣੀ ਹਿਤ ਕਰਿ ਤਬ ਹੀ।
ਲੋਚਨ ਨੀਰ ਬਿਮੋਚਤਿ ਦੋਊ।
ਭਈ ਬਿਰਹਿ ਤੇ ਦੁਖੀਆ ਸੋਊ ॥ ੬੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੈ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ[1], ਧਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਸੀਸ।
ਲਾਇ ਗਰੇ ਸੋਂ ਨਾਨਕੀ, ਹਿਤ ਸੋਂ ਦੀਨਿ ਅਸੀਸ ॥ ੭੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਲਖਮੀਦਾਸ ਸੀਸ[2] ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਬੇਰਾ।
ਆਨਨ ਭਨਤਿ ਨ ਜਾਨਤਿ ਤਿਨ ਕੌਂ।
ਹੇਰਿ[3] ਬਿਰਹ[4] ਹੋਵਤਿ ਦੁਖ ਮਨ ਕੋ ॥ ੭੧ ॥
ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੋ ਲੈ ਨਿਜ ਅੰਕਾ[5]।
ਸੂੰਘਤਿ[6] ਮਾਤਾ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ।
ਜਿਉਂ ਗੋ[7] ਬਤਸਹਿ[8] ਤਜਿ ਨ ਸਕਾਹੀ।
ਤਿਉਂ ਲਗਾਇ ਗਰ[9] ਛੋਰਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੭੨ ॥
ਰੁਦਨ ਅੱਸ਼੍ਰੂ ਸੋਂ ਬਦਨ ਭਿਗੋਏ[10]।

---

[1]ਹਟਕੋਰੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।
[2]ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ।
[3]ਵੇਖ ਕੇ।
[4]ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ।
[5]ਗੋਦੀ।
[6]ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ।
[7]ਗਾਂ।
[8]ਵੱਛੇ ਨੂੰ।
[9]ਗਲੇ।
[10]ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਮੁਖ ਭਿੱਜ ਗਏ।

ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮੋਹ ਬਿਖੈ ਮਨ ਭੋਏ[1]।
ਸ੍ਰੀ ਜੈਰਾਮ ਨਾਨਕੀ ਦੋਊ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਮੋਚਤਿ[2] ਸੋਊ ॥ ੭੩ ॥
ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਦਾਸੀ ਦਾਸਾ।
ਬਿਰਹ[3] ਜਨਤਿ[4] ਮਨਿ ਭਾ ਦੁਖ ਰਾਸਾ[5]।
ਮੂਲਚੰਦ ਪੁਨਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ।
ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਬਿਕੁਲ[6] ਭੀ ਬਾਨੀ ॥ ੭੪ ॥
ਨਗਰ ਨਾਰਿ ਮਿਲਨੇ ਜੋ ਆਈ।
ਸਭਿ ਲੋਚਨ ਜਲਧਾਰ ਬਹਾਈ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਮਿਲ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ।
ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਭਰਿ ਆਵਤਿ ਛਾਤੀ ॥ ੭੫ ॥
'ਦਿਨ ਬਹੁ ਚਢ੍ਯੋ, ਪੰਥ[7] ਵਡ ਜਾਨਾ।
'ਚਲਹੁ' ਸੁ ਮੂਲੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਲੇਯ ਕਰਿ ਮਾਤਾ।
ਗਮਨੀ ਤਬਹਿ ਸੰਗਿ ਨਿਜ ਤਾਤਾ[8] ॥ ੭੬ ॥
ਸਿਰੀਚੰਦ ਜੀ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਰਹੇ ਨਾਨਕੀ ਢਿਗ ਸੁਖਦਾਨਾ।
ਲੇ ਕਰਿ ਮੂਲਾ ਤਨਿਯਾ ਸੰਗਾ।
ਗਯੋ ਨਗਰ ਨਿਜ, ਜਿਹ ਮਨ ਭੰਗਾ ॥ ੭੭ ॥
ਤਬ ਤੇ ਰਹੀ ਸੁਲਖਣੀ ਤਹਿੰਵਾ[9]।
ਜਨਨਿ ਜਨਕ ਕੇ ਸਦਨਹਿ[10] ਜਹਿਵਾ।
ਕਰਤਿ ਦੋਹਿਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ।
ਲਾਲਤਿ[1] ਮੂਲਾ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭੮ ॥

---

[1]ਖਚਤ ਹੋਏ।
[2]ਹੰਝੂ ਡੇਗਦੇ ਹਨ।
[3]ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ।
[4]ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ (ਦੁਖ)।
[5]ਬਹੁਤ।
[6]ਵਿਆਕੁਲ।
[7]ਪੈਂਡਾ।
[8]ਪਿਤਾ ਦੇ।
[9]ਓਥੇ।
[10]ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ।

ਦੋਹਰਾ: ਪਿਖਿ ਕੁਚਾਲਿ ਕਲਿ ਕਾਲ ਕੋ
ਧਰ[2] ਪਰ[3] ਵਪੁ[4] ਧਰਿ ਜਾਂਹਿ[5]।
ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ ਧਜਾਇ ਅਬ
ਨਮਸਕਾਰ ਮਮ ਤਾਂਹਿ ॥ ੭੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੁਰਾਬਾਰਧੇ 'ਮੂਲੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਤੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥੩੩॥

---

[1]ਲਡਾਉਂਦਾ ਹੈ।
[2]ਧਰਤੀ।
[3]ਤੇ।
[4]ਸ਼ਰੀਰ।
[5]ਧਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ।

੩੪. [ਗੁਰੂ ਪਗ ਮੰਗਲ। ਮਰਦਾਨਾ ਆਯਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਹੈ ਕੀਲਿਕਾ, ਮਨ ਦਾਨੋ ਢਿਗ ਕੀਨ।
ਮੋਹਾਦਿਕ ਪਟ ਭਿਟਤਿ ਨਹਿਂ, ਰਾਖਹਿਂਗੇ ਲਖਿ ਦੀਨ ॥ ੧ ॥

ਪਗ ਚਰਣ

ਕੀਲਿਕਾ ਚੱਕੀ ਦੀ ਕਿੱਲੀ। (ਅ) ਕੀਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ।

ਦਾਨੋ ਦਾਣਾ। (ਅ) ਦਾਨਵ।

ਪਟ ਪੁੜ। ਭਿਟਤ ਭਿੜਦੇ, ਪਰਸਪਰ ਰਗੜ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

ਲਖਿ ਲਖਕੇ, ਦੇਖਕੇ, ਜਾਣਕੇ। ਦੀਨ ਗ੍ਰੀਬ, ਲਾਚਾਰ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣ ਚੱਕੀ ਦੀ ਕਿੱਲੀ (ਸਮਾਨ ਹਨ, ਮੇਰਾ) ਮਨ (ਦੋ ਪੁੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਦਾਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੈਂ ਇਸ ਕਿੱਲੀ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਪੁੜ (ਇਸ ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਕੋਲ) ਭਿੜਦੇ ਨਹੀਂ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਗ੍ਰੀਬ ਜਾਣਕੇ ਬਚਾ ਲੈਣਗੇ।

ਭਾਵ-ਆਪਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਹੈ, ਲੋਭ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਇਸਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਫਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਨ ਇਕ ਦਾਣੇ ਵਾਂਕੂ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਦੂੰਦ ਰਗੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ ਮਾਨੋਂ ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਦਾਣੇ ਪਿਸਦੇ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਇੰਝ ਹੈ-ਦੁਇ ਪੁੜ ਚਕੀ ਜੋੜਿ ਕੇ ਪੀਸਣ ਆਇ ਬਹਿਠੁ॥ ਜੋ ਦਰਿ ਰਹੇ ਸੁ ਉਬਰੇ ਨਾਨਕ ਅਜਬੁ ਡਿਠੁ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਾਲਾ ਕਹੈ ਸੁਨੋ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਦੇਯ ਸੁਖ ਸੰਪਦ।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਰਾਜਹਿਂ[1] ਉਦਿਆਨਾ।
ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਹਾਨਾ[2] ॥ ੨ ॥
ਭਗਤ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਨ।
ਕੁਮਤਿ ਕੁਪੰਥ ਕੁਦੰਭ[3] ਮਿਟਾਵਨ।
ਕੀਰਤਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਾਵਨ।
ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਮਾਨਵ ਕੋ ਪਾਵਨ ॥ ੩ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਇਛਾ ਉਰ ਧਾਰੀ।
ਜਪਹਿਂ ਨਾਮ ਜਿਹ ਸੰਤ ਮੁਰਾਰੀ[4]।
ਮਾਨਨ[1] ਮਨ ਕੋ ਹਾਨਨ ਮਾਨਾ[2]।

---

[1]ਵਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ।

[2]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

[3]ਕਰੂਰ ਦੰਭ।

[4]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।

ਦੀਨਨ ਕੋ ਤਾਰਨ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਿਸ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮੁਚਹਿਂ[੩*], ਕਲਿ ਕੇ[੪] ਕਲੁਖ[੫] ਕਲੇਸ਼।
ਕਛੁਕ ਕਾਲ ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ, ਧਰੇ ਦੇਹ[੬] ਅਸ ਬੇਸ[੭] ॥ ੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਭਿਹਿ ਬਿਲੋਕੀ[੮] ਬਿਧਿ ਨਰ ਕਾਹੀ[੯]।
ਭਨੀ ਖਬਰ ਤਲਵੰਡੀ ਤਾਹੀ।
ਸੁਨਿ ਪਰਵਾਰਹਿਂ ਪਰਜੋ ਖਭਾਰੂ[੧੦]।
ਜਨੁ ਬਨ ਬਨਜਹਿ[੧੧] ਹਨਜੋ[੧੨] ਨਿਹਾਰੂ[੧੩] ॥ ੬ ॥
ਕਾਲੂ ਬੋਲ ਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਅਧਿਕ ਸ਼ੋਕ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥
'ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਤੂੰ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਨਿਜ[੧੪] ਕਰੋ ਪਯਾਨਾ ॥ ੭ ॥
ਕਾਹੂ ਢਿਗ ਤੇ ਸੁਨੀ ਕੁਚਾਲੀ।
ਨਾਨਕ ਕੀਨੋ ਭੇਖ ਕੁਢਾਲੀ।
ਤਜਿ ਦੀਨੋ ਸਭਿ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ।
ਭਯੋ ਫਕੀਰ ਛੋਰਿ ਕੁਲਕਾਨਾ[੧੫] ॥ ੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਰਦਾਨੇ ਤਤਕਾਲ ਸੁਨਿ, ਕੀਨ ਪਯਾਨੋ ਮਾਨ[੧੬]।
ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਜਨਕ ਮਨ[੧੭], ਗੁਨਹਿਂ[੧] ਅਨਿਕ ਅਨੁਮਾਨ[੨] ॥ ੯ ॥

---

[1]ਮਾਨੀਆਂ ਦੇ।
[2]ਮਾਨ ਨੂੰ ਨਾਸ਼।
[3]ਛੁਟ ਜਾਣ।
[*]ਪਾ:-ਮਿਟਹਿਂ।
[4]ਕਲਜੁਗ ਦੇ।
[5]ਪਾਪ।
[6]ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਹ ਪਰ।
[7]ਐਸਾ ਭੇਸ।
[8]ਦੇਖੀ।
[9]ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੇ।
[10]ਘਬਰਾਹਟ।
[11]ਬਗੀਚੀ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਨੂੰ।
[12]ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।
[13]ਬਰਫ ਨੇ, ਕੱਕਰ ਨੇ।
[14]ਤੂੰ ਆਪ।
[15]ਕੁਲ ਦੀ ਲਾਜ।
[16]ਮੰਨਕੇ।
[17]ਮਨ ਵਿਚ।

ਚੌਪਈ: -ਤੋਟਾ ਭਯੋ ਦਰਬ ਕੋ ਤਾਸੂ।
ਕਿਧੋਂ ਰਿਦਾ ਤਿਹ ਕੀਨ ਉਦਾਸੂ।
ਅਤਿ ਉਦਾਰ, ਬਹੁ ਦਰਬ ਲੁਟਾਯੋ।
ਹਮ ਜਾਨਤਿ ਕਛੁ ਤੋਟਾ ਆਯੋ ॥ ੧੦ ॥
ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਮੈਂ ਸਿਖਵਨ ਦੀਨੀ।
ਧਨ ਨਹਿਂ ਖੋਇ ਏਕ ਨਹਿਂ ਚੀਨੀ[੩]।
ਰਹਤਿ ਡਰਤਿ ਜਿਹ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਬਨੀ ਬਾਤ ਸੋਊ ਦੁਖ ਦਾਤੀ- ॥ ੧੧ ॥
ਝੂਰ ਬਿਸੂਰਹਿ ਉਰ, ਸਿਰ ਧੁਨਈ[੪]।
ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗੁਨਈ।
ਸੋ ਬਾਸੁਰ ਬਿਨ ਅਸਨ ਬਿਤਾਯੋ।
ਨਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨ ਆਨਨ ਪਾਯੋ[੫] ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਯੌਂ, ਪਰਬੋਧਯੋ[੬] ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ[੭]।
'ਨਾਨਕ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਆਪ ਤੂੰ, ਕਛੁ ਨ ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਗਾਤ[੮*] ॥ ੧੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਾਨਕ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸੁਤੰਤਰ।
ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਕਿਹ ਕੋ ਨ ਪ੍ਰਤੰਤਰ[੯]।
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਾਰਜ ਕਰਹਿ ਭਲਾ ਸੋ।
ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਧਰਿ ਦੇਹਿ ਕਲਾ ਸੋ[੧੦]' ॥ ੧੪ ॥
ਇਹ ਬਿਧ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਰਾਊ।
ਚੇਤਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਿਦੈ ਸੁਭਾਊ।
ਉਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹ ਨ ਥੋਰੀ।
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸ੍ਵਾਂਤੀ[੧੧], ਚੰਦ ਚਕੋਰੀ ॥ ੧੫ ॥

---

[1]ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।
[2]ਕਈ ਸੋਚਾਂ, ਅਨੇਕ ਟੋਹਾਂ,
[3]ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।
[4]ਸਿਰ ਧੁਨੇ।
[5]ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾਯਾ (ਅੰਨ)।
[6]ਸਮਝਾਇਆ।
[7]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[8]ਸਰੀਰ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਅ) ਗੁੱਸਾ। ਨਾ ਚਿੰਤਾ ਕਰ ਨਾ ਗੁੱਸਾ।
*ਪਾ:-ਆਪ।
[9]ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਰਾਧੀਨ ਨਾਂ ਜਾਣ।
[10]ਉਹ ਤਾਂ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਨੇ ਕਲਾ ਸਮੇਤ ਦੇਹਧਾਰੀ ਹੈ।
[11]ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਵਲ।

ਸਭਿਨਿ ਬੇਦੀਅਨ ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ।
-ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।
ਸੰਪਤਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਹੁਤੋ ਸੁਤ ਅਧਿਕਾਇ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ[1]! - ॥ ੧੬ ॥
ਤਲਵੰਡੀ ਬਿਰਤਾਂਤਹਿ ਐਸੇ।
ਸੁਨਹੁ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਜੈਸੇ।
ਪ੍ਰਾਕ[2] ਨਾਨਕੀ ਕੇਰ ਨਿਕੇਤੂ।
ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਜੋ[3] ਕੁਸ਼ਲ ਲੇਨ ਕੇ ਹੇਤੂ ॥ ੧੭ ॥
ਜਾਇ ਦੁਆਇ[4] ਕਹੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਬੈਸਜੋ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭਾ[5] ਜਿਹ ਫੀਕੀ।
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਨ ਸਤਿਕਾਰਾ।
ਬਦਨ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥
'ਦੇਹੁ ਕੁਸ਼ਲ ਤਲਵੰਡੀ ਨਗਰੀ।
ਬਹੁਰ ਜਨਕ ਜਨਨੀ ਕੀ ਸਗਰੀ।
ਸਰਬ ਕੁਸ਼ਲ ਸੋਂ ਰਾਇ ਸਰੀਰਾ?
ਨਿਜ ਆਵਨ ਹਿਤ[6], ਕਹੁ ਮਤਿ ਧੀਰਾ[7]!' ॥ ੧੯ ॥
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਸ਼ਲ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਮਮ ਆਵਨ ਕੋ ਲਖਹੁ ਨਿਦਾਨਾ[8]।
ਤੋਰ ਜਨਕ ਸੁਨਿਓ ਇਵ ਕਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥
-ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਜਿ ਮੋਦੀਖਾਨਾ।
ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਸਰੀਰਹਿ ਠਾਨਾ-।
ਮੁਝ ਬੁਲਾਇ ਸੁਧਿ ਲੇਵਨ ਹੇਤੂ।
ਪਠਜੋ ਦੂਤ[9]* ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ ॥ ੨੧ ॥

---

[1]ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਬੜੀ ਨੂਾਬ ਨਾਲ।
[2]ਪਹਿਲਾਂ।
[3]ਵੜਿਆ।
[4]ਅਸੀਸ।
[5]ਰੌਣਕ (ਚਿਹਰੇ ਦੀ)।
[6]ਕਾਰਨ।
[7]ਹੇ ਬੁਧੀ ਥਿਰ ਵਾਲੇ।
[8]ਸਬੱਬ।
[9]ਛੇਤੀ।

ਕਮਲ ਬਦਨ[1] ਹੈਂ ਅਬ ਕਿਹ ਜਾਈ[2]?।
ਬੂਝ ਲੇਉਂ ਸੁਧਿ ਤਬ ਤਿਨ ਤਾਂਈ[3]।
ਨਾਤੁਰ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਹੋਇ।
ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਤੁਮ ਕਹਿ ਸੋਇ ॥ ੨੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੋ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤ ਮਾਤਾ[4]।
ਜਾਇ ਬਤਾਵੋਂ ਜਿਉਂ ਕੁਸ਼ਲਾਤਾ[5]।
ਅਪਰ ਨ ਜਾਨਹੁ ਆਵਨ ਹੇਤੂ।
ਕਾਰਜ ਸੁਧ[6] ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ' ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਬੋਲੀ ਪੁਨਿ ਨਾਨਕੀ, 'ਜਿਉਂ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਨੈਨ।
ਸੋ ਸੁਧਿ ਜਾਨਹੁ ਇਹਾਂ ਕੀ, ਕਹਿਨ ਬਨੈ ਕਿਉਂ ਬੈਨ ॥ ੨੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਧਿਕ ਜਿ ਸੁਧ ਲੇਵਨ ਕੀ ਚਾਹੂ।
ਮਿਲਿਯੇ ਜਾਇ ਸਹੋਦਰ ਪਾਹੂ।
ਬੂਝਹੁ ਕੁਸ਼ਲ ਤਹਾਂ ਤੁਮ ਜਾਈ।
ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸੋ ਦੇਇਂ ਸੁਨਾਈ ॥ ੨੫ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਤਲਵੰਡੀ ਜੱਯੈ।
ਪੁਨਿ ਪਿਤ ਮਾਤਹਿਂ ਕੁਸ਼ਲ ਸੁਨੱਯੈ।
ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਜਹਿਂ ਵਡ ਉਦਿਆਨਾ।
ਤਹਿਂ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨਾ' ॥ ੨੬ ॥
ਚਲਨ ਲਗਯੋ ਜਬ ਹੀ ਮਰਦਾਨਾ।
ਬਹੁਰ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਅਸਨ[7] ਅਚਹੁ[8] ਅਬ ਅਹੈ ਤਯਾਰੂ'।
ਲੇ ਤਬ ਕੀਨੋ ਖਾਨਿ ਅਹਾਰੂ ॥ ੨੭ ॥
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਪੁਨਿ ਪਾਇ ਰਜਾਈ[9]।

---

*ਪਾ:-ਤੁਰਤ।
[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[2]ਕਿਸ ਥਾਵੇਂ।
[3]ਤਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ।
[4]ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ।
[5]ਸੁਖ।
[6]ਖਬਰ ਲੈਣੀ।
[7]ਭੋਜਨ।
[8]ਛਕ ਲਓ।
[9]ਆਗਜਾ ਲੈਕੇ।

ਨਿਕਸਜੋ ਘਰ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਬਧਾਈ।
ਜਿਹ ਦਿਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਸੇ ਸੁਨੇ।
ਕਿਯੋ ਗਵਨ[1] ਤਿਹ ਦਿਸ਼ ਮਨ ਗੁਨੇ ॥ ੨੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: -ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਏ ਫਕੀਰ ਸੋ, ਬੈਸੇ ਜੇ ਉਦਿਆਨ।
ਦਰਬ ਬਹੁਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਸੀ, ਤਜੀ, ਨ ਕਰੀ ਸਯਾਨ[2]- ॥ ੨੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਲੋਚਨ ਸੋਂ ਬਿਲੋਕ ਪਤਿ ਲੋਕੂ[3]।
ਭਯੋ ਬਿਸ਼ੇਖ ਰਿਦ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕੂ।
-ਜਿਹ ਤਨ ਮਹਿਂ ਕੰਚਨ ਲੰਕਾਰਾ[4]।
ਮੋਤੀ ਰਤਨਨਿ ਸ਼ੁਭਤਿ ਅਪਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥
ਚਾਰੁ ਪਟੰਬਰ ਪੁਨ ਪਸ਼ਮੰਬਰ[5]।
ਪਹਿਰੇ ਸੁਭਤਿ ਬਿਸਾਲਹਿ ਸੁੰਦਰ।
ਸੋ ਭਗਵੇ ਧਰਿ ਚੀਰ ਸਰੀਰਾ-।
ਬੈਸੇ ਇਵ ਗੁਨਿ[6] ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ[7] ॥ ੩੧ ॥
-ਜਿਨ ਕੇ ਭੀਰ ਭੂਰ ਚੌਫੇਰੇ।
ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਨਰ ਘੇਰੇ।
ਸੋ ਏਕਲ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ।
ਬੈਸੇ- ਇਵ ਕਹਿ ਦ੍ਰਿਗ[8] ਜਲ ਡਾਰਾ[9] ॥ ੩੨ ॥
ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢ ਸੁਜਾਨਾ[10]।
ਕਰਿ ਦੁਆਇ ਕੱਲਜਾਨ ਬਖਾਨਾ।
ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਪੁਨਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। {ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਯਾ}
'ਕੈਸੋ ਬੇਖ ਸਰੀਰ ਸੁਧਾਰਾ[11]? ॥ ੩੩ ॥
ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਹੁਤੀ ਧਨ ਦਾਨੀ।

---

[1]ਗਿਆ।
[2]ਦਾਨਾਈ।
[3]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[4]ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ।
[5]ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੇ ਕਪੜੇ।
[6]ਸੋਚਕੇ।
[7]ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।
[8]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ।
[9]ਜਲ ਡਿਗ ਪਿਆ।
[10]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਕੇ ਖੜੋ ਗਿਆ।
[11]ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

ਕਿਉਂ ਤਜਿ ਬੈਠੇ? ਭੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!
ਖਾਵਤਿ ਖਰਚਤਿ ਅਤੁਟ ਭੰਡਾਰਾ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਨਹਿਂ ਕਮੀ ਅਗਾਰਾ ॥ ੩੪ ॥
ਭਲੀ ਗੁਜ਼ਰ ਥੀ ਤੁਮਰੀ ਤਿਹ ਤੇ।
ਸਰਬ ਦਰਬ ਘਰ ਭਰਪੁਰ ਜਿਹ ਤੇ।
ਕੈ ਤੋਟਾ ਆਯੋ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ?
ਕਿਧੌਂ ਨਰੇਸ਼ ਦਈ ਪੁਨਿ ਨਾਂਹੀ? ॥ ੩੫ ॥
ਇਹ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸੋ ਕ੍ਰਿਤਿ ਛੋਰੀ?
ਕਿਉਂ ਅਸ ਬੇਸਹਿ ਕੀਨਿ ਬਹੋਰੀ? '
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
ਜੋ ਵਿਰਾਗ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿਂ ਸਾਨੀ[1] ॥ ੩੬ ॥
'ਮਰਦਾਨੇ ਤੂੰ ਪੂਰਬ ਵਾਰੀ[2]। {ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ}
ਮਮ ਢਿਗ ਜਾਚਾ ਆਨਿ ਉਚਾਰੀ।
ਤੰਤ[3] ਬਾਦਿਤ ਕੋ ਤਬ ਗੁਨ[4] ਦੀਨੋ।
ਹਰਖਵਾਨ ਮਨ ਹੁਇ ਤੈਂ ਲੀਨੋ ॥ ੩੭ ॥
ਇਸੀ ਸਮੇਂ ਕੋ ਬੂਝਹੁ[5] ਹੇਤੂ[6]।
ਅਵਰ ਨ ਕਾਰਜ ਸੁਮਤਿ ਨਿਕੇਤੂ[7]!।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਮ ਸੰਗ ਰਹੀਜੈ।
ਆਨਿ ਜਾਨਿ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਲੀਜੈ ॥ ੩੮ ॥
ਜਨਮ ਸੁਧਾਰ ਲੇਹੁ ਤੁਮ* ਅਪਨਾ।
ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਲਖਹੁ ਜਿਵ ਸੁਪਨਾ।
ਸੋਵਹਿ ਮੱਧਿ ਗੁੜਾਕਾ[8] ਜੌ ਲੌ।
ਸੁਪਨਾ ਸੱਤਿ ਭਾਸਿ ਹੈ ਤੌ ਲੌ ॥ ੩੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਬ ਜਾਗਹਿ ਤਬ ਸੂਝ ਹੀ, ਸੁਪਨ ਪਦਾਰਥ ਕੂਰ।

---

[1]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
[2]ਪਿਛਲੀ ਵੇਰ।
[3]ਤੰਦੀ ਦੇ।
[4]ਵਾਜੇ ਦੇ ਵਜਾਵਣ ਦਾ ਗੁਣ।
[5]ਸਮਝੋ।
[6]ਕਾਰਨ।
[7]ਹੇ ਬੁਧੀਮਾਨ।
*ਪਾ:-ਪੁਨ।
[8]ਨੀਂਦ ਵਿਚ।

ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਤਸ ਲਖੋ, ਗਜਾਨ ਭਏ ਤੇ ਦੂਰ' ॥ ੪੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਸੁਨੇ ਸੁਭਾਗੂ।
ਭਯੋ ਸਹਿਜ[1] ਹੀ ਰਿਦੇ ਵਿਰਾਗੂ।
ਜਾਂਹਿ ਨਾਮ[2] ਅਗਜਾਨ ਮਿਟਾਵਹਿ[3]।
ਤਿਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬੋਧ[4] ਕਿਉਂ ਨ ਆਵਹਿ ॥ ੪੧ ॥
ਬਿਗਸ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
'ਇੱਛਾ ਗਵਨ ਕਰਨ ਕਿਹ ਆਸਾ[5]?।
ਤੁਮ ਕਾਰਜ ਜੋ ਮਮ ਆਧੀਨਾ।
ਕਰੋਂ ਕਿਉਂ ਨ ਮੈਂ ਹੁਇ ਛਲਹੀਨਾ ॥ ੪੨ ॥
ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ ਕਰਖ[6] ਮਨ ਲੀਆ।
ਏਕ ਆਸ ਨਾਸੀ ਅਬ ਬੀਆ[7]।
ਜਗਤਿ ਬਿਕਾਰਨ ਤੇ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤੀ।
ਉਰ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥ ੪੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਿਤ ਦਿਸ਼[8] ਕਰੋ ਪਯਾਨ ਅਬ, ਸੰਗ ਲੇਯ ਕਰਿ ਮੋਹ? '।
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਬਚਨ, ਬੋਲੇ ਅਨਦ ਸੰਦੋਹਿ[9] ॥ ੪੪ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਥਮ[10*] ਇਹ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰਾ।
ਜਹਿਂ ਲੇ ਜਾਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਤਿਤ ਦਿਸ਼ ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਹਰਿਖਾਏ।
ਮੋਹੁ ਲੋਭ ਕਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਹਾਏ[11]' ॥ ੪੫ ॥
'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ ਕਠਨ ਬਿਧਿ ਮੋਹੂ।
ਦੁਹ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਜੋਹੂ[12]।

---

[1]ਸੁਤੇ।
[2]ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ।
[3]ਮਿਟਦਾ ਹੈ ਅਗਜਾਨ।
[4]ਗਿਆਨ।
[5]ਕਿਸ ਪਾਸੇ।
[6]ਖਿੱਚ।
[7]ਹੁਣ ਇੱਕੋ ਆਸ ਹੈ ਹੋਰ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।
[8]ਕਿਸ ਪਾਸੇ।
[9]ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ।
[10]ਪਹਿਲੇ।
[*]ਪਾ:-ਪ੍ਰਿਥਕ।
[11]ਰਿਦੇ ਤੋਂ ਛਡਕੇ।
[12]ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ (ਅ) ਜੋ ਹੈ।

ਤੁਮਰੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਮਹਿਤਾਰੀ[੧]।
ਸਦਨਹਿ ਤੇ ਮੁਝ ਲੀਨ ਹਕਾਰੀ ॥ ੪੬ ॥
ਕੁਸ਼ਲ ਲੇਨਿ ਮੁਝ ਦੂੱਤ ਪਠਾਯਾ।
ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਹੌਂ ਆਯੋ ਧਾਯਾ।
ਇਤਿ ਦਿਸ਼ ਕੀ ਉਡੀਕੋ ਸੋ ਕਰਿ ਹੀਂ।
ਰਾਵਰ ਕੀ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਰਿਹੀਂ ॥ ੪੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਜ[੨] ਰਜਾਇ ਢਿਗ ਰਹਨਿ ਕੀ, ਯਾ ਬਿਧਿ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮੋਹਿ।
ਜਾਨੋ ਬਨੈ ਨ ਅਬ ਤਹਾਂ, ਸੋ ਚਿੰਤਾਤੁਰ[੩] ਹੋਹਿਂ' ॥ ੪੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ।
ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਭਲ[੪] ਮਨ ਮਾਨਾ।
ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਕਠਨਤਾ[+] ਰਹਿਨਾ।
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਹਿਨ[੫] ਬਿਖੈ ਜੋ ਦਹਿਨਾ[੬] ॥ ੪੯ ॥
ਤੋਇ ਸੰਤੋਖ[੭] ਬੁਝਾਵਨ ਕਰਿਹੀ।
ਸੋ ਹਸ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਅਨੁਸਰਹੀ[੮]।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਹ ਕਾਲੂ[੯]।
ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿ[੧੦] ਜਿਨ[੧੧] ਹੋਇ[੧੨] ਬਿਹਾਲੂ[੧੩] ॥ ੫੦ ॥
ਸੁਖ ਭੋਗਨ ਜੇ ਪਜਾਸ[੧੪] ਬਿਲਾਸਾ।[੧੫]
ਤੌ ਜਾਵਹੁ ਕਾਲੂ ਪਿਤ ਪਾਸਾ।
ਬੈਸਨ[੧] ਰਹਨਿ, ਮਿਲਨ ਪਰਵਾਰਾ।

---

[1]ਪਿਤਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ।
[2]ਆਪ ਦੀ।
[3]ਓਹ ਚਿੰਤਾ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਣਗੇ।
[4]ਚੰਗਾ।
[+]ਪਾ:-ਕਠਨ ਤਨ।
[5]ਅੱਗ।
[6]ਸੜਦਾ ਹੈ।
[7]ਉਸਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪੀ ਜਲ।
[8]ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ।
[9]ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋਵੇਗਾ।
[10](ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ) ਨਾ ਮਿਲੇ।
[11]ਮਤ।
[12]ਹੋਵੇ।
[13]ਦੁਖੀ।
[14]ਇੱਛਾ।
[15]ਰਸ ਮਾਣਨ ਦੀ।

ਏ ਬਾਤੈਂ ਸਭਿ ਮੱਧ ਅਗਾਰਾ[2] ॥ ੫੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਛੁਧਾ[3], ਨਗਨਤਾ[4] ਜਾਨੀਏ

ਪੁਨ ਰਹਿਨੋ ਉਦਿਆਨ[5]। {ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਸਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਣਾ}

ਸੰਗ ਰਹਨਿ ਮਮ ਤੌ ਬਨੈ

ਕਰਿਯੇ ਉਰ ਪਰਵਾਨ' ॥ ੫੨ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਨ ਤੇ ਮੂਕੀ।

ਆਨ ਜਾਨਿ ਕੀ[6] ਆਸਾ ਚੂਕੀ।

ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਕੋ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ।

ਦਿਨਕਰ[7] ਪਿਖ ਖੱਦਜੋਤ[8] ਨ ਭਾਵੈ ॥ ੫੩ ॥

ਰਹੌਂ ਸੰਗਿ ਮੈਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਠਾਨੀ[9]'।

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਬਾਨੀ।

'ਜਾਹੁ ਰਬਾਬ ਨਗਰ ਤੇ ਲਜਾਵਹੁ।

ਹੇਰਹੁ ਸੁੰਦਰ ਆਨ ਬਜਾਵਹੁ' ॥ ੫੪ ॥

'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮੈਂ ਕਬਹਿ ਨ ਗਾਯਾ।

ਨਹਿਂ ਕੋ ਬਾਦਿਤ[10] ਹਾਥ ਬਜਾਯਾ।

ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ[11] ਸਿਖ ਲੇਊਂ[12]।

ਗਾਵਨ ਬਹੁਰ ਬਜਾਵਨਿ ਭੇਊ[13]' ॥ ੫੫ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਮਨ ਭਾਵਨ।

'ਗੁਨ ਗਾਵਨ ਦਿਯ ਬਹੁਰ[14] ਬਜਾਵਨ।

ਸੋ ਲੈ ਕਰਿ ਤੈਂ ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ[1]?।

---

[1]ਬੈਠਣਾ

[2]ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

[3]ਭੁਖ।

[4]ਨੰਗ।

[5]ਬਨ ਵਿਚ।

[6]ਹੋਰਥੇ ਜਾਣਦੀ।

[7]ਸੂਰਜ।

[8]ਟਿਟਾਣਾ।

[9]ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

[10]ਵਾਜਾ।

[11]ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ।

[12]ਸਿੱਖ ਲਵਾਂਗਾ।

[13](ਦਾ) ਭੇਤ।

[14]ਅਤੇ।

ਪੂਰਬ[2] ਆਇ ਜੁ ਹਮ ਤੇ ਲੀਨੋ' ॥ ੫੬ ॥
'ਸੁਨਿ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ! ਜੋ ਤੁਮ ਦੀਨੋ।
ਸੋ ਤੋ ਮੈਂ ਕਿਤ ਖਰਚ ਨ ਕੀਨੋ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ[3] 'ਨ ਬਚਨ ਹਟਾਵਹੁ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਆਨਿ ਰਬਾਬ ਬਜਾਵਹੁ' ॥ ੫੭ ॥
ਸੁਨਤਿ ਉਠ੍ਯੋ ਤੂਰਨ ਮਰਦਾਨਾ।
ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਗਾ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਢਾਢੀ ਗਾਵਹਿ ਅੱਗ੍ਰ[4] ਪਠਾਨਾਂ[5]।
ਹੇਰਤਿ ਬੈਸ ਗਯੋ ਤਿਹ ਥਾਨਾ ॥ ੫੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਬ ਪਠਾਨ ਨਿਜ ਘਰ ਗਯੋ, ਮਰਦਾਨਾ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹਿ।
'ਸੁਭ ਨਰ ਏਕ ਹਕਾਰਈ[6], ਚਲਿ ਢਾਢੀ! ਤਿਸ ਪਾਹਿ' ॥ ੫੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਤਿਸੈ ਤਤਕਾਲਾ।
ਆਯੋ ਬੈਸੇ ਜਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਨੈਨ ਅਨਖੁਲੇ[7]।
ਦਿਪਤਿ[8] ਰੂਪ ਦੁਤਿ[9] ਦੁਖ ਦਲ[10] ਮਲੇ[11] ॥ ੬੦ ॥
ਲੇ ਰਬਾਬ ਢਾਢੀ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
ਤਾਰ ਬਜਾਇ ਰਾਗ ਸੁਰ ਪ੍ਰਾਹੀ[12]।
ਸੁਨਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਪੰਕਜ ਬਿਗਸੇ[13]।
ਭਜਹਿਂ ਨ ਅਸ ਗੁਰ, ਬਰ[14] ਨਰ ਧਿਕ ਸੇ[15] ॥ ੬੧ ॥

---

[1]ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।
[2]ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ।
[3] ਕਿਹਾ।
[4]ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ।
[5]ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ।
[6]ਸੱਦਦਾ ਹੈ।
[7]ਬੰਦ।
[8]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ।
[9]ਕ੍ਰਾਂਤੀ।
[10]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ।
[11]ਮਲਨ ਵਾਲੇ।
[12]ਲਾਈ।
[13]ਖਿੜੇ।
[14]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[15]ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਭਨਹਿ ਬਚਨ 'ਤੂੰ ਲੇ ਮਰਦਾਨਾ!
ਤਾਰ ਬਜਾਵਹੁ, ਰਾਗ ਨਿਧਾਨਾ।[1]'
ਆਇਸ ਮਾਨਿ ਪਾਨ[2] ਮਹਿਂ ਲੀਨਾ।
ਕਰਿ ਸੁਰ ਤਾਰ ਬਜਾਵਨ ਕੀਨਾ ॥ ੬੨ ॥ {ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ}
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਬਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿਖ[3] ਤਿਤ ਸਮੈਂ, ਚੁਵਨ ਰਸ ਵਡ ਲਾਗ[4]।
ਬਰਣ ਬਰਣ[5] ਬਰ ਬਿਹੰਗ[6] ਜੇ, ਉਮਗਜੋ[7] ਤਿਨ ਅਨੁਰਾਗ[8] ॥੬੩॥
ਚੌਪਈ: ਤੀਰ[9] ਸਮੀਰ[10] ਰਹੀ ਥਿਰ ਹੋਈ[11]।
ਸੁਨੀ ਤਾਨ ਮੋਹੇ ਸਭਿ ਕੋਈ।
ਜਿਹਤੇ ਜਢ[12] ਚੇਤਨ ਹ੍ਵੈ ਗਏ।
ਜੇ ਚੇਤਨ[13] ਸੇ ਜਢ ਵਤ ਭਏ[14] ॥ ੬੪ ॥
[15]ਬਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਆਏ ਭੇ ਠਾਂਢੇ[16]।
ਅਤਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗਹਿ[17] ਬਾਢੇ[18]।
ਸੋ ਢਾਢੀ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ।
ਬਿਸਰ ਅਪਾਨਹਿ ਤਿਹ ਛਿਨ ਗਯੋ[19] ॥ ੬੫ ॥
ਕਿਤਨਕ ਚਿਰ ਭੇ[20] ਬਚਨ ਬਖਾਨਾਂ।
'ਵਡ ਗੁਨਵਾਨ ਨ ਤੋ ਸਮ ਆਨਾਂ[1]।

---

[1]ਰਾਗ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ।
[2]ਹੱਥ।
[3]ਦਰਖਤਾਂ ਤੋਂ।
[4]ਲਗਾ।
[5]ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ।
[6]ਪੰਛੀ।
[7]ਉਛਲਿਆ।
[8]ਪ੍ਰੇਮ।
[9]ਪਾਸ।
[10]ਹਵਾ।
[11]ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ।
[12]ਬ੍ਰਿੱਛ ਆਦਿਕ।
[13]ਪੰਛੀ ਆਦਿ।
[14]ਭਾਵ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ।
[15]ਇਹ ਉਚੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਤਾਸੀਰਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।
[16]ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ।
[17]ਪ੍ਰੇਮ।
[18]ਵਧਿਆ।
[19]ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।
[20]ਪਿੱਛੋਂ।

ਬਹੁਤ ਦੇਸ਼ ਢਾਢੀ ਮੈਂ ਦੇਖੇ।
ਅਸ ਗੁਨ ਕਿਹ ਮਹਿਂ ਨਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਖੇ' ॥ ੬੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ[1], 'ਕਹੁ ਮਰਦਾਨਾ! ਬੈਨ।
ਕੈਸੋ ਗੁਨ ਮਨ ਮਾਨਿਆ[*], ਗਾਵਨ ਤਾਰ ਬਜੈਨ[2]' ॥ ੬੭ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਆਨਨ ਇਕ ਮੇਰੋ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨੋ ਤੇਰੋ।
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕਿ ਆਪਿ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਜਿਹ ਬਚ ਤੇ ਮੁਝ ਅਸ ਗੁਨ ਆਇ ॥ ੬੮ ॥
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬਦਨ ਬਦਹੁ[3] ਸੁਖ ਧਾਮਾ[4]!।
ਤਿਹ ਬਿਧ ਕਰਹੁਂ ਅਬਹਿ, ਸੁਖਕਾਮਾ! '
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
'ਲੇਹੁ ਰਬਾਬਾ ਜੁ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੭੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਲੇਹੁਂ ਤੰਬੂਰ ਕੋ, ਸ਼ੁਭ ਅਵਾਜ ਹੁਇ ਜਾਹਿਂ।
ਸੁੰਦਰ ਹਰਵੋ[5] ਭਾਰ ਮਹਿਂ, ਗਾਇ ਬਜਾਵੋਂ ਤਾਂਹਿ' ॥ ੭੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲੇ 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ!
ਸੁਧੋ[6] ਬਾਦਿਤ[7] ਇਹ ਸੁਖ ਸਾਨਾ।
ਅਪਰ[8] ਜਿ ਅਹੈਂ ਮਿਲੇ ਚਤੁਰਾਈ।
ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਸੋ ਉਪਜਾਈਂ' ॥ ੭੨ ॥
'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਰਾਵਰਿ ਸੁਭਗ ਰਜਾਈ[9]।
ਰੁਚੈ ਜੁ ਤੁਮ ਕੋ ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸਾਈ[10]।
ਦੀਜੈ ਮੋਲ ਅਬਹਿ ਮੈਂ ਜਾਂਊ।
ਖੋਜਿ ਰਬਾਬ ਨਗਰ ਤੇ ਲਜਾਊਂ' ॥ ੭੩ ॥

---

[1]ਹੋਰ।
[*]ਪਾ:-ਅਨੁਮਾਨਿਆ।
[2]ਵਜਾਉਣ ਦਾ।
[3]ਆਖੋ।
[4]ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[5]ਹੌਲਾ।
[6]ਸਿੱਧਾ।
[7]ਵਾਜਾ।
[8]ਹੋਰ।
[9]ਸ਼ੁਭ ਆਗਜਾ ਹੈ ਆਪਦੀ।
[10]ਓਹੋ ਹੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ 'ਜਾਚਨਾ[੧] ਜੋਊ।[੨]
ਨਹਿਂ ਨੀਕੀ[੩], ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਊ।
ਤਦਪਿ ਚਾਹਿ ਜਬ ਲਗੁ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਾਨੀ[੪]।
ਜਾਚਨ[੫] ਕਰਿਵਾਵਹਿ ਗੁਨ ਹਾਨੀ ॥ ੭੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਾਵਹੁ ਸੁਸਾ[੬] ਅਵਾਸ[੭] ਕੋ, ਮੁਲ ਰਬਾਬ ਕੇ ਹੇਤ'।
ਸੁਨਿ ਗਵਨਜੋ ਗ੍ਰਿਹ ਨਾਨਕੀ, ਤਜਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ॥ ੭੫ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਸੋ ਢਾਢੀ ਕਹਿ ਬੈਨ, 'ਲੀਜੈ ਏਹੁ ਰਬਾਬ ਤੁਮ'।
ਬੋਲੇ ਕਰੁਨਾ[੮] ਐਨ[੯+] 'ਪਹੁੰਚਜੋ ਹਮ[੧੦], ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਰਖਿ' ॥ ੭੬ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ, ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਖ ਦ੍ਰੁਤ[੧੧] ਦੂਰ ਕਿਯ।
ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖ ਪਰੇਖ[੧੨], ਲਖਿ[੧੩] ਅਲੇਖ ਨੇ ਬੇਖ ਲਿਯ[੧੪] ॥ ੭੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਦਨ ਜਾਇ ਭਾਖਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਤਵ ਭ੍ਰਾਤਾ ਇਕ ਸ੍ਵਾਲ ਬਖਾਨਾ[੧੫]'।
ਸੁਨਿ ਹਰਖੀ ਆਨਨ ਬਚ ਭਨਿਆ[੧੬]।
'ਆਜ ਜਨਮ ਮੈਂ ਸਫਲਾ ਗਨਿਆ ॥ ੭੮ ॥
ਧੰਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਜਾਨਾ।
ਕਰਹੁ ਨਿਸੰਗ ਸ੍ਵਾਲ ਮਰਦਾਨਾ! '।
[੧੭]'ਮੁਝੇ ਨ ਜਾਨੈ ਦੀਨ ਅਵਾਸੁ[੧]।

---

[1]ਮੰਗਨਾ।
[2]ਜੋ ਹੈ ਸੋ।
[3]ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।
[4]ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਚਾਹ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ।
[5]ਮੰਗਣਾ।
[6]ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ।
[7]ਘਰ।
[8]ਕਿਰਪਾ ਦੇ।
[9]ਘਰ।
[+]ਪਾ:-ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਗੁਨ ਐਨ।
[10]ਸਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਭਈ।
[11]ਛੇਤੀ।
[12]ਅਪਣੀ (ਦੁਰਮਤ ਦੂਰ ਹੋਈ) ਪਰਖਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।
[13]ਲਖ ਲਿਆ ਕਿ।
[14]ਅਲੇਖ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ ਇਹ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ)।
[15]ਸੁਆਲ ਪਾਯਾ ਹੈ।
[16]ਕਿਹਾ।
[17]ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ-।

ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖ[2] ਰਖਯੋ ਨਿਜ ਪਾਸੂ ॥ ੭੯ ॥
ਅਬਹਿ ਰਬਾਬ ਖਰੀਦਨ ਭੇਜਾ।
ਕਹਯੋ -ਮੋਲ ਭਗਨੀ[3] ਤੇ ਲੇ ਜਾ-'।
ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ 'ਭਲਾ ਭਯੋ ਹੈ।
ਜੇ ਤੂੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨਿਕਟਿ ਰਹਯੋ ਹੈਂ ॥ ੮੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਰਬਾਬ ਕਯਾ ਵਸਤੁ ਹੈ, ਸਤਿ[4] ਰਬਾਬ ਲੇ ਦੇਉਂ।
ਬਦਹੁ[5] ਜਾਇ ਸੋਦਰ[6] ਜਸੋ[7], -ਸਦਨਹਿ ਬਦਨ ਦਿਖੇਉ[8]-' ॥ ੮੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਵਨਯੋ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਤੁਮਤਿ ਹਕਾਰਹਿ[9] ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ!।
ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਉਰ ਬਹੁ ਅਭਿਲਾਖਾ।
-ਸਤ ਰਬਾਬ ਲੈ ਦੇਊਂ- ਭਾਖਾ' ॥ ੮੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
'ਮੋ ਤੇ ਭਗਨੀ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲਾ[10]।
ਤਿਹ ਰਜਾਇ ਹੌਂ ਮੇਟਵ ਨਾਂਹੀ'।
ਇਉਂ ਭਨਿ ਚਲੇ ਭਗਨਿ[11] ਘਰ ਜਾਂਹੀ ॥ ੮੩ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਜਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਰੂਰੀ।
ਧਰਹਿ ਜਿ ਧਯਾਨ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ।
ਗਵਨਤਿ ਮਰਦਾਨਾ ਪਸ਼ਚਾਤੀ[12]।
ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸਰਬਹਿ ਸੁਖ ਦਾਤੀ ॥ ੮੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਂਤੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥੩੪॥

---

[1]ਘਰ ਨੂੰ।
[2]ਚਾਹ।
[3]ਭੈਣ ਜੀ ਤੋਂ।
[4]ਬੀਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੈ, ਐਸੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਸਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਪਤ; 'ਸਤ' (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਤ) ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਸ।
[5]ਆਖੋ।
[6]ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ।
[7]ਛੇਤੀ।
[8]ਮੁਖੜਾ ਦਿਖਾਓ ਘਰ ਆਕੇ।
[9]ਸੱਦਿਆ ਹੈ।
[10]ਬੜੀ ਹੈ।
[11]ਭੈਣ ਦੇ।
[12]ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ।

੩੫. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਰਬਾਬ ਲਿਆਉਣਾ]

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਲਿਮਲਹਿ ਨਿਵਾਰਨ
ਉਰ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨਹਿ ਤਿਨ ਕੋ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਖਾਨੋਂ
ਦੁਖ ਨਾਸ਼ਨ ਪ੍ਰਨ ਜਿਨਕੋ।

[ਕਲਿਮਲਹਿ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ।]

ਅਰਥ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ਨ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਨਾਂ) ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਹ੍ਰਿਦਯ ਵਿਚ ਧਾਰਕੇ (ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥*

ਸੁਸਾ ਅਵਾਸ ਗਏ ਸੁਖਰਾਸੀ
ਮਿਲੀ ਸੋਦਰੀ ਹਿਤ ਸੋਂ।
ਸਾਦਰ ਮੰਚ ਡਸਾਏ ਬੈਸਾਏ
ਹਰਖੀ ਸਰਸ ਅਮਿਤ ਸੋਂ[1] ॥ ੧ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚਨ ਅਲਾਏ
'ਸੁਸਾ! ਮਨੋਰਥ ਭਨਿਯੇ।
ਤੁਮ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਦਾ ਮੈਂ
ਬੱਛ ਸ੍ਵੱਛ ਮਹਿ[2] ਗੁਨਿਯੇ[3]'।
'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪਾ!
ਜਗਤ ਰਚ੍ਯੋ ਜਿਹ ਮਾਯਾ।
ਸੱਤ੍ਯਾ ਲੇ ਕਰਿ ਤੁਮਰੀ ਸਿਰਜੇ
ਜੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਕਾਯਾ[4] ॥ ੨ ॥
ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਤਨ ਧਰਿ ਆਪੇ
ਬਿਚਰਤਿ ਹੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਨਿਜ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਤਿ ਮੁਹਿ ਰਹੀਏ
ਅਵਰ ਲਾਲਸਾ ਨਾਂਹੀ।
ਕਾਹਿ ਵਸਤੁ ਕੀ ਚਾਹਿ ਜਿ ਹੋਵਹਿ
ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਇ ਨਿਸੰਗਾ।

---

*ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਹੈ।

[1]ਬਿਅੰਤ ਖੇੜੇ ਨਾਲ।

[2]ਦਿਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵਿਚ।

[3]ਵਿਚਾਰੀਏ।

[4]ਸਾਰੇ।

ਸ਼ਿਵ ਸਿਰ ਸਰ ਮੁਰ ਉਰ[੧], ਕਰੁਨਾਕਰ[੨]!
ਤਵ ਕੀਰਤਿ ਹ੍ਵੈ ਗੰਗਾ[੩]' ॥ ੩ ॥
ਬਦਨ ਬਦਯੋ[੪] ਬਚ, 'ਸੁਨਹੁ ਸੋਦਰੀ!
ਯਾਦ ਰਿਦੇ ਕਰਿ ਜਬ ਹੀ।
ਦੂਰ, ਨਿਕਟਿ, ਕਾਜਹਿ[੫+] ਅਨ ਕਾਜੂ[੬]
ਦ੍ਰੁਤ[੭] ਆਊਂ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਹਰਖੀ ਪੁਨ ਹੂਤ ਅਰਾਲਿਕ[੮]
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅੱਸਨ ਕਰਾਯੋ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਭੇਜਯੋ ਤਬ ਹੀ
ਮੁਝ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੪ ॥
ਬਾਲਾ ਕਹੈ: ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ!
ਹੌਂ ਜਰਾਮ ਢਿਗ ਬੈਸਾ[੯]।
ਗਯੋ ਨਿਕੇਤ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਚਲਿ
ਹੇਰੇ ਬੇਦੀ ਏਸ਼ਾ[੧੦]।
ਅਸਨ ਅਚਨ[੧੧] ਹਿਤ ਤੀਨੋਂ ਤਿੰਹ ਛਿਨ
ਗਏ ਰਸੋਈ ਥਾਨਾ।
ਪਾਨ[੧੨] ਨਾਨਕੀ ਆਪ ਪਰੋਸਤਿ
ਪਰਮੰ ਸ੍ਵਾਦਿਨ ਸਾਨਾ[੧੩] ॥ ੫ ॥
ਮਨ ਭਾਵਨ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਖਾਵਨ
ਉਠਿ ਬੈਠੇ ਬਰ ਸਦਨਾ।

---

[1]ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸੀਸ ਵਾਂਙੂ ਮੇਰਾ ਰਿਦਾ ਹੋਵੇ।
[2]ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਣ!
[3]ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਗੰਗਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਜਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।
[5]ਕੰਮ ਵਿਚ।
[+]ਪਾ:-ਰਾਜਹਿਂ।
[6]ਵੇਹਲੇ।
[7]ਛੇਤੀ।
[8]ਬੁਲਾਕੇ ਰਸੋਈਆ।
[9]ਬੈਠਾ ਸਾਂ।
[10]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।
[11]ਛਕਣ।
[12]ਹਥੀਂ ਆਪਣੀ।
[13]ਸ੍ਵਾਦੀਕ (ਭੋਜਨ)।

ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਬਿਲੋਕਤਿ[1]
ਬਦਤਿ[2] ਨਾਨਕੀ ਬਦਨਾ।
'ਮਰਦਾਨਾਂ! ਅਬ ਖੋਜਹੁ ਜਾਈ
ਮੋਲ ਲੇਹੁ ਜੋ ਹੋਊ।
ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਿ ਰਬਾਬ ਲਿਆਵਹੁ
ਸਰਫਾ ਮੋਲ ਨ ਕੋਊ' ॥ ੬ ॥
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨਾ
ਲੇਨਿ ਰਬਾਬਹਿ ਹੇਤੂ।
ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ
'ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ[3]!
ਤੁਮ ਨਿਦੇਸ ਕੋ ਪਾਇ ਅਬਹਿ ਹੌਂ
ਜਾਵੌਂ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤੂ।
ਬਾਸੁਰ ਬਹੁਤ ਬਤੀਤੇ[4] ਆਯੋ
ਸੁਧਿ ਲੇਊਂ ਕ੍ਰਿਤ ਬੇਤੂ[5]' ॥ ੭ ॥
'ਕਿਉਂ ਬਾਲੇ! ਮਨ ਰੰਜ ਭਏ ਹੋ
ਸੰਗ ਛੋਰ ਕਰਿ ਗੱਛੇ[6]'।
'ਨਹੀਂ ਰੰਜ ਮੈਂ ਦੰਭ ਨਿਕੰਦੂ!
ਚਹੌਂ ਸੁ ਬਰ ਬਛ ਸ੍ਵੱਛੇ[7]'।
'ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਬਾਲੇ ਜੇ ਚਹਿਯੇ
ਨਹਿਂ ਅਦੇਯ[8] ਕਛੁ ਤੋ ਤੇ[9]।
'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ! ਇਕ ਬਰ ਇਹ ਦੀਜੈ
ਬਿਸਰਿ ਨ ਹਰਿ! ਉਰ ਮੋ ਤੇ'- ॥ ੮ ॥
ਦੂਸਰ ਬਰ ਦੀਜੈ ਕਰੁਨਾਕਰ!
-ਸੰਗ ਤੁਮਾਰਿ ਜਿ ਚਰਿਤਾ*-।

---

[1]ਵੇਖਕੇ।
[2]ਆਖਦੀ ਹੈ।
[3]ਹੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਧ੍ਵਜਾ ਰੂਪ!
[4]ਗੁਜਰੇ।
[5]ਕਿਰਤ ਵਿਰਤ ਦੀ।
[6]ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ।
[7](ਆਪ ਦੇ) ਸ੍ਵੱਛ ਰਿਦੇ ਦਾ ਵਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।
[8]ਨਾ ਦੇਣ ਯੋਗ।
[9]ਮੇਰੇ ਤੋਂ।

ਸੁਧਾਸਿੰਧੁ[1] ਤਜਿ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹਿਤ
ਧਾਵਤਿ ਨਿੰਦ ਜਿ ਰਰਿਤਾ[2]।
ਦੇਖੋਂ ਸੁਨੋਂ ਨ ਭਰਮੋਂ[3] ਗੁਰੁ ਜੀ!
ਉਰ ਥਿਰ ਮਤਿ ਮੁਰ[4] ਕੀਜੈ।
ਅੰਘ੍ਰਿ[5] ਸਰ ਅਰਬਿੰਦ[6] ਸਰਸ[7] ਤਵ[8]
ਮਨ ਮਮ ਮਧੁਪ ਕਰੀਜੈ[9]' ॥ ੧ ॥
ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੀਦੇ[10] ਬਚਨ ਕਿ ਰਚਨਾ[11]
ਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਤਿ ਹੇਰਾ[+]।
'ਮੇਰੁ ਅਡੋਲ[12] ਬਾਤ ਤੇ[13] ਜਸ ਬਿਧਿ
ਤਸ ਬਿਧਿ ਹੁਬਿ ਮਨ ਤੇਰਾ।
ਬੇਮੁਖਤਾ ਨਿਸਿ[14] ਭਰਮ ਮਯੰਕਾ[15]
ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਉਡਗਨ[16] ਸੇ।
ਉਰ ਨਭ ਭਾਨੁ[17] ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਕਾਸ਼ਹਿ
ਨਾਸਹਿਂ ਪਾਛਲ ਗਿਨਸੇ[18] ॥ ੧੦ ॥

---

[*]ਪਾ:-ਕਰੁਨਾਕਰ ਮਾਂਗਤ ਮਾਰਗ ਚੋਜ ਰਤਾ।
[1]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।
[2](ਨਿੰਦਕ) ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਾਗਰ ਛੱਡਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਦੌੜਨ ਵਾਂਗ ਨਿੰਦਾ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ।
[3]ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ (ਰਹਿਕੇ), ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ ਕਠਨ ਵਾਕ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਗਰ ਦੌੜਨ ਤੁੱਲ ਹੈਨ, ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸੁਣਕੇ ਨਾ ਭਰਮਾਂ।
[4]ਮੇਰੀ।
[5]ਚਰਨ (ਜੋ ਹਨ)।
[6]ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਵਲਾਂ।
[7]ਵਾਂਙ।
[8]ਆਪ ਦੇ।
[9]ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੌਰਾ ਕਰੋ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ)।
[10]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।
[11]ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ।
[+]ਪਾ:-ਸੁਨਤ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਿ ਤਿਨ ਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਤਿ ਹੇਰਾ।
ਪੁਨਾ:-ਸੁਨਤ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਬਦਨ ਕੇ ਰਚਨ ਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਮਤਿ ਹੇਰਾ।
[12]ਸੁਮੇਰ ਜਿਵੇਂ ਅਡੋਲ ਹੈ।
[13]ਹਵਾ ਤੋਂ।
[14]ਰਾਤ।
[15]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[16]ਤਾਰੇ।
[17](ਤੇਰੇ) ਰਿਦੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੂਰਜ।
[18]ਪਿਛੇ ਗਿਣੇ ਹਨ (ਜੇਹੜੇ ਬੇਮੁਖਤਾ ਆਦਿ) ਓਹ।

ਹੋਵਹਿ ਤਵ ਉਰ ਸਰੁਵਰ[1] ਕੇ ਸਰ[2]
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਅਰਬਿੰਦਾ[3]।
ਸਦ ਬਿਕਸੈ, ਸੋਖੈ ਨਹਿੰ[4] ਕਬਹੂੰ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧਹਿ ਮਕਰੰਦਾ[5]।
ਜਗ ਸਾਗਰ[6] ਨਿੰਦਕ ਗਰ[7] ਲਵਨੰ[8]
ਪਦਮ ਸਮਾਨ[9] ਅਲੇਪਾ[10]।
ਜੇ ਸੁਆਨ[11] ਕੂਕਤਿ ਰਹਿਂ ਅਹਿਨਿਸਿ
ਨਹਿਂ ਗਜ ਮੱਤ ਵਿਖੇਪਾ[12]' ॥ ੧੧ ॥
ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਜਾਵਨ ਕੋ ਘਰ ਕੀ
ਪਾਦ[13] ਪਦਮ[14] ਯੁਗ[15] ਬੰਦੇ।
'ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਸੁਹਾਏ
ਮੁਝ ਭਾ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦੇ'।
ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਕਰਿ
ਆਯੋ ਅਪਨਿ ਨਿਕੇਤਾ[16]।
ਮੁਝ ਪਸ਼ਚਾਤੁ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰ ਅੰਗਦ!
ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ ॥ ੧੨ ॥
ਭਏ ਪ੍ਰਸੀਦ[17] ਸੁਸਾ ਪਰ ਅਤਿਸ਼ੈ
ਗਵਨੇ ਪੁਨਿ ਉਦਿਆਨਾ।

---

[1]ਸਰੋਵਰ।
[2]ਬਰੱਬਰ।
[3]ਕਵਲ।
[4]ਸੁੱਕੇ ਨਾ।
[5]ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਧੇ।
[6]ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ।
[7]ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[8]ਲੂਣ ਵਾਂਙੂ (ਅ) ਨਿੰਦਕ ਗਰਲ ਵਨੰ ਨਿੰਦਕ ਜ਼ਹਿਰ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਤੂੰ ਕਮਲ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇਂਗਾ।
[9]ਕੰਵਲ ਵਾਂਙੂ।
[10]ਅਲੇਪ ਰਹੇਂਗਾ।
[11]ਕੁੱਤੇ।
[12]ਹਾਥੀ (ਵਤ) ਗੰਭੀਰ ਮਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੋਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।
[13]ਚਰਣ।
[14]ਕਵਲ।
[15]ਦੋਵੇਂ।
[16]ਘਰ।
[17]ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਭੇ ਇਕੰਤ ਜਹਿਂ ਮਨੁਜ[੧] ਨ ਆਵਹਿਂ
ਕਰੁਨਾਨਿਧ ਗਤਿਦਾਨਾ।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸ਼[੨] ਜਿਹ ਕੋ
ਵਾਕ[੩] ਅਰਕ[੪] ਪਰਮਾਨਾ[੫]।
ਕਿੰਕਰ[੬] ਉਰ ਕੋ ਭਰਮ ਤਿਮਰ[੭] ਹਰਿ[੮]
ਦਲ ਕਲਮਲ[੯] ਉਡ ਨਾਨਾ[੧੦] ॥ ੧੩ ॥
ਗਯੋ ਰਬਾਬ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ
ਖੋਜਤਿ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ।
ਸੁਨਹਿ ਡੂੰਮ ਕੋ ਸਦਨਹਿ ਜਹਿਂਵਾ[੧੧]
ਬੂਝਹਿ[੧੨] ਜਾਇ ਸੁਜਾਨਾ[੧੩]।
ਆਦਰ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਦੇਇ ਨ ਕੋਊ
ਅਸ ਬਿਧਿ ਵਾਕ ਅਲਾਵੈਂ।
'ਤਿਹ ਕੋ ਡੂਮ ਜੁ ਭਯੋ ਕੁਰਾਹੀ
ਸੁਨਤਿ ਰੋਸ ਉਰ ਆਵੈ[੧੪] ॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਫਿਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਇਕ ਸ਼੍ਰਮ[੧੫] ਭਯੋ, ਦੂਸਰ ਨਿੰਦਕ ਬੈਨ।
ਸੁਨਿ ਮਨਿ ਮਹਿਂ ਦੁਖਜਤ ਭਯੋ, ਕਛੁ ਬਸ[੧੬] ਅਪਨ ਚਲੈ ਨ ॥ ੧੫ ॥

ਹਰਿਗੀਤਕਾ ਛੰਦ: ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਮੈਂ
ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਅਕੁਲਾਇ ਕੈ[੧੭]।

1ਮਾਨੁਖ।
2ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ (ਵਾਂਙੂ)।
3ਵਚਨ।
4ਸੂਰਜ।
5ਬਰੱਬਰ।
6ਦਾਸਾਂ ਦਾ।
7ਭ੍ਰਮ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ।
8ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ।
9ਦਲ ਸਿਟਦੇ ਹਨ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ।
10ਤਾਰੇ ਸਾਰੇ।
11ਜਿੱਥੇ।
12ਪੁੱਛੇ।
13ਚਤੁਰ।
14ਭਾਵ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ।
15ਥਕਾਂਨ।
16ਚਾਰਾ।
17ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ।

ਬੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਂ
ਤਹਿਂ ਥਕਤ ਸੁ ਬੈਠਯੋ ਆਇਕੈ।
ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਭਏ
ਤਿਹ[1] ਬਦਨਹਿ[2] ਬਿਕਲ[3] ਨਿਹਾਰਿ ਕੈ।
'ਬਿਨ ਰਬਾਬ ਆਵਨ ਭਯੋ
ਨਿਜ ਬਿਰਥਾ ਭਨਹੁ ਸੁਧਾਰਿ ਕੈ' ॥ ੧੬ ॥
ਕਿਉਂ ਬੂਝਤਿ ਹੋ ਮੋਹਿ ਕੋ
ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਿ ਕੈ'।
ਬਹੁਰ ਕਹਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਬਦਨ ਤੇ
'ਬਿਨ ਸ਼ੰਕ ਸੁਨਾਉ ਬਖਾਨਿ ਕੈ'।
'ਕੈਸੇ ਮੈਂ ਮੁਖ ਸੋਂ ਕਹੌਂ
ਕਹਿਬੇ ਜੋਗ ਨ ਬਾਤ ਹੈ'।
ਪੁਨਹਿ ਪੁਨਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ
'ਕਹੁ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੈ' ॥ ੧੭ ॥

ਮਤਦੂਮਲਾ ਛੰਦ[*]:
ਉਰ ਡਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ
'ਕੇਚਿਤ[4] ਨਰ, ਇਉਂ ਬੈਨ ਕਹੈਂ।
-ਇਹ ਡੂੰਮੰ ਤਾਂਹੀ ਭਾ ਜੁ ਕੁਰਾਹੀ-
ਨਹਿਂ ਰਬਾਬ ਕੋ ਦੇਨਿ ਚਹੈ।
ਦੁਰਮਤਿ ਭ੍ਰਮ ਭੂਲੇ, ਜਸੁ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੇ[5]
ਸਠ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿੰਦ ਬਖਾਨੇ।
ਹੌਂ ਮਨ ਇਹ ਚਾਹੌਂ ਰਸਿਓ[6] ਲਜਾਵੌਂ
ਸੋ ਪਾਇ ਨ ਨਗਰ ਖੁਜਾਨੇ[7]' ॥ ੧੮ ॥

---

[1]ਉਸਦੇ।
[2]ਮੁਖ ਨੂੰ।
[3]ਵਿਆਕੁਲ।
[*]ਇਹ ਛੰਦ ਸਵੱਯੇ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਦੁਰਮਿਲ'। ਇਹ ੩੨ ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:-੧੦+੮+੧੪, ਅੰਤ ਦੋ ਲਘੂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰੂ। (IIS, S, S) ਇਹ 'ਮਤਦੂਮਿਲਾ ਛੰਦ' ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ੮+੮+੮+੬ ਅੰਤ ਗੁਰੂ (S)। ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁਲ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜੋ ਟੁਰੀ ਰਹੀ ਹੈ।
[4]ਕੇਈ।
[5]ਆਪਦੇ ਯਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ।
[6]ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ।
[7]ਢੂੰਡਿਆਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਤਿ ਦੈਨਾ ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਬੈਨਾ
'ਝਖ ਮਾਰਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਗਵਾਰਾ।
ਲੱਜਤਿ ਮੁਖ ਹੋਵਹਿਂ ਜਨਮ ਬਿਗੋਵਹਿਂ
ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਜਮ ਦ੍ਵਾਰਾ।
ਤੂੰ ਕਰਿ ਨਿਜ ਕਾਜਾ, ਤਜਿ ਨਰ ਲਾਜਾ
ਜਾਵਹੁ ਨਗਰ ਬਹੋਰੀ।
ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰ ਆਨਹੁ, ਸ਼ੰਕ ਨ ਠਾਨਹੁ
ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਡੂਮ ਘਰ ਟੋਰੀ[1]' ॥ ੧੯ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਡੂਮ ਮੰਦ ਮਤਿ ਇਹ ਪੁਰਿ
ਮਮ ਕਹਿ ਕਿਨਹਿ ਨ ਜਾਨਜੋ।
ਬੈਸਨ ਦੇਇਂ ਨ ਕਿਯ ਸਨਮਾਨਾ
ਕਿਨ ਰਬਾਬ ਨਹਿਂ ਆਨਜੋ।
ਕਿਹ ਦਿਸ਼[2] ਮੈਂ ਅਬ ਖੋਜਨ ਜਾਵੋਂ?
ਕਹਉ ਬੁਝਾਇ[3] ਸੁਆਮੀ!।
ਤੁਮ ਕੋ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਸੁਧਿ ਹੈ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!' ॥ ੨੦ ॥
'ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜਾਵਹੁ, ਮਰਦਾਨਾ!
ਅਵਰ ਸਥਾਨ ਸਿਧਾਵਉ।
ਜਿਂਹ ਦਿਸ਼ ਜੰਗਲ ਗ੍ਰਾਮ ਏਕ ਤਹਿਂ
ਜਾਇ ਖੋਜ ਤੁਮ ਪਾਵਉ।
ਜੁਗ ਸਰਿਤਾ ਮਧ[4] ਤਾਂ ਕੋ ਜਾਨਹੁ
ਰਾਹਕ ਕੋ ਸੋ ਗਾਂਉ।
ਨਾਮ ਫਿਰੰਦਾ ਤਹਾਂ ਰਬਾਬੀ {ਫਿਰੰਦਾ}
ਜਾਇ ਸੁ ਬੂਝਹੁ ਨਾਂਊਂ ॥ ੨੧ ॥
ਖੋਜਤਿ ਪਾਵਹੁ, ਜਾਚਹੁ ਤਾਂਹੀ
ਨਹਿਂ ਦੇਵਹਿ ਜੇ ਤੁਮ ਕੋ।
-ਨਾਨਕ ਭੇਜਜੋ ਨਿਕਟਿ ਤੁਹਾਰੇ-
ਲੀਜੈ ਆਖਯ[1] ਹਮ ਕੋ'।

---
[1]ਢੂੰਡ।
[2]ਕਿਸ ਪਾਸੇ।
[3]ਸਮਝਾਕੇ।
[4]ਦੋ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ।

ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਸੁਨਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! '
ਮੋਲ ਹੋਇ ਜੇ ਪਾਸੂ।
ਤਿੰਹ ਦੇ ਕਰਿ ਹੌਂ ਲੇਯ ਸੁ ਆਵੌਂ
ਪੁਨਿ ਨ ਜਾਉਂ, ਸੁਖਰਾਸੂ[੨]!' ॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਜਾਹੁ ਸੁਸਾ[੩] ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ, ਕੀਮਤ ਜਿਤਨੀ ਹੋਇ।
ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਗਵਨਹੁ[੪] ਅਬਹਿ, ਨਿਜ ਬਿਲੰਬ ਸਭਿ ਖੋਇ' ॥ ੨੩ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਮਰਦਾਨਾ ਤਤਕਾਲ ਸਿਧਾਯੋ
ਗਯੋ ਨਾਨਕੀ ਧਾਮਾ।
'ਕਹਜੋ ਨਗਰ ਸਭਿ ਖੋਜਜੋ ਹੌਂ ਹੀ
ਨਹਿਂ ਰਬਾਬ ਅਭਿਰਾਮਾ।
ਭੇਜਤਿ ਆਨ ਗ੍ਰਾਮ ਅਬ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ
ਮੋਲ ਲੇਨਿ ਹੌਂ ਆਯੋ'।
ਸਪਤ ਰਜਤਪਣ[੫] ਜਾਚਿ ਲਏ ਜਬ
ਤੂਰਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਧਾਯੋ ॥ ੨੪ ॥
ਤ੍ਰੈ ਬਾਸੁਰ ਤਹਿਂ ਪਹੁਂਚਜੋ ਜਾਈ
ਖੋਜਤਿ ਬੂਝਤਿ ਨਰ ਕੋਂ[੬]।
ਜੁਗ[੭] ਬਾਸੁਰ ਤਹਿਂ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਿਓ
ਕੋ ਨ ਬਤਾਵੈ ਘਰ ਕੋ।
ਸ਼੍ਰਮ[੮] ਸੋਂ ਵਜਾਕੁਲ ਭਯੋ ਉਦਾਸੂ
ਹਟਿ[੯] ਆਵਨ ਕੋ ਤਜਾਰੀ।
ਬੈਸਤਿ ਭਯੋ ਮਹੀਰੁਹ[੧੦] ਛਾਂਹੀ[੧੧]
ਫਿਕਰਵੰਦ ਹੁਇ ਭਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਨਾਮ।
[2]ਫੇਰ ਨਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇ ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ।
[3]ਬੇਬੇ ਜੀ।
[4]ਚਲਾ ਜਾ।
[5]ਸਤ ਰੁਪੱਯੇ।
[6]ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ।
[7]ਦੋ।
[8]ਥਕਾਨ।
[9]ਮੁੜ।
[10]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੀ।
[11]ਛਾਵੇਂ।

'ਕੌਨ ਨਾਮ ਕਿਤਤੇ ਤੁਮ ਆਯੋ? '
ਬੂਝਯੋ[੧] ਇਕ ਨਰ[੨*] ਆਈ।
'ਖੋਜਤਿ ਹੋ ਕਿੰਹ ਕੋ, ਕਜਾ ਕਾਜਾ?[੩]
ਹਮ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।
ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ
ਦੀਸਤਿ ਤੋਹਿ ਲਿਲਾਰਾ[੪]।
ਕਰੋ ਮਨੋਰਥ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਗਟੇ
ਪੁਨਿ ਜਿਹ ਥਾਨ ਅਗਾਰਾ[੫]' ॥ ੨੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਰਦਾਨੇ ਉਰ ਧ੍ਰਿਤ[੬] ਭਈ, ਬਚਨ[+] ਸੁਨੇ ਮ੍ਰਿਦੁ[੭] ਸਾਰ[੮]।
ਹਰਖਮਾਨ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਬੈ, ਉਚਰੇ ਬਚਨ ਵਿਚਾਰ ॥ ੨੭ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: 'ਵਤਨ ਰਾਇ ਭੋਏ ਤਲਵੰਡੀ
ਨਾਮ ਜਾਨਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਏਕ ਫਿਰੰਦਾ ਅਹੈ ਰਬਾਬੀ
ਖੋਜੋਂ ਤਿਸਹਿ, ਸੁਜਾਨਾ!
ਨਾਨਕ ਵੇਦੀ ਭੇਜਯੋ ਤਿਹ ਢਿਗ
ਲੇਨਿ ਰਬਾਬ ਰਜਾਈ[੯]।
ਖੋਜਯੋ ਸੋ ਬਹੁ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ
ਯਾਂ ਤੇ ਮਨ ਬਿਕੁਲਾਈ[੧੦]' ॥ ੨੮ ॥
'ਨਾਮ ਫਿਰੰਦਾ ਹਮਰਾ ਜਾਨਹੁ {ਫਿਰੰਦਾ}
ਪਠਵਯੋ[੧੧] ਤੂੰ ਮੁਝ ਪਾਸਾ[੧੨]।

---

[1]ਪੁਛਿਆ।
[2]ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੇ।
[*]ਪਾ:-ਮਾਨਵ।
[3]ਕੰਮ ਕੀਹ ਹੈ।
[4]ਮੱਥਾ।
[5]ਜਿੱਥੇ ਘਰ ਹਨ।
[6]ਧੀਰਜ।
[+]ਪਾ:-ਬੈਨ।
[7]ਕੋਮਲ।
[8]ਚੰਗੇ।
[9]ਹੁਕਮ ਹੈ।
[10]ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[11]ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈਂ।
[12]ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ।

ਲੇ ਰਬਾਬ ਜਾਵਹੁ ਅਬ ਤਹਿਂ ਕੋ
ਜਹਿਂ ਹੈਂ ਮਯਾ ਅਵਾਸਾ[1]।
ਭਵਸਾਗਰ ਤੇ ਨਰ ਬਹੁ ਤਾਰਨ
ਧਾਰਯੋ ਸੁਤੈ ਸਰੂਪਾ'।
ਅਸ ਬਿਧਿ[2] ਬਦਨਹਿ ਬਦਿ ਕਰਿ[3] ਆਨਯੋ
ਸੁਭਗ[4] ਰਬਾਬ ਅਨੂਪਾ ॥ ੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਉਰ ਅਚਰਜ ਹ੍ਵੈ ਹਰਖ ਕਰਿ, ਮਰਦਾਨੇ ਤਿਹ ਕਾਲ।
-ਕਿਤ ਤੇ ਲੀਨ ਨਿਕਾਸ ਯਹਿ- ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਤਿਹ ਚਾਲ[5] ॥ ੩੦ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਅਦਭੁਤ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਬਿਸਮਾਦਯੋ
'ਕਹਉ ਮੋਲ ਇਹ ਜੋਊ।
ਇਸਕੀ ਸਮ ਕੋ ਔਰ ਨ ਪੇਖਯੋ
ਲੇਹੁ ਮੋਲ ਕਹਿ ਸੋਊ'।
'ਨਹੀਂ ਮੋਲ ਇਸ ਕੋ ਤੁਮ ਪਾਹੀ'
ਐਸੇ ਕਹਤਿ ਫਿਰੰਦਾ।
'ਪੁਨ ਹਮਨੈ ਲੈਨੋ ਭੀ ਨਾਂਹੀ
ਸ੍ਰੀ ਅਵਤਾਰ ਮੁਕੰਦਾ[6]' ॥ ੩੧ ॥
ਮਰਦਾਨਾ ਮਨ ਹੋਇ ਹਿਰਾਨਾ
ਬੂਝਤਿ ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ[7] ਐਸੇ।
'ਏ ਰਬਾਬ ਤੁਮ ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਦੀਨੋ
ਮੋਲ ਨ ਲੈਹੋ ਕੈਸੇ?
ਸਭਿ ਬਿਰਤਾਂਤ ਭਨੀਜੈ ਅਪਨਾ
ਖੋਵਹੁ ਸੰਸੈ ਹਮਰਾ।
ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ, ਸ਼ੁਭ ਬੇਖ, ਮਧੁਰ ਬਚ
ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਯੋ ਤੁਮਰਾ' ॥ ੩੨ ॥
ਭਨਤਿ ਫਿਰੰਦਾ 'ਮ੍ਰਿਤਮੰਡਲ[8] ਕੋ

---

[1]ਦਯਾ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[2]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[3]ਆਖਕੇ।
[4]ਸੋਹਣਾ।
[5]ਗਤੀ।
[6]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਤੋਂ
[7]ਤਿਸ ਤਾਈਂ।
[8]ਸੰਸਾਰ।

ਇਹ ਰਬਾਬ ਨਹਿਂ ਲਖਿਯੇ[1]।
ਅਨਤ[2] ਅੱਗ੍ਰ[3] ਸੋ ਨਹੀਂ ਵਜਾਵਹੁ
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਿਂ ਪਿਖਿਯੇ[4]।
ਤਹਾਂ ਬਜਾਵਹੁ, ਚਲਿ ਮਰਦਾਨਾ!
ਸੰਗ ਚਲਹੁਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ।
ਪਾਦ ਪਦਮ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੌਂ
ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਮੇਰੇ' ॥ ੩੩ ॥
ਜੁਗਲ[5] ਚਲੇ ਉਰ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ
ਪਹੁੰਚੇ ਜਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਅਨੰਦ ਕੰਦ ਕੇ
ਪਰਸੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਭਾਲਾ[6]।
ਨੌਮੇ ਦਿਨ ਆਯੋ ਮਰਦਾਨਾ
ਧਰਜੋ ਰਬਾਬ ਅਗਾਰੀ।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚ ਮਕਰੰਦਾ
ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦੰਭਾਰੀ[7] ॥ ੩੪ ॥
'ਬਹੁਤ ਬਿਲਮ[8] ਲਗਾਈ ਤਹਿਂਵਾ
ਭਈ ਬਾਤ ਕਹੁ ਤੈਸੇ'।
'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਜੋ ਜਾਈ
ਕਹੌਂ ਬਚਨ ਮੈਂ ਕੈਸੇ।
ਆਪ ਖੁਦਾਇ ਧਰਤ ਅਵਤਰਜੋ
ਅਚਰਜ ਹੇਰਤਿ ਚਰਿਤਾ।
ਗਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਤੁਮ ਜੁ ਬਤਾਯੋ
ਭਯੋ ਬਿਆਕੁਲ ਫਿਰਤਾ ॥ ੩੫ ॥
ਜੁਗ[9] ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਖੋਜਿ ਕੈ

---

[1]ਨਾਂ ਸਮਝੋ।
[2]ਹੋਰਦੇ।
[3]ਅਗੇ।
[4]ਜਿੱਥੇ ਵੇਖੋ।
[5]ਦੋਨੋਂ।
[6]ਮੱਥਾ।
[7]ਦੰਭ ਦੇ ਵੈਰੀ।
[8]ਦੇਰੀ।
[9]ਦੋ।

ਹਟਿ ਆਵਨ ਕੋ ਤਜਾਰੂ।
ਆਇ ਸੰਤ ਇਹ ਸੰਗ ਜੁ ਮੇਰੇ
ਦੀਨਿ ਰਬਾਬਹਿ ਚਾਰੂ[੧]।
ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ
ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਬੀਤੇ।
ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਮੁਰਿ ਕਰਿ ਆਯੋ
ਬਿਲਮ ਲਗੀ ਇਸ ਰੀਤੇ' ॥ ੩੬ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਹਿ ਬਚਨ ਫਿਰੰਦਾ
'ਆਨੰਦ ਕੰਦ! ਸੁਨੀਜੈ।
ਹੁਤੋ ਪੁਚਾਵਨ ਇਹ ਰਬਾਬ ਬਰ[੨]
ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ! ਸੋ ਲੀਜੈ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਥੀ ਮੁਝ ਕੋ
ਹਰਖ ਸਰਸ[੩*] ਦਰਸਾਯੋ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ'
ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਤਿ ਸਿਧਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥
ਬਿਦਾ ਕਰਨ ਗਵਨਯੋ
ਮਰਦਾਨਾ ਭਯੋ ਅਦ੍ਰਿੱਸ਼ੰ[੪] ਸੋਊ।
ਕਿਤ ਕੋ ਗਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਤਿਹ ਛਿਨ
ਹੇਰਤਿ ਬਿਸਮੈ ਹੋਊ[੫]।
ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਭਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ
-ਭਯੋ ਨ ਨੈਨ ਬਿਹੀਨਾ[੬]।
ਮੁਰ[੭] ਢਿਗ[੮] ਤੇ ਦੁਰ[੯] ਛਰ ਸਾ[੧੦] ਕਰਿਗਾ

---

[1]ਸੁੰਦਰ।
[2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[3]ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।
[*]ਪਾ:-ਅਧਿਕ।
[4]ਨਜ਼ਰੋਂ ਗੈਬ ਹੋ ਗਿਆ।
[5]ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ।
[6]ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ (ਖਾਲੀ ਭਾਵ) ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। (ਅ) ਭਾਵ, ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।
[7]ਮੇਰੇ।
[8]ਪਾਸੋਂ।
[9]ਛਿਪ ਕੇ।
[10]ਛਲ ਜਿਹਾ।

ਭੇਦ ਨ ਤਿਹ ਕੋ ਚੀਨਾ- ॥ ੩੮ ॥
ਆਯੋ ਜਬ, ਬੂਝਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
'ਕਹਿਂ[1] ਲੌਂ[2] ਜਾਇ ਪੁਚਾਯੋ? '।
'ਮੁਰ ਢਿਗ ਤੇ ਦੁਰ[3] ਦੀਸਯੋ ਨਾਂਹੀ
ਹੇਰਤਿ ਅਚਰਜ ਆਯੋ'।
ਕਹਿ ਕਰਿ ਬੈਸ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ
ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਦਯਾਲਾ[4]।
'ਹੁਤੋ ਕੌਨ ਇਹ ਮਾਨਵ? ਸ੍ਵਾਮੀ!
ਜਾਂਹਿ[5] ਸੁਭਾਇ ਰਸਾਲਾ ॥ ੩੯ ॥
ਅਪਰ[6] ਨਰਨ ਸੀ ਯਾਂ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿਂ
ਰੁਚਿਰ ਰੂਪ ਦੁਤਿਵਾਨਾ[7]।
ਬਹੁਰ ਰਬਾਬ ਉਪਾਇਨ[8] ਦੀਨਾ
ਸੁਭਗ[9] ਅਲੌਕਿਕ[10] ਆਨਾ।
ਦੀਨਾ ਨਾਥ! ਕਬਹੁ ਯਹਿ ਗਾਥਾ
ਭਯੋ ਜਿ ਅੰਤਰਧਯਾਨਾ[11]।
ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਨ ਪਿਖ ਬਿਸਮੈ ਮੁਝ ਮਨ'
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥
'ਹੁਤੋ ਸੰਤ ਗੰਧਰਬਨ ਮਾਂਹੀ[12]
ਜਿਹ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਪਜਾਰੀ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹਿਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਰਾਤਾ
ਇਹ ਰਬਾਬ ਕਰ ਧਾਰੀ[13]।

---

[1]ਕਿਥੋਂ।
[2]ਤਕ।
[3]ਛਿਪ ਗਿਆ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ।
[5]ਜਿਸਦਾ।
[6]ਹੋਰ।
[7]ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵਾਲਾ।
[8]ਭੇਟਾ।
[9]ਸੁਹਣਾ।
[10]ਅਚਰਜ।
[11]ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ।
[12]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ।
[13]ਹਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ।

ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਚਾਹਿ ਹੁਤੀ ਮਨ
ਬਾਦਿਤ ਦੇਨਿ ਰਸਾਲਾ[1]।
ਸੋ ਅਬ ਦਯੋ, ਬਜਾਵਹੁ ਲੇ ਕਰਿ
ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਿ ਦਰਹਾਲਾ[2]' ॥ ੪੧ ॥
ਆਇਸੁ ਮਾਨ ਲਯੋ ਮਰਦਾਨੇ
ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਤਬ ਸੁਰ ਕੋ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨਯੋ 'ਬਨਹਿ ਸੁਰ ਆਪੇ[*]
ਵਾਵਹੁ[3] ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਿ ਕੋ'।
ਸੁਨਤਿ ਵਜਾਯੋ ਤਿੰਹ ਤਤਕਾਲਾ
ਸੁਰ ਬਨਿਗਾ[4] ਤਬ ਆਪੇ।
ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਅਚਰਜ ਤਾਂ ਕੋ
ਜਾਂਹਿ ਸੁਰਾਸੁਰ ਥਾਪੇ[5] ॥ ੪੨ ॥
ਭਈ ਅਵਾਜ 'ਤੁਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰਾ {ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ}
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤਾਰਾ! '
ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਿਨਤੀ
ਹੋਵਹਿ ਤਾਰ ਮਝਾਰਾ[6]।
ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਸਭਿ
ਮੋਹੇ ਮਨ ਉਦਿਆਨਾ[7]। {ਰਬਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਪਸੁ-ਪੰਛੀ ਮੋਹੇ ਜਾਣੇ}
ਤਰੁਵਰ[8] ਤੇ ਰਸ ਨਿਚੁਰਨ[9] ਲਾਗਯੋ
ਵਿਸਰਾ ਸਭਿਨਿ[10] ਅਪਾਨਾ[11] ॥ ੪੩ ॥
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਨ ਭਾਈ

---

[1](ਇਸ) ਸੁੰਦਰ ਵਾਜੇ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ (ਉਸਨੂੰ)।
[2]ਛੇਤੀ (ਵਜਾਓ)।
[*]ਪਾ:-ਆਛੇ।
[3]ਵਜਾਵਹੁ।
[4]ਸੁਰ ਹੋ ਗਿਆ।
[5]ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ ਜਿਸਨੇ ਥਾਪੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। (ਅ) ਸੁ੍ਰ-ਅਸੁ੍ਰ। ਸੁ੍ਰ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਸੁਰਾਂ। ਅਸੁ੍ਰ ਬਿਜਲੀ ਆਦ ਦੀਆਂ ਘੋਰ ਸੁਰਾਂ, ਅਵਾਦਾਂ।
[6]ਵਿਚ।
[7]ਬਨ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ।
[8]ਦਰਖਤਾਂ ਤੋਂ।
[9]ਚੋਵਨ।
[10]ਸਭ ਨੂੰ।
[11]ਆਪਾ।

ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਖੰਡਾ। {ਰਬਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗਣੀ}
ਪਲਕ ਜੁਟੀ[1] ਜੁਗ[2] ਭਏ ਬਿਦੇਹਾ
ਸ੍ਵਾਸ ਦਸਮ ਦਰ ਮੰਡਾ[3]।
ਹੋ ਅਛੋਭ ਛੋਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਤਿਹ ਣ ਕੋ
ਬੀਤਿ ਗਏ ਦਿਨ ਦੋਊ।
ਪਦਮਾਸਨ[4] ਬੈਸੇ ਅਸ ਸੋਹਤਿ
ਜਿਵ ਸ਼ਿਵ ਕਲਮਲ ਖੋਊ[5] ॥ ੪੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਰਬਾਬ ਲਜਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤੀਸਮੋਂ ਧਜਾਇ ॥੩॥

---

[1]ਪਲਕਾਂ ਜੁੜੀਆਂ।

[2]ਦੋਵੇਂ।

[3]ਟਿਕ ਗਏ।

[4]ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਪੰਨਾ ੨੩੪ ਦੀ ਟੂਕ।

[5]ਕਲਜਾਨ ਸਰੂਪ, (ਅ) ਸ਼ਿਵ ਜੀ (ੲ) ਕਲਜਾਨ ਮੁਕਤੀ। ਮਾਨੋਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਖੈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੁਕਤੀ ਆਪ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਬੈਠੀ ਹੈ।

੩੯. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਰਸ ਚਰਨ ਮਨ ਮਨੂਰ ਮਮ ਭੇਟ।
ਕੰਚਨ ਸੋ ਹੋਵਹਿ ਜਬਹਿ ਲਗਹਿ ਨ ਜਮ ਕੀ ਫੇਟ ॥ ੧ ॥

ਮਨੂਰ ਮਿੱਟੀ ਵਾਂਗੂ ਮਰ ਚੁਕਾ, ਪਰ ਖਿੰਘਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਲੋਹਾ। ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੈਲ। ਭੇਟ ਮਿਲਾਪ, ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਫੇਟ ਘੇਰ, ਘੇਰਾ, ਫਾਹੀ, ਚੋਟ।

ਅਰਥ-ਮੇਰੇ ਮਨੂਰ (ਹੋ ਚੁਕੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਰਸ (ਰੂਪੀ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ, (ਤਦੋਂ) ਉਹ ਸੋਨੇ ਵਾਂਙੂੰ (ਸ਼ੁਧ) ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ (ਤੇ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ) ਜਮ ਦੀ ਫੇਟ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗੀ।

ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ: ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਦੋਊ
ਲੋਚਨ ਕਮਲ ਨ ਬਿਕਸੇ[1]।
ਮਰਦਾਨੇ ਤਨ ਛੁਧਾ[2] ਅਧਿਕ ਭੀ
ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਹਿਂ ਜਿਉਂ ਨਿਕਸੇ।
ਕੋ ਮਾਨਵ ਤਹਿਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਆਵੈ
ਜਿਹ ਤੇ ਜਾਚਹਿ[3] ਖਾਨਾ[4]।
ਹੁਤੋ ਨਿਕਟਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਸੀਤਲ
ਤਿਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਹਿ ਸੁ[5] ਪਾਨਾ[6] ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਤਜਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਾਇ ਨਹਿਂ, ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ।
-ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਬੀਤਹਿ[7] ਸੰਗ, ਇਨ ਹੋਵਹਿ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰ ॥ ੩ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਅਬ ਕੇ ਦੇਹਿ ਮਝਾਰ, ਆਵਹਿਂ[8] ਮਾਂਗੋ ਬਿਦਾ ਮੈਂ।
ਜਾਵੋਂ ਅਪਨ ਅਗਾਰ, ਕਠਨ ਰਹਿਨ ਹੈ ਸੰਗ ਇਨ- ॥ ੪ ॥

ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ: ਬਹੁਤ ਛੁਧਾ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਬਿਹਾਲਾ
ਭੋਜਨ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ।
ਤਜਿ ਨਹਿਂ ਸਕਈ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ
ਬਨੀ ਕਠਨ[9], ਦੁਖ ਪਾਯੋ।

---

[1]ਨਾ ਖਿੜੇ ਭਾਵ ਨਾਂ ਖੁਲ੍ਹੇ।
[2]ਭੁਖ।
[3]ਮੰਗੇ।
[4]ਭੋਜਨ।
[5]ਉਹ (ਪਾਣੀ)।
[6]ਪੀਵੇ।
[7]ਨਿਭੇਗਾ।
[8]ਭਾਵ, ਹੋਸ਼ ਆਉਣ ਤੇ।
[9]ਔਖੀ ਆ ਬਣੀ।

ਅਸਮੰਜਸ[੧] ਭੀ[੨] ਦੋਨੋਂ ਬਾਤੈਂ
-ਨਿਕਟਿ ਰਹਿਨ[੩] ਪੁਰਿ ਜਾਨਾ[੪]-।
ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ ਰਾਤਿ ਸਭਿ ਬੀਤੀ
ਭਯੋ ਉਦੇ ਪੁਨਿ ਭਾਨਾ[੫] ॥ ੫ ॥
ਅੰਬਕ ਅੰਬਜ[੬] ਬਿਕਸੇ ਤਿਹ ਛਿਨ
ਭਏ ਸੁਚੇਤ ਸਰੀਰਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਉਰ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ
ਬੋਲੇ ਵਾਕ ਗੰਭੀਰਾ।
'ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧ ਬਦਹੁ[੭] ਆਪਨੀ?
ਬਦਨ ਰਹੑਯੋ ਮੁਰਝਾਯੋ'।
ਸੁਨਿ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਬਚਨਾ
ਕਹਿਨ ਲਗੋ ਬਿਕੁਲਾਯੋ[੮] ॥ ੬ ॥
'ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ[੯] ਤੁਮਰੇ ਨਿਵਰੇ
ਤਿਨ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਨ ਕੋਊ।
ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਕੋ ਆਨ ਬਿਆਪਹਿਂ
ਰਾਵਰ ਸਿਰਜੇ[੧੦] ਸੋਊ।
ਹਮਰਾ ਨਰ ਤਨ, ਤਿਨ ਬਿਨ ਗੁਜ਼ਰ ਨ
ਅਸਨ ਬਸਨ ਨਿਤ ਚਾਹੋਂ।
ਭਯੋ ਛੁਧਾ ਸੋਂ ਅਧਿਕ ਬਿਹਾਲਾ
ਕਿਹ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਖਾਹੋਂ? ॥ ੭ ॥
ਤੁਮ ਜੇ ਸੰਗ ਰਖੑਯੋ ਨਿਤ ਚਾਹਤਿ
ਦੂਰ ਛੁਧਾ ਕਰਿ ਮੋਰੀ।
ਬਾਸੁਰ[੧] ਤੀਨ ਅਸਨ ਬਿਨ ਬੀਤੇ

---

[1]ਘਬਰਾਹਟ, ਕਠਨਾਈ।
[2]ਹੋਈ।
[3]ਪਾਸ ਰਹਿਣਾ।
[4]ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣਾ।
[5]ਸੂਰਜ।
[6]ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ।
[7]ਆਖੋ।
[8]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ।
[9]ਤ੍ਰੇਹ।
[10]ਆਪ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਬਿਕਲ[੨] ਬਪੁਖ[੩], ਬਿਨ ਜੋਰੀ[੪]।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਹੋਹਿ ਮੋਹਿ ਨਿਰਬਾਹੂ
ਅਸਨ[੫] ਅਚਨ[੬] ਚਿਤ ਚਾਹਾ[੭]।
ਇਕ ਨਿਰਬਲ ਤਨ, ਦੂਸਰ[੮] ਪਦ ਸੋਂ[੯]
ਸਦਾ ਪੰਥ ਅਵਗਾਹਾ[੧੦]' ॥ ੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਨਨ[੧੧] ਭਨੈ[੧੨] 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ! ਕਾਨ[੧੩]।
ਹਮ ਸੰਗ ਐਸੇ ਹੀ ਸਦਾ, ਰਹਹੁ ਆਪ ਪਰਮਾਨ[੧੪]' ॥

ਸੋਰਠਾ: 'ਕੈ[੧੫] ਮੁਝ ਛੁਧਾ ਨਸਾਹਿ[੧੬]
ਕੈ[੧੭] ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਖਾਨ ਕੋ।
ਤੌਂ ਹੋਵਹਿ ਨਿਰਬਾਹਿ
ਨਾਤੁਰ[੧੮] ਸੰਗ ਨ ਪੁੱਜਈ[੧੯]' ॥ ੧੦ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: 'ਇਹ ਬਾਤੈਂ ਸਭਿ ਢਿਗ ਕਰਤਾਰਾ
ਕਰਨ ਕਰਾਵੇਨ ਜੋਊ।
ਹਮਰੇ ਸੰਗਿ ਜਾਨਿਯੇ ਅਸ ਬਿਧਿ[੨੦]
ਜਸ ਬਨਿ ਕਾਟਹਿ ਸੋਊ[੨੧]।

---

[1]ਦਿਨ।
[2]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ।
[3]ਸਰੀਰ।
[4]ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
[5]ਭੋਜਨ
[6]ਖਾਵਣ ਨੂੰ।
[7]ਚਿਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[8]ਦੂਸਰੇ।
[9]ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ।
[10]ਤੁਰਨਾ ਪਏਗਾ।
[11]ਮੁਖੋਂ।
[12]ਕਿਹਾ।
[13]ਕੰਨੀ।
[14]ਪਰਵਾਣ ਹੈ (ਤਾਂ ਰਹੋ)।
[15]ਜਾਂ।
[16]ਦੂਰ ਕਰੋ।
[17]ਜਾਂ।
[18]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[19]ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ।
[20]ਇਹੋ ਗਲ ਹੈ।
[21]ਜੈਸੀ ਆ ਬਣੇ ਤੇਹੀ ਕਟੇ।

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਤੌਂ ਨਿਕਟਿ ਰਹੀਜੈ
ਨਤੁ[1] ਜਾਵਹੁ ਨਿਜ ਧਾਮਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ
ਭਰਮਜੋ, ਕਰੇ ਯਾਦ ਸੁਤ ਬਾਮਾ[2] ॥ ੧੧ ॥
'ਜਾਉਂ ਨਿਕੇਤ ਨਿਦੇਸ[3] ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ!
ਸੁਧ ਤੁਮਰੀ ਸਭਿ ਦੇਊਂ'।
ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਘਰ ਜਬ
ਬੋਲੇ ਅਲਖ ਅਭੇਊ[4]।
'ਸੁਸਾ[5] ਅਵਾਸ ਰਬਾਬ ਧਰੀਜੈ
ਬਹੁਰ ਜਾਹੁ ਮਰਦਾਨਾ! '
ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨਾ
ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਕਿਯੋ ਪਿਯਾਨਾ[6] ॥ ੧੨ ॥
ਗਯੋ ਨਿਕੇਤ ਨਾਨਕੀ ਤਬ ਹੀ
ਭੀ ਸਸ਼ੰਕ[7] ਜਬ ਦੇਖਾ।
ਸੁੰਦਰ ਪੀੜ੍ਹਾ ਦੀਨ ਵਿਛਾਈ
ਆਦਰ ਕੀਨ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
'ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਹਮ ਘਰ ਆਯੋ
ਕਹਾਂ ਰਹੇ ਮਰਦਾਨਾ?
ਇਹ ਰਬਾਬ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਤਨੀ
ਜੋ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਆਨਾ? ॥ ੧੩ ॥
ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੌਨ ਥਾਨ ਅਬਿ ਬੈਸੇ
ਕਮਲ ਬਦਨ[8] ਗਤਿ[9] ਦੈਨਾ[10]? '।
ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਆਇਸ ਲੇ ਕਰਿ

---

[1]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[2]ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ।
[3]ਆਗਜਾ।
[4]ਅਲਖ ਤੇ ਅਭੇਵ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[5]ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ।
[6]ਗਿਆ।
[7]ਸੰਸੇ ਵਿਚ।
[8]ਮੁਖ।
[9]ਮੁਕਤੀ।
[10]ਦਾਤੇ।

ਹੌਂ ਜਾਵੋਂ ਨਿਜ ਐਨਾ[੧]।
ਨਿਬਹੈ ਸੰਗਿ ਨ ਤਿਨ ਕੌ ਮੁਝ ਤੇ
ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰਾ[੨]।
ਤਿਨ ਸਮ ਹੋਵੈ ਨਿਕਟਿ ਰਹੈ ਸੋ
ਖਾਇਂ ਨ ਕਬਹੁਂ ਅਹਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥
ਧਰਨ ਰਬਾਬ ਸਦਨ[੩] ਮੈਂ ਆਯੋ
ਤੁਮ ਕਹਿ ਦੇਹੁ[੪] ਸੰਦੇਸਾ[੫]।
ਤਲਵੰਡੀ ਮੈਂ ਭਯੋ ਤਯਾਰੀ[੬]
'ਕਹ੍ਯੋ ਬਚਨ ਜਬ ਐਸਾ।
ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਨੈਨਨ ਨੀਰੰ
ਬੂੰਦ ਗਿਰਤਿ ਧਰ ਮਾਂਹੀ।
ਧੀਰ[੭] ਹਰੀ[੮], ਉਰ[੯] ਪੀਰ[੧੦] ਗਹੀਰਾ[੧੧]
ਤਜ੍ਯੋ ਹਰਖ, ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੫ ॥
ਤਨ ਸਨੇਹ ਸਾਗਰ ਮਹਿਂ[੧੨] ਮਗਨੰ[੧੩]
ਗ੍ਯਾਨ ਕਿਨਾਰ[੧੪] ਨ ਪਾਵੈ।
ਨਹਿਂ ਢਿਗ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਜਹਾਜੂ
ਜਿਸ ਅਲੰਬ ਤਰਿ ਜਾਵੈ।
ਦਾਸੀ ਤੁਲਸਾਂ ਬੀਚੀ[੧੫] ਕੇ ਸਮ
ਉਬਰਨ[੧੬] ਧੀਰ ਸੁ ਦੇਈ[੧]।

---

[1]ਘਰ।
[2]ਓਹ ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰ ਹਨ।
[3]ਘਰ।
[4]ਤੁਸੀਂ ਆਖੋ।
[5]ਸਨੇਹਾ (ਪੇਕਿਆਂ ਲਈ)।
[6]ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
[7]ਹੌਸਲਾ।
[8]ਟੁਟ ਗਿਆ।
[9]ਰਿਦਾ।
[10]ਪੀੜ ਨਾਲ।
[11]ਫੜਿਆ ਗਿਆ (ਅ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀ (ਪੀੜ) ਪਈ।
[12](ਗੁਰ) ਵਜੂਦ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ।
[13]ਡੁਬ ਗਈ।
[14]ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰਾ।
[15]ਲਹਿਰਾਂ।
[16]ਤਰ ਪੈਣ ਵਾਸਤੇ।

ਪੌਂਛਤਿ ਬਦਨੰ[੨], ਭਨਤਿ[*] ਦਿਲਾਸਾ[੩]
ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਕਰੇਈ ॥ ੧੬ ॥
ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਨ ਨਿਵਰੈ ਕਿਤ ਬਿਧਿ[੪]
ਜੱਦਪਿ[੫] ਰਿਦਾ ਗਯਾਨੀ[+]।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਨੇਹ[੬] ਕੀ ਮਹਿਮਾ
ਵਿਛੁਰਨ ਤੇ ਬਿਲਖਾਨੀ[੭]।
ਹੁਤੋ ਜਰਾਮ ਗਯੋ ਕਿਤ ਕਾਜਾ
ਆਵਾ ਤਿਹ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬਿਸਮਾਦਯੋ[੮] ਰੋਦਤਿ ਪਸ਼ਯੰਤੂ[੯]
ਤੁਲਸਾਂ ਸੋਂ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹੀ[੧੦] ॥ ੧੭ ॥
'ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਕਜਾ ਭਯੋ ਕੁਕਾਜਾ
ਰੋਦਤਿ ਕਾਲੂ ਤਨਿਯਾ[੧੧]? '
ਤੁਲਸਾਂ ਭਨਤਿ 'ਚਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ
ਏਕਲ ਭ੍ਰਾਤਾ ਗੁਨਿਯਾ[੧੨]।
ਹੋਹਿਂ ਉਦਾਸੁ, ਜਾਹਿਂ ਬਿਦੇਸ਼ਾ
ਬਿਛੁਰਨ ਕੋ ਦੁਖ ਮਾਨਾ।
ਧਰਨ ਰਬਾਬ ਅਬਹਿ ਇਹ ਆਵਾ
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰੋਦਨ ਠਾਨਾ' ॥ ੧੮ ॥
ਭਨਤਿ ਜਰਾਮ 'ਰਹਹਿ ਮਰਦਾਨਾ

---

[1]ਧੀਰਜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
[2]ਮੁਖੜਾ।
[*]ਪਾਛ-ਦੇਤ।
[3]ਪਿਆਰ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।
[4]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[5]ਭਾਵੇਂ।
[+]ਸਫਲ ਗਿਆਨ ਉਹੋ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਹੂਣਾ ਗਿਆਨ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਰੱਬੀ ਵਜੂਦ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ, ਪੂਰਨ ਗਜਾਨ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਦੇ ਟੁਰ ਆਉਣ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨੁਖੀ ਸਰੂਪ ਲਈ ਬਿਰਹਾ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੈ।
[6]ਪ੍ਰੇਮ।
[7]ਘਬਰਾਈ।
[8]ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।
[9]ਵੇਖ ਕੇ।
[10]ਕਿਹਾ।
[11]ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁਤ੍ਰੀ।
[12]ਇਕੱਲਾ ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ।

ਜਿਸ ਬਿਧਿ, ਕਰਿਯੇ ਸੋਊ।
ਰਾਖਹਿਂ* ਇਹਾਂ, ਨ ਜਾਵਹਿ ਘਰ ਕੋ
ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਉਰ ਹੋਊ'।
[੧]'ਸੁਨਿ ਆਰਜ ਸੁਤ[੨]! ਜੇ ਮਰਦਾਨਾ
ਰਹੈ ਭ੍ਰਾਤ ਕੇ ਪਾਸੂ।
ਪਰਚੇ ਰਹੈਂ ਦੂਰ ਨਹਿਂ ਜਾਵਹਿਂ
ਨਤੁ[੩] ਪੁਨਿ ਹੋਇਂ ਉਦਾਸੂ ॥ ੧੯ ॥
ਨਿਕਟਿ ਰਹਤਿ ਆਨਨ ਅਰਬਿੰਦਾ[੪]
ਕਬਿ ਕਬਿ ਹੌਂ[੫] ਪਸ਼ਯੰਤੂ[੬]।
ਜਾਹਿਂ ਬਿਦੇਸ਼ ਨ ਦੀਸਹਿਂ ਮੋਹੂ[੭]
ਮਨ ਲਖਿ ਇਉਂ ਬਿਲਖੰਤੂ[੮]'।
ਕਹਿ ਜਰਾਮ 'ਨਾਨਕ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ
ਉਰ ਥਿਰ ਗਿਰ ਸਰ[੯] ਤੇਰੇ।
ਭ੍ਰਮ ਬੱਜਰ[੧੦] ਤੇ ਥਰਹਰ ਡੋਲਜੋ
ਧੀਰ ਨਸੀ ਇਹ ਬੇਰੇ[੧੧] ॥ ੨੦ ॥
ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਮੁਝ ਕੋ ਸਮਝਾਵਤਿ
ਅਬ ਕਿਉਂ ਉਰ ਮਹਿਂ ਭਰਮੀ?
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਿਲੰਬ ਸਦਾ ਨਿਜ[੧੨]+
ਲਖਹਿਂ[੧੩] ਸੁ ਤਿਨ ਕੇ ਮਰਮੀ।[੧੪]

---

*ਪਾ:-ਹਰਖਹਿ।
[1]ਬੇਬੇ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[2]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ।
[3]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[4]ਮੁਖ ਕਵਲ।
[5]ਮੈਂ।
[6]ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ।
[7]ਮੈਨੂੰ।
[8]ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਨ।
[9]ਪਹਾੜ ਬਰਬਰ ਥਿਰ ਹੈ।
[10]ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਾਲੇ ਵਰਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਡਰਦੇ ਹਨ।
[11]ਇਸ ਵੇਲੇ।
[12]ਆਪ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਆਸਰੇ ਦੀ।)
+ਪਾ:-ਜਗ।
[13]ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
[14]ਭੇਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ।

ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਜੈਸੇ ਰਹਿ ਪੁਰਿ
ਤੈਸੇ ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ।
ਕੈਸੇ ਰਿਦੈ ਉਦਾਸ ਭਯੋ ਹੈ
ਕਿਉਂ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਈ?' ॥ ੨੧ ॥
ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ 'ਬੂਝਹੁ ਤਿਹ ਸੋਂ
ਕਿਉਂ ਦਿਲਗੀਰ ਭਯੋ ਹੈ? '
ਕਹਿ ਜਰਾਮ 'ਸੁਨੀਯੇ ਮਰਦਾਨਾ!
ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਚਲਨ ਚਹਯੋ ਹੈ?
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਹੁ ਹਿਤ[1] ਤੋ ਪਰ
ਕੈਸੇ ਭਈ ਵਿਚਾਰਾ? '
ਰਹੋ ਸੰਗਿ, ਨਾ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ
ਚਹੋ ਜੁ ਲਿਹੁ ਨ ਅਵਾਰਾ[2]' ॥ ੨੨ ॥
[3]'ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਤਿਨ ਸੰਗ ਨ ਨਿਬਹੈ
ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰਾ।
ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਤੀਨ ਦਿਨ ਬੀਤੇ
ਹਾਥ ਨਾ ਆਇ[4] ਅਹਾਰਾ।
ਤਿਨ ਕੋ ਭੂਖ ਪਜਾਸ ਨਹਿੰ ਕਬਹੂੰ
ਹੌਂ ਭੋਜਨ ਨਿਤ ਚਾਹੌਂ।
ਨਗਰ ਮੱਧ ਮੁਝ ਨਹੀਂ ਸੰਦੇਹਾ[5]
ਕਾਨਨ[6] ਕਹਿੰ ਤੇ ਖਾਹੌਂ?' ॥ ੨੩ ॥
ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: 'ਸੁਨਿਯੇ ਮਰਦਾਨਾ! ਕਰਿ ਗੁਜਰਾਨਾ
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰ।
ਰਹੁ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ ਕਰਿ ਘਰ ਖਾਨਾ
ਦੋਨੋ ਕਾਲ[7] ਅਹਾਰ।
ਜੇ ਗਵਨਹੁ ਆਨਾ[8] ਲਿਹੁ ਧਨ ਪਾਨਾ[1]

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ।
[2](ਸਾਨੂੰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ) ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ।
[3] ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ।
[4](ਮੈਨੂੰ) ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਯਾ।
[5]ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤਾਂ (ਅੰਨ ਮਿਲ ਜਾਣ ਦਾ) ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ (ਅ) ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਨੇਹ ਨਹੀਂ।
[6]ਬਨ ਵਿਚ।
[7]ਦੋਨੋਂ ਵੇਲੇ ਘਰ ਖਾਓ ਖਾਣਾ।
[8]ਹੋਰਥੇ।

ਕਰਿ ਖਰੀਦ ਤਹਿਂ ਖਾਉ।
ਨਾ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ, ਰਹੁ ਇਹ ਥਾਨਾ
ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਹਰਿਖਾਉ[2]' ॥ ੨੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ
ਕੀਨੋ ਰਹਿਨ ਵਿਚਾਰ।
ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ 'ਤੁਮ ਕਹਿ ਮਾਨਾ
ਜਾਉਂ ਨ ਮੈ ਆਗਾਰ[3]'।
ਹੋਈ ਪੁਨਿ ਰੈਨਾ, ਰਹ੍ਯੋ ਸੁ ਐਨਾ
ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਨਕੀ ਭੂਰ।
ਜਿਉਂ ਹੁਇ ਰੁਕ ਗ੍ਰਹ ਨਰ ਜਾਵਹਿ ਤਿਹ ਟਰਿ[4]
ਤਿਉਂ ਉਰ ਪੀਰਾ ਦੂਰ[5] ॥ ੨੫ ॥
ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਭੋਰ ਭਈ ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲ੍ਯੋ
'ਜਾਵੋਂ ਨਾਨਕ ਪਾਸੀ'।
'ਭੋਜਨਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਤੁਝ ਦੇਵਹਿਂ
ਖਾਇ ਜਾਹੁ ਛੁਧ[6] ਨਾਸੀ'।
ਮਾਨ ਬਚਨ ਮੁਖ ਅਚ੍ਯੋ ਅਹਾਰਾ
ਗਵਨਨ[7] ਭਯੋ ਤਯਾਰੀ।
ਗਰ ਕੋ ਚੀਰ ਜਰਾਮ ਦਯੋ ਤਬ
ਪਹਿਰ੍ਯੋ ਹਰਖਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥
ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ[8] ਦੀਨੇ ਬਹੁਰੋ
ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨਾ।
'ਸਦਨ ਆਨਿ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ
ਭਨਹੁ[9] ਬਿਨੈ ਗੁਨ ਐਨਾ।
ਅਧਿਕ ਲਾਲਸਾ ਹਿਰਦੇ ਲਖਿ ਕਰਿ

---

[1]ਧਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਓ।
[2]ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ।
[3]ਘਰ।
[4]ਜੀਕੁਣ ਹੋਵੇ ਰੋਕ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ (ਕਿਸੇ) ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਤੇ ਉਹ ਜਾਵੇ ਟਲ।
[5]ਹਟ ਗਈ।
[6]ਭੁਖ।
[7]ਜਾਣ ਲਈ।
[8]ਰੁਪਯੇ।
[9]ਆਖੀਂ।

ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਘਰ ਆਵੈਂ।
ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਮਰਦਾਨਾ! ਤਿਨ ਢਿਗ
ਅਨਤ[1] ਥਾਨ ਨਹਿਂ ਜਾਵੈਂ'॥ ੨੭ ॥
ਕੰਧੇ ਧਰਿ ਰਬਾਬ ਕੋ ਗਮਨਜੋ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਤਬ ਆਯੋ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਸਜੋ ਗੁਰੁ ਬੋਲੇ
'ਕਿਉਂ ਰਬਾਬ ਪੁਨ ਲਜਾਯੋ'?
ਕਹੈ 'ਗਯੋ ਮੈਂ ਧਰਨ ਜਬੈ
ਤਹਿਂ ਭਗਨੀ ਮਨੁ ਅਨੁਰਾਗਾ[2]।
ਮਮ ਜਾਵਨ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ
ਤਿਨ ਕੀਨੋ ਵਡ ਬੈਰਾਗਾ ॥ ੨੮ ॥
ਆਨਿ ਜਰਾਮ ਭਨੇ ਮੁਖ ਬਚਨਾ
-ਜਬ ਲੌ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਤਬ ਲੌ ਭੋਜਨ ਖਾਵਹੁ ਹਮ ਘਰ-
ਪੁਨਿ ਦੀ ਖਰਚੀ ਪਾਨਾ[3]।
ਬੀਸ ਕਾਰਖਿਕ[4], ਗਰ ਕੋ ਅੰਬਰ[5]
ਦੈ ਕਰਿ ਮੁਝੇ ਪਠਾਯਾ।
ਪੁਨਿ ਭਗਨੀ ਭਨਿ[6] -ਆਨਿ ਸਦਨ ਮੁਝ-
ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਦਾਯਾ' ॥ ੨੯ ॥
'ਕਜਾ ਕੀਨੋ ਤੈਂ ਏਹ ਕੁਕਾਮਾ
ਅੰਤਹਿ[7] ਡੂੰਮ ਸੁਭਾਏ।
ਆਗੈ ਤਿਨ ਪਾਲਨਿ ਸਿਰੀ ਚੰਦਾ
ਪੁਨਿ ਜਾਚੇ[8] ਤੁਮ ਜਾਏ।
ਭਲੋ ਕਾਜ ਕੀਨੋ ਇਹ ਨਾਂਹੀ
ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਧਨ ਆਨਾ।

---

[1]ਹੋਰ।
[2]ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ।
[3]ਖਰਚ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ।
[4]ਵੀਹ ਰੁਪੱਯੇ।
[5]ਜਾਮਾ।
[6]ਕਿਹਾ।
[7]ਓੜਕ ਨੂੰ।
[8]ਮੰਗੇ।

ਜਾਹੁ ਸਪਦ[1] ਮੁਰ[2] ਮੋਰ[3] ਸੁ ਦੀਜੈ
ਨਹਿਂ ਰਾਖਹੁ ਨਿਜ ਪਾਨਾ[4]' ॥ ੩੦ ॥
'ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਕੂਰ ਨ ਕਹਿਹੌਂ
ਨਹਿਂ ਜਾਚੇ ਮੈਂ ਜਾਏ।
ਦਏ ਆਪ ਤਿਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਹਿਰਦੈ
ਤਬ ਲੇ ਕਰਿ ਹੌਂ ਆਏ।
ਅਬ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਬਦਨ ਬਦਹੁਗੇ[5]
ਤਸ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਾ[6]।
ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਸੰਗ ਹੋਇ ਨਿਰਬਹਿਵਾ
ਤੈਸੇ ਕਰਹੁ ਵਿਚਾਰਾ' ॥ ੩੧ ॥
ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ 'ਨਰ ਆਸ[*] ਨ ਰਖੀਏ
ਬਹੁ ਬਿਕਾਰ ਇਸ ਮਾਂਹੀ।
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਹੋਇ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤੈ
ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਭਰਮਾਹੀ।
ਏਕ ਜਾਚ[7] ਦੂਜੇ ਢਿਗ[8] ਜਾਵਹਿ
ਪੁਨਿ ਤੀਸਰਿ ਪਹਿ ਦੀਨਾ[9]।
ਚਤੁਰਥ ਤੇ ਜਾਚਹਿ ਹੁਇ ਆਤੁਰ[10]
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੀਨਿ[11] ਅਧੀਨਾ[12] ॥ ੩੨ ॥
ਏਕ ਆਸ ਰਾਖਹੁ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ[13]
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਸਹਿ ਆਨਾ।

---

[1]ਛੇਤੀ।
[2]ਮੁੜਕੇ।
[3]ਮੋੜ।
[4]ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ।
[5]ਆਖੋਗੇ।
[6]ਆਗਜਾ ਵਿੱਚ ਹਾਂ।
[*]ਪਾ:-ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ 'ਆਸ'।
[7]ਮੰਗਕੇ।
[8]ਪਾਸ।
[9]ਆਜਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[10]ਦੁਖੀ।
[11]ਕਰਦੀ ਹੈ।
[12]ਪਰਤੰਤ੍ਰ (ਮੰਗਣਹਾਰ ਨੂੰ)।
[13]ਰੱਬ ਦੀ।

ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਹੋਇ ਪੁਚਾਵਹਿ ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ
ਕੀਟ ਮੱਧ ਪਾਖਾਨਾ[੧]।
ਉਦਰ[੨] ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਹਿ ਜੋਊ
ਜਨਮਤਿ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰਾ[੩]।
ਪੂਰਬ ਅਸਥਨ ਮਹਿਂ[੪] ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ
ਪੁਨਿ ਪੈ ਪਸਮਤਿ ਧਾਰਾ[੫] ॥ ੩੩ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਸਥਿਰ ਉਰ ਕਰਿ
ਧਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾਈ।
ਜਲ, ਥਲ, ਗਿਰ[੬], ਨਭ[੭] ਤਾਂਬਰ[੮] ਧਰ[੯] ਅਹਿ[੧੦]
ਜਹਿਂ ਲਗ ਚਰ[੧੧] ਅਚਰਾਈ[੧੨]।
ਪ੍ਰੌਛ ਪਾਲਨਾ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ[੧੩]
ਕੋਇ ਨ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰਾ[੧੪]।
ਅਸ ਉਦਾਰ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਭਰਮਤਿ[੧੫]
ਤਿਸਨਾ ਦੁਖ ਪਰਵਾਰਾ[੧੬+] ॥ ੩੪ ॥
ਸੁਧਾ ਸਨੇ[੧੭] ਜਨੁ[੧੮] ਬੈਨ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਮਨ
ਮਹਿਂ ਆਵ ਸੰਤੋਖਾ।

---

[1]ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ (ਵੱਸਦੇ) ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਵੀ।
[2]ਪੇਟ।
[3](ਦੁੱਧ ਦਾ) ਭੋਜਨ।
[4]ਪਹਿਲੇ ਥਣਾਂ ਵਿਚ।
[5]ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਪਸਮ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।
[6]ਪਹਾੜ।
[7]ਅਕਾਸ਼।
[8]ਤਾਮੇ ਦੀ।
[9]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[10]ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ।
[11]ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ।
[12]ਜੜ।
[13]ਬਹੁਤ।
[14]ਭੋਜਨ।
[15]ਜੋ ਭਟਕਦਾ ਹੈ।
[16]ਉਹ ਵੇੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਨੇ।
[+]ਪਾ:-ਪਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਏ ਦੁਆਰੇ।
[17] ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੇ।
[18]ਮਾਨੋ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੁਖ ਤੇ
ਦੇਇ ਗਜ਼ਾਨ ਬਰ ਪੋਖਾ[੧]।
ਬਦਨ ਬਦਤਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਚਲਿਯੇ
ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਸ ਹਕਾਰਾ।
ਸੰਗ ਚਲੋਂ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਰਜਤਪਣ
ਅਬ ਭਾ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ' ॥ ੩੫ ॥
'ਕਹਜੋ ਨ ਮੇਟੋਂ[੨], ਚਲਿ ਮਰਦਾਨਾ!
ਸੰਗਿ ਕਾਜ ਹੈ ਤੇਰੇ'।
ਗਏ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਸਦਨਹਿ ਪਹੁੰਚੇ[*]
ਦਾਸੀ ਤੁਲਸਾਂ ਹੇਰੇ।
ਠਾਂਢੀ[੩] ਅਧੋ ਗੁਹਾਰੀ[੪] ਤਬ ਹੀ
'ਬਧੂ! ਭ੍ਰਾਤ ਜੀ ਆਏ'।
ਹਰਖ ਨਾਨਕੀ ਅੰਗ ਨ ਮੇਵਹਿ
ਕੇਕੀ ਘਨ ਗਰਜਾਏ[੫] ॥ ੩੬ ॥
ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਧਾਇ ਧਰਜੋ ਸਿਰ
ਧਰਮ ਪੇਲ[੬] ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ।[੭]
ਜੁਗ ਕਰ ਪਰ[੮] ਤਿਹ[੯] ਸਿਰ ਤਬ ਲੇ ਕਰਿ
ਪਰਮ ਪੁਰਖ[੧੦] ਪੁਨਿ ਪ੍ਰਾਹੀ[੧੧]।
'ਯਾਂ ਤੇ ਹੌਂ ਤੁਮ ਘਰ ਨਹਿਂ ਆਵੋਂ
ਧਰਤਿ ਚਰਨ ਸਿਰ ਧਾਈ[੧੨]।
ਬਹੁਰ[੧] ਨ ਮਿਲੋਂ ਆਨ ਕਰਿ ਤੁਮ ਕੋ

---

[1]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
[2]ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦਾ।
[*]ਪਾ:-ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੰ।
[3]ਖੜੀ ਸੀ।
[4]ਹੇਠੋਂ ਹੀ ਵਾਜ ਕੀਤੀ।
[5]ਜੀਕੂੰ ਮੋਰ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਗੱਜਿਆਂ।
[6]ਉਮਰੋਂ ਛੋਟੇ ਅਗੇ ਉਮਰੋਂ ਵਡੇ ਨੇ ਮੱਥਾ ਨਾ ਟੇਕਣਾ, ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਪੇਲਕੇ ਉਲਟ ਕੇ।
[7]ਉਸ ਬੇਬੇ ਨੇ।
[8]ਦੋਂਹ ਹੱਥਾਂ ਪਰ।
[9]ਬੇਬੇ ਦਾ।
[10]ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[11]ਕਿਹਾ।
[12]ਦੌੜਕੇ।

ਹੁਇ ਔਗੁਨ ਅਧਿਕਾਈ' ॥ ੩੭ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤਿ ਜੀ! ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਭਾਖਹੁ
ਤਿਉਂ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰਾ।
ਨਿਜ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਤਿ ਮੁਝ ਰਹਿਯੇ
ਕਰਹੁ ਨ ਰਿਦੇ ਵਿਸਾਰਾ।
ਨਿਤ ਸਿਮਰਨ ਹੌਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰਿਹੋਂ
ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵਹੁ ਐਨਾ।
ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਿ ਰਹੋ ਕਰੁਨਾਕਰ[੨]!
ਕਮਲਾਨਨ[੩]! ਗਤਿ ਦੈਨਾ[੪]! ॥ ੩੮ ॥
[੫]'ਜਬ ਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਿਲਨ ਲਾਲਸਾ
ਸਿਮਰਹੁ, ਜਸਪਦ[੬] ਆਵੋਂ।
ਹੋਵੌਂ ਨਿਕਟਿ ਕਿਧੌਂ[੭] ਕਿਤ ਦੂਰਾ
ਤਬ ਮੈਂ ਬਿਲਮ[੮] ਨ ਲਾਵੋਂ।
ਮਰਦਾਨਾ! ਅਬ ਬੇਬੇ ਜੀ ਕੇ
ਦੇਹੁ ਕਾਰਖਿਕ[੯] ਜੋਊ'।
ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ 'ਜਾਚੇ ਨਾਂਹੀ
ਦੀਨ ਆਪ ਹੀ ਸੋਊ' ॥ ੩੯ ॥
'ਤੂੰ ਭਗਤਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਬਹੁ ਪਜਾਰੀ, {ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ}
ਕਹਜੋ ਵਡੇ ਕੋ ਸੁਨਿ[੧੦] ਹੈ।
ਕਹਿ ਸੌਂਪੋ ਹਮ ਢਿਗ ਕਰਤਾਰਾ[੧੧]
ਭਲੀ ਬਾਤ ਸਭਿ ਬਨਿ ਹੈਂ'।
ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ 'ਜਾਨਤਿ ਹੋਗੇ[੧੨]

---

[1]ਫੇਰ।
[2]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ।
[3]ਹੇ ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ!
[4]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
[5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[6]ਛੇਤੀ।
[7]ਜਾਂ।
[8]ਦੇਰੀ।
[9]ਰੁਪੱਯੇ।
[10]ਵਡਿਆਂ ਦਾ ਕਿਹਾ (ਰੱਬ) ਸੁਣਦਾ ਹੈ।
[11]ਸਾਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਪਾਸ ਕਹਿ ਕੇ ਸੌਂਪ।
[12]ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ।

ਇਹ ਮੁਝ ਭ੍ਰਾਤਾ ਜਾਨੇ।[੧]
ਪਰਮ ਰੂਪ[੨] ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਬਪੁ[੩] ਤੁਮ
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਨੇ[੪]' ॥ ੪੦ ॥
'ਬਾਰੰਬਾਰ ਕਹਾਉ ਨ ਮੋ ਤੇ
ਸੁਸਾ! ਕਾਰਖਿਕ[੫] ਲੀਜੈ[੬]।
ਮਰਦਾਨਾ ਨਿਜ[੭] ਬੰਸ ਮਿਰਾਸੀ
ਪੁਨ ਆਵਹਿ ਤਬ ਦੀਜੈ।
ਛੂਛਾ ਕਬਹਿ ਨ ਭੇਜਹੁ[੮] ਯਾਂ ਕੋ
ਤੂ ਬੇਦੀਕੁਲ ਤਨਿਯਾ।[੯]
ਸਿਰੀਚੰਦ ਨਿਜ[੧੦] ਕੌਛਰ[੧੧] ਪਾਯੋ
ਤੱਦਪਿ ਦੇਵਨ ਬਨਿਯਾ[੧੨] ॥ ੪੧ ॥
ਉਰ ਕਰਿ ਹਰਖ ਰਜਾਇ[੧੩] ਭਨੀਜੈ
ਹੇਰੌਂ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਾ[੧੪]।
ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਬੀਚ ਵਿਚਰਿਯੇ
ਧਰਹੁ ਧੀਰ ਧਰ ਜੈਸਾ[੧੫]।
ਸਿਮਰਹੁ ਜਬ, ਆਵੋਂ ਤਤਕਾਲਾ[੧੬]
ਕੂਰ ਨ ਜਾਨਹੁ ਬੈਨਾ[੧੭]'।
ਸੁਨਤਿ ਸੋਦਰੀ[੧] ਸਹਿਤਿ ਸਨੇਹਾ[੨]

---

[1]ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਭਰਾ ਸਮਝਦੀ ਹੈ।
[2]ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਰੂਪ।
[3]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇਹ ਧਾਰੀ।
[4]ਅਨਾਦ ਤੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਤੁਹਾਨੂੰ (ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ)।
[5]ਰੁਪੱਯੇ।
[6]ਲੈ ਲਓ।
[7]ਆਪਣੀ।
[8]ਭੇਜਦੇ ਹੋ (ਅ) ਭੇਜਣਾ।
[9]ਸਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈਂ।
[10]ਆਪਣੇ।
[11]ਕੁਛੜ।
[12]ਤਾਂਭੀ (ਸਾਨੂੰ ਹੀ) ਬਣਦਾ ਹੈ ਦੇਣਾ। (ਅ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਬਣਿਆਂ।
[13]ਆਗਜਾ।
[14]ਕਿ ਮੈਂ ਫਿਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਵੇਖਾਂ।
[15]ਧਰਤੀ ਜੇਹਾ ਧੀਰਜ ਧਾਰੋ।
[16]ਉਸ ਵੇਲੇ।
[17]ਸੱਚਾ ਜਾਣੋ ਬਚਨ।

ਸਕਲ ਬਚਨ ਗੁਨ ਐਨਾ[੩] ॥ ੪੨ ॥
[੪]'ਰਹਤਿ ਇਹਾਂ ਜੇ ਸਦਨ ਨ ਆਵਹੁ
ਤੱਦਪਿ ਭੀ ਧਿਰਵਾਸੂ।
ਹੋਊਂ ਅਧੀਰ ਬਿਦੇਸ਼ ਗਏ ਤੇ
ਸੁਨੋਂ ਨ ਪਿਖਿਹੋਂ[੫] ਪਾਸੂ।
ਤਜਿ ਕਰਿ ਮੋਹ[੬] ਜਾਤ ਹੋ ਹਮਰਾ
ਕਿਉਂ ਭਾਵਹਿ ਉਰ ਤੇਰੇ।
ਸਭਿ ਮਨਕੀ ਤੁਮ ਜਾਨ ਬੂਝਕੈ
ਕਿਉਂ ਨਰਹਹੁ ਢਿਗ ਮੇਰੇ' ॥ ੪੩ ॥
[੭]'ਚਹਿਯੇ ਮੋਹ ਤਜਨ ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ!
ਰਜੁ ਸਨੇਹ[੮] ਜੇ ਬੰਧੇ।
ਨਹਿਂ ਨਿਕੇਤ[੯] ਤੇ ਨਿਕਸਨਿ ਪਾਵਹਿ
ਅਸ਼ਟਜਾਮ[੧੦] ਫਸ ਧੰਧੇ[੧੧]।
ਧਰਿ ਉਰ ਧੀਰ[੧੨] ਵਿਚਾਰ ਬਿਬੇਕੂ
ਸਿਮਰਨ[੧੩] ਤੇ ਮੈਂ ਆਵੌਂ।
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਦੇਖਨੇ ਇੱਛਾ[*]
ਲੇ ਨਿਦੇਸ਼ ਤੁਮ[੧੪] ਜਾਵੌਂ' ॥ ੪੪ ॥
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਦਤਿ[੧੫] ਬਚਨ, ਦੇ ਧੀਰਾ[੧੬]

---

[1]ਬੇਬੇ।
[2]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ।
[4]ਸੁਣਕੇ ਬੇਬੇ ਬੋਲੀ।
[5]ਵੇਖਾਂਗੀ।
[6]ਪਿਆਰ।
[7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[8]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ।
[9]ਘਰ।
[10]ਅਠੇ ਪਹਿਰ।
[11]ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ।
[12]ਹੌਸਲਾ।
[13]ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ।
[*]ਪਾ:-ਦੋਹਦ।
[14]ਤੇਰੀ ਆਗਯਾ।
[15]ਆਖਕੇ।
[16]ਧੀਰਜ।

ਦਏ ਕਾਰਖਿਕ ਸੋਊ।
ਲੈਕਰਿ ਬਿਦਾ ਚਲੇ ਦੁਖਭੰਜਨ
ਮਰਦਾਨਾ ਸੰਗ ਦੋਊ[1]।
ਬਿਰਹਿ ਪੀਰ[2] ਤੇ ਰੋਦਤਿ[3] ਭਗਨੀ
ਰਾਖਨ ਬਸ ਨਹਿਂ ਚਲਿਈ।
ਕਹਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਾ ਪੂਰਨ ਧਜਾਇ
ਦੂਖ ਦਲ ਮਲਈ[4] ॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਵਿਦਾ ਹੋਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਤੀਸਮੋ ਧਿਆਇ॥੩੬॥

---

[1]ਦੋਵੇਂ।
[2]ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਪੀੜ।
[3]ਰੋਂਦੀ ਹੈ।
[4]ਸਭੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

੩੭. [ਕਥਾ ਮੰਗਲ। ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ]

ਦੋਹਰਾ: ਸਾਗਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚਰਿਤ, ਬਾਲਾ ਮੰਦਰ ਰੂਪ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼ੇਸ਼ ਨੇਤੀ ਭਏ, ਕੀਨੋ ਮਥਨ ਅਨੂਪ ॥ ੧ ॥

ਚਰਿਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੌਤਕ [ਸੰਸ:, ਚਰਿਤ੍ਰ]

ਮੰਦਰ ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਜਿਸਨੂੰ ਮਧਾਣੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਮੰਦਰ ਗਿਰ ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਹਾੜ]।

ਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ। ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਦਰਾਚਲ ਦੀ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਰੱਸੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ ਸੀ।

ਨੇਤ੍ਰੀ ਨੇਤ੍ਰਾ। ਓਹ ਰੱਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਧਾਣੀ ਫੇਰੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮਥਨ ਰਿੜਕਨਾ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਸਮੁੰਦਰ (ਵਤ ਅਸਗਾਹ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ) ਬਾਲਾ ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਵਾਂਙੂ ਹੈ, (ਮੇਰਾ) ਪ੍ਰੇਮ (ਉਸ ਵਿਚ) ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ (ਸਮਾਨ) ਨੇਤ੍ਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਸੁੰਦਰ ਰਿੜਕਨਾ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ: ਕੀਰਤਿ ਨਿਰਮਲ[1] ਸੁਖਦ ਸੁਧਾ ਸੀ[2]।
ਸੁਰ ਸਿੱਖਨ[3] ਹਿਤ[4] ਸੁੱਧ[5] ਨਿਕਾਸੀ[6]।
ਨਿਸਚਰ ਸਾਕਤ[7] ਸਮ ਮਤਵਾਰੇ[8]।
ਦੇਯ ਨ, ਪੀਯ ਨ, ਬਿਘਨ ਪਸਾਰੇ[9] ॥ ੨ ॥
ਰੂਪ ਮੋਹਨੀ[*] ਅੰਗਦ ਹੋਏ।
ਸੁਰਾ ਬਿਮੁਖਤਾ[10] ਅਸੁਰ[11] ਬਿਗੋਏ[12]।
ਸੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ[1] ਪਾਨ ਕਰਾਈ।

---

[1]ਉਜਲ।
[2]ਅੰਮ੍ਰਤ ਜੇਹੀ।
[3]ਦੇਵਤੇ ਰੂਪ ਸਿੱਖਾਂ।
[4]ਵਾਸਤੇ।
[5]ਪਵਿਤ੍ਰ।
[6]ਕੱਢੀ।
[7]ਦੈਤਾਂ ਤੁਲ ਜੋ ਹਨ ਸ਼ਾਕਤ।
[8]ਮਦਮਸਤ।
[9]ਫੈਲਾਂਦੇ ਹਨ।
[*]ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਏਥੇ ਮੋਹਨੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਾਇਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਸਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ। ਸੋ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੋਹਤ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ (ਸਾਖੀ) ਜਾਣੂੰ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ, (ਰਿੜਕ ਕੇ) ਪੁੱਛ ਪੁੱਛ ਕੇ ਕੱਢ ਲੀਤਾ ਸੀ।
[10]ਬੇਮੁਖਤਾਈ ਰੂਪੀ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ।
[11]ਦੈਂਤ।
[12]ਵਿਚਲ ਗਏ।

ਸੁਖ ਅਪਵਰਗ[2] ਦੀਨ ਸਮੁਦਾਈ[3] ॥ ੩ ॥
ਭਯੋ ਰਾਹੁ[4] ਹਿੰਦਾਲੇ ਜਾਯਾ[5]।
ਜਿਨ ਪੁਸਤਕ ਬਿਪਰੀਤ[6] ਬਨਾਯਾ।
ਜਸ ਰਾਂਕਸ਼ਸ਼ਿ ਗ੍ਰਸਨਹਿ ਕੀਨਾ[7]
ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਕਲਿਮਲਨ[8] ਮਲੀਨਾ ॥ ੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਹਿਤ ਕਥਾ ਕਵਿ ਕਾਮਦਾ[9], ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਪਾਸ[10]।
ਸ਼੍ਰੋਤਨ[11] ਉਰ[12] ਸੰਸਾ ਭਯੋ, ਜਿਨ ਮਨ ਸੁਨਨਿ ਹੁਲਾਸ[13] ॥ ੫ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਰ[14] ਪਰਮ ਬਿਲਾਸਾ।[15]
ਬਹੁ ਪੋਥੀ ਪਰ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸਾ[16]।
ਸੋ ਤੋ ਲਿਖਯੋ ਅਵਰ ਬਿਧਿ ਤਹਿੰਵਾ[17]।
ਤੁਮ ਮੁਖ ਸੋਂ ਅਵਰਹਿ ਬਿਧਿ[18] ਕਹਿਵਾ[19] ॥ ੬ ॥
ਇਹ ਸੰਸਾ ਹਮਰੇ ਉਰ ਆਯੋ।
ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਅਨਤਹਿ ਗਤਹਿ[20] ਅਲਾਯੋ[21]?
ਸੋ ਕਹਿ ਕਰ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ।
ਗੁਰੁ ਪਦ ਨਿਸ਼ਚਾ[1] ਜਿਸ ਤੇ ਆਇ' ॥ ੭ ॥

---

[1]ਦੇਉਤੇ ਰੂਪੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ।
[2]ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੁਖ।
[3]ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।
[4]ਰਾਹੂ।
[5]ਇਕ ਹਿੰਦਾਲ ਨਾਮੇ ਸਿਖ ਦਾ ਜਾਯਾ, ਭਾਵ ਉਸਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ।
[6]ਉਲਟਾ।
[7]ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਸ ਰੂਪ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ।
[8]ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ।
[9]ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਥਾ।
[10]ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ।
[11]ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਕਵੀ ਆਪ ਕਥਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[12]ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
[13]ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਚਾਹ।
[14]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[15]ਜੀਵਨ ਚਰਿੱਤ੍ਰ।
[16]ਕਥਾ।
[17]ਓਥੇ।
[18]ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[19]ਕਿਹਾ ਹੈ।
[20]ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[21]ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਵਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ[੨]।
'ਤੁਮਰੀ ਧੰਨ ਸੁਮਤਿ[੩] ਮਤਿਵਾਨਾ[੪]!
ਭਲੋ ਸੰਦੇਹ[੫] ਆਪ ਮਨ ਠਾਨਾ[੬]।
ਉੱਤਰ ਸੁਨਹੁ ਦੇਯ ਨਿਜ ਕਾਨਾ ॥ ੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪ੍ਰਥਮੇ ਤੁਮ ਸੰਦੇਹ ਕੋ, ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੌਂ ਬਿਨਾਸ।
ਬਦਨਹਿ ਤੇ ਉਚਰੋਂ ਬਹੁਰ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼[*] ॥ ੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਹ ਨਰ ਗੁਰੁ ਚਰਨਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਕੀਰਤਿ ਇਹ ਰੀਤਾ[੭]।
ਕਰਿ ਸੰਸੈ ਬਿਨ ਸੰਸੇ ਹੋਇ।
ਆਨ ਥਾਨ ਨਹਿਂ ਭਰਮੈ ਸੋਇ[੮] ॥ ੧੦ ॥
ਗੁਰੁ ਪਦ ਪੰਕਜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰਿਹੀ।
ਆਨਿ ਦੇਵ ਕੀ ਆਸ ਨ ਕਰਿਹੀ।
ਭੂਪਤਿ[੯] ਸੇਵਹਿ[੧੦] ਭੂਪਤਿ[੧੧] ਜਾਚਹਿ[੧੨]।
ਭ੍ਰਿਤ ਜਾਚਕ ਪਰ ਕੈਸੇ ਰਾਚਹਿ[੧੩] ॥ ੧੧ ॥
ਸੂਰਜ ਹੇਰਿ[੧੪] ਕਮਲ ਬਿਗਸਾਵੈ[੧੫]।
ਖਦਜੋਤਹਿ[੧੬] ਤੇ ਕਿਉਂ ਹਰਖਾਵੈ।
ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਚਿਤਵ[੧੭] ਸੁਖ ਪਾਵੈ।

---

[1]ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ।
[2]ਭਾਵ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।
[3]ਬੁੱਧੀ।
[4]ਹੇ ਬੁੱਧੀਵਾਨੋਂ! ।
[5]ਸੰਸਾ।
[6]ਕੀਤਾ।
[*]ਪਾ:-ਇਤਿਹਾਸ।
[7]ਜਸ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਦੀ ਏਹੀ ਰੀਤ ਹੈ।
[8]ਸੰਸਾ ਇਸ ਲਈ ਕਰੇ ਕਿ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਭਟਕ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।
[9]ਜੋ ਰਾਜੇ ਨੂੰ।
[10]ਸੇਂਵਦਾ ਹੈ।
[11]ਰਾਜੇ ਪਾਸੋਂ
[12]ਮੰਗੇਗਾ।
[13]ਉਹ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਮੰਗਤਿਆਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਰਚੇਗਾ
[14]ਵੇਖ।
[15]ਖਿੜਦਾ ਹੈ।
[16]ਟਿਟਾਣੇ (ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ)।
[17]ਵੇਖਕੇ।

ਕਹੁ ਤਾਰਨ[1] ਤੇ ਕਿਉਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੂਰਬ[2] ਪੋਥੀ ਜੋ ਲਿਖੀ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ।
ਲਿਖਵਾਈ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ, ਬਾਲੇ ਬਦਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼[3] ॥ ੧੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਬ ਬੈਕੁੰਠ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਗਏ।
ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰੁ ਹੋਵਤਿ ਭਏ।
ਬਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ।
ਦੰਭ ਕੁਮਾਰਗ[4] ਭਵ ਨਿਰਵਾਰਾ[5] ॥ ੧੪ ॥
ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾ।
ਰਾਮਦਾਸ ਭੇ ਭਵ ਬਖ਼ਜਾਤਾ।[6]
ਤਿਨ ਹਦੂਰ ਸਿਖ ਭਯੋ ਹਿੰਦਾਲਾ।
ਤਾਂ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥
ਟਹਿਲ ਦੇਗ[7] ਕੀ ਅਧਿਕ ਕਰੇਈ।
ਮਨ ਇਸਥਿਰ, ਨਹਿਂ ਡੋਲਨ ਦੇਈ।
ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਸੁਖ ਪਾਯਾ।
ਮਾਨਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸਦਾ ਰਜਾਯਾ[8] ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਟਹਿਲ ਦੇਗ ਕੀ ਕਰਤਿ ਜਹਿਂ[9] ਤਹਿਂ ਆਏ ਗੁਰ ਸੋਇ।
ਸੋਢਿ ਬੰਸ ਸਵਿਤਾ[10] ਭਏ ਰਾਮਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਇ[11] ॥ ੧੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੇਰਿ ਉਠਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਤਤਕਾਲਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਮਹਿਂ ਰਿਦਾ ਬਿਸਾਲਾ।
ਮੰਡਤਿ[12] ਆਟਾ, ਕਰ ਸੋਂ ਲਾਗਯੋ।
ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਟਹਿਲ ਤਯਾਗਯੋ[13] ॥ ੧੮ ॥

---

[1]ਤਾਰਿਆਂ ਤੋਂ।
[2]ਪਹਿਲਾਂ।
[3]ਮੁਖੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ।
[4]ਖੋਟਾ ਰਾਹ।
[5]ਦੂਰ ਕੀਤਾ।
[6]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ।
[7]ਲੰਗਰ।
[8]ਆਗਯਾ।
[9]ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ।
[10]ਦੇ ਸੂਰਜ ਹੋਏ।
[11]ਜੋ।
[12]ਗੁੰਨ੍ਹਦਾ ਸੀ।
[13]ਭਾਵ ਆਟਾ ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ ਛੱਡਕੇ।

ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਾਥ ਧਰਿ[੧] ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ[੨]।
ਲਗੈ ਨ ਮਾਟੀ ਕਰ[੩] ਉਰ ਚੀਨੀ।
ਤਬ ਤੇ ਬਖਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਭਈ।
ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਾਥ[੪] ਧਰਿ ਬੰਦਨ ਕਈ ॥ ੧੯ ॥
ਤਿਹ ਕੀ ਸੰਤਤਿ[੫] ਮਹਿਂ ਜੋ ਹੋਇ।
ਹਾਥ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਧਰਿ ਬੰਦਹਿ ਸੋਇ।
ਅਬ ਤਕ ਹੈ ਤਿਨ ਕੇ ਇਹ ਚਾਲੀ।
ਬਖਸ਼ ਕਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਿਹ ਢਾਲੀ[੬] ॥ ੨੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿੰਹ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਵਿਖੈ, ਇਕ ਸਾਕਤ ਭਾ[੭] ਨੀਚ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਜੋ, ਆਵਾ ਤਿਹ ਕਰ[੮] ਬੀਚ ॥ ੨੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਜੀ ਜੋ ਲਿਖਵਾਈ।
ਬਹੁ ਨਹਿਂ ਲਿਖੀ[੯], ਰਹੀ ਇਕ ਥਾਈ।
ਇਕ ਕਬੀਰ ਬੰਸੀ ਮਿਲਿ ਤਾਂਹੀ।
ਸੋ ਪੋਥੀ ਪਢਿ ਗੁਨ[੧੦] ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥
ਕਰਿ ਕੁਕਰਮ[੧੧] ਅਨਸੋਧ[੧੨] ਬਨਾਈ।
ਅਪਨ ਵਡਿਨ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਪਾਈ।
ਬਚਨ ਅਨੁਚਿਤ[੧੩] ਲਿਖੇ ਸਮੁਦਾਏ।
ਜਿਨਕੇ ਪਢਨ ਸੁਨਨਿ ਅਘ ਪਾਏ[੧੪] ॥ ੨੩ ॥
ਅਪਨਾ ਵਡਾ ਜਾਨ ਹਿੰਦਾਲੂ।
ਤਿਹ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਲਿਖੀ ਬਿਸਾਲੂ[੧]।

---

[1]ਕੰਡ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਕੇ।
[2]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।
[3]ਮਿੱਟੀ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਗੇ।
[4]ਪਿੱਠ ਤੇ ਹੱਥ।
[5]ਸੰਤਾਨ।
[6]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[7]ਹੋਇਆ ਹੈ।
[8]ਹੱਥ।
[9]ਬਹੁਤ (ਪੋਥੀਆਂ) ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ।
[10]ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
[11]ਖੋਟ ਕਮਾਕੇ।
[12]ਗਲਤ, ਬਨਾਵਟੀ।
[13]ਅਯੋਗ।
[14]ਪਾਪ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਵਡੀ ਬਨਾਇ।
ਮਹਿਮਾ ਲਿਖਤ ਭਯੋ ਬਹੁ ਭਾਇ[੨] ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਉਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਅਨਿਕ[੩] ਬਿਧਿ[੪], ਸਾਖੀ ਕਰੀ ਅਸੋਧ[੫]।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਰਮੇ ਨਰ ਬਹੁਤ, ਜਿਨਕੇ ਮਨ ਨਹਿਂ ਬੋਧ[੬] ॥ ੨੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿੰਹ ਸਾਕਤ ਐਸੀ ਉਰ ਧਾਰੀ।
ਜਾਨ ਪਿਤਰ ਨਿਜ[੭] ਲਿਖਾ ਸੁਧਾਰੀ[੮]।
-ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋਹਿਂ ਅਧਿਕਾਈ[੯]।
ਹਮਰੀ ਸੇਵ ਕਰਹਿਂ ਮਨ ਲਾਈ ॥ ੨੬ ॥
ਹਮਕੋ ਮਾਨਹਿਂਗੇ ਬਹੁ ਮਾਨਵ[੧੦]-।
ਲਿਖੀ ਅਧਿਕਤਾ[੧੧] ਉਰ ਇਹ ਆਨਵ[੧੨]।
ਪੂਰਬ[੧੩] ਪੋਥੀ ਹੁਤੀ ਜੁ ਸੋਈ।
ਦਈ ਬਿਪਾਸਾ ਬੀਚ[੧੪] ਡਬੋਈ[੧੫] ॥ ੨੭ ॥
ਪੰਨੇ ਛੇਦੇ[੧੬] ਦਏ ਬਹਾਈ।
ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਲਿਖਵਾਈ।
ਤਿਹ ਕੋ ਤਾਤਪਰਜ ਸਭਿ ਚੀਨੇ[੧੭]।
ਅਧਿਕ[੧੮] ਬਚਨ ਅਪਨੇ ਲਿਖਿ ਦੀਨੇ ॥ ੨੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਜੁ ਅਨਤਗਤਿ[੧], ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਮਨ ਲਾਇ।

---

[1]ਬੜੀ।
[2]ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
[3]ਬਹੁਤ।
[4]ਤਰ੍ਹਾਂ।
[5]ਅਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
[6]ਵਿਚਾਰਹੀਨ।
[7]ਹਿੰਦਾਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਜਾਣਕੇ।
[8](ਉਸਦੀ ਮਹਿਮਾ) ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖੀ।
[9]ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤੇ ਹੋਣਗੇ, ਓਹ (ਵਿਚਲਕੇ)।
[10]ਮਨੁਖ।
[11]ਵਡਜਾਈ
[12]ਲਿਆਕੇ।
[13]ਪਹਿਲੀ।
[14]ਬਿਆਸਾ ਨਦੀ ਵਿਚ।
[15]ਡੋਬ ਦਿੱਤੀ।
[16]ਪਾੜੇ।
[17]ਸਮਝਕੇ
[18]ਬਹੁਤੇ।

ਤਿੰਹ ਤੇ ਪੋਥੀ ਸਭਿ ਲਿਖੀ, ਸਾਕਤ ਜੌਨ ਬਨਾਇ[੨] ॥ ੨੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਜੇ ਹੈਂ ਨਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਪੂਰਨ।
ਦੁਰਮਤਿ ਭਰਮ ਭਯੋ ਜਿਨ ਚੂਰਨ[੩]।
ਸੇ ਮਹਿਮਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਨਹਿ।
ਜੇ ਨਿਜ ਗੁਰੁ ਕੋ ਭੇਵ[੪] ਪਛਾਨਹਿ ॥ ੩੦ ॥
ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਦੁਰਮਤਿ ਕਹਿ[੫] ਸਾਖੀ।
ਜੌਨ[੬] ਦਰਸ ਨਾਨਕ ਅਭਿਲਾਖੀ[੭]।
ਜੇ ਮਾਨਹਿਂ[੮] ਸਾਕਤ ਕੋ ਕਹਯੋ।
ਤਿਨਤੇ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਰਹਯੋ ॥ ੩੧ ॥
ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਹੋਈ।
ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੁ ਸਾਖੀ ਸੋਈ।
ਪੈ ਸਮ[੯] ਪੀਵਹਿਂ ਬਿਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ।
ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਆਗੈ, ਇਹ ਥਾਂਈ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਖੀਰ[੧੦] ਸਮ, ਬਿਦਤ[੧੧] ਦੇਤਿ ਅਹਿਲਾਦ[੧੨]।
ਛੰਦ ਚੌਪਈ ਬੰਦ ਜੋ ਮਿਸ਼ਟ[੧੩], ਸਹਿਤ ਭਾ ਸ੍ਵਾਦ ॥ ੩੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਜੇ ਸਾਕਤ ਕੀ ਕਹੀ ਕੁਸਾਖੀ[੧੪]।
ਖੀਰ ਬੀਚ ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਮਾਖੀ।
ਕਾਢਹਿ ਮਾਖੀ ਦੇਖਹਿ ਜੋਊ[੧੫]।
ਪੀਵਹਿ ਪਾਇ ਮਿਸ਼ਟ[੧੬] ਸਿਖ ਸੋਊ ॥ ੩੪ ॥

---

[1]ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਬਨਾਵਟੀ।
[2]ਜੋ ਸਾਕਤ ਨੇ ਬਨਾਈ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਸਭ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ।
[3]ਨਾਸ਼।
[4]ਭੇਤ ਨੂੰ।
[5]ਕਬੁਧੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ।
[6]ਜੇਹੜੇ ਲੋਕ।
[7]ਇਛਾਵਾਨ ਹਨ।
[8]ਜੋ ਮੰਨਣਗੇ।
[9]ਦੁਧ ਵਾਂਙੂ।
[10]ਦੁਧ।
[11]ਪ੍ਰਗਟ।
[12]ਆਨੰਦ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
[13]ਮਿੱਠੇ।
[14]ਮਾੜੀ ਸਾਖੀ।
[15]ਜੋ ਦੇਖਕੇ ਮੱਖੀ ਕੱਢ ਦੇਵੇ।
[16]ਮਿੱਠਾ।

ਦੇਖਿ ਬੂਝ[1] ਮਾਖੀ ਜੋ ਖਾਵੈ।
ਸੂਮ[2] ਹੋਵੈ ਤਨ, ਪੈਨ ਪਚਾਵੈ।[3]
ਕੀਰਤਿ ਨਿਰਮਲ ਜੋ ਉਰ ਧਾਰਹਿ।
ਕਰੀ[*] ਕੁਸਾਖੀ[4] ਸੋ ਨਿਰਵਾਰਹਿ[5] ॥ ੩੫ ॥
ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਅੰਬੁਜ[6] ਸੇ ਜੇਈ।
ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਰਵਿ[7] ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੇਈ'।
ਤਿਨ ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
ਸੁਨਿਕਰਿ ਗੁਰੁ ਮਹਿਮਾ ਜੇ ਮਾਨੇ ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੇਮੁਖ ਮਨੁਜ[8] ਉਲੂਕ[9] ਜੋ, ਸਾਕਤ ਮਨ ਬਚ ਕਾਇ।[10]
ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਬਹਿਸ ਹੌਂ[11], ਨਹਿੰ ਕਛੁ ਕਹੌਂ ਅਲਾਇ[12] ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੋ ਸਾਕਤਿ ਮਤਿ ਜਗਤ ਕਿ ਮਾਂਹੀ।
ਚਿਤ ਸਮਝਤਿ ਸੁ ਕਦਾਚਿਤ ਨਾਂਹੀ।
ਜੇ ਬਿਧਿ[13] ਆਪ ਆਨਿ ਸਮਝਾਵੈ।
ਨਹੀਂ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਉਰ ਤੇ ਜਾਵੈ ॥ ੩੮ ॥
ਰਸ ਊਖਹਿ ਕੇ ਲਤਾ[14] ਸੁ ਪਾਲਹਿ[15]।
ਫਾਣਤ ਸੋਂ ਤਿਹ ਕਰ ਅਲਬਾਲਹਿ।[16]
ਸਿਤਾ ਕੰਧ ਪਰ ਬਧਿ ਹੈ ਸੋਇ[17]।

---

[1]ਵੇਖ ਭਾਲ ਕੇ।
[2]ਖੇਚਲ।
[3]ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪਚੇਗਾ।
[*]ਪਾ:-ਕਹੀ।
[4]ਜੋ ਕੁਸਾਖੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।
[5]ਦੂਰ ਕਰੇ।
[6]ਕਵਲ।
[7]ਸੂਰਜ।
[8]ਮਨੁਖ।
[9]ਉੱਲੂ।
[10]ਮਨ ਬਾਣੀ ਸ਼ਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸਾਕਤ ਹਨ।
[11]ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
[12]ਬੋਲਕੇ।
[13]ਬ੍ਰਹਮਾਂ।
[14]ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਦੀ ਵੇਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।
[15]ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਦੀ ਵੇਲ ਨੂੰ ਗੰਨੇ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਪਾਲੇ।
[16]ਮਿਸਰੀ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਖੇਲਾਂ ਬਨਾਵੇ।
[17]ਖੰਡ ਦੀ ਕੰਧ ਤੇ ਵਧੇ ਓਹ ਵੇਲ।

ਕਟ ਤੂੰਬੀ ਕਬਿ ਮਧੁਰ ਨ ਹੋਇ[੧] ॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਵਡੇ, ਕੈਸੇ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰ।
ਏਕ ਰੋਮ[੨] ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬਹੁ[੩], ਤਿਹ ਲੀਨੋ ਅਵਤਾਰ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ[+]: ਸਿੱਧ ਨਾਥ ਜੇ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿਂ।
ਅਮਰ ਭਏ ਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਨ ਡਰਾਵਹਿਂ।
ਔਰ ਅਚਾਰਜ ਬਹੁ ਮਤ ਕੇਈ।
ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਥਾਪਹਿਂ ਜੇਈ ॥ ੪੧ ॥
ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਔਲੀਆ ਸਾਰੇ।
ਗਿਨ ਕਰਿ ਕੌਨ ਪਾਇ ਹੈ ਪਾਰੇ।
ਇਨ ਕੋ ਮਾਨ[੪] ਤਿਮਰ ਘਨ ਸਾਂਝੂ[੫]।
ਅਧਿਕ ਦੰਭਿ ਸੋਂ ਉਡ ਗਨ ਰਾਜੂ[੬] ॥ ੪੨ ॥
ਕਲਾ ਬਿਸਾਲਨ ਕੇ ਬਲਿ[੭] ਜੇਤੇ।
ਤਾਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਚਮਕਤਿ ਤੇਤੇ।
ਨਿਸਾ ਘੋਰ[੮] ਕਲਿ[੯] ਕੀਨਿ ਕੁਚਾਲੇ[੧੦]।
ਤਸਕਰ[੧੧] ਦੰਭੀ[੧੨] ਫਿਰਤਿ ਸੁਖਾਲੇ ॥ ੪੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਤ ਜਿ ਅਨੇਕ ਚਕੋਰ[੧੩] ਗਨ, ਹਰਖਤਿ ਮਿਲਾ ਸਮਾਜ।
ਕਲਮਲ[੧੪] ਕੁਮਦ[੧੫] ਪ੍ਰਫੁੱਲਹੀਂ, ਤਾਲ ਪਾਇ ਕਲਿਰਾਜ[੧] ॥ ੪੪ ॥

---

[1]ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਕਦੇ ਮਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਹੋਊ।
[2]ਦਿਸਦੇ ਇਕ ਰੋਮ ਵਿਚ।
[3]ਬਹੁਤੇ ਹੈਨ।
[+]ਅੰਕ ੩੯ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦਾ ਭਾਵ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉੱਚਾ ਸੱਚਾ ਸੂਰਜ ਵੱਤ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵ, ਵਲੀ ਪੀਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਤਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਿਆਉਂਦੇ।
[4]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨ।
[5]ਹਨੇਰਾ ਗਾਹੜੀ ਸੰਝਾਂ ਦਾ।
[6]ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਸਮਾਨ ਦੰਭੀ ਹੈਨ ਸਾਰੇ।
[7]ਬਹੁਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬਲ ਵਾਲੇ ਤਾਰੇ (ਸਮਝ ਲਓ)।
[8](ਐਉਂ) ਘੋਰ ਰਾਤ ਹੈ।
[9]ਕਲਿਜੁਗ।
[10]ਕੁਰੀਤੀ।
[11]ਚੋਰ।
[12]ਪਖੰਡੀ।
[13]ਜੋ ਅਨੇਕ ਮਤ ਮਤਾਂਤ੍ਰ ਹੈਨ ਚਕੋਰ (ਵਤ ਹੈਨ)।
[14]ਪਾਪ (ਮਾਨੋਂ ਕਵੀਆਂ ਹਨ)।
[15]ਕਵੀਆਂ।

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ੇ।
ਪਾਛਲ ਗਿਨਤੀ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੇ।
ਭਏ ਸੰਤ ਅਰਬਿੰਦ[2] ਸੁਖਾਰੇ।
ਚਕਵੇ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਦੁਖ ਟਾਰੇ ॥ ੪੫ ॥
ਆਤਪ[3] ਭਗਤਿ ਬਿਰਾਜੀ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ।
ਗਜਾਨ ਤੇਜ ਹੈ ਨਿਰਮਲ ਜਿਹ ਮਹਿਂ।
ਐਸੇ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਜੇਈ।
ਸਮ ਉਲੂਕ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਤੇਈ ॥ ੪੬ ॥
ਦਿੱਬ ਸਹੰਸਰ ਬਰਖ[4] ਪ੍ਰਮਾਨਾ[5]।
ਪਾਵਹਿਂ ਨਰਕ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਖਾਨਾ।
ਤ੍ਰਿਗਦ[6] ਜੋਨਿ ਪੁਨ ਬਾਰੰਬਾਰਾ।
ਧਰਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹਿਂ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਪਮਾ ਵਡੀ, ਮੋ ਤੇ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ।
ਜਿਉਂ ਕੀਟੀ ਗਿਰ ਨਹਿਂ ਉਠੇ, ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਉਪਾਇ ॥ ੪੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਨ ਕੀ ਸਮ ਨਹਿਂ ਦੀਸਹਿ ਕੋਊ।
ਜਿਹਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੋਂ ਸੋਊ।
ਜੋ ਉਪਮੇਯ[7] ਤਾਰਤਮ ਉਪਮਾ[8]।
ਹੁਇ ਹਾਸੀ ਤਿਹ ਕਵਿ ਕੀ ਭਵ ਮਾਂ[9] ॥ ੪੯ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋ ਹਮਰੇ ਸੁਆਮੀ।
ਜੋਸਿ[10] ਸੋਸਿ ਹੈਂ[11] ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਕਹੇ ਵਧੈਂ ਨਹਿਂ ਘਟੈਂ ਘਟਾਏ।
ਜਨਮ ਧਾਰਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਏ ॥ ੫੦ ॥

---

1 ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜੋ ਰਾਜ ਹੈ ਸੋ ਤਲਾਉ ਪਾ ਕੇ।
2 ਕਵਲ।
3 ਧੁੱਪ।
4 ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ।
5 ਤਕ (ਦੇਖੋ ਪੂ: ਅਧਜਾਯ ੬੬ ਅੰਕ ੪੭)।
6 ਟੇਢੀਆਂ (ਸੱਪ ਆਦਿਕ) ਜੋਨੀਆਂ।
7 ਉਪਮਾ ਯੋਗ (ਜੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ)।
8 ਵਧ ਘਟ ਉਪਮਾ ਦੇਵੇ। [ਸੰਸ:, ਤਾਰਤਮਜ]।
9 ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।
10 ਜੈਸੇ ਉਹ (ਹਨ)।
11 ਤੈਸੇ ਉਹੀ (ਹਨ)।

ਬੇਦ ਰਿਚਾ[੧] ਜੋ ਸਬਦ ਸੁ ਕੀਨੇ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਲੋਗਨ ਹਿਤ ਦੇਖੇ ਦੁਖਿ ਦੀਨੇ[੨]।
ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਤਿਮੰਦ[੩] ਬਿਸਾਲਾ[੪]।
ਯਾਤੇ ਕਰੇ ਸੁਖੇਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੫੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿੰਦਕ ਜੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿਂ, ਕੀਰਤਿ ਛੋਟ ਨ ਹੋਇ।
ਜਿਉਂ ਦੁਰਾਇ ਸਸਿ[੫] ਪੱਤ੍ਰ ਸੋਂ, ਛਾਦਯੋ[੬] ਜਾਇ ਨ ਸੋਇ ॥ ੫੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਉਂ ਰਵਿ ਕੋ ਉਲੂਕ[੭] ਮੁਖ ਨਿੰਦਹਿ।
ਅੰਧ ਹੋਇ ਨਿਜ ਲੋਚਨ ਮੁੰਦਹਿ।
ਮਾਰਤੰਡ[੮] ਘਟ ਹੋਇ ਨ ਜਾਈ।
ਦੀਪਤਿ[੯] ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੫੩ ॥
ਤਿਉਂ ਨਾਨਕ ਕੀਰਤਿ ਪਰਕਾਸ਼ੀ।
ਦਿਪਤਿ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ[੧੦], ਨਿੰਦਕ ਨਾਸ਼ੀ[੧੧]।
ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਰਨ ਚਤੁਰ[੧੨] ਬਿਸਤਾਰਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਾ ॥ ੫੪ ॥
ਤੁਰਕ ਸਭੈ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪੀਰੁ[੧੩]।
ਜਾਨਹਿਂ, ਨਾਨਕ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੁ[੧੪]।
ਕਲਾਵਾਨ ਸਿਧ ਨਾਥ ਜਿ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ॥ ੫੫ ॥
ਜਹਿਂ ਲੌ ਹੈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ[੧੫] ਸੁ ਅਵਨੀ[੧੬]।

---

[1]ਸ਼੍ਰੁਤੀਆਂ।
[2]ਦੁਖੀ ਦੀਨ ਲੋਗਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਦੇਖ ਕੇ।
[3]ਦੀਆਂ ਬੁੱਧੀਆਂ ਮੰਦ ਹਨ।
[4]ਬਹੁਤ।
[5]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ।
[6]ਲੁਕਾਇਆ ਨਹੀਂ।
[7]ਉੱਲੂ।
[8]ਸੂਰਜ।
[9]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ।
[10]ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ।
[11]ਨਾਸ਼ ਹੋਏ
[12]ਚਾਰੇ ਵਰਣ (ਮੁਰਾਦ ਹਿੰਦੂ)।
[13]ਭਾਵ ਅਪਣਾ ਪੀਰ।
[14]ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
[15]ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।
[16]ਧਰਤੀ।

ਸਰਬ ਥਾਨ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਰਵਨੀ[1]।
ਤੋਰੇ[2] ਹੁਤੇ ਮੁਵਾਸ[3] ਮੁਕਾਮਾ।
ਸਭਿ ਊਪਰਿ ਰਾਜਤਿ[4] ਅਭਿਰਾਮਾ[5] ॥ ੫੬ ॥
ਕਬਿੱਤ:*ਖੁਰਾਸਾਨ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਹੂੰ ਮੈ ਕੇਵੜਾ[6] ਸੀ[7],
ਮੱਧ ਮੁਲਤਾਨ ਹੂੰ ਕੇ ਮਾਲਤੀ[8] ਸੀ ਫੂਲੀਆ। {ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
ਮੱਕੇ ਮੈਂ ਮੰਦਾਰ ਸੀ[9], ਮਦੀਨੇ ਹੈ ਮਯੰਕ[10] ਸਮ
ਕੰਬੁ[11] ਜੈਸੀ ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਝੂਲੀਆ।
ਪਾਰਦ ਸੀ[12] ਬਗ਼ਦਾਦਿ, ਨਾਰਦ[13] ਸੀ ਭੱਖਰਾਦਿ
ਗੰਗਾ ਕੈਸੀ ਧਾਰ ਭਈ ਗੰਗ ਜੁ ਕੇ ਕੂਲੀਆ[14]।
ਚੌਰ ਜੈਸੀ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸਿ ਸੋਹੇ ਸਭਿ ਸੀਸ ਪਰ
ਸਾਤ ਦੀਪ ਮੱਧ ਮੈਂ ਮਰਾਲ ਪਾਂਤਿ[15] ਭੂਲੀਆ ॥ ੫੭ ॥
ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਮੈਂ ਬਿਰਾਜਮਾਨ
ਸੁਧਾ[16] ਸਮ ਸੁਧਾਸਰ[17], ਦਿੱਲੀ ਦੂਧ[18] ਸੋਹੀਏ।
ਜੌਨ੍ਹ[19] ਜੈਸੀ ਜੋਧਪੁਰ, ਸ਼ੇਸ਼[20] ਸੀ[21] ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ
ਚੰਦਨ ਸੀ ਚੀਨ ਔ ਮਚੀਨ ਮਾਂਹਿ ਜੋਹੀਏ।

---

[1]ਸੁੰਦਰ (ਅ) ਫੈਲੀ ਹੈ।
[2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਤੋੜੇ।
[3]ਆਕੀਆਂ ਦੇ।
[4]ਵਿਰਾਜ ਰਹੀ ਹੈ (ਕੀਰਤੀ)।
[5]ਸੁੰਦਰ।
[6]ਕੇਵੜੇ।
[7]ਜੇਹੀ।
[8]ਇਕ ਚਿੱਟਾ ਫੁੱਲ।
[9]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਜੇਹੀ।
[10]ਚੰਦਰਮਾਂ।
[11]ਸੰਖ।
[12]ਪਾਰੇ ਵਰਗੀ।
[13]ਨਾਰਦ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ।
[14]ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ।
[15]ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ (ਵਾਂਗੂ)।
[16]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[17]ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ।
[18]ਦੁੱਧ ਵਰਗੀ।
[19]ਚਾਂਦਨੀ।
[20]ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ।
[21]ਜੇਹੀ।

[1]ਨਿਪਾਲ ਮੈਂ ਨਿਹੱਕਸੀ[2], ਕਮਾਊ[3] ਮੈਂ ਕਪਾਸ[4] ਸੀ
ਹਿਸਾਰ ਕੋਟ ਹਿਮ[5] ਸੀ[6] ਸੁਖਦ[7] ਅਵਰੋਹੀਏ।
[8]ਆਠੋਂ ਦਿਗਪਾਲਨ[9] ਕੇ ਦਸਨ[10] ਪੈ ਜਾਇ ਟਿਕੀ
ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਦੇਖੀਏ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਮੋਹੀਏ ॥ ੫੮ ॥
ਲਖਨਊ ਸਾਰਦ[11] ਸੀ[12], ਲਵਪੁਰਿ[13] ਵਾਰਿਦ[14] ਸੀ
ਹਾਜੀਪੁਰਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ, ਰੂਪਾ[15] ਰੂਮ[16] ਜਾਨਿਯੇ।
ਕਰਿਕਾ[17] ਐਰਾਕ[18], ਉਡਗਨ ਸੀ[19] ਐਰਾਨ[20] ਰੂਰੀ
ਫਟਕ[21] ਸੀ ਫਰਕਾਬਾਦ, ਬਿਸਦ[22] ਬਖਾਨਿਯੇ।[23]
ਉਦਧਿ ਬੰਦਰ[24] ਮੱਧ ਉਦਧਿ ਸੀ[25] ਫੈਲ ਰਹੀ
ਕੂਲ[26] ਸੁ ਕਲਿੰਦਰੀ[27] ਕੇ ਕੁੰਦ ਸੀ[1] ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ।[2]

1ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ।
2ਹੀਰੇ ਜੇਹੀ।
3ਪਹਾੜ ਹੈ (ਅ) ਕਾਮਰੂਪ।
4ਕੁਪਾਹ।
5ਬਰਫ।
6ਜੇਹੀ।
7ਸੁਖ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ।
8ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ।
9ਦਿਸ਼ਾਪਾਲ ਹਾਥੀਆਂ।
10ਦੰਦਾਂ।
11ਸਰਸੁਤੀ।
12ਜੇਹੀ।
13ਲਾਹੌਰ।
14ਬੱਦਲ।
15ਚਾਂਦੀ ਜੇਹੀ।
16ਰੂਮ ਵਿਚ।
17ਗੜਾ।
18ਇਕ ਵਲੈਤ ਰੂਮ ਵਿਚ।
19ਤਾਰਿਆਂ ਵਰਗੀ।
20ਈਰਾਨ।
21ਬਲੌਰ।
22ਉੱਜਲ।
23ਕਹੀਦੀ ਹੈ।
24ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਬੰਦਰਾਂ ਤੇ।
25ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੀ।
26ਕਿਨਾਰੇ।
27ਜਮਨਾਂ ਨਦੀ ਦੇ।

ਕੌਡੇ ਸੀ[੩] ਕਲਿੰਜਰ[੪], ਸਭਿਨਿ ਮੁਖ ਰਦਨ[੫] ਸੀ[੬]
ਨਾਨਕ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗਾਨਿਯੇ[੭] ॥ ੫੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਸ ਦਿਸ਼ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਹਿਂ, ਘਰ ਘਰ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼।
ਫੁਲਵਾਰੀ ਫੂਲੀ ਜੁਹੀ[੮], ਮਲਿਕਾ ਸੁਮਨ ਬਿਸ਼ੇਸ਼[੯] ॥ ੬੦ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਅਵਰ ਨਰਨ ਸਰ[*] ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੇ[੧੦]'।
ਜੋ ਐਸੇ ਕਹਿਂ ਸੋ ਕੂੜਿਆਰੇ।
ਸੋ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਨਾਹੀ।
ਕੈ[੧੧] ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਾਹੀ[੧੨] ॥ ੬੧ ॥
ਜੀਵਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਨਰ ਸੋਇ।
ਮੂਏ ਨਰਕ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇਂ।
ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਕਹਿਤੇ ਜੋ ਭੂਲੇ।[੧੩]
ਅਬ ਸੁਨਿ ਸੋ ਹੋਵਹਿਂ ਅਨੁਕੂਲੇ[੩]' ॥ ੬੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਸੁਖ ਪਾਇ ਮਨ, ਕੀਨੋ ਬਹੁਰ ਸੰਦੇਹ।
ਵਧੀ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਲਾਲਸਾ, ਕਥਾ ਸੁਨਨਿ ਪਰ ਜੇਹ[੧੪] ॥ ੬੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਸੁਨਹੁ ਕਵੀ ਇਵ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰੇ।
ਤੂੰ ਤਾਂ ਜਨਕ[*] ਰਾਜ ਅਵਤਾਰਾ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

---

[1]ਰਵੇਲ (ਮਰਤਬਾਨ) ਵਰਗੀ।
[2]ਜਾਣ ਲਵੋ।
[3]ਸੁਫੈਦ ਕੌਡੀ ਜੇਹੀ।
[4]ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ।
[5]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੰਦਾਂ (ਵਰਗੀ ਚਿੱਟੀ)।
[6]ਜੇਹੀ।
[7]ਗਾਈ ਹੈ।
[8]ਚਿਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਚੰਬਾਰ।
[9]ਮਾਲਤੀ ਫੁਲ ਤੋਂ ਵੱਧ (ਸੁਹਣੀ)।
[*]ਪਾ:-ਸਮ।
[10](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਧਾਰਿਆ ਸੀ ਜਨਮ।
[11]ਜਾਂ।
[12]ਆਖਦੇ ਹਨ।
[13]ਜੋ (ਮਹਿੰਮਾ) ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਭੁੱਲਕੇ ਕਹਿ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਓਹ ਹੁਣ ਸੁਣਕੇ ਅਨਕੂਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
[14]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।
[*]ਜਨਕ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਥੇ ਤੱਤਦਰਸੀ ਮਹਾਤਮਾ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਤੋਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਨਕ ਦੇ ਅਰਥ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਐਉਂ ਉਚਾਰੇ ਹਨ:-

ਇਹ ਬਿਧਿ ਲਿਖ੍ਯੋ ਵਾਕ ਸੁਖਕਾਰਾ ॥ ੬੪ ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਸਾਖੀ[1] ਪਾਵੈਂ।
ਤੌ ਹਮਰੋ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵੈ।
ਜਾਂ ਕੇ ਬਚਨ ਅਮੋਲ ਅਡੋਲਾ।
ਸੁਖਦਾ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਅਤੋਲਾ' ॥ ੬੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਵੀ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਗਾਥਾ।
ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖ ਕਹਤਿ ਤਿਨ ਸਾਥਾ।
'ਧੰਨ ਗਿਰਾ[2], ਮਤਿ ਧੰਨ ਤੁਮਾਰੀ।
ਜਾਂ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸਮਝ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬੬ ॥
ਕਹਤਿ ਮਹਿਤ ਕੀ ਮਹਿਤਹਿ ਸਾਖੀ[3]।
ਨਹੀਂ ਅਲਪ[4] ਤੇ ਜਾਵਹਿ ਭਾਖੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਨੀਤਾ।
ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੀ ਮੈਂ ਰੀਤਾ ॥ ੬੭ ॥
ਪੁਨ ਗੁਰਦਾਸ ਭਯੋ ਜੋ ਭਾਈ।
ਕਛੁਅਕ ਕੀਨਿ ਜਿ[5+] ਗੁਰੂ ਵਡਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਰਹਿਤਿ ਹਜੂਰਾ।
ਸਿੱਖੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਬ੍ਰਤ ਪੂਰਾ ॥ ੬੮ ॥
ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜਿਹ ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਬਰ ਦੀਨੋ ਅਸਬਿਧਿ ਗਤਿਦਾਨੀ।
ਪਢਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਕੈ ਸਿਖ ਜੋਊ।

'ਜਨਕੁ ਸੋਇ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਆ ਉਨਮਨਿ ਰਥੁ ਧਰਿਆ॥' ਅਰਥਾਤ-ਜਨਕ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗਜਾਨਵਾਨ ਅਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨੂੰ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਜਨਕ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਅਰ ਗਜਾਨੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਨਕ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇਕ ਲਕਬ ਸੀ ਜੋ ਮਿਥਲਾ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਦਾ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਯਾ ਕਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨੀ ਹੋਏ। ਉਂਵ ਵੀ 'ਜਨਕ ਅਵਤਾਰ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਰਾਜ ਯੋਗੀ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਹਾਤਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ 'ਹਾਤਮ ਦੀ ਜੂਨ ਪਲਟੀ' ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕੇਵਲ 'ਸਖੀ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬੀ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੭੬ ਤੋਂ ੭੮ ਵਿਚ ਇਹੋ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

[1]ਉਗਾਹੀ।

[2]ਬਾਣੀ।

[3]ਬੜੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਡੇ ਪੁਰਖ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

[4]ਛੋਟੇ।

[5]ਜਿਸ ਨੇ।

[+]ਪਾ:-ਕਛੂ ਕੀਨ ਜਿਨ।

ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ ॥ ੬੯ ॥
ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੀ ਮੈਂ ਗਾਥਾ।
ਤਿਹ ਕੀ ਸਾਖ ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਦੂਰੀ।
ਮੰਨੀ ਸਿੰਘ ਭਯੋ* ਗਤਿ ਰੂਰੀ[1] ॥ ੭੦ ॥
ਜਿਹ ਸਿਰ ਲੌਂ[2] ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਾਹੀ।
ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਹੀ[3]।
ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸੁਨਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਸਾਖੀ।
ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਦ੍ਰਿਢ ਰਾਖੀ+ ॥ ੭੧ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਕ]

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥
ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰੁ ਜੋਤਿ ਜਗ ਮੰਡਲਿ ਕਰਿਯਉ ॥
ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰੁ ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ ਦੀਪਾਯਉ ॥
ਜਿਹ ਸਿਖਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿਓ ਤਤੁ ਹਰਿ ਚਰਣ ਮਿਲਾਯਉ ॥
ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰ੍ਯ੍ਯਉ ਅੰਗਦ ਲਹਣੇ ਸੰਗਿ ਹੁਅ ॥
ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ਜਨਮ ਜਨਮ ਪਾ ਸਰਣਿ ਤੁਅ ॥੨॥ [ਸਵਈਏ ਮ: ੩ ਕੇ]

....

ਸਤਜੁਗਿ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ਛਲਿਓ ਬਲਿ ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ ॥
ਤ੍ਰੇਤੈ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ਰਾਮੁ ਰਘੁਵੰਸੁ ਕਹਾਇਓ ॥
ਦੁਆਪੁਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰਿ ਕੰਸੁ ਕਿਰਤਾਰਥੁ ਕੀਓ ॥
ਉਗ੍ਰਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜੁ ਅਭੈ ਭਗਤਹ ਜਨ ਦੀਓ ॥
ਕਲਿਜੁਗਿ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਕਹਾਇਓ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਜੁ ਅਬਿਚਲੁ ਅਟਲੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਫੁਰਮਾਇਓ ॥੭॥ [ਸਵਈਏ ਮ: ੧ ਕੇ]

ਦੋਹਰਾ: ਇਤਜਾਦਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈ, ਲਿਖੇ ਸਵੱਯੇ ਬ੍ਰਿੰਦ[4]।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਭੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਕੰਦ[5] ॥ ੭੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੁਹੁਰਮੁਹੂ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥਹਿ[6] ਕਹਾ।

---

*ਪਾ:-ਹੋਇਓ।
[1]ਸੁੰਦਰ ਗਤੀ ਵਾਲਾ।
[2]ਸਿਰ ਤਕ।
[3]ਕਹੀ।
+ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਤੇ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ ਲੀਤਾ ਹੈ।
[4]ਬਹੁਤ।
[5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋਏ।
[6]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ।

ਸੋ ਤੁਮ ਸਾਚ ਕਿ ਝੂਠੋ ਲਹਾ[1]?।
ਵਾਕ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਸਾਚ ਜੁ ਮਾਨਹਿ।
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨਹਿ ॥ ੨੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਰਹਤਿ ਅਗਾਰੀ।
ਭਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਜੌਨ ਲਿਖਾਰੀ।
ਤਾਂ ਕੀ ਕਹੀ ਸੁਨਹੁ ਅਬ ਸਾਖੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਾਸ ਨਾਮ ਜਿਉਂ ਭਾਖੀ ॥ ੨੪ ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੋ ਵਾਚ ॥

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ।
ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਤੇ ਗੰਗਹੁ ਜਾਣੁ ਤਰੰਗ ਉਠਾਇਆ ।
ਅਮਰਦਾਸੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦਹੁ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਚਲਤੁ ਵਰਤਾਇਆ ।
ਗੁਰੁ ਅਮਰਹੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਅਨਹਦ ਨਾਦਹੁ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ ।
ਰਾਮਦਾਸਹੁ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰੂ ਦਰਸਨੁ ਦਰਪਨਿ ਵਿਚਿ ਦਿਖਾਇਆ ।
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਅਰਜਨਹੁ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਉ ਸਦਵਾਇਆ ।
ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ ।
ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਸਭ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥੨੫॥੨੪॥
[ਵਾਰ ੨੪ ਅੰਕ ੨੫]

ਚੌਪਈ: ਔਰ ਲਿਖ੍ਯੋ ਬਹੁਤੇ ਇਸਥਾਨਾ[2]।
ਪਢਿ ਕਰਿ ਗੁਨ[3] ਲੇਵਹੁ ਮਤਿਵਾਨਾ!
ਬਹੁਰ ਜਨਕ ਰਾਜਾ ਅਵਤਾਰਾ।
ਐਸੇ ਲਿਖਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥
ਸੋ ਉਪਮਾ ਹੈ ਤਿਹ ਕੀ ਦਈ।
ਜੋਗ ਭੋਗ ਦੋਨੋ ਸਮ ਕਿਈ।
ਜਿਉਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਮਹਿਂ ਜਨਕ ਉਦਾਸੀ।
ਤਿਉਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਸੁਖਰਾਸੀ ॥ ੨੬ ॥
ਇਸੀ ਹੇਤ ਤੇ ਦੂਸਰ ਚਰਨਾ।
ਖੋਲ ਅਰਥ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਬਰਨਾ।
ਰਹੇ ਜਗਤ ਜਲ ਪਦਮ[4] ਵਿਚਾਰ।
ਯਾਤੇ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਨਿਰਧਾਰ[1] ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਸਮਝਿਆ ਹੈ।
[2]ਥਾਈਂ।
[3]ਵਿਚਾਰ।
[4]ਕਵਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ।

ਦੋਹਰਾ: ਅਤਿ ਉਦਾਰ ਇਹ ਨ੍ਰਿਪਤ[2] ਹੈ, ਭਯੋ ਇੰਦ੍ਰ[3] ਅਵਤਾਰ।
ਐਸੇ ਉਪਮਾ ਉਰ ਲਖੋ, ਜਨਕਹਿ ਕੀ ਸੁਖਕਾਰ' ॥ ੭੮ ॥
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਹਰਖਤਿ ਭਏ, ਮਨ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਇ।
ਭਯੋ ਧਜਾਇ ਪੂਰਨ ਅਬੇ, ਪਢਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੭੯ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਕਦੇ ਬੇਦ ਰਿਚਾਂ ਰਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਰਚੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ: ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਚੇ?

ਉੱਤਰ-ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਬੁੱਧੀਆਂ ਮੰਦ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੁਖੱਲੇ ਕਰਕੇ ਰਚੇ। ਭਾਵ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਰਚੇ। ਇਥੇ ਮੁਰਾਦ ਵੇਦ ਦੇ ਟੀਕਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਪਰੰਤੂ ਵੇਦ ਦੀਆਂ ਰਿਚਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਵਾਂਙੂ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਹੈ।

ਉਂਵ ਵੇਦ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਨਿਰੇ 'ਵੇਦ ਪੁਸਤਕਾਂ' ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਦੇਖੋ ਰਿਗਵੇਦ:-

वेदो ऽसि येन त्वं देव वेद देवे ज़्यो वेदों भवसेतन ज़्डयं वेदों भूय:
३५-१५-३

ਹੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਕੇ ਦੇਣੇ ਹਾਰੇ! ਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰ (त्वम) ਆਪ (वेद:) ਚਰਾਚਰ ਜਗਤ ਕੇ ਜਾਨਣੇਹਾਰ (श्रप्ति) ਹੈਂ, ਸਭ ਜਗਤ ਕੋ (वेद) ਜਾਨਤੇ ਹੋ, ਤਥਾ ਜਿਸ ਵਿਗਜਾਨ ਵਾ ਵੇਦ ਸੇ (देवेतज़्यो) ਵਿਦਵਾਨੋਂ ਕੇ ਲੀਏ (वेद:) ਪਦਾਰਥੋਂ ਕੇ ਜਾਨਣੇ ਵਾਲੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੰਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹੋਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ:

੧੨-੬੪, ੩੨-੧੦, ੧੭-੨੭, ੨੩-੫੮, ੨੩-੬੦, ੩੧-੧੮, ੩੨-੯, ੪੦-੧, ੪੦-੧੪।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਜਨਕ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਥੇ ਤੱਤਦਰਸੀ ਮਹਾਤਮਾ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਤੋਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਨਕ ਦੇ ਅਰਥ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਐਉਂ ਉਚਾਰੇ ਹਨ:-

'ਜਨਕੁ ਸੋਇ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਆ ਉਨਮਨਿ ਰਥੁ ਧਰਿਆ॥' ਅਰਥਾਤ-ਜਨਕ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗਜਾਨਵਾਨ ਅਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨੂੰ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਜਨਕ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਅਰ ਗਜਾਨੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਨਕ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇਕ ਲਕਬ ਸੀ ਜੋ ਮਿਥਲਾ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਦਾ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਯਾ ਕਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨੀ ਹੋਏ। ਉਂਵ ਵੀ 'ਜਨਕ ਅਵਤਾਰ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਰਾਜ ਯੋਗੀ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਹਾਤਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ 'ਹਾਤਮ ਦੀ ਜੂਨ ਪਲਟੀ' ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕੇਵਲ 'ਸਖੀ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬੀ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੭੬ ਤੋਂ ੭੮ ਵਿਚ ਇਹੋ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੈਂਤੀਸਮੋਂ ਧਜਾਇ॥੩੭॥

---

[1]ਨਿਰਨਾ।

[2]ਰਾਜਾ।

[3]ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ।

੩੮. [ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ। ਭਾ: ਲਾਲੋ ਮਿਲਾਪ]

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਧਯਾਨ ਸਦਾ ਕਰਿਯੈ ॥
ਭਵ ਬੰਧਨ ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਨਾ ਪਰਿਯੈ।
ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਰੂਪ ਉਜਾਗਰ ਜੋ।
ਸਭਿ ਜੀਤਨ ਦੰਭਹਿ ਆਗਰ ਜੋ ॥ ੧ ॥
ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ਹੈ।
ਅਰਬਿੰਦ ਦੁਤੰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਹੈ।
ਸੁਖ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਗਯਾਨਘਨੰ।
ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਕੇ ਅਘ ਓਘ ਹਨੰ ॥ ੨ ॥
ਭਵ ਮੈਂ ਭਵ ਕਾਰਨ ਜਾਂਹਿ ਧਰਾ।
ਅਬ ਚਾਹਿਤਿ ਤਾਂਹਿ ਸਪੂਰ ਕਰਾ।
ਮਤਿਮੰਦ ਨਿਰੇ ਨਰ ਭੂਰ ਭਰਜੋ।
ਪਿਖ ਕੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸੇਤ ਕਰਜੋ ॥ ੩ ॥
ਤਿਹ ਊਪਰ ਪਾਰ ਪਰੇ ਨਰ ਸੋ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੇਵਤਿ ਜੋ ਉਰ ਸੋਂ।
ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਧਯਾਨ ਧਰੈਂ।
ਨਿਰਸੰਸ ਭਏ ਜਮ ਤੇ ਨ ਡਰੈਂ ॥ ੪ ॥

ਉਜਾਗਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ਪ੍ਰਗਟ।
ਆਗਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। (ਅ) ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ, ਖਾਣ, ਖਜਾਨਾ [ਸੰਸ:, ਆਕਰ]
ਦੁਤੰ ਸ਼ੋਭਾ। ਮੁਕੰਦ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ।
ਓਘ ਸਮੂਹ। ਘਨੰ ਬੱਦਲ। ਗਾੜ੍ਹਾ, ਨਿਰੰਤਰ।
ਭਵਮੈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ਭਵ ਧਰਾ ਅਵਤਾਰ ਲੀਤਾ।
ਨਿਰੇ ਨਰਕ। [ਸੰਸ:, ਨਿਰਯ ਨਰਕ] (ਅ) ਕੇਵਲ। ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਇਉਂ ਹੈ:- (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਹੀ ਨਿਰੇ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ।
ਭੂਰ ਬਹੁਤੇ। ਸੇਤ ਪੁਲ।

ਅਰਥ-(ਉਸ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ (ਜੀ ਦਾ) ਧਯਾਨ ਸਦਾ ਕਰੀਏ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ, (ਅਤੇ) ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਖੰਡਾਂ ਦੇ ਜਿੱਤ ਲੈਣੇ ਵਿਚ (ਸਭ ਤੋਂ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ (ਤਾਂ ਜੋ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸੀਏ। ਦੁੱਖ ਦਲਿੱਦ੍ਰ ਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਸੁਖ ਦਾ ਮੂਲ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ, ਗਯਾਨ ਦੇ ਬੱਦਲ ਤੇ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ) ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਲੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਬਹੁਤੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਭਰੇ ਗਏ ਹਨ

(ਆਪ ਨੇ) ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪੀ ਪੁਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਪੁਰਖ ਓਸ ਦੇ ਉਪਰ ਦੀ (ਲੰਘੇ) ਓਹ ਪਾਰ ਪਏ ਹਨ, ਜੋ (ਪੁਰਖ) ਦਿਲੋਂ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਤ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਨਿਰਸੰਸੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ (ਆਪਣੀ ਕਲਯਾਨ ਦੇ ਸੰਸੇ ਤੋਂ) (ਅਰ ਓਹ) ਜਮ ਤੋਂ (ਹੁਣ) ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ।

ਦੋਹਰਾ: ਨਿਕਸੇ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਤੇ, ਮਰਦਾਨਾ ਸੰਗਿ ਲੀਨ।
ਕਮਲਾਨਨ ਤੇ ਬਚ ਭਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੫ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: 'ਚਲਿਬੇ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਕਿਤ ਕੋ?
ਅਬ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ, ਚਲੈਂ ਤਿਤ ਕੋ[1]'।
ਨਿਜ ਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਕਾਜ ਚਲੇ।
ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਕੇ ਜਿਨ ਦੂਖ ਦਲੇ ॥ ੬ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਜਿਤ ਨਿਜ ਇੱਛਾ
ਗੱਛਹੁ[2] ਸ੍ਵੱਛ ਸਰੀਰਾ[3] ॥
ਆਗੇ ਤਵ[4] ਪਾਛੈ ਹੌਂ ਚਲਿ ਹੌਂ
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ'[5]।
ਜੁਗ[*] ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ 'ਏਮਨਾਵਾਦੂ
ਏਕ ਨਗਰ ਉਰ ਲਖਿਯੇ[6]।
ਤਹਿਂ ਤਖਾਣ ਇਕ ਲਾਲੋ ਬਸਈ
ਚਲਹ ਪ੍ਰਾਕ[7] ਤਿਹ ਪਿਖਿਯੇ' ॥ ੭ ॥ {ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਮਿਲਾਪ}
ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ
ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ[8] ਜਾਏ।
ਪਦਵੀ[*] ਮੈਂ[9] ਪਦ[10] ਪੰਕਜ ਸੁੰਦਰ
ਦਾਸ ਰਿਦੇ ਜੁ ਬਸਾਏ[1]।

---

[1]ਓਧਰ ਨੂੰ। ਚਲੋ।
[2] ਚਲੋ।
[3]ਹੇ ਸੁਹਣੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ।
[4]ਅੱਗਾ ਤੁਸਾਂ ਦਾ।
[5]ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ।
[*]ਪਾ:-ਤਬ।
[6]ਜਾਣੋਂ।
[7]ਪਹਿਲਾਂ।
[8]ਚਾਲੇ।
[*]ਪਾ:-ਪਦਮੀ।
[9]ਰਾਹ ਵਿਚ।
[10]ਚਰਨ।

ਬਾਸੁਰ ਦਸ ਸਪਤਮ[2] ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ
ਨਗਰ ਏਮਨਾਵਾਦੂ।
ਗਏ ਸਦਨ ਤਿਹ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ
ਸੇਵਕ ਦਾ ਅਹਿਲਾਦੂ[3] ॥ ੮ ॥
ਹੇਰਿ[4] ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਭਾ ਠਾਂਢੋ
ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਬੰਦੇ[5]।
ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਮਨ
ਲਾਲੋ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦੇ।
'ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਨਿੱਤ ਹ੍ਵੈ ਤੋ ਕੋ
ਬੈਸ[6] ਕਿਰਤਿ ਕੋ ਕਰਿਯੇ'।
ਬੂਝਤਿ ਲਾਲੋ 'ਆਏ ਕਿਤ ਤੇ?
ਕਰੁਨਾ ਸਦਨ! ਉਚਰਿਯੇ ॥ ੯ ॥
ਬੇਸ ਅਪੂਰਬ ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ
ਮਧੁਰ ਮੁਖਰ[7+] ਗਤਿ ਦੈਨਾ।
ਚੀਤ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧੀ ਮੁਝ
ਹੇਰਤਿ ਹੋਵਤਿ ਚੈਨਾ'।
ਕਹਿ ਨਾਨਕ 'ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਹਮ ਹੈਂ
ਨਹੀਂ ਨਿਕੇਤੰ[8] ਨੇਰੈ।
ਲਖਹੁ ਬੇਸ ਦਰਵੇਸ਼ ਹਮਾਰੋ
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਹੇਰੈਂ[9]' ॥ ੧੦ ॥

ਛਪਯ: 'ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਮਿਟਤਿ ਕਲੁਖ[10]
ਸ਼ੁਭ ਬਦਨ[11] ਬਿਰਾਜਹਿ[1]।

---

[1](ਚਰਨ) ਜੋ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਹਨ।
[2]ਸਤਾਰਾਂ।
[3]ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਹਾਰੇ।
[4]ਭਾਵ ਲਾਲੋ ਵੇਖ ਕੇ।
[5]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
[6]ਬੈਠ।
[7]ਮਿੱਠੇ ਵਚਨ।
[+]ਪਾ:-ਬਚਨ।
[8]ਘਰ।
[9]ਵੇਖਨੇ ਹਾਂ।
[10]ਪਾਪ।
[11]ਮੁਖੜਾ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਭਵ ਮੱਧ[2] ਨਸ਼ਟ
ਕਰਿ[3] ਤਮ[4] ਤਨ ਛਾਜਹਿ[5]।
ਹਮ ਸਮ ਨਰ ਅਘ ਕਰਤਿ
ਤਿਨਹਿ ਅਪਵਰਗ ਉਦਾਰਹਿਂ[6]।
ਉਪਜਤਿ ਸੁਖ ਉਰ ਮੱਧ
ਸੁਨਤਿ ਹਉਂ ਬਚਨ ਤਿਹਾਰਹਿ।
ਸੁਖਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਸੁ ਸੰਤ ਹੋ
ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਨਿਜ ਕਰੋ।
ਤੁਮ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮਨ ਪਰਨ ਮਮ[7]
ਕਰੁਨਾ ਕਰ[8]! ਕਰੁਨਾ ਢਰੋਂ[9]' ॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬਚਨ, 'ਜਾਨ ਜਾਹੁਗੇ ਆਪ।
ਅਬ ਬੈਸਹੁ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰੋ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿਯੇ ਜਾਪ' ॥ ੧੨ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: [10]'ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਤਪਾ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਭਾਸਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਸੋਊ।
ਨਹਿਂ ਸਮਾਨ ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਦੀਸਹਿ
ਖੋਜੋ ਦਸ ਦਿਸ਼ ਜੋਊ।
ਤੱਦਪਿ ਭੀ ਤੁਮਰੇ ਬਿਨ ਭਾਖੇ
ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ ਪਰਤੀਤੂ'।
ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ
ਰਾਖਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਚੀਤੂ' ॥ ੧੩ ॥

ਸੰਕਰ ਛੰਦ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਬਚ ਲਾਲੋ
'ਕੌਨ ਵਰਨ ਤਵ ਨਾਮ।
ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਜਨਾਵਹੁ ਅਪਨਾ

---

[1]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[2]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।
[3]ਕਰਨਹਾਰਾ।
[4]ਤੁਹਾਡਾ।
[5]ਸਰੀਰ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[6]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਉਦਾਰ ਹੋ।
[7]ਮੇਰਾ ਮਨ ਪਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੇ ਪਰਨਾ (ਆਸਰਾ ਲੀਤਾ ਹੈ)।
[8]ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਨ।
[9]ਕਿਰਪਾ (ਕਰਕੇ) ਪਸੀਜੋ।
[10]ਲਾਲੋ ਜੀ ਬੋਲੇ।

ਕਿਹ ਅਸਥਾਨੰ ਧਾਮ[1]।
'ਮਰਦਾਨਾ ਲਖਿ[2] ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ
ਬਿਚਰਤਿ ਇਨ ਕੇ ਸਾਥ।
ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੋ ਚੀਨ ਮਿਰਾਸੀ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਮ ਨਾਥ[3]' ॥ ੧੪ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਬੰਦ ਉਭੈ[4] ਕਰ[5] ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੋ ਤਬ ਹੀ।
ਸੀਸ ਧਰਯੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਊਪਰ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਬ ਹੀ।
ਸਾਦਰ ਸੋ ਤਬ ਮੰਚ[6] ਡਸਾਵਾ[7]
ਬੈਸ ਗਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪੂਰਨ ਜਗਦੀਸ਼ਾ
ਦਾਸਹਿਂ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲਾ[8] ॥ ੧੫ ॥
ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਅਸਨ ਕਰਿਬੇ[9] ਹਿਤ
ਗਵਨਯੋ ਲਾਲੋ ਤਬ ਹੀ।
ਬੂਝਤਿ ਭਾ[10] ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਰੋ
'ਹਮ[11] ਸੋ ਕਹਿਯੇ[12] ਸਭਿਹੀ।
ਕੌਨ ਅਹੈ ਇਹ ਮਾਨਵ[13] ਸ੍ਵਾਮੀ!
ਜਿਹ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕੀਨੀ?
ਭਾਗ ਵਡੇ ਇਹ ਦੀਸਤਿ ਮੋ ਕਹੁ
ਬੁੱਧਿ ਭਗਤ ਮਹਿਂ ਭੀਨੀ' ॥ ੧੬ ॥

---

[1]ਘਰ।
[2]ਜਾਣੋਂ।
[3]ਸੁਆਮੀ।
[4]ਦੋਵੇਂ।
[5]ਹੱਥ।
[6]ਪਲੰਘ।
[7]ਡਾਹਿਆ।
[8]ਨਿਹਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[9]ਭੋਜਨ ਕਰਨ।
[10](ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ) ਪੁਛਣ ਲੱਗਾ।
[11]ਮੈਨੂੰ।
[12]ਦਸੋ।
[13]ਮਨੁਖ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ* ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
'ਚੀਨਹੁ ਸੰਤ ਸਰੂਪਾ।
ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਬੀਤੇ ਕੁਛ ਜਨਮਾ
ਅਬ ਭੀ ਸਫਲ ਅਨੂਪਾ।
ਨੌ ਬਿਧਿ ਭਗਤਿ ਅਹੈ ਮਰਦਾਨਾ
ਜਾ ਮਹਿਂ[੧] ਏਕੋ ਹੋਈ।
ਭਵ[੨] ਸਾਗਰ ਤਰ ਗਤਿ[੩] ਕੋ ਪਾਵੈ
ਨਹਿਂ ਲਖਿ[੪] ਸੰਸਾ ਕੋਈ' ॥ ੧੭ ॥
ਮਰਦਾਨਾ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਤਬ ਹੀ
'ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਗਤਿ ਕਹੀਜੈ।
ਜਿਂਹ ਕੇ ਕਰਤਿ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈ
ਭਵਜਲ ਭਲੇ ਤਰੀਜੈ'।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਤਿ ਭਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ
'ਸੁਨੀਏ ਭਗਤ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ[੫] ਹੌਂ ਭਾਖੋ ਸਭਿ ਹੀ
ਜੇ ਹੈਂ ਭਗਤਿ ਅਚਾਰਾ[੬] ॥ ੧੮ ॥ {ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ}
(ੳ)+ ਸਤ ਸੰਗਤ ਸਸ੍ਰੂਖਾ[੭]++ ਕਰਨੀ
ਮਿਲ ਤਿਹ ਕਾਲ[੮] ਬਿਤਾਵੈ[੯]।
(ਅ) ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ[੧੦] ਸੁਨੀਜੈ
ਮਨ ਏਕਾਗਰ ਲਾਵੈ।
(ੲ) ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ[੧] ਮਲਿੰਦ ਕਰੈ ਮਨ[੨]

---

*ਪਾ:-ਉਬਾਚੇ।
[1]ਜਿਸ ਵਿਚ।
[2]ਸੰਸਾਰ।
[3]ਮੁਕਤੀ।
[4]ਨਾਂ ਜਾਣ।
[5]ਵਖੋ ਵਖ।
[6]ਕਰਮ।
+(ੳ), (ਅ) (ੲ) ਆਦਿ ਨੌਂ ਅੱਖਰ ਅਸਾਂ ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਭਾਂਤਾਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਮਝ ਆ ਜਾਣ ਲਈ ਲਾਏ ਹਨ।
[7]ਸੇਵਾ।
++ਪਾ:-ਸਸੂਖਾ।
[8]ਸਮਾਂ।
[9]ਗੁਜ਼ਾਰੇ।
[10]ਕਥਾ।

ਗੁਰੁ ਮੂਰਤਿ ਉਰ[3] ਧਜਾਨਾ।
(ਸ) ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਮੁਖ ਸੋਂ[*]
ਪੁਲਕਾਵਲ[4] ਤਨ[5] ਆਨਾ[6] ॥ ੧੯ ॥
(ਹ) ਦਮ[7] ਸਮ[8] ਭਾ ਬਿਰਕਤ ਕਰਮਨ ਤੇ
ਸੁਰਗਾਦਿਕ ਤਜਿ ਚਾਹਾ।[9]
(ਕ) ਪਰ[10] ਕੇ ਦੋਖ ਨ ਚੀਨਤਿ ਮਨ ਮੈਂ
ਹਾਨ ਲਾਭ ਸਮ[11] ਤਾਹਾ।[12]
(ਖ) ਛਲ ਬਿਹੀਨ ਸਭਿ ਹੀ ਤੇ ਹੋਵਨ
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿੰ ਆਵੈ।
(ਗ) ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਤਾਰ ਵਿਖੈ ਅਤਿ
ਡੋਲ ਨ ਕਬਹੂੰ ਜਾਵੈ ॥ ੨੦ ॥
(ਘ) ਹਰਿ ਸਰੂਪ ਸਭਿ ਹੂੰ ਕੋ ਜਾਨੈ
ਰਵਿਓ[13] ਸਭਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਹੈ ਸੂਛਮ[14] ਕਰਿ ਵਰਨੀ[15],
ਏਕ ਪਰਾਪਤਿ ਜਾਂਹੀ।
ਕੁਲ ਸਮੇਤ ਤਰਿ ਹੈ ਭਵਸਾਗਰ
ਅਵਰ ਤਰੈਂ ਤਿਹ ਸੰਗਾ।
ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਮਾਯਾ ਨਹਿੰ ਮੋਹਹਿ
ਰਾਚਹਿ ਹਰਿ ਕੇ ਰੰਗਾ' ॥ ੨੧ ॥

---

[1]ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਉਤੇ।
[2]ਭੌਰਾ ਕਰੇ ਮਨ ਨੂੰ।
[3]ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
[*]ਪਾ:-ਪ੍ਰਭ ਕੇ।
[4]ਲੂੰ ਖੜੇ।
[5]ਸਰੀਰ ਤੇ।
[6]ਲੈ ਆਵੇ।
[7]ਇੰਦ੍ਰੇ ਰੋਕਣੇ।
[8]ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ।
[9]ਇੱਛਾ।
[10]ਪਰਾਏ।
[11]ਬਰੋਬਰ।
[12]ਉਸਨੂੰ।
[13]ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਹਿਆ।
[14]ਸੰਖੇਪ।
[15]ਕਹੀ।

ਚੁਲਕਾ ਛੰਦ: ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਕਰ ਤਬੈ
ਪਦ ਪਰ ਧਾਰਿ ਲਿਲਾਰ[1] ਅਲਾਵੈ[2]।
'ਸਤਿਬਚਨ ਤੁਮ ਕਹਿਤਿ ਹੋ
ਜੇ ਭਵ ਕੇ ਦੁਖ ਦਾਰ[+3] ਮਿਟਾਵੈ' ॥ ੨੨ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਲਾਲੋ ਤਹਿਂ ਆਵਾ
ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਾਈ।
'ਅਚਵਹੁ[4] ਅਸਨ[5] ਚਲਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਦੁਖ ਕੁੰਜਰ[6] ਮ੍ਰਿਗਰਾਈ![7]।
ਭਵ[8] ਬੰਧਨ ਪੰਨਗ ਜੇ ਗਰਸੇ[9]
ਬੈਨਤੇਯ ਹੋ ਤਿਨ ਕੋ[10]।
ਕਰਿ ਕਿਰਤਾਰਥ ਮੁਝ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ[11]
ਆਨਨ ਪਾਇ ਅਸਨ ਕੋ' ॥ ੨੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨਾਂ ਭਾਖੇ
'ਆਨਹੁ[12] ਇਹ ਠਾਂ ਜਾਈ'।
ਕਹਿ ਲਾਲੋ 'ਤੁਮਰੇ ਗਲ ਜੰਞੂ
ਵਹਿਰ[13] ਅਸਨ ਕਿਉਂ ਪਾਈ? (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਚੌਂਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲ ਕਰਿ ਜੇਵੋਂ[14]
ਉੱਤਮ ਜਨਮ ਤੁਮਾਰਾ।
ਜੇ ਇਹ ਠਾਂ ਮੰਗਵਾਵਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ!

---

[1]ਮੱਥਾ ਰੱਖਕੇ।
[2]ਆਖਦਾ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਦਰਦ।
[3]ਕਠਨ ਦੁਖ (ਅ) ਦੁਖ ਦਲਿੱਦ੍ਰ।
[4]ਛਕੋ।
[5]ਭੋਜਨ।
[6]ਦੁਖ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਨੂੰ।
[7]ਹੇ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪੀ
[8]ਸੰਸਾਰ।
[9]ਸੱਪਾਂ (ਕਰਕੇ) ਜੋ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।
[10](ਤੁਸੀਂ) ਗਰੁੜ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ।
[11]ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ।
[12]ਲਿਆਵੋ।
[13]ਬਾਹਰ।
[14]ਛਕੋ।

ਸੰਸੈ ਖੋਇ[1] ਹਮਾਰਾ' ॥ ੨੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਤਿ 'ਧਰਤਿ ਹੈ ਜਿਤਨੀ
ਤਿਤਨੋ ਚੌਂਕਾ ਜਾਨੋਂ।
ਸੱਚ ਰਤੇ ਸੇ ਸੂਚੇ ਹੂਏ
ਮਨ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਨੋ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੋ ਬਿਕਸਜੋ ਤਬ ਹੀ
ਆਨਜੋ ਭੋਜਨ ਧਾਈ।
ਬਨੀ ਬਾਜਰੇ[*] ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਰੋਟੀ
ਸਰਖਪ ਸਾਕ[2] ਬਨਾਈ ॥ ੨੫ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਅਵਿਲੋਕ ਅਹਾਰਾ
ਮਨ ਮਹਿਂ ਗਟੀ[3] ਵਿਚਾਰੀ।
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਗੁਨੀ[4] ਸੁ ਜਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਾਰੀ।
'ਮਰਦਾਨੇ ਕਿਉਂ ਗਿਨਤੀ ਕੀਨੀ
ਅਚਵਹੁ ਜਾਨਹੁ ਤਬ ਹੀ'।
ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਨਿਜ ਕਰਿ ਅਸਨਾ
ਜੋ ਦਾਨੀ ਸੁਖ ਸਭਿ ਹੀ[5] ॥ ੨੬ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਪਾਯੋ ਕੌਰਾ[6]
ਸੁਧਾ ਸ੍ਵਾਦ ਜਨੁ[7] ਆਯਾ।
ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮ
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।
'ਅਸਨ ਬਨਜੋ ਹੈ ਕੈਸੇ ਸ੍ਵਾਦਾ?
ਦੇਵਹੁ ਸੁਧ[8] ਮਰਦਾਨਾ! '
ਮੁਸਕ ਮਨਾਕ[1] ਭਨੇ[2] ਬਚ ਐਸੇ

---

[1]ਦੂਰ ਕਰੋ।
[*]ਪਾ:-ਕੋਧਰੇ।
[2]ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ।
[3]ਗਿਣਤੀ।
[4]ਸੋਚੀ।
[5]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[6]ਗ੍ਰਾਹੀ।
[7]ਮਾਨੋਂ।
[8]ਖਬਰ।

'ਕੈਸੇ ਕਰੋਂ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥
ਸੁਨਜੋ ਸੁਧਾ ਪਸ਼ਯੰਤ[3] ਨ ਕਬਹੂੰ
ਸਾਦ ਬਨਜੋ ਹੈ ਸੋਊ।
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਸਭਿ
ਵਰਤਹਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਜੋਊ'।
ਲਾਲੋ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ ਸੁਨਿ ਕੈ
'ਵਡਿਯਨ ਕੀ ਵਡਿਆਈ।
ਭਾਉ ਪੁਰਖ ਮੈਂ ਦੇਖਤਿ ਹਿਤ ਕਰਿ
ਅਸਨ ਵਿਚਾਰ ਨ ਕਾਈ ॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਭਾਜੀ ਲੀਨੀ ਬਿਦਰ ਕੀ, ਦੁਰਜੋਧਨ ਤਜਿ ਰਾਜ।
ਦਿਜਬਰ[4] ਕੇ ਤੰਦੁਲ[5] ਲਏ, ਬਿਰਦ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥ ੨੯ ॥
ਜਾਤ ਭੀਲਨੀ ਨੀਚ ਕੇ, ਜੂਠੇ ਲੀਨੇ ਬੇਰ।
ਕੇਵਲ ਭਾਵ ਸੁਭਾਵਈ, ਗੁਨ ਅਵਗੁਨ ਨਹਿਂ ਹੇਰ[6*]' ॥ ੩੦ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਬਿਗਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮੁਖ ਭਾਖੀ
'ਸੁਧਾ ਅਸਨ ਮਹਿਂ ਪਾਵਾ।
ਇਸ ਮਹਿਂ ਤੇ ਆਵਤਿ ਅਸ ਸ੍ਵਾਦਾ
ਭੋਜਨ ਭਲੋ ਬਨਾਵਾ'।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਭਿਬੰਦਤਿ[7] ਲਾਲੋ
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦਾ।
'ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਿਮਲ ਖੋਏ
ਭਵ ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਮੰਦਾ[8] ॥ ੩੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਆਜ ਕਿਯੋ ਕਿਰਤਾਰਥ ਮੋ ਕਹੁ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਭੋ[1] ਗਤਿਦਾਈ!

---

[1]ਥੋੜਾ ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਕੇ।
[2]ਕਹੇ।
[3]ਡਿੱਠਾ।
[4]ਭਾਵ ਸੁਦਾਮੇ ਦੇ।
[5]ਚਾਵਲ।
[6]ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ।
[*]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ।
[7]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[8]ਨਾਸ਼।

ਕੂਪ ਵਿਖੈ ਹਮ ਬੂਡਤਿ ਥੇ[2]
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੇ ਤੁਮ ਲੀਨ ਬਚਾਈ।
ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਪਰਾਤਮ[3] ਹੋ
ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੇ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਸਹਾਈ'।
ਯੌਂ ਕਹਿ ਕੈ ਪਦ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ
ਅਤਿ ਦੀਨਤਿ ਸੋਂ ਤਿਨ ਗ੍ਰੀਵ[4] ਨਿਵਾਈ ॥ ੩੨ ॥
ਊਪਰ ਸੀਸ ਉਠਾਵਹਿ ਨਾ
ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਾਥ ਧਰਾ ਸਿਰ ਤਾਂਹੀ।
ਛੂਵਤਿ ਹਾਥ ਕਪਾਟ[5+] ਖੁਲੇ
ਤਿਹੁਂ ਲੋਕਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਭੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਪੰਕਜ ਪਾਨ[6] ਮੁਕੰਦ[7] ਕੇ ਲਾਗਤਿ
ਭਾ ਜੁ ਅਨੰਦ[8] ਨ ਜਾਇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਹੀ[9]।
ਪੂਰਨ ਸੋਂ ਮਿਲ ਪੂਰਨ ਭਾ
ਭਵ[10] ਪੂਰਨ ਆਤਮ ਹੀ ਦਰਸਾਈ[11] ॥ ੩੩ ॥
ਦਿਨ ਤੀਨ ਰਹੇ ਤਿਹ ਭੌਨ ਵਿਖੈ
ਭਲਿ ਭਾਂਤਿ ਦਲੇ ਦੁਖ, ਕੀਨ ਨਿਹਾਲਾ।
ਮਨ ਚੀਨ ਲਈ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰ ਕੀ
ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੇਵ ਕਰੰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਲਿਵ ਲਾਗਿ ਅਨਾਹਦ ਕੀ ਧੁਨਿ[*] ਸੋਂ

---

[1]ਹੇ।
[2]ਡੁਬਦੇ ਸੀ।
[3]ਪਰਮਾਤਮਾ।
[4]ਗਿੱਚੀ।
[5]ਤਖਤੇ, ਪਰਦੇ, ਛੌੜ।
[+]ਮਾਨੁੱਖ ਤੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਉਹੋ ਤਖਤੇ ਹਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮੁ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਹੈ। ਯਥਾ:-
'ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ॥' [ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੨
[6]ਕਵਲ ਹਥ।
[7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।
[8]ਜੋ ਹੋਯਾ ਅਨੰਦ।
[9]ਉਹ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
[10]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।
[11]ਦਿਸਦਾ ਹੈ।
[*]ਉਹ ਧੁਨ (ਲਗਾਉ) ਜਿਸਦੀ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲਗਾਤਾਰ ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਲਗਾਉ। ਅਨਾਹਦ ਧੁਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੂੰ ਘੂੰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਅਨਾਹਦ ਦਾ ਫਲ ਭਵ ਬੰਧਨ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਤੇ ਜਮਜਾਲ ਦਾ ਕੱਟੇ

ਬਿਨਸੇ ਭਵਬੰਧਨ ਔ ਜਮਜਾਲਾ।
ਪੁਨਿ ਆਨ ਸਥਾਨਹਿ[1] ਜਾਵਨ ਕੀ
ਮਨ ਮਾਹਿ[2] ਠਟੀ[3] ਬਿਧਿ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[4] ॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਰਦਾਨੇ ਸੋ ਬੂਝਹੀ, 'ਕਿਤ ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ?
ਹੇਤ ਭਗਤਿ ਵਿਸਤਾਰ ਕੋ[5], ਆਨ ਕਾਜ ਕਛੁ ਨਾਂਹਿ' ॥ ੩੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: [6]'ਭੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤੁਮ ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ
ਜਾਣਨਹਾਰ ਅਹੋ ਮਮਰਾਈ[7]।
ਬੂਝ ਲਯੋ ਮਨ ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ
ਹੈ ਜਿਤ ਚਾਹਿ ਚਲੋ, ਤਿਹ ਜਾਈ।
ਨਿੰਦ ਕਰੈਂ ਬਿਨ ਬਿੰਦ[8] ਇਹਾਂ ਨਰ ਮੰਦਮਤੀ ਗਤਿ ਪੰਧ ਭੁਲਾਈ।[9]
ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਉਰ ਸੋ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ
ਮੋ ਉਰ ਲਾਗਤਿ ਹੈ ਦੁਖਦਾਈ' ॥ ੩੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨਿ ਬੈਨ ਭਨੇ
'ਅਬਿ ਲੇਯ ਬਿਦਾ ਗਵਨੈ ਮਰਦਾਨਾ।
ਹੋਤਿ ਭਲੋ ਰਹਿਬੋ ਤਹਿੰਹੀ
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਮਿਲਬੋ ਜਿਹ ਥਾਨਾ।[10]
ਮਾਨਵ ਦੇਖਿ ਦੁਖੈਂ ਦੁਸ਼ਟਾਤਮ
ਧਾਮ ਰਹੇ ਸਿਖ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨਾ।[11]
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਹਿਂ ਸੈਲ ਕਰੈਂ
ਦਰਵੇਸ਼ਿ ਕੇ ਬੇਸ' ਭਨੈ ਸੁਖਦਾਨਾ[1] ॥ ੩੭ ॥

ਜਾਣਾ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ, ਉਹ ਭਵ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਨਹਦ ਦਾ ਗੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਅਨਹਦੁ ਵਾਜੈ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਜੈ॥

[1]ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ।
[2]ਵਿਚ।
[3]ਧਾਰੀ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[5]ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ।
[6]ਮਰਦਾਨੇ ਕਿਹਾ।
[7]ਮੇਰੇ ਸਵਾਮੀ।
[8]ਬਿਨਾਂ ਜਾਣੇ।
[9]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ।
[10]ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ।
[11]ਸੁਜਾਨ ਸਿੱਖ (ਲਾਲੋ) ਦੇ ਘਰ ਰਿਹਾਂ।

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਜਾਵੋਂ ਦਿਸ[+] ਜਿੰਹ
ਮੁਝ ਪਿਖ ਇਉਂ ਨਰ ਪ੍ਰਾਹੀ।[2]
-ਇਹ ਆਵਤਿ ਹੈ ਡੂਮ ਤਿਸੀ ਕੋ
ਜੋ ਜਗ ਭਯੋ ਕੁਰਾਹੀ-।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਿਸ ਆਵਤਿ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ
ਰਹੋ ਨ, ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ[3]'।
ਬਿਕਸ ਕਪੋਲਨ ਤੇ ਇਉਂ ਭਾਖੀ[4]
'ਪ੍ਰਾਤ[5] ਚਲੈਂ ਮਰਦਾਨਾ!' ॥ ੩੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਭਈ ਭੋਰ ਗੁਰ ਬਚ ਕਹੈਂ, 'ਲਾਲੋ ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ!
ਅਨਤ[6] ਦੇਸ਼ ਕੋ ਰਮਤਿ[7] ਹੈਂ, ਹੇਰਨ ਹੇਤ ਹਮਾਰ[8]' ॥ ੩੯ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਔਗੁਨ ਕੌਨ ਭਯੋ? ਤਜਿ ਭੌਨਕੋ
ਗੌਨ[9] ਕਰੋ ਦੂਤਿ[10], ਕਜੋਂ ਨ ਰਹੋ?।
ਜਾਨਹੁ ਦਾਸ ਮੁਝੈ ਸੁਖ ਰਾਸ!
ਉਦਾਸ ਭਏ ਕਿਵ? ਵਾਕ ਕਹੋ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਖਤਿ 'ਔਗੁਨ ਤੋਰ ਨ
ਮਾਨਵ ਮੂਢ ਖਿਝੰਤਿ ਲਹੋ।[11]
ਹ੍ਵੈ ਸਤਿਸੰਗ ਰਹੰਨ ਭਲੋ ਤਹਿਂ
ਬਾਸੁਰ ਰੈਨ ਅਨੰਦ ਅਹੋ' ॥ ੪੦ ॥
'ਸੰਤ ਮਤੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅੰਗ[12]
ਬਿਲੋਕ ਤੁਮੈਂ ਖਿਝ ਕਜੋਂ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ।
ਕਾਜ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰ

---

[1]ਆਖਿਆ ਸੁਖਦਾਤੇ ਨੇ।
[+]ਪਾ:-ਪਰਿਪ। ਪਰਿਪ ਗਲੀ।
[2]ਆਖਦੇ ਹਨ।
[3]ਚਲੇ ਚਲੋ।
[4]ਕਹੀ।
[5]ਸਵੇਰੇ।
[6]ਹੋਰ।
[7]ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।
[8]ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਸਾਡਾ।
[9]ਤੁਰਨਾ।
[10]ਛੇਤੀ।
[11]ਵੇਖਕੇ।
[12]ਸੰਤ ਮਤਾ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਦਾ, ਰੱਬ ਤੁਹਾਡੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪਚੀ[੧] ਭਵ ਮਾਂਹਿ ਜੋਊ ਬਿਲਲਾਵੈਂ।
ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਮਿਲ ਬੋਲਨ ਬੈਸਨ
ਹੇਰਤਿ[੨] ਹੀ ਹਿਰਦਾ ਹੁਲਸਾਵੈਂ।
ਕੋਇਕ ਬਾਸੁਰ[੩] ਮੋਹਿ ਅਵਾਸ[੪]
ਰਹੋ ਸੁਖਰਾਸ! ਭਲੇ ਤੁਮ ਭਾਵੈ' ॥ ੪੧ ॥
ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਬਚ ਫੇਰ ਕਹਜੋ ਤਿਹ
'ਸਾਚ ਕਹੌਂ ਇਹ ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ।
ਹੈ ਬਿਕਰਾਲ[੫] ਸੰਸਾਰ ਬਿਆਕੁਲ
ਆਗਲ[੬] ਸੁੱਧ[੭] ਨ ਜਾਨਤਿ ਕਾਈ।
ਬੈਠਤਿ, ਉਠਤਿ, ਤੂਸ਼ਨ[੮], ਬੋਲਤਿ
ਚਾਲਤਿ ਨਾਂਹਿਨ ਮੇਵਹਿ[੯] ਭਾਈ।
ਨਾ ਗੁਜਰੈ ਇਹ ਨਾਲ ਭਲੇ
ਕਿਵ ਹੀ[੧੦] ਇਸ ਬੀਚ[੧੧] ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੪੨ ॥
[*]ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ।
ਏਸ ਕਲੀਓ ਪੰਜ ਭੀਤੀਓ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਖਾ ਪਤਿ।
ਜੇ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬੜ ਬੜ ਕਰੈ ਬਹੁਤ।
ਚੁਪ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਇਤ ਘਟਿ ਨਾਹੀ ਮਤਿ।
ਜੇ ਬਹਿ ਰਹਾਂ ਤਾ ਆਖੀਐ ਬੈਠਾ ਸਥਰ ਘਤ।
ਉਠ ਜਾਈ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਛਾਰੁ ਗਇਆ ਸਿਰ ਘਤਿ।
ਜੇ ਕਰਿ ਨਿਵਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਡਰਦਾ ਕਰੇ ਭਗਤ।
ਕਾਈ ਗਲੀ ਨ ਮੇਵਨੀ ਜਿਥੇ ਕਢਾ ਝਤਿ।
ਏਤੇ ਓਥੈ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਰਖੈ ਪਤਿ ॥ ੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਲਾਲੋ ਸੰਸਾਰ ਤੇ, ਜੇ ਰਾਖਹਿ ਕਰਤਾਰ।

---

[1]ਫਸੇ ਹੋਏ, (ਅ) ਸੜੇ ਹੋਏ, (ੲ) ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ।
[2]ਵੇਖਕੇ।
[3]ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨ।
[4]ਘਰ।
[5]ਭਯਾਨਕ।
[6]ਅੱਗੇ ਦੀ।
[7]ਖਬਰ।
[8]ਚੁਪ।
[9]ਮੇਵਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਭਾਵ ਹਰ ਗਲੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ)।
[10]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ।
[11]ਭਾਵ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਭਗਤਾਂ ਦੀ)।
[*]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾ: ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਦਾ ਹੈ।

ਤੋ ਰਹਿਬੋ ਇਹ ਤੇ ਬਨੈ ਹੈ ਇਹ ਗਰਤ[੧] ਅਪਾਰ ॥ ੪੩ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਪੁਨ ਉਦਾਸ ਉਰ ਮਹਿਂ ਮਰਦਾਨਾ
ਦੇਖਿ ਦੁਖੈ ਮਤਿ ਮੰਦੇ'।
ਸੁਨਿ ਲਾਲੋ ਮਨ ਦੀਨ ਭਯੋ ਬਹੁ
ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਦ ਪਰ ਬੰਦੇ।
'ਏਕ ਮਾਸ[੨] ਮੁਝ ਰਹਹੁ ਅਵਾਸੂ[੩]
ਬਿਨੈ ਬਿਲੋਕਹੁ ਸੁਆਮੀ।
ਪੁਨਿ ਗਵਨਹੁ ਜਿਤ ਇੱਛਾ ਹੋਵਹਿ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!' ॥ ੪੪ ॥
ਦੇਖ ਦੀਨਤਾ ਦਾਸ ਈਠ[੪] ਕੀ
ਮਾਨ ਲਏ ਤਿਹ ਬੈਨਾ[੫]।
'ਲਾਲੋ ਬਚਨ ਨ ਮੇਟਜਾ ਜਾਈ'
ਭਨਤਿ ਭਏ ਗੁਨ ਐਨਾ।
'ਏਕ ਮਾਸ ਰਹਿਯੇ ਮਰਦਾਨਾ!
ਬਹੁਰੋ ਕਰਹਿਂ ਪਯਾਨਾ[੬]।
ਤ੍ਰਿੱਸਕਾਰ[੭] ਇਸ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈਸੇ
ਜਾਹਿਂ ਆਨ[੮] ਅਸਥਾਨਾ[੯]' ॥ ੪੫ ॥
ਰਹੇ ਦਯਾਲੁ ਏਮਨਾਵਾਦੂ
ਬਾਸੁਰ[੧੦] ਦੋਇ ਬਿਤੀਤੇ।
ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਗਤਿ[੧੧]
ਨਾਮ ਜਪੇ ਜਮ ਭੀਤੇ।[੧੨]
ਆਸਨ ਪੈ ਆਸੀਨ[੧] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ

---

[1]ਖਾਤਾ।
[2]ਮਹੀਨਾ।
[3]ਘਰ।
[4]ਪਿਆਰੇ।
[5]ਬਚਨ।
[6]ਤੁਰਨਾ।
[7]ਨਿਰਾਦਰ।
[8]ਹੋਰ।
[9]ਜਗ੍ਹਾ।
[10]ਦਿਨ।
[11]ਛੁਟੀਦਾ ਹੈ।
[12]ਡਰ ਹੈ।

ਪੈਰ ਪਲੋਟਤਿ[2] ਲਾਲੋ।
ਜਿਹਕੋ ਮੁਨਿ ਜਨ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਤਿ ਹੈਂ
ਬਸਹਿਂ ਜਿ ਉਰ[3] ਨਹਿਂ ਕਾਲੋ[4] ॥ ੪੬ ॥
ਬੈਸ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਭਨਤਿ ਮਰਦਾਨਾ
'ਤੁਮ ਹਯਾਂ[5] ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਹਿਨਾ।
ਦੇਹੁ ਨਿਦੇਸ[6] ਜਾਉ ਤਲਵੰਡੀ
ਕਹਹੁ ਤਹਾਂ ਜੋ ਕਹਿਨਾ।
ਤੂਰਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਆਵੋਂ ਤੁਮ ਢਿਗ
ਬਿਲਮ[7] ਨ ਕਹੂੰ ਲਗਾਵੋਂ।
ਨਿਜ ਪਰਵਾਰਹਿ ਦੇਯ ਖਬਰ ਸਭਿ
-ਹੌਂ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਜਾਵੋਂ-' ॥ ੪੭ ॥
[8]'ਘਰ ਮਹਿਂ ਜੀਉ ਬਸਤਿ ਹੈ ਤੇਰੋ
ਜਾਹੁ, ਦੂੱਤਿ[9] ਪੁਨ ਅੱਯੈ।
ਹਮਰੀ ਸੁਧ[10] ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਦੇਖਹੁ
ਤੈਸੀ ਤਿਹ ਠਾਂ ਦਯੈ'।
ਲੇ ਰਜਾਇ ਮਰਦਾਨਾ ਗਵਨ੍ਯੋ
ਮਿਲ੍ਯੋ ਜਾਇ ਪਰਵਾਰੂ।
ਤਿੰਹ ਪਸ਼ਚਾਤ ਦਾਸ ਦੁਖਖੰਡਨ[11]
ਰਾਜਤਿ[12] ਨਗਰ ਉਦਾਰੂ ॥ ੪੮ ॥
ਬਾਸੁਰ ਬਨ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਬਿਰਾਜਹਿ
ਕਮਲ ਬਦਨ ਦੁਖ ਕਦਨਾ।
ਜਬਹਿ ਬਿਭਾਵਰ[1] ਹੋਵਹਿ ਲਖਿਹੀਂ

---

[1]ਬਿਰਾਜੇ।
[2]ਮਲਦਾ ਹੈ।
[3]ਜਿਸਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
[4]ਮੌਤ ਨਹੀਂ (ਉਸਨੂੰ)।
[5]ਇਥੇ
[6]ਆਗਜਾ।
[7]ਦੇਰ।
[8]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[9]ਛੇਤੀ।
[10]ਖਬਰ।
[11]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[12]ਬਿਰਾਜੇ।

ਆਵਹਿਂ ਲਾਲੋ ਸਦਨਾ।
ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਅਸਨ[੨] ਤਿਆਰਾ
ਬਿਨੈ ਭਾਖਿ ਅਚਵਾਵੈ।[੩]
ਭਗਤ ਵੱਛਲ ਬਹੁ ਭਗਤਿ ਦੇਖਿ ਕੈ
ਭੋਜਨ ਤਿਹ ਘਰ ਪਾਵੈਂ ॥ ੪੯ ॥
ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਦਾਸ ਕੇ ਜੋਊ
ਜਾਤਿ ਕੁਜਾਤਿ ਨ ਜਾਨੈ।
ਗੁਣ ਚਤੁਰਾਈ ਰੀਝਹਿਂ ਨਾਂਹੀ
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪਹਿਚਾਨੈ।
ਦਿਜ[੪], ਖੱਤ੍ਰੀ, ਤਜਿ ਬੈਸ[੫] ਤਹਾਂ ਕੇ
ਸ਼ੂਦਰ ਹੁਤੋ ਤਿਖਾਨਾ।
ਖਾਇਂ ਸਾਦ ਸੋਂ ਭੋਜਨ ਤਾਂ ਕੋ
ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮੰ ਮਾਨਾ ॥ ੫੦ ॥
ਚਾਂਪਤਿ ਪਾਉਂ, ਹਾਂਕਤੇ ਪੌਨਾ[੬]
ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਨ ਮਾਵੈ।
ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਅਪਨੀ
ਨਿਸਿ[੭] ਸੇਵਾ ਚਿਤ ਲਾਵੈ।
ਆਤਮ ਕੋ ਅੱਭਜਾਸ ਭਨਹਿਂ ਗੁਰ
'ਤੂੰ ਸਤਿ ਚਿਤ[੮] ਆਨੰਦਾ।
ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਤੇ ਹੀਨ ਸਰੂਪਾ
ਭਵ[੯] ਮ੍ਰਿਤੁ[੧੦] ਬਿਨ, ਸੁਖਕੰਦਾ ॥ ੫੧ ॥
ਅੱਕ੍ਰਯ[੧੧] ਏਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਪੂਰਨ

---

[1]ਸੰਧਯਾ।
[2]ਭੋਜਨ।
[3]ਛਕਾਵੇ।
[4]ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
[5]ਵੈਸ਼ ਛੱਡਕੇ।
[6]ਝਲਦਾ ਹੋਯਾ (ਪੱਖਾ)।
[7]ਰਾਤ੍ਰੀ ਨੂੰ।
[8]ਚੇਤਨ।
[9]ਜਨਮ।
[10]ਮਰਨ।
[11]ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

ਜਿਹ ਬਿਨ ਜੜ ਹੈ ਮਾਯਾ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨਿ ਅਸ ਲਾਲੋ
ਸਭਿ ਅਗਜਾਨ ਗਵਾਯਾ।
ਬੀਤੀ ਹੁਤੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਮਹਿਂ
ਭਯੋ ਤੱਤ ਕੋ ਬੇਤਾ[੧]।
ਅਸ[੨] ਬਿਧਿ[੩] ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਕਛੁ ਤਹਿਂ
ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥ ੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਚਿਤ ਲਾਇ ਕੈ, ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ।
ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਪਦਵੀ ਅਧਿਕ, ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਕੋਇ ॥ ੫੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੋ[੪] ਜਮ ਨਹਿਂ ਫੰਦੂ।
ਜਿਉਂ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ[੫] ਜੌਨ ਨ ਚੰਦੂ[੬]।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਤਿ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੂ[੭]।
ਕਿਉਂ ਦੀਸਹਿਂ ਸ਼ਸ਼ਿ[੮] ਤਮ[੯] ਨਹਿਂ ਪਾਸੂ[੧੦] ॥ ੫੪ ॥
ਸ਼ਰਧਾ ਆਤਪ[੧੧] ਦੀਪਤਿ[੧੨] ਜਹਿਂਵਾ[੧੩]।
ਭਰਮ ਤਿਮਰ[੧੪] ਕਿਉਂ ਹੋਵਹਿ ਤਹਿਂਵਾ[੧੫]।
ਉਡਗਨ ਕਿਲਵਿਖ[੧੬] ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ।
ਬੇਮੁਖਤਾ ਨਿਸ[੧੭] ਜਹਿਂ ਭੀ ਨਾਸਤਿ ॥ ੫੫ ॥
ਕਵਿ ਕਰ ਬੰਦ ਗੁਰੂ ਪਦ ਬੰਦੇ।

---

[1]ਜਾਣੂੰ।
[2]ਇਸ।
[3]ਤਰ੍ਹਾਂ।
[4]ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ।
[5]ਦਿਨ ਵਿਚ।
[6]ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਨਹੀਂ।
[7]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ।
[8]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[9]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।
[10]ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[11]ਸ਼ਰਧਾ (ਰੂਪੀ) ਧੁਪ।
[12]ਚਮਕਦੀ ਹੈ।
[13]ਜਿਥੇ।
[14]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।
[15]ਉਥੇ।
[16]ਪਾਪਾਂ (ਰੂਪੀ) ਤਾਰੇ।
[17]ਬੇਮੁਖਤਾ (ਰੂਪੀ) ਰਾਤ।

ਸਿਖੀ ਜਾਚਹਿ ਆਨੰਦ ਕੰਦੇ।
ਏਕ ਆਸ ਨਾਸੀ ਅਬ ਔਰੀ।
ਦਰਸਨ ਦੇਹੁ ਲਾਲਸਾ ਮੋਰੀ* ॥ ੫੬ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅਧ੍ਯਾ: ੩੭ ਦੇ ੬੪ ਤੋਂ ੭੧ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਲੈ ਕੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਣਾਯਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਸ਼ੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਬਾਲੇ ਦੀ (ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ) ਸਾਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੋਧਦੇ ਹੋਏ ਟੁਰੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਬੀ ਏਸ ਨਸੰਗ ਵਿਖੇ 'ਜੰਞੂ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭੀ ਕਿਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੋਥੀ ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ (ਵਿਗਾੜੀ ਹੋਈ) ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

'ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਰਸੋਈ ਤਯਾਰ ਕਰਕੇ ਸੱਦਣ ਆਇਆ, ਚਲੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਯਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਲਾਲੋ ਏਥੇ ਹੀ ਲੈ ਆਉ। ਲਾਲੋ ਕਹਿਆ ਜੀ ਚਉਕੇ ਚਲੋ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, 'ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜਿਤਨੀ ਧਰਤੀ ਉਤਨਾਂ ਚਉਕਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਆਨਿ ਰਖਿਆ'। ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਭੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਬੜਾ ਸੰਦੇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਆਖੇਪਕ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੇਸ ਅਨੂਠੇ ਸਨ, ਜੋ ਇਕ ਕੌਤਕ ਮਾਤ੍ਰ ਸਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕੱਠੇ ਕਰ ਵਿਖਾਲਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਣਕੇ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਵੇਖੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੭ ਅੰਕ ੨੩ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ। ਤੀਸਰੇ ਆਪ ਦਾ ਭੇਸ ਹੁਣ ਸਾਧੂ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਜੰਞੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਲਾਲੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠੱਤੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥੩੮॥

---

*ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ ਵੇਖਣ ਯੋਗ ਹੈ।

੩੯. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਆਦਿ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੀ ਰਜ ਸ੍ਰਿੰਖਲ ਗਲ[+] ਪਾਇ।
ਮਨ ਗੋਇੰਦ ਕੋ ਰੋਕ ਕਰਿ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਇ ॥ ੧ ॥

ਸਰੋਜ ਕਮਲ। ਸ੍ਰਿੰਖਲ ਸੰਗਲ [ਸੰਸ:, ਸ੍ਰਿੰਖਲ]

ਗਲ ਛਾਪੇ ਦੇ ਦੋ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਸਰ-ਹੈ, ਲਿਖਤ ਦੇ ਇਕ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਗਲ- ਹੈ। ਅਸਾਂ ਗਲ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਗਇੰਦ ਹਾਥੀ, [ਸੰਸ:, ਗਜੇਂਦ੍ਰ]

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ (ਰੂਪੀ) ਸੰਗਲ ਨੂੰ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਦੇ ਗਲ ਪਾ ਕੇ (ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਰੋਕ ਕੇ (ਹੁਣ ਮੈਂ) ਮੁਕਤ ਦਾਇਨੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਇਹ ਬਿਧਿ ਨਗਰ ਏਮਨਾਵਾਦੂ।
ਰਹੇ ਹੇਤ ਲਾਲੋ ਅਹਿਲਾਦੂ[1]।
ਪੰਦ੍ਰਹ ਬਾਸੁਰ[2] ਜਬਹਿ ਬਿਤੀਤੇ।
ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤੇ ॥ ੨ ॥
ਹੁਤੋ ਪਠਾਨ ਤਹਾਂ ਕੋ ਰਾਜਾ।
ਨਿਕਟਿ[3] ਸਭਾ ਜਿਹ ਦੁਸ਼ਟ ਸਮਾਜਾ।
ਤਿਹ ਮੰਤ੍ਰੀ ਥੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਏਕੂ।
ਨਾਮ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਅਵਿਵੇਕੂ[4] ॥ ੩ ॥ {ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ}
ਹੁਤੋ ਪਾਸ ਤਿੰਹ ਕੇ ਬਹੁ ਦਰਬਾ।[5]
ਕਰਿ ਕਲਿਮਲ[6] ਸੋ ਸੰਚਜੋ[7] ਸਰਬਾ।
ਕਰਨ ਸੁਜਸ ਅਪਨੋ ਨਰ ਮਾਂਹੀ।
ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਕੀਨੋ ਪੁਰਿ ਤਾਂਹੀ[8] ॥ ੪ ॥
ਦਿਜ, ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਿਟ[9*], ਸ਼ੂਦਰ ਚਾਰੀ[1]।

[+]ਪਾ:-ਸਰ ਤੁੱਲ। ਵਾ, ਸਿਰ।
[1]ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ।
[2]ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦਿਨ।
[3]ਪਾਸ।
[4]ਅਗਜਾਨੀ
[5]ਧਨ।
[6]ਪਾਪ।
[7]ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।
[8]ਉਸਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ।
[9]ਵੈਸ਼ਜ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਬਟ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ।

ਸਭਿ ਕੋ ਦਯੋ ਅੰਮਤੁ[2] ਪੁਕਾਰੀ।
ਜਿਤੇ ਫਕੀਰਨ ਕੇ ਅਸਥਾਨਾ।
ਪਠਿ ਨਰ[3] ਸਭਿਨਿ ਅਸਨ ਬਰਜਾਨਾ[4] ॥ ੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦਿਜ ਨਗਰ, ਫਿਰਿਤ ਅਮੰਤ੍ਰ ਦੇਤਿ[5]।
ਜਾਵਤਿ ਥੇ ਉਦਿਆਨ ਕੋ, ਤਬ ਬੇਦੀ ਕੁਲਿਕੇਤੁ[6] ॥ ੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਿੱਪ੍ਰ[7] ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਅਲਾਏ।
'ਕਿਤ ਕੋ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਸਿਧਾਏ?
ਅਹੈ ਅਮੰਤੁ[8], ਨ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੭ ॥
'ਕੈਸ ਅਮੰਤ੍ਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ?
ਨਿਜ[9] ਬਿਰਤਾਂਤ[10] ਬਤਾਉ ਵਿਚਾਰੇ? '।
ਕਹਿ ਦਿਜ, ਭਾਗੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜੋਊ।
'ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਨਿਉਤੇ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੮ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਤਿਨ ਕੀਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਆਜ ਜਾਹਿ ਨਰ ਸਭਿ ਤਿਹ ਸ਼ਾਲਾ[11]'।
ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ 'ਹਮ ਕਿਨਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਹੈਂ ਦਰਵੇਸ਼ ਬਰਨ ਕੌ ਨਾਂਹੀ[+]' ॥ ੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੋ, ਬਿਗਸਯੋ ਬਚਨ ਅਲਾਇ।
'ਨਾਮ ਕੁਰਾਹੀ ਤੋਹਿ ਕੋ, ਇਨ ਬਾਤਨ[12] ਬਨਿ ਆਇ ॥ ੧੦ ॥

---

[1]ਚਾਰੋਂ ਨੂੰ।
[2]ਨਿਉਂਦਾ।
[3]ਆਦਮੀ ਭੇਜਕੇ।
[4]ਸਭ ਦਾ ਭੋਜਨ ਵਰਜਿਆ।
[5]ਨਿਉਂਦਾ ਦੇਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ (ਜਿਸ ਵੇਲੇ)।
[6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[7]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ।
[8]ਨਿਉਂਦਾ ਹੈ (ਤੁਹਾਨੂੰ)।
[9]ਆਪਨਾ।
[10]ਹਾਲ।
[11]ਉਸਦੇ ਘਰ।
[+]'ਵਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਪ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਜੋ ਜੰਞੂ ਲਾਲੋ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਸੋ ਸਿੱਧ ਹੋਯਾ ਕਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੇ ਉਹ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ 'ਵਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ' ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਞੂ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ।
[12]ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੋਂ।

ਚੌਪਈ: ਛੋਰੀ ਲੋਕ ਰੀਤਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਭਯੋ ਨਾਮ ਇਉਂ ਤੋਹਿ ਕੁਰਾਹੀ।
ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਮਹਿਂ ਜੇ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿਂ।
ਮਲਕ ਕ੍ਰੋਧ ਹਿਰਦੇ ਉਪਜਾਵਹਿ ॥ ੧੧ ॥
ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਤੇ ਦੇ ਨਿਕਸਾਈ[1]।
ਤੁਮ ਜਾਣਹੁ, ਮੈਂ ਕਹੇ ਸੁਨਾਈ'।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦਿਜ ਤਬ ਗਵਨਾ।
ਤੂਸ਼ਨ ਕਰੀ ਖਿਮਾ ਕੇ ਭਵਨਾ ॥ ੧੨ ॥
ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਤਿਨ ਅਧਿਕ[*] ਬਨਾਵਾ।
ਊਚ ਨੀਚ ਸਭਿ ਸਦਨ ਅਲਾਵਾ।
ਕਰਜੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਖਾਨ[2] ਅਹਾਰਾ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਜੁਊ ਸਵਾਰਾ ॥ ੧੩ ॥
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਬਹੁ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨਹਿਂ।
ਪੁੰਨਵਾਨ ਤਾਂ ਕੋ ਅਤਿ ਮਾਨਹਿਂ।
ਝੂਠੇ ਲਖਹਿਂ ਨ ਇਹ ਪਰਪੰਚੀ[3]।
ਜਿਨ ਵਡ ਅਘ[4] ਕਰਿ ਮਾਯਾ ਸੰਚੀ ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿੰਹ ਗ੍ਰਿਹ[5] ਨਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਏ, ਦਿਨ ਬਿਤਾਇ ਉਦਿਆਨ[6]।
ਲਾਲੋ ਆਲਯ ਆਨਿ ਕੈ, ਰਾਜਤਿ[7] ਮਯਾ ਨਿਧਾਨ ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਪਾ ਨ ਆਯੋ ਦਿਜ ਤਿੰਹ[8] ਜਾਨੀ।
ਦੂਤੀ[9] ਭਾਗੋ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨੀ।
ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸੁ ਅਸੂਯਾ[10] ਆਗੇ।
ਯਾਂ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟੀ[11] ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੧੬ ॥

---

[1]ਕੱਢ ਦੇਵੇਗਾ।
[*]ਪਾ-ਅਨਿਕ।
[2]ਖਾਣਾ ਕੀਤਾ।
[3]ਛਲੀਆ।
[4]ਪਾਪ।
[5]ਘਰ।
[6]ਬਨ ਵਿੱਚ।
[7]ਟਿਕੇ।
[8]ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ।
[9]ਚੁਗਲੀ।
[10]ਈਰਖਾ।
[11]ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਤੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨ ਵਿਚ।

'ਦੇਖਹੁ ਮਲਕ! ਨ ਤੁਮਰੇ ਆਯੋ।
ਖੱਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਕਹਾਯੋ।
ਤੁਮ ਤੇ ਅਧਿਕ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨਾ।
ਅਚਜੋ ਅਹਾਰ ਨ ਤੁਮ ਘਰ ਆਨਾ[1] ॥ ੧੭ ॥
ਆਂਖ ਤਰੈ ਨਹਿਂ ਆਨਤਿ ਕਾਹੂ[2]।
ਤਜੀ ਰੀਤਿ, ਪਗ ਧਰਤਿ ਕੁਰਾਹੂ।
ਸ਼ੂਦਰ ਕੇ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕਰਿਹੀ।
ਆਵਾ ਇਹਾਂ ਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰਿਹੀ' ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਭਾਗੋ ਪੁਨ[3] ਬੂਝਹੀ[4], 'ਦਯੋ ਅਮੰਤੁ ਕਿ ਨਾਂਹਿ? '।
ਕਹਿ ਦਿਜ 'ਕੀਨਿ ਤਗੀਦ ਮੈਂ, ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਬਚ[5] ਪ੍ਰਾਹਿ[6]' ॥ ੧੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਤਿ ਮਲਕ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧਹਿ ਆਯੋ।
ਮਨਹੁ ਸਿੰਘ ਧਰ[7] ਮਸ਼ਕ[8] ਰਿਸਾਯੋ[9]।
'ਜਾਵਹੁ ਦਿਜ! ਤਿਹ ਆਨ ਬੁਲਾਈ।
ਦੇਖਿ ਲੇਹਿਂ ਤਿਨ ਕੀ ਮਨੁਸ਼ਾਈ[10] ॥ ੨੦ ॥
ਕੇਤਿਕ ਜੋਰ ਐਂਠ[11] ਸੋ ਕਰਿਹੀ।
ਆਵਾ ਖਾਨਿ ਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰਿਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਹਰਖਤਿ ਤੂਰਨ ਗਵਨਾ।
ਹੁਤੋ ਜਹਾਂ ਲਾਲੋ ਕੋ ਭਵਨਾ ॥ ੨੧ ॥
ਦਰ[12] ਠਾਂਢੋ ਊਚੋ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹੀ[13]।
'ਲਾਲੋ! ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਇਹਾਂ ਹੀ? '।
ਕਹਿ ਲਾਲੋ 'ਬੈਸੇ ਹੈਂ ਅੰਤਰ।

---

[1]ਆਕੇ।
[2]ਲਿਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ।
[3]ਫੇਰ।
[4]ਪੁੱਛਿਆ।
[5]ਬਚਨ।
[6]ਆਖਕੇ।
[7]ਸ਼ੇਰ ਉੱਤੇ।
[8]ਮੱਛਰ।
[9]ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ।
[10]ਮਰਦਾਨਗੀ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ। (ਅ) ਮਰਜ਼ੀ।
[11]ਆਕੜ।
[12]ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ।
[13]ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ।

ਕਾਜ ਕੌਨ ਤੋ? ਕਹੋ ਨਿਰੰਤਰ[1] ॥ ੨੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਹਿ ਦਿਜ 'ਪਠਵਹੁ ਵਹਿਰ ਕੋ', ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਪੇ ਆਇ।
'ਕਜਾ ਪਾਧਾ ਤੁਮ ਕਹਤਿ ਹੋ, ਕਾਰਜ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ?' ॥ ੨੩ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਚਲਿਯੇ ਤੂਰਨ ਮਲਕ ਬੁਲਾਵੈ।
ਨਤੁ[2] ਮਾਨਵ ਕੋ ਅਵਰ ਪਠਾਵੈ[3]'।
ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਸੁਖਧਾਮਾ।[4]
'ਮਲਕ ਸੰਗ ਕਜਾ ਹਮਰੋ ਕਾਮਾ ॥ ੨੪ ॥
ਕੌਨ ਮਲਕ? ਹੌਂ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਕਬਿ ਨ ਬਿਲੋਕਯੋ ਕਹਾਂ ਬਸਾਹੀ।[5]
ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਊ।
ਕਿਉਂ ਆਇਸ ਕਰਿ ਭੇਜਤਿ ਸੋਊ' ॥ ੨੫ ॥
ਹਟਿ ਦੂਜੀ ਦੂਤੀ[6] ਦਿਜ[7] ਕੀਨੀ।
ਭੇਵ ਨ ਸਮਝਹਿ ਜਿਹ ਮਤਿ ਹੀਨੀ।
'ਸੁਨਹੁ ਮਲਕ! ਜੋ ਆਇਸ ਤੋਰੀ।
ਰਿਦੇ ਨ ਆਨਤਿ, ਦੀਨ ਬਹੋਰੀ[8] ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਹੈ, -ਨ ਜਾਨੋਂ ਮਲਕ ਮੈਂ, ਕੋ ਹੈ ਕਹਾਂ ਬਸਾਇ? -।
ਵਡੋ ਢੀਠ ਨਿਸ਼ਠੁਰ[9] ਬਚਨ, ਤੁਮ ਕੋ ਕਹੇ ਬਨਾਇ ॥ ੨੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਯੋ ਇਹ ਠਾਂ ਆਵੈ।
ਕਰਹੁ ਅਬਹਿ ਜਿਉਂ ਹਿਰਦੈ ਭਾਵੈ।
ਤਵ ਭੋਜਨ ਕੀ ਕਰਿ ਹੈ ਨਿੰਦਾ।
ਖਾਵਹਿ ਘਰ ਸ਼ੂਦਰ ਜੋ ਮੰਦਾ ॥ ੨੮ ॥
ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਨ ਲੱਜਾ ਕਰਿਈ।
ਲੋਕ ਰੀਤਿ ਉਰ ਤੇ ਪਰਿਹਰਿਈ[10]'।

---

[1]ਪੜਦੇ ਬਿਨਾਂ।
[2]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[3]ਭੇਜੇਗਾ।
[4]ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ।
[5]ਕਿੱਥੇ ਵਸਦਾ ਹੈ।
[6]ਚੁਗਲੀ।
[7]ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ।
[8]ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
[9]ਕਠੋਰ।
[10]ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਆਗੈ ਪਾਵਕ ਰੋਸ ਬਹੂਤੀ[੧]।
ਬਚਨ ਘ੍ਰਿਤ ਜਨੁ ਦੀਨਿ ਅਹੂਤੀ[੨] ॥ ੨੯ ॥
ਅਰੁਨਬੇਖ[੩] ਕਰਿ ਮਲਕ ਅਲਾਵੈ[੪]।
'ਅਬਹਿ ਬੁਲਾਏ, ਜੇ ਨਹਿਂ ਆਵੈ।
ਬਹੁ ਨਰ ਜਾਵਹੁ ਗਹਿ ਆਨੀਜੈ[੫]*।
ਦਿਜ ਕੇ ਸੰਗ, ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ' ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਲੇ ਕਰਿ ਪਾਂਚ ਕ[੬] ਮਨੁਜ ਪੁਨ, ਦਿਜ ਤਬ ਗਯੋ ਰਿਸਾਇ।
ਊਚੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ ਕੈ, ਨਾਨਕ ਲਏ ਬੁਲਾਇ ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਮਲਕ ਰੋਸ ਤੁਝ ਪਰ ਬਹੁ ਕੀਨੋ।
ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਭਲਿ ਬਿਧਿ[੭] ਮਨ ਚੀਨੋ[੮]।
ਨਾਤੁਰ ਤੁਮ ਕੋ ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਵਹਿਂ।
ਹੇਰਹੁ ਨਰ[੯] ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹਿਂ[੧੦]' ॥ ੩੨ ॥
ਬਿਗਸੇ[੧੧] ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਿ ਬਚ ਐਸਾ।
ਚਲੇ ਸੰਗ ਜਹਿਂ ਭਾਗੋ ਬੈਸਾ।
ਮਤਿ ਮੰਦਨ ਕੋ ਲੱਜਤਿ ਕਰਨੇ।
ਸਰਬ ਗਰਬ ਤਿੰਹ ਉਰ ਕੋ ਹਰਨੇ[੧੨] ॥ ੩੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਵਨੇ ਜਾਇਂ[੧੩] ਅਗਾਰੀ[੧੪]।
ਲਾਲੋ ਚਲਜੋ ਸਸ਼ੰਕ[੧੫] ਪਿਛਾਰੀ[੧੬]।

---

[1]ਗੁੱਸਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਬਹੁਤੀ ਸੀ।
[2](ਚੁਗਲੀ ਦੇ ਵਾਕ ਘਿਉ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਮਿਲ ਗਏ।
[3]ਲਾਲ ਸਰੂਪ (ਚਿਹਰਾ)।
[4]ਕਿਹਾ।
[5]ਫੜ ਲਿਆਓ।
* ਾ:-ਬਹੁਰ ਨ ਆਵੈ ਗਹਿ ਆਨੀਜੈ।
[6]ਪੰਜ।
[7]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[8]ਸਮਝ ਲਓ।
[9]ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਮਨੁਖ।
[10]ਏਹ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਣਗੇ।
[11]ਹੱਸੇ।
[12]ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ।
[13]ਟੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[14]ਅੱਗੇ।
[15]ਸੰਸੇ ਨਾਲ, ਡਰਦਾ ਹੋਯਾ।
[16]ਪਿੱਛੇ।

ਦਿਜ ਅਰ ਮਨੁਜ ਜਾਹਿਂ ਸੰਗ ਲਾਗੇ।
ਪਗ ਨਹਿਂ ਲਾਗਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਅਭਾਗੇ[1] ॥ ੩੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨੀ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਜਹਿਂ ਤਹਾਂ -ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਹਿ ਮੰਗਵਾਇ-।
ਧਾਇ ਧਾਇ ਹਿਤ ਹੇਰਨੇ, ਸੰਗ[2] ਚਲੇ ਸਭਿ ਜਾਇਂ ॥ ੩੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਾਇ ਮਲਕ ਢਿਗ, ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਅਬ ਨਾਨਕ ਤੁਮਰੇ ਪਹਿ ਆਯੋ'।
ਮਲਕ ਕਹੈ 'ਆਨਹੁ ਮਮ ਪਾਸਾ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਤਰ ਗਏ ਅਵਾਸਾ[3] ॥ ੩੬ ॥
ਕਹਯੋ ਜਾਇ 'ਮੁਝ ਕਿਉਂ ਬੁਲਿਵਾਯੋ?
ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਿਜ ਮਨੁਜ ਪਠਾਯੋ।
ਕੌਨ ਕਾਜ ਤੇਰੋ ਮਮ ਸੰਗਾ?
ਭੇਜਹਿਂ ਆਇਸ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗਾ' ॥ ੩੭ ॥
ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਭਾਗੋ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਮਮ[4] ਕਿਉਂ ਆਯੋ?
ਦਿਜ ਨੈ ਤੁਝੈ ਅਮੰਤ੍ਰ ਦੀਨੋ।[5]
ਆਨਿ ਅਹਾਰ ਨ ਖਾਵਨ ਕੀਨੋ ॥ ੩੮ ॥
ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਮੈਂ ਦੋਖੁ ਕਵਨਾ?
ਜਿਹ ਪਿਖਿ ਨਹਿਂ ਆਵਾ ਮੁਝ ਭਵਨਾ'।
[6]'ਹਮ ਫਕੀਰ ਸਭਿ ਤੇ ਸੁ ਬਿਦਾਵੈ[7]।
ਜਹਿਂ ਗੁਜਰੈ ਤਹਿਂ ਹੀ ਗੁਜਰਾਵੈਂ ॥ ੩੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਹਾਂ ਬਨੀ ਅਚਵੀ[8] ਤਹੀਂ, ਲਾਲਚ ਅਚਵਨ ਨਾਂਹਿ।
ਜੈਸੇ ਦੇਵਹਿ ਆਨਿ ਕੋ, ਉਰ ਕਰਿ ਹਰਖ ਸੁ ਖਾਂਹਿ' ॥ ੪੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਲਕ ਕਹੈ ਰਿਸ ਬੈਨਾ।
'ਭਾ ਬਿਪਰੀਤਿ[9], ਰਿਦੇ ਤੁਝ ਭੈ ਨਾ।

---

[1]ਅਭਾਗੇ ਚਰਨੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ)।
[2]ਨਾਲ।
[3]ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਏ।
[4]ਮੇਰੇ ਤੇ।
[5]ਨੇਉਂਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
[6] ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[7]ਦਾਵਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ (ਕਿਸੇ ਨਾਲ)।
[8]ਛਕ ਲਈ।
[9]ਉਲਟ।

ਸੁਨੀ ਹਮਹਿਂ ਤਵ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਾ।
ਸ਼ੂਦ੍ਰਨ ਸਦਨ ਅਸਨ[1] ਨਿਤ ਖਾਤਾ ॥ ੪੧ ॥
ਤਪਾ ਰਖਾਯੋ ਆਖ੍ਯ ਤੋਹੀ[2]।
ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਰਿਸ ਉਪਜਹਿ ਮੋਹੀ।
ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਕੋ ਨਾਮ ਰਖੇਈ[3]।
ਅੰਨ ਪਾਕ[4] ਘਰ ਨੀਚ[5] ਅਚੇਈ[6] ॥ ੪੨ ॥
ਰਹੇ ਬੁਲਾਇ, ਨ ਹਮ ਘਰ ਆਵਾ।
ਕਿਹ ਕੋ ਕਹਨਿ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਜਾਵਾ।
ਦਿਜ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਬੈਸਨ ਸਭਿ ਖਾਯੋ।
ਸੋ ਨਹਿਂ ਇਹ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਭਾਯੋ' ॥ ੪੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭਨੈ, 'ਆਨਹੁ[7] ਅਬਹਿ ਅਹਾਰ।
ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਮਹਿਂ ਜੋ ਕਰਜੋ, ਰਹੇ ਨ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰ' ॥ ੪੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਿ, ਲਾਲੋ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।[8]
'ਆਨਹੁ ਅਸਨ[9] ਹੋਇ ਕੁਛ ਰਾਖਾ'।
ਲਾਲੋ ਨਿਜ ਘਰ ਆਵਾ ਦੌਰਾ।
ਲੀਨ ਕੋਧਰੇ ਕੋ ਟੁਕ[10] ਟੋਰਾ[11] ॥ ੪੫ ॥
ਮਲਕ ਅਸਨ ਸੰਨਿਗਧ[12] ਮੰਗਾਵਾ।
ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਮਹਿਂ ਜੋ ਕਰਿਵਾਵਾ।
ਪੂਪ[13] ਪੂਰਿਕਾ[14] ਬਹੁਰ ਤਿਹਾਵਲ[15]।

1ਭੋਜਨ।
2ਨਾਮ ਆਪਣਾ।
3ਨਾਮ ਧਰਨਾ ਐਬ ਲਾਣਾ।
4ਰਸੋਈ ਦਾ।
5ਨੀਚ ਦੇ ਘਰ ਦਾ।
6ਛਕਦਾ ਹੈਂ।
7ਲਿਆਓ।
8ਕਿਹਾ।
9ਭੋਜਨ।
10ਟੁੱਕਰ।
11ਟੋਲਕੇ (ਅ) ਟੁਕਰ ਟੋਰ।
12ਘਿਉ ਵਾਲਾ।
13ਪੂੜੇ।
14ਪੂੜੀ।
15ਕੜਾਹ।

ਬਿਬਿਧ[1] ਅਹਾਰ ਮੰਗਾਇ ਉਤਾਵਲ[2] ॥ ੪੬ ॥
ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਰਾਖੇ।
'ਖਾਹੁ ਚਾਹੁ ਸੋਂ' ਇਉਂ ਮੁਖ ਭਾਖੇ।[3]
ਲਾਲੋ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖਿ ਦਯਾਲਾ।
ਲੀਨਿ ਕੋਧਰੇ ਟੁਕ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਾਂਵੇਂ ਕਰ[4] ਮਹਿਂ ਪੂਪ[5] ਲੈ, ਦਾਹਨ[6] ਟੁਕਰਾ ਧਾਰਿ।
ਹਾਥ ਝਪੀੜੇ ਜੁਗਲ[7] ਜਬ, ਹੇਰਤਿ ਲੋਕ ਅਪਾਰ ॥ ੪੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਦੁਹੂੰ ਹਾਥ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਧਾਰਾ।
ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ। {ਭਾਗੋ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ਼}
ਇਕ ਤੇ ਦੂਧ, ਰਕਤ[8] ਇਕ[9] ਨਿਸਰੀ।[10]
ਗੰਗ[11] ਸਰਸੁਤੀ[12] ਸੀ ਤਹਿਂ ਪਸਰੀ[13] ॥ ੪੯ ॥
ਇਕ ਦਿਸ ਦੂਧ ਪਰਤਿ ਧਰ ਮਾਂਹੀ।
ਇਕ ਦਿਸ ਸ੍ਰੋਨਿਤ[14] ਨਿਚੁਰਤਿ ਤਾਂਹੀ।
ਹਾਥ ਝਪੀੜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ।
ਨਿਕਸਹਿ ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕਹਿ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ॥ ੫੦ ॥
ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਭਏ ਸਭਾ ਨਰ ਸਾਰੇ।
-ਇਹ ਅਚਰਜ ਕਬਿ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ।
ਅਸਨ ਵਿਖੈ ਤੇ ਰਕਤ[17] ਨਿਕਾਸਾ[15]।
ਕੀਨੋ ਇਕ ਤੇ ਦੂਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ- ॥ ੫੧ ॥

---

[1]ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।
[2]ਛੇਤੀ।
[3]ਕਿਹਾ।
[4]ਖੱਬੇ ਹੱਥ।
[5]ਪੂੜੇ।
[6]ਸੱਜੇ।
[7]ਦੋਵੇਂ।
[8]ਲਹੂ।
[9]ਇਕ ਤੋਂ।
[10]ਚੋਈ।
[11]ਗੰਗਾ ਚਿੱਟੀ ਹੈ।
[12]ਸਰਸੁਤੀ ਲਾਲ ਹੈ।
[13]ਫੈਲੀ, ਵੱਗੀ।
[14]ਲਹੂ।
[15]ਕਢਿਆ।

ਦੋਹਰਾ: ਭੀਰ ਭੂਰ ਭੌਨੰ[1] ਭਰਜੋ, ਹੇਰਤਿ ਅਚਰਜ ਬਾਤ।
ਕੋ ਬਿਧਿ ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ, ਦੀਸਤਿ ਹੈ ਬਖਜਾਤ[2] ॥ ੫੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਧਰਮ ਮੂਲ ਸੋਂ ਸਾਨੀ[3]।
ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਾਨੀ।
'ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਕੋ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ[4] ਲੀਨਾ।
ਤਿਹਂ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਤੈਂ ਕੀਨਾ ॥ ੫੩ ॥
ਇਹ ਕੇ ਅਚਵਤ[5] ਪੁੰਨ ਪਲਾਈ[6]।
ਕਲਿਮਲ ਸੋਂ[7] ਧਨ ਕਿਯ ਇਕਠਾਈ[8]।
ਸੁਨਹੁ ਮਲਕ! ਜਿਹ ਕੋ ਸੁਧ ਨਾਂਹੀ।
ਸੋ ਇਹ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਹਿਤ ਕਰਿ ਖ਼ਾਹੀ ॥ ੫੪ ॥
ਤਪਿਯਨ ਤਪ ਛੀਜਹਿ[9] ਇਹ ਖਾਏ।
ਧਯਾਨੀ[10] ਧਯਾਨ ਨ ਲਗਹਿ ਲਗਾਏ[11]।
ਖਾਵਤਿ ਮਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਮਲੀਨਾ।
ਹਰਿ ਜਸੁ ਰੰਗ ਨ ਚਢਹਿ ਨਵੀਨਾ[12] ॥ ੫੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਧ[13] ਜਿਨ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਖੈ, ਸੋ ਕਿਉਂ ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਪੀਅ।
ਪੁੰਨਹੀਨ[14] ਨਿਜ[15] ਕਿਉਂ ਕਰੈਂ, ਸਮਝ ਦੇਖਿਯੇ ਹੀਯ[16] ॥ ੫੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਸਨ ਬਿਲੋਕਹੁ ਸ਼ੂਦਰ ਧਾਮੂ[17]।
ਨਿਕਸਤਿ ਪੈ[1] ਜਿਹਤੇ ਅਭਿਰਾਮੂ[2]।

---

[1]ਘਰ।
[2]ਪ੍ਰਗਟ।
[3]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
[4]ਲਹੂ।
[5]ਛਕਿਆਂ।
[6]ਪੁੰਨ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[7]ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ।
[8]ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।
[9]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[10]ਧਯਾਨੀਆਂ ਦਾ।
[11]ਲਾਯਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।
[12]ਨਵਾਂ।
[13]ਖਬਰ ਹੈ।
[14]ਪੁੰਨ ਰਹਿਤ।
[15]ਆਪਨੂੰ।
[16]ਦਿਲ ਵਿਚ।
[17]ਸ਼ੂਦਰ ਦੇ ਘਰ ਦਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਹੋਵਤਿ ਨਿਤ ਇਨ ਕੇ।
ਕਰੋਂ ਅਹਾਰ ਸਦਨ[3] ਹੌਂ ਜਿਨ ਕੇ ॥ ੫੭ ॥
ਨਿਜ ਕਰ ਟਹਿਲ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਕਰਿਹੀ।
ਬ੍ਰਿੱਤਿ[4] ਨ ਕਲਿਮਲ[5] ਕੀ ਉਰ ਧਰਿਹੀ।
ਕਰਿ ਮਿਹਨਤ ਸੋਂ ਹਾਥ ਕਮਾਈ।
ਬਹੁਰ ਅਥਿਤ ਕੋ ਦੇਯ ਤ ਖਾਈ[*] ॥ ੫੮ ॥
ਇਸ ਅਚਵੇਂ[6] ਉਰ[7] ਨਿਰਮਲ ਹੋਵਹਿ।
ਜਨਮ ਜਨਮ ਮਲ ਜਲ ਸਮ ਧੋਵਹਿ।
ਕਰਿ ਤੈਂ[8] ਇਕਠੀ ਕਲਖੁ[9] ਕਮਾਈ।
ਕੀਰਤਿ ਕਾਰਣ[10] ਨਰਨ[11] ਖੁਵਾਈ ॥ ੫੯ ॥
ਪਾਪ ਛਪਾਵਤਿ ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਨਹਿਨ ਸੁਨਾਇ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਕਾਹੀ[12]।
ਕਿਕਰ ਬੀਜ ਜਿਉਂ ਧਰਤਿ ਮਝਾਰੀ।
ਉਗ[13] ਲਗਿ[14] ਕੰਟਕ[15], ਦੇਂ ਦੁਖਭਾਰੀ ॥ ੬੦ ॥
ਇਹ ਜੁ ਪੁੰਨ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਵਾ।
ਸੁਜਸ ਪਾਇ ਹਿਰਦੇ ਗਰਬਾਵਾ[16]।
ਧਰਤਿ ਵਹਿਰ ਜਿਉਂ ਬੀਜ ਰਸਾਲਾ।[17]

---

[1]ਦੁੱਧ।
[2]ਸੁੰਦਰ।
[3]ਘਰ।
[4]ਉਪਜੀਵਕਾ।
[5]ਪਾਪਾਂ ਦੀ।
[*]ਪਾ:-ਦੇਤ ਖਵਾਈ।
[6]ਖਾਧੇ।
[7]ਰਿਦਾ।
[8](ਪਰ) ਤੂੰ ਕਰਕੇ।
[9]ਪਾਪਾਂ ਦੀ।
[10](ਅਪਨੀ) ਮਹਿਮਾਂ ਵਾਸਤੇ।
[11]ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ।
[12]ਕਿਸੇ ਨੂੰ।
[13]ਉਗਿਆਂ।
[14]ਲੱਗਣਗੇ।
[15]ਕੰਡੇ।
[16]ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ।
[17]ਧਰਤੀ ਦੇ ਬਾਹਰ (ਉੱਤੇ ਰਖਿਆਂ) ਸੁਹਣਾ ਬੀਜ ਬੀ ਨਹੀਂ ਉਗਦਾ।

ਉਗਹਿ ਨ, ਕਿਉਂ ਫਲ ਦੇਹਿ ਬਿਸਾਲਾ[1] ॥ ੯੧ ॥
ਹੁਇ ਜੁ ਛਪਾਯੋ ਉਗਵਹਿ ਸੋਊ।
ਯਹੀ ਰੀਤਿ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਊ।
ਤੁਝ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਦੋਨੋ ਬਿਪਰੀਤਾ।
ਤਬ ਜਾਨਹੁ ਜਬ ਦੇ ਜਮ ਭੀਤਾ[2]' ॥ ੯੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਹਿਮਾ ਪਾਵਕ[3] ਸੀ ਨਿਰਖਿ[4], ਨਿਜ ਮਨ ਕਰਿ ਲਘੁ ਦਾਰ[5]।
ਜਰਬਰਿ[6] ਕੇ ਜਢ[7] ਭਸਮ ਭਾ[8], ਸਮਝਤਿ ਨਹੀਂ ਗਵਾਰ ॥ ੯੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਘ੍ਰਿੱਤ ਕੇ ਪਰਸੇ।
ਪਾਵਕ[9] ਭਯੋ ਜਾਂਹਿ ਤੇ ਸਰਸੇ[10]।
ਉਰ ਮਹਿਂ ਰਿਸਿ[11] ਅਤਿ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਈ[12]।
ਲੱਜਤਿ ਹੋ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੯੪ ॥
ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਬਿਕੁਲ ਸਾ ਭਯੋ।
ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ ਕਾ ਧਨ ਕਿਤਿ ਗਯੋ।
ਕਿਧੌਂ ਜੂਪ ਮੈਂ[13] ਦਰਬ ਹਿਰਾਯੋ।
ਚੋਰ ਜਾਰਿ ਜਿਉਂ ਬੋਲ ਨ ਆਯੋ ॥ ੯੫ ॥
ਊਚ ਨੀਚ ਹੇਰਹਿਂ ਨਰ ਠਾਂਢੇ।
ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਬਿਸਮਤਾ ਬਾਢੇ।[14]
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਠਿ ਬਾਹਰ ਆਏ।
ਮਨਹੁ ਗਜਾਨ ਕੋ ਤਰਨਿ ਸੁਹਾਏ[15] ॥ ੯੬ ॥

---

[1]ਬਹੁਤਾ ਫਲ ਕੀਕੂੰ ਦੇਵੇਗਾ।
[2]ਡਰ।
[3]ਅੱਗ ਵਰਗੀ, ਤੇਜਮਯ।
[4]ਵੇਖਕੇ।
[5]ਛੋਟੀ ਲਕੜੀ ਕਰਕੇ।
[6]ਸੜ ਬਲ।
[7]ਮੂਰਖ।
[8]ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਿਆ।
[9]ਅੱਗ।
[10]ਵੱਧ।
[11]ਗੁੱਸਾ।
[12](ਪਰ) ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
[13]ਜੂਏ ਵਿਚ।
[14]ਵਧੀ।
[15]ਗਜਾਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ: ਲਾਲੋ ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਹੈ, ਅੰਗ ਉਸੰਗਤਿ[1] ਭਾ ਜੁ।[2]
ਰਦਨ[3] ਕੁੰਦ[4] ਕਰੁਨਾ ਸਦਨ, ਬਦਨ[5] ਸੁ ਉਡਗਨ ਰਾਜ[6] ॥ ੬੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਆਨਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰਾਜੇ।
ਜਿਹ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਯਮ ਦੁਖ ਭਾਗੇ।
ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਬਿਸਤਰਯੋ[7] ਬਿਰਤਾਂਤਾ।
ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਾਤਾ ॥ ੬੮ ॥
ਮਲਕ ਭਯੋ ਲੱਜਤਿ ਮਨ ਮਾਨੀ।[8]
ਗਿਰਾ ਨ ਸਨਮੁਖ ਕਛੂ ਬਖਾਨੀ।
ਜੋ ਨਰ ਹੁਤੇ ਚਤੁਰ ਮਤਿਵਾਨਾ।
ਮਾਨੀ ਮਹਿੰਮਾ ਮਨਹਿਂ[9] ਮਹਾਨਾ ॥ ੬੯ ॥
ਜਿਹ ਠਾਂ ਮਿਲਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਪਦ ਬੰਦਨ।[10]
ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ ਨਿਕੰਦਨ।
ਲਖਯੋ ਸੁ ਕਲਾਵਾਨ ਇਹ ਕੇਈ।[11]
ਨਿੰਦਾ ਯਾਂਕੀ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੇਈ ॥ ੭੦ ॥
ਸੰਤ ਲੋਕ ਸ਼ੁਭ ਮਤੋ ਨਿਰਾਲਾ।
ਜਿਹ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤਿ[12] ਅਜਿਤ[13] ਬਿਸਾਲਾ।
ਜੇ ਮਤਿਮੰਦ ਮੂਢ ਅਗਜਾਨੀ।
ਤਿਨਹਿਂ ਨ ਮਹਿਮਾ ਕਛੂ ਪਛਾਨੀ ॥ ੭੧ ॥
ਜਿਉਂ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਕਪਿ ਕਰ[14] ਆਈ।
ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਤਿਹ ਕੀਮਤਿ ਕਾਈ*।

---

[1]ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਤਸਾਹੀ।
[2]ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੇਹੜਾ।
[3]ਦੰਦ।
[4]ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਵਤ।
[5]ਮੁਖੜਾ।
[6]ਫੈਲ ਗਿਆ।
[7]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਵਰਗਾ ਹੈ)।
[8]ਮਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰੀ (ਸੀ ਮਲਕ)।
[9]ਮਨ ਵਿਚ।
[10]ਨਮਸਕਾਰ।
[11]ਕੇਈਆਂ ਨੇ।
[12]ਕਰਾਮਾਤ।
[13]ਨਾ ਜਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।
[14]ਬੰਦਰ ਦੇ ਹੱਥ।

ਕਹਹਿ 'ਕਿ ਨਦਰਬੰਦ ਸਾ ਕੀਨਾ।[੧]
ਜਾਨਜੋ ਗਯੋ ਨ ਕਜਾ ਕਰਿ ਦੀਨਾ' ॥ ੭੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਲਕ ਮੰਦਮਤਿ ਮੂਢ ਮਨ, ਕਲਿਮਲ[੨] ਬਲਿਤ[੩] ਮਲੀਨ।
ਮਹਿਮਾ ਮਾਨਿ ਨ ਪਦ ਪਰਜੋ, ਬਹੁਰੋ ਮਤਸਰ ਕੀਨਿ ॥ ੭੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਹਿ ਅਸ ਅਗਜਾਨਾ।
-ਬੈਰ ਲੇਉਂ ਤੋਂ ਸੁਖ ਸਮ ਪ੍ਰਾਨਾ।
ਲੱਜਤਿ ਕੀਨੋ ਮੁਹਿ[੪] ਬਹੁ ਮਾਂਹੀ।
ਖ਼ਾਨ[੫] ਨਿਕਟਿ ਗਹਿਵਾਵੌਂ[੬] ਤਾਂਹੀ[੭]- ॥ ੭੪ ॥
ਜਿਹਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਜਢ ਸੋਊ।
ਕਰਤਿ[੮] ਉਪਾਵ ਲੋਕ ਯੁਗ[੯] ਖੋਊ।[੧੦]
ਭੋਰ ਭਈ ਤਜਿ ਭੌਨ ਪਧਾਰਾ।
ਗਯੋ ਖ਼ਾਨ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ ॥ ੭੫ ॥
ਇਕ ਤਿਹ[੧੧] ਤਾਤ[੧੨] ਤਰੁਨ[੧੩] ਜਿਹ ਬੈਸਾ[੧੪]।
ਭਯੋ ਆਮ[੧੫] ਮੈਂ ਮ੍ਰਿੱਤਕ[੧੬] ਜੈਸਾ।
ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ[੧੭] ਥਕੇ ਸਮੁਦਾਈ।[੧੮]
ਤਿਹ ਕੋ ਰੋਗ ਨ ਸਕੇ ਗਵਾਈ ॥ ੭੬ ॥

---

*ਪਾ:-ਭਾਈ।
1(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਨਜ਼ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।
2ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ।
3ਵੇੜ੍ਹਿਆ।
4ਮੈਨੂੰ।
5ਹਾਕਮ ਤੋਂ।
6ਫੜਵਾਵਾਂਗਾ।
7ਇਸਨੂੰ।
8ਕਰਦਾ ਹੈ।
9ਦੋਵੇਂ ਲੋਕ।
10ਗੁਵਾਏ ਜਾਣ ਦੇ।
11ਉਸ (ਖ਼ਾਨ) ਦਾ।
12ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ।
13ਜੁਵਾਨ।
14ਜੁਵਾਨ ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ ਸੀ।
15ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ।
16ਮੁਰਦੇ।
17ਦਵਾ ਦਾਰੂ, ਇਲਾਜ।
18ਸਾਰੇ (ਵੈਦ ਆਦਿ)।

ਦੋਹਰਾ: ਮਲਕ ਨਿਕਟਿ[1] ਬੂਝੱਜੋ[2] ਨ੍ਰਿਪਤਿ[3], 'ਸੁਤ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਅਰਾਮ।
ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਨ ਲਾਗਈ, ਕਰੌਂ ਕੌਨ ਅਬ ਕਾਮ? ॥ ੭੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਭੇਖਜ[4] ਨਾਨ ਭਾਂਤਿ ਕਰਾਏ।
ਗੌਂਸ ਪੀਰ ਮੈਂ, ਸਭੈ ਮਨਾਏ।
ਜੋ ਬਿਧਿ ਮੁਝ ਕਿਨ ਆਨਿ ਬਖਾਨੀ।
ਸੋ ਮੈਂ ਕਰੀ ਰਿਦੈ ਪਰਮਾਨੀ[5]' ॥ ੭੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਾਗੋ ਮਨ ਮਹਿਂ ਗੁਨਿਯਾ।
-ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਕਾਰਜ ਬਨਿਯਾ-।
ਬੋਲਜੋ ਦੁਸ਼ਟ ਮੰਦਮਤਿ ਮਾਨੀ[6]।
ਜਿਹ ਤੇ ਨਰਕ ਪਾਇ[7] ਦੁਖ ਖਾਨੀ ॥ ੭੯ ॥
'ਗਹੋ ਫਕੀਰ ਕਾਮਲਹਿ ਕੋਊ।
ਤੁਮ ਸੁਤ ਬੇਦਨ[8] ਖੋਵਹਿ ਸੋਊ।
ਤਿਨ ਬਿਨ ਰੁਜ ਤਨੁ[9] ਜਾਇ ਨ ਕੈਸੇ।
ਨਿਜ ਭੁਜ ਬਲ ਬਿਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਜੈਸੇ' ॥ ੮੦ ॥
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਭਨੈ[*] ਅਤੇ ਖਾਨਾ।[10]
'ਕੋ ਕਾਮਲ ਮੁਝ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨਾ'।
ਕਹਤਿ ਮਲਕ 'ਇਕ ਨਾਨਕ ਨਾਮੂ।
ਸੋ ਕਾਮਲ ਸਮਝਹੁ ਅਭਿਰਾਮੂ' ॥ ੮੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: [11]ਬਹੁ ਨਰ ਸੁਨਹਿਂ ਨ ਗਨਹਿਂ ਮਨ, ਔਗੁਨ ਕੈ ਗੁਨ ਰੀਤਿ[12]।
ਸੰਤ ਗਹੇ ਤੇ ਰੀਝਈ, ਕਿਧੌਂ[13] ਸੇਵ ਸਹਿ[+] ਪ੍ਰੀਤ[1] ॥ ੮੨ ॥

---

[1]ਪਾਸੋਂ।
[2]ਪੁੱਛਿਆ।
[3]ਖਾਂ ਨੇ।
[4]ਦੁਵਾਵਾਂ।
[5]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਕੇ।
[6]ਹੰਕਾਰੀ।
[7]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ(ਭਾਗੋ ਨੂੰ)।
[8]ਪੀੜਾ।
[9]ਰੋਗ ਸਰੀਰ ਦਾ।
[*]ਪਾ:-ਭਨਹੀ।
[10]ਨਾਮ ਨਬਾਬ ਦਾ।
[11] ਕਵਿ ਜੀ ਨਸੀਹਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[12]ਗੁਣ ਔਗੁਣ ਦੀ ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।
[13]ਜਾਂ।

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਨੇ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ।
ਲਾਲੋ ਸਦਨ ਦਿਸ਼ਾ ਸੋ ਆਏ।
ਗਵਨੇ ਹੁਤੇ ਤਬਹਿ ਉਦਿਆਨਾ।
ਕਮਲ ਨੈਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਤਿਦਾਨਾ++ ॥ ੮੩ ॥
ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਚਲਹੁ ਭੁਵਾਲ[2] ਬੁਲਾਏ।
ਕਰਹੁ ਨਾਂਹਿ[3] ਤੌ ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਏਂ'।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਨ ਕਰਿ ਤਿਨ ਬਾਨੀ।
ਗਵਨੇ ਸੰਗ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਇਸਥਾਨੀ[4] ॥ ੮੪ ॥
ਬੈਸੇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਬੋਲਜੋ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਭੋ ਫਕੀਰ ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਰੋਗੂ।
ਦੇਹੁ ਗਵਾਇ ਕਰਹੁ ਨਿਹਸੋਗੂ[5] ॥ ੮੫ ॥
ਨਤੁ[6] ਰਾਖੋਂ ਮੈਂ ਕੈਦ ਮਝਾਰਾ।
ਨਹਿਂ ਛੋਡੌਂ ਨਹਿਂ ਦੇਊਂ ਅਹਾਰਾ'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨਾ।
'ਤੂੰ ਭਾ ਮੋਹ ਬੰਧ ਮੈਂ ਪਚਨਾ ॥ ੮੬ ॥
ਜਿਸ ਕੋ ਹਤਨ ਚਹਿਤਿ[7] ਹੋ ਰੋਗੂ।
ਸੋ ਤੋ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਾ ਯਮ ਲੋਗੂ। {ਖਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰਨਾ}
ਸੁਧਿ ਨਿਕੇਤ ਕੀ[8] ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਈ।
ਨਿਕਟਿ[9] ਬੈਠ, ਕਿਉਂ ਗਾਲ ਬਜਾਈ[10]' ॥ ੮੭ ॥
ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਤਿ ਘਰ ਨਰ ਕੋ ਭੇਜਾ।
ਰਿਦੈ ਪੀਰ ਜਨੁ ਫਟਤਿ ਕਰੇਜਾ।[1]

+ਪਾ:-ਯੁਤ।
[1](ਸੰਤ ਯਾ ਸਾਈਂ) ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਰੀਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤਿਆਂ? ।
++ਪਾ:-ਆਨ ਪਹੂਦੇ ਮਨੁਜ ਰਜਾਨਾ।
[2]ਰਾਜਾ ਨੇ।
[3]ਜੇ 'ਨਾਂਹ' ਕਰੋਗੇ।
[4]ਖ਼ਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ।
[5]ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ ਕਰੋ (ਮੈਨੂੰ)।
[6]ਨਹੀਂ ਤਾਂ
[7]ਜਿਸਦਾ ਹਟਾਉਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।
[8]ਘਰ ਦੀ ਖਬਰ।
[9]ਪਾਸ।
[10]ਭਾਵ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ।

ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਮਾਨਵ ਤਹਿਂ[2] ਆਵਾ।
ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਕੌ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵਾ ॥ ੮੮ ॥
ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਸੋ ਬਿਕੁਲ[3] ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਉਠਿ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਗਏ ਉਦਿਆਨਾ।
ਕਿਯੋ ਹਾਨ[4] ਜਿਨ ਮਾਨੀ ਮਾਨਾ[5] ॥ ੮੯ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਿਂ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਾ।
ਜਨ ਦੁਖ ਬਨ ਕੋ ਜੋ ਗੁਰੁ ਦਾਵਾ[6]।
ਲਾਲੋ ਆਲਯ ਰੈਨ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ।
ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਉਦਿਆਨ ਪਧਾਰੈਂ ॥ ੯੦ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਏਮਨਾਵਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਣਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ॥੩੯॥

---

[1]ਕਲੇਜਾ।
[2]ਓਥੇ।
[3]ਵਿਆਕੁਲ।
[4]ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।
[5]ਹੰਕਾਰੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ।
[6]ਜਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਰੂਪੀ ਬਨ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਨ ਦੀ ਅੱਗ ਵਤ ਹਨ।

੪੦. [ਚਰਣ ਰਜ ਮੰਗਲ। ਤਿਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੀ ਪਾਸੁ ਬਰ, ਪਰਮ ਮਨੋਗ ਪਰਾਗ।
ਨਿਜ ਮਨ ਮਧੁਪ ਲੁਭਾਇ ਕੈ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੧ ॥

ਪੰਕਜ ਕਮਲ।

ਪਾਸੁ ਧੂੜੀ, ਦੇਖੋ ਅਧਜਾਯ ੧ ਦੇ ਛੰਦ ੮ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ।

ਮਨੋਗ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ, ਸੁੰਦਰ।

ਪਰਾਗ ਧੂੜੀ ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੁਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਧੁਪ ਭਉਰਾ। ਮਧੁ+ਪ ਜੋ ਸ਼ਹਦ ਪੀਏ।

ਅਨੁਰਾਗ ਪ੍ਰੇਮਮਈ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ-(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧੂੜੀ (ਮਾਨੋਂ) ਡਾਢੀ ਸੁੰਦਰ ਪਿਰਾਗ ਹੈ, (ਇਸ ਉਪਰ) ਆਪਣੇ ਭਉਰੇ (ਵਰਗੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪ੍ਰੇਮ ਮਈ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ) ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ-ਹਰ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹੁਣ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ: ਬਾਲਾ ਕਹਿਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਥਾ ਦੈਵ ਦੈ ਸੰਪਦ।[1]
ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਹੋਤਿ ਸ੍ਰਵਨ ਪੁਟ[2] ਪੀਏ।[3]
ਜੇ ਨਾਨਕ ਅਸਥਾਨੀ[4] ਥੀਏ ॥ ੨ ॥
ਬਿਦਤ ਨ ਕਰਤਿ ਕਲਾ ਜਿਨ ਗੋਈ।[5]
ਸੁਨਹਿਂ ਅਜਾਨ ਸਮਾਨੰ ਸੋਈ।
ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗ ਦਰਸ਼ੀ[6] ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ।
ਗੁਪਤ ਬਿਦਤ[7] ਨਿਜ ਰਿਦੈ ਪਛਾਨੈਂ ॥ ੩ ॥
ਜਿਉਂ ਸਾਂਗੀ ਬਹੁ ਬੇਖ ਕਰੇਈ।
ਏਕ ਜੋਤਿ ਦਸ ਰੂਪ ਧਰੇਈ।
ਅਪਨਾ ਆਪ ਨ ਕਬਹਿ ਜਨਾਯੋ।
ਭਗਤਿ ਰੂਪ ਧਰਿ ਭਗਤਿ ਕਹਾਯੋ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਾਂਗੀ ਪਾਛਲ[1] ਬੇਖ ਕੋ, ਕਬਿ ਨ ਬਤਾਵਹਿ ਸੋਇ।

---

[1]ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ (ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
[2]ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਡੋਨੇ।
[3]ਪੀਂਦੇ ਹੋਏ।
[4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ।
[5]ਛੁਪਾਈ ਹੈ।
[6]ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਤੇ ਸਾਖੀ।
[7]ਪ੍ਰਗਟ।

ਬੇਖ ਧਰੇ ਜਸ[2] ਕ੍ਰਿੱਤ[3] ਤਸ[4], ਇਹ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਭਈ ਏਮਨਾਵਾਦ ਮਹਿਂ, ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਥਾ ਸੁਜਾਨ।
ਅਬ ਤਲਵੰਡੀ ਕੀ ਕਹੋਂ, ਸੁਨਿਯੈ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨ[5]! ॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਾਲਾ ਧਰਿ ਧਯਾਨ[*] ਸੁਖਰਾਸੂ।[6]
ਉਚਰਨ ਲੱਗਾ ਬਹੁਰ ਇਤਿਹਾਸੂ।
ਪੂਰਬ ਤਲਵੰਡੀ ਹੌਂ ਆਯੋ।
ਕਾਲੂ ਕੋ ਕਿਹ[7] ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਆਵਾ ਧਾਈ।
ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਕੁਸ਼ਲ ਮੁਝ ਤਾਂਈ।
ਦੇ ਕਰਿ ਕੁਸ਼ਲ ਨਾਨਕੀ ਕੀ ਤਬ।
ਪੁਨ ਨਾਨਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਭਨਯੋ ਸਭਿ ॥ ੮ ॥
'ਰਹੇ ਤੀਨ ਦਿਨ ਸਰਿਤਾ[8] ਮਾਂਹੀ।
ਨਿਕਸੇ ਬਹੁਰ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾਂਹੀ।
ਆਪਨ ਕੋ[9] ਸਭਿ ਦਰਬ ਲੁਟਾਯਾ।
ਤਬਹਿ ਨਿਬਾਬ ਹਿਸਾਬ ਕਰਾਯਾ ॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਨਿਕਸੇ ਬਾਕੀ ਸਾਤ ਸੈ, ਸਾਠ ਰਜਤਪਣ ਔਰ।
ਅਰਧ ਲਏ ਮੂਲੇ ਤਬੇ, ਕਰਿ ਪੁਕਾਰ ਤਿਹਂ ਠੌਰ ॥ ੧੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਰਹਯੋ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਮੂਲਾ ਲੇ ਕਰਿ ਸੁਤਾ ਪਯਾਨਾ[10]'।
ਪੁਨਿ ਮਸੀਤ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ ਹੋਈ।
ਕਾਲੂ ਢਿਗ ਮੈਂ ਭਾਖੀ ਸੋਈ ॥ ੧੧ ॥

---

[1]ਪਿਛਲੇ।
[2]ਜੈਸਾ
[3]ਕਰਤਬ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[4]ਤੈਸਾ।
[5]ਭਾਵ, ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ।
[*]ਪਾ:-ਧਰੇ ਧਯਾਨ।
[6]ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦਾ।
[7]ਕਿਸੇ ਨੇ।
[8]ਨਦੀ।
[9]ਹੱਟੀ ਦਾ।
[10]ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲਖਿ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰਾ।
ਕੁਲ ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਉਜਾਰਾ[1]।
ਬੈਸੇ ਵਹਿਰ ਅਬਹਿ ਉਦਿਆਨਾ।
ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵਹਿਂ ਸੁਸਾ ਸਥਾਨਾ[2]' ॥ ੧੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਰਿਸ ਉਪਜਾਈ।
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ।
'ਨਾਨਕ ਕਰਤੋ ਬਹੁਤ ਕਮਾਈ।
ਸੋ ਬਾਲੇ ਤੈਂ ਦੀਨਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿਂ ਦਰਬ ਬਹੁ, ਵਧਤਿ ਆਵਤੋ ਹਾਥ।
ਸੋ ਬਾਲੇ ਤੈਂ ਖੋਇ ਕਰ, ਦੀਨ ਫਕੀਰਨ ਸਾਥ ॥ ੧੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਾਂਹਿ[3] ਰਲਾਇ ਫਕੀਰਨ ਮਾਂਹੀ।
-ਕੁਲ ਉਧਰੀ- ਤਬ ਮੁਝ ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਹੀ।[4]
ਸੁਖ ਸੋਂ ਆਪ ਆਨਿ ਘਰ ਬੈਸਾ।
ਦਰਬ ਲੁਟਾਵਤਿ ਨਹੀਂ ਰਖੇਸਾ ॥ ੧੫ ॥
ਇਕਠੋ ਦਰਬ ਨ ਕਛੁ ਕਰਿਵਾਯੋ।
ਜੋ ਆਵਤਿ ਸਭਿ ਬਾਦ ਲੁਟਾਯੋ।
ਖਾਵਤਿ ਖਰਚਤਿ ਇਕਸੀ[5] ਜੋਰੀ।[6]
ਧਨ ਕੀ ਗਮੀ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਥੋਰੀ' ॥ ੧੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਬਚਨ ਅਲਾਏ।
'ਸੁਤਾ[7] ਸੁਤਾਪਤਿ[8] ਬੂਝਹੁ[9] ਜਾਏ।
ਬਿਨਾ ਲਖੇ ਕਿਉਂ ਕਰਿਹੋ ਰੋਸੂ।
ਤਿਨਹਿਂ ਬੂਝਿ[10], ਮੁਝ ਦੀਜੈ ਦੋਸ਼ੂ ॥ ੧੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਮੈਂ ਆਪਨੀ, ਦਈ ਕਮਾਈ ਖੋਇ।

---

[1]ਚਾਨਣਾ।
[2]ਬੇਬੇ ਦੇ ਘਰ।
[3]ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ।
[4]ਆਖਦਾ ਹੈਂ।
[5]ਇਕੋ ਜੇਹੀ।
[6]ਜੋੜੀ (ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ)।
[7]ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
[8]ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ।
[9]ਪੁੱਛਹੁ।
[10]ਪੁੱਛਕੇ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਰਹਤਿਓ, ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੧੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਧਨ ਕੀ ਮੁਝ ਕੋ ਰੰਚ ਨ ਚਾਹੀ।
ਜਨਮ ਸੁਧਾਰ ਲਖੋਂ[1] ਭਵ ਮਾਂਹੀ।[2]
ਮੋਂ ਸੰਗ ਕਿਉਂ ਝਗਰਹੁ ਤੁਮ ਐਸੇ।
ਬੂਝਹੁ ਸੁਤਾ[3] ਭਈ ਬਿਧਿ ਜੈਸੇ' ॥ ੧੯ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤਹਿਂ ਗਯੋ।
ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਕੁਛਕ ਤਹਿਂ ਭਯੋ।
ਆਵਾ ਤਲਵੰਡੀ ਮਰਦਾਨਾ।
ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥
ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਪੁਨ ਲਯੋ ਬੁਲਾਈ।
'ਕਹੁ ਸੁਧਿ ਨਾਨਕ, ਹੈ ਕਿਹ ਥਾਂਈ।
ਅਵਿਲੋਕ੍ਯੋ ਕੋ ਬਿਧਿ ਤਿਹਂ ਜਾਹੀ।
ਰਹ੍ਯੋ ਬਾਵਰਾ ਕੈ ਸੁਧਿ ਪਾਈ[4]?' ॥ ੨੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸੁਧ ਨਾਨਕ ਕੀ ਲੇਹੁ ਤੁਮ, ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਜਜਮਾਨ!।
ਗਟੀ[5] ਨ ਗੁਨਿਯੇ, ਤਿਨ ਕਰ੍ਯੋ, ਸਭਿ ਕੁਲਿ ਕਾ ਕਲਜਾਨ ॥ ੨੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਰਮ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਪਰਾ।[6]
ਸੋ ਤੁਮ ਘਰ ਤਨ ਧਰਿ ਅਵਤਰਾ।[7]
ਮੰਦਮਤੀ ਕਲਿਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ[8]।
ਛੁਟਵਾਵਹਿ ਬਹੁ ਨਰ ਜਮਜਾਲਾ[9] ॥ ੨੩ ॥
ਭੇਵ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਜਾਨਯੋ ਜਾਵਹਿ।
ਕਰਮ ਹੇਰਿ ਅਚਰਜ ਉਰ ਆਵਹਿ।
ਪੀਰ ਮੀਰ ਨਹਿਂ ਸਮਸਰ[10] ਕੋਈ।
ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਰਖੀ ਜਿਨ ਗੋਈ[1] ॥ ੨੪ ॥

---

[1]ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।
[2]ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।
[3]ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ।
[4]ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ।
[5]ਗਿਣਤੀ।
[6]ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।
[7]ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ।
[8]ਬੜਾ।
[9]ਜਮਫਾਸ ਤੋਂ।
[10](ਉਸਦੇ) ਤੁੱਲ।

ਕਿਯੋ ਏਮਨਾਵਾਦ ਪਯਾਨਾ।
ਹੌਂ ਭੀ ਗਯੋ ਸੰਗ ਤਿੰਹ ਥਾਨਾ।
ਟਿਕੇ ਤਹਾਂ ਮੈਂ ਅਯੋ ਅਵਾਸਾ[2]।
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਜਾਉਂ ਤਿਨ ਪਾਸਾ' ॥ ੨੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਬਚਨ ਇਹ, ਕਾਲੂ ਰਿਸਿ ਅਧਿਕਾਇ।
ਭੇਦ ਨ ਸੁਤ ਕੋ ਜਾਨਿ ਹੀ, ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਪਰੁਖ ਅਲਾਇ[3] ॥ ੨੬ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਕਯਾ ਬੋਲਤਿ ਮੂਰਖ! ਮੁਖਬਾਤੀ।
ਮੰਦ ਮਤੀ ਹੈ ਡੂਮ ਕੁਜਾਤੀ।
ਮੁਝ ਕੋ ਕਹੈ -ਭਯੋ ਅਵਤਾਰਾ-।
ਜਿਨ ਸਗਰੋ ਮਮ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਗਯੋ ਹਮਾਰੈ ਤੇ, ਮੈਂ ਜਾਨੀ।
ਜਿਸ ਨੈ ਰੀਤਿ ਫਕੀਰੀ[*] ਠਾਨੀ'।
ਇਉਂ ਕਹਿ ਮੋਚਤਿ[4] ਲੋਚਨ ਨੀਰੂ।
ਸੁਤ ਕੇ ਦੁਖ ਮੈਂ ਭਯੋ ਅਧੀਰੂ[5] ॥ ੨੮ ॥
ਰਾਇ ਨਿਕਟਿ ਕਿਹ[6] ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ।
'ਸੁਧਿ ਲੇ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਆਵਾ'।
ਹਰਖ ਅਧਿਕ ਕਰਿ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਾ।
ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਸੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਧਿ ਦੀਜਿਯੇ, ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ ਰੰਗ।
ਕੌਨ ਬੇਖ ਤਨ ਮੈਂ ਧਰਯੋ? ਕਯੋਂ ਤੈਂ ਤਜਯੋ ਸੁ ਸੰਗ' ॥ ੩੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਸੁਨਿਯੇ ਰਾਇ!।
ਨਾਨਕ ਧਾਰਯੋ ਰੂਪ ਖੁਦਾਇ।
ਕਿਹ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੋਂ ਤਾਂਹੀ।
ਤਿਨ ਕੀ ਸਮ ਕੋ ਦੀਸਤਿ ਨਾਹੀ ॥ ੩੧ ॥
ਨਰ ਮਹਿਂ ਐਸੇ ਕਰਮ ਨ ਕੋਊ।

---

[1]ਛਿਪਾ ਕੇ।
[2]ਘਰ।
[3]ਕਠੋਰ ਵਚਨ ਕਹੇ।
[*]ਪਾ:-ਫਕੀਰਨ।
[4]ਛੱਡਦਾ ਹੈ।
[5]ਬੇਹੌਸਲਾ।
[6]ਕਿਸੇ ਨੇ।

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੇ ਜਗ ਕਰਿਹੀ ਸੋਊ।
ਪੀਰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਰਾਜਤਿ ਪੀਰਾ।
ਮੀਰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਮੀਰ ਗੰਭੀਰਾ ॥ ੩੨ ॥
ਦੂਖ ਨ ਭੂਖ ਨ ਵਜਾਪਹਿ[੧] ਕੋਊ।
ਕਲਾਵਾਨ ਚਾਹੈ ਕਰਿ ਸੋਊ[੨]'।
'ਸਾਧੁ ਸੁਧ[੩]' ਸੁਨਿ ਭਾਖਤਿ[੪] ਰਾਊ।
'ਜਸੁ[੫] ਅਸੁ ਹੀ[੬], ਜਸ[੭] ਕੀਨੋ[੮] ਗਾਊ[੯] ॥ ੩੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਿਰਧਿ ਭਈ ਮਮ[੧੦] ਦੇਹਿ ਅਬ, ਮਰਦਾਨਾ! ਸੁਨਿ ਬੈਨ।
ਕੈਸੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੌਂ ਕਰੋਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਰੁਨਾਐਨ[੧੧] ॥ ੩੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਕੋ ਚਾਹਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਰਾਂਕਾ ਸ਼ਸ਼ਿ[੧੨] ਸੋਂ ਦਰਸ ਦਯਾਲਾ।
ਚਿਤ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੋ ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਸਰੂਪਾ।
ਮਨ ਮਲਿੰਦ[੧੩] ਪਦ ਕੰਜ ਅਨੂਪਾ[੧੪] ॥ ੩੫ ॥
ਕਰਿ ਮਰਦਾਨੇ! ਕਾਰਜ ਮੇਰਾ।
ਹੋਵੋਂ ਰਿਣੀ ਸਦਾ ਮੈਂ ਤੇਰਾ। {ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਮਰਦਾਨੇ ਅੱਗੇ ਤਰਲਾ}
ਤਵ ਅਸਾਨ[੧੫] ਕਬਿ ਮਨ ਨ ਭੁਲਾਊਂ।
ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਨਕ ਅਬ ਪਾਊਂ[+] ॥ ੩੬ ॥
ਕਰਿ ਮੁਝ ਪਰ ਇਹ ਪਰਉਪਕਾਰਾ[++]।

---

[1]ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਹੈ।
[2]ਜੋ ਚਾਹੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[3]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ (ਅ) ਚੰਗਾ (ੲ) ਸੰਤ ਹੈ।
[4]ਆਖਦਾ ਹੈ।
[5]ਯਸ਼।
[6]ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ।
[7]ਜੈਸਾ।
[8]ਕੀਤਾ ਹੈ।
[9](ਤੈਂਨੇ) ਗਾਉਣਾ।
[10]ਮੇਰੀ।
[11]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ।
[12]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[13]ਭੌਰਾ ਹੈ।
[14]ਸੁਹਣੇ ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਦਾ।
[15]ਅਹਿਸਾਨ।
[+]ਪਾ:-ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਊਂ।
[++]ਪਾ:-ਭਲ ਉਪਕਾਰਾ।

ਦਰਸਾਵਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਇਕ ਬਾਰਾ।
ਜਿਉਂ ਰੰਕਹਿ ਕੋ ਪਾਰਸ ਦੇਈ।
ਜਸ ਆਮੀ ਕੋ[1] ਆਮ ਮਿਟੇਈ[2]' ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚਨ, 'ਤੁਮਰਾ ਕਾਰਜ ਰਾਇ!
ਕਿਉਂ ਨ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਬੇਗ[3] ਸੋਂ, ਜਿਹ ਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੩੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੁਨਿ ਨਾਨਕ ਮਮ[4] ਪਾਨਹਿ[5] ਨਾਂਹੀ।
ਹੇਰਨ ਚਾਹਿ ਜਿ ਤੁਮ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬਾਲੇ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਦਿਹੁ ਸੰਗਾ।
ਦੋਨੋ ਗਮਨੈਂ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ ॥ ੩੯ ॥
ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਹੀਂ।
ਤੁਮ ਆਇਸ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿਹੀਂ।
ਜਬ ਹੀ ਸੁਨੈਂ ਸੰਦੇਸ਼[6] ਤੁਮਾਰੇ।
ਆਵਹਿੰਗੇ ਤਬ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ[7] ॥ ੪੦ ॥
ਅਬਹਿ ਏਮਨਾਵਾਦ ਟਿਕੇਈ।
ਆਨਹਿ[8] ਜਾਇ, ਨ ਅਨਤ ਸਿਧੇਈ[9]'।
ਹਰਖਯੋ ਰਾਇ ਬਚਨ ਤਿਹ ਮਾਨੇ।
'ਸਤਿ ਕਹਤਿ ਹੈ ਤੂੰ ਮਰਦਾਨੇ' ॥ ੪੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭਨਤਿ ਭਯੋ ਬਾਲਾ ਸੁਨਹੁ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਇ!।
ਭੇਜਯੋ ਮਾਨਵ ਨਿਕਟ ਮੁਝ, ਲੀਨੋ ਬੇਗ ਬੁਲਾਇ ॥ ੪੨ ॥
ਚੌਪਈ:[10]'ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਬਾਲੇ ਮੁਝ ਮੀਤਾ!
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਤੁਝ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ।
ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਨਾਨਕ ਲਜਾਵਹੁ ॥ ੪੩ ॥

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਰੋਗੀ ਦਾ।
[2]ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰੇ।
[3]ਛੇਤੀ।
[4]ਮੇਰੇ।
[5]ਹੱਥ ਵਿਚ।
[6]ਸੁਨੇਹੇ।
[7]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਣਾ।
[8]ਲੈਆਵੀਏ।
[9]ਕਿਤੇ ਹੋਰਥੇ ਨਾਂ ਚਲੇ ਜਾਣ (ਅ) ਜੇ ਨਹੀਂ ਚਲੇ ਗਏ।
[10] ਰਾਇ ਬੋਲਿਆ

ਜੇਕਰਿ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ ਤੁਮ ਕਹੇ।
ਮਮ ਬਿਨਤੀ ਭਨਿਯੋ ਪਦ ਗਹੇ।
-ਏਕਵਾਰ ਚਲਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ-।
ਕਹਿਯੋ ਤਿਨ ਕੋ -ਕਰੁਨਾ[1] ਕੀਜੈ-' ॥ ੪੪ ॥
ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ 'ਭੋ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ!।
ਤੁਮਰੇ ਕਹੇ ਜਾਉਂ ਸਤਿ ਵਾਰੂ[2]।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਹੇਤ ਤੁਮਾਰਾ।
ਆਵਹਿੰਗੇ ਨਹਿਂ ਲਾਇਂ ਅਵਾਰਾ[3] ॥ ੪੫ ॥
ਭਗਤਿ ਵਛਲਤਾ ਤਿਨ ਕੋ ਬਿਰਦਾ।
ਜਿਨਕੇ ਧਯਾਨ ਬਿਨਾਸਹਿ ਪਰਦਾ।[4]
ਚੇਤਹਿਂ[5] ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤੁਮ ਤਾਂਈ।
ਦੀਨਬੰਧੁ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗਸਾਂਈਂ' ॥ ੪੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਯੋ ਰਾਇ ਉਰ, 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਆਨਿ[6]।
ਕਰਿ ਹੈ ਭਲਾ ਖੁਦਾਇ ਤੁਝ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਪਛਾਨ' ॥ ੪੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਾਲਾ ਅਰ ਮਰਦਾਨਾ ਦੋਊ।
ਭਏ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਸੋਊ।
ਤੂਰਨ ਗਏ ਨ ਕਰੀ ਅਵਾਰੂ।[7]
ਨਗਰ* ਏਮਨਾਬਾਦ ਮਝਾਰੂ[8] ॥ ੪੮ ॥
ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਅਘ[9] ਓਘ[10] ਨਿਕੰਦਨ[11]।
ਜਾਇ ਕਰੀ ਜੁਗ[12] ਪਦ[13] ਪਰ ਬੰਦਨ।

---

[1]ਕ੍ਰਿਪਾ
[2]ਸੌ ਵੇਰੀ।
[3]ਦੇਰੀ।
[4](ਹੌਮੈ ਦਾ) ਪਰਦਾ।
[5]ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[6]ਲੈ ਆਓ (ਏਥੇ)।
[7]ਦੇਰੀ ਨ ਲਾਈ।
*ਪਾ:-ਗਮਨੇ।
[8]ਵਿਚ।
[9]ਪਾਪਾਂ ਦੇ।
[10]ਸਮੂਹ ਨੂੰ।
[11]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[12]ਦੋਹਾਂ ਨੇ।
[13]ਚਰਨਾਂ ਤੇ।

'ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿੱਤ[1] ਨਿੱਤ ਕਰਤਾਰੇ'।
ਬੂਝੀ[2] ਕੁਸ਼ਲ ਛੇਮ ਸਤਿਕਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥
'ਖੁਸ਼ੀ ਸਕਲ ਹੈ ਰਾਇ ਸਰੀਰੂ'।
ਸੁਨਿ ਬਾਲਾ ਬੋਲਯੋ ਉਰ ਧੀਰੂ ॥
'ਤੁਮਨੈ ਸਭਿਹਿ ਕੁਸ਼ਲ ਕਰਿ ਦੀਨੀ।
ਰਾਇ ਬਿਨੈ ਰਾਵਰ ਸੋਂ[3] ਕੀਨੀ ॥ ੫੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਰ ਬੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ, ਰਿਦੈ ਭਯੋ ਅਤਿ ਦੀਨ।
ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸਾ, ਕਮਲ[4] ਅਰਕ ਜਿਉਂ ਹੀਨ[5] ॥ ੫੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਰਹੁ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਤਿਸ ਕੋ।
ਪਦ[6] ਪੰਕਜ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮੰ ਜਿਸ ਕੋ।
ਜਿਉਂ ਸੁਕਤਾ[7] ਸਾਗਰ ਪਰ ਤਰਿਹੀ।
ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੂੰਦ ਤਿਹ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਪਰਿਹੀ ॥ ੫੨ ॥
ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰੀ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਹੁ ਇਕਵਾਰੀ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਕਾਲੁ ਕਰਿਹੀ ਕਲਹਿ[8] ਨਿਹਾਰੇ[9] ॥ ੫੩ ॥
ਮਿਲਨਾ ਰਾਇ ਜਰੂਰਹਿ ਜਾਈ'।
ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਹਿ ਸੋਚਹਿਂ[10] ਆਈ[11]।
'ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿਂ? ਰਾਇ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਤਿਹ ਬਚ ਕਰਿ ਨ ਜਾਇ ਬਿਪਰੀਤਾ[12]' ॥ ੫੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਬੋਲਯੋ 'ਇਵ ਕਹਯੋ, ਤੁਮ ਸੋਂ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ।
ਜੇ ਹੋਵਹਿ ਬਲ ਤਨ ਵਿਖੈ, ਆਵੋਂ ਸਿਰ ਕੇ ਭਾਰ ॥ ੫੫ ॥

---

[1]ਚੇਤੇ।
[2]ਪੁੱਛੀ।
[3]ਆਪ ਅੱਗੇ।
[4](ਜਿਵੇਂ) ਕਮਲ।
[5]ਦੀ (ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਸੂਰਜ ਬਿਨਾਂ।
[6]ਚਰਣ।
[7]ਸਿੱਪੀ।
[8]ਕਰੇਗਾ ਲੜਾਈ।
[9]ਵੇਖਕੇ।
[10]ਚਿੰਤਾ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੋਚਾਂ।
[11]ਆਈਆਂ।
[12]ਮੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਚੌਪਈ: ਬੈਸ ਬਿਰਧ, ਬਿਹਬਲ[੧] ਭੀ ਦੇਹੀ।
ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਹੀਨ[੨], ਸਨੇਹੀ।[੩]
ਦਰਸ਼ਨ ਦਾਨ ਆਨਿ ਗਤਿ ਦਾਨਾ[੪]।
ਦੇਵਹਿਂ, ਸਫਲ ਜਨਮ ਤਬ ਮਾਨਾ ॥ ੫੬ ॥
ਜਿਉਂ ਸਰਿਤਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਬਿਨ ਬਾਰੀ।[੫]
ਹੀਨ ਮਯੰਕ[੬] ਸਰਬਰੀ[੭] ਕਾਰੀ।[੮]
ਜਿਉਂ ਅਨਾਥ ਬਿਨ ਭਰਤਾ[੯] ਨਾਰੀ।
ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਮਯ ਬਿਨ[*੧੦] ਦੇਹ ਹਮਾਰੀ' ॥ ੫੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਿ 'ਜੋ ਰਾਇ ਉਚਾਰਾ।
ਤਿਸਕਾ ਹੈ ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਭਾਰਾ।
ਚਲਿ ਉਤਾਰ ਆਵਹਿਂ ਅਬ ਬਾਲਾ! '
ਲਾਲੋ ਸੋਂ, ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੫੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਤਲਵੰਡੀ ਤੁਝ ਸਾਰਖਾ[੧੧], ਮੋ[*] ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੈ ਈਠ।[੧੨]
ਸੋ ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ, ਹਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਡੀਠ[੧੩] ॥ ੫੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਲੈ ਸੰਦੇਸ਼ਾ[੧੪] ਤਿਹ ਕੋ ਆਏ।
ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਬੋਲ ਪਠਾਏ।[੧੫]

---

[1]ਸਿਥਿਲ।
[2](ਤੁਸੀਂ) ਲੋਚਨ ਗੋਚਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਹੇ ਪਿਆਰੇ! [ਸੰਸ:, ਲੋਚਨ ਗੋਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਹੀਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗੋਚਰ।] (ਅ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।
[3](ਤੁਸੀਂ) ਲੋਚਨ ਗੋਚਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਹੇ ਪਿਆਰੇ! [ਸੰਸ:, ਲੋਚਨ ਗੋਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਹੀਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗੋਚਰ।] (ਅ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।
[4]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
[5]ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
[6]ਬਿਨਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ।
[7]ਰਾਤ।
[8]ਕਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
[9]ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ।
[*]ਪਾ:-ਜਾਨੋ ਮਯਾ ਨ।
[10]ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾਂ।
[11]ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ।
[*]ਪਾ:-ਭੋ।
[12]ਪਿਆਰਾ।
[13]ਦੇਖਣਾ।
[14]ਸੁਨੇਹਾ।
[15]ਸੱਦ ਘੱਲਿਆ ਹੈ।

ਜਾਵਨ ਹਮਹਿਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਦੇਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਪਹੁਚਹਿਂ ਤਤਕਾਲਾ' ॥ ੬੦ ॥
[1]'ਅਬ ਲੌ ਭਯੋ ਨ ਪੂਰਨ ਮਾਸੂ।
ਕਿਉਂ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮਮ ਚਲੇ ਅਵਾਸੂ।
ਕੈ ਕਛੁ ਅਵਗੁਨ ਹਮ ਤੇ ਭਯੋ।
ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਨਿਜ ਹਿਰਦਾ ਕਯੋ? ॥ ੬੧ ॥
ਕਿਧੌਂ ਨ ਮੋ ਤੇ ਹੋਵੀ ਸੇਵਾ ॥
ਰੰਕ[2] ਹੀਨ ਧਨ[3] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵਾ!।
ਤੂਰਨ ਕੀਨੀ ਗਵਨ ਤਯਾਰੀ।
ਮੈਂ ਜਾਚੋਂ ਨਿਜ ਮਯਾ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੬੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਦਯੋਸ ਪਚੀਸ ਅਵਾਸ ਹਮ, ਲਾਲੋ! ਰਹੇ ਤੁਮਾਰ।
ਬਾਸੁਰ ਬਹੁਰੋ ਪੰਚ ਜੇ, ਆਵਹਿਂ ਤੋਰ ਅਗਾਰ' ॥ ੬੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਸ ਕਹਿ ਚਲੇ ਸਕਲ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਤਬ ਲਾਲੋ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਦ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ।
ਪਦਵੀ[4] ਧਰਤਿ ਜੁ ਦਾਸ ਮੁਕੰਦਾ ॥ ੬੪ ॥
ਸਪਤ ਸਰਬਰੀ[5] ਪੰਥ[6] ਬਿਤਾਈ।
ਚਲਤਜੋ ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਯਰਾਈ।
ਬਾਹਰ ਬੈਸ ਗਏ ਗਤਿ ਦਾਨਾ।
ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਕੇ ਕੂਪ ਸਥਾਨਾ ॥ ੬੫ ॥ {ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਦਾ ਖੂਹ}
ਬਾਲੇ ਕੇ ਪਿਤ ਕੋ ਇਹ ਨਾਮੂ।
ਆਸਨ ਪਰ ਅਸੀਨ[7] ਸੁਖਧਾਮੂ।
ਅੱਗ੍ਰਜ ਬੈਸਿ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਮੈਂ ਪਾਛੇ, ਮਧ[8] ਮਯਾਨਿਧਾਨਾ[9] ॥ ੬੬ ॥

---

[1]ਲਾਲੋ ਬੋਲਿਆ।
[2]ਕੰਗਾਲ।
[3]ਧਨ ਹੀਨ ਹਾਂ।
[4]ਰਸਤੇ ਵਿਖੇ।
[5]ਸੱਤ ਰਾਤਾਂ।
[6]ਰਾਹ ਵਿਚ।
[7]ਬੈਠੇ।
[8]ਵਿਚਾਲੇ।
[9]ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ॥੪੦॥

੪੧. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਆਉਣਾ।]

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਦ ਨਖ ਕਾਂਤਿ ਜੋ, ਕਵਿਕਾ ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਿ ॥
ਤਰਲ ਤੁਰੰਗ ਮਨ ਦੇਯ ਮੁਖ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਨ ॥ ੧ ॥

ਨਖ ਨਹੁੰ। ਕਾਂਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ।

ਕਵਿਕਾ ਲਗਾਮ [ਸੰਸ:, ਕਵਿਕ:]

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ (ਉਸਨੂੰ) ਲਗਾਮ ਦੇ ਤੁੱਲ ਜਾਣਕੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਚੰਚਲ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਮੈਂ ਮੁਕਤ ਦਾਇਨੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਬੈਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ।
ਮੋਰ ਪਿਤਾ ਕੋ ਹੁਤੋ ਜੁ ਕੂਪਾ।
ਤਹਿਂ ਬਿਲੋਕ ਇਕ ਨਰ ਗਾ[੧] ਨਗਰੀ।
ਘਰ ਕਾਲੂ ਕੇ ਸੁਧਿ ਦਿਯ ਸਗਰੀ ॥ ੨ ॥
ਸੁਨਜੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਜਬ ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਵਨ ਕਿਯੋ[੨] ਤਤਕਾਲੂ।
ਮਨਹੁ ਹੁਤੇ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਪਯਾਸੇ।
ਜਲ ਕੋ ਸੁਨਿ ਦੌਰੇ ਤਿਹਂ ਪਾਸੇ ॥ ੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ[੩] ਮਨੈਂ[੪]
ਅਰਨਵ[੫] ਮਨਹੁ[੬] ਸਮਾਨ।
ਬੀਚੀ[੭] ਜਿਉਂ ਉਮਗਤਿ[੮] ਚਲੀ
ਸੁਤ[੯] ਰਾਂਕੇਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਨ[੧੦] ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਤਸ[੧੧] ਬਿਲੋਕ ਨ[੧੨] ਬਹੁਤੇ ਬਾਸੁਰ।[੧੩]

---

[1]ਮਨੁੱਖ ਗਿਆ।
[2]ਚਲੇ ਆਏ।
[3]ਮਾਤਾ ਜੀ।
[4]ਮਨ ਵਿਚ।
[5]ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗੂੰ।
[6]ਮਾਨੋਂ।
[7]ਲਹਿਰ।
[8]ਉੱਛਲਦੀ।
[9]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[10]ਪੁੰਨਯਾ ਦੇ ਚੰਦ ਜਹੇ (ਵੱਲ)।
[11]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[12]ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।
[13]ਬਹੁਤੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ।

ਬਛ[੧] ਬਿਛੋਭ ਨਹ[੨] ਛਕ[੩] ਆਤੁਰ।[੪]
ਚਲੀ ਧਾਇ[੫], ਅਟਪਟ[੬] ਪਗ ਪਾਵਹਿ[੭]।
-ਮਿਲੋਂ ਉਤਾਇਲ- ਅਸ ਮਨ ਲਜਾਵਹਿ ॥ ੫ ॥
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕਿਯ ਗਵਨਾ।
ਤਹਾਂ ਗਏ ਜਹਿਂ ਥੇ ਗੁਨ ਭਵਨਾ[੮]।
ਜਨਨਿ ਜਨਕ ਆਵਤਿ ਜਬ ਹੇਰੇ।
ਕਮਲਾਨਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਬਿਨ ਦੇਰੇ ॥ ੬ ॥
ਸਭਿਨਿ ਪਦਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਜਨਨੀ ਹਰਖ ਆਸ਼ਿਖਾ[੯] ਦੀਨੀ।
ਗਰ ਸੋਂ ਲਾਇ ਨੀਰ ਦ੍ਰਿਗ[੧੦] ਜਾਈ।
ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਮਾਤਾ ਬਿਰਮਾਈ[੧੧] ॥ ੭ ॥
ਤਜਿ ਨ ਸਕਤਿ ਸੁਤ ਕੋ ਨਿਜ ਅੰਕਾ।[੧੨]
ਜਿਉਂ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਸ ਕਿਤਿ[੧੩] ਰੰਕਾ।[੧੪]
ਅਸ਼੍ਰੁਪਾਤ[੧੫] ਸੋਂ, ਭੀਗੇ[੧੬] ਅੰਗਾ।
ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਵਾਹਿ ਉਮੰਗਾ ॥ ੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੇਖ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ, ਪਿਤ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰਿਸ ਮਾਨ।
ਕਟ[੧੭] ਕੁਪੀਨ, ਇਕ ਨੁਕਤ[੧੮] ਕਰ[੧], ਦੋ ਦੁਪਟੇ ਸੰਬਜਾਨ[੨] ॥ ੯ ॥

---

[1]ਰਿਦਾ।
[2]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਾਂਗਾਂ ਵਿਚ।
[3]ਪੂਰਨ ਹੈ।
[4]ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੈ।
[5]ਦੌੜਕੇ।
[6]ਬੇਥਵੇ (ਅ) ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ।
[7]ਚਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
[8]ਗੁਰੂ ਜੀ।
[9]ਅਸੀਸਾਂ।
[10]ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ।
[11]ਮੋਹ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ।
[12]ਜੱਫੀ ਤੋਂ।
[13]ਕਿਤੋਂ।
[14]ਗਰੀਬ।
[15]ਹੰਝੂ ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ।
[16]ਭਿਜੇ।
[17]ਲਕ।
[18]ਸਾਫਾ।

ਚੌਪਈ: ਕਟਹਿ[੩] ਲਪੇਟਜੋ ਇਕ ਸੰਭਜਾਨਾ[੪]।
ਦੂਜੋ ਤਨ ਪਰ[੫] ਮਯਾ ਨਿਧਾਨਾ।[੬]
ਏਕ ਨੁਕਤ[੭] ਸਿਰ ਊਪਰ ਸੋਹੈ।
ਮਿਨਤੀ ਜੁਗਲ ਗਜਨ[੮] ਕਾ ਜੋ ਹੈ ॥ ੧੦ ॥
ਐਸੋ ਧਯਾਨ ਧਰਤਿ ਸਿਖ ਜੇਊ।
ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਵਹਿਂ ਤੇਊ।
ਜਬ ਕਾਲੂ ਪਿਖਿ ਰਿਸ ਮਨ ਕੀਨੀ।
ਲਾਲੂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਚੀਨੀ ॥ ੧੧ ॥
ਸਰਬ ਬਿਧਿਨਿ ਸੁ ਅਧਿਕ ਬੁਧਿਵਾਨਾ।
ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਤਿਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਹੁਮਰੀ ਤੁਮਰੀ ਏਕਹਿ ਲਾਜਾ।
ਜਸ ਅਪਜਸ ਕੋ ਕਾਜ ਕੁਕਾਜਾ ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਬਨਾਰਸੀ ਮਾਤ ਹਮ, ਪਿਤਾ ਏਕ ਸ਼ਿਵਰਾਮ।
ਹਮਰਾ ਤੁਮਰਾ ਭੇਦ ਨਹਿਂ, ਹੈ ਏਕੋ ਸਭਿ ਧਾਮ ॥ ੧੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਾਨਹੁ ਬਚਨ ਕਹਜੋ ਅਬ ਮੇਰਾ।
ਕਠਨਿ ਸੁਭਾਇ ਅਧਿਕ ਹੈ ਤੇਰਾ।
ਨਹਿਂ ਦੁਰਬਾਕ[੯] ਬਖਾਨਹੁ ਕੋਊ।
ਰੋਸ ਨਿਵਾਰਹੁ, ਹਿਰਦੇ ਜੋਊ ॥ ੧੪ ॥
ਆਨਨ ਉਚਰ ਮਧੁਰ ਬਰ ਬੈਨਾ।
ਏਕ ਬਾਰ ਲੇ ਚਲੀਏ ਐਨਾ'।
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤੂਸ਼ਨ ਰਹਜੋ।
ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਨਹਿਂ ਬਚ ਕਛੁ ਕਹਜੋ ॥ ੧੫ ॥
ਲਾਲੂ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਉਬਾਚਾ।[੧੦]

---

[1]ਹੱਥ ਵਿਚ।
[2]ਦੋ ਪੱਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦੋ ਚਾਦਰੇ।
[3]ਲੱਕ ਨਾਲ।
[4]ਚਾਦਰਾ।
[5]ਉੱਤੇ ਲੀਤਾ ਹੋਯਾ।
[6]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।
[7]ਸਾਫਾ।
[8]ਦੋ ਗਜ਼ਾਂ ਦਾ।
[9]ਮਾੜਾ ਵਾਕ।
[10]ਕਿਹਾ।

'ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਚਾਚਾ।
ਅੰਤਰ ਤਨਕ ਤੋਰ ਮਮ ਬੈਸਾ।[1]
ਮੈ ਹੋਂ ਤੁਮਰੇ ਤਾਤਹਿਂ ਜੈਸਾ[2] ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਬ ਬਿਦੇਸ ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ, ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਤਵ ਮਾਤ।
ਸੁਤ ਕੋ ਬਿਰਹਿ[3] ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ, ਬਿਲਪਤ[4] ਬਾਸੁਰ ਰਾਤ ॥ ੧੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਾਲੂ ਤੁਮਹਿਂ ਕੁਵਾਕ ਉਚਾਰੇ।
ਚੇਤ ਨ ਕਰਿ, ਚਿਤ ਦੇਹੁ ਵਿਸਾਰੇ।
ਨਿਜ ਜਨਨੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖ ਦਯਾ ਕਰਿ।
ਗਵਨਹੁ[5] ਨਹਿਂ ਬਿਦੇਸ਼[6] ਰਹੁ ਨਿਜ ਘਰ ॥ ੧੮ ॥
ਮਨ ਸਨੇਹ[7] ਮਹਿਂ ਮਗਨ ਰਹੈ ਨਿਤ।
-ਗਯੋ ਬਿਦੇਸ਼ ਹੁਤੋ ਮੁਝ ਇਕ ਸੁਤ[8]-।
ਯਾਂ ਤੇ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਪ[9] ਕਲਾਪਾ[10*]।
ਸੁਤ ਬਿਰਹਾ ਤੇ ਤਨ ਪਰ ਤਾਪਾ[11] ॥ ੧੯ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਤ ਸਦਨਹਿਂ ਤੇ ਧਾਈ[12]।
ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਨ ਹਿਤ[13] ਦ੍ਰੁਤਿ[14] ਆਈ।
ਵਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਹੌਂ ਪਿਤ ਸਮ ਜਾਨੋਂ[15]।
ਸਨਮੁਖ ਨਹਿਂ ਕਬਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨੋਂ ॥ ੨੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਚਲਿਯੇ ਅਬੈ, ਰਹੋ, ਨ ਜਾਉ ਬਿਦੇਸ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਖ ਦੀਜਿਯੇ, ਦੂਰ ਕਰਹੁ ਇਹ ਬੇਸ[16]' ॥ ੨੧ ॥

---

[1]ਫਰਕ ਤੇਰੇ (ਪਿਤਾ ਦੀ ਤੇ) ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਥੋੜਾ ਹੈ।
[2]ਪਿਤਾ ਵਰਗਾ।
[3]ਵਿਛੋੜਾ।
[4]ਵਿਲਕਦੀ ਹੈ।
[5]ਜਾਵੋ ਨਾ
[6]ਪਰਦੇਸ਼।
[7]ਮੋਹ।
[8]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[9]ਵਿਰਲਾਪ।
[10]ਬੜਾ।
[*]ਪਾ:-ਯਾਂਤੇ ਕਰਤ ਰਹਤ ਬਿਰਲਾਪਾ।
[11]ਸਰੀਰ ਪੀੜਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[12]ਘਰੋਂ ਭੱਜੀ ਆਈ ਹੈ।
[13]ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ।
[14]ਛੇਤੀ।
[15](ਭਾਵ) ਵਡੇ ਭਰਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਪਿਤਾ ਥਣੀਕ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ: ਗਯਾਨ ਸਾਨ[2] ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ।
ਆਨਨ[3] ਭਨੈ ਅਨਿਕ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
'ਇਕ ਨਿਕੇਤ ਰੋਕਯੋ[4] ਕਰਿ ਦਾਵਾ।
ਜਿਹਤੇ ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਤਿ ਚਲਾਵਾ ॥ ੨੨ ॥
ਕੂਰ ਨਿਕੇਤ ਔਰ ਸਭਿ ਜਾਨੇ।
ਤਿਹ ਨਿਕੇਤ ਸੋਂ ਜਬ ਮਨ ਮਾਨੇ।
ਬਿਨਸ ਜਾਇ ਇਹ ਕੂਰ ਪਸਾਰਾ।
ਫਸਹਿਂ ਬਾਦ ਨਰ ਜਗ ਜੰਜਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥
ਬੈਸ ਬਿਹਾਵਹਿ ਵਿਸਰੇ[5] ਸਾਰੀ।
ਗਮਨਹਿਂ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਰ ਝਾਰੀ।[6]
ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਹਿਂ ਆਗੇ ਜਾਈ।
ਫਸੇ ਕੂਰ ਮਹਿਂ ਬੈਸ ਬਿਹਾਈ' ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਲਾਲੂ ਭਾਖੈ 'ਤਾਤ ਸੁਨਿ! ਆਈ ਹੈ ਤੁਝ ਮਾਤ।
ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਦਰਸ ਕੋ, ਅਭਿਲਾਖਾ ਅਧਿਕਾਤ[7] ॥ ੨੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੌਂ ਚਾਚਾ, ਕਾਲੂ ਪਿਤ ਤੁਮਰਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਤਿ ਪਰਵਾਰਹਿ ਸਗਰਾ।
ਚਲਹੁ ਕੁਟੰਬ ਵਿਖੈ ਨਿਜ ਰਹਿਯੈ।
ਆਨ[8] ਜਾਨਿ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਕਹਿਯੈ ॥ ੨੬ ॥
ਬਾਂਧਵ ਮਹਿਂ ਪਤਿ[9] ਹ੍ਵੈ ਅਧਿਕਾਈ।
ਲਖਿ ਹੈਂ ਲਾਇਕ ਕੌ ਸਭਿ ਭਾਈ।
ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਜੋ ਤੁਮ ਕੀਨੋ।
ਸਭਿਹਿ ਸ਼ਰੀਕਨ ਇਉਂ ਮਨ ਚੀਨੋ[10] ॥ ੨੭ ॥
-ਭਯੋ ਨਿਲਾਯਕ, ਆਯ ਨ ਕਾਜਾ।[1]

---

[1]ਇਹ ਭੇਸ ਤਜ ਦਿਓ।
[2]ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ।
[3]ਮੁਖੋਂ।
[4]ਮੱਲਿਆ ਹੈ।
[5](ਸਾਈਂ ਤੋਂ) ਵਿਸਰਿਆਂ।
[6]ਹੱਥ ਝਾੜਕੇ।
[7]ਬਹੁਤ।
[8]ਹੋਰਥੇ।
[9]ਇੱਜ਼ਤ।
[10]ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।

ਤਨ ਮੈਂ ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਸਾਜਾ[2] -।
ਚਲਹੁ ਬਸਹੁ ਨਿਜ ਬਾਂਧਵ ਮਾਂਹੀ[3]।
ਮਾਨਹੁ ਬਚ ਮਮ, ਫੇਰਹੁ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੨੭ ॥ (ਵਿਸ਼ੁਸ਼ ਟੂਕ **)

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਨਨ ਭਨੈ, 'ਹੈ ਬਹੁ ਮਮ ਪਰਵਾਰ।
ਬਸੋਂ ਰੈਨ ਦਿਨ ਤਿਨਹਿ ਮਹਿਂ, ਪਤਿ ਜਹਿਂ ਅਪਾਰ ॥ ੨੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਤਾ ਬਰ, ਸੁਮਤਿ ਸੁ ਮਾਤਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ-ਗਿਆਨ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲਾ}
ਧਾਇ[4] ਦੁਲਾਰਹਿ ਕਰਿ ਹਿਤ ਸ਼ਾਂਤਾ।[5]
ਭਯੋ ਸੰਤੋਖ ਭਲੋ ਸੋ ਦਾਯਾ।[6]
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਲੇ ਅੰਕ[7] ਖਿਲਾਯਾ ॥ ੩੦ ॥
ਖਿਮਾ ਭਗਨਿ, ਬੈਰਾਗ ਸੁਭਾਈ।
ਸਤਿ ਚਾਚਾ ਹਿਰਦੈ[*] ਹਿਤ ਲਾਈ।
ਗਜਾਨ ਸਪੂਤ ਉਪਜ ਸੁਖਪਾਯਾ।
ਸਭਿ ਬਾਧਵ ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਵਧਾਯਾ ॥ ੩੧ ॥
ਤਿਹਂ ਕੋ ਸੁਤ ਬਿਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਜਿਨ ਦਾਰਿਦ ਅੱਗਜਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਾ।
ਇਹ ਪਰਵਾਰ ਸਰਸ[8] ਸੁਖਰਾਸੂ।
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਹੌਂ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੂ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਕੁਟੰਬ ਕੌ ਛੋਡਿ ਜੇ, ਅਨਤ ਬਸਹਿਂ ਅਨਜਾਨ।
ਪਤਿ ਸਦੀਵ ਆਗੈ ਇਹਾਂ, ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਹਾਨ[9]' ॥ ੩੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੈ ਬਦਿ ਕਰਿ[+]।
ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਰਹੇ ਪੁਨਿ ਜਗ ਗੁਰ।
ਲਾਲੂ ਤਬ ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਕਹਜੋ।

---

[1]ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਆਇਆ।
[2]ਬਣਾਇਆ ਹੈ।
[3]ਆਪਣੇ ਸਾਕਾਂ ਵਿਚ।
[4]ਦਾਈ।
[5]ਸ਼ਾਂਤੀ।
[6]ਖਿਡਾਵਾ।
[7]ਗੋਦੀ ਵਿਚ
[*]ਪਾ:-ਹੇਰੇ।
[8]ਵਧੀਕ।
[9]ਪਤ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
[+]ਪਾ:-ਬਚ ਕਰ।

'ਹਮ ਅਵਾਸ ਤੇ ਨਾਨਕ ਰਹਜੋ ॥ ੩੪ ॥
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਲੇਯ ਚਲਹੁ ਢਿਗ ਰਾਇ[1]।
ਜੋ ਦੇਵਹਿ ਇਹ ਕੋ ਸਮਝਾਇ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੋਲਜੋ ਪੁਨਿ ਬੈਨਾ।
'ਰਾਇ ਨਿਕਟ ਚਲੀਅਹਿ ਸੁਖਦੈਨਾ'! ॥ ੩੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਇ ਨਾਮ ਕੋ ਦਜਾਲਾ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਸੰਗ ਤਤਕਾਲਾ।
ਮਾਨਵ ਔਰ ਬਹੁਤ ਭੇ ਸਾਥੂ।
ਮਿਲਤਿ ਨਿਵਾਵਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਮਾਥੂ[2] ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ, ਲਿਵ ਮਨ[3] ਦਰਸ ਪਿਆਸ।
ਰਿਦੈ ਉਡੀਕ ਸਦੀਵ ਹੀ, ਕਬਿ ਆਵਹਿਂ ਮਮ ਪਾਸ ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਕ ਨਰ ਦੌਰ ਕਹੀ ਸੁਧਿ ਤਾਂ ਕੋ।
'ਆਵਤਿ ਨਾਨਕ ਚਾਹਤਿ ਜਾਂ ਕੋ'। {ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ}
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਬਿਸਾਲ ਹੁਲਾਸੇ।[4]
ਮਨਹੁ ਮਿਲਜੋ ਜਲ ਬਿਕੁਲ[5] ਪਿਆਸੇ[6] ॥ ੩੮ ॥
ਆਵਤਿ ਦੇਖਿ ਦੂਰ[7] ਰਵਿ ਦਯਾਲਾ।
ਬਦਨ ਕਮਲ ਸਾ ਖਿਰਾ[8] ਬਿਸਾਲਾ।
ਚੰਦ੍ਰਬਦਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਹੇਰਾ।
ਚਖ ਚਕੋਰ[9] ਭਾ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੯ ॥
ਬਿਨ ਬਲ ਬਪੁਖ[10], ਬਿਰਧ, ਵਡ ਬੈਸਾ।
ਹੁਤੋ ਮੰਚ[11] ਪਰ ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੈਸਾ।
ਉਠਨ ਲਗਜੋ ਪਗ ਧਰਨੀ ਧਰੇ।

---

[1]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ।
[2]ਮੱਥਾ।
[3]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ (ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ।
[4]ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।
[5]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਏ।
[6]ਤਿਹਾਏ ਨੂੰ।
[7]ਦੂਰੋਂ।
[8]ਖਿੜਿਆ।
[9]ਨੇਤਰਾਂ ਰੂਪੀ ਚਕੋਰਾਂ ਨੂੰ।
[10]ਨਿਰਬਲ ਸਰੀਰ।
[11]ਪਲੰਘ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਇ ਨਿਵਾਰਨ[1] ਕਰੇ ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗਿ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ, ਨੈਨ ਅਨੰਦ ਕੋ ਨੀਰ।
ਮਾਨਹੁ ਗਯਾਨ ਸਨੇਹ ਦੋ[*], ਧਰਿ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸਰੀਰ ॥ ੪੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਭਯੋ ਨਿਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਅਸਗਾਹੂ।
ਪੈਰਨ[2] ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਾਹੂ[3]।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਮੋਚਤਿ[4] ਜਲਧਾਰਾ।
ਪੁਲਕਤਿ[5] ਦੇਹਿ ਨ ਬੋਲ ਉਚਾਰਾ ॥ ੪੨ ॥
ਕਿਤਕ ਬਾਰ ਭਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਅੰਕਾ[6]।
ਬਹੁਰੋ ਛੋਰੇ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[7]।
ਪਗ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਯੁਗ ਕਰ ਰਾਖੇ।
ਔਗੁਨ ਜਾਨ ਬਦਨ ਬਚ ਭਾਖੇ[8] ॥ ੪੩ ॥
'ਕਹਿਰ ਕਰਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੋਹੀ।
ਜੀਵਤਿ ਮਿਰਤਕ[+] ਕੀਨੋ ਮੋਹੀ।
ਬੰਦਨ ਪੂਜਨ ਤੁਮਹਿਂ ਬੁਲਾਯੋ।
ਮਮ ਮਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਲਲਚਾਯੋ ॥ ੪੪ ॥
ਪਗ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮੁਝ ਦੁਖ ਦੀਨੋ।
ਵਡ ਬਿਪਰੀਤਿ ਬਾਤ ਇਹ ਕੀਨੋ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਔਗੁਨ ਏਹ ਉਤਾਰੋਂ।
ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋਂ' ॥ ੪੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿਂ 'ਵਡੇ ਤੁਮ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਹੁਰ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਭ੍ਰਿੱਤਨ[9] ਸਮ ਜਾਨਹੁ ਹਮੈ, ਬੰਦਨ ਹੀ ਬਨਿ ਆਇ' ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਭਗਤਨ ਕੋ ਨਿਜ ਤੇ ਅਧਿਕਾਈ।[10]

---

[1]ਰੋਕਿਆ।
[*]'ਗਜ਼ਾਨ ਮੂਰਤੀ' ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਸਨੇਹ 'ਪ੍ਰੇਮ ਸ੍ਵਰੂਪ' ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ।
[2]ਤਰਕੇ।
[3]ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ।
[4]ਕੇਰਦਾ ਹੈ।
[5]ਰੋਮ ਖੜੇ।
[6]ਜੱਫੀ ਵਿਚ।
[7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[8]ਰਾਇ ਨੇ ਕਹੇ।
[+]ਪਾ:-ਮ੍ਰਿੱਤਕਿਨ।
[9]ਦਾਸਾਂ।
[10]ਉੱਚਾ ਪਨ।

ਦੇਤਿ ਦਾਸ ਕੋ ਵਡ ਵਡਿਆਈ।
ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਜਗ ਨਈ ਨ ਰੀਤੀ।
ਅਹੈ ਸਨਾਤਨ ਸਭਿ ਜੁਗ ਕੀਤੀ ॥ ੪੭ ॥
ਪਾਂਡਵ ਹੁਤੋ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਰਾਊ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਿਯੇ ਬਸਿ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਾਊ।
ਆਇਸ[1] ਮਾਨ ਕਰਹਿਂ ਪਦ ਬੰਦਨ।
ਰਹਹਿਂ ਦਾਸ ਜਿਉਂ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੪੮ ॥
ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਭਗਤਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਹਿਰਦੈ ਬਿਰਦ ਮੁਰਾਰਾ।
ਬਸੀ ਬਿਸ੍ਵ ਜਿਸ ਬਿਸ਼ਨ ਬਿਆਪੂ[2*]।
ਸੋ ਬਸ ਤਿਨ ਕੇ[3] ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪੂ' ॥ ੪੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਿਨੈ[4] ਬਖਾਨਤਿ[5] ਦੀਨ ਮਨ, ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਰਾਉ।[6]
'ਜਗਤਜੋਨਿ, ਜਲਜਾਨਨੰ, ਜਲਜੰਘ੍ਰੀ ਜਜਵਾਊ[7] ॥ ੫੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੂੰ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਿਰਪਾਲ ਸਨਾਤਨ।[8]
ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪਾ।
ਸ਼ਾਹਿਨਸ਼ਾਹ ਭੂਪ ਕੋ ਭੂਪਾ[9] ॥ ੫੧ ॥
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਮੁਝ ਸ੍ਵਾਮੀ !।
ਦੀਨਬੰਧੁ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੇ ਕਰਿ ਛੁਟਕਾਰਾ।
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ' ॥ ੫੨ ॥
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬਿਨੈ ਦੀਨ ਹੁਇ ਕਰਿਈ।
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਰਾਇ ਮੋਹ ਤਮ[1] ਟਰਿਈ।

---

[1]ਆਗਯਾ।
[2]ਵਸ ਹੈ ਜਗਤ ਜਿਸ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ।
[*]ਪਾ:-ਬਿਸ੍ਵ ਬਿਵਸ ਜਿਸ ਬਿਸ਼ਨ ਬਿਆਪੂ-ਵਾ-ਬਸਬ ਬਿਸ੍ਵ..... ।
[3]ਭਾਵ ਭਗਤਾਂ ਦੇ।
[4]ਬੇਨਤੀ।
[5]ਆਖਦਾ ਹੈ।
[6]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ।
[7]ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ, ਕਵਲ ਮੁਖ ਹੋ, (ਮੈਥੋਂ ਆਪਣੇ) ਜਲਜ ਅੰਘ੍ਰੀ ਚਰਨ ਕਮਲ, ਪੁਜਵਾਓ।
[8]ਅਨਾਦੀ।
[9]ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ।

ਦੇਖ ਦੀਨਤਾ ਅਧਿਕ ਦਯਾਲਾ।
ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ[2] ਭਯੇ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੫੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਬਖਸ਼ੇ ਪ੍ਰਥਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਤੁਮ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਿਦੈ ਅਡੋਲ।
ਆਪ ਰਹਹੁਗੇ ਸੰਗ ਮੁਝ, ਪਾਵਹੁ ਅਨਦ ਅਮੋਲ' ॥ ੫੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਪੁਨਿ ਬੋਲਜੋ[+] ਰਾਊ।
'ਜਬ ਮਾਨਹੁਗੇ ਮੈਂ ਜੁ ਅਲਾਊਂ।[3]
ਤਬ ਜਾਨੋਂਗੋ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ।
ਯੌਂ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਆਇ, ਨਰਹਰੀ[4]! ॥ ੫੫ ॥
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਅਨੰਦ ਕੰਦ ਜੇ।
ਜਜਿ ਕਰਿ[++5] ਬੰਦੋਂ[6] ਹਾਥ ਬੰਦ[7] ਜੇ।
ਤਬ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਚਿਤ, ਤਰਨ ਤਰੰਨਾ![8]।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਿਨ ਮਨ[**] ਨਹੀਂ ਅਮੰਨਾ[9] ॥ ੫੬ ॥
ਹੁਇ ਜਾਊਂ ਮੈਂ ਤਬਹਿ ਨਿਹਾਲੂ[10]।
ਛੂਟਹਿ ਜਗਤ ਜੋਨਿ ਜਮ ਜਾਲੂ।
ਬਿਨੈ ਮਾਨਿਯੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਪਰਨਾ ਚਰਨਹਿਂ ਸ਼ਰਨ[11] ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੫੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਅਵਿਲੋਕ ਗੁਰ ਕਹਤਿ 'ਲਾਲਸਾ ਜੋਇ।
ਬਚਨ ਬਹੋਰਯੋ[12] ਜਾਤਿ ਨਹਿਂ, ਕਰੀਯੇ ਤਸ ਬਿਧਿ[13] ਸੋਇ[14]' ॥ ੫੮ ॥

---

[1]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ।
[2]ਪ੍ਰਸੰਨ (ਅ) ਪੰਘਰੇ।
[+]ਪਾ:-ਪੁਲਕਯੋ।
[3]ਆਖਾਂ।
[4]ਭਾਵ ਹੇ ਰੱਬ ਜੀ।
[++]ਪਾ:-ਜੁਗ ਕਰ।
[5]ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ।
[6]ਮੱਥਾ ਟੇਕਾਂ।
[7]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
[8]ਹੇ ਤਾਰਨ ਹਾਰ ਜਹਾਜ ਰੂਪ (ਅ) ਹੇ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਸੂਰਜ।
[**]ਪਾ:-ਮਮ।
[9]ਮਨ ਨਹੀਂ ਪਤੀਜਦਾ।
[10]ਤਦੋਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਸਾਂ (ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚਰਨੀਂ ਹੱਥ ਲੁਆ ਲਓ)।
[11]ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ।
[12]ਮੋੜਿਆ।
[13]ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[14]ਓਹੋ ਗਲ।

ਚੌਪਈ: ਘਟਿਕਾ ਚਤੁਰ[1] ਸਰਬ ਪਰਵਾਰਾ।[2]
ਕਹਜੋ ਰਾਇ, ਪੁਨ ਗਏ ਅਗਾਰਾ।[3]
ਉਰ ਕਰਿ ਹਰਖ ਬੁਲਾਰ ਬਿਚਾਰਾ।
-ਪੂਰਬ ਪਾਕ ਕਰਾਉਂ[4] ਅਹਾਰਾ- ॥ ੫੯ ॥
ਦਾਸ ਪਠਯੋ[5], ਦਿਜ ਦੂੱਤ ਬੁਲਾਯੋ।
ਹੋਇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਖੁਦਾਇ।
ਕਰਹੁ ਰਸੋਈ ਦਿਜ ਅਬ ਨ੍ਹਾਇ ॥ ੬੦ ॥
ਮਮ ਹਦੂਰ ਸ਼ੁਭ ਪਰਮ ਅਹਾਰਾ।
ਅਚਵਾਵਹੁ, ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰਾ।[6]
ਸੁਚ ਸੋਂ ਲੇ ਜਲ ਕੁੰਭ[7] ਨਵੀਨਾ।
ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਪਾਕ[8], ਪਰਬੀਨਾ[9]' ॥ ੬੧ ॥
ਬਿੰਜਨ[10], ਮਧੁਰ ਰੁਚਿਰ ਕਰਿਵਾਏ।
ਮੇਵੇ ਪਾਇਸੁ[11] ਮਾਂਹਿ ਮਿਲਾਏ।
ਸੂਖਮ[12] ਚਾਵਰ[13] ਘ੍ਰਿੱਤ[14] ਭੁੰਞਾਏ।[15]
ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਸਲਵਨ[16] ਬਨਾਏ ॥ ੬੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਆਪ ਉਠਜੋ ਲੇ ਆਬ[17] ਕੋ, ਪਾਦ ਪਖਾਲਨ[18] ਹੇਤ।

---

[1]ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ।
[2]ਪਰਵਾਰ, (ਓਥੇ ਰਿਹਾ)।
[3]ਗਏ ਘਰ (ਆਪਣੇ)।
[4]ਪਕਵਾਵਾਂ ਭੋਜਨ (ਅ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅਹਾਰ।
[5]ਭੇਜਿਆ।
[6]ਡੇਰ।
[7]ਘੜਾ।
[8]ਰਸੋਈ।
[9]ਹੇ ਸਿਆਣੇ।
[10]ਭੋਜਨ।
[11]ਖੀਰ।
[12]ਬਰੀਕ।
[13]ਚਾਵਲ।
[14]ਘਿਉ ਵਿਚ।
[15]ਤੜਕੇ।
[16]ਸਲੂਣੇ।
[17]ਜਲ।
[18]ਚਰਨ ਧੋਣ।

ਬੈਸੇ ਬਰ ਪਰਯੰਕ ਪਰ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਿਕੇਤ ॥ ੬੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਵਨੀ[1] ਆਸਨ ਹੀਨ ਅਸੀਨਾ[2]।
ਅਤਿ ਸਤਿਕਾਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਹਿਂ ਲੀਨਾ।
ਗਹੇ ਚਰਨ ਕਰ[3] ਨੀਰ ਪਖਾਰੇ।[4]
ਚਰਨੋਦਿਕ[5] ਲੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰੇ ॥ ੬੪ ॥
ਪਾਇ ਬਦਨ ਮਹਿਂ, ਨੈਨ ਸਲੋਸੇ[6]।
ਪੁਨ ਪਟ[7] ਸੋਂ ਪਦ[8] ਪੌਂਛਿ[9] ਪਲੋ ਸੇ[10]।
ਧਰਿ ਮਾਥੇ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਮਰੀਨਾ।
ਬਿਹਬਲ ਬੱਕ੍ਰਤ[11] ਬੋਲ ਅਵੰ ਨਾ[12] ॥ ੬੫ ॥
ਭਾ ਅਨੰਦ ਉਰ ਬਰਨ ਨ ਜਾਈ।
ਕੋ ਕਵਿ ਪ੍ਰੇਮ ਗਾਥ ਜੋ ਗਾਈ?।
ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਦ ਗੂੰਗੇ ਮਿਠਿਆਈ।
ਕਹਜੋ ਨ ਜਾਇ, ਰਹਤਿ ਅਰਗਾਈ[13] ॥ ੬੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪਾਨ[14] ਪਰਸ[15] ਪਦ ਪੰਕਜੰ, ਪਾਕਹਿਂ ਸੁਧਿ ਮੰਗਵਾਇ।[16]
ਪਾਕਸਾਲ[17] ਮਹਿਂ ਲੇਗਯੋ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਿਤਿ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੬੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਿਜ ਹਦੂਰ[18] ਬੈਸਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[19]।

1ਜਮੀਨ ਤੇ।
2ਬੈਠਕੇ। (ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ)।
3ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ।
4ਧੋਤੇ।
5ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ।
6ਛਿੜਕਿਆ (ਅ) ਨੈਣ ਗਿੱਲੇ ਕੀਤੇ (ਸਲ ਪਾਣੀ, ਓਸਨਾ ਵਸਾਉਣਾ)।
7ਕਪੜੇ।
8ਚਰਣ।
9ਪੂੰਝਕੇ।
10(ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ) ਮਲੇ।
11ਮੂੰਹੋਂ, [ਸੰਸ:, ਵਕ੍ਤ੍ਰੰ]।
12ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।
13ਚੁੱਪ।
14ਹੱਥਾਂ ਨਾ'ਲ।
15ਛੋਹਕੇ।
16ਭੋਜਨ ਦੀ ਖਬਰ ਮੰਗਾਈ।
17ਰਸੋਈ।
18ਸਾਹਮਣੇ।
19ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

ਦਿਜ ਸੋਂ ਬਚਨ ਭਨੇ ਤਿਹਂ ਕਾਲਾ।
'ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰਹਿ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ।
ਪਾਤਰ[1] ਧਰਿ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ[2] ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥ ੬੮ ॥
ਪੂਰਬ ਮਧੁਰ[3] ਪਰੋਸਿ[4] ਅਹਾਰੂ।
ਪੀਛੇ ਤੇ ਤੁਰਸ਼ੰ[5], ਲਵਨਾਰੂੰ[6]।
ਰੁਚਿ[7] ਸੋਂ ਅਸਨ ਅਚਹਿੰਗੇ[8] ਜਬ ਹੀ।
ਜਨਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹ੍ਵੈ ਹਮ ਤਬ ਹੀ' ॥ ੬੯ ॥
ਸੁਨੇ ਰਾਇ ਕੇ ਬੈਨ ਉਦਾਰਾ[9]।
ਸੁਖਸਾਗਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
ਭੋਜਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਦੀਨਿ ਬਤਾਈ।
ਜਿਹ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਪਦਵੀ ਨਰ ਪਾਈ[10] ॥ ੭੦ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧॥

*ਮਿਠਾ ਮਰਮ ਸਲੂਣਾ ਸੰਜਮ ਖਟਾ ਖਰਾ ਧਿਆਨ ॥
ਐਸਾ ਭੋਜਨ ਜੋ ਜਨ ਅਚਵੈ ਸੋ ਮਾਣਸ ਪਰਧਾਨ ॥੧॥
ਰਾਇ ਜੀ ਭੋਜਨ ਐਸਾ ਕਰੀਐ ॥
ਔਰ ਸਕਲ ਪਰਹਰੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮੇਵਾ ਮਗਨ ਲਗਾ ਸਚੁ ਸੇਤੀ ਜਿਸ ਖਾਧੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਰਖ ਫਲਿਆ ਸਣਿ ਡਾਲੀ ਸੋ ਫਲ ਚੁਗ ਚੁਗ ਖਾਵੈ ॥ ੨ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਰਸ ਨਾਮ ਧਨੀ ਕਾ ਸੋ ਪੀਵੈ ਜਿਸੁ ਦੇਵੈ ॥
ਸਫਲ ਦਰਸ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਜਾਂ ਕੇ ਰਿਦੈ ਸਮੇਵੈ ॥ ੩ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਖਰਾ ਸੁਆਦੀ ਏਕੰਕਾਰ ਰਸੁ ਲੀਆ ॥
ਅਵਰ ਸੁਆਦ ਸਭ ਫੀਕੇ ਲਾਗੇ ਜਬ ਸਚੁ ਨਾਮ ਮੁਖ ਦੀਆ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਰਾਇ ਕਹਿ 'ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਆਪ।
ਜਿਸ ਪਰ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਦੇਹੁ ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ' ॥ ੭੧ ॥

---

[1]ਭਾਂਡੇ।
[2]ਅਨੇਕ।
[3]ਮਿੱਠੇ।
[4]ਪਰੋਸ ਕੇ।
[5]ਖੱਟੇ।
[6]ਸਲੂਣੇ।
[7]ਸੁਆਦ ਨਾਲ।
[8]ਛਕਣਗੇ।
[9]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[10]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।
*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।

ਚੌਪਈ: ਪੂਰਬ ਮਧੁਰ ਪਰੋਸਯੋ ਦਿਜ ਕਰ।[੧]
ਲਵਨ ਸਹਿਤ ਪੁਨਿ ਤੁਰਸ਼ ਸਾਦ ਬਰ।
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕੌਰ[੨] ਬਦਨ ਮਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ।
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਰਾਇ ਅਨੰਦ ਨ ਮਾਵਹਿਂ[+] ॥ ੭੨ ॥
ਬਦਨ ਚੰਦ ਕੀ ਦਿਸ਼[੩] ਹ੍ਵੈ ਕੋਕਾ।[੪]
ਲੋਚਨ ਲਾਇ ਬਿਲੋਕ ਅਸ਼ੋਕਾ[੫]।
ਉਠੇ ਅਚਵ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ ਅਹਾਰਾ।
ਰਾਇ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੭੩ ॥
'ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨ ਹਮਾਰਾ।
ਮਨ ਜਾਨਜੋ ਅਬ ਭਾ[੬]ਨਿਸਤਾਰਾ'।
ਬੈਸੇ ਬਹੁਰ ਆਨ ਪਰਯੰਕਾ।
ਸੋਹਤਿ ਬਦਨ[੭] ਅਨੰਕ[*] ਮਯੰਕਾ[੮] ॥ ੭੪ ॥
ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਚਿਤ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ।
ਮਧੁਰ ਸ਼੍ਰੇਯ[੯] ਯੁਤ ਕੀਨ ਉਚਾਰੂ।
'ਕੀਨ ਭਲੋ ਬਾਲੇ ਮਰਦਾਨੇ।
ਮੋ ਪਰ ਭਾ ਉਪਕਾਰ ਮਹਾਨੇ ॥ ੭੫ ॥
ਬਿਨ ਦਾਨੋ ਪਰਬੇ ਜਿਮ ਖੇਤੀ।
ਜਲ ਬਿਨ ਸੁਸਕਤਿ ਤਪਤ ਸਮੇਤੀ ॥
ਤਿਸ ਪਰ ਜਲਧਰ[੧੦] ਬਹੁ ਬਰਖੰਤਾ।
ਤਿਮ ਮੋ ਕਉ ਤੁਮ ਭੇ ਸੁਖਵੰਤਾ'[+] ॥ ੭੬ ॥

---

[1]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੇ ਹੱਥੀਂ।
[2]ਬੁਰਕੀ, ਗ੍ਰਾਹੀ।
[+]ਪਾ:-ਅਨੰਦ ਮਨਾਵਹਿ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੰਦ ਮੁਖ ਵਲ।
[4]ਚਕੋਰ ਹੋ ਕੇ।
[5]ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਨੰਦ ਨਾਲ।
[6]ਹੋ ਗਿਆ।
[7]ਮੁਖ।
[*]ਪਾ:-ਅਕਲੰਕ।
[8]ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
[9]ਖੁਸ਼ੀ, ਸ਼ਰਧਾ।
[10]ਬੱਦਲ।
[+]ਅੰਕ ੭੫ ਤੇ ੭੬ ਦੀਆਂ ਚੌਪਈਆਂ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਦੋ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹਨ।

(ਵਿਸ਼ੁਸ਼ ਟੂਕ **) ਲਿਖਤ ਦੇ ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਹੋਰ ਪਾਠ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਛਾਪੇ ਦੇ ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਏਥੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆਂ ਪਰਵਾਰ ਉਸ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਅੰਕ ੨੯ ਤੋਂ ਅੰਕ ੩੨ ਤਕ ਗਿਣਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਪ ਅੰਕ ੨੯ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਤਾਂ ੨੯ ਤੋਂ ੩੨ ਤਕ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਟੀਕਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੂਲ ਤੇ ਟੀਕਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਪਾਯਾ ਹੈ।

ਖਿਮਾ ਹਮਾਰੀ ਮਾਤਾ ਕਹੀਐ ਸੰਤੋਖ ਹਮਾਰਾ ਪਿਤਾ ॥
ਸਤ ਹਮਾਰਾ ਚਾਚਾ ਕਹੀਐ ਜਿਸ ਸੰਗ ਮਨੂਆ ਜਿਤਾ ॥੧॥
ਸੁਣ ਲਾਲੂ ਗੁਣ ਐਸਾ ॥
ਸਗਲ ਲੋਕ ਬੰਧਨ ਕੇ ਬਾਂਧੇ ਸੋ ਗੁਣ ਕਹੀਐ ਕੈਸਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਭਾਉ ਭਾਈ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਤ ਸੋ ਸਾਚਾ ॥
ਧੀ ਹਮਾਰੇ ਧੀਰਜ ਬਣੀਐ ਐਸੇ ਸੰਗ ਹਮ ਰਾਚਾ ॥੨॥
ਸਾਂਤ ਹਮਾਰੇ ਸੰਗ ਸਹੇਲੀ ਮਤਿ ਹਮਾਰੇ ਚੇਲੀ ॥
ਏਹ ਕੁਟੰਬ ਹਮਾਰਾ ਕਹੀਐ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸੰਗ ਖੇਲੀ ॥੩॥
ਏਕੰਕਾਰ ਹਮਾਰਾ ਖਾਵੰਦ ਜਿਨ ਹਮ ਬਣਤ ਬਣਾਏ ॥
ਉਸ ਕੋ ਤਿਆਗ ਅਵਰ ਕੌ ਲਾਗੇ ਨਾਨਕ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਏ॥੪॥

ਜੇ ਕਦੇ ਅਸਾਂ ਇਸ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕੁਛ ਮਿਲਦਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਸਲੀ ਲੱਭਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ:- ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧॥

ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਪਿਤਾ ਸੰਤੋਖੁ ॥ ਸਤੁ ਭਾਈ ਕਰਿ ਏਹੁ ਵਿਸੇਖ ॥੧॥
ਕਹਣਾ ਹੈ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ॥ ਤਉ ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਰਮ ਸੁਰਤਿ ਦੁਇ ਸਸੁਰ ਭਏ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਮਣਿ ਕਰਿ ਮਨ ਲਏ ॥੨॥
ਸਾਹਾ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਆਹੁ ਵਿਜੋਗੁ॥ ਸਚੁ ਸੰਤਤਿ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋਗੁ ॥੩॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤਾਲੀਸਮੋਂ ਧਜਾਇ ॥੪੧॥

੪੨. [ਚਰਣ ਰਜ ਮੰਗਲ-ਤਲਵੰਡੀ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਚੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਰਜ, ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਮਨ ਰੋਗ।
ਕਰਿ ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਅਨਾਮ ਹੌਂ, ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਨਿਰਸੋਗ++ ॥ ੧ ॥

ਚੂਰਨ ਪੀਸੀ ਹੋਈ ਸ਼ੈ, ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਜੋ ਧੂੜੇ ਵਾਂਗੂ ਹੋਵੇ, ਹਾਜ਼ਮੇ ਦੀ ਦਵਾਈ, ਕੋਈ ਦਵਾਈ। [ਸੰਸ:, ਚੂਰ੍ਣ]

ਅਨਾਮ ਅਰੋਗ [ਸੰਸ:, ਅਨਾਮਯ, ਅਨ+ਆਮਯ ਰੋਗ]

ਨਿਰਸੋਗ ਐਸੀ ਕਥਾ ਜੋ ਸੋਗ ਤੋਂ ਨਿਰਸੋਗ ਕਰੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ-ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਵੈਖ ਮਨ ਦੇ (ਦੋ) ਰੋਗ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰਜ (ਦੋਹਾਂ ਦੀ) ਦਵਾਈ ਹੈ। (ਇਸ ਦਵਾਈ ਨਾਲ) ਇਸ (ਮਨ) ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਹਾਰੀ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਸਨ ਅਚਵ ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ।
ਬੈਸੇ ਨਿਕਟ ਬਿਰਾਜਤਿ ਰਾਊ।[1]
ਤਬ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਬਿਰਹਾਤੁਰ[2] ਆਈ।
ਸੁਤ ਰਾਖਨ ਕੋ ਮਨ ਲਲਚਾਈ ॥ ੨ ॥
ਘੁੰਡ ਕਰੇ ਮੁਖ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ।
ਬੋਲੀ ਬਚਨ ਸੰਗ ਅਵਨੀਪਾ।[3]
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਦੀਨ ਭਵੰਤੀ।[4]
'ਸੁਨਹੁ ਰਾਇ ਜੀ! ਮੋਰ ਬਿਨੰਤੀ ॥ ੩ ॥
ਕਰਹੁ ਆਪ ਇਹ ਵਡ ਉਪਕਾਰਾ।
ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਕਿਵ ਰਖਹੁ ਅਗਾਰਾ[5]'।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਮਾਤਾ।
ਰੋਦਤਿ[6] ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਾ ॥ ੪ ॥
ਸੁਨਤਿ ਰਾਇ ਕੋ ਗਰ[7]** ਭਰਿ ਆਵਾ।
ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਪੁਨਿ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।

++ਪਾ:-ਨਿਹਸੋਗ। ਵਾ-ਅਨਸੋਗ।
[1]ਜਿਥੇ ਬਿਰਾਜਦਾ ਹੈ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ।
[2]ਵਿਛੋੜੇ ਕਰ ਦੁਖੀ।
[3]ਰਾਜੇ ਨਾਲ।
[4]ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
[5]ਘਰ।
[6]ਰੋਂਦੀ ਹੈ।
[7]ਗਲਾ।
**ਪਾ:-ਉਰ।

'ਕਮਲ ਬਦਨ ਗੁਨ ਸਦਨ ਪੁਨੀਤਾ[1]!
ਜਾਨਤਿ ਆਪ ਸਰਬ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਾ ॥ ੫ ॥
ਤਦਪਿ ਚਹੋਂ ਕਛੁ ਕਹਿ ਤੁਮ ਸੰਗਾ।
ਬਿਨ ਰਜਾਇ ਕਿਉਂ ਕਹੋਂ ਨਿਸੰਗਾ[2]'।
ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਪੁਨਿ ਚਲਿ ਆਵਾ।
ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਭਰਯੋ ਦੁਖ ਹਾਵਾ ॥ ੬ ॥
ਤਬ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ।
'ਕਹਹੁ ਰਾਇ ਜੀ ਹੋਇ ਨਿਸ਼ੰਕਾ'।
ਆਇਸ ਦਿਯ ਜਬ ਅਸ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਨਰੇਸ਼ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ॥ ੭ ॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ: 'ਨਿਜ ਖੇਤੀ ਕਰਵਾਇਯੇ, ਕਾਮੇਂ ਦੇਉਂ ਰਖਾਇ।
ਨਹਿਂ ਹਾਲਾ ਲੇਵੈਂ ਕਛ, ਸਭਿਹਿ ਇਨਾਮ[3] ਕਰਾਇ।
ਸਭਿਹਿ ਇਨਾਮ ਕਰਾਇ, ਸਦਨ ਨਿਜ ਰਹੁ ਦੁਖ ਕਦਨਾ!
ਮਾਤਾ ਬਿਰਹਿ ਅਧੀਨ ਹੋਤਿ, ਨਹਿਂ ਪੇਖਤਿ ਬਦਨਾ[4]'।
ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ, ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਸੁਭਾਇ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਖੇਤੀ ਬਿਧਿ ਕਹੀ, ਸੋਰਠ ਰਾਗ ਉਠਾਇ ॥ ੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥
ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥
ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥
ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ ॥
ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਪੁਨ ਲਾਲੂ ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ ਬਚਨਾ
'ਤਲਵੰਡੀ ਹਟ ਕਰੀਏ।
ਰਹੋ ਸਦਨ ਨਿਜ, ਬਨਜਹੁ ਬਨਜਾ
ਮਮ ਬਚ[5] ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰੀਏ।
ਤੁਝ ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰੋਦਨ[1]

---

[1]ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[2]ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ।
[3]ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਮਾਫੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ।
[4]ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖਕੇ।
[5]ਬਚਨ।

ਹੇਰਹੁ ਜਨਨੀ[2] ਘਾ ਤੇ[3]'।
ਸੁਨਿ ਦੂਸਰਿ ਪਦ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਾਖੈਂ
ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਤੇ[4] ॥ ੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਹਾਣੁ ਹਟੁ ਕਰਿ ਆਰਜਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਵਥੁ ॥
ਸੁਰਤਿ ਸੋਚ ਕਰਿ ਭਾਂਡਸਾਲ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਤਿਸ ਨੋ ਰਖੁ ॥
ਵਣਜਾਰਿਆ ਸਿਉ ਵਣਜੁ ਕਰਿ ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨ ਹਸੁ ॥੨॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ: ਤਬ ਲਾਲੂ ਕਹਿਵਾਇਓ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ ਪਾਸ।
'ਨਾਨਕ! ਜੇ ਮਨ ਫਿਰਨ ਪਰ, ਘਰ ਤੇ ਭਯੋ ਉਦਾਸ।
ਘਰ ਤੇ ਭਯੋ ਉਦਾਸ, ਮੋਲ ਲੀਜੈ ਕਿੰਕਾਨਾ।[5]
ਕਰਿਯੇ ਤਿਨ ਕੋ ਵਣਜ, ਫਿਰਉ ਦੇਸ਼ਨ ਜਹਿੰ ਜਾਨਾ।
ਤਵ ਜਨਨੀ ਧੀਰਜ ਧਰੈ, ਸੁਤ ਆਵਹਿ ਫਿਰ ਧਾਮ'।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨੈਂ, ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਪਦ[6] ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੧੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ ਸਉਦਾਗਰੀ ਸਤੁ ਘੋੜੇ ਲੈ ਚਲੁ ॥
ਖਰਚੁ ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਮਤੁ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਕਲੁ ॥
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਹਿ ਤਾ ਸੁਖਿ ਲਹਹਿ ਮਹਲੁ ॥੩॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਹੇ ਨਿਬ੍ਰਿਤਿ[7] ਕੇ ਬਚਨ ਜੇ, ਨਹਿਂ ਸਮਝਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਪਰਬ੍ਰਿੱਤਿ ਕੇ[8], ਕਮਲ ਬਦਨ[9] ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਹਿਂ[10] ॥ ੧੧ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਪੁਨਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ
'ਜੌ ਤੁਮ ਇਹ ਨਹਿਂ ਕਰਨਾ।
ਕਰਹੁ ਚਾਕਰੀ ਭੂਪਤਿ ਕਿਹਂ ਕੀ
ਹੋਵਹੁ ਚਾਕਰ ਬਰਨਾ[11]।

---

[1]ਰੋਣਾ।
[2]ਮਾਤਾ।
[3]ਵੱਲ।
[4]ਜਿਸ ਤੋਂ।
[5]ਘੋੜੇ।
[6]ਤੀਜੀ ਪੌੜੀ।
[7]ਵੈਰਾਗ।
[8]ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਾਰਗ ਦੇ।
[9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[10]ਆਖਣ।
[11]ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ, ਜਾਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨੌਕਰ।

ਮੁਝ ਬਚ ਮਾਨਿ, ਕਰਹੁ ਯਿਹ ਕਾਜਾ
ਤਜਹੁ ਫਕੀਰੀ ਬੇਸਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਤੁਰਥ ਪਦ ਕੋ
ਬਦਤੰ[1] ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੧੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਮੰਨਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਕੰਮੁ ॥
ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ ਧਾਵਣੀ ਤਾ ਕੋ ਆਖੈ ਧੰਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਚੜੈ ਚਵਗਣ ਵੰਨੁ ॥੪॥੨॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਇਵ, ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨਿ
ਅਧੀਨ[2] ਭੇ ਜਨਨੀ ਜਨਕੰ ਸੋ।[3]
-ਕੌਨ ਉਪਾਇ ਨਿਕੇਤ ਰਹੈ-
ਬਿਰਹਾਤੁਰ ਹੋਇ ਵਿਚਾਰ ਉਰੰ ਸੋ।[4]
ਏਕ ਤਨੂਜਯੋ[5] ਹੋਇ ਫਕੀਰ
ਬਿਦੇਸ਼ ਗਵੈ, ਕਿਵ ਧੀਰ ਧਰੰ ਸੋ।[6]
ਤਾਤ ਕੋ ਮੋਹ, ਨ ਭੇਦ ਪਛਾਨਹਿ
ਜਾਨਹਿੰ[7] ਮਾਨਵ ਆਨ ਸਮੰ ਸੋ[8] ॥ ੧੩ ॥
ਰਾਇ ਕਹੈ 'ਫੁਰਮਾਇਸ਼[9] ਕੀ
ਨਿਜ ਆਇਸ ਦੇਵਹੁ[10] ਜੋ ਉਰ ਹੋਈ।
ਮੋ[11] ਕਰ[12] ਤੇ ਤੁਮ ਸੇਵ ਬਨੈ
ਸਫਲਾ ਸ਼ੁਭ ਬਾਸੁਰ ਜਾਨਹੁਂ ਸੋਈ।
ਲੇਹੁ ਪਦਾਰਥ ਤੌਂ ਕਿਰਤਾਰਥ
ਹੋਇ ਸੁਆਰਥ[1] ਲੋਕਨ ਦੋਈ[2]'।

---

[1]ਬੋਲੇ।
[2](ਮੋਹ ਦੇ) ਅਧੀਨ।
[3]ਉਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ।
[4]ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
[5]ਪੁਤਰ।
[6]ਕਿਵੇਂ ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਓਹ (ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ)।
[7]ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
[8]ਹੋਰਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜੇਹਾ ਉਸ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।
[9]ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਦੀ।
[10]ਆਗਯਾ ਦਿਓ।
[11]ਮੇਰੇ।
[12]ਹੱਥੋਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਤੇ
ਕਹਿ ਬਾਨੀ ਬੈਰਾਗ ਕੈ ਸੰਗ ਭਿਗੋਈ[3] ॥ ੧੪ ॥
'ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਉਦਾਰ ਮਹਾਂ
ਤਿਹਂ ਊਪਰ ਹੈ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਮੇਰੀ।
ਪਾਲਤਿ ਜੋ ਜਲ ਮੈਂ ਥਲ ਮੈਂ ਸੁ
ਚਲਾਚਲ[4] ਕੋ ਸਭਿ ਕਾਲ[5] ਅਦੇਰੀ।[6]
ਹੈਂ ਜਿ ਪਦਾਰਥ ਨਾਂਹਿ ਰਹੈਂ ਥਿਰ[7]
ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ ਨ ਲਾਵਹਿਂ ਦੇਰੀ।
ਛੋਰਿ ਗਏ ਦਿਸ ਚਾਰ ਕੋ ਜੈ ਕਰ[8]
ਸੰਗ ਕਿਸੈ ਨਹਿਂ ਜਾਵਤਿ ਹੇਰੀ[9] ॥ ੧੫ ॥
ਜੀਤ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ ਦੂਤਿ[10] ਲਈ ਜਿਨ
ਭੂਪਨ ਤੇ[11] ਨਿਜ ਸੇਵ ਕਰਾਏ।
ਪੁੰਜ ਕੀਏ[12] ਧਨ ਹੈਵਰ[13] ਗੈਵਰ[14]
ਜੋਰਿ ਚਮੂੰ[15] ਚਤੁਰੰਗ[16] ਬਨਾਏ।
ਜੌਨ ਸਮੈਂ ਕਰ ਕਾਹਿ ਨ ਜਾਨਤਿ[17]
ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਪਗ ਨੰਗ ਸਿਧਾਏ[18]।
ਜੋ ਕਛੁ ਸਾਜ ਸਮਾਜ ਹੁਤੋ

---

[1]ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ, ਮੇਰਾ ਸੁਖ।
[2]ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ।
[3]ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ।
[4]ਚੇਤਨ ਜੜ੍ਹ।
[5]ਸਭ ਸਮੇਂ।
[6]ਦੇਰੀ ਬਿਨਾਂ।
[7]ਕਾਇਮ।
[8]ਜੋ ਜਿੱਤਕੇ।
[9]ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠੀ।
[10]ਛੇਤੀ।
[11]ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ।
[12]ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ।
[13]ਅਛੇ ਘੋੜੇ।
[14]ਚੰਗੇ ਹਾਥੀ।
[15]ਫੌਜ।
[16]ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ-ਹਾਥੀ ਸਵਾਰ, ਰਥ ਸਵਾਰ, ਘੋੜ ਚੜੇ ਤੇ ਪੈਦਲ।
[17]ਜਿਸ (ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ) ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ।
[18]ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਤੁਰ ਗਏ।

ਸਭਿ ਛੋਰ ਗਏ, ਨਹਿਂ ਪਾਰ ਬਸਾਏ[੧] ॥ ੧੬ ॥
ਕੂਰ ਪਸਾਰ ਰਚਯੋ ਕਰਤਾਰ ਨੈ
ਤਾਨ ਕਨਾਤ ਦਈ ਇਹ ਮਾਯਾ।
ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੀ ਜੁ ਬਨੀ
ਜਿਨ ਮਾਨਵ ਕੋ ਨਿਜ ਗਯਾਨ[੨] ਭੁਲਾਯਾ।
ਪਯਾਰ ਪਦਾਰਥ, ਕੂਰ ਸੁਆਰਥ[੩]
ਬੀਚ ਫਸੇ ਸਭਿ ਬੈਸ[੪] ਬਿਹਾਯਾ।
ਆਦਿ ਸਰੂਪ ਅਨਾਦਿ ਲਖਯੋ ਨਹਿਂ
ਤੌਂ ਲਖਿਹੀਂ ਜਿ ਕਰੈ ਹਰਿ ਦਾਯਾ' ॥ ੧੭ ॥
ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਚਾਰਤਿ ਵਾਕ
'ਕਹੌਂ ਸਤਿ ਬਾਤ ਨ ਕੂਰ, ਦਯਾਲਾ!।
ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੁਮਰੇ ਬਿਰਹਾਤੁਰ
ਨਾ ਗਵਨੋ ਰਹਿਯੇ ਨਿਜ ਸ਼ਾਲਾ[੫]।
ਤੀਨ ਸੁ ਕੂਪ ਕੀ[੬] ਲੇਹੁ ਕ੍ਰਿਖੀ[੭]
ਕਰਿ ਦੇਗਹਿਂ[੮] ਦੀਨ[੯] ਖੁਵਾਉ ਬਿਸਾਲਾ।
ਦੀਨਨ ਕੋ ਦੁਖ ਦੇਖ ਸਕੌਂ ਨਹਿਂ
ਯੌਂ, ਕਰਿਯੇ ਘਰ ਬੈਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!' ॥ ੧੮ ॥
[੧੦]'ਏਕ ਕੀ ਦੇਗ ਅਖੰਡ ਚਲੈ
ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੀ ਮਾਂਗਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਹੀਂ।
ਆਦਿ ਨ ਅੰਤ ਬਿਅੰਤ ਲਖੋ
ਜਗ ਕੰਤ ਦਤਾਰ ਸਮਾਨ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
ਪ੍ਰਾਨ ਸ਼ਰੀਰ ਰਚਯੋ ਧਨ ਧਾਨ[੧੧]

---

[1]ਚਾਰਾ ਨਾਂ ਚਲਿਆ।
[2]ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਗਯਾਨ।
[3]ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ।
[4]ਉਮਰ।
[5]ਆਪਣੇ ਘਰ।
[6]ਤਿੰਨ ਖੂਹਾਂ ਦੀ।
[7]ਖੇਤੀ (ਜ਼ਿਮੀਂ)।
[8]ਲੰਗਰ।
[9]ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ।
[10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ।
[11]ਦੌਲਤ ਤੇ ਅੰਨ।

ਸਦਾ ਭਜਿਯੇ ਕਰਤਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਆਨ ਕੀ ਦੇਗ ਨਹੀਂ ਜਗ ਮੈਂ
ਥਿਰ ਭੂਪਤਿ ਹੋਇ ਕਿ ਸ਼ਾਹਨਿਸ਼ਾਹੀ' ॥ ੧੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮਹਿਂ ਸਮਝਿਆ, ਹਿਰਦੈ ਅਸ ਬਿਧਿ ਰਾਇ।
-ਰਹੈਂ ਨ ਕੈਸੇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਕਰਹਿਂ* ਜਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ- ॥ ੨੦ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਉਰ ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਰਾਇ ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਅਲਾਇ ਗਿਰਾ
'ਰੂਪ ਸੁਖਦਾਇ ਨਹਿਂ ਕਾਂ ਕੇ[1] ਕਰ ਮਾਂਹਿ ਹੈ।
ਮਨ ਨ ਡੁਲਾਇ, ਅਬ ਬੈਠ ਘਰ ਜਾਇ ਨਿਜ
ਚਿੰਤ ਕੋ ਬਿਲਾਇ[2] ਸੁਤ ਤੇਰੋ ਦੁਖ ਦਾਹਿ ਹੈ।[3]
ਧਰਜੋ ਹੈ ਖੁਦਾਇ ਤਨ, ਇਨ ਕੀ ਰਜਾਇ
ਸਕੈ ਕੌਨ ਉਲਟਾਇ, ਜਹਿਂ ਇੱਛਾ ਤਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਹੈਂ।
ਦਾਨਦਾ[4] ਅਨੰਦ ਸੁਖ ਕੰਦ[5] ਜਗ ਬੰਦ ਯੋਗ[6]
ਦੰਭਨ[7] ਕੋ ਮੰਦ[8] ਅਵਤਾਰ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ[9] ਹੈ' ॥ ੨੧ ॥
ਕਾਲੂ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਪਛੁਤਾਤੁ ਅਤਿ
ਜਾਨ ਨਿਜ ਤਾਤ, ਨਹਿਂ ਭੇਵ ਕੋ ਪਛਾਨ ਹੀ।
ਗਵਨਯੋ ਅਵਾਸ, ਬਹੁ ਲੇਤਿ ਸੀਤ[10] ਸ੍ਵਾਸ ਤਬ
ਹੋਤਿ ਸੁਖ ਜੋਊ ਤਾਂ ਕੋ ਦੂਖ ਪਰਮਾਨਹੀ।[11]
ਸੁਧਾਸਿੰਧੁ[12] ਤਯਾਗ, ਅਨੁਰਾਗ ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਖਾ[13] ਨੀਰ
ਸ਼੍ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਲੇਤਿ ਨ ਗਯਾਨ ਗਤਿਦਾਨ ਹੀ[14]।

---

*ਪਾ:-ਕਰੀਏ।
[1]ਕਿਸੇ ਦੇ।
[2]ਦੂਰ ਕਰ।
[3]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ।
[4]ਦੇਣ ਵਾਲੇ।
[5]ਸੁਖਦਾਤੇ।
[6]ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਜੋਗ।
[7]ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ।
[8]ਦੂਰ ਕਰਤਾ।
[9]ਧੰਨ ਹੈ ਇਹ ਅਵਤਾਰ (ਅ) ਵਾਹਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਵਾਹਿ ਧੰਨ ਹੈ।
[10]ਠੰਢੇ।
[11]ਭਾਵ, ਸੁਖ ਨੂੰ ਦੁਖ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[12]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।
[13]ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[14]ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ।

ਲਾਲੂ ਜਾਤਿ ਸਾਥ, ਸਮਝਾਇਬੇ ਕਥਤਿ ਗਾਥ[੧]
'ਧਾਰਹੁ ਸਰੀਰ ਧੀਰ[੨], ਕਯੋਂ ਤੂੰ ਪੀਰ ਮਾਨਿਹੀਂ[੩]' ॥ ੨੨ ॥
ਮਾਤ ਘਰ ਜਾਤਿ ਬਿਲਖਾਤਿ ਬਿਰਹਾਤੁਰੀ ਤੇ[੪]
'ਹੁਤੋ ਏਕ ਤਾਤ, ਸੋ ਬਿਦੇਸ਼ ਜਾਨਿ ਠਾਨਿਹੀ[੫]।
ਰਾਇ ਸਮਝਾਯੋ, ਨਹਿਂ ਵਾਕ ਮਨ ਭਾਯੋ ਕੋਊ
ਉਦਾਸੀਨ ਭਯੋ, ਨ ਅਵਾਸ ਹਿਤ[੬] ਜਾਨਿ ਹੀ'।
ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ ਰਹੇ ਰਾਇ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਨਿਸਿ
ਭੋਰ ਜਬ ਭਈ ਜਾਇ ਬੈਸੇ ਉਦਿਆਨ ਹੀ।
ਬਾਸੁਰ ਗੁਜਾਰਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਅਗਾਰ ਆਏ
ਮੋਖ ਕੇ ਉਦਾਰ[੭], ਕਰਤਾਰ ਗੁਨਖਾਨ ਹੀ ॥ ੨੩ ॥
ਮਾਤ ਹਰਖਾਇ ਉਰ, ਆਨਦ ਨ ਮਾਇ
ਸੁਤ ਨੇਹ ਅਧਿਕਾਇ, ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਮਝਾਵਈ।
'ਤਾਤ! ਕੋਊ ਕਾਜ ਨਹਿਂ, ਰਹੋ ਘਰ ਮਾਂਹਿ ਬੈਸੇ
ਕੋਊ ਨ ਕਹੈ ਕਛੁ, ਕਰੋ ਮਨ ਭਾਵਈ।
ਆਂਖ ਤੈ ਨ ਹੋਵੋ ਦੂਰ, ਰਹਿਯੇ ਹਦੂਰ[੮] ਸੁਤ!
ਫਿਕਰ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ[੯] ਨ ਤੁਮ ਤਕ ਆਵਈ।
ਪੋਸ਼ਿਸ਼[੧੦] ਕੋ ਪਾਵੋ, ਉਰ ਇੱਛਾ ਸੋਊ ਖਾਵੋ
ਬੈਸੇ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੋ, ਤੁਮੈਂ, ਕੋਊ ਨ ਹਟਾਵਈ[੧੧]' ॥ ੨੪ ॥
ਕਾਲੂ ਢਿਗ ਆਯੋ ਬੈਠਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ
'ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕੋ ਹਟਾਯੋ, ਭਲੀ ਬਾਤ ਨ ਵਿਚਾਰੀਆ।
ਆਵਤਿ ਅਪਾਰ ਬਿਤ[੧੨], ਖਾਤਿ ਖਰਚੰਤਿ ਨਿਤ
ਇਕਠੋ ਨ ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਬਾਦ ਕਰਜੋ ਖ਼ੁਆਰੀਆ।[੧]

---

[1]ਗੱਲ।
[2]ਤਨ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਧਾਰੋ।
[3]ਕਿਉਂ ਪੀੜ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ।
[4]ਬਿਰਹ ਦੇ ਦੁਖ ਕਰਕੇ।
[5]ਠਾਣ ਲਈ ਹੈ।
[6]ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ।
[7]ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤਾ।
[8]ਸਾਹਮਣੇ।
[9]ਗਲ ਬਾਤ।
[10]ਪੁਸ਼ਾਕ।
[11]ਕੋਈ ਹਟਾਏਗਾ ਨਹੀਂ।
[12]ਧਨ।

ਆਪਨ[੨] ਕੀ ਸੌਂਜ[੩] ਸਭਿ ਦੀਨੀ ਹੈ ਲੁਟਾਇ ਤੁਮ
ਸੁਨਜੋ ਹਮ ਕਾਨ ਧਨ ਸ਼ੇਖ਼ ਬਹੁ ਥਾਰੀਆ।[੪]
ਸੋ ਭੀ ਨਹਿਂ ਲਯੋ, ਸਭਿ ਰੰਕਨ ਕੋ ਦਯੋ ਕਹਿ[੫]
ਸਾਧ ਬੇਖ ਭਯੋ ਕੀਨੋ ਕੁਜਸ[੬] ਹਮਾਰੀਆ ॥ ੨੫ ॥
ਜਬ ਕੋ ਜਨਮ ਭਯੋ, ਤਬ ਕੋ ਨ ਸੁਖ ਦਯੋ
ਭੂਰ ਸਮਝਾਯੋ, ਏਕ ਬਾਤ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀਆ।
ਭਾਖੈਂਗੇ ਸ਼ਰੀਕ -ਸੁਤ ਕਾਲੂ ਕੋ ਫਕੀਰ ਭਯੋ-
ਜਾਤਿ ਕੀ ਨ ਗੋਤ ਲਾਜ ਰਿਦੇ ਇਕ ਜਾਨੀਆ।
ਤਜੋ ਤਨ ਬੇਖ, ਪਤਿ[੭] ਹਤੋ ਨ[੮] ਵਿਸ਼ੇਖ[੯] ਮੇਰੀ
ਦੇਨੋ ਸੁਖ ਰਹਜੋ, ਸਦਾ ਭਯੋ ਦੁਖਦਾਨੀਆ।[੧੦]
ਰਹੋ ਨਿਜ ਧਾਮ, ਨਹਿਂ ਕਹੈਂ ਕਰੋ ਕਾਜ ਕੁਛ
ਕੌਨ ਭੀਰ[੧੧] ਪਰੀ ਤੇ ਫਕੀਰੀ ਰੀਤਿ ਠਾਨੀਆ' ॥ ੨੬ ॥
ਜਨਕ ਕੀ ਬਾਤੇਂ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਰਹੇ ਗੁਰੁ
ਵਾਕ ਨ ਬਖਾਨਜੋ ਸੁ ਕਲਯਾਨ ਕੋ ਜੁ ਦਾਨੀਆ[੧੨]।
ਕਮਲ ਬਦਨ[੧੩] ਤੇ ਨਿਕਾਸੀ ਨ ਅਲਿਨ[੧੪] ਗਿਰਾ[੧੫]
ਤਾਤ[੧੬] ਕੀ ਜਿਠਾਈ[੧੭] ਨਿਸ ਸਾਮਹੀ[੧੮] ਪ੍ਰਮਾਨੀਆ*।

---

1. ਬਿਰਥਾ ਜ਼ਾਯਾ ਕੀਤਾ।
2. ਹੱਟ।
3. ਸਾਮਾਨ।
4. ਆਪਦਾ ਸੀ।
5. ਕਹਿਕੇ।
6. ਅਪਜਸ।
7. ਇੱਜ਼ਤ
8. ਨਾਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ।
9. ਹੋਰ।
10. ਦੁਖ ਦਾਤਾ।
11. ਮੁਸ਼ਕਲ।
12. ਕਲਯਾਨ ਦਾਤੇ ਨੇ।
13. ਕੌਲ ਵਰਗੇ ਮੁਖੋਂ।
14. ਭੌਰੀ (ਰੂਪ)।
15. ਬਾਣੀ।
16. ਪਿਤਾ ਦੀ।
17. ਵਡਿਆਈ।
18. ਰਾਤ ਵਰਗੀ।

ਮਾਨਸ[੧] ਮੈਂ ਹੰਸਨੀ ਸੀ[੨] ਤਹਾਂ ਹੀ[੩] ਬਿਰਾਜ ਰਹੀ
ਹੁਤੀ ਜੁ ਬਿਗਯਾਨ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਸਮਾਨੀਆ।
ਹਿਤ ਸੋਂ ਬੁਲਾਇ ਮਾਤਾ ਭੋਜਨ ਅਚਾਯੋ
ਪੁਨ ਪਾਨ ਪੈ[੪] ਕਰਾਯੋ, ਪਰਯੰਕ ਪੌਢੇ[੫] ਆਨੀਆ[੬] ॥ ੨੭ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਭੋਰ ਭਈ, ਅਰਬਿੰਦ ਖਿਰੇ[੭]
ਅਰਣੋਦਯ[੮] ਤੇ ਚਕਵੇ ਹਰਿਖਾਏ।
ਜਯੋਂ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਬਿਕਸੇ ਉਰ
ਮੇਲ ਸੁਖੰ, ਸੁਮਤੀ ਮਨ ਪਾਏ।[੯]
ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਜਯੋਂ ਬਿਕਾਰ ਨਸੇ
ਜਨੁ ਮੋਹ ਤਮੰ[੧੦] ਨਹਿੰ ਦੀਸਨ ਪਾਏ।[੧੧]
ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ ਗਏ ਉਦਿਆਨ
ਇਕੰਤ ਸਥਾਨ ਮੈ, ਬੈਸ ਸੁਹਾਏ ॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਰਜਨੀ ਰਹੈਂ ਨਿਕੇਤ ਮਹਿਂ, ਬਾਸੁਰ ਮਹਿਂ ਉਦਿਆਨ।
ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਤਹਿਂ ਕਛੂ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਖਾਨ* ॥ ੨੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਬਹਿ ਬੁਲਾਵਹਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ।
ਦਰਸ਼ਨ ਬਦਨ[੧੨] ਬਿਲੋਕਤਿ ਚਾਰੂ।
ਭੋਜਨ ਦਿਜ ਤੇ ਰੁਚਿਰ ਕਰਾਵੈ।

---

*ਕੌਲ ਫੁਲ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਭੌਰੀ ਰਾਤ ਪੈਣ ਤੇ ਫੁਲ ਮਿਟਣ ਤੇ ਅੰਦਰੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਕਵਲ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਭੌਰੀ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਡਯਾਈ ਰੂਪ ਰਾਤ ਕਰਕੇ ਨਾ ਨਿਕਲੀ। ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਡਿਆਂ ਅੱਗੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵਣਾ ਯੋਗ ਨਾ ਜਾਤਾ।

[1]ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ।

[2]ਭਾਵ ਹੰਸਨੀ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ।

[3]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰੇ।

[4]ਦੁੱਧ।

[5]ਲੇਟੇ।

[6]ਆ ਕੇ।

[7]ਕਵਲ ਖਿੜੇ।

[8]ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਤੇ।

[9]ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਸਿੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਖਿੜਦਾ, ਮੇਲ ਦਾ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

[10]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।

[11]ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਮਾਨੋ ਵਿਕਾਰ ਨੱਸੇ, ਜਿਵੇਂ ਤਾਰੇ ਛਪਯਾਂ ਹਨੇਰਾ ਨਹੀਂ, ਤਿਵੇਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਇਆਂ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ (ਗਯਾਨੀ ਵਿਚ)।

*ਪਾ:-ਗਤਿ ਦਾਨ।

[12]ਮੁਖ ਦਾ।

ਪੁਨਿ ਪਨ ਬਿਨੈ ਭਨਹਿ ਅਚਵਾਵੈ ॥ ੩੦ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੋਕਿ ਰਾਇਕੋ ਪੂਰਾ।
ਨਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਜਿਹਂ ਉਰ ਊਰਾ।[1]
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਬਹੋਰਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[2]।
ਜਬਹਿ ਬੁਲਾਇ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਜਾਂਹੀਂ ॥ ੩੧ ॥
ਲੇਵਨ ਹੇਤ ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਅਧਿਕ ਨਰੇਸ਼ਾ[3]।
ਬਿਬਿਧਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ[4] ਕਰਹਿ ਸੁ ਸੇਵਾ।
ਨਿਸਦਿਨ ਧਯਾਨ ਧਰਹਿ ਗੁਰੁ ਦੇਵਾ[5] ॥ ੩੨ ॥
ਆਯੁ ਬ੍ਰਿੱਧਿ ਜਿਹਿ ਜੀਵਨ ਥੋਰਾ[6]।
ਚਹਿਤਿ ਕਿ -ਸਫਲ ਜਨਮ ਹ੍ਵੈ ਮੋਰਾ-।
ਅਸ਼ਟਜਾਮ[7] ਮਨ ਮੈਂ ਲਿਵਲਾਗੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੩੩ ॥
ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਨਰ ਪਠਿ[8] ਅਵਨੀਪਾ।[9]
ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੁਲਵਾਇ ਸਮੀਪਾ।
ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦੇ[10] ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
'ਦੀਨ ਦਯਾਲ! ਦਾਸਨ ਗਤਿਦਾਨੀ! ॥ ੩੪ ॥
ਮਮ ਸਰੂਪ ਕੋ[11] ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ।[12]
ਭੂਲ ਰਹਯੋ ਜਿਹ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਕਾਈ।
ਕੋ ਮੈਂ ਹੋਂ? ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।
ਬਢਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰਿਦੈ ਅਗਯਾਨਾ ॥ ੩੫ ॥
ਸੁਮਤਿ[1] ਕਹਤਿ-ਤਮਸਾ ਅਗਯਾਨਾ।[2]

---

[1]ਊਣਾ।
[2]ਮੋੜਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।
[3]ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ।
[4]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
[5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ।
[6](ਬਾਕੀ) ਜੀਵਨ ਥੋੜਾ ਹੈ।
[7]ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ।
[8]ਭੇਜਕੇ।
[9]ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ।
[10]ਹਥ ਜੋੜੇ।
[11]ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ (ਮੈਨੂੰ)।
[12]ਲਖਾ ਦਿਓ।

ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨੋ ਤਾਂਹਿ ਸਮਾਨਾ।
ਤਿਮਰ ਵਿਖੈ ਤਨ ਸੁਧ ਸਭਿ ਭਾਨੇ।[3]
ਅਨਤ ਪਦਾਰਥ ਜਾਇਂ ਨ ਜਾਨੇ[4] ॥ ੩੬ ॥
ਸੁਧ ਅਗਿਆਨਹਿ ਸਰਬ ਗਵਾਈ।[5]
ਅਪਨੋ ਆਪ ਨ ਜਾਨਜੋ ਜਾਈ[6]।
ਯਾਂ ਤੇ ਤਮ[7] ਜੋ ਸਮ ਨਹਿਂ[8] ਤਾਂ ਕੇ।[9]
ਸਰਬ ਜੀਵ ਦੁਖੀਆ ਬਸਿ ਜਾਂ ਕੇ[10] ॥ ੩੭ ॥
ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਹਿ ਸਮਾਨਾ।
ਅਵਨੀ ਬਿਖੈ ਨ ਜਾਨੋਂ ਆਨਾ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ! ਕਰੁਨਾ ਅਬ ਕੀਜੈ।
ਮਮ ਸਰੂਪ ਸਮਝਾਇ ਸੁ ਦੀਜੈ ॥ ੩੮ ॥
ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮੁਝ ਜਗਯਾਸਾ।[11]
ਵਧੀ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਪਿਆਸਾ।
ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਰਿ[12] ਗਯਾਨ ਕੋ ਦਾਨਾ।[13]
ਦੇ ਕਰਿ, ਕਰਹੁ ਮੋਰ ਕਲਯਾਨਾ' ॥ ੩੯ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।
ਬਿਨੈ ਦੀਨਤਾ ਮਹਿਂ ਜੋ ਸਾਨੀ।
ਦੇਨਿ ਗਯਾਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਹਂ ਤਾਂਈਂ।
ਉਦਿਤ ਭਏ[14] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੪੦ ॥

---

[1]ਬੁੱਧੀਵਾਨ।
[2]ਅਗਜਾਨ ਹਨੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੈ।
[3]ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੋਝੀ ਭਾਨ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
[4]ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ।
[5]ਪਰ ਅਗਜਾਨ ਸਾਰੀ ਸੁੱਧ (ਐਉਂ) ਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ।
[6]ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਖ ਸਕਦਾ।
[7]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।
[8]ਬਰੋਬਰ ਨਹੀਂ।
[9]ਉਸ (ਅਗਜਾਨ) ਦੇ।
[10]ਭਾਵ ਅਗਜਾਨ ਦੇ।
[11]ਚਾਹ।
[12](ਜੇ) ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਲਖੋ ਤਾਂ।
[13]ਗਿਆਨ ਦਾ ਦਾਨ।
[14]ਤਿਆਰ ਹੋਏ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੈਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥੪੨॥

੪੩. [ਚਰਣ ਕਮਲ ਮੰਗਲ। ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼। ਤੁਲਸਾਂ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸ਼ੋਭਾ ਬਿਮਲ, ਪਿੰਜਰ ਸਰ ਪਹਿਚਾਨ।
ਮਨ ਖੰਜਨ ਤਹਿਂ ਪਾਇਕੈ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਗੁਨਖਾਨਿ* ॥ ੧ ॥

ਬਿਮਲ ਨਿਰਮਲ, ਉੱਜਲ। ਪਿੰਜਰ ਪਿੰਜਰਾ।

ਸਰ ਰੱਸੀ, ਲੜੀ। ਸਰੀ, ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। (ਅ) ਸਦਰਸ਼, ਤੁੱਲ।

ਖੰਜਨ ਇਕ ਪੰਛੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮਮੋਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਮਨ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਿੰਜਰੇ ਭੀ ਔਖਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕਟਾਖ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਜੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਏਹ ਆਪਾ ਪਲਟਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਅਰਥ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉੱਜਲ ਸ਼ੋਭਾ (ਮਾਨੋਂ) ਮੋਤੀ ਮਾਲਾ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਹੈ, (ਮੈਂ ਆਪਣੇ) ਮਨ ਰੂਪੀ ਮਮੋਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ (ਹੁਣ ਹੋਰ) ਕਥਾ (ਜੋ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਅਥਵਾ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਗੁਰ ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹੋਰ) ਕਥਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜੁ ਰਾਊ।[੧] {ਰਾਇ ਪ੍ਰਤਿ ਗਜ਼ਾਨ ਉਪਦੇਸ਼}
ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ।
'ਭੋ ਭੂਪਤਿ! ਤੁਮ[੨] ਆਪਨ[੩] ਹੰਤਾ।[੪]
ਕਿਹ ਮਹਿਂ ਧਰੀ? ਕਹਹੁ ਬਿਰਤੰਤਾ' ॥ ੨ ॥
'ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਮਮ[੫], ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ!।
ਆਰਬਲਾ[੬] ਬ੍ਰਿਧ, ਮਮ[੭] ਸਿਤ[੮] ਬਾਲਾ।[੯]
ਚਰਮ[੧੦] ਸਿਥਲ[੧੧], ਮੈਂ ਨਿਰਬਲ ਹੋਯੋ।
ਕੰਪਤ ਸਿਰ ਮੈਂ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਭੋਯੋ[੧੨] ॥ ੩ ॥

---

*ਪਾ:-ਸੁਖਦਾਨ। ਵ, ਗਤਿਦਾਨ।

1ਰਾਏ ਨੇ।

2ਤੁਸਾਂ।

3ਅਪਨੀ।

4ਹੰਗਤਾ (ਮੈਂ ਪਨਾ)।

5ਮੇਰਾ।

6ਆਯੂ।

7ਮੇਰੇ।

8ਚਿੱਟੇ।

9ਵਾਲ ਹਨ।

10ਚਮੜਾ।

11ਢਿੱਲਾ ਹੈ।

12ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮਮ ਬਨਿਤਾ[1], ਮੇਰੇ ਸੁਤ ਨਾਤੀ[2]।
ਮਮ ਸੋਦਰ[3], ਇਹ ਮੇਰੇ ਗਯਾਤੀ[4]।
ਨਾਮ ਬੁਲਾਰ ਵਿਖੈ ਮਮ ਹੰਤਾ[5]।
ਸੰਬੰਧਨ ਮਹਿਂ ਲਖਹੁਂ[6] ਇਦੰਤਾ[7]' ॥ ੪ ॥
'ਹੇ ਭੂਪਤਿ! ਇਹ ਤਨ[8] ਕੇ ਧਰਮਾ।
ਆਪ ਅਰੋਪੇ[9], ਭਾ ਉਰ ਭਰਮਾ।[10]
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਤਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਬਾਲਿਕ, ਤਰੁਨ[11], ਬ੍ਰਿੱਧ ਤੂੰ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫ ॥
ਖਾਕ[12] ਬਾਦ[13] ਆਤਸ਼ਹਿ[14] ਆਬ[15] ਨਭ[16]।
ਪੰਚ ਭੂਤ ਏ ਜੜ ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ।
ਤਿਨ ਕੀ ਦੇਹਿ ਰਚੀ ਜੜ੍ਹ ਸੋਊ।[17]
ਜਸ ਕਾਰਨ ਤਸ ਕਾਰਜ ਹੋਊ[18] ॥ ੬ ॥
ਤੂੰ ਸਦੀਵ ਚੇਤਨ, ਸੁਖ ਸੰਗਾ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਰਹਿਤ, ਅਭੰਗਾ।[19]
ਨਾਮ, ਰੂਪ, ਪੁਨ ਬਰਨ[20] ਬਿਹੀਨਾ।[21]

---

[1]ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[2]ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਪੋਤਰੇ।
[3]ਮੇਰੇ ਭਾਈ।
[4]ਮੇਰੇ ਸ਼ਰੀਕ ਭਰਾ।
[5]ਹੰਕਾਰ (ਮੈਂ ਪਨਾ)
[6]ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।
[7]ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ।
[8]ਸਰੀਰ।
[9]ਆਪ ਲਾਏ ਹਨ।
[10]ਦਿਲ ਨੂੰ ਭਰਮ ਹੋਯਾ ਹੈ।
[11]ਜਵਾਨ।
[12]ਮਿੱਟੀ।
[13]ਵਾਯੂ।
[14]ਅਗਨੀ।
[15]ਪਾਣੀ।
[16]ਅਕਾਸ਼।
[17]ਓਹ ਬੀ ਜੜ ਹੈ।
[18]ਜੈਸਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ ਤੈਸਾ ਹੀ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[19]ਜੋ ਭੰਗ ਨ ਹੋਵੇ।
[20]ਰੰਗ, ਜਾਤੀ।
[21]ਬਿਨਾ।

ਸਦਾ ਏਕਰਸ, ਦੁਖ ਸਭਿ ਹੀਨਾ ॥ ੭ ॥
ਸੋ[੧] ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਬ ਜਾਵਤਿ ਦੇਹੀ।[੨]
ਘਰ ਤੇ ਕਾਢਹਿਂ ਵਹਿਰ ਸਨੇਹੀ।[੩]
ਜਿਸ ਬਿਹੀਨ ਤਨ ਮ੍ਰਿਤ[੪] ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਾ।
ਸੋ ਤੂੰ ਲਖਿਯੇ[੫] ਪ੍ਰਿਥਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ[੬] ॥ ੮ ॥
ਜਾਤਿ ਬਰਨ ਤੇ ਲਖਿ ਕਰਿ ਨਯਾਰੋ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ[੭] ਕਰਿਯੇ ਨਿਰਧਾਰੋ।[੮]
ਅਰ ਪੁਨ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਮਮਤਾ[੯] ਥਾਪੀ।
ਦੁਖ ਮੈਂ ਸੰਗੀ ਹ੍ਵੈਂ ਨ ਕਦਾਪੀ[੧੦] ॥ ੯ ॥
ਧਨ ਆਦਿਕ ਜੇ ਪਿਖੋ ਪਦਾਰਥ।
ਸਭਿ ਜੀਵਤਿ ਲੌਂ, ਮੁਏ ਅਕਾਰਥ।
ਜੇ ਗਯਾਤੀ[੧੧], ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ, ਨਾਤੀ[੧੨], ।
ਤਨ ਤਯਾਗੇ ਤੇ ਕੋ ਨ ਸੰਗਾਤੀ[੧੩] ॥ ੧੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਸਰੀਰ ਸੋ, ਜੀਰਣ[੧੪] ਹ੍ਵੈ ਤਜਿ ਜਾਹਿ[੧੫]।
ਯਾਂ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਆਤਮਾ, ਲਖਹੁ ਰਿਦੇ, ਨਰਨਾਹਿ![੧੬]‘ ॥ ੧੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਤਨੁ ਮਾਨ[੧੭] ਵਿਸਾਰਯੋ ਰਾਈ।[੧੮]
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

---

[1]ਉਹ, ਭਾਵ ਚੇਤਨ।
[2]ਦੇਹ ਨੂੰ।
[3]ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ।
[4]ਮੁਰਦਾ।
[5]ਉਸਨੂੰ ਲਖੋ ਤੁਸੀਂ।
[6]ਵੱਖਰਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[7](ਉਸਨੂੰ) ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ।
[8]ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰੋ।
[9](ਮਮਤ੍ਵ) ਮੇਰਾ ਪਨ।
[10]ਕਦੇ ਭੀ।
[11]ਸਜਾਤੀ, ਸੰਬੰਧੀ।
[12]ਪੋਤ੍ਰੇ।
[13]ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ।
[14]ਪੁਰਾਣਾ।
[15](ਆਤਮਾ) ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ।
[16]ਹੇ ਰਾਜਾ।
[17]ਤਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ।
[18]ਰਾਜੇ ਨੇ।

'ਤਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਬਤਾਈ ਸਾਚੀ।
ਇੰਦ੍ਰਯ ਮੈਂ ਹੰਤਾ[1] ਰੁਚਿ ਰਾਚੀ ॥ ੧੨ ॥
ਜਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖੋਂ, ਮੈਂ, ਸੁਨਿ ਹੌਂ।
ਮੈਂ ਚਲਿਹੌਂ[2] ਮੈਂ ਗਹੌਂ[3] ਬਖਨ ਹੌਂ।[4]
ਮੈਂ ਸੂੰਘੌਂ, ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਸਪਰਸਾ।
ਲੇਉਂ ਸਾਦ ਅਸ ਹੰਤਾ[5] ਧਰਿਸਾ[6] ॥ ੧੩ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਅਨਯ[7] ਰਿਖੀਕਾ।[8]
ਸੋ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਮਾਨਯੋ ਨੀਕਾ'।
'ਭੋ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਇੰਦ੍ਰਯ ਨਾਂਹੀ।
ਸੁਨਹੁ ਜੁਕਤਿ[9] ਯਾ ਪਰ[10] ਸ੍ਰੁਤਿ* ਮਾਂਹੀ[11] ॥ ੧੪ ॥
ਜਿਉਂ ਤਿਖਾਨ ਕੇ ਹਾਥਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬਿਨਾ ਕੁਠਾਰੋ[12] ਕ੍ਰਿੱਤਿ[13] ਹ੍ਵੈ ਨਾਂਹੀ।
ਤਿਉਂ ਸਾਧਨ ਹੈਂ ਇੰਦ੍ਰਯ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।[14]
ਇਨ ਤੇ ਆਤਮ ਪ੍ਰਿਥਕ[15] ਅਨੰਦਾ[16] ॥ ੧੫ ॥
ਨਾਨਾ ਇੰਦ੍ਰਯ ਤਾ[17] ਮਤਿ[18] ਨਾਨਾ+।
ਕੈਸੇ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਅਨੁਮਾਨਾ[1]।

1ਹੰਕਾਰ।
2ਮੈਂ ਚਲਦਾ ਹਾਂ।
3ਮੈਂ ਫੜਦਾ ਹਾਂ।
4ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।
5ਐਸੀ ਅਹੰਗਤਾ।
6ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ।
7ਭਿੰਨ।
8ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।
9ਦਲੀਲ।
10ਇਸ ਉੱਤੇ।
*ਪਾ:-ਸਤ-ਬੀ ਹੈ।
11ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ।
12ਕੁਹਾੜੇ।
13ਕੰਮ।
14ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੇ।
15ਵੱਖ।
16(ਤੇ) ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ।
17ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ।
18ਮਤੇ।
+ਪਾ:-ਮਤ ਜਾਨਾ। ਵਾ-ਤਨ ਨਾਨਾ ਕਈ ਸਰੂਪ।

ਸਦਾ ਏਕ ਤੂੰ ਚੈਤਨ ਨੀਕਾ।
ਜਿਹ ਬਿਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਿਖੀਕਾ[੨] ॥ ੧੬ ॥
ਅੰਧ[੩], ਮੂਕ[੪], ਗੁੰਗੇ ਪੁਨ ਜੇਈ।
ਜੀਵਤਿ ਜਗਤ ਰਹਤਿ ਹੈਂ ਤੇਈ।
ਇਨ ਤੇ ਆਤਮ ਲਖਿਯੇ ਨਯਾਰੋ।
ਇੰਦ੍ਰਯ ਤਨ ਕੇ ਜੌਨ ਅਧਾਰੋ[੫] ॥ ੧੭ ॥
ਨਿਜ ਤਤ ਕੋ ਰਿਖੀਕ ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹੀਂ[੬]।
ਨਭ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰਵਣ ਗਹਿ ਤਾਂਹੀ[੭]।
ਤੁਚਾ ਵਾਉ ਕੀ ਇੰਦ੍ਰਯ[੮] ਜਾਨਿ।
ਤਿਹ ਕੋ ਬਿਸ਼ੈ ਸਪਰਸ਼ ਪਛਾਨ[੯] ॥ ੧੮ ॥
ਜਿਹ ਸੁਭਾਉ ਤਾਂ ਕੋ, ਸੋ ਗਹਿਈ[੧੦]।
ਬਾਦ[੧੧] ਅਹੰਤਾ[੧੨] ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਲਹਿਈ।
ਚਖ[੧੩] ਅਗਨੀ ਕੀ[੧੪], ਗੁਨ ਤਿਹ ਰੂਪਾ[੧੫]।
ਸੋ ਤਿਹਂ ਗਹੈ, ਸਮਝਿਯੇ ਭੂਪਾ! ॥ ੧੯ ॥
ਜਲ ਕੀ ਜੀਹ[੧੬], ਸੁ ਰਸ ਗੁਣ ਤਾਂਹੀ[੧੭]।
ਜਾਨਹੁ ਬਿਸ਼ੈ ਸਾਦ ਕੋ ਗ੍ਰਾਹੀ[੧੮]।
ਛਿਤ ਕੀ[੧] ਘ੍ਰਾਣ[੨], ਗੰਧ ਗੁਣ[੩] ਜਾਨ।

---

[1]ਸਮਝਿਆ ਹੈਂ (ਤੂੰ)।
[2]ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।
[3]ਅੰਨ੍ਹੇ।
[4]ਡੋਰੇ।
[5]ਆਸਰੇ।
[6]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ
[7]ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ ਸ਼ਬਦ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[8]ਵਾਉ ਦਾ ਤ੍ਵਚਾ।
[9]ਵਿਸ਼ਾ ਸਪਰਸ਼ (ਛੁਹ) ਪਛਾਣ ਲੈ।
[10]ਫੜਦਾ ਹੈ (ਇੰਦ੍ਰਯ)।
[11]ਵਿਅਰਥ।
[12]ਹੰਗਤਾ।
[13]ਅੱਖਾਂ।
[14]ਅੱਗ ਦਾ (ਇੰਦ੍ਰੇ ਹਨ)।
[15]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਣ ਰੂਪ ਹੈ।
[16]ਜੀਭ।
[17]ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ਰਸ ਹੈ।
[18]ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਜਾਣੋਂ ਸਵਾਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ।

ਗਹੇ ਸੁ ਤਾਂ ਕੇ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ ॥ ੨੦ ॥
ਅਸ[੪] ਇਨ[੫] ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਵਿਚਾਰੋ।
ਅਪਨਿ ਅਹੰਤਾ[੬] ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਧਾਰੋ।
ਸਭਿ ਰਿਖੀਕ[੭] ਲਖਿਯੇ ਦੁਖ ਕੂਪਾ[੮]।
ਤੋਰ ਸਰੂਪ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ' ॥ ੨੧ ॥
ਸੁਨਿ ਗੋ ਅਹੰ[੯] ਬੁਲਾਰ ਬਿਸਾਰੀ।
ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਨਹਿਂ ਰਿਖੀਕ ਹੈਂ ਮੋਰ ਸਰੂਪਾ।
ਜਾਨੋਂ ਮੈਂ ਹੌਂ ਪ੍ਰਾਨ ਅਨੂਪਾ ॥ ੨੨ ॥
ਜਬ ਲੌ ਪ੍ਰਾਣ ਰਹੈਂ, ਤਨ ਜੀਵਤਿ।
ਨਿਕਸ ਜਾਇਂ, ਤਬ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪੁਨ ਥੀਵਤਿ।
ਜੀਵਤਿ ਮਰਨਾ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧੀਨਾ।[੧੦]
ਯਾਂ ਤੇ ਸੋ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਚੀਨਾ[੧੧] ॥ ੨੩ ॥
ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਅਨੁਭਵ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ।
ਤਨ ਰਿਖੀਕ ਜਿਹ ਬਿਨ ਥਿਰ ਨਾਂਹੀ।
ਖਾਉਂ ਅਸਨ, ਮੈਂ, ਪੀਵੌਂ ਪਾਨਾ।
ਤਾਂ ਤੇ ਮਮ ਸਰੂਪ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨਾ[੧੨] ' ॥ ੨੪ ॥
'ਹੇ ਰਾਜਨ ਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਨੂਪਾ।
ਸੋਪਿ[੧੩*] ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੋਰ[੧੪] ਸਰੂਪਾ।

---

[1]ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਦਾ ਇੰਦ੍ਰੇ)।
[2]ਨੱਕ।
[3]ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ 'ਗੰਧ' ਜਾਣ।
[4]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[5]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।
[6]ਹੰਗਤਾ।
[7]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।
[8]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਖੂਹ।
[9]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਅਹੰਗਤਾ।
[10]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੈ।
[11]ਮੈਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੈ ਆਪਣਾ।
[12]ਪ੍ਰਾਣ ਮੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ।
[13]ਉਹ ਬੀ।
[*]ਪਾ:-ਸੋ ਬਿ।
[14]ਤੇਰਾ।

ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸੁਪਨ, ਸੁਖੋਪਤ ਮਾਂਹੀ।
ਤਿਨਹਿਂ ਸਥਿਰਤਾ ਕਬਹੂੰ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੫ ॥
ਇਨ ਸਮਾਂਨ ਨਹਿਂ ਤੇਰੀ ਰੀਤਾ।
ਇਨਤੇ ਆਪ ਲਖਹੁ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਾ।
ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸੁਪਨ, ਭੋਗ ਸ਼੍ਰਮ[1] ਪਾਵਾ।
ਬਹੁਰ ਸਖੋਪਤਿ ਮਾਂਹਿ ਸਿਧਾਵਾ[2] ॥ ੨੬ ॥
ਘਨਾਨੰਦ[3] ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਵੈ।
ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਿਹੀਨ[4], ਨ ਆਵੈ ਜਾਵੈ।
ਜੋ ਹੈ ਸਦਾ ਅਚੱਲ ਅਨੂਪਾ।
ਸੋ ਉਰ ਲਖਿਯੇ ਅਪਨ ਸਰੂਪਾ ॥ ੨੭ ॥
ਤੈਂ ਜੋ ਭਾਖੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਹੀਨਾ।
ਦੇਹੀ ਇੰਦ੍ਰਯ ਥਿਰ ਨਹਿਂ ਚੀਨਾ।
ਯਾਂ ਕੋ ਉੱਤਰ ਸੁਨਹੁ ਉਮੰਗਾ।[5]
ਅਹੈ ਜੀਵ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ[6] ਤੁਰੰਗਾ[7] ॥ ੨੮ ॥
ਤਾਂ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਆਰੂਢ[8] ਪ੍ਰਲੋਕਾ।
ਜਾਇ, ਸਬੰਧੀ ਹੋਤਿ ਸਸ਼ੋਕਾ।[9]
ਯਾਂ ਤੇ ਅਨਤ ਸਰੂਪ ਪਛਾਨੋ।
ਜਿਹ ਜਾਨੇ ਸਭਿ ਸੰਕਟ ਹਾਨੋ[10]' ॥ ੨੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਇ ਸ਼੍ਰੋਨ[11] ਅਸ ਬਚਨਾਂ।
ਤਯਾਗੀ ਪ੍ਰਾਣ ਅਹੰ[12] ਕੀ ਰਚਨਾ।
ਬੋਲਯੋ 'ਜਗਤ ਲਖਯੋ ਸਭਿ ਕਾਚਾ।
ਪ੍ਰਾਨ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸਾਚ ਉਬਾਚਾ ॥ ੩੦ ॥

---

[1]ਥਕੇਵਾਂ।
[2]ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[3]ਡੂੰਘੇ ਆਨੰਦ।
[4]ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਹਿਤ।
[5]ਉਤਸਾਹ ਸਹਿਤ।
[6]ਪ੍ਰਾਣ ਜੀਵ ਦਾ।
[7]ਘੋੜਾ ਹੈ।
[8]ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ।
[9]ਸ਼ੋਕ ਵਾਲੇ।
[10]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[11]ਕੰਨੀ।
[12]ਪ੍ਰਾਣ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ।

ਮਨ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਜਾਨਾ।
ਜਾਂ ਕੇ ਹੈ ਅਧੀਨ[1] ਸਭਿ ਗਯਾਨਾ।
ਸਾਵਧਾਨ ਮਨ ਹੋਇ ਨ ਜੌ ਲੋ।[2]
ਗਯਾਨ ਉਪਾਵੈ ਕੋਇ ਨ ਤੌ ਲੌਂ[3] ॥ ੩੧ ॥
ਮੈਂ ਸੰਕਲਪ ਕਿਯੋ ਅਸ ਭਾਂਤੀ[4]।
ਜਾਂ ਤੇ ਜੀਤੋਂ, ਸਕਲ ਅਰਾਤੀ[5]।
ਮਨ ਕੋ ਧਰਮ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਤਿ।
ਸੋ ਸਭਿ ਆਪਨ ਮੈਂ ਲਖਿ ਪਾਵਤਿ ॥ ੩੨ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਮਨ ਸਰੂਪ ਹੈ ਮੇਰੋ।
ਯਾਂ ਤੇ ਅਨਤ[6] ਔਰ ਨਹਿਂ ਹੇਰੋਂ[7]'।
'ਭੋ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਮਨ ਭੀ ਨਾਂਹੀ।
ਹੋਨਿ ਵਿਕਾਰ, ਹੇਤ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ[8] ॥ ੩੩ ॥
ਬਿਨਾ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇਰੋ।
ਤਾਂ ਕੋ ਅਬ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਹੇਰੋ।
ਜਿਹਨੈ ਇਸ ਮਨ ਕੋ ਉਪਜਾਵਾ।[9]
ਸੋ ਸਰੂਪ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੩੪ ॥
ਉਪਜਨ ਬਿਨਸਨ ਮਹਿਂ ਤੂੰ ਨਾਂਹੀ।
ਨਿੱਤਯ ਏਕ ਰਸ ਲਖਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਕਹਤਿ ਜੌਨ[10] -ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਈ।
ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ[11] ਜੀਤੋਂ, ਕਰੌਂ ਲਰਾਈ- ॥ ੩੫ ॥
ਜੋ[12] ਭਾਖਤਿ ਮਨ ਕੋ -ਮਨ ਮੇਰੋ-।
ਸੋ ਸਰੂਪ ਅਪਨੋ ਤੁਮ ਹੇਰੋ।

---

[1]ਵੱਸ।
[2]ਜਦ ਤਕ।
[3]ਤਦ ਤਕ।
[4]ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ।
[5]ਵੈਰੀ।
[6]ਵੱਖਰਾ, ਹੋਰ।
[7]ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ।
[8]ਇਸ ਕਾਰਣ ਕਿ ਉਸ (ਮਨ) ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਿਕਾਰ।
[9]ਉਤਪਤ ਕੀਤਾ।
[10]ਜੇਹੜਾ।
[11]ਵੈਰੀ।
[12]ਜੇਹੜਾ।

ਮਨ ਕੀ ਗਤਾਗਤੀ[1] ਜੋ ਜਾਨੈ।
ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਦਾ ਸੋ ਭਾਨੈ[2] ॥ ੩੬ ॥
ਸਾਧਨ ਜਿਉਂ ਨੈਨਾਦਿ ਰਿਖੀਕਾ।[3]
ਤਿਉਂ ਮਨ ਸਾਧਨ ਜਾਨਹੁ ਨੀਕਾ।
ਪਿਖਨ[4] ਸੁਨਨ[5], ਚਖ੍ਯ[6] ਸ੍ਰੁਤ[7] ਬਿਨ ਨਾਂਹੀ।
ਮਨ ਬਿਹੀਨ ਤਿਉਂ ਬ੍ਰਿੱਤਿ[8] ਨ ਕਾਹੀ' ॥ ੩੭ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।
ਰਾਇ ਤਬਹਿ ਹੰਤਾ[9] ਮਨ ਹਾਨੀ[10]।
ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਮਨ ਨਹਿਂ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਉਦਾਰਾ[11] ॥ ੩੮ ॥
ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਬੁੱਧਿ ਹੈ ਜੋਈ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਮਾਨਯੋ[*] ਸੋਈ।
ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨ ਧਰਮ ਬੁਧਿ ਕੇਰਾ[12]।
ਆਪਨ ਹੰਤਾ ਤਾ ਮਹਿਂ ਹੇਰਾ ॥ ੩੯ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਪਰੈ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ।
ਅਹੈ ਪਰੇ ਤੌਂ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ[13]'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।
'ਭੋ ਰਾਜਨ ਕਰਿ ਅਹੰ ਨਿਕਦਨਾ[14] ॥ ੪੦ ॥
ਨਹੀਂ ਬੁੱਧਿ, ਤੂੰ ਦੇਖਿ ਵਿਚਾਰਾ।

---

[1]ਔਣਾ ਜਾਣਾ।
[2]ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਆਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[3]ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਧਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ।
[4]ਦੇਖਣਾ।
[5]ਸੁਣਨਾ।
[6]ਅੱਖਾਂ।
[7]ਕੰਨ।
[8]ਬਿਰਤੀ।
[9]ਹੰਕਾਰ।
[10]ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।
[11]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[*]ਪਾ:-ਦਾਨਜੋ।
[12]ਬੁਧਿ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ 'ਨਿਸ਼ਚੇ' ਕਰਨਾ।
[13]ਸਮਝਾ ਦਿਓ।
[14]ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ।

ਮਿਲ ਯਾ ਸੋਂ[੧] ਭਾ ਜੀਵ ਦੁਖਾਰਾ।
ਪੰਚ ਭੂਤ ਮੈਂ ਤਮ ਗੁਨ[੨] ਜੋਈ।
ਤਿਹ ਤੇ ਬਨਯੋ ਥੂਲ[੩] ਸਭਿ[+] ਕੋਈ ॥ ੪੧ ॥
ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਅੰਸੁ ਜੁ ਰਜ ਗੁਨ[੪] ਨੀਕਾ[੫]।
ਤਿਹ ਨਿਰਮਾਈਂ[੬] ਸਰਬ ਰਿਖੀਕਾ[੭]।
ਤਾਂ ਮਹਿ ਸਤ ਗੁਨ[੮] ਅੰਸ ਸੁਹਾਵਾ।
ਤਿਹ ਤੇ ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਬਨਾਵਾ ॥ ੪੨ ॥
ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਯੋ ਸੋ[੯] ਜਾਨੋ।
ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਚਿਤ[*], ਅਹੰਕਾਰ ਪਛਾਨੋ।
ਇਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਐਸੇ।
ਤਵ ਸਰੂਪ ਕੈ ਆਸ੍ਰੈ ਜੈਸੇ ॥ ੪੩ ॥
ਰਥ ਰੂਪੀ ਜੋ ਅਹੈ ਸਰੀਰਾ। {ਰਾਇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਚੋੜ}
ਤਿਹ[੧੦] ਤੁਰੰਗ[੧੧] ਇੰਦ੍ਰੀ ਲਖਿ ਧੀਰਾ[੧੨]!।
ਮਨ ਡੋਰੀ ਕੇ ਸਮ ਪਹਿਚਾਨਹੁ।
ਬੁੱਧਿ ਸਾਰਥੀ[੧੩] ਤਿਨਹਿਂ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ ॥ ੪੪ ॥
ਰਥੀ[੧੪] ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਸੁ ਤੇਰੋ।[੧੫]
ਜਾਂ ਕੋ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿਂ ਹੇਰੋ[+]।

---

[1]ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ।
[2]ਤਮੋ ਗੁਣ।
[3]ਅਸਥੂਲ।
[+]ਪਾ:-ਥੂਲ ਗੁਨ।
[4]ਰਜੋ ਗੁਣ ਦੀ ਹੈ।
[5]ਚੰਗੀ।
[6]ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ।
[7]ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।
[8]ਸਤੋ ਗੁਣ।
[9]ਭਾਵ, ਅੰਤਹਕਰਣ।
[*]ਇਹ ਉਹ 'ਚਿਤ' ਨਹੀਂ ਜੋ 'ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ' ਵਿਚ ਪਦ 'ਚਿਤ' ਹੈ।
[10]ਤਿਸ ਸਰੀਰ ਦੇ।
[11]ਘੋੜੇ।
[12]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ, ਹੇ ਧੀਰਜੀ।
[13]ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ।
[14]ਰਥ ਦਾ ਮਾਲਕ।
[15]ਆਤਮਾ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਮੇਰੋ।

ਤਾਂ ਕੋ ਤੂੰ ਨੀਕੈ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।
ਅਪਰ ਅਹੰਤਾ ਤਯਾਗਨ ਕੀਜੈ ॥ ੪੫ ॥
ਜਿਹਕੋ ਸਕੈ ਨ ਅਗਨਿ ਜਰਾਈ।[1]
ਨੀਰ ਨ ਤਾਂ ਕੋ ਕਬਹਿ ਗਰਾਈ।[2]
ਨਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸੋਂ, ਛੇਦਯੋ ਜਾਇ।
ਪੌਨ ਨ ਤਾਂ ਕੋ ਸਕੈ ਉਡਾਇ ॥ ੪੬ ॥
ਬਾਲਕ ਬੂਢਾ ਜੋ ਨਹਿਂ ਤਰੁਨਾ[3]।
ਜਾਹਿਂ ਕਦਾਚਿਤ ਜਨਮ ਨ ਮਰਨਾ।
ਜਾਂ ਕੋ ਭੂਖ ਪਿਆਸ ਨ ਥੋਰੀ।
ਜਿਹ ਬਿਸਰੇ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖ ਘੋਰੀ' ॥ ੪੭ ॥
ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਬੈਨਾ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਜਾਨਯੋ ਸੁਖ ਐਨਾ।
ਭਯੋ ਨਿਮਗਨ[4] ਅਥਾਹਿ ਅਨੰਦਾ।
ਛੂਟ ਗਏ ਜਗ ਕੇ ਸਭਿ ਫੰਦਾ ॥ ੪੮ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।
ਉਸਤਤਿ ਪਦ ਕੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੂਰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ!।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰਿ ਲਖਯੋ ਅਸ ਭੇਵਾ ॥ ੪੯ ॥
ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਦ੍ਵੈ ਸਿੰਘ ਸਮਾਨਾ।
ਇਨਕੇ ਭੈ ਤੇ ਮੁਝਹਿ ਮੁਚਾਨਾ।[5]
ਗ੍ਰਸਜੋ ਸਰਪ ਦੀਰਘ[6] ਅਹੰਕਾਰਾ।[7]
ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਤੁਮ ਲੀਨ ਉਬਾਰਾ[8] ॥ ੫੦ ॥
ਅਬ ਮੈਂ ਆਤਮ ਰੂਪ ਪਛਾਨਾ।
ਜਿਹ ਜਾਨੇ ਜਗ ਕੋ ਦੁਖ ਹਾਨਾ'।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ੁ।

---

[1]ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।
[2]ਗਾਲ।
[3]ਜਵਾਨ।
[4]ਮਸਤ।
[5]ਛੁਡਾਇਆ।
[6]ਬੜੇ।
[7]ਹੰਕਾਰ ਨੇ।
[8]ਬਚਾ ਲਿਆ।

ਜਾਨਯੋ ਸਹਜ ਸਰੂਪ ਨਰੇਸ਼ੂ[1] ॥ ੫੧ ॥
ਏਕ ਆਤਮਾ ਬਜਾਪਕ ਸਾਰੇ।
ਹੁਤੋ ਭੇਦ ਸੋ ਦੂਰ ਨਿਵਾਰੇ।
ਕਰਿ ਬੁਲਾਰ ਕੋ ਭਲੇ ਨਿਹਾਲਾ।
ਪੁਨ ਆਏ ਨਿਜ ਸਦਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੫੨ ॥
ਮਨਹੁ ਗਯਾਨ ਕੋ ਤਰਨਿ[2] ਬਿਰਾਜੈ।
ਜਿਹ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਲਿਮਲ ਭਾਜੈਂ।
ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਦੇਨਿ ਜਗਤ ਜੋ ਆਏ ॥ ੫੩ ॥
ਕਮਲ ਬਦਨ ਇਕ ਦਿਨ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।
ਪੌਢ ਸੈਨ ਕਿਯ, ਦੋਖ ਨਿਕਦਨਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਅਸਨ ਹੋਤਿ ਭਾ ਤਯਾਰਾ।
ਸ੍ਵਾਦ ਸਰਸ ਨਾਨਾ ਪਰਕਾਰਾ ॥ ੫੪ ॥
ਪਾਕਸ਼ਾਲ[3] ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਮਾਤਾ।
ਬਿੰਜਨ[4] ਕਰਿਵਾਏ ਤਿਹ ਤਾਤਾ।[5]
ਇਕ ਦਾਸੀ ਸੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ।
ਕਹੈ ਕਿ 'ਸੁਤ ਕੋ ਆਨਿ ਜਗਾਈ ॥ ੫੫ ॥
ਸੀਤਲ ਹੋਇ ਨ ਜਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਜੇਵਹਿ ਆਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ'।
ਤਬ ਗਵਨੀ ਦਾਸੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ। {ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ}
ਪਹੁੰਚੀ ਜਹਿਂ ਸੈਨੇ[6] ਗੁਨ ਐਨਾ ॥ ੫੬ ॥
ਰਿਦੇ ਜਗਾਵਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਸੁਮਤਿਵਾਨ ਥੀ, ਬਚਨ ਨ ਭਾਖਾ।
ਵਹਿਰ ਚੀਰ ਤੇ ਚਰਨ ਸੁਹਾਵਾ[7]।
ਤਿਹ ਪਰਸਨ ਹਿਤ ਮਨ ਲਲਚਾਵਾ ॥ ੬੭ ॥

1ਰਾਜੇ ਨੇ।
2ਸੂਰਜ।
3ਰਸੋਈ।
4ਭੋਜਨ।
5ਵਾਸਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ।
6ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ।
7(ਉਤੇ ਕੀਤੇ) ਕਪੜੇ ਤੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਚਰਨ ਬਾਹਰ ਸੀ।

ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਚਰਨਹਿਂ ਹਾਥ ਛੁਹਾਯੋ ਨਾਹੀ।
ਰਸਨਾ ਸੰਗ ਸੁ ਚਾਟਨ ਲਾਗੀ।
ਜਗ ਮੈਂ ਵਡਭਾਗਨਿ ਅਨੁਰਾਗੀ[1] ॥ ੫੮ ॥
ਕੀਨਿ ਸਪਰਸ਼ਨ[2] ਰਸਨਾ ਜਬ ਹੀ।
ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਸੁਧਿ ਭੀ ਤਬ ਹੀ।
ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕਾਨਨ[3] ਗਿਰ[4] ਭਾਰੀ।
ਸਭਿ ਸੁਧ ਜਾਨੀ ਸਿੰਧ ਮਝਾਰੀ[5] ॥ ੫੯ ॥
ਤਹਿਂ ਇਕ ਕੌਤਕ ਲਖ੍ਯੋ ਅਨੂਪਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਪਿਖ੍ਯੋ ਸਰੂਪਾ।
ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਮਨਸੁਖ ਜੋ ਸ਼ਾਹਾ।
ਤਿਹ ਜਹਾਜ ਥੋ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹਾ ॥ ੬੦ ॥
ਤਾਂ ਕੋ ਬਿਘਨ ਹੋਨਿ ਕਛੁ ਲਾਗਾ।
ਸਿਮਰਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਨੁਰਾਗਾ।
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ!
ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ਆਨਿ ਮਮ ਤੂਰਨ[6] ॥ ੬੧ ॥
ਜਹਿਂ ਸਨਬੰਧੀ ਕੋਇ ਨ ਸਾਥਾ।
ਤਹਿਂ ਤੁਮ ਸਾਥ ਹੋਤਿ[*] ਜਗਨਾਥਾ!
ਤੀਰ[7] ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਪੁਚਾਵਨ।
ਕਰਹੁ ਜਹਾਜ, ਭਗਤ ਮਨ ਭਾਵਨਿ[8]' ॥ ੬੨ ॥
ਨਿਜ ਅਰਾਧਨਾ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਗਏ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਤਿਹ ਜਹਾਜ ਕੋ ਤਟ[9] ਪਹੁੰਚਾਵਾ।

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ।
[2]ਛੁਹਾਈ।
[3]ਜੰਗਲ।
[4]ਪਰਬਤ।
[5]ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਦੀ।
[6]ਸ਼ੀਘਰ।
[*]ਪਾ:-ਹੋਇ।
[7]ਕੰਢੇ।
[8]ਹੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਭਾਵਨ ਵਾਲੇ।
[9]ਕੰਢੇ।

ਮਨਸੁਖ ਦੇਖਿ ਰਿਦੇ ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥ ੬੩ ॥
ਦਾਸੀ ਸਭਿ ਬਿਲੋਕ ਬਿਰਤਾਂਤਾ।
ਗਈ ਤਬਹਿ ਜਹਿਂ ਥੀ ਗੁਰਮਾਤਾ।
ਕਹਜੋ ਜਾਇ 'ਮੈਂ ਕਿਯ ਨ ਜਗਾਵਨ।
ਸੋ ਤੋ ਕਰਹਿਂ ਜਹਾਜ ਲੰਘਾਵਨਿ ॥ ੬੪ ॥
ਜਬ ਨਿਜ ਸਿਖ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ, ਕਾਜਾ।[੧]
ਦੇਇਂ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਲੰਘਾਇ ਜਹਾਜਾ।
ਤਬ ਮੈਂ ਆਨੋ ਤਿਨਹਿਂ ਜਗਾਈ।
ਕਹੋਂ ਸਾਚ ਬਚ ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ' ॥ ੬੫ ॥
ਸੁਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਰਿਸ[੨] ਕਛੁ ਕਹਿ ਬੈਨਾ।
ਗਈ ਆਪ ਜਹਿਂ ਕਿਯ ਸੁਤ[੩] ਸੈਨਾ[੪]।
ਤਿਨਹਿਂ ਜਗਾਇ ਅਚਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਪਾਛੇ ਤੇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੬ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਪੁਤ੍ਰ! ਲਖਿ ਦਸ਼ਾ ਤੁਮਾਰੀ।
ਦਾਸੀ ਭੀ ਮੁਝ ਹਸੀ ਉਚਾਰੀ।
ਕਹੈ ਕਿ ਕਰਹਿਂ ਜਹਾਜ ਲੰਘਾਵਨ।
ਨਹਿਂ ਯਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਜਗਾਵਨ-' ॥ ੬੭ ॥
ਮਾਤ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਤੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
'ਕਮਲੀ ਝਮਲੀ ਕੇ ਬਚ ਐਸੇ।
ਇਸ ਕੇ ਕਹੇ ਨ ਮਾਨਹੁ ਕੈਸੇ' ॥ ੬੮ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਉਦਿਆਨਾ।
ਬੈਸੇ ਜਾਇ ਇਕੰਤ ਸਥਾਨਾ।
ਸੋ ਦਾਸੀ ਬਚ ਕਹਿਨੇ ਕਰਿ ਕੈ।
ਭੀ ਕਮਲੀ ਸੁਧ ਗਈ ਬਿਸਰਿਕੈ ॥ ੬੯ ॥
ਜੀਵਤਿ ਰਹੀ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਾਵਦ[੫]।
ਨਹਿਂ ਆਈ ਸੁਧ ਤਿਹ ਕੋ ਤਾਵਦ[੧*]।

---

[1]ਕੰਮ।
[2]ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।
[3]ਪੁੱਤਰ ਨੇ।
[4]ਸੌਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।
[5]ਜਦ ਤਕ।

ਜਬ ਹੀ ਤਯਾਗਜੋ ਭੂਤਕ ਦੇਹਾ[2]।
ਭਈ ਮੁਕਤਿ ਗਵਨੀ ਹਰਿ ਗ੍ਰੇਹਾ[3] ॥ ੨੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਰਾਇ ਉਪਦੇਸ਼, ਦਾਸੀ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ॥੪੩॥

---

[1]ਤਦ ਤਕ।

[*]ਕਮਲੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਕੂ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਮਸਤਾਨੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਸੁਖ ਵਿਚ ਰਹੀ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਸੁਧ ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਦੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਜੇ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਸੁਰਤ ਏਕਾਗਰ ਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਸੁਧ ਪਰਤੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਂਡਾ ਹਲਕਾ ਸੀ, ਰੱਬੀ ਭੇਤ ਜਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜੇ ਹੋਸ਼ ਪੂਰੀ ਪਰਤਦੀ ਤਾਂ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਚ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਮੁਕਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ।

[2]ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ।

[3]ਹਰੀ ਦੇ ਘਰ।

੪੪. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਜਾਣਾ। ਸ਼ਿਵਨਾਭ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਦੀਪਕ ਸਰਸ, ਧਰਿ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਨਿਕੇਤੁ।
ਯੁਕਤਿ ਖੋਜ ਉਚਰੋਂ ਕਥਾ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ॥ ੧ ॥

ਸਰਸ ਸਰ+ਸ ਰਸ ਵਾਲੀ, ਦੀਪਕ ਸਰਸ ਉਹ ਦੀਵਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੇਲ ਵਟੀ ਸੱਭੋ ਕੁਛ ਹੈ। ਭਾਵ, ਪਿਆਰ ਪੂਰਤ।

੨. ਸੁੰਦਰ। ੩. ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਉੱਚੇ ਭਾਵ ਭਰੇ ਹੋਣ। [ਸੰਸ:, ਸਰਸ][+]।

ਨਿਕੇਤ ਘਰ। ਯੁਕਤਿ ਯੁਕਤੀ।

ਕੇਤੁ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਝੰਡਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗਿਆਨ, ਤਾਰਾ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸਰੱਸ ਦੀਵੇ (ਸਮਾਨ) ਹਨ, (ਉਸ ਦੀਪਕ, ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖਕੇ ਬੇਦੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਕੁਲ ਦੇ ਕੇਤੁ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਕਥਾ ਯੁਕਤੀ ਤੇ ਖੋਜ (ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ) ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ-ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਥਾ ਓਹ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਖੋਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਮੁਜਬ ਓਦੋਂ ਮੁਮਕਿਨ ਸੀ, ਆਪ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਯੁਕਤੀ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਲਾਈ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਛੁਕ ਅਹੈ ਮਨਸੁਖ ਬਿਰਤੰਤੇ।
ਸੋ ਸੁਨਿਯੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਸਵੰਤੇ।
ਗਯੋ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਸੁ ਜਹਿੰਵਾ[1]।
ਨਗਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ[2] ਥੋ ਇਕ ਤਹਿੰਵਾ[3] ॥ ੨ ॥
ਧਨੀ ਲੋਕ ਜਹਿਂ ਬਸਤਿ ਅਪਾਰਾ ॥
ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਜਿਹ ਰਚੇ ਬਜਾਰਾ।
ਮਨਸੁਖ ਲੇਯ ਬਨਜ[4] ਨਿਜ ਸਗਰਾ।[5]
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਜਾਇ ਤਿਹ ਨਗਰਾ ॥ ੩ ॥
ਹੁਤੋ ਜਹਾਂ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਭੁਵਾਲਾ[6]।
ਕਰਮ ਧਰਮ ਮਹਿਂ ਚਲਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸਾਲਗਰਾਮ ਉਪਾਸਨ ਰਾਖੈ।

[+]'ਸਰ' ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਏਹ ਹਨ:-ਚਾਲ, ਟੁਰਨਾ, ਤੀਰ, ਦਹੀਂ, ਮਲਾਈ, ਲੂਣ, ਪਾਣੀ, ਤਲਾ, ਝਰਨਾ, ਆਦਿ।

[1]ਜਿੱਥੇ।

[2]ਵਡਾ ਨਗਰ।

[3]ਤਿਥੇ।

[4]ਸੌਦਾ।

[5]ਸਾਰਾ।

[6]ਰਾਜਾ।

ਬ੍ਰਤ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖੈ ॥ ੪ ॥
ਸਰਬ ਨਗਰ ਨਰ ਰਹਿਤਿ ਅਨਸਨਾ।[1]
ਤਿਹ[*] ਦਿਨ ਕੋਇ ਨ ਕਰਿਹੀ ਅਸਨਾ।
ਭਾਨੁ ਉਦੇ ਤੇ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨਾ।
ਤਿਲਕ ਲਗਾਵਹਿਂ ਤਨ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥ ੫ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਆਪ ਕਰਹਿ, ਕਿਯ ਦੇਸ਼[2] ਨਿਦੇਸ਼ਾ[3]।
ਤਿਹ ਪੁਰਿ[4] ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ[5] ਮਨਸੁਖ ਜਾਈ।
ਸਰਬ ਬਨਜ ਕੀ ਸੌਜ[6] ਲਵਾਈ[7] ॥ ੬ ॥
ਡੇਰਾ ਕੀਨ ਥਾਂਇ ਸ਼ੁਭ ਦੇਖੀ।
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਵਿਸੇਖੀ।[8]
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਿਉਂ ਆਇਸ ਪ੍ਰਾਹੀ।[9]
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਿਹੈ ਤਿਉਂ ਨਿਰਬਾਹੀ ॥ ੭ ॥
ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸਿ[10] ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨਾ।
ਇਕ ਮਨ ਕਰਹਿ ਕੀਰਤਨ ਗਾਨਾ।
ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਅਧਿਕ ਲਿਖਿ ਲੀਨੇ।
ਪਢਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਚਿਤ ਹਿਤ ਦੀਨੇ ॥ ੮ ॥
ਭੋਰ ਭਈ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ[11] ਕਰਿ ਕੈ।
ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਨਿਕਟਿ ਨਰਨ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਦੈ ਕੈ।
ਬਹੁਰੋ ਆਪ ਅਚਹਿ ਕਰ ਲੈ ਕੈ ॥ ੯ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਨੇਮ ਨਿਬਾਹੈ।

---

[1]ਬਿਨਾ ਭੋਜਨ।
[*]ਪਾ:-ਤਿਸ।
[2]ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।
[3]ਆਗਯਾ।
[4]ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ।
[5]ਵੜਿਆ।
[6]ਸਮੱਗ੍ਰੀ।
[7]ਲੈ ਕੇ।
[8]ਬਹੁਤ।
[9]ਆਗਯਾ ਕਹੀ ਸੀ।
[10]ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ)।
[11]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ।

ਬਨਜ ਕਰੈ ਪੁਨਿ ਪਾਵਤਿ ਲਾਹੈ।[1]
ਸੰਧ੍ਯਾ ਹੋਇ ਤਬਹਿ ਗੁਰਬਾਨੀ।
ਪਢਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁਖਸਾਨੀ[2] ॥ ੧੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਧ੍ਯਾਨਾ।
ਦੋਨੋਂ ਕਾਲ ਧਰਹਿ ਦੁਖਹਾਨਾ।
ਇਸ ਕੀ ਰੀਤਿ ਦੇਖਿ ਨਰ ਪੁਰਿ ਕੇ।
ਤਰਕਤਿ[3] ਮੂਢ ਅਸੂਯਾ[4] ਕਰਿ ਕੈ ॥ ੧੧ ॥
ਮੁਖ ਸੋਂ ਹਸਹਿਂ ਬਚਨ ਕਹਿ ਨਿੰਦਹਿਂ।
ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿਂ ਬਿੰਦਹਿ[5]।
'ਹਿੰਦੁ ਕਹਾਵੈ ਧਰਮ ਬਿਹੀਨਾ।
ਪੂਜਾ ਬ੍ਰੱਤ ਨੇਮ ਤੇ ਖੀਨਾ[6] ॥ ੧੨ ॥
ਸਾਲਗਰਾਮ[7] ਨ ਸੇਵਾ[*] ਕਰਿਹੀ।
ਮਸਤਕ ਵਿਖੈ ਤਿਲਕ ਨਹਿਂ ਧਰਿਹੀ'।
ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਧ ਹੋਈ।
'ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਹ ਬਨੀਆ ਕੋਈ' ॥ ੧੩ ॥
ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ।
ਸਿੰਧੁ ਪਾਰ[8] ਤੇ ਸ਼ਾਹਿ ਇਕ ਆਯੋ।
ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨ ਕੋ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ।
ਜਗ ਤੇ ਨਈ ਰੀਤਿ ਕੋ ਰਾਹੀ[9]' ॥ ੧੪ ॥
ਸੁਨੀ ਭੂਪ, ਉਰ ਅਚਰਜ ਧਾਰਾ।
ਮਨਸੁਖ ਕੋ ਪਠਿ ਮਨੁਜ[10] ਹਕਾਰਾ।[11]
ਏਕ ਨਲੇਰ ਰਜਤਪਣ[1] ਸੰਗਾ।

---

[1]ਖੱਟੀ ਖੱਟੇ।
[2]ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
[3]ਹੁੱਜਤਾਂ ਕਰਦੇ।
[4]ਈਰਖਾ।
[5]ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।
[6]ਖਾਲੀ।
[7]ਠਾਕਰਾਂ ਦੀ।
[*]ਪਾ:-ਪੁਜਾ।
[8]ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ।
[9]ਪੈਰੋਕਾਰ।
[10]ਭੇਜ ਕੇ ਆਦਮੀ।
[11]ਬੁਲਾਯਾ।

ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ[2] ਲੇ ਭੇਟ ਨਿਸੰਗਾ ॥ ੧੫ ॥
ਦੇ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਾ।
ਬੈਸਿ ਨਾਮ 'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ' ਲੀਨਾ।
ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਰਾਜਾ ਤਿਹ ਸੰਗਾ।
'ਹਿੰਦੁ ਕਹਾਵੈਂ ਧਰਮਹਿਂ ਭੰਗਾ[3] ॥ ੧੬ ॥
ਮੱਜਨ, ਪੂਜਾ, ਬ੍ਰੱਤ ਨ ਕਰਿਈ।
ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਤਿਲਕ ਨਹਿਂ ਧਰਿਈ।
ਕਰਹਿਂ ਆਪਣੀ ਰੀਤਿ ਨਿਰਾਲੀ।
ਇਹ ਕਿਹਂ ਸਿਖਵਨ ਦੀਨਿ ਕੁਚਾਲੀ[4]?' ॥ ੧੭ ॥
ਸ਼ਾਹ ਕਹੈ 'ਭੂਪਤਿ! ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।
ਏਕ ਕੁਤਰਕ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਕੀਜੈ।
ਜਗਤ ਤਰੋਵਰ[5] ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਹੁ।
ਤਿਹ ਕੇ ਸ਼ਿਖਰ[6] ਮੁਕਤਿ ਫਲ ਮਾਨਹੁ ॥ ੧੮ ॥
ਤਾਂ ਕੋ ਲੇਨਿ ਹੇਤ ਦ੍ਵੈ ਪੰਥਾ[7]। {ਕੀਟੀ ਅਤੇ ਬਿਹੰਗਮ ਮਾਰਗ}
ਸਰਬ ਸੰਤ ਭਾਖਤਿ ਪੁਨਿ ਗ੍ਰੰਥਾ।
ਇਕ ਬਿਹੰਗ[8] ਇਕ ਕੀਟੀ ਰੀਤਾ[9]।
ਚਲਹਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ਪਾਇ ਸਪ੍ਰੀਤਾ[10] ॥ ੧੯ ॥
ਜਿਨ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤੇ ਖਗ ਜਿਉਂ[11] ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਤਤਕਾਲਾ।
ਮਿਲੈਂ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਨ ਕੋ ਪੂਰੇ।
ਤਿਨ ਕੋ ਫਲ ਲੇਨੋ ਅਤਿ ਦੂਰੇ ॥ ੨੦ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ[12] ਕੀਟੀ ਕੀ ਨਜਾਈਂ।

---

[1]ਰੁਪਯਾ।
[2]ਮਨਸੁਖ।
[3]ਧਰਮੋਂ ਬਿਹੀਨੇ।
[4]ਖੋਟੀ।
[5]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[6]ਚੋਟੀ ਤੇ।
[7]ਦੋ ਰਾਹ ਹਨ।
[8]ਪੰਛੀ ਦੀ।
[9]ਕੀੜੀ ਦੀ ਰੀਤੀ ਦਾ।
[10]ਸਹਤ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ।
[11]ਪੰਛੀ ਵਤ।
[12]ਹਾਲਤ।

ਦੁਸ਼ਤਰ ਪਹੁੰਚਨ ਹੈ ਤਿਹ ਥਾਂਈ।
ਤੁਮ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਬ੍ਰੱਤ ਰਖੰਤੇ।
ਦਿਨ ਪੰਦ੍ਰਵੇਂ ਸੰਯਮ[੧] ਕਰੰਤੇ ॥ ੨੧ ॥
ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਪੁਨਿ ਖਾਨ, ਰੁ ਪਾਨਾ।[੨]
ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਮ ਨ ਕਰਤਿ ਰਾਜਾਨਾ![੩]।
ਅਸ ਸੰਜਮ ਮਹਿਂ ਸੰਤ ਸਦੀਵਾ। {ਗੁਰਸਿਖ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਬ੍ਰਤ}
ਵਰਤਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਮਨ ਕਰਿ ਨੀਵਾ ॥ ੨੨ ॥
ਥੋਰੋ ਖਾਨ, ਸੈਨ ਪੁਨਿ ਥੋਰਾ।
ਤਿਨ ਪਰ ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨ[*] ਜੋਰਾ।[੪]
ਦਿਵਸ ਪੰਦ੍ਰਵੇਂ ਜਗ ਮੈਂ ਆਵੈ।
ਬ੍ਰਤ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਜੋ ਕਹਿਲਾਵੈ ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੋ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਸਦਾ ਹੀ, ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਜੋ ਤੂੰ ਭਾਖਤਿ ਬ੍ਰੱਤ ਕੋ, ਗਤਿ ਐਸੀ ਲਖਿ ਤਾਂਹਿ[੫] ॥ ੨੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੁਨਿ ਮੱਜਨ[੬] ਕੀ ਗਾਥਾ ਸੁਨਿਯੇ।
ਨਿਸ਼ਚੇ ਨ੍ਹਾਨ[੭] ਅਧਿਕ ਫਲ ਜਨਿਯੇ।[੮]
ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ[੯] ਨ੍ਹਾਵਨ ਕਰਿਹੀ।
ਕੰਚਨ[੧੦] ਭਾਰ ਦਾਨ ਫਰ ਫਰਿਹੀ[੧੧] ॥ ੨੫ ॥
ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਨਿਸ ਤੇ ਜੋ ਨ੍ਹਾਵੈ।
ਤਿਤਨੋ ਦਾਨ ਰਜਤ[੧੨] ਫਲ ਪਾਵੈ।
ਘਟੀ ਰੈਨ ਤੇ[੧੩] ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨਾ।

---

[1]ਭਾਵ ਅਲਪ ਅਹਾਰ।
[2]ਅਰ ਪੀਣਾ।
[3]ਹੇ ਰਾਜਨ!
[*]ਪਾ:-ਨਹਿਂ।
[4]ਬਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
[5]ਵਰਤਾਂ ਦੀ ਗਤੀ।
[6]ਇਸ਼ਨਾਨ।
[7]ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ।
[8]ਜਾਣੋਂ।
[9]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ।
[10]ਸੋਨਾ।
[11]ਫਲ ਫਲਦਾ ਹੈ।
[12]ਚਾਂਦੀ।
[13]ਘੜੀ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ।

ਫਲ ਹ੍ਵੈ ਖੀਰ[1] ਸਵਾਮਨ ਦਾਨਾ[2] ॥ ੨੬ ॥
ਪ੍ਰਾਤਿਕਾਲ ਉਠ ਕਰਿ ਜੋ ਨ੍ਹਾਵੈ।
ਮਨ[3] ਜਲ ਦਾਨ ਕਰੇ ਫਲ ਪਾਵੈ।
ਦਿਵਸ ਚਰੇ ਤੇ ਨਾਵਹਿ ਜੋਊ।
ਤਾਂ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਨ ਪੁੰਨ ਫਲ ਕੋਊ ॥ ੨੭ ॥
ਫਲ ਏਤੋ ਹੀ ਦੇਹਿ ਪੁਨੀਤਾ।[4]
ਨਿਸ[5] ਤੇ ਨ੍ਹਾਵਨ ਆਦੀ[6] ਰੀਤਾ।
ਨਿਗਮਾਗਮ ਕੀ ਅਹੈ ਨਿਦੇਸ਼ਾ।[7]
ਨਹਿਂ ਕਛੁ ਮੇਰੇ ਵਾਕ ਨਰੇਸ਼ਾ ![8] ॥ ੨੮ ॥
ਜੇ ਤੂੰ ਅਸ ਸੰਸੈ[9] ਉਪਜਾਇਸ।[10]
ਭਾਨ ਉਗੇ ਤੇ ਮੱਜਨ ਆਇਸ[11]।
ਤਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨੀਜੈ।
ਨੀਕੇ ਸੁਮਤਿ ਧਾਰਿ ਮਨ ਲੀਜੈ ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਿਤਕ ਦਿਨਨ ਤੈ ਪਰਵ੍ਰਿਤੀ[12+], ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕੀ ਰੀਤਿ।
ਕਰਹਿ ਨ੍ਹਾਨ ਰਵਿ ਉਦੈ ਤੇ, ਅਸ ਬਿਧਿ ਸਮਝਹੁ ਚੀਤ ॥ ੩੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਮਹਿਮਾ ਜਾਗਨ ਪਿਛਲੀ ਰੈਨਾ।
ਨਿਗਮਾਗਮ ਭਾਖਤਿ ਕਹਿ ਬੈਨਾ ॥ ੩੧ ॥
ਪੁਨ ਪਾਹਨ ਪੂਜਨ[13] ਪਰਕਾਰਾ। {ਪਾਹਨ ਪੂਜਾ ਖੰਡਨ}

---

[1]ਦੁੱਧ।
[2]ਦਾਨ ਦਾ।
[3]ਇਕ ਮਣ।
[4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦੇਹ।
[5]ਰਾਤ।
[6]ਪਹਿਲੇ ਦੀ।
[7]ਵੇਦ ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰ ਦੀ ਆਗਜਾ ਹੈ।
[8]ਹੇ ਰਾਜਾ।
[9]ਸ਼ੰਕਾ।
[10]ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।
[11]ਤੇਰੀ ਆਗਯਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਨ੍ਹਾਵਣੇ ਦੀ ਹੈ।
[12]ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਈ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਪ੍ਰਬ੍ਰਿਤੀ।
[13]ਪੱਥਰ ਪੂਜਣ ਦੀ।

ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਨਿਰਧਾਰਾ[1]।
ਖਾਤ ਨ ਪੀਤ ਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਤਾਂਹਿ ਸੇਵ ਮੈਂ ਕਯਾ ਫਲ ਲੇਸਾ[*] ॥ ੩੨ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤਿਨਹਿਂ ਸੇਵ ਫਲ ਲੇਉ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਤਨ ਧਾਰਾ।
ਕਲਿ ਕੇ ਕਾਲ ਵਿਖੈ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥
ਬਚਨ ਸੁ ਜਿਨ ਕੇ ਭਾਨੁ[2] ਸਮਾਨਾ।
ਤਮ ਅਗਜਾਨ ਕੀਨ ਹਮ[3] ਹਾਨਾ।
ਮਗ ਬਿਹੰਗ[4] ਕੋ ਜਿਨਹਿਂ ਬਤਾਵਾ।
ਫਲ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥ ੩੪ ॥
ਹਉਮੈਂ ਸੰਗ ਕਰਨ ਸਭਿ ਕਰਮਾਂ।
ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਆਦਿਕ ਜੇ ਧਰਮਾ।
ਸੋ ਕੀਟੀ ਮਗ ਜਾਨਹੁ ਐਸੇ।
ਬਰਨ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੌਂ ਤੁਝ ਜੈਸੇ ॥ ੩੫ ॥
ਕੇਤੇ ਜਨਮ ਕਰਮ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਹੀਂ।
ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਲ ਪੁਨਿ ਹਰਿਹੀਂ।
ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਤਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਮੋਚਹਿ[5] ਬੰਧਨ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ਾ ॥ ੩੬ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਹਿਂ ਜਾਈ।
ਫਲ ਰੂਪੀ ਜੋ ਮੁਕਤਿ ਸੁਨਾਈ'।
ਹਉਂਮੈ ਤਜਿਨੇ ਕੀ ਬਹੁ ਗਾਥਾ।
ਉਚਰੀ ਮਨਸੁਖ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥ ੩੭ ॥
ਕਹੀ ਸ਼ਾਹੁ[6] ਕੀ ਬਾਨੀ ਜੋਈ।
ਸਗਰੋ ਮਰਮ[7] ਭੇਦਗੀ[1] ਸੋਈ।

---

[1]ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਾਂਹਿ ਸੇਵ ਮੈਂ ਕਿਆਹ ਫਲੇਸਾ।
[2]ਸੂਰਜ।
[3]ਸਾਡਾ।
[4]ਪੰਛੀ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ।
[5]ਛੁਡਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
[6]ਮਨਸੁਖ ਦੀ।
[7]ਉਹ ਗੁੱਝਾ ਥਾਂ ਜਿਥੋਂ ਸੱਟ ਪਿਆਂ ਅਤੀ ਪੀੜਾ ਯਾ ਮੌਤ ਹੋਵੇ (ਅ) ਮਨ।

ਕਸੀ ਤੁਫੰਗ[2] ਮਾਰਿਯੇ ਜੈਸੇ।
ਘਾਇਲ ਭਯੋ ਭੁਵਾਲੂ ਤੈਸੇ ॥ ੩੮ ॥
ਛੂਛੀ ਤੁਪਕ[3] ਘਾਉ ਨਹਿਂ ਕਰਿਈ।
ਬਿਨਾ ਕਮਾਇ ਸੁ ਐਸ ਉਚਰਈ[4]।
ਗਾਡੀ ਭਰੀ ਚਲੈ ਜਿਹ ਥਾਂਈ।
ਤੋਰਤਿ[5] ਧਰਨੀ ਕੋ ਸੋ ਜਾਈ ॥ ੩੯ ॥
ਛੂਛੀ[6] ਜਾਇ ਊਪਰੇ ਪੋਲੀ।
ਤਿਉਂ ਮਨਸੁਖ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਬੋਲੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਸੁਖ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ।
ਨੀਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੈ ਮਨ ਮੈਂ ਮਾਨੀ ॥ ੪੦ ॥
ਸੁਨਿ ਬਚ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਅਚੰਭਾ।
ਜਾਨੀ ਮਨ -ਇਹ ਕਹਿਤਿ ਅਦੰਭਾ।[7]
ਇਸ ਕੋ ਮਿਲਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪੂਰਾ।
ਪਾਯੋ ਗਯਾਨ ਕਿਯੋ ਭ੍ਰਮ ਦੂਰਾ- ॥ ੪੧ ॥
ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।
'ਧੰਨ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਮਤੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!।
ਕੌਨ ਗੁਰੂ ਤਵ ਨਾਮ ਅਲਾਵਹੁ?।
ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਵਹੁ ॥ ੪੨ ॥
ਜਿਹ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਬਿਬੇਕਹਿ[8] ਪਾਵਾ।
ਕੋ ਅਸ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ? '।
ਸੁਨਿ ਨਰੇਸ਼ ਕੇ ਮਨਸੁਖ ਬੈਨਾ।
ਕਹਯੋ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ ਐਨਾ ॥ ੪੩ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਪਾਤਿਕ ਹਾਰੀ[9]'।
ਅਸ ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਯੋ ਉਰ ਭਾਰੀ।

---

[1]ਵਿੰਨ੍ਹ ਗਈ।
[2]ਬੰਦੂਕ।
[3]ਖਾਲੀ ਬੰਦੂਕ।
[4]ਬਿਨ ਕਮਾਈ ਉਚਾਰਨਾ ਐਸਾ ਹੈ।
[5]ਤੋੜਦੀ।
[6]ਖਾਲੀ (ਗੱਡੀ)।
[7]ਕਪਟ ਰਹਿਤ ਗੱਲ, ਸੱਚ।
[8]ਗਿਆਨ।
[9]ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।

ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ ਪੁਲਕੇ ਅੰਗਾ।
ਲੋਚਨ ਛਾਵਾ ਨੀਰ ਉਮੰਗਾ ॥ ੪੪ ॥
ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧੀਰਾ।
ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਢਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ।
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਭੂਪਤਿ ਉਪਜਾਵਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤ ਉਮਗਾਵਾ ॥ ੪੫ ॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚਨ ਅਨੂਪਾ।
ਮਨਸੁਖ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਭੂਪਾ।
'ਮੁਝ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹੁ ਕਰਾਈ।
ਕਰਿ ਉਪਕਾਰ ਦੀਨ ਕੀ ਨਯਾਈ[1] ॥ ੪੬ ॥
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ।
ਮਿਲਹਿਂ, ਉਪਾਇ ਕਰਹੁ ਸੋ ਤੂਰਨ।
ਗਵਨੋਂ ਮੈਂ ਅਬ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗਾ।
ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਸਰਬੰਗਾ[2] ॥ ੪੭ ॥
ਕਰਿ ਕੈ ਦਰਸ਼ਨ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵੋਂ।
ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਰਮਪਦ ਪਾਵੋਂ।
ਜਿਨਕੇ ਬਚਨ ਚੁਭੇ ਮਨ ਮੇਰੇ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵਤਿ ਬਿਨ ਅਬ ਹੇਰੇ ॥ ੪੮ ॥
ਬਨਜ ਨਿਕਟ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਜੇਤੋ।
ਸੌਦਾ ਕਰਹੁ ਸਦਨ ਮਮ ਤੇਤੋ।
ਗਮਨਹੁ ਪੁਨ, ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ।
ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਹਾਂ ਪੁਚਾਵਹੁ' ॥ ੪੯ ॥
ਜਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭੂਪਤਿ ਵਡਭਾਗੀ।
ਪਿਖ ਮਨਸੁਖ ਬੋਲਯੋ ਅਨੁਰਾਗੀ।
'ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਰਜਾਨਾ![3]।
ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੇਸ਼ ਨ ਬਨਹਿ ਪਯਾਨਾ ॥ ੫੦ ॥
ਜੇ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਤਿਹ ਦੇਸ਼ਾ।
ਬਹੁ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਦਰਸਹਿਂ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਪਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ।
[2]ਸਾਰਾ।
[3]ਹੇ ਰਾਜਨ! ।

ਇਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਚਿਤਵਹਿਂ[1] ਮਨ ਮੈਂ।
ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਹਿਂ[2] ਥੋਰਨ ਦਿਨ ਮੈਂ ॥ ੫੧ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਸਰਬ ਥਾਨ ਗਜਾਤਾ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖ ਕਰਿ ਤੇਰਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹਿਂ ਆਇ ਬਿਨ ਦੇਰਾ' ॥ ੫੨ ॥
ਕਹਿਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ 'ਪਰਖੋਂ ਕਿਸ ਭਾਂਤੀ?।
ਮੁਝੇ ਬਤਾਵਹੁ ਗੋਤ ਸੁਜਾਤੀ।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਬੇਖ ਸਰੀਰਾ।
ਕੌਨ ਨਗਰ ਰਹਿਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ' ॥ ੫੩ ॥
ਸੁਨਿ ਮਨਸੁਖ ਨੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਤਿਨ ਕੋ ਪਰਖਨ ਦੁਸ਼ਤਰ ਭਾਰਾ।
ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਖੱਤਰੀ ਜਾਤੀ।
ਜਨਮ ਪੁਰੀ ਤਲਵੰਡੀ ਖਜਾਤੀ[3] ॥ ੫੪ ॥
ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਕਰੀ ਕਛੁ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਅਬ ਤਜਿ ਦੀਨੋ ਮੋਦੀਖਾਨਾ।
ਬੇਖ ਅਤੀਤਨ[4] ਕਾ ਕਰਿ ਬੈਸੇ।
ਸਾਂਗ ਕਰਤਿ ਮਾਯਕ[5] ਨਰ ਜੈਸੇ' ॥ ੫੫ ॥
ਇਹ ਸਭਿ ਪਤੇ ਲੀਨਿ ਲਿਖਿ ਭੂਪਾ[6]।
ਜਿਹ ਉਰ ਜਾਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਨੂਪਾ।
ਮਨਸੁਖ ਕੋ ਬੂਝੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਲਿਖੀ ਮਨੋਹਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਬਾਨੀ ॥ ੫੬ ॥
ਰਹਜੋ ਜਿਤੇ ਦਿਨ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
ਨਿਤ ਨਰੇਸ਼ ਕੈ ਜਾਇ ਅਗਾਰਾ।
ਮਹਿਮਾ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੀ ਭਾਖੈ।
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖੈ ॥ ੫੭ ॥

---

[1](ਜੇ ਤੂੰ) ਚਿਤਵੇਂ।
[2]ਦੇਖੇਂਗਾ (ਤੂੰ)।
[3]ਪ੍ਰਗਟ।
[4]ਤਯਾਰੀਆਂ ਦਾ।
[5]ਮਾਯਾਵੀ।
[6]ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਜਬ ਨਿਜ ਬਨਜ ਸਰਬ ਕਰਿ ਲੀਨਾ।
ਗਮਨਜੋ ਨਿਕਟਿ ਭੂਪ ਪਰਬੀਨਾ।
ਬੰਦ ਹਾਥ ਕਹਿ 'ਦੇਹੁ ਨਿਦੇਸ਼ਾ।
ਚਲਜੋ ਚਹਤਿ ਹੌਂ ਅਬ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਾ' ॥ ੫੮ ॥
ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ ਨੈ ਕੀਨ ਸਨੇਹਾ।
ਜੈਸੇ ਕਰੇ ਜੀਵ ਸੰਗ ਦੇਹਾ।[1]
ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਉਪਕਾਰ ਸੁ ਤੇਰੋ।
ਜੇ ਕਿਰਤਾਰਥ ਹ੍ਵੈ ਤਨ ਮੇਰੋ ॥ ੫੯ ॥
ਕਹਿ ਨ ਸਕੋਂ ਮੈਂ ਤੋਰ[2] ਵਡਾਈ।
ਜਬੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਿਲੈਂ ਮੁਝ ਤਾਂਈ।
ਹੁਤੋ ਨਿਕਟਿ[3], ਆਵਤਿ ਪਰਚਾਵਤਿ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਬਰਨ ਸੁਨਾਵਤਿ ॥ ੬੦ ॥
ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਸਦਾ ਉਦਾਸਾ।
ਕਬਹਿ ਆਨ ਪੂਰਹਿਂ ਮਨ ਆਸਾ'।
ਮਨਸੁਖ ਧੀਰਜ ਦੀਨ ਬਹੁਤੀ।[4]
ਸੁਨਹੁ 'ਨ੍ਰਿਪਤ! ਤਵ ਮਤਿ ਅਤਿ ਪੂਤੀ[5] ॥ ੬੧ ॥
ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਮਿਲਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੇਰਿ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਬੰਦਨ।
ਗਵਨਯੋ ਸਿਮਰਤ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦਨ[6] ॥ ੬੨ ॥
ਉਤ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਮਨ ਲਿਵਲਾਗੀ।
ਸਿਮਰਹਿ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਵਡਭਾਗੀ।
ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਗਵਨਤਿ[7] ਨਾਮੂ।
ਕਹਿ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਸੁਖਧਾਮੂ! ॥ ੬੩ ॥
ਮੋਰ ਸਮਾਨ ਭਯੋ ਮਨ ਮੋਰਾ[8]।

---

[1]ਦੇਹ ਕਰਦੀ ਹੈ ਆਤਮਾ ਨਾਲ।
[2]ਤੇਰੀ।
[3]ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ ਤਾਂ।
[4]ਬਹੁਤੀ ਧੀਰਜ ਦਿੱਤੀ।
[5]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[6]ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
[7]ਤੁਰਦਿਆਂ।
[8]ਮੇਰਾ।

ਕਬਹਿ ਮਿਲਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਘਨਘੋਰਾ।
ਚਿਤ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੋ ਪਯਾਸ ਪੁਕਾਰਤਿ।
ਚਾਹਤਿ ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਦਰਸ ਹਰਿ ਆਰਤਿ[1] ॥ ੬੪ ॥
ਲੋਚਨ ਭਏ ਚਕੋਰ ਵਿਚਾਰੇ।
ਚੰਦ ਬਦਨ ਕਬਿ ਆਨ ਦਿਖਾਰੇਂ।
ਬਿਰਦ ਸੁਨਯੋਂ ਮੈਂ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਆਸਾ ਕਰੋਂ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੬੫ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੂਪਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਧਤਿ ਬਿਟਪ[2] ਜਿਉਂ ਸਾਖਾ।[3]
ਰੈਨ ਵਿਖੈ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਜਿਨ ਤਜਾਗੀ।
ਦਿਨ ਮੈਂ ਭੂਖ ਪਯਾਸਾ ਭਾਗੀ ॥ ੬੬ ॥
ਪਰੇਮ ਅਧਾਰ ਜੀਵਨਾ ਜਿਹ ਕੋ।
ਲੋਚਨ ਚਲਤਿ ਰਹਤਿ ਜਲ ਤਿਹ ਕੋ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਅਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਜਿਹ ਕੇ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਸੁਹਾਏ ॥ ੬੭ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਨਸੁਖ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੁਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥੪੪॥

---

[1]ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ।
[2]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀਆਂ।
[3]ਜਿਵੇਂ ਡਾਲੀਆਂ।

੪੫. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਟੁਰਨਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਸੁਰਤਰੁ ਸਰਸ, ਸੁਬਦਾ* ਮੰਗਲ ਖਾਨ।
ਦਾਰਿਦ ਬਿਘਨ ਨ ਬਜਾਪਈ, ਬਸਹਿਂ ਰਿਦੇ ਗਤਿਦਾਨ ॥ ੧ ॥

ਸੁਰਤਰੁ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ। [ਸੰਸ:, ਸੁਰਤਰੁ:] ਸਰਸ ਸੁੰਦਰ।
ਦਾਰਿਦ ਦਰਿੱਦ੍ਰਤਾ। ਗ਼ਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲਤਾਈ।
ਗਤਿਦਾਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਨ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਰਣ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹਨ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹਨ, (ਜਿਸ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਬਸ ਜਾਣ (ਓਥੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਤਾਂ) ਵਿਘਨ ਤੇ ਕੰਗਾਲਤਾਈ ਵਯਾਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ (ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਨ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਜਬਹਿ ਬਹੁਤ ਭੁਪਤਿ ਅਨੁਰਾਗਾ।
ਰੰਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਡਭਾਗਾ।
ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਜੋ ਹੁਤੇ ਫਕੀਰਾ।
ਕੇਤਿਕ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਨ੍ਰਿਪ ਧੀਰਾ+ ॥ ੨ ॥
ਨਾਮ ਆਪਨੋ ਨਾਨਕ ਧਰਿ ਕੈ। {ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪਾਸ ਬਣਾਵਟੀ ਨਾਨਕ}
ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰਨ ਸੁਨਾਇਂ ਉਚਰਿ ਕੈ।
ਜਬ ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਹਿ ਅਵਨੀਪਾ।[1]
ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਹਿ ਤਿਨਹਿਂ ਸਮੀਪਾ ॥ ੩ ॥
ਬੈਸੇ ਸੰਸੇ ਕੋ ਜਬ ਪੂਛੇ।
ਕਛੁ ਨ ਬਤਾਵਹਿਂ ਗਯਾਨਹਿਂ ਛੂਛੇ।[2]
ਅਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਸੋਚਿ ਕਰਿ ਰਾਜਾ।
ਔਰ ਕਿਯੋ ਪਰਖਨ ਕੋ ਕਾਜਾ ॥ ੪ ॥
ਹੁਤੀ ਤਹਾਂ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਐਸੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਜੋ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ++ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਆਵਹਿ।
ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਜੁ ਸੰਤ ਕਹਾਵਹਿ ॥ ੫ ॥
ਕਰਹੁ ਜਾਇ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਸੇਵਾ।
ਪੂਰ[1] ਊਰ[2] ਕੋ ਲਖਿਯਹਿ ਭੇਵਾ।

---

*ਪਾ:-ਸਰਬ ਦਾ (ਅ)-ਸਬ ਦਾ।
+ਪਾ:-ਪੀਰਾ।
[1]ਰਾਜਾ।
[2]ਸੱਖਣੇ।
++ਪਾ:-ਕੋਊ ਪੁਰਖ।

ਜਬ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਊ।
ਆਨਿ ਬਤਾਵਹੁ ਮੁਝ ਢਿਗ ਸੋਊ' ॥ ੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਹੇ ਜੋ ਰਾਜਾ।
ਕਰਨ ਲਗੀ ਤਿਯ ਤੈਸੋ ਕਾਜਾ।
ਜਬ ਫਕੀਰ ਕੋ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਵਹਿ।
ਲਾਇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤਾਸੁ ਢਿਗ ਜਾਵਹਿਂ ॥ ੭ ॥
ਨੈਨ ਕੋਰ[੩] ਜਿਨਾਂ[੪] ਬਾਨ ਸਮਾਨਾ[੫]।
ਧਨੁਖ ਸੁ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀਂ[੬] ਕੁਟਿਲ[੭] ਮਹਾਨਾ[੮**]।
ਜੋ ਦੇਖੈ ਤਿਹ ਤੀਖੇ ਲਾਗੈਂ।
ਤਤਖਿਨ ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਸੁ ਭਾਗੈ ॥ ੮ ॥
ਜਿਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਸੁਰ ਮੁਨਿ ਜਤ ਤਜਾਗੈਂ।
ਕਜਾ ਕਲਿ ਨਰ[੯] ਬਪੁਰੇ ਤਿਨ ਆਗੈ।
ਅਨਿਕ ਫਕੀਰ ਕਰਤਿ ਬਿਭਚਾਰਾ।[੧੦]
ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤਿ ਗਵਾਰਾ ॥ ੯ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਤਪੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ।
ਧਰਹਿਂ ਨ ਧੀਰਜ ਦੇਖਤਿ ਨਾਰੀ।
ਕਹੈਂ ਭੂਪ ਸੋਂ 'ਕੋਇ ਨ ਪੂਰਾ।
ਕਿਯੌਂ ਕਾਮ[੧੧] ਜਤ ਸਤ ਉਰ[*] ਊਰਾ[੧੨]' ॥ ੧੦ ॥
ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕਿਯ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
-ਪ੍ਰਬਲ ਕਲੀ ਪੂਰਾ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।

---

[1]ਪੂਰੇ (ਸੰਤ) ਦਾ।
[2]ਊਣੇ (ਸੰਤ) ਦਾ।
[3]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੋਣੇ।
[4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ।
[5]ਤੀਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸਨ।
[6]ਭਰਵੱਟੇ।
[7]ਟੇਢੇ।
[8]ਬੜੇ।
[**]ਪਾ:-ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਧਨੁਖਹਿ ਕੁਟਿਲ ਮਹਾਨਾ।
[9]ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਨਰ।
[10]ਮਾੜਾ ਕੰਮ।
[11]ਕਾਮ ਦੇਵ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਬ੍ਰਤ।
[12]ਜਤ ਸਤ (ਤੋਂ) ਰਿਦਾ ਖਾਲੀ।

ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਬਿਹੀਨਾ।
ਪੰਚ ਦੁਸ਼ਟ ਕੈ ਸਰਬ ਅਧੀਨਾ- ॥ ੧੧ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਚਿਤਵ[1] ਰੂਪ ਕਿਰਪਾਲਾ।
ਲੇਤਿ ਸ੍ਵਾਸ ਜੋ ਸੀਤ[2] ਬਿਸਾਲਾ।
ਪੀਰੀ[3] ਪਰ ਰਹੀ ਮੁਖ ਪਰ ਜਾਂ ਕੇ।
ਮੋਚਤਿ ਜਲ ਦ੍ਵੈ ਲੋਚਨ ਤਾਂ ਕੇ ॥ ੧੨ ॥
ਅਸ ਜਬ ਖੈਂਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨੈ ਕੀਨੀ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ[4] ਸਰਬਗਤਿ ਚੀਨੀ।
ਚਿਤਵਯੋ ਤਿਹ ਕੋ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲਾ।
ਕੀਨ ਜਾਸ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਾਲਾ ॥ ੧੩ ॥
ਤਹਾਂ ਚਲਿਨਿ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਧਾਰੀ।
ਸਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਬ੍ਰਿਹੁ ਭਗਤ[5] ਜੁ ਭਾਰੀ।
ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰਿ ਕਰਿ ਬੰਧੇ ਗੁਸਾਈਂ।
ਖੈਂਚੇ ਮਿਲਨ ਚਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਤਾਂਈ ॥ ੧੪ ॥
ਬੈਸੇ[6] ਏਕ ਦਿਵਸ ਉਦਿਆਨਾ।
ਮੈਂ ਤਹਿਂ ਗਯੋ ਸੰਗ ਮਰਦਾਨਾ।
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗੇ ਬੈਸ ਸਮੀਪਾ।
ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੧੫ ॥
'ਚਲਹੁ ਸੈਲ ਹਿਤ ਦੇਖਨ ਛੋਨੀ।[7]
ਰਚਨਾ ਕੀਨਿ ਅਨਿਕ ਜਗ ਜੋਨੀ[8]।
ਕਿਤੇ ਥਾਨ ਨਰ ਅਨਤ[9] ਸੁਭਾਊ[10]।
ਰਾਖਸ਼ ਰਹਿਨ ਥਾਨ ਹਹਿਂ ਕਾਊ ॥ ੧੬ ॥
ਕਿਤ ਧਰਮੀ, ਕਿਤ ਅਘੀ ਬਸੰਤੇ।

---

[1]ਯਾਦ ਕਰਕੇ।
[2]ਠੰਢੇ ਸਾਹ।
[3]ਪੀਲੱਤਣ।
[4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ।
[5]ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ।
[6]ਬੈਠੇ ਸਨ।
[7]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[8]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ।
[9]ਹੋਰ।
[10]ਸੁਭਾਉ ਦੇ ਹਨ।

ਕਹੂੰ ਦੁਖੀ, ਕਹਿਂ[+] ਸੁਖੀ ਰਹੰਤੇ।
ਨਿਗਮਾਗਮ[1] ਕਿਤ ਕਥਤਿ ਪੁਰਾਨਾ।
ਕਹੂੰ ਤੁਰਕ ਹਹਿਂ ਪਢਤਿ ਕੁਰਾਨਾਂ ॥ ੧੭ ॥
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਕੀ ਬਹੁ ਭਾਖਾ।[2]
ਚਲਹੁ! ਬਿਲੋਕਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਹਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਪ੍ਰਭੂ! ਸਮਰਥ! ਸਕਲ ਗੁਨਖਾਨਾ! ॥ ੧੮ ॥
ਜਹਿਂ ਇੱਛਾ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ।
ਹੌਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਦਾ ਪਿਛਾਰੀ।
ਤੁਮ ਸਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸਰਨਹਿਂ ਛੋਰੀ।
ਕਾਂ ਕੋ[3] ਗਹੌਂ[4] ਅਲੰਬ ਬਹੋਰੀ' ॥ ੧੯ ॥
ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਨੀ!।
ਬੰਦਿ ਪਾਨ[5] ਪੁਨ ਮੈਂ ਕਹਿਂ[6] ਬਾਨੀ।
'ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ! ਰਾਖਿ ਨਿਜ ਸਾਥਾ।
ਤੁਮ ਸਮ ਦੇਖੋਂ ਔਰ ਨ ਨਾਥਾ' ॥ ੨੦ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨ ਪ੍ਰਸੀਦ ਬਿਸਾਲਾ।
ਭਈ ਪ੍ਰਦੋਖ[7] ਉਠੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਆਏ ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।
ਪਰਫੁੱਲਤ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁ ਬਦਨਾ ॥ ੨੧ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਬੈਨ ਕਹੇ ਨਿਜ ਧਾਮ ਵਿਖੇ
'ਅਬ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚਲਿਬੇ ਕਿਤ ਤਯਾਰਾ।
ਸੰਗ ਚਲੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਹਮ ਤਾਂ ਛਿਨ
ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਾਲ ਦਯਾਲ ਉਦਾਰਾ[8]'।
ਯੌਂ ਸੁਧਿ ਭੀ ਜਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਲਯ

[+]ਪਾ:-ਕਹੂੰ।
[1]ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ।
[2]ਬੋਲੀ।
[3]ਕਿਸਦਾ।
[4]ਫੜਾਂ।
[5]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
[6]ਕਹੀ।
[7]ਸੰਧਯਾ।
[8]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਧ ਦੇਹਿ ਵਿਸਾਰਾ।
ਚਿੰਤ ਬਧੀ ਉਰ ਅੰਤਰ ਭੂਰ
ਨਿਰੰਤਰ ਦੀਨ[1] ਚਲਹਿ ਨਹਿਂ ਚਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥
ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਅਵਾਸ ਗਏ
ਤਹਿਂ ਜਾਵਤਿ ਹੀ ਬਹੁ ਰੋਦਨ ਕੀਨੋ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੀ ਜਨਨੀ ਉਰ ਆਤੁਰ
ਤਾਤ[2] ਗਯੋ, ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤ[3] ਸੁ ਤੀਨੋ[4]।
ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਕਹੇ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬਚ
'ਨਾਨਕ ਧਾਮ ਰਖੋ ਜਿਵ ਚੀਨੋ'।
ਯੌਂ ਕਹਿ ਸ੍ਵਾਸ ਲਯੋ ਜਬ ਹੀ
ਸੁਨ ਰਾਇ ਤਬੈ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਭੀਨੋ ॥ ੨੩ ॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ: ਤਬੈ ਰਾਇ ਭੇਜਯੋ ਉਮੇਦਾ[5] ਜੁ ਦਾਸੂ।
'ਤਪਾ ਤਾਤ ਕਾਲੂ ਕਿ ਜਾਵੋ ਸੁ ਪਾਸੂ[6]।
ਕਰੋ ਬੰਦਗੀ ਜਾਇ ਆਗੇ ਘਨੇਰੀ।
ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਦੀਦਾਰ ਦੀਜੈ ਬਿਦੇਰੀ[7]' ॥ ੨੪ ॥
ਉਮੇਦਾ ਗਯੋ ਬੇਗ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
'ਤਪਾ ਜੀ! ਤੁਮੈਂ ਬੰਦਗੀ ਰਾਇ ਗਾਈ।
ਇਕੰ ਬਾਰ ਐ ਕੈ[8] ਦਿਦਾਰੰ ਦਈਜੈ।
ਜਿਤੰ ਫੇਰ ਜਾਨੋ ਪਯਾਨੋ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੨੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਬ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਤਜਿ ਆਸਨ ਕੋ ਤਿਹ ਸੰਗ ਪਧਾਰੇ।
ਰਾਇ ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਿਗਸਾ
ਨਿਜ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਜਬ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ।
ਊਠਤਿ ਭਾ ਮਚ ਊਪਰ ਤੇ
ਢਿਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਇ ਕੈ ਕੀਨ ਨਿਵਾਰੇ।[1]

---

[1]ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੀਨ ਹੋ ਰਹੇ।
[2]ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ।
[3]ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਜੀ।
[4]ਤਿੰਨੇ ਜਣੇ।
[5]ਦਾਸ ਦਾ ਨਾਮ।
[6]ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਵੋ।
[7]ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ।
[8]ਆਕੇ।

ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਅਧੀਨ ਭਯੋ
ਮੁਖ ਭਾਖਿ ਬਿਨੈ ਨਿਜ ਊਚ ਬਿਠਾਰੇ[2] ॥ ੨੬ ॥
'ਤਾਤ ਰੁ ਮਾਤ[3] ਤੁਮਾਰ ਬ੍ਰਿਹਾਤੁਰ
ਸਾਗਰ ਮੋਹ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਮਗਨਾਈ[4]*।
ਹੀਨ ਅਲੰਬ[5] ਤਰੈਂ ਤਿਹ ਕਿਉਂ ਕਰਿ
ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਸਭਿ ਪੀਰ ਪਰਾਈ।
ਕੈਤਿਨ ਗਯਾਨ ਕੇ ਪੋਤ[6] ਚਢਾਵਹੁ
ਮੋਹ ਕਲੋਲ[7] ਤੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾਈ।
ਨਾਤੁਰ ਹੋਕਰਿ ਤੀਰ ਮਿਲੋ[8] ਤੁਮ
ਧੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰੈਂ ਸੁਖ ਪਾਈ' ॥ ੨੭ ॥
'ਰਾਇ ਜੀ! ਕਾਰਜ ਜਾਨ ਕੋ* ਜਾਨਹੁ
ਗਯਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਆਨਨ ਜੋਈ।[9]
ਪਾਇ ਸਮਾਂ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਪਾਰ ਪਰੈਂ ਭਵ ਬੰਧਨ ਖੋਈ।[10]
ਨੌਕਾ ਸੁ[11] ਮੇਲ ਬਨ੍ਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ
ਸੰਜੋਗ ਵਿੰਜੋਗ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੋਈ।
ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਮਾਨ ਰਹੈ ਜੁਗ ਤੇ[12] ਜਗ
ਸ਼ੋਕ ਨ ਹ੍ਵੈ ਹਰਖੰਤਿ ਨ ਕੋਈ[13]' ॥ ੨੮ ॥
ਰਾਇ ਭਨੈ 'ਮੁਖ ਜੋ ਅਰਬਿੰਦ

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ।
[2]ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਉੱਚੀ ਥਾਵੇਂ ਬਿਠਾਏ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਬੁਲਾਰ ਨੇ)।
[3]ਪਿਤਾ ਅਰ ਮਾਤਾ।
[4]ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਹਨ।
*ਪਾ:-ਸਾਗਰ ਸੇ ਮਹਿ ਹ੍ਵੈ ਮਗਨਾਈ।
[5]ਬਿਨਾਂ ਆਸਰੇ।
[6]ਜਹਾਜ।
[7]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤਰੰਗਾਂ।
[8]ਕਿਨਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵ ਪਾਸ ਰਹੋ।
*ਪਾ:-ਕੇ।
[9]ਤੇ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੁੱਖੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਗ੍ਯਾਨ (ਦਿਓ)।
[10]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।
[11]ਬੇੜੀ ਵਤ।
[12]ਦੋਹਾਂ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਤੋਂ।
[13]ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੋਕ ਹਰਖ ਨਾ ਕਰੇ।

ਨਿਦੇਸ਼ ਬਨੀ ਮਕਰੰਦ[੧] ਤੁਮਾਰੀ।
ਮੋ ਮਨ ਰੀਤਿ ਮਲਿੰਦ ਕੀ ਚਾਹਤਿ
ਜੇ ਕਰੁਨਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਤੁਮਾਰੀ।
ਚਾਤ੍ਰਿਕ[੨] ਚਿੱਤ[੩] ਸ੍ਵਾਂਤ[੪] ਸੀ ਚਾਹਤਿ
ਹੈ ਰਸਨਾ[੫] ਘਨ[੬] ਸੀ ਬਚ ਬਾਰੀ।[੭]
ਆਪ ਕਰੋ ਫੁਰਮਾਇਸ਼[੮] ਕੋ
ਇਕ ਸੇਵ ਕਰੋ ਸਫਲੀ ਸੁ ਹਮਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥
ਮੋ ਤੇ ਨ ਸੇਵ ਭਈ ਤੁਮਰੀ ਕਛੁ
ਯਾਂ ਤੇ ਰਿਦਾ ਥਿਰਤਾ[੯] ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ।
ਈਹਾਂ ਰਹੋ ਤਬ ਹੇਰਤਿ ਹੋਂ ਪਗ[੧੦]
ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੋਂ ਬਚ[੧੧] ਹਿਯ ਹੁਲਸਾਵੈ।
[੧੨]ਹੇ ਜਗਨਾਯਕ! ਹੇ ਗਤਿਦਾਯਕ!
ਹੋ ਸਭਿ ਲਾਇਕ ਪ੍ਰੋਖ ਰਹਾਵੈ[੧੩]।
ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਪਰਾਤਮ[੧੪] ਪਾਵਨ[੧੫]!
ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮੋ ਦਰਸਾਵੈ[੧੬]' ॥ ੩੦ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਨਨ ਬੈਨ ਭਨੈ
'ਜਿਵ ਛਾਹਿ ਸਰੀਰ ਤਯੋਂ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ[੧੭]।
ਨੀਤ ਰਹੋ, ਥਿਰ ਚੀਤ ਕਰੋ

---

[1]ਕਮਲ ਮੁਖ ਤੋਂ, ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਰੂਪੀ ਆਪਦੀ ਆਗਯਾ ਬਣੀ ਹੈ।
[2](ਮੇਰਾ) ਪਪੀਹੇ ਵਰਗਾ।
[3]ਦਿਲ।
[4]ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ।
[5](ਆਪ ਦੀ) ਜੀਭ।
[6]ਬੱਦਲ ਵਰਗੀ ਹੈ।
[7]ਆਪਦੇ ਬਚਨ ਪਾਣੀ (ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ) ਹਨ।
[8]ਹੁਕਮ।
[9]ਟਿਕਾਉ।
[10]ਚਰਣ ਆਪ ਦੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।
[11]ਬਚਨ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਕੇ।
[12]ਜਿਸ ਚਾਉ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
[13]ਛੁਪਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ।
[14]ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਪਰੇ।
[15]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[16]ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਸਦੇ ਹੋ।
[17]ਜਿਵੇਂ ਛਾਇਆ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਓਵੇਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ।

ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਰਾ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁ ਤੁਮਾਰੇ।
ਏਕਸ ਪੈ ਫੁਰਮਾਇਸ਼[੧] ਆਇਸ[੨]
ਜਾ ਸਮ[੩] ਕੋਇ ਨ ਆਨ ਉਦਾਰੇ।
ਹਾਥ ਨ ਮੇ[੪] ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿਨੌਂ
ਕਰਤਾਰ ਅਧੀਨ ਲਖੋ[੫] ਬਿਧਿ ਸਾਰੇ' ॥ ੩੧ ॥
ਰਾਇਬੁਲਾਰ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਹੋ ਕਰਿ
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਪਦੰ ਅਰਬਿੰਦੂ।
ਛੂਟ ਗਏ ਭਵ ਬੰਧਨ ਜਾਸ ਕੇ
ਮੱਤਿ[੬] ਭਯੋ ਮਕਰੰਦ[੭] ਮਲਿੰਦੂ[੮]।
ਲੇ ਰਸ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਰਹ੍ਯੋ
ਨਿਜ ਰੂਪ ਜੁ ਆਦਿ ਰਿਦੈ ਸੁਧ ਬਿੰਦੂ[੯]।
ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੂਰਨ ਤਾਂ ਸੁਖ ਕੋ
ਕਮਲਾਨਨ ਹੇਰਿ ਗੁਰੂ ਜੁ ਗੁਬਿੰਦੂ[੧੦] ॥ ੩੨ ॥
ਕਰੁਨਾ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲ ਕਰਯੋ
ਜਿਹ ਕੇ ਸਮ ਈਠ ਨ ਹੈ ਬਿਬ[੧੧] ਕੋਈ।
ਪੁਨ ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਤਹਿਂ ਤੇ ਉਠਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ
ਆਇ ਗਏ ਘਰ ਜਾਮਨਿ ਹੋਈ।
ਬਿਛੁਰ੍ਯੋ ਨ ਚਹੈ[੧੨], ਕਛੁ ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਨਿਜ
ਜਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਢਿਗ ਰੂਪ ਅਲੋਈ।[੧੩]
ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਲਯੋ ਉਰ ਤਾਂ ਛਿਨ ਮੈਂ
ਸੁਠਿ ਧ੍ਰੂਵ[੧] ਕਿਯੋ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਸੋਈ ॥ ੩੩ ॥

---

[1]ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਪਾਸ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਹੈ।
[2]ਆਗ੍ਯਾ।
[3]ਜਿਸਦੇ ਸਦਰਸ਼।
[4]ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ।
[5]ਜਾਣੋਂ।
[6]ਮਸਤ।
[7](ਚਰਣਾਂ ਦੇ) ਮਕਰੰਦ ਦਾ ਭੌਰਾ (ਹੋ ਕੇ)।
[8]ਭੌਰਾ।
[9]ਜਾਣ ਲਈ ਸੁਧ ਰਿਦੈ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਦੀ।
[10]ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਵਲ ਮੁਖ ਵੇਖ ਕੇ।
[11]ਦੂਸਰਾ।
[12]ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ (ਰਾਇ)।
[13]ਜਿਸ ਬਿਧ ਰੂਪ ਕੋਲੋ ਦੇਖਦਾ ਰਹੇ।

ਦੋਹਰਾ: ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ[੨] ਰਾਇ ਨੇ, ਸਮਝਾਏ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ, ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਬਖ੍ਯਾਤ ॥ ੩੪ ॥
ਪੁੰਨ ਵਡੇ ਪੂਰਬ ਜਨਮ, ਕੀਨੇ ਤੁਮ ਨੇ ਕੋਇ।
ਜਿਸ ਫਲ ਤੇ ਅਸ ਸੁਤ ਭਯੋ, ਸਹਿਜੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ੩੫ ॥
ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੁਨਿ ਧੰਨ ਤੁਮ, ਕੁਲ ਉਧਾਰ ਸਭਿ ਕੀਨਿ।
ਰਿਦੈ ਨ ਭਰਮਹੁ ਤਨਕ ਭਰਿ[੩], ਭੇ[੪] ਜਗ ਬੰਧਨ ਹੀਨ ॥ ੩੬ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਚਿਤ ਕੀ ਚਿੰਤ ਬਿਦਾਰਿ[੫]
ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਕੋ।
ਲਖਹੁ ਸੱਤਿ[*] ਅਵਤਾਰ
ਤਿਹਂ ਰਾਖਨ ਕਿਹ ਕਰ ਨਹੀਂ[੬]' ॥ ੩੭ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਧੀਰ ਧਰੀ ਸੁਨਿ, ਆਇ ਗਏ ਘਰ
ਭੋਜਨ ਕੇ ਹਿਤ ਮਾਤ ਬੁਲਾਵੈ।
'ਆਵਹੁ ਤਾਤ ! ਅਚੋ ਉਠਿਕੇ'
ਗਵਨੈਂ ਢਿਗਮਾਤ ਅਹਾਰ ਕੋ ਖਾਵੈਂ।
ਹੇਰਤਿ ਹੈ ਕਮਲਾਨਨ ਕੋ
ਸੁਖ ਪਾਇ ਰਿਦੈ ਜਨਨੀ ਬਲਿ ਜਾਵੈ।
'ਤਾਤ ! ਨ ਜੋਰ ਹਮਾਰ ਚਲੈ ਕੁਛ
ਆਪ ਕਰੋ ਬਿਧਿ ਜਯੋਂ ਮਨ ਭਾਵੈ' ॥ ੩੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਸ਼ੁਭ; ਕਹਿਕੈ, ਹਨਿ ਅਗਜਾਨ[੭]।
ਦ੍ਰਿੜ ਬੰਧਨ ਜਗ ਮਿਟ ਗਏ, ਭਈ ਯੋਗ ਨਿਰਬਾਨ[੮] ॥ ੩੯ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮਾਤ ਕੋ ਦੇਯ ਸੰਤੋਖ ਉਠੇ
ਪੁਨ ਤਾਤ[੯] ਅਯੋ ਕਹਿ ਕੈ ਸਮਝਾਵੈ।
'ਜਾਨਹੁ ਜਯੋਂ ਕਰਿਯੇ ਨਿਜ ਕਾਰਜ'

---

[1](ਧਿਆਨ ਧਰਣਾ) ਪਕਾ ਲਿਆ।
[2]ਅਤੇ ਲਾਲੂ (ਨੂੰ)।
[3]ਥੋਹੜਾ ਬੀ।
[4]ਹੋਏ।
[5]ਦੂਰ ਕਰਕੇ।
[*]ਪਾ:-ਸੰਤ।
[6]ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ।
[7]ਅਗਯਾਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।
[8](ਮਾਤਾ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਲਾਯਕ ਹੋ ਗਈ।
[9]ਪਿਤਾ ਜੀ।

ਮੋ ਕਹਿਨੋ ਕਬ ਲੌ ਬਨਿ ਆਵੈ।
ਏਕ ਤੂੰ ਤਾਤ[1] ਹੁਤੋ ਹਮਰੇ
ਘਰ ਛੋਰਿ ਚਲੇ, ਇਹ ਕਯੋਂ ਮਨ ਭਾਵੈ'।
ਔਰ ਕਹੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨ ਕੇ ਬਚ
-ਧਾਮ ਰਹੈ ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਵੈ[2]- ॥ ੪੦ ॥
ਦੇਖਿ ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਿਤ ਕੀ ਦਿਸ਼
ਮੋਹ ਹਨਯੋ[3], ਉਪਮਾ ਭਲਿ ਆਈ।
ਜਯੋਂ ਬਹਿਰੀ[4] ਖਗ ਕੋ ਝਪਟਾਤਿ[5]
ਦਬਾਇ ਕੈ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਉਕਸਾਈ।[6]
ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਮਨ ਫੇਰ ਕਹ੍ਯੋ ਨਹਿਂ
ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ ਰਹ੍ਯੋ ਸੁਖ ਪਾਈ।
ਪੌਢਿ ਰਹੇ ਪਰਯੰਕ ਕੇ ਊਪਰਿ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਤਿ ਦਾਈ ॥ ੪੧ ॥
ਨੀਂਦ ਬਸੀ ਹੁਇ ਸੋਇ ਰਹੇ ਤਬ
ਜਾਮਨਿ[7] ਜਾਮ[8] ਰਹੀ ਜਬ ਹੀ।
ਆਲਸ ਛੋਰਿ ਉਠੇ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ
ਦਾਸਨ ਕੇ ਸੁਖਦਾ ਸਭਿ ਹੀ।
ਨ੍ਹਾਨ ਕੇ ਹੇਤ ਚਲੇ ਉਠਿ ਬਾਹਿਰ
ਚੰਦ ਕੀ ਜੌਨ੍ਹ ਦਿਪੈ[9] ਤਬ ਹੀ।
ਤ੍ਯੋਂ ਭਗਤੀ ਪਰਕਾਸ਼ਨ ਕੋ ਸਭਿ
ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ ਚਲੇ ਅਬ ਹੀ ॥ ੪੨ ॥
ਕੂਪ[10] ਹਰੱਠ[11] ਚਲੇ ਨਹਿਂ ਕੋਇ

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[2](ਕਿ ਕਿਵੇਂ) ਘਰ ਰਹਿਣ (ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਜੀ ਪਰਚ ਜਾਵੇ।
[3]ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।
[4]ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
[5]ਝਪਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।
[6]ਉਠਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ।
[7]ਰਾਤ।
[8]ਪਹਿਰ।
[9]ਚਾਨਣੀ ਚਮਕ ਰਹੀ।
[10]ਖੂਹ।
[11]ਹਲਟ।

ਫਿਰੇ ਇਕ ਦੋਇ ਤਬੈ ਗਤਿਦਾਈ[1]।
ਨੀਰ ਨ ਪਾਵਤਿ ਭੇ ਕਿਤਹੂੰ
ਤਿਹੰਕਾਲ ਵਿਖੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
'ਕੋਊ ਸਰੋਵਰ ਨਾਂਹਿ ਇਹਾਂ
ਨਗਰੀ ਬਿਨ ਨੀਰ[2], ਨ ਕੂਪ ਚਲਾਈ।[3]'
ਜਾਗਤਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਸੁਨੀ
ਤਿਹੰਕਾਲ ਵਿਖੈ ਮਨ ਯੌਂ ਠਹਿਰਾਈ ॥ ੪੩ ॥
-ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਰੋਵਰ ਲਾਵਹੁਂ
ਊਠਤਿ ਭੋਰ- ਇਹੈ ਮਨ ਆਨਾ।
ਜਾਨਤਿ ਭਾ[4] ਨਿਜ ਕੋ ਕਿਰਤਾਰਥ
ਲਾਇ ਤੜਾਗ[5] ਰਿਦੇ ਬਿਗਸਾਨਾ।
ਸੋ ਖੁਨਵਾਇ[6] ਤਹਾਂ ਝਟਿਤੀ[7] {ਰਾਇ ਨੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਤੇ ਤਾਲਾਬ ਬਣਾਉਣਾ}
ਦਿਨ ਈਖਦ[8] ਮੈਂ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਸੁਜਾਨਾ[9]।
ਹੈ ਅਬ ਲੌਂ, ਅਸ਼ਨਾਨ ਪੁਨੀਤ
ਕਰੇ ਤਿਹ ਠਾਂ, ਤਹਿਂ ਪਾਪ ਪਰਾਨਾ[10] ॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮੁਝ ਕੋ ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ ਤਬ, ਕਰਿਵਾਯੋ[11] ਇਸ਼ਨਾਨ।
ਆਲਯ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਕੀਨੋ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[12] ॥ ੪੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ[13] ਜਾਮਨਿ ਤੇ
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਬ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਸੰਗ ਚਲੇ ਸੁਖਸਾਗਰ ਕੇ ਜੁਗ
ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਔਰ ਚਲ੍ਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।

1ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ।
2ਬਿਨਾਂ ਜਲ ਹੈ।
3(ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ) ਖੂਹ ਬੀ ਨਹੀਂ ਵਗਦਾ।
4ਜਾਣ ਲਿਆ।
5ਤਾਲਾਬ।
6ਖੁਦਵਾ ਕੇ।
7ਛੇਤੀ ਹੀ।
8ਥੋੜੇ।
9ਚਤੁਰ (ਰਾਏ ਨੇ)।
10ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
11(ਮੈਂ) ਕਰਵਾਯਾ।
12ਚਲਣਾ।
13ਦੋਇ ਘੜੀਆਂ।

ਚੇਤ[੧], ਅਨੰਦ, ਸਤੰ[੨], ਸੁਖੰਦ[੩]
ਗੁਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦ[੪] ਸਦਾ ਦੁਖ ਹਾਨਾ।
ਤਾਂ ਗੁਰ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਊਪਰ
ਜਾਤਿ ਸਦੀਵ ਕਵੀ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥ ੪੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ ਸੁੰਦਰੀ, ਪਦ ਪਦਵੀ[੫] ਪਰ ਪਾਇ।
ਮੈਂ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਦੁਊ, ਸਤਿਗੁਰ ਪੀਛੇ[*] ਜਾਇਂ ॥ ੪੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੇਤ ਭਗਤਿ ਸਰਿਤਾ[੬] ਬਿਸਤਾਰਨ। {ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
ਨਾਨਕ ਰਾਇ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਨ।
ਸੁਥਲ ਭਲੋ ਤਿਹ ਜੋ ਮਨ ਨੀਵਾਂ।
ਜਾਂਹਿ ਕੀਰਤਨ ਨੀਰ ਸਦੀਵਾ[੭] ॥ ੪੮ ॥
ਨਾਮ ਸਿਫਤ ਸੁਠ ਉਠਤਿ ਤਰੰਗਾ।[੮]
ਨਿਕਸਨ ਥਾਨ[੯] ਜਾਸੁ ਸਤਿਸੰਗਾ।
ਭ੍ਰਮ ਅੱਗਜਾਨ ਅਧਿਕ ਦ੍ਰਿਢ ਕੂਲਾ।[੧੦]
ਤਿਨਹਿਂ ਨਿਕੰਦਨ[੧੧] ਕੋ ਅਨਕੂਲਾ ॥ ੪੯ ॥
ਖਰੇ ਬਿਟਪ ਕਲਮਲ ਕਲਿਕਾਲਾ[੧੨]।
ਮੂਲ[੧੩] ਉਖਾਰਹਿਂ ਬੇਗ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਜਲਜੰਤੁ[੧੪] ਅਪਾਰਾ।
ਬਿਛਰਿਹਂ ਨਹੀਂ, ਲੀਨ ਸੁਖ ਭਾਰਾ ॥ ੫੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪ੍ਰੇਮ ਬੇਗ[੧੫] ਪਰਵਾਹਿ ਤਿਹਂ

---

[1]ਚੇਤਨ, ਚਿੱਤ।
[2]ਭਾਵ, ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ।
[3]ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮੇਘ।
[4]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
[5]ਰਾਹ ਤੇ।
[*]ਪਾ:-ਪਾਛੇ।
[6]ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ।
[7]ਜਿੱਥੇ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪੀ ਜਲ ਹਮੇਸ਼ (ਵਹਿੰਦਾ) ਹੈ।
[8]ਲਹਿਰਾਂ।
[9]ਜਿਸਦਾ ਸੋਮਾਂ।
[10]ਪੱਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ।
[11]ਕੱਟਣ।
[12]ਕਲਜੁਗ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਾਪ।
[13]ਜੜਾਂ ਤੋਂ।
[14]ਜਲ ਜੀਵ।
[15]ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ।

ਮਾਯਾ ਕਾਈ ਹੀਨ।[1]
ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ ਧਯਾਨ ਜੋ
ਸੀਤਲਤਾ ਸੁਖ ਲੀਨ ॥ ੫੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਸਿੰਧੁ ਸਮੁਹਾਈ।[2]
ਮਿਲੀ ਜਾਇ ਇਸਥਿਰਤਾ ਪਾਈ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਬਹੁਰ ਨ ਫੇਰਾ।
ਹ੍ਵੈ ਅਡੋਲ ਸੁਖ ਭਯੋ ਘਨੇਰਾ ॥ ੫੨ ॥
ਕਾਲ ਘਾਮ ਕੋ ਡਰ ਨਹਿਂ ਜਹਿਂਵਾ।
ਸਰਿਤਾ ਸੰਗ ਪਹੁਂਚਗੇ ਤਹਿਂਵਾ।
ਜਿਨ ਐਸੀ ਸਰਿਤਾ[+] ਬਰ ਤਯਾਗੀ।
ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ[3] ਜਗ ਭ੍ਰਮਹਿਂ ਅਭਾਗੀ ॥ ੫੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਰਿਤਾ ਬਿਸਤਾਰੀ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਪਸਰੀ ਬਰਬਾਰੀ[4]।
ਵਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰੇ ਸੋਈ ॥ ੫੪ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਹੈ (ਇਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਦੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂਤੁਰੇ ਹਨ) ਇਸ ਨਦੀ ਦੇ ਵਗਣ ਦਾ ਥਾਂ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਹੈ, ਧ੍ਵਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੀਵੇਂ ਮਨ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਜਲ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਇਹ ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਅਗਯਾਨ ਦੁਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਢਾਹੁਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਨੂੰ ਇਹ (ਨਦੀ) ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (ਅਰਥਾਤ ਪਾਪ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ)। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਲ ਜੀਵਾਂ ਵਾਂਗ ਇਸ ਨਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਪਰਾਇਨ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਦੀ ਦਾ ਸ੍ਵੱਛ ਪ੍ਰਵਾਹ (ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ) ਜੋ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਜਾਲੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਨਦੀ ਵਿਚ ਠੰਢ ਹੈ, ਇਹ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੇ ਸਨਮੁਖ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਓਸੇ ਵਿਚ (ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧ੍ਵਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਜਨ ਦੀ ਆਤਮਾ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਕੇ ਆਵਾਗੌਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨਦੀ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਦੀ ਤੱਪਸ਼ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ।

ਯਥਾ– 'ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਗਈ ਇਹੁ ਜੀਅੜਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਵਸਿ'॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਚਲਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤਾਲੀ ਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥੪੫॥

---

[1]ਮਾਯਾ ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

[2]ਸਾਹਮਣੇ (ਅ) ਮੁਹਾਂਨੇ (ਨਦੀ ਤੇ ਸਾਗਰ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦਾ ਥਾਂ) ਕੋਲ।

[+]ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਦੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦਸਿਆ ਨੇ–

[3]ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਤ।

[4]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ (ਵਾਲੀ ਨਦੀ)।

੪੬. [ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਅੱਕ ਖੱਖੜੀਆਂ ਖੁਵਾਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ ਨਿਵਾਰੀ। ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨਨ ਧਜਾਨ ਤਰੁ, ਪ੍ਰੇਮ ਨੀਰ ਤਹਿਂ ਪਾਇ।
ਕਵਿਤਾ ਕੁਸਮ ਪ੍ਰਫੁੱਲਹੀਂ, ਸੁਫਲ ਅਰਥ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥

ਤਰੁ ਬ੍ਰਿੱਛ। ਕੁਸਮ ਫੁੱਲ।

ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਹੀਂ ਫੁਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁਫਲ ਸੁ+ਫਲ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਣਾ।

ਅਰਥ ਪਦਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਆਪਨੇ ਭਾਵ। ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਉਚੇ ਭਾਵ ਤੇ ਅਰਥ ਭਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਮਾਨੋਂ ਉਸਦੇ ਫੁੱਲ ਹਨ। (ਅ) ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸ:, ਅਰ੍ਥ।]

ਸਮੁਦਾਇ ਬਹੁਤੇ, ਸਾਰੇ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਸਮਾਨ) ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ (ਰੂਪੀ) ਪਾਣੀ ਪਾਈਏ (ਤਾਂ) ਕਵਿਤਾ (ਰੂਪੀ) ਫੁੱਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ (ਪੈਂਦੇ ਹਨ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ*: ਚਲੇ ਪੰਥ ਨਾਥੰ ਭਏ ਦੋਨ ਸਾਥਾ।
ਦਯਾ ਸਿੰਧ ਰੂਰੀ ਭਨੈਂ ਗਯਾਨ ਗਾਥਾ[1]।
ਗਏ ਧਾਮ ਲਾਲੋ ਗੁਬਿੰਦੰ ਮੁਕੰਦਾ।
ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ[2] ਹੇਰਿ ਬਾਢਜੋ ਅਨੰਦਾ ॥ ੨ ॥
ਡਸਾਯੰ ਪ੍ਰਯੰਕੰ ਬਸਾਏ[3] ਹੁਲਾਸੰ।
ਮਨੋ ਪਾਨ ਕੀਨੰ ਅਮੀ[4] ਭੂਰ ਪਜਾਸੰ।[5]
ਰਹੇ ਪੰਚ ਰੈਨਾ ਚਲੇ ਫੇਰ ਆਗੈ।
ਲਏ ਨਾਮ ਜਾਂ ਕੇ ਵਡੇ ਪਾਪ ਭਾਗੈਂ ॥ ੩ ॥
ਪਦੰ ਬੰਦਿ ਲਾਲੋ ਗਯੋ ਦੂਰ ਸੰਗੰ।
ਮੁਰੇ ਨਾ ਘਰੰ, ਪ੍ਰੇਮ ਭੂਰੰ ਉਮੰਗੰ।
ਭਨਜੋ ਬਾਰਬਾਰੰ ਮੁਰਜੋ ਧਾਮ ਆਯੰ।
ਰਿਦੈ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਤੈਸੰ ਬਸਾਯੰ[6] ॥ ੪ ॥
ਜਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਮੰਤ੍ਰੰਨ[1] ਢਾਕਾ ਬੰਗਾਲਾ।

---

*ਪਾ:-ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ॥

[1]ਗਯਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

[2]ਭਾਵ ਲਾਲੋ ਨੇ।

[3]ਬੈਠਾਏ।

[4]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

[5]ਬਹੁਤ ਤਿਹਾਏ ਨੇ।

[6]ਵਸਾ ਲਿਆ।

ਤਹਾਂ ਕੋ ਚਲੇ ਪ੍ਰਾਕ[2] ਦੀਨੰ ਦਯਾਲਾ।
ਗਤੀ ਮੰਦ ਮੰਦੰ ਪਦੰ ਪੰਥ ਪਾਵੈਂ।
ਬਸੈਂ[3] ਰੈਨ ਮਾਂਹੀ, ਚਲੇ ਦਯੋਸ[4] ਜਾਵੈਂ ॥ ੫ ॥
ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਬੀਤੇ ਜਬੈ ਦਯੋਸ ਤੀਨੰ।
ਅਹਾਰੰ ਕਿਸੂ ਥਾਨ ਲੀਨੰ ਨ ਕੀਨੰ।
'ਛੁਧਾ ਹੈ ਨ ਮੋ ਕੋ[5]', ਗੁਰੂ ਧੀਰ ਦੀਨੰ।
ਅਨੰਦੰ ਦਿਨੰ ਰੈਨ ਸ਼ੋਕੰ ਬਿਹੀਨੰ ॥ ੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਛੁਧਾ ਲਗੀ, ਬਜਾਕੁਲ ਭਯੋ, ਮਰਦਾਨਾ ਅਕੁਲਾਇ[6]।
ਹੇਤ[7] ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤਿਹਂ ਉਰ ਭੂਖ ਲਗਾਇ ॥ ੭ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਭੂਰ ਛੁਧਾ, ਖਿਝ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ
ਕੁਛ ਭਾਖਤਿ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ।
ਓਜ ਬਿਹੀਨ[8] ਸਰੀਰ ਅਧੀਰ
ਭਯੋ ਸਿਥਲੰ, ਹਿਰਦੈ ਦੁਖ ਮਾਨਾ।
-ਸੰਗਤਿ[9] ਕਿਉਂ ਨਿਭ ਹੈ ਇਨਿ ਕੀ
ਮੁਖ ਖਾਤ ਅਹਾਰ ਪਾਨਿ ਨ ਪਾਨਾ[10]?।
ਹੌਂ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਮਰੋਂ ਕਿਹਂ ਥਾਨ
ਬਿਹੀਨ ਅਹਾਰ ਰਹੈਂ[11] ਉਦਿਆਨਾ[12]- ॥ ੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ਤਿਹਂ ਅੰਤਰਿ ਕੀ ਗਤਿ[13]
ਜਾਨਣਹਾਰ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਜਾਨਾ।
ਆਨਨ ਸੋਂ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੰਦ
ਬਿਲੋਕਤਿ[1] ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਦਾਨਾ।

---

[1]ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਮੰਤਰਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼।
[2]ਪਹਿਲੇ।
[3]ਮੁਕਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[4]ਦਿਨ ਨੂੰ।
[5]ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੂੰ।
[6]ਬਿਆਕੁਲ ਹੋ ਕੇ।
[7]ਬਿਲਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[8]ਬਲ ਹੀਨ।
[9]ਸਾਥ।
[10]ਪਾਣੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ।
[11]ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[12]ਬਨ ਵਿਚ।
[13]ਹਾਲਤ।

ਬੈਨ ਭਨੇ ਰਸ ਹਾਸ ਵਿਖੈ[2]
'ਤੁਮਰੀ ਸੁਧ ਕਯਾ? ਕਹਿਯੇ ਮਰਦਾਨਾ!
-ਤੂਸ਼ਨਿ ਕੀਨ ਚਲੇ ਗਤਿ ਦੀਨ
ਹੁਤੋ ਕਮਲਾਨਨ ਸੋ ਕੁਮਲਾਨਾ[3]' ॥ ੯ ॥
'ਤੂੰ ਜਗਤੇਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ
ਬਜਾਪਹਿ ਭੂਖ ਪਿਆਸ ਨ ਥੋਰੀ।
ਭੋਜਨ ਕੀ ਨਹਿਂ ਚਾਹਿ ਕਬੈ
ਮਗ, ਸੰਗਤਿ ਕਯੋਂ ਨਿਬਹੈ ਅਬ ਤੋਰੀ?।
ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਬਿਤੀਤ ਭਏ
ਬਿਨ ਅੰਨ ਬਿਆਕੁਲ ਹੈ ਗਤਿ ਮੋਰੀ।
ਅੰਤਕ ਓਕ[4] ਸਸ਼ੋਕ[5] ਅਰੋਗ ਹੀ
ਜਾਵਹਿੰਗੇ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਚੋਰੀ[6]' ॥ ੧੦ ॥
ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ
ਦਯਾ ਜਿਹ ਨੈਨ ਰਹੀ ਛਬਿ ਛਾਈ।
'ਤੁਝ ਕੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਵਨ[7] ਦੇਹਿਂ ਨਹੀਂ
ਮਰਿ ਜਾਵਹਿਂ ਜੇ, ਤਬ ਲੇਹਿਂ ਜਿਵਾਈ'।
ਤਹਿਂ ਆਕ[8] ਕੋ ਬੂਟ ਬਿਲੋਕਿ ਵਡੋ {ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਖੱਖੜੀਆਂ ਖੁਆਈਆਂ}
ਤਿਹਂ ਕਾਲ ਵਿਖੈ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
'ਫਲ ਲੇਹੁ ਬਿਸਾਲ ਅਚੋ[9] ਤਤਕਾਲ[10]
ਅਘਾਵਹੁ[11] ਪੇਟ ਛੁਧਾ ਮਿਟ ਜਾਈ' ॥ ੧੧ ॥
ਸੋਰਠਾ: 'ਹਸੀ ਕਰਤਿ ਮਮ ਸਾਥ, ਮਾਰਹੁ ਏਹ ਖੁਵਾਇਕੈ।
ਕੈਸੇ ਖਾਵੋਂ ਨਾਥ! ਅਰਕ ਫਲਨ[12] ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਕਰੈਂ' ॥ ੧੨ ॥

---

[1]ਦੇਖਕੇ।
[2]ਹਾਸ ਰਸ, ਹਾਸੇ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ।
[3]ਚੁਪ ਧਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਆਜਜ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਟੋਰ ਟੁਰਦਾ ਹੈਂ, ਕਮਲ ਵਰਗਾ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਸੀ ਸੋ ਕੁਮਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।
[4]ਜਮ ਦੇ ਘਰ।
[5]ਸਹਤ ਸ਼ੋਕ ਦੇ।
[6]ਪ੍ਰਤੱਖਯ।
[7]ਮਰਨ।
[8]ਅੱਕ।
[9]ਖਾਵੋ।
[10]ਹੁਣੇ ਹੀ।
[11]ਰੱਜ ਜਾਓ।
[12]ਅੱਕ ਦੇ ਫਲ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਕਮਲਾਨਨ ਵਾਕ ਕਹੇ ਸਮਿਤੰ[1]
'ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ ਖਾਇ ਸੁ ਜਾਇੰ[*] ਜਿਤੇ।
ਪੁਨ ਲਾਲਚ ਫੇਰ ਕਰੋ ਨ ਰਿਦੇ
ਨਿਜ ਰਾਖਿ ਨ ਪਾਸ, ਸੁਨੋ ਸੁਮਤੇ![2]।
ਤਵ ਪੇਟ ਛੁਧਾ ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਅਹੈ
ਭਰਿ ਲੇਹੁ ਤਿਤੀ ਤਨ ਹੋਇ ਹਿਤੇ[3]।
ਨਹਿਂ ਹੋਵਹਿਗੋ ਦੁਖ[4] ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੋ ਹਤਿ[5]
ਮਾਨਹੁ ਵਾਕ, ਅਚੇਹੁ ਇਤੇ[6]' ॥ ੧੩ ॥
ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਬੈਨਿ ਮਨੇ[7] ਮਨ ਮੈਂ
ਪੁਨਿ ਆਨਨ[8] ਖਾਤਿ ਅਨੰਦ ਚਿਤੇ।
ਤੋਰਤ ਤੂਰਨ ਪਾਵਤਿ ਹੈ ਮੁਖ
ਖਾਵਤਿ ਸਾਦ ਸੁਧਾ[9] ਤੇ ਅਤੇ[10]।
ਛੋਰਿ ਸਕੈ ਨਹਿਂ, ਪੇਟ ਭਰਾ ਬਹੁ
ਥਾਂਵ ਰਹਾ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਕਿਤੇ।
ਪੂਰ ਲਯੋ ਗਰ ਲੌਂ[11] ਉਦਰੰ
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨ ਹਟੈ ਬਹੁ ਤੋਰ ਲਿਤੇ[12] ॥ ੧੪ ॥
ਲਾਲਚ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਫਲ ਤੋਰਿ ਕੇ
ਬਾਂਧ ਸੁ ਪੱਲੇ[+] ਕੇ ਸੰਗ ਲਿਯੇ।
ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਅਹਾਰ[13] ਰਖਾ

---

[1]ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦਿਆਂ [ਸੰਸ:, ਸਿਮਤੰ]।
[*]ਪਾ:-ਖਾਹਿ ਸੁ ਜਾਹਿਂ।
[2]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤਿ ਵਾਲੇ!
[3]ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਸੁਖੀ ਰਹੇ।
[4]ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਦੁਖ।
[5]ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼।
[6]ਇੰਨੇ ਖਾਓ (ਜਿੰਨੇ ਮੈਂ ਕਹੇ ਹਨ,) (ਅ) ਏਥੇ ਖਾ ਲੈ, (ਜਿੰਨੇ ਖਾਣੇ ਹੈਨ)।
[7]ਮੰਨਕੇ।
[8]ਮੂੰਹ ਨਾਲ।
[9]ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ।
[10]ਵੱਧ ਹੈ।
[11]ਗਲ ਤਕ।
[12]ਤੋੜ ਲੀਤੇ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-'ਬਾਂਧ ਸੋ ਪੱਲੇ' ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ-'ਬਾਂਧ ਪ੍ਰਵਾਰ'। ਪ੍ਰਵਾਰ ਕਪੜਾ, ਚਾਦਰ
[13]ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਭੋਜਨ ਜੋਗੇ।

ਤਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਚਖ ਚੋਰਿ[1] ਕਿਯੇ।
ਭੂਖ ਲਗੀ ਜਬ ਹੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ
ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੀ[2] ਤਬ ਕਾਢਿ ਖਏ।
ਖਾਵਤਿ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਇ ਗਯੋ
ਮੁਖ 'ਹਾਇ' ਪੁਕਾਰਤਿ 'ਹਾਇ' ਕਿਯੇ[3] ॥ ੧੫ ॥
ਪਰਿ ਕੈ ਧਰਤੀ ਪਰ ਪਾਇ ਪਸਾਰ
ਪੁਕਾਰਤਿ, ਆਰਤ[4] ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ।
ਕਬਿ ਪੌਢਤਿ[5] ਦਾਬਤਿ ਹੈ ਉਦਰੰ[6]
ਕਬਿ ਬੈਠਤਿ ਐਂਠ[7] ਅਮੈਡਤਿ ਘ੍ਰਾਨਾ[8]।
ਨਿਜ ਕਾਰ[9] ਕਰੀ, ਤਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ[10]
ਉਚਰੈ ਨ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਬੈਨ ਅਯਾਨਾ।
ਉਰ ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਵਤਿ
ਯੌਂ ਦੁਖ ਪਾਇ ਪਰਜੋ ਤਿਹਂ ਥਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸੁਖਦਾ ਚਖਿ[11] ਦੇਖਿ
ਦੁਖਾਤੁਰ ਹੈ ਬਪੁਖੰ[12] ਮਰਦਾਨਾ।
ਆਨਨ ਤੇ ਸਮਿਤਾ[13] ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ
ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਵਾਕ ਬਖਾਨਾ।
'ਲਾਲਚ ਕੋ ਕਰਿ ਪਾਸ ਰਖੇ ਤੁਹਿ
ਬੂਝ ਨ ਮੋਹਿ ਲਿਯੋ ਤਿਹਂ ਥਾਨਾ।
ਤੌਂ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹੋ ਇਤਨੋ
ਮੁਝ ਬੂਝਹਿਂ[1] ਜੇ, ਨਹਿਂ ਦੂਖ ਸੁਜਾਨਾ![2]' ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਚੋਰੀ ਰੱਖੇ।
[2]ਚੁੱਪ ਕੀਤਿਆਂ।
[3]ਕਰਕੇ।
[4]ਦੁਖੀ।
[5]ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[6]ਪੇਟ ਨੂੰ।
[7]ਆਕੜ ਕੇ।
[8]ਨੱਕ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।
[9]ਅਪਨੀ (ਚੋਰੀ ਵਾਲੀ) ਕਾਰ।
[10]ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ।
[11]ਨੇਤ੍ਰੀਂ।
[12]ਸਰੀਰ।
[13]ਮੁਸਕ੍ਰਾਕੇ।

-ਜਾਨਿ ਸਤੇਯ ਲਈ ਮਮ ਜੋ ਕਰਿ-
ਯੌਂ ਹਿਰਦੇ ਲਖਿ[3] ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਹੌਂ ਅਨਜਾਨਪਨਾ ਮਨ ਮਾਨ[4]
ਨ ਚੀਨਤਿ ਭੇਦ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ।
ਪੂਰਬ[5] ਸੇ[6] ਲਖਿ ਖਾਇ ਲਏ
ਜਿਨ ਖਾਵਤਿ ਦੇਹਿ ਭਈ ਦੁਖਿਯਾਰੇ।
ਤੋਰਿ[7*] ਰਖੇ ਤੁਮ ਚੋਰੀ[8] ਦੁਰਾਇ ਕੈ[9]
ਹੇਤ ਛੁਧਾ ਇਕ ਦਯੋਸ ਅਹਾਰੇ' ॥ ੧੮ ॥
ਔਰ ਖਰੋ ਤਹਿਂ ਠੌਰ ਵਿਖੈ
ਅਰਕੰ[10] ਫਲ ਫੂਲਨ ਸੋਂ ਗੁਰੁ ਚੀਨੋ[11]।
ਤੋਰਤਿ ਭੇ ਫਲ ਆਪਨ ਹਾਥਨ
ਪੀਰ ਮਿਟਾਵਨ ਕੋ ਤਿਹਂ ਦੀਨੋ।
ਪਾਵਤਿ[+] ਹੀ ਮੁਖ, ਭਾ ਬਪੁਖੰ[12] ਸੁਖ
ਖੈ ਦੁਖ ਤੇ[13], ਹਰਖਤੋ ਲਖਿ ਲੀਨੋ।
ਬੰਦ ਉਭੈ ਕਰ, ਭਾਖ ਬਿਨੈ ਬਰ
ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ, ਹੋਤਿ ਅਧੀਨੋ[14] ॥ ੧੯ ॥
ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕਰਿ ਅੱਗ੍ਰ ਚਲੇ
ਗੁਰ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕੇ ਵਾਕ ਉਚਾਰੈਂ।
ਮਾਰਗ ਜਾਤਿ[1], ਉਭੈ ਪਸ਼ਚਾਤ[2]

---

[1]ਜੇ ਪੁਛ ਲੈਂਦੋ।
[2]ਦੁਖ ਨਾਂ ਹੁੰਦਾ, ਹੇ ਸੁਜਾਨ।
[3]ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਲਖਕੇ ਕਿ ਜੋ ਚੋਰੀ ਮੈਂ ਕੀਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ। [ਸੰਸ:, ਸ੍ਤੇਯ ਚੋਰੀ]।
[4]ਮਨ ਵਿਖੇ ਮੰਨਿਆਂ।
[5]ਪਹਿਲੇ।
[6]ਵਰਗੇ।
[7]ਤੋੜ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਤੀਰ ਕੋਮਲ।
[8]ਤੁਹਾਥੋਂ ਚੋਰੀ ਰਖੇ।
[9]ਛਪਾਇਕੇ।
[10]ਅੱਕ।
[11]ਦੇਖਿਆ।
[+]ਪਾ:-ਖਾਵਤ।
[12]ਸਰੀਰ।
[13]ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ।
[14]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਨੈਂ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤ ਸੰਦੇਹ ਨਿਵਾਰੈਂ।
ਮੰਦਹਿਂ ਮੰਦ ਚਲੈਂ ਗਤਿ[੩] ਪੰਧ[੪]
ਅਨੰਦ ਭਏ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਹਾਰੈਂ।
ਗਾਉਂ ਬਸੈਂ ਨਿਸਿ, ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਚਲਿ
ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਤੇ ਨਰ ਤਾਰੈਂ ॥ ੨੦ ॥
ਕਾਵਰੂ[++] ਦੇਸ਼ ਕਿਯੋ ਪਰਵੇਸ਼ {ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼}
ਭਲੇ ਦਰਵੇਸ਼, ਕੋ ਬੇਸ[੫] ਬਨਾਏ।
ਮੰਤ੍ਰਨ ਜੰਤ੍ਰਨ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੀ ਨਿਧਿ
ਜੋਰ ਸੀਮੰਤਨਿ[੬*] ਕੋ ਜਿਹ ਥਾਏ।
ਆਇ ਗਯੋ ਢਿਗ ਹੀ ਨਗਰਾ
ਗੁਰੁ ਬੈਸ ਗਏ ਤਰੁ ਕੀ ਇਕ[੭] ਛਾਏ।
ਬੀਤ ਮਹੂਰਤ ਏਕ ਗਯੋਂ
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਏ ॥ ੨੧ ॥
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ' ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼
ਤਰੋਵਰ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਖਰੇ।
ਪੁੰਗ, ਤੰਬੂਲਨ[੮] ਤਾਲ, ਤਮਾਲ
ਬਿਸਾਲ ਭਲੇ ਦਲ ਸੋਹੈਂ ਹਰੇ।[੯]
ਸਾਖ ਝੁਕੀ ਫਲ ਪੀਨਨ[੧੦] ਸੋਂ
ਕਦਲੀ[੧੧] ਕੇ ਬਗੀਚਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਰੇ।[੧੨]
ਜੇ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸਰੀਰ ਮੈਂ ਚੀਰਨ[੧]

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ
[2]ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਂ।
[3]ਚਾਲ।
[4]ਰਸਤੇ ਵਿਚ।
[++]ਕਾਮਰੂਪ, ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ।
[5]ਭੇਸ। ਤੰਬੂਲ ਪਾਨ।
[6]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ [ਸੰਸ:, ਸੀਮੰਤਿਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਫਾ:, ਸੀਮੀਂ ਤਨ।]
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਧਰ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।
[7]ਇਕ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ।
[8]ਪੁੰਗ ਸਪਾਰੀ।
[9]ਸਾਵੇ।
[10]ਮੋਟੇ।
[11]ਕੇਲੇ।
[12]ਬਹੁਤ ਲਗੇ ਹਨ।

ਆਨ ਹੀ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਤਾਂਹਿ ਧਰੇ[2] ॥ ੨੨ ॥
ਆਯਸੁ ਦੇਵਹੁ ਜਾਵਹੁਂ ਮੈਂ ਪੁਰਿ
ਹੇਰਿ ਅਹਾਰ ਕਰੋਂ ਕਿਹਂ ਥਾਨਾ।
ਭੂਰ ਛੁਧਾ ਮੁਝ ਲਾਗ ਰਹੀ
ਨਹਿਂ ਕੂਰ ਕਹੋਂ ਤੁਮਰੇ ਅਗੁਵਾਨਾ[3]'।
ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਕਹੇ ਤਿਹਂ ਸੋਂ
'ਨਹਿਂ ਜਾਵਹੁ ਯਾ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ!।
ਜਾਨਿ ਰਿਦੇ ਦੁਖਦਾਨ[4] ਸਥਾਨ
ਨ ਲਾਯਕ ਜਾਨਿ ਕੇ, ਮਾਨ ਸੁਜਾਨਾ[5]' ॥ ੨੩ ॥
'ਪੁਰਿ ਤੇ ਬਰਜੋਂ[6] ਡਰ ਦੇ ਉਰ ਕੋ[7] ਮੁਝ
ਨ ਬਰ[8] ਆਪ ਕਹੂੰ ਕਛੁ ਖ੍ਵਾਹਾ[9]।
ਕਰ ਆਇ ਅਹਾਰ ਨ ਹੇ ਕਰੁਨਾਕਰ!
ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਬਾਹਰ[10] ਮੇ[11] ਨਿਰਬਾਹਾ[12]'।
ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਤੇ ਤਨ ਹਾਨਿ[13] ਬਨੇ
ਹਠ ਕੌ ਲਗ ਹੌਂ ਕਰਿਹੋਂ ਮਨ ਮਾਂਹਾ?।
ਅਬ ਦੇਹੁ ਰਜਾਇ ਕੋ ਜਾਇ ਕੈ ਜਾਇ ਕੋ[14]
ਖਾਇ ਅਘਾਇ ਅਵੋਂ ਤੁਮ ਪਾਹਾ[15+]' ॥ ੨੪ ॥
ਨਾਨਕ[++] ਤਾਂ[1] ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਜਾਨਿ[2]

---

[1]ਬਸਤ੍ਰ।
[2]ਹੋਰ ਹੀ ਰੀਤ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।
[3]ਅੱਗੇ।
[4]ਦੁਖਦਾਈ।
[5]ਹੇ ਸੁਜਾਨ ਤੂੰ ਮੰਨ।
[6]ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣ ਤੋਂ (ਮੈਨੂੰ) ਰੋਕਦੇ ਹੋ।
[7]ਦਿਲ ਵਿਚ ਭੈ ਦੇ ਕੇ।
[8]ਵੜਕੇ।
[9]ਨਾ ਆਪ (ਸ਼ਹਿਰ) ਵੜਕੇ ਕਿਤੋਂ ਕੁਛ ਖਾਂਦੇ ਹੋ।
[10]ਜੰਗਲ ਵਿਚ।
[11]ਮੇਰਾ।
[12]ਨਿਰਬਾਹ ਹੋਵੇ।
[13]ਨਾਸ਼।
[14]ਕਿਸੇਂ ਥਾਵੇਂ ਜਾਕੇ।
[15]ਪਾਸ।
[+]ਪਾ:-'ਅਬ ਦੇਹੁ ਰਜਾਇ ਕੋ ਜਾਇ ਕੈ ਖਾਇ ਅਘਾਇ ਅਵੋਂ ਤੁਮ ਪਾਹਾ'-
[++]ਕਿਤੇ-ਗੁਰ ਨਾਨਕ-ਪਾਠ ਬੀ ਹੈ।

ਸੁ ਆਨਨ ਬੈਨ ਭਨੇ ਮੁਸਕਾਨੇ।
'ਧੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰੈਂ ਨਹਿਂ ਤੂੰ
ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਰ[੩] ਹੇਰਹੁ ਜਾ ਮਰਦਾਨੇ।
ਤੋ ਉਰ ਹੇਰਨ ਚਾਹਿ ਰਹੈ ਨਹਿਂ
ਖਾਹੁ ਅਹਾਰ ਅਹੈ ਲਲਚਾਨੇ'।
ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ
ਅਜਾਨ[੪] ਨ ਜਾਨੀ ਜੁ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ ॥ ੨੫ ॥
ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਰਿ ਕੈ[੫] ਉਰ ਮੈਂ ਹਰਖਾ ਬਰ[੬]
ਹੇਰਤਿ ਨਾਰਿਨ ਰੂਪ ਅਪਾਰੈ[੭]।
ਤਰੁ ਪਾਤਰ ਮੂਲ ਉਖਾਰਨ ਕੋ[੮]
ਕਰਨੀ ਸੀ[੯] ਅਹੈਂ ਬਿਭਚਾਰ ਬਿਹਾਰੈ।[੧੦]
ਸਿਰ ਬਾਰ[੧੧] ਸਵਾਰਿ ਕੈ ਅੰਜਨ[੧੨] ਡਾਰਿ
ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੁਧਾਰਿ, ਕਟਾਛ[੧੩] ਨਿਹਾਰੈਂ।
ਨਰ ਜੋ ਪਰਦੇਸੀ ਕਰੈ ਪਰਵੇਸ਼
ਬਸੀ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਹੈਂ[੧੪] ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰੈ ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਰਮਤ[੧੫] ਪੁਰਖ ਸੋਂ ਥਕਤਿ ਨਹਿਂ
ਅਸ ਕੁਲਟਾ[੧੬] ਤਹਿਂ ਨਾਰ।
ਪਤਿ ਕੋ ਰਾਖਹਿਂ ਸਬਸਿ[੧੭] ਕਰਿ

---

[1]ਤਿਸਦੇ।
[2]ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਖੇ ਜਾਣਕੇ।
[3]ਵੜਕੇ।
[4]ਅਜਾਨ ਨੇ।
[੫]ਵੜਕੇ।
[6]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਮਰਦਾਨਾ)।
[7](ਮਰਦਾਨਾ ਕੀ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸੁਹਣੀਆਂ ਰੂਪਵਾਨ ਨਾਰੀਆਂ ਅਪਾਰ ਹਨ।
[8]ਜੋ (ਕਰਨੀ ਦੇ) ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ ਪਤੇ ਜੜ੍ਹ (ਸਮੇਤ) ਉਖੇੜਨ ਨੂੰ।
[9]ਹਥਣੀ ਵਤ ਹਨ, -ਕਰਨੀ-ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ, ਕਰਨੀ ਹਥਣੀ ਵਤ।
[10]ਵਿਹਾਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।
[11]ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ।
[12]ਸੁਰਮਾ।
[13]ਮਟੱਕੇ ਨਾਲ।
[14]ਵੱਸ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।
[15]ਰਮਦੀਆਂ।
[16]ਭੈੜੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ।
[17]ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ, ਸ੍ਵਬਸ।

ਆਪ ਕਰੈਂ ਬਿਭਚਾਰ[੧] ॥ ੨੭ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਜਬੈ ਮਰਦਾਨਾ ਪੁਰਿ ਮੱਧ ਮੈਂ ਪਯਾਨਾ
ਤਬ ਗਯੋ ਏਕ ਥਾਨ ਹਿਤ ਲੇਨਿ ਕੇ ਅਹਾਰਿਆ[੨]।
ਬੈਸੀ ਚਾਰੂ[੩] ਨਾਰਿ, ਚਾਰੂ ਨੈਨ ਸੋਂ ਨਿਹਾਰਿ ਇਸ[੪]
ਬਚਨ ਪਰਸਪਰ ਬਿਬਿਧ[੫] ਉਚਾਰਿਆ।
ਏਕ ਕਹੈ 'ਮੇਰੋ ਇਹ', ਦੂਜੀ ਕਹੈ 'ਮੀਤ ਮੋਹਿ[੬]'
ਤੀਜੀ ਕਹੈ 'ਪੂਰਬ[੭] ਮੈਂ ਤੁਮ ਤੇ ਨਿਹਾਰਿਆ'।
ਚੌਥੀ ਉਠਿ ਤਾਤਕਾਲ ਤੰਤੁ[੮] ਗੇਰਿ[੯] ਗ੍ਰੀਵ[੧੦] ਮਾਂਹਿ
ਲੀਨੋ ਕਰਿ ਮੇਢਾ[੧੧], ਦਾਮ ਦੀਨ ਗਰ ਡਾਰਿਆ[੧੨] ॥ ੨੮ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮਾਨਵ ਦੇਹ[੧੩] ਗਈ ਪਲਟੀ ਤਬ
ਏਂਢਕ* ਰੂਪ ਸੁ ਦੀਸਨ ਲਾਗਾ।[੧੪] {ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੀਢਾ ਬਣਨਾ}
ਗ੍ਰੀਵ ਮੈਂ ਗੇਰਿ ਕੈ ਦਾਮਨਿ ਬੰਧਨ[੧੫]
ਬਾਂਧ ਦਯੋ[੧੬] ਕਿਲਕੰ[੧੭] ਜਿਨ ਭਾਗਾ।[੧੮]
ਰੂਪਹਿਂ ਤੇ ਸੁ ਕੁਰੂਪ ਭਯੋ
ਪੁਨ ਮਾਰਤਿ ਨਾਸਨ ਸੋਂ ਫੁਰੜਾਗਾ[੧੯]।
ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਧ

1ਭੈੜੇ ਕੰਮ।
2ਭੋਜਨ।
3ਸੁੰਦਰ।
4ਇਸ (ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ)।
5ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ।
6ਮੇਰਾ।
7ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।
8ਧਾਗਾ।
9ਪਾ ਕੇ।
10ਗਿੱਚੀ।
11ਛੱਤ੍ਰਾ।
12ਤੇ ਰੱਸੀ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।
13ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ।
*ਪਾ:-ਮੇਢੇ ਕੇ।
14ਛੱਤ੍ਰਾ ਰੂਪ (ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ) ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।
15ਰੱਸੀ ਦਾ ਬੰਨਣ।
16ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।
17ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ।
18ਮਤਾਂ ਭੱਜ ਨ ਜਾਏ।
19ਫੁਰਾਟੇ।

ਜੋਰ ਚਲੈ ਨਹਿਂ ਬੰਧ ਜਿ ਤਯਾਗਾ[1] ॥ ੨੯ ॥
ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤ ਹੈ ਉਰ ਮੈਂ
-ਤਿਯ ਧੂਰਤ[2] ਕੀਨ ਮੈ ਥੋਂ ਅਨਜਾਨਾ । (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਨ ਮਾਨੇ ਮਨੰ[3]
ਦੁਖ ਯਾ ਤੇ ਸਹਾਰਹੁਂ ਆਪਨੇ ਪਾਨਾ[4]।
ਜੌਨ ਹਿਤੁ ਕੋ ਨ ਮਾਨਤਿ ਬੈਨ ਕੋ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹ੍ਵੈ[5] ਦੁਖ ਮੋਹਿ ਸਮਾਨਾ।
ਦੇਸ਼ ਨਿਕੇਤ ਕਹਾਂ ਹਮਰੋ
ਕਿਤ ਆਨਿ ਫਸ੍ਯੋ ਪਰਦੇਸ਼ ਸਥਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥
ਕੌਨ ਬਤਾਵਹਿ ਜਾਇ ਅਬੈ ਸੁਧ
ਆਨਿ ਛੁਡਵਹਿਂ ਮੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੇਊ।
ਬੋਲਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨ ਰਹੀ ਮੁਝ
ਬੈਨ ਪੁਕਾਰ ਕਹੋਂ ਬਿਧਿ ਕੇਊ।[6]
ਕੈਸੇ ਛੁਟੋਂ- ਚਿਤ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਤਿ
ਆਤੁਰਤਾ[7] ਉਰ ਧਾਰਤਿ ਏਊ[8]।
-ਜਾਨਤਿ ਜੋ ਸਭਿ ਕੇ ਘਟ ਅੰਤਰ
ਤੌ ਅਬ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਨਿ ਛੁਟੇਊ- ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਹ ਬਿਧਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਿ ਕੈ, ਦਹਿਦਿਸ਼ ਸੋ ਦ੍ਰਿਗਦੀਨ[9]।
ਆਵਨ ਗੁਰ ਕੋ ਹੇਰਈ, ਪ੍ਰੇਮ ਚਰਨ ਕੋ ਕੀਨ ॥ ੩੨ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ ਬੀਤ ਗਏ ਜਬ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਨ ਕਹੇ[*] 'ਸੁਨਿ ਬਾਲਾ।
ਆਨਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਅਬੈ ਚਲਿਕੈ'
ਉਠਿ ਠਾਂਢ ਭਏ ਸੁਖਦਾ ਤਤਕਾਲਾ।

---

[1]ਬੰਨ੍ਹ ਜੁ ਛੱਡਿਆ ਹੈਸੀ (ਅ) (ਕਿਵੇਂ) ਬੰਧਨ ਜੇ ਖੁਲ੍ਹ ਸਕੇ।
[2]ਮਾਯਾਵੀ ਛਲ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ।
[4]ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ।
[5]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[6]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[7]ਦੁੱਖ।
[8]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[9]ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੱਕਿਆ।
[*]ਪਾ:-ਭਨੇ।

'ਹੈ ਕਿਹਂ ਥਾਨ? ਚਲੇ ਕਿਵ[੧] ਆਪ?
ਬਤਾਵਹੁ' ਬੂਝੇ ਮੈਂ[੨] ਐਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[*]।
'ਏਂਢਕ[੩] ਕੀਨ, ਭਯੋ ਮਨ ਦੀਨ
ਕੁਮੰਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਤਿਨ ਬੰਧਨ ਘਾਲਾ[੪]' ॥ ੩੩ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ਭਨਿ ਹੀ ਬਚ ਬਾਲਾ 'ਇਉਂ ਤਿਹਂ ਨਾਲਾ
ਚਹਿਯੇ, ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ[+]।
ਤਬ ਤੁਮਨੈ ਹਟਕਯੋ ਮੰਨ ਨ ਅਟਕਯੋ
ਸਟਕਯੋ[੫] ਪੁਰਿ ਤਤਕਾਲ।
ਕੋ ਚਿਰ ਦੁਖ ਦੀਜੈ, ਮੋਖ ਨ ਕੀਜੈ[੬]
ਜਾਨਹਿ ਤਬ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਬਹੁਰ ਨ ਬਚ ਹੋਰਹਿ ਕਹੋ ਸੁ ਲੋਰਹਿ[੭]
ਆਇ ਸੇਮੁਖੀ[੮] ਤਾਂਹਿ' ॥ ੩੪ ॥
'ਸੁਨਿਯੇ ਸ੍ਰੁਤ ਬਾਲਾ[੯], ਬੁੱਧਿ ਬਿਸਾਲਾ!
ਸੰਗ ਲਏ ਕੀ ਲਾਜ।
ਬਹੁ ਭੂਖ ਸੁਭਾਊ ਧੀਰ ਨਸਾਊ
ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੋਂ ਹਮ ਕਾਜ।
ਸਿਮਰਨ ਮਮ ਕਰਤਾ ਅਬ ਉਰ ਡਰਤਾ
ਚਲਹੁ ਛੁਟਵਾਹਿਂ ਤਾਸ[੧੦]'।
ਇਉਂ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ਗਵਨੇ ਤੂਰਨ
ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਨਿਜ ਦਾਸ ॥ ੩੫ ॥

---

[1]ਕਿਉਂ।
[2]ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ।
[*]ਪਾ:-ਦੀਨ ਦਜਾਲਾ।
[3]ਛੱਤ੍ਰਾ।
[4]ਫਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।
[+]ਪੰਜ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਤੇ ਤਤਕਾਲਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ ਦਾ ਅੰਤ ਲਘੁ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਦ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤੇ-ਤਤਕਾਲ ਹੈ। ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਿਪਾਲ-ਤੇ ਤਤਕਾਲ-ਬੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।
[5]ਚਲਾ ਗਿਆ।
[6]ਛੁਡਾਓ ਨ।
[7]ਜੋ ਕਹੋਗੇ ਓਹੀ ਕਰਨਾ ਲੋੜੇਗਾ।
[8]ਅਕਲ।
[9]ਕੰਨ ਦੇਕੇ ਸੁਣ।
[10]ਤਿਸ ਨੂੰ।

ਕਬਿੱਤ: ਮੋ ਕੋ ਲੀਨੋ ਸੰਗ ਅਰਬਿੰਦ ਨੈਨ ਗਏ ਤਹਾਂ
ਏਂਢਕ[੧] ਕੋ ਰੂਪ ਮਰਦਾਨਾ ਜਹਾਂ ਬੈਸਿਯਾ।
ਹੇਰ ਕਰਿ ਦੂਰ ਹੀ ਤੇ ਭੂਰ ਹਰਖਾਇ ਉਠਯੋ
ਨਾਸਾ ਫੁਰਕਾਇ[੨++] ਖੁਰ ਅਵਨੀ ਹਨੇਸਿਯਾ[੩]।
ਭਯਾਂ ਭਯਾਂ[੪] ਭਨੈ ਮੁਖ ਔਰ ਨ ਚਲੈ ਹੈ ਬਸ
ਦੇਖਿ ਦ੍ਰਿਗ ਬਿਗਸਤਿ[੫] ਬਦਨ ਕੁਸੇਸਿਯਾ[੬]।
ਗਏ ਤਿਸੁ ਆਲਯ, ਦਯਾਲ ਦਰ ਠਾਂਢੇ[੭] ਭਏ
ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਚੀਰ[੮] ਸਜੇ ਸ਼ੁਭ ਬੇਸਿਯਾ[੯] ॥ ੩੬ ॥
ਕਾਮਨੀ ਜੇ ਕਾਮ ਰਤਿ ਭੋਗ ਅਭਿਲਾਖਾ ਉਰ
ਹੇਰਿ ਕਰਿ[੧੦] ਧਾਮ ਦਰ[੧੧] ਚਾਮਲੀ[੧੨] ਅਪਾਰ ਹੀ।
ਹੁਤੀ ਚਾਰ ਬੈਠੀ ਤਹਾਂ, ਦੋਇ ਉਠਿ ਦੌਰ ਆਈ
ਤੰਤ[੧੩] ਲੀਏ ਹਾਥ, ਮੰਤ[੧੪] ਮੁਖ ਤੇ ਉਚਾਰਹੀ।
ਲੋਚਨ ਨਚਾਇ, ਹਾਵ ਭਾਵ ਦਿਖਰਾਇ ਕਰਿ
ਮੁੱਖ ਮੁਸਕਾਇ ਉਰ ਹਰਖ ਸੁ ਧਾਰਿ ਹੀ।[੧੫]
ਮੇਰੇ ਗਰ ਤੰਤ ਜਬ ਡਾਰਨ ਲਗੀ ਹੈ ਇਕ
ਭਈ ਤਤਕਾਲ[੧੬] ਮੀਢੀ[੧੭] ਕੁਲਟਾ ਕੁਨਾਰਿ ਹੀ ॥ ੩੭ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਦੂਸਰੀ ਦੌਰ ਗਈ ਦਿਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ

---

[1]ਮੇਂਢੇ ਦੇ।
[2]ਫੁਰਾਟਾ ਮਾਰਕੇ।
[++]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਫੁਰਰਾਏ।
[3]ਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਪੁੱਟਣ ਲਗਾ।
[4]ਭੈਂ ਭੈਂ।
[5]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਕੇ ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਮਲ ਮੁਖ ਨੂੰ [ਸੰਸ:, ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ ਕਮਲ]।
[7]ਖੜੇ।
[8]ਬਸਤਰ।
[9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।
[10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ।
[11]ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਵਿੱਚੋਂ।
[12]ਖੁਸ਼ ਹੋਈਆਂ।
[13]ਧਾਗਾ।
[14]ਮੰਤ੍ਰ।
[15]ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ।
[16]ਉਸੇ ਵੇਲੇ।
[17]ਭੇਡ।

ਸੋ ਉਕਸੀ[1] ਤੰਤ[2] ਪਾਵਨ ਹੇਤੂ।
ਹੋਇ ਗਈ ਸ਼ਰਮਾ[3] ਤਨ ਤੂਰਨ
ਪੂਰਨ ਕੀ ਅਵਗਜਾ ਦੁਖ ਦੇਤੂ।[4]
ਔਰ ਹੁਤੀ, ਡਰ ਧਾਰਿ ਰਿਦੈ
ਪਿਖਿ ਭਾਜ[5] ਬਰੀ[6] ਤਤਕਾਲ ਨਿਕੇਤੂ।
ਮੇਖ[7] ਕੇ ਸੰਗ ਬਧਯੋ ਫੁਰਕੈ[8] ਬਹੁ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋ ਨਿਜ ਦੇਵਨ ਭੇਤੂ ॥ ੩੮ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਬੋਲੇ ਤਬ ਨਾਨਕ ਜੀ 'ਜਾਹੁ ਅਬ ਬਾਲਾ ਤੁਮ
ਕੰਠ ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਤੇ ਤੋਰ ਡਾਰੁ ਬੰਧਨਾ'।
ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ ਤਾਤਕਾਲ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕਰਿ
ਕੰਠ ਜੇਊ ਤੰਤ ਸੋਊ ਕੀਨੋ ਹੈ ਨਿਕੰਦਨਾ[9]।
ਮਾਨਵ ਕੀ ਦੇਹਿ ਭਈ ਫੇਰ ਮਰਦਾਨੇ ਹੂੰ ਕੀ
ਆਇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਤਬ ਬੰਦਨਾ।
'ਵਡੀ ਜੋ ਬਲਾਈ[10] ਤਿਨ ਮਾਂਹਿ ਲੀਏ ਬਿਹਰਤਿ[11]
ਸੂਧੋ ਮਨ ਮੇਰੋ[12], ਹੌਂ ਸੁ ਜਾਨੋ ਛੰਦ ਬੰਦ ਨ[13]' ॥ ੩੯ ॥
ਨਾਨਕ ਬਖਾਨਾ 'ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਮਰਦਾਨਾ!
ਨਹਿਂ ਬੈਨ ਮਮ ਮਾਨਾ, ਤੁਮ ਕਰੀ ਮਨ ਭਾਈਆ[14]'।
ਭਨਤਿ ਪਰਸਪਰ ਐਸੇ ਈ ਬਚਨ ਗੁਰੂ
ਤਾਂਹਿ ਕਾਲ ਵਿਖੇ ਕੰਤ ਅੰਗਨਾ[15] ਕੇ ਆਈਆ।

1ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਕੇ।
2ਧਾਗਾ।
3ਕੁੱਤੀ।
4ਪੂਰਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਅਵੱਗਜਾ ਦੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
5ਭੱਜਕੇ।
6ਵੜੀ।
7ਕਿੱਲੇ।
8ਭਾਵ ਮਰਦਾਨਾ।
9ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।
10ਵਡੀਆਂ ਬਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ।
11ਮੈਨੂੰ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹੋ।
12ਮੇਰਾ ਮਨ ਸਿੱਧਾ ਹੈ।
13ਮੈਂ ਵਲ ਛਲ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ।
14ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ।
15ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਤੀ।

ਦੌਰ ਕਰਿ ਕੂਕਰੀ ਔ ਮੀਢੀ ਗਈ ਪਤਿ ਪਾਸ
ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ ਹੋਇ ਬਾਰ ਬਾਰ[੧] ਤਾਂ[੨] ਬਤਾਈਆ।
ਬੋਲਨ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹੀਂ ਇਤ ਉਤ ਦੌਰੀ ਫਿਰੈਂ
ਲਾਂਗੁਲ ਹਿਲਾਇ[੩] ਫੁਰਰਾਇ[੪] ਸਮਝਾਈਆ ॥ ੪੦ ॥
ਤੀਯ ਨਿਜ ਦੇਖ ਕਰਿ ਚਿੰਤ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਖ[੫] ਭਏ
ਜਾਨੇ -ਕਲਾਵਾਨ ਇਹ ਸੰਤ ਕੋਊ ਆਈਆ।
ਟਾਮਨ[੬] ਹੈ ਕੀਨੋ ਇਨ ਭਯੋ ਵਿਪਰੀਤ[੭] ਸੋਊ
ਕੂਕਰੀ ਔ ਮੀਢੀ ਬਨਿ ਮਨ ਦੁਖ ਪਾਈਆ।
ਚਲੇ ਨਹਿਂ ਜਾਇਂ[੮] ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬਨਾਇ ਅਬ
ਕੀਨੀ ਖਤਾ ਜੋਊ, ਲੇਹਿਂ ਯਾ ਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ਾਈਆ-।
ਦੌਰ ਦੋਨੋਂ ਮੇਰੇ ਈ[੯] ਚਰਨ ਗਹੇ ਆਨਿ ਕਰਿ
ਭਏ ਮਨ ਦੀਨ ਕੀਨੀ ਬੇਨਤੀ ਵਡਾਈਆ ॥ ੪੧ ॥
ਬਾਨੀ ਮੈਂ ਬਖਾਨੀ 'ਜਾਹੁ ਤਾਂਹਿ ਪਾਸ ਬੰਦ ਪਾਨੀ[੧੦]
ਬਖ਼ਸ਼ਨ ਹਾਰ ਸੋਊ ਖ਼ਤਾ ਕੀਨੀ ਜਾਂਹਿ ਕੀ'।
ਧਾਇ ਕਰਿ ਪਾਇਂ ਗਹੇ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੇ
'ਦੂਰ ਅਬ ਕੀਜੈ ਰਿਸ[੧੧] ਕੀਨੀ ਜੋ ਗੁਨਾਹਿ ਕੀ।
ਜੋਖਤਾ[੧੨] ਕੁਚੀਲ[੧੩], ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਸੰਤ ਸ਼ੀਲ[੧੪]
ਭੂਲੀ ਮਤ ਸਦਾ ਜਿਨ ਕਾਮ ਭੋਗ ਚਾਹਿ ਕੀ।
ਕਰਮ ਕਮਾਯੋ ਜਸ ਪਾਯੋ ਫਲ ਇਨੈ ਤਸ[੧੫]

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ।
[2]ਭਾਵ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ।
[3]ਪੂਛਾਂ ਹਲਾਕੇ।
[4]ਫੁਰਾਟੇ ਮਾਰ ਕੇ।
[5]ਬੜੇ।
[6]ਟੂਣਾਂ।
[7]ਪੁੱਠਾ ਪਿਆ।
[8]ਭਾਵ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਲੇ ਨਾ ਜਾਣ।
[9]ਭਾਵ ਬਾਲਾ ਜੀ ਦੇ।
[10]ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
[11]ਗੁੱਸਾ।
[12]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[13]ਕੁਚੀਲ ਹਨ।
[14]ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ।
[15]ਤੈਸਾ।

ਸਾਧ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਤਿ ਇੱਛਾ ਨਹਿਂ ਕਾਹਿ ਕੀ ॥ ੪੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮੰਦ ਮਤੀ ਮਨ ਮੂਰਖ ਏ
ਜਿਨ ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਉਠ ਟਾਮਨ ਕੀਨਾ।
ਠੌਰ ਕੁਠੌਰ ਨ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ
ਨਿਤ ਆਤੁਰ ਕਾਮ ਤੇ ਹੋਤਿ ਅਧੀਨਾ।
ਆਪ ਕਰੋ ਕਰੁਨਾ ਕਰੁਨਾਕਰ!
ਤੋ ਸ਼ਰਨਾ ਪਰਨਾ ਹਮ ਲੀਨਾ।
ਮਾਨਵੀ ਦੇਹਿ ਕਰੋ ਇਨ ਕੀ
ਬਖਸ਼ੋ ਅਪਰਾਧ ਤੁਮੇ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਨਾ[1]' ॥ ੪੩ ॥
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਨਨ ਬੈਨ ਭਨੈਂ
'ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਮਨਜ਼ੂਰ[2] ਕਰੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਕਰੋ, ਹਰਿਨਾਮ ਰਰੋ[3]
ਉਰ ਭਾਉ ਧਰੋ, ਹਰਿ ਕੈ ਕ੍ਰਿਤ ਯਾਹੀ[4]'।
ਸਿੱਖ ਸੰਤਨ ਸੇਵਹੁ ਹੋਇ ਭਲੋ ਤੁਮ
ਗ੍ਰੀਵ[5] ਪਰੈ ਨਹਿਂ ਅੰਤਕ[6] ਫਾਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਦੀਨ ਭਏ ਭਨਿਹੀ ਮੁਖ ਤੇ
'ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਨਾ ਹਮ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੪੪ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਨਾਰਿ[7] ਦੁਰਾਚਾਰ[8] ਬਿਭਚਾਰਨ ਕੀ ਚਾਲ ਜਿਹ
ਸੋ ਤੋ ਦੁਖ ਦੈਨ ਹੂੰ ਕੇ ਜੋਗ ਮਨ ਜਾਨਿਯੇ।
ਭਏ ਹੋ ਅਧੀਨ ਪੁਨ ਬੇਨਤੀ ਸੋ ਕੀਨ ਤੁਮ
ਯਾਂ ਤੇ ਹੋਇਂ ਨਾਰ ਤਨ ਇਨਕੇ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ'।
ਐਸੇ ਹੀ ਭਨਤਿ[9] ਭਈ ਦੇਹ ਤਿਨ ਪੂਰਬ ਸੀ
ਹੇਰਿ ਗੁਰ ਰੂਪ ਪੁਨ ਮਨ ਪਛੁਤਾਨਿਯੇ।
ਕਰੁਨਾ ਕੇ ਐਨ ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਭਈ ਰੈਨ ਜਬ

---

[1]ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਅਸਾਂ ਸਵਾਮੀ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।
[2]ਕਬੂਲ।
[3]ਜਪੋ।
[4]ਇਹ ਕੰਮ ਛਡਕੇ।
[5]ਗਲ ਵਿਚ।
[6]ਯਮ ਦੀ।
[7]ਇਹ ਨਾਰਾਂ।
[8]ਖੋਟੀਆਂ।
[9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ।

ਕੀਨੀ ਸੁਖ ਸੈਨ, ਜਾਂ ਕੋ ਭੈ ਨ ਕਿਤ ਥਾਨਿਯੇ ॥ ੪੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਭੁਨਸਾਰ[੧] ਭਈ ਧੁਨ ਕੰਬੁ[੨*] ਕਈ
ਨਿਸ[੩] ਨਾਸ[੪] ਗਈ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜਾਗੇ।
ਮਿਲ ਮਾਨਵ ਜਾਨਵ[੫] ਭੇਵਹਿ ਕੋ
ਤਿਨ ਆਨਵ[੬] ਭੇਟ ਰਿਦੇ ਅਨੁਰਾਗੇ[*]।
ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਦੀਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਨਿ
ਭਏ ਅਘ ਹੀਨ ਵਡੇ ਵਡਭਾਗੇ।
ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਬਿਸਾਲ ਰਚੀ[੭] ਤਿਹਂ ਕਾਲ
ਦਯਾਲ[+] ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਮੈਂ ਮਤਿ ਪਾਗੈ[੮] ॥ ੪੬ ॥
ਦਿਨ ਪੰਚ ਰਹੇ ਅਘ ਓਘ ਦਹੇ
ਪੁਨ ਬੈਨ ਕਹੇ 'ਹਮ ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰੀ'।
ਕਰ ਜੋਰਿ ਪੁਮਾਨ[੯] ਬਿਨੈਂ ਯੌਂ ਬਖਾਨ
'ਭਈ ਇਹ ਥਾਨ ਮਯਾ ਸੁ ਤੁਮਾਰੀ।
ਮਤਿਮੰਦਨ ਕੋ ਗਤਿ ਪੰਧ[++] ਦਯੋ
ਸੁਖ ਕੰਦ, ਗੁਬਿੰਦ, ਮੁਕੰਦ, ਉਦਾਰੀ!।
ਇਹ ਠੌਰ ਰਹੋ ਦਿਨ ਔਰ ਕਛੂ
ਸਿਰਮੌਰ ਤੁਹੀਂ ਜਗ ਮੈਂ ਗਤਿਕਾਰੀ[੧੦]' ॥ ੪੭ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਨਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਨਾਮ ਜਪੋ
ਅਰਦਾਸ ਤਿਹਾਵਲ[੧੧] ਕੀ ਕਰਿਯੇ।

---

[1]ਸਵੇਰ ਹੋਈ।
[2]ਸੰਖ ਨੇ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਕੁੰਤ ਕੁਕੜ, ਕੁਕੂਟ ਦਾ ਅਪਿਭ੍ਰੰਸ਼।
[3]ਰਾਤ।
[4]ਬੀਤੀ।
[5]ਜਾਣਕੇ।
[6]ਲਿਆਏ।
[*]ਪਾ:-ਮਿਲ ਮਾਨਵ ਜਾਨਹਿਂ ਭੇਵਨ ਕੋ ਤਿਨ ਆਨਵ ਭੇਟ ਹੀਯੇ ਅਨੁਰਾਗੇ।
[7]ਢਾਕੇ ਤੋਂ ਪੰਜੁ ਕੁ ਮੀਲ ਅਗੇ ਧਨਪੁਰ ਗਿਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਬਰਛਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਖਾ: ਤਵਾ: ਪੰਨਾ ੧੭੯)।
[+]ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਪਾਲ।
[8]ਰੰਗੇ ਗਏ।
[9]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ।
[++]ਪਾ:-ਪੰਥ।
[10]ਮੁਕਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[11]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ।

ਮਨਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿੰਗੀ
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੇ ਧਰਿਯੇ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਹੁ
ਮੈਲ ਅਮੰਗਲ[੧**] ਕੀ ਹਰਿਯੇ'।
ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਦਯੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਿਨੈ
ਪੁਨ ਆਪ ਚਲੇ ਪਿਖ ਜਾਂ ਤਰਿਯੇ[2] ॥ ੪੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਦੇ, ਅਨਤ[3] ਦੇਸ਼ ਜਗਤੇਸ਼।[4]
ਗਵਨੇ ਪੂਰਨ ਕਾਮਨਾ, ਜੋ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨਰੇਸ਼ ॥ ੪੯ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਅਰਥਾਤ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਝੂਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਨਜਾਣ ਸਾਂ, ਭਾਵ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜਾਦੂਗਰੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਨਜਾਣ ਸਾਂ।

ਇਸੇ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਧੂਰਤ ਹੋ ਗਿਆ' ਸੀ। ਧੂਰਤ ਮਾਯਕ ਛਲ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਕੱਲ ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ ਕਰਕੇ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਜੋ ਖਯਾਲ ਕਰੇ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰ ਦੇਵੇ ਉਹ ਉਹੋ ਕੁਛ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਢਾ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਹੋਸ਼ ਸਾਸੁ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਂ; ਮੈਸਮਰਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਪਿਆ ਕਿ ਨਿਜ ਨੂੰ ਮੇਢੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਇਹ ਤਮਾਸ਼ੇ ਅਕਸਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ ਹੇਠਾਂ ਲੋਕੀ ਕੌੜੀ ਸ਼ੈ ਖਾ ਕੇ ਮਿੱਠੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਖਿਆਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭੌਂਕਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੱਛੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਰਦਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੇਹ ਪਲਟਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚੀਂ ਮੁਚੀਂ, ਮੇਢੇ ਦੀ ਦੇਹੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਮਝਦਾ ਤੇ ਉਹੋ ਕਰਤਬ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਹੋਸ਼ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸੀ, ਸੋ ਉਸ ਦੇ ਅਭਯਾਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੂਲੋਂ ਅਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੁੱਲ ਸਕਿਆ। ਕਿਸੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮਨ ਮਫਊਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ' ਵਿੱਚ- 'ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨਿਸਤਾਰਾ' ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਲੇਖ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਕਵਿਰੁਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਿਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ॥੪੬॥

---

[1]ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ।

[**]ਪਾ:-ਅਮੰਕਨ ਪਾਪਾਂ ਦੀ।

[2]ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ ਤਰ ਜਾਈਏ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

[3]ਦੂਸਰੇ।

[4]ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ।

੪੭. [ਨਖਕਾਂਤ ਮੰਗਲ। ਸੰਗਲਾਦੀਪ। ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਦ ਨਖ ਕਾਂਤਿ ਜੇ, ਰੁਚਿਰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਮਾਨ।
ਕਰਿ ਚਕੋਰ ਮਨ ਆਪਨੋ, ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਨ ॥ ੧ ॥

ਕਾਂਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ।

ਰੁਚਿਰ ਰੁਚੀ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਪਜਾਰੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ; ਸੁੰਦਰ।

ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਚੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਂਦਨੀ।

ਅਰਥ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਸੁੰਦਰ ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ, (ਮੈਂ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਉਸ ਦਾ) ਚਕੋਰ ਬਣਾ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਹਾਰੀ (ਯਾ, ਮੁਕਤਿ ਦਾਤੇ ਦੀ) ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ) ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਬ* ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਮੈਂ ਪੁਨ ਸੰਗਿ ਦੁਤਿਯ ਮਰਦਾਨਾ।
ਦੇ ਕਰਿ ਕਿਤਿਕ[1] ਥਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
'ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਗਤੇਸ਼ਾ' ॥ ੨ ॥
ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਸ਼ੁਭ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ।
ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਸਾਗਰ ਪੁਨ ਆਵਾ।
ਜਾਇ ਭਏ ਠਾਂਢੇ ਤਿਹ ਤੀਰਾ[2]।
ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਗੰਭੀਰਾ ॥ ੩ ॥
'ਕਹੁ ਬਾਲਾ ਸਾਗਰ ਅਸਗਾਹਾ।
ਕਹੂੰ ਨ ਪੱਯਤਿ ਇਹ ਕੋ ਥਾਹਾ।[3]
ਜਾਣੋਂ ਪਾਰ ਚਹਿਤਿ ਹਮ ਮਨ ਮੈਂ।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਮਨੈਂ ਅਬ ਬਨ ਮੈਂ[4]? ॥ ੪ ॥
ਨਿਕਟ ਨ ਕੋ ਅਬ ਆਇ ਜਹਾਜਾ।
ਜਾਂ ਤੇ ਪਾਰ ਜਾਨ ਹ੍ਵੈ ਕਾਜਾ।
ਤੂੰ ਸਜਾਨੋ ਕਛੁ ਮਸਲਤ ਦੀਜੈ+।
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਗਮਨ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੫ ॥
ਸੁਨੀਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਤਿ ਦਾਨੀ।

---

*ਪਾ:-ਤਬ।
[1]ਕਈ।
[2]ਉਸ ਦੇ ਕੰਢੇ।
[3]ਭਾਵ ਡੂੰਘਾ ਹੈ।
[4]ਪਾਣੀ ਵਿਚ।
+ਪਾ:-ਕੀਜੈ।

ਗੁਰ ਸੋ ਮੈਂ ਬੋਲਜੋ ਅਸ ਬਾਨੀ।
'ਜੋ ਪਾਹਨ ਲੇ ਔਰ ਡੁਬੰਤੇ।
ਤੁਮਰੇ ਬਚਨਨ ਤੇ ਸੁ ਤਰੰਤੇ ॥ ੬ ॥
ਗਰੂਏ[1] ਗਿਰ[2] ਸਾਗਰ ਪਰ ਤਾਰੇ।
ਮਾਨਵ ਕੀ ਕਹਾ ਗਨਤਿ ਉਚਾਰੇ।
ਨਾਮ ਲੇਯ ਜੋ ਤੁਮ ਦਿਨ ਰੈਨਾ।
ਸੋ ਭਉਜਲ ਲੰਘਹਿ ਸੁਖ ਚੈਨਾ ॥ ੭ ॥
ਇਹ ਸਾਗਰ ਕਯਾ ਤਰਨ ਦੁਹੇਲਾ।
ਤਾਰਹੁ ਭਉਜਲ ਭੂਰ ਸੁਹੇਲਾ।[3]
ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੀਦ ਭੇ ਬਹੁ ਗਤਿ ਦਾਨੀ।
ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਾਨੀ ॥ ੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ
ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਇਹੁ ਸ਼ਲੋਕ ਪਠਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਆਛੇ।
ਆਵਹੁ ਗਮਨੇ ਹਮਰੇ ਪਾਛੇ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸਾਗਰ ਪਰ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਪਗ ਛ੍ਵੈਤ[++] ਨ ਪਾਨੀ ॥ ੯ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਛੇ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ।
ਤਿਉਂ ਹੀ ਕੀਨੋ ਹਮ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ[4]।
ਭੀਗਜੋ ਕਹੂੰ ਨ ਜਲ ਸੋਂ ਚਰਨਾ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਕਰੁਨਾ ਕੀਨੀ ਤਾਰਨ ਤਰਨਾ ॥ ੧੦ ॥
ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਥੋ ਇਕ ਟਾਪੂ।
ਨਾਮ ਜਪਾਯੋ ਸੰਕਟ ਖਾਪੂ।[5]
ਨਾਗਾ ਬੰਦਰ[*] ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮਾ। {ਨਾਗਾ ਬੰਦਰ - ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ}

---

[1]ਭਾਰੇ।
[2]ਪਹਾੜ।
[3]ਸੁਖੈਨ ਹੀ।
[++]ਪਾ:-ਛੁਵਤ।
[4]ਤੁਰਨਾ।
[5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪਾਇਆ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[*]ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕੋਰੂ ਮੰਡਲ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਬੰਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਗਾਪਟਨਮ ਯਾ ਨਾਗਾਪਟਮ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਮੁੰਦਰ ਬਸਤੀ ਤੋਂ ਕੁਛ ਪਰੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਬੰਦਰਗਾਹ ਇਸ ਥਾਉਂ ਅਜੇ

ਪੁਨ ਆਗੇ ਗਵਨੇ ਸੁਖ ਧਾਮਾ ॥ ੧੧ ॥
ਹੁਤੇ ਦੇਸ਼ ਜਹਿਂ ਸੰਗਲਾ ਦੀਪਾ।
ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।
ਰਾਜੇ ਕੇ ਅਰਾਧਨੇ ਕਰਿ ਕੈ।
ਗਏ ਦੇਸ਼ ਤਹਿਂ ਸੇਵ ਬਿਚਰਿਕੈ[1] ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਉਪਬਨ[2] ਹੁਤੋ, ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਖਰੋ ਜਿਹ ਥਾਨ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਤਾਸ ਮਹਿਂ, ਦਾਸਨ ਕੇ ਸੁਖਦਾਨ ॥ ੧੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਬ ਤਿੰਹ ਠਾਂ ਪਾਏ।
ਸੂਕੇ ਬਿਟਪ[3] ਹਰੇ ਹ੍ਵੈ ਆਏ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁੱਕਾ ਬਾਗ ਹਰਾ ਕਰਨਾ}
ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਖਾ ਦਲ[4] ਫਲ[5] ਫੂਲਾ।[6]
ਸੋਹਤਿ ਭਾ ਸਭਿ ਮਨ ਅਨਕੂਲਾ ॥ ੧੪ ॥
ਜਬਹਿ ਨਗਰ ਕੇ ਲੋਕਨ ਦੇਖਾ।
ਰਿਦੇ ਸਭਿਨਿ ਆਚਰਜ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
ਬਾਗਵਾਨ ਤਬ ਹੀ ਸੁਧ ਪਾਈ।
ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਗ ਗ੍ਰੀਵ[7] ਨਿਵਾਈ ॥ ੧੫ ॥
ਹਰਖ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪੁਨ ਗਵਨਜੋ ਜਹਿਂ ਹੁਤੋ ਭੁਵਾਲਾ।[8]
ਜਾਇ ਸਭਾ ਮਹਿਂ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ।
'ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ ਭੂਪਤਿ! ਮਮ ਸਾਚੀ ॥ ੧੬ ॥
ਉੱਤਮ ਸੰਤ ਏਕ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਸੂਕੇ ਉਪਬਨ ਪਗ ਜਬ ਪਾਯੋ।
ਹਰਿਆ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।

ਭੀ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਨੂੰ ਏਥੋਂ ਜਹਾਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਤਕ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ-ਜਾਫਨਾ ਨਾਮੇ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਜਾਪਾ ਬੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

[1]ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ।

[2]ਬਾਗ।

[3]ਬ੍ਰਿੱਛ।

[4]ਪੱਤੇ।

[5]ਫਲ ਤੇ।

[6]ਫੁਲ।

[7]ਗਰਦਨ।

[8]ਰਾਜਾ।

ਜਿਹ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੧੭ ॥
ਦ੍ਵੈ ਚੇਲੇ ਹੈਂ ਤਾਂ ਕੇ ਸੰਗਾ।
ਚਲਹੁ ਨਿਕਟ ਤਹਿਂ ਧਾਰਿ ਉਮੰਗਾ'।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਭੂਪਤਿ ਹਰਖਾਯੋ।
ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਪਨੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥
ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹੀ ਇਹ ਬਾਨੀ।
'ਜਾਵਹੁ ਨਿਕਟ ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਗਮ ਕੀਨਾ।
ਕਰਹੁ ਪਰਖ ਭਲ ਬਿਧਿ ਲਿਹੁ ਚੀਨਾ[1]' ॥ ੧੯ ॥
ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ[2] ਸੁਨਿ ਬਚ ਅਵਨੀਪਾ।[3]
ਸੁੰਦਰ ਭੋਜਨ ਲੀਨ ਸਮੀਪਾ।[4]
ਗਮਨਜੋ ਉਪਬਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲਾ।
ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥
ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਆਗੈ ਭੋਜਨ ਧਰਜੋ ਬਹੋਰੀ।
'ਨ੍ਰਿਪਤ ਪਠਜੋ ਹੈ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ'।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਰਸ ਕਸ ਸੁਆਦ ਅਨੇਕ ਹੈ ਬਿਖ ਫਲ ਮੀਠੇ ਚਾਖ ॥
ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜਿਸ ਆਪਣੀ ਤਾ ਕਉ ਰਾਖੈ ਆਪ* ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਰਸ ਕਸ ਸਾਦ ਬਾਦ[5] ਏ ਜਾਨੋ।
ਨਾਮ ਮਹਾਂਰਸ ਸੁਖਦਾ[6] ਮਾਨੋ।
ਫਸੇ ਜਿ ਉਨ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਬਿਕਾਰਾ।
ਅਹੈਂ ਨਾਮ ਕੇ ਰਸ ਅਵਿਕਾਰਾ[7]' ॥ ੨੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚ ਮੰਤ੍ਰੀ[1] ਬਿਸਮਾਨਾ।

---

[1]ਪੜਤਾਲ ਲਓ।
[2]ਮੰਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ।
[3]ਰਾਜੇ ਦਾ।
[4]ਨਾਲ।
*ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[5]ਬਿਰਥੇ।
[6]ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
[7]ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਬਹੁਰੋ ਗਮਨਯੋ ਨਿਕਟ ਰਜਾਨਾ।[2]
ਜਾਇ ਸਭਿਹਿ ਉਚਰਜੋ ਬਿਰਤੰਤਾ।
'ਸਾਦ ਅਸਨ ਤੇ ਬ੍ਰਿਕਤੀ ਸੰਤਾ' ॥ ੨੩ ॥
ਭੂਪਤਿ ਭਾਖਤਿ 'ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ}
ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਸੰਤ ਅਗਾਰੀ[3]'।
ਸੁਨਤਿ ਸਚਿਵ[4] ਲੇ ਬੇਸਯਾ ਸੰਗਾ।
ਜਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕੇ ਲਜਤਿ ਅਨੰਗਾ ॥ ੨੪ ॥
ਆਇ ਸਮੀਪ ਕਰੀ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ।
ਕਹਿ ਮੰਤ੍ਰੀ 'ਇਹ ਭੇਟ ਤੁਮਾਰੀ।
ਪਠੀ ਭੂਪ ਹਿਰਦਾ ਹੁਲਸਾਵਨ'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਜਿਨ[+] ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ ॥ ੨੫ ॥
ਇਹ ਬਿਖ ਭਰੀਆਂ ਗੰਦਲਾ ਧਰੀਆਂ ਖੰਡ ਲਿਵਾੜ॥
ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਪਾਰ ਹੈ ਦੇਤੀ ਜਨਮ ਵਿਗਾੜ[++] ॥੨॥
ਚੌਪਈ: 'ਦੁਰਗਾਂਧ ਕੋ ਬਾਸਨ[5] ਹੈ ਦੇਹੀ।
ਇਨਹਿ ਸਪਰਸ਼ੈ ਹ੍ਵੈ ਜੁ ਸਨੇਹੀ[6]।
ਇਹ ਠਾਂ ਜਨਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।
ਮੁਏ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਜਮ ਨੈ ਗੇਰਾ[7]' ॥ ੨੬ ॥
ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗਯੋ।
ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ।
'ਦੋਖ ਅਰੋਪਤਿ ਇਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸਪਰਸਤਿ ਨਾਂਹੀ[8]' ॥ ੨੭ ॥
ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਕੋ ਕਹਿ ਅਵਨੀਪਾ।

---

[1]ਵਜ਼ੀਰ।
[2]ਫਿਰ ਗਿਆ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਾਸ।
[3]ਅੱਗੇ।
[4]ਮੰਤ੍ਰੀ।
[+]ਪਾ:-ਜਿਹ।
[++]ਇਹ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਾਕ ਨਹੀਂ, ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਐਉਂ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ:- ਫਰੀਦਾ ਏ ਵਿਸੁ ਗੰਦਲਾ ਧਰੀਆਂ ਖੰਡੁ ਲਿਵਾੜਿ॥ ਇਕਿ ਰਾਹੇ ਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਇਕਿ ਰਾਧੀ ਗਏ ਉਜਾੜਿ॥੩੭॥
[5]ਭਾਵ ਹੈ ਵੇਸ਼ਯਾ ਦਾ ਸਰੀਰ।
[6]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਕੇ।
[7]ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਸ਼ਵਾ ਸਪਰਸ਼ੀ ਹੈ।
[8]ਛੂੰਹਦੇ ਨਹੀਂ।

'ਅਬ ਕੇ ਬਹੁਰੋ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।
ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ ਬਸਨ ਸੁਹਾਏ।
ਦੇਵਹੁ ਤਿਨ ਜੇ ਮਨ ਲਲਚਾਏ' ॥ ੨੮ ॥
ਲੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਖਨ ਪਟ[1] ਰੂਰੇ।[2]
ਆਇ ਧਰੇ ਆਗੈ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ।
'ਲੇਹੁ ਪੇਟ ਇਹੁ ਭੂਪ ਪਠਾਈ'।
ਦੇਖਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੨੯ ॥

ਕਾਇਆ ਕਪੜ ਕੂੜ ਹੈ
ਇਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਨ ਭੂਲ॥
ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਮਾਲ ਧਨ
ਏਈ ਨਰਕ ਕੇ[*] ਮੂਲ[3+] ॥੩॥

ਚੌਪਈ: 'ਕਾਂਇਆ ਆਦਿ ਕਪੜ ਹੈਂ ਕੂੜੇ।
ਇਨ ਬਿਲੋਕ ਭੂਲਤਿ ਹੈਂ ਮੂੜੇ।
ਹਮਰੇ ਏਹੁ ਨ ਕਿਸਹੂੰ ਕਾਜਾ।
ਜਾਇ ਦੀਜੀਏ ਆਪਨ ਰਾਜਾ' ॥ ੩੦ ॥
ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਗਾ[4] ਨਿਕਟ ਰਜਾਨਾ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਉੱਤਮ ਸੰਤ ਸੁਸ਼ੀਲ ਉਦਾਰਾ।
ਕਛੂ ਨ ਲੇਵਤਿ ਪਠਯੋ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥
ਚਲਹੁ ਆਪ ਤਿਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਜੈ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਪਰਖ ਪਤੀਜੈ'।
ਸੁਨਤਿ ਸੁਮਤਿ ਕੇ ਭੂਪਤਿ ਬੈਨਾ।
ਗਮਨਜੋ ਆਪ ਨਿਕਟ ਗੁਨ ਐਨਾ ॥ ੩੨ ॥
ਭੀਰ ਨਰਨ ਕੀ ਲੀਨੇ ਸੰਗਾ।
ਮਿਲਨ ਹੇਤੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਮੰਗਾ।[5]
ਪਹੁੰਚਜੋ ਉਪਬਨ, ਹੋਇ ਸਮੀਪਾ।

---

[1]ਪੱਟ ਦੇ ਬਸਤਰ।
[2]ਸੁੰਦਰ।
[*]ਪਾ:-ਕੋ, ਕਾ।
[3]ਜੜ੍ਹ।
[+]ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।
[4]ਗਿਆ।
[5]ਚਾਉ ਭਰਿਆ।

ਪਦ ਬੰਦਨ ਪਿਖਿ ਪੂਰਨ ਚੰਦਾ।[1]
ਬਹੁਰ ਠਾਂਢ ਭਾ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ[++]ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥
ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਸਿਵਨਾਭ ਤੂੰ
ਸੁਭ ਮਤਿ ਤੇਰੀ ਰਾਸ ॥
ਨਾਨਕ ਪੜਦਾ ਦੂਰਿ ਕਰਿ
ਹੋਵੈਂ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ॥ ੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚਨ ਰਜਾਨਾ।[2]
ਨਿਸ਼ਚਾ[**] ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਸੁਖ ਮਾਨਾ।
-ਤਦਪਿ ਏਕ ਨਿਸ ਲਿਉਂ ਪਤਿਆਰਾ[3]।
ਪੰਥ ਕਰੋਂ ਪੁਨ ਅੰਗੀਕਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥
ਅਸ ਮਨ ਠਾਨਿ ਗਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮਾ।
ਉਪਬਨਿ ਰਾਜਤਿ ਪੂਰਨਕਾਮਾ[4]।
ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਪਰਯੰਕ[5] ਪਠਾਏ[**]।
ਸੇਵਨ ਹਿਤ ਸੇਵਕ ਤਬ ਆਏ ॥ ੩੬ ॥
ਰੈਨਿ ਭਏ ਪਦਮਨਿ[6] ਬੁਲਵਾਈ। {ਪਦਮਨੀ ਭੇਜਣੀ}
ਭੂਪਤਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਸੁੰਦਰ ਸਖੀਆਂ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਾ।
ਤਾਂਹਿ ਸੰਤ ਉਪਜਾਉ ਅਨੰਗਾ[7]' ॥ ੩੭ ॥
ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਨਵਸਤ[8] ਕੀਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ।
ਭੂਖਨ[9] ਪਟ[10] ਸੁਠ[11] ਅੰਜਨ[1] ਡਾਰਾ।

---

[1]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ।
[++]ਪਾ:-ਮੁਖ।
[2]ਰਾਜਾ।
[**]ਪਾ:-ਮਗਨ।
[3]ਪਰਤਾਵਾ।
[4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[5]ਪਲੰਘ।
[**]ਪਾ:-ਡਸਾਏ।
[6]ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।
[7]ਕਾਮ ਉਪਜਾਵੋ।
[8]੯+੭ ੧੬।
[9]ਗਹਿਣੇ।
[10]ਬਸਤ੍ਰ।
[11]ਸੁੰਦਰ।

ਉਪਬਨ ਵਿਖੈ ਆਨਿ ਤਤਕਾਲਾ।
ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੮ ॥
ਗੌਰ ਰੰਗ ਕੰਚਨ ਗਜਗੌਨੀ।[੨]
ਕਚ[੩] ਮੇਚਕ[੪] ਜਨੁ[੫] ਕੰਦ੍ਰਪ ਛੌਨੀ[੬]।
ਪੀਨ[੭] ਉਰੋਜਨ, ਖੰਜਨ ਨੈਨੀ[੮]।
ਕਟ[੯] ਜਿਨ[੧੦] ਛੀਨ[੧੧] ਕੋਕਲਾ[੧੨] ਬੈਨੀ[੧੩] ॥ ੩੯ ॥
ਬਰਖ ਚਤੁਰਦਸ[੧੪] ਕੀ ਕਿਹ[੧੫] ਬੈਸਾ।
ਕੋ ਖੋੜਸ ਕੀ ਰੂਪ ਸੁਦੇਸ਼ਾ[੧੬]।
ਚਲਤਿ ਹੋਤਿ ਭੂਖਨ ਝੁਨਕਾਰਾ।
ਮਨਹੁ ਮਦਨ[੧੭] ਕੋ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥
ਜਿਨ ਕੋ ਚਿਤਵਨ[੧੮] ਬਾਨ ਸਮਾਨਾ।[੧੯]
ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[੨੦] ਕੁਟਿਲ[੨੧] ਧਨੁਖ[੨੨] ਪਰਮਾਨਾ[੨੩]।
ਮਨਹੁ ਭੂਪ ਇਕ ਕੀਨ ਬਹਾਨਾ।

---

[1]ਸੁਰਮਾਂ।
[2]ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਤੇ ਚਾਲ ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ।
[3]ਵਾਲ।
[4]ਕਾਲੇ।
[5]ਮਾਨੋਂ।
[6]ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ। ਛੌਨਾ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਬੱਚਾ।
[7]ਕਠੋਰ।
[8]ਮਮੋਲੇ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ।
[9]ਲੱਕ।
[10]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।
[11]ਪਤਲਾ।
[12]ਕੋਇਲ ਵਤ।
[13]ਬੋਲੀ ਵਾਲੀਆਂ।
[14]ਚੌਦਾਂ।
[15]ਕਿਸੇ ਦੀ।
[16]ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ।
[17]ਕਾਮਦੇਵ।
[18]ਨਜ਼ਰ।
[19]ਤੀਰ ਵਰਗੀ ਹੈ।
[20]ਭਰਵੱਟੇ।
[21]ਟੇਢੇ।
[22]ਕਮਾਨ।
[23]ਵਰਗੇ।

ਆਵਾ ਮਦਨ ਕਰਨ ਪਤਿਯਾਨਾ[੧] ॥ ੪੧ ॥
ਜਹਿਂ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨਿ[੨] ਰਾਜਤਿ।[੩]
ਤਹਿਂ ਬੈਸੀ, ਜਿਨ ਪਿਖ ਰਤਿ[੪] ਲਾਜਤਿ।
ਕਰ ਕਮਲਨ ਸੋਂ ਚਰਨ ਮੁਕੰਦਾ।
ਚਾਂਪਤਿ ਭੀ[੫] ਧਰਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਾ ॥ ੪੨ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ[੬] ਕਰਿ ਮੁਖ ਮੁਸ਼ਕਾਵਨ।
ਰਿਦੈ ਚਹਿਤਿ ਹੈ ਮਦਨ[੭] ਬਢਾਵਨ।
ਕਰਿ ਕਟਾਖ[੮] ਗੁਰੁ ਓਰ ਨਿਹਾਰੀ।
ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥
ਮਨਹੁ ਕਾਮ ਕੀ ਬਾਜੀ ਬੀਨਾ[੯]।
ਜੋ ਸੁਰ ਮੁਨਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਅਧੀਨਾ।
'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ ਬਚਨਨ ਪੂਰੇ!।
ਹੌਂ ਆਈ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਰੂਰੇ ॥ ੪੪ ॥
ਸ਼ੰਕਾ ਤਜਿਯੇ ਬਦਨ ਮਯੰਕੇ[੧੦]!।
ਹਮਹਿਂ ਬਿਲੋਕ ਕਟਾਖਨ ਬੰਕੇ।
ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਮਹਿਂ ਜੋ ਪਦਮਨਿ ਜਾਤੀ[੧੧]।
ਸੋਂ ਮੁਝ ਮਹਿਂ ਲੱਖਨ ਬੱਖਯਾਤੀ[੧੨] ॥ ੪੫ ॥
ਸੁੰਦਰ ਮੋਰ ਕਠੋਰ ਉਰੋਜਾ।
ਕਰਹੁ ਸਪਰਸ਼ਨ ਪਾਨ ਸਰੋਜਾ।[੧੩]
ਅਧਰ ਮਧੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਨਜਾਈਂ।
ਆਪ ਲੇਹੁ ਰਸ ਹ੍ਵੈ ਮਮ ਸਾਈਂ ॥ ੪੬ ॥

---

[1]ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਬਨਾਕੇ ਕਾਮਦੇਵ ਆਪ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਕਰਨ ਆਯਾ ਹੈ।
[2]ਭਾਵ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ।
[3]ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ।
[4]ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[5]ਦਬਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ।
[6]ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ।
[7]ਕਾਮ।
[8]ਮਟੱਕੇ।
[9]ਬੀਨ ਵੱਜ ਪਈ ਹੈ।
[10]ਹੇ ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖ।
[11]ਪਦਮਨੀ ਜਾਤੀ ਹੈ।
[12]ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ।
[13]ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ।

ਰੁਚਿਰ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਮੋਲਾ।
ਮਿਲ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਹੁ ਕਲੋਲਾ।
ਹੋਇ ਸਫਲ ਤਬ ਹੀ ਮਮ ਦੇਹਾ।
ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਉ ਜਬ ਧਰਿ ਉਰ ਨੇਹਾ ॥ ੪੭ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ! ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪੂਰਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲਾ'।
ਅਸ ਜਬ ਬਾਨੀ ਭਨੀ ਅਧੀਨਾ।[1]
ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ[2] ॥ ੪੮ ॥
'ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ ਸੁਖ ਭਾਰੀ।
ਸਫਲ ਜਨਮ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਇਹ ਬਾਰੀ।
ਬਿਸ਼ੈ ਸਾਦ ਮਹਿਂ ਬੈਸ ਨ ਖੋਵਹੁ।
ਹਰਿ ਕੋ ਭਜਹੁ ਮੁਕਤਿ ਸਭਿ ਹੋਵਹੁ' ॥ ੪੯ ॥
ਸੋਰਠਾ: 'ਹਮ ਸੋਂ ਕੀਜੈ ਭੋਗ', ਭਨਤਿ ਭਈ ਪੁਨ ਅੰਗਨਾ।
'ਹੋ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਜੋਗ, ਪੂਰਨ ਕਰਿਯੇ ਕਾਮਨਾ' ॥ ੫੦ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲਤਿ ਭਏ।
'ਹੋਇ ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਚੈਨ, ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵਨ ਕੀਜਿਯੈ[3] ॥ ੫੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਆਸਾ ਘਰੁ ੬ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਣੁ ਹੋਵੈ ਸੂਤ ਧਾਰੀ ॥
ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਾਮਣਿ ਤਨਿ ਪਹਿਰੈ ਰਾਵੈ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥੧॥
ਲਾਲ ਬਹੁ ਗੁਣਿ ਕਾਮਣਿ ਮੋਹੀ ॥
ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਨ ਅਵਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ਲੇ ਪਹਿਰੈ ਦਾਮੋਦਰੁ ਦੰਤੁ ਲੇਈ ॥
ਕਰ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨ ਪਹਿਰੈ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਧਰੇਈ ॥੨॥
ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਕਰ ਮੁੰਦਰੀ ਪਹਿਰੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਟੁ ਲੇਈ ॥
ਧੀਰਜੁ ਧੜੀ ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮਣਿ ਸ੍ਰੀਰੰਗੁ ਸੁਰਮਾ ਦੇਈ ॥੩॥
ਮਨ ਮੰਦਰਿ ਜੇ ਦੀਪਕੁ ਜਾਲੇ ਕਾਇਆ ਸੇਜ ਕਰੇਈ ॥
ਗਿਆਨ ਰਾਉ ਜਬ ਸੇਜੈ ਆਵੈ ਤ ਨਾਨਕ ਭੋਗੁ ਕਰੇਈ ॥੪॥੧॥੩੫॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਰਬ ਸਬਦ ਸਮਝਾਇ ਇਹ,
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗਕੰਤ।

---
[1] ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਹੋ ਕੇ।
[2] ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ।
[3] ਭਾਵ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੋ।

ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਪੁਨ ਅਰਥ ਸੋਂ,
ਉਚਰੀ ਰਾਗ ਬਸੰਤ ॥ ੫੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧ ਦੁਤੁਕੀਆ
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਜਗੁ ਕਊਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਤਿ ॥ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਗਿਰੈ ਦੇਖੁ ਭੀਤਿ ॥
ਮਨੂਆ ਡੋਲੈ ਚੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ॥ ਜਗ ਸਿਉ ਤੂਟੀ ਝੂਠ ਪਰੀਤਿ ॥੧॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਿਖੁ ਬਜਰੁ ਭਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਚਾਰੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਘਰੁ ਬਾਲੂ ਕਾ ਘੂਮਨ ਘੇਰਿ ॥ ਬਰਖਸਿ ਬਾਣੀ ਬੁਦਬੁਦਾ ਹੇਰਿ ॥
ਮਾਤ੍ਰ ਬੂੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਕੁ ਫੇਰਿ ॥ ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਨਾਮੈ ਕੀ ਚੇਰਿ ॥੨॥
ਸਰਬ ਉਪਾਇ ਗੁਰੂ ਸਿਰਿ ਮੋਰੁ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਪਗ ਲਾਗਉ ਤੋਰ ॥
ਨਾਮਿ ਰਤੋ ਚਾਹਉ ਤੁਝ ਓਰੁ ॥ ਨਾਮੁ ਦੁਰਾਇ ਚਲੈ ਸੋ ਚੋਰੁ ॥੩॥
ਪਤਿ ਖੋਈ ਬਿਖੁ ਅੰਚਲਿ ਪਾਇ ॥ ਸਾਚ ਨਾਮਿ ਰਤੋ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨ੍ਹਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਜਾਇ ॥ ਭੈ ਮਾਨੈ ਨਿਰਭਉ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥੪॥
ਕਾਮਨਿ ਚਾਹੈ ਸੁੰਦਰਿ ਭੋਗੁ ॥ ਪਾਨ ਫੂਲ ਮੀਠੇ ਰਸ ਰੋਗ ॥
ਖੀਲੈ ਬਿਗਸੈ ਤੇਤੋ ਸੋਗ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਗਤਿ ਕੀਨ੍ਹਸਿ ਹੋਗ ॥੫॥
ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਸਿ ਅਧਿਕੁ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਮਾਟੀ ਫੂਲੀ ਰੂਪੁ ਬਿਕਾਰੁ ॥
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬਾਂਧੋ ਬਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੂਨਾ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ॥੬॥
ਗਾਛਹੁ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜ ਕੁਆਰਿ ॥ ਨਾਮੁ ਭਣਹੁ ਸਚੁ ਦੋਤੁ ਸਵਾਰਿ ॥
ਪ੍ਰਿਉ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਾਰਿ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਬਿਖੁ ਤਿਆਸ ਨਿਵਾਰਿ ॥੭॥
ਮੋਹਨਿ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਾ ਤੋਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਠਾਢੇ ਚਾਹਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੁਆਰਿ ॥ ਤੇਰੇ ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥੮॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ।
ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਮੁਕਤਿ ਜਨੁ[1] ਮਾਲਾ[2]।
ਉਰ ਪਹਿਰਾਇ ਪਰਮ ਭਾ ਪ੍ਰੇਮਾ।
ਸਿਮਰਨ ਲਿਵ ਲਗਿ ਮਗ[3] ਜੋ ਖੇਮਾ[4] ॥ ੫੩ ॥
ਜਿਉਂ ਬਿਰਾਟਿਕਾ[5] ਜਾਚਤਿ ਕੀਰਾ[6]।
ਹੋਇ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੀਰਾ[7]।

---

[1]ਮਾਨੋਂ।
[2](ਭਾਵ-ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ) ਮਾਲਾ (ਪੁਆਈ)।
[3]ਰਸਤਾ।
[4](ਭਾਵ) ਮੁਕਤੀ (ਦੇ ਰਸਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲਿਵ ਲੱਗ ਗਈ)।
[5]ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ।
[6]ਹੀਰਾ ਮਿਲ ਜਾਏ।
[7]ਸਾਰੀ ਰਾਤ।

ਤਿਉਂ ਅਨੰਦ ਭਾ ਬਰਨ ਨ ਜਾਈ।
ਬਿਖੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੫੪ ॥
ਚਰਨ ਸੇਵ ਕੀਨੀ ਸਭਿ ਜਾਮਨਿ[੧]।
ਮਿਹਰਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਉਧਰੀ ਕਾਮਨਿ[੨]।
ਭੋਰ ਭਈ[੩] ਜਹਿਂ ਥੋ ਅਵਨੀਪਾ।
ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ ॥ ੫੫ ॥
ਨ੍ਰਿਪਤਿ[੪] ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਕਹਹੁ ਸੰਤੁ ਨਿਸ ਕਸ ਪਹਿਚਾਨਾ?।
ਕਾਮਾਤੁਰ ਕਰਿ ਜਿਤਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ।
ਜਸ[੫] ਬੀਤੀ ਤਸ ਕਹੁ ਮੁਝ ਪਾਹੀ[੬]' ॥ ੫੬ ॥
ਸਰਬ ਅੰਗਨਾ ਮੈਂ ਜੋ ਪਰਧਾਨਾ।
ਸੋ ਬੋਲੀ 'ਸੁਨਿਯੇ ਰਾਜਾਨਾ[੭]!।
ਪੂਰਬ ਬਹੁ ਫਕੀਰ ਜੇ ਆਏ।
ਦੇਖਿ ਰੂਪ ਤਿਯ[੮*] ਸਭੈ ਲੁਭਾਏ ॥ ੫੭ ॥
ਇਨ ਸੋਂ ਹਾਵ ਭਾਵ[੯] ਮੈਂ ਕੀਨੇ।
ਜਿਨ ਬਿਲੋਕਿ[੧੦] ਮੁਨਿ ਤਪੀ ਭੁਲੀਨੇ।
ਇਨ ਕੇ ਤਨ ਕੋ ਤਨਕ ਨ ਪਰਸੇ।
ਰਹੇ ਅਡੋਲ ਸਿ ਕੰਚਨ ਗਿਰ ਸੇ[੧੧] ॥ ੫੮ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪੁਨ ਹਮ ਪਰ ਕੀਨੀ।
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਰਸ ਮਤਿ ਭੀਨੀ[੧੨]।
ਇਹ ਤੌਂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

---

[1]ਕੌਡੀ ਮੰਗ ਰਹੇ।
[2]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[3]ਸਵੇਰ ਹੋਈ।
[4]ਰਾਜਾ ਨੇ।
[5]ਜਿਵੇਂ।
[6]ਮੇਰੇ ਪਾਸ।
[7]ਹੇ ਰਾਜਾ।
[8]ਤੀਮੀਂ ਦਾ।
[*]ਪਾ:-ਤ੍ਰੀਯ।
[9]ਅਦਾਵਾਂ।
[10]ਦੇਖਕੇ।
[11]ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵਾਂਙੂ।
[12](ਸਾਡੀ) ਮਤ ਭਿੱਜ ਗਈ।

ਜਿਸ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੫੯ ॥
ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰਮ ਹਮ ਜਾਗੇ।
ਤੌਂ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ[1] ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ।
ਸਰਬ ਰੈਨਿ ਦੇ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਕਿਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ[2], ਸੁਣਹੁ ਨਰੇਸ਼ਾ! ॥ ੬੦ ॥
ਬਿਸ਼ੈ ਭੋਗ ਬਿਸ਼ਟਾ ਕੀ ਨਯਾਈਂ।
ਦੁਰਗੰਧਤਿ ਸੋ ਹਮੈ ਨ ਭਾਈ।
ਰਿਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।
ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਭੀ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥ ੬੧ ॥
ਕਾਢਿ ਨਰਕ ਤੇ ਸੁਰਗ ਪੁਚਾਏ।
ਐਸੋ ਸੰਤ ਪਿਖੱਜੋ ਨਿਸ ਜਾਏ'।
ਸੁਨਤਿ ਭੂਪ[3] ਮਨ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਨਾ[4]।
-ਹੈ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਤਿ ਦਾਨਾ ॥ ੬੨ ॥
ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੀ ਪ੍ਰਬਲ ਕੁਚਾਲੀ।
ਜਤ ਸਤ ਤੇ ਕਿਯ ਨਰ ਸਭਿ ਖਾਲੀ।
ਬਿਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋਇ ਨ ਪੂਰਨ-।
ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਗਮਨਜੋ ਪੁਨ ਤੂਰਨ ॥ ੬੩ ॥
ਪਗ ਨੰਗੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਗਾਢੇ। {ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਉਣਾ}
ਗਯੋ ਸੁ ਗੁਰ ਤਰੁਵਰ ਤਰ ਠਾਂਢੇ[5]।
ਪੀਠ ਕਰੇ ਭੂਪਤਿ ਕੀ ਓਰਾ।
ਤਨਕ ਨ ਚਿਤਵਨ ਹਿਤ ਮੁਖ ਮੋਰਾ[6] ॥ ੬੪ ॥
ਕੀਨਿ ਡੰਡੌਤ ਭੂਪ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਵਧੀ ਚਰਨ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ[7*] ਕੀ।
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਹੋਯੋ ਪੁਨਿ ਠਾਂਢਾ।
ਡੋਲਯੋ ਰਿਦੈ ਨ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਗਾਢਾ ॥ ੬੫ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ।
[2]ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।
[3]ਰਾਜਾ।
[4]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ।
[5]ਜਿਸ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਥੇ ਗਿਆ।
[6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ ਰਤੀ ਮੂੰਹ ਨਾ ਭੁਆਇਆ ਦੇਖਣ ਲਈ।
[7]ਹਿਰਦੇ।
[*]ਪਾ:-ਜੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਤੂਸਨਿ ਠਾਨੀ।
ਕਛੁ ਨ ਭੂਪ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
ਜਬ ਇਉਂ ਬੀਤੇ ਜਾਮ[1] ਅਢਾਈ।
ਡੁਲਯੋ ਨ ਸੋਇ[2] ਰਹ੍ਯੋ ਥਿਰ ਥਾਈ[3] ॥ ੬੬ ॥
ਤਬ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੁਕੰਦਾ।
'ਹੈ ਭੂਪਤਿ ਤੁਝ ਕੁਸ਼ਲ ਅਨੰਦਾ?।
ਕਹਹੁ ਆਪਣੀ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਖਰੋ ਹੋਨਿ ਜਾਂਤੇ ਪ੍ਰਨ ਰਾਖਾ' ॥ ੬੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੇਦੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤ ਜੋ, ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਨੂਪ।
ਮਨਸੁਖ ਕੋ ਬੂਝਣ ਕਰੀ, ਲਿਖਿ ਲੀਨੀ ਤਬ ਭੂਪ[4] ॥ ੬੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਨ ਬੂਝਨ ਕੇ ਹੇਤ ਭੁਵਾਲਾ।
ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲਾ!।
ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਜਾਤ ਮੁਝ ਤਾਂਈ।
ਨਿਜ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ ॥ ੬੯ ॥
ਮਨ ਅਭਿਲਾਖ ਕਹੌਂ ਸਭਿ ਪਾਛੇ।
ਜਬ ਮੈਂ ਜਾਨਿ ਲੇਉਂ ਬਿਧਿ ਆਛੇ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਸ਼ੁਭ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੭੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਤਾ ਕੈ ਮੈਲੁ ਨ ਰਾਤੀ ॥
ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਥੁ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸੰਗੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਗਤਿ ਬੀਤੀ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸਮਝ ਭੂਪ ਕਛੁ ਔਰੈ ਰੀਤੀ।
ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਹੁਰ ਬੂਝਨੇ ਪ੍ਰੀਤੀ[5]।
'ਜੋਗੀ ਰੂਪ ਆਪਕੋ ਅਹੈ?'।
ਅਸ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹੈਂ ॥ ੭੧ ॥

ਗੁਸਾਈ ਤੇਰਾ ਕਹਾ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਜਾਤੀ ॥
ਜਾ ਤਉ ਭੀਤਰਿ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵਹਿ ਪੂਛਉ ਬਾਤ ਨਿਰੰਤੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

---

[1]ਪਹਿਰ।
[2]ਉਹ।
[3]ਸਥਿਰ।
[4]ਮਨਸੁਖ ਤੋਂ ਪੁੱਛਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਲਿਖ ਲਿਆ ਸੀ ਤਦੋਂ।
[5]ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਕੇ।

ਚੌਪਈ: ਅਸ ਸੁਨਿ ਬੋਲੵੋ ਬਹੁਰ ਰਜਾਨਾ*।
ਸਮਝਤਿ ਕਛੂ ਆਨ ਤੇ ਆਨਾ[1]।
'ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਤੁਮਰੀ ਜਾਤੀ।
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕਹਿਯੇ ਬਖਜਾਤੀ' ॥ ੭੨ ॥

ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਇਸਨਾਨੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਪੂਜੇ ਪਾਤੀ ॥
ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਏਕੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਏਕਾ ਜੋਤੀ ॥੨॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਨੂਪਾ।
ਬਹੁਰੋ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਬਚ+ ਭੂਪਾ।
'ਜਾਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਅਹੈ?'
ਸੁਨਿ ਇਉਂ ਕਮਲ ਨੈਨ ਪੁਨਿ ਕਹੈਂ ॥ ੭੩ ॥

ਜਿਹਵਾ ਡੰਡੀ ਇਹੁ ਘਟੁ ਛਾਬਾ ਤੋਲਉ ਨਾਮੁ ਅਜਾਚੀ ॥
ਏਕੋ ਹਾਟੁ ਸਾਹੁ ਸਭਨਾ ਸਿਰਿ ਵਣਜਾਰੇ ਇਕ ਭਾਤੀ ॥੩॥

ਚੌਪਈ: ਤਦਪਿ ਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਭੂਪਤਿ ਆਵਾ।
ਮਨਕੇ ਵਿਖੈ ਅਧਿਕ ਅਕੁਲਾਵਾ।
-ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਜਾਤਿ ਬਤਾਵੈਂ।
ਨਹਿਂ ਨਿਜ ਆਨਨ ਨਾਮੁ ਅਲਾਵੈਂ- ॥ ੭੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਸਾਧ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜਗਤ ਮੈਂ ਔਰ ਸੇਮੁਖੀ[2] ਸੰਤ++।
ਉਭਯ ਮੱਧ[3] ਤੁਮ ਕੌਨ ਹੋ? ਕਹੋ ਸੰਤ ਜੀ ਮੰਤ'** ॥ ੭੫ ॥

ਦੋਵੈ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਬੇੜੇ ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸੁ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਜੀਅਹੁ ਰਹੈ ਨਿਭਰਾਤੀ ॥
ਸਬਦੁ ਵਸਾਏ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ਸਦਾ ਸੇਵਕੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ॥੪॥

ਚੌਪਈ: ਬਹੁ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸੋਚਨ ਲਾਗਾ।
ਘਟੀ ਬਿਤੈ[4] ਪੁਨ ਕਹਿ ਵਡਭਾਗਾ।
'ਜੇ ਤੁਮ ਗੋਰਖ? ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੭੬ ॥

ਊਪਰਿ ਗਗਨੁ ਗਗਨ ਪਰਿ ਗੋਰਖੁ ਤਾ ਕਾ ਅਗਮੁ ਗੁਰੂ ਪੁਨਿ ਵਾਸੀ ॥
ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਬਾਹਰਿ ਘਰਿ ਏਕੋ ਨਾਨਕੁ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ ॥੫॥੧੧॥

---

*ਪਾ:-ਤਬ ਰਾਜਾਨਾ।
[1]ਹੋਰ ਤੋਂ ਹੋਰ।
+ਪਾ:-ਤਬ।
[2]ਬੁਧੀਮਾਨ (ਅ) ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ (ੲ) ਸੁਮੁਖ=ਸੁਹਣੇ।
++ਪਾ:-ਸੇਮੁਖੀ ਜਾਨਤ ਵੰਤ। ਵਾ-ਸੇਮੁਖ ਜਾਨ ਭਵੰਤਿ।
[3]ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ।
**ਏਹ ਦੋਹਰਾ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲਿਖਤੀ ਵਿਚ ਹੈ।
[4]ਘੜੀ ਬੀਤੀ ਤੇ।

ਚੌਪਈ: ਸੁਨੀ ਜਬਹਿ ਬਾਨੀ ਸੁਖ ਰਾਸੀ।
ਜਾਨਹੁ[1] -ਨਾਨਕ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ-।
ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਨੋ ਮਨ ਰਾਊ।
ਬਹੁਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਭਯੋ ਡੁਲਾਊ ॥ ੭੭ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖੈ ਭੀ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ।
ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ ਉਸਤਤਿ ਪਦ ਸਾਨੀ[2]।
'ਜਨਮ ਧੰਨ ਵਡਭਾਗ ਹਮਾਰਾ।
ਜਾਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਯੋ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੭੮ ॥
ਮਨ ਮੇਰੇ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ!।
ਬਨੈ ਨ ਕਹਿਬੋ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ!।
ਅਸ ਨ ਮਨੀਖਾ[3] ਤੁਮੈਂ ਪਛਾਨੋਂ।
ਰਸਨਾ ਸਕਤਿ ਨ ਨੁਤਹਿ[4] ਬਖਾਨੋ' ॥ ੭੯ ॥
ਕਹਿ ਇਉਂ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਖਨਿ ਦੀਨੀ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
'ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਮੁਝ ਦਾਸ ਜਨੀਜੈ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਭਵਨ ਪੁਨੀਤ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੮੦ ॥
[5]'ਪੂਰਬ ਧਰਮਸਾਲ ਬਨਿਵਾਵਹੁ।
ਬਹੁਰ ਆਇ ਹਮ ਕੋ ਲੈ ਜਾਵਹੁ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੂਪਤਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ।
ਕਹ੍ਯੋ ਜੁ ਗੁਰੁ ਸੁ ਅਰੰਭ ਕਰਾਯੋ ॥ ੮੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੰਗਲਾਦੀਪ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੈਂਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੭ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਤੁਰ ਲੈਣਾ ਆਦਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 'ਅਨਹੋਣੀ ਗਲ' ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਯੋਗ ਦੇ ਤੀਰਕੇ ਮੂਜਬ ਸਮਾਹਿਤ ਚਿਤ ਜਿਸ ਗਲ ਪਰ ਸੰਯਮ (ਧਾਰਨਾ ਧ੍ਯਾਨ ਸਮਾਧੀ) ਕਰੇ ਉਹੋ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਲ ਚਿੱਕੜ ਕੰਡਿਆਂ ਉਪਰ ਟੁਰ ਸਕਣਾ ਯੋਗੀ ਲਈ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਭੂਤੀ ਪਾਦ ਅੰਕ ੩੮ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਜੀ ਦਾ ਜਲ ਪਰ ਤੁਰਨਾ ਮਤੀ ਦੀ ਇੰਜੀਲ ਬਾਬ ੧੪ ਆਇਤ ੨੫ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਡੰਕਾ ਵਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, 'ਕਾਂਕੈਸਟ ਆਫ ਡੈਥ' ਨਾਮੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦਾ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

---

[1]ਜਾਣਿਆਂ (ਰਾਜੇ ਨੇ)।
[2]ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
[3]ਐਸੀ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਜੋ।
[4]ਉਸਤਤੀ।
[5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

ਕਿ 'ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਕ ਪਰਬੰਧ ਦੇ ਮੈਂ ਮੰਜੇ ਸਮੇਤ ਉਚੀ ਉਠਦੀ ਚਲੀ ਗਈ ਕਿ ਛੱਤ ਨੂੰ ਜਾ ਹੱਥ ਲਾਇਆ। ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮੇਜ਼ ਸਮੇਤ ਉਚੀ ਉਠਦੀ ਗਈ ਜਿਥੋਂ ਤਾਂਈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਿਰ ਛਤ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗਾ' ਦੇਖੋ 'ਕਾਂਕੈਸਟ ਆਫ ਡੈਥ' ਬਾਈ 'ਹੇਲਨ ਵਿਲਮੈਨਸ' ਸਫਾ ੭੩। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਆਤਮ ਬਲ ਦੇ ਬਲੀ ਸੂਰਮੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਏਹ ਬਾਤਾਂ ਕਠਨ ਨਹੀਂ ਸਨ।

੪੮. [ਧਯਾਨ ਮਹਿਮਾ। ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਯੋਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਧਯਾਨ ਸੁ ਭਾਨੁ ਸਮ, ਰਿਦਾ ਕਮਲ ਬਿਗਸਾਇ।
ਕਵਿਤਾ ਰਚੌਂ ਜਥਾਮਤੀ, ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੧ ॥

ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ।

ਜਥਾਮਤੀ=(ਅਪਨੀ) ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧਯਾਨ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਹੈ, (ਜੋ) ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਕਮਲ ਨੂੰ ਖਿੜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਖਿੜੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਪਨੀ) ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵਿਤਾ ਰਚਕੇ ਸੁਖਦਾਈ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਬੁਲਿਵਾਇ ਭੁਵਾਲਾ[1]।
ਰਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤਤਕਾਲਾ।
ਮ੍ਰਿਗਮਦ[2] ਚੰਦਨ ਅਗਰ ਕਪੂਰਾ।
ਕੀਨ ਸੁ ਲੇਪਨ ਤਾਂ ਸੋ ਰੂਰਾ ॥ ੨ ॥
ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਤਿਹਂ ਦਰ ਬਨਿਵਾਏ।
ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਵਿਛੌਣਾ ਛਾਏ[3]।
ਸਰਬ ਗੁਲਾਬ ਕੀਨ ਛਿਰਕਾਵਾ।
ਬਹੁ ਸੁਗੰਧਿ ਜਾਂ ਮਹਿਂ ਮਹਿਕਾਵਾ ॥ ੩ ॥
ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਏਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ*।
ਊਪਰ ਰੁਚਿਰ ਬਿਛੌਨ ਬਿਛਾਯੋ*।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਗਮਨਯੋ ਭੂਪ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੪ ॥
ਜਬ ਆਵਾ ਉਪਬਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਹਿਂ ਦੇਖੇ ਨਾਂਹੀ।
ਪਰਖਨ ਭਾਉ ਭੂਪ[4], ਗਤਿਦਾਨਾ। {ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ}
ਭਏ ਕਾਲ ਤਿਹਂ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨਾ[5] ॥ ੫ ॥
ਬਿਨਾਂ ਬਿਲੋਕੇ ਬਿਹਬਲ ਰਾਊ[1]।

---

[1]ਰਾਜੇ ਨੇ।
[2]ਕਸਤੂਰੀ।
[3]ਵਿਛਾਏ।
*ਪਾ:-ਵਿਛਾਯੋ।
*ਪਾ:-ਡਸਾਯੋ।
[4]ਰਾਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ।
[5]ਗੁਪਤ।

ਧਰਨਿ ਗਿਰਯੋ ਤਨ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਕਾਊ।
ਲਗੀ ਮ੍ਰਿੱਤਕਾ[2] ਅੰਗਨ ਮਾਂਹੀ[3]।
ਲੀਨ ਉਚਾਇ ਸੇਵਕਨ ਤਾਂਹੀ ॥ ੬ ॥
ਪੌਂਛ ਅੰਗ ਕਰਿ ਪੌਨ ਝੁਲਾਈ।
ਚੇਤਨਤਾ ਭੂਪਤਿ ਤਨ ਆਈ।
ਬੋਲਜੋ ਬਾਣੀ ਹੋਇ ਸਸ਼ੋਕਾ।
'ਕਿਤ ਗੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ[4] ਓਕਾ[5]? ॥ ੭ ॥
ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੀਨਹੁਂ ਤਾਪਾ।
ਤਨਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੋਵਤਿ ਖਾਪਾ[6]।
ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਕੀ ਲਗੀ ਉਡੀਕਾ।
ਅਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾ ਸੁਖ ਮਮ ਜੀ ਕਾ ॥ ੮ ॥
ਮੰਦ ਭਾਗ ਭਾ ਮੋਰ ਮਹਾਨਾ[7]।
ਭਏ ਸਪਦ ਹੀ ਅੰਤਰ ਧਜਾਨਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਕਾਨਨ[8+] ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੌਰਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬਲ ਨੇ ਕੀਨੋਂ ਬਉਰਾ ॥ ੯ ॥
ਆਰਤ ਹੋਇ ਪੁਕਾਰਤਿ ਭਾਰੀ।
'ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ! ਮਿਲਿਯੇ ਇਕ ਬਾਰੀ'।
ਦੌਰ ਦੌਰ ਸੁਧ ਹੇਤ ਮੁਕੰਦਾ।
ਬੂਝਤਿ[9] ਬਿਟਪ[10] ਬਿਹੰਗਨ[11] ਬ੍ਰਿੰਦਾ[12] ॥ ੧੦ ॥
ਗਿਰਵਰ ਸਰਵਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤੀਰਾ[13]।

---

[1]ਰਾਜਾ।
[2]ਮਿੱਟੀ।
[3]ਵਿਚ।
[4]ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ।
[5]ਘਰ।
[6]ਨਾਸ਼।
[7]ਬੜਾ।
[8]ਬਨ।
[+]ਪਾ:-ਨਾਨਕ।
[9]ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।
[10]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ।
[11]ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ।
[12]ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ।
[13]ਕੋਲ।

'ਤੁਮ ਦੇਖਯੋ ਕਿਤ[੧] ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[੨]?।
ਬਿਕੁਲ[੩] ਬਚਨ ਬੋਲਤਿ ਬਨ[++] ਮਾਂਹੀ।
ਕਿਹ ਅਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕੇ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੧ ॥
ਸ੍ਵੇਦ[੪] ਅੰਗ ਪੁਨ ਲੋਚਨ ਨੀਰਾ।
ਸਰਬ ਭੀਗ ਗੇ[੫] ਚੀਰ[੬] ਸਰੀਰਾ।
ਗਿਰਯੋ ਧਰਨਿ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਮੁਰਛਾਈ[੭]।
ਤਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੧੨ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਰਿ ਪਵਨ ਝੁਲਾਵਾ ॥
ਪੌਂਛ ਬਦਨ ਕੋ ਨੀਰ ਚੁਵਾਵਾ।
ਭੀ ਤਨ ਕੀ ਸੁਧ ਪੁਨ ਅਵਨੀਪਾ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇਖੇ ਖਰੇ ਸਮੀਪਾ ॥ ੧੩ ॥
ਪਾਇਨ ਪਰਜੋ ਉਤਾਇਲ[੮] ਕਰਿ ਕੈ।
ਉਮਗ ਅਨੰਦ ਰਹਜੋ ਗਰ[੯] ਭਰਿ ਕੈ।
'ਧਰਮਸਾਲ ਮੈਂ ਸਿਰਜੀ[੧੦] ਸ੍ਵਾਮੀ!।
ਤੁਮ ਕਿਤ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ? ॥ ੧੪ ॥
ਅਬ ਚਲਿ ਕਰਿਯੇ ਨਗਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ।
ਬੈਸ ਰਾਜਿਯੇ ਭਵਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ'।
ਬਿਨੈ ਸਨੀ[੧੧] ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸੁਨਿ[**] ਬਾਨੀ।
ਨ੍ਰਿਪਤ ਸੰਗ ਗਵਨੇ ਗਤਿ ਦਾਨੀ ॥ ੧੫ ॥
ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਰੁਚਿਰ[੧੨] ਪ੍ਰਯੰਕਾ।

---

[1]ਕਿਤੇ।
[2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[3]ਵਯਾਕੁਲ ਹੋਇਆ।
[++]ਪਾ:-ਮਨ।
[4]ਮੁੜ੍ਹਕਾ।
[5]ਭਿੱਜ ਗਏ।
[6]ਕਪੜੇ।
[7]ਮੂਰਛਾ।
[8]ਛੇਤੀ।
[9]ਗਲ।
[10]ਬਣਾਈ।
[11]ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ।
[**]ਪਾ:-ਸ਼ੁਭ। ਸੁਠ।
[12]ਸੁੰਦਰ।

ਤਹਿਂ ਬੈਸਾਏ ਬਦਨ[1] ਮਯੰਕਾ[2]।
ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਬਢਾਇ ਉਛਾਹਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਨਰ ਨਾਰਿ ਉਮਾਹਾ ॥ ੧੬ ॥
ਪਾਇਨ[3] ਨਿਕਟ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿਹੀਂ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਮੰਜੁਲ[4] ਫੂਲਨ ਅੰਜੁਲ[5] ਡਾਰਹਿਂ।
ਚਰਚੈਂ[6] ਚੰਦਨ, ਧੂਪ ਧੁਖਾਰਹਿਂ ॥ ੧੭ ॥
ਅਤਿ ਉਤਸ਼ਵ ਸੋਂ ਪੁਰਿ[7] ਭਾ ਪੂਰਨ।
ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਪਾਵਨ ਰੂਰਨ[8*]?
ਚੰਦਕਲਾ[9] ਲੇ ਰਾਨੀ ਸੰਗਾ। {ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦਾ ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਂ ਚੰਦਕਲਾ}
ਆਵਾ ਭੂਪਤਿ ਹ੍ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਾ ॥ ੧੮ ॥
ਪੂਜਾ ਕੀਨਿ ਖੋੜਸ[10+] ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਕੰਚਨ ਥਾਰ ਹਾਥ ਨਿਜ ਧਾਰਾ।
ਬਾਰ[11] ਚੌਮੁਖੇ[12] ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਦੀਪਾ[13]।
ਕਰੀ ਆਰਤੀ ਪੁਨਿ ਅਵਨੀਪਾ ॥ ੧੯ ॥
'ਜੈ ਜੈ' ਧੁਨਿ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਪੂਰੀ।
ਹੋਇ ਦੀਨ ਬਿਨਤੀ ਕਹਿ ਰੂਰੀ।
'ਭੋ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਝਹਿ ਸਨਾਥ ਕਰੀਜੈ।
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਕੋ ਪਰਨਾ[14] ਦੀਜੈ ॥ ੨੦ ॥

---

[1]ਮੂੰਹ।
[2]ਚੰਦਰਮਾਂ (ਵਾਂਙੂ) ਵਾਲੇ।
[3]ਚਰਨਾਂ ਦੇ।
[4]ਉੱਜਲ।
[5]ਬੁੱਕ ਭਰਕੇ।
[6]ਛਿੜਕਦੇ ਹਨ।
[7]ਸ਼ਹਿਰ।
[8]ਸੁੰਦਰ।
[*]ਪਾ:-ਊਰ ਨ।
[9]ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ।
[10]ਸੋਲਾਂ।
[+]ਪਾ:-ਕੀਨੀ ਖੋੜ ਪ੍ਰਕਾਰ।
[11]ਬਾਲਕੇ।
[12]ਚਾਰ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ।
[13]ਦੀਵੇ।
[14]ਆਸਰਾ।

ਕਰਹੁ ਆਪਨੋ ਬਰ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।
ਜਿਹਂ ਤੇ ਮਿਟਿਹੈ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ੂ।
ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ।
ਤੁਮ ਬਚਨਨ ਮਹਿਂ ਚਤੁਰ[1] ਪਦਾਰਥ ॥ ੨੧ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਬੋਲੇ ਦਯਾਲ ਬਿਰਦ ਨਿਜ ਜਨਿ ਕੈ[2]।
'ਮਨ ਕੋ ਰੋਕਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨੋ।
ਯਹੀ ਉਪਾਵ ਕਲੇਸ਼ਨ ਹਰਨੋ ॥ ੨੨ ॥
ਤਾਂ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਹੈ ਬਿਧਿ ਦੋਊ।
ਬੇਦ ਸੰਤ ਪੁਨਿ ਭਾਖਤਿ ਸੋਊ।
ਜੋ ਹੋਵਹਿ ਤੁਝ ਪਾਸ ਸੁਖਾਰੋ[3]।
ਸੋ ਕਰਿਯੇ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰੋ[4]' ॥ ੨੩ ॥
ਸੁਨਿ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਬੰਦ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਾਥਾ।
'ਜੇ ਦ੍ਵੈ ਬਿਧਿ ਕੇ ਕਹੇ ਉਪਾਈ।
ਕਰਿ ਬਿਥਾਰ ਸੋ[++] ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ' ॥ ੨੪ ॥
'ਭੋ[5] ਰਾਜਨ ਜੋ ਦ੍ਵੈ ਪਰਕਾਰਾ। {ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੋਗ}
ਸੋ ਉਚਰਤਿ ਹੌਂ ਕਰਿ ਬਿਸਥਾਰਾ।
ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਇਕ, ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਸੁਨਿ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਮਲ ਤਨ ॥ ੨੫ ॥
ਪ੍ਰਥਮ ਕਸ਼ਟ ਜੋ ਜੋਗ ਬਖਾਨਾ।
ਅਸ਼ਟ ਅੰਗ ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ। {ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ}
ਯਮ ਅਰ ਨੇਮ, ਇਕੰਤੰ ਦੇਸੂ।
ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਸੁਦੇਸ਼ੂ ॥ ੨੬ ॥
ਧਯਾਨ, ਧਾਰਨਾ, ਅਸ਼ਟ[6] ਸਮਾਧਿ[7]।

---

[1]ਚਾਰੋਂ।
[2]ਜਾਣਕੇ।
[3]ਤੈਥੋਂ ਸੌਖੇ ਹੋ ਸਕੇ।
[4]ਨਿਸ਼ਚੇ।
[++]ਪਾ:-ਕਰ ਬਿਸਥਾਰ ਸੁ।
[5]ਹੇ!
[6]ਅੱਠਵਾਂ।
[7]ਸਮਾਧੀ

ਪਾਇ ਪਰਮਪਦ[1] ਇਨ ਕੋ ਸਾਧਿ[2]।
ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਯਮ, ਸੋ ਦਸ ਪਰਕਾਰਾ। {੧ ਯਮ}
ਲੱਛਨ ਤਿਨ ਕੋ ਕਰੋਂ ਬਿਥਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਏਕ ਅਹਿੰਸਾ[3] ਜਾਨਿਯੇ, {ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ੧}
ਮਨ ਬਚ ਕਾਂਯਾਂ ਤੀਨ।
ਪਰ ਕੋ ਬੁਰਾ ਜਿ ਚਿਤਵਨਾ,
ਮਨ ਕੀ ਹਿੰਸਾ ਚੀਨ ॥ ੨੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਫਿੱਕਾ ਬੋਲ ਦੁਖਾਇ ਹਨਾਵੈ[4]*।
ਹਿੰਸਾ ਬਚਨਨ ਕੀ ਕਹਿਲਾਵੈ।
ਤੀਜੀ ਮਾਰਨ ਜੀਵਨ ਕੇਰੀ।
ਤਜਾਗੈ ਇਨ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨ ਦੇਰੀ ॥ ੨੯ ॥
ਦੁਤਿਯੇ ਸਚ ਉਚਰਨ ਨਿਰਬਹੈ[5]। {ਸੱਚ ੨}
ਕਬਹੂੰ ਕੂਰ ਨ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹੈ।
ਤੀਜੇ ਹੈ ਦ੍ਵੈ ਭਾਂਤਿ ਸਤੇਈ[6]। {ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚੋਰੀ ੩}
ਇਕ ਤਨ ਕੀ, ਇਕ ਮਨ ਕੀ ਸੇਈ ॥ ੩੦ ॥
ਪਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਛਪਾਵਨ ਕਰਨੀ।
ਏਹੁ ਸਤੇਈ ਤਨ ਕੀ ਬਰਨੀ।
ਕਰਹਿ ਪਾਪ, ਪੁਨ ਰਾਖਿ ਦੁਰਾਏ।
ਇਹ ਮਨ ਕੀ ਚੋਰੀ ਕਹਿਲਾਏ ॥ ੩੧ ॥
ਇਨ ਦ੍ਵੈ ਤਜਿਨ, ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਯਮ ਜਾਨਹੁ।
ਭੂਲ ਨ[7] ਕਹੂੰ ਨ੍ਰਿਪਤ! ਮਨ ਠਾਨਹੁ।
ਚੌਥੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਸੁਖਸਾਰੂ[8]। {ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ੪}
ਜੀਤਨ ਕਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪਰਕਾਰੂ[9] :- ॥ ੩੨ ॥ {ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਮ}

---

[1]ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪਦ।
[2]ਸਾਧਕੇ।
[3]ਜੀਵ ਨਾ ਮਾਰਨੇ।
[4]ਦਿਲ ਢਾਹੇ।
*ਪਾ:-ਸੁਨਾਵੈ।
[5]ਨਿਬਾਹਵੇ।
[6]ਚੋਰੀ।
[7]ਭੁੱਲਕੇ ਵੀ ਨਾ।
[8]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਦਾਤਾ।
[9]ਅੱਠ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਬਾਤੈਂ ਕਰਨੀ।
ਦੂਜੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਰਨੀ।
ਤੀਜੈ ਤਿਯ ਇਕਾਂਤ ਮਿਲ ਬੈਸਨ ॥
ਚੌਥੇ ਹੋਵਤਿ ਅੰਗ ਸਪਰਸ਼ਨ ॥ ੩੩ ॥
ਪੰਚਮ ਹਿਤ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਿਯ ਕੋ।
ਛਠੇ[1] ਅਲਿੰਗਨ[2] ਕਰੈ ਹੀਯ ਸੋਂ।
ਸਪਤ ਚਿਤਵਨੋ[3] ਮਨ ਮਹਿਂ ਨਾਰੀ।
ਅਸ਼ਟਮ ਭੋਗ ਕਰਨ ਬਿਧਿਸਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥
ਇਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਤਯਾਗੇ ਜੇਈ।
ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਧਾਰਤਿ ਹੈਂ ਤੇਈ।
ਪੰਚਮ ਯਮ ਹੈ ਧੀਰਜ ਕਰਨੀ। {ਧੀਰਜ ੫}
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਦਾ ਸਹੇ ਸਮ ਧਰਨੀ ॥ ੩੫ ॥
ਆਪਦ[4] ਸੰਪਦ[5], ਆਤਪ[6], ਸੀਤਾ[7]।
ਬਿਕੁਲ[8] ਨ ਹੋਇ ਡੁਲਾਵੈ ਚੀਤਾ[9]।
ਖਸ਼ਟਮ[10] ਯਮ ਹੈ ਖਿਮਾ[11] ਸੁਹਾਈ[12]। {ਖਿਮਾ ੬}
ਮਨ ਮਹਿਂ ਛੋਭ[13] ਨ ਕਬਹੁਂ ਉਠਾਈ ॥ ੩੬ ॥
ਭਲਾ ਕਿ ਬੁਰਾ ਬਖਾਨੈ ਕੋਇ।
ਸਹਿਨ ਸ਼ੀਲ[14] ਮਨ ਸਭਿ ਤੇ ਹੋਇ।
ਸਪਤਮ ਦੁਖੀ ਨ ਦੇਖੇ ਕਾਂਹੀ[15]। {ਦਯਾ ੭}

---

[1]ਛੀਵੇਂ।
[2]ਛੋਹਣਾ।
[3]ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ।
[4]ਦੁੱਖ ਵਿਚ।
[5]ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਿਚ।
[6]ਧੁੱਪ ਵਿਚ।
[7]ਪਾਲੇ ਵਿਚ।
[8]ਵਿਆਕੁਲ।
[9]ਚਿੱਤ।
[10]ਛੇਵੇਂ।
[11]ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਸਹਿਣੀ।
[12]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੈ।
[13]ਰੰਜਗੀ।
[14]ਸਹਾਰੇ ਦਾ ਸੁਭਾਵ।
[15]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੀ।

ਦਯਾ ਕਰੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਨਿਰਬਾਹੀ ॥ ੩੭ ॥
ਅਸ਼ਟਮ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਰਾਖੈ। {ਕੋਮਲਤਾ ੮}
ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਭਨ ਸੋਂ ਭਾਖੈ।
ਨੌਮੋ ਯਮ ਮਿਰਜਾਦ ਅਹਾਰਾ[1]। {ਸ਼ੁੱਧ ਆਹਾਰ ੯}
ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਲਖਿ ਕਰੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੩੮ ॥
ਖਾਵਨ ਕੋ ਅਹਾਰ[2] ਹੈ ਜੇਤੋ।
ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਖਾਇ ਕਮ[3] ਤੇਤੋ[4]।
ਦਸਮੋ ਯਮ ਸੋ ਸ਼ੌਚ[5] ਲਖੀਜੈ। {ਸੌਚ ੧੯}
ਜਲ ਮ੍ਰਿਤਕਾ[6] ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀਜੈ ॥ ੩੯ ॥
ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਕੀ ਮਲ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਤਜਿ ਕਰਿ ਸ਼ੌਚ[7] ਕਰਤਿ ਹੈ ਤਾਂਹੀ[8]।
ਯਮ ਦਸ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਲਾਏ।
ਦਸ ਅਬ ਨੇਮ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਏ:- ॥ ੪੦ ॥ {੨ ਨੇਮ}
ਪ੍ਰਥਮੇ ਤਪ ਸੋ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। {ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ ੧}
ਰਜ ਤਮ ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਸਾਰਾ।
ਛੁਧਾ[9], ਅਗਨ, ਜਲ ਸੋਂ ਤਨ ਤਾਵਾ[10]।
ਇਹੈ ਤਾਮਸੀ ਫਲ ਦਾ[11] ਗਾਵਾ[12] ॥ ੪੧ ॥
ਰਿਦੇ ਗਜਾਨ ਇਸ ਤੇ ਨਹਿਂ ਹੋਇ।
ਦੇਤਿ ਫਲਨ[13], ਜੇ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋਇ।
ਰੋਕ ਕੁਕਰਮ[14] ਰਿਖੀਕ[1] ਜੁ* ਕਰਨੀ।

---

[1]ਭੋਜਨ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਖਾਵੇ।
[2]ਭੋਜਨ।
[3]ਘੱਟ।
[4]ਤਿਸ ਤੋਂ।
[5]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਣਾ।
[6]ਮਿੱਟੀ।
[7]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ।
[8]ਤਦੋਂ।
[9]ਭੁੱਖ।
[10]ਤਪਾਇਆ।
[11]ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
[12]ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[13]ਫਲਾਂ ਨੂੰ।
[14]ਮੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ।

ਰਾਜਸ ਇਹੈ ਸੁਕਰਮਨ ਧਰਨੀ[2+] ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤਪ ਇਹੈ,
ਬ੍ਰਿਤ[3] ਟਿਕਾਵਨ ਕੀਨਿ।
ਨੇਮ ਸੰਤੋਖ ਦੂਜੇ ਲਖੋ, {ਦੋ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਤੋਖ ੨}
ਦ੍ਵੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਚੀਨ ॥ ੪੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਹਾਥ ਪਦਾਰਥ ਆਵਤਿ ਨਾਂਹੀ।
'ਹੌਂ ਸੰਤੋਖੀ' ਅਸ ਮੁਖ ਪ੍ਰਾਹੀ[4]।
ਤਿਸ ਤੇ ਰਿਦੈ ਹਰਖ ਨਹਿਂ ਹੋਇ।
ਨਿਜ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਸੋਇ ॥ ੪੪ ॥
ਦੂਜੇ ਯਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੋਖੂ[5]।
ਧਾਰਤਿ ਹੈ ਯੋਗੀ ਬਿਨ ਦੋਖੂ।
ਬਸਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਤੌਂ[6] ਹਰਖਾਈ[7]।
ਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[8] ਹ੍ਵੈ, ਤੌਂ[9] ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਰਜਾਇ ਪੈ,
ਹਰਖੈ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਇ[*]।
ਤੀਸਰ ਆਸਤਕ[10] ਬੁੱਧਿ ਹੈ,
ਗੁਰੁ ਬਚ[11] ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾਇ[12] ॥ ੪੬ ॥ {ਆਸਤਿਕ ਬੁੱਧ ੩}

ਚੌਪਈ: ਚੌਥੇ ਦਾਨ ਦੇਨਿ ਕੋ ਦਾਤਾ। {ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਨ ੪}
ਤਮ, ਰਜ, ਸਤ ਗੁਨ ਤਿੰਹ ਤ੍ਰੈ ਭਾਂਤਾ[1]।

---

[1]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ।
[*]ਪਾ:-ਜਿ।
[2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨਾ।
[+]ਪਾ:-ਕਰਨੀ।
[3]ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ।
[4]ਕਹੇ।
[5]ਜੋ ਮਿਲ ਜਾਏ ਉਸ ਤੇ ਸੰਤੋਖ।
[6]ਤਾਂ ਭੀ।
[7]ਪਰਸੰਨ ਰਹੇ।
[8]ਮਿਲ ਜਾਵੇ।
[9]ਤਾਂ ਭੀ।
[*]ਪਾ:-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਿ ਜਾਪਿ ਲੇਹੁ ਰਖੈ ਜਿ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਇ।
[10]ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੀ।
[11]ਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ।
[12]ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰੇ।

ਕਲਹਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਬਿਨ ਸ਼ੁਭ ਕਾਲਾ।
ਦੇਤਿ ਤਾਮਸੀ ਰੀਤਿ[2] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥
ਨਿਜ ਜਸ ਹੇਤ ਦੇਤਿ ਜੋ ਦਾਨਾ।
ਅਹੈ ਰਾਜਸੀ, ਫਲ ਲਘੁ[3] ਜਾਨਾ।
ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਨੈ[4] ਦੇਯ ਨਰ[5] ਦੇਖੀ।
ਏਹੁ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਫਲਤਿ[6] ਵਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੪੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕੈ,
ਸਭੈ ਪਦਾਰਥ ਦੇਇ।
ਤਨਕ ਨ ਅਪਨਾ ਮਾਨਈ,
ਤਾਂਹਿ ਅਖੈ[7] ਫਲ ਲੇਇ ॥ ੪੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਦਰਬ ਕਿਧੌਂ[8], ਬਿੱਦਯਾ ਕੌ ਦਾਨਾ।
ਦੇਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਮਾਨਾ।
ਤਿਹਂ ਕੋ ਫਲ ਹ੍ਵੈ ਅਮਿਤ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬੇਦ ਸੰਤ ਭਾਖਤਿ ਇਸ ਢਾਲਾ ॥ ੫੦ ॥
ਪੰਚਮ ਪੂਜਾ ਮਨ ਕਰਿ ਕਰਨੀ। {ਪੂਜਾ ੫}
ਰਿਦੇ ਭਾਵਨੀ ਗੁਰੂ ਮਹਿਂ ਧਰਨੀ।
ਸਫਲੀ ਪੂਜਾ ਹੋਵਤਿ ਤਾਂ ਕੀ।
ਸਦਾ ਭਾਵਨੀ ਸੋਂ ਮਤਿ ਜਾਂ ਕੀ ॥ ੫੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਛਠਵ ਨੇਮ ਨਿਜ 'ਗੁਰ ਸਬਦ', {ਪਾਠ ੬}
ਤਾਂ ਕੇ ਜੇ[+] ਅਨੁਸਾਰ।
ਤਿਨ ਹੀ ਕੋ ਪਢਿਹੈ[9] ਸੁਨੈ,
ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰ ॥ ੫੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਬਿਨਾ ਜੋ ਆਨਾ[1]।

---

[1]ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।
[2]ਇਹ ਤਾਮਸੀ ਰੀਤ ਹੈ।
[3]ਥੋੜਾ।
[4]ਬੇਨਤੀ।
[5]ਭਾਵ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੁਰਖ ਨੂੰ।
[6]ਫਲਦਾ ਹੈ।
[7]ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ, ਜੋ ਕਦੇ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ।
[8]ਯਾਂ।
[+]ਪਾ:-ਮਤ।
[9]ਪੜ੍ਹੇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਨਹਿਂ ਕਾਨਾ।
ਸਪਤਮ ਪਢੈ ਸੁਨੈ ਜਿਹਂ ਰੀਤੀ। {ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ ਉਤੇ ਅਮਲ ੭}
ਵਰਤੈ ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਸਪ੍ਰੀਤੀ ॥ ੫੩ ॥
ਬਿਨਾ ਦੰਭ[2] ਗੁਰੁ ਸਬਦ ਕਮਾਵਨ।
ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਹ੍ਵੈ ਤਨ ਮਨ ਪਾਵਨ[3]।
ਅਸ਼ਟਮ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਰਾਖੈ। {ਸ਼ਾਤਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ੮}
ਨਿਵ ਚਲਣਾ ਮਧੁਰੀ[4] ਮੁਖ ਭਾਖੈ ॥ ੫੪ ॥
ਨਵਮੋ ਨੇਮ ਪਾਠ ਜੋ ਕਰਨਾ। {ਪਾਠ ਵਿਧਿ ੯}
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਅਪਰ[5] ਨ ਬਚਨ ਉਚਰਨਾ।
ਦਸਵੇਂ[*] ਹੋਮ ਅਗਨਿ ਜੋ ਕਰਿਹੀ[6]। {ਹੋਮ ੧੦}
ਸੁਰ[7] ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਿਤ ਮਨਸਾ ਧਰਿਹੀ[8] ॥ ੫੫ ॥
ਸਿੱਖ ਛੁਧਾਤੁਰ[9] ਕੇ ਮੁਖ ਪਾਵਨ[10]।
ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ[+] ਇਹ ਭਲੋ ਸੁਹਾਵਨ। {ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ}
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਾ।
ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਮੁਖ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ ॥ ੫੬ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)
ਬਦਨ ਦੇਵਤਾ ਪਾਵਕ ਕਹਿਯੇ[11]।
ਸਰਬ ਸੁਰਨ ਕੀ ਜਿਹਵਾ ਲਹਿਯੇ[12]।
ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੰਗਿ ਸੁਰ ਸਾਰੇ।
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਤਿ ਹਰਿਨਾਮ ਉਚਾਰੇ[13] ॥ ੫੭ ॥

---

1. ਹੋਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹਨ।
2. ਬਿਨਾ ਪਖੰਡ।
3. ਪਵਿੱਤਰ।
4. ਮਿੱਠੀ।
5. ਹੋਰ।

* ਪਾ:-ਦਸਮੋਂ।

6. ਕਰਦੇ ਹਨ।
7. ਦੇਵਤੇ।
8. ਧਰਦੇ ਹਨ।
9. ਭੁੱਖੇ।
10. ਪਾਵੇ।

\+ ਪਾ:-ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ।

11. (ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਛੁਧਾਤੁਰ) ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ ਕਹੋ (ਅ) ਅੱਗ ਨੂੰ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
12. ਅੱਗ ਸਾਰੇ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦੀ ਜੀਭ ਸਮਝੋ।
13. (ਛੁਧਾਤੁਰ ਦੀ ਜੀਭ ਨੇ ਅਹੁਤੀ ਲਈ ਹੈ ਅੰਨ ਦੀ ਨਾਮ ਉਚਾਰਕੇ) ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ) ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ (ਸੁਤੇ ਹੀ) ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ: ਤ੍ਰਿਤੀ ਹੋਮ ਹੈ ਗਜਾਨ ਕਾ,
ਰਸ ਰਿਖੀਕ ਕੇ ਦਰਬ[1]।
ਗਜਾਨ ਅਗਨਿ ਮੈਂ ਹੋਮਹੀ,
ਤਨ ਹੰਤਾਦਿਕ[2] ਸਰਬ ॥ ੫੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਨੇਮ ਗਿਨਾਵਾ।
ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਦੁਤਿ[3] ਅੰਗ ਸੁਹਾਵਾ।
ਅੰਗ ਤੀਸਰੇ 'ਦੇਸ਼ ਇਕੰਤੇ'[**]। {੩ ਇਕੰਤ ਦੇਸ਼}
ਨਰ ਬਚ ਸੁਨਿਯ ਨ[4], ਤਹਾਂ ਬਸੰਤੇ ॥ ੫੯ ॥
ਚੌਥੇ ਅੰਗ ਯੋਗ ਕਾ ਆਸਨ। {੪ ਆਸਣ}
ਬੇਦ ਜੁਗੀਸ਼ਰ ਕਰਿਹੀਂ ਭਾਸ਼ਨ।
ਜੇਤੇ ਜੀਵ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਾਨਹੁ।
ਆਸਨ ਤੇਤੇ ਹੀ ਪਰਮਾਨੁਹ[5] ॥ ੬੦ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਯੁਗਮ[6] ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਬੀਨੇ[7]।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹਿਤ ਕਰਿ[8] ਸੋ ਲੀਨੇ।
ਸਿੱਧ ਆਸਨ, ਪਦਮਾਸਨ ਦੋਊ।
ਤਿਨਹਿਂ ਜਿ ਲੱਛਨ ਸੁਨਿਯੇ ਸੋਊ ॥ ੬੧ ॥
ਛਿਤਿ[9] ਕਛੁ ਖੋਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਤ੍ਰਿਣ[10] ਪਾਏ। {ਸਿੱਧ ਆਸਣ}
ਬੈਸਹਿ ਪੁਨ ਪਟ[11] ਬਿਮਲ[12] ਬਿਛਾਏ।
ਹ੍ਵੈ ਪਾਵਨ, ਨਹਿਂ ਅੰਗ ਡੁਲਾਏ।

---

[1]ਇੰਦ੍ਰੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਵੇਗ।ਸੰਸ: ਦ੍ਰਵ] (ਅ) ਇੰਦ੍ਰੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ।
[2]ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ
[3]ਦੂਜਾ।
[**]ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਕ 'ਪ੍ਰਤਜਾਹਾਰ' ਪੰਜਵੇਂ ਥਾਂ ਹੈ ਜੋ ਏਥੇ ਨਹੀਂ, ਉਸਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਇਕੰਤਦੇਸ਼' ਇਕ ਅੰਗ ਆਪ ਨੇ ਏਥੇ ਤੀਸਰੇ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੰਡ ਪੌਰਾਣ ਆਦਿ ਯਾ ਹੋਰ ਯੋਗ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਮ ਨਿਯਮ ਇੱਥੇ ਦਸ ਦਸ ਵਰਣਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪੰਜ ਹਨ।
[4]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਣ।
[5]ਜਾਣੋਂ।
[6]ਦੋ।
[7]ਚੁਣੇ।
[8]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
[9]ਧਰਤੀ।
[10]ਨਰਮ ਘਾਹ।
[11]ਕੱਪੜਾ।
[12]ਉੱਜਲ।

ਬਾਮ[੧] ਪੈਰ ਸੋਂ ਗੁਦਾ ਦਬਾਏ ॥ ੬੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇੰਦ੍ਰੀ ਪਰ ਦਹਿਨ[੨] ਧਰੈ,
ਅੱਗ੍ਰ[੩] ਨਾਸਕਾ[੪] ਧਯਾਨ।
-ਸਿੱਧਿ ਆਸਨ- ਇਹ ਕੋ ਭਨੈ[੫],
ਯੋਗੀ[*] ਕਰਤਿ ਸਜਾਨ[੬] ॥ ੬੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਦਾਏਂ ਪਗ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਬਾਂਵਾਂ। {ਪਦਮ ਆਸਣ}
ਬਾਵੇਂ ਪਰ ਕਰ ਦਹਿਨ ਟਿਕਾਵਾ[+]।
ਦੋਨੋ ਭੁਜਾ ਕੰਡ ਕਰਿ ਪਾਛੇ।
ਗਹੇ[੭] ਅੰਗੂਠੇ ਪਗ[੮] ਦਿਢ[੯] ਆਛੇ ॥ ੬੪ ॥
ਭ੍ਰੂ ਕੋ[੧੦] ਕਿਧੋਂ[੧੧] ਨਾਸਕਾ[੧੨] ਧਯਾਨਾ।
ਕਰਿ ਬੈਸੇ[੧੩] ਪਦਮਾਸਨ ਜਾਨਾ।
ਅੰਗ ਪੰਚਮੋ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ। {੫ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਅੰਗ}
ਪੂਰਕ, ਕੁੰਭਕ, ਰੇਚਕ, ਨਾਮ ॥ ੬੫ ॥
ਬਾਹਰ ਤੇ ਮਨ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਵੇ।
ਦਹਿਨੇ ਸੁਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚਢਾਵੈ।
ਖੈਂਚਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੧੪] ਮਾਤ੍ਰਹਿ[੧੫] ਜੋਇ।
ਓਅੰਕਾਰ ਜਪੈ ਤਬ ਸੋਇ ॥ ੬੬ ॥
ਜਿਤੇ[੧] ਪ੍ਰਾਣ ਅੰਤਰ ਠਹਿਰਾਵੈ।

---

[1]ਖੱਬੇ।
[2]ਸੱਜਾ।
[3]ਅੱਗੇ।
[4]ਨਾਸਾਂ (ਉੱਤੇ)।
[5]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[*]ਪਾ:-ਯੌਂ ਨਰ।
[6]ਚਤੁਰ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦਾਂਏ ਪਟ ਪਰ ਧਰ ਪਗ ਬਾਂਵਾਂ। ਬਾਂਵੇਂ ਪਰ ਪਗ ਦਹਿਨ ਟਿਕਾਵਾ।
[7]ਫੜੇ।
[8]ਪੈਰਾਂ ਦੇ।
[9]ਪੱਕੇ ਕਰਕੇ।
[10]ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਲੀ ਥਾਂ।
[11]ਜਾਂ।
[12]ਨਾਸਾਂ।
[13]ਬੈਠੇ।
[14]ਬਾਰਾਂ।
[15]ਵਾਰੀ।

'ਕੁੰਭਕ' ਤੇਤੋ[2] ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ।
ਚੌਬਿਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਓਅੰਕਾਰਾ।
ਜਾਪ ਕਰੈ ਤਿੰਹ ਸਮੈਂ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੭ ॥
ਬਾਵੈਂ[3] ਸੁਰ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਉਤਾਰਾ।
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਾਤ੍ਰਾ ਜਪ ਓਅੰਕਾਰਾ।
'ਰੇਚਕ' ਯਾਂਕੋ ਨਾਮ ਕਹੀਜੈ।
ਸਨੈ ਸਨੈ[4] ਜੋ ਛੋਡਨ ਕੀਜੈ ॥ ੬੮ ॥
ਤੈਸੇ ਹੀ ਬਾਏਂ ਤੇ ਦਾਏਂ।
ਦਾਏਂ ਤੇ ਬਾਏਂ ਸੁ ਚਢਾਏ।
ਖੁਲ੍ਹੈ ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ[5] ਇਸ ਢਾਰਾ[6]।
ਠਹਿਰਹਿਂ ਪ੍ਰਾਣ ਜਿ ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ॥ ੬੯ ॥
ਤਬੈ ਅਨਾਹਦ ਕੀ ਧੁਨਿ ਖੁਲਿ ਹੈ।
ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਮਜੋਤਿ ਕੋ ਮਿਲਿਹੈ।
ਝਿਲਮਿਲਕਾਰ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ[7]।
ਜਿਹਂ ਪਿਖ ਹ੍ਵੈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥ ੭੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਧਰਿਹੀ ਧ੍ਯਾਨ ਕੋ,
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਧੁਨਿ ਵਧਿ ਜਾਇ।
ਖਸ਼ਟ[8] ਅੰਗ ਹੈ ਯੋਗ ਕਾ, {੬ ਧਿਆਨ}
'ਧ੍ਯਾਨ' ਧਰਤਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੭੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਦ੍ਵੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਲਖਹੁ ਸੁ ਧ੍ਯਾਨਾ। {ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ}
ਬਾਹਯ ਕਾ, ਅੰਤ੍ਰੀਕ ਬਖਾਨਾ[9]।
ਬਿਸ਼ਨ ਚਤੁਰਭੁਜ* ਕੋ ਜੋ ਧ੍ਯਾਨਾ।
ਸੋ ਬਾਹਰ ਕਾ ਜਾਨ, ਸੁਜਾਨਾ[1]! ॥ ੭੨ ॥

---

[1]ਜਿਤਨੇ।
[2]ਤਿਤਨੇ।
[3]ਖੱਬੇ।
[4]ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ।
[5]ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਥਾਂ ਦਾ।
[6]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[7]ਹਿਲਦਾ ਯਾ ਝਮਕਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
[8]ਛੇਵਾਂ।
[9]ਬਾਹਰਲਾ ਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
*ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਧ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ।

ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਵਿਖੈ ਜੋ ਜੋਰਾ[੨]।
ਨਾਭੀ[੩], ਰਿਦੈ[੪], ਕਿ ਨਾਸਾ[+] ਓਰਾ[੫]।
ਕੈ ਭ੍ਰੂ ਕੇ[੬++] ਕੈ ਦਸਵੈਂ ਦ੍ਵਾਰਾ।
ਧਰੈ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨਿ ਕੈ ਧਾਰਾ ॥ ੭੩ ॥
ਜਬਹਿ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨਿ ਖੁਲਿ ਜਾਵਹਿ।
ਕਿਧੌਂ ਜੋਤਿ ਕੋ ਧ੍ਯਾਨ ਲਗਾਵਹਿ।
ਇਹ ਅੰਤ੍ਰਿਕ[੭] ਮਨ ਮਹਿਂ ਪਹਿਚਾਨਹਿਂ।
ਸਪਤਮ[੮] ਅੰਗ ਧਾਰਨਾ[**] ਮਾਨਹਿ ॥ ੭੪ ॥ {ਧਾਰਨਾ}
ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ[੯] ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਨ।
ਤਿਹਂ ਤੇ ਪੁਨ ਪੁਨ ਮਨਹਿ ਹਟਾਵਨ।
ਧ੍ਯਾਨ ਵਿਖੈ ਜੋਰਹਿ[੧੦] ਠਹਿਰਾਵਹਿ।
ਯਹੀ ਧਾਰਨਾ ਨਾਮ ਕਮਾਵਹਿ ॥ ੭੫ ॥
ਜਬ ਮਨ ਠਹਿਰਹਿ ਹੋਇ ਅਡੋਲਾ।
ਤਿੰਹ ਕੋ ਨਾਮ ਸਮਾਧਿ ਅਡੋਲਾ। {੮ ਸਮਾਧਿ}
ਸੋ ਸਮਾਧਿ ਹੈ ਉਭੈ ਪ੍ਰਕਾਰੀ[੧੧]।
ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ ਸਾਕਲਪ ਉਚਾਰੀ ॥ ੭੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਧ੍ਯਾਤਾ, ਧ੍ਯਾਨ, ਸੁ ਧੇਯ, ਜੋ
ਪ੍ਰਿਥਕ-ਪ੍ਰਿਥਕ[੧੨] ਇਕ ਜਾਨ।
ਸੋ 'ਸਾ-ਵਿਕਲਪ' ਕਹਤਿ ਹੈਂ,

---

[1]ਹੇ ਚਤੁਰ !।
[2]ਜੋੜਿਆ।
[3]ਧੁੰਨੀ।
[4]ਹਿਰਦਾ।
[+]ਪਾ:-ਨਾਸਕਾ।
[5]ਵੱਲ।
[6]ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਵਿੱਚ।
[++]ਪਾ:-ਭ੍ਰੂ ਭ੍ਰੂ।
[7]ਅੰਦਰਲਾ (ਧਿਆਨ)।
[8]ਸੱਤਵਾਂ।
[**]ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਫੇਰ ਧ੍ਯਾਨ ਹੈ।
[9]ਤਿਸ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ।
[10]ਜੋਰ ਨਾਲ (ਅ) ਜੋੜ ਕੇ।
[11]ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
[12]ਅੱਡ ਅੱਡ।

ਜੋਗੀ ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਨ ॥ ੭੭ ॥ {ਸਾ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ}

ਚੌਪਈ: ਆਪ ਭਿੰਨ[1] ਨਹਿਂ ਭਿੰਨ ਧਿਆਨਾ।
ਧੇ[2] ਸਭਿ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿ ਜਾਨਾ।
'ਨਿਰਵਕਲਪ' ਸੋ ਲਖੌਂ ਸਮਾਧਿ। {ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ}
ਐਸੇ ਅਸ਼ਟ[3] ਅੰਗ ਤਨ ਸਾਧਿ ॥ ੭੮ ॥
ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਅਰੂਢ ਯੋਗ ਮਹਿਂ ਜੌ ਲੌ।
ਲੇਯ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਰਸ ਸ਼ੁਭ ਤੌ ਲੋ।
ਉਤਰਹਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਯੋਗ ਤੇ ਜਬ ਹੀ।
ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਸੋਂ ਪਰਚਹਿ ਤਬ ਹੀ* ॥ ੭੯ ॥
ਐਸੇ ਭੀ ਬਹੁ ਕੋ ਕਲਿਆਨਾ[4]।
ਭਏ ਜਗਤ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਾ।
ਦੂਜਾ ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੋ ਪੰਥਾ[5]। {ਭਗਤਿ ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ}
ਅਸ਼ਟ ਅੰਗ ਤਿਹ[6] ਭਾਖਤਿ[7] ਗ੍ਰੰਥਾ ॥ ੮੦ ॥
ਪ੍ਰਿਥਮੈ 'ਯਮ' ਮਨ ਰਾਖਨ ਨੀਵਾ।
ਨਿਜ ਗੁਨ ਤੇ ਨਿਰਮਾਨ[8] ਸਦੀਵਾ।
ਦੂਜੋ 'ਨੇਮ' ਜਾਇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ।
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਿ ਮਿਲ ਪੰਗਤਿ ॥ ੮੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਢਨ ਸ਼ਕਤਿ[9] ਜੇ ਹੋਵਈ,
ਪਢੈ ਨੇਮ ਕਰਿ ਸੋਇ।
ਸੁਣਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਜੇ ਹੋਵਈ,
ਸੁਨੈ ਸੁ ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ॥ ੮੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਤੀਜੋ 'ਦੇਸ਼ ਇਕੰਤ' ਬਖਾਨੈ[10]।
ਸਰਬ ਵਿਖੈ ਇਕ ਗੋਬਿੰਦ ਜਾਨੈ।

---

[1]ਵੱਖ।
[2]ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੇ।
[3]ਅੱਠ।
[4]ਮੁਕਤੀ।
[5]ਰਾਹ।
[6]ਤਿਸਦੇ।
[7]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[8]ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
[9]ਪੜ੍ਹਨੇ ਦੀ ਤਾਕਤ, ਜਾਚ।
[10]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਲਖਈ ਨਾਂਹਿ।
ਏਕੋ ਬਯਾਪਕ[1] ਸਭਿ ਘਟ[2] ਮਾਂਹਿ[3] ॥ ੯੩ ॥
ਚੌਥੋ 'ਆਸਨ' ਸਮਝਹੁ ਚਿੱਤ।
ਕਰਹਿ ਗੁਬਿੰਦ ਵਿਖੈ ਥਿਤਿ[4] ਬ੍ਰਿੱਤਿ[5]।
ਪੰਚਮ 'ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮੰ' ਚੀਨਿ।
ਪੂਰਕ[6], ਕੁੰਭਕ[7], ਰੇਚਕ[8] ਤੀਨ ॥ ੯੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਪੂਰਕ' ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚਨ[*] ਸੁਨਿ,
ਸਭੈ ਕਰਖ[9+] ਕਰਿ ਲੇਯ।
ਬਚ[10] ਸੁਨਿ ਸਮਝੀ ਵਸਤੁ[11] ਜੋ,
ਰਿਦੇ ਸਦਾ ਥਿਰ ਕੇਯ[12] ॥ ੯੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਰ ਅਭਿਆਸ ਨ ਤਿਹਂ ਪਰਿਹਰੈ[13]।
ਸਦ ਠਹਿਰਾਵਨ ਮਨ ਮੈਂ ਕਰੈ।
'ਕੁੰਭਕ' ਦੂਜੋ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਤੀਜੋ ਰੇਚਕ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰਾ ॥ ੯੬ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਚਨ ਜੁ ਤਜਿਨਾ[14] ਕਹਾ।
ਤਿਹਂ ਤਜਿ ਦੇਯ[15], ਹੋਤਿ ਸੁਖ ਮਹਾਂ[16]।
ਸ਼ਸ਼ਟਮ 'ਧਯਾਨ' ਅੰਗ ਸੁਨਿ ਜੈਸੇ।

---

[1]ਪੂਰਨ ਹੈ।
[2]ਸਾਰੇ ਹਿਰਦਿਆਂ।
[3]ਵਿੱਚ।
[4]ਇਸਥਿਰ।
[5]ਬਿਰਤੀ।
[6]ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਣਾ।
[7]ਅੰਦਰ ਠਹਿਰਾਉਣਾ।
[8]ਉਤਾਰਨਾ।
[*]ਪਾ:-ਸ਼ਬਦ।
[9]ਖਿੱਚ।
[+]ਪਾ:-ਕਰਮ।
[10]ਬਚਨ।
[11]ਚੀਜ, ਬਾਤ।
[12]ਟਿਕਾਵੇ।
[13]ਦੂਰ ਨਾ ਹਟਾਵੇ।
[14]ਜੇਹੜੀ ਗੱਲ ਛੱਡਣੀ ਕਹੀ ਹੈ।
[15]ਛੱਡ ਦੇਵੇ।
[16]ਬੜਾ।

ਪਢਨ ਸੁਨਨ ਗੁਰੁ ਬਚ ਜਬ ਬੈਸੇ ॥ ੮੭ ॥
ਸਬਦ ਅਰਥ ਮਹਿਂ ਰਾਖਹਿ ਧ੍ਯਾਨਾ।
ਫੁਰਨ ਦੇਯ ਸੰਕਲਪ ਨ ਆਨਾ।
ਸਪਤਮ ਅਹੈ 'ਧਾਰਨਾ' ਅੰਗਾ।
ਤਿਸ ਸਰੂਪ ਸੁਨਿਯੇ ਰੁਚਿ ਸੰਗਾ[1] ॥ ੮੮ ॥
ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਵਿਖੈ ਜੇ ਜਾਵਹਿ।
ਪੁਨ ਮਨ ਰੋਕਿ[++] ਸ਼ਬਦ ਮਹਿਂ ਲਾਵਹਿ।
ਜਬ ਮਨ ਟਿਕ੍ਯੋ ਘਟੀ[2] ਦੋ ਚਾਰਾ।
ਤਿਂਹ ਕੋ ਨਾਮ 'ਸਮਾਧਿ' ਉਚਾਰਾ ॥ ੮੯ ॥
ਸ਼ਬਦ ਵਿਖੈ ਜਬ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ।
ਤਿਸਹਿ ਵਧਾਵੈ ਤਨ ਮਨ ਸਾਧਿ।
ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ[3] ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਖੈ ਜਬ।
ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਸਮਾਧਿ ਭਲੇ ਤਬ ॥ ੯੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਇਹ ਜਾਨਿਯੇ, ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਪੰਥ ਸੁਖੇਨ।
ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਦੁਸ਼ਤਰ[4] ਅਹੈ, ਹੋਇ ਨ ਜੇਨੰ ਕੇਨ[5**]' ॥ ੯੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਪਰ੍ਯੋ ਨਰੇਸ਼ੂ[6]।
ਸੀਖ੍ਯੋ ਚਾਹਤਿ ਯੋਗ ਬਹੋਰੀ।
ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਜਾਂਹਿ ਨ ਥੋਰੀ[7] ॥ ੯੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੮ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹਠ ਯੋਗ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਪਰਤਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਹਠ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਯਥਾ:-

ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਭੁਅੰਗਮ ਭਾਠੀ ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਕੁੰਭ ਕਰੈ ॥

---

[1]ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ।
[++]ਪਾ:-ਮੋਰ।
[2]ਘੜੀਆਂ।
[3]ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ।
[4]ਕਠਨ।
[5]ਜਿਸ ਕਿਸੇ (ਹਰ ਕਿਸੇ) ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
[**]ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੨੯ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੂਕ।
[6]ਰਾਜਾ।
[7]ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਛੁ ਸੋਝੀ ਨਾਹੀ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਬੂਡਿ ਮਰੈ ॥
ਅੰਧਾ ਭਰਿਆ ਭਰਿ ਭਰਿ ਧੋਵੈ ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਕਦੇ ਨ ਲਹੈ ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਫੋਕਟ ਸਭਿ ਕਰਮਾ ਜਿਉ ਬਾਜੀਗਰੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲੈ ॥ ੧ ॥।ਪ੍ਰਾ: ਅ: ਮ: ੧

ਇਸ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਉਸਤਾਦ ਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਤੇ ਐਸੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਸਰ ਲੋਕ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਹਿਜ ਯੋਗ ਸਿਖਾਯਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਗ, ਭਗਤ ਜੋਗ ਆਦਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

'ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੌ ਜੈਤਵਾਰ ਹਰਿ ਜਨਕੁ ਉਪਾਯਉ।' ਸਵ: ਮ: ੫ ਕੇ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਚਿਤ ਦਾ ਜੀਉ ਪੈਣਾ ਤੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲਗ ਪੈਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਤਮ ਰਸ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅਖੀਰ ਅੰਕ ੯੧ ਵਿਚ ਇਹੋ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ:- ਭਗਤ ਜੋਗ ਇਹ ਜਾਨਿਯੇ ਕਲਿ ਮਹਿ ਪੰਥ ਸੁਖੇਨ। ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਦੁਸ਼ਤਰ ਅਹੈ ਹੋਇ ਨ ਜੇਨੰ ਕੇਨ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਕਵਿ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਟੁਰਣ ਵਾਲੇ ਭੁੱਖੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਜੋ ਭੋਜਨ ਖਿਲਾਉਣਾ ਹੈ ਇਹ ਦੇਉਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਨਮਿੱਤ ਅੱਗ ਵਿਚ ਹੋਮ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਅੰਗ ੫੭ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਗ ਨੂੰ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤੇ ਜੀਭ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਦੇਉਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮੇਤ 'ਹਰਿਨਾਮ' ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਛੁਧਾਤੁਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਅੰਨ ਪਾਉਣਾ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੰਨ ਦੀ ਅਹੁਤੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਹੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਗ ੫੮ ਵਿਚ ਤਨ ਹੰਤਾ ਦਾ ਅਰਪਨ ਕਰਨਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਹੋਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

੪੯. [ਗੁਰ ਪਦ ਨਖ ਮੰਗਲ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਦ ਨਖ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਜੋ, ਚਿੰਤਾਮਨਹਿ ਸਮਾਨ ॥
ਚਿਤਵੇ ਮੰਗਲ ਸਰਬਦਾ, ਵਿਘਨ ਦੋਖ ਗਨ ਹਾਨਿ ॥ ੧ ॥

ਚਿੰਤਾਮਨ=ਇਕ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਮੰਗੀਏ ਯਾਂ ਚਿਤਵੀਏ ਸੋ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

[ਸੰਸ:, ਚਿੰਤਾਮਣਿ]

ਚਿਤਵੇ=ਚਿਤਵਣ ਨਾਲ, ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਨਾਲ।

ਸਰਬਦਾ=ਸਾਰੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ, ਹਮੇਸ਼।

[ਸੰਸ:,ਸਰ੍ਵ੍ਦਾ]

ਦੋਖ=ਦੋਸ਼, ਪਾਪ।

ਗਨ=ਸਾਰੇ।

ਹਾਨ=ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ, ਹਾਨੀ ਹੁੰਦੇ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਵਾਂ ਦੀ ਜੋ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਹੈ (ਓਹ) ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ, (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਚਿਤਵਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਅਰ) ਸਦਾ ਮੰਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹ੍ਵੈ ਕਹਿਤਿ ਨਰੇਸ਼ਾ।
'ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕੇ ਮਾਰਗ ਦੋਊ।
ਕਰੁਨਾਕਰਿ ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ, ਦੁਖ ਖੋਊ! ॥ ੨ ॥
ਕਰਹੁ ਸਰਬ ਮਮ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਾਲਾ।
ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਨਹਿਂ ਆਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਕਰਹੁ ਸਦੀਵ ਬਾਸ ਮੁਝ ਬਦਨਾ।
ਹਰਖੋਂ ਹੇਰਿ ਕਮਲ ਸਮ ਬਦਨਾ ॥ ੩ ॥
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਕਿਤਨੇ ਕੋਸਾ।
ਚਲਿ ਆਏ ਨਿਜ ਦੇਨਿ ਭਰੋਸਾ।
ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਹਿਨ ਅਬ ਕੀਜੈ।
ਸਰਬ ਦੇਸ਼* ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਦੀਜੈ' ॥ ੪ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨੈ ਸਨ[1] ਬਾਣੀ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਪਗ[2] ਪਾਹੁਲ ਦੀਨੀ ਸਿਖ ਗੁਨਿ ਕੈ।

---

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਗਰ ਨਗਰ।

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੰਯੁਕਤ।

[2]ਚਰਣਾਂ ਦੀ।

ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ।
ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਹੋਵਤਿ ਭਾ ਚੇਰਾ ॥ ੫ ॥
ਭੂਪਤਿ ਯੋਗ ਦੇਨ ਕੇ ਕਾਜਾ।
ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਸਾਜਾ। {ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ}
ਇਕ ਸੌ ਤੇਰਹਿ* ਧਜਾਇ ਬਖਾਨੇ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਜਿਹ ਪਢਿ ਯੋਗ ਕਲਾ ਸਭਿ ਜਾਨੇ ॥ ੬ ॥
ਦੇ ਕਰਿ ਸੋ ਸੌਂਪਜੌ ਅਵਨੀਪਾ।
ਬੋਲੇ ਪੁਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
'ਜਬ ਸਿਖ ਕੋ ਆਵਹਿ ਹਮ ਦੇਸ਼ੁ।
ਜਾਚਹਿ ਤੁਮ ਪੈ ਦੇਹੁ, ਨਰੇਸ਼ੁ!' ॥ ੭ ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਪੁਨ ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ।
ਭਯੋ ਸੁ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਾਲ ਘਨੇਰਾ।
'ਭਗਤਿ ਜੋਗ' 'ਹਠ ਜੋਗ' ਜੁ ਦੋਊ।
ਕਿਯੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਭੂਪ ਮਨ ਸੋਊ ॥ ੮ ॥
ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ ਜਾਪ ਉਚਾਰੇ।
ਭਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਅਧਿਕ ਪਰਤਾਪਾ।
ਚਢਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰਨ ਕੋ ਖਾਪਾ ॥ ੯ ॥
ਧਰਮ ਸਾਲ ਮਹਿਂ ਦੇਗ[1] ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਰਵਾਵਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਮਨ ਇਕੀਸ ਜਹਿਂ ਲੌਨ[2] ਮਿਲਾਏ। {ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕੀ ਮਣ ਲੂਣ}
ਇਤੋ ਅਹਾਰ ਹੋਇ ਸਭਿ ਖਾਏਂ ॥ ੧੦ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)
ਕੀਰਤਨਿ ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਕੋ ਹੋਵੈ।
ਜੋ ਬਹੁ ਜਨ ਮਨ ਕਲਮਲ[3] ਖੋਵੈ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਚਲਨ ਚਹਿਤਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ[4]।
ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਬਹੁ ਰਖਹਿ ਨਰੇਸ਼ਾ ॥ ੧੧ ॥
ਕਰੀ ਪ੍ਰਪੱਕ ਸਿਖੀ ਕੀ ਰੀਤਾ।

---

*ਪਾ:-ਇਕ ਸੈ ਤੇਰਹ।
[1]ਲੰਗਰ।
[2]ਲੂਣ।
[3]ਪਾਪ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਭਜਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਕਰਜੋ ਗਜਾਨ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਰਾਊ[1]।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਯਾਲੁ ਸੁਭਾਊ ॥ ੧੨ ॥
ਬਹੁਰੋ ਮੰਜੀ[2] ਪਰ ਬੈਸਾਰਾ।
ਕਿਯੋ ਪੂਜ[3] ਤਿਹਂ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ।
ਆਪ ਗਵਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।
ਚਹਿਤ ਨ ਬਿਛਰਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬ੍ਰਿਹੁ[4] ਭਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥
ਕਮਲ ਬਦਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਸੁਨਿ ਰਾਜਨ ਭੋ ਪਰਮ ਸਯਾਨੇ!।
ਅਬ ਤੁਝ ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਬਿਬੇਕਾ।
ਹਮ ਕਰਨੇ ਹੈਂ ਕਾਜ ਅਨੇਕਾ ॥ ੧੪ ॥
ਧਰਹੁ ਧਜਾਨ, ਮੈਂ ਸਦਾ ਸਮੀਪਾ'।
ਅਸ ਸੁਨਿ ਗਦ ਗਦ ਭਾ ਅਵਨੀਪਾ।
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਨਿ ਤਿਂਹ ਧੀਰਾ।
ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਪੁਨਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[5] ॥ ੧੫ ॥
ਪੂਜਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਛੇ।
ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕਰਿਹੀ ਬਿਧਿ ਆਛੇ।
ਬਰ ਪਾਵਹਿਂ ਜੋ ਜਿਹਂ ਮਨ ਭਾਵਾ।
ਕਰਹਿਂ ਸਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੧੬ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਦੇਸ਼ ਤਿਸੀ ਜਗਤੇਸ਼[6] ਗਏ ਜਹਿਂ,
ਅੰਗਨਾ[7] ਰਾਜ ਕਰੈ ਪੁਰਿ[8] ਮਾਂਹੀ[*]। {ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ}
ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਦੁਊ ਪਸ਼ਚਾਤ[1],

---

[1]ਰਾਜਾ।
[2]ਮੰਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੁੱਲ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਦਿੱਤਾ। ਅਰਥਾਤ ਆਪ ਜਪੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਵੇ। ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ-'ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥'
[3]ਪੂਜਾ ਜੋਗ।
[4]ਵਿਛੋੜਾ।
[5]ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[6]ਗੁਰੂ ਜੀ।
[7]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[8]ਸ਼ਹਿਰ।
[*]ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਭੀ ਬਾਬੇ ਕਾ ਦੇਹੁਰਾ ਹੈ'।

ਚਲੇ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਆਗੈ ਸੁ ਜਾਹੀਂ।
ਦੰਭ ਨਸਾਵਨ ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ,
ਜਾਵਨ ਕਾਰਨ ਆਨ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
ਪਾਵਕ ਸਾਗਰ[2] ਹੇਰਿ ਅਗਾਹ,
ਕਿਯੋ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸੇਤ[3] ਕੋ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੭ ॥
ਭੂਰ ਹੁਤੋ ਪੁਰਿ[4], ਨਾਰ[5] ਨਰੇਸ਼ਨ[6],
ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਮੱਧ ਗਏ ਗਤਿ ਦਾਨੀ।
ਬੀਥਿਕਾ[7] ਹੇਰਿ ਬਰੇ ਬਿਪਨੀ[8] ਪੁਨ,
ਆਪਨ[9] ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਠਾਨੀ।
ਬੈਨ ਭਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ,
'ਮੁਝ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਪਿਵੋਂ ਕਿਤ ਪਾਨੀ।
ਲਾਗ ਪਿਪਾਸ[10] ਰਹੀ ਮੁਖ ਸੂਕਤਿ,
ਆਪ ਚਲੋ, ਰਲਿ ਜਾਉਂ ਸੰਗਾਨੀ[11]' ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਦਿ ਕਰਿ[12+] ਬਦਨ ਤੇ,
ਲੇ ਦੁਖ ਕਦਨ[13] ਰਜਾਇ।
ਗਯੋ ਸੰਗ ਤਜਿ ਸਦਨ ਇਕ,
ਜਾਚਯੋ 'ਜਲ ਮੁਝ ਪਜਾਇ' ॥ ੧੯ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਇਕ ਤੀਯ ਹੁਤੀ ਤਿਨ ਬੋਲ ਲਯੋ,
'ਤੁਮ ਅੰਤਰ ਆਨਿ ਕਰੋ ਜਲ ਪਾਨਾ[14]।

---

[1]ਪਿੱਛੇ।
[2]ਅਗਨ ਸਾਗਰ।
[3]ਪੁਲ।
[4]ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ।
[5](ਉਸ ਪਰ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਾਜਾ ਸੀ।
[6](ਉਸ ਪਰ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਾਜਾ ਸੀ।
[7]ਗਲੀ।
[8]ਮੰਡੀ।
[9]ਹੱਟੀਆਂ।
[10]ਤ੍ਰੇਹ।
[11]ਨਾਲ ਆ ਮਿਲਾਂਗਾ।
[12]ਕਹਿਕੇ।
[+]ਪਾ:-ਕਹਿ ਕਰ।
[13]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ।
[14]ਪੀਓ।

ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਰਹੋ ਕਿਤ ਜਾਵਹੁਗੇ?
ਨਿਜ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ ਭਾਖਿ, ਸੁਜਾਨਾ!।
ਤਵ ਰੂਪ ਅਪੂਰਬ ਹੇਰਤਿ ਹੌਂ'
ਇਵ ਬੈਨ ਭਨੈ ਪੁਨਿ[੧] ਤਾ ਸਨਮਾਨਾ[੨]।
ਸਨਯੋ ਇਹ, ਅੰਤਰ ਜਾਤ ਭਯੋ,
ਤਹਿਂ ਬੈਸ ਗਯੋ ਮਚ[੩] ਪੈ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥
'ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਲਖੋ ਧਰ ਦੂਰ ਸੋ,
ਨਾਮ ਹਮਾਰ ਅਹੈ ਮਰਦਾਨ[++]।
ਕੇਵਲ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ਨ ਦੇਖਨ,
ਕਾਜ ਨ ਆਨਹਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ'।
ਸੋ ਸੁਨਿ ਪਾਨ ਪਿਆਵਨ ਕੇ ਮਿਸ,
ਗ੍ਰੀਵ ਮੈਂ ਤੰਤੁ ਕੋ ਡਾਰਿ ਬੰਧਾਨਾ[੪]।
ਏਂਢਕ[੫] ਭਾ ਪਲਟੀ ਨਰ ਦੇਹਿ,
ਕੁਰੂਪ ਭਯੋ ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਆਨਾ[*] ॥ ੨੧ ॥ {ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੀਢਾ}
ਚੰਚਲ ਨਾਰਿ ਚਲਿਤ੍ਰਹਿ ਸੋਂ ਕਰ,
ਦਾਮਨਿ[੬] ਲੇ ਕਰਿ ਤਾ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ[੭+]।
ਗ੍ਰੀਵ[੮] ਵਿਖੈ ਤਿਨ ਬਾਂਧ ਲਈ,
ਪੁਨ ਮੇਖ ਕੇ ਸੰਗ ਦਈ ਗਠ ਤਾਂਹੀ।
ਆਪ ਚਲੀ ਘਟ[੯] ਸੀਸ ਧਰਾ,
ਜਲ ਲੇਵਨ ਕੋ ਉਦਪਾਨ[੧੦] ਜਹਾਂਹੀ[੧]।

---

[1]ਇਉਂ ਬਚਨ ਕਹੇ ਫਿਰ।
[2]ਆਦਰ ਕੀਤਾ।
[3]ਮੰਜੀ ਤੇ।
[++]ਪਾ:-ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਲਖੋ ਹਮਰਾ ਅਰ ਦੂਸਰ ਨਾਮ ਅਹੈ ਮਰਦਾਨਾ।
[4]ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।
[5]ਮੇਢਾ।
[*]ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਇਹ ਗਤੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਟੂਕ-ਅਧਜਾਯ ੫੦, ਦਾ ਅੰਕ ੪੭, ਪੰਨਾ ੫੪੬।
[6]ਹੱਸੀ।
[7]ਓਸੇ ਵੇਲੇ।
[+]ਪਾ:-ਚਾਹੀ, ਵਾਹੀ, ਤਾਹੀ।
[8]ਗਰਦਨ।
[9]ਘੜਾ।
[10]ਖੂਹ।

ਬੈਸ ਰਹਯੋ ਬਸ ਕੋ ਨ ਚਲੇ,
ਬਸਿ ਟਾਮਨਿ[2] ਕੈ ਫਸਿ ਫਾਂਸਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥
ਬਾਲਾ ਕਹੈ ਸੁਨਿ ਅੰਗਦ ਜੀ!
ਪੁਰਿ ਬਾਹਰ ਬੈਸ ਰਹੇ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਏਕ ਮਹੂਰਤ[3] ਬੀਤਿ ਗਯੋ,
ਬਿਧਿ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਬੈਨ ਭਨੇ ਗੁਨ ਐਨ ਪ੍ਰਭੂ,
'ਮਰਦਾਨਾ ਨ ਅਯੋ, ਰਹਜੋ ਕਿਹ ਕਾਮੀ?।
ਹੋਈ ਕਿਧੋਂ ਅਗਲੀ ਬਿਧਿ ਤਾਂ ਸੰਗ,
ਹੈ ਨਗਰੀ ਸਗਰੀ ਇਹ ਖਾਮੀ[4] ॥ ੨੩ ॥
ਨਿਗੁਰੇ ਨਰ ਮੂਰਖ ਸੇ ਲਖਿਏ,
ਬਹੁ ਜੋਖਤਾ[5] ਜੋਰ ਸੁਸ਼ੀਲ[6] ਬਿਹੀਨਾ।
ਪਰਚਾਵਤਿ, ਰਾਗ ਸੁਨਾਵਤਿ ਥੋ,
ਬਿਹਸਾਵਤਿ, ਸੋ ਕਿਨ ਬੰਧਨ ਕੀਨਾ[7]।
ਚਲਿਯੇ ਸੁਧਿ ਲੇਹੁ ਅਬੈ ਤਿਸ ਕੀ',
ਮੁਖ ਭਾਖ ਗਤੇ[8], ਨ ਪਿਖੈਂ ਦੁਖ ਦੀਨਾ[9]।
ਜਿਸ ਬਾਸ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਜਾਤ ਰਥਜਾ[10++],
ਤਿਯ ਸੋਉ ਮਿਲੀ ਸਿਰ ਪੈ ਘਟ ਲੀਨਾ ॥ ੨੪ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ[11] ਨਿਹਾਰਿ, ਬੂਝੀ[12] ਬਚਨ ਉਚਾਰ ਸੋਊ[13],
'ਮਾਨਵ ਹਮਾਰ ਏਕ ਆਯੋ ਇਹ ਥਾਨ ਕੋ।

---

[1]ਜਿੱਥੇ ਸੀ।
[2]ਟੂਣੇ (Hypnotism)।
[3]ਦੋ ਘੜੀਆਂ।
[4]ਕੱਚੀ।
[5]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ।
[6]ਧਰਮ।
[7]ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ।
[8]ਟੁਰੇ।
[9]ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕਣ ਵਾਲੇ।
[10]ਉਸ ਗਲੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਵਿਚ ਘਰ ਸੀ।
[++]ਪਾ:-ਜਿਸ ਬਾਸ ਹੁਤੋ ਤਿਤ ਜਾਵਤ ਭੈ। ਬਾਸ=ਘਰ।
[11]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[12]ਪੁਛਿਆ।
[13]ਓਸੇ ਨੂੰ।

ਹਟਿ ਕੈ[1] ਨ ਗਯੋ, ਕੌਨ ਜਾਨੈ ਕਹਾਂ ਭਯੋ,
ਤਿਹ ਕਾਜ ਨਹਿੰ ਕਛੁ, ਹੇਤ ਆਯੋ ਪਾਨੀ ਪਾਨ ਕੋ[2]'।
ਤੀਯ ਕਹੈ ਬੈਨ 'ਈਹਾਂ ਨਰ ਕੋਊ ਹੈ ਨ ਤਵ,
ਆਂਖ ਹੂੰ ਨ ਦੇਖ੍ਯੋ, ਗਯੋ ਥਾਨ ਕਿਤ ਆਨ ਕੋ।
ਆਗੈ ਜਾਇ ਹੇਰੋ ਪੁਰਿ, ਰਹੈ ਨਹੀਂ ਕਹੂੰ ਦੁਰ[3]',
ਸੁਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਗੁਰ ਬੈਨ ਦੇਯ ਕਾਨ ਕੋ ॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬਸ ਨ ਬਸਾਵਹਿ[4] ਫਸੈ ਕੋ, ਬਾਸ ਵਿਖੈ ਬੰਧਾਨ[5]।
'ਭਜਾਂ ਭਜਾਂ' ਭਨਹਿ ਸੁਨਾਵਈ, ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਕੇ ਕਾਨ ॥ ੨੬ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਕਯੋਂ ਨ ਬਤਾਵਹਿੰ ਮਾਨਵ ਤੂੰ,
ਮੁਖ ਕੂਰ ਕਹੈਂ ਘਰ ਅੰਤਰ ਜਾਤੀ।
ਹੈ ਇਹ ਥਾਨ, ਸੁਨਯੋ ਹਮ ਕਾਨ[6],
ਬਰਯੋ ਜਲ ਪਾਨ ਕੇ ਹੇਤ ਤਿਖਾਤੀ[7]'।
ਤੀਯ ਕਹੈ, 'ਪਰਤੀਤ ਨਹੀਂ,
ਬਰਿ[8] ਅੰਤਰ ਹੇਰਿ ਲਵੋ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਬੀਚ ਨਿਕੇਤ ਦੁਰਾਯੋ ਨਹੀਂ,
ਹਮ ਬੋਲਤਿ ਯੌਂ, ਪਰਤੀਤ ਨ ਪਾਤੀ' ॥ ੨੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਚੰਚਲ ਤਿਯ ਕੇ ਚਲਿਤ[9] ਲਖਿ,
ਦਲਿਤ[10] ਸੀਲ ਸਤਿ[11] ਜੌਨ[12]।
ਇਕ ਸਲੋਕ ਕਹਿ ਕਮਲ ਮੁਖ[13],
ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ ਤੌਨ[14] ॥ ੨੮ ॥

---

[1]ਮੁੜਕੇ।
[2]ਪੀਣ ਨੂੰ।
[3]ਛਿਪਕੇ।
[4]ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।
[5]ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।
[6](ਉਸਦੀ ਅਵਾਜ਼) ਅਸਾਂ ਕੰਨੀ ਸੁਣੀ ਹੈ।
[7]ਤਿਹਾਯਾ।
[8]ਵੜਕੇ।
[9]ਚਲਿੱਤ੍ਰ।
[10]ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।
[11]ਜਤ ਸਤ।
[12]ਜੋ।
[13]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[14]ਉਸਨੂੰ।

ਸਲੋਕ* ॥
ਕਲਰ ਕੀ ਵਣਜਾਰੀਆਂ ਝੂੰਗੇ ਮੁਸਕ ਮੰਗੇਨ ॥
ਅਮਲਾਂ ਬਾਝਹੁ ਨਾਨਕਾ ਕਿਉ ਕਰ ਕੰਤ ਮਿਲੇਨ ॥ ੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਯੌਂ ਕਹਿ ਤੇ ਸਿਰ ਕੁੰਭ[੧] ਲਗਯੋ.
ਉਤਰੈ ਨ ਤਰੈ[੨], ਰਹੀ ਹਾਰ ਉਤਾਰੀ। {ਘੜਾ ਸਿਰ ਚੰਬੜਿਆ}
'ਭਜਾਂ ਭਜਾਂ' ਭਨੀ[੩] ਮਰਦਾਨੇ ਜਬੈ,
'ਕਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਗੁਰ ਬਾਨੀ[੪] ਉਚਾਰੀ।
ਯੌਂ ਭਨਿਤੇ ਗਰ ਤੰਤ ਗਈ ਤੁਟ,
ਭਾ ਤਨ ਮਾਨਵ, ਟਾਮਨ[੫] ਟਾਰੀ[੬]।
ਲੇਯ ਰਬਾਬ ਧਰੇ ਨਿਜ ਕੰਧ,
ਅਧੋ ਢਿਗ, ਲੱਜਤਿ ਹੇਰਿ ਅਘਾਰੀ[੭+] ॥ ੨੯ ॥
ਪੁਨ ਨਾਰਿ ਕੇ ਸੀਸ ਪੈ ਕੁੰਭ ਲਗਾ,
ਬਿਸਮਾਦ ਭਏ ਲਖਿ ਕੈ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਬਹੁ ਕੀਨ ਪ੍ਰਯਾਸ[੮] ਭਏ ਸਭਿ ਬਾਦ[੯],
ਪਖਾਨ ਭਿਦੈ ਨਹਿੰ[੧੦] ਬੁੰਦ ਕੇ ਮਾਰੀ[੧੧]।
ਪਢਿ ਮੰਤ੍ਰਨ ਜੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਲਿਖਿ ਕੈ,
ਕਰਿ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਸਭਿ ਹੀ ਤਿਯ[੧੨] ਹਾਰੀ।
ਘਟ[੧੩] ਕੂਟ ਸੋਂ[੧੪] ਬਾਨ ਉਪਾਇ[੧] ਚਲਾਵਤਿ,

---

*ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[1]ਘੜਾ।
[2]ਹੇਠ।
[3]ਕਹੀ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ।
[5]ਜਾਦੂ।
[6]ਦੂਰ ਹੋਯਾ।
[7]ਅਘਾਰੀ (ਅਘ+ਅਰੀ)=ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਦੇਖ ਕੇ।
+ਪਾ-ਅਹਾਰੀ।।ਸੰਸ:, ਅਹਾਰਯਜ]=ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਠੱਗ ਸਕੇ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਅਗਾਰੀ=ਅੱਗੇ। ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਅਗੇਰੇ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ।
[8]ਯਤਨ।
[9]ਬਿਅਰਥ।
[10]ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਵਿੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ।
[11]ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਮਾਰਿਆਂ।
[12]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[13]ਘੜਾ।
[14]ਪਹਾੜ ਵਾਂਙੂ।

ਖੰਡਤਿ ਹੋ[੨], ਨ ਚਲੈ ਉਪਚਾਰੀ[੩] ॥ ੩੦ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਹੁਤੀ ਸਰਦਾਰ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਹੂੰ ਕੀ, {ਨੂਰਸ਼ਾਹ}
ਭਈ ਸੁਧ ਤਾ ਕੋ ਕਿਨ ਜਾਇ ਕੈ ਬਖਾਨਿਯਾ।
'ਚੇਟਕੀ ਫਕੀਰ ਇਕ ਆਯੋ ਹੈ ਨਗਰ ਬੀਚ,
ਘਟਾ ਤੀਯ ਸੀਸ ਪੈ ਲਗਾਯੋ ਸਭਿ ਜਾਨਿਯਾ।
ਮੰਤਰ ਨ ਜੰਤਰ ਨ ਤੰਤਰ ਚਲਤਿ ਕੋਊ.
ਹਾਰੇ ਉਪਚਾਰ[੪] ਕਰਿ ਕਾਹੂੰ ਨ ਹਿਲਾਨਿਯਾ[੫]।
ਜੈਸੇ ਸਯਾਰ[੬] ਸ਼ੇਰ ਕੋ, ਪਪੀਲਕਾ[੭] ਸੁਮੇਰ ਕੋ.
ਉਪਾਇ ਤਿਸ ਸਾਮੁਹੇ[੮] ਸੁ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਠਾਨਿਯਾ[੯]' ॥ ੩੧ ॥
ਸੁਨੀ ਜਬ ਰੋਸੀ[੧੦] ਤਬ ਤਿਯਾ[੧੧] ਢਿਗ[੧੨] ਜੋਊ ਸਭਿ,
ਟਾਮਨ[੧੩] ਕੀ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਸੁਜਾਨ[੧੪] ਜੇਊ ਜਾਨਿਯਾ।
ਭੇਜੀ ਤਤਕਾਲ[੧੫] ਜਹਾਂ ਕੁੰਭ ਸੀਸ ਬਾਲ[੧੬] ਲਗੇ,
ਧਾਰਤਿ ਬਿਸਾਲ ਮਾਨ[੧੭] ਧਾਈ ਤਿਹਂ ਥਾਨਿਯਾ।
ਢੋਲਕ ਬਜਾਇ ਕੋਊ, ਕੰਧ ਕੋ ਭਜਾਇ ਚਲੀ,
ਕੋਊ ਨਿਜ ਬਦਨ ਤੇ ਅਗਨਿ ਬਮਾਨਿਯਾ[੧੮]।
ਚਢਿ ਹੈ ਬਿਟਪ[੧੯] ਕੋਊ, ਕੋਊ ਮ੍ਰਿਗ ਛਾਲਾ ਪਰ,

---

[1]ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਤੀਰ।
[2]ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[3]ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।
[4]ਯਤਨ ਨਹੀਂ।
[5]ਹਿਲਾਯਾ ਗਿਆ।
[6]ਗਿੱਦੜ।
[7]ਕੀੜੀ।
[8]ਸਾਹਮਣੇ।
[9]ਬਣਾਯਾ।
[10]ਗੁੱਸੇ ਹੋਈ।
[11]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[12]ਕੋਲ।
[13]ਟੂਣਿਆਂ ਵਿੱਚ।
[14]ਚਤੁਰ।
[15]ਉਸੇ ਵੇਲੇ।
[16]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ।
[17]ਹੰਕਾਰ।
[18]ਕੱਢਦੀ ਹੈ।
[19]ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੇ।

ਕੋਊ ਭੇਟ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੀ ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਆਨਿਯਾ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਲਿਖ ਹਾਰੀ ਜੰਤ੍ਰਨ ਸਭੈ, ਮੰਤ੍ਰਨ ਪਢਿਤਿ ਬਿਸਾਲ।
ਘਟਾ ਨ ਡੋਲਯੋ ਕਿਸੁ ਤੇ, ਉਰ ਅਚਰਜ ਸਭਿ ਬਾਲ[1] ॥ ੩੩ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਪਾਸ, ਪੁਨ ਸੁਧ ਦੀਨੀ ਜਾਇਕੈ।
'ਹਾਰੀ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਯਾਸ, ਬਲ ਨ ਚਲੈ ਇਕ[*] ਕੁੰਭ ਪਰ' ॥ ੩੪ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਰੋਸ ਕੀਨਿ, ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਧੀਰ ਦੀਨਿ,
ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਲਿਖਿ ਲੀਨ ਚਲੀ ਆਪ ਧਾਇ ਕੈ।
'ਕੈਸੋ ਹੈ ਫਕੀਰ ਜਾਇ ਦੇਖੋਂ ਤਿੰਹ ਤੀਰ[2].
ਕੇਤੋ ਚੇਟਕੀ ਗਹੀਰ[3] ਅਬ ਜੀਤੋਂਗੀ ਬਨਾਇਕੈ'।
ਆਨਿ ਪਢੇ ਮੰਤਰ, ਛੁਹਾਏ ਲਿਖਿ ਜੰਤਰ ਸੁ,
ਗ੍ਰੀਵ[4] ਬਾਂਧ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਢੋਲਕੀ ਬਜਾਇਕੈ।
ਟਾਮਨ ਬਨਾਇ ਬਹੁ ਕੂਟ ਕੋ ਡੁਲਾਇ ਦੇਤਿ[5],
ਐਸੇ ਸਭਿ ਕੀਨ, ਘਟਾ ਸਕੀ ਨ ਡੁਲਾਇਕੈ ॥ ੩੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਪਾਵਕ[6] ਸੇ ਉਪਚਾਰ[7] ਕਿਯੇ,
ਘਟ ਲਾਗਣ ਸੀਸ ਭਯੋ ਜਲ ਨਯਾਈ[8]।
ਏਕ ਨ ਜੋਰ ਚਲਯੋ ਤਿਹਂ ਊਪਰ,
ਹਾਰ ਰਹੀ ਕਰਿ ਕੋਟ ਉਪਾਈ[9]।
ਤੀਯ ਭਈ ਦੁਖ ਮੈਂ ਅਤਿ ਆਤੁਰ,
ਸੀਸ ਪੈ ਕੁੰਭ ਧਰੇ ਅਕੁਲਾਈ[10]।
'ਹਾਇ' ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ[11] ਬਕਿ ਆਨਨ,
'ਮੋ ਸੰਗ ਕਜਾ ਜਗਦੀਸ਼ ਬਨਾਈ ॥ ੩੬ ॥
ਦੀਨ ਭਈ[1] ਮਨ, ਚੀਨ ਲਈ,

---

[1]ਸਭ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[*]ਪਾ:-ਕਿਛੁ।
[2]ਪਾਸ।
[3]ਬੜਾ।
[4]ਗਲ ਨਾਲ।
[5]ਜੋ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦੇਣ।
[6]ਅਗਨੀ।
[7]ਯਤਨ।
[8]ਉਪਚਾਰ ਅਗ ਵਾਂਙੂ ਸਨ ਘੜੇ ਦਾ ਲੱਗਣਾ ਪਾਣੀ ਵਾਙੂੰ ਸੀ।
[9]ਕਰੋੜਾਂ ਯਤਨ।
[10]ਵਯਾਕੁਲ ਹੋਈ।
[11]ਵਾਰ ਵਾਰ।

ਮਹਿਮਾ ਜੁ ਨਈ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਖਕਾਰੀ[2]'।
ਭਾਖਿ ਦਈ, ਅਵਗਜਾ ਜੁ ਭਈ,
ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਲਈ ਸਿਰਦਾਰਨ ਨਾਰੀ[3]।
'ਤੂਰਣ ਜਾਵਹੁ ਪੂਰਣ ਸੰਤ ਪੈ,
ਚੂਰਣ ਤਾਂ ਚਰਣਾ ਬਲਿਹਾਰੀ[4]।
ਮੈਂ ਅਪਰਾਧ ਕਿਯੋ ਇਹ ਸਾਧ ਕੋ,
ਲੇਹੁ ਅਰਾਧ, ਮਿਟੈ ਦੁਖ ਭਾਰੀ' ॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ ਤਹਿਂ ਤੀਯ ਸੋਂ, ਔਰ ਅੰਗਨਾ ਪੁੰਜ[5]।
ਗਈ ਤਹਾਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭੈ, ਜਹਿਂ ਰਾਜਹਿਂ[6] ਪਦਕੰਜ ॥ ੩੮ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਬੰਦਯੋ ਆਨੰਦ ਕੰਦ, ਚੰਦ ਬਦਨ ਬੈਸੀ ਨਿਕਟ।
ਨਿਤ ਕੋ ਦੇਖਿ ਮੁਕੰਦ, ਬੋਲੇ ਸਹੀ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ॥ ੩੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਕੁਚਜੀ
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਮੰਞੁ ਕੁਚਜੀ ਅੰਮਾਵਣਿ ਡੋਸੜੇ ਹਉ ਕਿਉ ਸਹੁ ਰਾਵਣਿ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥
ਇਕ ਦੂ ਇਕਿ ਚੜੰਦੀਆ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ॥
ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਖੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ ਸੇ ਅੰਬੀ ਛਾਵੜੀਏਹਿ ਜੀਉ ॥
ਸੇ ਗੁਣ ਮੰਞੁ ਨ ਆਵਨੀ ਹਉ ਕੈ ਜੀ ਦੋਸ ਧਰੇਉ ਜੀਉ ॥
ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਵਿਥਰਾ ਹਉ ਕਿਆ ਕਿਆ ਘਿਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ॥
ਇਕਤੁ ਟੋਲਿ ਨ ਅੰਬੜਾ ਹਉ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੈ ਤੇਰੈ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥
ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਰੰਗੁਲਾ ਮੋਤੀ ਤੈ ਮਾਣਿਕੁ ਜੀਉ ॥
ਸੇ ਵਸਤੂ ਸਹਿ ਦਿਤੀਆ ਮੈ ਤਿਨ੍ ਸਿਉ ਲਾਇਆ ਚਿਤੁ ਜੀਉ ॥
ਮੰਦਰ ਮਿਟੀ ਸੰਦੜੇ ਪਥਰ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ਜੀਉ ॥
ਹਉ ਏਨੀ ਟੋਲੀ ਭੁਲੀਅਸੁ ਤਿਸੁ ਕੰਤ ਨ ਬੈਠੀ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥
ਅੰਬਰਿ ਕੂੰਜਾ ਕੁਰਲੀਆ ਬਗ ਬਹਿਠੇ ਆਇ ਜੀਉ ॥
ਸਾ ਧਨ ਚਲੀ ਸਾਹੁਰੈ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸੀ ਅਗੈ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥
ਸੁਤੀ ਸੁਤੀ ਝਾਲੁ ਥੀਆ ਭੁਲੀ ਵਾਟੜੀਆਸੁ ਜੀਉ ॥
ਤੈ ਸਹ ਨਾਲਹੁ ਮੁਤੀਅਸੁ ਦੁਖਾ ਕੂੰ ਧਰੀਆਸੁ ਜੀਉ ॥

---

[1]ਆਜਿਜ਼ ਹੋ ਗਈ।
[2]ਮੈਂ ਹੁਣ ਦੀਨ ਹੋਈ ਹਾਂ, ਆਦਿ (ਅ) ਉਹ (ਘੜੇ ਵਾਲੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀਨ ਭਈ, ਆਦਿ।
[3]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਨੇ।
[4]ਤਿਸਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਤੋਂ ਸਦਕੇ।
[5]ਸਾਰੀਆਂ।
[6]ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਤੁਧੁ ਗੁਣ ਮੈ ਸਭਿ ਅਵਗਣਾ ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥
ਸਭਿ ਰਾਤੀ ਸੋਹਾਗਣੀ ਮੈ ਡੋਹਾਗਣਿ ਕਾਈ ਰਾਤਿ ਜੀਉ ॥੧॥

ਕਬਿੱਤ: ਨੁਰਸ਼ਾਹਿ ਸੁਨਿ ਨਿਜ ਸੀਸ ਧੁਨਿ ਭਨਯੋ ਪੁਨ,
ਜਾਨਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ -ਏਹ ਚੇਟਕੀ ਫਕੀਰ ਹੈ।
ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਅਲਾਵਤਿ[1] ਸੁਨਾਵਤਿ ਛਲਤਿ ਮੋਹਿ,
ਹੌਂ ਨ ਪਤਿਆਵੋਂ[2] ਏਹ ਗਾਢੋਈ[3] ਅਭੀਰ[4] ਹੈ-।
ਪਢੇ ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰਨ, ਅਨੇਕ ਲਿਖ ਜੰਤ੍ਰਨ,
ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੋ, ਜਾਨੇ -ਏ ਗਹੀਰ[5] ਹੈ-।
ਬਸ ਨਹਿਂ ਚਲਯੋ ਕੋਊ, ਹਾਰੀ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਸੋਊ,
ਲਖਯੋ ਰਿਦੇ ਮਾਂਹਿ ਤਬ -ਪੀਰਨ ਕੋ ਪੀਰ ਹੈ- ॥ ੪੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਨਾਗਨੀ ਜਯੋਂ ਬਿਨਤਾ ਸੁਤ[6] ਕੋ,
ਡਰਪਾਵਤਿ ਆਪਨੋ ਜੋਰ ਦਿਖਾਵੈ।
ਤਯੋਂ ਗੁਰ ਸਾਮੁਹਿ[7] ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਪਢਿ,
ਭਾਵਨ ਸੋਂ[8] ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਵੈ[9]।
ਹਾਰਿ ਕੈ ਜਾਨਤਿ ਭੀ 'ਇਹ ਪੂਰਨ',
ਤੂਰਨ ਦੀਨ ਭਈ ਘਿਘਿਆਵੈ।
'ਭੇਵ ਤੁਮਾਰ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕੀ ਹਮ,
ਕੀਨ ਖ਼ਤਾ ਅਬ ਸੋ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵੈਂ ॥ ੪੧ ॥
ਮੰਦਮਤੀ[10] ਤੁਮਰਾ ਇਨ ਮਾਨਵ,
ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੇ ਜਿਨ ਬੀਚ ਫਸਾਯੋ।
ਕੁੰਭ ਨਿਵਾਰਹੁ[11] ਯਾਂ ਸਿਰ ਤੇ,
ਅਬ ਦੀਨ ਭਈ ਮਨ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਯੋ।
ਨਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਵਿਹੇਲਨ[1] ਸੰਤਨ,

---

[1]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[2]ਪਤੀਜਾਂ।
[3]ਤਕੜਾ।
[4]ਨਿਰਭੈ।
[5]ਜਾਨ ਗਈ ਹਾਂ ਇਹ ਡੂੰਘਾ (ਮੰਤ੍ਰੀ) ਹੈ।
[6]ਗਰੁੜ।
[7]ਸਾਹਮਣੇ।
[8]ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ।
[9]ਭਰਮਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨ ਲਗੀ।
[10]ਏਸ ਮਾੜੀ ਮਤ ਵਾਲੀ ਨੇ।
[11]ਦੂਰ ਕਰੋ।

ਪਾਵਹਿਂ ਆਨ, ਜਿਤੀ ਹਮ ਥਾਯੋ[2]।
ਹੋ[3] ਸਿਰਮੌਰ, ਅਭੈ ਸਭਿ ਠੌਰ,
ਸਮਾਨ ਨ ਔਰ ਤੁਹੀ ਗਤਿਦਾਯੋ[4]' ॥ ੪੨ ॥
ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਕੀ ਬਿਨਤੀ,
ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਨਨ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਕਹਿ ਲੇਉ ਉਤਾਰ',
ਉਠੀ ਤਤਕਾਲਕ ਬਾਲ ਹਿਲਾਯੋ[5]।
ਨਾਮ ਉਚਾਰਤਿ ਹੀ ਉਤਰਾ ਘਟ,
ਤੀਯ ਅਚੰਭ ਸਭੈ ਉਰ ਪਾਯੋ।
ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਭੂਰ ਧਰੀ,
ਮੁਕਤਾ[6] ਸਭਿ ਹੀਰ[7] ਤੇ ਚੀਰ[8] ਮੰਗਾਯੋ ॥ ੪੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਬਖਸ਼ਹੁ ! ਲੀਜੈ ਭੇਟ ਕੋ, ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਲ'।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕੈ, ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਰਸਾਲ ॥ ੪੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਃ ੧ ॥
ਗਲੰੀ ਅਸੀ ਚੰਗੀਆ ਆਚਾਰੀ ਬੁਰੀਆਹ ॥
ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧਾ ਕਾਲੀਆ ਬਾਹਰਿ ਚਿਟਵੀਆਹ ॥
ਰੀਸਾ ਕਰਿਹ ਤਿਨਾੜੀਆ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਦਰੁ ਖੜੀਆਹ ॥
ਨਾਲਿ ਖਸਮੈ ਰਤੀਆ ਮਾਣਹਿ ਸੁਖਿ ਰਲੀਆਹ ॥
ਹੋਦੈ ਤਾਣਿ ਨਿਤਾਣੀਆ ਰਹਹਿ ਨਿਮਾਨਣੀਆਹ ॥
ਨਾਨਕ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਜੇ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਹ ॥੨॥ [ਸਿਰੀ: ਵਾਰ ਮ: ੧

ਦੋਹਰਾ: ਆਪਾ ਖੋਵਨ ਕੇ ਸਬਦ,
ਔਰ ਕਹੇ ਗੁਰੁ ਤਾਂਹਿ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਬੈਰਾਗ ਭਾ,
ਦੀਨ ਭਈ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹਿ ॥ ੪੫ ॥

---

[1]ਨਿਰਾਦਰ।
[2]ਸੌਂਹ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਾਂ ਜਿੰਨੇ ਸਾਡੇ ਥਾਂ ਹਨ: ਸੰਤ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਨਾ ਕਰਾਂਗੀਆਂ (ਅ) ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਅਵਗਜਾ ਨਹੀਂ...।
[3]ਤੁਸੀਂ ਹੋ।
[4]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਹੋ।
[5]ਹਿਲਾਯਾ (ਘੜਾ)।
[6]ਮੋਤੀ।
[7]ਹੀਰੇ।
[8]ਬਸਤਰ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਬਖਸ਼ੋ,
ਅਬ ਭੂ[1] ਵਿਚਰੋ ਤੁਮ ਜੀ! ਪਰਸ੍ਵਾਰਥਿ[2]।
ਜਬ ਲੌ ਨਹਿਂ ਭੇਵ ਲਖ੍ਯੋ ਤਬ ਲੌ ਦੁਖ,
ਭੇਵ ਲਖ੍ਯੋ ਕਰਿਯੇ ਕਿਰਤਾਰਥ।
ਪਦ ਪੈ ਬਲਿਹਾਰ ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ,
ਤਵ ਮੂਰਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗਾਤਿ ਪਦਾਰਥ[3]।
ਕਰੁਨਾਕਰ ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ[4] ਕੋ,
ਸਿਖ ਦੇਹੁ, ਗਈ ਬਯ[5] ਪਾਛ[6] ਅਕਾਰਥ[7]' ॥ ੪੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਐਸੇ ਜਬ ਭਈ ਦੀਨ ਪਾਹੁਲ ਪਦਨ ਦੀਨਿ,
ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ[+] ਕੀਨਿ ਮੁਕਤਿ ਨਿਧਾਨ ਕੀ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶✶✶)
ਬੰਧੀ ਧਰਮਸਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰੁ,
ਕੀਰਤਿ ਬਿਸਾਲ ਹਰਿ ਕੀਨੀ ਰੀਤਿਗਾਨ ਕੀ[8]।
'ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਆਇ ਤਾਂ ਪੈ ਮੰਤ ਨ ਚਲਾਇ ਨਿਜ,
ਟਹਿਲ ਬਨਾਇ ਕੀਜੈ ਛੋਰ ਰੀਤਿ[++] ਮਾਨ ਕੀ।
-ਵਾਹਿਗੁਰੂ- ਜਪੋ ਮੁਖ, ਜਾਹਿਂ ਭਵਜੰਨਜ[**] ਦੁਖ[9],
ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਰੀਤਿ ਜਥੋਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਾਨੁ ਕੀ[10]' ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਰਹਿ ਤਹਾਂ, ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ ਦੇਸ਼।
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸਿਖ ਭਈ, ਭਜਤਿ ਨਾਮ ਜਗਤੇਸ਼ ॥ ੪੮ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਣਚਾਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੪੯ ॥
(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)

---

[1]ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ।
[2]ਹੇ ਪਰਸੁਆਰਥੀ ਜੀ।
[3]ਤੁਹਾਡੀ ਪਰਤੱਖ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਦਾਰਥ (ਧਰੇ ਹਨ)। (ਅ) ਤੁਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ (ਸਭ) ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[4]ਭੇਟਾ।
[5]ਆਯੂ।
[6]ਪਿਛਲੀ।
[7]ਬਿਅਰਥ।
[+]ਪਾ:-ਚਾਲ।
[8]ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਗਾਇਨ ਦੀ।
[++]ਪਾ:-ਬਿਧਿ।
[**]ਪਾ:-ਭਵਲ।
[9]ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਦੁੱਖ ਚਲੇ ਜਾਣ।
[10]ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੀਤੀ ਹੈ ਸੁਖ ਦੇਣ ਦੀ।

ਜਦ 'ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ' ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਖੀਰ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਓਥੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਉਨਮਨੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਮਨ ਦੀ ਉਹ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਜਦ ਮਨ ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਜਿਸ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੁਰਤ ਦੀ ਦਸ਼ਾ। ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ:-

ਉਨਮਨਿ ਸੁੰਨ ਸੁੰਨ ਸਭ ਕਹੀਐ ॥ ਉਨਿਮਨਿ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਹੀ ਰਹੀਐ ॥
ਉਨਮਨਿ ਆਸ ਅੰਦੇਸਾ ਨਹੀਂ ਬਿਆਪਤ ॥ ਉਨਮਨਿ ਵਰਨ ਚਿਹਨ ਨਹੀ ਜਾਪਤ ॥
ਉਨਮਨਿ ਕਥਾ ਕੀਰਤ ਨਹੀ ਬਾਨੀ ॥ ਉਨਮਨਿ ਰਹਤਾ ਸੁੰਨ ਧਿਆਨੀ ॥
ਉਨਮਨਿ ਅਪਨਾ ਆਪ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨਮਨਿ ਸਿਉ ਮਨਿ ਮਾਨਿਆ ॥ ੧ ॥
ਉਨਮਨਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ॥ ਉਨਮਨਿ ਸੁਰਤਿ ਸੁਧ ਨਹੀ ਲੋਈ ॥
ਉਨਮਨਿ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਨਾ ਹੋਤੀ ॥ ਉਨਮਨਿ ਸੁੰਨ ਦੇਹੁਰੀ ਨਹੀ ਹੋਤੀ ॥
ਉਨਮਨਿ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਉਨ ਮਨਿ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਨ ਉਤਾਰੇ ॥
ਉਨਮਨਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਨਹੀਂ ਕਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨਮਨਿ ਸਿਉ ਉਨਹੂੰ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੨ ॥

ਇਤਯਾਦਿ। ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਪੈੜੇ ਨਾਮੇਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਘੱਲ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ ਤੋਂ ਮੰਗਾਈ, ਪਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਾ ਚੜ੍ਹਾਈ, ਡੋਬ ਦਿੱਤੀ। ਯਥਾ-'ਸੋ ਮੰਗਾਇ ਜਲ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹਿ' (ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੩, ਅੰਸੂ ੩੨, ਅੰਕ ੫੪)। ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀਆਂ ਦੇ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਇਕੋ ਵੇਰ ਉਠਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰਚਿਤ ਸਹੀ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਂਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਉਸਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਕਦੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਅਸਲੀ ਕਿਸੇ ਹੀ ਰਚਨਾਂ ਨਾਲ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਖੇਵਾਂ ਦਿਖਾਲਦੇ ਯਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰੱਖਦੇ। ਉੱਪਰਲੇ ਅੰਕ ੭ ਮੂਜਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਡੋਬੀ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣੀ, ਓਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਰਚਿਤ ਸ਼ੈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਜਿਤਨੀਆਂ ਰਚਨਾਂ ਇਸ ਨਾਮ ਹੇਠ ਹੁਣ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਓਹ ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਅਭਯਾਸ ਭੀ ਕਈ ਵੇਰ ਸੇਹਤ ਲਈ ਸੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਕੇਵਲ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚਾੜ੍ਹੀ ਹੈ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਮਣ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਅੱਡ ਅੱਡ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਦੇਸੀ ਮਣ ਦੋ ਵਜ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਪੱਕਾ ਮਣ ੪੦ ਸੇਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੱਚਾ ਮਣ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ੧੬ ਸੇਰ ਦਾ ਗਿਣਦੇ ਹਨ। ਈਰਾਨੀ ਮਣ ੧ ਸੇਰ ੧੦ ਛਟਾਂਕ ਦਾ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਬਰਜਿੰਦੀ ਮਣ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਤਬਰੇਜ਼ੀ ਮਣ ਸਵਾ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਾਰਸੀ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਣ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕ ਸੇਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਗਯਾਨੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਣ ਦਾ ਅਰਥ ਢਾਈ ਸੇਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਤੇ ਰਵੱਯੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਣ ਦਾ ਭਾਵ ਸੇਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਓਥੇ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਹੋਈ ਸੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਸਾਰੀ ਰਸੋਈ ਦਾ ਇਹ ਲੂਣ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਾਲ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਭਾਜੀਆਂ ਅਥਵਾ ਖਿਚੜੀ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹੋਣ, ਫਿਰ ਇਹ ਰਸੋਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਹੈ, ਰੋਜ਼ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਦੋ ਵੇਰੀ ਤਾਂ ਅੰਨ ਪਕਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਖੇ '੨੦ ਮਣ ਲੂਣ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਮਣ ਨੂੰ ਇਕ ਸੇਰ ਦਾ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਵੀਹ ਮਣਾਂ ਦੇ ੨੦ ਸੇਰ ਹੋਏ ਤੇ ੨੦ ਸੇਰ ਲੂਣ ਇਕ ਛਟਾਂਕ ਇਕ ਸੇਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਅੱਠਾਂ ਮਣਾਂ ਦਾ ਹੋਯਾ। ਫੇਰ ਅੱਠ ਮਣ ਦਾਲ, ੪੦੦ ਆਦਮੀ ਇਕ ਮਣ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ੪੦੦ × ੮=੩੨੦੦ ਆਦਮੀ ਲਗ ਪਗ ਦੋਹੀਂ ਵੇਲੀ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਕ ਡੰਗ ਲਈ ਕੇਵਲ ੧੬੦੦ ਆਦਮੀ ਆਏ ਇਹ ਕੁਛ ਬੜੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷✷)

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਏਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੋ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਉਥੇ ਦੀ ਹੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਓਥੇ ਬੀ ਤ੍ਰਿਆਰਾਜ ਕਹਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-'ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਇਹ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ ਹੈ'। ਘੜਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਨਾ ਹਿੱਲਣ ਦੀ ਕਥਾ ਬੀ ਉਥੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

'ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ' ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ ਦਾ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ, ਯਥਾ:-'ਨੇਕਾਪਟਣ ਬੀਜਾ ਨਗਰ ਤੇ ਇਕੱਤ੍ਰੀ ਕੋਸ ਹੈ। ਘਰ ਭਾਟੜਿਆਂ ਕੇ ਬੇਗਾਪੁਰ ਬੀਜਾਪੁਰ ਤੇ ਕੋਸ ਅੱਸੀ ਹੈ ਅਹੋਗਾ ਪੇਠ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਸੰਗਤ ਚੰਗੇ ਭਾਟੜੇ ਕੀ ਹੈ। ਤਿਸਕੀ ਗਿਰਦ ਨਿਵਾਹੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਅਰ ਭਾਟੜਿਆਂ ਕੇ ਘਰ ਤੇ ਕਜਲੀ ਬਨ ਕੋਸ ਅੱਸੀ ਹੈ। ਤਿਰੀਆ ਰਾਜ ਹੈ। ਤਹਾਂ ਬੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਦੇਹੁਰਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਭਾਟੜਿਆਂ ਕੇ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਓਥੇ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟ ਕਰਿਕੈ ਪੂਜਾ ਖਿੰਚ ਲੀਤੀ ਹੈਸੁ। ਤਬ ਸਿਧ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜੋਰ ਅਜਮਾਇਕੈ ਪੈਰੀ ਆਇ ਪਏ ਹੈਨਿ। ਓਸ ਥਾਉਂ ਕਾ ਨਾਉ ਕਜਲੀ ਬਨ ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜੁ ਹੈ। ਤਹਾਂ ਭੀ ਸੰਗਤ ਹੈ।'

ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸੰ: ੧੬੬੧ ਬਿ: ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਬੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਤਾ ਤੇ ਤਿਰੀਆ ਰਾਜ ਦਾ ਪਤਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਸਾਖੀ ਉਥੇ ਜੋ ਹੋਈ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਖੀ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ।

੫੦. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਭਰਥਰੀ। ਕੌਡਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਮਯਾ ਸਦਨ ਪੰਕਜ ਬਦਨ ਮੋਹ ਕਦਨ ਗਤਿਦੈਨ।
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਤਿਨ ਪਰਨ ਮਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਚੈਨ ॥ ੧ ॥

ਮਯਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ, ਮੇਹਰ।
ਸਦਨ=ਘਰ।
ਬਦਨ=ਮੂੰਹ, ਮੁਖੜਾ।
ਪੰਕਜ=ਕਮਲ।
ਪੰਕਜ ਬਦਨ=ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ।
ਕਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ।
ਪਰਨ=ਆਸਰਾ।
ਪਰਸਨ=ਛੁਹ।
ਚੈਨ=ਸੁਖ, ਆਰਾਮ।

ਅਰਥ-ਮੇਹਰ ਦਾ ਘਰ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ) ਮੋਹ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣਹਾਰੇ (ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਕਮਲ (ਵਰਗਾ ਸੁੰਦਰ) ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਆਸਰਾ ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਅਰ ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸੁਖ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਆਗੈ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ।
ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਜੋ ਦੇਂ ਗਤਿ ਰੂਰੇ।
ਭਰਥਰਿ[1] ਆਸ੍ਰਮ ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਵਨ। {ਭਰਥਰਿ}
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਸੁਪਾਵਨ[2] ॥ ੨ ॥
ਜਿਹ ਮਾਨਹਿ ਸੋ ਸਗਰੋ ਦੇਸ਼ਾ।
ਤ੍ਰੀਯ ਰਾਜ ਪੁਨਿ ਅਪਰ[3] ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਪੂਜਕ ਹੁਤੇ ਸਰਬ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਮਹਿਮਾ ਯੋਗਨ ਕੀ ਤਹਿਂ ਭਾਰੀ ॥ ੩ ॥
ਤਿਹ ਆਸ੍ਰਮ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।
ਬੈਸਿ ਗਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਸੋ ਕਿਤ ਕਾਜ ਵਹਿਰ ਕੋ ਨਿਕਸਾ।
ਦੇਖਯੋ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਸਮ ਬਿਕਸਾ ॥ ੪ ॥
ਦੇਖ ਅਤੀਤ ਦਿਪਤਿ[4] ਪਰਕਾਸ਼ਾ।

---
[1]ਭਰਥਰੀ ਦਾ।
[2]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਸ ਵਾਲੇ।
[3]ਹੋਰ।
[4]ਚਮਕਦਾ।

ਧਰਜੋ ਸਰੂਪ ਮਨਹੁ ਸੁਖਰਾਸਾ[1]।
ਮਸਤਕ ਆਯੁਤ[2] ਲੋਚਨ ਲੋਨੇ।
ਗਜਾਨ ਤਰਨਿ ਜਨੁ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟੋਨੇ ॥ ੫ ॥
ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਮੁਖ[*] ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕਿਤ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ?।
ਬੇਖ[3] ਅਪੂਰਬ[4] ਤੁਮਰੋ ਪਾਵਨ।
ਕੀਜੈ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਨ' ॥ ੬ ॥
ਸੁਨਿਯੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਨਖਾਨੀ!।
ਗੁਰੂ ਰੁਖ ਦੇਖਿ ਕਹੀ ਮੈਂ ਬਾਨੀ।
'ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਸੁ ਦੂਰ ਹਮਾਰਾ।
ਇਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ ॥ ੭ ॥
ਹਮ ਸੇਵਕ ਸੁਖ ਹੇਤ ਸਦਾਈ।
ਰਹਹਿਂ ਸੰਗ ਇਨ ਕਰੁਨਾ ਪਾਈ।
ਦੇਸ਼ਨ ਦੇਖਨ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲਾ।
ਬਿਚਰਹਿਂ ਅਵਿਨੀ[5] ਬਿਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ' ॥ ੮ ॥
ਸੁਨਤਿ ਭਰਥਰੀ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹੁਲਸਾ[6]।
ਬੰਦੇ ਪਦ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕਲਸਾ[7]।
ਕਹੈ ਕਿ 'ਧੰਨ ਭਾਗ ਮਮ ਆਜੂ।
ਜਾਂ ਤੇ ਭਾ ਤੁਮ ਮਿਲਿਨਿ ਸਮਾਜੂ[8] ॥ ੯ ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ।
ਭਯੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਜੀ ਕਾ।
ਸਭਿ ਸਾਧਨ ਕੌ ਫਲ ਮੈਂ ਪਾਵਾ।
ਜੋਗ ਵਿਰਾਗ ਸੁ ਆਜ ਸੁਹਾਵਾ' ॥ ੧੦ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਾ ਬੈਠ[1] ਸਮੀਪਾ।

---

[1]ਰੱਬ ਨੇ।
[2]ਚੌੜਾ।
[*]ਪਾ:-ਪੁਨ।
[3]ਭੇਸ।
[4]ਅਸਚਰਜ।
[5]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[6]ਅਨੰਦ ਹੋਯਾ।
[7]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਦੇ।
[8]ਸਮਾਗਮ।

ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
'ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਹਮ ਕੋ ਜਾਨੋ?।
ਆਗਮ ਕੀ[2] ਉਡੀਕ ਕਸ ਠਾਨੋ[3]? ॥ ੧੧ ॥
ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਭਰਥਰਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਸਵਾਰੇ। {ਭਰਥਰਿ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਏਕ ਸਮੇਂ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਪਾਵਨ।
ਮਿਲਜੋ ਮੋਹਿ ਜਿਹਂ ਰੂਪ ਸੁਹਾਵਨ ॥ ੧੨ ॥
ਬੀਨਾ[4] ਹਾਥ ਭਗਤ ਮਹਿਂ ਭੀਨਾ[5]।
ਰੰਗਜੋ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਰੰਗ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਹ੍ਵੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਨ ਆਸ਼ਿਖ[6] ਦੀਨੀ ॥ ੧੩ ॥
ਮੈਂ ਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਵਡਾਈ।
ਕਛੁ ਪੂਛਨ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
ਸੁਣਤਿ ਦੇਵ ਰਿਖ[7] ਮੁਝ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।
-ਜੋ ਕੁਛ ਤੁਮਹਿਂ ਪੁਛਨ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੧੪ ॥
ਸਰਬ ਬਤਾਵਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਛਿਤ[8] ਅਵਤਾਰ ਲੀਨ ਅਬ ਜਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਵਹਿਂ।
ਭਗਤਿ ਜਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹਿਂ ॥ ੧੫ ॥
ਖੰਡ[9] ਪਖੰਡ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਮਝਾਰਾ।
ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਾਰਾ।
ਅਵਿਨੀ ਸਰਬ ਗਵਨ ਕਰਿ ਨਾਥਾ।
ਹ੍ਵੈ ਚਰਚਾ ਬਹੁ ਸਿੱਧਨ ਸਾਥਾ ॥ ੧੬ ॥
ਪ੍ਰਥਮ ਮਿਲਹਿਂਗੇ ਤੁਝ ਇਤ ਥਾਈਂ।

---

[1]ਬੈਠ ਗਿਆ।
[2](ਸਾਵੇ) ਆਉਣ ਦੀ।
[3]ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।
[4]ਬੀਣਾਂ।
[5]ਭਿੱਜਾ ਹੋਇਆ।
[6]ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ।
[7]ਨਾਰਦ ਨੇ।
[8]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[9]ਤੋੜਕੇ।

ਬੈਸਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਲਿਵਲਾਈ।
ਪੂਛ ਲੇਹੁ ਜੋ ਹ੍ਵੈ ਨਿਜ ਮਨ ਮੈਂ।
ਸਰਬ ਬਤਾਇ ਦੇਹਿਂ ਇਕ ਛਿਨ ਮੈਂ- ॥ ੧੭ ॥
ਤਬ ਕੀ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਸੁਧ ਪਾਈ।
ਬੈਠਿ ਰਹਜੋ ਥਿਰੁ ਹੁਇ ਇਸ ਥਾਈਂ।
ਅਬ ਮੋ ਕੋ ਭਾ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ।
ਭਯੋ ਸਾਚ ਜੋ ਮੁਨੀ ਉਚਾਰਾ' ॥ ੧੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਸੁਣਤਿ ਭਰਥਰਿ ਕੇ।
ਗਿਰਾ ਕਹੀ ਬਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੇ।
'ਜੋ ਪੂਛਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਤੇਰੇ।
ਕਹਹੁ ਆਪ ਸੁਨਿਯੇ ਬਿਨ ਦੇਰੇ ॥ ੧੯ ॥
ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ।
ਸੋ ਲੀਜੈ ਉੱਤਰ ਅਬ ਨੀਕਾ'।
ਬੋਲਜੋ ਤਬਹਿ ਭਰਥਰੀ ਬਾਨੀ।
'ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਕਲ ਗੁਨ ਖਾਨੀ! ॥ ੨੦ ॥
ਮੈਂ ਸਾਧਜੋ ਹਠ ਜੋਗ ਮਹਾਨਾ।
ਜਾਂ ਤੇ ਮਨ ਰੋਕਜੋ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਹੋਵੈ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਸੰਕਟ ਖੋਵੈ ॥ ੨੧ ॥
ਜਬ ਲੌਂ ਮਨ ਇਹੁ ਰਹੈ ਮਲੀਨਾ।
ਤਬ ਲੋ ਹੋਇ ਨ ਬੰਧਨ ਹੀਨਾ।
ਭਗਤਿ ਵਿਖੈ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਕੈਸੇ।
ਹੋਵਤਿ ਹੈ? ਸੁ ਕਹੋ ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ ॥ ੨੨ ॥
ਬਿਨਾ ਯੋਗ ਅਸਮੰਜਸ[1] ਗਾਥਾ।
[2]ਥਿਰਤਾ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਨ ਸਾਥਾ।
ਇਕ ਸੰਸੈ ਮੁਝ ਅਸ ਪਰਕਾਰੀ।
ਦੂਸਰ ਕਹੋਂ ਤੁਮਾਰੀ ਅਗਾਰੀ[3] ॥ ੨੩ ॥
ਪੀ ਪਜਾਲਾ[4] ਸਿਧ ਹ੍ਵੈਂ ਮਸਤਾਨੇ[1]।

---

[1]ਕਠਨ ਜੇਹੀ।
[2]ਗੱਲ ਹੈ।
[3]ਆਪਦੇ ਅੱਗੇ।
[4](ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ) ਪਿਆਲਾ।

ਰਹੈਂ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨਿ ਗ਼ਲਤਾਨੇ।
ਬਿਖੈ[2] ਬਾਸ਼ਨਾ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਏਕੋ ਲਿਵਲਾਗੀ ॥ ੨੪ ॥
ਭਗਤਿ ਵਿਖੈ ਕਾਂ ਕੇ ਬਲ ਸੰਗਾ[3]?।
ਲਿਵ ਲਾਗਹਿ ਏਕਹਿ ਹਰਿ ਰੰਗਾ?।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਹਿਂ ਵਿਰਾਗਾ?।
ਬਿਨੁ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹਿਂ ਜਾਗਾ ॥ ੨੫ ॥
ਇਹ ਸੰਸੈ ਮੁਝ ਮਨ ਮੈਂ ਦੋਊ।
ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹੇ ਨਾਰਦ ਢਿਗ ਜੋਊ।
ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੇ ਤੁਮਾਰਿ ਅਗਾਰੀ।
ਉੱਤਰਿ ਦੀਜੈ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰੀ' ॥ ੨੬ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਕਹਿ ਗੁਨ ਸਾਨੇ[4]।
'ਸੁਣਹੁ ਭਰਥਰੀ ਪਰਮ ਸਯਾਨੇ!।
ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਸੁ ਨਾਂਹੀ।
ਅਵੈ ਜਥਾਰਥ ਸਾਚੀ ਪ੍ਰਾਹੀ[5]: ॥ ੨੭ ॥
-ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਨਹਿਂ ਯੋਗ ਬਿਹੀਨਾ।
ਤਾਂ ਤੇ -ਭਗਤਿ ਯੋਗ- ਸ਼ੁਭ ਕੀਨਾ।
ਚਹਿਤ ਜਿ ਗਤਿ[6] ਜਗ[7] ਮਨੁਜ[8] ਬਿਚੱਛਨ[9]।
ਸੋ ਅਸ ਧਰਤਿ ਜੋਗ ਕੇ ਲੱਛਨ[10] ॥ ੨੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਖਿੰਥਾ ਖਿਮਾ ਹਢਾਵਉ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨਉ ਸਹਜ ਜੋਗ ਨਿਧਿ ਪਾਵਉ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਜੁਗਤਾ ਜੀਉ ਜੁਗਹ ਜੁਗ ਜੋਗੀ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਜੋਗੰ ॥

---

[1]ਮਸਤ।
[2]ਵਿਸ਼ਯ।
[3]ਕਿਸ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।
[4]ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ।
[5]ਕਹੀ (ਹੈ ਤੂੰ ਉਹ ਬੀ) ਠੀਕ (ਹੈ ਕਿ)।
[6]ਮੁਕਤੀ।
[7]ਜਗਤ ਵਿਚ।
[8]ਪੁਰਸ਼।
[9]ਚਤੁਰ।
[10]ਨਿਸ਼ਾਨ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆਨ ਕਾਇਆ ਰਸ ਭੋਗੰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਿਵ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਆਸਣਿ ਬੈਸਉ ਕਲਪ ਤਿਆਗੀ ਬਾਦੰ ॥
ਸਿੰਙੀ ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਸੋਹੈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਪੂਰੈ ਨਾਦੰ ॥੨॥
ਪਤੁ ਵੀਚਾਰੁ ਗਿਆਨ ਮਤਿ ਡੰਡਾ ਵਰਤਮਾਨ ਬਿਭੂਤੰ ॥
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਰਹਰਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਅਤੀਤੰ ॥੩॥
ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ ਨਾਨਾ ਵਰਨ ਅਨੇਕੰ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ਜੋਗੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਏਕੰ ॥੪॥੩॥੩੭॥

ਚੌਪਈ: ਐਸੋ ਜੋਗ ਜਿ ਨਰ ਜਗ ਧਾਰਹਿਂ।
ਮਨ ਕੀ ਸਗਲੀ ਮੈਲ ਨਿਵਾਰਹਿਂ।
ਪੁਨਿ ਜੋ ਪਯਾਲਾ ਤੋਹਿ ਬਖਾਨਾ।
ਸੋ ਅਬ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ ਕਰਿ ਕਰਣੀ ਕਸੁ ਪਾਈਐ ॥
ਭਾਠੀ ਭਵਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਪੋਚਾ ਇਤੁ ਰਸਿ ਅਮਿਉ ਚੁਆਈਐ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਮਨੁ ਮਤਵਾਰੋ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਸਹਜ ਰੰਗ ਰਚਿ ਰਹਿਆ ॥
ਅਹਿਨਿਸਿ ਬਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦ ਗਹਿਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਪੂਰਾ ਸਾਚੁ ਪਿਆਲਾ ਸਹਜੇ ਤਿਸਹਿ ਪੀਆਏ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੋਵੈ ਕਿਆ ਮਦਿ ਛੂਛੈ ਭਾਉ ਧਰੇ ॥੨॥
ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਪੀਵਤ ਹੀ ਪਰਵਾਣੁ ਭਇਆ ॥
ਦਰ ਦਰਸਨ ਕਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਕਰੈ ਕਿਆ ॥੩॥
ਸਿਫਤੀ ਰਤਾ ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਨ ਹਾਰੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ਜੋਗੀ ਖੀਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੈ ॥੪॥੪॥੩੮॥

ਚੌਪਈ: 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿਫਤ ਮਹਿਂ ਰੰਗੇ।
ਜਪਹਿਂ ਨਾਮ ਮਨ[1] ਬਾਸਨ[2] ਭੰਗੇ[3]।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਸਤਾਨੇ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਜਗਤ ਬੰਧਨ ਹਾਨੇ[4]' ॥ ੩੦ ॥
ਸੁਨਿ ਭਰਥਰਿ ਉਰ ਸੰਸੈ ਨਾਸਾ।
ਮਹਿਮਾ ਭਗਤਿ ਲਖੀ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।

---
[1]ਮਨ ਦੀਆਂ।
[2]ਵਾਸ਼ਨਾਂ।
[3]ਤੋੜਦਾ ਹੈ।
[4]ਨਾਸ਼ ਕਰੇ।

ਭਾਉ ਕੀਨ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਮਤਿ ਭੀਨੀ[1] ॥ ੩੧ ॥
ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਕਰਿ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।
ਗਵਨੇ ਤਹਿਂ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਪਾਛੇ ਜਾਵਹਿਂ।
ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਮਨ ਭਾਵਹਿਂ ॥ ੩੨ ॥
ਕਿਤਕਿ ਕੋਸ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ। {ਕੌਡਾ}
ਬੈਸੇ ਤਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਈ।
ਕਾਰਨ ਕਰਨ[2] ਰਿਦੇ ਇਹ ਆਯੋ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਮਨ ਭਰਮਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥
ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੈਂ ਜਾਉ ਅਵਾਸੂ।
ਬਿਦਾ ਦੇਹੁ, ਮਨ ਮੋਰ ਉਦਾਸੂ।
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਜਾਉਂ ਅਗਾਰੀ।
ਹਟਿ ਹੌਂ[3] ਲੇਯ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੩੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਨ ਜਾਹੁ ਅਬ,
ਗੈਲ[4] ਵਿਖੈ ਜਿ ਬਲਾਇ।
ਕੋ ਭੱਛਨ ਤੁਝ* ਕੋ ਕਰੈ,
ਰਹਹੁ ਸੰਗ ਸੁਖਪਾਇ ॥ ੩੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਅਪਨੋ ਮਨ ਕੀਨਾ?।
ਕੋ ਦੁਖ ਸੰਗਿ ਰਹਿਨ ਕੋ ਚੀਨਾ?।
ਧਰਾ ਸਕਲ ਕੋ ਸੈਲ ਕਰੀਜੈ।
ਹਰਖ ਸਹਿਤ ਮਮ ਸਾਥ ਰਹੀਜੈ' ॥ ੩੬ ॥
ਧੀਰਜ ਦੇਨੇ ਹਿਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਾ।
ਸਮਝਾਯੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨੈ ਬਾਤਾ।
ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮਿਲਨੇ ਹੇਤਾ।
ਹਟਿ ਕਰਿ[5] ਪਹੁਂਚਯੋ ਚਹਿਤਿ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੩੭ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਝ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਭਿੱਜੀ।
[2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ।
[3]ਮੁੜਦਾ ਹਾਂ।
[4]ਰਾਹ।
*ਪਾ:-ਤੁਮ।
[5]ਮੁੜਕੇ।

'ਰਾਖਹੁ ਰਹਿਹੈ ਕਹੇ ਤੁਮਾਰੇ'।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਕਹੀ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗਿ ਮੈਂ ਇਵ[1] ਬਾਨੀ ॥ ੩੮ ॥
'ਕਿਉਂ ਭੂਲਹੁ ਉਰ ਕਰੋ ਵਿਚਾਰਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਨ ਏਕੰਕਾਰਾ।
ਇਨ ਕੋ ਸੰਗਿ ਤਜੈ ਹ੍ਵੈ ਮੂਢਾ।
ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ[2] ॥ ੩੯ ॥
ਕਾਚ ਬਿਹਾਝਨ ਹਿਤ ਦੁਖ ਸਹਿਹੀ।
ਪਾਰਸ ਨਿਕਟਿ[3] ਤਜਿਨ ਮਨ ਚਹਿਹੀ।
ਇਨ ਕੋ ਸੰਗ ਸੁਧਾ ਸਮ ਤਯਾਗੈਂ।
ਬਿਖਵਤ ਦੁਖ ਕੁਟੰਬ ਅਨੁਰਾਗੈਂ' ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨਜੋ ਭਾਂਤਿ ਕਿਹ,
ਬਿਦਾ ਲਈ ਕਹਿ ਬੈਨ।
ਹਰਖਤ ਹੁਇ ਹਟਿ ਕਰਿ ਚਲਾ,
ਜਾਵਨ ਕੋ ਨਿਜ ਐਨ ॥ ੪੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੁਤੀ ਜਹਾਂ ਦਾਰੁਨ[4] ਉਦਿਆਨਾ।
ਬੈਸਿ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਇਕ ਪਗ ਆਗੈ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ[5]।
ਬੈਸੇ ਬਾਸੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਨੇ ॥ ੪੨ ॥
ਮਰਦਾਨਾ ਹਟਿ ਕਰਿ ਜਬ ਗਮਨਾ।
ਵਧਜੋ ਹੇਤ, ਮਿਲਨੇ ਨਿਜ ਭਵਨਾ।
ਏਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਪੰਥ ਪਧਾਰਾ।
ਦੁਤਿਯੇ ਦਿਨ ਭਾ ਚਲਨ ਤਯਾਰਾ ॥ ੪੩ ॥
ਰਾਖਸ਼ ਹੁਤੋ ਏਕ ਮਗ[6]* ਮਾਂਹੀ। {ਮਰਦਾਨਾ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਕਾਬੂ}
ਤਿਨ ਤਬ ਹੀ ਗਹਿ ਲੀਨ ਤਹਾਂ ਹੀ।

---
[1]ਐਉਂ।
[2]ਫਸਿਆ।
[3]ਪਾਰਸ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ।
[4]ਭਜਾਨਕ।
[5]ਨਾਂ ਗਏ।
[6]ਰਾਹ।
*ਪਾ:-ਬਨ।

ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਗਹਿ ਕਰਿ ਸੋ ਗਵਨਾ[੧]।
ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਛੁਟਾਵਹਿ[+] ਕਵਨਾ[੨] ॥ ੪੪ ॥
ਭੈ ਕਰਿ ਕੰਪਤਿ ਤਨ ਮਰਦਾਨਾ।
ਪੀਤ ਭਯੋ ਮੁਖ, ਥੂਕ ਸੁਕਾਨਾ।
ਦੁਤਿਯ ਨ ਕੋਊ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰਾ।
ਕਿਸ ਪਹਿ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੪੫ ॥
ਦਾਰੁਨ ਜਹਿਂ ਕਾਨਨ[੩] ਗੰਭੀਰਾ[੪]।
ਤਜੀ ਧੀਰ[੫] ਹ੍ਵੈ ਗੋ[੬] ਭੈ ਭੀਰਾ[੭]।
ਜਾਨਜੋ -ਜੀਵਨ ਅਬ ਨਹਿਂ ਮੇਰੋ।
ਬਚਨ ਨ ਮਾਨਜੋਂ ਮਨਿ ਗੁਰੁ ਕੇਰੋ ॥ ੪੬ ॥
ਯੱਦਜਪਿ[੮] ਕੀਨੋ ਹੈ[++] ਅਪਰਾਧਾ।
ਅਹੈ ਜਥਾਰਥ[੯] ਮੋ ਕੋ ਬਾਧਾ[੧੦]।
ਤਦਪਿ[੧੧] ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਰਦ[੧੨] ਤਿਨ ਕੇਰਾ।
ਭੈ ਕਾਟਹਿਂਗੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ- ॥ ੪੭ ॥
ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਧਰਿ ਉਰ ਧਜਾਨਾ।
-ਇਸ ਰਾਖ਼ਸ਼ ਤੇ ਕਰਹੁ ਮੁਚਾਨਾ।
ਬਹੁਰ ਨ ਹੋਰੌਂ[੧੩] ਬਚਨ ਤੁਮਾਰਾ।
ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ! ਅਭੈ ਦਤਾਰਾ[**੧੪]- ॥ ੪੮ ॥

---

[1]ਗਿਆ।
[+]ਪਾ:-ਛੁਰਾਵਹ, ਛੁਡਾਵਹਿ।
[2]ਕੌਣ ਛੁਡਾਵੇ।
[3]ਬਨ।
[4]ਗਹਿਰਾ।
[5]ਧੀਰਜ।
[6]ਹੋ ਗਿਆ।
[7]ਡਰ ਨਾਲ ਭੈਭੀਤ।
[8]ਭਾਵੇਂ।
[++]ਪਾ:-ਮੈਂ।
[9]ਠੀਕ।
[10]ਬੰਨ੍ਹਣਾ। (ਅ) ਬੱਧ ਕਰਨਾ (ੲ) ਪੀੜਾ, ਦੁਖ।
[11]ਤਾਂ ਭੀ।
[12]ਧਰਮ।
[13]ਨਾ ਮੋੜਾਂਗਾ।
[**]ਪਾ:-ਅਹੈ ਤੁਮਾਰਾ।
[14]ਹੇ ਅਭਯਤਾ ਦੇ ਦਾਤੇ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਬਿਗਸੇ ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
'ਰਾਖਸ਼ ਨੈ ਗਹਿ ਲਿਯ ਮਰਦਾਨਾ।
ਤਲੈ ਤੇਲ ਮਹਿਂ ਕਰਿਹੀ ਖਾਨਾ' ॥ ੪੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਦ੍ਵੈ ਬੰਦ ਕਰਿ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹਿ[1]।
'ਗੈਲ[2] ਬਲਾਇ ਜੁ ਤੁਮ ਕਹਾ,
ਮਿਲੀ ਚਾਹਿਯੇ ਤਾਂਹਿ ॥ ੫੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਫਲ ਬਚਨ ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰਾ।
ਜਿਹ ਕੇ ਤੀਨ ਲੋਗ ਅਨੁਸਾਰਾ।
ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਨ ਮਾਨਹਿ ਮੂਢਾ।
ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ' ॥ ੫੧ ॥
ਮੁਝ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ}
'ਚਲਹੁ ਬੇਗ ਤਿੰਹ ਕਰਹਿਂ ਛੁਟਾਨਾ।
ਇਕ ਤੌ ਸੰਗ ਲਏ ਕੀ ਲਾਜਾ[*]।
ਬਹੁਰ ਹਮਾਰੋ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਾਜਾ[+]' ॥ ੫੨ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਵਨੇ ਤਤਕਾਲਾ।
ਮੈਂ ਬੂਝੇ ਤਿੰਹ ਸਮੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਕਿਤਕ ਦੂਰ ਰਾਖ਼ਸ਼ ਕੋ ਥਾਨਾ।
ਹਿਤ ਭੱਖਨ ਜਹਿਂ ਗਹਯੋ ਮ੍ਰਦਾਨਾ ॥ ੫੩ ॥
ਹਮ ਪਹੁੰਚਨ ਤੇ ਪੂਰਬ ਸੋਊ।
ਖਾਇ ਜਾਇ[3] ਜਹਿਂ ਬਿਲਮ[4] ਨ ਕੋਊ'।
'ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਬਹੁ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ।
ਕੋਸ ਇਕਾਦਸ਼ ਪਰ ਪਹਿਚਾਨਹੁਂ' ॥ ੫੪ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਮਮ ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ ਗਹਿਵਾ।

---

[1]ਕਹਿਆ।
[2]ਰਸਤੇ।
[*]ਇਹ ਬਿਰਦਪਾਲ ਬਿਰਦ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।
[+]ਇਹ ਕ੍ਰਿਤੱਗਜਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਫਿਰ ਪਿਆਰੇ ਗੋਚਰਾ ਕੰਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਐਤਨੇ ਕ੍ਰਿਤੱਗਜ ਹਨ।
[3](ਮਤਾਂ) ਖਾ ਹੀ ਜਾਏ।
[4]ਦੇਰ।

ਇਕ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਆਵਤਿ ਭੇ ਤਹਿਂਵਾ[1]।
ਕਾਨਨ[2] ਦੀਰਘ[3] ਦਾਰੁਨ[4] ਭਾਰੀ।
ਰਾਕਸ਼ ਕੋ ਘਰ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ ॥ ੫੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ,
ਬਿਗਸਤਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਇ।
'ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਘਰ ਜਾਤਿ ਨਹਿਂ?
ਸੁਧਿ ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ' ॥ ੫੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਲੱਜਤਿ ਹੋਇਓ ਮਰਦਾਨਾ।
ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਚ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਾ।
ਰਿਦੈ ਵਿਖੈ ਹਰਖਤਿ ਬਹੁ ਭਯੋ।
-ਜੀਵਨ ਜਾਨ ਜਨਮ ਮਮ ਨਯੋ- ॥ ੫੭ ॥
ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
'ਇਹੁ ਜੁ ਕਰਾਹਾ[5] ਤਪਤ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪਾਵਹਿ ॥
ਤਲ ਕੈ ਤੇਲ ਵਿਖੈ ਪੁਨ ਖਾਵਹਿ ॥ ੫੮ ॥
ਦੁਰੇਂ[6] ਰਹੈਂ ਨਹਿਂ ਦੇਇਂ ਦਿਖਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਨਹਿਂ ਆਏ ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਆਏ।
ਜੇ ਰਾਖਸ਼ ਤਲ ਲੇਵਹਿ ਖਾਏ ॥ ੫੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੋ ਬਿਧਿ ਪੂਰਬ[7] ਕੀਜਿਯੇ,
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਛੂਟਹਿ ਸੋਇ।
ਕਿੰਕਰ ਅਪਨੋ ਜਾਨੀਐ,
ਪਤਨ[8] ਨ ਇਹ ਕੋ ਹੋਇ' ॥ ੬੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖਹਿਂ 'ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ।
ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਿਖਾਇ ਬਿਲਾਸਾ'।

---

[1]ਤਿੱਥੇ।
[2]ਜੰਗਲ।
[3]ਬੜਾ।
[4]ਭਜਾਨਕ।
[5]ਕੜਾਹਾ।
[6]ਛਿਪੇ ਰਹੀਏ।
[7]ਪਹਿਲੇ।
[8]ਨਾਸ਼।

ਨਹਿਂ ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਦੇਇਂ ਦਿਖਾਈ।
ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਹਿ ਗੁਰੁ ਤਾਂਈ ॥ ੬੧ ॥
ਤਪਯੋ ਤੇਲ ਜਬ ਅਗਨਿ ਸਮਾਨਾ।
ਖਲ ਨੇ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਬਲ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇਲ ਮਹਿਂ ਡਾਰਾ।
ਘਿਘ ਕੈ[1] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੨ ॥
'ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ[2]! ਨਿਜ[*] ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ!।
ਪਾਹਿ ਪਾਹਿ[3]! ਮੁਝ ਜਰਤਿ ਉਬਾਰਹੁ।
ਗੁਨਹਿ[4] ਗੁਨਨ ਕੋ[5] ਅਬ ਨਹਿਂ ਕਲਾ।
ਰੱਛਾ ਕੋ ਇਹ ਸਮਹਿਂ[6] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!' ॥ ੬੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤੇਲ ਭਯੋ ਸੀਤਲ ਤਬਹਿ,
ਦੇਹਿ ਪਰਸ ਕਰ ਸੋਇ।
ਪਾਵਕ ਤੇਜ[7] ਨ ਛੁਹਿ ਸਕਾ,
ਜਿਉਂ ਹਿਮ ਰਿਤੁ ਕੋ[8] ਤੋਇ[9] ॥ ੬੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਗੁਰੁ ਤਬਹਿ ਦਿਖਾਯਾ।
ਦੇਖਤਿ ਰਾਖਸ਼ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।
'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਂਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ?
ਤਪਤ ਕਰਾਹਾ ਜਿਨ ਸਿਤਲਾਯੋ[10]' ॥ ੬੫ ॥
ਬਿਗਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਕੌਡਾ! ਕਰਿ ਤੂੰ ਇਹ ਕੋ ਖਾਨਾ।
ਕਿਉਂ ਭੱਖਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨੀ ਦੇਰਾ।
ਬਿਨਾ ਤਲੇ ਭਖਿ[11] ਭੋਜਨ ਤੇਰਾ' ॥ ੬੬ ॥

---

[1]ਬਿਹਬਲ ਹੋਕੇ।
[2]ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ, ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ।
[*]ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ।
[3]ਰਖੋ, ਰਖੋ।
[4]ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ।
[5]ਗਿਣਨੇ ਦਾ।
[6]ਵੇਲਾ।
[7]ਅਗਨੀ ਦਾ ਸੇਕ।
[8]ਸਿਆਲੇ ਦਾ।
[9]ਪਾਣੀ।
[10]ਠੰਢਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
[11]ਖਾਹ।

ਬਿਸਮਜੋ ਰਾਖਸ਼ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ।
'ਤੁਮ ਕਿਉਂ[+] ਜਾਨ ਤਿਨਾਮ ਹਮਾਰਾ।
ਪੂਰਬ ਕਬਹਿ ਨ ਮਿਲਨਾ ਭਯੋ।
ਅਬਹਿ ਸਰੂਪ ਬਿਲੋਕਜੋ ਨਯੋ' ॥ ੬੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਖ ਕਹਿਤਿ ਹੀ,
ਉਪਜਜੋ ਪੂਰਬ ਗਜਾਨ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਪਰਤਾਪ ਤੇ,
ਭਈ ਸ੍ਰਾਪ ਕੀ ਹਾਨਿ[1] ॥ ੬੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਧ ਕੋ ਪਾਇ ਮੁਕਰ[2] ਨਿਜ ਲਜਾਯੋ। {ਅਦਭੁਤ ਸ਼ੀਸ਼ਾ}
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਗੈ ਧਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ।
ਜਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ[3] ਦੇਖਿ ਮੁਖ ਕੇਰਾ।
ਪਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥ ੬੯ ॥
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹੋਯੋ ਪੁਨਿ ਠਾਂਢਾ।
ਮਨ ਅਨੁਰਾਗ ਅਧਿਕ ਜਿਹ ਬਾਢਾ।
ਬੰਦ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ ਹਰਖ ਉਰਿ ਭਾਰੀ ॥ ੭੦ ॥
ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੂਝਤਿ ਤਿੰਹ ਤਾਈਂ।
'ਬ੍ਰਿਥਾ[4] ਆਪਨੀ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'।
[5]'ਪੂਰਬ ਦਿਹੁ ਰਜਾਇ, ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ!।
ਆਨੋਂ ਭੇਟਿ ਮਧੁਰ ਫਲ ਸੁੰਦਰ ॥ ੭੧ ॥
ਬਹੁਰੋ ਉਚਰੋਂ ਅਪਨੀ ਗਾਥਾ।
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤੀ ਮੁਝ ਸਾਥਾ'।
ਆਇਸ ਪਾਇ ਗਯੋ ਬਨ ਮਾਂਹੀ।
ਜਿਹ ਠਾਂ ਸੁਫਲੇ ਬਿਟਪ[6] ਸੁਹਾਹੀਂ ॥ ੭੨ ॥
ਬੀਨ ਬੀਨ ਕੈ ਮਧੁਰੇ ਆਨੇ।

[+]ਪਾ:-ਕਿਮ।
[1]ਨਾਸ਼।
[2]ਸ਼ੀਸ਼ਾ।
[3]ਅਕਸ।
[4]ਕਹਾਣੀ।
[5]ਕੌਡਾ ਬੋਲਿਆ।
[6]ਫਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਜਿਨਹਿ ਦੇਖ ਮੁਨਿ ਮਨ ਲਲਚਾਨੇ।
ਸਰਬ ਧਰੇ ਜਬ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਬਿਗਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੭੩ ॥
'ਮਰਦਾਨਾ ਅਪਨਾ ਗੁਰੁ* ਮਾਨਹੁਂ।
ਫਲ ਧਰਿ ਆਗੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹੁਂ।
ਪੂਜਾ ਕੀਜਹਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ'।
ਸੁਨਿ ਕੌਡੇ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੭੪ ॥
'ਸੀਸ ਮੁਕਟ ਅਬ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ।
ਜਾਂ ਕੇ ਮਿਲੇ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ'।
ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਝ, ਹੇ ਗਤਿਦਾਨਾ! ॥ ੭੫ ॥
ਬਖਸ਼ਹੁ ਖ਼ਤਾ ਕੀਨਿ ਮੈਂ ਭਾਰੀ।
ਮੇਟਨ ਕਰੀ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ।
ਨਿਜ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਮੋ ਪਰ ਕੀਜੈ।
ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਅਬ ਮੁਝੈ ਰਖੀਜੈ' ॥ ੭੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹੈਂ 'ਸਦਾ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ।
ਤੂੰ ਸੰਗ ਰਹਉ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮੰਨਾ[1]।
ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਤੁਝ ਤਾਂਈ।
ਖਾਹੁ ਮਧੁਰ ਫਲ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ' ॥ ੭੭ ॥
ਮੈਂ ਆਇਸ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਜੇ ਫਲ ਸੁੰਦਰ ਮਧੁਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਧਰੇ ਗੁਰੂ ਆਗੈ ਰਸ ਪੂਰੇ।
ਪੁਨ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦਿਯ ਰੂਰੇ[2] ॥ ੭੮ ॥
ਨਿਜ ਅਹਾਰ ਮੈਂ ਲੀਨ ਬਹੋਰੀ।
ਅਚੇ[3] ਮਧੁਰ ਜਿਨ ਸਾਦ ਨ ਥੋਰੀ।

---

*ਇਥੇ ਗੁਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਨਹੀਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਸੇ, ਪਰ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਯਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਤੋਂ, ਨਾਮ ਦਾਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਟਾਖ਼ਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਹੇ ਕੌਡੇ! ਤੂੰ! 'ਖਾਣ ਯੋਗ' ਮਾਸ ਦਾ ਲੋਥੜਾ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਤੇਰੀ ਕਲਯਾਨ ਦਾ ਸਹਾਯਕ ਹੋਣ ਯੋਗ ਸੰਤ ਹੈ। ਏਥੇ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ 'ਦਾਸ ਨਿਵਾਜਨ ਬਿਰਦ' ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਦੇਖੋ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨਿਜ ਨੂੰ ਦਾਸ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

[1]ਮੰਨਕੇ।

[2]ਸੁੰਦਰ।

[3]ਖਾਧੇ।

ਫਲ ਜਿ ਹੁਤੇ ਆਗੇ ਸੁਖਦਾਈ[1]।
ਸੋ ਉਚਾਇ[2] ਦਿਯ ਰਾਖ਼ਸ਼ ਤਾਈਂ ॥ ੭੯ ॥
ਜਬ ਕੌਡੇ ਕਿਯ ਮੁਖ ਮੈਂ ਪਾਵਨ।
ਤਤਛਿਨ ਕਰੀ ਦੇਹਿ ਪਲਟਾਵਨ।
ਸੁਰ ਸਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ।
'ਨਮੋ ਨਮੋ ਕਰਤਾ ਚਹੁੰਖਾਨੀ[3]! ॥ ੮੦ ॥
ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਤੋਰ ਸਰੂਪਾ।
ਮਨ ਬਾਨੀ ਤੇ ਪਰੈ ਅਨੂਪਾ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਮੋਰ[4] ਨਮਾਮਿ[5] ਨਮਾਮਿ ਨਮਾਮੀ ॥ ੮੧ ॥
ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਦੀਨਨਿ ਦੁਖ ਭੰਜਨ!।
ਜੈ! ਜੈ! ਜੈ! ਮੁਨਿ ਜਨ ਮਨ ਰੰਜਨ।
ਸੰਤ ਵਿਰੋਧਿਨ ਕੋਂ[6] ਨਿਤ ਘਾਲਿਕ।
ਧਰਮ ਸੇਤ[7] ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ! ॥ ੮੨ ॥
ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਤਵ ਪਦ ਭਗਵੰਤਾ!।
ਸੁਨਹੁ ਭਯੋ ਜਿਵ ਮਮ ਵਿਰਤੰਤਾ।
ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੋ।
ਤਦਪਿ ਨਿਦੇਸ਼ਹਿ[8] ਮੰਨਿ ਬਖਾਨੋ ॥ ੮੩ ॥
ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹੁਤੋ[9] ਦਿਜ ਮੇਰਾ। {ਕੌਡੇ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਪਠਿ[10] ਵਿੱਦਜਾ ਮਨ ਮਾਨ ਘਨੇਰਾ।
ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਮ ਗੁਰੁ ਤਤਬੇਤਾ[11]।
ਆਵਾ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੮੪ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।
[2]ਚੁੱਕ ਕੇ।
[3]ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ।
[4]ਮੇਰੀ।
[5]ਨਮਸਕਾਰ।
[6]ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ।
[7]ਮਰਯਾਦਾ।
[8]ਆਗਜਾ।
[9]ਸੀ।
[10]ਪੜ੍ਹ।
+ਪਾ:-ਕਰੀਅਹਿ।
[11]ਤੱਤ੍ਵ ਗਜਾਨੀ।

ਨਹਿਂ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨਤਿ ਕੀਨਾ।
ਅਹਿਮਤ[1] ਧਰਿ ਆਸਨ ਆਸੀਨਾ[2]।
ਦੇਖਿ ਅਵੱਗਜਾ ਗੁਰੁ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕੈ।
ਮੁਝ ਇਉਂ ਦੀਨੋ ਸ੍ਰਾਪ ਉਚਰਿ ਕੈ ॥ ੮੫ ॥
-ਅਸ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਿ ਜੁ ਤੈਂ ਮਨ ਠਾਨੀ।
ਕਛੂ ਨ ਬਿਗਰਹਿ ਮੁਝ, ਹੇ[+] ਮਾਨੀ![3++]।
ਯਾਂ ਕੋ ਫਲ ਜੇ ਤੂੰ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈਂ।
ਤੌ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਜਗਤ ਮਿਟ ਜਾਵੈ ॥ ੮੬ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਪਾਈ।
ਕਰਹੁ ਕੁਕਰਮ ਧਰਮ ਬਿਸਰਾਈ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪਾ।
ਮੈਂ ਭੈ ਭੀਤਿ ਭਯੋ ਬਹੁ ਕਾਂਪਾ ॥ ੮੭ ॥
-ਹੇ ਗੁਰੁ! ਮੈਂ ਅਪਰਾਧ ਜੁ ਕੀਨੋ।
ਤਾਂ ਕੋ ਫਲ ਰਾਖਸ ਤਨ ਦੀਨੋ[**]।
ਕਬ ਲੌ ਭੋਗੋਂ ਗੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ?- ॥ ੮੮ ॥
ਗੁਰੁ ਦਯਾਲਤਾ ਮਹਿਂ ਮਨ ਭੀਨਾ।
ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨਾ।
-ਏਕੰਕਾਰ ਧਰੈ ਅਵਤਾਰਾ।
ਤਿਨਿ ਕੇ ਮਿਲੇ ਹੋਇ ਨਿਸਤਾਰਾ- ॥ ੮੯ ॥

---

[1]ਸਰਪ ਬੁਧੀ, ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ ਦੀ ਆਕੜੀ ਧੌਣ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਆਕੜ ਨਾਲ ਨਿਵਿਆਂ ਨਾ। (ਅ) ਅਹਮਮਤਿ=ਹੰਕਾਰ।

[2]ਆਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿਆ।

[+]ਪਾ:-ਰੇ।

[3]ਹੰਕਾਰੀ।

[++]ਪਾ:-ਕੁਛ ਨਹਿ ਬਿਗਰਹਿ ਰੇ ਉਰ ਮਾਨੀ।

[**]ਤਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ-ਸੁਭਾਵ-ਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਸੁਭਾਵ ਹਿੰਸਕ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮੰਦਕਰਮੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨੁਹਾਰ ਬੀ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਡਰਾਵਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸੀ, ਜਦ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਰਯ ਗੋਰੇ ਤੇ ਸਡੌਲ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਏਹ ਲੋਕ ਸਾਂਵਲੇ ਕਾਲੇ ਤੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਦੇ ਓਹੇ ਜਹੇ ਸਡੌਲ ਨਹੀਂ ਸੇ। ਭੀਲ ਗੋਂਡ ਆਦਿ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਅਜੇ ਤਕ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼ ਖੁਹਾ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ ਏਹ ਲੋਕ ਆਰਯ ਹਮਲਾਆਵਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਸਾਂਭ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਲੁਕ ਛਿਪਕੇ ਲਗੇ ਦਾਉ ਬੜੇ ਅਤਯਾਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਈ ਰਾਕਸ਼ ਆਦਮ ਖੋਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਅਜੇ ਬੀ ਆਦਮ ਖੋਰ ਲੋਕ ਹਨ। ਨਿਜ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ 'ਕੌਡਾ' ਆਦਮ ਖੋਰ ਰਾਖਸ਼ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

-ਹੇ ਗੁਰ! ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ਕਿਵ ਜਾਨੋਂ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੋ ਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨੋ[1]?
-ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੁਝ ਕੋ ਦਰਪਨ[2] ਦੀਨਾ।
ਕਹਜੋ ਕਿ -ਇਸ ਤੇ ਲੇਵਹੁ ਚੀਨਾ[3] ॥ ੯੦ ॥
ਯਾ ਮੈ ਪਰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ[4] ਸੁ ਜਾਂ ਕੋ।
ਪੁਨ ਮਾਨੁਖ ਮੁਖ ਦੀਸਹਿ ਤਾਂ ਕੋ।
ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਹੈ ਅਵਤਾਰਾ।
ਤਿਸ ਤੇ ਤੇਰੋ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ ॥ ੯੧ ॥
ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਜਿਹ ਨਰ ਜਗ ਪਾਏ।
ਨਾਨਾ[5] ਜੋਨਿ ਵਿਖੈ ਜੋ ਆਏ।
ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਇਸ ਦਰਪਨ ਮਾਂਹੀ।
ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਦੀਸਹਿ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ- ॥ ੯੨ ॥
ਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਮੁਕਰ ਸੁ ਆਵਾ।
ਤਬ ਕੋ ਮੈਂ ਇਹ ਥਾਨ ਰਹਾਵਾ।
ਗਹਿ ਕਰ ਆਨੇ ਮਨੁਜ ਘਨੇਰੇ।
ਮੁਕਰ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸੁ ਹੇਰੇ ॥ ੯੩ ॥
ਸੂਕਰ[6], ਕੂਕਰ[7] ਖਰ[8], ਖਗ[9], ਸ਼ੇਰਾ।
ਇਤਿਜਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕੋ ਮੁਖ ਹੇਰਾ[*]।
ਤੁਮਰਾ ਮਾਨੁਖ ਬਦਨ ਦਿਸਾਨਾ।
ਜਿਨ ਕੇ ਪਰਸੇ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਟਾਨਾ ॥ ੯੪ ॥

---

[1]ਕਹੋ।
[2]ਸ਼ੀਸ਼ਾ।
[3]ਜਾਣ। (ਅ) ਪਛਾਣ।
[4]ਅਕਸ।
[5]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।
[6]ਸੂਰ।
[7]ਕੁੱਤੇ।
[8]ਗਧੇ।
[9]ਪੰਛੀ।
[*]ਇਹ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਕਿ ਸ਼ਰੀਰ ਮਨੁਖ ਤਾਂ ਸਭ ਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਰੁਖ਼ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਿਤੀ ਪਸ਼ੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ 'ਮਾਨੁਖ ਬ੍ਰਿਤੀ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ-ਜਨ-ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਤੇ ਪਾਪੀ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਕੇ ਰੀਝਣ ਵਾਲੇ ਕੁਕਰਮੀ, ਪਸ਼ੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਯਥਾ:-'ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਕੂਕਰ ਹਰਕਾਇਆ' ॥ ਆਦਿ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਹੁਤੋ ਮੋਹਿ ਬਿਰਤੰਤਾ।
ਅਬ ਦੀਜੈ ਆਇਸ[1] ਭਗਵੰਤਾ।
ਪੁੰਨ ਲੋਕ[2] ਕੇ ਵਿਖੈ ਸਿਧਾਊਂ।
ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਊਂ' ॥ ੯੫ ॥
ਸੁਰ ਤਨ ਹ੍ਵੈ, ਕਰਿ ਨਮੋ, ਪਧਾਰਾ[3]।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੌਤਕ ਸੁ[+] ਨਿਹਾਰਾ[4]।
ਬੰਦਨ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕਰੰਤੂ[5]।
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੁ! ਧੰਨ' ਭਨੰਤੂ[6] ॥ ੯੬ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਇਸ ਦਰਪਨ ਕੋ ਲੀਜੈ।
ਹੈ ਅਦਭੁਤ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਰਖੀਜੈ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਨਹਿਂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ[7]।
'ਇਸ ਦਰਪਨ ਤੇ ਕਯਾ ਹ੍ਵੈ ਕਾਜੂ ॥ ੯੭ ॥
ਮੁਕਰ[8] ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਜਿਨ ਪਾਸਾ। {ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਦਰਪਨ}
ਤਿਨ ਕੋ ਆਤਮ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਰਾਖਹੁ ਸੋ ਸਦੀਵ ਨਿਜ ਸੰਗਾ।
ਸਦਾ ਅਨੰਦ, ਕਰਹਿ ਭ੍ਰਮ[9] ਭੰਗਾ[10] ॥ ੯੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਭਰਥਰੀ ਔਰ ਕੌਡੇ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੦ ॥

---

[1]ਆਗਯਾ।
[2]ਬੈਕੁੰਠ।
[3]ਗਿਆ।
[+]ਪਾ:-ਮਰਦਾਨੇ ਸਭ ਚਰਿਤ।
[4]ਦੇਖਿਆ।
[5]ਕਰਦਾ ਹੈ।
[6]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[7]ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਣੇ ਵਾਲੇ।
[8]ਸ਼ੀਸ਼ਾ।
[9]ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ।
[10]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

੫੧. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸਾਲਸਰਾਇ ਜੌਹਰੀ]

ਭੁਯੰਗ ਛੰਦ: ਨਮੋ ਸਾਰਦਾ ਰੂਪ ਦੋਖੰ ਹਰੰਤੀ ॥
ਸਦਾ ਮੰਗਲਾ ਬੁੱਧਿ ਦੈਨੀ ਜਯੰਤੀ।
ਭਵਾ ਭੈਹਰਾ ਦਾਸ ਕੀ ਇੱਛ ਪੂਰਾ।
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਤੁਹੀ ਚੌਦਹੂੰ ਲੋਕ ਭੂਰਾ* ॥ ੧ ॥

ਦੋਖੰ=ਦੋਸ਼, ਪਾਪ।
(ਅ) ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋਖ।
ਉਹ ਦੂਖਣ ਜੋ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
ਮੰਗਲ=ਖੁਸ਼ੀ।
ਮੰਗਲਾ=ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਦਾਤੀ।
ਜਯੰਤੀ=ਜੈ ਦੀ ਦਾਤੀ।
ਭਵਾ=ਭਵ-ਹੋਂਦ, ਸੰਸਾਰ, ਜਨਮ, ਸ਼ਿਵ, ਮੰਗਲ, ਦੌਲਤ, ਮਾਲ ਪਦਾਰਥ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ; ਉੱਚਤਾ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ।
ਭਵਾ=ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ।

ਭੂਰਾ=ਬਹੁਤ, ਸਾਰੇ,।ਸੰਸ:, ਭੂਰਿ] ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਦੇਵ ਨਿਜ ਉਪਾਸਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਹਨ, ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮਤ ਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਛੱਡ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥ-ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋ ਦੂਖਣਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਜੈ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, (ਹੇ ਤੂੰਹੀ) ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀਏ! ਦਾਸ ਦਾ ਭੈ (ਵਿਘਨ ਪੈਣ ਦਾ) ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਸਰਸ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੀ) ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੂੰਹੀ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਵਿਚ) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਹੈਂ।

ਚੌਪਈ: ਭਰਥਰਿ ਕੌਡੇ ਕੇਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।
ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਜੁਟੇ ਜੁਗ ਨੈਨਾ। {ਕੌਡੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ}
ਅੰਗ ਅਡੋਲ ਨ ਉਚਰਤਿ ਬੈਨਾ ॥ ੨ ॥
ਸ੍ਰੋਤਾ[1] ਬਕਤਾ[2] ਹਟਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਗਏ ਚਲਿ ਤਬ ਹੀ।
ਬੀਤਿ ਗਏ ਜਬ ਜਾਮ ਸਤਾਈ।
ਤਦਪਿ ਨ ਚੇਤਨਤਾ ਤਨ ਆਈ ॥ ੩ ॥
ਖਾਨ ਪਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਿਹੀਨੇ।

---

*ਪਾ:-ਰੂਰਾ-ਬੀ ਹੈ।
[1]ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਤੇ।
[2]ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਭਾਈ ਬਾਲਾ)।

ਬੀਤੇ ਆਸਨ ਏਕ ਅਸੀਨੇ।
ਭੈ ਕਰਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਬੁਲਾਈ।
ਬੈਸੇ ਪਾਸ ਪਿਖੈਂ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਈ[1] ॥ ੪ ॥
ਬਹੁਰੋ ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਿ ਅਨੰਦਾ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਕੀਨ ਮੁਕੰਦਾ।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਸਭਿਹੀ।
ਕਥਾ ਸਮਾਜ ਬੁਲਾਵਾ ਤਬ ਹੀ ॥ ੫ ॥
ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬਕਤਾ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਆਸਨ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਏ।
ਕਥਾ ਕਥਨ ਲਾਗਜੋ ਤਬ ਬਾਲਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹਿੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੬ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਇਵ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ।
ਆਗੇ ਗਵਨੇ ਮੁਕਤਿ ਉਦਾਰਾ।
ਜਹਿੰ ਕਾਨਨ ਦਾਰੁਨ ਹੈ ਸਗਰਾ।
ਨਿਕਟ ਨ ਜਾਂ ਕੇ ਕਿਹ ਠਾਂ ਨਗਰਾ ॥ ੭ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਤਹਿੰ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਤਿੰਹ ਛਿਨ ਕਹਿਨ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋਕੋ ਛੁਧਾ ਸੰਤਾਯੋ।
ਬਿਤੇ ਕਿਤਕਿ ਦਿਨ ਅਸਨ ਨ ਖਾਯੋ ॥ ੮ ॥
ਚਲਿ ਨ ਸਕੌਂ ਇਕ ਪੈਰ ਅਗਾਰੀ।
ਨਿਕਟ ਨ ਪੁਰਿ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਬਨ ਭਾਰੀ'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
'ਧੀਰ ਧਰਹੁ ਹੈ ਨਗਰ ਸਮੀਪਾ' ॥ ੯ ॥
ਇਵ ਵਿਲਾਂਵਦੇ[2] ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ।
ਗਏ ਉਲੰਘਿ ਸਰਬ ਉਦਿਆਨਾ।
ਤੀਨ ਕੋਸ ਤੇ ਨਗਰ ਸੁਹਾਵਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਾਵਾ ॥ ੧੦ ॥
'ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਿ ਦੇਖਹੁ ਥਲ ਊਚੇ।

---

[1]ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਨੀਝ ਲਾ ਕੇ।
[2]ਪਰਚਾਉਂਦੇ।

ਖਾਹੁ ਅਸਨ ਤਹਿਂ ਚਲਹੁ ਪਹੂਚੇ*'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲਜੋ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!।
ਮਮ ਸਰੀਰ ਭਾ ਬਲ ਤੇ ਹਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥
ਮ੍ਰਿਤੁ[1] ਹ੍ਵੈ ਪਰਜੋ ਰਹੈ ਕਿਹ ਥਾਨਾਂ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਜਾਨਾਂ।
ਕੀਨਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਬਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੋਰੀ।
ਜਗਜੀਵਨ ਤੇ ਟੂਟੀ ਡੋਰੀ ॥ ੧੨ ॥
ਆਯੋ ਨਗਰ ਤਹਾਂ ਕਜ਼ਾ ਹੋਇ।
ਚੀਰ[2] ਗੰਠ[3] ਹਮ ਦਾਮ[4] ਨ ਕੋਇ।
ਬਿਨਾ ਲਿਯੇ ਕੋ ਦੇਵੈ ਨਾਂਹੀ।
ਕੈਸੇ ਖਾਉਂ ਅਸਨ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ?।' ॥ ੧੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਨੇ ਵਾਕ ਅਸ ਜਬ ਹੀ।
ਪਗ ਸੋਂ ਰੇਤ ਫਰੋਰੀ[5] ਤਬ ਹੀ।
ਨਿਕਸਾ ਤਿੰਹ ਤੇ ਅਦਭੁਤ ਲਾਲ[6]।
ਜਾਕੀ ਸੋਭਾ ਦਿਪਤਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੪ ॥
'ਬੰਧਨ ਗੰਠ[7] ਚਹਉ ਮਰਦਾਨਾ?।
ਲੇ ਬੰਧਹੁ ਨਿਜ ਚੀਰ ਸੰਗਾਨਾ।
ਧਰਹੁ ਧੀਰ ਉਰ, ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ।
ਥੋਰ ਪੰਥ, ਢਿਗ ਹੈ ਪੁਰਿ[8] ਥਾਨਾ' ॥ ੧੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਇਹ ਪਾਹਨ[9] ਕਜ਼ਾ ਕਾਜ ਹੈ,
ਕਛੂ ਨ ਦੇਵਹਿ ਕੋਇ।
ਹੋਇ ਦਾਮ ਨਿਜ ਪਾਸ ਜੇ,
ਚਹੈਂ ਜੁ ਲੇਵਹਿਂ ਸੋਇ ॥ ੧੬ ॥

---

*ਪਾ:-ਚਲਹੁ ਅਬਹ ਤਿਹ ਆਇ ਪਹੁੰਚੇ।
[1]ਮਰਕੇ।
[2]ਕਪੜੇ ਦੀ।
[3]ਗੰਢ ਵਿਚ।
[4]ਪੈਸਾ।
[5]ਫਰੋਲੀ।
[6]ਲਾਲ।
[7]ਗੰਢ।
[8]ਸ਼ਹਿਰ।
[9]ਪੱਥਰ।

ਚੌਪਈ: ਯਾਂ ਕੇ ਬਾਂਧੇ ਭੂਖ ਨ ਜਾਵਹਿ।
ਜਬ ਲੌਂ ਹਾਥ ਅਹਾਰ ਨ ਆਵਹਿ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ 'ਨਿਕਟਿ ਹੈ ਨਗਰੀ।
ਤਹਿਂ ਕੀਮਤਿ ਇਸ ਹੋਇ ਉਜਗਰੀ[1] ॥ ੧੭ ॥
ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਿਖਿ ਚਲਿ ਤਤਕਾਲਾ'।
ਇਉਂ ਧੀਰਜ ਦੇ ਤੁਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਅਤਿ ਲੱਜਤਿ ਹੋਵਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਰਿਦੈ ਖਿਝਤਿ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਨਗਰ ਸਮੀਪਾ।
ਬਿਟਪ[2] ਬਿਲੋਕਿ ਏਕ ਰਮਣੀਕਾ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿਂ ਸਭਿ ਜਗ ਟੀਕਾ ॥ ੧੯ ॥
ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਕਰੌਂ ਤਿਉਂ ਕਾਰਾ[3]।
ਲਾਲ ਨਾਮ ਕਹਿ ਦਿਯੋ ਜੁ[*] ਮੋਹੀ[4]।
ਇਸ ਤੇ ਕੌਨ ਕਾਜ ਅਬ ਹੋਹੀ?' ॥ ੨੦ ॥
ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਿਗਸਿ ਬਖਾਨਾ।
'ਨਗਰ ਨਾਮ ਜਾਨਹੁਂ ਕਿ ਨ ਜਾਨਾ?'।
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕਜਾ ਨਾਮਹਿਂ ਮਾਂਹੀ।
ਅਸਨ ਖਾਨ ਦੇਵਹੁ ਕੈ ਨਾਂਹੀ? ॥ ੨੧ ॥
ਜੋ ਬਿਧਿ ਕਰਨੀ, ਨਹੀਂ ਬਤਾਵਹੁ।
ਬਾਤੈਂ ਕਰਿਤੇ ਦਿਵਸ ਬਤਾਵਹੁ'।
ਹਸਨ ਹੇਤ ਬੋਲੇ ਸੁਖਧਾਮੂ।
'ਜਾਨਿ ਬਿਸ਼ੰਭਰਪੁਰਿ[+] ਇਹ ਨਾਮੂ' ॥ ੨੨ ॥ {ਬਿਸ਼ੰਭਰਪੁਰ – ਪਟਨਾ}

---

[1]ਪ੍ਰਗਟ।
[2]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[3]ਕੰਮ।
[*]ਪਾ:-ਜਿ।
[4]ਮੈਨੂੰ।
[+]ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਾ 'ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ' ਬਿਸ਼ੰਭਰ ਪੁਰ ਨੂੰ ਪਟਣਾਂ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਫਤੇ ਚੰਦ ਸੈਣੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਲੇ ਹੋਯਾ ਹੈ ਓਹ ਇਸੇ ਸਾਲਸਰਾਇ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਘਨਸ਼ਜਾਮ ਤੇ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਜੇ ਮਸੰਦ ਸਨ, ਇਹ ਭਾਈ ਅਧਰਕੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਗੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ।

'ਕੋਊ ਨਾਮ ਨਗਰ ਕਾ ਹੋਹੂ।
ਬਹੁਤ ਛੁਧਾ ਲਾਗੀ ਅਬ ਮੋਹੂ।
ਸ਼੍ਰਮ[1] ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਕਾਂਯਾਂ ਸਗਰੀ।
ਕਜੋਂ ਹੂੰ[2] ਪਹੁੰਚੇ ਹੈਂ ਢਿਗ ਨਗਰੀ' ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਬਿਗਸੇ ਬਹੁਰ, ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਬੈਨ।
'ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਗਵਨਹੁ ਅਬੈ, ਖੋਜ ਜੌਹਰੀ ਐਨ[3] ॥ ੨੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਵੇਚਹੁ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਇਹੁ ਲਾਲਾ'।
ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੋਨ[++] ਗਮਨਜੋ ਤਤਕਾਲਾ।
ਜਾਇ ਜੌਹਰੀ ਕੋ ਦਿਖਰਾਯੋ।
'ਤੀਨ ਤਾਂਬ੍ਰਪਣ[4] ਮੋਲ' ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਮਨ ਕੀਨ ਵਿਚਾਰਾ।
-ਲਾਲ ਮੋਲ ਨਰ ਕਹਤਿ ਅਪਾਰਾ-।
ਤਿੰਹ ਸੋ ਕਹਜੋ ਵਾਕ ਤਬ ਐਸੇ।
'ਬੂਝੋਂ[5] ਸੰਗੀ ਬਾਹਰਿ ਬੈਸੇ' ॥ ੨੬ ॥
ਲੇ ਕਰਿ ਲਾਲ ਆਪਨੇ ਪਾਸਾ।
ਆਵਾ ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਸੁਖਰਾਸਾ।
'ਏਕ ਜੌਹਰੀ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬੋਲਾ।
ਤੀਨ ਤਾਂਬ੍ਰਪਣ ਯਾ ਕੋ ਮੋਲਾ' ॥ ੨੭ ॥
'ਸਾਲਸਰਾਇ ਜੌਹਰੀ ਨਾਮੂ। {ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਜੌਹਰੀ}
ਮਰਦਾਨੇ! ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਧਾਮੂ।
ਖੋਜੇ ਪਾਇ, ਦੀਜੀਯੇ ਏਹੀ।
ਦੇਯ ਮੋਲ[6] ਸੋ ਆਵਹੁ ਲੇਹੀ' ॥ ੨੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਪੁਨ ਗਵਨਾ।
ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਭਵਨਾ।
ਜਬ ਕਿਹਨੈ ਤਿਹਂ ਸਦਨ ਬਤਾਯੋ।

---

[1]ਥਕਾਨ।
[2]ਕਿਵੇਂ।
[3]ਘਰ।
[++]ਪਾ:-ਸੁਨ ਸ਼੍ਰੋਨਨ।
[4]ਤਿੰਨ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਪੈਸੇ।
[5]ਪੁੱਛ ਆਵਾਂ।
[6]ਮੁੱਲ।

ਦਰ[1] ਤਿਸ਼ਟਜੋ[2] ਕਹਿ ਉਚ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹ ਭੇਜਯੋ ਨਿਜ ਦਾਸਾ।
'ਕੌਨ ਅਹੈ? ਬੂਝਹੁ ਤਿਹ ਪਾਸਾ'।
ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਭ੍ਰਿਤ[3] ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ?' ॥ ੩੦ ॥
ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚ ਭਾਖਾ।
'ਸੌਦੇ ਵੇਚਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਅੰਤਰ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ।
ਦੇਯ ਸ਼ਾਹੁ ਕੌ ਲਾਲ ਦਿਖਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥
ਨੈਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨਾ।
ਪਠਿ ਅੱਛਰ ਤਿਹਂ ਪਰ ਪਹਿਚਾਨਾ।
ਧਰਮਵੰਤ[4] ਸੋ ਸ਼ਾਹ ਸੁਜਾਨਾ।
ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਉਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸਹਸ[5] ਰਜਤਪਨ ਲਿਖੇ ਹੈਂ, ਜੋ ਦੇਖੇ ਸੋ ਦੇਇ।
ਮੋਲ ਕਰੋਂ ਪਸ਼ਚਾਤ[6] ਇਹ, ਪੂਰਬ ਸ਼ਤ ਤੁਮ ਲੇਯ' ॥ ੩੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਰਦਾਨਾ ਸ਼ਤ ਲੇ ਹਰਖਾਯੋ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਪੁਨ ਆਯੋ।
ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਕਿਤਕਿ ਮੋਲ ਆਨਯੋ? ਮਰਦਾਨਾ!' ॥ ੩੪ ॥
ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਨਾਵਾ।
'ਵਡੋ ਸ਼ਾਹ ਜਿਹਂ ਭਲੋ ਸੁਹਾਵਾ।
ਸਹਸ ਕਾਰਖਿਕ[7] ਦਏ ਦਿਖਾਈ।
ਬੂਝਨ ਮੋਲ ਅਯੋਂ ਤੁਮ ਤਾਂਈ ॥ ੩੫ ॥
ਜਿਤਨੋ ਲੇਨੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।
ਤਿਤਨੋ ਆਨੋਂ ਬਿਲਮ ਨ ਕਾਈ'।

---

[1]ਦਰਵੱਜੇ ਅੱਗੇ।
[2]ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ।
[3]ਦਾਸ ਨੇ।।
[4]ਧਰਮੀ ਸੀ।
[5]ਸੌ। ਸਹਸ=ਹਜ਼ਾਰ। ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸੌ ਲਈ ਬੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ
[6]ਪਿੱਛੋਂ।
[7]ਸੌ ਰੁਪੱਯੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ 'ਜਾਹੁ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ।
ਕਸ[1] ਧਨ ਦੀਨੋ? ਬੂਝਹੁ ਤਾਹੂ' ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਬੂਝਯੋ ਆਨਿ ਕੈ, 'ਕੈਸੇ ਦੀਨੇ ਦਾਮ?'
ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੈ ਤਬ ਕਹਾ, 'ਮਿਜਮਾਨੀ[2] ਇਹੁ ਨਾਮੁ ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਐਸੇ ਲਿਖਯੋ ਲਾਲ ਪਰ ਤੇਈ।
ਸਹਸ ਰਜਤਪਨ ਦੇਖੇ ਦੇਈ।
ਕੀਮਤ ਔਰ ਕਹੈਂ ਸੋ ਦੇਊਂ।
ਲਾਲ ਮੋਲ ਤੁਮ ਦੇ ਕਰਿ ਲੇਊਂ' ॥ ੩੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਆਵਾ ਮਰਦਾਨਾ।
ਸ਼ਾਹੁ ਬਚਨ ਗੁਰ ਪਾਸ ਬਖਾਨਾ।
'ਇਹੁ ਧਨ ਦੀਨੋ ਤਿਨ ਮਿਜਮਾਨੀ।
ਕੀਮਤ ਅਵਰ ਦੇਨਿ ਨਿਜ ਮਾਨੀ[3]' ॥ ੩੯ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਵੇਚਹੁ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?।
ਲਾਲ ਬਿਕੀਮਤਿ ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'।
'ਕਿਆ ਜਾਨੋਂ ਮੈਂ' ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਸ਼ੁਭ ਮਨ ਜਾਨਾ' ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਨ ਲਾਲ ਇਹ,
ਲਖਹੁ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ।
ਚਾਹਉ ਰਾਖਉ ਪਾਸ ਨਿਜ,
ਚਾਹਉ ਕਰਿ ਬਿਉਹਾਰ' ॥ ੪੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮੈਂ ਵੇਚਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਜੋ ਸੁਖਦਾ ਜੁਗ ਲੋਕਨ ਮਾਂਹੀ'।
[4]'ਵੇਚਤਿ ਨਹੀਂ ਜਿ, ਮੋਰਹੁ ਦਾਮੂ।
ਲੀਜੈ ਲਾਲ ਜਾਇ ਤਿਹ ਧਾਮੂ' ॥ ੪੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਫੇਰਨਿ[5] ਗਯੋ।
ਸਭਿ ਹੀ ਦਰਬ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਦਯੋ।
'ਲਾਲ ਹਮਾਰਾ ਫੇਰਹੁ ਸੋਊ।

---
[1]ਕੇਹਾ।
[2]ਪ੍ਰਾਹੁਣਾਚਾਰੀ।
[3]ਮੰਨੀ ਹੈ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[5]ਮੋੜਨ।

ਬੇਚਤਿ ਨਹਿਂ ਇਹ ਖਾਂਵਦ ਜੋਊ' ॥ ੪੩ ॥
ਕਹਿਤਿ ਸ਼ਾਹ 'ਸਭਿ ਧਨ ਭੀ ਲੀਜੈ।
ਲਾਲ ਲੇਹੁ ਜਿਉਂ ਮਨ ਤਿਉਂ ਕੀਜੈ'।
ਦੋਨੋਂ ਵਸਤੁ ਲਿਏ ਹਰਖਾਵਾ।
ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਮਰਦਾਨਾ ਆਵਾ ॥ ੪੪ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਧਨ ਭੀ ਪੁਨ[1] ਲਾਲਾ।
ਮੁਝੈ ਦੀਨ ਕਹਿ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ।
ਜਸ ਆਇਸ ਦਿਹੁ ਤਸ ਅਬ ਕਰਿਹੂੰ।
ਥਕਿਤਿ ਭਯੋ ਮੈਂ ਬਹੁਰ ਨ ਫਿਰਹੂੰ' ॥ ੪੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਲਾਲ ਨਿਜ ਲੀਜੈ।
ਧਨ ਜਿਹਂ ਕੋ, ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ ਦੀਜੈ।
ਵੇਚਹਿਂ ਲਾਲ ਲੇਇਂ[*] ਧਨ ਸੇਈ।
ਨਹਿਂ ਵੇਚਹਿਂ ਤੇ ਕੈਸੇ ਲੇਈਂ' ॥ ੪੬ ॥
ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ।
ਸ਼ਾਹੁ ਨ ਲੇਤਿ, ਕਹਤਿ ਬਚ ਭਯੋ।
'ਲਿਖਾ ਲਾਲ ਪਰ ਸੋ ਹਮ ਦੀਨੋਂ।
ਧਰਮ ਆਪਨਾ ਰਾਖਨ ਕੀਨੋ ॥ ੪੭ ॥
ਲੈਹੁਂ ਹਟਾਇ[2], ਧਰਮ ਮਮ ਜਾਈ।
ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਕਰੋਂ ਕਦਾਈ।
ਦਰਬ ਤੁਮਾਰੋ ਕਰੋ ਜੁ ਭਾਵਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਪੁਨ ਆਵਾ ॥ ੪੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰਾਖੈਂ ਨਹੀਂ,
ਲੇ ਨ ਜੌਹਰੀ ਸੋਇ।
ਸਪਤ[3] ਵਾਰਿ ਫਿਰ ਪੁਨਹਿ ਪੁਨਿ,
ਸ਼੍ਰਮ ਸੋਂ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਇ ॥ ੪੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਏਕ ਛੁਧਾ ਦੂਜੇ ਸ਼੍ਰਮ ਭਾਰਾ।
ਖਿਝਯੋ ਰਿਦੈ ਧਨ ਤਿਹਂ ਗ੍ਰਿਹ ਡਾਰਾ[4]।

---

[1]ਨਾਲੇ।
[*]ਪਾ:-ਵੇਚਹੁ ਲਾਲ ਲੇਹੁ।
[2]ਮੋੜ ਲਵਾਂ ਤਾਂ।
[3]ਸੱਤ।
[4]ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰਾ।
-ਇਹ ਅਦਭੁਤ ਬਹੁ ਲਾਲ ਨਿਹਾਰਾ[1] ॥ ੫੦ ॥
ਬਹੁਰੋ ਲਾਲ ਜਿਨਹਿਂ ਕੇ ਪਾਸੂ।
ਸੋ ਨਹਿਂ ਲੇਵਤਿ ਹੈਂ ਧਨ ਰਾਸੂ।
ਤਿਨ ਕੌ ਦਰਸ਼ਨ ਚਹਿਯੇ ਕਰਨੋ।
ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਕੀਨ ਲੋਭ ਜਿਨ ਹਰਨੋ- ॥ ੫੧ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਲੀਨੋ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰਾ।
ਜਾਗੇ ਜਿਹ ਕੇ[+] ਭਾਗ ਅਪਾਰਾ।
ਨਿਜ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦਾਸ ਪਠਾਯਾ।
'ਜਾਣਿ ਨ ਦੇਉ ਰਖਹੁ ਠਹਿਰਾਯਾ' ॥ ੫੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗਮਨਜੋ ਘਰ ਤੇ ਭੇਟ ਲੈ,
ਸ਼ਾਹੁ ਜੁ ਸਾਲਸਰਾਇ।
ਦੂਰਹੁਂ ਤੇ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ ॥ ੫੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਹ੍ਵੈ ਲੱਜਤਿ ਬੈਠਾ ਮਰਦਾਨਾ।
ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਚ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਾ।
ਖਿਝ ਭਾ ਤੁਸ਼ਨਿ ਅਤਹਿ ਛੁਧਾਤੁਰ।
ਸਭਿਹਿ ਬਾਤ[++] ਮਾਂਹਿ ਰਹਾ ਜਰ[2] ॥ ੫੪ ॥
ਅੰਤਰ ਉਰ ਕੇ ਗਟੀ[3] ਵਿਚਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਡਰ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਉਚਾਰੇ।
ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਆਇ ਤਹਿਂ ਕਾਲਾ।
ਆਗੇ ਭੋਜਨ ਧਰੇ ਰਸਾਲਾ ॥ ੫੫ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ।
ਸਭਿਹਿ ਸੁਨਾਈ ਬਾਤ ਉਚਰਿਕੈ।
'ਦਰਬ ਤੁਮਾਰੋ ਇਹੁ ਅਬ ਲੀਜੈ।
ਧਰਮ ਹਮਾਰੋ ਰਾਖਨ ਕੀਜੈ' ॥ ੫੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਜਿ ਵੇਚਹੀਂ,

---

[1]ਦੇਖਿਆ। ਸੱਤ।
[+]ਪਾ:-ਤਿਹ ਕੇ।
[++]ਪਾ:-ਸ਼ੂਮ।
[2]ਮਨ ਵਿਚ ਜਰਕੇ (ਪੀ ਕੇ)।
[3]ਗਿਣਤੀਆਂ।

ਤਬ ਧਨ ਲੇਂ ਨਿਜ ਪਾਨ[1]।
ਨਹਿਂ ਵੇਚਹਿਂ ਤੌ ਲੇਂਯ ਕਸ[2],
ਰਾਖਹੁ ਦਰਬ ਅਪਾਨ[3]' ॥ ੫੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ ਭਰਮ ਮਿਟ ਗਯੋ।
ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਭਯੋ।
ਜਾਨੇ -ਸੰਤ ਰੂਪ ਇਹੁ ਪੂਰੇ।
ਦੇਖਨ ਸੁਨਨ ਜਿਨਹਿਂ ਕੋ ਰੂਰੇ- ॥ ੫੮ ॥
ਕਹਤਿ ਬਚਨ 'ਮੈ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਮਾਦਾ।
ਲਾਲ ਪਿਖਾ ਇਹ ਤੁਮਹਿਂ ਪ੍ਰਸਾਦਾ[4]।
ਹੁਤੋ ਲਾਲ ਉਹ, ਕੈ ਤੁਮ ਲਾਲਾ?।
ਜਿਨ ਮਿਲਨੇ ਮੈਂ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੫੯ ॥
ਮੁਝ ਸਮਝਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ ਬਾਨੀ।
ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ! ਤੁਮ ਸਭਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ'।
ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਸ਼ਾਹ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਬੋਲੇ ਸ਼ਬਦ ਤਬਹਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੬੦ ॥

ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੧*

ਲਾਲੋ ਲਾਲ ਉਪਾਇਆ ਲਾਲੋ ਲਾਲ ਦਿਸੰਨਿ ॥
ਜਿਨਾਂ ਲਾਲੀ ਨੇਤ੍ਰ ਮਹਿ ਦੂਜਾ ਨਾ ਜਾਣੰਨਿ ॥ ੧ ॥
ਸੁਣਿ ਸਾਲਿਸ ਤੂੰ ਜਵਾਹਰੀ ਅਪਣਾ ਲਾਲ ਪਛਾਣੁ ॥
ਕੂੜੇ ਲਾਲ ਨ ਗੰਢ ਬੰਨ ਲੀਜੈ ਭਲੇ ਸਿਞਾਣ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕੰਕਰ ਪੱਥਰ ਮੇਲਿ ਕੈ ਨਾਉਂ ਸਦਾਇਓ ਸ਼ਾਹੁ ॥
ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਅੰਧੁ ਹੈ ਮੂਲ ਨ ਬੂਝੇ ਰਾਹੁ ॥ ੨ ॥
ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕਰ ਸੰਜਿਓ ਰਾਤੀ ਅਤੈ ਡੇਹੁ ॥
ਕਾਈ ਸਾਖ ਨ ਉਪਜੀਆ ਕਲਰ ਵੁਠਾ ਮੇਹੁ ॥ ੩ ॥

---

[1]ਹੱਥ।
[2]ਕੈਸੇ।
[3]ਆਪਣਾ।
[4]ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
*ਇਹ ਬਾਹਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਯਾ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਸਾਲਸ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਅਗੇ ਕਦੇ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਓਹ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-'ਬੀਜਉ ਸੂਝੈ ਕੋ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ ॥ ' (ਅ) ਬੇਨਤੀ ਪਦ ਨੂੰ ਰੱਬ ਵਲ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਬੇਨਤੀ ਪਦ ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਵੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਝੁਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਲਸ ਆਪਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੁਣਿ ਸਾਲਸ ਇਹੁ ਬੇਨਤੀ ਜਿ ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਏਕ ਅਰਾਧੀਐ ਦੂਖ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਰਾਖਹਿ ਸੰਚਿ ਲਾਲ ਜੇ ਪਾਜਾ।
ਤਿਨ ਤੇ ਸਰੈ ਨ ਏਕੋ ਕਾਜਾ।
ਖਾਨ ਪੀਨ ਮੈਂ ਸੋ ਨਹਿੰ ਆਵਹਿ।
ਪਟ[1] ਜਿਉਂ ਸੀਤ ਨ ਦੇਹਿ ਹਟਾਵਹਿ ॥ ੬੧ ॥
ਪਾਹਨ ਜਾਤ ਸੁੱਛ ਪਿਖਿ ਰਾਖਤਿ।
ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ 'ਸ਼ਾਹੁ' ਨਿਜ[2] ਭਾਖਤਿ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਨਾਮੁ ਸਚੁ ਲਾਲਾ।
ਜਿਹ ਕੋ ਮਿਲੇ ਸੁ ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਲਾਲ ਅਮੋਲਕ ਆਪਨੋ, ਆਤਮ ਪਰਖਜੋ ਨਾਂਹਿ।
ਨਿਜ ਆਨੰਦ ਭੁਲਾਇ ਕੈ, ਪਰਜੋ ਕਸ਼ਟ ਕੇ ਮਾਂਹਿ' ॥ ੬੩ ॥
ਸਾਲਿਸ ਬੂਝੈ 'ਕੌਨ ਤੂੰ, ਕਹਾਂ ਤੁਮਾਰਾ ਦੇਸ਼?।
ਕਹਾਂ ਜਾਉਗੇ ਸੰਤ ਜੀ! ਕਉਨ ਆਪ ਕੋ ਬੇਸ[3]? ॥ ੬੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ਦੇਖਾ।
ਪਾਯੋ ਜਾਇ ਨ ਤੁਮਰੋ ਬੇਖਾ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ[4] ਉਚਾਰੀ।
'ਨਾਮ ਜਾਨ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥ ੬੫ ॥
ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰਾ ਏਕੰਕਾਰਾ।
ਤਨ ਮਹਿੰ ਬੇਖ ਤਿਸੀ ਕੋ ਧਾਰਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਲਸ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।
ਸ਼ਰਨ ਗਹਿਨ ਕੀ ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਨੀ[5] ॥ ੬੬ ॥
'ਜੇ ਤੁਮ ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਲੋਕਾ।
ਮੁਝ ਦਿਖਾਇ ਕੈ ਕਰਹੁ ਅਸ਼ੋਕਾ।
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਚਲਿ ਕਰਿ ਅਬ ਆਵਾ'।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਵਾ ॥ ੬੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

---

[1]ਕਪੜੇ।
[2]ਆਪਨੂੰ।
[3]ਭੇਖ।
[4]ਬਾਣੀ।
[5]ਠਹਿਰਾਈ।

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਬਿਮਲ ਮਝਾਰਿ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਪਦਮਨਿ ਜਾਵਲ ਰੇ ॥
ਪਦਮਨਿ ਜਾਵਲ ਜਲ ਰਸ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਦੋਖ ਨਹੀ ਰੇ ॥੧॥
ਦਾਦਰ ਤੂ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ ॥
ਭਖਸਿ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਲਖਸਿ ਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਬਸੁ ਜਲ ਨਿਤ ਨ ਵਸਤ ਅਲੀਅਲ ਮੇਰ ਚਚਾ ਗੁਨ ਰੇ ॥
ਚੰਦ ਕੁਮੁਦਨੀ ਦੂਰਹੁ ਨਿਵਸਸਿ ਅਨਭਉ ਕਾਰਨਿ ਰੇ ॥੨॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੰਡੁ ਦੂਧਿ ਮਧੁ ਸੰਚਸਿ ਤੂ ਬਨ ਚਾਤੁਰ ਰੇ ॥
ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਤੂ ਕਬਹੁ ਨ ਛੋਡਸਿ ਪਿਸਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿਉ ਰੇ ॥੩॥
ਪੰਡਿਤ ਸੰਗਿ ਵਸਹਿ ਜਨ ਮੂਰਖ ਆਗਮ ਸਾਸ ਸੁਨੇ ॥
ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਤੂ ਕਬਹੁ ਨ ਛੋਡਸਿ ਸੁਆਨ ਪੂਛਿ ਜਿਉ ਰੇ ॥੪॥
ਇਕਿ ਪਾਖੰਡੀ ਨਾਮਿ ਨ ਰਾਚਹਿ ਇਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਰੇ ॥
ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਵਸਿ ਨਾਨਕ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਰੇ ॥੫॥੪॥

ਦੋਹਰਾ: ਅਰਥ ਸਹਿਤ[1] ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ,
ਭਯੋ ਦੀਨ ਮਨ ਸੋਇ।
'ਨਿਜ ਕੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਝ,
ਜਹਿਂ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ੬੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਲੇਹੁ ਰਜਤਪਨ[2] ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲਾ।
ਤੁਮ ਹੋ ਪੂਰਣ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ ਨ 'ਹਮਰੇ ਕਾਮਾ।
ਇਹ ਧਨ ਸੋਹਤਿ ਤੁਮਰੇ ਧਾਮਾ' ॥ ੬੯ ॥
'ਜੇ ਤੁਮ ਦਰਬ ਲੇਤਿ ਅਬ ਨਾਂਹੀ।
ਇਹ ਭੋਜਨ ਪਾਵਹੁ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ'।
ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਯੋ ਸੁਨਹਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਗਟੀ[3] ਅਹਾਰ[4] ਵਿਚਾਰਹਿ ਨਾਨਾ ॥ ੭੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: -ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲੇਵਹਿਂ ਅਸਨ, ਦੇਹਿਂ ਮੁਝੈ ਤਬ ਖਾਉਂ।
ਭਯੋ ਛੁਧਾਤੁਰ[5] ਸ਼੍ਰਮਤ[6] ਮੈਂ[*], ਭੋਜਨ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਉਂ- ॥ ੭੧ ॥

---

[1]ਨਾਲ।
[2]ਰੁਪੱਯੇ।
[3]ਗਿਣਤੀਆਂ।
[4]ਭੋਜਨ ਦੀਆਂ।
[5]ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ।
[6]ਥੱਕਿਆ।
[*]ਪਾ-ਸ਼੍ਰਮ ਬਿਖੇ।

ਸੋਰਠਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮਯਾ ਨਿਧਾਨ,
ਗਤਿ ਹਿਤ ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਕੋ।
ਕੀਨੋ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨ,
ਭੋਜਨ ਕੇ ਪਰਥਾਇ ਪਰ ॥ ੭੨ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧[*]
ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਕਵਾਨ ਸੋ ਭੋਜਨ ਕਹੀਅਹਿ ਲੁਚੀ ਲੋਚਾ ਪੂਰੀ ॥
ਮਿਠਿਆਈ ਮੁਖ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਮਨ ਰਹੈ ਹਜੂਰੀ ॥ ੧ ॥
ਸੁਣਿ ਸਾਲਸ ਤੂੰ ਭਾਈ ਮੇਰੇ ॥
ਸਮਝ ਪਰੀ ਤਾਂ ਹੋਇ ਨਿਬੇਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮੇਵਾ ਮਿਲਣ ਤੁਮਾਰਾ ਕਹੀਐ ਸਤਿ ਕੇ ਬਾਗੇ ਜੋੜੇ ॥
ਖਾਵਣ ਖਾਇ ਅਘਾਵੈ ਸੋਈ ਜਉ ਬਿਖਤੇ ਮਨੂਆ ਮੋੜੇ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਸਾਲਸਰਾਇ ਸੰਗ ਜੋ ਦਾਸੂ।
ਸੁਨਿ ਬਚ ਨਿਰਮਲ ਭਾ ਮਨ ਆਸੂ[1]।
ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗਾ[2]।
'ਸ਼ਰਨਿ ਸ਼ਰਨਿ' ਕਹਿ ਪਰਾ ਸਭਾਗਾ ॥ ੭੩ ॥
'ਤੁਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਾਨੇ ਮੋਹੀ[3]।
ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਨਾਮ ਹੈ ਤੋਹੀ।
ਜਗਤ ਅਗਨਿ ਤੇ ਜਲਤਿ ਉਬਾਰਹੁ।
ਅਪਨ ਨਾਮ ਕੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ' ॥ ੭੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੀਜੇ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਜਗ ਕੇ ਕਟ ਦੀਜੇ[4]।
ਪੌੜੀ ਅਪਰ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਭਾਖੀ।
ਜਿਹ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਭਯੋ ਗਤਿ ਕਾਂਖੀ[5] ॥ ੭੫ ॥

[+]ਊਤਮ ਜਨਮ ਸੁ ਸਾਕਤ ਕਹੀਐ ਨੀਚ ਨਰਾਇਣੁ ਪਾਇਆ ॥
ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਤੇ ਛੂਟੇ ਤੇਈ ਜਿਨ ਸਾਧ ਸੰਗੁ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ੩ ॥
ਸੁਣ ਸਾਲਸ ਇਹੁ ਗੋਲਾ ਤੇਰਾ ਆਪ ਨਰਾਇਣੁ ਮਾਨਾ ॥
ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸੰਗੁ ਮਿਲਾਇਆ ਊਚੇ ਪਦੁ ਠਹਿਰਾਨਾ ॥ ੪ ॥

---

[*]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।
[1]ਛੇਤੀ।
[2]ਡੰਡੌਤ ਕਰਕੇ।
[3]ਮੈਨੇ।
[4]ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ।
[5]ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਇੱਛਾਵਾਨ।
[+]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।

ਚੌਪਈ: ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਸਾਲਸ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ।
-ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਇਹ ਅਵਤਾਰਾ।
ਜਿਨਕੇ ਬਚਨ ਦਾਸ ਦੁਖ ਆਸੂ[1++]।
ਕੀਨ ਨਿਕੰਦਨ, ਦਿਯ ਸੁਖ ਰਾਸੂ- ॥ ੭੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਮਾਨ ਤਜਿ, ਬੰਦੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ।
'ਗਤਿ ਮੇਰੀ ਅਬ ਕੀਜੀਏ, ਤੁਮ ਹੋ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦ ॥ ੭੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਗਬੰਧਨ ਤੇ ਕਰਿ ਛੁਟਕਾਰਾ।
ਪਤਿਤਹਿ ਪਾਵਨ ਨਾਮ[**] ਤੁਮਾਰਾ।
ਸ਼ਰਨਿ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਲਾਜਾ।
ਰਾਵਰ ਸਮ ਕੋ ਪਿਖੋਂ ਨ ਆਜਾ' ॥ ੭੮ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਕਾਜ ਇਹੁ ਕੀਜੈ।
ਨਿਜ ਕਿੰਕਰ ਕੇ ਚਰਨ ਗਹੀਜੈ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ, ਹੋਵਹਿ ਗਤਿ ਤੇਰੀ।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਮਿਟੈ ਜਨਮ ਕੀ ਫੇਰੀ' ॥ ੭੯ ॥
ਸੁਨਿ ਸਾਲਸ ਬੰਦੇ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ।
ਤੂਰਨ ਧਰਜੋ ਦਾਸ ਪਦ ਮਾਥਾ।
ਬੋਲਜੋ ਗੁਰ ਸੋਂ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨਾ।
'ਇਹੁ ਜੁ ਦਾਸ ਮਮ ਬੁੱਧਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੮੦ ॥
ਸੰਤਨ ਕੇ ਸਭਿ ਯਾ ਮਹਿਂ ਲੱਛਨ।
ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੇ ਵਿਖੈ ਬਿਚੱਛਨ[2]।
ਪੁਨਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਹੋਈ।
ਬੰਦਨ ਯੋਗ ਭਲੇ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੮੧ ॥
ਅਬ ਜੇ ਡਾਰਹੁ ਚਰਨ ਸੁਆਨਾ[3]।
ਤਦਪਿ ਨ ਆਇਸੁ ਕਰਹੋਂ ਹਾਨਾ'।
ਸੁਣ ਬਚ ਬਿਕਸੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।
ਕਹਿਂ 'ਤਵ ਬੰਧਨ ਭਏ ਨਿਕਦਨਾ ॥ ੮੨ ॥
ਨਿਰਕੰਾਰ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰੀਏ।

---

[1]ਛੇਤੀ।

[++]ਪਾ:-ਸਦਾ ਸੁਖ ਆਸੂ। ਵਾ, ਦਾਸ ਸੁਖ ਨਾਸੂ।

[**]ਪਾ:-ਬਿਰਦ।

[2]ਚਤੁਰ।

[3]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ (ਅ) ਸੁਆਨਾ=ਕੁਤੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਬੀ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਓ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਦ-ਸਗ-ਹੈ।

ਉਰ ਤੇ ਸਰਬ ਭਰਮ ਪਰਹਰੀਏ'।
ਸੁਨਿ ਸਾਲਸ ਕੀਨੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗਾ।
ਉਸਤਤਿ ਭਨਿਹੀ ਮਨੁ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੮੩ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਰੁਨਾਨਿਧ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਸੁਖਦਾਯਕ ਸੇਵਕ, ਰਿਪੁ[੧] ਘਾਇਕ[੨]।
ਮੋਹ ਲੱਛ[੩] ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਸਾਯਕ[੪] ॥ ੮੪ ॥
ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਰਨਾਯਕ[੫] ਨਾਯਕ[੬]।
ਅਹੈਂ ਅਜੀਤ, ਬਸੀ[੭] ਇਕ ਪਾਯਕ[੮]'।
ਹੁਤੋ ਸੀਸ ਗਜ ਡੇਢਕ ਚੀਰੰ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੀਨੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੰ[੯] ॥ ੮੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਾਲਸ ਬਾਂਧਯੋ ਸੀਸ ਪਰ,
ਸ਼ੀਘਰ ਖੁਲੇ ਕਪਾਟ।
ਗਜਾਨਾਨੰਦ[੧੦] ਪੂਰਨ ਭਯੋ,
ਠਟਯੋ ਔਰ ਹੀ ਠਾਟ ॥ ੮੬ ॥ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਭਾ ਨਿਹਾਲ ਤਤਕਾਲ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮਯਾ ਤੇ।
ਉਮਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ, ਉਸਤਤਿ ਉਚਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ ॥ ੮੭ ॥
'ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਕਾ* ਦੀਨੋ ਖੋਲ ਕਪਾਟ[੧੧]।
ਇਕ ਜੋ ਵਣਜ[੧੨] ਵਣੰਜਿਆ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ਘਾਟ ॥ ੧ ॥
ਸਤਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਬਚਨ ਕਾ ਸੂਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਆਗਮ ਨਿਗਮ ਦਿਖਾਵਤਾ ਖੋਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਅਨੰਤ ॥

---

[1]ਵੈਰੀ।
[2]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[3]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਹੈ।
[4]ਤੀਰ ਹੈ।
[5]ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ।
[6]ਮਾਲਕ ਹੈ।
[7]ਵੱਸ ਹੋ।
[8]ਇਕ ਦਾਸਾਂ ਦੇ।
[9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[10]ਗਜਾਨ ਦੇ ਆਨੰਦ।
*ਪਾ:-ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਤਾ ਨਾਮ ਕਾ।
[11]ਪੜਦਾ।
[12]ਸੌਦਾ।

ਜਗਤ ਵਣਜਾਰਾ ਸਗਲ ਹੈ ਸਾਹੁ ਏਕ ਭਗਵੰਤ ॥ ੨ ॥
ਵਣਜ ਹਮਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂੰਜੀ ਹਮਰੀ ਨਾਮੁ ॥
ਆਠ ਪਹਰ ਧੁਨਿ ਲਾਗ ਹੈ ਸੋਈ ਹਮਾਰੈ ਕਾਮ ॥ ੩ ॥
ਸਾਲਸ ਬਿਨਵੈ[1] ਬੇਨਤੀ ਤੂ ਸੁਣਿਯੇ ਕਰਤਾਰ ॥
ਕਚਾ ਰੰਗੁ ਉਤਾਰਿ ਕੈ ਚਾੜਿਓ ਰੰਗੁ ਅਪਾਰ' ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਖੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਤਬ ਕੀਨੀ।
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੰਜੀ[2] ਤਿਹ ਦੀਨੀ।
ਸਕਲੇ ਪੁਰਿਕੋ ਪੂਜ ਬਨਾਯੋ।
ਬਹੁਰਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੮੮ ॥
'ਜਬ ਲੌਂ ਜੀਵਹੁ ਰਹੈ ਤੁਮਾਰੇ।
ਪਾਛੇ ਸੰਤਤਿ[3] ਕੋ ਨ ਬਸਾਰੇ[4]।
ਪੁਨ ਮੰਜੀ ਪਰ ਬੈਸਹਿ ਦਾਸਾ।
ਦੀਜੈ ਨਹੀਂ ਆਨ ਕੇ ਪਾਸਾ ॥ ੮੯ ॥
ਪੂਰਬ ਹਮ ਮੰਜੀ ਇਸ ਦੇਨੀ।
ਤੁਝ ਤੇ ਪੂਰਬ[5] ਸ਼ਰਨਿ ਗਹੇਨੀ[6]।
ਹੁਤੋ ਸੰਸਾਰ ਸੂਤ[7] ਇਹ ਦਾਸਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਤਵ ਸਤਿਕਾਰ ਰਖਾਸਾ[8] ॥ ੯੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪੁਨ ਲਘੁ[9] ਤੁਮਰੀ ਬੈਸ ਹੈ,
ਸਪਤ[10] ਮਾਸ[11] ਜੁਗ ਸਾਲ[12]।
ਰਿਦਾ ਸੰਤ ਹੈ ਦਾਸ ਕੋ,
ਮਤਸਰ ਹੀਨ ਬਿਸਾਲ' ॥ ੯੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਗਤਿ ਦੈਨਾ।

---

[1]ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[2]ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ।
[3]ਉਲਾਦ।
[4]ਨਾ ਬਿਠਾਉਣਾ।
[5]ਪਹਿਲੇ।
[6]ਇਸਨੇ ਸ਼ਰਨ ਫੜੀ ਸੀ।
[7]ਸੰਸਾਰਕ ਮਰ੍ਯਾਦਾ।
[8]ਰਖਿਆ ਹੈ।
[9]ਥੋੜੀ।
[10]ਸੱਤ।
[11]ਮਹੀਨੇ।
[12]ਦੋ ਵਰਹੇ।

ਮੁਝਿ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਭਏ ਪੁਨਿ ਬੈਨਾਂ।
'ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਛੁਧਾ ਸੰਤਾਵੈ।
ਦੇਹੁ ਅਹਾਰ ਖਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ' ॥ ੯੨ ॥
ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਮੈਂ ਦੀਨ ਅਹਾਰਾ।
ਮਧੁਰ ਅਸਨ ਜਿਹ ਸਾਦ ਅਪਾਰਾ।
ਕਰਿ ਲਾਲਚ ਖਾਵਾ ਮਨ ਭਾਯੋ।
ਪੂਰਿ ਉਦਰ ਬਹੁ ਤਬ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ ॥ ੯੩ ॥
ਸ਼ਾਹ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨੰ।
ਲੇ ਤਬ ਗਮਨਜੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨੰ।
ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਤਿਹ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
ਕੀਨ ਰਹਿਨ ਅਪਵਰਗ ਉਦਾਰਾ[1] ॥ ੯੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਾਲਿਸ ਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਇਕਪੰਚਾਸਮੋਂ* ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੧ ॥

---

[1] ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ।

*ਪਾ:-ਇਕਵੰਜਮੋ।

੫੨. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮਛ, ਕਲਿ, ਨਾਰਦ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਸੁ ਛਤਰ ਸਿਰ ਸਦਾ ਅਟਲ ਜਿਹ ਛਾਯ।
ਆਤਪ ਯਮ ਕੀ ਯਾਤਨਾ ਕਿਉਂ ਸਮੀਪ ਸੋ ਆਯ ॥ ੧ ॥

ਸਦਾ=ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼, ਜੋ ਕਦੇ ਨ ਜਾਏ।

ਅਟਲ=ਅਟੱਲ, ਜੋ ਕਦੇ ਨਾ ਟਲੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਇਕਰਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਸਵੇਰੇ ਹੋਰ, ਦੁਪਹਿਰੇ ਹੋਰ, ਲੌਢੇ ਪਹਿਰ ਹੋਰ, ਸਿਆਲੇ ਹੋਰ, ਹੁਨਾਲੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਆਤਪ=ਧੁੱਪ।

ਯਾਤਨਾ=ਪੀੜ, ਤੜਫਨੀ, ਓਹ ਪੀੜ ਜੋ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਮੀਪ=ਨੇੜੇ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਛਤਰ (ਜਿਸਦੇ) ਸਿਰ ਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ (ਛਤਰ ਦੀ) ਛਾਯਾ ਸਦਾ ਤੇ ਅੱਟਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਯਮ ਦੀ ਪੀੜਾ (ਰੂਪੀ) ਧੁੱਪ ਕਿਉਂ ਆਵੇਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਾਸੁਰ ਕਿਤਕ ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ ਮਾਂਹੀ।
ਰਹਿ, ਦੁਰਮਤਿ ਬਹੁ ਨਰ ਕੀ ਦਾਹੀ[1]।
ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।
ਸਿਮਰਹਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੨ ॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਬੈਸੇ ਗਤਿਦਾਨੀ।
ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਅਸ ਬਾਨੀ।
'ਇਸੇ ਸਥਾਨ ਰਹਿਨ ਤੁਮ ਆਏ।
ਦੇਖਯੋ ਨਗਰ ਰੁਚਿਰ ਮਨ ਭਾਏ? ॥ ੩ ॥
ਕੈ ਤੁਮ ਨਿਕਸੇ ਹੋਇ ਉਦਾਸੀ।
ਪਰਚ ਰਹੇ ਕਰਿ ਰਿਦਾ ਬਿਲਾਸੀ।
ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਕੀਜੈ ਸੈਲਾ।
ਜਿਤ ਇੱਛਾ ਗਮਨਹੁ ਤਿਤ ਗੈਲਾ[2]?' ॥ ੪ ॥
ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਾਹਿ ਵਿਚਾਰੀ।
-ਡੂਮ ਬਾਨ ਇਨ ਨਾਂਹਿ ਵਿਸਾਰੀ।
ਏਤੀ ਮਹਿਮਾ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੀ।
ਤਦਪਿ ਨ ਰਹਤਿ ਹੋਇ ਅਨੁਸਾਰੀ।- ॥ ੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ 'ਚਲਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!।

---

[1]ਸਾੜੀ।
[2]ਉਸਦੇ ਰਸਤੇ।

ਦੇਖਹੁ, ਸੈਲ ਕਰੋ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ[1]'।
ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਤੇ ਹੁਇ ਬਿਦਾ ਪਯਾਨੇ।
ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜਿਨ ਪ੍ਰਗਟਾਨੇ ॥ ੬ ॥
ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਗਤਿਦਾਈ।
ਕਿਤਕ ਕੋਸ ਪਰ ਪਹੁਂਚੇ ਜਾਈ।
ਆਗੇ ਸਾਗਰ ਕੋ ਤਟ[2] ਦੇਖਾ।
ਲਗਜੋ ਜਾਂਹਿ ਸੋਂ ਮੱਛ ਬਿਸ਼ੇਖਾ[3] ॥ ੭ ॥
ਪੈਂਤੀ ਕੋਸ ਹੁਤੋ ਬਿਸਤਾਰਾ[4]। {ਮੱਛ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਪੀਠ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਚੜ੍ਹੇ ਉਦਾਰਾ[5]।
ਚਢਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
'ਸੁਨਹੁ ਬੈਨ ਮਰਦਾਨਾ! ਬਾਲਾ! ॥ ੮ ॥
ਅਬ ਕਾ ਪਰ ਹਮ ਗਮਨੇ ਜਾਂਹੀਂ[6]?।
ਭੇਦ ਲਖਜੋ ਕੈਧੋਂ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ'।
ਮੈਂ ਤਬ ਕਹਜੋ 'ਨ ਹਮ ਕਛੁ ਜਾਪੇ[7]।
ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਆਪੇ ॥ ੯ ॥
ਹਮਰੀ ਅਲਪ ਬੁੱਧਿ ਕਜਾ ਜਾਨੇ।
ਤੁਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨੇ।
ਸੋ ਹਮ ਲਖਹਿਂ ਜੁ ਆਪ ਲਖਾਵਹੁ।
ਦੇਖਹਿਂ ਸੋ ਜੋ ਆਪ ਦਿਖਾਵਹੁ' ॥ ੧੦ ॥
ਗੁਰੂ ਭਨੈਂ 'ਇਹ ਮੱਛ ਮਹਾਨਾਂ।
ਕਿਤੇ ਕਾਲ ਕੇ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ।
ਆਗੈ ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਲੌਂ ਲਖਿਯੇ।
ਚਲਹੁ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਇਹ ਪਿਖਿਯੇ[8]' ॥ ੧੧ ॥
ਜਾਇ ਸੀਸ ਪਰ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ।
ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਮੁਖ ਤਿਹ ਹੇਰਾ।

---

[1]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
[2]ਕੰਢਾ।
[3]ਬੜਾ ਮੱਛ।
[4]ਫੈਲਾਉ।
[5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[6]ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।
[7]ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
[8]ਦੇਖੀਏ।

ਪਸਰਜੋ ਦੀਸਤਿ ਵਡੋ ਅਕਾਰਾ।
ਦੀਰਘ ਲੋਚਨ ਕੇ ਬਿਸਤਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭੈ ਕਰਿ ਉਰ ਬਿਸਮਾਦਿਓ,
ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਇ।
'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੁਮਰੀ ਕੁਦਰਤਾਂ,
ਤੁਮ ਹੀ ਕੋ ਬਨਿ ਆਇਂ' ॥ ੧੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਾਮਨਿ[1] ਬਸੇ ਭਈ ਪੁਨਿ ਭੋਰਾ।
ਮੱਛ ਦੇਹ ਛੁਟਿ ਪਲਟੀ[2] ਔਰਾ[3]।
ਉਸਤਤਿ ਕਹਤਿ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ।
'ਚਿਦਾਨੰਦ[4] ਤਨ ਦੁੰਦ ਨਿਕੰਦਨ[5] ॥ ੧੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵਨ ਦੇਵੰ!।
ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੋ ਰਾਵਰਿ ਭੇਵੰ'।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਬੂਝਨੇ ਹੇਤਾ ॥ ੧੫ ॥
'ਕੌਨ ਅਹੈਂ ਤੂੰ ਕਹਹੁ ਬੁਝਾਈ?। {ਮੱਛ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਕੈਸੇ ਮੱਛ ਦੇਹਿ ਵਡ ਪਾਈ।
ਤਿਹ ਤਜਿ ਧਾਰਜੋ ਦੇਹਿ[*] ਨਵੀਨਾ।
ਪਟ ਭੂਖਨ ਸੁਠ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ' ॥ ੧੬ ॥
ਬੋਲਜੋ ਤਬੈ 'ਸੁਨਹੁ ਭਗਵੰਤਾ!।
ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਿਰਤੰਤਾ।
ਅਪਰੰ[6] ਸੁਨਾਵਨ ਕੇ ਹਿਤ ਗਾਥਾ।
ਮੋਰ ਸਾਥ ਬੂਝਹੁ, ਜਗਨਾਥਾ! ॥ ੧੭ ॥
ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਭਾ ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ।
ਤਿਹ ਸੇਵਕ ਹੌਂ ਸੇਵ ਕਰੇਹੀ।
ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਜ ਕਰਨ ਕੁਛ ਭਾਖਾ।

---

[1]ਰਾਤ।
[2]ਬਦਲ ਗਈ।
[3]ਹੋਰ।
[4]ਚੇਤਨ ਤੇ ਅਨੰਦ ਰੂਪ।
[5]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[*]ਪਾ-ਸਰੀਰ।
[6]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ।

ਕੀਨ ਤਬਹਿ ਮੈਂ ਰਿਸ ਉਰ ਰਾਖਾ ॥ ੧੫ ॥
ਜਨਕ ਜਾਨਿ ਮਨ, ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
-ਤਰਫ ਮੀਨ ਜਿਉਂ[1] ਕਾਜ ਕਰਾਨਾ-।
ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਮੀਨ ਤਨ ਪਾਯੋ।
ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਪਰਸ ਛੁਟਕਾਯੋ! ॥ ੧੯ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਅਸ ਕਹਿ ਦੇਵ ਸਦਨ ਕੋ ਗਯੋ।
ਜਨਕ ਸ੍ਰਾਪ ਤੇ ਛੂਟਤਿ ਭਯੋ।
ਬਹੁਰੋ ਆਗੇ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਚਲਤੇ ਮਗ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਖ਼ਤਾ ਹਮਾਰੀ।
ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਤੁਮਾਰੀ।
ਸਨਮੁਖ ਬਚਨ ਕਹਿਤ ਨਿਤ ਰਹਿਤਾ।
ਆਦਰ ਰਾਖਨ ਬਿਧਿ ਨਹਿਂ ਲਹਿਤਾ' ॥ ੨੧ ॥
ਬਿਗਸ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਪੂਰਬ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਗੁਨਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ।
ਪਾਛੇ ਤੇ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨੋ।
ਕਿਉਂ ਸੰਸਾ ਤੁਮ ਉਰ ਮਹਿਂ ਕੀਨੋ?' ॥ ੨੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਿਗਸਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਤਬਹਿ,
ਚਲੇ ਸਿੰਧੁ ਪਰ ਜਾਇਂ।
'ਤਵ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨਹਿਂ',
ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਇ ॥ ੨੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਨ ਬਚਨ ਅਲਾਵਹੁ।
ਤੁਸ਼ਨਿ ਮਮ ਪਸ਼ਚਾਤਹਿ ਆਵਹੁ'।
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਡਰ ਕਾਂ ਕੋ ਅਬ ਮੋਹੀ।
ਤੁਮਰੋ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਜੌ ਹੋਹੀ' ॥ ੨੪ ॥
ਬਹੁਰੋ ਭਨਤਿ ਭਏ ਗਤਿਦਾਇ।
'ਅੱਗ੍ਰਜ[2] ਆਵਤਿ ਵਡੀ ਬਲਾਇ।
ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਦੇਹਿ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ੀ।
ਡਰ ਪਾਵਹਿਂ ਜਿਨ ਅੰਗਨ ਦੇਖੀ' ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ ਤੜਫ ਕੇ।
[2]ਅੱਗੇ।

ਬੋਲਯੋ ਭੈ ਧਰਿ ਕੈ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਕਿਉਂ ਅਬ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ।
ਤੂਰਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਚਲਹੁ* ਪਿਛਾਰੀ।
ਰਾਖਹੁ ਇਸ ਤੇ ਦੇਹਿ ਹਮਾਰੀ' ॥ ੨੬ ॥
ਪਿਖਿ ਭੈ ਆਤੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਭਾਗੇ ਤੇ ਅਬ ਜਾਇ ਨ ਦੇਈ।
ਧਾਇ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚ ਗਹਿ ਲੇਈ[੨] ॥ ੨੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਯਾਂ ਤੇ ਆਗੇ ਹੀ ਚਲਹੁ+,
ਭਲੀ ਕਰੈ ਕਰਤਾਰ'।
-ਕਲ੍ਹ[੩]-ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ ਭਈ, {ਕਲਹ ਮਿਲਾਪ}
ਜਾਂਹਿ ਬੇਖ ਬਿਕਰਾਰ[੪] ॥ ੨੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੇਚਕ[੫] ਬਰਨ[੬] ਅਰੁਨ ਚਖ[੭] ਜਾਂ ਕੇ।
ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਭਯਾਨਕ ਤਾਂ ਕੇ।
ਆਂਤ[੮] ਨਰਨ[੯]++ ਜਿਹਂ ਗ੍ਰੀਵਾ[੧੦] ਡਾਰੀ।
ਕਰ ਮਹਿਂ ਰਕਤ ਕਪਾਲੀ[੧੧] ਧਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥
ਲੋਹਿਤ[੧੨] ਬਾਲ ਛੁਟੇ ਜਿਸ ਪੀਠਾ।
ਕੰਪਾਵਤਿ ਸੁਰ[੧੩] ਅਸੁਰਹਿਂ[੧੪] ਡੀਠਾ।

---

[1]ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ।
*ਪਾ:-ਚਲਹਿਂ।
[2]ਫੜ ਲਊ।
+ਪਾ:-ਚਲੈਂ।
[3]ਕਲਹ।
[4]ਭਯਾਨਕ।
[5]ਕਾਲਾ।
[6]ਰੰਗ।
[7]ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ।
[8]ਆਂਦਰਾਂ।
[9]ਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ।
++ਆਂਤਨ ਨਰ।
[10]ਗਲ ਵਿਚ।
[11]ਲਹੂ ਦਾ ਠੂਠਾ।
[12]ਲਾਖੇ ਯਾ ਤਾਂਬੇ ਰੰਗੇ ਲਾਲ।
[13]ਦੇਵਤੇ।
[14]ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ।

ਬਦਨ ਪਸਾਰੇ ਸਨਮੁਖ ਆਈ।
ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੀ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੩੦ ॥
ਇਕ ਡੰਡਾ ਪੁਨ ਜਲ ਮਹਿਂ ਦੇਖਾ।
ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਨਿਜ ਹਾਥ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
ਤੂਰਨ ਦੌਰੀ ਜਬ ਢਿਗ ਆਈ।
ਸੋ ਡੰਡਾ ਮੁਖ ਦੀਨ ਚਲਾਈ ॥ ੩੧ ॥
ਬਲ ਕਰਿ ਗਹਿਨ ਲਗੀ ਨਿਜ ਹਾਥਾ।
ਕਛੁ ਨ ਚਲਜੋ ਬਸੁ ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥਾ।
ਜਬ ਗਾ[1] ਅੰਤਰਿ ਦੁਖਿਤ ਪੁਕਾਰੀ।
ਪੀੜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਲੋਚਨ ਅੰਸੁ ਡਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪੁਨ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ, ਬੇਨ ਕਰ[2], {ਨਾਰਦ ਮਿਲਾਪ}
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ਲੀਨ।
ਗਾਵਤਿ ਗੁਨ ਕਰਤਾਰ ਕੇ,
ਆਨ ਦਰਸ ਗੁਰੁ ਕੀਨ ॥ ੩੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਦੁਹਿਦਿਸ਼[*] ਬੰਦਹਿਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈ।
ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਲਹ ਕੋ ਦੀਨ ਛੁਟਾਈ।
ਬਹੁਰਿ ਬਿਲੋਕਨ ਲਗਜੋ ਸਰੂਪਾ।
ਬਨੀ ਸੁ ਛਬਿ ਜਨੁ ਸੁਧਾ ਅਨੂਪਾ ॥ ੩੪ ॥
ਪਿਯਤ[3] ਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਲੋਚਨ[4] ਡੋਨੇ।
ਬਰਨਨ ਲਗਾ ਸੁਜਸ ਬਚ ਲੋਨੇ[5]।
'ਆਦਿ[6] ਦੁਆਦਸ਼ ਵਾਕ[+] ਬਖਾਨੇ।

---

[1]ਗਿਆ।
[2]ਬੀਨ ਹੱਥ ਵਿਚ।
[*]ਪਾ:-ਦਹਿਦਿਸ।
[3]ਪੀਂਦਿਆਂ।
[4]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ।
[5]ਵਾਕ ਸੁੰਦਰ।
[6]ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ।
[+]ਆਤਮ ਵਿਦਜਾ ਸੰਬੰਧੀ ਉਪਨਿਖਧਾ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ, ਯਥਾ:-ਤਤਤ੍ਵੰ, ਅਸਿ, ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਿਮ, ਅਯਮਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ, ਪਰਗਜਾਨਮ ਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਹਨ। ਇਕ ਇਕ ਵਾਕ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਤ੍ਰੈ ਹਿੱਸੇ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਗਿਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਐਸੇ ਵਾਕ ਬੀ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ:-ਯਥਾ:-

ਬ੍ਰਹਮਾ ਪ੍ਰਤੀ[੧], ਸਰੂਪ ਪਛਾਨੇ ॥ ੩੫ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਧਿ[੨] ਪੁਨਿ ਬੇਦ ਉਚਾਰੇ[++]।
ਸਤਜੁਗ ਧਰਮ ਕੀਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ[੩]।
ਨਾਮਹਿ[**] ਸੰਗ ਯੋਗ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਰ ਜੇ ਕਟੇ ਕਲੇਸ਼ਾ ॥ ੩੬ ॥
ਬਹੁਰ ਨਰਨ ਕੀ ਅਲਪ ਮਨੀਖਾ[੪]।
ਤਿਨਹਿਂ ਦੇਖਿ ਦੀਨੀ ਅਸ ਸੀਖਾ[੫]।
ਮਨੁ ਭੂਪਤਿ ਕੇ[੬] ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦ੍ਵਾਰਾ।
ਸ਼ੁਭ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥
ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਮ ਯੱਗਜ ਕੋ ਕਰਨਾ।
ਤ੍ਰੇਤੇ ਯੁਗ ਮਹਿਂ ਨੀਕੇ ਧਰਮਾ।
ਤਾਂਹੀ ਕਰਿ ਬਹੁ ਕੀ ਗਤਿ ਕੀਨੀ।
ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ ਪ੍ਰਬੀਨੀ[੭] ॥ ੩੮ ॥
ਪੁਨਿ ਤਾਂ ਤੇ ਮਤਿ ਮੰਦ ਪੁਮਾਨਾ[੮]।
ਤਿਨਹਿਂ ਦੇਖ ਕਿਯੇ ਪੁਰਾਨਾ।
ਬਜਾਸ ਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਸੁਗਮ ਬਖਾਨੇ।
ਨਾਮ ਭਜਨ, ਪੂਜਾ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜਾਨੇ ॥ ੩੯ ॥
ਇਵ ਦ੍ਵਾਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ।
ਜਗਤ ਧਰਮ ਨੀਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ।

ਬ੍ਰਹਮੈਵੇਦਨ ਸਰਵਮ੍। ਸੋ ਹਮਸਿਮ, ਸਤਜਂ ਗਜਾਨ ਮਨੰਤਂ ਬ੍ਰਹਮ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ੧੨ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਸ ਵਾਕਜ 'ਓਂ ਨਮੋ ਭਗਵਤੇ ਵਾਸਦੇਵਾਯ' ਨੂੰ ਬੀ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਵਾਕ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਏਹ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਵਾਕ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੈ।

[1]ਤਾਂਈ।

[2]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।

[++]ਪਹਿਲੇ ਤੁਸਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਵਾਕ ਕਹੇ ਤਾਂਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਪ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ, ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਫੇਰ ਵੇਦ ਕਹੇ। ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਬੀ ਗਜਾਨ ਦਾਤਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗੇ ਚੌਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।

[3]ਪਾਲਨਾ ਕੀਤਾ।

[**]ਪਾ:-ਨਾਮ ਕੇ।

[4]ਬੁੱਧੀ।

[5]ਸਿੱਖਿਆ।

[6]ਮਨੂ ਰਾਜੇ ਦੇ।

[7]ਭਾਵ ਆਪ ਨੇ।

[8]ਆਦਮੀ ਮੰਦੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ।

ਅਬ ਕਲਿਕਾਲ[1] ਮਨੀਖਾ ਹੀਨੇ[2]।
ਲੰਪਟ ਬਿਸ਼ੇ[3] ਪ੍ਰਮਾਨ[4] ਮਲੀਨੇ ॥ ੪੦ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁਠ ਬਾਨੀ[5]।
ਏਕ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਪ੍ਰਾਨੀ।
ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਦਾ ਮਿਲੇ ਸਤਿਸੰਗਾ।
ਕਰਹੁ ਬਹੁਤ ਮਨੁਜਨ[6] ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ ॥ ੪੧ ॥
ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ।
ਮਾਨਹਿਂ ਨਰ ਜਿ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ।
ਜਬ ਜਬ ਦੇਖਹੁ ਧਰਮ ਗਿਲਾਨਾ[7]।
ਤਬ ਤਬ ਧਰਿ ਅਵਤਾਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪੨ ॥
ਆਪ ਕਰਹੁ ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ।
ਸਭਿ ਮਿਰਜਾਦ ਰਖਹੁ ਸੁਖ ਸਾਰਾ'।
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਤਾਂਈ।
ਬੋਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਸੁ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੪੩ ॥
'ਸਭਿ ਮੁਨੀਨ ਈਸ਼ਰ ਰਿਖਿ ਦੇਵਾ[8*]।
ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮ ਊਤਮ ਭੇਵਾ।
ਜੋ ਬੈਰਾਠ[+] ਰੂਪ ਕਰਤਾਰਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਦੇਹਿ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥
ਭਗਤਿ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ[1] ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।

---

[1]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ।
[2]ਬੁੱਧਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
[3]ਲਿਪਟੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ।
[4]ਮਨੁੱਖ।
[5]ਸੁੰਦਰ (ਗੁਰ) ਬਾਣੀ।
[6]ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ (ਅ) ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ।
[7]ਧਰਮ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ (ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ)।
[8]ਸਾਰੇ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਤੂੰ ਈਸ਼ਰ (ਵੱਡਾ) ਹੈਂ (ਅ) ਹੇ ਦੇਵ ਰਿਖੀ।
[*]ਪਾ:-ਸਭ ਮੁਨੀਸ਼ ਈਸ਼ ਰਿਖ ਦੇਵਾ।
[+]ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਵਿਰਾਟ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅੱਖਾਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਤੱਤ੍ਵ ਅਰ ਵਿਸ਼੍ਵ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪੈਰ ਹੈ, ਆਦਿ।' ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਰੂਪ ਦਾ ਮਨ ਮਾਨੋਂ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਰਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਸਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਓਹ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੈਣ, ਪੈਰ, ਨੱਕ ਆਦਿ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨੈਣ ਪੈਰ ਆਦਿ ਅੰਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਨ 'ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕ ਤੁੋਹੀ' ॥ (ਧੰਨਾ: ਮ: ੧) ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਬੀ ਵਿਰਾਟ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵੈਰਾਟ ਕੁਛ ਹੋਰਵੇਂ ਹੀ ਹੈ। ਪਾ:-ਬੈਰਾਗ-ਬੀ ਹੈ।

ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਚੀਨਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸੁਜਸੁ ਸਮ ਨੀਰਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਮੀਨ ਕੀਨ ਮਨ ਧੀਰਾ[2]!' ॥ ੪੫ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।
ਦੂਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨ ਥੋਰੋ ਹਿਤ ਨਾਂਹੀ।
ਪੁਨ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਕਲਹ ਕੋ ਲਜਾਯੋ।
ਪਾਇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੪੬ ॥
'ਭਈ ਭੂਲ ਇਸ ਕੀ ਬਖਸ਼ੀਜੈ।
ਅਬ ਯਾਂ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ।
ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਛੁਧਾ ਸੰਤਾਈ।
ਮਹਿਮਾ ਤੁਮਰੀ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਈ' ॥ ੪੭ ॥
ਤਿਹ ਕੀ ਸੁਨੀ ਦੀਨਤਾ ਜਬ ਹੀ।
ਹ੍ਵੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਚ ਉਚਰੇ ਤਬ ਹੀ।
'ਇਹ ਸਰੂਪ ਤੇ ਛਟਵੌਂ ਧਰਿਹੌਂ।
ਤਬ ਯਾਂ ਕੋ ਤਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸ ਕਰਿਹੌਂ ॥ ੪੮ ॥
ਬਹੁਰੋ ਦਸਮ ਧਰੋਂ ਅਵਤਾਰਾ[*]।
ਤਬ ਕਰਿਹੋਂ ਇਕ ਪੰਥ ਕਰਾਰਾ।
ਬਹੁਤ ਹੋਹਿੰਗੇ ਜਬ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ[3]।
ਤਬ ਯਾਂ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ' ॥ ੪੯ ॥
ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਦੋਊ।
ਗਵਨੇ ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਜਿਤ ਸੋਊ।
ਸੁੰਦਰ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਰਸਾਲਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ! ॥ ੫੦ ॥
ਅਪਰ ਜਿ ਸਿਖ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਤਹਿਂ ਬੈਸੇ।

---

[1]ਸਰਦਾਰ।

[2]ਹੇ ਧੀਰਜੀ! ਤੁਸਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਜਾਣਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮੱਛੀ ਬਨਾਯਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਨਾਤਨ ਮੁਨੀ ਨਾਰਦ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਇਸਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਕਲਹ ਇਸਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ।

[*]ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਜੋ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਤੇ ਦਸਮੇ ਜਾਮੇ ਬਾਬਤ ਕਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤ ਧਰਮ ਦੀ ਵਾੜੀ ਜੋ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਗਤ ਦੀ ਬਦੀ ਦੇ ਪੱਖ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਵੈਰਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਣ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਲਈ ਅਰ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਖੜਗ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਹੈ।

[3]ਯੁੱਧ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਯੋ ਤਿਹ ਐਸੇ। {ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ}
'ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਉਸਤਤਿ ਗੁਰੂ ਭਾਖੀ।
-ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ- ਚਤੁਰ ਜੁਗ ਰਾਖੀ ॥ ੫੧ ॥
ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਅਰਥ ਲਖਾਯੋ ਐਸੇ।
ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ -ਚਤੁਰ ਜੁਗ ਰਾਖੀ ॥ ੫੧ ॥
ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਅਰਥ ਲਖਾਯੋ ਐਸੇ।
ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਕੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕੈਸੇ।
ਜੇ ਗਤਿ ਦੇਨ ਨ ਸਮਰਥ ਦੂਜਾ।
ਕਿਉਂ ਤਬ ਕਹੇ ਯੋਗ ਯਗ ਪੂਜਾ ॥ ੫੨ ॥
ਤ੍ਰੈ ਜੁਗ ਵਿਖੈ ਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗਾ।
ਦੁਤਿਯ ਉਪਾਇ ਕਹੇ ਸਰਬੰਗਾ।
ਕਲਿ[1] ਮਹਿਂ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ।
ਸਿਮਰਨਿ ਤੇ ਗਤਿ ਦੇਹਿ ਜਹਾਨਾ[+]' ॥ ੫੩ ॥
ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਉੱਤਰ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਤਬ ਬਾਲਾ[
-'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਪਜਾਰੇ।
ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਸੁ ਕਹੋਂ ਉਚਾਰੇ ॥ ੫੪ ॥
ਦ੍ਵੈ ਨਰ ਕੋ ਭਾ ਸੂਰ[2] ਅਪਾਰਾ। {ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਪੇਟ ਦਰਦ}
ਏਕ ਰੰਕ ਇਕ ਧਨੀ ਉਦਾਰਾ।[3]
ਭਈ ਉਦਰ ਮੈਂ ਬਹੁਤੀ ਪੀਰਾ।
ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਹੋਤ ਅਧੀਰਾ ॥ ੫੫ ॥
ਗਵਨਯੋ ਧਨੀ, ਬੈਦ ਕੇ ਸਦਨਾ।
ਉਦਰ ਪੀਰ ਭਾਖੀ ਨਿਜ ਬਦਨਾ।
ਹੁਤੋ ਬੈਦ ਸੋ ਪਰਮ ਸਯਾਨਾ।
ਜਾਨੀ ਤਿਹ ਕੀ ਪੀਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੫੬ ॥
-ਇਹ ਕੌ ਤੋ ਹੈ ਸੁਗਮ ਉਪਾਈ।
ਏਕ ਜਵਾਇਨ ਸੂਰ[4] ਮਿਟਾਈ।

---

[1]ਕਲਜੁਗ।
[+]ਪਾ:-ਜਗਹਾਨਾ, ਦੁਖਹਾਨਾ।
[2]ਸੂਲ-(ਪੇਟ ਪੀੜਾ)।
[3]ਵੱਡਾ ਅਮੀਰ।
[4]ਸੂਲ।

ਜੇ ਮੈਂ ਯਹੀ ਬਤਾਵਹੁ ਯਾਂ ਕੋ।
ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿਂ ਕਛੂ ਨ ਤਾਂ ਕੋ- ॥ ੫੭ ॥
ਇਉਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੈਦ ਸਯਾਨੇ।
ਪੁਰੀ[1] ਏਕ ਦੀਨੀ ਤਿਹ ਪਾਂਨੇ[2]।
ਮੁਖ ਤੇ ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯਨ।
'ਯਾਂ ਕੋ ਅਨੁਪਾਨ[3] ਅਜਵਾਯਨ ॥ ੫੮ ॥
ਕਰਹੁ ਖਾਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਮਿਲਾਈ।
ਉਦਰ ਰੋਗ ਸਭਿਹੀ ਮਿਟ ਜਾਈ'।
ਲੇ ਕਰਿ ਧਨੀ ਆਇ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।
ਮੇਲ ਜੁਵਾਇਨ ਖਾਇ ਸੁ ਬਦਨਾ ॥ ੫੯ ॥
ਸੂਰ ਰੋਗ ਕੋ ਦੂਰ ਮਿਟਾਈ।
ਮਹਿਮਾ ਬੈਦ ਵਡੀ ਲਖਿ ਪਾਈ।
ਕਹਤਿ ਅਪਰ ਸੋਂ 'ਪੁਰੀ ਜੁ ਦੀਨਾ।
ਤਿਹ ਨੈ ਰੋਗ ਕੀਨ ਮਮ ਹੀਨਾ' ॥ ੬੦ ॥
ਪੁਨਿ ਗਾ ਰੰਕ, ਵੈਦ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਜਿਹ ਢਿਗ ਇਕ ਵਿਰਾਟਿਕਾ[4] ਨਾਂਹੀ।
ਉਦਰ ਪੀਰ ਤਿਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।
'ਮਮ ਦੁਖ ਭੰਜਹੁ, ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ' ॥ ੬੧ ॥
ਸੁਨਤਿ ਬੈਦ ਨੈ ਰੋਗ ਪਛਾਨਾ।
-ਹੈ ਯਾਂ ਕੋ ਦੁਖ ਧਨੀ ਸਮਾਨਾ-।
ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ 'ਅਜਵਾਇਨ ਲੀਜੈ।
ਖਾਇ ਸੂਰ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੬੨ ॥
ਬੋਲਯੋ ਰੰਕ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ।
'ਲੇਉਂ ਕਹਾਂ ਤੇ ਮੋਲ ਨ ਕੋਊ।
ਦੇਹੁ ਪਾਸ ਤੇ ਜੇ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ।
ਹ੍ਵੈ ਤਬ ਰੋਗ ਉਦਰ ਕੋ ਹਰਨਾ' ॥ ੬੩ ॥
ਸੁਨੀ ਰੰਕਤਾ ਬੈਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਢਿਗ ਤੇ ਦੀਨ ਮੋਲ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

---

[1]ਪੁੜੀ।
[2]ਹੱਥ ਵਿਚ।
[3]ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਵਾਈ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ।
[4]ਕੌਡੀ।

ਲੇ ਤਿਨ ਕੀਨੀ ਖਾਨ ਜਵਾਇਨ।
ਸਰਬ ਸੂਰ ਤਿਹ ਉਦਰ ਪਲਾਇਨ[1] ॥ ੬੪ ॥
ਤੈਸੀ ਰੀਤਿ ਦੇਖਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ।
ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ਼ਕਤਿ ਲਖਿ ਭੂਰੇ।
ਸਤਿਜੁਗ ਨਿਰਮਲ ਮਤਿ ਸਭਿ ਕੇਰੀ।
ਲਾਖ ਬਰਸ[*] ਕੀ ਆਯੁ ਘਨੇਰੀ ॥ ੬੫ ॥
ਸਿਮਰਨ ਕਰਤਜੋ ਬੀਤਹਿ ਕੈਸੇ।
ਨਾਮ ਸੰਗ ਦਿਯ ਯੋਗ ਸੁ ਤੈਸੇ।
-ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮਹਿਂ[2]- ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਕੈ।
ਗੇ ਅਨੇਕ ਜਗ ਸਾਗਰ ਤਰਿਕੈ ॥ ੬੬ ॥
ਬਹੁਰੋ ਤ੍ਰੇਤਾ ਯੁਗ ਜਬ ਆਵਾ।
ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ[*] ਕੀ ਆਯੁ ਰਹਾਵਾ।
ਹੁਤੋ ਨਰਨ ਢਿਗ ਦਰਬ ਅਪਾਰਾ।
ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੭ ॥
-ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ, ਯੱਗ ਕੋ ਕਰਨਾ।
ਯਹੀ ਧਰਮ ਭਵ ਬੰਧਨ ਹਰਨਾ-।
ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਸਮੈਂ ਯੱਗਜ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕੈ।
ਸਿਮਰਿ ਗਏ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰਿ ਕੈ ॥ ੬੮ ॥
ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਦ੍ਵਾਪੁਰਿ ਜੁਗ ਆਵਾ।
ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਆਯੁ ਰਹਾਵਾ।
-ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਭਜਨ ਪੁਨ ਨਾਮਾ-।
ਯਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਯੋ ਸੁਖ ਧਾਮਾ ॥ ੬੯ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਮਨੁਜ ਅਨੇਕਾ।
ਉਧਰੇ ਜਗ ਤੇ ਪਾਇ ਬਿਬੇਕਾ।
ਤ੍ਰੈ ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਪਿਖਿ ਸ਼ਕਤਿ ਸਮੇਤਾ।

---

[1]ਹਟ ਗਿਆ।

[*]ਮੁਰਾਦ ਬਹੁਤੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਗ਼ਾਲਬਨ ਹਿੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ, ਉੱਤ੍ਰੀਧ੍ਰੂਵਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬਰਫਾਨੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਓਨ੍ਹੀ ਥਾਂਈਂ ਉਮਰ ਵਡੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਬੀ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਠੰਢੇ ਥਾਈਂ ਲੋਕ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਇੱਥੇ ਇਕ-ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਤੇ ਉਮਰਾ ਆਦਿ ਦੀ-ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ।

[2]ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਨਾਲ।

[*]ਏਹ ਸਮਾਂ ਗ਼ਾਲਬਨ ਉਹ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵਡਕੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਹੋ ਗਏ। ਯੱਗ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਆਯੁ ਬਿਰਧ[1], ਬਲ, ਦਰਬ, ਅਨੇਕਾ ॥ ੨੦ ॥
ਇਨ ਤੇ ਰਹਿਤ[2] ਦੇਖਿ ਕਲਿ ਮਾਂਹੀ।
ਮਹਾਂ ਰੰਕ, ਦੁਖ ਨੈ[3] ਲਿਯ ਗ੍ਰਾਹੀ[4]।
ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ -ਏਕ ਨਾਮ- ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਬੈਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਗੁਰੂ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੨੧ ॥
ਨਿਜ ਢਿਗ ਮੋਲ ਰੂਪਿ ਮਤਿ[5] ਨਾਂਹੀ।
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਹੀਂ।
ਦੀਨੋਂ ਤਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਜ ਪਾਸਾ।
ਦੇਸ਼ਨ ਭਾਖਾ ਮਾਂਹਿ[6] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੨੨ ॥
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਢਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਪਛਾਨਹਿਂ।
ਤਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।
ਰਚਿ ਦੀਨੀ ਲੋਕਨ ਗਤਿਦਾਨੀ ॥ ੨੩ ॥
ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਤੇ ਬਾਰਦ[7] ਬਾਰੀ।
ਪੀਵਤਿ ਹੈ[8] ਹਿਤ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਖਾਰੋ ਹੁਤੋ ਮਧੁਰ ਸੋ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬਰਖਾਵਹਿ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨ ਫਿਰਿਕੈ ॥ ੨੪ ॥
ਜੀਵ ਜੰਤੁ ਤਬ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਹੀ।
ਸੰਕਟ ਅਪਨੋ ਦੇਯ ਨਸਾਹੀ।
ਤਿਉਂ ਜੋ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਮਹਾਨਾ।
ਹੈਂ ਅਪਾਰ ਸੇ ਸਿੰਧੁ ਸਮਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥
ਖਾਰਪਨੋ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਕਠਿਨਾਈ।
ਪੁਨਿ ਕਿਹ[9] ਉਚਿਤ[10] ਨ ਉਚਿਤ[1] ਲਖਾਈ[2]।

---

[1]ਵੱਡੀ।
[2]ਬਿਨਾਂ।
[3]ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ।
[4]ਫੜ ਲਏ।
[5]ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਮੁੱਲ।
[6]ਦੇਸੀ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ।
[7]ਬੱਦਲ।
[8](ਜਲ) ਪੀਂਦਾ ਹੈ।
[9]ਕਿਸ ਨੂੰ।
[10]ਯੋਗ ਹੈ।

ਸਰਬ ਸਾਰ ਜੋ ਤਿਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਗੁਰੂ ਘਨ[3] ਰੂਪ ਲੀਨ ਸੋ ਗ੍ਰਾਹੀ[4] ॥ ੭੬ ॥
ਸੁਗਮ ਕੀਨ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ।
ਸਭਿ ਕੇ ਉਚਿਤ ਜਿ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਰਾਇ ਕਿ ਰੰਕ ਊਚ ਕੈ ਨੀਚਾ।
ਪਢਹਿ ਕਮਾਇ ਤਰੈ ਜਗ ਬੀਚਾ' ॥ ੭੭ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)
ਕਹਿ ਬਾਲਾ 'ਸੁਨਿਯੇ ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ!।
ਏਕ ਨਾਮ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਉਦੋਤਾ[5]।
ਹਉਮੈਂ ਤਜਿ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵਲਾਈ।
ਜਗ ਬੰਧਨ ਤੇ ਦੇਯ ਛੁਡਾਈ ॥ ੭੮ ॥
ਜਹਿਂ ਹਉਮੈਂ ਤਹਿਂ ਨਾਮ ਨ ਬਸਈ।
ਜਹਾਂ ਨਾਮ ਤਹਿਂ ਹਉਮੈਂ ਨਸਈ।
ਕਹੀ ਨ ਜਾਨੋ ਇਹ ਮਮ ਬਾਨੀ।
ਭਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਤਿਦਾਨੀ[*]' ॥ ੭੯ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਛਿ, ਕਲੂ, ਨਾਰਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਇ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੫੨ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜੋ ਲੋਕ ੩੫ ਕੋਹ ਲੰਮੀ ਮੱਛੀ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਭਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਕਿ ਲੰਮੀ ਤੋਂ ਲੰਮੀ ਮੱਛੀ ੫੦ ਸੱਠ ਫੁਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੇ ਹੈ, ਕਿ ਕੋਈ ਜੋਗੀਰਾਜ ਜਨਕ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪਿਆ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਦਾਸ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਸੂਰਤ ਮਿਲੀ ਸੀ ਸੋ ਸਰਾਪ ਦੀ ਸੂਰਤ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਭਾਵਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਆਤਮ ਸੱਤਜਾ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਓਹ ਗਿਆ ਓਹ ਅਬਿਗਤ ਹਾਲਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤੀ ਨੂੰ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅਮੁਕਤ ਪੁਰਖ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ। ਓਸ ਅਮੁਕਤ ਰੂਪ ਦੀ ਗਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ, ਸੈਰ ਯਾ ਮੱਛੀ ਦਿਖਾਉਣੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤਪੱਸ੍ਰੀ ਤੇ ਆਤਮ ਉੱਨਤੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸ੍ਰਾਪ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਫੇਰ ਬਖਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਐਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰਾਪੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪੜ੍ਹੋ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਜਾ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਪੱਸਜਾ ਵਿਚ ਜਾਨ ਭਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਯਾ ਸ੍ਰਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਯਾ ਨਵੀਆਂ ਪਨੀਰੀਆਂ ਆਤਮ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

---

[1](ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਯੋਗ ਨਹੀਂ।
[2]ਜਾਣ ਪੈਂਦਾ।
[3]ਬੱਦਲ।
[4]ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ ਲਿਆ।
[5]ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
[*]ਯਥਾ ਗੁਰ ਵਾਕ:-'ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕਠਾਇ ॥ '

ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਸੰਸੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਬਯਾਕੁਲ ਹਨ, ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹਨ, ਆਟੋ ਸਜੈਸ਼ਨ (Auto suggestion) ਸ੍ਵੈਸੰਕਲਪ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬਲ ਆਤਮ ਸਤਯਾ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਵੇ ਵੈਸੀ ਉਸ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਾਚੀ ਵਲ ਮੱਛ ਵੱਡੇ ਬੇੜੇ ਤੇ ਜਹਾਜ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਛੂਆ=ਨਿੱਕੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਵੇਂ ਸੀ ਤੇ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਉਲਟਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਭਾ: ਬਾਲੇ ਦੀ ਇਸ ਵਯਾਖ੍ਯਾ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੇਵਲ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭਾਖਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ, ਐਸਾ ਸਮਝਣਾ ਗੁਰੂ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਇਸ ਪਰਥਾਇ ਏਹ ਹਨ:-

'ਗੁਰਮਹਿ ਆਪੁ ਸਮੋਇ ਸਬਦੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਤਥਾ 'ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ।'

ਪੁਨਾ:-'ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥ ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹਿ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥
ਸਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਆਇਆ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ'।

ਭਾਵ ਸਚੇ ਮਹਿਲ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦਕੇ ਸੱਚੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ (ਕੀਰਤਨ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ) ਦਾ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਅਰੂਪ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੁਨਾ:-ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਛੰਦ ੬੯ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ।

ਇਸੇ ਤਰਵਿੰਜਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੩੫ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂ (ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੂੰ) ਗ੍ਯਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟੀਕਾਕਾਰ ਕਿਉਂ ਹੋਏ? ਓਹ ਤਾਂ ਆਪ ਅਗੰਮ ਵਾਚਣ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਇਲਹਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇ।

ਪ੩. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸੁਧਰਸੈਨ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਗਿਰ ਓਟ ਮਮ, ਛੋਡੋਂ ਕਬਹੁਂ ਨ ਭੂਲ।
ਬਿਘਨ ਜਿ ਪਵਨ ਸਮਾਨ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਕੋ ਡਰ ਨਹਿਂ ਮੂਲ ॥ ੧ ॥

ਗਿਰ=ਪਹਾੜ ਪਰਬਤ, ਓਟ=ਆਸਰਾ, ਓਹਲਾ, ਏਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਭੀ ਆਯਾ ਹੈ:-'ਤੂੰ ਪਰਬਤ ਮੇਰਾ ਓਲਾ'।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਹਾੜ (ਵਾਂਙੂ) ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹਨ, ਕਦੇ ਭੁੱਲਕੇ (ਭੀ) ਮੈਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਨਾਂ ਛੱਡਾਂ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਵਿਘਨ ਜੋ ਪਵਨ ਵਾਂਙੂ ਹਨ (ਪਰਬਤ ਦੇ ਓਹਲੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਮੂਲੋਂ ਨਹੀਂ (ਰਹਿੰਦਾ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ।
ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਰਬ ਸ਼ੁਭ+ ਗੁਨੀਏ।
ਨਾਰਦ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਆਗੇ ਗਵਨੇ ਦੀਨਦਯਾਲਾ ॥ ੨ ॥
ਸਿੰਧ ਵਿਖੈ ਟਾਪੂ ਇਕ ਆਵਾ।
ਦੇਸ਼ ਬਿਸੀਹਰ ਜਾ ਕੋ* ਨਾਂਵਾ।
ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਤਹਿਂ ਨਗਰ ਬਿਰਾਜਾ।
ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਜਿਸਕੇ ਉਪਬਨ[1] ਛਾਜਾ[2] ॥ ੩ ॥
ਬਨਜੋ ਸੁ ਗਿਰਦੇ ਦੁਰਗ[3] ਉਤੰਗਾ।
ਘਨ[4] ਰੋਕਨ ਹਿਤ ਮਨਹੁ ਉਮੰਗਾ[5]।
ਸੁਧਰਸੈਨ ਤਹਿਂ ਹੁਤੋ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ। {ਬਿਸੀਹਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੁਧਰਸੈਨ}
ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਤਿਹ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪ ॥
ਪੁਰਿ ਕੇ ਵਹਿਰ ਥਾਨ ਰਮਣੀਕਾ।

+ਪਾ:-ਗੁਨ।

*ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਤੇ ਸੁਧਰ ਸੇਨ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਮਨੀਪੁਰ ਰਜਾਸਤ ਦੀ ਤਦੋਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਸੀਮਫਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਸੀਹਰ ਦੇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਖਯਾਲ ਈਰਾਨ ਦੇ ਬੁਸ਼ਾਇਰ ਤੇ ਯੂ.ਪੀ. ਦੀ ਰਜਾਸਤ ਰਾਮਪੁਰ ਬੁਸ਼ਾਇਰ ਵਲ ਬੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਸ੍ਵਰਨਦੀਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਓਹ ਸੋਨਦੀਪ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਮਨੀਪੁਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਮੁਹਾਨੇ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਰੁਖ ਨੂੰ ਹੈ, ਏਸ ਹਿਸਾਬ ਬਿਸੀਅਰ ਦੇਸ਼ ਓਸੇ ਪਾਸੇ (ਮਨੀਪੁਰ ਵੱਲ) ਹੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਜੁਗਾਵਲੀ ਮਿਲੀ 'ਨਗਰ ਛੁਟਘਾਟਕਾ'। ਛੁਟ ਘਾਟਿਕਾ ਚਿਟਾਗਾਂਗ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਨਾਮ ਮਲੂੰਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

[1]ਬਾਗ।

[2]ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਸਨ।

[3]ਫਸੀਲ (ਅ) ਕਿਲ੍ਹਾ।

[4]ਬੱਦਲ।

[5]ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਬੈਸੇ ਤਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟੀਕਾ।
ਨਿਸਾ ਬਿਤੀ ਇਕ, ਭੀ ਭੁਨਸਾਰਾ।
ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੫ ॥
'ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਜਾਵੋਂ।
ਜਾਚ[1] ਕਿਸੂ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਵੋਂ'।
ਬਿਗਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਿਹੀਂ।
'ਕਸ ਮਰਦਾਨਾ ਭਾਖਤਿ ਅਹਿਹੀ?' ॥ ੬ ॥
ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ 'ਇਹ ਜਨਮ ਸੁਭਾਊ।
ਮਿਟਹਿ ਨ ਕੀਜਹਿ ਕੋਟ[2] ਉਪਾਊ'।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਹਿਂ 'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!।
ਕਿਹ ਤੇ ਜਾਚਹੁ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ?' ॥ ੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਜਿਹ ਢਿਗ ਕਰਹੁ ਰਜਾਇ ਨਿਜ,
ਜਾਚੋਂ ਤਿਹ ਢਿਗ ਜਾਇ।
ਨਹਿਂ ਕੋ ਮੇਲੀ ਮਮ ਇਹਾਂ',
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਇ ॥ ੮ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਪਾਖਰ[3] ਇਕ ਤਿਖਾਣ[+] ਤਿਹ ਪੂਤਾ।
ਝੰਡਾ ਨਾਮ ਰੁਚਿਰ ਕਰਤੂਤਾ[4]। {ਝੰਡਾ ਬੇਢੀ}
ਜਾਇ ਕਰਹੁ ਭੋਜਨ ਤਿਹ ਐਨਾ'।
ਮਰਦਾਨਾ ਗਮਨਯੋ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ ॥ ੯ ॥
ਜਾਇ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ।
ਬੂਝਤਿ ਬੂਝਤਿ ਕੌਸਿਕ[5] ਗਯੋ।
ਤਬ ਇਕ ਮਾਨਵ ਤਿਹਂ ਕੇ[++] ਸੰਗਾ।
ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਸਰਬ ਪਰਸੰਗਾ ॥ ੧੦ ॥
'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਕਿਹਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ?
ਕੌਨ ਬਰਨ ਅਬ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਯੋ?'।

---

[1]ਮੰਗਕੇ।
[2]ਕ੍ਰੋੜਾਂ।
[3]ਝੰਡੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ।
[+]ਪਾ:-ਪਾਖਰ ਬਾਢੀ ਇਕ।
[4]ਸੁਹਣੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ।
[5]ਇਕ ਕੋਹਕੁ।
[++]ਪਾ:-ਤਬ ਇਕ ਮਾਨਵ ਨੇ ਇਹੁ। ਵਾ, ਤਬ ਇਕ ਮਾਨਵ ਨੈ ਹੁਇ।

ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।
'ਝੰਡੇ ਕੋ ਘਰ ਦੇਹੁ ਬਤਾਯਾ ॥ ੧੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੂਝਿ ਲੇਯਗੋ ਸੋ ਹਮੈਂ,
ਜਾਇਂ ਜੁ ਤਿਹ ਕੇ ਪਾਸ'।
ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਸੁਨਿ ਲੇ ਚਲਾ,
ਜਿਹ ਠਾਂ ਹੁਤੋ ਅਵਾਸ ॥ ੧੨ ॥ {ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ}
ਚੌਪਈ: ਝੰਡਾ ਮੰਜੀ ਬੁਨਤਿ ਨਿਕੇਤੂ।
ਦੇਖਿ ਉਠ੍ਯੋ ਤਿਨ ਆਦਰ ਹੇਤੂ।
ਤੂਰਨ ਸੁੰਦਰ ਮੰਚ ਡਸਾਯੋ।
ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਤਿਸਹਿ ਬਿਸਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥
ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਅਵਾਸ ਤੁਮਾਰਾ।
ਬੂਝਿ ਰਹ੍ਯੋ ਹੌਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਮੁਹਿ ਨ ਬਤਾਯੋ ਆਨ੍ਯੋ ਸੰਗਾ ॥ ੧੪ ॥
ਯਾਂ ਕੋ ਹੈ ਕੁਛ ਤੁਝ ਸੋਂ ਕਾਮਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵਾ ਤੁਝ ਧਾਮਾ'।
ਬੂਝਤਿ ਝੰਡਾ 'ਕਿਹਤੇ ਆਯੋ?।
ਕੌਨ ਨਾਮ, ਕੋ ਬਰਨ[1] ਸੁਹਾਯੋ?' ॥ ੧੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਮਰਦਾਨਾ ਮਮ ਨਾਮ ਹੈ, ਬਰਨ ਮਿਰਾਸੀ ਜਾਨ।
ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਇਓ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਖਾਨ' ॥ ੧੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਝੰਡਾ ਕਹੈ 'ਨ ਹੌਂ ਕਬਿ ਜਾਨਤਿ।
ਜਿਹਂ ਕੌ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਖਾਨਤਿ।
ਆਗੇ ਸੁਨਾ ਨ ਦੇਖਾ ਕਬਹੀ।
ਤੁਮ ਨੈ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵਾ ਅਬਹੀ' ॥ ੧੭ ॥
'ਤੂੰ ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ, ਸੋ ਤੁਝ ਜਾਨਹਿਂ।
ਚਲੋਂ ਹਦੂਰ, ਲੇਯ ਪਹਿਚਾਨਹਿਂ।
ਜੇ ਪਛਾਨ, ਤੌ ਮੁਝੈ ਪਠਾਵਾ।
ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਸੁਧਿ, ਕਿਹ ਕੋ ਆਵਾ[2]?' ॥ ੧੮ ॥
ਸੁਨਿ ਇਵ ਝੰਡਾ ਬੁੱਧਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।

---
[1]ਕੌਣ ਜਾਤੀ।
[2]ਕਿਸਨੂੰ ਸੁਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬੂਝਤਿ 'ਕੋ ਸਰੀਰ ਤਿਨ[*] ਬੇਖਾ[੧]?।
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹ੍ਵੈ ਤਿਨ ਰੀਤਾ।
ਲੇ ਗਵਨੋਂ ਤਸ ਭੇਟ ਸਪ੍ਰੀਤਾ' ॥ ੧੯ ॥
ਪੁਨ ਮਰਦਾਨੇ ਬੈਨ ਅਲਾਯਾ।
'ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਕਹਾਯਾ।
ਬੇਸ ਉਦਾਸ[+] ਸਰੀਰ ਬਿਰਾਜੈ।
ਜਿਨਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਲਿਮਲ ਭਾਜੈ' ॥ ੨੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਝੰਡਾ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਿਹੀ,
-ਕੋ ਅਤੀਤ ਸ਼ੁਭ ਹੋਇ।
ਅਸਨ ਕਰਨ ਆਇਸੁ ਦਈ,
ਸਦਨ ਅੰਗਨਾ[੨] ਜੋਇ ॥ ੨੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ।
ਝੰਡਾ ਉਪਬਨ[੩] ਵਿਖੈ ਪਧਾਰਾ।
ਪੁਸ਼ਪ ਮਧੁਰ ਫਲ ਤਿਹ ਤੇ ਆਨੇ।
ਦੇਖਿ ਬਚਨ ਭਾਖੇ ਮਰਦਾਨੇ ॥ ੨੨ ॥
'ਹੁਤੋ ਕੌਨ ਆਇ ਜੁ ਮਮ ਸੰਗਾ।
ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ ਜਨੁ ਰੁਚਿਰ ਅਨੰਗਾ[੪]।
ਮੁਝ ਕੋ ਤੁਮਰੇ ਧਾਮ ਲਿਆਵਾ।
ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵਾ' ॥ ੨੩ ॥
ਝੰਡਾ ਕਹੈ 'ਨਗਰ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋਊ।
ਯਾਂ ਕੋ ਮਾਤੁਲ[੫] ਲਾਗਹਿ ਸੋਊ।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਹਿ ਅਧਿਕਾਈ।
ਕਰਤਿ ਭਗਤਿ ਹੋਵਤਿ ਇਕ ਥਾਈਂ ॥ ੨੪ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਗਾਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮਾ।
ਹ੍ਵੈ ਇਕਾਂਤ, ਇਹ ਹਮਰੋ ਨੇਮਾ।

---

[*]ਪਾ:-ਕੋ।
[1]ਭੇਖ।
[+]ਪਾ:-ਭਗਵੇ ਚੀਰ।
[2]ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ।
[3]ਬਾਗ।
[4]ਕਾਮਦੇਵ ਵਾਂਙੂ ਸੁਹਣਾ।
[5]ਉਸ ਦਾ ਮਾਮਾ।

ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਆਤਮ ਅਭਿਆਸਾ।
ਉਰ ਮਧ ਬ੍ਰਿੱਧਹਿ[1] ਅਧਿਕ ਹੁਲਾਸਾ' ॥ ੨੫ ॥
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਧੰਨ ਸੰਤ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਯਾਰੇ।
ਧਰਿ ਉਰ ਸੁਮਤਿ ਭਗਤਿ ਮਨ ਰੰਗੇ।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸਤਿਸੰਗੇ ॥ ੨੬ ॥
ਅਬ ਜੇ ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰਾ।
ਲੇ ਕਰਿ ਚਲਹੁ ਨ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਝੰਡਾ ਭਯੋ ਤਯਾਰਾ।
ਲੇ ਭੋਜਨ ਕੋ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਅਸਨ ਚੰਗੇਰ ਸੀਸ ਪਰਿ ਧਰਿ ਕੇ।
ਗਮਨਜੋ ਤਿਹ ਕੋ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕਰਿ ਕੇ।
ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਤਬ ਬੂਝਨ ਲਾਗਾ।
'ਕਿਹਿ ਬੋਲੀ ਸੋਂ ਇਨ ਅਨੁਰਾਗਾ' ॥ ੨੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ ਭਨੇ ਮਰਦਾਨੇ।
'ਕਰਹੁ ਨਾਮ -ਕਰਤਾਰ- ਬਖਾਨੇ'।
ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਕਹਿਤਿ ਪਰਸਪਰ ਗਏ ਸਮੀਪਾ ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ, ਕਰਤਾਰ ਜੀ', ਉਚਰਜੋ ਝੰਡੇ ਜਾਇ।
ਧਰਿ ਅਹਾਰ ਆਗੈ ਰੁਚਿਰ, ਢਿਗ ਬੈਠਜੋ ਹਰਖਾਇ ॥ ੩੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੂਝਨ ਕਰਜੋ, 'ਝੰਡੇ ਸੁਨੀਏ ਸ਼੍ਰੋਨ।
ਕਿਹ ਤੇ ਆਨਜੋ ਅਸਨ ਕੋ, ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੋ ਕੌਨ?' ॥ ੩੧ ॥
'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭੇਜਾ ਤੁਮੈਂ, ਕਰਿ ਆਨਜੋ ਮੈਂ ਪਾਸ[2]।
ਅਸਨ ਅਚਹੁ ਅਬ ਸੰਤ ਜੀ! ਪੂਰਨ ਕੀਜੈ ਆਸ' ॥ ੩੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਸਕਹੁ ਪਛਾਨੇ?।
ਜਿਹ ਕੋ ਮੁਨਿ ਜਨ ਖੋਜਨ ਕਰਿਹੀਂ।
-ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ- ਮੁਖ ਬਹੁਰ ਉਚਰਿਹੀਂ' ॥ ੩੩ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਮਿਲ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿਂ।

---

[1]ਵਧਦਾ ਹੈ।
[2]ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਤੁਸਾਂ ਪਾਸ ਮੈਂ ਆਂਦਾ ਹੈ।

ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਅਭਿਲਾਖ ਵਧਾਵਹਿਂ।
ਹਮ ਕੋ ਮਿਲਹਿ ਜਬਹਿ ਗੁਰ ਪੂਰਾ।
ਸੋ ਲਖਵਾਇ ਆਤਮਾ ਰੂਰਾ' ॥ ੩੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਕਿਹ ਕੀ[1] ਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਤੁਮਾਰਾ?'।
ਝੰਡਾ ਕਹੈ 'ਭੂਪ ਭਗਨੀਸੁਤ[2]।
ਭਗਤਿ ਕਰਹਿਂ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿਹ ਸੰਜੁਤ' ॥ ੩੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈ 'ਅਸਨ ਜੋ ਆਨਾ।
ਯਾਂ ਕੋ ਕਰਹੁ ਪੰਚ ਇਸਥਾਨਾ[3]।
ਏਕ ਭਾਗ ਕੋ ਅਸਨ ਜੁ ਹੋਇ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦੀਜਹਿ ਸੋਇ ॥ ੩੬ ॥
ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਕੋ ਲੇਹੁ[*] ਬੁਲਾਈ।
ਭੋਜਨ ਪੁਨ ਤੁਮਾਰ ਹਮ ਖਾਈ'।
ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਕੀਨ ਪੰਚ ਭਾਗਾ।
ਏਕ ਭਾਗ ਦੇਵਨ ਤਬ ਲਾਗਾ ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਹਿਂ ਲੇ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹੇ 'ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ ਮੈਂ ਖਾਉਂ'।
ਗੁਰੂ ਭਨੈ 'ਤੁਝ ਭੂਖ ਬਹੁ, ਖਾਵਹੁ ਕਰਿ ਨ ਹਟਾਉ[4]' ॥ ੩੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਬਚ ਅਚਜੋ ਅਸਨ ਮਰਦਾਨੇ।
ਔਰ ਧਰਾ ਸਭਿ ਤਿਸਹਿ ਸਥਾਨੇ।
ਝੰਡਾ ਗਯੋ ਬੁਲਾਵਨ ਤਾਂ ਕੋ।
ਸੁਧਰਸੈਨ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਤੁਲ ਜਾਂ ਕੋ ॥ ੩੯ ॥
ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਤਬ ਉਪਬਨ ਬੈਸਾ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਯੋ ਐਸਾ।
'ਕਰਹਿਂ ਹੇਤੁ ਜਿਹ ਗਜਾਨ ਧਿਆਨਾ।
ਮਿਲਾ ਸੰਤ ਪੂਰਨ ਗਤਿਦਾਨਾ[5] ॥ ੪੦ ॥
ਚਲਹੁ ਬੁਲਾਵਤਿ ਅਬ ਤਹਿਂ ਪਾਹੀ[1]।

---

[1]ਕਿਸਦੀ।
[2]ਰਾਜੇ ਦਾ ਭਣੇਵਾਂ।
[3]ਪੰਜ ਥਾਂਈਂ।
[*]ਪਾ:-ਆਨਿ।
[4]ਖਾਣਾਂ ਕਰੋ, ਮੋੜੋ ਨਾਂ (ਅ) ਖਾਓ, ਹਥ ਨ ਪਰੇ ਕਰੋ।
[5]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਸਨ ਅਚਤਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ[1]।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਹਰਖਾਨਾ।
ਜਨੁ ਪਜਾਸੇ ਕੋ ਸੁਧਾ ਮਿਲਾਨਾ ॥ ੪੧ ॥
ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨਜੋ ਤੂਰਨ ਸੰਗਾ।
ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।
ਜਹਿਂ ਰਾਜਤਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟੀਕਾ।
ਆਨਿ ਤਹਾਂ ਕਿਯ ਦਰਸ਼ਨ ਨੀਕਾ ॥ ੪੨ ॥
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟਿ ਭਾਉ ਉਰਿ ਧਰਿ ਕੈ।
ਬੋਲੇ ਕਰਤਿ ਬੇਨਤੀ ਦੋਊ।
ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੈ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਊ ॥ ੪੩ ॥
'ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਹਹੁ ਗਜਾਨ ਸੰਪੂਰਨ।
ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ ਤੂਰਨ।
ਬਹੁਤ ਦਿਨਨ ਕੀ ਹਮ ਉਰ ਚਾਹੂ।
ਕਰਹੁ ਦ੍ਵੈਤ ਸਭਿ ਉਰ ਤੇ ਦਾਹੂ ॥ ੪੪ ॥
ਗਜਾਨਾਨੰਦ ਦਾਨ ਕੋ ਦੀਜੈ।
ਹਮ ਪਰ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਸੀਜੈ।
ਕੋਟਕ ਜਨਮ ਬਿਤੀਤੇ ਭੂਲੇ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਤੇ ਭੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੇ ॥ ੪੫ ॥
ਸੋ ਸਰੂਪ ਅਬ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ।
ਜਾਂ ਮੈ ਕਬਹੁਂ ਨ ਆਵਨ ਜਾਈ।
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੈਂ[*] ਦੁੰਦ ਬਿਹੀਨਾ।
ਜੋ ਕਿਹ ਮਲ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਮਲੀਨਾ' ॥ ੪੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਦੀਨ ਦੁਖ ਗੰਜਨ।
ਬੋਲੇ ਹੇਤੁ ਭਗਤ ਭ੍ਰਮ ਭੰਜਨ[2]। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼}
'ਗਜਾਨਾਨੰਦ ਮੈਂ ਚਹੋ ਜਿ ਮਗਨਾ[3]।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਲਿਵ ਕੋ ਲਗਨਾ ॥ ੪੭ ॥
ਤੋ ਪ੍ਰਥਮੈ ਗੁਰ ਦਛਨਾ ਦੀਜੈ।

---

[1]ਪਾਸ।
[*]ਪਾ:-ਤੇ।
[2]ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ।
[3]ਮਗਨ ਹੋਣਾ (ਅਤੇ)।

ਪਾਛੈ ਸ੍ਰਵਨ ਗਜ਼ਾਨ ਕੋ ਕੀਜੈ।
ਲਖਨੋ ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ[1] ਸਭਿ ਸਾਰੋ।
ਯਾਂ ਤੇ ਸਭਿ ਹਮ ਕੋ ਦੈ ਡਾਰੋ ॥ ੪੮ ॥
ਸੱਤਿ ਵਿਚਾਰ ਵਿਰਾਗ ਜਿ ਆਹੀ।
ਆਦਿ ਉਦਾਰ[2] ਸੁ ਗੁਨ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ।
ਤਾਂ ਕੋ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਗਜ਼ਾਨਾ।
ਹ੍ਵੈ ਆਵਤਿ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪੯ ॥
ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਇਹ ਗੁਨ ਪਾਯਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਚਹੈਂ ਕਿ ਗਜ਼ਾਨ ਹੋਇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਨੋ ਲਖਹੁ ਅਕਾਰਥ।
ਸਦਹੀ ਲੰਪਟ ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ[3] ॥ ੫੦ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਤੁਮਰੋ ਪਰਖਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬਹੁਰੋ ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਚਰਿ ਕੈ[4]।
ਹੋਹੁ ਉਦਾਰ ਤੌਂ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਹੀ।
ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਗਜ਼ਾਨ ਪਰਾਪਤਿ ਤਬ ਹੀ' ॥ ੫੧ ॥
ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਹਮਰਾ ਧਨ ਧਾਨਾ[*]।
ਸਦਨ ਸਹਿਤ ਤੁਮ ਚਰਨ ਚਢਾਨਾ।
ਹਮ ਨਹਿਂ ਗ੍ਰਹਨਿ ਕਰਹਿਂ ਅਬ ਕੋਊ।
ਜੋ ਸਰਬੰਸ ਹੁਤੋ ਦਿਯ ਸੋਊ' ॥ ੫੨ ॥ {ਧਨ ਧਾਨ ਅਰਪਨ}
ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।
'ਅਬ ਕਜਾ ਰਹਜੋ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸੇ'।
ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਉੱਤਰ ਕਹਿ ਧੀਰਾ।
'ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਅਬ ਏਕ ਸਰੀਰਾ ॥ ੫੩ ॥
ਔਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਵਸਤੁ ਸਮੀਪਾ'।
ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।

---

[1]ਝੂਠਾ।
[2]ਸਤਿ, ਵਿਰਾਗ, ਉਦਾਰਤਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੈਨ।
[3]ਓਹ ਜਗਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੰਪਟ ਹਨ।
[4]ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ।
[*]ਧਨ ਮਾਲ। ਧਨ ਧਾਨ, ਵੇਦਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਵਡਕੇ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਨ-ਗਊਆਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਗੁਆਲੇ ਸਨ, ਫੇਰ ਖੇਤੀ ਟੁਰੀ ਤਾਂ ਧਨ ਹੋ ਗਿਆ-ਧਾਨ=ਝੋਨਾ ਯਾ ਚਾਵਲ। ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਧਨ ਧਾਨ ਤਦੋਂ ਦਾ ਹੈ।

'ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਇਸਥਿਰ ਸਦਾ ਸਰੀਰ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੪ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਕਰਹੁ ਸਮਰਪਨ ਏਹੋ[1]।
ਪਾਛੇ ਸ਼੍ਰਵਨ ਗਜਾਨ ਕਰਿ ਲੇਹੋ'।
ਦੋਨੋਂ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਸਧੀਰਾ[2]।
ਗੁਰੂ ਪਗ ਦਿਯੋ ਸਮਰਪ[3] ਸਰੀਰਾ ॥ ੫੫ ॥ {ਸਰੀਰ ਅਰਪਨ}
'ਅਬ ਕਜਾ ਰਹਜੋ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸੂ?।
ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਆਸੂ[4]'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੋਨੋ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ।
'ਅਬ ਤੌਂ ਅੰਤਹਕਰਨ[5] ਰਹਾਵਾ ॥ ੫੬ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਦੂਜੀ ਵਸਤੁ ਨ ਕੋਈ।
ਹੁਤੀ ਜੁ ਹਮ ਢਿਗ ਭਾਖੀ ਸੋਈ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
'ਯਹਿ ਭੀ ਪੰਚ ਤੱਤ ਨੈ ਕੀਨਾ ॥ ੫੭ ॥
ਜਾਂ ਕੋ ਕਾਰਨ ਹੋਇ ਅਸੱਤਜ।
ਸੋ ਕਾਰਜ ਨਹਿਂ ਪਿਖਿਯਤਿ[6] ਸੱਤਜ[7]।
ਤਾਂਤੇ ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਜੁ ਥਾਰੋ[8]।
ਸੋ ਅਬ ਦੇ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰੋ ॥ ੫੮ ॥
ਪੁਨ ਤੁਮ ਗਜਾਨਾਨੰਦ ਸਮਾਵਹੁ।
ਸੰਸੈ ਹੋਇ ਜੁ ਹਮਹਿਂ ਬਤਾਵਹੁ'।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬ ਗੁਰ ਨੈ ਬਰਨਾ।
ਅੰਤਹਿਕਰਨ ਸਮਰਪਜੋ ਚਰਨਾ ॥ ੫੯ ॥ {ਅੰਤਹਕਰਨ ਅਰਪਨ}
ਜਬ ਧਨ ਤਨ ਮਨ ਦੀਨ ਚਢਾਈ।
ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਬ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਜੋ ਸੰਸਾ ਅਬ ਤੁਮ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।

---

[1]ਭੇਟਾ ਇਹ ਬੀ।
[2]ਧੀਰਜ ਨਾਲ।
[3]ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
[4]ਛੇਤੀ।
[5]ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਚਿਤ, ਅਹੰ।
[6]ਦਿਖੀਂਦਾ।
[7]ਸੱਚਾ।
[8]ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ।

ਕਹਹੁ ਲੇਉ, ਉਤਰ ਸਭਿ ਤਾਂਹੀ' ॥ ੬੦ ॥
ਤਬ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਾ ਦੋਊ।
-ਜੋ ਸੰਸੈ ਹੁਇ ਭਾਖਹਿਂ ਸੋਊ।
ਗੁਰੂ ਭਨੈ 'ਸੰਕਲਪਹਿ-ਜੋਊ। {ਸੰਕਲਪ ਮਨ ਦਾ ਧਰਮ}
ਮਨ ਕੋ ਧਰਮ ਜਾਨਿਯੇ ਸੋਊ ॥ ੬੧ ॥
ਮਨ ਤੋ ਹਮਹਿਂ ਸਮਰਪਨ ਕੀਨੋ।
ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਕਿਉਂ ਪੁਨ ਲੀਨੋ।
ਗੁਰੂ ਕੋ ਭੇਟ ਦੇਯ ਵਥੁ[1] ਜੋ ਜਨ।
ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਨ ਕਛੂ ਪਰੋਜਨ[*] ॥ ੬੨ ॥
ਨਹਿਂ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਹੁ ਕੋਊ'।
-ਨਿਸ਼ਚੇ-ਕਰਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਦੋਊ।
-ਯਹ ਤੌਂ ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਸੁਖਕਰ ਕੋ[2]।
ਮਨ ਹਮ ਕੀਨ ਸਮਰਪਨ ਗੁਰ ਕੋ- ॥ ੬੩ ॥
ਲਖਿ ਤਿਨ ਉਰ ਕੀ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਵ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ।
'ਅਬ ਤੁਮ -ਨਿਸ਼ਚਾ- ਧਾਰਤਿ ਜੋਊ। {ਨਿਸ਼ਚਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਧਰਮ}
ਯਹ ਤੋ ਧਰਮ ਬੁਧਿ ਕੋ ਹੋਊ ॥ ੬੪ ॥
ਸੋ ਦੀਨੀ ਗੁਰ ਦੱਛਨ ਮਾਂਹੀ।
ਅਬ ਤੁਮ ਧਰਮ ਗਹਹੁ ਤਿਹ[3+] ਕਾਹੀ[4]?।
'ਸੁਨਿ ਇਵ ਦੋਨੋ -ਚਿਤਵਨ- ਲਾਗੇ।
ਜਿਨ ਕੇ ਵਡੇ ਭਾਗ ਜਗ ਜਾਗੇ ॥ ੬੫ ॥
ਪੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਜੁ -ਚਿਤਵਨ- ਧਾਰੀ।
ਯਹੀ ਧਰਮ ਹੈ ਚਿੱਤ, ਮਝਾਰੀ। {ਚਿਤਵਨਾ ਚਿੱਤ ਦਾ ਧਰਮ}
ਸੋ ਭੀ ਹਮ ਕੋ ਤੁਮਨੈ ਦੀਨੋ।
ਕਿਉਂ ਅਬ ਉਰ ਮੈਂ ਚਿਤਵਨ ਕੀਨੋ?' ॥ ੬੬ ॥
ਬਹੁਰਿ ਵਿਚਾਰਤਿ-ਹਉਂਮੈ-ਦੋਊ।

---

[1]ਵਸਤੁ।
[*]ਪਾ:-ਪ੍ਰਯੋਜਨ।
[2]ਸੁਖਦਾਤੇ ਦਾ।
[3]ਉਸਦਾ।
[+]ਪਾ:-ਗਹਉ ਕਹਿ।
[4]ਕੀਕੂੰ।

ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਚਿਤ, ਅਰਪੇ ਹਮ ਸੋਊ-। {ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਧਰਮ}
ਭਨਤਿ ਗੁਰੂ '-ਹਉਮੈਂ- ਤੁਮ ਕੀਨੀ।
ਸੋ ਤੋ ਹਮ ਕੋ ਪੂਰਬ ਦੀਨੀ ॥ ੬੭ ॥
ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਸਰੂਪ ਸੁ ਚਾਰੋ।
ਸੋ ਦੇ ਡਾਰੇ, ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰੋ।
ਇਨ ਤੇ ਪਰੇ ਜੁ ਹ੍ਵੈ ਸੰਦੇਹੂ।
ਕਹੁ ਹਮ[++] ਸੋ ਉੱਤਰ ਅਬ ਲੇਹੂ' ॥ ੬੮ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।
ਕਰਹਿ ਵਿਚਾਰ ਜੁ ਇੰਦ੍ਰਹਿ ਸੈਨਾ।
ਬੈਠੇ ਤਬ ਹੀ ਲਗੀ ਸਮਾਧਾ।
ਪਿਖ੍ਯੋ -ਆਤਮਾ ਰੂਪ- ਅਬਾਧਾ[1]' ॥ ੬੯ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇ ਤਿਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਬਚਨ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
'ਅਬ ਇਹ ਕੀਜੈ ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ'।
ਮੈਂ[2] ਆਇਸੁ ਕੌ ਪਾਇ ਵ੍ਰਤਾਰਾ ॥ ੭੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਬ ਨਿਜ ਕਰ ਮਹਿਂ ਲੀਨੋ।
ਭਗਤ ਜਾਨਿ ਨਿਜ ਅਚਵਨ ਕੀਨੋ।
ਨੀਕੋ ਸੰਤ ਹੋਇ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।
ਤਿਹ ਠਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਭੋਜਨ ਖਾਈਂ ॥ ੭੧ ॥
ਨਾਤੁਰ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ[3] ਰਹਿਹੀਂ।
ਜੋ ਕਿੰਕਰ ਕੇ ਕਲਮਲ ਦਹਿਹੀਂ।
ਅਚਵ੍ਯੋ ਅਰਧ ਅਸਨ ਗੁਰੂ ਜਬ ਹੀ।
ਪੁਨ ਝੰਡੇ ਕੋ ਦੀਨੋ ਤਬ ਹੀ ॥ ੭੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਿਤ ਕਰਿ ਕੀਨੋ ਖਾਨ ਤਿਨ,
ਖੁਲ੍ਹ ਗੇ ਬਿਕਟ[4] ਕਪਾਟ।
ਭਰਮ ਮੋਹ ਕੋ ਨਸ਼ਟ ਕਿਯ,
ਦ੍ਵੈਤਹਿ[1] ਸਾਂਕਰ[2] ਕਾਟ[3] ॥ ੭੩ ॥

[++]ਪਾ:-ਤੁਮ, ਸੋ।
[1]ਅਪਾਰ, ਅਵਿਛਿੰਨ (ਅ) ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ।
[2]ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੇ।
[3]ਪੌਣ ਛਕਣ ਵਾਲੇ।
[4]ਕਠਨ।

ਚੌਪਈ: ਟਿਕ ਗੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ, ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ।
ਭਯੋ ਬਿਦੇਹਿ ਨ ਸੁਧ ਤਨ ਕਾਈ।
ਦੋਨੋਂ ਬੈਠੇ ਹੋਇ ਅਡੋਲਾ।
ਸੁਖ ਆਤਮ ਕੋ ਪਾਇ ਅਮੋਲਾ ॥ ੨੪ ॥
ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਬੀਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।
ਰਹਿਗੀ ਏਕ ਜਾਮ ਜਬ ਰਾਤੀ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਕੀਨੋ ਗੁਰੂ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥
ਤਿਨਹਿਂ ਬੁਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ਛੁਟਾਈ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਬੋਲੇ ਜਗ ਸਾਈਂ।
'ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਮੰਜੀ ਅਬ ਲੀਜੈ। {ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ਣ ਲੱਗੇ}
ਪੁਰਿ ਕੋ ਗੁਰੁ ਹ੍ਵੈ ਰਹਨਿ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੨੬ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਦ੍ਵੈ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
'ਭੋ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਗੁਨਖਾਨੀ!।
ਅਬ ਮੁਝ ਰਹੀ ਨ ਲਾਲਸ ਐਸੀ।
ਆਇਸੁ ਆਪ ਕਰਤਿ ਹੋ ਜੈਸੀ ॥ ੨੭ ॥
ਤੀਨ ਕਾਲ ਜਗ ਜਾਨੋ ਨਾਂਹੀ[੪]।
ਜਿਉਂ ਸਯਾਮਤਾ ਕੱਜਲ ਮਾਂਹੀ[੫]।
ਸਰਬ ਮਈ ਪਰਮਾਤਮ ਏਕਾ।
ਪਾਵਾ ਤੁਮ ਤੇ ਐਸ ਬਿਬੇਕਾ[੬]' ॥ ੨੮ ॥
ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜ ਜਬ ਤਿਨਹਿਂ ਲਖਾਯਾ[੭]।
ਮੰਜੀ ਪਰ ਝੰਡਾ ਬੈਠਾਯਾ। {ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ}
ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿ ਕੈ।
ਪੁਰਿ ਕੋ ਪਠਾ ਰਜਾਇ ਉਚਰਿ ਕੈ ॥ ੨੯ ॥
ਭਈ ਪ੍ਰਗਟਿ ਸਭਿ ਨਗਰ ਮਝਾਰੂ।

---

[1] ਦ੍ਵੈਤ ਦੇ।
[2] ਸੰਗਲ।
[3] ਕੱਟੇ ਗਏ।
[4] ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਅਨਹੋਇਆ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।
[5] ਕਜਲ ਵਿਚ ਕਾਲੋਂ ਵਾਂਙੂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ।
[6] ਗਯਾਨ।
[7] ਜਣਾਇਆ।

ਮਨੁਜ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੂ।
'ਹੋਈ ਸੁਧਰਸੈਨ ਸੁਧ ਐਸੇ।
ਤਪਾ ਸਾਧ ਕੋ[1] ਬਾਹਰ ਬੈਸੇ[2] ॥ ੮੦ ॥
ਝੰਡੇ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਨਾਯਾ'।
ਸੁਨਿ ਨਰੇਸ਼ ਨਰ ਏਕ ਪਠਾਯਾ।
ਝੰਡਾ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਤਿੰਹ ਕਾਲਾ।
ਬੈਠੇ ਦਰਸਹਿਂ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥ ੮੧ ॥
ਮਾਨਵ ਆਵਤਿ ਵਾਕ ਅਲਾਵਾ।
'ਕੌਨ ਤਪਾ ਤੁਮ ਵਿਖੈ ਕਹਾਵਾ[3]?।
ਨਾਮ ਅਹੈ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਂ ਕੋ।
ਨ੍ਰਿਪਤ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈ ਅਬ ਤਾਂ ਕੋ' ॥ ੮੨ ॥
ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਸਾਥਾ।
'ਮੈਂ ਅਬ ਚਲੌਂ ਨਿਕਟਿ ਨਰ ਨਾਥਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਸਮਝਾਊਂ।
ਬਹੁਰੋ ਆਪ ਪਾਸ ਚਲਿ ਆਊਂ' ॥ ੮੩ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈ 'ਉਠਯੋ ਤੂੰ ਕੈਸੇ।
ਰਹਹੁ ਨਚਿੰਤ ਇਹਾਂ ਢਿਗ ਬੈਸੇ'।
ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਹੁ ਮੁਕੰਦ ਉਦਾਰਾ! ॥ ੮੪ ॥
ਭੂਪਤਿ ਮਾਤੁਲ ਲਾਗਤਿ ਹਮਰਾ।
ਭੇਦ ਨ ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਸੋ ਤੁਮਰਾ।
ਆਇਸੁ ਦੀਜੈ ਤਿਹ ਸਮਝਾਊਂ।
ਜਯੋਂ ਹ੍ਵੈ ਭਲਾ ਸੁ ਰੀਤਿ ਬਤਾਊਂ' ॥ ੮੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਲੇ ਰਜਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਗਯੋ,
ਮਿਲਿ ਅਸ ਬਚਨ ਉਚਾਰ।
'ਸ਼ਰਨ ਗਹਉ ਤਿਹ ਸੰਤ ਕੀ,
ਲਖਿ ਸਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ॥ ੮੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਊਨੇ ਭਰੇ ਭਰੇ ਕਰਿ ਊਨੇ।

---

[1]ਕੋਈ।
[2]ਬੈਠੇ।
[3]ਕਹਾਂਵਦਾ ਹੈ।

ਉਜਰ[1] ਬਸਾਇ, ਬਸੇ ਕਰਿ ਸੂਨੇ[2]।
ਲਘੁ ਤੇ ਬਡ, ਬਡ ਤੇ ਲਘੁ ਛਿਨ ਮੈਂ।
ਅਸ ਸਮਰਥ ਸਮਝਹੁ ਨ੍ਰਿਪ! ਮਨ ਮੈਂ' ॥ ੮੭ ॥
ਭੂਪ[3] ਕਹੈ 'ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਕਹਿਹੋ।
ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਗਹਿਹੌਂ।
ਜਿਹ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿਯਤਿ ਭਾਰੀ।
ਦਰਸ ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖ ਹਮਾਰੀ' ॥ ੮੮ ॥
ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਕਹਿ 'ਭੇਟਾ ਲੀਜੈ।
ਅਪਨਾ ਆਪ ਨਿਵਾਰਨ ਕੀਜੈ।
ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਮਧੁਰ ਅਸਨ ਧਰਿ ਆਗੇ।
ਕਰਹੁ ਡੰਡੌਤ ਚਰਨ ਜੁਗ ਲਾਗੇ' ॥ ੮੯ ॥
ਮਾਨੀ ਸੀਖ[4] ਸੁਸਾ ਕੇ ਸੁਤ ਕੀ[5]।
ਲਖੀ ਰਿਦੈ -ਭਾਖਤਿ ਮਮ ਹਿਤ ਕੀ-।
ਸੁਣਿ ਭੇਟਾ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋ ਆਵਾ।
ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਜਿਹ ਸੰਗਿ ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੯੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪਗ ਨੰਗੇ ਮਨ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ,
ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਤਿਹ ਆਨਿ। {ਸੁਧਰਸੈਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ}
ਕਰ ਬੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ,
ਧਰ ਪਰ ਦੰਡ ਸਮਾਨ[6] ॥ ੯੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਰਿ ਅਸ਼ਟਾਂਗ[7] ਚਰਨ ਅਨੁਰਾਗਾ[8]।
ਪਰਜੋ ਰਹਜੋ ਉਠਤਿ ਨ ਵਡਭਾਗਾ।
ਪਿਖਿ ਗੁਰੂ ਦਈ ਪੀਠ* ਪਰ ਥਾਪੀ।
'ਉਠਹੁ ਭੂਪ ਅਤਿ ਭਾ ਪਰਤਾਪੀ ॥ ੯੨ ॥
ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਤਾਰਹਿਂ ਤੋਹਿ ਸਮੀਪਾ।

---

[1]ਉਜੜੇ।
[2]ਖਾਲੀ।
[3]ਰਾਜਾ।
[4]ਸਿੱਖਤਾ।
[5]ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ।
[6]ਡੰਡੇ ਵਾਂਙੂ ਪੈ ਕੇ।
[7]ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ।
[8]ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ।
*ਪਾ:-ਕੰਡ।

ਸਭਿ ਕੈ ਭਯੋ ਤੁਹੀ ਅਵਨੀਪਾ[1]।
ਆਨਿ ਕਰਹਿੰਗੇ ਤਵ ਪਦ ਬੰਦਨ।
ਜੇ ਨ ਆਇਂ ਚਢਿ ਕਰਹੁ ਨਿਕੰਦਨ[+]' ॥ ੯੩ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕ ਜਬ ਤਿਹ ਕਾ ਦੇਖਾ।
ਦੀਨੋ ਬਰ 'ਹ੍ਵੈ ਰਾਜ ਬਿਸ਼ੇਖਾ'।
ਸੁਧਰਸੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਮਾਨ ਪਛਾਨਾ ॥ ੯੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ,
ਲੇਯ ਚਲਾ ਨਿਜ ਧਾਮ।
ਏਕ ਮਾਸ ਤਿਹ ਠਾਂ ਰਹੇ,
ਪੂਰਨ ਕਿੰਕਰ ਕਾਮ[2] ॥ ੯੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ 'ਨਰੇਸ਼! ਸੁਨੀਜੈ।
ਝੰਡੇ ਕੀ ਸਮਤਾ ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ।
ਜੇ ਕਰਿ ਅਪਨ ਭਲਾ ਤੁਮ ਚਹਿਈ।
ਸਦਾ ਨਮਰੋ[3] ਆਗੈ ਤਿਹ ਰਹਿਈ' ॥ ੯੬ ॥
ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਏ।
ਝੰਡੇ ਅੱਗ੍ਰਜ[4] ਦਏ ਨਿਵਾਏ।
ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਕਰਹਿਂ ਮਨੁਜ ਨਿਜ ਭਲਾ ਪਛਾਨਾ ॥ ੯੭ ॥
ਬਹੁਰ ਚਲਨ ਕੀ ਬਾਤ ਚਲਾਈ।
ਸੁਨਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। {ਸੁਧਰਸੈਨ ਦੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ}
'ਗਜ ਬਾਜੀ[5] ਸਭਿ ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ।
ਨਿਜ ਕਰ ਝੰਡੇ ਕੋ ਦਿਹੁ ਆਜਾ ॥ ੯੮ ॥
ਮੋ ਕੋ ਲੇਹੁ ਆਪਨੇ ਸਾਥਾ।
ਰਹਿ ਨ ਸਕੋਂ ਤੁਮ ਬਿਨ ਜਗਨਾਥਾ!।

---

[1]ਰਾਜਾ।
[+]ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਕ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਨੇ ਓਪਰੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ।
[2]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ।
[3]ਨਿਵਿਆਂ।
[4]ਅੱਗੇ।
[5]ਘੋੜੇ।

ਮੀਨ ਨੀਰ ਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪਗ* ਸੰਗਾ[1]।
'ਅਸ[2] ਕਹਿਤਜੋ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ[3] ॥ ੯੯ ॥
ਪੁਲਕਾਵਲ ਤਨ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਗਤਿ ਬਿਕੁਲਾਨੀ।
ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਸ ਉਰ ਕੀ ਸਾਚੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ[4] ॥ ੧੦੦ ॥
'ਧਰਹੁ ਧਜਾਨ ਨਿਤ ਉਰ ਅਵਨੀਪਾ।
ਮੈਂ ਹੋਂ ਤੁਮਰੇ ਸਦਾ ਸਮੀਪਾ।
ਸੁਚ ਸੋਂ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਵਹੁ।
ਟਕਾ ਰਾਖਿ ਅਰਦਾਸ ਅਲਾਵਹੁ ॥ ੧੦੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਾਜਰ ਹੋਵੌਂ ਆਨਿ ਤਬ,
ਕਰੌਂ ਕਾਮਨਾ[5] ਪੂਰ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਬਹੁ ਧੀਰਜ ਦਯੋ,
ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਜਗ ਮੂਰ[6] ॥ ੧੦੨ ॥
ਸਰਬ ਨਗਰ ਕੇ ਨਰ ਮਿਲੇ,
ਝੰਡੇ ਆਦਿ ਜਿ ਆਨ।
ਤਿਨ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੇ ਗੁਰੂ,
ਪੁਨ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ॥ ੧੦੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਧਰਸੈਨ ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਕੋ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੫੩ ॥

---

*ਪਾ:-ਮੀਨ ਨੀਰ ਸੰਗਤ ਪਗ।
[1](ਆਪ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੈ।
[2]ਐਸੇ।
[3]ਉਛਲਿਆ।
[4]ਕਹੀ।
[5]ਇੱਛਾ।
[6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

੫੪. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਧੁਰਬੈਨ, ਦੇਵਲੂਤ ਰਾਖਸ਼]

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ, ਸ਼ਰਨ ਪਰਜੋ ਮੈਂ ਧਾਇ।
ਜੰਬੁਕ ਜਮ ਬਪੁਰਾ ਨਿਬਲ, ਤਾਂ ਕੋ ਕਹਾਂ ਬਸਾਇ ॥ ੧੧ ॥

ਸ਼ਾਰਦੂਲ=ਸ਼ੇਰ।ਸੰਸ:, ਸ਼ਾਰਦੂਲ]।
ਜੰਬੁਕ=ਗਿਦੜ।ਸੰਸ:, ਜਮਬੁਕ]।
ਬਪੁਰਾ=ਵਿਚਾਰਾ, ਗ੍ਰੀਬ।
ਬਸਾਇ=ਵਸਹੈ, ਵਸ ਚਲੇ, ਪੇਸ਼ ਜਾਵੇ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ੇਰ (ਸਮਾਨ ਹਨ), ਮੈਂ ਦੌੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਪਿਆ ਹਾਂ, (ਹੁਣ ਭਲਾ) ਜਮ ਦਾ, (ਜੋ) ਨਿਰਬਲ ਤੇ ਬਪੁੜਾ ਗਿਦੜ ਹੈ, ਕੀ ਵਸ ਚੱਲੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਰੂਰੀ।
ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹਿ ਜੁ ਪੂਰੀ।
ਸੁਧਰਸੈਨ ਕੇ ਦੇ ਉਰ ਧੀਰਾ[1]।
ਗਮਨੇ ਆਗੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੨ ॥
ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਸਾਗਰ ਪੈ ਐਸੇ।
ਬਿਨਾਂ ਪੰਕ ਧਰਨੀ ਪਰ ਜੈਸੇ।
ਭਨਤਿ ਜਾਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨਾ।
ਹਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਰਚਨਾ ॥ ੩ ॥
ਟਾਪੂ ਆਵਾ ਏਕ ਅਗਾਰੀ।
ਗਮਨ ਕੀਨ ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ।
ਦੋਇ ਕੋਸ ਤੇ ਪੁਰਿ ਇਕ ਦੇਖਾ।
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਜਿਹ ਦੁਰਗ[2] ਬਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੪ ॥
ਤਿਹ ਠਾਂ ਬੈਸਿ ਗਏ ਗਤਿਦਾਨਾ।
ਨਿਕਟ ਨਗਰ ਨਹਿਂ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਉਦਿਆਨਾ[3]।
ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੫ ॥
'ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਜਾਵੌਂ।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਮੈਂ ਤੂਰਣ ਆਵੌਂ'।
ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਿਗਸਾਨੇ।

---

[1]ਧੀਰਜ।
[2]ਫਸੀਲ।
[3]ਜੰਗਲ (ਵਿਚ)।

'ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਹੁਇ ਹੈ ਮਰਦਾਨੇ' ॥ ੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਤੁਮ ਕੋ ਭੂਖ ਨ ਬਜਾਪਈ,
ਤਿਖਾ ਸੰਤਾਇ[1] ਨ ਕੋਇ।
ਮੋ ਕੋ ਆਤੁਰ[2] ਅਤਿ ਕਰੈ,
ਕਿਉਂ ਨ੍ਰਿਬਾਹਿ ਹਮ ਹੋਇ[*] ॥ ੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਫਿਰੋਂ ਸੰਗ ਤੁਮਰੇ ਹਠ ਕਰਿ ਕੈ।
ਅਚੌਂ ਅਸਨ ਅਬ ਨਗਰ ਨਿਹਰਿ ਕੈ[3]'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ 'ਧਰਹੁ ਸੰਤੋਖੰ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰੈ ਤਵ ਪੋਖੰ ॥ ੮ ॥
ਜਤਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਮਨ ਨ ਡੁਲਾਵਹੁ।
ਪਰਾਲਬਧ ਬੈਠੇ ਹੀ ਪਾਵਹੁ'।
ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਬਹੁਰ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਕਯਾ ਇਹ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਾਮ? ਸੁਜਾਨਾ!' ॥ ੯ ॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੈ ਦੀਨ ਬਤਾਈ।
'ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰ[+] ਇਸਹਿ ਅਲਾਈ[4]। {ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰ}
ਜਾਨਹੁ ਬ੍ਰਹਮਣ ਭੂਪਤਿ[5] ਨਗਰਾ[6]।
ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਇਹ ਟਾਪੂ ਸਗਰਾ' ॥ ੧੦ ॥
ਕਹਿਤਿ ਪਰਸਪਰ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬੈਨਾ।
ਜੇ ਨਿਜ ਕਿੰਕਰ ਕੇ ਗਤਿ ਦੈਨਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਰਗ ਲਘੁ[7] ਆਏ।
ਚਕਿਤ[8] ਬਿਲੋਕਤਿ[1] ਸ਼੍ਰੋਨ[2++] ਉਠਾਏ ॥ ੧੧ ॥

---

[1]ਸਤਾਉਂਦੀ।
[2]ਦੁਖੀ।
[*]ਪਾ:-ਮੋਕੋ ਤੋ ਆਤੁਰ ਕਰੇ ਕਿਉਂ ਨਿਬਾਹ ਅਬ ਹੋਇ।
[3]ਦੇਖਕੇ।
[+]ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਜਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੈਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਕੁੰਡ ਨਾਮੇ ਦਾ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਡਿਬਰੂ ਗੜ੍ਹ' ਤੋਂ ਪੂਰਬੋਤ੍ਰ ਵੱਲ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ, ਯਾ 'ਬ੍ਰਹਮਣ ਬੇਰੀਆ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ ਜੋ ਟਿਪਰਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਪੱਛੋਂ ਵੱਲ ਮੇਗਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ। ਟਾਪੂ ਪਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਜ਼ੀਰੇ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।
[4]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[5]ਰਾਜਾ।
[6]ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ।
[7]ਛੋਟੇ।
[8]ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ।

ਭੈ ਕਰਿ ਭਾਗੇ ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰੇ।
ਆਵਤਿ ਸ਼ੂਕਰ[੩] ਬਹੁਰ ਨਿਹਾਰੇ।
ਬਦਨ[੪] ਰਦਨ[੫] ਛਬਿ ਅਸ ਤਿਹ ਠੌਰੇ।
ਜਨੁ ਸ਼ਸ਼ਿ ਗਹੇ ਰਾਹੁ ਬਹੁ ਦੌਰੇ[੬] ॥ ੧੨ ॥
ਆਏ ਤਿਨ ਕੇ ਸ੍ਵਾਨ ਪਿਛਾਰੀ।
ਗਹਨ ਹੇਤ[੭] ਦੌਰੇ ਬਲਧਾਰੀ।
ਲਏ ਬਾਵਰਾਂ[੮] ਪੁਨ[੯] ਨਰ ਆਏ।
ਬਹਿਰੀ, ਬਾਜ, ਸੀਚਾਨ[੧੦] ਉਡਾਏ ॥ ੧੩ ॥
ਜਿਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਿਹੰਗ ਗਹਾਏ[੧੧]।
ਬਹੁਰ ਸਊਰ[੧੨*] ਦੁਰਾਵਤਿ[੧੩] ਆਏ।
ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਛੇ ਹੁਤੋ ਭੁਵਾਲਾ[੧੪]।
ਜਾਂ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿਪਤ[੧੫] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੪ ॥
ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।
ਸੋ ਚਲਿ ਆਵਾ ਤਬਹਿ ਸਮੀਪਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਐਸੇ।
'ਅਹੋ ਕੌਨ ਤੁਮ ਕਾਨਨ ਬੈਸੇ?' ॥ ੧੫ ॥
ਬੈਸਯੋ ਖਿਝਤਿ[੧] ਛੁਧਾ ਜਿਹ ਲਾਗੀ।

---

[1]ਦੇਖਦੇ।
[2]ਕੰਨ।
[++]ਪਾ:-ਕਾਨ।
[3]ਸੂਰ।
[4]ਮੁੱਖ।
[5]ਦੰਦ।
[6]ਸੂਰ ਦੌੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ ਹੈਨ ਤੇ ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ ਹੈਨ ਇਹ ਛਬੀ ਮਾਨੋਂ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦਰਮਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹੂ ਫੜਕੇ ਦੌੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
[7]ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ।
[8]ਜਾਲ।
[9]ਫਿਰ।
[10]ਬਹਰੀ, ਬਾਜ, ਸੀਚਾਨ, ਤ੍ਰੈ ਬਾਜ਼ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹਨ।
[11]ਪੰਛੀ ਫੜਾਏ।
[12]ਅਸਵਾਰ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਅਸਵਾਰ।
[13](ਘੋੜੇ) ਭਜਾਂਵਦੇ।
[14]ਰਾਜਾ।
[15]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ।

ਨ੍ਰਿਪ ਬੂਝੇ ਤੇ ਰਿਸ[2] ਪੁਨ ਜਾਗੀ।
ਕਹਨ ਲਗ੍ਯੋ 'ਲੋਚਨ ਤੁਝ ਸੰਗਾ। {ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਖਿਝ ਕੇ ਕਹੇ ਬਚਨ}
ਦੇਖਹੁ ਹਮ ਮਾਨੁਖ ਸਰਬੰਗਾ' ॥ ੧੬ ॥
ਮਧੁਰਬੈਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। {ਮਧੁਰਬੈਨ}
'ਹੋ ਅਤੀਤ ਤੁਮ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ'।
ਖਿਝਿ ਕੈ ਬਹੁ ਬੋਲ੍ਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਤੁਝ ਕਜਾ ਲੋਚਨ ਸੰਗ ਦਿਖਾਨਾ[3]?[+]' ॥ ੧੭ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਬੰਕ[4] ਨੈਨ[5] ਕਰਿ ਹੇਰਾ।
ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚਨ ਨ ਫੇਰਾ।
ਨੀਚ ਡੀਠ[6] ਕਰਿ ਬੈਠ ਰਹਾਵਾ।
ਜਿਹ ਕਿਹ ਕੋ[7] ਨਹਿਂ ਬੋਲ ਸੁਖਾਵਾ ॥ ੧੮ ॥
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਮੈਂ ਤਬ ਜਾਨੀ।
-ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੈ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ।
ਖਿਝ੍ਯੋ ਛੁਧਾ ਸੋਂ ਬਹੁ ਮਰਦਾਨਾ।
ਯੌਂ[++] ਬਿਚਾਰ ਮੈਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਹਮ ਆਏ ਪਰਦੇਸ਼ ਤੇ,
ਕਿਸਹੂੰ ਸੋਂ ਨ ਪਛਾਨ।
ਸੰਤ ਬੇਖ ਦੇਖਤਿ ਫਿਰੈਂ,
ਅਵਨੀ[8] ਸ਼ੁਭ ਇਸਥਾਨ[**]' ॥ ੨੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਅੱਗ੍ਰਜ ਤਹਿਂ ਟਾਪੂ ਸੁਧ ਹੋਈ[9]।
-ਏਕ ਤਪਾ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕੋਈ।
ਝੰਡੇ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਨਾਯਾ।

---

[1](ਮਰਦਾਨਾ) ਬੈਠਾ ਖਿੱਝਦਾ ਸੀ।
[2]ਕ੍ਰੋਧ।
[3]ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ? (ਅ) ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ?।
[+]ਪਾ:-ਦਿਸਾਨਾ।
[4]ਟੇਢੇ।
[5]ਨੇਤ੍ਰ।
[6]ਨੀਵੀਂ ਨਜ਼ਰ।
[7]ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ।
[++]ਪਾ:-ਇਉਂ।
[8]ਧਰਤੀ ਦੇ।
[**]ਪਾ:-ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਥਾਨ=ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਥਾਂ।
[9]ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ।

ਸੁਧਰਸੈਨ ਬਹੁ ਭੂਪ[1] ਬਧਾਯਾ[2]- ॥ ੨੧ ॥
ਮਧੁਰਬੈਨ ਸਮਝੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
-ਸੋਊ ਤਪਾ[3] ਸੁਨਜੋ ਜਸੁ ਜਾਂਹੀ-।
ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿ ਬੂਝਨ ਕੇ ਕਾਰਨ।
ਬਹੁਰੋ ਕੀਨੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ॥ ੨੨ ॥
'ਕੋ ਹੈ ਨਾਮ ਕੌਨ ਤੁਮ ਦੇਸ਼ਾ?।
ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਰਹੁ ਕਾਂ ਕੋ ਬੇਸਾ?'
ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਕਹਜੋ 'ਨਾਮ ਮਮ ਬਾਲਾ।
ਇਹ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਯਾਂ ਕੋ ਮਰਦਾਨਾ ਅਹੈ,
ਮੱਦ੍ਰ[4] ਦੇਸ਼ ਹਮ ਧਾਮ।
ਸੇਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਦ ਪਦਮ,
ਮੁਕਤਿ ਹੋਨ ਕੇ ਕਾਮ' ॥ ੨੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਹਰਖਜੋ ਮਧੁਰਬੈਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ।
ਨਿਸ਼ਚੇ ਲਖਜੋ ਰਿਦੇ ਗਤਿਦੈਨਾ।
ਉਤਰ ਤੁਰੰਤ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥਾ।
ਭਯੋ ਦੀਨ ਬੰਦੇ ਜਗ ਨਾਥਾ ॥ ੨੫ ॥
ਕਿਯੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
'ਗਮਨਹੁ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਗੁਨਖਾਨੀ!।
ਜਹਿਂ ਮੰਦਰ ਬਹੁ ਬਨੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ।
ਪਾਇ ਪਾਉਂ ਨਿਜ ਕਰਹੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ ॥ ੨੬ ॥
ਲੇ ਕਰਿ ਅੰਨ ਬਨਾਇ ਭੰਡਾਰਾ।
ਅਚਹੁ ਆਪ ਕਰਿ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰਾ।
ਰੰਗ ਅਨੇਕ ਲੇਹੁ ਸੁਠ ਚੀਰੰ।
ਪਹਿਰਹੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ! ਸਰੀਰੰ ॥ ੨੭ ॥
ਪੁਰਿ ਨ ਚਲਹੁ, ਤੌ ਇਹਾਂ ਪੁਚਾਵੌਂ।
ਕਰੌਂ ਸੁ ਬਿਧਿ ਜਸ ਆਇਸੁ ਪਾਵੌਂ'।
ਸੁਨਿ ਭੁਵਾਲ ਕੀ ਐਸੀ ਬਾਨੀ।

---

[1]ਰਾਜਾ।
[2]ਵਧਾਯਾ।
[3]ਇਹ ਉਹੋ ਤਪਾ ਹੈ।
[4]ਪੰਜਾਬ।

ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥ ੨੮ ॥

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥ *

ਏਕ ਭੰਡਾਰਾ ਨਾਮ ਕਾ ਜਿਨ ਸਭ ਕਿਛੁ ਦੀਆ ॥
ਭੂਖ ਨੰਗ ਸਭ ਛੀਨ ਕੈ ਅਪਨਾ ਕਰ ਲੀਆ ॥ ੧ ॥
ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਸਦ ਸੰਗੁ ਹਮਾਰੇ ॥
ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਪੂਛਈ ਮਨ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਭੋਜਨ ਉਤਮ ਹਮ ਕੀਆ ਸੰਤਨ ਪਰਸਾਦਿ ॥
ਜਲ ਸੀਤਲ ਸਤ ਕਾ ਪੀਆ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਸਾਂਤਿ ॥ ੨ ॥
ਬਸਤਰ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਣਿਆ ਕਾਂਇਆ ਕੇ ਸੰਗ ॥
ਲਖ ਚਉਰਾਸੀ ਏਕ ਹੈ ਹੂਏ ਨਿਰਭੰਗ ॥ ੩ ॥
ਨਾਨਕ ਕਹੇ ਰਾਜਿੰਦ੍ਰ ਸੁਣ ਸਭ ਝੂਠ ਪਸਾਰਾ ॥
ਦ੍ਰਿਸਟਮਾਨ ਸਭ ਬਿਨਸੁ ਜਾਇ ਰਹਿ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਮਨ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ,
ਬੰਦੇ ਦੋਨੋ ਪਾਨ।
ਕਹੈ 'ਕਰਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਝ
ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ੁਭ[1] ਜਾਨ' ॥ ੨੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਤਿ ਪਦ ਗੁਰੂ ਕੋ।
ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ ਬਹੁ ਹਿਤ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਗਜਾਸੀ[2]।
ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ[3] ॥ ੩੦ ॥
'ਜਗਤ ਲਖਹੁ ਮਿਥਿਆ ਅਹਿ[4] ਦਾਮੂ[5]।
ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸਤਿਨਾਮੂ।
ਕਰਮ ਧਰਮ ਤਪ ਨੇਮ ਅਨੇਕਾ। {ਜਪ, ਤਪ, ਕਰਮ, ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਨਿਹਫਲ}
ਸਰਬ ਅਫਲ ਜੇ ਨਾਮ ਨ ਏਕਾ ॥ ੩੧ ॥
ਯਾਂ ਪਰ ਸੁਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਹਾਨਾ।
ਅਫਲ ਨਾਮ ਬਿਨ ਜਿਉਂ[+] ਸਭਿ ਜਾਨਾ।
ਕਾਗਦ ਪਰ ਨਹਿਂ ਲਿਖਜੋ ਇਕਾਂਗਾ।

---

*ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[1]ਚੰਗਾ।

[2]ਅਧਿਕਾਰੀ।

[3]ਕਹੀ।

[4]ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦੇ (ਭਰਮ ਵਾਂਙੂ)।

[5]ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦੇ (ਭਰਮ ਵਾਂਙੂ)।

[+]ਪਾ:-ਇਹੁ।

ਸ਼ੂਨ ਲਿਖਨ[1] ਪਰ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੩੨ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਸਰਜੋ ਨ ਏਕੋ ਕਾਜਾ[2]।
ਭਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭਿ ਲਿਖਨ ਸਮਾਜਾ[3]।
ਪੂਰਬ[4] ਲਿਖਜੋ ਇਕਾਂਗ[5] ਬਨਾਈ।
ਲਿਖੀ ਸ਼ੂਨ[6] ਤਬ ਅਫਲ[7] ਨ ਜਾਈ[*] ॥ ੩੩ ॥
ਜੋ ਇਕਾਂਗ ਪਰ[8] ਲਿਖਿ ਹੈਂ ਸ਼ੂਨਾ।
ਸ਼ੂਨ ਸ਼ੂਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਦਸ ਗੂਨਾ।
ਤਜੋਂ ਜੇ ਨਾਮ ਸੰਗ ਤਪਤਾਪਹਿਂ।
ਪੂਜਾ ਬ੍ਰੱਤ ਨੇਮ ਜਪ ਜਾਪਹਿਂ ॥ ੩੪ ॥
ਸੇ ਦਸ ਗੁਨਾਂ[9] ਅਧਿਕ ਫਲ ਪਾਵਹਿਂ।
ਹੋਹਿਂ ਮੁਕਤਿ ਜਮ ਸੰਗ ਨ ਜਾਵਹਿਂ।
ਅਹੈ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸਭਿ ਕੌ ਨਾਮੂ।
ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ ਆਨ ਤਜਿ ਕਾਮੂ ॥ ੩੫ ॥
ਮਧੁਰਬੈਨ! ਸੁਨਿਯੇ ਮਨ ਐਸਾ।
ਹੋਤਿ ਪਸੂ ਹਰਿਆਇਓ[10] ਜੈਸਾ।
ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਕੋ ਤਜਿ ਤਜਿ ਜਾਈ।
ਕ੍ਰਿਖੀ ਬਿਖੈ ਮਹਿਂ[11] ਪਰ ਹੈ ਧਾਈ ॥ ੩੬ ॥
ਕਾਠ-ਭਾਰ[12] ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨਾ।
ਜਿਨ ਗਰ[13] ਪਾਇ ਸੁ ਧਾਰਨ ਠਾਨਾ[14]।

---

[1]ਕਾਗਤ ਤੇ ਏਕਾਂਗ (੧) ਨਾ ਲਿਖ ਕੇ ਨਿਰੀਆਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਲਾਈਏ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਕਮ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ।
[2]ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਯਾ ਕੋਈ ਬੀ ਕੰਮ।
[3]ਸਾਮਾਨ।
[4]ਪਹਿਲੇ।
[5]ਏਕਾ।
[6]ਬਿੰਦੀ।
[7]ਬਿਅਰਥ।
[*]ਪਾ:-ਲਿਖੀ ਨ ਸੂਨ ਤ ਅਫਲ ਨ ਜਾਈ।
[8]ਏਕੇ ਪਰ।
[9]ਦਸ ਗੁਣਾਂ।
[10]ਓਹ ਪਸੂ ਦੋ ਹਰੇ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਦੌੜੇ।
[11]ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਰੂਪੀ) ਖੇਤੀ ਵਿਚ।
[12]ਡਹਿਆ, ਜੋ ਹਰਿਆਰ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਗਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਮਾਨੋ ਡਹਿਆ ਹੈ।
[13]ਗਲ ਵਿਚ।
[14]ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਹੁਰ ਨ ਦੌਰਹਿ[1] ਕਰਿ ਅਨੁਸਾਰੇ।
ਸੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਜਾਂਹਿ ਸੁਖਾਰੇ' ॥ ੩੭ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਨਾਮ ਲਗੀ ਲਿਵ ਰਿਦੇ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਜਾਗੀ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੩੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਆਨੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਜਹਿਂ ਅਨੇਕ ਥੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ।
ਸੁਠ ਪਰਯੰਕ[2] ਡਸਾਵਾ ਅੰਦਰ ॥ ੩੯ ॥
ਰੰਗ ਅਨੇਕ ਵਿਛਾਵਨ ਛਾਏ।
ਤਾਂ ਪਰ ਪੰਕਜ ਬਦਨ ਬਸਾਏ।
ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਘਰ ਨਿਜ ਰਾਖੇ ਸੁਖਦ[3] ਬਿਚਰਿ ਕੈ ॥ ੪੦ ॥
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ।
ਦੁਰਮਤਿ ਨਰ ਉਰ ਕੀਨ ਬਿਨਾਸੀ।
ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ।
ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਤਿਹ ਨਾਮ ਜਪਾਵਾ ॥ ੪੧ ॥
ਮਧੁਰਬੈਨ ਤਜਿ ਹਉਮੈਂ ਰੀਤਾ।
ਸੇਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸਪ੍ਰੀਤਾ।
ਜਗਤ ਕੁਬੰਧਨ ਸਗਰੇ ਨਾਸ਼ੇ।
ਹਿਰਦੇ ਆਤਮਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥ ੪੨ ॥
ਕਰੁਨਾ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲ ਨਿਹਾਲਾ।
ਬਨਿਵਾਈ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ।
ਦੇਗ ਚਲਾਵਨ ਲਗਯੋ ਅਭੰਗਾ।
ਭੋਜਨ ਸੰਗਤਿ ਅਚਹਿ ਨਿਸ਼ੰਗਾ ॥ ੪੩ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬ ਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ[4] ਕਹਿਂ[1] ਤਬ ਹੀ।

---

[1](ਪਸੂ ਰੂਪ ਮਨ) ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ।
[2]ਪਲੰਘ।
[3]ਸੁਖ ਦਾਤੇ।
[4]ਰਾਜੇ ਨੂੰ।

'ਸੁਧਰ ਸੈਨ ਕੀ ਆਨ ਮਨੀਜੈ।
ਜਾਇ ਸਦਨ ਤਿੰਹ ਭੇਟਾ ਦੀਜੈ' ॥ ੪੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਧੁਰਬੈਨ ਕਹਿ ਐਸੇ।
'ਜਿਉਂ ਉਚਰਹੁ ਕਰਿਹੈਂ ਹਮ ਤੈਸੇ।
ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸ ਅਨੁਸਾਰਾ।
ਚਲਹਿਂ ਸਭਿਹਿ, ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਾ' ॥ ੪੫ ॥
ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਬੈਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਹਮ ਗਮਨਹਿਂ[2] ਅਬ, ਸੁਨਹੁ ਭੁਵਾਲਾ!'।
ਅਨਤ ਦੇਸ਼ ਦੇਖਿਨਿ ਕੀ ਚਾਹੂ'।
ਸੁਨਿ ਰਾਖਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਨਰਨਾਹੂ[3] ॥ ੪੬ ॥
'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮੁਝ ਕਿੰਕਰ ਜਾਨਹੁ।
ਭਗਤ ਵਛਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਪਛਾਨਹੁ।
ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਔਰੀ।
ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ ਬਸਹੁ[*] ਇਹ ਠੌਰੀ' ॥ ੪੭ ॥
ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਕਹੇ ਰਹੇ ਕਛੁ ਕਾਲਾ।
ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਗਏ ਉਲੰਘਿ ਸਰਬ ਸੋ ਦੇਸ਼ਾ।
ਸਾਗਰ ਪਰ ਗਵਨੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੪੮ ॥
ਮੈਂ ਪਾਛੇ ਬਹੁਰੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਬਿਧਿਨਾਨਾ।
ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਇਵ[+] ਚਲਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਤਬਹਿ ਇਕ ਥਾਏ ॥ ੪੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਟਾਪੂ ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲ ਸੋ,
ਬਹੁ ਪਰਬਤ ਜਿਹ ਮਾਂਹਿ।
ਨਗਰ ਦੇਵ ਗੰਧਾਰ[++] ਵਡ,
ਰਾਖ਼ਸ਼ ਬਸੈਂ ਤਹਾਂਹਿ[1] ॥ ੫੦ ॥

---

[1]ਕਹਿਆ।
[2]ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।
[3]ਨਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ=ਰਾਜਾ।
[*]ਪਾ:-ਰਹਹੁ।
[+]ਪਾ:-ਯੌਂ।
[++]ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਦੇਪਾ ਗਿਰੀ' ਦੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਜਗਾ ਸੋਨਦੀਪ ਦੇ ਪੂਰਬੋਤ੍ਰ ਹੈ।

ਚੌਪਈ: ਇਕ ਗਿਰ ਨਿਕਟ ਥਾਨ ਰਮਣੀਕਾ।
ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ।
ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ ਬੀਤੇ ਜਬ ਹੀ।
ਬੋਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚ ਤਬ ਹੀ ॥ ੫੧ ॥
'ਪਰਬਤ ਬਹੁ ਇਸ ਟਾਪੂ ਮਾਂਹੀ।
ਬਸਹਿ ਨਗਰ ਕੈਧੌਂ ਹਜਾਂ ਨਾਂਹੀ।
ਇਹ ਇਸਥਾਨ ਭਯਾਨਕ ਦੇਖਾ।
ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਇਹਾਂ ਉਜਾਰ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ' ॥ ੫੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ 'ਜੀਉ ਜੋ ਤੇਰਾ। {ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਬਚਨ}
ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਬਸੇਰਾ।
ਪੁਰਿ ਕੋ ਬੂਝਹਿਂ ਜਾਵਹਿਂ ਜਹਿਂਵਾ[2]।
ਤੂਸ਼ਨ ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਬੈਸੇਂ ਕਹਿਂਵਾ[3]' ॥ ੫੩ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਝ ਕੋ ਛੁਧਾ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਤੇ ਭਯੋ ਬਿਹਾਲਾ।
ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਬਿਨ ਅਸਨ ਬਿਤਾਏ।
ਅਬ ਬੂਝੇ ਮੈਂ ਇਹ ਠਾਂ ਆਏ ॥ ੫੪ ॥
ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਭੈ ਕਰਿਯੇ ਉਰ ਮੈਂ।
ਕਹਿਤ ਮੁਝੇ -ਤਵ ਮਨ ਬਸ ਪੁਰਿ ਮੈਂ[**]-।
ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਹੌਂ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਹਠ ਕਰਿ ਫਿਰੌਂ ਤੁਮਾਰ ਸੰਗਾਰਾ[4] ॥ ੫੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਰਕਤਿ[5] ਹੋ ਮੋ ਕੋ ਅਬੈ,
ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਨਿਬਾਹਿ।
ਛੁਧਾ ਸੰਗ ਬਿਹਬਲ ਭਯੋ,
ਆਪ ਹਸੀ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਹਿ[6]' ॥ ੫੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

---

[1]ਤਿੱਥੇ।
[2]ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।
[3]ਕਿਤੇ ਬੀ।
[**]ਪਾ:-ਮਨ ਬਸ ਤਵ ਪੁਰ ਮੈਂ।
[4]ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ।
[5]ਮੇਹਣੇ ਦੇਂਦੇ ਹੋ।
[6]ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ।

ਬਿਗਸਤਿ ਮੈਂ ਬੋਲਜੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
'ਮਰਦਾਨਾ ਹੈ ਸਾਚ ਉਚਾਰਤਿ।
ਜਨਮ ਸੁਭਾਉ ਛੁਧਾ ਪੁਨ ਆਰਤ ॥ ੫੭ ॥
ਬਨੀ ਏਕ ਸੀ* ਦੋਨੋ ਬਾਤੀ[1]।
ਹਿਰਦੇ ਧੀਰ ਧਰਹਿ ਕਿਹ ਭਾਂਤੀ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ।
ਇਹ ਪੁਰਿ ਕੌਡੇ ਕੇਰ ਸਮਾਨਾ[2] ॥ ੫੮ ॥
ਤਪਤ ਕਰਾਹੇ ਮਹਿਂ ਜਿਨ ਪਾਯੋ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਹਿ ਤੋਹਿ ਬਚਾਯੋ।
ਅਬ ਪੁਨ ਜਾਵਹੁ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈ ਤੋਰ ਰਖਵਾਰੀ' ॥ ੫੯ ॥
ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿ 'ਜਰੋ ਸੁ ਨਗਰਾ।
ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਵੌਂ ਤਿਹ ਕੇ ਦਗਰਾ[3]।
ਕਿਉਂਹੂੰ[4] ਬਚੇ ਤਬਹਿ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਾ।
ਅਬ ਗਹਿ ਕੈ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋ ਖਾਨਾ' ॥ ੬੦ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਿਗਸਿ ਕਹਜੋ ਗੁਰੂ ਪੂਰੰ।
'ਜਾਨੋਂ ਇਸ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਜਰੂਰੰ।
ਬਿਨਾਂ ਗਏ ਤੇ ਸਰੈ ਨ ਕਾਜੂ।
ਯਾਂ ਤੇ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ ਤੁਮ ਆਜੂ' ॥ ੬੧ ॥
'ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁਨਿ ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਰਿਸਾਵਹੁ।
ਰਾਖਸ਼ ਢਿਗ ਤੇ ਮੁਝੈ ਹਨਾਵਹੁ[5]।
ਗਹਿ ਕਰਿ ਕੋ ਪਾਵਹਿ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਬਚਨੰ[6] ਹੋਇ ਤਬ ਨਾਂਹੀ ॥ ੬੨ ॥
ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ ਮੁਖ ਕਰਿ ਮੈਂ ਨ ਸਿਧਾਰਉਂ[7]।
ਮਾਰਜੋ ਚਹੋ ਆਪ ਤੁਮ ਮਾਰਉ'।

---

*ਪਾ:-ਸੇ, ਸੇ।
[1]ਬਾਤਾਂ।
[2]ਕੌਡੇ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ।
[3]ਰਸਤੇ।
[4]ਮਸਾਂ ਕਿਵੇਂ।
[5]ਮਰਵਾਂਵਦੇ ਹੋ।
[6]ਬਚਾਉ।
[7]ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ।
ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸੰਤਨ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥ ੬੩ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਿਕਸਜੋ ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜਾ। {ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ}
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਲਿਯੇ ਸਮਾਜਾ।
ਚਢ੍ਯੋ ਅਖੇਰ ਬਿਰਤਿ[੧] ਕੇ ਕਾਰਨ।
ਸੰਗ ਵਡੋ ਰਾਖਸ਼ ਦਲ[੨] ਦਾਰੁਨ[੩] ॥ ੬੪ ॥
ਲਾਖ ਸਪਤ ਦਸ[+] ਦੇਹਿ ਉਤੰਗਾ[੪]।
ਵਡ ਕੁਰੂਪ ਜਿਨ ਮੇਚਕ[੫] ਰੰਗਾ।
ਕੈਧੌਂ ਸ਼ਜਾਮ[੬] ਘਟਾ ਸੋ ਆਵੈ।
ਬਕ ਸੇ[੭] ਨਿਕਸੇ ਦਾਂਤ ਲਖਾਵੈ ॥ ੬੫ ॥
ਨਾਸਾਂ ਕਰਨ ਕੂਪ ਸੇ[੮] ਜਿਨ ਕੇ।
ਲੋਚਨ[੯] ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸਰਸੇ[੧੦] ਤਿਨ ਕੇ।
ਲੋਹਿਤ[੧੧] ਬਰਣ[੧੨] ਬਿਸਾਲਹਿ ਬਾਲਾ[੧੩]।
ਪਹਿਰੇ ਗਲ ਮਹਿਂ ਹਾਡਨ[੧੪] ਮਾਲਾ ॥ ੬੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਜੋ ਨਿਕਟਿ ਗਿਰ[੧੫],
ਤਿਸ ਤੇ ਊਰਧ ਥਾਨ[੧੬]।
ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ,
ਨਿਕਸੇ ਮਾਨਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੬੭ ॥

---

[1]ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ।।ਸੰਸ:, ਆਖੇਟ ਬ੍ਰਿਤਿ]।
[2]ਫੌਜ।
[3]ਭਜਾਨਕ।
[+]੧੭ ਲਖ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।
[4]ਉਚੀਆਂ।
[5]ਕਾਲਾ।
[6]ਕਾਲੀ।
[7]ਬਗਲੇ ਵਰਗੇ।
[8]ਨਾਸਾਂ, ਕੰਨ ਖੂਹ ਜੇਹੇ ਸਨ।
[9]ਨੇਤ੍ਰ।
[10]ਲਹੂ ਵਰਗੇ (ਲਾਲ)।
[11]ਲਾਖੇ।
[12]ਰੰਗ ਦੇ।
[13]ਲੰਮੇ ਵਾਲ
[14]ਹੱਡਾਂ ਦੀਆਂ।
[15]ਪਹਾੜ।
[16]ਉਚੇ ਥਾਉਂ।

ਚੌਪਈ: ਪੀਤ ਭਯੋ ਕੰਪਤਿ ਸਰਬੰਗਾ[1]।
ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲ ਨ ਸਕਹਿ ਨਿਸੰਗਾ।
-ਮਰੇ ਕੁਥਾਂਇ ਆਇ ਕਰਿ ਅਬ ਹੀ।
ਜੀਵਨ ਹੋਇ ਹਮਾਰ ਨ ਕਬਹੀ- ॥ ੬੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਰ ਕੇ ਸੰਗ[2] ਬਤਾਵਈ,
'ਕਰਹੁ ਉਪਾਵ ਜਿ ਕੋਇ।
ਰਾਖਸ਼ ਖੈ ਹੈਂ[3] ਆਨ ਕਰਿ,
ਨਿਸ਼ਚੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਅਬ ਹੋਇ' ॥ ੬੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਰਾਖਸ਼ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਵੈ।
ਤਯੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਕਚਯੋ[4] ਜਾਵੈ।
ਭਾਗਨ ਚਹੈ ਨ ਉਠਿ ਤਬ ਸੱਕਈ।
-ਹਮ ਨਹਿਂ ਦੇਖਹਿਂ- ਇਤ ਉਤ ਤੱਕਈ ॥ ੭੦ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਯੋਂ ਦਯਾ ਅਵਾਸਾ।
ਭੈ ਖੰਡਨ ਹਿਤ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
'ਮਰਦਾਨੇ ਉਰ ਧੀਰਜ ਧਰਿਯੇ।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਮੁਖ ਨਾਮ ਉਚਰਿਯੇ ॥ ੭੧ ॥
ਨਿਰਭੈ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ'।
ਯੌਂ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਹੁਤੋ ਜੁ ਰਾਖ਼ਸ਼ ਰਾਊ[5]।
ਹਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਭਯੋ ਹਰਖਾਊ ॥ ੭੨ ॥
ਨਿਜ ਸੈਨਾ ਸੰਗਿ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।
ਹਿੰਸਾ ਮਹਿਂ[6] ਜਿਹ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨੀ।
'ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਹਿਂ ਭਲੋ ਸ਼ਿਕਾਰਾ।
ਮਾਨੁਖ ਆਮਿਖ[7] ਬਨਾ ਅਹਾਰਾ ॥ ੭੩ ॥
ਗਿਰ ਕੇ ਤਰ[8] ਤੀਨੋ ਨਰ ਬੈਸੇ।

---

[1]ਸਾਰੇ ਅੰਗ।
[2]ਹੱਥ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ।
[3]ਖਾਣਗੇ।
[4]ਸੁੰਗੜਦਾ।
[5]ਰਾਜਾ।
[6]ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਵਿਚ।
[7]ਮਨੁਖ ਦਾ ਮਾਸ।
[8]ਹੇਠਾਂ ਵਾਰ।

ਜਾਇ ਗਹੋ ਭਾਗਹਿ ਨਹਿਂ ਜੈਸੇ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਭੂਪਤ ਕੇ ਬੈਨਾ।
ਤ੍ਰੈ ਰਾਖਸ਼ ਆਏ ਤਜਿ ਸੈਨਾ ॥ ੭੪ ॥
ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਜਬ ਹੀ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨ ਸਮੀਪਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਅੰਧ ਭਏ ਮਤਿਮੂਢੇ। {ਰਾਕਸ਼ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ}
ਚਲਨ ਪੰਥ[1] ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ ਢੂੰਡੇ[2] ॥ ੭੫ ॥
ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਸੂਝਤਿ ਨਾਂਹੀ[3]।
ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਗਸਾਹੀ।
ਹਟਿ ਜਬ ਗਮਨੇ ਪਾਛਲ ਓਰਾ।
ਦੀਸਨ ਲਗਜੋ ਤਬੈ ਤਿਨ ਥੋਰਾ ॥ ੭੬ ॥
ਜਾਇ ਭੂਤ ਸੋਂ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ।
'ਜਬ ਹਮ ਨਿਕਟਿ ਗਏ ਤਿਹ ਥਾਂਈ।
ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਤਬ ਨਹੀਂ ਦਿਸਾਨੇ।
ਹਟਿ ਆਏ ਚਲਿ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੇ[4]' ॥ ੭੭ ॥
ਰਾਖਸ਼ ਰਾਇ ਕਹੈ ਰਿਸ ਬੈਨਾ।
'ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਯਾ ਭਾ ਤੁਮ ਨੈਨਾ'।
ਲੇਨ ਪਠੇ ਤੀਨੋ ਪੁਨ ਔਰੀ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਤੂਰਨ ਦੌਰੀ[5] ॥ ੭੮ ॥
ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਜਿਉਂ ਅੰਧੇ ਸੋ ਭਏ।
ਹਟਿ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਗਏ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਸੁਨਿਯੇ ਅਵਨੀਪਾ!।
ਨਹਿਂ ਦੀਸਹਿ ਜਬ ਜਾਇਂ ਸਮੀਪਾ ॥ ੭੯ ॥
ਹੋਇਂ ਦੂਰ ਜਬ, ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।
ਅਚਰਜ ਹੀ ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ[6] ਮਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਮਾਏ।

---

[1]ਟੁਰਨ ਲਈ ਰਾਹ।
[2]ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
[3]ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।
[4]ਅਸਚਰਜ ਹੋਕੇ।
[5]ਦੌੜ ਕੇ।
[6]ਰਾਜਾ।

ਤ੍ਰੈ ਰਾਖਸ਼ ਪੁਨ ਔਰ ਪਠਾਏ ॥ ੮੦ ॥
ਪੂਰਬ ਜਯੋਂ ਹ੍ਵੈ ਅੰਧ ਸਿਧਾਰੇ।
ਸਪਤ ਵਾਰ ਇਸ ਰੀਤਿ ਪਧਾਰੇ। {ਸੱਤ ਵਾਰੀ ਪਰਤਾਵਾ}
ਅਚਰਜ ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜੇ[1] ਮਾਨਾ।
ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੮੧ ॥
'ਇਹ ਕਜਾ ਅਚਰਜ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਜੋ।
ਸਪਤਵਾਰ ਫਿਰ ਕਿਸੂ ਨ ਆਨਜੋ।
ਮੰਤ੍ਰੀ ਉਚਰੈ 'ਸੁਨਹੁ ਛਿਤੇਸਾ[2]।
ਕਲਾਵਾਨ ਇਹ ਕੋਊ ਬੈਸਾ ॥ ੮੨ ॥
ਜੇ ਕਰਿ ਹੋਵੈ ਆਪ ਰਜਾਈ[3]।
ਪਰਖੌਂ ਮੈਂ ਇਨ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਈ'।
ਆਇਸ ਪਾਇ ਸਚਿਵ[4] ਸੋ ਆਯੋ।
ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੈ, ਕਪਟ ਗਵਾਯੋ ॥ ੮੩ ॥
'ਸੇਵਾ ਕਰੋਂ ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਮਰੀ।
ਦੇਖਨ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਹੁ ਹਮਰੀ'।
ਇਸ ਬਿਧਿ[5] ਕਹਿਤਿ ਬੰਦਿ[6] ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ ਢਿਗ ਜਗ ਨਾਥਾ ॥ ੮੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: -ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਯਹੀ-
ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਤਰੀ ਧਾਰਿ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਬੈਠਿਗਾ,
ਨੀਕੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰ ॥ ੮੫ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਕੋ ਨਾਮੰ* ਕਿਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ?।
ਜਯੋਂ ਤਨ ਧਰਿ ਕਰਤਾਰ ਸੁਹਾਏ।
ਆਗੈ ਗਮਨਹੁ ਕੌਨੇ ਦੇਸ਼ਾ?।
'ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੮੬ ॥

---

[1]ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ।
[2]ਹੇ ਰਾਜੇ!
[3]ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ।
[4]ਮੰਤ੍ਰੀ।
[5]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[6]ਜੋੜਕੇ।
*ਪਾ:-ਕੌਨ ਨਾਮ।

'ਨਾਮ ਅਹੈ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।
ਲਖਹੁ ਅਤੀਤੰ[੧] ਇੱਛਾਚਾਰੀ[੨]'।
ਤਬ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਗਯੋ ਭੂਪ ਢਿਗ ਹਿਤ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੮੭ ॥
'ਨਗਰ ਤੋਹਿ ਆਯੋ ਕਰਤਾਰਾ।
ਸ਼ਰਨਿ ਗਹੋ[੩] ਹੋਵੈ ਨਿਸਤਾਰਾ[੪]।
ਭਰਮ ਰਿਦੈ ਤੇ ਸਭਿ ਪਰਹਰਿ ਕੈ[੫]।
ਚਲਹੁ ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਉਰ ਭਰਿ ਕੈ' ॥ ੮੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੇਵਲੂਤ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹੈ,
'ਮਾਨੁਖ ਭੋਜਨ ਮੋਰ[+]। {ਦੇਵਲੂਤ}
ਗਹੌਂ ਨ ਤਿਨਕੀ ਸ਼ਰਨ ਹੌਂ[੬],
ਮਾਨੋ ਬਚਨ ਨ ਤੋਰ ॥ ੮੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੈਸੇ ਹੈਂ ਦੇਖੌਂ ਮੈਂ ਜਾਈ'।
ਯੌਂ ਕਹਿ ਆਪ ਚਲਾ ਪੁਨ ਰਾਈ।
ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਹੈਂ ਜਾਂ ਕੇ ਸੰਗਾ।
ਜਨੁ ਗਿਰ[੭] ਆਵਤਿ ਮੇਚਕ[੮] ਅੰਗਾ ॥ ੯੦ ॥
ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਜਬਹਿ ਸਮੀਪਾ।
ਅੰਧੇ ਭਏ ਸਹਿਤ ਅਵਨੀਪਾ[++]।
ਇਕ ਮੰਤ੍ਰੀ[੯] ਕੋ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।
ਔਰ ਫਿਰਹਿਂ ਭੂਲੇ ਤਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੯੧ ॥

---

[1]ਤਿਆਗੀ।
[2]ਮੌਜ ਵਾਲੇ।
[3]ਸ਼ਰਨ ਫੜੋ।
[4]ਮੁਕਤੀ।
[5]ਦੂਰ ਕਰਕੇ।
[+]ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਅਧਯਾਯ ੫੦ ਅੰਕ ੮੮ ਦੀ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਜੰਗਲ ਯਾ ਛੋਟੇ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਆਦਮ ਖੋਰਾਂ, ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਾਲਾ ਐਸੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਮ ਦੀਆਂ ਨਾਗਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅਗ਼ਲਬ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।
[6]ਮੈਂ।
[7]ਪਹਾੜ।
[8]ਕਾਲੇ।
[++] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਆਤਮ ਸੱਤਯਾ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ।
[9]ਵਜ਼ੀਰ।

ਤਬਹਿ ਸਚਿਵ ਨੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਕਯਾ ਭੂਪਤਿ ਸੁਧ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰੀ।
ਸੁਧੇ ਚਲਤਿ ਨ ਜਾਵਹੁ ਭੂਲੇ।
ਅਜਹੁ ਭਿ ਹੋਹੁ ਮੋਹਿ ਅਨਕੂਲੇ' ॥ ੯੨ ॥
ਭੈ ਕਰਿ ਡਰਪਯੋ[1] ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜਾ।
ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਧਰੇ ਬਹੁ ਲਾਜਾ।
'ਹੇ ਮੰਤ੍ਰੀ! ਜੈਸਾ ਤੂੰ ਕਹਿਈ।
ਤੈਸੋ ਈ ਪੂਰਨ ਇਹ ਅਹਿਈ[2] ॥ ੯੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਬ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹਿਂ[*] ਜੇ,
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਹੌਂ ਆਉਂ।
ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ,
ਸਦਾ ਜਪੌਂ ਤਿਨ ਨਾਉ' ॥ ੯੪ ॥
ਚੌਪਈ: -ਦੀਨ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ- ਸਚਿਵ[3] ਬਿਚਾਰਾ।
ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੈ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰਾ।
ਤਬ ਗਮਨਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ ॥ ੯੫ ॥
'ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ!
ਗਤਿ ਦਾਯਕ ਕਾਟਤਿ ਜਮ ਫਾਸੀ।
ਸੰਤ ਰੂਪ ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਖਦਾਈ।
ਅਬ ਪਰਤੀਤ ਤੁਮਾਰੀ ਆਈ ॥ ੯੬ ॥
ਇਨ ਪਰ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਜ ਕੀਜੈ।
ਪ੍ਰਗਟ ਭੂਪ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ'।
ਸੁਨੀ ਅਕਪਟ[4] ਸਚਿਵ ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਬਿਨੈ ਦੇਖਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੯੭ ॥
'ਭੂਪਤਿ! ਲੋਚਨ ਖੋਲਹੁ ਨੀਕੇ।
ਦੇਖੋ ਹਮ ਦਿਸ਼ ਅਹੈਂ ਨਜੀਕੇ[5]'।

---

[1]ਡਰਿਆ।
[2]ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਦੇਇ, ਦੇਹੁ।
[3]ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ।
[4]ਖੋਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
[5]ਪਾਸ।

ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਮਹਿਂ ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ।
ਖੁਲਿਗੇ ਲੋਚਨ, ਭਾ ਤਮ ਹਾਨੀ[੧] ॥ ੯੮ ॥
ਕਮਲ ਬਦਨ ਕੋ ਜਬ ਹੀ ਦੇਖਾ।
ਪਰਸੇ ਚਰਨ, ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ੇਖਾ[+]।
ਲਖਿ ਕਰਿ ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਮਹੀਪਾ[੨]।
ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ ॥ ੯੯ ॥
'ਕਰੀ ਅਵਗਜਾ ਰਾਵਰਿ[੩] ਜੋਊ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਤੁਮ ਸੋਊ।
ਚਲਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਬਸੇਰਾ।
ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਦਲ ਲਖਿ ਕਰਿ ਚੇਰਾ' ॥ ੧੦੦ ॥
ਹੋਇ ਦੀਨ ਪੁਰਿ ਕੋ ਲੇ ਆਏ।
ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਬੀਚ ਬਸਾਏ।
ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਮਨ ਭਾਈ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਹਿਂ ਸਿਰ ਨਾਈ ॥ ੧੦੧ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਧੁਰਬੈਨ, ਰਾਖਸ਼ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੪ ॥

---

[1]ਅੰਧੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।
[+]ਪਾ:-ਪਰ ਭਾਇ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ।
[2]ਰਾਜ ਨੇ।
[3]ਆਪਦੀ।

ਪਪ. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਦੇਵਲੂਤ, ਬਨਮਾਨਸ ਰਾਖਸ਼।]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਖਗੇਸ਼ ਸਮ, ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਤਿਨ ਕੋਇ++।
ਜਗ ਬੰਧਨ ਅਹਿਰਾਜ ਸੇ, ਮੁਕਤੈ ਤਿਨ ਤੇ ਸੋਇ** ॥ ੧ ॥

[ਖਗੇਸ਼=ਗਰੁੜ।
ਸੰਸ:, ਖਗ=ਪੰਛੀ।
ਏਸ਼=ਮਾਲਿਕ।
ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਭਾਵ ਗਰੁੜ।]

ਅਹਿਰਾਜ=ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ (ਅ) ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੱਪ, ਨਾਗ।
[ਸੰਸ:, ਅਹਿ=ਸੱਪ।
ਰਾਜ=ਵਡਾ।॥ =ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਗਰੁੜ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੱਪਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ (ਜੋ) ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਣਾਂ) ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਪਵੇ ਓਹ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਜਗਬੰਧਨਾਂ) ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਜੋ ਅਹਿਰਾਜ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਵੱਡੇ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਜਗ ਬੰਧਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਹਣਾ ਢੁਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਗ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਵਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
ਇਸ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਚ ਕਹੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਬੀ ਬਹੁਵਚਨ ਵਿਚ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗਤਿ ਦਾਨੀ।
ਕਥਾ ਰਸਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਹਾਨੀ।
ਦੇਵਲੂਤ ਨਿਜ ਭ੍ਰਿੱਤ[1] ਬੁਲਾਏ।
ਤੂਰਨ ਰਾਖਸ਼ ਸਪਤ ਪਠਾਏ[2] ॥ ੨ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਫਲਂ ਮਧੁਰੇ ਮੰਗਵਾਏ।
ਉੱਤਮ ਔਰ ਅੰਨ ਅਨਿਵਾਏ।
ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਕੇ ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਕਰਹੁ ਰਸੋਈ ਸੰਤ ਜੀ!
ਭੋਜਨ ਅਚਹੁ ਬਨਾਇ।
ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਨ ਕੀਜਿਯੇ'
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਇਂ ॥ ੪ ॥

++ ਪਾ:-ਜੋਇ।
**ਪਾ:-ਮੁਕਤ ਤਿਨੈ ਤੇ ਹੋਇ।
[1]ਆਪਣੇ ਦਾਸ।
[2]ਭੇਜੇ।

ਚੌਪਈ: 'ਸ਼ੁਭ[1] ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿ ਲੇਹੁ ਹਮਾਰਾ।
ਅਸਨ ਕਰੈਂ ਤਬ ਅੰਗੀਕਾਰਾ।
ਯੌਂ ਨਹਿਂ ਤੁਮਰੋ ਖਾਇੰ ਕਦਾਪੀ।
ਹੋ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਸੰਤਾਪੀ[2]' ॥ ੫ ॥
ਦੇਵਲੂਤ ਕਹਿ 'ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿਹੋ।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਰਹਿਹੋਂ।
ਕਰਹੁ ਆਪ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਜੋਈ[3]।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਰੋਂ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਮੈਂ ਸੋਈ' ॥ ੬ ॥
ਭਾ ਅਨੁਸਾਰਿ[4] ਪਿਖਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ[5]।
ਕੁਮਤਿ ਕਦਨ ਕੋ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ। {ਦੇਵਲੂਤ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼}
'ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਜਹੁ ਆਮਿਖ[6] ਕੋ ਖਾਨਾ।
ਕਰਹੁ ਜਾਸ ਹਿਤ ਜੀਵਨ ਹਾਨਾ[7] ॥ ੭ ॥
ਸਿਮਰਹੁ ਬਹੁਰ ਨਾਮ ਸੁਖ ਪਾਈ।
ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਜੋ ਹੋਤਿ ਸਹਾਈ।
ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਤੁਮ ਕੁਲ ਮਾਂਹੀ।
ਭਯੋ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਪਜੋ ਮੁਖ ਤਾਂਹੀ ॥ ੮ ॥
ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਤਾਂ ਕੀ ਰਾਖੀ।
ਚਲੀ ਜਾਤ ਅਜਹੂੰ ਲੌ ਸਾਖੀ[8]।
ਹਰਨਾਖਸ਼ ਪਿਤ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੀਨੋ।
ਤਦਪਿ ਨਾਮ ਕੋ ਤਜਿਨ ਨ ਕੀਨੋ ॥ ੯ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਮਨ ਲਾਈ[*]।
ਪਿਖਹੁ ਬਿਭੀਖਨ ਹੈ ਅਬ ਤਾਂਈ।
ਤਿਹ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ[9] ਹੁਤੋ ਜਗ ਰਾਵਨ।

---

[1]ਚੰਗਾ।
[2]ਦੁਖਦਾਈ।
[3]ਜੋ ਵੀ।
[4]ਅਧੀਨ ਹੋਯਾ।
[5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[6]ਮਾਸ।
[7]ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼।
[8]ਗਵਾਹੀ।
[*]ਪਾ:-ਸੁਖਦਾਈ।
[9]ਭਾਈ।

ਹਨਜੋ ਸੁ ਰਾਮਚੰਦ[1] ਜਸੁ ਪਾਵਨ ॥ ੧੦ ॥
ਅਪਨੋ ਭਗਤ ਬਿਭੀਖਨ ਜਾਨਾ।
ਲੰਕ ਰਾਜ ਦੇ ਅਮਰ ਕਰਾਨਾ।
ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਹੁ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਤੁਮ ਕੀ ਕਰਹੁ ਭਾਵਨਾ[2] ਜੀ ਕੀ ॥ ੧੧ ॥
ਕਿਹ ਅਘ[3] ਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਪਾਏ।
ਅਬ ਕੁਕਰਮ ਜੇ ਲੇਹੁ ਕਮਾਏ।
ਪਾਵਹੁ ਨਰਕ ਜਾਇ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਤਿਹ ਤੇ ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਉਬਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥
ਤਜਹੁ ਤਾਮਸੀ ਬ੍ਰਿਤਿ[4] ਦੁਖਾਰੀ।
ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸੁਖਾਰੀ'।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ, ਹਉਮੈਂ ਤਜਿ ਬੋਲਾ।
'ਅਬ ਹੌਂ ਤੁਮ ਅਨੁਸਾਰਿ ਅਡੋਲਾ ॥ ੧੩ ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਪਾਪ ਮਤਿ ਭਾਗੀ।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਗੀ।
ਤੁਮਰੇ ਚਰਨਨ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ।
ਭਯੋ ਆਜ ਤੇ ਮੈਂ ਵਡਭਾਗਾ' ॥ ੧੪ ॥
ਸੁਨਿਯੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮੁਝ ਤਾਂਈ।
ਅਸਨ ਕਰਨ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਕੀਨ ਅਹਾਰ ਤਿਆਰਾ।
ਅਚਵਨ ਲਗੇ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥
ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜ ਸਚਿਵ[5] ਨਿਜ ਲੀਨੇ।
ਬੈਸਜੋ ਪਾਸ ਤਹਾਂ ਰੋਸ ਭੀਨੇ।
ਅਰਧ ਖਾਇ ਦੀਨੋ ਤਿਨ ਤਾਂਈ।
ਆਇਸ ਮਾਨ ਲੀਨਿ ਮੁਖ ਪਾਈ ॥ ੧੬ ॥
ਖਾਵਤਿ ਹੀ ਖੁਲ ਗਏ ਕਪਾਟਾ[6]।

---

[1]ਮਾਰਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ ਨੇ।
[2]ਸ਼ਰਧਾ।
[3]ਪਾਪ।
[4]ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਬ੍ਰਿਤੀ।
[5]ਮੰਤ੍ਰੀ।
[6]ਮਨ ਦੇ ਪੜਦੇ।

ਚਿਰੰਕਾਲ ਭ੍ਰਮ ਪਰਦਾ ਪਾਟਾ।
ਮੁਕਤਿ ਯੋਗ ਹ੍ਵੈਗੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਇਕ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪੁਨ ਦੁਤਿਯ ਭੁਵਾਲਾ[1] ॥ ੧੭ ॥
ਕੇਤਿਕ[2] ਦਿਨ ਤਹਿਂ ਰਹੇ ਗੁਸਾਈਂ।
ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ।
ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪਾਯੋ।
ਆਮਿਖ ਖਾਨ ਤਿਨਹਿਂ ਤਜਿਵਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥
ਜੀਅ ਘਾਤ ਕੀ ਬਾਨ[3] ਬਿਸਾਰੀ।
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਹੀ ਸੁਖਬਾਰੀ।
ਭੇ ਤਯਾਰ ਜਬ ਚਲਿਨੇ ਹੇਤਾ।
ਭਨਤਿ ਭਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥ ੧੯ ॥
'ਸੁਧਰਸੈਨ ਜੋ ਭੂਪ ਮਹਾਨਾ।
ਦੇਵਲੂਤ! ਮਾਨਹੁ ਤਿਹ ਆਨਾ[4]।
ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵ ਕੀ ਕੀਜੈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਪ ਜਪਹੁ ਦੁਖ ਛੀਜੈ' ॥ ੨੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੇਵਲੂਤ ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ
'ਮੁਝ ਤੇ ਉਤਮ ਧੂਰਿ[5]।
ਸ਼ਕਤਿ[6] ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਿਣ[7] ਤੋਰਿ ਹੌਂ
ਸੁਨਿਯੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗ ਮੂਰ[8] ॥ ੨੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸ ਧਰਿ ਸੀਸਾ।
ਸੁਧਰਸੈਨ ਅਬ ਭਾ ਮਮ ਈਸ਼ਾ[9]'।
ਗਮਨ ਸਮੈਂ ਰਾਖਸ਼ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਦ ਕਮਲ ਜੁਹਾਰੇ[10] ॥ ੨੨ ॥

---

[1]ਰਾਜਾ।
[2]ਕਈਕ।
[3]ਵਾਦੀ।
[4]ਤਿਸਦੀ ਆਣ ਮੰਨੋਂ।
[5]ਧੂੜੀ।
[6]ਤਾਕਤ।
[7]ਤੀਲਾ, ਭਾਵ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਤੀਲਾ ਨਹੀਂ ਤੋੜ ਸਕਦਾ।
[8]ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ।
[9]ਮਾਲਕ।
[10]ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।

'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮੂ'।
ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਅਭਿਰਾਮੂ।
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਕਿਤ ਅਵਨੀ[1] ਕਿਤ ਸਾਗਰ[2] ਪਾਨੀ ॥ ੨੩ ॥
ਚਲੇ ਜਾਂਹਿ ਇਕਸਾਰ ਅਗਾਰੀ।
ਆਇ ਗਜੋ ਕਾਨਨ[3] ਤਬ ਭਾਰੀ।
ਫੂਲ ਫਲਨ ਸੋਂ ਪੂਰਨ ਰੂਰਾ।
ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਲੌਂ ਦੀਸਤਿ ਭੂਰਾ ॥ ੨੪ ॥
ਤਾਂ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਮਝਾਰਾ।
ਦੇਖੀ ਬਨਮਾਨਸ* ਕੀ ਡਾਰਾ। {ਬਨਮਾਨਸ}
ਬਾਲ ਬਿਸਾਲ ਦਿਗੰਬਰ[4] ਅੰਗਾ।
ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਮੇਚਕ ਰੰਗਾ ॥ ੨੫ ॥
ਪਸੂ ਸਮਾਨ ਕ੍ਰਿਆ ਜਿਨ ਕੇਰੀ।
ਮਰਦਾਨੇ ਜਬ ਡਾਰ ਸੁ ਹੇਰੀ।
ਭੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਬਨ ਮੈਂ ਕਜਾ ਇਹ ਬਡੀ ਬਲਾਈ ॥ ੨੬ ॥
ਇਨ ਤੇ ਮੋ ਕੋ ਲਗਹਿ ਅਤੰਕਾ[5]'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ[6]।
'ਬਨਮਾਨਸ ਇਨ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨੋ।
ਕਿਉਂ ਹਿਰਦੇ ਡਰ ਤੁਝ ਨੈ ਮਾਨੋ?' ॥ ੨੭ ॥
ਹਮਹਿ ਬਿਲੋਕਾ ਤਿਨ ਨੈ ਜਬ ਹੀ।
ਭਾਗ ਚਲੇ ਡਰਿ ਕੈ ਉਰ ਸਭਿ ਹੀ।
ਰਹਜੋ ਏਕ ਠਾਂਢਾ ਤਿਹ ਥਾਈ।
ਔਰ ਗਏ ਸਭਿ ਦੂਰ ਪਲਾਈ ॥ ੨੮ ॥

---

[1]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[2]ਸਮੁੰਦਰ।
[3]ਜੰਗਲ।
*ਬਾਂਦਰ ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਇਕ ਵਧੇਰੇ ਨਰਮ ਤੇ ਸਿਆਣੀ ਜਾਤ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਜਕਲ ਉਰੰਗੋਟੈਂਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।ਆਦਮੀ ਵਾਂਙੂੰ ਖਲੋਕੇ ਟੁਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਛ ਲਫਜ਼ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪੋ ਵਿਚ ਕੁਛ ਗਲ ਬਾਤ ਸਮਝ ਸਮਝਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
[4]ਨੰਗੇ।
[5]ਡਰ।
[6]ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।

ਮੈਂ ਬੂਝਯੋ ਤਬ ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥਾ।
'ਕੋ ਹੈ ਤੂੰ? ਕਹਿਯੇ ਨਿਜ ਗਾਥਾ'।
ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਊਚੇ ਚੀਕ ਪੁਕਾਰੀ।
ਲਖੀ ਨ ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥
ਬੂਝੇ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ ਗੁਨ ਐਨਾ।
'ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਏ ਬੋਲਤਿ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨਾ?।
ਮਾਨੁਖ ਸੇ ਇਨ ਕੇ ਸਰਬੰਗਾ।
ਹਮਕੋ ਪਿਖਿ ਭਾਗੇ ਡਰ ਸੰਗਾ' ॥ ੩੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਬੈਨ ਇਨ ਐਸੇ।
ਨਹੀਂ ਭਨਤਿ ਮਾਨੁਖ ਬਚ ਜੈਸੇ।
ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਅਹੈਂ ਅਨਜਾਨੇ।
ਤਿਨ ਤੇ ਕਛੁਕ ਹੋਸ਼ ਸਰ ਸਾਨੇ ॥ ੩੧ ॥
ਰਹਯੋ ਏਕ ਠਾਂਢਾ ਤਹਿਂ ਜੋਊ।
ਬਨ ਮੈਂ ਲੇਨਿ ਗਯੋ ਫਲ ਸੋਊ।
ਮਧੁਰ ਰਸਾਲ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਨੇ[+]।
ਹਮ ਤੇ ਦੂਰ ਧਰੇ ਡਰ ਮਾਨੇ ॥ ੩੨ ॥
ਬਹੁਰੋ ਸੋ ਭੀ ਗਯੋ ਪਲਾਈ[1]।
ਮਿਲਯੋ ਸੰਗਿ[2] ਅਪਨੇ ਮਹਿਂ ਜਾਈ।
ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਲੇ ਕਰਿ ਫਲ ਨਿਜ ਪਾਨੇ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਖਾਵਹੁ ਮਰਦਾਨੇ' ॥ ੩੩ ॥
ਮਾਨ ਬਚਨ ਲੀਨੇ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
ਖਾਨ ਲਗਯੋ 'ਹੈਂ ਮਧੁਰ' ਸਰਾਹੀ[3]।
ਖਾਇ ਬਹੁਤ ਜਬ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ।
ਪੁਨ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ ॥ ੩੪ ॥

ਕਹੂੰ ਸਿੰਧੂ ਆਵਹਿ ਮਗ ਮਾਂਹੀ।
ਕਹੂੰ ਟਾਪੂ ਧਰਨੀ ਪਰ ਜਾਹੀਂ[*]।

[+]ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮ ਸਤਜਾ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਹੈ।
[1]ਉਹ ਬੀ ਨੱਸ ਗਿਆ।
[2]ਸਾਥੀਆਂ।
[3]ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਛੁਧਾ ਸੰਗਿ ਬਿਹਬਲ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ੩੫ ॥
ਤਬ ਕਾਨਨ ਆਵਾ ਇਕ ਭਾਰੀ।
ਸਫਲ ਬਿਟਪ[1] ਹੈਂ ਜਾਸ ਮਝਾਰੀ।
ਪੁਸ਼ਪਨ ਪੱਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ।
ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਕੇ ਅੰਦਰ ॥ ੩੬ ॥
ਖਰੇ ਤਰੋਵਰੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਤੰਗਾ।
ਜਿਹ ਬਨ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਏਕ ਬਿਹੰਗਾ[2]।
ਜੰਬੁਕ[3] ਕੇਹਰਿ[4] ਬ੍ਰਿਕ[5] ਨ ਕੁਰੰਗਾ[6]।
ਸੂਕਰ[7] ਸਸਾ[8] ਨ ਰੋਝ[9] ਮਤੰਗਾ[10] ॥ ੩੭ ॥
ਜੀਵ ਨਾਮ ਜਿਹ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਪਰਜੋ ਸ਼ੂਨ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਸੋਈ।
ਤਾ ਮਹਿਂ ਪਿਖਿ ਛਾਯਾ ਰਮਣੀਕਾ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ ॥ ੩੮ ॥
ਕਿਤਿਕ[+] ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਬਿਨ ਖਾਏ।
ਨਹਿਂ ਅਹਾਰ ਮਗ ਮੈਂ ਕਿਹ ਥਾਏ।
ਇਸ ਬਨ ਮਹਿਂ ਦੀਸਹਿਂ ਫਲ ਰੂਰੇ।
ਮਧੁਰ ਬਿਸਾਲ ਰਸਨ ਕੇ ਪੂਰੇ' ॥ ੪੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਬੈਠਹੁ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਮਰਦਾਨਾ।

---

[*]ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਸੋਨਦੀਪ ਹੈ। ਇਹ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਟਾਪੂਆਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਵਿਗਾੜੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਯਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਅੱਗੜ ਪਿੱਛੜ ਤੇ ਵੱਧ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ।

[1]ਫਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿੱਛ।

[2]ਪੰਛੀ।

[3]ਗਿੱਦੜ।

[4]ਸ਼ੇਰ।

[5]ਬਘਿਆੜ।

[6]ਹਰਨ।

[7]ਸੂਰ।

[8]ਸਹੇ।

[9]ਪਾਹੜੇ।

[10]ਹਾਥੀ।

[+]ਪਾ:-ਕਿਤੇ।

ਇਸ ਬਨ ਕੋ ਨੀਕੋ ਨਹਿਂ ਲਖਿਯੇ।
ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਸ਼ੂੰਨੋ ਪਿਖਿਯੇ ॥ ੪੧ ॥
ਪਸ਼ੂ ਨ ਪੰਖੀ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।
ਜਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਖੋਜ ਨ ਪਾਈ।
ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਕੋ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ'।
ਪੁਨ ਚੁਪ ਭੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੪੨ ॥
ਸੁਨਿ ਰਿਸ[1] ਜਗੀ ਅਧਿਕ ਮਰਦਾਨੇ।
ਖਿਝ ਕੈ ਨਿਸ਼ਠੁਰ[2] ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਜਹਿਂ ਅਹਾਰ ਆਵਤਿ ਕਰ ਮੇਰੇ।
ਬਰਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਨ ਜਾਨ ਦੈਂ ਨੇਰੇ ॥ ੪੩ ॥
ਮਨਹੁ ਬੈਰ ਕਰਿ ਮਾਰਤਿ ਮੋਹੀ।
ਕਯੋਂ ਜੀਵਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਅਬ ਹੋਹੀ।
ਕਹਾਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮੁਝਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੀਨੀ।
ਰਹੈ ਦੇਹਿ ਜਹਿਂ ਖ਼ਫ਼ਨ ਬਿਹੀਨੀ ॥ ੪੪ ॥
ਨਹੀ ਗੌਰ[3*] ਮੇਰੀ ਕਿਨ ਕਰਨੀ।
ਯੌਂ ਹੀ ਪਰਯੋ ਰਹੋਂ ਗੋ ਧਰਨੀ।
ਹੌਂ ਤੋ ਡੂਮ ਕਰਤਿ ਗੁਜਰਾਨਾ।
ਮਾਂਗ ਮਾਂਗ ਅਪਨੇ ਜਜਮਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥
ਬੈਠਯੋ ਸਦਨ ਸਭੈ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ।
ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਮਿਲਯੋ ਹਰਖਾਵਤਿ[4]।
ਉਜਰਯੋ ਹੁਤੋ ਆਪ ਇਹ ਘਰ ਤੇ।
ਮੁਝੈ ਉਜਾਰਯੋ ਗੁਜਰ[5] ਸੁ ਕਰਤੇ ॥ ੪੬ ॥
ਨਿਕਟ ਬਿਟਪ ਕੇ ਫਲ ਹੈਂ ਮੇਰੇ।
ਤ੍ਰਿਪਤੋਂ ਇਨ ਕੇ ਖਾਇ ਘਨੇਰੇ।

---

[1]ਗੁੱਸਾ।

[2]ਕਰੜੇ।

[3]ਕਬਰ।

*ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਅੰਕ ਪ੪ ਵਿਚ ਆਖਦਾ ਹੈ 'ਕਹੇ ਕੁਬਚਨਾ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ' ਜਦੋਂ ਸੱਚਮੁਚ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਅੰਤ ਕਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ-ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਦਾਹੁ ਅਗਨ ਜਗਸਾਈਂ। ਧਰਨ ਬਿਖੈ ਦਫਨਾਵਹੁ ਨਾਂਹੀ'।।ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾ: ਅਧ: ੩ਪ ਅੰਕ ੧੪] ਫਿਰ ਉਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੯ ਵਿੱਚ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅਗਨ ਦਾਹ ਦਿੱਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

[4]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ।

[5]ਗੁਜ਼ਾਰਾ।

ਇਹ ਰਜਾਇ ਮੁਝ ਦੇਤਿ ਨ ਕੈਸੇ।
ਜਾਨਤਿ ਛੁਧਾ ਆਪਨੀ ਜੈਸੇ ॥ ੪੭ ॥
ਹੌਂ ਨ ਸਕੌਂ ਸਹਿ ਭੂਖ ਘਨੇਰੀ।
ਇਨ ਕੋ ਹਸੀ ਸੁਹਾਵਤਿ ਮੇਰੀ[੧]।
ਭਯੋ ਛੁਧਾਤੁਰ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਫਲ ਨ ਖਾਨ ਦੇਵਤਿ ਬਰਜਾਹੀਂ[੨] ॥ ੪੮ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਿਝ ਕਹੇ ਅਯੋਗੂ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਕਾਨਨ ਗਮਨਜੋ ਬਿਨਾ ਨਿਯੋਗੂ[੩]।
ਖਾਨ ਲਗਜੋ ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਸੁੰਦਰ।
ਲਾਲਚ ਲਗੇ ਗਯੋ ਬਹੁ ਅੰਦਰ ॥ ੪੯ ॥
ਹੁਤੋ ਦੈਂਤ ਇਕ ਤਹਿਂ ਭੈਕਾਰੀ[੪]।
ਜਿਹ ਨੈ ਗਜ ਮ੍ਰਿਗ ਕੀਨ ਅਹਾਰੀ।
ਦੋਇ ਸਹੰਸ੍ਰ ਕੋਸ ਲੌ ਸੋਊ।
ਬਨ ਮੈਂ ਜੀਵ ਨ ਛਾਡਜੋ ਕੋਊ ॥ ੫੦ ॥
ਗਿਰ ਸਮਾਨ ਜਿਹ ਦੇਹ ਕਰਾਲਾ[੫]।
ਉਭੈ ਕੋਸ ਲੌ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਖ਼ਜੂਰ ਸਮਾਨਾ[੬]।
ਗਿਰ ਕੰਦਰ[੭*] ਸੀ ਨਾਸ[੮] ਪ੍ਰਮਾਨਾ ॥ ੫੧ ॥
ਚਾਟਤਿ ੳਸ਼ਟ[੯] ਛੁਧਾ[੧੦] ਮਹਾਨਾ[੧੧]।
ਤਿਹ ਨੈ ਦੇਖਾ ਜਬ ਮਰਦਾਨਾ। {ਦੈਂਤ ਨੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਬਤ ਨਿਗਲਨਾ}
ਤੂਰਨ ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਬ ਨਿਜ ਪਾਨਾ।
ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਖਾਵਾ ਕੌਰ[੧] ਸਮਾਨਾ ॥ ੫੨ ॥

---

[1]ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹਾਸੀ ਕਰਨੀ।
[2]ਰੋਕਦੇ ਹਨ।
[3]ਆਗਜਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ।
[4]ਡਰਾਵਨ ਵਾਲਾ।
[5]ਭਯਾਨਕ।
[6]ਵਾਂਙੂੰ।
[7]ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੋਹ।
[*]ਪਾ:-ਗਿਰਕੰਦਰਾ-ਬੀ ਹੈ।
[8]ਨਾਸਾਂ।
[9]ਬੁੱਲ੍ਹ।
[10]ਭੁੱਖ।
[11]ਬਹੁਤੀ।

ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮੁਖ ਬੋਲਿ ਨ ਆਯੋ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਧਯਾਯੋ।
'ਕਰਿਯੇ ਰੱਛਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ !।
ਜਯੋਂ ਗਜਰਾਜ[2] ਉਧਾਰਯੋ[3] ਤੂਰਨ ॥ ੫੩ ॥
ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੈਂ ਅਜਾਨ ਮਤਿ ਮੂਢਾ।
ਕਹੇ ਕੁਬਚਨਾ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ[4]।
ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ਅਪਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਮੁਝਹਿ ਮੁਚਾਵਹੁ ਦੈਤ ਬਿਸਾਲਾ[5] ॥ ੫੪ ॥
ਕਹੇ ਕੁਬੈਨ ਨ ਉਰ ਮੈਂ ਧਰਿਯੇ।
ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਨਿਜ ਨਾਮ ਬਿਚਰਿਯੇ।
ਸੰਗ ਲੀਯੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਲਾਜਾ।
ਤੁਮ ਹੋ ਤੀਨ ਲੋਕ ਸਿਰਤਾਜਾ' ॥ ੫੫ ॥
ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਲੀਨੋ।
ਦੈਤ ਰਦਨ ਤੇ ਰਾਖਨ ਕੀਨੋ।
ਗਯੋ ਉਦਰ ਮਹਿਂ ਬਨਾ ਬਨਾਯੋ।
ਦੁਸ਼ਟ ਰਦਨ ਕੋ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੫੬ ॥
ਜਯੋਂ ਨਰ ਕੇ ਗਰ[*] ਦਾਨੋ[6] ਜਾਈ।
ਗਯੋ ਉਲੰਘਿ ਤਿਸੀ ਕੀ ਨਜਾਈ।
ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਮੁਝ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਬੈਠਾ ਰਹੁ ਇਹ ਠਾਂ ਤੂੰ ਬਾਲਾ ! ॥ ੫੭ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦੈਤ ਗਹਾਨਾ।
ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਤਿਨ ਲੀਨ ਲੰਘਾਨਾ।
ਜਾਇ ਛੁਰਾਵਹਿਂ ਅਬ ਤਿਹ ਤਾਈਂ।
ਘਟਿ ਇਕ ਮੈਂ[7], ਤੂੰ ਆਉ ਤਹਾਂਈ[8+]' ॥ ੫੮ ॥

---

[1]ਗਰਾਹੀ।
[2]ਗਜਰਾਜ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ।
[3]ਬਚਾਯਾ ਸੀ।
[4]ਮੋਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ (ਅ) ਅਗਜਾਨ ਵਿਚ।
[5]ਬਚਾਵਹੁ ਦੈਤ ਵੱਡੇ ਤੋਂ।
[*]ਪਾ:-ਉਰ।
[6]ਦਾਣਾ।
[7]ਇਕ ਘੜੀ ਵਿਚ।
[8]ਤਿੱਥੇ ਹੀ।

ਅਸ ਕਹਿ ਮੁਝ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਗਮਨੇ ਰਾਖਸ਼ ਕੇਰ ਸਮੀਪਾ।
ਦਾਸ ਬਚਾਵਨ ਹਿਤ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ।
ਦਈ ਦਿਖਾਈ ਦੈਤਹਿ ਤੂਰਨ ॥ ੫੯ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਤਾਂਹੀ।
ਕਰ ਉਚਾਇ ਪਾਏ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ।
ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੂ ਜਬ ਹੀ।
ਮਿਲਤਿ ਭਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਤਬ ਹੀ ॥ ੬੦ ॥
ਕਹੇ ਬਚਨ ਤਿਹ ਧੀਰਜ ਦੀਨੀ।
ਪੁਨ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਬਧਾਵਨ ਕੀਨੀ।
ਦ੍ਵੈ ਕੌਸਨ ਲੌਂ ਦੈਤ ਉਤੰਗਾ[1]।
ਤਿਤਨੋ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਅੰਗਾ ॥ ੬੧ ॥
ਜਬ ਤਨ ਫਟਨ ਲਗ੍ਯੋ ਤਿਹ ਕੇਰੋ।
ਇਕ ਜੋਜਨ ਲੌਂ ਬਧ੍ਯੋ ਬਧੇਰੋ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਬਧਾਵਾ ਤੇਤੋ[2]।
ਰਾਖਸ਼ ਬਿਸਤਰਯੋ[3] ਤਨ ਜੇਤੋ ॥ ੬੨ ॥
ਭਯੋ ਕਸ਼ਟ ਜਬ ਰਾਖਸ਼ ਤਾਂਈ।
ਦ੍ਵੈ[4] ਜੋਜਨ ਕੀ ਦੇਹਿ ਬਧਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਤੋ ਤਨ ਬਿਸਤਾਰਾ।
ਅੰਤਰ ਭਯੋ ਤਾਂਹਿ ਦੁਖ ਭਾਰਾ ॥ ੬੩ ॥
ਨੌ ਜੋਜਨ ਲੌਂ ਦੈਤ ਬਧਾਵਾ।
ਤੈਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਬਨਾਵਾ।
ਭਏ ਸੁਮੇਰੁ ਸਮਾਨ[5] ਸੁ ਭਾਰੀ।
ਅਸੁਰ ਤਬੈ ਨਿਰਬਲਤਾ ਧਾਰੀ ॥ ੬੪ ॥
ਠਾਂਢੇ ਦੇਖਹਿਂ ਦੇਵ ਅਕਾਸ਼ਾ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਹਾਹਾਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।

+ਪਾ:-ਘਟੀ ਅਧਿਕ ਮੈਂ ਆਉਂ ਇਹਾਂ ਹੀ।

[1]ਉੱਚਾ।

[2]ਤਿਤਨਾ ਹੀ।

[3]ਫੈਲਾਇਆ।

[4]ਦੋ।

[5]ਸੁਮੇਰ ਪਹਾੜ ਵਾਂਙੂ।

-ਦੈਂਤ ਚਬਾਇ ਗਯੋ- ਇਵ ਜਾਨੇ।
ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਅਨਜਾਨੇ ॥ ੬੫ ॥
ਦੈਤ ਭਯੋ ਬਿਹਬਲ ਤਬ ਤਾਂਈ।
ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਕੀ ਆਸ ਚੁਕਾਈ।
ਪਸਰੇ[1] ਨੈਨ ਭਯਾਨਕ ਭਾਰੇ।
ਗਿਰਯੋ ਅਵਨਿ ਪਰ ਖਾਇ ਪਛਾਰੇ ॥ ੬੬ ॥
ਮਾਨੋ ਬਧਯੋ ਬਿੰਧਚਾਜਲ[*] ਭਾਰੀ।
ਪਰਯੋ ਧਰਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਹ ਕੇ ਤਰੇ ਤਰੋਵਰ ਜੇਤੇ।
ਟੂਟ ਗਏ ਚੂਰਨ ਭੇ ਤੇਤੇ ॥ ੬੭ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਬੰਦ ਭਯੋ ਮੁਖ ਸ੍ਵਾਸ ਜਬੈ,
ਤਬ ਦੇਹਿ ਛੁਟੀ ਤਿਹ ਪ੍ਰਾਨ ਉਡਾਈ।
ਭਾਖਤਿ 'ਜੈ' ਪੁਨ 'ਜੈ' ਸੁਰ[2] ਬਾਸਵ[3],
ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ।
ਸੰਗ ਲਏ ਮਰਦਾਨਹਿ ਕੋ,
ਨਿਕਸੇ ਗੁਰੂ ਬਾਹਰ ਐਸ[4] ਸੁਹਾਈ[5]।
ਪੰਨਗ ਦੈਤ[6] ਕੋ ਚੀਰ ਮਨੋ,
ਨਿਕਸੇ ਸੰਗ ਗੋਪਨ ਸ੍ਰੀ ਜਦੁਰਾਈ[7] ॥ ੬੮ ॥
ਰਾਖਸ਼ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ ਧਰਾ,
ਜਿਹਾ ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸ੍ਰੁਤ[8] ਕੁੰਡਲ[9] ਪਾਏ।

---

[1]ਫੈਲੇ।

[*]ਬਿੰਧਜਾਚਲ ਦੱਖਣੀ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਪਹਾੜ ਹੈ। ਇਹ ਕਦੇ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪੁਰਾਣਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਬਿੰਧਜਾਚਲ ਨੇ ਉੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਮੇਰੀ ਬੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰੇ, ਇਸ ਪਰ ਦੇਵਤੇ ਘਬਰਾਏ ਕਿ ਮਤਾਂ ਇਹ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਹੀ ਰੋਕ ਲਵੇ ਤਾਂ ਬਿੰਧਜਾਚਲ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਗਸਤ ਜੀ ਸੱਦੇ ਆਏ, ਬਿੰਧਜਾਚਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਗਸਤ ਨੇ ਆਗਜਾ ਕੀਤੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆ ਰਹੁ, ਤਦ ਤੋਂ ਓਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ।

[2]ਦੇਵਤੇ।

[3]ਇੰਦ੍ਰ।

[4]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

[5]ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਸਨ।

[6]ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਮ।

[7]ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਜੀ।

[8]ਕੰਨੀ।

[9]ਵਾਲੇ।

ਪੀਤ[1] ਦੁਕੂਲ[2] ਬਿਰਾਜਤਿ ਊਪਰ,
ਸ਼ਯਾਮ[3] ਸਰੂਪ ਭਲੀ ਛਬਿ ਛਾਏ।
ਪੂਰਬ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ,
ਪਰਸ਼ੰਸ਼ਨ ਕੇ[4] ਪੁਨ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
'ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਧਰਯੋ ਅਵਤਾਰ,
ਕਲੀ ਮਹਿਂ ਆਇ ਕੈ ਨਾਮ ਜਪਾਏ ॥ ੬੯ ॥
ਹਮ ਸੇ ਜੁ ਅਘੀ ਤਿਨ ਕੋ ਗਤਿ ਦੇਵਨ,
ਆਵਨ ਭਾ ਤੁਮਰੋ ਇਹ ਥਾਂਈਂ।
ਜਗ ਖੰਡਤਿ ਹੋ ਸਭਿ ਡਿੰਭਲ[5] ਕੋ,
ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਨਰ ਦੇਹੁ ਚਲਾਈ।
ਦਸਵਾਂ[+] ਅਵਤਾਰ ਧਰੈਂ ਅਬ ਆਪ,
ਅਲੰਬ[6] ਹ੍ਵੈ ਹਿੰਦ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖਾਈ।
ਤਨ ਮਾਨਵ ਧਾਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰੋਖ[7] ਫਿਰੋ,
ਸ਼ਰਧਾ ਜੋ ਧਰੈ ਤਿਨ ਕੋ ਗਤਿਦਾਈ' ॥ ੭੦ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ਲਖਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਬਿਸਮਾਨਾ,
ਗੁਰੂ ਰਿਦੇ ਇਹੁ ਜਾਨਿ[8]। {ਦੈਂਤ ਦੀ ਪੂਰਬ ਕਥਾ}
ਬੂਝਾ ਪੁਨ ਸੋਈ[9] 'ਤੁਮ ਕੋ ਹੋਈ?
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੋ ਬਖਾਨ'।
ਨਿਜ ਗਾਥ ਉਚਾਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਾਰੀ
'ਸੁਨਹੁ ਉਧਾਰਕ ਮੇਰ[10]।
ਜਬ ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ, ਤਬ ਨਰ ਦੇਹੀ,
ਹੁਤੋ ਰਸੋਈਆ ਚੇਰ[11] ॥ ੭੧ ॥

---

[1]ਪੀਲਾ।
[2]ਦੁਪੱਟਾ।
[3]ਕਾਲਾ।
[4]ਉਸਤਤ ਦੇ।
[5]ਪਖੰਡਾਂ।
[+]ਪਾ:-ਦਸ।
[6]ਆਸਰਾ।
[7]ਗੁਪਤ।
[8]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣ ਲਈ।
[9]ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।
[10]ਹੇ ਮੇਰੇ ਉਧਾਰ ਕਰਣੇ ਵਾਲੇ।
[11]ਨੌਕਰ।

ਇਕ ਕਾਲ ਨਰੇਂਦੂ[1] ਸੰਤਨ ਨੌਂਦੂ[2],
ਕਰੀ ਰਸੋਈ ਸਾਰ।
ਤਬ ਮੁਝ ਛੁਧ[3] ਲਾਗੇ, ਸਭਿਹਿਨਿ ਆਗੇ,
ਕੀਨ ਦੁਰਾਇ[4] ਅਹਾਰ[5]।
ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਜਬ ਜਾਨੀ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ
-ਜੂਠੀ ਭਈ ਰਸੋਇ-।
ਸਰਿਤਾ[6] ਮਹਿਂ ਡਾਰੀ, ਸੰਤ ਨ ਖੁਆਰੀ[7],
ਲਖਿ ਔਗੁਣ ਮਮ ਸੋਇ ॥ ੭੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ੍ਰਾਪ ਦਯੋ ਪੁਨ ਭੂਪਤ ਮੋਹਿ,
ਕਹ੍ਯੋ -ਵਡ ਰਾਖਸ਼ ਹੋਵਹੁ ਜਾਈ-।
ਦੀਨ ਭਯੋ ਸੁਨਿ, ਬੂਝਤਿ[8] ਮੈਂ,
-ਕਬ ਹੋਵਹਿਗੀ ਗਤਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?-।
ਭੂਪ[9] ਭਨ੍ਯੋ -ਕਲਿਕਾਲ ਵਿਖੈ,
ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਧਰੈ ਹਰਿ ਜਾਈ[10]।
ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਕੈ ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ,
ਤਾਂਹਿ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਸ਼੍ਰਾਪ ਮਿਟਾਈ ॥ ੭੩ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶✶)

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ਅਬ ਭਯੋ ਮਿਲਾਪਾ, ਮਿਟ ਗ੍ਯੋ ਸ੍ਰਾਪਾ,
ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਪਲਟਾਇ'।
ਕਹਿ ਗਾਥਾ ਸਭਿ ਹੀ ਬੰਦਤਿ ਤਬ ਹੀ,
ਗਯੋ ਬਿਕੁੰਠਹਿ ਧਾਇ।
ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ, ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ,
ਨਮਸਕਾਰ ਪਗ ਕੀਨਿ।
'ਹੋ ਤੁਮ ਜਗਦੀਸ਼ਾ, ਮਯਾ[1] ਕਰੀਸਾ[2],

---

[1]ਰਾਜੇ ਨੇ।
[2]ਨਿਉਂਦਾ ਕੀਤਾ।
[3]ਭੁੱਖ।
[4]ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਹਰੇ ਛੁਪਕੇ।
[5]ਭੋਜਨ ਖਾ ਲਿਆ।
[6]ਨਦੀ।
[7]ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਖੁਵਾਈ।
[8]ਪੁੱਛਿਆ।
[9]ਰਾਜੇ ਨੇ।
[10]ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਧਾਰੇਗਾ ਜਾ ਕੇ।

ਮਹਿੰਮਾ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਚੀਨਿ ॥ ੨੪ ॥
ਵਡ ਰਾਖਸ਼ ਮਾਰਯੋ ਮੁਝੇ ਛੁਟਾਰਯੋ,
ਜਿਹਂ ਦੀਰਘ ਵਿਸਤਾਰ।
ਤਹਿਂ ਤਰੇ ਤਰੋਵਰ ਚੂਰਨ ਭੇ ਧਰ,
ਨੌ ਜੋਜਨ ਆਕਾਰ।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਪਾਈ, ਕੌਨ ਕਮਾਈ?
ਦੀਜੈ ਹਮੇ ਬਤਾਇ।
ਜੀਵਨ ਸੰਤਾਪੀ[3] ਇਹ ਵਡ ਪਾਪੀ,
ਗਾ ਬਿਕੁੰਠ ਸੁਖ ਪਾਇ' ॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੋਲੇ ਤਬਹਿ, 'ਜਨਮ ਪੁਰਾ ਕੇ ਮਾਂਹਿ[4]।
ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ, ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗ ਤਾਂਹਿ ॥ ੨੬ ॥
ਤਿਹ ਫਲ ਉੱਤਮ ਪਦ ਲਹਯੋ, ਮੁਕਤਿ ਪਾਇ ਦੁਖਦਾਹਿ।
ਸੰਤਨ ਸੇਵ ਅਕਾਰਥੀ, ਕਰੀ ਕਬਹਿ ਨਹਿਂ[*] ਜਾਹਿ ॥ ੨੭ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਜੇ ਮਿਲਿ ਸੰਤਨ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਤਿ,
ਪਾਵਤਿ ਸੇ ਸੁਖ ਲੋਕਹਿਂ ਦੋਊ। {ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਮਾ}
ਨਾਮ ਜਪੈਂ ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਮੈਂ,
ਮਨ ਮਾਰਨ ਤੇ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਊ।
ਹੈ ਕਲਿਕਾਲ ਮਹਾਤਮ ਨਾਮ ਕੋ,
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਹਿ ਸੋਊ।
ਬੰਧਨ ਜੇ ਭਵ ਕੇ[5] ਭਵਦਾਯਕ[6],
ਤਾਂ ਉਪਚਾਰਹਿ ਔਰ ਨ ਕੋਊ' ॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਚਨ ਕੋ,
ਚਲਤਿ ਭਏ ਗਤਿਦਾਇ।
ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਚਰਨ,
ਕਰਿ ਕੈ ਪੂਰਨ ਧਜਾਇ ॥ ੨੯ ॥

---

[1]ਕ੍ਰਿਪਾ।
[2]ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[3]ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
[4]ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ।
[*]ਪਾ-ਨ ਕਬਹੂੰ।
[5]ਸੰਸਾਰ ਦੇ।
[6]ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਨ ਮਾਨਸ, ਰਾਖਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੫੫ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵੇਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਵਿੱਚ ਉਪਾਲੰਭ ਦੇ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਨ, ਭੁੱਖ ਪਜਾਸ ਤੇ ਵਸੀਕਾਰ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਮਰਦਾਨੇ ਵਾਂਗ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਓਹਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਸਤਾਇਆ, ਕੇਵਲ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੀ ਭੁੱਖ ਕਿਉਂ ਦਬਾਂਦੀ ਰਹੀ? ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਉਤਰਾਰਧ ਅੱਧਜਾਇ ੧ ਅੰਗ ੩੧ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹੇ ਪਦਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:- 'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨੀਏ ਛੁਧਾ ਨ ਕੋਈ। ਜਬ ਕੋ ਬਰ ਦੇਕਰ ਤੁਮ ਖੋਈ। ਰਹੋਂ ਅਨੰਦ ਸਦਾ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਖਾਵਨ ਚਾਹਿ ਹੋਤ ਕਬ ਨਾਹੀਂ'। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੇ ਵਾਂਗ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਭੁੱਖ ਨੇ ਕਿਉਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ? ਇਸ ਸੰਸੇ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਵਿ ਜੀ ਐਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਬਜਾਕੁਲ ਭਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਅਕੁਲਾਇ।
ਸਮਤਿ ਹੇਤ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤਿਹ ਉਰ ਭੂਖ ਲਗਾਇ।

ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪਰਯ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਕੁਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੱਕੇ, ਜਗਨਨਾਥ, ਹਰਿਦੁਵਾਰ ਤੇ ਕੁਰਛੇਤਰ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਸਤਿ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲ, ਕਾਬੇ ਵਲ ਚਰਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੇਂ ਅਗਨੀ ਤੇ ਦੇਗਚੀ ਰੱਖਣੇ ਆਦਿਕ ਢੰਗ ਵਰਤੇ ਇੰਞ ਹੀ ਖਾਸ ਖਾਸ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਕਾਰੀਆਂ, ਪਖੰਡੀਆਂ, ਦੰਭੀਆਂ ਦਾ ਪਾਜ ਉਘਾੜਨ ਤੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਲਾਉਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤੇ ਪਿਆਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਖਿਆ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ, ਜਿਸਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾਂਦਾ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੀਆ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਤੇ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਤ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਾਰ, ਪਰਵਾਰ, ਧੀਆਂ ਪੁੱਤ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਤੋੜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ, ਇਸਨੇ ਆਪਣਾ ਦੀਨ ਤੇ ਈਮਾਨ, ਆਪਣਾ ਮੱਕਾ ਤੇ ਮਦੀਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ-ਤਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਕਟਵਿਰਤੀ ਹੋਣ ਤੇ ਆਪਣਾ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਨਣ ਦਾ ਜੋ ਮਾਨ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਉਪਾਲੰਭ ਦੇ ਕਹੇ ਵਾਕ ਅਸ਼ਰਧਕਤਾ ਦੇ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਨਿਹੋਰੇ' ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਣ ਤਾਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਬਾਲਕ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ, ਜਾਂ ਇਕ ਭਗਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਵੇਖੇ ਤੇ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਦੇਵਲੂਤ ਤਾਂ ਆਦਮ ਖੋਰ ਜਾਂਗਲੀ ਜਾਤ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਦੈਂਤ ਅਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਵਜਕਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੋ ਵਰਣਨ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਵਾਂਙੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਐਸ੍ਵਰਜ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਬੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਵੱਲ ਛੇਤੀ ਪੈਂਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਬਖਸ਼ਣੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਗੌਰੇ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਜੁਰਮ ਵਿਚ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਜਾਨ ਹੂਲਕੇ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਉਣ ਪਰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸੇ, ਇਹ ਸੱਤਜਾ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਧਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਅਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰੂਹਾਂ ਤੜਪ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਲਜਾਨ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਜੀ ਬਾਲੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ,

ਮੰਤਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੁਖੀ ਅਬਿਗਤਿ, ਅਮੁਕਤਿ, ਰੁਲ ਰਹੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਰਿਆ।

ਅਬਿਗਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਓਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਰ ਗਿਆਂ ਤੇ ਧਰਤੀ ਪਰ ਹੀ ਵਾਸ਼ਨਾਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ, ਮੰਦਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੋਝਾਂ ਨਾਲ ਦੱਬੇ ਰੜਕਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ, ਵਾਸ਼ਨਾਂ, ਦੇਹ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਬੀ ਭਜਾਨਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਰੀਰ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਵਰਗੇ ਸੂਖਮ ਤੱਤ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਯਾ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖ੍ਯਾਲ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋ ਪਏ ਸ੍ਵੈਸੰਕਲਪ (Auto Suggestion) ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਸੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਦੁਖ, ਕਲਹ, ਕਲੇਸ਼ ਕਰਤੂਤ, ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਸੱਤ ਭਾਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਉਹੋ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅੱਜ ਕਲ ਹਿਪਨਾਟਿਜ਼ਮ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਰਾਖਸ਼ ਮਾਨੋਂ ਅਮੁਕਤਿ ਆਤਮਾ ਸੀ ਜੋ ਜਨਮ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਤੋਂ ਸ੍ਵੈਸੰਕਲਪ (Auto Suggestion) ਦੇ ਦੈਂਤ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਫਸੀ ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਯਾਨਕ ਕਰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਵਧਦੀ ਘਟਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਵਧ ਘੱਟ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਤੋਂ ਜਿਸਦੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਦੂਖ ਘਨੇਰੇ'॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ।

ਸਾਰਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਕਲਯਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਰ ਸਰੀਰ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਦਬੀਆਂ ਅਮੁਕਤਿ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਬੀ ਕਲਯਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ।

੫੬. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਕਮਲ ਨੈਨ]

ਦੋਹਰਾ: ਚੰਦਨ ਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ, ਮਨ ਇਰੰਡ ਢਿਗ ਲਾਇ।
ਹ੍ਵੈ ਸੁਗੰਧਿ ਮੈ ਕਾਮ ਕੋ, ਸੀਤਲਤਾ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥

ਸੁਗੰਧਿਮੈ ਸੁਗੰਧਿਮਯ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ, ਸੁਗੰਧਿਤ। (ਅ) ਮੈਂ ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਕਾਮਕੋ ਕੰਮ ਵਾਲਾ

ਅਰਥ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਚੰਦਨ ਤੁੱਲ ਹਨ, (ਮੈਂ ਆਪਣਾ) ਅਰਿੰਡ (ਵਰਗਾ) ਮਨ (ਰੂਪੀ ਬੂਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਲਗਾ (ਕੇ) ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ (ਤੇ) ਸੀਤਲਤਾ ਦਾ ਸੁਖ ਪਾਕੇ (ਹੁਣ ਕਿਸੇ) ਕੰਮ ਵਾਲਾ (ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ)।

ਭਾਵ-ਇਰੰਡ ਦਾ ਬੂਟਾ ਨਿਕੰਮਾ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਂ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਨਾਂ ਮਿੱਠਾ ਫਲ, ਨਾਂ ਸੁਗੰਧੀ, ਨਾਂ ਲੱਕੜੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ, ਚੰਦਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੱਗਕੇ ਜੇ ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਾਲ ਛੁਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਸੀਰ ਸੀਤਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਖ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਤੋਗੁਣੀ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਖੀ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੁਗੰਧੀਮਯ ਜਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਨੀ!।
ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਕਿਤ ਸਾਗਰ ਕਿਤ ਪਰ ਜਾਈਂ।
ਹਸਨ ਹੇਤ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੨ ॥
'ਮਰਦਾਨੇ ਫਲ ਤੈਂ ਭਲਿ ਖਾਏ।
ਭਯੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਅਜਹੁਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ[1]? '।
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।
'ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਮੈਂ ਸੁਖਦਾਨੀ! ॥ ੩ ॥
ਅਧਿਕ ਅਨੁਚਿਤੇ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।
ਤਾਂ ਕੋ ਫਲ ਭਾ ਦੁਖ ਪ੍ਰਗਟਾਨੇ।
ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ।
ਮੁਝਹਿ ਮੁਚਾਵਾ[2] ਦੈਤ ਸੰਘਾਰਾ[3] ॥ ੪ ॥
ਛੁਧਾ ਸੰਗਿ ਬਜਾਕੁਲ ਹ੍ਵੈ ਜਾਵੋਂ।
ਖਿਝ ਕਰਿ ਨੀਕੀ ਮਤਿ[4] ਬਿਸਰਾਵੋਂ।

---

[1]ਰਜਿਆ।
[2]ਬਚਾਇਆ।
[3]ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।
[4]ਚੰਗੀ ਅਕਲ।

ਤਬਹਿ ਅਨੁਚਿਤੇ ਬਚਨ ਅਲਾਊਂ।
ਤਿਹ ਕੋ ਫਲ ਮੈ ਸੰਕਟ ਪਾਊਂ ॥ ੫ ॥
ਨਾਮ ਤੁਮਾਰ ਪਤਿਤ ਕੋ ਪਾਵਨ।
ਬਖਸ਼ੋ ਖਤਾ ਸੰਤ ਮਨ ਭਾਵਨ[1]! '।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਦਾਸ ਨਿਜ ਗੁਨਿਕੈ ॥ ੬ ॥
'ਤੁਝ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਦੀਵ ਹਮਾਰੀ[*]। {ਮਰਦਾਨੇ ਉੱਪਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇ ਬਚਨ}
ਬਚਨ ਸੁਨੰਤਿ ਪ੍ਰਸੀਦਹਿਂ ਭਾਰੀ।
ਹਰਖਤਿ ਰਹਿਯੇ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।
ਕਹੇ ਜਿ ਬਚ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰੇ' ॥ ੭ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸਾ।
ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਗਮਨਤਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।
ਚਲਤਜੋ ਕੇਤੇ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ।
ਮਗ ਮਹਿਂ ਪੁਰਿ ਨ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਆਏ ॥ ੮ ॥
ਚਹੁੰਦਿਸ ਹੁਤੀ ਉਜਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਜੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
'ਨਿਸਦਿਨ ਬਿਤੇ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰੀ।
ਆਵਹਿ ਨਗਰ ਕਿ ਨਹੀਂ ਅਗਾਰੀ? ॥ ੯ ॥
ਕਿਤੇ ਦਿਵਸ ਗਮਨੇ ਮਗ ਮਾਂਹੀ।
ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕੋ ਆਵਾ ਨਾਂਹੀ।
ਜਾਵਹੁ ਚਲੇ ਉਜਾਰ ਮਹਾਨਾ।
ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ, ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ' ॥ ੧੦ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਗਸੇ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ।
'ਭਯੋ ਨਗਰ ਬੂਝਨ ਅਨੁਰਾਗੀ[2]।
ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਬਹੁਰੋ ਛੁਧ ਲਾਗੀ?' ॥ ੧੧ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ।
'ਹੈ ਤੋ ਸਹੀ ਸੁ ਕੌਨ ਨਿਵਾਰੇ[3]।

---

[1]ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੀਓ।
[*]ਜੇ ਮਰਦਾਨਾ ਜਨਕ ਆਦਿ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਰਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ।
[2]ਪ੍ਰੇਮੀ।
[3]ਕੌਣ ਦੂਰ ਕਰੇ।

ਛੁਧਾ ਲਗੀ, ਕਜਾ ਅਸਨ ਤਯਾਰੀ।
ਰਾਖਯੋ ਹੈ ਕਿਨ ਆਨਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥
ਹਮ ਬਿਚਰਤਿ ਜਹਿਂ ਵਡ ਉਦਿਆਨਾ।
ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋਇਂ ਕਬਿ ਹੀ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਾ।
ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਆਵਤਿ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
ਬਿਨਾ ਅਹਾਰ ਜੀਵਨਾ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੩ ॥
ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਯੋਂ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਬਾਹੂ।
ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਮੈਂ ਸੰਗ ਫਿਰਾਹੂੰ।
ਤੁਮ ਕੋ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਨਾਂਹੀ।
ਰਹਹੁ ਅਨੰਦ ਸਦਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੧੪ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਬਿਗਸਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਬਦਨਾ[1]।
ਕਲੀ ਕੁੰਦ[2] ਜਿਉਂ ਉੱਜਲ ਰਦਨਾ[3]।
ਕਹਿਤਿ ਭਏ 'ਸੁਨੀਏ ਮਰਦਾਨਾ!। {ਮਰਦਾਨੇ ਉੱਪਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇ ਬਚਨ}
ਛੁਧਾ ਸੰਗ ਜੇ ਹ੍ਵੈਂ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ੧੫ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਹਮ ਜਾਮਨ[4] ਤੇਰੇ।
ਗਏ ਪ੍ਰਾਨ ਆਨਹਿਂ ਤਨ ਫੇਰੇ।
ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰਨਾ ਹੈ ਸਾਚੋ।
ਜਯੋਂ ਜਲ ਬਿਖੈ ਹੋਇ ਘਟ ਕਾਚੋ[5] ॥ ੧੬ ॥
ਦਿਸ਼ਟਿਮਾਨ ਜੋ ਸਕਲ ਪਸਾਰਾ।
ਇਹ ਜਾਨਹੁ[*] ਹੈ ਕਾਲ[6] ਅਹਾਰਾ।
ਅਬ ਤੂੰ ਹਿਰਦੇ ਓਦਰ ਨਾਂਹੀ।
ਚਹੋ ਜਿ ਅਚਹੁ ਚਲਹੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੭ ॥
ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਅਬ ਆਇ ਨਜੀਕਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਜਗ ਟੀਕਾ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨਹਿਂ ਗੁਰ ਪੂਰਾ।

---

[1]ਮੁਖੋਂ।
[2]ਮਰਤਬਾਨ ਫੁਲ ਦੀ ਕਲੀ (ਅ) ਕਲੀਕੰਦ ਇਕ ਚਿੱਟੀ ਮਠਿਆਈ ਬੀ ਹੈ।
[3]ਦੰਦ।
[4]ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ।
[5]ਕੱਚਾ ਘੜਾ।
[*]ਪਾ:-ਜਾਨੋ।
[6]ਮੌਤ।

ਜਿਹ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਸੋਹਤਿ ਰੂਰਾ ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਕਟਿ ਨਗਰ ਆਵਾ ਤਬੈ, ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿਵੰਤ[1]।
ਦੇਖਿ ਜਿਸੇ ਅਮਰਾਵਤੀ[2], ਨੀਚੇ ਨੈਨ ਕਰੰਤਿ ॥ ੧੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਜਿਸ ਕੇ ਉਪਬਨ ਸੋਹੈਂ।
ਕੁਸਮ ਬਾਟਿਕਾ[3] ਬਹੁ ਮਨ ਮੋਹੈਂ।
ਕੰਚਨ ਕੋ[4] ਗਢ[5] ਵਡੋ ਬਿਰਾਜੈ।
ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਜਰੇ ਨਗ[6] ਛਾਜੈਂ ॥ ੨੦ ॥
ਊਚੀ ਅਟਾ[7] ਕਲਸ ਮਨ ਭਾਵਨ।
ਦਰ ਪਰ ਤੋਰਣ ਬਧੀ ਸੁਹਾਵਨ।
ਚੰਦਨ ਕੇ ਕਪਾਟ[8] ਵਡ ਸ਼ੋਭਾ।
ਜਿਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਦੇਵਨ ਮਨ ਲੋਭਾ ॥ ੨੧ ॥
ਜਗਮਗ ਚਮਤਕਾਰ ਛਬਿ ਪਾਈ।
ਮਨਹੁ ਚਢੇ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨਰਾਈ[9]।
ਪਹੁੰਚੇ ਜਬ ਤਿਹ ਨਗਰ ਸਮੀਪਾ।
ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੨੨ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਜਾਹੁ ਨਗਰ ਅਬ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰਾ।
ਬੂਝਤਿ ਥੋ ਮਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।
ਖਾਇ ਅਸਨ ਕਰਿ ਛੁਧਾ ਨਿਵਾਰੀ' ॥ ੨੩ ॥
'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੰਠ ਨ ਪਟ[10] ਇਕ ਦਾਮੂ।
ਬਿਨਾ ਮੋਲ ਖਾਵੌਂ[*] ਕਿਹ ਧਾਮੂ?।
ਨਹੀਂ ਕਹੂੰ ਇਹ ਥਾਨ ਚਿਨਾਰੀ।

---

[1]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ।
[2]ਇੰਦਰਪੁਰੀ।
[3]ਬਗੀਚੀਆਂ।
[4]ਸੋਨੇ ਦਾ; ਭਾਵ, ਸ੍ਵਰਨ ਮਈ।
[5]ਕਿਲ੍ਹਾ।
[6]ਥੇਵੇ।
[7]ਅਟਾਰੀ।
[8]ਤਖਤੇ।
[9]ਸੂਰਜ।
[10]ਕਪੜੇ ਦੀ ਗੰਢ ਵਿੱਚ।
[*]ਪਾ:-ਪਾਵਹੁਂ।

ਉਦਰ ਛੁਧਾ ਬਜਾਪੀ ਮੁਝ ਭਾਰੀ' ॥ ੨੪ ॥
ਬਿਗਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਸਗਰੋ ਨਗਰ ਦਿਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਭੋਜਨ ਕੋ ਪਾਵਹੁ।
ਜੋ ਕੁਛ ਚਹੁ+ ਤਹਿਂ ਤੇ ਲੇ ਖਾਵਹੁ' ॥ ੨੫ ॥
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਮੁਝ ਗਹਿਵਾਵਹੁ[1]।
ਨਰਨ ਨਿਕਟ ਤੇ ਮਾਰ ਕਰਾਵਹੁ।
ਤਸਕਰ ਲਖਿ ਕਰਿ ਕੈਦ ਮਝਾਰਾ।
ਬਾਂਧ ਲੇਹਿਂ ਭਲ ਖਾਉਂ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੨੬ ॥
'ਗਹੈ ਜੁ ਤੁਝ ਕੋ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
ਤਹਾਂ ਨਾਮ ਕਹਿ ਦੇਉ ਹਮਾਰਾ।
ਛੋਰਿ ਦੇਹਿਂ, ਖਾਵਹੁ ਮਨ ਭਾਵਾ'।
ਅਸ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਹਰਖਾਵਾ ॥ ੨੭ ॥
ਗਮਨਜੋ ਤੂਰਨ ਨਗਰ ਮਝਾਰੂ।
ਜਹਿਂ ਚੌਪਰ ਜਯੋਂ ਚਾਰੁ ਬਜਾਰੂ।
ਤਹਿਂ ਹਾਟਕ[2] ਕੀ ਹਾਟ ਅਨੇਕਾ।
ਜਟੇ[3] ਸੁ ਨਗ++[4], ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥ ੨੮ ॥
ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਧਰੀ ਮਿਠਾਈ ਰੂਰੀ।
ਕਰਜੋ ਤਿਹਾਵਲ ਪੂਪਨ[5] ਪੂਰੀ।
ਫਿਰਹਿਂ ਮਨੁਜ[6] ਜਹਿਂ ਸੁਰਨ ਸਮਾਨਾ।
ਪਟ ਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥
ਪੁਰਿ ਰਚਨਾ ਪਿਖਿ ਕੈ ਮਰਦਾਨਾ।
ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਉਰ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਨਾ।
ਇਕ ਮਾਨਵ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।
ਬੂਝਜੋ 'ਕੌਨ ਨਾਮ ਅਵਨੀਪਾ? ॥ ੩੦ ॥

+ਪਾ:-ਚਹਉ,
[1]ਫੜਾਂਵਦੇ ਹੋ।
[2]ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ।
[3]ਜੜੇ।
++ਪਾ:-ਨਗਨ।
[4] ਸੋਹਣੇ ਥੇਵੇ।
[5]ਪੂੜੇ
[6]ਪੁਰਸ਼।

ਪੁਨ ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ।
ਮੁਝ ਢਿਗ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਹੁ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਇਹਾਂ ਬਿਵਹਾਰਾ?।
ਜਹਿਂ ਕੰਚਨ ਕੇ ਬਨੇ ਬਜਾਰਾ' ॥ ੩੧ ॥
ਤਿਹ ਨਰ ਨੈ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਨਾਮ ਸੂਰਨਪੁਰ* ਪ੍ਰਗਟ ਉਦਾਰਾ[1]।
ਕਵਲ ਨੈਨ+ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜਨ ਰਾਜਾ।
ਜਿਹ ਸਮ ਦੂਸਰ ਕੋਇ ਨ ਆਜਾ ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਹੀਂ ਮੋਲ ਕਿਹ ਵਸਤੁ ਕੋ, ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਲੇਤਿ।
ਮਧੁਰ ਅਸਨ ਜੇ ਹਾਟ ਪਰ, ਪਰਮ ਅਰਥ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ॥ ੩੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਜੋ ਜਿਹ ਚਾਹੀ।
ਦੇਤਿ ਬਿਹੀਨ ਮੋਲ[2] ਸਭਿ ਤਾਂਹੀ'।
ਹਰਖਜੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚ ਭਾਖੇ।
'ਛੁਧਾ ਮੁਝੈ, ਭੋਜਨ ਕੀ ਕਾਂਖੇ ॥ ੩੪ ॥
ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਮੋ ਕੋ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।
ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਨ ਕੀਜੈ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨਵ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹੈ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥
ਜੋ ਇੱਛਾ ਤਵ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ।
ਲੇ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਖਾਹੁ ਅਹਾਰਾ।
ਇਹ ਠਾਂ ਕਰੈ ਨ ਕੋਊ -ਨਾਂਹੀ-।
ਦੇਤਿ ਅਮੋਲੀ ਜੋ ਜਿਹ ਪਾਂਹੀ' ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਮੋ ਕੋ ਦੇ ਨਿਜ ਹਾਥ ਸੋਂ, ਤਬ ਲੇ ਕਰਿ ਕਛੁ ਖਾਉਂ।
ਬਿਨ ਪਛਾਣ ਕਜੋਂ ਲੇ ਸਕੋਂ, ਮਾਂਗਤਿ ਹੌਂ ਸ਼ਰਮਾਉਂ' ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।

*ਤਵਾਰੀਖ ਖਾ: ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਂਦਪੁਰ ਸੂਰਨਪੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਚਾਂਦਪੁਰ ਮੈਗਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਨ ਵਾਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਹੈ, ਚਿਟਾਗਾਂਗ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ। ਚਿਟਾਗਾਂਗ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸੋਨਦੀਪ ਟਾਪੂ ਹੈ ਅਗ਼ਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੀ ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਹੋਵੇ। ਸੂਰਨਪੁਰ ਤੇ ਸੋਨਦੀਪ ਇਕੋ ਗੱਲ ਹੈ।

[1]ਬੜਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

+ਪਾ:-ਕਉਲ ਨੈਨ।

[2]ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ।

'ਹੌਂ ਲੈ ਦੇਵੌਂ ਚਲਹੁ ਅਹਾਰਾ।
ਹੋਇਂ ਔਰ ਜੇਤੇ ਤੁਝ ਸੰਗਾ।
ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਤਿਨ ਹੇਤ ਨਿਸ਼ੰਗਾ' ॥ ੩੮ ॥
ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹਿਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਸੰਗੀ ਦੋਇ, ਕਰੈਂ ਨਹਿਂ ਖਾਨਾ।
ਤੁਮ ਚਲਿ ਕਰਿ ਮੁਝ ਕੋ ਲੇ ਦੀਜੈ।
ਛੁਧਾ ਉਦਰ ਬਹੁ ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੩੯ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਆਗੈ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਠਾਂਢੇ ਭੇ ਇਕ ਜਾਇ ਦੁਕਾਨਾ।
ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਕੈ ਤਿਸ ਤਾਂਈ।
ਅਸਨ ਦਿਵਾਯੋ ਸੇਰ ਅਢਾਈ ॥ ੪੦ ॥
ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਖਾਵਹਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਉਦਰ ਅਘਾਇ ਪਿਯੋ[1] ਪੁਨ ਪਾਨਾ[2]।
ਬਹੁਰ ਨਗਰ ਕੋ ਫਿਰ ਕਰਿ ਦੇਖਾ।
ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਜਿਹ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੪੧ ॥
ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਮਹਿਂ ਸਰਬ ਨਿਹਰਿ ਕੈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਗਮਨਜੋ ਫਿਰ ਮੁਰਿ ਕੈ।
ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਮਰਦਾਨੇ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥
'ਕਹਹੁ ਨਗਰ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਦੇਖਾ।
ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਸੋ ਖਿਰਜੋ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ।
ਭਰਜੋ ਹਰਖ ਸੋਂ ਹਿਰਦਾ ਤੋਹੀ।
ਅਸਨ ਸੰਗ ਤ੍ਰਿਪਤਜੋ ਬਹੁ ਹੋਹੀ?*' ॥ ੪੩ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਕਹਾ ਕਰੋਂ ਬਖਾਨਾ।
ਕਬਹਿ ਨ ਦੇਖਾ ਇਹ ਸਮ ਥਾਨਾ।
ਕੰਚਨ ਕੀ ਨਗਰੀ ਬਰ ਮੰਦਰ।
ਬਨੇ ਬਨਾਏ ਭੋਜਨ ਸੁੰਦਰ ॥ ੪੪ ॥
ਸਕੁਲੀ[3] ਪੂਪ[4] ਤਿਹਾਵਲ[1] ਪੂਰੀ।

---

[1]ਪੀਤਾ।
[2]ਪਾਣੀ।
[3]ਜਲੇਬੀ (ਸੰਸਛ, ਸਖੁਲੀ)।
[4]ਪੂੜੇ।

ਸਰਬ ਪਾਕ[2] ਰਾਖੇ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ।
ਮੋਦਕ[3], ਖ਼ੁਰਮੇ[4] ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ[5]।
ਨੁਕਤੀਂ[6] ਆਦਿ ਅਨਿਕ ਪਕਵਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੇ ਬਿਨ ਮੋਲ ਅਹਾਰ ਕੋ, ਜੈਸੀ ਰੁਚਿ ਜਿਹ ਹੋਇ।
ਏਕ ਮਨੁਜ ਮੋ ਕੋ ਮਿਲਾ, ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ ਜਿਹ ਕੋਇ[7] ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਮੁਝੈ ਦਿਵਾਯਾ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਮੁਖ ਤੇ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।
-ਜੇਤੇ ਔਰ ਅਹੈਂ ਤੁਝ ਸੰਗਾ।
ਤਿਨ ਅਹਾਰ ਲੈ ਜਾਹੁ ਨਿਸ਼ੰਗਾ- ॥ ੪੭ ॥
ਮੈਂ ਭਾਖੀ -ਹੈਂ ਸੰਗੀ ਦੋਊ।
ਨਹਿਂ ਖਾਵਤਿ ਸੰਤੋਖੀ ਸੋਊ-।
ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਤ੍ਰਿਪਤਜੋ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਪੁਨ ਫਿਰ ਕੈ ਸਭਿ ਨਗਰ ਨਿਹਾਰਾ' ॥ ੪੮ ॥
ਸੁਨਿ ਯੌਂ ਬਿਗਸੇ ਦੀਨ ਨਿਵਾਜੁ।
'ਕਰਜੋ ਭਲਾ ਮਰਦਾਨੇ ਕਾਜੂ।
ਭਯੋ ਤੋਰ ਮਨ ਭਾਵਨ ਸਭਿ ਹੀ।
ਬੈਸਹੁ ਗਾਉਂ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਅਬ ਹੀ' ॥ ੪੯ ॥
ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਬੂਝਤਿ ਪੁਨ ਐਸੇ।
'ਇਹ ਪੁਰਿ ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਨਰ ਕੈਸੇ।
ਸਰਬ ਅਮੋਲੇ ਸੁਖ ਜਿਨ ਪਾਸੂ।
ਜੇ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੂ' ॥ ੫੦ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿਂ 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ।
ਇਹਾਂ ਨ ਕੋਊ ਝੂਠ ਬਖਾਨੇ।
ਧਰਮਕਲਾ ਇਹ ਥਾਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਾਪ ਨਿਕਾਲਾ ॥ ੫੧ ॥

---

[1]ਕੜਾਹ।
[2]ਖਾਣੇ।
[3]ਲੱਡੂ।
[4]ਰਸਗੁੱਲੇ।
[5]ਮਿਠਾਈ।
[6]ਬੂੰਦੀ।
[7]ਜਿਸ ਦਾ ਸੀ।

ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਰਖਹਿਂ ਉਰ ਧਾਰੀ।
ਕਰਤਿ ਨਹੀਂ ਮੈਥਨ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਭੋਗ[1] ਕੀ ਇਹਠਾਂ ਰੀਤੀ[+]।
ਪੁੰਨ ਬਿਖੈ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤੀ[++]' ॥ ੫੨ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ।
'ਅਚਰਜ ਹੀ ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਨਾਯੋ।
ਸਭਿ ਹੀ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨ ਬਤਾਈ।
ਦੇਖੀ ਸੁਨੀ ਨ ਮੈਂ ਕਿਹ ਥਾਂਈ' ॥ ੫੩ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਅਚਰਜ ਕਰਤਾਰਾ।
ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਅੰਤ ਅਪਾਰਾ।
ਅਚਰਜ ਹੀ ਸਭਿ ਚਰਿਤ[2] ਤਿਸੂ ਕੇ।
ਸਮਝ ਨ ਆਵਹਿਂ ਰਿਦੇ ਕਿਸੂ ਕੇ ॥ ੫੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪਰਮਾਣੂ[3] ਸਮ ਦੇਖਿ ਨਰ, ਅਫਰਤਿ ਹੈਂ[4] ਉਰ ਮਾਂਹਿ।
ਓਛੇ[5] ਕਲਾ ਦਿਖਾਵਹੀਂ, ਜਰੀ ਜਾਤ ਘਟ[6] ਨਾਂਹਿ ॥ ੫੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਲੀਕਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮ ਰਾਜਾ[*]।
ਦੂਸਰ ਔਰ ਨ ਕੋਊ ਸਾਜਾ। {ਕਵਲਨੈਨ}
ਭੂਪ ਸਪਤਦਸ ਮਾਨਹਿਂ ਆਨਾ[7]।
ਧਰਮਵੰਤ ਗੁਨਵਾਨ ਮਹਾਨਾ' ॥ ੫੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਿਨ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਹੁ ਕਰਹੁ ਗੁਜਰਾਨਾ।
ਥਾਨ ਬਿਲੋਕਹੁ ਵਡ ਰਮਣੀਕਾ।
ਬਨਜੋ ਬਨਾਯੋ ਭੋਜਨ ਨੀਕਾ' ॥ ੫੭ ॥

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ ਤੱਕਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਭੋਗ ਹੈ।
[+]ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੇਕ ਚਲਣ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਬਿਭਚਾਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕ ਗ੍ਰਿਸਹਤ ਜਤੀ ਹਨ। ਪਾ:-ਰੀਤ।
[++]ਪਾ:-ਪ੍ਰੀਤਾ।
[2] ਕਰਤਬ।
[3]ਨਿੱਕੇ ਤੋਂ ਨਿੱਕੇ ਕਿਣਕੇ।
[4]ਆਕੜਦੇ ਹਨ।
[5]ਹੋਛੇ।
[6]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।
[*]ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਰ ਦਾਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਤੇ ਜਗ੍ਯ ਜਗ੍ਯ ਜੱਗ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਏਥੇ ਖੁਹਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
[7]ਈਨ, ਹੁਕਮ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ 'ਨ ਹਮ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
ਜਹਿਂ ਕਰਤਾਰ ਲਿਜਾਵਹਿ, ਜਾਂਹੀ[1]'।
ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਤੇ ਜਗਸਾਈਂ।
ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਲੁਖ ਨਸਾਈਂ[2] ॥ ੫੮ ॥
ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਬੈਸੇ ਤਹਿਂ ਬੀਤੇ।
ਨਾਮ ਲਏ ਜਿਹ ਜਮ ਭੈ ਭੀਤੇ।
ਦੋਨੋ ਕਾਲ ਜਾਇ ਮਰਦਾਨਾ।
ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਾਚਹਿ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ ॥ ੫੯ ॥
ਜਿਹ ਦੁਕਾਨ ਕੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੈ।
ਜਾਚੇ ਤੇ ਸੋ ਅਸਨ ਖੁਵਾਰੈ।
ਪੂਪ[3] ਪੂਰਿਕਾ[4] ਆਦਿ ਅਹਾਰਾ।
ਖਾਇ ਖਾਇ ਹ੍ਵੈ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ ॥ ੬੦ ॥
ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿਓ ਇਕ ਦਿਨ ਤਬ।
ਬੂਝਤਿ ਭਾ 'ਸੰਗੀ ਜੋ ਤਵ ਬਿਬ[5]।
ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਦੇਖੇ ਕਬਿ ਨਾਹੀ।
ਕਿਹ ਤੇ ਲੇ ਭੋਜਨ ਸੋ ਖਾਹੀਂ?' ॥ ੬੧ ॥
[6]'ਹੈਂ ਸੰਤੋਖੀ ਸੋ ਨਹਿਂ ਆਵੈਂ।
ਭਾਉ ਸੰਗ ਲੇ ਜਾਇ ਤ ਖਾਵੈਂ।
ਯੌਂ ਨ ਖਾਇਂ ਰਹਿਂ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ।
ਬੈਠਿ ਰਹੈਂ ਸੋ ਬਾਗ਼ ਮਝਾਰੀ' ॥ ੬੨ ॥
ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਚਿਤ ਠਾਨੇ।
-ਦੇਖੇ ਚਹਿਯੇ ਸੰਤ ਮਹਾਨੇ-।
ਪੰਜ ਸੇਰ ਬਰ ਭੋਜਨ ਲੀਨੋ।
ਗੁਰੁ ਮਿਲਨੇ ਹਿਤ ਆਵਨ ਕੀਨੋ ॥ ੬੩ ॥
ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਬਹਿ ਸਮੀਪਾ।

---

[1]ਜਾਵਾਂਗੇ।
[2]ਪਾਪ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[3]ਪੂੜੇ।
[4]ਪੂਰੀਆਂ।
[5]ਦੋਵੇਂ।
[6]ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ।

ਦੂਸਰ ਸੰਗਿ ਹੁਤੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਬੰਦੇ ਪਦ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨ ਮਹਾਨਾ ॥ ੬੪ ॥
ਰਾਖਜੋ ਭੋਜਨ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
'ਅਚਹੁ ਸੰਤ! ਲਿਹੁ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ।
ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿ ਆਵਾ।
ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਬਨ ਕੋ[1] ਤੁਮ ਦਾਵਾ[2]' ॥ ੬੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ, ਬੋਲੇ ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ।
'ਕਿਹ ਨੈ ਪਠਾ ਅਹਾਰ ਇਹੁ, ਕਹਹੁ ਅਹਹੁ[3] ਤੁਮ ਕੌਨ? ॥ ੬੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੌਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕੇ ਹਿਤ ਆਵਾ?।
ਕਰਹੁ ਸਰਬ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਾ'।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਮ ਗਤਿ ਦਾਨਾ ॥ ੬੭ ॥
ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਤੁਮ ਆਏ।
ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਚਰਨ ਨ ਪਾਏ।
ਲੇ ਕੀਨੋ ਨਹਿਂ ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ।
ਬੈਸ ਰਹੇ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੬੮ ॥
ਸੁਨਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੁਧ ਇਸ ਰੀਤੀ।
ਮੈਂ ਆਨਯੋ ਭੋਜਨ ਯੁਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ[4]।
ਕਵਲਨੈਨ ਹੈ ਨਗਰ ਭੁਵਾਲਾ।
ਧਰਮਵਾਨ ਨਿਰਮਾਨ[5] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬੯ ॥
ਨਿਜ ਬਲ ਪਰ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵੈ।
ਕਿਸੂ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਕਿਹ ਨ ਦੁਖਾਵੈ।
ਸਭਿ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਆਪ ਸਮਾਨਾ।
ਸਹਿਨਸ਼ੀਲ[6] ਜਨੁ ਕਰੁਨਾ ਖਾਨਾ ॥ ੭੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭੂਪ ਸਪਤਦਸ ਆਪ ਹੀ, ਮਾਨਹਿਂ ਇਸ ਕੀ ਆਨ।
ਨਹਿਂ ਕਿਸਹੂੰ ਸੋਂ ਕਬ ਕਹੈ, ਕਰਿ ਨਿਜ ਜੋਰ ਮਹਾਨ ॥ ੭੧ ॥

---

[1]ਬੜੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਜੰਗਲ ਨੂੰ।
[2]ਤੁਸੀਂ ਬਨ ਅਗਨੀ ਹੋ।
[3]ਹੁੰਦੇ ਹੋ।
[4]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
[5]ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ।
[6]ਸਹਾਰੇ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ।

ਚੌਪਈ: ਅਚਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਅਸਨ ਪੁਨੀਤਾ।
ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ ਮੈਂ ਨਿਜ ਰੀਤਾ'।
ਭਗਤ ਵਛਲ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।
'ਅਨਬਨ ਬਿਧਿ ਹਮ ਨੈ ਪਹਿਚਾਨੀ ॥ ੭੨ ॥
ਨਹਿਂ ਭੋਜਨ ਹਮ ਇਹ ਠਾਂ ਖਾਵੈਂ।
ਭੂਪਤਿ ਮਹਿਂ ਇਕ ਦੋਖ ਲਖਾਵੈਂ।
ਜਹਾਂ ਨ ਦੋਖ ਹੋਤਿ ਹੈ ਕੋਈ।
ਤਹਾਂ ਅਹਾਰ ਪੁਨੀਤੰ ਹੋਈ' ॥ ੭੩ ॥
ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਹੈ ਨਿਰਦੋਖ ਭੁਵਾਲ ਹਮਾਰਾ।
ਕੌਨ ਦੋਖ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਪਾਵਉ।
ਨਿਜ ਆਨਨ ਤੇ ਹਮਹਿਂ ਬਤਾਵਉ' ॥ ੭੪ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ 'ਦੋਖ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ।
ਸੋ ਜਾਨਤਿ, ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਲਖਾਹੀ।
ਪਰ ਮਨ ਕੀ, ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਗਾਥਾ? '।
ਯੌਂ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੭੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਗਯੋ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸ।
'ਤ੍ਰੈ ਅਤੀਤ ਆਏ ਇਹਾਂ, ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨ ਅਰਦਾਸ ॥ ੭੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਏਕ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਦ੍ਵੈ ਬੈਠੇ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ।
ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਭੇ ਅਸਨ ਨ ਕੀਨੋ।
ਮੈਂ ਲੇ ਗਯੋ ਤਦਪਿ ਨਹਿਂ ਲੀਨੋ ॥ ੭੭ ॥
ਕਹਤਿ -ਭੂਪ ਮਹਿਂ ਦੋਖ ਲਖਾਵੈਂ।
ਇਹਠਾਂ ਹਮ ਨਹਿਂ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈਂ-।
ਮੈਂ ਬੂਝੇ ਸੋ ਨਹੀਂ ਬਖਾਨੈਂ।
ਕਹੈਂ -ਕਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਰਿਦੈ ਸਭਿ ਜਾਨੈ-' ॥ ੭੮ ॥
ਕਵਲਨੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਹ ਬਾਤੀ।
ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਮਾਦ ਗੁਣਤਿ[1] ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ।
'ਚਲਹੁ ਸੰਤ ਦੇਖੌਂ ਮੈਂ ਕੈਸੇ।
ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਕੇ ਬਾਹਰ ਬੈਸੇ' ॥ ੭੯ ॥

---
[1]ਸੋਚਦਾ ਹੈ।

ਅਸ ਕਹਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗਾ।
ਗਮਨਜੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਦਰਸ ਉਮੰਗਾ।
ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਭੇਟ ਲੇ ਹਾਥਾ।
ਯੋਧਾ[1] ਸਚਿਵ[2] ਬਹੁਤ ਜਿਹ ਸਾਥਾ ॥ ੯੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟਿ, ਰਾਜ ਮਾਨ ਜਿਹ ਨਾਂਹਿ।
'ਕੌਨ ਦੋਖ ਮਮ ਸੰਤ ਜੀ!' ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ ॥ ੯੧ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਭੋ ਨ੍ਰਿਪ! ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਮਨ ਐਸੇ।
ਜੇ ਮਾਨਵ ਸਭਿ ਹਮਰੇ ਜੈਸੇ।
ਤੌ ਕਜੋਂ ਅਪਨ ਮਨਾਵਹਿਂ ਆਨਾ।
ਮਿਟਾ ਨ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਤੇ ਮਾਨਾ ॥ ੯੨ ॥
ਵਡੋ ਕਠਨ ਹੈ ਤਜਿਨ ਹੰਕਾਰਾ।
ਜਿਸ ਨੈ ਗ੍ਰਸ ਲੀਨੋ ਜਗ ਸਾਰਾ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਕੋ ਦਾਤਾ।
ਇਸਹਿ ਜੀਤਨੋ ਜਿਹ ਨਰ ਜਾਤਾ ॥ ੯੩ ॥
ਸੋ ਸੂਰਾ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਰਧਾਨਾ।
ਕਰਹਿ ਬਿਜੈ ਪੁਨ ਮੋਹ ਮਹਾਨਾ'।
ਭੂਪ ਕਹੈ 'ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਨ ਕੋਈ[3]।
ਆਪਹਿ ਆਨ ਮਾਨਿ ਹੈਂ ਸੋਈ ॥ ੯੪ ॥
ਤਦਪਿ ਜਿ ਮੁਝ ਮਹਿਂ ਲਖਹੁ ਹੰਕਾਰਾ।
ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਆਪ ਬਦਾਰਾ[4]'।
ਗੁਰੁ ਕਹਿਂ 'ਕਿਯੋ ਹਾਨ[5] ਜੇ ਮਾਨਾ[6]।
ਸੁਧਰਸੈਨ ਕੀ ਮਾਨਹੁ ਆਨਾ ॥ ੯੫ ॥
ਤੌ ਹਮ ਜਾਨਹਿੰਗੇ ਨਿਰਦੋਖੂ।
ਮਨਹਿ ਜਿ ਬਚ[7] ਹ੍ਵੈਂ ਜੀਵਨ ਮੋਖੂ[8]।
-ਰਾਜਨ ਰਾਜ ਸਪਤਦਸ ਕੇਰੋ[1]-।

---

[1]ਬਹੁਤੇ ਸਿਪਾਹੀ।
[2]ਮੰਤ੍ਰੀ।
[3]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ।
[4]ਦੂਰ।
[5]ਨਾਸ਼।
[6]ਹੰਕਾਰ।
[7]ਜੇ ਤੂੰ ਬਚਨ ਮੰਨ ਲਵੇਂ ਤਾਂ।
[8]ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ।

ਇਹ ਹੰਤਾ ਹਤਿ ਕਰਹੁ ਨਿਬੇਰੋ[2]' ॥ ੮੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਰਖਤਿ ਭਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ, ਸੁਨਤਿ ਨਰੇਸ਼ ਅਲਾਇ।
'ਸੁਧਰਸੈਨ ਕੇ ਸ੍ਵਾਨ[3] ਜੋ, ਕਹਉ ਪਰੌਂ ਤਿਨ ਪਾਇ' ॥ ੮੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ[4] ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਨ੍ਰਿਪ' ਉਚਰਤਿ ਬੈਨਾ।
'ਜਨਕ ਸਮਾਨ ਤੋਰ ਵਡਿਆਈ।
ਤਿਸਕੀ ਸੇਵਾ ਸੇਵਤਿ ਪਾਈ[5]' ॥ ੮੮ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬ ਸੁਨਯੋ ਰਜਾਨਾ।
ਕਰਿ ਸੰਸੈ ਯੌਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਪੂਰਬਲੇ ਭਵ ਕੀ[6] ਸੁਧ ਜਾਨਹੁ।
ਤੌ ਸਗਰੋ ਪਰਸੰਗ ਬਖਾਨਹੁ ॥ ੮੯ ॥
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਜਨਕ ਬਿਭੂਤਹਿ ਦੀਨੀ[7]।
ਤੁਮ ਜੋ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਮਿਲੇ ਜਿ ਮੋ ਕੋ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੯੦ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
'ਹੁਤੇ[8] ਕਾਲ[9] ਜਿਹ ਜਨਕ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਸਫਾਚੰਦ ਤਬ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ।
ਕਰਹਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਅਪਾਰਾ ॥ ੯੧ ॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਨ੍ਰਿਪ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।
-ਹਿਮ ਗਿਰ ਤਟ ਤੇ[10] ਆਨਹੁ ਪਾਨੀ।
ਤਹਿਂ ਸੀਤਲ ਹੈ ਤੂਰਨ ਜਾਵਹੁ।
ਲਗੀ ਪਿਪਾਸ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ- ॥ ੯੨ ॥

---

[1]ਸਤਾਰਾਂ (ਰਾਜਿਆਂ) ਦਾ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਾਂ।
[2]ਇਸ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਮੁਕਾ ਦਿਓ।
[3]ਕੁੱਤੇ।
[4]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।
[5]ਸੇਵਾ ਸੇਂਵਦਿਆਂ (ਵਡਯਾਈ) ਪਾਈ।
[6]ਜਨਮ ਦੀ।
[7]ਮੈਨੂੰ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ ਜਨਕ ਨੇ
[8]ਸੀ।
[9]ਸਮਾਂ।
[10]ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ।

ਸੁਨਿ ਆਇਸ ਕੋ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ[1]।
ਮਗ ਮਹਿਂ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਨਾ।
-ਹੌਂ ਜਿ ਹੁਤੋ ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕਰਤਿ ਨਿਦੇਸ਼ਾ[2] ॥ ੯੩ ॥
ਸੁਖ ਬਿਲਾਸ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜਾਸੂ।
ਚਹਿਤਿ ਜੁ ਰਿਦੇ ਮੰਗਾਵਤਿ ਤਾਸੂ-।
ਯੌਂ ਸੰਕਲਪ ਕਰਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਆਨਯੋ ਨੀਰ ਜਨਕ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਹੀਂ ॥ ੯੪ ॥
ਕਿਯੋ ਪਾਨ[3] ਜਲ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ।
ਤੁਝ ਸੋਂ ਭੂਪਤਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
-ਮਾਂਗ ਲੇਹੁ ਅਭਿਲਾਖ ਜੁ ਤੇਰੀ।
ਦੇਉਂ ਪਦਾਰਥ ਤਨਕ ਨ ਦੇਰੀ- ॥ ੯੫ ॥
ਸੁਨ ਤੈਂ ਕਹਾ -ਨ ਮੋ ਕੋ ਚਾਹੂ।
ਕਯਾ ਮਾਂਗੋ ਨ੍ਰਿਪ ਜੀ! ਤੁਮ ਪਾਹੂ-!
ਨਟਤਿ ਭਯੋ[4] ਨਹਿਂ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ।
ਹ੍ਵੈ ਹਦੂਰ ਆਨਨ ਸ਼ਰਮਾਨਾ ॥ ੯੬ ॥
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਨਕ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਚਿਤਵਯੋ ਹੈ ਜੈਸਾ।
ਤੁਝ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਬਾਚਾ।
-ਤੈਂ ਤੋ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ ਜਾਚਾ ॥ ੯੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਗ ਮਹਿਂ ਜਬ ਸੰਕਲਪ ਭਾ, ਤਬ ਹੀ ਜਾਚਨ ਕੀਨਿ।
ਹਮਤੇ ਹੋਇਂ ਬਿਸਾਲ[5] ਨ੍ਰਿਪ -ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਰ ਦੀਨ ॥ ੯੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੈਂ ਬੰਦੇ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ।
ਕਹਯੋ ਬਚਨ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਸਾਥਾ।
-ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਸੇਵੇ।
ਤਿਹ ਤੇ ਰਹਯੋ ਨ ਪਾਯੋ ਭੇਵੇਂ[6]- ॥ ੯੯ ॥

---

[1](ਤੂੰ) ਗਿਓਂ।
[2]ਆਗਯਾ।
[3]ਪੀਣਾ ਕੀਤਾ।
[4]ਟਾਲ ਮਟੋਲਾ ਕਰ ਗਿਆ।
[5]ਚੰਗਾ (ਅ) ਬੜਾ।
[6]ਉਸ (ਆਤਮ ਗਯਾਨ) ਤੋਂ (ਖਾਲੀ) ਰਹਿ ਗਿਆ, (ਉਸ ਦੇ ਭੇਦ) ਨਾ ਮਿਲਿਆ।

ਜਨਕ ਕਹ੍ਯੋ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰੀ।
ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਮਿਲਹਿਂ ਇਕ ਬਾਰੀ।
ਤਿਹ ਤੇ ਪਾਵਹਿਂ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨਾ।
ਕਰੈਂ ਜਗਤ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਾ-' ॥ ੧੦੦ ॥
ਕਵਲਨੈਨ ਪੂਰਬ[1] ਪਰਸੰਗਾ । (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴)
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਿਰਦੇ ਭੂਰ ਉਮੰਗਾ। {ਕਵਲਨੈਨ ਪੂਰਬਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਪਰ੍ਯੋ ਜਾਇ ਪਗ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨਾ।
ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੧੦ ॥
'ਤੁਮ ਤੇ ਅਪਰ ਮਿਲੈ ਕੋ ਪੂਰਾ।
ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਾ ਦੁਖ ਦੂਰਾ।
ਚਲਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਕਰਹੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ।
ਬੈਠਹੁ ਮੰਦਰ ਬਿਖੈ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ' ॥ ੧੦੨ ॥
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਿਤ ਕਰਿ ਕੈ।
ਆਨੇ ਨਗਰ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਜਹਿਂ ਕੰਚਨ ਕੋ ਮੰਦਿਰ ਸੋਹਤਿ।
ਮੁਕਤਾ[2] ਕੀ ਝਾਲਰ ਮਨਮੋਹਤਿ ॥ ੧੦੩ ॥
ਬੀਚ ਰੁਚਿਰ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਵਾ।
ਤਾਂ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਬੈਸਾਵਾ।
ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿਨ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ।
ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਨ੍ਰਿਪ ਕਰਹਿ ਸੁਹਾਨੀ[3] ॥ ੧੦੪ ॥
ਤਹਿਂ ਚਿਰਕਾਲ ਬਸੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਸਰਬ ਰੂਪ ਮਹਿਂ ਏਕ ਲਖਾਯਾ।
ਮਨ ਤੇ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਉਠਾਯਾ* ॥ ੧੦੫ ॥
ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਕੀਨ ਸਮਾਸਾ[4]।
ਵਡੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਥੋਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਧਰਮਸਾਲ ਸੁੰਦਰ ਬਨਿਵਾਈ।

---

[1]ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ।
[2]ਮੋਤੀਆਂ।
[3]ਸੁਹਣੀ (ਸੇਵਾ) ਕਰੇ।
*ਪਾ:-ਉਰ ਤੇ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਮਿਟਾਯਾ।
[4]ਸੰਖੇਪ।

ਕੀਰਤਿ ਹੋਵਨ ਲਗੀ ਸੁਹਾਈ[1] ॥ ੧੦੬ ॥
ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੀ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਨਾਮ ਦੁਖਦਾਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀਂ।
ਮੋਹ ਮਾਨ ਮਨ ਤੇ ਪਰਹਰਿਹੀਂ[2] ॥ ੧੦੭ ॥
ਗਮਨੰ[+] ਤਯਾਰ ਭਏ ਗੁਨ ਐਨਾ।
ਤਬ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਪੰਕਜਨੈਨਾ[3]।
'ਮੈਂ ਤੋ ਗਮਨੋਂ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ।
ਦੇਹੁ ਰਾਜ ਪਰ ਅਪਰ ਬਿਸਾਰੇ[4]' ॥ ੧੦੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਸੁਨਹੁ ਭੁਵਾਲਾ!
ਰਾਜ ਜੋਗ ਤੁਮ ਕਰੋ ਬਿਸਾਲਾ।
ਠਾਨਹੁ ਸਦਾ ਧਯਾਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਮੈਂ ਹੋਂ ਨਿਕਟ ਦੂਰ ਕਤ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੧੦੯ ॥
ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨੀ।
ਚਲਿਨੇ ਹੇਤ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨੀ।
ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਭੀਨਾ।
ਜਯੋਂ ਜਲ ਹੀਨ[5] ਖੀਨ ਹ੍ਵੈ ਮੀਨਾ[6] ॥ ੧੧੦ ॥
ਕਰਿ ਨਰੇਸ਼ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਅਪਾਰਾ।
ਆਗੈ ਗਮਨੇ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਬਹੁ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਭਯੋ ਪੁਸ਼ਟ[7] ਹੋਯੋ ਤਨ ਭਾਰਾ ॥ ੧੧੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਚਲਯੋ ਸੰਗਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ, ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਅਗਾਧਿ[8]।
ਕਰਯੋ ਧਯਾਇ ਪੂਰਨ ਅਬੈ, ਕਵਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਾਧਿ ॥ ੧੧੨ ॥
(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

---

[1]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ।
[2]ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[+]ਪਾ:-ਗਮਨਤ, ਗਮਨਹਿ।
[3]ਕਵਲਨੈਨ (ਰਾਜਾ)।
[4]ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਦਿਓ।
[5]ਬਿਨਾ।
[6]ਮੱਛੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
[7]ਤਕੜਾ।
[8]ਬਿਅੰਤ।

ਜਿਵੇਂ ਜਨਕ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪੇ ਆਦਮੀ ਤਾਰੇ ਦਿਖਾਏ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਤੋਂ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਜੋ ਰਾਜ ਇੱਛਾ ਫੁਰੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਨੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਬਲਾ ਹਾਲ ਨਾ ਦੱਸਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਧਰਮੀ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸੱਕਣਾ। ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਬਲਾ ਹਾਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

ਪੱਛਮੀ ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਗਜਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗਜ ਹੋਣ ਤੇ ਸੰਸਾ ਫੁਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਦੀ ਵਿੱਦਜਾ ਪੜਤਾਲਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਖਜ਼ਾਲ ਵਾਚ ਲੈਣਾ ਸਿੱਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, (Telepathy) ਟੈਲੀਪੈਥੀ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਆਂਇਨਸਟੈਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਾਢ ਮੁਤਾਲਜਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਥੇਮੈਟਿਕਸ (Mathematics) ਗਣਤ ਵਿਦਜਾ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ-ਸਮੇਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਭਾਗ-ਭੂਤ, ਭਵਿਖਤ ਤੇ ਵਰਤਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਦੇਸ਼ (space) ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਦੇਸ਼ (space) ਦੀ ਹੈ, ਤ੍ਰੈ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਤੱਕਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਾਈਂ ਲੋਕ ਇਕਾਗ੍ਰ ਚਿੱਤ ਹੋਕੇ (space) ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਵਿਚ ਗੰਮਤਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਤ੍ਰੈਏ ਕਾਲ ਇਕ ਚਾਦਰ ਵਾਂਙ ਖੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਵਿਚ ਉਠ ਸੱਕਣ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਅਨੰਤ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੇ, ਉਹਨਾਂ ਅਗੇ ਐਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਕੁਛ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਕਮਲਨੈਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥੫੬॥

੫੭. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮੱਕੇ ਜਾਣਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਤਰੋਵਰੰ, ਸੀਤਲ ਸੁੰਦਰ ਛਾਇ।
ਮ੍ਰਿਗ ਮਨ ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ ਤਪਯੋ ਹ੍ਵੈ, ਸੁਖਿ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਇ ॥ ੧ ॥

[ਤਰੋਵਰੰ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ [ਸੰਸ:, ਤਰੁਵਰੁ:]

[ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ ਬਿਖਯਆਤਪ। ਸੰਸ:, ਵਿਕ੍ਸ਼ਯ ਵਿਸ਼ੇ]

ਆਤਪ ਧੁੱਪ- ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਦੀ ਧੁੱਪ

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਸਮਾਨ) ਹਨ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਛਾਯਾ ਠੰਢੀ ਤੇ ਸੁਹਣੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਯ (ਰੁਪੀ) ਧੁੱਪ (ਨਾਲ) ਤਪਿਆ ਹੋਯਾ ਮ੍ਰਿਗ (ਰੁਪੀ) ਮਨ (ਜੇ ਉਥੇ ਇਸਦੀ ਛਾਵੇਂ) ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕਥਾ।
ਭਈ ਜਥਾ ਉਚਰੋਂ ਪੁਨ ਤਥਾ।
ਕਵਲਨੈਨ ਕੋ ਦੀਨੋ ਗਜਾਨਾ।
ਆਤਮ ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਦਿਖਾਨਾ ॥ ੨ ॥
ਜਯੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਥਾਈਂ।
ਅਸ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਚਲੇ ਗੁਸਾਈਂ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਗ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲੀ।
ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਗਤਿ ਦੇਂ ਜੁ ਸੁਖਾਲੀ[1] ॥ ੩ ॥
ਪੰਥ[2] ਬਿਖੈ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਇਹ ਥੋ ਰਾਜਨ ਰਾਜ ਮਹਾਨਾ।
ਜਾਂਹਿ ਪਾਸ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਬਿਸਾਲਾ।
ਮਾਨਹਿਂ ਆਨ ਸਰਬ ਭੂਪਾਲਾ ॥ ੪ ॥
ਅਹੇ ਅਠਾਰਹਿਂ ਟਾਪੂ ਜੇਤੇ।
ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਰਾਜ ਕਰਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇਤੇ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮੁਝ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵੋ।
ਦੇਸ਼ ਅਪਰ ਚਲਿ ਬਹੁਰ ਦਿਖਾਵੋ' ॥ ੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
'ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੁਤੋ -ਚਖਕੌਲ[3]- ਬਿਸਾਲਾ[4]।
ਸੁਧਰਸੈਨ ਅਬ ਸਭਿ ਸਿਰਮੌਰਾ[1]।

---

[1]ਸੁਖੱਲੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਹਾਰੇ।

[2]ਰਾਹ।

[3]ਕਵਲਨੈਨ।

[4]ਵਡਾ।

ਥਾਪ ਦੀਨ ਹਮ ਨੈ ਇਹ ਠੌਰਾ ॥ ੬ ॥
ਸੁਨਹੁ ਅਠਾਰਹ ਨਾਮ ਉਜਾਗਰ[2]। {੧੮ ਟਾਪੂਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ}
(੧) ਸੁਧਰਸੈਨ, (੨) ਅਟਕਾ, (੩) ਸੁਖਸਾਗਰ।
(੪) ਮਧੁਰ ਬੈਨ, ਪੁਨ (੫) ਸਾਗਰ ਸੈਨਾ।
(੬) ਨੈਨ ਜੋਤ, ਜਾਨਹੁ (੭) ਸੁਖਚੈਨਾ ॥ ੭ ॥
(੮) ਮਗਨਰਾਇ, (੯) ਅਸਰਾ, (੧੦) ਪਨਾਹ ਪੁਨ।
(੧੧) ਸੁੱਧ, (੧੨) ਬਿਬੇਕੂ, (੧੩) ਤੁਰਤਰੰਗ ਸੁਨ।
(੧੪) ਬਾਲ ਸਿੰਘ, (੧੫) ਸੰਭਾਲਕ ਬਹੁਦੁਖ[3]।
(੧੬) ਲਾਲ ਐਨ, ਪੁਨ (੧੭) ਰਾਇ ਐਨ ਲਖਿ ॥ ੮ ॥
(੧੮) ਕੌਲ ਨੈਨ[*] ਤੇ ਆਦਿ ਅਠਾਰਾਂ।
ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਸਭਿ ਸਿੰਧ ਮਝਾਰਾ[1]।
ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਬਹੁਰ ਮਰਦਾਨੇ।
'ਤੁਮ ਤੋ ਮਿਲੇ ਥੋਰ ਨ੍ਰਿਪ ਥਾਨੇ[4] ॥ ੯ ॥
ਅਪਰ ਨਰੇਸ਼ ਜਿ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹੀ।
ਤਿਨਹੁ ਬਿਲੋਕਹੁ ਕੈਧੋਂ ਨਾਂਹੀ।
ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਜਾਵਨ ਰਾਵਰ ਕੀਨੇ।
ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਨੇ' ॥ ੧੦ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਅਬ ਹਮ ਨ ਪਧਾਰੈਂ।
ਸਹਿਜੇ ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਸਿੱਖੀ ਸਾਰੈ।
ਜਿਤੀ ਥਾਇ ਹਮ ਭਗਤ ਵਿਥਾਰੀ[5]।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਅਪਰ ਲੇਹਿਂ ਉਰ ਧਾਰੀ ॥ ੧੧ ॥
ਚਲਿ ਅਬ ਤੁਝੇ ਸੁਮੇਰੁ ਦਿਖਾਵੈਂ।
ਸਰਬ ਸਿੱਧ, ਜਹਿਂ ਜੋਗ ਕਮਾਵੈਂ।
ਔਰ ਪੁਰਖ ਬਹੁ ਰਹੈਂ ਮਹਾਨਾ।

---

[1]ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ।
[2]ਪ੍ਰਸਿੱਧ।
[3]ਬਹੁਦੁਖ ਬਹੁਦਕਿਸ਼ਣ ਸਖੀ, ਦਾਤਾ। (ਅ) ਵਿਨੁਕ਼ਕ ਸਿਆਣਾ।
[*]ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ੧੮ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਏਹ ਹਨ:-ਕਵਲ ਨੈਨ, ਮਧੁਰ ਬੈਨ, ਸੁਧਰਸੈਨ, ਸੁਖਚੈਨ, ਅਸਨਾਹਾ, ਸਗਰ ਸੈਨ, ਬੀਰ ਬੈਨ, ਲਾਲ ਨੈਨ, ਰਾਇ ਐਨ, ਸੁਖ ਸਾਗਰ, ਨਾਗ ਪਰਸਰਾਮ, ਅਟਾਕ ਘਟਕਾ, ਸੁਧ ਸਮਾਲਕਾ, ਬੁਧ ਬਿਬੇਕ ਬਾਲਕਾ, ਨੈਨ ਜੋਤ, ਬਲ ਸਿੰਗਰ, ਤੁਰਤ ਰੰਗ, ਮਗਨ ਰਾਇ।
[4]ਥੋੜੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ।
[5]ਫੈਲਾਈ।

ਜਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਸੁਖਖਾਨਾ' ॥ ੧੨ ॥
ਸੁਣਿ ਸੁਮੇਰੁ ਜਾਵਨ ਨਿਜ ਕਾਨਾ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਮੱਕਾ ਬਹੁਰ ਮਦੀਨਾ ਦੋਨੋ।
ਕੇਤੀ ਬੇਰ ਸੁਨੇ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੋਨੋ ॥ ੧੩ ॥
ਤੁਰਕ ਤਰੀਫ[1] ਕਰਤਿ ਜਿਹ ਭੂਰੀ[2]।
ਤਾਂ ਕੀ ਬਨਤ ਬਤਾਵਤਿ[+] ਰੂਰੀ।
ਰਹਯੋ ਸੁ ਹਮ ਤੇ ਕਿਹ ਦਿਸ਼ ਮਾਂਹੀ?।
ਰਿਦੇ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹੀ[++] ॥ ੧੪ ॥
ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰੱਥ ਸੁਜਾਨਾ।
ਪੂਰਨ ਇੱਛਾ ਕਰੋ ਮਹਾਨਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਜਿਹ ਠਾਂ ਤੁਮ ਚਾਹੋ।
ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜਾਹੋ' ॥ ੧੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰੇ।
'ਹਮ ਤੇ ਰਹਯੋ ਅਧਿਕ ਸੋ ਦੂਰੇ।
ਕਿਤੇ ਬਰਖ ਮਾਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਚਲਤ ਬਿਤੀਤੈ ਪਹੁੰਚੈਂ ਤਾਂਹੀ[*] ॥ ੧੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕਰ ਬੰਦੇ।
ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਕੰਦੇ!
ਕਿਤੇ ਬਰਖ ਕੋ ਗੈਲ ਬਤਾਵੋ।
ਤਹਿਂ ਤੁਮ ਨਿਮਖ ਬਿਖੈ[3] ਚਲਿ ਜਾਵੋ ॥ ੧੭ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕੀਜੈ ਨਹੀਂ ਵਲਾਊ[4]।
ਤਿਹ ਦੇਖਨ ਕੋ ਬਹੁ ਮਮ ਚਾਊ।
ਜਯੋਂ ਤਯੋਂ ਕਰਿ ਕੈ ਆਪਿ ਦਖਾਯੇ।
ਮੁਝ ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰ ਕਰਾਯੇ' ॥ ੧੮ ॥

---

[1]ਉਸਤਤਿ।
[2]ਬੜੀ।
[+]ਪਾ:-ਬਨਾਮਤ। ਬਨਾਵਤ।
[++]ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਅਸਲੀ ਭਾਵਨਾ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੫੯, ਅੰਕ ਅੱਠ।
[*]ਆਸਾਮ ਯਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਟੁਰਕੇ ਮੱਕੇ ਅੱਪੜਨਾ ਬਰਸਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰਾਹ ਹੈ।
[3]ਪਲ ਵਿਚ।
[4]ਪਰਚਾਵਾ, ਟਾਲਾ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੋਲੇ ਗੁਨ ਐਨਾ।
'ਕਹ੍ਯੋ ਨ ਮੇਟਹਿਂ[1] ਤਵ ਮਰਦਾਨੇ।
ਚਲਹੁ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਚਾਹਿ ਜਿ ਥਾਨੇ' ॥ ੧੯ ॥
ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੱਕੇ ਦਿਸ਼ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ[2]।
ਜਿਨਕੇ ਦਰਸਹਿਂ ਤੇ ਭ੍ਰਮ ਹਾਨੇ।
ਭੱਖਰ ਸੱਖਰ ਹੈ ਜਿਹ ਜਾਗਾ[+]।
ਆਏ ਤਹਾਂ ਨਿਮਖ ਨਹਿਂ ਲਾਗਾ ॥ ੨੦ ॥
ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਪਹਿਰ ਸਰੀਰਾ।
ਕਾਂਖ[3] ਕਿਤਾਬਹਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[4]।
ਊਚੀ ਕੁਲਹਿ[5] ਧਰੀ ਨਜਿ ਸੀਸਂ।
ਆਸਾ[6] ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਜਗਦੀਸ਼ਂ ॥ ੨੧ ॥
ਗਰੇ ਜਨੇਊ ਪਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤਿਲਕ ਕਰ੍ਯੋ ਸੁੰਦਰ ਪੁਨ ਭਾਲਾ। [++]
ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ! ਰਸ ਭੀਨੇ[7]।
ਕੂਜਾ[8] ਮੁਝਹਿ ਮੁਸੱਲਾ ਦੀਨੇ ॥ ੨੨ ॥
ਗਰ ਮਹਿਂ ਸੇਲੀ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬਨੇ ਸੁ ਹਾਜੀ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਕਉਤਕ ਹਿਤ ਯਿਹ ਰੂਪ ਬਨਾਏ । (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਜਾਤਿ ਲਖਾਏ[++] ॥ ੨੩ ॥

---

[1]ਤੇਰਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੇ।
[2]ਚੱਲੇ।
[+]ਭੱਖਰ ਸੱਖਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੱਖਣ ਰੁਖ ਤੋਂ ਹੈ, ਭੱਖਰ ਦੁਆਬ ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਡੇਹਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਰਾਰ ਵਲ ਹੈ, ਸੱਖਰ ਇਸੇ ਦੀ ਦੱਖਣ ਸੇਧ ਵਿਚ ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਆਸਾਮ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਸੱਖਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅੱਪੜੇ, ਜਿਥੇ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਹਾਜੀ ਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹ ਗ਼ਾਲਬਨ ਕਰਾਚੀਓਂ ਸਿੱਧੇ ਯਾ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ਸੂਰਤ ਤੇ ਸੂਰਤ ਤੋਂ ਮੱਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੂਰਤ ਮੱਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ (ਬੰਦਰਗਾਹ) ਸੀ।
[3]ਬਗਲ ਵਿਚ।
[4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।
[5]ਟੋਪੀ।
[6]ਸੋਟਾ।
[++]ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਤੁਕਾਂ ਦੋ ਲਿਖਤ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈਨ।
[7]ਭਿੱਜੇ।
[8]ਲੋਟਾ।

ਮੁਲਤਾਨਾਦਿਕ[1] ਜੇ ਪੁਰਿ ਔਰਾ।
ਹਾਜੀ ਮਿਲੇ ਹੁਤੇ ਤਿਹ ਠੌਰਾ।
ਮੱਕੇ ਜਾਨ ਜਿਨਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਨਿਸਾ ਗੁਜਾਰਨ ਡੇਰੋ ਰਾਖਾ ॥ ੨੪ ॥
ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ ਥੇ ਜਿਹ ਇਸਥਾਨਾ।
ਤਿਨ ਕੇ ਮੱਧ ਗਏ ਗੁਨਖਾਨਾ।
ਤਬਹਿ ਮੁਸੱਲਾ ਮੈਂ ਸੁ ਬਿਛਾਵਾ।
ਤਿਹ ਪਰ ਬੈਸੇ ਦੁਖ ਬਨ ਦਾਵਾ[2] ॥ ੨੫ ॥
ਹਾਜਿਨ[3] ਰਿਦੈ ਈਰਖਾ ਹੋਈ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸੋਈ।
'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਤੁਮ ਚਲਿ ਆਏ?
ਕੌਨ ਨਾਮ ਅਬ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਏ? ॥ ੨੬ ॥
ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੈ ਹਿੰਦੂ ਅਹਿਈ?।
ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਲਹਿਈ[4]।
ਹਾਜੀ ਬੇਖ[5] ਤਿਲਕ ਹੈ ਮਾਥੇ।
ਯਾਂ ਤੇ ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਤੁਝ ਸਾਥੇ' ॥ ੨੭ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
'ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਏ। {ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ? ਦਾ ਉਤਰ}
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਗ ਮਾਂਹੂ।
ਮੈਂ ਹੋਂ ਦੋਨੋ ਕੇਰ ਗਵਾਹੂ ॥ ੨੮ ॥
ਪੱਖਬਾਦ[6] ਮਹਿਂ ਉਰਝੇ ਕਾਚੇ।
ਤਜਿ ਸਾਚੋ ਕੂਰੇ[7] ਮਨ ਰਾਚੇ।
ਜਲਵਾ[8*] ਸਰਬ ਸਰੀਰਨ ਜੋਊ।
ਤਿਹ ਕੋ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹਿ ਕੋਊ ॥ ੨੯ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ।
[2]ਦੁਖਾਂ ਰੂਪੀ ਬਨ ਲਈ ਅਗਨੀ ਰੂਪ।
[3]ਹਾਜੀਆਂ ਦੇ।
[4]ਪਛਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
[5]ਬੇਖ।
[6]ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ।
[7]ਝੂਠੇ।
[8]ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
[*]ਪਾ:-ਜਿਲਵਾ।

ਹੇਤ ਬੰਦਗੀ ਬੰਦਾ ਆਯੋ।
ਤਿਹ ਤਜਿ ਮਾਨ ਮੋਹ ਲਪਟਾਯੋ।
ਤਾਂ ਤੇ ਨਰ ਗੈਵਾਨ[1] ਹਵਾਨੋ[2+]।
ਸਭਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਮੁਝ ਮਾਨੋ' ॥ ੩੦ ॥
ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੇ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੇ।
-ਇਹ ਤੋ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਮਹਾਨੇ-।
ਮੁਲਤਾਨਹਿ ਕੋ ਪੀਰ ਤਹਾਂ ਹੀ।
ਨਾਮ ਬਹਾਵਦੀਨ ਥੋ ਜਾਂਹੀ[3] ॥ ੩੧ ॥ {ਬਹਾਵਲਦੀਨ}
ਤਰਕ ਸੰਗਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
'ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਜੋ ਤੇਰੇ ਪਾਸਾ।
ਇਹ ਤੋ ਪਢਿ ਜਾਨਤਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?
ਦੇਹੁ ਮਯਾਨਾ[4] ਜੋ ਇਸ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੩੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਪਢਨ ਕਿਤਾਬਨ[5] ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। {ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ}
ਉਸਤਖ਼ਾਨ[6], ਗੋਸ਼ਤ[7], ਮਗਜ਼ਹਿ[8], ਪੁਨ।
ਇਨਕੇ ਲੱਛਨ ਉਚਰਤਿ ਹੌਂ ਸੁਨਿ ॥ ੩੩ ॥
ਪਢਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਹੁੱਜਤ ਕਰਨੀ।
-ਉਸਤਖ਼ਾਨ- ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬਰਨੀ।
ਬੁਜ਼ਰਕ[9] ਹੋ ਬੈਠਨ ਪਠਿ ਕਰਿ ਕੈ।
ਖਿਜਮਤ[10] ਕਰਿਵਾਵਨ ਹਿਤ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੩੪ ॥
ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਬਦੈ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂੰ[11]।
-ਗੋਸ਼ਤ- ਨਾਮ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਤਾਹੂੰ।

---

[1]ਭੂਤਨਾ।
[2]ਪਸ਼ੂ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਗੈਵਾਨਹ ਜਾਨੋ।
[3]ਜਿਸ ਦਾ।
[4]ਅਰਥ।
[5]ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ।
[6]ਹੱਡੀ।
[7]ਮਾਸ।
[8]ਮਗਜ਼ ਭਾਵ ਤੱਤ।
[9]ਵੱਡਾ, ਪੂਜਨੀਯ।
[10]ਸੇਵਾ।
[11]ਕਿਸੇ ਨੂੰ।

ਪਠਿ ਕਰਿ[੧] ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਜਿ ਰੂਰਾ।
ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਅਲਹੁ[੨] ਜ਼ਹੂਰਾ[੩*] ॥ ੩੫ ॥
ਦ੍ਵੈਤ[੪] ਹੇਤ[੫] ਕੇ ਮੇਟਜੋ ਝਗਰਾ।
ਤਜਜੋ ਹੰਕਾਰ ਰਿਦੇ ਤੇ ਸਗਰਾ।
ਮਾਨਹਿ ਸੀਸ ਖ਼ੁਦਾਇ ਰਜ਼ਾਈ[੬]।
-ਮਗਜ਼- ਨਾਮ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਕਹਾਈ' ॥ ੩੬ ॥
ਸੁਨਿ ਸੋ ਕਹੈਂ 'ਕੁਲਹਿ ਸਿਰ ਧਾਰੀ।
ਕਿਹ ਕਾਰਨ? ਮੁਖ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ'।
ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ।
'ਕੁਲਹਿ ਧਰਨ ਕੋ ਸਮਝਹੁ ਹੇਤਾ[੭] ॥ ੩੭ ॥
ਛੋਟੀ ਕੁਲਹਿ ਵਡੀ ਦਸਤਾਰਾ[੮]।
ਤਿਹ ਧਰਿ ਤਜਜੋ ਸਰਬ ਹੰਕਾਰਾ।
ਹਰਹੁ ਈਰਖਾ ਕਰਹੁ ਕਿਨਾਯਤ[੯]।
ਯਾਦ ਖ਼ੁਦਾਇ ਰਖਹੁ ਹਰ ਸਾਯਤ[੧੦] ॥ ੩੮ ॥
ਹੋਤਿ ਕੁਲਹਿ ਕੋ[੧੧] ਮੁਖ ਯੌ ਅੰਤਰ[੧੨]।
ਨਿਜ ਅੰਤਰ ਕੋ ਸੋਧ ਨਿਰੰਤਰ[੧੩]।
ਚਾਰ ਤਰਕ[੧੪] ਕੀ ਕੁਲਹਿ ਬਨਾਈ।
ਚਾਰੋਂ ਤਰਕ[੧੫] ਦੇਤਿ ਸਮਝਾਈ ॥ ੩੯ ॥
ਦੁਨੀ[੧] ਸੁਰਗ ਸੁਖ[੨] ਦੋਊ ਤਰਕੋ[੩]।

---

[1]ਪੜ੍ਹਕੇ।
[2]ਰੱਬ ਦਾ।
[3]ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
[*]ਪਾ:-ਜਰੂਰਾ।
[4]ਵੈਰ।
[5]ਮੋਹ।
[6]ਮਰਜ਼ੀ।
[7]ਕਾਰਨ।
[8]ਪਗੜੀ।
[9]ਸਬਰ।
[10]ਹਰ ਘੜੀ।
[11]ਟੋਪੀ ਦਾ।
[12]ਮੂੰਹ ਜਿਵੇਂ ਅੰਦਰਵਾਰ ਨੂੰ।
[13]ਇਕ ਰਸ।
[14]ਟਾਕੀਆਂ, ਤਰੀਜ਼ਾਂ।
[15]ਤਿਆਗ (ਅ) ਟਾਕੀਆਂ।

ਮਾਨ ਜਿ ਮੋਹ ਲਿਪਾਇ ਨ[4] ਉਰ ਕੋ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਾਜੀ ਬਹੁਰ ਅਲਾਈ।
'ਖ਼ਫਨੀ[5] ਰੀਤਿ ਕਰਹੁ ਕਜੋਂ ਪਾਈ?' ॥ ੪੦ ॥
ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਖਫਨੀ ਜਾਨਹੁ ਖ਼ਫਨ[6] ਸਮਾਨਾ।
ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਸੁ ਖਫਨੀ ਪਾਵੈ।
ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਵੈ[+] ॥ ੪੧ ॥
ਅੰਗ ਹਿਲਾਇ ਨ ਆਪ ਜਣਾਵੈ।
ਨਿਜ ਹੁਨਰਨ ਕੋ ਰਿਦੈ ਛਪਾਵੈ।
ਕਰਿ ਕੈ ਜ਼ਾਹਰ ਐਬ ਦਿਖਾਵੈ।
ਗੁਰੁ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ॥ ੪੨ ॥
ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ ਨਾਨਕ ਜਾਨੋ।
ਮੱਕੇ ਕੋ ਅਬ ਕਿਯ ਪ੍ਰਸਥਾਨੋ'।
ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਹਾਜੀ ਮਨ ਮਹਿਂ ਚੀਨਾ।
-ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਬੋਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੪੩ ॥
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਮਝਾਰੀ।
ਕਾਬੇ ਚਲਜੋ ਚਹਿਤ ਮਗ[7] ਭਾਰੀ।
ਦੇ ਜਬਾਬ ਇਸ ਕਰਹਿਂ ਨਿਰਾਲਾ[8]।
ਭਲੀ ਨ ਬਾਤ ਚਲਹਿ ਜੇ ਨਾਲਾ ॥ ੪੪ ॥
ਯੌਂ ਮਸਲਤਿ[9] ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਬੈਨਾ।
ਮੰਦ ਨ ਸਮਝਹਿਂ -ਇਹ ਗੁਨਐਨਾ[10]-।
'ਮੱਕੇ ਕੇ ਮਗ ਅਸ ਇਕ ਥਾਨਾ।

---

[1]ਸੰਸਾਰ ਤੇ।
[2]ਸੁਰਗ ਦਾ ਸੁਖ।
[3]ਦੋਵੇਂ ਤਰਕ ਕਰੋ, ਤਿਆਗੋ।
[4]ਮਾਨ ਤੇ ਮੋਹ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਾ ਕਰੇ।
[5]ਬਾਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਅਨਸੀਤਾ ਚੋਲਾ।
[6]ਖੱਫਣ।
[+]ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।
[7]ਰਾਹ।
[8]ਵੱਖਰਾ।
[9]ਸਲਾਹ।
[10]ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਇਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹਨ।

ਚਢਿ ਜਹਾਜ਼ ਪਰ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥
ਤਹਿਂ ਜਬ ਕਲਮਾ ਦੇਤਿ ਪਢਾਈ।
ਤਬ ਜਹਾਜ਼ ਪਰ ਲੇਤਿ ਚਢਾਈ।
ਹਿੰਦੁ ਨ ਕਲਮਾ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਹਮ ਤੇ ਜਾਹੁ ਨਿਰਾਰਾ' ॥ ੪੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਮੁਸਕਾਨੇ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਜਨਮਯੋ ਜਬ, ਕੋ ਸੰਗ ਨ ਆਯੋ[1]।
ਮਰਨੇ ਕਾਲ ਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ ॥ ੪੭ ॥
ਆਇ ਇਕੇਲਾ ਜਾਤਿ ਇਕੇਲਾ।
ਯੌਂ ਸਮਝਹਿ ਮਨ ਹੋਤਿ ਸੁਹੇਲਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਸ ਤਹਿਂ ਰੈਨ ਬਿਤਾਈ।
ਬਹੁਰੋ ਜਬ ਪ੍ਰਭਾਤ ਹੈ ਆਈ ॥ ੪੮ ॥
ਉਠਿ ਕਰਿ ਹਾਜੀ ਪੰਥ ਸਿਧਾਰੇ।
ਅਪਨ ਸਾਥ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਟਕਾਰੇ।
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਤਹਿਂ ਹੋਇ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ੪੯ ॥
ਮੱਕੇ ਦੇਖਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਾ[2]।
ਕਹੁ ਅਬ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਗਮਨੋਂ ਪੰਧਾ।
ਹੁਤੇ ਤੁਰਕ ਸੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ'।
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੫੦ ॥
'ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਬਿਖੈ ਨ ਕੋਈ।
ਰਾਵਰ ਕੌ ਬਰਜਹਿ ਮਗ ਜੋਈ।
ਤੁਰਕ ਜਿ ਬਪੁਰੇ[3] ਕੌਨ ਅਗਾਰੀ।
ਤੁਮਰੇ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈਂ ਬਲ ਧਾਰੀ ॥ ੫੧ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ।
ਨਹਿਂ ਵਿਲਾਉ ਕੀਜੈ ਜਗਸਾਈਂ! '।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਗਸੇ ਨਾਥਾ।

---
[1]ਕੋਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।
[2]ਰੋਕ।
[3]ਵਿਚਾਰੇ।

ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਮਰਦਾਨੇ ਸਾਥਾ[1] ॥ ੫੨ ॥
'ਤੁਝਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ ਜਰੂਰੇ।
ਗਾਉ ਸਬਦੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਰੂਰੇ।
ਕਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਨ।
ਲੇ ਰਬਾਬ ਗਾਵਹੁ ਅਬ ਤੂਰਨ' ॥ ੫੩ ॥
ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਹਿਰਦੈ ਮਰਦਾਨਾ।
ਜੰਤ੍ਰ ਬਜਾਇ ਕੀਨ ਮੁਖ ਗਾਨਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਸੁਰ ਰਾਗ ਬਸਾਯੋ।
ਰੀਝ ਰੀਝ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਗਾਯੋ ॥ ੫੪ ॥
ਸਰਬ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਪਢਿ ਕਰਿ ਜਬ ਹੀ।
ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਇ ਨਮੋ[2] ਕਿਯ ਤਬ ਹੀ।
ਸਿਰ ਉਚੌ ਕਰਿ ਨੈਨ ਪਸਾਰੇ।
ਦੇਖ ਮੱਕੇ ਕੇਰ ਮੁਨਾਰੇ ॥ ੫੫ ॥
ਬੂਝਤਿ ਭਾ 'ਇਹ ਕੌਨ ਸਥਾਨਾ?।
ਪਿਖਿਅਤਿ[3] ਧੌਲਰ[4] ਸੁੰਦਰ ਨਾਨਾ'।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬੈਨਾ।
ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਐਨਾ ॥ ੫੬ ॥
'ਮੱਕਾ ਆਵਾ ਜ਼ਾਰਤ[5] ਤੇਰੀ।
ਚਹਿਤ ਜੁ ਮਨ, ਉਠਿ, ਲੀਜੈ ਹੇਰੀ'।
ਹਰਖਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ, ਭਾ ਮਨ ਭਾਵਾ।
ਹਿਤ ਦੇਖਨ ਕੇ ਚਿਤ ਲਲਚਾਵਾ ॥ ੫੭ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਚਿਤ ਕੀ ਜਾਨੀ।
ਉਠਤਿ ਭਏ ਤਬ ਹੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਦ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲੀ।
ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਦਿਵਾਲੀ[6] ॥ ੫੮ ॥
ਹਾਜੀ ਬੇਖ ਕਰੇ ਤਿਹ ਥਾਏ।

---

[1]ਨਾਥ (ਗੁਰੂ) ਜੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾਏ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਬੋਲੇ।
[2]ਨਮਸਕਾਰ।
[3]ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
[4]ਮਹੱਲ।
[5]ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਸਥਾਨ।
[6]ਦੀਵਾਰ ਦੇ।

ਕੀਨੇ ਆਸਨ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਏ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਬਦ ਬਸੰਤ ਮਝਾਰਾ।
ਉਚਿ ਸੁਰ ਸੋਂ ਕਿਯ ਗਾਨ ਉਚਾਰਾ* ॥ ੫੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨਿ ਚਾਰਿ ਕਰਿ ਮਹਲਤਿ ਚਾਰਿ ਬਹਾਲੀ ॥
ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ ਚਹੁ ਹਥਿ ਦੀਏ ਏਕਾ ਏਕਾ ਵਾਰੀ ॥੧॥
ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਧੁਸੂਦਨ ਮਾਧੌ ਐਸੀ ਸਕਤਿ ਤੁਮ੍ਾਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਸਕਰੁ ਪਾਵਕੁ ਤੇਰਾ ਧਰਮੁ ਕਰੇ ਸਿਕਦਾਰੀ ॥
ਧਰਤੀ ਦੇਗ ਮਿਲੈ ਇਕ ਵੇਰਾ ਭਾਗੁ ਤੇਰਾ ਭੰਡਾਰੀ ॥੨॥
ਨਾ ਸਾਬੂਰੁ ਹੋਵੈ ਫਿਰਿ ਮੰਗੈ ਨਾਰਦੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥
ਲਬੁ ਅਧੇਰਾ ਬੰਦੀਖਾਨਾ ਅਉਗਣ ਪੈਰਿ ਲੁਹਾਰੀ ॥੩॥
ਪੂੰਜੀ ਮਾਰ ਪਵੈ ਨਿਤ ਮੁਦਗਰ ਪਾਪੁ ਕਰੇ ਕੁੋਟਵਾਰੀ ॥
ਭਾਵੈ ਚੰਗਾ ਭਾਵੈ ਮੰਦਾ ਜੈਸੀ ਨਦਰਿ ਤੁਮ੍ਾਰੀ ॥੪॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕਉ ਅਲਹੁ ਕਹੀਐ ਸੇਖਾਂ ਆਈ ਵਾਰੀ ॥
ਦੇਵਲ ਦੇਵਤਿਆ ਕਰੁ ਲਾਗਾ ਐਸੀ ਕੀਰਤਿ ਚਾਲੀ ॥੫॥
ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ ਨੀਲ ਰੂਪ ਬਨਵਾਰੀ ॥
ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ ॥੬॥
ਜੇ ਤੂ ਮੀਰ ਮਹੀਪਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉਣ ਹਮਾਰੀ ॥
ਚਾਰੇ ਕੁੰਟ ਸਲਾਮੁ ਕਰਹਿਗੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮ੍ਾਰੀ ॥੭॥
ਤੀਰਥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਿਛੁ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਮੇਕਾ ਘੜੀ ਸਮ੍ਾਲੀ ॥੮॥੧॥੮॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਨੌ ਖੰਡ ਔ ਸਤ ਦੀਪ
ਜੋ ਚੌਦਹਿ ਪੁਰੀ[1], ਬਨਾਇ।
ਤੀਨ ਗੁਨਾ[2], ਚਹੁ ਬੇਦ[3], ਕਰਿ
ਰਾਖੀ ਰਚਨ ਰਚਾਇ ॥ ੬੦ ॥
ਚਹੁ[4] ਜੁਗ ਕੇ ਦੀਪਕ ਚਤਰ[5]
ਕਰਤਿ ਉਜਾਲਾ[1] ਬੇਦ।

---

*ਪਾ:-ਊਚੀ ਸੁਰਸੋਂ ਗਾਨ ਉਚਾਰਾ।
[1]ਚੌਦਾਂ ਭਵਨ।
[2]ਤਿੰਨ ਗੁਣ।
[3]ਚਾਰ ਵੇਦ।
[4]ਚਾਰੋਂ।
[5]ਚਾਰ।

ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੀ ਰੱਖਯਾ ਨਮਿਤ
ਮਧੁਕੈਟਭ[੨] ਦਿਯ ਛੇਦ[੩] ॥ ੬੧ ॥
ਘਰ ਘਰ ਲਸ਼ਕਰ ਅਗਨਿ ਜੋ
ਧਰਮ ਰਾਇ ਸਿਕਦਾਰ[੪]।
ਧਰਤੀ ਥਾਪੀ ਦੇਗ[੫] ਕਰਿ
ਸਭਿਸੈ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ[*] ॥ ੬੨ ॥
ਕਰਮ ਭੰਡਾਰੀ[੬] ਸੇ ਭਏ
ਜਸ[੭] ਕਰਹਿ ਤਸ[੮] ਦੇਜ[੯]।
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੈਂ ਮਨ ਬਿਗਰ ਕੈ
ਸਦਾ ਖੁਆਰ ਰਹੇਜ[੧੦] ॥ ੬੩ ॥
ਬਿਨ ਸੰਤੋਖ ਤਮ ਬੰਦ ਮੈਂ[੧੧]
ਅਉਗਣ ਪਾਪ ਕਰੰਤਿ।
ਪਰਿ ਹੈਂ ਮੁਗਦਰ ਜਮਹਿੰ[੧੨] ਕੇ
ਹ੍ਵੈ ਸਜਾਇ ਦੁਖਵੰਤ[੧੩] ॥ ੬੪ ॥
ਫਿਰਜੋ ਸਮਾਂ ਅਬ ਔਰ ਬਿਧਿ
ਸੇਖਾਂ[੧੪] ਵਾਰੀ ਆਇ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕੋ ਅਲਹ ਕਹਿ
ਦੇਵਲ[੧੫] ਕਰ ਲਗਵਾਇ[੧੬] ॥ ੬੫ ॥

---

[1]ਚਾਨਣਾ।
[2]ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਮ।
[3]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ।
[4]ਸਰਦਾਰ।
[5]ਲੰਗਰ।
[*]ਪਾ:-ਅਧਾਰ।
[6]ਲਾਂਗਰੀ।
[7]ਜੈਸਾ।
[8]ਤੈਸਾ।
[9]ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
[10]ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[11]ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ।
[12]ਧਰਮਰਾਜ।
[13]ਦੁਖ ਵਾਲੀ।
[14]ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕੌਮ।
[15]ਮੰਦਰਾਂ ਤੇ।
[16]ਮਸੂਲ ਲਾ ਦਿੱਤੇ।

ਕੂਜਾ[1] ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ[2] ਕੀ
ਰੀਤਿ ਚਲਾਨੀ ਔਰ।
ਜੀਅਨ[3] ਕੋ ਮੀਆਂ ਕਹੈਂ
ਅਸ ਬੋਲੀ ਸਭਿ ਠੌਰ ॥ ੬੬ ॥
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤਾਰ ਅਬ
ਹ੍ਵੈ ਬੈਠ੍ਯੋ ਇਸ ਅੰਗ[4]।
ਐਸੀ ਕੁਦਰਤ ਕਿਸ ਬਿਖੈ
ਕਰਿ ਹਟਾਇ ਤੁਮ[5] ਸੰਗ[6] ॥ ੬੭ ॥
ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ ਮੋਹਿ ਕੋ[7]
ਚਲਿ ਆਯੋ ਤੁਮ ਪਾਸ[8]।
ਤੀਰਥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਪੁੰਨ ਸਭਿ
ਦਿਹੁ ਹਿੰਦਨ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੬੮ ॥
ਨਾਮ ਵਡਾਈ ਦੀਜੀਏ
ਮੋ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ!।
ਹਿੰਦਨ ਕੋ ਥਿਰ[9] ਧਰਮ ਹ੍ਵੈ
ਕਾਰਜ[10] ਯਹੀ ਹਮਾਰ' ॥ ੬੯ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿ
ਮੱਕੇ ਬਾਸੀ[11] ਲੋਕ।
'ਹਾਜੀ ਇਹ ਮਤਿਵਾਨ[12] ਵਡ'
ਭਾਖਹਿਂ[13] ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ[14] ॥ ੭੦ ॥

---

[1]ਲੋਟਾ (ਵੁਜ਼ੂ ਵਾਸਤੇ।
[2]ਨਿਮਾਜ।
[3]ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ।
[4]ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ।
[5]ਤੁਸਾਡੇ।
[6]ਨਾਲੋਂ।
[7]ਮੈਨੂੰ।
[8]ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਸ।
[9]ਅਟੱਲ।
[10]ਕੰਮ।
[11]ਮੱਕੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ।
[12]ਅਕਲ ਵਾਲਾ।
[13]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[14]ਦੇਖਕੇ।

ਸੀਧਾ[1] ਆਨ ਚਢਾਵਈਂ
ਕੇਤਿਕ ਕਰਹਿਂ ਸਲਾਮ।
ਬੈਸੇ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨਹੀ[2]
'ਹੈਂ ਬਿਸਾਲ ਗੁਨ ਧਾਮ' ॥ ੭੧ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਵਿਚ ਠੰਢ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਵੇਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਲਈ ਨਿਕਲੇ, ਇਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਅੱਡਰੀ ਅੱਡਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਅੰਬੁਆ, ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਚਿੱਟਾ, ਇਕ ਪੈਰ ਜੁਤੀ, ਇਕ ਪੈਰ ਖਉਂਸ, ਗਲ ਖਫਨੀ, ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਕੇਸਰ ਦਾ ਆਦਿਕ ਰਖਿਆ। ਦੂਜੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਪੈਰੀਂ ਖੜਾਵਾਂ ਕਾਠ ਦੀਆਂ, ਹੱਥ ਆਸਾ, ਸਿਰ ਰੱਸੇ ਲਪੇਟੇ, ਬਾਹਾਂ ਜੰਘਾਂ ਰੱਸੇ ਲਪੇਟੇ, ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿੰਦੁਲੀ ਦਾ ਸੀ। ਤੀਜੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਪੈਰੀਂ ਚਮੜਾ ਅਤੇ ਸਿਰ ਚਮੜਾ, ਤੇ ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਕੇਸਰ ਦਾ ਸੀ। ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮੇਂ ਪੈਰੀਂ ਖਉਸਾਂ ਚੰਮ ਕੀਆਂ ਅਤੇ ਚੰਮ ਕੀ ਸੁੱਥਣ, ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ, ਹੱਥ ਆਸਾ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਕੂਜਾ ਆਦਿਕ ਪਾਸ ਸਨ, ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿੰਦੀ ਕਾ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਸਮੇਂ ਭਗਵੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਗਲੇ ਜਨੇਊ ਪਾਏ ਹੋਣ ਜਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੀ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪਹਿਰਾਵਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰਨ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅੱਡਤਾ ਦੱਸ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵੇਸ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਖਾਸ ਖਾਸ ਮਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਧ ਅਮਕੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਜਾਂ ਅਮਕੇ ਮਤਿ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਾਕਿ ਬੈਰਾਗੀ, ਸੰਨਜਾਸੀ, ਜੋਗੀ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਅੱਡਰੇ ਅੱਡਰੇ ਵੇਸ ਭੇਸ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਰ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਅੱਡਰਾ ਲਿਬਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵੇਸ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਿਆ। ਭੇਸਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਤੋਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਦਵਾਰ ਜਾਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਦੇ ਵੇਖ ਆਪ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਨ ਲਗ ਪਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਆਪ ਦੇ ਗਿਰਦ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਭ ਸਿੱਖਜਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਰਛੇਤਰ ਤੇ ਮਾਸ (ਕਈ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਹਿਰਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ) ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਆ ਜੁੜੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਨ ਨਾਥ ਵਿਚ ਆਰਤੀ ਸਮੇਂ ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਖੜੋਣ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ, ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਕਾਬੇ ਵਲ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਲੇਟਣ ਤੇ ਮੱਕਾ ਫੇਰਨ ਤੋਂ ਲੋਕੀਂ ਆ ਜੁੜੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸਲੀ ਤੱਤ੍ਵ ਦਿਖਾਕੇ ਜੀਆਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਦੀ ਅਦਭੁਤਤਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਕਲਜਾਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਾਜੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭੇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਾਜੀਆਂ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੇ ਤਦ:-

ਹਾਜਿਨ ਰਿਦੈ ਈਰਖਾ ਹੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸੋਈ।
'ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੈ ਹਿੰਦੂ ਅਹਿਈ? ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਲਹਿਈ।
ਹਾਜੀ ਬੇਖ ਤਿਲਕ ਹੈ ਮਾਥੇ। ਯਾਂਤੇ ਬੁਝਤਿ ਹੈਂ ਤੁਝ ਸਾਥੇ'। ੨੭।

[ਅਧਜਾਯ ੭੫ ਅੰਕ ੨੬ ਤੇ ੨੭ ਵਿਚੋਂ

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੇ ਹਾਜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਣ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੰਞੂ ਪਾਉਣ ਤੇ ਹਿੰਦੂ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਰੰਗ ਦਾ ਕਪੜਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਖਾਸ ਕਿਸੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਲਿਬਾਸਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੱਖਰਾਪਨ, ਤੇ ਦੋ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਤ੍ਰੈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਧਾਰਨਾ ਹੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੇਖਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮਖ਼ੌਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਆ ਟਿਕੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ

---

[1]ਰਸਦ

[2]ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫਕੀਰੀ ਭੇਸ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਾਧਾਰਣ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਏ, ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲਿਬਾਸ ਕੌਤਕ ਹਿਤ ਸਨ:-

ਯਥਾ-ਕਉਤਕ ਹਿਤ ਯਿਹ ਰੂਹ ਬਨਾਏ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਜਾਤ ਲਖਾਏ।

[ਇਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੩ ਵਿਚ

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੱਕੇ ਮਾਰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥੫੭॥

੫੮. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਮੱਕਾ, ਜੀਵਣ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਇ ਜਿਨ, ਜੀਤੇ ਪੰਚ ਬਿਕਾਰ।
ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕੋ ਬੰਦਨਾ, ਸਿਰ ਚਰਨਨ ਪਰ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥

ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ, ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਅਰ ਤਿਸ ਵਿਚ ਰਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਕਰਕੇ।

ਪੰਜ ਬਿਕਾਰ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ।

ਅਰਥ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਪੰਜਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਕੇ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਆਗੇ ਪੁਨ ਕਥਾ ਅਬ
ਬੈਠੇ ਜਗਤੇਸ਼ ਕੋਊ ਘਟੀ[1] ਤਿਹ ਥਾਨ ਹੈਂ।
ਦੀਨਨ ਕੇ ਦਾਨੀ ਬੋਲੇ ਬਦਨ ਤੇ ਬਾਨੀ ਤਬ
'ਦੇਖ ਮਰਦਾਨੇ ਜਾਂ ਕੋ ਚਾਹਿਤਿ ਮਹਾਨ ਹੈ।
[*]'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨੀਤ! ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ ਭੀਤ[2]
ਕਰੈਂ ਕਹੂੰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਅਜਾਨ ਹੈਂ।
ਕੈਸੀ ਇਹ ਰੀਤਿ, ਕਾਂ ਕੋ ਪੂਜੈਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਨਰ?
ਮੋ ਕੋ ਤੋ ਅਨੀਤ ਸੀ ਫੁਰਤਿ ਪਾਜਵਾਨ[3] ਹੈ' ॥ ੨ ॥
[+]'ਦੇਖੋ ਮੱਧ[4] ਜਾਉ ਜੈਸੋ ਬਨਜੋ ਹੈ ਬਨਾਉ ਯਾਂ ਕੋ'
ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਚਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ ਹੁਲਸਾਇ ਕੇ।
ਗਯੋ ਜਬ ਪੌਰ[5] ਤਹਾਂ ਬੈਸੇ ਹੈਂ ਮੁਜੌਰ[6]
ਕਹੈਂ ਈਹਾਂ ਕਰਿ ਕਾਜ ਜੋਊ ਆਗੇ ਕਰੈਂ ਜਾਇ ਕੈ'।
'ਹੌਂ ਤੋ ਹੌਂ[7] ਤੁਰਕ, ਮੋ ਕੋ ਆਗੇ ਕਜੋਂ ਨ ਜਾਨਿ ਦੇਹੋ?
ਦਰਸ ਪਰਸ ਹਟਿ ਆਵੋਂ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ'।
'ਦੇਖਨ[8] ਰਜਾਇ ਨਹੀਂ ਹਮ ਹੂੰ ਤੇ ਜਾਇ ਤਹਾਂ

---

[1]ਘੜੀ।
[*]ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ।
[2]ਕੰਧ।
[3]ਪਾਜ ਵਾਲੀ।
[+]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[4]ਅੰਦਰ।
[5]ਦਰਵਾਜੇ।
[6]ਪੁਜਾਰੀ।
[7]ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਂ।
[8]ਦੇਖਣ ਦੀ।

ਆਖੈਂ ਦੋਊ ਬਾਂਧੈਂ[1] ਕਰ ਬੰਦੈਂ[2] ਸੀਸ ਨਾਇਕੈ[3] ॥ ੩ ॥
ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਮੁਰਝਾਨੋ, ਹਟਿ ਆਯੋ ਢਿਗ
ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਾਨੇ 'ਮਰਦਾਨੇ ਦੇਖਜੋ ਥਾਨ ਕੋ? '।
ਕਹੈ 'ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਦੇਹਿਂ ਕੈਸੇ ਦੇਖੋਂ ਜਾਇ ਤਹਾਂ
ਜਾਇਂ ਜਿ ਮੁਜੌਰ ਨੈਨ ਬਾਂਧੈ ਡੀਠ[4] ਹਾਨ ਕੋ[5]।
ਸੰਗ ਤੁਮ ਆਏ, ਬਿਨਾ ਦੇਖੇ ਇਹ ਜਾਵੈਂ ਅਬ
ਰਹੈ ਪਛੁਤਾਵੋ ਭੇਦ ਹੋਇ ਨ ਲਖਾਨ ਕੋ[6]।
ਫੇਰ ਕਬ ਦੇਖੋਂ ਜੇ ਨ ਅਬ ਦੇਖਜੋ ਜਾਇ
ਪ੍ਰਭੁ! ਮੋ ਕੋ ਦਿਖਰਾਇ ਪੁਨ ਕੀਜੈ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕੋ' ॥ ੪ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਦੇਖਨ ਚਾਹਿ ਬਿਸਾਲ ਇਤੀ ਤੁਝ
ਜਾਇ ਪਿਖੋ ਅਬਕੇ ਮਰਦਾਨਾ!।
ਦੇਖ ਸਕੈਂ ਨਾ ਮੁਜਾਵਰ ਤੋਹਿ ਕੌ
ਅੰਤਰ ਜਾਹੁ ਨਿਸ਼ੰਕ, ਸੁਜਾਨਾ! '।
ਆਇਸ ਧਾਰਿ ਲਈ ਸਿਰ ਪੈ
ਸੁਨਿ ਬੈਨ, ਵਡੋ ਮਨ ਮੈਂ ਹਰਖਾਨਾ।
ਅੰਤਰ ਤਾਂਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ
ਸਭਿ ਅੰਧ ਭਏ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂੰ ਲਖਾਨਾ ॥ ੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਕੈ ਦੇਖਤਿ ਕਜਾ
-ਇਕ ਪਾਹਨ ਮੂਰਤ[7] ਭੂਰ ਧਰੀ-।
ਤੂਸ਼ਨ ਹੋ ਨਿਕਸਾ ਤਬ ਹੀ
ਢਿਗ ਆਯੋ ਤਬੈ* ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਹਰੀ।
ਬੂਝਤਿ ਭੇ 'ਮਨ ਕੋ ਜੁ ਮਨੋਰਥ
ਪੂਰਨ ਕੀਨ ਅਬੈ ਕੀ ਬਰੀ?।
ਕੈਸੇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨ ਕਹੋ? '
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ ਗੁਰ ਸੋਂ ਉਚਰੀ ॥ ੬ ॥

---

[1]ਅਸੀਂ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।
[2]ਹਥ ਜੋੜਕੇ।
[3]ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਲੈ (ਇਥੋਂ ਹੀ)।
[4]ਨਜ਼ਰ, ਅੱਖਾਂ।
[5]ਭਾਵ ਦੇਖ ਨ ਸਕੇ।
[6]ਭੇਦ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗੂ।
[7]ਪੱਥਰ ਦਾ ਵਜੂਦ।
*ਪਾ:-ਤਹਾਂ, ਜਬੈ।

ਕਬਿੱਤ: 'ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਤਹਾਂ ਇਕ ਪਾਹਨ ਹੈ ਲਹਾ[1] ਵਡ
ਯਾਂ ਕੋ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੋ ਕੋ ਭਾਖਿਕੈ ਸੁਨਾਈਏ।
ਭਯੋ ਕੈਸੇ ਥਾਨ ਜਾਂ ਕੀ ਮਾਨਤਾ ਮਹਾਨ?
ਨਹੀਂ ਦੇਖਤਿ ਦਰਸ, ਕਜੋਂ ਹੈ ਨੈਨ ਮੂੰਦ[2] ਜਾਈਏ?।
ਤੁਰਕ ਕਹਿਤਿ -ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨ ਕੀਜੈ ਕਬਿ-
ਯਾਂ ਕੋ ਅਭਿਖੇਕਤਿ ਹੈਂ[3] ਸਭੈ ਸਿਰ ਨਾਈਏ।
ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਸਭੈ ਬਿਧਿ, ਦਯਾ ਕੀਜੈ ਦਯਾਨਿਧਿ!
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਦੇਨਹਾਰ! ਸੰਸੈ ਕੋ ਮਿਟਾਈਏ' ॥ ੭ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਇਂ 'ਪਾਜ ਰਾਖਤਿ ਦੁਰਾਇ[4] ਇਹ
ਆਦਿ ਕੈ[5] ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹੋਂ ਸੋਊ ਸੁਨਿ ਲੀਜੀਏ।
ਉਮਾ[6] ਅਰਧੰਗ[7] ਜਾਂ ਕੀ ਪੂਰਬ[8] ਪਿਨਾਕੀ ਲਿੰਗ[9]
ਧਰਜੋ ਇਹ ਠੌਰ ਬਿਖੇ ਕਬੈ ਕੋ[10] ਲਖੀਜੀਏ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਮੰਦਰ ਨਾ ਕੋਊ ਈਹਾਂ ਹੁਤੇ ਉਦਿਆਨਾ[11] ਮਾਂਹਿ*
ਬਨਜੋ ਜੈਸੇ ਥਾਨ ਤੈਸੋ ਉਚਰੋਂ ਸੁਨੀਜੀਏ।
ਭਯੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਬੀਚ ਖੁਨਕਾਰ ਭੂਪ[12] ਏਕ
ਤੁਰਕਨ ਪੱਖ ਬਿਖੈ ਗਾਢੋਈ[13] ਜਨੀਜੀਏ[14] ॥ ੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਲਿੰਗ ਤਿਨ, ਦੇਖਤਿ ਰਿਸ ਉਪਜਾਇ।
ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਕੋ ਇਵ ਕਹਜੋ -ਦੀਜੈ ਦੂਰ ਉਠਾਇ- ॥ ੯ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਭੇਜੇ ਜਬ ਦਾਸ, ਭਈ ਪਾਵਕ[15] ਪ੍ਰਕਾਸ਼

---

[1]ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਪੱਥਰ ਹੈ।
[2]ਨੇਤ੍ਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ।
[3]ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[4]ਛੁਪਾਇਕੇ।
[5]ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ।
[6]ਪਾਰਬਤੀ।
[7]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[8]ਪਹਿਲੇ।
[9]ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ।
[10]ਕਦੋ ਦਾ।
[11]ਜੰਗਲ।
*ਪਾ:-ਮਾਂਹੀ।
[12]ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ (ਅ) ਖੁਨਖਾਰ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜਾ।
[13]ਬੜਾ ਪੱਕਾ।
[14]ਜਾਣੋ।
[15]ਅਗਨੀ।

ਬਹੁ ਦੇਸ਼ ਔ ਬਿਦੇਸ਼ ਦਾਹ[1] ਲਾਗਜੋ ਹੈ ਅਚਾਨਕੀ।
ਨੱਗਰ ਅਗਾਰ[2] ਬੀਥੀ[3] ਚੌਹਟੇ[4] ਬਜਾਰ ਜਰੇ[5]
ਊਚੀ ਰਜਧਾਨੀ ਭੂਪ ਹੂੰ ਕੀ[6] ਸਭਿਹਾਨਿ ਕੀ[7]।
ਐਸੇ ਸੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੇਖਿ ਹਾਥ ਜੋਰ ਠਾਂਢ ਭਏ
ਰਿਦੇ ਤੇ ਬਿਸਾਰੀ ਜੋਊ ਹੁਤੀ ਰੀਤਿ ਮਾਨਕੀ[8]।
ਬੰਦੈ ਬਾਰਬਾਰ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਬਖਾਨਿ[9] ਬਾਨੀ
ਦਾਸ ਭਯੋ ਆਇ ਪਦ[10] ਗਹੇ[11] ਨਿਜ ਪਾਨ ਕੀ[12] ॥ ੧੦ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਭਈ ਜਬ ਰੈਨ ਤਾਂ ਸੋਂ ਸੁਪਨੇ ਮੈਂ ਕਹੇ ਬੈਨ
-ਇਸੀ ਠੌਰ ਮੇਰੋ ਭਲ ਮੰਦਰ ਬਨਾਈਏ।
ਜਾਇ ਨੈਨ ਮੂੰਦ ਮੱਧ[13], ਹੋਇਂ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਿੱਧ
ਕਰੋ ਜਿ ਨ ਐਸੀ ਬਿਧਿ, ਵਡੋ ਦੁਖ ਪਾਈਏ-।
ਭਈ ਜਬ ਭੋਰ ਬਨਿਵਾਈ ਇਹ ਠੌਰ ਨ੍ਰਿਪ
ਮੰਦਰ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਸਥਾਨ ਸੁਖਦਾਈਏ।
ਬਿਨਾ ਬਾਂਧੇ ਨੈਨ ਜਾਇ ਅੰਧ ਹ੍ਵੈ, ਲਖਾਇ[14] ਨਾਂਹਿ
ਤਬ ਹੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੋ ਕੀਨਿ ਇਹ ਗਾਈਏ ॥ ੧੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਹੈ ਬਲਵਾਨ ਮਹੇਸ਼[15] ਬਡੋ
ਬਨਿਵਾਇ ਭਲੋ ਇਹ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾ*।
ਅੰਤਰ ਮੱਜਨ[1] ਤਾਂਹਿ ਕਰਾਵਤਿ

---

[1]ਸਾੜ।
[2]ਘਰ।
[3]ਗਲੀ।
[4]ਚੌਂਕ।
[5]ਸੜੇ।
[6]ਰਾਜੇ ਦੀ
[7]ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ।
[8]ਹੰਕਾਰ ਦੀ।
[9]ਕਹਿਕੇ।
[10]ਚਰਨ।
[11]ਫੜੇ।
[12]ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ।
[13]ਅੰਦਰ।
[14]ਦੇਖੇ।
[15]ਸ਼ਿਵਜੀ।
*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਯਥਾ 'ਪਾਥਰੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ'। ਕਵੀ ਬੀ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ਨਹੀਂ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਆਖੇਪਕ ਹੋਵੇ ਯਾ ਸੁਣਕੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਆਵਤਿ ਬਾਹਰ ਨੀਰ ਢਰਾਨਾ। +
ਲੈ ਕਰ ਮੈਂ ਹਜ ਆਨਿ ਕਰੈਂ
ਇਹ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਦੋਖ ਮਿਟਾਨਾ'।
ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿਹੀ ਬਤਿਯਾਂ[2]
ਪੁਨ ਬੈਨ ਭਨੈ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਹੌਂ ਨਹਿਂ ਅੰਧ ਭਯੋ ਪਿਖਤੇ[3]
ਇਕ ਔਰ ਸੰਦੇਹੁ ਸੁ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ।
ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਕਾਫਰ ਕਯੋਂ ਉਚਰੈਂ
ਯਹਿ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਤੇ ਲਘੁਤਾਈ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਨ ਭਨੇ ਤਬ ਹੀ
'ਯਹਿ ਆਪ ਹੀ ਕਾਫਰ, ਔਰੇ ਬਤਾਈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਦਯਾ ਤੁਝ ਪੈ
ਨਹਿਂ ਅੰਧ ਭਯੋ ਇਹ ਠੌਰ ਦਿਖਾਈ' ॥ ੧੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਰਦਾਨਾ ਬਿਗਸਯੋ ਸੁਨਤਿ, ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਤਿਨ ਠੌਰ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਯੋ ਦਿਵਸ, ਕਹਿਤੇ ਜਗ ਸਿਰਮੌਰ ॥ ੧੪ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਰੈਨ ਭਈ ਪੁਨ ਆਨਿ ਜਬੈ
ਤਿਹ ਥਾਨ ਬਿਖੇ ਗੁਰ ਕੀਨੋ ਹੈ ਡੇਰਾ।
ਦੰਭ ਦਹੇ ਜਿਹ ਸੋਇ ਰਹੇ[4]
ਤਿਹ[5] ਧੌਲ[6] ਦਿਸ਼ਾ[7] ਕਿਯੇ ਪਾਵਨ[8] ਪੈਰਾ[9]।
ਜਾਮਨੀ[10] ਜਾਮ[11] ਰਹੀ ਜਬ ਹੀ ਇਕ

---

[1]ਇਸ਼ਨਾਨ।
+ਪਾਣੀ ਦਾ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਤਦੋਂ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਅੰਦਰ ਧਰਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਦੀਵਾਰ ਵਿੱਚ ਗਡਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮੱਜਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬੀ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਕਦੇ ਹੋਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[2]ਬਾਤਾਂ।
[3]ਦੇਖਣ ਨਾਲ।
[4]ਜਿਸ ਨੇ ਪਖੰਡ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਓਹ ਸੌਂ ਰਹੇ।
[5]ਉਸ।
[6]ਮਹਿਲ (ਕਾਬੇ) ਦੀ।
[7]ਤਰਫ।
[8]ਕਰਕੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[9]ਚਰਣ।
[10]ਰਾਤ।
[11]ਪਹਿਰ?

ਜੀਵਣ ਨਾਮ ਮੁੱਲਾਂ ਤਿਨ ਹੇਰਾ। {ਜੀਵਨ ਕਾਜ਼ੀ}
ਫੇਰਨ ਕੋ ਬਢਨੀ[1] ਤਹਿਂ ਆਵਤਿ
ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਾ ਬਹੁ ਬੈਨ ਕਠੋਰਾ[*] ॥ ੧੫ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶✶)

ਦੋਹਰਾ: ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ[2] ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ, ਜੀਵਣ ਅਤਿ ਮਤਿਹੀਨ[3]।
ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬਚਨ ਕੋ, ਔਰ ਨਰਨ ਸਮ ਚੀਨ[4] ॥ ੧੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਆਏ, ਕੋ ਹੈ, ਮਤ ਅਨਜਾਨ ਤੇਰੀ?
ਮੰਦਰ ਰਸੂਲ ਦਿਸ਼ ਚਰਨ ਪਸਾਰੇ ਹੈਂ[5]।
ਕੌਨ ਹੈ ਇਮਾਨ ਤੇਰੋ, ਹਿੰਦੂ ਕੈ ਤੁਰਕ ਟੇਰੋ[6]?
ਉਠਿ ਕੇ ਨਿਕਸ, ਦਿਨ ਤੋਹਿ ਦੁਖਵਾਰੇ ਹੈਂ।
ਐਸੇ ਥਾਨ ਕੌਨ ਕਾਜ ਆਯੋ ਤੈਂ ਨਿਲਾਜ ਦੌਰਿ[7]?
ਜਾਨੀ ਨ ਸਿਫਤ ਜੋ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਸਾਰੇ ਹੈਂ'।
ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨ, ਗੁਨ ਐਨ ਗਤਿਦੈਨ ਬੋਲੇ
'ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਮਗ, ਪਗ ਹਮ ਹਾਰੇ ਹੈਂ ॥ ੧੭ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਚਲੇ ਪੰਥ, ਭਯੋ ਸ਼੍ਰਮ, ਥਾਕ ਭਏ ਬਿਹਬਲ[8]
ਕੋਊ ਸੁਧ ਰਹੀ ਨਹਿਂ, ਪੈਰ ਕਿਤ ਕੀਜੀਏ।
ਭਯੋ ਅਨਜਾਨ ਦੋਸ਼, ਯਾਂ ਤੇ ਕੀਜੈ ਥੋਰੋ ਰੋਸ
ਐਸੋ ਅਬ ਕੀਜੈ ਮਮ ਚਰਨ ਗਹੀਜੀਏ।
ਉਠਿਨੇ ਕੋ ਜੋਰ ਨਾਂਹਿ, ਯਾਂ ਤੇ ਕਹੋਂ ਤੁਝ ਪਾਹਿ
ਐਂਚੋ[9] ਨਿਜ ਹਾਥ ਸੰਗ ਔਰੇ ਦਿਸ਼ ਕੀਜੀਏ।
ਆਏ ਪਰਦੇਸ਼ੀ, ਨਹਿਂ ਜਾਨੈਂ ਹਮ ਬਾਤ ਐਸੀ
ਜੈਸੀ ਭਾਵੈ ਤੈਸੀ ਕਰਿ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਨ ਖੀਝੀਏ ॥ ੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਖੁਦਾਇ ਘਰ, ਤੈਂ ਜਾਨਜੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਕਰਹੁ ਮੁਲਾਨੇ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਾ, ਬਰਜਤਿ ਤੁਝ ਕੋ ਨਾਂਹਿ' ॥ ੧੯ ॥

---

[1]ਝਾੜੂ।
[*]ਪਾ:-ਕੋ ਟੇਰਾ।
[2]ਮਾਰੀ।
[3]ਮੂਰਖ ਨੇ।
[4]ਜਾਣਕੇ।
[5](ਕਿਉਂ) ਫੈਲਾਏ ਹਨ।
[6]ਲੇ।
[7]ਭੱਜ ਜਾਹ।
[8]ਬਿਆਕੁਲ।
[9]ਖਿੱਚੇ।

ਕਬਿੱਤ: ਮੁੱਲਾਂ ਰਿਸ ਕੀਨੀ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਹੈ ਚਰਨ ਗੁਰ
ਬਲ ਸੋਂ ਘਸੀਟ ਔਰ ਦਿਸ਼ਾ ਭਰਮਾਏ[1] ਹੈਂ।
ਕਾਬਾ ਸੰਗ[2] ਚਲੵੋ, ਨੀਰ ਨੌਕਾ ਜਿਮ[3] ਹਲੵੋ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷✷)
ਤਬ ਭਯੋ ਥਿਰ ਜਾਇ ਜਿਤ ਚਰਨ ਸੁਹਾਏ ਹੈਂ। {ਫਿਰਿਆ ਮੱਕਾ..}
ਹਟੵੋ ਜਬ ਦੇਖੵੋ, ਜਿਤ ਪਗ ਤਿਤ ਕਾਬਾ ਗਯੋ
ਮੂਢ ਮਤ ਬਿਸਮ, ਨ ਕਛੂ ਜਾਨ ਪਾਏ ਹੈਂ।
ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਪਾਇ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਹੋਤਿ ਸੁ ਡੁਲਾਇਮਾਨ
ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਧੌਂ[4] ਸੰਗ ਸੁ ਮੁਨਾਰਨ[5] ਡੁਲਾਏ ਹੈ ॥ ੨੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ਗਯੋ ਤਬ ਜੀਵਣ
ਭੇਦ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਨ ਗਵਾਰਾ।
ਛੋਰਿ ਦਏ ਪਦ, ਕਾਬਾ ਭਯੋ ਥਿਰ
ਮੰਦਮਤੀ ਕਿਯ ਕ੍ਰੋਧ ਅਪਾਰਾ।
ਕੋਊ ਚਲੇ ਨ ਜਬੈ ਬਸ ਤਾਂ ਛਿਨ
ਭੂਰ ਕਠੋਰ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਤੂਰਨ ਬਾਹਿਰ ਕੋ ਨਿਕਸੋ
ਰਹਿਬੇ ਹਿਤ[6] ਲਾਉ ਨ ਥੋਰ ਅਵਾਰਾ[7] ॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਚ ਬਤਾਉ ਤੂੰ ਕੌਨ ਹੈ? ਹਿੰਦਨ ਜੈਸੀ ਰੀਤਿ।
ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਉਂ ਕਰ ਸਕੈ, ਜੋ ਐਸੀ ਬਿਪਰੀਤ ॥ ੨੨ ॥
ਸੁਬਹਿ ਵਖਤ[8] ਕਿਯ ਸੈਨ[9] ਕੋ, ਜਾਨਤਿ ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਜ।
ਕਿਹ ਤੇ ਆਇ ਗਵਾਰ ਤੂੰ, ਨਹਿੰ ਇਮਾਨ ਕੀ ਲਾਜ' ॥ ੨੩ ॥
ਉਠਿ ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬਹਿ, ਸੁਮਤੀ ਦੇਨਿ ਬਿਸਾਲ।
ਨੀਕੀ ਕਰਨ ਨਿਵਾਜ ਕੋ, ਕਹਿੰ ਸ਼ਲੋਕ ਤਹਿੰ ਕਾਲ ॥ ੨੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਃ ੧ ॥

---

[1]ਫਿਰਾਏ।
[2]ਨਾਲ।
[3]ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬੇੜੀ ਵਾਂਙ।
[4]ਕਾਬਾ।
[5]ਮੁਨਾਰਿਆਂ ਸਮੇਤ।
[6]ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ।
[7]ਥੋੜੀ ਡੇਰ।
[8]ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ।
[9]ਸੌਣਾ ਕੀਤਾ।

ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥
ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲ ਦੁਇ ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ ॥
ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਮਨੁ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ॥
ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ ਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸਦਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥੩॥

ਕਬਿੱਤ: ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਐਸੇ ਬਸ ਚਲਤਿ ਨ ਕੈਸੇ ਕਛੁ
ਮੁੱਲਾਂ ਭਾਖੈ[1] 'ਕਾਫਰਾ! ਕਜੋਂ ਕੁਫਰ ਅਲਾਵਈ।
ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਨ ਜਾਨੈਂ ਨ ਰਸੂਲ ਕੋ ਪਛਾਨੈਂ
ਕੋਊ ਆਵੈ ਅਰਬੰਗ[2] ਅਬ ਤੋ ਕੋ ਮਾਰਿ ਜਾਵਈ।
ਸਾਚੋ ਮਮ ਬਾਕ ਜਾਨਿ ਤੂਰਨ ਪਯਾਨ ਕੀਜੈ
ਹਾਜੀ ਬੇਖ ਧਰਜੋ ਹਾਜੀ ਢੰਗ ਨ ਦਿਸਾਵਈ।
ਭੇਦ ਸਭਿ ਜਾਨਜੋ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਪਛਾਨਜੋ ਤੇਰੋ
ਆਯੋ ਕਿਹ ਕਾਜ ਨਹਿਂ ਸਿਦਕ ਕਮਾਵਈ' ॥ ੨੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਭੋਰ[3*] ਭਈ ਇਵ ਤਾਂਹਿ ਕੋ[4] ਬੋਲਤਿ
ਆਵਤਿ ਭੇ ਪੁਨ ਔਰ ਮੁਲਾਨੇ।
ਪਿਖਿ ਧੌਲਰ[5] ਆਨ ਸਥਾਨ ਭਯੋ
-ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਤੇ? - ਉਰ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਨੇ।
ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਏ ਇਕ ਠੌਰ ਜਬੈ
ਤਬ ਜੀਵਣ ਜਾਇ ਕੈ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਇਕ ਕਾਫਰ ਰੈਨ ਕੋ ਸੈਨ ਕਿਯੇ
ਪਗ ਕਾਬੇ ਦਿਸ਼ਾ ਅਪਨੇ ਠਹਿਰਾਨੇ ॥ ੨੬ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਾਰ ਹਟਾਇ ਰਹਜੋ
ਜਬ ਮਾਨੇ ਨ ਬੈਨ ਗਹੇ ਪਗ ਦੋਊ।
ਕੀਨ ਘਸੀਟਨ ਜੋਰ ਕੇ ਸੰਗ
ਕਰੇ ਦਿਸ਼ ਦੂਸਰੀ ਮੈਂ ਤਬ ਸੋਊ।
ਦੇਖਜੋ ਜਬੈ ਫਿਰ ਧੌਲਰ ਕੋ
ਤਿਹ ਪੈਰ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਸਨੰਮੁਖ[1] ਹੋਊ।

---

[1]ਕਹੇ।
[2]ਅੜਬ ਆਦਮੀ।
[3]ਸਵੇਰ।
[*]ਪਾ:-ਭੁਨਸਾਰ।
[4]ਤਿਸਨੂੰ।
[5]ਕਾਬਾ।

ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨ, ਕਿ ਜੰਤ੍ਰਨ ਕੀਨ
ਬਿਸਾਲ[2] ਕਲਾ ਮੈਂ[3] ਕਿਧੋਂ ਇਹ ਕੋਊ ॥ ੨੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿਂ ਮੋਹਿ ਕੋ, ਚਲਹੁ ਪਿਖਹੁ ਅਬ ਤਾਂਹਿ।
ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਕਿ ਤੁਰਕ ਕੋ, ਅਬ ਲਗ ਜਾਨਜੋ ਨਾਂਹਿ' ॥ ੨੮ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੇ ਸਭਿ
ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਆਵਈ।
ਪੀਰ ਜੇ ਮੁਲਾਨੇ ਕਾਜੀ ਪੱਖ ਮੈਂ ਮਹਾਨੇ
ਹੁਤੇ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਾਬੇ ਓਰ ਰਿਦੇ ਬਿਸਮਾਵਈ।
ਬੈਠੇ ਆਨਿ ਚਾਰੋ ਦਿਸ਼ ਬੁਜਰਕ[4] ਬੋਲੇ ਤਬ
'ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਤੁਮ ਰਹੋ ਕਿਹ ਥਾਵਈ?।
ਰੀਤਿ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਬੇ ਦਿਸ਼ ਪੈਰ ਕੀਨੇ'
ਸੁਨਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਲੋਕ ਕੋ ਅਲਾਵਈ ॥ ੨੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥
ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥
ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥
ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥
ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ: ਰੁਕਨਦੀਨ* ਕਾਜੀ ਹੁਤੋ, ਸੁਨਿ ਸੋ ਬੈਨ ਅਲਾਇ।
'ਮਾਨਤਿ ਹੋ ਕੈਧੋਂ ਨਹੀਂ, ਪੈਕੰਬਰ ਜਿ ਖੁਦਾਇ?' ॥ ੩੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਭਨੇ
'ਦਰਬਾਰ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਕੇਤੇ ਅਗਾਰੀ।
ਹਾਥ ਸੋ ਬਾਂਧੇ ਖਰੇ ਹੈਂ ਪੈਕੰਬਰ
ਕੇਤੇ ਹੈਂ ਪੀਰ ਔ ਸ਼ੇਖ ਸਾਲਾਰੀ[5]।
ਕੇਤੇ ਅਹੈਂ ਸਿਕਦਾਰ[6] ਤਹਾਂ
ਤਿਨ ਕੌਨ ਗਿਨੈ, ਗਿਨਤੀ ਤਿਨ[1] ਭਾਰੀ।

---

[1]ਸਾਹਮਣੇ।
[2]ਬੜਾ।
[3]ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਚ।
[4]ਵਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ।
*ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਅਧਜਾਯ ੫੯ ਦੇ ਛੱਤੀਵੇਂ ਅੰਕ ਦੀ। ਸਫਾ ੬੩੬।
[5]ਆਗੂ।
[6]ਸਰਦਾਰ।

ਜੇਊ ਹਦੂਰ ਖੁਦਾਇ ਰਹੈਂ
ਤਿਨ ਕੋ[2] ਨ ਸਕੈ ਕਰਿ ਕੋ[3] ਹਟਕਾਰੀ[4] ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਿਨਹਿ ਖੁਦਾਇ ਬਿਸਾਰਿਓ, ਆਵਹਿਂ ਤਿਨਕੇ ਹੇਤੁ।
ਭਲੋ ਪੰਥ ਦਿਖਰਾਇ ਕੈ, ਜਾਵਹਿਂ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤੁ ॥ ੩੨ ॥
ਅਬ ਤੁਮ ਰਾਹ ਪਿਕੰਬਰੀ, ਭੂਲ ਗਏ ਮਤਿਮੰਦ!
ਪੱਖ ਬਾਦ ਉਰ ਮੈਂ ਧਰਜੋ, ਜਾਹੁ ਨਰਕ ਜਮਫੰਦ ॥ ੩੩ ॥
ਅਬ ਦੇਵੌਂ ਸਮਝਾਇ ਮੈਂ, ਮਾਰਗ ਭਲੋ ਬਤਾਇ।
ਜੇ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹੁ ਤਾਂਹਿ ਕੋ, ਪਰਹੁ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਜਾਇ' ॥ ੩੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਚੇ ਬਚਨ ਕੋ, ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਇਮਾਨ।
'ਹਿੰਦੂ ਵਡਾ ਕਿ ਤੁਰਕ ਹੈ, ਕਰਿਯੇ ਆਪ ਬਖਾਨ ॥ ੩੫ ॥
ਕਲਾ[5] ਦਿਖਾਈ ਵਡੀ ਤੈਂ, ਪੂਰਬ ਕਿਨਹੁ ਨ ਕੀਨਿ।
ਚਰਨ ਸੰਗ ਕਾਬਾ ਫਿਰਜੋ, ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ਪੀਨ[6]' ॥ ੩੬ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ ਤਬ
'ਪੰਚ ਤੱਤ ਸਾਜੇ ਸਭਿ ਦੇਹ ਇਕ ਸਾਰ ਹੀ।
ਨੈਨ ਕਾਨ ਨਾਸਕਾ ਬਦਨ[7] ਕੀਨੇ ਏਕ ਹੂੰ ਸੇ
ਕ੍ਰਿਯਾ ਸਮ ਭਈ ਹਾਥ ਪਾਵ ਕੇ ਮਝਾਰਹੀ।
ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਧਰਿ ਰਿਦੇ ਮਾਂਹਿ
ਪੱਖ ਬਾਦ ਗਾਢੇ ਹ੍ਵੈ ਕੇ ਝਗਰੈਂ[8] ਗਵਾਰ ਹੀ[9]।
ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਈ ਜਾਹਿਂ, ਅਧਿਕ ਵਡਾਈ ਤਾਂਹਿ
ਜਾਨਿ ਕੈ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਉਧਰੈ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭਲੇ ਅਮਲ ਕੀਏ ਬਿਨਾ
ਜਾਂਹਿ ਨਰਕ ਕੋ ਦੋਇ। {ਅਮਲਾਂ ਨਾਲ ਨਿਬੇੜਾ}
ਦੇਹਿ ਰਹੈ ਈਹਾਂ ਪਰੀ
ਜਬ ਲੇਖਾ[1] ਤਹਿਂ ਹੋਇ ॥ ੩੮ ॥

---

[1]ਉਹਨਾਂ ਦੀ।
[2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।
[3]ਕੋਈ।
[4]ਰੋਕ, ਮਨਾਹੀ।
[5]ਕਰਾਮਾਤ।
[6]ਵੱਡੀ, ਭਾਰੀ।
[7]ਮੁਖ।
[8]ਝਗੜਦੇ ਹਨ।
[9]ਮੂਰਖ।

ਧਨ, ਕੁਟੰਬ, ਅਰ ਕਰਮ ਜੇ
ਤੀਨ ਨਰਨ ਕੇ ਮੀਤ। {ਜੀਵ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਿਤ੍ਰ}
ਜਬ ਲੌਂ ਘਟ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈਂ
ਤਬ ਲੌਂ ਧਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੩੯ ॥
ਜਾਰਜੋ[2] ਗਾਡਜੋ[3] ਤਨ ਨਹੀਂ
ਤਬ ਲੌਂ ਕੁਟੰਬ ਸਨੇਹ।
ਬਹੁਰ ਨ ਕੋਊ ਸੰਗ ਹ੍ਵੈ
ਸਮਝ ਭਲੇ ਉਰ ਲੇਹਿ ॥ ੪੦ ॥
ਤੀਜੋ ਮਿੱਤਰ ਕਰਮ ਜੇ
ਸੰਗੀ ਸਦ ਹੀ ਜਾਨ।
ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਫਲ ਦੇਤਿ ਤਹਿਂ
ਯੌਂ[4] ਨ ਹੋਇ ਕਬਿ ਹਾਨ[5] ॥ ੪੧ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਸੰਗ ਸਦੀਵ ਜੇ
ਕਰਹੁ ਸੁ ਕਰਮ ਸਪ੍ਰੀਤਿ।
ਬਾਦ ਪੱਖ ਤਜਿ ਕੈ ਸਰਬ
ਲਖਹੁ ਏਕ ਹਰਿ ਮੀਤ ॥ ੪੨ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਭ੍ਰਮ ਜਾਂ ਕੇ ਤਨ, ਨਹੀਂ ਭਯੋ ਨਿਰਮਲ ਮਨ
ਦਾਵੇ ਬਾਂਧੈ ਪੱਖ ਹੂੰ ਕੇ ਰਹਿਤ[6*] ਸੰਸਾਰਹੀ।
ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਕੌਨ ਜਾਨਤਿ ਸਮਾਨ ਜੌਨ
ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਬਿਦਾਰ[7] ਉਰ ਦੇਖੈਂ ਏਕ ਸਾਰ ਹੀ।
ਰਾਮ ਸੋ ਰਹੀਮ ਹੈ ਅਲਾਹ ਸੋ ਅਕਾਲ ਰੂਪ
ਜਾਨਿਯੇ ਖੁਦਾਇ ਸੋਊ ਏਕ ਏਕੰਕਾਰ ਹੀ।
ਮੂਢ ਨਹੀਂ ਪਾਵੈਂ ਭੇਦ ਬਾਦ ਕੋ ਰਚਾਵੈਂ ਨਿਤ
ਪਾਇਂ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ਜਾਇਂ ਨਰਕ ਮਝਾਰ ਹੀ' ॥ ੪੩ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਿਵੇਂ ਸਭਿ

---

[1]ਹਿਸਾਬ
[2]ਸਾੜਿਆ।
[3]ਦਬਿਆ।
[4]ਐਵੇਂ।
[5]ਨਾਸ਼।
[6]ਦਾਵੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
*ਪਾ:-ਰਚਿਤ।
[7]ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਐਂਚੇ[1] ਜਯੋਂ ਪਨਚ[2] ਕੋ ਧਨੁਖ ਨਿਵ ਜਾਤਿ ਹੈ।
ਭਏ ਮਨ ਦੀਨ ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਦੇਹਿ ਚੀਨ
ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਕੀਨਿ ਜਬ ਦੇਖੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਬਿਗਸਤਿ ਹਰਖਾਤਿ ਚਿਤ
ਮੋਹ ਕੇ ਨਿਕੰਦ[3] ਦੇਖਾ ਭਾਨੁ ਪਰਭਾਤ[4] ਹੈ।
ਸੇਵੈਂ ਹਿਤ ਲਾਈ, ਚੰਚਰੀਕ[5] ਜਯੋਂ ਲੁਭਾਈ
ਉਰ ਜਾਨੇ -ਗਤਿਦਾਈ[6] ਏ ਚਰਨ ਜਲਜਾਤ ਹੈਂ[7]- ॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬੀਤਯੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬ, ਰਹਿਤੇ ਤਹਾਂ ਸਥਾਨ।
ਪੂਰਨ ਕੀਨੋ ਧਜਾਇ ਅਬ ਕਥਾ ਸੁਭਗ[8] ਸੁਖਦਾਨ ॥ ੪੫ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਸ਼ਿਵ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ੧੨ ਜਯੋਤੀ ਲਿੰਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਯੋਤੀ ਲਿੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਲਿੰਗ ਮੁਲਕ ਅਰਬ ਦੇ ਮੱਕਾ ਨਾਮ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੰਦਰ ਕਾਬਾ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਵਜੀ ਮੰਦਰ ਸੀ ਹੁਣ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੂਜਯ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਅਜੇ ਤਕ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜੁਗਤ ਦੇ ਢੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਹੋਰਵੇਂ ਢੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਵਿ ਉਕਤੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਕਾਬੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਤਵਾਰੀਖੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ 'ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ, ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਪੱਥਰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਬਣਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਥਰ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਤੇ ਅੰਡਾਕਾਰ ਸ਼ਕਲ ਦਾ, ਜਿਹੀ ਕਿ ਅਮੂਮਨ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬਾ ਇਕ ਵੇਰ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਦ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਨ ਲਗਾ ਤਦ ਇਸ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਦੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਬਾਬਤ ਮੱਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਹੋ ਪਿਆ, ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਬੇ ਵਿਚ ਰਖਿਆ। ਹੱਜ ਕਰਨ ਗਏ ਹਾਜੀ ਜਦ ਕਾਬੇ ਦੀ ਪ੍ਰਦੱਖਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਬੋਸਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਥਰ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿੱਟਾ ਸੀ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੋਸੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਕੇ ਕਾਲਾ ਸਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ੩੬੦ ਬੁੱਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਤਅੱਜਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਕੋਈ ਤਦੋਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬੁਤ ਹੋਵੇ। ਲਿੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਬਲਕੇ ਅਕਸਰ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬੁੱਤ ਕੱਢਕੇ ਇਕ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈਣਾ ਤੇ ਬੋਸੇ ਦੇਣੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਂਨਾਂ ਅਸਰ

---

[1]ਖਿੱਚਿਆਂ।
[2]ਕਮਾਨ ਦਾ ਧਾਗਾ।
[3]ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।
[4]ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ।
[5]ਭੌਰੇ।
[6]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦੇ।
[7]ਏਹ ਚਰਨ ਕਵਲ ਹਨ।
[8]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਪਜ਼ੀਰ ਸਮਝਣਾਂ ਕਿ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਰੰਗ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਬਕੀਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨਾਂ ਦੇ ਖਯਾਲ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਤਖਤਹੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਣ ਹਿੰਦੀ ਮਸੁਲਮਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦ ਦੇ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਯਾਨ ਅਰਥ ਹਰਦਵਾਰ, ਬਨਾਰਸ, ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੇ ਮਥਰਾ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਕੱਟਣ ਲਈ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੱਕੇ ਜਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਝਾੜੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰੁਕਨਲ ਯਾ ਰੁਕਨਦੀਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਟੂਕ* ਇਸੇ ਪੁਰਬਾਰਧ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੫੯ ਅੰਕ ੩੬ ਦੀ ਸਫਾ ੬੩੬. ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ ਤਦੋਂ ਜੀਵਣ ਅਜ਼ਮਤ ਵੇਖਕੇ ਕੰਬਿਆ, ਆਲਮ ਸੱਦੇ, ਅਰਬ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ (ਜੀਵਨ ਤੇ ਰੁਕਨਲ) ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਵੀ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਪੀਰ ਬਹਾਉੱਦੀਨ, ਗ਼ਉਸ ਕੁਤੁਬੁਦੀਨ, ਜਲਾਲਦੀਨ, ਕਮਾਲਦੀਨ ਤੇ ਸ਼ਾਹਸਰਫ, ਲਾਲਜਤੀ ਆਦਿਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਜੋ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਹਦ ਤੇ ਤਕਵੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਨੀਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਬੋਲ ਉਠੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਪਰ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਤ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਡਰਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਮਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬਾਬਤ ਦੱਸੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਪਾ ਸਕੀਆਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣਾ ਪਿਆ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷✷)

ਕਾਬੇ ਦੇ ਫਿਰਨ ਤੋਂ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਫਿਰਿਆ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਬੇ ਦੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਜਗਾ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣ ਜੁੱਲਣ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਨ ਅਰਬੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤਿ 'ਫਤੂਹਾਤ ਮਕੀਅ਼' ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਬੇ ਬਾਬਤ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਯੋਗ ਖਯਾਲ ਕੀਤੇ, ਜਦ ਇਹ ਕਾਬੇ ਦੀ ਪ੍ਰਦੱਖਣਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੱਕਿਆ ਕਿ ਕਾਬਾ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੀ ਜਗਾ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਟੁਰ ਪਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਕਾਬੇ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੇ ਡਿਗਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ਕਾਬੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਐਥੋਂ ਤਕ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਅੱਗੇ ਆ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ' ਮੈਂ ਡਰਕੇ ਕਾਬੇ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਮੁੜਕੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਜਗਾ ਤੇ ਆ ਗਿਆ। [ਵੇਖੋ ਇਸਰਾਰਿ ਸ਼ਰੀਅਤ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਪੰਨਾ ੭੪] ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਇਬਾਂ (ਰਾਬੀਆ) ਜਦ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਹੱਜ ਕਰਨ ਗਈ ਤਦ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜੇਹੜਾ ਮੇਰੇ ਵਲ ਇਕ ਗਿੱਠ ਟੁਰਕੇ ਆਵੇਗਾ ਮੈਂ ਓਹਦੇ ਵਲ ਇਕ ਗਜ਼ ਵਧਾਂਗੀ, ਮੈਂ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਕਾਬੇ ਦੇ ਜਮਾਲ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਵਾਂ'। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ 'ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਧੰਮ' ਮੱਕੇ ਗਏ, ਖਾਨਾ ਕਾਬਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਨਾ ਵੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ 'ਹੈਂ! ਇਹ ਕੀ ਘਟਨਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਖਲਲ ਆ ਗਿਆ ਹੈ' ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ 'ਕਿ ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਕਾਬਾ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਲਈ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। [ਤਜ਼ਕਰਾਤੁਲ ਔਲੀਆ ਸਫਾ ੬੨] ਇਹ ਲਿੱਖਤ ਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਾਬੇ ਦੇ ਆਪਣੀ ਜਗਾ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣ ਜੁੱਲਣ, ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਛੱਡ ਜਾਣ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਫੇਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਬੇ ਦੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਗਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਬਲਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਕ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੀ ਗੱਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜਿਹਾ ਕਿ 'ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁਲਰਹੀਮ ਸਾਹਿਬ 'ਬਿਸਮਿਲ' ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੱਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਦੱਸਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਤੂ ਵੋਹ ਕਅ਼ਬਾ ਹੈ ਕਿ ਕਅ਼ਬੇ ਨੇ ਕੀਆ ਤੇਰਾ ਤਵਾਫ

ਜ਼ਾਹਿਰੋ ਬਾਤਨ ਤਿਰਾ ਮਾਨਿੰਦੇ ਆਈਨਾ ਹੈ ਸਾਫ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੱਕੇ ਫਿਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥੫੮॥

੫੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਗਲ। ਮਦੀਨਾ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਮਾਣਿਕ ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ।
ਗੁਰੂ* ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਦਧਿ, ਬੰਦੋਂ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੧ ॥

ਮਾਣਿਕ ਰਤਨ।
ਉਦਧਿ ਸਮੁੰਦਰ, ਸਾਗਰ [ਸੰਸ:, ਉਦਧਿ]
ਅਨੁਰਾਗ ਪ੍ਰੇਮ।

ਅਰਥ-(ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ (ਨੂੰ, ਕਿ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ (ਅਤੇ) ਭਗਤੀ (ਤੇ) ਵੈਰਾਗ (ਰੂਪੀ) ਰਤਨ (ਹਨ, ਮੈਂ) ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਪੁਨ, ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਬਚ ਕਹੇ, ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਗਤਿਦਾਇ ॥ ੨ ॥

ਸੈਯਾ: 'ਚਲਿਬੇ ਜਿਤ ਚਾਹਿ ਚਲੋ ਤਿਤ ਕੋ'
ਸੁਨਿ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਜਿਹ ਥਾਨ ਮੈਂ ਗੋਰ ਮੁਹੰਮਦ ਹੈ
ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਮੋਹਿ ਕੋ ਸੋਊ ਮਕਾਨਾ।
ਇਹ ਕਾਬੇ ਕੋ ਪਾਜ ਤੌਂ ਦੇਖਿ ਲਯੋ
ਅਬ ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨਾ।
ਇਸ ਦੇਸ਼ ਅਏ ਅਬ ਦੇਖਿ ਚਲੇਂ
ਤੁਮ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗੁਨਖਾਨਾ[1]!' ॥ ੩ ॥

ਸੈਯਾ: ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਦਿਨ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਗੈਲ[2] ਹੈ[+]
ਗੋਰ ਮੁਹੰਮਦ ਜੁਊ ਮਕਾਨਾ'।
ਸੁਨਿ ਯੌਂ ਹਰਖਾਇ ਉਠਾ ਮਨ ਮੈਂ
ਗੁਰ ਸੰਗ ਤਬੈ ਇਵ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਚਲਿ ਤੂਰਨ ਜਾਇ ਪਹੂਚ ਹੈਂ ਤਾਂਹਿ
ਸਮੀਪ ਅਹੈ ਨਹਿਂ ਦੂਰ ਸਥਾਨਾ'।
ਬਿਗਸੇ ਬਦਨਾਂਬੁਜ ਤੇ[3] ਤਬ ਹੀ
ਪੁਨ ਬਾਕ ਕਹੇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਗਤਿਦਾਨਾ[1] ॥ ੪ ॥

---

*ਪਾ-ਸ੍ਰੀ।

[1]ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਜੀ!

[2]ਰਸਤਾ।

[+]ਲੱਗ ਪੱਗ ੨੪੦ ਮੀਲ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਹੈ।

[3]ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਮੁਖ ਤੋਂ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਾਸੁਰ ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਹੈ
ਤੂੰ ਉਚਰੈਂ -ਹਮਰੇ ਢਿਗ[2] ਸੋਊ-'।
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਅਏ
ਛਿਨ ਮਾਂਹਿ ਅਵਾਰ[3] ਲਗੀ ਨਹਿਂ ਕੋਊ।
ਦੂਰ ਨ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਇਹ ਤੇ
ਤਤਕਾਲ ਚਲੈਂ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਹੋਊ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਧਰਾ ਅਵਤਾਰ
ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਕਲਿ ਕੇ ਨਰ ਜੋਊ' ॥ ੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਮਰਦਾਨੇ! ਤੇਰੋ ਕਹਜੋ, ਹਮ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਹਟਾਇ।
ਨਾਮ ਮਦੀਨਾ ਜਾਹਿਂ ਕੋ, ਚਲਿ ਤੁਝ ਦੇਹਿਂ ਦਿਖਾਇ' ॥ ੬ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਮੰਦਮੰਦ ਚਲੇ, ਦਿਨ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮੈਂ ਗਏ ਤਹਿਂ
ਬੈਸਿਗੇ ਨਿਕਟ ਥਾਨ ਜਾਇ ਸੁਖਦਾਨਿਯਾ।
'ਜਾਨੀਯੇ ਮਦੀਨਾ, ਮਰਦਾਨੇ! ਅਬ ਦੇਖਿ ਆਉ
ਦੇਖਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ[4] ਜਾਂ ਕੋ ਰਿਦਾ ਲਲਚਾਨਿਯਾ'।
'ਦੇਹਿੰਗੇ ਹਟਾਇ[5], ਕੈਸੋ ਦੇਖੋ ਥਾਨ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੂ! '
ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ, ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਿਯਾ।
'ਨੈਨ ਇਹਾਂ ਬਾਂਧੈਂ ਨਹੀਂ, ਤੁਰਕ ਸਰੂਪ ਤੇਰੋ
ਬਰਜੈ ਨ ਕੋਊ, ਬਿਨ ਸ਼ੰਕ ਹ੍ਵੈ ਪਯਾਨਿਯਾ[6]' ॥ ੭ ॥
ਕਬਿੱਤ: 'ਤੁਰਕ ਇਜੇਹੇ ਭਠ ਪਏ, ਹੌਂ[7] ਨ ਸਾਥੀ ਤਿਨ
ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਹੈ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ 'ਜੋ ਤੈਂ ਐਸੋ ਦਿਢ ਜਾਨੀ ਮਨ
ਮੱਕੇ ਕੋ ਪਿਖਨ ਚਾਹਿ ਏਤੀ ਕੈਸੇ ਕੀਨੀ ਹੈ? '।
[8]'ਪੂਜਨ ਨ ਆਯੋ ਹੌਂ ਤੋ, ਦੇਖਨ ਕੋ ਕਾਜ ਮੇਰੋ
ਤੁਰਕ ਤਰੀਫ ਕਰੈਂ, ਜਾਨੀ ਮਤਿ ਹੀਨੀ ਹੈ[9]'।

---

[1]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ।
[2]ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ।
[3]ਦੇਰ।
[4]ਇੱਛਾ।
[5]ਮੋੜ ਦੇਣਗੇ।
[6]ਨਿਸ਼ੰਕ ਚਲਾ ਜਾਹ।
[7]ਮੈਂ।
[8] ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਉੱਤਰ
[9](ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਮੈਂ) ਮਤ ਹੀਣ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਐਸੇ ਕਹਿ ਗਯੋ, ਜਾਇ ਦੇਖਤਿ ਸੋ ਭਯੋ ਗੋਰ
-ਕੂਰ ਕਰੈਂ ਉਸਤਤਿ- ਰਿਦੇ ਮਾਂਹਿ ਚੀਨੀ ਹੈ ॥ ੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪ ਉਠਿ, ਪਹਿਰੇ ਪੈਰ ਖਰਾਂਵ[1]।
ਚਾਰ ਦਿਵਾਲੀ ਅੰਤਰੇ, ਗਏ ਗੋਰ ਜਿਹ ਥਾਂਵ ॥ ੯ ॥
ਹੁਤੇ ਮੁਲਾਨੇ ਬਹੁ ਜਹਾਂ, ਬੈਸੇ ਕਰਿਹੀਂ ਸੇਵ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ; ਬੋਲੇ, ਲਖਯੋ ਨ ਭੇਵ ॥ ੧੦ ॥
'ਕੋ ਹੈ ਪੈਰ ਖਰਾਵ ਤੂੰ, ਪਹਿਰ ਸਮੀਪਹਿ ਆਇ।
ਮਤਿ ਤੇਰੀ ਅਨਜਾਨ ਹੈ, ਜ਼ਾਰਤ[2] ਰੀਤਿ ਨ ਪਾਇ ॥ ੧੧ ॥
ਅਦਬ ਮੁਹੰਮਦ ਕੋ ਨ ਕਿਯ, ਏਹੁ ਰਸੂਲ ਮੁਕਾਮ।
ਪਾਛੇ ਹਟਿ ਜੱਯੈ ਅਬੈ', ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨਧਾਮ ॥ ੧੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ॥
ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ ਘਰਿ ਬੈਸਣਾ ਨਿਤ ਚਲਣੈ ਕੀ ਧੋਖ ॥
ਮੁਕਾਮੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਹੈ ਨਿਹਚਲੁ ਲੋਕ ॥੧॥
ਦੁਨੀਆ ਕੈਸਿ ਮੁਕਾਮੇ ॥
ਕਰਿ ਸਿਦਕੁ ਕਰਣੀ ਖਰਚੁ ਬਾਧਹੁ ਲਾਗਿ ਰਹੁ ਨਾਮੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜੋਗੀ ਤ ਆਸਣੁ ਕਰਿ ਬਹੈ ਮੁਲਾ ਬਹੈ ਮੁਕਾਮਿ ॥
ਪੰਡਿਤ ਵਖਾਣਹਿ ਪੋਥੀਆ ਸਿਧ ਬਹਹਿ ਦੇਵ ਸਥਾਨਿ ॥੨॥
ਸੁਰ ਸਿਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਖ ਪੀਰ ਸਲਾਰ ॥
ਦਰਿ ਕੂਚ ਕੂਚਾ ਕਰਿ ਗਏ ਅਵਰੇ ਭਿ ਚਲਣਹਾਰ ॥੩॥
ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਮਲੂਕ ਉਮਰੇ ਗਏ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੂਚੁ ॥
ਘੜੀ ਮੁਹਤਿ ਕਿ ਚਲਣਾ ਦਿਲ ਸਮਝੁ ਤੂੰ ਭਿ ਪਹੂਚੁ ॥੪॥
ਸਬਦਾਹ ਮਾਹਿ ਵਖਾਣੀਐ ਵਿਰਲਾ ਤ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਬੇਨਤੀ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥੫॥
ਅਲਾਹੁ ਅਲਖੁ ਅਗੰਮੁ ਕਾਦਰੁ ਕਰਣਹਾਰੁ ਕਰੀਮੁ ॥
ਸਭ ਦੁਨੀ ਆਵਣ ਜਾਵਣੀ ਮੁਕਾਮੁ ਏਕੁ ਰਹੀਮੁ ॥੬॥
ਮੁਕਾਮੁ ਤਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਸਿਸਿ ਨ ਹੋਵੀ ਲੇਖੁ ॥
ਅਸਮਾਨੁ ਧਰਤੀ ਚਲਸੀ ਮੁਕਾਮੁ ਓਹੀ ਏਕੁ ॥੭॥
ਦਿਨ ਰਵਿ ਚਲੈ ਨਿਸਿ ਸਸਿ ਚਲੈ ਤਾਰਿਕਾ ਲਖ ਪਲੋਇ ॥
ਮੁਕਾਮੁ ਓਹੀ ਏਕੁ ਹੈ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਬੁਗੋਇ ॥੮॥੧੭॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਬਦ ਪਢਯੋ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਜਬ
ਨਿਵੀਂ ਗੋਰ ਪਦ ਓਰ[1]। {ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੋਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣਾ}

---
[1]ਖੜਾਵਾਂ।
[2]ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੀ।

ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਪੁਨ੍ਹੀ
ਠਹਿਰਾਨੀ ਨਿਜ ਠੌਰ ॥ ੧੩ ॥
ਮੁੱਲਾਂ ਸਰਬ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ
ਬਿਸਮਾਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਤਨ ਖੁਦਾਇ ਸਮ ਜਾਨਿ ਕੈ
ਨਿਵੇਂ ਚਰਨ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ॥ ੧੪ ॥
-ਅਧਿਕ ਮੁਹੰਮਦ ਸਭਿਨਿ ਤੇ
ਹਮ ਉੱਮਤ ਹੈਂ ਤਾਂਹਿ।
ਗੋਰ ਨਿਵੀਂ ਤਿਹ ਅੱਗ੍ਰ ਜਹਿਂ
ਹਮ ਕਰੋਂ ਨਿਵੈਂ ਸੁ ਨਾਂਹਿ- ॥ ੧੫ ॥
ਆਦਰ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸੋਂ
ਆਸਨ ਊਚ ਬਸਾਇ।
ਬੋਲੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ
'ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਇ' ॥ ੧੬ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ
'ਨਿਜ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਯਾਦ ਰਖੋ, ਨ ਭੁਲਾਹੀਂ।
ਛੋਰਿ ਬਿਕਾਰ, ਤਜੋ ਪਖ ਬਾਦ
ਖੁਦਾਇ ਲਖੋ ਸਭਿ ਖ਼ਲਕਤ ਮਾਂਹੀ।
ਨਾਮ ਸਦਾ ਸਿਮਰੋ ਉਰ ਮੈਂ
ਜਿਹ ਤੇ ਜਮ ਦੋਜ਼ਕ ਦੇਖਹੁ ਨਾਂਹੀ।
ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਨ ਤੇ ਮਨ ਚਾਇ ਕੈ[2]
ਸਾਚ ਕਮਾਇ ਸਭੈ ਸੁਖ ਪਾਹੀ' ॥ ੧੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਇ ਕੈ
ਜਾਚੀ ਚਰਨ ਖਰਾਵ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖੜਾਂਵ ਦੀ ਪੂਜਾ}
ਹਿਤ ਪੂਜਨ ਕੇ ਤਹਿਂ ਰਖੀ
ਹੁਤੀ ਗੋਰ ਜਿਹ ਥਾਂਵ ॥ ੧੮ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ਤਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨਖਾਨ।
ਮੱਕੇ ਕੋ ਆਏ ਬਹੁਰ, ਬੈਸੇ ਪੂਰਬ ਥਾਂਵ ॥ ੧੯ ॥
ਭੱਖਰ ਜੇ ਹਾਜੀ ਮਿਲੇ, ਤਿਹ ਛਿਨ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ।

---

[1]ਚਰਣਾਂ ਵੱਲ।
[2]ਉਠਾਕੇ।

ਬਿਸਮੇ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ, ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਅਲਾਇ ॥ ੨੦ ॥
'ਕਬਿ ਕੋ ਇਹ ਹਾਜੀ ਅਯੋ, ਹਮ ਛੋਰਯੋ ਪਸ਼ਚਾਤ।
ਕੈਸੇ ਪੰਥ ਉਲੰਘਯੋ, ਹਿੰਦੁ ਜਨਮ ਬਖਜਾਤ[1]' ॥ ੨੧ ॥
ਹੁਤੇ ਸੁ ਬੈਠੇ ਨਰ ਤਹਾਂ, ਸੋ ਬੋਲੇ ਤਿਨ ਸਾਥ।
'ਏਕ ਬਰਖ ਬੀਤਯੋ ਇਹਾਂ, ਕਲਾਵਾਨ ਜਗਨਾਥ ॥ ੨੨ ॥
ਚਰਨ ਸੰਗ ਕਾਬਾ ਫਿਰਯੋ, ਤੁਰਕ ਨਿਵੇਂ ਸਭਿ ਦੇਖਿ।
ਅਹੈ ਸਰੀਰ ਖੁਦਾਇ ਕੋ, ਜਗ ਉਧਾਰਿ ਹਿਤ ਬੇਖ[2]' ॥ ੨੩ ॥
ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਮਨ ਮਹਿਮਾਂ ਲਖੀ, ਕਲਾ ਪਿਖਨ[3] ਭਾ ਚਾਵ।
'ਅਹੈ ਸਰੀਰ ਖੁਦਾਇ ਕੋ, ਜਲ ਇਹ ਠਾਂ ਮੰਗਵਾਵ' ॥ ੨੪ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਸਾ[4] ਢਿਗ ਹੁਤੋ, ਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਜ ਹਾਥ।
ਕਾਬੇ ਕੇਰਿ ਦਿਵਾਰ ਮੈਂ, ਹਨਯੋ ਜੋਰਕੇ ਸਾਥ ॥ ੨੫ ॥
ਛੁਟੀ ਬੁੰਬ[5] ਤਬ ਨੀਰ ਕੀ, ਉਜੂ ਸਰਬ ਨੈ ਕੀਨ।
ਚਰਨ ਬੰਦਨਾਂ ਕੋ ਕਰਤਿ, ਜਾਨੀ ਅਜ਼ਮਤ ਪੀਨ[6] ॥ ੨੬ ॥
ਬੂਝਤਿ ਭੇ 'ਕਿਹ ਥਾਨ ਤੇ, ਏਤੋ ਨਿਕਸਯੋ ਨੀਰ?।
ਹਮੈ ਬਤਾਵਹੁ ਭੇਦ ਸਭਿ, ਤੁਮ ਹੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ' ॥ ੨੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਕਲਾਨਿਧਿ[7], 'ਇਹ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਸਥਾਨ।
ਯਾ ਮਹਿੰ ਬਰਕਤ ਵਡੀ ਹੈ, ਚਹਿਤ ਜੁ ਦੇਤਿ ਸੁ ਦਾਨ[*] ॥ ੨੮ ॥

---

[1]ਪ੍ਰਗਟ।
[2]ਭੇਖ (ਧਾਰਿਆ ਹੈ)।
[3]ਦੇਖਣ ਦਾ।
[4]ਸੋਟਾ।
[5]ਧਾਰਾ।
[6]ਭਾਰੀ।
[7]ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਨਿਧੀ।
[*]ਇਹ ਗਲ ਨਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਨਾ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ। 'ਮੱਕਾ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦਾ ਥਾਉਂ ਹੈ, ਤੇ ਗੁੱਝੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਲ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ', ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਵਤ ਹੈ, ਉਹੋ ਗਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜੋ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਕਹੀਦੀ ਹੈ, ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਗਲ ਏਥੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਾਬੇ ਵਿਚ ੩੬੦ ਬੁਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਪੱਥਰ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅੰਡਾਕਾਰ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਇਹ ਅਨਘੜਿਆ ਪੱਥਰ ਆਪ ਧਰਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਅਪਨਾ ਜਯੋਤਿ ਲਿੰਗ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਹੀ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਏਹ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅਪਣੇ ਹਨ, ਤੇ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਯਾ ਜਯੋਤੀ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਵਿਚ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਸਖਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਬੜੇ ਬੜੇ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨ ਮੋਮਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ, ਆਪ ਹਜ਼ਰਤ ਤੇ ਖਲੀਫਾ ਉਮਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ। ਇਹ ਚੁੰਮਣਾ ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ

ਆਨਹਿ[1] ਆਬ[2] ਫਰੇਸ਼ਤੇ, ਗ਼ੁਸਲ[3] ਕਰਾਵਹਿਂ ਲਿੰਗ।
ਸੋਊ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਕੌਂ, ਉਜੂ ਕਿਯੋ ਜਿਹ ਸੰਗ ॥ ੨੯ ॥
ਭਾ ਪੈਕੰਬਰ ਤੁਮਾਰ ਜੋ, ਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਜਾਂਹਿ।
ਜਿਹ ਕੀ ਤੁਮ ਉੱਮਤ ਸਭੈ, ਇਹ ਠਾਂ ਤਪ ਕਿਯ ਤਾਂਹਿ ॥ ੩੦ ॥
ਬੁਜਰਕ ਕੋ ਇਸਥਾਨ ਲਖਿ, ਜੌਂ ਕੋ ਕੀਨ ਅਹਾਰ।
ਕੀਨ ਬੰਦਗੀ ਅਲਹ ਕੀ, ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਪ ਧਾਰਿ ॥ ੩੧ ॥
ਪਾਇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਕੋ ਦਰਸ, ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਹ੍ਵੈ ਸੋਇ।
ਪੂਰਨ ਪੈਕੰਬਰ ਭਯੋ, ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਰਗਟ ਹੋਇ' ॥ ੩੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੈਂ, 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਮੁਖ ਭਾਖਿ।
ਚਰਚਾ ਕੀਨੀ ਅਧਿਕ ਹੀ, ਹ੍ਰਿਦੇ ਭਾਉ ਕੋ ਰਾਖਿ ॥ ੩੩ ॥
ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਕਹੀ, ਕੀਨੀ ਕਥਾ ਸਮਾਸ[4]।
ਜਪਹਿਂ ਨਾਮ, ਪੂਜਹਿਂ ਚਰਨ, ਭਏ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਦਾਸ ॥ ੩੪ ॥
ਸਭਿ ਕਾਜ਼ੀ ਅਤਿ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ, ਕਹੈਂ ਬੈਨ ਸਿਰ ਨਾਇ।
'ਦੀਜੈ ਚਰਨ ਖਰਾਂਵ ਅਬ, ਹਮ ਪੂਜਹਿਂ ਚਿਤ ਲਾਇ' ॥ ੩੫ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਦੂਸਰੀ ਕੌਂਸ* ਲਈ ਧਰਿ ਕਾਬੇ ਮੇਂ

ਇਹ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਗੱਡਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਮਖੌਲ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਮਖੌਲ ਕਰਕੇ ਦੁਹਰਾਯਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਪਰ ਆਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੀ ਐਹੋ ਜਹੀਆਂ ਫਬਤੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਹਜਰ ਮੇਂ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਬੁਤਕਦ੍ਹੇ ਮੇਂ ਸੰਗਿ ਮਰਮਰ ਹੈ, ਹੈ ਪਾਲਾ ਪੱਥਰੋਂ ਸੇ ਹੀ ਪੜਾ ਸ਼ੇਖੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਕਾ [ਸ਼ੌਕਤ ਮੇਰਠੀ]। ਖੁਦਾ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਕਾਬੇ ਸੇ ਪਰਦਾ ਨਾ ਉਠਾ ਜ਼ਾਹਿਦ, ਕਹੀਂ ਯਹਾਂ ਸੇ ਬੀ ਵੁਹ ਕਾਫਰ ਸਨਮ ਹੀ ਨਾ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਪਰ ਹਰ ਹਾਲ ਅੰਕ ੨੭ ਤੋਂ ੩੨ ਤਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

[1]ਲਿਆਂਵਦੇ ਹਨ।

[2]ਪਾਣੀ।

[3]ਇਸ਼ਨਾਨ।

[4]ਸੰਖੇਪ।

*ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਬਾਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਉੱਚ' ਤੋਂ ਆਪ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਨ:-ਰਿਆਸਤ ਬਹਾਵਲ ਪੁਰ ਵਿਚ 'ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ' ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਇਕ ਜਗਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੱਯਦ 'ਜਲਾਲ ਸਾਨੀ' ਮਖ਼ਦੂਮ 'ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ' 'ਅਬੁੱਲਫਤੇ' ਹੋਏ ਹਨ। ਏਹ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਨਕ਼ੀ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਸਯੱਦ ਸਾਹਿਬ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਰਬ ਤੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੱਕੇ ਸ਼ਰੀਫ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਦ ਇਹ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਫ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ ਤਦੋਂ 'ਮਖਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ' ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 'ਲਾਲ ਜਤੀ' ਆਦਿਕ ਕਈ ਹਿੰਦੀ ਫਕੀਰ ਭੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬਾ ਫਿਰਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਤ੍ਰਾਂ ਲਈ 'ਮਖਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ' ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ 'ਰੁਕਨੁਲ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਮਿਲੇ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਬਰਕਤ ਵੇਖੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਦਕ ਬਨ ਗਏ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਗੀ, ਤਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੌਂਸ ਬਖਸ਼ੀ। ਕੌਂਸ ਉਸ ਖੜਾਂਵ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੀ ਖੂੰਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਕੌਂਸ ਆਪ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਪਾਸ ਰਖਕੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ

ਪੂਜਤਿ ਤਾਂਹਿ ਸਭੈ ਤੁਰਕਾਨਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖੜਾਂਵ ਦੀ ਪੂਜਾ}
-ਹੈ ਇਹ ਆਪ ਖੁਦਾਇ ਧਰਾ ਤਨ[1]
ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ- ਯੌਂ ਮਨ ਮਾਨਾ।
ਕੀਰਤਿ ਹੋਇ ਰਹੀ ਜਿਤ ਹੀ
ਤਿਤ ਉੱਜਲ ਸੋਹਤਿ ਜੌਨ੍ਹ ਸਮਾਨਾ।
ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਇਕ ਕਾਲ ਇਕੇਲੇ ਹੀ
ਤਾਂ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਹੌਂਹੁ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਸੇ[2] ਪਾਸ ਤਿਹ ਥਾਨਾ, ਕਹੈਂ
-'ਆਜ ਹਮੈਂ ਯਾਦ ਕੀਨੋ ਮਨ ਸੁਸਾ[3] ਨਾਨਕੀ।
ਚਲਯੋ ਅਬ ਚਹਿਯੇ, ਨ ਬਿਲੰਬ ਕੋ ਲਗੱਯੇ
ਸੁਧਿ ਲੀਜੈ ਬੇਗ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਕੀ'।
ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ 'ਅਬ ਸੰਧਯਾ ਕਾਲ ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ!
ਕੈਸੇ ਬਿਧਿ[4] ਬਨੈ ਤਹਾਂ ਤੂਰਨ[5] ਹੀ ਜਾਨ ਕੀ।
ਰਹੋ ਇਹ ਠੌਰ ਰੈਨ, ਭੋਰ ਕੋ ਪਯਾਨ ਕੀਜੈ'
ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕੇ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ[6] ਕੀ ॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਤੂਰਨ ਚਲੈਂ
ਅਬਿ ਹੀ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ।
ਸੁਸਾ[7] ਸੰਗ[8] ਮਮ[9] ਬਚਨ ਹੈ
ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸਕੈਂ ਸੁ ਹਾਨ[10]' ॥ ੩੮ ॥

ਉਹ ਕੌਂਸ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਆਏ। ਇਹ ਖੜਾਵਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਰ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਧਨਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਨਕਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਦੇਕੇ ਇਹ ਖੜਾਵਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕੱਦਸ ਚੀਜ਼ ਸਮਝਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹਾਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਖਾਸ-ਖਾਸ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਕਢਦੇ ਹਨ। ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਕੇਸ ਰਖਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਦੇ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਨ ਪੀਰ ਕਹਾਏ। ਦੱਖਣ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਵਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ।

[1]ਸਰੀਰ।
[2]ਬੈਠੇ।
[3]ਭੈਣ।
[4]ਤਰੀਕਾ।
[5]ਛੇਤੀ।
[6]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ।
[7]ਭੈਣ।
[8]ਨਾਲ।
[9]ਮੇਰਾ।

ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਤੁਰਤ ਹੀ
ਹੁਤੋ ਜੁ ਸੰਧ੍ਯਾ ਕਾਲ।
ਘਟੀ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ[2] ਜਬਹਿ
ਪਹੁੰਚੇ ਨਗਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੩੯ ॥ {ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ}

ਕਬਿੱਤ: ਤੁਲਸਾਂ ਜੋ ਦਾਸੀ ਸੋਊ ਦੇਖਿ ਹਰਖਾਈ ਕਹੈ
'ਬਹੂ ਜੀ! ਵਧਾਈ, ਤੁਮ ਭ੍ਰਾਤ ਆਯੋ ਜਾਨਿਯੇ'।
ਧਾਈ ਹਰਖਾਈ ਫਨਿਰਾਇ[3] ਮਨਿ ਪਾਈ ਮਨੋ[4]
ਘਰੀ ਸੁਖਦਾਈ ਸੋਊ ਭਈ ਅਪ੍ਰਮਾਨੀਯੇ[5]।
ਦੇਖਿ ਨਿਜ ਭਾਈ ਪਦਕੰਜ[6] ਲਪਟਾਈ
ਗੁਰੂ ਹਾਥ ਸੋਂ ਉਚਾਈ[7] ਸਨਮਾਨਤਿ[8] ਮਹਾਨਿਯੇ।
ਬੋਲੇ ਦੁਖਦਾਹੀ[9] 'ਕੀਨੋ ਯਾਦ ਮਨ ਮਾਂਹੀ
ਯਾਂ ਤੇ ਆਯੋ ਤੁਮ ਪਾਹੀ ਨੀਕੇ ਰਿਦੇ ਪਹਿਚਾਂਨਿਯੇ' ॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮੰਚ ਡਸਾਯੋ ਬੈਸਿਗੇ, ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।
'ਕਹਹੁ ਸੁਸਾ ਨਿਜ ਕਾਜ ਅਬ, ਪੂਰਹਿਂ ਸੋ ਤਤਕਾਲ' ॥ ੪੧ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਨਾਨਕੀ ਕਹਿਤ 'ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ
ਕੀਨੋ ਚਿਤ[10], ਮਿਲੇ ਬਿਨ ਬਰਖ ਬਿਹਾਏ ਹੈਂ।
ਭ੍ਰਾਤ ਨੈ ਬਿਸਾਰੀ ਮੋਹਿ[11], ਮੋ ਕੋ ਚਾਹ ਦੇਖੋਂ ਤੋਹਿ'
ਐਸੇ ਕਹਿ ਆਂਖਨ ਤੇ ਆਂਸੁਨ ਢੁਰਾਏ[12] ਹੈਂ।
ਪੌਂਛ ਮੁਖ ਹਾਥ ਸਾਥ ਬੂਝੈ ਸੁਖ ਗਾਥ ਪੁਨ
'ਹੋਵੈਂਗੇ ਸਮੀਪ ਜਾਂ ਤੇ ਤੂਰਨ ਹੀ ਆਏ ਹੈਂ'।
ਭਾਖੈ ਮਰਦਾਨਾ ਯੌਂ 'ਰਜਾਦੀ[13]! ਸੁਨਿ ਲੀਜੇ

---

[1]ਕਿਵੇਂ ਮੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
[2]ਇਕ ਘੜੀ ਰਾਤ ਬੀਤੀ।
[3]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ।
[4]ਮਣੀ ਪਾਈ ਮਾਨੋਂ।
[5]ਬਹੁਤ ਹੀ
[6]ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ।
[7]ਉਠਾਈ।
[8]ਆਦਰ ਕੀਤਾ।
[9]ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ।
[10]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀ ਕੀਤਾ।
[11]ਮੈਂ।
[12]ਹੰਝੂ ਵਗਾਏ।
[13]ਹੈ ਬੀਬੀ ਜੀ। ਰਾਇਜ਼ਾਦੀ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਬੇਟੀ।

ਹਿਤ ਤੇਰੇ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋਸ ਕੇਤੇ ਤਜਿ ਧਾਏ ਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਛਿਨ ਬਿਖੇ ਆਏ ਕੇਤੇ ਬਰਖ ਕੋ ਪੰਥ ਜੋਊ'
ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੈਨਨ ਕੀ ਸੈਨ ਸੋਂ[1] ਨਿਵਾਰਿਯਾ[2]।
ਸੋਦਰੀ ਸੋਂ ਕਹੈਂ 'ਚਿਤ ਚਿਤਵਨ ਪੂਰੀ ਭਈ
ਦੀਜੈ ਅਬ ਆਇਸੁ ਬਿਲੰਬ ਕੋ ਬਿਦਾਰਿਯਾ[3]।
ਜੀਜੈ ਆਗੇ ਬਿਨੈ ਕੀਜੈ, ਖੁਸ਼ੀ ਕਹਿ ਦੀਜੈ ਤੁਮ
ਪੰਥ ਪਰ ਠਾਂਢੇ ਹਮ ਚਹਿਤ ਪਦਾਰਿਆ'।
ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਭਯੋ ਹੀਯੋ ਬਿਨ ਚੈਨ
ਬਹੁ ਰੋਦਨ ਤੇ ਨੈਨ ਕਰਿ ਆਂਸੁਨ ਕੋ ਢਾਰਿਯਾ ॥ ੪੩ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਆਨਿ ਕੀਨ ਠਾਂਢੋ ਅਗਵਾਨ ਜਬ
ਬੰਦੇ ਮੈਂ ਦੋ ਪਾਨ[4] ਤਬ ਬੈਨ ਕੋ ਬਖਾਨਿਯਾ।
'ਸੋਦਰੀ[5] ਰੁਦਨ[6] ਬਿਲਖਾਤਿ[7] ਹੈ ਬਦਨ[8]
ਨਹੀਂ ਜੀਜਾ ਹੈ ਸਦਨ, ਆਜ ਰਹੋ, ਨ ਪਯਾਨਿਯਾ'।
ਗੁਰੂ ਗਤਿਦੈਨ ਰਹੇ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਐਨ ਰੈਨ
ਮੇਰੇ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਤਬ ਸੁਖਦਾਨਿ ਮਾਨਿਯਾ।
ਕਵਲ ਬਦਨ ਸੁਠ ਗਯਾਨ ਕੋ ਸਦਨ
ਦਾਸ ਮੋਹ ਕੋ ਕਦਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੋਖ ਹਾਨਿਯਾ ॥ ੪੪ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਆਯੋ ਹੈ ਜੈਰਾਮ, ਦੌਰ ਕੀਨੀ ਹੈ ਪ੍ਰਨਾਮ
ਗੁਰ ਹਾਥ ਸੋਂ ਉਚਾਇ ਤਾਂ ਕੋ ਬੰਦਨਾ ਕਰਤਿ ਹੈਂ।
ਬੂਝਤਿ ਕੁਸ਼ਲ ਬੈਸੇ ਸਾਦਰ ਸੇ ਮਿਲਿ
ਨੀਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਾਯੋ ਸ਼ੋਕ ਮਨ ਕੇ ਹਰਤਿ ਹੈਂ।
ਖਾਇਕੇ ਅਸਨ, ਪੌਢੇ ਸੁਭਗ[9] ਬਸਨ[10] ਲੇਯ
ਜਾਂ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਵ ਬੰਧਨ ਟਰਤਿ ਹੈਂ।

---

[1]ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ।
[2]ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ (ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ)।
[3]ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।
[4]ਦੋ ਹਥ।
[5]ਭੈਣ।
[6]ਰੋ ਕੇ।
[7]ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ।
[8]ਮੁਖੋਂ।
[9]ਚੰਗੇ।
[10]ਬਸਤਰ।

ਡੇਢ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਕੀਨੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨੀਰ
ਜਗਤ ਉਧਾਰਿਬੇ ਕੀ ਕਾਮਨਾ[1] ਧਰਤਿ ਹੈਂ ॥ ੪੫ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਭੋਰ ਭਈ ਚਲਿਬੇ ਕੋ ਤਯਾਰ ਭਏ ਦੀਨਾਨਾਥ
ਬੋਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ 'ਰਬਾਬ ਕੰਧੇ[2] ਲੀਜਿਯੇ'।
ਸੁਸਾ ਸੁਨਿ ਆਈ ਬਾਨੀ ਬਦਨ ਅਲਾਈ
'ਏਕ ਮਾਸ ਰਹੋ ਭਾਈ! ਮੇਰੀ ਬਿਨਤੀ ਮਨੀਜਿਯੇ।
ਰਿਦੇ ਨਿਤ ਚਾਹ, ਕੇਤੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਦਿਖਾਯੋ ਮੁਖ
ਮੋ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਸਦਨ ਰਹੀਜਿਯੇ'।
ਭਾਖਤਿ ਜੈਰਾਮ 'ਐਸੋ ਕੌਨ ਤੁਮ ਕਾਮ?
ਪੁਨ ਫਿਰੇ ਬਹੁ ਕਾਲ ਬਿਸਰਾਮ ਅਬ ਕੀਜਿਯੇ' ॥ ੪੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੋਲੇ 'ਰਿਦਾ ਜਿਨ ਮਿਲ੍ਯੋ ਹੋਤਿ
ਸੋਈ ਸਦਾ ਮਿਲੇ ਬਿੱਥ ਕਬੈ ਨ ਲਖੀਜਿਯੇ[3]।
ਸੁਸਾ[4]! ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਕਰਿ, ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਉਰ
ਮਿਲਨ ਬਿਯੋਗ[5] ਤਨ ਧਰਮ ਜਨੀਜਿਯੇ।
ਚਲ੍ਯੋ ਅਬ ਚਹੈਂ ਹਮ ਪੰਥ ਪਰ ਅਹੈਂ ਖਰੇ
ਦੀਜੀਏ ਰਜਾਇ, ਨਾਂ ਬਿਲੰਬ ਕੋ ਲਗੀਜਿਯੇ।
ਰਹੈਂ ਪੁਨ ਆਈ, ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਸਦਾਈਂ[6]
ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਨਸਾਈ, ਮੇਰੋ ਬੈਨ ਮਾਨਿ ਲੀਜਿਯੇ' ॥ ੪੭ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਨਾਨਕੀ ਅਲਾਈ: 'ਕਬ ਮਿਲੋ ਫੇਰ ਆਈ? '
ਕਹੈਂ ਨਾਨਕ ਜੀ 'ਯਾਦ ਕਰੋ, ਦੇਹੁੰ ਮੈਂ ਦਿਦਾਰ ਕੋ'।
ਸੰਗ ਮਰਦਾਨਾ ਮੋ ਕੋ ਲੈਕੇ ਗੁਰ ਚਲੇ ਤਬ
ਜਾਂ ਕੇ ਵਾਕ ਨੌਕਾ[7] ਭਵ ਸਾਗਰ ਕੇ ਪਾਰ ਕੋ[8]।
ਚਾਰ ਘਟੀ ਰੈਨ[9] ਕੂਚ ਕੀਨੋ ਦੂਰ ਗਏ ਚਲਿ
ਭੋਰ[1] ਭਈ ਲੰਘੇ ਕੋਸ ਪੰਚਮ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋ[2]।

---

[1]ਜਗਤ ਉਧਾਰਣੇ ਦੀ ਇੱਛਾ।
[2]ਮੋਢੇ ਤੇ।
[3](ਵਿੱਥ) ਫਰਕ ਕਦੇ ਨਾਂ ਜਾਣੀਏਂ।
[4]ਹੇ ਭੈਣ! ।
[5]ਮਿਲਨਾ ਤੇ ਵਿਛੁੜਨਾ।
[6]ਹਮੇਸ਼ ਹੀ!
[7]ਬੇੜੀ ਵਤ ਹਨ।
[8]ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ।
[9]ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ।

ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਬੂਝੈਂ 'ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਹਮ ਆਏ ਅਬ
ਥਾਨ ਪਹਿਚਾਨੋ ਮਨ ਕੀਜਿਯੇ ਬਿਚਾਰ ਕੋ' ॥ ੪੮ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਤੁਮ ਧਰਾ ਅਵਤਾਰ ਭਵ
ਸਦਾ ਹੀ ਅਪਾਰ ਹੋ ਨ ਸ਼ੇਸ਼[3] ਪਾਰ ਪਾਵਈ[4]।
ਕਲੀਕਾਲ ਮੰਦਮਤਿ ਕੈਸੋ ਜਾਨੈਂ ਤੋਹਿ ਗਤਿ
ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਹੈ ਬੇਦ, ਕੈਸੇ ਅੰਤ ਪਾਵਈ'।
ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ 'ਏਹ ਜਾਨਯੋ ਸੋਊ ਥਾਨਾ
ਜਹਾਂ ਮੱਕੇ ਕੋ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨ ਮੋ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਈ'।
ਸੁਨਯੋ ਮੁਸ਼ਕਾਨੇ 'ਨੀਕੀ[5] ਕੀਨ ਤੈਂ ਪਛਾਨੇ ਅਬ'
ਮੇਰੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਵਈਂ ॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਚਲਨ ਚਹਿਤ ਕਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ, ਦੀਜੇ ਅਬਹਿ ਬਤਾਇ'।
ਤਬ ਬੋਲਯੋ ਮੈਂ ਬੰਦਿ ਕਰ, 'ਸੁਨਿਯੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗਤਿਦਾਇ! ॥ ੫੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਹੈ ਜਿਤ ਚਾਹ ਚਲੋ ਤੁਮਰੀ
ਪਸ਼ਚਾਤ ਚਲੈਂ ਸੁਨਿਯੇ ਸੁਖਦਾਨਾ! '
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖਤਿ 'ਮੇਰੁ ਕੇ ਊਪਰ
ਹੈ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਜਾਂ ਮਨ ਮਾਨਾ[6]।
ਦੇਖਹਿਂ ਸੋ, ਤਹਿਂ ਥਾਨ ਚਲੋ'
ਸੁਨਿ ਯੌਂ ਕਰ ਬੰਦਿ, ਉਠਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਮੋਹਿ ਛੁਧਾ ਜਬ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ
ਤਬੈ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਹੋਇ ਪਯਾਨਾ' ॥ ੫੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ
ਦਯਾ ਜਿਨ ਨੈਨ ਰਹੀ ਛਬਿ ਛਾਈ।
ਜਿਨ ਦੇਹੁ ਧਰੀ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਾਰਨ
ਦੰਭ ਬਿਦਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਜਗਰਾਈ।
'ਮਨ ਮੈਂ ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਹੋਵਹਿ ਸੋ
ਬਹੁਰੋ ਦੁਖ ਭੂਖ ਨ ਪਾਇਂ ਕਦਾਈ'।

---

[1]ਸਵੇਰ।
[2]ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ।
[3]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ।
[4]ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।
[5]ਠੀਕ।
[6]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਾਨ ਹੈ।

ਕਹਿ ਯੌਂ, ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਿਯੋ ਜਬ ਹੀ
ਤਬ ਕੰਚਨ ਕੀ ਧਰਨੀ ਤਹਿਂ ਆਈ ॥ ੫੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਤਾਹਿਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੀ ਹਰਖਾ ਕਰ
ਬੰਦਿ ਕਹੈ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਦੇਖਤਿ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਦ ਭਯੋ
ਸਭਿ ਹੀ ਧਰਨੀ ਪਰ ਹੇਮ ਮਹਾਨਾ।
ਹੈਂ ਸਰਿਤਾ ਜਿਨ ਮੈਂ ਰਸ ਸੁੰਦਰ
ਮਾਨਵ ਏਕ ਨਹੀਂ ਇਸ ਥਾਨਾ।
ਕੰਚਨ ਔ ਰਸ[1] ਬਾਦ[2] ਪਰਯੋ ਸਭਿ'
ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੫੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਸੇਵਕ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹ੍ਵੈ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ।
ਮਾਨਵ ਔਰ ਨ ਆਇ ਸਕੈ
ਤਿਨ ਪੀਵਨ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਗਰਬਾਈ[3]।
ਆਪਨਾ ਆਪ ਜਨਾਵਨ ਜੇ ਨਹਿਂ
ਪੀਵਤਿ ਸੇ ਨਿਤ ਹੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ।
ਭੂਖ ਲਗੈ ਨਹਿਂ ਪਯਾਸ ਕਬੈ
ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੇ ਲਿਵਲਾਈ' ॥ ੫੪ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਹਰਖਾਨਾ ਤਬ
ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ਦੇਖਿ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਕੋ।
'ਅਇਸੁ ਜੋ ਪਾਊਂ ਕਰਿ ਪਾਨ[4] ਤ੍ਰਿਪਤਾਊਂ
ਛੁਧਾ ਪਯਾਸ ਕੋ ਮਿਟਾਊਂ ਕਰੌਂ ਨਾਸ਼ ਸਭਿ ਮਾਨ ਕੋ'।
ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਇ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਅਲਾਇ
'ਉਰ ਜਰੈਂ ਜੇ[5] ਅਜਰ[6], ਤਬ ਕੀਜੈ ਇਹ ਪਾਨ ਕੋ'।
'ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਯੋ ਤੁਮ ਸੰਗ[7] ਬਿਚਰਨ ਲਯੋ

---

[1]ਜਲ।
[2]ਬਿਅਰਥ।
[3](ਜੋ) ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ।
[4]ਪੀਕੇ।
[5]ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਜੇ ਪਚਾਵੇਂ।
[6]ਨਾ ਜਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀਂ।
[7]ਨਾਲ।

ਕੀਜੈ ਕਬਿ ਦਯਾ ਬਰ ਦੀਜਿਯੇ ਪਚਾਨ ਕੋ[1]' ॥ ੫੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਲੇ ਕਰਿ ਆਇਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ
ਤਬ ਪੀਵਤ ਭਾ ਰਸ ਸੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਹੋਇ ਬਿਦੇਹ[2] ਗਯੋ ਖਿਨ ਤਾਂ
ਦਸਵੇਂ ਦਰ ਜਾਇ ਲਗਾ ਸ਼ੁਭ ਧਜਾਨਾ।
ਜਾਮ ਸੁ ਏਕ ਖੁਲੇ ਤਿਹ ਨੈਨ
ਭਯੋ ਭਵ ਮੋਹ[3] ਬਿਹੀਨ ਸੁਜਾਨਾ ॥
ਮੋਰ ਔ ਤੇਰ ਭੁਲਾਇ ਦਯੋ ਉਰ
ਗਜਾਨ ਭਯੋ ਮਿਟ ਗਯੋ ਅੱਗਜਾਨਾ ॥ ੫੩ ॥
ਕਰ ਬੰਦਿ ਉਭੇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਾਇ
ਪ੍ਰਸੰਸਤਿ[4] ਵਾਕਨ ਸੋਂ ਸਖਕੰਦੂ।
'ਜਗ ਨਾਯਕ ਹੋ, ਗਤਿ ਦਾਯਕ[5] ਪਾਯਕ[6]
ਘਾਯਕ ਮੋਹ ਕੇ[7], ਦੰਭ ਨਿਕੰਦੂ[8]।
ਕਰਿਯੇ ਸੁ ਖਿਮਾਂ ਬਖਸ਼ੋ ਮਮ ਔਗੁਨ
ਨਾਮ ਲਏ ਤਵ[9] ਨਾ ਜਮ ਫੰਦੂ[10]।
ਅਨਜਾਨਪਨੇ ਬਚ ਬੋਲੇ ਸਨੰਮੁਖ[11]
ਪਾਲਕ ਘਾਲ ਸੰਸਾਰ[12] ਗੁਬਿੰਦੂ[13]!' ॥ ੫੭ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਰਖਾਇ ਗੁਰੂ
ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਇ ਸੁਨਾਵਤਿ ਤਾਂਹੀ।
'ਜੋ ਤੁਮ ਬੂਝਤਿ ਹੋ ਹਮ ਸੋਂ
ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਥਾ ਹੁਇ ਸੇ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।

---

[1]ਪਚਾਵਣ ਦਾ।
[2]ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ।
[3]ਸੰਸਾਰਕ ਮੋਹ ਤੋਂ।
[4]ਉਸਤਤ ਵਾਲੇ।
[5]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
[6]ਦਾਸਾਂ ਦੇ।
[7]ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[8]ਪਖੰਡ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।
[9]ਆਪ ਦਾ।
[10]ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
[11]ਸਾਮ੍ਹਣੇ।
[12]ਜਗ ਦੇ ਪਾਲਣ ਤੇ ਸੰਘਾਰ ਕਰਣ ਵਾਲੇ।
[13]ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ!

ਜੇ ਪਢਿ ਹੈਂ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੋ
ਮਾਨਹਿਂ[੧], ਸੇ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਹੀਂ।
ਹੌਂ ਹਰਖਾਵਿਤ ਹੋਂ ਤੁਮ ਬੂਝਤਿ
ਔਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰੋ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੮ ॥ {ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਚਨ}

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੋ ਸਿਖ ਜਾਨ ਭਲੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ
ਸੰਦੇਹ ਰਿਦੇ ਗੁਰ ਬੂਝਤਿ ਜੋਊ[੨]।
ਸ਼ੰਕ ਤਜੈਂ ਮਨ ਹੋਇ ਨਿਸ਼ੰਕ[੩]
ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਰਸੰਸਤਿ[੪] ਹੋਊ।
ਸੋ ਗੁਰ ਹੈ ਗਤਿਦਾਯਕ ਜਾਨਹੁ
ਦਾਸ ਸੰਦੇਹ ਸਭੈ ਦਿਯ ਖੋਊ।
ਯੌਂ ਕਰਿ ਹੋਇ ਸੁਖੀ ਪੁਨ, ਨਾਤੁਰ[੫]
ਬੰਚਕ[੬] ਹੈ ਨਿਜ[੭] ਸ੍ਵਾਰਥੀ[੮] ਦੋਊ[੯*] ॥ ੫੯ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੇਵਕ ਕੋ ਗੁਰ ਕੋ ਸਨਬੰਧ[੧੦]
ਭਲੋ ਇਹ ਹੈ ਤੁਮ ਸੋਂ ਜੁ ਉਚਾਰਾ।
ਬੂਝਿ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ[+] ਸਭੈ
ਗੁਰ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਇ ਕੈ ਦੇਤਿ ਬਿਦਾਰਾ[++]।
ਸੇਵਕ ਬੂਝਿ[੧੧], ਬਤਾਇ ਗੁਰੂ ਨਹਿਂ[੧੨]
ਸੋ ਗੁਰ ਤਜਾਗ[੧੩], ਨ ਲਾਉ ਅਵਾਰਾ[੧੪]।

---

[1]ਮਨ ਵਿੱਚ ਮੰਨਣਗੇ।
[2]ਜੋ ਦਿਲ ਦਾ ਸੰਸਾ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
[3]ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿਤ।
[4]ਸੰਸਾ ਰਹਿਤ।
[5]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[6]ਠੱਗ।
[7]ਅਪਨੇ।
[8]ਮਤਲਬੀ।
[9]ਦੋਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਤੇ ਚੇਲਾ)।
[*]ਪਾ:-ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਸੁ ਦੋਊ।
[10]ਤਅੱਲਕ।
[+]ਪਾ:-ਰਿਦੇ ਕੇ ਸੰਦੇਹ।
[++]ਪਾ:-ਨਿਵਾਰਾ।
[11]ਪੁੱਛੇ।
[12]ਦੱਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਂ।
[13]ਛੱਡ ਦਿਓ।
[14]ਡੇਰ ਨਾ ਲਾਓ।

ਤਾਂ ਢਿਗ ਤੇ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਨ
ਆਪ ਤਰੈ ਨਹਿਂ ਕਯੋਂ ਸਿਖਤਾਰਾ[੧]' ॥ ੬੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਭੂਖ ਪਿਪਾਸ[੨**] ਗਈ ਤਨ ਤੇ ਪੁਨ
ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਸੋ ਕਬਿ ਹੋਈ।
ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਹਰਖਾ
ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਬੰਦਿਕੈ ਦੋਈ।
ਬੂਝਨ ਤੇ ਨਿਰਸੰਸ[੩] ਭਯੋ ਮਨ
ਸ਼ੰਕ ਗਵਾਇ ਰਹੀ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੰਗਿ ਫਿਰਯੋ
ਸਫਲੀ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਕੋ ਮਾਨਤਿ ਸੋਈ ॥ ੬੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਭੂਖ ਪਿਪਾਸ ਲਗੈ ਨ ਤੁਮੈਂ
ਕਿਹ ਕਾਰਨ? ' ਬੂਝਤਿ ਹੈ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਸਾਲ ਦੁ ਸਾਲ ਬਿਹਾਵਤਿ ਹੈਂ[੪]
ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਤੇ, ਨਹਿਂ ਪਾਨ ਕੁ ਪਾਨਾ[੫]।
ਕੌਨ ਅਹਾਰ ਅਧਾਰ ਰਹੈਂ?
ਨਿਰਧਾਰ[੬] ਕਹੋ ਮੁਝ ਕੋ ਗੁਨਖਾਨਾ!।
ਹੈ ਜੁ ਸੰਦੇਹ[੭] ਰਿਦੈ ਹਮਰੇ
ਇਹ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ, ਕਰੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ' ॥ ੬੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ
'ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਭਲੇ ਮਨ ਭਾਉ ਜੁ ਧਾਰੈਂ।
ਹੈ ਭਗਤੀ ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਅੰਤਰ
ਜੇ ਗੁਰੁ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨ ਨਿਵਾਰੈਂ[੮]।
ਭੋਜਨ ਕੋ ਕਰਿਹੈਂ ਹਿਤ ਸੋਂ
ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਖੁਵਾਰੈਂ[੧]।

---

[1]ਤਾਰੇਗਾ।
[2]ਤ੍ਰੇਹ।
[**]ਪਾ:-ਪਿਆਸ।
[3]ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
[4]ਬਿਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[5]ਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਹੋ।
[6]ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ।
[7]ਸ਼ੱਕ।
[8]ਨਹੀਂ ਹਟਾਂਵਦੇ।

ਸੋ ਮੁਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਤਿ ਹੈ
ਤਬ ਜਾਇ ਛੁਧਾ, ਰਹੋਂ ਤਾਂਹਿ ਅਧਾਰੈਂ[2] ॥ ੬੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਾਚ ਬਚਨ ਮਮ ਜਾਨ ਇਹ, ਮਰਦਾਨੇ ਮਨ ਮਾਨਿ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਮੇਰੁ ਕੋ, ਸਿੱਧਨ ਖੋਵਨ[3] ਮਾਨ[4] ॥ ੬੪ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਵਨ, ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਣਾਹਠਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥੫੯॥

---

[1]ਖੁਆਉਂਦੇ ਹਨ।
[2]ਉਸ ਦੇ ਆਸਰੇ।
[3]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ।
[4]ਹੰਕਾਰ।

੬੦. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਗੋਰਖ, ਮਛਿੰਦ੍ਰ, ਲਹੁਰੀਪਾ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੋ, ਪ੍ਰੇਮ ਅਮੀ ਪਹਿਚਾਨ।
ਅਮਰ ਅਜਰ ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੈਂ, ਜੇ ਕਰਿਹੀ ਤਿਹ ਪਾਨ ॥ ੧ ॥

ਸਰੋਜ ਕਵਲ। ਅਮੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [ਸੰਸ:, ਅਮ੍ਰਿਤ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਅਮਿਅ। ਹਿੰਦੀ, ਅਮਤ, ਅਮਿ, ਅਮੀ।]

ਅਮਰ ਜੋ ਨਾ ਮਰੇ, ਸਦਾ ਥਿਰ।

ਅਜਰ ਜਿਸਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਨਾ ਆਵੇ, ਜੋ ਇਕ ਰਸ ਰਹੇ।

ਪਾਨ ਪੀਣਾ

ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ (ਜੋ) ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ) ਪਛਾਣ (ਕਿ ਉਹ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀਣਗੇ (ਓਹ) ਅਮਰ ਤੇ ਅਜਰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ {ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਦਿਗਵਿਜੈ}

ਕਬਿੱਤ: ਦਿਗਬਿਜੈ ਹੇਤ[1] ਸਾਜਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ਦਲ[2],
ਚਲੇ ਦੰਭ ਦਲਿਬੇ ਕੋ, ਦਲਿਨਿ[3] ਬਿਦਾਰਿਯਾ[4]।
ਭਗਤਿ[5] ਕੀ ਕੇਤੁ[6], ਪਟ[7] ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਮੇਤ
ਕਰਿ ਕੀਰਿਤਿ[8] ਨਿਸ਼ਾਨੋ[9] ਘਹਿਰਾਨੋ[10] ਘਨ[11] ਭਾਰਿਯਾ[12]।
ਗਜਾਨ ਕੋ ਖੜਗ ਧਰਿ[13], ਜੁਗਤਿ[14] ਕਮਾਨ[15] ਕਰਿ[16]
ਨਾਨਾ[17] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੀਨ ਸਿਲੀਮੁਖ[18] ਧਾਰਿਯਾ।
ਜਹਾਂ ਦਿਢ[1] ਕੋਟ[2] ਤਹਾਂ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਪ ਸੰਗਿ

---

[1]ਜਗਤ ਜਿੱਤਣ ਲਈ।
[2]ਫੌਜ।
[3](ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੀਆਂ) ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ।
[4]ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[5]ਭਗਤੀ (ਰੂਪੀ)।
[6]ਝੰਡਾ।
[7]ਬਸਤਰ (ਜੋ ਝੰਡੇ ਤੇ ਝੂਲਦਾ ਹੈ)।
[8](ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ) ਜਸ (ਰੂਪੀ)।
[9]ਧੌਂਸਾ।
[10]ਵੱਜਦਾ ਹੈ
[11]ਬੱਦਲ (ਵਤ)।
[12]ਭਾਰੀ।
[13]ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਕੇ।
[14]ਯੁਕਤੀ।
[15]ਧਨੁਖ।
[16]ਬਣਾਕੇ।
[17]ਕਈ।
[18]ਤੀਰ।

ਢਾਹਿ ਕੇ ਮਦਾਨ ਕੀਨ ਮਿਲੇ ਅਰਿ[੩] ਹਾਰਿਯਾ[੪] ॥ ੨ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਨਾਮ ਕੋ ਭਜਨ ਨੀਕੋ ਪਹਿਰ ਸੰਨਾਹਿ[੫] ਤਨ
ਕੋਟਕਿ[੬] ਤਰਕ[੭] ਤਰਵਾਰ[੮] ਨ ਕਟਤਿ ਹੈਂ[੯]।
ਨੀਵੇਂ ਮਨ ਰਾਖਨ ਸਿਪਰ[੧੦] ਗਹਿ[੧੧] ਹਾਥ ਬਿਖੈ
ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪ ਬਾਨ[੧੨] ਜਾਂ ਕੋ ਛੁਇ ਨ ਸਕਤਿ ਹੈਂ।
ਧੀਰਜ, ਸੰਤੋਖ, ਸਤਿ, ਦਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਮਤਿ
ਦਯਾ, ਉਪਕਾਰ ਅਤਿ ਸ੍ਰਧਾ[੧੩] ਜੀ ਛਕਤਿ[੧੪] ਹੈਂ।
ਧਰਮ ਤੇ ਆਦਿ ਜੋਧਾ ਔਰ ਵਡੇ ਚਢੇ ਸੰਗ[*]
ਜੀਤਬੇ ਕੋ ਮੋਹ[੧੫] 'ਮਾਰ ਮਾਰ[੧੬]', ਹੀ ਹਟਤਿ ਹੈਂ[੧੭] ॥ ੩ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬ ਚਲੇ, ਮੇਰੁ[੧੮] ਪੈ ਜਾਨ ਕੋ।
ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਸਿੱਧ, ਧਰਤਿ ਜਹਿਂ ਮਾਨ[੧੯] ਕੋ।
ਤਿਨ ਕੋ ਜੀਤਨ ਭਲੇ, ਬਾਤ ਇਤ ਇਉਂ ਭਈ। [+]
ਹੋ ਉਤ[੨੦] ਗੋਰਖ ਕੀ ਸੁਨਹੁ, ਰਿਦੈ ਜਿਤੋਂ ਤਿਨ ਠਈ ॥ ੪ ॥

---

[1]ਪੱਕਾ
[2]ਕਿਲ੍ਹਾ।
[3]ਵੈਰੀ।
[4]ਹਾਰਕੇ।
[5]ਸੰਜੋਇ।
[6]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ
[7]ਦਲੀਲਾਂ।
[8]ਤਲਵਾਰਾਂ।
[9]ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।
[10](ਮਾਨੋਂ) ਢਾਲ।
[11]ਫੜੀ ਹੈ।
[12]ਤੀਰ।
[13]ਭਰੋਸਾ।
[14]ਮਨ ਵਿਚ ਭਰੇ ਯਾ ਟਿਕੇ ਹਨ। ਛਕਨਾ ਦਾ ਭਾਵ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੋਨਾ ਬੀ ਹੈ ਗੋਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਸਾਹਸ ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਚਢੇ ਔਰ ਵਡੇ ਸੰਗ।
[15]ਮੋਹ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਲਈ।
[16]ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ।
[17]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[18]ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ।
[19]ਹੰਕਾਰ।
[+]ਪਾ:-ਯੌ ਮਨ ਭਈ।
[20]ਉਧਰ।

ਦੋਹਰਾ: ਭਰਥਰਿ ਪੂਰਬ[੧] ਜਬ ਮਿਲਯੋ, ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਤਤਸਾਰ।
ਗੋਰਖ ਢਿਗ ਗਮਨਯੋ ਤਬਹਿ, ਬੰਦਯੋ ਪਦ ਸਿਰ ਧਾਰਿ ॥ ੫ ॥

ਅੜਿੱਲ: 'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਨ, ਧਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਰੇ[੨]।
ਮਿਲਯੋ ਦੇਵ ਰਿਖ[੩] ਮੋਹ, ਤਬੈ ਤਿਨ ਸੁਧ ਕਰੇ[੪]।
ਮੈਂ ਬੈਠਯੋ ਇਕ ਥਾਨ, ਤਹਾਂ ਸੋ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਕਹਿ ਸਾਰ, ਰਹਯੋ ਹਰਖਾਇ ਕੈ ॥ ੬ ॥
ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਕਿਹ[੫] ਥਾਨ ਪੰਥ[੬] ਨਿਜ[੭] ਆਨਿਯੇ।
ਦੀਜੈ ਤਿਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੋਗ ਗੁਨ ਗਾਨਿਯੇ।
ਪੂਜਹਿ ਜਗਤ ਬਿਸਾਲ ਆਪ ਕੋ ਬਿਦਤ ਹੀ।
ਹੋ ਸੁਜਸ ਹੋਇ ਵਿਸਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮੰਡਹਿ ਜਹਿਂ ਤਹੀਂ ॥ ੭ ॥
ਯੌਂ ਨ ਲਖਹੁ[੮] ਮਨ ਮਾਂਹਿ-ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਉਂ ਮਗ ਪਰੇ[੯]-।
ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਆਨ ਜਗ ਗੁਰੁ ਕਰੇ।
ਜਾਇ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਹਾਂ ਮਿਲ ਜਾਵਈ।
ਹੋ ਲੇਯ ਜੋਗ ਕੋ ਧਾਰਿ ਸੁਜਸ ਜਗ ਛਾਵਈ' ॥ ੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਮਨ ਮਹਿਂ ਲਖੀ -ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਹੈ ਕੋਇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਵਤਾਰ ਜੋ ਅਬਿ ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਕਯੋਂ ਹੋਇ ॥ ੯ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਤਦਪਿ ਜੀਤ ਕਰ ਤਾਂਹਿ, ਮੈਂ ਆਨੋ ਨਿਜ ਪੰਥ ਮੈਂ-।
ਅਸਿ ਬਿਧਿ ਧਰਿ ਉਹ ਮਾਂਹਿ, ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ ਮੇਰੁ[੧੦] ਤੇ[++] ॥ ੧੦ ॥
ਉਤ ਗੋਰਖ ਯੌਂ ਕੀਨ, ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਇਤਕੀ ਸੁਨਹੁ।
ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਬੀਨ, ਜਿਨ ਬਾਨੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹ੍ਵੈ ॥ ੧੧ ॥

ਛਪਯ: ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ[੧੧] ਗੁਨਖਾਨਿ. ਹਨਿਨਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਮਾਨਾ।
ਗਏ ਹਿਮਾਚਲ[*] ਊਰਧ[੧], ਦੇਖਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।

---

[1]ਪਹਿਲੇ।
[2]ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।
[3]ਨਾਰਦ।
[4]ਖਬਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।
[5]ਕਿਸੇ।
[6]ਮਤ ਵਿਚ।
[7]ਆਪਣੇ।
[8]ਇਹ ਨਾਂ ਜਾਣੋ।
[9]ਕਿੱਕੁਰ (ਸਾਡੇ) ਰਾਹ ਪੈ ਜਾਏਗਾ।
[10]ਸੁਮੇਰ।
[++]ਗੋਰਖ ਸੁਮੇਰ ਦਾ ਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੁਣ ਚਲਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰਹੇ।
[11]ਗਏ।

'ਸੇਤ ਹੀ ਸੇਤ[2] ਸਥਾਨ[*], ਜਹਾਂ ਕਹਿਂ ਸਰਬ ਦਿਸਾਵਹਿ।
ਰਚਨਾ ਇਹ ਭਗਵੰਤ, ਰਿਦੇ ਕਛੁ ਸਮਝ ਨ ਆਵਹਿ।
ਕਹੋ ਸਰਬ ਬਿਰਤੰਤ ਇਹ, ਨਾਮ ਪਹਾਰ ਬਖਾਨ ਕਰਿ'।
ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬੈਨ[3] ਕੋ, ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਤੇ ਜਗਤ ਗੁਰੁ ॥ ੧੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਨਾਮ ਹਿਮਾਲੈ ਸੈਲ[4] ਕੋ, ਬਹੁਰ ਸੇਤ ਜੋ ਦੇਖ।
ਪਰੀ ਬਰਫ ਸੋ ਜਮ ਰਹੀ, ਸੀਤਹਿਂ ਕਰਹਿ ਬਿਸ਼ੇਖ ॥ ੧੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਪਾਂਡਵ[5] ਆਨ ਗਰੇ[6] ਇਸ ਮੈਂ
ਖਗ[7] ਜਾਵਤਿ ਯਾਂ ਪਰ ਸੋ ਗਰ ਜਾਈ[8+]।
ਏਕ ਬਚਯੋ ਧ੍ਰਮਰਾਇ ਕੋ ਤਾਤ[9]
ਨ ਆਯੋ ਇਤੈ ਸੁਰ ਲੋਕ ਸਿਧਾਈ[10++]।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਦਯਾ ਤੁਝ ਪੈ
ਤਨ ਖੇਦ ਨਹੀਂ ਇਹ ਠੌਰ ਦਿਖਾਈ'।
ਆਗੈ ਚਲੇ -ਸਿਰਧਾਰ[**] ਪਹਾਰ-

---

[*]ਕੈਲਾਸ਼ ਪਹਾੜ ਦੇ ਪਾਸ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਝੀਲ ਹੈ, ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੋਨਾਂ ਬੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਗ਼ਾਲਬਨ ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਇਹੋ ਟਿਕਾਣਾ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਬੋਧੀ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਤਪੱਸ੍ਰੀ ਦੋਵੇਂ ਤੀਰਥ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਥਾਂ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਨਜ਼ਰ ਪੈਣ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬਰਫ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਓਥੇ ਵਰਹੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੈਲਾਸ਼ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤਾਂ ਸਾਲ ਭਰ ਹੀ ਬਰਫਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਕ ੧੩ ਵਿੱਚ ਬਰਫ ਦਾ ਪਤਾ ਆਪ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੬੪, ਅੰਕ ੭੪ ਦੀ ਟੂਕ।

[1]ਹਿਮਾਲਾ ਪਹਾੜ ਉੱਪਰ।

[2]ਚਿੱਟਾ ਹੀ ਚਿੱਟਾ।

[3]ਬਚਨ।

[4]ਹਿਮਾਲਾ ਪਹਾੜ।

[5](ਪੰਜੇ) ਪਾਂਡੋ।

[6]ਗਲ ਗਏ।

[7]ਪੰਛੀ।

[8]ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

[+]ਭਾਵ ਬਰਫ ਤੇ ਸਰਦੀ ਐਤਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਧਰ ਦੇ ਲੋਕ ਜੇ ਏਥੇ ਜਾਕੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਸਰਦੀ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਾ ਝੱਲ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

[9]ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ।

[10]ਦੇਵਪੁਰੀ ਚਲਾ ਗਿਆ।

[++]ਇਹ ਪਾਂਡਵਾਂ ਬਾਬਤ ਰਵਾਯਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਛੱਡਕੇ ਤਪੱਸਜਾ ਕਰਨ ਏਧਰ ਗਏ ਸਨ। ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਤੇ ਚਾਰੇ ਭਰਾ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਰਫਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰ ਗਏ। ਕੇਵਲ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਅਪਣੇ ਕੁੱਤੇ ਸਮੇਤ ਬੈਕੁੰਠਾਂ ਵਿਚ ਅਪੜਿਆ ਸੀ। ਗਰਮ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਜੇ ਬੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਲਈ ਲੋਕੀ ਆ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

[**]ਸਿਰਧਾਰ-ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੁਰਦਾਰੁ ਚੀੜ ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਉਦਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੁਰਦਾਰੁ ਪਰਬਤ, ਦੇਉਦਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪਹਾੜ। ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੇ ਕੁਛ ਵਸੋਂ ਹੈ, ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਜਾਓ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨਹੀਂ, ਵਸੋਂ ਨਹੀ, ਗੋਰਖ ਤਦੇ ਏਥੇ ਆਕੇ ਅੱਗੇ

ਬਿਲੋਕਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ ॥ ੧੪ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਗੈਲ[1] ਨਹੀ ਇਹ ਸੈਲ[2] ਕੇ ਊਪਰ
ਸੀਸ ਅਧੋ ਪਦ ਊਰਧ[3] ਹੋਊ।
ਕੋ ਨਹਿਂ ਆਇ, ਮਹਾਂ ਬਿਖਰੋ ਮਗ
ਆਵਤਿ ਸੋ ਹੁਇ ਖੇਚਰ[4] ਜੋਊ'।
ਸੇਵਕ ਸ਼ਾਮ ਸਦਾ ਸੁਖਧਾਮ
ਭਨੈਂ ਅਭਿਰਾਮ[5] ਸੁਨੈ ਹਮ ਦੋਊ[6]।
ਗੋਰਖ ਆਇ ਗਯੋ ਢਿਗ ਤਾਂ ਛਿਨ {ਗੋਰਖ ਮਿਲਿਆ}
ਵਾਕ ਉਚਾਰਤਿ 'ਹੋ ਤੁਮ ਕੋਊ? ॥ ੧੫ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਕੌਨ ਤੁਮ ਨਾਮ? ਦੇਸ਼ ਛੋਰਿ ਆਯੋ ਕੌਨ ਕਾਮ?
ਕੌਨ ਤੇਰੀ ਜਾਤਿ? ਕੀਓ ਕਿਤ ਕੋ ਪਯਾਨ ਹੈ?।
ਗੈਲ ਨ ਬਸੁੰਧਰਾ[7], ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਮਾਰਤੰਡ[8] ਨਹਿਂ[*]
ਦੇਖੇ ਡਰ ਲਾਗੈ ਆਗੈ ਰਾਖਸ਼ ਭਯਾਨ[9], ਹੈ[+]।
ਕੈਸੇ ਜਾਵੋ ਆਗੇ? ਪੀਛੇ ਹਟੋ ਅਬ ਭਾਗੇ ਜਾਹੁ
ਕੋ ਨ ਦੁਖ ਲਾਗੇ ਮਮ ਬਚਨ ਜੇ ਮਾਨਿ ਹੈਂ।
ਪੂਰੋ ਗੁਰੁ ਕੀਜੈ, ਇਤ ਜਾਨਿ ਨਾਮ ਲੀਜੈ ਤਬ
ਬਿਨਾ ਆਈ ਚਲੇ ਕੈਸੇ ਦੇਨ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ?' ॥ ੧੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: [10]'ਰੂਪ ਅਚਰਜ ਹਮ, ਜਾਤਿ ਤੇ ਅਜਾਤਿ ਭਏ

ਜਾਣੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਰਾਹ ਪਗਡੰਡੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੧੦ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਰਖ ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਉਰੇ ਕਿਤੇ ਜ਼ਰਾ ਘੱਟ ਠੰਢੇ ਥਾਂ ਤੇ ਸੀ।

[1]ਰਾਹ।

[2]ਪਹਾੜ।

[3]ਸਿਰ ਹੇਠ ਤੇ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਨੂੰ।

[4]ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਜੋ ਖੇਚਰੀ ਜਾਣੇ ਭਾਵ ਜੋਗ ਜਾਣੇ। (ੲ) ਜੇਹੜਾ ਆਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਚਰ ਖੇਚਲ (ਤਕਲੀਫ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

[5]ਸੁੰਦਰ।

[6]ਭਾਵ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ।

[7]ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਵਾਂਙੂ)।

[8]ਸੂਰਜ।

[*]ਕੋਈ ਦੇਉਦਾਰਾਂ ਦਾ ਘਨਾ ਜੰਗਲ ਹਨੇਰੇ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

[9]ਭਯਾਨਕ।

[+]ਅਸਾਂ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਹੋ ਆਏ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੇਤਰਸ ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕ ਅਜੇ ਬੀ ਓਧਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੈਨ।

[10] ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

ਦੇਸ਼ ਜਾਨਿ ਸੋਊ ਜਹਿਂ ਸਸੀ ਨਹਿਂ ਭਾਨੁ[++] ਕੋ।
ਹਟੇ ਅਬ ਬਨੈ ਨਹਿਂ, ਜਾਵੋਂ ਜੀਅ ਮਾਂਹਿ ਜਿਹ[੧]
ਰਿਦੇ ਜੁ ਹਮਾਰੇ ਭਯ ਭਯੋ ਸਭਿ ਹਾਨਕੋ।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਾਨ ਸਮ, ਆਏ ਇਹ ਥਾਨ ਚਲਿ
ਗੁਰੂ ਏਕੁੰਕਾਰ, ਜਾਂ ਕੇ ਨਹੀ ਹੈ ਸਮਾਨ ਕੋ[੨]।
ਭੂਲਜੋ ਰਿਦੈ ਗੋਰਖ ਤੂੰ, ਸੁਧ ਤੇਰੀ ਗਈ ਸਭਿ
ਔਧ[੩] ਕੌ ਬਧਾਇ ਔਧ[੪], ਭਯੋ ਮਨੋ ਮਾਨ ਕੋ[੫]' ॥ ੧੭ ॥

ਕਬਿੱਤ: [੬]'ਮਲ ਮੂਤ ਦੇਹਿ ਤੇਰੀ ਮਾਨ ਲੇਹਿ ਬਾਤ ਮੇਰੀ
ਕਾਇਰ ਜਯੋਂ ਧਾਮ ਬੋਲ ਬੋਲਤਿ ਨਿਲਾਜ ਹੈਂ।
ਦੇਖੋ ਜਾਇ ਆਗੇ ਕੈਸੇ ਤਹਾਂ ਦੁਖ ਲਾਗੈ ਤੋਹਿ
ਐਸੋ ਹੌਂ ਹੂੰ ਜਾਨੌਂ, ਭਯ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਭਾਜ ਹੈਂ।
ਕੌਨ ਬੇਖ ਤੇਰਾ ਐਸੋ ਆਗੈ ਨਹਿਂ ਹੇਰਾ ਕਬਿ
ਹਠ ਤਯਾਗ ਦੀਜੈ ਮਨ ਹੋਇ ਸ਼ੁਭ ਕਾਜ ਹੈ।
ਰਾਮ ਜਦੁ ਪਤਿ[੭] ਆਦਿ ਕੀਨੋ ਜਗ ਗੁਰੂ ਆਇ
ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਨ ਕਰੋ? ਪਰਤਾਪ ਛਡੋ ਛਾਜ ਹੈ[੮]' ॥ ੧੮ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਨਾਮ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦੇਹਿ ਭਈ ਮੇਰੀ
ਕਾਇਰ ਹੈ ਸੋਊ ਤੁਝ ਜੈਸੇ ਬਿਲਲਾਇ ਹੈਂ[੯]।
ਦੇਖਨੇ ਕੀ ਇੱਛਾ ਉਰ ਦੇਖੈਂ ਆਗੈ ਜਾਇ ਦੂਰ
ਬੋਲਿ ਕੈ ਡਰਾਵੈਂ ਨਹਿ ਯਾਂ ਤੇ ਹਟ ਜਾਇ ਹੈਂ।
ਬੇਖ ਏਕੰਕਾਰੀ ਨਿੱਤ ਆਦਿ ਅੰਤ ਹੋਤਿ ਸੱਤਿ
ਤਹਾਂ ਕੀ ਪਹੂਚਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਸਮਝਾਇ ਹੈਂ।
ਹਠ ਕੈਸੇ ਤਯਾਗੈਂ? ਹਠ ਹੀ ਸੇ ਸੂਰਾ ਪੂਰਾ ਹੋਇ
ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਕੀਨੋ ਨਹਿਂ, ਯਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਅਲਾਇ ਹੈਂ' ॥ ੧੯ ॥

[++]ਜਿਥੇ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਸਾਖੀ ਅਵਸਥਾ, ਅਪਨਾ ਨਿਜਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਦੇਸ਼। ਅਗੰਮ ਅਵਸਥਾ।

[1]ਜਿੱਥੇ ਜੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਾਣਾ।

[2]ਕੋਈ।

[3]ਆਯੂ।

[4]ਹੱਦ

[5]ਮਨ ਦੇ ਮਾਨ ਦੀ।

[6] ਗੋਰਖ ਬੋਲਿਆ।

[7]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ।

[8]ਹੋਵੇਗਾ।

[9]ਬਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: [੧]'ਜੋਗ ਤੇ ਹੋਤਿ ਸਰੀਰ ਸਦਾ ਥਿਰ
ਨੌ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਅਠਾਰਹਿਂ ਪਾਸੂ[੨]।
ਪੂਜ ਬਨੈ ਜਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇ
ਰਜਾਇ[੩] ਚਲੈ ਸਭਿ ਊਪਰ ਤਾਸੂ[੪]।
ਚਾਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਜੋ ਹੁਇ ਕਾਂਹਿ ਕੀ
ਸੋ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਵਧੇ ਬਲ ਰਾਸੂ[੫]।
ਪੂਰਨ ਹ੍ਵੈ ਗੁਨ ਰੂਰਨ ਸੋਂ
ਮਨ ਤੂਰਨ ਮਾਨਿ ਕੈ ਸੀਖ ਪ੍ਰਯਾਸੂ[੬]' ॥ ੨੦ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: [੭]'ਛੋਰਿ ਦਈ ਤਨ ਹੰਤ[੮] ਹੁਤੀ
ਚਿਤ[*] ਰਾਖਨ ਕੋ ਥਿਰ ਕੌਨ ਹੈ ਕਾਮੂ।
ਜੇ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਸੁ ਦਾਸੀ ਭਈ
ਲਿਯ ਦੇਵ ਤਰੋਵਰੁ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੂ[੯]।
ਮਾਨਵ[੧੦] ਮਾਂਹਿ ਪੁਜਾਵਨ ਕੀ
ਮਨ ਬਾਸ਼ਨ[੧੧] ਨਾਸ਼ ਕਰੀ ਵਡ ਆਮੂ[੧੨]।
ਕਾਹਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਨਹੀਂ ਉਰ ਮਾਂਹਿ
ਅਘਾਇ ਰਹੇ ਸੁਖ ਭਾ ਅਭਿਰਾਮੂ' ॥ ੨੧ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਗੋਰਖ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਜਬ ਬੈਨ
ਲਖੀ ਮਨ ਮੈਂ -ਇਹ ਮਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਲਾਇ ਅਬੈ ਸ਼ਕਤੀ ਪਰਖੌਂ
ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਕਿਧੌਂ ਸਾਚੌਂ ਭੀ ਆਹੀ।
ਜਾਸ ਸਿਲਾ ਪਰ ਬੈਸੇ ਗੁਰੂ

---

[1]ਗੋਰਖ ਵਾਚ।
[2]ਕੋਲ।
[3]ਹੁਕਮ।
[4]ਤਿਸਦਾ।
[5]ਬਲ ਦੀ ਰਾਸ।
[6]ਯਤਨ ਕਰਕੇ (ਛੇਤੀ) ਸਿੱਖ੍ਯਾ ਲੈ ਲੈ।
[7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[8]ਹੰਗਤਾ।
[*]ਪਾ:-ਜਿਨ।
[9]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹਰੀ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ)।
[10]ਮਨੁੱਖਾਂ।
[11]ਵਾਸ਼ਨਾਂ।
[12]ਵਡਾ ਰੋਗ (ਜਾਣਕੇ)।

ਬਲ ਕੀਨ ਉਡਾਵਨ ਕੋ ਬਹੁ ਤਾਂਹੀ।
ਨੈਕ ਹਲੀ ਨਹਿਂ ਅੰਗਦ ਲਾਤ ਸੀ[1]
ਜਾਨਜੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਹੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਯੌਂ ਕਰਿ ਗੋਰਖ ਲੋਪ ਭਯੋ
ਉਰ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਤਿ ਜਾਵਤਿ ਸੋਈ।
-ਹੋਇ ਵਡੋ ਪਰਤਾਪ ਸੰਸਾਰਹਿ
ਜੌ ਹਮਰੋ ਇਹ ਸੇਵਕ ਹੋਈ।
ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਕਰੈ ਮਮ
ਯਾ ਸਮ ਔਰ ਨ ਦੀਸਤਿ ਕੋਈ।
ਮਾਨਹਿ ਆਨ ਜਿ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ
ਬਨੈ ਸਭਿ ਥਾਨ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਲੋਈ[2]- ॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਭੂਪ ਜਥੋਂ, ਚਹਿਤਿ ਚਤੁਰਦਿਸ਼[3] ਜੀਤ।
ਗੋਰਖ ਇੱਛਾ ਕਰਤਿ ਤਥੋਂ, ਜਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ[4] ॥ ੨੪ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸਿਧ ਮੰਡਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਤਬ
ਜਾਇ ਰਿਦੈ ਬਹੁ ਚਿੰਤ ਉਪਾਇ ਬਿਚਾਰੇ।
ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ
ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕੇ ਮੁਖ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ।
'ਸਵਿਤਾ[5] ਨਹਿਂ ਦੀਸਤਿ ਹੈ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ!
ਜੌ ਹਮ ਊਰਧ[6] ਓਰ ਨਿਹਾਰੇਂ'।
ਗੁਰੁ ਭਾਖਤਿ 'ਨੀਚੇ ਕੋ ਡੀਠ ਕਰੋ
ਪਸ਼ਚਾਤ ਦਿਸ਼ਾ[7] ਹੂੰ ਕੀ ਓਰ[8] ਪਧਾਰੇ[*]' ॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਹੈ ਧਰਾ ਤੇ, ਊਚੇ ਸੂਰਜ ਚੰਦ।
ਡਗਨ[1] ਕੀ ਬਾਰਤਾ, ਕਹਿਯੇ ਸਭਿਹਿ ਮੁਕੰਦ![2]' ॥ ੨੬ ॥

---

[1]ਅੰਗਦ ਦੀ ਲੱਤ ਵਾਂਗ (ਜੋ ਰਾਵਣ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਉਠਾਈ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸੀ)
[2]ਲੋਕੀ।
[3]ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ।
[4]ਉਲਟੀ।
[5]ਸੂਰਜ।
[6]ਉੱਪਰ।
[7]ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ।
[8]ਤਰਫ।
[*]ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੋਢੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ 'ਦੇਖ ਪੱਛੋਂ ਵਲ ਸੂਰਜ ਭੱਜਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ'। ਉਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਡੁੱਬਣ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਜੋਜਨ[3] ਲਾਖ਼[+] ਲਖੋ ਉਰ ਮੇ
ਧਰ ਊਚੋ ਇਤੋ ਰਵਿ[4] ਕੋ ਰਥ ਜਾਈ।
ਹੈ ਤਿਤਨੋ ਤਿਸ ਤੇ ਸਸਿ[5] ਊਰਧ[6]
ਤਾਰਨ ਕੀ ਮਿਰਜਾਦ ਨ ਕਾਈ।
ਊਚੇ ਅਧੋ[7] ਤਿਨ ਕੇ ਪੁਰਿ ਹੈਂ
ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਊਪਰ ਧ੍ਰੂਅ ਸੁਹਾਈ।
ਬਾਰਿਕ ਪੰਚਹੀ ਸੰਮਤ[8] ਕੋ
ਹਠ ਕੀਨ ਵਡੋ ਜਿਨ ਘਾਲ ਕਮਾਈ' ॥ ੨੭ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹੈ, 'ਪ੍ਰਭੂ! ਇਕ ਵੇਰ ਜੀ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਜੈ ਤਾਂਹਿ, ਜੁ ਸ਼ਿਖਰ[9] ਸੁਮੇਰੁ ਜੀ[10]।
ਬਾਲਕ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲ, ਤਪਜੋ ਤਪ ਕਠਨ ਜਿਹ।
ਹੋ ਅਬਚਲ ਪਦਵੀ ਪਾਇ, ਬਸਜੋ ਸੁਖ ਥਾਨ ਮਹਿਂ' ॥ ੨੮ ॥
ਬਿਗਸੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨ, ਬਚਨ ਮੁਖ ਸੋਂ ਭਨਜੋ।
'ਮਰਦਾਨਾ ਕਜਾ ਕਹਿਤਿ, ਰਿਦੇ ਤੁਮ ਕਿਵ ਗੁਨਜੋ।
ਆਗੈ ਚਾਹਿਤ ਚਲਜੋ, ਪਿਖਨ ਧ੍ਰੂ ਥਾਨ ਕੋ।
ਹੋ ਤੁਮ ਨਿਜ ਮਨ ਕੀ ਦੇਹੁ, ਚਹੋ ਕਿ ਨ[++] ਜਾਨ ਕੋ?' ॥੨੯॥
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਹੁ, ਬਚਨ ਤਬ ਮੈਂ ਕਹੇ।
ਮਰਦਾਨਾ ਜੋ ਕਹਤਿ, ਸੁ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਅਹੇ।
ਜੇ ਊਰਧ ਹੈਂ ਥਾਨ, ਬਸਤਿ ਜੇ ਤਿਨਹਿ ਮੈਂ।

---

[1]ਤਾਰਿਆਂ।
[2]ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
[3]ਚਾਰ ਕੋਸ ਦਾ ਇਕ ਜੋਜਨ।
[+]ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਐਸੇ ਬਚਨ ਤੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਗੋਲ ਵਿਦਜਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਯੋਜਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਯੋਜਨ ੨ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਚਾਰ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ, ੮ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਧਜਾਯ ੬੪ ਅੰਕ ੭੨ ਦੀ ਟੂਕ।
[4]ਸੂਰਜ।
[5]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[6]ਉੱਪਰ।
[7]ਨੀਵੇਂ।
[8]ਸਾਲ।
[9]ਚੋਟੀ
[10]ਸੁਮੇਰ ਦੀ।
[++]ਪਾ:-ਕਿਤ।

ਹੋ ਸਭੈ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ, ਅਧਿਕ ਮਮ ਮਨਹਿਂ ਮੈਂ' ॥ ੩੦ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਹਮ ਕੋ ਬੂਝ, ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੰ।
ਗਮਨੇ ਆਗੇ ਬਹੁਰ, ਮਾਨ ਸਿਧ ਗੰਜਨੰ[1]।
ਇਕ ਪਹਾਰ ਪਰ ਗਏ, ਜਾਇ ਬੈਸੇ ਤਬੈ।
ਹੋ ਊਨਾ ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮ, ਬਤਾਯੋ ਗੁਰੁ ਤਬੈ ॥ ੩੧ ॥
ਉਤ ਗੋਰਖ ਕੀ ਸੁਨਹੁ, ਬੁਲਾਏ ਸਿਧ ਸਬੈ।
ਬੈਠੇ ਮਜਲਸ ਲਾਇ, ਕਿਯੇ ਆਸਨ ਤਬੈ।
ਕਿਹ[2] ਪਰ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਚਰਮ[3]; ਸਿੰਘ[4], ਕੋ ਕਿਹ[5] ਲਿਯੋ।
ਹੋ ਕਿਹ ਖਿੰਥਾ[6] ਗਰ ਪਹਿਰ, ਜਾਹਿਂ ਰੰਗ ਬਹੁ ਕਿਯੋ ॥ ੩੨ ॥
ਫਟਕ[7] ਮੁਦਰਾ ਪਹਿਰ, ਚੀਰ ਦ੍ਵੈ ਕਾਨ ਕੋ।
ਹਾਥ ਬਿਰਾਗਨਿ ਧਰੇ, ਮਨਹੁ[8] ਘਰ ਮਾਨ ਕੋ[9]।
ਸ੍ਵੇਤ ਬਿਭੂਤ[10] ਸਰੀਰ, ਲਗਾਇ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਸਿੰਙੀ ਲੇ ਕਰ ਮਾਂਹਿ, ਬਜਾਇ ਸੁਨਾਇ ਕੈ ॥ ੩੩ ॥
ਫਰੂਆ[11] ਫਹੋਰੀ[12] ਹਾਥ, ਪਤਾਕਾ[13] ਕਰ[14] ਕਿਸੀ।
ਕਿਹ ਸੇਲੀ ਗਰ[15] ਪਾਇ, ਕੁਪੀਨਹਿ[16] ਕਟ[17] ਕਸੀ।
ਮੂਛੇਂ[18] ਸ਼ਮਸ[19] ਬਿਸਾਲ, ਸੀਸ ਮੁੰਡਤਿ ਕਰੇ[20]।

---

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਯਾ ਵਾਲੇ।
[2]ਕਿਸੇ।
[3]ਹਰਨ ਦੀ ਖੱਲ।
[4]ਸ਼ੇਰ (ਦੀ ਖੱਲ)।
[5]ਕਿਸੇ ਨੇ।
[6]ਗੋਦੜੀ।
[7]ਬਿਲੌਰੀ।
[8]ਮਾਨੋਂ।
[9]ਹੰਕਾਰ ਦਾ।
[10]ਸੁਆਹ।
[11]ਠੂਠਾ।
[12]ਫੌਹੜੀ।
[13]ਝੰਡੇ ਦਾ ਫਰੈਰਾ।
[14]ਹੱਥ (ਵਿਚ)।
[15]ਗਲ (ਵਿਚ)।
[16]ਲੰਗੋਟੀ।
[17]ਲੱਕ (ਨਾਲ)।
[18]ਮੁੱਛਾਂ।
[19]ਦਾਹੜੀ।
[20]ਮੁੰਨੇ ਹੋਏ ਸਿਰ।

ਹੋ ਝੋਰੀ ਕੰਧੇ[1] ਪਾਇ, ਸੁ ਭਿੱਖਜਾ ਹਿਤ ਧਰੇ ॥ ੩੪ ॥
ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਧਰਤਿ, ਗਰਬ ਉਰ ਵਧਿ ਰਹਾ।
ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਉਡ ਕਰਿ ਜਾਇਂ, ਰਿਦੈ ਤ੍ਰਿਟਿ[2] ਹ੍ਵੈ ਜਹਾਂ।
ਅਣੁ[3] ਸਮਾਨ[4] ਹ੍ਵੈ ਜਾਨਿ, ਪਹਾਰ ਸਮਾਨ ਕੋ।
ਹੋ ਚਹੈਂ ਚਲਾਵਹਿਂ ਅਚਲ[5], ਉਡੇਂ ਅਸਮਾਨ ਕੋ ॥ ੩੫ ॥
ਬਨਨ ਸ਼ੇਰ ਅਰ ਸਰਪ, ਸਰੂਪ ਭਯਾਨ ਕੋ।
ਮਾਨਵ ਸੇਵਕ ਕਰਨ, ਦਿਖਾਇ ਡਰਾਨ ਕੋ।
ਚਹੁੰਦਿਸ ਬੈਸੇ ਜਬਹਿ, ਲਾਇ ਆਸਨ ਸਬੈ।
ਹੋ ਬੋਲਜੋ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਚਨ, ਗੁਨਤਿ ਗੋਰਖ ਤਬੈ ॥ ੩੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਨਾਨਕ ਹੈ ਤਪਾ ਇਕ, ਮਲ ਮੂਤ ਦੇਹਿ ਜਾਂ ਕੀ
ਤੁਮਰੋ ਸਥਾਨ ਦੇਖਿਬੇ ਕੇ ਹਿਤ ਆਵਈ।
ਹੋਇ ਜੁ ਸੁਜਾਨ ਕਲਾਵਾਨ ਗੁਨਵਾਨ ਵਡੋ
ਬਾਦ ਕਰੈ ਤਾਂ ਸੋਂ ਜਾਇ ਜੀਤ ਕੈ ਹਟਾਵਈ।
ਨਾਂ ਤੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੈ ਕੈ ਚੇਲੋ ਕਹਿ ਲਜਾਵੈ ਤਾਂ ਕੋ
ਰਲੈ ਸਿੱਧ ਮਾਂਹੀ ਸੋ ਅਮਰ ਪਦ ਪਾਵਈ'।
ਬੈਸੇ ਜੇਤੇ ਪਾਸ ਭਜੋ ਸਭਿ ਕੋ ਹੁਲਾਸ
ਉਰ ਖਾਇਕੈ ਤਮਕ ਕੋਂ[6] ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਯੌਂ ਅਲਾਵਈ ॥ ੩੭ ॥ {ਮਛਿੰਦ੍ਰ}

ਕਬਿੱਤ: 'ਕੈਸੋ ਕੋਊ ਹੋਇ ਸਭਿ ਜੀਤੌਂ ਜਾਇ ਤਾਂ ਕੋ ਅਬ
ਆਵਨ ਨ ਦੈਹੋ ਕਿਧੌਂ[7] ਚੇਲੋ ਕਰਿ ਲਜਾਇ ਹੌਂ।
ਦੇਹਿ ਕੋ ਬਨਾਉ ਬੂਝੌਂ, ਜੋਗ ਹੂੰ ਕੋ ਬਾਦ ਕਰੌਂ
ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਬਾਬ ਦੇਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਹਟਾਇ ਹੌਂ।
ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਆਯੋ ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਜਾਯੋ ਚਾਹੈ ਸੋਊ
ਮਨ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਤਾਂ ਓਰੇ[8] ਜਿਉਂ[9] ਬਿਲਾਇ ਹੌਂ[10]।

---

[1]ਮੋਢੇ ਤੇ।
[2]ਇੱਛਾ।
[3]ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਕਿਣਕਾ।
[4]ਬਰੱਬਰ।
[5]ਪਹਾੜ।
[6]ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ।
[7]ਯਾ ਤਾਂ।
[8] ਗੜੇ।
[9]ਵਾਂਙ।
[10]ਗਾਲ ਦਿਆਂਗਾ।

ਕੀਜੈ ਨ ਅਵਾਰ, ਦੀਜੈ ਆਇਸੁ ਉਚਾਰ
ਜੀਤੌਂ, ਸਭੈ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਕੋ ਬਰ ਜਬ ਪਾਇ ਹੌਂ' ॥ ੩੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੋਰਖ ਉਰ ਹੁਲਸਾਇ ਕੈ, ਕੀਨੀ ਜਾਨ ਰਜਾਇ।
ਜਾਨੀ ਮਨ -ਇਹ ਆਨਿ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੋ ਤੇਜ ਸੁਭਾਇ- ॥ ੩੯ ॥
ਜਯੋਂ ਗਜ[1] ਨਿਜ ਉਰ ਗਰਬ ਕਰਿ, ਸਿੰਘ ਜੀਤਨੇ ਚਾਇ।
ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਪਠੈ ਵੰਗਾਰ ਕੈ, ਸੋ ਗਮਨਯੋ ਇਹ ਭਾਇ[2] ॥ ੪੦ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਆਯੋ ਤਬ ਧਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੁਹਾਏ ਜਹਿਂ
ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ 'ਬਾਲੇ[3] ਆਯੋ ਕੌਨ ਕਾਜ ਕੋ?।
ਸ਼ਕਤਿ ਸੁ ਰਾਖੋ ਕਿਧੌਂ ਨਾਂਹੀ ਮੋ ਸੋਂ ਵਾਕ ਕਹੋ?
ਸਾਚ ਹੀ ਬਖਾਨੋਂ, ਇਹਾਂ ਬੋਲੀਐ ਨ ਪਾਜ[4] ਕੋ।
ਆਗੈ ਚਲਯੋ ਚਾਹੈਂ ਜੌ ਤੂੰ, ਲੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮ[5]
ਜੋਗ ਚਾਹੋ ਜੋਗ ਲੀਜੈ ਨਾਂ ਤੋ ਲੀਜੈ ਰਾਜ ਕੋ।
ਜੇ ਨ ਮਾਨੈ ਬਾਤ ਮੇਰੀ ਦੇਖੋਂ ਨ ਕੁਸ਼ਲ[6] ਤੇਰੀ
ਕਹੌਂ ਟੇਰਿ ਟੇਰਿ[7] ਹਟਿ ਜੱਯੈ[8] ਚਾਹੋ ਲਾਜ ਕੋ' ॥ ੪੧ ॥
ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਾਨੋ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ
'ਜੋਊ ਇੱਛਾ ਹੈ ਮਛਿੰਦਰਾ! ਸੁ ਮਾਂਗ ਨਿਜ ਲੀਜੀਏ।
ਤੋ ਕੋ ਬਖਸ਼ਾਇ ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਦਿਵਾਇਂ
ਪਰ ਬੋਲ ਕੈ ਕੁਬੋਲ ਬੋਲ, ਹਮ ਸੋਂ ਨ ਖੀਝੀਏ।
ਜਹਾਂ ਲਗ ਚਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੀਕ ਹਮ ਜਾਹਿਂ
ਔਰ ਤੇਰੇ ਕਹੇ ਹਟੈਂ ਨਾਂਹਿ, ਸਾਚ ਯੌਂ ਪਤੀਜੀਏ।
ਰਾਜ ਨਹਿਂ ਲੇਊਂ, ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋ ਕੋ ਦੇਊਂ, ਅਬ
ਐਸੋ ਮੋ ਕੋ ਚੀਨ ਜੀਅ ਜਾਨਿਯੇ ਸੁ ਕੀਜੀਏ' ॥ ੪੨ ॥
ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਰਿਸ ਕੀਨੀ ਬਿਨ ਚੈਨ ਭਏ
ਆਰੁਨ[9] ਦੋ ਨੈਨ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਿਯਾ।

---

[1]ਹਾਥੀ।
[2]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[3]ਹੇ ਬਾਲਕੇ।
[4]ਝੂਠ।
[5]ਸਾਡਾ।
[6]ਸੁੱਖ।
[7]ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ।
[8]ਮੁੜ ਜਾਓ।
[9]ਲਾਲ।

'ਕੇਤੇ[1] ਦਿਨ ਰਾਤਿ[2] ਸ੍ਵਾਸ, ਕੇਤੀ ਨਸਾ ਮੱਧਮਾਸ[3]
ਅੰਗੁਰੀ ਕੈ[4] ਤਾਕ ਮੁੱਖ[5] ਕੈਸੇ ਸੰਧਿ[6] ਜਾਨਿਯਾ।
ਕੋਠਰੀ ਕੈ[7], ਰੋਮ ਕੇਤੇ[8], ਪੱਲਵ ਕੈ[9] ਤਿਲੀ ਕਹੋ
ਕਾਰਜਾ[10] ਕੈ ਅੰਗੁਰੀ ਬਤਾਇ ਪਹਿਚਾਨਿਯਾ।
ਦੇਹੀ ਕੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ[11] ਕਹੋ ਜੇ ਤੂੰ ਆਗੈ ਜਾਇ ਚਹੋ
ਭੂਲ ਜੈ ਹੈਂ, ਕਹੋ ਨਹਿੰ, ਕਰੋਂ ਤੋਰ ਹਾਨਿਯਾ' ॥ ੪੩ ॥
[12]'ਬਿੰਸਤ ਚਤੁਰ ਹੈਂ ਹਜ਼ਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਸ੍ਵਾਸ
ਨੌਂ ਸੈ ਨਸ[13], ਕੋਠਰੀ ਬਹੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ।
ਅੰਗੁਰੀ ਚਤੁਰ[14] ਮੁਖ ਤਾਕ, ਨੀਲ ਕੋਟ[15] ਰੋਮ
ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਹੈ ਸੰਧਿ[16], ਤਿਲੀ ਪੱਲਵ ਬਾਰਾਂ[17] ਜਾਨਿਯੇ।
ਆਂਗੁਰੀ ਕਰੇਜੋ ਆਠ[18], ਐਸੋ ਦੇਹੀ ਠਾਟ* ਸਭਿ
ਬੂਝਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਔਰ ਮੋਹੂ ਸੋਂ ਬਖਾਨਿਯੇ'।
ਗਜ ਦੰਤ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿੰਗ ਡਰੈ ਨ ਡਰਾਏ[19] ਤਾਂ ਕੇ
ਕੇਹਰੀ[20] ਅਤੋਲ ਬਲ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਹਾਨਿਯੇ ॥ ੪੪ ॥

---

[1]ਕਿਤਨੇ।
[2]ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਦੇ।
[3]ਮਾਸ ਵਿੱਚ ਨਾੜਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ।
[4]ਕਿਤਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ।
[5]ਮੂੰਹ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ।
[6]ਜੋੜ (ਸਰੀਰ ਦੇ)।
[7]ਕੋਠੜੀਆਂ ਕਿਤਨੀਆਂ।
[8]ਵਾਲ ਕਿਤਨੇ।
[9]ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ।
[10]ਕਲੇਜਾ।
[11]ਹਾਲ।
[12]ਉਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ।
[13]ਨਾੜਾਂ।
[14]ਚਾਰ।
[15]ਕ੍ਰੋੜ ਨੀਲ ਬਰੱਬਰ ਹੈ ਹਜਾਰ ਸੰਖ ਦੇ, ਭਾਵ ਹੈ ਅਸੰਖ ਤੋਂ।
[16]ਜੋੜ।
[17]੧੨ਉਂਗਲਾਂ।
[18]ਕਲੇਜਾ ਅੱਠ ਉਂਗਲਾਂ।
*ਇਹ ਹਠ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਿਸਾਬੀ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸੀ।
[19]ਸ਼ੇਰ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਹਰਨ ਦੇ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਡਰਾਯਾ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ।
[20]ਸ਼ੇਰ।

ਸਿਧਿ ਲਾਯੋ ਚਾਹੈ, ਨਹੀਂ ਲਗਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਕਛੁ
ਜੈਸੇ ਹੀ ਪਪੀਲਿਕਾ[1] ਪਹਾਰ[2] ਕੋ ਉਚਾਤਿ[3] ਹੈ।
ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਜੋਹਿ ਦੇਖਿ ਆਪ ਤੇ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ ਲਖਿ
ਲੱਜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹਟਿ ਜਾਤਿ, ਰਿਦੈ ਪਛੁਤਾਤਿ ਹੈਂ।
ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਬਚਨ ਅਲਾਇ[4] ਐਸੇ
'ਹਮ ਤੇ ਨ ਛੋਟੇ ਜੇਊ ਮਾਨੈਂ ਹਮ ਬਾਤ ਹੈ।
ਊਚੇ ਅਤਿ ਬੋਲ ਬੋਲੇ ਮਨ ਤੇ ਨ ਡੋਲੇ ਕਬ
ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਜਿਉਂ ਅਥਾਹ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ' ॥ ੪੫ ॥
ਲੁਹਿਰੀਪਾ ਬੈਸਾ ਤਹਿਂ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਐਸਾ ਕਹਿ, {ਲੁਹਰੀਪਾ}
'ਦੇਖੋਂ ਸੋਊ ਕੈਸਾ, ਮੋ ਕੋ ਆਇਸੁ ਉਚਾਰਿਯੇ।
ਗੋਰਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[5] ਜਾਇ ਜੀਤੋਂ ਕਰਿ ਬਾਦ ਤਿਹ'
ਕਹੈਂ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਤਬ 'ਤੁਮਹੀ ਸਿਧਾਰਿਯੇ[6]'।
ਆਵਾ ਚਲਿ ਪਾਸ ਜਹਾਂ ਬੈਸੇ ਸੁਖਰਾਸ
ਜਾਂ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਭਵ ਅਪਦਾ ਨਿਵਾਰਿਯੇ।
'ਬਾਲੇ[7] ਹੈ ਅਦੇਸ਼', ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਰ ਦੇਖਿ
'ਏਕੰਕਾਰ ਕੋ ਅਦੇਸ਼, ਆਉ ਬੈਸ[8] ਜੋਗ ਕਾਰਿਯੇ[9]!' ॥ ੪੬ ॥
[10]'ਨਾਮ ਕੌਨ, ਧਾਮ ਕੌਨ, ਕਿਯੋ ਕਿਤ ਗੌਨ ਅਬ?
ਬੇਖ ਤੇਰੋ ਕੌਨ? ਦੇਸ਼ ਕੌਨ ਹੈ? ਬਤਾਇਯੇ'।
'ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ, ਜਹਾਂ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ ਧਾਮ
ਜਾਵੋਂ ਕਰਤਾਰ ਸ਼ਾਮ[11] ਸੁਖਦ[12] ਸੁਹਾਇਯੇ।
ਦੇਸ਼ ਹੈ ਬੇਗਮਪੁਰ[13], ਬੇਖ[1] ਏਕੰਕਾਰੀ ਮੁਰ+

---

[1]ਕੀੜੀ।
[2]ਪਹਾੜ।
[3]ਚੁੱਕਦੀ ਹੈ।
[4]ਕਹੇ।
[5]ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।
[6]ਜਾਓ।
[7]ਹੇ ਬਾਲਕੇ! ।
[8]ਬੈਠ।
[9]ਹੇ ਜੋਗ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ! ।
[10] ਜੋਗੀ ਬੋਲਿਆ।
[11](ਦੀ) ਸ਼ਰਨ।
[12]ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।
[13]ਸਚਖੰਡ।

ਬੂਝਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਉਰ ਔਰ ਸੋ ਅਲਾਇਯੇ।
ਆਵਤਿ ਹੋ ਧਾਇ ਧਾਇ, ਮਤਿਸਰ ਰੋਗ ਕਾਇ[੨]
ਤਾਂ ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਕੀਜੈ ਜੋਗ ਨਾ ਲਜਾਇਯੇ[੩]' ॥ ੪੭ ॥
ਖਾਇ ਰਿਸ ਬੋਲਜੋ ਜੋਗਿ ਓਜ[੪] ਝਕਝੋਲਜੋ[੫] ਨਿਜ[੬]
'ਕੇਤੇ ਚੱਕ੍ਰ ਭੇਦੇ? ਕੇਤੀ ਪਾਂਖੁਰੀ ਹੈ ਤਾਹਿ ਕੀ[੭]?।
ਦੇਹ ਕਿੱਤੀ ਪੌਨ? ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ਧਾਰਿ ਕੌਨ?
ਔਰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਕਹੋ ਜੋ ਰਿਖੀਕ[੮] ਪੰਚ ਜਾਂਹਿ ਕੀ।
ਗੁਣ ਔ ਸੁਭਾਇ[੯] ਸਭਿ ਤੱਤਨ ਕੇ[੧੦] ਕਹੋ ਅਬ[੧੧]
ਪ੍ਰਥਕ[੧੨] ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਬਿਧਿ[੧੩] ਸਭੈ ਦੇਹਿ ਮਾਂਹਿ ਕੀ।
ਉੱਤਰ ਬਤਾਵੋ ਤਊ ਆਰ ਚਲਿ ਜਾਵੋ ਤੁਮ
ਨਾਤੋ[੧੪] ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਜੈ, ਤਜੋ ਮਤਿ ਕਾਹਿਂ ਕੀ' ॥ ੪੮ ॥
[੧੫]'ਮੂਲ[੧੬] ਕੋ ਕਮਲ ਦਲ[੧੭] ਚਾਰ ਹੈਂ ਅਮਲ[੧੮] ਲਾਲ
ਨਾਭਿ ਤਲੇ[੧੯] ਖਟ ਦਲ[੨੦] ਪੀਰੋ[੨੧] ਰੰਗ ਜਾਨਿਯੇ।
ਨਾਭਿ ਮੈਂ[੧] ਦਸਮ ਦਲ ਨੀਲੋ ਰੰਗ ਸੋਹੈ[੨] ਜਾਂ ਕੋ

---

[1]ਭੇਖ।
[+]ਪਾ:-ਮੁਝ, ਮੋਹਿ।
[2]ਸਰੀਰ ਵਿਚ।
[3]ਲਾਜ ਨ ਲਵਾਓ।
[4]ਜੋਗ ਦਾ ਬਲ।
[5]ਹਲੂਣਿਆਂ।
[6]ਅਪਨਾ।
[7]ਤਿਸਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ।
[8]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।
[9]ਤਾਸੀਰ।
[10]ਤੱਤਾਂ ਦੇ।
[11]ਹੁਣ।
[12]ਅੱਡੋ ਅੱਡ।
[13]ਰੀਤੀ।
[14]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[15]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[16]ਮੂਲਾ ਧਾਰ ਚਕ੍ਰ।
[17]ਪੰਖੜੀਆਂ।
[18]ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
[19]ਧੁੰਨੀ ਹੇਠ।
[20]ਛੇ ਪੰਖੜੀਆਂ।
[21]ਪੀਲਾ।

ਰਿਦੇ ਦਲ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੩] ਕੋ ਸੇਤ[੪] ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ।
ਕੰਠ[੫] ਕੋ ਕਮਲ ਦਲ ਸੋਲਾ ਹੈਂ ਅਮਲ ਭੇਦ
ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਮੈਂ[*] ਦੋਇ ਦਲ ਧਾਮ ਸੁਖਦਾਲਿਯੇ।
ਭੇਦ ਇਨ ਜਾਇ, ਖਟ ਚੱਕ੍ਰ ਜੋ ਅਲਾਇ
ਦਸ ਦ੍ਵਾਰ[੬] ਠਹਿਰਾਇ ਬਾਇ,
ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਮਾਨਿਯੇ ॥ ੪੯ ॥ {ਕਮਲ ਦਲ ਪੰਖੜੀਆਂ}
ਪੌਨ[੭] ਦਸ ਸੁਨੋ ਨਾਮ ੧ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ, ੨ਅਪਾਨ ਦੋਊ, {ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ}
ਜਾਨਿਯੇ ੩ਸਮਾਨ, ੪ਉਦਿਆਨ ਹੈ ੫ਬਿਆਨ ਸੋ।
੬ਨਾਗ ਔਰ ੭ਕੂਰਮ ੮ਕ੍ਰਿਕਲ ੯ਦੇਵ ਦੱਤ ਲਖੋ
ਦਸਵੀਂ ੧੦ਧਨੰਜੈ ਨਾਮ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ ਸੋ।
ਪ੍ਰਾਣ ਰਹੈਂ ਰਿਦੈ ਮਾਂਹਿ, ਗੁਦਾ ਮੈਂ ਅਪਾਨ ਜਾਨਿ
ਨਾਭਿ[੮] ਮੈਂ ਸਮਾਨ, ਕੰਠ[੯] ਬਿਖੈ ਉਦਿਆਨ ਸੋ।
ਬ੍ਯਾਪਕ ਬਿਆਨ ਤਨ[੧੦], ਨਾਗ ਉਦਗਾਰ[੧੧] ਕਰੈ
ਕੂਰਮ ਸੋ ਲੋਚਨ[੧੨] ਕੀ ਪਲਕ ਖੁਲ੍ਹਾਨ[੧੩] ਸੋ ॥ ੫੦ ॥
ਕ੍ਰਿਕਲ ਉਪਾਇ[੧੪] ਛਿਕ, ਦੇਵਦੱਤ ਜੰਭਣੇ[੧੫] ਕੀ
ਮ੍ਰਿਤੁ[੧੬] ਭੇ ਧਨੰਜੈ ਰਹੇ, ਏਹੀ ਦਸ ਪ੍ਰਾਨ ਸੋ।
ਨਿਝਰ[੧੭] ਚੁਆਇ ਧਾਰਿ ਤਾਂਹੀ ਤੇ ਅਘਾਇ[੧] ਰਹੈ

---

[1]ਵਿਚ।
[2]ਸੋਭਦਾ ਹੈ।
[3]ਬਾਰਾਂ।
[4]ਚਿੱਟਾ।
[5]ਗਲ।
[*]ਪ:-ਕੇ।
[6]ਦਸ+ਦ੍ਵਾਰ।
[7]ਪ੍ਰਾਣ।
[8]ਧੁੰਨੀ।
[9]ਗਲੇ।
[10]ਸਰੀਰ (ਸਾਰੇ ਵਿਚ)।
[11]ਡਕਾਰ।
[12]ਨੇਤ੍ਰਾਂ।
[13]ਖੁਲ੍ਹਾਨ ਨੂੰ।
[14]ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।
[15]ਉਬਾਸੀ।
[16]ਮਰ ਗਿਆਂ ਤੇ।
[17]ਇਕਰਸ।

ਕਹੌਂ ਅਬ ਪੰਚ ਤੱਤ ਸੁਨਿਯੇ ਸੁਜਾਨ ਸੋ।
ਖੰ[੨] ਪੌਨ[੩] ਬੰਨ੍ਹਿ[੪] ਪਾਣੀ[+] ਛੋਨੀ[੫] ਪੰਚ ਤੱਤ {ਪੰਜ ਤੱਤ}
ਗੁਨ -ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼ ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ- ਮਾਨ ਸੋ।
ਨਭ[੬] ਕਾਨ, ਪੌਨ[੭] ਤੁਚਾ[੮], ਪਾਵਕ[੯] ਕੀ ਨੈਨ ਜਾਨ
ਜੀਹ[੧੦] ਪਾਨੀ, ਘ੍ਰਾਨ[੧੧] ਛਿਤ[੧੨] ਪੰਚੈ ਇੰਦ੍ਰੀ ਗਜਾਨ ਸੋ ॥ ੫੧ ॥
ਏਕ ਏਕ ਤੱਤ ਤਾਂ ਕੀ ਪੰਚ ਹੈਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ[੧੩] ਭਈ
੧ਲੋਭ ੨ਮੋਹ ੩ਅਹੰ ੪ਦੁਖ ੫ਪ੍ਰੀਤ ਨਭ ਜਾਨਿਯੇ[੧੪]।
੧ਬਲ[੧੫] ਕੋ ਕਰਨ ਅਰ ੨ਧਾਵਨ[੧੬] ੩ਪਸਾਰਨ[੧੭]
੪ਸੰਕੋਚ[੧੮], ੫ਦੇਹ ਬਧੈ ਸੋ ਸਮੀਰ ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ[੧੯]।
੧ਨੀਂਦ ਔ ੨ਜੰਭਾਈ[੨੦*] ੩ਭੂਖ ੪ਆਲਸ ੫ਪਿਆਸ[੨੧] ਹੋਇ
ਅਗਨਿ ਕੇ ਤੱਤ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ।
੧ਰਕਤ[੨੨] ੨ਪਸੀਨਾ[੨੩], ੩ਪਿਤ, ੪ਕਫ[੧], ੫ਬਿੰਦ[੨], ਨੀਰ[੩] ਹੂ ਕੀ

---

[1]ਤ੍ਰਿਪਤ।
[2]ਅਕਾਸ਼।
[3]ਵਾਯੂ।
[4]ਅਗਨੀ
[+]ਪਾ:-ਖੋਇ ਪੌਨ ਅਗਨਿ ਨੀਰ।
[5]ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ਪਾ:-ਕੇ
[6]ਅਕਾਸ਼ ਦਾ।
[7]ਵਾਯੂ ਦਾ।
[8]ਚਮੜੀ।
[9]ਅਗਨਿ।
[10]ਜਿਹਬਾ।
[11]ਨਾਸਕਾ।
[12]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ।
[13]ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ।
[14]ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾਣੋ।
[15]ਜੋਰ।
[16]ਵੇਗ, ਵਗਣਾ, ਦੌੜਨਾ।
[17]ਫੈਲਣਾ।
[18]ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ।
[19]ਵਾਯੂ (ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ) ਜਾਣੋਂ।
[20]ਉਬਾਸੀ।
[*]ਪਾ:-ਜੰਕ੍ਰਿਤ, ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕ੍ਰਾਂਤੀ। ਸੰਸਕ੍ਰਤਿ, ਯਕ੍ਰਤਿ ਜਿਗਰ।
[21]ਤ੍ਰੇਹ।
[22]ਲਹੂ।
[23]ਮੁੜ੍ਹਕਾ।

ੴਚਾਮ[4], ੨ਹਾਡ, ੩ਮਾਸ, ੪ਨਾੜੀ ਪਰੋਮ, ਛਿਤ ਭਾਨਿਯੇ[5] ॥ ੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪੰਜ ਤੱਤ ਕੋ ਕੋਟ[6] ਮਹਿਂ[7],
ਪੱਚੀਸ ਹੈਂ ਪਰਕ੍ਰਿਤ। {ਪੰਝੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ}
ਜੀਉ[8] ਬਸੇਰਾ ਤਹਿਂ ਕੀਯੋ,
ਸੁਣਿ ਲੁਹਿਰੀਪਾ ਮਿੱਤ[9]!' ॥ ੫੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਗੁਨ ਐਨ ਕੇ ਬੈਨ
ਭਈ ਮਨ ਚੈਨ, ਪਛਾਨੇ ਸੁਜਾਨਾ।
-ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਸਹੀ ਕਰਤਾਰ
ਨਿਹਾਰਨ ਕੋ ਜਗ ਕੋ ਨ ਸਮਾਨਾ-।
ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਕੈ
ਸਿਰ ਨਾਇ ਕੈ, ਦੋਨਹੁ ਬੰਦਤਿ ਪਾਨਾ[10]।
ਆਦਰ ਕੀਨ ਬਿਸਾਲ[11], ਗੁਰੂ
ਉਚਰਯੋ 'ਤੁਮ ਹੋ ਸਿਧ ਜੋਗ ਕਿ ਖਾਨਾ' ॥ ੫੪ ॥
ਬਾਲੇ ਕੇ ਪੰਕਜ ਆਨਨ ਤੇ
ਇਤਿਹਾਸ ਬਨਯੋ ਮਕਰੰਦ[12] ਸੁਹਾਯੋ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਕੈ
ਮਨ ਭੌਰ ਭਯੋ ਬਹੁਤੋ ਹੁਲਸਾਯੋ।
ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਭੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ
ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਕੋ ਧਯਾਨ ਲਗਾਯੋ।
ਹੋਇ ਬਿਦੇਹ ਗਏ ਤਿਹ ਕਾਲ {ਕਥਾ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ੭ ਦਿਨ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗੀ}
ਭਲੇ ਦਸ ਦ੍ਵਾਰ ਮੈਂ ਸ੍ਵਾਸ ਟਿਕਾਯੋ ॥ ੫੫ ॥
ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਗਏ ਉਠ ਆਪਨੇ ਧਾਮਨ

---

[1]ਬਲਗਮ।
[2]ਵੀਰਯ।
[3]ਜਲ।
[4]ਚੰਮ।
[5]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਹੀਦੇ ਹੈਨ।
[6]ਕਿਲ੍ਹਾ, ਸਰੀਰ।
[7]ਵਿੱਚ।
[8]ਜੀਵ ਨੇ।
[9]ਹੇ ਮਿੱਤਰ।
[10]ਹੱਥ।
[11]ਬੜਾ।
[12]ਸੁਗੰਧੀ।

ਰੈਨ ਬਿਤੀ ਇਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਯੋ।
ਫੇਰ ਨਿਸਾ ਭਈ ਦਯੋਸ ਚਰਯੋ[1]
ਛੁਟਕਯੋ ਨਹਿਂ ਧ੍ਯਾਨ ਅਖੰਡ ਲਗਾਯੋ।
ਖਾਨ ਨ ਪਾਨ ਨ ਨ੍ਹਾਨ[2] ਕਿਯੋ
ਨਰ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਤਜਿ ਦੇਹਿ
ਗਯੋ ਕਰਤਾਰ ਕੇ ਮੱਧ ਸਮਾਯੋ' ॥ ੫੬ ॥
ਭੈ ਕਰਿ ਕੋ ਨ ਬੁਲਾਇ ਸਕੈ
ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਨਰ ਜੋ ਤਹਿਂ ਜਾਈ।
ਸਾਤ ਨਿਸਾ ਪੁਨ ਸਾਤ ਹੀ ਬਾਸੁਰ
ਬੀਤ ਗਏ ਤਨ ਸੋਝੀ ਨ ਆਈ।
ਲੋਚਨ ਕੀ ਪਲਕਾਂ ਸੁ ਜੁਟੇ[3]
ਇਕ ਆਸਨ ਬੈਠੇ ਅਡੋਲ ਸੁਹਾਈ।
ਤਾਂ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੋ ਮਮ ਬੰਦਨ
ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਕਹੌਂ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੫੭ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਾਠਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥੬੦॥

---

[1]ਚੜ੍ਹਿਆ।
[2]ਇਸ਼ਨਾਨ।
[3]ਜੁੜੀਆਂ।

੬੧. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧ ਭੰਗਰ, ਕਨੀਫਾ, ਹਨੀਫਾ, ਭੂਤਵੇ, ਚਰਪਟ, ਝੰਗਰ, ਸੰਘਰ ਤੇ ਸੰਭਾਲਕਾ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਹੈਂ ਸ਼ਾਤਿ ਸਰ, ਮਨ ਮ੍ਰਿਗ ਤਿਸਹਿ ਮਿਲਾਇ।
ਕਹੂੰ ਕਥਾ ਬਰ ਪਾਵਨੀ, ਜਥਾ ਮੋਰ ਮਤਿ ਆਇ ॥ ੧ ॥

ਮ੍ਰਿਗ ਭਾਵ ਹਰਨ ਵਾਂਙੂ ਚੰਚਲ। ਪਾਵਨੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
ਮੋਰ ਮੇਰੀ।

ਅਰਥ–ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਹਨ, (ਆਪਣੇ) ਮ੍ਰਿਗ (ਰੂਪੀ) ਮਨ ਨੂੰ ਉਸ (ਵਿਚ) ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਕੇ ਜੇਹੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਮੈਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ ਦੀ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਆਠਵੇਂ ਬਾਸੁਰ ਧਜਾਨ ਛੁਟਾ ਜਬ
ਦੇਹਿ ਬਿਖੈ ਤਬ ਹੀ ਸੁਧ[1] ਆਈ।
ਲੋਚਨ ਸੁੰਦਰ ਯੌਂ ਬਿਕਸੇ
ਅਰਬਿੰਦ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਜਯੋਂ ਛਬਿ ਛਾਈ।
ਮੱਜਨ ਕੋ ਕਰਿ, ਭੋਜਨ ਪਾਇ
ਅਸੀਨੇ ਹੈਂ ਆਸਨ ਪੈ ਸੁਖਦਾਈ।
ਦੇਹਿ ਸਜੈ ਤਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਧਰਾ[2]
ਕਿ[3] ਖਿਮਾ[4] ਇਹ ਆਪਨੋ ਬੇਖ ਬਨਾਈ ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬਕਤਾ ਜੇ ਹੁਤੇ, ਲੀਨੇ ਸਰਬ ਹਕਾਰਿ।
ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ, ਕਥਾ ਸੁਨਨ ਧਰਿ ਪਜਾਰ ॥ ੩ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਐਸੇ* ਗੁਰੂ ਭਾਖੀ[5], ਬਾਲਾ! ਕਹੋ ਅਬ ਸਾਖੀ ਇਹ
ਹੋਈ ਹੈ ਹਦੂਰ ਤੇਰੇ ਸਬੈ ਸੋ ਕਹੀਜੀਯੇ।
ਸੁਧਾ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੁ ਆਵਾ ਤੁਝੁ ਪਾਸ
ਸਭਿ ਔਰ ਕੌ ਸੁਨਾਇ ਨ ਅਘਾਇ ਨਿਤ ਪੀਜਿਯੇ[6]'।
ਬਾਲਾ ਕਹੈ 'ਐਸੇ ਹੋਈ ਮੋਹਿ ਢਿਗ ਬੈਸੇ
ਸਭਿ ਜੈਸੇ ਬਿਧਿ ਭਈ ਤੈਸੇ ਬਰਨੋਂ ਸੁਨੀਜਿਯੇ'।

---

[1]ਹੋਸ਼।
[2]ਮਾਨੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।
[3]ਯਾ।
[4]ਖਿਮਾ ਨੇ।
*ਪਾ:-ਬੈਸ।
[5]ਕਹੀ।
[6]ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਾਇ (ਨਿਰਾ) ਆਪ ਹੀ ਨਾ ਸਦਾ ਰੱਜਕੇ ਪੀ। (ਅ) ਨਿੱਤ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਾਇਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਕੇ (ਫੇਰ ਆਪ) ਪੀਓ।

ਬਾਲਾ ਯੌਂ ਅਲਾਇ ਪੈੜਾ ਲਿਖਤਿ ਬਨਾਇ
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸੁਨਾਇ, ਸੋਊ ਤੁਮ ਸੁਨਿ ਲੀਜੀਏ ॥ ੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਲੁਹਿਰੀਪਾ ਹਰਖ੍ਯੋ ਬਹੁਤ, ਜਾਨ੍ਯੋ ਸਫਲ ਸਰੀਰ।
ਸੁਭਗ[1] ਵਾਕ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰੀ ਬੈਠਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ ॥ ੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਕੇ
ਢਿਗ ਜਾਇ 'ਅਦੇਸ਼ ਆਦੇਸ਼' ਕਰੀ।
'ਪੂਰਨ ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਸਹੀ
ਭਵ ਤਾਰਨ ਕੋ ਪਗ ਧੂਰ ਤਰੀ[2]।
ਕੋਇ ਨ ਤਾਂਹਿ ਸਮਾਨ ਲਖੋਂ ਕਿਤ
ਜਾਂ ਮਿਲ ਮੱਧ ਕੁਬੁਧਿ[3] ਟਰੀ[4]।
ਕੋ ਨਹਿਂ ਜੀਤਨ ਕੋ ਸਮਰੱਥ'
ਸੁਨੇ ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਯੌਂ ਉਚਰੀ ॥ ੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਬੈਸ ਢਿਗ ਅੱਯੇ, ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਕਰੱਯੇ
ਨਹਿਂ ਔਰ ਕੋ ਸੁਨੱਯੇ, ਜੇਊ ਕਰੈਂ ਅਭਿਮਾਨ ਕੋ।
ਬਾਦ ਕੋ ਕਰਾਇ ਜਬ ਮਾਨ[5] ਮਿਟ ਜਾਇ ਤਬ
ਜਾਨਤਿ ਸੁ ਨਹੀਂ ਅਬ ਹਮਰੇ ਸਮਾਨ ਕੋ'।
ਗੋਰਖ ਅਲਾਇ ਸਿਧ ਲੀਨੇ ਹੈਂ ਬੁਲਾਇ ਸਭਿ
ਬੈਸੇ ਆਇ ਆਇ ਕੈ ਅਦੇਸਤਿ[6] ਮਹਾਨ[7] ਕੋ।
ਗੋਰਖ ਉਚਾਰੀ 'ਤੁਮ ਸਿੱਧ ਕਲਾਧਾਰੀ
ਕੋਊ ਜੀਤੈ ਬਾਦਕਾਰੀ[8] ਜਾਇ ਨਾਨਕ ਸੁਜਾਨ ਕੋ' ॥ ੭ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਭੰਗਰਨਾਥ ਉਠ੍ਯੋ {ਭੰਗਰਨਾਥ}
'ਮੁਝ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਬਿਲੋਕਹੁਂ ਜਾਈ।
ਕੋ ਸਮਰੱਥ ਅਰੈ ਹਮਰੇ ਸੰਗ
ਯਾ ਕਲਿਕਾਲ ਨ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।

---

[1]ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।
[2]ਬੇੜੀ।
[3]ਮੱਧ ਕਬੁਧਿ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਟੀ ਮੱਤ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ ਕਿ ਮੱਧ ਕੁਬੁਧਿ ਕਿਮੇਧਾ ਥੋੜੀ ਬੁਧੀ, ਕੁਬੁਧਿ ਖੋਟੀ ਬੁਧਿ।
[4]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ।
[5]ਹੰਕਾਰ।
[6]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[7]ਬੜੇ (ਅ) ਗੋਰਖ ਨੂੰ।
[8]ਝਗੜਾਲੂ।

ਕੈ[1] ਤੋ[2] ਹਟਾਇ ਕੈ ਪਾਛੇ ਪਠਾਇ ਹੌਂ
ਨਾਤੁਰ ਆਨੋਂਗੋ ਪਾਇ ਲਗਾਈ।
ਤਾਰਨ[3] ਤੋਰਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਮ
ਕੋ ਬਪੁਰਾ ਨਰ ਧੀਰ[4] ਧਰਾਈ' ॥ ੮ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਗੋਰਖ ਆਇਸੁ ਦੇਤਿ ਭਯੋ
'ਤੁਮ ਜੀਤਹੁ ਜਾਇ ਕੈ ਬਾਦ ਉਚਾਰੋ।
ਬੋਲਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੋ
ਪੰਥ ਮੈਂ ਆਨਹੁ ਜੈਸ ਨਿਹਾਰੋ'।
ਸ਼੍ਰੋਨ ਪ੍ਰਸੰਸ ਸੁਨੀ ਗਰਬਜੋ ਉਰ
ਭੰਗਰ ਤੂਰਨ ਕੀਨ ਪਧਾਰੋ।
ਮੂਰਖ ਭੇਦਨ ਜਾਨਤਿ ਯੌਂ
-ਨਿਗਮਾਗਮ ਕੋ ਇਹ ਰੂਪ ਅਧਾਰੋ[5]- ॥ ੯ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ਗਮਨੇ ਇਤ ਆਗੇ ਕੋ
ਮੰਦ ਹੀ ਮੰਦ ਸੁ ਚਾਲ ਸੁਹਾਈ।
ਊਚੇ ਗਏ ਜਬ ਹੀ ਬਹੁਤੇ
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
'ਦੇਖਿ ਰਹਜੋ ਨਿਜ ਲੋਚਨ ਸੰਗਿ
ਮਯੰਕ ਅਬੈ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ*।
ਊਪਰ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਥਾਨ
ਕਹਾਂ ਲਗ ਜਾਵਹੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?' ॥ ੧੦ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਨਐਨ ਭਨੇ ਮੁਖ ਬੈਨ
'ਰਹਜੋ ਪਤਿਰੈਨ[6] ਸੁ ਨੀਚੇ ਹਮਾਰੇ।
ਜੁਗ[7] ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ[8] ਜੇ ਜਗ
ਨੈਨ ਤਰੇ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ।

---

[1]ਯਾਂ।
[2]ਤਾਂ।
[3]ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।
[4]ਧੀਰਜ।
[5]ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ) ਦਾ ਇਹ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਆਧਾਰ ਹਨ।
*ਦੇਖੋ ਅਧਜਾਯ ੬੪ ਵਿਖੇ ਅੰਕ ੭੪ ਦੀ ਟੂਕ।
[6]ਚੰਦਰਮਾਂ।
[7]ਦੋਵੇਂ।
[8]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਪੁਨ ਔਰੰ ਸਥਾਨ ਜੁ ਬੂਝਤਿ ਊਪਰ
ਹੈਂ ਬਹੁ ਰੂਰੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।
ਜਹਿਂ ਮੇਰੁ ਕੋ ਸ਼ੇਖਰ, ਸਿੱਧ ਰਹੈਂ ਤਹਿਂ
ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਨ ਬੀਚ ਉਦਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥
ਕਾਕਭਸੁੰਡ ਤੇ ਆਦਿ ਰਿਖੀਸ਼ੁਰ
ਤਾਂ ਦਰਸੋ[1] ਸੁਨਿਯੇ ਮਰਦਾਨਾ'।
ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਵਡੇ ਜਨ ਦੱਤ
ਸੁ ਊਰਧ[2] ਸੋਹਤਿ ਸੁੰਦਰ ਥਾਨਾ।
ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਚਲੈਂ ਤਹਿਂ ਕੋ
ਮਨ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਅਭਿਮਾਨਾ[3]।
ਦੇਹਿਂ ਮਿਟਾਇ ਭਲੇ ਮਗ ਪਾਇ'
ਬਖਾਨਤਿ ਤਾ ਛਿਨ ਯੌਂ ਗਤਿਦਾਨਾ ॥ ੧੨ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਭੰਗਰ ਸੁ ਆਇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਇ {ਭੰਗਰਨਾਥ}
'ਮਾਈ ਮੂੰਡੇ! ਕਹਾਂ ਜਾਇ? ਤੋਹਿ ਗਮਤਾ ਨ ਜਾਨਿ ਕੋ।
ਆਗੈ ਦੁਖ ਜਾਇ ਜੈ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਗਵਾਇ
ਕੋਊ ਸਕੈ ਨ ਬਚਾਇ, ਹਠ ਕੀਜੈ ਨਹਿਂ ਮਾਨ ਕੋ[+]।
ਆਗੈ ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਗੋਰਖ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕਰੋ
ਸੇਵਕ ਹੈਂ ਜਾਕੇ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਮਨ ਗਜਾਨ ਕੋ।
ਪਾਛੇ ਹਟਿ ਜੱਯੈ, ਨਾਂਤੋ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਲੱਯੈ ਅਬ
ਦੋ ਮੈਂ ਏਕ ਕੱਯੈ ਜੋ ਤੂੰ ਚਾਹੈਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ' ॥ ੧੩ ॥
[4]'ਮਨਸਾ[5] ਹੈ ਮਾਈ ਤਾਂ ਕੋ ਮੂੰਡ ਹੈ ਮੁੰਡਾਈ[6]
ਪੁਨ ਮਾਈ ਹੂੰ ਕੀ ਮਾਈ[7] ਸੰਗ ਤਜਾ, ਨ ਸੰਭਾਰਿਯਾ।
ਦੂਖ ਤਾਂ ਕੋ ਹੋਇ ਭੂਲੇ ਪੰਥ ਫਿਰੈਂ ਜੋਇ
ਮਾਨ ਤੁਮਰੇ ਕੋ ਖੋਇ ਲੇਊਂ ਮਾਰਗ ਨਿਹਾਰਿਯਾ।
ਗੋਰਖ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤੇਰੋ, ਔਧ ਹੈ ਵਧਾਈ ਬਾਦ[1]

---

[1]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
[2]ਉੱਪਰ।
[3]ਭਾਵ ਪਹਿਲੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਮਿਟਾ ਲਈਏ, ਫੇਰ ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋਲ ਚੱਲਾਂਗੇ।
[+]ਪਾ:-ਨ ਮਹਾਨ ਕੋ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ।
[5]ਕਾਮਨਾ।
[6]ਸਿਰ ਮੁੰਨਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।
[7]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਮਾਂ, ਮਾਇਆ। (ਅ) ਕਪਟ ਛਲ।

ਬਾਦ[2] ਕੋ ਰਚਾਵੈ ਨਹਿਂ ਮਾਨ ਕੋ ਨਿਵਾਰਿਯਾ।
ਖੋਯੋ ਨਿਜ ਗਜਾਨ, ਕੈਸੇ ਦੇਹੁ ਗਤਿ ਆਨ
ਦੰਭ ਧਾਰੇ ਸਨਮਾਨ ਹਿਤ, ਲੋਕਨ ਭੁਲਾਰਿਯਾ ॥ ੧੪ ॥
ਕਾਨ ਕੋ ਛਿਦਾਇ ਮੁੰਦਾ ਫਟਕ ਬਨਾਇ
ਸੇਲੀ ਅੰਗ ਹੂੰ ਮੈਂ ਪਾਇ, ਬੇਖ ਦੰਭ ਕੇ ਨਿਧਾਨ ਹੋ।
ਭਸਮ ਲਗਾਇ ਪਟ[3] ਭਗਵੇ ਰੰਗਾਇ
ਝੋਲੀ ਲੀਨੀ ਹੈ ਸਿਵਾਇ ਨਿਜ ਮਾਨਤਿ ਮਹਾਨ ਹੋ।
ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ ਤੈਂ ਬਿਮਤ[*]
ਨਿਜ ਜੋਗੀ ਹੋ ਕਹਿਤ, ਜੋਗ ਹੂੰ ਤੇ ਅਨਜਾਨ ਹੋ।
ਔਧ[4] ਹੈ ਵਧਾਈ ਕੂਰ, ਪੰਥ ਸ਼ੁਭ[5] ਰਹਜੋ ਦੂਰ
ਸਹਿਜ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੋ ਹਦੂਰ[6] ਕਿਵ ਜਾਨਿਹੋ[7]?' ॥ ੧੫ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਤਿ ਭਯੋ
ਪੁਨ ਭੰਗਰ ਨਾਥ ਨ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
ਲੋਪ ਭਯੋ ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਢਿਗ ਗੋਰਖ
ਬੈਠ ਗਯੋ ਨਿਜ ਆਸਨ ਲਾਈ।
ਆਗੈ ਚਲੇ ਤਹਿਂ ਤੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ
ਹੈਂ ਬਿਖਰੇ[8] ਗਿਰ[9] ਪੰਥ[10] ਨ ਪਾਈ[11]।
ਊਨਾ ਪਹਾਰ[12] ਕੇ ਜਾਇ ਕੈ ਸ਼ੇਖ਼ਰ[13]
ਬੈਸਿ ਗਏ ਸੁਠ ਰੂਪ ਸੁਹਾਈ ॥ ੧੬ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਬੈਠਿ ਘਟੀ ਤੀਨ, ਮੁਸਕਾਨੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ

---

[1]ਬਿਅਰਥ ਆਯੂ ਵਧਾਈ ਹੈ।
[2]ਝਗੜੇ।
[3]ਕਪੜੇ।
[*]ਪਾ:-ਬਿਪਤ।
[4]ਉਮਰ।
[5]ਚੰਗਾ ਰਸਤਾ।
[6]ਸਾਹਮਣੇ।
[7]ਕਿਵੇਂ ਜਾਓਗੇ।
[8]ਕਠਨ।
[9]ਪਹਾੜ।
[10]ਰਾਹ।
[11]ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ।
[12]ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਂ।
[13]ਚੋਟੀ ਤੇ।

ਗੁਰੁ ਬੂਝੇ ਮਰਦਾਨਾ 'ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ ਮੁਸਕਾਵਨੋ? '।
ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਨ ਕਹਯੋ 'ਜੋਗੀ ਆਵਤੋ ਹੈ ਲਹਯੋ[1] ਏਕ
ਮਾਨ ਮਨ[2] ਦਹਯੋ[3] ਹਸੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਵਨੋ।
ਭੇਜਤਿ ਚਵਤਿ[4] ਕਰਿ ਗੋਰਖ ਜੋ ਹਮ ਪਰ
ਮਤਸਰ ਉਰ ਧਰਿ ਹੋਇ ਨ ਲਜਾਵਨੋ[5]'।
ਕਹੇ ਮਰਦਾਨਾ 'ਯਾਂ ਕੋ ਮਾਰੌਂ ਚੱਡੇ ਗਾਟੇ ਕਰਿ
ਨੈਕ ਮੋ ਕੋ ਕੀਜੈ ਨਿਜ ਆਇਸੁ ਅਲਾਵਨੋ ॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਇਨ ਕੋ ਨਹੀਂ, ਆਵਤ ਰੋਸ ਬਢਾਇ।
ਇਕ ਕੋ ਜਬ ਹੀ ਮਾਰਹੌਂ, ਸਭਿਹੀ ਕੋ ਮਤਿ ਆਇ ॥ ੧੮ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਗਰੂਓ ਗਰਬ ਗਵਾਰੁ, ਗੁਨਹਿਂ ਨ ਆਪ ਸਮਾਨ ਕੋ[6]।
ਦੀਜੈ ਸਕਲ ਬਿਦਾਰਿ, ਬਹੁਰ ਨ ਬੈਨ ਬਖਾਨ ਕੋ' ॥ ੧੯ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਈ 'ਨਹਿਂ ਹਾਥ ਕੀ ਲਰਾਈ
ਇਹਾਂ ਬੈਨ ਚਤੁਰਾਈ, ਕਰੈਂ ਬਾਦ[7] ਸਿੱਧ ਆਵਈ'।
ਬੋਲਤਿ ਪਰਸਪਰ ਆਵਾ ਤਬ ਜੋਗੀ ਸੋਊ
ਨਾਮ ਹੈ ਕਨੀਫਾ ਐਸੇ ਵਾਕ ਕੋ ਅਲਾਵਈ। {ਕਨੀਫਾ}
'ਆਗੇ ਈਹਾਂ ਆਏ, ਕੈਧੋਂ ਪੂਰਬ ਹੀ[8] ਆਏ ਤੁਮ?
ਕੌਨੈ ਥਾਨ ਤੀਕ ਅਬ ਚਲਿ ਕਰਿ ਜਾਵਈ?
ਕੌਨ ਨਾਮ ਤੇਰੋ? ਖੋਵੋਂ ਮਾਨ ਜੋ ਘਨੇਰੋ ਕੀਨੋ
ਲੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੇਰੋ, ਨੀਕੋ ਹੌਂ ਸੁਨਾਵਈ' ॥ ੨੦ ॥
[9]'ਆਗੈ ਹਮ ਆਏ ਤਊ ਗੈਲ ਅਬ ਜਾਏਂ
ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਨੇ ਕਹੋ ਕੋਊ[*] ਐਸੇ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਹੈ?।
ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ, ਉਪਦੇਸ਼ ਤਮ ਹਾਂਨ ਜੋਉ
ਸੋਊ ਕਹੋ ਆਨਿ ਕਰਿ, ਐਸੇ ਬਰਰਾਤਿ ਹੈ[1]।

---

[1]ਡਿੱਠਾ ਹੈ।
[2](ਜਿਸਦਾ) ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ।
[3]ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
[4]ਚੜ੍ਹਾਈ।
[5]ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸੁ।
[6]ਗੰਵਾਰ ਬੜੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ।
[7]ਝਗੜਾ।
[8]ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ।
[9]ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਚ
[*]ਪਾ:-ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਨੇ ਕਹੋ ਕੋਉ-ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ-ਔਰ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਨੇ ਕੋਉ-।

ਦੇਖਿਬੇ ਨਿਰੰਜਨ ਕੀ ਚਾਹਿ ਉਰ ਲਾਗੀ ਮੋ ਕੋ
ਤਾਂ ਹੀ ਕੇ ਤਖ਼ਤ ਬਿਨ ਮਨ ਨ ਠਹਿਰਾਤ ਹੈ।
ਕੈਸੇ ਮਤਿ ਤੋਹਿ ਕਹਿ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਪਾਸ ਮੋਹਿ? '
ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਨੀਫਾ ਤਬ ਬਚਨ ਕਹਾਤਿ ਹੈ ॥ ੨੧ ॥
'ਕਾਨ ਕੋ ਛਿਦਾਵੋ, ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਫਟਕ ਬਨਾਵੋ
ਔਰ ਖਿੰਥਾ[2] ਗਰ ਪਾਵੋ ਜੋਗ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਲੀਜਿਯੇ।
ਸਿੱਧਨ ਮੈ ਅੱਯੈ ਨਿਜ ਮਤ ਦੂਰ ਕੱਯੈ
ਭੀਖ ਮਾਂਗ ਮਾਂਗ ਖੱਯੇ, ਤਨ ਭਸਮ ਲਗੀਜਿਯੈ।
ਜਰਾ[3] ਦੁਖ ਜਾਇ, ਪੋਹੈ ਕਾਲ ਨਹਿਂ ਆਇ ਤੋਹਿ
ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਜਗ, ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਕੀਜਿਯੇ।
ਜੀਅ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਮਤ ਧਾਰਿ ਬਰ
ਹੋਇ ਕੈ ਅਮਰ ਜਸੁ ਸੁਧਾ ਕਯੋਂ ਨ ਪੀਜਿਯੇ' ॥ ੨੨ ॥
[4]'ਮੋਹ ਮਾਨ ਚੀਰ ਕਾਨ, ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਹੈ ਗਰੀਬੀ ਗਜਾਨ
ਧਜਾਨ ਕੀ ਸਰੀਰ ਖਿੰਥਾ ਸਦਾ ਜੋ ਅਨਾਸ਼ ਹੈ।
ਭਸਮ ਸੰਤੋਖ, ਭੀਖ ਲੀਨੀ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਕੀ
ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਜਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਯੋ ਸੁਖ ਰਾਸ ਹੈ।
ਕਾਲ ਹੈ ਪਲਾਯੋ[5], ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਯੋ
ਸਭਿ ਜਰਾ ਯੌਂ[6] ਮਿਟਾਯੋ ਹਰਿ ਰੂਪ ਮੈਂ, ਨਿਵਾਸ ਹੈ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ 'ਸੁਨੋ ਸਿੱਧ ਦੰਭ ਧਾਰੀ!
ਭਾਰੀ ਜਾਨਿਯੇ ਕਮਾਯੋ, ਜੋਗ ਐਸੋ ਹਮ ਪਾਸ ਹੈ' ॥ ੨੩ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੋਊ ਜਾਤਿ ਭਯੋ
ਉਰ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰ ਕੈ, ਪੂਰਨ ਜਾਨਾ।
'ਸ਼ੇਖ਼ਰ ਮੇਰੁ ਚਲੋ ਗੁਰੂ ਜੀ! '
ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਹੈ ਤਬ ਹੀ ਮਰਦਾਨਾ।

---

[1]ਨਾਨਕ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ, (ਤੇਰੇ ਪਾਸ) ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹੁ (ਐਵੇਂ ਕਿਉਂ) ਬਰੜਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮੁ, ਉਪਦੇਸ਼ਤ ਮਹਾਨ ਜੋਊ ਸੋਊ ਕਹੋਂ ਆਨ ਕਰ ਤੋਸੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ (ਮੇਰਾ) ਨਾਮ ਹੈ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ (ਉਸ) ਮਹਾਨ (ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ,) ਉਸੇ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ।
[2]ਗੋਦੜੀ।
[3]ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ।
[5]ਦੌੜ ਗਿਆ।
[6]ਬੁਢੇਪਾ ਐਉਂ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਨ ਭਨੇ ਤਿਹ ਸੋਂ
'ਗਮਨੈਂ ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਿਖੈਂ ਸੁਖ ਥਾਨਾ।
ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਕੌਤਕ
ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਜਿਨਕੇ ਬਹੁ ਮਾਨਾ' ॥ ੨੪ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਆਯੋ ਹੈ ਹਨੀਫਾ ਅਵਿਲੋਕਤਿ[1] ਹੀ ਬੋਲਜੋ ਬੈਨ {ਹਨੀਫਾ}
'ਬਾਲ ਹੈ ਅਦੇਸ' ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭਨਤਿ ਹੈਂ।
'ਅਦੇਸ ਏਕੁੰਕਾਰ ਕੋ ਹਨੀਫਾ! ਆਉ ਬੈਸ'
ਬਿਸਮਾਦਜੋ ਸੁਨਿ ਸੋਊ, ਗਟੀ[2] ਮਨ ਮੈ ਗਿਨਤਿ ਹੈ।
ਬੂਝਤਿ ਭਾ 'ਪੂਰਬ ਹੀ[3] ਮੇਲ ਮੇਰੋ ਤੇਰੋ ਭਯੋ
ਨਾਮ ਜੋ ਹਨੀਫਾ ਆਗੇ ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਨਤਿ ਹੈ?।
ਕਾਹੂ ਨੇ ਬਤਾਜੋ, ਕਿਧੌਂ ਤੀਨ ਕਾਲ ਗਜਾਤਾ ਤੁਮੈ?
ਭਯੋ ਹੈ ਸੰਦੇਹ ਮੇਰੇ, ਕਹਜੋ ਸੋ ਬਨਤਿ ਹੈ' ॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਪੁਨ {ਹਨੀਫਾ ਨੂੰ ਪੂਰਬਲਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣਾ}
'ਸੁਨਹੁ ਆਪਨੀ ਬਾਤ।
ਕੰਕਕਰਣ ਤਵ ਪਿਤਾ ਕੋ
ਨਾਮ ਹੁਤੋ ਬੱਖਜਾਤ ॥ ੨੬ ॥
ਨਗਰ ਸੀਲਾਪੁਰ ਕੇ ਬਿਖੈ
ਕਰਤੇ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲ।
ਬਿਤੀ ਔਧ ਤਵ ਪਿਤਾ ਕੀ
ਪਰਜੋ ਕਾਲ ਕੇ ਜਾਲ[4] ॥ ੨੭ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਬਰਖ ਸਪਤ ਦਸ ਬੈਸ ਹੁਤੀ ਤੇਰੀ ਤਬ
ਤਾਂ ਕੇ ਪਾਛੇ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਕੋਸ਼[5] ਸਭਿ ਲਯੋ ਹੈ।
ਏਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹਿ ਤੈਂ ਅਰੂਢ[6] ਭਯੋ ਬਾਜ ਪਰ
ਮਨ ਕੇ ਹੁਲਾਸ ਸੋਂ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤਿ[7] ਗਯੋ ਹੈ।
ਬਨ ਮੈਂ ਬਿਚਰ ਬਹੁ ਜੀਵਨ ਕੋ ਘੇਰਿ ਕਰਿ

---

[1]ਵੇਖਦੇ ਸਾਰ।
[2]ਗਿਣਤੀਆਂ।
[3]ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ।
[4]ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।
[5]ਖਜ਼ਾਨਾ।
[6]ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ।
[7]ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ।

ਸੂਕਰ[1] ਬਿਹੰਗ[2] ਮ੍ਰਿਗ[3] ਘਾਤ ਤੈਨੇ ਕਯੋ ਹੈ।
ਹਟੵੋ ਜਬ ਧਾਮ ਓਰ ਗੋਰਖ ਮਿਲਾਪ ਕੀਨੋ
ਹਨੇ[4] ਜੀਵ ਦੇਖਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਸੁਨਯੋ ਹੈ ॥ ੨੮ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: -ਹੈ ਮਨ ਤੇਰੋ ਬਿਹੀਨ ਦਯਾ
ਬਨ ਜੀਵ ਹਨੇ ਰਸਨਾ ਹਿਤ ਸਾਦੂ[5]।
ਤੈਸੇ ਹਨੈਂ ਤੁਮਰੇ ਤਨ ਕੋ ਇਹ
ਕਯੋਂ ਨਿਜ ਆਵ[6] ਗਵਾਵਤਿ ਬਾਦੂ-।
ਯੌਂ[7] ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨਿ ਕੈ[8]
ਤੁਵ[9] ਕੀਨ ਬਿਨੈ ਮ੍ਰਿਤੁ[10] ਭਾ ਡਰ ਯਾਦੂ।
ਗੋਰਖ ਕੇ ਪਦ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ[11] ਤੁਵ
ਚਾਹਿਤ ਭਾ ਤਿਹ ਭੂਰ ਪ੍ਰਸਾਦੂ[12] ॥ ੨੯ ॥

ਕਬਿੱਤ: -ਨਾਥ! ਕੀਜੈ ਦਾਯਾ[13] ਜਿਵ ਰਹੈ ਥਿਰ ਕਾਯਾ[14]-
ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਅਲਾਯਾ- ਜੇ ਤੂੰ ਜੋਗ ਕੋ ਕਮਾਵਈ।
ਮੂੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡੱਯੈ, ਨਿਜ ਗੋਤ ਕੋ ਲਜੱਯੈ
ਤਊ ਥਿਰ ਪਦ ਪੱਯੈ, ਨਾ ਤੋ ਦੇਹਿ ਬਿਨਸਾਵਈ-।
ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਐਸ ਸੀਸ ਪਾਗ ਤਾਰ ਬੈਸ[15] ਕਹਯੋ
-ਮੂੰਡੀਏ ਜੀ ਮੂੰਡ[16] ਜਾਂ ਤੇ ਥਿਰ ਪਦ ਪਾਵਈ-।
ਗੋਰਖ ਨੇ ਕਾਨ ਪਾਰ[17] ਮੂੰਡਯੋ ਹੈ ਸਵਾਰ ਤੋ ਕੋ

---

[1]ਸੂਅਰ।
[2]ਪੰਛੀ।
[3]ਹਰਨ।
[4]ਮਾਰੇ।
[5]ਸਵਾਦ ਲਈ।
[6]ਆਯੂ।
[7]ਐਉਂ।
[8]ਸੋਚ ਕੇ।
[9]ਤੈਨੇ।
[10]ਮੌਤ ਦਾ।
[11]ਚਰਨ ਫੜਕੇ।
[12]ਬਹੁਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾ।
[13]ਮੇਹਰ।
[14]ਸਰੀਰ।
[15]ਸਿਰੋਂ ਪਗੜੀ ਉਤਾਰ ਬੈਠ ਕੇ।
[16]ਮੁੰਨੋ ਸਿਰ।
[17]ਕੰਨ ਪਾੜਕੇ।

ਤਬਹੂੰ ਕੋ ਭਯੋ ਸਿੱਧ ਭਸਮ ਲਗਾਵਈ' ॥ ੩੦ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ, ਪਤੇ ਬਤਾਏ ਸਰਬ ਜਬ।
ਭਰਮ ਰਿਦੇ ਤੇ ਖੋਇ, ਜਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਵਤਾਰ ਹਰਿ ॥ ੩੧ ॥
ਲਖਿ ਨਿਜ ਸਫਲ ਸਰੀਰ, -ਭਯੋ ਦਰਸ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੋ-।
ਲੇਨੇ ਪਤੋ ਗਹੀਰ[1], ਬਹੁਰ ਹਨੀਫਾ ਬੋਲਿਓ ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਕੌਨ ਥਾਨ ਮੁੰਡਜੋ ਮੁਝੈ, ਸੋ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ।
ਜਾਨੌਂ ਮੈਂ ਅਵਤਾਰ ਤਬ, ਭਵ ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਆਇ' ॥ ੩੩ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ 'ਲੁੰਡੇ ਪੀਪਲ ਤੇ ਤਲੇ ਬੈਠਿ
ਮੂੰਡ ਤੇਰੋ ਮੂੰਡ[2], ਸੰਗ ਲੀਨੋ ਹੈ ਰਲਾਇ ਕੈ।
ਰਾਜ, ਦੇਸ਼, ਕੋਸ਼[3], ਦਾਸੀ, ਦਾਸ, ਸੁਤ, ਨਾਰੀ, ਸੈਨ
ਛੋਰਿ ਦੀਨੀ ਸੌਜ[4], ਨਹਿਂ ਲੀਨੀ ਸੁਧ ਜਾਇ ਕੈ'।
ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਨ ਐਨ ਕੇ ਭੀ ਚੈਨ[5] ਮਨ
ਬੰਦੇ ਗਤਿਦੈਨ ਪਦ ਦੋਨੋ ਸੀਸ ਨਾਇਕੈ।
ਹੀਨ ਨਿਜ ਜਾਨ ਕੀਨੋ ਮੇਰੁ ਕੋ ਪਯਾਨ
ਨੀਕੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨ ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਸੁਖ ਪਾਇਕੈ ॥ ੩੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕੈ, ਉਸਤਤਿ ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ।
'ਕਲਾਵਾਨ ਸਰਬੱਗ ਸੋ, ਮਹਿਮਾ ਜਾਂਹਿ ਮਹਾਨ' ॥ ੩੫ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਗੋਰਖ ਬੁਲਾਇ ਸਿੱਧ ਭੂਤਵੇ[6] ਸੁਨਾਇ*, {ਭੂਤਵੇ}
ਕਹਜੋ 'ਤਾਂ ਕੋ ਸਮਝਾਇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਜਾਈਏ'।
ਆਵਾ ਸੁਨਿ ਧਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੁਹਾਇਂ ਜਹਿਂ
ਬਚਨ ਅਲਾਇ 'ਬਾਲੇ ਹਠ ਕੋ ਗਵਾਈਏ।
ਚਰਨ ਲਗਾਇ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਕਰਾਇਂ ਤੇਰੇ
ਮਰਨ ਮਿਟਾਇਂ, ਐਸੇ ਪਦ ਕਜੋਂ ਨ ਪਾਈਏ।
ਪਹੁੰਚਿਓ ਤੂੰ ਆਇ, ਨਹਿਂ ਛੂਛਾ ਹਟਿ[7] ਜਾਇ ਅਬ
ਯਾਂ ਤੇ ਕਹੋਂ ਤੋਹਿ, ਜੀਅ ਹੋਇ ਜੋ ਸੁਨਾਈਏ' ॥ ੩੬ ॥

---

[1]ਡੂੰਘਾ ਪਤਾ।
[2]ਸਿਰ।
[3]ਖਜ਼ਾਨੇ।
[4]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ।
[5]ਚੈਨ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ।
[6]ਨਾਮ ਹੈ ਇਕ ਸਿੱਧ ਦਾ।
*ਪਾ:-ਜੁ ਨਾਇ।
[7]ਖਾਲੀ ਨਾ ਮੁੜ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਤਿ ਬੈਨ 'ਛੂਛਾ ਸੋ ਰਹਤਿ ਜੋਊ
ਨਾਮ ਨ ਜਪਤਿ, ਦੁੱਖ ਜਾਇ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ।
ਮਾਨ ਕੋ ਮਿਟਾਇ, ਸਭੈ ਚਰਨ ਲਗਾਇ ਅਬ
ਨਹੀਂ ਹਟ ਜਾਹਿਂ ਹਮ ਆਵੈਂ ਤੁਮ ਪਾਸ ਕੋ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਅਤੰਕ[1] ਮਨ ਮਾਨੇ ਸੋਊ
ਦੇਹਿ ਬਿਖੈ ਹੰਤਾ ਅਤਿ ਧਾਰਜੋ ਅੱਭਿਆਸ ਕੋ।
ਰੰਚਕ ਸਨੇਹ[2] ਗਜਾਨੀ ਕਰੇ ਨਹਿਂ ਦੇਹਿ ਬਿਖੈ
-ਰਹੇ ਤੇ ਹਰਖ ਨਹੀਂ, ਸ਼ੋਕ ਨ ਬਿਨਾਸ਼ ਕੋ'- ॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਾਨੇ ਗਜਾਨ ਘਨ, ਗਮਨਜੋ ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ।
ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਕੈ, ਕੀਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਖਾਨ ॥ ੩੮ ॥
ਤਿਹ ਤੂਸ਼ਨ ਕਰਿਵਾਇਕੈ, ਗੋਰਖ ਆਇਸੁ ਦੀਨ।
'ਹੈ ਕੋ ਸਿਧ ਸਮਰੱਥ ਜੋ, ਜੀਤਹਿ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨ[3]' ॥ ੩੯ ॥
ਚਰਪਟ ਕਰਿ ਉਰ ਤਮਕ ਕੋ, ਆਵਾ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਾਸ। {ਚਰਪਟ}
ਬੈਠਜੋ ਤਬਹਿ ਸਮੀਪ ਹ੍ਵੈ, ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੪੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਆਸਨ ਬੈਸਨ ਹੈ ਕਿਹ ਠਾਂ?
ਤਵ ਭੋਜਨ ਕੌਨ? ਅਚੋ ਜੁ ਅਧਾਰਾ।
ਸੇਜ ਡਸਾਇ ਕਹਾਂ ਬਿਸਰਾਮ[4] ਕੀ?
ਕੌਨ ਦੁਕੂਲ[5] ਸਰੀਰ ਪੈ ਧਾਰਾ?।
[6]'ਆਸਨ ਬੈਸਨ ਦੇਹ ਕੇ ਭੀਤਰ
ਨਾਮ ਸੁ ਭੋਜਨ ਜਾਨਿ ਹਮਾਰਾ।
ਚੀਰ ਖਿਮਾ ਤਨ ਪੈ ਪਹਿਰੇ
ਸੁਠ ਸੇਜ ਡਸੀ ਦਸਵੇਂ ਬਰ ਦ੍ਵਾਰਾ' ॥ ੪੧ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਚਰਪਟ ਖਟਪਟ[7] ਮਿਟੀ[8] ਘਟ[9] ਪਟ[10], ਤਟ[1]

---

[1]ਡਰ।
[2]ਮੋਹ।
[3]ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਨਾਲ ਜਿੱਤੇ (ਅ) ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੀਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਜਿੱਤੇ।
[4]ਅਰਾਮ।
[5]ਕਪੜਾ।
[6] ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ।
[7]ਖਟਪਟੀ।
[8]ਮਿਟ ਗਈ।
[9]ਹਿਰਦੇ ਦੇ।
[10]ਪੜਦੇ ਦੀ।

ਗੋਰਖ ਕੇ ਸਟਪਟ[2] ਬੈਠਿਕੇ ਉਚਾਰੀਯਾ।
'ਪੂਰਨ[3] ਬਿਕਟ[4], ਨਹਿਂ ਜਾਨੋ ਤਾਂ ਕੋ ਘਟ[5] ਕੈਸੇ
ਕੋਊ ਬਿਧ ਲਟੈ ਨਹਿਂ[6], ਟਰਤਿ[7] ਨ[8] ਟਾਰੀਯਾ[9]'।
ਝੰਗਰ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਖਾਇ ਕੈ ਤਮੱਕ[10] ਕਹੈ {ਝੰਗਰ}
'ਕੈਸੋ ਮਾਈ ਮੂੰਡਾ? ਦੇਹੁ ਆਇਸ, ਨਿਹਾਰੀਯਾ[11]'।
ਖਿਨ ਮਾਂਹਿ ਆਇ[12] ਬੈਠਿ ਬਚਨ ਅਲਾਇ ਤਿਨ
'ਬਿਨਾ ਦੂਧ ਬਾਰਿਕ[13] ਕੋ ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਿਤ ਪਾਰੀਯਾ ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕੌਨ ਨਾਮ? ਕਿਤ ਜਾਹੁਗੇ[14]? ਰਹੌ ਕੌਨ ਸੇ ਦੇਸ਼?।
ਬੂਝੈ ਤੋਹਿ ਕੋ, ਕੌਨ ਤੁਮਾਰਾ ਭੇਸ?' ॥ ੪੩ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਭੌਂਦੂ! ਸੁਨੋ ਹਮ ਨਾਨਕ ਨਾਮ
ਲਗੀ ਲਿਵ ਤੇ ਉਰ ਬਾਰਿਕ ਪਾਰਾ[15]।
ਕਾਜ ਜਹਾਂ, ਤਹਿਂ ਜਾਵਹਿਂਗੇ
ਨਗਰੀ ਸ਼ਿਵਦੇਸ[16] ਪਛਾਨ ਹਮਾਰਾ।
ਭੂਲੇ ਸੁ ਗੋਰਖ ਉੱਤਮ ਪੰਥ ਤੇ
ਔਧ ਵਧਾਇ ਕੈ ਮਾਨ ਅਪਾਰਾ'।
ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਝੰਗਰ ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ
ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ ਜਾਇ ਕੈ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਕੋ ਜੁਗਤੀ[17] ਕਰਿ ਨਾ ਅਟਕੈ

---

[1]ਪਾਸ।
[2]ਛੇਤੀ ਹੀ।
[3]ਪੂਰਾ।
[4]ਅਜਿੱਤ, ਜੋ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਕੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ (ਅ) ਵਿਸ਼ਾਲ, ਅਥਾਹ।
[5]ਥੋੜਾ, ਕੱਸਾ।
[6]ਨਿਰੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
[7]ਹਟਦਾ।
[8]ਨਹੀਂ।
[9]ਹਟਾਇਆਂ।
[10]ਕ੍ਰੋਧ।
[11]ਦੇਖਾਂ ਜਾ ਕੇ।
[12]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ।
[13]ਬੱਚੇ ਨੂੰ।
[14]ਜਾਵੋਗੇ।
[15]ਬਾਲਕ ਪਾਲਿਆ ਹੈ।
[16]ਕਲਜਾਨ ਰੂਪ।
[17]ਦਲੀਲ।

ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਬਤਾਈ*'।
ਸੰਘਰ ਬੋਲ ਉਠ੍ਯੋ ਸੁਨਿ ਕੇ {ਸੰਘਰ}
'ਕਰ ਬਾਦ ਕੋ ਮੈਂ ਤਿਹ ਰੋਕਹੁਂ ਜਾਈ'।
ਗੋਰਖ ਆਇਸੁ ਲੇਯ ਤਬੈ
ਕਹਿ ਰੋਸ ਚਲ੍ਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਧਾਈ।
ਜ੍ਯੋਂ ਬਿਨਤਾਸੁਤ[1] ਕੋ ਚਹਿ ਜੀਤਨ
ਪੰਨਗ[2] ਬਾਰ ਹੀ ਬਾਰ ਸਿਧਾਈ ॥ ੪੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗਏ ਅਗਾਰੀ ਕੋ ਗੁਰੂ, ਗਿਰ ਮੀਨਾ ਜਿਹ ਨਾਮ।
ਬੈਸੇ ਆਸਨ ਲਾਇ ਤਹਿਂ, ਹਨਨ[3] ਮਾਨ[4] ਸਿਧ[5] ਕਾਮ ॥ ੪੬ ॥
ਸੰਘਰ ਬੋਲ੍ਯੋ ਆਨਿਕੈ, 'ਬਾਲੇ ! ਹੈ ਆਦੇਸ਼'।
ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਰਹੇ, ਮੁਸਕਾਨੇ ਜਗਤੇਸ਼ ॥ ੪੭ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਰਿਸ ਮੈਂ ਸੰਘਰ ਹੋਇ
ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਵਹੀ।
'ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਨ ਕੋਇ
ਮਾਈ ਮੂੰਡਾ ਹਸਤਿ ਹੈ' ॥ ੪੮ ॥
ਕਬਿੱਤ: 'ਮਾਈ ਮੂੰਡਾ ਗੋਰਖ ਹੈ, ਧਿੱਖਣਾ[6] ਨ ਦੀਨੀ ਤੋਹਿ
ਕਾਨ ਪਾਰ[7] ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਪਾਇ ਬਿਮਤਿ[8] ਬਨਾਯੋ ਹੈ।
ਮੂੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡਾਇ, ਨਿਜ ਗੋਤ ਕੋ ਲਜਾਇ[9]
ਤਨ ਭਸਮ ਲਗਾਇ, ਬਾਦ ਜਨਮ ਗਵਾਯੋ ਹੈ।
ਜੈਸੇ ਨੀਰ[10] ਭੇਕ[11] ਨਹਿਂ, ਕਮਲ ਕੀ ਸਾਰ ਜਾਨੈ
ਜੁਗੀਆ ਕਹਾਏ, ਨਿਜ ਜੋਗ ਕੋ ਲਜਾਯੋ ਹੈ'।
ਸੰਘਰ ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੁਤ[1], ਹੋਇ ਕੈ ਲੱਜਤਿ ਮਤਿ

---

*ਪਾ:-ਬਨਾਈ।
[1]ਗਰੁੜ।
[2]ਸੱਪ।
[3]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ।
[4]ਹੰਕਾਰ।
[5]ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ।
[6](ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ) ਸਿੱਖਯਾ।
[7]ਪਾੜਕੇ।
[8]ਮੂਰਖ।
[9]ਸਿਰ ਮੁਨਾਕੇ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਲਾਜ ਲਾਈ।
[10]ਜਲ ਵਿੱਚ।
[11]ਡੱਡੂ।

ਸੰਸੈ ਧਾਰ ਚਿੱਤ, ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ਹੈ ॥ ੪੯ ॥
'ਕੌਨ ਹੈ ਜੁਗਤ? ਜਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਹੂੰ ਕੋ ਜੀਤ ਲੀਜੈ
ਹੋਇ ਕੈ ਅਤੀਤ, ਕੈਸੇ ਕਾਮ ਕੋ ਗਵਾਈਏ?।
ਸੀਸ ਕਾਲ[੨] ਟਰੈ ਕੈਸੇ? ਲੋਭ ਪਰਹਰੈ[੩] ਉਰ
ਕੌਨ ਸੀ ਜੁਗਤ ਤੇ ਅਮਰਪਦ ਜਾਈਏ?।
ਮਾਯਾ ਤਜਿ[੪] ਕੈਸੇ ਕਰਿ? ਜੱਗ ਮੈਂ ਰਹਾਇ ਨਰ
ਬੂਝਜੋ ਹੈ ਸੰਦੇਹਿ, ਤੋ ਕੋ ਉੱਤਰ ਸੁਨਾਈਏ'।
ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ, ਗਤਿਦੈਨ ਗੁਨਐਨ ਗੁਰੂ
ਜਾਂਹੀ ਕੀ ਸ਼ਰੰਨ ਤੇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਈਏ ॥ ੫੦ ॥
'ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੋਸ ਜੀਤ[੫], ਤਜਿ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਹੋਇ
ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਪਾਇ ਗਜਾਨ[੬], ਕਾਮ ਕੋ ਗਵਾਈਯੇ।
ਨਾਮ ਲਿਵ ਕਾਲ ਟਰੈ[੭], ਲੋਭ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਧਰੈ[੮]
ਧਜਾਨ ਹਰਿ ਕਰੈ ਤੇ ਅਮਰ ਪਦ ਜਾਈਯੇ।
ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗਤ ਕੈ ਮਾਯਾ ਤੇ ਅਲੇਪ ਰਹੈ
ਬਿਖੈ[੯] ਬਿਖ[੧੦] ਜਾਨਿ ਕੈ ਰਿਦੇ ਤੇ ਬਿਸਰਾਈਯੇ।
ਭਾਉ ਸੋਂ ਭਗਤਿ ਇਹ ਉੱਤਮ ਜੁਗਤਿ ਵਡੀ
ਮਾਨ ਮੋਹ ਤਜਾਗ ਕੈ ਨਿਰਾਲਮ ਰਹਾਈਯੇ' ॥ ੫੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੰਘਰ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨ
ਭਈ ਮਨ ਚੈਨ ਸੁਮੇਰੁ ਸਿਧਾਯੋ।
ਆਯੋ ਸੰਭਾਲਕਾ[੧੧] ਸਿਧ ਤਬੈ {ਸੰਭਾਲਕਾ}
ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਠਿਕੇ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ।
'ਕਜੋਂ ਬਿਵਹਾਰ ਤਜਜੋ ਜਗ ਤੋ ਤੁਮ

---

[1]ਕੰਨੀ।
[2]ਸਿਰ ਤੋਂ ਮੌਤ।
[3]ਦੂਰ ਹੋਵੇ।
[4]ਛੱਡ ਕੇ।
[5]ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਜਿੱਤੀਏ।
[6]ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਗਜਾਨ ਪਾ ਕੇ।
[7]ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਨਾਲ ਕਾਲ ਟਲਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਮਰਨ ਨਾਲ ਬੀ ਲਿਵ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ। ਲਿਵ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ।
[8]ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਲੋਭ (ਟਲਦਾ ਹੈ)।
[9]ਵਿਸ਼ਜਾਂ ਨੂੰ।
[10]ਜ਼ਹਿਰ।
[11]ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਧ ਦਾ।

ਕੈਸੇ ਉਦਾਸੀ ਬਿਖੈ ਮਨ ਲਾਯੋ।
ਹੋਤਿ ਨ ਪੂਰਨ ਕਾਜ ਕਬੈ
ਬਿਨ ਜੋਗ ਕਰੇ ਜੁ ਚਹੌਂ ਉਰ ਪਾਯੋ' ॥ ੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨ, 'ਜਿਹ ਅਲੰਬ ਹੈ ਜੋਗ[1]।
ਸੋ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਗਹਜੋ, ਕਬਹਿ ਨ ਕਰੋਂ ਬਿਯੋਗ[2] ॥ ੫੩ ॥
ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਉਦਾਸ ਮੈਂ, ਸਦਾ ਨਾਮ ਲਿਵ ਏਕ।
ਸਰਬ ਕਾਜ ਪੂਰਨ ਕਰਤਿ, ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਤਿ ਬਿਬੇਕ' ॥ ੫੪ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਸੁਨਿ ਸੰਭਾਲਕਾ ਸਾਰ[3], ਗਮਨਜੋ ਸ਼ਿਕਰ[4] ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ।
ਕੀਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਉਚਾਰਿ, ਧਜਾਯ ਭਯੋ ਪੂਰਣ ਅਬੈ ॥ ੫੫ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਇਕਾਹਠਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥੬੧॥

[1]ਜੋਗ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
[2]ਤਿਆਗਣਾ, ਵਿਛੋੜਾ।
[3]ਸਿੱਧਾਂਤ।
[4]ਚੋਟੀ।

੬੨. [ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧ ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਈਸ਼ਰ ਨਾਥ, ਲੰਗਰ, ਮੰਗਲ ਨਾਥ, ਸੰਭੂ ਨਾਥ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

ਕਬਿੱਤ*: ਬੰਦਤਿ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ
ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਕੋ ਨਿਕੰਦ ਗੁਰੂ ਮੇਰੋ ਈ ਮੁਕੰਦ ਹੈ।

ਅਰਬਿੰਦ ਕਮਲ। ਦੁੰਦ ਦੋਖ।
ਨਿਕੰਦ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਮੁਕੰਦ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

ਅਰਥ-ਦ੍ਵੰਦ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ (ਪਰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਗੋਰਖ ਬਿਚਾਰ, ਸਿੱਧ ਲੀਨੇ ਹੈਂ ਹੰਕਾਰਿ ਸਭਿ
ਆਇਸੁ ਉਚਾਰ ਤਬ ਭੇਜਜੋ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਹੈ। {ਗੋਪੀ ਚੰਦ}
ਆਵਤਿ ਹੀ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਕਹੀ ਹੈ 'ਅਦੇਸ'
'ਏਕੁੰਕਾਰ ਕੋ ਅਦੇਸ਼' ਸੁਨਿ ਭਾਖੀ ਸੁਖਕੰਦ ਹੈ।
ਆਇ ਢਿਗ ਬੈਸਿ ਉਰ ਹਰਖ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ ਜੈਸੇ
ਮਾਰਤੰਡ[1] ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਾਤਿ ਅਰਬਿੰਦ ਹੈ ॥ ੧ ॥
'ਕੌਨ ਧਜਾਨੀ? ਕੌਨ ਗਜਾਨੀ? ਕੌਨ ਇਸ਼ਨਾਨੀ?
ਪੁਨ ਨਿਰਮਲ ਕੌਨ? ਮੋਹਿ ਤਪਾ ਜੀ! ਬਤਾਈਯੇ।
ਕੌਨ ਸੁ ਜੁਗਤਿ ਜਾਂ ਤੇ ਦੀਪਕ ਦਿਪਤਿ ਹੋਤਿ?
ਗੈਲ[2] ਕੌਨ ਚਲਤਿ ਸੁ ਠਾਕ[3] ਨਹੀਂ ਪਾਈਯੇ?।
ਕੌਨ ਘਰ ਐਸੋ, ਸੁਖ ਪਾਇ ਜਹਾਂ ਬੈਸੇ ਨਿਤ?
ਪਾਇ ਕੋ ਸਥਿਤ[4] ਕੋ ਨ ਬਹੁਰ ਡੁਲਾਈਯੇ'।
ਦੰਭ ਕੋ ਨਿਕੰਦ[5] ਗੁਰ ਕਿੰਕਰ[6] ਮੁਕੰਦ[7]

---

*ਏਸ ਕਬਿੱਤ ਦੇ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੀ ਤੇ ਨਿਰੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਕਬਿੱਤ ਦੀ ਜੋ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੈ ਆ ਕੇ ਹੀ ਅੱਗੋਂ ਕਥਾ ਅਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਏਹ ਇਕ ਸਤਰ ਕਵਿ ਜੀ ਵਲੋਂ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ ਬਾਲੇ ਵਲੋਂ ਮੰਗਲ ਸਮਝੀਏ? ਪਰ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਤਾਂਤੇ ਏਹ ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਥੇ ਏਸ ਮੰਗਲ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਕੇ ਲਿਖਣੋ ਸਰਫਾ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

[1]ਸੂਰਜ ਨੂੰ।
[2]ਰਾਹ।
[3]ਰੋਕ।
[4]ਸਥਿਰਤਾ।
[5]ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।
[6]ਦਾਸਾਂ ਦੇ।
[7]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਸੋਂ ਅਨੰਦ ਕੰਦ ਦਾਈਯੇ[1] ॥ ੨ ॥
'ਸੁਰਤਿ ਨ ਖੋਵੈ ਧਜਾਨੀ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਜਾਨੀ ਹੋਵੈ
ਨਿਰਮਲ ਸੋਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੇਤ ਲਾਵਈ।
ਅਠਸਠ[2] ਤੀਰਥ ਸ਼ਨਾਨੀ ਤੁਮ ਜਾਨੋ ਸੋਊ
ਸ਼ਰਧਾ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਈ।
ਸੀਧੋ ਜੋ ਕਮਲ ਹੋਤਿ ਜਾਗੇ ਤਬ ਦੀਪ ਜੋਤਿ
ਭਾਵੀ ਮਨ ਮਾਨੈ ਗੈਲ[3] ਠਾਕ ਬਿਨ ਜਾਵਈ।
ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਕੋ ਭੇਦਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਅਛੇਦ
ਨਿਤ ਹੋਇ ਹੈ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਬਹੁਰ ਡੁਲਾਵਈ' ॥ ੩ ॥
ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਹਾਥ ਬੰਦ ਬੋਲਜੋ ਸੁਖਕੰਦ ਸੰਗ
'ਚਲੋ ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜਿਯੇ।
ਹੋਹਿੰਗੇ ਅਨੰਦ ਤੇਰੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪਿਖਿ
ਦੋਖ ਕੇ ਨਿਕੰਦ! ਬੈਨ ਸੁਨੀਏ ਕਹੀਜਿਯੇ'।
ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ 'ਮੰਦ ਮੰਦ ਆਵੈਂ ਹਮ ਪੰਧ ਮਾਂਹਿ
ਚਲੋ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਸੁਧ[4] ਸਿੱਧਨ ਭਨੀਜਿਯੇ'।
ਕਰਿ ਪਦ* ਬੰਦਨ ਕੋ ਗਯੋ ਗਿਰ ਕੰਚਨ ਪੈ[5]
ਗੋਰਖ ਜੀ! ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੁਧ ਮੋ ਤੇ ਲੀਜਿਯੇ ॥ ੪ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਤਾਂਹਿ ਕੋ
ਆਵਤਿ ਆਪ ਹੀ, ਜਾਤਿ ਨ ਆਨਾ[6+]।
ਹੈ ਕਲਿਕਾਲ ਭਯਾਨ ਮਹਾਂ
ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨਾ'।
ਗੋਰਖ ਬੈਨ ਭਨੈ ਸੁਨਿ ਕੈ
'ਤਿਹ ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ, ਨਹਿਂ ਮੋਹਿ ਅਜਾਨਾ[7]।
ਸਿੱਧਨ ਮੈਂ ਵਡ ਮਾਨ ਹੁਤੋ
ਤਿਸ ਨਾਸ਼ਨ ਕੇ ਹਿਤ[1] ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨਾ[2] ॥ ੫ ॥

---

[1]ਦਾਤੇ।
[2]ਅਠਾਹਠ।
[3]ਰਾਹ।
[4]ਖਬਰ।
[5]ਸੁਮੇਰ ਤੇ।
[6]ਲਿਆਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਅ) ਹੋਰਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।
[+]ਪਾ:-ਜਾਨਤ ਆਨਾ ਅਉਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
[7]ਮੈਂ ਉਸਤੋਂ ਅਜਾਣ ਨਹੀਂ।

ਈਸ਼ੁਰ ਨਾਥ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਇ ਕੈ {ਈਸ਼ਰ ਨਾਥ}
ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਨੈ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ।
'ਜਾਹੁ ਤਪੇ ਢਿਗ ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੋਕਹੁ
ਬਾਦ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਜਾਂਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨੀ।
ਪਾਛੇ ਕੋ ਜੀਤ ਕੈ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ
ਲਖੋਂ ਸਭਿ ਤੇ ਤਵ[੩] ਬੁੱਧਿ ਕੋ ਪੀਨੀ[੪++]।
ਨਾਤੁਰ ਆਪਨੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼
ਸਿਖਾਵਹੁ ਜੋਗ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜਿ ਕੀਨੀ' ॥ ੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ ਤਾਤਕਾਲ ਗਯੋ ਆਇ
ਜਹਾਂ ਬੈਠੇ ਸੁਖਦਾਇ ਸੋਹੈਂ ਊਚੇ ਗਿਰ ਸ਼੍ਰਿੰਗ[੫] ਹੈਂ।
ਉਚਰ 'ਅਦੇਸ਼' ਕੋ ਸਮੀਪ ਗਯੋ ਬੈਸਿ ਤਬ
'ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਆਦੇਸ਼' ਗੁਰੂ ਕਹੀ ਤਿਹ ਸੰਗ ਹੈ।
'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਛੋਰਿ ਆਏ? ਕਹਾਂ ਕੋ ਸਿਧਾਏ ਅਬ?
ਕਹੋ ਤੁਮ ਕੌਨ? ਮੋਹਿ ਬੂਝਨ ਉਮੰਗ ਹੈ।
ਗੋਰਖ ਪੈ ਚਲੋ, ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਜੈ ਭਲੋ ਆਪ
ਸਭੈ ਮਤ ਬੇਖ ਤੇ ਸੁ ਜੋਗ ਈ ਉਤੰਗ[੬] ਹੈ' ॥ ੭ ॥
[੭]ਦੇਹਿ ਪੰਚ ਤੱਤ ਕੀ ਹੈ ਪੂਛੋ ਕੌਨ ਪੰਚ ਬਿਖੈ
ਸੋਊ ਤਤ ਦੇਹਿ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰ ਕੈ ਬਖਾਨਿਯੇ।
ਜੇ ਤੂੰ ਪੂਛੇ ਆਤਮਾ ਕੋ ਆਤਮ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਹੈ
ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਦਿਸ਼ ਬਿਦਿਸ਼[੮] ਮੈਂ ਜਾਨਿਯੇ।
ਆਵਨ ਔ ਜਾਨੋ ਤੌਂ ਬਨਤਿ ਊਨੋ ਹੋਤਿ ਕਹੂੰ
ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਏਕ ਹੀ ਬਿਬੇਕ[੯] ਤੇ ਪਛਾਨਿਯੇ।
ਯਾਂ ਤੇ ਤਵ ਬੂਝਨੋ ਅਕਾਰਥ ਹੀ ਚੀਨ ਮਨ

---

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।
[2](ਮੈਂ) ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
[3]ਤੇਰੀ।
[4]ਤੱਕੜੀ।
[++]ਪਾ:-ਲਖੋਂ ਤਵ ਕੋ ਸਭਿ ਤੇ ਬੁਧਿ ਪੀਨੀ।
[5]ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ।
[6]ਉੱਚਾ।
[7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ।
[8]ਹਰ ਪਾਸੇ।
[9]ਗਿਆਨ।

ਗੋਰਖ ਤੇ ਸੀਖ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੋ ਠਾਨਿਯੇ' ॥ ੮ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੁਨਿ ਈਸ਼ੁਰਨਾਥ ਲਜਾਇ ਰਹਜੋ
ਗਿਰ ਮੇਰੁ ਗਯੋ, ਨਹਿਂ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
'ਪਰਿਪੂਰਨ ਆਤਮ ਗਜ਼ਾਨ ਬਿਖੈ
ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਕੈ ਨਹਿਂ ਜਿਤਜੋ ਸੁ ਜਾਈ'।
ਮਨ ਲੰਗਰ[1] ਰੋਸ ਕਿਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ {ਲੰਗਰ}
ਕਹਿ, 'ਗੋਰਖ ਜੀ! ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਰਜਾਈ।
ਅਵਿਲੋਕਹੁਂ ਕੈਸੇ ਕੈ ਬੋਲਤਿ ਹੈ
ਤਿਹ ਆਨਤਿ ਹੋਂ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨਾਈ' ॥ ੯ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ, ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਮਨਾਇ ਮਨ
ਚਲਜੋ ਤਬ ਧਾਇ, ਚਾਇ ਜੀਤਨੇ ਕੋ ਧਾਰਿ ਕੈ।
ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪ ਹੂੰ ਕੇ ਬੈਠਜੋ ਹੈ ਸਮੀਪ ਆਇ
ਕੀਨੀ ਹੈ 'ਅਦੇਸ' ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ ਕੈ।
'ਚਲੀਏ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਲੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਰ
ਸੀਸ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੌਨ ਡਰ ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਟਾਰਿ ਕੈ[2]।
ਜਾਗੇ ਵਡਭਾਗ ਜੇ ਤੂੰ ਜੋਗ ਅਨੁਰਾਗ ਕਰੇਂ
ਧੁਨਿ[*] ਸੰਗ ਲਾਗੈ ਲਾਗ[3], ਹਠ ਦੇਹੁ ਡਾਰਿ ਕੈ' ॥ ੧੦ ॥
ਬੋਲੇ ਦੀਨਾਨਾਥ ਸਿੱਧ ਲੰਗਰ ਕੇ ਸਾਥ ਤਬ
'ਕੌਨ ਸੀ ਵਸਤੁ ਮਰੈ ਦੀਜੈ ਸੋ ਬਤਾਇ ਕੈ।
ਦੇਹਿ ਪੰਜ ਭੂਤ ਕੀ[4] ਹੈ ਪੰਚੋਂ ਮੈਂ ਨ ਮਰੈ ਕੋਊ
ਜੇ ਕੋ ਮਰਿ ਜਾਤਿ ਤਾਂ ਕੋ ਦੀਜਿਯੇ ਸੁਨਾਇ ਕੈ।
ਆਤਮਾ ਤੋ ਨਿੱਤ, ਕਬ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਤਾਂ ਕੀ
ਭਯੋ ਜੀਵ ਸੱਤ ਚਿਦਾਨੰਦ ਕੋ ਭੁਲਾਇ ਕੈ[5]।
ਬਾਦ ਹੈ ਕਹਿਨ ਤੇਰੋ ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੌਨ ਹੇਰੋ[6]

---

[1]ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਧ ਦਾ।

[2]ਦੂਰ ਕਰਵਾ ਲਓ।

[*]ਸਿੱਧ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੂੰ-ਘੂੰ ਵਾਲੀ ਧੁਨਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ 'ਬਾਦ ਹੈ ਕਹਿਨ ਤੇਰੋ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਿੱਧ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਾ ਆਸ਼ਾ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਲਿਵ ਲੱਗਣਾ-ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੂੰ ਘੂੰ ਨੂੰ ਅਨਾਹਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ।

[3]ਲਗਨ।

[4]ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ।

[5]ਇਹ ਸਤ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ ਜੀਵ ਬਨ ਗਿਆ ਹੈ।

[6]ਦੇਖਦੇ ਹੋ।

ਉੱਤਰ ਨ ਆਇ, ਪੂਛ ਗੋਰਖ ਕੋ ਜਾਇ ਕੈ' ॥ ੧੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਲੰਗਲ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਗਯੋ
ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ।
ਗੋਰਖ ਨੈ ਤਬ ਆਇਸੁ ਦੇ ਕਰਿ
ਮੰਗਲਨਾਥ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਵਾ। {ਮੰਗਲਨਾਥ}
ਕੀਨ ਵਡੋ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਇਕੈ
ਆਨਨ ਤੇ ਇਵ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ।
'ਹਾਰਿ ਕੈ ਆਵਤਿ ਸਿੱਧ ਸਭੈ
ਅਬ ਜਾਨੋ ਤੁਮਾਰੁ ਬਨੈ ਤਿਹ ਥਾਵਾ' ॥ ੧੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਨੇ ਬੂਝਨ[1] ਕੀਨ
'ਪਠੋ ਕਿਹ ਹੇਤ ਕੌਂ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
ਰੂਪ ਸੁਭਾਇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੋ ਤਿਹ
ਕੈਧੌਂ ਕਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਤਾਈਂ?
ਗੋਰਖ ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਮਾਂਹਿ
ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਬਾਨੀ ਸੁ ਐਸ ਅਲਾਈ।
'ਜਸੋਂ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮੈਂ ਅਭਿਲਾਖ
ਬਿਲੋਕਹੁ ਤਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਅਬ ਜਾਈ' ॥ ੧੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮੰਗਲ ਬੋਲਤਿ 'ਹੇ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖ!
ਪੂਰਨ ਹੋ ਜੁਗੀਆ ਸਭਿ ਲਾਯਕ।
ਸੋ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ ਪੂਰਨ ਨਾਨਕ
ਜਾਇ ਸ਼ਰੰਨ ਤਿਸੈ ਗਤਿ ਦਾਇਕ।
ਖੋਜਿਬੋ ਦੇਖਿਬੋ ਕਜਾ ਤਿਹ ਕੋ
ਸੁਰ ਨਾਯਕ ਨਾਯਕ[2], ਸੰਤ ਸਾਹਯਕ।
ਏਕ ਦੁ ਬਾਰਹਿ ਖੋਜ ਪਿਖਾ
ਪੁਨ ਖੋਜੇ ਕੋ ਖੋਜਨ ਰੀਤਿ ਨ ਲਾਯਕ ॥ ੧੪ ॥
ਆਇਸੁ ਨਾਂਹਿ ਉਲੰਘਹੌਂ ਤੋਰ
ਕਹੋ, ਤਿਹ ਜਾਇ ਕੈ ਲਜਾਉਂ ਹਕਾਰੀ।
ਜਾਂ ਕੇ ਮਿਲੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਇਗੋ
ਜਾਇ ਪਿਖੋਂ ਮਨ ਆਲਸ ਟਾਰੀ'।

---

[1]ਪੁੱਛਣਾ।
[2]ਇੰਦ੍ਰ ਅਥਵਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ।

[੧]'ਮੰਗਲਨਾਥ ਜੀ! ਆਨਹੁ ਤਾਂ ਬਿਧਿ
ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮਾਰ ਜੁ ਧਾਰੀ[੨]।
ਆਵਹਿ ਮਾਰਗ ਸਿੱਧਨ ਕੇ
ਭਵ ਮੈਂ ਪਰਕਾਸ਼ ਵਡੋ ਜਸੁ ਕਾਰੀ' ॥ ੧੫ ॥
ਮੰਗਲਨਾਥ ਕਹੈ ਪੁਨ ਬੈਨ ਕੋ
'ਯੌਂ ਨ ਬਨੈ ਜਿਵ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ।
ਜੇ ਹਮ ਤੇ ਲਘੁ ਹੋਵਹਿ ਸੋ
ਤਬ ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਲੋ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਹੋਇ ਜੁ ਦੀਰਘ ਕੈਸੇ ਬਨੈ ਬਿਧਿ?
ਹੈ ਬਿਪਰੀਤਿ ਸੀ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੀ।
ਜਯੋਂ ਪਟਬੀਜਨ[੩] ਕੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਤੇ
ਭਾਨੁ[੪] ਛਪਾਵਤਿ ਸੁੱਧਬਿਸਾਰੀ[੫] ॥ ੧੬ ॥
ਗੋਰਖ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ
'ਤੁਮ ਹੈ ਸਮਝੀ ਮਤਿ ਸਿੱਧਨ ਨਜਾਰੇ।
ਧੰਨ ਤੁਮੈ ਸ਼ੁਭ ਜੋਗ ਕੇ ਲਾਯਕ
ਹੈ ਮਨ ਤੇ ਜਿਨ ਮਾਨ ਬਿਸਾਰੇ।
ਜਾਨਿ ਲਯੋ ਸਭਿ ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਕੋ
ਜੈਸੋ ਅਹੈ ਤੁਮ ਤੈਸੋ ਉਚਾਰੇ।
ਮਾਨ ਕੇ[੬] ਬਾਨ ਬਿਧੇ[੭] ਸਭਿ ਸਿੱਧ
ਕਰੋ ਬਿਧਿ ਸੋ ਅਭਿਲਾਖ ਜੁ ਥਾਰੇ[੮] ॥ ੧੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕੇਤਿਕ ਸਮਝਜੋ ਭਰਥਰੀ, ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਸੁਜਾਨ। {ਸ਼੍ਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਧ}
ਘੁੱਘੁ ਨਾਥ ਨ ਬੋਲੀ, ਮੰਗਲਨਾਥ ਮਹਾਨ ॥ ੧੮ ॥
ਖੇਸੂ ਪੇਸੂ ਔਰ ਹੈਂ, ਨਹਿਂ ਗਿਨਤੀ ਤਿਨ ਕੋਈ'।
ਗੋਰਖ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬੈਨ ਕਹਿ, ਬੈਸਜੋ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ॥ ੧੯ ॥
ਉਤ ਯੌਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਕੋ, ਇਤ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ।

---

[1]ਗੋਰਖ ਵਾਚ।
[2]ਧਾਰੇ।
[3]ਟਿਟਾਣਾ।
[4]ਸੂਰਜ।
[5]ਅਨਜਾਨ।
[6]ਹੰਕਾਰ ਦੇ।
[7]ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ।
[8]ਤੁਹਾਡੀ।

ਬੋਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ ਤਬੈ 'ਚਢਿਯੇ ਮੇਰੁ ਉਤੰਗ' ॥ ੨੦ ॥
[1]"ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਅਵਿਲੋਕਿਯੇ, ਗਮਨੈਂ ਬਹੁਰ ਸੁਮੇਰੁ।
ਰਹੇ ਸਿੱਧ ਆਵਨ ਕਛੂ, ਬਾਦਹਿ[2] ਮਾਨ ਘਨੇਰ' ॥ ੨੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਆਯੋ ਹੈ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਤਬੈ {ਮੰਗਲਨਾਥ}
ਢਿਗ ਬੈਠ 'ਅਦੇਸ' ਕਹੀ ਕਰ ਬੰਦੂ।
ਦ੍ਵੈ ਦਿਸ਼ ਪਾਇਨ ਕੋ ਪਰਸੇ ਕਰ
ਕੀਨ ਵਡੋ ਸਨਮਾਨ ਮੁਕੰਦੂ।
ਪ੍ਰੀਤ ਬਧੀ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ
ਮਾਨਜੋ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਭੂਰ ਅਨੰਦੂ।
ਯੌਂ ਹਰਖੇ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮੈਂ
ਜਿਵ ਜਾਇ ਬਭੀਖਨ ਸੋਂ ਰਘੁਨੰਦੂ[3] ॥ ੨੨ ॥
ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਨੇ ਬੈਨ ਭਨੇ
'ਕਿਰਤਾਰਥ ਭਾ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਰੂਪਾ।
ਜਾਨਤਿ ਹੌਂ ਨਿਜ ਭਾਗ ਮਹਾਨ
ਮਿਲਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਅਵਤਾਰ ਅਨੂਪਾ।
ਆਜ ਭਯੋ ਸਫਲਾ ਸਭਿ ਜੋਗ
ਭੇ ਗੋਚਰ ਧਜਾਨਹਿ ਕੇ ਅਨਰੂਪਾ[4]।
ਸੰਤ ਸਹਾਯਕ, ਦੰਭਨ ਘਾਯਕ
ਹੋ ਗਤਿਦਾਯਕ ਜੇ ਭਵ ਕੂਪਾ' ॥ ੨੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਾਖਤਿ 'ਧੰਨ ਤੁਮੈਂ
ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਤੇ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਰੀਤੀ।
ਤੋਹਿ ਸਮਾਨ ਲਖੌਂ ਨਹਿਂ ਆਨ
ਕਿਯੋ ਮਨ ਮਾਨਹਿਂ ਤੇ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤੀ[5*]।
ਬੋਲਿ ਗਿਰਾ ਮਧੁਰੀ ਹਰਖਾਵਤਿ
ਮਾਨੋ ਸੁਧਾ[6] ਨਮਤਾ[1] ਤੁਮ ਪੀਤੀ।

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ।
[2]ਬਿਅਰਥ (ਅ) ਚਰਚਾ ਦਾ।
[3]ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ ਪਾਸ ਬਭੀਖਨ ਗਿਆ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਜਯ ਤੇ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[4]ਜਿਸ ਰੂਪ ਦਾ ਮੈਂ ਧਜਾਨ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਉਹ ਰੂਪ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਜੋਗ ਅਜ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
[5]ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਨ ਤੋਂ ਉਲਟਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰੀ ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਸਨਮਾਨਹ ਤੇ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤੀ ਨਿਜ ਸਨਮਾਨ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ।
[6]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

ਮਾਨਸ ਦੇਹਿ[2] ਕੋ ਲਾਭ ਯਹੀ
ਤਜਿ ਮਾਨ ਕਰੈ ਪਦ ਸੰਤਨ ਪ੍ਰੀਤੀ' ॥ ੨੪ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ
ਕਰਿ ਨੀਚੇ ਕੋ ਲੋਚਨ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
'ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਹੁਇ ਜਾਂ ਪਰ
ਤਾਂਹੂੰ ਭਲੇ ਮਤਿ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ।
ਸੰਤਨ ਕੋ ਗੁਨ ਮਾਨ[3] ਮਿਟਾਵਨ
ਮਾਧੁਰਤਾ ਸੰਗ ਬੈਨ ਕਹਾਈ।
ਮੇਰੁ ਚਲੋ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਮੈਂ
ਦਰਸ਼ੰਨ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸਭੈ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੨੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਜੇ ਨ ਚਲੋ ਤਿਹ ਠਾਂ[4] ਤੁਮ ਹੀ
ਭੁਗੁਤਾਵਨ[5] ਕੋ ਕਛੁ ਲਜਾਵਹੁਂ ਜਾਈ'।
ਆਨਨ ਤੇ ਬਿਗਸੇ ਗੁਰ ਬੋਲਤਿ
'ਭਾਉ ਪਿਖਾ ਤੁਮ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ।
ਖਾਨੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਨ ਔਰ ਰਹੀ
ਮਿਲਿ ਵਾਕ ਅਲਾਇ ਰਹੇ ਹਰਖਾਈ।
ਮੰਗਲਨਾਥ! ਚਲੋ ਤੁਮ ਅੱਗ੍ਰਜ[6]
ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਨ ਬਿਲੰਬਹਿ ਕਾਈ' ॥ ੨੬ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਹਰਖਾਇ, ਆਪ ਹਰਖ ਉਰ ਬਹੁਤ ਕਰਿ।
ਬੰਦਨਿ ਕਰਿ ਸਿਰਨਾਇ, ਮੰਗਲ ਗਯੋ ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ ॥ ੨੭ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ਬੂਝੈ ਮਰਦਾਨਾ 'ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਜਾਨਾ!
ਇਹ ਜੋਗੀ ਜੋ ਆਇ।
ਕੋਮਲ ਮੁਖ ਬੈਨਾ, ਮਨ ਮਹਿਂ ਚੈਨਾ
ਜਿਹ ਕੋ ਸੁਭਗ ਸੁਭਾਇ।
ਬਹੁ ਭਾਉ ਸੁ ਕੀਨੋ, ਤਵ ਜਸ ਚੀਨੋਂ
ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਾ ਬਾਦ।

---

[1]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦਾ।
[2]ਮਨੁਖੀ ਦੇਹੀ।
[3]ਹੰਕਾਰ।
[4]ਉਥੇ।
[5]ਛਕਾਵਣ ਲਈ।
[6]ਅੱਗੇ।

ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਰਿਖਾਯੋ, ਉਰ ਸੁਖ ਪਾਯੋ
ਕਰਜੋ ਤੁਮੈ ਅਹਿਲਾਦ[1]' ॥ ੨੮ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ਗੁਰੁ ਵਾਕ ਬਖਾਨੇ 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ
ਇਕ ਜੈਸੇ ਸਭਿ ਨਾਂਹਿ।
ਧਾਰੈਂ ਬਹੁ ਬੇਖਾ, ਦੰਭ ਬਿਸ਼ੇਖਾ
ਨਹਿਂ ਕੋ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿਂ।
ਪੂਰਨ ਮਧ ਕੋਟਾ[2], ਤਿਨ ਨਹਿਂ ਤੋਟਾ[3]
ਜਸੋਂ ਬਾਹਰ ਤਸੋਂ ਅੰਤਰ।
ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਾਰੰ, ਜਿਹ ਪਰ ਧਾਰੰ
ਤਿਹ ਯੌਂ ਸੁਮਤਿ ਨਿਰੰਤਰ' ॥ ੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਰਦਾਨਾ ਪੁਨ ਬਚ ਕਹੈ, 'ਚਲੀਏ ਅਬਹਿ ਸੁਮੇਰੁ।
ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਦੇਖੀਏ, ਕਿਉਂ ਕੀਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਰ' ॥ ੩੦ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
'ਏਕ ਸਿੱਧ ਆਵਨ ਰਹਜੋ।
ਜਿਹ ਮਨ ਮਾਨ ਬਿਸਾਲ
ਸ਼ੰਭੁਨਾਥ ਤਿਹ ਨਾਮ ਹੈ' ॥ ੩੧ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਸ਼ਰੋਨ, ਸੁ ਬੈਨ ਬਖਾਨਿ ਹੈ।
'ਮੰਗਲ ਤੇ ਸੁ ਬਿਸਾਲ, ਕਿਧੌਂ[4] ਸਮਾਨ[5] ਹੈ।
ਅਬਹਿ ਉਡੀਕਤਿ ਜਾਂਹਿ[6], ਕਹੋ ਤਿਹ ਗਾਥ ਜੋ'।
ਹੋ ਬੋਲੇ ਉੱਤਰ ਦੇਨਿ, ਜਗਤ ਕੇ ਨਾਥ ਜੋ ॥ ੩੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਤੇ ਆਦਿ ਜੇ ਸਿੱਧ ਹੈਂ
ਮੰਗਲਨਾਥ ਸਭੈ ਤੇ ਮਹਾਨਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੰਗਲਨਾਥ ਨੂੰ ਸਰਾਹਿਆ}
ਭੇਖ ਧਰਾ ਤਨ ਸਿੱਧਨ ਕੋ
ਤਿਨ ਤੇ ਇਹ ਕੋ ਪਦ ਊਚ ਸੁਜਾਨਾ।
ਜੇ ਮਨ ਬੀਚ ਬਿਕਾਰ ਅਜੈ[7]

---

[1]ਪ੍ਰਸੰਨ।
[2]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ (ਕੋਈ ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
[3]ਘਾਟਾ।
[4]ਯਾ ਕਿ।
[5]ਬਰਾਬਰ।
[6]ਜਿਸ ਨੂੰ।
[7]ਅਜਿੱਤ।

ਸਭਿ ਜੀਤ ਭਲੇ ਤਿਨ ਖੋਜ ਮਿਟਾਨਾ।
ਪੂਰਨ ਸੰਤ, ਨਸਾਇ ਕੈ ਆਪ[1] ਕੋ
ਮਾਨ ਬਿਹੀਨ ਭਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨਾ' ॥ ੩੩ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ਬੂਝੈ ਮਰਦਾਨਾ, ਊਚ ਬਖਾਨਾ
'ਕਿਉਂ ਗੋਰਖ ਗੁਰੁ ਕੀਨ।
ਜੋ ਨਿਜ ਤੇ ਲਘੁ, ਕਸ ਭਾ[2] ਤਿਹ ਸਿਖ?
ਕਸ[*] ਬੇਖ ਸਿੱਧ ਕੌ ਲੀਨ? '।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹਿ ਵਾਕਾ, 'ਮਿਲਜੋ ਜੁ ਪ੍ਰਾਕਾ[3]
ਗੋਰਖ ਇਹ ਕੋ ਆਇ।
ਗੁਰ ਯਾਂ ਤੇ ਕੀਨੋ, ਬੇਖਹਿ ਲੀਨੋ
ਪਦ ਊਚੋ ਇਹ ਪਾਇ' ॥ ੩੪ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਐਸੇ ਇਤ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਉਤ
ਗੋਰਖ ਬੁਲਾਇ ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਕੋ ਪਠਾਯੋ ਹੈ। {ਸੰਭੂਨਾਥ}
ਫਰੂਆ[4] ਬੈਰਾਗਣ ਦੁ ਲੀਨੇ ਹਾਥ ਮਾਂਹਿ ਜਿਨ
ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਹੈ ਫਟਕ ਏਕ ਕਾਨ ਪਾਰ[5] ਪਾਯੋ ਹੈ।
ਹੀਏ ਮੈ ਹੁਲਾਸ ਆਯੋ ਪਾਸ ਸੁਖਰਾਸ ਦੌਰਿ
'ਬਾਲੇ! ਹੈ ਅਦੇਸ਼' ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ਹੈ।
'ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਅਦੇਸ਼; ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਆਉ ਬੈਸਿ ਢਿਗ'
ਸੁਨਜੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਾਂਹੀ ਪੁਨ ਬੈਨ ਕੋ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ ॥ ੩੫ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਗੋਰਖ ਕੇ ਚੇਲੇ ਹੋਇ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਕਾਨ ਪਾਵੋ
ਅੰਗ ਭਸਮ ਲਗਾਵੋ ਕੋਊ ਬਿਘਨ ਨ ਲਾਗਈ।
ਬਿਗਸੈ ਕਮਲ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਦੀਪ ਜੋਤਿ ਉਰ
ਸੁੰਨ ਮਗ ਜਾਵੋ ਤਨ ਹੂੰ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਭਾਗਈ।
ਫਰੂਆ[2] ਗਹੀਜੈ ਹਾਥ, ਹੋਈਐ ਸਨਾਥ ਅਬ
ਖੁਸ਼ੀ ਜਿਤ ਜਾਵੋ, ਤਿਤ ਕੋਊ ਨਹਿਂ ਠਾਗਈ[6]।

---

[1]ਆਪਾ ਭਾਵ।
[2]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ।
[*]ਪਾ:-ਜਸ।
[3]ਪਹਿਲੇ।
[4]ਠੂਠਾ।
[5]ਪਾੜਕੇ।
[6]ਰੋਕੇਗਾ।

ਭਲੀ ਬਨੀ ਤੇਰੀ, ਜੋ ਤੂੰ ਮਾਨ ਲੇਹਿਂ ਬਾਤ ਮੇਰੀ
ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਚੇਰੀ ਮਤ ਗੋਰਖ ਕੇ ਪਾਗਈ[੧]' ॥ ੩੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: [੨]'ਗੋਰਖ ਕੋ ਦਾਸ ਕਰਿ, ਸਭਿਹੂੰ ਕੋ ਮਾਨ ਹਰਿ[੩]
ਭਸਮ[੪] ਨਾ ਲਾਵੇਂ, ਨਹਿਂ ਕਾਨ ਕੋ ਛਿਦਾਵਈ।
ਫਰੂਆ[੫] ਜੋ ਧਾਰੀ ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮ ਹੈ ਭਿਖਾਰੀ ਜਗ
ਮ੍ਰਿੱਤੂ ਹੈ ਬਿਦਾਰੀ[੬] ਨਹਿਂ ਨੇਰੇ ਕਬ ਆਵਈ।
ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਸਦਾ ਆਗੇ, ਦੇਹਿਂ ਤਾਂ ਕੋ ਜੇ ਕੋ ਮਾਂਗੇ
ਚਾਹੈਂ ਤਹਾਂ ਜਾਇਂ ਨਹਿਂ ਕੋਊ ਅਟਕਾਵਈ।
ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨ[੭] ਸੁ ਆਸਨ ਹੈ ਸੁੰਨ ਬਿਖੈ'
ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਸੁਨੇ ਸ਼ਰੋਨ ਬੈਨ ਕੋ ਅਲਾਵਈ ॥ ੩੭ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਵਡੋ ਈ ਹੰਕਾਰੀ ਕਹਾਂ ਨਦਰ ਤੁਮਾਰੀ
ਕਛੁ ਔਰੀ ਬੌਰੀ ਬਾਤੈਂ ਮੁਖ ਕਾਹੇ ਕੋ ਬਕਤਿ ਹੈ।
ਜਤੀ, ਨਾਥ, ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਬੀਚ ਹੈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਐਸੋ
ਗੋਰਖ ਕੋ ਜਾਨੈ ਨਹੀਂ ਕੈਸੀ ਐ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ।
ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਨਿੰਦੇ, ਤੁਮ ਭਯੋ ਕੌਨ ਬਿੰਦੇ[੮]*
ਕੈਸੇ ਬੋਲੈਂ ਮਾਟੀ ਗੰਦੇ? ਨਿਜ ਮਾਨ ਮੈਂ ਛਕਤਿ[੯] ਹੈਂ।
ਕੌਨ ਤੂੰ ਵਡਾਈ ਪਾਇ, ਜਗ ਜੂਨਿ ਆਇ ਜਾਇ,
ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਇਸਥਿਰ ਕੋਊ ਨ ਟਿਕਤਿ ਹੈ' ॥ ੩੮ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਜਾਨੋ ਤੇਰੇ ਗੋਰਖ ਕੀ ਆਦਿ ਸ਼ਿਵਬਿੰਦ ਹੂੰ ਤੇ[੧੦]
ਨਦਰ ਹਮਾਰੀ ਏਕੁੰਕਾਰ ਪੈ ਲਗਤਿ ਹੈ।
ਸੰਤ ਸਾਧ ਸੋਦਰ* ਬਿਲੋਕੇ[੧] ਮੋਦ[੨] ਹੋਤਿ

---

[1]ਪੈ ਗਿਆਂ, ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਿਆਂ।
[2]
[3]ਦੂਰ ਕਰਕੇ।
[4]ਸੁਵਾਹ।
[5]ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਠੂਠਾ।
[6]ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਅਸਾਂ ਨੇ)।
[7]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[8]ਕਿਸ ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਿਸ ਅਸਲ ਤੋਂ।
*ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਆਦਿ ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਕਮੀਨੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਤੇ ਐਸੇ ਵਾਕ ਕਹਿਣ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ, ਏਹ ਮਾੜੇ ਵਾਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜੂਨਤਾ ਦੇ ਹੀ ਸੂਚਕ ਹਨ।
[9]ਭਰਿਆ।
[10]ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ ਬਿੰਦ ਤੋਂ।
*ਪਾ:-ਦਰਸ।

ਕਹੋ ਗੰਦੇ ਕੈ ਅਮਲ, ਪੰਜ ਤੱਤ ਕੋ ਜਗਤ ਹੈ[3]।
ਏਕ ਹੂੰ ਸੀ ਦੇਹਿ ਸਭਿ ਏਕ ਹੀ ਕੇ ਕੀਏ ਨਰ
ਮਾਨ ਕੀਨੇ ਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਭਗਤ ਹੈ।
ਸਿੱਧ ਔਰੇ ਬੌਰੇ, ਮਾਨ ਕੀਨੇ ਸਭਿ ਹੌਰੇ ਗੌਰੇ[4]
ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਕਹੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈਸੇ ਕੈ ਪਗਤਿ ਹੈ' ॥ ੩੯ ॥
ਕਬਿੱਤ: [5]'ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਪਾਈਐ ਮੁਕਤਿ ਕੈਸੇ?
ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਹੂੰ ਕੋ ਨਿਜ ਨਦਰ ਨ ਲਜਾਵਈ।
ਯਾਂ ਤੇ ਕੋ[6] ਬਿਸਾਲ? ਸਭਿ ਹੀ ਤੇ ਅਤਿ ਉਤਮ[7] ਹੈਂ
ਯਾਹੂੰ ਕੋ ਨਿਖੇਧ ਵਡੋ ਕਾਹਿੰ[8] ਠਹਿਰਾਵਈ[9]।
ਨੀਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਤ ਧਾਰੋ ਜੋਗ ਬੇਸ
ਚਲੋ ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਤੇ ਅਮਰ ਪਦ ਪਾਵਈ।
ਪ੍ਰਗਟੋਂਗੇ ਜਗ, ਜਰਾ[10] ਜਾਇਗੋ ਅਲਗ
ਜੈਸੇ ਸੂਰ[11] ਦੇਖਿ ਸੰਘਰ[12] ਮੈਂ ਕਾਇਰ ਪਲਾਵਈ[13]' ॥ ੪੦ ॥
ਕਬਿੱਤ: [14]'ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੋਗ ਪੂਰੋ ਕਬਹੂੰ ਨ ਹੋਤਿ
ਯਾਂ ਤੇ[15] ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਈ ਜਾਂ ਤੇ[16] ਵਡੋ ਨਹਿਂ ਆਨ ਕੋ।
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ ਜਨ[17] ਹੇਤ ਦੈਤ ਮਾਰੇ ਜਿਨ
ਨਾਮ ਉਰ ਧਾਰੇ ਮੋਹ ਨਾਸ਼, ਦੇਤਿ ਗਜਾਨ ਕੋ।
ਜਨਮੇ ਨ ਮਰੈ, ਕਾਲ ਸੀਸ ਹੂੰ ਤੇ ਟਰੈ

---

[1]ਦੇਖਿਆਂ।
[2]ਅਨੰਦ।
[3]ਗੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਅ+ਮਲ) ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੀ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਹੈ।
[4]ਮਾਨ ਨੇ ਸਭ ਵੱਡੇ ਹੌਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।
[5]ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਵਾਚ।
[6]ਕੌਣ।
[7]ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹਨ (ਜੋਗੀ)।
[8]ਕਿਸ ਨੂੰ।
[9]ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋ।
[10]ਬੁਢੇਪਾ।
[11]ਸੂਰਮਾ।
[12]ਸੰਗਰਾਮ।
[13]ਦੌੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[14] ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[15]ਇਸ ਕਰਕੇ।
[16]ਜਿਸ ਨਾਮ ਤੋਂ।
[17]ਦਾਸਾਂ ਦੇ।

ਦੇਤਿ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ, ਜਾਂ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਮਾਨ[1] ਕੋ।
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਾਧਨ ਜੇ ਤੇਊ ਪਦਬੰਧਨ ਹੈਂ[2]
ਨਾਮ ਹੀ ਮੁਕੰਦ[3] ਔਰ ਆਨਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨਿ ਕੋ[4] ॥ ੪੧ ॥
ਕਬਿੱਤ: 'ਸਮਝੈ ਨ ਸਮਝਾਯੋ, ਕੌਨ ਤੋ ਸੋ ਬਾਦ ਕਰੈ'
ਐਸੇ ਕਹਿ ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਮੇਰੁ ਪੈ ਸਿਧਾਯੋ ਹੈ।
ਗੋਰਖ ਨੈ ਬੂਝਯੋ 'ਕੈਸੇ ਬੈਨ ਤਿਨ ਕਹੇ ਸੁਨੇ?
ਮਾਨੇ ਉਪਦੇਸ਼? ਕਿਧੋਂ ਮਨ ਮੈਂ ਨ ਲਜਾਯੋ ਹੈ'।
'ਨਾਥ ਸੁਨੋ ਔਰੀ ਬੌਰੀ ਬਾਤੇਂ ਹੈ ਬਕਤਿ ਸੋਊ
ਕਾਂ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਮਾਨਤਿ ਮਨਾਯੋ ਹੈ'।
ਗੋਰਖ ਹਸਤਿ ਤਬ ਮੰਗਲ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ
ਸਭੈ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ਹੈ ॥ ੪੨ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਮੰਗਲਨਾਥ! ਸੁਨੋ ਇਸ ਬੈਨ ਕੋ
ਕੂਰ ਕਹੈ ਕਿਧੌਂ ਸਾਚ ਅਲਾਈ?।
ਭਾਖਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਔਰ ਬਿਧੀ
ਹਮ ਕੋ[5] ਬਿਧਿ[6] ਜਾਨਹਿਂ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'।
ਮੰਗਲ ਭਾਖਤਿ 'ਆਪਨੇ ਪੰਥ ਕੀ
ਹੀਨਤਾ[7] ਕੈਸੇ ਕਹੀ ਨਹਿਂ ਜਾਈ।
ਸਾਚ ਕੋ ਕੂਰ ਕਹੈਂ ਜਗ ਜੇ ਨਰ
ਪੁੰਜ ਲਗੈਂ ਅਘ[8] ਪੁੰਨ ਪਲਾਈ[9] ॥ ੪੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਭਿ ਆਗਮ[10] ਸਭਿ ਮਤਿ ਜਿਤੇ, ਭਾਖਤਿ ਸਭਿਹਿ ਪੁਰਾਨ।
-ਸਾਚ ਸਮਾਨ ਨ ਪੁੰਨ ਕੋ, ਪਾਪ ਨ ਝੂਠ ਸਮਾਨ- ॥ ੪੪ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਕਹੌਂ ਨਹਿਂ ਕੈਸਾ, ਉਹ ਹੈ ਸੁ ਜੈਸਾ ਤੈਸਾ
ਜਬ ਆਵੈ ਗੋ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਦੇਖਿ ਲੀਜੈ ਤਾਂਹਿ ਕੋ'।

---

[1]ਬਰਾਬਰ।
[2]ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ (ਵਾਲੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ) ਹਨ।
[3]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
[4]ਕੋਈ।
[5]ਕੇਹੜੀ।
[6]ਤਰ੍ਹਾਂ।
[7]ਛੁਟਿਆਈ।
[8]ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਲਗਦੇ ਹਨ।
[9]ਪੁੰਨ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਦੇ ਹਨ।
[10]ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ।

ਸ਼ੰਭੁਨਾਥ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਗੋਰਖ ਸੋਂ ਕਹੈ
'ਇਹ ਗੋਪ ਪੱਖ ਰਾਖਤਿ[1]* ਸੁ ਨਾਨਕ ਕੇ ਰਾਹਿ ਕੋ।
ਜਾਨਜੋ ਜੇ ਵਡੇਰੋ ਅਬ ਚੇਲੋ ਜਾਇ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਕੋ
ਸਿੱਧ ਬੇਖ ਤਜੈ ਈਹਾਂ ਬਰਜਤਿ ਨਾਂਹਿ ਕੋ[2]।
ਹੌਂ ਤੇ ਦੇਖਿ ਲੀਨੋ ਜਾਇ, ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਬਾਦ ਕੀਨੋ
ਚੀਨਜੋ ਹਮ ਜੈਸੇ, ਕਹਜੋ ਤੈਸੇ ਭੇਦ ਵਾਹਿ ਕੋ[3] ॥ ੪੫ ॥
ਮੰਗਲ ਕਹਿਤ 'ਸੁਨ ਸ਼ੰਭੁਨਾਥ! ਤੇਰੇ ਕਹੇ
ਹੋਤਿ ਨਹਿਂ ਘਾਟ ਭਾਨੁ[4] ਉਲੂ ਜਿਵ[5] ਜਾਨਿਯੇ।
ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਨਾਂਹੀ, ਹੋਇ ਭਲੋ, ਤਾਂ ਕੋ ਬੁਰੇ ਭਾਖੈ
ਬੂਝੈਂ[6] ਦੇਖ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਕੈਸੇ ਕੈ ਬਖਾਨਿਯੇ।
ਚੇਲੇ ਹੋਇਂ ਵਾਰ ਵਾਰ, ਗਹੀਐ ਰੇਨਾਰ[7] ਤਾਂ ਕੀ
ਸੰਤ ਆਗੈ ਸੰਤ ਨਿਵੈ, ਚੋਰ ਚੋਰ ਮਾਨਿਯੇ।
ਹੋਇ ਜੋ ਹੰਕਾਰੀ ਮਨ ਨਿਵੈ ਨ ਬਿਕਾਰੀ ਕਬ
ਐਸੀ ਬਾਤ ਕੀਏ ਜੋਗ ਪੂਰੋ ਨ ਪਛਾਨਿਏ' ॥ ੪੬ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਸ਼ੰਭੁਨਾਥ ਲੱਜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਿੱਧਨ ਸੋਂ ਬੂਝੇ ਤਬ
'ਕੈਸੀ ਬਿਧਿ ਦੇਖਾ ਤੁਮ? ਸਭਿ ਹੀ ਬਤਾਈਏ'।
ਗੋਰਖ ਕਹਤਿ 'ਤੁਮ ਰਾਰ[8] ਪਾਈ ਘਰ ਮਾਂਹਿ
ਹਾਰ ਆਏ ਤਾਂ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬਾਦ ਕੋ ਅਲਾਈਏ।
ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਸ਼ਰੀਕਤ ਨ ਕੀਜੈ ਮਨ ਮਾਨ ਧਰਿ
ਤੋ ਤੇ ਲਘੁ ਹੋਇ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਹਟਾਈਏ[9]।
ਤੁਮ ਤੇ ਬਿਸਾਲ[10] ਜੀਤ ਲੀਨੇ ਤਾਤਕਾਲ ਤਿਨ
ਅਬ ਲੌਂ ਨ ਜਾਨਜੋ ਔਰ ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਨਾਈਏ ॥ ੪੭ ॥

---

[1]ਗੁੱਝਾ ਪੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ।
*ਪਾ:-ਹ੍ਵੈ ਗੋ ਪੱਖ ਰਾਖਤ।
[2]ਕੋਈ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ।
[3]ਉਸਦਾ।
[4]ਸੂਰਜ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
[5]ਜਿਉਂ।
[6]ਪੁੱਛ।
[7]ਧੂੜ।
[8]ਝਗੜਾ।
[9]ਮੋੜੇ।
[10]ਜੋ ਬੜੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ: ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਹੂੰ ਕੋ ਬਾਤ ਐਸੀ ਕਰੀ ਚਾਹੀਏ
ਜੋ ਊਚੇ ਸਭਿ ਜਾਨੈ, ਨੀਚੋ ਆਪ ਮਨ ਕੀਜਿਯੇ।
-ਹੌਂਹੀ ਗਜਾਨੀ, ਧਜਾਨੀ, ਵਡਗੁਨੀ, ਹੌਂ ਸੁਜਾਨੀ-
ਜੋਊ ਐਸੇ ਮਨ ਮਾਨੀ ਸੋ ਤਯਾਗ ਮਤਿ ਦੀਜਿਯੇ।
ਸੰਤ ਸਾਧ ਦੀਰਘ ਹੈਂ, ਦੀਰਘ ਤੇ ਦੀਰਘ ਹੈਂ
ਮਾਨ ਕੋ ਬਿਦਾਰੀ[1] ਸੁ ਨਿਰੰਜਨ ਲਹੀਜਿਯੇ।
ਸੁਨੇ ਪਰ ਗੁਨ[2], ਨਹੀਂ ਕੀਜੈ ਮਤਸਰ[3] ਮਨ
ਤਾਂ ਕੋ[4] ਜਸ ਅਗਨਿ ਮੈਂ ਤਨ ਨ ਫੁਕੀਜਿਯੇ[5]' ॥ ੪੮ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਹੋਇ ਗਯੋ ਤਬ ਗੋਰਖ ਤੂਸ਼ਨ
ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਸ਼ੰਭੁਨਾਥ ਲਜਾਵਾ।
ਜੋ ਰਿਸ ਪਾਵਕ ਬੀਚ ਰਿਦੈ
ਮਨ ਜਾਰਤਿ ਭਾ[6] ਨਹਿਂ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ।
ਮੰਗਲਨਾਥ ਵਡੋ ਬਿਗਸਾ ਤਬ
ਭਾਨੁ ਉਗੇ ਜਿਵ ਕੰਜ[7] ਸੁਹਾਵਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਜਿ ਜਾਨਤਿ
ਦੇਖਿ ਹਸੀ ਕਰਿ ਹੈਂ ਮੁਸਕਾਵਾ ॥ ੪੯ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਗੋਪੀਚੰਦ ਭਾਖੈ 'ਸੁਨੋ ਮੰਗਲ ਮਹਾਨ ਜੋਗੀ!
ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਹੂੰ ਕੋ ਐਸੀ ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਯੇ।
ਸੰਤ ਜੋ ਅਤੀਤ ਤਾਂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕੋ ਬਖਾਨ ਕਰੈ
ਲੈ ਕੇ ਅਨਮੋਲੇ ਪਾਪ ਸੀਸ ਨ ਚਢਾਈਐ ਯੇ।
ਚਰਚਾ ਜੇ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰੋਧ ਰਿਦੈ ਤੇ ਨਿਵਾਰ ਦੀਜੈ
ਸ਼ੁਭ ਵਾਕ ਸੁਨੈ ਸ਼ੁਭ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸੁਨਾਈਯੇ।
ਆਵੈਂ ਹਾਰਿ ਹਾਰਿ, ਕਰੈਂ ਨਿੰਦਾ ਕੋ ਉਚਾਰਿ
ਪੁਨ ਲਾਜ ਬਿਨ ਜੀਵੈਂ ਨਿਜ ਜੋਗ ਕੇ ਲਜਾਈਯੇ' ॥ ੫੦ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮੰਗਲਨਾਥ ਕਹੈ 'ਸਤਿ ਭਾਖਤਿ[8]

---

[1]ਦੂਰ ਕਰਕੇ।
[2]ਪਰਾਏ ਗੁਣ।
[3]ਈਰਖਾ।
[4]ਉਸਦੇ।
[5]ਸਾੜੀਏ।
[6]ਮਨ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਲੱਗਾ।
[7]ਕਵਲ।
[8]ਸਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ।

ਐਸੇ ਕਰੈ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਜੋਈ।
ਹੋਇ ਨਿਰੰਜਨ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਤਬ
ਪਾਵਤਿ ਯਾ ਗਤਿ ਔਰ ਨ ਕੋਈ।
ਮਾਨ ਰਹੈ ਮਨ ਮਾਨ ਘਨੋ
ਨਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਆਨ ਸਮਾਨ ਜਿ ਹੋਈ।
ਜੋਗ ਤੇ ਹੀਨ[1] ਰਹੈ ਨਰ ਤੇ
ਮਹਿਮਾ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿ ਸੰਤਨ ਸੋਈ' ॥ ੫੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ, ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਮਿਲਿ ਬਾਦ।
ਭਯੋ ਧਜਾਯ ਪੂਰਨ ਅਬੈ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਾਹਠਮੋਂ ਧਜਾਇ ॥੬੨॥

---

[1]ਬਿਨਾਂ।

੬੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ, ਕੌਂਸ (ਖੜਾਂਵ) ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆਵਣਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਰੁ ਮਨ ਸੁਸ਼ਕ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਜਲ ਪ੍ਰੇਮ।
ਸੀਂਚ ਭਲੇ ਕਰਿਕੇ ਹਰਜੋ, ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਦੇ ਖੇਮ ॥ ੧ ॥

ਤਰੁ ਬੂਟਾ। ਸੁਸ਼ਕ ਸੁੱਕਾ। ਦੇ ਖੇਮ ਜੋ ਖੇਮ ਦੇਣਹਾਰੀ ਹੈ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ। [ਸੰਸ:, ਕਜੇਮ]

ਅਰਥ-ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਬੂਟੇ ਨੂੰ, ਜੋ ਚਿਰੋਕਣਾ ਕੁਮਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ (ਰੂਪੀ) ਜਲ (ਨਾਲ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਜਕੇ ਤੇ ਹਰਿਆ ਕਰ

ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ (ਅਗੋਂ ਦੀ) ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਅੜਿੱਲ: ਤਬ ਗੋਰਖ ਨੇ ਬੋਲਿ, ਭਰਥਰੀ ਸੋਂ ਕਹੀ।
'ਜਾਵਹੁ ਤੁਮ ਅਬ ਤਹਾਂ, ਆਨ ਇਹ ਠਾਂ ਸਹੀ।
ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਸੋਂ ਮਿਲੈਂ, ਜਬੈ ਚਲਿ ਆਇ ਹੈਂ।
ਹੋ ਲੇਹਿਂ ਦਰਸ ਕੋ ਦੇਹਿਂ*, ਭਲੇ[1] ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੈਂ' ॥ ੨ ॥
ਕਹਿਤਿ ਭਰਥਰੀ ਬੈਨ, 'ਮਿਲਜੋ ਜਬ ਆਦਿ ਹੀ।
ਸੁਨਜੋ ਤਬੈ ਸ਼ੁਭ ਤੱਤ[2], ਭਯੋ ਅਹਿਲਾਦ ਹੀ।
ਅਬ ਤੁਮ ਆਇਸ ਮਾਨਿ, ਜਾਇ ਮੈਂ ਆਨਿਹੋਂ।
ਹੋ ਬੰਦਿ ਅਗਾਰੀ ਹਾਥ, ਬਿਨੰਤਿ[3] ਬਖਾਨ ਹੋਂ' ॥ ੩ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਆਇ ਹਦੂਰ, 'ਅਦੇਸ' ਬਖਾਨਿਯਾ।
ਹਰਖ ਧਾਰਿ ਉਰ ਮਿਲਜੋ, ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਪਾਨਿਯਾ[4]।
'ਚਲਿਯੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲ! ਮੇਰੁ ਕੇ ਊਪਰੇ।
ਹੋ ਦਰਸ ਚਹਤਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧ, ਉਡੀਕਤਿ ਹਿਤ ਧਰੇ' ॥ ੪ ॥
ਬੋਲੇ ਪੰਕਜ ਨੈਨ, ਕੀਨਿ ਸਨਮਾਨਿਯਾ।
'ਧੰਨ ਭਰਥਰੀ ਤੁਮੈ, ਜੋਗ ਰਸ ਜਾਨਿਯਾ।
ਚੰਦ ਬਦਨ ਤ੍ਰਿਯ ਤਜੀ, ਦੇਸ਼ ਧਨ ਰਾਜ ਜੋ।
ਹੋ ਜਨਮ ਸਵਾਰਜੋ ਰਤਨ, ਤਜਾਗ ਜਗ ਲਾਜ ਜੋ ॥ ੫ ॥
ਪ੍ਰਿਥਮ ਮੇਰੁ ਪਰ ਆਪ, ਜਾਇ ਸੁਧਿ ਦੀਜਿਯੇ।
ਹਮਰੀ ਸਿੱਧਨ ਸਰਬ -ਅਦੇਸ਼- ਭਨੀਜਿਯੇ।
ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਪਸ਼ਚਾਤ, ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੀਂ।

---

*ਪਾ:-ਹੋ ਲੇਹ ਦੇਹ ਦਰਸ ਕੋ।

[1]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

[2]ਸ਼ੁਭ ਸਿੱਧਾਂਤ।

[3]ਬੇਨਤੀ।

[4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਮਿਲਿਆ।

ਹੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਕਰਹਿਂ, ਭਲੇ ਮਨ ਭਾਵਹੀ-' ॥ ੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਭਰਥਰਿ ਗਯੋ, ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ ਕੈ।
ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹੀ 'ਅਦੇਸ', ਰੁਚਿਰ ਗੁਨ ਗਾਇ ਕੈ।
'ਆਵਤਿ ਮਮ ਪਸ਼ਚਾਤ, ਕਹਿਤ ਨਹਿਂ ਦੇਰ ਕੋ।
ਹੋ ਜਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ, ਜੁ ਸ਼ਿਖਰ ਸੁਮੇਰ ਕੋ' ॥ ੭ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਸਿੱਧ
ਇਤੈ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਨ ਮੁੱਖ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਹੈ।
'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਕੰਦ! ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਕੇ ਨਿਕੰਦ!
ਅਬ ਦੇਖੀਏ ਸੁਮੇਰੁ, ਜਹਾਂ ਗੋਰਖ ਰਹਤਿ ਹੈ'।
ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਤਾਲ ਕੇ ਕਮਲ[1] ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਤਬੈ
'ਚਲੋ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਿ, ਦੇਖਯੋ ਜੁ ਚਹਤਿ ਹੈ'।
ਐਸੇ ਕਹਿ ਗਏ ਹੈਂ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਤਾਤਕਾਲ
ਜਹਾਂ ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਸੁ ਗੋਰਖ ਸਹਤ ਹੈ ॥ ੮ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਗਯਾਨ ਕੋ ਬਖਾਨ ਜਿਹ ਥਾਨ ਬੈਸੇ[2]
ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਾਇ ਕੈ 'ਅਦੇਸ਼' ਹੈ ਉਚਾਰਿਯਾ।
ਗੋਰਖ ਕਹਤਿ 'ਆਦਿ ਪੁਰਖ[*] ਅਦੇਸ਼ ਬਾਲੇ[3]!
ਆਉ ਬੈਠਿ ਮੇਰੇ ਢਿਗ' ਅਤਿ ਸਤਿਕਾਰਿਯਾ।
ਮਨ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰੈ -ਮਤ ਹਮਰੋ ਜਿ ਧਾਰੈ ਇਹ
ਜਗਤ ਬਿਥਾਰੈ ਜਸ ਭੂਰ ਹੀ ਪੁਜਾਰਿਯਾ[4]-।
ਐਸੇ ਭਰਥਰੀ ਸੰਗ ਬੋਲਯੋ 'ਲਯਾਉ ਪਯਾਲਾ {ਝੂਠੇ ਮਦ ਦਾ ਪਿਆਲਾ}
ਜਾਇ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਹੁ, ਲਿਵ ਲਾਗੈ ਮਤਵਾਰਿਯਾ[5]' ॥ ੯ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਆਨਯੋ ਤਬ ਧਾਇ ਗੁਰੂ ਅੱਗ੍ਰਜ ਬਨਾਇ ਰਾਖਯੋ
'ਹੂਜੈ ਮਤਵਾਲਾ ਬਾਲੇ! ਯਾਂ ਕੌ ਅਬ ਪੀਜੀਏ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਖਾਨੀ 'ਇਹ ਕੈਸੇ ਆਨਯੋ ਪਾਨੀ ਤੁਮ? '
ਗੋਰਖ ਕਹਤਿ 'ਪੀਵ ਲਿਵ ਕੋ ਲਗੀਜੀਏ।

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[2]ਬੈਠੇ ਹੋਏ।
[*]'ਆਦ ਪੁਰਖ ਕੋ ਆਦੇਸ' ਏਹ ਬੋਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਗੋਰਖ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਵਰਤਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੋਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਬੋਲਾ ਵਰਤਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਅੱਗੇ ਅਪਣਾ ਝੁਕਾਉ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।
[3]ਹੇ ਬਾਲਕੇ।
[4](ਸਾਡੀ) ਬਹੁਤੀ ਪੂਜਾ ਵਧਾ ਦੇਵੇਗਾ।
[5]ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਏ।

ਸੀਸ ਹੂੰ ਤੇ ਕਾਲ ਟਰੈ, ਭੂਖ ਪਜਾਸ ਦੋਊ ਹਰੈ
ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰੈ, ਚੌਥੇ ਪਦ ਭੀਜੀਏ।
ਬਿਸਰੈ ਜੁ ਮੇਰੀ ਤੇਰੀ, ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਹੋਈ ਚੇਰੀ
ਸੁਨੀਏ ਘਨੇਰੀ ਧੁਨਿ, ਅਮਰ[1] ਹੁਵੀਜੀਏ' ॥ ੧੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੂਝਤਿ 'ਕੌਨ ਬਿਧੀ
ਤੁਮ ਕਾਢ ਲਯੋ ਮਦ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ? '।
ਝੰਗਰ ਭਾਖੈ 'ਕਰੀ ਭਠਿਯਾ ਛਿਤ
ਲਾਹਣ[2] ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਕਸ[3] ਪਾਈ।
ਪਾਵਕ ਜਾਰਿ ਕੈ ਲਾਇ ਨਲੀ[4] ਘਟ[5]
ਤੌਂ ਮਦ[6] ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਧਾਰ ਚੁਆਈ।
ਪੀਵਤਿ ਹੀ ਦੁਖ ਸੂਖ ਸਮਾਨ
ਲਗੀ ਲਿਵ ਜੋ ਕਬਿ ਡੋਲ ਨ ਜਾਈ' ॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਮਲ ਬਦਨ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਦਨ, ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਅਸ ਬੈਨ।
ਬੋਲੇ ਮਦ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਸੋ, ਜੋ ਦਾਸਨ ਗਤਿਦੈਨ ॥ ੧੨ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧[+]

ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕੀ ਲਾਹਣ ਮਾਂਡੀ ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਸ ਪਾਈ ॥
ਭਾਉ ਭਾਠੀ ਮੈ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਾਣਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਅਗਨਿ ਜਲਾਈ ॥ ੧ ॥
ਸਿਧੋ ਹਮ ਮਦ ਕੇ ਮਾਤੇ ਨਾਹੀ ॥
ਜੋ ਮਤਵਾਲੇ ਮਦ ਕੇ ਮਾਤੇ ਕਿਨ ਮਤਵਾਲਿਓ ਮਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੁਰਤਿ ਨਲੀ ਭਾਉ ਬਾਸਨ ਕੀਨਾ ਅੰਤਰ ਧਾਰ ਚੁਆਈ ॥
ਦਇਆ ਸੁਰਾਹੀ ਸਹਜ ਪਿਆਲਾ ਗੁਰਮਤਿ ਪੀਵੋਂ ਭਾਈ ॥ ੨ ॥
ਗੁਰੁਮਤਿ ਨਾਮ ਫਿਰੈ ਮਤਿਵਾਲਾ ਏਕ ਰੰਗ ਮਹਿ ਖੇਲੈ ॥
ਜਹ ਦੇਖ ਤਹ ਏਕ ਸਰੂਪੀ ਮਾਰਗ ਪਾਇਆ ਚੇਲੈ ॥ ੩ ॥
ਨਿਬਹੀ ਖੇਪ ਹਮਾਰੀ ਸਿਧੋ ਆਠ ਪਹਿਰ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਹਾਂ ਮਤਵਾਲਾ ਜਹੁ ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਰਾਗੀ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸਿੱਧ ਸਰਬ ਤਿਹ ਕਾਲ ॥

---

[1]ਮੌਤ ਰਹਿਤ।
[2]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਭੱਠੀ ਬਣਾਕੇ (ਉਸ ਵਿਚ) ਪੂਰ ਨੂੰ ਪਾਯਾ।
[3]ਸ਼ੱਕ।
[4]ਨਾਲੀ।
[5]ਘੜੇ ਨਾਲ।
[6]ਸ਼ਰਾਬਾਂ।
[+]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ, ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਮਦ ਦੀ ਤਰਕੀਬ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ:-ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ..... ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਃ ੧॥ ਆਦਿ

ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹ੍ਵੈ ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਰਸਾਲ[1] ॥ ੧੩ ॥

ਸਿੱਧਨ ਵਾਚ[*]: ਧਨ ਜੋਬਨ ਕੀ ਕਰੇ ਨ ਆਸਾ ॥
ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਅੰਗ ਨ ਲਾਵੈ ਪਾਸਾ ॥
ਨਾਦ ਬਿੰਦ ਘਟ ਭੀਤਰ ਧਰੈ ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਰਬਤ ਕਰੈ ॥
ਬੋਲੇ ਪਰਬਤ ਸਤ ਸਰੂਪ ॥
ਧਰਮ ਤਤ ਮਹਿ ਰਖ ਨ ਰੂਪ[+] ॥੧॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਃ ੧ ॥

ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੈ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰੁ ॥ ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰੁ ॥
ਬੋਲੈ ਈਸਰੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੨॥

ਮਃ ੧ ॥

ਸੋ ਅਉਧੂਤੀ ਜੋ ਧੂਪੈ ਆਪੁ ॥ ਭਿਖਿਆ ਭੋਜਨੁ ਕਰੈ ਸੰਤਾਪੁ ॥
ਅਉਹਠ ਪਟਣ ਮਹਿ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਅਉਧੂਤੀ ਸਿਵ ਪੁਰਿ ਚੜੈ ॥
ਬੋਲੈ ਗੋਰਖੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੩॥

ਮਃ ੧ ॥

ਸੋ ਉਦਾਸੀ ਜਿ ਪਾਲੇ ਉਦਾਸੁ ॥ ਅਰਧ ਉਰਧ ਕਰੇ ਨਿਰੰਜਨ ਵਾਸੁ ॥
ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਪਾਏ ਗੰਢਿ ॥ ਤਿਸੁ ਉਦਾਸੀ ਕਾ ਪੜੈ ਨ ਕੰਧੁ ॥
ਬੋਲੈ ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੪॥

ਮਃ ੧ ॥

ਸੋ ਪਾਖੰਡੀ ਜਿ ਕਾਇਆ ਪਖਾਲੇ ॥ ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਜਾਲੇ ॥
ਸੁਪਨੈ ਬਿੰਦੁ ਨ ਦੇਈ ਝਰਣਾ ॥ ਤਿਸੁ ਪਾਖੰਡੀ ਜਰਾ ਨ ਮਰਣਾ ॥
ਬੋਲੈ ਚਰਪਟੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੫॥

ਮਃ ੧ ॥

ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਜਿ ਉਲਟੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰੋਪੈ ਥੰਮੁ ॥
ਅਹਿਨਿਸਿ ਅੰਤਰਿ ਰਹੈ ਧਿਆਨਿ ॥ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਸਤ ਸਮਾਨਿ ॥
ਬੋਲੈ ਭਰਥਰਿ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੬॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਮਤਨਿ ਕੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੂਰਜ ਗਜਾਨ।
ਭਨੇ ਬਚਨ ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਤਬੈ, ਨਿਜ ਮਤ ਕਰੁਨਾਖਾਨ ॥ ੧੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਃ ੧ ॥

---

[1]ਅਤੀ ਰਸੀਲੇ ਹੋਕੇ।

[*]ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ-ਸਿੱਧਨ ਵਾਚ-ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[+]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।

ਕਿਉ ਮਰੈ ਮੰਦਾ ਕਿਉ ਜੀਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ਕਿਆ ਖਾਜੈ ਭੁਗਤਿ ॥
ਆਸਤਿ ਨਾਸਤਿ ਏਕੋ ਨਾਉ ॥ ਕਉਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਜਿਤੁ ਰਹੈ ਹਿਆਉ ॥
ਧੂਪ ਛਾਵ ਜੇ ਸਮ ਕਰਿ ਸਹੈ ॥ ਤਾ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਗੁਰੁ ਕੋ ਕਹੈ ॥
ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ ਵਰਤਹਿ ਪੂਤ ॥ ਨਾ ਸੰਸਾਰੀ ਨਾ ਅਉਧੂਤ ॥
ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਜੋ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਕਾਹੇ ਭੀਖਿਆ ਮੰਗਣਿ ਜਾਇ ॥੭॥
(ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੁਪੁ ॥)**

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਧ ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ, ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਨ ਕੋਇ।
-ਚਰਚਾ ਮੈਂ ਹਾਰਤਿ ਨਹੀਂ- ਸਮਝਤਿ ਭੇ ਮਨ ਸੋਇ ॥ ੧੫ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਜੇ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਨਾਥ, ਮਗਨ ਧਜਾਨ ਮਹਿਂ ਤਬ ਰਹੇ।
ਬੋਲੇ ਤਿਨ ਕੇ ਸਾਥ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੋਦ ਬਢਾਇਕੈ ॥ ੧੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਆਸਨ ਕੋ ਲਾਇ ਬੈਸਜੋ ਆਸ ਨ[1] ਰਿਦੇ ਕੇ ਬੀਚ'
ਐਸੇ ਘੁਘੂ ਨਾਥ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਸੁਨਾਇ ਕੈ। {ਘੁੱਘੂਨਾਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ}
'ਮੋਨ[2] ਕੈਸੇ ਸਾਧੀ[3]? ਕੌਨ ਮਤ ਕੇ ਅਰਾਧੀ ਤੁਮ?
ਉੱਤਰ ਨ ਕਹਜੋ ਸੁਨਜੋ ਮਨ ਤੇ ਉਠਾਇ ਕੈ।
ਆਛੋ ਲਾਗੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਮਰਮ[4] ਨ ਜਾਨਜੋ ਜਾਇ
ਬੋਲੇ ਬਿਨ ਕੈਸੇ ਜਾਨੈਂ ਕਹਿਯੇ ਬੁਝਾਇ ਕੈ[5]'।
ਬੋਲਜੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਨੀਕੇ
ਜਾਨਿ ਅਵਤਾਰ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਹਰਖਾਇ ਕੈ ॥ ੧੭ ॥

ਕਬਿੱਤ: 'ਸਿੱਧ ਨਾਥ ਜਤੀ ਕੋਊ ਨਾਮ ਨ ਧਰਾਵੌਂ ਜਗ
ਊਚੋ ਨੀਚੋ ਪਦ ਤਜਿ ਸਿੰਙੀ ਨ ਬਜਾਇ ਹੌਂ।
ਡਿੰਭ ਨ ਦਿਖਾਵੌਂ, ਨਹਿਂ ਮਾਨ ਕੋ ਬਧਾਵੌਂ
ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਮਿਟਾਵੌਂ, ਦ੍ਵੈਤ ਮਨ ਕੇ ਭੁਲਾਇ ਹੌਂ।
ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਤਜਿ, ਹੋਇਕੇ ਅਚਿੰਤ ਨਿੱਤ
ਗੁਰੂ ਨ ਕਹਾਇ ਕੈ, ਨ ਚੇਲਾ ਪਾਇ ਲਾਇ ਹੌਂ।
ਏਕੰਕਾਰ ਖੇਲ, ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਨ ਮੇਲ ਕੋਊ[6]

**ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

[1]ਆਸ਼ਾ ਨਹੀਂ।

[2]ਚੁੱਪ।

[3]ਕੀਤੀ।

[4]ਭੇਦ।

[5]ਸਮਝਾਇਕੇ।

[6]ਪੁਰਖ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅਰਥਾਤ ਰੂਹ ਤੇ ਮਾਦਾ ਦਾ ਮੇਲ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੱਕ ਰਿਹਾ। (ਅ) ਈਸ਼ਵਰ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਯਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੋਲ ਹੌਂ ਬਿਸਾਰ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਅਲਾਇ ਹੌਂ[੧] ॥ ੧੮ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਉਠੇ ਤਬ ਧਾਇ, ਕਰ ਚਰਨ ਲਗਾਇ ਮਿਲੇ
ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ ਦੋਊ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।
ਬੈਸੇ ਪੁਨ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਗਰ ਉਜਾਗਰ ਜੋ
ਬੋਲੇ ਚੰਬਾਨਾਥ ਸੰਗ ਮੁੱਖ ਮੁਸਕਾਇ ਕੈ।
'ਕੌਨ ਗ੍ਰਿਹ ਰਹੋ? ਕੌਨ ਮਤਾ ਤੁਮ ਕਹੋ?
ਨਿਜ ਤੂਸ਼ਨ ਮਿਟਾਇ ਭੇਦ ਦੀਜਿਯੇ ਜਨਾਇ ਕੈ।
ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਬੋਲੇ, ਆਪ ਰਹੇ ਅਨਬੋਲੇ
ਮਨ ਮਰਮ ਨ ਜਾਨਜੋ ਜਾਇ', ਭਾਖਜੋ ਹੈ ਸੁਨਾਇ ਕੈ[੨] ॥ ੧੯ ॥

ਕਬਿੱਤ: [੩]'ਬੋਲੈ ਬੋਲਹਾਰ[੪] ਕੋਊ ਤੋਲੈ ਤੋਲਹਾਰ[੫] ਜੋਊ[੬], {ਘੁੱਘੂਨਾਥ ਦਾ ਉਤਰ}
ਖੇਲੈ ਖੇਲਹਾਰ[੭], ਨਹੀਂ ਹਮੈਂ ਕਛੁ ਕਾਜ ਹੈ।
ਗਾਵੈ ਗਾਨਹਾਰ, ਅਟਕਾਵੈ ਅਟਕਾਨਹਾਰ
ਜਾਵੈ ਜਾਨਹਾਰ, ਪੁਨ ਭਾਜਹਾਰ[੮] ਭਾਜ ਹੈ।
ਰਾਵਨ ਨ ਰਾਮ, ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਨ ਨਾਮ ਕੋਊ
ਏਕ ਹੀ ਕੋ ਖੇਲ ਸਭਿ ਏਕ ਹੀ ਬਿਰਾਜ ਹੈ।
ਦੀਸੈ ਜੁ ਪਸਾਰਾ ਸਭਿ ਏਕ ਨੈ ਬਿਥਾਰਾ
ਹਮ ਰਿਦੇ ਯੌਂ ਬਿਚਾਰਾ ਜਾਂ ਤੇ ਪਾਯੋ ਸੁਖਰਾਜ ਹੈ' ॥ ੨੦ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਮਿਲੇ ਹਰਖਾਇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਸੀਸ ਨਾਇ ਕਰਿ
ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਮਿਟਾਇ, ਏਤੇ ਭਏ ਅਹਿਲਾਦ ਸੋਂ।
ਗੋਪੀਚੰਦ ਘੁੱਘੂਨਾਥ ਚੰਬਾ ਨਾਥ ਮੰਗਲ ਤੇ
ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਭਏ ਭਰਥਰੀ ਆਦਿ ਸੋਂ।
ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਹੈਂ[੯] 'ਤੁਮ ਈਸ਼ੁਰ ਮੁਕੰਦ ਹੋ ਜੀ!
ਧਰਾ ਹੈ ਨਿਰੰਜਨ[੧੦] ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਦਿ ਸੋਂ।

---

[1]ਮੈਂ ਬੋਲਣਾ ਭੁਲਾਕੇ ਚੁੱਪ ਹਾਂ।
[2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਸੁਣਾਕੇ।
[3]ਚੰਬਾ ਨਾਥ ਬੋਲਿਆ।
[4]ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ।
[5]ਤੋਲਦਾ ਹੈ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ।
[6]ਜੇਹੜਾ ਹੈ।
[7]ਖੇਲਣ ਵਾਲਾ।
[8]ਭੱਜਣ ਵਾਲਾ।
[9](ਜੋਗੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[10]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ।

ਕੀਨੋ ਹੈ ਨਿਹਾਲ ਹਮੈਂ, ਦੀਨੋ ਹੈ ਦਿਦਾਰ ਆਨਿ
ਪਾਈ ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਗਤਿ, ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸੋਂ[੧]' ॥ ੨੧ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਕੇਤੇ ਹਰਖਤਿ ਭਏ, ਕੇਤੇ ਈ ਸਮਾਨ[੨] ਰਹੇ
ਕੇਊ ਰਿਸ ਖਾਇ ਬੈਨ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਉਚਾਰਿਯਾ।
'ਦੇਖੈਂ ਤੇਰੀ ਕਲਾ, ਤੂ ਤੋ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਬੋਲ ਊਚੇ'
ਐਸੇ ਕਹੇ ਕਲਾ ਆਪ ਆਪਨੀ ਦਿਖਾਰਿਯਾ।
ਗੋਪੀਚੰਦ ਕਹੈ 'ਸੁਨੋ ਮੰਗਲ ਮਹਾਨ ਜੋਗੀ
ਕਰੈਂ ਬਾਦ ਮੰਦਮਤਿ ਭੇਦ ਨ ਬਿਚਾਰਿਯਾ।
ਬਚਨ ਬਿਚਾਰਿਕੈ ਉਚਾਰਿਤ ਨ ਸੁਨੈਂ ਸ਼੍ਰੋਨ[੩], {ਸਿੱਧਾ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ}
ਬਾਜੀਗਰ ਰੀਤਿ ਜਿਵ ਹੀਤ ਉਰ ਧਾਰਿਯਾ[੪]' ॥ ੨੨ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਬੋਲਜੋ ਮੰਗਲਨਾਥ, 'ਜੁ ਕੁਛ ਕਰਤਿ ਹੈ ਕਰਨ ਦਿਹੁ।
ਸਭਿ ਤੇ ਵਡ ਜਗ ਨਾਥ, ਕਰਹਿਂ ਮਾਨ ਕੋ ਹਾਨ ਮਨ[੫*] ॥ ੨੩ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਇਨ ਤੇ ਨ ਲਘੁ ਸੋਊ[੬] ਹਾਰੇ ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਨਹੀਂ
ਲੱਜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹਟੈਂ[੭] ਸਭਿ, ਮਾਨ ਹੈ ਬਿਸ਼ੇਖਿਯੇ[੮]।
ਬਲ ਕੋ ਲਗਾਇ, ਬਾਨ ਪਾਹਨ ਚਲਾਇ[੯] ਜੈਸੇ
ਤੈਸੇ[+] ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਤੁਮ ਕੌਤਕ ਕੌ ਦੇਖਿਯੇ'।
ਭੰਗਰ, ਸੁਰਤ ਸਿੱਧ, ਝੰਗਰ, ਨਿਰਤ ਸਿਧ
ਲੰਗਰ, ਕਨਕ, ਸ਼ੰਭੁਨਾਥ[੧੦] ਕੇਤੇ ਲੇਖਿਯੇ।
ਰਿਦੇ ਰਿਸ ਖਾਈ ਮਿਰਗਾਨੀ[੧੧] ਜੇ ਉਡਾਈ ਸਭਿ
ਕਾਹੂੰ ਨੈ ਬਿਰਾਗਣਿ[੧] ਚਲਾਈ ਨਭ[੨] ਪੇਖਿਯੇ ॥ ੨੪ ॥

---

[1]ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।
[2]ਮਾਨ ਸਹਿਤ (ਅ) ਉਦਾਸੀਨ।
[3]ਕੰਨੀਂ।
[4]ਮਾਨੋ ਬਾਜੀਗਰ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹਿਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਬਾਜੀਗਰ ਵਾਂਙੂ (ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਾਨ ਦਾ ਇਕ) ਹੇਤੁ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
[5]ਮਨਾ ਵਿਚੋਂ।
[*]ਪਾ:-ਇਨ।
[6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[7]ਭਾਵ ਸਿੱਧ।
[8]ਬੜਾ ਹੈ (ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚ) ਮਾਨ।
[9]ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਂਙੂ ਸਿੱਧ ਸ਼ਕਤੀ ਦੱਸਣਗੇ।
[+]ਪਾ:-ਬੈਸੇ।
[10]ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।
[11]ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਖੱਲ।

ਕਬਿੱਤ: ਸਿੰਙੀ ਕੋ ਬਜਾਇ, ਹਾਥ ਤਜਾਗ ਕੈ[3] ਭ੍ਰਮਾਇ[4] ਡੰਡਾ
ਸੌਜ[5] ਸਭਿ ਆਪਨੀ ਅਕਾਸ਼ ਮੈ ਉਡਾਈਯਾ।
ਮੁੰਦਾ ਪੁਨ ਫਰੂਆ[6] ਜੇ ਸ਼ੂੰਕਤੀ ਫਿਰਤਿ[7] ਕੇਤੀ[8]
ਜੇਤੋ ਜੇਤੋ ਜੋਰ ਤੇਤੋ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਲਾਈਯਾ।
ਰਿਦੈ ਗਰਬਾਇ ਨਿਜ ਸ਼ਕਤਿ ਲਗਾਇ ਸਿੱਧ
ਪੰਖੀ ਜਯੋਂ ਫਿਰਤਿ, ਅਸਮਾਨ ਰਹਯੋ ਛਾਈਯਾ।
ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੂਸ਼ਨ ਕੋ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਬੈਸ ਰਹੇ
ਦੇਖਤਿ ਤਮਾਸ਼ੋ ਪੈ ਨ ਵਾਕ ਕੋ ਅਲਾਈਯਾ ॥ ੨੫ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਜਾਨਯੋ ਸਭਿ ਸਿੱਧ -ਅਬ ਡਰਯੋ ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਇਹ-
ਦੂਨੇ ਗਰਬਾਇ ਚਾਇ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਬਢਾਯੋ ਹੈ।
ਆਇਕੈ ਨਿਕਟਿ ਬੋਲੈਂ ਬਚਨ ਬਿਕਟ[9]* ਤਬ
'ਦੇਖਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਸਿਧਿ ਜੋ ਲਗਾਯੋ ਹੈ।
[10]ਸੀਖ ਲੀਨੇ ਬੋਲ ਮੇਰੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਬੈਸ ਕਰਿ
ਤਪਾ ਕੋ ਕਹਾਇ[11] ਜਗ ਰਿਦੈ ਗਰਬਾਯੋ ਹੈ।
ਮਾਨਤਿ ਨ ਬਾਤ ਸਮਝਾਯੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ
ਅਬ ਦੇਖੀ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਕਰਾਯੋ ਹੈ ॥ ੨੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਅਜਹੂੰ ਲੌਂ ਸਿੱਧ ਬੇਖ ਲੇਹੁ ਨਿਰਵਾਰੋ ਹਠ
ਗੋਰਖ ਕੇ ਚੇਲੇ ਹੋਇ ਮੁੰਦਾ ਕਾਨ ਪਾਈਯੇ।
ਸਭਿ ਕੇ ਸਮਾਨ ਬਨ ਜੋਗ ਕੋ ਨਿਧਾਨ ਹੋਵੌ
ਬਚਨ ਕੋ ਮਾਨਿ ਕੈ ਬਿਭੂਤ ਤਨ ਲਾਈਯੇ।
ਜਰਾ[12] ਦੁਖ ਜਾਹਿ, ਰਹੋ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ਸਦਾ

---

[1]T ਇਸ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਲੱਕੜੀ।
[2]ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ।
[3]ਹੱਥੋਂ ਛੱਡਕੇ।
[4]ਭੁਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।
[5]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ।
[6]ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ ਤੇ ਠੂਠਾ।
[7]ਸ਼ੂੰਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
[8]ਕਈ।
[9]ਡਰਾਉਣੇ, ਟੇਢੇ।
*ਪਾ:-ਕੁਟਿਲ।
[10] ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ।
[11](ਆਪ ਨੂੰ) ਤਪਾ ਕਹਾਕੇ।
[12]ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ।

ਕਲਾਵਾਨ ਹੋਇ ਕੈ ਜਗਤ ਤੇ ਪੁਜਾਈਯੇ[੧]।
ਕੈਤੋ[੨] ਚੇਲੋ ਹੁੱਯੈ, ਨਾਤੋ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖੱਯੈ ਅਬ
ਦੋ ਮੈਂ ਏਕ ਕੱਯੈ, ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਬਚਾਈਯੇ' ॥ ੨੭ ॥
ਸੁਨੇ ਅਸ ਬੈਨ, ਮੁਸਕਾਨੇ ਗਤਿਦੈਨ
ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਐਨ, ਬੋਲੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਕੈ।
'ਕੌਸ[੩] ਤੂੰ ਹਮਾਰੀ! ਅਬ ਹੋਈਯੇ ਅਕਾਸ਼ ਚਾਰੀ[੪], {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੌਂਸ}
ਆਨ ਤੂੰ ਉਤਾਰੀ[੫], ਨਿਜ ਬਲ ਦਿਖਰਾਇ ਕੈ'।
ਸੁਨੇ ਜਬ ਵਾਕ ਤਾਤਕਾਲ ਅਸਮਾਨ ਗਈ
ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ[੬] ਜੁ ਦਈ ਬਿਚਲਾਇ ਕੈ[੭]।
ਜੈਸੇ ਹ੍ਵੈ ਬਟੇਰਾ ਤਿਹ ਪਾਛੈ ਬਾਜ ਛੋਰਾ
ਤੈਸੇ ਤਰੇ[੮] ਸਭਿ ਕਰੇ, ਰਹੀ ਊਪਰ ਸੁਹਾਇਕੈ[+] ॥ ੨੮ ॥
ਕਬਿੱਤ: ਕਾਇਰ ਪੈ ਸੂਰ[੯] ਔਰ ਕੁਰੰਗ[੧੦] ਸ਼ਾਰਦੂਰ[੧੧] ਜੈਸੇ, {ਕੌਂਸ-ਸੁੰਦਰ ਕਬਿਤ}
ਹੋਇ ਨਾਗ[੧੨] ਭੂਰ[੧੩] ਤਾਂ ਪੈ ਖਗ ਪਤਿ[੧੪] ਜਾਤਿ ਹੈ।
ਲੱਛ[੧੫] ਮਰ ਹਾਨ[੧੬], ਅਗਜਾਨ ਪੈ ਸੁ ਗਜਾਨ ਜੈਸੇ
ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ[੧੭] ਸੰਤ ਦੋਖੀ ਪੈ ਰਿਸਾਤ ਹੈ।
ਪਾਪਨ ਪੈ ਨਾਮ ਜਾਪ[੧੮], ਦ੍ਵੈਤ ਪੈ ਭਗਤਿ ਜੈਸੇ

---

[1]ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਓ।
[2]ਯਾਂ ਤਾਂ।
[3]ਖੜਾਂਵ।
[4]ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀ।
[5]ਲਿਆਉ ਉਤਾਰਕੇ (ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ)।
[6]ਸ਼ਕਤੀਆਂ।
[7]ਖਿੰਡਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।
[8]ਹੇਠਾਂ।
[+]ਪਾ:-ਦਬਾਇਕੈ।
[9]ਸੂਰਮਾ।
[10]ਹਰਨ ਉੱਤੇ।
[11]ਸ਼ੇਰ।
[12]ਸੱਪ।
[13]ਬੜੇ।
[14]ਗਰੁੜ।
[15]ਨਿਸ਼ਾਨੇ।
[16]ਤੀਰ।
[17]ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।
[18]ਪਾਪਾਂ ਉਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ।

ਅਜਾ[੧] ਕੇ ਨਿਕਟ[੨] ਬ੍ਰਿਕ[੩] ਜਾਤਿ, ਨ ਡਰਾਤ ਹੈ[*]।
ਤੈਸੇ ਕੌਸ[੪] ਧਾਇ ਬਿਚਲਾਇ[੫] ਕੈ ਸ਼ਕਤਿ[੬] ਸਭਿ
ਮਾਰ ਮਾਰ ਡਾਰੈ ਕੋਊ ਧੀਰ ਨ ਧਰਾਤਿ ਹੈ ॥ ੨੯ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਜਾਂ ਕੀ ਜਾਂ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਥੀ ਤਾਂ ਕੈ ਆਗੇ ਜਾਇ ਪਰੀ
ਨੀਚੇ ਨੈਨ ਲੱਜਤਿ ਹ੍ਵੈ ਊਚੇ ਨ ਨਿਹਾਰੀਯਾ।
ਰਾਰ[੭] ਮੈਂ ਪਰਾਜੈ[੮] ਹੋਇ ਸੂਰ[੯] ਜਿਉਂ ਲਜਾਇ ਜਾਤਿ
ਭਏ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਨ ਬੈਨ ਕੋ ਉਚਾਰੀਯਾ।
ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਭਰਥਰੀ, ਮੰਗਲ ਤੇ ਆਦਿ ਜੇਤੇ
ਹੀਯ ਮੈਂ ਹੁਲਾਸੇ ਹਸੈਂ ਦੇਵੈਂ ਕਰ[੧੦] ਤਾਰੀਯਾ[੧੧]।
'ਐਸੀ ਹੋਇ ਬਿਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿਤ ਬਿਕਲ ਮਨ[੧੨]
ਜੈਸੀ ਬਿਧਿ ਜੋਗ ਹੁਤੇ[੧੩] ਤੈਸੇ ਈ ਦਿਖਾਰੀਯਾ[੧੪]' ॥ ੩੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਮੰਗਲ ਭਾਖਤਿ 'ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ!
ਦੇਖਜੋ ਤਪਾ ਤੁਮ ਕੈਸੋ ਹੈ ਸੋਊ।
ਬਾਦ[੧੫] ਸੋ ਰਾਰ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸੋਂ ਜਿਨ
ਲੱਜਤਿ ਭੇ ਨਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਕੋਊ।
ਆਪਨੇ ਮਾਨ ਮੈਂ ਫੂਲਤਿ ਕਾਇਰ[੧੬]
ਜੌ ਲਗ[੧੭] ਸੂਰ[੧] ਨ ਸਾਮੁਹਿ ਹੋਊ[੨+]।

---

[1]ਬਕਰੀ।
[2]ਪਾਸ।
[3]ਬਘਿਆੜ।
[*]ਏਹ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਮਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਉ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚ ਦਿਮਾਗੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ।
[4]ਖੜਾਂਵ।
[5]ਵੱਖ ਕਰਕੇ।
[6]ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ।
[7]ਲੜਾਈ।
[8]ਹਾਰ।
[9]ਸੂਰਮਾ।
[10]ਹੱਥ ਦੀ।
[11]ਤਾੜੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
[12]ਚੰਚਲ ਮਨ ਵਾਲੇ (ਸਿੱਧ)।
[13]ਜੈਸੀ ਵਿਧੀ (ਦੇ) ਲਾਇਕ ਸਨ।
[14]ਤੈਸੀ ਹੀ ਕਰ ਦਿਖਾਈ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।
[15]ਬ੍ਰਿਥਾ।
[16]ਗੀਦੀ।
[17]ਜਦ ਤਕ।

ਤਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਤਮ ਮੈਂ
ਰਵਿ ਹੋਤਿ ਉਦੈ ਪੁਨ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟੋਊ' ॥ ੩੧ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਗੋਰਖ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ
'ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ਸੱਤਿ ਥੇ ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ'।
ਖਿੰਥੁੜਾ[3] ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਤਾਂ ਛਿਨ {ਖਿੰਥੜਾ}
ਬੈਠ ਗਯੋ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
'ਜੋਗ ਬਿਨਾ ਮਨ ਸੁੱਧ ਨ ਹੋਵਤਿ
ਆਰਸੀ ਜਯੋਂ ਨਹਿਂ[4] ਛਾਰ ਮਲਾਈ[5]।
ਸਾਧਨ ਕੀਨੋ ਹੈ ਕੌਨ ਸੋ ਜੋਗ?
ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ[6]' ॥ ੩੨ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਤਿ 'ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕੇ ਕਰਮ ਤੀਨ {ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ}
ਪੂਰਕ ਹੈ, ਕੁੰਭਕ, ਔ ਰੇਚਕ, ਬਖਾਨਿਯੇ।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਭਗਤਿ ਭਾਉ[7] ਪੂਰਕ ਕੋ ਕੀਨੋ ਨੀਕੇ
ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਈ ਨੀਤ ਕੁੰਭਕ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ।
ਤਜੇ ਹੈਂ ਬਿਕਾਰ ਮਨ, ਰੇਚਕ ਬਿਚਾਰ ਲੀਜੈ
ਕਲੀਕਾਲ ਬਿਖੈ ਐਸੋ ਜੋਗ ਗਤਿਦਾਨਿਯੇ'।
ਖਿੰਥੜਾ ਸੁਨਤਿ ਹਰਿਖਾਇ ਲਪਟਾਇ ਪਗ
'ਤੂੰ ਹੈਂ ਕਰਤਾਰ ਅਵਤਾਰ ਦੰਭ ਹਾਨਿਯੇ' ॥ ੩੩ ॥
ਊਰਮ[8] ਬਹੁਰ ਆਯੋ ਧੂਰਮ ਹੈ ਸੰਗ ਜਾਂ ਕੇ, {ਊਰਮ, ਧੂਰਮ}
ਬੂਝੈਂ 'ਮਨ ਬਾਸ ਕਹਾਂ, ਪੌਨ[9] ਰਹੈ ਥਾਨ ਕੋ?।
ਕੌਨ ਹੋ ਨਰੇਸ਼? ਕੌਨ ਸਚਿਵ[10]? ਬਤਾਇ ਮੋਹਿ
ਕੈਸੇ ਪਰੈ ਬੰਧ[11]? ਕੈਸੇ ਕੰਧ ਨਹਿਂ ਹਾਨ ਕੋ?।

---

[1]ਸੁਰਮਾਂ।
[2]ਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ।
[+]ਪਾ:-ਕੋਊ।
[3]ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਧ ਦਾ।
[4]ਬਿਨਾ।
[5]ਸੁਆਹ ਮਲੇ ਦੇ।
[6]ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[7]ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ।
[8]ਨਾਮ ਹਨ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ।
[9]ਹਵਾ।
[10]ਮੰਤ੍ਰੀ।
[11]ਫਾਹੀ।

ਕੋ ਹੈ ਗੁਰੂ ਚੇਲੋ ਕੌਨ? ਸੁਖਦਾਈ ਭੌਨ ਕੌਨ?
ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਟੂਟੈ ਕੈਸੇ? ਕਰੀਏ ਬਖਾਨ ਕੋ।
ਲੇਹੁ ਸੀਖ[1] ਗੋਰਖ ਕੀ, ਮਾਨੀਏ ਬਚਨ ਮਮ
ਪਾਈਐ ਪਰਮਪਦ ਜਾਂ ਕੇ ਨ ਸਮਾਨ ਕੋ' ॥ ੩੪ ॥

ਕਬਿੱਤ: [2]'ਰਿਦੇ ਮਨ ਬਾਸ[3] ਜਾਨਿ, ਨਾਭਿ[4] ਬਿਖੈ ਪੌਨ ਥਾਨ
ਮਨ ਹੈ ਨਰੇਸ਼, ਪ੍ਰਾਨ ਸਚਿਵ ਬਖਾਨਿਯੇ।
ਬਿਖੈ ਕੇ ਬਿਕਾਰ ਰਚਿ ਬੰਧਨ ਪਰਤਿ ਜੀਉ[5]
ਦਸ੍ਵੈਂ ਦਰ ਪੌਨ ਰਹੈ, ਕੰਧ[6] ਨਹਿੰ ਹਾਨਿਯੇ[7]।
ਗੁਰੂ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨਿ, ਚੇਲਾ ਹੈ ਸੁਰਤਿ ਤਿਹ[8]
ਧਾਮ ਸੁਖਦਾਈ ਤੁਰੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ[9]।
ਗਜਾਨ ਹੋਇ ਆਵੈ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਟੂਟ ਜਾਵੈ ਤਬ
ਦੇਵੌਂ ਸੀਖ ਸਿੱਧਨ ਸਭਿਨਿ ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ' ॥ ੩੫ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਧੰਗਰ ਪੂਛਤਿ[*] ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ {ਧੰਗਰ}
'ਤੁਝ ਕੌਨ ਪਿਤਾ, ਕਹੁ ਕੋ ਮਹਿਤਾਰੀ[10]?।
ਜੋਗੀ ਕਿ ਭੋਗੀ ਕਿ ਸੋਗੀ ਕਿਧੋਂ
ਹਰਖੀ[11] ਰਹਿ ਹੋ? ਕਹੁ ਸਾਚ ਉਚਾਰੀ।
ਕੋ ਪਰਕਾਸ਼ ਜੰਜਾਰ ਮਿਟਾ
ਪੁਨ ਕਾਹਿਤੇ ਉੱਜਲ ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਾਰੀ?।
ਗੋਰਖ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਏ ਜਗ
ਦੇਹਿ ਅਜੀਤ ਰਹੇ ਨਹਿੰ ਹਾਰੀ' ॥ ੩੬ ॥
ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ ਬੈਨ ਕਹੇ
'ਪਿਤ ਮੋਹਿ ਸੰਤੋਖ, ਖਿਮਾ ਸ਼ੁਭ ਮਾਈ।

---

[1]ਸਿਖਿਆ।
[2] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੈ।
[3]ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮਨ (ਦਾ) ਵਾਸਾ।
[4]ਧੁੰਨੀ।
[5]ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰਚ ਕੇ ਜੀਉ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
[6]ਸਰੀਰ।
[7]ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
[8]ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਹੈ ਸੁਰਤ ਦਾ ਉਸ ਵਿਚ ਲਗਾਉ ਚੇਲਾ ਹੈ (ਅ) ਸਬਦ ਦੀ ਧੁਨਿ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਸੁਰਤ ਚੇਲਾ ਹੈ।
[9]ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਸਮਝ ਲਓ।
[*]ਪਾ:-ਸੰਗਰ ਬੂਝਤ।
[10]ਮਾਤਾ।
[11]ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।

ਭੋਗ ਮੈਂ ਜੋਗ ਨ ਸੋਗ ਕਰਉਂ
ਹਰਖੋਂ ਨਹਿਂ, ਨੀਰ ਜਿਉਂ ਕੰਜ ਰਹਾਈ[1]।
ਜੰਜਾਰ-ਉਂਕਾਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਟੇ[2*]
ਗੁਰ ਕੋ ਮਿਲ ਉੱਜਲ ਬੁੱਧਿ ਸਹਾਈ।
ਗੋਰਖ ਤੋ ਸੰਗ ਔ ਸਭਿ ਹੀ ਸਿੱਧ[3]
ਦੇਵਹੁੰਗੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਨਾਈ[4]' ॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਸਮਝੀ ਰਿਦੈ -ਅਧਿਕ ਬਿਭੂਤ ਦਿਖਾਇ।
ਆਨੋਂ ਨਿਜ ਮਾਰਗ ਵਿਖੈ, ਮਾਨਹਿ[5] ਮਨਹਿ[6] ਲੁਭਾਇ[7]- ॥ ੩੮ ॥
ਖੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਨਾਥ ਨੇ, 'ਬਾਲੇ ! ਤਾਲ ਬਿਲੋਕਿ[8]। {ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ}
ਪਾਨੀ ਆਨਹੁ ਤਹਾਂ ਤੇ, ਹੂਜੇ ਸਦਾ ਅਸ਼ੋਕ' ॥ ੩੯ ॥
ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਤਾਲ ਢਿਗ, ਮਾਣਿਕ[9] ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ।
ਪੂਰਨ ਸਰ ਅਵਿਲੋਕ ਕੈ, ਠਾਂਢੇ ਰਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੪੦ ॥
ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਕਰਤਿ ਹੈਂ, ਤਹਾਂ ਜਵਾਹਿਰ ਭੂਰ[+]।
ਗੋਰਖ ਕੋ ਛਲ[++] ਜਾਨਿ ਕੈ, ਹਟਿ ਆਏ ਜਗ ਮੂਰ[10] ॥ ੪੧ ॥
ਕਹਜੋ ਆਨ 'ਤਹਿਂ ਨੀਰ ਨਹਿਂ, ਖੱਪਰ ਲੇਹੁ ਸਮ੍ਹਾਲ'।
ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਸਮੀਪ ਹ੍ਵੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੇਹਠਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥੬੩॥

---

[1]ਗ੍ਰਸਤ ਵਿਚ ਜੋਗੀ ਹਾਂ (ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਨੂੰ ਸੋਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ) ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, (ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਨੂੰ ਧਨ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਇਜ਼ਤ, ਤਾਕਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਯਕ) ਖੁਸ਼ੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਕਵਲ ਵਾਂਗੂ ਅਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।
[2]ਓਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਜਾਰ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ।
[*]ਪਾ:-ਜੰਜਾਰ ਉਤਾਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਲੇ।
[3]ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ।
[4]ਬਨਾਕੇ।
[5]ਮੰਨ ਜਾਵੇਗਾ।
[6]ਮਨ ਵਿਚ।
[7]ਲੋਭੀ ਹੋਕੇ।
[8]ਦੇਖਕੇ।
[9]ਰਤਨ।
[+]ਪਾ:-ਜਹਾਂ ਵਰ ਭੂਰ।
[++]ਤਾਲ ਵਿਚ ਰਤਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਗੋਰਖ ਨੇ ਜਾਦੂਗਰੀ ਦੇ ਲਾਲ ਰਤਨ ਮਾਯਾ ਨਾਲ ਭ੍ਰਮਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਖਾਏ ਸਨ।
[10]ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਰਣ।

੬੪. [ਗੁਰਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਮਨ ਮੂਖਕ ਬਿਲ ਬਾਸ਼ਨਾ, ਪਕਰੈਂ ਕੌਨ ਉਪਾਇ ॥
ਪਾਰਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪਗ, ਪਜਾਵਹੁ ਹ੍ਵੈ ਥਿਰ ਥਾਇ ॥ ੧ ॥

ਮੂਖਕ ਚੂਹਾ [ਸੰਸ:, ਮੂਸ਼ਿਕ ਜੋ ਚੋਰੀ ਕਰੇ, ਚੂਹਾ]

ਬਿਲ ਖੁਡ [ਸੰਸ:, ਬਿਲੰ]। ਪਾਰਦ ਪਾਰਾ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੂਹਾ ਪਾਰਾ ਪੀਕੇ ਫੇਰ ਹਿੱਲ ਜੁਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਯਥਾ:- ਮਨ ਚੂਹਾ ਪਿੰਗਲ ਭਾਇਆ ਪੀ ਪਾਰਾ ਹਿਰ ਨਾਮ।
ਰਜਬ ਚਲੇ ਨਾ ਚਲ ਸਕੇ ਰਹਿਓ ਠਾਮ ਕਾ ਠਾਮ।

ਅਰਥ-ਮਨ (ਮਾਨੋ) ਚੂਹਾ ਹੈ (ਜੋ) ਬਾਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਖੁੱਡ (ਵਿਚ ਭੱਜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ) ਕਿਸ ਉਪਾਵ ਨਾਲ ਫੜੀਏ? (ਉਤਰ:-) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਰੇ (ਵਾਂਗੂੰ ਭਾਰਾ ਹੈ ਇਸ ਚੂਹੇ ਨੂੰ) ਪਿਲਾ ਦੇਈਏ ਜੋ ਟਿਕ ਕੇ ਥਾਂ ਸਿਰ (ਬਹਿ ਜਾਵੇ)।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਚਹਾਰੇ ਸਭਿ ਹੀ ਜਬੈ, ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਜੀਤ ਨ ਪਾਇ।
ਗੋਰਖ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਭਯੋ -ਹੋਵਤਿ ਬਾਦ ਉਪਾਇ[1]- ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਹੁਰੋ ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਮਿਲਿ ਆਏ।
ਜੇ ਸ਼ਕਤਿਨਿ ਯੁਤਿ ਹੁਤੇ ਪਲਾਏ[2]।
ਗੋਰਖ ਜਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਬੈਸੇ ਸਭਿ ਤਹਿਂ ਹੋਇ ਸਮੀਪਾ ॥ ੩ ॥
ਕਿਤਕ ਦੇਰਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਰਹੇ।
ਪੁਨ ਬਿਚਾਰ ਗੋਰਖ ਬਚ ਕਹੇ।
'ਮਾਨਹੁ ਮਨ ਮੈਂ, ਬਾਨੀ ਮੋਰੀ।
ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਦੇ, ਕਹੋਂ ਬਹੋਰੀ ॥ ੪ ॥
ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਅਧਿਪਤ[3] ਬਨਿਯੇ।
ਸਭਿ ਪਰ ਨਿਜ ਆਇਸ ਕੋ ਭਨਿਯੇ[4]।
ਮੁੰਦਾ ਪਹਿਰੋ ਝੋਲੀ ਲੀਜੈ।
ਅੰਗ ਬਿਭੂਤ ਮਲਨ ਕੋ ਕੀਜੈ ॥ ੫ ॥
ਖਿੰਥਾ[5] ਅਪਨੀ ਦੇਹਿ ਹੰਢਾਵੌਂ।
ਸਿੱਧ ਜਮਾਤੀ ਮਹਿਂ ਅਬ ਆਵੌਂ।

---

[1]ਬਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਯਤਨ।
[2]ਜੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ (ਮੁੜ ਆਏ)।
[3]ਸ੍ਵਾਮੀ।
[4]ਹੁਕਮ ਕਰੋ।
[5]ਗੋਦੜੀ।

ਲੇਹੁ ਭੰਡਾਰਾ[1] ਹਮ ਤੇ ਖਾਵੋ।
ਸਿੰਙੀ ਮੁਖ ਤੇ ਨਾਦ ਬਜਾਵੋ ॥ ੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਡੰਡਾ ਗਹੋ, ਕਰਿ ਸਿੱਧਨ ਪਰਤੀਤ[2]।
ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਪਾਇ ਹੋ, ਯੌਂ ਸਗਲਾ ਜਗ ਜੀਤ ॥ ੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਿਲ 'ਆਦੇਸ' ਕਹੋ 'ਆਦੇਸੋ'।
ਨਾਥ ਨਾਮ ਹੁਇ ਜੁਗੁ ਜੁਗ ਬੈਸੋ।
ਜੋਗ ਸੰਜੋਗੀ[3] ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।
ਇਕ ਮਾਈ ਕੇ ਪੂਤ ਕਹਾਵਹੁ ॥ ੮ ॥
ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕੇ ਚੇਲੇ ਮਾਨੀ[4]।
ਸਭਿ ਦਿਵਾਨ ਤੁਮ ਸੇਵਕ ਥਾਨੀ[5]।
ਤੁਮ ਤੇ ਉਪਰ ਹੋਇ ਨ ਆਨਾ।
ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਬੈਸਹੁ ਹ੍ਵੈ ਪਰਧਾਨਾ ॥ ੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਲੋਇ ਲੋਇ[6] ਆਸਨ ਕਰਹੁ, ਸਰਬ ਕਰਾਇ ਭੰਡਾਰ।
ਹੁਕਮ ਮਨਾਵਹੁ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ, ਅਸ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ ਕਾਰ' ॥ ੧੦ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਸੁਨਿ, ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਇ, 'ਕਰਨੋ ਰਹਯੋ ਨ ਹਮਹਿਂ ਕੁਛ।
ਪੂਰਬ ਬਨਯੋ ਬਨਾਇ, ਅਬ ਨਵੀਨ ਕ੍ਰਿਤ ਕਜਾ ਕਰਹਿਂ' ॥ ੧੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤੁ ਝੋਲੀ ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ ॥
ਖਿੰਥਾ ਕਾਲੁ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਡੰਡਾ ਪਰਤੀਤਿ ॥
ਆਈ ਪੰਥੀ ਸਗਲ ਜਮਾਤੀ ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ ॥
ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥
ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥੨੮॥
ਭੁਗਤਿ ਗਿਆਨੁ ਦਇਆ ਭੰਡਾਰਣਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਜਹਿ ਨਾਦ ॥
ਆਪਿ ਨਾਥੁ ਨਾਥੀ ਸਭ ਜਾ ਕੀ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਅਵਰਾ ਸਾਦ ॥
ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਦੁਇ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿ ਲੇਖੇ ਆਵਹਿ ਭਾਗ ॥
ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥
ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥੨੯॥
ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥

---

[1]ਲੰਗਰ।
[2]ਸਿੱਧਾਂ ਉਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ।
[3]ਜੋਗ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ (ਅ) ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ।
[4]ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[5]ਸਾਰੇ ਵਡੇ (ਯਾ ਸਾਰੀਆਂ) ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ (ਸਭਾਸਦ) ਤੁਹਾਡੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਹੋਣਗੇ।
[6]ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ।

ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥
ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥
ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥
ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥੩੦॥
ਆਸਣੁ ਲੋਇ ਲੋਇ ਭੰਡਾਰ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਪਾਇਆ ਸੁ ਏਕਾ ਵਾਰ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਕੀ ਸਾਚੀ ਕਾਰ ॥
ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥
ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥੩੧॥

ਚੌਪਈ: ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਗੋਰਖ ਜਬ।
ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਤਬ।
'ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਤੁਮ ਇਹ ਠਾਂ ਚਲਿ ਆਏ?।
ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ? ॥ ੧੨ ॥
ਸੋ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਸਪੂਰਨ ਤੁਮਰੋ।
ਸਾਚ ਬਚਨ ਇਹ ਮਾਨੋ ਹਮਰੋ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਮਨੋਰਥ ਮੇਰੇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਹੈਂ ਇਕ ਬੇਰੇ ॥ ੧੩ ॥
ਦੀਖਜਾ[1] ਲੀਜੈ ਜੇ ਤੁਮ ਚਾਹੀ।
ਪੂਰੋਂ[2] ਮੈਂ, ਚਿਤਵੋਂ[3] ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਜੋ ਮਾਂਗੋਂ[4], ਹਮ ਢਿਗ[5] ਕਰਤਾਰਾ।
ਤੁਝਹਿ ਦਿਵਾਵਹਿਂ, ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਾ' ॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਗੋਰਖ ਭਯੋ, ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਨ ਕੋਇ।
ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਮਿਟ ਗਯੋ, ਜਲ ਤਰੰਗ[6] ਜਯੋਂ ਸੋਇ ॥ ੧੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਾਨੀ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਅਲਾਈ[7]।
'ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਸੁਨਹੁ ਸਿਧ ਰਾਈ!।
ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੀਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

---

[1]ਉਪਦੇਸ਼, ਮੰਤ੍ਰ।
[2]ਪੂਰੀ ਕਰਾਂਗਾ।
[3]ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ।
[4]ਜੇ (ਤੁਸੀਂ) ਮੰਗੋ।
[5]ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ।
[6]ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਂਗ।
[7](ਮਖੌਲ ਨਾਲ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਤੁਮਰੋ ਭਲੋ ਲਿਯੋ ਹੈ ਬੇਸਾ' ॥ ੧੬ ॥
ਗੋਰਖ ਭਾਖੈ 'ਪਰਖੋਂ ਤਾਂਹੀ।
ਘਟ ਛੂਛਾ ਕੇ[1] ਪੂਰੋ ਆਹੀ।
ਤੁਮਰੋ ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਮੈਂ ਜਾਨਾ।
ਜਸ ਉਚਰਯੋ ਤੈਸਾ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਗ੍ਯਾਨ ਘਨ ਰੂਪਾ[2]।
ਰਹਿਤ ਕਹਿਤ[3] ਕੇ ਸਹਿਤ ਅਨੂਪਾ[4]'।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਐਸੇ।
ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਰਹੇ ਤਹਿਂ ਬੈਸੇ ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਰਦਾਨਾ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ, 'ਅੱਗ੍ਰਜ ਚਲੋ ਕਿ ਨਾਂਹਿ।
ਆਨ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕੀਏ, ਜੇ ਰਾਵਰਿ ਉਰ ਚਾਹਿ' ॥ ੧੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਈ!
ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਮੁਝ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਬਾਲਾ? '।
ਮੈਂ ਤਬ ਬੋਲਯੋ 'ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ! ॥ ੨੦ ॥
ਹੌਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਜਿਉਂ ਉਰ ਮਹਿਂ ਤਿਉਂ ਕੀਜੈ ਕਾਰੀ'।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬੈਨਾ।
ਬੈਸੇ ਤਹਿੰਵਾ* ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥ ੨੧ ॥
ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਜੋਗੀ ਤਬ ਆਯੋ।
ਬੈਠ ਸਮੀਪ 'ਅਦੇਸ਼' ਅਲਾਯੋ।
'ਅਸਨ ਬਸਨ ਲੀਜੈ ਜੋ ਚਾਹੀ।
ਛੁਧਾ ਨ ਬਯਾਪੈ ਕਬ ਤਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨੰਗੇ ਕਬੈ ਨ ਹੋਵੀ, ਪਹਿਰ ਦੁਕੂਲ[5] ਅਮੋਲ'।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੈਨ ਤਿਹ, ਬੋਲੇ ਅਚਲ ਅਤੋਲ ॥ ੨੩ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਨੀਕੋ ਕੀਨ ਸੰਤੋਖੰ ਅਸਨਾ।

---

[1]ਘੜਾ (ਹਿਰਦਾ) ਖਾਲੀ ਹੈ ਯਾ।
[2]ਇਕਰ ਗ੍ਯਾਨ ਸਰੂਪ।
[3]ਕਹਿਣੀ।
[4]ਸੁਹਣਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨਾਂ ਹੋ ਸਕੇ।
*ਪਾ:-ਤਿਹ ਠਾਂ।
[5]ਕਪੜਾ, ਦੁਪੱਟਾ।

ਰੂਰੋ ਸਾਦ[1] ਨਾਮ ਜਪ ਰਸਨਾ[2]।
ਬਸਨ[3] ਜਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੇ ਲੀਨੇ।
ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਤਨ, ਨੀਤ ਨਵੀਨੇ[4] ॥ ੨੪ ॥
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਾ ਯੁਗ ਲੋਕਾ।
ਭੂਖ ਨਗਨ ਤੇ ਸਦਾ ਅਸ਼ੋਕਾ'।
ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।
ਉਦਤਜੋ[5] ਚਰਨ ਗਹਿਨ[6] ਹਿਤ ਸੰਗਾ ॥ ੨੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਹੁ ਭਾਉ ਜਿ ਦੇਖਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਆਦਰ ਕੀਨ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ।
ਪਗ ਲੌ[7] ਸਿਰ ਨਹਿਂ ਜਾਵਨ ਦੀਨੋ।
ਕਰ ਮੈਂ ਲੇਯ ਅੰਕ[8] ਭਰਿ ਲੀਨੋ ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਹਰਖ ਕਰਿ[9], ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਕਹਿ ਬੈਨ।
'ਭਯੋ ਨਿਰੰਜਨ ਕੋ[10] ਦਰਸ, ਹਮਹਿਂ ਸਰਬ ਗੁਨ ਐਨ ॥ ੨੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਤੁਮ ਤੋ ਬਿਦਤਿ ਆਪ ਕਰਤਾਰਾ।
ਕਲਿ ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।
ਜਿਨ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਐਸੇ ਜਾਨਾ।
ਸੋ ਜੋਗੀ ਨਹਿਂ, ਅਤਿ ਅਗਜਾਨਾ[11]' ॥ ੨੮ ॥
ਬੰਦੈ ਹਾਥ ਰਿਦੇ ਅਨੁਰਾਗਾ[12]।
'ਅਹੈਂ ਧੰਨ ਹਮਾਰੇ ਵਡ ਭਾਗਾ।
ਜਿਹ ਕਰਿ ਤੁਮਰਾ ਦਰਸਨ ਪਾਯਾ।
ਮੋ ਕੋ ਤਾਰਨ ਇਹ ਠਾਂ ਆਯਾ ॥ ੨੯ ॥
ਮੈਂ ਜੋ ਕੀਨ ਜੋਗ ਚਿਰਕਾਲਾ।

---

[1]ਸੁਾਦ।
[2]ਜੀਭ (ਨਾਲ)।
[3]ਕੱਪੜੇ।
[4]ਨਿਤ ਨਵੇਂ (ਰਹਿੰਦੇ) ਹਨ।
[5]ਉਠਿਆ।
[6]ਫੜਨ।
[7]ਚਰਨਾਂ ਤਕ।
[8]ਜੱਫੀ।
[9]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ।
[10]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ।
[11]ਮੂਰਖ ਹੈ।
[12]ਹੱਥ ਦੋਵੇਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ (ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ)।

ਤਾਂ ਕੋ ਫਲ ਅਬ ਮਿਲਜੋ ਬਿਸਾਲਾ+'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਧੰਨ ਤੁਮ ਜੋਗੀ।
ਮਾਨ ਰੋਗ ਤੇ ਰਹਿਤ ਅਰੋਗੀ ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਯਾ ਨਿਰੰਜਨ ਤੋਹਿ ਪਰ, ਹੈ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ'।
ਕਹੇ ਸੁਨੇ ਇਵ ਬੈਨ ਯੁਗ[1], ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਭੇ ਹਰਖਾਇ ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੰਗਲ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਤਿਹ ਸਾਥਾ।
'ਕਸ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ? ਪ੍ਰਾਨੰ ਨਾਥਾ! '। {ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ}
ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ 'ਮੈਂ ਅਸ ਪਹਿਚਾਨਾ।
ਦਰਸ ਨਿਰੰਜਨ ਕੋ ਮਨ ਮਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥
ਪੂਰਬ ਮਿਲਿ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਕਹਾ।
ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ ਤੈਸੋ ਅਹਾ'।
ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜਬ ਗਯੋ।
ਮਰਦਾਨਾ ਤਬ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ॥ ੩੩ ॥
'ਇਸ ਜੋਗੀ ਕੋ ਭਲੋ ਸੁਭਾਏ।
ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਜਿਹ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਰਖਾ ਐਸੇ।
ਬਿਛਰਜੋ ਮੀਤ ਮਿਲਤਿ ਹੈ ਜੈਸੇ' ॥ ੩੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੋਲੇ 'ਜਾਸ ਪਰ, ਹੈ ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਾਰ।
ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਅਸ ਗੁਨ ਹੋਵਈਂ, ਲਖਹਿਂ ਨ ਔਰ ਗਵਾਰ ॥ ੩੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਭਿ ਨਾਥਨ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਥਾ।
ਇਹ ਸਮਾਨ ਕਿਹ ਅਪਰ ਨ ਗਾਥਾ'।
ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਨਾਥ ਨਾਮ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੬ ॥
ਜਿਤਨੇ ਜਤੀ ਕਹਹੁ ਤਿਨ ਨਾਮੂ।
ਕਿਤਨੇ ਸਿੱਧ ਭੇਦ ਸੁਖ ਧਾਮੂ! '।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ 'ਸਿੱਧ ਹੈਂ ਜੇਤੇ।
ਨਾਥ ਨਾਮ ਕਹਿਲਾਵਹਿਂ ਤੇਤੇ ॥ ੩੭ ॥
ਇਨ ਮਹਿਂ ਨੌ ਜਿ ਨਾਥ ਸ਼ੁਭ ਜਾਨੁ।
ਸੋ ਮੈਂ ਤੁਝ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੁ।

+ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਥ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਕੈਸਾ ਸਿਦਕ ਭਰਿਆ ਹੈ।
[1]ਦੋਹਾਂ ਨੇ।

ੴਪ੍ਰਾਣ ਨਾਥ, ੨ਇਕ ਗੋਪੀ ਚੰਦ। {ਨੌਂ ਨਾਥ}
੩ਸੁਰਤਿਨਾਥ ਜਿਨ ਨਹਿਂ ਜਮ ਫੰਧ ॥ ੩੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ੪ਗੋਰਖਨਾਥ ੫ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਪੁਨ[1], ੬ਮੰਗਲਨਾਥ ਮਹਾਨ[2]।
੭ਚਰਪਟ, ੮ਚੰਬਾਨਾਥ ਹੈ ੯ਘੁਘੁਨਾਥ ਸੁਜਾਨ[3] ॥ ੩੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਬ ਜੇ ਜਤੀ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ।
੧ਲਛਮਨ, ੨ਗੋਰਖ ਅਰ ੩ਹਨੁਮਾਨਾ।
੪ਭੀਸ਼ਮ, ੫ਭੈਰਉ, ੬ਦੱਤ ਪਛਾਨੋ। {ਛੇ ਜਤੀ}
ਚੌਰਾਸੀ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਬਖਾਨੋ ॥ ੪੦ ॥ {ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ}
ਸੁਰਸਿੱਧ, ਲੁਹਿਰੀਪਾ, ਭੰਗਰ।
ਹਾਜੀ ਰਤਨ, ਖਿੰਥੜਾ, ਝੰਗਰ।
ਕੇਵਲ, ਕਰਠ, ਜਾਲਿਕਾ, ਸੰਗਰ।
ਸਮਰਥ, ਨਿਰਤ, ਬਿਮਲਕਾ, ਲੰਗਰ ॥ ੪੧ ॥
ਪੂਰਨ, ਨਾਸਿਕ, ਔਘੜ, ਊਰਮ।
ਭਰਥਰਿ, ਈਸ਼ੁਰ, ਪਰਬਤ, ਧੂਰਮ।
ਜੋਤਿ ਮਗਨ, ਸਿਧਸੈਨ, ਹਨੀਫਾ।
ਰਾਇਐਨ, ਪਤਿਪ੍ਰਾਨ, ਕਨੀਫਾ ॥ ੪੨ ॥
ਬਿਮਲ ਜੋਤਿ, ਸੀਤਲ ਜਲ, ਗਿਰਵਰ।
ਚਤੁਰਬੈਨ, ਮੁਕਤੀਸ਼ਰ, ਗਿਰਧਰ।
ਸੂਰਐਨ, ਗਿਰਬੋਧ, ਪਲਕ ਨਿਧਿ।
ਸੰਭੂ, ਮਗਨਧਾਰ, ਕਨਕਾ ਸਿਧ ॥ ੪੩ ॥
ਗੌਨਗੁਆਲ, ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੇ, ਦਰਸ਼ਨ।
ਚਲਨਜੋਤਿ, ਤੁਲਸਾਂ, ਗੋਵਰਧਨ।
ਕੇਵਲਕਰਮੀ, ਕਲਾ-ਬਿਲਾਸੀ।
ਭੂਤਵੇ, ਕੇਸਕਰਨ, ਕ੍ਰਮਨਾਸੀ* ॥ ੪੪ ॥
ਸੰਘਰ, ਕਿਸਨ ਕੁਆਰ, ਅਸਰਨਿਧ।
ਪਲਕਾ, ਰਾਮਕੁਮਾਰ, ਰਾਮ ਸਿੱਧ।
ਮੀਰਹੁਸੈਨੀ, ਆਪੰਰੂਪੀ।
ਮੀਰਜੰਬੀਲ, ਕਲੇਸੰਧੂਪੀ ॥ ੪੫ ॥

---

[1]ਫੇਰ।
[2]ਬੜਾ।
[3]ਚਤੁਰ।
*ਪਾ:-ਭੂਤਕ, ਵੈਸ ਕਰਨ, ਕ੍ਰਮ ਨਾਸੀ।

ਜੋਗਹਰੇ, ਖੁਲਾਸ, ਕਸਧੂਪੀ।
ਕੇਵਲਕਰਮੀ, ਜੋਗ ਅਨੂਪੀ।
ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਕਿਦਾਰ, ਇਕ ਰੰਗੀ।
ਨਾਸਿਕਾ, ਸਿਲਸਿਲਾ ਤੁਰਤਰੰਗੀ ॥ ੪੬ ॥
ਕੇਲੰਕਲ, ਕੂਨਜੋਗ, ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ।
ਈਸ਼ਰਪ੍ਰੰਗੀ, ਯੋਗਪਵਿਤ੍ਰਾ।
ਸੰਭਾਲਕਾ, ਬਿਹੰਗਮ, ਜੋਗੀ।
ਬ੍ਰਹਮੰ ਜੋਗੀ, ਬ੍ਰਹਮੰ ਭੋਗੀ ॥ ੪੭ ॥
ਸਰਸੁਤੀ, ਬਿਨਸਪਤੀ, ਗੰਧਾਰੀ।
ਵਾਸੀਗੁਫਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਤਧਾਰੀ।
ਮੁਗਲ ਜੋਗ, ਚੌਰਾਸੀ ਗਿਨਿਯੇ।
ਸਰਬ ਨਾਮ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਜਨਿਯੇ' ॥ ੪੮ ॥
ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਬੂਝਤ ਭਾ ਤਬ।
'ਤੁਮ ਜੋ ਕਹੇ ਸੁ ਜਾਨੇ ਮੈਂ ਸਭਿ।
ਏਕ ਸੰਦੇਹ ਨਿਵਾਰਨ ਕੀਜੈ।
ਬਹੁਰੋ ਚਲਨ ਗੈਲ[1] ਪਗ[2] ਦੀਜੈ ॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਭੋਗ ਨ ਕੀਨੋ ਨਾਰਿ ਸੋਂ, ਐਸੇ ਲੋਕ ਅਨੇਕ। {ਛੇ ਜਤੀ ਹੀ ਕਿਉਂ?}
ਖਸ਼ਟ ਜਤੀ ਤੁਮ ਕਿਉਂ ਕਹੇ, ਮੁਝ ਸੰਸੈ ਭਾ ਏਕ' ॥ ੫੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। {ਅੱਠ ਕਿਸਮ ਦਾ ਭੋਗ}
'ਨਹੀਂ ਜਤੀ ਜੋ ਤੋਹਿ ਬਿਚਾਰੇ।
ਸਰਬ[3] ਰਿਖੀਕ[4] ਬਿੰਦ[5] ਦ੍ਰਵ ਜਾਵੈ।
ਜਤੀ ਸੋਇ ਕਿਤ ਤੇ[6] ਨ ਗਵਾਵੈ ॥ ੫੧ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਨੈਨ[7] ਰੂਪ ਪਿਖਿ[8] ਰਹਜੋ ਲੁਭਾਈ।
ਤਾਂਹੀ ਸਮੈ ਨੈਨ ਦਰ ਜਾਈ।
ਤਿਯ[1] ਰਸ ਸੁਨਹਿ ਜਬਹਿ ਦੇ ਕਾਨਾ।

---

[1]ਰਾਹ ਵਿਚ।
[2]ਚਰਣ।
[3]ਸਾਰੇ।
[4]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ।
[5]ਵੀਰਯ।
[6]ਕਿਸੇ ਤਰਫ ਤੋਂ।
[7]ਨੇਤ੍ਰ।
[8]ਦੇਖ ਕੇ।

ਜਾਇ ਸ਼੍ਰਵਨ[੨] ਦਰ[੩] ਬਿੰਦ[੪] ਲੁਭਾਨਾ[੫] ॥ ੫੨ ॥
ਮੁਖ ਤੇ ਤਰੁਨੀ[੬] ਰਸ ਕੀ ਬਾਤਾ।
ਹਿਤ ਸੋਂ ਲਾਇ ਕਰਤਿ ਯੌਂ ਜਾਤਾ।
ਕਰਹਿ ਸਪਰਸ਼[੭] ਅੰਗਨਾ ਅੰਗਾ[੮]।
ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਜਾਵਹਿ ਬਿੰਦ ਨਿਸੰਗਾ ॥ ੫੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਸ਼ਟ ਬਿਧਿਨ[੯] ਕੋ ਭੋਗ ਹੈ, ਤਿਨ ਤੇ ਜੋ ਵਿਪਰੀਤਿ[੧੦]।
ਪੂਰਨ ਜਤੀ ਸੁ ਜਾਨਿਯੇ, ਲੀਨ ਕਾਮ ਤਿਹ ਜੀਤ ॥ ੫੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਖਸ਼ਟ[੧੧] ਜਤੀ ਹੈਂ ਔਰ ਨ ਕੋਈ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਰਸੰਸੈਤਾ[੧੨] ਹੋਈ।
ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈ।
'ਅੱਗ੍ਰਜ ਚਲਿਯੇ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ॥ ੫੫ ॥
ਇਨ ਤੇ ਊਚੇ ਥਾਨ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ।
ਤਿਨ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਹੌਂ ਮੈਂ ਦੇਖਾ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ 'ਬਿਲੰਬ[੧੩] ਨ ਕੋਈ।
ਚਲਿ ਦੇਖਹੁ ਦੇਖਨ ਹਿਤ ਜੋਈ' ॥ ੫੬ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਗਮਨ ਹੇਤ ਪੁਨ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।
ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਗੋਪੀਚੰਦ ਬਖਾਨਾ।
'ਮੰਗਲਨਾਥ! ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ ॥ ੫੭ ॥
ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਚਲਿਤ ਭੇ ਤਜਾਰੂ।
ਚਲਹੁ ਆਪ ਕੀਜੈ ਸਤਿਕਾਰੂ।

---

[1]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[2]ਕੰਨਾਂ।
[3]ਦੁਆਰੇ।
[4]ਵੀਰਯ।
[5]ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ।
[6]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[7]ਛੂਹਣਾ।
[8]ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ।
[9]ਅਠ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[10]ਉਲਟਾ।
[11]ਛੇ।
[12]ਤਸੱਲੀ।
[13]ਦੇਰੀ।

ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੇ ਰਹੈਂ ਇਹ ਥਾਈਂ।
ਯਾਂ ਤੇ ਨੀਕੀ ਅਪਰ ਨ ਕਾਈ ॥ ੫੮ ॥
ਜਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਗਜਾਨ ਮਹਿਂ ਭੀਨੇ।
ਹੁਇਂ ਸਨਾਥ[1] ਤਿਹ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੇ'।
ਕਹਤਿ[2] ਪਰਸਪਰ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸੂ।
ਚਲਿ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਾਸੂ ॥ ੫੯ ॥
ਘੁੱਘੂਨਾਥ ਸੁ ਮੰਗਲਨਾਥਾ।
ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਆਵਾ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।
ਭਰਥਰਿ ਗੋਪੀਚੰਦ ਸੁਜਾਨਾ।
ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨਾ ॥ ੬੦ ॥ {ਸਿੱਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ}
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਚਨ ਅਲਾਏ।
'ਰਹੋ ਇਹਾਂ, ਕਿਉਂ ਤਪਾ! ਸਿਧਾਏ?
ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥਾ।
ਬੈਸੇ ਕਰਹੁ ਨਿਰੰਜਨ ਗਾਥਾ ॥ ੬੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਕੋ ਜੰਜਾਰ ਕਛੁ, ਰਹਜੋ ਨ ਕੋਊ ਕਾਜ।
ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ ਲੀਜਿਯੇ, ਰਹਉ ਸੁਮੇਰੁ ਬਿਰਾਜ' ॥ ੬੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਔਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਹਮੈਂ ਜੰਜਾਰਾ।
ਦਰਸਨ ਸੰਤਨ ਕੋ ਹਿਤ ਮੇਰੇ।
ਜਿਨ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੇਰੇ ॥ ੬੩ ॥
ਆਸਨ ਬੈਸਨ[3] ਹਮ ਤੇ ਛੂਟਾ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਸਤਿ ਬੰਧਨ ਤੂਟਾ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਪਰ ਡੀਠ ਹਮਾਰੀ।
ਛੂਟ ਗਈ ਸਭਿ ਅਪਨੀ ਧਾਰੀ[4] ॥ ੬੪ ॥
ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਾਵਹਿ ਕਿਤ ਆਨਾ।
ਅਟਕੀ[5] ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਥਾਨਾ।
ਤਿਹ ਪਗ ਲਗਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਮੇਰੇ।

---
[1]ਨਿਹਾਲ।
[2]ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ।
[3]ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠਣਾ।
[4]ਹਉਮੈ।
[5]ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵਤਿ ਤਿਨ ਬਿਨ ਹੇਰੇ' ॥ ੬੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬੋਲੵੋ ਮੰਗਲਨਾਥ ਤਬ, 'ਰਾਵਰ ਹੀ ਕਰਤਾਰ।
ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ ਦੁਲੰਭ ਹੈ, ਹਮ ਯੌਂ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ ॥ ੬੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਤੁਮ ਸਮੀਪ ਜੋ ਬੀਤਹਿ ਕਾਲਾ।
ਸੋ ਹਮ ਜਾਨਹਿਂ ਸਫਲ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੁਛ ਕਾਲ ਰਹੀਜੈ।
ਪੁਨ ਜਾਵਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕੀਜੈ' ॥ ੬੭ ॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਤੁਮ ਸਭਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਪਜਾਰੇ[1]।
ਹੋਇ ਮੇਲ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ।
ਅਬ ਜਾਵਨ ਕੋ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬੮ ॥
ਕਰਹੁ ਦਯਾ ਆਇਸ ਅਬ ਦੀਜੈ।
ਹੌਂ ਗਮਨੋਂ ਨਿਜ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਕੀਜੈ'।
ਮੰਗਲ ਆਦਿ ਸਰਬ ਸਿਧ ਭਾਖੈਂ।
'ਦੇਖਹੁ ਤਪਾ' ਜਹਾਂ ਤੁਮ ਕਾਂਖੈ[2] ॥ ੬੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਖੁਸ਼ੀ ਨਿਰੰਜਨ[3] ਕੀ ਸਦਾ, ਖੇਲਹੁ ਜਿਤ ਹੁਇ ਚਾਹਿ।
ਸਭਿ ਤੁਮਰੇ ਅਸਥਾਨ ਹੈਂ, ਦੂਸਰ ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹਿ' ॥ ੭੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।
ਬਿਦਾ ਹੋਨਿ ਲਾਗੈ ਸੁਖ ਸਦਨਾ।
ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸੋਂ 'ਆਦੇਸ' ਅਲਾਈ।
ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹਿਰਦੈ ਜਗਰਾਈ ॥ ੭੧ ॥
ਮੰਗਲ, ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ, ਲੁਹਿਰੀਪਾ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਸਰਬ* ਸਮੀਪਾ।
ਗੋਪੀਚੰਦ ਆਦਿ ਹੈਂ ਜੇਤੇ।
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਰਖੇ ਜੇ ਗੁਰੁ ਬੇਤੇ[4] ॥ ੭੨ ॥
ਦੇਖਹਿਂ ਚੰਦ੍ਰ ਬਦਨ ਕੀ ਓਰਾ।
ਸਭਿ ਨੈ ਲੋਚਨ ਕੀਨ ਚਕੋਰਾ।

---

[1]ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪਜਾਰੇ।
[2]ਇੱਛਾ ਹੈ।
[3]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।
*ਪਾ:-ਤਬਹਿ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ।

ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦਾ।
ਮਨ ਆਪਨੇ ਜਿਨ ਕੀਨ ਮਲਿੰਦਾ[1] ॥ ੭੩ ॥
ਸਾਦਰ ਕੇ[2] ਬਚ ਸੁਨੇ ਸੁਨਾਏ।
ਅੱਗ੍ਰਜ[3] ਸੰਗ[4] ਚਲੇ ਪਹੁੰਚਾਏ।
ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਹਟਾਏ।
ਆਗੇ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਏ ॥ ੭੪ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶✶)

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਤੀ ਦੇ ਜੋ ਲੱਛਣ ਕਿਹਵਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਖਿਯਾਲ ਮੰਡਲ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਬਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਬਯਾਨ ਦੀ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਐਸੇ ਜਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸ਼ੁਭ ਆਚਰਨ ਵਾਲਾ ਬੜਾ ਹੀ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਵਿੱਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਿਵਾਸ ਲੋਚਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਹਠਾਗ੍ਰਹ ਵਾਲਾ ਨਿਰਾ 'ਜਤੀ' ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ: 'ਇਕਿ ਬਿੰਦੁ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਾਖਦੇ ਸੇ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਛੂਟਹੀ ਭ੍ਰਮਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ'। [ਆਸਾ ਮਾ: ੧]

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜਤ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਾ 'ਜਤੀ' ਹੋ ਜਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਓਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨ। ਓਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਪਜਾਰੋ, ਸੁੱਚੇ ਉੱਚੇ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਜਤੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:- 'ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ' ॥ ਦੂਸਰਾ ਜਤੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ 'ਗ੍ਰਹਸਤ ਜਤੀ' ਹੈ। ਯਥਾ:- 'ਏਕ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ' (ਭਾ: ਗੁ: ਵਾਰ ੬ ਪੌ: ੮)। ਪੁਨਾ:- ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੱਸਦੇ ਹਨ 'ਇਕਿ ਗਿਰਹੀ ਸੇਵਕ ਸਾਧਿਕਾ ਗੁਰਮਤੀ ਲਾਗੇ ॥ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸੁ ਜਾਗੇ'॥

ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਜਤੀ ਰਹਿਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੀ ਸਖਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਓਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰੇ। ਜਤੀ ਬੀ ਉਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ। ਵਿਵਾਹ ਨਾ ਕਰਕੇ ਜਤੀ ਰਹਿਣਾ ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਇਕ ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਨ ਦੀ ਟੇਕ ਉਸ ਨੇ 'ਨਾਮ' ਪਰ ਧਾਰ ਰਖੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਜਤੀ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਸਾਧੂ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੇ ਹੀ ਡੇਰੇ ਵੈਰਾਨ ਕਰਨੇ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ ਟੂਕ ✶✶)

ਸੁਮੇਰ ਹਿੰਦੂ ਪੌਰਾਣਕ ਅਖਯਾਯਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪਰਬਤ ਹੈ, ਜੋ ਖਯਾਲੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਓਥੇ ਜੰਬੁ ਦੀਪ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਗ੍ਰੈਹ ਇਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਉਚਾਈ ਇਸ ਦੀ ੮੪੦੦੦ ਯੋਜਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ੧੬੦੦੦ ਯੋਜਨ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਮੁਰੱਬਾ, ਅੰਡਾਕਾਰ, ਤੇ ਗਾਜਰ ਵਰਗੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਚਾਰ ਮੂੰਹ ਹਨ:-ਪੂਰਬ ਦਾ ਚਿੱਟਾ, ਦੱਖਣ ਦਾ ਪੀਲਾ, ਉੱਤਰ ਦਾ ਲਾਲ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਕਾਲਾ। ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਇਕ ਗੰਗਾ ਇਸ ਪਰ ਉਤਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਧਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਚਾਰ ਪਾਸੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵਗਦੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਿਗਪਾਲ ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰਬਤ ਇਹ ਸੋਨੇ ਤੇ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਚੋਟੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਲੋਕ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੰਧਰਵ ਤੇ ਸੁਰਗਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਆ ਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

---

[1]ਭੌਰੇ।

[2]ਆਦਰ ਵਾਲੇ।

[3]ਅੱਗੇ।

[4]ਨਾਲ।

ਜੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਨਵੀਨ ਖੋਜ ਨੂੰ-ਕਿ ਆਰਯ ਵਡਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੂਵ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਠੀਕ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਯਦ ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੂਵ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੁ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਭੂਗੋਲ ਵਿਦਯਾ ਵਾਲੇ ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੂਵ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੂ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਨੂੰ ਕੁਮੇਰੂ ਹੁਣ ਤਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੂਵ ਤੇ ਅੱਪੜਨਾ ਲਗ ਪਗ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਬਤ ਪੌਰਾਣਕਾਂ ਨੇ ਰਚਨਾ ਸੁਹਣੀ ਰਚ ਲਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਮਰਕਜ਼ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ ਹੀ ਤੇ ਜੰਬੂ ਦ੍ਵੀਪ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਉੱਤਰੀ ਸੀਤਕਟਬੰਧ ਤੋਂ ਹੋਵੇ, ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਓਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਜਦ ਏਹ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਰਫਾਨੀ ਧਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੇ ਤਦ ਕੀਹ ਜਾਣੀਏ ਯੂਰਾਲ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੁ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹੋਣ, ਸੋਨਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਏਹ ਵਡਕੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੇ ਤੇ ਵਧੇ ਫੈਲੇ ਤਦੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਲੇ ਦੀ ਕੈਲਾਸ਼, ਗੁਰਲਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਲਾਗ ਦੀ ਉੱਚ ਧਰਤੀ ਸੁਮੇਰੂ ਬਣ ਗਈ। ਸੋਨਾਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲਾਗੋਂ ਬੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਸਤਲੁਜ, ਸਿੰਧ, ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਆਦਿ ਦਰਯਾ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਪਾਂਡਵ ਆਦਿ ਏਸੇ ਪਾਸੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੁ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਮੇਰੁ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਕੈਲਾਸ਼ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਝੀਲ ਜਿੱਥੇ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਅਧਯਾਯ ੬੦ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਚ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿਮਾਲੇ ਦਾ ਇਹ ਘਰ ਹੈ, ਬਰਫ ਪੈ ਕੇ ਜੰਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਦੇ ਸਫੇ ੨੭੩ ਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਨਾਮ ਬੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਮੇਰੁ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਜਾ ਕੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਆਯਾ। ਹਿਮਾਲੇ ਤੋਂ ਲੰਘਣਾ ਕੈਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਫੇਰ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਲ ਦਾ ਆਉਣਾ ਕਿ ਗੋਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਕੇ ਲੈ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ-ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਲ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਹੀ ਹੈ।

ਜੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਲ ਆਓ ਤਾਂ ਬੀ ਇਹੋ ਥਾਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਮਗਰੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾ ਲਖ ਪਰਬਤ ਲੰਘਿਆ ਅੱਗੇ ਸੁਮੇਰੁ ਜਾਇ ਚੜਿਆਂ ਜਹਾਂ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕਾ ਅਸਥਾਨ ਥਾ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਲੱਦਾਖ ਜਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਆਦਿ ਪਹਾੜਾਂ ਥਾਣੀਂ ਬੀ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਕੈਲਾਸ਼ ਤਕ ਅਨੇਕ ਪਰਬਤ ਲੰਘਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਮਹਾਂਦੇਵ (ਸ਼ਿਵ ਜੀ) ਪਾਣੀ ਭਰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਡਿੱਬੀ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸਤੋਂ ਬੀ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਹੈ। ਓਹ ਬੀ ਸੁਮੇਰੁ ਜਾ ਚੜਿਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਪਰ 'ਸਬਦ ਜਿਤੀ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਕੀਤੋਸੁ ਅਪਣਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ' ਵਿਚ ਇਸ ਦਿਗ ਬਿਜੈ ਦਾ ਪਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਦਰੀਨਾਥ ਤੋਂ ਅੱਠ ਦਸ ਕੋਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਵਲ ੧੭ ਹਜ਼ਾਰ ਛੇ ਸੌ ਬਹੱਤ੍ਰ ਫੁਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਵਾਲਾ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਲੰਘ ਕੇ ਅਨੇਕ ਸਾਧੂ ਰਿਖੀਆਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਿਮਾਲਯ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਅੱਗੇ ਸਿਰਧਾਰ ਪਰਬਤ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਫੇਰ ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਮਿਲੇ। ਅਲਮੋਰੇ ਤੋਂ ਬੀ ਗੜ੍ਹਤੋਕ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਖੀਰਲੀ ਸ਼ੈ ਮੈਕਾਲਫ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜ ਲੰਘਕੇ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ਅੱਪੜੇ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਈ।

ਸੋ ਪਤਾ ਇਹ ਲਗਾ ਕਿ ਇਸੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਾਲੇ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਏ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚ ਵਿਚ ਠਹੋਲੇ ਓਸ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਮਿਣਤੀਆਂ ਬੀ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਤਪੱਸ੍ਵੀਆਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਬੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਅਸਲੀ ਸਾਖੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸੀ, ਪਰ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਕੀਤੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਕਈ ਲੱਛਣ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੈਲਾਸ਼ ਦੇ ਕੋਲ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਜ ਕਲ ਕਈ ਯਾਤਰੂ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਤਿੱਬਤ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸੁਮੇਰੁ ਹੋ ਆਏ ਹਨ, ਚੁਨਾਂਚਿ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋ ਆਏ ਸਜਨ (ਭਾ: ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਸੇ ਚਾਰ ਗੁਫਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੁਧ ਮਤ ਤੇ ਹੋਰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਤੇ ਬੁੱਤ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮੇਲੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਸਿਆਲੇ ਰਹਿ ਸਕਣਾ ਕਠਨ ਹੈ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂ ਬੀ ਕਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਿਬਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਨਪਾਟੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਖਾਸ ਵੈਰ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਸਾਡੇ ਸਜਣ ਨੂੰ ਓਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਾਸ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋਗੀ ਉਰਲੇ ਪਹਾੜਾਂ 'ਗੜ੍ਹਤੋਕ' ਆਦਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਨਤਾ ਰਖਦੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਅਰ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਜਾ ਮੱਲ ਬੈਠਦੇ ਹੋਣਗੇ ਯਾ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਗੁਫਾ ਮੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਤੇ ਡਰਾਵਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਧੀਆਂ ਤੋਂ ਖੱਸ ਲਏ ਹੋਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਜੋਗੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਪਹਿਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸਰਦੀ ਦੀ ਬਹੁੱਲਤਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਫੇਰ ਤਪੱਸਜਾ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ ਯਾ ਤਪੱਸਜਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਇਕ ਅੰਗ ਬਣ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਭਾਈ ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੇ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਆਏ ਹਨ, ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਹੱਦੀ ਤਿੱਬਤ ਤੇ ਗੜਤੋਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਓਧਰ ਜਾਣ, ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ, ਜੀਆਦਾਨ ਦੇਣ ਦੇ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੱਸਦੇ ਹਨ।

(੧) ਮਹਾਤਮਾਂ ਬੁਧ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਇਹ ਹੈ।

ਓ ਮਨੀ ਪਦਮਿਹੁੰ

ਇਹ ਲੋਕ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਰ ਲੈਣ ਤਦ ਅੰਤਲੀ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ 'ਸ਼ੀ' ਵਧਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਬੁਧ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਯੁਬਾ ਅਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਸਿਰ ਨੂੰ ਮੁਨਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

(੨) ਓਹ ਲੋਕ ਜੇਹੜੇ ਇਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ-

'ਓ ਆਹੁੰ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ, ਪਦਮਾਂ ਸਿਧੀ ਹੁੰ'

'ਬਹੱਦਰਾ' ਯਾ 'ਭੱਦਰਾ' ਗੁਰੂ' ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ 'ਵਡਾ ਗੁਰੂ' 'ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ', ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਿਪ ਦਾ ਕੜਾ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰੁਦੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਰੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲਿਪਾ ਕਾਨਮ ਪੂਹਾ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਥੋੜੀ-ਥੋੜੀ ਵਾਟ ਪਰ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੀਂ ਗੜਤੋਕ ਤਕ ਦੇ ਦੋ ਥੰਮ ਖੜੇ ਕਰਕੇ ਸੜਕ ਨੂੰ ਛੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਛਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਤਿੱਬਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਇਕ ਸੌ ਸਠਵੇਂ ਮੀਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਹਿਰ ਲਿਪਾ ਦਾ 'ਦੇਵੀ ਰਾਮ' ਨਾਮ ਦਾ ਲਾਂਮਾ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਵਿੱਦਵਾਨ ਤੇ ਤੇਜੱਸ੍ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਵੇਰ 'ਕਾਨਮ' ਦਾ 'ਤਵਾਰਕੀ' ਨਾਮੇ ਲਾਂਮਾ (ਤਿਬਤ ਵਿਚ ਲਾਮਾ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ') ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲਾਂਮੇ ਆਏ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ 'ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ' ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਓਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭੱਦ੍ਰਾ ਗੁਰੂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਓਹਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ? ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਪਤੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹਦੀਆਂ ਚੇਲੀਆਂ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਆਖਰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਤਦ ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਲਾਂਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਓਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਰੇਠੇ ਮਿੱਠੇ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਓਹਨਾਂ ਤੇ ਵਿਜੈ ਪਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸ ਜਾਮੇ ਧਾਰੇ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਰਚਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਣਾਇਆ, ਛੇਵੇਂ ਜਾਮੇ ਜੰਗ ਕੀਤੇ ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ। ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਲਾਂਮੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸਾਂ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਵਤਰਣ ਦਾ ਹਾਲ ਕੀ ਤੁਸਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪੜਿਆ ਹੈ? ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਭੋਜ ਪੱਤਰਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਇਕ ਗ਼ਾਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਹਾਲ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਰਵਾਲਸਰ ਤੀਰਥ ਤੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਏਹ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਸ਼ਾਸ਼ਟਾਂਗ ਡੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।

ਲਿਪਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵੇਰ ਇਕ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਵੜ ਗਿਆ, ਲਾਂਮੇ ਨੂੰ ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਦ ੪੮ ਘੰਟੇ ਓਸ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਚੱਪਾ ਚੱਪਾ ਥਾਂ ਤੋਂ ਧੋਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਆਦਮੀ

'ਓਂ ਆਹੁੰ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਪਦਮਾਂ ਸਿਧੀ ਹੁੰ'

ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਚੋਖੀ ਵਸੋਂ ਹੈ। ਬੁਧ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿੰਤੂ ਬੋਧੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਲਗਪਗ ਦੇਵਤਾ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਤੋਂ ਪੁਛਣ ਤੇ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਆਦਿਕ ਦੇਵ ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਨ, ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁਧ ਬਹੁਤ ਉਚਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧ ਮੁਕਤੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੁੱਧ ਜੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਬੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਨ ਪਾਟਿਆਂ ਜੋਗੀਆਂ ਤੋਂ ਏਹ ਲੋਗ ਘ੍ਰਿਣਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਲੇ ਏਹ ਲੋਕ ਤੰਗ ਸਨ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਬਿਜੈ ਪਾਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਭੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੋਸ਼ੀ ਆਦਿ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾਂ ਹੋ ਗਈ। ਏਹ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਿੱਧ ਓਥੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਓਹੋ ਸਿੱਧ ਫਿਰ ਫਿਰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਸਾਰੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿਮਾਲਯ ਤੇ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਦੁਰਘਟ ਥਾਈਂ ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਛਤਰ ਝੁਲਾਯਾ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨੇ ਏਹ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਛੱਡੇ ਹਨ ਜੋ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਿਗੜਦੇ ਜਾਣ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਤੇ ਸੁਮੇਰੁ ਵਾਲੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਹੋਏ ਓਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ।

ਸਿੱਧ ਨਾਥ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ੧੨ ਮਹੀਨੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬੦ ਅੰਕ ੧੦ ਗੋਰਖ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦਾ ਤਾਲ ੧੫੩੦੦ ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਜੋ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ, ਦੀ ਚੋਟੀ ੨੧੯੩੦ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦੇ ਗੁਰਲਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਨਾਮੇ ਪਰਬਤ ਹੈ। ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਲੱਦਾਖ ਤੋਂ ਬੀ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਬੀ ਤੇ ਅਲਮੋਰੇ ਵੱਲੋਂ ਬੀ। ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ੫੦-੬੦ ਮੀਲ ਹੈ। ਏਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੋਰਸਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਚਾਰ ਵਡੇ ਦਰਯਾ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ:- ਸਿੰਧ, ਯਾਰੇ ਟਸਾਨ ਪੋ, ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਕਰਨਾਲੀ। ਇੱਥੇ ਸੋਨਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਥਾਉਂ ਬੀ ਹਨ:-ਥੋਕ ਜਾਲੰਗ; ਥੋਕ ਦੌਰਾਕਪਾ, ਤੇ ਹੇਰੁ, ਆਦਿ!

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਹਠਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥੬੪॥

੬੫. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ: ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ।]

ਦੋਹਰਾ: ਰਿਦੈ ਪਦਾਰਥ ਚਾਹਿਂ ਜੇ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਨ ਸਰੇਉ।
ਜੀਵਤਿ ਪਾਵਹੁ ਸਰਬ ਸੁਖ, ਅੰਤ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਲੇਉ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ-ਜੇ ਰਿਦੇ (ਵਿਚ) ਪਦਾਰਥ (ਬੀ) ਚਾਹੇਂ (ਤਾਂ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਸ੍ਰੇਵਨ ਕਰ, (ਚਰਨ ਸੇਵਣ ਨਾਲ) ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ (ਅਤੇ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਨੂੰ ਲਓਗੇ।

ਭਾਵ-ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਜੇ ਪਦਾਰਥ ਲਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਓਹ ਸ਼ੈ ਤਾਂ ਲੱਭੇ ਹੀ ਗੀ ਜਿਸ ਪਰ ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ ਤੇ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਭੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਹ ਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ ਪਰ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਕਾਰਣ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਚਰਣਾ ਦਾ ਧਯਾਨ ਅਪਣੇ ਸੁਭਾਵਕ ਅਸਰ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਧਯਾਨੀ ਉਥੋਂ ਉਹੋ ਸ਼ੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਥੇ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੈ, ਪਰ ਅਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪਦਾਰਥ ਵਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਥੋਂ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਬੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਜਾਏਗਾ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਧਯਾਨੀ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਮਤਿ ਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਅਰ ਓਹ 'ਮੁਕਤਿ ਮਾਰਗ' ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਏਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ, ਗਏ ਏਕ ਅਸਥਾਨ। {ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ}
ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬੈਠੋ ਜਹਾਂ, ਪੰਖਨ* ਬਿਖੇ ਮਹਾਨ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਹੁ ਬਿਹੰਗ ਹੈਂ ਅਨਗਨ ਜਹਿਂਵਾ।
ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬਿਰਾਜੈ ਤਹਿਂਵਾ।
ਬੈਸਜੋ ਆਪ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਉਚਰਤਿ ਕਥਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਜਾਂਹੀ[2] ॥ ੩ ॥
ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਸਰਬ ਬਿਹੰਗਾ[3]।
ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।
ਬੈਸੇ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਜਿਨ ਸੰਗਾਰੀ[1] ॥ ੪ ॥

---

*ਅਕਾਸ਼ੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਵਾਲੇ ਤਿਆਗੀ ਨੂੰ ਬਿਹੰਗਮ (ਪੰਛੀ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਇਕ ਕਿਸੇ ਤਿਆਗੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਨੂੰ ਚਿਰਜੀਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੌਰਾਣਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਕਿ ਇਕ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਲੋਮਸ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ। 'ਦੋ ਅਡ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਪੂਜਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ' ਇਹ ਇਸ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਠੀਕ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਤਯਾਗੀ ਤੇ ਭਗਤ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਏਥੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਓਹੋ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਵਿਚ ਜੋ ਤਪੱਸ੍ਵੀਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਦਾ ਮਹਾਨ ਅਵਗੁਣ ਸੀ, ਉਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕੈਸੇ ਦਿਆਲ ਮੂਰਤੀ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਡੀ ਉਮਰਾ ਬਾਬਤ ਪੜ੍ਹੋ ਟੂਕ ਅਧਯਾਯ ੬੫ ਅੰਕ ੫੮ ਦੀ।

[2]ਜਿਸ ਦੇ।

[3]ਬਿਹੰਗਮ ਸਾਧੂ (ਅ) ਪੰਛੀ।

ਕਥਾ ਕਰਨ ਤੇ ਹਟਿਗਾ ਜਬ ਹੀ।
ਤਿਹ ਬੰਦਤਿ ਭੇ ਮਿਲ ਖਗ ਸਭਿਹੀ[੨][*]।
ਬਹੁਰੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ।
ਸਬਦ ਤਬਹਿ ਮਰਦਾਨੇ ਗਾਵਾ ॥ ੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਤਿ ਸਬਦ ਭਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਹ, ਜਨੁ ਰਾਕਾ ਸਸਿ ਦੇਖਿ[੩]।
ਬਧਜੋ ਅਨੰਦੋਦਧਿ[੪] ਅਧਿਕ, ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਬਿਸੇਖ ॥ ੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਗਾਯੋ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਰਦਾਨੇ।
ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨਿ ਬੈਸਜੋ ਤਿਹ ਥਾਨੇ।
ਲੋਚਨ ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਉਘਾਰੇ।
ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੭ ॥
'ਕਿਹ ਕੋ ਏਹੁ ਸ਼ਬਦ ਤੈਂ ਗਾਵਾ।
ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਬਨ ਕੋ ਜਜੋਂ[+] ਦਾਵਾ[੫]।
ਜਿਹ ਕੇ ਸੁਨਤਜੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।
ਰਾਗ ਬਿਖੈ ਗਾਯੋ ਹਿਤ ਸੰਗਾ ॥ ੮ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ ਮੋਹੀ।
ਭਗਤਿ ਰੰਗਿ ਮਹਿਂ ਰੰਗਜੋ ਹੋਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਗੁਨਖਾਨਾ ॥ ੯ ॥
ਇਨ ਕੋ ਸਬਦ ਅਹੈ ਜੋ ਗਾਵਾ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸੁਹਾਵਾ'।
ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਸੁਨਜੋ ਇਵ ਕਾਨਾ।
ਤੂਰਨ ਆਇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਪਿਖ ਪੰਖੀ ਸਭਿ ਆਏ।
ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਪਾਏ।
ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਜੋਰ ਜੁਗ ਹਾਥਾ।

---

[1]ਨਾਲ ਸਨ।
[2]ਸਾਰੇ ਹੀ।
[*]ਪਾ:-ਤਬਹੀ।
[3]ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ।
[4]ਅਨੰਦ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।
[+]ਪਾ:-ਜੋ, ਸੋ।
[5]ਅੱਗ ਵਤ ਹੈ।

ਬੋਲਜੋ ਬਚਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥ ੧੧ ॥
'ਇਹ ਸੁਧ ਮੋ ਕੋ ਹੁਤੀ ਅਗਾਰੀ।
-ਪ੍ਰਗਟੈ ਹਰਿ ਕਲਿ[1] ਕਾਲ[2] ਮੜਾਰੀ।
ਜਾਉਂ ਬਿਲੋਕਨ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ-।
ਯਹੀ ਚਾਹਿ ਬੀ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੨ ॥
ਦੈਵਯੋਗ[3] ਤੇ ਆਇ ਸਮੀਪਾ।
ਦੀਨ ਦਰਸ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ!।
ਕੀਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਮੇਰਾ।
ਲੋਚਨ ਸੰਗ ਰੂਪ ਤਵ ਹੇਰਾ ॥ ੧੩ ॥
ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਤਿ ਮੰਦ ਬਿਮੂਢਾ[4]।
ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ[5]।
ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਸੁਪੰਥਾ।
ਖੋਵਨ ਰਿਦੇ ਕੁਮਤਿ ਕੀ ਗ੍ਰੰਥਾ[6] ॥ ੧੪ ॥
ਧਰ[7] ਪਰ ਨਰ ਸਰੀਰ ਕੋ ਧਾਰਾ।
ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਤੁਮ ਆਧਾਰਾ।
ਆਇ ਜਿ ਰਾਵਰਿ ਚਰਨਨ ਸ਼ਰਨਾ।
ਕਯੋਂ ਨ ਤਰੈ ਜਗ ਜਨਮ ਰੁ[8] ਮਰਨਾ ॥ ੧੫ ॥
ਕਰਹਿ ਬਚਨ ਤੁਮਰੇ ਜੁ ਕਮਾਵਨ।
ਸੇ ਨਰ ਤੀਰਥ[9] ਕਰਿਹੈਂ ਪਾਵਨ।
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਗਜਾਨ ਕੀ ਰਾਖੀ।
ਤਿਹ ਪਢਿ ਕਯੋਂ ਨ ਹੋਇ ਗਤਿ ਕਾਂਖੀ[10]' ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਤਬਹਿ, 'ਸਭਿ ਗੁਨ ਮੈਂ ਪਰਧਾਨ[11]।

---

[1]ਕਲਯੁਗ।
[2]ਸਮੇਂ।
[3]ਰਬ ਸਬੱਬੀ।
[4]ਮੂਰਖ।
[5]ਮੋਹ ਵਿਚ ਪੈਕੇ।
[6]ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਗੰਢ।
[7]ਧਰਤੀ।
[8]ਅਤੇ।
[9]ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ।
[10]ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ।
[11]ਵਡੇ।

ਭਗਤਿ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਤਿ ਹੋ, ਸ਼੍ਰੋਤਨ[1] ਬਿਖੈ ਮਹਾਨ' ॥ ੧੭ ॥
[2]'ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਜੀ! ਕੀਜੈ ਮੋਹਿ ਸਹਾਇ।
ਸ਼੍ਰੋਤੇ ਕਿਸ ਪਰਕਾਰ ਕੇ? ਦੀਜੈ ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ[*]' ॥ ੧੮ ॥

ਚੌਪਈ [3]'ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪੰਚ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। {ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤੇ}
ਸੋ ਹੌਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰਾ।
ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਸਮਝਹਿਂ ਏਕਾ।
ਦੂਜੇ ਸੁਰ ਕੈ ਲਖੈਂ ਬਿਬੇਕਾ[4] ॥ ੧੯ ॥
ਤੀਜੋ ਤਾਲ ਸੁਨਹਿਂ ਹਿਤ[5] ਦੇਯਾ[6]।
ਚਤੁਰਥ ਬਾਦਿਤ[7] ਤੇ ਰਸ ਲੇਯਾ[8]।
ਪੰਚਮ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਕੋ ਚੀਨਾ।
ਤਾਤਪਰਜ ਸਮਝੰਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੨੦ ॥
ਸੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਲਖਹੁ ਮਹਾਨਾ।
ਅਰਥ ਸਮਝਿ ਕੈ ਗੁਨਤਿ ਸੁਜਾਨਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਹੋ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਵਡੇਰੇ।
ਸਮਝ ਅਰਥ ਸੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰੇ ॥ ੨੧ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਮਨ ਲੀਨਾ।
ਚਿਂਰਜੀਵ ਹੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹਿ ਜੋ ਹਿਤ ਲਾਏ।
ਸੋ ਸ਼ਰੋਤਾ ਰਸ ਸੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥ ੨੨ ॥
ਔਰ ਜਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।
ਛੀਲਰ[9] ਖਾਨ ਬਿਖੈ ਹਿਤ ਧਾਰੀ।
ਫੋਕਟ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿਂ ਫਸ ਗਏ।
ਅੰਤਰ ਰਸ ਨਹਿਂ ਚੀਨਤਿ ਭਏ ॥ ੨੩ ॥

---
[1]ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ।
[2]ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬੋਲਿਆ।
[*]ਇਹ ਦੋਹਾ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਉਕਾਈ ਕਰਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ।
[4]ਗਿਆਨ।
[5]ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਕੇ।
[6]ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਕੇ।
[7]ਵਾਜੇ।
[8]ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
[9]ਛਿੱਲੜ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਰਸ ਤੁਮ ਚੀਨੋ।
ਵਡ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਪਦ ਕੋ ਲੀਨੋ'।
ਸੁਨਿ ਇਵ ਸ਼ਰੋਨ ਵਿਖੈ ਮਰਦਾਨਾ।
ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੪ ॥
'ਰਿਖਿ ਜੀ! ਉਚਰੋ ਬੈਸ ਪ੍ਰਮਾਨੇ।
ਤੁਮ ਦੇਖਤਿ ਜੁਗ ਕਿਤਿਕ ਬਿਹਾਨੇ? '।
ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬਚਨ ਤਬ ਕਹੈ।
'ਅਪ੍ਰਮਾਨ[1] ਬੈਸ[2] ਮਮ ਅਹੈ ॥ ੨੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜੁਗ ਸਹੰਸ੍ਰ ਬੀਤੈਂ ਜਬਹਿ ਏਕ ਦਿਵਸ ਬਿਧਿ[3] ਹੋਇ।
ਤਿਹ ਕੇ ਸਮ[4] ਪੁਨ ਰੈਨ[5] ਹ੍ਵੈ ਮਾਸਹਿ[6] ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੋਇ[7+] ॥ ੨੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸਹਸ ਬਰਖ ਜਬ।
ਬੀਤੈ ਬੈਸ ਬਿਧਾਤੇ ਕੀ ਤਬ।
ਮੁਝ ਦੇਖਤਿ ਕੇਤੇ[8] ਬਿਧਿ ਮਰੇ।
ਕਈ ਬਾਰ ਜਗ ਪਰਲੈ ਕਰੇ ॥ ੨੭ ॥
ਪੁਨ ਬਿਧਿ ਜਨਮ ਜਗਤ ਉਪਜਾਵੈ।
ਜੜ੍ਹ ਜੰਗਮ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਬਨਾਵੈ।
ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀ ਰਚਨ ਰਚਾਇ।
ਐਸੇ ਬਿਧਿ ਬਿਨਸੈ ਉਪਜਾਇ ॥ ੨੮ ॥
ਹਮਰੇ ਦੇਖਤਿ ਕੇਤੇ ਗਏ।
ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਜਗ ਉਪਜਤਿ ਭਏ।
ਬੈਠ ਇਹਾਂ ਮੈਂ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੌਂ।
ਧਜਾਨ ਧਰੌਂ ਉਰ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵੌਂ' ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਰਦਾਨ ਬਿਸਮਜੋ ਸੁਨਤਿ, ਤੂਸ਼ਨ ਭਾ ਤਿਹ ਕਾਲ।
ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਮੈਂ ਬੋਲਿਓ, ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਦਜਾਲੁ! ॥ ੩੦ ॥

---

[1]ਪ੍ਰਮਾਨ ਰਹਤ, ਬਹੁਤ।
[2]ਆਯੂ।
[3]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[4]ਬਰਾਬਰ।
[5]ਰਾਤ।
[6]ਮਹੀਨਾ।
[7]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ।
[+]ਪਾ:-ਮਾਸ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਸੋਇ।
[8]ਕਈਂ।

ਚੌਪਈ: 'ਹਰਿ ਭਗਤਿਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਮਹਾਨੇ।
ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਭਾ ਆਤਮ ਗਜਾਨੇ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਦੀਰਘ ਤੁਮ ਹੋ।
ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਾਕ ਜਨਮ ਹੋ? ॥ ੩੧ ॥
ਮੁਝ ਮਨ ਬਿਖੈ ਸੰਦੇਹ ਮਹਾਨਾ।
ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਭੋ ਗੁਨਵਾਨਾ!'।
ਬਾਨੀ ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਅਲਾਈ।
'ਸੁਨਿ ਜਿਉਂ ਬਾਇਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਏਕ ਜਨਮ ਮੈਂ ਸ਼ੂਦਰ ਭਾ ਸ਼ਿਵ* ਸੇਵਾ ਮਨ ਲਾਇ।
ਕਰੌਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੋਂ ਦ੍ਰੋਹ[੧] ਤਬ, ਬਿਨੁ ਭਵ[੨] ਜਾਨ ਨ ਕਾਇ[੩] ॥ ੩੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਰਹੌਂ ਅਯੁੱਧਜਾ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਭਾ ਦੁਰਭਿੱਖ[੪] ਕਾਲ ਇਕ[੫] ਤਾਂਹੀ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਯੋ ਉਜੈਨਾ।
ਰਹੈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਹਿਂ ਇਕ ਮਨ ਚੈਨਾ ॥ ੩੪ ॥
ਦ੍ਵੈਤ ਬਾਸ਼ਨਾ ਜਿਨ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ੀ।
ਗੁਰੂ ਕੀਯੋ ਮੈਂ ਸੋ ਪੁਰਿ ਬਾਸੀ[੬]।
ਬਿਸ਼ਨੁ ਭਗਤਿ ਕਹਿਕੈ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ।
ਸੁਨਿ ਮੇਰੋ ਹਿਰਦਾ ਜਰਿ ਜਾਵੈ ॥ ੩੫ ॥
ਭਵ[੨] ਕੀ ਭਗਤਿ ਸਦਾ ਉਰ ਭਾਊ[੭]।
ਬਿਸ਼ਨੁ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਮਨ ਖੁਨਸਾਊਂ[੮]।
ਹਠ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕੋ ਬਚਨ ਬਹੋਰੌਂ[੯]।
ਜੋ ਕੁਛ ਕਹੈ ਸੁ ਸੁਨਜੋ ਨ ਲੋਰੌਂ[੧੦] ॥ ੩੬ ॥

---

*ਪਾ:-ਗੁਰ।
[1]ਦ੍ਵੈਖ।
[2]ਸ਼ਿਵ।
[3]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਾਂ।
[4]ਕਾਲ ਪਿਆ।
[5]ਇਕ ਸਮੇਂ।
[6]ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ।
[7]ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇ।
[8]ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਵਾਂ।
[9]ਮੋੜ ਦੇਵਾਂ।
[10]ਸੁਣਨਾ ਨਾਂ ਚਾਹਵਾਂ।

ਦੋਹਰਾ: ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਹੀ, ਕੈਸੇ ਮਾਨੋਂ ਨਾਂਹਿ।
ਗਰਬਾਵੌਂ[1] ਸਭਿ ਸਮਝ ਲਘੁ[2], ਦੰਭ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਚਾਹਿ ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਰ ਬੈਸਾ ਇਕ ਕਾਲਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਵਾ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਬ ਨ ਕੀਨ ਸਨਮਾਨਾ।
ਸਿਰ ਨ ਨਿਵਾਯੋ ਗਰਬ ਮਹਾਨਾ ॥ ੩੮ ॥
ਮਾਨ ਅਮਾਨ[3+] ਏਕ ਸਮ[4] ਤਾਂ ਕੇ।
ਹਰਖ ਸੋਗ ਹਿਰਦੇ ਨਹਿਂ ਜਾਂ ਕੇ।
ਸਮ ਦਰਸੀ[++] ਨਹਿਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸੋਈ।
ਗਿਰਾ ਗਿਰੀਸ਼ ਭੌਨ ਤੇ ਹੋਈ[5] ॥ ੩੯ ॥
-ਦੁਸ਼ਟ! ਨਰਕ ਅਬ ਪਰਿਯੇ ਜਾਈ।
ਬਹੁਰ ਤ੍ਰਿਗਦ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਈ[6]।
ਭੋਗ ਅਵੱਗ੍ਯਾ[7] ਕੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਜਗ ਦੰਭੀ[8] ਤੂੰ ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਰੈਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੋਂ ਦ੍ਰੋਹ ਤੂੰ, ਗੁਰੂ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਨ।
ਯਾਂ ਤੇ ਯਮ ਡੰਡਾ ਸਹੋ, ਹੋਵਹੁ ਕਸ਼ਟ ਅਧੀਨ- ॥ ੪੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਜਬ ਜੋ ਗੁਰੁ ਮੋਰਾ।
ਭਈ ਦਯਾ ਤਿਹ[9] ਸ਼ੰਭੁ[10] ਨਿਹੋਰਾ[11]।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ।
ਚੰਦ੍ਰ ਚੂੜ[12] ਬੋਲੇ ਪੁਨ ਬਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥

---

[1]ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸਾਂ।
[2]ਛੋਟਾ।
[3]ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ।
[+]ਪਾ:-ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ।
[4]ਬਰਾਬਰ।
[++]ਪਾ:-ਸਮਵਰਤੀ।
[5]ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਹੋਈ।
[6]ਭਰਮਦਾ ਫਿਰ।
[7]ਨਿਰਾਦਰ।
[8]ਪਖੰਡੀ।
[9]ਤਿਸਨੇ।
[10]ਸ਼ਿਵ ਜੀ (ਅੱਗੇ)।
[11]ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।
[12]ਸ਼ਿਵ ਜੀ।

-ਹੇ ਦਿਜ! ਤੋਰ ਦਯਾ ਕਰ ਯਾਂ ਕੋ।
ਸਰਬ ਜਨਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਰਹਿ ਤਾਂ ਕੋ।
ਬ੍ਰਿਥਾ ਨ ਸ੍ਰਾਪ ਹੋਤਿ ਹੈ ਮੋਰਾ।
ਸਹੈ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਇਹ ਦੁਖ ਘੋਰਾ- ॥ ੪੩ ॥
ਪਰਯੋ ਤਬਹਿ ਮੈਂ ਨਰਕ ਮਝਾਰੀ।
ਮਿਲੀ ਸ਼ਾਸਨਾ ਮੋ ਕੋ ਭਾਰੀ।
ਗਰ ਕੈ ਬਿਖੈ[1] ਪਰੀ ਜਮਫਾਸਾ।
ਬਿਤਯੋ ਕਾਲ ਕਿਤ ਤਬਹਿ ਨਿਕਾਸਾ ॥ ੪੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੋਨਿ ਪੁਨ, ਭਰਮਯੋ ਸਭਿ ਕੇ ਮਾਂਹਿ।
ਅਸ ਸਰੀਰ ਨਹਿਂ ਕੋ ਰਹਯੋ, ਜਿਹ ਮੈਂ ਜਨਮਯੋ ਨਾਂਹਿ ॥ ੪੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਹੁਰੋ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜਨਮ ਕੋ ਪਾਵਾ।
ਸਗੁਣ ਉਪਾਸਨ ਮਹਿਂ ਮਨ ਲਾਵਾ।
ਸਰਬ ਜਨਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਮੁਹਿ ਰਹੀ।
ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸੁ ਬਰ ਭਾ ਸਹੀ ॥ ੪੬ ॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਲੋਮਸ[2] ਰਿਖਿ ਪਾਹੀ[3]।
ਬੈਠਯੋ ਸੁਨਨ ਬਚਨ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।
ਅਪਨ ਮਨੋਰਥ ਮੈਂ ਜੁ ਸੁਨਾਵਾ।
ਤਿਹ ਨਿਰਗੁਣ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਲਾਵਾ ॥ ੪੭ ॥
ਮਮ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਰੁਚੈ ਨ ਕੋਊ।
ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਸਮਝਾਵਤਿ ਸੋਊ।
ਬੂਝੋਂ ਸਗੁਣਹਿ[4] ਬਾਰੰਬਾਰੂ।
ਨਿਗੁਣਹਿ ਤਰਕਤਿ[5] ਬਚਨ ਉਚਾਰੂੰ ॥ ੪੮ ॥
ਮਮ ਮਤਿ ਲਖਿ ਲੋਮਸ ਵਿਪਰੀਤੀ[6]।
ਕਰਿ ਕਛੁ ਰਿਸ, ਬੋਲਯੋ ਅਸ ਰੀਤੀ।
-ਪੱਛਨ ਸਹਿਤ[7] ਬੋਲ ਹੈਂ ਤੇਰੇ।

---

[1]ਗਲੇ ਵਿਚ।
[2]ਇਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਮ।
[3]ਪਾਸ।
[4]ਸਰਗੁਣ (ਬਾਬਤ)।
[5]ਨਿਰਗੁਣ ਵਿਚ ਹੁੱਜਤਾਂ ਦੇ।
[6]ਉਲਟੀ।
[7]ਤਰਕਾਂ ਸਮੇਤ (ਅ) ਪੰਖੀਆਂ ਸਦਰਸ਼।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੋਰਤਿ[1] ਬਚ ਮੇਰੇ ॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਅਧਿਕਾਰੀ[2] ਹੌਂ ਜਾਨਿਕੈ
ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਥੋ ਤੋਹਿ[3]।
ਹੋਹੁ ਅਧਮ ਖਗ[4] ਸਭਿਨਿ ਤੇ
ਸਹਹੁ ਸ੍ਰਾਪ ਅਬ ਮੋਹਿ[5]- ॥ ੫੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਾਇਸ[6] ਦੇਹਿ ਤਬਹਿ ਮਮ ਭਈ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਉਸਤਤਿ ਕਈ।
-ਸੱਤਿ[7] ਸ੍ਰਾਪ ਹੋਵਹਿ ਰਿਖਿ! ਤੇਰਾ।
ਮੁਝ ਕੋ ਲਖਹੁ ਆਪਨੋ ਚੇਰਾ[8] ॥ ੫੧ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਬ ਮੋ ਪਰ ਕੀਜੈ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੌ ਬਰ ਇਕ ਦੀਜੈ।
ਰਹੈ ਗਜਾਨ ਮੇਰੇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਬਾਇਸ[9] ਬਪੁ ਧਰਿ ਬਿਸਰੌਂ ਨਾਂਹੀ- ॥ ੫੨ ॥
ਸੁਨਿ ਲੌਮਸ ਰਿਖਿ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਜੋ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ।
-ਹੋਵਹਿ ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਤਬ ਗਜਾਨਾ।
ਆਤਮ ਰੂਪ ਲਖਹਿਂ ਸੁਖ ਥਾਨਾ ॥ ੫੩ ॥
ਤੁਝ ਪਰ ਹੈ ਕਰੁਨਾ ਅਬ ਮੋਰੀ।
ਇਕ ਬਰ ਦੇਵੌਂ ਔਰ ਬਹੋਰੀ।
ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਹੋਇ ਜਬ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ[10]।
ਬਿਨ ਚਾਹੇ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਹ੍ਵੈ ਕਬ ਨਾਂਹੀ- ॥ ੫੪ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਕੇ ਅਸ ਬੈਨ
ਹਰਖਤਿ ਆਵਾ ਥਾਨ ਇਹ।

---

[1]ਮੋੜਦਾ ਹੈਂ।
[2]ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣੇ ਜੋਗ ਜਗਜਾਸੂ।
[3]ਤੈਨੂੰ।
[4]ਨੀਵਾਂ ਪੰਛੀ।
[5]ਮੇਰਾ।
[6]ਕਾਂ।
[7] ਸੱਚਾ।
[8]ਦਾਸ।
[9]ਕਾਂ।
[10]ਇੱਛਾ।

ਭੀ ਬਿਸਾਲ ਮਨ ਚੈਨ
ਨਹਿਂ ਤਯਾਗੋ ਅਬ ਦੇਹਿ ਕੋ ॥ ੫੫ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਰਸ ਆਇ, ਕਾਕ ਜਨਮ ਕੋ ਪਾਇਕੈ । (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ *)
ਨਹਿਂ ਤਜਿਓ ਅਬ ਜਾਇ, ਰਹੋਂ ਸਦਾ ਆਨੰਦ ਮਨ' ॥ ੫੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ।
ਚਲਿਨੇ ਤਯਾਰ ਭਏ ਜਗਰਾਈ[1]।
ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਿ ਬੰਦਨ।
ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨੇ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੫੭ ॥
ਜਿਹ ਠਾਂ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਸੁਜਾਨਾ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ **)
ਹਾਥ ਆਮਲਕ[2] ਆਤਮ ਗਜਾਨਾ। {ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ}
ਜਿਨ ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਜਗ ਸੰਨਯਾਸਾ।
ਭਾ ਬਿਰਕਤ ਬਹੁ ਫਿਰਯੋ ਉਦਾਸਾ ॥ ੫੮ ॥
ਬਿੰਸਤ ਚਤੁਰ[3] ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਕੀਨੇ।
ਏਕੁੰਕਾਰ ਰੰਗ ਮਹਿਂ ਭੀਨੇ[4]।
ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ[5] ਤੀਨ ਲੋਕ ਸੁਖ ਤਯਾਗਾ।
ਸਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੫੯ ॥
ਪਰਮ ਤੱਤ ਬੇਤਾ ਰਸ ਲੀਨਾ।
ਮਹਾਂ ਮੁਨੀ ਗੁਨ ਗੁਨਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਤਿਹ ਕੇ ਨਿਕਟ ਜਾਤਿ ਭੇ ਠਾਂਢੇ।
ਸੋ ਪੌਢਯੋ ਉਰ ਆਨੰਦ ਬਾਢੇ ॥ ੬੦ ॥
ਲੋਚਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ।
ਅੰਤਰ ਰਸ ਕੋ ਰਸਿਕ ਗਿਆਨੀ।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਪੌਢਾ ਕੌਨ ਮਹਾਨਾ? ॥ ੬੧ ॥
ਵਡ ਉਨਮੱਤ[6] ਦੇਹਿ ਜਿਹ ਭਾਰੀ।
ਪਰਯੋ ਅਡੋਲ ਮਸ਼ਟ ਮੁਖ ਧਾਰੀ।

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[2]ਜੈਸੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਂਵਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[3]ਚੌਬੀਸ।
[4]ਭਿੱਜਾ।
[5]ਤਿਨਕੇ ਵਤ।
[6]ਮਸਤ।

ਇਸ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਬੋਲਿ ਸੁਨੀਜੈ।
ਬਹੁਰੋ ਅਪਨੋ ਗਜਾਨ ਭਨੀਜੈ[1]' ॥ ੬੨ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!।
ਇਹ ਹੈ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਮਹਾਨਾ।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਵਡੋ ਅਵਧੂਤਾ।
ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਜਿਹ ਕੀ ਮਤਿ[2] ਪੂਤਾ[3] ॥ ੬੩ ॥
ਸਦਾ ਬਿਦੇਹੀ ਰਹਿਤਿ ਅਡੋਲਾ।
ਪਾਯੋ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਅਤੋਲਾ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ।
ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਪੁਨ ਬੋਲਜੋ ਬਾਨੀ ॥ ੬੪ ॥
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ! ਹਮਨੈ ਸੁਨਜੋ ਸੁ ਨਾਮਾ।
ਦਤਾਤ੍ਰੇਯ ਭਾ ਜਗ ਅਭਿਰਾਮਾ[4]।
ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਲੋਚਨ ਦੇਖਾ।
ਪਰਮਹੰਸ[5] ਅਵਧੂਤ[6] ਵਿਸ਼ੇਖਾ[7] ॥ ੬੫ ॥
ਅਬ ਇਹ ਬਦਨ ਬੁਲਾਯਾ ਚਹਿਯੇ।
ਗਜਾਨ ਬਚਨ ਕੋ ਸੁਨਿਯੇ ਕਹਿਯੇ।
ਬੋਲੇ ਤੇ ਮਤ ਹੋਇ ਲਖਾਈ।
ਤੂਸ਼ਨ ਤੇ ਨਹਿਂ ਜਾਨਜੋ ਜਾਈ' ॥ ੬੬ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ ਤਬ ਹੀ
'ਤੁਮ ਹੋਤਿ ਸਰੀਰ ਤੇ ਬੋਲਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਜੌ ਲਗ ਦੇਹਿ, ਨਿਰਾਸ[8] ਨ ਤੌਂ ਲਗ
ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਮਝੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਖੋਲਹੁ ਨੈਨ ਰਖੋ ਮਨ ਕੋ ਥਿਰ
ਔਰ ਬਿਲੋਕ ਨ ਚਿੱਤ ਡੁਲਾਹੀ।
ਏਕ ਹੀ ਬਜਾਪਕ ਹੈ ਸਭਿ ਮੈਂ

---
[1]ਕਹੀਏ।
[2]ਬੁਧਿ।
[3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[4]ਸੁੰਦਰ।
[5]ਗਿਆਨਵਾਨ।
[6]ਸੰਨਜਾਸੀ।
[7]ਬੜਾ।
[8]ਨਾ-ਉਮੈਦ।

ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾ ਘਟ ਕੋ ਨਹਿਂ ਆਹੀ' ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਦੱਤ ਕਹੈ 'ਕਛੁ ਕਾਜ ਨਹੀਂ ਜਗ
ਬੋਲਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮੋਹਿ ਸੁਭਾਊ।
ਆਸ ਕੋ ਛੋਰਿ ਨਿਰਾਸ ਭਯੋ
ਮਨ ਕੀਨ ਸਦਾ ਥਿਰ ਨਾਂਹਿ ਡੁਲਾਊ।
ਪੂਰਨ ਭੀ ਕਰੁਨਾ ਹਮ ਪੈ
ਉਰ ਬੀਚ ਬਸਜੋ ਤਿਹ ਸੋਂ ਲਿਵ ਲਾਊਂ।
ਰੋਮਹਿ ਰੋਮ ਰਚਜੋ ਸੁ ਭਲੀ ਬਿਧਿ
ਕਜੋਂ ਰਸਨਾ ਅਬ ਬੈਨ ਅਲਾਊਂ' ॥ ੬੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਮਤ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ।
'ਧੰਨ ਤੁਮ ਮਨ ਰਹਿਤਿ ਅਡੋਲੇ।
ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਉਦਧਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਰਹਉ ਮੀਨ[1] ਜਿਉਂ ਮਗਨ ਸਦਾ ਹੀ ॥ ੬੯ ॥
ਕੁੰਡਲ[2] ਕਟਕਾਦਿਕ[3] ਲੰਕਾਰਾ[4]।
ਸਭਿ ਕੂਰੇ ਉਰ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਾ।
ਜੋ ਕੰਚਨ ਹੈ ਸਰਬ ਅਧਾਰਾ।
ਸੋ ਸਾਚੋ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਧਾਰਾ' ॥ ੭੦ ॥
ਅਸ[5] ਕਹਿ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।
ਹਰਖਤਿ ਭੇ ਦੁਹਿਦਿਸ਼ ਸੁਖ ਪਾਹੀ।
ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠਿ ਤਿਹ ਪਾਸਾ।
ਚਲਿਨੇ ਤਜਾਰ ਭਏ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥ ੭੧ ॥
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।
ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਏ।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਖ ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਨ।
ਪੂਰਨ ਧਜਾਇ ਭਯੋ ਮਨ ਭਾਵਨ ॥ ੭੨ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਦੀ ਕਥਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਿਕ ਕਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਮਤਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਵਿਚ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਤਅੱਸਬ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਾਕੀ ਕਥਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਥਾਪਿਤ

---

[1]ਮੱਛੀ।
[2]ਵਾਲੇ।
[3]ਕੜੇ ਆਦਿਕ।
[4]ਗਹਿਣੇ।
[5]ਐਸੇ।

ਹੋਕੇ ਕਾਂ ਬਣਨਾ ਤੇ ਫੇਰ ਪੂਰਨ ਪਦ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਬੀ ਕਾਂ ਹੀ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਪੌਰਾਣਕ ਅਖਯਾਨਕਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ। ਕਾਉਂ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਕ ਮੁਰਾਦ ਚਿੰਰਜੀਵੀ ਦੀ ਬੀ ਹੈ, ਕਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਂ ਬੋਲਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹੈ, ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਦੂਸਰੇ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਐਸਾ ਬੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਜਾਤੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪੌਰਾਣਕਾਂ ਨੇ ਓਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹੀ ਮੰਨ ਲਏ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਨਾਗ ਜਾਤੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾਗ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਪ ਦੇਹੀ ਵਾਲੇ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ; ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਂ ਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਜ ਕਲ ਬੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਦੇ ਟਪਲੇ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਜਰਮਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਕਾਬ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਕਾਬ ਦੇਹੀ ਵਾਲੇ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਰੂਸੀਆਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਰਿੱਛ ਹੈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਹੈ, ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤਲਵਾਰ ਹੈ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਦ ਤੋਂ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਆਯੂ ਵਧਾਕੇ ਤਦ ਤਕ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਇਕ ਐਸੇ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਸੁਆਸ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਅਡੋਲ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਤੱਕਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਹਿਰੇ ਬੀ ਖੜੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਠੀਕ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਤਿਆਗੀ ਹੁਣ ਬੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਮਰਾ ਬੀ ਆਬੋ ਹਵਾ ਸਰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਸਾਧੂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੁਰਾਤਣ ਨਾਮ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾ ਰਲਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਅਸਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਵੇਂ ਸੀ? ਉਹ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਤ੍ਰੂੰਗਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਸਠਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥੬੫॥

੬੬. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸ਼ਰੰਨ ਪਰ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਹਰਿ ਪੀਰ।
ਜਯੋਂ ਪਾਰਸ ਰੰਕਹਿ ਮਿਲੈ, ਦਾਰਿਦ ਰਹੈ ਨ ਤੀਰ* ॥ ੧ ॥

ਰੰਕਹਿ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ [ਸੰ:, ਰਙ੍ਕ]। ਦਾਰਿਦ ਗ੍ਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲਤਾਈ।

ਤੀਰ ਕੰਢੇ, ਕੋਲ, ਨੇੜੇ।

ਅਰਥ-(ਹੇ ਮਨ!) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਉ (ਤੇ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦੂਰ (ਕਰਾ ਲੈ), ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ (ਜੇ) ਪਾਰਸ ਮਿਲ ਜਾਵੇ (ਤਾਂ) ਕੰਗਾਲਤਾਈ (ਉਸ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਅੱਗ੍ਰਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨ ਪਯਾਨੰ।
ਅਲਲਾਚੀਨ ਬਿਹੰਗ ਜਿਹ ਥਾਨੰ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਗਜਨ[1] ਗਹਿਤਿ[2] ਜੋ ਨਿਜ ਪਗ ਚੂੰਚੇ[3]।
ਲੇ ਕਰਿ ਉਡ ਜਾਵਹਿ ਨਭ ਊਚੇ ॥ ੨ ॥
ਨਿਜ ਕੋ ਦੀਰਘ ਦੇਹਿ ਅਕਾਰਾ।
ਜੁਗ ਪੰਖਨ ਕੋ ਵਡ ਬਿਸਤਾਰਾ।
ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ ਪਹੁਂਚੇ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਕਰਤਿ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸੁ ਬਾਸਾ ॥ ੩ ॥
ਲੋਚਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਬੈਠਯੋ ਜਹਿਂਵਾ।
ਚਲਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਹੁਂਚੇ ਤਹਿਂਵਾ।
'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰੰ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ'।
ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਸੋਂ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੪ ॥
ਛੁਟਯੋ ਧਯਾਨ ਜਬ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦੇਖਾ।
ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।
ਬੂਝਯੋ 'ਕੌਨ, ਕਹਾ ਤੇ ਆਏ?
ਇਹ ਠਾਂ ਤੁਮ ਕੋ ਕੌਨ ਲਿਆਏ? ॥ ੫ ॥
ਨਰ ਕੀ ਨਹੀਂ ਗੰਮਤਾ ਈਹਾਂ।
ਆਗੇ ਜਾਵਨ ਕਿਹ ਠਾਂ ਪ੍ਰੀਹਾ? '।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।

---

*ਪਾ:-ਪੀਰ ਪੀੜਾ।

[1]ਹਿਰਨ, ਛੋਟਾ ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ। ਫਾਢ, ਗੋਜ਼ਨ। (ਅ) ਹਾਥੀ।

[2]ਫੜਦਾ।

[3]ਚੁੰਝ ਨਾਲ।

ਤਿਹ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥ ੬ ॥
'ਸਿਮਰਯੋ ਨਾਮ ਜੁ ਤੁਮ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ ਅਧਿਕ ਨਿਜ ਜੀ ਕੀ।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਭੈ ਸਰਬ ਨਿਵਾਰਾ।
ਏਕ* ਨਾਮ ਕੋ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੭ ॥
ਰੱਖ੍ਯਾ ਕਰੀ ਤੋਹਿ ਜਿਨ ਭੂਰੀ।
ਦੋਖੀ ਮਾਰ ਬਿਦਾਰੇ ਦੂਰੀ।
ਹਮ ਉਪਾਸਕੀ ਤਿਸੀ ਨਾਮ ਕੇ।
ਗੁਣ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਦ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਕੇ* ॥ ੮ ॥
ਤਿਹ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਹਿਂ ਨਿਜ ਪਾਹੂ[1]।
ਆਏ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹੂ'।
ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਬਚੰਨ ਉਚਰਾ।
'ਕੋ ਬਾਸਨ ਧੋਇ ਉੱਜਲ ਕਰਾ? ॥ ੯ ॥
ਕਾਂ ਕੋ ਦੂਧ ਚੋਇ ਕਰਿ ਲੀਨਾ?। {ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ, ਮੱਖਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
ਕੌਨ ਤਾਵ ਸੋਂ ਤਾਵਨ ਕੀਨਾ?।
ਕੌਨ ਸਮਾਇਨ ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਪਾਯਾ।
ਕੌਨ ਥਾਨ ਦਧਿ[2] ਰਾਖਿ ਜਮਾਯਾ? ॥ ੧੦ ॥
ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਮਥਿ ਕੈ ਕਾਢਯੋ ਮਾਖਨ?।
ਪੁਨ ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ ਤੁਮ ਚਾਖਨ?।
ਕਹਿਯੇ ਸਭਿ ਮੋ ਕੋ ਬੀਚਾਰਾ।
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਨੀਕੀ ਕਾਰਾ ॥ ੧੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ, 'ਤਨ ਬਾਸਨ ਕੋ ਧੋਇ।
ਧੇਨੁ[3] ਖਿਮਾ ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ, ਦੂਧ ਸੰਤੋਖਹਿ ਚੋਇ ॥ ੧੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਨ ਤਾਪਨ ਕੋ ਤਾਵਨ[4] ਤਾਯਾ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਮਾਇਨ[5] ਪਾਯਾ।

---

*ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ।
*ਪਾ:-ਸਦਾ ਸੁਖ ਧਾਮ ਕੇ, ਸਭ ਸਖੀ ਧਾਮ ਕੇ।
[1]ਪਾਸ।
[2]ਦਹੀਂ।
[3]ਗਊ।
[4]ਚੁਲ੍ਹਾ।
[5]ਜਾਗ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਭਲੋ ਸਥਾਨਾ।
ਰਾਖਿ ਜਮਾਯੋ ਤਹਾਂ ਸੁਜਾਨਾ! ॥ ੧੩ ॥
ਮਨ ਬਿਚਾਰ ਕੀ ਮਥਨੀ[1] ਕਰਿ ਕੈ।
ਆਪਾ ਤਜਿਨ ਮਥਜੋ[2] ਹਿਤ ਧਰਿ ਕੈ।
ਭਾਣਾ ਮਨਨ ਚਾਖ ਕਰਿ ਸਾਦਾ[3]।
ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਾ' ॥ ੧੪ ॥
ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤਿ ਅਸ ਬਾਨੀ।
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਜੋਰ ਜੁਗ ਪਾਨੀ।
ਤਿਹ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਿ ਸੁਖਧਾਮਾ।
ਆਪ ਕਰੀ ਤਿਹ ਚਰਨ ਪ੍ਰਣਾਮਾ ॥ ੧੫ ॥
ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਹੋਵਾ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਹਿਤਿ ਬਚਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਰਸਾਲਾ।
'ਤੁਮ ਅਵਤਾਰ ਭਏ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਜਯੋਂ ਨਰਸਿੰਘ ਭਏ ਮਮ ਚਾਹੀ ॥ ੧੬ ॥
ਜਬ ਜਗ ਸੰਤ ਦੁਖਹਿਂ ਕਿਹ ਰੀਤੀ।
ਬਹੁਰੋ ਧਰਮ ਹੋਤਿ ਬਿਪਰੀਤੀ[4]।
ਤਬ ਤਨ ਧਰਿ ਸੰਕਟ ਜਨ ਖਾਪੂ[5]।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਦੇਹਿ ਧਰਮ ਕੋ ਥਾਪੂ[6]' ॥ ੧੭ ॥
ਕਰਿ ਉਸਤਤਿ ਪੁਨ ਕਿਯ ਪਦ ਬੰਦਨ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੀ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।
ਮੈਂ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਬਹੁਰੋ ਗਾਥਾ ॥ ੧੮ ॥
'ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸਾਰੀ।
ਜਯੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਰੱਖਯਾ ਕੀਨਿ ਤੁਮਾਰੀ।
ਸਰਬ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਬਿਦਤ ਕਹਾਨੀ।
ਸੋ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਉ ਬਖਾਨੀ' ॥ ੧੯ ॥

---

[1]ਮਧਾਣੀ।
[2]ਰਿੜਕਿਆ।
[3]ਸਵਾਦ।
[4]ਉਲਟ।
[5]ਜਨਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ।
[6]ਧਰਮ ਸਥਾਪਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਬ ਮਮ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਅਸ ਕਾਨਾ।
ਬੋਲ੍ਯੋ ਤਬ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸੁਜਾਨਾ[
'ਪੂਰਬ ਏਕ ਸਮੈਂ ਜਗਨਾਹੂ[੧]। {ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ}
ਧਾਰਤਿ ਭੇ ਅਵਤਾਰ ਬਰਾਹੂ[੨] ॥ ੨੦ ॥
ਮਮ ਪਿਤਭ੍ਰਾਤਾ[੩] ਛਿਤ[੪] ਕੋ ਲੀਨੇ।
ਗਯੋ ਰਸਾਤਲ[੫] ਗਰਬਤਿ ਪੀਨੇ[੬]।
ਤਿਹ ਕੋ ਮਾਰਿ[੭], ਲੀਨਿ ਤਬ ਛੋਨੀ[੮]।
ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਨੀ ਜਗ ਜੋਨੀ[੯] ॥ ੨੧ ॥
ਜਬ ਤਿਹ ਮਰਨ ਸੁਨ੍ਯੋ ਪਿਤ ਮੇਰੇ।
ਭ੍ਰਾਤ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿਂ ਦੁਖਿਤਿ ਘਨੇਰੇ।
ਹਿਰਦੈ ਕੀਨ ਬਹੁਰ ਵਡ ਕ੍ਰੋਧਾ।
-ਲੇਉਂ ਬੈਰ ਕਰਿ[*] ਬਿਸ਼ਨੁ ਬਿਰੋਧਾ[੧੦]- ॥ ੨੨ ॥
ਨਿਜ ਦਸਨਨ ਸੋਂ ਅਧਰਨ ਕਾਟੇ[੧੧]।
ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ ਭ੍ਰਿੱਤਨ ਸਨ ਡਾਂਟੇ[੧੨]।
- ਹਨ੍ਯੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਨੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਮੋਰਾ।
ਜਿਹ ਕੋ ਹੁਤੋ ਤੇਜ ਵਡ ਘੋਰਾ[੧੩] ॥ ੨੩ ॥
ਯੱਦਜਪਿ ਸਮ[੧੪] ਹੈ ਅਹਿਰਿਪੁ ਕੇਤੂ[੧੫]।
ਕਰਤਿ ਬਿਖਮਤਾ[੧੬] ਭਗਤਨ ਹੇਤੂ।

---

[1]ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਆਮੀ।
[2]ਸੂਰ ਦਾ।
[3]ਚਾਚਾ।
[4]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[5]ਪਾਤਾਲ ਦੇ ਸੱਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇਵਾਂ ਲੋਕ।
[6]ਤਕੜਾ।
[7]ਮਾਰਕੇ।
[8]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲੈ ਲਈ।
[9]ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਰਨ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ।
[*]ਪਾ:-ਬਰ।
[10]ਵਿਸ਼ਨੂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ।
[11]ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟੇ।
[12]ਡਾਂਟਕੇ।
[13]ਭਜਾਨਕ।
[14]ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇ ਹੋਣ ਤੋਂ।
[੧੫]ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਗਰੁੜ-ਦੀ ਕੇਤੂ ਧ੍ਵਜਾ ਵਾਲਾ)।
[16]ਭਾਵ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਗਤਿ ਲਜਾ[੧], ਬਹੁ ਕਪਟ[੨] ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਅਪਨੇ ਸਿਮਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਭੀਨਾ ॥ ੨੪ ॥
ਛਲ ਕਰਿ ਸ਼ੂਕਰ[੩] ਧਾਰਿ ਸਰੂਪਾ।
ਹਨਜੋ ਸਹੋਦਰ ਮਮ ਸੁਖਰੂਪਾ[੪]।
ਦਿਜ ਸੁਰ ਕਾਰਨ[੫] ਤਿਹ ਨੈ ਮਾਰਾ।
ਅਭੈ ਕਿਯੇ ਤੇ[੬] ਜਗਤ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥
ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਖੋਜਿ ਜਗ ਸਾਰੋ।
ਦਿਜ[੭] ਮੁਨਿ[੮] ਧੇਨੁ[੯] ਸਕਲ ਸੰਘਾਰੋ[੧੦]।
ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਦੇਖੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਉਪਾਸਨ।
ਤਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕੀਜੈ ਬੇਗ ਬਿਨਾਸ਼ਨ- ॥ ੨੬ ॥
ਅਸੁ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਤਬਹਿ ਭੁਵਾਲਾ।
ਧਾਏ ਦੈਂਤ ਵਡੇ ਬਿਕਰਾਲਾ।
ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਕਹੋਂ ਸੁਨਿ ਸੋਊ।
-ਦ੍ਵੈਸਿਰ, ਸੰਬਰ, ਨਮੁਚੀ ਜੋਊ ॥ ੨੭ ॥
ਤੀਨਨੈਨ, ਪੁਨ ਇਲਵਲ, ਪਾਕਾ।
ਸਕੁਨਿ, ਪਲੋਮਨ ਅਤਿ ਬਲ ਜਾਂਕਾ।
ਬਿੱਪ੍ਰਚਿਤ[੧੧] ਤੇ ਆਦਿ ਆਪਾਰਾ। -
ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਗੇ[੧੨] ਜਗਤ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥
ਮੁਨਿਵਰ[੧੩] ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਹਿਂ ਰਹਿਂਹੀਂ।
ਕਰਹਿਂ ਉੱਪਦ੍ਰਵ[੧੪] ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਹਂ ਹੀ।

---

[1]ਨਿਲੱਜ।
[2]ਖੋਟ ਵਿਚ।
[3]ਸੂਰ ਦਾ।
[4]ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਰੂਪ।
[5]ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ।
[6]ਓਹ ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਦੇਵਤੇ।
[7]ਬ੍ਰਾਂਹਮਣ।
[8]ਮੁਨੀ।
[9]ਗਊਆਂ।
[10]ਸਭ ਮਾਰ ਦਿਓ।
[11]ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।
[12]ਗਏ।
[13]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਨੀ।
[14]ਅਨਰਥ।

ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕੋ ਅਗਨਿ ਲਗਾਵੈਂ।
ਮਾਰਹਿਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਧੇਨੁ ਜਹਿਂ ਪਾਵੈਂ ॥ ੨੯ ॥
ਦੀਨੋ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸਾ।
ਭਾਜੇ ਮੁਨਿ ਦਿਜ ਤਜੇ ਨਿਵਾਸਾ*।
ਮੰਦਰ ਢਾਹਿ ਮਿਲਾਵਹਿਂ ਧੂਰੀ।
ਜੱਗਯ ਹੋਮ ਤਪ ਕਿਯ ਸਭਿ ਦੂਰੀ ॥ ੩੦ ॥
ਬਯਾਕੁਲ ਭਈ ਪ੍ਰਜਾ ਤਬ ਭਾਰੀ।
ਗਿਰੇ ਸੁਰਗ ਤੇ ਜੇ ਸੁਰ ਝਾਰੀ[੧]।
ਅਪਰ ਬੇਖ ਧਰਿ ਛਿਤ[੨] ਮਹਿਂ ਰਹਿਹੀਂ।
ਜੱਗ ਹੋਮ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਕਹਿਹੀਂ ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਮਮ ਪਿਤਾ ਤਬ, ਗਯੋ ਕਰਨ ਤਪ ਹੇਤ।
-ਜੀਤੌਂ ਦਿਗ ਦਿਗਪਾਲ[੩] ਯੁਤ- ਯਹਿ ਸੰਕਲਪ ਸਮੇਤ ॥ ੩੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਦਿਢ ਵਿਚਾਰ ਯੌਂ ਕਰਿ ਉਰ ਆਪੂ।
ਲਗਯੋ ਕਰਨ ਤਪ ਸਹਤਿ ਸੰਤਾਪੂ[੪]।
ਮੰਦਰ ਗਿਰ[੫] ਦ੍ਰੋਣੀ[੬] ਪਰ ਠਾਢਾ[੭]।
ਮਹਾਂ ਉੱਗ੍ਰ ਤਪ ਸੋਂ ਹਿਤ ਬਾਢਾ[੮] ॥ ੩੩ ॥
ਊਰਧ ਬਾਹੁ[੯], ਜਟਾ ਸਮ ਭਾਨਾ[੧੦]।
ਛਿਤ[੧੧] ਪਰ ਪਗ ਅੰਗੁਸ਼ਟ[੧੨] ਟਿਕਾਨਾ।
ਤਿਹ ਅਲੰਬ[੧੩] ਠਾਂਢੋ ਕਿਤ ਕਾਲਾ।

---

*ਪਾ:--ਅਵਾਸਾ।

[1]ਸਮੂਹ ਦੇਵਤੇ।

[2]ਧਰਤੀ।

[3]ਭਾਵ (ਦਸ਼ੋ) ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ। ਇੰਦ੍ਰ, ਵੰਨ੍ਹੀ, ਯਮ, ਨੈਰ਼ਿਰਤ, ਕਾਰਣ, ਮਰੁਤ, ਕੁਬੇਰ, ਈਸ਼, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਅਨੰਤ।

[4]ਦੁਖ ਨਾਲ। (ਅ) ਕਠਿਨਤਾ ਵਾਲਾ।

[5]ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਦੀ।

[6]ਚੋਟੀ।

[7]ਖੜਾ ਹੋਯਾ।

[8]ਵਧਾਇਆ।

[9]ਉਪਰ ਬਾਹਾਂ।

[10]ਸੂਰਜ (ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ) ਵਾਂਙੂ ਜਟਾਂ।

[11]ਧਰਤੀ।

[12]ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ।

[13]ਆਸਰੇ।

ਕੀਨ ਕਠਨ ਤਪ ਜਬਹਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥
ਜਟ ਤੇ[1] ਅਗਨਿ ਧੂਮ ਪਰਕਾਸਾ।
ਪਸਰ ਪਰਜੋ ਸੋ ਚਹੁੰਦਿਸ ਪਾਸਾ।
ਅਧੁ ਊਰਧ[2] ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ।
ਤਿਹ ਤੇ ਬਜਾਕੁਲ ਸੁਰ[3] ਨਰ ਝਾਰੀ[4] ॥ ੩੫ ॥
ਛੁਭਤਿ ਸਿੰਧ[5], ਤਾਰਾਗਣ ਗਿਰਹੀਂ[6]।
ਦਹਿਦਿਸ਼ ਪ੍ਰਲਯ ਜ੍ਵਾਲ ਜਾਨੁ ਜਰਿਹੀ[7]।
ਦੀਪ ਸਹਤ ਛਿਤ[8] ਸਰਬ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸੈਲ ਸੰਪੂਰਨ ਭਾ ਭੁਚਾਲਾ[9] ॥ ੩੬ ॥
ਵਡੋ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਉਰ ਸੁਰ ਸਾਰੇ।
ਕਮਲਾਸਨ[10] ਕੇ ਪਾਸ ਪਧਾਰੇ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ।
-ਕਸ ਨਚੰਤ ਤੁਮ? ਲੋਕਨ ਰਾਈ! ॥ ੩੭ ॥
ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਤਪ ਕਰਤਿ ਕਠੋਰਾ।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਭੈ ਪਸਰਜੋ ਚਹੁਂ ਓਰਾ।
ਇਕ ਛਿਨ ਧੀਰ ਨ ਰਹਿਤ ਹਮਾਰੀ।
ਤਿਹ ਉਪਸ਼ਮ[11] ਕੋ ਕਰੁਹ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥
ਲੋਕ ਤੁਮਾਰ[12] ਨ ਨਾਸਹਿਂ ਜਾਵਦ।
ਆਪ ਉਪਾਇ ਕਰੁਹ ਕੋ ਤਾਵਦ।
ਹਮ ਸੁਧ ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਜਗ ਮਾਂਹੂ।
ਲੇਨਿ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਿ ਕੀ ਤਿਹ ਚਾਹੂ ॥ ੩੯ ॥
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੋ ਭੇਦ ਮਿਟਾਊ।

---

[1]ਜਟਾਂ ਵਿਚੋਂ।
[2]ਹੇਠਾਂ ਤੇ ਉਪਰ।
[3]ਦੇਵਤੇ ਤੇ।
[4]ਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੇ।
[5]ਤੂਫਾਨ ਆਏ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ।
[6] ਤਾਰੇ (ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ) ਡਿੱਗਣ ਲਗੇ।
[7]ਪਰਲੋ ਦੀ ਅਗਨੀ ਮਾਨੋਂ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ।
[8]ਦੀਪਾਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[9]ਪਹਾੜਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭੁੰਚਾਲ।
[10]ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ।
[11]ਨਿਵਿਰਤੀ ਦਾ ਉਪਾਯ।
[12]ਤੁਹਾਡੇ।

ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਜਗ ਬੀਚ ਚਲਾਊ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਹੋਇ ਕਦਾਪੀ।
ਮਿਟੇ ਬੇਦ ਬਿਧਿ ਪੁੰਨਿ ਰੁ ਪਾਪੀ[੧] ॥ ੪੦ ॥
ਅਬ ਜਸ[੨] ਉਚਿਤ ਆਪ ਤਸ[੩] ਕਰੀਏ।
ਨਾਥ! ਜਗਤ ਸੰਕਟ ਪਰਹਰੀਏ[੪]।
ਗੋ[੫] ਦ੍ਵਿਜ, ਧੇਨੁ, ਜਿ ਸੰਤ ਮਹਾਨਾ।
ਕਰਨਹਾਰ ਸਭਿ ਕੇ ਕਲਿਆਨਾ ॥ ੪੧ ॥
ਸਗਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੇ ਸੇਤੂ[੬]।
ਤੁਮ ਭੂਤਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਹੇਤੂ[੭]-।
ਸੁਨਿ ਬਿਰੰਚਿ[੮] ਅਮਰਨ[੯] ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਨਿਜ ਹਿਤ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥
ਗਮਨਜੋ ਦੈਤ ਰਾਜ ਕੇ ਪਾਸਾ।
ਕਰਤਿ ਕਠਨ ਥੋ ਤਪ ਜਿਹ ਆਸਾ[੧੦]।
ਸੋ ਤਿਹ ਠਾਂ ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।
ਤ੍ਰਿਣ[੧੧] ਤਰੁ[੧੨] ਲਤਾ[੧੩] ਦੇਹਿ ਸਭਿ ਛਾਈ[੧੪] ॥ ੪੩ ॥
ਭੇਦਿ ਸਰੀਰ ਕੁਸ਼ਾ[੧੫] ਕੋ ਬਜੂਹਾ[੧੬]।
ਬੇਨ[੧੭] ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੇ ਖਰੇ ਸਮੂਹਾ।
ਬਾਂਬੀ[੧] ਜਿਹ ਕੇ ਤਨ ਚਹੁਂ ਓਰੇ[੨]।

---

[1]ਪੁੰਨੀ ਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦੀ।
[2]ਜੈਸਾ।
[3]ਤੈਸਾ।
[4]ਦੂਰ ਕਰੋ।
[5]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[6]ਪੁਲ ਭਾਵ ਆਸਰਾ।
[7]ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[8]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।
[9]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ।
[10]ਜਿਸ ਤਰਫ।
[11]ਘਾਹ।
[12]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[13]ਵੇਲਾਂ ਨਾਲ।
[14]ਢੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਦੇਹੀ।
[15]ਦੱਭ ਨਾਮੇ ਘਾਸ।
[16]ਸਮੂਹ।
[17]ਬਾਂਸ (ਅ) ਵਨ ਨਾਮੇ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਅਸਥਿ[੩] ਮਾਤ੍ਰ ਰਹਿਗੇ ਤਹਿਂ ਜੋਰੇ[੪] ॥ ੪੪ ॥
ਤੁਚਾ[੫], ਮੇਦ[੬], ਸ਼੍ਰੋਨਤ[੭], ਪੁਨ[੮], ਮਾਸੂ[੯]।
ਭਖਿਗੀ[੧੦] ਸਭਿ ਪਪੀਲਕਾ[੧੧] ਤਾਸੂ।
ਯੌਂ ਬਾਂਬੀ ਤ੍ਰਿਨ ਮਾਂਹਿ[੧੨] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ।
ਮਨਹੁ ਮੇਘ ਮੈਂ[੧੩] ਦਿਨਕਰ[੧੪] ਭਾਸੇ ॥ ੪੫ ॥
ਤਪ ਕਠਨੀ[*] ਅਵਲੋਕ ਬਿਧਾਤਾ[੧੫]।
ਬਿਸਮਜੋ ਰਿਦੈ ਨ ਕਛੁ ਕਹਿ ਜਾਤਾ।
ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
-ਉਠਿ ਸੁਤ! ਜਗੇ[੧੬] ਸੁਕ੍ਰਿਤ[੧੭] ਫਲ ਭਾਰੀ ॥ ੪੬ ॥
ਪੂਰਬ ਤਪ ਨ ਕੀਨ ਅਸ[੧੮] ਕਾਂਹੀ[੧੯]।
ਆਗੇ ਕੋ ਨ ਕਰੈ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਦਿਬਜ ਬਰਖ਼[+] ਸ਼ਤ[੧] ਨੀਰ[੨] ਬਿਹੀਨਾ[੩]। {ਦਿਬਜ ਬਰਖ ਨਿਰਣਾ}

---

[1]ਸਿਉਂਕ ਦੀ ਮਿਟੀ ਦਾ ਛੱਤਾ (ਅ) ਵਰਮੀ।
[2]ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ।
[3]ਹੱਡੀਆਂ।
[4]ਜੋੜ (ਸਰੀਰ ਦੇ)।
[5]ਚਮੜੀ।
[6]ਮਿੱਝ।
[7]ਲਹੂ।
[8]ਫਿਰ।
[9]ਮਾਸ।
[੧੦]ਖਾ ਗਈਆਂ।
[11]ਕੀੜੀਆਂ।
[12]ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਤਿਨਕਿਆਂ ਵਿਚ (ਉਹ)।
[13]ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ।
[14]ਸੂਰਜ।
[*]ਪਾ:- ਕਰਨੀ।
[15]ਬ੍ਰਹਮਾ।
[16]ਜਾਗੇ ਹਨ।
[17]ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ।
[18]ਐਸਾ।
[19]ਕਿਸੇ ਨੇ।
[+]ਦਿੱਬਜ ਬਰਖ਼ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਐਉਂ ਹੈ:-
ੳ੨੪ ਘੰਟੇ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ
੩੬੦ (ਯਾ ੩੬੫) ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਇਕ ਵਰਹਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ
ਐਸੇ ੧੭੨੮੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਜੁਗ
ਐਸੇ ੧੨੯੬੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਤ੍ਰੇਤਾ

ਪ੍ਰਾਨ ਰਖੇ ਬਿਨ ਅਸਨ[੪] ਪ੍ਰਬੀਨਾ[੫]! ॥ ੪੭ ॥
ਤਪ ਅਵਿਲੋਕ ਕਠਨ ਵਡ ਤੇਰੋ।
ਹਿਰਦੈ ਰਹੈ ਨ ਧੀਰਜ ਮੇਰੋ।
ਤਪ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਜੀਤਾ ਮੋਹੀ[੬]।
ਉਠਿ ਜਾਚਹੁ[੭], ਬੰਛਤਿ[੮] ਦਿਉਂ ਤੋਹੀ ॥ ੪੮ ॥
ਲਖਿ[੯] ਅਮੋਘ[੧੦] ਮਮ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਈ।
ਦੇਉਂ ਅਦੇਉ[੧੧] ਵਸਤੁ ਜੋ ਹੋਈ-।
ਅਸ ਕਹਿ ਤਿਨ ਤਨ ਕੇ ਤ੍ਰਿਨ ਟਾਰੇ[੧੨]।
ਲੇ ਕਰ ਮਹਿਂ[੧੩] ਜਲ ਅੰਜੁਲ ਡਾਰੇ[੧੪] ॥ ੪੯ ॥
ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਤਬ ਪ੍ਰਚੰਡ[੧੫] ਬਲ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਨਿਠੁਰ[੧] ਤਨ ਧਰਿ ਕੈ।

ਐਸੇ ੮੬੪੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਦੁਆਪਰ
ਐਸੇ ੪੩੨੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਕਲਜੁਗ
ਚੌਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ੪੩੨੦੦੦੦ ਵਰਹਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਚੌਕੜੀ।
ਐਸੀ ੧੦੦੦ ਚੌਕੜੀ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ
ਐਸੀ ੧੦੦੦ ਚੌਕੜੀ ਦੀ ਇਕ ਰਾਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ
ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦੂਣੇ ਅਰਥਾਤ ੪੩੨੦੦੦੦×੧੦੦੦×੨ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਕਲਪ
(ਦਿਨ ਰਾਤ)।
ਹੁਣ ੪੩੨੦੦੦੦×੧੦੦੦×੨×੩੬੦ ਦਾ ਦਿੱਬਯ ਬਰਖ਼
ਅਰਥਾਤ ੩੧੧੦੪੦੦੦੦੦੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਬਰਸਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦਿੱਬਯ ਬਰਸ।

ਇਕ ਹੋਰ ਹਿਸਾਬ ਦੇਵਤੇ ਬ੍ਰਹਮੇ ਆਦਿ ਦੇ ਵਰਿਹਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਅੱਧਜਾਯ ੨੬ ਅੰਕ ੧੦ ਤੋਂ ੧੩।

[1]ਸੌ।
[2]ਪਾਣੀ।
[3]ਬਿਨਾ।
[4]ਭੋਜਨ ਬਿਨਾਂ।
[5]ਹੇ ਚਤੁਰ (ਤੈਂਨੇ)।
[6]ਮੈਨੂੰ।
[7]ਮੰਗੋ।
[8]ਜੋ ਮੰਗੇਂ।
[9]ਜਾਣ।
[10]ਸਫਲ।
[11]ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ (ਬੀ)।
[12]ਦੂਰ ਕੀਤੇ।
[13]ਰੱਥ ਵਿਚ।
[14]ਬੁੱਕ ਭਰਕੇ ਪਾਏ।
[15]ਤੇਜ।

ਹੇਮ[2] ਤਪਤ[3] ਕੇ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਸਮਾਨਾ[4]।
ਮਨਹੁ ਦੂਸਰੋ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਸਾਨਾ[5] ॥ ੫੦ ॥
ਅੱਗ੍ਰਜ ਦੇਖਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਠਾਂਢਾ।
ਹਿਰਦੇ ਅਤਿਸ਼ੈ ਆਨੰਦ ਬਾਢਾ।
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਜੋਰੀ।
ਉਸਤਤਿ ਲਾਗੋ ਕਰਨ ਬਹੋਰੀ ॥ ੫੧ ॥
-ਨਮੋ ਨਮੋ ਤਵ ਜਾਨਮਰਾਲਾ[6]।
ਨਮੋ ਨਮੋ ਚਹੁ[7] ਬਦਨ[8] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!।
ਤ੍ਰੈ ਗੁਨ ਕੇਰ ਅਲੰਬ[9] ਗੁਸਾਈਂ!।
ਅਪਨ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਨਾਈ ॥ ੫੨ ॥
ਪ੍ਰਾਣ ਬੁੱਧਿ ਮਨ ਬਹੁਰ ਰਿਖੀਕੰ[10]।
ਸਭਿ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੋ ਬਿਧਿ ਨੀਕੰ।
ਗੁਣ ਅਗਾਧਿ[11] ਜਗ ਪਾਲਕ ਰੂਪਾ।
ਬੇਦ ਰੂਪ ਤੁਮ ਧਰਹੁ ਅਨੂਪਾ ॥ ੫੩ ॥
ਹੋਤਾ[12] ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਯੱਗ ਕਰੰਤੇ।
ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਸਰਬੱਗ ਅਨੰਤੇ!।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਜਗ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!।
ਤਵ ਪਦ ਕੰਜ ਨਮਾਮਿ ਨਮਾਮੀ ॥ ੫੪ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸਭਿ ਘਟ ਕੇ ਵਾਸੀ।
ਸਕਲ ਨਯੰਤਾ[13] ਹਰਿ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ।
ਤਵ ਐਸ਼੍ਵਰਜ[1] ਕੋ ਪਾਇ ਨ ਅੰਤਾ।

---

[1]ਕਠੋਰ।
[2]ਸੋਨੇ।
[3]ਤਪਦੇ (ਦੀ)।
[4]ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਰਗਾ।
[5]ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਣ ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ।
[6]ਤੈਨੂੰ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਸਵਾਰੀ ਹੰਸ ਹੈ।
[7]ਚਾਰ।
[8]ਮੁਖ ਵਾਲੇ।
[9]ਆਸਰੇ।
[10]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।
[11]ਬੇਅੰਤ।
[12]ਹੋਤ੍ਰੀ।
[13]ਪ੍ਰੇਰਕ।

ਨਮਸਕਾਰ ਪੁਨ ਪੁਨ ਭਗਵੰਤਾ! ॥ ੫੫ ॥
ਜੇ ਬਰ ਦੇਨਿ ਭਏ ਅਨੁਕੂਲਾ।
ਜੋ ਜਾਚੌਂ ਦੀਜੈ ਜਗਮੂਲਾ[2]!।
ਜਹਿਂ ਲਗ ਤਵ ਰਚਨਾ ਹੈ ਸਾਰੀ।
ਕਿਹ ਠਾਂ ਮ੍ਰਿਤੁ[3] ਨ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ॥ ੫੬ ॥
ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਦਿਨਸ ਪੁਨ ਰਾਤੀ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਜਾਤੀ।
ਛਿਤ ਅਕਾਸ਼ ਗਿਰ[4] ਗਹਿਨ[5] ਕਠੋਰਾ[6]।
ਯੱਖ[7] ਸੁਰਾਸੁਰ[8] ਪੰਨਗ[9] ਘੋਰਾ[10] ॥ ੫੭ ॥
ਇਨ ਤੇ ਕਬ ਨ ਹੋਇ ਮ੍ਰਿਤ ਮੇਰੀ।
ਦੂੰਦ[11] ਜੁੱਧ ਕੋ ਕਰੈ ਨ[12] ਹੇਰੀ[13] ॥
ਜਸੋਂ ਸਭਿ ਆਇਸ ਮਨਹਿਂ ਤੁਮਾਰੀ।
ਤਸੋਂ ਹ੍ਵੈ ਮਮ ਆਇਸ ਅਨੁਸਾਰੀ[14] ॥ ੫੮ ॥
ਏਕ ਰਾਜ ਅਵਨੀ ਪੈ[15] ਕਰਿ ਹੂੰ।
ਸਕਲ ਬੈਰਿਯਨ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਹਰਿਹੂੰ[16]।
ਲੋਕਪਾਲ[17] ਸਭਿ ਰਹੈਂ ਅਧੀਨਾ।
ਇਹ ਬਰ ਦੀਜੈ ਮੁਝਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ! ॥ ੫੯ ॥
ਦੈਂਤਰਾਜ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।

1ਪ੍ਰਤਾਪ।
2ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮੁੰਢ।
3ਮੌਤ।
4ਪਹਾੜ।
5ਬਨ, ਕੰਦ੍ਰਾ।
6ਕਠਨ।
7ਯਕਸ਼।
8ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ।
9ਸੱਪ।
10ਭਯਾਨਕ।
11ਦੂਸਰਾ।
12ਕੋਈ ਨਾਂ ਕਰੇ।
13(ਮੈਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ (ਭਾਵ ਡਰ ਜਾਵੇ)।
14ਮੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ (ਸਾਰੇ ਲੋਕ)।
15ਧਰਤੀ ਤੇ।
16ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂ।
17ਰਾਜੇ (ਅ) ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਆਦਿ ਲੋਕਪਾਲ।

ਬੋਲਰੋ ਸਹਮਾ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨੀ।
-ਵਰ ਦੁਰਲਭ ਤੈਂ ਜਾਚਨ ਕੀਨੋ।
ਤਦਪਿ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਤੋ ਵਡ ਚੀਨੋ[੧] ॥ ੬੦ ॥
ਏਵ ਮਸਤ[੨] ਕਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗਵਨਾ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਆਪਨੇ ਭਵਨਾ।
ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਜਬ ਅਸ ਬਰ ਪਾਵਾ।
ਭਰਜੋ ਹਰਖ ਹਿਰਦੇ ਗਰਬਾਵਾ ॥ ੬੧ ॥
ਸਿਮਰ ਭ੍ਰਾਤ ਬਧਿ ਭਾ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧਾ[੩]।
ਸ਼੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੰਗ ਕੀਨ ਬਿਰੋਧਾ।
ਤੂਰਨ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਜੀਤਾ।
ਪੰਨਗ[੪], ਨਰ[੫], ਸੁਰ[੬] ਭੇ ਭੈਭੀਤਾ ॥ ੬੨ ॥
ਸੁਰਗ ਬਿਖੈ ਕੀਨੋ ਨਿਜ ਬਾਸਾ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸਾ।
ਛੀਰ ਫੇਨ ਸਮ[੭] ਸਿਹਜਾ ਤਹਿੰਵਾ।
ਪਦਮਰਾਗ[੮] ਕੇ ਆਸਨ ਜਹਿੰਵਾ ॥ ੬੩ ॥
ਮਰਕਤਿ ਮਨਿ[੯] ਭੂਰ[੧੦] ਚਿੱਤ੍ਰ ਸੁਹਾਈ[*]।
ਅਟਾ[੧੧] ਫਟਕ[੧੨] ਕੀ ਲਲਿਤ[੧੩] ਬਨਾਈ।
ਬਿਬਿਧਿ[੧੪] ਬਚਿੱਤ੍ਰਤ ਤਨੇ ਬਿਤਾਨਾ[੧੫]।
ਮੁਕਤਨ[੧] ਕੀ ਝਾਲਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥ ੬੪ ॥

---

[1]ਜਾਣਕੇ।
[2]ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ।
[3]ਭਰਾ ਦਾ ਕਤਲ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਯਾ। (ਅ) ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਭਿਰਾ, ਵਧਿਆ ਦਿਲ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ।
[4]ਸੱਪ।
[5]ਪੁਰਸ਼।
[6]ਦੇਵਤੇ।
[7]ਦੁੱਧ ਦੀ ਝੱਗ ਵਾਂਙੂੰ (ਭਾਵ, ਉੱਜਲ)।
[8]ਲਾਲ ਮਣੀਆਂ (ਲਾਅ਼ਲ)।
[9]ਸਾਵੇ ਰਤਨ (ਅ) ਪੰਨਾ, ਜ਼ਮੁੱਰਦ।
[10]ਬੜੀਆਂ।
[*]ਪਾ:- ਭੂਰ ਕਿਤਕ ਸੁਹਾਈ, ਵਾ, ਭੂਅ ਚਿੱਤ੍ਰ ਸੁਹਾਈ।
[11]ਅਟਾਰੀਆਂ।
[12]ਬਿਲੌਰ।
[13]ਸੁੰਦਰ।
[14]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।
[15]ਚੰਦੋਏ।

ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਮਨਿ ਜਟ[2] ਬਨੀ ਸੁਪਾਨਾ[3]।
ਥੰਭਨ[4] ਛਬਿ ਨਹਿਂ ਜਾਤ ਬਖਾਨਾ।
ਚੰਦ ਬਦਨ[5] ਜੇ ਦੇਵਬਧੂਟੀ[6]।
ਜਿਨ ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਉਪਮਾ ਲੂਟੀ ॥ ੬੫ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਖ ਸੁਰਗ ਅਪਾਰਾ।
ਭੋਗਤਿ ਭਾ ਰਹਿ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰਾ।
ਜੀਤ ਲੋਕਪਤਿ ਸਗਰੇ ਜਬ ਹੀ।
ਬੈਸਜੋ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਤਬ ਹੀ ॥ ੬੬ ॥
ਲੋਕਪਾਲ ਲੇ ਸਕਲ ਉਪਾਇਨ।
ਤਤਛਿਨ ਪੂਜਤਿ ਭੇ ਤਿਹ ਪਾਇਨ।
ਬ੍ਰਹਮਾ, ਬਿਸ਼ਨੁ, ਬਿਹੀਨ[7] ਗਿਰੀਸ਼ਾ[8]।
ਔਰ ਲੋਕਪਤਿ ਨਾਵਹਿਂ ਸੀਸਾ ॥ ੬੭ ॥
ਉੱਗ੍ਰ ਰਾਜ ਕੀ ਫਿਰਤਿ ਨਿਦੇਸ਼ੂ।
ਕੰਪਤਿ ਸ਼ੱਕ੍ਰ[9] ਦਿਨੇਸ਼[10] ਨਿਸੇਸ਼ੂ[11]।
ਏਕ ਵਾਰ ਜੋ ਬੋਵਹਿ ਖੇਤੀ।
ਲੁਨਹਿ[12] ਅਨਿਕ ਵਿਰ[13] ਹ੍ਵੈ ਪੁਨ ਤੇਤੀ ॥ ੬੮ ॥
ਉੱਗ੍ਰ ਦੰਡ ਧਰਿ ਸਭਿਕੇ ਸੀਸਾ।
ਸੁਰ ਬਜਾਕੁਲ ਭੇ ਸਹਿਤ ਸੁਰੀਸ਼ਾ[14]।
ਸਭਿ ਮਿਲ ਗਏ ਸ਼ਰਨ ਕਰਤਾਰਾ।
ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੯ ॥

---

[1]ਮੋਤੀਆਂ।
[2]ਗੁਲੀਆਂ ਤੇ ਮਣੀਆਂ ਜੜਕੇ।
[3]ਪੌੜੀਆਂ।
[4]ਥੰਮਾਂ ਦੀ।
[5]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀਆਂ।
[6]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਹੁਟੀਆਂ (ਅਪੱਛਰਾਂ)।
[7](ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ) ਬਿਨਾਂ (ਹੋਰ ਸਾਰੇ)।
[8]ਸ਼ਿਵ।
[9]ਇੰਦ੍ਰ।
[10]ਸੂਰਜ।
[11]ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[12]ਵੱਢਦਾ ਹੈ।
[13]ਅਨੇਕ ਵੇਰੀ।
[14]ਇੰਦ੍ਰ ਸਣੇ।

-ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਨ ਨਿਧਿ ਭਗਵੰਤਾ!।
ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਕਮਲਾਕੰਤਾ!।
ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਗੁਬਿੰਦ ਅਨੰਤਾ!।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰਵਨ ਮੈਂ ਬਿਨਤੀ ਸੰਤਾ! ॥ ੨੦ ॥
ਆਰਤਿ ਹਰਨ[1] ਭਗਤਿ ਨਿਜ ਪਾਲਿਕ!।
ਦੁਖਦਾਈ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਘਾਲਿਕ!।
ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦਾ!।
ਨਮੋ ਨਮੋ ਤਵ[2] ਪਗ ਸੁਖਕੰਦਾ! ॥ ੨੧ ॥
ਹਰਹੁ ਪੀਰ ਹਮਰੀ ਜਗਸਾਈਂ!।
ਹਨਹੁ ਦੈਤ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੁਖਦਾਈ-।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਜਬ ਬਿਨਤੀ ਠਾਂਨੀ।
ਭਾਈ ਗਗਨ ਤੇ ਅਮਰਨ[3] ਬਾਨੀ ॥ ੨੨ ॥
-ਜਿਨ[4] ਭੈ[5] ਧਰਹੁ[6], ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਹਾਨੀ[7]।
ਦੈਤ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।
ਸੁਤ ਇਸ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਸਾਧੂ।
ਕਰਿ ਬਿਰੋਧ ਤਿਹ ਬਿਨ ਅਪਰਾਧੂ ॥ ੨੩ ॥
ਤਬ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਤੂਰਨ ਹਨੌਂ ਨ ਛਾਡੋਂ ਤਾਂਹੀ-।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਮਰ ਗਗਨ ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਜ ਨਿਜ ਗਏ ਸਥਾਨ ਤਬ, ਧਰਿ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥
ਜਾਨਜੋ ਹਨਿਹੈ ਦੈਤ ਅਬ, ਕਸ਼ਟ ਨਸ਼ਟ ਹ੍ਵੈ ਜਾਹਿਂ*' ॥ ੨੫ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਅਲਲਾਚੀਨ ਤੋਂ ਭ੍ਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਾਖੀਆਂ ਤਿੱਬਤ ਤੇ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜੋ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿਖੇ ਢਾਲਕੇ ਲਿਖੀਆਂ। ਅਲਲਾਚੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਗੜੀ ਹੋਈ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਕਿਸ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ।

---

[1]ਦੁਖੀ (ਦੇ ਦੁੱਖ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[2]ਤੇਰੇ।
[3]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ।
[4]ਮਤ।
[5]ਡਰ।
[6]ਕਰੋ।
[7]ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰੋ।
*ਪ੍ਰਹਾਲਦ ਜੀ ਦੀ ਸੁਣਾਈ ਇਸ ਕਥਾ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਧਜਾਯ ੬੯ ਅੰਕ ੬੭ ਦੀ ਟੂਕ।

ਓਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਠਨ ਥਾਵੇਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਕਬੀਰ ਆਯਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋ, ਤੇ ਤੀਸਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਮਗਰੋਂ ਹਿੰਦਾਲ ਆਵੇਗਾ। ਹਿੰਦਾਲ ਦੀ ਪਦਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੱਸਣਾ ਸਾਖੀ ਕਰਤਾ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦਾਲ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਅਲਲਾਚੀਨ ਬਿਹੰਗ, ਗ਼ਾਲਬਨ ਕੋਈ ਅਤੀਤ ਚੀਨੀ ਸਾਧੂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹੋਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੇ ਅਲਲਾਚੀਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪਰਬਤ ਲਈ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਤਿੱਬਤ ਯਾ ਲੱਦਾਖ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਲੇਹ' ਤੋਂ ਉਰੇ ਇਕ ਅਲਾਚੀ ਯਾ ਅਲਚੀ ਜਗਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸਿੰਧ ਨਦੀ ਉਤੇ ਪੁਲ ਹੈ। ਸ਼ਾਯਦ ਏਸ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ।

ਫੇਰ ਅਲਲਾਚੀਨ ਪੰਛੀ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਗ਼ਾਲਬਨ 'ਇਲਲਾਚੀਨੀ' ਤੋਂ ਹੋਵੇ। ਇਲ ਚੀਨ ਤੋਂ ਵਡੇਰਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹੈ, ਇਲਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਪੰਛੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਕਾਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਲਲਾਚੀਨ ਚੀਨੀ ਉਕਾਬ। ਉੱਚੇ ਚਿਟਾਨਾਂ ਤੇ ਇਕ ਪੰਛੀ ਉਕਾਬ ਨਾਮੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਿਰਨ, ਲੇਲੇ ਆਦਿ ਚੁੱਕ ਖੜਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਏਹ ਪੰਛੀ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਾਤਾਰੀ ਕਿਰਗਿਜ਼ ਲੋਕੀਂ ਉਕਾਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਹ 'ਬੇਰਕੂਤ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਕਾਬ, ਹਰਨ, ਬਘਿਆੜ ਤੇ ਲੂੰਬੜ ਤਕ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਖੜਦਾ ਹੈ।

ਖਿਆਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਧੇ ਯਾ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰ ਟੁਰਕੇ ਲਾਸਾ (ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ) ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਓਥੋਂ ਚੀਨ ਗਏ, ਨਾਨਕਿਨ ਆਦਿ ਹੋਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤਨਾਸਰਮ (ਧਨਾਸਰੀ ਦੇਸ) ਹੋਕੇ ਫੇਰ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆਕੇ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤਰੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਰਜਾਖੀਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੇਰ ਕਿਸ਼ਤਵਾੜ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੋ ਚੀਨੀ ਯਾਤਰੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਓਹ ਦੱਸਦੇ ਸਨ 'ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੀਨੀ ਹਾਂ, ਨਾਨਕਿਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਗਏ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਾਂ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ' ਗੜਤੋਕ ਤੇ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਤਿੱਬਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕ ਹਰ ਸਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਤੀਰਥ ਮੰਨਕੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ:-ਓਂ ਮਨੀ ਪਦਮਿ ਹੁੰ। (Om Mani Padme hun) ਪਰ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਤਿੱਬਤੀ ਇਹ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ:-ਓਂ ਆਂਹੁੰ ਭਦਰਾ ਗੁਰੂ ਪਦਮਾ ਸਿਧੀ ਹੁੰ।

[ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੬੪, ਅੰਕ ੭੪ ਦੀ ਟੂਕ, ਪੰਨਾ ੬੯੮]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਫਿਰੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਧਰ ਫਿਰੇ ਹਨ ਤਦ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕਾਲੇ ਬੀ ਹਨ, ਬੁੱਤ ਬੀ ਹਨ, ਤੇ ਲਾਂਮੇ (ਸਾਧੂ) ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬੀ ਹਨ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਜੋਲ ਚਰਚਾ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ। ਗ਼ਾਲਬਾਨ ਕੁਛ ਹਿੱਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਆਤ ਤੋਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਸਭ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਯਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਧ੍ਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਏ ਹਨ। ਏਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਪਣੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਕਥਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਏਥੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਮਲੂਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਇੰਞ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਓਹ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਂ, ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਓਥੇ ਆ ਗਏ ਹੋ ਜਿੱਥੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਰ ਕੀ ਨਹੀ ਗੰਮਤਾ ਈਹਾਂ-ਅਧਯਾ: ੬੬ ਅੰਕ ੬
ਤਾਰੇ ਤਰੇ ਛੋਰ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ-, , ੭੧, , ੨
ਰਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਥਾਨ ਨਿਚ ਝਾਰੀ-, , ੭੧, , ੫

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਹ ਗੱਲ ਫਿਰ ਧ੍ਰੂ ਜੀ ਸਫੁਟ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:-

ਭੂਚਰ ਖੇਚਰ ਕਿਨ ਪਹੁਂਚਾਏ? -ਅਧਯਾ: ੭੨ ਅੰਕ ੫੯

ਅਰਥਾਤ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸਾਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਨ ਪਹੁੰਚਾਯਾ? ਗੋਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਹੁਣ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ:-ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਖਗੋਲ ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਆਤਮਕ ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ। ਮਸਲਨ 'ਧ੍ਰੂ' ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਤਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਤੋਂ ਮਾਨੋਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ। ਇਹ ਇੰਨੀ ਦੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ੫੦ ਵਰਹੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਈਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਉੱਚੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਸਾਡੇ ਮਾਤਲੋਕ ਦੇ ਭਗਤ ਧ੍ਰੂ ਜੀ ਏਥੇ ਮੁਖੀ ਸੱਜਣ ਹੋਣ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਆਦਿ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪ ਓਥੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਗਏ ਹੋਣ, ਤੇ ਜੇ ਏਹ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਹਨ, ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਰੂਹ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਯਾ ਅਵਸਥਾ ਏਹ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ:-

ਇਹ ਧਰਤੀ, ਧਰਮ ਖੰਡ, ਗਜਾਨ ਖੰਡ, ਸਰਮ ਖੰਡ, ਕਰਮ ਖੰਡ, ਸਚ ਖੰਡ।

ਗਜਾਨ ਖੰਡ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਗਿਣੇ ਹਨ:-ਕਾਨ੍ਹ, ਮਹੇਸ਼, ਬਰਮੇ, ਕਈ ਕਰਮ ਭੂਮੀਆਂ, ਕਈ ਮੇਰੁ (ਸੁਮੇਰੁ), ਧੂ ਉਪਦੇਸ਼ (ਭਾਵ, ਨਾਰਦ), ਸਿੱਧ, ਨਾਥ, ਬੁੱਧ ਤੇ ਓਥੇ ਬੜਾ ਤੇਜ ਬੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਯਥਾ-ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਤੇ ਓਥੇ ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਆਨੰਦ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਰਮ ਖੰਡ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:-ਕਿ ਓਥੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਗਤ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਤਮ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਮੂਜਬ ਮਿਲੇ। ਧ੍ਰੂ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪ ਸਚਖੰਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਧ੍ਰੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਮ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਹੈ (ਯਥਾ-'ਤਿਥੈ ਭਗਤ ਵਸਹਿ ਕੇ ਲੋਅ') ਕਿਉਂਕਿ ਧ੍ਰੂ ਜੀ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਓਹ ਕਰਮ ਖੰਡ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਇਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਛੋੜਿਆ (ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਕਿ ਆਪ ਦੇਹ ਨਾਲ ਕੀਕੂੰ ਅਦੇਹ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਗਏ, ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਦੇ ਅਧਜਾਯ ੧ ਦੇ ਅੰਕ ੮ ਦੀ ਟੂਕ)।

ਸੋ ਆਪ ਸਚਖੰਡ ਗਏ, ਸਚਖੰਡ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰੜਾ ਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਤੇ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਗਿਣਕੇ ਕੁਛ ਸਚਖੰਡ ਦੀ ਛਬੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਂਞ ਸਚਖੰਡ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਸਾਰੇ ਹੈਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਸਭ ਦੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪ੍ਰਹਲਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਿਆਹਠਮੋਂ ਅਧਜਾਯ॥੬੬॥

੬੭. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ।]

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਸ਼ੋਭਾ ਬਿਮਲ, ਕਰ ਉਰ ਕੋ ਲੰਕਾਰ ॥
ਸ਼ੁਭ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪਾਇ ਹੈਂ, ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਸਤਿਕਾਰ ॥ ੧ ॥

ਬਿਮਲ ਉੱਜਲ [ਸੰਸ:, ਵਿਮਲ:]। ਲੰਕਾਰ ਗਹਿਣਾ, ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਮਾਤ੍ਰਾ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਸ਼ੁੱਭ ਭਾਗੇ ਭਰੀ।

ਅਰਥ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉੱਜਲ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਬਣਾ ਲੈ (ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੂੰ ਉਹ) ਭਾਗੇ ਭਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪਾਏਂਗਾ (ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਵਿਚ ਤੇਰਾ) ਆਦਰ (ਹੋਵੇਗਾ)।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ+ ਸੁਖਰਾਸਾ!।
ਪੁਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਹਤਿ ਇਤਿਹਾਸਾ।
'ਮੁਝ ਸਮੇਤ ਜਨਮੇ ਸੁਤ ਚਾਰਾ।
ਕੰਚਨਵਪੁ[1] ਭਾ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ[2] ॥ ੨ ॥
ਮੋ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਨਾਰਦ ਕੀਨੀ।
ਸਦਾ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਰਹਿ ਭੀਨੀ।
ਬਾਲ ਬੈਸ ਤੇ ਕ੍ਰੀੜਾ[3] ਤਜਾਗੀ।
ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਤਿ ਪਾਗੀ[4] ॥ ੩ ॥
ਬੈਠਤਿ ਊਠਤਿ ਸੋਵਤਿ ਜਾਗਤਿ।
ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਅਨੁਰਾਗਤਿ[5]।
ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵ ਚਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕਬ ਹੀਂ[6]।
ਰੋਦਨ[7] ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਤਿ ਤਬ ਹੀ ॥ ੪ ॥
ਕਬ ਚਿੰਤਾ ਤਜਿ ਗੁਣਨ[8] ਸਿਮਰਿ ਕੈ।
ਹਸਤ ਭਯੋ ਉਰ ਹਰਖ ਸੁ ਧਰਿ ਕੈ।
ਕਬ ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਗੁਨ ਗਾਊਂ।
ਕਬ ਨਾਚੌਂ ਹ੍ਵੈ ਲਾਜ ਨ ਕਾਊ ॥ ੫ ॥

+ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨ ਅੰਗਦ।
[1]ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ।
[2]ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ।
[3]ਖੇਡ।
[4]ਲਗ ਗਈ।
[5]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ।
[6]ਕਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ (ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ) ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵਦਾ ਸਾਂ।
[7]ਰੋਣਾ।
[8]ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ।

ਕਬ ਤੁਸ਼ਨਿ ਕਹਿ ਧਾਰੋਂ ਧਜਾਨਾ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰ ਚਲਾਨਾ*।
ਨਿਹਕਿੰਚਨ[1] ਏਕੈ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।
ਨੀਂਦ ਭੂਖ ਜਾਂ ਤੇ ਸਭਿ ਭਾਗੀ+ ॥ ੬ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪ੍ਰੇਮ ਅਪਾਰਾ।
ਜਾਗ ਰਹਜੋ ਮਨ ਸਾਂਝ ਸਕਾਰਾ[2]।
ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਨ ਭਾਵਤਿ ਕੋਊ।
ਬਾਲਕ ਖੇਲ ਤਜਜੋ ਸ਼ੋ ਜੋਊ ॥ ੭ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਾ ਕਛ ਕਾਲਾ।
ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਤ ਕਿਯ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸ਼ੁਕ੍ਰ++ ਤਾਤ ਜੇ ਸੰਡੇ ਮਰਕੇ।
ਹੁਤੇ ਪਢਾਵਤਿ ਦੈਤਨ[3] ਲਰਕੇ ॥ ੮ ॥
ਤਿਨ ਢਿਗ ਤਬ ਹੀ ਪਢਨ ਪਠਾਯਾ।
-ਰਾਜਨੀਤਿ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਸਿਖਾਯਾ-।
ਦੈਤਨ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਬਹੁ ਸੰਗਾ।
ਪੜਨੇ ਬੈਠੇ ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਾ ॥ ੯ ॥
ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਜੋ ਨ ਰੰਚਕ ਮਾਨਾ।
ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਹਿਤ ਠਾਨਾ।
ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਿਤ ਅੰਕ[4] ਬਿਠਾਈ।
ਸਾਦਰ ਹਸਕੈ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੧੦ ॥
-ਜੋ ਤੁਮ ਪਾਠ ਪਢਜੋ ਹੇ ਤਾਤਾ!

---

*ਪਾ:- ਚੁਆਨਾ।

[1]ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲਗਨ ਕੋਈ।

+ਨੀਂਦ ਭੁੱਖ ਦੇ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਨੱਸ ਜਾਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨੀਂਦ ਭੁੱਖ ਦੇ ਘੱਟ ਜਾਣ ਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:- 'ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ ਥੋੜਾ ਸਵੈ ਥੋੜਾ ਹੀ ਖਾਵੈ। ' ਇਹ ਟਪਲਾ ਨਾ ਲਗੇ ਕਿ ਨੀਂਦ ਭੁੱਖ ਮੂਲੋਂ ਟੁਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲੱਛਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਆਦਮੀ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਅਵਸਥਾ ਨੀਂਦ ਦੇ ਵਸ਼ੀਭੂਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ ਓਹ ਪਰਮਪਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਅਭਿਆਸੀ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਕੇ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋਣੋਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਉ ਰੱਖਣ। ਯਥਾ:- 'ਤਿਥੈ ਊਂਘ ਨ ਭੁਖ ਹੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਵਾਸੁ'।

[2]ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ।

++ਸ਼ੁੱਕਰ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ, ਸ਼ੰਡਾਂ ਮਰਕਾ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਸਨ।

[3]ਦੈਤਾਂ ਦੇ।

[4]ਗੋਦੀ ਵਿਚ।

ਮੁਝਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸੁਭਗ[1] ਸੁਹਾਤਾ[2]-।
ਪਿਤ ਕੀ ਗਿਰਾ ਸੁਨੀ ਜਬ ਕਾਨਾ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਬ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥
-ਸੁਨਹੁ ਤਾਤ! ਇਹ ਪਾਠ ਅਨੂਪਾ।
ਤਜਹੁ ਗ੍ਰੇਹ ਇਹ ਅੰਧ ਜੁ ਕੂਪਾ[3]।
ਜਿਹ ਮਹਿਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦੂਖ ਅਪਾਰਾ।
ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਕਬਹੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥
ਤਿਹ ਤਜਿ ਕਾਨਨ ਮਹਿਂ ਚਲਿ ਬਸਿਯੇ।
ਸੇਵ ਬਿਸ਼ਨੁ ਪਦ ਕੇ ਰਸ ਰਸਿਯੇ।
ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਅਗਜਾਨ ਮਿਟਾਵੋ।
ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਉੱਤਮ ਪਦ ਪਾਵੋ- ॥ ੧੩ ॥
ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰਵਨ ਮਹਿਂ ਜਬ ਅਸ ਬਾਨੀ।
ਬਿਸਮਤਿ ਹਸਜੋ ਤਬਹਿ ਅਗਜਾਨੀ।
ਕਹਿ ਸੰਡੇ ਸੋਂ ਬਚ[4] ਅਸ ਰੀਤਾ।
-ਇਸ ਬਾਲਕ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿਪਰੀਤਾ ॥ ੧੪ ॥
ਔਗੁਨਿ ਖਾਨਿ[5] ਕਹਿਤ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।
ਕਿਸ ਨੈ ਇਸ ਕੋ ਐਸ ਸਿਖਾਨੀ?।
ਕਿਹ[6] ਰਿਖਿ ਕੋ ਨ ਕਰਨ ਦਿਹੁ ਸੰਗਾ।
ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਖਿ ਪਢਾਉ ਨਿਸ਼ੰਗਾ- ॥ ੧੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਆਏ।
ਥਾਨ ਇਕੰਤ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾਏ।
ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਤਬਹਿ ਇਹ ਰੀਤੀ ॥
-ਕਿਨ ਸਿਖਲਾਈ ਮਤਿ ਵਿਪਰੀਤੀ? ॥ ੧੬ ॥
ਕਿਧੌਂ ਰਿਦੇ ਤੇ ਕੁਮਤਿ ਉਠਾਈ।
ਬਹੁਰ ਨ ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਹਉ ਬਨਾਈ-।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਹਸਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ-।

---

[1]ਹੇ ਸੌਭਾਗਜ।
[2]ਸ਼ੋਭਨੀਕ।
[3]ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਖੂਹ।
[4]ਬਚਨ।
[5]ਭਾਵ ਔਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ।
[6]ਕਿਸੇ।

ਤੁਮ ਕੋ ਭਾਸਤਿ ਅਪਨ ਬਿਗਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥
ਮੋ ਕੋ ਪਰ ਪੁਨ ਅਪਰ ਨ ਕਾਹੀ।
ਪੂਰਨ ਏਕ ਆਤਮਾ ਆਹੀ।
ਸਦਾ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਤਾਸੂ।
ਜਿਹ ਕੀ ਮਾਯਾ ਕੇਰਿ ਬਿਲਾਸੂ ॥ ੧੮ ॥
ਮੋਹੇ ਸਰਬ ਚਰਾਚਰ[੧] ਜਾਂਹੀ।
ਅਪਨ ਬਿਗਾਨ ਲਖਾਵਾ ਤਾਂਹੀ।
ਭੇਦ ਅਪਰ ਪਰ[੨] ਹੈ ਉਰ ਤੋਰੇ।
ਭੇਦ ਬੁੱਧਿ ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਹਿਯ ਮੋਰੇ ॥ ੧੯ ॥
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰੈ ਜਬ ਕਰੁਨਾ।
ਤਬ ਯਹਿ ਭੇਦ ਹੋਇ ਉਰ ਹਰਨਾ।
ਆਤਮ ਮਹਿਂ ਪਰ ਅਪਰ ਬਖਾਨੇ।
ਬੇਦ ਅਰਥ ਕੋ[*] ਕੁਮਤਿ ਨ ਜਾਨੇ ॥ ੨੦ ॥
ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੱਲਜਾਨਾ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਨਾਨਾ।
ਪੂਰਨ ਲਖਹਿ ਆਤਮਾ ਜੋਈ।
ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੂਟਹਿ ਸੋਈ- ॥ ੨੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਸ ਬਚ ਸੰਡਾਮਰਕਾ।
ਕਹੈ ਕਿ -ਖੋਟੋ ਵਡ ਯਹਿ ਲਰਕਾ[੩]।
ਦੈਤਨ ਕੁਲ ਕਾਨਨ ਕੀ ਨਜਾਈ[੪]।
ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੁਠਾਰ[੫] ਸਮਾਨ[੬] ਨਸਾਈ[੭] ॥ ੨੨ ॥
ਬਿਨ ਦੰਡੇ[੮] ਜੋ ਅਹੈ ਕੁਠਾਰਾ[੯]।
ਕਾਟ ਨ ਸਕਹਿ ਬਿਟਪ[੧] ਨਿਰਧਾਰਾ[੨]।

---

[1]ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ।
[2]ਅਪਣੇ ਪਰਾਏ ਦਾ।
[*]ਪਾ:-ਸੋ।
[3]ਲੜਕਾ।
[4] ਬਨ ਵਾਂਙੂੰ (ਵੱਡੀ) ਹੈ।
[5]ਕੁਹਾੜੇ।
[6]ਵਾਂਙੂੰ।
[7](ਇਸ ਦੇ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
[8]ਡੰਡਾ (ਲਕੜੀ ਦਾ)।
[9]ਭਾਵ ਡੰਡੇ ਪਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕੁਹਾੜਾ।

ਤਜੋਂ ਆਗੇ ਥੋ[3] ਹਰਿ[4] ਭਗਵਾਨਾ।
ਅਬ ਇਹ[5] ਹੋਯੋ ਦੰਡ ਸਮਾਨਾ[6] ॥ ੨੩ ॥
ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਾਸ ਬੰਸ ਕਾ ਕਰਿਈ।
ਵਡੋ ਢੀਠ ਡਰ ਰਿਦੈ ਨਾ ਧਰਿਈ।
ਆਨੁਹ ਬੈਂਤ ਸਾਸਨਾ ਦੇਈਂ।
ਬਿਨ ਡਾਂਟੇ ਇਹ ਸੀਖ ਨ ਲੇਈ- ॥ ੨੪ ॥
ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਭੈ ਦਿਖਰਾਵੈਂ।
ਅਪਨੀ ਬਿੱਦਜਾ ਸਕਲ ਪਢਾਵੈਂ।
ਏਕ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਕੀ ਮਨ ਮਾਨੀ।
ਦੇਖਿ ਕੁਰੀਤੀ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ ॥ ੨੫ ॥
ਬੀਤ ਗਯੋ ਜਬ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ।
ਤੇ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਪਢ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।
ਇਕ ਦਿਨ ਦੈਂਤਰਾਜ ਕੇ ਪਾਸਾ।
ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਕਰਤਿ ਹੁਲਾਸਾ ॥ ੨੬ ॥
ਜਾਇ ਪਿਤਾ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਕਰੇ ਹਰਖ ਆਸ਼ਿਖ ਤਿਨ ਦੀਨੀ।
ਦੁਇ ਕਰ ਸੋਂ ਗਹਿ ਕਰਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਬਦਨ ਬਿਲੋਕ ਲਾਇ ਲਿਯ ਛਾਤੀ ॥ ੨੭ ॥
ਅੰਕ ਬਿਠਾਯੋ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।
-ਹੇ ਸੁਤ! ਕਾਲ ਬਿਤੇ ਬਹੁ ਆਵਾ।
ਪਠ੍ਯੋ ਪਾਠ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਤੋਹੀ।
ਸਰਬ ਉਚਾਰ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮੋਹੀ- ॥ ੨੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਨਕ[7] ਬਚਨ ਕੋ ਬੋਲ੍ਯੋ।
ਮਨ ਕੋ ਮਤੋ ਬਿਦਤਿ ਸਭਿ ਖੋਲ੍ਯੋ।
-ਅਭਿਮਤਿ[1] ਬਾਤ ਧਰਹੁ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।

---

[1]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਨੂੰ।
[2]ਨਿਸ਼ਚਤ ਹੈ (ਇਹ ਗਲ)।
[3]ਸੀ।
[4]ਸੋਮਾ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਪੀਹਣ ਵਾਲਾ ਪੱਥਰ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਲਖਤ-ਕੁਹਾੜਾ-, ਕਿ ਅਗੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਕੁਹਾੜਾ ਸੀ। (ਅ) ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ।
[5]ਭਾਵ ਪ੍ਰਹਲਾਦ।
[6]ਡੰਡੇ ਤੁੱਲ।
[7]ਪਿਤਾ ਦੇ।

*੧ਹਰਿਜਸ ਸੁਨਿ, ੨ਸਿਮਰਣ ਸ਼ੁਭਆਹੀ ॥ ੨੯ ॥ {ਨੌਧਾ ਭਗਤੀ}
੩ਕਰਨ ਕੀਰਤਨ, ੪ਚਰਨਨ ਸੇਵਾ।
੫ਅਰਚਨ[2], ੬ਬੰਦਨ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਦੇਵਾ।
੭ਦਿਢ ਬਿਸ੍ਵਾਸਹਿ, ੮ਅਰਪ ਸਰੀਰਾ।
੯ਕਰਨ ਸਖਾਪਨ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[3] ॥ ੩੦ ॥
ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ ਇਹੀ ਗਤਿਦਾਈ।
ਕਰੁਹ ਸਦੀਵ ਰਿਦੇ ਹਿਤ ਲਾਈ।
ਅਪਰ ਪਾਠ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਬਿਹਾਈ[4]।
ਜਿਨ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਰੈ ਨ ਰਾਈ- ॥ ੩੧ ॥
ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਸੁਨਿ ਕੋਪ ਬਢਾਵਾ।
ਨਿਜ ਦੰਤਨ ਸੋਂ ਅਧਰ[5] ਚਬਾਵਾ।
ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਸਰਸ[6] ਲਾਲ ਭੇ ਨੈਨਾ।
ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ ਸੁਤਨ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਬੈਨਾ ॥ ੩੨ ॥
-ਤੁਮ ਮਤਿ ਹੀਨ ਪੱਛ ਬਿਬ[7] ਲੀਨਾ।
ਸੁਤਹਿ[8] ਕੁਪਾਠ[9] ਪਢਾਇ[10] ਮਲੀਨਾ।
ਮੋਰ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਨ ਅਭਾਗੇ!।
ਸਿੱਛਯਾ ਔਰ ਦੇਨਿ ਤੁਮ ਲਾਗੇ ॥ ੩੩ ॥
ਬੰਚਕ[11] ਬੇਖ[12] ਬਨਾਯੋ ਜਾਨਾ।
ਛਪੈ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਆਜ ਲਖਾਨਾ।
ਦਿਜ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਨੀਚ ਨ ਕੋਈ।
ਜਿਨ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਬਿਪਰਜੈ[1] ਹੋਈ- ॥ ੩੪ ॥

---

[1]ਵਾਂਛਤ, ਚੰਗੀ।
*ਨਵਧਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।
[2]ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ।
[3]ਭਾਵ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਨਾਲ।
[4]ਦੂਰ ਕਰੋ।
[5]ਹੋਠਾਂ।
[6]ਲਹੂ ਵਰਗੇ।
[7]ਦੂਸਰਾ ਪੱਖ।
[8]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ।
[9]ਖੋਟੀ ਸੰਥਿਆ।
[10]ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ।
[11]ਠੱਗ ਦਾ।
[12]ਭੇਖ।

ਸ਼ੰਡੇ ਮਰਕੇ ਬਚਨ ਸਰੋਸਾ[੨]।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ -ਹਮ ਨਹਿਂ ਦੋਸ਼ਾ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਹਮ ਨ ਪਢਾਵਾ।
ਅਪਰ ਨ ਕੋਊ ਆਨਿ ਸਿਖਾਵਾ ॥ ੩੫ ॥
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਤਵ ਸੁਤ ਐਸੇ।
ਲੀਨੀ ਕੁਮਤਿ ਬਕਤਿ[੩] ਅਬ ਜੈਸੇ।
ਹਮ ਪਰ ਰੋਖ[੪] ਬਾਦ ਕਿਮ ਕੀਨੋ।
ਨਿਜ ਸੁਤ ਦੋਖ ਰਿਦੇ ਤੁਮ ਚੀਨੋ- ॥ ੩੬ ॥
ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਮੁਝ ਓਰ ਨਿਹਾਰਾ।
ਮੁਖ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
-ਹੇ ਸੁਤ! ਗੁਰੁ ਨਹਿਂ ਤੋਹਿ ਪਢਾਈ।
ਕਿਹਂ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੀਨਿ ਸਿਖਾਈ? - ॥ ੩੭ ॥
ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਪਿਤ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
-ਤਜਹੁ ਤਾਤ[੫]! ਸੰਤਾਪ ਮਹਾਨਾ।
ਵਿਖੈ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਸਿ ਨਰ ਜੋਊ।
ਦਈ ਸੁਮਤਿ, ਨਹਿਂ ਮਾਨਤਿ ਸੋਊ ॥ ੩੮ ॥
ਕੋਟ ਭਾਂਤਿ ਸਮਝਾਇ ਜਿ ਤਾਸੂ[੬]।
ਬੇਮੁਖ ਰਿਦੇ ਨ ਆਨਹਿ ਕਾਸੂ[੭]।
ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਬਾਸ ਸੁਖਾਰਾ[੮]।
ਕਰਨੋਂ ਮੁਕਤਾ[੯] ਕੇਰਿ ਅਹਾਰਾ[੧੦] ॥ ੩੯ ॥
ਬਾਇਸ[੧੧] ਸੀਖ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕਬਹੀ[੧੨]।
ਜੇ ਉੱਤਮ ਗੁਣ ਹੋਵਹਿਂ ਸਭਿ ਹੀ[੧]।

---

[1]ਉਲਟੀ।
[2]ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੇ (ਬਚਨ)।
[3]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[4]ਕ੍ਰੋਧ।
[5]ਹੇ ਪਿਤਾ! ।
[6]ਤਿਸ ਨੂੰ।
[7]ਕਿਸੇ ਨੂੰ।
[8]ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ।
[9]ਮੋਤੀਆਂ।
[10]ਭੋਜਨ।
[11](ਪਰ) ਕਾਂ।
[12](ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਜਾਣ ਦੀ) ਸਿੱਖਿਆ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗਾ।

ਤਾਂ ਕੀ[੨] ਰਤਿ ਦੁਰਗੰਧਹਿ ਮਾਂਹੀ।
ਤਜੋਂ ਸਠ ਭਗਤਿ ਸੀਖ ਲੇ ਨਾਂਹੀ ॥ ੪੦ ॥
ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਜਗਤ ਕੇ ਭਾਰੀ।
ਛੂਟਨ ਏਕ ਉਪਾਇ ਬਿਚਾਰੀ।
ਸੁਨਿ ਧਾਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਬਹੁਰ ਨ ਰਹੈ ਦੂਖ ਕੋ ਲੇਸ਼ਾ ॥ ੪੧ ॥
ਧਨ ਅਰਥੀ ਜੇ ਗੁਰੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।
ਤਿਨ ਤੇ ਪੰਥ ਨ ਸੂਝਹਿ ਕੈਸੇ।
ਅੰਧਾ ਆਗੂ ਅੰਧਨ[੩] ਜੈਸੇ ॥ ੪੨ ॥
ਜਾਵਤਿ ਗਿਰ ਸੋ ਗਰਤ[੪] ਮਝਾਰੀ।
ਜੋ ਤਿਹ ਪਾਛੈ, ਗਿਰਹਿ[੫] ਸੰਗਾਰੀ[੬]।
ਹੇ ਪਿਤ! ਕਜੋਂ ਨ ਭਜੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਣਾ।
ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੋ ਹਰਣਾ ॥ ੪੩ ॥
ਕਰਿ ਸਤਿਸੰਗ ਸਰਸ[੭] ਸੁਰ ਧੇਨੂ[੮]।
ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਸੰਤਨ ਪਦ ਰੇਨੂ।
ਤਰਿ ਜੈ ਹੈਂ ਭਵਸਾਗਰ ਭੂਰੀ।
ਪਾਇਂ ਪਰਮਗਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ- ॥ ੪੪ ॥
ਦੈਤਰਾਜ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।
ਕੰਪਤਿ ਤਨ ਭਾ ਆਰੁਨ[੯] ਬੇਖਾ[੧੦]।
ਤਿਰਛੇ ਕੀਨ ਭਯਾਨਕ ਨੈਨਾ।
ਅਧਿਕ ਗਰਜ ਕੈ ਬੋਲਜੋ ਬੈਨਾ ॥ ੪੫ ॥
ਅੰਕ ਬਿਖੈ ਤੇ ਦੀਨ ਬਗਾਈ[੧]।

1ਭਾਵ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ।
2ਭਾਵ ਕਾਂ ਦੀ।
3ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦਾ।
4ਟੋਏ।
5ਡਿੱਗੇਗਾ।
6ਨਾਲ ਹੀ।
7(ਜੋ) ਸਦਰਸ਼ ਹੈ।
8ਕਾਮਧੇਨੁ ਗਾਂ ਦੇ।
9ਲਾਲ।
10ਰੂਪ ਵਾਲਾ।

-ਗਹਿ ਮਾਰਹੁ ਇਸ ਕੋ ਲੇ ਜਾਈ।
ਸੁਤ ਮਮ ਨਹੀਂ ਲਖਹੁ ਯੌਂ[੨] ਮਨ ਮੈਂ।
ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਭਯੋ ਇਹ ਤਨ ਮੈਂ ॥ ੪੬ ॥
ਅੰਗ ਸਰੋਗ[੩] ਕਟੇ ਸੁਖ ਹੋਈ।
ਹਨਹੁ[੪] ਜਾਇ, ਅਚਰਜ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਮਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਮਾਰਨਹਾਰੂ।
ਤਿਹ ਕੋ ਇਹ ਉਪਾਸਨਕਾਰੂ[੫] ॥ ੪੭ ॥
ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਸਰਬ ਕੋ ਤਜਾਗੀ।
ਭਯੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਚਰਨਨ ਅਨੁਰਾਗੀ।
ਜੋ ਨਿਜ ਸੁਤ ਪਰਹਿਤ ਕੋ ਚਾਹੀ[੬]।
ਸੋ ਰਿਪੁ[੭] ਸਮ[੮] ਲਖਿਯੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੮ ॥
ਜੋ ਪਰਸੁਤ[੯] ਅਪਨੋ ਹਿਤਕਾਰੀ[੧੦]।
ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨ, ਦਿਜੈ[੧੧] ਸੁਖ ਭਾਰੀ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਮਾਰਹੁ ਬੇਗ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਮ ਨਾਂਹੀ- ॥ ੪੯ ॥
ਸੁਨੀ ਸੇਵਕਨ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ।
ਦਾਨਵ ਉਠੇ ਭਯਾਨਕ ਘੋਰਾ।
ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਤ੍ਰਿਸੂਲਹਿ ਹਾਥਾ।
ਤਾਂਬ੍ਰ ਬਰਨ[੧੨], ਬਿਥੁਰੇ ਕਚ ਮਾਥਾ[੧੩] ॥ ੫੦ ॥
-ਧਰਹੁ, ਧਰਹੁ, ਮਾਰਹੁ- ਕਹਿ ਡਾਂਟੇ।
-ਬੇਗ ਸਰੀਰ ਦੇਹੁ ਇਸ ਕਾਟੇ-।

---

[1]ਕੁਛੜ ਵਿਚੋਂ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ।
[2]ਐਉਂ।
[3]ਰੋਗੀ ਅੰਗ।
[4]ਮਾਰ ਦਿਓ।
[5]ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਭਗਤ)।
[6]ਪਰਾਏ ਭਲੇ ਨੂੰ ਚਾਹੇ।
[7]ਵੈਰੀ।
[8]ਵਰਗਾ।
[9]ਪਰਾਇਆ ਪੁੱਤ੍ਰ।
[10]ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।
[11](ਉਸ ਨੂੰ) ਦੇਈਏ।
[12]ਤਾਂਬੇ ਵਰਗਾ ਰੰਗ।
[13]ਕੇਸ ਖਿੱਲਰੇ ਮੱਥੇ ਤੇ।

ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਡਾਰੇ।
ਖੜਗ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਰਸੂਲਹਿਂ ਮਾਰੇ ॥ ੫੧ ॥
ਬਿਫਲ ਪ੍ਰਯਾਸ[1] ਤਿਨਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਖੋਵਾ।
ਰੋਮ ਨ ਏਕਹਿ ਬਾਂਕੋ[2] ਹੋਵਾ।
ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਮੁਖ ਨਰ ਜੋਊ।
ਜਯੋਂ ਤਿਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸਫਲ ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ ॥ ੫੨ ॥
ਦੈਤਰਾਜ ਨਿਜ ਨੈਨਨ ਦੇਖਾ।
ਸ਼ੰਕਤਿ[3] ਭਾ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।
ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ -ਮਰਤਿ ਨਹਿਂ ਐਸੇ।
ਔਰ ਉਪਾਵ ਕਰੋ, ਕਹਿ ਜੈਸੇ ॥ ੫੩ ॥
ਗਜ ਆਗੈ ਗਹਿ ਇਹ ਚੀਰਾਵਹੁ।
ਸਰਪਨ ਤੇ ਸਭਿ ਅੰਗ ਡਸਾਵਹੁ।
ਜੇ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਤੇ ਹੋਇ ਉਬਾਰਾ।
ਮਾਰਹੁ ਬਿਖ ਦੇ ਬੀਚ ਅਹਾਰਾ- ॥ ੫੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਸਰਬ ਉਪਾਈ।
ਗਜ[4], ਅਹਿ, ਬਿਖ[5] ਤੇ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਰਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਭਯੋ ਰਖਵਾਰਾ।
ਕਹੋ ਕੌਨ ਤਿਹ ਸਕੈ ਜੁ ਮਾਰਾ ॥ ੫੫ ॥
ਬਹੁਰੋ ਦੇਹਿ ਬਾਂਧ ਕਹਿ ਮੇਰਾ।
ਅਤਿ ਉਤੰਗ[6] ਗਿਰ[7] ਤੇ ਗਹਿ ਗੇਰਾ।
ਬਹੁਤ ਬਾਰ[8] ਲੇ ਬਾਰਿ[9] ਡੁਬਾਯੋ।
ਕਰਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪਾਵਕ[10] ਮਹਿਂ ਪਾਯੋ ॥ ੫੬ ॥
ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਨਹਿਂ ਦਯੋ ਅਹਾਰੂ।

---

[1]ਨਿਸ਼ਫਲ ਯਤਨ।
[2]ਵਿੰਗਾ।
[3]ਹੈਰਾਨ।
[4]ਹਾਥੀ।
[5]ਸੱਪ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰ।
[6]ਉਚੇ।
[7]ਪਹਾੜ।
[8]ਵੈਰੀ।
[9]ਪਾਣੀ (ਵਿਚ)।
[10]ਬਾਲਕੇ ਅਗਨੀ।

ਮਾਰਨ ਚਹਿਤ ਅਨਿਕ ਪਰਕਾਰੂ।
ਸਭਿ ਉਪਾਇ ਭੇ ਬਾਦ ਤਿਨੂਕੇ।
ਮਨ ਚਿੰਤਾ ਭੀ ਅਧਿਕ ਜਿਨੂਕੇ ॥ ੫੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਅਵਲੋਕ[1] ਕੈ, ਚਿੰਤਾ ਜਗੀ ਬਿਸਾਲ[2]।
-ਸਭਿ ਉੱਦਮ ਨਿਸ਼ਫਲ ਗਏ, ਮਾਰਯੋ ਮਰਤਿ ਨ ਬਾਲ ॥ ੫੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੈਂ ਭਜਾਨਕ ਕਟੁ[3] ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਹ[4] ਉਰ ਹਰਖ ਅਪਾਰੇ।
ਅਮਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇਜ ਨਹਿਂ ਥੋਰਾ[5] ॥
ਨਿਸਚੈ ਅਹੈ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਇਹ ਮੋਰਾ ॥ ੫੯ ॥
ਇਹ ਸੰਗ ਬਧਯੋ ਬਿਸਾਲ ਬਿਰੋਧਾ[6]।
ਮਰਣੋ ਹੋਇ, ਹੋਤਿ ਉਰ ਬੋਧਾ[7]।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਿੰਤਾ ਮੈਂ ਦੀਨਾ[8]।
ਸ੍ਰੀ ਹਤਿ ਹੋਯੋ[9] ਬਦਨ ਮਲੀਨਾ[10] ॥ ੬੦ ॥
ਸ਼ੰਡਾ ਮਰਕਾ ਲਖਿ ਗਤਿ ਤਾਸੂ।
ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ ਇਕੰਤ[11] ਅਵਾਸੂ[12]।
ਸਮਝਾਵਾ ਕਹਿ ਮਧੁਰੀ[13] ਬਾਨੀ।
-ਸੁਨਿ ਛਿਤੇਸ਼![14] ਕਸ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੀ? ॥ ੬੧ ॥
ਤਵ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[15] ਬਾਂਕੀ[16]।
ਤ੍ਰੈ ਲੋਕਨ ਸੁਧ[1] ਰਹੇ ਨ ਕਾਂਕੀ[2]।

---

[1]ਦੇਖਕੇ।
[2]ਭਾਵ, ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਹੈ।
[3]ਕੌੜੇ।
[4]ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ।
[5]ਭਾਵ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ।
[6](ਮੇਰਾ) ਵੈਰ।
[7]ਐਉਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਆਈ ਹੈ।
[8]ਆਤੁਰ।
[9]ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ ਹੋਕੇ।
[10]ਮੂੰਹ ਮੈਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।
[11]ਇਕਾਂਤ।
[12]ਘਰ ਵਿਚ।
[13]ਮਿੱਠੀ।
[14]ਹੇ ਰਾਜਾ।
[15][ਸੰਸ:, ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ] ਭੌਂਹ ਭਰਵੱਟੇ।
[16]ਟੇਢੇ।

ਸਿਸੁ ਕੀ[3] ਕੇਤਿਕ ਬਾਤ[4] ਜੁ ਦੀਨਾ[5]।
ਤੁਮਰੇ ਹੈਂ ਸਭਿ ਲੋਕ ਅਧੀਨਾ ॥ ੬੨ ॥
ਤਜਿ ਚਿੰਤਾ ਇਕ ਸੁਨਹੁ ਉਪਾਈ।
ਬਰੁਣਪਾਸ[6] ਸੋਂ ਬਾਂਧਹੁਂ[7] ਲਜਾਈ।
ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ ਨਿਕੇਤ ਆਇ ਹੈ ਜੌ ਲੌਂ।
ਹਮ ਰਾਖਹਿਂ ਬੰਧੇ ਇਹ ਤੌ ਲੌ ॥ ੬੩ ॥
ਯਾਕੀ ਹ੍ਵੈ ਜਬ ਬੈਸ ਵਡੇਰੀ।
ਤਬ ਐ ਹੈ ਉਰ ਸੁਮਤਿ ਘਨੇਰੀ।
ਸਿੱਛਜਾ ਦੇਇ ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ ਪੁਨ ਆਈ।
ਰਾਜਨੀਤਿ ਸਭਿ ਲੇਹਿ ਪਢਾਈ- ॥ ੬੪ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਅਸ[8] ਦਨੁਜੇਸ਼ਾ[9]।
ਮਾਨ ਬਚਨ ਪੁਨ ਦਈ ਨਿਦੇਸ਼ਾ।
-ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਦਿਢ ਬਾਂਧ ਪਢਾਵਹੁ।
ਧਰਮ ਤ੍ਰਿਬਰਗਹਿ[10] ਸਰਬ ਸਿਖਾਵਹੁ- ॥ ੬੫ ॥
ਸ਼ੰਡੇ ਮਰਕੇ ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਰਾਖਜੋ ਅੰਤਰ ਮੋ ਕੋ ਘਰ ਕੈ।
ਆਇ ਆਪਨੋ ਪਾਠ ਪਢਾਵਤਿ।
ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਜੋ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਭਾਵਤਿ ॥ ੬੬ ॥
ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਜਿਹ ਮਾਂਹਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਿਉਂ ਮਨ ਰੁਚੈ ਜਗਤ ਜੰਜਾਲਾ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਚਰਨ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।
ਅਹਿਨਿਸਿ ਬਿਚ ਬਿਬੇਕ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੬੭ ॥
ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਸਰਬ ਹੀ ਜਾਨਾ।

---

[1]ਹੋਸ਼।
[2]ਕਿਸੇ ਦੀ।
[3]ਬਾਲਕ ਦੀ।
[4]ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ।
[5]ਜੋ ਤੂੰ ਆਤੁਰ ਹੈਂ।
[6]ਵਰੁਣ ਦਾ ਇਕ ਅਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਗਪਾਸ਼ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਫੰਧਾ।
[7]ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।
[8]ਐਸੇ।
[9]ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ।
[10]ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਸਿਖਾਵਣਾ (ਭਾਵ ਮੋਖ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਉਣਾ)।

ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਸਾਰ ਇਕ ਮਾਨਾ।
ਜਬ ਸੋ[1] ਘਰ ਕੇ ਕਾਜ ਸਿਧਾਵੈਂ।
ਤਬ ਦੈਂਤਨ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਆਵੈਂ ॥ ੬੮ ॥
ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਤਾਂਹੂ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੋ ਧਾਰਹਿਂ ਉਰ ਮਾਂਹੂ।
ਬੂਝਹਿਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਹੋਰੀ।
ਜਾਗਹਿ ਤਿਨ ਉਰ ਭਗਤਿ* ਨ ਥੋਰੀ' ॥ ੬੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਤਾਹਠਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥੬੭॥

---

[1]ਭਾਵ ਸ਼ੰਡਾ ਮਰਕਾ।

*ਪਾ:-ਪ੍ਰੀਤਿ।

੬੮. [ਗੁਰਚਰਣ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਕੇਤਕਿ ਪੁਸ਼ਪ, ਪ੍ਰੇਮ ਕੰਟ ਜਿਹ ਸੰਗ ॥
ਮਨ ਮਲਿੰਦ ਕੋ ਵੇਧ ਕਰਿ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸੁ ਉਮੰਗ ॥ ੧ ॥

ਕੇਤਕਿ ਕੇਤਕੀ, ਕਿਉੜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਬੂਟਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਬੰਦ ਮੁੰਜਰਾਂ ਵਰਗੇ ਲੰਬੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਤਰ ਤੇ ਅਰਕ ਭੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਅੱਛੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਵੀ ਜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੌਰਾ ਇਸਦੇ ਫੁੱਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਗੁਰ ਪਗ ਰੂਪੀ ਕੇਤਕੀ ਫੁੱਲ ਤੇ ਬਿਠਾਵਾਂਗਾ।

ਕੰਟ ਕੰਡਾ, ਕੰਟਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ।

ਮਲਿੰਦ ਭਉਰਾ।

ਅਰਥ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕੇਤਕੀ (ਦੇ ਫੁੱਲ ਸਮਾਨ ਸੁਗੰਧਿਤਿ ਹਨ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਕੰਡਾ ਹੈ, (ਇਸੇ ਕੰਡੇ ਨਾਲ) ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਹੁਣ ਮੈਂ ਅੱਗੋਂ ਦੀ) ਕਥਾ ਉਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਥਾ ਪੁਨੀਤਾ।
ਕਹਤਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਯੋ ਜਿਸ ਰੀਤਾ।
'ਦੈਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਬ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਬੈਸੇਂ[1]।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਚਨ ਸੁਭਗ ਉਪਦੇਸ਼ੇ ॥ ੨ ॥
-ਦਨੁਜ ਸੁਤੁਹ! ਸੁਨਿਯਹਿ ਦੈ ਕਾਨਾ।
ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਜ ਕੋ ਕੱਲਜਾਨਾ।
ਇਹ ਤਨ ਦੁਰਲਭ ਜਾਨਹੁ ਭਾਈ।
ਪੁਨ ਇਸਥਿਰ[2] ਨਹਿੰ ਜਗਤ ਰਹਾਈ ॥ ੩ ॥
ਸੇਵਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਪਤਿ ਚਰਨ ਸਰੋਜਾ। {ਦੈਂਤ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗਮਈ ਉਪਦੇਸ਼}
ਤਜਹੁ ਰਿਦੇ ਤੇ ਮਾਨ ਮਨੋਜਾ[3]।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਮਹਾਨਾ।
ਸਭਿ ਸੁਖਧਾਮ ਕਰਤਿ ਕੱਲਜਾਨਾ[4] ॥ ੪ ॥
ਤਜਹੁ ਭੋਗ ਹਿਤ ਕਰਨ ਉਪਾਈ।
ਇਹ ਸਭਿ ਜੋਨਿ ਬਿਖੈ ਕਰ ਆਈ[1]।

---

[1]ਪਾਸ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣ।

[2]ਕਾਯਮ।

[3]ਹੰਕਾਰ, ਕਾਮ (ਆਦਿ ਵਿਕਾਰ)।

[4](ਨਾਮ) ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੂਕਰ, ਸ੍ਵਾਨ ਆਦਿ ਪਸੁ ਜੇਊ।
ਕਰਮਾਧੀਨ[2] ਪਾਇਂ ਸਭਿ ਤੇਊ ॥ ੫ ॥
ਇੰਦ੍ਰੀ ਸੁਖ[3] ਪਾਯਤਿ ਸਭਿ ਠੌਰਾ।
ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ[4] ਖਗ ਆਦਿ ਜਿ ਔਰਾ।
ਬਿਨ ਸ਼ੰਕਾ ਤੇ ਬਾਸੁਰ ਰਾਤੀ।
ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਤੀ ॥ ੬ ॥
ਇਹ ਤਨ ਭਜਨ ਹੇਤੁ ਹੈ ਦੀਨੋ।
ਬਾਦ ਨ ਖੋਵਹੁ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨੋ !।
ਜਿਉਂ ਬਿਨ ਮਾਂਗੇ ਤੇ ਦੁਖ ਆਵੈ।
ਤਿਉਂ ਹੀ ਜਤਨ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ॥ ੭ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਭੋਗਨ ਹੇਤੁ[5] ਉਪਾਊ।
ਕਰਿਯੇ ਨਹੀਂ ਕਦਾਚਿਤ ਕਾਊ[6]।
ਜਬ ਲੌ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਨ ਹੋਇ ਸਰੀਰਾ।
ਤਬ ਲੌ ਸਿਮਰਹੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੮ ॥
ਸੁਨਹੁ ਆਰਬਲ ਬਿਤੇ ਜਿ[7] ਹੋਤੇ।
ਅਰਧ ਜਾਨ[*] ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਸਿ ਸੋਤੇ।
ਬਾਲਿਕ ਮੁਗਧ[8] ਬੁੱਧਿ ਮਹਿਂ ਕੇਤੀ।
ਸੁਧ ਬਿਹੀਨ ਬੀਤਹਿ ਸਭਿ ਤੇਤੀ ॥ ੯ ॥
ਭਯੋ ਤਰੁਨ[9] ਤਰੁਨੀ[10] ਤਬ ਜੀਤਾ।
ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਚਿੰਤਾ ਚੀਤਾ।
ਜਰਾ[11] ਗ੍ਰਸਤ[12] ਬਹੁਰੋ ਭਾ ਪ੍ਰਾਨੀ।

---

[1]ਭਾਵ, ਭੋਗ ਹਰ ਜੂਨ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
[2]ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ।
[3]ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਖ।
[4]ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ।
[5]ਭੋਗਾਂ ਲਈ।
[6]ਕੋਈ।
[7]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[*]ਪਾ:-ਜਾਤ।
[8]ਅਜਾਣ।
[9]ਜਵਾਨ।
[10]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ।
[11]ਬੁਢੇਪੇ ਕਰ।
[12]ਗ੍ਰਸਿਆ।

ਇੰਦ੍ਰੀ ਸਿਥਲ[੧] ਸੁਮਤਿ ਬਿਕੁਲਾਨੀ[੨] ॥ ੧੦ ॥
ਗ੍ਰਿਹਾਸ਼ਕਿਤ[+] ਮਹਿਂ ਮੋਹ ਬਿਸਾਲਾ[੩]।
ਪੋਖਣ[੪] ਕੁਟੰਬ ਬਿਤਾਯੋ ਕਾਲਾ।
ਰਜੁ ਸਨੇਹ ਪਰਵਾਰ[੫] ਬੰਧਾਨਾ।
ਛੁਟਨੋ ਕਠਨ ਬਿਨਾਗੁਰ ਗਜਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਹੋਇ ਵਿਰਾਗਾ।
ਮੋਹ ਕੁਟੰਬਹਿਂ[੬] ਕਰਹਿ ਤਯਾਗਾ।
ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੀ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਗਹੈ ਦ੍ਰਿਢ ਤਬ ਹੀ ॥ ੧੨ ॥
ਆਤਮ ਪੂਰਨ ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਦੇਖੀ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਲਖਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ੀ।
ਮਨ ਕੀ ਬਿਰਤਿ ਟਿਕੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।
ਨਿਸ਼ਚਲ ਹੋਵੈ ਦ੍ਰਿਢ ਅੱਭਜਾਸਾ- ॥ ੧੩ ॥
ਦੈਂਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
-ਹਮਹਿਂ ਬਤਾਇ ਬਾਤ ਇਹ ਸਾਰੀ।
ਅਸ ਤੁਮ ਗਜਾਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਪਾਵਾ?।
ਸਰਬਹਿ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਲਖਾਵਾ[੭] ॥ ੧੪ ॥
ਹਮ ਤੁਮ ਪਢਤਿ ਗੁਰੂ ਇਕ[*] ਪਾਹੀ।
ਅਪਰ ਨਿਕਟ ਗਮਨੇ ਕਬ ਨਾਂਹੀ।
ਔਰ ਨ ਕੋ ਆਵਾ ਇਹ ਥਾਨਾ।
ਕਬਹੂੰ ਨਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗ ਮਿਲਾਨਾ ॥ ੧੫ ॥
ਔਰ ਨ ਆਯੋ, ਤੂੰ ਨਹਿਂ ਗਯੋ।
ਐਸੋ ਗਜਾਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਭਯੋ?।

---

[1]ਢਿੱਲੀਆਂ।
[2]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਈ।
[+]ਪਾ:-ਗਿਰਾ ਸਕਲ ਸਕਲ (ਸਾਰਿਆਂ) ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਕਰ ਬਹੁਤ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਢੇ ਨੂੰ ਮੱਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਬਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
[3]ਘਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਆਸ਼ਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[4]ਪਾਲਣ।
[5]ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਪਜਾਰ ਦੀ ਰਸੀ ਵਿੱਚ।
[6]ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਮੋਹ ਨੂੰ।
[7]ਕੀ ਸਾਰ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਅਸਾਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਾਰੀ ਗਲ ਲਖ ਲਈ ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਇਸ।

ਇਹ ਸੰਸਾ ਉਰ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ-।
ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੧੬ ॥
-ਜਬ ਮਮ ਪਿਤ ਤਪ ਹੇਤ ਪਧਾਰਾ। {ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?}
ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰ ਹਠ ਵਡ ਧਾਰਾ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਰਨ ਸੰਮੂਹਾ[1]।
ਸੈਨ ਬਟੋਰੀ ਕੀਨੀ ਬਤੂਹਾ[2] ॥ ੧੭ ॥
ਹਰਖ ਪਰਸਪਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
-ਦਾਨਵ ਕੁਲ ਕੋ ਕਰਹੁ ਨਿਦਾਨਾ[3]।
ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ[4] ਰਨੁਜੇਸ਼ ਨਸਾਨਾ[5+]-।
ਜਿਮ ਪਪੀਲਕਾ[6] ਅਹਿ[7] ਕਿਯ ਹਾਨਾ[8] ॥ ੧੮ ॥
ਕਟਕ ਬਟੋਰ ਆਨਿ ਰਜਧਾਨੀ।
ਮੰਡਯੋ[9] ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕਰਿ ਮਾਨੀ[10]।
ਦਾਨਵ[11] ਮਿਲਿ ਇਕ ਠਾਂ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਦਾਰੁਨ[12] ਸੰਘਰ[13] ਕੀਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥
ਗਦਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲਨ ਗਿਰ[14] ਤਰੁ[15] ਭਾਰੇ।
ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਸੁਰਨ ਪਰ ਡਾਰੇ।
ਤੇ ਬਚਾਇ ਇੰਦਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ।
ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਰਬ ਨਿਜ ਜੋਧਾ ॥ ੨੦ ॥
ਬ੍ਰੱਜ[1] ਹਤਨ ਕਿਯ ਦੈਂਤ ਬਿਹਾਲਾ[2]।

---

[1]ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ।
[2]ਫੌਜ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਕੀਤੀ।
[3]ਅੰਤ, ਨਾਸ਼।
[4]ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ।
[5]ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਗਾ।
[+]ਪਾ:-ਨ ਮਾਨਾ।
[6]ਕੀੜੀਆਂ ਨੇ।
[7]ਸੱਪ।
[8]ਨਾਸ਼।
[9]ਰਚਿਆ।
[10]ਮਨ ਵਿਚ (ਅ) ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ।
[11]ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ।
[12]ਭਯਾਨਕ।
[13]ਯੁੱਧ।
[14]ਪਹਾੜ।
[15]ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਭਾਜੇ ਉਰ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਲਿੱਤ੍ਰ[3] ਨ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਾ।
ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਨ ਹੇਤ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥
ਪਾਇ ਬਿਜੈ ਕੋ ਅਧਿਕ ਪੁਰੰਦਰ[4]।
ਦੈਤ ਰਾਜ ਕੇ ਆਵਾ ਅੰਦਰ।
ਸਭਿ ਦਾਨਵ ਕੀ ਸੈਨ ਨਿਖੂਟੀ।
ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਮੁਲਤਾਨ ਸੁ ਲੂਟੀ ॥ ੨੨ ॥
ਮਮ ਮਾਤਾ ਕੋ ਗਹਿ ਅਸੁਰਾਰੀ[5]।
ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨ ਨਿਜ ਸੰਗਾਰੀ।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਚਲੇ ਮਗ ਜਾਈਂ।
ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਮਿਲਿਓ ਤਬ ਆਈ ॥ ੨੩ ॥
ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਰਿਖਿ ਉਰ ਉਪਜੀ ਦਾਯਾ।
ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ ਤਬ -ਹੇ ਸੁਰ ਰਾਯਾ!।
ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਨਾਰ ਗਹਿ ਆਨੀ।
ਤਜਹੁ ਬੇਗ ਮਾਨਹੁ ਮਮ ਬਾਨੀ- ॥ ੨੪ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਬੋਲਯੋ ਪੁਰਹੂਤਾ[6]।
-ਇਸਕੇ ਗਰਭ ਬਲੀ ਹ੍ਵੈ ਪੂਤਾ।
ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਮਾਰੋਂ ਮੈਂ ਤਾਂਹੀ।
ਗਹਿ ਆਨੀ ਬਨਿਤਾ[7] ਹਿਤ ਯਾਂ ਹੀ[8]- ॥ ੨੫ ॥
ਨਾਰਦ ਕਹਤਿ -ਸੁਨਹੁ ਸੁਰਰਾਈ[9]!।
ਤਿਸ ਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਨ ਮਾਰਯੋ ਜਾਈ।
ਹ੍ਵੈ ਹਰਿ ਭਗਤ ਸੁ ਆਤਮ ਗਜਾਨੀ।
ਅਸ ਕੋ[10]? ਕਰੈ ਤਾਸ ਕੀ ਹਾਨੀ ॥ ੨੬ ॥

---

[1]ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੈ।
[2]ਮਾਰ ਕੇ ਕੀਤੇ ਦੈਂਤ ਬੇਹਾਲ।
[3]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[4]ਇੰਦ੍ਰ।
[5]ਅਸੁਰ+ਅਰੀ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਇੰਦ੍ਰ।
[6]ਇੰਦ੍ਰ।
[7]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[8]ਇਸ ਵਾਸਤੇ।
[9]ਹੇ ਇੰਦ੍ਰ।
[10]ਐਸਾ ਕੌਣ ਹੈ

ਤੁਮਰੇ ਸਹਿਤ ਅਪਰ ਜੋ ਦੇਵਾ।
ਹਨਿ ਕ ਸਕੈਂ ਤਤਪਰ ਹਰਿ ਸੇਵਾ[1]-।
ਮਾਨ ਪੁਰੰਦਰ ਭੈ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਰਿਖਿ ਕੇ ਕਹੇ ਛਾਡ ਦਿਯ ਤਾਂਹੀ ॥ ੨੭ ॥
ਭਗਤ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਖਨ ਦੀਨੀ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਮੁਨਿਰਾਯਾ।
ਕਹਿ ਹਿਤ ਸੋਂ ਨਿਜ ਆਸ਼੍ਰਮ[2] ਲਜਾਯਾ ॥ ੨੮ ॥
-ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਰਹਿਯੇ ਇਸ ਥਾਨਾ।
ਜਬ ਲਗ ਤਬ ਪਤਿ[3] ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਨਾ।
ਤਬ ਲਗ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਾਈ।
ਰਹੋ ਰਿਖਿਨਿ ਢਿਗ ਚਿੰਤ ਬਿਹਾਈ- ॥ ੨੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦੁਖ ਚਿੰਤਾ ਭਾਗੀ।
ਹਿਤ ਧਰਿ ਰਿਖਿਨਿ ਸੇਵ ਕੋ ਲਾਗੀ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਯੋ ਕਿਤ ਕਾਲਾ।
ਮੁਝ ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਗਜਾਨ ਬਿਸਾਲਾ[4] ॥ ੩੦ ॥
ਰਹੀ ਨ ਸੁਧ ਮਾਤਾ ਕੋ ਜਬ ਕੀ।
ਰਿਦੇ ਭਗਤਿ ਧਾਰੀ ਮੈਂ ਤਬ ਕੀ।
ਸੋ[5] ਅਬ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਹਿਤਿ ਸੁਨਾਈ।
ਕਰਹੁ ਸਦੀਵ ਬਿਕਾਰ ਬਿਹਾਈ[6] ॥ ੩੧ ॥
ਖਟ ਬਿਕਾਰ[7] ਆਤਮ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।
ਲਖਿਯੇ ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰਨਿ ਮਾਂਹੀ।
ਜਨਮ, ਅਸਤ[8], ਅਰ ਬ੍ਰਿੱਧ[9], ਪ੍ਰਣਾਮਾ[10]।

---

[1]ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੈ।
[2]ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ।
[3]ਪਤੀ।
[4]ਭਾਵ ਨਾਰਦ ਨੇ।
[5]ਭਾਵ, ਭਗਤੀ।
[6]ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ (ਭਗਤੀ) ਕਰੋ।
[7]ਵਿਕਾਰ, ਵਟਾਉ।
[8]ਇਸਥਿਤੀ।
[9]ਬੁੱਢਾ ਹੋਣਾ।
[10]ਬਦਲ ਜਾਣਾ।

ਖੀਣ ਹੋਣ[੧], ਮਰਨੋ ਦੁਖ ਧਾਮਾ ॥ ੩੨ ॥
ਆਤਮ ਇਨ ਤੇ ਰਹਿਈ ਨਜ਼ਾਰੋ।
ਜਯੋਂ ਜਲ ਕਮਲ ਦਲਨ[੨] ਨਿਰਧਾਰੋ[੩]।
ਸ਼ੁੱਧ ਬਯਾਪਕ[੪] ਅਵਜਯ[੫] ਸੋਊ।
ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰਨ[੬] ਆਸ਼੍ਰਯ ਜੋਊ ॥ ੩੩ ॥
ਸੱਤਜ, ਸਦੀਵ, ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ।
ਸੋ ਤੁਮ ਜਾਨੋ ਅਪਨ ਸ੍ਵਰੂਪਾ।
ਨੱਸ੍ਵਰ[੭] ਦੇਹਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇਤੇ।
ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਤਜਿ ਦੇਹੁ ਇਨੇ ਤੇ[੮*] ॥ ੩੪ ॥
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਮੂਲ ਮਹਿਤੱਤ ਉਪਾਵਾ।
ਅਹੰਕਾਰ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਬਨਾਵਾ[+]।
ਇੰਦ੍ਰੀ ਏਕਾਦਸ਼ ਪਰਕਾਰਾ[੯]।
ਪੰਚ ਭੂਤ[੧੦] ਇਹ ਸਰਬ ਪਸਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥

---

[1]ਕ੍ਰਿਸ਼ ਹੋਣਾ, ਢਲਨਾ।
[2]ਕਮਲ ਦੇ ਪੱਤੇ।
[3]ਨਿਰਨੈ ਕਰੋ।
[4]ਪਰੀ ਪੂਰਨ।
[5]ਇਕ ਰਸ।
[6]ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਦਾ।
[7]ਨਾਸ਼ਮਾਨ।
[੮]ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ।
[*]ਪਾ:-ਅਨੇਤੇ।
[+]ਇਹ ਸਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੈ:-ਅਰਥਾਤ ਮੂਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਮਹਿਤਤ੍ਵ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਹੰਕਾਰ, ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਪੰਚ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ (ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ), ਪੰਜ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਪੰਚ ਭੂਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ੧੧ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ (ਪੰਜ ਗਜਾਨੇਂਦ੍ਰਯ, ਪੰਜ ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਯ, ਯਾਰ੍ਹਵਾਂ ਮਨ) ਇਹ ਸਾਰੇ ਚਉਵੀ ਹਨ ਤੇ ਪੰਝੀਵਾਂ ਪੁਰਖ।

ਪੁਰਖ		੧
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ:-		
ਮੂਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ		੧
ਮਹਿ ਤੱਤ੍ਵ	੧	
ਅਹੰਕਾਰ		੧
ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ		੫
ਮਹਾਂ ਭੂਤ		੫
ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਨ ਸਮੇਤ		੧੧
ਜੋੜ		੨੪+੧ ੨੫

[9]ਗਿਆਰਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।
[10]ਨਿਰਲੇਪ।

ਪੁਰਖ ਏਕ ਸਭਿ ਥਾਨ ਪਛਾਨੋ।
ਹੈ ਅਸੰਗ[1] ਇਨ ਆਸ਼੍ਰਯ[2] ਜਾਨੋ[++]।
ਜਿਉਂ ਮਾਲਾ ਕੇ ਮਨਕਨ[3] ਮਾਂਹੀ।
ਏਕ ਸੂਤ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਆਹੀ ॥ ੩੬ ॥
ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂਹਿ[4] ਨ ਕੋਈ।
ਅਹੈ ਤੁਰੀ[5] ਸਾਖੀ[6] ਹੈ ਸੋਈ।
ਐਸੋ ਜੇ ਨਿਜ ਲਖਹੁ ਸਰੂਪਾ।
ਪਾਵਹੁਗੇ ਤਬ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ[**] ॥ ੩੭ ॥
ਜਨਮ ਮੂਲ ਜਾਨੁਹ ਅੱਗਜਾਨਾ।
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਾਨਾ[7]।
ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਪਾਵਹੁ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਜਾਇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥
ਸੋ[8] ਉਰ ਤੇ ਪਰਿਹਰਿ[9] ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ।
ਪਾਵਹੁ ਅਨੰਦ ਭਾਵਤੇ ਜੀ ਕੇ।
ਨਾਰਦ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਮੁਝੇ ਸੁਨਾਵਾ।
ਤਿਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਬ ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵਾ ॥ ੩੯ ॥
ਅਰਪਹੁ ਕਰਮ ਬਿਸ਼ਨੁ[10] ਪਗ ਮਾਂਹੀ।
ਹ੍ਵੈ ਨਿਹਕਾਮ[11] ਨਾਮ ਭਜਿ ਤਾਂਹੀ-।
ਸਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਭੈ ਤਬ ਬਾਲਿਕ।

---

[1]ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ।
[2]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ।
[++]ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬਾਈਂ 'ਇਕ' ਮੰਨਣਾ, ਉਸ ਦਾ ਅਸੰਗ ਹੋਣਾ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਂਖ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਜਾਪਕ ਇਕ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪੁਰਖ ਅਨੇਕਾਂ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤਿ ਵਿਚ ਪੁਰਖ ਸਾਰੇ ਵਜਾਪਕ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਕਰਤਾ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਦਰ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਅਸੰਗ ਹੈ। ਯਥਾ- 'ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ'।
[3]ਮਣਕਿਆਂ।
[4]ਤਿਸ (ਪੁਰਖ) ਦੀਆਂ।
[5]ਚੌਥੀ (ਅਵਸਥਾ)।
[6]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ (ਹੈ ਉਹ)।
[**]ਇਹ 'ਗਜਾਨ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ।
[7]ਹੰਕਾਰ।
[8]ਓਹ, ਭਾਵ ਵਾਸ਼ਨਾ।
[9]ਦੂਰ ਕਰੋ।
[10]ਬਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ।
[11]ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ।

ਉਪਜੀ ਭਗਤਿ ਰਿਦੇ ਦੁਖ ਘਾਲਕ[1] ॥ ੪੦ ॥
ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਨਾਮ ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਗਵਨਤਿ ਤਬ ਹੀ।
ਨਾਮ ਪੁਕਾਰਹਿਂ -ਹਰਿ ਹਰਿ- ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੪੧ ॥
ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ ਸੂਨ[2] ਅਸ ਰੀਤਿ ਬਿਲੋਕੀ[3]।
ਭੀ ਕੁਚਾਲ ਲਖਿ ਸਭਿ ਮਤਿ ਸ਼ੋਕੀ।
ਜਸਪਦ[4*] ਲੀਨ ਆਪਨੇ ਸਾਥਾ।
ਗਏ, ਹੁਤੋ ਜਹਿਂ ਦਾਨਵ ਨਾਥਾ ॥ ੪੨ ॥
-ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਅਬ ਰਖਹੁ ਅਗਾਰਾ।
ਸਰਬ ਬਿਗਾਰੀ ਇਨ ਚਟਸਾਰਾ।
ਰੰਚਕ[5] ਡਰ ਨਹਿਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨੇ।
ਭਗਤਿ ਕਰਨ ਸਭਿ ਬਾਲ ਸਿਖਾਨੇ- ॥ ੪੩ ॥
ਦੈਤਰਾਜ ਅੱਗਜਾਨ ਅਰੂਢਾ।
ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਵਡੋ ਮਤਿਮੂਢਾ।
ਜਾਗਯੋ ਹਿਰਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲਾ।
ਮਨਹੁ ਦੂਸਰੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜ੍ਵਾਲਾ ॥ ੪੪ ॥
ਤਿਰਛੇ ਕਰਿਕੇ ਨੈਨ ਤਰੇਰੇ[6]।
ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਦੁਰਬਚਨ ਘਨੇਰੇ।
-ਮੰਦ ਮਤੀ ਰੇ ਮੂਢ ਕੁਭਾਗੀ!।
ਮਹਾਂ ਅਧਮ[+] ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਤਯਾਗੀ ॥ ੪੫ ॥
ਕਾਲ ਨਿਕਟ ਆਵਾ ਅਬ ਤੇਰੇ।
ਆਇਸੁ ਮੇਟਤਿ[7] ਹੋਵਤਿ ਮੇਰੇ।
ਕਿਹ[1] ਬਲ ਕੇ ਅਲੰਬ[2]? ਕੁਲਘਾਤੀ! -।

---

[1]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
[2]ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ਼ੰਡੇ ਮਰਕੇ ਨੇ।
[3]ਦੇਖੀ।
[4]ਛੇਤੀ।
[*]ਪਾ:-ਸਿਸ ਗਹਿ।
[5]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ।
[6]ਤਾੜਕੇ ਫੇਰੇ।
[+]ਪਾ:-ਮਹਾਂ ਮੰਦ।
[7]ਮੋੜਦਾ ਹੈਂ।

ਅਸ ਕਹਿ ਹਨੀ ਲਾਤ ਮਮ ਛਾਤੀ ॥ ੪੬ ॥
ਬਿਖ ਸੀ[3] ਬਾਨੀ ਬਕਤਿ ਬਹੋਰੀ।
ਬੋਲਜੋ ਮੈਂ ਤਬ ਦੁਇ ਕਰ ਜੋਰੀ[4]।
-ਪਿਤਾ! ਜੁ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਇਤਬਾਦੂ[5]।
ਕੈਸੇ ਬਿਖ ਸਮ ਬੋਲਤਿ ਨਾਦੂ[6] ॥ ੪੭ ॥
ਨਹਿਂ ਤਵ ਬਲ, ਨਹਿਂ ਮਮ ਬਲ ਕੋਊ।
ਬਲੀ ਅਪਰ ਆਸ਼੍ਰਯ ਜਗ ਸੋਊ।
ਥਾਵਰ ਜੰਗਮ[7] ਕੀਟ ਬਿਧਾਤਾ[8]।
ਜਿਹ ਬਸਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਰਾਖੇ ਤਾਤਾ[9]! ॥ ੪੮ ॥
ਅਤਿ ਬਲਿਸ਼ਟ[10] ਕਾਲਹੁ ਕਰਿ ਕਾਲੂ[11]।
ਖਾਇ ਸਭਿਹਿਂ ਮੇਂਡਕ[12] ਜਜੋਂ ਬਜਾਲੂ[13]।
ਬਲ ਜੋ ਮਨ ਤਨ ਬਿਖੈ ਰਿਖੀਕੰ[14]।
ਜਾਨਹੁ ਤਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੰ ॥ ੪੯ ॥
ਤਜਹੁ ਸੁਭਾਉ ਅਸੁਰ ਨਿਜ ਜਾਤੀ।
ਮਨ ਜੀਤਨ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਮਨ ਸਮਾਨ ਨਹਿਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਕੋਊ। {ਮਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ}
ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਜਗ ਦੇਵਤਿ ਜੋਊ ॥ ੫੦ ॥
ਸੁ ਵਸ ਕਰਨ ਕੋ[15] ਕਰਹੁ ਉਪਾਊ।
ਨੀਕੀ ਨੀਤਿ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਕਾਊ।

---

[1]ਕਿਸ ਦੇ।
[2]ਆਸਰੇ।
[3]ਵਿਹੁ ਵਰਗੀ (ਕੌੜੀ)।
[4]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
[5]ਬਿਅਰਥ।
[6]ਵਾਕ।
[7]ਜੜ ਚੇਤਨ।
[8]ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤਕ।
[9]ਹੇ ਪਿਤਾ!
[10]ਬਲੀ ਹੈ।
[11]ਕਾਲ ਦਾ ਵੀ ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
[12]ਡੱਡੂ ਨੂੰ।
[13]ਸੱਪ ਵਾਂਙ।
[14]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ।
[15]ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦਾ।

ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ਾਦਿਕ ਇਹ ਘੋਰੇ[੧]।
ਇਨ ਪਰ ਚਢਤਿ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ ਦੌਰੇ ॥ ੫੧ ॥
ਮਨ[*] ਬਿਖਿਯਨ ਮਹਿਂ ਅਹੈ ਮਵਾਸੂ[੨+]।
ਵਡ ਹੰਕਾਰ ਕੋਟ[੩] ਦਿਢ[੪] ਤਾਸੂ[੫]।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭਾਦਿਕ ਜੇਈ।
ਸਰਬ ਸਹਾਇਕ ਜਾਨਹੁ ਤੇਈ ॥ ੫੨ ॥
ਇਹ ਜੋਧਾ ਦੁਰਜੈਂ[੬] ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ।
ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਜੀਤਹਿ ਕੋ ਤਾਂਹੀ।
ਜੇਕਰਿ ਬੂਝਯੋ ਚਹਿਤ ਉਪਾਊ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਾਊ ॥ ੫੩ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕੀਜੈ।
ਹਉਮੈ ਕੋ ਉਰ ਤੇ ਤਜਿ ਦੀਜੈ।
ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਬਿੱਤ੍ਰਿ ਟਿਕਾਵੋ।
ਅਪਰ ਸਰਬ ਸੰਕਲਪ ਹਟਾਵੋ ॥ ੫੪ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਜੀਤਯੋ ਜਾਈ।
ਸਰਬ ਦਿਗਬਿਜੈ ਤਬ ਤੂੰ ਪਾਈ।
ਬਿਨ ਮਨ ਜੀਤੇ ਸੂਰ ਕਹਾਵੈ।
ਅਧਿਕ ਆਪ ਕੋ ਬਲੀ ਗਿਨਾਵੈ ॥ ੫੫ ॥
ਮਹਿਤ ਪੁਰਖ[੭] ਤਿਹ ਜਾਨਹਿਂ ਮੂਢਾ।
ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਇ ਭੇਦ ਜੋ ਗੂਢਾ-।
ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਜਬ ਅਸ ਬਾਨੀ।
ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਮਤਿ[++] ਮੂਢ ਗੁਮਾਨੀ ॥ ੫੬ ॥
ਉਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟੀ ਰਿਸਤਿ ਬਹੂਤੀ।

---

[1]ਘੋੜੇ।
[*]ਪਾ:-ਬਨ।
[2]ਆਕੀ।
[+]ਪਾ:-ਨਿਵਾਸੂ।
[3]ਕਿਲ੍ਹਾ।
[4]ਪੱਕਾ।
[5]ਤਿਸਦਾ।
[6]ਜਿੱਤਣੇ ਕਠਨ ਹੋਣਗੇ।
[7]ਵਡੇ ਲੋਕ।
[++]ਪਾ:-ਮਨ।

ਅਗਨਿ ਬਰਤਿ[1] ਜਨੁ[2] ਪਾਇ ਅਹੂਤੀ।
ਕੰਪਤਿ ਦੇਹਿ ਲਾਲ ਅਤਿ ਨੈਨਾ।
ਕਾਟਤਿ ਅਧਰਨ[3] ਚਿਤ ਨਹਿਂ ਚੈਨਾ** ॥ ੫੭ ॥
ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਦਾਰੁਨ ਭੇਖ ਬਨਾਵਾ।
ਨਾਸੈਂ[4] ਨਿਕਸ[5] ਧੂਮ ਨਭ[6] ਛਾਵਾ।
ਹੁਤੇ ਸਭਾਸਦ[7] ਜੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਡਰ ਕਰਿ ਧਰਕੇ[8] ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਾ' ॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪ੍ਰਹਲਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਅਠਾਹਟਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥੬੮॥

---

[1]ਬਲਦੀ ਹੈ।
[2]ਮਾਨੋਂ।
[3]ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।
**ਪਾ:-ਕਾਟਤ ਅਧਰ, ਨ ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚੈਨਾ।
[4]ਨਾਸਕਾਂ ਵਿਚੋਂ।
[5]ਨਿਕਲਕੇ।
[6]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ।
[7]ਦਰਬਾਰੀ।
[8]ਧੜਕ ਗਏ।

੬੯. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਸਤਿਗੁਰ ਮਮ ਬੇਰੀ ਕਟਹੁ, ਨਿਜ ਬੇਰੀ ਪਰ ਚਾਰਿ।
ਇਸ ਬੇਰੀ ਹ੍ਵੈ ਭਵ ਸੁਫਲ, ਬਿਨ ਬੇਰੀ ਕਰਿ ਪਾਰ ॥ ੧ ॥

ਬੇਰੀ ਬੇੜੀ, ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਜੋ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਹਥਕੜੀ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਬੇੜੀ ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੈਦ।

ਬੇਰੀ ਬੇੜੀ, ਨਾਉਕਾ। ਬੇੜਾ ਤੋਂ ਬੇੜੀ ਭਾਵ ਛੋਟੀ ਬੇੜੀ।

ਬੇਰੀ ਵਾਰੀ, ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਬਾਰ ਨੂੰ ਬੇਰੀ ਬੀ ਲਿਖ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਬੇਰੀ ਢਿੱਲ, ਦੇਰੀ, ਬੇਰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਬੇਰੀ ਬੀ ਲਿਖ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ-(ਹੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਕੈਦ ਕੱਟ ਦਿਓ (ਅਤੇ) ਆਪਣੀ ਨੌਕਾ ਪਰ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਬਿਨਾ ਦੇਰੀ (ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨਦੀ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਕਰ ਦਿਓ (ਜੋ) ਇਸ ਵਾਰੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਜੀ ਇਹ ਕਥਾ।
ਜਥਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਨੀ ਸੁਨੁ ਤਥਾ।
'ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਸੁਨਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਉਪਾਸਨ'[1]।
ਭਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਮਨਹੁ ਹੁਤਾਸਨ[2] ॥ ੨ ॥
ਮਾਰਨ ਚਹਿਸ ਮੰਦਮਤਿ ਮਾਨੀ।
ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਜੋ ਬਿਖਵਤ[3] ਬਾਨੀ।
-ਰੇ ਸਠ ਬਾਲਿਕ! ਮੋ ਬਿਨ ਈਸਾ[4]।
ਕਹੋ ਕਹਾਂ? ਨਤੁ[5] ਕਾਟੋਂ ਸੀਸਾ[6]- ॥ ੩ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਮਜਾਨਹਿ ਤੇ ਸੁ ਮਹਾਨਾ।
ਖੈਂਚਿ ਖੜਗ ਕਰ ਮਹਿਂ ਚਮਕਾਨਾ।
-ਕੋ ਰਖਵਾਰੋ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
ਅਬ ਜਮ ਧਾਮਹਿ[7] ਦੇਉਂ ਪਠਾਈ- ॥ ੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਤਬ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
-ਪਰਿਪੂਰਨ ਹੈ ਸਭਿਨੀ ਥਾਈਂ।
ਤਿਹ ਬਿਹੀਨ ਕੋ ਥਾਨ ਨ ਊਨਾ।

---

[1]ਬੰਦਗੀ।
[2]ਅਗਨੀ।
[3]ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗੀ।
[4]ਈਸ਼੍ਵਰ।
[5]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[6](ਤੇਰਾ) ਸਿਰ।
[7]ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਘਰ।

ਜਢ ਜੰਗਮ ਮੈਂ ਪਿਖੌਂ ਨ ਸੂਨਾ- ॥ ੫ ॥
ਕਹਿਤ[੧] -ਜਿ ਹੈ ਜਢ ਜੰਗਮ ਮਾਂਹੀ।
ਇਹ ਸਥੰਭ ਮਹਿ[੨] ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਕਤਿ ਬਾਲਿਕ ਮਤਿਮੰਦੇ!।
ਅਬਹਿ ਕਰੌਂ ਤਵ ਸੀਸ ਨਿਕੰਦੇ- ॥ ੬ ॥
ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਿ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਸੇਖੋ।
ਕਹ੍ਯੋ -ਥੰਭ ਦਿਸ਼ਿ ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਦੇਖੋ।
ਅਹੈ ਬਿਸ਼ਨੁ ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਲਖਿ ਸਾਚੋ।
ਤੋਹਿ ਨ ਦੀਸਤਿ ਮਤ ਕੇ[*] ਕਾਚੋ- ॥ ੭ ॥
ਅਸ ਸੁਨਿ, ਕੋਪ ਥੰਭ ਦਿਸ਼[੩] ਦੇਖਾ।
ਖੜਗ ਮੁਸਟ[੪] ਹਨਿ[੫] ਜੋਰ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।
ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਦਾਰੁਨ[੬] ਅਤਿ ਘੋਰਾ[੭]।
ਜਨੁ[੮] ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੀਨ ਕਿਨ ਫੋਰਾ[੯] ॥ ੮ ॥
ਸੁਨ੍ਯੋ ਬਿਧਾਤੇ[੧੦] ਅਪਨੋ ਲੋਕਾ।
ਪ੍ਰਲੈ ਕਾਲ ਲਖਿ[੧੧] ਸਭਿ ਕੋ ਸ਼ੋਕਾ[੧੨]।
ਬੁਧਰ ਭਏ[੧੩] ਜੇ[੧੪] ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।
ਗਿਰੇ ਕਿਤਕ ਤਹਿਂ ਖਾਇ ਭਵਾਰੀ[੧੫] ॥ ੯ ॥
ਸਭਿ ਦੈਂਤਨ ਕੀ ਸੁਧ ਤਬ ਨਾਸ਼ੀ।
ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਧੁਨਿ[੧] ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥

---

[1]ਦੈਂਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।
[2]ਇਸ ਥੰਮੇ ਵਿਚ।
[*]ਪਾ:-ਤੇ, ਭੇ।
[3]ਵੱਲ।
[4]ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ।
[5]ਮਾਰੀ।
[6]ਭਯਾਨਕ।
[7]ਬੜਾ ਡਾਢਾ।
[8]ਮਾਨੋਂ।
[9]ਫੋੜ।
[10]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।
[11]ਜਾਣ ਕੇ।
[12]ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ।
[13]ਬੋਲੇ ਹੋ ਗਏ।
[14]ਜਿਤਨੇ (ਸਨਗੇ)।
[15]ਭੁਵਾਲੀ।

ਸੁਨਿ ਦਨੁਜੇਸ਼[੨] ਚੱਕ੍ਰ[੩] ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।
ਲੋਚਨ ਗੋਰਚ ਪਿਖਿਯਤਿ ਨਾਂਹੀ[੪] ॥ ੧੦ ॥
ਭਯੋ ਉਦਿਤ[੫] ਮਾਰਨ ਕਰਵਾਰਾ[੬]।
ਤਬ ਨਰਹਰਿ[੭] ਨਿਜਰੂਪ ਦਿਖਾਰਾ[੮]।
ਨਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਨਹਿਂ ਸਿੰਘ ਬਨਾਊ[੯]।
ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਵਡੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਭਾਊ ॥ ੧੧ ॥
ਥੰਭ ਪਾੜ ਨਿਕਸੇ ਜਗਰਾਈ।
ਅਦਭੁਤ ਦਾਰੁਨ ਬੇਖ ਬਨਾਈ।
ਦੈਤ ਰਾਜ ਅਵਲੋਕ ਬਿਚਾਰਾ।
-ਕੋ ਇਹ? ਲਖਜੋ ਨ ਜਾਇ ਅਕਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥
ਕੰਪਮਾਨ ਤਨ ਭੈ ਵਡ ਧਾਰੀ।
ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਨ ਸਕੈ, ਸੁਧ ਹਾਰੀ।
ਤਬ ਲੌ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲਾ।
ਗਰਜ ਉਠੇ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਲਾ[੧੦] ॥ ੧੩ ॥
ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੁਖ ਲੇਤਿ ਜੰਭਾਈ[੧੧]।
ਦੇਖਤਿ ਦਾੜ੍ਹੈਂ ਧੀਰ ਨਸਾਈ।
ਸ਼੍ਰੋਨਤਿ[੧੨] ਸਰਸੇ[੧੩] ਆਰੁਣ[੧੪] ਲੋਚਨ[੧੫]।
ਜੀਭ ਖੜਗ ਸਮ[੧੬] ਜਨ[੧੭] ਦੁਖ ਮੋਚਨ[੧] ॥ ੧੪ ॥

---

[1]ਅਵਾਜ਼।
[2]ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ।
[3]ਹੈਰਾਨ।
[4]ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।
[5]ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ।
[6]ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਨ ਨੂੰ।
[7]ਨਰਸਿੰਘ ਨੇ।
[8]ਦਿਖਾਇਆ।
[9]ਨਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਬਨਾਵਟ, ਸੂਰਤ ਹੈ।
[10]ਭਿਆਨਕ।
[11]ਉਬਾਸੀ।
[12]ਲਹੂ।
[13]ਵਰਗੇ।
[14]ਲਾਲ।
[15]ਨੇਤ੍ਰ।
[16]ਜੀਭ ਤਲਵਾਰ ਵਰਗੀ।
[17]ਦਾਸਾਂ ਦੇ।

ਰੰਗ ਸਰੀਰ ਕਨਕ ਜਨੁ ਤਾਵਾ[੨]।
ਦਾਰੁਨ[੩] ਊਚੋ ਕਾਨ[੪] ਉਠਾਵਾ।
ਗਿਰ ਕੰਦਰ[੫] ਸਮ ਬਦਨ[੬] ਪਸਾਰਾ।
ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[੭] ਕੁਟਿਲ[੮] ਧਨੁਖ ਅਕਾਰਾ[੯] ॥ ੧੫ ॥
ਕੰਠ[੧੦] ਰੋਮ[੧੧] ਕਰਿ ਤਰਸਤਿ[੧੨] ਘਨ ਕੋ[੧੩]।
ਸੁਰਗ[੧੪] ਤੀਕ ਬਿਸਤਾਰਜੋ ਤਨ ਕੋ।
ਉਹ ਹੈ ਆਯੁਤ[੧੫] ਕਟ[੧੬] ਜਿਨ ਛੀਨਾ[੧੭]।
ਦੋਨੋ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਪੀਨਾ[੧੮] ॥ ੧੬ ॥
ਕੁਟਿਲ ਬਿਕਟ[੧੯] ਨਖ[੨੦] ਅਤਿਸ਼ੈ[੨੧] ਘੋਰਾ[੨੨]।
ਬੱਜ੍ਰ ਆਦਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕਠੋਰਾ[੨੩]।
ਦੇਖਤਿ ਭਾਜੇ ਦਾਨਵ ਸਰਬਾ।
ਦੈਂਤਰਾਜ ਗਹਿ ਗਦਾ[੨੪] ਸੁ ਗਰਬਾ[੨੫] ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਦੁਖ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ।
[2]ਸੋਨਾ ਮਾਨੋਂ ਤਪਾਇਆ ਹੋਇਆ।
[3]ਭਯਾਨਕ।
[4]ਕੰਨ।
[5]ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੱਡ।
[6]ਮੂੰਹ।
[7]ਭਰਵੱਟੇ।
[8]ਟੇਢੇ।
[9]ਕਮਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ।
[10]ਗਲ ਦੇ।
[11]ਵਾਲ।
[12]ਡਰਾਂਵਦਾ ਹੈ।
[13]ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਕਾਲੇ ਹਨ ਵਾਲ।
[14](ਮਾਨੋਂ) ਅਸਮਾਨ।
[15]ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ ਹੈ।
[16]ਲੱਕ।
[17]ਪਤਲਾ।
[18]ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਤੇ ਤਕੜੀਆਂ।
[19]ਕਰੜੇ ਤੇ ਟੇਢੇ।
[20]ਨਹੁੰ।
[21]ਬੜੇ।
[22]ਭਿਆਨਕ।
[23]ਸਖਤ।
[24]ਗੁਰਜ।
[25]ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇਆ।

ਬਲਨਿਧਿ[1] ਹੁਤੋ ਧਰੇ ਉਰ ਧੀਰਾ।
ਆਵਾ ਸਮਨੁਖ ਜੋ ਬਡ ਬੀਰਾ।
ਮਹਾਂ ਮੱਤ ਕੁੰਚਰ[2] ਜਿਉਂ ਧਾਯੋ[3]।
ਤਿਉਂ ਸ੍ਰੀ ਨਰਹਰਿ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ ॥ ੧੮ ॥
ਗਹੇ ਗਦਾ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰੀ।
ਪੁਨ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰ ਘਾਤ ਬਿਚਾਰੀ।
ਦੁਤਿਯੇ ਬਾਰ ਨੇਰ[4] ਜਬ ਕੀਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਤਬਹਿ ਗਹਿ ਲੀਨਾ ॥ ੧੯ ॥
ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯਾਸ ਗਰੁੜ ਅਹਿ ਗਹਿਈ[5]।
ਤਿਉਂ ਗਹਿ ਲੀਨ, ਛੁਟਨ ਕੋ ਚਹਿਈ।
ਲੀਲ੍ਹਾ ਹੇਤ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨ ਛੋਰਾ।
ਛੁਟਿ ਕਰਿ ਗਰਜਤਿ ਭਾ ਤਬ ਘੋਰਾ ॥ ੨੦ ॥
ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੇਵ[6] ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ।
ਘਨ[*] ਪਟ ਕਰਿ[7] ਦੇਖਹਿਂ ਉਰ ਡਰਿਹੀਂ।
ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਬਲ ਮਹਿਂ ਸ਼ੰਕਾ ਮਾਨਹਿਂ।
ਹਿਰਨਾਕਸ਼ ਕੋ ਬਲੀ ਪਛਾਨਹਿਂ ॥ ੨੧ ॥
ਅਹਿ[8] ਖਗਪਤ[9] ਜਿਉਂ ਖੇਲਨ ਹੇਤਾ।
ਲਖਤਿ ਨ ਕਰਿਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ[10]।
ਪੁਨ ਦਨੁਜੇਸ਼ ਲਏ ਅਸਿ ਢਾਲਾ।
ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮੀਪ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਗਰਜ ਧੁਨਿ ਘੋਰਾ।
ਦਾਰੁਣ[11] ਕਿਯ ਚਹੁਂ ਓਰ[1] ਕਠੋਰਾ[2]।

---

[1]ਬੜਾ ਬਲੀ।
[2]ਬੜੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀ।
[3]ਦੌੜਿਆ।
[4]ਨੇੜੇ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਨੇੜੇ ਹੋਯਾ।
[5](ਜਿਵੇਂ) ਨਿਰਯਤਨ ਗਰੜ ਸੱਪ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
[6]ਦੇਵਤੇ।
[*]ਪਾ:-ਘਟ।
[7]ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ ਕਰਕੇ।
[8]ਸੱਪ।
[9]ਗਰੁੜ।
[10]ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ (ਦੇਉਤੇ) ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
[11]ਭਿਆਨਕ।

ਦੌਰ ਗਹ੍ਯੋ ਦਨੁਜੇਸ਼ਹਿਂ ਐਸੇ।
ਅਹਿ[3] ਗਹਿ[4] ਲੇਤਿ ਮੇਂਡਕੈ[5] ਜੈਸੇ ॥ ੨੩ ॥
ਫਰਫਰਾਤਿ ਭਾਜਨ ਇਤ ਉਤ ਕੋ।
ਦਿਢ ਗਹਿ ਲਿਯ ਨ ਜਾਨ ਦਿਯ ਕਿਤ ਕੋ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਭਾ ਦ੍ਵਾਰ[6] ਕੇ ਥਾਨਾ।
ਧਾਰਿ[+] ਉਰੂ ਪਰ[7] ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੨੪ ॥
ਤੂਰਨ[8] ਨਖ ਸੋਂ ਉਦਰ ਬਿਦਾਰਾ[9]।
ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਇਕ ਛਿਨ ਮੈਂ ਮਾਰਾ।
ਨਹਿਂ ਅੰਤਰ ਨਹਿਂ ਬਾਹਿਰ ਕੀਨਾ।
ਦਦ੍ਯੋਸ[10] ਨ ਨਿਸਾ[11] ਜਬਹਿ ਹਨਿ ਦੀਨਾ ॥ ੨੫ ॥
ਨਹਿਂ ਧਰਨੀ ਨਹਿਂ ਅੰਬਰ[12] ਮਾਂਹੀ।
ਜਿਯਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੋ ਬਿਧਿ ਨਖ ਨਾਂਹੀ[*]।
ਬਿਧਿ ਕੀ ਰਚਨਾ[13] ਜਨਮ ਨ ਲੀਨਾ।
ਸ਼ਿਲਾ ਥੰਭ[14] ਤੇ ਨਿਕਸਿ[15] ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੨੬ ॥
ਕਰੇ ਸਾਚ ਸਭਿ ਬਚਨ ਬਿਧਾਤਾ।
ਦਾਨਵ ਹਨ੍ਯੋ ਭਗਤ ਦੁਖ ਦਾਤਾ।
ਉਦਰ ਬਿਦਾਰ੍ਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਅਪਾਰਾ।

---

[1]ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ
[2]ਸਖਤ।
[3]ਸੱਪ।
[4]ਫੜ।
[5]ਡੱਡੂ ਨੂੰ।
[6]ਸਭਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਵਿੱਚ।
[+]ਪਾ:-ਧਰਿਯੋ।
[7]ਪੱਟਾਂ ਉੱਪਰ।
[8]ਛੇਤੀ।
[9]ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਨਹੁਆਂ ਨਾਲ।
[10]ਦਿਨ।
[11]ਰਾਤ।
[12]ਅਸਮਾਨ।
[*]ਨਹੁੰ ਜਾਂ ਨਹੁੰਦ੍ਰਾਂ ਨਾ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਮੋਏ। ਕੱਟਿਆਂ ਪੀੜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਸ ਲਈ ਮੋਏ ਹਨ ਜੀਉਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਫੇਰ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਵਧਦੀ ਜੋ ਸ਼ੈ ਹੈ ਸੋ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਨਹੁੰ ਮੋਏ ਹੋਏ ਨਹੀਂ।
[13]ਰਚਨਾਂ ਵਾਂਙੂ।
[14]ਪੱਥਰ ਦੇ ਥੰਭ।
[15]ਨਿਕਲੇ।

ਕਾਲ ਭਜਾਨ ਜਿਮ ਬਦਨ ਪਸਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਸ਼੍ਰੋਣਤ[੧] ਸੋਂ ਭੀਗੇ ਸਭਿ ਅੰਗਾ।
ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਭਏ ਸੁਰੰਗਾ।
ਆਂਤੈਂ[੨] ਕਾਢਿ ਗ੍ਰੀਵ ਮਹਿਂ[੩] ਡਾਰੀ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਹੋਵਤਿ ਰੋਸ ਅਪਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥
ਤਬ ਜੇ ਦਾਨਵ ਗਏ ਪਲਾਈ।
ਸੋ ਹਟਿ ਆਏ ਕਰਨ ਲਰਾਈ।
ਗਹਿ ਗਹਿ ਸੰਗ ਨਖਾਯੁਧ[੪] ਮਾਰੇ।
ਸਗਰੇ ਛਿਨ ਇਕ ਵਿਖੇ ਸੰਘਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥
ਤਦਪਿ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕੋ ਪਾਵਾ।
ਤਬ ਹੀ ਕੰਧ[੫] ਕੇਸ ਝਹਿਰਾਵਾ[੬]।
ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਭੇ[੭] ਮੇਘ ਅਕਾਸ਼ਾ[੮]।
ਛੁਭਤਿ[੯] ਪਯਨਿਧਿ[੧੦+] ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਵਾਸਾ[੧੧] ॥ ੩੦ ॥
ਬਹੁ ਬਲ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗਰਜਾਨਾ।
ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਗਰ ਅਕੁਲਾਨਾ[੧੨]।
ਬਿਚਲ ਗਏ[੧੩] ਜੇ ਦੇਵ ਬਿਮਾਨਾ।
ਉਡਗਨ[੧੪] ਗਿਰੇ ਮਹਾਂ ਭਯ ਮਾਨਾ ॥ ੩੧ ॥
ਚਰਨਨ ਸੰਗਿ[੧੫] ਦੁਖਿਤਿ ਭੀ ਧਰਨੀ[੧੬]।

---

[1]ਲਹੂ।
[2]ਆਂਦਰਾਂ।
[3]ਗਲੇ ਵਿਚ।
[4]ਨਹੁੰਆਂ ਰੂਪੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ।
[5]ਮੋਢਿਆਂ ਦੇ।
[6]ਕੇਸ ਹਿਲਾਏ।
[7]ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ।
[8]ਬੱਦਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ।
[9]ਛੋਭ ਹੋਇਆ।
[10]ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ।
[+]ਪਾ:-ਪਯੋਧਰ ਬੱਦਲ।
[11](ਜਦੋਂ) ਸੁਆਸਾਂ (ਦਾ ਵੇਗ) ਪਹੁੰਚਾ।
[12]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਯਾ।
[13]ਖਿੱਲਰ ਗਏ।
[14]ਤਾਰੇ।
[15](ਨਰਸਿੰਘ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ।
[16]ਧਰਤੀ।

ਪ੍ਰਬਲ ਤੇਜ, ਕੋ ਸਕਿਤਿਹ ਬਰਨੀ[1]।
ਜਬ ਤਹਿਂ ਦਾਨਵ ਰਹਾ ਨ ਕੋਈ।
ਨਖ ਆਯੁਧ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਭਿ ਹੋਈ ॥ ੩੨ ॥
ਤਬ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠੇ ਜਾਈ।
ਸੁਰਨ[2] ਸੁਮਨ[3] ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ।
ਸਭਿ ਹੀ ਮਿਲੇ ਬਿਰੰਚਿ[4] ਮਹੇਸ਼ਾ[5]।
ਸਿੱਧ, ਪਿਤਰ ਰਿਖਿ, ਜੱਖ, ਸੁਰੇਸ਼ਾ[6] ॥ ੩੩ ॥
ਧਨਦ[7] ਆਦਿ ਬਿੱਦਜਾਧਰਿ[8] ਜੇਤੇ।
ਆਏ ਸਭਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਹੇਤੇ।
ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਨ ਡਰ ਉਰ ਥੋਰਾ।
ਪਿਖਯੋ ਨ ਜਾਤਿ ਭਯਾਨਕ ਘੋਰਾ ॥ ੩੪ ॥
ਆਇ ਨ ਸਕਹਿਂ ਸਮੀਪ ਬਹੋਰੀ।
ਖਰੇ ਦੂਰ ਦੋਨੋਂ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਬਿਧਿ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਅਮਰ ਜੋ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਨੁਤਹਿ[9] ਬਖਾਨਤਿ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ ॥ ੩੫ ॥
-ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਤਵ ਸ੍ਰੀ ਜਗਸਾਈਂ!।
ਨਮੋ ਨਮੋ ਤ੍ਰੈਲੋਕਨ ਰਾਈ!
ਨਮੋ ਨਮੋ ਭਗਤਨ ਦੁਖ ਖੰਡਨ!।
ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਧਰਨੀ ਕੇ ਮੰਡਨ! ॥ ੩੬ ॥
ਇਹ ਦਾਨਵ ਸਭਿ ਸੁਰ ਦੁਖ ਕਾਰੀ।
ਜੀਤ ਸਦਨ ਤੇ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰੀ।
ਮਹਾਂਬਲੀ ਸੋ ਤੁਮ ਨੈ ਮਾਰਾ।
ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਸੰਘਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥

---

[1]ਕੋ ਸਕਤਹਿ ਬਰਨੀ-ਕੀਹਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਜੇ 'ਸਕਿ' 'ਤਿਹ' ਦਾ ਪਦਛੇਦ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ ਇਉਂ ਬਣੇਗਾ:-- ਤਿਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕੇ।
[2]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ
[3]ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ।
[4]ਬ੍ਰਹਮਾ।
[5]ਸ਼ਿਵ।
[6]ਇੰਦ੍ਰ।
[7]ਕੁਬੇਰ।
[8]ਖੇਚਰ, ਗੰਧਰਵ, ਕਿੰਨਰ ਆਦਿ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦੇਵ ਜੋਨੀ।
[9]ਉਸਤਤਿ।

ਕ੍ਰੋਧ ਪ੍ਰਜੁਲਤ ਅਪਾਰ ਤੁਮਾਰਾ।
ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਅਤਿ ਭਯਕਾਰਾ।
ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ! ਉਪਸ਼ਮ[1] ਅਬ ਕੀਜੈ।
ਸਰਬ ਜਗਤ ਕੋ ਅਭੈ ਸੁ ਦੀਜੈ- ॥ ੩੮ ॥
ਬਿਧਿ[2] ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ[3] ਰਮਾ[4] ਕੋ ਦੇਖਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਕਹਯੋ -ਜਿ ਰੋਸ[5] ਬਿਸ਼ੇਖਾ[6]।
ਅਬ ਤੂੰ ਜਾਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਿਵਾਵਹੁ।
ਬਯਾਕੁਲਤਾ ਜਗ ਕੀ ਸੁ ਮਿਟਾਵਹੁ- ॥ ੩੯ ॥
ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਬਹੁਰੋ ਫਿਰਿ ਆਈ।
ਰਮਾ[7] ਦ੍ਰੁਹਿਣ[8] ਸੰਗਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
-ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਅਸ ਸੁਣਾ ਨ ਦੇਖਾ।
ਅਬ ਸਰੋਸ[9] ਕੀਨੋ ਜਸ[10] ਬੇਖਾ[11] ॥ ੪੦ ॥
ਤੇਜ ਨ ਸਹਯੋ ਜਾਤ ਮੁਝ ਪਾਸਾ।
ਅਵਲੋਕਨ ਤੇ ਉਪਜਤਿ ਤ੍ਰਾਸਾ-'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਣੁ ਕਾਨਾ।
ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੧ ॥
'ਸੁਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਬ ਮੁਝ ਢਿਗ[12] ਆਏ।
ਅਧਿਕ ਨੇਹ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ।
-ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ।
ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਿਵਾਵਹੁ- ॥ ੪੨ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਅਸ ਬੈਨਾ।
ਗਮਨਯੋ ਨਿਕਟ ਰਿਦੇ ਕਛੁ ਭੈ ਨਾ।

---

[1]ਸ਼ਾਂਤੀ।
[2]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ
[3]ਆਪਣੇ ਪਾਸ।
[4]ਲੱਛਮੀ।
[5]ਕ੍ਰੋਧ।
[6]ਬੜਾ ਹੈ।
[7]ਲੱਛਮੀ ਨੇ।
[8]ਬ੍ਰਹਮਾ।
[9]ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲਾ।
[10]ਜਿਹਾ ਜਿਹਾ।
[11]ਸਰੂਪ।
[12]ਭਾਵ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋਲ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਕਰੇ ਤਬ ਜਾਈ।
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਦੰਡ ਕੀ ਨਜਾਈ[1] ॥ ੪੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਜਬਹਿ ਦ੍ਰਿਗ ਦੇਖਾ।
ਪਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਅਭੈ[2] ਬਿਸ਼ੇਖਾ।
ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਬ ਉਠਾਵ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।
ਕਰ ਅਰਬਿੰਦ[3] ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸਾ[4] ॥ ੪੪ ॥
ਸੰਗ ਸਨੇਹ ਪਲੋਸਤਿ ਮਾਥਾ[*]।
ਉਠਿ ਉਸਤਤਿ ਮੈਂ ਕਿਯ ਜਗਨਾਥਾ।
ਉਮਗਜੋ[5] ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਕਉ[*] ਭਾਰੀ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਸ੍ਰਵਹੀ ਜਲ ਧਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥
-ਭਗਤਵਛਲ! ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ!।
ਦੀਨਬੰਧੁ, ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!।
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਤੇ ਅਮਰ ਜਿ ਔਰਾ।
ਸਕੈਂ ਨ ਭੇਦ ਲਖਤਿ ਤਵ ਥੋਰਾ ॥ ੪੬ ॥
ਕਹਿੰ ਬਿਅੰਤ ਸ੍ਰੁਤਿ ਬਿੱਦਜਾ[+] ਅਪਰਾ।
ਮੈਂ ਦਾਨਵ ਕਿਹ ਲੇਖੇ ਬਪੁਰਾ।
ਔਰ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਗਤਿ ਜਾਨੀ।
ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੈਂ ਇਕ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨੀ ॥ ੪੭ ॥
ਕਿਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿੰ ਰੀਝਹੁ[++] ਆਪੂ।

---

[1]ਡੰਡੇ ਵਤ।
[2]ਨਿਡਰ।
[3]ਹੱਥ ਕਵਲ।
[4](ਮੇਰੇ) ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖਕੇ।
[*]ਅੰਕ ੧੮ ਤੋਂ ੪੧ ਤਕ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਰੋਦ੍ਰ ਰਸ ਦਾ ਕਮਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਭੈ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਦੇ ਸਿਰ ਫੁੱਲ ਸਿਹਰੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਤ੍ਰੈਲੋਕੀ ਨੂੰ ਲੱਛਮੀ ਸਮੇਤ ਕੰਬਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁੱਸੇ ਨੇ 'ਭਗਤ ਵੱਛਲਤਾ' ਦਾ ਅਨੋਖਾ ਰਸ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਹੈ, ਕਿ ਵਾਤਸਲ ਰਸ ਹੈ; ਦੋਵੇਂ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਹੈ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾਈ ਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਵਲਵਲੇ ਦੀ ਵਤਸਲਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।
[5]ਉਛਾਲਿਆ।
[*]ਪਾ:-ਕਹੁ।
[+]ਉਪਨਿਖਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਦਜਾ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਕ ਪਰਾ ਤੇ ਦੂਜੀ ਅਪਰਾ। 'ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ' ਵਿੱਦਜਾ ਪਰਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਭ ਵਿੱਦਜਾ ਅਪਰਾ ਹੈ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੈ:--ਵੇਦ ਵਿੱਦਜਾ (ਪਰਾ) ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਵਿੱਦਜਾਂ (ਅਪਰਾ) ਆਪ ਨੂੰ ਬਿਅੰਤ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।
[++]ਪਾ:-ਰੀਝਹਿ।

ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਦੁਖ ਖਾਪੂ।
ਦਸ ਗੁਣ ਸੰਜੁਤਿ[੧] ਜੋ ਦਿਜ[੨] ਹੋਈ।
ਭਗਤਿ ਬਿਹੀਨ[੩] ਪ੍ਰਸੀਦ ਨ ਕੋਈ[੪] ॥ ੪੮ ॥
ਦਸ ਗੁਨ ਹੀਨ ਜਿ ਅਹੈ ਚੰਡਾਲਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਗਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਿਹ ਸਮ ਤੁਮ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਪਜਾਰਾ।
ਇਹ ਨਿਰਨੈ[੫] ਮੈਂ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ੧ਜੱਗ, ੨ਦਾਨ, ੩ਤਪ, ੪ਧਰਮ, ੫ਸਤਿ
ੇ੬ਸਮ, ੭ਦਮ, ੮ਧੀਰਜਵੰਤ।
੯ਸਹਿਨ, ਸੀਲ[੬], ੧੦ਮਤਸਰ ਰਹਿਤ[੭]
ਦਸ਼ ਗੁਣ ਇਹੀ ਗਨੰਤਿ[੮][**] ॥ ੫੦ ॥ {ਦਸ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ}

ਚੌਪਈ: ਦਿਜ ਕੁਲ ਮਾਨ ਭਰੇ ਉਰ ਭਾਰੀ।
ਭਗਤਿ ਹੀਨ ਗੁਣ ਅਘ ਅਨੁਹਾਰੀ[੯]।
ਨੀਚ ਜਾਤ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਾਨਾ[੧੦]।
ਤੁਮਰੇ ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਮਹਾਨਾ ॥ ੫੧ ॥
ਸੋ ਪਾਵਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸਰਬੰਗਾ।
ਔਰਨ ਕੇਰ ਕਰਹਿ ਅਘ[੧੧] ਭੰਗਾ[੧੨]-।
ਸੁਨਿ ਮਮ ਬਿਨਤੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸਾਈਂ[੧੩]।

---

[1]ਸਮੇਤ।
[2]ਬ੍ਰਹਮਣ।
[3]ਬਿਨਾ।
[4]ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਕੋਈ (ਕਰ ਸਕਦਾ) ਆਪ ਨੂੰ। (ਅ) ਜੇ ਉਹ ਭਗਤ ਹੀਨ ਹੈ ਤਾਂ (ਤੁਸੀਂ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
[5]ਨਿਸ਼ਚੇ।
[6]ਸਹਾਰੇ ਦਾ ਸੁਭਾਵ।
[7]ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ।
[8]ਗਿਣਦੇ ਹੈਨ।
[**]ਏਹ ਦੋਹਾ ਗ਼ਾਲਬਨ ਕਿਸੇ ਆਦਿ ਨੁਸਖੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਤਾਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਨਮੁਖ਼ ਉਸਤਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਏਹ ਗਿਣਤੀ ਸੁਨਾਉਣ ਦੀ ਭਗਤ ਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।
[9]ਹੋਵੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਮਾਨ ਭਰਿਆ, ਭਗਤੀ ਹੀਨ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਪਾਪਾਂ ਤੁੱਲ ਹਨ।
[10]ਮਨ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ।
[11]ਪਾਪ।
[12]ਨਾਸ਼।
[13]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੋਸ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੫੨ ॥
-ਅਹੋ[1] ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ ਤੂੰ ਪੂਰਾ।
ਕੋਊ ਬਿਧਿ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਊਰਾ।
ਬਰ ਜਾਚਹੁ ਜੁ ਹ੍ਵੈ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।
ਤੋ ਤੇ ਨਹਿਂ ਅਦੇਯ ਮੁਝ ਪਾਹੀ[2]- ॥ ੫੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ ॥
-ਮਮ ਮਨ ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਹਾਨੀ।
ਜੋ ਸਕਾਮ[3] ਤਵ ਭਗਤਿ ਕਰੇਈ।
ਬਨਕ[4] ਸਮਾਨ ਜਾਨਿਯੇ ਤੇਈ- ॥ ੫੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਰਹਰਿ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
-ਭਗਤ! ਲਖਹੁ ਮੁਝ ਮਹਾਂ ਉਦਾਰੇ।
ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਰਬ ਚਾਹ ਤੈਂ ਤਜਾਗੀ।
ਤਦਪਿ ਮੋਹਿ ਤੋਖਨ ਹਿਤ ਲਾਗੀ[5] ॥ ੫੫ ॥
ਜਾਚਹੁ ਬਰ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਤਨ ਮੈਂ[6] ਤੂੰ ਮੇਰੋ ਹਿਤਕਾਰੀ[7]-।
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਮੈਂ ਮਾਨਿ ਰਜਾਯਾ।
ਕਹਜੋ -ਜਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਅਸ ਦਾਯਾ ॥ ੫੬ ॥
ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਉਰ ਜਰਿ[8] ਜਾਵਹਿਂ।
ਤਵ ਪਗ ਭਗਤਿ ਸਦਾ ਰਤਿ[9] ਭਾਵਹਿ-।
ਅਸ ਕਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਰ ਨਜਾਈ।
ਰਹਜੋ ਚਰਨ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਈ ॥ ੫੭ ॥
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਗਤਨ ਗੁਣਖਾਨੀ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਬੋਲੇ ਸੁਠ ਬਾਨੀ।

---

[1]ਹੇ।
[2]ਤੈਨੂੰ ਨਾਂ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਭ ਕੁਛ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।
[3]ਕਾਮਨਾਂ ਕਰਕੇ।
[4]ਬਣੀਏਂ।
[5]ਤਾਂ ਬੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਮੰਗ, (ਅ) ਤਾਂ ਬੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਇਸ ਲਈ ਮੰਗ)।
[6]ਲਿਵਲੀਨ, ਅਨਿਨੰਜ।
[7]ਪ੍ਰੇਮੀ।
[8]ਸੜ।
[9]ਪ੍ਰੀਤੀ।

-ਸਦਾ ਅਚਲ ਸੁਖ ਦੋਨੋਂ ਲੋਕਾ।
ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਹ੍ਵੈ ਭੋਗ ਅਸ਼ੋਕਾ ॥ ੫੮ ॥
ਸਭਿ ਦਾਨਵ ਕੋ ਹੋਹੁ ਭੁਵਾਲਾ।
ਕਰਹੁ ਰਾਜ ਬੈਸੇ ਚਿਰ ਕਾਲਾ।
ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਭਗਤ ਹਮਾਰਾ।
ਛ੍ਵੈ[1] ਨ ਸਕਹਿ ਮਦ ਮਾਨ ਬਿਕਾਰਾ- ॥ ੫੯ ॥
ਸੁਨਿ ਇਵ ਬਚ ਜੁ ਕਹੇ ਜਗਨਾਥਾ।
ਬੋਲਯੋ ਮੈਂ ਨਾਏ ਪਗ ਮਾਥਾ।
-ਮਮ ਪਿਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਘੀ ਮਲੀਨਾ*।
ਨਿੰਦਕ ਹੋਇ ਦ੍ਰੋਹ ਤੁਮ[2] ਕੀਨਾ ॥ ੬੦ ॥
ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਇਸ ਕੀ ਗਤਿ ਕੀਜੈ।
ਸਭਿ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਦੀਜੈ।
ਤੁਮ ਸੋਂ ਕੀਨ ਬਿਰੋਧ ਮਲੀਨੇ।
ਕਹੇ ਕੁਬਚਨ ਕੁਟਿਲ ਮਤਿਹੀਨੇ ॥ ੬੧ ॥
ਸਭਿ ਔਗੁਣ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਪਾਪੀ।
ਬਿਨਾ ਕਾਜ[3] ਜਗ ਜੀਵ ਸੰਤਾਪੀ।
ਤੁਮਰੋ ਜਗ ਮੈਂ ਬਿਰਦ ਸੁਹਾਵਨ।
ਦੀਨ ਨਿਵਾਜ ਪਤਿਤ ਕੇ ਪਾਵਨ[4] ॥ ੬੨ ॥
ਛਿਮਾਧਾਰਿ ਦੀਜੈ ਤਿਹ ਮੋਖਾ[5]।
ਏਕ ਨ ਗੁਨਿਯੇ ਮਨ ਮੈਂ ਦੋਖਾ-।
ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸ ਭੀਨੇ।
ਬੋਲੇ ਬਿਗਸਤਿ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨੇ ॥ ੬੩ ॥
-ਜਿਹ ਕੁਲ ਜਨਮਯੋ ਤੂੰ ਮਮ ਦਾਸਾ।
ਭਗਤਿ ਕੀਨਿ ਦ੍ਰਿਢ, ਲਖਯੋ ਨਾ ਤ੍ਰਾਸਾ।
ਕੋ ਸੰਦੇਹ[6] ਤਿਹ ਪਿਤ[7] ਗਤਿ ਕਾਰੇ[1]।

---

[1]ਛੋਹ।
*ਪਾ:-ਮਮ ਪਿਤ ਹੈ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਘ ਪੀਨਾ।
[2]ਤੁਸਾਡੇ ਨਾਲ।
[3]ਅਕਾਰਥ।
[4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ।
[5]ਮੁਕਤੀ।
[6]ਕੀ ਸ਼ਕ ਹੈ।
[7]ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ।

ਜਗ ਸਾਗਰ ਕੁਲ ਇਕੀਸ+ ਤਾਰੇ[2]- ॥ ੬੪ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਦੀਨ ਰਾਜ ਅਭਿਖੇਕਾ[3]।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਝ ਸਹਿਤ ਬਿਬੇਕਾ।
ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਮਹਾਨਾ।
ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਅੰਤਰ ਧਜਾਨਾ ॥ ੬੫ ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰਾ।
ਭਗਤ ਸਰੂਪ ਧਰਜੋ ਅਵਤਾਰਾ।
ਨਰ ਮਲੀਨ ਅਘ ਪੀਨ ਨਿਹਾਰੇ।
ਤਿਨਹਿਂ ਬਤਾਵਨ ਪੰਥ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੬੬ ॥
ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨਾ।
ਤਬ ਤਨ ਧਰਿ ਨਰਹਰਿ ਰਖਿ ਕੀਨਾ[4]।
ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਇਮ ਭਾ ਬਿਰਤੰਤੇ । (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴)
ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਬਾਲੇ ਮਤਿਵੰਤੇ!' ॥ ੬੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਯੇ ਮਨ ਲਾਈ।
ਸੁਨੀ ਸਰਬ ਜਬ ਕਥਾ ਸੁਹਾਈ।
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਮੈਂ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਭਗਤਨ ਤੇ ਮਹਿੰਮਾ ਵਡ ਚੀਨੀ ॥ ੬੮ ॥
ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਪਾਸਾ।
ਰਹਿ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ।
ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਬੰਦਨ।
ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨੇ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੬੯ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴)

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜੀ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਉੱਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਫਤਹ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ ਪਰ ਦੱਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਮੁਲਤਾਨ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਾਲਾ ਅਜੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ-ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਹਜ਼ੀਬ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਹੁਣ ਹੜੱਪਾ ਦੇ ਖੰਡਰਾਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਵਡਕਿਆਂ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਹਾਲ ਪਹਿਲੋਂ ਰਵਾਯਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਫੇਰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਗਏ। ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਪਾਤਾਲ ਕਰਕੇ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਦੋਂ ਮੁਰਾਦ ਦੱਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੁਲਤਾਨ ਹੈ ਸੀ, ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ

---

[1]ਮੁਕਤੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ।

+ਪਾ:-ਇਕੀਹ।

[2]ਭਾਵ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੇ ੨੧ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ਹਨ।

[3]ਰਾਜ ਤਿਲਕ।

[4]ਤਦੋਂ ਨਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ (ਮੇਰੀ) ਰੱਖਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪੁਰੀ ਮੰਦਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਕੰਵਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜੀ ਆਰਯ ਵਿੱਦਜਾ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਭਗਤ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿ ਓਸਦੇ ਵਡੇ ਕਾਯਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਭਗਤੀ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਣੀ ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਨੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੈਂਤਾਂ ਯਾ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰਯ ਸਭਜਤਾ ਦਾ ਕਾਯਲ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਲਾ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਭਗਤ ਹੋਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਜਾ ਲਈ ਇਹ ਅਸਮਾਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਵਰਤਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ।

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਮਿਲਨਾ ਇਹ ਕਥਾ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਡੇ ਹਿੰਦਾਲ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਉੱਚਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਓਹ ਢੰਗ ਉਸ ਦਾ ਮੱਖੀ ਵਾਂਙੂ ਗੰਦਾ ਤੇ ਝੂਠਾ ਜਾਣਕੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਬਾਕੀ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਕੋਈ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਓਹ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਦਰਸ਼ੀ ਸਨ। (ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਧਜਾਯ ੫੬ ਅੰਕ ੧੦੧ ਦੀ)। (ਹਰਣਾਖਸ਼ ਤੇ ਹਰਿਨਕਸ਼ਜਪ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣਯ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਪਦ-ਹਰਨਾਖਸ਼)। ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਪਰ ਪੜ੍ਹੋ ਟੂਕ-ਅਧਜਾਯ ੬੫-ਅੰਕ ੨ ਦੀ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਉਣਹੱਤ੍ਰਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥੬੯॥

੭੦. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਵੈਰਾਹ ਅਵਤਾਰ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਕਰਿ ਸਿਪਰ ਸਰ*, ਬਾਨ ਸਿ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ।
ਕਰਿ ਤਿਹ ਓਟ ਬਚਾਇ ਕੈ, ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਸੁਖ ਸਾਰ ॥ ੧ ॥

ਸਿਪਰ ਢਾਲ [ਫਾਰਸੀ, ਸਿਪਰ] ਸਰ-ਸਿਰ, ਸੀਸ [ਫਾਰਸੀ, ਸਰ]

(ਅ) ਤੀਰ। (ਏ) ਤਲਾ, ਸਰੋਵਰ [ਸੰਸ:, ਸਰ] ਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੰਸਾਰ। ਅਰਥ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਰੂਪੀ ਬਾਣ) ਤੀਰ। (ਸ) ਵਰਗਾ, ਤੁੱਲ, ਬਰੱਬਰ।

ਬਾਨ ਬਾਣ, ਤੀਰ। ਜਿ ਜੋ, ਜੇਹੜੇ।

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ (ਰੂਪੀ ਆਸਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਸੀਸ ਪਰ ਢਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸਰਬ (ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਬਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਟ ਬਣਾਇਕੇ (ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਦੀ) ਕਥਾ, ਜੋ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ।
ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਧਰਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੂਕਰ[1] ਅਵਤਾਰਾ ॥ ੨ ॥
ਹਿਰਨਾਛਸ ਦਾਨਵ ਹਨਿ ਕੈਸੇ।
ਧਰਨੀ ਆਨੀ ਭਾਨਿਯੇ ਤੈਸੇ।
ਇਨ ਦੈਤਨ ਕੋ ਜਨਮ ਜੁ ਕੂਰਾ[2]।
ਸੋ ਕਹਿਯੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੁਨ ਭੂਰਾ' ॥ ੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
-ਜੋ ਸੁਨਿ ਅਹੈ[3] ਪੁਰਾਨ ਕਹਾਨੀ । (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਏਕ ਸਮੈ ਕੱਸ਼ਜਪ[4] ਜਗ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੈਠਜੋ ਸਦਨ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੪ ॥
ਸੰਧਜਾ ਕਾਲ ਸੁਤਾ ਦੱਖ[5] ਕੇਰੀ।
ਦਿਤੀ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਟ[6]* ਕਾਮ ਘਨੇਰੀ।

---

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਬੀ-ਸਿਰ-ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ।

[1]ਸੂਰ ਦਾ।

[2]ਖੋਟਾ।

[3]ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

[4]ਇਕ ਰਿਖੀ।

[5]ਦੱਖ ਦੀ ਧੀ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਕੱਸ਼ਜਪ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸੀ।

[6]ਇੱਛਾ।

*ਪਾ:-ਤ੍ਰਿਯ।

ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਕਰੇ ਅਸ[+] ਬੈਨਾ।
'ਤਨ ਮਨ ਮੋਰ ਕੰਪਾਵਾ ਮੈਨਾ[1] ॥ ੫ ॥
ਜਿਉਂ ਕਦਲੀ ਦਲ[2] ਦੁਰਦ[3] ਹਿਲਾਵੈ।
ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਤਜੋਂ ਮੁਝ ਸੰਤਾਵੈ।
ਸੌਤ ਸਮ੍ਰਿੱਧਵਾਨ[4] ਸਭਿ ਜੋਈ।
ਤਿਨ ਪਿਖ ਦਾਹਿ ਰਿਦੇ ਮਮ ਹੋਈ ॥ ੬ ॥
ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨੋ।
ਇਕ ਸਮਾਨ ਅੰਗਨਾ ਸਭਿ ਚੀਨੋ।
ਤਨ ਪੈ ਬਜਾਪਜੋ ਅਧਿਕ ਅਨੰਗਾ।
ਅਬ ਉਮੰਗ ਕੀਜੈ ਮਮ ਸੰਗਾ ॥ ੭ ॥
ਕਾਮ ਸੰਗ ਮੈਂ ਪੀੜਤਿ ਭਾਰੀ।
ਅਬ ਮੈਥੁਨ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਨਿਵਾਰੀ[5]।
ਆਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਆਵੈ।
ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਹਿਂ ਮੋਘ[6] ਪਠਾਵੈ ॥ ੮ ॥
ਕਰੇ ਕੇਲ ਤੇ ਜਨਮਹਿ ਤਾਤਾ।
ਤਬ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਵੌਂ ਭਲਿਭਾਂਤਾ[7]।
ਸੁਨਿ ਕੱਸ਼ਜਪ ਨਿਜ ਤਿਯ ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਬੋਲਜੋ ਤਾਂਹਿ ਕਰਤਿ ਸਨਮਾਨੀ ॥ ੯ ॥
'ਚੰਦ੍ਰਬਦਨ! ਤੂੰ ਮੋ ਕੋ ਪਜਾਰੀ।
ਕਰੌਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਬ ਥਾਰੀ।
ਸੰਧਜਾ ਕਾਲ ਬੀਤ ਹੈ ਜਬ ਹੀ।
ਮੈਥੁਨ ਕਰੌਂ ਸੰਗ ਤੁਝ ਤਬ ਹੀ ॥ ੧੦ ॥
ਇਹ ਬੇਲਾ ਲਖਿ ਘੋਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਾਲਾ।
ਸ਼ੰਕਰ[1] ਫਿਰਤਿ ਲਿਯੇ ਗਣ ਸੰਗਾ।

[+]ਪਾ:-ਇਵ।
[1]ਕਾਮਦੇਵ ਨੇ।
[2]ਕੇਲੇ ਦੇ ਪੱਤੇ।
[3]ਹਾਥੀ [ਸੰਸ: ਦ੍ਵਿਰਦ]।
[4]ਸੌਂਕਣਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੀਆਂ, ਮੁਰਾਦ ਸੰਤਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ [ਸੰਸ:, ਸਮ੍ਰਿਧ]।
[5]ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ।
[6]ਖਾਲੀ।
[7]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਭੂਤ ਪ੍ਰਚਰਜਾ ਹੇਤ[2] ਉਮੰਗਾ ॥ ੧੧ ॥
ਰੁਕਮ ਸਮਾਨ[3] ਭਸਮ[4] ਤਨ ਕੀਨੋ[5]।
ਅਗਨਿ[6] ਤਰਨਿ[7] ਸ਼ਸ਼ਿ[8] ਜਿਹ ਦ੍ਰਿਗ[9] ਤੀਨੋ।
ਪੂਜਨ ਸਮਯ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਜਾਨਹੁ।
ਕੇਲ ਕਰਨ ਕੋ ਕਾਲ ਨ ਮਾਨਹੁ ॥ ੧੨ ॥
ਦਿਨ ਮੈਥੁਨ ਤੇ ਆਯੁ ਘਟਾਈ[10]।
ਪੁਰਬ ਦਿਨਨ[11] ਦੁਰ ਸੁਤ[12] ਜਨਮਾਈ[13]।
ਤਜੋਂ ਇਹ ਸੰਧਯਾ ਦੋਖ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ[14]।
ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਚਾਵਨ ਠਾਨਹੁ' ॥ ੧੩ ॥
ਸੁਨੀ ਦਿਤੀ ਜਬ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।
ਮਨਸਿਜ ਬਾਨਨ[15] ਤੇ ਅਕੁਲਾਨੀ।
ਬਾਰਬਧੂ[16] ਜਿਵ ਤਜਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰੀੜਾ[17]।
ਪਤਿ ਕੋ ਬਸਨ[18] ਗਹਯੋ ਹਿਤ ਕ੍ਰੀੜਾ ॥ ੧੪ ॥
ਕਹਯੋ 'ਨ ਰਹਯੋ ਜਾਤ ਮੁਝ ਪਾਹੀ।
ਕਰੋ ਕੇਲ ਪਤਿ[19]! ਅਬ ਚਿਤ ਚਾਹੀ'।
ਕੱਸ਼ਯਪ ਕਾਮਾਰਤ ਤਿਹਿ ਦੇਖੀ।

---

[1]ਸ਼ਿਵ।
[2]ਪ੍ਰਾਣੀ ਆਦਿ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਲਈ।
[3]ਚਾਂਦੀਵਤ।
[4]ਸਵਾਹ।
[5]ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।
[6]ਅਗਨੀ।
[7]ਸੂਰਜ।
[8]ਚੰਦਰਮਾ।
[9]ਨੇਤਰ।
[10]ਘੱਟਦੀ ਹੈ।
[11]ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਦਿਨ।
[12]ਮੰਦਾ ਪੁੱਤਰ।
[13]ਜਨਮਦਾ ਹੈ।
[14]ਦੋਸ਼ ਜਾਣੋ।
[15]ਕਾਮ ਦੇ ਬਾਣਾ ਤੋਂ।
[16]ਵੇਸ਼ਵਾ।
[17]ਲੱਜਾ।
[18]ਕੱਪੜਾ।
[19]ਹੇ ਪਤੀ।

ਗਮਨਜੋ ਜਹਾਂ ਇਕੰਤ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ੀ ॥ ੧੫ ॥
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਦੀਨੋ ਰਤਿ ਦਾਨਾ।
ਤਿਯ ਤਨ ਮਨਸਿਜ[1] ਤਾਪ ਮਿਟਾਨਾ।
ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਸੰਧਜਾ ਤਿਹ ਕੀਨੀ।
ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ[2] ਜਾਪ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਭੀਨੀ ॥ ੧੬ ॥
ਪੁਨ ਜੁ ਦਿਤੀ ਪਾਛੇ ਪਛੁਤਾਨੀ।
ਲੱਜਾ ਯੁਤ ਦ੍ਰਿਗ ਤਰੁ ਸਕੁਚਾਨੀ[3]।
ਕੱਸ਼ਜਪ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਆਈ।
ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਭੈ ਤੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੧੭ ॥
'ਹੇ ਪਤਿ! ਗਰਭ ਮੋਹਿ ਕੱਲਜਾਨਾ[4]।
ਰਿਸ ਧਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਵ ਕਰੈ ਨ ਹਾਨਾ[5]।
ਨਮੋ ਨਮੋ ਤਿਹ ਕੇ ਪਦ ਕੰਜਾ[6]।
ਮਹਾਂਦੇਵ[7] ਸੇਵਤਿ ਸੁਰ ਪੁੰਜਾ ॥ ੧੮ ॥
ਮੋਹਿ ਅਵੱਗਜਾ ਛਿਮਾ ਕਰੀਜੈ।
ਤਿਯ ਸੁਭਾਵ ਲਖਿ ਮਨ ਨ ਰਿਸੀਜੈ'।
ਸੁਨਿ ਕੱਸ਼ਜਪ ਬੋਲਜੋ ਤਬ ਬਾਨੀ।
'ਅਹੌ ਅਭੱਦ੍ਰੇ[8]! ਨਾਰਿ ਅਜਾਨੀ[9]! ॥ ੧੯ ॥
ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਜਨਮਹਿਂ ਅਧਮ ਕਠੋਰਾ।
ਦੇਹਿਂ ਸਰਬ ਜਗ ਕੋ ਦੁਖ ਘੋਰਾ।
ਕਸਮਲ[10*] ਕਰਹਿਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਤਿਨ ਹਿਤ[11] ਧਰਹਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥
ਕਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ[1] ਹਨਹਿਂਗੇ ਤਿਨ ਕੋ।

---

[1]ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ।
[2]ਗਾਇਤ੍ਰੀ।
[3]ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਮਾਈ।
[4]ਮੇਰਾ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ।
[5]ਨਾਸ਼।
[6]ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ।
[7]ਸ਼ਿਵਜੀ।
[8]ਹੇ ਭੈੜੀ ਤ੍ਰੀਮਤ।
[9]ਅਞਾਣ।
[10]ਪਾਪ।
[*]ਪਾ:- ਕਲਮਲ।
[11](ਨਾਸ਼ ਕਰਨ) ਵਾਸਤੇ।

ਸੰਧਜਾ[2] ਧਰਜੋ ਗਰਭ ਤੈਂ ਜਿਨ ਕੋ।
ਤਵ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ[3] ਭਗਤ ਪ੍ਰਧਾਨਾ।
ਹੋਵਹਿਗੋ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥
ਕਰ ਕਸਮਲ[4] ਤੂੰ ਪੁਨ[5] ਪਛੁਤਾਨੀ[6]।
ਇਸ ਸੁਕ੍ਰਿਤਿ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਖਾਨੀ[7]।
ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸਰਭ ਭੂਤ[8] ਹਿਤਕਾਰੀ।
ਦੁਖਿ ਲਖਿ[9] ਦੁਖੀ ਸੁਖੀ ਸੁਖ ਧਾਰੀ[10]' ॥ ੨੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਿਤੀ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਨੀ।
ਪ੍ਰਭੁ ਕਰ ਤੇ ਸੁਤ[11] ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਨੀ।
ਪੁਨ ਪੌਤ੍ਰਾ ਹ੍ਵੈ ਭਗਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਦੈਵ ਸੰਪਦਾ ਗੁਣਨ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੨੩ ॥
ਧਾਰਤਿ ਭਈ ਗਰਭ ਕੋ ਤਬ ਹੀ।
ਬੀਤ ਗਏ ਸਤ[12] ਸੰਮਤ ਜਬ ਹੀ।
ਗਰਭ ਤੇਜ ਤਿਹ ਬਧਜੋ ਅਪਾਰੀ।
ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪ੍ਰਭਾ[13] ਸਭਿ ਹਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥
ਬਜਾਕੁਲ ਹ੍ਵੈ ਬਿਧਿ ਭਵਨ[14] ਸਿਧਾਰੇ[15]।
ਕਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਹੇ ਲੋਕੇਸ਼! ਸਰਬ ਗਤਿ ਜਾਨੋ।
ਤੀਨ ਕਾਲ ਕੀ ਬਿਧਿ[16] ਪਹਿਚਾਨੋ ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਜੰਗ।
[2]ਸੰਝਾਂ ਵੇਲੇ।
[3]ਤੇਰਾ ਪੋਤਰਾ।
[4]ਪਾਪ ਕਰਕੇ।
[5]ਫਿਰ।
[6]ਪਛੁਤਾਈ ਹੈਂ।
[7]ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਰੂਪੀ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰਕੇ (ਤੇਰਾ ਪੋਤਰਾ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੋਵੇਗਾ।
[8]ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ।
[9]ਦੇਖ ਕੇ।
[10]ਸੁਖੀ (ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ) ਸੁਖੀ।
[11]ਪੁਤ੍ਰ।
[12]ਸੌ।
[13]ਸੋਭਾ।
[14]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਘਰ।
[15](ਦੇਵਤੇ) ਗਏ।
[16]ਹਾਲਤ।

ਕੱਸ਼ਜਪ ਤੇ ਦਿਤਿ[੧] ਗਰਭ ਜੁ ਧਾਰਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਹੋਯੋ ਤੇਜ ਅਪਾਰਾ।
ਜਨਮੈ ਗੋ ਤਿਸ ਤੇ ਅਸ ਕਵਨੂੰ?।
ਜੋ ਦੁਖ ਦੇਤਿ ਅਬਹਿ ਸਭਿ[੨] ਭਵਨੂੰ[੩]' ॥ ੨੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਚਰੇ ਬੈਨ ਬਿਧਾਤਾ।
'ਸਨਕਾਦਿਕ ਜੇ ਹੈਂ ਮਮ ਤਾਤਾ[੪]।
ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੇ ਧਾਮਾ।
ਰਚਨਾਂ ਬਨੀ ਜਹਾਂ ਅਭਿਰਾਮਾ[੫] ॥ ੨੭ ॥
ਪਰਫੁੱਲਿਤਿ ਤਹਿਂ ਸਦਾ ਬਸੰਤਾ।
ਸੁੰਦਰ ਖਗ[੬] ਮਿਲ ਕੂਜ ਕਰੰਤਾ[੭]।
ਕੁਸਮ[੮] ਬਾਟਿਕਾ[੯] ਰਾਜਤਿ ਰੂਰੀ।
ਮਧੁਪ[੧੦] ਗੁੰਜਾਰਹਿਂ ਗੰਧਤਿ[੧੧] ਭੂਰੀ ॥ ੨੮ ॥
ਚਾਂਮੀਕਰ[੧੨] ਕੇ ਸੁਭਗ ਬਿਮਾਨਾ[੧੩]।
ਖਚੇ[੧੪] ਮਣਿਨ[੧੫] ਜਾ ਮਹਿਂ ਰੰਗ ਨਾਨਾ।
ਫਿਰਹਿਂ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਭਗਤ ਸੁਹਾਏ[੧੬]।
ਜਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰ ਬਿਸ਼ਨੁ ਰਿਝਾਏ ॥ ੨੯ ॥
ਹਾਟਕ[੧੭] ਫਟਕ[੧੮] ਭੀਤ[੧] ਜਹਿਂ ਸੋਹਤਿ।

---

[1]ਦਿੱਤੀ ਨੇ।
[2]ਸਾਰੇ।
[3]ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
[4]ਪੁੱਤਰ।
[5]ਸੁੰਦਰ।
[6]ਪੰਛੀ।
[7]ਚਹਿਚਹਾਂਵਦੇ ਹਨ।
[8]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ।
[9]ਬਗੀਚੇ।
[10]ਭੌਰੇ।
[11]ਖੁਸ਼ਬੋ ਉਤੇ।
[12]ਸੋਨੇ।
[13]ਬਿਬਾਣ।
[14]ਜੜੇ ਹੋਏ।
[15]ਮਣੀਆਂ।
[16]ਸ਼ੋਭਨੀਕ।
[17]ਸੋਨੇ ਦੇ ਤੇ।
[18]ਬਲੌਰ ਦੀਆਂ।

ਤਨੇ ਰਿਤਾਨ[2] ਬਨੇ ਮਨ ਮੋਹਤਿ।
ਮੁਕਤਾ[3] ਕੀ ਝਾਲਰ ਇਕਸਾਰੀ[4]।
ਕਰ ਸਰੋਜ[5] ਤਹਿਂ ਰਮਾ ਬਿਹਾਰੀ[6] ॥ ੩੦ ॥
ਨੂਪਰਾਦਿ[7] ਹੈਂ ਭੂਖਨ ਜੇਈ।
ਅੰਗ ਹਲੇ ਤਨਕਾਰਹਿਂ[8] ਤੇਈ।
ਰੁਚਰਿ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਜਾਈ।
ਸਨਕਾਦਿਕ ਜੇ ਚਾਰੋਂ ਭਾਈ ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਕੀ ਖਸ਼ਟ ਉਲੰਘੇ ਜਬ ਹੀ।
ਸਪਤਮ ਪੌਰ ਗਏ ਚਲਿ ਤਬ ਹੀ।
ਤਹਿਂ ਜੁ ਹੁਤੇ ਠਾਂਢੇ[9] ਦਰਵਾਨਾ।
ਬੈਤ[10] ਅਰਾਇ[11] ਤਿਨਹਿਂ ਅਟਕਾਨਾ[12] ॥ ੩੨ ॥
ਪੰਚ ਬਰਖ[13] ਜਿਨ ਬੈਸ[14] ਸਦਾਈ।
ਪਰਮਹੰਸ, ਦਿਸ਼ ਬਸਨ ਬਨਾਈ[15]।
ਸਦਾ ਗਜਾਨ ਘਨ[16] ਜਾਵਤਿ ਰੋਕੇ[17]।
ਦਰਵਾਨਨ ਦਿਸ਼[18] ਰਿਖਨਿ[19] ਬਿਲੋਕੇ[20] ॥ ੩੩ ॥
ਕਹਿਨ ਲਗੇ -ਇਕ ਪ੍ਰਭੁ ਪੈ ਜਾਈ[1]।

---

[1]ਕੰਧਾਂ।
[2]ਚੰਦੋਏ।
[3]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ।
[4]ਇਕੋ ਜਿਹੀ।
[5]ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਵਲ ਹੈ।
[6]ਲਛਮੀ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ।
[7]ਝਾਂਜਰਾਂ ਆਦਿ।
[8]ਛਣਕਦੇ ਹਨ।
[9]ਖੜੇ।
[10]ਸੋਟੀ।
[11]ਅੜਾ ਕੇ।
[12]ਰੋਕਿਆ।
[13]ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ।
[14]ਆਯੂ।
[15]ਦਿਸ਼ਾ ਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਸਤਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਨੰਗੇ ਹਨ।
[16]ਨਿਰੰਤਰ ਗਜਾਨੀ ਹਨ।
[17](ਓਹ) ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਰੋਕੇ (ਗਏ ਜਦੋਂ)।
[18]ਤਰਫ।
[19]ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ।
[20]ਦੇਖਿਆ।

ਏਕਨ ਕੋ ਰੋਕਹੁ ਇਹ ਥਾਈਂ[2]।
ਭੇਦ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[3] ਜੋ ਕਰਨੈ ਹਾਰੇ।
ਰਹਨਿ ਉਚਿਤ[4] ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥
ਅਸੁਰ[5] ਬੁੱਧਿ ਤੁਮ ਨੈ ਇਹ ਧਾਰੀ।
ਜਾਇ ਧਰਹੁ ਤਨ ਧਰਨਿ[6] ਮਝਾਰੀ।
ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੁਣ ਸਰਬ ਸਮੇਤਾ।
ਐਸੇ ਚਹਿਯਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਕੇਤਾ- ॥ ੩੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ, ਭਏ ਭਯਮਾਨਾ।
ਜੈ ਅਰ ਬਿਜੈ ਨਾਮ ਜਿਨ ਜਾਨਾ।
ਬਿਨੈ ਕਰਨ ਲਾਗੇ ਕਰ ਜੋਰੀ।
-ਦਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਤੁਮ ਨੈ ਦੁਖ ਘੋਰੀ[7] ॥ ੩੬ ॥
ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਅਸ ਬਰ ਦੀਜੈ।
ਜਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨ ਰਿਦੈ ਭੁਲੀਜੈ।
ਸ੍ਰਾਪ ਅੰਤ ਪੁਨ ਦਿਹੋ ਬਤਾਈ।
ਹਮ ਆਏ ਤੁਮ ਪਗ ਸ਼ਰਨਾਈ- ॥ ੩੭ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਬਿਨੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਜਬ ਹੀ।
ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਰਿਖੀਸ੍ਵਰ ਤਬ ਹੀ।
-ਸਹਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਦੈਤ ਤਨ ਪਾਵਹੁ।
ਜਾਇ ਭੂਮ ਤਲ ਰਾਜ ਕਮਾਵਹੁ ॥ ੩੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸ਼ਨੁ ਧਰਹਿ ਅਵਤਾਰਾ।
ਤਿਨ ਕੇ ਹਾਥ ਹੋਇ ਸੰਘਾਰਾ[8]।
ਤੀਨ ਜਨਮ ਧਰਿ ਭੂਮ ਮਝਾਰੇ।
ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰੇ- ॥ ੩੯ ॥
ਬਾਤ ਲਖੀ[9] ਜਬ ਕਮਾਲਾਕੰਤਾ।

---

[1]ਇਕ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[2]ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।
[3]ਵਖੇਵੇਂ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ।
[4]ਯੋਗ।
[5]ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ।
[6]ਧਰਤੀ।
[7]ਭਿਆਨਕ ਦੁਖਦਾਈ।
[8]ਤੁਹਾਡੀ ਮੌਤ।
[9]ਜਾਣੀ।

ਦੌਰੇ, ਸਭਿ[੧] ਤਹਿਂ ਤਜੇ ਤੁਰੰਤਾ।
ਪਰਮਹੰਸ ਲੇਖਿ ਭਗਤ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕ੍ਰੋਧ ਛਿਮਾਪਨਿ[੨] ਤਿਨਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੪੦ ॥
ਪਗ ਨੰਗੇ ਆਏ ਚਲਿ ਦ੍ਵਾਰਾ।
ਕੇਵਲ ਜਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰਾ।
ਅਪਨੇ ਚਰਨ ਰਿਖਿਨਿ ਦਿਖਰਾਏ।
ਰੋਸ[੩] ਸਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਾਏ ॥ ੪੧ ॥
ਸ਼ਯਾਮ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਲੋਨਾ[*]।
ਪ੍ਰਿਥ ਨਿਤੰਬ[੪] ਜਿਨ ਕੀ ਛਬਿ ਕੋ ਨਾ[੫]।
ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਕਾ[੬] ਬਧੀ ਸੁਹਾਵਨ।
ਗਰ ਮਹਿਂ ਬਨਮਾਲਾ ਮਨ ਭਾਵਨ ॥ ੪੨ ॥
ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਮਹਿਂ ਭੂਖਨ ਚਾਰੂ[੭]।
ਕੰਕਨ[੮] ਮੁਦ੍ਰਿਕ[੯] ਅੰਗਦ[੧੦] ਧਾਰੂ[੧੧]।
ਉਦਰ ਤ੍ਰਿਵਲੀ[੧੨] ਸੰਜੁਤ[੧੩+] ਰਾਜਤਿ।
ਉੱਨਤ ਕੰਧ[੧੪] ਬ੍ਰਿਖਭ ਸਮ ਛਾਜਤਿ[੧੫] ॥ ੪੩ ॥
ਰੁਚਿਰ ਚਿਬਕ[੧੬] ਮੁਸ਼ਕਜਾਨ[੧੭] ਕਪੋਲੰ।

1ਸਾਰੇ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦਰਬਾਰੀ ਛਡਕੇ।
2ਖਿਮਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ।
3ਕ੍ਰੋਧ।
*ਪਾ:- ਅਨੂਪ ਸਿ ਲੋਨਾ।
4ਪਟ ਚੌੜੇ ਹਨ।
5ਕੋਈ ਨਹੀਂ।
6ਤੜਾਗੀ।
7ਸੁੰਦਰ।
8ਕੜੇ।
9ਛੱਲੇ।
10ਬੁਹੱਟੇ।
11ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।
12ਪੇਟ ਪਰ ਤਿੰਨ ਵਲ।
13ਸਮੇਤ।
+ਪਾ:-ਸੁੰਦਰ।
14ਉਚੇ ਮੋਢੇ।
15ਬੈਲਾਂ ਸਦਰਸ਼ ਫਬਦੇ ਹਨ।
16ਸੁਹਣੀ ਠੋਡੀ।
17ਹਸਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਜਿਨ ਪਰ ਸੋਹਤਿ ਕੁੰਡਲ[੧] ਲੋਲੰ[੨]।
ਬਿੱਦ੍ਰਮ[੩] ਅਧਰ[੪] ਦਸਨ[੫] ਜਨੁ ਹੀਰੰ[੬++]।
ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ[੭] ਧਨੁਖ ਨਾਸਕਾ ਕੀਰੰ[੮] ॥ ੪੪ ॥
ਕੁੰਤਲ[੯] ਲਲਿਤ[੧੦] ਅਲਿਕ[੧੧] ਅਹਿ ਛੌਨੰ[੧੨]।
ਲੋਚਨ[੧੩] ਉਤਪਲ ਦਲ[੧੪] ਛਬਿ ਭੌਨੰ[੧੫]।
ਚਿਤਵਨ[੧੬] ਚਾਰੁ ਮਹਾਂ ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਸਿਰ ਕਿਰੀਟ[੧੭] ਜਿਹ ਉਪਮਾ ਭਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥
ਲਏ ਛਤਰ ਆਏ ਭ੍ਰਿਤ ਪਾਛੇ।
ਸ਼ਸ਼ਿ ਸਮ[੧੮] ਮੁਕਤਾ ਝਾਲਰ[੧੯] ਆਛੇ।
ਚਮਰ[੨੦] ਚਾਰੁ ਢੋਰਤਿ[੨੧] ਚਹੁਂ ਓਰੇ।
ਬਿਜਨ ਸੁਭਗ[੨੨] ਆਨਯੋ ਤਿਹ ਦੌਰੇ[੨੩**] ॥ ੪੬ ॥
ਰਿਖੀਅਨ ਦੇਖਿ ਦਰਸ ਅਤਿ ਰੂਰਾ।

---

[1]ਵਾਲੇ।
[2]ਚੰਚਲ।
[3]ਗੁੱਲੀਆਂ ਵਤ।
[4]ਬੁੱਲ੍ਹ।
[5]ਦੰਦ।
[6]ਹੀਰਿਆਂ ਵਰਗੇ।
[++]ਪਾ:- ਛਬਿ ਹੀਰੰ। ਛਬਿ ਛੀਰੰ।
[7]ਭਰਵੱਟੇ।
[8]ਤੋਤੇ ਵਰਗੀਆਂ।
[9]ਕੇਸ।
[10]ਸੁੰਦਰ।
[11]ਜ਼ੁਲਫਾਂ।
[12]ਸੱਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ।
[13]ਨੇਤ੍ਰ।
[14]ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਙੂ।
[15]ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਘਰ।
[16]ਨਜ਼ਰ।
[17]ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਤੇ।
[18]ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਤ (ਸਫੈਦ)।
[19]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਝਾਲਰ।
[20]ਚੌਰ।
[21]ਝੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।
[22]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੱਖਾਂ।
[23]ਤਿੱਥੇ ਦੌੜਕੇ ਲਿਆਂਦਾ।
[**]ਪਾ:- ਬਿਜਨ ਰੁਚਿਰ ਆਨਯੋ ਤਿਹ ਠੌਰੇ।

ਕੋਟਿਕ ਚੰਦ ਨ[1] ਮੁਖ ਛਬਿ ਪੂਰਾ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਦੰਡਵਤ ਪਰਿਕੈ ॥ ੪੭ ॥
ਮਨ ਪਛੁਤਾਇ ਬੰਦਿ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ -ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗਨਾਥਾ।
ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਸ੍ਰਾਪ ਹਮ ਦੀਨਾ।
ਕਰਹੁ ਛਿਮਾਪਨ[2] ਆਪ ਪ੍ਰਬੀਨਾ- ॥ ੪੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸਕਲ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਮੁਸਕਤਿ ਮਧੁਰ, ਕਹਿਤ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ।
-ਤੁਮਰੋ ਦੋਖ ਨ ਯਾਂ ਮੈ ਕੋਈ।
ਯਹਿ ਸਭਿ ਸੰਮਤਿ ਮੇਰੋ[3] ਹੋਈ- ॥ ੪੯ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ।
ਲੇ ਬੈਸਾਰੇ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਪਾਹੀ'।
ਯਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਅਮਰਨ ਸੰਗਾ[4]।
ਬਿਧਿਹਿ ਸੁਨਾਯੋ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ ॥ ੫੦ ॥
'ਦਿਤੀ ਗਰਭ ਮਹਿਂ ਲਖਿਯੇ ਸੋਊ।
ਮੋ ਤੇ ਹੋਤਿ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਊ।
ਤੁਮ ਨ ਡਰੋ ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਭਗਵਾਨਾ।
ਕਰਿ ਹੈ ਸਰਬ ਕੇਰ ਕੱਲਜਾਨਾ[5]' ॥ ੫੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ੰਕ[6] ਤਜੀ ਸੁਰ ਸਭਿਹੀ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਲੋਕ ਗਏ ਚਲਿ ਤਬ ਹੀ।
ਦਿਤੀ ਬਰਖ ਸਤ ਗਰਭ* ਧਰਯੋ ਜਬ।

---

[1]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਚੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।
[2]ਮੁਆਫ।
[3]ਮੇਰੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੂਜਬ।
[4]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ।
[5]ਸੁੱਖ।
[6]ਸੰਸਾ, ਡਰ।
*ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਸਭ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾਵਾਂ ਹਨ, ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ ਵਰਣਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਲੈਣੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਏਹ ਵਾਕਿਆਤ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਰਵਾਯਤੀ ਹਾਲਾਤ ਪੌਰਾਣਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਓਹ ਦਸਯੂ, ਦੈਂਤ ਰਾਕਸ਼ਸ ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਤਯੋਕਤੀ ਨੂੰ ਓਹ ਕਵੀ ਇਕ ਭੂਸ਼ਨ (ਅਲੰਕਾਰ) ਸਮਝਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਬੇਰੋਕ ਟੋਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਜਨਮ ਕਾਲ ਉਤਪਾਤ[੧] ਭਏ ਤਬ ॥ ੫੨ ॥
ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਬਿਸਾਲਾ।
ਅਤਿਸ਼ੈ[੨] ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਆਵ ਭੁਚਾਲਾ।
ਦਿਸ਼ਾ[੩] ਤਪਤ ਜਮੁ ਦਵ[੪] ਵਡ ਲਾਗਾ।
ਉਲਕਾਪਾਤ[੫] ਅਗਨਿ ਜਿਮ ਜਾਗਾ ॥ ੫੩ ॥
ਉਦੈ ਕੇਤੁ[੬] ਭਾ ਅਧਿਕ[੭] ਅੰਧੇਰਾ।
ਰਵਿ ਸ਼ਸ਼ਿ ਪਰ ਪਰਵੇਖ[੮] ਘਨੇਰਾ।
ਬਿਨ ਘਨ[੯] ਗਰਜਤਿ ਹੈ ਵਡ ਜੋਰਾ।
ਸ਼ਿਵਾ[੧੦], ਸ੍ਵਾਨ[੧੧], ਖਰ[੧੨] ਬੋਲਤਿ ਘੋਰਾ ॥ ੫੪ ॥
ਬਹੀ[੧੩] ਪ੍ਰਚੰਡ ਵਾਯੁ[੧੪] ਦੁਖ ਕਾਰੀ।
ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਉਖਰ ਜਾਹਿਂ ਤਰੁ[੧੫] ਭਾਰੀ।
ਘੋਰ[੧੬] ਸ਼ਬਦ[੧੭] ਸੁਨਿ ਸਰਬ ਬਿਹੰਗਾ[੧੮]।
ਗਿਰਹਿਂ ਨਿਡਯ[੧੯] ਤੇ[+] ਜਨੁ ਹ੍ਵੈ ਭੰਗਾ[੨੦] ॥ ੫੫ ॥
ਕਾਨਨ ਕੇ ਪਸੁ ਭਏ ਦੁਖਾਰੇ।
ਭੈ ਕਰਿ ਮੂਤ੍ਰ ਮਲਾਦਿਕ ਡਾਰੇ[੧]।

---

[1]ਉਪੱਦ੍ਰਵ।
[2]ਬਹੁਤੇ।
[3](ਸਾਰੀਆਂ) ਦਿਸ਼ਾ।
[4]ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ।
[5]ਤਾਰੇ ਟੁੱਟਣੇ।
[6]ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ।
[7]ਬੜਾ।
[8]ਪਰਵਾਰ।
[9]ਬਿਨਾਂ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ (ਅਕਾਸ਼)।
[10]ਗਿੱਦੜ।
[11]ਕੁੱਤੇ।
[12]ਗਧੇ।
[13]ਵਗੀ।
[14]ਤੇਜ਼ ਹਵਾ।
[15]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[16]ਭਯਾਨਕ।
[17]ਅਵਾਜ਼।
[18]ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ।
[19]ਆਲ੍ਹਣੇ।
[+]ਪਾ:- ਗਿਰਹਿਂ ਡਾਰ ਤੇ।
[20]ਨਾਸ਼ ਹੋਏ, ਮਰੇ ਹੋਏ।

ਧਰ ਪਰ ਧਾਰਾਧਰ ਪੂੰਧਾਰੀ[੨*]।
ਸ੍ਰਵਹਿਂ ਸਥਨ[੩] ਗੋ[੪] ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਸਾਰੀ[+] ॥ ੫੬ ॥
ਸਰਬ ਅਮੰਗਲ[੫] ਪਿਖਿ ਭੈਕਾਰੇ।
ਪ੍ਰਲੈ ਕਾਲ ਮਨ ਮਨੁਜ ਬਿਚਾਰੇ।
ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਭਾ ਪ੍ਰਜਾ ਮਝਾਰੀ।
ਜਨਮੇ ਦੈਂਤ ਦੇਹਿ ਜਿਨ ਭਾਰੀ ॥ ੫੭ ॥
ਥੋਰਨ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਬਧਯੋ ਸਰੀਰਾ।
ਨਭ ਲੌਂ[੬] ਮੁਕਟ[੭] ਭਏ ਵਡ ਬੀਰਾ।
ਹਿਰੰਨਾਛ ਧਰਿ ਗਦਾ[੮] ਸਕੰਧੁ[੯] ॥
ਕੀਨ ਦਿਗਬਿਜੈ[੧੦] ਭਾ ਮਤਿ ਅੰਧੁ[੧੧] ॥ ੫੮ ॥
ਜਿਉਂ ਖਗੇਸ਼[੧੨] ਤੇ ਅਹਿ[੧੩] ਭੈ ਮਾਨੇ।
ਤਯੋਂ ਰਣ ਤਜਿ ਸੁਰ[੧੪] ਸਰਬ ਪਲਾਨੇ।
ਜਬਹਿ ਨਿਪੁੰਸਕ[੧੫] ਅਮਰ ਨਿਹਾਰੇ[੧੬]।
ਗਰਜਯੋ ਘੋਰ[੧੭] ਗਰਬ[੧੮] ਉਰਧਾਰੇ ॥ ੫੯ ॥
ਕਰ[੧੯] ਧਰਿ ਗਦਾ ਉਦਧਿ[੧] ਮਹਿਂ ਗਵਨਾ[੨]।

---

[1]ਸੁੱਟਦੇ ਸਨ।
[2]ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਬੱਦਲ ਪੂੰ (ਪਾਕ) ਦੀ ਧਾਰ ਸਿੱਟਦੇ ਸੀ।
[*]ਪਾ:-ਧਰ ਪਰ ਧਾਰ ਰੁਧਿਰ ਪੂੰ ਧਾਰੀ ਧਰਤੀ ਪਰ ਲਹੂ ਪਾਕ ਦੀ ਧਾਰ ਵਗਦੀ ਸੀ।
[3]ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ ਥਣਾਂ ਵਿਚੋਂ।
[4]ਗਊਆਂ ਦੇ।
[+]ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਖੋਟੇ ਲੱਛਣ ਏਥੇ ਗਿਣ ਦਿਖਾਏ ਹਨ।
[5]ਅਸ਼ੁਭ (ਲੱਛਣ)।
[6]ਅਕਾਸ਼ ਤੱਕ।
[7]ਸੀਸ।
[8]ਗੁਰਜ।
[9]ਮੋਢੇ (ਉੱਤੇ)।
[10]ਚੁਫੇਰੇ ਫਤੇ।
[11]ਅੰਧਾ।
[12]ਗਰੁੜ।
[13]ਸਰਪ।
[14]ਦੇਵਤੇ।
[15]ਖੁਸਰੇ।
[16]ਦੇਖੇ।
[17]ਭਯਾਨਕ।
[18]ਹੰਕਾਰ।
[19]ਹੱਥ ਵਿਚ।

ਗਯੋ ਬਰੁਣ ਕੋ[3] ਜਿਹ ਠਾਂ[4] ਭਵਨਾ[5]।
ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਤੁਮ ਸੂਰ ਕਹਾਵਹੁ।
ਹਮ ਸੋਂ ਉਠਿ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਮਚਾਵਹੁ ॥ ੬੦ ॥
ਸੁਨਯੋ ਕਾਨ ਮੈਂ, ਹੋ ਬਲ ਭਾਰੀ।
ਪੂਰਬ ਜੀਤੇ ਤੋਹਿ[6] ਸੁਰਾਰੀ[7]'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਰੁਣ ਕਹੀ ਅਸਬਾਨੀ।
'ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਤੇਰੇ ਜੋਰ ਸਮਾਨੀ[8] ॥ ੬੧ ॥
ਤੁਝਹਿ ਜੁੱਧ ਮਹਿਂ ਤੋਖਨਹਾਰੂ[9]।
ਬਿਨ ਪਦਮਾਪਤਿ[10] ਕੋ ਨ ਨਿਹਾਰੂੰ।
ਜਾਹੁ ਰਸਾਤਲ[11] ਮਿਲ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।
ਹਨਿ ਹੈ ਠਾਨਿ[12] ਬਿਸਾਲ[13] ਲਰਾਈ' ॥ ੬੨ ॥
ਇਤੀ[14] ਕਥਾ ਇਹ ਲਖਿ ਮਰਦਾਨੇ[15]!।
ਅਬ ਸੁਨਿ ਜਸੋਂ ਬਰਾਹ ਪ੍ਰਗਟਾਨੇ।
ਪੂਰਬ[16] ਬਿਧਿ ਤੇ[17] ਮਨ[18] ਸਤਰੂਪਾ[19]।
ਨਰ ਤਿਯ[20] ਉਪਜੇ ਗੁਣਨ ਅਨੂਪਾ ॥ ੬੩ ॥
ਬਿਧਿ ਸੋਂ[1] ਕਹੈਂ 'ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।

---

[1]ਸਮੁੰਦਰ।
[2]ਵਿਚ ਗਿਆ।
[3]ਗਿਆ ਵਰਣ ਦਾ।
[4]ਜਿੱਥੇ।
[5]ਘਰ ਸੀ।
[6]ਤੂੰ ਨੇ।
[7]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਭਾਵ ਦੈਂਤ।
[8]ਬਰਾਬਰ।
[9]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[10]ਵਿਸ਼ਨੂੰ।
[11]ਪਾਤਾਲ।
[12]ਕਰਕੇ।
[13]ਬੜੀ।
[14]ਇਤਨੀ।
[15]ਹੇ ਮਰਦਾਨੇ!
[16]ਪਹਿਲੇ।
[17]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਤੋਂ।
[18]ਨਾਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ।
[19]ਨਾਮ ਪੁੱਤਰੀ ਦਾ।
[20]ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਅਪਨੀ ਸੇਵ ਹਮਹਿਂ ਕੁਛ ਦੀਜੈ।
ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਿੱਖ ਕੀ ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ[੨]।
ਗੁਰ ਪਿਤ ਆਇਸ[੩] ਕਰਹਿ ਸਪ੍ਰੀਤੀ ॥ ੬੪ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਗੁਸਾਈਂ !।
ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਮਨ ਕੇ ਅਸ ਬੈਨ ਬਿਧਾਤਾ[੪]।
ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਹੇ ਤਾਤਾ[੫] ! ॥ ੬੫ ॥
ਤੁਮ ਪਰ ਮੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨਾ।
ਦੰਪਤਿ[*੬] ਰਹਹੁ ਸਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨਾ।
ਜੇ ਕਰਿ ਮਮ ਸੇਵਾ ਤੁਮ ਮਾਂਗੀ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਜੈ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੬੬ ॥
ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸੁਤ ਉਪਜਾਵਹੁ।
ਧਰਮ ਸਹਿਤ ਛਿਤ[੭] ਰਾਜ ਕਮਾਵਹੁ।
ਮਖ[੮] ਕਰਿ ਜਜਹੁ[੯] ਬਿਸ਼ਨੁ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਪ੍ਰਜਾਰੱਖਯ[੧੦] ਅਬ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੀ ॥ ੬੭ ॥
ਜਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹਿਂ ਤੋਖਨ[੧੧] ਕੀਨੋ।
ਮੰਦ ਭਾਗ ਜਗ ਅਪਜਸ[੧੨] ਲੀਨੋ।
ਹਰਿ ਕੌਂ ਜਜਨ[੧੩+] ਪ੍ਰਜਾ ਰਖਵਾਰੀ।
ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਡ ਜਾਨ ਹਮਾਰੀ' ॥ ੬੮ ॥

---

[1]ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੂੰ।
[2]ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਲਈ ਇਹ ਰੀਤੀ ਸ਼ੁਭ ਹੈ
[3]ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਯਾ।
[4]ਬ੍ਰਹਮਾਂ।
[5]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ! ।
[*]ਪਾ:-ਦਿਪਤ।
[6]ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ।
[7]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ।
[8]ਯੱਗ।
[9]ਪੂਜੋ।
[10]ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ।
[11]ਪ੍ਰਸੰਨ।
[12]ਬਦਨਾਮੀ।
[13]ਪੂਜਣਾ।
[+]ਪਾ:-ਭਜਨ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨੁ ਬੋਲਜੋ ਬਿਧਿ ਸਾਥੇ।
ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਮਮ ਮਾਥੇ।
ਮੈਂ ਅਰ ਪਰਜਾ[੧] ਸਰਬ[੨] ਸਮੇਤਾ।
ਜਲ ਮਹਿਂ ਧਰਾ[੩] ਨ ਪਾਇ ਨਿਕੇਤਾ[੪] ॥ ੬੯ ॥
ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਰਹਿ ਰਾਜ ਕਮਾਵੌਂ?।
ਰੱਛ[੫] ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਕਹਾਂ[੬] ਬਸਾਵੌਂ[੭]?।
ਜੇ ਅਸ[++] ਬਿਧਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ।
ਕਿਸੁ ਜਤਨ ਲਿਹੁ ਧਰਨਿ[੮] ਉਧਾਰੀ' ॥ ੭੦ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਯੌਂ, ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ।
-ਪਹਿਲੇ ਜਲ ਮੈਂ ਪਿਯੋ[੯] ਅਪਾਰਾ[੧੦]।
ਹੋਈ ਹੁਤੀ[੧੧] ਨਗਨ[੧੨] ਜਬ ਅਵਨੀ[੧੩]।
ਰਚੀ ਪ੍ਰਜਾ ਤਬ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰਵਨੀ[੧੪] ॥ ੭੧ ॥
ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ[੧੫] ਜਲ ਬਧਜੋ ਬਹੋਰੀ।
ਸਗਰੀ ਧਰਨਿ ਲੀਨਿ ਅਬ ਬੋਰੀ।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਵਹਿਰ ਟਿਕਾਊਂ।
ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀ ਰਚਨ ਰਚਾਊਂ ॥ ੭੨ ॥
ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਤੇ ਜਨਮ ਭਯੋ ਜਬ।
ਜਗਤ ਰਚਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਸੁ ਦੀ ਤਬ।
ਨਹਿਂ ਮੋ ਤੇ ਅਬ ਹੋਤਿ ਉਪਾਈ।

---

[1]ਮੈਂ ਤੇ ਪਰਜਾ।
[2]ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ।
[3]ਧਰਤੀ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ।
[4]ਘਰ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ।
[5]ਰੱਖਿਆ ਕਰਕੇ।
[6]ਕਿੱਥੇ।
[7]ਵਸਾਊਂਗਾ।
[++]ਪਾ:-ਇਸ।
[8]ਧਰਤੀ ਨੂੰ।
[9]ਪੀਤਾ ਸੀ।
[10]ਬਹੁਤ।
[11]ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ।
[12]ਨੰਗੀ।
[13]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[14]ਸੁੰਦਰ।
[15]ਬੇਅੰਦਾਜ਼ਾ।

ਕਰਹਿਂ ਆਪ ਜਗਦੀਸ਼[੧] ਸਹਾਈ- ॥ ੭੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਚਿੰਤਤਿ[੨] ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ ਜਬ, ਹੁਤੇ ਜੁ ਨਾਸਨ[੩] ਛੇਕ[੪]।
ਤਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਬਰਾਹ[੫] ਭੇ[੬], ਜੇ ਜਗ ਧਰਨੀ ਟੇਕ[੭] ॥ ੭੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਿਕਸੇ[੮] ਪ੍ਰਿਥਮ[੯] ਅੰਗੁਸ਼ਟ[੧੦] ਸਮਾਨਾ[੧੧]।
ਚਢਿ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿਂ ਬਧੇ ਮਹਾਨਾ।
ਅਚਰਜ ਭਏ ਦੇਖਿ ਸੁਰ[੧੨] ਸਾਰੇ।
ਲਖਿ[੧੩] ਹਰਿ[੧੪] ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ ॥ ੭੫ ॥
ਘੁਰ ਘੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਸੂੰਘਤਿ ਸ਼ੂਕਰ[੧੫] ਸਰਸ[੧੬] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਉੱਜਲ ਰਦਨ[੧੭] ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਜਾਈਂ[੧੮]।
ਪੂਛ ਬਾਲ ਵਡ ਊਚ ਉਠਾਈ ॥ ੭੬ ॥
ਰੋਮ ਸਕੰਧ[੧੯] ਕਠਨ[੨੦] ਝਵਰਾਏ[੨੧]।
ਮੇਘ[੨੨] ਖੁਰਨ ਸੋਂ[੨੩] ਸਭਿ ਬਿਲਗਾਏ[੨੪]।

---

[1]ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ।
[2]ਸੋਚਦਾ।
[3]ਨਾਸਕਾ ਦੇ।
[4]ਛੇਕ।
[5]ਸੂਰ।
[6]ਹੋਏ।
[7]ਧਰਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ।
[8]ਨਿਕਲੇ।
[9]ਪਹਿਲੇ।
[10]ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ।
[11]ਬਰਾਬਰ।
[12]ਦੇਵਤੇ।
[13]ਜਾਣਕੇ।
[14]ਵਿਸ਼ਨੂੰ।
[15]ਸੂਰ।
[16]ਸਮਾਨ।
[17]ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ।
[18]ਵਰਗੇ।
[19]ਮੋਢੇ ਦੇ।
[20]ਸਖਤ।
[21]ਹਿਲਾਏ।
[22]ਬੱਦਲ।
[23]ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ।
[24]ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਕੀਤੇ।

ਦੇਖਤਿ ਸਰਬ ਦੇਵਤਨ ਤਬ ਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਬਰਾਹ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ[1] ਜਲ ਜਬ ਹੀ ॥ ੭੭ ॥
ਅਹਿਰਨ ਸਮ[2] ਜੇ ਅੰਗ ਕਠੋਰਾ[3]।
ਮਨਹੁ ਜਲਧਿ[4] ਕੀ ਕੁੱਖਜਨ[5] ਫੋਰਾ[6]।
ਸਰਬ[7] ਵਾਰ ਕੋ[8] ਦੀਨ ਬਿਦਾਰੀ[9]।
ਗਏ ਰਸਾਤਲ[10] ਥਾਨ ਮਝਾਰੀ[11] ॥ ੭੮ ॥
ਪੂਰਬ ਜਹਿਂ ਸੋਵਨ ਕੀ ਥਾਈਂ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਧਰਨੀ ਲੀਨਿ ਉਠਾਈ।
ਗਵਨੇ ਤਬ ਦੰਤਨ ਪਰ[12] ਧਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਬਲਵੰਤ ਲਸੇ ਛਬਿ ਭਾਰੀ ॥ ੭੯ ॥
ਤਹਿਂ ਹਿਰੰਨਾਛ ਬਹੁਨ[13] ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ[14]।
ਮਿਲ੍ਯੋ ਪੰਥ[15] ਮਹਿਂ ਗਰਬ ਘਨੇਰਾ।
ਅੱਗ੍ਰ[16] ਦੰਤ[17] ਧਰਨੀ[18] ਧਰਿ ਆਵਤਿ।
ਬਲੀ ਦੁਰਦ[19] ਜਿਉਂ ਸ਼ੋਭ ਬਢਾਵਤਿ[20] ॥ ੮੦ ॥
ਦੇਖਿ ਦੈਂਤ ਕਿਯ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਨੈਨਾ[21]।

1ਅੰਦਰ ਵੜੇ।
2ਲੋਹੇ ਦੀ ਅਹਿਰਨ ਵਤ।
3ਸਖਤ।
4ਸਮੁੰਦਰ।
5ਵੱਖੀਆਂ।
6ਤੋੜੀਆਂ।
7ਸਾਰੇ।
8ਪਾਣੀ ਨੂੰ।
9ਦੂਰ ਕੀਤਾ।
10ਪਾਤਾਲ।
11ਵਿੱਚ।
12ਦੰਦਾਂ ਉੱਤੇ।
13ਵਰੁਣ ਦਾ।
14ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ।
15ਰਾਹ।
16ਅੱਗੇ।
17ਦੰਦਾਂ ਉੱਤੇ।
18ਧਰਤੀ।
19ਹਾਥੀ।
20ਵਧਾਏ ਹੋਏ।
21ਲਾਲ ਨੇਤ੍ਰ।

ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬੈਨਾ।
'ਹਮਹਿਂ ਰਸਾਤਲ[1] ਬਿਧਿ[2] ਦਿਯ ਸਾਰੋ।
ਤਜਿ ਛਿਤਿ ਕੋ, ਨਤੁ[3] ਅਬ ਤੁਝ ਮਾਰੋਂ' ॥ ੮੧ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਗਦਾ ਚਲਾਈ।
ਹਨਿ ਕਰਿ[*] ਗਦਾ ਜੁ ਧਰਨ ਗਿਰਾਈ।
ਨਭ ਮਹਿਂ ਠਾਢੇ[4] ਦੇਵ ਬਿਲੋਕਤਿ।
ਹਾਹਾਕਾਰ ਕਰਤਿ ਮਤਿ ਸ਼ੋਕਤਿ[5] ॥ ੮੨ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੇਖ ਨਿਰਾਯੁਧ[6] ਹਰਿ ਕੋ।
ਕਰਯੋ ਨ ਦੈਤ ਵਾਰ ਨਿਜ ਕਰ ਕੋ।
ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।
ਰਹਯੋ ਠਾਂਢ ਤਿਹ ਥਾਨ ਅਗਾਰੀ ॥ ੮੩ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਬਰਾਹ ਤਬ ਚੱਕ੍ਰ[7] ਬੁਲਾਵਾ।
ਕੋਟ ਸੂਰ ਸਮ ਤਤ ਛਿਨ ਆਵਾ।
ਅਸੁਰ ਬਲੀ ਦੇਖਯੋ ਜਿਹ ਕਾਲਾ।
ਹ੍ਵੈ ਸਮੀਪ ਕਿਯੋ ਜੁੱਧ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੮੪ ॥
ਹਰਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਪੁਨ ਗਦਾ ਚਲਾਈ।
ਕਿਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਬਲ ਸਰਬ ਲਗਾਈ।
ਆਵਤਿ ਗਹੀ ਤਬਹਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਜਿਉਂ ਸਰਪਨਿ ਕੋ ਗਹਿਤਿ ਖਗੇਸ਼ਾ[8] ॥ ੮੫ ॥
ਨਿਫਲ ਘਾਤ ਲਖਿ ਦੈਤਨ ਰਾਯਾ।
ਰਚੀ ਬਿਸਾਲ ਆਸੁਰੀ ਮਾਯਾ।
ਪੌਨ ਪ੍ਰਚੰਡ[9] ਵਰਖ[10] ਰਜ[11] ਛਾਈ।

---

[1]ਪਾਤਾਲ।
[2]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।
[3]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[*]ਪਾ:- ਹਰਿਕਰ।
[4]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਖੜੇ।
[5]ਸ਼ੋਕਵਾਨ ਬੁੱਧੀ।
[6]ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
[7]ਇਕ ਗੋਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।
[8]ਗਰੁੜ।
[9]ਤੇਜ।
[10]ਮੀਂਹ।
[11]ਧੂੜੀ, ਅਨ੍ਹੇਰੀ।

ਸੰਘਨ[1] ਘਨ[2] ਤੜਿਤਾ[3] ਚਮਕਾਈ ॥ ੮੬ ॥
ਅਸਤ[4] ਰੁਧਿਰ[5] ਪੂੰ[6] ਕਚ[7] ਮਲ[*] ਮੂਤਾ।
ਬਰਖਤਿ[8] ਪ੍ਰਗਟੇ ਦਾਨਵ[9] ਭੂਤਾ।
ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਾਰਹਿਂ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰਹਿਂ।
ਛਿੰਦ ਭਿੰਦ[10] ਬਹੁ ਘਾਤ[11] ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ[12] ॥ ੮੭ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਮਾਯਾ।
ਸ੍ਰੀ ਬਰਾਹ ਚੱਕਰ ਚਮਕਾਯਾ।
ਕਰੀ ਦੂਰ ਤਤਛਿਨ ਮਹਿਂ ਸੋਊ।
ਕਰਨ ਲਗੇ ਰਣ ਗਰਜਤਿ ਦੋਊ ॥ ੮੮ ॥
ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰ[13] ਗਦਾ ਸਰਬੰਗਾ[14]।
ਅਰੁਣ[15] ਸਰੀਰ ਰੁਧਿਰ[16] ਕੇ ਸੰਗਾ।
ਬਹੁਰ ਲਰਹਿਂ ਕਰਿ ਮੁਸ਼ਟਨ[17] ਮਾਰੀ।
ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਨਾਦ[18] ਹ੍ਵੈ ਭਾਰੀ ॥ ੮੯ ॥
ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤਾ।
ਸਿਰ ਮਹਿਂ ਮੁਸ਼ਟਿਕ[19] ਹਨੀ ਤੁਰੰਤਾ।
ਖਾਇ ਭੁਵਾਰਿ[1] ਗਿਰਜੋ ਤਬ ਐਸੇ।

1ਘਨੇ।
2ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚੋਂ।
3ਬਿਜਲੀ।
4ਹੱਡ।
5ਲਹੂ।
6ਪਾਕ।
7ਵਾਲ।
*ਪਾ:-ਕਸਮਲ।
8ਵਰਖਾ ਹੋਈ।
9ਦੈਂਤ।
10ਛਲ ਵਲ (ਨਾਲ)। (ਅ) ਛੇਦਨ ਭੇਦਨ (ਵਾਸਤੇ)।
11ਦਾਉ।
12ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
13ਮਾਰਨਾ।
14ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ।
15ਲਾਲ।
16ਲਹੂ।
17ਮੁੱਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ।
18ਅਵਾਜ਼।
19ਇਕ ਮੁੱਕਾ।

ਪੌਨ ਬੇਗ ਤੇ ਤਰੁ[2] ਧਰ ਜੈਸੇ ॥ ੯੦ ॥
ਜਯੋਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੋ[3] ਪੁਰਹੂਤ[4] ਗਿਰਾਵਾ।
ਤਯੋਂ ਪਰਸਿਰ[5] ਕੇ ਬਚ ਬਿਥਰਾਵਾ[6]।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ[7] ਨਿਹਰਿਕੈ[8]।
ਕਹਹਿਂ 'ਧੰਨ' ਸੁਰ ਬਚਨ ਉਚਰਿਕੈ ॥ ੯੧ ॥
'ਜੈ ਜੈ ਜੈ' ਧੁਨਿ ਕਰਿ ਚਹੁਂ ਘਾਈ।
ਹਰਖ ਪੁਸ਼ਪ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ।
ਤਿਹ ਕੋ ਮਾਰਿ ਧਰੀ ਪੁਨ ਧਰਨੀ।
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸੁਰ ਉਸਤਤਿ ਬਰਨੀ' ॥ ੯੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।
ਕਹੀ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਤੀ।
ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਨਾ।
ਪੁਨ ਆਗੇ ਕੋ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ ॥ ੯੩ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴)

ਇਹ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਜੈਸੀ ਕਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਬਿਆਨ ਹੋਣ ਲਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਤੌਰ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਵਾਕਿਆ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਕਹਾਣੀ ਬੀ ਜੈਸੇ ਕਿ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਉਵੇਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਥੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਆਪ ਹੀ ਮੰਨਕੇ ਟੁਰੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਅੰਕ ੫੯ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪੂਜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ 'ਨਿਪੁੰਸਕ' ਕਹਿਣੋਂ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਕਥਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਪੌਰਾਣਕ ਕਹਾਣੀ ਆਪ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਪੱਛਮੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ 'ਕਨਿੰਘਮ' ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਵਿਚ ਜੋ ਪੌਰਾਣਕ ਤਜ਼ਕਰੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਸਿੱਖ ਈਮਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਰਯ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਪੱਕੀ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਐਸਾ ਜ਼ੋਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਫੇਰ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਲੁਕੇ ਹੋਣ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਟੂਨ (ਮਖੌਲ) ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਰਯਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਸੂਰ ਬਣਕੇ ਮਾਨੋਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਲਿਪੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕੀਂ ਮੂਰਤਾਂ ਬਣਕੇ ਹੀ ਭਾਵ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਅਜ ਕਲ ਕਾਰਟੂਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ

---

[1]ਭੁਵਾਲੀ।
[2]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[3]ਬ੍ਰਿਤਾਸੁਰ ਨਾਮੇ ਦੈਂਤ ਨੂੰ।
[4]ਇੰਦਰ ਨੇ।
[5]ਸਿਰ ਉਪਰਲੇ।
[6]ਖਿਲਾਰੇ ਕੇਸ।
[7]ਮੌਤ।
[8]ਦੇਖ ਕੇ।

ਵਾਕਯਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਹੋਣ ਦਾ ਤੇ ਫੇਰ ਜੇਹਲਮ ਰਸਤੇ ਪਾਣੀ ਵਹਿਕੇ ਧਰਤੀ ਨਿਕਲ ਆਉਣ ਦਾ ਇਕ ਚਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਪੌਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ। ਹੋਰ ਹਾਲ ਲਈ ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਅਧਯਾਯ ੬੯ ਅੰਕ ੬੭ ਦੀ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਬੈਰਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੱਤਰਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥੭੦॥

੭੧. [ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਗਲ। ਧ੍ਰੂਵ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਅਲਖ ਅਭੇਖ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਭੁ, ਜਿੰਹ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਹਿ।
ਬੰਦਨ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਤਿਹ, ਡਾਢਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹਿ* ॥ ੧ ॥

ਅਲਖ ਜੋ ਲਖਿਆ ਨ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਵੇ [ਸੰਸ:-ਅਲਕਸ਼]। ਅਭੇਖ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਖ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਭੇਖ [ਸੰਸ; ਵੇਖ] ਗਹਣਾ, ਲਿਬਾਸ, ਚਿੰਨ੍ਹ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਰੂਪ, ਰੇਖ, ਰੰਗ। ਅਭੇਖ ਜੋ ਰੂਪ ਰੇਖ ਰੰਗ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੋਵੇ।

ਅਨੰਤ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਆਦਿ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਬੇਹਦ।

ਗਤਿ ਹਾਲਤ, ਦਸ਼ਾ, ਚਾਲ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਡੋਲ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਤ, ਅਰੂਪ, ਅਲਖ ਹੋਕੇ ਜਿਸ ਹਾਲ ਓਹ ਹੈ ਉਸ ਹਾਲ ਦਾ ਪਤਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਅਰਥ-(ਜੋ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਲੱਖ ਅਭੇਖ ਤੇ ਅਨੰਤ ਹੈ (ਅਰ ਐਸਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਜਿਸ ਦੀ ਗਤੀ ਲਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, (ਤੇ ਜੋ) ਬੜਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਿ ਇਤਿਹਾਸੂ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)
ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਸੁਖ ਰਾਸੂ।
ਤਾਰੇ ਤਰੈ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੀ।
ਉਰਧ[1] ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਬ ਹੀ ॥ ੨ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ।
'ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਬੀਨੇ।
ਉਡਗਨ ਇਹਾਂ ਨ ਦੀਸਤਿ ਕੋਊ।
ਹਮ ਕਿਹ ਦਿਸ਼ਿ ਤਜਿ ਆਏ ਸੋਊ? ॥ ੩ ॥
ਕਾਂ ਕੋ ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ?।
ਅਤਿ ਉੱਜਲ ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਰਾਸਾ'।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਹਮ ਤੇ ਤਰੇ ਰਹੇ ਅਬ ਤਾਰੇ ॥ ੪ ॥
ਨੀਚੇ ਕਰਿ ਮੁਖ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ।
ਰਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਥਾਨ ਨਿਚ[2]* ਝਾਰੀ[3]।

---

*'ਡਾਢਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹ' ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ-ਭਾਰੀ ਬੇ ਪਰਵਾਹ-ਬੀ ਪਾਠ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਵਿੱਚ-ਠਾਢਾ-ਪਾਠ ਡਿੱਠਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਪਦ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਠਾਢਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅਰਥ ਦੀ ਸਫਲਤਾ-ਡਾਢਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹ- ਵਿੱਚ ਹੈ।

[1]ਉੱਪਰ।

[2]ਹੇਠਾਂ।

*ਪਾ:-ਥਾਨ ਨਿਜ ਅਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ।

[3]ਸਾਰੇ।

ਹਮ ਤੇ ਊਰਧ ਏਕ ਲਖੀਜੈ।
ਨਾਮ ਧ੍ਰੂਅ[+] ਜਿਹ ਪ੍ਰਗਟ ਭਨੀਜੈ ॥ ੫ ॥
ਤਾਂ ਕੋ ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਘਨੇਰੋ।
ਲਘੁ ਬਯ[੧] ਤਪ ਜਿਨ ਕੀਨ ਵਡੇਰੋ।
ਸਭਿ ਤੈ ਊਚੋ ਅਬਚਲ ਰਾਜੂ।
ਸੰਜੁਤ[੨] ਸ਼ੋਭਾ ਰਹਜੋ ਬਿਰਾਜੂ' ॥ ੬ ॥
ਬੋਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ ਵਡਭਾਗੀ।
ਕਥਾ ਸੁਨਨ ਕੋ ਜਿਹ ਰੁਚਿ ਜਾਗੀ[++]।
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ! ਇਹ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਜਿਉਂ ਪਾਯੋ ਉਨ[**] ਥਾਨ ਉਤੰਗਾ[੩] ॥ ੭ ॥
ਬਯ ਲਘੁ ਤਪ ਕੀਨੋ ਕਿਹ ਕਾਰਨ?।
ਪ੍ਰਭੂ ਰਿਝਾਏ ਬਿਪਤਿ ਬਿਦਾਰਨ[੪]।
ਸੋ ਸਭਿ ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।
ਚਲਹੁ ਬਹੁਰਿ ਦੇਖਹਿਂ ਤਿਹ ਤਾਈਂ' ॥ ੮ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।
ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਐਨਾ।
'ਸਕਲ ਧ੍ਰੁੱਵ ਕੋ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਭੋ ਮਰਦਾਨੇ! ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ ॥ ੯ ॥
ਪੂਰਬ ਭਯੋ ਏਕ ਭੂਪਾਲਾ।
-ਸ਼ੰਭੁਮੁਨਿ- ਜਿਹ ਨਾਮ ਬਿਸਾਲਾ।
ਹੁਤੀ ਭਾਰਜਾ ਤਿਹ ਸਤ ਰੂਪਾ।
ਤਿਨ ਤੇ ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਭਏ ਅਨੂਪਾ ॥ ੧੦ ॥
-ਪ੍ਰਿਯਬ੍ਰਤ[੫]- ਏਕ ਬਿਦਤਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। {ਰਾਜਾ 'ਪ੍ਰਿਅਬ੍ਰਤ'}
ਜਿਹ ਰਥ ਪਹੀਅਨ ਉਦਧਿ[੬] ਖਟਾਈ[੧]।

[+]ਪਾ:-ਧ੍ਰੂਵ।
[1]ਛੋਟੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ।
[2]ਸਮੇਤ।
[++]ਪਾ:-ਲਾਗੀ।
[**]ਪਾ:-ਇਹ, ਇਸ।
[3]ਉੱਚਾ।
[4]ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[5]ਨਾਮ ਰਾਜੇ ਦਾ।
[6]ਸਮੁੰਦਰ।

ਦੁਤਿਯ -ਉਤਾਨਪਾਦ- ਨਿਰਪਾਲਾ।
ਭੂ ਕੋ ਕਰਿਹੀ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੧ ॥
ਤਿਹ ਕੈ ਸਦਨ ਹੁਤੀ ਜੁਗ ਨਾਰੀ।
ਇਕ ਅਨੇਹ[੨] ਇਕ ਪ੍ਰਾਨਨ ਪਜਾਰੀ।
ਬਸੀ[੩] ਸਰੁਚਿ ਕੇ ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੋਊ।
ਮਨਹੁ ਮੋਲ ਕੋ ਲੀਨੋ ਕੋਊ ॥ ੧੨ ॥
ਦੁਤੀ ਸੁਨੀਤਾ[*] ਸੋਂ ਨਹਿਂ ਨੇਹਾ।
ਪੁਰਾ[੪] ਧ੍ਰੁੱਵ ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਜਿਸ ਗ੍ਰੇਹਾ।
ਪੰਚ ਬਰਖ ਧ੍ਰੁੱਵ ਕੀ ਭੀ ਬੈਸਾ।
ਇਕ ਦਿਨ ਗਯੋ ਤਾਤ ਜਹਿਂ ਬੈਸਾ ॥ ੧੩ ॥
ਸਹਿਤ ਦੁਲਾਰ[੫] ਅੰਕ[੬] ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਬੈਠਜੋ ਚਾਵ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਜਾਂਹੀ।
ਤਬ ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਮਾਤਾ[੭] ਆਈ।
ਦੇਖਿ ਸੌਤ ਸੁਤ[੮] ਰਿਸ ਉਪਜਾਈ ॥ ੧੪ ॥
ਕਰ ਗਹਿ ਬਲ ਸੋਂ ਦੀਨ ਉਠਾਈ।
ਬਹੁ ਕਠੋਰ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
-ਬੈਸਨ ਪਿਤ ਕੇ ਅੰਕ ਮਜਾਰਾ[੯]।
ਨਹਿਂ ਬਾਲਿਕ! ਤੇਰੋ ਅਧਿਕਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥
ਜੇ ਇਹ ਪਦ ਲੇਵਨ ਇਛ ਤੇਰੇ।
ਕਰਹੁ ਕਠਨ ਜਪ ਤਾਪ ਘਨੇਰੇ।
ਬੱਤ੍ਰ ਸਾਧਿ ਪੁਨ ਨਿਜ ਤਨ ਤਜਾਗੀ।
ਜਨਮ ਉਦਰ ਮਮ ਹੋ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ੧੬ ॥

---

[1]ਖੋਦਿਆ ਸੀ।
[2]ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।
[3]ਵੱਸ।
[*]ਏਥੇ ਅਕਸਰ ਪਾਠ ਬਿਨੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਧਜਾਯ ੧੨ ਅੰਕ ੫ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਸੁਨੀਤਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਹੈਸੀ ਬੀ ਸੁਨੀਤਾ।
[4]ਪਹਿਲੋਂ।
[5]ਲਾਡ।
[6]ਗੋਦੀ।
[7]ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ।
[8]ਸੌਂਕਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ।
[9]ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ।

ਤਬ ਤੁਹਿ ਉਚਿਤ ਰਾਜ ਕੋ ਲੇਨਾ-।
ਅਸ ਕਹਿ ਝਿਰਕਯੋ ਰਿਸ ਭਰਿ ਨੈਨਾ।
ਦੀਨ ਭਯੋ ਰੋਦਨ ਵਡ ਕੀਨਾ।
ਤਿਯ ਬਸਿ[+] ਨ੍ਰਿਪ ਨਹਿਂ ਆਦਰ ਦੀਨਾ ॥ ੧੭ ॥
ਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰਾ।
ਬਚਨ ਬਾਨ ਬਿਧ ਗਯੋ ਬਿਚਾਰਾ।
ਜਾਗਯੋ ਹਿਰਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ।
ਮਨਹੁ ਸਰਪ[1] ਕਿਨ[2] ਪਗ ਸੋਂ ਛੇਰਾ[3] ॥ ੧੮ ॥
ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ, ਲੇਤਿ ਵਡ ਸ੍ਵਾਸਾ।
ਰੋਵਤਿ ਆਵਾ ਜਨਨਿ ਅਵਾਸਾ।
ਬਦਨ ਮਲੀਨ ਹੇਰਿ ਸੁਤ ਕੇਰਾ।
ਭਈ ਦੁਖੀ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੯ ॥
ਅਪਰ ਨਰਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ।
ਰੁਦਿਤ ਦ੍ਰਿਗਨ ਤੇ ਅੰਸੁਨ ਡਾਰੀ।
ਸਵਤ ਗਿਰਾ[4] ਤੇ ਮਨ ਬਿਕੁਲਾਨੀ।
ਲਤਾ[5] ਖੇਦ ਕਰਿ ਜਨੁ ਕੁਮਲਾਨੀ[6] ॥ ੨੦ ॥
ਬਦਨਾਂਬੁਜ[7] ਬਹੁ ਕੀਨ ਮਲੀਨਾ।
ਨਿਜ ਸੁਤ ਅੰਕ ਬਿਖੈ ਤਬ ਲੀਨਾ।
ਊਭ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
-ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰ! ਇਵ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨੇ ॥ ੨੧ ॥
ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਨ ਦੇਤਿ ਕਿਹ ਤਾਈਂ।
ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਜਸ, ਤਸ ਫਲ ਪਾਈ।
ਪ੍ਰਿਥਮ ਪੁੰਨ ਤੇ ਸੁਖ ਚਲਿ ਆਵੈ।
ਕਰੇ ਪਾਪ ਤੇ ਦੁਖ ਫਲ ਪਾਵੈ ॥ ੨੨ ॥
ਗਿਰਾ ਸਵਤ[1] ਨੈ ਸਾਚ ਉਚਾਰੀ।

[+]ਪਾ:-ਡਰ।
[1]ਸੱਪ ਨੂੰ।
[2]ਕਿਸੇ ਨੇ।
[3]ਛੇੜਿਆ ਹੈ।
[4]ਸੌਂਕਣ ਦੀ ਬੋਲੀ।
[5]ਵੇਲ।
[6]ਕੁਮਲਾ ਗਈ।
[7]ਮੁਖ ਕਵਲ

ਤੂੰ ਜਨਮਜੋ ਮਮ ਗਰਭ ਮਝਾਰੀ।
ਮੰਦ ਭਾਗ ਮੋ ਕੋ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।
ਦਾਸੀ ਸਮ ਨਹਿਂ ਮੁਝੈ ਲਖੀਜੈ ॥ ੨੩ ॥
ਸਿੰਘਾਸਨ[2] ਕੀ ਜੇ ਅਭਿਲਾਖੇ।
ਭਜਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨ ਕੋ ਥਿਰ ਰਾਖੇ।
ਜਾਸ ਚਰਨ ਕੀ ਸੇਵਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਲਿਯੋ ਬ੍ਰਹਮਪਦ ਬਿਧਿ ਹਿਤ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੨੪ ॥
ਤੋਰ ਪਿਤਾਮਾ ਭਾ ਮਨੁਰਾਜੂ।
ਕੀਨ ਅਨਿਕ ਮਖ[3] ਭੂਰ ਸਮਾਜੂ।
ਹਰਿ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਾ।
ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਦ ਮਹਿਂ ਅੰਤ ਸਮਾਵਾ ॥ ੨੫ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਹੇ ਸੁਤ! ਮਨ, ਕ੍ਰਮ, ਬਚਨਾ।
ਜਾਹੁ ਸ਼ਰਨ ਜਾਂ ਕੀ ਸਭਿ ਰਚਨਾ।
ਖੋਜਤਿ ਮੁਨਿ ਜਨ ਜੋਗੀ ਜਾਸੂ[4]।
ਸਿਮਰਹੁ ਤਿਹ[5] ਪੈਹਹੁ[6] ਫਲ ਆਸੂ[7]- ॥ ੨੬ ॥
ਸੁਨਜੋ ਮਾਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ।
ਹਿਰਦੈ ਧੀਰ ਧਰੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਤੂਰਨ ਤ੍ਰਿਨ ਸਮ ਪੁਰਿ[8] ਕੋ ਤਜਾਗੀ।
ਮਧੁਬਨ ਕੋ ਗਮਨਜੋ ਵਡ ਭਾਗੀ ॥ ੨੭ ॥
ਨਾਰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਰਤੰਤਾ।
ਮਿਲਜੋ ਆਨਿ ਮਗ ਮਾਂਹਿ ਤੁਰੰਤਾ।
ਧ੍ਰੁੱਵ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਰਿਖਿਰਾਈ।
ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਪਰਸਜੋ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੨੮ ॥
-ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਸੁਨਿ ਬਿਮਾਤ[1] ਬਚ ਭਾ ਉਰ ਸਾਲਾ[2]-।

---

[1]ਸੌਂਕਣ।
[2]ਤਖਤ।
[3]ਯੱਗ।
[4]ਜਿਸ ਨੂੰ।
[5]ਤਿਸ ਨੂੰ।
[6]ਪਾਓਗੇ।
[7]ਛੇਤੀ।
[8]ਸ਼ਹਿਰ।

ਬਿਗਸਤਿ[3] ਬਾਨੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨੀ।
-ਸਿਸ! ਤਵ ਬਯ ਨਹਿਂ ਮਾਨ ਅਮਾਨੀ[4] ॥ ੨੯ ॥
ਖਾਨ ਪਾਨ ਖੇਲਨ ਰਸ ਰੀਤਾ।
ਇਨਹਿਂ ਚਾਹਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਪਰੀਤਾ।
ਅਬੈ ਗਜਾਨ ਕੀ ਕੀਨਸ ਪ੍ਰੀਹਾ[5]।
ਤਾਂ ਪਰ ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ ਮਮ ਲੀਹਾ[6] ॥ ੩੦ ॥
ਜਬ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੋ ਉਪਜਹਿ ਗਜਾਨਾ।
ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੁਖ ਸੂਖ ਸਮਾਨਾ।
ਤੌਂ ਤਪ ਕਰਨ ਬਾਦ ਹੈ ਤੇਰੋ।
ਹਟਹੁ ਜਾਹੁ ਗ੍ਰਿਹ ਕਰੋ ਬਸੇਰੋ ॥ ੩੧ ॥
ਜੇਤੋ ਸੁਖ ਤੁਝ ਦੇਯ ਬਿਮਾਤਾ।
ਤਿਤੋ ਜਾਇ ਭੋਗਹੁ ਹੇ ਤਾਤਾ[7]!।
ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਰਹਹੁ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਅਹੋ ਵਤਸ[8], ਬਨ[9] ਕੁਛ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥
ਜੋ ਤਵ ਜਨਨਿ ਕੀਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਲੇਨ ਚਹਹੁ ਤਿਹ ਵਡੋ ਅੰਦੇਸ਼ਾ[10]।
ਖੋਜਤਿ ਜਿਹ ਕੋ ਮੁਨੀ ਜੁਗੇਸ਼ੁਰ।
ਦੁਰਾਰਧਜ[11] ਸੋ ਲਖਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ॥ ੩੩ ॥
ਤਪ ਤਾਪਹਿਂ ਤੀਬਰ ਚਿਰ ਕਾਲਾ।
ਕਰਿਹੈਂ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਦਪਿ ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਫਿਰਹਿਂ ਖੁਜੰਤੇ।
ਚਰਨ ਕਵਲ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤੇ ॥ ੩੪ ॥

---

[1]ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਦੇ।
[2]ਸੱਲ, ਪੀੜਾ।
[3]ਖਿੜ ਕੇ।
[4]ਹੇ ਬਾਲਕੇ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ ਦੀ (ਪਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਨਹੀਂ, (ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ)।
[5]ਇੱਛਾ।
[6]ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ।
[7]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ!
[8](ਅਜੇ) ਬਾਲਕ ਹੋ।
[9]ਬਨ ਵਿੱਚ।
[10]ਖਤਰਾ।
[11]ਜਿਸ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਠਨ ਹੈ।

ਅਬ ਬਯ ਲਘੁ ਚਲਿਯੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਂਹੀ।
ਹੋਇ ਤਰੁਨ ਤਬ ਕਹਿ ਅਸ ਚਾਹੀ-।
ਸੁਨਿ ਮੁਨਿਵਰ ਬਾਨ ਰਸ ਸਾਨੀ[੧]।
ਬੋਲਯੋ ਧ੍ਰੁੱਵ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਪਾਨੀ[੨] ॥ ੩੫ ॥
-ਆਪ ਕਹਿਤਿ ਸਾਚੀ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।
ਤੱਦਪਿ ਨ ਮੋ ਮਨ ਬਿਖੈ ਗਡਾਤੀ[੩]।
ਮੈ ਕੁਪੁਰਖ[੪] ਬਹੁਰੋ ਅਗ੍ਯਾਤੀ।
ਬਚ ਬਿਮਾਤ ਤੇ[੫] ਸੁਲਗਤਿ ਛਾਤੀ ॥ ੩੬ ॥
ਦੁਖਤਿ ਰਿਦਾ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ।
ਹਟਨੇ ਤ੍ਰਿਟ[੬] ਨ ਕਰੇ ਮਨ ਮੋਰਾ[*]।
ਤੁਮ ਪਰ ਹਿਤ ਕੇ ਹੇਤ ਸਦਾਈ।
ਸਰਬ ਥਾਨ ਬਿਚਰਹੁ ਰਿਖਿ ਜਾਈ ॥ ੩੭ ॥
ਜਿਹ ਪਦ ਲੌਂ ਪਹੁੰਚਯੋ ਨ ਪਿਤਾਮਾ[੭]।
ਤਾਂ ਪਦ ਕੀ ਇੱਛਾ ਅਭਿਰਾਮਾ[੮]।
ਸੋ ਮਾਰਗ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
ਰਾਵਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸਦਾਈ[੯] ॥ ੩੮ ॥
ਤਰਨਿ ਤੇਜ ਸਮ[੧੦] ਗ੍ਯਾਨ ਅਪਾਰਾ।
ਬੀਨਾ[੧੧] ਕਰ[੧੨] ਧਾਰੇ ਸੁਖ ਭਾਰਾ-।
ਸੁਨਿ ਬਚ ਲਖਿ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਹ ਗਾਢੀ[੧੩]।
ਮੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਧਿਕਹਿ ਬਾਢੀ[੧] ॥ ੩੯ ॥

---

[1]ਰਸ ਵਾਲੀ।
[2]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।
[3]ਲਗਦੀ।
[4]ਜੋ ਪੁਰਖ ਪਦ ਤੇ ਨਾ ਪੁੱਜਿਆ ਹੋਵੇ (ਅ) ਮਾੜਾ ਆਦਮੀ। [ਸੰਸ:, ਕੁ+ਪੁਰਖ਼]।
[5]ਮਤ੍ਰੇਈ ਮਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ।
[6]ਮੁੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ।
[*]ਪਾ:-ਹਟਨੇ ਪਰ ਨ ਕਰਤ ਮਨ ਮੋਰਾ।
[7]ਦਾਦਾ।
[8]ਸੋਹਣੀ ਇੱਛਾ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ)।
[9]ਸਦਾ ਹੀ ਹੋ।
[10]ਸੂਰਜ ਦੇ ਤੇਜ ਵਰਗਾ।
[11]ਵੀਣਾ।
[12]ਹੱਥ।
[13]ਪੱਕੀ।

ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ -ਮੈਂ ਪਰਖਤਿ ਨੀਕੇ।
ਅਹੋ ਬਾਲ ਤਵ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ ਕੇ[2]।
ਹਿਤ ਕੱਲਜਾਨ ਪੰਥ ਲਖਿ ਸੋਊ।
ਤਵ ਜਨਨੀ ਭਾਖਯੋ ਸ਼ੁਭ ਜੋਊ ॥ ੪੦ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਕਲ ਗੁਣ ਖਾਨੀ।
ਤਾਂ ਕੋ ਸੇਵਹੁ ਮਨ ਕ੍ਰਮ[3] ਬਾਨੀ।
ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮੰ ਪੁਨ ਮੋਖਾ।
ਪਾਯੋ ਚਹਿ ਜਿਹ ਨਰ ਬਿਨ ਦੋਖਾ ॥ ੪੧ ॥
ਸੋ ਇਕ ਬਾਸਦੇਵ[4] ਕੀ ਸ਼ਰਨਾ।
ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨ ਕੋਊ ਬਰਨਾ।
ਅਬ ਮਧੁਬਨ[5] ਜਮਨਾ ਤਟ ਜਾਈ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਆਸਨ ਕੋ ਲਾਈ ॥ ੪੨ ॥
ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸਾਧਹੁ ਪ੍ਰਾਣਂਯਾਮਾ।
ਹੋਵਹਿ ਰਿਦਾ ਬਿਮਲ ਅਭਿਰਾਮਾ।
ਧਰਹੁ ਧ੍ਯਾਨ ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਪੂਰੰ[6]।
ਸ਼੍ਯਾਮ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਰੂਰੰ[7] ॥ ੪੩ ॥
ਸਮ ਮਯੰਕ[8] ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸੋਹਨ।
ਚਾਰੁ ਚਖਨ[9] ਚਿਤਵਨ[10] ਮਨ ਮੋਹਨ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸ਼ਕ੍ਯਾਨ ਕਪੋਲਾ।
ਅਧਰ ਅਰੁਨ ਛਬਿ ਬਨੀ ਅਮੋਲਾ ॥ ੪੪ ॥
ਚਾਰ[11] ਭੁਜਾ[12] ਯੁਤ[13] ਭੂਖਨ[1] ਚਾਰੂ[2]।

---

[1]ਬਹੁਤ ਵਧੀ।
[2]ਹਿਰਦੇ ਦੀ।
[3]ਕਰਮ।
[4]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।
[5]ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
[6]ਪੂਰੇ ਦਾ। ਦੁਪੱਟਾ।
[7]ਸੁੰਦਰ।
[8]ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ।
[9]ਨੇਤ੍ਰ।
[10]ਤੱਕਣੀ।
[11]ਚਾਰ।
[12]ਬਾਹਾਂ।
[13]ਸਮੇਤ।

ਗਦਾ, ਚੱਕ੍ਰ, ਦਰ[3], ਅੰਬੁਜ[4] ਧਾਰੂ।
ਸ੍ਰੁਤ[5] ਕੁੰਡਲ, ਤਨ ਪੀਤ ਦੁਕੂਲਾ[6]।
ਕਟ ਤਟਿ[7] ਕਿੰਕਨਿ[8] ਸਭਿ[9] ਛਬਿ ਮੂਲਾ[10] ॥ ੪੫ ॥
ਪਗ ਮਹਿਂ ਨੂਪਰ[11] ਬਜਤਿ ਸੁਹਾਵਨ।
ਕੰਠ ਬਿਖੈ ਮਨਿ[12] ਸੁਠ[13] ਮਨ ਭਾਵਨ[14]।
ਕਰ ਬਹੁ ਜਤਨ ਧਰਹੁ ਅਸ ਧਜਾਨਾ*।
ਮਨ ਕੋ ਰੋਕਹੁ ਹ੍ਵੈ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੪੬ ॥
ਗੋਪ ਮੰਤ੍ਰ ਤੁਝ ਦੇਉਂ ਬਤਾਈ।
ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਜੋ ਪਢੈ ਬਨਾਈ।
ਸਭਿ ਖੇਚਰ[15] ਦਰਸੈਂ[16] ਤਤਕਾਲਾ।
ਪਾਵਹਿਂ ਅਭਿਮਤ[17] ਸੁਖ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥
ਓਨਮ ਵਾਸਦੇਵ ਭਗਵਤ ਕੋ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ **)
ਜਪੈ ਕਰਣ[18] ਮਨ ਕੋ ਕਰਿ ਥਿਤ ਕੋ[19]।
ਪੂਜਾ ਕਰਹਿ ਸਰਬ ਪਰਕਾਰੀ।
ਚੰਦਨ ਪੁਸ਼ਪਾਦਿਕ ਹਿਤਧਾਰੀ- ॥ ੪੮ ॥
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ ਧ੍ਰੂਵ ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੋਨਾ[20]।

---

[1]ਗਹਿਣੇ।
[2]ਸੁੰਦਰ।
[3]ਸੰਖ।
[4]ਕਵਲ (ਪਦਮ)।
[5]ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ।
[6]ਪੀਲਾ।
[7]ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ।
[8]ਤੜਾਗੀ।
[9]ਸਾਰੀ।
[10]ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਮੂਲ।
[11]ਝਾਂਜਰ।
[12]ਮਣੀ।
[13]ਸੁੰਦਰ।
[14]ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ।
[15]ਦੇਵਤੇ।
[16]ਦੇਖੇਂਗਾ।
[17]ਮਨ ਇੱਛਤ।
[18]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ।
[19]ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਕੇ।
[20]ਆਪਣੇ ਕੰਨੀ।

ਪੁਨ[1*] ਪਦ[2] ਬੰਦਿ[3] ਕਿਯੋ ਬਨ ਗੌਨਾ[4]।
ਪਹੁੰਚਜੋ ਮਧੁਬਨ ਤਪਹਿ ਅਰੰਭਾ।
ਜਹਿਂ ਰਵਿ ਤਨਿਯਾ[5] ਪਾਵਨ ਅੰਭਾ[6] ॥ ੪੯ ॥
ਚਲਿ ਨਾਰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਢਿਗ ਆਵਾ।
ਸੁਤ ਬਿਯੋਗ ਜਿਹ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਵਾ।
ਪਿਖਿ ਰਿਖਿ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ[7] ਆਦਰ ਦੀਨਾ।
ਪੂਜ ਜਾਇ[8] ਪਰ ਪਰਣਮ[9] ਕੀਨਾ[+] ॥ ੫੦ ॥
ਬੋਲਜੋ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
-ਹੇ ਭੂਪਤ! ਤਵ ਬਦਨ ਮਲੀਨਾ।
ਧਰਮ ਅਰਥ ਕੋ ਬਿਗਰਜੋ ਆਜੁ-?
ਸੁਨਿਯੋ ਬਚਨ ਭਨੇ ਨਰਰਾਜੂ ॥ ੫੧ ॥
-ਹੇ ਮੁਨਿ! ਮੈਂ ਕਾਮੀ ਮਤਿ ਹੀਨਾ।
ਲੰਪਟ ਸਦਾ ਰਹੋਂ ਤਿਯ ਦੀਨਾ।
ਬਾਲਕ ਪੰਚ ਬਰਖ ਕੋ ਜੋਊ।
ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਤਜਜੋ ਮੈਂ ਸੋਊ ॥ ੫੨ ॥
ਅਬ ਉਠਿ ਗਯੋ ਕਰਨ ਤਪ ਬਨ ਮੈਂ।
ਛੁਧਾ ਹੋਇ ਸ਼੍ਰਮ ਸੀਤ ਉਸ਼ਨ ਮੈਂ।
ਸੋ ਕਿਮ ਸਹਹਿ ਜਿ ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ।
ਖਾਇ ਜਾਇ ਕੋ ਬਿਨ ਰਖਵਾਰੀ[10]- ॥ ੫੩ ॥
ਕਰੁਨਾ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਮੁਨਿਰਾਈ।
ਹੇਤ ਪ੍ਰਬੋਧਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
-ਸੁਤ ਕੇ ਹੇਤ ਨ ਸੋਚ ਰਜਾਨਾ!।

---

[1]ਫਿਰ।
[*]ਪਾ:-ਮੁਨਿ।
[2]ਚਰਨਾਂ ਤੇ।
[3]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।
[4]ਬਨ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।
[5]ਜਿੱਥੇ ਜਮਨਾਂ ਦਾ।
[6]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਹੈ।
[7]ਰਾਜੇ ਨੇ।
[8]ਚਰਨ ਪੂਜਕੇ।
[9]ਨਮਸਕਾਰ।
[+]ਪਾ:-ਪੂਜ ਪਾਇ ਪਰਣਾਮ ਸੁ ਕੀਨਾ।
[10]ਰੱਖਯਾ।

ਈਸ਼ੁਰ ਬਸਹਿ ਸਰਬ ਇਸਥਾਨਾ ॥ ੫੪ ॥
ਬਨ ਮੈਂ ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਿ ਹੈ ਤਪ ਭਾਰੀ।
ਲੋਕਪਾਲ ਤੇ ਉਚ[1] ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਥੋਰਨ ਦਿਵਸ ਆਇ ਤਵ ਪਾਸਾ।
ਜਗ ਮੈਂ ਕਰਿਹੈ ਸੁਜਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ- ॥ ੫੫ ॥
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਮੁਨੀ ਪਯਾਨਾ।
ਤਜਯੋ ਰਾਜ ਨਿਜ ਸੋਚ ਰਜਾਨਾ[2]।
ਧ੍ਰੁੱਵ ਤਹਿਂ ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਤਪ ਭਾਰੀ।
ਤੀਸਰ ਦਿਨ ਫਲ ਖਾਇ ਅਹਾਰੀ ॥ ੫੬ ॥
ਪੂਜਤਿ ਯੌਂ ਇਕ ਮਾਸ ਬਿਤਾਯੋ।
ਦੂਸਰ ਮਾਸ ਤ੍ਰਿਣਨ ਕੋ ਖਾਯੋ।
ਸੂਕੇ ਪਰਨ[3] ਤੀਸਰੇ ਮਾਸਾ[4]।
ਖਾਇ ਰਹੈ ਸਿਮਰੈ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥ ੫੭ ॥
ਨਵਮੈ ਦਿਵ ਪਾਇ ਮੁਖ ਸੋਊ।
ਨੀਰ ਪਰਨ[5] ਸੂਕੇ ਹੈਂ ਜੋਊ।
ਚੌਥੋ ਮਾਸ ਬਹੁਰ ਜਬ ਆਯੋ।
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਦਿਵਸਨਿ ਮੈਂ ਤਬ ਖਾਯੋ ॥ ੫੮ ॥
ਮਾਸ ਪਾਂਚਵੇਂ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ।
ਜੀਤ ਸ੍ਵਾਸ ਲੀਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ।
ਏਕ ਚਰਨ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਠਾਂਢੋ।
ਭਯੋ ਬਿਟਪ[6] ਨਜਾਈ[7] ਅਤਿ ਗਾਢੋ ॥ ੫੯ ॥
ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਮਨ ਰੋਕਨ ਕੀਨੋ।
ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਚਰਨ ਮਹਿਂ[8] ਦੀਨੋ।
ਜੋ ਮਹਿਦਾਦਿਕ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਧਾਨਾ[9]।

---

[1]ਉੱਚੇ।
[2]ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਸਬੰਧੀ ਸੋਚਾਂ ਤਜਾਗ ਦਿੱਤੀਆਂ।
[3]ਸੁੱਕੇ ਪੱਤੇ।
[4]ਤੀਜੇ ਮਹੀਨੇ।
[5]ਪੱਤੇ।
[6]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[7]ਵਰਗਾ।
[8]ਵਿੱਚ।
[9]ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਮਹਿਤਤ੍ਵ, ਅਹੰਕਾਰ ਆਦੀ ਜਗਤ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨ।

ਸਭਿ ਕੋ ਹੈ ਅਧਾਰ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੬੦ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਧ੍ਯਾਨ ਅਡੋਲ ਸੁ ਧਰਿ ਕੈ।
ਰਹ੍ਯੋ ਠਾਂਢ ਉਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਰੋਕ ਸ੍ਵਾਸ ਜਬ ਕਿਯ ਅਸ ਕਰਨੀ।
ਡਗਮਗ ਡੋਲ ਗਈ ਸਭਿ ਧਰਨੀ ॥ ੬੧ ॥
ਸਭਿ ਕੇ ਸ੍ਵਾਸ ਰੁਕੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਜਗ ਮੈਂ ਖਰਭਰ[1] ਪਰ੍ਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਅਮਰ[2] ਗਏ ਹਰਿ ਸ਼ਰਨਾ।
ਇਕ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜਸ ਬਰਨਾ ॥ ੬੨ ॥
-ਹੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕ੍ਯੋਂ ਰੁਕਗੇ ਸ੍ਵਾਸਾ।
ਦੁਖ੍ਯੋ ਜਗਤ ਦੀਜੈ ਸੁਖ ਰਾਸਾ-।
ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਕਹੀ ਤਬ ਬਾਨੀ।
-ਮਤ ਭੈ ਕਰਹੁ ਹੋਇ ਦੁਖ ਹਾਨੀ ॥ ੬੩ ॥
ਬਾਲ ਭਗਤ ਮਮ ਅਤਿ ਹਠ ਧਾਰੀ।
ਕੀਨ ਦੁਰਾਸਦ[3] ਤਪ ਜਿਹ ਭਾਰੀ।
ਅਬ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪਾਸਾ।
ਸਭਿ ਕੋ ਛੂਟੈ ਰੋਕਨ ਸ੍ਵਾਸਾ- ॥ ੬੪ ॥
ਸੁਨਿ ਇਮ ਬਾਣੀ ਅਮਰ ਪਧਾਰੇ।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਤਨ ਕੇ ਹੁਤੇ ਬਸਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਚਢੇ ਉਰਗਾਰੀ[4]।
ਆਏ ਜਹਾਂ ਕਰਹਿ ਤਪ ਭਾਰੀ ॥ ੬੫ ॥
ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਰਿ ਅਚਲ ਸਮਾਧੀ।
ਕੇਵਲ ਕੇਸ਼ਵ ਚਰਨ ਅਰਾਧੀ।
ਰਿਦੇ ਸਰੂਪ ਬਸਾਇ ਅਨੂਪਾ।
ਨਹੀਂ ਵਹਿਰ ਕੋ ਪਿਖੈ ਸਰੂਪਾ ॥ ੬੬ ॥
ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕਿਯ ਅੰਤਰ ਧ੍ਯਾਨੇ[5]।
ਤਬ ਪੰਕਜ ਸੇ ਨੈਨ ਖੁਲ੍ਹਾਨੇ।

---

[1]ਘਬਰਾਹਟ।
[2]ਦੇਵਤੇ।
[3]ਕਠਨ।
[4](ਉਰਗ+ਅਰੀ ਸੱਪ ਦੇ ਵੈਰੀ) ਗਰੁੜ ਉਤੇ।
[5]ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਨੇ (ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੇ) ਧ੍ਯਾਨ ਅੰਦਰ ਦਾ (ਰੂਪ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸੋ ਸਰੂਪ ਢਿਗ ਬਾਹਿਰ ਦੇਖਾ।
ਪਰਯੋ ਦੰਡਵਤ[1] ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ ॥ ੬੭ ॥
ਪੁਨ ਲੋਚਨ ਭਰਿ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਾ।
ਚਹਿਤਿ ਅਲਿੰਗਨ[2] ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਨ ਸਕਤਿ ਮਤਿ ਥੋਰੀ।
ਇੱਛਾ ਅਧਿਕ ਰਹਯੋ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥ ੬੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਜਾਨਿ ਗਏ ਉਰ ਤਾਹਾ[3]।
ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਖ ਤਬਹਿ ਮੁਖ ਛ੍ਵਾਹਾ।
ਤਤ ਛਿਨ ਉੱਜਲ ਮਤਿ ਹ੍ਵੈ ਆਈ।
ਈਸ਼੍ਵਰ ਜੀਵ ਗਯਾਨ ਸਭਿ ਪਾਈ ॥ ੬੯ ॥
ਬਰਨਨ ਕਰਨ ਲਗਾ ਗੁਨ ਰੂਰੇ।
ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਉਰ ਰਹਯੋ ਸਪੂਰੇ।
-ਬੰਦੋਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬਹੋਰੀ।
ਜਿਨ ਕਰੁਨਾ ਅਸ ਮਤਿ ਭੀ ਮੋਰੀ ॥ ੭੦ ॥
ਰਮਾ ਨਿਵਾਸ[4] ! ਈਸ਼ ! ਭਗਵੰਤਾ !।
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ ਅਨੰਤਾ !।
ਜਢ ਜੰਗਮ ਮੈਂ ਬਯਾਪਕ ਸਾਰੇ।
ਰਚਹੁ ਆਪ ਪੁਨ ਰਹਹੁ ਨਿਰਾਰੇ ॥ ੭੧ ॥
ਜੇ ਨ ਭਜਹਿਂ ਤਵ ਚਰਨ ਗੁਸਾਈਂ !
ਜਾਇਂ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਸੰਕਟ ਪਾਈ।
ਜੇ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਰਸ ਭੀਨੇ।
ਅਪਨੋ ਮਨ ਮਲਿੰਦ ਸਮ ਕੀਨੇ ॥ ੭੨ ॥
ਸੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਅਮਿਤ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਬਿ ਨ ਪਰੈ ਤਿਨ ਪਰ ਜਮ ਜਾਲਾ।
ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯਾਸ ਤਰਹਿਂ ਸੰਸਾਰੂ।
ਅਪਰ ਉਧਾਰਹਿਂ ਨਿਜ ਸੰਗਾਰੂ ॥ ੭੩ ॥
ਤਿਨ ਕੋ ਮੋਹਿ ਦੇਹੁ ਸਤਿਸੰਗਾ[5]।

---

[1]ਡੰਡੇਵਤ ਪੈਕੇ (ਡੰਡੌਤ ਕੀਤੀ)।
[2]ਪਰਸਣਾ।
[3]ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ।
[4]ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਪਤੀ।
[5]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦਿਓ।

ਤਵ ਗੁਨ ਸੁਨੋਂ ਗਾਇ ਸ ਉਮੰਗਾ।
ਅਹੈ ਮਨੀਖਾ[1] ਮੋ ਮਨ ਜੇਤੀ।
ਬਰਨਨ ਕਰੋਂ ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਤੇਤੀ ॥ ੭੪ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਏਕ ਤੂੰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਾਂਹੀ।
ਸੂਤ ਅਧਾਰ ਮਣਕ ਜਿਉਂ ਆਹੀ[*]।
ਔਰ ਨ ਲਖੀ ਜਾਤਿ ਗਤਿ ਤੇਰੀ।
ਕਜਾ ਬਰਨੋਂ ਸੂਛਮ ਮਤਿ ਮੇਰੀ- ॥ ੭੫ ॥
ਦਾਸ ਗਿਰਾ ਅਸ ਸੁਨਿਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਹਰਖ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ ਭਏ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬੋਲੇ -ਹੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ! ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।
ਤਵ ਅੰਤਰ ਕੀ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨੀ ॥ ੭੬ ॥
ਸੋ ਅਬ ਲੇਹੁ ਪਰਮ ਪਦ ਊਚਾ।
ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਪਹੂੰਚਾ।
ਮਾਰਤੰਡ[2], ਗ੍ਰਹ[3], ਸੋਮ[4], ਨਛੱਤ੍ਰਾ[5]।
ਸਭਿਹਿ ਪ੍ਰਦੱਛਨ[6] ਕਰਹਿਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ ॥ ੭੭ ॥
ਤਵ ਪਿਤ ਤਪ ਹਿਤ ਜਬ ਬਨ ਜਾਈ।
ਰਾਜ ਸਮਰਪਹਿ ਤੁਝਹਿ ਬਨਾਈ।
ਛਤੀਸ ਵਰਖ ਸਹਸ ਕਰ ਰਾਜੂ।
ਪੁਨ ਪਾਵਹੁ ਨਿਜਪਦ ਸੁਖ ਸਾਜੂ ॥ ੭੮ ॥
ਉੱਤਮ ਨਾਮ ਤੋਹਿ ਜੋ ਭ੍ਰਾਤਾ।
ਸਦਾ ਅਖੇਰ ਬਿਰਤਿ ਮਹਿਂ ਰਾਤਾ।
ਸੋ ਬਨ ਮਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਹਿ।
ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਤਿਹ ਮਾਤ ਪਯਾਨਹਿ ॥ ੭੯ ॥
ਸੋ ਦਾਵਾਨਲ[7] ਮਹਿਂ ਜਰਿ ਜਾਈ।
ਸਰਬ ਰਾਜ ਤੁਮ ਕਰੋ ਬਨਾਈ।

---

[1]ਬੁੱਧੀ।
[*]ਪਾ:-ਮਾਂਹੀ।
[2]ਸੂਰਜ
[3]ਨਵੇਂ ਗ੍ਰਹ।
[4]ਚੰਦਰਮਾਂ।
[5]ਨਛੱਤਰ।
[6]ਪ੍ਰਕਰਮਾ।
[7]ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ।

ਮਮ ਹਿਤ ਮਖ[1] ਕਰਿਯੇ ਹਿਤ ਲਾਈ।
ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੯੦ ॥
ਊਚੋ ਪਦ ਅਸ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰੀ।
ਜਿਹ ਕੋ ਬੰਦਹਿਂ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਮਮ ਆਇਸੁ ਗਮਨਹੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਿਰਦੇ ਬਹੁ ਚਾਹੀ- ॥ ੯੧ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਗੁਸਾਈਂ।
ਅੰਤਰ ਧਜਾਨ ਭਏ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਜਿਹ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੋਖ ਨਸਾਈਂ।
ਸੇਵਹੁ ਚਰਨ ਕਵਲ ਹਿਤਲਾਈ' ॥ ੯੨ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴)

ਇਸ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਧ੍ਰੂ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਕਥਾ ਲਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਧ੍ਰੂ ਨਾਲ ਭੇਟ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਥਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਧ੍ਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਰਮ ਗਤੀ ਹੋਈ ਬੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਾਖੀ ਬੀ ਇਤਨੀ ਕੁ ਲਿਖੀ ਹੈ:-

ਧ੍ਰੂ ਹਸਦਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ਕਰਿ ਪਿਆਰ ਪਿਉ ਕੁੱਛੜ ਲੀਤਾ।
ਬਾਹਹੁੰ ਪਕੜ ਉਠਾਲਿਆ ਮਨ ਵਿਚਿ ਰੋਸ ਮਤ੍ਰੇਈ ਕੀਤਾ।
ਡਿਡਹੁਲਿੱਕਾ ਮਾਂ ਪੁਛੇ ਤੂੰ ਸਾਵਾਣੀ ਹੈਂ ਕਿ ਸਰੀਤਾ?
ਸਾਵਾਣੀ ਹਾਂ ਜਨਮ ਦੀ ਨਾਮ ਨ ਭਗਤੀ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹੀਤਾ।
ਕਿਸ ਉਦਮ ਤੇ ਰਾਜ ਮਿਲੈ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਤੇ ਸਭ ਹੋਵਨ ਮੀਤਾ।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਰਾਧੀਐ ਜਿਦੂੰ ਹੋਈਐ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਾ।
ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਕਰਨ ਤਪ ਮਨ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ ਅਤੀਤਾ।
ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ਅਮਿਓ ਰਸ ਪੀਤਾ।
ਪਿਛਹੁੰ ਰਾਜੇ ਸਦਿਆ ਅਬਿਚਲ ਰਾਜ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਨੀਤਾ।
ਹਾਰ ਚਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਗ ਜੀਤਾ ॥੧॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴✴)

ਇਹ ਨਾਰਦ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ 'ਓਂ ਵਾਸਦੇਵ' ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਹੀ ਜਾਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਿਆਨ ਓਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਮਤ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੇ ਜਿਸ ਮਤ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਨਾਰਦ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ; ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ, ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਬੀ ਵਿਹਤ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਰਗ ਸਿੱਖੀ ਦਾ 'ਲਿਵ' ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੇਧ ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਧਜਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਤਵੱਜੋ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰ ਵਾਕ:-

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥ [ਗੋਂਡ ਮ:-੪]
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਕੀ ਠਾਹਰ ਨੀਕੀ ਧਿਆਨ ਕਉ ॥ [ਸਾ: ਮ:-੫]

---

[1]ਯੱਗ।

ਅਖੀ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਈਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਖੰਨਿ ॥ [ਵਾਰ ਕਾਨੜਾ]

ਜਿਸ ਟਿਕਾਣੇ ਓਹ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਾਂ ਤੋਂ ਪਰਮ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੫।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਧ੍ਰੂਵ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਇਤਹੱਤ੍ਰਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥੭੧॥

੭੨. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਧ੍ਰੂਵ ਪ੍ਰਸੰਗ।]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਸਾਗਰ ਅਨੰਦ ਮਨ ਨਿਜ ਮੀਨ ਬਨਾਉਂ।
ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਖ ਪਾਉਂ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹਨ (ਮੈਂ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਉਸ ਸਾਗਰ ਦੀ ਅਵਿੱਛੜ) ਮੱਛੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। (ਇਸ ਪ੍ਰੇਮਮਯ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ) ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਥਾ (ਅਗੇ ਹੋਰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਜਨ ਸੁਖ ਪਾਉਣ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਇਤਿਹਾਸਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਦੀਨ ਦਜਾਲਾ।
'ਧ੍ਰੂਵ ਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨਜੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੨ ॥
ਸੁਨਜੋ ਉਤਾਨਪਾਦ ਸੁਤ ਆਵਨ[1]।
ਅਮਿਤ ਭਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ਹਰਖਾਵਨ।
ਜਿਨ ਦਿਜਵਰ ਸੁਧ ਆਨ ਸੁਨਾਈ।
ਪਟ ਭੂਖਨ ਰਥ ਦੀਨ ਬਨਾਈ ॥ ੩ ॥
ਤਬ ਭੁਵਾਲ ਤਿਹ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਾ।
ਗਮਨਜੋ ਆਗੇ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ।
ਦੁੰਦਭਿ[2] ਬੇਣਾ[3] ਭੇਰਿ[4] ਬਜਾਈ।
ਬੇਦ ਪਾਠ ਦਿਜ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਈ ॥ ੪ ॥
ਸਰੁਚਿ, ਸੁਨੀਤੀ ਯੁਗ[5] ਨ੍ਰਿਪ[6] ਨਾਰੀ।
ਸਿਵਕਾ ਪਰ[7] ਚਢਿ ਚਲੀ ਅਗਾਰੀ।
ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਉੱਤਮ, ਲੋਕ ਬਿਸਾਲਾ[8]।
ਗਏ ਲੇਨ ਹਿਤ ਸਭਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੫ ॥
ਪਿਖਜੋ ਉਤਾਨਪਾਦ ਸੁਤ ਬਦਨਾ।
ਕਮਲ ਪਰਫੁੱਲਿਤ ਜਜੋਂ ਸੁਖ ਸਦਨਾ।

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਆਵਣ।
[2]ਧੌਂਸੇ।
[3]ਤੁਤੀਆਂ।
[4]ਭੇਰੀਆਂ।
[5]ਦੋਵੇਂ।
[6]ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ।
[7]ਪਾਲਕੀ ਤੇ।
[8]ਉੱਤਮ ਨਾਮੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਤੇ ਢੇਰ ਲੋਕੀ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਰਥ ਤੇ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਤਾ।
ਬੰਦਤਿ ਗਰ ਲਾਯੋ ਮਤਿਵੰਤਾ ॥ ੬ ॥
ਬਿਹਬਲ ਹੁਇ ਉਤਕੰਠਾ ਭੂਰੀ।
ਕੀਨ ਅਲਿੰਗਨ[1] ਗਰ ਰਹਿਪੂਰੀ[2]।
ਮਸਤਕ ਚੂੰਮਤਿ ਕਹ ਕੋ ਫੇਰਤਿ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਆਂਸੁਨ ਕੋ ਗੇਰਤਿ ॥ ੭ ॥
ਤਿਨ ਸੋਂ ਸੁਤ ਕੋ ਮਨਹੁ ਨ੍ਹਵਾਨਾ[3]।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ।
ਪੁਨ ਦੋ ਮਾਤ ਮਿਲੀ ਤਿਹ ਆਈ।
ਧ੍ਰੁੱਵ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਸਿਰ ਨਜਾਈ ॥ ੮ ॥
-ਚਿਰੰਜੀਵ- ਦੇ ਆਸ਼ਿਖ ਤਬ ਹੀ।
ਗਰ ਸੋਂ ਲਾਇ ਪਾਈ ਸੁਖ ਤਬ ਹੀ।
ਉੱਤਮ ਭ੍ਰਾਂਤ ਮਿਲਯੋ ਤਬ ਗਰ ਸੋਂ[4]।
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਭਰਯੋ ਸ਼ੁਭ ਉਰ ਸੋਂ ॥ ੯ ॥
ਕਰਨੀ[5] ਪਰ ਚਢਾਇ ਸੁਤ ਦੋਈ।
ਪੁਰਿ ਆਯੋ ਅਤਿ ਉਤਸ਼ਵ ਹੋਈ।
ਭੂਪਤ ਪਠਿ ਨਰ ਉਚਰੇ ਬਚਨਾ।
-ਦਰ ਦਰ ਪ੍ਰਤਿ ਕੀਜੈ ਸੁਠ ਰਚਨਾ- ॥ ੧੦ ॥
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਦਲੀ ਖੰਭ[6] ਲਗਾਏ।
ਮੁਕਤਾ[7] ਤੋਰਨ ਦਰ ਬੰਧਵਾਏ।
ਕੁੰਕਮ[8] ਲੀਪ ਕੁੰਭ ਭਰਿ ਪਾਨੀ।
ਚੰਦਨ ਗੰਧਿ ਗਰੀ[9] ਛਿਰਕਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥
ਕੰਚਨ ਥਾਰ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਦੀਪਾ।
ਦ੍ਵਾਰ ਦਿਖਾਇ ਖਰੀ ਅਵਨੀਪਾ।

---

[1]ਜੱਫੀ ਪਾਈ।
[2]ਗਲ ਭਰ ਆਇਆ।
[3]ਭਾਵ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਮਾਨੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨੁਹਾ ਦਿੱਤਾ।
[4]ਗਲ ਨਾਲ।
[5]ਹਥਨੀ।
[6]ਕੇਲੇ ਦੇ ਖੰਭੇ।
[7]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ
[8]ਕੇਸਰ।
[9]ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ।

ਗਾਵਹਿਂ ਗੀਤ ਮਿਲੀ ਪਿਕ ਬੈਨੀ।
ਭਾਂਤ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਖੰਜਨ ਨੈਨੀ ॥ ੧੨ ॥
ਸੁਨਤਿ ਉਤਾਨਪਾਦ ਗ੍ਰਿਹ ਗਵਨਾ।
ਕੰਚਨ ਮਨਿ[1] ਜਟਿਤੀ ਜਹਿਂ ਰਵਨਾ[2]।
ਅਟਾ ਫਟਕ[3] ਕੀ, ਹਾਟਕ ਕਲਸਾ[4]।
ਬੀਚ ਬਿਤਾਨ[5] ਤਨਜੋ ਤਹਿਂ ਭਲ ਸਾ[6] ॥ ੧੩ ॥
ਤਿਹ ਠਾਂ ਬੈਠਿ ਤਬੈ ਭੂਪਾਲਾ।
ਸੁਤਹਿ ਬਿਲੋਕਜੋ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਰਿ ਉਤਸਾਹ ਦੀਨ ਸਭਿ ਰਾਜੂ।
ਪ੍ਰਜਾ ਮਿਲਾਈ ਸਰਬ ਸਮਾਜੂ ॥ ੧੪ ॥
ਅਪਨੀ ਬੈਸ ਬਿੱਧ੍ਰ ਕੋ ਦੇਖੀ।
ਗਮਨਜੋ ਤਪ ਹਿਤ ਬਨਹਿਂ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ੀ।
ਪਾਛੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਧ੍ਰੁੱਵ ਲਾਗਾ।
ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਭਗਤ ਵਡ ਭਾਗਾ ॥ ੧੫ ॥
ਜੋ 'ਸਿਸੁਮਾਰ' ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ[7] ਆਹੀ।
'ਭ੍ਰਮੀ' ਨਾਮ ਤਿਹ ਸੁਤਾ[8], ਬਯਾਹੀ।
ਤਿਹ ਤੇ ਧ੍ਰੁੱਵ ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਉਪਜਾਏ।
'ਵਤਸਰ', 'ਕਲਪੰ' ਨਾਮ ਰਖਾਏ ॥ ੧੬ ॥
'ਉੱਤਮ' ਨਾਮ ਭ੍ਰਾਤ ਇਕ ਕਾਲਾ[9]।
ਮ੍ਰਿਗਿਯਾ[10] ਹਿਤ ਬਨ ਗਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜੱਛਨ ਸੰਗ[11] ਭਯੋ ਰਣ ਭਾਰੀ।
ਲਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉੱਤਮ ਗਯੋ ਮਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਮਣੀਆਂ।
[2]ਰਮਣੀਕ (ਥਾਉਂ ਹੈ)।
[3]ਬਿਲੌਰ ਦੀ ਅਟਾਰੀ।
[4]ਕਲਸ ਸੋਨੇ ਦੇ।
[5]ਚੰਦੋਆ।
[6]ਸੋਹਣਾ ਜਿਹਾ।
[7]ਨਾਮ ਰਾਜਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਜਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਕ 'ਅਧਿਕਾਰੀ' ਜੈਸੇ ਦਖਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਸੀ। (ਅ) ਸੂਰਜ।
[8]ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
[9]ਇਕ ਸਮੇਂ।
[10]ਸ਼ਿਕਾਰ।
[11]ਯਕਸ਼ਾਂ ਨਾਲ।

ਹਿਤ ਖੋਜਨ ਗਵਨੀ ਤਿਹ ਮਾਈ।
ਜਰੀ ਸੁ ਦਾਵਾਨਲ ਇਕ ਥਾਈਂ।
ਭ੍ਰਾਤਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੁਨੀ ਧ੍ਰੁੱਵ ਕਾਨਾ।
ਜਗਯੋ ਰੋਸ ਹਿਰਦੇ ਦੁਖ ਮਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥
ਜਗਿ ਬਿਜਈ[1] ਰਥ ਚਢਤਿ ਸਿਧਾਯੋ।
ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਅਲਕਾ ਪੁਰੀ[2] ਸਮੀਪ ਪਯਾਨਾ।
ਨਿਜ ਮੁਖ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੰਖ ਬਜਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥
ਸੁਨਤਿ ਜੱਛ ਨਿਕਸੇ ਬਲ ਭਾਰੀ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਸਰਬ ਸੰਭਾਰੀ।
ਭਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਦੁਹਨ ਦਿਸ਼ਿ ਘੋਰਾ।
ਛੂਟੇ ਤੀਛਣ ਬਾਨ ਕਠੋਰਾ ॥ ੨੦ ॥
ਜੱਛ ਜਬੈ ਘਾਇਲ[3] ਕਰਿ ਡਾਰੇ।
ਹਟੇ ਸਰਪ ਸਮ ਰਿਸ ਉਰ ਧਾਰੇ।
ਪੌਰਖ[4] ਧ੍ਰੁੱਵ ਕੋ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਈ।
ਭਰੇ ਗਰਬ ਭੂਰੰ[5] ਗਰਜਾਈ ॥ ੨੧ ॥
ਏਕ ਬਾਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਸਭਿਹੀ।
ਬਾਨ ਅਨਿਕ ਬਰਖਾਏ ਤਬ ਹੀ।
ਪਰਿਘ[6], ਭਸੁੰਡੀ[7], ਤੋਮਰ[8], ਸ਼ਕਤੀ[9]।
ਨਾਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰੈ ਕੋ ਉਕਤੀ ॥ ੨੨ ॥
ਛਾਯੋ ਰਥ ਧ੍ਰੁੱਵ ਕੋ ਤਬ ਐਸੇ।
ਮਹਾਂ ਮੇਘ ਘਟ ਸੂਰਜ ਜੈਸੇ।
ਜਿਉਂ ਗਿਰ ਪਰ ਬਰਖੈਂ ਘਨ ਭਾਰੇ।
ਤਿਉਂ ਇਕ ਬਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਡਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥

---

[1]ਜਗਤ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[2]ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਨਗਰੀ।
[3]ਜ਼ਖਮੀ।
[4]ਬਲ।
[5]ਬੜੇ।
[6]ਕੁਹਾੜਾ, ਗੰਡਾਸਾ।
[7]ਗੁਰਜ।
[8]ਬਰਛਾ।
[9]ਬਰਛੀ।

ਭਾ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿਂ ਹਾਹਾਕਾਰਾ।
-ਨਸਜੋ[1] ਬੰਸ ਮਨੁ[2]- ਐਸ ਬਿਚਾਰਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਜੱਛ ਸਭੈ ਹਰਖਾਏ।
ਭਰੇ ਗਰਬ ਉਰ ਵਡ ਗਰਜਾਏ ॥ ੨੪ ॥
ਧ੍ਰੁੱਵ ਰਥ ਅਵਸਰ ਪਾਇ ਬਹੋਰੀ।
ਰਵਿ ਜਿਉਂ ਨਿਕਸਿ ਨੀਹਾਰਹਿ ਫੋਰੀ[3]।
ਧੋਰਿ[4] ਧਨੁ[5] ਕਰ ਮਹਿਂ[6] ਸਰ[7] ਬਰਖਾਏ।
ਪੀੜਤ ਹੁਇ ਸਭਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ[8] ਪਲਾਏ[9] ॥ ੨੫ ॥
ਬਾਨਨ ਸੰਗ ਬਿਧੇ ਤਨ ਤਿਨ ਕੇ।
ਭਾਗੇ, ਵਡੋ ਗਰਬ ਉਰ ਜਿਨ ਕੇ।
ਮਾਥੇ ਭੁਜਾ ਚਰਨ ਕਟਿ ਡਾਰੇ।
ਜੇ ਸਨਮੁਖ ਭੇ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥
ਅਨਗਨ ਜੱਛ ਪਰੇ ਕਟ ਧਰਨੀ।
ਬਨ ਕਟਨੇ ਸਮ ਉਪਮਾ ਬਰਨੀ।
ਘਨ ਅਨੀਕ[10] ਜਿਵ ਪੌਨ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਉਂ ਭਾਗੇ ਪਾਛੇ ਨ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥
ਮਾਯਾ ਅਪਨੀ ਤਬਹਿ ਪਸਾਰੀ।
ਸ਼ਿਲਾ ਕਬੰਧ[11] ਗਿਰਹਿਂ[12] ਨਭ[13] ਭਾਰੀ[14]।
ਬਿਸ਼ਟਾ, ਮੂਤ੍ਰ, ਰੁਧਿਰ[15], ਪੂੰ, ਤਬ ਹੀ।

---

[1]ਨਾਸ਼ ਹੋਯਾ ਕਿ ਹੋਯਾ।
[2]ਮਨੂੰ ਦਾ ਬੰਸ।
[3]ਕੋਹੀਰ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ।
[4]ਧਾਰਕੇ।
[5]ਧਨੁਖ।
[6]ਹੱਥ ਵਿਚ।
[7]ਤੀਰ।
[8]ਵੈਰੀ।
[9]ਦੌੜ ਗਏ।
[10]ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਫੌਜ।
[11]ਪੱਥਰ ਤੇ ਧੜ।
[12]ਗਿਰਦੇ ਹਨ।
[13]ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ।
[14]ਭਾਰੇ, ਬਹੁਤ।
[15]ਲਹੂ।

ਬਰਖੈਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ[1] ਗਗਨ[2] ਤੇ ਸਭਿਹੀ ॥ ੨੮ ॥
ਸ਼ੂਕਰ[3], ਸਿੰਘ[4], ਬਜਾਘ੍ਰ[5], ਅਹਿ ਘੋਰਾ।
ਪ੍ਰਲੈ ਸਰਸ ਭਾ ਨਾਦ ਕਠੋਰਾ।
ਜਿਉਂ ਧ੍ਰੂ ਕੀ ਧੁਜਨੀ[6] ਹ੍ਵੈ ਹਾਨੀ।
ਤਿਉਂ ਸੁ ਆਸੁਰੀ ਮਾਯਾ ਠਾਨੀ[7] ॥ ੨੯ ॥
ਧ੍ਰੁੱਵ ਹਰਿ ਭਗਤ ਮਹਾਂਬਲ ਧਾਰਾ।
ਨਾਰਾਯਨਸਰ[8] ਤਬਹਿ ਸੰਭਾਰਾ।
ਕਰ[9] ਮਹਿਂ ਲੇ ਧਨੁ ਮਹਿਂ ਜਬ ਜੋਰਾ।
ਨਾਸ਼ ਭਈ ਮਾਯਾ ਵਡ ਘੋਰਾ ॥ ੩੦ ॥
ਜਬ ਵਹੁ ਬਾਨ ਕਟਕ[10] ਮਹਿਂ ਡਾਰਾ।
ਛਿਨਕ ਬਿਖੈ ਸਗਰੋ ਸੰਘਾਰਾ।
ਕਟੇ ਅੰਗ ਬਜਾਕੁਲ ਹ੍ਵੈ ਭਾਗੇ।
ਸਰਪ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਯੋਂ ਖਗਪਤਿ ਆਗੇ ॥ ੩੧ ॥
ਧ੍ਰੁੱਵ ਕੋ ਪਿਤਪਿਤ[11] ਨ੍ਰਿਪ ਮਨੁ[12] ਜੋਈ।
ਦਯਾ ਭਈ ਆਯੋ ਚਲਿ ਸੋਈ।
ਕਹਿਨ ਲਗਾ ਧ੍ਰੁੱਵ ਕੋ ਅਸ ਬਾਨੀ।
-ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਨ ਜਛ ਕਰਿ ਹਾਨੀ ॥ ੩੨ ॥
ਤੂੰ ਹਰਿ ਭਗਤ ਦਯਾ ਉਰ ਧਾਰਹੁ।
ਰਿਸ ਕਰਿ ਸ਼ਾਂਤਿ[13], ਨ ਜੱਛ ਸੰਘਾਰਹੁ।
ਏਕ ਭ੍ਰਾਤ ਤੇਰੋ ਇਨ ਮਾਰਾ।
ਤੈਂ ਅਨਗਨ ਬਹੁ ਕਟਕ ਸੰਘਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥

---

[1]ਵੈਰੀ।
[2]ਅਕਾਸ਼।
[3]ਸੂਰ।
[4]ਸ਼ੇਰ।
[5]ਬਘਿਆੜ।
[6]ਸੈਨਾ।
[7]ਕੀਤੀ।
[8]ਨਾਰਾਇਣ ਅਸਤ੍ਰ।
[9]ਹਥ।
[10]ਵੈਰੀ ਸੈਨਾ।
[11]ਦਾਦਾ।
[12]ਮਨੂੰ ਰਾਜਾ।
[13]ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ।

ਬਾਲ ਬੈਸ ਤੁਮ ਬਿਸ਼ਨੁ ਧਿਆਯੋ।
ਤਹਾਂ ਗਜਾਨ ਪੂਰਨ ਉਰ ਪਾਯੋ।
ਆਤਮ ਸਰਬ ਬਿਖੇ ਹੈ ਏਕੂ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਭਾਰਿ ਬਿਬੇਕੂ ॥ ੩੪ ॥
ਅਹੈ ਅਨੁਚਿਤ ਯਹੈ ਸਭਿ ਬਾਤਾ।
ਬਸ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਨ ਕਰਿ ਅਬ ਤਾਤਾ! -।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੀਨ ਗਜਾਨ ਮਨੁ ਰਾਊ।
ਜੁੱਧ ਕਰਤਿ ਧ੍ਰੂੱਵ ਕੀਨ ਹਟਾਊ ॥ ੩੫ ॥
ਪੁਨ ਮਨੁ[1] ਗਵਨਜੋ ਅਪਨ ਅਵਾਸੂ।
ਤਬ ਧਨਪਤਿ[2] ਆਵਾ ਧ੍ਰੂੱਵ ਪਾਸੂ।
ਬਰਨਨ ਕੀਨੋ ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲਾ।
-ਧੰਨ ਧੰਨ ਹਰਿ ਭਗਤ ਭੁਵਾਲਾ ॥ ੩੬ ॥
ਕਹਜੋ ਪਿਤਾਮਾ ਕੋ ਤੁਮ ਮਾਨਾ।
ਉਰ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਸਕਲ ਬਿਸਰਾਨਾ[3]।
ਤੁਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨਹਿਂ ਜੱਛ ਸੰਘਾਰਾ।
ਏਕ ਨਹੀਂ ਜੱਛ ਤੁਮ ਨੈ ਮਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥
ਮਾਰਨ ਕੋ ਕਾਰਨ ਇਕ ਕਾਲੂ[4]।
ਲਖਤਿ ਨ ਕੋ ਗਤਿ ਜਾਸ ਬਿਸਾਲੂ।
ਮੈਂ ਅਰ ਮੋਰ ਤੋਰ ਜੇ ਜਾਨਤਿ।
ਤਾਂ ਕੋ ਪੰਡਤ ਅੱਗਜ[5] ਪਛਾਨਤਿ ॥ ੩੮ ॥
ਤੂੰ ਮਤਿਵਾਨ ਗਜਾਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਬਾਲ ਬੈਸ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਮਾਨੀ।
ਤੁਝ ਪਰ ਮੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਚਹੋ ਜੁ ਬਰ ਜਾਚਹੁ ਤਤਕਾਲਾ- ॥ ੩੯ ॥
ਸੁਨਿ ਬੋਲਜੋ ਧ੍ਰੂੱਵ ਤਬ ਅਸਰੀਤੀ।
-ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਚਰਨ ਅਚਲ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਸਿੰਧੁ ਜਗਤ ਜਾਂ ਤੇ ਤਰਿ ਜਾਊਂ।

---

[1] ਮਨੂੰ।
[2] ਕੁਬੇਰ।
[3] ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ।
[4] ਮੌਤ।
[5] ਅੱਗਜਾਨੀ।

ਇਹ ਬਰ ਤੁਮ ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਪਾਊਂ- ॥ ੪੦ ॥
-ਏਵ ਮਸਤ[1]- ਕਹਿ ਬਚਨ ਕੁਮੇਰਾ[2]।
ਗਮਨਜੋ ਤਬਹਿ ਹੁਤੋ ਜਹਿਂ ਡੇਰਾ।
ਧ੍ਰੁੱਵ ਅਪਨੇ ਪੁਰਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵਾ।
ਜਿਹ ਕੋ ਸੁਰ ਨਰ ਮਹਿਂ ਜਸ ਛਾਵਾ ॥ ੪੧ ॥
ਕੀਨ ਪ੍ਰਿਥੀ ਕੋ ਰਾਜ ਘਨੇਰਾ।
ਕਰਿ ਮਖ[3] ਫਲ ਅਰਪਜੋ ਹਰਿ ਪੈਰਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਰਹਜੋ ਸਮਾਈ।
ਸਰਬ ਸੁਖਨ ਸੋਂ ਪ੍ਰਜਾ ਬਸਾਈ ॥ ੪੨ ॥
ਛੱਤਿਸ ਸਹਸ[4] ਬਰਖ ਕਰਿ ਰਾਜੂ।
ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮਾਦਿਕ ਸਾਜੂ।
ਨੱਸ੍ਵਰ[5] ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਗਤ ਬਹੋਰੀ।
ਸੁਪਨ ਸਮਾਨ ਦੀਨਿ ਸਭਿ ਡੋਰੀ ॥ ੪੩ ॥
ਸੁਤ ਕੋ ਰਾਜ ਸਮਰਪਨ ਕੀਨਾ।
ਆਪ[6] ਪੰਥ ਕਾਨਨ ਕੋ ਲੀਨਾ।
ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਰਸਰੀ[7] ਤੀਰਾ।
ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਪੁਨ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੪੪ ॥
ਜੋਗ ਸਮਾਧੀ ਕੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨੇ।
ਧਜਾਤਾ ਧੇਯ ਏਕ ਕਰਿ ਲੀਨੇ।
ਭਯੋ ਅਭਾਵ ਜਗਤ ਕੋ ਤਬ ਹੀ।
ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਜੋ ਨਹਿਂ ਕਬਹੀ ॥ ੪੫ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਬੀਤ ਗਯੋ ਕੁਛ ਕਾਲੂ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਗਨ ਬਿਸਾਲੂ।
ਨਭ ਤੇ ਤਬ ਬਿਵਾਨ ਇਕ ਆਵਾ।
ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਪਸਰਜੋ ਜਾਸ ਪ੍ਰਭਾਵਾ ॥ ੪੬ ॥

---

[1]ਐਸੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।
[2]ਕੁਬੇਰ।
[3]ਯੱਗ।
[4]ਛੱਤੀ ਹਜ਼ਾਰ।
[5]ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ।
[6]ਧ੍ਰੂਵ ਨੇ।
[7]ਗੰਗਾ।

ਕਿੰਕਰ ਜਿਹ ਕੋ ਲਗੇ ਅਨੂਪਾ।
ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸੁਠ[1] ਸ਼ਜਾਮ[2] ਸਰੂਪਾ।
ਬਯ[3] ਕਿਸ਼ੋਰ[4] ਸ਼ਸ਼ਿ ਬਦਨ ਸੁਹਾਵਤਿ।
ਕੁੰਡਲ ਮੁਕਟ ਹਾਰ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ ॥ ੪੭ ॥
ਨੰਦਾਦਿਕ[5] ਪ੍ਰਭੁ ਕਿੰਕਰ[6] ਜੇਈ[*]।
ਧ੍ਰੂਵ ਕੇ ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਭੇ ਸੇਈ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ -ਹੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾ!
ਬਾਲ ਬੈਸ ਕਿਯ ਭਗਤਿ ਅਪਾਰਾ ॥ ੪੮ ॥
ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਪਤਿ[7] ਤੁਮ ਭਲੇ ਰਿਝਾਏ।
ਤਾਂਹੀ ਨੈ ਤੁਝ ਪਾਸ ਪਠਾਏ।
ਪ੍ਰਭੁ ਆਗਜਾ ਅਬ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ।
ਨਿਰਮਲ ਸੁਖ ਭੋਗਹੁ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ॥ ੪੯ ॥
ਸਪਤ ਰਿਖੀ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਪਦ ਜਿਂਹ।
ਜਤਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿਂ ਤਿਹਂ।
ਭਾਨੁ[8] ਇੰਦ[9] ਗ੍ਰਹ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ।
ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਦੱਛਨ[10] ਨਿਤ ਹਿਤ ਧਾਰੇ ॥ ੫੦ ॥
ਤੋਰ ਪਿਤਾਮਾਦਿਕ[11] ਤਪ ਕਾਰੀ।
ਕੋਇ ਨ ਪਹੁੰਚਜੋ ਤਹਾਂ ਅਗਾਰੀ[12]।
ਇਸ ਬਿਵਾਨ ਪਰ ਚਢੋ ਤੁਰੰਤਾ।
ਭੋਗਹੁ ਸੁਖ ਜੋ ਮਹਿਤ ਅਨੰਤਾ- ॥ ੫੧ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਧ੍ਰੂਵ ਜਬ ਹੀ।

---

[1]ਸੁੰਦਰ।
[2]ਸਾਂਵਲਾ।
[3]ਆਯੂ।
[4]ਕੁਮਾਰ।
[5]ਨੰਦ ਤੋਂ ਆਦਿ।
[6]ਦਾਸ।
[*]ਪਾ:-ਤੇਈ।
[7]ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ।
[8]ਸੂਰਜ।
[9]ਚੰਦ।
[10]ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ।
[11]ਦਾਦਾ ਆਦਿਕ।
[12]ਅਗੇ।

ਸੁਰਸਰਿ ਮੈਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕਿਯ ਤਬ ਹੀ।
ਸਰਬ ਰਿਖਿਨਿ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ੁਭ ਆਸ਼ਿਖ ਲੀਨੀ ॥ ੫੨ ॥
ਪੁਨ ਬਿਮਾਨ ਪੂਜਾ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਦੀਨਿ ਸੁਹਾਤੀ।
ਸਰਬ ਗਣਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਚਢ਼ਜੋ ਬਿਮਾਨ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ ॥ ੫੩ ॥
ਦੇਵਨ ਬਾਦਿਤ[1] ਸਰਬ ਬਜਾਏ।
ਪੁਸ਼ਪਾਂਜੁਲ[2] ਬਹੁਤੇ ਬਰਖਾਏ।
-ਜਯ ਜਯ- ਧੁਨਿ ਚਹੁਂ ਓਰ ਉਚਾਰੀ।
ਚਲਜੋ ਬਿਮਾਨ ਮਹਾ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥
ਸਭਿਹਨਿ ਤੇ ਊਚੇ ਅਸਥਾਨਾ।
ਪਹੁਂਚਜੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਰੁਚਿਰ ਬਿਮਾਨਾ'।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਯੇ ਗੁਨਖਾਨੀ!।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖੀ ਸਰਬ ਕਹਾਨੀ ॥ ੫੫ ॥
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਅਬ ਤਾਂਹੀ।
ਜਿਹ ਕੋ ਰੁਚਿਰ ਚਰਿਤ ਤੁਮ ਭਾਖਾ।
ਤਿਹ ਕੇ ਦੇਖਿਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ' ॥ ੫੬ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈ 'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!।
ਚਲਹੁ ਦਿਖਾਵੈਂ ਤਿਹ ਇਸਥਾਨਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।
ਧ੍ਰੱਵ ਮੰਡਲ ਮਹਿਂ ਗਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੫੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਫਿਰਤਿ ਹੁਤੋ ਧ੍ਰੱਵ ਥਾਨ ਨਿਜ ਦੇਖਿ ਹਮਾਰੀ ਓਰ।
ਉਰ ਬਿਚਾਰ-ਦ੍ਵੈ ਨਰ ਇਹਾਂ ਆਏ ਕਿਹ ਕੇ ਜੋਰ- ॥ ੫੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਜਬ ਜਾਈ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਅਲਾਈ।
ਬੂਝਤਿ ਧ੍ਰੱਵ 'ਕੌਨ ਤੁਮ ਆਏ?।
ਭੂਚਰ ਖੇਚਰ ਕਿਨ ਪਹੁੰਚਾਏ[1]? ॥ ੫੯ ॥

---
[1]ਵਾਜੇ।
[2]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ।

ਕੈਸੇ ਮਾਰਗ ਲੀਨ ਪਛਾਨਾ?।
ਆਗੈ ਕਿਤ ਕੋ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ?।
ਬਿਖਮ[2] ਪੰਥ[3] ਵਡ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਆਏ?।
ਦੇਵ ਨ ਦਾਨਵ ਕਿਹਨੂੰ ਖਾਏ? ॥ ੬੦ ॥
ਪੂਰਬ ਭਈ ਨ ਕਬਹੂੰ ਐਸੇ।
ਦੇਹਿ ਸਹਿਤ ਆਏ ਅਬ ਜੈਸੇ।
ਬਿਖਮ ਪਹਾਰ ਉਲੰਘੇ ਸਾਰੇ।
ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੬੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਕੀਨ ਭਗਤਿ ਤਿਹ ਜੋਰ।
ਮਾਰਗ ਭਲੇ ਪਛਾਨਿ ਕੈ, ਆਏ ਤੁਮਰੀ ਓਰ ॥ ੬੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਧਰਜੋ ਧਜਾਨ ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਸਭਿਹੀ ਮਾਰਗ ਭਯੋ ਸੁਖਾਰਾ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਏ।
ਦਾਨਵ ਦੇਵ[4] ਚਰਨ ਕੋ ਲਾਏ ॥ ੬੩ ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਹਮਾਰੈ।
ਬਰ ਦੀਜੈ ਜਿਉਂ ਬੇਗ ਨਿਹਾਰੈਂ।
ਬਾਲ ਬੈਸ ਤੇ ਭਗਤ ਸਪੂਰਨ।
ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਤੌਰ ਗੁਨ ਰੂਰਨ[5] ॥ ੬੪ ॥
ਜਾਨਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਭਗਤਨ ਕੋ ਸੁਖਸਾਰਾ'।
ਧ੍ਰੂੱਵ ਨੈ ਸੁਨਜੋ ਨਾਮ ਅਸ ਜਬ ਹੀ।
ਨਮੋ ਦੀਨੀ ਕਰ ਜੋਰੇ ਤਬ ਹੀ ॥ ੬੫ ॥
ਕਹਨ ਲਗਜੋ 'ਪੂਰਬ[6] ਸੁਧ ਪਾਈ।
ਧਰਾਵਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਧਰਿ ਜਾਈ।
ਆਨਿ ਨਿਕਟ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨੰ।

---

[1](ਭੂਚਰ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਨੂੰ (ਖੇਚਰ) ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸਨੇ ਪੁਚਾਇਆ ਹੈ?
[2]ਟੇਢਾ (ਅ) ਕਠਨ।
[3]ਰਾਹ।
[4]ਦੇਉ, ਦੈਂਤ।
[5]ਸੁੰਦਰ।
[6]ਪਹਿਲੇ ਹੀ।

ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ[1] ਸਫਲੀ ਕੀਨੰ' ॥ ੬੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨੁ ਸੁਖ ਰਾਸੂ!।
ਯੌਂ ਹਰਖਤਿ ਕਿਯ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸੂ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠੇ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਤਿਹ ਪਦ[2] ਕਵੀ[*] ਨਮਾਮਿ ਨਮਾਮੀ[3] ॥ ੬੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਧ੍ਰੂਵ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਹੱਤ੍ਰਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥੭੨॥

[1]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।
[2]ਚਰਣਾਂ ਤੇ।
[*]ਪਾ:-ਕਰੀ।
[3]ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

੭੩. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਸੰਚਖੰਡ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮਿਲਣ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਅਦਭੁਤ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਸਰੁ, ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਮਿਲਿ ਤਾਂਹਿ।
ਬਾਇਸ ਤੇ ਪਿਕ ਹੋਤਿ ਹੈ, ਬਕ ਤੇ ਹੰਸ ਕਰਾਹਿ ॥ ੧ ॥

ਅਦਭੁਤ ਅਚਰਜ। ਅਨੋਖਾ। [ਸੰਸ:, ਅਦਭੁਤ]
ਬਾਇਸ ਕਾਂ [ਸੰਸ:, ਵਾਯਸ] ਭਾਵ-ਖੋਟੇ, ਕ੍ਰੂਰ, ਲੋਭੀ।
ਪਿਕ ਕੋਇਲ। ਭਾਵ-ਗੁਣੀ, ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ।
ਬਕ ਬਗਲਾ, ਭਾਵ-ਦੰਭੀ, ਨੀਚ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ।
ਹੰਸ ਹੰਸ ਪੰਛੀ, ਭਾਵ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਸੁਜਨ, ਸੰਤ, ਪਾਰਗਿਰਾਮੀ ਪੁਰਖ।

ਅਰਥ-ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਇਕ ਅਚਰਜ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਨੇ (ਰੂਪੀ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਂ ਤੋਂ ਕੋਇਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਜੋ) ਬਗਲੇ ਤੋਂ ਹੰਸ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਾਲਾ ਕਹਿਤਿ ਰੁਚਿਰ ਇਤਿਹਾਸਾ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਸੁਖਰਾਸਾ!।
ਹਮ ਕੋ ਧ੍ਰੁੱਵ ਲੋਕ ਮਹਿਂ ਛੋਰਾ।
ਗਮਨੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਕੀ ਓਰਾ ॥ ੨ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਤਿਹ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਦੇਖਜੋ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ।
ਜਸੋਂ ਮੈਂ ਸੁਨਜੋਂ ਸੁਨਾਵੋਂ ਤੈਸੇ।
ਛਿਨਕ ਬਿਖੈ ਪਹੁਂਚੇ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਜਿਹਂ ਸੁਠ ਰਚਨਾ ਬਨੀ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨ ॥
ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਉਪਬਨ ਰੂਰੇ।
ਸ਼ਾਖਾ ਨਿਵੀਂ ਫਲਨ ਰਸ ਪੂਰੇ।
ਕੁਸਮ ਬਾਟਿਕਾ ਬਨੀ ਸੁਹਾਈ।
ਭੌਂਰ ਗੁੰਜਾਰ ਜਿਨਹਿਂ ਪਰ ਲਾਈ ॥ ੪ ॥
ਕਰਹਿਂ ਨਿਰੰਤਰ ਹਰਿ ਜਸ ਗਾਨਾ।
ਹੰਸ, ਕੀਰ[1], ਪਿਕ[2], ਜੇ ਖਗ[3], ਨਾਨਾ।
ਪੌਰ[4] ਵਡੋ ਸੁੰਦਰ ਉਜਿਆਰਾ[5]।
ਹੀਰੇ ਮਾਣਿਕ ਲਗੇ ਅਪਾਰਾ ॥ ੫ ॥
ਅਹੈਂ ਭਗਤ ਜਿਨ ਮੋਖ ਸ਼ਲੋਕਾ[1]।

---

[1]ਤੋਤੇ।
[2]ਕੋਇਲ।
[3]ਪੰਛੀ।
[4]ਦਰਵੱਜਾ।
[5]ਰੌਸ਼ਨ।

ਬਿਚਰਤਿ ਹੈਂ ਹਰਖਤਿ ਬਿਨ ਸ਼ੋਕਾ।
ਸੁਪਨੇ ਮਾਤਰ ਜਹਿਂ ਨ ਬਿਕਾਰਾ।
ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਗ੍ਯਾਨ ਅਪਾਰਾ ॥ ੬ ॥
ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੇਰੇ।
ਖਚੀ[2] ਮਣਿਨ[3] ਜਗਮਗਤ[4] ਘਨੇਰੇ।
ਸਿਲਾ ਫਟਕ ਕੀ ਮਲਯ[5] ਕਪਾਟਾ[6]।
ਮੁਕਤਾ[7] ਕੀ ਤੋਰਣ[8] ਦਰ ਠਾਟਾ[9] ॥ ੭ ॥
ਤਹਿਂ ਜਬ ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਭਗਤਨ ਸਭਿਨਿ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਕੈ।
ਪਰਮ ਸੁਖੀ ਭੇ ਰੂਪ ਨਿਹਰਿਕੈ ॥ ੮ ॥
ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ।
ਬਨੀ ਮੰਦਿਰਨ ਉਪਮਾ ਭਾਰੀ।
ਅਜਰਨ ਬਿਖੈ[10] ਮਣਿਨ[11] ਗਚਕਾਰੀ।
ਜਿਨਕੇ ਬਰਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥ ੯ ॥
ਬਸਹਿਂ ਭਗਤ ਤਿਨ ਬੀਚ ਅਨੂਪਾ।
ਜਿਨਹੀ ਪਾਈ ਮੋਖ ਸਰੂਪਾ[12]।
ਪੀਤ ਬਸਨ ਤਨ ਸ਼੍ਯਾਮ ਸੁ ਬਰਨਾ।
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਮਨ ਕੀ ਹਰਨਾ[13] ॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਨੀਲ ਸ਼ਿਲਾ ਪਰ ਭੋਰ ਜਿਉਂ[14], ਆਤਪ[1] ਪਰਜੋ ਸੁਹਾਇ।

---

[1]ਸਾਲੋਕ ਨਾਮੇ ਮੁਕਤੀ (ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨੦ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ)।
[2]ਜੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।
[3]ਮਣੀਆਂ।
[4]ਚਮਕਦੀਆਂ।
[5]ਚੰਦਨ ਦੇ।
[6]ਤਖਤੇ।
[7]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ।
[8]ਬੰਦਨਵਾਰਾਂ।
[9]ਦਰਾਂ ਤੇ ਸਜਾਈਆਂ ਹਨ।
[10]ਵੇਹੜਿਆਂ ਵਿਚ।
[11]ਮਣੀਆਂ ਦੀ।
[12]ਸਾਰੂਪ ਨਾਮੇ ਮੁਕਤੀ।
[13]ਮਨ ਹਰਨ ਵਾਲੀ।
[14]ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਜਿਵੇਂ।

ਕੁੰਡਲ ਮੀਨਾਕਾਰ[੨] ਜੇ, ਪਹਿਰੇ ਕਰਨ[੩] ਸੁਭਾਇ[੪] ॥ ੧੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਚਾਰੁ ਭੁਜਾ ਭੂਖਨ ਜਿਨ ਚਾਰੂ।
ਕੰਕਨ[੫] ਅੰਗਦ[੬] ਮੁੱਦ੍ਰਿਕ[੭] ਧਾਰੂ।
ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ ਧਰੇ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ।
ਅਤਿ ਕੁੰਤਲ[੮] ਕਚ[੯] ਮਨਹਿਂ ਚੁਰਾਵਤਿ ॥ ੧੨ ॥
ਤਹਾਂ ਪਹੂਚੇ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਮਿਲੇ ਭਗਤ ਉਠਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ।
ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਪਾਇ ਉਰ ਸੋਊ ॥ ੧੩ ॥
ਪਰਸੰਸਹਿਂ[੧੦] 'ਤੁਮ ਆਦਿ[੧੧] ਅਨਾਦੂ[੧੨]।
ਸਰਬ ਜਨਨ[੧੩] ਦਾਨੀ ਅਹਿਲਾਦੂ[੧੪]।
ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਜਗਤ ਬਿਸਤਾਰਕ[੧੫]।
ਜੁਗ ਜੁਗ ਭਗਤਨ ਕੋ ਰਖਵਾਰਕ[੧੬]' ॥ ੧੪ ॥
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਚ ਕਹਿ ਕੈ।
ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਚਹਿ ਕੈ।
ਗੇ ਆਗੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।
ਜਹਿਂ ਜਨ ਪਾਈ ਮੋਖ ਸਮੀਪਾ[੧੭] ॥ ੧੫ ॥
ਤਿਹ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੌਨ ਉਚਰਿਹੀ।

---

[1]ਧੁੱਪ।
[2]ਜੜਾਊ (ਅ) ਮੱਛੀ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ।
[3]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ।
[4]ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ।
[5]ਕੜੇ।
[6]ਬੁਹੱਟੇ।
[7]ਛੱਲੇ, ਮੁੰਦਰੀਆਂ।
[8]ਕੁੰਡਲਦਾਰ।
[9]ਵਾਲ।
[10]ਭਾਵ ਸਾਰੂਪ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿੰਮਾ ਕੀਤੀ।
[11]ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਆਦਿ।
[12]ਆਦਿ ਰਹਿਤ।
[13]ਦਾਸਾਂ ਦੇ।
[14]ਅਨੰਦ ਦਾਤਾ।
[15]ਫੈਲਾਵਣ ਵਾਲੇ।
[16]ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[17]ਸਾਮੀਪ ਨਾਮੇ ਮੁਕਤੀ।

ਜੇ ਸਦੀਵ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਰਿਹੀ।
ਤਹਿਂ ਜਬ ਪਹੁੰਚੇਂ ਦੀਨਾ ਨਾਥੂ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਮਿਲੇ ਹਿਤ ਸਾਥੂ ॥ ੧੬ ॥
ਪੁਨ ਆਵਾ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰਾ।
ਕੋਟ[1] ਸੂਰ[2] ਸਮ ਜਗਮਗਕਾਰਾ[3]।
ਮਰਕਤਿ[4] ਪਦਮਰਾਗ[5] ਛਬਿ ਭਾਰੀ।
ਮੀਨਾਕਾਰ ਜਹਾਂ ਗਚਕਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥
ਹਾਟਕ[6] ਫਟਕ[7] ਪ੍ਰਵਾਲਨ[8] ਥੰਭਾ।
ਜਿਨ ਬਿਲੋਕਿ ਮਨ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ।
ਹਰਿਤ ਮਣਿਨ ਮਾਣਿਕ ਬਿਚਿ ਹੀਰੇ।
ਬਿਰਚੇ[9] ਕੋਰ[10] ਕਾਢਿ ਸੁਠ[11] ਚੀਰੇ ॥ ੧੮ ॥
ਮੁਕਤਾ ਮਾਲਨ ਝਾਲਰ ਝਾਈ।
ਦੂਸਰ ਦਿਪਹਿ ਤਿਨਹਿ ਕੀ[*] ਨਜਾਈਂ[12]।
ਚੀਰ ਪਰੋਜਨ[13] ਰਚੇ ਸਰੋਜਾ[14]।
ਜਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਿ ਲਜਾਇ ਮਨੋਜਾ[15] ॥ ੧੯ ॥
ਮੇਚਕ ਮਣਿ ਕੋ[16] ਭ੍ਰਿੰਗੁ[17] ਬਨਾਏ।

---

[1]ਕ੍ਰੋੜਾਂ।
[2]ਸੂਰਜਾਂ।
[3]ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[4]ਪੰਨੇ (ਅ) ਨੀਲਮ।
[5]ਲਾਲ ਮਣੀਆਂ।
[6]ਸੋਨੇ।
[7]ਬਿਲੌਰ।
[8]ਗੁਲੀਆਂ ਦੇ।
[9]ਬਣਾਏ।
[10]ਨੋਕਾਂ।
[11]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[*]ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਤਰਨਿ ਕੀ-ਸੀ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਮੋਤੀ ਮਾਲਾ ਦੀ ਝਾਲਰ ਦੂਸਰੇ ਵਾਂਙੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ।
[12]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀਆਂ ਦੀ ਝਾਲਰ ਦੀ ਝਮਕ (ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਹੋ ਕੇ) ਦਿਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ ਦੂਸਰੀ (ਹੋਰ) ਹੈ।
[13]ਚੀਰਕੇ ਫੀਰੋਜ਼ੇ।
[14]ਕਵਲ ਬਣਾਏ।
[15]ਕਾਮਦੇਵ।
[16]ਕਾਲੀਆਂ ਮਣੀਆਂ ਦੇ।
[17]ਭੌਰੇ।

ਰਚੇ ਰੁਚਿਰ ਛਬਿ ਕੌਨ ਗਨਾਏ।
ਬੀਚ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਬਿਤਾਨ[1] ਬਨਾਵਾ[+]।
ਲਗੀ ਡੋਰ ਮਖ਼ਤੂਲ[2] ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੨੦ ॥
ਸੱਚਖੰਡ ਕੀ ਉਪਮਾ ਜੋਈ।
ਉਚਰਿ ਸਕੈ ਅਸ ਕਵਿ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਜਹਿਂ ਕੁੰਠਤਿ[3] ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਮਨ ਬਾਨੀ।
ਕੈਸੇ ਪਰੈ ਤਾਸ ਗਤਿ ਜਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥
ਮਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਹੇਤੁ ਸੁਖਾਰੇ।
ਕਹੌਂ ਰੁਚਿਰਤਾ ਕਛੁਕ ਸੁਧਾਰੇ।
ਸਬਜ਼ ਸ਼ਜਾਮ ਮਣਿ ਰੰਗ ਅਨੇਕਾ।
ਪਦਮਰਾਗ[13] ਕੋ ਕਰੈ ਬਿਬੇਕਾ[4] ॥ ੨੨ ॥
ਫਰਸ਼ ਰੁਚਿਰ ਕਿਯ ਅਜਰ[5] ਮਝਾਰੀ।
ਅਦਭੁਤ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਮਨੁਹਾਰੀ।
ਮੱਧ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੈ।
ਭਾਨੁ ਅਨਿਕ[6] ਨ ਪਟੰਤਰ[7] ਕੋ ਹੈ ॥ ੨੩ ॥
ਸਦਾ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤਿਹ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸੁਖਦ[8] ਅਕਾਲਾ।
ਬ੍ਰਿੰਦ[9] ਤੜਿਤ[10] ਕੀ ਛਟਾ[11] ਸਮੇਟੀ।
ਜਨੁ ਸੋਹੈ ਘਨ[12] ਘਟਾ ਸਹੇਟੀ[13] ॥ ੨੪ ॥
ਜਨੁ[1] ਰਵਿ[2] ਬਿਧੁ[3] ਬਹੁ ਹ੍ਵੈ ਇਕਠਾਈ।

---

[1]ਚੰਦੋਆ।
[+]ਪਾ:-ਬਸਾਵਾ।
[2]ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ।
[3]ਸੰਨ, ਸੰਕੁਚਿਤ।
[4]ਕੌਣ ਗਿਣੇ।
[5]ਵੇਹੜੇ।
[6]ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਰਜ।
[7]ਸਦਰਸ਼।
[8]ਸੁਖਦਾਤੇ।
[9]ਸਮੂਹ।
[10]ਬਿਜਲੀਆਂ।
[11]ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
[12]ਬੱਦਲ।
[13]ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਨੀਲ[੪] ਮਣਿਨ[੫] ਗਿਰ ਲੀਨ ਉਚਾਈ[੬]।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਰੁਨਾਰੇ[੭]।
ਸ਼ੋਭਾ ਨਖਨ[੮] ਸਕਲ ਸਸਿ[੯] ਹਾਰੇ ॥ ੨੫ ॥
ਬਸਹਿਂ ਸਦੀਵ ਮੁਨੀ ਮਨ ਜੋਗੀ।
ਧਰਹਿਂ ਸਮਾਧਿ ਧ੍ਯਾਨ ਰਸ ਭੋਗੀ[੧੦]।
ਨੂਪਰ[੧੧] ਮਣਿਮਯ[੧੨] ਬਨੇ ਮਨੋਗਾ[੧੩]।
ਜਿਨ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਖਦ ਤਿਹੁ ਲੋਗਾ ॥ ੨੬ ॥
ਸੁੰਦਰ ਜੰਘ ਸਰਸ ਕਦਲੀ ਕੀ[੧੪]।
ਚਲਿਤ ਲਲਿਤ ਗਤਿ[੧੫] ਭਾਵਤਿ ਜੀ ਕੀ।
ਪ੍ਰਿਥੁਲ[੧੬] ਨਿਤੰਬ[੧੭] ਪੀਤ ਕਟ[੧੮] ਧੋਤੀ।
ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਕਾ[੧੯] ਮਣਿਮਯ ਜੋਤੀ ॥ ੨੭ ॥
ਉਦਰ ਰੇਖ ਤ੍ਰੈ[੨੦] ਨਾਭਿ ਗੰਭੀਰਾ।
ਮਨੁਹ ਭ੍ਰੰਮਰੀ[੨੧] ਜਮੁਨਾ ਨੀਰਾ।
ਕਿਧੋਂ ਕਾਮ ਕੋ ਕੂਪ* ਸੁਹਾਵਾ।

---

[1]ਮਾਨੋ।
[2]ਸੂਰਜ।
[3]ਚੰਦਰਮਾ।
[4]ਨੀਲੀ।
[5]ਮਣੀਆਂ ਦਾ।
[6]ਪਹਾੜ ਉਠਾ ਲਿਆ ਹੈ।
[7]ਲਾਲ।
[8]ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ।
[9]ਸਾਰੇ ਚੰਦਰਮਾਂ (ਅ) ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ, ਚੰਦ ਕਲਾ।
[10]ਭੋਗਦੇ ਹਨ।
[11]ਝਾਂਜਰ।
[12]ਮਣੀਆਂ ਰੂਪ।
[13]ਸੁੰਦਰ।
[14]ਕੇਲੇ ਵਰਗੀਆਂ।
[15]ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ।
[16]ਚੌੜੇ।
[17]ਪੱਟ।
[18]ਲੱਕ ਨਾਲ।
[19]ਤੜਾਗੀ।
[20]ਤ੍ਰਿਵਲੀ।
[21]ਘੁਮਣਘੇਰੀ।
*ਪਾ:-ਰੂਪ।

ਵੱਖ ਸਥਲ[੧] ਆਯੁਤ[੨] ਛਬਿ ਪਾਵਾ ॥ ੨੮ ॥
ਹਾਥੀ ਹਾਥਿ[੩] ਸਰਬ ਭੁਜਦੰਡਾ।
ਦੁਸ਼ਟਨ ਖੰਡਨ ਕੋ ਬਰਬੰਡਾ[੪]।
ਅੰਗਦ[੫] ਕਟਕ[੬] ਮੁੱਦ੍ਰਿਕਾ[੭] ਜੇਈ।
ਪਹਿਰੇ ਪੇਖਤਿ ਮਨ ਹਰਿ ਲੇਈ ॥ ੨੯ ॥
ਕਰ ਕਮਲਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਏ।
ਜਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਲਾਏ।
ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸੋਹਿਤਿ ਅਤਿ ਚਾਰੂ।
ਉਨਤ[੮] ਸਿਕੰਧ[੯] ਬ੍ਰਿਖਭ ਅਨੁਹਾਰੂ[੧੦] ॥ ੩੦ ॥
ਪੀਤ ਬਸਨ ਜਿਨ ਪਰ ਅਤਿ ਸੋਹੈਂ।
ਤੜਿਤਾ ਕੀ ਛਬਿ ਕੋ ਜੋ ਮੋਹੈ।
ਉਰ ਪਰ[੧੧] ਬਨੀ ਲਲਿਤ ਬਨਮਾਲਾ[੧੨]।
ਕੰਬੁ[੧੩] ਗ੍ਰੀਵ[੧੪] ਤ੍ਰੈ ਰੇਖ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੧ ॥
ਚਾਰੁ ਚਿਬੁਕ[੧੫] ਉਪਮਾ ਨ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ੀ[੧੬]।
ਸੋ ਜਾਨਹਿ ਜਿਨ ਨੈਨਹੁ ਦੇਖੀ।
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ, ਮ੍ਰਿਦੁ, ਬੋਲ ਕਪੋਲਾ[੧੭]।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸ਼ਕਜਾਨ ਅਮੋਲਾ ॥ ੩੨ ॥
ਕੋਟ ਮਯੰਕਨ[੧] ਸਮ ਮੁਖਮੰਡਲ।

---

[1]ਵੱਖੀ ਅਸਥਾਨ।
[2]ਚੌੜਾ।
[3]ਹਾਥੀ ਦੇ ਸੁੰਡ ਵਰਗੀਆਂ।
[4]ਬਲਵਾਨ।
[5]ਬੁਹੱਟੇ।
[6]ਕੜੇ।
[7]ਛੱਲੇ।
[8]ਉੱਚੇ।
[9]ਮੋਢੇ।
[10]ਬੈਲ ਵਰਗੇ।
[11]ਛਾਤੀ ਤੇ।
[12]ਬਜੰਤੀ ਮਾਲਾ।
[13]ਸੰਖ (ਵਰਗੀ)।
[14]ਗਰਦਨ ਵਿਚ।
[15]ਸੁਹਣੀ ਠੋਡੀ।
[16]ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਪਮਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[17]ਗਲ੍ਹਾਂ।

ਮਕਰਾਕ੍ਰਿਤ[2] ਸੋਹਤਿ ਸ਼੍ਰੁਤ[3] ਕੁੰਡਲ[4]।
ਉਤਪਲ[5] ਦਲ[6] ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਲੋਚਨ[7]।
ਭਗਤਨ ਕੇਰ ਤਾਪ ਤ੍ਰੈ ਮੋਚਨ[8] ॥ ੩੩ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੀ ਬਹੁ ਚਾਰੁ ਚਿਤੌਨੰ[9]।
ਬਾਂਕੀ ਕੋਰ[10] ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਭੌਨੰ।
ਮੇਚਕ ਕਚ ਕੁੰਤਲ[11] ਘੁੰਘਰਾਰੇ।
ਮਧੁਪਨ[12] ਕੀ ਦੁਤਿ ਜਿਨ ਪਿਖਿ ਹਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥
ਭਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਿਰੀਟ[13] ਸੁਹਾਵਾ।
ਛਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇਖਿ ਲਜਾਵਾ।
ਚੌਰ ਢੁਰਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਚਾਰੂ।
ਮਨੁਹ ਭਾਨੁ ਕਰ ਪ੍ਰਭਾ ਅਪਾਰੂ[14] ॥ ੩੫ ॥
ਮਹਿਮਾ ਤਿਹ ਕਹਿ ਕੌਨ ਸਕਾਈ।
ਕੋਟ ਸ਼ੇਖ ਸਾਰਦ[15] ਸਕੁਚਾਈ[16]।
-ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ- ਜਿਹ ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਾ।
ਸਭਿ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ[17] ਲਹਤਿ ਨ ਪਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥
ਮੈਂ ਮਤਿ ਮੰਦ ਕਹਾਂ ਲਗ ਬਰਨੌਂ।
ਸਿੰਧ[18] ਪਾਰ ਜਿਵ ਕੀਟੀ ਤਰਨੋ।

---

[1]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
[2]ਮੱਛੀ ਆਕਾਰ ਦੇ।
[3]ਕੰਨੀਂ।
[4]ਵਾਲੇ।
[5]ਕਵਲ ਦੇ।
[6]ਪੱਤੇ (ਵਤ)।
[7]ਨੇਤ੍ਰ।
[8]ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ।
[9]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।
[10]ਮਟੱਕਾ।
[11]ਕੁੰਡਲ ਵਾਲੇ।
[12]ਭੌਰਿਆਂ।
[13]ਮੁਕਟ।
[14]ਮਾਨੋ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਪਾਰ ਸ਼ੋਭਾ (ਰਚੀ ਹੈ)।
[15]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀਆਂ।
[16]ਸੰਕੋਚਦੇ ਹਨ।
[17]ਪੰਡਤ।
[18]ਸਮੁੰਦਰ।

ਮਸ਼ਕ ਮੇਰੁ ਕਿਵ ਸਕਹਿ ਉਠਾਈ।
ਕਿਉਂ ਨਭ[1] ਅੰਤ ਜੰਤੁ[2] ਲਘੁ ਪਾਈ ॥ ੩੭ ॥
ਜਿਹ ਸੱਤਾ ਕੇ[3] ਅਜਾ[4] ਅਲੰਬਾ[5]।
ਸਿਰਜਤਿ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਦੰਬਾ[6]।
ਏਕ ਰੋਮ ਮਹਿਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਨੇਕਾ।
ਬਿਧਿ ਸ਼ਿਵ ਬਹੁ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥ ੩੮ ॥
ਬ੍ਰਿੱਖ ਉਦੰਬਰ[7] ਜਸੋਂ ਜਿਹ ਕਾਯਾ।
ਲਾਗੇ ਫਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਕਾਯਾ[8]।
ਉਤਪਤਿ ਪਾਲਨ ਅਰੁ ਸੰਹਰਤਾ[9]।
ਤੀਨ ਦੇਵ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਅਸ ਕਰਤਾ ॥ ੩੯ ॥
ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਬੈਸੇ ਜਗਰਾਈ[10]।
ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖਦਾਈ।
ਕੀਨ ਡੰਡੌਤ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥਾ।
ਠਾਂਢੇ ਪੁਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਨਾਥਾ ॥ ੪੦ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਸ਼ਕਾਵਨ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਬੋਲੇ ਬਚ ਪਾਵਨ।
'ਜਗ ਪ੍ਰਗਟੀ ਕਲਿ ਕਾਲ ਕੁਚਾਲੀ।
ਮਨਹੁ ਲਗੀ ਦੌਂ ਜ੍ਵਾਲ[11] ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੪੧ ॥
ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਖੈ[12] ਹ੍ਵੈ ਲਪਟ[13] ਅਧੀਰਾ।
ਵਡੇ ਬੇਗ ਸੋਂ ਬਹੀ ਸਮੀਰਾ[14]।

---

[1]ਅਕਾਸ਼ ਦਾ।
[2]ਜੀਵ।
[3]ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੇ।
[4]ਬ੍ਰਹਮਾ (ਅ) ਮਾਯਾ।
[5]ਆਸਰੇ ਹੈ।
[6]ਸਮੂਹ।
[7]ਗੁੱਲਰ।
[8]ਸਮੂਹ।
[9]ਨਾਸ਼ਕਰਤਾ।
[10]ਜਗਤ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।
[11]ਬਨ ਅਗਨੀ, ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ।
[12]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ।
[13]ਲੰਪਟ।
[14]ਹਵਾ।

ਦੰਭ[੧] ਮੋਹ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਕਾਰਾ।
ਲਾਟੈਂ ਅਤਿ ਬਿਕਰਾਲ[੨] ਅਪਾਰਾ ॥ ੪੨ ॥
ਮਾਨਵ[੩] ਬ੍ਰਿੰਦਹਿਂ[੪] ਜਰਤਿ[੫] ਪੁਕਾਰਤਿ[੬]।
ਪਾਇ ਤਾਪ ਪੀਰਾ[੭] ਨਰ ਆਰਤ[*]।
ਤੁਮ ਧਾਰਾਧਰਿ[੮] ਸਰਸ[੯] ਪਠਾਏ।
ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ[੧੦] ਧੁਨਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਏ ॥ ੪੩ ॥
ਨਾਮ ਸੁਜਸ[੧੧] ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਬਰ ਬਾਰਾ[੧੨]।
ਅਹੈ ਹੁਤਾਸਨ[੧੩] ਨਾਸ਼ਨਹਾਰਾ[੧੪]।
ਅਤਿ ਸੀਤਲਤਾ[੧੫] ਭਗਤਿ ਸੁਹਾਈ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸਮਝਨ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੪ ॥
ਜਰਤਜੋਂ[੧੬] ਨਰਨ[੧੭] ਉਬਾਰਨ[੧੮] ਕਾਰਨ।
ਜਗ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤੁਮ ਦੰਭ[੧੯] ਬਿਦਾਰਨ।
ਸੋ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਿ ਆਏ।
ਕਿਧੋਂ[੨੦] ਰਹਜੋ ਕਰਨੋ ਕਿਤ[੨੧] ਥਾਏ?' ॥ ੪੫ ॥

---

[1]ਪਖੰਡ।
[2]ਭਯਾਨਕ।
[3]ਪੁਰਸ਼।
[4]ਸਾਰੇ।
[5]ਸੜਦੇ।
[6]ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ।
[7]ਪੀੜਾ।
[*]ਪਾ:- ਨਰਕਾਰਤ।
[8]ਬੱਦਲ।
[9]ਵਾਂਙੂ।
[10]ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ।
[11]ਚੰਗਾ ਜਸ।
[12]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ (ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ)।
[13]ਅਗਨੀ ਨੂੰ।
[14]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[15]ਠੰਢ।
[16]ਸੜਦਿਆਂ।
[17]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ।
[18]ਬਚਾਉਣ।
[19]ਪਖੰਡ।
[20]ਯਾ ਕਿ।
[21]ਕਿਸੇ।

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ -ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ[1]- ਤੇ, ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬੈਨ।
ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ, ਜੇ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖ ਦੈਨ ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਹੁਤੇ ਅਠਾਰਹਿਂ ਸਾਗਰ[2] ਟਾਪੂ[3]।
ਪਸਰ ਰਹਜੋ[4] ਤਹਿਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪੂ।
ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਥਾਈਂ।
ਪਸਰੀ[5] ਭਗਤਿ ਮਹਾਂ ਸੁਖਦਾਈ[+] ॥ ੪੭ ॥
ਅਬ ਨਵ ਖੰਡਨ ਜਾਇ ਬਹੋਰੀ।
ਦੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਟੌਂ ਦੁਖ ਘੋਰੀ।
ਸਪਤ ਦੀਪ ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪਾ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦਿ ਕਰਹਿਂਗੇ ਜਾਪਾ ॥ ੪੮ ॥
ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਭਗਤਿ ਨਾਮ ਵਡਿਆਈ।
ਧਰਾ ਭਾਰ ਦੁਖ ਸਭਿ ਮਿਟਿ ਜਾਈ।
ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਾਮ ਗਾਨ[6] ਪੁਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਜਨਮ ਜਨਮ ਅਘ ਕੋਟਿਕ ਹਰਿਹੀਂ' ॥ ੪੯ ॥
ਘਨਸੁਰ ਸਮ[7] ਗੰਭੀਰ ਸੁ ਬਾਨੀ।
ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕਹਤਿ ਸੁਖ ਸਾਨੀ।
'ਉਚਰਹੁ ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਮਨੋਗਾ[8]।
ਜੋ ਮਤਿਮੰਦਨ ਤਾਰਨ ਜੋਗਾ ॥ ੫੦ ॥
ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਤੁਮ ਗਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ।
ਬਹੁਤ ਜਾਇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ।
ਆਸਾ ਰਾਗ ਬਿਖੇ ਸ਼ੁਭ ਸਾਨੀ[++] ॥ ੫੧ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

---

[1]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ।
[2]ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ।
[3]ਜਜ਼ੀਰੇ, ਦੀਪ।
[4]ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ।
[5]ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਪਸਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਸੁਖ ਪਾਈ
[6]ਗਾਉਣਾ।
[7]ਬੱਦਲ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਂਗ।
[8]ਸੁੰਦਰ!
[++]ਪਾ:-ਗਤਿ ਦਾਨੀ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਸੋ ਦਰੁ ॥
ਸੋ ਦਰੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮ੍ਾਲੇ ॥
ਵਾਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ ॥
ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਹਿ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਚਿਤੁ ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਨਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵੀ ਸੋਹਨਿ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਸਣਿ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਸਾਧ ਬੀਚਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਪੰਡਿਤ ਪੜੇ ਰਖੀਸੁਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਬੇਦਾ ਨਾਲੇ ॥
ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗੁ ਮਛੁ ਪਇਆਲੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਜੇਤੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰਾ ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ਿ ਤੁਧਨੋ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਤੇਰੇ ਧਾਰੇ ॥
ਸੇਈ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨ੍ਿ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਨ੍ਿ ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ ॥
ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਬੀਚਾਰੇ ॥
ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ ॥
ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ ॥
ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਕੀਤਾ ਅਪਣਾ ਜਿਉ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ॥
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਫਿਰਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥
ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ ॥੧॥੧॥

ਦੋਹਰਾ: ਜਨੁ[੧] ਮੂਰਤ ਅਨੁਰਾਗ[੨] ਹ੍ਵੈ, ਗਾਵਤਿ ਆਸਾ ਰਾਗ।
ਸੋਦਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿ ਕੈ, ਬੰਦਤਿ[੩] ਹ੍ਵੈ ਅਸ਼ਟਾਂਗ[੪] ॥ ੫੨ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਅਖੰਡ[੫] ਮੰਡਲਾਕਾਰ[੬]
ਦਿਪਤ ਤੇਜ ਸ਼ਤ[੭] ਕੋਟ[੮] ਰਵਿ[੯]।

---

[1]ਮਾਨੋ।
[2]ਪ੍ਰੇਮ।
[3]ਨਸਮਕਾਰ ਕੀਤੀ।
[4]ਡੰਡੌਤ ਕਰਕੇ।
[5]ਇਕ ਰਸ।
[6]ਗੋਲਾਕਾਰ।
[7]ਸੌ।
[8]ਕ੍ਰੋੜ।
[9]ਸੂਰਜ।

ਅਨਿਕ ਤੜਿਤ ਚਮਕਾਰ
ਕੈਸੇ ਹੋਤਿ ਸਮਾਨ ਤਿਹ[1] ॥ ੫੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਹਿਮਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਸੁਨਿ ਕਾਨੇ।
ਭੇ ਪਰਸੀਦ[2] ਮੰਦ[3] ਮੁਸਕਾਨੇ[4]।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥
ਜਿਹ ਕਾਰਨ ਨਿਜ ਧਰਜੋ ਸਰੀਰਾ।
ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਭੰਜਹੁ ਭਵ ਪੀਰਾ।
ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਜਬ ਹੀ।
ਆਵਹੁ ਨਿਕਟਿ ਹਮਾਰੇ ਤਬ ਹੀ ॥ ੫੫ ॥
ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ ਸਰਬ ਨਿਰਵਾਰੋ।
ਦੰਭ ਅਨੇਕਨ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੋ।
ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਕੋ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਧਰਨੀ ਕੋ ਸਭਿ ਹਰਹੁ ਕਲੇਸ਼ਾ' ॥ ੫੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੇ ਬਚਨਾ।
ਬੰਦੇ ਚਰਨ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਰਚਨਾ।
ਹਟੇ ਜਗਤ ਕੀ ਦਿਸ ਗਤਿਦਾਈ।
ਦੀਨਨ ਬੰਧੁ ਦਿਆਲ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੫੭ ॥
ਧਰਜੋ ਦੇਹਿ ਜਿਨ ਦੁਤਿਯ ਨ ਕਾਰਨ।
ਕੇਵਲ ਮਾਨਵ ਦੁਖਿਯਨਿ ਤਾਰਨ[5]।
ਜੇ ਨਰ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨਨ ਮਾਂਹੀ।
ਚਲਤਿ ਸਦਾ, ਤਿਨ ਜਮ ਭੈ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੮ ॥
ਜਿਉਂ ਬਾਵਨ[6] ਪਦ[7] ਪੰਕਜ[8] ਬਾਰਾ[9]।

---

[1]ਤਿਸਦੇ।
[2]ਪ੍ਰਸੰਨ।
[3]ਥੋੜਾ।
[4]ਮੁਸਕ੍ਰਾਏ।
[5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਦੇਹ' ਕੇਵਲ ਦੁਖੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰਨ ਲਈ ਧਾਰੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[6]ਬਾਵਨ ਦੇ।
[7]ਚਰਣਾ।
[8]ਕਵਲਾਂ ਦਾ।
[9]ਜਲ।

ਜਗਤ ਬਿਥਾਰੀ ਸੁਰਸਰਿ[੧] ਧਾਰਾ।
ਤਿਉਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉੱਤਮ ਬਾਨੀ।
ਭਵ[੨] ਸਭਿ ਬਿਸਤਾਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥ ੫੯ ॥
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਥੂਲ ਸਰੀਰ ਜੁ ਮੱਜਹਿਂ[੩*]।
ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ ਸਭਿਹੀ ਭੱਜਹਿਂ।
ਇਸ ਮਹਿਂ ਸੂਖਮ ਮਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਕਰਿਹਂ ਜਿ ਨਰ ਤਿਨ ਕੋ ਗਤਿ[੪] ਪਾਨਾ[੫] ॥ ੬੦ ॥
ਸੋ ਇਕ ਥਲ ਇਹ ਸਭਿ ਥਲ ਮਾਂਹੀ[੬]।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਗਮ[੭] ਅਗਮ[੮] ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ।
ਪਢਤਿ ਸੁਨਤਿ ਗਤਿ[੯] ਦੇਤਿ ਸੁਖਾਰੇ।
ਜੇ ਨ ਕਮਾਵਹਿਂ ਜਗ ਭਵ[੧੦] ਹਾਰੇ ॥ ੬੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸ਼ੁਭ ਘਾਟ ਤੇ, ਨਿੱਤ ਕਰਉ[+] ਇਸ਼ਨਾਨ।
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦ ਦ੍ਵੈ, ਨਮੋ ਨਮੋ ਗੁਨਖਾਨਿ ॥ ੬੨ ॥

ਅਰਥ-(ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾਨ ਦੇਹ ਕਿ ਮੈਂ) ਸਤਿ ਸੰਗਤ (ਰੂਪੀ) ਸ਼ੁਭ ਘਾਟ ਉਤੇ ਸਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂ, ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਐਸੇ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨ (ਸਤਿਸੰਗ) ਅਗੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ-ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾਤਾ-ਗੁਰਮੁਖ, ਅਤੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤਾ ਉਸਤਾਦ ਜੀ-ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਤ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਯਾਚਨਾ, ਅਰ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਨਮੋਂ ਨਮੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਕ ੩੩ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰ ਆਏ ਹਨ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

---

[1]ਗੰਗਾ।
[2]ਸੰਸਾਰ ਵਿਖੇ।
[3]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[*]ਪਾ:-ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨਿਮਜਹਿਂ।
[4]ਮੁਕਤੀ।
[5]ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।
[6]ਸਭ ਜਗਾ ਵਿੱਚ ਹੈ।
[7]ਸੌਖੀ।
[8]ਔਖੀ।
[9]ਮੁਕਤੀ।
[10]ਜਨਮ।
[+]ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਕਰਉ-ਹੈ। ਛਾਪੇ ਵਿੱਚ ਕਰਾਉ-ਹੈ, ਜੇ-ਕਰਾਉ-ਪਾਠ ਸ਼ੁੱਧ ਮੰਨਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ-ਇਸ਼ਨਾਨ-ਨੂੰ-ਸ਼ਨਾਨ-ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਏ।

ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਚ ਖੰਡ ਜਾਣਾ, ਉਸ ਲੋਕ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਰਣਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਐਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਓਹ ਕਿਸੇ ਪੰਚ ਭੌਤਕ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਲੋਕ ਤੇ ਵਯਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੱਲ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਚਖੰਡ ਤੇ ਸਾਈਂ ਆਪ ਜੋ ਕੁਛ ਓਹ ਹਨ ਪੰਚ ਭੌਤਕੀ ਨਹੀਂ, ਸਰਬ ਆਤਮ ਰੰਗ ਚਲੂਲ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਹਨ ਜੋ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਨਾਨਕ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ'। ਫਿਰ ਜਦ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਤੇ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਹਾਲਤਾਂ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪਦ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਓਹ ਸਾਂਗੋ ਪਾਂਗ ਜੈਸੇ ਕਿ ਓਹ ਹਨ ਕਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਜੋ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਬੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਛਬੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਹਨ, ਆਤਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਭੂਖਣ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਕੀ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਹਨ, ਕੌਣ ਕਹਿ ਤੇ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਵਰਣਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਛਬੀ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਅਕਹਿ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

ਸੱਚਖੰਡ ਕੀ ਉਪਮਾ ਜੋਈ। ਉਚਰ ਸਕੈ ਅਸ ਕਵਿ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਜਹਿਂ ਕੁੰਠਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਮਨ ਬਾਨੀ। ਕੈਸੇ ਪਰੈ ਤਾਸ ਗਤਿ ਜਾਨੀ ॥੨੨॥
ਮਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਹੇਤ ਸੁਖਾਰੇ। ਕਹਉਂ ਰੁਚਿਰਤਾ ਕਛੁਕ ਸੁਧਾਰੇ।

ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਉਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਜੋ ਅਗੰਮ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ ਮੁਜਬ ਸੌਖਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ, ਮੁਕਤੇ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਫਿਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-ਏਕ ਰੋਮ ਮਹਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਨੇਕਾ। ਬਿਧਿ, ਸ਼ਿਵ ਬਹੁ, ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕਾ। ਅਰਥਾਤ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਰੋਮ ਵਿਚ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ ਅਨਗਿਣਤ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ''ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ'' ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਖ਼ਯਾਲ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅਗੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ 'ਨ ਸੰਖੰ ਨ ਚਕ੍ਰੰ ਨ ਗਦਾ ਨ ਸਿਆਮੰ॥ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪੰ ਰਹੰਤ ਜਨਮੰ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਖ਼ਯਾਲ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਛਬੀ ਵਿਚ ਇਕ ਗ਼ੋਤਾ ਲਵਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਜਦ ਕਿ ਓਹ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਮਹਿਮਾ ਤਿਹ ਕਹਿ ਕੌਣ ਸਕਾਈ। ਕੋਟ ਸ਼ੇਖ ਸਾਰਦ ਸਕੁਚਾਈ।
ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਹ ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਾ। ਸਭਿ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਲਹਿਤ ਨ ਪਾਰਾ॥੩੯॥

ਇਹੋ ਗੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਉੱਚੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਲਈ ਕਹੀ ਹੈ 'ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਥੰਤਿ ਬੇਦਾ॥ ਊਚ ਮੂਚ ਅਪਾਰ ਗੋਬਿੰਦਹ॥' ਜਿਸ ਸਾਈਂ ਦਾ ਰੂਪ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਬੱਧਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਤੇ 'ਅਕਾਲ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਵਜੂਦ ਕਾਲ ਰਹਤ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਸਫੁਟ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਗੁਫਤਗੂ ਬੀ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਾਂਙੂ ਕਹੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਬੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਐਉਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥ ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹਿ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥
[ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧

ਮੁਰਾਦ ਸਾਰੇ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਗੰਮ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮੇਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੇ। ਖਿਆਲ ਦੀ ਉਡਾਰੀ, ਮਨੋ-ਕਲਪਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਯਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸ਼ੂਨ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਪਰਤੱਖ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉਸੇ ਸੱਚੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਰੂਪ ਸੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੇਹ ਧਾਰ ਕੇ ਬੀ ਵੇਈਂ ਪਰਵੇਸ਼ ਵੇਲੇ ਤੇ ਫੇਰ ਇਸ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ

ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ ਏਹ ਤ੍ਰੀਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਪਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਹਾਲ, ਰੂਪ, ਰੰਗ; ਸੁਆਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈਨ, ਯਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਉਸੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਛੁਹ ਬਖ਼ਸ਼ ਦੇਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਕਵੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਬੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਅਕਹਿ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਮਝਣੇ ਨਮਿੱਤ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਕ ਜਤਨ ਹੈ ਦੱਸਣ ਦਾ ਨਾ ਦੱਸੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲ ਨੂੰ। ਸਰਬੱਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਿਵਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਹੱਤਰਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥੭੩॥

ਪੂਰਬਾਰਧ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਅਥ ਉਤਰਾਰ੍ਧ ਲਿਖ੍ਯਤੇ।

ਅਥ = ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ, ਪਹਿਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਖੇ।

ਉਤਰਾਰ੍ਧ* = ਉਤਰ+ਅਰਧ = ਉਤਰ = ਮਗਰਲਾ, ਅਖੀਰਲਾ। ਅਰਧ = ਅੱਧ [ਸੰਸ:, ਉਤ੍ਤਰਾਰ੍ਦ੍ਧ]। ਲਿਖ੍ਯਤੇ = ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।

ਅਰਥ: ਹੁਣ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਮੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ) ਅਖੀਰਲਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ (ਜੋ ਬਾਕੀ ਹੈ) ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।

੧. [ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਧ੍ਰੂਵ ਤੋਂ ਵਿਦਾ, ਸ਼ੀਲਾਗਿਰ ਤੇ ਗਿਰ ਘਿਰਾਣ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁ ਚੂਰਨੰ, ਖਾਇ ਕਮਾਏ ਜਾਂਹਿ।
ਉਦਰ ਰੋਗ ਹਉਮੈਂ ਹਰਜੋ, ਨਮਸਕਾਰ ਮਮ ਤਾਂਹਿ ॥ ੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ = ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਵਾਕ੍ਯ, ਗੁਰਬਾਣੀ।

ਸੁ = ਚੰਗਾ, ਸਿੱਧ। ਸੁ ਚੂਰਨੰ = ਉਹ ਚੂਰਨ ਜੋ ਨਿਹਚੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰੇ।

ਉਦਰ ਰੋਗ = ਪੇਟ ਦਾ ਰੋਗ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿੱਧ ਚੂਰਨ (ਦੇ ਸਮਾਨ) ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਣ (ਰੂਪੀ) ਕਮਾਈ (ਕਰਨ ਨਾਲ) ਹਉਮੈਂ (ਰੂਪੀ) ਉਦਰ ਰੋਗ ਹਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਸੀ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ) ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਜੇ ਕਦੇ 'ਜਾਹਿ' ਪਦ ਨੂੰ 'ਹਰਜੋ' ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ 'ਹਰਜੋ ਜਾਹਿ' ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉੱਪਰਲਾ ਅਰਥ ਠੀਕ ਢੁਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਚਲਣੀ ਹੈ, ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੰਗਲ ਫਬਦਾ ਬੀ ਸੁਹਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮਨ ਨੇ ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਇੰਞ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ 'ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਦਾ' ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਨੇ, ਤੇ ਓਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਏਥੇ ਪਹਿਲਾ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਨੇ।

ਜੇ ਕਦੇ 'ਜਾਹਿ' ਪਦ ਨੂੰ ਸਰਬ ਨਾਮ ਮੰਨੀਏ ਤੇ ਅਰਥ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਢੁਕੇਗਾ ਕਿ 'ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ (ਰੂਪ) ਸਿੱਧ ਚੂਰਨ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਤੇ ਐਉਂ ਆਪਣਾ) ਹਉਮੈ (ਰੂਪੀ) ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ' ਤਾਂ ਭਾਵ ਇਹ ਨਿਕਲੇਗਾ ਕਿ ਆਪ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦ੍ਯਾ ਦਾਤਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਧ੍ਯਾਯ ੩੪ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਆਪ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਪੰਨਾ ੧੨੯ ਸਤਰ ੧੭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।

ਇਸ ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਭਾਵ ਐਉਂ ਭੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ:-ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਹਉਮੈਂ ਰੋਗ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਿਚ 'ਜਾਹਿ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ' ਲੱਗੇਗਾ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੇਤੁ ਰਚਯੋ ਜਗ ਸਾਗਰ ਕੋ
ਸਭਿ ਖੰਡ ਪਖੰਡਨ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ।
ਕੀਰਤਿ ਗਾਇ ਸੁਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ
ਤਨ ਹੰ ਤਜਿਯੇ ਲਖਿ ਰੰਗ ਸ਼ਹਾਬਾ।
ਰੰਕ ਧਨੀ ਦੁਖਿ ਪਾਰ ਪਰੈ
ਅਵਲੋਕਤਿ ਹੈ ਨਿਜ ਰੂਪ ਅਜਾਬਾ।
ਦੇਵਨ ਦੇਵ ਸਦਾ ਪਦ ਸੇਵਹੁ
ਜ਼ਾਹਰ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਜਗ ਬਾਬਾ* ॥ ੨ ॥

ਸੇਤੁ = ਪੁਲ। ਸੰਸ:, ਸੇਤੁ:]।
ਸ਼ਰਾਬਾ = ਰੌਲਾ, ਘਮਸਾਨ ਚੌਦੇਂ, ਜੋ ਪਖੰਡੀਆਂ ਨੇ ਪਾ ਰੱਖੀ ਸੀ।
ਕੀਰਤਿ = ਕੀਰਤੀ ਯਸ਼ੁ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ, ਕੀਰਤਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣਾ। ਰਾਗ ਵਿਚ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਯਾ ਸੁਣਨਾ।
ਤਨ ਹੰ = ਤਨ ਦੀ ਅਹੰਗਤਾ, ਤਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਸਮਝਣ ਦੀ ਹਉਮੈ।
'ਤਨ ਮੈਂ ਹਾਂ' ਰੂਪੀ ਅਵਿੱਦਜਾ।
ਸ਼ਹਾਬਾ = ਕੁਸੰਭਾ, ਕੱਚਾ ਸੂਹਾ ਰੰਗ। ਫਾਰਸੀ, ਸ਼ਹਾਬ = ਲਾਲ ਰੰਗ। ਸ਼ਿਹਾਬ = ਅਸਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਵਾਂਙੂੰ ਛੁਟਦਾ ਹੋਇਆ ਸਤਾਰਾ। ਉਲਕਾਪਾਤ]।
ਅਵਲੋਕਤ = ਦੇਖਦੇ ਹਨ।
ਅਜਾਬਾ = ਅਸਚਰਜ, ਵਿਸਮਾਦ। [ਅਰਬੀ, ਅਜੀਬ ਯਾ ਅਜੂਬਹ ਤੋਂ ਅਜਾਬਾ]।
ਦੇਵਨ ਦੇਵ = ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਦੇਵ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ। ਗੁਪਤ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਹਾਨ ਵਜਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚੀ ਵਜਕਤੀ।
ਪੀਰ = ਵੱਡੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਲਾਧਾਰੀ ਤੋਂ।
ਬਾਬਾ = ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ।
[ਤੁਰਕੀ, ਬਾਬਾ = ਪਿਤਾ]।

ਅਰਥ: ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਦੇਵ, ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰੂ, ਜ਼ਾਹਰਾ ਕਲਾਧਾਰੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸੇਵੋ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਜਗਤ (ਦੇ ਦੁਖ ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ (ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪ) ਪੁਲ ਰਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਪਖੰਡਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਮੇਟਕੇ। (ਸੋ ਹੁਣ ਅਸੀਂ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਸੁਣ ਕੇ (ਅਥਵਾ) ਗਾਉਂਕੇ, ਤਨ ਦੀ ਹਉਂ ਨੂੰ ਕੁਸੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ ਸਮਝਕੇ ਤਿਆਗ ਦੇਈਏ (ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਕੀਰਤਨ ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਪਾਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਪੁਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ

---

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਚੌਵੀਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਖੇ ਤੀਜੀ ਚੌਥੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ 'ਜ਼ਾਹਰ ਪੀਰ ਜਗਤ ਗੁਰ ਬਾਬਾ' ਦੀ ਸਮੱਸਜਾ ਤੇ ਇਹ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦ੍ਵਾਰਾ) ਗਰੀਬ ਅਮੀਰ (ਸੱਭੇ) ਦੁਖ (ਸਾਗਰ) ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸਮਾਦ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਤਿ ਮੰਦਿ ਭਏ ਕਲਿ ਮੈਂ ਨਰ, ਰੰਗ
ਦਯੋ ਹਰਨਾਮ ਤਿਨੈ ਮਨ ਮਾਨਕ।
ਤਨ ਮਾਨ ਤਜੇ ਸਿਮਰੇ ਜਿ ਸਦਾ
ਪ੍ਰਗਟੇ ਘਟ ਅੰਤਰ ਗਜਾਨ ਅਚਾਨਕ।
ਲਖਿ ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਕੇ ਤਜਿ ਸ੍ਵਾਰਥ
ਭੇ ਪਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਦੁਖ ਹਾਨਕ।
ਗੁਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਗਹੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰਜੋ ਬਰ
ਜਾਹਰ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਜਗ ਨਾਨਕ ॥ ੩ ॥

ਮਨ ਮਾਨਕ = ਮਨ ਦਾ ਮਾਣਿਕ, ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਪੰਨੇ ਆਦਿ ਤਾਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਾਣਿਕ ਹਨ, ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰਨਾਮ 'ਮਨ ਦਾ ਮਾਣਕ' ਹੈ ਜੋ ਹ੍ਰਿਦਯ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮੋਲਕ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਣਿਕ ਦਿੱਤਾ-ਐਉਂ ਭੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਮਣਿ ਮਾਣਿਕ = ਮਾਣਿਕ ਮਣੀ ਵਾਂਙ।

ਤਨ ਮਾਨ = ਤਨ ਦਾ ਮਾਨ। ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੁੰਦਰ, ਬਲਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ। (ਅ) ਮਨ ਨੂੰ ਆਤਮਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਮਾਪ ਲੈਣ ਦਾ ਅੰਧੇਰਾ ਯਾ ਅਵਿੱਦਜਾ। ਕੂਰ = ਕੂੜੇ, ਝੂਠੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ = ਸਮੂਹ।

ਗਹੀਰ = ਜੋ ਗਹਿਰਾ ਹੋਵੇ, ਸਮੁੰਦਰ।

ਪੀਰ = ਵੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਸ੍ਵਯੇ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ।

ਅਰਥ: (ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ) ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜੋ ਲੋਕ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ (ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ) ਕੰਗਾਲ ਹੋਏ ਸਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਦਾ ਮਾਣਕ ਦਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ) ਸਦਾ ਸਿਮਰਿਆ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਲਖਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਵਾਰਥ ਛੱਡ ਦਿਤੇ (ਤੇ ਐਉਂ) ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਜ਼ਾਹਰਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰੂ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਨੇ (ਐਸਾ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਖ ਦੁਖ ਗੰਜਨ[1]।
ਭਗਤਨਿ ਕੇਰ ਸਦਾ ਮਨ ਰੰਜਨ[2]।
ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਹਟਿ[*] ਆਏ।
ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖਦਾਏ ॥ ੪ ॥

---

[1]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

[2]ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

[*]ਪਾ:-'ਕਰ', 'ਤਬ'।

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਇਤਿਹਾਸਾ।
ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਆਏ ਸੁਖਰਾਸਾ[੧]।
ਧ੍ਰੁਵ ਮੰਡਲ ਜੋ ਹੁਤੋ ਸੁਹਾਵਾ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਹਮ ਕੋ ਸੰਗ ਰਲਾਵਾ ॥ ੫ ॥
ਧ੍ਰੂ ਅਵਲੋਕੇ ਆਵਤਿ ਜਬ ਹੀ।
ਨਮੋ ਪਰਸਪਰ ਕਿਯ ਮਿਲਿ ਤਬ ਹੀ।
ਬੂਝਨ ਲਗਜੋ ਪਤੇ ਪੁਨ ਸੋਊ।
'ਜਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚਿ ਸਕਜੋ ਕਬ[੨] ਕੋਊ ॥ ੬ ॥
ਸੱਚ ਖੰਡ ਕੀ ਦੇਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।
ਕੈਸਾ ਦੇਖਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਬਾਨੀ[੩]?।
ਕੌਨੈ ਰੂਪ ਰੰਗ ਹੈ ਤਿਨ ਕੋ?।
ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਇ ਕੀਨ ਤੁਮ ਜਿਨ ਕੋ ॥ ੭ ॥
ਆਗੈ ਭਈ ਨ ਕਬ ਹੀ ਐਸੇ।
ਦੇਹਿ ਸਮੇਤ ਗਏ ਢਿਗ ਜੈਸੇ।' (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
[੪]'ਉੱਤਮ ਭਗਤ ਧ੍ਰੂਵ ਤੁਮ ਸੁਨੀਏ।
ਰੂਪ ਰੰਗ ਤਿਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਗੁਨੀਏ[੫*] ॥ ੮ ॥
ਭਗਤਨਿ ਧਜਾਨ ਹੇਤ ਬਿਨ ਜੌਨਾ[੬+]।
ਸੋਹਤਿ ਸ਼ਜਾਮ ਸਰੂਪ ਸਲੋਨਾ[੭]।
ਸਸਿ[੮] ਸਵਿਤਾ[੯] ਕੋਟਿਕ[੧੦] ਉਜਿਆਰਾ[੧੧]।
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਜਿਹ ਪਾਇਂ ਨ ਪਾਰਾ ॥ ੯ ॥

---

[1]ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ।
[2]ਕਦੇ ਬੀ।
[3]ਜੋ ਕਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਮ ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਾ ਆਯਾ ਹੋਵੇ, ਸ਼ੁੱਧ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[੫]ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ।
[*]ਪਾ:-ਨਹਿ ਜਨੀਯੇ।
[੬]ਜੋ ਜੂਨ ਵਿਚ ਆਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਯਾ ਕਿਸੇ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਮ ਕਾਰਣ ਤੇ ਸਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਰਹਿਕੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਧਜਾਨ ਹਿਤ ਰੂਪ ਹੈ, ਓਹ.....।
[+]ਪਾ:-ਭਗਤਨ ਧਜਾਨ ਹੇਤ ਮਨ ਜੌਨਾ। ਅਰਥਾਤ-ਜੇਹੜੀ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਧਜਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਹੈ।
[੭]ਸੁੰਦਰ।
[੮]ਚੰਦਰਮਾ।
[੯]ਸੂਰਜ।
[੧੦]ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ।
[੧੧]ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

ਕੋਟਿ ਕਾਮ ਕੀ[1] ਸੁੰਦਰਤਾਈ।
ਇਕ ਨਖ ਕੀ ਨ ਕਰੇ ਸਮਤਾਈ[2]।
ਕੋ ਉਪਮਾ ਮੈਂ ਦੇਵੋਂ ਤਿਨ ਕੀ।
ਸਰਬਰ ਕੋਇ ਨ ਦੇਖੌਂ ਜਿਨ ਕੀ ॥ ੧੦ ॥
ਅਨਿਕ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇਹਿ ਮਹਿਂ ਬਨੇ।
ਜਿਉਂ ਤਰੁਵਰ[3] ਬਹੁ ਫਲ ਕੇ ਸਨੇ।
ਕਹਿਨ ਸੁਨਨਿ ਤੇ ਜਾਨਿ ਅਨੰਤਾ[4]।
ਨਿਖਲ[5] ਭਵਨ[6] ਕੋ ਰਾਜਤਿ ਕੰਤਾ[7] ॥ ੧੧ ॥
ਸਭਿਨਿ ਬਿਖੈ ਜਿਹ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ[8]।
ਸਦਾ ਅਲੇਪ ਸਰਬ ਕੋ ਦਾਨੀ'।
ਸੁਨਿ ਕੀਨੋ ਧ੍ਰੂਵ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ।
'ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੇ ਤੁਮ ਆਕਾਰਾ[9] ॥ ੧੨ ॥
ਨਿਸ਼ਚਾ ਮੋਹਿ ਅਧਿਕ ਅਤਿ ਗਾਢੋ।
ਧੰਨ ਭਾਗ ਦੇਖਜੋ ਢਿਗ ਠਾਂਢੋ[10]।
ਕਲਿ[11] ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਕਰਹਿਂ ਉਪਦੇਸਾ।
ਪਾਵਤਿ ਨਰ ਜੇ ਅਧਿਕ ਕਲੇਸ਼ਾ ॥ ੧੩ ॥
ਸਹਿ ਨ ਸਕੇ ਤਿਨ ਕੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਧਰਜੋ ਰੂਪ ਤੁਮ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਦੀਨ ਬੁੰਧ ਹੋ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਦੀਨਾ ਨਾਥਹਿ ਨਾਮ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੧੪ ॥
ਉਸਤਤਿ ਕੇ ਬਚਿ ਇਉਂ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਬੈਸੇ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਨ ਗੁਨਿ ਕੈ[12]।

---

[1]ਕਾਮਦੇਵਾਂ ਦੀ।
[2]ਬਰਾਬਰੀ।
[3]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[4]ਬੇਅੰਤ।
[5]ਸਾਰੇ।
[6]ਲੋਕਾਂ।
[7]ਸ੍ਵਾਮੀ।
[8]ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।
[9]ਸ੍ਵਰੂਪ।
[10]ਪਾਸ ਖੜਾ ਹੋਕੇ।
[11]ਕਲਯੁਗ।
[12](ਧ੍ਰੂ ਨੂੰ) ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ।

ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ 'ਸੁਨੋ ਧ੍ਰੁਵ ਪਜਾਰੇ !।
ਅਬ ਚਲਿਨੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਹਮਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥
ਕਰਨੇ ਕਾਜ ਜਾਇ ਤਲ ਛੋਨੀ[1]।
ਆਇਸੁ ਦਿਹੁ ਤਵ ਕੀਰਤਿ ਨੌਨੀ'।
ਧ੍ਰੁਵ ਸੁਨਿ ਕੈ ਇਵ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਆਇਸੁ ਸਦਾ ਤੁਮਹਿਂ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥
ਬਿਚਰਉ ਜਹਿਂ ਇੱਛਾ ਉਰ ਤੇਰੇ।
ਕਲਮਲ ਨਾਸਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ'।
ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਤਬ ਹੀ ਬੰਦਨ। {ਧ੍ਰੂੱਵ ਤੋਂ ਵਿਦਾ}
ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਮਨੇ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੧੭ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਤਬ ਹੀ ਚਲਿ ਆਏ।
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
'ਜੇਤੇ ਨਭਚਰ[2] ਹੈਂ ਨਭਿ ਮਾਂਹੀ।
ਧ੍ਰੁਵ ਮੰਡਲ ਸਭਿ ਤੇ ਉਰਧਾਹੀ[3] ॥ ੧੮ ॥
ਭੂਤਲ[4] ਤੇ ਊਰਧ[5] ਹੈ ਜੇਤੋ।
ਮੁਝੈ ਬਤਾਵੋ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਤੋ।
ਹਮ ਸੇ ਅਲਪਨ[6] ਕੋ ਇਹ ਥਾਨਾਂ।
ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਦਿਖਾਇ, ਮਹਾਨਾਂ[7]' ॥ ੧੯ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨੋ ਮਰਦਾਨੇ।
ਧ੍ਰੁਵ ਮੰਡਲ ਜੇਤੋਕ ਪ੍ਰਮਾਨੇ।
ਉਣਤਾਲੀ ਲਖ ਜੋਜਨ ਊਚਾ*।
ਇਸਕੀ ਸਰਬਰ[8] ਕੋ ਨ ਪਹੂਚਾ' ॥ ੨੦ ॥
'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮੁਝ ਇਕ ਅਵਰ ਬਤਾਵਉ।

---

[1]ਹੇਠਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ।
[2]ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ।
[3]ਉੱਚਾ ਹੈ।
[4]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[5]ਉਚਾ।
[6]ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਤੁੱਛਾਂ।
[7]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜੀਓ !
* ਏਹ ਹਿਸਾਬ ਵੀ ਹਿੰਦਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਗਾੜੀ ਹੋਈ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਖੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। 'ਧ੍ਰੂ' ਨਾਮੇ ਸਿਤਾਰਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਕ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ।
[8]ਬਰਾਬਰ।

ਲਖਿ ਅਜਾਨ ਨਹਿਂ ਮਨ ਖੁਨਸਾਵਉ।
ਧ੍ਰੂਵ ਮੰਡਲ ਤੇ ਗਏ ਅਗਾਰੀ[1]।
ਕੇਤੀ ਦੂਰ? ਕਹਉ ਸੁਖਕਾਰੀ!' ॥ ੨੧ ॥
'ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ[2] ਸੋ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ।
ਤਿਹ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਹ੍ਵੈ ਨ ਬਖਾਨੇ।
ਨਾਮ ਅਨੰਤ ਅਲੇਖ ਅਪਾਰਾ।
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਇਉਂ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥[3]
ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਦਿਖਰਾਵਹਿ[4] ਜੇਤੋ[5]।
ਕਰਜੋ ਜੰਤੁ[6] ਦੇਖਤਿ ਹੈ ਤੇਤੋ।
ਓਰਕ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ ਕਾਂਹੂ।
ਸਰਬ ਅਨੰਤ[7] ਕਹੈਂ ਮਿਲਿ ਤਾਂਹੂ' ॥ ੨੩ ॥
'ਧੰਨ! ਧੰਨ!' ਭਾਖੈ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਕਹਉ ਸੱਤਿ ਤੁਮ ਮਯਾ ਨਿਧਾਨਾ!।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਭੇਦਾ।
ਕਾਰਨ ਕਰਨ[8] ਅਕਾਲ ਅਛੇਦਾ ॥ ੨੪ ॥
ਅਬ ਭੂਤਲ ਕੋ ਆਪ ਪਧਾਰੇ।
ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਆਇ ਪੰਥ ਅਗਾਰੇ?।
ਕਿਤਿਕ ਦੇਰ ਮਹਿਂ ਚਲਹਿ ਗੁਸਾਈਂ?'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੨੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸੂਰਤ ਬੰਦਰ ਆਵਈ,
ਨਟਕਾ ਚਪਟਾ ਫੇਰ।
ਮਛਲੀ ਬੰਦਰ ਜਾਇਂ ਪੁਨਿ,
ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰੈਂ ਨ ਦੇਰ' ॥ ੨੬ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ **)
ਚੌਪਈ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ।
ਕਰਤਿ ਚਲਤਿ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।

---

[1]ਅੱਗੇ।
[2]ਬੇਅੰਦਾਜ਼ਾ।
[3]ਪਾਰਾਵਾਰ ਰਹਿਤ।
[4]ਦਿਖਾਂਵਦਾ ਹੈ।
[5]ਜਿਤਨਾ।
[6]ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਜੀਵ।
[7]ਬਿਅੰਤ ਹੀ।
[8]ਸਬੱਬਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਸੀਲਾਗਿਰ[1] ਪਰ ਜਬ ਚਲਿ ਆਏ।
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਬੈਨ ਅਲਾਏ ॥ ੨੭ ॥ {ਸੀਲਾਗਿਰ}
'ਇਸ ਪਰਬਤ ਸੁੰਦਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਰਹਤਿ ਸੰਤ ਕੈਧੌਂ ਕੋ ਨਾਂਹੀ?।
ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਵੈ।
ਸੂਨੋ[2] ਸਭਿ ਇਸਥਾਨ ਦਿਖਾਵੈ' ॥ ੨੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਛੁਧਾ ਤੁਹਿ ਲਾਗੀ।
ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਬੂਝਤਿ ਹੈ ਬਡਿਭਾਗੀ?
ਇਸ ਗਿਰਪਰ ਨਰ ਰਹਿਤਿ ਨ ਕੋਊ।
ਅਗਲੋ ਥਲ ਅਵਲੋਕਤਿ ਜੋਊ ॥ ੨੯ ॥
ਤਿਹ ਪਰ ਰਹਿਤ ਰਿਖੀਸ਼ੁਰ ਭੂਰੰ[3]।
ਤਰੁਵਰ[4] ਬਹੁ ਲਾਗੇ ਫਲ ਰੂਰੰ।
ਜੇਕਰਿ ਤਵ ਮਨ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਚਾਹੀ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿਂ ਫਲ ਲੀਜੈ ਖਾਹੀ' ॥ ੩੦ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਸੁਨੀਏ ਛੁਧਾ ਨ ਕੋਈ।
ਜਬ ਕੋ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਖੋਈ।
ਰਹੋਂ ਅਨੰਦ ਸਦਾ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਖਾਵਨ ਚਾਹਿ ਹੋਤਿ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੩੧ ॥
ਕਹਿਤਿ ਸੁਨਤਿ ਤਿਹ ਗਿਰ ਪਰ ਆਏ।
ਜਹਾਂ ਬਿਟਪ[5] ਫਲ ਸਹਿਤ ਸੁਹਾਏ।
ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਕੇ ਸੁਮਨ[6] ਸੁਹਾਵਨ।
ਜਿਨ ਪਰ ਭੌਰੇ ਕਰਹਿਂ ਭ੍ਰਮਾਵਨ[7] ॥ ੩੨ ॥
ਲਤਾ[8] ਬਹੁਤ ਜਿਨ ਸੋਂ ਉਰਝਾਨੀ।
ਸੁੰਦਰ ਅਤਿ ਛਾਇਆ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਲਾਗੇ ਫਲ ਸਰਸੰ[1]।

---

[1]ਨਾਮ ਹੈ ਪਹਾੜ ਦਾ।
[2]ਸੁੰਞਾ।
[3]ਬਹੁਤੇ।
[4]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਨੂੰ।
[5]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[6]ਫੁੱਲ।
[7]ਉਡਣਾ।
[8]ਵੇਲਾਂ।

ਸ਼ਾਖਾ[2] ਭਾਰ ਭੂਮਿ ਸੋਂ ਪਰਸੰ[3] ॥ ੩੩ ॥
ਮਨਹੁ ਅਥਿਤ[4] ਜੋ ਆਵਤਿ ਪਾਸਾ।
ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਝੁਕੇ ਫਲ ਰਾਸਾ[5]।
ਬਿਨ ਹੀ ਸ੍ਰਮ[6] ਲੇਂ ਤੋਰ ਸੁਖਾਰੇ।
ਖਾਵਹਿਂ ਸਾਦੁ[7] ਛੁਧਾ ਨਿਰਵਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਉਪਕਾਰੀ ਜੋ ਪੁਰਖ ਹੈਂ,
ਸਿੱਖਜਾ ਤਿਹ ਜਨੁ ਦੇਤਿ। {ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ}
-ਕਰਿ ਉਪਕਾਰ ਸੁ ਨਿਵ ਚਲੋ,
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਸੁਖ ਹੇਤ- ॥ ੩੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੀਤਲ ਬਿਮਲੰ[8] ਨੌਰਾ[9]* ਨੀਰੰ[10]।
ਮਾਰਗਸ਼੍ਰਮ ਕੀ[11] ਖੋਵਤਿ ਪੀਰੰ।
ਸਘਨ[12] ਸੁਹਾਵਨ ਛਾਯਾ ਜਹਿੰਵਾ।
ਬੈਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਿਖਿ ਤਹਿੰਵਾ ॥ ੩੬ ॥
ਬਰ ਫਰ[13] ਮਧੁਰ ਤੋਰਿ ਮਰਦਾਨੇ।
ਗੁਰ ਅੱਗ੍ਰਜ ਰਾਖੇ ਤਬਿ ਆਨੇ।
ਸੁੰਦਰ ਸਰਸ[14] ਦੇਖਿ ਮਨ ਭਾਏ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰ ਮੈਂ ਅਰਧ ਉਠਾਏ ॥ ੩੭ ॥
ਸੋ ਮੋ ਕੋ ਦੀਨੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਰਾਖੇ ਅਰਧੰ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

---

[1]ਰਸਾਂ ਵਾਲੇ।
[2]ਟਾਹਣੀਆਂ।
[3]ਛੋਂਹਦੀਆਂ ਹਨ।
[4]ਲੋੜਵੰਦ।
[5]ਸਾਰੇ।
[6]ਬਿਨਾ ਖੇਚਲ ਦੇ।
[7]ਸਵਾਦ ਨਾਲ।
[8]ਉੱਜਲ।
[9]ਪਰਵਾਹ ਦਾ।
* ਪਾ:-ਪੀਵੰ।
[10]ਪਾਣੀ।
[11]ਰਾਹ ਦੀ ਥਕਾਣ ਦੀ।
[12]ਸੰਘਣੀ।
[13]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ।
[14]ਸਮੇਤ ਰਸ ਦੇ।

ਮਰਦਾਨਾ ਤੋਰੈ ਸੋ ਖਾਵਤਿ।
ਸਾਦ ਸੁਧਾ ਮਮ, ਅਧਿਕ ਅਘਾਵਤਿ[1] ॥ ੩੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਛੋਰਿ ਸਕੈ ਨਹਿਂ ਖਾਇ ਬਹੁ
ਗਰ ਲੌ ਉਦਰੰ ਪੂਰ[2]।
ਤੋਰਿ[3] ਚੀਰ[4] ਮਹਿ[5] ਪਾਇ ਕਛੁ
ਬਾਂਧੇ[6] ਸ੍ਵਾਦੰ[7] ਭੂਰ[8] ॥ ੩੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਬੈਸਯੋ ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਸੋ ਆਨਾ[9]।
ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਮਯਾਨਿਧਾਨਾ।
'ਜੇ ਨ ਅਘਾਯੋ ਔਰਹਿ ਲੀਜੈ।
ਮਨ ਭਾਵਨ ਸੇ ਖਾਵਨ ਕੀਜੈ' ॥ ੪੦ ॥
'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੈਂ ਬਹੁ ਰਹਯੋ ਅਘਾਈ[10]।
ਖਾਵਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸਕਲ ਮਿਟਾਈ।
ਜੇ ਅਬ ਰਾਵਰ ਕੀ ਰੁਚਿ ਦੇਵਨ।
ਇਕ ਦੁਇ ਦਿਹੁ ਖਾਵਉਂ ਕਰ ਲੇਵਨ[11]' ॥ ੪੧ ॥
ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਗੁਰ ਫਰ[12] ਜੁਗ ਦੀਨੇ।
ਲੇ ਕਰਿ ਤਬ ਹੀ ਖਾਵਨ ਕੀਨੇ।
ਖਾਨੇ ਕੀ ਰੁਚਿ ਉਦਰ ਅਘਾਯੋ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਬਹੁਰੋ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸਾਦ ਸੁਧਾ ਸਮ ਫਲ ਮਧੁਰ, ਇਹਾਂ ਕੌਨ ਇਨ ਖਾਇ।
ਕਿਧੋਂ ਬਾਦ ਏ ਜਾਵਈ, ਮਾਨਵ ਕੋ ਨ ਦਿਸਾਇ' ॥ ੪੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਜੇ ਨਹਿਂ ਖਾਵਨਵਾਰੋ[13]।

---

[1]ਰੱਜ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
[2]ਗਲ ਤਕ ਪੇਟ ਨੂੰ ਭਰਕੇ।
[3]ਤੋੜਕੇ।
[4]ਬਸਤਰ।
[5]ਵਿਚ।
[6]ਬੰਨ੍ਹੇ।
[7]ਸਵਾਦ ਵਾਲੇ।
[8]ਬਹੁਤੇ।
[9]ਆ ਕਰਕੇ।
[10]ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।
[11]ਆਪਦੇ ਹੱਥੋਂ ਲੈਕੇ ਖਾਵਾਂ।
[12]ਫਲ।
[13]ਖਾਵਨ ਵਾਲਾ।

ਕਿਉਂ ਉਪਜਤਿ ਇਹ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੋ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੇ ਸੰਤ ਜਿ ਈਠੇ[1]।
ਤਿਨਕੇ ਹੇਤ ਕਰੇ ਫਲ ਮੀਠੇ ॥ ੪੪ ॥
ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਇੰ ਲਗਾਇੰ ਸਮਾਧਾ।
ਕਰਤਿ ਭਜਨ ਜਿਨ ਮੋਹ ਨ ਬਾਧਾ'।
'ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਇਹ ਠਾਂ ਰਹੀਏ।
ਮਿਲੇ ਸੰਤ ਬਚ ਸੁਨੀਏ ਕਹੀਏ' ॥ ੪੫ ॥
ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਕਰੁਨਾ ਡੀਠਾ[2]।
'ਤੋ ਕੋ ਲਗਜੋ ਸ੍ਵਾਦ ਫਲ ਮੀਠਾ।
ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਕੋ ਲਾਲਚ ਮਨ ਮੈਂ।
ਰਾਖਜੋ ਚਹਿਤ ਅਬੈ ਤੂੰ ਬਨ ਮੈਂ' ॥ ੪੬ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸਾ।
ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਤਿਹ ਠਾਂ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।
ਤਿੰਹ ਛਿਨ ਏਕ ਰਿਖੀ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿੰ ਜੋ ਲਪਟਾਯੋ ॥ ੪੭ ॥
ਹਮਹਿੰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੋਲਜੋ ਸੋਊ।
'ਇਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚਜੋ ਕਬਿ ਅਸ ਕੋਊ।
ਕੋ ਤੁਮ, ਕੈਸੇ ਆਨਿ ਪਹੂੰਚੇ?।
ਬਿਖਮ[3] ਥਾਨ ਭੂ ਤੇ[4] ਗਿਰ ਊਚੇ ॥ ੪੮ ॥
ਅਵਲੋਕਤਿ[5] ਅਚਰਜ ਉਰ ਆਯਹਿ।
ਮੁਝੇ ਆਪਨੋ ਨਾਮ ਬਤਾਯਹਿ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਨਾਮ ਮੋਰ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥
ਸੰਤ ਭਗਤ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੇ।
ਬਿਚਰਤਿ ਸਰਬ ਥਾਨ ਸੁਖ ਲੇਤੇ'।
ਸੁਨਿ ਇਉਂ ਰਿਖਿ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਾਵਾ।
ਹੇਤ ਬੂਝਨੇ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ ॥ ੫੦ ॥

---

[1]ਪਿਆਰੇ।
[2]ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਲੇ (ਅ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹੱਸਕੇ (ਬੋਲੇ)।
[3]ਔਖਾ।
[4]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ।
[5]ਦੇਖਦਿਆਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੇ ਹੈ ਤੁਮ ਨਾਮੂ।
ਤੌ ਚਰਨਨ ਹੁਇ ਮੋਰ ਪ੍ਰਣਾਮੂ[੧]'।
ਗੁਰ ਬੂਝਯੋ 'ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਨਹਿ?।
ਕਿਹ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਮੈਂ ਪਛਾਨਹਿ?' ॥ ੫੧ ॥
ਮੁਨਿਵਰ ਭਨੈ[੨] 'ਮੋਰ ਗੁਰ ਪੂਰਾ।
ਤਿਹ ਇਕ ਸਮੈ ਕਹਯੋ ਬਚ ਰੂਰਾ।
-ਕਲੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਅਵਤਾਰਾ।
ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਦੰਭ[੩] ਬਿਦਾਰਾ[੪] ॥ ੫੨ ॥
ਭਗਤਿ[੫] ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਸੋ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਚਲਾਵੈ-।
ਦਰਸ ਕਰਤਿ ਭੀ[੬] ਭਾਵਨ[੭] ਮੋਹੀ[੮]।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹੋ ਤੁਮ ਓਹੀ' ॥ ੫੩ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਬੰਦਨ ਹੇਤ ਸਮੀਪਾ।
ਗਯੋ ਜਹਾਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।
ਨਿਜ ਕਰ ਪਰ ਲੈ ਕੇ ਤਿਹ ਸੀਸੰ।
ਆਦਰ ਕਰਤਿ ਭਏ ਜਗਦੀਸ਼ੰ[੯] ॥ ੫੪ ॥
ਬੂਝਨ[੧੦] ਲਗੇ 'ਕੌਨ ਤੁਮ ਨਾਮੂ?।
ਗੁਰ ਕੋ ਨਾਮ ਭਨੋ ਅਭਿਰਾਮੂ'।
'ਮੋਹਿ[੧੧] ਨਾਮ ਕਲਜਾਨ ਲਖੀਜੈ। {ਕਲਜਾਨ ਅਤੇ ਸੀਲਸੈਨ}
ਸੀਲ ਸੈਨ ਗੁਰ ਨਾਮ ਜਨੀਜੈ ॥ ੫੫ ॥
ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ ਮਿਲਯੋ ਦੁਖ ਹੰਤਾ[੧੨]।
ਜਪ ਤਪ ਸਗਲੇ[੧] ਸਫਲ ਭਵੰਤਾ[੨]*'।

---

[੧]ਨਮਸਕਾਰ।
[੨]ਰਿਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।
[੩]ਪਖੰਡ।
[੪]ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ।
[੫]ਭਗਤੀ।
[੬]ਹੋਈ।
[੭]ਕਾਮਨਾ।
[੮]ਮੇਰੀ।
[੯]ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ-ਗੁਰੂ ਜੀ।
[੧੦]ਪੁੱਛਣ।
[੧੧]ਮੇਰਾ।
[੧੨]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ।

ਇਉਂ ਮਿਲਿ ਗਮਨਜੋ ਆਸ਼੍ਰਮ ਆਪਨ।
ਜਹਿਂ ਬਹੁ ਤਪੀ ਕਰਹਿਂ ਬਡ ਤਾਪਨ[੩] ॥ ੫੬ ॥
ਹਿਰਦੇ ਰਹਜੋ ਅਧਿਕ ਹਰਖਾਈ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸੁਧ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ, ਜਿਨ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਬਾਤਾ।
ਕਰਤਿ ਹੁਤੋ ਕਬਿ ਕਬਿ ਮਿਲ ਤਾਤਾ[੪] ॥ ੫੭ ॥
ਸੋ ਅਬਿ ਚਲਿ ਆਏ ਇਹ ਠਾਂਈ।
ਬੈਸੇ[੫] ਬਨ[੬] ਕੇ ਬੀਚ ਸੁਹਾਈ।
ਦ੍ਵੈ ਮਾਨਵ[੭] ਹੈਂ ਔਰ ਸੰਗਾਰੇ[੮]।
ਚਲੀਏ ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ' ॥ ੫੮ ॥
ਸੀਲਸੈਣ ਆਦਿਕ ਰਿਖਿ ਜੇਤੇ।
ਸੁਨਿ ਸ਼ੀਘਰ ਗੱਛਤਿ ਭੇ ਤੇਤੇ[੯]।
ਸਿਰ ਪਰ ਜਟਾ ਜੂਟ[੧੦] ਕੋ ਕੀਨੇ।
ਕੁਸ਼ ਕੀ[੧੧] ਕਟ[੧੨] ਮਹਿਂ[੧੩] ਪਾਇ ਕੁਪੀਨੇ[੧੪] ॥ ੫੯ ॥
ਬਲਕਲ[੧੫] ਕੇ ਬਸਤਰ ਤਨ ਧਾਰੇ।
ਜੰਞੂ ਕੁਸ਼[੧੬] ਕੇ ਗ੍ਰੀਵ[੧੭] ਮਝਾਰੇ।
ਕਰ ਪਗ ਕੇ[੧] ਨਖ[੨] ਬਧੇ[੩] ਬਿਸਾਲਾ[੪]।

---

[੧]ਸਾਰੇ।
[੨]ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ।
[*] ਪਾ:-ਜਪ ਤਪ ਸਗਲ ਸਫਲ ਭਗਵੰਤਾ!।
[੩]ਤਪੱਸਿਆ।
[੪]ਪਿਆਰਾ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ।
[੫]ਬੈਠੇ ਹਨ।
[੬]ਜੰਗਲ।
[੭]ਦੋ ਪੁਰਸ਼।
[੮]ਨਾਲ।
[੯]ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਏ।
[੧੦]ਜਟਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ।
[੧੧]ਦੱਭ ਦੀ।
[12]ਲੱਕ।
[13]ਵਿੱਚ।
[14]ਲੰਗੋਟੀ।
[15]ਭੋਜ ਪੱਤ੍ਰ।
[16]ਦੱਭ ਦੇ।
[17]ਗਲ।

ਤਪ ਕੋ ਤੇਜ ਦਿਪੈ[5] ਜਿਨ ਭਾਲਾ[6] ॥ ੬੦ ॥
ਸ਼ਮਸ[7] ਸ੍ਵੇਤ[8] ਤਨ[9] ਚਰਮ[10] ਸੁਕਾਵਾ[11]।
ਸੁਰਗਾਦਿਕ ਸੁਖ ਤਨਕ ਨ ਭਾਵਾ।
ਉੱਜਲ ਰਿਦੇ ਗਜਾਨ ਸੋਂ ਜਿਨ ਕੇ।
ਕਲਮਲ[12] ਨਾਸਹਿਂ[13] ਦਰਸ਼ਨ ਤਿਨ ਕੇ ॥ ੬੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਚਲਿ ਸਮੀਪ ਆਏ ਜਬੈ,
ਉਠਤਿ ਭਏ ਗਤਿਦਾਇ[14]।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰੀ,
ਜਿਉਂ ਰਘੁਬਰ[15] ਰਿਖਿਰਾਇ ॥ ੬੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਿਲੇ ਹਰਖ[16] ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ ਗੁਰ ਸੋਂ।
ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਹਿਂ[17] ਹਿਤ[18] ਕਰਿ ਉਰ ਸੋਂ।
ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਨੀ।
ਚਰਨ ਕਵਲ ਰਤਿ ਮਹਿਂ[19] ਮਤਿ ਭੀਨੀ[20] ॥ ੬੩ ॥
'ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੁਮ ਬਨੇ ਆਕਾਰਾ[21]।
ਬਹੁ ਨਰ ਤਾਰਹੁਗੇ ਸੰਸਾਰਾ।

---

[1]ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ।
[2]ਨਹੁੰ।
[3]ਵਧੇ ਹੋਏ।
[4]ਬੜੇ।
[5]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ।
[6]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ।
[7]ਦਾੜ੍ਹੀ।
[8]ਚਿੱਟੀ।
[9]ਸਰੀਰ ਦਾ।
[10]ਚੰਮ।
[11]ਸੁਕਿਆ ਹੋਇਆ।
[12]ਪਾਪ।
[13]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[14]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
[15]ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ।
[16]ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।
[17]ਦੇਖਦੇ ਹਨ।
[18]ਪ੍ਰੇਮ।
[19]ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿਚ।
[20]ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ।
[21]ਸ੍ਵਰੂਪ।

ਇਹ ਸਥਾਨ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਜਾਨੇ।
ਆਇ ਦਰਸ ਦਿਯ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨੇ! ॥ ੬੪ ॥
ਭਏ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹਮ ਸਭਿ ਤਬ ਤੇ।
ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਜੋ ਤੁਮਾਰਾ ਜਬ ਤੇ।
ਦੀਨਾ ਨਾਥ, ਦਯਾਲ, ਗੁਸਾਈਂ!।
ਭਗਤ ਵਛਲ ਤੁਮ ਬਿਰਦ ਸਦਾਈ ॥ ੬੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਅਧਿਕ ਜੋ, ਕੀਨੇ ਹਮ ਹਿਤ ਲਾਇ।
ਸਫਲ ਭਏ ਹੈਂ ਆਜ ਸੋ, ਤੁਮਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇ' ॥ ੬੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨੈਂ 'ਧੰਨ ਸਤਿਸੰਗਾ।
ਜਿਸ ਮੈਂ ਚਢੇ ਨਾਮ ਕੋ ਰੰਗਾ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ* ਦੁਖ ਅਧਿਕਾਏ।
ਨਾਸਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਧਿਆਏ[1] ॥ ੬੭ ॥
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਗੁਣ ਰਮਣ[2] ਸਪ੍ਰੀਤਾ।
ਧੰਨ ਸਿ ਨਰ ਉਰ ਧਾਰੈਂ ਨੀਤਾ'।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਾਨੀ।
ਬਿਦਾ ਰਿਖਿਨ ਤੇ ਭੇ[3] ਸੁਖਦਾਨੀ ॥ ੬੮ ॥
ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਬੰਦਨ ਕਰੀ।
ਜਾਨੀ ਰਿਖਿਨਿ ਸਫਲ ਸੋ ਘਰੀ।
ਤਿਹ ਤੇ ਗਮਨੇ ਤਤਛਿਨ ਆਏ।
ਗਿਰ ਘਿਰਾਨ[4] ਜਹਿਂ ਬਿਟਪ[5] ਸੁਹਾਏ ॥ ੬੯ ॥ {ਗਿਰ ਘਿਰਾਣ}
ਇਕ ਸਰ ਸੁੰਦਰ ਤਹਾਂ ਸੁਹਾਵਨ।
ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਅਧਿਕ ਮਨ ਭਾਵਨ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਿਹ ਕੈ ਤਟ ਜਬ ਹੀ।
ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਜੋ ਬਚ ਤਬ ਹੀ ॥ ੭੦ ॥
'ਇਹ ਸਥਾਨ ਰਿਖਿ ਰਹਹਿਂ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?।
ਜੇ ਕੋ ਹੋਇ ਮਿਲੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਂਹੀ।

---

*ਪਾ:-ਜੋ।
[1]ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ।
[2]ਰਮਣੀਕ, ਸੁਹਣੇ।
[3]ਵਿਦਾ ਹੋਏ।
[4]ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ।
[5]ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਸੰਤਨ ਸੰਗ ਮਿਲਨ ਭਲ ਹੋਵਤਿ।
ਜਿਨ ਬਚ ਜਲ ਕਲਮਲ[1] ਮਲ[2] ਧੋਵਤਿ' ॥ ੭੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਇਸ ਗਿਰ ਪਰ ਰਿਖਿ ਏਕ ਹੈ {ਰਿਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦੱਸਣਾ}
ਮਿਲੈ ਆਪ ਸੋ ਆਇ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾਨਿਧਿ
ਨ੍ਹਾਨ ਲਗੇ ਤਿਹ ਥਾਇ ॥ ੭੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਰਿਖਿ ਤਿਹ ਸਮੈ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਦੇਖੇ ਮੱਜਤਿ[3] ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਮਨ ਸੁਮੇਰੁ ਜਿਉਂ[4] ਥਿਰ ਲਿਵ ਲਾਗਾ।
ਨੀਰ ਮੀਨ ਜਿਉਂ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗਾ[5] ॥ ੭੩ ॥
ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰੀਤਿ ਜਿਨ ਰਾਖੀ।
ਤਿਹ ਸ਼ਨਾਨ ਕੀ ਰਹਿਤਿ ਨ ਕਾਂਖੀ[6]।
ਯਾਂ ਤੇ ਪਰੇ ਨ ਸਾਧਨ ਕੋਈ।
ਭਾਖਉ ਸੰਤ ਨਾਮ ਨਿਜ ਜੋਈ' ॥ ੭੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਮਯਾਨਿਧਾਨਾ।
'ਧੰਨ ਰਿਖੀ! ਤੁਮ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨਾ।
ਏਕੰਕਾਰ ਚਰਨ ਸਰੁ[7] ਜੋ ਹੈ।
ਤਿਹ ਕੋ ਲਖੋ ਮੀਨ ਮਨ ਮੋ[8] ਹੈ ॥ ੭੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹ ਬਿਛੁਰਨ ਤੇ ਤਰਫ ਕੈ, ਨਾਨਕ ਮਰੈ ਪਛਾਨ।
ਤਿਹ ਤਰੰਗ ਮੈਂ[9] ਰੈਨ ਦਿਨ, ਕੇਲ[10] ਕਰੈ ਸੁਖਮਾਨਿ ॥ ੭੬ ॥
ਨੌ ਦਰ[11] ਸਰਵਹਿਂ[12] ਸਦਾ ਹੀ, ਅਤਿ[13] ਮਲੀਨਤਾ[1] ਜੋਇ ॥

---

[1]ਪਾਪਾਂ ਦੀ।
[2]ਮੈਲ।
[3]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ।
[4]ਸੁਮੇਰ ਪਹਾੜ ਵਾਂਙ।
[5]ਜਲ ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਹੋਯਾ।
[6]ਇੱਛਾ।
[7]ਤਾਲ।
[8]ਮੇਰਾ।
[9]ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ।
[10]ਰਾਤ ਦਿਨ ਖੇਡਣਾ।
[11]ਦੋ ਅਖਾਂ, ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਨਾਸਾਂ, ਮੂੰਹ, ਸ਼ਿਸ਼ਨ, ਗੁਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌ ਗੋਲਕਾਂ ਤੋਂ।
[12]ਸਿੰਮਦੀ ਹੈ।
[13]ਬੜੀ।

ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਤਿ ਜਲ ਕੇ ਮਿਲੇ, ਉਚਿਤ ਸ਼ਨਾਨਹਿ[2] ਹੋਇ' ॥ ੭੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਨਜੋ ਰਿਖਿ ਜਬ ਹੀ।
ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬੰਦਿ ਕਰ ਤਬ ਹੀ।
ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ 'ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਦਯਾ।
ਤੁਮ ਹਰਿ ਰੂਪ ਦਰਸ ਮੁਝ ਦਯਾ[3] ॥ ੭੮ ॥
ਹੌਂ ਅਨਜਾਨ ਨ ਪੂਰਬ ਜਾਨਜੋ।
ਅਬ ਜਾਨਜੋ ਜਬ ਨਾਮ ਬਖਾਨਜੋ।
ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਤਿਮੰਦ[4] ਲਖੇ ਨਰ।
ਯਾਂ ਤੇ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ ਧਰਾ ਧਰ[5] ॥ ੭੯ ॥
ਪੂਰਬ ਸੁਨੀ ਤੁਮਾਰੀ ਗਾਥਾ।
ਦਰਸ ਦੀਨ ਅਬਿ ਕੀਨ ਸਨਾਥਾ[6]'।
ਮੁਨਿ ਸਪ੍ਰੇਮ ਹ੍ਵੈ ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ।
ਜਾਨੀ ਸਫਲੀ ਦੇਹਿ ਮਹਾਨੀ ॥ ੮੦ ॥
ਮੁਨਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਿ ਗਤਿਦਾਨੀ[7]।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
'ਜੇ ਨਰ ਤੁਮਰਾ ਕਰਤਿ ਮਿਲਾਪੈ।
ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਨ ਬਜਾਪੈ ॥ ੮੧ ॥
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸੁਖ ਇਸਥਾਨਾ।
ਅਪਰ ਪਦਾਰਥ ਕੋ ਨ ਸਮਾਨਾ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।
ਆਨ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਸੁਖਸਦਨਾ ॥ ੮੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਰਿਖੀਅਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ *)

ਧ੍ਰੂਵ ਜੀ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਭਗਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਪਾ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਗੱਜਦੇ ਹਨ। ਸਚਖੰਡ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਿਰੋਲ ਪਦ ਹੈ 'ਓਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਹੋਈ' ਧ੍ਰੂ ਨੇ ਆਪ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਸਚਖੰਡ 'ਅਦੇਸ਼' ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਅਰ ਅਦੇਸ਼ ਹੋਣ

---

[1]ਮੈਲ।
[2]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ।
[3]ਦਿੱਤਾ।
[4]ਮੰਦ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ।
[5]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[6]ਨਿਹਾਲ।
[7]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ।

ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਸਰਬਦੇਸ਼ੀ ਬੀ ਹੈ। 'ਅਗੇ ਓਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅਪੜਿਆ' ਧ੍ਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਅਗਲੇ ਕੇਵਲ ਭਗਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ' ਹਨ। ਉਸੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦਾ 'ਸਿਖਾਵਨ ਹਾਰ ਸਰੂਪ', ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਣਕੇ ਆਈ ਸੀ, ਜੋ ਸਚਖੰਡ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਦੇਸ਼ ਸੀ, ਸ੍ਵਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਬਾਤ ਸੀ, ਹੋਰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਮਾਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤ੍ਰੱਕੀ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਕਰਮ ਖੰਡ ਅੱਪੜਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਸਚਖੰਡ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਚਖੰਡ ਅੱਪੜੇ। ਇਹ ਬੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਸਦਾ ਸਚਖੰਡ ਨਿਵਾਸੀ ਸੇ। 'ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਦੇਹ ਸਮੇਤ ਅੱਪੜਨ' ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕਠਨ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਭਾਵ ਇਉਂ ਸਾਡੀ ਮੋਟੀ ਬੁੱਧਿ ਗੋਚਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਚਖੰਡ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਭੂਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਵਦੇਸ਼ ਸਚਖੰਡ ਹੈ, ਤੇ ਫੇਰ ਓਹ ਸਾਰੇ ਬਜਾਪਕ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਹੈ, ਅਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਦੇਸ਼ ਹੋਕੇ ਜਾਣਾ ਯਾ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੇਹ ਸਮੇਤ ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਯਾ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਕੁਛ ਅਚਰਜ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਠਿਨਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਐਸੀਆਂ ਸੂਖਮ ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸਥੂਲ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ। ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:-ਓਰਕ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ ਕਾਹੂ। ਸਰਬ ਅਨੰਤ ਕਹੈਂ ਮਿਲਿ ਤਾਹੂ। (ਦੇਸ਼ੋ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੨੩)।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਇਹ ਜੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਏਥੇ ਅਜੇ ਅੱਪੜੇ ਨਹੀਂ। ਇਤੇ ਗ਼ਾਲਬਨ ਏਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਦਾ ਸੈਲ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅੱਪੜਨ ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਮਛਲੀ ਪਟਮ ਮਦਰਾਸ ਅਹਾਤੇ ਦਾ ਇਕ ਬੰਦਰ ਹੈ ਜੋ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸੰਗਮਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵਾਰ ਹੈ ਤੇ ਸੂਰਤ ਬੰਬਈ ਅਹਾਤੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਪੂਰਬੀ ਕਿਨਾਰੇ ਉਤਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮਛਲੀ ਪਟਮ ਪਹਿਲੇ ਠੀਕ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਪੱਛੋਂ ਜਾ ਉੱਤਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਰਤ ਪਹਿਲੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਜੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਸ਼ੈਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੋ ਅਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਵਲ ਵਚਨ ਬਿਲਾਸ ਤੇ ਹਾਸ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

२. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਉਲਕਾ ਗਿਰ, ਇਲਾਬ੍ਰਤ ਖੰਡ, ਹਿਰਨ ਖੰਡ, ਕਿੰਪੁਰਖ ਖੰਡ, ਹਰਵਰਖ ਖੰਡ ਤੇ ਕੁਰੁਖੰਡ ਉਪਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ: ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਖੰਡ ਬਡ, ਜਗ ਮੰਡਨਿ ਖਲ ਖੰਡ।
ਭੁਜ ਦੰਡਨ ਕੋਦੰਡ ਧਰਿ, ਸਦ ਅਦੰਡ ਬਰਬੰਡ ॥ ੧ ॥

ਚੰਡਿ = ਦੇਖੋ ਪੁਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੧ ਅੰਗ ੨, ਅਧਜਾਯ ੨ ਅੰਕ ੧ ਤੇ ਅਧਜਾਯ ੧੨ ਅੰਕ ੧।

ਪ੍ਰਚੰਡ = ਤੇਜ। । ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਚਣ੍ਡ]। ਅਖੰਡ = ਜੋ ਖੰਡਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਅਟੁੱਟ।

ਮੰਡਨਿ = ਮੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨। ਖੰਡ = ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਭੁਜ ਦੰਡਨ = ਭੁਜਾ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ। ਭੁਜਾਂ ਦੋ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਕੋਦੰਡ = ਧਨੁਖ। ਕੋਦੰਡਧਰਿ = ਧਨੁਖ਼ ਧਾਰੀ। (ਅ) ਕੋ = ਖੋਟੇ ਪੁਰਖ। ਦੰਡ = ਸਜ਼ਾ। ਧਾਰੀ = ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਅਦੰਡ = ਅ+ਦੰਡ-ਜੋ ਆਪ ਦੰਡ (ਸਜ਼ਾ) ਹੇਠ ਕਦੇ ਨ ਆਵੇ। (ਅ) ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨ ਹੋਵੇ।

ਬਰਬੰਡ = ਬਲਬੰਡ (ਬਲਵੰਤ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਹੈ) ਬਲਵਾਨ। (ਅ) ਵਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ। ਫੇਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬਣੇਗਾ ਕਿ:-ਕੋਦੰਡਧਰ (= ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਅਦੰਡ (= ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਨੂੰ ਵਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਚੰਡਿ! (ਤੇਰਾ) ਤੇਜ ਬੜਾ ਅਟੁੱਟ ਹੈ। ਤੂੰ (ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਵਿਗਾੜੇ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਖਲਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ (ਮੁੜ) ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ।

(ਤੇਰੀਆਂ) ਬਲਵਾਨ (ਤੇ) ਧਨੁਖ ਧਾਰੀ ਭੁਜਾਂ (ਆਪ) ਸਦਾ ਅਦੰਡ ਹਨ (ਪਰ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਦੰਡ ਦੇਣ (ਵਿਚ) ਸਮਰੱਥ ਹਨ।

ਭਾਵ: ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ ਤੇਜਮਯ ਰੂਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਮਯ, ਰੂਪ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਬੰਦਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਧਜਾਯ ਵਿਚ ਅੱਧਾ ਰੂਪ ਬੱਧਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਗਲੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏਹ ਗਲ ਫੇਰ ਉਤਰਾਰ੍ਧ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਕੋ ਵਜੂਦ (ਸ਼ਾਰਦਾ) ਵਿਚ ਦੁਇ-ਤੇਜ ਮਯ-ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਮਯ-ਗੁਣ ਦੱਸਕੇ ਇੱਕੋ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਵ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਅਧਜਾਯ ੨ ਦਾ ਅੰਕ ੧।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਭਵਨੰ!
ਤਹਿਂ ਤੇ ਕੀਨਿ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਗਵਨੰ।

ਤਤਛਿਨ ਉਲਕਾ* ਗਿਰਿ ਪਰ ਆਏ। {ਉਲਕਾ ਗਿਰ}
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਵਾਕ ਅਲਾਏ ॥ ੨ ॥
'ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਹਮ ਚਲਿ ਜਾਹੀਂ।
ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਆਵਹਿ ਇਸ ਮਾਂਹੀ?।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ਾ?।
ਪਹੁੰਚੈਂਗੇ, ਭਨੀਏ ਜਗਤੇਸ਼ਾ!' ॥ ੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਬੰਦਰ ਅਹੈ ਘਰਾਟ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਹ ਤੇ ਲਾਹਰ ਬੰਦਰ ਆਵੈ।
ਬਹੁਰੋ ਅਪਨੋ ਦੇਸ਼ ਦਿਸਾਵੈ' ॥ ੪ ॥
'ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਨ ਹਮਾਰਾ?।
ਮੁਝੈ ਪ੍ਰਮਾਨ ਬਤਾਵਹੁ ਸਾਰਾ।
ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਗੁਸਾਈਂ।
'ਆਯੋ ਸਦਨ ਯਾਦ ਤੁਝ ਤਾਈਂ ॥ ੫ ॥
ਭਈ ਲਾਲਸਾ ਮਿਲਿਨੇ ਕੇਰੀ।
ਦੇਹਿਂ ਪੁਚਾਇ ਤੁਝੈ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।
ਮਿਲਹੁ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗਿ ਹਰਖਾਯਾ।
ਤਿਨ ਬਿਨ ਬਹੁਤੋ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯਾ' ॥ ੬ ॥
'ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਕਿ ਨਾਂਹੀ ਭੌਨੰ।
ਕਰਿ ਆਏ ਅਬ ਬਹੁਤਾ ਗੌਨੰ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ।

---

*ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਉਲਕਾ ਆਦਿ ਪਰਬਤ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਫਿਰ ਟੁਰਕੇ ਖੋਜ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਹਨ। ਸ਼ੇਰ ਆਸਾਮ ਕੱਛਾਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਹੋਵੇ। ਕੁਛ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਆਕੇ ਫੇਰ ਕਾਲੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਥਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਰ ਬਲੀ ਲੋਕੀਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਲੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਨੈਪਾਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਆਮ ਹੈ, ਜ੍ਵਾਲਾ ਜੀ ਬੀ ਬੱਕਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਦੇਵੀਆਂ ਅੱਗੇ ਨਰ ਬਲੀ ਬੀ ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਏਹ ਟਿਕਾਣਾ ਕਿਤੇ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੰਮੂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਫੇਰ ਲਾਹੌਰ। ਸੋ ਜੰਮੂ ਆ ਨਿਕਲਨਾ ਬੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸਾਰੇ ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਪਹਾੜੋ ਪਹਾੜ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਗੜਟੋਕ ਤੇ ਅਗੋਂ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਆਦਿ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਕੇ ਨੈਪਾਲ, ਸਿਕਮ, ਭੁਟਾਨ, ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਦੀ ਚੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਲਾਸਾ ਆਏ ਤੇ ਓਥੋਂ ਫੇਰ ਪਹਾੜੋ ਪਹਾੜ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਆ ਉੱਤਰੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੌਰਾ ਇਸ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਸਹੀ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਉਦਾਸੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਸਵਾ ਲੱਖ ਪਰਬਤ ਲੰਘਕੇ ਸੁਮੇਰ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਓਥੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪੰਜਾਬ ਆਏ ਤੇ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਅੱਪੜੇ।

ਚਹਿਤਿ ਮਿਲਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਤਿਹਾਰੇ' ॥ ੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ 'ਹਮਹਿਂ ਕਰਤਾਰਾ।
ਲੇ ਜਾਵਹਿ ਜਬ, ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰਾ।
ਤੂੰ ਜੁ ਚਹਿਤਿ -ਮੈਂ ਤੂਰਨ ਜਾਊਂ-।
ਜਾਹੁ ਸਦਨ, ਖਿਨ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਾਊਂ ॥ ੮ ॥
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਸੁਹੇਲਾ। {ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰਧਾ ਅਤੇ ਸਿਦਕ}
ਅਬ ਮੁਝ ਦੇਵਨ ਲਗੇ ਧਕੇਲਾ।
ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੈਸੇ ਜਾਉਂ ਨ ਸਦਨੰ।
ਰਹੌਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਦਨੰ' ॥ ੯ ॥
'ਹਮ ਨ ਧਕੇਲਾ ਕੈਸੇ ਦੇਈਂ।
ਧਾਮ ਆਪ ਤੈਂ ਯਾਦ ਕਰੇਈ।
ਯਾ ਤੇ ਤੁਝੈ ਪੁਚਾਵਨ ਹੇਤਾ।
ਹਮ ਨੈ ਭਾਖਯੋ -ਜਾਹੁ ਨਿਕੇਤਾ-' ॥ ੧੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਹੌਂ ਤੁ ਸੁਭਾਇਕ ਬੂਝਿਓ, ਯਾਦ ਨ ਕੀਨੋ ਧਾਮ।
ਮੋਹ ਟੂਟ ਮੋਰਾ ਗਯੋ, ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋ ਪਦ[1] ਸ਼ਾਮ[2] ॥ ੧੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਤ ਕੋ ਰਾਵਰ ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਸ ਹੀ ਦਿਸ਼ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਪਿਛਾਰੀ।
ਅਬ ਨਹਿਂ ਛੋਡਉ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰਾ।
ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸਰਬ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥
ਸੁਨੇ ਖੰਡ ਨਉਂ ਜੰਬੂ ਦੀਪਾ। {ਨੌਂ ਖੰਡ}
ਸੋ ਦਿਖਾਉ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ[*] !
ਤਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਪੂਰਹੁ ਸਭਿ ਕਾਂਖਾ' ॥ ੧੩ ॥
ਸੁਨਿ ਯੌਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਕਹਯੋ ਨ ਤੋਰੋ ਜਾਤਿ ਹਟਾਯੋ।
ਚਲਿ ਨਵਖੰਡ[+] ਜਿ ਤੁਝੇ ਦਿਖਾਵੈਂ।
ਕਰਹੁ ਸੈਲ ਜੇਤੀ ਮਨ ਭਾਵੈ' ॥ ੧੪ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਜਗਨਾਥਾ।

---

[1]ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ।
[2]ਸ਼ਰਨ ਕਰਕੇ।
[*]ਪਾ:-ਦੀਪਾ।
[+] ਇਹ ਵੰਡ ਪੌਰਾਣਕ ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਹੈ।

ਮੁਝ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਲੇ ਸਾਥਾ।
ਖੰਡ ਇਲਾਬ੍ਰਤ++ ਜਿਂਹ ਕੋ ਨਾਮੂ। {ਪਹਿਲਾ ਇਲਾਬ੍ਰਤ ਖੰਡ}
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਤੂਰਨ ਗੇ ਸੁਖਧਾਮੂ ॥ ੧੫ ॥
ਕੋਟਿਕ ਸ਼ੇਰ[੧] ਹੁਤੋ ਇਕ ਥਾਈਂ।
ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਬੈਠੇ ਗੋਸਾਈਂ।
ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪਢਾਯੋ।
ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਰਾਗ ਗਵਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥
ਸੁਨਯੋ ਸ਼ਬਦ ਸੋ ਸਿੰਘਨ ਜਬ ਹੀ।
ਉਰ ਨਿਰਮਲ ਤਿਨ ਕੇ ਭੇ ਤਬ ਹੀ।
ਮਿਲ ਸਭਿ ਆਏ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ।
ਬੈਸੇ ਜਬਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥
'ਕੋ ਤੁਮ ਹੋ, ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ?
ਦੇਹੁ ਆਪਨੋ ਨਾਮ ਬਤਾਏ'।
ਬੋਲਨ ਸ਼ਕਤਿ ਦਰਸ ਤੇ ਹੋਈ।
ਬੋਲੇ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਦੋਈ ॥ ੧੮ ॥
'ਅਹੈ ਤਾਮਸੀ ਜੂਨਿ ਹਮਾਰੀ।
ਪਾਈ, ਕਰੇ ਜੁ ਪਾਪ ਪਿਛਾਰੀ।
ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਤੇ ਅਬ ਹੀ।
ਸੋ ਕਲਮਲ ਨਾਸਹਿਂਗੇ ਸਭਿ ਹੀ' ॥ ੧੯ ॥
ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋਵਤਿ ਗੁਜਰ ਤੁਮਾਰੀ?'।
'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਬਿਰਤੰਤ ਹਮਾਰਾ।
ਬਹੁ ਦਿਨ ਬੀਤਹਿ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥
ਸੌ ਜੋਜਨ ਇਸ ਬਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਖਾਏ ਪਸੂ ਰਹਯੋ ਅਬ ਨਾਂਹੀ।
ਅਬ ਹਮ ਬੀਚ ਜੌਨ ਉਂਘਲਾਵੈ।
ਤਿਹ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਖਾਵੈਂ ॥ ੨੧ ॥
ਜਾਗਤਿ ਰਹੈਂ ਸਦਾ ਹਮ ਠਾਂਢੇ।
ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਭੈ ਹ੍ਵੈ ਗਾਢੇ।

++ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਦੀ ਟੋਹ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਟੂਕ।
[੧]ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕੋਟ (ਅ) ਇਕ ਕ੍ਰੋੜ ਸ਼ੇਰਾਂ (ਦਾ ਟੋਲਾ)

ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਭਾ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰੇ।
ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਕਰੁ ਹ੍ਵੈ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੇ' ॥ ੨੨ ॥
ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ[1] ਕਹਿ ਬਾਨੀ ਨੌਨੀ[2]।
'ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਵਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਜੋਨੀ।
ਤਬਿ ਸਿੱਖੀ ਗੁਰ ਕੀ ਜਿ ਕਮਾਵਉ।
ਬਿਨ ਸੰਦੇਹ ਕੈਵਲ ਤੁਮ ਪਾਵਹੁ ॥ ੨੩ ॥
ਸਿੰਘ ਜੂਨਿ ਤੁਮਰੀ ਛੁਟਿ ਜੈਹੈ।
ਮਾਨੁਖ ਜੋਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ।
ਸ਼ਬਦ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਹੁਗੇ ਜਬ ਹੀ।
ਤਨ ਹੰਤਾ ਛੁਟਿ, ਹ੍ਵੈ ਗਤਿ[3] ਤਬ ਹੀ' ॥ ੨੪ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਜਗਸਾਈਂ।
ਗਮਨੇ ਨਗਰ ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।
ਬੈਸੇ ਵਹਿਰ ਸਮੀਪ ਸੁ ਪੁਰਿ ਕੇ।
ਨਰ ਆਏ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਗੁਰ ਕੇ ॥ ੨੫ ॥
ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਤੁਮ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਆਏ?।
ਕਿਨਹੁੰ ਸਿੰਘ ਨ ਮਗ ਮਹਿਂ ਖਾਏ।
ਸੌ ਜੋਜਨ ਲੌ ਪਸੁ ਨਰ ਕੋਊ।
ਛੋਡਯੋ ਕਛੁ ਨ ਖਾਇਗੈ ਸੋਊ ॥ ੨੬ ॥
ਹਮ ਨੈ ਨਗਰ ਪਾਇ ਗਿਰ ਊਪਰ।
ਰਹਤਿ ਸੁਜਗ[4] ਹ੍ਵੈ ਤੋਪਨ ਕੋ ਧਰਿ।
ਜਬ ਆਵਹਿਂ ਛੋਡਹਿਂ ਇਕ ਬਾਰੇ।
ਤਿਨ ਕੋ ਮੋਰਹਿਂ ਗੋਲਿਨਿ[5] ਮਾਰੇ' ॥ ੨੭ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਹਮ ਗੇ ਤਿਨ ਪਾਸਾ।
ਸੋ ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਭਏ ਨਿਰਾਸਾ।
ਹਮ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਸਿਖ ਕਰਿ ਆਏ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਮਰਿ ਜਾਏਂ। ੨੮।
ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਵ ਗਾਥਾ।

---

[1]ਬੇਨਤੀ।
[2]ਸੁੰਦਰ।
[3]ਮੁਕਤੀ।
[4]ਹੁਸ਼ੀਆਰ। ਜਾਗਦੇ।
[5]ਗੋਲੇ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰਕੇ।

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਧਰੈਂ ਨਿਜ ਮਾਥਾ।
ਕਹੈਂ 'ਸੁ ਤਿਨ ਕੋ ਦੁਖ ਥੋ ਭਾਰੀ।
ਸੋ ਰਾਵਰ ਕੀਨੋ ਨਿਰਵਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥
ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਕਲਾਧਰਿ ਭੂਰੀ।
ਕਰਜੋ ਹਮਾਰੋ ਭੈ ਬਡ ਦੂਰੀ'।
ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਹੋਏ।
ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪਗ ਧੋਏ ॥ ੩੦ ॥
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤਹਿਂ ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ।
ਅਪਰ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਬਿਨ ਦੇਰਾ। {ਦੂਜਾ ਹਿਰਨ ਖੰਡ}
ਪਹੁੰਚੇ ਹਿਰਨ ਖੰਡ ਮੈਂ ਜਾਈਂ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਜਹਿਂ ਕੰਚਨ ਧਰਨੀ ਸਭਿ ਥਾਈਂ ॥ ੩੧ ॥
ਤਹਿਂ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਨਹੁ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।
ਕਰਹਿਂ ਜੋਗ ਸਾਧਨ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਰਹਿਤਿ ਤਰੁਨ[1] ਸੋ ਮਨੁਜ ਸਦਾਈ।
ਘਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਣ ਨ ਤਜੈਂ ਕਦਾਈ ॥ ੩੨ ॥
ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਤਿਨ ਕੋ ਜਿ ਪਹੂੰਚੇ।
ਤਬ ਬੈਠਹਿਂ ਗਿਰ ਪਰ ਚੜ੍ਹਿ ਊਚੇ।
ਬ੍ਰਹ-ਰੰਧਰ[2] ਕੋ ਫੋਰਿ ਸੁ ਡਾਰਹਿਂ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਰਹਿਂ ॥ ੩੩ ॥
ਤਿਨ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਗੁਰ ਬੈਸੇ।
ਮਾਨਹੁ ਭਾਨੁ[3] ਗਜਾਨ ਕੋ ਜੈਸੇ।
ਬਹੁ ਨਰ ਬੈਠੇ ਆਨਿ ਸਮੀਪਾ।
ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ ॥ ੩੪ ॥
'ਕੈਸੋ ਤੁਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਹੁ?।
ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ'।
ਕਹੈਂ ਸੁ 'ਗੁਰ ਗੋਰਖ ਹਮ ਜਾਨਹੁ।
ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਛਾਨਹੁ ॥ ੩੫ ॥
ਸਾਧਹਿਂ ਜੋਗ ਸਦੀਵ[4] ਤਦਾਪੀ[1]।

---

[1]ਜੁਵਾਨ।
[2]ਦਸਮ ਦੁਆਰ।
[3]ਸੂਰਜ।
[4]ਹਮੇਸ਼।

ਮਨ ਕੌ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵ ਕਦਾਪੀ।
ਅਬ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪ ਦਿਹੁ ਐਸਾ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੋਇ ਮਨ ਸਭਿ ਕੋ ਜੈਸਾ' ॥ ੩੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਦੇਨਿ ਲਗੇ ਆਪਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਹਉਮੈ ਸਗਰੀ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ ॥ ੩੭ ॥
ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਭਲੇ ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਜੈ।
ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਏਕ ਜਨੀਜੈ।
ਅਸ ਅਭਜਾਸ ਜਿ ਕਰਹੁ ਸਦੀਵਾ।
ਹੋਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਨ ਕੋ, ਸੁਖਸੀਵਾ[2]' ॥ ੩੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਰਨ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਮਾਨਾ।
ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਜਾਨਾ।
ਤਿਹ ਠਾਂ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਗੁਰ ਰਾਖੇ।
ਬਹੁਰੋ ਕੀਨ ਗਮਨ ਅਭਿਲਾਖੇ ॥ ੩੯ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਕਿੰਪੁਰਖ[*] ਖੰਡ ਪਰਵਿਸ਼ੇ ਜਾਈ। {ਤੀਜਾ ਕਿੰਪੁਰਖ ਖੰਡ}
ਨਗਰ ਸਮੀਪਿ ਜਾਇ ਕੈ ਬੈਸੇ।
ਤਨ ਉਪਕਾਰ ਧਰਜੋ ਧਰ ਜੈਸੇ[3] ॥ ੪੦ ॥
ਧਰਮ ਚੰਦ ਤਹਿਂ ਹੁਤੋ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਆਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕੀਨਿ ਪਦ ਤਾਂਹੀ।
ਭਾਉ ਬਿਸਾਲ ਜਾਸ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੧ ॥
ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ 'ਮੁਝ ਸੇਵ ਬਤਾਵਉ।
ਕਹੋ ਸੁ ਕਰੋਂ, ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਉਂ'।

---

[1]ਤਦ ਬੀ।
[2]ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਹੱਦ।
[*] ਤਵਾ: ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਇਹ ਥਾਂ ਸਿਕਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਤਾਮਲੁੰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰ: ੧੯੪੩ ਬਿ: ਵਿਚ ਏਥੋਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਿਲੇ ਸਨ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਓਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਤੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਦੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ ਸੀ। । ਤ੍ਵਾ: ਖਾ: ਭਾਗ ੨ ਹਿੱਸਾ ੧ ਸਫਾ ੩੫੨]
[3]ਮਾਨੋਂ ਉਪਕਾਰ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਧਰਤੀ ਤੇ।

ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਮੁਝੈ[1] ਬਨਾਯੋ ਸ਼ੇਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੨ ॥
'ਕਰਹੁ ਸੇਵ ਜੇ ਭੂਪ ਉਦਾਰਾ!।
ਪ੍ਰਿਥਮੈਂ ਦੀਜੈ ਸ਼ੇਰ ਅਹਾਰਾ।
ਆਮਿਖ ਅਵਰ ਨ ਖਾਵਤਿ ਕੋਊ।
ਭੱਛਤਿ[2] ਰਾਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਜੋਊ' ॥ ੪੩ ॥
ਤਿਹ ਪਰਖਨ ਅਸ ਗੁਰੂ ਅਲਾਯਾ।
ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ ਨਹਿਂ ਰਿਦਾ ਡੁਲਾਯਾ।
ਕਹਜੋ 'ਨਿਕੇਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ ਮੇਰਾ। {ਧਰਮ ਚੰਦ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਿਦਕ}
ਆਇਸੁ ਦਿਹੁ ਆਨਹੁਂ ਬਿਨ ਦੇਰਾ' ॥ ੪੪ ॥
ਇਉਂ ਕਹਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾਯਾ।
ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਤਤਛਿਨ ਸੋ ਆਯਾ।
-ਸੰਤ ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਲਗੈ ਸਰੀਰਾ-।
ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬਾਂਧੀ ਧੀਰਾ ॥ ੪੫ ॥
ਠਾਂਢੋ ਕੀਨੋ ਸ਼ੇਰ ਅਗਾਰੀ।
'ਧੰਨ ਭੂਪ' ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਸੰਤ ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਤਵ ਮਨ ਰਾਤਾ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪ ਅਬ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ੪੬ ॥
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੁਮਾਰੀ।
ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਗਤਿ ਪਾਇਂ ਸੁਖਾਰੀ'।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਰਹਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ॥ ੪੭ ॥
ਅਪਰ ਥਾਨ ਕਿਯ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ।
ਹਰਵਰ੍ਖ* ਖੰਡ ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਥਾਈਂ। {ਚੌਥਾ ਹਰਵਰਖ ਖੰਡ}
ਨਿਕਟ ਨਗਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਜਬ ਹੀ।
ਤਹਿਂ ਕੋ ਭੂਪਤ ਆਯੋ ਤਬ ਹੀ ॥ ੪੮ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾਇਆ।
[2]ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
* ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਨੂੰ ਭੂਟਾਨ ਨਾਲ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਏਥੇ ਜਾਣਾ ਇਸ ਦੇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤਾਸੀ ਸੁਡਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। (ਸਫਾ ੩੫੩)। ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਸਕਰੋ ਦੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਰਾਜਾ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਕੈ।
ਰਹਜੋ ਚਰਨ ਪਰਿ ਨਿਜ ਸਿਰ ਧਰਿਕੇ।
ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਨ ਜਬ ਰਹਜੋ ਅਗਾਰੀ।
ਤਬ ਇਉਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥
'ਜੋਇ ਪਦਾਰਥ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖਹੁ।
ਸੋ ਲੀਜੈ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਹੁ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਉਰ ਧਾਰਹੁ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧ ਨਿਵਾਰਹੁ' ॥ ੫੦ ॥
ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ ਅਪਨੇ ਅਨੁਕੂਲਾ।
ਕਹੈ ਭੂਪ 'ਤਮ ਮੰਗਲ ਮੂਲਾ।
ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ।
ਹਿਤ ਸੰਤਤਿ[1] ਬਹੁ ਕਿਯੇ ਉਪਾਈ ॥ ੫੧ ॥
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਭਿਲਾਖ ਨ ਪੂਰੀ।
ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ[2] ਰਹੀ ਪੁਨ ਊਰੀ[3]।
ਜੇ ਅਬ ਤੁਮ ਸੰਤਤਿ ਦਿਹੁ ਮੋਹੀ।
ਲਿਉਂ ਰਾਵਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਹੋਹੀ' ॥ ੫੨ ॥
ਐਸੇ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਜਗਨਾਥਾ।
ਦਏ ਲੌਂਗ ਦ੍ਵੈ ਤਾਂ ਕੇ ਹਾਥਾ।
ਏਕ ਲਾਇਚੀ ਦੇ ਤਿਹ ਪਾਨੇ[4]।
ਕਹਜੋ 'ਦੇਹੁ ਰਾਨੀ ਕੋ ਖਾਨੇ ॥ ੫੩ ॥
ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸੰਤਤਿ ਸਦਨ ਤੁਮਾਰੇ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪੁ ਸੰਝ ਸਕਾਰੇ।
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਸੁਨੀਏ।
ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਤੇ ਹਨੀਏ[5]' ॥ ੫੪ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਰਾਖਜੋ ਡੇਰਾ।
ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਘਨੇਰਾ।
ਤਿਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਿਦਾ ਬਹੋਰੰ।

---

[1]ਸੰਤਾਨ।
[2]ਯਤਨ।
[3]ਊਣੀ, ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ।
[4]ਹੱਥ ਵਿਚ।
[5]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।

ਗੋ ਕੁਰਖੰਡ* ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਠੌਰੰ ॥ ੫੫ ॥ {ਪੰਜਵਾਂ ਕੁਰਖੰਡ}
ਜੈਸਾ ਤਿਨ ਲੋਕਨ ਬਿਵਹਾਰੰ।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਰਮ ਉਦਾਰੰ।
ਜਿਹ ਛਿਨ ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਉਪਜਾਈ+।
ਰੋਦਨ[1] ਸਦਨ ਕਰੈਂ ਤਿਹ ਆਈ ॥ ੫੬ ॥
ਜਬ ਕੋ ਮਨੁਜ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ ਜਾਵੈ।
ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਮਨ ਭਾਵੈ।
ਤਹਾਂ ਨਗਰ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ ॥ ੫੭ ॥
ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਗਾਥਾ।
ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਸਾਥਾ।
'ਬਡੇ ਕੌਤਕੀ ਨਰ ਇਹ ਥਾਈਂ।
ਦ੍ਵੈ ਬਾਤੈਂ ਬਿਪਰੀਤ ਕਰਾਈਂ' ॥ ੫੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਇਨ ਕੇ ਰਿਦੈ ਅਧਿਕ ਅਗਜਾਨਾ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਬ ਜਗਤ ਪਠਾਵਤਿ।
ਤਬ ਏ ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ॥ ੫੯ ॥
ਹੁਕਮ ਕਰਤਿ ਜਬ ਬੋਲ ਪਠਾਵਤਿ।
ਤਬ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਵਤਿ।
ਅਗਜਾਨ ਸਹਿਤ ਇਨ ਕੋ ਵਿਵਹਾਰ।
ਸੁਨੀਏ ਗਜਾਨੀ ਕੇਰ ਅਚਾਰ ॥ ੬੦ ॥
ਭੇਜੇ ਤੇ ਉਰ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਵਤਿ।
ਬੋਲਿ ਪਠੇ ਤੇ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ।
ਸਿਮਰਨ ਕਰਤਿ ਦੁਊ ਬਿਧਿ ਮਾਂਹੀ।
ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਮਨ ਮਤਿ ਨ ਕਰਾਹੀ' ॥ ੬੧ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਰਦਾਨੇ ਸਾਥਾ।
ਭਨਤਿ ਹੁਤੇ ਤਿੰਹ ਛਿਨ ਜਗਨਾਥਾ।
ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਆਏ।

---

*ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਏਥੇ ਤਿੱਬਤ ਤੇ ਚੀਨ ਦਾ ਸੈਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
+ਪਾ:-ਜਨਮਾਈ।
[1]ਰੋਣਾ।

ਬੈਸੇ ਪਾਸ ਆਨਿ ਤਿਹ ਥਾਏਂ ॥ ੬੨ ॥
ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਕਰਹੁ ਅਪਨ ਬਿਰਤੰਤ ਬਖਾਨਾ।
ਮਰਤਿ[1] ਹਸਤਿ[2], ਜਨਮੇ ਤੇ ਰੋਇ।
ਜਾਨਾ ਤੁਮੇ ਗਯਾਨ ਹੈ ਕੋਇ?' ॥ ੬੩ ॥
ਬੋਲੇ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਹੁਤੇ ਜੁ ਸਜਾਨੇ।
'ਇਸ ਬਿਧਿ ਗਯਾਨ ਰਿਦੈ ਹਮ ਜਾਨੇਂ।
ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇ ਬਿਛੁਰੈ ਜਬ ਜਨਮੈ।
ਮਰੇ ਮਿਲਤਿ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਤਨ ਮੈਂ ॥ ੬੪ ॥
ਜਨਮੈ ਤੇ ਜਗ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਕੋ।
ਮਰੇ ਮਿਲੈ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਲਹਿ ਸੁਖ ਕੋ।
ਰੋਵੈਂ ਹਸੈਂ ਇਹੀ ਗਤਿ ਜਾਨੈ[3]'।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਬਖਾਨੈ ॥ ੬੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਮਿਲਿਨਿ ਜੋ, ਮਹਾ ਬਿਖਮ ਪਹਿਚਾਨ।
ਬਿਨ ਸਤਿਸੰਗਤ ਭਗਤਿ ਤੇ, ਜਾਨ ਉਪਾਵ ਨ ਆਨ ॥ ੬੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਨ।
ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਨ।
ਬਿਛੁਰਨ ਮਿਲਿਨਿ ਅਪਰ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
ਸਰਬ ਬਾਤ ਇਸ ਤਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੬੭ ॥
ਜਬ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਭਯੋ ਨਿਵਾਸਾ।
ਮਨ ਰੋਕਨ ਕੀਨੋ ਅਭਿਆਸਾ।
ਨਾਸ ਬਾਸ਼ਨਾ ਤਬ ਹੀ ਭਈ।
ਦ੍ਵੈਤ ਸਰਬ ਉਰ ਤੇ ਮਿਟਿ ਗਈ ॥ ੬੮ ॥
ਪੂਰਨ ਲਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਸਾਰੇ।
ਸਿਖ੍ਯਾ ਸਰਬ ਪ੍ਰਪੰਚ ਪਸਾਰੇ।
ਜਬੈ ਆਤਮਾ ਅਸ ਭ੍ਰਮ ਭੰਨਾ[4]।
ਭਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸ਼ੁੱਧ ਚਿਤੰਨਾ ॥ ੬੯ ॥
ਜਬ ਅਨਾਤਮਾ ਦੇਹਿ ਪਛਾਨੀ।

---

[1]ਮਰਨ ਤੇ।
[2]ਹਸਦੇ ਹੋ।
[3]ਇਹੀ ਗਲ ਸਮਝਕੇ ਰੋਂਦੇ ਤੇ ਹਸਦੇ ਹਾਂ।
[4]ਤੋੜਿਆ।

ਗੇ ਸੰਕਲਪ ਬਿਕਲਪ ਬਿਹਾਨੀ[1]।
ਤੌ ਮਿਲਿਬੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੋ ਹੋਇ।
ਨਾਤੁਰ ਬਿਛੁਰ ਰਹਯੋ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੨੦ ॥
ਗਯਾਨ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬਿਛੁਰਨ ਮਿਲਨ ਸੁ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਪਰਮਾਤਮ ਪੂਰਨ ਹੈ ਸਾਰੇ।
ਬਿਛੁਰੈ ਤੌਂ, ਕਤ ਨਾਂਹਿ ਨਿਰਾਰੈ ॥ ੨੧ ॥
ਜੇ ਬਿਛੁਰੈ ਤੌ ਮਿਲਨਾ ਹੋਇ।
ਨਾਤੁਰ ਮਿਥਿਆ ਕਹਿਨੇ ਦੋਇ।
ਬਯਾਪਕ ਦੀਸਹਿ ਜਯੋਂ ਆਕਾਸ਼ਾ।
ਘਟ ਉਪਾਧਿ ਵਤ[2] ਮਾਯਾ ਭਾਸਾ[3] ॥ ੨੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਘਟਿ ਫੂਟੇ ਅਕਾਸ਼ ਸਭਿ, ਤਿਉਂ ਮਾਯਾ ਹ੍ਵੈ ਹਾਨਿ।
ਰੋਵਨ ਹਸਨ ਤੁਮਾਰ ਜੋ, ਸਰਬ ਅਕਾਰਥ ਜਾਨਿ ॥ ੨੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੈਂ ਅਧੀਨ ਬਾਸ਼ਨਾ[4] ਨਰ ਸਭਿ।
ਯਾਂ ਤੇ ਜਨਮ ਧਰਤਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਤਬ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਹੁਤੋ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਆਵੈਂ ਜਗ ਜਾਵੈਂ' ॥ ੨੪ ॥
ਗੁਰ ਕੇ ਵਾਕ ਸੁਨੇ ਅਸ ਜਬ ਹੀ।
ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕਿਯੋ ਨਰ ਸਭਿ ਹੀ।
-ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਇਨ ਸੰਤ ਬਖਾਨੇ।
ਮਤ ਹਮਾਰ ਮਿਥਿਆ- ਪਹਿਚਾਨੇ ॥ ੨੫ ॥
ਬਿਨ ਸੰਦੇਹ ਭਏ ਜਬ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਗੁਨਿ ਕੈ[5]।
ਬਿਨੈ ਕਰਤਿ ਭੇ ਬਾਰੰਬਾਰੀ।
'ਹਮਰੀ ਗਤਿ ਕੀਜੈ ਗਤਿਕਾਰੀ[6] ॥ ੨੬ ॥

---

[1]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ।
[2]ਘੜੇ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਵਤ।
[3]ਭਾਵ ਮਾਇਆ (ਕਰਕੇ ਜੀਵ) ਭਾਸ ਰਹੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੈ ਪਰ) ਘੜੇ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ (ਘੜੇ ਅੰਦਰਲਾ ਅਕਾਸ਼ ਵੱਖਰਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ)।
[4]ਕਾਮਨਾ ਦੇ।
[5]ਜਾਣਕੇ।
[6]ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ!

ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ ਹਮ ਕੋ।
ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਲੱਜਜਾ ਤੁਮ ਕੋ'।
ਸੁਨਿ ਅਧੀਨਤਾ ਤਿਨ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਦੇਤਿ ਭਏ ਆਪਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ॥ ੭੭ ॥
'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ।
ਤਿਹ ਤੇ ਸਗਰੀ ਇੱਛ ਪੁਜਾਵਹ।
ਹੁਕਮ ਸਤਿ ਮਾਨਹੁ ਕਰਤਾਰਾ।
ਮਰਨ ਜਿਯਨ ਜਾਨਹੁ ਇਕ ਸਾਰਾ ॥ ੭੮ ॥
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਮਨ ਥਿਰ ਕੀਜੈ।
ਬਿਨ ਸੰਸੇ ਤਬ ਮੁਕਤਿ ਹਵੀਜੈ[੧]'।
ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਜੋ ਸਿਖ ਭਏ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਏ ॥ ੭੯ ॥
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਹੋਵਨ ਤਹਿਂ ਲਾਗੀ।
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਹਿਂ ਵਡਭਾਗੀ।
ਸੇਵਾ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ।
ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਹਰਿਨਾਮ ਸਿਮਰਿਹੀਂ ॥ ੮੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਹੇ, ਦੀਨੋ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇ।
ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ, ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ ਧਜਾਇ ॥ ੮੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਖੰਡਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਯੋ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਨੈਪਾਲ ਦੇ ਟੋਲੀਆ ਨਦੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਲਲਤਾ ਪਟੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦਾ ਪਥਰੀਲਾ ਪਹਾੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤ੍ਵਾ: ਖਾ: ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਕਮ ਵਲ ਜਾਣਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

---

[੧]ਹੋਵੋਗੇ।

੩. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਕੇਤਮਾਲ, ਰੰਮਕ, ਭੱਦ੍ਰ ਤੇ ਭਰਥ ਖੰਡ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਤੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਣਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸਮਤਿ ਸਦਨ ਕੁਮਤਿਹਿ ਕਦਨ, ਇੰਦੁ ਬਦਨ ਜਗ ਮਾਂਹਿ*
ਬੰਦੋਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਤਿਹ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੧ ॥

ਕੁਮਤਿਹਿ = ਕੁ+ਮਤਿ+ਹਿ = ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ। ਇੰਦੁ = ਚੰਦਰਮਾ

ਜਗਮਾਂਹਿ = ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੂਚਨਾ-ਜੇ ਪਾਠ-ਜਾਗ ਮਾਇ-ਹੋਵੇ

ਤਾਂ ਅਰਥ: ਹੇ ਜਗਤ ਮਾਤਾ!-ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਇਹ ਸਨਮੁਖ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਫੇਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ-ਤਿਹ-ਪਦ ਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੋਖ੍ਯ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾ ਤਾਂ-ਜਗ ਮਾਇ-ਪਾਠ ਢੁਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ-ਜਗ ਮਾਂਹਿ-ਦਾ ਅਰਥ: ਜਗਤ ਮਾਤਾ-ਠੀਕ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: (+ਅਤੇ ਜੋ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗੇ (ਸੁੰਦਰ) ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਸੁਖਦਾਈ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਇਤਿਹਾਸਾ।
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਸੁਖਰਾਸਾ। {ਛੇਵਾਂ ਕੇਤਮਾਲ ਖੰਡ}
ਕੇਤ ਮਾਲ ਜਹਿਂ ਖੰਡ ਸੁਹਾਵਾ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਤਹਾਂ ਪਹੂਚੇ ਦੁਖ ਬਨ ਦਾਵਾ[1] ॥ ੨ ॥
ਭੂਪ ਪ੍ਰਜਾ ਤਹਿਂ ਕੇ ਨਰ ਸਾਰੇ।
ਪੂਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਹਿਤ ਧਾਰੇ।
ਮੇਲਾ ਹੁਤੋ ਬਿਸ਼ਾਲ ਸੁ ਤਹਿਂਵਾ[2]।
ਭਵਨ[3] ਕਾਲਕਾ ਰਾਜਤਿ[4] ਜਹਿਂਵਾ ॥ ੩ ॥
ਬੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਾਰਗ ਮਾਂਹੀ।
ਨਰ ਅਨੇਕ ਆਵਹਿਂ ਇਕ ਜਾਂਹੀ।
ਲੇਲੇ[5] ਬਲਿ ਪਸ਼ੁ[6] ਭੇਟ ਚੜਾਵਹਿਂ।

---

*ਪਾ:-ਮਾਇ।
+ਪਿਛਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਦੀ ਇਹ ਪੂਰਤੀ ਹੈ।
[1]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ ਵਤ।
[2]ਤਿੱਥੇ।
[3]ਮੰਦਿਰ।
[4]ਸਥਿਤ।
[5]ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ। (ਅ) ਲੈ ਲੈ ਕੇ (ਨਾਲ)।
[6]ਬਲੀ ਪਸ਼ੂ ਦੀ। (ਅ) ਬਲੀ (ਲਈ) ਪਸ਼ੂ।

ਬਰ ਪਾਵਹਿਂ ਨਿਜ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਹਿਂ ॥ ੪ ॥
ਜਬਹਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਲੇ ਆਯੋ ਟੋਲਾ।
ਹਮਹਿਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਾ।
'ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਮਨੁਜ ਦਿਸਾਵਹਿਂ[1]।
ਇਕ ਗਹਿ ਲੇਵਹਿਂ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵਹਿਂ' ॥ ੫ ॥
ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਕਹਿ ਬਾਲਾ।
ਮੁਝ ਕੋ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। {ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪਕੜਨਾ}
ਬਹੁ ਹਰਖਾਇ ਬਜਾਵੈਂ ਢੋਲੂ।
ਮੁਝਹਿ ਚਲਾਯੋ ਅਗ੍ਰਜ ਟੋਲੂ ॥ ੬ ॥
ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਭੇਟਿ ਭਲੀ ਹਮ ਪਾਈ।
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਦੇ ਜਗਮਾਈ'।
ਤਿਸ ਛਿਨ ਆਯੋ ਢਿਗ ਮਰਦਾਨਾ।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੭ ॥
'ਬਾਲੇ! ਰਹਯੋ ਜੀਵਨਾ ਤੇਰਾ।
ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾਲ ਨੈ ਤੋ ਕੋ ਘੇਰਾ।
ਸਿਰ ਉਤਾਰਿ ਕੈ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਵਾਹਿਂ।
ਪੂਜ ਗੌਰਜਾਂ[2] ਕੋ ਬਰ ਪਾਵਹਿਂ' ॥ ੮ ॥
ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ 'ਤੈਂ ਝੂਠ ਉਚਾਰਾ।
ਮਰਨ ਜਿਯਨ ਤਨ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰਾ।
ਪੰਚ ਤੱਤ ਮਿਲਿ ਸਿਰਜਿ[3] ਸਰੀਰਾ।
ਬਿਨਸਿ ਜਾਤਿ ਜਬ ਹੋਤਿ ਬਖੀਰਾ[4] ॥ ੯ ॥
ਆਤਮ ਬਿਖੈ ਨ ਜਨਮ, ਨ ਮਰਨਾ।
ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕਿਹ ਤੇ ਡਰਨਾ।
ਮਾਰ ਨ ਸਕਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਕੋਊ।
ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਨਿਤ ਆਨੰਦ ਜੋਊ ॥ ੧੦ ॥
ਪਾਵਕ ਦਹੈ ਨ ਨੀਰ ਡੁਬੈ ਹੈ।
ਕੋਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੋਂ ਨਹੀਂ ਛਿਦੈ ਹੈ[5]।

---

[1]ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਂਵਦੇ ਹਨ।
[2]ਦੇਵੀ।
[3]ਬਣਿਆ ਹੈ।
[4]ਵਖੋ ਵੱਖ।
[5]ਨਹੀਂ ਚੀਰਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਜੀਵਨ ਮਰਨਾਂ ਮਾਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਨੀ।
ਤਨ ਹੰਕਾਰ ਸੋ ਜੇ ਅੱਗਜਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥
ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਤਨ ਆਨਿ ਲਗਤਿ ਜਬ।
ਕੋਈ ਉਪਾਇ ਨ ਰਾਖਿ ਸਕਤਿ ਤਬ।
ਜੇ ਨ ਸਮਾਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਅਬਿ ਹੋਈ।
ਰੋਮ ਨ ਛੇਦਿ ਸਕੈ ਕਬਿ ਕੋਈ ॥ ੧੨ ॥
ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਪੁਨ[੧] ਬਸਤੁ ਬਹੋਰੀ[੨]।
ਤੀਨੋ ਹੋਇ ਜਾਤ ਇਕ ਠੌਰੀ।
ਤਬ ਇਹ ਦੇਹਿ ਬਿਨਸ ਕਰਿ ਜਾਈ।
ਕੋਇ ਨ ਇਸ ਕੋ ਰਾਖਿ ਸਕਾਈ ॥ ੧੩ ॥
ਏਕ ਨ ਤੀਨੋ ਮਹਿਂ ਜਿ ਮਿਲਤਿ ਹੈ।
ਤੌ ਤਨ ਰੱਖਜਾ ਕਾਲ[੩] ਕਰਤਿ ਹੈ'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ।
ਮੁਝ ਸੰਗ ਦੇਵੀ ਭਵਨ ਧਯਾਨਾ ॥ ੧੪ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਏ।
ਪਿਖੈਂ[੪] ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਛੁ ਨ ਅਲਾਏ।
ਜਬ ਗੇ ਦੁਰਗਾ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ।
ਤਬ ਅਵਿਨੇਸ਼ੁਰ[੫] ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥
'ਇਸ ਮਾਨਵ ਕੋ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹੀਜੈ।
ਬਰਦਾਨੀਂ[੬] ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੀਜੈ'।
ਭੀਰ ਭੂਰ ਭੀ ਭਵਨ ਅਗਾਰੀ।
ਕੌਤਕ ਅਵਲੋਕਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥
ਖੈਂਚਿ ਲਈ ਇਕ ਮਨੁਜ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ।
ਚਮਕੀ ਦੇਖਿ ਡਰਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਸੰਗ ਰਹਿਨ ਵਾਰੋ ਪ੍ਰਭੁ! ਤੇਰੇ।
ਰੱਖਜਾ ਆਪ ਕਰਹੁ ਇਸ ਬੇਰੇ' ॥ ੧੭ ॥

---

[੧]ਅਰ।
[੨]ਫਿਰ।
[੩]ਸਮਾਂ।
[੪]ਦੇਖਣ।
[੫]ਰਾਜੇ ਨੇ।
[੬]ਦੇਵੀ ਨੂੰ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕਾਲਕਾ ਕੜਕੀ।
ਭੀਰ ਭੂਰ[1] ਮੇਲੇ ਕੀ ਭੜਕੀ।
ਪ੍ਰਗਟੀ ਚੰਡੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭਯਾਨਾ[2]। {ਦੇਵੀ ਵਲੋਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ}
ਤਿਹ ਨਰ ਕਰ ਤੇ ਛੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥
ਹੁਤੋ ਨਰੇਸ਼ ਠਾਂਢਿ ਜਿਹ ਠਾਈਂ।
ਜਾਇ ਤਾਹਿਂ ਕੇ ਕੰਠ ਲਗਾਈ।
ਤਤਛਿਨ ਧਰ ਤੇ ਸਿਰ ਗਿਰ ਪਰਿਆ।
ਜਨੁ ਸ਼ਾਖਾ[3] ਤੇ ਫਲ ਕਿਨ ਹਰਿਆ ॥ ੧੯ ॥
ਸ਼੍ਰੋਣਤ[4] ਚਲਯੋ ਗਿਰਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਧਰਨੀ[5]।
ਭਾਗੇ ਲੋਕ ਪਿਖਤਿ ਅਸ ਕਰਨੀ[6]।
ਰਹਯੋ ਨ ਕੋਊ ਨਰ ਤਿਹ ਥਾਂਨਾ।
ਤੀਨੋਂ -ਮੈਂ[7], ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ, ਮਰਦਾਨਾ- ॥ ੨੦ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਕੇ ਸਾਥਾ।
ਬਚਨ ਭਨਯੋ ਇਸ ਬਿਧਿ[8] ਜਗਨਾਥਾ।
'ਭੂਪਤ ਸੇਵਕ ਹੁਤੋ ਤੁਮਾਰਾ।
ਬਾਲੇ ਕੋ ਬਚਾਇ ਸੋ ਮਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥
ਤਿਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਰੀਤਾ[9]।
ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀ ਕਿਉਂ ਕਿਯ ਬਿਪਰੀਤਾ[10]?'।
ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਝਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥
ਜੇ ਹਰਿ ਜਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਜਾਰੇ।
ਰਛਯਾ ਕਰਿ ਹੌਂ ਸੰਝ[11] ਸਕਾਰੇ[12]*।

---

[1]ਬੜੀ।
[2]ਤੇਜ ਭਿਆਨਕ।
[3]ਟਾਹਣੀ।
[4]ਲਹੂ।
[5]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[6]ਐਸਾ ਕਰਤੱਵ ਵੇਖਕੇ।
[7]ਭਾਵ ਬਾਲਾ।
[8]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[9]ਢੰਗ।
[10]ਉਲਟ।
[11]ਸ਼ਾਮ।
[12]ਸਵੇਰੇ।

ਜੇ ਮਤਿਮੰਦ ਤਿਨਹੁ ਦੁਖ ਦੇਹੀਂ।
ਤਿਹ ਮਾਰੌਂ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਏਹੀ ॥ ੨੩ ॥
ਇਹ ਭੂਪਤ ਮਤਿਮੰਦ ਕੁਚਾਰੀ[1]।
ਮਾਰਨ ਆਨਜੋ ਸੰਤ ਅਗਾਰੀ।
ਕਿਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਯਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਮਾਰਾ।
ਮਰਤਿ ਸੰਤ ਕੋ ਤੁਰਤ ਉਬਾਰਾ' ॥ ੨੪ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਲੋਪ ਭਈ ਤਬ ਦੇਵੀ।
ਜਗ ਮਾਤਾ ਈਸ਼੍ਵਰੀ ਅਭੇਵੀ[2]।
ਬਢਜੋ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਅਪਾਰੀ।
ਠੌਰ ਠੌਰ ਰੋਵਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥
ਕਿਯ ਬਿਚਾਰ ਜੇ ਹੁਤੇ ਸਿਆਨੇ
-ਗਹੇ ਜੁ ਕਲਾਵਾਨ- ਮਨ ਜਾਨੇ।
ਆਏ ਸਭਿ ਹੀ ਤਬਿ ਧਰਿ ਭਾਊ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਲਖਿ ਲੀਨ ਪ੍ਰਭਾਊ ॥ ੨੬ ॥
ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਠਾਂਢੋ ਆਇ ਅਗਾਰੀ।
ਕਰਿਕੈ ਬੰਦਨ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।
'ਕਰਹੁ ਛਿਮਾ ਅਪਰਾਧ ਹਮਾਰਾ।
ਹਮ ਨਹਿਂ ਜਾਨਜੋ ਭੇਦ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਸਿੱਖ ਆਪਨੇ ਹਮਹਿਂ ਕਰੀਜੈ।
ਅਭੈ ਦਾਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੀਜੈ'।
ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਹ੍ਵੈ ਗਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਅਪਨ ਦਿਯਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੮ ॥
'ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੋ।
ਸੰਤ ਸੇਵ ਮਹਿਂ ਹਿਤ ਉਰ ਧਰਿਨੋ'।
ਭੂਪਤਿ ਦਾਹ ਬਹੁਰ ਕਰਿਵਾਯੋ।
ਸਿੰਘਾਸਨ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਬੈਠਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਾਮ ਧਰਮਜਸ ਰਾਖਿਓ, ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਕੋ ਦੇਯ। {ਧਰਮਜਸ}
ਸੁੰਦਰ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਰਚੀ, ਕੀਰਤਿ ਤਹਾਂ ਕਰੇਯ[3] ॥ ੩੦ ॥

---

* ਦੇਖੋ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ*।
[1]ਪਾਪੀ।
[2]ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ।
[3]ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗੇ।

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਮਨ ਨੀਵ[1] ਸਦੀਵ ਰਖੋ ਅਪਨਾ
ਸਤਿਨਾਮ ਨਿਰੰਤਰ ਹੀ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ।
ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਦਾਨ ਕਰੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ
ਪੈ ਚਿਤ ਲਾਵਹੁ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਹੁ।
ਸਤਿਸੰਗਤ ਸੋਂ ਨਿਤ ਭਾਉ ਧਰੋ
ਤਿਨ ਸੰਗਮ ਮੈਂ ਨਿਤ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਹੁ।
ਤਬ ਹੋਇ ਸਿਖੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਜੇ ਸਭਿ ਬੈਨ ਸਦੀਵ ਕਮਾਵਹੁ' ॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਤਹਾਂ[*], ਭਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਇ।
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਆਨ ਥਾਨ ਸਤਿਭਾਇ[2] ॥ ੩੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਪਹੁੰਚੇ ਰੰਮਕ ਖੰਡ ਗੁਸਾਈਂ। {ਸੱਤਵਾਂ ਰੰਮਕ ਖੰਡ}
ਪੁਰਿ ਸਮੀਪ ਬੈਸਤਿ ਭੇ ਜਾਈ।
ਕੇਤਿਕ ਮਨੁਜ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਏ।
ਜਾਨਿ ਸੰਤ ਨਿਜ ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ ॥ ੩੩ ॥
ਨਿਕਟਿ ਬਿਲੋਕਿ ਤਿਨਹਿਂ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਦੇਤਿ ਭਏ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਸੰਤ ਸੇਵ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਸਹਾਤੀ[3], ॥ ੩੪ ॥
ਕੂਕਰ[4] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[5] ਨ ਕਬਿ ਮਨ ਧਰਨੀ।
ਸ਼ੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[6], ਗੁਰਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਨੀ। {ਕੂਕਰ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ}
ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਤਜਾਗਹੁ।
ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਨਿਸ ਪਾਛਲ[7] ਜਾਗਹੁ' ॥ ੩੫ ॥

---

[1]ਨੀਵਾਂ।

[*] ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਵਿਚ ਬਾਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾ: ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਦੇਵੀ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇੰਨੀ ਰਖਯਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਪੂਜਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਾਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਨਾਮੀ ਪੁਰਖ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਹਨ।

[2]ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ, (ਅ) ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।

[3]ਸ਼ੋਭਨੀਕ।

[4]ਕੁੱਤੇ ਦੀ।

[5]ਨਜ਼ਰ।

[6]ਸ਼ੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।

[7]ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਸੁ ਮਾਨਵ।
'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜੁ ਕਹੀ ਹਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਜਾਨਵ[1]।
ਖੋਲਿ ਅਰਥ ਇਹ ਭਨੋ ਗੁਸਾਈਂ!
ਤੁਮ ਹੋ ਸੰਤ ਸਭਿਨਿ ਸੁਖਦਾਈ' ॥ ੩੬ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਭਨੀ ਤਬ ਬਾਨੀ।
'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੂਕਰੀ[2] ਲੇਹੁ ਪਛਾਨੀ।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਮੁਝ ਕੋ ਮਾਨਵ ਦੇਹੀ।
ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਗਤਿ ਲਖੇ ਨ[3] ਕੇਹੀ[4] ॥ ੩੭ ॥
ਮਾਰਨਹਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਸ੍ਵਾਨਾ।
ਲਸ਼ਟਕ[5] ਕੋ ਕਾਟਹਿ ਅਨਜਾਨਾ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਜੋ ਨਰ ਹੋਈ।
ਮਨਮੁਖ ਸ੍ਵਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[6] ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੩੮ ॥
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਨਿ ਆਵੈ।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਸਰਬ ਲਖਾਵੈ[7]।
ਮਾਨੁਖ ਬਪੁਰਾ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰਾ।
ਕਰੈ ਕਾਜ ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ੩੯ ॥
ਜਿਉਂ ਕੇਹਰਿ ਤਜਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸਾਰੇ।
ਤੂਰਨ ਤਕਹਿ ਜਿ ਮਾਰਨਹਾਰੇ।
ਤਯੋਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ[8]।
ਲਖਹਿ ਸੁ ਦੁਖ ਸੁਖ, ਅਪਰ ਨ ਕਿਸ ਤੇ ॥ ੪੦ ॥
ਦੇਣਹਾਰ ਏਕੋ ਕਰਤਾਰਾ।
ਇਉਂ ਤੁਮ ਲਖੋ ਹੋਇ ਨਿਸਤਾਰਾ[9]।
ਮਨ ਰੋਕਨ ਕੀਜੈ ਅੱਭਯਾਸਾ।
ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਹੁਇ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ਾ' ॥ ੪੧ ॥

---

[1]ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।
[2]ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
[3]ਨਾ ਜਾਣੇ।
[4]ਕੋਈ ਬੀ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[5]ਸੋਟੀ।
[6]ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਲਾ।
[7]ਜਾਣੇ।
[8]ਵੱਲੋਂ।
[9]ਮੁਕਤੀ।

ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਾ।
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕੀਨੋ ਪੁਨ ਗਵਨੰ।
ਭੱਦ੍ਰ ਖੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਨ ਭਵਨੰ ॥ ੪੨ ॥ {ਅੱਠਵਾਂ ਭੱਦ੍ਰ ਖੰਡ}
ਤਿਹ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਨਯੋ 'ਸੰਤ ਪਰਿ ਆਏ'।
ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ।
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਵੈ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ।
ਬੋਲਯੋ ਕੌਲਨਾਭ ਅਵਿਨੀਪਾ[੧] ॥ ੪੩ ॥
'ਆਸ਼੍ਰਮ ਚਾਰ ਲਿਖੇ ਜੋ ਆਹੀ।
ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੌਨ ਕਹੋ ਇਮ ਮਾਂਹੀ?।
ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਪੂਛਾ।
ਕਰਹੁ ਮੂਝੇ ਸੰਸੈ ਤੇ ਛੂਛਾ[੨]' ॥ ੪੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। {ਕੌਲਨਾਭ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਣੀ}
'ਸਭਿ ਤੇ ਜਾਨਹੁ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਤ ਬਿਸਾਲਾ।
ਉਤਪਤਿ ਕਰਨਹਾਰ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ।
ਬਹੁਰੋ ਪਾਲਨ ਕਰਿ ਹੈ ਨੀਕੋ ॥ ੪੫ ॥
ਜਿਉਂ ਜਲ ਕਮਲਨ ਕੋ ਨਿਪਜਾਈ।
ਬਹੁਰੇ ਪਾਲਨ ਕਰਹਿ ਬਨਾਈ।
ਮੂਲ ਬਿਟਪ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਤ ਪਛਾਨਹੁ[੩]।
ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਪਰ ਜਿ ਸ਼ਾਖਾ[੪] ਮਾਨਹੁ ॥ ੪੬ ॥
ਯਾਂ ਕੋ ਲਖਹੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨਾ।
ਮੁਕਤਾਦਿਕ[੫] ਨਿਕਸਤਿ ਹੈਂ ਨਾਨਾ।
ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਪੁਨ ਬਾਨ ਪਰਸਤਾ[੬]।
ਅਰ ਸੰਨਯਾਸ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਕਰਤਾ[੭] ॥ ੪੭ ॥
ਵੰਡ ਖਾਇ ਅਰ ਦਾਨ ਕਰੇਈ।

---

[੧]ਰਾਜਾ।
[੨]ਖਾਲੀ। ਨਿਰਸੰਸੇ।
[੩]ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨੂੰ ਮੂਲ ਬ੍ਰਿੱਛ ਸਮਝੋ (ਸਭ ਦਾ)।
[੪]ਟਾਹਣੀਆਂ।
[੫]ਮੋਤੀ ਆਦਿਕ।
[੬]ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਸ਼੍ਰਮ।
[੭]ਕਰਨੇ ਹਾਰਾ।

ਛੂਛ[੧] ਨ ਫਿਰੈ ਅਭਜਾਗਤ[੨] ਜੇਈ।
ਨੀਰ[੩] ਕੂਪ ਜੇ ਨਿਕਸਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਠਹਿਰਤਿ ਗੰਦਾ ਹ੍ਵੈ ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੮ ॥
ਨਿਕਸਤਿ ਰਹੈ ਨੀਰ ਜੇ ਤਾਹੂੰ।
ਮਧੁਰ ਹੋਇ ਜਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਕਾਹੂੰ।
ਤਿਉਂ ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਈ।
ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਨਰ ਇਤ ਉਤ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੯ ॥
ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਬਿਖੈ ਆਤਮ ਅੱਭਜਾਸਾ।
ਕਰਤਿ ਰਹੈ, ਸਿਮਰਹਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ[੪] ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ[੫] ਕਰਿਹੀ।
ਤਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕੌਨ ਉਚਰਿਹੀ ॥ ੫੦ ॥
ਬੇਲ ਸੰਗ ਖਰਬੂਜਾ ਜੋਈ।
ਹ੍ਵੈ ਪਰਪਕ ਮਧੁਰੋ ਅਤਿ ਸੋਈ।
ਜੇ ਡਾਲੀ ਤੇ ਤੋਰਿ[੬] ਪਕਾਵੈਂ।
ਮਧੁਰ ਥੋਰ ਪੁਨ ਦਾਗ ਲਗਾਵੈ' ॥ ੫੧ ॥
ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਹਰਖਾਇ ਭੁਵਾਲਾ[੭]।
ਬੰਦਨ ਕਿਯ ਹ੍ਵੈ ਨੰਮ੍ਰਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਡੇਰਾ।
ਰਾਖਯੋ, ਕਰਿਕੈ ਭਾਉ ਘਨੇਰਾ ॥ ੫੨ ॥
ਤਿਹਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਨਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਸਿਮਰਨ ਲਾਗਯੋ ਕਰਨ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਕਰਨੀ ਭਗਤਿ ਤਬਹਿ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।
ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ॥ ੫੩ ॥
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।

---

[੧]ਖਾਲੀ।
[੨]ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਭਾਵ ਅਤਿੱਥਿ, ਲੋੜਵੰਦ।
[੩]ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ।
[੪]ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ।
[੫]ਕਿਰਤ।
[੬]ਤੋੜਕੇ।
[੭]ਰਾਜਾ।

'ਅਸ਼ਟ ਖੰਡ ਇਹ ਤੁਝੈ ਦਿਖਾਏ।
ਨੌਮੇ ਭਾਰਥ ਖੰਡ ਗਿਨਾਏ ॥ ੫੪ ॥ {ਨੌਵਾਂ ਭਾਰਤ ਖੰਡ}
ਚਲਿ ਕਰਿ ਅਬਹਿ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਓਹੀ।
ਜਹਿਂ ਪਰਵਾਰ ਸਦਨ ਹੈ ਤੋਹੀ'।
ਸੁਣਿ ਮਰਦਾਨੇ ਪੁਨ ਬਚ ਭਾਖਾ।
'ਚਲਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਤ ਕੋ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੫੫ ॥
ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਪਿਖੇ ਸਥਾਨਾ।
ਨਤੁ ਹਮ ਸੇ ਜੰਤਨ ਕਿਹ ਜਾਨਾ[੧]'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੋਲਤਿ ਬਿਗਸਾਏ।
ਤਤਛਿਨ ਜੰਮੂ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਏ ॥ ੫੬ ॥
ਪਿਖਿ ਰਮਣੀਕ[੨] ਥਾਨ ਤਹਿਂ ਏਕੂ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਬ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੂ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਮਹਾਨੀ।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਅਸ ਬਾਨੀ ॥ ੫੭ ॥
ਜਾਮਵੰਤ[੩] ਭਾਲਕ[੪] ਜੋ ਭਾਰੀ। {ਜੰਮੂ, ਜਾਮਵੰਤ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ}
ਤਿਹ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁ ਨਗਰ ਉਚਾਰੀ।
ਬਡੀ ਗੁਫਾ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਤਿਸ ਬਾਸਾ।
ਚਿਰੰਕਾਲ ਜੀਵਜੋ ਬਲਰਾਸਾ[੫] ॥ ੫੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਬਾਵਨ ਜੀ ਭਏ, ਬਲਿ ਛਲਨੇ ਕੇ ਹੇਤ।
ਤੀਨ ਲੋਕ ਦ੍ਵੈ ਕਰਮ ਕਰਿ, ਮਾਪੇ[੬] ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ ॥ ੫੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਇੱਕੀ ਸੁ ਇਨ ਪਰਦੱਛਨ ਦੀਨੀ।
ਏਕ ਮਹੂਰਤ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਲੀਨੀ।
ਮਹਾਂਬਲੀ ਸੁ ਬੇਗ[੭] ਬਡ ਜਾ ਮੈਂ।
ਏਤੋ ਬਲ ਕਹੀਏ ਕਹੁ ਕਾ ਮੈ[੮]? ॥ ੬੦ ॥
ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ ਜਗ ਹੋਏ।

---

[੧]ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਜਿਹੇ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਕਿਥੋਂ ਜਾਣਾ ਸੀ (ਯਾ ਜਾਨਣਾ ਸੀ)।
[੨]ਸੁੰਦਰ।
[੩]ਨਾਮ ਹੈ।
[੪]ਰਿੱਛ।
[੫]ਬਲ ਦੀ ਖਾਣ।
[੬]ਦੋ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਮਿਣ ਲਏ।
[੭]ਵੇਗ, ਤੇਜ਼।
[੮]ਕਿਸ ਵਿਚ ਹੈ।

ਜਿਨ ਨਿਜ ਭਗਤਨ ਕੇ ਦੁਖ ਖੋਏ।
ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਲੰਕ ਮਹਿਂ ਗਯੋ।
ਅਧਿਕ ਜੁੱਧ ਤਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੬੧ ॥
ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ[1] ਰਣ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ।
ਹਤੇ ਨਿਸ਼ਾਚਰ[2] ਅਤਿ ਬਲਕਾਰੀ।
ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਭਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰਾ।
ਧਰਨੀ ਹੇਤੁ ਨਿਵਾਰਨ ਭਾਰਾ ॥ ੬੨ ॥
ਮਨਿ[3] ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਚਲਿ ਕੈ ਆਏ।
ਜਾਮਵੰਤ ਦੇਖਜੋ ਇਹ ਥਾਏਂ।
ਲਗੇ ਕਰਨ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ[4]।
ਦੁੰਦ ਯੁੱਧ[5] ਅਤਿਸ਼ੈ ਬਲ ਧਾਮਾ ॥ ੬੩ ॥
ਨਹੀਂ ਪਰਾਜੈ[6] ਕਿਸ ਦਿਸ਼ ਹੋਈ।
ਦਿਵਸ ਅਸ਼ਟ ਬਿੰਸਤ[7] ਭਟ ਦੋਈ[8]।
ਲਰਤਜੋ ਜਬੈ ਬਿਜੈ ਨਹਿਂ ਪਾਵਾ।
ਰਾਮ ਬੇਖ[9] ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਨਾਵਾ ॥ ੬੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੇਖਿ ਰੂਪ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਕੋ, ਤਤਛਿਨ ਪਗ ਲਪਟਾਇ।
ਮਨਿ, ਤਨੁਜਾ ਦੇ ਆਪਨੀ, ਭੁਲ ਲਈ ਬਖਸ਼ਾਇ ॥ ੬੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਗਯੋ।
ਜਾਮਵੰਤ ਤੇ ਜੰਮੂ* ਭਯੋ'।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਜੋ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ।

---

[1]ਬਲ।
[2]ਦੈਂਤ।
[3]ਮਣੀ।
[4]ਜੁੱਧ।
[5]ਦੋ ਜੋਧਿਆਂ ਦਾ ਜੁੱਧ।
[6]ਹਾਰ।
[7]ਅਠਾਈ।
[8]ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਮੇ।
[9]ਸਰੂਪ।
*ਜੰਮੂ ਨਗਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਉੱਪਰਵਾਰ ਹੈ। ਓਥੇ ਤਵੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਗੁਫਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਮਵੰਤ ਦੀ ਗੁਫਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, -ਤ੍ਰੇਤਾ ਜੁਗ ਵਿਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਵਣ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਜਾਮਵੰਤ-ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ। ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸ੍ਯਮੰਤਕ ਮਣੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਗਏ ਤੇ ਜਾਮਵੰਤ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਰਕੇ ਮਣੀ ਪਾਈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਜਾਮਾਵੰਤੀ ਵਿਆਹੀ ਸੀ।

ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਦ੍ਵੈ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥ ੬੬ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕੇਤਿਕ ਨਰ ਹਰਖਾਏ।
ਜਾਇ ਭੂਪ ਢਿਗ ਬੈਨ ਸੁਨਾਏ।
'ਵਹਿਰ ਤਪਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਵਾ।
ਜਿਸ ਕੋ ਜਸ ਜਗ ਮੈਂ ਬਹੁ ਛਾਵਾ' ॥ ੬੭ ॥
ਸੁਨਤਿ ਨਗਨ ਪਗ ਤੂਰਨ ਧਾਯੋ।
ਉੱਤਮ ਬਹੁਤ ਉਪਾਇਨ ਲਜਾਯੋ।
ਦੀਨ ਹੋਇ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਭੇਟੈਂ ਧਰਿ ਦੀਨੀ ॥ ੬੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਹੀ, ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼।
ਗਹੀ ਚਰਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ, ਸਿੱਖ ਕਰੋ ਜਗਤੇਸ਼!' ॥ ੬੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਤਿ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਦਯਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਸੁਖ ਨਿਧਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ।
'ਕੀਜੈ ਸਦਾ ਧਰਮ ਕੋ ਨਯਾਊਂ।
ਲੋਭ ਧਾਰਿ ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਕੁ ਨਿਆਊਂ ॥ ੭੦ ॥
ਜਗਤ ਜਾਨਿਯੈ ਸੁਪਨ ਸਮਾਨਾ।
ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਏਕ ਪਛਾਨਾ।
ਸੇਵਾ ਸੰਤਨ ਕੀ ਚਿਤ ਦੀਜੈ।
ਨਗਨ[1] ਛੁਧਿਤਿ[2] ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ ॥ ੭੧ ॥
ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪੀਏ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਸੁਨੀਏ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗੁਨ ਗਾਈ।
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਹੁ।
ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿ ਆਪ ਕਮਾਵਹੁ ॥ ੭੨ ॥
ਤੌਂ ਬਾਈਸ ਧਾਰਨ ਹ੍ਵੈ ਰਾਜਾ।
ਸਭਿ ਇਸ ਲੋਕਹਿਂ ਪੂਜਹਿਂ[3] ਕਾਜਾ।
ਹ੍ਵੈ ਪਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਗਤਿ ਆਛੇ[4]।
ਬਖਸ਼ੇ ਅਬ ਜੁ ਕਰੇ ਅਘ ਪਾਛੇ' ॥ ੭੩ ॥
ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਨ੍ਰਿਪਤ ਮਨ ਭਾਏ।

---

[1]ਨੰਗੇ।
[2]ਭੁੱਖੇ।
[3]ਪੂਰਨ ਹੋਣਗੇ।
[4]ਚੰਗੀ।

ਜਸ ਭਾਖੇ ਤਸ ਬਹੁਰ ਕਮਾਏ।
ਬਧਯੋ ਰਾਜ ਜੇਤੋ* ਗੁਰ ਭਾਖਾ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਰਾਖਾ ॥ ੨੪ ॥
ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਦੀਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਬਨਜਾਰਨ ਕੇਰਾ। {ਬਨਜਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਤਹਾਂ ਆਇ ਨਿਸ ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ ॥ ੨੫ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਹੁਤੋ ਜੋ ਨਾਇਕ[੧]।
ਸੁਤ ਜਨਮਯੋ ਤਿਹ ਘਰ ਸੁਖਦਾਇਕ[੨]।
ਤਿਹ ਸੰਤਤਿ[੩] ਪੂਰਬ[੪] ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਤਾਂ ਦਿਨ ਅਧਿਕ ਬਧਾਈ ਹੋਈ ॥ ੨੬ ॥
ਆਨ ਮੁਮਾਰਖ[੫] ਮਾਨਵ ਦੇਵਹਿਂ।
ਉਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ+ ਸਭਿ ਕੀ[੬] ਲੇਵਹਿ।
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਦੇਤਿ ਅਸੀਸ ਬਿਸਾਲਾ।
ਡਾਰਤਿ ਅਲਤਾ[੭] ਬਹੁਰ ਗੁਲਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥
ਤਿਹ ਉਪਬਨ[੮] ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਏ।
ਬੈਠੇ ਜਹਿਂ ਬਹੁ ਭਨਤਿ ਬਧਾਏ[੯]।
ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਸੰਝ ਭੀ[੧੦] ਗਵਨੇ।
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤਿ ਭਏ ਨਿਜ ਭਵਨੇ[੧੧] ॥ ੨੮ ॥
ਨਹਿਂ ਸੁਧ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਲੀਨੀ।
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਿਸੇ ਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।

---

*ਪਾ:-ਤੇ ਜੋ।
[੧]ਮੁਖੀਆ, ਸ੍ਵਾਮੀ।
[੨]ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
[੩]ਉਲਾਦ।
[੪]ਪਹਿਲੇ।
[੫]ਵਧਾਈ।
+ਪਾ:-ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਾ।
[੬]ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ।
[੭]ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਦਾਰ ਧੂੜਾ ਜੋ ਹੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਧੂੜਦੇ ਹਨ।
[੮]ਬਾਗ।
[੯]ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਵਧਾਈਆਂ।
[੧੦]ਸ਼ਾਮ ਹੋਈ ਤੇ।
[੧੧]ਘਰ।

ਹਰਖ ਭਰੇ ਗਰਬਤਿ[੧] ਸੋ ਗਵਨੇ।
ਨਹਿੰ ਸਨਮਾਨਹਿੰ[੨] ਲਖਿ ਗੁਨ ਭਵਨੇ[੩] ॥ ੭੯ ॥
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪੀਛੇ ਮਰਦਾਨੇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਅਸ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੇ ਗਰਬਤਿ[੪] ਮਨ ਮੂਢੇ।
ਸੁਤ ਜਨਮੇ ਬਹੁ ਮੋਹ ਅਰੂਢੇ[੫] ॥ ੮੦ ॥
ਤੁਮਰੋ ਕਛੁ ਸਨਮਾਨ ਨ ਕੀਨਾ।
ਭੇਟ ਨ ਦੀਨਿ ਅਤੀਤ ਨ ਚੀਨਾ।
ਕਰਹਿੰ ਪਰਸਪਰ ਅਧਿਕ ਬਧਾਈ।
ਇਹ ਮਤਿਮੰਦ ਰਹੇ ਗਰਬਾਈ' ॥ ੮੧ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਇਹ ਬਾਲ ਜੁ ਜਾਯੋ।
ਸੋ ਅਪਨੌ ਰਿਣ[੬] ਲੇਣੇ ਆਯੋ।
ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਜਿਤੋ ਇਸ ਪਾਹੀ।
ਸੋ ਲੇ ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਮਰਿ ਜਾਹੀ ॥ ੮੨ ॥
ਇਸ ਕੋ ਦੈ ਹੈ ਸੰਕਟ ਭਾਰਾ।
ਰੁਦਨ ਕਰਹਿੰ ਕਹਿ ਬਾਲ ਹਮਾਰਾ।
ਮੋਹ ਫਾਸ ਮੈਂ ਫਸਿ ਕਰਿ ਆਪਾ।
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਰਹਿੰ ਬਿਲਾਪ[੭] ਕਲਾਪਾ[੮]' ॥ ੮੩ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕੈ ਅਨੁਰਾਗਾ[੯]।
ਉਚਰਜੋ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇ ਮੁਖ ਰਾਗਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਆਇਸੁ ਪਾਈ।
ਲੇ ਰਬਾਬ ਸੁਰ ਤਾਰ ਬਜਾਈ ॥ ੮੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਪਹਰੇ ਘਰੁ ੧ ॥

---

[੧]ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਕੇ।
[੨]ਆਦਰ ਕੀਤਾ।
[੩](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਜਾਣਕੇ।
[੪]ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।
[੫]ਮੋਹ ਫਾਥੇ
[੬]ਕਰਜ਼ਾ।
[੭]ਵਿਰਲਾਪ।
[੮]ਸਾਰੇ, ਬਹੁਤਾ।
[੯]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਏ।

ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਹੁਕਮਿ ਪਇਆ ਗਰਭਾਸਿ ॥
ਉਰਧ ਤਪੁ ਅੰਤਰਿ ਕਰੇ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਖਸਮ ਸੇਤੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥
ਖਸਮ ਸੇਤੀ ਅਰਦਾਸਿ ਵਖਾਣੈ ਉਰਧ ਧਿਆਨਿ ਲਿਵ ਲਾਗਾ ॥
ਨਾ ਮਰਜਾਦੁ ਆਇਆ ਕਲਿ ਭੀਤਰਿ ਬਾਹੁੜਿ ਜਾਸੀ ਨਾਗਾ ॥
ਜੈਸੀ ਕਲਮ ਵੁੜੀ ਹੈ ਮਸਤਕਿ ਤੈਸੀ ਜੀਅੜੇ ਪਾਸਿ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਹੁਕਮਿ ਪਇਆ ਗਰਭਾਸਿ ॥੧॥
ਦੂਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਧਿਆਨੁ ॥
ਹਥੋ ਹਥਿ ਨਚਾਈਐ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਜਿਉ ਜਸੁਦਾ ਘਰਿ ਕਾਨੁ ॥
ਹਥੋ ਹਥਿ ਨਚਾਈਐ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ ਕਹੈ ਸੁਤੁ ਮੇਰਾ ॥
ਚੇਤਿ ਅਚੇਤ ਮੂੜ ਮਨ ਮੇਰੇ ਅੰਤਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਤੇਰਾ ॥
ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਤਿਸਹਿ ਨ ਜਾਣੈ ਮਨ ਭੀਤਰਿ ਧਰਿ ਗਿਆਨੁ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੂਜੈ ਪਹਰੈ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਧਿਆਨੁ ॥੨॥
ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹੀ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਬਿਕਲੁ ਭਇਆ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ॥
ਧਨ ਸਿਉ ਰਤਾ ਜੋਬਨਿ ਮਤਾ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਧਰਮ ਸੇਤੀ ਵਾਪਾਰੁ ਨ ਕੀਤੋ ਕਰਮੁ ਨ ਕੀਤੋ ਮਿਤੁ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥੩॥
ਚਉਥੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਲਾਵੀ ਆਇਆ ਖੇਤੁ ॥
ਜਾ ਜਮਿ ਪਕੜਿ ਚਲਾਇਆ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਕਿਸੈ ਨ ਮਿਲਿਆ ਭੇਤੁ ॥
ਭੇਤੁ ਚੇਤੁ ਹਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਮਿਲਿਓ ਜਾ ਜਮਿ ਪਕੜਿ ਚਲਾਇਆ ॥
ਝੂਠਾ ਰੁਦਨੁ ਹੋਆ ਦੁੋਆਲੈ ਖਿਨ ਮਹਿ ਭਇਆ ਪਰਾਇਆ ॥
ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਜਿਸੁ ਸਿਉ ਲਾਇਆ ਹੇਤੁ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਚਉਥੈ ਪਹਰੈ ਲਾਵੀ ਲੁਣਿਆ ਖੇਤੁ ॥੪॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਜਬ ਨਿਸ ਬੀਤਭਈ ਭੁਨ ਸਾਰਾ[1]।
'ਬਾਲਿਕ ਮਰਿਗਾ' ਪਰੀ ਪੁਕਾਰਾ।
ਰੁਦਨ ਕਰੈਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਬਹੁ ਨਾਰੀ।
ਬਾਰ[2] ਉਖਾਰਿ ਸੀਸ ਕੇ ਡਾਰੀ ॥ ੯੫ ॥
ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਬਾਲ[3] ਕੋ ਲੀਨਾ।
ਖਨਿ ਕੈ ਧਰਾ[4] ਦਾਬ ਸੋ ਦੀਨਾ।
ਕਰੈਂ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।

---

[1]ਸਵੇਰ ਹੋਈ।
[2]ਵਾਲ।
[3]ਬਾਲਕ।
[4]ਧਰਤੀ ਖੋਦਕੇ।

ਬਢ੍ਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਕ ਅਪਾਰਾ ॥ ੮੬ ॥
ਤਿਨ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਪੂਰਬ ਇਨ ਕੇ ਹਰਖ ਮਹਾਨਾ।
ਅਬਿ ਹੋਯੋ ਸੁਤ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਲਾ।
ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਅਚਰਜ ਗਤਿ ਕਾਲਾ[1] ॥ ੮੭ ॥
ਮੋਹ ਫਸੇ ਨਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਾਨਤਿ।
ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਨਹਿਂ ਪਹਿਚਾਨਤਿ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮ ਉਦਾਰਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ[2] ਏਕ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੮੮ ॥

ਸਲੋਕ*

'ਜਿਤ ਮੁਹਿ ਮਿਲੈ ਮੁਮਾਰਖੀ ਲਖ ਲਖ ਮਿਲਨ ਅਸੀਸ ॥
ਸੇ ਮੁਖ ਰੋਂਦੇ ਡਿਠ ਮੈ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪਿਟਨ ਸੀਸ' ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕੈ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਆਨ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਮਨ ਭਾਈ।
ਮਨੁਜ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰਨ ਕਾਰਨ।
ਬਿਚਰਤਿ ਭੇ ਜਗਦੰਭ ਬਿਦਾਰਨ ॥ ੮੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਭਾਰਤ ਖੰਡੇ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਕੇਤੁ ਮਾਲ ਦਾ ਪਤਾ ਤੇ ਬਾਲੇ ਦੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦੀ ਕਥਾ ਤਵਾ: ਖਾ: ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਬੰਗਾਲ ਸਾਰਾ ਚੰਡੀ ਪੂਜ ਹੈ, ਤੇ ਨਿਪਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਬੀ ਕਈ ਲੋਕ ਚੰਡੀ ਪੂਜਦੇ ਤੇ ਸੰਢਿਆਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਨਰ ਬਲੀ ਬੀ ਦੇਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅੱਗੇ ਰੰਮਕ ਖੰਡ, ਭੱਦ੍ਰ ਖੰਡ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਭਰਤ ਖੰਡ। ਭਰਤ ਖੰਡ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਆਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਥਾਂ ਜਿਸਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੰਮੂ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਅਧ੍ਯਾਯ ੩ ਅੰਕ ੫੬) ਇਸ ਤੋਂ ਇਹੋ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੰਮਕ ਭੱਦ੍ਰ ਆਦਿ ਖੰਡ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਵਧੇਰੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਿੰਦ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਣਗੇ। ਦੇਵੀ ਮੰਦਰ, ਸੰਢੇ ਆਦਿ ਭੇਟਾ ਤੇ ਮੇਲਾ ਤਾਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੇ ਤਾਰਾ ਦੇਵੀ ਮੰਦਰ ਤਕ ਪਵਿਰਤ ਹਨ।

---

[1]ਕਾਲ ਦੀ ਗਤੀ ਅਸਚਰਜ ਹੈ।

[2]ਤਿਸ ਵੇਲੇ।

* ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਸਲੋਕ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਦ 'ਦੋਹਰਾ' ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦਾ ਅੰਗ ਬੀ ੮੯ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੪. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਔਣਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ, ਸੁਖ ਕੋ ਸਦਨ ਪਛਾਨ।
ਬਸਹਿਂ ਸਦਾ ਮਨ, ਸਥਿਰ ਹ੍ਵੈ, ਲਹਹਿ ਪਰਮ ਕਲਜਾਨ ॥ ੧ ॥

ਸਦਨ = ਘਰ। ਬਸਹਿਂ = ਬਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਦਾ = ਨਿੱਤ, ਭਾਵ ਪੱਕੇ ਹੋਕੇ।

ਸੂਚਨਾ-ਕਿਧਰੇ ਪਾਠ 'ਬਸਹੁ' ਹੈ ਫਿਰ ਅਗੇ 'ਲਹਹਿ' ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਾਠ 'ਲਹਹੁ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਹੋ ਜਾਏਗਾ (ਹੇ ਚਰਨੋ! ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਓ ਤਾਂ ਜੋ ਏਹ (ਮਨ) ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮ ਕਲਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ।

ਅਰਥ: ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ (ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ) ਪਛਾਣ ਲੈ, (ਜਿਸ) ਮਨ (ਵਿਚ ਏਹ) ਪੱਕੇ ਹੋਕੇ ਬਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਉਹ) ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਅੰਤ) ਪਰਮ ਕਲਯਾਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਗੁਨਭਵਨੰ!।
ਤਿਹ ਤੇ ਕੀਨ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਗਵਨੰ।
ਲਵਪੁਰਿ[1] ਕੇ ਜਬ ਗਏ ਸਮੀਪਾ।
ਕਰੀ ਸਥਿਤ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੨ ॥
ਦੁਨੀ ਚੰਦ[+] ਤਹਿਂ ਬਨੀਆ ਭਾਰੀ। {ਦੁਨੀ ਚੰਦ}
ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਤਿਸ ਸੁਨੀ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਹ ਦਿਨ ਕੀਨੋ ਸ੍ਰਾਧ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪਿਤ ਕੀ ਬਰਸੀਣੀ[2] ਲਖਿ ਕਾਲਾ ॥ ੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਗਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ[3]।
ਸੋ ਆਵਾ ਲੇਨੇ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁ ਬੰਦਨ ਕੀਨਾ।
ਬਿਨੈ ਭਨੀ ਬਹੁ ਹੋਇਓ ਦੀਨਾ ॥ ੪ ॥
'ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਲਖਹੁ ਹਮ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਚਲਹੁ ਸਦਨ ਕੋ ਕਰਹੁ ਪੁਨੀਤਾ'।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।
ਗਮਨ ਕੀਓ ਉਠਿ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੫ ॥
ਹੁਤੋ ਸਦਨ ਜੋ ਅਧਿਕ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ[4]।

---

[1]ਲਾਹੌਰ।
[+]ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੈ।
[2]ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਦਿਨ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ।
[4]ਸੁੰਦਰ।

ਤਹਾਂ ਬਸਾਏ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ।
ਆਪ ਸ਼ਰਾਧ ਸਰਬ ਕਰਿਵਾਵਾ।
ਬਹੁ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੋ ਭੋਜਨ ਖ੍ਵਾਵਾ ॥ ੬ ॥
ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਗਯੋ ਸਮੀਪਾ।
ਤਬਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
'ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕੀਨ ਅਹਾਰਾ?।
ਬਹੁਤੇ ਨਰਨ ਬੁਲਾਇ ਖੁਵਾਰਾ ॥ ੭ ॥
ਭੀਰ ਭੂਰ ਤੇਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਕਹੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਭੈ ਹਮ ਪਾਹੀ'।
ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦੇ।
ਬੋਲਯੋ 'ਸੁਨੀਏ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਕੰਦੇ' ॥ ੮ ॥
ਦਿਵਸ ਆਜ ਕੇ ਮੇਰੋ ਤਾਤਾ[੧]।
ਗਾ[੨]* ਪਰਲੋਕ ਹੁਤੋ ਬਖਜਾਤਾ[੩]।
ਤਿਹ ਨਮਿੱਤ ਮੈਂ ਕੀਨ ਅਹਾਰਾ।
ਪੁਰਿ ਕੇ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਸਰਬ ਖੁਵਾਰਾ[੪]' ॥ ੯ ॥
ਪੁਨ ਬੂਝਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਾਂਹੀ[੫]।
'ਤਵ ਪਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?'।
ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਕਹਿ 'ਲਖੋਂ ਨ ਕੋਊ।
ਪਹੁੰਚਯੋ, ਰਹਯੋ ਕਿ ਭੂਖਾ ਸੋਊ ॥ ੧੦ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧ ਰਾਵਰ[੬] ਜਾਨੋ।
ਜੰਤ ਅਲਪ ਮਤਿ ਮੈਂ ਨ ਪਛਾਨੋਂ'।
ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਤਵ ਪਿਤ ਛੁਧਾ ਅਧੀਨਾ।
ਭੂਖੇ ਬਾਸੁਰ ਬੀਤੇ ਤੀਨਾ ॥ ੧੧ ॥
ਬੈਠਯੋ ਅਬਹਿ ਛੁਧਾਤੁਰ ਸੋਊ।
ਤਾਂਹਿ ਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਭੋਜਨ ਕੋਊ'।

---

[੧]ਪਿਤਾ।
[੨]ਗਿਆ।
* ਪਾ:-ਭਾ।
[੩]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।
[੪]ਖੁਲਾਯਾ ਹੈ।
[੫]ਤਿਸਨੂੰ।
[੬]ਤੁਸੀਂ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ।
ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭਯੋ ਬੁਝਤਿ ਭਾ ਪੁਨ ਤਬ ॥ ੧੨ ॥
'ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਮੈਂ ਭੂਖਾ ਬੈਸਾ?।
ਕਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ, ਤਿਹ ਤਨ ਕੈਸਾ?'।
ਹੇਤੁ ਬਤਾਵਨ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
'ਤਵ ਪਿਤ ਬ੍ਰਿਕ[1] ਦੇਹੀ ਕੋ ਪਾਏ ॥ ੧੩ ॥
ਪੰਚ ਕੋਸ ਪਰ ਝਾਰਨ[2] ਮਾਂਹੀ।
ਭੂਖੋ ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਸੋ ਤਾਂਹੀ।
ਲੇ ਅਹਾਰ ਤੁਮ ਤਿਹ ਠਾਂ ਜਾਵਹੁ।
ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਨ ਮਨ ਡਰਪਾਵਹੁ ॥ ੧੪ ॥
ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਜਬ ਹੇਰੇ।
ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਿ ਧਰੈ ਤਿਸ ਬੇਰੇ'।
ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਅਚਰਜ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਚਲਯੋ ਪਾਤ੍ਰ[3] ਪਾਇਸੁ ਕੋ[4] ਭਰਿਕੈ ॥ ੧੫ ॥
ਜਹਾਂ ਬਤਾਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ[5]।
ਦੇਖਯੋ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸੋ ਥਾਨਾ।
ਬ੍ਰਿਕ ਬਿਲੋਕਿ ਝਾਰ ਮਹਿਂ[6] ਜਬ ਹੀ।
ਕਰੀ ਦੂਰ ਤੇ ਬੰਦਨ ਤਬ ਹੀ ॥ ੧੬ ॥
ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਕੋ ਤਿਨ ਜੁ ਨਿਹਾਰਾ।
ਤਤਛਿਨ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਕੋ ਧਾਰਾ।
ਧਰਿ ਕਰਿ ਪਾਇਸੁ ਪਾਤ੍ਰ ਅਗਾਰੀ।
ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ[7] ॥ ੧੭ ॥
'ਤੁਮ ਧਰਮਾਤਮ ਥੇ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।
ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਦੇਹ ਬ੍ਰਿੱਕ ਕੀ ਪਾਈ?।

---

[1]ਬਘਿਆੜ।
[2]ਝਾੜੀਆਂ।
[3]ਭਾਂਡਾ।
[4]ਖੀਰ ਨਾਲ।
[5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[6]ਝਾੜਾਂ ਵਿਚ।
[7](ਦੁਨੀ ਚੰਦ) ਬੋਲਿਆ।

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੮ ॥
ਅਬਿ ਬ੍ਰਿੱਕ ਦੇਹ ਤਜੀ ਹੈ ਜੈਸੇ।
ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਪਾਯੋ, ਕਹੁ ਕੈਸੇ?'।
ਬੋਲੵੋ ਤਬ ਸੋ 'ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਾ।
ਜਿਉਂ ਬੀਤੀ ਮਮ ਪਾਛਲ[1] ਬਾਤਾ ॥ ੧੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮ੍ਰਿਤੂ ਸਮਾਂ ਜਬ ਮੁਝ ਭਯੋ, ਤਬ ਇਕ ਨਰ ਤਿਹ ਥਾਂਨ।
ਮੀਨ[2] ਮਾਸ ਰੀਧਤਿ ਹੁਤੋ[3], ਤਿਹ ਧੁਨਿ[4] ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਨ ॥ ੨੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਮਨ ਖਾਵਨ ਕੋ ਮਮ ਲਲਚਾਯੋ।
ਸੋ ਮੇਰੇ ਤਬ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ।
ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ[5] ਇਹ ਦੇਹੀ ਪਾਈ।
ਰਹੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਠਹਿਰ ਜਹਾਂ ਈ ॥ ੨੧ ॥
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਤੋਹਿ ਘਰ ਆਵਾ।
ਦਰਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤਾਂਹਿ ਤੈਂ ਪਾਵਾ।
ਤੇਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਕਰਿ ਲੀਨੋ।
ਇਉਂ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਭਾ ਮਨ ਚੀਨੋ ॥ ੨੨ ॥
ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਜਗੇ ਅਬ ਮੇਰੇ।
ਉੱਤਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ਬਿਨ ਦੇਰੇ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸੁਰਗ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਗਯੋ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)
ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ॥ ੨੩ ॥
ਹਟਿ ਕਰਿ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਵਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਸੇ ਜਿਂਹ ਥਾਵਾ।
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਉਸਤਤਿ ਬਹੁ ਭਾਖੀ।
ਅਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਮੈਂ ਭਾ ਅਭਿਲਾਖੀ[6] ॥ ੨੪ ॥
'ਨਾਗਰ[7], ਈਸ਼ੁਰ ਰੁਪ ਉਜਾਗਰ!।
ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ, ਸਰਬ ਸੁਖ ਸਾਗਰ!।

---

[1]ਪਿਛਲੀ।
[2]ਮੱਛੀ ਦਾ।
[3]ਰਿੰਨ੍ਹਦਾ ਸੀ।
[4]ਅਵਾਜ਼।
[5]ਮਰ ਗਿਆ।
[6]ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ।
[7]ਸੁੰਦਰ, ਚਤੁਰ।

ਭਗਤ ਵਛਲ, ਕਰੁਨਾਕਰ[1] ਸ੍ਵਾਮੀ!।
ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ! ॥ ੨੫ ॥
ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਮੁਝੈ ਫੁਰਮਾਵਹੁ।
ਤੁਮ ਸੰਤਨ ਕੇ ਨਿਤ ਚਿਤ ਭਾਵਹੁ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕੋ, ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ।
ਬੋਲੇ ਦੇਨਹਾਰ ਪਰਮਾਰਥ[2] ॥ ੨੬ ॥
'ਹਮਰੀ ਸੂਚੀ[3] ਰਖਹੁ ਸੰਭਾਰੀ।
ਲੇਵਹਿੰਗੇ ਪਰਲੋਕ ਅਗਾਰੀ।
ਇਹ ਹਮਰੀ ਸੇਵਾ ਦਿਯ ਤੋਹੀ[4]।
ਔਰ ਨ ਕਛੁ ਅਭਿਲਾਖਾ ਮੋਹੀ' ॥ ੨੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਅਸ ਬੈਨਾ।
ਲੈ ਸੂਚੀ ਗਮਨਜੋ ਨਿਜ ਐਨਾ।
ਕਹੈ ਭਾਰਜਾ[5] ਸੋਂ ਬਚ ਸੋਈ।
'ਇਹ ਸੂਚੀ ਰਖਿ, ਜਾਇ ਨ ਖੋਈ[6] ॥ ੨੮ ॥
ਗੁਰ ਲੇਵਹਿਂ ਪਰਲੋਕ ਕਿ ਮਾਂਹੀ।
ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਲੇਤਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ।
ਰਾਖਹੁ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਭਾਰੀ।
ਤਬ ਦੈਹੈਂ ਜਬਿ ਲੇਹਿਂ ਅਗਾਰੀ'। ੨੯।
ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਤੀਯ ਕਹੇ ਬਚ ਐਸੇ।
'ਆਗੇ ਲੇ ਜਾਵਹੁਗੇ ਕੈਸੇ?।
ਨਿਤ ਸੰਗੀ ਜੋ ਦੇਹਿ ਬਿਚਾਰੀ।
ਸੋ ਭੀ ਜਾਇ ਨ ਸਕੈ ਅਗਾਰੀ' ॥ ੩੦ ॥
ਸੁਨਿ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸੋ ਲੇ ਆਵਾ।
ਪਾਸ ਬੈਸਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।
'ਨਹਿਂ ਆਗੈ ਇਹ ਸੂਚੀ ਜਾਵੈ।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਮੋ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬਨਿ ਆਵੈ' ॥ ੩੧ ॥

---

[1]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ।
[2]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੇਣੇ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[3]ਸੂਈ।
[4]ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੈਨੂੰ।
[5]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[6]ਗੁਆਚ ਨਾ ਜਾਏ।

ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਤਬੈ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਪਾਯੋ ਸਮੈ[1] ਦੇਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
'ਸਪਤ ਲਾਖ ਤੈਂ ਸੰਚਜੋ ਦਰਬਾ।
ਸੋ ਕੈਸੇ ਲੇ ਜਾਵਹਿਂ ਸਰਬਾ? ॥ ੩੨ ॥
ਧਨ ਕੋ ਸੰਚਿ ਕਰਹਿਂ ਬਹੁ ਕਲਮਲ[2]।
ਬੋਲਹਿਂ ਕੂੜ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਛਲਬਲ।
ਆਗੇ ਸੰਗ ਨ ਹੋਤਿ ਸਹਾਈ[3]।
ਸੰਚਤਿ ਸੰਚਤਿ ਔਧ[4] ਬਿਹਾਈ ॥ ੩੩ ॥
ਧਰਜੋ ਰਹੈ ਧਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੁ ਆਈ।
ਕਰਤਿ ਪਾਪ ਸੋ ਜੀਵ ਭੁੰਚਾਈ[5]।
ਸਰਜੋਂ[6] ਦਰਬ ਤੇ ਕੌਨੇ ਕਾਮਾ?।
ਬਿਨਾਂ ਪੁੰਨ ਤੇ ਦੁਖੁ ਕੋ ਧਾਮਾ' ॥ ੩੪ ॥
ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਗ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ?।
ਸੋ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਮੁਝੈ ਬਤਾਵਹੁ।
ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ' ॥ ੩੫ ॥
ਗੁਰੂ ਭਨੈ 'ਸੁਨੀਏ ਦੇ ਚੀਤਾ।
ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੇ ਤੀਨੋ ਮੀਤਾ[7]। {ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਿਤ੍ਰ}
ਦਰਬ, ਪ੍ਰਵਾਰ, ਕਰਮ, ਲਖਿ ਲੀਜੈ।
ਜਸ ਸੰਗੀ ਤਸ ਦਸ਼ਾ ਸੁਨੀਜੈ ॥ ੩੬ ॥
ਜਬ ਲੌਂ ਪ੍ਰਾਨ ਰਹੈਂ ਤਨ ਮਾਂਹੀ।
ਤਬ ਲੌਂ ਧਨ ਮਿਤ, ਬਹੁਰੋ ਨਾਂਹੀ।
ਲੇਤਿ ਸੰਭਾਰ ਅਪਰ ਹੀ ਯਾਂ ਕੋ।
ਕਲਮਲ ਅਨਿਕ ਕਿਯੇ ਹਿਤ ਜਾਂ ਕੋ ॥ ੩੭ ॥
ਤਨ ਕੇ ਦਾਹ ਤੀਕ ਪਰਵਾਰਾ।

---

[1]ਵੇਲਾ।
[2]ਬੜੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਮਾਯਾ ਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।
[3]ਮਦਦਗਾਰ।
[4]ਆਯੂ।
[5]ਜੋ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਸੋ ਜੀਵ ਭੋਗੇਗਾ।
[6]ਸੰਵਰਿਆ।
[7]ਮਿੱਤ੍ਰ ਹਨ।

ਪੁਨ ਤ੍ਰਿਨ ਤੋਰਹਿਂ ਆਇ ਅਗਾਰਾ[1]।
ਆਗੇ ਕੋਇ ਨ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ।
ਜਿਨ ਸੋਂ ਹਿਤ ਕਰਿ ਔਧ ਬਿਤਾਈ ॥ ੩੮ ॥
ਤੀਜੇ ਕਰਮ ਮੀਤ ਇਸ ਕੇਰੇ।
ਸੇ ਨਿਤ ਸੰਗੀ ਜਾਹਿਂ ਅਗੇਰੇ।
ਬੁਰੇ ਕਿ ਭਲੇ ਕਰੇ ਹੈਂ ਜੈਸੇ।
ਫਲ ਦੇਵੈਂ ਤਸ ਹਟੈਂ ਨ ਕੈਸੇ ॥ ੩੯ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਜੈ।
ਦਰਬ ਭਲੇ ਕਰਮਨ ਮੈਂ ਦੀਜੈ।
ਆਗੈ ਹੋਵੈਂ ਤੋਹਿ ਸਹਾਈ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪੀਐ ਲਿਵਲਾਈ ॥ ੪੦ ॥
ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕੋ ਕਰੋ ਮਿਲਾਪਾ।
ਤਜਿਯੇ ਅਪਰ ਬਿਕਾਰ ਕਲਾਪਾ[2]'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਮਨ ਮੈਂ ਭਲਿ ਮਾਨੀ ॥ ੪੧ ॥
ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਇਕਠੋ ਕਿਯ ਜੇਤੋ।
ਸੰਤਨ ਹਿਤ ਖਰਚਜੋ ਸਭਿ ਤੇਤੋ।
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਸੰਤਨ ਕਰਜੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿਵਾਰਾ[3] ॥ ੪੨ ॥
ਬਹੁਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸਿਵਾਇ ਪਹਿਰਾਏ।
ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸਮਾ ਬਿਤਾਏ।
ਸਿਮਰਹਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮੂ।
ਤਜੇ ਬਿਅਰਥ ਜਿ ਘਰ ਕੇ ਕਾਮੂ ॥ ੪੩ ॥
ਭਾ ਨਿਹਾਲ ਤਤਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।
ਧਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਦਯੋ ਦਯਾਲਾ।
ਤਿਸ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਸਿਮਰਤਿ ਸੁਧ ਕੀਨੀ ਭਗਨੀ ਕੀ[4] ॥ ੪੪ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

---

[1]ਤ੍ਰਿਣਕਾ ਤੋੜਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[2]ਕਲਾਪ = ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ।
[3]ਖੁਵਾਇ ਕਰਕੇ।
[4]ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਭੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ।

'ਕਿਯੋ ਯਾਦ ਭਗਨੀ ਮੁਝ ਤਾਈਂ।
ਚਲਿ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਸੁਧ ਲੀਜੈ।
ਬੇਬੇ ਜੀ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੪੫ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਇਕ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ।
ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਪੁਰਿ ਹੁਤੋ ਜਹਾਂਹੀ।
ਸਦਨ ਸੁਸਾ[1] ਕੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ[2] ਜਬ ਹੀ।
ਹਰਖ ਭਰੀ ਤੂਰਨ ਉਠਿ ਤਬ ਹੀ ॥ ੪੬ ॥
ਕਰਨ ਬੰਦਨਾ ਪਗ ਪਰ ਧਾਈ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲਧਾਰ ਬਹਾਈ।
ਕਰ[3] ਪਰ ਲੇ ਸਿਰ, ਕਹਿ ਹਿਤ ਬੈਨਾ।
ਬੈਸਿ ਗਏ ਮੰਚ ਪਰ ਗੁਨ ਐਨਾ ॥ ੪੭ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਚਲਿ ਜਰਾਮ ਤਹਿਂ ਆਵਾ।
ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਉਰ ਹਰਖਾਵਾ।
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਬੈਸਜੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮਾ।
ਬੂਝ ਪਰਸਪਰ ਕੁਸ਼ਲੰ ਖੇਮਾ[4] ॥ ੪੮ ॥
'ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਬੀਤੇ ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ'।
ਇਉਂ ਕਹਿ ਭਗਨੀ ਗੇਰਤਿ ਆਂਸੁਨ[5]।
'ਹਮੈ ਬਿਸਾਰ ਦਿਜੋ ਨਿਜ ਮਨ ਤੇ।
ਹਰਖ ਹੋਤਿ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ' ॥ ੪੯ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਜੋ ਜੈਰਾਮਾ।
'ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਰਹਹੁ ਅਬ ਧਾਮਾ।
ਬੈਸੇ ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ ਗੁਬਿੰਦੰ।
ਹਮ ਕੋ ਦੇਵਤਿ ਰਹਹੁ ਅਨੰਦੰ' ॥ ੫੦ ॥
ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਬਾਹਰ ਤੇ ਆਯੋ।
ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ।
ਬੈਸੇ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਰਬ ਸਮੀਪਾ।
ਬਚਨ ਭਨੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੫੧ ॥

---

[1]ਭੈਣ ਜੀ ਦੇ।
[2]ਵੜੇ।
[3]ਹੱਥ।
[4]ਸੁਖ ਸਾਂਦ।
[5]ਹੰਝੂ।

'ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਦੇਖਨ ਹੇਤਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਤਿ ਨਿਕੇਤਾ।
ਜਬਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਹੋ ਤੁਮ ਮੇਰਾ।
ਤਬਿ ਸਮੀਪ ਆਵੋਂ ਬਿਨ ਦੇਰਾ' ॥ ੫੨ ॥
ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਧੀਰਜ ਸਭਿ ਹੀ।
ਰੈਨ ਬਸੇਰਾ ਕਿਯ ਤਿਹ ਤਬ ਹੀ।
ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸਾਥਾ।
ਗਮਨ ਕਰਯੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਨਾਥਾ ॥ ੫੩ ॥
ਪੂਰਣ[1] ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਚਾਹੂ।
ਤਿਲਵੰਡੀ ਪਹੁੰਚੇ ਦੁਖਦਾਹੂ[2]।
ਦੋਇ ਕੋਸ ਪਰ ਕੂਪ ਜੁ ਨੀਕਾ।
ਛਾਇਆ ਸਘਨ ਜਹਾਂ ਰਮਣੀਕਾ ॥ ੫੪ ॥
ਬੈਠਿ ਗਏ ਜਗ ਗੁਰ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ[3] ਜਬ ਦੀਨ ਬਿਤਾਈ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਮੁਝ ਕੋ ਆਗਜਾ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ ॥ ੫੫ ॥
ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਲਜਾਵਹੁਂ ਸੁਧ ਅਬਹੀ।
ਭਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੈ ਜੀਵਤ ਸਭਿਹੀ।
ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਆਏ।
ਨਿਕਸੇ ਬਹੁਰ ਨ ਫੇਰੋ ਪਾਏ' ॥ ੫੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਗਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ।
ਬੋਲੇ ਹਰਖ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤਾ।
'ਜੇ ਤੇਰੇ ਸਨਬੰਧੀ ਮਰਿ ਹੈਂ।
ਅਵਰ ਕਾਜ ਹਮ ਜਗ ਕਸ ਕਰਿ ਹੈਂ[4] ॥ ੫੭ ॥
ਹਮ ਹੋਵਤਿ ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰੀਏ।
ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਰੀਏ।
ਜੇ ਅਬਿ ਤੋ ਮਨ ਐਸੀ ਆਈ।
ਮਿਲਹੁ ਕੁਟੰਬ ਸਰਬ ਕਉ ਜਾਈ ॥ ੫੮ ॥

---

[1]ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ।
[2]ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[3]ਦੋ ਘੜੀਆਂ।
[4]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ।

ਕਾਲੂ ਕੇ ਸਮੀਪ ਜੇ ਜਾਵਹੁ।
ਹਮਰੀ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਤਿਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹੁ।
ਮਿਲਿ ਪਰਵਾਰ ਬਹੁਰ ਤੁਮ ਆਵਹੁ।
ਕਰਿ ਕੈ ਮੋਹ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ' ॥ ੫੯ ॥
ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਬਚ ਗੁਰ ਕੋ।
'ਕਜਾ ਲੇ ਕਰਿ ਜਾਵੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਕੋ।
ਬਹੁਰ ਬਰਖ ਘਰ ਵਹਿਰ ਬਿਤਾਏ।
ਛੂਛਾ ਅਬ ਕਜਾ ਦੇਵੋਂ ਜਾਏ' ॥ ੬੦ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਰੋਰਨ ਮੁਸ਼ਟਿ ਉਚਾਵਹੁ[1]।
ਬਾਂਧਿ ਚੀਰ[2] ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵਹੁ।
ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਾਹੁ ਖੋਲਿ ਦਿਹੁ ਤਾਂਹੀ।
ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸੋ ਜਿ ਚਹਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੬੧ ॥
ਏਕ ਮੁਸ਼ਟਿ ਤਬ ਲੇ ਮਰਦਾਨੇ।
ਬਾਂਧੇ ਅਪਨੇ ਪਟ[3] ਸੰਗਾਨੇ। {ਰੋੜਾਂ ਦਾ ਕੰਚਨ}
ਕਰਜੋ ਅਨੰਦ ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਰਾ।
ਮਿਲਜੋ ਜਾਇ ਅਪਨੇ ਪਰਵਾਰਾ ॥ ੬੨ ॥
ਗੰਢ ਚੀਰ ਕੀ ਖੋਲੀ ਜਬ ਹੀ।
ਕੰਚਨ ਸਰਬ ਬਿਲੋਕਜੋ ਤਬ ਹੀ।
ਭਾ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ।
ਸੁਨਤਿ ਭਏ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੬੩ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗੀ ਮਰਦਾਨਾ।
ਫਿਰਤਿ ਵਹਿਰ ਬਹੁ ਕਾਲ ਬਿਤਾਨਾ।
ਅਬ ਆਵਾ ਅਪਨੇ ਘਰ ਬੀਚੂ'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਆਇ ਊਚ ਅਰੁ ਨੀਚੂ ॥ ੬੪ ॥
ਭੀਰ ਭੂਰ ਤਿਹ ਕੇ ਘਰ ਹੋਈ।
ਮਿਲਹਿਂ, ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ।
ਕਰਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਨਰ ਬਖਜਾਨਾ।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗਿ ਥਾ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ੬੫ ॥

---

[1]ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਮੁੱਠ ਉਠਾਵੋ।
[2]ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਵਿਚ।
[3]ਬਸਤ੍ਰ।

ਯਾ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ ਭਾ ਇਹ ਕੋ।
ਸਭਿ ਨਰ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਉਰ ਜਿਹ ਕੋ।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸਭਿ ਸੰਗ ਬਖਾਨਤਿ[1]।
ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸਨਮਾਨਤਿ[2]' ॥ ੬੬ ॥
ਏਕ ਮਹੂਰਤ[3] ਸਦਨ ਬਿਤਾਯਾ।
ਮਿਲਿ ਪਰਵਾਰ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਯਾ।
ਅਪਰ ਜਿ ਲੋਕ ਮਿਲਨਿ ਤਿਸ ਆਏ।
ਮਿਲਜੋ ਭਾਉ ਧਰਿ ਸ੍ਰਬ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੬੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਮਿਲਨ, ਭਗਨੀ ਮਿਲਨ, ਤਲਵੰਡੀ ਆਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਇਸੇ ਤੁਕ ਵਿਚ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਣੇ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹੱਡ ਚੰਮ ਦਾ ਮਨੁਖੀ ਸਰੀਰ ਲੈਕੇ ਸੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਕੀਕੂੰ ਗਿਆ? ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਦੂਖ ਘਨੇਰੇ। ' ਓਹ ਸਰੀਰ ਛੋਡਕੇ ਕਿਸੇ ਅਬਿਗਤਿ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸੀ; ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪਿੰਜਰ ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਬਘਿਆੜਾਂ ਵਾਂਙੂ ਸੀ, ਜੋ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਫੇਰ ਉਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਪਲਟਿਆ ਦਿੱਸਿਆ, ਹੱਡ ਚੰਮ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ। ਉਹ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਸੁਖੀ ਹੋਕੇ ਉਤਮ ਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਹੂਬਹੂ ਮਨੁਖੀ ਸਰੀਰ ਵਾਂਙੂ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਹਡ ਚੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। (੪)

ਜੋ ਲੋਕ ਚਿੱਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਏਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਗੰਮਤਾ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜੈਸੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਭੌਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਦੋ ਇਕ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਆਦਮੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੋਚਦਾ ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਰੁਖ ਉਧਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬਲ ਅਸਰ ਨਾਲ ਚਿਤਾਵਨੀ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਚਲੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮਰਨ ਮਗਰੋਂ ਕੁਛ ਅਰਸਾ ਓਸ ਪਾਸੇ ਰੁਖ ਰਹਿਕੇ ਰੂਹ ਸਾਫ ਹੋ ਆਪਣੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਤੀ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦੀ ਸਿੱਖਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖਯ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੁੱਖ ਕਿਧਰੇ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਉਧਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਓ, ਇਹ ਸਮਾਂ ਆਪਣਾ ਅੱਗਾ ਆਪ ਸੁਆਰਨ ਦਾ ਨਾ ਗੁਆਓ।

---

[1]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[2]ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[3]ਦੋ ਘੜੀਆਂ।

੫. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਗ]।

ਦੋਹਰਾ: ਬਰਨ ਸੇਤ ਹੰਸਬਾਹਨੀ, ਜੋ ਜਗਬਾਨੀ ਰੂਪ ॥
ਤਿਹ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਭਲੇ, ਬਰਨੋਂ ਕਥਾ ਅਨੂਪ ॥ ੧ ॥

ਸੇਤ = ਚਿੱਟਾ। ਸੰਸ:, ਸ੍ਵੇਤੀ]।

ਹੰਸ ਬਾਹਨੀ = ਹੰਸ ਜਿਸ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਸਾਰਦਾ ਨੂੰ ਹੰਸ ਦੀ ਅਸਵਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਵਾਚ' ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਵਾਚ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਾਹਨ 'ਮਨ' ਹੈ ਪਰ ਵਾਚ ਉਸ ਮਨ ਤੇ ਸ੍ਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਜਲ ਹੈ ਤੇ ਵਿਵੇਕ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਮਨ ਲੱਛਣਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੰਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ।

ਬਰਨੋਂ = ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਨੂਪ = ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। । ਸੰਸ:, ਅਨੂਪਮ]

ਸੂਚਨਾ-ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਤੇਜਮਯ ਰੂਪ ਅਗਲੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨਗੇ।

ਅਰਥ: (ਜੋ) ਹੰਸ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣਾ) ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ (ਤੇ) ਜੋ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ (ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ) ਉਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਕੇ ਅਨੂਪਮ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਬੀਤੇ ਤਤਕਾਲੂ[੧]।
ਚਲਜੋ ਜਹਾਂ ਥੋ ਆਲਯ ਕਾਲੂ।
ਆਗੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮਾਤਾ।
ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਨਾਮ ਜੁ ਥੀ ਬੱਖਜਾਤਾ ॥ ੨ ॥
ਜਬ ਆਵਤਿ ਦੇਖਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਗਰ ਸੋਂ ਲਾ ਬਿਰਾਗ ਬਹੁ ਠਾਨਾ[੨]।
ਭਯੋ ਮੋਹ ਸਰਿਤਾ[੩] ਸੁ[*] ਪ੍ਰਵਾਹਾ[੪]।
ਧੀਰਜ ਸਿਕਤਾ ਸੇਤੁ[੫] ਨਸਾਹਾ[੬] ॥ ੬ ॥
ਬਾਕ ਜੁ ਤਿਨ[੭+] ਸਭਿ ਦੀਯੇ ਰੁੜ੍ਹਾਈ।
ਕਹੈ ਬਹੁਤ ਨਹਿਂ ਧੀਰ ਧਰਾਈ।

---

[੧]ਉਸ ਵੇਲੇ।
[੨]ਵੈਰਾਗ ਕੀਤਾ।
[੩]ਨਦੀ।
[*] ਪਾਠ-ਕੋ।
[੪]ਵੇਗ।
[੫]ਧੀਰਜ ਰੂਪੀ ਰੇਤੇ ਦਾ ਪੁਲ।
[੬]ਟੁੱਟ ਗਿਆ।
[੭]ਵਾਕਾਂ (ਰੂਪੀ) ਤਿਣਕੇ।
[+] ਪਾਠ-ਜਤਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਭਾ ਅਨੁਰਾਗਾ।
ਕੀਨੋ ਜਨਨੀ ਬਹੁ ਬੈਰਾਗਾ। ੪।
ਕਿਤਿਕ ਦੇਰਿ ਮਹਿਂ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਕੈ।
ਬੂਝਨ ਲਗੀ ਸੁ ਬਚਨ ਉਚਰਿ ਕੈ।
'ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਕੀ ਖਬਰ ਸੁਨਾਵਹੁ।
ਤਜਯੋ ਥਾਨ ਕਿਹ? ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ॥ ੫ ॥
ਜਬਿ ਕੇ ਨਿਕਸੇ ਤੁਮ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਤਬਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਆਈ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ।
ਮਮ ਸੁਤ ਸਭਿ ਤਜਿ ਕੈ ਘਰਿ ਬਾਰਾ।
ਭਾ ਫਕੀਰ, ਕਜਾ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੬ ॥
ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਰਤਯੋ ਰੁਦਨ ਬਿਤਾਊਂ।
ਕਰਿ ਉਰ ਯਾਦ ਬੈਠਿ ਪਛੁਤਾਊਂ।
ਬਿਧਿ[1] ਨੈ ਇਕ ਸੁਤ ਦੀਨੋ ਮੋਹੀ।
ਨਹਿਂ ਸਮੀਪ ਕਬਿ ਰਾਖਯੋ ਓਹੀ' ॥ ੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਾਲੂ ਕੇ ਤਬ ਅਜਰ[2] ਮਹਿਂ, ਪੁੰਜ[3] ਭਏ ਨਰ ਆਇ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਤਾ ਕੇ ਬਚਨ, ਮਰਦਾਨਾ ਤਬ ਗਾਇ[4] ॥ ੮ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਜਬ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਹਮ ਅਹੇ।
ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੇ[5]।
ਪੁਨ ਸੁਧ ਨਹਿਂ[*] ਤਿਹ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
ਕਿਤ ਕੋ ਗਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਤੀ[6]' ॥ ੯ ॥
ਸੁਨਿ ਮਾਤਾ ਉਰ ਬਹੁ ਅਕੁਲਾਈ[7]।
ਜਨੁ ਬ੍ਰਿਣ ਪਾਕੇ[1] ਪਾਵਕ[2] ਲਾਈ।

---

[1]ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ।
[2]ਵੇਹੜੇ।
[3]ਇਕੱਠੇ।
[4]ਕਹਿਣ ਲਗਾ।
[5]ਨਾਲ ਸੀਗੇ।
[*] ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੧੭ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਫੇਰ ਪੁੱਛਦੇ ਹੈਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਓ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਚੁਪ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਬੀ ਮਰਦਾਨੇ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਟਾਲਵਾਂ ਉੱਤਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਲਈ ਓਹ ਹੁਕਮਨ ਮਜਬੂਰ ਸੀ। ਜਿਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਇਹ ਚਤੁਰਤਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਕਰਤਾ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ।
[6]ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
[7]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਈ।

ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਬਿਕੁਲ[੩] ਤਨ ਹੋਈ।
ਜਨੁ ਸੁਤ ਬ੍ਰਿਹੁ ਮੈਂ[੪] ਪਰਿ ਕੈ ਸੋਈ[੫] ॥ ੧੦ ॥
ਇਕ ਤੌ ਬਿਰਧ, ਹੀਨ ਬਲ ਦੇਹੀ।
ਪੁਨ ਨ ਪਾਇ ਸੁਧ ਤਾਤ ਸਨੇਹੀ।
ਜਾਨਤਿ ਹੁਤੀ ਸੰਗਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਤਿਨ ਅਸ ਦੁਖਦਾ[੬] ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥
ਜਿਉਂ ਸੁ ਖਤੰਗ[੭] ਮਰਮ ਦੇ ਭੇਦਾ[੮]।
ਪਰੀ ਬਿਬਰਨ[੯] ਹੋਇ ਅਤਿ ਖੇਦਾ।
ਕਿਤਿਕ ਬਾਰ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਸੁਧ ਆਈ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਆਂਸੁਨ ਜਲ ਜਾਈ ॥ ੧੨ ॥
ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਬੈਠਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਪੁਨ ਉਠਿ ਚਲਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਹ ਥਾਨਾ।
ਤਬਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਉਰ ਧੀਰਜ ਧਰਿ ਕੈ।
ਇਸ ਬਿਲੋਕਿ ਉਰ ਰਹੀ ਬਿਚਰਿਕੈ[੧੦] ॥ ੧੩ ॥
-ਵਹਿਰ ਚਲਯੋ ਉਠਿ ਤੂਰਨ ਜਹਿਂਵਾ।
ਹੋਇ ਆਤਮਜ[੧੧] ਮੇਰੋ ਤਹਿਂਵਾ।
ਬਹੁ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਅਯੋ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਬਾਸੁਰ ਰਹਯੋ ਏਕ ਭੀ ਨਾਂਹੀ- ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਨਨੀ ਮਨ ਗੁਨਤਿ, ਮਧੁਰ ਅਸਨ[੧੨] ਲੇ ਓਲ[੧੩]।
ਤੂਰਨ ਗਵਨੀ ਧਾਇ ਕਰਿ, ਲੀਨੇ ਰੁਚਿਰ ਨਿਚੋਲ[੧੪] ॥ ੧੫ ॥

---

[੧]ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਫੋੜੇ ਨੂੰ।
[੨]ਅਗਨੀ।
[੩]ਬਿਹਬਲ, ਬੇਸੁਰਤ।
[੪]ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ।
[੫]ਸੌਂ ਗਈ ਭਾਵ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਗਈ।
[੬]ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
[੭]ਤੀਰ।
[੮]ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
[੯]ਬੇਰੰਗ ਹੋਕੇ।
[੧੦]ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ।
[੧੧]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[੧੨]ਭੋਜਨ।
[੧੩]ਝੋਲੀ ਵਿਚ।
[੧੪]ਚੋਲਾ, ਬਸਤਰ।

ਚੌਪਈ: ਮਿਲੀ ਗੈਲ ਮੈਂ ਜਹਿਂ ਮਰਦਾਨਾ।
ਆਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਮੇਲਹੁ ਮੋ ਕੋ।
ਸੁਧ ਮਰਦਾਨੇ ਹੈ ਕਹੁ ਤੋ ਕੋ ॥ ੧੬ ॥
ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਭੇ ਦੇਖਯੋ ਨਾਂਹੀ।
ਮੋਹ ਬਢਯੋ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨੰ।
ਗੁਰ ਭੈ ਲਖਯੋ, ਨ ਉੱਤਰ ਦੀਨੰ ॥ ੧੭ ॥
ਜਨਨੀ ਜਾਨਿ ਗਈ ਤਿੰਹ ਬਾਤਾ।
ਚਲੀ ਤਬਹਿ ਤਿਹ ਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾ।
ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਤਿਹ ਕੂਪ ਸਮੀਪਾ ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਾਤ ਬਿਲੋਕੀ ਦੂਰ ਤੇ, ਤੂਰਨ ਉਠਿ ਸੁਖਦਾਇ।
ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਸੀਸ ਧਰਿ, ਕੀਨੀ ਆਗੈ ਆਇ ॥ ੧੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੌਰੀ[1] ਭਰਿ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਨਨੀ[2]।
ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਨ ਜਾਈ ਗਨਨੀ।
ਚਲਯੋ ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ[3] ਬਹੁ ਨੀਰੰ।
ਸੁਤ ਬਿਰਹਾਨਲ[4] ਜਨੁ[5] ਕਰਿ ਸੀਰੰ[6] ॥ ੨੦ ॥
ਅਸ਼੍ਰੁਪਾਤਿ[7] ਸੋਂ ਬਸਤ੍ਰ ਭਿਗੋਏ।
ਜੋ ਦੇਖਤਿ ਸੋ ਗਦਗਦ ਹੋਏ।
ਕੌਰੀ ਤੇ ਸੁਤ ਕੋ ਨਹਿਂ ਤਜਈ।
ਅਧਿਕ ਬਿਰਹੁ[8] ਤੇ ਮਿਲਤਿ ਨ ਰਜਈ ॥ ੨੧ ॥
ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੂੰਘਤਿ ਮਾਥਾ।
ਕਰਤਿ ਨੇਹ ਸਿਰ ਫੇਰਤਿ ਹਾਥਾ।
ਹੁਤੀ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਲ ਤੇ ਤਨ ਹੀਨਾ।

---

[1]ਜੱਫੀ।
[2]ਮਾਤਾ ਜੀ।
[3]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ।
[4]ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਅੱਗ ਨੂੰ।
[5]ਮਾਨੋ।
[6]ਠੰਢਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।
[7]ਹੰਝੂ ਕੇਰਕੇ।
[8]ਵਿਛੋੜੇ।

ਪੁਨ ਸਮੀਪ ਬੈਸੀ ਸੁਖ ਲੀਨਾ ॥ ੨੨ ॥
ਜਬ ਕਾਲੂ ਨੈ ਸੁਧ ਇਉਂ ਪਾਈ।
'ਬੈਸਤੋ ਵਹਿਰ ਤਾਤ ਮਮ ਆਈ'।
ਤਤਛਿਨ ਜ਼ੀਨ ਤੁਰੰਗਨਿ[1] ਪਾਵਾ।
ਹ੍ਵੈ ਅਰੂਢ ਤੂਰਨ ਤਬ ਆਵਾ ॥ ੨੩ ॥
ਪਿਤਾ ਬਿਲੋਕਿ ਉਠੇ ਦੁਖਕੰਦਨ।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕਰਤਿ ਭੇ ਬੰਦਨ।
ਬੜਵਾ ਤੇ ਉਤਰਜੋ ਤਤਕਾਲਾ।
ਗਰ ਸੋਂ[2] ਲਾਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੪ ॥
ਜਨ ਬਹੁ ਭੂਖੇ ਮਿਲਜੋ ਅਹਾਰਾ।
ਮਰਤਜੋ ਪਜਾਸੇ ਪਾਯੋ ਬਾਰਾ[3]।
ਨੀਰ ਬਿਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਦਰ ਤੇ।
ਗਦ ਗਦ ਬੋਲਜੋ ਜਾਇ ਨ ਗਰ ਤੇ ॥ ੨੫ ॥
ਅਪਰ ਲੋਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਆਏ।
ਮਿਲੈਂ ਭਾਉ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਢਾਏ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਭਿ ਤਿਸਹੀ ਥਾਈਂ।
ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਮਧ ਬੇਦੀ ਕੁਲਰਾਈ ॥ ੨੬ ॥
ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਕੋਇ ਨ ਬੋਲਾ।
ਇਕ ਘਟਿਕਾ ਲਗ ਰਹੇ ਅਡੋਲਾ।
ਧ੍ਰਿਤ[4] ਧਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੁਤ ਤੋ ਪਰ ਵਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨੋ ਆਨਿ ਕੈ, ਮੋਕੋ ਕੀਓ ਨਿਹਾਲ।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤਵ ਹੇਤ ਤੇ, ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਬੇਹਾਲ[*] ॥ ੨੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਕ ਸੁਤ ਹਮਰੈ ਦੂਜੋ ਨਾਂਹੀ।
ਘਰ ਤਜਿ ਰਲਜੋ ਫਕੀਰਨ ਮਾਂਹੀ।
ਭਏ ਅਧੀਰ ਬਿਸੂਰਤਿ[5] ਸਦਾ।

---

[1]ਘੋੜੀ ਪਰ।
[2]ਗਲ ਨਾਲ।
[3]ਜਲ।
[4]ਧੀਰਜ।
[*]ਪਾ:-ਹੇ ਬਾਲ।
[5]ਧੀਰਜ ਹੀਨ ਹੋਕੇ ਝੁਰਦੇ ਹਾਂ।

ਅਭਿਲਾਖਤਿ[1] ਦਰਸ਼ਨ ਹ੍ਵੈ ਕਦਾ ॥ ੨੯ ॥
ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਬੀਤੇ ਤੁਝ ਗਏ।
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਫਿਰੇ ਅਬ ਅਏ।
ਅਵਲੋਕਤਿ ਆਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਯੋਂ ਕੌਸ਼ੱਲਜਾ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੩੦ ॥
ਮੈਂ ਵਾਰੀ ਸੁਤ! ਤੋ ਪਰ ਵਾਰੀ'।
ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਹਿ ਗੁਰ ਮਹਿਤਾਰੀ[2]।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ।
ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਤਿ ਭੇ ਤਬ ॥ ੩੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥
ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ਅੰਬੜੈ ਮਛੀ ਨੀਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥
ਜੋ ਰਤੇ ਸਹਿ ਆਪਣੈ ਤਿਨ ਭਾਵੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥੧॥
ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾ ਤਉ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਾਵੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਾਹਿਬੁ ਸਫਲਿਓ ਰੁਖੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥
ਜਿਨ ਪੀਆ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥੨॥
ਮੈ ਕੀ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੀ ਵਸਹਿ ਹਭੀਆਂ ਨਾਲਿ ॥
ਤਿਖਾ ਤਿਹਾਇਆ ਕਿਉ ਲਹੈ ਜਾ ਸਰ ਭੀਤਰਿ ਪਾਲਿ ॥੩॥
ਨਾਨਕੁ ਤੇਰਾ ਬਾਣੀਆ ਤੂ ਸਾਹਿਬੁ ਮੈ ਰਾਸਿ ॥
ਮਨ ਤੇ ਧੋਖਾ ਤਾ ਲਹੈ ਜਾ ਸਿਫਤਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥੪॥੧॥

ਦੋਹਰਾ: ਅੱਗ੍ਰਜ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ, ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰ।
'ਖਾਹੁ ਤਾਤ!' ਮਾਤਾ ਕਹੈ, 'ਹ੍ਵੈ ਮੁਝ ਹਰਖ ਅਪਾਰ' ॥ ੩੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਨਿਤ ਤ੍ਰਿਪਤਜੋ ਨਹਿਂ ਭੂਖ ਹਮਾਰੇ।
ਏਕ ਵਾਰ ਅਸ ਭੋਜਨ ਕੀਨਾ।
ਬਹੁਰ ਨ ਛੁਧਾ ਦੇਹਿ ਮਹਿਂ ਚੀਨਾ[3]' ॥ ੩੩ ॥
ਤਬ ਕਾਲੂ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਕਯਾ ਖਾਯੋ ਨਹਿਂ ਭੂਖ ਤੁਮਾਰੇ?।
ਕੋ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤੀ[4] ਤੁਮੈ?।

---
[1]ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।
[2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ।
[3]ਦੇਖੀ।
[4]ਰੱਜ।

ਸਰਬ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸੋ ਕਹੁ ਹਮੈ ॥ ੩੪ ॥
ਹਮ ਅਹਾਰ ਆਨਜੋ[1] ਨਹਿਂ ਖਾਏ।
ਉਚਰ ਸੁਨਾਵਹੁ ਰਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ।
ਕੋ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤ[2] ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਠਾਨੀ?'।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ॥ ੩੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਸਭਿ ਰਸ ਮਿਠੇ ਮੰਨਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸਾਲੋਣੇ ॥
ਖਟ ਤੁਰਸੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਣਾ ਮਾਰਣ ਨਾਦ ਕੀਏ ॥
ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਾਉ ਏਕੁ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥
ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ।
ਪੁਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਪਿਖਿ ਬੋਲੀ ਬਾਨੀ।
'ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਅਬ ਸੁਤ! ਤਜੀਏ।
ਨੀਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰ ਤਨ ਸਜੀਏ ॥ ੩੬ ॥
ਨਾਂਹੀ ਸੋਹਤਿ ਇਹਿ ਤੁਝ ਤਾਈਂ*।
ਮਾਨਹੁ ਕਹਜੋ ਮਾਤ ਬਲਿ ਜਾਈ[3]।
ਸੰਤ ਸੁਭਾਇ ਤੁਮਾਰ ਸਦੀਵਾ।
ਜਨੁ ਬਡਿਆਈ ਕੇ ਭਲਿ ਸੀਵਾ*' ॥ ੩੭ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਨੀਕੇ ਪਟ ਧਾਰੇ।
ਜਾਇਂ ਨ ਕਬਹੂੰ ਰਹੈਂ ਸੰਗਾਰੇ।
ਹ੍ਵੈਂ ਨ ਪੁਰਾਤਨ[4] ਸਦਾ ਨਵੀਨੇ।
ਅਪਰ ਨ ਪਹਿਰਨ ਕੋ ਮਨ ਕੀਨੇ' ॥ ੩੮ ॥
ਕਾਲੁ ਕਹੈ 'ਕਹਾਂ ਤਨ ਧਾਰੇ?।
ਹਮ ਨੈ ਤੋ ਕਬ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ।
ਜੇ ਪਹਿਰੋ ਤੋ ਉਪਰ ਹੋਇਂ।

---

[1]ਲਿਆਂਦਾ।
[2]ਉਲਟੀ ਰੀਤ।
* ਪਾ:-ਭਗਵੇ ਸੋਹਤਿ ਨਹਿਂ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।
[3]ਮਾਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
* ਪਾ:-ਜਨੁ ਭਲਿਆਈ ਕੇ ਬਰ ਸੀਵਾ।
[4]ਪੁਰਾਣੇ।

ਜਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕ ਲੇਯ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥ ੩੯ ॥
ਗਿਰਾ ਪਿਤਾ ਕੀ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਐਨਾ।
ਸਮਝਾਵਨ ਹਿਤ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ।
ਪਹਿਰਨ ਕੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਬਤਾਈ।
ਜਿਹ ਕਰਿ ਮਨੁਜ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ੪੦ ॥

ਰਤਾ ਪੈਨਣੁ ਮਨੁ ਰਤਾ ਸੁਪੇਦੀ ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥
ਨੀਲੀ ਸਿਆਹੀ ਕਦਾ ਕਰਣੀ ਪਹਿਰਣੁ ਪੈਰ ਧਿਆਨੁ ॥
ਕਮਰਬੰਦੁ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ॥੨॥
ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥
ਜਿਤੁ ਪੈਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਬਾਵਰ[1] ਬਾਤੈਂ ਤਜਗਿ ਕੈ', ਕਾਲੂ ਬਹੁਰ ਅਲਾਇ।
'ਕਹਜਾ ਮਾਨਿ ਘਰ ਕੋ ਚਲੋ, ਫਿਰ ਆਏ ਬਹੁ ਥਾਂਇਂ ॥ ੪੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਰਹੋ ਧਾਮ ਕੀਜੈ ਬਿਸਰਾਮੂ।
ਜਾਵਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਲੀਜੈ ਨਾਮੂ।
ਬਾਜਨਿ[2] ਪਰ ਆਰੂੜ੍ਹਤ[3] ਹੋਵਹੁ।
ਚਰਨ ਚਲਿਨਿ ਸ਼੍ਰਮ ਸਭਿ ਹੀ ਖੋਵਹੁ' ॥ ੪੨ ॥
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਇਹ ਬਾਜਨ ਨਹਿਂ ਕਾਜ ਹਮਾਰੇ।
ਸੁੰਦਰ ਸਦਾ ਰਹਿਤ ਜੋ ਸੰਗਾ।
ਐਸੋ ਹੈ ਮਮ ਪਾਸ ਤੁਰੰਗਾ' ॥ ੪੩ ॥
ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਨ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।
ਅਸ ਤੁਰੰਗ ਬਾਂਧਜੋ ਕਿਹ ਥਾਈਂ?'।
ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਕੇ ਬਚ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।
ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਕਹਿ ਸੁਖਸਦਨਾ ॥ ੪੪ ॥

ਘੋੜੇ ਪਾਖਰ ਸੁਇਨੇ ਸਾਖਤਿ ਬੂਝਣੁ ਤੇਰੀ ਵਾਟ ॥
ਤਰਕਸ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਸਾਂਗ ਤੇਗਬੰਦ ਗੁਣ ਧਾਤੁ ॥
ਵਾਜਾ ਨੇਜਾ ਪਤਿ ਸਿਉ ਪਰਗਟੁ ਕਰਮੁ ਤੇਰਾ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ॥੩॥
ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਚੜਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥
ਜਿਤੁ ਚੜਿਐ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤਬ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ।

---

[1]ਕਮਲੀਆਂ।
[2]ਘੋੜੀ।
[3]ਅਸਵਾਰ।

ਹਿਤ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਬੋਲੀ ਬਾਨੀ।
'ਸੁਨਿ ਸੁਤ! ਰਿਦੇ ਮੋਹ ਤਵ ਨਾਂਹੀ।
ਮਿਲਹੁ ਕੁਟੰਬ ਚਲਹੁ ਘਰ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੫ ॥
ਬੇਦੀ ਅਪਰ ਸਨੇਹੀ ਸਭਿ ਹੀ।
ਕਰਤਿ ਉਡੀਕ ਆਇ ਹੈਂ ਕਬ ਹੀ।
ਤਵ ਪਾਛੇ ਘਰ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਵਾ।
ਤਾਂ ਪਰ ਹਮ ਬਹੁ ਦਰਬ ਲਗਾਵਾ ॥ ੪੬ ॥
ਚਲਹੁ ਤਾਤ! ਅਬ ਤਾਂ ਕਹੁ[1] ਦੇਖੋ।
ਜਿਹ ਮੈਂ ਬੈਠਤਿ ਹਰਖ ਬਿਸ਼ੇਖੋ।
ਸੋ ਬਨਵਾਏ ਤੁਮਰੇ ਹੇਤਾ'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੪੭ ॥

ਘਰ ਮੰਦਰ ਖੁਸੀ ਨਾਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਤੇਰੀ ਪਰਵਾਰੁ ॥
ਹੁਕਮੁ ਸੋਈ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ ਹੋਰੁ ਆਖਣੁ ਬਹੁਤੁ ਅਪਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਪੂਛਿ ਨ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥੪॥
ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਸਉਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥
ਜਿਤੁ ਸੁਤੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥੪॥੭॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ! ਮਮ ਬਚਨ ਕੋ, ਅਬ ਲੌ ਰਿਦਾ ਉਦਾਸ।
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ, ਬਹੁਰੋ ਆਇ[2] ਅਵਾਸ' ॥ ੪੮ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਹੇ ਸੁਤ! ਤੈਂ ਅਸ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
ਰਿਦੈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਿਉਂ ਆਵ ਹਮਾਰੇ?।
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਰਖ ਬਿਤੀਤੇ ਆਏ।
ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਸਦਨ ਨ ਪਗ ਇਕ ਪਾਏ ॥ ੪੯ ॥
ਵਹਿਰ ਤੇ ਵਹਿਰ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਪਜਾਨਾ।
ਹਮਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਇਕ ਮਨ ਮਾਨਾ।
ਕਿਹ ਦੁਖ ਤੇ ਮਨ ਕੀਨ ਉਦਾਸੂ।
ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਕਹਉ ਕਰੈਂ ਤਿਮ ਆਸੂ[3] ॥ ੫੦ ॥
ਨਿਜ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਉ ਜੇ ਦੁਖ ਮਾਨਉ।
ਔਰ ਬਜਾਹ ਕਰਿ ਦੇਹਿਂ, ਬਖਾਨਉ।
ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਘਰ ਮਹਿਂ ਦੀਨ ਬਿਧਾਤਾ[1]।

---

[1]ਉਸ ਨੂੰ।
[2]ਆਵਾਂਗੇ।
[3]ਛੇਤੀ। (ਅ) ਅਸੀਂ।

ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਚਹਹੁ ਕਰਹਿਂ ਤਿਉਂ ਤਾਤਾ[2]!' ॥ ੫੧ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਜੋ ਸੰਜੋਗ ਲਿਖਾ ਕਰਤਾਰੇ।
ਸੋਈ ਭਲਾ ਨ ਚਾਹੋਂ ਔਰੀ।
ਜਹਿਂ ਰਾਖਹਿ ਰਹਿਹੌਂ ਤਿਹ ਠੌਰੀ ॥ ੫੨ ॥
ਰਹਿਨ ਜਾਨ[3] ਹਮਰੇ ਕਰ ਨਾਂਹੀ।
ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਅਧੀਨੰ ਆਹੀ।
ਜਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਤਹਾਂ ਪਠਾਵੈ।
ਜਿਸ ਬਿਨ ਏਕੋ ਬੋਲ ਨ ਆਵੈ[4]' ॥ ੫੩ ॥
ਹਿਤ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਕਹਿ 'ਸੁਨ ਤਾਤਾ!
ਛੱਡ ਅਵਾਈਆਂ ਕਰਹਿਂ ਜੁ ਬਾਤਾਂ।
ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਤਨ ਤੇ ਤਜਾਗਹੁ।
ਸਦਨ ਕ੍ਰਿੱਤ ਮਹਿਂ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਹੁ ॥ ੫੪ ॥
ਜਬ ਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਮਿਲਿਗੇ ਅਬੈ।
ਅਬ ਬਿਛਰਹੁਗੇ ਮਿਲਿਨਾ ਕਬੈ?।
ਮੇਲਾ ਹੋਹਿ ਕਿ ਬਹੁਰੋ ਨਾਂਹੀ।
ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਏ ਬਲ ਨਹਿਂ ਤਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੫੫ ॥
ਬੈਸ ਬਿਤੀਤ ਗਈ ਮਮ ਸਾਰੀ।
ਜਰਾ[5] ਗ੍ਰਾਸ ਲਿਯ ਦੇਹਿ ਹਮਾਰੀ।
ਅੰਤ ਸਮਾ ਅਬ ਭਯੋ ਸਮੀਪਾ'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ ॥ ੫੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ
ਪਿਛਹੁ ਰਾਤੀ ਸਦੜਾ ਨਾਮੁ ਖਸਮ ਕਾ ਲੇਹਿ ॥
ਖੇਮੇ ਛਤ੍ਰ ਸਰਾਇਚੇ ਦਿਸਨਿ ਰਥ ਪੀੜੇ ॥
ਜਿਨੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕਉ ਸਦਿ ਮਿਲੇ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਮੈ ਕਰਮਹੀਣ ਕੂੜਿਆਰ ॥
ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤੇਰਾ ਅੰਧਾ ਭਰਮਿ ਭੂਲਾ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

---

[1]ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ।
[2]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ!
[3]ਰਹਿਣਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ।
[4]ਇਕ ਬੋਲ ਬੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕੀਦਾ।
[5]ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ।

ਸਾਦ ਕੀਤੇ ਦੁਖ ਪਰਫੁੜੇ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖੇ ਮਾਇ ॥
ਸੁਖ ਥੋੜੇ ਦੁਖ ਅਗਲੇ ਦੂਖੇ ਦੂਖਿ ਵਿਹਾਇ ॥੨॥
ਵਿਛੁੜਿਆ ਕਾ ਕਿਆ ਵੀਛੁੜੈ ਮਿਲਿਆ ਕਾ ਕਿਆ ਮੇਲੁ ॥
ਸਾਹਿਬੁ ਸੋ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਦੇਖਿਆ ਖੇਲੁ ॥੩॥
ਸੰਜੋਗੀ ਮੇਲਾਵੜਾ ਇਨਿ ਤਨਿ ਕੀਤੇ ਭੋਗ ॥
ਵਿਜੋਗੀ ਮਿਲਿ ਵਿਛੁੜੇ ਨਾਨਕ ਭੀ ਸੰਜੋਗ ॥੪॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤਬ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕੀਨੰ।
ਪੁਨ ਜਨਨੀ ਕਹਿ ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਦੀਨੰ।
'ਸੰਤ ਸੁਭਾਇ ਅਹੈ[1] ਸੁਤ! ਤੇਰਾ।
ਅਬਿ ਕੇ ਬਚਨ ਮਾਨਿਯੇ ਮੇਰਾ ॥ ੫੭ ॥
ਸਦਨ ਬਿਖੇ ਕੋ[2] ਦਿਨ ਚਲਿ ਰਹਿਯੇ।
ਗਮਨ ਕਰਨ ਕੋ ਹਠ ਨਹਿਂ ਗਹਿਯੇ[3]।
ਪੂਰਨ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖ ਹਮਾਰੀ।
ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਹੁ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਰਿ[4] ਅਗਾਰੀ ॥ ੫੮ ॥
ਤੁਝ ਬਿਲੋਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਅਘਾਈ[5]।
ਬਿਛੁਰੇ ਹੀ ਸਭਿ ਬੈਸ ਬਿਤਾਈ।
ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਈ ਮਨ ਬਹੁ ਲਲਚਾਵਾ।
ਅਭਿਲਾਖਤਿ[6] ਨਿਸ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਾ' ॥ ੫੯ ॥
ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ ਕੀ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।
ਦਯਾਧਾਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਾਨੀ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਉਠਿ ਗਮਨੇ ਤਿਨ ਸੰਗਾ।
ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਭਾ ਹਰਖ ਉਮੰਗਾ ॥ ੬੦ ॥
ਆਨਿ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਹਾਏ।
ਸੁਨਿ ਕੇ ਲੋਕ ਮਿਲਨ ਬਹੁ ਆਏ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਜੋਰ ਦ੍ਵੈ ਪਾਨਾ।
ਯਥਾ ਯੋਗ ਸਭਿ ਕੋ ਸਨਮਾਨਾ ॥ ੬੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਲਾਲੂ ਕਿਹ ਠਾਂ[1] ਕਾਮ ਕੋ, ਗਯੋ ਸੁਨਜੋ ਤਿਹ ਠਾਇ।

---

[1]ਹੈਂ।
[2]ਕੋਈਕ।
[3]ਫੜੋ।
[4]ਅੱਖਾਂ।
[5]ਰੱਜੀ।
[6]ਸਿਕਦਿਆਂ।

ਰਸਾ ਪਾਦ ਤੂਰਨ ਧਰੇ[2], ਮਿਲਜੋ ਆਨ ਬਹੁ ਭਾਇ ॥ ੬੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਭੀਰ ਭੂਰ ਭੀ ਅਜਰ[3] ਮਝਾਰੀ।
ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਵਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨੋ[4] ਸਭਿ ਤਾਈਂ।
ਬੈਠਾਰੇ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੬੩ ॥
'ਪ੍ਰੋਹਤ ਰਾਇ ਜਿ ਆਦਿ ਮੁਲਾਨਾ।
ਤਾਂ[*] ਪਰਲੋਕ[5]' ਸੁ ਨਰਨ ਬਖਾਨਾ।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਮਿਥਿਆ ਇਹ ਪਰਪੰਚ ਪਸਾਰਾ ॥ ੬੪ ॥
ਬਿਨਸ ਜਾਤ ਇਹ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ।
ਯਾ ਤੇ ਸੱਤਿਨਾਮ ਅਨੁਰਾਗੈ[6]।
ਸੁਪਨ ਸਮਾਨ ਰਹਿਨ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਤਜੈ ਮੋਹ ਇਸਥਿਰ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੬੫ ॥
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਜਿਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ।
ਸੋ ਗਮਨੈ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸਵਾਰੀ'।
ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਨਰ ਮਿਲਨ ਜੁ ਆਏ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਅਲਾਏ ॥ ੬੬ ॥
ਗਏ, ਬਹੁਰ ਉਸਤਤਿ ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ।
'ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਇਹ' ਬਚਨ ਉਚਰਹੀਂ[7]।
ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੋਖ ਨਸਾਹੀਂ ॥ ੬੭ ॥
[*]ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਗੁਰ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਭਾਖਾ।
'ਬਾਲੇ! ਮਿਲਿ ਕੁਟੰਬ ਕਰਿ ਕਾਂਖਾ[8]।

---

[1]ਕਿਸੇ ਥਾਂ।
[2]ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਰ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਧਰੇ।
[3]ਵੇਹੜੇ।
[4]ਸੁੱਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ।
[*]ਪਾ:-ਭਾ।
[5]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਲਾਣਾ।
[6]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੋ।
[7](ਲੋਕੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[*] ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਪਾਠ ਹੈ ਨਹੀਂ।
[8]ਹਿਤ ਨਾਲ।

ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਤੂਰਨ ਚਲਿ ਅਈਓ।
ਮੋਹ ਪੰਕ[੧] ਤਿਨ ਜਿਨ[੨] ਫਸ ਜਈਓ' ॥ ੬੮ ॥
ਬੇਦਿਨ[੩] ਕਮਲਵੰਸ[੪] ਕਰਿ ਹੰਸੂ[੫]।
ਮੈਂ ਚਲਿਗਾ[੬] ਤਿਨ ਕਰਿ ਪਰਸੰਸੂ[੭]।
ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਮਿਲਿ ਮੋਦ ਬਢਾ ਕਰਿ।
ਆਵਤਿ ਭਾ ਹੌਂ[੮] ਢਿਗ ਕਰੁਣਾਕਰ[੯] ॥ ੬੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਮਿਲਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫ ॥

---

[੧]ਚਿੱਕੜ।
[੨]ਮਤਾਂ।
[੩]ਬੇਦੀਆਂ ਦੀ।
[੪]ਕਮਲ (ਰੂਪੀ) ਕੁਲ ਦੇ (ਖਿੜਾਵਨ ਵਾਲੇ)।
[੫]ਸੂਰਜ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[੬]ਚਲਾ ਗਿਆ।
[੭]ਉਸਤਤਿ ਕਰਦਾ।
[੮]ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ।
[੯]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ ਪਾਸ।

੬. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੈਕੁੰਠ ਗਮਨ]

ਦੋਹਰਾ: ਸਿੰਘ ਬਾਹਨੀ, ਮਾਤ ਜਗ, ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ ਖਲ ਕਾਲ।
ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਹ ਚਰਨ ਕੋ, ਉਚਰੋਂ ਕਥਾ ਰਸਾਲ ॥ ੧ ॥

ਸਿੰਘ ਬਾਹਨੀ = ਸ਼ੇਰ ਹੈ ਸਵਾਰੀ ਜਿਸ ਦੀ।

ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ-ਅੱਠਾਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ।

ਸੂਚਨਾ-ਏਥੇ ਰੂਪਕ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਾਰਦਾ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਧਯਾਯ ਦਸਵੇਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਇਕੋ ਰੂਪ ਵਯਕਤੀ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਉਤਰਾਰ੍ਧ ਅਧਯਾਯ ੨, ਅੰਕ ੧, ਅਧਯਾਯ ਦਸਵੇਂ ਵਿਚ ਇਸੇ ਅਸ਼ਟ ਭੁਜੀ ਨੂੰ ਕਾਲਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਸੋ ਗ਼ਾਲਬਨ ਕਵਿਜੀ ਨੇ ਚਾਰ ਕਾਲਕਾ ਦੀਆਂ ਤੇਜ ਮਯ, ਚਾਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਂਤਿਮਯ ਏਹ ਅੱਠ ਭੁਜਾਂ ਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਜੋ) ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਅਸਵਾਰ, ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਅੱਠ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੀ, ਖਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਓਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ) ਰਸੀਲੀ ਕਥਾ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਫੇਰੂ ਨੰਦਨ[1]!।
ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਕੇ ਅਘ ਓਘ ਨਿਕੰਦਨ[2]।
ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਂ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਰਹਿਤਜੋ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਏ ਕਾਲਾ ॥ ੨ ॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਕਾਲੂ ਢਿਗ ਆਵਾ।
ਹਿਤ ਸਮਝਾਵਨ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।
'ਹੇ ਸੁਤ! ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਰੀਤਿ ਕਰੀਜੈ।
ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਅਬ ਤਜਿ ਦੀਜੈ ॥ ੩ ॥
ਆਗੇ ਦਰਬ ਜਿਤੋ ਘਰ ਬਾਰਾ।
ਹੋਇ ਬਿਰਕਤ[3] ਲੁਟਾਯੋ ਸਾਰਾ।
ਕੋਊ ਕ੍ਰਿਤ ਅਬ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੀ।
ਦਰਬ ਕਮਾਵਹੁ ਸੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੪ ॥
ਜਰਾ[4] ਗ੍ਰਸੀ ਅਬ ਦੇਹਿ ਹਮਾਰੀ।
ਸੁਖ ਦੇਵਨ ਕੀ ਹੈ ਤਵ ਵਾਰੀ।
ਸਰਬ ਸਦਨ ਕੋ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹੁ।

---

[1]ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ।
[2]ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ (ਕਥਾ)।
[3]ਤਿਆਗੀ।
[4]ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ।

ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਬਸਹੁ ਬੈਸਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ॥ ੫ ॥
ਰਹਿਯੇ ਹਮਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗਾਰੀ।
ਸੁਖੀ ਰਹੈ ਤਵ ਪਿਖਿ ਮਹਿਤਾਰੀ।
ਨਿਜ ਸੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਈ।
ਕਰਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ[੧] ਸਭਿਨਿ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੬ ॥
ਬਿਛੁਰੇ ਹੈਂ ਸੋ ਕਿਤ ਕਿਤ ਥਾਨਾ।
ਤੁਝ ਬਿਹੀਨ ਰਹਿਹੀਂ ਦੁਖਵਾਨਾ'।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕੇ ਬਚ ਤਾਤਾ[੨]।
ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗਜ਼ਾਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ੭ ॥
'ਸੁਨਿ ਪਿਤ! ਇਹ ਮਤਿ ਨੌਕਾ ਨਜ਼ਾਈਂ। {ਮੱਤ ਨੌਕਾ ਸਮਾਨ}
ਦਰਬ ਮੋਹ[੩] ਜਲਿ ਸਰਿਤਾ ਧਾਈ[੪]।
ਜੇ ਨੌਕਾ ਮਹਿਂ ਜਲ ਪਰ ਜਾਵੈ।
ਤਤਛਿਨ ਅਪਨੇ ਬੀਚ ਡੁਬਾਵੈ ॥ ੮ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਵਟ[੫] ਮਿਲਹਿਂ ਜਿ ਆਈ।
ਮਤਿ ਨੌਕਾ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਚੁਕਸਾਈ।
ਮੋਹ ਦਰਬ ਤੇ ਉਰਧ ਚਲਾਵੈ।
ਖੇਵਨ[੬] ਕਰਿ ਹੈ ਗਜ਼ਾਨ ਸੁਨਾਵੈ[੭] ॥ ੯ ॥
ਆਤਮ ਲਖਨੋ[੮] ਪਾਰ ਕਿਨਾਰਾ।
ਪਹੁੰਚੈ ਤਹਿਂ ਤਬ ਹੋਇ ਸੁਖਾਰਾ।
ਨਤੁ ਇਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਆਇ ਜਾਇ ਜਗ ਵਾਰੰਵਾਰੀ' ॥ ੧੦ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕੀ।
ਪਿਤ ਕੇ ਉਰ ਤੇ ਮਾਯਾ ਰੋਕੀ।
ਤਤਛਿਨ ਗਜ਼ਾਤ[੯] ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਆਈ।

---

[੧]ਪਾਲਣਾ।
[੨]ਪਿਤਾ ਦੇ।
[੩]ਮਾਯਾ ਦਾ ਮੋਹ।
[੪]ਨਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ।
[੫]ਮਲਾਹ।
[੬]ਚਲਾਵਣਾ।
[੭]ਗਜ਼ਾਨ ਦਾ ਸੁਨਾਉਣਾ ਇਹ ਚਲਾਵਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[੮]ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ।
[੯]ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਸੂਝ।

ਜਨੁ ਮਦ[1] ਉਤਰ ਗਏ, ਸੁਧ ਪਾਈ ॥ ੧੧ ॥
ਬੋਲੵੋ ਕਰਿ ਕੈ ਭਾਉ ਘਨੇਰਾ।
'ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ ਰਹਿਓ ਸੁਤ ਮੇਰਾ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਮੁਝ ਉਰ ਦੀਜੈ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੨ ॥
ਜਿਹ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹ੍ਵੈ ਹਾਨਾ।
ਉਪਜੈ ਅਬਚਲ[2] ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ।
-ਮੈਂ ਹੋਂ ਕੌਨ- ਮੋਹਿ ਸੁਧ ਨਾਂਹੀ।
ਰਹਿ ਹੋਂ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੩ ॥
ਇਕ ਛਿਨ ਮਨ ਥਿਤ ਹੋਵਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਬਿਚਰਹਿ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਕੇ ਮਾਂਹੀ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਖਿ ਪਿਤ ਜੱਗ੍ਯਾਸਾ[3]।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਰਾਸਾ ॥ ੧੪ ॥ {ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼}
'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਜੋਈ।
ਮਨ ਜੋ ਨਾਮ ਲਖੀਜੈ ਸੋਈ।
ਜੋ ਸਰੂਪ ਸਨਮੁਖ[4] ਹ੍ਵੈ ਲਾਗਾ।
ਭਯੋ ਅਮਨ ਸੋ ਲਖਹੁ ਸਭਾਗਾ ॥ ੧੫ ॥
ਜਿਉ ਰਵਿ ਬਿਮੁਖ ਬਰਫ ਹ੍ਵੈ ਜਾਵੈ[5]।
ਸਨਮੁਖ ਤੇ ਸੋ ਜਲ ਪਦ ਪਾਵੈ।
ਤਿਉਂ ਇਸ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਿਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ ਸੁ ਕਰੀਜੈ[6] ॥ ੧੬ ॥
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਪੁਨ ਰਾਗ ਜੁ ਦ੍ਵੈਖਾ।
ਤਿਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸਥਿਤ ਬਿਸ਼ੇਖਾ[1]।

---

[1]ਨਸ਼ਾ।
[2]ਅਟੱਲ।
[3]ਜਾਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ।
[4]ਸਾਹਮਣੇ।
[5](ਜਲ) ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਨਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਬਰਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[6]ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਮਨ'। ਜੋ ਮਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ ਉਹ ਮਨ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਦਾ ਫਿਰ ਨਾਮ ਹੈ ਅ। +ਮਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਬਰਫ ਬਣਦੀ ਹੈ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਉਹ ਬਰਫ ਫੇਰ ਅ+ਬਰਫ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਮਨ ਫਿਰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਇਸਥਿਤ ਕਰੋ।

ਸਰਬ ਥਾਨ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਮਾਂਹੀ।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਬਿਨ ਦੂਜੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੭ ॥
ਧਰਨੀ ਸਰਬ ਬਿਖੈ ਜਲ ਜੈਸੇ।
ਪਰਮਾਤਮ ਰਹਜੋ ਪੂਰ* ਸੁ ਐਸੇ। {ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ?}
ਤੁਮ ਜਿ ਕਹਉ -ਨਹਿਂ ਦੇਤਿ ਦਿਸਾਈ-।
ਸੋ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਦੇਉਂ ਬਿਤਾਈ ॥ ੧੮ ॥
ਗਜਾਨੀ ਕੋ ਜੋ ਰਿਦਾ ਬਿਮਲ ਹੈ।
ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਜਿਉਂ ਸ੍ਰੋਤ[2] ਸੁ ਜਲ ਹੈ।
ਜੱਗਜਾਸੀ ਕੋ ਉਰ ਹੈ ਜੋਈ।
ਕੂਪ[3] ਸਮਾਨ ਜਾਨਿਯੇ ਸੋਈ ॥ ੧੯ ॥
ਜਤਨ ਕਰੇ ਜਲ ਕਰ ਮਹਿਂ ਆਵੈ।
ਤਿਉਂ ਪ੍ਰਜਾਸ[4] ਤੇ ਈਸ਼ੁਰ ਪਾਵੈ।
ਅਗਜਾਨੀ ਕੋ ਉਰ ਹੈ ਜੋਊ।
ਪੜਦੇ ਕੋ ਜਲ ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ ॥ ੨੦ ॥
ਤਹਿਂ ਤਤਕਾਲ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਈ।
ਪਰ ਛਿਤ ਮੈਂ[5] ਜਲ ਹੈ ਸਭਿ ਥਾਈਂ।
ਤਿਉਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ।
ਪ੍ਰਗਟਨ ਦੁਰਨ ਕਹੀ ਬਿਧਿ ਯਾਹੀਂ[6] ॥ ੨੧ ॥
ਇਹ ਜੋ ਜਗਤਿ ਬਨਾਉ ਬਨਜੋ ਹੈ।
ਪਰਮਾਤਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਗੁਨਜੋ[7] ਹੈ?।
ਜਿਉਂ ਨਿਜ ਰੂਪ ਬੀਜ ਬਡ ਧਾਰਤਿ।
ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਿਟਪ ਭਲੇ ਬਿਸਤਾਰਤਿ ॥ ੨੨ ॥
ਤਿਹ ਬੀਰਜ[8] ਕੋ ਖੋਜੈ ਕੋਊ।

---

[1]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ) ਨਾਲ ਮਨ ਬਹੁਤ ਜੰਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਤਿਨਾਂ (ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ) ਤੋਂ ਮਨ (ਹਟ ਕੇ) ਅਤਿਸ਼ੈ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

*ਪਾ:-ਰਮ ਰਹਜੋ।

[2]ਪਰਵਾਹ (ਨਦੀ) ਦਾ।

[3]ਖੂਹ।

[4]ਯਤਨ।

[5]ਪਰੰਤੂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ।

[6]ਪ੍ਰਗਟਨੇ ਤੇ ਛਪਣੇ ਦੀ ਕਹੀ ਹੈ ਇਹ ਬਿਧਿ।

[7]ਵਿਚਾਰਿਆ।

[8]ਬੀਜ।

ਕਾਠ[1] ਪੱਤ੍ਰ ਪੁਸ਼ਪਾਦਿਕ[2] ਜੋਊ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਹਾਥ ਨ ਆਵਹਿ ਕਬ ਹੀ।
ਖੋਜਤਿ ਰਹੈ ਆਰਬਲ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੨੩ ॥
ਜੇ ਫਲ ਕੋ ਖੋਜਹਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਪਾਇ ਬੀਜ ਹ੍ਵੈ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ।
ਤਿਉਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਖੋਜਨਵਾਰੇ।
ਕਾਠ ਤਾਮਸੀ ਜੀਉ[3] ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥
ਬਚਨ ਕਠੋਰ ਕਹਿਨ ਹੈ ਜੋਊ।
ਲਖਿ ਕਠੋਰਪਨ ਤਾ ਮਹਿਂ ਸੋਊ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਈਸ਼ੁਰ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ।
ਜਿਉਂ ਸਿਕਤਾ[4] ਤੇ ਤੇਲ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨੫ ॥
ਅਹੈ ਰਾਜਸੀ ਪੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨਾ।
ਛਾਯਾ ਦੇ ਸੁਖ ਬਿਖੈ[5] ਮਹਾਨਾ[6]।
ਤਿਨ ਤੇ ਹਰੀ[7] ਪਾਇ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ।
ਅੰਧੇ ਕੋ ਮਗ[8] ਮੋਤੀ ਜੈਸੇ ॥ ੨੬ ॥
ਪੁਸ਼ਪ ਸਮਾਨ ਸ਼ਾਂਤਕੀ[9] ਜੇਈ।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਗਂਧ ਧਾਰਹਿਂ ਤੇਈ।
ਤਿਨ ਤੇ ਕੁਛਕ ਹੋਤਿ ਸੁਧ ਕਾਰਾ[10]।
ਨਹਿਂ ਪਾਯਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਗਜਾਨੀ ਹੈ ਫਲ ਕੇਰ ਸਮਾਨਾ।
ਬੀਜ ਰੂਪ ਤਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਾਨਾ[11]।
ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਸੁ ਪਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ।

---

[1]ਲਕੜੀ।
[2]ਪੱਤੇ ਫੁੱਲ ਆਦਿਕ।
[3]ਤਮੋਗੁਣੀ ਲੋਗ ਕਾਠ ਵਰਗੇ ਹਨ।
[4]ਰੇਤ।
[5]ਵਿਸ਼ਿਆਂ।
[6]ਛਾਂ ਵਾਂਙੂ ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਪੱਤੇ ਜੋ ਰਜੋਗੁਣ ਸਮਾਨ ਹਨ)।
[7]ਰੱਬ।
[8]ਰਾਹ (ਵਿਚ ਪਏ)।
[9]ਸਤੋ ਗੁਣ ਵਾਲੇ।
[10]ਕਾਰਜ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣਾ = ਕਾਰਜ ਸੰਵਰਨਾ।
[11]ਬੀਜ ਵਾਂਗੂੰ ਰੱਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਲ ਰੂਪੀ ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬੀਜ ਰੂਪੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਬਸਹਿਂ ਸਦਾ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੮ ॥
ਹੇ ਪਿਤ! ਇਕ ਪਰਮਾਤਮ ਸਾਰੇ।
ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਕਿਉਂ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰੇ।
ਅਪਰ ਕਲਪਨਾ ਤੇ ਮਨ ਰੋਕਹੁ।
ਸਰਬ ਸਥਾਨ ਏਕ ਅਵਲੋਕਹੁ ॥ ੨੯ ॥
ਜਗਤ ਮੋਹਨੀ ਜੋ ਇਹ ਮਾਯਾ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁ ਜਿਉਂ ਤਨ ਛਾਯਾ[1]।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸੁ ਭਾਨੁ[2] ਸਮਾਨ।
ਜਬ ਇਹ ਨਰ ਸਨਮੁਖ ਤਿਹ ਧਯਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥
ਛਾਯਾ ਸਮ ਤਿਹਂ ਪੀਛੇ ਲਾਗੀ।
ਪੁਨ ਨ ਆਦਰੈਂ ਹਰਿ ਅਨੁਰਾਗੀ[3]।
ਹਰਿ ਤੇ ਪੀਠ ਜੁ ਫੇਰਿ[4] ਪਯਾਨਾ।
ਮਾਯਾ ਗਹਿਨ ਚਹੈ ਨਰ ਇਆਨਾ ॥ ੩੧ ॥
ਤਬ ਛਾਯਾ ਸਮ ਆਗੈ ਧਾਈ।
ਕਰੈ ਜਤਨ ਬਹੁ, ਕਰ ਨਹਿਂ ਆਈ।
ਯਾ ਤੇ ਸਭਿ ਕੋ ਜੋ ਹੈ ਮੂਲਾ।
ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਅਨੁਕੂਲਾ[5]' ॥ ੩੨ ॥
ਬਚਨਨ ਕੀ ਰਚਨਾ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ।
ਤਜੇ ਬਾਰ ਇਕ[6] ਜਗਤ ਜੰਜਾਲੂ।
ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਸਿਮਰਨ ਲਾਗਾ।
ਉਪਜਯੋ ਗਯਾਨ ਮੋਹ ਤਮ ਭਾਗਾ ॥ ੩੩ ॥
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਹਰਿ ਸੋਂ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।
ਰਿਦੈ ਦ੍ਵੈਤ ਜੇਤੀ ਸਭਿ ਭਾਗੀ।
ਏਕ ਲਖਯੋ ਪਰਮਾਤਮ ਸਾਰੇ।
ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਕੀਨਿ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ੩੪ ॥
ਜਿਉਂ ਸਰਾਫ ਭੂਖਨ ਮਤਿ[1] ਤਯਾਗੇ।

---

[1]ਪਰਛਾਵਾਂ।
[2]ਸੂਰਜ।
[3]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਿਆਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, (ਪਰ ਓਹ ਮਗਰ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)।
[4]ਪਿੱਠ ਫੇਰਕੇ।
[5]ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਕੇ।
[6]ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ।

ਮੋਲ ਲੇਤਿ ਕੰਚਨ ਹਿਤ ਪਾਗੇ[2]।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਇਸ ਰੀਤਿ ਬਿਤਾਵਾ।
ਸਮਾ ਸ਼ਰਾਧ ਕਰਨ ਕੌ ਆਵਾ ॥ ੩੫ ॥
ਸਰਬ ਸੌਂਜ ਕਾਲੂ ਅਨਵਾਈ।
ਰੀਤਿ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਰਨੇ ਬਨਵਾਈ।
ਭੋਜਨ ਕਰਯੋ ਦਿਜਨ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਭੀਰ ਭੂਰ ਭਰਿ ਰਹੀ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੩੬ ॥
ਪੰਡਿਤ ਇਕ ਬੁਲਾਇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਬੈਠਯੋ ਕਰਨ ਸ਼ਰਾਧ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਬ ਚਲਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਆਏ।
ਜੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਭਾਨੁ ਸੁਹਾਏ ॥ ੩੭ ॥
ਪਿਤ ਕੇ ਨਿਕਟ ਬੈਠਿ ਸੁਖਧਾਮਾ।
ਬਚਨ ਭਨੇ ਤਿਹ ਛਿਨ ਅਭਿਰਾਮਾ।
'ਪਰਚੇ[3] ਕੌਨ ਕਾਜ ਮਹਿਂ ਤਾਤਾ?।
ਭੀਰ ਅਜਰ ਕਹੀਏ ਬਿਰਤਾਂਤਾ' ॥ ੩੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਪਿਤਰਨ ਕੇਰ ਸ਼ਰਾਧ ਹਮਾਰੇ।
ਦਿਵਸ ਆਜ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਸਦਾਈ।
ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਨੈ ਗਾਈ' ॥ ੩੯ ॥
'ਹੇ ਪਿਤ! ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਤੁਮ ਮਾਨਹੁ।
ਪੁੰਨਵਾਨ ਅਤਿਸ਼ੈ ਨਿਜ ਜਾਨਹੁ।
ਪਿਤਰ ਗਏ ਤੁਮਰੇ ਅਸ ਠੌਰੀ।
ਭੂਖ ਰੁ ਪਯਾਸ ਜਹਾਂ ਨਹਿਂ ਥੋਰੀ[4] ॥ ੪੦ ॥
ਨਾਂਹਿ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕੀ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ।
ਰਹਤਿ ਸਦੀਵ ਤਹਾਂ ਸੁਖ ਨੀਕਾ।
ਜਿਨ ਕੇ ਪਿਤਰ ਅਸਨ ਜਲ ਚਹਿਹੀਂ।
ਕਰਨੋ ਸ਼੍ਰਾਧ ਤਿਨਹਿ ਕੋ ਅਹਿਹੀ ॥ ੪੧ ॥
ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖਾ ਨਾਂਹੀ।

---

[1]ਗਹਿਣਾ ਬੁੱਧੀ।
[2]ਸੋਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲੱਗਕੇ।
[3]ਲੱਗ ਰਹੇ ਹੋ।
[4]ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ।

ਕਰੈ ਸ਼੍ਰਾਧ ਸੰਤਤਿ[1] ਕਿਉਂ ਤਾਂਹੀ।
ਅਬ ਸਭਿ ਦਿਜ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ।
ਕਰਨੋ ਸ਼੍ਰਾਧ ਤਜਹੁ ਬਿਉਹਾਰਾ' ॥ ੪੨ ॥
ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਬਿਨਾਂ ਚਖ[2] ਦੇਖੇ।
ਮੁਝੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਆਇ ਵਿਸ਼ੇਖੇ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਧ ਜੁ ਸੁਨਾਵਹੁ।
ਜਹਾਂ ਪਿਤਰ ਸੋ ਠੌਰ ਦਿਖਾਵਹੁ ॥ ੪੩ ॥
ਦੇਖਿ ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਆਇ ਭਰੋਸੋ।
ਕਹਉ ਜੁ ਤੁਮ ਤਬ ਬਹੁਰ ਕਰੋਂ ਸੋ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
'ਜੇ ਤੁਮ ਦੇਖਜੋ ਚਹੋ ਸੁ ਥਾਨਾ ॥ ੪੪ ॥
ਦੌਨ ਬਿਲੋਚਨ ਮੂੰਦਹੁ ਅਬ ਹੀ।
ਪਿਤਰ ਬਿਲੋਕਹੁ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਹੀ'।
ਕਰਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਮਾਨਜੋ ਮਨ ਬਚਨਾ।
ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਿ ਪਿਖੀ ਸੁਠ ਰਚਨਾ ॥ ੪੫ ॥
ਜਹਿਂ ਬੈਕੁੰਠ ਭਗਤ ਬਡ ਬਾਸਾ।
ਕੰਚਨ ਮਣਿਮਯ ਰੁਚਿਰ ਅਵਾਸਾ[3]।
ਤਹਾਂ ਪਿਤਰ ਦੇਖੇ ਸਭਿ ਜਾਈ। {ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਬੈਕੁੰਠ ਪਹੁੰਚੇ ਪਿਤਰ ਦੇਖਣੇ}
ਇਸ ਕੋ[4] ਦੇਖਿ ਉਠੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੪੬ ॥
ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਕੋ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮਾਰੀ ਕਰਤੂਤਾ[5]।
ਜਿਹ ਤੇ ਉਪਜਜੋ ਸਦਨ ਸਪੂਤਾ ॥ ੪੭ ॥
ਸਭਿ ਪਿਤਰਨ[6] ਕੋ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ।
ਪਹੁੰਚਾਏ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਦਰਬਾਰਾ'।
ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਕਿਤਿਕ ਭਾ ਕਾਲਾ।

---

[1]ਉਲਾਦ।
[2]ਅੱਖੀਂ।
[3]ਮਾਨੋ ਸੋਨੇ ਤੇ ਮਣੀਆਂ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਘਰ ਸਨ।
[4]ਭਾਵ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[5]ਕਰਨੀ।
[6]ਵਡਿਆਂ ਦਾ।

ਤੁਮ ਨੈ ਪਾਯੋ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ? ॥ ੪੮ ॥
ਬਸੇ ਆਨਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗਾ।
ਜਹਿਂ ਮਦ ਮਾਨ ਮੋਹ ਨਹਿਂ ਸੋਗਾ'।
[1]'ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ! ਜਬ ਸਦਨ ਤੁਮਾਰੇ।
ਅਵਤਰਯੋ ਸ੍ਰੀ ਏਕੰਕਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥
ਤਬਿ ਕੇ ਆਨ ਬਸੇ ਇਹ ਥਾਨਾ।
ਅੱਚੁਤ[2] ਪਦਵੀ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ।
ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ ਨ ਜਾਨ ਬਡਭਾਗੀ।
ਹਰਿ ਸੋ ਲਖੋ ਹੋਹੁ ਅਨੁਰਾਗੀ[3]' ॥ ੫੦ ॥
ਸੁਨਿ ਬਚ, ਸੁਖ ਪਿਖਿ ਕੈ ਸਮੁਦਾਈ[4]।
ਰਹਯੋ ਸੁ ਕਾਲੂ ਉਰ ਬਿਸਮਾਈ।
ਤਜਿਨੇ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਨ ਕਰਈ।
-ਰਹੋ ਇਹਾ ਮੈਂ- ਰਿਦੈ ਬਿਚਰਿਈ[5] ॥ ੫੧ ॥
ਅਨੰਦ ਦਿਖਾਇ ਬਡੋ ਜਗਨਾਥਾ।
ਪਿਤ ਕੋ ਗਹਯੋ ਹਾਥ ਮੈਂ ਹਾਥਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਮੈਂ ਲੋਚਨ ਖੁਲਿਵਾਏ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਅਸ ਬਚਨ ਅਲਾਏ ॥ ੫੨ ॥
'ਦੇਖੇ ਪਿਤਰ ਕਿਧੋਂ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ?
ਕਹੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਬੈ ਹਮ ਪਾਹੀ'।
ਕਾਲੂ ਕੋ ਸਭਿ ਸੰਸੈ ਭਾਗਾ।
ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੫੩ ॥
ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਮੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ਦੇਖੇ।
ਬਸਹਿਂ ਤਹਾਂ ਜਹਿਂ ਅਨੰਦ ਵਿਸੇਖੇ।
ਅਬਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੁਝੈ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਪਹੁੰਚਾਵਹੁ, ਤੁਮ ਮਯਾ ਨਿਧਾਨਾ! ॥ ੫੪ ॥
-ਮਲ ਮੂਤਰ ਕੀ ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੇਹਾ।
ਪਹੁੰਚੌਂ ਤਹਾਂ -ਚਾਹਿ ਮਮ ਏਹਾ'।

---

[1]ਇਥੋਂ ਪਿਤਰ ਬੋਲੇ।
[2]ਜਿਥੋਂ ਗਿਰਾਉ ਫੇਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।
[3]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਕੇ।
[4]ਸਾਰੇ (ਪਿਤਰਾਂ ਦਾ)।
[5]ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ।

'ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਤਵ ਬੈਸ ਬਿਹਾਈ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚੋ ਜਾਈ ॥ ੫੫ ॥
ਅਬ ਉਠਿ ਕੈ ਸਭਿ ਭੋਜਨ ਖ੍ਵਾਵਹੁ।
ਬਹੁਰ ਬੈਠਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ'।
ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਉਠਿ ਦੀਨ[੧] ਅਹਾਰਾ।
ਜੋ ਤਹਿਂ ਆਏ ਸਭਿ ਕੋ ਖ੍ਵਾਰਾ[੨] ॥ ੫੬ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਏ।
ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਪਹੁੰਚਜੋ ਤਬ ਆਏ।
ਜਿਉਂ ਗਜ ਫੂਲ ਮਾਲ ਕੋ ਡਾਰੇ[੩]।
ਤਿਉਂ ਤਨ ਤਜਿ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ ॥ ੫੭ ॥ {ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਬੈਕੁਠ ਗਮਨ}
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉੱਤਮ ਬਿਧਿ ਸੰਗਾ।
ਪਿਤ ਕੋ ਦਾਹ ਕੀਯੋ ਸਰਬੰਗਾ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਿਹ ਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਤਜੀ ਦੇਹਿ ਸ਼ੁਭ ਭਾਂਤੀ ॥ ੫੮ ॥ {ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਬੈਕੁਠ ਗਮਨ}
ਤਿਹ ਕੋ ਦਾਹ ਕੀਨ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ।
ਗੀ[੪] ਬਿਕੁੰਠ ਕਰਤਜੋ ਸੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਸਰਬ ਦਰਬ ਜੇਤੋ ਘਰ ਬਾਰਾ।
ਦਯੋ ਅਤਿੱਥਿਨ ਕੋ ਸੁਖਕਾਰਾ[੫] ॥ ੫੯ ॥
ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇ ਮਨੁਜ ਮਹਾਨਾ।
ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨ ਸਮਝਾਇਂ ਸੁਜਾਨਾ[੬]।
'ਰਹਹੁ ਆਪ ਨਿਜ ਪਿਤ ਜਿਉਂ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।
ਕਿਉਂ ਬਿਰਕਤ ਹੋਏ ਅਸ ਉਰ ਮੈਂ' ॥ ੬੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਪ੍ਰਪੰਚ ਪਸਾਰੇ।
ਨੱਸ੍ਵਰ[੭] ਝੂਠੋ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੇ।
ਯਾ ਤੇ ਤਜਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਇਹ ਸੰਗਾ।

---

[੧]ਦਿੱਤਾ।
[੨]ਖੁਆਇਆ।
[੩]ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸੁਟਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੌਖੇ ਹੀ।
[੪]ਗਈ।
[੫]ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਨੇ।
[੬]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[੭]ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਸ ਉਮੰਗਾ' ॥ ੬੧ ॥
ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਹਿਂ ਵਹਿਰ ਉਜਾਰਾ[੧]।
ਆਵਹਿਂ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਰੈਨ ਉਦਾਰਾ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਤਲਵੰਡੀ।
ਅਤਿਸ਼ੈ ਕੀਰਤਿ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਮੰਡੀ[੨] ॥ ੬੨ ॥
ਆਵਹਿਂ ਮਨੁਜ ਅਧਿਕ ਧਰਿ ਭਾਉ।
ਸੁਨਹਿਂ ਬਚਨ ਨਿਤ ਚੌਗੁਨ ਚਾਉ।
ਦੇਹਿਂ ਮੁਕਤਿ ਦਾ[੩] ਤਿਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੬੩ ॥ {ਤਲਵੰਡੀ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼}
'ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਨੰ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨੰ।
ਪੂਰਨ ਲਖਹੁ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਏਕੂ-।
ਮਨ ਕੇ ਕਲਪਨ[੪] ਹੋਤਿ ਅਨੇਕੂ ॥ ੬੪ ॥
ਇਸ ਮਨ ਕੋ ਜੋ ਜੀਤਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਸੋਊ ਪਰਮਪਦ ਕੇ ਅਨੁਸਰਹੀਂ।
ਕਾਰਨ ਅਲਪ ਸੁਖਨ ਕੇ ਸਾਦੂ[੫]।
ਜਾਤਿ ਜਨਮ ਖ੍ਵੈ ਆਪਨ ਬਾਦੂ[੬] ॥ ੬੫ ॥
ਜਿਉਂ ਕੋ ਬਨਿਕ ਕਰਨ ਬਿਵਹਾਰੇ।
ਲੈ ਪੂੰਜੀ ਪਰਦੇਸ਼ ਸਿਧਾਰੇ।
ਤਿਉਂ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਲੈ ਸਭਿ ਆਏ।
ਨਾਮ ਬਿਹਾਜਨ, ਜੋ ਸੁਖਦਾਏ ॥ ੬੬ ॥
ਇਹ ਤਨ ਲੇ ਕਰਿ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਭੋਗਾ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਚੈਂ ਸਿ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾ।
ਲਾਭ ਨ ਲਯੋ, ਸੁ ਪੂੰਜੀ ਖੋਈ।
ਗਮਨੇ ਅੰਤ ਝਾਰਿ ਕਰ ਦੋਈ[੭] ॥ ੬੭ ॥

---
[੧]ਉਜਾੜ ਵਿਚ।
[੨]ਫੈਲੀ।
[੩]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
[੪]ਕਲਪਨਾ, ਫੁਰਨੇ।
[੫]ਥੋੜੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਾਸਤੇ।
[੬]ਬਿਰਥਾ।
[੭]ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਝਾੜਕੇ।

ਪਾਇਂ ਨਰਕ, ਹ੍ਵੈ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰੇ।
ਬਹੁਰੋ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ[1] ਜਗ ਧਾਰੇ।
ਇਕ ਇਸ ਰੀਤਿ ਗਏ ਜਗ ਹੂੰ ਤੇ।
ਇਕ ਨਿਜ ਪੂੰਜੀ ਰਾਖਿ ਪਹੂਤੇ ॥ ੬੮ ॥
ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਧਰਿ ਪੁੰਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਰਤਿ ਰਹੇ, ਤਪ ਮੈਂ ਤਨ ਘਾਲਾ।
ਸੇ ਸੁਵਰਗ ਸੁਖ ਭੋਗਹਿਂ ਜਾਈ।
ਪੁਨ ਜਗ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥ ੬੯ ॥
ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪੂੰਜੀ ਰਾਖੀ।
ਪੁੰਨਾਤਮ ਜੇ ਤਪਿ ਅਭਿਲਾਖੀ।
ਜਿਨ ਲਿਯ ਲਾਭ ਸੁ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ।
ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਾਮ ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ ॥ ੭੦ ॥
ਸੇ ਲਾਹਾ ਲੈ ਗੇ ਦਰਬਾਰਾ।
ਅਬਚਲ ਪਾਯੋ ਅਨੰਦ ਅਪਾਰਾ।
ਤਾਂ ਤੇ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਲਖਿ ਪੂੰਜੀ।
ਭਜਹੁ ਨਾਮ ਤਜਿ ਇੱਛਾ ਦੂਜੀ' ॥ ੭੧ ॥
ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿਹੀਂ।
'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਇਹ ਅਹਿਹੀਂ'।
ਜਿਨ ਮਾਨਜੋ ਪੁਨ ਕੀਨ ਕਮਾਵਨ।
ਤਿਨ ਹੀ ਲਹਜੋ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਵਨ ॥ ੭੨ ॥
ਬਹੁਰ ਗਵਨ ਕੀ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਮੁਝ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।
'ਚਲਹੁ ਅਬੈ ਤਿਰਥਨ ਕੋ[2] ਦੇਖੈਂ।
ਜਹਿਂ ਮਾਨਵ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖੈਂ' ॥ ੭੩ ॥
ਨਾਰਜ ਪਾਨ ਮੇਲਿ[3] ਕਹਿ ਲਾਲੂ।
'ਤਾਤ! ਚਲੇ ਹਮਰੋ ਕਿਹ ਹਾਲੂ?'
[4]'ਝੂਠੋ ਜਗਤ ਸਾਚ ਧਰਿ ਆਪੂ[5]। {ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼}

---

[1]ਟੇਢੀਆਂ ਜੂਨਾਂ, ਸੱਪ ਬਿੱਛੂ ਆਦਿ। ਸੰਸ: ਤਿਰ੍ਯਕ]।
[2]ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ।
[3]ਨਾਰ = ਜਲ ਤੋਂ। ਜ = ਉਪਜੇ ਜੋ, ਸੋ ਕਵਲ, ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[5]ਆਪਾ ਸੱਚ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਧਾਰ ਲਓ।

ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਨਹਿਂ ਸੋਗ ਕਦਾਪੂ' ॥ ੭੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਜਾਫਲ[1] ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਕਰਿ, ਮੋਹ ਸੰਨ[2] ਕਰਿ ਨਾਸ਼।
ਮੋਦ ਕੰਠ ਧਰਿ ਕਹਿਤ ਭਾ, 'ਤਾਤ! ਖੇਲ ਜਹਿਂ ਆਸ[3]' ॥ ੭੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਧਾਰਿ ਉਮੰਗਾ।
ਮੁਝ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਲਿਯ ਸੰਗਾ।
ਮਿਲ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ[4]।
ਜੀਤਨ ਦੰਭੀ ਜੇ ਅੱਗਜਾਨਾ ॥ ੭੬ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਦਿਗਬਿਜੈ ਹੇਤ ਸਾਜਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ਦਲ[5], {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ}
ਚਲੇ ਦੰਭ ਦਲਿਬੇ ਕੋ, ਦਲਨਿ[6] ਬਿਦਾਰਿਆ[7]।
ਭਗਤਿ ਕੀ ਕੇਤੁ, ਪਟ[8] ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਮੇਤ ਕਰਿ
ਕੀਰਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨੋ[9] ਘਹਿਰਾਨੋ[10] ਘਨ[11] ਭਾਰਿਆ।
ਗਜਾਨ ਕੋ ਖੜਕ ਧਰਿ, ਜੁਗਤਿ ਕਮਾਨ ਕਰ
ਨਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੀਨ ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ[12] ਧਾਰਿਆ।
ਜਹਾਂ ਦਿਢ ਕੋਟ ਤਹਾਂ ਕਰਮਾਤ ਤੋਪ ਸੰਗ
ਢਾਹਿ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਕੀਨ ਮਿਲੇ ਅਰਿ ਹਾਰਿਆ[13] ॥ ੭੭ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਪਹਿਰ ਸਨਾਹ ਤਨ[14]
ਕੋਟਕ ਤਰਕ ਤਰਵਾਰ ਨ ਕਟਤਿ ਹੈਂ[15]।
ਨੀਵੋਂ ਮਨ ਰਾਖਨੋ ਅਗਾਰੀ ਹੈ ਸਿਪਰ ਦਿਢ[16]
ਰੋਸ ਰੂਪ ਤੀਰ[1] ਜਾਂ ਕੋ ਛੁਇ ਨ ਸਕਤਿ ਹੈਂ।

---

[1]ਜੈਫਲ।
[2]ਮੋਹ ਦੀ ਸੰਨ, ਸੰਨ ਇਕ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ, ਜੈਫਲ ਉਸ ਦੀ ਔਸ਼ਧੀ ਹੈ।
[3]ਇੱਛਾ।
[4]ਟੁਰਨਾ।
[5]ਫੌਜ।
[6](ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੀ) ਫੌਜ ਨੂੰ।
[7]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[8]ਝੰਡੇ ਦਾ ਫਰੈਰਾ।
[9]ਧੌਂਸਾ।
[10]ਗੱਜਿਆ।
[11]ਬੱਦਲ ਵਾਂਙੂ।
[12]ਤੀਰ।
[13]ਵੈਰੀ ਹਾਰਕੇ (ਸ਼ਰਨ) ਆ ਮਿਲੇ।
[14]ਤਨ ਉਤੇ ਸੰਜੋਅ ਪਹਿਰੀ।
[15](ਜਿਸ ਨੂੰ) ਕੂੜਾਂ ਦਲੀਲਾਂ (ਰੂਪੀ) ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।
[16]ਪੱਕੀ ਢਾਲ।

ਕਰੁਨਾ ਕੀ ਰਥ, ਉਪਕਾਰ ਕੇ ਤੁਰੰਗ ਜੋਰਿ[2]
ਸਤਿ ਕੀਨੋ ਸੂਤ[3], ਬ੍ਰਿਤਿ[*] ਡੋਰਨ[4] ਜਟਤਿ ਹੈਂ।
ਧੀਰਜ ਸੰਤੋਖ ਦਾਨ ਆਦਿ ਜੇ ਬਿਗਜਾਨ ਜੋਧਾ[5]
ਚਢੇ ਮੋਹ ਜੀਤਬੇ ਕੋ 'ਮਾਰ ਹੀ[6]' ਰਟਤਿ ਹੈਂ[+] ॥ ੭੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ਰਧਾ[7] ਸਮਤਾ[8] ਸੁਮਤਿ[9], ਧ੍ਰਮ, ਭਾਉ[10] ਭਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ।
ਇੱਤਜਾਦਕ ਦਲ ਲੇ ਗੁਰੂ ਕਰਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ॥ ੭੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ ਕਾਲੂ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼, ਬੈਕੁੰਠ ਪਹੁੰਚਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੬ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਅਸਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪੀਏ, ਗੁਰ ਸਿਖ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣੀਏ ਜੋ ਪਿਤਰਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇ। ਯਥਾ ਵਾਕ:-

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਨ ਕੇ ਇਕੀਹ ਕੁਲ ਉਧਾਰੇ ॥। ਭੈਰਉ ਮ: ੩ ਹੋਰ ਤੁਕ ਭੀ ਹੈ:-

'ਜਨਮੁ ਸਵਾਰੀ ਆਪਣਾ ਭਾਈ ਕੁਲੁ ਭੀ ਲਈ ਬਖਸਾਇ' ॥ [ਸੋਰਠ ਮ: ੧

ਪਰਲੋਕ ਗਏ ਪਿਆਰਿਆਂ ਲਈ ਕੀਰਤਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਭੋਗ ਪੁਆਉਣੇ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਹੈਨ: ਯਥਾ:-ਮੈ ਪਿਛੈ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿਅਹੁ ਨਿਰਬਾਣ ਜੀਉ ॥

[ਸੱਦ

ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਆਪਣਾ ਉਧਾਰ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਗਲੇ ਪਿਛਲਿਆਂ ਦਾ ਬੀ ਉਧਾਰ ਹੈ। ਮੂਰਖ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਦਲੀਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੀਆਂ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਮਰ ਚੁਕੇ ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਉਧਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਹਿਸਾਬ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਵਾਕਫ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਇਕ ਆਮਤ ਰੌਸ਼ਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਬੀ ਦੂਰ ਤਕ ਚਾਨਣਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਬੀ ਇਹ ਗਲ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ:-

ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਨਾਸਹਿ ਪਿਤਰੀ ਹੋਇ ਉਧਾਰੋ ॥ [ਗੁਜਰੀ ਮ: ੫

ਤਥਾ:-

'ਆਪਿ ਤਰੈ ਜਨੁ ਪਿਤਰਾ ਤਾਰੇ ॥ ' [ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧

ਅਗੇ ਅਧਜਾਯ ੯ ਅੰਕ ੫੪ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

'ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵਹੁ ਤਜਹੁ ਬਿਕਾਰਾ ॥ ਆਪ ਤਰਹੁ ਕਰਿ ਪਿਤਰ ਉਧਾਰਾ' ॥

---

[1]ਗੁੱਸੇ ਰੂਪੀ ਤੀਰ।
[2]ਘੋੜੇ ਜੋੜ ਕੇ।
[3]ਸੱਤ ਨੂੰ ਰਥਵਾਹੀ ਬਣਾਯਾ ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਸੁਰ ਬ੍ਰਿਤ।
[4]ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਜੇਹੜਾ (ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਵਿਚ) ਜੋੜਨਾ ਹੈ ਏਹ ਵਾਗਾਂ ਹਨ।
[5]ਧੀਰਜ, ਸੰਤੋਖ, ਦਾਨ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਜੋਧੇ ਹਨ।
[6]ਮਾਰ ਲੌ ਮਾਰ ਲੌ।
[+]ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੬੦ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਬਿੱਤ ਆਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਹੂਬਹੂ ਓਹੋ ਹੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੂਸਰਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
[7]ਭਰੋਸਾ, ਭਾਵਨਾ।
[8]ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।
[9]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ।
[10]ਪ੍ਰੇਮ।

੭. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਵਿਖੇ ਨਾਨੂ ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਪੂਰਨ ਦੇਖ੍ਯੋ ਆਤਮਾ, ਦ੍ਵੈਤਹਿਂ ਸਰਬ ਨਿਵਾਰਿ।
ਭਏ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਨ ਸੰਤ ਜੇ, ਤਿਨ ਪਦ ਨਮੋ ਹਮਾਰਿ ॥ ੧ ॥

ਦ੍ਵੈਤਹਿਂ = ਦ੍ਵੈਤ ਨੂੰ, ਦੁਈ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ। ਸਰਬ = ਸਾਰੀ।
ਨਿਵਾਰਿ = ਨਿਵਾਰਕੇ, ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਅਰਥ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦ੍ਵੈਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ (ਇਕ) ਆਤਮਾ ਨੂੰ (ਸਾਰੇ) ਪੂਰਣ ਵੇਖਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਐਉਂ ਦੇਖ ਕੇ) ਸ਼ਾਂਤਿਕ ਮਨ (ਵਾਲੇ) ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਹਿਤ ਤੀਰਥ ਕੇ ਕੀਨਿ ਉਦਾਸੀ।
ਕਰਨਾ ਨਿਹਾਲ ਨਰਨ ਸੁਖਰਾਸੀ।
ਪ੍ਰਥਮੈ ਕੁਰਖੇਤਰ[1] ਮਹਿਂ ਆਏ।
ਬੈਸੇ ਏਕ ਥਾਨ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੨ ॥
ਸੂਰਜ ਪਰਬ[2] ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। {ਕੁਰਕਸ਼ੇਤ੍ਰ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੇਲਾ}
ਮੇਲਾ ਇਕਠੋ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।
ਦ੍ਵਿਜ ਆਦਿਕ ਜੇ ਚਾਰੋਂ ਬਰਨੇ।
ਆਵਤਿ ਭੇ ਹਿਤ ਮੱਜਨ ਕਰਨੇ ॥ ੩ ॥
ਆਸ਼੍ਰਮ ਹੈਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤਾਦਿਕ ਜੇਊ।
ਆਵਤਿ ਭੇ ਚਾਰੋਂ ਮਿਲਿ ਤੇਊ।
ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿ ਅਉਰਾ।
ਪੁਰਬ ਕਰਨ ਆਏ ਤਿਹ ਠਉਰਾ ॥ ੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਠਾਨੀ ਮਨ ਐਸੇ।
-ਇਨ ਸੋਂ ਚਰਚਾ ਕਰੀਏ ਕੈਸੇ।
ਪੰਡਤ ਬਡੇ ਰਿਦੇ ਜਿਨ ਗਰਬਾ।
ਮਾਨੀ[3] ਸੰਨਜਾਸੀ ਜੇ ਸਰਬਾ- ॥ ੫ ॥
ਇਕ ਸਥਾਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨੋ ਆਸਨ।
ਬੈਸਿ ਰਹੇ ਮਧ ਦੰਭ ਬਿਨਾਸ਼ਨ[4]।
ਮਰਦਾਨਾ ਤਬਿ ਗਾਵਨ ਲਾਗਾ।

---

[1]ਅੰਬਾਲੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਵਾਰ ਇਕ ਪੁਰਾਤਣ ਤੀਰਥ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਸੀ।
[2]ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੈਹਣ ਦਾ ਪੁਰਬ।
[3]ਮਾਨਧਾਰੀ।
[4]ਦੰਭ ਨਾਸ਼ਕ।

ਮਧੁਰ ਰਾਗ ਸੋਂ ਉਰ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੬ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਰਾਨੀ ਸੁਤ ਲੀਨੇ।
ਆਈ ਨਿਕਟ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨੇ।
ਤਿਹ ਕੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਪ੍ਰਬਲ ਬਹੁ ਬਾਢੇ[1]।
ਦੇਸ਼ ਖੋਸਿ, ਸੇ ਪੁਰਿ ਤੇ ਕਾਢੇ ॥ ੭ ॥
ਭਈ ਦੀਨ ਪਿਖਿ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਆਨਿ ਬੇਨਤੀ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਿਹ ਭੂਪਤਿ ਸੁਤ ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਮਾਰੀ।
ਧਰੀ ਭੇਟ ਤਿਨ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ[*] ॥ ੮ ॥
ਕਹੈ 'ਸੁ ਰਿਪੁ ਨੈ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰੇ।
ਹਮ ਆਏ ਅਬ ਪਾਸ ਤੁਮਾਰੇ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਬਚ ਭਾਖਹੁ ਐਸੇ।
ਰਾਜ ਹਮੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸੇ' ॥ ੯ ॥
ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਰਾਜ ਬਹੋਰੀ'।
ਸੋ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥ ੧੦ ॥
'ਭੋਜਨ ਹਿਤ ਹਮ ਪਾਸ ਨ ਦਰਬਾ।
ਕਰਤਿ ਜੁੱਧ ਤਹਿਂ ਖਰਚਜੋ ਸਰਬਾ।
ਅਬ ਹਮ ਹੋਏ ਰੰਕ ਸਮਾਨਾ।
ਆਏ ਸ਼ਰਨੰ ਸੰਤ ਮਹਾਨਾ!' ॥ ੧੧ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਕਰਹੁ ਅਸੁ ਰੀਤੀ।
ਕੋਰੋ ਮਟਿਕਾ ਆਨਿ ਸਪ੍ਰੀਤੀ।
ਇਸ ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਸਭਿ ਮਾਸ ਸਵਾਰਹੁ।
ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾਂਹਿ ਮਹਿਂ ਡਾਰਹੁ ॥ ੧੨ ॥
ਮਾਰਣ[2] ਸਰਬ ਪਾਇ ਇਸ ਮਾਂਹੀ।
ਅਗਨਿ ਬਾਰ ਗੰਧਹੁ[3] ਅਬ ਤਾਂਹੀ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਸੁਨਿ ਕੈ।

---

[1]ਵਧੇ ਹੋਏ ਸਨ।
[*]ਤ੍ਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਹਾਂਸੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਇ ਦਾ ਬੇਟਾ ਜਗਤ ਰਾਇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।
[2]ਮਸਾਲੇ।
[3]ਅਗਨੀ ਬਾਲਕੇ ਰਿੰਨ੍ਹੋਂ।

ਕਰਤਿ ਭਏ ਤਸ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਗੁਨਿ ਕੈ ॥ ੧੩ ॥
ਚੁਲ੍ਹੇ ਕੋ ਕਰਿ, ਮਟਕਾ ਧਾਰਯੋ।
ਮਾਸ ਮਿਰਗ ਕੋ ਸਰਬ ਸਵਾਰਯੋ।
ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ਹੁਤਾਸਨ ਬਾਰਾ[੧]।
ਬਹੁਤੇ ਬਿੱਪ੍ਰਨ[੨] ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥
ਬਿੱਦਜਾ ਮਹਿਂ ਪੰਡਿਤ ਬਡ ਮਾਨੀ।
ਨਿਕਸਯੋ ਧੂਮ ਦੇਖਿ ਰਿਸ ਠਾਨੀ।
-ਆਜ ਤਰਣਿ ਕੋ ਗ੍ਰਹਣ ਅਕਾਸ਼ਾ[੩]।
ਇਹ ਅਜਾਨ ਗੰਧਨ ਲਗਿ ਮਾਸਾ ॥ ੧੫ ॥
ਲੇ ਕਰਿ ਕੁਤਕੇ[੪] ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਪਾਰਾ।
ਆਇ ਨਿਕਟ ਕਹਿਂ 'ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਹਾਰਾ[੫]।
ਕੋ ਤੇਰੋ ਹੈ ਬਰਣ? ਅਧਰਮੀ!।
ਕੋ ਕੀਨੋ ਤੈਂ ਕਰਮ? ਕੁਕਰਮੀ! ॥ ੧੬ ॥
ਦਿਵਸ ਆਜ ਕੇ ਤੁਰਕ ਜਿ ਮਾਨਵ[੬]।
ਸੋ ਭੀ ਤ੍ਰਾਸ ਰਿਦੈ ਬਹੁ ਠਾਨਵ[੭]।
ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਦੇਨਿ ਪੁਨ ਦਾਨਾ।
ਇਨ ਕਾਜਨ ਕੋ ਕਾਲ ਮਹਾਨਾ' ॥ ੧੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ, ਬਚਨ ਕਹੇ ਅਸ ਰੀਤਿ।
'ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਮੋਕੋ ਬਡੀ, ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕਿਛੁ ਕੀਤ' ॥ ੧੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਦਿਜ ਤਬ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕਠੋਰਾ।
'ਕਜਾ ਰੀਧਯੋ ਤੁਮ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਥੋਰਾ।
ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਸੋ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ।
ਨਾਤੁਰ ਤੁਝ ਮਾਰੈਂ ਇਹ ਥਾਈਂ' ॥ ੧੯ ॥
ਤਬ ਜਿਨ ਦੇਖਯੋ ਸੋ ਦ੍ਵਿਜ ਕਹਿਹੀ।
'ਇਸ ਮਟਕੇ ਮਹਿਂ ਆਮਿਖ[੮] ਅਹਿਹੀ।

---

[੧]ਅੱਗ ਬਾਲੀ।
[੨]ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੇ।
[੩]ਸੂਰਜ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ।
[੪]ਸੋਟੇ।
[੫]ਮਾਰ ਦਿਓ।
[੬]ਜੋ ਮਨੁਖ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੀ ਹਨ।
[੭]ਭੈ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[੮]ਮਾਸ।

ਹਮਰੇ ਦੇਖਤਿ ਇਨਹਿਂ ਸਵਾਰਾ।
ਪਾਇ ਬੀਚ ਪਾਵਕ ਕੋ ਬਾਰਾ ॥ ੨੦ ॥
ਮਾਰਹੁ ਇਸੇ ਨ ਲਾਵਹੁ ਬੇਰਾ।
ਅਸੁ ਕੁਕਾਜ ਕੋ ਕਰੈ ਨ ਫੇਰਾ।
ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਇਨ ਦੀਨਿ ਬਿਗਾਰੀ।
ਅਘ ਨ ਹੋਤਿ ਐਸਨ ਕੋ[1] ਮਾਰੀ' ॥ ੨੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਬਲ ਕਰਹੁ ਜੇ, ਹਤਨ ਬਿਖੈ ਹਿਤ ਹੋਇ[2]।
ਜਿਉਂ ਮਨ ਹੈ ਤਿਉਂ ਕਰੋ ਅਬ, ਬਰਜਤਿ ਇਹਾਂ ਨ ਕੋਇ ॥ ੨੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੇ ਤੁਮ ਹਮ ਸੋਂ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ।
ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਰੀਤਿ ਜਿਉਂ ਬਰਨੀ।
ਤੌ ਪੰਡਤ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਸੰਨਜਾਸੀ।
ਆਇ ਕਰਹੁ ਚਰਚਾ ਹਮ ਪਾਸੀ' ॥ ੨੩ ॥
ਸੁਨੇ ਸਧੀਰਜ ਬਚਨਾ ਜਬ ਹੀ।
ਮਿਲਿ ਆਏ ਪੰਡਿਤ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਬਿੱਦਜਾਵਾਨ ਹੁਤੇ ਸੰਨਜਾਸੀ।
ਅਪਰ ਲੋਕ ਆਏ ਬਹੁ ਪਾਸੀ ॥ ੨੪ ॥
ਇਕ ਨਾਨੂੰ ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਭਾਰੀ।
ਕੀਨਿ ਦਿਗ ਬਿਜੈ[3] ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ।
ਪਢ੍ਯੋ ਭਵਿੱਖਤ ਜੁਉ ਪੁਰਾਨਾ।
ਜਿਹ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਜਸ ਮਹਾਨਾ* ॥ ੨੫ ॥
ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਸੋ ਲਖਿ ਪਾਵਾ। {ਨਾਨੂੰ ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਚਰਚਾ}
ਨਾਮ ਸੁ 'ਨਾਨਕ ਚੰਦ' ਧਰਾਵਾ।
-ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਹ੍ਵੈ ਅਵਤਾਰਾ।
ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥
ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਭਗਤਿ ਬਿਸਤਾਰਹਿ।
ਦੰਭ ਕੁਕਰਮ ਸਰਬ ਨਿਰਵਾਰਹਿ-।

---

[1]ਐਸਿਆਂ ਨੂੰ।
[2]ਬਲ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹੀ ਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਤਾਂ।
[3]ਦਿਗਬਿਜੈ = ਵਿਦਜਾ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕੇ ਫਤੇ ਪਾਉਣੀ।
*ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਆਉਣ ਬਾਬਤ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਕ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਭਵਿੱਖਤ ਪੁਰਾਣੇ ਅਧਜਾਯ ੩੩, ਸਕੰਧ ਪੁਰਾਣ ਅਧਜਾਯ ੨੮, ਬ੍ਰਹਮਾ ਖਟਮੁਖ ਸੰਬਾਦੇ।

ਅਸ ਮਨ ਜਾਨਿ ਨਾਮ ਨਿਜ ਧਰਿ ਕੈ।
ਸੁਜਸ ਬਿਥਾਰਤਿ ਬਚਨ ਉਚਰਿ ਕੈ ॥ ੨੭ ॥
ਸੋ ਭੀ ਆਇ ਗਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਭਈ ਭੀਰ ਇਸ ਥਾਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਕੋ ਆਮਿਖ ਹੈ ਮਤੇ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥
ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੋ ਇਹ ਧਰਮ ਅਲਾਵੈ।
-ਬੇਦ ਪੜੈ ਅਰ ਯੱਗਜ ਕਰਾਵੈ-।
ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਹਿਤ ਧਰਨਾ।
ਆਮਿਖ ਸੰਗ ਯੱਗਜ ਕੋ ਕਰਨਾ ॥ ੨੯ ॥
ਹਮ ਨਿਜ ਧਰਮ ਬਿਖੈ ਹੈਂ ਠਾਂਢੇ।
ਤੁਮਨੈ[1] ਪੇਖਤਿ ਕਿਉ ਰਿਸ ਬਾਢੇ?'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਪੰਡਿਤ ਸਭਿ ਹੀ।
'ਖੱਤ੍ਰੀ ਨਿਕਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹ੍ਵੈ ਸਦ ਹੀ ॥ ੩੦ ॥
ਤੁਮਨੇ ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਲੀਨੋ।
ਬਿਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਿਉਂ ਛੱਤ੍ਰੀ ਚੀਨੋ[2]'।
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਆਯੁਧ[3] ਹਮ ਪਾਸੂ।
ਉਚਰਹਿੰ ਨਾਮ ਸੁਨਹੁ ਮੈਂ ਤਾਸੂ ॥ ੩੧ ॥
ਤੀਛਨ ਖੜਗ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰਾ[4]।
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਹਿਤ ਧਨੁਖ[5] ਸੁ ਭਾਰਾ।
ਸਮ ਦਮ ਆਦਿਕ ਬਾਣ ਬਿਸਾਲਾ।
ਮ੍ਰਿਗ ਰੂਪੀ ਮਨ ਹਤਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਅਗਨਿ ਮਹਿਂ ਹੋਮ ਸੋ ਕਰਿ ਹੀਂ।
ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਐਸੇ ਹਿਤ ਧਰਿ ਹੀਂ'।
ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਤੁਮ ਤੋ ਪ੍ਰਗਟ ਮਿਰਗ ਕੋ ਮਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥
ਰੀਧਤਿ ਹੋ ਅਬ ਦੇਗ ਚਢਾਏ।

---

[1]ਤੁਹਾਨੂੰ।
[2]ਜਾਣੀਏ।
[3]ਸ਼ਸਤਰ।
[4]ਰਬ ਦਾ ਨਾਂ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਤਲਵਾਰ ਹੈ।
[5]ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪਿਆਰ, ਧਨੁਖ ਹੈ।

ਹਮ ਕੌਂ ਔਰਹਿ ਰੀਤਿ ਬਤਾਏ'।
ਕਮਲਬਦਨ ਬੋਲੇ 'ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ।
ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੪ ॥
ਆਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਖੱਤ੍ਰਿਨ ਕੈ[1] ਕਰਨੀ।
ਕਥਾ ਜੁਗਨ ਚਾਰੋ ਮਹਿਂ ਬਰਨੀ।
ਜੇ ਹੰਕਾਰੀ ਨਰ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਹਿੰਸਾ ਕੋ ਅਘ[2] ਲਾਗਹਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ੩੫ ॥
ਹੰਤਾ ਖੋਇ ਭਏ ਜੇ ਗਜਾਨੀ।
ਸਰਬ ਦ੍ਵੈਤ ਜੋ ਰਿਦੇ ਮਿਟਾਨੀ।
ਪੂਰਨ ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਜਾਨਹਿਂ।
ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਸਦਾ ਪਹਿਚਾਨਹਿਂ ॥ ੩੬ ॥
ਤੀਨ ਕਾਲ ਜਿਹ ਜਗਤ ਅਭਾਊ[3]।
ਤਿਨ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਲਾਗਹਿ ਕਾਊ।
ਜੋ ਅੱਗਜਾਨੀ ਨਰ ਮਤਿ ਮੰਦੇ।
ਵਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਕੇ ਧਰਮਹਿਂ ਫੰਧੇ[4] ॥ ੩੭ ॥
ਅੰਤਰ ਮਨ ਚਾਹਤਿ ਰਸ ਖਾਵਨ।
ਵਹਿਰ ਤਜਹਿਂ ਹਿਤ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਨਿ।
ਸੇ ਮਰ ਜਨਮਹਿਂ ਜਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਕਬਹੁਂ ਹੋਤਿ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੩੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ, ਉਚਰਜੋ ਬਹੁਰ ਸ਼ਲੋਕ।
ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਤਿਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਯ, ਸੁਨਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਹਿਂ ਲੋਕ ॥ ੩੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥
ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮਿਆ ਮਾਸੈ ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ ॥
ਜੀਉ ਪਾਇ ਮਾਸੁ ਮੁਹਿ ਮਿਲਿਆ ਹਡੁ ਚੰਮੁ ਤਨੁ ਮਾਸੁ ॥
ਮਾਸਹੁ ਬਾਹਰਿ ਕਢਿਆ ਮੰਮਾ ਮਾਸੁ ਗਿਰਾਸੁ ॥
ਵਡਾ ਹੋਆ ਵੀਆਹਿਆ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ਮਾਸੁ ॥
ਮਾਸਹੁ ਹੀ ਮਾਸੁ ਊਪਜੈ ਮਾਸਹੁ ਸਭੋ ਸਾਕੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝੀਐ ਤਾਂ ਕੋ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥

---
[1]ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ।
[2]ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਪਾਪ।
[3]ਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਅਣਹੋਯਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।
[4]ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਆਪਿ ਛੁਟੇ ਨਹ ਛੂਟੀਐ ਨਾਨਕ ਬਚਨਿ ਬਿਣਾਸੁ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਜਨਮਾਦਿਕ ਤੇ ਅਪਰ ਜੋ, ਮਾਸਹੁਂ ਸੱਭੇ ਹੋਇ।
ਬਿਨਾ ਮਾਸ ਨਹਿਂ ਹੈ ਕਛੂ, ਹੋਇ ਤ ਉਚਰਹੁ ਕੋਇ ॥ ੪੦ ॥
ਗਹਿ ਵਿਰਾਗ[1] ਜੇ ਉਰ ਬਿਖੈ, ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ।
ਤਾਂ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਬਿ, ਭੇਦਹਿਂ ਸਰਬ ਲਖਾਇ[2] ॥ ੪੧ ॥
ਤਨ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਭਿੰਨ ਪੁਨਿ, ਚੇਤਨ ਭਿੰਨ[3] ਦਿਖਾਇ।
ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਜਾਨਹੀ, ਦੇਹਿ ਅਨਿੱਤ ਸਦਾਇ ॥ ੪੨ ॥
ਸਤਿ ਅਸਤਿ ਸਨਬੰਧ ਜੋ, ਕਛੂ ਨ ਜਾਨਹੁ ਕੋਇ।
ਜੈਸੇ ਸਵਿਤਾ[4] ਤਿਮਰ ਕੋ[5], ਨੇਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਹੋਇ ॥ ੪੩ ॥
ਆਪਹੁ ਕੋਊ ਨ ਜਾਨਈ, ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਕੋ, ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਜਗਤੇਸ਼ ॥ ੪੪ ॥
ਪੰਡਿਤ ਸੰਨਜਾਸੀ ਬਹੁਤ, ਉੱਤਰ ਆਇ ਨ ਕੋਇ।
ਪਿਖਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਬਦਨ ਨਿਜ, ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਨ ਸੋਇ ॥ ੪੫ ॥
ਸੰਨਜਾਸੀ ਨਿਜ ਕਹਿਤਿ ਭੇ, ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਾਇ।
'ਨਾਨਕ ਚੰਦ! ਪੰਡਿਤ ਬਡੋ, ਤੈਂ ਜੀਤਯੋ ਜਗ ਜਾਇ ॥ ੪੬ ॥
ਇਸ ਫ਼ਕੀਰ ਕੈ ਸਾਮੁਨੈ, ਚਰਚਾ ਕਿਉਂ ਨ ਕਰੰਤਿ?।
ਬੇਤਾ ਅਗਮਾ ਨਿਗਮ ਕੋ, ਸਭਿਹਿਨਿ ਮੈਂ ਮਤਿਵੰਤ[6]' ॥ ੪੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਾਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਤਬਿਹੀ।
ਬੋਲਯੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਜਬ ਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਬਾਵਾ।
ਸਾਬਤ ਕੋਇ ਨ ਉੱਤਰ ਆਵਾ ॥ ੪੮ ॥
'ਹੇ ਫਕੀਰ! ਤੈਂ ਕੀਨ ਕੁਕਰਮਾ।
ਪੁਰਬ ਦਿਵਸ ਪੁਨ ਭਾਖਤਿ ਧਰਮਾ।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੂੰ ਹਮੈਂ ਬਤਾਵੈਂ?।
ਜਿਹ ਸਭਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਵੈਂ ॥ ੪੯ ॥
ਦਾਨ ਸ਼ਨਾਨ ਪੂਜਿਬੇ ਕਾਲਾ।

---

[1]ਵਿਰਾਗ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ।
[2]ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਲਖਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
[3]ਅੰਦਰਲੀ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ।
[4]ਸੂਰਜ ਤੇ।
[5]ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ।
[6]ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਤੂੰ ਬੁਧੀਵਾਨ ਹੈਂ। ।

ਆਮਿਖ ਰੀਧਤਿ ਪਾਪ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕੈਸੋ ਤੇਰੋ ਅਹੈ ਸਿਧਾਂਤਾ?।
ਉੱਤਰ ਦੇ ਨਤੁ ਹੁਇ ਹੈ ਪਾਤਾ[1] ॥ ੫੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬੇਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਬੋਲੇ ਬਚ ਤਤਕਾਲ।
ਦ੍ਵਿਜ ਸੰਨਜਾਸੀ ਅਪਰ ਨਰ, ਸੁਨਹਿਂ ਭੀਰ ਬਿਸਾਲ ॥ ੫੧ ॥

ਮਃ ੧ ॥
ਮਾਸੁ ਮਾਸੁ ਕਰਿ ਮੂਰਖੁ ਝਗੜੇ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਜਾਣੈ ॥
ਕਉਣੁ ਮਾਸੁ ਕਉਣੁ ਸਾਗੁ ਕਹਾਵੈ ਕਿਸੁ ਮਹਿ ਪਾਪ ਸਮਾਣੇ ॥
ਗੈਂਡਾ ਮਾਰਿ ਹੋਮ ਜਗ ਕੀਏ ਦੇਵਤਿਆ ਕੀ ਬਾਣੇ ॥
ਮਾਸੁ ਛੋਡਿ ਬੈਸਿ ਨਕੁ ਪਕੜਹਿ ਰਾਤੀ ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ॥
ਫੜੁ ਕਰਿ ਲੋਕਾਂ ਨੋ ਦਿਖਲਾਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਸੂਝੈ ॥
ਨਾਨਕ ਅੰਧੇ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਕਹੈ ਨ ਕਹਿਆ ਬੂਝੈ ॥
ਅੰਧਾ ਸੋਇ ਜਿ ਅੰਧੁ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸੁ ਰਿਦੈ ਸਿ ਲੋਚਨ ਨਾਹੀ ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਰਕਤੁ ਨਿਪੰਨੇ ਮਛੀ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਂਹੀ ॥
ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਜਾਂ ਨਿਸਿ ਮੇਲਾ ਓਥੈ ਮੰਧੁ ਕਮਾਹੀ ॥
ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ ਹਮ ਮਾਸੈ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ॥
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵੈ ਪਾਂਡੇ ॥
ਬਾਹਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਮੰਦਾ ਸੁਆਮੀ ਘਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਚੰਗੇਰਾ ॥
ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਮਾਸਹੁ ਹੋਏ ਜੀਇ ਲਇਆ ਵਾਸੇਰਾ ॥
ਅਭਖੁ ਭਖਹਿ ਭਖੁ ਤਜਿ ਛੋਡਹਿ ਅੰਧੁ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਕੇਰਾ ॥
ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ ਹਮ ਮਾਸੈ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ॥
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵੈ ਪਾਂਡੇ ॥
ਮਾਸੁ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਸੁ ਕਤੇਬੀਂ ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਮਾਸੁ ਕਮਾਣਾ ॥
ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਵੀਆਹਿ ਸੁਹਾਵੈ ਓਥੈ ਮਾਸੁ ਸਮਾਣਾ ॥
ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਨਿਪਜਹਿ ਮਾਸਹੁ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ॥
ਜੇ ਓਇ ਦਿਸਹਿ ਨਰਕਿ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ ਕਾ ਦਾਨੁ ਨ ਲੈਣਾ ॥
ਦੇਂਦਾ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਲੈਦੇ ਦੇਖਹੁ ਏਹੁ ਧਿਙਾਣਾ ॥
ਆਪਿ ਨ ਬੂਝੈ ਲੋਕ ਬੁਝਾਏ ਪਾਂਡੇ ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ॥
ਪਾਂਡੇ ਤੂ ਜਾਣੈ ਹੀ ਨਾਹੀ ਕਿਥਹੁ ਮਾਸੁ ਉਪੰਨਾ ॥
ਤੋਇਅਹੁ ਅੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾਂ ਤੋਇਅਹੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਗੰਨਾ ॥
ਤੋਆ ਆਖੈ ਹਉ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਹਛਾ ਤੋਐ ਬਹੁਤੁ ਬਿਕਾਰਾ ॥
ਏਤੇ ਰਸ ਛੋਡਿ ਹੋਵੈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥੨॥

ਚੌਪਈ: -ਮਾਸ ਮਾਸ- ਕਰਿ ਕੈ ਅਗਿਆਨੀ।

---

[1] ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ (ਤੇਰਾ)

ਮੂਰਖ ਝਗਰਹਿਂ ਆਨ ਗੁਮਾਨੀ।
ਗ੍ਯਾਨ ਬੈਨ ਕੋ ਸਮਝਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।
ਰਚੇ ਦੰਭ, ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਹੀਂ[1] ॥ ੫੨ ॥
ਆਤਮ ਰੂਪ ਭੁਲਾਵਣ ਜੋਈ[2]।
ਲਖਹਿਂ ਸੱਤਿ ਤਨ ਆਮਿਖ ਸੋਈ।
ਆਤਮ ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਨਿਰਾਲਾ[3]।
ਲਿਪੈ ਨ ਕਿਹ ਤੇ ਰਹਤਿ ਉਜਾਲਾ ॥ ੫੩ ॥
ਦੇਹਿ ਅਸੱਤਿ ਦਿਸਹਿ ਬਿਦਤਾਰੀ[4]।
ਆਇ ਜਿ ਪਰਾਰਬਧ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਲਖਿ ਕੈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਧਿ ਸੰਜੁਗਤਾ।
ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਸ਼ੰਕ ਬਨਹਿ ਸੋ ਭੁਗਤਾ[5] ॥ ੫੪ ॥
ਸੋਊ ਸਾਕ[6] ਲਖੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਪਰਾਰਬਧ ਭੋਗਹਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।
ਅਮਰ[7] ਜਿ ਗ੍ਯਾਨੀ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਰਨ।
ਗੈਂਡੇ ਅਸੁ[8] ਆਦਿਕ ਪਸੁ ਮਾਰਨ ॥ ੫੫ ॥
ਸੋ ਆਤਮ ਕੋ ਲਖਹਿਂ -ਅਕਰਤੂ[9]।
ਸਦਾ ਅਭੁਗਤਾ[10]- ਚਿਤ ਇਉਂ ਧਰਤੂ।
ਭੋਗਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਾਣ ਕੋ ਜਾਨਹੁ।
ਕਰਨੋ ਧਰਮ ਰਿਖੀਕ[11] ਪਛਾਨਹੁ ॥ ੫੬ ॥
ਲਖਨੋ ਧਰਮ ਜੁ ਮਨ ਕੋ ਹੋਈ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਤਿ ਹੈਂ ਸੋਈ।
ਪਰਾਰਬਧ ਲਖਿ ਭੋਗਹਿ ਜੋਊ।

---

[1]ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।
[2]ਭਾਵ ਜੋ ਆਤਮ ਰੂਪ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹਨ।
[3](ਪਰੰਤੂ) ਆਤਮਾ ਵੱਖ ਹੈ ਤਿੰਨੋ ਕਾਲ।
[4]ਪ੍ਰਗਟ।
[5]ਉਸ ਦਾ ਭੋਗਣਹਾਰ।
[6]ਸਾਗ।
[7]ਦੇਉਤੇ।
[8]ਗੈਂਡੇ ਤੇ ਘੋੜੇ।
[9]ਨਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ, ਅਭੈ।
[10]ਨਾ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ।
[11]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ।

ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਮਹਿਂ ਲਿਪੈ ਨ ਸੋਊ ॥ ੫੭ ॥
ਅਰ ਜੇ ਹੈਂ ਮੂਰਖ ਅੱਗਜਾਨੀ।
ਦੰਭ ਬੈਸ਼ਨੋ ਜਿਉਂ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ[੧]।
ਮਾਸ ਪਿਖਹਿਂ ਦਿਨ[੨] ਨਾਕ ਦਬਾਵਹਿਂ।
ਨਿਸ ਪਰ ਤਿਯ ਸੋਂ ਕੇਲ[੩] ਕਮਾਵਹਿਂ ॥ ੫੮ ॥
ਲੋਚਨ ਸੁਮਤਿ ਰਿਦੈ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ।
ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਅੰਧ ਕਮਾਹੀਂ।
ਵਹਿਰ ਮਾਸ ਕੋ ਜਾਨੈਂ ਮੰਦਾ।
ਛਪਿ ਕਰਿ ਭੋਗੈਂ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖ ਦੁੰਦਾ[੪] ॥ ੫੯ ॥
ਜਿਨ ਨਰ ਅੱਗਜਾਨੀ ਦੁਖ[*] ਧਾਰਾ[੫]।
ਪਾਪ ਸਹਿਤ ਸੇ ਕਰਹਿਂ ਅਹਾਰਾ।
ਜੇ ਗਜਾਨੀ ਤਨ ਹੰਤ ਨਸਾਇਕ[੬]।
ਆਇ ਅਹਾਰ ਜੁ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ॥ ੬੦ ॥
ਪਰਾਰਬਧ ਲਖਿ ਪਾਵਤਿ ਸੋਊ।
ਤਾਂ ਕੋ ਪਾਪ ਨ ਪੁੰਨਹਿਂ ਕੋਊ।
ਲਿਖਜੋ ਪੁਰਾਣ ਕਤੇਬ ਨ ਮਾਸਾ।
ਮਾਸ ਸੰਗ ਪੂਜਹਿਂ ਸੁਰ ਰਾਸਾ[੭] ॥ ੬੧ ॥
ਕਾਜ ਵਿਵਾਹਾਦਿਕ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਬਿਨਾ ਮਾਸ ਤੇ ਸੁਭੈਂਨ ਕਬ ਹੀ।
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨ੍ਰਿਪ ਆਮਿਖ ਖਾਵਤਿ।
ਜੇ ਤੁਮ ਲਖਹੁ ਨਰਕ ਸੋ ਜਾਵਤਿ ॥ ੬੨ ॥
ਤੌ ਤੁਮ ਕਿਉਂ ਲੇਂ ਤਿਨ ਕੋ ਧਾਨਾ।
ਕਰਹੁ ਅਹਾਰ ਧਾਰਿ ਅੱਗਜਾਨਾ।
ਪੂਰਬ ਗਹਿ ਤੁਮ ਨਰਕਹਿਂ ਪਾਵੈਂ।
ਪੁਨ ਪਾਛੇ ਤੇ ਸੋਇ ਸਿਧਾਵੈਂ ॥ ੬੩ ॥

---

[੧](ਦੰਭੀ) ਵੈਸ਼ਨੋ ਵਾਂਙੂੰ ਦੰਭ ਦੀ ਬਿਧਿ ਧਾਰੀ ਹੈ।
[੨]ਦਿਨ ਵੇਲੇ।
[੩]ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਭੋਗ।
[੪]ਦੁਖ ਤੇ ਕਲੇਸ਼।
[*]ਪਾ:-ਗੁਰ।
[੫]ਜਿਸ ਅੱਗਜਾਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਦੁਖ (ਰੂਪ ਅਗਜ਼ਾਨ) ਧਾਰਿਆ ਹੈ।
[੬]ਤਨ ਦੀ ਅਹੰਤਾ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।
[੭]ਮਾਸ ਨਾਲ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ।

ਆਪ ਨ ਬੂਝਹੁ ਲੋਕ ਬੁਝਾਵਹੁ।
ਪਾਂਡੇ! ਖਰੇ ਸਿਆਨ ਕਹਾਵਹੁ।
ਮਾਸਾਦਿਕ ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜੋਊ।
ਸਭਿ ਹੀ ਜਲ ਤੇ ਉਤਪਤਿ ਹੋਊ ॥ ੬੪ ॥
ਜੋ ਤਜਾਗੇ ਜਲ ਕੇ ਰਸ ਰਾਸੀ[1]।
ਸੋ ਪੰਡਤ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸੰਨਜਾਸੀ।
ਦੰਭ ਧਾਰਿ ਤੁਮ ਜਗ ਬਿਰਮਾਯਾ[2]।
ਆਗੈ ਪਾਵੋ ਬਹੁਤ ਸਜਾਯਾ' ॥ ੬੫ ॥
ਇਉਂ ਜਬ ਭਾਖਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਣ ਐਨਾ।
ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਸਭਿ, ਆਇ ਨ ਬੈਨਾ।
ਝੂਠ ਕਿ ਠਹਿਰਹਿ ਸਾਚ ਅਗਾਰੀ?
ਜਿਉਂ ਕਾਇਰ ਪਿਖਿ ਸੂਰ ਉਦਾਰੀ ॥ ੬੬ ॥
ਨਾਨੂੰ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ ਉਚਾਰਾ।
'ਹੇ ਫ਼ਕੀਰ! ਕਜਾ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ?'।
ਕਹੈਂ ਗੁਰੂ 'ਹਮ ਨਾਨਕ ਨਾਮੂ।
ਸੇਵਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁਖਧਾਮੂ' ॥ ੬੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਾਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਝਾਰਾ।
ਨਿਜ ਸੰਗਿਨਿ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਲਿਖਜੋ ਭਵਿੱਖਤ[3] ਮਹਿਂ ਇਤਿਹਾਸੂ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੂ ॥ ੬੮ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਵਾ।
ਬਿੱਦਜਾ ਬਲ ਜੀਤੀ ਸਭਿ ਥਾਵਾ।
ਸੋ ਮੈਂ ਨਹਿਂ, ਅਬ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਏ।
ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਆਏ ॥ ੬੯ ॥
ਜਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਅਤੋਲ ਅਡੋਲਾ।
ਕਉਨ ਸਕੈ ਇਨ ਸਨਮੁਖ ਬੋਲਾ।
ਜੋ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਇਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਉਧਰਹਿਂ ਸੇ ਤਜਿ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ਾ' ॥ ੭੦ ॥

---

[1]ਸਾਰੇ ਰਸ।
[2]ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
[3]ਮੁਰਾਦ ਭਵਿੱਖਤ ਤੇ ਸਿਕੰਧ ਆਦਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਸ ਕਹਿ ਸਭਿਨਿ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨੀ।
ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਜਿਨ ਭੀਨੀ।
ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸੁਹਾਵਨ।
ਅਪਨੀ ਖ਼ਤਾ[1] ਕੇਰਿ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਨ ॥ ੭੧ ॥
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਹਮਨੈ ਗਤਿ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ।
ਤੂੰ ਅਵਤਰਜੋ ਸੰਤ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਜੋ ਜਗ ਬਡੇ ਅਚਾਰਜ[2] ਹੋਵਹਿਂ।
ਸੋ ਪੂਰਬਲੀ ਰੀਤਿ ਨ ਖੋਵਹਿਂ ॥ ੭੨ ॥
ਪੁਰਬ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਮਾਸ ਅਹਾਰਾ।
ਖਾਨਿ[3], ਪੁਰਾਨ ਨ ਕਿਸੇ ਉਚਾਰਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਹਮ ਤੁਮਸੋਂ ਕਛੁ ਭਾਖਾ।
ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ ਅਬ ਹਮ ਨੈ ਲਾਖਾ' ॥ ੭੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ।
'ਹਮ ਤੋ ਧਰੀ ਦੇਗ ਮਹਿਂ ਖੀਰਾ। {ਕੁਰਕਸ਼ੇਤ੍ਰ ਮਾਸ ਨਹੀਂ, ਖੀਰ ਰਿੰਨ੍ਹੀ}
ਬਹੁਤੀ ਧੇਨੁ ਚੁਆਇ ਮੰਗਾਈ।
ਰੀਧਹਿਂ ਪਾਇਸੁ[4] ਕੋ ਇਹ ਥਾਈਂ ॥ ੭੪ ॥
ਬਿਮਲ ਭਯੋ ਰਵਿ ਲਿਯ ਜੋ ਗ੍ਰਾਹੀ[5]।
ਅਬ ਸਭਿ ਭੋਜਨ ਕਰਹੁ ਇਹਾਂ ਹੀ'।
ਢਿਗ[*] ਬਸਾਇ ਪੰਕਤਿ ਕਰਿਵਾਈ।
ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਸਹਿ ਪਾਇਸੁ ਵਰਤਾਈ ॥ ੭੫ ॥
ਹਰਿ ਜਨ ਸੁਖ ਖਲ ਮਾਨ ਬਿਦਾਰੂ[1]।

---

[1]ਭੁੱਲ।
[2]ਆਚਾਰਾਯ, ਮਹਾਨ ਪੁਰਖ।
[3]ਖਾਣਾ।
[4]ਖੀਰ।
[5]ਸੂਰਜ ਜੋ ਗ੍ਰਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਨਿਰਛਾਇਆ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
[*]ਢਿਗ....ਤੋਂ.....ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ-ਪਦ ਤੱਕ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈ:-
ਢਿਗ ਬਿਸਾਇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਸੁਆਮੀ। ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਕੋ ਕਹਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
'ਚਾਵਰ ਆਨਿ ਦੂਧ ਮਹਿ ਪਾਵਹੁ। ਕਰ ਪਾਯਸ ਸਭ ਦਿਜਨ ਖੁਵਾਵਹੁ। '
ਆਯੁਸ ਮਾਨ ਕਰੀ ਬਿਧਿ ਸੋਊ। ਚਾਵਰ ਸਿਤਾ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦੋਊ।
ਪਾਯਸ ਰੀਧ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਏ। ਦਿਜ ਸੰਨਯਾਸੀ ਸਰਬ ਜਿਵਾਏ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫਿਰ ੭੪ ਅੰਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ:-ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਧਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਦੇਗ ਵਿਚ ਦੁਧ, ਬਹੁਤੀਆਂ ਗਊਆਂ ਚੁਆ ਮੰਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਏਥੇ ਖੀਰ ਨੂੰ ਰਿੰਨ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਪਾਠ ਦਰੁਸਤ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪੂਛਤਿ ਬਾਰ ਸੁ ਬਾਰੂ।
ਰਿਖੀ ਮੁਨੀਸ਼ੁਰ ਔਰ ਦ੍ਵਿਜਿੰਦੂ।
ਸੌਦਾਗਰ ਧਰਿ ਕਹਤਿ 'ਅਨੰਦੂ[2]' ॥ ੭੬ ॥
ਪਾਇਸੁ ਦੇਖਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਏ।
ਦ੍ਵਿਜ ਸੰਨਯਾਸੀ ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ*।
'ਦਯੋ ਅਨੇਕਨ ਕੇਰ ਅਹਾਰੇ।
ਭਾ ਅਤੋਟ ਅਚਰਜ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥ ੭੭ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਾਨੂੰ ਪੰਡਤ ਜੋਊ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿਂ ਅਸ ਬੋਲਯੋ ਸੋਊ।
'ਅਪਨ ਨਾਮ ਤੇ ਏਕ ਕਕਾਰਾ[3]।
ਅਬ ਤੇ ਮੈਂ ਕਰਿ ਦੀਨ ਨਿਵਾਰਾ ॥ ੭੮ ॥
ਨਾਨਕ ਤੇ -ਨਾਨੂ- ਮੁਹਿ ਕਹੀਏ।
ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਇਨਹਿਂ ਕੋ ਲਹੀਏ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਭਾਈ ॥ ੭੯ ॥
ਪਦ ਪਾਹੁਲ ਬਹੁਤਨਿ ਤਬਿ ਲੀਨੀ।
ਗੁਰਮਤਿ ਧਰੀ ਸਗਲ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਰਾਖਹੁ ਧਰਮ ਬਰਨ ਅਨੁਸਾਰੀ[+] ॥ ੮੦ ॥
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਯੁਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਵੰਡ ਖਾਹੁ ਭੋਜਨ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ।
ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨੀ ਕੋ ਅੱਭਯਾਸਾ।

---

[1]ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ, ਖਲਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

[2]ਰਿਖੀ, ਮੁਨੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੁਦਾਗਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-'ਆਨੰਦ' (ਅ) ਅਨੰਦ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

[3]ਕੱਕਾ-ਅੱਖਰ।

[+]ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੇਂ ਹਿਰਨ ਦੇ ਮਾਸ ਦਾ ਅੱਗ ਤੇ ਰਖਣਾ ਹਿੰਦੂ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਉਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਚੋਜੀ ਤੇ ਆਤਮ ਬਲ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁੱਖਯ ਤੀਰਥ ਉੱਪਰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਡਨ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਕ੍ਰੋਧਾਤੁਰ ਹੋ ਆਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ, ਸੋ ਇਹ ਕਿੱਕੁਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਸੇ ਥਾਂ ਹੀ ਉਸੇ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੇ ਦੱਸੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ? ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੩੭ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ:-'ਜੇ ਅੱਗਯਾਨੀ ਨਰ ਮਤਿਮੰਦੇ। ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਕੇ ਧਰਮਹਿਂ ਫੰਦੇ' ਕਵੀ ਜੀ ਵਰਗੇ ਦਾਨੇ ਅਪਣਾ ਖੰਡਨ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਤਾਂਤੇ ਬੜਾ ਸੰਸਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਕ ੮੦ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ ਆਖੇਪਕ ਹੈ।

ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਹ੍ਵੈ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ' ॥ ੯੧ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗੇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਾ।
ਮਹਿਮਾ ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਮਗ ਮਾਂਹੀ।
'ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਆਹੀ' ॥ ੯੨ ॥
ਪੁਨ ਰਾਨੀ ਸੁਤ ਕੋ ਸੰਗਿ ਲੀਨੇ।
ਆਨਿ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੇ।
ਤਿਨ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
'ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾ ॥ ੯੩ ॥
ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਲਰਾਈ।
ਨਹਿਂ ਠਹਿਰੈ ਅਰਿ ਜਾਹਿ ਪਲਾਈ[1]।
ਸਰਬ ਰਾਜ ਤੁਮ ਅਪਨਾ ਲੀਜੈ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪੀਜੈ' ॥ ੯੪ ॥
ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਗਮਨੇ ਛਿੱਪ੍ਰ[2] ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿ ਕੈ।
ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਤੇ ਸੈਨ ਬਟੋਰੀ।
ਪਹੁੰਚੇ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਬਹੋਰੀ ॥ ੯੫ ॥
ਸੰਗ ਤੁਫੰਗੈਂ[3] ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ।
ਬਹੁਤ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ ਬਜਾਯੋ[4]।
ਪ੍ਰਬਲ ਲੋਹ ਇਨ ਕੋ ਭਾ ਐਸੇ।
ਆਗੈ ਠਹਿਰ ਸਕੈ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ॥ ੯੬ ॥
ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਭਟ ਧਰਨ ਗਿਰਾਏ।
ਰਿਪੁ ਦੇਖਹਿਂ ਜਨੁ ਜਮ ਇਹ ਆਏ।
ਸਨਮੁਖ ਜਬ ਅਸ ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ।
ਗੁਰ ਬਰ ਤੇ ਸਭਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਪਲਾਈ ॥ ੯੭ ॥
ਲੀਨੋ ਸਰਬ ਜਾਇ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਾ।
ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਸੋ ਰਾਜ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਪਟਨੇ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਰਜਧਾਨੀ।

---
[1]ਭੱਜ ਜਾਏਗਾ।
[2]ਛੇਤੀ। ਸੰਸ:, ਕਿਸ਼ਪ੍ਰ]।
[3]ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ।
[4]ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਖੜਕਾਇਆ।

ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ॥ ੯੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨੀਏ ਕਾਨਾ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਅਪਰ ਥਾਨ ਕੋ ਗਮਨੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਕੇਵਲ ਕਾਮੀ[1] ॥ ੯੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੭ ॥

[1]ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਕੰਮ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁੰਮੇ ਲਿਆ ਹੈ)।

੮. [ਚੰਡੀ ਮੰਗਲ। ਗੰਗਾ ਵਿਖੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਨਾ।]

ਦੋਹਰਾ: ਖਲ ਖੰਡਨ ਜਗ ਮੰਡਨੀ, ਭੁਜ ਦੰਡਨ ਬਰਬੰਡ ॥
ਰੁੰਡ ਕਰਨ ਅਰ ਮੁੰਡ ਭਖਿ, ਜੈ ਜੈ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥ ੧ ॥

ਮੰਡਨੀ = ਮੰਡਣ ਵਾਲੀ, ਸੁਆਰਨ ਵਾਲੀ।

ਭੁਜ ਦੰਡਨ = ਡੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ,
(ਅ) ਦੰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੀ।

ਬਰਬੰਡ = ਬਲਵੰਤ। (ਅ) ਵਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ।

ਰੁੰਡ ਕਰਨ = ਸਿਰ ਤੋਂ ਧੜ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਰੁੰਡ = ਧੜ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿਰ ਲਹਿ ਜਾਵੇ। । ਸੰਸ:, ਰੁਣ੍ਡ]

ਮੁੰਡ = ਧੜ ਤੋਂ ਕੱਟਿਆ ਸਿਰ। (ਅ) ਮੁੰਡ ਇਕ ਦੈਂਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਡੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। । ਸੰਸ:, ਮੁਣ੍ਡ = ਸਿਰ]

ਭਖਿ = ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। (ਅ) ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਦਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ।

[ਸੰਸ:, ਭਕਸ਼੍ਯ, ਧਾਤੂ ਭਕਸ਼੍ = ੧. ਖਾਣਾ, ੨. ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ, ੩. ਵੱਢ ਸੁੱਟਣਾ]

ਅਰਥ: ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਡੰਡਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ (ਮਜ਼ਬੂਤ) ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੀ ਤੇ ਬਲਵਾਨ, ਧੜ ਸਿਰ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਦਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ, ਤੇਜ ਵਾਲੀ ਚੰਡਿ (ਤੈਨੂੰ) ਜੈ ਹੋਵੇ ਜੈ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਇਤਿਹਾਸਾ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨੇ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਆਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਕੋ ਮੇਲਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਹੁੰਚੇ}
ਭੀਰ ਭੂਰ ਤਹਿਂ ਭਈ ਸਕੇਲਾ[1] ॥ ੨ ॥
ਪੂਰਬ ਪਸ਼ਚਮ ਉੱਤਰ ਕੇਰੇ।
ਨਰ ਦੱਖਣ ਕੇ ਆਇ ਘਨੇਰੇ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਬ ਲਖਿ ਮੱਜਨ ਕਾਰਨ।
ਅਨਗਨ ਨਰ ਭੇ ਕਲੁਖ ਉਤਾਰਨ ॥ ੩ ॥
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਡੇਰਾ ਕਿਯ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਬਡੀ ਭੀਰ ਲਖਿ ਅੰਤਰਯਾਮੀ।
ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਮਲੀਨ ਬਿਲੋਕੰ।
ਨਿਰਮਲ ਕਰਿ ਮਨ ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਰੋਕੰ ॥ ੪ ॥
ਰੈਨ ਬਿਤੀ ਹੋਈ ਜਬਿ ਭੋਰਾ।
ਮੱਜਨ ਕਰਨ ਗਏ ਭਲਿ ਠੌਰਾ।
ਕਈ ਲੱਛ[1] ਮੱਜਨ ਨਰ ਕਰਿਹੀਂ।

---

[1]ਇਕੱਠੀ।

ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿਹੀਂ ॥ ੫ ॥
ਦੇ ਸੂਰਜ ਕੋ ਨੀਰ ਘਨੇਰਾ।
ਥਿਰ ਨਹਿਂ ਮਨ ਛਿਨ ਚਹੁਂਦਿਸ਼ ਫੇਰਾ।
ਤਿਨ ਕੇ ਬੀਚ ਪਹੂੰਚੇ ਜਬ ਹੀ।
ਨ੍ਹਾਨ[2] ਕੀਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬ ਹੀ ॥ ੬ ॥
ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਿ ਮੁਖ ਕਰਿ ਗੁਨਖਾਨੀ[3]।
ਕਰ ਅੰਜੁਲ[4] ਸੋਂ ਸੀਂਚਤਿ ਪਾਨੀ। {ਗੰਗਾ ਵਿਖੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਣਾ}
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕਰਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਸੁਰਸਰਿ ਕੇ ਮਧ ਖਰੇ ਉਦਾਰਾ[5] ॥ ੭ ॥
ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਅਚਰਜ ਮਾਨਹਿਂ।
'ਹੈ ਇਹ ਕੌਨ', ਸਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਹਿਂ।
'ਹਿੰਦੂ ਕਿਧੋਂ ਤੁਰਕ ਹੈ ਕੋਈ!।
ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਨ ਇਹ ਗਤਿ ਜੋਈ' ॥ ੮ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਰ ਅਚਰਜ ਧਰਿ ਕੈ।
ਬੂਝਤਿ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਰਿ ਕੈ।
'ਹਿੰਦੂ ਕਿਧੋਂ ਤੁਰਕ ਤੂੰ ਕੋਈ?।
ਕਹੋ ਸਾਚ ਨਹਿਂ ਰਾਖਹੁ ਗੋਈ[6] ॥ ੯ ॥
ਤੁਰਕ ਜਿ ਹੈਂ, ਗੰਗਾ ਕਿਉਂ ਆਯੋ।
ਮਿਲੁ ਹਿੰਦੁਨ ਮੈਂ ਨ੍ਹਾਨ ਰਚਾਯੋ।
ਜੇ ਹਿੰਦੂ, ਪਸ਼ਚਮ ਮੁਖ ਕਰਿ ਕੈ।
ਨ੍ਹਾਇ ਦੇਤਿ ਜਲ ਕਜਾ ਸੁ ਬਿਚਰਿ ਕੈ[7]? ॥ ੧੦ ॥
ਇਤ ਦਿਸ਼ ਕਿਸ ਕਉ ਦੇਵਹਿਂ ਪਾਨੀ?
ਕਿਹ ਕੇ ਕਹੇ ਰੀਤਿ ਨਈ ਠਾਨੀ?'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
'ਤੁਮ ਇਤ ਦਿਸ਼ ਜਲ ਦਿਹੁ ਕਜਾ ਜਾਨਾ? ॥ ੧੧ ॥

---

[1]ਕਈ ਲੱਖ!
[2]ਇਸ਼ਨਾਨ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ।
[4]ਬੁੱਕ।
[5]ਭਾਵ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[6]ਗੁਪਤ।
[7]ਵਿਚਾਰਕੇ।

ਕਿਹ ਤੁਮ ਦੇਹੁ? ਕੌਨ ਤਿਹ ਲੇਈ?।
ਪ੍ਰਥਮ ਬਤਾਵਹੁ ਮੁਝ ਕਉ ਸੇਈ'।
ਨਰ ਬੋਲੇ 'ਜੇ ਪਿਤਰ ਹਮਾਰੇ।
ਤਿਨ ਕੋ ਜਲ ਦੇ ਨ੍ਹਾਇੰ ਸਕਾਰੇ[੧] ॥ ੧੨ ॥
ਜਲ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋ ਹ੍ਵੈਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ।
ਹਮ ਕੋ ਸਦਾ ਹੋਤਿ ਸੁਖਦਾਈ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੈਨ ਉਚਾਰੈ।
'ਕਿਤਕ ਦੂਰ ਹੈਂ ਪਿਤਰ ਤੁਮਾਰੇ? ॥ ੧੩ ॥
ਜਿਨ ਕੋ ਜਲ ਤੁਮ ਦੇਤਿ ਸਦਾਈ।
ਲੇ ਕਰਿ ਜੋ ਹੋਵਤਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ'।
ਨਰ ਬੋਲੇ ਮਤਵਾਨਹਿਂ ਜੋਊ।
'ਕਿਤਕ ਸਹੰਸਰ[੨] ਜੋਜਨ ਸੋਊ' ॥ ੧੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਤਿਨ ਬਾਨੀ।
ਦੇਨਿ ਬਿਸਾਲ ਲਗੇ ਪੁਨ ਪਾਨੀ।
ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ।
ਗੇਰਹਿਂ ਜਲ ਬਹੁ ਅੰਜੁਲ ਭਰਿ ਕੈ ॥ ੧੫ ॥
ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਬਹੁਰ ਨਰ ਸੋਊ।
'ਤੈਂ ਨਿਜ ਬਾਤ ਬਤਾਇ ਨ ਕੋਊ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੌਨ ਹੈ ਜਾਤੀ?।
ਇਤ ਦਿਸ਼ ਜਲ ਦੇ ਕਿਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਤੀ?' ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕੋ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ।
'ਜਬ ਸੁਰਸਰਿ ਨ੍ਹਾਵਨ ਅਯੋ, ਪੁਰਿ[*] ਨਿਜ ਬੋਯੋ ਖੇਤ ॥ ੧੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਹਿਂ ਜਲ ਦੇਨ ਹਾਰ ਕੋ[੩] ਪਾਛੇ।
ਤਿਹ ਕੋ ਨੀਰ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਆਛੇ।
ਜਾਇ ਨ ਸੂਕ, ਰਹੈ ਹਰਿਆਈ।
ਨਿਤ ਪਾਨੀ ਕੋ ਦੇਤਿ ਪੁਚਾਈ ॥ ੧੮ ॥

---

[੧]ਨ੍ਹਾ ਕੇ ਸਵੇਰੇ।
[੨]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ।
[*]ਕਈ ਖੋਜਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਸਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੰਗਾ ਗਏ, ਸੋ ਏਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਦੋਂ ਦਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤਦੋਂ ਖੇਤੀਆਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਗਏ ਸੇ। ਦੇਖੋ ਸ: ਖ਼ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ ਇਤਿਹਾਸ ਜਿਲਦ ਪਹਿਲੀ ਸਫਾ ੧੦੩। ਇਸ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਸੰਮਤ ਓਥੇ ੧੫੮੭ ਬਿ: ਦਿਤਾ ਹੈ।
[੩]ਕੋਈ।

ਊਚੇ ਥਲ ਬੋਯੋ ਸੁ ਕਿਦਾਰਾ[1]।
ਢਰਿ ਜਾਵਤਿ ਬਰਖਾ ਕੋ ਬਾਰਾ'।
ਸੁਨਿ ਨਰ, ਜਾਨਿ ਬਾਵਰੋ ਕਹੈਂ।
'ਬਾਦ ਨੀਰ ਤੂੰ ਗੇਰਤਿ ਅਹੈਂ ॥ ੧੯ ॥
ਖੇਤ ਮਾਂਹਿ ਨਹਿਂ ਜਾਵਹਿ ਕੈਸੇ[2]।
ਖਰੋ ਇਹਾਂ ਪਾਨੀ ਦੇਂ ਜੈਸੇ।
ਕਹਾਂ ਖੇਤ, ਠਾਂਢੋ ਤੂੰ ਕਹਾਂ।
ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਨੀ ਹ੍ਵੈ ਤਹਾਂ ॥ ੨੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਰੋ ਖੇਤ ਨਹਿਂ ਹੋਵਈ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਬਡੋ ਅਜਾਨ'।
ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਤਹਿਂ ਭਏ, ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥ ੨੧ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੁਮਹਿ ਭੁਲਾਯੋ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਨ ਮਨ ਭਰਮਾਯੋ।
ਮੇਰੋ ਅਹੈ ਸਮੀਪ ਕਿਦਾਰਾ।
ਤਾਂ ਕੋ ਪਹੁੰਚ ਨ ਸਕਈ ਬਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥
ਤੁਮਰੇ ਪਿਤਰ ਦੂਰ ਅਧਿਕਾਈ।
ਸੋ ਜਲ ਲੈ ਕੈਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈਂ?।
ਮੁਝੈ ਅਜਾਨ ਭਨਤਿ ਹੋ ਕੈਸੇ।
ਬਡੇ ਅਜਾਨ ਭਏ ਤੁਮ ਐਸੇ' ॥ ੨੩ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਤਬ ਤਿਸ ਹੀ ਥਾਈਂ।
ਪੁੰਜ ਮਨੁਜ ਤਹਿਂ ਮੱਜਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਤਟ ਪਰ ਬੈਠਿ ਧਯਾਨ ਕੋ ਧਰਿਹੀਂ ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕੋ ਸੰਧਯਾ ਲਾਗੇ ਕਰਨ, ਕੇਤਿਕ ਤਰਪਨ[3] ਕੀਨ।
ਤੂਸ਼ਨ ਹੋ ਬੈਠੇ ਕਿਤਿਕ, ਕਰ ਮਹਿਂ ਮਾਲਾ ਲੀਨਿ ॥ ੨੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨੈ।
ਤਿਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵੈਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨੈ।
'ਦੇਖਹੁ ਹਿੰਦੂ ਨਰਕ ਸਿਧਾਰਹਿਂ।
ਜਮ ਗਹਿ ਲੇਹਿ ਮਾਰ ਬਹੁ ਮਾਰਹਿ' ॥ ੨੬ ॥

---

[1]ਖੇਤ।
[2]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ।
[3]ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਨਰ ਸੁਨਿ ਕਹੈਂ 'ਜਪਤਜੋ ਹਰਿ ਨਾਈ[1]।
ਕੈਸੇ ਏਹ ਨਰਕ ਕੋ ਜਾਈਂ।
ਆਗੈ ਤੈਂ ਕੀਨੀ ਵਿਪਰੀਤਾ।
ਅਬਿ ਕਸ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ? ਅਭੀਤਾ[2]!' ॥ ੨੭ ॥
ਸੂਧੇ ਮਗ ਕੇ ਪਾਵਨ ਹੇਤਾ।
ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ।
'ਜੇ ਤੁਮ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ।
ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਅੰਤ ਅਧੋਗਤਿ[3] ਜਾਵਹੁ ॥ ੨੮ ॥
ਲੇ ਮਾਲਾ ਬੈਠੇ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
ਮਨ ਇਸਥਰ ਇਕ ਛਿਨ ਭੀ ਨਾਂਹੀ।
ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਨ ਹਿਤ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਕਰਹੁ ਦੰਭ ਬੈਠੇ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕੈਸੇ ਜਪਤਾ ਨਾਮ ਤੂੰ, ਮਨ ਪਠਿਯੋ ਮੁਲਤਾਨ। {ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਦੌੜ}
ਤੇਰੋ ਕਾਬਲ ਮਹਿਂ ਗਯੋ, ਕਰੀਏ ਸਾਚ ਬਖਾਨ ॥ ੩੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸਤ[4] ਮਹਿਂ ਬਿਚਰਤਿ ਤੇਰਾ।
ਤਕੈਂ ਲਾਭ ਹਜਾਂ ਹੋਇ ਘਨੇਰਾ'।
ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਮਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਗਏ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਤਾਵਤਿ ਭਏ ॥ ੩੧ ॥
ਸਭਿ ਮਾਨਵ ਨੇ ਸੁਨਿ ਅਸ ਬੈਨੰ।
ਜਾਨਜੋ -ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਗਤਿ ਦੈਨੰ-।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹੋਏ ਮਨ ਦੀਨੰ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੰ ॥ ੩੨ ॥
ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ 'ਭੂਲੇ ਹੈਂ ਤੁਮ ਤੇ।
ਬਖਸ਼ਹੁ ਗੁਨਹਿਂ ਭਏ ਜੋ ਹਮ ਤੇ।
ਮਹਿਮਾ ਆਗੈ ਹਮ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ।
ਅਬ ਜਾਨੀ ਤੁਮ ਹੋ ਗਤਿਦਾਨੀ' ॥ ੩੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਰਪਣ ਮਾਲਾ ਤਜਿ ਸਭੈ, ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਾ ਛੋਰਿ।
ਆਵਹਿਂ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪ ਸਭਿ, ਬੰਦਹਿਂ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੩੪ ॥

---
[1]ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ।
[2]ਹੇ ਨਿਡਰ!।
[3]ਨੀਚ ਗਤੀ ਨੂੰ।
[4]ਦਿੱਲੀ।

ਚੌਪਈ: 'ਅਬ ਤੁਮ ਸਿੱਖ ਆਪਨੇ ਕਰਿਯੇ।
ਪਦ ਰਜ[1] ਦੇਯ ਪਾਪ ਪਰਹਰਿਯੇ।
ਭੂਲੇ ਹਮ, ਮਗ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਹੋ ਗਤਿਦਾਈ ॥ ੩੫ ॥
ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੇ ਭੇ ਤੁਮ ਅਬ ਹੀ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬੰਦੈਂ ਸਭਿ ਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਲੋਕੋ!
ਕੈਸੇ ਸਿੱਖ ਕਰੌਂ ਤੁਮਨੋ[2] ਕੋ? ॥ ੩੬ ॥
ਮਨ ਮਲੀਨ ਤੁਮ ਕਰੁ ਗੁਰ ਔਰੇ।
ਸਮਝਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਹਮ ਕੋ ਬੌਰੇ'।
ਕਹੈਂ ਸੁ ਨਰ 'ਅਬ ਤਜੈਂ ਨ ਤੁਮ ਕੋ।
ਇਉਂ ਕਹਿ ਬੈਨ ਭੁਲਾਵਤਿ ਹਮ ਕੋ' ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਰਹੇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਇ ਜਬ, ਗੁਰੂ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਹਿ ਬੈਨ।
ਸਭਿ ਕੋ ਦੇ ਸੰਤੋਖ ਤਬਿ, ਬੈਠਿ ਗਏ ਗੁਨਐਨ ॥ ੩੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਨ ਕੋ ਭੋਜਨ ਭਯੋ ਤਿਆਰੀ।
ਸਭਿ ਨਰ ਗੁਰ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਕੋ ਕੀਜੈ।
ਜਨਮ ਸਫਲਤਾ ਹਮ ਕੋ ਦੀਜੈ' ॥ ੩੯ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਨਹਿਂ ਭੋਜਨ ਖਾਵੌਂ।
ਤੁਮਰੇ ਸੰਗਿ ਨ ਕਤਹੂੰ ਜਾਵੋਂ'।
ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ 'ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਅਚਿਯੇ ਆਪ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੪੦ ॥
ਸੁਨਿ ਇਉਂ ਸੰਗਿ ਚਲੇ ਸੁਖਦਾਈ।
ਜਹਾਂ ਰਸੋਈ ਤਿਨਹਿਂ ਬਨਾਈ।
ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਡੇਰੇ।
ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤਿਨ ਵਧੀ ਵਧੇਰੇ ॥ ੪੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪਟ ਉਤਾਰ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦਿਜਨ, ਚੌਕੇ ਬੈਠੇ ਜਾਇ।
ਪਦ ਪਖਾਰ ਕਾਰੀ ਕਰੀ[3], ਗੁਰ ਅੰਤਰ ਬੈਸਾਇ ॥ ੪੨ ॥

---

[1]ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ।
[2]ਤੁਹਾਨੂੰ।
[3]ਲਕੀਰ ਕੱਢੀ।

ਚੌਪਈ: ਤਿਨ ਸੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
ਭਿਟਿਓ ਚੌਕਾ ਦਿਯੋ ਗਵਾਈ। {ਚੌਂਕੇ ਦੀ ਭਿੱਟ}
ਕਿਉਂ ਕਾਢਤਿ ਹੋ ਇਹਠਾਂ ਕਾਰਾ?।
ਅੰਤਰ ਚੌਕਾ ਭਯੋ ਖੁਆਰਾ' ॥ ੪੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਬਹੁ ਸੁਚਿ ਸੋਂ ਭੋਜਨ ਕਰਿਵਾਯੋ।
ਚੌਕਾ ਗੋਬਰ ਕੋ ਕਰਿ ਲੀਨਾ।
ਨਿਕਟਿ ਨ ਕੋਊ ਆਵਨ ਦੀਨਾ ॥ ੪੪ ॥
ਸਮਧਾ[1] ਧੋਇ ਅੰਨ ਚੁਨ ਸਭਿ ਹੀ।
ਬੈਠਿ ਹਦੂਰ ਕਰਾਯੋ ਅਬ ਹੀ।
ਭਿਟੀ ਰਸੋਈ ਕਿਹ ਤੇ ਦੇਖੀ?।
ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਹਮ ਕੀਨ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ੀ' ॥ ੪੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਹੁਰ 'ਜਾਵਦ ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਆਇ।
ਤਾਵਦ ਚੌਕਾ ਸੁੱਧ ਥੋ, ਅਬ ਤੁਮ ਦਯੋ ਗਵਾਇ ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਚੜੇ ਹੈਂ ਨੀਚੂ।
ਭਿਟਿਓ ਚੌਕਾ ਆਏ ਬੀਚੂ'।[2]
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ! ਹਮ ਕੋ ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਕਹਾਂ ਚਢੇ ਹੈਂ ਚੌਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੭ ॥
ਸੁਚ ਸੋਂ ਬਨੀ ਰਸੋਈ ਸਾਰੀ।
ਅਚਹੁ ਅਹਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਜ ਧਾਰੀ।
ਜੇ ਨਹਿਂ ਅਚੋ ਬਤਾਵੋ ਹਮ ਕੋ।
ਦੀਸਹਿਂ ਨੀਚ ਚਢੇ ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ॥ ੪੮ ॥
ਬਿਨਾਂ ਬਤਾਏ ਸਾਚ ਨ ਜਾਨਹਿਂ।
ਅਸ ਮਤਿ ਨਹਿਂ, ਜੇ ਆਪ ਪਛਾਨਹਿਂ'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨੁਜਨ ਤੇ ਬਾਨੀ।
ਇਕ ਸਲੋਕ ਉਚਰਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੪੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

ਕੁਬੁਧਿ ਡੂਮਣੀ ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣਿ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਘਟ ਚੂਹੜੀ ਮੁਠੀ ਕ੍ਰੋਧਿ ਚੰਡਾਲਿ ॥
ਕਾਰੀ ਕਢੀ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾਂ ਚਾਰੇ ਬੈਠੀਆ ਨਾਲਿ ॥

---

[1] ਲਕੜਾਂ।
[2] ਦਿਜ ਬੋਲੇ।

ਦੋਹਰਾ: 'ਚੌਕਾ ਇਨ ਕੇ ਚਢੇ ਤੇ ਭਿਟਿਓ ਗਯੋ ਗਵਾਇ।
ਮਨ ਕੇ ਮੁਨਸਬ ਹੋਇ ਕੇ ਗੁਨਹੁ ਜਿ ਬਨਜੋ ਬਨਾਇ' ॥ ੫੦ ॥
ਸੋਰਠਾ: 'ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ?
ਕਹਹੁ ਗੁਰੂ!' ਬੂਝੈਂ ਸੁ ਨਰ।
ਦੇਖੀ ਤਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ਬੋਲਤਿ ਭਏ ॥ ੫੧ ॥

ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਕਾਰਾਂ ਨਾਵਣੁ ਨਾਉ ਜਪੇਹੀ ॥
ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਊਤਮ ਸੇਈ ਜਿ ਪਾਪਾਂ ਪੰਦਿ ਨ ਦੇਹੀ ॥੧॥

ਚੌਪਈ: 'ਇਉਂ ਪੁਨੀਤ ਜੇ ਚਉਕਾ ਹੋਇ।
ਭਿਟਿਓ ਜਾਇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਸੋਇ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰਹੁ।
ਮਨ ਮਲੀਨਤਾ ਸਰਬ ਨਿਵਾਰਹੁ' ॥ ੫੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬਚ ਐਸੇ।
ਉਰ ਮਹਿਂ ਗੁਨਤਿ ਹੁਤੋ ਮਨ ਜੈਸੇ।
ਜਾਨੇ ਅਪਨੇ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਨ।
ਚਹਿਤਿ ਭਏ -ਅਬ ਕਿਉਂ ਹ੍ਵੈ ਟਾਰਨ- ॥ ੫੩ ॥
ਅਵਰ ਠੌਰ ਤੇ ਮਨ ਕੋ ਮੋਰਾ[1*]।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਮਹਿਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜੋਰਾ।
ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ 'ਹਮ ਕੋ ਸਿਖ ਕੀਜੈ।
ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖੀਜੈ ॥ ੫੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਿਉਂ ਜਾਨਹੁ ਤਿਉਂ ਤਾਰੀਏ, ਔਰ ਨ ਹਮ ਕੋ ਥਾਇ ॥
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਰੂਪ ਹੋ, ਜਪੈਂ ਤਿਹਾਰੋ ਨਾਇ[2]' ॥ ੫੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਲਖੇ ਦੀਨ ਗੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਜਿਤਨੋ ਹੈ ਧਨ ਪਾਸ ਤੁਮਾਰੇ।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹਿਤ ਸਰਬ ਲੁਟਾਵਹੁ।
ਪੁਨ ਸਿਖ ਹੋਇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ' ॥ ੫੬ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਜਿਨ ਜਿਨ ਮਾਨੀ ਆਇਸੁ।
ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਦੀਨ ਲੁਟਾਇਸ।
ਤਿਨ ਪਰ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।

---

[1]ਮੋੜਿਆ।
[*]ਪਾ:-ਅਪਨੇ ਗਰ ਮਹਿਂ ਜੰਵ ਤੋਰਾ।
[2]ਨਾਮ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ॥ ੫੭ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਮ ਕੋ ਰੰਗ ਚਢਾਵਾ।
ਮਨ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦਈ ਸੁਖ ਪਾਵਾ।
ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਈ।
ਜੀਵਤਿ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਸਿਖ ਕਰੇ
ਰੈਨ ਭਈ ਪੁਨ ਆਇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਤਨ ਧਾਰਿ ਕੈ
ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੀ ਤਿਹ ਥਾਇਂ ॥ ੫੯ ॥ {ਗੰਗਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨਾ ਵਾਸਤੇ ਆਉਣਾ}

ਚੌਪਈ: ਕੰਚਨ ਥਾਰ[1] ਲਿਯੇ ਨਿਜ ਹਾਥਾ।
ਭਰਜੋ ਨਿਹਕ[2] ਮੁਕਤਾ[3] ਕੇ ਸਾਥਾ।
ਧਰੀ ਭੇਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਕਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬੦ ॥
'ਦੁਸ਼ਤਰ ਅਤਿ ਕਲਿਮਲ ਕਲਿ ਕਾਲਾ।
ਮੋ ਤੇ ਸਹੇ ਨ ਜਾਇਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ।
ਜਾਂ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖ ਮੋਹਿ ਸਦਾਈ ॥ ੬੧ ॥
ਤੁਮ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਦੇਹਿ ਧਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ!'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਰਸਰਿ ਕੀ ਅਸਬਾਨੀ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥ ੬੨ ॥
'ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਰਮ ਪਿਆਰੇ।
ਕਰਹੁ ਧਯਾਨ ਤਿਨ ਸੰਝ ਸਕਾਰੇ[4]।
ਤੋ ਮਹਿਂ ਚਰਨ ਆਨਿ ਜਬ ਪਾਵੈਂ।
ਤਤਛਿਨ ਤੁਮਰੇ ਕਲੁਖ ਨਸਾਵੈਂ ॥ ੬੩ ॥
ਜਿਉਂ ਆਵਤਿ ਕਾਤਿਕ ਕੋ ਮਾਸਾ।
ਬਿਮਲ ਸੁੱਧ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤਿ ਅਕਾਸ਼ਾ।
ਤਿਉਂ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੈਂ ਤਤਕਾਲਾ।

---

[1]ਥਾਲ।
[2]ਹੀਰੇ।
[3]ਮੋਤੀਆਂ।
[4]ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ।

ਸੰਤਨ ਲੱਛਨਾ ਸੁਨਹੁ ਰਸਾਲਾ ॥ ੬੪ ॥
ਸਕਤਾ ਰਜਤ ਜਗਤ ਕੋ ਜਾਨਤਿ[੧]।
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿਂ ਰਹਤਿ ਸਮਾਨਤ[੨]।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਰਿਦਾ, ਨਿਤ ਪਰਉਪਾਕਰੀ।
ਬਿਖੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਉਰ ਤੇ ਜਾਰੀ[੩] ॥ ੬੫ ॥
ਪਰ ਦੁਖ ਦੇਖਿ ਦੁਖੀ ਹ੍ਵੈ ਜਾਹੀਂ।
ਪਰ ਸੁਖ ਲਖਿ ਹਰਖੈਂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕੇ ਰੰਗੇ ਰੰਗਾ।
ਦ੍ਰੋਹ[੪] ਨ ਮੋਹ ਨ ਮਾਨ ਉਤੰਗਾ[*] ॥ ੬੬ ॥
ਤਿਨਕੇ ਚਰਨ ਸੰਗ ਅਘ ਤੇਰੇ।
ਹੋਹਿਂ ਨਸ਼ਟ ਨਹਿਂ ਲਾਗਹਿ ਦੇਰੇ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਜੀ ਸੁਨਿ ਕੇ ਗਾਥਾ।
ਪਰਸੇ ਹਾਥ[੫] ਪੈਰ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੬੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਰਸਤਿ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਭਈ, ਜਿਉਂ ਪਟ ਸਾਬਨ ਸਾਥ।
ਕਹਤਿ 'ਉਪਾਇਨ ਲੀਜੀਏ, ਤੁਮ ਹੋ ਦੀਨਾ ਨਾਥ' ॥ ੬੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਇਹ ਧਨ ਨਹਿਂ ਕਿਛੁ ਕਾਜ ਹਮਾਰੇ।
ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਕੇ ਕਰਹੁ ਭੰਡਾਰਾ।
ਹਿਤ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇਉ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੬੯ ॥
ਗੰਗ ਕਹੈ 'ਧਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਸਾਈਂ !।
ਤੁਮ ਭੀ ਅਸਨ ਅਚਹੁ ਤਹਿਂ ਆਈ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਹੁਰ ਪਧਾਰੀ।
ਭਈ ਭੋਰ ਉਦਤਜੋ ਤਿਮਰਾਰੀ[੬] ॥ ੭੦ ॥
ਤਬ ਹੀ ਸੁਰਸਰਿ ਕੀਨ ਭੰਡਾਰਾ। {ਗੰਗਾ ਨੇ ਭੰਡਾਰਾ ਕਰਨਾ}
ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਬਨੇ ਅਹਾਰਾ।

---

[੧]ਸਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਓਹ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ) ਭੁਲੇਵਾ ਹੈ।
[੨]ਇਕੋ ਜਿਹੇ।
[੩]ਸਾੜੀ।
[੪]ਵੈਰ।
[*] ਪਾ:-ਅਨੰਗਾ।
[੫]ਹਥਾਂ ਨਾਲ।
[੬]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ।

ਸਰਬ ਸੁਰਨ ਕੋ ਕੀਨ ਅਵਾਹਨ[੧]।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਏ ਜਹਿਂ ਜਲ ਪਾਵਨ[੨] ॥ ੭੧ ॥
ਨਾਰਦ ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੰਗ ਅਵਾ।
ਗੌਰੀ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੰਭੁ ਸੁਹਾਵਾ।
ਸਸਿ[੩] ਸਵਿਤਾ[੪], ਸਨਿਕਾਦਿਕ, ਪਾਵਕ[੫]।
ਬਰੁਨ, ਕੁਬੇਰੁ, ਸਮੀਰ[੬], ਬਿਨਾਇਕ[੭] ॥ ੭੨ ॥
ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਜੋ ਹੈਂ ਸੁਰ[੮] ਸਾਰੇ।
ਸਭਿ ਆਏ ਸੁਰ ਨਦੀ[੯] ਹਕਾਰੇ'।
ਰਿਖਿ ਮੁਨਿ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਨਯਾਸੀ।
ਤਪੀ ਦਿਗੰਬਰ ਆਏ ਰਾਸੀ ॥ ੭੩ ॥
ਸੁਰ ਸਭਿ ਦੁਤਿਯ ਰੂਪ ਕੋ ਧਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਤਹਾਂ ਪਧਾਰੇ।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਰਬ ਕਰਹਿਂ ਪਦਬੰਦਨ।
ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿਂ ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ[੧੦] ॥ ੭੪ ॥
ਔਰ ਸੇਵ ਸੁਰ ਸਰਬ ਸਮ੍ਹਾਰੀ।
ਕਰਨੀ ਜੇ ਅਹਾਰ ਕੀ ਤਜਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਰ ਮਹਿਂ ਜਲ ਧਾਰਨ।
ਸਾਂਭੀ ਸੇਵਾ ਚਰਨ ਪਖ਼ਾਰਨ[*] ॥ ੭੫ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਅਚਜੋ ਅਹਾਰਾ।
ਉਰ ਹਰਖੇ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ।
ਬਹੁਰੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਰਨ ਪ੍ਰਨਾਮੂ।

---

[੧]ਸੱਦਿਆ।
[੨]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਵਾਲੀ ਭਾਵ ਗੰਗਾ।
[੩]ਚੰਦਰਮਾ।
[੪]ਸੂਰਜ।
[੫]ਅਗਨੀ।
[੬]ਵਾਯੂ।
[੭]ਗਣੇਸ਼।
[੮]ਦੇਵਤੇ।
[੯]ਭਾਵ ਗੰਗਾ ਦੇ।
[੧੦]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ
[*]ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦਿਖਾਲਕੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਤੋਂ ਹੈ, ਦੇਉਤਾ ਪੂਜਣ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਈਸਾ ਆਦਿ ਨੇ ਬੀ ਚਰਨ ਧੋਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਸਭਿ ਅਪਨੇ ਧਾਮੂ ॥ ੭੬ ॥
ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਅਪਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਮਾਈ ਬਰਿ ਕੈ।
ਜਿਉਂ ਹਿਮ[1] ਕੀ ਪੁਤਰੀ[2] ਕਿਤ ਹੋਇ।
ਲਗੇ ਤੇਜ[3] ਜਲ ਹੋਵਤਿ ਸੋਇ[+] ॥ ੭੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਨਰ ਕਹੈਂ, 'ਕਿਨ ਭੰਡਾਰਾ ਕੀਨ?'।
ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਸੈ ਹੋਤਿ ਭਾ, ਨਾਮ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਚੀਨ ॥ ੭੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੰਗਾ ਕੇ ਤੀਰਾ।
ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ।
ਪੁਨ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕੌ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਜਿਨਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਦੁਖ ਹਾਨਾ ॥ ੭੯ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੮ ॥

---

[1]ਬਰਫ।

[2]ਪੁਤਲੀ।

[3]ਗਰਮੀ ਲੱਗਿਆਂ।

[+]ਇਸ ਗੰਗਾ ਦੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਸ ਅਸੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ:-

ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸੁਰਸਤੀ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥
[ਮਲਾਰ ਮ: ੪

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈਨ, ਗੁਰੂ ਹੈਨ, ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹੈਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਸਭ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਕਵਿ ਜੀ ਇਥੇ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੰਗਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਿਹਾ ਕਿ:-

ਜਨ ਕੇ ਚਰਨ ਤੀਰਥ ਕੋਟਿ ਗੰਗਾ ॥ । ਬਿਹਾ: ਮਃ ੫
ਅਠਿਸਠਿ ਤੀਰਥ ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ਪੂਜੇ ਸਦਾ ਵਿਸੇਖੁ ॥ । ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਃ ੧

੬. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਬ੍ਰਿਜ, ਅਯੁੱਧਜਾ, ਤੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ: ਜਗਤਿ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗਤਿ ਜੁਤ, ਨਿਤ ਅਭਿਮਤ ਚਿਤ ਦੇਤਿ।
ਸੂਲ ਹਰੀ ਮੰਗਲ ਕਰੀ, ਜੈ ਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤ ॥ ੧ ॥

ਜਗਤਿ ਜੋਤਿ = ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਜੋਤ ਇਸ ਦੀ, ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਗਮਗਤਿ = ਚਮਕਣਾ ਜਿਸ ਦਾ ਜਗਮਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਤੇਜ ਜਿਸ ਦਾ ਦਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੁਤ = ਚਮਕਣਾ। । ਸੰਸ:, ਦਜੁਤ = ਚਮਕਣਾ]। ਅਭਿਮਤ = ਚਾਹੀ ਹੋਈ, ਮੰਗੀ ਹੋਈ। ਸੰਸ:, ਅਭਿਮਤ]।

ਅਰਥ: ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ ਤੇ ਜਗਮਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਚਮਕਣਾ (ਜਿਸ ਦਾ, ਜੋ) ਸਦਾ ਚਿਤ ਦੀ ਚਾਹੀ (ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ) ਦੇਂਦੀ ਹੈ, (ਜੋ) ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਮੰਗਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ (ਤੈਨੂੰ) ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ: ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿਚ ਤੇਜ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਰਦਾ ਤੇ ਚੰਡੀ ਇਕੋ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੇਖੋ ਅਗਲੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਫੇਰੂ ਸੁਤ! ਸੁਨੀਏ ਕਥਾ।
ਪਿਖੀ ਜਥਾ ਮੈਂ ਕਥਿ ਹੋਂ ਤਥਾ।
ਆਗੈ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਜਿਨ ਮਨ ਬਾਨੀ ॥ ੨ ॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ: ਚਲਸੇ ਜਾਤਿ ਮੋ ਸੰਗਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਬ੍ਰਿਜ ਪਹੁੰਚੇ}
'ਅਬੈ ਦੇਖੀਏ ਕਾਨ੍ਹ[1] ਕੀ ਬ੍ਰਿੱਜ ਸ਼ਾਲਾ[2]।
ਜਹਾਂ ਆਵਤਾਰੰ ਧਰਜੋ ਕੰਸ਼ ਨਾਸੂ[3]।
ਕਿਯੋ ਹੈ ਕਲੋਲੰ ਜਸ਼ੋਧਾ[4] ਅਵਾਸੂ ॥ ੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਰਵਿ ਕੀ ਤਨਿਯਾ[5] ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਤਿ[6]
ਖੇਲਤਿ ਸ਼ਜਾਮ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਯੋ।
ਗਿਰ ਪੈ ਚਢਿ ਧੇਨੁ ਚਰਾਵਨ ਕੀਨਿ
ਧਰਾ ਬਹੁ ਭਾਰ ਕੋ ਜਾਂਹਿ ਮਿਟਾਯੋ।
ਕੁਲ ਦੈਤਨ ਕੇ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ
ਮਿਲ ਗ੍ਵਾਰਨ ਸੰਗ ਮੈਂ ਖੇਲ ਮਚਾਯੋ'।

---

[1]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।
[2]ਬ੍ਰਿਜ ਅਸਥਾਨ।
[3]ਕੰਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ ਨੇ।
[4]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ।
[5]ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਭਾਵ ਜਮਨਾ।
[6]ਭਾਵ, ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਮ ਸੋਂ ਇਹ ਬੈਨ ਕਹੇ ਜਬ ਲੌ
ਤਬ ਲੌ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮ ਸਮੀਪ ਦਿਸਾਯੋ ॥ ੪ ॥
ਗਿਰ ਏਕ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਬੈਠਿ ਗਏ
ਤਬ ਬੈਨ ਭਨੇ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਜਮਨਾ ਤਟ ਕੂਟ[1] ਪਰਜੋ ਕਿਹ ਭਾਂਤਿ ਸੋ
ਦੂਸਰ ਨਾਂਹਿ ਸਮੀਪ ਦਿਸਾਨਾ[2]।
ਉਰ ਮੇਰੇ ਸੰਦੇਹ ਭਯੋ ਅਤਿਸ਼ੈ'
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ। '
ਜਬ ਰਾਮ ਬੰਧਾਯੋ ਹੈ ਸਾਗਰ[3] ਸੇਤੁ[4]
ਪਰਾ ਤਬ ਕੋ ਗਿਰ ਹੈ ਇਹ ਥਾਨਾ' ॥ ੫ ॥
[5]'ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਹੋ ਇਹ ਕੋ'
ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਸੁਨੀਯੇ ਮਰਦਾਨਾ!।
ਜਬ ਸਾਗਰ ਸੇਤੁ[6] ਸੰਪੂਰਨ ਭਾ {ਬ੍ਰਿਜ ਪਰਬਤ ਦੀ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ}
ਰਘੁਬੀਰ ਤਬੈ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨਾ।
-ਗਿਰ ਗੇਰ, ਨ ਆਨਹੁ ਔਰ ਅਬੈ-
ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਖੈ ਇਹ ਠਾਂ ਹਨੁਮਾਨਾ।
ਛਿਤਿ ਪੈ ਧਰਿ[7] ਬੈਸ ਰਹਾ ਗਿਰ ਕੋ
ਰਘੁਬੀਰ ਕੇ ਤੀਰ ਨ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ ॥ ੬ ॥
ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਤਜੇ ਗਿਰ ਬਾਂਦਰ
ਰਾਮ ਕੇ ਤੀਰ ਗਏ ਸਭਿ ਧਾਈ।
ਸ਼੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਬਿਲੋਕਿ ਕਹੈਂ
-ਹਨੂੰਮਾਨ ਬਲੀ ਨਹਿੰ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ-।
ਯੌਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਸੰਗ ਹੁਤੌ ਜੁ
ਸਭੈ[8] ਕਹਿ ਕੈ ਤਬ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ-।
ਰਾਮ ਕਹੈ -ਤਹਿੰ ਜਾਹੁ ਅਬੈ

---

[1]ਪਰਬਤ।
[2]ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ।
[3]ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ।
[4]ਪੁਲ।
[5]ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ।
[6]ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਲ।
[7]ਧਰਕੇ।
[8]ਸਾਰੀ ਗੱਲ।

ਇਕ ਬਾਂਦਰ ਆਨਹੁ ਬੇਗ ਬੁਲਾਈ- ॥ ੭ ॥
ਧਾਇ ਗਯੋ ਹਨੁਮਾਨ ਸਮੀਪ
-ਚਲੌ ਰਘੁਬੀਰ ਨੈ ਬੇਗ ਬੁਲਾਵਾ-।
[੧]-ਮੇਰੋ ਨ ਜਾਨ ਬਨੈ ਇਹ ਭਾਂਤਿ-
ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸਭੈ ਕਹਿ ਕੈ ਸਮਝਾਵਾ।
ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਰਾਮ ਸਮੀਪ
ਗਯੋ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਾ।
-ਆਵਤਿ ਹੈ ਨ ਪ੍ਰਭੰ ਜਨਨੰਦਨ[੨]
ਮੋ ਸੰਗ ਐਸੇ ਹੀ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ ॥ ੮ ॥
ਯਾਂਹਿ ਪਹਾਰ ਉਪਾਰਨ ਮੈਂ ਜਬ
ਲਾਗਜੋ[੩] ਤਬੈ ਇਵ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
-ਮੋਹਿ ਉਚਾਵਹੁ[੪] ਨਾਂਹਿ ਅਬੈ
ਜਿ ਉਚਾਵਹੁ ਤਉ ਸੁਨੀਏ ਮਨ ਲਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਜਹਾਂ ਪਦ ਪੰਕਜ
ਤਾਂ ਕੇ ਤਰੇ ਮੁਹਿ ਦੇਹੁ ਟਿਕਾਈ।
ਆਨ ਸਥਾਨ ਬਿਖੈ ਜਿ ਧਰੋ
ਤਿਹ ਥਾਨ ਤੇ ਨੀਕੇ ਰਹੋਂ ਇਹ ਥਾਂਈ- ॥ ੯ ॥
ਸੌਂਹ ਪਹਾਰ ਕੇ ਸੰਗ ਕਰੀ
-ਰਘੁਬੀਰ ਖਰੇ ਜਹਿਂ ਸਾਰੰਗ ਪਾਨੀ[੫]।
ਤਾਂ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੁੰਦਰ ਨੀਚੇ ਮੈਂ
ਦੇਉ ਟਿਕਾਇ, ਭਲੇ ਮੰਨਿ ਬਾਨੀ[੬]-।
ਯੌਂ ਕਹਿ ਕੈ ਕਰ ਲੀਨ ਉਚਾਇ
ਚਲਯੋ ਮਗ ਤੂਰਨ ਜੋ ਬਲਖਾਨੀ[੭]।
ਸੇਤੁ ਸਪੂਰਨ ਹੋਇ ਗਯੋ ਤਬ
ਆਪ ਨੈ ਆਇਸੁ ਯੌਂ ਫੁਰਮਾਨੀ ॥ ੧੦ ॥

---

[੧]ਹਨੂੰਮਾਨ ਬੋਲਿਆ।
[੨]ਪੌਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ = ਹਨੂਮਾਨ।
[੩]ਜਦ ਮੈਂ ਇਹ ਪਹਾੜ ਪੁੱਟਣ ਲੱਗਾ।
[੪]ਚੁਕੋ।
[੫]ਧਨੁਖ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ।
[੬]ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਕੇ।
[੭]ਭਾਵ ਹਨੂਮਾਨ।

-ਜੋ ਜਿਹ ਥਾਨ ਬਿਖੈ ਗਿਰ ਲਜਾਵਤ
ਸੋ ਤਿਹ ਥਾਨ ਮੈਂ ਦੇਹੁ ਟਿਕਾਈ-।
ਆਇਸੁ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕੈ
ਅਸਮੰਜਸ[1] ਜਾਨਿ ਰਿਦੈ ਕਪਿਰਾਈ[2]।
-ਜੇ ਨ ਤਜੋਂ ਧ੍ਰਮਦਾਸਨ[3] ਕੋ ਸੋਊ
ਨਾਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤਿ, ਹੈ ਨਾਂਹਿ ਭਲਾਈ[4]।
ਤੇ ਤਜਿ ਜਾਉਂ, ਗਿਰਾ ਮਮ ਝੂਠ ਹ੍ਵੈ-
ਐਸ ਬਿਚਾਰਿ ਰਹ੍ਯੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੧੧ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ
-ਜੁਗਿ ਦ੍ਵਾਪਰਿ ਮੈਂ ਧਰਿ ਹੋਂ ਅਵਤਾਰੂ।
ਊਪਰ ਤਾਂ ਕੇ ਬਿਲਾਸ ਕਰੌਂ
ਚਿਰ ਕਾਲ ਲੌਂ ਮੈਂ ਪਗ ਸੰਗ ਬਿਹਾਰੂੰ[5]-।
ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਨੁਮਾਨ ਕੇ ਤੀਰ
ਗਯੋ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੂ।
ਤੌ ਹਨੁਮਾਨ ਪਯਾਨ ਕੀਓ
ਜਹਿਂ ਠਾਂਢੇ ਹੁਤੇ ਰਘੁਬੰਸ ਕੁਮਾਰੂੰ[6] ॥ ੧੨ ॥
ਤਬ ਕੋ ਇਹ ਥਾਨ ਧਰਾ ਸੁ ਧਰਾਧਰ[7]
ਧਾਰਿ[8] ਅਵਤਾਰ ਮੁਰਾਰਿ[9] ਸੁਹਾਏ।
ਸਭਿ ਗੋਪਨ[10] ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਮਧੁਸੂਦਨ[11]
ਬਾਲਿਕ ਸੰਗ ਮੈਂ ਖੇਲ ਮਚਾਏ।
ਇਹ ਜਾਨਿ ਪੁਨੀਤ ਪਹਾਰ ਬਡੋ
ਪਦ ਕੇਸ਼ਵ ਨੇ ਬਹੁ ਕਾਲ ਲਗਾਏ।

---

[1]ਕਠਨਤਾ।
[2]ਬਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ = ਹਨੂਮਾਨ।
[3]ਦਾਸ ਧਰਮ ਜੋ ਆਗਜਾ ਪਾਲਨ ਹੈ।
[4]ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।
[5]ਵਿਚਰਾਂਗਾ।
[6]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ।
[7]ਪਰਬਤ ਪਿਆ ਹੈ।
[8]ਧਾਰਕੇ।
[9]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ।
[10]ਗੋਪੀਆਂ।
[11]ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।

ਜਿਹ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ ਸਭਿ ਦੈਤਨ ਕੇ ਕੁਲ
ਔਰ ਧਰਾ[1] ਬਹੁ ਭਾਰ ਮਿਟਾਏ[*]' ॥ ੧੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ[2] ਤਟ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ, ਬੈਠੇ ਸਰਬ ਸੁਨਾਇ।
ਮਰਦਾਨਾ ਹਰਖਤਿ ਭਯੋ, ਗਿਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੋ ਪਾਇ ॥ ੧੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਸਥਾਨ ਮੇਲਾ ਥੋ ਭਾਰੀ।
ਪਰਬ ਲਖ੍ਯੋ ਆਏ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਬੈਰਾਗੀ, ਜਤੀ।
ਬਹੁਤ ਬੈਸ਼ਨੋ, ਦਿਸ਼ਪਟ[3], ਸਤੀ[4] ॥ ੧੫ ॥
ਤਪੀ ਔਰ ਸੰਨਯਾਸੀ ਆਏ।
ਬ੍ਰਿੱਜ ਬਿਖੈ ਨਰ ਪੁੰਜ ਸੁਹਾਏ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਸਭਿ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥ ੧੬ ॥
ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਵਰਤ੍ਯਾ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਸੁੱਧ ਆਤਮੈ ਨਰ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
ਭਵ ਬੰਧਨ ਕੇ ਬਾਂਧੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਛੂਟਨ ਹੋਇ ਨ ਤਨ ਕੋ ਕਬ ਹੀ ॥ ੧੭ ॥
ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਲੋਭ ਅਹੰਕਾਰਾ।
ਇਨ ਮਹਿਂ ਵਰਤ੍ਯਾ ਮੋਹ ਗੁਬਾਰਾ।
ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਧਰਿ ਦੰਭ ਅਨੇਕਾ।
ਬਾਤ ਬਨਾਇਂ ਸੁਨਾਇ ਬਿਬੇਕਾ ॥ ੧੮ ॥
ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਮਹਿਂ ਗੋਤੇ ਖਾਵਤਿ।
ਬਹੁ ਪਖੰਡ ਕਰਿ ਨਰਨ ਦਿਖਾਵਤਿ।
ਜਾਮਨਿ ਮਹਿਂ ਕੁਕਰਮ ਅਸ ਕਰਹੀਂ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਧਕਾ ਬੇਖਨ[5] ਧਰਹੀਂ ॥ ੧੯ ॥
ਸਿਸ[1] ਕੁਮਾਰਨਾਰੀ[2] ਧਰਿ ਬੇਖਹਿਂ[3]।

---

[1]ਧਰਤੀ ਦੇ।
[*]ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਥਾ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ ਲੱਭ ਕੇ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਪਰ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਓਥੇ ਹੈ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਉਲਟਾਇਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਸ ਦਾ ਹੈ।
[2]ਜਮਨਾ।
[3]ਦਿਗੰਬਰ।
[4]ਸਤ ਵਾਲੇ।
[5]ਭੇਖਾਂ ਨੂੰ।

ਕਰਹਿਂ ਨ੍ਰਿੱਤਕਾਰੀ, ਨਰ ਦੇਖਹਿਂ।
ਬਾਲਕ[4] ਔਰ ਅੰਗਨਾ[5] ਦੋਊ।
ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਂਗ ਕਰਿ ਸੋਊ ॥ ੨੦ ॥
ਨਰ ਮਲੀਨ ਬੁੱਧੀ ਤਿਨ ਦੇਖਹਿਂ।
ਉਪਜਾਵਤਿ ਤਨ ਕਾਮ ਵਿਸ਼ੇਖਹਿਂ।
ਬਾਲਕ ਪੁਨ ਤਿਨ ਅੰਗਨ ਸੰਗਾ।
ਭੋਗ ਕਰਹਿਂ ਨਰ ਹੋਇ ਨਿਸ਼ੰਗਾ ॥ ੨੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਜਾਨਿ ਕੇ, ਤਬ ਰਬਾਬ ਬਜਵਾਇ ॥
ਸਬਦ ਉਚਾਰਯੋ ਰਾਗ ਸੋਂ, ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਿਂ ਗਾਇ ॥ ੨੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਸੋਈ ਚੰਦੁ ਚੜਹਿ ਸੇ ਤਾਰੇ ਸੋਈ ਦਿਨੀਅਰੁ ਤਪਤ ਰਹੈ ॥
ਸਾ ਧਰਤੀ ਸੋ ਪਉਣੁ ਝੁਲਾਰੇ ਜੁਗ ਜੀਅ ਖੇਲੇ ਥਾਵ ਕੈਸੇ ॥੧॥
ਜੀਵਨ ਤਲਬ ਨਿਵਾਰਿ ॥
ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣਾ ਕਰਹਿ ਧਿਙਾਣਾ ਕਲਿ ਲਖਣ ਵੀਚਾਰਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਿਤੈ ਦੇਸਿ ਨ ਆਇਆ ਸੁਣੀਐ ਤੀਰਥ ਪਾਸਿ ਨ ਬੈਠਾ ॥
ਦਾਤਾ ਦਾਨੁ ਕਰੇ ਤਹ ਨਾਹੀ ਮਹਲ ਉਸਾਰਿ ਨ ਬੈਠਾ ॥੨॥
ਜੇ ਕੋ ਸਤੁ ਕਰੇ ਸੋ ਛੀਜੈ ਤਪ ਘਰਿ ਤਪੁ ਨ ਹੋਈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਲਏ ਬਦਨਾਵੀ ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ ॥੩॥
ਜਿਸੁ ਸਿਕਦਾਰੀ ਤਿਸਹਿ ਖੁਆਰੀ ਚਾਕਰ ਕੇਹੇ ਡਰਣਾ ॥
ਜਾ ਸਿਕਦਾਰੈ ਪਵੈ ਜੰਜੀਰੀ ਤਾ ਚਾਕਰ ਹਥਹੁ ਮਰਣਾ ॥੪॥
ਆਖੁ ਗੁਣਾ ਕਲਿ ਆਈਐ ॥
ਤਿਹੁ ਜੁਗ ਕੇਰਾ ਰਹਿਆ ਤਪਾਵਸੁ ਜੇ ਗੁਣ ਦੇਹਿ ਤ ਪਾਈਐ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਸਰਾ ਨਿਬੇੜੀ ਕਾਜੀ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਆ ॥
ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬੇਦੁ ਅਥਰਬਣੁ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਲਹਿਆ ॥੫॥
ਪਤਿ ਵਿਣੁ ਪੂਜਾ ਸਤ ਵਿਣੁ ਸੰਜਮੁ ਜਤ ਵਿਣੁ ਕਾਹੇ ਜਨੇਊ ॥
ਨਾਵਹੁ ਧੋਵਹੁ ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਵਹੁ ਸੁਚ ਵਿਣੁ ਸੋਚ ਨ ਹੋਈ ॥੬॥
ਕਲਿ ਪਰਵਾਣੁ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਣੁ ॥ ਪੋਥੀ ਪੰਡਿਤ ਰਹੇ ਪੁਰਾਣ ॥

---

[1]ਮੁੰਡੇ, ਲੜਕੇ।
[2]ਜੁਆਨ ਕੁੜੀਆਂ।
[3]ਭੇਸ ਧਾਰਕੇ।
[4]ਲੜਕੇ ਤੇ।
[5]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਭਇਆ ਰਹਮਾਣੁ ॥ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਤੂ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥੭॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਏਦੂ ਉਪਰਿ ਕਰਮੁ ਨਹੀ ॥
ਜੇ ਘਰਿ ਹੋਦੈ ਮੰਗਣਿ ਜਾਈਐ ਫਿਰਿ ਓਲਾਮਾ ਮਿਲੈ ਤਹੀ ॥੮॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਸ਼ਬਦ ਬਸਾਯੋ।
ਰਾਮਕਲੀ ਸੁ ਰਾਗ ਮਹਿਂ ਗਾਯੋ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਆਏ।
ਪ੍ਰੀਤ ਧਾਰਿ ਬੈਸੇ ਤਿਹ ਥਾਏਂ ॥ ੨੩ ॥
ਕੇਤਿਕ ਪੰਡਿਤ ਤਿਨੈ ਮਝਾਰੀ।
ਸਬਦ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਇਸ ਕੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਈਏ ਹਮ ਕੋ।
ਸੰਤ ਰੂਪ ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਤੁਮਕੋ' ॥ ੨੪ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਅਰਥ ਬਖਾਨਾ।
'ਇਕ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਸੁਨਹੁ ਸੁਜਾਨਾ!।
ਸਸਿ ਰਵਿ, ਉਡ[੧], ਛਿਤਿ[੨], ਬਾਇ[੩], ਸੁ ਤੈਸੇ।
ਤ੍ਰੈ ਜੁਗ ਮਹਿਂ ਵਰਤਹਿ ਥੀ ਜੈਸੇ ॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਾਨਵ ਮਲਿਨ ਬੁਧੀ ਭਏ, ਯਾ ਤੇ ਕਲੀ[੪] ਲਖਾਇ[੫]।
ਪੁਨ ਇਨ ਕੋ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਕਜਾ[੬], ਕਲਿ[੭] ਜੇ ਨਰ ਜਨਮਾਇ[੮] ॥ ੨੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਬਰਖਾ ਬਿਖੈ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜੈਸੇ।
ਉਪਜਤਿ ਬਿਨਸਤਿ ਹੈਂ ਇਹ ਤੈਸੇ।
ਜੋ ਕਲਿਜੁਗ, ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਨ ਆਯੋ।
ਬੈਠਯੋ ਕਿਤੇ ਦੁਰਗ[੯] ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥
ਜੋ ਲੱਖਣ ਅਬ ਮਨੁਜ ਕਰਾਈ।
ਯਾਂ ਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਪਰਤ ਲਖਾਈ[੧੦]।

---

[੧]ਤਾਰੇ।
[੨]ਧਰਤੀ।
[੩]ਵਾਯੂ।
[੪]ਕਲਜੁਗ।
[੫]ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[੬]ਭਾਵ ਉਮਰਾ ਥੋੜੀ ਹੈ।
[੭]ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ।
[੮]ਜਨਮਦੇ ਹਨ।
[੯]ਕਿਲ੍ਹਾ।
[੧੦]ਭਾਵ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਤ ਸਤ, ਤਪ ਹ੍ਵੈ ਪੂਰਾ ਨਾਂਹੀ।
ਨਾਮ ਜਪੈ ਤਿਹ ਕਹਿਂ[੧] ਬਦਰਾਹੀ ॥ ੨੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਤਿ ਜੁਗ ਪਾਪੀ ਏਕ ਤੇ, ਦੇਸ਼ ਮਾਰਿਯੇ ਸੋਇ।
ਤ੍ਰੇਤੇ ਨਗਰੀ ਪੀੜੀਯੇ, ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਕੁਲ ਅਘ ਹੋਇ ॥ ੨੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਲਿਜੁਗ ਪਾਪ ਕਰੈ ਸੋ ਪਾਵਤਿ।
ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਹ ਕੋ ਬਖਸ਼ਾਵਤਿ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਕਰੋ ਉਧਾਰਾ।
ਇਸ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਕੋ ਉਪਚਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥
ਬੇਦ ਅਥਰਬਣ ਮਥਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ।
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗਤਿ ਦੇਵਤਿ ਅਬ ਹੀ।
ਨਾਵਣ ਧੋਵਣ ਬਿਰਥਾ ਸਾਰੇ।
ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਮਲ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰੇ ॥ ੩੧ ॥
ਸਚ ਨ ਕਮਾਵਹੁ ਹੋਇ ਨ ਸੋਚੂ।
ਸੱਚ[*] ਨਾਮ ਕਰਿ ਬੰਧਨ ਮੋਚੂ[੨]।
ਮਨ ਮਲੀਨ ਤਨ ਕਰਹਿ ਪਖੰਡਾ।
ਸੇ ਨਰ ਸਹੈ ਅਧਿਕ ਜਮ ਡੰਡਾ ॥ ੩੨ ॥
ਰੁਚਿਰ ਰੰਗ ਜੋ ਹੋਇ ਮਯੂਰਾ[੩]।
ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ ਅਤਿਸ਼ੈ ਰੂਰਾ।
ਬੀਨ ਬੀਨ[੪] ਕਿਰਮਨ[੫] ਕੋ ਖਾਹੀ।
ਤਿਉਂ ਦੰਭੀ ਭੇ ਅਬ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਪੁਨ ਲੋਭ ਅਧੀਨਾ।
ਅਹੰਕਾਰ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਨ ਭੀਨਾ।
ਪਾਇਂ ਨਰਕ ਮੈਂ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਬ ਪਛੁਤਾਹਿਂ ਫਸੇ ਜਮ ਜਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਿਲਹਿ ਵਡਾਈ ਨਾਮ ਤੇ, ਇਸ ਊਪਰ ਨਹਿਂ ਔਰ।
ਮਿਲਹਿਂ ਉਲਾਮੇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ, ਗੁਰ ਤਜਿ ਜਾਚਹਿਂ ਹੋਰ' ॥ ੩੫ ॥

---

[੧]ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਲੋਕੀ।
[*]ਪਾ:-ਸਤਿ।
[੨]ਨਾਸ਼।
[੩]ਮੋਰ।
[੪]ਚੁਣ ਚੁਣਕੇ।
[੫]ਕੀੜਿਆਂ।

ਚੌਪਈ: ਜਬ ਸਤਿਗੁਰ ਅਸ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
ਦੰਭੀ ਲੱਜਿਤਿ ਸਭਾ ਮਝਾਰੇ।
ਪੰਡਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੈ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।
'ਕਿਹ ਉਪਾਸਨਾ ਤੁਮ ਮਨ ਠਾਨੀ? ॥ ੩੬ ॥
ਨਿਰਗੁਨ ਕੈ ਸਰਗੁਨ ਕੀ ਸੇਵਾ।
ਕਿਹ ਕੀ ਕਰਹੁ? ਕਹੋ ਨਿਜ ਭੇਵਾ'।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ[੧] ਦ੍ਵੈ ਨਹੀਂ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥
ਭੇਦ ਹੋਏ ਤੌਂ ਪ੍ਰਿੱਥਕ[੨] ਸੇਵਾ।
ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਲਖਹੁ ਅਭੇਵਾ[੩]।
ਜੋ ਦੋਨੋ ਮੈਂ ਭੇਦ ਪਛਾਨੇ।
ਸੋ ਮਾਨਵ ਜਾਨਹੁ ਅਨਜਾਨੇ ॥ ੩੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਰਗੁਣ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿ ਦੇਹਿ ਮੈਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਤਿ ਹੈ ਸੋਇ।
ਬ੍ਰਿਜ ਮੈਂ ਕਰੈ ਕਲੋਲ ਪੁਨ, ਤਨ ਧਰਿ ਸਰਗੁਣ ਸੋਇ ॥ ੩੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ[*] ਭੇ ਹਜਾਂ[੪] ਅਵਤਾਰਾ।
ਜਿਨ ਅਵਨੀ ਕੋ ਭਾਰ ਨਿਵਾਰਾ।
ਤਿਹ ਕੇ ਚਰਿਤ ਰਿਦੈ ਤੁਮ ਧਾਰੋ।
ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੈ[੫] ਕਪਟ ਬਿਸਾਰੋ ॥ ੪੦ ॥
ਭਵ ਬੰਧਨ ਮੈਂ ਦਿਢ ਜੇ ਬਾਂਧੇ।

---

[੧]ਵੱਖ-ਵੱਖ।
[੨]ਵੱਖਰੀ।
[੩]ਭੇਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ।
[*] ਅੰਕ ੪੩ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਸੁੱਧ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਏਥੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੋ ਦਿੱਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਸੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਮੰਨਣ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਓਹ ਸਾਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਜੋ ਹੁਣ ਸਰਗੁਣ ਨਹੀਂ ਸੇ, ਉਪਾਸ਼ਖ ਬਣ ਜਾਂਦੇ, ਪਰ ਓਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅਣਮਿਲਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮੰਨਣੋ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਜੂਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਮੰਨਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਣਾ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਓਹ ਸਦਾ ਅਜੋਨੀ ਹੈ। ਯਥਾ-'ਸੋ ਮੁਖੁ ਜਲਉ ਜਿਤੁ ਕਹਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਜੋਨੀ ॥ [ਭੈਰਉ ਮਃ ੫

ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕਰ ਪੁਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਮੁਕੰਦ ॥
ਕਉਨ ਕਾਜ ਕਹਾਹਿਗੇ ਤੇ ਆਨ ਦੇਵਕਿ ਨੰਦ ॥ [ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦, ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ

[੪]ਇੱਥੇ।
[੫]ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ ਹੋਕੇ।

ਛੁਟਹਿਂ ਤਿਨਹਿ ਤੇ ਹਰਿ ਆਰਾਧੇ।
ਕਲਮਲ ਕਰਹੁ ਅੰਤ ਦੁਖਦਾਈ।
ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਸਭਿ ਹੋਇ ਸਹਾਈ ॥ ੪੧ ॥
ਕਲ ਮਹਿਂ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਪਰਧਾਨਾ।
ਅਪਰ ਨ ਜਾਨਹੁ ਇਸੇ ਸਮਾਨਾ।
ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।
ਕਸ਼ਟ ਹੋਇ, ਜੇ ਦੰਭ ਕਮਾਵਹੁ' ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਦਯਾ ਸਦਨ ਕੇ ਬਦਨ ਤੇ, ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਗਤਿਦੈਨ।
ਰਿਦੈ ਸ਼ੁੱਧ ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ, ਸਿੱਖ ਭਏ ਮਨ ਚੈਨ ॥ ੪੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਜਿਤੇ ਹੁਤੇ ਜਾਤ੍ਰੀ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਵਤਿ ਧਾਈ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿ ਕੈ।
ਬਿਨੈਂ ਭਨੈਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਬਿਚਰਿ ਕੈ ॥ ੪੪ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿਯੇ ਛਲ ਖੋਇ।
ਅਸ ਜਿ ਕਰਹੁ ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਹੋਇ' ॥ ੪੫ ॥
ਦਿਵਸ ਤੀਨ ਤਹਿਂ ਰਾਖਯੋ ਡੇਰਾ।
ਕਰਿ ਕੈ ਮਰਦਨ[1] ਦੰਭ ਘਨੇਰਾ।
ਆਗੈ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਜਾਂਹਿ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ੪੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਰਤਜੋਂ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕੋ
ਦੁਖਨਾਸ਼ਕ ਸੁਖਦਾਇ।
ਨਗਰ ਅਜੁੱਧਜਾ ਜਹਿਂ ਹੁਤੋ
ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਪੁਹੰਚੇ ਆਇ ॥ ੪੭ ॥ {ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਯੁੱਧਜਾ ਵਿੱਚ}

ਚੌਪਈ: ਸਰਿਤਾ ਪਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਦੰਭ ਕੀਨ ਜਿਨ ਚੂਰਨ।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਰ ਆਏ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੪੮ ॥
ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।

---
[1]ਨਾਸ਼।

ਬੈਠੇ ਪੰਡਤ ਆਨ ਸਮੀਪਾ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਹਰਖਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਨਿਹਰਿ ਕੈ ॥ ੪੯ ॥
ਭਈ ਸਮੀਪ ਭੂਰ ਜਬ ਭੀਰਾ।
ਬੋਲੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ।
'ਰਾਮ ਗਏ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਿ ਨਗਰੀ[1]।
ਨੀਚ ਉਚ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਗਰੀ ॥ ੫੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਹ ਆਈ ਕਿਹਤੇ ਅਬਹਿ, ਦੀਸਤਿ ਊਚੇ ਧਾਮ'।
ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਸਭਿ ਕਹਤਿ ਭੇ, 'ਜੀਅ[2] ਲਏ ਸੰਗਿ ਰਾਮ[3] ॥ ੫੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੰਦਰ ਸਭਿ ਧਰਨੀ ਧਰ ਰਹੇ।
ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਜੀਵ ਜੇ ਅਹੇ[*]'।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਸੁ, ਦਰਸੁ ਨਿਹਾਰੇ[4] ॥ ੫੨ ॥
ਅਬ ਤੁਮ ਤਿਹ ਕੋ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮੂ।
ਹੋਹਿ ਤੁਮਾਰੋ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮੂ।
ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਭਗਤੀ ਉਰ ਧਾਰੋ।

---

[1]ਮੁਰਾਦ ਅਜੁੱਧਿਆ ਨਗਰੀ ਤੋਂ ਹੈ।
[2]ਜੀਵ।
[3]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ।
[*]ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਆਮ ਪਰਸਿੱਧ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਅਜੁੱਧਜਾ ਨਗਰੀ ਬੈਕੁੰਠਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਮੁਰਾਦ ਤਾਂ ਨਿਰੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਗਰੀ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਤਰ ਗਏ ਸਨ; ਪਰ ਲੋਕੋਕਤੀ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਘਰ ਘਾਟ ਕੋਠੇ ਮਹਿਲ, ਟੀਹਾਟੰਬਾ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਓਥੇ ਜਾ ਪੁਜੇ। ਇਹ ਗ਼ਲਤੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਦਰੁਸਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਜੀ ਨਗਰੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸੀ, ਨਗਰੀ ਦੇ ਲੋਕੀ ਗਏ ਸਨ। ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਲੋਕ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਗਏ, ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪੋ ਤਾਂ ਤਰੋਗੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ-ਮੂੰਹ ਤੱਕਣ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸੂਲ ਇਹ ਹੈ 'ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ। ' ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸੇ, (ਯਥਾ:-ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਂਧਿਓ ਸੇਤੁ ਬਿਧਾਤੈ ॥ ਤਥਾ:- ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਇਰਿ ਪਾਹਣ ਤਾਰੇ ॥) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾਲ ਲੋਕੀ ਤਰ ਗਏ। ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਫਲ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੁਕਤਿ ਪਦ ਪਾਓ। ਇਸ ਥਾਂ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੬੮ ਵਿਚ ਜਦ ਏਹ ਲੋਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਆਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ:-'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਤ ਚਿੱਤਾ' ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ।
[4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿਆ।

ਧਜਾਨ ਕਰੋ ਬੰਧਨ ਛੁਟਕਾਰੋ ॥ ੫੩ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਸਫਲ ਸੁਖਦਾਈ।
ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਹ੍ਵੈ ਅੰਤ ਸਹਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਵਹੁ ਤਜਹੁ ਬਿਕਾਰਾ।
ਆਪ ਤਰਹੁ ਕਰਿ ਪਿਤਰ ਉਧਾਰਾ' ॥ ੫੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਬੂਝਨ ਕਿਯੋ, 'ਗੁਰੂ ਕਿਤਿਕ ਪਰਕਾਰ?'।
ਉੱਤਰ ਦੇਨੇ ਹੇਤੁ ਤਬ, ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥ ੫੫ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਗੁਰ*, ਇਕ ਅਵਧੂਤਾ[1]। {ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਰੂ}
ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਇਕ ਜੇ ਮਤਿਪੂਤਾ[2]।
ਲੱਖਜਨ ਸੁਨਹੁ ਭਿੰਨ ਮਨ ਮਾਨਹੁ।
ਜੇ ਪੰਡਿਤ ਤਿਨ ਕਉ ਇਉਂ ਜਾਨਹੁ ॥ ੫੬ ॥
ਅਨਤਾਰੂ[3] ਜਿਉਂ ਬਚਨ ਅਲਾਇ।
-ਨਦੀ ਪਾਰ ਤਟ[4] ਹੋਤਿ ਲਖਾਇ।
ਤਰਹੁ ਤਾਂਹਿ ਹੋਵਹੁਗੇ ਪਾਰੁ-।
ਤਰ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੂ ॥ ੫੭ ॥
ਆਪ ਨ ਕਰਹਿ ਦੇਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਪੰਡਿਤ ਗੁਰ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਐਸਾ।
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਨ ਕਰਹਿ ਬਖਜਾਨਾ।
ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਹਿਂ ਬੈਸ ਬਿਹਾਨਾ[5] ॥ ੫੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੁੰਨ ਮਿਲਨ ਕੋ ਜਾਨੀਏ, ਹੋਤਿ ਨ ਰਿਦੈ ਗਿਆਨ[1]।

---

* ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਪਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਜਪਦਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਣ ਦੀ ਸੱਤਜਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਜੋ ਦਸੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਇਸ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਓਹ ਦਸੇ ਆਪ ਹੀ ਸਨ। ਏਹ ਦਸ ਮੂਰਤੀਆਂ ਧੁਰੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਇਹ ਰੱਬ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਅਜੋਨੀ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ' ਤੇ 'ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਿੱਖਜਾ ਦਾਤੇ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਇਕ ਸਾਧੂ ਤੋਂ ਲੈ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡੇ ਭਗਤਾਂ ਤਕ ਜੋ ਹੋਏ ਹਨ ਓਹ ਜੀਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਉਠ ਪਰਮ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਅੱਪੜੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸ਼ੰਕਰ ਦਿਆਲ ਫੈਜ਼ਾਬਾਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਟੀਕੇ ਦੇ ਦੀਬਾਚੇ ਵਿਚ ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ 'ਗੁਰਜਜੋਤੀ' ਦੇ ਕਾਯਮ ਮੁਕਾਮ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੱਸਕੇ, ਗੁਰੂ ਜਜੋਤੀ ਨੂੰ ਉਚੇਰਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜਜੋਤੀ ਦਾ ਪੂਰਨ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

[1]ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਅਨਪੜ੍ਹ ਪਰ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ।

[2]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

[3]ਜੋ ਤਰ ਨਾ ਸੱਕੇ।

[4]ਕੰਢਾ।

[5]ਬੀਤਦੀ ਹੈ।

ਪੁਨ ਜੋ ਹੈ ਅਵਧੂਤ ਗੁਰ, ਬਿੱਦਜਾ ਤੇ ਅਨਜਾਨ ॥ ੫੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਿਲਾ ਸੰਤ ਕੋ ਜੋਗਹਿ[੨] ਪਾਯੋ।
ਭਯੋ ਗਯਾਨ ਉਰ ਮੋਹ ਮਿਟਾਯੋ।
ਆਪ ਤਰੈ ਭਵ ਸਾਗਰ ਸੋਇ।
ਔਰ ਉਧਾਰ ਨ ਤਿਹ ਤੇ ਹੋਇ ॥ ੬੦ ॥
ਜਿਉਂ ਜਲ ਬਿਖੈ ਲਸ਼ਟਕਾ[੩] ਜਾਈ।
ਆਪ ਤਰੈ ਨਹਿਂ ਔਰ ਤਰਾਈ।
ਪੁਨ ਜੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਗੁਰ ਜਾਨਹੁ।
ਸਭਿ ਵਿੱਦਯਾ ਮਹਿਂ ਨਿਪੁਨ[੪] ਪਛਾਨਹੁ ॥ ੬੧ ॥
ਤਿਨ ਕੋ ਮਿਲਹਿਂ ਮਨੁਜ ਜੇ ਜਾਈ।
ਹ੍ਵੈ ਉਧਾਰ ਸਹਿਜੇ ਗਤਿ ਪਾਈ।
ਜਿਹ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਗਿਆਨਾ।
ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸੁਖਦਾਨਾ ॥ ੬੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿਨ ਕੇ ਦੇਖਿ ਅਚਾਰ, ਨਰ ਜੇ ਕੋ ਆਪ ਕਮਾਇ।
ਸ੍ਵਸਤ[੫] ਹੋਤਿ ਤਿਨ ਕੋ ਸਦਾ, ਜਮਪੁਰਿ ਸੋ ਨਹਿਂ ਜਾਇਂ ॥ ੬੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਰ ਜਿਹ ਪਾਰ ਲੰਘਾਵਨ ਹੋਇ।
ਪਾਰ ਕਰੈ ਕੇਵਟ[੬] ਸਮ ਸੋਇ।
ਕਿਸੀ ਤੁਲਾ ਦੇ, ਕਿਹ ਸਰਨਾਈ[੭]।
ਕਿਸਹੂੰ ਨੌਕਾ[੮] ਦੇਤਿ ਚਢਾਈ ॥ ੬੪ ॥
ਤਿਹ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ[੯] ਕਲਮਲ ਜਾਈ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਗੁਰ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ'।
ਗੁਨਖਾਨੀ ਤੇ ਸੁਨਿ ਅਸ ਬਾਨੀ।
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ ॥ ੬੫ ॥
ਗਹਿ ਪਦ ਪੰਕਜ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨਹਿਂ।

---

[੧]ਪੰਡਤ ਤੋਂ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ।
[੨]ਭਾਵ ਕੋਈ ਸੰਤ ਦੈਵ ਜੋਗ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ।
[੩]ਲਾਠੀ।
[੪]ਪ੍ਰਬੀਨ।
[੫]ਕੱਲਯਾਣ।
[੬]ਮਲਾਹ।
[੭]ਫੂਕ ਭਰੀ ਖੱਲ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[੮]ਬੇੜੀ।
[੯]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ।

ਮੁਕਤਿ ਦਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਪਛਾਨਹਿਂ।
'ਭਵ ਸਾਗਰ ਮਹਿਂ ਹੈ ਦੁਖ ਭਾਰਾ।
ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ ॥ ੬੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਿੱਖ ਆਪਨੇ ਕੀਜੀਏ, ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਇ।
ਜਸ ਤੁਮਰਾ ਸ਼੍ਰਵਨਨ ਸੁਨਜੋ, ਦਰਸ ਦਿਯੋ ਅਬ ਆਇ' ॥ ੬੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਨ ਕੀ ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਦਯਾਲਾ।
ਦੇਤਿ ਭਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਸਾਲਾ।
'ਜਗਤ ਜਾਨਿਯੇ ਰਿਦੇ ਅਨਿੱਤਾ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਤ ਚਿੱਤਾ ॥ ੬੮ ॥
ਮਨ ਰੋਕਨ ਕੋ ਕਰਿ ਅੱਭਯਾਸ।
ਹ੍ਵੈ ਤੁਮ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਜਬ ਹੀ ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਪਛਾਨੋ।
ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਸੁਖੈਨੰ[1] ਹਾਨੋ[2]' ॥ ੬੯ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਆਗੇ ਗਮਨ[*] ਕੀਨ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਕਾਂਸ਼ੀ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਕਿਯ ਡੇਰਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿੱਚ}
ਤਟ ਸੁਰਸਰਿ[3] ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਾ ॥ ੭੦ ॥
ਅਤਿਸ਼ੈ ਉੱਜਲ ਨੀਰ ਤਰੰਗਾ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਸ ਜਨੁ ਚੰਗਾ।
ਹੁਤੇ[4] ਤਹਾਂ ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਭਾਰੀ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਧ ਤਿਨ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਝਾਰੀ ॥ ੭੧ ॥
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੀ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।
ਆਵਨ ਭੇ ਤਿਆਰ ਹਰਖਾਹੀਂ।
'ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸੁਨਤਿ ਥੇ ਜਾਂ ਕੋ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੈਂ ਚਲਹੁ ਅਬ ਤਾਂ ਕੋ' ॥ ੭੨ ॥
ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਸੋਂ ਪੰਡਿਤ ਆਏ।

---

[1]ਸੌਖੇ ਹੀ।
[2]ਨਾਸ਼ ਕਰੋਗੇ।
[*]ਅਜੁੱਧਯਾ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਬਰਸ ਬੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮੇ ਇਕ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹੋਏ ਹਨ।
[3]ਗੰਗਾ।
[4]ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਗੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।
ਧਰਿ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਕੋ ਢਿਗ ਬੈਸੇ।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਬ ਐਸੇ ॥ ੭੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਪਢਤਿ, ਸੁਨਤਿ ਸਦਾ ਬਿਵਹਾਰ।
ਹਮ ਉਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵਈ, ਮਿਟਤ ਨਹੀਂ ਹੰਕਾਰ' ॥ ੭੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ। {ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼}
'ਪੰਡਿਤ ਗੁਨਹੁ[1] ਹਮਾਰੀ ਬਾਨੀ।
ਅੰਤਰ ਖੋਟ ਨਿਰੰਤਰ ਧਰਿਹੀ।
ਕੈਸੇ ਪਾਹੁ ਬੇਦ ਕੋ ਚਰਿਹੀ[2] ॥ ੭੫ ॥
ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ ਲਾਲਸਾ ਬਾਢੀ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਬੁੱਧਿ ਉਰ ਬਾਹਰ ਠਾਂਢੀ[3]*।
ਪਢਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸਭਿ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਨ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਵਾ ॥ ੭੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਲਬੁ ਕੁਤਾ ਕੂੜੁ ਚੂਹੜਾ ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਪਰ ਮਲੁ ਮੁਖ ਸੁਧੀ ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲੁ ॥
ਰਸ ਕਸ ਆਪੁ ਸਲਾਹਣਾ ਏ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਬੋਲੀਐ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥
ਊਤਮ ਸੇ ਦਰਿ ਊਤਮ ਕਹੀਅਹਿ ਨੀਚ ਕਰਮ ਬਹਿ ਰੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ ॥
ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਰਸੁ ਸੇਜਾ ਮੰਦਰ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਸੁ ਮਾਸੁ ॥
ਏਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਕੈ ਘਟਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ॥੨॥
ਜਿਤੁ ਬੋਲਿਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ਸੋ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਫਿਕਾ ਬੋਲਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਸੁਣਿ ਮੂਰਖ ਮਨ ਅਜਾਣ ॥
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵਹਿ ਸੇ ਭਲੇ ਹੋਰਿ ਕਿ ਕਹਣ ਵਖਾਣ ॥੩॥
ਤਿਨ ਮਤਿ ਤਿਨ ਪਤਿ ਤਿਨ ਧਨੁ ਪਲੈ ਜਿਨ ਹਿਰਦੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹਣਾ ਅਵਰ ਸੁਆਲਿਉ ਕਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੇ ਰਾਚਹਿ ਦਾਨਿ ਨ ਨਾਇ ॥੪॥੪॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਮਨ ਕੇ ਮੁਨਸਬ ਹ੍ਵੈ[1] ਸੁਨਹੁ, ਰਹੇ ਬਿਸ਼ੈ ਲਪਟਾਇ[2]।

---

[1]ਵਿਚਾਰੋ।
[2]ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਾਹੁ ਕੀਕੂੰ ਚੜ੍ਹੇ (ਅ) ਕੀਕੂੰ ਪਾਵੋ ਉਹ ਆਚਰਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[3]ਖੜੀ ਹੈ।
* ਪਾ:-ਕਾਢੀ।

ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿਂ ਫਸੇ, ਨਹੀਂ ਨਾਮ ਰਸ ਆਇ ॥ ੭੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਪੜ੍ਹਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੋਇ ਕੋ ਜਾਨਹੁ। {ਦੋ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ}
ਪਟੇ ਬਾਜ[3], ਇਕ ਸੂਰ[4] ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ[5]।
ਇਕ ਕੀ ਨਿਸ਼ਫਲ ਝੂਠੀ ਲਖਨੀਂ[6]।
ਹੋਤਿ ਸਫਲ ਦੂਸਰ[7] ਸਿਖ ਸਿਖਨੀ[8] ॥ ੭੮ ॥
ਪਟੇਬਾਜ[6] ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਚਲਾਵਹਿ।
ਜੈਸੇ ਅੰਗ ਛੁਹਨ ਨਹੀਂ ਪਾਵਹਿ।
ਤਿਨ ਕੋ ਤਨ ਰਹਿ ਬਨਜੋ ਬਨਾਯੋ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘਾਵ ਕੋ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੭੯ ॥
ਹੇਤ ਜੀਵਕਾ, ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਨ।
ਪਢਤਿ ਸੁ ਇਕ, ਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਕਮਾਵਨ।
ਤਿਹ ਕੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਐਸੇ ਜਾਨਹੁ।
ਜੈਸੇ ਘਨ ਜਲ ਹੀਨ ਪਛਾਨਹੁ ॥ ੮੦ ॥
ਇਕ ਜੋ ਸੂਰ ਸੰਤ ਇਸ ਰੀਤੀ।
ਪਢਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗ ਸਪ੍ਰੀਤੀ।
ਜਾਨਹਿਂ ਬਡ ਅੱਗਜਾਨ ਅਰਾਤੀ[9]।
ਤਿਹ ਕੋ ਹਨਨ ਕਰਹਿਂ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ ॥ ੮੧ ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਅਹੰਕਾਰਾ।
ਇਹ ਤਿਹ ਅੰਗ ਸੁ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਨ ਕੇਰੇ।
ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨ ਲਾਵਹਿਂ ਦੇਰੇ ॥ ੮੨ ॥
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਛੇਦਹਿਂ[10] ਸਨਮੁਖ ਹੋਈ।
ਸੂਰਨ ਕੀ ਬਿੱਦਜਾ ਹੈ ਸੋਈ।

---

[1]ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਆਪ ਮੁਨਸਫ ਹੋਕੇ।
[2]ਲਪਟ ਰਹੇ ਹੋ।
[3]ਗੱਤਕੇ ਬਾਜ।
[4]ਸੂਰਮਾ।
[5]ਜਾਣੋ।
[6]ਲੱਖਜਤਾ-ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ।
[7]ਦੂਸਰੇ ਦੀ।
[8]ਸਿੱਖੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖਜਾ।
[9]ਵੈਰੀ।
[10]ਕੱਟਦੇ ਹਨ।

ਪੁਨ ਇਕ ਔਰ ਸੁਨਹੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾ।
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਹੋਇ ਨ ਸ਼ਾਂਤਾ ॥ ੯੩ ॥
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਿਤੇ ਸੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨਾ।
ਮਨ ਰੂਪੀ ਬਡ ਕੇਹਰਿ[1] ਜਾਨਾ।
ਜੇ ਮਾਰਹਿਂ ਤਿਨ ਨਿਕਸਹਿ ਨਾਮੂ।
-ਬਡੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਅਭਿਰਾਮੂ- ॥ ੯੪ ॥
ਕਵਿਅਨ[2] ਜੇਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਨਾਏ।
ਘੜਹਿਂ ਲੁਹਾਰ ਸਮਾਨ ਸਦਾਏ[3]।
ਜੇ ਪੰਡਿਤ[4] ਤਿਨ ਟੀਕਾ ਕਾਰਾ।
ਸਿਕਲੀਗਰ[5] ਸੇ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੯੫ ॥
ਜਿਨ ਪਢਿ ਸੁਨਿ ਕਿਯ ਮਨ ਕਾ ਮਾਰਨ।
ਸੇ ਜੋਧਾ ਹਨ ਤੇ ਹੱਥਜਾਰਨ।
ਪਢਹਿਂ ਜੀਵਕਾ ਕਾਰਨ ਜੋਊ।
ਬੇਚਨ ਹਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਮ ਸੋਊ ॥ ੯੬ ॥
ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਮਨ ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਰਾ।
ਬਿਥਰੈ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਚਾਰਾ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਿ[6] ਕਹਿਵਾਵਤਿ ਸੋਊ।
ਕੂਰੇ ਨਾਮ ਅਪਰ ਸਭਿ ਕੋਊ' ॥ ੯੭ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਰਾਸੀ[7]।
ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕੁਸ਼ਲ[8] ਜੇ ਕਾਂਸ਼ੀ।
'ਇਹ ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਤਿ।
ਮੁਕਤ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਦੋਖ ਮਿਟਾਵਤਿ ॥ ੯੮ ॥
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਿਖੈ ਮਹਾਤਮ ਕਹਾ।
ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਹੋਇ, ਜਾਵੈ ਸ਼ਿਵ ਜਹਾਂ।

---

[1]ਸ਼ੇਰ।
[2]ਕਵਿ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ (inspired poets) ਅਨੁਭਵੀ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ।
[3]ਸਦਾ ਹੀ।
[4]ਪੰਡਿਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਵਿਦਜਵਾਨ ਦੀ ਹੈ, ਐਸੇ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਨੁਭਵੀ ਬੀ ਸਨ ਤੇ ਪੰਡਤ ਬੀ, ਜੈਸੇ ਸ਼ੰਕ੍ਰਾਚਾਰਯ ਜੀ ਅਨੁਭਵੀ ਬੀ ਸਨ ਤੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਬੀ ਸਨ।
[5]ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[6]ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ।
[7]ਸਾਰੇ।
[8]ਚਤੁਰ (ਪੰਡਤ) ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ।

ਯਾ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਇਹ ਥਲ ਕੇਰੀ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਉਤਮ ਹਮ ਹੇਰੀ' ॥ ੮੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਗ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਪੁਨ 'ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਸਮਾਂ ਜਬ ਆਇ।
ਰਾਮ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ੍ਰੁਤਿ[1], ਦੇਤਿ ਪਿਨਾਕੀ[2] ਗਾਇ ॥ ੯੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਯਾ ਤੇ ਮੋਖ ਹੋਤਿ ਇਹ ਥਾਈਂ।
ਲਖਹੁ ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਾਈ।
ਕਿਤੈ ਦੇਸ਼ ਹੋਵੈ ਥਲ ਕੋਈ।
ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ[*] ॥ ੯੧ ॥
ਜਿਉਂ ਕਬੀਰ ਕਾਸ਼ੀ ਥਲ ਤਜਾਗਾ।
ਮਗ[3] ਮੈਂ ਬਸਾ ਨਾਮ ਅਨੁਰਾਗਾ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀ ਤਹਾਂ ਹੀ।
ਭਏ ਮੋਖ ਤਜਿ ਦੇਹਿ ਉਹਾਂ ਹੀ[4] ॥ ੯੨ ॥
ਜਾਨਹੁ ਏਕ ਮੋਖ ਕੋ ਦਾਤਾ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਭਿ ਜਗ ਬੱਖਜਾਤਾ।
ਔਰ ਕਿਸੂ ਤੇ ਮੋਖ ਨ ਹੋਈ।
ਕੋਟ ਉਪਾਉ ਕਰੇ ਜੇ ਕੋਈ' ॥ ੯੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੰਡਿਤ ਕਹਤਿ ਭੇ, 'ਹੈਂ ਅਨੇਕ ਹਰਿ ਨਾਮ।
ਕੌਨ ਨਾਮ ਹੈ ਮੁਕਤਿ ਦਾ? ਸੋ ਕਹਿਯੇ ਅਭਿਰਾਮ' ॥ ੯੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਜੋ ਨੌਕਾ ਸਭਿ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ।
ਪੁਨ ਜਿਸ ਨੌਕਾ ਪਰ ਚਢਿ ਕੋਊ।
ਤਿਹ ਕੋ ਪਾਰ ਉਤਾਰੈ ਸੋਊ ॥ ੯੫ ॥
ਤਿਸ ਹੀ ਸੰਗ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਕਾਮੂ।
ਉਤਰੈ ਪਾਰ ਪਾਇ ਸੁਖਧਾਮੂ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਜੋ ਨਾਮ ਬਤਾਇ।
ਸੋ ਤਿਹ ਕੋ ਹੋਵਤਿ ਗਤਿਦਾਇ ॥ ੯੬ ॥

---

[1]ਕੰਨੀਂ।
[2]ਸ਼ਿਵ।
[*]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਖਿਆਲ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦੱਸਕੇ ਇਹ ਅਪਣਾ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਲਜਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਥਾਂਵੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ।
[3]ਮਰਾਹਰ।
[4]ਓਥੇ ਹੀ।

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੈ ਜਿਨ ਧਾਰਾ।
ਸੋ ਭਵ ਸਾਗਰ ਉਤਰਾ ਪਾਰਾ[+]।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ੁਭ ਬਚਨਾ।
ਪੰਡਿਤ ਬਿਨੈ ਭਨੈ ਸੁਠ ਰਚਨਾ ॥ ੯੭ ॥
'ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਗਤਿ ਕੀਜੈ ਹਮਰੀ।
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਤੁਮਰੀ।
ਰਾਵਰਿ ਸਰਸ ਅਪਰ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਸਫਲ ਦਰਸ ਨਿਜ ਕਰਿ ਦੁਖ ਖੋਈ' ॥ ੯੮ ॥
ਸੁਨੀ ਬਿਨੈ ਜਬ ਕਰੁਨਾ ਐਨਾ।
ਕੈਵਲਦਾ ਉਚਰੇ ਸ਼ੁਭ ਬੈਨਾ।
'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਕੀਜੈ ਜਾਪੂ।
ਤੁਮਰੇ ਨਾਸਹਿਂ ਤੀਨੋ ਤਾਪੂ' ॥ ੯੯ ॥
ਨਾਉਂ ਧਰੀਕ[੧] ਭਏ ਸਿਖ ਸੋਇ।
ਗੁਰ ਗੁਰ ਜਾਪ ਜਪਹਿਂ ਭ੍ਰਮ ਖੋਇ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਡੇਰਾ ਕਰਿਕੈ।
ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਉਪਕਾਰ ਬਿਚਰਿਕੈ ॥ ੧੦੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਤੀਰਥ ਬਿਚਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੯ ॥

[+] ਅੰਕ ੯੯ ਵਿਚ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸੱਤਿਨਾਮ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਕੇ ਤਾਰਿਆ।
[੧]ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

੧੦. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਜਗਨ ਨਾਥ, ਕਲਜੁਗ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ: ਨਮੋ ਚੰਡਿਕਾ++ ਕਾਲਕਾ ਬਾਕਬਾਨੀ।
ਬਿਘੰਨਾ ਹਰੰਤੀ ਸਦਾ ਬੁੱਧਿ ਦਾਨੀ।
ਕਰੋ ਦਾਤ ਮਾਤਾ ਮੁਝੈ ਦਾਸ ਜਾਨੋਂ।
ਸੁਛੰਦੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਥਾ ਹੌਂ ਬਖਾਨੋਂ ॥ ੧ ॥

ਚੰਡਿਕਾ = ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨।

ਕਾਲਿਕਾ = ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਇਕ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਵਯਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਮੁਰਾਦ ਤੇਜਮਯ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਤੇ ਭੈ ਵਾਲਾ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਯਕਤੀ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਬਾਕਬਾਨੀ ਪਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ। ਸੁ = ਚੰਗੇ।

ਸੁਛੰਦੰ = ਸੁਹਣੇ ਗੀਤ, ਸੁੰਦਰ ਕਵਿਤਾ। (ਅ) ਸ੍ਵਛੰਦ = ਸੁਤੰਤ੍ਰ, ਆਪੇ ਟੁਰੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ।

ਅਰਥ: ਨਮਸਕਾਰ (ਹੈ ਤੈਨੂੰ, ਤੂੰ ਜੋ) ਚੰਡੀ ਹੈਂ, ਕਾਲਿਕਾ ਹੈਂ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਹੈਂ, ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, ਸਦਾ ਬੁੱਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ। ਹੇ ਮਾਤਾ! ਮੈਨੂੰ ਦਾਸ ਜਾਣੋ (ਤੇ ਇਹ) ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ ਕਿ ਸੁਹਣੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ।

ਭਾਵ: ਇਸ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾਤਾ ਤੇ ਬਾਕਬਾਨੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਚੰਡਿਕਾ ਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹੋ ਵਿਘਨ ਹਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਅਕਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਅਪਣੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਵਿਚ ਤੇਜ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ, ਜਲਾਲ ਤੇ ਜਮਾਲ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਭੈ ਦਾਤਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਬੀਰ ਰਸ ਤੇ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਦੀ ਬੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਇਥੇ ਹੱਲ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਰਦਾ ਤੋਂ ਆਪ ਇਕੋ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਰਖਦੇ ਹਨ-ਆਪ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਅਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਥਾ ਮੈਂ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਕੁਦਰਤੀ ਵਹਾਉ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਗੁੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ।
ਆਗੈ ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਜਗੰਨਾਥ ਕੋ ਜਹਿਂ ਅਸਥਾਨਾ। {ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ}
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਗਤਿਦਾਨਾ ॥ ੨ ॥
ਹਰਿਮੰਦਰ[1] ਕੇ ਦਰ ਪਰ ਜਾਈ।
ਬੈਠੇ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਸੰਧਯਾ ਕਾਲ ਪਹੁਂਚਯੋ ਜਬ ਹੀ।
ਸਭ ਪੰਡੇ ਮਿਲਿ ਆਏ ਤਬ ਹੀ ॥ ੩ ॥

++ਦੇਵੀ ਦੀ ਵਿਸੇਸ਼ ਵਯਾਖਯਾ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨।

[1]ਜਗਨ ਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਰ।

ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਆਰਤੀ ਤਹਿੰਵਾ।
ਜਗੰਨਾਥ ਕੋ ਮੰਦਰ ਜਹਿੰਵਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਅਡੋਲਾ।
ਠਾਂਡੇ ਭਏ ਨ ਕੁਛ ਮੁਖ ਬੋਲਾ ॥ ੪ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਪੰਡੇ ਰਿਸਿ ਉਰ ਧਾਰੀ।
ਆਨਿ ਸਮੀਪੰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਕਿਹ ਥਲ ਤੇ ਆਯੋ?।
ਹੈਂ ਅਨਜਾਨ ਭੇਦ ਨਹਿੰ ਪਾਯੋ ॥ ੫ ॥
ਸਭਿਨਿ ਆਰਤੀ ਖਰੇ ਉਤਾਰੀ।
ਤੂੰ ਬੈਠਯੋ ਰਹਿਓ ਇਹ ਬਾਰੀ[1]।
ਜਗੰਨਾਥ ਕੋ ਭਾਉ ਨ ਕੀਨੋ।
ਉਠਯੋ ਨ ਤਿਹ ਛਿਨ, ਕਯਾ ਤੈਂ ਚੀਨੋ?' ॥ ੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਸਦਾ ਆਰਤੀ ਹਮ ਪਹਿਚਾਨੇ। {ਆਰਤੀ}
ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਜਸ ਪ੍ਰਭੁ ਊਚੇ।
ਕਰਹਿਂ ਆਰਤੀ ਤਸ ਮਨ ਸੂਚੇ ॥ ੭ ॥
ਅਲਪ ਆਰਤੀ ਕਯਾ ਤੁਮ ਕਰਿਹੋ।
ਤੁੱਛ ਸੌਜ[2] ਜਾ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਧਰਿਹੋ।
ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਵਹੁ।
ਤੌ ਅਭਿਮਤਿ[3] ਕਯਾ ਫਲ ਤੁਮ ਪਾਵਹੁ' ॥ ੮ ॥
ਪੰਡੇ ਕਹੈਂ 'ਆਰਤੀ ਕੈਸੀ?।
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤਿ ਰਹੋ ਕਹੁ ਤੈਸੀ'।
ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਸ਼ਬਦ ਆਰਤੀ ਰੀਤਿ ਬਖਾਨਾ ॥ ੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਆਰਤੀ
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ ॥
ਧੂਪੁ ਮਲਆਨਲੋ ਪਵਣੁ ਚਵਰੋ ਕਰੇ ਸਗਲ ਬਨਰਾਇ ਫੂਲੰਤ ਜੋਤੀ ॥੧॥

---

[1]ਇਸ ਵੇਲੇ।
[2]ਤੁੱਛ ਸਮੱਗਰੀ।
[3]ਵਾਂਛਤ ਫਲ।

ਕੈਸੀ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ਭਵ ਖੰਡਨਾ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ॥
ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹੈ ਤੋਹਿ ਕਉ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕ ਤੋਹੀ ॥
ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ ਨਨ ਏਕ ਪਦ ਗੰਧ ਬਿਨੁ ਸਹਸ ਤਵ ਗੰਧ ਇਵ ਚਲਤ ਮੋਹੀ ॥੨॥
ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥
ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੁ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ॥੩॥
ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ ਅਨਦਿਨੋ ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰਿੰਗ ਕਉ ਹੋਇ ਜਾ ਤੇ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਵਾਸਾ ॥੪॥੧॥੭॥੯॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਆਰਤੀ, ਨਿਤ ਉਤਾਰਿ ਕਰਤਾਰ।
ਮਨ ਕੋ ਰੋਕਿ ਜੁ ਕਰਤਿ ਇਉਂ, ਫਿਰ ਨ ਪਾਇ ਸੰਸਾਰ' ॥ ੧੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੰਡੇ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।
'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਇਹ' ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀਂ।
'ਅਹੈ ਸੱਤਿ ਸਭਿ ਇਨ ਕੌ ਕਹਿਨੋ।
ਮਨ ਇਸਥਿਰ ਇਕ ਛਿਨ ਨਹਿਂ ਰਹਿਨੋ' ॥ ੧੧ ॥
ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਰਾਖਯੋ ਡੇਰਾ।
ਬਹੁਰੋ ਗਵਨੇ ਹੋਤਿ ਸਵੇਰਾ।
ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਗੇ ਸਾਗਰ ਤੀਰਾ।
ਅਤਿ ਤਰੰਗ ਕੋ ਉਛਰਤਿ ਨੀਰਾ ॥ ੧੨ ॥
ਪੁਨ ਤਟ ਬੈਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਗਾਵਨ ਲਗਾ ਸ਼ਬਦ ਮਰਦਾਨਾ।
ਊਚੀ ਸੁਰ ਸੋਂ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ।
ਅਧਿਕ ਮਨੋਜ[1] ਰਬਾਬ ਵਜਾਯੋ ॥ ੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਮਿਰਤਕ ਮਾਨਵ ਪਰਾ
ਬ੍ਰਿੱਕ[2] ਖਾਨ ਤਿਹ ਆਇ। {ਬਘਿਆੜ ਦੀ ਕਥਾ}
ਅਧਿਕ ਛੁਧਾ ਜਿਹ ਕਉ ਲਗੀ
ਚੂਮਯੋ ਮਸਤਕ ਜਾਇ ॥ ੧੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਨਹਿਂ ਖਾਯੋ ਹਟਿ ਕਰਿ ਸੋ ਗਯੋ।
ਦੂਰ ਜਾਇ ਪੁਨ ਆਵਤਿ ਭਯੋ।
ਪਗ, ਕਰ, ਉਰ, ਸੁੰਘਾ ਤਿਹ ਸਾਰਾ।
ਬਿਨ ਖਾਏ ਗਾ ਬਨਹਿਂ ਮਝਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥

---

[1]ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਹਰ।
[2]ਬਘਿਆੜ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਮਿਰਤਕ ਕੋ ਬ੍ਰਿਕ ਕੀਨ ਨ ਖਾਨਾ।
ਸੁੰਘ ਹਟਜੋ[1] ਕਿਉਂ? ਕਹਿਯੇ ਸ੍ਵਾਮੀ!।
ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ' ॥ ੧੬ ॥
'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ! ਸ਼ਬਦ ਜੁ ਗਾਯੋ।
ਯਾ ਤੇ ਰਿਦਾ ਸੁੱਧ ਹ੍ਵੈ ਆਯੋ।
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੋ ਭਯੋ ਬਿਚਾਰਾ।
ਭੱਖ ਅਭੱਖਹਿ ਲਖਜੋ ਅਹਾਰਾ ॥ ੧੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਿਰਤਕ[2] ਬੇਮੁਖ ਨਾਮ ਤੇ, ਨਹਿਂ ਕੀਨੋ ਸਤਿਸੰਗ।
ਆਂਖ ਨ ਦਰਸਜੋ ਸੰਤ ਕਬ, ਰਿਦੈ ਨ ਹਰਿ ਕੋ ਰੰਗ ॥ ੧੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਹਸਤਨ[3] ਸੋਂ ਕਬ ਟਹਿਲ ਨ ਕੀਨੀ।
ਹਰਿ ਜਸੁ ਧੁਨਿ ਸ਼੍ਰਵਨਨ[4] ਨਹਿਂ ਦੀਨੀ।
ਜਾਨੇ ਸਭੈ ਅੰਗ ਅਪੱਵਿਤ।
ਇਸ ਖਾਵਨ ਤੇ ਹੋਇ ਅਧੋਗਤਿ ॥ ੧੯ ॥
ਯਾ ਤੇ ਤਜਜੋ, ਸੁਨੋ ਮਰਦਾਨਾ!।
ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਕਬ ਨਹਿਂ ਕੱਲਜਾਨਾ।
ਨਿਹਫਲ ਨਰ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ ਸੋਈ।
ਜਿਨ ਕਬਹੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਨ ਜੋਈ ॥ ੨੦ ॥
ਨਾਮ ਜਪਨ ਨਰ ਜਗ ਮੈਂ ਆਇਓ।
ਭੂਲਜੋ ਤਾਂਹਿ[5] ਬਿਸ਼ੈ ਲਪਟਾਇਓ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਮਰਦਾਨੇ।
'ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਚ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੇ' ॥ ੨੧ ॥
ਅਪਰ ਥਾਨ ਪੁਨ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਆਵਾ ਕਾਨਨ ਅਧਿਕ ਭਯਾਨਾ।
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਜਿਉਂ ਹੋਈ ਤਿਉਂ ਸੁਨੋ ਕਹਾਨੀ ॥ ੨੨ ॥ {ਕਲਜੁਗ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਤਿਹ ਛਿਨ ਉਠੀ ਬਿਸਾਲ ਅੰਧੇਰੀ।

---

[1]ਮੁੜਿਆ।
[2]ਮੁਰਦਾ।
[3]ਹੱਥਾਂ।
[4]ਕੰਨੀਂ।
[5]ਤਿਸ (ਨਾਮ) ਨੂੰ।

ਭੈ ਦਾਇਕ ਆਰੁਨ ਰੰਗ ਗੇਰੀ[1]।
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਭੰਜਨ[2] ਜੋਰ ਲਗਾਵਾ।
ਕੰਕਰ ਧੂਰ ਉਡੀ ਨਭ ਛਾਵਾ ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਿਰਖ ਚਲੇ ਜਿਹ ਸੰਗ ਉਡ, ਹੋਯੋ ਤਿਮਰ[3] ਗੁਬਾਰ।
ਹਾਥ ਪਸਾਰ ਨ ਸੂਝਈ, ਦੁਖ ਬਹੁ ਦੇਵਨਹਾਰ ॥ ੨੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਬ ਮਰਦਾਨੇ ਤਿਹ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਾ।
ਰਿਦੈ ਮੱਧ ਭੈ ਕੀਨ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।
ਆਨਨ ਪਰ ਅੰਬਰ[4] ਕੋ ਪਾਯੋ।
ਪੌਢਯੋ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਅਕੁਲਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਬਡ ਉੱਦਜਾਨ ਆਨਿ ਕੈ ਮਾਰੇ।
ਗੋਰ ਕਫਨ ਤੇ ਭੀ ਹੌਂ ਰਹਾ।
ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਬਹੁਤੋ ਦੁਖ ਲਹਾ' ॥ ੨੬ ॥
ਬਿਗਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ।
'ਕਿਉਂ ਮਰਦਾਨੇ ਤੈਂ ਭੈ ਕੀਨਾ?।
ਨਹੀਂ ਸਮੀਪ ਆਇ ਕਛੁ ਤੇਰੇ।
ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਭਯੋ ਅਧੀਰ ਘਨੇਰੇ?' ॥ ੨੭ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੁਝ ਕੰਪ[5]ਘਨੇਰਾ।
ਐਸਾ ਸੀਤ ਨ ਮੈਂ ਕਬ ਹੇਰਾ।
ਜੀਵ ਲੈਨ ਇਹ ਆਇ ਅੰਧੇਰੀ।
ਭਈ ਆਰਬਲ ਪੂਰਨ ਮੇਰੀ' ॥ ੨੮ ॥
ਪੁਨ ਸੋ ਦੈਤ ਦੇਹਿ ਧਰਿ ਆਵਾ।
ਸਿਰ ਨਭ[6] ਪਗ ਪਾਤਾਲ ਬਨਾਵਾ।
ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪਾ।
ਨਾਸਾਂ ਕਰਨ[7] ਬਨੇ ਤਮ ਕੂਪਾ[8] ॥ ੨੯ ॥

---

[1]ਗੇਰੂ ਵਰਗੀ ਲਾਲ।
[2]ਹਵਾ ਨੇ।
[3]ਅੰਧੇਰਾ।
[4]ਕਪੜਾ।
[5]ਕਾਂਬਾ।
[6]ਅਕਾਸ਼।
[7]ਕੰਨ।
[8]ਅੰਧੇਰਾ ਖੂਹ।

ਮੁਖ ਉਘਾਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇਖਾ।
ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਭੈਭੀਤ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
'ਤਿਹ ਅੰਧੇਰੀ ਤੇ ਬਚਿ ਰਹੇ।
ਅਬ ਇਹ ਦੈਂਤ ਖਾਵਨੋ ਚਹੇ' ॥ ੩੦ ॥
ਗੁਰੂ ਭਨੈ 'ਇਹ ਹੈ ਕਿਛੁ ਨਾਂਹੀ।
ਨਿਕਟ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ ਪਰਾਹੀ[1]।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਧੀਰਜ ਕਰੀਏ।
ਕਿਹ ਤੇ ਤਨਕ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਰੀਏ' ॥ ੩੧ ॥
ਕਲਿਜੁਗ ਅਗਨਿ ਬੇਖ, ਤਨ ਧਾਰਾ।
ਧੂਮ ਉਠਯੋ ਚਹੁਂ ਤਰਫ ਅਪਾਰਾ।
ਮੁਖ ਢਪਿ ਪੌਢਿ ਰਹਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਅਚਰਜ ਦੇਖਿ ਅਧਿਕ ਭੈ ਮਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਗਨਿ ਬੇਖ ਕੋ ਤਯਾਗ ਕੈ, ਘਟਾ ਬਡੀ ਪੁਨ ਹੋਇ।
ਕਰਤਿ ਪਰਖਨਾ ਗੁਰੂ ਕੀ, ਕਲਿਜੁਗ ਆਵਤਿ ਸੋਇ ॥ ੩੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਭੀ ਕਾਲੀ ਘਟ ਨਿਸਾ ਸਮਾਨਾ।
ਦਾਮਨਿ[2] ਚਮਕਤਿ ਮਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ।
ਕਰਿਕਾ[3] ਕੋ ਬਰਖਾਇ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪਾਹਨ ਸਮ ਭਾਰੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥
ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਸੁਹਾਏ।
ਨਿਕਟ ਕਛੂ ਛੁਹਿਨਾ ਨਹਿਂ ਪਾਏ।
ਤਬਿ ਕਲਿਜੁਗ ਨੈ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨੀ।
-ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਗੁਨ ਖਾਨੀ- ॥ ੩੫ ॥
ਮਾਨੁਖ ਰੂਪ ਧਾਰਿ ਪੁਨ ਆਯੋ।
ਅਧਿਕ ਬਦਨ ਤੇ ਅਗਨਿ ਬਮਾਯੋ[4]।
ਦੇਹਿ ਕੰਚਕੀ[5] ਜਾਂਹਿ ਸਵਾਰੀ।
ਏਕ ਹਾਥ ਮੈਂ ਜਿਹਵਾ ਧਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥
ਗਹਯੋ ਲਿੰਗ[1] ਕੋ ਦੂਸਰ ਹਾਥਾ।

---
[1]ਪਰੇ ਪਰੇ (ਅ) ਦੌੜ ਜਾਏਗਾ।
[2]ਬਿਜਲੀ।
[3]ਗੜੇ।
[4]ਕੱਢੀ।
[5]ਕੰਚੁਕੀ = ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਦੀ। (ਅ) ਕੰਚ+ਕੀ = ਸੋਨੇ ਦੀ।

ਆਵਾ ਸਨਮੁਖ ਜਹਿਂ ਜਗਨਾਥਾ।
ਬਿਗਸਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਸੁਖਰਾਸਾ।
'ਮਰਦਾਨੇ! ਉਠਿ ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ ॥ ੩੭ ॥
ਸਾਵਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਧੀਰਜ ਧਰੀਏ।
ਕਾਹੂੰ ਤਨਕ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਰੀਏ'।
ਆਨਿ ਕਲੀ[2] ਤਬ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੋਲਜੋ ਨਿਜ ਅਪਰਾਧ ਬਿਚਰਿ ਕੈ ॥ ੩੮ ॥
'ਬਖਸ਼ਹੁ ਖਤਾ ਜਿਤੀ ਮੈਂ ਕੀਨੀ।
ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਨਹਿਂ ਚੀਨੀ।
ਅਬ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੋਰ ਸਿਕਦਾਰੀ[3]।
ਦੀਨੀ ਤੁਮ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥
ਅਬ ਲੱਛਨ ਨਰ ਜੈਸੇ ਕਰਿਹੀਂ।
ਤੈਸੇ ਬੇਖ ਅਯੋ ਮੈਂ ਧਰਿਹੀ।
ਦੈਵ ਸੰਪਦਾ[4] ਤਜਿਕਰਿ ਸਾਰੀ।
ਦ੍ਵੈ ਇੰਦ੍ਰੈ ਸ੍ਵਾਦਨ ਬਸਿ ਕਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥
ਕੈ ਤੋ ਰਸਨਾ ਸ੍ਵਾਦਹਿ ਲਾਈ।
ਲਿੰਗ ਸ੍ਵਾਦ ਕੇ ਬਸਿ ਹੁਇ ਜਾਈ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਲੱਜਾ ਤਜਾਗੀ।
ਇਨ ਕੇ ਬਸੀ ਹੋਹਿਂ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੪੧ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਭੀ ਮਮ ਮਤਿ ਬਿਪਰੀਤਾ।
ਕਿਯ ਤੁਮ ਸੋਂ ਛਲ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਭੀਤਾ[5]।
ਛਿਮਾ ਕਰਨ ਕੋ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ।
ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਹੋ ਮਹਾਂ ਉਦਾਰਾ' ॥ ੪੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਉਂ ਬੋਲੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
'ਕੋ ਤਵ ਨਾਮ, ਕੌਨ ਹੈ ਦੇਸ਼ਾ?।
ਕੌਨ ਕਾਜ ਹਿਤ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਇਓ?।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਕਪਟ ਦਿਖਾਇਓ?' ॥ ੪੩ ॥

---

[1]ਇੰਦ੍ਰੀ।
[2]ਕਲਜੁਗ।
[3]ਸਰਦਾਰੀ!
[4]ਭਾਵ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ।
[5]ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ।

'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਲਜੁਗ ਨਾਮੂ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਬੇ ਕੋ ਮਮ ਕਾਮੂ।
ਨਮੋ ਕਰਨ ਰਾਵਰ ਕੋ ਆਇਓ।
ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਮੈਂ ਕਪਟ ਦਿਖਾਇਓ' ॥ ੪੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਭਨੋ ਨਿਜ ਲੱਛਨ।
ਕੋ ਤਵ ਸੈਨ ਸੰਗ ਬਿਚੱਛਨ[1]?।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਤੁਝ ਸਿਕਦਾਰੀ?'।
ਸੁਨਿ ਕਲਿਜੁਗ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥
'ਕੂਰ ਸੂਰ[2] ਸਭਿ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ। {ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਸੈਨਾ}
ਚਲਤਿ, ਧੁਜਾ ਬਡ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ।
ਮੋਹ ਨਾਮ ਸਭਿ ਕੋ ਭੂਪਾਲਾ।
ਸੈਨਪਤਿ ਹਿੰਸਾ[3] ਜੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੬ ॥
ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਅਹੰਕਾਰਾ।
ਸਭਿ ਜੋਧਾ ਏ ਗਜ ਅਸਵਾਰਾ[4]।
ਮਤਸਰ ਨਿੰਦਾ ਪੁਨ ਬਟਪਾਰੀ[5]।
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੇ ਸਭਿ ਰਥ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ੪੭ ॥
ਆਲਸ, ਜੂਪ[6], ਬਾਰਨੀ ਪਾਨਾ[7]।
ਦੁਰਾਚਾਰ ਸਭਿ ਚਢੇ ਕਿਕਾਨਾ[8]।
ਮਮਤਾ, ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਆਸ਼ਾ ਜੋਇ।
ਚੋਰੀ, ਪੈਦਲ ਲਖਿਯੇ ਸੋਇ ॥ ੪੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਔਰ ਗਨਨ ਕਹਿ ਲਗ ਕਰੋਂ[9], ਜੋ ਚਤੁਰੰਗਨਿ[10] ਸੈਨ।
ਚਢਿ ਦੌਰਹਿ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ, ਮਾਰ ਕਰਹਿ ਬਿਨ ਚੈਨ ॥ ੪੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਨ ਆਗੈ ਨਹਿਂ ਥਿਰ ਹ੍ਵੈ ਕੋਊ।

---

[1]ਚਤੁਰ।
[2]ਝੂਠ (ਰੂਪੀ) ਸੂਰਮਾ।
[3]ਹੱਤਿਆ।
[4]ਹਾਥੀ ਸਵਾਰ।
[5]ਧਾੜਾ ਮਾਰਨਾ।
[6]ਜੂਆ।
[7]ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ।
[8]ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੇ।
[9]ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਗਿਣਨਾ ਕਰਾਂ।
[10]ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ।

ਕੋਟ ਮਧੇ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਹੋਊ।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਕਰੀ ਲਥੇਰ ਪਥੇਰਾ[1]।
ਕਿਸ ਹੂੰ ਮਹਿਂ ਧੀਰਜ ਨਹਿਂ ਹੇਰਾ ॥ ੫੦ ॥
ਕੋਟ ਮਵਾਸੀ[2] ਸਭਿ ਚੜਿ ਮਾਰੇ।
ਕੋ ਨਹਿਂ ਠਾਂਢਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਹਾਰੇ।
ਦੰਭ ਨਾਮ ਜੋ ਮੇਰੋ ਜੋਧਾ।
ਕਰੀ ਦਿਗ ਬਿਜੈ ਰਿਦ ਧਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੫੧ ॥
ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਹਾਇਕ ਸੋਊ।
ਜਿਹ ਤੇ ਬਚਜੋ ਥਾਨ ਨਹਿਂ ਕੋਊ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਮਮ ਸਿਕਦਾਰੀ'।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਜਿਸੁ ਸਿਕਦਾਰੀ ਤਿਸਹਿ ਖੁਆਰੀ ਚਾਕਰ ਕੇਹੇ ਡਰਣਾ ॥
ਜਾ ਸਿਕਦਾਰੈ ਪਵੈ ਜੰਜੀਰੀ ਤਾ ਚਾਕਰ ਹਥਹੁ ਮਰਣਾ ॥੪॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਤੂੰ ਜਿ ਭਯਾ ਸਿਕਦਾਰ ਜਗ, ਹਮ ਚਾਕਰ ਕਰਤਾਰ।
ਜਬ ਤੂੰ ਲੇਖਾ ਦੇਯਗੋ, ਹੋਵੈਂ ਬਸੀ ਹਮਾਰ[3] ॥ ੫੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਲਿਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਤਿ ਭਯੋ।
ਦੀਨ ਹੋਇ ਬੋਲਨਿ ਅਸ ਕਯੋ।
'ਇਸੀ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਯੋ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ ॥ ੫੪ ॥
ਤੁਮ ਕਰਤਾਰ ਵਿਖੇ ਨਹਿਂ ਭੇਵਾ।
ਏਕੁੰਕਾਰ ਦੇਵ ਪਤਿ ਦੇਵਾ।
ਭੇਟਾ ਲੇਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰੀਏ।
ਗੁਨਹਿਂ ਕੀਏ ਸਗਰੇ ਪਰਹਰੀਏ[4] ॥ ੫੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕੰਚਨ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰੰ, ਰਤਨ ਜੜੇ ਜਿਨ ਮਾਂਹਿ।
ਮੋਤੀ ਕੀ ਤੋਰਨ[5] ਰੁਚਿਰ, ਅਤਿ ਸੁਗੰਧਿ ਹ੍ਵੈ ਜਾਂਹਿ ॥ ੫੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਸਤੂਰੀ ਕੁੰਗੂ[1] ਛਿਰਕਾਵੋਂ।

---

[1]ਲੇਥੂ ਪੇਥੂ।
[2]ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਆਕੀ।
[3]ਸਾਡੇ ਵੱਸ ਵਿਚ।
[4]ਗੁਨਾਹ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।
[5]ਬੰਦਨ ਵਾਰ।

ਚੰਦਨ ਕੇ ਸ਼ੁਭ* ਲੇਪ ਕਰਾਵੋਂ।
ਬੈਸਤਿ ਹੀ ਮਨ ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਸਾ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਰੁਚਿਰ ਅਵਾਸਾ ॥ ੫੭ ॥
ਚਲਹੁ ਅਬੈ ਤਿਨ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ।
ਤੁਮ ਇੱਛਾ ਜੇ ਲਜਾਊਂ ਇਹਾਂ ਹੀ।
ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ ਇਹ ਗੁਨਖਾਨੀ'।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਚਰੀ ਬਾਨੀ ॥ ੫੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਰਾਗੁ ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥
ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਊਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥
ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੂ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੧॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ: ਪੁਨ ਕਲਜੁਗ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ, 'ਜੇ ਤੁਮ ਲਹੋ ਨ ਏਹ।
ਦੇਵਾਂਗਨ[2] ਸ਼ੁਭ ਲੀਜੀਏ, ਜਿਨ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ।
ਜਿਨ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ, ਕਰੋ ਰਸ ਰੀਤਿ ਬਿਹਾਰਾ।
ਸੁੰਦਰ ਜਹਿਂ ਪਰਯੰਕ, ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਜਿਨ ਚਾਰਾ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਰਹੋ, ਲੇਹੁ ਭੇਟ ਗੁਣ ਖਾਨ!'।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਬਹਿ, ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨ ॥ ੫੯ ॥

ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥
ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੨॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ: ਕਲੁਜੁਗ ਬਹੁਰੋ ਬੋਲਿਓ 'ਇਨ ਕੀ ਚਾਹ ਜਿ ਨਾਂਹਿ।
ਨਵਨਿੱਧਾਂ* ਤੁਮ ਲੀਜੀਏ, ਸਿੱਧਿ ਅਠਾਰਹਿਂ ਚਾਹਿ।
ਸਿੱਧਿ ਅਠਾਰਹਿਂ ਚਾਹਿ, ਗੁਪਤ ਪਰਗਟ ਸੋ ਕਾਰਨ।
ਜਹਿਂ ਚਾਹੋ ਤਹਿਂ ਫਿਰੋ ਸੁਖੀ, ਤੁਮ ਕੋ ਹਟਕਾਰ ਨ।
ਸਰਬ ਲੋਕ ਤੁਮ ਤੇ ਡਰੈਂ, ਪੂਜਹਿਂ ਪਦ ਚਿਤ ਲਾਇ।
ਭੇਟ ਲੇਹੁ ਮਮ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ', ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗਤਿਦਾਇ ॥ ੬੦ ॥

---

[1]ਕੇਸਰ।
*ਪਾ:-ਭਲ।
[2]ਅਪੱਛਰਾਂ।
*ਨੌ ਨਿੱਧਾਂ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੧ ਅੰਕ ੧੭ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ।

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ ॥
ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੩॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ: ਕਲਿਜੁਗ ਬਚਨਾ ਪੁਨ ਭਨੇ, 'ਜਗ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਲੇਹੁ।
ਹੁਕਮ ਕਰਉ ਉਰ ਭਾਵਤੇ[1], ਚਰਨ ਤਖਤ ਪਰ ਦੇਹੁ।
ਚਰਨ ਤਖਤ ਪਰ ਦੇਹੁ, ਜਗਤ ਮਾਨਹਿਂ ਸਭਿ ਆਨਾ[2]।
ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਅਨੰਤ, ਕਰਹੁ ਪਰਤਾਪ ਮਹਾਨਾ।
ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ ਇਹ ਅਬੈ, ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਨਾਥ!'
ਸਬਦ ਭੋਗ ਪਉੜੀ ਕਹੀ ਗੁਰ ਕਲਜੁਗ ਕੇ ਸਾਥ ॥ ੬੧ ॥

ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥
ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੪॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਪੁਨ ਕਲਿ ਬੋਲਜੋ ਹੁਇ ਕਰਿ ਦੀਨਾ।
'ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ! ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਮੇਰੇ ਸਮੇ ਬਿਖੈ ਅਵਤਾਰਾ।
ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਤੁਮ ਧਾਰਾ ॥ ੬੨ ॥
ਅਬ ਮੈਂ ਮਿਲਜੋ ਆਇ ਪਦ ਪਾਸਾ।
ਮੇਲ ਅਫਲ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ!।
ਕੋਇ ਨ ਭੇਟ ਮੋਹਿ ਤੈਂ ਲੀਨੀ।
ਮਮ ਮਨਸਾ ਨਹਿਂ ਪੂਰਨ ਕੀਨੀ ॥ ੬੩ ॥
ਜੇ ਤੁਮ ਭੇਟ ਲੇਯ ਹੋ ਮੋਰੀ।
ਤੌ ਜਾਨੋਂ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਤੋਰੀ।
ਨਾਤੁਰ ਹਰਖ ਨ ਹੁਇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਮਨਿ[3] ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਚਾਹੀ' ॥ ੬੪ ॥
ਅਸ ਆਤੁਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਬੈਨਾ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬੋਲੈ ਗੁਨ ਐਨਾ।
'ਭੇਟ ਦੇਨਿ ਕੀ ਚਾਹ ਜਿ ਤੋਹੀ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਦੀਜੈ ਮੋਹੀ ॥ ੬੫ ॥
ਜੇ ਸਿਖ ਹੈਂ ਮੇਰੇ ਹਿਤਕਾਰੀ[1]।

---

[1]ਮਨ ਭਾਂਵਦੇ।
[2]ਈਨ।
[3](ਮੈਂ) ਮਨ ਵਿਚ।

ਤਿਨ ਪਰ ਸੈਨ ਨ ਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ।
ਨਾਮੁ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਇਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਵਹੁ ਕਬ ਹੀ ॥ ੬੬ ॥
ਤਵ ਛਾਯਾ ਨਹਿਂ ਬਰਤੈ ਤਿਨ ਕੋ।
ਮੋਰ ਬਚਨ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਿਨ ਕੋ।
ਜੇ ਤੁਮ ਦੇਣਾ ਤੌਂ ਇਹ ਦੀਜੈ।
ਮਮ ਸੰਗਤ ਕੋ ਦੁਖੀ ਨ ਕੀਜੈ' ॥ ੬੭ ॥
ਕਲਜੁਗ ਬੋਲਜੋ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ।
'ਕਹੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਤਵ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰੇ[2]।
ਆਇਸੁ ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਸਿਰ ਧਰਨੀ।
ਅਸ ਨਹਿਂ ਗਮਤਾ ਮੋਰਨ[3] ਕਰਨੀ ॥ ੬੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਏਕੁੰਕਾਰ ਆਇਸੁ ਮੁਝੈ, ਸੋ ਤੁਮ ਕਹੰਹੁ ਸੁਨਾਇ[*]।
ਬੁੱਧਿ ਸਭਿਨਿ ਬਿਪਰੀਤ ਕਰਿ, ਦੇਹੁ ਕੁਕਰਮ ਚਲਾਇ ॥ ੬੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਚੋਰੀ, ਯਾਰੀ, ਨਿੰਦਾ, ਕੂਰੰ। {ਕਲਜੁਗ ਲੱਛਨ}
ਲੰਪਟ, ਲੋਭੀ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਭੂਰੰ[4]।
ਬਾਟਪਾਰ[5] ਸੋ ਸੂਰ[6] ਕਹਾਵਹਿਂ।
ਪਿਸ਼ਨ[7] ਬਡੇ ਆਦਰ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੭੦ ॥
ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਸੇ ਗੁਣੀ ਕਹਾਵਹਿਂ।
ਸਾਚ ਕਹੈ ਤਿਸ ਸਠ[8] ਠਹਿਰਾਵਹਿਂ।
ਗੁਨੀਅਨ ਕੇਰ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਊ।
ਭੂਪ ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਹਿਂ ਸਠ ਜੋਊ ॥ ੭੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਲਮਲ ਆਲਯ[9] ਹੋਇਂ ਨਰ, ਕ੍ਰਿਪਨ[10] ਨ ਕਰਿਹੀਂ ਦਾਨ।

---

[1]ਪ੍ਰੇਮੀ।
[2]ਚਰਨ ਪੂਜਕੇ।
[3]ਮੋੜਨੇ ਦੀ।
[*]ਪਾ:-ਧਰਹੁ ਮਨਾਇ।
[4]ਬਹੁਤ।
[5]ਲੁਟੇਰੇ।
[6]ਸੂਰਮੇ।
[7]ਚੁਗਲਖੋਰ।
[8]ਮੂਰਖ।
[9]ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਘਰ।
[10]ਕੰਜੂਸ।

ਧਰਮਹਿਂ ਤੇ[+] ਵਿਪਰੀਤ[1] ਹੁਇ, ਪਾਵਹਿਂ ਕਸ਼ਟ ਨਿਦਾਨ[2] ॥ ੭੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਦਿਜ[3] ਬਿਵਹਾਰੀ ਬਹੁਰ ਕਿਸਾਨਾ।
ਤਿਨ ਕੋ ਆਦਰ ਹੋਇ ਮਹਾਨਾ।
ਬੇਦ ਪਾਠਕੀ[4] ਤੱਤ ਬਿਚਾਰੀ।
ਤਿਨਹਿਂ ਕਹਤਿ ਇਹ ਫਿਰਤਿ ਖੁਆਰੀ ॥ ੭੩ ॥
ਭੂਪ ਕਹੈਂ ਹਮ ਕੋ ਨਿਤ ਟੋਟੂ।
ਪ੍ਰਜਾ ਕਹੇ ਹਮ ਲੇਹਿਂ ਖਸੋਟੂ[5]।
ਸੰਨਜ਼ਾਸੀ ਸੰਚਹਿਂ ਬਹੁ ਧਨ ਕੋ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਅਲਪ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿਨ ਕੋ ॥ ੭੪ ॥
ਔਰ ਗਨਨ ਕਰਿ ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਊਂ।
ਮੋਰ ਸਮੈਂ ਕੋ ਜੌਨ ਪ੍ਰਭਾਊਂ।
ਜਹਿਂ ਸਤਿ, ਤਪ, ਬ੍ਰਤ, ਧਰਮ ਉਪਾਸਨ।
ਸਭਿ ਇਕਬਾਰਹਿਂ[6] ਕਰੋਂ ਬਿਨਾਸਨ ॥ ੭੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਆਇਸੁ ਅਸ ਕਰਤਾਰ ਕੀ, ਸੋ ਤੁਮਰੀ ਹੀ ਹੋਇ।
ਅਬ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਉਚਰੋ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੈਂ ਮਾਨੋਂਗਾ ਸੋਇ ॥ ੭੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਮੈਂ ਆਇਸੁ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਤਦਪਿ ਲੇਹੁ ਕੁਛ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ।
ਕੰਚਨ ਮੰਦਿਰ ਦਰਬ ਮਹਾਨਾ।
ਜਬ ਲੇਵੋ ਹੋਵੌਂ ਹਰਖਾਨਾ[7]' ॥ ੭੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਗਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੋਲੇ ਤਬ ਬਾਨੀ।
'ਸਭਿ ਜੁਗ ਤੇ ਬਡ ਤੇਜ ਤੁਮਾਰਾ।
ਹੋਵਹਿਗੋ ਇਹ ਵਾਕ ਹਮਾਰਾ ॥ ੭੮ ॥
ਤੋਰ[8] ਕਾਲ[1] ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਾਰਾ।

[+] ਪਾ:-ਧਰਮ ਹੇਤ।
[1]ਉਲਟੇ।
[2]ਅੰਤ ਨੂੰ।
[3]ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
[4]ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਯਾ ਵਾਲੇ ਦੀ।
[5]ਖੋਹ।
[6]ਇਕੋ ਵਾਰੀ।
[7]ਅਨੰਦ।
[8]ਤੇਰੇ।

ਮਹਿਮਾ ਤਾਂ ਕੀ ਬਧੈ[2] ਅਪਾਰਾ।
ਲਾਖ ਬਰਖ ਸਤਿਜੁਗ ਜੋ ਕਰਿਈ।
ਅਯੁਤ[3] ਬਰਖ ਤ੍ਰੇਤੇ ਚਿਤ ਧਰਿਈ ॥ ੭੯ ॥
ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਕਰਤਿ ਜਿ ਬਰਖ ਹਜ਼ਾਰਾ।
ਸੋ ਕਲਿ[4] ਅਲਪ ਕਾਲ ਸੁਖਸਾਰਾ[5]।
ਪ੍ਰੀਤਿ ਯੁਕਤ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਈ।
ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਬਿਖੈ ਭਵ ਤਰਿਈ ॥ ੮੦ ॥
ਬਹੁਰੋ ਚਹਿ ਤਜਿ ਦੇਨਿ ਉਪਾਇਨ।
ਰਤਨ ਜੜੇ ਕੰਚਨ ਕੇ ਆਇਨ।
ਚਤੁਰਥ ਜਾਮਾ ਜਬ ਹਮ ਧਰਿ ਹੈਂ।
ਮਾਯਾ ਸਹਿਤ[6] ਲੇਨਿ ਤਬਿ ਕਰਿ ਹੈਂ' ॥ ੮੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਲਜੁਗ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ।
ਕਰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਤੁਮ ਸੰਗਤ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨ ਜੈਹੋਂ।
ਆਨ ਜੀਵ ਦੰਭੀ ਦੁਖ ਦੈਹੋਂ ॥ ੮੨ ॥
ਤੁਮਰੇ ਬਚਨ ਜਿ ਸਿੱਖ ਕਮਾਵਹਿਂ।
ਤਿਨ ਪਰ ਮੋਰਾ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਵਹਿ[7]'।
ਭੇਟ ਦੇਯ, ਬਰ ਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ।
ਬਿਦਾ ਭਯੋ ਚਰਨਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ॥ ੮੩ ॥
ਪਢਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਥਾਪੈਂ।
ਤਿਨ ਪਰ ਕਲਜੁਗ ਨਹੀਂ ਬਿਆਪੈ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਗਮਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ।
ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥ ੮੫ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਕਲਜੁਗ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧੦ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

---

[1]ਸਮੇਂ ਵਿਚ।
[2]ਵਧੇਗੀ।
[3]ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ।
[4]ਕਲਜੁਗ (ਵਿਚ)।
[5]ਸਾਰਾ ਸੁੱਖ ਮਿਲੇਗਾ।
[6]ਸਮੇਤ (ਮੰਦਰ)।
[7]ਵਸ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ।

ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਅਵਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਉਚੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ, ਕਲਜੁਗ ਵਲੋਂ, ਸ਼ੈਤਾਨ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਈਸਾ ਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੇ ਪਰਖਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਮਤੀ ਦੀ ਅੰਜੀਲ ਬਾਬ ਚੌਥਾ ਆਇਤ ੧ ਤੋਂ ੧੧। ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਪੀਰਾਨ ਪੀਰ ਮੁਹੱਯੁਦੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਹੋਈ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਅਰਾਜ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬਾਬਤ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-ਯਥਾ 'ਕਬੀਰ ਆਈ ਮੁਝਹਿ ਪਹਿ ਅਨਿਕ ਕਰੇ ਕਰਿ ਭੇਸ ॥ ਹਮ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਆਪਨੇ ਉਨਿ ਕੀਨੋ ਆਦੇਸੁ ॥ ੮ ॥ ' ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਧ ਜੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹਨ। ਸੋ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਵਤਾਰਾਂ, ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਸਭ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਦੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਅਡੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੋਈ ਆਤਮ ਭੁਲੇਵੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਮਰਤੱਖ ਕੁਛ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਯਾ ਉਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਕਿਸੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੀ ਜੀਵਨ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਹੋਵੇ ਪਰੰਤੂ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਰਤਾਵੇ ਅਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਈਂ ਪਿਆਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹਨ। ਕਲਜੁਗ ਏਥੇ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੂੰ ਜੀਕੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਤੇ ਪੱਕਾ ਵਜੂਦ ਵਾਲਾ ਈਸਾਈਆਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੱਬ ਦੇ ਸਿਵਾ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਕ ਯਾ ਮੁਖਾਲਫ ਹਸਤੀ ਦੀ ਕਾਇਲ ਨਹੀਂ। ਜੈਸੇ ਕਲਯੁਗ ਬਾਬਤ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਏਸੇ ਉਤਰਾਰਧ ਦੇ ਨਾਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਅੰਕ ੨੨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਚ ਮੁਚੀ ਦੀ, ਕੋਈ ਸਾਈਂ ਦੀ ਸ਼ਰੀਕ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਪਰੰਤੂ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਯਾ ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਭੈੜੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੈੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ (ਵਰਤਾਵੇ) ਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ-ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰਾਹੁ ਏਹੁ ਹੋਰਿ ਗਲਾਂ ਸੈਤਾਨੁ ॥। ਸਾਰ: ਵਾਰ, ਮ: ੧

੧੧. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਮੁਨਾਫਿਕ ਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ: ਬਾਨੀ ਬਰਦਾਨੀ ਸੁਮਤਿ, ਗੁਨ ਖਾਨੀ ਸੁਖ ਮੂਰ।
ਕੱਲਜਾਨੀ ਰਾਨੀ ਜਗਤ, ਮਾਨੀ ਕਵਿ ਪਗ ਧੂਰ ॥ ੧ ॥

ਬਾਨੀ = ਬਾਣੀ = ਵਾਚ, ਵਾਕ ਯਾ 'ਸਰਸ੍ਵਤੀ', ਸਾਰਦਾ', ਵਿੱਦਜਾ ਦੀ ਦੇਵੀ।

ਬਰਦਾਨੀ = ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੋ।

ਮੂਰ = ਮੂਲ, ਸੁਖ ਮੂਰ = ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ। ਕੱਲਜਾਨੀ = (ਕਵਿਤਾ ਦੀ) ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਨਿਰਵਿਘਨਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ।

ਰਾਨੀ = ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। (ਅ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਵਿੱਦਜਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਾਲੀ।

ਧੂਰ = ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਅਕਾਂਖਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਧੂੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਸਾਰਦਾ! ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ (ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ, ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਮੂਲ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸਨਮਾਨੀ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ) ਵਰਦਾਤੀ (ਹੋ)।

ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ:-ਸ਼ਾਰਦਾ ਸੁਮਤੀ ਦਾ ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੈ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, (ਕਾਵਜ ਦੀ) ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇਣ ਹਾਰੀ ਹੈ, ਜਗਤ ਦੀ ਰਾਨੀ ਹੈ, (ਜਿਸ ਦੇ) ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ: ਚਲੇ ਫੇਰ ਆਗੈ। ਪਿਖੇ ਪਾਪ ਭਾਗੈਂ[1]।
ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਦਾਤਾ। ਸਭੈ ਲੋਕ ਖਜਾਤਾ ॥ ੨ ॥
ਸੁਭੈਂ ਸੰਗਿ[2] ਦੋਊ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜੋਊ।
ਅਯੋ ਏਕ ਗ੍ਰਾਮੰ। ਪਿਖਯੋ ਗਜਾਨ ਧਾਮੰ[3] ॥ ੩ ॥
ਤਹਾਂ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੇਰਾ। ਤਹਾਂ ਕੀਨ ਡੇਰਾ।
ਇਕੰ ਡੂਮ ਆਯੋ। ਛੁਧਾ ਤੇ ਦੁਖਾਯੋ ॥ ੪ ॥
ਕਹੇ ਬੈਨ ਐਸੇ। 'ਪਿਖੋਂ ਭੂਪ ਜੈਸੇ।
ਕਛੂ ਦੇਹੁ ਭਿੱਛਾ। ਕਰੋ ਪੂਰਿ ਇੱਛਾ ॥ ੫ ॥
ਉਦਾਰੀ[4] ਦਿਦਾਰੀ[5]। ਅਸ਼ੋਕੀ ਲਿਲਾਰੀ[6]'।
ਸੁਨਜੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਬੈਨੰ। ਦਯਾਵਾਨ ਨੈਨੰ ॥ ੬ ॥
ਦਿਪੈ[1] ਰੂਪ[2] ਸ਼ੋਭਾ। ਕਵੀ ਚਿੱਤ ਲੋਭਾ।

---

[1](ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਵੇਖਿਆਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[2]ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ ਨਾਲ।
[3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[4]ਸਖ਼ੀ।
[5]ਦੀਦਾਰ ਵਾਲੇ ਹੋ।
[6]ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਵਾਲੇ ਹੋ।

ਭਨੇ ਬੈਨ ਐਸੇ। ਸੁਧਾ ਸਾਨ ਜੈਸੇ[3] ॥ ੭ ॥
'ਜੁ ਹੈ ਮੂਲ ਸਾਖੀ[4]। ਤਹਾਂ ਦੇਖਿ ਆਂਖੀ[5]।
ਜੁ ਚਾਹੋ ਸੁ ਪਾਵੈਂ। ਨਿਸੰਸੈ ਦਿਵਾਵੈਂ' ॥ ੮ ॥
ਗਯੋ ਡੂਮ ਧਾਈ।
ਅਸ਼ਰਫੀ[6] ਸੁ ਪਾਈ। {ਡੂਮ ਨੂੰ ਅਸ਼ਰਫੀ ਦਿਵਾਉਣੀ}
ਲਈ ਸੂਖ ਪਾਯੋ। ਨਿਜੰ ਗ੍ਰਾਮ ਆਯੋ ॥ ੯ ॥
ਸਭੈ ਕੋ ਸੁਨਾਯੋ। 'ਇਕੰ ਸੰਤ ਆਯੋ।
ਜੁ ਚਾਹੈ ਸੁ ਦੇਈ। ਉਦਾਰੰ ਬਡੇਈ' ॥ ੧੦ ॥
ਸੁਨਜੋ ਸ਼੍ਰੌਨ ਬੈਨੰ। ਹੁਤੇ ਦੀਨ ਜੌਨੰ[7]।
ਗਏ ਤਾਂਹਿ ਧਾਈ। ਬਿਰਾਜੈਂ ਜਿ ਜਾਂਹੀ[8] ॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਜੋ ਜੋ ਜਾਚਹਿਂ ਆਇ ਨਰ, ਸੋ ਸੋ ਦੇਹਿਂ ਬਤਾਇ।
ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਕਿਹ ਤਰੁ ਤਰੇ[9], ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਤੇ ਪਾਇਂ ॥ ੧੨ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ: ਜਸੰ[10] ਦੇਸ਼ ਫੈਲਾ। ਅਘੰਕੰ[11] ਕਟੈਲਾ[12]।
'ਮਹਾਂ ਸੰਤ ਰੂਰਾ। ਹੁਵੈ ਬੈਨ ਪੂਰਾ ॥ ੧੩ ॥
ਬਡੋ ਦੀਨ ਦਾਨੀ। ਨ ਕੋਉ ਸਮਾਨੀ'।
ਸੁਨੈਂ ਲੋਕ ਜੋਊ। ਪਿਖੈਂ ਧਾਇ ਸੋਊ ॥ ੧੪ ॥
ਜਬੈ ਜਾਇ ਹੇਰੈਂ। ਕਰੈਂ ਚਿਤ ਚੇਰੈਂ[13]।
ਭਈ ਭੀਰ ਭਾਰੀ। ਨਮੋ ਕੈ[14] ਨਿਹਾਰੀ[15] ॥ ੧੫ ॥
ਕਰੰ ਜੋਰ ਦੋਊ। ਭਨੇ ਬੈਨ ਸੋਊ।

---

[1]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ।
[2](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਰੂਪ ਦੀ।
[3]ਜਿਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਹਿਤ ਹਨ।
[4]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦਾ ਮੁੱਢ।
[5]ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।
[6]ਮੋਹਰ।
[7]ਜੋ।
[8]ਜਿੱਥੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[9](ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਕਿਸੇ ਅਸਥਾਨ, (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਹੇਠ।
[10]ਕੀਰਤੀ।
[11]ਪਾਪਾਂ ਦੇ।
[12]ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਦਾ।
[13]ਚੇਲਾ ਬਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਚਿੱਤ ਨੂੰ।
[14]ਨਮੋ ਕਰਕੇ।
[15]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

'ਨਿਜੰ ਜੋ ਪਦੇਸ਼ਾ[1]। ਕਰੋ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਬੇਸ਼ਾ[2]!' ॥ ੧੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਹੇਰਤਿ ਹੀ ਉਰ ਬਿਮਲ ਹੁਇ, ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਤਾਪ।
ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ, ਚਹਿਤ ਨਿਕੰਦਨ ਪਾਪ ॥ ੧੭ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ: ਸੁਨੀ ਦੀਨਤਾਈ। ਦਯਾ ਹੇਰਿ ਆਈ।
ਦਲੰ ਕੰਜ ਨੈਨਾ[3]। ਭਨੇਂ ਸਾਰ[4] ਬੈਨਾ ॥ ੧੮ ॥
'ਕਰੋ ਸੰਤ ਸੇਵਾ। ਜਪੋ ਨਾਮ ਦੇਵਾ[5]।
ਰਿਦੇ ਭਾਉ ਧਾਰੋ। ਵਿਕਾਰੰ ਨਿਵਾਰੋ ॥ ੧੯ ॥
ਚਿਤੰ[6] ਕਾਲ[7] ਕੀਜੈ। ਦਿਨ[8] ਦੇਹਿ ਛੀਜੈ[9]'।
ਪਦੰ ਕੰ[10] ਪਖਾਰੇ[11]। ਸੁਖੰ ਦੇਨਵਾਰੇ[12] ॥ ੨੦ ॥
ਲਏ ਹਾਥ ਬਾਲਾ। ਦਏ ਕੈ[13] ਨਿਹਾਲਾ[14]।
ਭਏ ਸਿੱਖ ਸੋਊ। ਬਡੇ ਭਾਗ ਜੋਊ[15] ॥ ੨੧ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਨਰੇਸ਼ ਸੁਨਜੋ ਸ਼੍ਰਵਨੰ।
'ਸਤਿ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਅਯੋ ਰਵਨੰ[16]।
ਗਤਿ ਦਾ ਬਲਵਾਨ ਬਿਸਾਲ[17] ਕਲਾ[18]।
ਅਵਲੋਕਤਿ[19] ਲੋਚਨ ਹੋਤਿ ਭਲਾ' ॥ ੨੨ ॥
ਤਟ ਭੇਟਨ ਕੋ ਪਟ ਭੇਟ ਲਈ[20]।

---

[1]ਉਪਦੇਸ਼।
[2]ਹੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ ਜੀ!
[3]ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ।
[4]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[5]ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ।
[6]ਚੇਤੇ।
[7]ਮੌਤ।
[8]ਦਿਨ ਦਿਨ।
[9]ਦੇਹੀ ਖੀਣ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।
[10]ਚਰਨ ਜਲ ਨਾਲ।
[11]ਧੋਤੇ।
[12]ਸੁਖਦਾਤੇ ਦੇ।
[13]ਦੇ ਕਰ।
[14]ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
[15]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ।
[16]ਸੁੰਦਰ।
[17]ਬੜਾ।
[18]ਕਲਾਵਾਨ।
[19]ਦੇਖਦਿਆਂ।
[20]ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲਈ। (ਅ) ਸਮੀਪ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬਸਤਰਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲੀਤੀ।

-ਘਟ ਕੋ ਪਟ ਪਾਟਹਿਂ- ਤ੍ਰਿੱਟ ਭਈ[1]।
ਭਟ ਭੀਰ ਲਏ ਚਲਿ ਆਇ ਤਹਾਂ।
ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਬੈਸਿ ਜਹਾਂ ॥ ੨੩ ॥
ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨਤਾ।
ਚਖ ਸੌਂ ਮੁਖ ਦੇਖਿ ਅਨੰਦਵਤਾ[2]।
ਭਨਿ ਆਨਨ ਬੇਨਤਿ ਦੀਨ ਮਨੰ।
'ਉਪਕਾਰ ਕਿ ਹੇਤੁ ਧਰੵੋ ਸੁ ਤਨੰ[3] ॥ ੨੫ ॥
ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਜੈ, ਨਿਜ ਸਿੱਖ ਕਰੋ।
ਭਵ ਬੰਧ ਅਮੰਕਨ[4] ਮੈਲ ਹਰੋ।
ਸੁਨਿ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਕੈ।
ਪਗ ਆਨਿ ਗਹੇ ਜਮ ਤੇ ਡਰਿ ਕੈ' ॥ ੨੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕੇ ਸੁਖਦਾਨ[5] ਭਨੇ ਬਚਨਾ।
ਜਿਨ ਮੈਂ ਗਤਿ ਦੇਵਨ ਕੀ ਰਚਨਾ।
'ਸੁਖ ਮੈਂ ਦੁਖ ਮੈਂ ਨਿਤ ਨਾਮ ਭਜੋ।
ਸਤਿਸੰਗਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੈ ਨ ਤਜੋ ॥ ੨੬ ॥
ਤਨ ਮਾਨੁਖ ਲਾਲ[6] ਅਮੋਲ[7] ਭਲਾ।
ਤਿਹ[*] ਕੌਡਨਿ ਕੌ[8] ਨ ਕਰੋ ਬਦਲਾ[9]।
ਸਤਿਸੰਗਤ ਸੇਵ ਪਦਾਰਥ ਜੋ।
ਤਨ ਦੇਯ[10] ਕਰੋ ਨਿਜ ਸ੍ਵਾਰਥ[11] ਜੋ ॥ ੨੭ ॥
ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ: ਕਰੋ ਸੰਤਸੰਗੰ ਚਿਰੰਕਾਲ ਹੇਤਾ[12]।
ਰਿਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਵੈ ਭਜੋ ਨਾਮ ਸ੍ਵੇਤਾ[13]।

---

[1]'ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਪੜਦੇ ਪਾਟ ਜਾਣ' ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੋਈ।
[2]ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ।
[3]ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਸਰੀਰ (ਆਪ ਨੇ)।
[4]ਪਾਪਾਂ ਦੀ।
[5]ਸੁਖਦਾਤੇ ਨੇ।
[6]ਰਤਨ।
[7]ਅਮੋਲਕ।
[*]ਪਾ:-ਹਿਤ।
[8]ਤਿਸਨੂੰ ਕੌਡੀਆਂ ਨਾਲ।
[9]ਵਟਾਉ।
[10]ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਨ ਦੇਕੇ।
[11]ਆਪਣਾ ਭਲਾ, ਮੁਕਤੀ।
[12]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਕਹੇ ਬੈਨ ਐਸੇ ਪਦੰ ਧੋਇ ਦੀਨੀ।
ਕਰੀ ਧਰਮਸਾਲੰ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਚੀਨੀ ॥ ੨੮ ॥
ਕਿਤੇ ਦਯੋਸ ਬਾਸੇ ਚਲੇ ਔਰ ਦੇਸ਼ਾ।
ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਤਾਰਿਬੇ ਜਾਂਹਿ ਬੇਸਾ[2]।
ਲਏ ਸੰਗ ਮੋ ਕੋ ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਤੀਨੋ।
ਅਘੰ[3] ਦੰਭ ਭਾਰੋ ਛਿਤੰ[4] ਹੀਣ ਕੀਨੋ ॥ ੨੯ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਜਿਹ ਨਾਮ ਮੁਨਾਫਿਕ ਦੇਸ਼ ਅਹੈ। {ਮੁਨਾਫਿਕ ਦੇਸ਼}
ਹਰਿ ਨਾਮ ਬਿਹੀਨ ਅਧੀਨ ਰਹੈ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਰੀਤਿ ਨ ਕਾਨ ਸੁਨੀ।
ਸਭਿ ਮੂਰਖ ਮਾਨਵ ਕੋ ਨ ਗੁਨੀ[5] ॥ ੩੦ ॥
ਕਰਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਕੌਨ, ਕਹਾਂ।
ਘਰ ਕਾਜ ਰਚੇ ਤਮ ਮੋਹ ਮਹਾਂ।
ਭਗਤੀ ਬਿਨ ਭੂਲ ਭੁਵਾਰਿ[6] ਪਰੇ।
ਨਰ ਮੂਰਖ ਚੀਨ ਨ ਨਾਮ ਹਰੇ[7] ॥ ੩੧ ॥
ਕਰੁਨਾਕਰ[8] ਹੇਰਿ ਭਈ ਕਰੁਨਾ।
ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨ ਕੀਰਤਿ ਆਚਰਨਾ[9]-।
ਪਰਲੋਕਹਿ ਕੀ ਸੁਧ ਏਕ ਨਹੀਂ।
ਸਭ ਨਾਰਕ[10] ਜਾਵਹਿਂ ਦੂਖ ਸਹੀ- ॥ ੩੨ ॥
ਪਿਖਿ ਏਕ ਕਿਦਾਰ[11] ਉਦਾਰ[12] ਤਹਾਂ।
ਗੁਰ ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਟ ਜਾਂਹਿ ਜਹਾਂ[13]।
ਇਕਠਾ ਕਰਿ ਈਂਧਨ ਧੂਮ ਕਿਯੋ[1]।

---

[1]ਉੱਜਲ।
[2](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਰੂਪ (ਧਾਰਿਆ) ਹੈ।
[3]ਪਾਪ।
[4]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ।
[5]ਕੋਈ ਨਹੀਂ (ਜਿੱਥੇ) ਅਕਲ ਵਾਲਾ।
[6]ਭੁੱਲ ਦੇ ਭਵਰਾਂ ਵਿਚ (ਅ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਭੁਵਾਟਣੀ ਵਿੱਚ।
[7]ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ।
[8]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ ਨੂੰ।
[9](ਸ਼ੁਭ) ਆਚਰਨ।
[10]ਨਰਕ ਨੂੰ।
[11]ਖੇਤ।
[12]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[13]ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦਾ ਕੰਢਾ ਸੀ।

ਦਰਵੇਸ਼ ਸੁ ਬੇਸ਼ ਸਰੀਰ ਲਿਯੋ[2] ॥ ੩੩ ॥
ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਕੁਰੀਤ ਹੁਤੀ ਜੁ[3] ਸੁਨੋ।
ਛਿਤਪਾਲਕੁ ਪੂਜਹਿਂ ਰਾਮ[4] ਮਨੋ[5]।
ਬਰਖਾ ਜਬ ਚਾਹਹਿ ਖੇਤ ਹਿਤੰ।
ਸਭਿ ਜਾਚਹਿਂ ਜਾਇ[6] ਜਹਾਂ ਨ੍ਰਿਪਤੰ ॥ ੩੪ ॥
ਮੁਖ ਜਾਪ ਸੁਰੇਸ਼ ਨਰੇਸ਼ ਕਰੈ[7]।
ਜਬ ਮੰਤ੍ਰ ਪਢੈ ਬਰਖਾ ਸੁ ਪਰੈ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[8] ਕਾਰਜ ਹੋਇ ਨਿਬਾਹਿ ਅਸੰ।
ਬਿਨ ਭੂਪ ਲਖੈਂ ਨਹਿਂ ਔਰ ਕਿਸੰ[9] ॥ ੩੫ ॥
ਜਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤੇ ਗੁਰ ਬੈਠਿ ਗਏ।
ਤਬ ਤੇ ਜਲ ਮੇਘ[10] ਨ ਫੇਰ ਪਏ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[11] ਸੂਕ ਚਲੀ ਬਿਨ ਨੀਰ ਜਬੈ।
ਸਭਿ ਲੋਕ ਗਏ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸ ਤਬੈ ॥ ੩੬ ॥
'ਬਰਖਾ ਬਿਨ ਸੁਕਤਿ ਖੇਤ ਹਰੇ।
ਕਹੁ ਵਾਕ ਧਰਾ ਪਰ ਮੇਂਹੁ ਪਰੇ'।
ਸੁਨਿ ਭੂਪ ਉਚਾਰਣ ਮੰਤ੍ਰ ਕਿਯੋ।
ਕਹਿ ਬੈਨ ਰਹਜੋ, ਨਹਿਂ ਮੇਂਹੁ ਪਯੋ ॥ ੩੭ ॥
ਨਰ ਤੀਸਰ ਬਾਸੁਰ ਫੇਰ ਗਏ।
'ਸਭਿ ਲੋਕ ਚਹੈਂ ਨਹਿਂ ਮੇਂਹੁ ਪਏ।
ਉਪਚਾਰ ਨ ਕੂਪ ਨਦੀ ਜਲ ਕੋ[12]।
ਨਿਤ ਆਸ ਅਕਾਸ਼[13] ਮਹੀਤਲ[1] ਕੋ' ॥ ੩੮ ॥

---

[1]ਧੂੰਆਂ ਕੀਤਾ।
[2]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[3]ਖੋਟੀ ਰਸਮ ਜੋ ਸੀ।
[4]ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।
[5]ਮੰਨਕੇ।
[6]ਜਾਕੇ।
[7]ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਸੀ।
[8]ਖੇਤੀ ਦਾ।
[9]ਕਿਸੇ ਨੂੰ।
[10]ਬੱਦਲ।
[11]ਕ੍ਰਿਖੀ, ਖੇਤੀ।
[12]ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਖੂਹ ਯਾ ਨਦੀ ਦਾ।
[13]ਭਾਵ ਮੀਂਹ ਦੀ ਆਸ।

ਸੁਨਿ ਭੂਪ ਕਹੇ 'ਨਹਿ ਚਿੰਤ ਕਰੋ।
ਬਰਖਾ ਬਰਖੈ ਉਰ ਧੀਰ ਧਰੋ'।
ਤਬ ਮਾਨਵ ਜੋ ਨਿਜ ਐਨ[੨] ਗਏ।
ਪੁਨ ਦਜੋਸ ਛਿ ਸਾਤ[੩] ਬਿਤੀਤ ਭਏ ॥ ੩੯ ॥
ਬਹੁ ਬਾਰ ਅਰਾਧ ਰਹਯੋ ਮਘਵਾ[੪]।
ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਨਹਿਂ ਬੂੰਦ ਪਰੈ ਲਘੁਵਾ[੫]।
ਉਰ ਧੀਰ ਟਰਾ[੬] ਨਰ ਚਿੰਤ ਗਹੇ[੭]।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਸੂਕ ਚਲੇ ਨ ਉਪਾਵ ਅਹੇ ॥ ੪੦ ॥
ਜਿਹ ਖੇਤ ਸਮੀਪ ਗੁਰੂ ਬਰ ਦਾ[੮]।
ਤਿਹ ਮਾਲਿਕ ਆਇ ਬਿਸੂਰਿ[੯] ਸਦਾ[*]।
ਘਟ ਕੀ ਲਖਿ ਕੈ ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੰ।
'ਚਿਤ ਮੈਂ ਬਹੁ[+] ਚਿੰਤ ਭਯੋ ਬਿਮਨੰ[੧੦] ॥ ੪੧ ॥
ਕਹੁ ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਤੁਮੈ ਦੁਖ ਕੋ?।
ਦਿਲਗੀਰ[੨੧] ਦਿਖੋ, ਨ ਖੁਸ਼ੀ ਮੁਖ ਕੋ[੧੧]'।
[੧੨]'ਸੁਨਿ ਸੰਤ! ਕਹੋਂ ਬਿਰਥਾ ਮਨ ਕੀ।
ਸਭਿ ਆਸ ਤਜੀ ਜਗ ਜੀਵਨ ਕੀ ॥ ੪੨ ॥
ਬਰਖਾ ਨ ਪਰੈ, ਦੁਰਭਿੱਛ[੧੩] ਪਰਾ।
ਕ੍ਰਿਖਿ[++] ਸੂਕ ਚਲੀ ਬਿਨ ਨੀਰ ਧਰਾ।

---

[੧]ਧਰਤੀ ਨੂੰ।
[੨]ਘਰ।
[੩]ਛੇ ਸੱਤ।
[੪]ਇੰਦਰ ਨੂੰ।
[੫]ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਬੀ।
[੬]ਧੀਰਜ ਦੂਰ ਹੋਯਾ।
[੭]ਚਿੰਤਾ ਨੇ ਫੜ ਲਏ।
[੮]ਵਰ ਦਾਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਬੈਠੇ ਸਨ)।
[੯]ਝੂਰਦਾ।
[*]ਪਾ:-ਰਿਦਾ।
[+]ਪਾ:-ਤੁਝ।
[੧੦]ਦੁੱਖੀ-ਉਦਾਸ।
[੧੧]ਕੋਈ।
[੧੨]ਰਾਹਕ ਬੋਲਿਆ।
[੧੩]ਕਾਲ।
[++]ਇਸ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਥਾਂ ਪਾਠ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਯਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਆਯਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਕ੍ਰਿਖਿ ਆਯਾ ਹੈ, ਏਹ ਫਰਕ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। । ਸੰਸ:, ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ]

ਯੁਤ ਭੂਪ ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਿ ਚਿੰਤ ਕਰੈਂ।
ਨਹਿਂ ਪਾਇਂ ਉਪਾਇ ਜਿ ਧੀਰ ਧਰੈਂ' ॥ ੪੩ ॥
ਕਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ 'ਪੂਰਬ ਕੌਨ ਬਿਧੰ?।
ਜਹਿਂ ਤੇ ਬਰਖੇ ਜਲ ਧਾਰ ਅਧੰ[੧]'।
'ਸੁਨਿ ਸੰਤਹੁ! ਆਦ ਭੁਪਾਲ ਕਹੇ[੨]।
ਬਰਖਾ ਸੁ ਪਰੈ ਜਬ ਚਾਹ ਅਹੇ ॥ ੪੪ ॥
ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਹਜੋ ਅਬ ਨਾਂਹਿ ਪਰੈ।
ਬਿਪਰੀਤਿ ਭਈ ਨਹਿਂ ਬੈਨ ਫੁਰੈ।
ਲਖਿ ਰੀਤਿ ਕੁਰੀਤਿ ਬਨੀ ਦੁਚਿਤੀ[੩]।
ਛਿਤਪਾਲਕ ਨੀ ਆਨਨ ਕਾਂਤਿ ਰਤੀ[੪]' ॥ ੪੫ ॥
ਗੁਰਵਾਕ ਕਹੇ 'ਕਰਤਾਰ ਭਜੋ।
ਛਿਤਿਪਾਕ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁ ਤਜੋ।
ਬਹੁ ਬਾਰਿ ਪਰੇ ਧਰ ਮੇਂਹੁ ਮਹਾਂ।
ਅਤਿ ਹੋਵਤਿ ਅੰਨ ਜਿਤੋ ਜਿ ਚਹਾ' ॥ ੪੬ ॥
[੫]'ਕਰਤਾਰ ਸੁ ਕੋਂ[੬]? ਤਿਹ ਧਾਮ ਕਹਾਂ?।
ਨਹਿਂ ਕਾਨ ਸੁਨਜੋ, ਨਹਿਂ ਨੈਨ ਲਹਾ।
ਇਸ ਦੇਸ਼ ਕਬੈ ਨਹਿਂ ਆਇ ਰਹਾ।
ਨਹਿਂ ਦਾਨ ਕਿਸੂ ਤਿਹ[੭] ਦੀਨ[੮] ਅਹਾ[੯]' ॥ ੪੭ ॥
ਬਿਕਸੇ ਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਨ ਕਹਾ।
'ਸਭਿ ਹੀ ਘਟ ਪੂਰਨ ਬਜਾਪ ਰਹਾ।
ਸਿਮਰੇ ਉਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਤਿ ਸਦਾ।
ਭਗਵੰਤ ਅਨੰਤ ਨ ਆਇ* ਕਦਾ[੧੦] ॥ ੪੮ ॥

---

[੧]ਹੇਠਾਂ।
[੨]ਪਹਿਲੋਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਆਖਿਆਂ।
[੩]ਚਿੰਤਾ।
[੪]ਰਾਜਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੇ ਬੀ ਸ਼ੋਭਾ ਰਤੀ ਨਹੀਂ (ਰਹੀ)।
[੫]ਰਾਹਕ ਬੋਲਿਆ।
[੬]ਕੌਣ ਹੈ।
[੭]ਓਸ ਨੇ।
[੮]ਦਿੱਤਾ।
[੯]ਹੈ।
*ਪਾ-ਆਦਿ-ਤੇ-ਆਹੁ-।
[੧੦]ਕਦੇ ਬੀ।

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ: ਜੁ ਜੜ ਜੰਗਮ ਕੋ ਦੇਤਿ ਦਾਨ।
ਜਿਹ ਦੇਵ ਦੈਤ ਜਾਚਹਿਂ ਮਹਾਨ।
ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਜਿਨ ਸਿਰਜਿ ਦੀਨ[੧]।
ਤਿਹਂ ਸਿਮਰ ਹੋਇਂ ਸਭਿ ਕਸ਼ਟ ਛੀਨ[੨] ॥ ੪੯ ॥
ਭਜਿ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ[੩], ਬਰਖਾ ਸੁਦੇਯ।
ਅਨਤੋਟ[੪] ਅੰਨ[੫], ਸੁਖਸਾਰ[੬] ਲੇਯ[੭]'।
ਸੁਨਿ ਕ੍ਰਿੱਸ਼ਿਕਾਰ[੮] ਤਬ ਕਹਿਤਿ ਬੈਨ।
'ਤਿਸ ਕੀ ਪਛਾਨ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਨ[੯] ॥ ੫੦ ॥
ਅਬਹੀ ਸੁਨਾ ਤੁਮ ਮੁਖ ਦੁਆਰ[+]।
ਨਹਿਂ ਆਗੈ ਹਜ਼ਾਂ ਕਿਨਹੂੰ ਉਚਾਰ।
ਤਹਿਂ ਮੁਖ[++] ਦਿਖਾਉ, ਨਿਜ ਨੈਨ ਦੇਖਿ।
ਸਿਮਰੰਨ ਕਰੋਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਵਿਸ਼ੇਖ' ॥ ੫੧ ॥
ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਨ ਦੇਖਯੋ ਜਾਇ ਸੋਇ।
ਸਿਮਰੰਨ ਕਰੋ ਇਛ ਪੂਰ ਹੋਇ।
ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਗ[੧੦] ਜਾਨਯੋ ਸੁ ਜਾਇ।
ਨਹਿਂ ਅਪਨ ਆਪ ਕਿਸਹੂੰ ਲਖਾਇ[੧੧]' ॥ ੫੨ ॥
ਨਰ ਕਹੈ 'ਜਿ ਦੇਖਯੋ ਨਿਜ ਨ ਨੈਨ।
ਕਿਸ ਪਾਸ ਕਹੋਂ ਜਾਚਨ[੧੨] ਸੁ ਬੈਨ[੧੩]।
ਜਾਨੋਂ ਨ ਕੁਦਰਤੀ ਕੌਨ ਹੋਇ। {ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਖੇਲ}

---

[੧]ਬਣਾਇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
[੨]ਨਾਸ਼।
[੩]ਤਿਸਦਾ।
[੪]ਅਟੁਟ।
[੫]ਅਨਾਜ
[੬]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ।
[੭]ਲਵੋਗੇ।
[੮]ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ।
[੯]ਨਹੀਂ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਉਦਾਰ।
[++]ਪਾ:-ਮੁਝ।
[੧੦]ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ।
[੧੧]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਓਹ ਕਿਸੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਖਾਉਂਦਾ (ਅ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਓਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।
[੧੨]ਮੰਗਣ ਦੇ।
[੧੩]ਬਚਨ।

ਕੁਛ ਪਤਾ ਦੇਹੁ ਹੌਂ ਲਖਿਵ[1] ਸੋਇ' ॥ ੫੩ ॥
[2]'ਤੂੰ ਜਾਇ ਧਾਮ ਲਾਂਗਲ[3] ਜਿ ਆਨਿ[4]।
ਅਬ ਬਾਹੁ[5] ਬੋਵ[6] ਛਿਤ, ਬੈਨ ਮਾਨਿ।
ਜਬ ਉਗੈ ਖੇਤ ਪੁਨ ਪੱਕ ਜਾਇ।
ਤਬ ਲਖਹੁ[7] ਕੁਦਰਤੀ ਹੋਇ ਕਾਇ[8] ॥ ੫੪ ॥
ਸੁਨਿ ਗਯੋ ਸਦਨ ਗੁਰ ਬਚਨ ਮਾਨਿ।
ਪੁਨ ਨਰਨ ਨਿਕਟ ਕੀਨੋ ਬਖਾਨ।
'ਹੈ ਸਾਧ ਵਹਿਰ ਮਮ ਖੇਤ ਪਾਸ।
ਤਿਨ ਕਹੇ ਬਚਨ ਇਹ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੫੫ ॥
-ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਸਿਮਰੋ ਕਰਤਾਰ ਨਾਮ।
ਪੁਨ ਬੋਇ ਖੇਤ ਹੁਇ ਸਿੱਧ ਕਾਮ-'।
ਸੁਨਿ ਨਰਨ ਕਾਨ ਸਭਿ ਹਾਸ ਕੀਨ।
'ਮਨ ਜਾਨ, ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਬੁਧਿਹੀਨ ॥ ੫੬ ॥
ਬਿਨ ਮੇਂਹੁ[9] ਖੇਤ ਕਿਸ ਰੀਤਿ ਹੋਇ।
ਤੂੰ ਜਾਇ ਬੀਜ ਘਰ ਪੂਰ[10] ਸੋਇ[11]'।
ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਕੇ ਯੁਕਤਿ ਹਾਸ[12]।
ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ ਹੋ ਕਰਿ ਉਦਾਸ ॥ ੫੭ ॥
ਬਚ ਕਹੇ 'ਹਸੀ ਮੁਝ ਮਨੁਜ ਕੀਨਿ।
ਸਭਿ ਜਾਨੈ ਮਨ ਮੈਂ ਬੁੱਧਿ ਹੀਨ।
ਬਰਖਾ ਬਿਨ ਕੈਸੇ ਖੇਤ ਹੋਇ।
ਇਹ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਥਾਨ[13] ਲੋਇ' ॥ ੫੮ ॥

---

[1]ਮੈਂ ਜਾਣਾ।
[2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[3]ਹੱਲ।
[4]ਲਿਆਇ।
[5]ਵਾਹ।
[6]ਬੀਜ।
[7]ਜਾਣਗੇ।
[8]ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ।
[9]ਮੀਂਹ।
[10]ਘਰ ਭਰ ਲੈ।
[11]ਭਾਵ ਦਾਣਿਆਂ ਨਾਲ।
[12]ਹਾਸੇ ਵਾਲੇ।
[13]ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ।

ਸੁਨਿ ਕਹੈਂ ਗੁਰੂ 'ਤੂੰ ਬੀਜ ਆਨਿ।
ਨਹਿਂ ਉਗੈ ਖੇਤ ਹਮ ਹੈਂ ਜਮਾਨ[੧]।
ਜੇ ਬੀਜ ਬੋਇ ਜਾਵੇ ਅਕਾਥ।
ਹਮ ਦੇਵਹਿਂ ਤੇਤੋ[੨] ਤੋਹਿ ਹਾਥ' ॥ ੫੯ ॥
ਸੁਨਿ ਭਈ ਧੀਰ ਲਾਂਗਲ[੩] ਲਯਾਇ।
ਪੁਨ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਲੀਨੀ ਰਜਾਇ।
ਕਰਤਾਰਿ ਸਿਮਰਿ ਕੈ ਭੂਮ[੪] ਵਾਹਿ[੫]।
ਗੋਧੂਮ[੬] ਬੀਜ ਦੀਨੀ ਸੁ ਤਾਂਹਿ[੭] ॥ ੬੦ ॥
ਗੁਰ ਚਰਨ ਬੰਦਿ[੮] ਕਰਿ ਬੈਸਿ[੯] ਆਨਿ।
ਉਰ ਕੀਨੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਨਹਿਂ ਡੁਲਾਨ।
ਨਿਸ ਗਯੋ ਧਾਮ ਪੁਨ ਭਈ ਭੋਰ[੧੦]।
ਚਲਿ ਆਇ ਦੇਖਿਓ ਖੇਤ ਓਰ ॥ ੬੧ ॥
ਸਬਜ਼ੀ[੧੧] ਸੁ ਲਖੀ ਤਬ ਨੌ ਬਹਾਰ[੧੨]।
ਜਨੁ ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਇਹ ਸਬਾਰ[੧੩]।
ਕਰਿ ਹਰਖ ਬੰਦਿ ਗੁਰ ਚਰਨ ਰੇਨ।
ਸ਼ਰਧਾ ਸੁ ਬਧੀ ਜੋ ਮੋਖਦੇਨ[੧੪] ॥ ੬੨ ॥
ਪੁਰਿ ਨਰਨ[੧੫] ਸੁਨੇ ਆਚਰਜ ਮਾਨ[੧੬]।
ਸਭਿ ਧਾਏ[੧੭] ਹੇਰਹਿਂ[੧] ਸਾਚ ਜਾਨਿ।

---

[੧]ਜਾਮਨ, ਜ਼ੁੱਮੇਵਾਰ।
[੨]ਤਿਤਨਾ।
[੩]ਹੱਲ।
[੪]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[੫]ਵਾਹੀ।
[੬]ਕਣਕ।
[੭]ਤਿਸ ਵਿਚ।
[੮]ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।
[੯]ਬੈਠਾ।
[੧੦]ਸਵੇਰ।
[੧੧]ਹਰਿਆਈ।
[੧੨]ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
[੧੩]ਮਾਨੋਂ ਜਲ ਨਾਲ (ਸਿੰਜੀ ਹੈ)।
[੧੪]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਵਿੱਚ।
[੧੫]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ।
[੧੬]ਮੰਨ ਕੇ।
[੧੭]ਦੌੜ ਕੇ।

ਅਸ ਜਾਨ ਅਜ਼ਮਤੀ[2] ਉਰ[3] ਪ੍ਰਮਾਨ[4]।
ਗੁਰ ਤੀਰ ਪਹੂੰਚੇ ਸਿਦਕ ਠਾਨਿ ॥ ੬੩ ॥
ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਸੁ ਧਰਿ ਭੇਟ ਸੋਇ।
ਬਿਧਿ ਬੂਝਹੀ ਜਿਵ[5] ਅੰਨ ਹੋਇ।
ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਦਯਾ ਦੀਨੀ ਰਜਾਇ[6]।
'ਕਰਤਾਰ ਨਾਮ ਰਸਨਾ[7] ਧਿਆਇ[8] ॥ ੬੪ ॥
ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕਾਰਜ[9] ਕੋ ਕਰ[10] ਸੋਂ ਕਰਿਯੇ।
ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰ ਰਿਦੈ ਧਰਿਯੇ।
ਬਰਖਾ ਹਿਤ ਜਾਚਹੁ ਬੰਦ ਕਰੰ।
ਬਹੁ ਨੀਰ ਪਰੈ[11] ਹੁਇ ਖੇਤ ਧਰੰ[12] ॥ ੬੫ ॥
ਧਰਿ ਆਇਸੁ ਸੀਸ ਚਲੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਬਰ ਬੀਜ ਬੁਯੋ ਹਲ ਤੇ[13] ਤਬ ਹੀ।
ਭਲ ਖੇਤ ਉਗੇ ਹਰਿਆਵਲ ਸੋਂ।
ਪੁਰਿ ਸ਼ੋਕ ਨਸਜੋ ਸੁਭੁ ਤਾਵਲ[14] ਸੋਂ ॥ ੬੬ ॥
'ਸਮਰੱਥ ਬਡੋ' ਕਹਿਂ 'ਸੰਤ ਭਲੋ।
ਇਸ ਆਇਸੁ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਚਲੋ'।
ਬਰਖਾ ਬਿਧਿ ਬੂਝਨ ਕੀਨਿ ਜਬੈ।
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਾਕ ਉਚਾਰਿ[15] ਤਬੈ ॥ ੬੭ ॥
'ਬਿਧਿ ਸੰਗ ਤਿਹਾਵਲ[16] ਕੋ ਕਰਿਯੇ।

---

[1]ਦੇਖਦੇ ਹਨ।
[2]ਕਰਾਮਾਤੀ।
[3]ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ।
[4]ਪੁਰਸ਼, ਲੋਕ।
[5]ਤਰੀਕਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[6]ਆਗਜਾ।
[7]ਜੀਭ ਨਾਲ।
[8]ਸਿਮਰੋ।
[9]ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ।
[10]ਹੱਥ ਨਾਲ।
[11]ਪਵੇਗਾ।
[12]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[13]ਹਲ ਦੇ ਨਾਲ।
[14]ਸਭ ਉਤਾਵਲ = ਛੇਤੀ ਨਾਲ।
[15]ਉਚਾਰੇ।
[16]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।

ਸਤਿਨਾਮ ਗੁਰੂ ਹਿਰਦੈ ਧਰਿਯੇ।
ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਹੋ ਇਕ ਥਾਇਂ ਜਬੈ।
ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਰੋ ਅਰਦਾਸ ਤਬੈ ॥ ੬੮ ॥
ਬਰਖਾ ਪੁਨ ਜਾਚਹੁ ਦੀਨ ਮਨੰ[੧]।
ਬਹੁ ਨੀਰ ਪਰੈ ਹੁਇ ਖੇਤ ਅਨੰ[੨]'।
ਸੁਨਿ ਸੋ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਮਿਲੇ ਤਬ ਹੀ।
ਕਰਤਾਰਹਿਂ ਨਾਮ ਜਪੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੬੯ ॥
ਅਰਦਾਸ ਤਿਹਾਵਲ ਕੀ ਕਰਿ ਕੈ।
ਪੁਨ ਸੀਸਨ ਕੋ ਧਰਨੀ ਧਰਿ ਕੈ।
ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਜਾਚਨ ਕੀਨਿ ਸਭੈ।
ਘਨਘੋਰ ਉਠੇ[੩] ਘਨ ਘੋਰ[੪] ਤਬੈ[੫*] ॥ ੭੦ ॥
ਤਿਹ ਕਾਲ ਸੁ ਬਾਂਛਤ ਨੀਰ ਪਰਜੋ।
ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਦੁਕਾਲ[੬] ਅਤੰਕ[੭] ਹਰਜੋ[੮]।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਹਿਮਾ ਮਹਿਪਾਲਕ ਸੋ[੯]।
ਕਰਿ ਆਵਨਤਾ[੧੦] ਤਤਕਾਲਕ ਸੋ[੧੧] ॥ ੭੧ ॥
ਬਹੁ ਭੇਟ ਲਏ ਭਟ ਭੀਰ ਬਡੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਆਨਿ ਵਧੀਕ ਗਡੀ[੧੨]।
ਕਰੁਨਾਕਰ ਰਾਜਤਿ[੧੩] ਥਾਇ ਜਹਾਂ।
ਪੁਹੰਚਜੋ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਕਰੰਤਿ[੧੪] ਤਹਾਂ[੧੫] ॥ ੭੨ ॥

---

[੧]ਗਰੀਬ ਮਨ ਹੋਕੇ।
[੨]ਅਨਾਜ।
[੩]ਭਜਾਨਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਠੇ।
[੪]ਗਾੜ੍ਹੇ ਬੱਦਲ।
[੫]ਤਦੋਂ।
[*]ਪਾ:-ਘਨਘੋਰ ਉਠੇ ਘਨ ਗੈਨ ਤਬੈ = ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉੱਠੇ ਬੱਦਲ ਭਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।
[੬]ਕਾਲ (ਅੰਨ ਆਦ ਦਾ ਤੋਟਾ) ਦਾ।
[੭]ਡਰ।
[੮]ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।
[੯]ਓਹ ਰਾਜਾ।
[੧੦]ਆਵਣਾ ਕੀਤਾ।
[੧੧]ਤਿਸ (ਰਾਜਾ) ਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ।
[੧੨]ਵਧੀਕ ਗੱਡੀ ਗਈ।
[੧੩](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਬਿਰਾਜਦੇ ਸਨ।
[੧੪]ਇਛਾ ਕਰਦਾ।
[੧੫]ਤਿੱਥੇ।

ਮਨ ਦੀਨ ਭਯੋ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਕਰੀ[੧]।
ਬਹੁ ਬੈਨ ਬਿਨੈ ਭਨਿ[੨] ਹੰ ਜੁ ਜਰੀ[੩]
'ਤੁਮ ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਨ ਜੋਤਿ ਕਲਾ[੪]।
ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਜੈ, ਨਿਜ[੫] ਹੋਇ ਭਲਾ ॥ ੭੩ ॥
ਅਨਜਾਨ ਪਨੇ ਮਹਿਂ ਦੇਸ਼ ਸਭੈ।
ਕਰਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਕੌਨ, ਕਬੈ।
ਬਰਖਾ ਮਘਵਾ[੬] ਜਪਤੇ ਜਬ ਹੀ।
ਬਹੁ ਹੋਇ, ਪਕੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[੭] ਜੋ ਸਭਿਹੀ ॥ ੭੪ ॥
ਇਹ ਰੀਤਿ ਪਰੰਪਰ[੮] ਦੇਸ਼ ਬਿਖੈ।
ਤੁਮ ਆਨਿ ਹਟਾਵਨ ਕੀਨਿ, ਲਖੈ[੯]।
ਅਬ ਜੋ ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਹਮੈਂ।
ਮਿਲਿ ਸੋ ਕਰਿਹੀਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁ ਮੈਂ ॥ ੭੫ ॥
ਜਿਹ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਲੋਕ ਸਬੈ।
ਪਰਲੋਕਹਿਂ ਲੋਕਹਿਂ ਹੋਹਿਂ ਅਭੈ[੧੦]।
ਲਖਿ ਕੈ ਮਹਿਮਾ ਗਰਵੀ[੧੧] ਤੁਮਰੀ।
ਮਤਿ ਹੋਇ ਰਹੀ ਦਿਢਤਾ[੧੨] ਹਮਰੀ' ॥ ੭੬ ॥
ਸ਼ਰਧਾ ਭਰਿ[੧੩] ਵਾਕ ਸੁਨੇ ਜਬ ਹੀ।
ਪਦ ਪਾਹੁਲ ਦੇਤਿ ਭਏ ਤਬਿ ਹੀ।
ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਯੋ 'ਭਜਿਯੇ ਹਰਿ ਕੋ।
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੋ ਉਰ ਕੋ ॥ ੭੭ ॥
ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ ਇਕ ਜਾਮ ਨਿਸਾ[੧]।

---

[੧]ਡੰਡੌਤ ਕੀਤੀ।
[੨]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[੩]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੰਤਾ ਸੜ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ।
[੪]ਕਲਾ ਸੰਯੁਕਤ (ਅ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਲਾ।
[੫]ਮੇਰਾ।
[੬]ਇੰਦ੍ਰ।
[੭]ਖੇਤੀ।
[੮]ਆਦਿ ਦੀ।
[੯]ਲਖ ਕੇ (ਕਿ ਇਹ ਰੀਤੀ ਮਾੜੀ ਹੈ)।
[੧੦]ਨਿਡਰ।
[੧੧]ਭਾਰੀ।
[੧੨]ਪਕਿਆਈ।
[੧੩]ਭਰੇ।

ਮਿਲ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਰਸਾ[2]।
ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਬਿਸਾਲ ਭਲੀ ਕਰਿਯੇ।
ਇਰਖਾ[3], ਪਰਖਾ[4], ਛਰ[5] ਕੋ ਹਰਿਯੇ[6] ॥ ੭੮ ॥
ਸਤਿ, ਸ਼ੀਲ, ਸੰਤੋਖ, ਛਿਮਾ ਧਰਨੀ।
ਹਰਿ[7] ਲੋਲਪਤਾ[8], ਕਰੁਨਾ[9] ਕਰਨੀ।
ਚਛ[10] ਹੇਰ[11] ਛੁਧਾਤੁਰ[12] ਦੇ ਅਸਨਾ[13]।
ਨਗਨੰ ਨਰ ਕੋ ਦਿਜਿਯੇ ਬਸਨਾ ॥ ੭੯ ॥
ਮਿਲਿ ਸੰਤਨ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਕਰੋ।
ਭਵਸਾਗਰ ਕੋ ਨਿਰਸੰਸ ਤਰੋ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁ ਨਾਮ[14] ਸਭੈ।
ਕਰ ਬੰਦਹਿਂ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਤਬੈ ॥ ੮੦ ॥
ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਰਚੀ ਤਤਕਾਲ ਤਹਾਂ।
ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ ਬੈਸਿ ਜਹਾਂ।
ਗੁਨਖਾਨੇ ਇਸੋ ਉਪਕਾਰ ਕਰਜੋ।
ਕਰਤਾਰ ਭਜੇ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਤਰਜੋ ॥ ੮੧ ॥
ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਸ਼ ਤਿਸੀ।
ਨਰ ਕੀਨ ਉਧਾਰ ਰਹੇ ਸੁ ਜਸੀ[15]।
ਛਿਤਪਾਲ ਪ੍ਰਜਾ ਸਭਿ ਆਵਤਿ ਹੈਂ।
ਪਗ ਬੰਦਨ ਕੈ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ॥ ੮੨ ॥

---

[1]ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ)।
[2]ਸਵਾਦ (ਕੀਰਤਨ ਦਾ) ਲਓ।
[3]ਈਰਖਾ।
[4]ਕਠੋਰਤਾ।
[5]ਛਲ।
[6]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।
[7]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।
[8]ਲੋਭ।
[9]ਕ੍ਰਿਪਾ।
[10]ਅੱਖੀਂ।
[11]ਦੇਖ ਕੇ।
[12]ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ।
[13]ਭੋਜਨ ਦਿਓ।
[14]ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼।
[15]ਜਸ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਖਵੰਤਿ ਗਿਰਾ।
ਸਭਿ ਕੋ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸੰਗ ਭਰਾ।
ਸਿਮਰਹਿਂ ਹਰਿ ਨਾਮਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈਂ।
ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਬਹੁ ਭਾਉ ਧਰੈਂ ॥ ੮੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਰਾਹਕ ਪੂਰਬ[1] ਸਿੱਖ ਜੋ, ਬੋਲਜੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦਿ।
'ਕੁਦਰਤ ਕੋ ਕੁਛ ਪਤਾ ਮੁਝ, ਦਰਸਾਵਹੁ ਸੁਖਕੰਦ!' ॥ ੮੪ ॥

ਸੰਕਰ ਛੰਦ: ਸੁਨਿ ਕਰ ਤਿਹ ਕੇ ਬਚ ਗੁਰੁ
ਨਾਨਕ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰ।
'ਜਾਹੁ ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਬੂਟ ਉਪਾਰਹੁ[2]
ਦੇਖਹੁ ਕੁਦਰਤ ਭਾਰਿ[3]।
ਆਚਰਜ ਜਿਹ ਕੋ ਰੂਪ ਲਖਿਯਤ
ਸਕੈ ਕੌਨ ਨ ਚੀਨ[4]।
ਸੁਰ, ਨਰ, ਅਸੁਰ, ਅਹਿ[5] ਤਰਹਿਂ[6] ਤਾਂ ਕੇ
ਉਰਧ[7] ਜਿਨ ਇਹ[8] ਕੀਨ' ॥ ੮੫ ॥
ਨਿਜ ਕਾਨ ਸੁਨਿ ਮਤਵਾਨ ਮਾਨਵ
ਖੇਤ ਮਹਿਂ ਤਬ ਜਾਇ।
ਗੋਧੂਮ ਬੂਟ[9] ਉਖਾਰ ਦੇਖਜੋ
ਰਹਜੋ ਉਰ ਬਿਸਮਾਇ।
ਅੰਗਾਰ ਅਗਨੀ ਅਰੁਨ[10] ਦੀਸਤਿ
ਤੇਜ ਨਹਿਂ ਸਹਿ ਜਾਇ।
ਸਭਿ ਲੋਕ ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ ਦੌਰੇ
ਬਹੁਤ ਜਿਨ ਮਨ ਚਾਇ* ॥ ੮੬ ॥

---

[1]ਪਹਿਲਾ।
[2]ਉਖਾੜੋ।
[3]ਭਾਰੀ।
[4]ਪਛਾਣ।
[5]ਨਾਗ।
[6]ਨੀਵੇਂ (ਪਤਾਲ)।
[7]ਉਚੇ ਲੋਕ (ਅਕਾਸ਼)।
[8]ਮਾਤ ਲੋਕ।
[9]ਕਣਕ ਦਾ ਬੂਟਾ।
[10]ਲਾਲ।
*ਪਾ:-ਇਹ ਦੇਖਿਕੈ ਸਭ ਲੋਕ ਡਰਿਗੇ ਮੁਖਹੁ ਕਹੈਂ ਅਲਾਇ।

ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਆਚਰਜ ਮਾਨਹਿਂ
ਅਗਨਿ ਪਰ ਪਿਖਿ ਖੇਤ।
-ਜਿਹ ਛੁਵਤਿ ਜਰਿਹੀ[1] ਦਾਰ[2] ਦੂਤਿ[3]
ਸਭਿ[4] ਹਰੀ ਭੀ ਕਿਹ ਹੇਤ[5]।
ਕਰਤਾਰ ਕੁਦਰਤਿ ਅਤਿ ਬਲਿ ਸ਼ਟੋਹਿਂ[6]
ਕੀਨ ਅਚਰਜ ਬਾਤ।
ਹੈ ਅਗਨਿ ਊਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ[7] ਬਿੱਧ੍ਰਤ[8]
ਹਰੀ ਬਹੁ ਜਿਹ ਪਾਤ[9]- ॥ ੮੭ ॥
ਕਰਤਾਰ ਬਹੁਰ ਲਖਾਇ ਕੁਦਰਤ
ਸੱਤਿ ਨਾਮ ਜਪਾਇ।
ਕਰਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮਹਿ[10]
ਨਾਮ ਦਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਇ।
ਤਬ ਕੀਨ ਦੇਸ਼ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਗਰੋ
ਲਗੇ ਕੀਰਤਿ ਗਾਨਿ।
ਸ਼ੁਭ ਚਲੀ ਰੀਤਿ ਪੁਨੀਤ ਸਿੱਖੀ
-ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਰਬਾਨ[11]- ॥ ੮੮ ॥
ਨਰ ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਯੁਤ
ਉਰ ਧਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਮ।
ਬਰ ਪਰਮਦਾ ਅਪਵਰਗ ਸਿਮਰਨ
ਧਰਮ ਅਰਥਹਿ ਕਾਮ[12]।
ਜਿਸ ਨਾਮ ਤੇ ਸੁਖ ਧਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਤਰੇ ਪਤਿਤ ਅਨੇਕ।

---

[1]ਸੜ ਜਾਵੇ।
[2]ਲਕੜੀ।
[3]ਛੇਤੀ।
[4]ਸਾਰੀ (ਖੇਤੀ)।
[5]ਹਰੀ ਹੋਈ ਕੀਕੂੰ।
[6]ਬਲੀ।
[7]ਖੇਤੀ।
[8]ਵਧਦੀ।
[9]ਪੱਤੇ।
[10]ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ।
[11]ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।
[12]ਜੋ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ, ਧਰਮ ਅਰਥ ਤੇ ਕਾਮ ਤੇ ਮੋਖ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਰ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਜੋ ਗੈਨ[੧] ਛੋਨੀ[੨] ਨਾਗ ਸਦਨਾ[੩]
ਬ੍ਰਹਮ ਅੰਡਹਿ ਟੇਕ[੪] ॥ ੮੯ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਮੁਨਾਫਕ ਨਾਮ[+]ਪੂਰਬ[੫]
ਫੇਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨ[੬]।
ਪੁਨ ਦੇਸ਼ ਸੁਆਲਜੋ ਰਾਖਿਓ
ਕਰਿ ਰੀਤਿ ਰੁਚਿਰ ਨਵੀਨ।
ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਉਪਕਾਰ ਤਿਨ ਪਰ
ਚਲਿਨ ਮਨਸਾ ਕੀਨਿ।
ਭਵ[੭] ਸੇਤੁ[੮] ਕੀਰਤਿ[੯] ਕਰਨ ਧਰਨੀ[੧੦]
ਜਾਹਿਂ[੧੧] ਸਿਖ ਸੁਖ ਦੀਨ ॥ ੯੦ ॥
ਕਰਿ ਭੂਪ ਪਰਜਾ ਪਰ[੧੨] ਖੁਸ਼ੀ
ਗੁਰ ਗਏ ਆਨ ਅਸਥਾਨ।
ਪਸ਼ਚਾਤ[੧੩] ਨਰ ਝੂਰਤਿ ਰਿਦੈ
-ਤਬ ਰਹੇ ਹਮ ਅਨਜਾਨ।
ਕਰਿ ਸੇਵ ਤਿਨ ਕੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭੇ ਨਹਿਂ
ਪਾਇ ਦਰਸ ਅਮੋਲ-।
ਭਜਿ ਸ਼ਰਨ ਗੁਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

---

[੧]ਅਕਾਸ਼।
[੨]ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
[੩]ਨਾਗਾਂ ਦਾ ਘਰ (ਪਤਾਲ)।
[੪]ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
[+]ਪਾ:-ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਜਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਨਣੇ ਕਰਕੇ ਏਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅੱਲ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ਬਾਹਰੋਂ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ਓਸ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫਿਕ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੀਹ ਪਦ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਹੀ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਹਿੰਦੂ ਰਿਆਸਤ ਹੋਊ। 'ਮੁਨਾਫਿਕ' ਪਦ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ।
[੫]ਪਹਿਲਾ।
[੬]ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।
[੭]ਸੰਸਾਰ ਤੇ।
[੮]ਪੁਲ।
[੯]ਕੀਰਤੀ ਦਾ।
[੧੦]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[੧੧]ਜਿਸਨੇ।
[੧੨]ਰਾਜਾ ਤੇ ਪਰਜਾ ਉਤੇ।
[੧੩]ਪਿਛੋਂ।

ਨਿਤ ਪਾਇਂ ਅਨੰਦ ਅਡੋਲ ॥ ੯੧ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਮੁਨਾਫਿਕ ਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਪ੍ਰਭੂ ਮੰਗਲ। ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜਨ ਵਾਲੇ, ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨਾਲ ਢਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਗਰ ਤੇ ਹਾਰੂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਪਿੰਗਲ ਪਰਬਤ ਪਰ ਚਢੈ, ਗੁੰਗ ਹੋਇ ਬਾਚਾਲ।
ਕਾਇਰ ਹ੍ਵੈ ਭਟ ਜੈ ਧਰੈ, ਕਰੈ ਜਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੧ ॥

ਪਿੰਗਲ = ਪਿੰਗਲਾ (ਲੰਗੜਾ), ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾ ਹੋਣ। ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਦੋਇ ਨ ਹੋਣ। [ਸੰਸ:, ਪੰਗ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ, ਪੰਗਲੁਅ, ਪੰਜਾ: ਪਿੰਗਲਾ]
ਗੁੰਗ = ਗੁੰਗਾ, ਜੋ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕੇ। [ਫਾਰਸੀ, ਗੁੰਗ]
ਬਾਚਾਲ = ਜੋ ਬੋਲ ਸਕੇ, ਜੋ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਬੇ ਅਟਕ ਬੋਲ ਸਕੇ। ਸੰਸ:, ਵਾਚਾਲ]
ਭਟ = ਸੂਰਮਾਂ। ਜੈ ਧਰੈ = ਫਤੇ ਪਾਵੇ।
ਕ੍ਰਿਪਾਲ = ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਰਾਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ (ਤਾਂ) ਪਿੰਗਲਾ ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ (ਸਕੇਗਾ), ਗੁੰਗਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਕਾਇਰ ਸੂਰਮਾ ਹੋ ਕੇ ਫਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ।

ਭਾਵ: ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਧ੍ਵਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਬਤ ਸਮਾਨ ਕਠਨ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕਾਂ, ਮੈਂ ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਗੁੰਗ ਸਮਾਨ ਹਾਂ ਕਲਾਵਾਨ ਹੋ ਕਰਕੇ ਉੱਤਮ ਕਾਵ੍ਯ ਲਿਖਾਂ, ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਜੋ ਡਰਦਾ ਹਾਂ, ਸੂਰਮਾਂ ਹੋ ਕੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਰੂਪੀ ਫਤਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਨਤ ਦੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿਧਾਰੇ।
ਸੰਤ ਮੰਦ ਮਤਿ ਜਾਂਹਿ ਉਧਾਰੇ।
ਮੈਂ[੧] ਪੁਨ ਦੁਤਿਯ ਸੰਗ ਮਰਦਾਨਾ।
ਅਨੁਸਾਰੀਅਨੁ[੨] ਕਰਹਿਂ ਪਿਯਾਨਾ[੩] ॥ ੨ ॥
ਮਾਰਗ ਚਲਤਿ ਗ੍ਰਾਮ ਇਕ ਹੇਰਾ।
ਤਹਿਂ ਤਰੁ[੪] ਕੇ ਤਰ[੫] ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ।
ਸੰਤ ਜਾਨ ਤਹਿਂ ਕੇ ਨਰ ਆਏ।
ਰਿਦੈ ਭਾਉ ਧਰਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ ॥ ੩ ॥
ਅੰਨ ਆਨਿ ਦੀਨੋ ਹਿਤ ਅਸਨਾ[੬]।
ਬਿਨੈ ਯੁਕਤ ਬਾਨੀ ਭਨਿ[੭] ਰਸਨਾ।

---

[੧]ਬਾਲਾ।
[੨]ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ।
[੩]ਪਿੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਂ।
[੪]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ।
[੫]ਹੇਠ।
[੬]ਭੋਜਨ ਵਾਸਤੇ।
[੭]ਕਹੀ।

ਤਿਨ ਕੀ ਬਿਨੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਧਰਿ ਭੂਰੀ[੧]।
ਨੈਨ ਕੋਰ ਕਰੁਨਾ ਜਿਨ ਪੂਰੀ[੨] ॥ ੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਕੀਨੋ ਸਿਵਰ[੩], ਕਰਨ ਨਰਨ ਕੱਲਜਾਨ।
ਰਾਜ ਰਿਖੀ[੪], ਸਿੱਖਜਨ ਸੁਖਦ, ਜਿਹ ਦਰਸ਼ਨ ਅਘ ਹਾਨ ॥ ੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਾਸੁਰ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬ ਹੀ।
ਸੇਵਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਧਾਰਿ ਉਰ ਸਭਹੀ।
ਏਕ ਦਜ਼ੋਸ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਤਯਾਰੀ।
ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਕੀ ਸੌਜ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੬ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਭਨੇ ਬਚਨ ਸ਼ੁਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
'ਸਕਟਨ[੫] ਬਿਖੈ ਸੌਜ ਤੁਮ ਪਾਈ।
ਗ੍ਰਾਮ ਤਜਾਗ ਗਮਨੇ ਕਿਹ ਥਾਈਂ? ॥ ੭ ॥
ਕਿਹ ਦੁਖ ਤੇ ਕਰਿ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ?
ਚਲੇ ਅਨਤ[੬] ਯੁਤ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰਾ।
ਕਿਧੋਂ ਭਯੋ ਭੈ ਭੂਪਤਿ ਕਾਂ ਕੋ[੭]।
ਤੁਮਹਿਂ ਵਿਘਨ ਕੋ? ਕਹਿਯੇ ਤਾਂ ਕੋ' ॥ ੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ, ਮਾਨਵ ਜੁਗ ਕਰ ਬੰਦਿ।
ਨਿਜ ਬਿਰਥਾ ਭਾਖਤਿ ਭਏ, ਅੱਗ੍ਰਜ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦ[੮] ॥ ੯ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਸੁਨਹੁ ਸੁਖਦ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ!।
ਲਗਹਿ ਅਗਨਿ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਅਚਾਨਕ। {ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜਨ ਵਾਲਾ ਨਗਰ}
ਇਸ ਦੁਖ ਤੇ ਹਮ ਅਨਤ ਪਧਾਰੇਂ।
ਬਹੁਰ ਆਇ ਕਰ ਹੈਂ ਘਰ ਬਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥
ਛਠੇ ਮਾਸ[੯] ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਮਾਂਹੀ।
ਅਗਨਿ ਸੰਗ ਜਾਵਹਿ ਕੋ ਦਾਹੀ[੧]।

---

[੧]ਸਾਰੀ।
[੨]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਮੇਹਰ ਪੂਰਨ ਹੈ।
[੩]ਡੇਰਾ।
[੪]ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[੫]ਗੱਡਿਆਂ।
[੬]ਹੋਰ ਜਗਾ।
[੭](ਕਿਸੇ) ਰਾਜਾ ਦਾ ਡਰ।
[੮]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ।
[੯]ਛੀਵੇਂ ਮਹੀਨੇ।

ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸਦਨ ਇਹ ਤਜਿ ਕੈ।
ਬਸਿ ਹੈਂ ਅਨਤ ਗ੍ਰਾਮ ਭੈ ਭਜਿ ਕੈ[2] ॥ ੧੧ ॥
ਆਪ ਚਲਹੁ ਜੇ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।
ਸੇਵਹਿਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਚਰਨ ਤੁਮਾਰੇ।
ਸੰਤ ਰੂਪ ਤੁਮ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਪੁਨ ਇੱਛਾ ਜੋ ਕਰਹੁ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਰੁਨਾ ਕਰ ਬੋਲੇ ਬਚਨ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ।
'ਧਾਰਹੁ ਸਿੱਖੀ ਗੁਰੂ ਕੀ, ਪੁਨ ਨਹਿਂ ਜਲਹਿਂ ਨਿਕੇਤ ॥ ੧੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪੀਜੈ।
ਉਰ ਤੇ ਡਰ ਕਉ ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ।
ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਸੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰੇ।
ਬਸਹੁ ਸ਼ਾਤਿ ਸੋਂ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ॥ ੧੪ ॥
ਅਬ ਤੇ ਲਗਹਿ ਨ ਅਗਨਿ ਅਗਾਰੀ।
ਧਰਮਸਾਲ ਸੁਠ ਰਚਹੁ ਸਵਾਰੀ।
ਸੰਤ ਅਤਿਥ ਕੀ ਕੀਜੈ ਸੇਵਾ।
ਮਹਿਮਾ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਲਖਿ ਭੇਵਾ' ॥ ੧੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸਿੱਖੀ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੀ ਤਤਕਾਲਾ।
ਗਮਨ ਨ ਕੀਨ ਗ੍ਰਾਮ ਜੇ ਆਨਾ।
ਮਾਨ ਸੁ ਬਚਨ ਵਸੇ ਨਿਜ ਥਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਭਿ ਸੰਭਾਰ[3] ਸੰਭਾਰਿਕੈ[4], ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਆਨ[5]।
ਰਾਖੀ ਡਰ ਕਰਿ ਅਗਨ ਤੇ, ਉਰ ਸੰਦੇਹ ਕੋ ਮਾਨਿ ॥ ੧੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਭਿਹਿ ਨਾਰਿ ਨਰ ਗੁਰ ਢਿਗ ਬੈਸੇ।
'ਨਾਮ ਜਪਹੁ' ਐਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ੇ।
ਧਾਰਿ ਅਗਨਿ ਡਰ ਤਜਿ ਨਿਜ ਸਦਮਾ[6]।
ਹੋਹਿ ਨਿਕਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਦ ਪਦਮਾ[7] ॥ ੧੮ ॥

---

[1]ਸਾੜ।
[2]ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ (ਅ) ਨੱਠ ਕੇ।
[3]ਸਮੱਗ੍ਰੀ।
[4]ਸਮ੍ਹਾਲ ਕੇ।
[5]ਲਿਆਕੇ।
[6]ਘਰ।

ਤਬ ਇਕ ਦੈਤ ਰੂਪ ਬਿਕਰਾਰਾ[2]। {ਦੈਂਤ ਦਾ ਉਧਾਰ}
ਆਵਤਿ ਨਰ ਨਾਰੀਨ[3] ਨਿਹਾਰਾ।
ਪਗ ਪਾਤਾਲ ਸੀਸ ਨਭ[4] ਧਾਰੀ।
ਲੋਹਿਤ[5] ਸ਼ਮਸ[6] ਭਯੰਕਰ ਭਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥
ਨਰ ਤਬ ਬੈਸੇ ਰਾਖਸ਼ ਹੇਰੇ।
ਅਗਨਿ ਨੈਨ ਕਿਯ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰੇ।
'ਡਰ ਮਮ ਤਜਾਗ ਰਹੇ ਇਹ ਥਾਈਂ।
ਤਜੋਂ ਨ ਅਬ ਇਨ, ਲੇਉਂ ਚਬਾਈ[7]' ॥ ੨੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਾਰੁਨ ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਖਲ, ਓਸ਼ਟ ਚਾਟਤਿ ਜੀਹ[8]।
ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਜ੍ਵਲਤੀ[9] ਅਗਨਿ, ਨਰ ਦੁਖਦਾਨੀ ਦੀਹ[10] ॥ ੨੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਡਰੇ ਲੋਕ ਜਾਨੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਆਈ।
ਪੀਤ[11] ਭਏ, ਮੁਖ ਥੂਕ ਸੁਕਾਈ।
ਸੁਕਚੇ[12] ਤਨ ਕੰਪਤ ਬਿਨ ਚੈਨਾ।
ਦੇਖਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਮੁੰਦ ਲਿਯ ਨੈਨਾ ॥ ੨੨ ॥
ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ 'ਅਬ ਭਾ ਮਰਨਾ।
ਜਾਵਹਿਂ ਕਿਹ[13] ਚਰਨਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨਾ।
ਆਗੈ ਘਰ ਜਲਨੇ ਕੀ ਚਿੰਤਾ।
ਅਬ ਜਾਨੀ ਭਾ ਪ੍ਰਾਨਨ ਅੰਤਾ ॥ ੨੩ ॥
ਭਾਗ ਜਾਇ ਥੇ ਹਮ ਇਹ ਕਾਲਾ।
ਕਹਿ ਰਾਖੇ ਇਨ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਕੋ[1] ਜਾਨਹਿ ਅਬ ਕੋ ਬਿਧਿ[2] ਹੋਵਹਿ?।

---

[1]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਪਾਸ।
[2]ਭਿਆਨਕ।
[3]ਨਰਾਂ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ।
[4]ਅਕਾਸ਼।
[5]ਲਾਖਾ, ਲਾਲ।
[6]ਦਾੜ੍ਹਾ।
[7]ਚਬਾ ਲਵਾਂਗਾ।
[8]ਜੀਭ ਨਾਲ ਚੱਟਦਾ।
[9]ਬਲਦੀ ਹੋਈ।
[10]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਦੁਖਦਾਈ।
[11]ਪੀਲੇ।
[12]ਸੁੰਗੜ ਗਏ।
[13]ਕਿਸ ਦੇ।

ਜੀਵਤ ਬਚੈਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਨਨ ਖੋਵਹਿਂ' ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗੁਰ, ਜੇ ਕੰਪਤ ਭੈ ਭੀਤ[3]।
ਕ੍ਰੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[4] ਤਿਸ ਦੈਤ ਦਿਸ਼, ਕੀਨੀ ਹਰਨ ਅਨੀਤ[5] ॥ ੨੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਸੀ ਸਮੇ ਮਹਿਂ ਦੈਤ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬਿਕੁਲ[6] ਪਰਯੋ ਧਰਨੀ ਮੁਰਛਾਲਾ[7]।
ਹੋਤਿ ਪੁਰਾਤਨ ਤਰੁ ਜਿਉਂ ਕੋਊ।
ਪਵਨ ਬੇਗ ਸੋਂ[8] ਉਖਰਤਿ ਸੋਊ ॥ ੨੬ ॥
ਤਸ ਬਿਧਿ ਗਿਰਯੋ ਭਯਾਨਕ ਭਾਰੀ।
ਜਿਹ ਤਨ ਸਰਬ ਚੇਸ਼ਟਾ ਹਾਰੀ।
ਜਹਿਂ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ।
ਗਿਰਤ ਸਮੈਂ ਤਹਿਂ ਗੇਰਯੋ ਸਿਰ ਕੋ ॥ ੨੭ ॥
ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ[9] ਪਿਖਿ ਕਰੁਨਾ[10] ਆਈ।
ਅੰਤ[11] ਦੀਨਤਾ ਜਾਂਹਿ ਜਨਾਈ।
ਸੀਸ ਛੁਹਾਯੋ ਤਿਹ ਪਦ ਪਦਮੰ[12]।
ਜੋ ਸਭਿ ਸਿੱਖਜਨ ਕੋ ਸੁਖਸਦਮੰ[13] ॥ ੨੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਛੁਵਤਿ ਚਰਨ ਮੁਰਛਾ[14] ਛੁਟੀ, ਭਯੋ ਸਰੀਰ ਸੁਚੇਤ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਨੇ[15] ਸੰਜੀਵਨੀ[16], ਜਿਉਂ ਲਗਾਇ ਤਿਹ ਦੇਤ ॥ ੨੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਰਿ ਗੁਰ ਕੇਰੋ।
ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭਯੋ ਮਨ ਦੀਨ ਘਨੇਰੋ।

---

[1]ਕੌਣ।
[2]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[3]ਡਰੇ ਹੋਏ।
[4]ਭਯਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।
[5]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ (ਉਸ ਦੀ) ਅਨੀਤੀ।
[6]ਬਿਆਕੁਲ।
[7]ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ।
[8]ਹਵਾ ਦੇ ਝੋਕੇ ਨਾਲ।
[9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[10]ਮਿਹਰ।
[11]ਓੜਕ ਦੀ ਯਾ ਅੰਤ ਨੂੰ।
[12]ਤਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਛੁਹਾਏ।
[13]ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ। ਸੰਸ:, ਸਦਮਨ੍]।
[14]ਬੇਹੋਸ਼ੀ।
[15]ਜ਼ਖਮੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ।
[16]ਇਕ ਬੂਟੀ ਮੋਏ ਯਾ ਮੂਰਛਿਤ ਨੂੰ ਜਿਵਾਉਣ ਵਾਲੀ।

ਬੋਲਜੋ ਬਚਨ 'ਛਿਮਹੁ ਅਪਰਾਧੂ।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੁਮ ਬੇਖ ਸੁ ਸਾਧੂ ॥ ੩੦ ॥
ਹੌਂ ਅਨਜਾਨ ਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ।
ਤੁਮ ਹੋ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਇਨ ਲੋਕਨ ਤੇ ਆਨ[੧] ਮਨਾਊਂ।
ਯਾਂ ਤੇ ਇਨਕੇ ਧਾਮ ਜਲਾਊਂ ॥ ੩੧ ॥
ਅਬ ਤੁਮਰੇ ਪਦ ਪਦਮ ਸੁਹਾਏ।
ਇਨਕੇ ਭਾਗ ਜਗੇ ਜਬ ਆਏ।
ਕਰਹੁ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਅਬ ਕੱਲਜਾਨਾ।
ਉਪਕਾਰੀ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੈਂ ਤੁਮ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਹੋਂ, ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਰਜਾਇ।
ਸੋ ਕਰਿਹੋਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਦਾ, ਜਾਂ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਇ' ॥ ੩੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੁਨਿ ਅਸ ਬਾਨੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤ ਮੈਂ ਸਾਨੀ[੨]।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਦੀਨ ਕੇ ਦਯਾਲਾ।
'ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੇ ਰਚਿਜੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ॥ ੩੪ ॥
ਕਰੋ ਕੀਰਤਨ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਚਰਹੁ ਅਘ ਜਾਹੀਂ।
ਭਰਿ ਜਲ ਆਨਹੁ[੩] ਤਹਿਂ ਨਿਜ[੪] ਸੀਸਾ।
ਭਗਤਿ ਕਰਹਿਂ ਜਹਿਂ ਨਰ ਜਗਦੀਸ਼ਾ ॥ ੩੫ ॥
ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਬਿਮਲ ਮਨ[*] ਹੋਵਹਿ।
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਖੋਵਹਿਂ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪਿ ਹੁਇ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਗਤਿ[੫] ਪਾਇਂ ਸੁਖਾਰੀ' ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ ਬਚਨ ਮਾਨ ਸੀਸ ਪੈ ਲੀਨ।
ਰਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਰੁਚਿਰ, ਪੁਨ ਸੇਵਹਿ ਮਨਦੀਨ ॥ ੩੭ ॥

---

[੧]ਈਨ।
[੨]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
[੩]ਲਿਆਵੋ।
[੪]ਅਪਨੇ।
[*]ਪਾ:-ਬਿਲਮ ਨਹਿ।
[੫]ਮੁਕਤੀ।

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਬੈਸੇ।
 'ਨਾਮ ਜਪਹੁ' ਮਨੁਜਨ[੧] ਉਪਦੇਸ਼ੇ।
ਕਰਨ ਕੀਰਤਨ ਲਗੇ ਬਿਸਾਲਾ।
ਭਗਤਿ ਰੀਤ ਸਿਖਈ ਸੁਖ ਆਲਾ[੨] ॥ ੩੮ ॥
ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਟਿ[੩] ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਸ ਰੀਤੀ।
ਅਵਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖੈਂ ਕਰਿ ਬੰਦਨ।
ਭਗਤਿ ਸਿਖੈਂ ਕਰਿ ਕੁਮਤਿ ਨਿਕੰਦਨ[੪] ॥ ੩੯ ॥
ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਬਿਦਤ ਭੀ ਦੇਸ਼ਾ।
ਜਿਸ ਤੇ ਛੂਟਹਿਂ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ਾ।
ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।
'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤਨ ਇਹ ਉਪਕਾਰੀ' ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਚਿਰਿਯਨ[੫] ਸੇਵ[੬] ਸਿਚਾਨ ਤੇ[੭] ਕਰਿਵਾਈ ਕਰਿ ਦੀਨ।
ਅਜਨ[੮] ਚਰਨ ਪਰ ਕੇਹਰੀ, ਪਾਇ ਸਵਾਰਨ ਕੀਨ[੯] ॥ ੪੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪਾਯੋ।
ਦੇਸ਼ ਕੁਮਗ[੧੦] ਤੇ ਸੁਮਗਹ[੧੧] ਪਾਯੋ ॥ ੪੨ ॥
ਅਨਤ ਚਲਨ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਧਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ।
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਤਿਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ[੧੨]।
ਪਹੁੰਚੈ ਸਿੰਧ[੧] ਤੀਰ[੨] ਇਕ ਥਾਨੇ ॥ ੪੩ ॥

---

[੧]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ।
[੨]ਸਿਖਾਈ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[੩]ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡ।
[੪]ਨਾਸ਼।
[੫]ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ।
[੬]ਸੇਵਾ।
[੭]ਬਾਜ ਕੋਲੋਂ।
[੮]ਬੱਕਰੀਆਂ।
[੯]ਭਾਵ ਬਾਜ ਵਾਂਙ ਦੈਤ, ਚਿੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪੁਰਸ਼; ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਦੈਂਤ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪੁਰਸ਼।
[੧੦]ਖੋਟੇ ਰਾਹ ਤੋਂ।
[੧੧]ਚੰਗੇ ਰਾਹ।
[੧੨]ਚਲੇ।

ਤਹਿਂ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇਖ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਤਰੁ ਕੇ ਤਰ[3] ਬੈਠੇ ਸੁਠ ਥਾਈਂ।
ਛਠੇ ਮਹੀਨੇ ਸਿੰਧ ਤਰੰਗਾ[4]। {ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨਾਲ ਢਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਗਰ}
ਦੇਤਿ ਰੁੜਾਇ ਗ੍ਰਾਮ ਜਲ ਸੰਗਾ ॥ ੪੪ ॥
ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਤਬ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ।
ਨਰ ਤਬ ਚਲੇ ਅਪਰ ਹੀ ਥਾਏਂ।
ਅਪਨੀ ਸਰਬ ਸੰਭਾਰ ਸੰਭਾਰੀ[5]।
ਗੁਰੂ ਬਿਲੋਕਤਿ[6] ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਕਹਾਂ ਤਯਾਰੀ ਤੁਮ ਕਰੀ, ਕਿਉਂ ਤਜਾਗਜੋ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਉਂ?'
ਸੁਨਿ ਨਰ ਬੋਲੇ 'ਤੁਮ ਚਲੋ, ਰਹੋ ਨ ਅਬ ਇਹ ਥਾਉਂ ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਬਿ ਆਵਹਿਗੀ ਸਾਗਰ ਝਾਲੇ[7]।
ਦੇਹਿ ਰੁੜ੍ਹਾਇ ਸਦਨ ਜਲ ਨਾਲੇ।
ਆਇ ਬਹੋਰ ਉਸਾਰੈਂ ਧਾਮੂ।
ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿਨਿ ਨਹੀਂ ਅਬ ਕਾਮੂ' ॥ ੪੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਸਿੱਖੀ ਮਾਨਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਨਹੁ ਸਤਿਨਾਮੂ।
ਬਹੁਰ ਨ ਗਿਰਿ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ਧਾਮੂ ॥ ੪੮ ॥
ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਅਸ ਪਤਿਯਾਰਾ[8]।
ਅਬ ਕੇ ਜਾਵਹੁ ਛੋਡਿ ਅਗਾਰਾ[9]।
ਹਮ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਇਸ ਹੀ ਥਾਏਂ।
ਲੇਹੁ ਸਦਨ ਨਿਜ ਬਨੇ ਬਨਾਏ ॥ ੪੯ ॥
ਬਹੁਰ ਆਇ ਲੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ੂ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਬੈਸਿ ਰਹੇ ਜਗਤੇਸ਼ੂ।

---

[1]ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ।
[2]ਕੰਢੇ।
[3]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਹੇਠ।
[4]ਜ੍ਵਾਰ ਭਾਟਾ।
[5]ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਸੰਭਾਲੀ।
[6]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖ ਕੇ।
[7]ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਛੱਲ।
[8]ਯਕੀਨ।
[9]ਘਰ।

ਅਪਰ ਥਾਨ ਸੋ ਮਾਨਵ ਗਵਨੇ[1]।
ਸਿੰਧੁ ਨ ਢਾਹਿ ਸਕ੍ਯੋ ਤਿਨ ਭਵਨੇ ॥ ੫੦ ॥
ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇ ਬਹੁਰਿ ਨਰ ਆਏ।
ਸਦਨ ਬਿਲੋਕੇ ਬਨੇ ਬਨਾਏ।
ਕਲਾਵਾਨ ਜਾਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਸਿੱਖੀ ਲੇਨਿ ਰਿਦੈ ਤਬ ਚਾਹੀ ॥ ੫੧ ॥
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਉਪਾਇਨ[2] ਲੀਨੀ।
ਆਇ ਗੁਰੂ ਕਉ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਪਾਹਲ ਪਗ[3] ਕੀ ਲੀਨੀ ਤਬ ਹੀ।
ਨਿਕਟਿ ਸਿੰਧੁ[4] ਕੈ ਗ੍ਰਾਮ ਜਿ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੫੨ ॥
ਧਰਮਸਾਲ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਨੀ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਜਪ ਭੇ ਇਸ਼ਨਾਨੀ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿਂ ਲਾਗੇ।
ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਮੈਂ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੫੩ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਹਾਰੂ ਪੁਰਿ ਇਕ ਟਾਪੂ ਮਾਂਹੀ।
ਤਹਾਂ ਚਲਿਨਿ ਕੀ ਭਾ ਮਨ ਚਾਹੀ ॥ ੫੪ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਤਬ ਹੀ। {ਗੁਰ ਕੀ ਕਰਨੀ ਕਾਹੇ ਧਾਵਹੁ?}
'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਆਵਹੁ ਸਭਿਹੀ'।
ਊਪਰ ਸਾਗਰ ਕੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਹਮ ਕੋ ਲੇ ਗਮਨੇ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੫੫ ॥
ਗੁਰੂ ਕਰੈਂ ਸੋਹੰ ਕੋ ਜਾਪੂ।
ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਕਿਵ ਛੁਵੈ ਨ ਆਪੂ[5]।
ਸਾਗਰ ਬੀਚ ਪਹੂੰਚੇ ਜਬ ਹੀ।
ਜਾਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਬ ਹੀ ॥ ੫੬ ॥
ਸੋਹੰ ਕਰਨ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ।

---

[1]ਚਲੇ ਗਏ।
[2]ਭੇਟਾ।
[3]ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਹੁਲ।
[4]ਸਮੁੰਦਰ।
[5]ਜਲ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਮਤਾ ਚਹਿਤ ਅਯਾਨਾ।
ਬੂਡਨ ਲਗਾ ਸਿੰਧ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਬਹੁ ਡੁਬਕੀ[੧] ਲੀਨੀ ਜਬ ਤਾਂਹੀ ॥ ੫੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗ੍ਰੀਵ ਫੇਰਿ[੨] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਾ, ਭੀਗ ਗਏ ਜਿਹ ਚੀਰ[੩]।
ਬੂਡਤਿ ਤਿਹ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕੈ, ਬੋਲੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ॥ ੫੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਸਾ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹੁ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਕਰਣੀ ਕਾਹੇ ਧਾਵਹੁ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸਮਝ੍ਯੋ ਪੁਨ ਮਨ ਮਰਦਾਨਾ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਜਾਪ ਬਖਾਨਾ।
ਅੱਗ੍ਰਜ ਹੀ ਸਮ[੪] ਚਲਤਾ ਭਯੋ।
ਸਿੰਧ ਬੂਡਨੇ ਤੇ ਰਹਿ ਗਯੋ ॥ ੫੯ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੇ ਸਾਗਰ[*] ਪਾਰਾ।
ਪਹੁੰਚੇ ਟਾਪੂ ਕੇਰਿ ਮਝਾਰਾ।
ਹਾਰੂ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਜਬ ਗਏ। {ਹਾਰੂ ਨਗਰ}
ਇਕ ਤਰੁ[੫] ਨੀਚੇ ਬੈਠਤ ਭਏ ॥ ੬੦ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਭੂਪ[੬] ਪ੍ਰਜਾ ਤਿਹ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ। {ਸਰੇਵੜੇ ਦੀ ਕਲਾ ਖਿੱਚੀ}
ਸਭਿ ਸਰੇਵਰੇ ਕੀ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਤਿਹ ਕੇ ਢਿਗ[੭] ਤੇ ਲੈ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਹੁਤੋ ਸਿੱਖ ਸਗਰੋ ਈ ਦੇਸ਼ਾ[੮] ॥ ੬੧ ॥
ਜਬ ਬਰਖਾ ਕੀ ਹੋਵਹਿ ਚਾਹੀ।
ਜਾਚਤਿ ਨਰ ਸਭਿ ਤਿਹ ਕੇ ਪਾਹੀ।
ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਿ ਸੋ ਬਰਖਾਵੈ।
ਸਭਿ ਤੇ ਅਪਨੋ ਮਾਨ ਜਪਾਵੈ ॥ ੬੨ ॥

---

[੧]ਗੋਤੇ।
[੨]ਗਰਦਨ ਫੇਰਕੇ।
[੩]ਬਸਤਰ।
[੪]ਅੱਗੇ ਵਾਂਙੂ।
[*]ਪਾ:-ਸਭ ਜਲ।
[੫]ਬ੍ਰਿੱਛ
[੬]ਰਾਜਾ (ਤੇ)।
[੭]ਪਾਸੋਂ।
[੮](ਸਰੇਵੜੇ ਦਾ) ਸਿੱਖ ਸੀ ਸਾਰਾ ਹੀ ਦੇਸ਼।

ਦੋਹਰਾ: ਤਾਤ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹਿ ਜੋ, ਸੁਤ ਦੇਵਹਿ ਤਿਹ ਧਾਮ।
ਅਪਰ ਪਦਾਰਥ ਚਾਹਿ ਕੋ, ਪੂਰਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾਮ ॥ ੬੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਕੋ ਭਜਨ ਕਰੈਂ ਨਰ ਸਭਿ ਹੀ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕਬ ਹੀ।
ਗਾਵਨ ਲਗਾ ਬੈਠਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਉਪਮਾ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੬੪ ॥
ਤਿਹਂ ਛਿਨ ਨਰ ਸਮੀਪ ਬਹੁ ਆਏ।
ਸੁਨਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਢਾਏ।
ਪਾਛੇ ਤੇ ਸੋ ਪੂਛਨ ਲਾਗੇ।
'ਇਸ ਕੋ ਅਰਥ ਕਹਹੁ ਹਮ ਆਗੇ' ॥ ੬੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਭਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੂ।
ਅੰਤ ਸਮਹਿ ਜੋ ਆਵਹਿ ਕਾਮੂ।
ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ ਅਲਪ[1] ਸੁਖ ਤਜਾਗਹੁ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸੋ ਅਰ ਅਨੁਰਾਗਹੁ' ॥ ੬੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਰ ਬੋਲਤਿ ਭਏ, ਹਮਰੋ ਗੁਰ ਹੈ ਜੋਇ।
ਨਾਮ ਜਪਾਵਤਿ ਆਪਨੋ; ਕਹੈ, ਨ ਕਰਤਾ ਕੋਇ ॥ ੬੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿੱਖ ਬੀਜ ਤੇ ਜਾਮਹਿ।
ਬੀਜ ਬ੍ਰਿੱਖ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਅਭਿਰਾਮਹਿ[2]।
ਤਿਉਂ ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਮਾਨੁਖ ਹੋਇ।
ਅਪਰ ਨ ਕਰਤਾ ਲਖੀਏ ਕੋਇ[*] ॥ ੬੮ ॥
ਇਸੋ ਹਮਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ।
ਨਾਨਾ ਜੁਗਤਿ ਸੰਗਿ[3] ਸਮਝਾਯੋ'।
ਅਸ ਸੰਭਾਖਨ[4] ਕਰਿ ਨਰ ਤਬ ਹੀ।
ਆਪ ਆਪਨੇ ਘਰ ਗੇ ਸਭਿਹੀ ॥ ੬੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਰਖਾ ਤਬ ਤੇ ਹਟਿ ਗਈ, ਜਬ ਕੇ ਬੈਠੇ ਜਾਇ।
ਲਗੇ ਖੇਤ ਸੂਕਨ ਸਰਬ, ਕੋ ਨਹਿਂ ਹੋਤਿ ਉਪਾਇ ॥ ੭੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਖਿੰਚੀ ਕਲਾ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਸਗਰੀ।

---

[1]ਤੁੱਛ।
[2]ਸੁੰਦਰ।
[*]ਜੈਨੀ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕਾਇਲ ਨਹੀਂ ਹਨ।
[3]ਅਨੇਕ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ।
[4]ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ।

ਜੋ ਗੁਰ ਬਨਯੋ ਹੋਤਿ ਸਭਿ ਨਗਰੀ।
ਜਬ ਬਰਖਾ ਕੀ ਭੀ ਬਹੁ ਚਾਹੀ।
ਨਰ ਮਿਲਿ ਗੇ ਸਰੇਵਰੋ ਪਾਹੀ[੧] ॥ ੭੧ ॥
ਅਪਨ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਧਿ[੨] ਸੰਗਿ ਉਚਾਰਯੋ।
ਮੇਹੁੰ ਨ ਪਰਾ, ਜਤਨ ਕਰਿ ਹਾਰਯੋ।
ਭਏ ਨਿਰਾਸ ਲੋਕ ਘਰਿ ਆਏ।
ਉਰ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਦੁਖ ਕੋ ਪਾਏ ॥ ੭੨ ॥
ਕਿਤਿਕ ਜਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਈ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ[੩]।
'ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਤੁਮ ਹੋ ਬੈਸੇ?।
ਕਹਹੁ ਕੁਕਾਜ ਭਯੋ ਹੈ ਕੈਸੇ' ॥ ੭੩ ॥
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਜੇ ਮਨੁਜ ਦੁਖਾਰੇ।
'ਜਲ ਬਿਨ ਸੂਕੇ ਸਰਬ ਕਿਦਾਰੇ[੪]।
ਮੇਂਹੁ ਦੇਤਿ ਥੋ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ।
ਅਬ ਕਹਿ ਰਹਯੋ, ਨ ਬਰਖਯੋ ਬਾਰਾ[੫] ॥ ੭੪ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ।
ਕ੍ਰਿਖਿ ਕੋ ਹੋਇ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਈ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿੰ 'ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮੂ।
ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਮਹਿੰ ਆਵੈ ਕਾਮੂ ॥ ੭੫ ॥
ਤਜਿ ਸਰੇਵਰੇ ਕੀ ਅਬ ਸੇਵਾ।
ਜਾਚਹੁ ਏਕੁੰਕਾਰ ਅਭੇਵਾ[੬]।
ਚਹਹੁ ਰਿਦੇ ਜੋ ਪਾਵਹੁ ਸੋਊ।
ਬਹੁਰ ਨ ਚਿੰਤਾ ਬਜਾਪਹਿ ਕੋਊ ॥ ੭੬ ॥
ਧਰਹੁ ਅਡੋਲੰ ਸ਼ਰਧਾ ਜੀ ਕੀ।
ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਅਬ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਜਬ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਕੀ।

---

[੧]ਪਾਸ।
[੨]ਜੁਗਤ ਨਾਲ।
[੩](ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਬਾਣੀ ਕਹੀ।
[੪]ਖੇਤ।
[੫]ਜਲ।
[੬]ਭੇਦ ਰਹਿਤ।

ਬਰਖੈ ਬਰਖਾ ਮਿਤਿ ਨਹਿਂ ਜਾ ਕੀ[1]' ॥ ੭੭ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪਾ।
ਨਰ ਚਲਿ ਗਏ ਨਿਕਟਿ ਅਵਨੀਪਾ।
ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤਬਹਿ ਕਹਿ ਦੀਨਾ।
ਹਿਤ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਤਿਹਾਵਲ ਕੀਨਾ ॥ ੭੮ ॥
ਕਿਯ ਅਰਦਾਸ ਜਬੈ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਤਬ ਹੀ ਉਠੀ ਘਟਾ ਘਨਘੋਰੀ[2]।
ਬਾਰ ਧਰਾ ਪਰ ਪਰਜੋ ਬਿਸਾਲਾ।
ਹਰਖ ਭਜੋ ਸਭਿ ਕੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੭੯ ॥
ਭੂਪ ਪ੍ਰਜਾ ਯੁਤ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਆਇ ਨਮੋ ਕਿਯ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।
'ਤੁਮ ਅਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦਾ।
ਸਭਿ ਜਗ ਬੰਦ[3], ਦੁਤਿਯ ਜਗ ਚੰਦਾ[4] ॥ ੮੦ ॥
ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ ਅਬ ਹੀ।
ਕਰਹੁ ਸਿੱਖ ਸੇਵਹਿਂ ਹਮ ਸਭਿ ਹੀ।
ਕਲਾ[5] ਬਿਸਾਲ ਬਿਲੋਕਿ ਤੁਮਾਰੀ।
ਸ਼ਰਨ ਗਹੀ ਅਬ ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਰੀ' ॥ ੮੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪਗ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਦੀਨਿ ਗੁਰ, ਕੀਨੇ ਸਰਬ ਨਿਹਾਲ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਿ, ਕਾਟੇ ਬੰਧ[6] ਬਿਸਾਲ ॥ ੮੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੁਨ ਸਰੇਵਰਾ ਲੱਜਾ ਧਰਿ ਕੈ।
ਆਯੋ ਚਰਚਾ ਹੇਤੁ ਬਿਚਰਿ ਕੈ।
ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਕਹੀ ਨਿਜ ਗਾਥਾ।
ਤਬ ਸ਼ਲੋਕ ਉਯਰਜੋ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੮੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥
ਸਿਰੁ ਖੋਹਾਇ ਪੀਅਹਿ ਮਲਵਾਣੀ ਜੂਠਾ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਾਹੀ ॥
ਫੋਲਿ ਫਦੀਹਤਿ ਮੁਹਿ ਲੈਨਿ ਭੜਾਸਾ ਪਾਣੀ ਦੇਖਿ ਸਗਾਹੀ ॥

---
[1]ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।
[2]ਗਰਜ ਕੇ।
[3]ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਯੋਗ ਹੋ।
[4]ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਹੋ।
[5]ਕਰਾਮਾਤ।
[6]ਬੰਧਨ।

ਭੇਡਾ ਵਾਗੀ ਸਿਰੁ ਖੋਹਾਇਨਿ ਭਰੀਅਨਿ ਹਥ ਸੁਆਹੀ ॥
ਮਾਊ ਪੀਊ ਕਿਰਤੁ ਗਵਾਇਨਿ ਟਬਰ ਰੋਵਨਿ ਧਾਹੀ ॥
ਓਨਾ ਪਿੰਡੁ ਨ ਪਤਲਿ ਕਿਰਿਆ ਨ ਦੀਵਾ ਮੁਏ ਕਿਥਾਊ ਪਾਹੀ ॥
ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਦੇਨਿ ਨ ਢੋਈ ਬ੍ਰਹਮਣ ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਹੀ ॥
ਸਦਾ ਕੁਚੀਲ ਰਹਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਮਥੈ ਟਿਕੇ ਨਾਹੀ ॥
ਝੁੰਡੀ ਪਾਇ ਬਹਨਿ ਨਿਤਿ ਮਰਣੈ ਦੜਿ ਦੀਬਾਣਿ ਨ ਜਾਹੀ ॥
ਲਕੀ ਕਾਸੇ ਹਥੀ ਫੁੰਮਣ ਅਗੋ ਪਿਛੀ ਜਾਹੀ ॥
ਨਾ ਓਇ ਜੋਗੀ ਨਾ ਓਇ ਜੰਗਮ ਨਾ ਓਇ ਕਾਜੀ ਮੁੰਲਾ ॥
ਦਯਿ ਵਿਗੋਏ ਫਿਰਹਿ ਵਿਗੁਤੇ ਫਿਟਾ ਵਤੈ ਗਲਾ ॥
ਜੀਆ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ਸੋਈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਰਖੈ ॥
ਦਾਨਹੁ ਤੈ ਇਸਨਾਨਹੁ ਵੰਜੇ ਭਸੁ ਪਈ ਸਿਰਿ ਖੁਥੈ ॥
ਪਾਣੀ ਵਿਚਹੁ ਰਤਨ ਉਪੰਨੇ ਮੇਰੁ ਕੀਆ ਮਾਧਾਣੀ ॥
ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਦੇਵੀ ਥਾਪੇ ਪੁਰਬੀ ਲਗੈ ਬਾਣੀ ॥
ਨਾਇ ਨਿਵਾਜਾ ਨਾਤੈ ਪੂਜਾ ਨਾਵਨਿ ਸਦਾ ਸੁਜਾਣੀ ॥
ਮੁਇਆ ਜੀਵਦਿਆ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਜਾਂ ਸਿਰਿ ਪਾਈਐ ਪਾਣੀ ॥
ਨਾਨਕ ਸਿਰਖੁਥੇ ਸੈਤਾਨੀ ਏਨਾ ਗਲ ਨ ਭਾਣੀ ॥
ਵੁਠੈ ਹੋਇਐ ਹੋਇ ਬਿਲਾਵਲੁ ਜੀਆ ਜੁਗਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥
ਵੁਠੈ ਅੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾ ਸਭਸੈ ਪੜਦਾ ਹੋਵੈ ॥
ਵੁਠੈ ਘਾਹੁ ਚਰਹਿ ਨਿਤਿ ਸੁਰਹੀ ਸਾ ਧਨ ਦਹੀ ਵਿਲੋਵੈ ॥
ਤਿਤੁ ਘਿਇ ਹੋਮ ਜਗ ਸਦ ਪੂਜਾ ਪਇਐ ਕਾਰਜੁ ਸੋਹੈ ॥
ਗੁਰੂ ਸਮੁੰਦੁ ਨਦੀ ਸਭਿ ਸਿਖੀ ਨਾਤੈ ਜਿਤੁ ਵਡਿਆਈ ॥
ਨਾਨਕ ਜੇ ਸਿਰਖੁਥੇ ਨਾਵਨਿ ਨਾਹੀ ਤਾ ਸਤ ਚਟੇ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ॥੧॥ [ਮਾਝ ਮਾਰ]

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ਼ਲੋਕ ਕਉ ਅਧਿਕ ਲਜਾਵਾ।
ਪੁਨ ਅਪਨੀ ਚਹਿ ਕਲਾ ਦਿਖਾਵਾ।
ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਜੋਰ ਲਗਾਵਾ।
ਤਿਨ ਤੇ ਗੁਰ ਪਰ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਵਾ[1] ॥ ੮੪ ॥
ਜਾਨੇ ਜਬ ਬਿਸਾਲ[2] ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਤਿ ਭਯੋ ਤਬ ਜੀ ਕੀ।
ਨਮੋ ਕਰੀ ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਲੀਨਂ*।
ਪੂਰਬ ਰੀਤਿ ਤਜਾਗ ਸਭਿ ਦੀਨਂ* ॥ ੮੫ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਅਨੁਰਾਗਾ।

---

[1]ਕੁਛ ਬੀ ਵੱਸ ਨਾ ਚੱਲਿਆ।
[2]ਵੱਡੇ।
* ਪਾ:-'ਲੀਨੀ ਤੇ 'ਦੀਨੀ' ਹੈ।

ਹੋਇ ਸਰਲ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਲਾਗਾ।
ਧਰਮਸਾਲ ਗੁਰ ਤਹਿਂ ਬਨਵਾਈ।
ਅਸਥਾਪਤ ਕੀਨੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੮੬ ॥
ਸਰਬ ਨਗਰ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪਾਯੋ।
ਟੇਢੇ ਚਲਤਿ ਸੁਧ ਮਗ[੧] ਪਾਯੋ।
ਜਬ ਚਲਿਨੇ ਕੀ ਇੱਛਾ ਧਾਰੀ।
ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਆਯੋ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ॥ ੮੭ ॥
'ਰਹਹੁ ਸਦੀਵ ਹਮਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾ।
ਦਾਸ ਲਖਹੁ, ਸੇਵਹਿਂ ਜਗਤੇਸ਼ਾ!।
ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਕਹੋ ਕਰਹਿਂ ਸੋ ਰੀਤੀ।
ਰਾਵਰ ਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਬਿਪਰੀਤੀ' ॥ ੮੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕਿਯ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ।
'ਪਢਹੁ ਸੁਨਹੁ ਬਾਨੀ ਦੁਖਟਾਰਨ[੨]।
ਜਬ ਕਛੁ ਚਾਹਿ ਹੋਇ ਨਿਜ ਉਰ ਕੋ।
ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਤਬ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ॥ ੮੯ ॥
ਰਾਖਿ ਟਕਾ ਕੀਜਹਿ ਅਰਦਾਸਾ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੂਰਿ ਹੈ ਆਸਾ।
ਮਮ ਸਰੂਪ ਕੋ ਧਰਹੁ ਧਿਆਨਾ।
ਕਰਨੇ ਕਾਜ ਅਪਰ ਹਮ ਥਾਨਾ' ॥ ੯੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੁਨ ਨਰੇਸ਼ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ, 'ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ ਮੋਰ'।
ਅਮਿਤ[੩] ਜਵਾਹਰ ਧਰੇ ਢਿਗ, ਮਨ ਮੈਂ ਚਰਨ ਨਿਹੋਰਿ[੪] ॥ ੯੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਧਰੇ ਬਿਸਾਲ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮੋਤੀ।
ਜਿਨ ਕੀ ਬਡ ਦੁਤਿ ਦਿਪਤਿ ਉਦੋਤੀ[੫]।
ਬੋਲੇ ਤਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਿ ਗੁਸਾਈਂ।
'ਇਹ ਮੋਤੀ ਹੈਂ, ਕੂਰ ਲਖਾਈਂ[੬] ॥ ੯੨ ॥
ਮੋਤੀ ਸਾਚ ਨਾਮ ਹਰਿ ਜੋਇ। {ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਮੋਤੀ}

---

[੧]ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ।
[੨]ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
[੩]ਬਹੁਤੇ।
[੪]ਮਨਾਕੇ, ਪੂਜ ਕੇ।
[੫]ਚਮਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ।
[੬]ਜਾਣੋ।

ਜਿਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਇਹ ਲੀਨ ਪਰੋਇ।
ਤਿਨ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੋਨੋਂ ਲੋਕਾ।
ਬਿਨਸੈਂ ਕਬਹੁਂ ਨ ਰਹਹਿਂ ਅਸ਼ੋਕਾ[1]' ॥ ੯੩ ॥
'ਕੁਛਕ ਲੀਜੀਐ' ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਸੁੰਦਰ ਦਿਪਤਿ ਸੁ ਦੁਤਿ ਜਿਨ ਨਾਨਾ[2]'।
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ, 'ਜੋ ਦੇਖਤਿ ਏਹੂ।
ਦੁਖ ਰੂਪੀ ਹੈ ਇਨ ਕੋ ਨੇਹੂ[3]' ॥ ੯੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਨਾਮ ਜੋ, ਲਖਿਯੇ ਸੋ ਸੁਖਦਾਇ।
ਮਰਦਾਨੇ! ਤੁਝ ਪਾਸ ਹੈ, ਜਪਹੁ ਸਦਾ ਲਿਵਲਾਇ ॥ ੯੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਨ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕੀਜੈ ਕਬ ਹੀ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਤਬ ਹੀ।
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ।
ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਜਿਨ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ ॥ ੯੬ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਗ੍ਰਾਮਨ, ਹਾਰੂ ਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਆਦਸ਼ਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੨ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਜੋ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਰਨਾਰ ਆਦਿ ਟਿਕਾਣੇ ਫਿਰਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਬਾਮੀਆਂ ਤੇ ਸਰੇਵੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਖੇੜਾ ਲੰਘਕੇ ਕਿਸੇ ਟਾਪੂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੁਆਰਕਾ ਤੋਂ ਬੇਟ ਦੁਆਰਕਾ ਗਏ ਹਨ, ਏਸ ਥਾਂ ਸੰਖਤਲਾਈ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਥਾਂ ਨੇੜੇ ਦਾ ਇਕ ਟਾਪੂ ਹੈ ਜੋ ੧੧ ਮੁਰੱਬਾ ਮੀਲ ਪਹਾੜੀ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਥਹੁ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਕਿ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਹ ਕੀਹ ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਕੀਹ ਕੀਹ ਮਨੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਬੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਗਿਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੋਵੇ। ਹਾਰੂੰ ਪਹਾੜ ਰੂਮ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਓਥੇ ਸਰੇਵੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਰੇਵੜੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਸੋਂ ਹੈਸੀ ਤੇ ਹੈ।

---

[1]ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ।
[2]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
[3]ਪਿਆਰ, ਮੋਹ।

੧੩. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਤਿਖਾਨ ਦੀ ਛੱਪਰੀ ਤੋੜਨੀ, ਭੂਟੰਤ ਦੇਸ਼, ਅੰਨ ਅਗਨਿ ਰਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਪਰ ਦੁਖ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਹ੍ਵੈਂ ਦੁਕੀ, ਪੁਰ ਸੁਖ ਪਿਖਿ ਹਰਖਾਇਂ।
ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਰੇ, ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਪਰਿ ਪਾਇਂ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ: (ਜੋ ਆਪ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਟੁਰ ਰਹੇ ਹਨ, (ਅਤੇ) ਪਰਾਇਆ ਦੁਖ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖੀ ਤੇ ਪਰਾਇਆ ਸੁਖ ਵੇਖਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ (ਮੈਂ) ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ: ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪੰਧਾਊ ਹਨ, ਉਹ ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਰਹਿਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਏਥੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਐਸੇ ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਾਏ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਰਾਏ ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਅਰਥਾਤ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਸਾੜਾ ਤੇ ਈਰਖਾ ਜਿੱਤ ਲਈ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੁਕਤਿ ਮਾਰਗ ਦੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਪੱਥਰ ਸਮਾਨ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਏ, ਓਹ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਦਿਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਹਮਦਰਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਦੁਖੀ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਖੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਮਾਹੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਾਮ 'ਕਰੁਨਾ' ਤੇ 'ਮੁਦਤਾ' ਦਿਤਾ ਹੈ*।

ਅਗਲੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਦੱਸਣਗੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਲਿਆ ਨੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨੀਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਨੀ!।
ਆਗੈ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਚਲਤਜੋ ਪੰਥ[1] ਗ੍ਰਾਮ ਇਕ ਆਵਾ।
ਬਸੈ ਤਿਖਾਨ ਭਗਤਿ ਮਨ ਭਾਵਾ ॥ ੨ ॥
ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਤ ਕਰਿਹੀ।
ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਧਰਿਹੀ।
ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਜਨ[2] ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਕੇ ਗਏ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੩ ॥
ਉਠਿ ਤਿਖਾਨ ਸਾਦਰ ਬੈਸਾਏ। {ਤਿਖਾਣ ਦੀ ਛੱਪ੍ਰੀ ਤੋੜੀ}
ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਸੇਵੇ ਮਨ ਲਾਏ।
ਭਈ ਭੋਰ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਤਿਆਰੀ।
ਛਪਰੀ ਤੋਰ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਡਾਰੀ ॥ ੪ ॥

---

*ਓਥੇ ਮੈਤ੍ਰੀ, ਕਰੁਣਾ, ਮੁਦਤਾ, ਉਪੇਖਤਾ ਆਦਿ ਦਾ ਫਲ ਚਿੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
[1]ਰਾਹ ਵਿਚ।
[2]ਦਾਸ।

ਜੇ ਮਚ[1] ਦੀਨੋ ਸੋਵਨ ਹੇਤੂ।
ਸੋ ਤੋਰੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ।
ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕੇ ਬਾਸਨ[2] ਥੇ ਜੋਊ।
ਫੋਰੇ ਤਿਹ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਤੋਊ ॥ ੫ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ।
ਗਮਨ ਹੇਤੁ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭੇ ਤਜਾਰਾ।
ਸੋ ਤਿਖਾਨ ਮਨ ਇਸਥਿਰ ਕਰਿਕੈ।
ਗਮਨਜੋ ਸੰਗੰ ਬਿਦਾ ਬਿਚਰਿਕੈ[3] ॥ ੬ ॥
ਨਿਕਸ ਵਹਿਰ ਬੋਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ!।
ਰੈਨ ਰਹਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮੂ।
ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੂੰ ਦੀਨੋ ਬਿਸਰਾਮੂ ॥ ੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਹ ਜੋ ਦੀਨ ਤਿਖਾਨ ਹੈ, ਦੀਨੋ ਹਮ ਕੋ ਥਾਇਂ।
ਰੈਨ ਬਿਖੈ ਸੇਵਾ ਕਰੀ, ਪ੍ਰੀਤ ਰਿਦੈ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਹੁਰੋ ਆਯੋ ਕਰਨ ਬਿਦਾਈ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਇਨ ਭਲਿਆਈ।
ਤੁਮ ਨੈ ਛਪਰੀ ਇਸ ਕੀ ਤੋਰੀ।
ਘਰ ਕੀ ਔਰ ਸਮਿਗਰੀ ਫੋਰੀ ॥ ੯ ॥
ਕਿਉਂ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮੈਂ ਰਿਸ ਆਈ।
ਇਸ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਅਸ ਗੁਜ਼ਰਾਈ'।
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਇਨ ਸੇਵ ਜੁ ਕੀਨੰ।
ਭਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਲੇਹੁ ਮਨ ਚੀਨੰ ॥ ੧੦ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਮੋਰਜੋ ਸਦਨ[4] ਤਿਖਾਨਾ।
ਕਿਯ ਆਗੇ ਕੋ ਆਪ ਪਯਾਨਾ।
ਦੇਖੇ ਸਦਨ ਜਾਇ ਤਿਨ[5] ਜਬ ਹੀ।
ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਬਨੇ ਸੁ ਤਬ ਹੀ ॥ ੧੧ ॥
ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਬਾਸਨ[1] ਧਨ ਕੇ ਪੂਰੇ।

---

[1]ਪਲੰਘ।
[2]ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਿਦਾਇਗੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
[4]ਘਰ ਨੂੰ।
[5]ਤਿਸ (ਤਿਖਾਣ) ਨੇ।

ਧਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਰੂਰੇ[੨]।
ਦੇਖਿ ਪਦਾਰਥ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨਜੋ।
-ਏਕੁੰਕਾਰ ਹੁਤੋ- ਪਹਿਚਾਨਜੋ[੩] ॥ ੧੨ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਤਿਖਾਨ ਸੋ।
ਰਹਜੋ ਰਿਦੈ ਪਛੁਤਾਇ -ਸਕਜੋ ਨ ਭੇਦ ਪਛਾਨ ਮੈਂ[*]- ॥ ੧੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਆਗੈ ਕੀਨ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਗਵਨੰ।
ਜਿਹ ਕੋ ਸਿਮਰਹਿਂ ਚੌਦਹਿਂ ਭਵਨੰ।
ਦੇਸ਼ ਭੁਟੰਤ[+] ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਥਾਈਂ। {ਭੁਟੰਨ ਦੇਸ਼}
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੧੪ ॥
ਨਗਰ ਨ੍ਰਿਪਤ[੪] ਕੇ ਗਏ ਸਮੀਪਾ।
ਬਿਟਪ ਦੇਖਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਬੈਠੇ ਤਿਹ ਛਾਯਾ ਰਮਣੀਕਾ।
ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ ਕਟੇ ਦੁਖ ਜੀ ਕਾ ॥ ੧੫ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਹੁਤੋ ਬਡ ਕਾਮੀ।
ਸਦਾ ਰਹਤਿ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਗਾਮੀ।
ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਬਜਾਹ ਕਰਾਵੈ ਜੋਊ।
ਘਰ ਨਹਿਂ ਆਨਹ ਤਰੁਨੀ[੫] ਸੋਊ ॥ ੧੬ ॥
ਪੂਰਬ ਭੂਪਤ ਪਾਸ ਪਠਾਵਤਿ।
ਮਿਲਿ ਕੇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕੇਲ ਕਮਾਵਤਿ।
ਬਹੁਰ ਸੁ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਲਜਾਵਹਿ।
ਕਰੇ ਸੁ ਇਉਂ, ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਡਰਪਾਵਹਿ[੬] ॥ ੧੭ ॥

---

[੧]ਭਾਂਡੇ।
[੨]ਸੁੰਦਰ।
[੩]ਜਾਣਿਆ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਭੇਦ ਨ ਸਕਯੋ ਜਾਨ ਮੈ।
[+]ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੀ ਸਾਖੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਹੈ। ਫੇਰ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਉਦਾਸੀ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਤਰਾ ਖੰਡ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਬੀ ਅੱਗੇ ਸਾਖੀ ਭੁੰਟਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ, ਭੁੰਟਤ ਗਾਲਬਨ ਭੂਟਾਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਅੰਕ ੪੮ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਪਸ਼ਮ ਤੇ ਚਾਵਲਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਪਹਾੜੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਸ਼ਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੱਕਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਲੱਛਣ ਬੀ ਭੂਟਾਨ ਵਲ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਸੀ। ਓਥੇ ਦੁੰਬੇ ਸਨ, ਇਹ ਬੀ ਹੋਰ ਉਚੇ ਪਰਬਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ।
[੪]ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਗਰ।
[੫]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[੬]ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਡਰਦਾ।

ਤਿਹ ਕੋ ਸੁਮਤਿ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ।
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਨਰ ਜੇ ਆਏ।
ਮਿਲੇ ਚਰਨ ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ ॥ ੧੮ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਯ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
'ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਨਿਤ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਨਰ ਸਭਿਹੀ।
ਬਸਤ੍ਰ ਅਹਾਰ ਲਿਆਵਹਿਂ ਤਬ ਹੀ ॥ ੧੯ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਹ ਤੇ ਲੇਹਿਂ ਨ ਰਾਈ।
ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਮੋਰਹਿਂ ਬਰਿਆਈ[1]।
ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਤੈਸੇ।
ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਐਸੇ ॥ ੨੦ ॥
'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਹੈ ਸੰਤਾ।
ਅਪਰ ਨ ਜਾਨਹਿਂ ਬਿਨ ਭਗਵੰਤਾ।
ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਲੋਭ ਨ ਰਾਈ।
ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਗਿਰਾ ਸੁਖਦਾਈ' ॥ ੨੧ ॥
ਭੂਪਤਿ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਜਸ ਵਰਨਾ[2]।
'ਵਹਿਰ[3] ਸੰਤ ਇਕ ਸ਼ੁਭ ਆਚਰਨਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹੁ ਆਪ ਚਲਿ ਤਾਂਹੀ।
ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਕਲਮਲ ਮਿਟਿ ਜਾਂਹੀ' ॥ ੨੨ ॥
ਨਰਨ ਪ੍ਰਬੋਧਯੋ[4] ਨਰਪਤਿ[5] ਆਯੋ।
ਬਸਤ੍ਰ ਅਹਾਰ ਉਪਾਇਨ[6] ਲਯਾਯੋ।
ਆਨਿ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ।
ਕਰੀ ਬਿਨੈ ਬਚ ਦੀਨ ਉਚਰਿ ਕੈ ॥ ੨੩ ॥
'ਕਰਹੁ ਉਪਾਇਨ ਅੰਗੀਕਾਰਾ।
ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਵਹੁ ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰਾ।

---

[1]ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ।
[2]ਕਹਿਆ।
[3]ਬਾਹਰ (ਆਯਾ ਹੈ)।
[4]ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮਝਾਯਾ।
[5]ਰਾਜਾ।
[6]ਭੇਟਾ।

ਸੁੰਦਰ ਪਹਿਰਹੁ ਚੀਰ[1] ਸਰੀਰਾ।
ਸੰਤ ਰੂਪ, ਤੁਮ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ' ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਹਮਰੇ ਕਾਜ ਨਹਿਂ, ਦੇਹੁ ਗਰੀਬਨ ਜਾਇ।
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸਰਬ ਵਸਤੂਨ ਸੋਂ, ਹਮਕੋ ਚਾਹਿ ਨ ਕਾਇ' ॥ ੨੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਰਿ ਜੋਰੇ ਹਾਥਾ।
ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਬਹੁਰ ਨਰਨਾਥਾ।
'ਸੰਤ ਤੁਮੈਂ ਪਰਵਾਹਿ ਨ ਕੋਈ।
ਮੇਰੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਲਾ ਨ ਹੋਈ ॥ ੨੬ ॥
ਸੰਤ ਸਦੀਵ ਸਰਬ ਉਪਕਾਰੀ।
ਕਰਹੁ ਭਲਾ ਲਿਹੁ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ।
ਰਾਵਰਿ ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ ਮੈਂ ਆਈ।
ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਬਡਾਈ' ॥ ੨੭ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਬਹੋਰੀ।
'ਕਰਨ ਭਲਾ ਨਿਜ ਚਾਹਿ ਜਿ ਤੋਰੀ।
ਤਜਿ ਬਿਭਚਾਰ ਜੁ ਪਾਪ ਕਮਾਵਤਿ।
ਨਿਤ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਸੋਂ ਕੇਲ ਰਚਾਵਤਿ ॥ ੨੮ ॥
ਜੇ ਤੂੰ ਤਜਹਿਂ ਮਾਨਿ ਬਚ ਹਮਰਾ।
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਲਾ ਹ੍ਵੈ ਤੁਮਾਰਾ।
ਅਪਰ ਪਦਾਰਥ ਕੀ ਜੇ ਚਾਹੀ।
ਸੁਊ ਦਿਵਾਇ ਦੇਂਯ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਹੀ' ॥ ੨੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੂਪਤਿ ਸ਼ਰਧ ਬਢਾਈ।
ਸਿੱਖ ਹੋਨ ਕੀ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਮਨ ਚੰਚਲ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਲਪਟਾਵਾ।
ਤਿਯ ਰਸ ਤੇ ਕਬ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਾ ॥ ੩੦ ॥
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਲਾਲਸ ਬਧੈ ਬਧੇਰੀ।
ਜਿਉਂ ਈਂਧਨ[2] ਤੇ ਅਗਨਿ ਘਨੇਰੀ[3]।
ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਇ ਬਿਸਾਲਾ।
ਮਮ ਮਨ ਮੋਰਹੁ[4], ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!' ॥ ੩੧ ॥

---

[1]ਬਸਤਰ।
[2]ਲਕੜਾਂ ਪਾਉਣ ਨਾਲ।
[3]ਵਧਦੀ ਹੈ।
[4]ਮੋੜੋ।

ਸੁਨਿ ਕੈ ਦੀਨਬੰਧੁ ਅਸ ਬਚਨਾ।
ਬੋਲੇ ਤਿਯ ਬਿਰਾਗ ਕੀ ਰਚਨਾ। {ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼}
'ਭੋ[1] ਨ੍ਰਿਪ! ਤਿਯ ਮੈਂ ਕੋ ਵਥੁ ਨੀਕੀ।
ਜਿਸ ਅਵਿਲੋਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹ੍ਵੈ ਜੀਕੀ ॥ ੩੨ ॥
ਜੇ ਲੋਚਨ ਕਹਿਂ ਕਮਲ ਸਮਾਨਾ।
ਗੀਡ[2] ਬਹਿਤਿ[3] ਜਹਿਂ ਪਿਖਤਿ ਗਿਲਾਨਾ।
ਫੇਰ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਜੇ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ।
ਮਿੱਝ ਨੀਰ ਬਿਨ ਔਰ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥
ਅਪਰ ਅੰਗ ਤਿਨ ਰੀਤਿ ਸੁਨੀਜੈ।
ਚੰਦ ਸਰਸ[4] ਕੋ ਬਦਨ[5] ਕਹੀਜੈ।
ਚਰਬੀ ਰਕਤ ਲਪੇਟਯੋ ਚਾਮਾ।
ਗੌਰ ਰੰਗ ਪਿਖਿਯਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੩੪ ॥
ਇਨ ਵਸਤੁਨ ਬਿਨ ਹੋਇ ਨ ਆਨਾ।
ਜਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕੇ ਆਇ ਗਿਲਾਨਾ।
ਪੁਨ ਜਿ ਦਾਂਤ ਕਹਿਂ ਕਲੀ ਸਮਾਨੇ।
ਮਾਸ ਬਿਨਾ ਲਿਹੁ ਹਾਡ ਪਛਾਨੇ ॥ ੩੫ ॥
ਮੁਖ ਤੇ ਟੂਟ ਜਾਹਿਂ ਜੇ ਸੋਊ।
ਚਾਹਤਿ ਹਾਥ ਨ ਛ੍ਵਾਇਓ ਕੋਊ।
ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਹਿ ਲਖਿ ਸਾਰੀ।
ਹਾਡ ਮਾਸ ਹੈਂ ਰਕਤ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥
ਬਿਸ਼ਟਾ, ਮੂਤ੍ਰ, ਯੁਕਤਿ ਦੁਰਗੰਧੇ।
ਕਿਹਕੋ ਪਿਖਿ ਲੁਭਾਇ, ਮਤਿ ਅੰਧੇ।
ਮੁਖ ਮੈਂ ਥੂਕ, ਸੀਂਢ ਬਹੁ ਨਾਸਾ।
ਊਪਰ ਚਰਮ ਬਾਲ ਹੈਂ ਰਾਸਾ ॥ ੩੭ ॥
ਹੇ ਨ੍ਰਿਪ! ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਰ ਧਾਰਹੁ।
ਵਸਤੁ ਕੌਨ ਸੀ ਭਲੀ ਬਿਚਾਰਹੁ।
ਮਹਾਂ ਦੁਰਗੰਧ ਮੰਦਨੀ[1] ਸੋਊ।

---

[1] ਹੇ।
[2] ਗਿੱਡ।
[3] ਵਗਦੀ ਹੈ।
[4] ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ।
[5] ਮੁਖ।

ਅਹੈ ਨਾਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਹਿ ਜੋਊ ॥ ੩੮ ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਛ ਹੀ[*] ਅਹੈ ਮਲੀਨੀ।
ਬਹੁਰ ਸੁਨਹੁ ਪਰ ਤਿਯ ਰਤਿ[੨] ਕੀਨੀ।
ਸੋ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਨਰਕ ਮਝਾਰੀ।
ਜਮ ਕੇ ਦੂਤ ਦੇਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥
ਕਰਿ ਲੋਹੇ ਕੀ ਤੀਯ ਤਪਾਵੈਂ।
ਬਾਂਦਿ ਤਾਂਹਿ ਗਰ[੩] ਸੰਗ ਲਗਾਵੈਂ।
ਹੋਤਿ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰਾ।
ਬਹੁਰ ਕਰਹਿਂ ਜਮ ਡੰਡਨ ਮਾਰਾ ॥ ੪੦ ॥
ਛਿਨਕ ਜਿ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਕਾਮੀ।
ਚਿਰੰਕਾਲ ਦੁਖ ਨਾਰਕ[੪] ਗਾਮੀ।
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾੜਨਾ ਸਹਿਹੀ।
ਸਿੱਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ[+] ਪੁਰਾਨ ਅਸ ਕਹਿਹੀ[++]' ॥ ੪੧ ॥
ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਝਾਰੇ।
ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਚੀਤ ਬਿਚਾਰੇ।
ਲਖੇ ਆਪਨੇ ਕਲਮਲ ਭਾਰੀ।
ਪਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥
ਹੌਂ ਅਜਾਨ ਬਹੁ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ।
ਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਤੇ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਮੁਝ ਅਬ ਹੀ।
ਬਹੁਰ ਕੁਰੀਤਿ ਕਰੋਂ ਨਹਿਂ ਕਬ ਹੀ ॥ ੪੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਕਹੇ ਬਚਨ 'ਸੁਨੀਏ ਨਰਪਾਲਾ !।
ਆਗੇ ਕਰਹੁ ਪਾਪ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਪਿਛਲੇ ਕਰੇ ਜੁ, ਬਖਸ਼ੇ ਸੋਈ ॥ ੪੪ ॥

---

[੧]ਮੰਦੀ।
[*]ਪਾ:-ਤੀਅ।
[੨]ਭਾਵ, ਭੋਗ।
[੩]ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਨਾਲ।
[੪]ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ।
[+]ਪਾ:-ਸਬ।
[++]ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਈ ਕਾਮਾਤੁਰ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮੌਤੋਂ ਪਰੇ ਦੇ ਖੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੇ ਐਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਤਰ ਮਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਮਨ ਲਾਈ।
ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲਿਹੁ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਬਨਾਈ।
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਤਹਿਂ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੀ।
ਹਰਿ ਮਹਿਮਾ ਗਾਵਹੁ ਗੁਨ ਖਾਨੀ' ॥ ੪੫ ॥
ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੀਖ ਲਿਯ ਜਬ ਹੀ।
ਪਾਹੁਲ ਪਗ ਕੀ ਦੀਨੀ ਤਬ ਹੀ।
ਕਰੇ ਸਿੱਖ ਅਪਨੇ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਸੁਖਕੰਦਾ' ॥ ੪੬ ॥
ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ ਸਰਬ ਛੁਟਵਾਯੋ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਰਹਿਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਨ੍ਰਿਪ ਬੈਨ ਅਲਾਏ ॥ ੪੭ ॥
'ਚਾਉਲ ਪਸ਼ਮ ਦੇਸ਼ ਮਮ ਹੋਈ।
ਔਰ ਅੰਨ ਉਪਜਤਿ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬਰ ਦੀਜੈ ਅਬ ਹੀ।
ਅੰਨ ਕਪਾਹਾਦਿਕ ਹ੍ਵੈਂ ਸਭਿ ਹੀ' ॥ ੪੮ ॥
ਸੁਣੀ ਨਿਜਹਿ[*] ਪ੍ਰਿਯ ਭਗਤ ਅਨੰਨੰ[੧]।
ਕਹ੍ਯੋ ਬਚਨ 'ਹ੍ਵੈਂ ਹੈਂ ਸਭਿ ਅੰਨੰ'।
ਬਹੁਰ ਗਮਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਿਲਿ ਆਏ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ! ਰਹੁ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ।
ਤੁਮ ਆਵਨ ਤੇ ਭਯੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ।
ਸਿੱਖੀ ਭਈ[+] ਬਿਸਾਲ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ[੨] ॥ ੫੦ ॥
ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਤੂਰਨ ਕਰਹੁ ਤਿਆਰੀ।
ਰਹਹੁ ਸਦਾ ਨਿਜ ਕਰੁਣਾ ਧਾਰੀ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਕੀਨੰ।
ਤਿਸ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਲਿਨ ਨ ਦੀਨੰ ॥ ੫੧ ॥

---

[*]ਪਾ:-ਜਿਨਹਿ।
[੧]ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਦੀ (ਬਿਨੈ) ਸੁਣੀ।
[+]ਪਾ:-ਭਨੀ।
[੨]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਭੋਰ ਭੀ ਜਬ ਹੀ।
ਹੋਇ ਅਲੋਪ ਗਏ ਗੁਰ ਤਬ ਹੀ।
ਪੀਛੇ ਤੇ ਬਹੁ ਨਰ ਪਛੁਤਾਏ।
-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਮ ਨਹਿਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥ ੫੨ ॥
ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਨਿ ਨਹਿਂ ਸੇਵਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਮਨੇ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ-।
ਸਿਮਰਹਿਂ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨਾ।
ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਕੋ ਭਾ ਕੱਲ੍ਯਾਨਾ ॥ ੫੩ ॥
ਆਗੈ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਪਹੁਂਚੇ ਜਾਇ ਔਰ ਇਕ ਦੇਸ਼ਾ।
ਅੰਨ ਅਗਨਿ ਦੋਊ ਤਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। {ਅੰਨ ਅਗਨ ਰਹਤ ਦੇਸ਼}
ਆਮਿਖ ਕੋ ਭੋਜਨ ਸਭਿ ਖਾਂਹੀ ॥ ੫੪ ॥
ਇਕ ਪਾਹਨ ਊਪਰ ਇਕ ਨੀਚੇ।
ਆਮਿਖ ਰਾਖਹਿਂ ਤਿਨ ਕੇ ਬੀਚੇ।
ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਮੰਤਰ ਜਪ ਭਾਨੰ[1]।
ਇਉਂ ਪਕਾਇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਤਿਹ ਖਾਨੰ ॥ ੫੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੇਵਹਿਂ ਚਿਤ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ, ਜਾਇ ਜਿ ਤਹਾਂ ਅਤੀਤ[2]।
ਜੋ ਦੇਖਹਿਂ ਸੁ ਖਵਾਵਈ, ਤਾਂਹਿ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਰੀਤਿ ॥ ੫੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਜਾਇ ਇਕ ਥਾਇਂ।
ਦੁੰਬੇ ਤਹਿਂ ਅਈਆਲ ਚਰਾਇ[3]।
ਸੋ ਆਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਸਾ।
ਠਾਂਢੋ ਨਿਕਟ ਕੀਨ ਅਰਦਾਸਾ ॥ ੫੭ ॥
'ਮਾਰੋਂ ਦੁੰਬਾ ਭੋਜਨ ਕਰੀਐ।
ਸ਼੍ਰਮ ਮਾਰਗ ਕੋ ਸਭਿ ਪਰਹਰੀਐ।
ਜੇ ਤੁਮ ਖਾਹੁ ਨ ਮੋਰ ਉਚਾਰੇ।
ਮੇਰੋ ਖਾਵੰਦ ਮੋ ਕੋ ਮਾਰੇ ॥ ੫੮ ॥
ਦੇਸ਼ ਰੀਤਿ ਹਮਰੇ ਹੈ ਏਹੀ।
ਜੋ ਦੇਖੈ ਸੋ ਭੋਜਨ ਦੇਹੀ।

---
[1]ਸੂਰਜ ਦਾ।
[2]ਭਾਵ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ।
[3]ਅਯਾਲੀ ਓਥੇ ਦੁੰਬੇ ਚਰਾਂਵਦਾ ਸੀ।

ਜੇ ਨ ਦੇਯ ਤਿਹ ਡੰਡ ਲਗਾਵੈਂ।
ਮਿਲਿ ਨਰ ਤਾਂ ਕੋ ਬਹੁਤ ਲਜਾਵੈਂ ॥ ੫੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅੰਨ ਅਗਨਿ ਇਹ ਠਾਂ ਨਹੀਂ, ਨਾਂਹਿ ਉਡੀਕਉ ਤਾਂਹਿ'।
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਦੁੰਬਾ ਕੁਹਹੁ[1], ਦੇਉ ਪਕਾਇ ਤ ਖਾਹਿਂ' ॥ ੬੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਾਰਿ ਦੁੰਬਾ ਤਿਨ ਮਾਸ ਬਨਾਯੋ।
ਜਾਪ ਭਾਨੁ[2] ਕਰਿ ਤਬਹਿ ਪਕਾਯੋ।
ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਧਰਿ ਦੀਨ ਅਗਾਰੀ।
ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਤਬ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬੧ ॥
'ਇਸਕੀ ਅਸਤ[3] ਖਾਲ ਹੈ ਜੋਊ।
ਇਕਠੀ ਕਰਿ ਢਿਗ ਆਨਹੁ ਸੋਊ'।
ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਅਸਤ ਚੁਨਿ ਸਾਰੇ।
ਪਾਇ ਚਰਮ ਮਹਿਂ ਧਰੇ ਅਗਾਰੇ ॥ ੬੨ ॥
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲੇ ਜਗ ਸਾਈਂ।
'ਉਠਿ ਦੁੰਬੇ! ਚਰਿਯੇ ਹਰਿਆਈ'। {ਦੁੰਬਾ ਜਿਵਾਇਆ}
ਬਚਨ ਕਰੇ ਜੀਵਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।
ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨ ਅਯਾਲਾ[4] ॥ ੬੩ ॥
ਕਲਾਵਾਨ ਜਬ ਮਨ ਮੈਂ ਚੀਨੰ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੰ।
ਬੈਸਯੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਸਮੀਪਾ।
ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੬੪ ॥
'ਸ਼ਾਹ ਬਿਸਾਲ ਬਿਲੋਕਹੁ ਜੋਊ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਜਾਇ ਬੁਲਾਵਹੁ[5] ਸੋਊ'।
ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਨਗਰ ਮੈਂ ਗਯੋ।
ਸ਼ਾਹੁ ਏਕ ਢਿਗ* ਬੈਠਤਿ ਭਯੋ ॥ ੬੫ ॥
ਕਹਨਿ ਲਗਯੋ 'ਸੁਨੀਏ ਬਿਰਤੰਤਾ।
ਵਹਿਰ ਸੰਤ ਹੈ ਇਕ ਦੁਖਹੰਤਾ।

---

[1]ਮਾਰੋ।
[2]ਸੂਰਜ ਦਾ।
[3]ਹੱਡੀ।
[4]ਅੱਯੜ ਦਾ ਚਰਵਾਹਾ।
[5]ਸੱਦ ਲਿਆਓ।
*ਪਾ:-ਦਿਢ।

ਕਲਾਵਾਨ ਹੈ ਪਰਮ ਉਦਾਰਾ।
ਤਿਹ ਨੈ ਤੋ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ' ॥ ੬੬ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਚਲ੍ਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।
ਲੇ ਅਯਾਲਿ[੪] ਤਿਹ ਕੋ ਨਿਜ ਸੰਗਾ।
ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਆਵਾ ਸੁ ਉਮੰਗਾ ॥ ੬੭ ॥
ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਪਗ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੁਖ ਉਰ ਭਰਿ ਕੈ।
ਜਗ ਗੁਰ ਕਹਤਿ ਭਏ 'ਸੁਨ ਸ਼ਾਹੂ।
ਆਨਹੁ ਅੰਨ ਜਿ ਹੈ ਘਰ ਮਾਂਹੂ' ॥ ੬੮ ॥
ਸ਼ਾਹੁ ਕਹੈ 'ਸਗਰੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ਾ।
ਅੰਨ ਨ ਉਪਜਤਿ ਸੁਨਿ ਦਰਵੇਸ਼ਾ!।
ਆਮਿਖ ਖਾਨ ਕਰੈਂ ਨਰ ਸਭਿ ਹੀ।
ਤੁਮ ਜੇ ਚਹੋ ਲਜਾਉਂ ਮੈ ਅਬ ਹੀ' ॥ ੬੯ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਹੁ।
ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਮ ਉਚਾਰਹੁ।
ਅੰਨ ਅਗਨਿ ਹਮ ਦੇਵੈਂ ਦੋਊ।
ਗਹਹਿ ਜੁ ਮਤ ਹਮਾਰ[1] ਸਭਿ ਕੋਊ' ॥ ੭੦ ॥
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਭਾ ਅਧੀਨ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹੂ।
'ਸੰਤ ਰੂਪ ਤੁਮ ਬੇਪੁਰਵਾਹੂ।
ਜੇ ਦ੍ਵੈ[2] ਦੇਹੁ ਹੋਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਹੀ।
ਤੁਮਰਾ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੈਂ ਮਤ ਅਬ ਹੀ' ॥ ੭੧ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਖੋਜਿ ਲਜਾਉ ਕਛੁ ਅੰਨ ਤੁਮਾਰੇ[3]'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਆਯੋ।
ਬਹੁਤ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਅੰਨ ਖੁਜਾਯੋ ॥ ੭੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਏਕ ਸੇਰ ਗੋਧੂਮ[੪] ਪੁਰਿ, ਖੋਜਤਿ ਆਈ ਹਾਥ।
ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਪੁਨ, ਭੂਪ ਪ੍ਰਜਾ ਲਿਯ ਸਾਥ ॥ ੭੩ ॥

---

[1]ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰੇਗਾ ਸਾਡਾ (ਸਿੱਖੀ) ਮਾਰਗ।
[2]ਦੋਵੇਂ, ਭਾਵ ਅੰਨ ਤੇ ਅੱਗ।
[3]ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ (ਪਾਸ) ਹੈ।
[੪]ਕਣਕ।

ਚੌਪਈ: ਨਮਸਕਾਰ ਚਰਨਨ ਪਰ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਬੀਜਹੁ ਛਿਤ ਮਾਂਹੀ।
ਹੋਇ ਅੰਨ ਤੋਟਹਿ ਜਿਹ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੭੪ ॥
ਆਇਸੁ ਮਾਨ ਬੋਵਨੀ ਕੀਨੀ।
ਉਗੀ ਬਿਲੋਕੀ ਸਬਜ਼[1] ਨਵੀਨੀ।
ਦਿਨ ਥੋਰਨ ਮਹਿਂ ਪਕਗੀ ਸੋਊ।
ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੈ[*] ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੭੫ ॥
ਪਾਹੁਲ ਪਗ ਕੀ ਸਭਿ ਨੈ ਲੀਨੀ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਭੀਨੀ।
ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਮਹਿਂ ਪਗ ਧਰਿ ਕੈ।
ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਗੁਰ ਕਿਯ ਸੁਖਦ ਬਿਚਰਿ ਕੈ ॥ ੭੬ ॥
ਧਰਮਸਾਲ ਇਕ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ।
ਸੰਤ ਸੁਮਤਿ ਤਿਹਂ ਕੀਰਤੀ ਗਾਈ।
ਬੈਠਿ ਸਰਬ ਮਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਅਸ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੭੭ ॥
'ਅਬ ਤੇ ਅੰਨ ਅਤੁਟ ਇਸ ਦੇਸ਼ਾ।
ਕਬ ਦੁਕਾਲ ਕੋ ਹੋਇ ਨ ਲੇਸ਼ਾ'।
ਪਾਹਨ[2] ਤੇ ਪਾਵਕ[3] ਪੁਨ ਝਾਰੀ।
ਕਾਸ਼ਟ ਸੋਂ[4] ਕਰਿ ਦੀਨ ਬਿਥਾਰੀ[5] ॥ ੭੮ ॥
ਲੈ ਕੇ ਸਭਿਨਿ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਓ।
ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸ ਉਚਰਿਓ।
ਅੰਨ ਅਗਨਿ ਦੋਊ ਤਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੀਨ ਤਹਾਂ ਹੀ ॥ ੭੯ ॥
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ।

---

[1]ਹਰੀ।
[*]ਪਾ:-ਦੇਖਹਿ
[2]ਪੱਥਰ।
[3]ਅਗਨੀ।
[4]ਲੱਕੜੀ ਨਾਲ।
[5]ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੀ।

ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਚਲਿਬੇ ਤਜਾਰ ਭਏ ਸ਼ੁਭ ਬੇਸਾ ॥ ੯੦ ॥
ਸਰਬ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਬ ਆਏ।
ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਬੈਨ ਸੁਨਾਏ।
'ਧੰਨ ਭਾਗ ਇਹ ਸਭੈ ਜਿ ਲੋਕਾ।
ਜਾਂ ਤੇ ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਾ ॥ ੯੧ ॥
ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕਹਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਨੋ।
ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਕੋ ਤੁਮਰੋ ਤਨੁ ਚੀਨੋ'।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਪੁਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੯੨ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਭੂਟੰਤ ਔਰ ਦੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਖੇ ਅਯਾਲੀ ਤੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾਉਣਾ, ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਤੇ ਕਾਬਲ ਦੀ ਮਸੀਤ ਫਿਰਾਉਣੀ]

ਦੋਹਰਾ: ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਜਿਨ ਤਜੀ, ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਇਕ ਸਾਰ।
ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ, ਕਰਿਹੋਂ ਕਥਾ ਉਚਾਰ ॥ ੧ ॥

ਹੰਤਾ = ਮੈਂ ਪਨ। ਮੈਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਗਰੀਬ ਬੀ ਹੈ। । ਸੰਸ:, ਅਹੰਤਾ]

ਮਮਤਾ = ਮੇਰਾ ਪਨ, ਕਿਸੇ ਪੁਰਖ, ਪਦਾਰਥ ਯਾ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵ ਕਿ ਇਹ ਇਹ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੋਹ ਤੇ ਲੋਭ ਤੋਂ ਭੀ ਹੈ। । ਸੰਸ:, ਮਮਤਾ, ਮਮਤ੍ਵ]।

ਇਕ ਸਾਰ = ਇਕੋ ਜੇਹੇ, ਬਰਾਬਰ।

ਅਰਥ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਤੇ) ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ (ਜਾਤਾ ਹੈ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਮੈਂ (ਅਗੋਂ ਦੀ) ਕਥਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ: ਪਿਛਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਪੜ੍ਹਿਆਂ, ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਦੇ ਗੁਣ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕਹੇ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਹੀ ਕਹੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਵਧੇਰੇ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਕਿ ਆਪਣੇ-ਨਾਮ ਦਾਤੇ-'ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾਤੇ', ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਗੁਣ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਅਗਲੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰ ਸਿਖ ਦਾ ਜਸ ਵਰਣਨ ਕਰਨਗੇ, ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਦਾ, ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰ ਜਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਵੀ, ਕੀਰਤਨੀਏ ਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਜਨ ਮਨ ਰੰਜਨ[1]।
ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀਨ ਦੁਖਭੰਜਨ।
ਜਾਇ ਪਹਾਰਨ ਕਰਤੇ ਸੈਲਾ।
ਚਲਿ ਹੈਂ ਸੁਗਮ[2] ਅਗਮ[3] ਜੋ ਗੈਲਾ[4] ॥ ੨ ॥
ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕਹਾਵਤਿ ਦੇਸ਼ਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ}
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਪਿਖਿ ਪਹਾਰ ਇਕ ਪੁਰੀ ਸਮੀਪਾ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਏਥੇ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੩ ॥
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਾਸੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ।
ਕੋ ਨ ਅਯੋ, ਨਹਿਂ ਕਿਨਹੁਂ ਬੁਲਾਏ।
ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਵੋਂ ਦਿਨ ਜਬ ਉਜਿਯਾਰਾ[5]।
ਤਬ ਇਕ ਆਯੋ ਦੁੰਬਨ ਚਾਰਾ[6] ॥ ੪ ॥

---

[1]ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[2]ਸੌਖੇ।
[3]ਔਖੇ।
[4]ਰਸਤੇ।
[5]ਜਦ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ।
[6]ਦੁੰਬੇ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ।

ਹਮ ਕੋ ਬੈਠੇ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮਾਨਜੋ।
ਬਹੁਰੋ ਮੁਖ ਦੁਰਬਚਨ ਬਖਾਨਜੋ।
'ਕੋ ਤੁਮ ਬੈਠੇ ਬੀਚ ਉਜਾਰਾ।
ਅਹੋ ਚੋਰ ਕੈਧੌਂ ਬਟਪਾਰਾ ॥ ੫ ॥
ਕਿਹ ਕੋ ਤਕਹੁ ਮਾਲ ਲੇ ਜਾਨੇ[੧]।
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਤੇ ਆਨ ਦੁਰਾਨੇ[੨]।
ਜੇ ਤੁਮ ਹੁਤੇ ਫਕੀਰਹਿ ਸਾਚੀ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਭਿੱਖਜਾ ਕਰਤੇ ਜਾਚੀ ॥ ੬ ॥
ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਧਰਜੋ ਤਨ ਮਾਂਹੀ।
ਸਾਚੇ ਤੁਮ ਫਕੀਰ ਹੋ ਨਾਂਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਿਗਸੇ ਮੰਦ[੩] ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਕਿਉਂ ਤੁਝ ਚਿੰਤਾ ਬਢੀ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭ ॥
ਜਹਿਂ ਦੁੰਬੇ ਚਾਰਨ ਕੋ ਛੋਰੇ। {ਅਜਾਲੀ ਦੇ ਦੁੰਬੇ}
ਜਾਇ ਸਮ੍ਹਾਰਿ[੪] ਲੇਹੁ ਤਿਹ ਠੌਰੇ।
ਇਹ ਤੇਰੇ ਉਰ ਦਯਾ ਨ ਆਈ।
ਕਰੀਏ ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ ਚਾਈ[*] ॥ ੮ ॥
ਬਹੁਰੋ[੫] ਕਹਤਿ ਦੋਖ ਕੇ[੬] ਬੈਨਾਂ।
ਹਿਰਦੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਭੈ ਨਾ'।
ਸੁਨਤਿ ਅਯਾਲ ਗਯੋ ਤਿਹ ਓਰੇ[੭]।
ਜਿਹਠਾਂ ਦੁੰਬੇ ਚਰਨੇ ਛੋਰੇ ॥ ੯ ॥
ਜਬ ਹੀ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨੇ।
ਪਰੇ ਧਰਾ ਪਰ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹੀਨੇ।
ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਬਿਸਮਾਨਜੋ।
-ਭਾ ਅਚਰਜ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਜੋ ॥ ੧੦ ॥
ਜੇ ਦੁਬੰਨ ਕੇ ਖਾਵੰਦ ਅਹਿਹੂੰ।

---

[੧]ਕਿਸ ਦਾ ਮਾਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਤੱਕਦੇ ਹੋ।
[੨]ਆਣ ਛਪੇ ਹੋ।
[੩]ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ।
[੪]ਸੰਭਾਲ।
[*]ਪਾ:-ਕਾਈ।
[੫]ਸਗੋਂ।
[੬]ਦੁਖਾਉਣ ਵਾਲੇ।
[੭]ਉਸ ਪਾਸੇ।

ਤਿਨ ਸੋਂ ਜਾਇ ਬੈਨ ਕੋ ਕਹਿਹੂੰ[1]?।
ਬਾਂਧਿ ਲੇਹਿਂ ਮੇਰੋ ਪਰਵਾਰਾ।
ਤਿਨ ਤੇ ਕਰੈ ਕੌਨ ਛੁਟਕਾਰਾ- ॥ ੧੧ ॥
ਮੂਰਖ ਅਧਿਕ ਬਿਸੂਰਨ[2] ਲਾਗਾ।
ਚਿੰਤਾ ਕਰਤਿ ਧੀਰ ਉਰ ਭਾਗਾ।
ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਰਿਦੈ ਅਸ ਆਈ।
-ਮੈਂ ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਪਰੁਖ[3] ਅਲਾਈ ॥ ੧੨ ॥
ਤਿਹ ਦੁਖਾਇ ਮੈਂ ਇਹ ਫਲ ਪਾਵਾ-।
ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਐਸੇ ਠਹਿਰਾਵਾ।
ਤੂਰਨ ਦੌਰ ਜਿ ਬਹੁ ਅਕੁਲਾਵਾ[4]।
ਆਇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਾ ॥ ੧੩ ॥
ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਨਹਿਂ ਉਠਤਿ ਉਠਾਯੋ।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਗੁਰ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਕੋ ਕਾਰਜ ਬਿਗਰਯੋ ਹੈ ਤੇਰੋ?।
ਮੁਰਿ[5] ਆਯੋ ਭੈ ਕੀਨ ਘਨੇਰੋ' ॥ ੧੪ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਕਹਾਂ ਬਖਾਨੌਂ[6]।
ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੌਂ।
ਤਦਪਿ ਆਪਨੈ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ।
ਅਚਰਜ ਸੁਨਹੁ, ਕਹਉਂ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨਾ ॥ ੧੫ ॥
ਮੈਂ ਥੋ ਦੁੰਬਨ ਕੇਰਿ ਚਰਾਵਾ।
ਤਿਨਹਿ ਛੋਰਿ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਆਵਾ।
ਜਬ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਕਠੋਰੇ।
ਤਬ ਹੀ ਮਰਿਗੇ ਦੁੰਬੇ ਮੋਰੇ ॥ ੧੬ ॥
ਬਖਸ਼ਹੁ ਜਿਤੋ ਕਰਯੋ ਅਪਰਾਧੂ।
ਖਿਮਾ ਰੂਪ ਕਰੁਨਾਕਰ ਸਾਧੂ!।
ਜੇ ਘਰਿ ਜਾਵੋਂ ਨਰ ਗਹਿਂ ਆਈ[1]।

---

[1]ਕੀ ਕਹਾਂਗਾ?
[2]ਝੂਰਨ।
[3]ਕਠੋਰ।
[4]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਇਆ।
[5]ਮੁੜ।
[6]ਕੀ ਦੱਸਾਂ।

ਭਗੌਂ ਵਹਿਰ[2] ਪਰਵਾਰ ਗਹਾਈ[3] ॥ ੧੭ ॥
ਰਹਜੋ ਨ ਥਾਨ ਕਹੂੰ ਮੁਝ ਜਾਨੈ।
ਸ਼ਰਨ ਅਯੋ ਮੈਂ[*] ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨੇ!।
ਇਕ ਤੋ ਗਈ ਜੀਵਕਾ ਸਾਰੀ।
ਦੁਤਿਯ ਗਹੈਂ ਨਰ ਦੇਵਹਿਂ ਗਾਰੀ[੪]' ॥ ੧੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਬਿਗਸਤਿ ਮੰਦ ਕਹੀ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ।
'ਜਹਾਂ ਮਰੇ ਹੈਂ ਦੁੰਬੇ ਤੋਰੇ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਜਾਉ ਅਬੈ ਤਿਸ ਠੌਰੇ ॥ ੧੯ ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਨਾਮ ਉਚਰਿਯੈ।
ਦੁੰਬੇ ਸਰਬ ਜਿਵਾਇ ਉਠਰਿਯੈ'।
ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਾਨਾ।
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗਮਨਜੋ ਤਿਹ ਥਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥
'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿ ਸਭੈ ਜਿਵਾਰੇ।
ਉਠਿ ਕੈ ਚਰਨਿ ਲਗੇ[੫] ਪੁਨ ਸਾਰੇ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਅਚਰਜ ਦੇਖਾ।
ਹਿਰਦੈ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ ॥ ੨੧ ॥
ਤਹਿਂ ਸਥਾਨ ਦੁੰਬੇ ਤਜਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟਿ ਆਨਿ ਸੁਖਕੰਦਾ।
ਕਹੈ ਕਿ 'ਅਬ ਮੈਂ ਕਹੂੰ[੬] ਨ ਜਾਵੌਂ।
ਤੁਮਰੇ ਪਗ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੌਂ' ॥ ੨੨ ॥
ਤਿਹ ਕਹਿ ਰਹੇ, ਨ ਗਯੋ ਅਵਾਸਾ।
ਰਹਜੋ ਰੈਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸਾ।
ਭਈ ਭੋਰ ਦੁੰਬਨ ਕੇ ਮਾਲਿਕ।
ਖੋਜਨ ਲਗੇ ਬਿਪਨ[੭] ਤਤਕਾਲਕ ॥ ੨੩ ॥

---

[੧]ਆ ਕੇ ਫੜ ਲੈਣਗੇ।
[੨](ਜੇ) ਦੌੜ ਜਾਵਾਂ ਬਾਹਰ।
[੩]ਕੁਟੰਬ ਫੜਿਆ ਜਾਏਗਾ।
[*]ਪਾ:-ਤੁਝ।
[੪]ਗਾਲੀ।
[੫]ਚੁਗਣ ਲਗ ਪਏ।
[੬]ਕਿਤੇ ਭੀ।
[੭]ਬਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਕਟ ਕਿਤਿਕ ਨਰ ਆਏ।
ਤਿਸਹਿ ਬਿਲੋਕਿਤ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
'ਜਢ! ਤੂੰ ਬੈਠਿ ਰਹਜੋ ਇਹ ਥਾਏ।
ਸਗਰੇ ਦੁੰਬੇ ਕਹਾਂ ਗਵਾਏ? ॥ ੨੪ ॥
ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਮਹਿਂ ਦੀਨ ਦੁਰਾਏ[1]।
ਗਹਿ ਮਾਰਹਿਂ ਨਤੁ[2] ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ[3]'।
ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਬੋਲਜੋ ਬਚਨ ਅਯਾਲੀ।
'ਇਹਾਂ ਨ ਬੋਲਹੁ ਗਿਰਾ ਕੁਢਾਲੀ[4]* ॥ ੨੫ ॥
ਸੰਤ ਨਿਕਟਿ ਕਲ ਮੈਂ ਜਬ ਆਵਾ।
ਕਰੀ ਬਿਅਦਬੀ ਪਰੁਖ[5] ਅਲਾਵਾ।
ਭਾ ਤਤਛਿਨ ਦੁੰਬਨ ਕੋ ਨਾਸ਼ਾ।
ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਪੁਨ ਆਯੋ ਇਨ ਪਾਸਾ ॥ ੨੬ ॥
ਆਨਿ ਬੇਨਤੀ ਕੀਨਿ ਅਗਾਰੀ।
ਬੰਦੇ ਚਰਨ ਮਹਾਂ ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਸੁਨਤਿ ਸੰਤ ਇਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲੇਹੁ ਜਿਵਾਰੇ- ॥ ੨੭ ॥
ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਸੋ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਕੀਨੰ।
ਮਾਰੇ ਜਿਤੇ ਜਿਵਾਇ ਸੁ ਦੀਨੰ।
ਇਹ ਮੂਰਤ ਹੈ ਆਪ ਖੁਦਾਇ।
ਮੁਝ ਤੇ ਸੰਗ ਨ ਛੋਡਜੋ ਜਾਇ ॥ ੨੮ ॥
ਦੁੰਬੇ ਚਾਰਨ ਤੁਮਰੇ ਤਜਾਗੇ।
ਖੋਜਿ ਲੇਹੁ ਬਨ ਮੈਂ ਅਬ ਆਗੇ।
ਮੋਰ ਭਰੋਸਾ ਛੋਰਿ ਬਹੋਰੀ।
ਮਾਲ ਸੰਭਾਰਹੁ ਬਿਪਨ ਢੰਢੋਰੀ[6]' ॥ ੨੯ ॥
ਮਾਨਵ ਸਰਬ ਸੁਨੇ ਬਿਸਮਾਨੇ।

---

[1]ਛੁਪਾਏ।
[2]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[3]ਦਸ ਦੇਹ।
[4]ਖੋਟੀ।
*ਪਾ:-ਕੁਚਾਲੀ।
[5]ਕਠੋਰ।
[6]ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਢੂੰਡਕੇ।

ਸਾਚ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਜਬਹਿ ਮਨ ਜਾਨੇ।
ਗੁਰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਸਭਿ ਹੀ।
ਖੋਜਯੋ ਬਹੁਤ ਬਿਪਨ ਕੋ ਤਬ ਹੀ ॥ ੩੦ ॥
ਦੁੰਬੇ ਲੇ ਨਗਰੀ ਮਹਿਂ ਆਏ।
ਜਸ ਗੁਰ ਕਾ ਤਬ ਬਢ੍ਯੋ ਮਹਾਏ[੧]।
ਸਭੀ ਲੋਗ ਮਿਲਿ ਚਰਨੀ ਲਾਗੇ।
ਭੇਟਾ ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਆਗੇ[+] ॥ ੩੧ ॥
ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਲਾਗੀ।
ਪਾਹੁਲ ਲੇਨਿ ਲਗੇ ਬਡਿਭਾਗੀ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਮੁਖ ਕਰਿਹੀਂ।
ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ ਰਿਦੈ ਪਰਹਰਿਹੀਂ ॥ ੩੨ ॥
ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਗਵਨੇ ਪੁਨ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਧਰਮਸਾਲ ਇਕ ਰਚੀ ਮਹਾਨੀ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ।
ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਚਲਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥
ਮਹਿਮਾ ਪੁਰ ਮਹਿਂ ਬਧੀ ਅਪਾਰਾ।
ਲਿਖਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰਾ।
ਪਢਹਿਂ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੀਂ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੀਂ ॥ ੩੪ ॥
ਤਹਿਂ ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਰਹਤਿ ਸੁਜਾਨਾ।
ਸਭਿ ਬਿਦਿਆ ਮੈਂ ਨਿਪੁਨ[੨] ਨਿਧਾਨਾ[੩]।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਹਿਮਾ ਤਿਨ ਸੁਨੀ।
-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋਂ- ਰਿਦੈ ਅਸ ਗੁਨੀ ॥ ੩੫ ॥
ਪੁਸਤਕ ਲਦੇ ਉਸ਼ਟ[੪] ਜਿਨ ਦੋਊ[*]।

---

[੧]ਬੜਾ ਹੀ।
[+]ਏਸ ਚੌਪਈ ਦਾ ਤਿੰਨ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈ-
ਦੁੰਬੇ ਲੇ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਗਏ। ਮਹਿਮਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖਤ ਭਏ।
ਧਨੀ ਲੋਗ ਆਵਨ ਬਹੁ ਲਾਗੇ। ਬੰਦੈਂ ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਯਨ ਆਗੇ ॥ ੩੧ ॥
[੨]ਚਤੁਰ।
[੩](ਵਿਦਯਾ ਦਾ) ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ।
[੪]ਊਠ।
[*]ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਊਠ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇੰਨੇਂ ਪੁਸਤਕ ਜਿੰਨੇ ਦੋ ਊਠ ਚੁੱਕ ਸਕਣ। ਪਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖਾਸ ਹਾਲ ਵਿਚ ਊਠ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਅਜ ਕਲ ਊਠ ਓਥੇ ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ। ਹੋ

ਗਮਨਤਿ[੧] ਸੰਗ ਰਹਤਿ ਹੈਂ ਸੋਊ।
ਸਾਲਗਰਾਮ ਗਲੇ ਮਹਿਂ ਪਾਵਾ।
ਤਨ ਮਹਿਂ ਦ੍ਵਾਦਸ਼[੨] ਤਿਲਕ ਲਗਾਵਾ ॥ ੩੬ ॥
ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਚਲਿ ਆਇ ਸਮੀਪਾ। {ਵਿੱਦਿਆ ਅਭਿਮਾਨੀ ਪੰਡਿਤ}
ਬੈਠਯੋ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬਿੱਦਯਾ ਗਰਬ ਰਹਯੋ ਉਰ ਭਰਿਕੈ ॥ ੩੭ ॥
ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਦੁਰਾਸਾ[੩]।
'ਸੰਤ ਹੋਇ ਕਿਉਂ ਖਾਵਤਿ ਮਾਸਾ?।
ਕਿਉਂ ਤਨ ਊਪਰ ਚਰਮ[੪] ਲੀਨਾ।
ਇਹ ਤੁਮ ਕਰਮ ਵਿਪਰਜੈ ਕੀਨਾ' ॥ ੩੮ ॥
ਗੁਰ ਊਪਰ ਤਬ ਥੀ ਪੁਸ਼ਤੀਨ[੫]।
ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਕੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨ[੬]।
ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਨਿ ਹੇਤੁ ਤਿਹ ਸੰਗਾ।
ਉਚਰਯੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ ॥ ੩੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥
ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਥ ॥
ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੇੜੀ ਪਾਈਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ ॥
ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ ॥
ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ ॥
ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥੧॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)

ਦੋਹਰਾ: 'ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ! ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਮਾਰਗ ਹਾਥ ਨ ਆਇ।
ਬਿਨ ਤਾਰੀ ਤਾਰੋ ਭਿਰਯੋ[੭], ਖੁਲੇ ਨ ਕਰੇ ਉਪਾਇ ॥ ੪੦ ॥

ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕਾਫੀ ਚੌੜਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਰ ਬਰਦਾਰੀ ਹੇਠੋਂ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਊਠਾਂ ਪਰ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ।

[੧]ਚਲਦਿਆਂ।

[੨]ਬਾਰਾਂ ਅੰਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਤਿਲਕ ਲਾਂਦੇ ਹਨ-ਮੱਥਾ, ਕੰਠ, ਛਾਤੀ, ਪੇਟ, ਦੋ ਵਖੀਆਂ, ਦੋ ਮੋਢੇ, ਦੋਇ ਬਾਹਵਾਂ, ਪਿਠ ਤੇ ਲਕ।

[੩]ਖੋਟਾ।

[੪]ਚੰਮ।

[੫]ਪੋਸਤੀਨ, ਸਮੂਰ।

[੬]ਪ੍ਰਬੀਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੇ।

[੭]ਕੁੰਜੀ ਬਿਨਾਂ ਬੰਦ ਹੋਯਾ ਜੰਦਰਾ।

ਚੌਪਈ: ਪੂਰਨ ਪੁੰਜ ਪੁੰਨ ਜਬ ਹੋਇਾਂ।
ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਸੋਇ।
ਸਾਰਾਸਾਰ[1] ਲਖਾਵੈ ਜਬੈ।
ਗ੍ਰਹਨ ਤਜਾਗਨੋ[2] ਜਾਨੈ ਤਬੈ ॥ ੪੧ ॥
ਮਿਟੈ ਭਰਮ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਾਇ।
ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਰਿਦੈ ਨਸਾਇ।
ਵਹਿਰ ਬੇਖ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਧਾਰੈ।
ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਕੋ ਪਾਰੈ[3] ॥ ੪੨ ॥
ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ! ਉਰ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ।
ਜਬ ਲੌ ਮਨ ਹੈ ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਕਾਰੀ।
ਵਹਿਰ ਭੇਖ ਤਬ ਲੌ ਸਭਿ ਕਾਚਾ।
ਸਾਚ ਸੰਗ ਰੰਚਿਕ ਨਹਿਂ ਰਾਚਾ ॥ ੪੩ ॥
ਸਹਹਿ ਸੀਸ ਜਮ ਡੰਡ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸਦਾ ਫਸੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੇ ਜਾਲਾ।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦ ਮਾਨ[4] ਮਲੀਨੇ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਹਿਂ ਨ ਮਤਿ ਹੀਨੇ ॥ ੪੪ ॥
ਪੂਰਬ ਪੁੰਨ ਪੁੰਜ ਹ੍ਵੈਂ ਜਬਿ ਹੀ।
ਮਿਲਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ[*] ਤਬਿ ਹੀ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਦਿਖਾਈ।
ਭਰਮ ਕਰਮ ਤੇ ਲੇਹਿਂ ਛੁਡਾਈ ॥ ੪੫ ॥
ਹੰਤਾ ਤਜਾਗ ਸਰਬ ਦੁਖ ਹਰਿਹੀਂ[5]।
ਪਰਾਲਬਧ ਸੋਂ ਭੁੰਚਨ[6] ਕਰਿਹੀ।
ਕਾਹਿ[7] ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਰਹਿ ਨ ਆਸਾ।
ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ਸਦੀਵ ਨਿਰਾਸਾ' ॥ ੪੬ ॥
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।

---

[1]ਸੱਚ ਝੂਠ।
[2](ਕੀਹ) ਰਖਣਾ ਹੈ (ਕੀਹ) ਤਿਆਗਣਾ ਹੈ।
[3]ਪਾਲਦਾ ਹੈ।
[4]ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਮਦ ਕਰ।
[*]ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ।
[5]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
[6]ਭੋਗਨਾ।
[7]ਕਿਸੇ।

ਰਿਦੈ ਦ੍ਵੈਤ ਮਤਿ ਰਹਿਗੀ ਭੀਨੀ[1]।
ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ਜਾਨੀ ਉਰ ਕੀ।
ਅਸ ਕੋ ਤਾਬ[2] ਸਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ॥ ੪੭ ॥
ਕਹਯੋ ਬਚਨ[3] 'ਪੰਡਿਤ! ਕਿਤ ਜਾਵਹੁ[4]।
ਅਪਨੋ ਗੁਰੂ ਕਰੋ ਜਿਤ ਪਾਵਹੁ[5]'।
[6]ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ! ਅਬ ਕਿਹ ਠਾਂ ਜਾਈ?।
ਗੁਰੂ ਕਰੋਂ, ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ' ॥ ੪੮ ॥
ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ।
'ਇਤ ਦਿਸ਼ ਜਾਹੁ ਬਡੀ ਉਦਿਆਨਾ।
ਬੈਠੇ ਸੰਤ ਚਾਰ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਤਿਨ ਪੂਛਹੁ ਸੋ ਦੇਹਿਂ ਬਤਾਈ' ॥ ੪੯ ॥
ਤਬ ਪੰਡਤ ਗਮਨਯੋ ਤਿਸ ਪਾਸਾ[+]।
ਦੇਖੇ ਜਾਇ ਸੰਤ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਕਹੀ ਹਕੀਕਤ[7] ਬੰਦਨ ਕਰਿਕੈ।
ਦੁਬਿਧਾ ਰਹਯੋ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਭਰਿਕੈ ॥ ੫੦ ॥
ਬੋਲੇ ਸੰਤ ਜਾਨਿ ਤਿਹ ਹੇਤਾ।
'ਤਵ ਗੁਰ ਆਗੇ ਬੀਚ ਨਿਕੇਤਾ[*]।
ਨਿਸਦਿਨ ਜਾਂ ਮਹਿਂ ਰਹਿਂ ਹਿਤ ਧਾਰੀ।
ਕਰਹੁ ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ' ॥ ੫੧ ॥
ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਆਗੈ ਜਬ ਗਯੋ।
ਇਕ ਮੰਦਰਿ ਤਬ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ।
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਦੇਖੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ। {ਪੰਡਿਤ ਦੀ ਗੁਰੂ, ਮਾਇਆ}
ਭੂਖਨ ਕੇਰ ਸਿੰਗਾਰ ਸਿੰਗਾਰੀ[8] ॥ ੫੨ ॥

---

[1]ਦ੍ਵੈਤ ਵਾਲੀ ਮੱਤ ਭਿਜੀ ਰਹਿ ਗਈ।
[2]ਤਾਕਤ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕਹਿਆ।
[4]ਕਿਧਰੇ ਜਾਓ।
[5]ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਜਿਥੋਂ ਮਿਲੇ।
[6]ਪੰਡਤ ਬੋਲਿਆ।
[+]ਪਾ:-ਤਿਸ ਆਸਾ।
[7]ਹਾਲ।
[*]ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਮੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
[8]ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਹੋਈ।

ਬਸਤ੍ਰ ਕਸੁੰਭੀ ਪਹਿਰੇ ਸਾਰੇ।
ਖਿਲਤ[1] ਇਕੇਲੀ ਅਨਦ ਮਝਾਰੇ।
ਪੰਡਿਤ ਹਿਰਦੈ ਅਸ ਅਨੁਮਾਨੀ।
-ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਇਹ ਅਸ[+] ਪਹਿਚਾਨੀ ॥ ੫੩ ॥
ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਜਬ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਤਿਹ ਪਨਹੀ[2] ਇਹ ਕੇ ਸਿਰ ਦੀਨੀ।
ਤਿਹ ਊਪਰ ਬਸ ਚਲਤਿ ਨ ਕੋਊ।
ਹਟਜੋ ਬਿਸੂਰਤਿ ਪਾਛੇ ਸੋਊ ॥ ੫੪ ॥
ਸੰਤਨ ਕੇ ਸਮੀਪ ਜਬ ਆਯੋ।
ਹਸੇ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਕਿਉਂ ਤੂਰਨ ਤੂੰ ਮੁਰਿ ਕੈ ਆਵਾ?।
ਕਿਯੋ[3] ਗੁਰੂ, ਕੈ ਤੋਹਿ ਨ ਪਾਵਾ?' ॥ ੫੫ ॥
ਪੰਡਿਤ ਲੱਜਿਤ ਬੋਲਜੋ ਬਾਨੀ।
'ਤਿਹ ਘਰ ਮਹਿਂ ਇਕ ਨਾਰਿ ਮਹਾਨੀ।
ਕ੍ਰੂਰ ਸੁਭਾਵ ਅਹੈ ਜਿਸ ਕੇਰਾ।
ਬੇਮੁਹਤਾਜਹਿ ਮਾਨ ਘਨੇਰਾ[4]' ॥ ੫੬ ॥
ਸੁਨਿ ਸੰਤਨ ਪੁਨ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਸੋਊ ਗੁਰੁ ਤਵ, ਜਿਹ ਮਨ ਲਾਯੋ।
ਨਿਸਾ ਦਜੋਸ ਜਿਹ ਕੀ ਲਿਵ ਉਰਮੈਂ।
ਲਖੀਯੈ ਸੋ ਲਖਮੀ[5] ਤਿਹ ਘਰ ਮੈਂ ॥ ੫੭ ॥
ਜਿਹ ਕੋ ਪਾਇ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ।
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕਹਿ ਅਧਿਕ ਬਧਾਨਾ[6]।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਤਿਦਾ ਕੋ ਤਜਾਗੀ।
ਭਰਮਤਿ ਫਿਰਤਿ ਅਪਰ ਅਨੁਰਾਗੀ[7] ॥ ੫੮ ॥
ਜਾਇ ਛਿਮਾਪਨ ਕੋ ਕਰਿਵਾਵਹੁ।

---

[1]ਖੇਡਦੀ।
[+]ਪਾ:-ਅਤਿ।
[2]ਜੁੱਤੀ।
[3]ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ।
[4]ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰਨ ਹੈ।
[5]ਮਾਇਆ।
[6]ਵਧਾ ਲਈ ਹੈ।
[7]ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਕੇ।

ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਅਡੋਲ ਮਨ ਲਾਵਹੁ।
ਕਰਹੁ ਗੁਰੂ, ਗਤਿ ਹੋਵਹਿ ਤੇਰੀ।
ਬਹੁਰ ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਜਗ ਮਹਿਂ ਫੇਰੀ' ॥ ੫੯ ॥
ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਭੂਰੀ।
ਆਨਿ ਲੀਨਿ ਪੰਕਜ ਪਦ ਧੂਰੀ।
ਉਰ ਤੇ ਸਗਰੀ ਦ੍ਵੈਤ ਬਿਸਾਰੀ।
ਪਾਹੁਲ ਲੇਨਿ ਭਯੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ॥ ੬੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰਿ ਇਉਂ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਰੀ[੧]।
ਦੇਤਿ ਭਏ ਪਦ ਪਾਹੁਲ ਰੂਰੀ।
ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਮਹਿਂ ਸੋ ਬੈਸਾਯੋ । (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶✶)
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ ॥ ੬੧ ॥
ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਨਰ ਆਏ।
ਸਿਮਰਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲਿਵਲਾਏ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਰਾਖਜੋ ਡੇਰਾ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਵਿਸਤਾਰ ਘਨੇਰਾ ॥ ੬੨ ॥
ਤਹਿਂ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਬਰਿਆਈ[੨]।
ਅਪਰ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਜਗਸਾਈਂ।
ਅਨਿਕ ਨਰਨਿ ਕੋ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ।
ਗਰਬਨਿ[੩] ਕੇ ਜਿਨਿ ਗਰਬ ਨਿਵਾਰਾ ॥ ੬੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਿੰਧ ਮਹਾਂ ਨਦਿ[੪] ਕੇ ਉਰੇ, ਪਚਿਸ[*] ਕੋਸ ਪਰ ਥਾਂਨ।
ਗਿਰ ਊਚੋ ਕੋਸਕ[੫] ਤਹਾਂ, ਦੇਖਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥ ੬੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਰੁਵਰ ਹਰਿਤ ਤਰੇ[੬] ਥਲ ਸੁੰਦਰ।
ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਸਗਲ ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ।
ਬੀਤ ਗਯੋ ਤਿਸ ਥਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੬੫ ॥

---

[੧]ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਦੁਰਮਤੀ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।
[੨]ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ।
[੩]ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ।
[੪]ਦਰਯਾ ਸਿੰਧ।
[*]ਪਾ:-ਪੰਚ। ਪੰਚ ਉਤਾਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।
[੫]ਚੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਕੋਸ ਭਰ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।
[੬]ਹੇਠ (ਪਹਾੜੀ ਤੋਂ)।

ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਜਲ ਕੀ ਚਾਹੂ।
ਭਯੋ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਕਹਿ ਗੁਰ ਪਾਹੂ।
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਇਹਾਂ ਨੀਰ ਨਹਿਂ ਨੇਰੈ।
ਕਰਨ ਪਾਨ[੧] ਕੀ ਇੱਛਾ ਮੇਰੈ ॥ ੬੬ ॥
ਰਾਵਰ ਕੋ ਸਭਿ ਗਜਾਤਾ ਅਹੈ।
ਕਰਹੁ ਬਤਾਵਨ ਜਿਹ ਠਾਂ ਲਹੈ[੨]।
ਜੇ ਨੇਰੈ ਨਹਿਂ, ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ।
ਬੈਠਹੁ ਤਹਿਂ, ਜਹਿਂ ਸੁੰਦਰ ਬਾਰੀ[੩]' ॥ ੬੭ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।
'ਕਰਹੁ ਪਾਨ ਇਤ ਹੀ ਢਿਗ ਪਾਨੀ।
ਊਪਰ ਗਿਰ ਕੇ ਚਢਹੁ ਅਗਾਰੀ।
ਤਹਿਂ ਫਕੀਰ ਇਕ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ॥ ੬੮ ॥ {ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ}
ਤਪ ਕੋ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੋ ਲਾਇ।
ਚਹੈ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਇ।
ਤੁਰਕ ਦੇਹਿ ਸਮ ਸੋ ਹੈ ਤੇਰੀ।
ਕਰਹੁ ਜਾਚਨਾ ਤਹਿਂ ਜਲ ਕੇਰੀ[*] ॥ ੬੯ ॥
ਕਰਿ ਕੈ ਪਾਨ ਆਇ ਹੈਂ ਜਾਵਦ।
ਇਸ ਤਰੁ ਤਰੇ[੪] ਟਿਕਹਿਂ ਹਮ ਤਾਵਦ[੫]'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਚਾਲਾ।
ਗਿਰ ਪਰ ਜਹਾਂ ਪੀਰ ਕੀ ਸ਼ਾਲਾ[੬] ॥ ੭੦ ॥
ਸਨੈ ਸਨੈ ਚਲਿ ਕੈ ਮਰਦਾਨਾ।
ਕਰਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਸੋ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨਾ।
ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਬੈਠਯੋ ਜਹਾਂ।
ਰਾਖਯੋ ਨੀਰ ਰੋਕਿ ਕੁਛ ਤਹਾਂ ॥ ੭੧ ॥
ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤੀਰਾ।

---

[੧]ਪੀਵਣ।
[੨]ਜਾਣਦੇ ਹੋ (ਅ) ਜਿਥੋਂ ਲੈ ਲਵਾਂ।
[੩]ਜਲ।
[*]ਭਾਵ, ਤੈਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੇਖਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ।
[੪]ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੇਠ।
[੫]ਤਦ ਤਕ।
[੬]ਜਗਾ।

ਮੁਝਕੋ ਤ੍ਰਿਖਾ, ਦੇਹੁ ਜਲ ਪੀਰਾ!।
ਨਿਕਟ ਨ ਮੋ ਕੋ ਕਿਹ ਠਾਂ ਪਾਯੋ।
ਯਾ ਤੇ ਚਲਿ ਸੁਨਿ ਸੁਧ ਮੈਂ ਆਯੋ' ॥ ੭੨ ॥
ਸੁਨਿ ਤਬ ਬੋਲਜੋ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ।
'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਤੂੰ ਤ੍ਰਿਖ ਭਾਰੀ?।
ਅਹੈ ਏਕਲੋ ਕੈ ਕਿਹ ਸੰਗਾ[੧]?।
ਇਤ ਦਿਸ਼ ਆਯੋ ਕਜੋਂ[੨] ਇਸ ਢੰਗਾ[੩]?' ॥ ੭੩ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਸਭਿ ਕਹਜੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ।
'ਤਪਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬੱਖਜਾਤ।
ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ।
ਬਿਚਰਹਿ ਜਿਤ ਕਿਤ ਥਲ ਅਵਲੋਈ[੪] ॥ ੭੪ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਰਬ ਹੀ ਮਾਨਹਿਂ।
ਇਕ ਗੁਰ ਕਹਿਂ, ਇਕ ਪੀਰ ਬਖਾਨਹਿਂ।
ਬਡ ਅਜ਼ਮਤੀ[੫] ਪਰਹਿਂ ਤਿਨ ਪਾਇਨ।
ਧਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਪਾਇਨ ॥ ੭੫ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਰਬਾਬੀ ਮੈ ਹੋਂ।
ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵਨੇ ਕੈ ਹੋਂ।
ਗਿਰ ਢਿਗ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰ[੬] ਸੋ ਬੈਸੇ।
ਦਿਹੁ ਜਲ, ਮਮ ਪ੍ਰਸੰਗ[੭] ਹੈ ਐਸੇ' ॥ ੭੬ ॥
ਕੀਰਤਿ ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ।
ਸਹਿ ਨ ਸਕਜੋ ਉਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ।
ਜਿਮ ਦ੍ਰਿਗ ਦੁਖ[੮] ਤੇ ਸੰਕਟ ਪੈ ਹੈ।
ਦੀਪਕ ਦੀਪਤਿ[੯] ਨਹਿਂ ਨ ਸੁਹੈ ਹੈ[੧੦] ॥ ੭੭ ॥

---

[੧]ਯਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ।
[੨]ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਹੈਂ।
[੩]ਇਸ ਹਾਲੇ।
[੪]ਦੇਖਦੇ।
[੫]ਕਰਾਮਾਤੀ।
[੬]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਹੇਠਾਂ।
[੭]ਮੇਰਾ ਹਾਲ।
[੮]ਦੁਖਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
[੯]ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ।
[੧੦]ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਕਹੈ, 'ਜੁ ਤਪਾ ਅਜ਼ਮਤੀ ਐਸੇ।
ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਮੰਗਾਵਹਿ ਜਲ ਜਹਿਂ ਬੈਸੇ?।
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਕਹੈਂ ਗਹੀਰ[1]।
ਸੰਗੀ ਇਮ ਜਾਚਤਿ ਫਿਰ[2] ਨੀਰ ॥ ੭੮ ॥
ਉਚਿਤ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਕੋ ਜਲ ਦੇਨਾ।
ਅਬ ਨਹਿਂ ਦੇਉਂ, ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ[3]?'।
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਂ ਕੀ ਆਇਸੁ।
ਸਕਲਾ ਅਪਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਤਾਇਸ[4] ॥ ੭੯ ॥
'ਰਾਵਰ ਕੋ ਜਸੁ ਸੁਨਿ ਦੁਖ ਮਾਹਾ।
ਜਨੁ ਬਿਰਹਨਿ ਮਨ ਸਸਿ ਬਹੁ ਦਾਹਾ[5]।
-ਅਸ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸੰਗ ਜਿ ਠਾਨਾ।
ਜਲ ਜਾਚਤਿ ਬਿਚਰਤਿ ਬਹੁ ਥਾਨਾ ॥ ੮੦ ॥
ਕ੍ਯੋਂ ਨ ਨਿਕਾਸਹਿ ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਨੀਰਾ?।
ਜੇ ਅਜ਼ਮਤ ਕਰਿ ਹੋਹਿ ਗਹੀਰਾ-'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਮੁਸਕਾਨੇ।
ਭਨ੍ਯੋ ਸੁ 'ਤਿਸ ਕੇ ਮਾਂਨ ਮਹਾਨੇ ॥ ੮੧ ॥
ਸਹਿ ਨਹਿਂ ਸਕਹਹਿ ਅਪਰ ਬਡਾਈ।
ਮਤਸਰ ਪਾਵਕ ਤੇ ਤਪਤਾਈ।
ਤੁਰਕ ਰੂਪ ਤੂੰ[6] ਤਿਹ ਢਿਗ ਜੈ ਕੈ।
ਜਲ ਜਾਚੁਹ ਪੀਵਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਕੈ ॥ ੮੨ ॥
ਤੁਰਕ ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਰਾਖਹਿ ਭਾਇ।
ਨਿੰਮ੍ਰ ਹੋਹਿ ਲੀਜਹਿ ਜਲ ਜਾਇ'।
ਗੁਰ ਆਇਸੁ ਤੇ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ।
ਗਯੋ ਪੀਰ ਢਿਗ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ ॥ ੮੩ ॥
'ਪਾਨ ਦਾਨ[7] ਕੋ ਫਲ ਅਧਕਾਈ।

---

[1]ਬੜੀ ਹੈ।
[2]ਮੰਗਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
[3](ਮੇਰੇ) ਆਖੇ ਵਾਕ ਸੁਣ ਲਏ ਨੀ?
[4](ਮਰਦਾਨਾ ਆਇਆ ਤੇ ਆ ਕੇ) ਦੱਸਿਆ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਸਾਰਾ ਆਪਣਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ।
[5]ਐਉਂ ਬਹੁਤ ਸੜਿਆ ਜਿਵੇਂ ਬਿਰਹਨ ਦਾ ਮਨ ਚੰਦ ਵੇਖਕੇ (ਸੜਦਾ ਹੈ)।
[6]ਭਾਵ-ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਤੁਰਕਾਂ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ) ਵਰਗੀ ਹੈ।
[7]ਪਾਣੀ ਦੇਣ।

ਇਹਾਂ ਨ ਢਿਗ ਹੈ ਪਿਖੀ ਸਥਾਈ[੧]'।
ਸੁਨਿ, ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ, ਹਟਾਇ ਸੁ ਫੇਰ।
'ਤੋਹਿ ਨ ਜਲ ਦੇਵੋਂ ਕਿਸ ਬੇਰ ॥ ੮੪ ॥
ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਕਹਿ ਬਾਕ ਜਨਾਵਤਿ!।
ਪਿਯਨ ਹੇਤੁ[੨] ਕਰ ਨੀਰ ਨ ਪਾਵਤ'।
ਰਿਸ ਕੋ ਹੇਰਿ ਹਟਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਨਹਿਂ ਦੇ ਜਲ' ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨਾ ॥ ੮੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨਿ ਪੀਰ ਕੀ ਖਾਮੀ[੩]।
ਹੁਤੀ ਲਸ਼ਟਕਾ[੪] ਹਾਥ ਮਝਾਰੀ।
ਤਿਸ ਗਿਰ ਕੀ ਜਰ ਮਹਿਂ[੫] ਤਬ ਮਾਰੀ ॥ ੮੬ ॥
ਸੀਤਲ ਜਲ ਨਿਰਮਲ ਤਿਸ ਕਾਲਾ।
ਨਿਕਸਤਿ ਬਹਜੋ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ।
ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਕੋ ਜਲ ਜੇਤੋ।
ਗਿਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਗਾ[੬] ਤੇਤੋ ॥ ੮੭ ॥
ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਕੋ ਠਾਨਜੋ ਧਜਾਨਾ।
ਤਪ ਬਲ ਤੇ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਪਛਾਨਾ।
ਤਿਸ ਛਿਨ ਭਾਰੀ ਸਿਲਾ[੭] ਬਿਸਾਲਾ।
ਅਜ਼ਮਤ ਤੇ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਤਿਸ ਕਾਲਾ ॥ ੮੮ ॥
ਚਲੀ ਬੇਗ ਤੇ ਤਰੁ ਕੋ ਤੋਰਤਿ।
ਮਗ ਮਹਿਂ ਅਪਰ ਸਿਲਨ ਕੋ ਫੋਰਤਿ।
ਜਲ ਰੋਕਨ ਕੋ ਆਵਤਿ ਧਾਈ।
ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਸੁ ਨਾਦ ਉਠਾਈ ॥ ੮੯ ॥
ਅਜ਼ਮਤ ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਜੁਤਿ ਦੇਖੀ[੮]।

---

[੧](ਸਭ) ਥਾਂ ਵੇਖੀ ਹੈ ਏਥੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[੨]ਪੀਵਣ ਵਾਸਤੇ।
[੩]ਕਚਿਆਈ।
[੪]ਸੋਟੀ।
[੫]ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ।
[੬]ਵੜਕੇ ਸੁੱਕ ਗਿਆ।
[੭]ਪੱਥਰ।
[੮](ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੀ) ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਆਪਣੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਡਿੱਠਾ। (ਅ) (ਵਲੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਅਜ਼ਮਤ ਡਿੱਠੀ ਸੀ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਅਜ਼ਮਤ ਵੇਖੀ (ਕਿ ਸਿਲਾ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ)।

ਜਲਹਿ ਅਛਾਦਨ ਆਇ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੀ[1]।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੈ ਤਬ[*] ਹਾਥ ਪਸਾਰਾ[2]।
ਤਿਸ ਆਵਤਿ ਕੇ ਕੀਨ ਅਗਾਰਾ ॥ ੯੦ ॥
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬੈਠੇ ਰਹੇ।
ਸੋ ਰੋਕੀ, ਜਲ ਊਪਰ ਅਹੇ।
ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੀਰ ਕੋ ਚਾਲੇ।
ਠਹਿਰੀ ਊਪਰ ਸਿਲਾ ਬਿਸ਼ਾਲੇ ॥ ੯੧ ॥
ਰੁਕਯੋ ਨ ਨੀਰ ਪੀਰ ਨੈ ਜਾਨੀ।
ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਪੁਨ ਲਾਇ ਮਹਾਨੀ।
ਕਰੀ ਧਕਾਵਨ ਸਿਲਾ ਅਗਾਰੀ।
ਸਗਰੋ ਓਜ[3] ਲਾਇ ਨਿਜ ਭਾਰੀ ॥ ੯੨ ॥
ਹਾਥ ਬੱਜ੍ਰ ਸਮ ਧਸਯੋ ਮਝਾਰੀ।
ਰਹੀ ਅਟਕ ਲਖਿ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ।
ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤਿ ਅਲਪ[4] ਬੀਚਾਰੀ[*]।
ਰੁਕ ਨਹਿਂ ਸਕਯੋ ਚਲੇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ[+] ॥ ੯੩ ॥
ਅਬ ਲਗ ਥਾਨ ਬਿਦਤ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। {ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ}
ਗੁਰ ਕਰ ਚਿੰਨ੍ਹ[5] ਲਖਯੋ ਸਿਲ ਮਾਂਹੀ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷✷)
ਰਹੇ ਮਿਟਾਇ ਜਤਨ ਤੇ ਕੇਈ।
ਰਹਯੋ ਸੁ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਾਰਿਗੇ ਤੇਈ ॥ ੯੪ ॥
ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੈਸੀ ਬਿਧਿ ਅਹੈ।
ਨਿਰਮਲ ਚਲਤਿ ਬਹੁਤ ਨਿਤ ਰਹੈ।
ਅਲਪ ਆਪ ਕੋ ਪੀਰ ਪਛਾਨਾ।
ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਆਇ ਗੁਰ ਪਗ ਲਪਟਾਨਾ ॥ ੯੫ ॥

---

[1]ਬੜੀ (ਸਿਲਾ)।
[*]ਪਾ:-ਨਿਜ।
[2]ਹੱਥ ਫੈਲਾਇਆ।
[3]ਬਲ।
[4]ਤੁੱਛ।
[*]ਪਾ:-ਅਲਪ ਤਬ ਜਾਨੀ। ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਬਾਰੀ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਪਾਣੀ' ਹੈ।
[+] ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਜੋ ੧੯੬੩ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੯੩੭ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਉਤਾਰਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੯੧੯ ਓਸੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
[5]ਹੱਥ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ।

'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਖਤਾ ਬਖਸ਼ਿਯੇ ਮੋਹੀ।
ਨਹੀਂ ਮਹਾਤਮ ਜਾਨਜੋ ਤੋਹੀ।
ਹੋਇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।
ਅਸ ਮੋ ਕਹੁ ਕੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ਾ' ॥ ੯੬ ॥
ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਕਰੇ।
ਸ਼ਰਧਾ ਕੋ ਉਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰੇ।
ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਾ।
'ਤੈਂ ਮਤਸਰ ਦੁਖ ਨਾਹਕ[੧] ਮਾਨਾ[੨] ॥ ੯੭ ॥
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ।
ਹਰਖ ਰਿਦੈ ਕਰਿ ਤਜਾਗਹੁ ਸੋਇ।
ਹਰ ਦਮ ਯਾਦ ਖੁਦਾਇ ਕਰੀਜੈ।
ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਸਫਲੋ ਕਰਿ ਲੀਜੈ' ॥ ੯੮ ॥
ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਗੁਰ ਕਹਿਬੋ ਮਾਨਜੋ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰਣਾਮ ਸੁ ਠਾਨਜੋ।
ਅਪਨੇ ਪੀਰ ਕਰੇ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮਾ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਛੇਮਾ[੩] ॥ ੯੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਰਹਜੋ ਪੀਰ ਤਿਸ ਥਾਂਨ ਹੀ, ਗੁਰੂ ਕੀਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨ[੪]।
ਹੈ ਅਬ ਲਗ ਸੋ ਜਗਤ ਮਹਿਂ, ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਤਿਸ ਥਾਨ ॥ ੧੦੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਹਿਂ ਕਾਬਲ ਕੋ ਨਗਰ ਸੁਹਾਵਾ।
ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਦੁਖ ਬਨ ਦਾਵਾ[੫]।
ਇਕ ਮਸੀਤ ਅਵਲੋਕੀ ਨੀਕੀ।
ਬੈਠਕ ਹੁਤੀ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ ॥ ੧੦੧ ॥
ਤਿਸ ਕੇ ਮੱਧ ਜਾਇ ਕਿਯ ਡੇਰਾ।
ਆਨ ਮੁਲਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਕੋ ਹੇਰਾ।
ਬੋਲਜੋ 'ਕੌਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਏ?।
ਹਿੰਦੂ ਸੇ ਤੁਮ ਪਰਹੁ ਲਖਾਏ[੬] ॥ ੧੦੨ ॥

---

[੧]ਐਵੇਂ।
[੨]ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।
[੩]ਮੁਕਤਿ।
[੪]ਚਲਣਾ।
[੫]ਦੁਖਾਂ (ਰੂਪ) ਬਨ (ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ) ਦਾਵਾ (ਅਗਨੀ ਵਤ)।
[੬]ਜਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹੋ।

ਇਹ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾਂ।
ਬੈਸਹੁ ਨਹਿਂ ਤੁਮ, ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਮਾਰਗ ਚਲਤਜੋ ਪਗ ਹਮ ਹਾਰੇ[1] ॥ ੧੦੩ ॥
ਰਹਿਨੋ ਏਕ ਸਰਵਰੀ[2] ਸਾਰੀ।
ਗਵਨੈਂ ਹੋਵਤਿ[3] ਭੋਰ[4] ਅਗਾਰੀ'।
ਮੁੱਲਾਂ ਕਹੈ 'ਰਹਹੁ ਨਹਿਂ ਬੈਸੇ।
ਹਿੰਦੂ ਰਹਿਨੇ ਦੇਉਂ ਨ ਕੈਸੇ ॥ ੧੦੪ ॥
ਆਨ ਸਥਾਨ ਕਰੋ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ।
ਕਹਾ ਮਾਨ ਮਮ, ਕਰੋ ਪਯਾਨਾ।
ਆਇ ਤੁਰਕ ਕੋ[5] ਰਿਸ ਉਪਜੈ ਹੈ।
ਬਾਂਹ ਪਕਰਿ ਕੈ ਤੁਰਤ ਉਠੈ ਹੈ ॥ ੧੦੫ ॥
ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਕਜਾ ਕਾਮ ਮਸੀਤੀ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਭਲਿ ਰੀਤੀ।
ਜੇ ਮਮ ਬਾਤ ਨ ਮਾਨਹੁ ਕਾਈ।
ਪਕਰ ਬਾਂਹੁ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਉਠਾਈ' ॥ ੧੦੬ ॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਿਗਸੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਸਾਥ ਮੁਲਾਨੇ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
'ਜੇ ਤੁਝ ਮੈਂ ਹੈ ਜੋਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਥਿਰ[6] ਮਸੀਤ ਰਾਖਹੁ ਇਸ ਕਾਲਾ ॥ ੧੦੭ ॥
ਜੇ ਥਿਰ ਰਹੀ ਨ, ਤਾਂ ਤੂ ਕੂਰਾ।
ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਜੈਸੇ ਘਟ ਊਰਾ[7]'।
ਮੁੱਲਾਂ ਕਹੈ, 'ਸਥਿਰ, ਕਿਤ ਜਾਵਤਿ[8]?।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਮੁਝਹਿ ਡਰਾਵਤਿ ॥ ੧੦੮ ॥
ਉਠਤਿ ਨਹੀ ਤੁਮ, ਬਿਨ ਸਚ ਦੇਖੇ'।

---

[1]ਚਰਨ ਸਾਡੇ ਥਕ ਗਏ ਹਨ।
[2]ਰਾਤ।
[3]ਜਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।
[4]ਸਵੇਰੇ।
[5]ਕੋਈ।
[6]ਟਿਕਾ ਕੇ।
[7]ਖਾਲੀ ਘੜਾ।
[8]ਕਿਥੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

ਕਹਿ ਅਸ ਕੀਨੋ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਸ਼ੇਖੇ।
ਤਿਹ ਕੌ ਗੰਜਨ[੧] ਕ੍ਰੋਧ[*] ਬਿਸਾਲਾ।
ਚਢੇ ਮਸੀਤਹਿ ਪਰ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੧੦੯ ॥
ਹ੍ਵੈ ਆਰੂਢੰ ਜਬੈ ਚਲਾਈ। {ਕਾਬਲ ਮਸੀਤ ਦੌੜਾਉਣੀ}
ਠਿਠਕਯੋ[੨] ਮੁੱਲਾਂ ਰਿਦੈ[+] ਡਰਾਈ।
ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਭਏ ਦੇਖਿ ਨਰ ਸਾਰੇ।
ਫਿਰਤ ਮਸੀਤੰ ਧਾਯ ਨਿਹਾਰੇ[੩] ॥ ੧੧੦ ॥
ਕਾਬਲ ਕੇ ਚਹੁਂ ਫੇਰ ਫਿਰਾਈ[++]।
ਸੁਨਿ ਕਾਜ਼ੀ ਢਿਗ ਆਯੋ ਧਾਈ।
ਪੀਰ, ਔਲੀਆ, ਕਿਧੌਂ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਬੰਦਹਿਂ ਹਾਥ ਚਰਨ ਲਪਟਾਇ ॥ ੧੧੧ ॥
ਹੋਇ ਦੀਨ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਰਿਹੀ।
ਲਖਿ ਅਜ਼ਮਤ, ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੀ।
'ਅਬ ਮਸੀਤ ਕੋ ਚਲਤਿ ਟਿਕਾਵਹੁ।
ਹਿਤ ਖੁਦਾਇ ਨਿਜ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਹੁ ॥ ੧੧੨ ॥
ਗੁਰ ਮਸੀਤ ਤਿਸ਼ਟਾਈ[੪] ਜਬ ਹੀ।
ਨਗਰ ਲੋਕ ਆਵਤਿ ਭੇ ਤਬ ਹੀ।
ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਪੁਨ 'ਧੰਨ' ਉਚਰਿਹੀਂ ॥ ੧੧੩ ॥
ਅਉਘੜ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ। {ਅਉਘੜ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ}
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਕੋ ਜੋ ਬਾਮੂ।
ਪੂਜਹਿਂ ਤੁਰਕ ਕਰਹਿਂ ਪਰਣਾਮੂ ॥ ੧੧੪ ॥
ਦਹਿਨੋ ਚਰਨ ਕਮਲ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਪੂਜਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ।

---

[੧]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ।
[*]ਪਾ:-ਗਰਬ।
[੨]ਕੰਬਿਆ।
[+]ਪਾ:-ਤਬੈ।
[੩]ਦੌੜਦੀ ਦੇਖੀ।
[++]ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਵਿਖੇ ਪੰਨਾ ੬੨੮, ਮੱਕਾ ਫਿਰਨ ਦੀ ਟੂਕ।
[੪]ਖੜੀ ਕੀਤੀ।

ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਦੀਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
'ਭਜਹੁ ਨਾਮ ਤਜਿ ਜਗਤ ਕਲੇਸ਼ਾ ॥ ੧੧੫ ॥
ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਸਹਾਈ।
ਕਰੇ ਜਿ ਕਲਮਲ ਦੇਹਿ ਮਟਾਈ।
ਕੀਜੈ ਸੰਤ ਸੇਵ ਮਨ ਲਾਈ।
ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੧੧੬ ॥
ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕਮਾਵਹਿ ਸੋਊ।
ਤਬ ਹੋਵਹਿ ਸੁਖ ਲੋਕਹਿਂ ਦੋਊ'।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕੈ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਨਾਮ ਜਪਨ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ॥ ੧੧੭ ॥
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਤਿਨ ਤੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਆਨ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜਾਚੈ ਦਾਨਾ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੇਵਹੁ ਦੁਖ ਹਾਨਾ ॥ ੧੧੮ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਕਸ਼ਮੀਰ, ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ, ਕਾਬਲ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਦਸ਼ਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧੪ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਖੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂਵੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:-ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ ਜਿਉ ਵੁਠੈ ਧਰਣਿ ਸੀਗਾਰੁ ॥
ਸਭ ਦਿਸੈ ਹਰੀਆਵਲੀ ਸਰ ਭਰੇ ਸੁਭਰ ਤਾਲ ॥
ਅੰਦਰੁ ਰਚੈ ਸਚ ਰੰਗਿ ਜਿਉ ਮੰਜੀਠੈ ਲਾਲੁ ॥
ਕਮਲੁ ਵਿਗਸੈ ਸਚੁ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲੁ ॥
ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ ਵੇਖਹੁ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥
ਫਾਹੀ ਫਾਥੇ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਸਿਰਿ ਦਿਸੈ ਜਮਕਾਲੁ ॥
ਖੁਧਿਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਿੰਦਾ ਬੁਰੀ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਵਿਕਰਾਲੁ ॥
ਏਨੀ ਅਖੀ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੰਤੋਖੀਆਂ ਚੂਕੇ ਆਲ ਜੰਜਾਲੁ ॥
ਮੂਲੁ ਰਹੈ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਐ ਗੁਰ ਪਉੜੀ ਬੋਹਿਥੁ ॥
ਨਾਨਕ ਲਗੀ ਤਤੁ ਲੈ ਤੂੰ ਸਚਾ ਮਨਿ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥
ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਹੇਕੋ ਪਾਧਰੁ ਹੇਕੁ ਦਰੁ ਗੁਰ ਪਉੜੀ ਨਿਜ ਥਾਨੁ ॥
ਰੂੜਉ ਠਾਕੁਰੁ ਨਾਨਕਾ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਾਚਉ ਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥ । ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮ: ੧॥
*ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਮੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)
ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਬੀਜ ਬਿਹਾੜੇ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸੀ ਜੋ ਮਾਰਤੰਡ ਚਸ਼ਮੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਤਲਾਉ ਵਿਚਕਾਰ ਥੜਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਹੋਈ, ਥੜਾ ਹੁਣ ਢੱਠਾ ਪਿਆ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੱਤ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੈਸਨ ਤੇ ਛੇ ਸਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਵੀਹ ਪੰਝੀ ਵਰਹੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਕ ਧਰਮਸਾਲਾ

ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਉਪਰ ਅਜੇ ਕਾਇਮ ਹੈਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੱਕੀ ਹੈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਸਰਦਲ ਅਸਾਂ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਆਪ ਵੇਖੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਮਾਯਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਓਹ ਕਰੇਵੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਮਾਰਤੰਡ ਦੇ ਢੱਠੇ ਮੰਦਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜੋ ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ, ਇਕ ਮਹਿਰਾਬ ੮੦ ਕੁ ਫੁਟ ਮੰਦਰ ਦੀ ਅਜੇ ਖੜੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਬੁਤ ਸ਼ਿਕਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਮੰਦਰ ਢਾਹਿਆ ਸੀ ਤੇ ਢੱਠੇ ਹੋਏ ਪੱਥਰ ਪਏ ਹਨ। ਅਯਾਲੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਇਸ ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇਰੇ ਜਾਕੇ 'ਐਸ਼ ਮੁਕਾਮ' ਤੋਂ ਇਕ ਮੀਲ ਪਰੇ ਗਨੇਸ਼ ਪੁਰ ਬੰਗਲੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਯਦ ਅਯਾਲੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਏਥੇ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਓਥੇ ਬਾਹਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੁੱਜਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਰੇ ਫਿਰੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ (ਤਾਰ ਘਰ ਦੇ ਕੋਲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸੰਭਾਲਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਚਿਨਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਆਦਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਵਰੋਸਾਏ ਸਨ ਓਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਆਏ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷✷)

ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਅਗੇ ਲੋਕੀ ਮੁਜ਼ੱਫਰਾਬਾਦ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਾਹ ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਐਬਟਾਬਾਦ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ ਪੰਜੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਜਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਓਸੇ ਪੀਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਥੇ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਹੈ, ਉਪਰ ਪੀਰ ਦੀ ਥਾਉਂ ਹੈ, ਲਗ ਪਗ ੩੫ ਬਰਸ ਹੋਏ ਤਾਂ ਓਥੋਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਜਾਵਰ ਤੋਂ ਬੀ ਅਸਾਂ ਇਹੋ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ ਸੀ ਜੋ ਇਥੇ ਵਰਣਨ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਾਕਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਪੀਣ ਜੋਗਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਕਢ ਲਿਆ ਸੀ, ਤਦੋਂ ਪਹਾੜੀ ਤੋਂ ਚਸ਼ਮੇ ਤਕ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪਹਾੜ ਦਾ ਜਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਪੱਥਰ ਦਾ ਰਿੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਣਾ ਸਾਫ ਸਹੀ ਦੇਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਤਦ ਤੋਂ ਤੁਰਿਆ ਆਇਆ ਸਾਖੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਿ ਇਹ ਪੱਥਰ ਰਿੜ੍ਹਕੇ ਆ ਸਕਦਾ ਸਹੀ ਦੇਂਦਾ ਸੀ, ਗੁੰਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਨਾਲ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉਗਾਹੀ ਦੇ ਮਿਟ ਗਏ ਤੇ ਮਿਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਰਮਣੀਕਤਾ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਚੂਨੇ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਉਸਾਰੇ ਟਿਕਾਣਿਆ ਨਾਲ, ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਗੁੰਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੰਦਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਬੀ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਆਛਾਦਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਨਵੀਨ-ਹੁਣ (੧੯੩੫ ਈ. ਵਿਚ) ਖਾਸ ਮੰਦਰ ਬੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਮੋਲਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਚਿੱਤ੍ਰਿਤ ਸਨ, ਢਾਹ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਉਸਾਰੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

੧੫. [ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬਪਾਰੀ ਤੇ ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਮਹਿਂ, ਰਚੇ ਜਿ ਸਿਖ ਸੁਖ ਸੰਗ।
ਤਿਨ ਚਰਨਨ ਪਰ ਬੰਦਨਾ, ਕਰੋਂ ਸਦਾ ਸ ਉਮੰਗ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ: ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਤੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ) ਨਾਮ (ਸਿਮਰਣ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿਖ ਸੁਖ ਨਾਲ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਮੈਂ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਗੁਨ ਭਵਨੰ!। {ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ}
ਆਗੈ ਕੀਨ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਗਵਨੰ।
ਜਾਤਿ ਪੰਥ ਮਹਿਂ ਖੇਤ ਨਿਹਾਰਾ।
ਪਾਕੇ ਚਨੇ[1] ਖਰੇ ਇਕ ਸਾਰਾ ॥ ੨ ॥
ਪਿਖਿ ਮਰਦਾਨੇ ਰਿਦੈ ਲੁਭਾਯਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਬੈਨ ਅਲਾਯਾ।
'ਖੇਤ ਚਨਨ ਕੋ ਬਹੁ ਫਲ ਲਾਗਜੋ।
ਹਿਤ ਚਾਬਨ ਮਮ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਜੋ ॥ ੩ ॥
ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਸੁ ਬੂਟ[2] ਉਖਾਰੋਂ।
ਇਹ ਠਾਂ ਅਗਨਿ ਜਗਾਇ ਸਵਾਰੋਂ'।
ਸੁਨਿ ਬਿਗਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਿਹ ਖੇਤ ਸਮੀਪਾ ॥ ੪ ॥
ਤਹਿਂ ਇਕ ਬਾਲਕਿ ਥੋ ਰਖਵਾਰਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਤਿਨ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ।
ਹਿਰਦਾ ਨਿਰਮਲ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।
ਅਸ ਕਾਰਜ ਕੀਨੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੫ ॥
ਅਪਨੇ ਕਰ ਸੋਂ ਬੂਟ ਉਖਾਰੇ।
ਪਾਵਕ ਬਾਰੀ[3] ਖਰੇ[4] ਸਵਾਰੇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਗੇ ਧਰੇ ਸੁ ਜਾਈ।
ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟਿ ਆਪ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੬ ॥

---

[1]ਪਕੇ ਹੋਏ ਛੋਲੇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।
[2]ਬੂਟਾ।
[3]ਬਾਲ ਕੇ।
[4]ਚੰਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈਂ 'ਲੇਹੁ ਮਰਦਾਨੇ।
ਚਹਿਤ ਜਿ ਹਿਰਦੇ ਕਰਹੁ ਸਿ ਖਾਨੇ[1]'।
ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ ਕੀਨ ਚਬੀਣਾ[2]।
ਸਰਬ ਨਿਬੇਰਿ ਸ੍ਵਾਦ ਬਹੁ ਲੀਨਾ ॥ ੭ ॥
ਪੁਨ ਬਾਲਕ ਕੇ ਅਸ ਉਰ ਆਈ।
-ਕਛੁ ਭੋਜਨ ਆਨਹੁਂ ਘਰ ਜਾਈ।
ਦੇਵਹੁਂ ਸੰਤਨ, ਅਹੈਂ ਛੁਧਾਤੁਰ[3]-।
ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਤਬ ਚਲਨਿ ਲਗਾ ਘਰ ॥ ੮ ॥
ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੈ ਤਬ ਹੀ।
'ਕਹਾਂ ਚਲਯੋ ਬਾਲਕ ਤੂੰ ਅਬਹੀ?'।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕਹਿ 'ਮੈਂ ਘਰ ਜਾਵੋਂ।
ਹੇਤੁ ਤੁਮਾਰੇ ਭੋਜਨ ਲਜਾਵੋਂ ॥ ੯ ॥
ਆਪ ਸੰਤ ਸੁਖ ਦੇਹੁ ਘਨੇਰਾ।
ਪਾਵਹੁ ਬਦਨ ਭਲਾ ਹੁਇ ਮੇਰਾ'।
ਤਿਹ ਕੇ ਉਰ ਕੋ ਭਾਉ ਲਖਾਨਾ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥
'ਸਥਰ ਤੇਰਾ ਲੇਫ ਨਿਹਾਲੀ ਭਾਉ ਤੇਰਾ ਪਕਵਾਨ।
ਨਾਨਕ ਸਿਫਤੀ ਰੱਜਿਆ* ਆਉ ਬਹੋ ਸੁਲਤਾਨ+'।
ਚੌਪਈ: ਅਸ ਕਹਿ ਬਖਸ਼ੀ ਤਿਨ ਸੁਲਤਾਨੀ[4]।
ਆਗੈ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਬਾਲਿਕ ਰਹਯੋ ਖੇਤ ਢਿਗ ਬੈਸਾ।
ਤਾਂਹਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਹੋਤਿ ਭਾ ਐਸਾ ॥ ੧੧ ॥
ਨਗਰ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੋ ਸੰਤਤਿ[5] ਨਾਂਹੀ।
ਸੋ ਮਰਿ ਗਯੋ ਤਿਸੀ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬਿਨ ਨ੍ਰਿਪ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਅਕੁਲਾਯੋ।
ਹੋਇ ਏਕ ਠਾਂ ਮਤਾ ਪਕਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥

---

[1]ਖਾਣਾ ਕਰੋ।
[2]ਚੱਬੇ।
[3]ਭੁੱਖੇ ਹਨ।
*ਪਾ:-ਰੱਤਿਆ।
+ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹੈ,
[4]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ।
[5]ਔਲਾਦ।

ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਭਿ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਜੇ ਹਮ ਲੇਹਿਂ[1], ਨਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸੁਤ ਨ ਸਹੋਦਰ ਕੋਊ।
ਜਿਹ ਕੋ ਰਾਜ ਦੇਹਿਂ ਹਮ ਸੋਊ ॥ ੧੩ ॥
ਅਬ ਕਰਤਾਰ ਦੇਇ ਹੈ ਜਾਂ ਹੀ[2]।
ਸਰਬ ਬਿਠਾਰਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ।
ਤ੍ਰੈ ਦਰ ਨਗਰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਇਐ।
ਖੋਲਿ ਏਕ ਦਰ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਜਾਇਐ ॥ ੧੪ ॥
ਭੋਰ ਭਈ ਜੋ ਮਿਲੈ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਹ ਕੋ ਦੇਵੈਂ ਤਖਤ ਬਿਠਾਰੀ'।
ਮਾਨੀ ਸਭਿ ਨੈ ਕਹਿ ਜਿਸੁ ਭਾਂਤੀ।
ਰਹਜੋ ਖੇਤ ਪਰ ਬਾਲਿਕ ਰਾਤੀ ॥ ੧੫ ॥
ਭਈ ਭੋਰ ਘਰ ਆਵਨ ਲਾਗਾ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਿਲਤਿ ਭਯੋ ਵਡਭਾਗਾ।
ਲੇਤਿਹ ਕੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਯੋ।
ਰਾਜ ਸਰਬ ਕੇ ਤਖਤ ਬਿਠਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥
ਗੁਰ ਕੋ ਬਚਨ ਪਾਇ ਸੋ ਬਾਲਿਕ।
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੋਇਓ ਤਤਕਾਲਿਕ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾ ਤਾਂਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਅਬ ਗੁਰ ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸ ਉਮੰਗਾ ॥ ੧੭ ॥
ਮਗ ਮੈਂ ਗਮਨੇ ਜਾਹਿਂ ਅਗਾਰੀ।
ਸਨਮੁਖ ਮਿਲਜੋ ਏਕ ਬੈਪਾਰੀ। {ਬਪਾਰੀ ਮਿਲਾਪ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ}
ਤਿਹ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਕਜਾ ਬਾਂਧਜੋ ਹੈ ਤੋਹਿ ਪਿਛਾਰੀ?' ॥ ੧੮ ॥
ਸੁਨਤਿ ਵਪਾਰੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਲੋਂਨ[3], ਤੂਲ[4], ਤੇਲੰ ਬਿਵਹਾਰਾ।
ਹੇਤ ਜੀਵਕਾ ਗ੍ਰਾਮਨ ਫਿਰਿਹੀ।
ਕਰਿ ਕੈ ਬਨਜ ਲਾਭ ਅਨੁਸਰਿਹੀ' ॥ ੧੯ ॥

---

[1]ਜੇ ਅਸੀਂ (ਰਾਜ) ਲਈਏ।
[2]ਜਿਸ ਨੂੰ।
[3]ਲੂਣ।
[4]ਰੂੰ।

ਤਿਹ ਗਤਿ ਦੇਨਿ ਗੁਰੂ ਤਬ ਬੋਲੇ।
'ਹਮਹਿਂ ਦਿਖਾਵਹੁ ਗਠਰੀ ਖੋਲੇ'।
ਸੁਨਿ ਕੰਧੇ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਉਤਾਰੀ।
ਖੋਲਿ ਗੰਠ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥
ਤੋਲਨ ਹੇਤ ਜਿ ਪਾਹਨ ਪਾਏ।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈ ਸੋ ਹਾਥ ਉਚਾਏ।
ਬੂਝਨ ਕੇ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਇਨ ਕੋ ਨਾਉਂ ਬਤਾਉ ਬਪਾਰੀ!' ॥ ੨੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਪੰਚ ਸੇਰ, ਦੋ ਸੇਰ ਇਕ, ਸੇਰ ਇਕ ਇਹ ਆਹਿ।
ਪਾਉ ਏਕ ਕੋ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਮਰੇ ਕਰ ਮਾਂਹਿ' ॥ ੨੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹੈਂ, 'ਧੰਨ ਇਹ ਪਾਊ।
ਜਿਨ ਅਪਨੋ ਲਘੁ ਨਾਮ ਧਰਾਊ।
ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਇਹੀ ਹਮ ਜਾਨਾ।
ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਦੇ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ' ॥ ੨੩ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਪਾਰੀ ਸੁਨੇ।
ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਗੁਨੇ।
ਆਪਾ ਖੋਇ ਪਰਜੋ ਸ਼ਰਨਾਈ।
ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਸਰਬ ਗਵਾਈ ॥ ੨੪ ॥
ਧਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਸਿਰ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨੰ।
ਪਰਜੋ ਰਹਜੋ ਨ ਉਠਾਵਨ ਕੀਨੰ।
ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਤਿਹਂ ਜਗਨਾਥਾ।
ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਜੋ ਕਮਲ ਸਮ ਹਾਥਾ ॥ ੨੫ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਖੁਲ੍ਹਿਗੇ ਬਿਕਟ ਕਪਾਟਾ[1]।
ਅਦਭੁਤ ਭਯੋ ਅਪਰ ਹੀ ਠਾਟਾ।
ਜਗਜੋ ਗਜਾਨ ਦੁਬਿਧਾ ਸਭਿ ਖੋਈ।
ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਸੁਧ ਉਰ ਹੋਈ ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਬ ਬਾਲੇ ਨੇ ਅਸ ਕਹੀ, ਬੈਪਾਰੀ ਕੀ ਗਾਥ।
ਤਤਛਿਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਜਾਨ ਭਾ, ਪਰਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਹਾਥ ॥ ੨੭ ॥

---

[1]ਕਠਨ ਤਖਤੇ। ਮਾਨੁੱਖ ਤੇ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਦੋ 'ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ' ਨਾਮੀ ਪੜਦੇ ਅਥਵਾ ਤਖਤੇ ਹਨ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਤੇ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਦਰ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਗਈ। । ਵੇਖੋ ਪੂ:ਅਧਜਾਯ ੩੮, ਅੰਕ ੩੩ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ][

ਚੌਪਈ: ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
ਹੇ ਬਾਲੇ! ਇਹ ਕਹਉ ਕਹਾਨੀ।
ਇਨ ਵੈਪਾਰੀ ਤਤਛਿਨ ਪਾਈ।
ਕਛੁ ਚਿਰ ਕਾਲ ਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈ ॥ ੨੮ ॥
ਥੋਰਨ ਕੀਨ ਸ਼ਬਦ ਅੱਭਜਾਸਾ।
ਗਜਾਨੀ ਭਯੋ ਪਾਇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ'।
ਬਾਲੇ ਨੇ ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ:-।
ਸੁਨਿ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਜਾਰੇ! ॥ ੨੯ ॥
ਮੈਂ ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬ ਹੀ।
ਤਿਹ ਪੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੁ ਜਬ ਹੀ।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਜੈਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
ਸੋਂ ਮੈਂ ਕਹਿਹੋਂ ਪਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥
'ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਪੁੰਨ ਇਸ ਕੇਰੇ।
ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀਨ ਘਨੇਰੇ।
ਕਾਰਜ ਭਯੋ ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਆਗੂ।
ਮਿਲਨੋ ਚਾਹਿਤ[1] ਏਕ ਸਭਾਗੂ[2] ॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਦੀਪਕ ਬਾਤੀ ਤੇਲ ਯੁਤ, ਪਾਵਕ ਲਾਵਨ ਦੇਰ।
ਹੋਇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੁਰਤ ਮਿਲ, ਤਜੋਂ ਇਸ ਕੋ ਤੂੰ ਹੇਰਿ' ॥ ੩੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਤਿ ਯੁਕਤਿ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਾਨੇ।
ਪੁਨਹਿ ਕਥਾ ਸੁਨਿਹੀ ਦੇ ਕਾਨੇ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿਯੇ ਗੁਰ ਗਾਥਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਐਸੇ ਕੀਨ ਸਨਾਥਾ[3] ॥ ੩੩ ॥
ਗਮਨ ਕੀਨ ਪੁਨ ਗੁਨ ਖਨਖਾਨੀ।
ਆਈ ਤਬਹਿ ਉਜਾਰ ਮਹਾਨੀ।
ਕਿਤੇ ਕੋਸ ਲੌ ਗ੍ਰਾਮ ਨ ਆਯੋ।
ਨਹਿੰ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਕਹੂੰ ਦਿਸਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥
ਅਵਲੋਕਤਿ ਬੋਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਇਹ ਉਦਿਆਨ ਮਹਾਨਾ।

---

[1]ਮਿਲਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।
[2]ਸੁਭਾਗ (ਗਜਾਨੀ ਦੀ)।
[3]ਨਿਹਾਲ।

ਜਿਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਮਹਾਂ ਭਯ ਆਵੈ।
ਨਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਕਹੂੰ ਦਿਸਾਵੈ' ॥ ੩੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
'ਇਹ ਨਹਿਂ ਲਖੋ ਉਜਾਰ ਮਹਾਨਾ।
ਬਡੋ ਨਗਰ ਬਸਦੀ ਅਭਿਰਾਮੂ[1]।
ਸਿਮਰਨ ਹੋਤਿ ਜਹਾਂ ਸਤਿਨਾਮੂ ॥ ੩੬ ॥
ਜਹਿਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਚਿੱਤ ਨ ਆਵੈ।
ਸੋ ਵਸਦੀ ਉਦਿਆਨ ਲਖਾਵੈ।
ਹਰਖ ਨ ਹੋਵੈ ਤਹਾਂ ਕਦਾਈ।
ਜਹਾਂ ਨ ਕਬਹੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਜੋਗੀ ਜਤੀ, ਤਪੀ ਚਹਿਤ ਸਭਿ ਨਾਮ।
ਜਗ ਕੇ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਾਰਿ ਕੈ, ਤਜਾਗ ਗਏ ਨਿਜ ਧਾਮ' ॥ ੩੮ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਰਿਦੈ ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਾਇ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਨ ਭਗਤਿ ਧਰਿ।
ਆਸਾ ਰਾਗ ਉਠਾਇ, ਗਾਯੋ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਇਕੈ ॥ ੩੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਆਸਾ ਘਰੁ ੪ ਮਹਲਾ ੧
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਸਨ ਕੈ ਤਾਈ ਦੂਖ ਭੂਖ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ॥
ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਜੁਗਤਿ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਵੇ ਭੇਖ ਭਏ ॥੧॥
ਤਉ ਕਾਰਣਿ ਸਾਹਿਬਾ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ॥
ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕਾ ਰੂਪ ਅਨੰਤਾ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਹੀ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਕੇਤੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਛੋਡਿ ਵਿਲਾਇਤਿ ਦੇਸ ਗਏ ॥
ਪੀਰ ਪੇਕਾਂਬਰ ਸਾਲਿਕ ਸਾਦਿਕ ਛੋਡੀ ਦੁਨੀਆ ਥਾਇ ਪਏ ॥੨॥
ਸਾਦ ਸਹਜ ਸੁਖ ਰਸ ਕਸ ਤਜੀਅਲੇ ਕਾਪੜ ਛੋਡੇ ਚਮੜ ਲੀਏ ॥
ਦੁਖੀਏ ਦਰਦਵੰਦ ਦਰਿ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਦਰਵੇਸ ਭਏ ॥੩॥
ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ ਸਿਖਾ ਸੂਤੁ ਧੋਤੀ ਕੀਨ੍ਹੀ ॥
ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਹਉ ਸਾਂਗੀ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕੁ ਜਾਤਿ ਕੈਸੀ ॥੪॥੧॥੩੩॥

ਚੌਪਈ: ਜਬ ਯਿਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ।
ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਨਿਕਸਿ ਉਜਾਰ ਵਹਿਰ ਜਬ ਗਏ।
ਗ੍ਰਾਮ ਏਕ ਤਬ ਦੇਖਤਿ ਭਏ ॥ ੪੦ ॥

---
[1]ਸੁੰਦਰ ਵਸਤੀ ਹੈ। (ਅ) ਵੱਡਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਨਗਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਸਭਿ ਬੰਚਕ[1] ਕੇ ਘਰ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ। {ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ}
ਮਾਰਹਿਂ ਨਰ, ਧਨ ਲੇਵਹਿਂ ਤਾਂਹੀ।
ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਮਤਿ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਗ੍ਰਾਮਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੪੧ ॥
ਜਗਤੇਸ਼੍ਵਰ ਇਕ ਖੇਲ ਮਚਾਵਾ।
ਬੰਚਕ ਕੁਮਤਿ ਹਰਨ ਹਿਤ ਠਾਵਾ[2]।
ਖੋੜਸ ਬਰਸ ਬੈਸ[3] ਮੈਂ[4] ਕਰ ਦੀ।
ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ, ਪਟ ਜ਼ਰ ਦੀ[5] ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਾਂਬੂਨਦ ਕਟ[6] ਨਿਜ ਸੁ ਕਰ, ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੇਤ ਬਨਾਇ।
ਮਰਦਾਨਾ ਨਿਜ ਡੂਮ ਬੂ ਜਨ ਮੁਕਲਾਵਨ ਜਾਇ[*] ॥ ੪੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੋ ਬੰਚਕ ਕੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ।
ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਜਹਾਂ ਅਘਹਾਰੀ[7]।
ਇਕ ਬੰਚਕ ਬਹੁ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ।
ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਕੀਨ ਸਨਮਾਨਾ ॥ ੪੪ ॥
'ਆਵਹੁ ਜੀ! ਕਰਿਯੇ ਘਰ ਡੇਰਾ।
ਆਛੀ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰਮ ਹਰੋਂ[8] ਸੁ ਤੇਰਾ।
ਜੋ ਕਛੁ ਕਹੋ, ਸੁ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੋਂ।
ਪਾਉਂ ਚਾਪ[9] ਸ਼੍ਰਮ ਮਗਕਾ ਹਰਿਹੋਂ' ॥ ੪੫ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਤਾਂ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮਿਲਿ
ਬੰਚਕ[10] ਆਵਤਿ ਭੇ ਸਮੁਦਾਈ।
ਧਾਮ ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਕੋ ਤਬ ਹੀ
ਸਭਿਹੀ ਬਟਪਾਰ ਸੋ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ।

---

[1]ਠੱਗਾਂ।
[2]ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ।
[3]ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਆਯੂ।
[4]ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਦੀ।
[5]ਜ਼ਰੀ ਦੇ।
[6]ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ।
[*]ਅੰਕ ੪੨ ਤੇ ੪੩ ਦੇ ਛੰਦ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਆਖੇਪਕ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।
[7]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।
[8]ਥਕੇਵਾਂ ਦੂਰ ਕਰਾਂਗਾ।
[9]ਦਬਾਕੇ।
[10]ਠੱਗ।

'ਜੋਤਿ ਲਿਲਾਰ[1] ਬਡੀ ਇਹ ਕੇ
ਧਨ ਹੈ ਬਹੁ ਪਾਸ, ਚਲ੍ਯੋ ਕਿਹ ਥਾਂਈ।
ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਨ ਦੁਰਾਵਹ ਸੋ
ਹਮ ਭੋਰ ਭਈ ਧਨ ਲੇਹਿਂ ਬਟਾਈ[2]' ॥ ੪੬ ॥
ਯੌਂ ਕਹਿ ਜਾਤਿ ਭਏ ਅਪਨੇ ਘਰ
ਬਾਸੁਰ ਤੇ ਰਜਨੀ ਹੁਇ ਆਈ।
ਖਾਇ ਅਹਾਰ ਕੋ ਸੋਇ ਰਹੇ ਸਭਿ
ਕਾਹੂੰ ਨ ਜਾਗਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਪਾਈ।
ਪ੍ਰੇਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਕਰੇ ਬਸ ਨੀਂਦ ਨੇ
ਸੈਨ ਕਰੇ ਸਭਿ ਰੈਨ ਬਿਤਾਈ।
ਭੋਰ ਭਈ ਜਬ ਜਾਗ੍ਯੋ ਨ ਕੋ
ਤਬ ਐਸੇ ਪਰੇ ਜਿਮ ਹ੍ਵੈ ਮੁਰਛਾਈ ॥ ੪੭ ॥
ਸੂਰ ਚਢੇ ਗਮਨੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ
ਸੋਵਤਿ ਛੋਰਿ ਚਲੇ ਤਹਿਂ ਥਾਈਂ।
ਜਾਗਤਿ ਭੇ ਪਸ਼ਚਾਤ[3] ਸਭੈ
ਮਿਲਿ ਬੰਚਕ ਹੋਤਿ ਭਏ ਇਕ ਥਾਈਂ।
'ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਇ ਲਿਯੋ ਧਨ ਜੋ
ਬਹੁ ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਭਾਈ'।
ਹੋ ਬਿਸਮਾਦ ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਨ ਇਉਂ
'ਮੋਹਿ ਨਾਂਹਿ ਰਹੀ ਰਜਨੀ[4] ਸੁਧ ਕਾਈ' ॥ ੪੮ ॥
ਸੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਕਹ੍ਯੋ
ਝਗਰੈਂ, ਬਹੁ ਗਾਰਿ[5] ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਲਰਾਈ'।
'ਹਾਥ ਲਗਾ ਬਹੁਤੋ ਧਨ ਤੋ ਕਹੁ
ਲਾਲਚ ਧਾਰਿ ਕੈ ਲੀਨ ਛੁਪਾਈ।
ਸੋ ਨਹਿਂ ਛੋਡਹਿਂ ਕੈਸੇ ਕਰੋ
ਤੁਮ ਪਾਸ ਹਮਾਰੇ ਤੇ ਲੇਤਿ ਸਦਾਈ।
ਕਿਉਂ ਅਬ ਤੂਸ਼ਨਿ ਬੈਠਿ ਰਹਾ

---

[1]ਮੱਥੇ ਦੀ।
[2]ਵੰਡਵਾ ਲਵਾਂਗੇ।
[3]ਪਿੱਛੋਂ।
[4]ਰਾਤ ਨੂੰ।
[5]ਗਾਲੀਆਂ।

ਸਭਿ ਕਾਢਿ ਨਿਕੇਤ ਤੇ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ' ॥ ੪੯ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਆਨ[1] ਕਰੀ ਨਿਜ ਪੀਰਨ ਕੀ[2] ਤਿਨ
ਸਾਚ ਪਛਾਨਤਿ ਭੇ ਤਬ ਹੀ।
-ਕੌਨ ਸਿ ਪੰਥ ਗਏ ਉਠਿ ਤੁਰਨ?-
ਯੌਂ ਮਿਲ ਸੋਚ ਕਰੀ ਸਭਿ ਹੀ।
ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਅਵਿਲੋਕਿ ਕੈ
ਪੈਰ ਕੋ ਖੋਜ ਪਿਖਯੋ ਜਬ ਹੀ।
ਮਾਨਵ ਜ੍ਵਾਨ ਚਲੇ ਤਬ ਚਾਰ
ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਗਹੈਂ ਹਮ ਜਾ ਅਬ ਹੀ' ॥ ੫੦ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਪੰਚਮੇ ਕੋਸ ਮੈਂ ਜਾਇ ਮਿਲੇ
ਇਕ ਬੰਚਕ ਊਚ ਸੋ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ।
'ਜਾਹੁ ਕਹਾਂ ਅਬ ਠਾਂਢਿ ਰਹੋ
ਨਿਸ਼ਚੈ ਘਰ ਮੇਰੋ ਚੁਰਾਇ ਕੈ ਲਯਾਯੋ।
ਮਾਰਹਿੰਗੇ ਨਹੀਂ ਜੀਵਤ ਛੋਡਹਿਂ
ਦੇਹੁ ਸਭੈ ਧਨ ਜੇਤੋ ਚੁਰਾਯੋ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਹਾਕ ਸੁਨੀ ਜਬ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੈਂ
ਠਾਂਢੇ ਰਹੇ ਨਹਿਂ ਪੈਰ ਉਠਾਯੋ ॥ ੫੧ ॥
ਗੁਰ ਬੂਝਨ ਕੀਨ 'ਕਹੋ ਤੁਮ ਕਯਾ?'
ਇਕ ਬੰਚਕ ਆਇ ਕੈ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
'ਸਗਰੋ ਧਨ ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਨਿਜ ਪਾਸ ਤੇ
ਮਾਰਹਿੰਗੇ ਤੁਮ ਕੋ ਇਹ ਥਾਈਂ।
ਛਲ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਰਜਨੀ ਤੇ ਬਚਯੋ
ਅਬ ਸਾਬਤ ਛੋਡਿ ਕੈ ਤੋਹਿ ਨ ਜਾਈਂ।
ਹਮਰੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਸਦੀਵ ਅਹੈ
ਹਨਿ[3*] ਪੂਰਬ[4], ਪਾਛੇ ਤੋ ਲੇਂ ਵਥੁ ਕਾਈ[5]' ॥ ੫੨ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: [1]'ਜੇ ਤੁਮ ਮਾਰਨ ਆਏ ਹਮੈਂ

---

[1]ਸੌਂਹ।
[2]ਪੀਰਾਂ ਦੀ।
[3]ਮਾਰਕੇ।
[*]ਪਾ:-ਹਮ।
[4]ਪਹਿਲੇ।
[5]ਪਿੱਛੋਂ ਵਸਤੁ ਕੋਈ ਲੈਣੀ।

ਇਕ ਵਾਕ ਸੁਨੋ ਸੁ ਕਰੋ ਮਨ ਲਾਈ।
ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਤਨ[+] ਜਾਨਹੁ ਹਮਾਰ
ਜੇ ਮਾਰਹੁ ਐਸੇ ਨ ਗੇਰਿ ਕੈ ਜਾਈ।
ਪਾਵਕ ਲੇ ਕਰਿ ਦਾਹ ਕਰੋ
ਪੁਨ ਜਾਵਹੁ ਧਾਂਮਨ[2] ਕੋ ਧਨ ਪਾਈ।
ਭਾਜ ਸਕੈਂ ਤੁਮ ਤੇ ਹਮ ਨਾਂਹਿ
ਲਿਯੇ ਹਥਿਯਾਰ ਮਿਲੇ ਅਬ ਆਈ[3]' ॥ ੫੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ, ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ ਕਾਨ।
ਕਛੁਕ ਦਯਾ ਉਪਜੀ ਰਿਦੇ; ਕਹੈ, ਕਿ 'ਲਿਹੁ ਬਚ ਮਾਨਿ' ॥ ੫੪ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਤੁਮ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਦਾਹੁ[4] ਕਿਹ ਭਾਂਤੀ।
ਅਗਨਿ ਸਮੀਪ ਨ ਕਹੂੰ ਦਿਸਾਤੀ।
ਜੇ ਜੀਵਤਿ ਛੋਰੈਂ ਤੁਮ ਤਾਈਂ।
ਕਰਹੁ ਪੁਕਾਰ ਜਾਇ ਕਿਹ ਥਾਈਂ' ॥ ੫੫ ॥
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
'ਇਸ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਹੁ ਧੂਮ[5] ਸਮੀਪਾ।
ਹਮਰੇ ਜੀਵਤ ਅਗਨ ਅਨੀਜੈ।
ਮਾਰਨ ਬਹੁਰ ਖਸੋਟਨ ਕੀਜੈ ॥ ੫੬ ॥
ਦ੍ਵੈ ਜਾਵਹੁ ਲਜਾਵਨ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਦ੍ਵੈ ਢਿਗ ਬੈਠਹੁ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤਾ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸੁਖ ਦੇਵਨ ਕਾਰਨ।
ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ॥ ੫੭ ॥
ਕਹਯੋ ਮਾਨਿ ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਕੀਨੰ।
ਦ੍ਵੈ ਗਮਨੇ ਜਹਿਂ ਅਗਨੀ ਚੀਨੰ।

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[+]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਜ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਮਤਾ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਨ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿਣਾ ਸੱਚ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹਿੰਦੂ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੀ, ਇਹ ਗੱਲ ਇਥੇ ਮਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅੱਗ ਵਲ ਲਿਜਾਣ ਤੋਂ ਹੈ ਸੀ ਕਿ ਓਹ ਅੱਗ ਦੀ ਖਾਤਰ ਚਿਖਾ ਵਲ ਤੱਕਣ, ਓਥੇ ਜਾਣ ਤੇ ਕੌਤਕ ਤੱਕਣ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਮਨ ਜਾਗ ਉੱਠੇ।
[2]ਘਰਾਂ ਨੂੰ।
[3]ਆਏ ਹੋ।
[4]ਸਾੜਨਾ।
[5]ਧੂਆਂ।

ਦ੍ਵੈ ਬੈਠੇ ਹਥਿਯਾਰ ਉਘਾਰੇ[1]।
ਹ੍ਵੈ ਸੁਚੇਤ ਢਿਗ ਮਾਰਨ ਹਾਰੇ ॥ ੫੮ ॥
ਮਗ ਮਹਿਂ ਜਾਤ ਚਲੇ ਸੋ ਦੋਊ।
ਦੇਖੇ ਨਰ ਕੋ ਮਾਰਤਿ ਕੋਊ[2]।
ਬਾਂਧਯੋ ਲੀਨੇ ਜਾਤ ਅਗਾਰੀ।
ਮਾਰ ਮਾਰ ਪੀੜਾ ਦੇ ਭਾਰੀ ॥ ੫੯ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਦੁਰਿਕੈ[3]++ ਲੰਘੇ ਧਾਈ[4]।
ਦੇਖੀ ਚਿਖਾ ਬਰੀ[5] ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਅਗਨਿ ਨਿਕਾਸਿ ਲੀਨਿ ਨਿਜ ਹਾਥਾ।
ਹਟਿ ਗਮਨੇ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੬੦ ॥
ਬਹੁਰ ਆਇ ਕਰਿ ਦੇਖਯੋ ਦੋਊ।
ਚਢਯੋ ਜਾਤ ਸਿਵਕਾ[6] ਨਰ ਸੋਊ।
ਗਾਵਤਿ ਗਾਇਕ[7] ਰਾਗ ਅਗਾਰੀ।
ਅਸ ਬਿਲੋਕਿ ਭਾ ਅਚਰਜ ਭਾਰੀ ॥ ੬੧ ॥
-ਬਿਨ ਪੂਛੇ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।
ਪੂਰਬ ਸੰਕਟ ਦੇਤਿ ਮਹਾਨਾ।
ਅਬ ਅਨੰਦ ਸੋਂ ਮਾਰਗ ਜਾਏ-।
ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਇਉਂ ਤਿਹ ਢਿਗ ਆਏ ॥ ੬੨ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਕੌਨ ਅਹੈ ਸਿਵਕਾ ਪਰ ਜਾਵਤਿ
ਪੂਰਬ ਸ਼ਾਸਨ[8] ਦੇਵਤਿ[9] ਯਾਂਹੀ[10]'।
ਦੂਤਨ ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਇਹ ਪਾਪੀ ਥੋ, *

---

[1]ਨੰਗੇ ਕਰਕੇ।
[2]ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
[3]ਛੁਪਕੇ।
++ਪਾ:-ਦੂਰ ਹ੍ਵੈ।
[4]ਦੌੜਕੇ।
[5]ਬਲਦੀ।
[6]ਪਾਲਕੀ ਪੁਰ।
[7]ਗਵੱਯੇ।
[8]ਸਜ਼ਾ।
[9]ਦੇਂਦੇ ਸਾਓ।
[10]ਇਸ ਨੂੰ।
*ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਾਰਲੋਕਿਕ ਸਾਮਾਨ ਦਿੱਸ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਖੁਹਲ ਦਿੱਤੀ, ਸੋ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਓਹ ਕੌਤਕ ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਮਰਨ ਦੇ ਬਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਦੇਨ ਬਡੋ ਦੁਖ ਲਾਯਕ ਆਹੀ।
ਧੂਮ ਚਿਖਾ ਪਿਖਿਯੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ
ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ ਗਯੋ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ।
ਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਛੁਟਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾ ਸੁਖ
ਕੀਨ ਜਿ ਪਾਪ ਰਹ੍ਯੋ ਇਕ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੬੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: 'ਨਾਨਕ ਕੌਨ? ਬਤਾਇ ਹਮੈ'
ਸੁਨਿ ਦੂਤ ਕਹੈਂ 'ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਜੋਊ।
ਮਾਰਨ ਹੇਤ ਖਸੋਟਨ ਕੇ ਤੁਮ
ਜਾਂ ਕੇ ਅਏ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋਊ'।
ਯੌਂ, ਸੁਨਿ ਕੇ ਬਿਸਮਾਦਿ ਰਿਦੇ
'ਹਮ ਕੋ ਧ੍ਰਿਕ', ਧਾਇ ਚਲੇ ਤਬ ਦੋਊ।
ਆਨਿ ਗਹੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਾਨ ਸੋਂ[1]
ਬੈਨ ਭਨੇ 'ਤੁਮ ਹੋ ਦੁਖ ਖੋਊ' ॥ ੬੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦਿਖਾਇ ਕੈ, ਸ਼ਰਧਾ ਅਪਨੀ ਦੀਨ।
ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ ਬਹੋਰਨੇ[2], ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੬੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਸਰਬ ਪੰਥ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ।
ਚਾਰੋਂ ਚਰਨ ਰਹੇ ਲਪਟਾਈ।
'ਨਿੰਦ ਜੀਵਕਾ ਹੁਤੀ ਹਮਾਰੀ।
ਮਾਰਹਿਂ ਜੀਵਨ[3] ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੬੬ ॥
ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਈ।
ਅਪਨੀ ਕਲਾ ਨ ਹਮਹਿਂ ਦਿਖਾਈ।
ਬਖਸ਼ਹੁ ਬਡੇ ਕਰੇ ਅਪਰਾਧੂ।
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹ੍ਵੈ ਜਗ[4] ਸਾਧੂ ॥ ੬੭ ॥
ਚਲਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ! ਬਹੋਰੀ[5]।
ਬਿਨਤੀ ਸਰਬ ਕਰਹਿਂ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਅਘ ਓਘਨ[6] ਮਹਿਂ ਹਮ ਗ਼ਲਤਾਨਾ।

---

[1]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ।
[2]ਖੋਟੇ ਕੰਮ ਕਰਨੋਂ ਮੋੜਿਆ।
[3]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ।
[4]ਹੋਏ ਹੋ ਜਗਤ ਵਿਚ।
[5]ਮੁੜਕੇ।
[6]ਬਹੁਤਿਆਂ ਪਾਪਾਂ।

ਹਿੰਸਾ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਤਾਨਾ' ॥ ੬੮ ॥
ਦੀਨ ਭਏ ਅਵਲੋਕ ਗੁਸਾਈਂ।
ਹਟੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤਿਸ ਥਾਈਂ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਲੇ ਸੰਗਿ ਸੁ ਆਏ।
ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਨਾਏ ॥ ੬੯ ॥
ਹੁਤੋ ਸਥਾਨ ਜਹਾਂ ਤਿਨ ਨੀਕਾ।
ਤਹਿਂ ਬਿਠਾਇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ।
ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਉਸਤਤਿ ਬਾਰੰਬਾਰ ਉਚਰਿਹੀਂ ॥ ੭੦ ॥
'ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਭਲਾ ਹਮਾਰਾ।
ਸਿਖਵਨ[1] ਸੋਊ ਸਿਖਾਇ ਉਦਾਰਾ!।
ਮਾਨਵ ਸਰਬ ਕੁਕਰਮਨ ਲਾਗੇ।
ਸਮਝ ਪਰੀ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਗੇ[2]' ॥ ੭੧ ॥
ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਤਿਨ ਕੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਸੁਖਦ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
'ਨਿੰਦ ਜੀਵਕਾ ਪਾਛਲ ਤਜਾਗਹੁ।
ਕਿਰਖੀ[3] ਕਰਨ ਭਲੇ ਮਗ[*] ਲਾਗਹੁ ॥ ੭੨ ॥
ਅਬ ਜੇਤੋ ਘਰ ਮਹਿਂ ਹੋ ਦਰਬਾ।
ਪਾਪਨ ਕਾ, ਸੁ ਲੁਟਾਵਹੁ ਸਰਬਾ।
ਕਰਹੁ ਕਮਾਈ ਹਾਥਨ ਸੰਗਾ।
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਕਰਉ ਪੁੰਨ ਸ ਉਮੰਗਾ ॥ ੭੩ ॥
ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਖੈ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਰਚਿਯੇ।
ਅਸਨ ਖਵਾਇ ਅਤਿਥਿ[4] ਪੁਨਿ ਅਚਿਯੇ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਨੋ।
ਮੰਤ੍ਰ ਸਰਬ ਕਲੁਖਨ[5] ਕੋ[+] ਹਰਿਨੋ ॥ ੭੪ ॥

---

[1]ਉਪਦੇਸ਼।
[2]ਪਾਏ।
[3]ਖੇਤੀ।
[*]ਪਾ:-ਮਨ।
[4]ਮੁਹਤਾਜਾਂ ਨੂੰ।
[5]ਪਾਪਾਂ।
[+]ਪਾ:-ਕਿਲਵਿਖ ਤਨ।

ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਹੁ ਅਪਨੀ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ।
ਮਿਲਹੁ ਸੰਝ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਜਾਂਹੀ।
ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਹੁ।
ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਨਾਮਹਿਂ ਲਿਵਲਾਵਹੁ ॥ ੭੫ ॥
ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਯੇ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਧਰਿਯੇ।
ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਦੀਵ ਕਮਾਵਹੁ।
ਤੁਮਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ' ॥ ੭੬ ॥
ਮਾਨੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਦਰਬ ਲੁਟਾਇ ਦੀਨ ਤਿਨ ਤਬ ਹੀ।
ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮਾ।
ਪੂਰਬ ਕੋ ਤਜਿ ਦਯੋ ਕੁਕਾਮਾ ॥ ੭੭ ॥
ਧਰਮਸਾਲ ਮਿਲਿ ਸਕਲ ਸਵਾਰੀ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੇ ਭੇ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਸਿਮਰਨ ਲਾਗੇ ਵਾਹਿਗੁਰ ਨਾਮੂ।
ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਲੀਨ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੭੮ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਥਾਨਾ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕ ਦ੍ਰਿੜਾਨਾ।
ਬਖਸ਼ੇ ਸਰਬ ਪਾਪ ਤਿਨ ਕੇਰੇ।
ਬਹੁਰ ਚਲਾਏ ਪੰਥ ਭਲੇਰੇ ॥ ੭੯ ॥
ਬਿਦਾ ਭਏ ਤਿਨ ਤੇ ਬਰਿਆਈ[++]।
ਆਗੇ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ।
ਮਹਾਂ ਅਘੀ ਜਿਨਿ ਜਗਤ ਉਧਾਰੇ।
ਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰ ਕਵਿ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੮੦ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਬਾਲਕ ਬਪਾਰੀ, ਬੰਚਕਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧੫ ॥

[++]ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਮ ਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਹੈ।

੧੬. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਕਾਰੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਮੁਕਤਾ ਪੰਕਤਿ ਸਰਸੁਤੀ ਗੁਰ ਜਸੁ ਗੁਨ ਪੁਰਵਾਇ।
ਪਹਿਰੇ ਉਰ ਦ੍ਵੈ ਲੋਕ ਮੈਂ ਸ਼ੋਭਾ ਹ੍ਵੈ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੧ ॥

ਮੁਕਤਾ = ਮੋਤੀ। ਸੰਸ:, ਮੁਕ੍ਤਾ, ਮੌਕ੍ਤਕ]

ਪੰਕਤਿ = ਲੜੀ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਕਤਾਰ। ਸੰਸ ਪੰਕ੍ਤਿ]

ਸਰਸੁਤੀ = ਬਾਣੀ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ਇਕ ਅੰਕ ਦੋ ਸਾਰਾ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਵਾਚ, ਵਾਕ, ਸ਼ਾਰਦਾ, ਗਿਰਾ, ਬਾਣੀ, ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਐਉਂ ਏਹ ਸਾਰੇ ਪਦ ਇਕ ਅਰਥੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਸੁਤੀ ਦੇ ਏਥੇ ਅਰਥ ਬਾਣੀ ਹਨ।

ਗੁਨ = ਤਾਗਾ।

ਅਰਥ: ਗੁਰੂ ਜਸ (ਰੂਪ) ਧਾਗੇ (ਵਿਚ) ਬਾਣੀ (ਰੂਪ) ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਪਰੋਕੇ (ਜੋ ਸਿੱਖ) ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ) ਪਹਿਨ ਲਵੇ, (ਉਸ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੋ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖ ਕਾਰਨ!।
ਗਮਨੇ ਆਗੇ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ।
ਰੂਮ ਵਿਲਾਇਤ ਜਹਾਂ ਮਹਾਨਾਂ।
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਾਰੂੰ ਤਿਹ ਥਾਨਾ ॥ ੨ ॥ {ਕਾਰੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਦੇਖਯੋ ਪੁਰਿ ਭਾਰੀ।
ਮਹਾਂ ਰੰਕ ਬਸਿਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਕਰਤ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਤਿ।
ਦਰਬ ਨ ਪਾਸ ਸਦਾ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ॥ ੩ ॥
ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕਰਿਈ।
ਭੂਪ ਪ੍ਰਜਾ ਏਕੈ ਅਨੁਹਰਿਈ[1]।
ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਮ ਨ ਲੇਈਂ।
ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਤੇਈ ॥ ੪ ॥
ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਨੇ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਪੁਰਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ।
ਕਾਰੂੰ ਕੇਰਿ ਦੁਰਗ[2] ਜਿਹ ਭਾਰੀ।
ਤਿਸ ਕੇ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ॥ ੫ ॥
ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਤੇ ਦਰ ਪਰ ਦਰਵਾਨਾ।

---
[1]ਇਕੋ ਜਿਹੇ।
[2]ਕਿਲ੍ਹਾ।

ਤਿਨ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਕੈਸੋ ਹੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਵਿਲਾਇਤ?।
ਕੇਤਿਕ ਦੇਤਿ ਫਕੀਰ ਖ਼ਰਾਇਤ? ॥ ੬ ॥
ਕੈਸੋ ਨਜ਼ਾਉਂ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਕਰਿਈ?।
ਕਰੁਨਾ ਕਿਤਿਕ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਧਰਿਈ?'।
ਸੁਨਿ ਦਰਵਾਨਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਅਤਿ ਪਰਜਾ ਇਨ ਕੀਨਿ ਦੁਖਾਰੀ ॥ ੭ ॥
ਕਾਰੂੰ ਅਤਿ ਜ਼ੁਲਮੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ।
ਕ੍ਰਿਪਨ[1] ਬਿਸਾਲ, ਰਹੈ ਧਨ ਚਾਹਿ।
ਰੰਚਕ ਦਾਨ ਕਿਸੂ ਨਹਿਂ ਦੇਈ।
ਪਰਜਾ ਸਰਬ ਲੂਟ ਇਨ ਲੇਈ ॥ ੮ ॥
ਇਸ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ ਹਰੂਨਹਿ[2] ਜੋਊ।
ਦਰਬ ਗੰਜ[3] ਚਾਲੀ ਕਿਯ ਸੋਊ।
ਇਨ ਕੀਨੇ ਪੈਂਤਾਲੀ ਗੰਜ।
ਸਰਬ ਵਿਲਾਇਤ ਮਾਇਆ ਸੰਜਿ[4] ॥ ੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਾਦ[5] ਪੁਕਾਰ[6] ਨ ਸੁਨਹਿਂ ਕਛੁ, ਲੇਵਹਿ ਧਨੁ ਖੁਸਵਾਇ।
ਦਯਾ ਹੀਨ ਦੁਖ ਦੇਹਿ ਸਭਿ, ਮਾਨਤਿ ਬਾਤ ਨ ਕਾਇ ॥ ੧੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਦੇਸ਼ ਵਿਲਾਇਤ ਸਗਰੇ ਲੋਕਾ।
ਰਹੈਂ ਦੁਖੀ ਨਿਤ ਧਰਿ ਉਰ ਸ਼ੋਕਾ।
ਕਿਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕਰਿ ਗਏ ਉਜਾਰਾ।
ਕੇਤਿਕ ਮਰਿ ਗੇ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰਾ' ॥ ੧੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਪੁਨ ਬੂਝੇ ਸੋਊ ਦਰਵਾਨਾ।
'ਕੈਸੇ ਦਰਬ ਕੀਨ ਇਕ ਠਾਈਂ?।
ਰਾਖਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਅਧਿਕ ਦੁਰਾਈ ॥ ੧੨ ॥
ਹੋਇ ਇਕੇਲੇ ਗਾਡਹਿਂ ਧਰ ਮੈਂ।

---
[1]ਕੰਜੂਸ।
[2]ਹਾਰੂਨ।
[3]ਖਜ਼ਾਨੇ।
[4]ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ।
[5]ਇਨਸਾਫ।
[6]ਫਰਿਆਦ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਸਯੋ ਰਹਿਤ ਸੋ ਉਰ ਮੈਂ।
ਕੌਨ ਰੀਤਿ ਕਰ ਇਨਹਿ ਸਕੇਲੀ[1]?।
ਆਵਤਿ ਜਾਤੀ ਹੋਤਿ ਦੁਹੇਲੀ[2]' ॥ ੧੩ ॥
ਤਬ ਦਰਵਾਨਨ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ ਦਰਵੇਸ਼ ਮਹਾਨਾ!।
ਏਕ ਸਮੈਂ ਕਾਰੂੰ ਜੋ ਰਾਈ।
ਨਿਜ ਵਜ਼ੀਰ ਸਭਿ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ ॥ ੧੪ ॥
ਬੂਝਨ ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਕਠੋਰਾ।
-ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਧਨ ਔਰੈ ਠੌਰਾ?।
ਮੋਰ ਵਲਾਇਤ ਮੈਂ ਕਿਤ ਬਾਚੋ[3]।
ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਬੈਨ ਕਿਹ ਸਾਚੋ- ॥ ੧੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਡਰ ਅਰਜ਼ ਕਿਯ, -ਕਹੂੰ ਰਜਤਪਣ ਨਾਂਹਿ।
ਸਰਦ ਮੇਘ[4] ਜਲਹੀਨ ਜਿਉਂ, ਤਿਉਂ ਲਖਿ ਦੇਸ਼ਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ਾ।
ਖੋਜਯੋ ਪਾਇ ਨ ਕਹੂੰ ਨਰੇਸ਼ਾ-।
ਸੁਨਿ ਕਾਰੂੰ ਨਿਜ ਸੁਤਾ ਬੁਲਾਈ।
ਕਹਯੋ -ਇਸੇ ਕੋ ਬੇਚੋ ਜਾਈ- ॥ ੧੭ ॥
ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਜੋ ਨਰ ਦੇਵੈ।
ਸੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਸੁਤਾ ਕੋ ਲੇਵੈ-।
ਅਸ ਕਹਿ ਠਾਂਢੀ ਕੀਨ ਬਜਾਰੂ।
ਚੰਦ ਬਦਨ ਜਿਹ ਲੋਚਨ ਚਾਰੂ ॥ ੧੮ ॥
ਚੌਦਹਿ ਸਾਲ ਬਾਲ ਇਕ ਆਯੋ।
ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਮਨ ਰਹਯੋ ਲੁਭਾਯੋ।
ਮਾਤ ਸਮੀਪ ਗਯੋ ਤਬ ਧਾਯੋ।
ਹ੍ਵੈ ਆਤੁਰ ਅਸ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥
-ਜਨਨੀ! ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਦੀਜੈ।
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੀ ਤਨਿਯਾ ਲੀਜੈ।
ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਹੈਂ ਜਿਸ ਕੇਰਾ।

---

[1]ਕੱਠੀ ਕੀਤੀ।
[2]ਦੁਖਦਾਈ।
[3]ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ।
[4]ਸਰਦ ਰਿਤੂ ਦਾ ਬੱਦਲ।

ਇਹ ਸੌਦੇ ਮਹਿਂ ਲਾਭ ਘਨੇਰਾ- ॥ ੨੦ ॥
[1]-ਸੁਨਿ ਸੁਤ! ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਨਾਂਹੀ।
ਖੋਜਹੁ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਜਿ ਮਾਂਹੀ।
ਜੇ ਕਰਿ ਮੋਲ ਨ ਪਾਸ ਹਮਾਰੇ।
ਕਿਉਂ ਸੌਦੇ ਕੋ ਲੇਨਿ ਉਚਾਰੇ- ॥ ੨੧ ॥
ਤਬ ਹਠ ਗਹਯੋ ਸੁ ਬਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਹੈ, ਕਿ -ਲੇ ਦੀਜੋ ਤਤਕਾਲਾ।
ਨਾਤੁਰ ਨਹੀਂ ਜੀਵਨਾ ਮੇਰੋ-।
ਗਿਰਯੋ ਧਰਨ ਪਰ ਥਾਇ ਘੁਮੇਰੋ[2] ॥ ੨੨ ॥
ਜਨਨੀ ਰੋਇ ਚਿੰਤ ਬਹੁ ਕਰਿ ਹੀ।
ਗਹਿ ਕੈ ਸੁਤ ਕੋ ਹਾਥ, ਉਚਰਿ ਹੀ।
-ਜਬ ਤਵ ਪਿਤਾ ਧਰਨ ਦਫਨਾਯੋ।
ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਤਹਿ ਮੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥
ਰਹਿ ਨ ਸਕਤ, ਸੋ ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਸੇ-।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਬਾਲਕ ਭਯੋ ਹੁਲਾਸੇ[3]।
ਜਹਾਂ ਪਿਤਾ ਕੀ ਗੋਰ ਬਤਾਈ।
ਖੋਦਨ ਲਗਯੋ ਜਾਇ ਸੋ ਥਾਈਂ ॥ ੨੪ ॥
ਤਹਿਂ ਤੇ ਤਤਛਿਨ ਲੀਨ ਨਿਕਾਸਾ।
ਚਲਯੋ ਬਜਾਰਹਿਂ ਰਿਦੈ ਹੁਲਾਸਾ।
ਦੀਨ ਰਜਤਪਣ ਲੇ ਸੋ ਗਯੋ।
ਸੁਧ ਕਾਰੂੰ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ ॥ ੨੫ ॥
ਗਹਿ ਮੰਗਵਾਯੋ ਤਿਹ ਤਤਕਾਲਾ।
ਆਨ ਸ਼ਾਸਨਾ[4] ਦੀਨਿ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
-ਕਿਹ ਤੇ ਲਯਾਯੋ ਸਾਚ ਬਤਾਵਹੁ?।
ਮਾਰਹਿਂ ਤੁਰਤ ਜਿ ਕੂਰ ਅਲਾਵਹੁ- ॥ ੨੬ ॥
ਤਬ ਬਾਲਿਕ ਨੇ ਸਾਚ ਉਚਾਰਾ।
-ਮੈਂ ਕਾਢਯੋ ਪਿਤ ਗੋਰ ਮਝਾਰਾ।
ਹਮਰੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਏਕ ਜਿ ਪਾਵਹੁ।

---

[1]ਮਾਂ ਬੋਲੀ:-।
[2]ਭੁਵਾਟੜੀ।
[3]ਅਨੰਦ।
[4]ਦੰਡ।

ਤਬ ਮੋ ਕੋ ਜਮ ਧਾਮ ਪਠਾਵਹੁ- ॥ ੨੭ ॥
ਜਬ ਐਸੀ ਕਾਰੂੰ ਸੁਧਿ ਪਾਈ।
ਸਭਿ ਹੀ ਗੋਰਾਂ ਲੀਨਿ ਖੁਦਾਈ।
ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਤੇ ਪਾਯੋ ਸੋਈ।
ਇਹ ਸਮ ਜ਼ੁਲਮੀ ਔਰ ਨ ਕੋਈ' ॥ ੨੮ ॥
ਦਰਵਾਨਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਪੁਨ ਤਿਨ ਸੰਗ ਕਹੀ ਅਸਬਾਨੀ।
'ਗੁਨਹਿਗਾਰ ਇਹ ਦੋਜ਼ਕ ਜਾਈ।
ਹੈ ਸਦ ਹੈਫ[1] ਜੁ ਕਰੀ ਕਮਾਈ ॥ ੨੯ ॥
ਧ੍ਰਿਗ ਜੀਵਨ ਇਹ ਕੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਇਹ ਠਾਂ ਅਪਜਸ, ਮਰਿ ਦੁਖ ਪਾਹੀ।
ਪਰਵਦਗਾਰ ਜਹਾਂ ਦਰਗਾਹਾ।
ਅਹੈ ਬਿਸਾਲ ਖਤਾਵੰਦ[2] ਤਾਂਹਾ ॥ ੩੦ ॥
ਜਬ ਹੋਵਹਿਗੋ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾਂ।
ਤਬ ਪਛੁਤਾਇ ਮੀਜ ਹੈ ਪਾਨਾ[3]।
ਅਬ ਇਕ ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਦਰਵਾਨੋਂ!।
ਕਾਰੂੰ ਸੋਂ ਇਮ ਜਾਇ ਬਖਾਨੋ ॥ ੩੧ ॥
ਇਕ ਫਕੀਰ ਤੁਮਰੇ ਦਰ ਆਯੋ!।
ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਿਬੇ ਫੁਰਮਾਯੋ।
ਜਾਚਨ ਕੀ ਰੰਚਕ ਨਹਿੰ ਚਾਹੀ।
ਮਿਲਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਿਨ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥
ਵਹਿਰ ਆਨਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਲੀਜੈਂ[*]।
ਸੁਨਹੁ ਬਚਨ, ਪੁਨ ਆਪ ਭਨੀਜੈ'।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਗੇ ਦਰਵਾਨ ਸੰਤ ਭਲ ਗੁਨਿ ਕੈ ॥ ੩੩ ॥
ਪਹੁੰਚੇ ਕਾਰੂੰ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਇਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਅਪੂਰਬ[1] ਆਵਾ।

---

[1]ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ।
[2]ਕਸੂਰ ਵਾਰ।
[3]ਮਲੇਗਾ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ।
[*]ਪਾ:-ਦੀਜੈ।

ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪਵਾਨ ਲਖਿ ਪਾਵਾ ॥ ੩੪ ॥
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਜਿਹ ਨੀਕ ਸੁਭਾਊ।
ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਭਾਊ[2]।
ਜਾਚਨ ਕੀ ਜਿਹ ਚਾਹ ਨ ਕਾਈ।
ਰਾਵਰ ਕੋ ਮਿਲਨੋ ਫੁਰਮਾਈ' ॥ ੩੫ ॥
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਕਾਰੂੰ ਦਰ ਪਰ ਆਯੋ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਭਾ ਠਾਂਢ ਅਗਾਰੀ।
ਸੰਗ ਭੀਰ ਮਾਨਵ ਕੀ ਭਾਰੀ[3] ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਬਿਧੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ, ਬੇਠੈ ਕਰਿਹੀ ਤਾਂਹਿ।
ਬੀਨ ਬੀਨ[6] ਬਹੁ ਠੀਕਰੀ, ਪਾਵੈਂ ਪਟ[4] ਕੇ ਮਾਂਹਿ ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਦੇਖਤਿ ਕਾਰੂੰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਬੀਨ[5] ਠੀਕਰੀ ਕਜਾ ਕਰਿ ਕਾਰੀ।
ਕਰਹੁ ਬਾਦ[6] ਇਹ ਬੈਠੇ ਕਾਜੂ।
ਇਨ ਕਉ ਸੰਚਿ ਕਰਹੁ ਕਜਾ ਕਾਜੂ?' ॥ ੩੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਚਲੈਂ ਠੀਕਰੀ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।
'ਬੀਨ ਕਰੋਂ ਯਾ ਤੇ ਇਕ ਠਾਈ।
ਪਰਲੋਕਹਿ ਮਹਿਂ ਕਾਜ ਸਿ ਆਈਂ' ॥ ੩੯ ॥
'ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਨ ਕਰਹੁ ਵਿਚਾਰੀ।
ਕੈਸਿ[7] ਠੀਕਰੀ ਜਾਂਹਿ ਅਗਾਰੀ।
ਦੇਹਿ ਸੰਗ ਕੀ ਇਹਾਂ ਰਹੈ ਹੈ।
ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨ ਕਿਛੁ ਸੰਗ ਨ ਜੈ ਹੈ' ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਤੈਂ ਜ਼ੁਲਮੀ ਕਰ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ, ਕੀਨ ਪੈਂਤਾਲੀ ਗੰਜ।
ਕਜੋਂ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿਂ ਸੰਗ ਇਹ, ਕੀਨ ਪਾਪ ਕੋ ਸੰਜਿ[8] ॥ ੪੧ ॥

---

[1]ਨਵਾਂ।
[2]ਚੰਗਾ ਲਗਣ ਵਾਲਾ।
[3]ਚੁਣ ਚੁਣ।
[4]ਬਸਤਰ।
[5]ਬਿਅਰਥ।
[6]ਕਾਰੂੰ ਨੇ ਕਿਹਾ:-।
[7]ਕੀਕੂੰ।
[8]ਇਕੱਤ੍ਰ।

ਚੌਪਈ: ਤੇਰੋ ਬਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਜੋ ਭਯਾ।
ਚਾਲੀ ਗੰਜ ਸੰਜਿ ਤਜਿ ਮੁਯਾ।
ਤਾਂ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਗਈ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਹ ਤੇ ਤੈਂ ਸੰਚੀ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥
ਤੇਰੇ ਸੰਗ ਸੁ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿ।
ਦੋਜ਼ਕ ਪਰਹਿੰ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿੰ।
ਔਰ ਆਇ ਸਭਿ ਧਨ ਕੋ ਲੇਈ।
ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੁਝ ਦੋਜਕ ਦੇਈਂ ॥ ੪੩ ॥
ਕੌਨ ਕਾਜ ਤੇਰੇ ਤਬ ਆਵਹਿ।
ਪਰ ਦੋਜ਼ਕ ਮਹਿੰ ਜਬ ਬਿਲਲਾਵਹਿੰ।
ਜਬ ਤਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਆਰੇ।
ਪੂਰਬ ਨਰ ਲੇ ਦਰਬ ਸਮ੍ਹਾਰੇਂ ॥ ੪੪ ॥
ਦਫਨ ਕਰੈਂ ਤੁਝ ਕੋ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿ ਲੇਹੁ ਭਲਭਾਂਤੀ।
ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਦੇਖਾ ਸੁਨਾ ਰੁਪੱਯਾ।
ਕਰਜੋ ਜੋਰ ਤੈਂ ਲੀਨ ਖੁਸੱਜਾ[੧] ॥ ੪੫ ॥
ਕਲਮਲ[੨] ਪੁੰਜ ਕੀਨ ਸਭਿ ਗੰਜੰ।
ਸੰਗ ਨ ਚਲਿਹੀ ਰਾਖਤਿ ਸੰਜੰ।
ਜੇ ਕਰਿ ਚਾਹਤਿ ਆਪਨ ਨੀਕਾ।
ਤਜੋ ਖਸੋਟਨ ਨਰ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾ ॥ ੪੬ ॥
ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਜ਼ੁਲਮੀ ਪਰਹਰੀਏ[੩]।
ਜੇ ਨਹਿੰ ਮਾਨੋ ਦੋਜ਼ਕ ਪਰੀਏ।
ਕਈ ਕੋਸ ਅਗਨੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਜਹਿੰ ਖੈਂਚਤਿ ਜਮਦੂਤ ਫਿਰਾਹੀਂ' ॥ ੪੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਬਚਨ ਸੁਨਿ, ਭਯੋ ਮੋਮ ਦਿਲ ਸੋਇ।
ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਤਬੈ, ਬੋਲਜੋ ਆਜਜ਼ ਹੋਇ ॥ ੪੮ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਜਜੋਂ ਬੀਤੀ ਬੀਤੀ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
ਅਬ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।

---

[੧]ਖੋਹ ਲਿਆ।
[੨]ਬਹੁਤ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ।
[੩]ਛੱਡੋ।

ਜਯੋਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹ੍ਵੈ ਪੰਥ ਖੁਦਾਇ।
ਸੋ ਬਿਧਿ ਦੀਜੈ ਮੁਝੈ ਬਤਾਇ ॥ ੪੯ ॥
ਰਹੈ ਸਦੀਵ ਈਰਖਾ ਮਨ ਮੈਂ।
ਯਾਂ ਤੇ ਰਹੋਂ ਮਗਨ ਮੈਂ ਧਨ ਮੈਂ।
ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਲੋਭ ਨ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ।
ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਨੋਂ ਗੈਲ ਖੁਦਾਇ ॥ ੫੦ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਅਬ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਾ।
ਨਾਸਹਿਂ ਮਨ ਕੇ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਾ'।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
ਦੇਨਿ ਨਸੀਹਤ ਸਭਿ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੫੧ ॥ {ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ}

*ਤਿਲੰਗ ਮਹਲ ੧ ॥

ਕੀਚੈ ਨੇਕ ਨਾਮੀ ਜੋ ਦੇਵੈ ਖੁਦਾਇ ॥
ਜੋ ਦੀਸੈ ਜ਼ਿਮੀ ਪਰ ਸੋ ਹੋਸੀ ਫ਼ਨਾਇ ॥
ਦਾਇਮ[1] ਵ ਦੌਲਤ ਕਸੇ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥
ਨ ਰਹੇਂਗੇ ਕਰੋੜੀ ਨ ਰਹੇਂਗੇ ਹਜਾਰ ॥
ਦਮੜਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਜੁ ਖਰਚੈ ਅਰ ਖਾਇ ॥
ਦੇਵੈ ਦਿਲਾਵੈ ਰਜਾਵੈ ਖ਼ੁਦਾਇ ॥
ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੈ ਇਕੇਲਾ ਨ ਖਾਇ ॥
ਤਹਿਕੀਕ[2] ਦਿਲ ਦਾਨੀ[3] ਵਹੀ ਭਿਸਤ ਜਾਇ ॥
ਕੀਚੈ ਤਵਜਿਆ[4] ਨ ਕੀਚੈ ਗੁਮਾਨ ॥
ਨ ਰਹਿਸੀ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਨ ਰਹਿਸੀ ਦੀਵਾਨ ॥
ਹਾਥੀ ਵ ਘੋੜੇ ਵ ਲਸ਼ਕਰ ਹਜ਼ਾਰ ॥
ਹੋਵੈਂਗੇ ਗ਼ਰਕ ਕੁਛ ਲਾਗੈ ਨ ਬਾਰ[5] ॥
ਦੁਨੀਆਂ ਕਾ ਦਿਵਾਨਾ ਕਹੈ ਮੁਲਖ ਮੇਰਾ ॥
ਆਈ ਮੌਤ ਸਿਰ ਪਰ ਨ ਮੇਰਾ ਨ ਤੇਰਾ ॥
ਕੇਤੀ ਗਈ ਦੇਖਿ ਵਾਜੇ ਵਜਾਇ ॥
ਵਹੀ ਏਕ ਰਹਿਸੀ ਜੁ ਸਾਚਾ ਖੁਦਾਇ ॥
ਆਇਆ ਇਕੇਲਾ ਇਕੇਲਾ ਚਲਾਇਆ ॥

---

*ਇਹ ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।
[1]ਹਮੇਸ਼।
[2]ਨਿਸ਼ਚੇ।
[3]ਤੂੰ ਜਾਣ।
[4]ਤਵਾਜ਼ਿਆ, ਆਦਰ।
[5]ਦਰ।

ਚਲਤੇ ਵਖਤਿ ਕੋਈ ਕਾਮ ਨ ਆਇਆ ॥
ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਜੈ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ਜਵਾਬ ॥
ਤੋਬਾ ਪੁਕਾਰੈ ਤੋ ਪਾਵੈ ਅਜ਼ਾਬ[1] ॥
ਦੁਨੀਆਂ ਪਰ ਕੀਆ ਜ਼ੋਰ, ਦਮੜਾ ਕਮਾਇਆ ॥
ਖਾਇਆ ਹੰਢਾਇਆ ਅਜਾਂਈ ਗਵਾਇਆ ॥
ਆਖਰ ਪੱਛੋਤਾਣਾ ਕਰੈ ਹਾਇ ਹਾਇ ॥
ਦਰਗਹਿ ਗਇਆ ਸੋਊ ਪਾਵੈ ਸਜਾਇ ॥
ਲਾਨਤ ਹੈ ਤੈਂ ਕੂੰ ਅਰ ਤੈਂਡੀ ਕਮਾਈ ॥
ਦਗੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਕਰ ਦੁਨੀ ਲੂਟ ਖਾਈ ॥
ਪੀਏ ਪਿਆਲੇ ਔ ਖਾਏ ਕਬਾਬ ॥
ਦੇਖੋ ਰੇ ਲੋਕੋ ! ਜੁ ਹੋਤੇ ਖਰਾਬ ॥
ਜਿਸਕਾ ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਸਵਾਰਿਆ ॥
ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਲਾਲਚ ਤੈਂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥
ਨ ਕੀਤੀ ਇਬਾਦਤ[2] ਨ ਰਾਖਿਓ ਈਮਾਨ ॥
ਨ ਕੀਤੀ ਹਕੂਮਤ[3] ਪੁਕਾਰੇ ਜਹਾਨ ॥
ਅੰਦਰ ਮਹਿਲਾਂ ਕੇ ਬੈਠੋਂ ਤੂੰ ਜਾਇ ॥
ਹਰਮਾਂ[4] ਸਿਉਂ ਖੇਲੈਂ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਹਵਾਇ ॥
ਨ ਪੂਛੈ ਨ ਬੂਝੈ ਜੁ ਬਾਹਰ ਕਿਆ ਹੋਇ ॥
ਹਰਾਮੀ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਵਿਗੋਇ ॥
ਬਸਤੀ ਉਜਾੜੇਂ ਫਿਰ ਨ ਬਸਾਵੈਂ ॥
ਕੂਕਹਿਂ ਪੁਕਾਰਹਿਂ ਦਾਦ[4] ਨ ਪਾਵੈਂ ॥
ਲਖੋੜੀ ਕਰੋੜੀ ਕੀਏ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥
ਨ ਰਹੈਂਗੇ ਕਰੋੜੀ ਨ ਰਹੇਂਗੇ ਹਜ਼ਾਰ[*] ॥
ਹਾਕਮ ਕਹਾਵੈਂ ਹਕੂਮਤ ਨ ਹੋਇ ॥
ਦੁਨੀਆ ਕਾ ਦਿਵਾਨਾਂ ਫਿਰੈ ਮਸਤ ਲੋਇ ॥
ਲੂਟੇ ਮੁਲਕ ਬਹੁਤ ਪਹਿਰੇ ਅਰ ਖਾਇ ॥
ਦੋਜ਼ਕ ਕੀ ਆਤਸ਼ ਮਾਰੇਗੀ ਜਲਾਇ ॥
ਗਰਬ ਸਿਉ ਨ ਦੇਖ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਦਿਵਾਨੇ ॥
ਹਮੇਸ਼ਾ ਨ ਰਹੇਗੀ ਤੂੰ ਐਸੀ ਨ ਜਾਨੇ ॥
ਉਠਾਵੇ ਸਫਾ ਉਸਕੋ ਲਾਗੈ ਨ ਬਾਰ[5] ॥

---

[1]ਦੁੱਖ।
[2]ਬੰਦਗੀ।
[3]ਭਾਵ-ਨਿਆਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ।
[4]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
[*]ਪਾ: -ਕਈ ਕਿਰਸਾਣ ਬਪੜੇ ਮਰੀਵੈ ਹਜਾਰ।
[5]ਇਨਸਾਫ, ਨਿਆਂ।

ਕਿਸ ਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਸ ਕੇ ਘਰ ਬਾਰ ॥
ਚੰਦ ਰੋਜ ਚਲਨਾ ਕਿਛ ਪਕੜੋ ਕਰਾਰ ॥
ਨ ਕੀਚੈ ਹਿਰਸ[੧] ਬਹੁਤ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਯਾਰ ॥
ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨ ਹੋਇਂ ਕੁਛ ਨੇਕੀ ਕਮਾਇ ॥
ਲਾਨਤ ਕਾ ਜਾਮਾ ਪਹਿਰ ਕੇ ਨ ਜਾਇ ॥
ਗ਼ਫਲਤ ਕਰਹੁਗੇ ਤੋ ਖਾਵੋਗੇ ਮਾਰ ॥
ਬੇਟੀ ਵ ਬੇਟਾ ਕੇ ਲਹੇਗੋ ਨ ਸਾਰ ॥
ਤੋਬਾ ਕਰਹੁ ਬਹੁਰ ਕੀਚੈ ਨ ਜੋਰ ॥
ਦੋਜਕ ਕੀ ਆਤਜ਼ ਜਲਾਵੇਗੀ ਗੋਰ ॥
ਮਸਾਇਕ[੨] ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਕੇਤੇ ਸ਼ਾਹ[੩] ਖਾਨ ॥
ਨ ਦੀਸੈਂ ਜਿਮੀ ਪਰ ਤਿਨ ਕੇ ਨੀਸ਼ਾਨ ॥
ਚਲਤੇ ਕਬੂਤਰ ਜਿਨਾਵਰ ਕੀ ਛਾਉਂ ॥
ਕੇਤੇ ਖਾਕ ਹੂਏ ਕੋ ਪੂਛੇ ਨ ਨਾਉਂ ॥
ਚਾਲੀ ਗੰਜ ਜੋੜੇ ਨ ਰਖਿਓ ਈਮਾਨ ॥
ਦੇਖੋ ਰੇ ਕਾਰੂੰ ਜੁ ਹੋਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ॥
ਨਦਾਨੀ ਨ ਦੁਨੀਆਂ ਵ ਫ਼ਾਨੀ ਮੁਕਾਮ ॥
ਤੂੰ ਖ਼ੁਦ[੪] ਚਸ਼ਮ[੫] ਬੀਨੀਂ[੬] ਇਹ ਚਲਣਾ ਜਹਾਨ ॥
ਤੋਬਾ ਨ ਕੀਤੀ ਕਰੇਦਿਆ ਗੁਨਾਹ ॥
ਕਰੇ ਅਰਜ਼ ਬੰਦਗੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ
ਐਸੇ ਆਲਮ ਸਿਉ ਤੇਰੀ ਪਨਾਹ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਾਰੂੰ ਸੁਨਿ ਹੈਰਾਨ ਹੁਇ, ਭਯੋ ਮੋਮ ਦਿਲ ਸੋਇ।
ਆਗੈ ਕੋ ਭੈ ਮਾਨਿਓ, ਜਹਿਂ ਸਜ਼ਾਇ ਅਤਿ ਹੋਇ ॥ ੫੨ ॥

ਚੌਪਈ: -ਕਜਾ ਹੋਵੈਗੋ ਤਬ ਮੁਝ ਹਾਲਾ।
ਗਹਿ ਜਬ ਬਾਂਧੇਂਗੇ ਜਿਹ ਕਾਲਾ।
ਸਭਿ ਪਰ ਜ਼ੁਲਮੀ ਕੀਨਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਭਲਿਆਈ ਤੇ ਰਹਜੋ ਨਿਰਾਲਾ[੭]- ॥ ੫੩ ॥
ਕਾਰੂੰ ਮਨ ਗੁਨਿ ਬਹੁਰ ਬੁਗੋਯੋ[੮]।

---

[੧]ਲਾਲਚ।
[੨]ਸ਼ੇਖ।
[੩]ਪਾਤਸ਼ਾਹ।
[੪]ਆਪ।
[੫]ਅਖੀਂ।
[੬]ਦੇਖਦਿਆਂ।
[੭]ਵੱਖਰਾ, ਹੀਨ।
[੮]ਕਹਿਆ।

'ਮੈਂ ਗ਼ਾਫਲ ਹੋਯੋ ਨਿਤ ਸੋਯੋ।
ਨਹਿਂ ਜਾਨਤ ਥੋ ਕਹਾਂ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਤੁਮ ਮਸਾਲ[੧*] ਸੁਨਿ ਭੈ ਮੁਹਿ ਆਇ ॥ ੫੪ ॥
ਮਿਹਰ ਆਪਨੀ ਮੋ ਪਰ ਕੀਜੈ।
ਪੰਥ ਖੁਦਾਇ ਬਤਾਵਨ ਕੀਜੈ।
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਰਬ ਨਦੀ ਬਡ ਧਾਰਾ।
ਬਰਜੋ ਜਾਤਿ ਹੌਂ ਪਾਇ ਨ ਪਾਰਾ ॥ ੫੫ ॥
ਤੁਮ ਕੇਵਟ[੨] ਮਮ ਕਰਿ ਕੈ ਦਾਯਾ।
ਗਹਹੁ ਹਾਥ ਦੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾਯਾ।
ਮੋਹ ਕੁਟੰਬ ਕੂਪ ਅੰਧੇਰਾ।
ਪਰਜੋ ਰਹਜੋ ਕਾਢਹੁ ਮੈਂ ਚੇਰਾ' ॥ ੫੬ ॥
ਤਿਹ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬੋਲੇ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ।
'ਜਬ ਲੌ ਰਿਦੇ ਨ ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਵਾ।
ਗੱਲੀਂ ਤਬ ਲੌ ਜਾਇ ਨ ਪਾਵਾ ॥ ੫੭ ॥
ਰਹੇ ਬੰਦਗੀ ਬੀਚ ਸਦੀਵਾ।
ਕਰਿ ਅਸਥਿਰ ਮਨ ਰਾਖਹਿ ਨੀਵਾਂ।
ਜਾਵਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਤਾਵਦ ਛੂਟਨ ਇਸ ਕੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੮ ॥
ਖਲਕ[੩] ਬਿਖੈ ਦੇਖਉ ਨਰ ਜੇਤੇ।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਮੀਤ ਸੁ ਤੇਤੇ।
ਜਬ ਲੌ ਖਾਵਹਿਂ ਤਬ ਲੌ ਮੀਤਾ।
ਪਾਇਂ ਨ ਜਬ, ਹੁਇਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਰੀਤਾ ॥ ੫੯ ॥
ਅਪਨਾ ਪਰ ਕਾ[੪] ਜਗਤ ਸਬਾਏ।
ਨਿਰਧਨ ਭਏ ਨ ਦੇਖਹਿਂ ਆਏ।
ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਮੋਹ ਕੁਟੰਬ ਤਜੋ, ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੬੦ ॥

---

[੧]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ।
[*]ਪਾ:-ਮਸਲਾ।
[੨]ਮਲਾਹ।
[੩]ਖਲਕਤ, ਦੁਨੀਆਂ।
[੪]ਪਰਾਇਆ।

ਦੋਹਰਾ: ਧਨ ਲੌ ਇਨ ਕੀ ਮੀਤਤਾ[1], ਦੁਖ ਮੈਂ ਕਾਮ ਨ ਆਇਂ।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰੇ ਸਹਾਇਤਾ, ਐਸਾ ਏਕ ਖੁਦਾਇ ॥ ੬੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਗ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕਾਹੂੰ ਕਾਜਾ।
ਪਰਹਿ ਆਇ ਦੁਖ, ਜਾਵਹਿਂ ਭਾਜਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਹੈ ਨੀਕੀ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਕਰਹੁ ਸਦੀਵ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ ਹੀਤਾ[2] ॥ ੬੨ ॥
ਅੰਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਲੇਤਿ ਛੁਟਾਇ।
ਇਤ ਉਤ ਜੋ ਸੁਖਦਾ ਸਮੁਦਾਇ'।
ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਕਾਰੂੰ ਜਬ।
ਦੀਨ ਭਯੋ ਗੁਰ ਚਰਨ ਗਹੇ ਤਬ ॥ ੬੩ ॥
'ਤੁਮ ਜੋ ਕਹੋ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਸੋਇ।
ਔਰ ਨ ਮੋ ਤੇ ਅਬ ਕੁਛ ਹੋਇ।
ਸ਼ਰਨ ਪਰਜੋਂ ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੇਰੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਭੀ ਪਦ ਕੰਜ ਘਨੇਰੀ' ॥ ੬੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ, ਅਵਲੋਕਜੋ ਮਨ ਦੀਨ।
'ਬੰਦੀਖਾਨਾਂ ਛੋਡਿ ਤੂੰ, ਮਨੁਜ ਕੈਦ ਜੇ ਕੀਨ' ॥ ੬੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਨਰ ਤਿਹਂ ਕੈਦ ਕਰਾਏ।
ਪਠੇ ਦੂਤ ਤਤਕਾਲ ਛੁਡਾਏ।
ਦਰਬ ਖਸੋਟਜੋ ਦਿਯੋ ਦਿਵਾਇ।
ਧਾਂਮਨ ਵਿਖੇ ਸਰਬ ਪਹੁੰਚਾਇ ॥ ੬੬ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮੂ।
ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਸਭਿ ਸੁਖ ਧਾਮੂ।
ਆਗੈ ਆਜਿਜ਼[3] ਰੱਖਜਾ ਕਰਿਯੇ।
ਉਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮੀ ਸਗਲ ਪ੍ਰਹਰਿਯੇ ॥ ੬੭ ॥
ਕਲਮਲ ਕਰਿ ਜੋ ਧਨ ਇਕਠਾਇ।
ਦੇਹੁ ਖਰਾਇਤ ਨਾਇ ਖੁਦਾਇ[4]।
ਕਰਹੁ ਬੰਦਗੀ ਹੋਇ ਅਧੀਨ।
ਅਪਨਾ ਭਲਾ ਰਿਦੈ ਇਉਂ ਚੀਨ' ॥ ੬੮ ॥

---

[1]ਮਿੱਤ੍ਰਤਾਈ।
[2]ਹਿਤ = ਪ੍ਰੇਮ।
[3]ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ।
[4]ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ।

ਦੋਹਰਾ: ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਗੁਰ ਕੋ ਤਬੈ, ਕਾਰੂੰ ਕਰੀ ਸੁ ਕਾਰ।
ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸੂਬੇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ, ਦੀਨੀ ਦੇਗ[1] ਅਪਾਰ ॥ ੬੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਤਬ ਰੂਮ ਵਿਲਾਇਤ[2]।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਦੇਵਨ ਲਗੇ ਖ਼ਰਾਇਤ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਤਿਹ ਜਾਵਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਹੋਤਿ ਜ਼ੁਲਮ ਜੋ ਗਯੋ ਸੁ ਟਰਿ ਕੈ[3] ॥ ੭੦ ॥
ਮਾਨਵ ਆਵਨ ਸਗਰੇ ਲਾਗੇ।
ਧਰਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਪਾਇਨ ਆਗੇ।
ਬੰਦਹਿਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦਾ ॥ ੭੧ ॥
ਬੋਲਯੋ ਕਾਰੂੰ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ।
'ਮੋ ਪਰ ਭੀ ਤੁਮ ਮਿਹਰ ਨ ਥੋਰੀ।
ਮਹਾਂ ਗਰਤ ਹੌਂ ਨਿਘਰਤਿ ਜਾਤੋ।
ਗਹਿ ਕਰ ਕਾਢਯੋ ਕਰਿ ਦੁਖ ਹਾਤੋ[4] ॥ ੭੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭਲਾ ਹੋਇ ਮੇਰੋ ਅਬੈ, ਆਸ ਭਈ ਉਰ ਆਇ।
ਆਪ ਪ੍ਰਛਿੰਨ[5] ਖੁਦਾਇ ਹੋ, ਮਾਰਗ ਦੀਨ ਬਤਾਇ' ॥ ੭੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਹਿ ਪਦ ਗੁਰ ਕੋ।
ਮਨ ਅਧੀਨ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਉਰ ਕੋ।
ਮਿਹਰ ਧਰੇ ਬੋਲੇ ਸੁਖਦਾਇ।
'ਕਾਰੂੰ ਇਹ ਮਗ ਮਿਲਨ ਖੁਦਾਇ ॥ ੭੪ ॥
ਤੁਝ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭੀ ਹੈ ਤੂਰਨ।
ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਹੋਏ ਸਭਿ ਚੂਰਨ।
ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਭਾ ਚਿਤ ਕਰਤਾਰਾ।
ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੇ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ' ॥ ੭੫ ॥
ਕਾਰੂੰ ਕਹੈ 'ਮਿਹਰ ਭੀ ਤੇਰੀ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)
ਕਾਟੀ ਲੋਭ ਰਿਦੈ ਤੇ ਬੇਰੀ[6]।

---

[1]ਲੰਗਰ।
[2]ਦੇਸ਼।
[3]ਟਲ ਗਿਆ।
[4]ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।
[5]ਗੁਪਤ।
[6]ਰਿਦੇ ਤੋਂ ਲੋਭ (ਰੂਪੀ) ਬੇੜੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਮੁਝ ਕੋ ਪੰਥ ਬਤਾਯੋ ਨੀਕਾ।
ਭਲਾ ਕਰਨ ਆਏ ਸਭਿ ਹੀ ਕਾ' ॥ ੭੬ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ।
ਸਰਬ ਲੋਕ ਤਹਿਂ ਸੁਖੀ ਬਸਾਏ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਕੀ ਸਿੱਖਯਾ ਦੀਨੀ।
ਭਯੋ ਨਿਹਾਲ ਰਿਦੇ ਜਿਨਿ ਲੀਨੀ ॥ ੭੭ ॥
ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਸਭਿ ਨਿਰਵਾਰਾ।
ਕਾਰੂੰ ਨੀਕੇ ਮਗ ਮਹਿਂ ਡਾਰਾ।
ਬਹੁਰ ਗਮਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ।
ਤਬ ਕਾਰੂੰ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੭੮ ॥
'ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਰਹੀਏ ਮੁਝ ਪਾਸੂ।
ਗਮਨਨ ਤਯਾਰ ਭਏ ਕਿਉਂ ਆਸੂ[1]।
ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਤੁਮਾਰਾ।
ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕੀਨੋ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੭੯ ॥
ਰਹਤਿ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕਰਹੁ ਪਿਆਨਾ।
ਪੁਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਹੁ ਕਬ ਆਨਾ?'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾਂ।
'ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਹੋਇ ਕਲਿਆਨਾ ॥ ੮੦ ॥
ਰਿਦੈ ਧਯਾਨ ਅਪਨੈ ਤੁਮ ਧਾਰਹੁ।
ਇਹੀ ਹਮਾਰੋ ਮਿਲਨ ਬਿਚਾਰਹੁ'।
ਬਿਦਾ ਭਏ ਕਹਿਕੈ ਬਰਿਆਈ।
ਗਮਨੇ ਆਨ ਸਥਾਨ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੮੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਕਾਰੂੰ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੬ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)

ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਾਰੂੰ ਈਰਾਨ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਨੇ ਰੂਮ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਜਿੱਤੇ ਸਨ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗੇ ਬੀ ਕਾਰੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈਸੀ, ਭਾਈ ਜੀ ਇਸ ਕਾਰੂੰ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਪਣਸ਼ਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੌਲਤ ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰੂੰ ਦੀ ਅੱਲ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਲਤਾਨ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਿਤੇ ਮਿਸਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 'ਕੈਕੈ' ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਦਰਵੱਜੇ ਨਹਿਰ ਕਿਨਾਰੇ ਚੌਤਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ, ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ੧੯੮੬ ਵਿਚ

---

[1]ਛੇਤੀ ਹੀ।

ਜਦੋਂ ਹਮੀਦ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਫੌਜਾਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤਦ ਓਥੋਂ ਮੁੜੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਹ ਥਾਂ ਡਿੱਠਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਾਇਆ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਖੋਜ ਦੀ ਹੋਰ ਲੋੜ ਹੈ।

[ਤ੍ਵਾ: ਖਾ: ੪੩੦ ਪੰਨਾ]

ਪਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂ ਨੂੰ ਰੂਮ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਅਸਲ ਨਾਮ ਪਤਾ ਬਾਲੇ ਦੀ ਅਸਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸੀ। ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦੇ ੧੩੧ ਸਫੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰੂੰ ਐਵੇਂ ਅੱਲ ਸੀ, ਨਾਮ ਹਮੀਦ ਸੀ ਅਰ ਮਦੀਨੇ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

੧੭. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਹਬਸ਼ ਵਿਲਾਇਤ, ਚੋਲਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੀ ਕਥਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਜਗਮਗਾਤਿ ਜਗ ਤਾਰਨੀ, ਜਗਤ ਬਿਖੇ ਜਿਹ ਜੋਤਿ।
ਜੈਯ ਜਾਲਪਾ ਜੈ ਕਰੀ, ਕੀਜੈ ਸੁਮਤਿ ਉਦੋਤਿ* ॥ ੧ ॥

ਜਗਮਗਾਤਿ = ਜਗਮਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਐਉਂ ਭੀ ਹੈ-

ਜਗਤ ਮਾਤ ਜਗ ਤਾਰਨੀ = ਤੂੰ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਜਗ ਤਾਰਨੀ ਹੈਂ, ਪਰੰਤੂ ਉਦੋਤ ਵਿਚ ਜੋ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਦੇ ਜਗਮਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਵਧੀਕ ਦਰੁਸਤ ਹੈ। ਫੇਰ-ਬਿਖੇ-ਪਦ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ ਦੀ ਲੋੜ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ-ਜਗਮਗਾਤਿ-ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਜਗਤ ਮਾਤ ਕ੍ਰਿਆ ਪਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੈਯ = ਬਿਜੈ ਮਾਨ, ਜੋ ਆਪ ਜਿੱਤ ਸਕੇ ਯਾ ਜਿੱਤ ਲਵੇ।

ਭਾਵ: ਵਿਦਜਾ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜੈ ਦਾਤੀ। । ਸੰਸ, ਜਯ੍ਯ]

ਜਾਲਪਾ = ਹੰਸ ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਹਨ ਹੋਵੇ। । ਸੰਸ:, ਜਾਲਪਾਦ = ਹੰਸ]

ਜੈ ਕਰੀ = ਜੈ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਬਿਜੈ ਦਾਤੀ।

ਅਰਥ: ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਮਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ (ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁਮਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਜੋ) ਜਗਤ ਨੂੰ (ਅਵਿਦਜਾ ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ) ਤਾਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਹੰਸ (ਉੱਜਲ ਕਵਿ ਮਨਾਂ) ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, (ਤੇ ਆਪ) ਬਿਜੈਮਾਨ (ਹੈ ਅਰ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਜੈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, (ਮੇਰੀ ਬੀ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿਓ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਸੁਖ ਦਾਨੀ!
ਆਗੇ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਹਬਸ਼* ਵਿਲਾਇਤ ਗਏ ਦਯਾਲਾ। {ਹਬਸ਼ ਵਿਲਾਇਤ}
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤਹਿਂ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨ ॥ {ਲਾਜਵਰਦ}
ਹਿੰਦੂ ਨਰ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਜਿ ਆਵੈ+।
ਗਹੈ ਤਾਹਿਂ ਜਮਧਾਮ ਪਠਾਵੈ।
ਤਿਸ ਕੀ ਧੂਮ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਸਾਰੇ।
ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਪਾਵਹਿ, ਤਿਹ ਮਾਰੇ ॥ ੩ ॥
ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ।
ਟੇਢੇ ਚਲਤਿ ਸੁਧ ਮਗ ਪਾਵਨ।
ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ ਸਿ ਸਰਬ ਹਟਾਵਨ।
ਨੀਕੋ ਧ੍ਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਨ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਤਿਨ ਛਿਨ ਖਿਲਕ[੧] ਅਕਾਸ਼ ਤੇ {ਅਰਸ਼ੀ ਖਿਲਕਾ}

---

*ਪਾ:-ਜੈ ਜੈ ਸੁਮਤਿ ਅਦੋਤ।

*ਪਾ:-ਸਰਫ।

+ਪਾ:-ਸਿਧਾਵੈ।

ਉਤਰਜੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ।
ਰੰਗ ਨ ਜਾਨਜੋ ਜਾਵਹੀ
ਅਚਰਜ ਬਨਜੋ ਬਨਾਇ ॥ ੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਲਿਖੀਯੇ ਅੱਖਰ।
ਹਿੰਦਵੀ ਬਹੁਰ ਪਾਰਸੀ ਤਾਂ ਪਰ।
ਅਰਬੀ ਔਰ ਤੋਰਕੀ ਜੋਇ।
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਜੋ ਅੱਖਰ ਸੋਇ ॥ ੬ ॥
ਸੋ ਖਿਲਕਾ ਲੇ ਗੁਰ ਗਰ ਪਾਯੋ।
ਰੰਗ ਕੁਦਰਤੀ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਯੋ।
ਜਿਹ ਪੁਰਿ ਵਿਖੇ ਰਹੈ ਅਵਨੀਪਾ।
ਬੈਠੇ ਤਿਹ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ ॥ ੭ ॥
ਜਬ ਨਰ ਨਿਕਸ ਵਿਲੋਕਜੋ ਆਈ।
ਰਹੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰਿਦੇ ਬਿਸਮਾਈ।
ਪ੍ਰਗਟ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਜਬ ਸੁਧ ਹੋਈ।
ਧਾਇ ਧਾਇ ਦੇਖੈਂ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੮ ॥
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ।
ਨਰਨ ਸੁਨਾਇ ਦੀਨਿ ਸੁਧ ਸਾਰੀ।
'ਵਹਿਰ ਏਕ ਆਯੋ ਦਰਵੇਸ਼ਾ।
ਸੁਨਜੋ ਨ ਪਿਖਜੋ ਖਿਲਕ ਗਰ[2] ਐਸਾ ॥ ੯ ॥
ਹੈਂ ਕੁਰਾਨ ਕੇ ਤੀਸ ਸੁਪਾਰੇ।
ਤਾਂ ਪਰ ਲਿਖਿ ਰਾਖੇ ਹੈਂ ਸਾਰੇ।
ਅੱਛਰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰਹਿਂ ਜੋਊ।
ਲਿਖੇ ਸਰਬ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸੋਊ' ॥ ੧੦ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਜੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਤਬ, ਲੀਨ ਵਜ਼ੀਰ ਬੁਲਾਇ।
'ਵਹਿਰ ਏਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈ, ਖ਼ਿਲਕ ਉਤਾਰਹੁ ਜਾਇ' ॥ ੧੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ ਚਲਜੋ ਵਜ਼ੀਰੰ।
ਆਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਤੀਰੰ।
ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਦਿਹੁ ਖਿਲਕਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਉਤਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥

---

[1]ਚੋਲਾ।
[2]ਗਲ ਵਿਚ।

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਮੰਗਵਾਵਤਿ ਪਾਸੂ।
ਹੁਕਮ ਨ ਮੋਰੋ ਦੇ ਦੁਖ ਰਾਸੂ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਜੇ ਉਤਰੈ ਤੌਂ ਲੇਹੁ ਉਤਾਰੇ' ॥ ੧੩ ॥
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਭੈ ਉਤਾਰਨ ਆਏ।
ਉਤਰਜੋ ਨਹੀਂ ਜੋਰ ਬਹੁ ਲਾਏ।
ਖੈਂਚਜੋ ਖਿਚੈ ਨ ਪਾਟਜੋ ਪਟਿ ਹੈ[1]।
ਅਚਰਜ ਭਏ ਲੋਕ ਸਭਿ ਲਟਿ ਹੈਂ[2] ॥ ੧੪ ॥
ਸ਼ਾਹ ਸੁਨੀ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਧ ਜਬ ਹੀ।
ਕਿਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਬੋਲਜੋ ਬਚ ਤਬ ਹੀ।
'ਯਾ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਹਿੰਦੂ ਕੇ ਲੱਛਨ।
ਡੋਬਹੁ[*] ਅਬ ਕੇ ਜਾਇ, ਬਿਚੱਛਨ![3]' ॥ ੧੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਗੁਰ ਢਿਗ ਅਯੋ, ਅਤਿਸ਼ੈ ਰਿਸ ਕਰਿ ਸੋਇ।
ਗਹਿ ਗੰਭੀਰ ਸਰਿਤਾ[4] ਬਿਖੈ, ਡਾਰਿ ਦਿਯੋ ਬਹੁ ਲੋਇ[5] ॥ ੧੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੋ ਖਿਲਕਾ ਭੀਜਤਿ ਨਹਿਂ ਭਯੋ।
ਕਨਕੋ ਨੀਰ[6] ਨ ਤਾਂ ਕੋ ਛੁਯੋ।
ਨਿਕਸਿ ਨਦੀ ਤੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ।
ਬੈਠੇ ਵਹਿਰ ਤਿਸੀ ਕੇ ਤੀਰਾ ॥ ੧੭ ॥
ਪਿਖੈਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਨਰ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਅਚਰਜ ਮਾਨਜੋ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ ਖਬਰ ਸੁਨਾਈ।
'ਬੂਡਤਿ ਨਹਿਂ ਬਹੁ ਕੀਨ ਉਪਾਈ' ॥ ੧੮ ॥
ਸ਼ਾਹਿ ਕਹੈ 'ਪਾਵਕ ਮਹਿਂ ਜਾਰੋ[7]।
ਲੇ ਕਾਸ਼ਟ ਬਹੁ ਊਪਰ ਡਾਰੋ'।
ਸੁਨਿ ਵਜ਼ੀਰ ਤਬ ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਰਾ।

---
[1]ਨਾਂ ਹੀ ਪਾਟਿਆ ਫਟਦਾ ਹੈ।
[2]ਹਾਰ ਗਏ (ਅ) ਮੁੜ ਗਏ।
[*]ਪਾ:-ਮਾਰਹੁ।
[3]ਹੇ ਚਤੁਰੋ!
[4]ਡੂੰਘੀ ਨਦੀ।
[5]ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ।
[6]ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਬੀ ਜਲ ਦਾ।
[7]ਸਾੜੋ।

ਕਾਸ਼ਟ ਕੋ ਬਡ ਲਾਇ ਅੰਬਾਰਾ ॥ ੧੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬੀਚ ਬਸਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਦੀਨਿ ਲਗਾਇ।
ਆਂਚ[1] ਰੋਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਲਗੀ, ਅਗਨਿ ਗਈ ਸਿਤਲਾਇ[2] ॥ ੨੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਾਸ਼ਟ ਭਸਮ ਭਏ ਤਿਸ ਥਾਈਂ।
ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠੇ ਬੀਚ ਸੁਹਾਈ।
ਸੁਨੀ ਖ਼ਬਰ ਕੋਪਾ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ।
'ਏਹੁ ਫਕੀਰ ਚੇਟਕੀ ਆਹੂ ॥ ੨੧ ॥
ਮਮ ਹਦੂਰ ਕਰਿ ਮਾਰਹੁ ਅਬ ਹੀ।
ਅਸ ਕਹਿ ਚਲਿ ਆਯੋ ਢਿਗ ਤਬ ਹੀ।
ਬਹੁ ਪਾਹਨ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦਬਾਯੋ।
ਭਾਰ ਸਹਸ ਮਣ[3] ਊਪਰਿ ਪਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥
ਇਉਂ ਦਬਾਇ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ।
'ਅਬ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ' ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
ਭੋਰ ਭਈ ਪੁਨ ਤਿਸੀ ਸਥਾਨਾ।
ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੨੩ ॥
ਨਰ ਬਿਲੋਕਿ ਹਿਰਦੇ ਬਿਸਮਾਏ।
-ਇਹ ਫਕੀਰ ਗਤਿ ਜਾਨਿ ਨ ਜਾਏ-।
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ।
ਸੁਧ ਮਾਨਵ ਨੈ ਤਬੈ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥
'ਜਹਿਂ ਸਾਥੀ ਜੁਗ[4] ਤਿਹ ਥਾਂ ਬੈਸਾ'।
ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਭਯੋ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਐਸਾ।
'ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕਜਾ ਭਯੋ ਸਿਰਾਰਾ[5]।
ਮੰਤ੍ਰਿਨ[6] ਮਿਲ ਕਰਿ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥
ਜੇ ਬੈਠੇ ਤਿਹ ਢਿਗ ਦਾਨਾਇ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਇਹ ਰੂਪ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਔਰਨ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਨਹਿਂ ਏਤੀ।

---

[1]ਸੇਕ, ਅੱਗ।
[2]ਠੰਢੀ ਹੋ ਗਈ ਅੱਗ।
[3]ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਣ।
[4]ਦੋ।
[5]ਇਸਰਾਰ = ਭੇਦ।
[6]ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨਾਲ।

ਤਿਹ ਪਦ ਪੂਜਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਸੇਤੀ ॥ ੨੬ ॥
ਕਰਿ ਉਪਾਇ ਤੁਮ ਸਭਿ ਪਚਹਾਰੇ[1]।
ਮਾਰਜੋ ਮਰਤਿ ਨ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।
ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਗਹਉ ਪਦ ਜਾਈ।
ਖਤਾ ਲੇਉ ਅਪਨੀ ਬਖਸ਼ਾਈ' ॥ ੨੭ ॥
ਅਜ਼ਮਤ ਦੇਖਿ ਬਚਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਕੰਪਜੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਭੈ ਮਨਿਕੈ।
-ਬਹੁਤ ਅਵੱਗਯਾ ਕੀਨੀ ਮੋਹੀ[2]।
ਸਰਬ ਵਿਲਾਇਤ ਗ਼ਰਕ ਨ ਹੋਹੀ- ॥ ੨੮ ॥
ਅਨਿਕ ਉਪਾਇਨ ਕਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ।
ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨਜੋ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਮੇਚਕ[3] ਰੰਗ ਮਹਾਂ ਜਿਸ ਕੇਰੋ।
ਭੈ ਕਰਿ ਕੈ ਮਨ ਦੀਨ ਘਨੇਰੋ ॥ ੨੯ ॥
ਆਇ ਚਰਨ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਯੋ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਮੈਂ ਬਹੁਤੀ ਕੀਨੀ ਤਕਸੀਰੰ[4]।
ਬਖਸ਼ੋ ਅਬ ਤੁਮ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੰ ॥ ੩੦ ॥
ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਕਿ ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਹੋ ਪ੍ਰਛਿੰਨ[5] ਨ ਪਰਹੁ ਲਖਾਇ[6]।
ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਉਰ ਧਰਿਊਂ।
ਬਹੁਰ ਅਵੱਗਯਾ ਫੇਰ[*] ਨ ਕਰਿਊਂ ॥ ੩੧ ॥
ਭਾ ਅਨਜਾਨਪਨੇ ਮਹਿਂ ਦੋਸ਼ਾ।
ਕਰਹੁ ਮਿਹਰ ਪਰਹਰਿ ਉਰ ਰੋਸਾ[+]'।
ਦੀਨ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਕਹਜੋ ਕਰਨ ਉਪਕਾਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥

---

[1]ਖਪਕੇ ਥੱਕ ਗਏ।
[2]ਮੈਂ।
[3]ਕਾਲਾ।
[4]ਭੁੱਲਾ।
[5]ਗੁਪਤ।
[6]ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।
[*]ਪਾ:-ਐਸ।
[+]ਪਾ:-ਅਬ ਹਰਹੁ ਸੁ ਰੋਸਾ।

ਦੋਹਰਾ: 'ਨਰ ਮਾਰਨ ਜੇ ਪਰਹਰੈਂ, ਤੌ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਜਾ ਜਾਇਂ।
ਨਹਿਂ ਤਜਾਗੇ, ਦੁਖ ਪਾਇ ਹੈਂ; ਦੋਜ਼ਖ ਮਿਲੈ ਸਜ਼ਾਇ' ॥ ੩੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਲਾਜਬਰਦ[1] ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ। {ਲਾਜਵਰਦ}
'ਜਬ ਕੋ ਤੁਮਰੇ ਪਗ ਲਪਟਾਯੋ।
ਤ੍ਰਿਨ[2] ਤੋਰਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰਹੀ।
ਔਰ ਕਹਉ ਜੋ ਕਰਿ ਹੌਂ ਸਹੀ' ॥ ੩੪ ॥
[3]'ਜੇ ਤੈਂ ਹਮਰੀ ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਕਰਿ ਅਹਾਰ ਕੋ ਹੇਤੁ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਦੇਸ਼ ਆਪਨੇ ਦੇਗ਼ ਚਲਾਇ ॥ ੩੫ ॥
ਭੂਖਾ ਰਹਿਨ ਨ ਕੋਊ ਪਾਵੈ।
ਬਸਤ੍ਰ ਸੁ ਦੇਹੁ ਨਗਰ ਜੋ ਆਵੈ।
ਆਜਜ਼ ਕੀ ਪਰਵਰਸ਼ ਕਰੀਜੈ।
ਕਲਮਲ ਕਰਨੇ ਸਭਿ ਤਜਿ ਦੀਜੈ' ॥ ੩੬ ॥
ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਕੀਨੋ ਸੋ ਕਾਮੂ।
ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗਾ ਸਤਿਨਾਮੂ।
ਪੀਰ ਕਰਜੋ[++] ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਾਂਹੀ।
ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ ਸੇਵ ਚਿਤ ਚਾਹੀ ॥ ੩੭ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸੇ ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।
ਪਸਰਜੋ ਸੁਜਸੁ ਸਰਬ ਘਰ ਘਰ ਮੈਂ।
ਹੋਵਨ ਲਗੀ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵਾ।
ਜਪਹਿਂ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥ ੩੮ ॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਬੈਠੇ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਮੈਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰਾ[*]। {ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੀ ਕਥਾ}
ਦੈਤਨ ਕੋ ਕੁਲ ਜਾਂਹਿ ਸੰਘਾਰਾ[4] ॥ ੩੯ ॥

---

[1]ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ।
[2]ਤਿਨਕਾ ਤੀਲਾ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:-।
[++]ਪਾ:-ਕਹੇ, ਕਰੇ।
[*]ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਕਵਿ ਜੀ ਬਾਲੇ ਮੁਖੋਂ ਕਹਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਗੁਰਮਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਅਜੋਨੀ ਹੈ।
[4]ਜਿਸਨੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਕੁਲ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਲੰਕਾ[+] ਹੁਤੀ ਉਦਧਿ[1] ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਮਾਰਗ ਜਾਨ ਤਹਾਂ ਕੋ ਨਾਹੀ।
ਗਿਰ ਤਰਾਇ ਤਹਿਂ ਸੇਤੁ ਬੰਧਾਵਾ।
ਸਭਿ ਕਪਿ ਕਟਕ[2] ਪਾਰ ਸੁ ਲੰਘਾਵਾ ॥ ੪੦ ॥
ਹੈ ਅਵਲੋਕਨ ਲਾਲਸ ਮੋਹੀ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਓਹੀ' ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਤੁਮਰਾ ਕਹਯੋ ਕਰੋਂ ਹੌਂ ਬਾਲਾ' ॥ ੪੧ ॥
ਬਿਦਾ ਭਏ ਤਿਨ ਤੇ ਬਰਿਆਈ।
ਤਤਛਿਨ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗਤਿਦਾਈ।
ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚੇ ਸਾਗਰ ਤੀਰੰ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੰ ॥ ੪੨ ॥
ਜਹਿਂ ਰਘੁਬੀਰ ਸੇਤੁ ਬੰਧਵਾਯੋ।
ਏਕ ਲਿੰਗ ਸ਼ਿਵ ਤਹਾਂ ਸੁਹਾਯੋ।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਸਥਾਨਾ? ॥ ੪੩ ॥

[+]ਲੰਕਾ, ਉਸੇ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਗਲਾਦੀਪ, ਸੀਲੋਨ, ਸ੍ਰਾਂਦੀਪ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਨਾਗਾ ਬੰਦਰ ਯਾ ਨਾਗਾ ਪਟਨ ਤੋਂ ਇਸੇ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਪਾਪਟਨ (ਜਾਫਨਾ ਪਟਮ) ਇਸੇ ਟਾਪੂ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ, ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਇਸੇ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਤੋਂ ਮੁੜਕੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਅੱਪੜਕੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਆਏ, ਇਹ ਗੱਲ ਪਿੱਛੇ ਅਧਯਾਯ ੪੯ ਪੂਰਬਾਰਧ ਵਿਚ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ। ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਬੰਦਰ ਤਜਾਵਰ (ਤੰਜੋਰ) ਬੀਜਾਪੁਰ ਆਦਿ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਓਹ ਬੀ ਨਾਗਾਪਟਮ ਤੋਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਲ ਨੂੰ ਗਿਆਂ ਤੇ ਹੈ। ਫੇਰ ਸੇਤਬੰਦ ਰਾਮੇਸੁਰ ਜੋ ਲੰਕਾ ਦਾ ਪਤਾ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਓਹ ਪੁਲ ਇਸੇ ਟਾਪੂ ਤੇ ਹਿੰਦ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਹੇ ਹੈ। ਇਸ ਟਾਪੂ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੇ ਵਿਚਕਾਹੇ ਜਹੇ ਅਨਰੁਧ ਪੁਰ ਨਾਮੇ ਨੱਗਰ ਦੇ ਖੰਡਰਾਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਰਾਵਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਪੜਤਾਲ (ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ) ਨੂੰ ਕੁਛਕ ਸੂਬਤ ਮਿਲੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਸੋਪੁਟਾਮੀਆਂ ਵਿਚ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦਾ ਰਾਜ ੬ ਸਦੀਆਂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਿਤਾਨੀ ਤੇ ਕੱਸੀ ਦੋ ਜਾਤੀਆਂ ਸਨ, ਇਹ ਸੂਰਜਬੰਸੀ ਸਨ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਇਹ ਸਿੰਧ ਤੇ ਸਿੰਧ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦਸਰਥ ਰਾਜਾ ਹੋਯਾ ਹੈ ੧੩੬੭ ਵਰਹੇ ਈਸਵੀਂ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਫਿਰ ਆਸਰੀਆਂ (ਅਸੁਰਾਂ) ਤੇ ਹਿਤੀਆਂ (ਦੈਂਤਾਂ) ਨੇ ਇਹ ਰਾਜ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਰਯਾਂ ਨੇ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਆਕੇ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਤੇ ਰੋੜ੍ਹੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਧੀ। ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਰਾਮਾਇਣ ਮੈਸੋਪੁਟਾਮੀਆ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਅਜ ਕਲ ਜਾਵਾ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਕਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਵਨ ਦੀ ਲੰਕਾ ਏਥੇ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਉਤਰਾਰ੍ਧ ਅਧਯਾਯ ੧੯ ਅੰਕ ੨੫ ਦੀ ਟੂਕ) ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਏਸ ਟਾਪੂ ਬੀ ਗਏ ਹੋਣ।

[1]ਸਮੁੰਦਰ।

[2]ਬੰਦਰਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ।

ਕਿਹ ਨੈ ਇਹ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਨੋ?।
ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਪੂਜਨ ਦੀਨੋ।
ਸਰਬ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮੁਝੈ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਭੂਤ[1] ਭਵਿੱਖਜ[2] ਲਖਹੁ ਸਰਬੰਗਾ[3]' ॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਚਨ, 'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ! ਗਾਥ।
ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਆਏ ਇਹਾਂ, ਬਾਂਦਰ ਦਲ ਲੇ ਸਾਥ ॥ ੪੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਉਦਧਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ।
-ਇਸਕੇ ਜਾਵਹਿਂ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਪਾਰਾ-।
ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਹਜੋ -ਬੰਧਾਵਹੁ ਸੇਤਾ-।
ਮਾਨ ਲੀਨ ਅਸ ਰਘੁ ਕੁਲ ਕੇਤਾ ॥ ੪੬ ॥
ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕੀਨੀ।
ਪੁਲ ਬਾਂਧਨ ਪੁਨ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ।
ਕਾਜ ਕਰਨ ਤੇ ਜੌਨ ਅਗਾਰੇ।
ਗੁਰ ਪੂਜਹਿਂ[*] ਹ੍ਵੈਂ ਪੁਰਖੁ ਸੁਖਾਰੇ[+] ॥ ੪੭ ॥
ਤਬ ਕੋ ਇਹ ਸਿਵਲਿੰਗ ਸੁਹਾਵਾ[++]।
ਰਘੁਬਰ ਕੀਨ ਸਥਾਪਨ ਭਾਵਾ[4]।
ਪਾਹਨ ਪਰ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਨਾਮੂ।
ਸੇਤੁ ਬਾਂਧਿ ਲੀਨੋ ਅਭਿਰਾਮੂ' ॥ ੪੮ ॥
ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿ 'ਭਾ ਸੰਦੇਹੂ।
ਕਿਉਂ ਰਘੁਬੀਰ ਕੀਨ ਕ੍ਰਿਤ ਏਹੂ?।
ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰੱਥ ਗੁਸਾਈਂ।
ਆਪ ਹੁਤੇ ਠਾਂਢੇ ਜਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੪੯ ॥
ਕਿਉਂ ਤਹਿਂ ਸ਼ਿਵ ਅਭਿਖੇਕਨ[5] ਕੀਨਾ।

---

[1]ਪਿਛਲਾ।
[2]ਅਗਲਾ।
[3]ਸਾਰਾ ਹੀ।
[*]ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੂਜਨ ਤੋਂ ਕਵਿ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਪੂਜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੁਤਾਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਮਨ੍ਹੇਂ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਬੀ ਪਿਛੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਆਏ ਹਨ।
[+]ਪਾ-ਗੁਰੂ ਪੂਜਨ ਹ੍ਵੈ ਪੂਰ ਸੁਖਾਰੇ।
[++]ਸ਼ਿਵ ਪੂਜਨ-ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹੇ ਹੈ।
[4]ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ।
[5]ਪੂਜਨ।

ਇਕ ਸੰਸੈ ਮੁਝ ਏਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨਾ!।
ਅਪਨੋ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਨਾਮ ਬਹੋਰੀ।
ਤਾਰੇ ਪਾਹਨ ਰਾਖੇ ਜੋਰੀ[੧] ॥ ੫੦ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਕੀਨ ਪ੍ਰਯਾਸਾ[੨]।
ਉਰ ਸੰਸੇ ਦ੍ਵੈ[੩] ਦੇਹੁ ਬਿਨਾਸਾ।
ਹ੍ਵੈ ਬਲ ਹੀਨੇ ਇਉਂ ਬਨਿ ਆਈ।
ਅਪਰ ਅਲੰਬ ਪਾਇ ਕਰਿ ਜਾਈ[੪]' ॥ ੫੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਉੱਤਰ ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਮਰਦਾਨਾ!।
ਭਗਤਿ[੫] ਨਾਮ ਕੀ ਬਡ ਬਡਿਆਈ।
ਸੁਰ ਨਰ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਆਪ ਰਖਾਈ ॥ ੫੨ ॥
ਸਭਿ ਭਗਤਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ੰਭੁ ਮਹਾਨਾ।
ਆਠੋਂ ਜਾਂਮ ਧਰਹਿ ਉਰ ਧ੍ਯਾਨਾ।
ਬਿਸ਼ਨੁ ਸਤੋ ਗੁਨ ਉੱਜਲ ਰੰਗਾ।
ਕਰਤਿ ਧ੍ਯਾਨ, ਸਿਤ[੬] ਭਾ ਸਰਬੰਗਾ[੭] ॥ ੫੩ ॥
ਤਮ ਗੁਨ ਸ਼੍ਯਾਮ ਸੁ ਸ਼ਿਵ ਬੱਖ੍ਯਾਤੀ।
ਬਿਸ਼ਨੁ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਿ ਹੀ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ।
ਸ਼੍ਯਾਮ ਰੂਪ ਭਾ ਕਾਰਨ ਏਹੀ।
ਭੇ ਬਿਪਰੀਤ[੮] ਰੰਗ ਦੁਊ ਦੇਹੀ *॥ ੫੪ ॥*
ਇਨ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਰੰਚਕ[੯] ਜਾਨੋ।
ਦ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਇਕ ਜੋਤਿ ਪਛਾਨੋ[੧੦*]।
ਅਬ ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਲਿਖ੍ਯੋ ਜਿਉਂ ਕਹੋਂ।

---

[੧]ਜੋੜਕੇ।
[੨]ਯਤਨ।
[੩]ਦੋ।
[੪]ਭਾਵ, ਜੋ ਆਪ ਬਲਹੀਨ ਹੋਵੇ ਉਹ ਦੂਜੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[੫]ਭਗਤਾਂ ਦੇ।
[੬]ਚਿੱਟਾ।
[੭]ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ।
[੮]ਉਲਟ।
[੯]ਥੋੜਾ।
[੧੦]ਭਾਵ ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ।
[*]ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਓਹ ਫਿਰਕੇ ਜੋ ਇਸ਼ਟ ਭੇਦ ਤੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ।

ਤੇਰੇ ਉਰ ਕਾ ਸੰਸਾ ਦਹੋਂ ॥ ੫੫ ॥
ਰੂਪ[1] ਦੇਖਿ ਉਧਰੇ ਹੈਂ ਥੋਰੇ।
ਜਪਤ ਨਾਮ ਕੋ ਤਰੇ ਕਰੋਰੇ[2]।
ਨਾਮੀ ਤੇ ਹੈ ਨਾਮ ਬਡਾਈ[3]।
ਮਹਿਮਾ[4] ਆਪਹਿ ਰਾਮ ਲਖਾਈ[5] ॥ ੫੬ ॥
ਬਾਂਧਿ ਸੇਤੁ ਪੁਨ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਹਨੇ ਦੈਤ ਜਿਨ ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨਾ'।
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਬੂਝਨ ਲਾਗਾ।
'ਰਘੁਬਰ ਕਥਾ ਸੁਨਨ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੫੭ ॥
ਬਾਂਧਿ ਉਦਧਿ ਕਿਉਂ ਪਾਰ ਪਧਾਰੇ?।
ਲੰਕ ਬਿਖੈ ਕਿਉਂ ਦੈਤ ਸੰਘਾਰੇ।
ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮੋਹੀ।
ਰਾਵਰ ਤੇ ਕੁਛ ਗੁਪਤ ਨ ਹੋਹੀ' ॥ ੫੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
[+]'ਇਕ ਦਸਰਥ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਤੋ ਕੁਲੀਨਾ।
ਤ੍ਰੈ ਰਾਨੀ ਤਿਹ ਲੀਨ ਬਿਵਾਹੀ।
ਕੌਸਲਜਾ, ਕੈਕੇਈ ਆਹੀ ॥ ੫੯ ॥
ਬਹੁਰ ਸੁਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਜਾਨਹੁ ਨਾਰੀ।
ਤਿਨ ਤੇ ਜਨਮਤਿ ਭੇ ਸੁਤ ਚਾਰੀ[6]।
ਜੇਸ਼ਟ[7] ਕੌਸ਼ਲਜਾ ਤੇ ਰਾਮੂ।
ਕਿਕਈ ਕੇਰ ਭਰਤ ਭਾ ਨਾਮੂ ॥ ੬੦ ॥
ਲਛਮਨ ਬਹੁਰ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਘਨ ਜੋਊ।
ਜਨੇ ਸੁਮਿੱਤ੍ਰਾ ਨੰਦਨ[1] ਦੋਊ।

---

[1]ਭਾਵ ਨਾਮੀ ਦਾ ਰੂਪ।
[2]ਕਰੋੜਾਂ।
[3]ਵੱਡਾ ਹੈ।
[4]ਏਹ ਮਹਿਮਾ।
[5]ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।
[+]ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਰਾਮਾਇਣ ਦਾ ਸਾਰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਨ ਤੇ ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਕਥਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੁਖੋਂ ਉਚਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਤਾ ਹਨ।
[6]ਚਾਰ।
[7]ਵੱਡਾ।

ਕਾਮ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਜਿਨ ਕੇਰੇ।
ਖੇਲਤਿ ਹੋਤਿ ਸਰੀਰ ਬਡੇਰੇ ॥ ੬੧ ॥
ਬਿਸ੍ਵਾਮਿੱਤ੍ਰ ਹੁਤੋ ਮੁਨਿਰਾਈ[2]।
ਜੱਗ ਕਰਨ ਤਿਨ ਸੌਂਜ ਬਨਾਈ।
ਬਿਘਨ ਕੀਨ ਤਬ ਦੈਂਤਨ ਆਈ।
ਮਖ[3] ਕਰਿਨੇ ਤੇ ਦੀਨ ਹਟਾਈ ॥ ੬੨ ॥
ਬੈਠਿ ਮੁਨੀਸ਼ੁਰ ਕੀਨੋ ਧਜਾਨਾ।
ਜਗਤ ਸਰਬ ਬਿਰਤੰਤ ਪਛਾਨਾ।
ਰਾਵਨ ਤੇ ਦੇਵਨ ਦੁਖ ਪਾਈ।
ਗਏ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਸ਼ਰਨਾਈ ॥ ੬੩ ॥
ਭਾਖਿ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨੀ।
ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਰਬ ਜਬ ਚੀਨੀ।
ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਧਰਜੋ ਅਵਤਾਰਾ।
ਦੈਂਤ ਸਰਬ ਕੋ ਕਰਹਿ ਸੰਘਾਰਾ ॥ ੬੪ ॥
ਕਰਿ ਕੈ ਧਜਾਨ ਲਖਜੋ ਅਸ ਜਬ ਹੀ।
ਅਯੋ ਅਯੁੱਧਜਾ ਮੁਨਿਵਰ ਤਬ ਹੀ।
ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਸਨਮਾਨਜੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ।
ਕੀਨੋ ਜਾਚਨ ਜੇਸ਼ਟ ਨੰਦਨ ॥ ੬੫ ॥
ਲੇ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਰਘੁਬਰ ਬਰਿਆਈ।
ਆਸ਼੍ਰਮ ਗਮਨਜੋ ਹਰਖ ਬਢਾਈ।
ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਤਾਰਕਾ[4] ਮਾਰੀ।
ਦੋਇ ਦੈਂਤ ਆਏ ਬਲਿ ਭਾਰੀ ॥ ੬੬ ॥
ਬਿਨ ਫਰ ਸਰ[5] ਮਰੀਚਕੈ ਮਾਰਾ।
ਜਾਇ ਪਰਜੋ ਲੰਕਾ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰਾ।
ਹਨਜੋ ਸੁ ਬਾਹੁ[6] ਰਾਮ ਪੁਨ ਤੂਰਨ।
ਰਿਖਿਵਰ ਕੀਨੋ ਮੱਖ ਸੰਪੂਰਨ ॥ ੬੭ ॥

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[2]ਵੱਡਾ ਰਿਖੀ।
[3]ਯੱਗ।
[4]ਇਕ ਰਾਖਸ਼ਨੀ।
[5]ਨੋਕ ਬਿਨਾਂ ਤੀਰ।
[6]ਨਾਮ ਹੈਂ ਦੈਂਤ ਦਾ।

ਤਿਹਂ ਛਿਨ ਜਨਕ ਦੂਤ ਚਲਿ ਆਵਾ।
ਸੁਤਾ ਸੁਯੰਬਰ[1] ਜਾਂਹਿ[2] ਰਚਾਵਾ।
ਲੀਨ ਮੁਨੀ ਸੰਗਿ ਦੋਨੋ ਭਾਈ।
ਗਯੋ ਬਿਦੇਹਿ ਨਗਰ[3] ਜਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੬੮ ॥
ਤਹਿਂ ਬਹੁ ਭੂਪਨ ਭਯੋ ਸਮਾਜਾ।
ਧਨੁ ਤੋਰਨ[4] ਕੋ ਸਰਜੋ ਨ ਕਾਜਾ।
ਮੁਨਿ ਰਜਾਇ ਤੇ ਉਠੇ ਰਘ੍ਵੇਸ਼ਾ[5]।
ਭੰਜਯੋ ਚਾਂਪਹਿ ਪਿਖਤਿ ਨਰੇਸ਼ਾਂ[6] ॥ ੬੯ ॥
ਜਨਕ ਸੁਤਾ ਸੀਤਾ ਜਿਹ ਨਾਮੂ।
ਫੂਲ ਮਲ ਡਾਰੀ ਗਰ ਰਾਮੂ[7]।
ਬਹੁਰੋ ਦਸ਼ਰਥ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ।
ਸਜਿ ਬਰਾਤ ਆਏ ਤਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੭੦ ॥
ਚਾਰੁ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੋ ਕੀਨ ਬਿਵਾਹਾ।
ਭਾ ਤਿਹ ਛਿਨ ਅਤਿਸ਼ੈ ਉਤਸਾਹਾ।
ਨਗਰ ਅਯੁੱਧਯਾ ਪੁਨਿ ਚਲਿ ਆਏ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸਿ ਜਬੈ ਬਿਤਾਏ ॥ ੭੧ ॥
ਭਰਤ ਬਿਦੇਸ਼ ਕੀਨ ਤਬ ਗਵਨੰ।
ਰਘੁਬਰ[8] ਰੁਚਿਰ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਭਵਨੰ[9]।
ਦਸ਼ਰਥ ਅਪਨ ਅਵਸਥਾ ਦੇਖੀ।
-ਦੇਉਂ ਰਾਜ ਸੁਤ[10]- ਚਾਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੭੨ ॥
ਅਭਿਖੇਕਨ[11] ਕੋ ਸਮਾਂ ਬਿਚਾਰੀ।
ਸਰਬ ਸੌਂਜ ਕੀਨੀ ਜਬ ਤਯਾਰੀ।

---

[1]ਆਪੇ ਪਤੀ ਚੁਣਨ ਦੀ ਰਸਮ।
[2]ਜਿਸ ਨੇ।
[3]ਜਨਕ ਦੇ ਨਗਰ।
[4]ਧਨੁਖ ਤੋੜਨ।
[5]ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ।
[6]ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਧਨੁਖ ਤੋੜਿਆ।
[7]ਗਲ-ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ।
[8]ਰਾਮ ਜੀ।
[9]ਘਰ ਵਿਚ।
[10]ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ।
[11]ਰਾਜ ਤਿਲਕ।

ਸੁਨਤਿ ਕੈਕਈ ਕੋ ਮਨ ਛੋਭਾ[੧]।
ਰਾਜ ਲੇਨਿ ਸੁਤ ਕੋ ਭਾ ਲੋਭਾ ॥ ੨੩ ॥
ਜਬ ਭੂਪਤਿ ਤਿਹ ਭਵਨ ਪਧਾਰਾ।
ਰਹੀ ਰੂਠਿ ਨਹਿਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
ਬਿਸਮਾਨਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਲਖਿ ਭੈ ਨਾਰੀ।
-ਚੰਦ ਬਦਨ! ਹੇ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੀ! ॥ ੨੪ ॥
ਚਹਹੁ ਜੁ ਲੇਹੁ ਕਰਹੁ ਕਿਉਂ ਰੋਸੂ।
ਕਿਹ ਨੈ ਕੀਨ ਆਜ ਤਵ ਦੋਸੂ-।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੀ ਲਾਲਸ ਮਨ ਕੀ।
-ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਿ ਅਪਨ ਬਚਨ ਕੀ ॥ ੨੫ ॥
ਦ੍ਵੈ ਬਰ ਦੇਨਿ ਕਹੇ ਜੋ ਮੋਹੂ।
ਸੋ ਨਹਿਂ ਦੇਉਂ[੨]', ਭਯੋ ਮੁਝ ਰੋਹੂ।
ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਤਉ ਜੀਵਨ ਮੇਰਾ।
ਨਾਤੁਰ ਮਰਨ ਲਖਹੁ ਇਸ ਬੇਰਾ- ॥ ੨੬ ॥
ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਕਹਯੋ -ਚਾਹਿ ਜੋ ਲੀਜੈ-।
ਬੋਲੀ -ਰਾਜ ਤਾਤ ਮੁਹਿ ਦੀਜੈ[੩]-।
ਭੂਪਤਿ ਅਪਨੋ ਬਚਨ ਨ ਹਾਰਯੋ[੪*]।
ਦਿਯੋ ਰਾਜ ਤਿਹ ਬਹੁਤ ਧਿਕਾਰਯੋ ॥ ੨੭ ॥
-ਦੂਸਰ ਬਰ ਰਘੁਬਰ ਬਨਬਾਸਾ-।
ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਤਜੀ ਜਿਯਨ ਕੀ ਆਸਾ।
ਰਾਮਚੰਦ ਤਬ ਬਿਪਨ[੫] ਪਧਾਰੇ।
ਸੀਤਾ ਲਛਮਨ ਲੀਨ ਸੰਗਾਰੇ[੬] ॥ ੨੮ ॥
ਪੁਰਿ ਆਤੁਰ[+] ਅਤਿ ਉਰ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਰਾਮ ਬਿਰਹ[੭] ਬਯਾਪਯੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।

---

[੧]ਖੋਭ ਹੋਯਾ।
[੨]ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ।
[੩]ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਿਓ।
[੪]ਨਾ ਹਾਰਿਆ।
[*]ਪਾ:-ਨਿਹਾਰਯੋ।
[੫]ਬਨ ਨੂੰ।
[੬]ਨਾਲ ਹੀ।
[+]ਪਾ:-ਪੁਰ ਆਰਤ।
[੭]ਵਿਛੋੜਾ।

ਸੁਤ ਕੇ ਬਿਰਹ[੧] ਦਸਰਥ ਤਨ ਛੋਰਾ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੰਨ[੨] ਨਿਬਾਹਯੋ ਓਰਾ[੩] ॥ ੭੯ ॥
ਰਿਖਿ ਬਸਿਸ਼ਟ ਦੇਖਯੋ ਅਸ ਹਾਲਾ।
ਭਰਤ ਬੁਲਾਇ ਪਠੇ ਤਤਕਾਲਾ।
ਆਨਿ ਦੀਖ ਜਬ ਸਰਬ ਕੁਚਾਲੀ[੪]।
ਬਜਾਪੀ ਉਰ ਮਹਿਂ ਪੀਰ ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੮੦ ॥
ਸੁਨਿ ਨਿਜ ਜਨਨੀ ਅਧਿਕ ਧਿਕਾਰੀ[੫]।
ਬਿਧਿ ਸੋਂ[੬] ਪਿਤ ਕੀ ਕਾਯਾਂ ਜਾਰੀ।
ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਪੁਰਿ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਰਾ।
ਜਹਿਂ ਗਮਨੇ ਰਘੁਰਾਇ ਉਦਾਰਾ ॥ ੮੧ ॥
ਮਿਲਯੋ ਬਿਪਨ[੭] ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਬਿਹਾਲਾ[੮]।
ਬੰਦਹਿ ਪਦ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।
-ਛਿਮਹੁ ਨਾਥ! ਅਪਰਾਧ ਹਮਾਰੇ।
ਕੈ ਘਰਿ ਚਲਹੁ ਕਿ ਲੇਹੁ ਸੰਗਾਰੇ- ॥ ੮੨ ॥
ਸੱਤਿਸੰਧ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਬਿਚਾਰਾ।
ਧੀਰਜ ਦੀਨ ਭਰਤ ਕੋ ਭਾਰਾ।
ਦੇਯ ਖਰਾਂਵ ਸਦਨ ਕੋ ਮੋਰਾ।
ਗਮਨੇ ਆਪ ਬਿਪਨ ਕੀ ਓਰਾ ॥ ੮੩ ॥
ਬਿਚਰਤ ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ।
ਮੁਨਿ ਅਗਸਤ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਮ[++] ਆਏ।
ਤਹਿਂ ਬਸ ਬਹੁਰੋ ਗਏ ਅਗਾਰੀ।
ਜਹਿਂ ਰਾਵਨ ਬਹਨੀ[੯] ਕੀ ਬਾਰੀ[੧੦] ॥ ੮੪ ॥

---

[੧]ਵਿਛੋੜੇ ਕਰ।
[੨]ਪ੍ਰੀਤਮ (ਰਾਮ ਨੇ) ਪ੍ਰਣ।
[੩]ਓੜਕ ਤਕ।
[੪]ਖੋਟੀ ਚਾਲ (ਭਰਤ ਨੇ) ਦੇਖੀ।
[੫]ਲਾਨਤ ਪਾਈ।
[੬]ਮਿਰਯਾਦਾ ਮੂਜਬ।
[੭]ਬਨ।
[੮]ਦੁਖੀ।
[++]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੧੪ ਅੰਕ ੫੭ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:-'ਕੁੰਭਜ ਨਿਕਟ ਰਘੁਤਮ ਜੈਸੇ'।
[੯]ਰਾਵਨ ਦੀ ਭੈਣ।
[੧੦]ਵਾੜੀ, ਬਗੀਚੀ।

ਪਰਨ[੧] ਕੁਟੀ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਬਨਾਈ।
ਲਛਮਨ ਸਹਤ ਰਹੇ ਰਘੁਰਾਈ।
ਸੂਪਨਖਾ ਇਕ ਦਿਨ ਚਲਿ ਆਈ।
ਰੂਪ ਵਿਲੋਕਤਿ ਰਹੀ ਲੁਭਾਈ ॥ ੮੫ ॥
ਕਹੈ, ਕਿ -ਬਰਹੁ ਮੁਝਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੇ[੨]।
ਨਤੁ ਮਾਰੋਂ ਤੁਮ ਕੌ ਮੈਂ ਜੀਤੇ-।
ਸੁਨਿ ਲਛਮਨ ਕਿਯ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ।
ਕਾਟਜੋ ਨਾਕ ਕਾਨ ਤਿਸ ਬੇਰਾ ॥ ੮੬ ॥
ਸੋ ਰਾਵਨ ਢਿਗ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੀ।
ਕਹੈ, ਕਿ -ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ।
ਸੋ ਲਜਾਵਨ ਗਮਨੀ ਹਿਤ ਤੇਰੇ।
ਨਾਸਾਂ ਕਰਨ ਕਟੇ ਤਿਨ ਮੇਰੇ- ॥ ੮੭ ॥
ਸੁਨਿ ਰਾਵਨ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ।
ਕਿਯ ਮਰੀਚ ਮ੍ਰਿਗ[*] ਕੰਚਨ ਕੇਰਾ[੩]।
ਪਠਜੋ, ਤ੍ਰਿਮੁੰਡੰ[੪] ਮਾਰਾ ਸੁਨਾ[੫]।
ਚਲਜੋ ਆਪ ਪੁਨ ਜੁਗਿਯਾ[੬] ਬਨਾ[੭] ॥ ੮੮ ॥
ਕੰਚਨ ਮ੍ਰਿਗ ਜਬ ਦੀਨਿ ਦਿਖਾਈ।
ਸੀਤਾ ਪ੍ਰੇਰੇ ਗੇ ਰਘੁਰਾਈ[੮]।
ਪਾਛੇ ਲਛਮਨ ਬਹੁਰ ਪਧਾਰਾ।
ਰਾਵਨ ਅਵਸਰ ਪਾਇ ਸੁਖਾਰਾ ॥ ੮੯ ॥
ਅਲਖ ਜਗਾਈ -ਤੰਦੁਲ[੯] ਜਾਚੌਂ-।
ਲਖੀ ਸੀਯ[੧੦] -ਇਹ ਜੁਗਿਯਾ ਸਾਚੋ-।

---

[੧]ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ।
[੨]ਮੈਨੂੰ ਵਰੋ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਕੇ।
[*]ਪਾ:-ਮਨਿ।
[੩]ਮਰੀਚ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ ਬਣਾਇਆ।
[੪]ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਮ।
[੫]ਮਾਰਿਆ ਸੁਣਿਆ।
[੬]ਜੋਗੀ।
[੭]ਬਣਕੇ।
[੮]ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗਏ ਸੀਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋਏ ਰਾਮ ਜੀ।
[੯]ਚਾਵਲ।
[੧੦]ਜਾਣਿਆਂ ਸੀਤਾ ਨੇ।

ਭਿੱਖਜਾ ਪਾਵਨ ਕੋ ਜਬ ਆਈ।
ਗਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨਜੋ ਗੈਨ ਉਡਾਈ[1] ॥ ੯੦ ॥
ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਹਟਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਆਏ।
ਕੁਟੀ ਬਿਲੋਕਿਤ ਸੋਚ ਬਢਾਏ।
ਬਿਚਰਤਿ ਬਿਪਨ[2] ਬਿਖੈ ਬਿਰਲਾਪਤਿ।
-ਸੀਤਾ ਸੀਤਾ- ਊਚ ਅਲਾਪਤਿ ॥ ੯੧ ॥
ਖੋਜਤਿ ਪਾਇ ਨ ਕਾਹੂ ਠੌਰਾ।
ਸੁਧ ਭੂਲੀ ਤਨ ਰਘੁਕੁਲ ਮੌਰਾ[3]।
ਬਨ ਮਹਿਂ ਰਹਤਿ ਕਪਿਸ਼ ਹਨੁਮਾਨਾ[4]।
ਕੀਨ ਸਖਾਪਨਿ[5] ਦ੍ਵੈਂ[6] ਦੁਖਵਾਨਾ[7] ॥ ੯੨ ॥
ਭ੍ਰਾਤ ਸੁਗ੍ਰੀਵਹਿ ਕੋ ਬਲਿ ਬਾਲੀ।
ਰਾਜ ਨਾਰ ਲੇ ਕੀਨਿ ਕੁਚਾਲੀ[8]।
ਇਕ ਸਰ[9] ਸੋ ਰਘੁਬਰੁ ਤਿਹ[10] ਮਾਰਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਕਾਜ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਿਯ ਸਾਰਾ ॥ ੯੩ ॥
ਬਹੁਰੋ ਕਟਕ ਕਪਿਨ[11] ਕੋ ਜੇਤਾ।
ਸੀਤਾ ਖੋਜਨ ਭੇਜਜੋ ਤੇਤਾ।
ਹਨੂੰਮਾਨ ਲੰਕਾ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੀ ਬੈਸੀ ਤਾਂਹੀ ॥ ੯੪ ॥
ਲੰਕਾ ਫੂਕ ਦੈਤ ਬਹੁ ਘਾਈ[12]।
ਸੁਧ ਸੀਤਾ ਕੀ ਆਨਿ ਸੁਨਾਈ।
ਲੇ ਕਪਿ ਕਟਕ ਚਢੇ ਰਘੁਰਾਈ।

---

[1]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਡਾਕੇ।
[2]ਬਨ।
[3]ਭਾਵ ਰਾਮ ਨੂੰ।
[4]ਬੰਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਸੁਗ੍ਰੀਵ) ਅਤੇ ਹਨੂਮਾਨ।
[5]ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ।
[6]ਦੋਹਾਂ।
[7]ਰਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਾਵਨ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਾਲੀ ਲੈ ਗਿਆ ਭਾਵ ਰਾਮ ਤੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੋਹਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਨੇ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਕੀਤੀ।
[8]ਖੋਟੀ ਚਾਲ।
[9]ਬਾਨ।
[10]ਭਾਵ ਬਾਲੀ ਨੂੰ।
[11]ਫੌਜ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ।
[12]ਬਹੁਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

ਆਇ ਸੇਤੁ ਬਾਂਧਜੋ ਇਹ ਥਾਈਂ ॥ ੯੫ ॥
ਪਾਰ ਉਤਰਿਗਾ ਅੰਗਦ ਮਾਨੀ।
ਸੀਤਾ ਦੇਨਿ ਕਹੀ[1], ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ।
ਰਚਜੋ ਬਹੁਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਹਾਨਾ।
ਦੁਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਰੂ ਬਜਯੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ॥ ੯੬ ॥
ਕੁੰਭ ਕਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਮਾਰਾ।
ਮੇਘਨਾਦ ਕੋ ਬਹੁਰ ਸੰਘਾਰਾ।
ਰਾਵਨ ਮਾਰਿ, ਲਈ ਪੁਨ ਸੀਤਾ।
ਗਮਨੇ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ ਪੁਨੀਤਾ ॥ ੯੭ ॥
ਬੈਠਿ ਸਿੰਘਾਸਨ ਰਾਜ ਕਮਾਯੋ।
ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ[2] ਬਰਖਨ ਬਹੁ ਗਾਯੋ[*]।
ਬਹੁਰ ਆਪ ਬੈਕੁੰਠ ਪਧਾਰੇ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਕਥਾ ਉਦਾਰੇ ॥ ੯੮ ॥
ਮਰਦਾਨੇ! ਸੁਨਿ ਸੂਛਮ[3] ਬਰਨੀ।
ਹੈ ਬਿਸਾਲ ਬਹੁ ਕਲਮਲ ਹਰਨੀ।
ਅਬ ਚਲਿ ਲੰਕਿ ਦਿਖਾਵਹਿਂ ਸੁੰਦਰ।
ਬਨੇ ਜਹਾਂ ਕੰਚਨ ਕੇ ਮੰਦਿਰ' ॥ ੯੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਹਬਸ਼ ਦੇਸ਼ ਅਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਦਸ਼ਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੭ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਉਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਤੇ ਹਾਫਜ਼ਾਬਾਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚੋਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਬਾਬੂ ਮੁਹੰਮਦ ਯੂਸਫ ਨੇ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਦੀਦਾ ਦਲੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਫਾ ੮੨ ਤੇ ਇਕ ਚੋਲਾ ਜਿਸ ਤੇ ਅਰਬੀ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਮ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਤਵਾਰੀਖ ਰਚਿਤ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਫਾ ੪੩੯ ਤੇ ੪੪੦ ਅਤੇ 'ਗੁਰਪੁਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਇਰਾਕ ਤੇ ਅਰਬ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਤੋਂ ਦੁਆਂ ਕਰਾਈਆਂ, ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਗ਼ਦਾਦ ਪੁੱਜੇ, ਹਾਕਮ ਚਰਨੀ ਡਿਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਓਹਦੇ ਲੜਕਾ ਜਨਮਿਆਂ, ਬੇਗਮ ਨੇ ਇਕ ਚੋਲਾ ਜਿਸ ਤੇ ਅਰਬੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ (ਇਹ

---

[1]ਰਾਵਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

[2]ਹਜ਼ਾਰ।

[*]ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰਹੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਗਾਯਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਲੋਕੋਕਤੀ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਮ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਐਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

[3]ਸੰਖੇਪ।

ਭੇਟਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਹੈ ਜਿਕੁਣ ਜਾਰਜ ਪੰਜਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਈ ਧਾਰਮਕ ਸ਼ੈਆਂ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ)। ਇਹ ਚੋਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਰਾਕ ਤੇ ਅਰਬ ਦੇ ਵਲੀਆਂ ਪੀਰਾਂ ਤੇ ਫਕੀਰਾਂ ਉਤੇ ਦਿਗਬਿਜੈ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਾਣ ਹੁਣ ਤਕ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਚੋਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਪੰਜ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਤੇ ਏਹ ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਉਤਰਿਆ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਾ ਅਰਬ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਬਗ਼ਦਾਦ ਜਾਣ ਤੇ ਓਥੋਂ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਮਤ ਦੇਣ ਬਾਬਤ, ਦੇਖੋ ਅਧਜਾਯ ੩੪ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਕ ੬੮ ਦੀ ਟੂਕ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

੧੮. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੰਗਲ। ਲੰਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਬਿਭੀਖਨ, ਹਨੂਮਾਨ ਮਿਲਾਪ]

ਨਰਾਜ ਛੰਦ: ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਖੰਗ ਚਾਂਪ ਧਾਰਨੰ।
ਅਨੰਦ ਦਾ ਮੁਕੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬੈਰਨੰ ਬਿਦਾਰਨੰ।
ਰਿਦੇ ਸਦੀਵ ਦਾਸ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਹੰਤ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ।
ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਮੰਜੁਲੰ ਨਮੋ ਨਮੋ ਅਨਾਸ਼ ਕੋ ॥ ੧ ॥

ਨਿਖੰਗ = ਭੱਥਾ, ਤਰਕਸ਼। ਸੰਸ:, ਨਿਸ਼ੰਗ]।

ਚਾਪ = ਧਨੁਸ਼। ਕਮਾਨ। ਸੰਸ:, ਚਾਪ]। ਬਿਦਾਰਨੰ = ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਹੰਤ = ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਹੰਤ ਤ੍ਰਾਸ ਕੋ = ਡਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਨਿਰਭੈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਪਦਾਰਬਿੰਦ = ਪਦ+ਅਰਬਿੰਦ = ਚਰਣ ਕਮਲ।

ਮੰਜੁਲੰ = ਉੱਜਲ ਸੁੰਦਰ, ਮਨ ਪਿਆਰਾ, । ਸੰਸ:.ਮੰਞ੍ਜੁਲ]।

ਅਨਾਸ = ਸੁਖੀ, ਅਰਾਮ, ਸੁਖਦਾਈ। (ਅ) ਅ+ਨਾਸ਼ = ਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ, ਸਦਾ ਜਾਗਤੀ ਜੋਤ। (ਇ) ਨਿਰਯਤਨ। । ਸੰਸ:, ਅਨ+ਆਯਾਸ-ਅਨਾਯਾਸ]। ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਪਿਆਰੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ ਦਾਸ ਦੀ ਨਿਰਯਤਨ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪੇ ਫੁੱਟ ਕੇ ਨਿਕਲੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਮਈ, (ਸ਼) ਅਨਾਸ ਮੰਜੁਲ = ਜੋ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਸੁੰਦਰ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਕਮਾਨ ਤੇ ਭੱਥਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਨੰਦ ਅਰ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤੇ, (ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਕ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਅਤੇ ਐਉਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਭੈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ (ਅਤੇ) ਸਦਾ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ) ਨਿਵਾਸ (ਰਖਦੇ ਹੋ) ਆਪਦੇ ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਤੇ ਮਨ ਪਿਆਰੇ ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਸਮਕਾਰ ਹੋਵੇ! ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ!

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨਾ।
ਬੋਲਜੋ ਬਹੁਰ ਬੈਨ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਰਘੁਬਰ ਸੇਤੁ ਜੁ ਬਾਂਧਨ ਕੀਨਾ।
ਤਿਹ ਊਪਰ ਕੋ ਚਲਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨਾ!' ॥ ੨ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਲੰਕਾ ਤੇ ਕਿਯ ਮੋਰਾ[1]।
ਤਬ ਹੀ ਰਾਮ ਸੇਤੁ ਦਿਯ ਤੋਰਾ।
ਪੰਥ ਗਮਨ ਕੋ ਤਾਂ ਪਰ ਨਾਂਹੀ।
ਰਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹੀ[*] ॥ ੩ ॥
ਨਾਮ ਜੋਰ ਸੋਂ[1] ਰਘੁਕੁਲ ਕੇਤਾ।

---

[1]ਜਦ ਮੁੜਨਾ ਕੀਤਾ।

[*]ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਲੰਕਾ ਤਕ ਜੋ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਚਿਟਾਨ ਖੜੇ ਹਨ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿਟਾਨਾਂ ਪਰ ਹੀ ਪੁਲ ਬੱਧਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਮ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲ ਤੋੜਨ ਤੇ ਏਹ ਚਿਟਾਨ ਬਾਕੀ ਖੜੇ ਹਨ।

ਬਾਂਧਜੋ ਤਬੈ ਉਦਧਿ ਕੋ ਸੇਤਾ।
ਅਬ ਹਮ ਲੇ ਕਰਿ ਨਾਮ ਅਲੰਬੂ।
ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਪਾਰ ਸਰਬ ਨਿਧਿ ਅੰਬੂ[੨]' ॥ ੪ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕੀਨ ਜਗਨਾਥਾ।
ਜਲ ਪਰ ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਗਏ ਮੱਧ ਇਕ ਮੀਨ[+] ਨਿਹਾਰਾ। {ਜਨਕ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪਿਆ ਮਗਰਮੱਛ}
ਸਹਸ ਕੋਸ ਕੋ ਜਿਹ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥ ੫ ॥
ਤਾਂ ਪਰ ਕਿਤਿਕ ਬਾਰ[੩] ਕਿਯ ਗਵਨੰ।
ਸਿਰ ਪਰ ਭੇ ਠਾਂਢੇ ਗੁਨ ਭਵਨੰ।
ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਿ ਡਰਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਅਚਰਜ ਮਾਨਜੋ, ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੬ ॥
'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਵਰ ਕੇਰ ਪ੍ਰਭਾਊ।
ਤਜਾਗਜੋ ਹਮੈ ਨ ਕੀਨੋ ਖਾਊ।
ਨਾਤੁਰ ਨਿਗਲ ਜਾਇ ਇਕ ਬਾਰੀ।
ਮਾਨੁਖ ਮੁਖ ਦਾਨੋ[++] ਅਨੁਹਾਰੀ[੪] ॥ ੭ ॥
ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਿਲੋਕਜੋ ਮੀਨ ਮਹਾਨਾ।
ਉਸਤੇ ਇਹ ਬਿਸਾਲ ਪਹਿਚਾਨਾ।
ਕੇਤਿਕ ਦੋਨੋ[੫] ਕੋਸ ਪ੍ਰਮਾਨਾ।
ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ!' ॥ ੮ ॥
ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਲੋਕ ਤਮਾਸ਼ੋ।
'ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਕਛੁ ਲਖੋ ਨ ਸਾਂਸੋ[੬]।
ਪੈਂਤਿਸ ਕੋਸ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜੋ ਦੇਖਾ।
ਸਹਸ ਕੋਸ ਕੋ ਏਹੁ ਬਿਸ਼ੇਖਾ[੭] ॥ ੯ ॥

---

[੧]ਨਾਮ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।
[੨]ਸਮੁੰਦਰ।
[+]ਇਹ ਫੇਰ ਜਨਕ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪੇ ਹੋਏ ਦੇ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਅਬਿਗਤ ਰੂਹਾਂ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਦੁਖ ਭਰ ਰਹੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੫੨ ਅੰਕ ੧੯ ਦੀ ਟੂਕ।
[੩]ਕੁਝ ਚਿਰ ਤਕ।
[++]ਪਾ:-ਦੀਨੋ।
[੪]ਦਾਣੇ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ (ਜਿਵੇਂ ਮਨੁਖ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾਣਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ)।
[੫]ਦੋਵੇਂ (ਮੱਛ)।
[੬]ਸੰਸਾ।
[੭]ਵੱਡਾ।

ਇਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਨਾਮ ਤਿਮ[੧] ਕਹੀਯੈ।
ਇਸ ਨਿਗਲਹਿ ਸੁ ਤਿਮੰਗਲ ਕਹੀਐ।
ਜੋ ਉਸ ਲੀਲ ਜਾਇ ਬਰਿਆਈ[੨]।
ਨਾਮ ਤਿਮੰਗਲ ਗਿਲਹਿ ਕਹਾਈ' ॥ ੧੦ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ।
ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਤਿ ਭਏ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਚਰਨ ਰੇਨ ਜਬ ਝਖ[੩] ਸਿਰ ਪਰਸੀ।
ਬੋਲਨ ਸ਼ਕਤਿ ਭਈ ਤਬ ਸਰਸੀ[੪] ॥ ੧੧ ॥
ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਹ ਤਾਈਂ।
'ਅਹੈਂ ਕੌਨ, ਝਖ ਕਾਯਾਂ ਪਾਈ?'।
ਤਬ ਹੀ ਬੋਲਯੋ ਹੋਇ ਅਧੀਨਾ।
'ਸੁਨੋ ਹੇਤੁ[੫] ਜਿਉਂ ਭਾ ਤਨ ਮੀਨਾ ॥ ੧੨ ॥
ਹੁਤੋ ਕਾਲ ਜਿਹ ਜਨਕ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤਬ ਮੈਂ ਤਪ ਕਿਯ ਕਠਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬਾਰਿ[੬] ਬਿਖੈ ਗਰਲੌਂ[੭] ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢੋ।
ਰਹੋਂ ਸਥਿਰ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਗਾਢੋ ॥ ੧੩ ॥
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਯ ਜਨਕ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਮੁਝੈ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
-ਤਪ ਤੈਂ ਕਠਨ ਕੀਨ ਭਾ ਪੂਰਾ।
ਅਬ ਤਜਿ, ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਮਮ ਰੂਰਾ ॥ ੧੪ ॥
ਜਹਿਂ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਹੋਤਿ ਸਮਾਜਾ।
ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਤਹਾਂ ਸ਼ੁਭ ਕਾਜਾ*।
ਮਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਯਾਨ ਤਹਾਂ ਹੀ।
ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਸੰਸੈ ਨਾਂਹੀ- ॥ ੧੫ ॥

---

[੧]ਇਸ ਦੀ ਜਾਤ ਦਾ ਨਾਂ 'ਤਿਮ'।
[੨]ਨਿਗਲ ਜਾਏ ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ।
[੩]ਮੱਛ ਦੇ।
[4]ਬਹੁਤ।
[5]ਕਾਰਨ।
[6]ਜਲ।
[7]ਗਲ ਤਕ।
*ਹਠ ਦੇ ਤਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਹਠੀ ਤਪੀ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਹੰਕਾਰ ਮਰਦਾ ਤੇ ਮਨ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਮੈਂ ਕਰੀ, ਕਹਜੋ ਬਚਨ ਤਿਨ ਸੰਗ।
-ਏਕ ਬਰਖ ਔਰੈ ਕਰੌਂ ਪੁਨ ਪੂਰਨ[1] ਬਿਨ ਭੰਗ[2]- ॥ ੧੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲਜੋ ਬਚਨ ਬਿਦੇਹੂ[3]।
-ਨੀਕੋ[+] ਬਚਨ ਨ ਮਾਨਜੋ ਕੇਹੂ।
ਯਾ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਜਲ ਜੀਵ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਲ ਮੈਂ ਰਹਹੁ ਸਦੀਵ ਬਿਸ਼ਾਲਾ[4++]- ॥ ੧੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨ ਡਰਜੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਸ੍ਰਾਪ ਅੰਤ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਤਾਂਹੀ।
-ਬਨਿ ਕੈ ਬਨ[5] ਕੋ ਜੀਵ ਬਹੋਰੀ।
ਹੋਇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮੁਕਤਿ ਕਬ ਮੋਰੀ?- ॥ ੧੮ ॥
ਬੋਲਜੋ ਜਨਕ -ਆਇ ਕਲਿ ਕਾਲਾ।
ਤਬ ਧਰਿ ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤਿਨ ਕੇ ਚਰਨ ਛੁਹੈਂ ਜਬ ਆਈ।
ਤਬ ਇਹ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਸ਼ ਹ੍ਵੈ ਜਾਈ- ॥ ੧੯ ॥
ਬੂਝਜੋ ਜਨਕ[6], -ਲਖੋਂ ਮੈਂ ਕੈਸੇ?।
ਭੇਦ ਸਰਬ ਸਮਝਾਵਹੁ ਤੈਸੇ-।
[7]-ਸੁਨਹੁ ਮੁਨੀ! ਜਬ ਮਿਲਿ ਹੈ ਆਈ।
ਚਰਨ ਛੁਵਤਿ ਸੁਧ ਹ੍ਵੈ ਤੁਝ ਤਾਈਂ ॥ ੨੦ ॥
ਮੁਕਤਿ ਕਰਹਿ ਪੁਨ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ-।
ਸੋ ਤੁਮ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।
ਅਬ ਉਧਾਰ ਮੇਰਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ।
ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਰਖੀਜੈ' ॥ ੨੧ ॥

---

[1]ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ (ਤਪ)।
[2]ਵਿਘਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
[3]ਜਨਕ।
[+]ਪਾ:-ਕੀਨੋ।
[4]ਬਹੁਤ (ਚਿਰ)।
[++]ਜਲ ਆਦਿ ਵਿਚ ਤਪ ਤਾਪਨ ਦਾ ਫਲ ਡੱਡੂ ਮੱਛੀਆਂ ਬਣਨਾ ਦੱਸਿਆ ਨੇ, ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਕੀਰਤਨ, ਨਾਮ, ਸ਼ੁਭ ਆਚਰਨ ਏਹੀ ਸਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਕਾਰੀ ਹੈ।
[5]ਜਲ। ਸੰਸ:, ਵਨੰ]।
ਪਾ:-ਰਹੁ ਸਦੀਵ ਚਿਰਕਾਲਾ।
[6]ਜਨਕ ਤੋਂ।
[7]ਜਨਕ ਬੋਲਿਆ।

ਤਿਹ ਕੇ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਬੋਲੇ ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।
'ਅਸ਼ਟੰ ਜਾਮ ਆਰਬਲ ਤੇਰੀ।
ਪੁਨ ਛੂਟਹਿ ਝਖ ਦੇਹਿ ਬਡੇਰੀ ॥ ੨੨ ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਹੁ ਤਬ ਤਾਈਂ।
ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਹਮ ਜਾਈ'।
ਅਸ਼ਟ ਪਹਿਰ ਤਿਨ ਕਿਯ ਜਬਿ ਜਾਪੂ*।
ਛੂਟਯੋ ਬਹੁਰ ਦੀਨ ਜੋ ਸ੍ਰਾਪੂ ॥ ੨੩ ॥
ਝਖ ਤਨ ਤਜਿ ਕੈ ਸੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਭਯੋ ਚਤੁਰਭੁਜ ਰੂਪ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ, ਬਰਨ[1] ਜਿਹ ਸ਼ਜਾਮੂ।
ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ ਦੁਤਿਯ ਜਨੁ ਕਾਮੂ[2] ॥ ੨੪ ॥
ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰਯੋ।
'ਜੈ ਜੈ ਸਤਿਗੁਰੂ' ਬਚਨ ਉਚਾਰਯੋ[3]।
ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਪਹੁੰਚੇ ਲੰਕਾ+ ਕੇਰ ਸਮੀਪਾ ॥ ੨੫ ॥ {ਲੰਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਫਿਰਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਹਿਂ ਦੀਰਘ ਦਾਨੋ[4]।

---

*ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸੀ ਨੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹ ਸਰਾਪ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਕੱਟ ਕੇ ਕਲਜਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਤਪ ਨੇ ਹਉਮੈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਹਉਮੈ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਸੁਮਤਿ ਦਿੱਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਨਾਮ ਨੇ ਕੱਲਜਾਨ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਕਵਿ ਜੀ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ।

[1]ਰੰਗ।

[2]ਮਾਨੋਂ ਦੂਜਾ ਕਾਮਦੇਵ।

[3]'ਜੈ ਹੋ, ਜੈ ਹੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ' (ਮੱਛ ਨੇ) ਆਖਿਆ।

+ਕੁਝਕੁ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਕਿ ਰਾਵਣ ਵਾਲੀ ਲੰਕਾ ਓਹ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸੈਲੂਨ ਜਾਂ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਪੂਆ ਵਿਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮਲਾਇਆ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਰਾਵਣ ਵਾਲੀ ਲੰਕਾ ਸੀ, ਸਮਾਟਰਾ ਵਿਚ 'ਸੋਨੀ ਲੰਕਸ਼ਾ' (ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ) ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਬੀ ਹੈ। ਇਸ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਰਾਮਚੰਦਰ ਤੇ ਲਛਮਣ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਦੀਵਾਰਾਂ ਤੇ ਅੰਕਤ ਚਿਤ੍ਰ ਵੀ ਮਿਲੇ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ। ਜਾਵਾ ਤੇ ਸਮਾਟਰਾ ਟਾਪੂ ਦੇ ਲਾਗੇ ਫਲੋਰੰਸ ਦੇ ਟਾਪੂ ਵਿਚ 'ਰਕ' ਨਾਮ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ ਹੁਣ ਤਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਰਕ' ਨਾਮ ਰਾਕਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ।

ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਲੰਕਾ ਨੂੰ 'ਮਲਾ ਦੋ ਦੀਪ' (ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜ ਕਲ ਮਲਾਇਆ ਦੀਪ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿਚ ਮਲਜ ਨਾਮ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਈ ਕਈ ਅਜੇਹੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਸੈਨਾਂ ਪਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

[4]ਵੱਡੇ ਦੈਂਤ।

ਗਿਰ ਕੱਜਲ[1] ਕੇ ਬਿਚਰਤਿ[2] ਮਾਨੋ।
ਤਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕ ਡਰਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਹੋਇ ਅਧੀਰਜ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥
'ਰਾਖਸ਼ ਗਹੈਂ' ਆਨਿ ਹਮ ਤਾਈਂ।
ਭੱਖਜਨ[3] ਕਰੈਂ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈਂ।
ਇਨ ਸਮੀਪ ਨਹਿਂ ਚਲਹੁ ਗੁਸਾਈਂ!।
ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਹੁ ਜਾਈ' ॥ ੨੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤਾ।
'ਪਢਤਿ ਸੁਨਤਿ ਰਹਿਤਾ ਤੂੰ ਨੀਤਾ।
ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਏਕ ਨਹਿਂ ਆਯੋ।
ਮਹਾ ਮੋਹ ਮੈਂ ਮਨ ਬਿਰਮਾਯੋ[4] ॥ ੨੮ ॥
ਲਗਾ ਭੂਤ ਤੁਝ ਤਨ ਅਭਿਮਾਨਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਮਨ ਨਹਿਂ ਭਰਮ ਮਿਟਾਨਾ।
ਜਿਹ ਕੋ ਭੂਤ ਲਗਤਿ ਹੈ ਆਇ।
ਸੋ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਦੇਤਿ ਭੁਲਾਇ ॥ ੨੯ ॥
ਆਪ ਭੂਤਨਾ ਹੋਵਤਿ ਸੋਊ।
ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਝਾਰੈ ਜੋ ਕੋਊ।
ਨਿਕਸਹਿ ਭੂਤ ਵਹਿਰ, ਸੁਧ ਜਾਨਹਿ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਤਬਹਿ ਪਛਾਨਹਿ ॥ ੩੦ ॥
ਜਬ ਲਗ ਭੂਤ ਲਗੈ, ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ।
ਨਿਕਸਹਿ ਵਹਿਰ, ਅਨੰਦ ਸਮਾਵਹਿ।
ਤਨਹੰਤਾ[5] ਤੁਝ ਲਾਗਜੋ ਭੂਤੰ। {ਦੇਹਹੰਤਾ ਦਾ ਭੂਤਨਾ}
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਭੂਲਜੋ ਅਤਿਪੂਤੰ[6] ॥ ੩੧ ॥
ਮੰਤਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਜਾਨਾ!।
ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਮਿਟਹਹਿ ਤਨ ਮਾਨਾ[7]।

---

[1]ਸੁਰਮੇ ਦੇ ਪਹਾੜ।
[2]ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ।
[3]ਖਾ ਲੈਣਗੇ।
[4]ਭੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।
[5]ਤਨ ਦੀ ਹਉਮੈਂ।
[6]ਬੜਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਨਿਜ ਸਰੂਪ)।
[7]ਤਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ।

ਤਨ ਹੰਤਾ[੧] ਜਬ ਸਰਬ ਗਵਾਈ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਗਯੋ[*] ਲਖਾਈ[੨] ॥ ੩੨ ॥
ਤਬ ਹੀ ਪਾਵਹਿ ਮੁਕਤਿ ਅਨੰਦਾ।
ਬੰਧਨ ਡਾਰਿ ਮਿਟੈ ਜਮ ਫੰਧਾ।
ਜੈਸੇ ਸਾਂਪ ਕੰਚੁਕੀ[੩] ਡਾਰੈ।
ਤਿਉਂ ਹਟਿ ਕੈ ਨਹਿਂ ਬਹੁਰ ਸੰਭਾਰੈ ॥ ੩੩ ॥
ਤਨ ਕੋ ਮੋਹ ਨ ਕਬ ਹੀ ਲਹਿਹੀ[੪]।
ਮ੍ਰਿਤੁ[੫] ਕਿਧੌਂ[੬] ਜੀਵਤ ਬਹੁ ਰਹਿ ਹੀ[੭]।
ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਨਿਤ ਲਖਹਿ ਸਰੀਰਾ।
ਨਹੀਂ ਕਦਾਚਿਤ ਮਾਨਹਿਂ ਪੀਰਾ' ॥ ੩੪ ॥
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।
'ਸਭਿ ਸ਼ੁਭ ਯੋਗ ਆਪ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਮਮ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਇ ਤੁਮ ਜਬ ਹੀ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿ ਸਕ ਹੌਂ ਤਬ ਹੀ' ॥ ੩੫ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਜਹਿਂਵਾ।
ਦੋਇ ਦੈਂਤ ਆਏ ਚਲਿ ਤਹਿਂਵਾ।
ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਐਸੇ।
'ਕਿਹਤੇ ਆਏ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਬੈਸੇ?' ॥ ੩੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ, ' ਦੂਤ! ਹਮ ਰਾਮੂ।
ਮਿਲਨ ਬਿਭੀਖਨ ਕੋ ਹੈ ਕਾਮੂ । (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਕੈ ਆਵਹਿ ਪਾਸੂ।
ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਤਬ, ਨਹਿਂ ਜਾਇਂ ਅਵਾਸੂ[੮]' ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਸੁਰ[੯] ਸੁਨਤਿ ਗਮਨੇ ਨਗਰ, ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੋ ਸੁਧ ਦੀਨ।

---

[1]ਤਨ ਦੀ ਹਉਮੈਂ।
[*]ਪਾ:-ਕੇ ਭਯੋ।
[2]ਪਛਾਣ ਹੋ ਗਿਆ।
[3]ਕੁੰਜ।
[4]ਲੈਂਦਾ।
[5]ਮਰ ਜਾਵੇ।
[6]ਭਾਵੇਂ।
[7]ਜੀਂਵਦਾ ਰਹੇ ਬਹੁਤ।
[8]ਘਰ।
[9]ਦੈਂਤ।

'ਨੀਕੇ ਉਪਬਨ[1] ਕੇ ਬਿਖੈ, ਬੈਠੇ ਮਾਨੁਖ ਤੀਨ ॥ ੩੮ ॥
ਚੌਪਈ: -ਹਮ ਹੈਂ ਰਾਮ, ਦੂਤ!- ਇਉਂ ਕਹਿ ਹੀਂ[2]।
ਸੰਗ ਆਪਕੇ ਮਿਲਨੋ ਚਹਿਹੀਂ'।
ਉਠ੍ਯੋ ਬਿਭੀਖਨ ਕਰਿ ਪਗ ਨੰਗੇ।
ਰਾਖਸ਼ ਚਲੇ ਬਹੁਤ ਤਿਹ ਸੰਗੇ ॥ ੩੯ ॥
ਬਡ ਅਕਾਰ ਗਿਰ ਬਪੁ ਹੈਂ ਜੈਸੇ[3]।
ਨਾਸਾਂ ਕਰਨ ਕੰਦਰਾ ਤੈਸੇ।
ਦੋਨੋ ਰਾਖਸ਼ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕਰਿ ਕੈ। {ਬਿਭੀਖਨ ਮਿਲਾਪ}
ਆਯੋ ਨਿਕਟ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੪੦ ॥
ਧਰੀ ਉਪਾਇਨ ਆਗੈ ਨੀਕੀ।
ਬੰਦਨ ਕਿਯ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਜੀ ਕੀ।
'ਰਾਮ ਨਾਮ' ਕਹਿ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ।
ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੪੧ ॥
ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ 'ਸੁਨਹੁ ਲੰਕੇਸ਼ਾ!।
ਭਯੋ ਬਿਰਹ ਚਿਰ ਕਾਲ ਰਘ੍ਵੇਸ਼ਾ।
ਮੇਲਿ ਫੇਰ ਕੀਨੋ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?।
ਮਹਾਂ ਭਗਤ ਤੂੰ ਦੈਂਤਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੪੨ ॥
ਲਖੇ ਬਿਭੀਖਨ ਸੰਤ ਸੁ ਪੂਰੇ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਚ ਰੂਰੇ।
'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ! ਜਬ ਕਾ ਮੈਂ ਬਿਛੁਰਾ।
ਤਬ ਕਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਉਰ ਧਰਾ ॥ ੪੩ ॥
ਨਹਿਂ ਬਿਛੁਰ੍ਯੋ ਮੈਂ ਜਾਨਹੁਂ ਤਿਨ ਕੋ।
ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਨਾਮ ਬਸਤਿ ਨਿਤ ਜਿਨ ਕੋ।
ਹਿਰਦੈ ਧਰਿ ਕੈ ਧ੍ਯਾਨ ਮੁਕੰਦਾ।
ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹੌਂ ਮਗਨ ਅਨੰਦਾ ॥ ੪੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੇਲਿ ਸਰੀਰਨ ਕੋ ਬਨ੍ਯੋ, ਬਿਛੁਰਨ ਹੈ ਇਨ ਅੰਤ।
ਮਿਲੇ, ਨ ਬਿਛੁਰਹਿਂ ਸੇ ਸਦਾ; ਜਿਨ ਉਰ ਨਾਮ ਸੁ ਮੰਤ[4] ॥ ੪੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਲੰਕ ਚਢਿ ਆਯੋ।

---

[1]ਬਾਗ।
[2]ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਰਾਮ, ਹੇ ਦੂਤ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਅ) ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਰਾਮ ਦੂਤ, ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[3]ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਜਿਵੇਂ ਪਹਾੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[4]ਨਾਮ ਰੂਪ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੰਤ੍ਰ।

ਦਸ ਸਿਰ ਕੋ ਮੈਂ ਤਬ ਸਮਝਾਯੋ।
-ਸੀਤਾ ਦੇਇ ਮਿਲਹੁ ਰਘੁਨਾਥੰ।
ਰਾਜ ਕਰੋ ਬੈਠੇ ਸੁਖ ਸਾਥੰ- ॥ ੪੬ ॥
ਕਰਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਤਿਨ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ।
ਕੀਨ ਅਨਾਦਰ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।
ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿ ਤਬ ਹੀ।
ਦਹਿਦਿਸ਼ ਦੀਨ ਭਯੋ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ ॥ ੪੭ ॥
ਰਾਮ ਚੰਦ ਕੀ ਤੱਕੀ ਸ਼ਰਨਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਭਯੋ ਰਿਦੈ ਅਸ ਫੁਰਨਾ।
-ਗਢ ਲੰਕਾ ਕੋ ਮਾਰਹਿਂ ਜਬ ਹੀ।
ਬਿਜੈ[1] ਹੋਇ ਰਘੁਪਤਿ ਕੀ ਤਬ ਹੀ ॥ ੪੮ ॥
ਮੁਝੈ ਰਾਜ ਦੇਂ ਲੰਕ ਸਮੇਤਾ-।
ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਚਲਯੋ ਨਿਕੇਤਾ।
ਗਮਨਯੋ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਅਨਾਥਾ।
ਜਾਇ ਦਰਸ ਦੇਖਯੋ ਰਘੁਨਾਥਾ ॥ ੪੯ ॥
ਰਾਜ ਚਾਹਿ[2] ਤਿਹ ਛਿਨ[*] ਮਿਟ ਗਈ।
ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਭਈ।
ਰਾਜ ਬਡੋ ਦੁਖ ਸਾਗਰ ਹੇਰਾ।
ਜਗਤ ਧੰਧ ਕੋ ਗਰਤ[3] ਬਡੇਰਾ ॥ ੫੦ ॥
ਅਵਲੋਕੇ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਨਿਹਕਾਮੂ[4]।
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਚਰਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੂ।
ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਤਰਯਾਮੀ[5]।
ਪੂਰਬ ਫੁਰਨਾ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥ ੫੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ -ਆਉ ਬੈਠਿ ਲੰਕੇਸ਼!-।
ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਕਰ ਬੰਦਿ ਮੈਂ -ਚਾਹਿ ਨ ਰਾਜ ਸੁ ਦੇਸ਼- ॥ ੫੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਪਤਿ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ।

---

[1]ਫਤੇ।
[2]ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਛਾ।
[*]ਪਾ:-ਘਟ।
[3]ਟੋਇਆ।
[4]ਕਾਮਨਾ ਰਹਤ।
[5]ਭਾਵ ਰਾਮਚੰਦ ਜੀ।

-ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਤੂੰ ਜਬੈ ਪਧਾਰਾ।
ਤਬੈ ਕਾਮਨਾ ਰਿਦੈ ਉਠਾਈ।
ਲੰਕਾ ਦੇਹਿਂ ਰਾਮ ਮੁਝ ਤਾਈਂ ॥ ੫੩ ॥
ਬਿਰਦ[1] ਹਮਾਰਾ ਜਾਨਹੁ ਐਸਾ।
ਤ ੋਸੋਂ ਕਹੌਂ ਬਿਭੀਖਨ ਤੈਸਾ।
ਧਾਰਿ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਜੱਗਜਾਸੀ।
ਘਰ ਤਜਿ ਆਵਤਿ ਹੈ ਮੁਝ ਪਾਸੀ ॥ ੫੪ ॥
ਕਰੌਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਬ ਪੂਰੀ।
ਪੁਨ ਦਿਉਂ ਪਦਵੀ ਕੈਵਲ[2] ਰੂਰੀ[3]-।
ਹੈਂ ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਉਦਾਰਾ।
ਅਸ਼ਟ ਪਹਿਰ ਜਿਨ ਨਾਮ ਅਧਾਰਾ[4]' ॥ ੫੫ ॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿਂ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ।
'ਧੰਨ ਬਿਭੀਖਨ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਚਿਰੰਜੀਵ ਪਦਵੀ ਤੈਂ ਪਾਈ।
ਮਨ ਕੀ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਲਿਵਲਾਈ ॥ ੫੬ ॥
ਡਰਤਿ ਰਹਤਿ ਰਾਖਸ਼ ਭੈ ਤੇਰੇ।
ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਭਏ ਸਭਿ ਚੇਰੇ।
ਕਾਹੁ ਨ ਕਰੈ ਦੁਖਾਉਨ ਕੋਈ[5]।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਈ' ॥ ੫੭ ॥
ਸੁਨਤਿ ਬਿਭੀਖਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਬੇਮੁਖ ਦੈਤ ਰਾਮ ਸਭਿ ਮਾਰੇ।
ਦੈ ਕੈ ਰਾਜ ਅਜੁੱਧਜਾ ਗਏ।
ਮਮ ਸਮੇਤ ਬਾਂਦਰ ਦਲ ਲਏ ॥ ੫੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਮੋ ਕੋ ਤਬਹਿ, ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਇ।
-ਨਮਿਤ ਮਾਤ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ਧਰਿ, ਈਸ਼ੁਰ ਧਰਨੀ[6] ਆਇ ॥ ੫੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਾਰਜ ਕਰਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸੁ ਜਾਵਹਿਂ।

---

[1]ਧਰਮ।
[2]ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਪਦਵੀ।
[3]ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਪਦਵੀ।
[4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਆਧਾਰ ਹੈ।
[5]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
[6]ਧਰਤੀ ਤੇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਨ ਪਢਿ ਸੁਨਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ।
ਹੈਂ ਅਵਤਾਰ ਸੰਤ ਨਿਤ ਮੇਰੇ।
ਤਿਨ ਮਿਲਾਪ ਅਘ ਜਾਹਿਂ ਘਨੇਰੇ ॥ ੬੦ ॥
ਸੰਤ ਮੋਹਿ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ-।
ਐਸੇ ਰਾਮ ਕਹਾ ਦੁਖ ਖੋਊ।
ਸੋ ਤੁਮ ਸੰਤ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ।
ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਸਮਝਾਈ ॥ ੬੧ ॥
ਰਘੁਬਰ ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨੌਂ।
ਈਸ਼ੁਰ ਏਕ ਸਮਾਨ ਪਛਾਨੌਂ*'।
ਬਿਨੈ ਸਨੀ[1] ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਬਾਨੀ।
ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੬੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਂਧਿਓ ਸੇਤੁ ਬਿਧਾਤੈ ॥ ਲੰਕਾ ਲੂਟੀ ਦੈਤ ਸੰਤਾਪੈ ॥
ਰਾਮਚੰਦਿ ਮਾਰਿਓ ਅਹਿ ਰਾਵਣੁ ॥ ਭੇਦੁ ਬਭੀਖਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚਾਇਣੁ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਇਰਿ ਪਾਹਣ ਤਾਰੇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਉਧਾਰੇ ॥੪੦॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਭਨੈ, 'ਬਿਭੀਖਨ! ਸੁਨੀਏ।
ਆਗੈ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਗੁਨੀਏ।
ਭੇਦ ਆਇ ਦੀਨੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੂ।
ਰਾਵਨ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਸਭਿਕਾਮੂ ॥ ੬੩ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦ ਰਾਮ ਬੀਚਾਰੇ।
ਸਿੰਧ ਬਿਖੈ ਪਾਹਨ ਬਡ ਤਾਰੇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਵਡੋ।
ਤੇਤੀ ਕੋਟ ਸੁਰਨ ਕੋ[2] ਛਡੋ[3]* ॥ ੬੪ ॥

---

*ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਗਤਾਂ-ਬਿਭੀਖਨ ਤੇ ਹਨੂਮਾਨ-ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਤੁੱਲ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਰੀ ਜਿੱਤ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੁੱਲ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਬਲ ਸਰੂਪ ਦੀ ਇਸ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਬਿਜੈ ਹੈ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਹੋਰ ਵਡਿਆਈ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ-ਅੰਕ ੬੫ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

[1]ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੀ।

[2]ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ।

[3]ਛੁੜਾਇਆ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਿਦੈ ਬੀਚਾਰੋ।
ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮਾਰੋ ਧਾਰੋ।
ਸੁਪਨ ਸਮਾਨ ਜਗਤ ਕੋ ਜਾਨੋ।
ਏਕ ਆਤਮਾ ਸਰਬ ਪਛਾਨੋ ॥ ੬੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰੋ, ਸੁਖ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨ।
ਨੀਕੋ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਮਹਾਂ ਅਘੀ ਗਤਿ ਦੈਨ[1]' ॥ ੬੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੋਲਿ ਉਠਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਸੁਨਯੋ ਸੁ ਰਹੈ ਇਹਾਂ ਹਨੁਮਾਨਾ।
ਤਿਸਹਿ ਦਿਖਾਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ! ਅਬ ਹੀ'।
ਸੁਨਤਿ ਬਿਭੀਖਨ ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਹੀ ॥ ੬੭ ॥
ਰਾਵਨ ਕੋਸਲ[2] ਜਹਾਂ ਮਹਾਨਾਂ।
ਅਬ ਬੈਠਯੋ ਤਿਹ ਠਾਂ ਹਨੁਮਾਨਾ।
ਬਿਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀ।
ਆਇਸੁ ਅਪਰ[3] ਨ ਕਿਹ ਸਿਰ ਧਰਿਹੀ' ॥ ੬੮ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ, 'ਹਮ ਰਾਮ ਸਰੂਪਾ[+]।
ਯੁਤ ਸੀਤਾ ਕੇ ਧਰਹਿਂ ਅਨੂਪਾ।
ਤਿਹ ਬੁਲਾਇ ਕੇ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ।
ਪੁਨ ਹਮ ਆਵਨ ਹੋਇ ਕਦਾਈ' ॥ ੬੯ ॥
ਤਬ ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਤਹਾਂ ਪਠਾਯੋ।
ਗਇਓ ਨਿਕਟਿ ਇਉਂ ਬੈਨ ਸੁਨਾਯੋ।
'ਵਹਿਰ ਲੰਕ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਸੁਹਾਵਤਿ।

---

*ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅੰਕ ੬੨ ਤੋਂ ਮਗਰਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫਬਦਾ ਢੁਕਦਾ। ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਇਹ ਕੁਛ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਮੂਲ ਅਰਥ ਗਜਾਨੀ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪੁਲ ਬੱਧਾ, ਅਵਿੱਦਯਾ ਅਹੰਤਾ ਰੂਪੀ ਲੰਕਾ ਲੁਟੀ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪੀ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਪ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਕੇ ਮਾਰਿਆ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਰਾਵਣ, ਇਹ ਭੇਦ ਸਾਰਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਬਿਭੀਖਣ ਨੇ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਪੱਥਰਾਂ ਵਤ ਭਾਰੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਭਾਵ ਕਈ ਉਧਾਰ ਦਿੱਤੇ ਯਾ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਤੋਂ (ਤੀਸ) ਅਧਿਕ ਜੀਵ ਤਾਰੇ।

[1]ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

[2]ਰਾਵਣ ਦੀ ਚਿਖਾ।

[3]ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ।

[+]ਇਹ ਬੀ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਉਹੋ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਦੱਸਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਕਿ ਹਨੂਮਾਨ ਜੈਸੇ ਦ੍ਰਿੜ ਤੇ ਅਨਿੰਨ ਰਾਮ ਭਗਤ ਤੋਂ ਬੀ ਮੱਥਾ ਟਿਕਵਾਯਾ ਅਰ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ।

ਸੀਤਾ ਯੁਤ ਸੋ ਤੁਝੈ ਬੁਲਾਵਤਿ ॥ ੨੦ ॥
ਨਿਕਟ[1] ਬਿਭੀਖਨ ਗਯੋ ਅਗਾਰੀ[2]।
ਮੈਂ ਆਯੋ ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਧ ਕਾਰੀ[3]'।
ਸੁਨਤਿ ਚੌਂਪ ਕਰਿਕੈ ਹਨੁਮਾਨਾਂ। {ਹਨੂਮਾਨ ਮਿਲਾਪ}
ਚਲੵੋ ਸੰਗ ਹਿਰਦੈ ਹਰਖਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥
ਰਘੁਬਰੁ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਪੁ[4] ਧਰਾ।
ਮੈ[5] ਤਿਹ ਛਿਨ ਲਛਮਨ ਤਨ ਕਰਾ।
ਸੀਤਾ ਬੇਖ ਕੀਨ ਮਰਦਾਨਾ।
ਚਲਿ ਆਇਓ ਤਿਹ ਠਾਂ ਹਨੁਮਾਨਾ ॥ ੨੨ ॥
ਗਿਰ ਕੰਚਨ[6] ਸਮ ਦੇਹਿ ਕਰਾਲਾ[7]।
ਕਾਂਧੇ ਧਾਰੀ ਗੁਰਜ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕੀਨ ਬੰਦਨਾਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ।
ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਉਰ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦਾ ॥ ੨੩ ॥
ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ ਭਰਿ ਕੈ।
ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਲਕਾਵਨ[8] ਕਰਿ ਕੈ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
'ਸੁਨੋ ਬੈਨ ਹਮਰੇ ਹਨੁਮਾਨਾ! ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਰਬ ਬਿਆਪੀ ਮੋਹਿ ਕੋ, ਜਬ ਜਾਨਹਿਂ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਸਦਾ ਮਿਲੵੋ ਹਮ ਸੋਂ ਰਹੈਂ, ਬਿਛੁਰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਬ ਨਾਂਹਿ*' ॥ ੨੫ ॥

---

[1](ਰਾਮ ਜੀ) ਪਾਸ।
[2]ਅਗੇ ਹੀ।
[3]ਖਬਰ ਦੇਣ।
[4]ਸਰੀਰ।
[5]ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੇ।
[6]ਸੋਨੇ ਦਾ ਪਹਾੜ।
[7]ਭਯਾਨਕ।
[8]ਲੂੰ ਖੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

* ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ-ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਬੁੱਧੀ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦੀ ਮੱਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਬਯਾਪਕ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਖ, ਸੀਤਾ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਸਮਝ, ਬਾਂਦਰ ਦੇਵਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਸਭ ਸੀਤਾ ਨੇ ਰਚੇ ਹਨ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸਭ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਰ ਬਯਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ। ਰਾਮ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉੱਠਕੇ ਵਯਾਪਕ ਰਾਮ ਵੇਖ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਦਰਸਾਈ ਹੈ:-

ਸਲੋਕ ਮ. ੧ ॥ ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰੁ ਰੋਆਇਆ ॥
ਪਰਸਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥
ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥

ਚੌਪਈ: ਦੇਖਤਿ ਹੋ ਜਿਤਨੇ ਤਨੁ ਸਾਰੇ।
ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਸੀਤਾ ਇਹ ਧਾਰੇ।
ਸੋ ਸੀਤਾ[੧] ਪੁਨ ਧਰਿ ਰਘੁਬੀਰੂ।
ਸੋ ਲਖਮਨ ਕੋ ਬਨੀ ਸਰੀਰੂ ॥ ੭੬ ॥
ਸਭਿ ਬਾਂਦਰ ਦਲ ਸੋਊ ਜਾਨਹੁ।
ਬਾਲੀ ਜਾਮਵੰਤ ਪਹਿਚਾਨਹੁ।
ਅੰਗਦ ਔਰ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਸੁ ਸੀਤਾ।
ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਤਾ ॥ ੭੭ ॥
ਰਾਵਨ ਆਦਿ ਬਿਭੀਖਨ ਸਭਿ ਹੀ।
ਤਨ ਸੀਤਾ ਧਾਰਤਿ ਲਖਿ ਅਬ ਹੀ।
ਬਿਨ ਸੀਤਾ ਕੇ ਕਹੂੰ ਨ ਔਰਾ।
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜੁ ਆਵਤਿ ਸੋ ਸਭਿ ਠੌਰਾ ॥ ੭੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੋ ਸੀਤਾ ਸਭਿ ਜਗ ਭਈ, ਸੱਤਜਾ ਲੇ ਕਰਿ ਰਾਮ।
ਉਪਜਾਵਤਿ ਸਭਿ ਜਗਤ ਕੋ, ਪੁਨ ਪਾਲਤਿ ਸੁਖ ਧਾਮ ॥ ੭੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੋ ਸੀਤਾ ਪੁਨ ਕਰਤਿ ਸੰਘਾਰਾ[੨]।
ਸੱਤਜਾ ਪਾਇ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਕਾਰਾ।
ਰਾਮ ਬਿਆਪਕ ਸਭਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਬਿਨ ਬਜਾਪਕ ਕੋਊ ਘਟ ਨਾਂਹੀ ॥ ੮੦ ॥
ਯਾ ਤੇ ਸੀਤਾ ਹੈ ਯਾ ਰਾਮ।
ਨਹਿਂ ਤੀਸਰ ਕੋ ਚੀਨਹੁ ਨਾਮ'।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਨੁਮਾਨਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਾਨਾ ॥ ੮੧ ॥

ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ ॥
ਜਿਨ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਡਉਰੂ ਵਾਇ ॥ ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਵ ਭਏ ਮਜੂਰ ॥
ਜਿਨਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥ ਰੋਵੇ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥
ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥ ਰੋਵਹਿ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ ॥
ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਮਤੁ ਲਾਗੈ ਭੀੜ ॥ ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ॥
ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ ॥ ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥
ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ ॥ ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥
ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ]

[1]ਸੀਤਾ ਨੇ ਹੀ (ਸੀਤਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਾਇਆ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ)।
[2]ਨਾਸ਼।

'ਸੱਤਜ ਸੱਤਜ[1] ਤੁਮ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਰਖਹੁ ਰਘੁਰਾਈ[2]'।
ਰਾਮ ਬੇਖ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਾ।
'ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵਤਿ ਜਹਾਂ ॥ ੯੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਤਹਾਂ ਬਸਤਿ ਹੌਂ ਮੈਂ ਸਦਾ, ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਜਾਇ।
ਨਿਕਟਿ ਰਹਿਨ ਫਲ ਹੋਤਿ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਨ ਲਾਇ ॥ ੯੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ ਜਹਿਂ ਤੇ ਆਇਓ'।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਹਨੁਮਾਨੁ ਸਿਧਾਇਓ।
ਜਹਿਂ ਰਾਵਨ ਕੀ ਚਿਖਾ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁਂਚਜੋ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੯੪ ॥
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਹੋਇ।
ਦੂਸਰ ਤਨ ਧਰਿ ਸੁਨਿ ਹੈ ਸੋਇ*।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀਨੋ।
ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਭੇ ਤਿਉਂ ਤੀਨੋ ॥ ੯੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬਿਦਾ ਬਿਭੀਖਨ ਤੇ ਭਏ, ਚਲੇ ਅਪਰ ਅਸਥਾਨ।
ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ, ਪੂਰਨ ਧਜਾਇ ਪਛਾਨ ॥ ੯੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਲੰਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਦਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧੮ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਇਹ ਫਿਕਰਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਟਾਖਜ ਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੇ ਦੂਤ! ਅਸੀਂ ਰਾਮ ਹਾਂ। ਕਈ ਇਥੇ 'ਰਾਮ ਦਾ ਦੂਤ' ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਮ ਦੇ ਦੂਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਘੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੱਬ ਦਾ', ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਰਸੂਲਿ ਅੱਲਾ' ਸ਼ਾਯਦ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਮ ਦਾ ਸਫੀਰ ਹੈ ਕੋਈ। ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਅੰਕ ੬੩, ੬੪, ੬੫ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਭੀਖਨ ਨੂੰ ਤੇਤ਼ੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਤੇ ਇਕ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਿਭੀਖਨ ਅਜੇ ਤਕ ਇਕ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਪਾਰਲੋਕਿਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਸੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਕਾਰ ਕਰਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੂਖਮ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ, ਇਸੇ ਕਿਸੇ ਉਰਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਨੁਮਾਨ ਸੀ, ਜੋ ਅਜੇ ਤਕ ਰਾਵਣ ਦੀ ਚਿਖਾ ਤੇ ਬੈਠਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੭੫ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ-

ਸਰਬ ਬਿਆਪੀ ਮੋਹਿ ਕੋ ਜਬ ਜਾਨਹਿਂ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।

---

[1]ਸੱਚੀ।

[2]ਹੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ!

*ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਰਾਵਣ ਦੀ ਚਿਖਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਉਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਉਂ ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਜਾਇਆ ਕਰ, ਉੱਥੇ ਕੱਲਜਾਨ ਰੂਪ 'ਮੈਂ' ਵਸਦਾ ਹਾਂ। ਗੋਯਾ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਖੁਹਲਕੇ ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਦਾ ਮਿਲਯੋ ਹਮ ਸੋਂ ਰਹੈਂ ਬਿਛੁਰਨ ਹ੍ਵੈ ਕਬ ਨਾਂਹਿ।

ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਕਸਰ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੰਕਾ ਨਾਮੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਹਡ ਚੰਮ ਦੀ ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਬਿਭੀਖਨ ਤੇ ਹਨੂਮਾਨ ਬੈਠੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਰਾਵਣ ਦੀ ਚਿਖਾ ਫਰੋਲਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੇ, ਕਿਸੇ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਚਿਰਜੀਵੀ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਮਾਣ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਸਰ ਸੀ ਸਰਬ ਬਜਾਪੀ ਦੀ, ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਲੱਖਜਤਾ ਦੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਖੰਡ ਝਤੋਲਾ, (ਗ਼ਾਲਬਨ ਧਰਮ ਖੰਡ) ਵਿਚ ਉਹ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਇਹ ਕਸਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਨ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਤਸਰੂਪ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸਦਗਤੀ ਮਿਲੇ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸਨ ਤੇ ਨਕਲੀ ਵਿਚ ਕੀਹ ਰੂਪ ਲੈ ਗਏ, ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀਆਂ ਮੁਥਾਜ ਹਨ।

੧੯. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਪਲਖ, ਸ਼ਾਲਮਲੀ, ਕੁਸ਼, ਕੌਂਚ, ਸ਼ਾਖ ਤੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੀਪ ਗਮਨ]

ਦੋਹਰਾ: ਤਮ ਅੱਗਜਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਨੀ ਦੇਤਿ ਗਜਾਨ ਉਰ ਨੈਨ।
ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਸੁਮਤਿ ਦਾ ਜੈ ਜੈ ਬਸੀਐ ਬੈਨ ॥ ੧ ॥

ਦਾ = ਦੈਣ ਵਾਲੀ। ਸੁਮਤਿ ਦਾ = ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।

ਬੈਨ = ਬਚਨ, ਬਾਣੀ, ਕਾਵ੍ਯ-ਰਚਨਾ

ਅਰਥ: ਹੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ! ਅੱਗਜਾਨ (ਰੂਪੀ) ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ! (ਜੋ) ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਗਜਾਨ (ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦੇਣ ਹਾਰੀ ਹੈਂ (ਅਤੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਜੈ ਹੋ ਜੈ ਹੋ (ਮੇਰੀ) ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਕੇ ਵੱਸ ਜਾਓ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਾਸੀ।
ਰੁਚਿਰ ਕਥਾ ਸੁਣੀਏ ਸੁਖਰਾਸੀ!।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੋਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਸਭਿ ਹੀ ਦੀਪ[1] ਦਿਖਾਉ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨ ॥
ਇਹ ਲਾਲਸ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਦੇਖੌਂ ਸਪਤ ਦੀਪ ਜੋ ਆਹੀ। {ਸੱਤ ਦੀਪ}
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਰੱਥ ਸੁਆਮੀ।
ਜਹਿਂ ਚਾਹਉ ਤਹਿਂ ਕੇ ਤੁਮ ਗਾਮੀ[2]' ॥ ੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
'ਉੱਤਮ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਮਹਾਨਾ।
ਲਖ ਜੋਜਨ ਇਸ ਕੋ ਬਿਸਤਾਰੂ[3]।
ਸਭਿ ਦੀਪਨ ਕੇ ਲਖਹੁ ਮਝਾਰੂ ॥ ੪ ॥
ਇਹ ਕੇ ਬੀਚ ਮੇਰੁ[4] ਗਿਰ ਛਾਜੈ।
ਕਮਲ ਬਿਖੈ ਜਿਉਂ ਕੋਸ਼[5] ਬਿਰਾਜੈ।
ਜੋਜਨ ਲਾਖ ਜਾਨਿਯੇ ਮੇਰੂ।
ਕਛੁ ਛਿਤ ਮੈਂ ਕਛੁ ਊਪਰ ਹੇਰੂ[6] ॥ ੫ ॥
ਤਰੁ ਜਾਮਨ ਤੇ ਜੰਬੂ ਗਾਏ।
ਹੈ ਨਵ ਖੰਡ ਜੁ ਤੁਝੈ ਦਿਖਾਏ।

---

[1]ਜਜ਼ੀਰੇ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੌਰਾਣਕ ਵੰਡ ਮੁਜਬ।
[2]ਜਾਣ ਵਾਲੇ।
[3]ਫੈਲਾਉ।
[4]ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ।
[5]ਡੋਡੀ।
[6]ਦੇਖ।

ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਭਾਰਥ ਖੰਡ ਹੈ ਜੋਊ।
ਧਰਾ ਬੀਚ ਕੀ ਜਾਨਉ ਸੋਊ[1] ॥ ੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੁੰਨਜ ਜੱਗਜ ਤਪ ਕਰਿ ਬਡੇ, ਭਰਥਖੰਡ ਕੇ ਥਾਨ।
ਦੀਪ ਖੰਡ ਅਨ ਜਾਇ ਸੋ, ਭੋਗਹਿਂ ਭੋਗ[2] ਮਹਾਨ ॥ ੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਤੇਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਮੋਰੋਂ ਕੈਸੇ।
ਚਲਹੁ ਦਿਖਾਵਹੁਂ, ਹੈਂ ਉਹ ਜੈਸੇ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ।
ਇਸ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਰੀ ॥ ੮ ॥
ਲਖ ਜੋਜਨ ਕੋ ਥੋ ਬਿਸਥਾਰਾ।
ਪਾਰ ਗਏ ਨਹਿਂ ਲਾਗੀ ਵਾਰਾ।
ਪਲਖ[3]* ਦੀਪ ਮਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਾਇ। {੧ ਪਲਖ ਦੀਪ}
ਤਰੁ ਪਿਲਖਨ[4] ਤੇ ਨਾਮ ਸਦਾਇ ॥ ੯ ॥
ਅਧਿਕ ਨਰਨ ਕੋ ਰੁਚਿਰ ਸਰੂਪਾ।
ਸੁਖ ਭੋਗਹਿਂ ਨਿਜ ਮਨ ਅਨਰੂਪਾ[5]।
ਬੈਸ[6] ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਬਰਖ ਹਜਾਰੂ।
ਸਮ ਅਮਰਨ[7] ਕੇ ਤਿਨ ਬਿਵਹਾਰੂ ॥ ੧੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਪਤ ਖੰਡ ਤਿਹ ਦੀਪ, ਕੇ ਸਰਿਤਾ ਸਪਤ[8] ਪ੍ਰਵਾਹਿ।
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨੰਦ ਬਹੁ, ਕੰਚਨ[9] ਮੰਦਿਰ ਜਾਂਹਿ ॥ ੧੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਬੈਸੇ ਨਰ ਬਹੁ ਆਏ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।
-ਅਪਰ[10] ਦੀਪ ਕੋ ਸੰਤ ਸਰੂਪਾ-।
ਅਸ ਲਖਿ ਆਨਹਿਂ[1] ਭੇਟ ਅਨੂਪਾ ॥ ੧੨ ॥

---

[1]ਸੋ ਭਾਰਤ ਖੰਡ ਹੀ ਵਿਚਲੀ ਧਰਤੀ ਜਾਣੋ (ਨਵਾਂ ਖੰਡਾਂ ਦੀ)।
[2]ਹੋਰ ਦੀਪਾਂ ਖੰਡਾਂ (ਵਿਚ) ਜਾਕੇ ਸੋ (ਪੁਰਸ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਹਨ।
[3]ਪ੍ਲਕਸ਼ = ਸਤਾਂ ਦੀਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਥੋਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬੀ ਪ੍ਲਕਸ਼ ਰਾਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
*ਪਾ:-ਪਲਾਖ-।
[4]ਪ੍ਲਕਸ਼ = ਰਾਮ ਅੰਜੀਰ, ਪਿੱਪਲ, ਪੀਲੂ ਬ੍ਰਿੱਛ।
[5]ਇਛਾ ਅਨੁਸਾਰ।
[6]ਆਯੂ।
[7]ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ।
[8]ਸੱਤ ਨਦੀਆਂ।
[9]ਸੋਨੇ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ।
[10]ਹੋਰ।

ਮਧੁਰ ਧਰੇ ਫਲ ਰੁਚਿਰ ਅਗਾਰੀ।
ਬੈਠੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਅਚਰਜ ਧਾਰੀ।
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ ਸਿਉਂ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੈ ਆਨੰਦ ਤੁਮਾਰੇ? ॥ ੧੩ ॥
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਦੀਪ ਮਝਾਰਾ।
ਹਮ ਸੋਂ ਕਹੋ ਸਰਬ ਬਿਵਹਾਰਾ।
ਸੁਖ ਦੁਖ ਜੇਤੋ ਹੈ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।
ਸੋਊ ਸੁਨਾਵਹੁ ਕੂਰ ਬਿਹਾਈ[2]' ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਦੀਪ ਕੇ, 'ਹੈ ਸੁਖ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ।
ਤ੍ਰੈ ਦੁਖ ਹੈਂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਬਿਖੈ, ਸੋ ਹਮ ਕਰਹਿਂ ਉਚਾਰ ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਡੋ ਆਪ ਤੇ ਜਿਹ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਤਸਰ[3] ਠਾਨਹਿਂ।
ਲਘੁ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗਰਬ ਉਰ ਧਰਿਹੀਂ।
ਜੋ ਸਮ ਹੋਇ ਸਪਰਧਾ[4] ਕਰਿਹੀਂ ॥ ੧੬ ॥
ਇਨ ਦੁਖ ਤੇ ਹੈਂ ਨਰ ਦੁਖਵੰਤੇ।
ਔਰ ਸਰਬ ਸੁਖ ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤੇ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
'ਬਚਨ ਹਮਾਰੇ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[5] ॥ ੧੭ ॥
ਇਹ ਤੀਨੋ ਦੁਖ ਜਾਇਂ ਪਲਾਈ[6]।
ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਹੈ ਤੁਮ ਤਾਈਂ'।
ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਸਿ ਨਰ ਕਰ ਬੰਦੇ।
'ਦੇਹੁ ਸੀਖ[7] ਜਿਵ ਸਦਾ ਅਨੰਦੇ' ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸਰਬ ਬਿਖੈ ਇਕ ਰਾਮ ਹੈ, ਰਾਮ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿਂ ਕੋਇ।
ਐਸੇ ਜਬ ਉਰ ਮੈਂ ਲਖੋ, ਦ੍ਵੈਤ ਨ ਕਬਹੂੰ ਹੋਇ ॥ ੧੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮਨ ਮਹਿਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਬ ਹੋਊ।

---

[1]ਲਿਆਂਵਦੇ ਹਨ।
[2]ਝੂਠ ਛੱਡਕੇ।
[3]ਈਰਖਾ।
[4]ਬਖੀਲੀ।
[5]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਣਾ ਕਰੋ।
[6]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
[7]ਸਿੱਖਯਾ।

ਤਬ ਪੁਨ ਦੂਖ ਨ ਬਜਾਪੈ ਕੋਊ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਜਪੀਜੈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰ ਤਿਹਾਵਲ ਕੀਜੈ ॥ ੨੦ ॥
ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਿ ਸਿਖਨ ਮੁਖ ਪਾਵਹੁ।
ਤਬ ਦੁਬਿਧਾ ਉਰ ਸਕਲ ਨਸਾਵਹੁ'।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਕੇ*।
ਭਏ ਸਿ ਨਰ ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਕੇ ॥ ੨੧ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ ਰਾਖਯੋ।
ਅੱਗ੍ਰਜ ਗਮਨ ਬਹੁਰ ਅਭਿਲਾਖਯੋ।
ਦ੍ਵੈ ਲਖ ਜੋਜਨ ਦੀਪ[1] ਬਿਸਾਲਾ।
ਉਲੰਘ ਗਏ ਸਗਰੋ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥
ਬਹੁਰੋ ਆਵਾ ਉਦਧਿ[2] ਅਗਾਰੀ।
ਰਸ ਊਖਹਿ[3] ਕੋ ਜੋ ਅਨੁਹਾਰੀ[4]।
ਦ੍ਵੈ ਲਛ[5] ਜੋਜਨ ਕੇਰ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[6]।
ਤਿਹ ਪਰ ਕੀਨ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ ॥ ੨੩ ॥
ਪਗ ਅੰਗੁਸ਼ਟ[7] ਨ ਕਿਹ ਠਾਂ ਭੀਨੋ।
ਚਲੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਹਮ ਭੀ ਤੀਨੋ+।
ਪਾਰ ਕਰਾਰ[8] ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।
ਤਹਿਂ ਪਹੁਂਚੇ ਜਸਪਦ[9] ਜਗਸਾਈਂ ॥ ੨੪ ॥
ਸ਼ਾਲਮਲੀ[10] ਸੋ ਦੀਪ ਸੁਹਾਵਾ। {੨ ਸ਼ਾਲਮਲੀ ਦੀਪ}
ਸਿੰਮਲ ਬ੍ਰਿੱਖ ਨਾਮ ਤੇ ਪਾਵਾ।
ਬੈਠੇ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਜਾਈ।

---

*ਪਾ:-ਕਰਿਕੇ।
[1]ਭਾਵ ਦੇਸ਼।
[2]ਸਮੁੰਦ੍ਰ।
[3]ਗੰਨੇ ਦੇ ਰਸ।
[4]ਵਰਗਾ।
[5]ਦੋ ਲੱਖ।
[6]ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦਾ।
[7]ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ।
+ਪਾ:-ਚਲੇ ਗਏ ਸੁਖ ਸੋਂ ਹਮ ਤੀਨੋਂ।
[8]ਪਾਰਲਾ ਕਿਨਾਰਾ।
[9]ਛੇਤੀ।
[10]ਇਕ ਦੀਪ ਦਾ ਨਾਮ। (ਅ) ਸਿੰਮਲ ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਨਰ ਆਏ ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਤਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੨੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਢਿਗ ਬੈਠਿਹੀ, ਪੁਨ ਨਿਜ ਜਾਹਿਂ ਅਵਾਸ।
'ਆਨ ਦੀਪ ਕੋ ਸੰਤ ਹੈ', ਸੁਧ ਹੋਈ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸ ॥ ੨੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਉੱਤਮ ਬਹੁਤ ਉਪਾਇਨ ਲਯਾਯੋ।
ਆਇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
ਬੈਠਯੋ ਜਬ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਇਹ ਭੇਟ ਰਜਾਨਾ! ॥ ੨੭ ॥
ਕਛੁ ਨ ਹਮਾਰੇ ਆਵਹਿ ਕਾਜੂ।
ਨਾਮ ਨ ਜਪਹੁ ਜਨਮ ਕੋ ਲਾਜੂ'।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਭੂਪ ਉਚਾਰੈ।
'ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਹਮ ਧਾਰੈਂ ॥ ੨੮ ॥
ਤੁਮ ਹੋ ਸੰਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਰੂਪਾ।
ਸਭਿ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਅਨੂਪਾ'।
ਕੀਨਿ ਬਿਨੈ ਬਹੁ ਕਹਿ ਵਡਿਆਈ।
ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਮੁਖ, ਕਰਿ ਕੈ ਸਦਾ ਉਚਾਰਿ।
ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰਹੁ, ਇਤ ਉਤ ਨਿਤ ਸੁਖ ਸਾਰ' ॥ ੩੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਾਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਚ ਜਬ ਹੀ।
ਪਾਹੁਲ ਪਗ ਕੀ ਦੀਨੀ ਤਬ ਹੀ।
ਸਿੱਖ ਭਏ ਬਹੁਤੇ ਨਰ ਆਏ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥ ੩੧ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਗੁਜਾਰੇ।
ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸਦਨ ਰਹੇ ਦੁਖਟਾਰੇ।
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਚਤਰ ਲੱਛ ਜੋਜਨ ਪਰਮਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਿੰਧੁ ਬਾਰਨੀ[1] ਕੋ ਜਹਾਂ, ਦੀਪ ਸਰਸ ਬਿਸਥਾਰ।
ਲੀਨ ਉਡਾਰੀ ਤਹਾਂ ਕੇ, ਗਏ ਉਦਧਿ[2] ਕੇ ਪਾਰ ॥ ੩੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਹੁੰਚੇ ਦੀਪ ਹੁਤੋ ਕੁਸ਼ ਨਾਮੂ।
ਕੁਸ਼ਾ ਬੂਟ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਭਿਰਾਮੂ।

---
[1]ਸਮੁੰਦਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ।
[2]ਸਮੁੰਦਰ।

ਯਾਂ ਤੇ ਕੁਸ਼ ਤਿਹ ਨਾਮ ਕਹੀਜੈ। {੩ ਕੁਸ਼ ਦੀਪ}
ਭੋਗਤਿ ਸੁਖ ਜੇ ਜੰਬੂ[1] ਕੀਜੈ[2] ॥ ੩੪ ॥
ਬੈਠੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਾਇ।
ਨਰ ਸਮੀਪ ਆਏ ਸਮੁਦਾਇ।
ਬਿਸਮਾਏ ਦੇਖੇ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਬੰਦਹਿਂ ਭੇਟਾ ਧਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: -ਅਪਰ ਦੀਪ ਕੋ ਸੰਤ ਇਹੁ, ਸਿੰਧੁ ਲੰਘਿ ਕਰਿ ਆਇ-।
ਅਚਰਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਿ ਕੈ, ਆਨ ਲਗਹਿਂ ਸਭਿ ਪਾਇ ॥ ੩੬ ॥

ਚੌਪਈ: -ਕਲਾਵਾਨ ਸਮਰੱਥ ਮੁਕੰਦਾ।
ਸੰਤ ਰੂਪ ਸਭਿ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਾ-।
ਐਸੇ ਜਾਨਿ ਸੁਨਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ੂ।
ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੂ ॥ ੩੭ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵੈਂ।
'ਸੱਤਿਨਾਮ ਤੇ ਗਤਿ ਹੁਇ ਜਾਵੈ।
ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਾਰੋ।
ਭੋਗ ਲਾਲਸਾ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰੋ ॥ ੩੮ ॥
ਪੂਰਬ[3] ਪੁੰਨ ਬਾਦ[4] ਨਹਿਂ ਖੋਵਹੁ।
ਪਰਮਪਦੰ[5] ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵਹੁ।
ਸੁੱਧ ਆਤਮੇ ਨਾਮ ਜਪੀਜੈ।
ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ, ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੈ ਨਾਮ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲ ਭਏ, ਭਿਗੇ[6] ਭਗਤਿ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੇਵਕ ਭਏ ਬਹੁਤ ਨਰ ਆਏ।
ਪਾਹੁਲ ਪਗ ਲੇਵਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਏ।
ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।
ਚਲੇ ਤਹਾਂ ਤੇ ਲੀਨਿ ਬਿਦਾਈ ॥ ੪੧ ॥

---

[1]ਜੋ ਜੰਬੂ ਵਿਚ।
[2]ਕਰੀਦੇ ਹਨ (ਪੁੰਨ)।
[3]ਪਿਛਲੇ।
[4]ਵਿਅਰਥ।
[5]ਮੁਕਤੀ।
[6]ਭਿੱਜ ਗਏ।

ਅਸ਼ਟ ਲੱਛ ਜੋਜਨ ਪਰਮਾਨਾ।
ਉਲੰਘ ਗਏ ਸਭਿ ਮਯਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਆਵਾ ਸਾਗਰ ਘ੍ਰਿੱਤ[1] ਅਗਾਰੇ।
ਦੀਪ ਸਮਾਨ[2] ਤਾਂਹਿ ਬਿਸਤਾਰੇ ॥ ੪੨ ॥
ਤਿਹ ਪਰ ਗਮਨੇ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ।
ਸਗਰੋ ਉਲੰਘ ਗਏ ਤਤਕਾਲਾ।
ਜਾਵਤਿ ਨਗਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਏਕੂ।
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਜਲਧਿ[3] ਬਿਬੇਕੂ[4] ॥ ੪੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕ੍ਰੌਂਚ[5] ਨਾਮ ਤਿਹ ਦੀਪ ਕੋ, ਨਰ ਸੁੰਦਰ ਸਮੁਦਾਇ। {੪ ਕ੍ਰੌਚ ਦੀਪ}
ਸੁਖ ਬਿਲਾਸ[*] ਭੋਗਹਿਂ ਘਨੋ, ਰਹੇ ਬਿਸ਼ੇ ਲਪਟਾਇ ॥ ੪੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਜਬ ਹੀ ਨਰ ਦੇਖਾ।
ਢਿਗ ਆਏ ਧਰਿ ਭਾਉ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ ਬੈਨ ਸਮੀਪਾ।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਧ ਆਯੋ ਅਵਨੀਪਾ ॥ ੪੫ ॥
ਧਰਿ ਕੈ ਸ਼ਰਧਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੀ।
ਅਤਿ ਮਹਿਮਾ ਕੇ ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀ।
ਦੇਨੇ ਹੇਤੁ ਸੁਮਤਿ ਤਿਨ ਤਾਈਂ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੪੬ ॥
'ਬਲੀ ਕਾਲ ਭਗਵਾਨ[6] ਅਪਾਰਾ[7]।
ਭਖਤਿ ਹੈ[8] ਸਗਰੋ ਸੰਸਾਰਾ।
ਸੁਰ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਤੇ ਹੈਂ ਜੇਤੇ।
ਪੰਨਗ[9] ਮਾਨਵ ਦਾਨਵ[10] ਕੇਤੇ ॥ ੪੭ ॥

---

[1]ਘਿਉ ਦਾ।
[2]ਵਾਂਙੂ।
[3]ਸਮੁੰਦਰ।
[4]ਗਯਾਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[5]ਨਾਮ ਦੀਪ ਦਾ, (ਅ) ਅਸਾਮ ਦੇ ਉਤਰ ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ।
[*]ਪਾ:-ਬਿਸਾਲ।
[6]ਮ੍ਰਿਤੂ।
[7]ਬੜਾ।
[8]ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
[9]ਸੱਪ।
[10]ਦੈਂਤ।

ਅਪਰ ਸਮਰਥ ਸਰਬ ਬਿਧਿ ਜੋਊ।
ਤਿਹ ਕੇ ਆਗੇ ਛੁਟੈ ਨ ਕੋਊ।
ਜਿਉ ਦਾਨੇ ਕੋ ਚਾਬਤਿ ਚਾਕੀ[1]।
ਤਿਉਂ ਨ ਬਚੈ ਕੁ ਅਗਾਰੀ ਵਾਂ ਕੀ ॥ ੪੮ ॥
ਭੈ ਕਰਿ ਸ਼ਰਨ ਗਹੋ ਤੁਮ ਤਾਂ ਕੀ।
ਸਮਤਾ ਕਰਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋ ਜਾਂ ਕੀ।
ਜਿਉਂ ਕੀਲੀ ਢਿਗ ਰਹੇ ਜੁ ਦਾਨੋ।
ਉਬਰਹਿ ਸੋ ਉਰ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨੋ ॥ ੪੯ ॥
ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਨਾਮ ਜਪਹੁਗੇ ਜਬ ਹੀ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਛੁਟਿਹੋ ਤਬ ਹੀ।
ਹੂਜੈ ਬਿਖੈ ਬਿਲਾਸ ਨਿਰਾਸੇ।
ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਭਰਵਾਸੇ' ॥ ੫੦ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਸੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਨੀਕੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ॥ ੫੧ ॥
ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਬਹੁਰੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ।
ਖੋੜਸ ਜੋਜਨ ਤਾਂਹਿ ਪ੍ਰਮਾਨੇ।
ਸਗਰੋ ਛੋਡਿ ਗਏ ਗੁਰ ਜਬ ਹੀ।
ਸਿੰਧੁ[3] ਦੂਧ ਕੋ ਆਯੋ ਤਬ ਹੀ ॥ ੫੨ ॥
ਦੀਪ ਸਮਾਨ ਹੁਤੋ ਬਿਸਥਾਰਾ।
ਤਿਹ ਪਰ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਉਦਾਰਾ।
ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਰ ਕਰਾਰੇ।
ਗਏ ਅਗਾਰੇ ਦੀਪ ਮਝਾਰੇ ॥ ੫੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਹਿਤਿ ਦੂਧ ਕੀ ਨਦੀ, ਬਹੁ ਮਿਸਰੀ ਕੇ ਗਿਰ ਭੂਰ।
ਜਿੰਹ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ਅਧਿਕ, ਜਨੋਂ ਅਪਸਰ[2] ਤਨ ਰੂਰ[3] ॥ ੫੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਸ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਹੋਤੋ ਅਵਨੀਪਾ।
ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।

---

[1]ਚੱਕੀ।
[2]ਪਰੀਆਂ।
[3]ਸੁੰਦਰ।

ਨਾਮ ਦੀਪ ਕੋ ਸਾਖ[1] ਬਤਾਯੋ। {੫ ਸਾਖ ਦੀਪ}
ਭੋਗਹਿਂ ਸੁਖ ਬਿਸਾਲ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੫੫ ॥
ਗੁਰ ਅਵਲੋਕੇ ਜਬ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਕਲਾਵਾਨ ਜਾਨੇ ਤਬ ਭਾਰੀ।
ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਧਰੈਂ ਅਗਾਰੀ।
ਬੰਦਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੫੬ ॥
ਬਚਨ ਸੁਨਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਕਰਿਕੈ।
ਬੈਠੇ ਨਿਕਟ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਗੁਸਾਈਂ।
'ਜਪਹੁ ਨਾਮ ਹੁਇ ਅੰਤ ਸਖਾਈ ॥ ੫੭ ॥
ਜਿਹ ਕੀ ਚੇਤਨਾ ਸੱਤਾ ਐਸੇ।
ਹਾਰ ਪਰੇ ਸਭਿ ਲਖਹਿਂ ਨ ਕੈਸੇ।
ਸੂਛਮ ਅਤਿਸ਼ੈ ਗੁਪਤ ਮਹਾਨੇ।
ਮੁਨਿ ਜਨ ਸਭਿਹਿ ਬਿਅੰਤ ਬਖਾਨੇ ॥ ੫੮ ॥
ਜਿਹ ਸਮਾਨ ਪੁਨ ਪ੍ਰਗਟ ਨ ਕੋਊ।
ਰੂਪ ਅਚਰਜ ਜਾਨਿਯੇ ਸੋਊ।
ਜਿਨ ਬਿਨ ਸਰਬ ਰਿਖੀਕ[2] ਜਿ ਆਹੀਂ।
ਕ੍ਰਿਆ ਏਕ ਕਰਿ ਸਕਹੀਂ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੯ ॥
ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਅਤਿ ਸੱਤਜਾ ਜਾਂਹੀ।
ਸਮਤਾ ਕੋ ਨ ਸਕੈ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ।
ਤਿਹ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।
ਮਨ ਮਲੀਨਤਾ ਸਰਬ ਮਿਟਾਵਹੁ ॥ ੬੦ ॥
ਬਿਸ਼ੈ ਅਨੰਦ ਅਲਪ ਪਹਿਚਾਨਹੁ। {ਵਿਸ਼ੇ, ਭਜਨ ਅਤੇ ਗਯਾਨਾਨੰਦ}
ਨੀਰ[3] ਕਟੋਰੇ ਕੇ ਸਮ ਮਾਨਹੁ।
ਨਸ਼ਟ, ਜੂਠ, ਸੀਤ, ਉਸ਼ਨਾਦਿਕ[4]।
ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਦੋਖ ਲਖਹੁ ਇਤਜਾਦਿਕ ॥ ੬੧ ॥
ਬਹੁਰ ਸੁਨੋ ਭਜਨਾਨੰਦ ਜੋਊ।
ਨਦੀ ਨੀਰ ਲਖਿਯੇ ਜਿਉਂ ਸੋਊ।

---

[1]ਸੰਸ:-ਸ਼ਾਕ ਸਾਗਵਾਨ ਦਾ ਬ੍ਰਿੱਛ।
[2]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।
[3]ਜਲ।
[4](ਕਟੋਰੇ ਦਾ ਜਲ) ਡੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੂਠਾ, ਠੰਢਾ ਤੇ ਗਰਮ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਾਂਮਹਿ[1] ਇਹ ਹੋਵਤਿ।
ਪਾਛਲ ਦੋਖਨ ਕੋ ਸਭਿ ਖੋਵਤਿ ॥ ੬੨ ॥
ਪੁਨ ਗਯਾਨਾਨੰਦ ਜਾਨਹੁ ਐਸੇ।
ਸਾਗਰ[2] ਜਲ ਅਪਾਰ[3] ਹੁਇ ਜੈਸੇ।
ਦੋਖ ਬਿਹੀਨ ਸਦਾ ਇਕ ਸਾਰਾ।
ਜੇ ਪਾਵਹਿਂ ਤੇ ਤਰੈਂ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ੬੩ ॥
ਯਾ ਤੇ ਤੁਮ ਜਪ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮੂ।
ਪਾਇ ਗਯਾਨ ਪਹੁੰਚਹੁ ਸੁਖ ਧਾਂਮੂ।
ਇਹ ਤਨ[4] ਕਰਮ ਤਰੋਵਰੁ[5] ਜਾਨਹੁ। {ਸਰੀਰ ਕਰਮ ਤਰੋਵਰੁ}
ਹ੍ਵੈ ਅਰੋਗਤਾ ਸਾਖਾ[6] ਮਾਨਹੁ ॥ ੬੪ ॥
ਜਲ ਸਿੰਚਨ ਕਰਨੋ ਧ੍ਰਮ ਹੀ ਕਾ[7]।
ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਪੁਸ਼ਪ[8] ਭਾ ਨੀਕਾ।
ਭਯੋ ਗਯਾਨ ਫਲ ਲਾਗਯੋ ਰੂਰਾ[9]।
ਮਗਨ ਅਨੰਦ ਰਹਯੋ ਰਸ ਪੂਰਾ ॥ ੬੫ ॥
ਅਸ ਬਿਚਾਰਿ ਮਨ ਤਜਹੁ ਬਿਕਾਰਾ।
ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰਾ'।
ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਨ ਤਿਨ ਤਾਈਂ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੬੬ ॥
ਬਹੁਰੋ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਅਗਾਰੀ।
ਧਰਾ ਦੀਪ ਕੀ ਉਲੰਘੇ ਸਾਰੀ।
ਬਤੀਸ ਜੋਜਨ ਥੋ ਬਿਸਥਾਰਾ।
ਮਧੁ ਸਾਗਰ[10] ਕੋ ਆਇ ਕਰਾਰਾ[11] ॥ ੬੭ ॥

---

[1]ਨਦੀ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ।
[2]ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ।
[3]ਬਿਅੰਤ।
[4]ਸਰੀਰ।
[5]ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬ੍ਰਿੱਛ।
[6]ਅਰੋਗਤਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਟਾਹਣੀਆਂ।
[7]ਧਰਮ ਦਾ ਕਰਨਾ ਇਹ ਜਲ ਸਿੰਜਣਾਂ ਹੈ।
[8]ਫੁੱਲ।
[9]ਸੁੰਦਰ।
[10]ਮਧੁ ਸਮੁੰਦਰ।
[11]ਕਿਨਾਰਾ।

ਦੀਪ ਸਮਾਨ ਹੁਤੋ ਪਰਮਾਨਾ।
ਪਾਰ ਗਏ ਤਿਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਆਵਾ ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੀਪ ਅਗਾਰੀ। {੬ ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੀਪ}
ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹ ਕੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ॥ ੬੮ ॥
ਰੁਚਿਰ ਬਿਲੋਕਿ ਨਗਰ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਹਾਂਹੀ।
ਕਰਨੀ ਸੰਤਨ ਸੇਵ ਸਿਖਾਈ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਅਭਿਰਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ॥ ੬੯ ॥
ਤਹਿਂ ਤੇ ਚਲਿ ਪਹੁੰਚੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹਿੰਵਾ।
ਹੁਤੋ ਸਪਤਵੋਂ ਸਾਗਰ ਜਹਿੰਵਾ।
ਤਟ ਪਰ ਠਾਂਢੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੭੦ ॥
'ਇਹੀ ਸਪਤਮੋਂ ਦੀਪ ਜਨੀਜੈ।
ਚੌਸਠ ਲਖ ਜੋਜਨ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।
ਇਸ ਸਮਾਨ ਇਹ ਸਾਗਰ ਜਾਨਹੁ।
ਮਿਸ਼ਟ ਨੀਰ[1] ਕੋ ਸਰਬ ਪਛਾਨਹੁ' ॥ ੭੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨ ਮਰਦਾਨੇ।
'ਇਸ ਤੇ ਪਰ ਕਜਾ[2]? ਕਰਹੁ ਬਖਾਨੇ।
ਰਹੈਂ ਕੌਨ, ਕੈਸੀ ਹੈ ਧਰਨੀ?।
ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ਕੌਨ ਕਰਿ ਕਰਨੀ' ॥ ੭੨ ॥
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਸੁਰ, ਨਰ ਦਾਨਵ ਕੋ ਨ ਅਗਾਰੀ।
ਕੰਚਨ[3] ਕੀ ਛਿਤ[4] ਕੇਤਿਕ ਜਾਨਾ।
ਤਿੰਹ ਤੇ ਪਰੇ ਪਹਾਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੭੩ ॥
ਲੋਕਾਲੋਕ ਨਾਮ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋ।
ਬਹੁ ਬਿਸਤਾਰ ਜਾਨੀਅਹਿ ਤਾਂ ਕੋ।
ਚੌਫੇਰੇ ਦੀਪਨ ਕੇ ਸੋਊ।
ਤਿਸ ਤੇ ਪਰੇ ਨ ਅਵਨੀ ਕੋਊ ॥ ੭੪ ॥

---

[1]ਮਿੱਠੇ ਜਲ ਦਾ।
[2]ਪਰੇ ਕੀ ਹੈ?।
[3]ਸੋਨੇ।
[4]ਧਰਤੀ।

ਇਸ ਤੇ ਉਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿਂ ਸਾਰੇ।
ਮਾਰਤੰਡ[1], ਸਾਗਰਸੁਤ[2], ਤਾਰੇ।
ਪਰੈ ਨ ਕਾਂ ਕੋ ਹੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਗਾਢੋ ਬਡੋ ਅੰਧੇਰੋ ਰਾਸਾ[3] ॥ ੭੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਜੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿਂ
ਸਰਬ ਸ਼ਜਾਮ[4] ਹੁਇ ਜਾਇਂ।
ਅਬ ਚਲਿ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਕੋ {੭ ਜੰਬੂ ਦੀਪ}
ਧਰਤਿ ਪੁਨੀਤ ਸੁਹਾਇ' ॥ ੭੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਸ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਲੀਨਿ ਉਡਾਰੀ।
ਜੰਬੂ ਆਵਨ ਇੱਛਾ ਧਾਰੀ।
ਮਨ ਚਿਤਵਨ ਜਿਉਂ[5] ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਏ।
ਸਰਬ ਦੀਪ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸੋ ਆਏ ॥ ੭੭ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਦੀਪਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੀਸਵੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੧੯ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਸੱਤ ਦੀਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਅਧਜਾਯ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਆਇਆ ਹੈ ਪੌਰਾਣਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੀ ਕੋਸ਼ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵੰਡ ਨੂੰ ਕਲਪਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੰਡ ਹਿੰਦਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਥੋੜੇ ਜਹੇ ਦੀਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸੀ। ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਨੇ ਜੋ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੌਰਾਣਕ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣੇ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਲਾਇਆ ਸਮਾਟਰਾ ਜਾਣਾਂ ਆਦਿ ਪੂਰਬ ਦੱਖਣੀ ਦੀਪ-ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਸੈਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇੰਵ ਢਾਲੇ ਗਏ ਹਨ।

ਜੇ ਉਂਵ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਹੈ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਨੇੜੇ। ਕ੍ਰੌਂਚ ਪਰਬਤ ਹੈ ਆਸਾਮ ਦੇ ਉੱਤਰ। ਸ਼ਾਕ ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜੋ ਈਰਾਨ ਤੇ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਆਕਸ਼ਸ ਨਦੀ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਦੇ ਆਰਯ ਤੇ ਸ਼ਾਕਾ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇ ਯੱਗ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਾਕ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਮੰਗਵਾਏ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸ਼ਾਕਦ੍ਵੀਪੀਯ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ 'ਮਗ ਬ੍ਰਹਮਣ' ਬੀ ਹੈ; ਈਰਾਨ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਯੱਗ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ 'ਮਗ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕੁਛ ਹਿੰਦ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਾਮਨੂੰ ਦੇ ਬੂਟੇ ਏਥੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੰਬੂ ਦ੍ਵੀਪ ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਰਖ ਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਆਦਿ ਇਸ ਵਿਚ ਮੰਨੇ ਹਨ; ਬੋਧੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ ਵਰਖ ਮੁਰਾਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਲਕਸ਼੍ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਕ ਤੀਰਥ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਇਹ ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਲਕਸ਼੍ ਰਾਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਸ਼ਾਲਮਲੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਰਿਆਸਤ ਮਨੀ ਪੁਰ ਤੋਂ ਅਗੇਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਉਂਵ ਸ਼ਾਲਮਲੀ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਬੀ ਹੈ। ਕੁਸ਼ਪਲਵਨ ਨਾਮੇ ਇਕ ਤੀਰਥ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬੀ ਆਇਆ ਹੈ।

---

[1]ਸੂਰਜ।
[2]ਚੰਦਰਮਾ।
[3]ਸਮੂਹ।
[4]ਕਾਲੇ।
[5]ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਾਂਙੂ।

੨੦. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੋ, ਰਿਦੈ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਿ ਰੋਜ।
ਪਾਇ ਸੁਮਤਿ ਕੋ ਓਜ ਅਤਿ, ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਖੋਜਿ ॥ ੧ ॥

{ਰੋਜ = ਹਰ ਦਿਨ, ਨਿੱਤ। ਫਾਰਸੀ:-ਰੋਜ਼]। ਓਜ = ਬਲ, ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ}

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ) ਨਿੱਤ ਧਾਰਨਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਦਾ (ਮੈਂ) ਬਹੁਤਾ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੁਣ) ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦੀ ਖੋਜ (ਵਿਚ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹਾਂ)। ਅਥਵਾ-(ਹੇ ਮਨ! ਯਾ ਹੇ ਜਗ੍ਯਾਸੂ!) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਧਰ, (ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੂੰ) ਸੁਮਤਿ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਲ (ਪਾ ਕੇ) ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦੇ ਖੋਜ (ਅਥਵਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਗੁਨ ਪੂਰਨ।
ਆਏ ਜੰਬੂ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਤੂਰਨ।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਆਇ ਸੁਹੇਲੋ[1]।
ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸਿੱਧਨ ਸੋਂ ਮੇਲੋ ॥ ੨ ॥
ਗੋਰਖ ਤਪ ਕੋ ਹੁਤੋ ਸਥਾਨਾ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਮਿਲਿ ਇਕ ਤਿਲ ਲੀਨੋ। {ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਤਿਲ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ}
ਗੁਰ ਆਗੇ ਭੇਟ ਸੁ ਧਰਿ ਦੀਨੋ ॥ ੩ ॥
ਕਹ੍ਯੋਂ ਕਿ 'ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਦਿਹੁ ਬਰਤਾਈ'।
ਨੀਰ ਦੁਰਾਇ ਦੀਨ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਨਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਕਹੀ ਅਸ ਬਾਨੀ ॥ ੪ ॥
'ਹੇ ਬਾਲੇ! ਤੁਮ ਘੋਟਹੁ ਨੀਕੇ।
ਬਹੁਰ ਬ੍ਰਤਾਵਹੁ ਮੱਧ ਸਭੀ ਕੇ'।
ਹੁਤੀ ਦੂਰ ਸਰਿਤਾ ਬਹਿ[2] ਬਾਰੀ[3]।
ਊਚੇ ਸੁਰ ਸੌਂ ਗੁਰੂ ਗੁਹਾਰੀ[4] ॥ ੫ ॥
ਸੋ ਆਈ ਤਤਕਾਲ ਅਗਾਰੀ।
ਮਨਹੁ ਬੁਲਾਈ ਕਿਨ ਗੋ ਪਾਰੀ[5]।

---

[1]ਸੁਖ ਨਾਲ ਆਏ।
[2]ਵਹਿੰਦੀ।
[3]ਪਾਣੀ ਦੀ।
[4]ਬੁਲਾਈ।
[5]ਗਊ ਪਾਲੀ ਹੋਈ।

ਤਿਹ ਤੇ ਜਲ ਪਾਤਰ ਭਰਿ ਲੀਨੋ।
ਤਿਲ ਕੋ ਘੋਟ ਮਿਲਾਵਨ ਕੀਨੋ ॥ ੬ ॥
ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਮਹਿਂ ਬਰਤਾਵਾ।
ਤਿਨ ਸਮਾਜ ਅਤਿ ਪਿਖਤਿ ਲਜਾਵਾ।
ਬੋਲਜੋ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਸੁਜਾਨਾ। {ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ}
'ਕਲ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਅਵਤਾਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੭ ॥
ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਮੂਰਤਿ ਰੂਰੀ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਧਰਿ ਭੂਰੀ।
ਤੁਮਰੀ ਸਰਬਰ[1] ਮੂਰਖ ਕਰਿਹੀਂ।
ਬਹੁਰ ਲਜਾਇ ਰਿਦੇ ਦੁਖ ਭਰਹੀਂ ॥ ੮ ॥
ਮਨਮੁਖ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।
ਨਿਜ ਹੰਕਾਰ ਬਿਖੈ ਗਰਬਾਹੀਂ।
ਤੁਮਹਿਂ ਪਛਾਨਹਿਂ ਸੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ'।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਚਰੀ ਬਾਨੀ ॥ ੯ ॥
'ਮੰਗਲ ਨਾਥ! ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਐਸੇ। {ਮੰਗਲਨਾਥ}
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਹੋਤਿ ਨ ਕੈਸੇ।
ਨਾਮ ਹੀਨ ਨਰ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵਹਿਂ।
ਬੇਮੁਖ ਨਾਮ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ' ॥ ੧੦ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲਜੋ ਭੰਗਰ ਬੈਨਾ। {ਭੰਗਰ}
'ਜੋਗ ਗਜਾਨ ਬਿਨ ਕੈਵਲ[2] ਹੈ ਨਾ।
ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਕੈ ਨਾਮ ਬਖਾਨਹੁ।
ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਤ ਨ ਹਮਾਰੋ ਜਾਨਹੁ[*]' ॥ ੧੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ -'ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਮੈ, ਜਬ ਹੀ ਮਨ ਥਿਤ[3] ਪਾਇ।
ਈਸ਼ੁਰ ਕਰੁਣਾ ਤੇ ਤਬੈ, ਗਜਾਨ ਰਿਦੈ ਹ੍ਵੈ ਜਾਇ ॥ ੧੨ ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਹਿਂ ਜੋਗ ਹੈ[+], ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿ।

---

[1]ਬਰੱਬਰੀ।
[2]ਮੁਕਤੀ।
[*]ਪਾ:-ਮਾਨਹੁ।
[3]ਟਿਕਾਉ।
[+]ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੀ ਯੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮੁਖ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਅੱਭਜਾਸ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:-ਤਪਾ: ਸ੍ਵਾਧਜਾਯਸ਼੍ਵੇਰ ਪ੍ਰਣਿਧਾਨਾਨਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਯੋਗ:। ਅਰਥਾਤ-ਕ੍ਰਿਯਾ ਯੋਗ (ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਉਤਰ) ਤਪ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਪ, ਈਸ਼ਵਰ (ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਦਾ) ਲਗਾਉ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ)। ਸ੍ਵਾਧਜਾਯ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਂ ਤੇ ਸਭਿ ਹੀ ਸਿੱਧ ਮਹਿਂ[1], ਨਾਮ ਲਖੋ ਸੁਖਕਾਰ ॥ ੧੩ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਅਤਿਸ਼ੈ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ, ਹੈ ਨੌਕਾ ਕਲਿਕਾਲ ਮਹਿਂ।

ਸ਼ਬਦ ਭਨੵੋ ਅਭਿਰਾਮ, ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਲੱਜਿਤਿ ਕਰਨ ॥ ੧੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਜਗੁ ਪਰਬੋਧਹਿ ਮੜੀ ਬਧਾਵਹਿ ॥ ਆਸਣੁ ਤਿਆਗਿ ਕਾਹੇ ਸਚੁ ਪਾਵਹਿ ॥
ਮਮਤਾ ਮੋਹੁ ਕਾਮਣਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥ ਨਾ ਅਉਧੂਤੀ ਨਾ ਸੰਸਾਰੀ ॥੧॥
ਜੋਗੀ ਬੈਸਿ ਰਹਹੁ ਦੁਬਿਧਾ ਦੁਖੁ ਭਾਗੈ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਤ ਲਾਜ ਨ ਲਾਗੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਗਾਵਹਿ ਗੀਤ ਨ ਚੀਨਹਿ ਆਪੁ ॥ ਕਿਉ ਲਾਗੀ ਨਿਵਰੈ ਪਰਤਾਪੁ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਚੈ ਮਨ ਭਾਇ ॥ ਭਿਖਿਆ ਸਹਜ ਵੀਚਾਰੀ ਖਾਇ ॥੨॥
ਭਸਮ ਚੜਾਇ ਕਰਹਿ ਪਾਖੰਡੁ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਹਹਿ ਜਮ ਡੰਡੁ ॥
ਫੂਟੈ ਖਾਪਰੁ ਭੀਖ ਨ ਭਾਇ ॥ ਬੰਧਨਿ ਬਾਧਿਆ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥੩॥
ਬਿੰਦੁ ਨ ਰਾਖਹਿ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿ ॥ ਮਾਈ ਮਾਗਤ ਤ੍ਰੈ ਲੋਭਾਵਹਿ ॥
ਨਿਰਦਇਆ ਨਹੀ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਾ ॥ ਬੂਡਤ ਬੂਡੇ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲਾ ॥੪॥
ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਖਿੰਥਾ ਬਹੁ ਥਟੂਆ ॥ ਝੂਠੋ ਖੇਲੁ ਖੇਲੈ ਬਹੁ ਨਟੂਆ ॥
ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਚਿੰਤਾ ਬਹੁ ਜਾਰੇ ॥ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰੇ ॥੫॥
ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਫਟਕ ਬਨਾਈ ਕਾਨਿ ॥ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀ ਬਿਦਿਆ ਬਿਗਿਆਨਿ ॥
ਜਿਹਵਾ ਇੰਦ੍ਰੀ ਸਾਦਿ ਲੋਭਾਨਾ ॥ ਪਸੂ ਭਏ ਨਹੀ ਮਿਟੈ ਨੀਸਾਨਾ ॥੬॥
ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਲੋਗਾ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਜੋਗਾ ॥ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੈ ਚੂਕਸਿ ਸੋਗਾ ॥
ਊਜਲੁ ਸਾਚੁ ਸੁ ਸਬਦੁ ਹੋਇ ॥ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਵੀਚਾਰੇ ਸੋਇ ॥੭॥
ਤੁਝ ਪਹਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਤੂ ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਗੁ ॥
ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਸਚੁ ਸੁਚੀਤੁ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋਗੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮੀਤੁ ॥੮॥੨॥

ਚੌਪਈ: 'ਦੰਭ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਜਗ ਦਿਖਰਾਵਉ।
ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਵਉ।
ਬੇਖ ਕੂਰ, ਨਹਿਂ ਰਿਦੈ ਕਮਾਵਉ।
ਨਾਮ ਜਪੇ ਬਿਨ ਕਿਉਂ ਸਚੁ ਪਾਵਉ ॥ ੧੫ ॥
ਜਗਤਿ ਅਸੱਤਿ ਲਖਤਿ ਹੈ ਜੋਊ।
ਮਾਨ ਹੇਤੁ ਦੰਭ ਕਰੈ ਨ ਸੋਊ*।
ਇਕ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਾਹੀ।
ਮਿਲਿ ਹੈ ਸੋ ਨਾਮੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੧੬ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਬਦ ਸਿਧ ਸਰਬ ਲਜਾਏ।

---

[1]ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਿੱਚ।

*ਪਾ:-ਕੋਊ।

ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ ਨ ਉੱਤਰ ਆਏ।
ਕਰੀ 'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼' ਬਹੋਰੀ।
ਗਏ ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਔਰੇ ਠੌਰੀ ॥ ੧੭ ॥
ਗੋਰਖ ਮਤਾ ਨਾਮ ਇਕ ਥਾਨਾ। {ਗੋਰਖ ਮਤਾ}
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਿਯ ਆਸਨ ਠਾਨਾ।
ਕਿਨਹੂੰ ਤਰ[1] ਮ੍ਰਿਗਛਾਲ ਡਸਾਈ[2]।
ਕਿਨਿ ਬੈਰਾਗਨ ਭੁਜਾ ਉਠਾਈ ॥ ੧੮ ॥
ਭਸਮ ਸੰਗ ਅੰਗੈ ਸਿਤ[3] ਰੰਗਾ।
ਤੂਸ਼ਨ ਬੈਠੇ ਮਾਨ ਉਤੰਗਾ[4]।
ਤਿਨ ਪਾਛੈ ਕੇਤਿਕ ਚਿਰਕਾਲਾ।
ਤਹਾਂ ਪਹੂੰਚੇ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥
ਸਭਿ ਕੋ ਕੀਨ 'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼ਾ'।
ਬੈਠਜੋ ਚਹਿਤ ਬਹੁਰ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਸੂਕੋ ਬਿਰਖ ਹੁਤੋ ਤਹਿਂ ਏਕੂ।
ਤਿਹ ਤਰ ਬੈਠੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੂ[5] ॥ ੨੦ ॥
ਸੋ ਚਲਦਲ[6] ਕੋ ਤਰੁ ਤਤਕਾਲਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਪਲ ਹਰਾ ਕਰਨਾ}
ਹਰਜੋ ਹੋਤਿ ਭਾ ਪੱਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਅਵਲੋਕਤਿ ਬਿਸਮੇ ਸਿਧ ਮਾਨੀ[7]।
ਕਰਹਿਂ ਅਸੂਯਾ[8] ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥
'ਸਿੱਖਜਾ ਲੇ ਤੂੰ ਭਾ ਸਿਖ ਕਿਹ ਕੋ?।
ਹਮ ਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ ਤਿਹ ਕੋ।
ਕਿਸ ਦੁਖ ਤੇ ਉਰ ਭਯੋ ਉਦਾਸਾ?।
ਜਿਹ ਡਰ ਕਰ ਨਹਿਂ ਜਾਹਿਂ ਅਵਾਸਾ ॥ ੨੨ ॥
ਬਿਚਰਤਿ ਰਹੈਂ ਨਈ ਨਿਤ ਜਾਈ[9]।

---

[1]ਹੇਠ।
[2]ਬਿਛਾਈ।
[3]ਚਿੱਟਾ।
[4]ਭਾਰੀ ਹੰਕਾਰ।
[5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[6]ਪਿੱਪਲ।
[7]ਹੰਕਾਰੀ।
[8]ਈਰਖਾ।
[9]ਨਿੱਤ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਜਗਹ।

ਇਸਥਿਤ ਥਾਇ[1] ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਕਾਈ।
ਤੋ ਮਹਿਂ ਜੋਰ ਸ਼ਕਤਿ ਕਹੁ ਕੇਤਾ?'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਸਿਖਿ ਸਾਚ ਕੋ[2], ਜਿਸਤੇ ਬਡਾ ਨ ਕੋਇ।
ਸੱਤਜ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਬੇਖ ਲੇ, ਬੰਧਨ ਭਵ[3] ਕੇ ਖੋਇ ॥ ੨੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੌਂ ਗਰੀਬ, ਨਹਿਂ ਸ਼ਕਤੀ ਮੋ ਮਹਿਂ।
ਬਿਚਰਿ ਬਿਲੋਕੋਂ, ਜਗ ਕੋ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ।
ਗਰਬ ਬੈਨ ਸ਼ਕਤੀ, ਬਲ ਗਮ ਕੋ[4]।
ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੁਮ ਕੋ' ॥ ੨੫ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬੋਲਤਿ ਬਚਨਾ।
ਭਈ ਆਨਿ ਰਜਨੀ[5] ਕੀ ਰਚਨਾ।
ਤਬ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਥਲ ਜਾਇ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਸਿਧ ਆਸਨ ਲਾਇ ॥ ੨੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਉਠਹੁ ਅਬ ਬਾਲਾ!।
ਧੂੰਨੀ ਆਨਹਿ[6] ਸਰਦੀ ਕਾਲਾ[7]'। {ਧੂਣੀ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗਯੋ ਇਕ ਥਾਏਂ।
ਪੀਛੇ ਸਿਧ ਆਏ ਤਬ ਧਾਏ ॥ ੨੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹ ਛਿਨ ਜੋ ਧੂੰਨੀ ਲਈ, ਛੀਨੀ ਮੋ ਢਿਗ[8] ਆਇ।
ਮੈਂ ਛੂਛੋ ਫਿਰਿ ਕੈ ਗਯੋ, ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਦਈ ਸੁਨਾਇ ॥ ੨੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਗੁਰੂ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨਿਜ ਪਟ[9] ਕੋ ਝਾਰਿ'।
ਝਾਰ੍ਯੋ ਨਿਕਸੀ ਮੇਝਨ ਚਾਰ।
ਮੈਂ ਆਇਸੁ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋ ਕੂਟੀ।
ਤਿਨ ਤੇ ਧੂੰਨੀ ਭਈ ਅਖੂਟੀ ॥ ੨੯ ॥
ਬਡੋ ਢੇਰ ਪਾਵਕ ਪੁਨ ਬਾਰੀ।

---

[1]ਟਿਕਾਉ ਵਾਲੀ ਥਾਂ।
[2]ਮਨ ਬਚਨ ਕਰਮ ਕਰਕੇ 'ਸੱਚ' ਦਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ।
[3]ਜਨਮ (ਅ) ਸੰਸਾਰ।
[4]ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਹੰਕਾਰ, (ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ) ਗੰਮਤਾ ਦਾ ਬਲ।
[5]ਰਾਤ।
[6]ਧੂਣੀ ਲਿਆਈਏ।
[7]ਸਮਾਂ ਸਰਦੀ ਦਾ ਹੈ।
[8]ਮੇਰੇ (ਭਾਵ ਬਾਲੇ) ਪਾਸੋਂ।
[9]ਬਸਤਰ।

ਦੇਖਿ ਸਿੱਧ ਬਿਸਮੈ ਮਤਿ ਹਾਰੀ।
-ਕਿਹ ਤੇ ਲਜਾਏ ਧੂੰਨੀ ਪਾਈ-।
ਪੁਨ ਸਿੱਧਨ ਬਹੁ ਪੌਨ ਚਲਾਈ ॥ ੩੦ ॥
ਖਰੇ ਤਹਾਂ ਤਰੁਵਰ ਜੋ ਗਾਢੇ।
ਬੇਗ ਉਖਾਰੇ ਰਹੇ ਨ ਠਾਂਢੇ।
ਬਹੁ ਕੰਕਰ ਅਰ ਧੂਰ ਉਡਾਈ।
ਪੌਢੇ ਸਭਿ ਮੁਖ ਪਰ ਪਟ ਪਾਈ ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਿਸ ਬ੍ਰਿੱਛਹਿ ਕੇ ਤਰ[1] ਗੁਰੂ, ਉਡਨ ਲਗੵੋ ਜਬ ਸੋਇ।
ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਥੰਮ੍ਯੋ ਤਬਹਿ, ਕਹ੍ਯੋ 'ਰਹੋ ਥਿਰ ਹੋਇ' ॥ ੩੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਜਬ ਹੀ ਕਰ ਛੁਯੋ।
ਨਹਿਂ ਡੋਲ੍ਯੋ ਥਿਰ ਗਾਢੋ ਭਯੋ।
ਬਹੀ ਸਮੀਰ ਰੈਨ ਸਭਿ ਜਬ ਹੀ।
ਉਡਿ ਗੀ ਸਿੱਧਨ ਧੂੰਨੀ ਤਬ ਹੀ ॥ ੩੩ ॥
ਬੀਤੀ ਰੈਨ ਭੋਰ ਭੀ ਆਇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਵਕ ਦਈ ਦੁਰਾਇ।
ਧੂੰਨੀ ਦੇਖਨ ਉਠੇ ਸਿੱਧ ਜਬ।
ਪਾਵਕ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਤਬ ॥ ੩੪ ॥
ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧੂੰਨੀ ਮਾਂਹੀ।
ਔਰ ਹੁਤਾਸਨ[2] ਕਿਤਹੂੰ ਨਾਂਹੀ।
ਤਬ ਅਪਨੀ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿ ਲਗਾਈ।
ਕੈਸਿ ਨ ਅਗਨਿ ਭਈ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ॥ ੩੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੋਰਖ ਭਰਥਰਿ ਸੋਂ ਕਹੀ, 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਜਾਇ।
ਪਾਵਕ ਜਾਚਨ ਕੀਜੀਏ, ਅਵਰ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਥਾਇ' ॥ ੩੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਆਇਸੁ ਲੇ ਭਰਥਰਿ ਤਬ ਆਯੋ।
ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਕੇ ਬਚ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਾਯੋ।
'ਗੋਰਖ ਕੀ ਇਕ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਲ੍ਯਾਉ।
ਬਹੁਰੋ ਤਿਹ ਕੀ ਚਰਨ ਖੜਾਊਂ ॥ ੩੭ ॥
ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਦੇਹ ਆਨ ਜੇ ਹਮ ਕੋ।
ਪੀਛੇ ਪਾਵਕ ਦੇਵੋਂ ਤੁਮ ਕੋ'।

[1]ਹੇਠ।
[2]ਅਗਨੀ।

ਪੁਨ ਭਰਥਰਿ ਗੋਰਖ ਢਿਗ ਆਵਾ।
ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਿਨੋ ਸਰਬ ਸੁਨਾਵਾ ॥ ੩੮ ॥
ਗੋਰਖ ਗੁਨੀ[1] -ਦੇਉਂ ਤਿਹ[2] ਤਾਈਂ।
ਲਾਇ ਸ਼ਕਤਿ ਪੁਨ ਲੇਉਂ ਮੰਗਾਈ-।
ਮੁੰਦਾ ਬਹੁਰ ਖਰਾਂਵ ਜੁ ਦੋਊ।
ਦੀਨੀ ਭਰਥਰਿ ਕੇ ਕਰ ਸੋਊ ॥ ੩੯ ॥
ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ਧਰਿ ਦੀ ਜਬ ਹੀ।
ਪਾਵਕ ਲਈ ਹਾਥ ਪੁਨ ਤਬ ਹੀ।
ਸਿੱਧਨ ਅਪਨੇ ਮਧ ਸੁ ਬਾਰੀ[3]।
ਸਰਦੀ ਤਨ ਕੀ ਸਕਲ ਬਿਦਾਰੀ[4] ॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗੋਰਖ ਛੂਛਾ[5] ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ {ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੋਰਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖਿੱਚਣੀ}
ਬੈਸਾ ਹੋਇ ਅਧੀਰ।
ਚਿੰਤਾ ਸਰਿਤਾ[6] ਮਹਿਂ ਬਹਯੋ
ਪਾਯੋ ਜਾਇ ਨ ਤੀਰ[7] ॥ ੪੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਨਿਹਾਰੀ।
ਭੰਗਰ ਆਯੋ ਕਰਿ ਰਿਸ ਭਾਰੀ।
ਲਾਇ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਚਾਹਿਤਿ ਸੋਈ।
ਮੁੰਦਾ ਲੇਉਂ ਖਰਾਊਂ ਦੋਈ ॥ ੪੨ ॥
ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਚਲੀ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਹਾਰਯੋ।
ਗੁਰ ਢਿਗ ਬੈਠਯੋ ਬੈਨ ਉਚਾਰਯੋ।
'ਮਮ ਤੂੰਬਾ ਪੈ[8] ਸੋਂ ਭਰਿ ਦੀਜੈ।
ਅਬ ਹੀ ਤੂਰਨ ਬਿਲਮ ਨ ਕੀਜੈ' ॥ ੪੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਲੇ ਨਿਜ ਹਾਥਾ।
ਭਰਯੋ ਕੂਪ ਤੇ ਦੂਧਹਿ ਸਾਥਾ।
ਸੋ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਧਨ ਮਹਿਂ ਆਯੋ।

---

[1]ਵਿਚਾਰੀ।
[2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[3]ਬਾਲੀ।
[4]ਦੂਰ ਕੀਤੀ।
[5]ਖਾਲੀ।
[6]ਚਿੰਤਾ (ਰੂਪੀ) ਨਦੀ।
[7]ਕੰਢਾ।
[8]ਦੁੱਧ।

ਸਭਿ ਹੀ ਪੀਯ ਰਹੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ ॥ ੪੪ ॥
ਪੈ[੯] ਤੂੰਬੇ ਤੇ ਨਿਖੁਟਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਅਚਰਜ ਭਏ ਸਭੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਭਬਕ[*] ਤਮਕ[੧] ਕਰਿ ਸ਼ੰਭੂਨਾਥਾ।
ਢਿਗ ਆਯੋ ਬੋਲਜੋ ਗੁਰ ਸਾਥਾ ॥ ੪੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਪੁਰਬੀ ਕੋ ਹੈ ਕਾਲ ਅਬ, ਸੁਰਸਰਿ ਕੋ ਮੰਗਵਾਇ[੨]।
ਸ਼ਕਤਿ ਧਾਰ ਤੂੰ ਹੈਂ ਬਡਾ, ਮਿਲ ਮੱਜਹਿੰ ਇਹ ਥਾਇੰ' ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ।
'ਉਠਿ ਧਾਵਹੁ ਫਹੁਰੀ ਕਰ ਮੋਂ ਲੇ[੩]।
ਗੰਗਾ ਤੀਰ ਘਸੀਟਤਿ ਆਊ। {ਫਹੁੜੀ ਗੰਗਾ}
ਨਹਿੰ ਮੁਰ ਪਾਛੇ ਕਰਹੁ ਲਖਾਊ[੪]' ॥ ੪੭ ॥
ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਮਰਦਾਨਾ ਗਯੋ।
ਤੁਰੰਤ ਗੰਗ ਤਟ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ।
ਬਹੁਰ ਘਸੀਟਤਿ ਲਜਾਵਤਿ ਧਾਵਾ।
ਫਹੁਰੀ ਪੀਛੇ ਸੁਰਸਰਿ ਆਵਾ ॥ ੪੮ ॥
ਰਹੀ ਆਵਨੀ ਕੇਤਿਕ ਸੋਊ।
ਮਰਦਾਨੇ ਮਮ ਸੰਸੈ ਹੋਊ।
-ਆਵਤ, ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੋਰਿ ਪਿਛਾਰੀ[੫]-।
ਅਸ ਗੁਨਿ[੬] ਪਾਛੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥
ਤਿਹੰ ਥਲ ਰਹੀ ਸਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ।
ਰਹਜੋ ਘਸੀਟ ਨ ਆਵਤਿ ਕੋਊ।
ਮਰਦਾਨਾ ਹਿਰਦੈ ਬਿਸਮਾਨਜੋ।
ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਖਾਨਜੋ ॥ ੫੦ ॥
ਬੈਠੇ ਸਿੱਧ ਤਹਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।

---

[*]ਪਾ:-ਕਛੁਕ।
[1]ਖੁਣਸ ਖਾਕੇ।
[2]ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਸਦਵਾਓ।
[3]ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ।
[4]ਪਿੱਛਾ ਭੌਂ ਕੇ ਨਾ ਵੇਖੀਂ।
[5]ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ।
[6]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਕੇ।

'ਹਟਿ ਕੈ ਜੇ ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਬਿਲੋਕੀ[1]।
ਤੌ ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਇਹਾਂ ਅਰੋਕੀ[2] ॥ ੫੧ ॥
ਕਿਤਕ ਕੋਸ ਮਰਦਾਨੇ ਆਨੀ।
ਰਹਜੋ ਸਮੀਪ ਸੁਰਸਰੀ ਪਾਨੀ।
ਸੋ ਸਿੱਧਹੁ ! ਅਬ ਤੁਮ ਮੰਗਵਾਵਹੁ।
ਮੱਜਨ ਹਮ ਕੋ ਇਹਾਂ ਕਰਾਵਹੁ' ॥ ੫੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਤਬੈ, ਨਿਜ ਨਿਜ ਓਜ[3] ਲਗਾਇ।
ਸਭਿਹੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਪਚਿ ਰਹੇ, ਰਹੀ ਸੁ ਤਿਸ ਹੀ ਥਾਇਂ ॥ ੫੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਲੱਜਿਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿ ਹੀ ਪਚਹਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਿਚਾਰੇ[4]।
ਕੇਤਿਕ ਚਰਨਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
ਕੇਤਿਕ ਮਨ ਮੈਂ ਗਰਬ ਬਢਾਯੋ ॥ ੫੪ ॥
ਤਬ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨੈ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। {ਮਛਿੰਦ੍ਰ}
'ਹਮ ਕੋ ਫਲ ਦਿਹੁ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰੇ[5]।
ਬੈਠੇ ਰਹੋ ਨ ਕਿਤਹੂੰ ਜਾਈ।
ਦੇਖਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿ ਦੇਹਿਂ ਖਵਾਈ' ॥ ੫੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਫੇਨਲ ਕੋ ਤਰੁ[6] ਤਹਿਂ ਹੁਤੋ ਤਬ ਹੀ ਗੁਰ ਸਿਧ ਮਾਂਹਿ।
ਇਕ ਟਹਿਨੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਇਕ ਸਿੱਧਨ ਦਿਸ਼ ਆਹਿ ॥ ੫੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਟਹਿਨੋ ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਜੋਊ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਿਖਿ ਮਧੁਰੋ ਕਿਯ ਸੋਊ।
ਟੂਟੇ ਫਲ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਰੁ ਡਾਰੀ[7]।
ਪਰੇ ਮਛਿੰਦਰ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ ॥ ੫੭ ॥
ਫਲ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਹਾਥ ਉਚਾਏ।
ਸਾਦ ਮਧੁਰ ਅਤਿ ਪਾਯੋ ਖਾਏ। {ਰੀਠੇ ਮਿੱਠੇ ਕਰਨੇ}
ਤਬ ਸਿੱਧਿਨ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।

[1]ਜੇ ਮੁੜਕੇ ਨਾ ਤਕਦੋਂ।
[2]ਬਿਨਾ ਰੋਕ।
[3]ਬਲ।
[4]ਆਪਣੇ ਤੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਵੱਡ ਜਾਣੇ।
[5]ਖਾਣ ਲਈ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਦਿਓ।
[6]ਰੇਠੜੇ ਦਾ ਬ੍ਰਿੱਛ।
[7]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀਆਂ ਡਾਲੀਆਂ ਨੂੰ।

'ਇਹ ਫਲ ਕੌਰੇ ਹੁਤੇ ਅਗਾਰੀ ॥ ੫੮ ॥
ਅਬ ਅਤਿ ਮਧੁਰ ਸਾਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਖਾਵਤਿ ਤਜਾਗੇ ਜਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਸਿਧ ਕਿਤਿਕ ਚਢੇ ਤਰੁ ਤਾਂਹੀ।
ਪਰਖਨ ਹੇਤੁ ਫਲਨ ਕਰਿ ਚਾਹੀ[1] ॥ ੫੯ ॥
ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ ਟਹਿਨੀ ਫਲ ਜੋਊ।
ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ ਖਾਏ ਜਬ ਸੋਊ।
ਅਤਿ ਕੌਰੇ ਜੋ ਜਾਇਂ ਨ ਖਾਏ।
ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ਰਿਦੈ ਪਛੁਤਾਏ ॥ ੬੦ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਹਮ ਦਿਸ਼ ਜੇਤੋ।
ਮਧੁਰ ਦਿਯੋ ਕਰਿ ਸਗਰੋ ਤੇਤੋ।
ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ ਤੁਮ ਸਭਿ ਸਿਧ ਮਿਲਿ ਕੈ।
ਮਧੁਰ ਲੇਹੁ ਕਰਿ[2] ਖਾਹੁ ਸੁ ਛਿਲਕੈ ॥ ੬੧ ॥
ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਸ਼ਕਤਿ ਲਗਾਈ।
ਮਧੁਰ ਨ ਭਏ ਰਹੇ ਕਰੁਆਈ[3]।
ਅਬ ਲੌ ਤਿਹ ਠਾਂ ਅਹੈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।
ਅਰਧ ਮਧੁਰ[*] ਅਰਧਹਿ ਕਰੁਵਾਨੀ ॥ ੬੨ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਅਧਿਕ ਨਿਹਾਰੀ।
ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ, ਜਰੈਂ[4] ਉਰ ਭਾਰੀ।
ਦਿਨ ਬੀਤਜੋ ਰਜਨੀ ਭੀ ਜਬ ਹੀ। {ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਛਲ}
ਮਿਲਿ ਕੈ ਛਲ ਕੀਨੋ ਇਕ ਤਬ ਹੀ ॥ ੬੩ ॥
ਖਨਿ[5] ਧਰਨੀ ਬਾਲਕ ਬੈਠਾਯੋ।
ਊਪਰ ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਬਨਾਯੋ[+]।

---

[1]ਇੱਛਾ।
[2]ਕਰ ਲਓ।
[3]ਕੌੜੇ ਹੀ।
[*]ਇਹ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ, ਫਲ ਮਿੱਠੇ ਹਨ, ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੇ ਆਂਦੇ ਹੋਏ ਅਸਾਂ ਆਪ ਖਾਕੇ ਵੇਖੇ ਹਨ।
[4]ਸਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਸੜਦੇ ਹਨ।
[5]ਪੁੱਟਕੇ।
[+]ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਠੱਗੀਆਂ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਜਗਤ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਜਗਤ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਣੀ। ਇਹੋ ਪਾਜ ਖੁਹਲ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਅਸ ਕਰਿ[1] ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ ਬਹੋਰੀ।
'ਚਹਹੁ ਜਿ ਪੂਜਾ ਨਿਜ ਸਭਿ ਠੌਰੀ ॥ ੬੪ ॥
ਧਰਨੀ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।
ਬੂਝਿ ਲੇਹੁ ਇਹ ਹੈ ਕਿਸ ਕੇਰੀ?।
ਉੱਤਰ ਦੇਯ ਕਿ -ਹੈਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ-।
ਆਪ ਪੁਜਾਵਹੁ, ਕੋਇ ਨ ਫੇਰੀ[2] ॥ ੬੫ ॥
ਜੇ ਨਿਜ ਵਿਖੇ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿਂ।
ਕਹੁ ਹਮ ਸੰਗ, ਬੁਲਾਇ ਦਿਖਾਵਹਿਂ'।
ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਤਿਨਕੇ ਸੰਗ ਭਨੀ ਇਮ ਬਾਨੀ ॥ ੬੬ ॥
'ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਏਕੈ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਹਮਰੇ ਬਿਖੈ ਨ ਪਾਯਤਿ ਲੇਸ਼ਾ।
ਅਜ਼ਮਤ ਕੋ ਹੰਕਾਰ ਤੁਮਾਰੇ।
ਹਮਹਿਂ ਦਿਖਾਵਹੁ, ਦੇਖਨ ਹਾਰੇ[3]' ॥ ੬੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਧਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਜੇ ਧਰਨੀ ਤੂੰ ਅਹੈਂ ਹਮਾਰੀ।
ਤੌ ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਤ੍ਰੈਵਾਰੀ।
-ਮੈਂ ਸਿੱਧਨ ਕੀ- ਕਹਉ ਪੁਕਾਰੀ' ॥ ੬੮ ॥
ਸੁਨਿ ਸਿਸ[4] ਬੋਲ੍ਯੋ ਧਰਨ ਮਝਾਰੀ[5]।
'ਮੈਂ ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ'।
ਦੁਤਿਯ ਬਾਰ ਸਿਧ ਬੂਝਨ ਲਾਗੇ।
ਬੋਲ੍ਯੋ ਬਾਲਿਕ ਜਿਉਂ ਕਹਿ[6] ਆਗੈ ॥ ੬੯ ॥
ਤੀਸਰ ਬਾਰ ਉਦਿਤਿ ਭਾ[7] ਜਬ ਹੀ।
ਪੂਰਬ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਤਬ ਹੀ।
'ਅਬ ਲੌ ਬੋਲਨ ਉਚਿਤ ਰਹ੍ਯੋ ਈ[8]?'।

---

[1]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ।
[2]ਕੋਈ ਨਾ ਹਟਾਵੇਗਾ।
[3]ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੇਖਣਹਾਰ ਹਾਂ।
[4]ਬਾਲਕ।
[5]ਵਿਚੋਂ।
[6]ਕਹਿਆ ਸੀ।
[7](ਬੋਲਣ) ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਯਾ।
[8]ਅਜੇ ਤੱਕ (ਤੂੰ) ਬੋਲਣ ਜੋਗਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈਂ?

ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਮਿਰਤਕ ਸਿਸ ਸੋਈ ॥ ੭੦ ॥
ਉੱਤ੍ਰ ਨ ਆਯੋ ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਏ।
ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਮਨ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਏ।
ਕੇਤਿਕ ਚਿਰ ਮਹਿਂ ਮਰਜੋ ਨਿਕਾਰਜੋ।
ਲੱਜਿਤਿ ਹ੍ਵੈ ਸਿੱਧਨ ਬਲ ਹਾਰਜੋ ॥ ੭੧ ॥
ਆਪ ਆਪਨੇ ਆਸਨ ਬੈਸੇ।
ਚੋਰ ਨਾਰਿ ਜਿਉਂ ਤੂਸ਼ਨਿ[1] ਤੈਸੇ।
ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਪੁਨਮੰਗਲ ਜੋਊ। {ਗੋਰਖ ਦੀ ਖੜਾਮ ਅਤੇ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਵਾਪਿਸ}
ਪ੍ਰਭੁ ਸਮੀਪ ਆਏ ਚਲਿ ਦੋਊ ॥ ੭੨ ॥
ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਅਧਿਕ ਉਚਾਰੀ।
'ਆਪ ਨਿਰੰਜਨ ਮੂਰਤਿ ਧਾਰੀ।
ਮੁੰਦਾ ਔਰ ਖਰਾਊਂ ਜੋਊ।
ਸਹਸ ਸ਼ਕਤਿ ਗੋਰਖ ਦਿਹੁ ਦੋਊ ॥ ੭੩ ॥
ਬਾਲਿਕ ਕੋ ਜਿਵਾਇ ਪੁਨ ਦੀਜੈ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ।
ਨਿਜ ਹੰਕਾਰ ਮੈਂ[2] ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਮੂਰਖ ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਪਛੁਤਾਹੀਂ' ॥ ੭੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਈਠ ਦੋ[3], ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਪੁਨ ਕਾਨ।
ਮੁੰਦਾ, ਸ਼ਕਤਿ, ਖਰਾਉਂ ਜੋ, ਤੀਨ ਦੀਨ[4] ਤਿਨ ਪਾਨ[5] ॥ ੭੫ ॥
ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕੋ, ਬਹੁਰੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ।
'ਸਾਗਰ ਮਹਿਂ ਇਕ ਬੂੰਦ ਜੋ, ਪਰੀ ਨ ਪਰੀ ਸਮਾਨ[6] ॥ ੭੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਏਹ ਖਰਾਊਂ ਸਿਸ ਸਿਰ ਲਾਵਹੁ।
ਤਤਛਿਨ ਤਾਂ ਕੋ ਜਾਇ ਜਿਵਾਵਹੁ'।
ਲੈ ਕੇ ਉਭੈ[7] ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਗਮਨੇ ਦੋਨਹੁਂ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ ॥ ੭੭ ॥

---

[1]ਚੋਰ ਦੀ ਤੀਵੀਂ ਵਾਂਙ ਚੁਪ।
[2]ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ।
[3]ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਜਾਣਕੇ।
[4]ਤਿੰਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ।
[5]ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ (ਵਿਚ)।
[6]ਪਈ ਕਿ ਨਾ ਪਈ ਇਕ ਤੁੱਲ ਹੈ।
[7]ਦੋਵੇ।

ਲੀਨੀ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਬਹੁਰ ਖਰਾਊਂ।
ਗੋਰਖ ਮੈਂ ਭਾ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਭਾਊ[1]।
ਸਿਸ ਕੇ ਸੀਸ ਛੁਹਾਇ ਜਿਵਾਯੋ।
ਆਨ ਥਾਨ ਚਲਿਨੋ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੭੮ ॥
ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕਹੀ 'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼ਾ'।
ਇੱਛਾ ਚਾਰੀ[2] ਗਏ ਸੁਦੇਸ਼ਾ[3]।
ਏਕ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰਹੇ।
ਭੋਰ ਭਈ ਚਲਿਨੋ ਮਨ ਚਹੇ ॥ ੭੯ ॥
ਗੋਰਖ ਮਤਾ ਹਟਾਯੋ ਨਾਮੂ। {ਗੋਰਖ ਮਤਾ ਤੋਂ ਨਾਨਕ ਮਤਾ}
ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਰਾਖਿ ਅਭਿਰਾਮੂ[*]।
ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ।
ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਕਰਨ ਕਲਜਾਨਾ ॥ ੮੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਮੇਲ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨੦ ॥

---

[1]ਪ੍ਰਤਾਪ।

[2]ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ।

[3]ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼।

[*]ਬ੍ਰੇਲੀ ਤੋਂ ਬਿਹਾਰੀ ਪੁਰ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲ ਦੇ ਮਹੰਤ ਜੀ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਪਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ:-ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਪੀਲੀ ਭੀਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਪੀਲੀ ਭੀਤ ਤੋਂ ਤਨਕ ਪੁਰ ਜੋ ਰੇਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਖਟੇਮਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਅੱਠ ਦਸ ਮੀਲ ਤੇ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਹੈ, ਸ੍ਵਾਰੀ ਘੋੜੇ ਦੀ ਹੈ। ਰਸਤਾ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਬਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਭੈ ਹੈ। ਮਿੱਠੇ ਰੇਠੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਬੀਸ ਕੁ ਮੀਲ ਪਰੇ ਪਹਾੜ ਰੁਖ਼ ਬਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਬਘਿਆੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਰਾਹ ਬੜਾ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੁਤ ਹੈ ਕਿ ਰੇਠੇ ਦੇ ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਕੀਤੇ ਦਰਖ਼ਤ ਤੋਂ ਬੀਜ ਡਿਗ ਖਿਲਰਕੇ ਹੋਰ ਦਰਖਤ ਬੀ ਮਿੱਠੇ ਰੇਠੇ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਤੇ ਰੇਠੇ ਦਾ ਜ਼ਿਲਾ ਨੈਨੀਤਾਲ ਹੈ। ਖਟੇਮਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੀਲੀਭੀਤ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਬ੍ਰਿੱਛ ਬਾਬਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹੋ, ਰਾਸ ਪੰਜਵੀਂ ਅੰਸੂ ੨੮ ਅੰਕ ੨੭ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

੨੧. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਹਾਥੀ ਜਿਵਾਲਣਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਉਣੀ]

ਭੁਯੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ: ਨਮੋ ਚੰਡਿਕਾ ਮੰਡਿਕਾ ਸਰਬ ਲੋਕਾ।
ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਸਦਾ ਦਾਸ ਦੇਤੀ ਅਸ਼ੋਕਾ।
ਹਤੇ ਦੈਂਤ ਬ੍ਰਿੰਦੰ ਰਖ੍ਯੋ ਬੱਜ੍ਰਪਾਨੀ।
ਕਰੋ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰੰ ਨਮੋ ਬਾਕਬਾਨੀ ॥ ੧ ॥

ਮੰਡਿਕਾ = ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨।
ਪ੍ਰਸੀਦੇ = ਪਸੀਜਕੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਕੇ, ਤ੍ਰੁੱਠਕੇ।
ਅਸ਼ੋਕਾ = ਅ+ਸ਼ੋਕ = ਸ਼ੋਕ ਰਹਤਤਾ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ।

ਅਰਥ: ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਹੇ ਤੇਜ ਸ੍ਵਰੂਪ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, (ਤੂੰ ਜਦ) ਤ੍ਰੁੱਠੇਂ 'ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਣ' ਦੀ ਦਾਤ ਸਦਾ ਦਾਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦੀ ਹੈਂ, (ਤੂੰ) ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ (ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂ) ਦੈਂਤ ਮਾਰਕੇ ਬਚਾ ਲਿਆ, (ਹੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਮੇਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਹਤਕੇ, ਮੇਰਾ ਬੀ) ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਮਹਾਨੀ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਬਿਸਾਲ ਬਸੇਰਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ}
ਉਪਬਨ[1] ਬਿਖੈ ਆਨਿ ਕਿਯ ਡੇਰਾ ॥ ੨ ॥
ਗਾਵਨ ਲਗਾ ਸ਼ਬਦ ਮਰਦਾਨਾ।
ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਮਗਨ ਮਹਾਨਾ।
ਰੁਚਿਰ ਰਾਗ ਕਰਿ ਕੈ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੇ।
ਤੂਸ਼ਨ ਬਹੁਰ ਮਹੂਰਤ ਬੀਤੇ ॥ ੩ ॥
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਕੁੰਚਰ[2] ਭਾਰੀ।
ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਬਾਗ਼ ਮਝਾਰੀ।
ਰੋਇ ਮਹਾਵਤ ਊਚ ਪੁਕਾਰਤਿ।
ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਦੁਖ ਮਹਿਂ ਆਰਤ[3] ॥ ੪ ॥
ਦੀਨ ਭਏ ਬਿਰਲਾਪਤਿ ਐਸੇ।
ਕਿਰਪਨ ਦਰਬ ਜਾਇ ਕਿਤ ਜੈਸੇ।
ਅਵਲੋਕਯੋ ਜਬ ਹੀ ਤਿਨ ਤਾਈਂ।

---

[1]ਬਾਗ਼।
[2]ਹਾਥੀ।
[3]ਦੁਖੀ।

ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ ਉਰ ਕਰੁਣਾ ਛਾਈ ॥ ੫ ॥
ਬੂਝਨ ਲਗੇ 'ਕੌਨ ਦੁਖ ਭਾਰੀ?।
ਜਿਸਤੇ ਤੁਮ ਰੋਵਹੁ ਧ੍ਰਿਤ ਹਾਰੀ[1]।
ਕਿਨ ਮਾਰੇ ਕੈਂ[*] ਖੋਸਨ ਕੀਨੇ[2]?।
ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਗਤਿ ਲੇਹੁ ਨ ਚੀਨੇ[3]' ॥ ੬ ॥
ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਜਾਨਿ ਮਨ ਸੋਊ।
ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ।
ਬਿਨਤੀ ਉਸਤਤਿ ਕੇ ਮਧ ਸਾਨੀ[4]।
ਬੋਲੇ ਅਤਿਸ਼ੈ ਆਤੁਰ ਬਾਨੀ ॥ ੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਜੀ! ਕੁੰਚਰ ਹੁਤੋ ਮਹਾਨ।
ਰੋਗਿ ਭਯੋ ਅਬ ਮਰਿ ਗਯੋ, ਕੋਇ ਨ ਸਕਯੋ ਪਛਾਨ ॥ ੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੁਤੇ ਮਹਾਵਤ ਹਮ ਤਿਸ ਕੇਰੇ।
ਚਲਤਿ ਹੁਤੀ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਘਨੇਰੇ।
ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਭਏ ਹਟਿ ਗਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰਾ।
ਕਿਉਂ ਪਾਲਨ ਹ੍ਵੈ ਮਮ ਪਰਵਾਰਾ ॥ ੯ ॥
ਔਰ ਉਪਾਇ ਨ ਜਾਨੋਂ ਕੋਊ।
ਰੋਜ਼ੀ ਜਿਹ ਤੇ ਪੈਦੇ ਹੋਊ।
ਇਸ ਦੁਖ ਤੇ ਹਮ ਰੋਵਤਿ ਬੈਸੇ।
ਗੁਜ਼ਰ ਹਮਾਰੀ ਚਲਿਹੈ ਕੈਸੇ?' ॥ ੧੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ, 'ਨ ਚਿੰਤ ਕਰਿ, ਸਭਿ ਕੋ ਦੈ ਕਰਤਾਰ।
ਜਿਤੇ ਬਹਾਨੇ ਜਗਤ ਕੇ, ਕਰਨ ਹਾਰ ਇਕ ਧਾਰਿ ॥ ੧੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੁੰਚਰ ਹਿਤ ਰੋਵਹੁ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ।
ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਜੌ ਜਯਾਵਤਿ ਮਾਰਤਿ ਹੈ ਸੋਊ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕ ਅਵਰ ਨ ਕੋਊ ॥ ੧੨ ॥
ਸੋ ਦੇਵਤਿ ਸਭਿ ਕੋ ਰੁਜ਼ਗਾਰਾ।
ਔਰ ਬਹਾਨਾ ਕਰਹਿ ਤੁਮਾਰਾ।

---

[1]ਧੀਰਜ ਹਾਰ ਕੇ।

[*]ਪਾ:-ਕਿਨ।

[2]ਯਾ (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ।

[3]ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋ?

[4]ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

ਮਿਸ[1] ਕਰਿਕੈ ਦੇਵਤਿ ਨਿਤ ਰੋਜ਼ੀ।
ਲਖਹਿਂ ਸੰਤ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਖੋਜੀ' ॥ ੧੩ ॥
ਐਸੇ ਸੁਨੇ ਮਹਾਵਤ ਬੈਨਾ।
ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਲਖੇ ਸੁਖ ਦੈਨਾ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਕਿਉਂ ਹੋਵੈ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹਮਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਰੋਜ਼ੀ ਹਮਰੀ ਆਜ ਤੇ, ਭਈ ਬੰਦ ਦਰ ਸ਼ਾਹਿ[2*]।
ਤੁਮ ਤੇ ਸਭਿ ਕੁਛ ਹੋਤਿ ਹੈ, ਸੰਤਹੁ ਬੇ ਪਰਵਾਹ! ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਉਂ ਚਾਕਰ ਹਮ ਹੈਂ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ।
ਤਿਉਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸੇਵਕ ਤੁਮ ਆਹਿ।
ਹਮਰੋ ਕਾਜ ਅਟਕ ਜੇ ਜਾਈ।
ਬਿਨੈ ਕਰਤਿ ਅੱਗ੍ਰਜ ਨਿਜ ਰਾਈ[3] ॥ ੧੬ ॥
ਕਰ ਜੋਰਹਿਂ ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ ਕਾਜਾ।
ਮਾਨਹਿਂ ਸੇਵਕ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਰਾਜਾ।
ਹੈ ਤੁਮਰੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਤਿਹ ਤੇ ਕਹਿ ਗਜ ਇਹੀ ਜਿਵਾਇ ॥ ੧੭ ॥
ਮਾਨਹਿ ਬਚ ਤੁਮਰੋ ਕਰਤਾਰਾ।
ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਇਹ ਉਪਕਾਰਾ।
ਦਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀ ਬਾਨ[4] ਦਯਾਲਾ।
ਹਮ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਦੁਖੀ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੀਨ ਭਯੋ ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਰ ਨਾਇ।
ਦੇਖਿ ਮਹਾਵਤ ਕੀ ਦਸ਼ਾ, ਬਿਗਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੧੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੁਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਹਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੂ।
'ਆਨਹੁ ਏਕ ਘਟਾ[5] ਭਰਿ ਨੀਰੂ'।
ਗਯੋ ਬੇਗ ਤਿਹ ਭਰਿ ਕਰਿ ਆਨਾਂ।
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾਂ ॥ ੨੦ ॥

---

[1]ਬਹਾਨਾ।
[2]ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰੋਂ।
[*]ਜੇ ਪਾਠ-ਦਰਸਾਹਿ-ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ-ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ।
[3]ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਦੇ।
[4]ਸੁਭਾਵ, ਆਦਤ।
[5]ਘੜਾ।

'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਹਿ ਇਹ ਘਟ ਲੀਜੈ।
ਮ੍ਰਿਤੁ ਮਤੰਗ ਪਰ ਛਿਰਕਨ ਕੀਜੈ'।
ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਘਟਾ ਕਰ ਲਯੋ।
ਕੁੰਚਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਗਯੋ ॥ ੨੧ ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਛਿਰਕਾ ਦੀਨੋ।
ਗਜ ਸਰੀਰ ਕੋ ਭੇਵਨ ਕੀਨੋ।
ਪ੍ਰਾਨ ਪਰੇ ਜੀਵਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। {ਹਾਥੀ ਜਿਵਾਯਾ}
ਭਯੋ ਮਹਾਵਤ ਹਰਖ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥
ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀ।
ਉਸਤਤਿ ਕੇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀ।
ਜਾਇ ਕਹੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਅਗਾਰੀ।
'ਮਰਯੋ ਸੁ ਜੀਵਯੋ ਕੁੰਚਰ ਭਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥
ਇਹ ਫਕੀਰ ਹੈ ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਤਿਨ ਦਿਯੋ ਜਿਵਾਇ'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਿਸਮਾਦੇ ਸਭਿਹੀ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਉਦਿਤ ਭਾ ਤਬ ਹੀ ॥ ੨੪ ॥
ਕਾਜ਼ੀ ਸੰਗ ਲਿਯੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੂ।
ਚਲਿ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਹੂ।
ਕਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਗੁਰ* ਢਿਗ ਬੈਸੇ।
ਕਾਜ਼ੀ ਬਚਨ ਕਹੇ ਤਬ ਐਸੇ ॥ ੨੫ ॥
'ਹੇਤ ਮਹਾਵਤ ਹਾਥੀ ਜੋਊ।
ਜੀਵਾਯੋ ਤੁਮ ਨੈ ਹੀ ਸੋਊ?।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਾਵਰਿ ਸਿਫਤ ਘਨੇਰੀ।
ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਏ ਬਿਨ ਦੇਰੀ' ॥ ੨੬ ॥
ਕਾਜ਼ੀ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ।
ਬਾਨੀ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਅਲਾਈ।
'ਹਮ ਹੈਂ ਕੌਣ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜੀਵਾਰਹਿਂ।
ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਜਿਵਾਵਹਿ ਮਾਰਹਿ ॥ ੨੭ ॥
ਤਿਸ ਬਿਨ ਔਰ ਸ਼ਕਤਿ ਕਿਸ ਮਾਂਹੀ।
ਬਯਾਪਕ ਕਲਾ ਦੇਖੀਯਤਿ ਜਾਂ ਹੀ[੧]'।

---
*ਪਾ:-ਪੁਨ।

ਕਾਜ਼ੀ ਕਹੇ 'ਸ਼ਕਤਿ ਜੇ ਧਾਰਹੁ।
ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਅਬ ਕੈ ਗਜ ਮਾਰਹੁ ॥ ੨੮ ॥
ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੈ ਗਯੋ ਮਰਿ ਕੁੰਚਰ।
ਤੌ ਜਾਨੈਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਲਾਧਰਿ[1]।
ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ।
'ਜਿਉਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜਾਇ' ॥ ੨੯ ॥
ਤਤਛਿਨ ਕੁੰਚਰ ਗਿਰਯੋ ਬਹੋਰੀ।
ਪਰਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਇ ਤਿਸਹੀ ਠੌਰੀ।
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਬੈਠਯੋ ਤੀਰ[2]।
ਹੁਤੋ ਨਜ਼ਾਮਦੀਨ ਇਕ ਪੀਰ ॥ ੩੦ ॥ {ਪੀਰ ਨਜ਼ਾਮੁਦੀਨ}
ਤਿਨ ਕਾਜ਼ੀ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਇਹ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ਨਰ ਤਨ ਧਾਰੇ।
ਬਚਨ ਬਿਫਲ[3] ਇਹ ਕੋ ਨਹਿਂ ਹੋਇ।
ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ, ਦੁਖ ਲਗੇ ਨ ਕੋਇ' ॥ ੩੧ ॥
ਪੁਨ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿ 'ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ।
ਤੌ ਜਾਨੋਂ ਮੈਂ ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਇ'।
ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਐਨ ਸੁ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਸੰਤ ਬਚਨ ਕੇ ਜੇਊ ਮਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥
ਤਿਨ ਕੋ ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਜਿਵਾਇ।
ਮੇਟੀ ਜਾਇ ਨ ਕਬਹਿ ਰਜਾਇ।
ਈਸ਼ੁਰ ਆਇਸੁ[4] ਸੰਤ ਹਟਾਵੈ।
ਸੰਤ ਕਹੇ ਕੋ ਕੌਨ ਮਿਟਾਵੈ ॥ ੩੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜੈਸੇ ਜਗ ਅੰਧਾ ਕਰਯੋ, ਮਾਯਾ ਸੰਗ ਭੁਲਾਇ[+]।
ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁਚੇਤ ਕਰਿ, ਦੇਵਹਿਂ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਹਿ ॥ ੩੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਸ ਕੋ ਚਾਹੈਂ ਕਰੈਂ ਉਧਾਰਾ।
ਬੰਧਨ ਦੇਹਿਂ ਸਰਬ ਨਿਰਵਾਰਾ।
ਜਿਉਂ ਅੰਬ੍ਰੀਕ ਭਗਤ ਢਿਗ ਆਯੋ[1]।

---

[1]ਜਿਸ ਦੀ।
[2]ਪਾਸ।
[3]ਬਿਅਰਥ।
[4]ਈਸ਼ੁਰ (ਦੀ) ਆਗਯਾ।
[+]ਪਾ:-ਲੁਭਾਇ।

ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਬਢਾਯੋ ॥ ੩੫ ॥
ਤਪਤ ਚੱਕ੍ਰ ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਲਾਗਯੋ।
ਜਰਤਿ[2] ਅੰਗ ਉਰ ਡਰ ਕਰਿ ਭਾਗਯੋ।
ਸ਼ਸ਼ਿ[3] ਸਵਿਤਾ[4] ਨਹਿਂ ਰਾਖਯੋ ਜਿਸ਼ਨੂੰ[5]।
ਦ੍ਰੂਹਣ[6] ਗਿਰੀਸ਼[7] ਗਯੋ ਢਿਗ ਬਿਸ਼ਨੂੰ ॥ ੩੬ ॥
ਇਕ ਛਿਨ ਰਾਖਿ ਸਕਯੋ ਨਹਿਂ ਕੋਊ।
ਭੂਪ[8] ਸ਼ਰਨ ਆਯੋ ਪੁਨ ਸੋਊ।
ਜਰਤਿ ਚੱਕ੍ਰ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਉਬਾਰਾ।
ਇਉਂ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸਿਫਤ ਅਪਾਰਾ[*] ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਰਨੋ ਏਕੰਕਾਰ[9] ਜੋ, ਸੰਤ ਸੁ ਦੇਤਿ ਹਟਾਇ।
ਸੰਤਨ ਕੇ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈਂ, ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਮਿਟਾਇ' ॥ ੩੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਗੁਨਖਾਨੀ ਕੇ ਬੈਨਨ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਚਰਨ, ਗੁਰ ਗੁਨਿ ਕੈ।

---

[1]ਪਾਸ ਆਯਾ (ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ)।
[2]ਸੜਦੇ।
[3]ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
[4]ਸੂਰਜ।
[5]ਇੰਦ੍ਰ।
[6]ਬ੍ਰਹਮਾ।
[7]ਸ਼ਿਵ।
[8]ਅੰਮਰੀਕ ਦੀ।
[*]ਇਹ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦਾ ਅਸੂਲ ਦੱਸਿਆ ਨੇ, ਇਹੁ ਅਸੂਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ। ਸ਼ੱਮਸ ਤਬਰੇਜ਼ ਨੇ ਮੋਏ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਜਿਵਾਵਨ ਵਾਸਤੇ 'ਕੁੰਮ ਬਿਜ਼ਨੀ' ਕਿਹਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ 'ਉਠ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ' ਤੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 'ਕੁੰਮ ਬਿਜ਼ਨਿਲਾ' 'ਉਠ ਅੱਲਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ' ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਨੇ ਬੀ ਇਹੋ ਕਾਰਣ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਅੱਲਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਹਾਂ ਫਕੀਰ ਜੋ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਲਾਡ ਵਿਚ ਜਿਵਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਵਾਂਙੂ ਪਿਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਝੱਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਫਕੀਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮਰੇ ਨੂੰ ਬੀ ਜਿਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਬਤ ਵਾਕ ਹੈ-

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ॥

[ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫

ਫਿਰ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜੀਵਿਆ ਹੈ, ਜਿਵਾਲ ਕੇ ਫਿਰ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:-

'ਹਮ ਹੈਂ ਕੌਣ ਮ੍ਰਿਤ ਜੀਵਾਰਹਿਂ।
ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਜਿਵਾਵਹਿ ਮਾਰਹਿ' ॥ ੨੭ ॥

[9]ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ।

ਪੀਰ ਨਿਜ਼ਾਮਦੀਨ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਬੋਲਜੋ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨ ਬਹੋਰੀ ॥ ੩੯ ॥
'ਸਭਿ ਹੀ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ ਆਏ।
ਅਬ ਪੁਨ ਕੁੰਚਰ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਏ।
ਤਵ ਖੁਦਾਇ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ।
ਚਰਹੁ ਜੁ ਉਰ ਮਹਿਂ ਕਹਿ ਹੋ ਸੋਊ' ॥ ੪੦ ॥
ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ 'ਉਠਹੁ ਮਰਦਾਨਾ।
ਛਿਰਕਹੁ ਜਲ ਤੁਮ ਲੇ ਨਿਜ ਪਾਨਾ।
ਕਹੇ ਪੀਰ ਕੇ ਅਬ ਕੀ ਵਾਰੀ।
ਦੇਹਿਂ ਜਿਵਾਇ ਮਰਜੋ ਗਜ ਭਾਰੀ' ॥ ੪੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਉਠਤਿ ਭਯੋ ਤਤਕਾਲ ਪੁਨ, ਜਲ ਲੇ ਕਹਿ 'ਸਤਿਨਾਮ'।
ਛਿਰਕੇ ਤੇ ਜੀਵਜੋ ਤੁਰਤ*, ਜੋ ਕੁੰਚਰ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੪੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੌਤਕ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮ ਭੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਹਿਂ ਪਦ ਤਬਿ ਹੀ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਨਿਜ ਦਿਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਤੁਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਤਨ ਧਰਿ ਦਰਵੇਸ਼ਾ' ॥ ੪੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ!
ਧਰਮ ਨਜਾਇ ਕੀਜੈ ਚਿਤ ਚਾਹਿ।
ਕਾਜ਼ੀ! ਨਹਿਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਕਬ ਲੀਜੈ।
ਰਾਖਹੁ ਧਰਮ ਨ ਕਿਹ ਦੁਖ ਦੀਜੈ ॥ ੪੪ ॥
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।
ਮਨ ਮਲੀਨਤਾ ਸਕਲੀ ਹਰਨੀ[1]।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਹਿਰਦੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ ॥ ੪੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਿਤ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਸ਼ਵੰਧ ਦੇ, ਕੀਜੈ ਧਰਮ ਨਿਆਇ।
ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹਿ ਤੁਮਹਿਂ, ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਿਰਤ ਕਮਾਇ' ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਨ ਤਿਨ ਨੀਕਾ।

---

*ਜੋਗੀ ਪੀਰ ਆਦਿ ਆਪ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਖਕੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕਰਵਾ ਦੇਣੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਤਾ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਗੁਰਵਾਕ ਬੀ ਹੈ:-

'ਏਤਾ ਤਾਣੁ ਹੋਵੈ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਕਰੀ ਭਿ ਆਖਿ ਕਰਾਈ'।

[ਵਾਰ ਮਾ. ਸ. ਮਹਲਾ ੧-੧੯

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰਨੀ।

ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਤਹਾਂ[+] ਸਭਿ ਹੀਕਾ।
ਬਿਦਾ ਭਏ ਤਿਨ ਤੇ ਬਰਿਆਈ।
ਗਮਨ ਕੀਨ ਮਾਰਗ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੪੭ ॥
ਕੀਨ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਮਰਦਾਨੇ।
-ਮਮ ਮਨਤਾ[੧] ਕਿਮ ਹੋਇ ਮਹਾਨੇ।
ਮੁਝ ਕੋ ਬੰਦਹਿਂ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਭੇਟਾ ਉੱਤਮ ਧਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ- ॥ ੪੮ ॥
ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਉਰ ਕੀ ਜਾਨੀ।
ਮੁਸਕਤਿ ਮੰਦ[੨] ਕਹੀ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ।
'ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਜੋ, ਤੁਮ ਆਵਹੁ।
ਅੱਗ੍ਰਜ ਪੁਰਿ[੩] ਮਨਭਾਵਤਿ ਪਾਵਹੁ ॥ ੪੯ ॥
ਇਹ ਸਭਿ ਕੂਰ ਕਾਜ ਨਹਿਂ ਸਰਿਈ[੪]।
ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਤੇ ਬਰਜਨ ਕਰਿਈ[੫]।
ਚਹਿਤ ਰਹੈਂ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬਡਿਆਈ।
ਅਲਪ ਕਾਲ ਜਿਸ ਬੀਚ ਰਹਾਈਂ[੬] ॥ ੫੦ ॥
ਜਹਿਂ ਜਾਵਨ[੭] ਲਹਿਨੋ ਸੁਖ ਭਾਰੀ।
ਤਹਿਂ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰੀ।
ਮਾਨ ਹੀਨ[੮] ਰਹਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜੋਈ।
ਚਹੈ ਮਾਨ ਪਰਲੋਕਹਿਂ ਸੋਈ' ॥ ੫੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਕੁਚਿ[੯] ਕਹਯੋ ਮਰਦਾਨੇ।
'ਹ੍ਵੈ ਕਰੁਨਾ ਤੁਮ, ਤਬ ਅਸ ਜਾਨੇਂ[੧]।

[+]ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਇਹ ਕਥਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਜਮਨਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰੁਖ ਨੂੰ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਓਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬੀ ਇਥੇ ਗਏ ਹਨ, ਚਰਨ ਪਾਦਕਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਮਜਨੂੰ ਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸਿਖ ਇੱਥੇ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਜਨੂੰ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੇਲਾ ਵਾਲਾ ਮਜਨੂੰ ਹੋਰ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰਾਸ ੫ ਅੰਸੂ ੫ ਅੰਕ ੫੧ ਦੀ ਟੂਕ।

[1]ਮਾਨਤਾ, ਪੂਜਾ।

[2]ਥੋੜਾ ਮੁਸਕ੍ਰਾਕੇ।

[3]ਅਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰ।

[4]ਇਹ (ਪਦਾਰਥ) ਸਾਰੇ ਝੂਠੇ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ) ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੌਰਦਾ।

[5]ਰੋਕਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

[6]ਜਿਸ (ਜਗਤ) ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

[7]ਜਿਸ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਜਾਣਾ ਹੈ।

[8](ਦਿੱਲੀ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ।

[9]ਸੰਕੋਚ ਕੇ, ਸ਼ਰਮ ਕੇ।

ਕਰਤਿ ਬਾਤ ਤਹਿਂ ਪੁਰਿ ਨਿਯਰਾਯਾ[2]।
ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਠੇ ਪਿਖਿ ਇਕ ਤੁਰ[3] ਛਾਯਾ ॥ ੫੨ ॥
ਦਈ ਨਿਦੇਸ਼[4] 'ਜਾਹੁ ਮਰਦਾਨੇ!।
ਨਗਰ ਬਿਲੋਕਹੁ, ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਭਾਨੇ'।
ਜਾਇ ਨ[5], ਬਹੁਰ ਪਠਜੋ ਬਰਿਆਈ[6]।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਬਹੁਤੋ ਸਕੁਚਾਈ ॥ ੫੩ ॥
ਪੁਰਿ ਕੇ ਦਰ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਜੋ ਜਬ ਹੀ।
ਮਾਨਵ ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਤਿਹ ਤਬ ਹੀ।
ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਧਰਹਿਂ ਅਗਾਰੀ।
ਬੂਝਨ ਹੇਤੁ ਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥
ਪਿਖਤਿ ਪਰਸਪਰ ਘਰ ਨਿਜ ਜਾਹੀਂ।
ਨਾਨਾ ਬਿੰਜਨ[7] ਆਨਹਿਂ ਪਾਹੀਂ।
ਰੁਚਿਰ ਸਥਲ ਬੈਠਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਹੋਵਨ ਪੂਜਾ ਲਗੀ ਮਹਾਨਾ ॥ ੫੫ ॥ {ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਈ}
ਬਹੁ ਰੰਗਨ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਅਮੋਲੇ।
ਆਨ ਸਮਰਪਹਿਂ[8], ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਬੋਲੇ।
ਕੇਤਿਕ ਦਰਬ ਚਢਾਵਹਿਂ ਆਨੀ।
ਹੋਇ ਰਹੇ ਸੇਵਕ ਮਨ ਬਾਨੀ ॥ ੫੬ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਿ ਦੇਖਹਿਂ ਆਈ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਲਖਿ ਪਰਿ ਹੈਂ ਪਾਈ[9]।
ਸੁਨਹਿਂ ਅਪਰ ਤੇ ਅਪਰ ਜਿ ਮਾਨਵ।
ਦੌਰਹਿਂ ਦੌਰ ਉਪਾਇਨ ਆਨਵ ॥ ੫੭ ॥
ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਸੰਤ ਬਡੋ ਹੈ ਕੋਈ।
ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਹਮ ਗਤਿ ਹੋਈ।

---

[1]ਤਾਂ ਐਸਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[2]ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ।
[3]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ।
[4]ਆਗਜਾ।
[5]ਜਾਵੇ ਨਾ (ਮਰਦਾਨਾ)।
[6]ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ ਭੇਜਿਆ।
[7]ਭੋਜਨ।
[8]ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਲੋਕੀਂ)।
[9]ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਇਸ ਪਾਸ ਚਢਾਇਂ ਪਦਾਰਥ।
ਸੋ ਹਮ ਜਾਨਹਿਂ ਹੋਇ ਸਕਾਰਥ' ॥ ੫੮ ॥
ਲਾਗਜੋ ਅੰਬਰ ਕੇਰ[1] ਅੰਬਾਰੂ[2]।
ਮਰਦਾਨੇ ਭਾ ਹਰਖ ਅਪਾਰੂ।
ਬੀਤ ਗਏ ਜਬ ਹੀ ਜੁਗ ਜਾਮਾ[3]।
ਉਠਜੋ ਤਬਹਿ ਭਾ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ ॥ ੫੯ ॥
ਮਾਨਵ ਕੇ ਉਚਵਾਯੋ ਸੀਸਾ।
ਆਯੋ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।
ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ ਕਰਿ ਹਰਖ ਘਨੇਰੋ।
'ਦਾਸ ਭਯੋ ਸਗਰੋ ਪੁਰਿ ਮੇਰੋ ॥ ੬੦ ॥
ਸਭਿ ਹੀ ਪੂਜਾ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨਾ।
ਬੰਦਹਿਂ ਪਦ ਭੇਟੈਂ ਧਰਿ ਨਾਨਾ।
ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਬੂਝਨ ਕੀਨੋਂ ਮੋਹੀ।
ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ -ਸੰਤ ਸੁ ਹੋਹੀ-' ॥ ੬੧ ॥
ਅਸ ਕਿਹ ਭੇਟ ਹੁਤੀ ਜੋ ਸਾਰੀ।
ਸੋ ਧਰਿ ਦੀਨੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਬਿਗਸਤਿ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਕੋ ਕੋ ਵਥੁ ਆਨੀ[4]? ਮਰਦਾਨੇ! ॥ ੬੨ ॥
ਹਿਰਦੇ ਤੇਰੋ ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
ਬਦਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦੇਖਾ'।
ਕਰ ਜੋਰੇ ਕਹਿ 'ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ! ਮੋਰੇ।
ਗਮਨਜੋ ਨਗਰ ਅਨੁੱਗ੍ਰਹੁ ਤੋਰੇ[5] ॥ ੬੩ ॥
ਜਿਉਂ ਰਾਵਰ ਨੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
ਤਿਉਂ ਪੂਰਨ ਭਾ, ਹਰਖ ਮਹਾਨਾ।
ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਅੰਬਰ[6] ਮੈਂ ਲਜਾਯੋ।
ਧਨ ਆਨਜੋ ਨਰ ਜਿਤੋ ਚਢਾਯੋ' ॥ ੬੪ ॥

---

[1]ਬਸਤਰਾਂ ਦਾ।
[2]ਢੇਰ।
[3]ਦੋ ਪਹਿਰ।
[4]ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ?
[5]ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।
[6]ਬਸਤਰ।

ਹੇਤੁ ਦਿਖਾਵਨ ਗਠੜੀ ਖੋਲੀ।
ਦੇਖਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਵਸਤ ਬਹੁ ਮੋਲੀ।
ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕੇਰੀ।
ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਮੈਂ ਚਾਹਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੬੫ ॥
ਉੱਚ ਹਾਸ[1] ਬਿਗਸੇ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਕਿਤਿਕ ਬੇਰਿ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਭਲਾ ਕਿਯੋ ਆਨਯੋ ਮਰਦਾਨੇ।
ਆਵਹਿ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਜ ਅਯਾਨੇ! ॥ ੬੬ ॥
ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਅਬ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ।
ਵਸਤੁ ਲੁਟਾਇ ਸਪੂਰਨ ਦੀਜੈ।
ਲੈ ਕੇ ਰੰਕ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ।
ਤੇਰੋ ਸੀਸ ਅਸੀਸ ਅਲਾਵਹਿਂ ॥ ੬੭ ॥
'ਹਸਨੇ ਤੇ ਲੱਜਿਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਰਿਦੈ ਗੁਨਤਿ-ਮੈਂ ਭਯੋ ਅਯਾਨਾ।
ਹੇਮ ਧਰਾਦਿਕ[2] ਜੇ ਸਭਿ ਚੀਨੋ[3]।
ਤਨਕ ਲੋਭ ਤਹਿਂ ਕਰਨ ਨ ਦੀਨੋ ॥ ੬੮ ॥
ਇਹ ਕਜਾ ਅਲਪ ਵਸਤੁ ਮੈਂ ਆਨੀ।
ਮਾਨ ਲੋਭ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਬਿਰਮਾਨੀ[4]-।
ਖਰੇ ਰੰਕ ਅਵਲੋਕੇ ਪਾਸੂ।
ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਲੁਟਵਾਈ ਆਸੂ[5]* ॥ ੬੯ ॥
ਬ੍ਰਿਕਤ[6] ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਮਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਰਹਯੋ ਟੇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਧਰਿ ਕੈ।
ਬਹੁਰ ਬਿਕਾਰ ਨ ਚਿਤਵਨ ਕੀਨੋ।
ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਬਿਖੈ ਮਨ ਦੀਨੋ ॥ ੭੦ ॥
ਚਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਕੈ।

---

[1]ਉੱਚੀ ਹੱਸ ਕੇ।
[2]ਸੋਨੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਆਦਿ।
[3]ਦੇਖੇ ਸਨ।
[4]ਭੁੱਲ ਗਈ।
[5]ਛੇਤੀ।
*ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਮਾਨੋਂ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।
[6]ਤਿਆਗੀ।

ਅਦਭੁਤ ਬੇਖ ਤਨ ਬਿਖੈ ਧਰਿ ਕੈ।
ਕੇਸਰ ਤਿਲਕ ਭਾਲ ਮਹਿਂ ਲਾਲਾ।
ਸਿਰ ਪਰ ਊਰਧ ਕੁਲਹਿ[1] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭੧ ॥
ਭਗਵੋ ਅੰਬਰ ਊਪਰ ਲੀਨਾ।
ਨੀਲੋ ਤੇੜ ਲਪੇਟਨ ਕੀਨਾ।
ਮਾਲ ਬਿਸ਼ਾਲ ਕੰਠ ਮਹਿਂ ਪਾਈ।
ਇਕ ਰੁਮਾਲ ਕਰ ਮਾਂਹਿ ਸੁਹਾਈ ॥ ੭੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਪਗ[2] ਪਨਹੀ[3] ਨੋਕ ਬਡ
ਇਕ ਪਗ ਕੌਂਸ[4] ਟਿਕਾਇ[5]।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਲਖਿ ਪਰੈਂ
ਐਸੋ ਬੇਖ ਬਨਾਇ ॥ ੭੩ ॥ {ਅਜੀਬ ਬੇਸ}

ਚੌਪਈ: ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਮਸ਼[6] ਸਿਤਾਸਿਤ[7] ਸੋਹੈ।
ਬੋਲਤਿ ਗੁਨੀਅਨ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹੈਂ।
ਤੁਰਕ ਮਿਲੈ ਕੋ ਸੰਸੈ ਕਰਿਈ।
ਤੁਰਕੀ ਰੀਤ ਜਵਾਬ ਉਚਰਿਈਂ ॥ ੭੪ ॥
ਹਿੰਦੂ ਆਇ ਬੂਝਿ ਹੈ ਕੋਊ।
ਉੱਤਰ ਪਾਇ ਹਿੰਦੂ ਕਾ ਸੋਊ।
ਮਨੁਜਨ ਤੇ[8] ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।
ਕੀਨ ਬੇਖ ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਦਾਨਾ ॥ ੭੪ ॥
ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
'ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ' ਦੇਹਿਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
'ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰਨ ਸਰਬ ਬਿਹਾਈ[9]।
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇਵਹੁ ਮਨ ਲਾਈ' ॥ ੭੬ ॥

---

[1]ਲੰਬੀ ਟੋਪੀ।
[2]ਪੈਰ।
[3]ਜੁੱਤੀ।
[4]ਖੜਾਉਂ।
[5]ਪਹਿਨਕੇ।
[6]ਦਾੜ੍ਹਾ।
[7]ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਕਾਲਾ।
[8]ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ।
[9]ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ ਦਿੱਲੀ ਅਰ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਮਨ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਗ੍ਰਾਮਨ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਹੇ ਮਨ ਬੰਦਨ ਤੁਹਿ* ਕਰੋਂ, ਤਜਿ ਕੈ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰਿ, ਭਵ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨਿਸਤਾਰ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ (ਬੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਐਉਂ ਰਖ) ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪੈ ਜਾਹੁ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਸਤਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਨਖਾਨੀ!
ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਬਿਚਰਤਿ ਬਹੁਰ ਬੇਖ ਅਸ ਧਰਿ ਕੈ।
ਲੋਕਨ ਕੋ ਕਲਿਆਨ ਬਿਚਰਿ ਕੈ ॥ ੨ ॥
ਰਾਮਤਿ[1] ਕਰਤੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ।
ਲਵਪੁਰਿ[2] ਮਾਂਹੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚੇ}
ਹੁਤੋ ਕਸਾਬਪੁਰਾ[3] ਜਿਹ ਥਾਨਾ।
ਤਹਾਂ ਠਾਂਢਿ ਭੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੩ ॥
ਗੋ ਬਧ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਅਵਲੋਕਾ।
ਪੁਰਾ ਤੁਰਕ ਤਪ ਲਖਿ[4] ਰਿਸ ਰੋਕਾ[5]।
ਨਾਤੁਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਇਛ ਧਾਰੀ।
ਤਦਪਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪ ॥ {ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ}

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸਵਾ ਪਹਰੁ ॥੨੭॥

[ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ

ਚੌਪਈ: ਅਸ ਕਹਿ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਬਹੋਰੂ।
'ਸੁਨਿ ਬਾਲੇ! ਅਬ ਤੁਰਕਨ ਜੋਰੂ।
ਦਸਵਾਂ ਜਾਮਾਂ ਪਹਿਰੋਂ ਜਬ ਹੀ।
ਧਰਮ ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੋਂ ਤਬ ਹੀ ॥ ੫ ॥
ਆਯੁਧ ਧਰਿ ਕੈ ਜੁੱਧ ਮਚਾਵਹਿਂ।

---

*ਪਾ: -ਤਹਿਂ।

[1]ਚਲਣਾ।

[2]ਲਾਹੌਰ।

[3]ਕਸਾਈਆਣਾ।

[4]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਦਾ ਤਪ ਲਖਕੇ।

[5]ਗੁੱਸਾ ਰੋਕਿਆ।

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਸਭਿ ਸਫਾ ਉਠਾਵਹਿਂ।
ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਸੋ ਦੇਹਿਂ ਹਟਾਈ।
ਧਰਮ ਨੀਤਿ[1] ਯੁਤ[2] ਰਾਜ ਭੁੰਚਾਈ[3] ॥ ੬ ॥
ਨਹਿਂ ਠਹਿਰੋ ਅਬ, ਚਲਿ ਮਰਦਾਨਾ!'।
ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਗਏ ਇਕ ਥਾਨਾ।
ਇਕ ਦਿਜ ਦੰਭੀ ਹੁਤੋ ਅਗਾਰੀ। {ਪਖੰਡੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ}
ਬਹੁ ਪਖੰਡ ਜਿਨ ਕੀਨ ਸਵਾਰੀ ॥ ੭ ॥
ਗੋਬਰ ਸੋਂ ਧਰ ਲੀਪ ਬਨਾਈ।
ਬਹੁਰੋ ਊਪਰ ਕੁਸ਼ਾ[4] ਡਸਾਈ[5]।
ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨੇ।
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਤਨ ਮਹਿਂ ਤਿਲਕ ਲਗਾਨੇ ॥ ੮ ॥
ਰਾਖੇ ਸਾਲਗਰਾਮ[6] ਅਗਾਰੀ।
ਪੂਜਨ ਕੀਨ ਸੰਭਾਰ ਸੰਭਾਰੀ[7]।
ਲੇ ਕਰਿ ਘੰਟਾ ਹਾਥ ਬਜਾਵਾ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਧਰ ਪਰ ਸਿਰ ਲਾਵਾ ॥ ੯ ॥
ਬਹੁਰੋ ਮਾਲਾ ਲੀਨੀ ਪਾਨਾ[8]।
ਨੈਨ ਮੂੰਦ ਬੈਠਜੋ ਬਕ ਧਜਾਨਾ[9]।
ਦੇਖਿ ਮੰਜਾਰ[10] ਲਜਾਵਹਿ ਜਾਂਹੀ।
ਮਾਯਾ ਕੋ ਲਾਲਚ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧੦ ॥
ਬਹੁ ਨਰ ਆਇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਹੀਂ।
ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਹ ਭੇਟਾ ਧਰਿਹੀਂ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਉਰ ਕੀ ਜਾਨੀ।

---

[1]ਧਰਮ ਨਿਆਇ।
[2]ਸਹਿਤ।
[3]ਭੁਗਾਵਾਂਗੇ।
[4]ਦੱਭ।
[5]ਵਿਛਾਈ।
[6]ਠਾਕਰ (ਸਾਲਗਰਾਮ ਰਖੇ)।
[7]ਸੰਭਾਲ ਕੇ (ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ,) ਤੇ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਸੰਭਾਲ ਕੇ (ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ)! (ਅ) ਸਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ।
[8]ਹੱਥ ਵਿਚ।
[9]ਬਗਲੇ (ਵਤ) ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ।
[10]ਬਿੱਲਾ।

ਬੋਲੇ ਦੰਭ ਹਾਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥
'ਹੇ ਦਿਜ! ਧ੍ਯਾਨ ਕਾਹਿ ਕੋ ਧਾਰੀ।
ਸਾਲਗਰਾਮ ਤੁਮਾਰ ਅਗਾਰੀ।
ਅਪਨੋ ਇਸ਼ਟ ਸਮੀਪ ਨ ਹੋਈ।
ਤੌ ਹਿਤ ਧ੍ਯਾਨ ਮੁੰਦੈ ਚਖੁ ਦੋਈ ॥ ੧੨ ॥
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਜ਼ੂਰ[1] ਸੁ ਪ੍ਰਤਿਮਾ[2] ਤੇਰੀ।
ਤੈਂ ਲੋਚਨ ਕਿਉਂ ਮੂੰਦਹਿ ਫੇਰੀ[3]?।
ਤਬ ਦਿਜ ਬੋਲ੍ਯੋ ਪਾਖੰਡ ਰਾਤਾ।
'ਸੁਨਹੁ ਫਕੀਰ! ਤੁਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਗ੍ਯਾਤਾ ॥ ੧੩ ॥
ਪ੍ਰਤਿਮਾ[2] ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਲੀਨੀ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਧਰ ਬੰਦਨ ਦੀਨੀ।
ਨੈਨ ਮੂੰਦ ਜਬ ਹੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੋਕੀ।
ਹੋਵਤਿ ਹੈ ਸੁਧ ਮੁਝਹਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ' ॥ ੧੪ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਬੈਠ੍ਯੋ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ।
ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾ ਮਨਿ ਅਤਿ ਮਾਨਾ[4]।
ਧਨ ਕੋ ਲਾਲਚ ਬਧੈ ਬਧੇਰਾ।
ਜਿਉਂ ਆਵਹਿ ਤਿਉਂ ਚਹੈ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੫ ॥
ਕੁਮਤਿ ਕਦਨ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਠਾਕਰ ਚੌਂਕੀ ਦੀਨ ਉਡਾਈ।
ਏਕ ਮਹੂਰਤ ਬੀਤੇ ਪਾਛੇ।
ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਲੋਕਨ ਲਾਗ੍ਯੋ ਆਛੇ ॥ ੧੬ ॥
ਠਾਕੁਰ ਚੌਂਕੀ ਜਬਹਿ ਨ ਪਾਈ।
ਕਰਤਿ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਰਹ੍ਯੋ ਘਿਘਿਆਈ[5]।
ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਪੂਛਾ।
ਦੀਨੋ ਉੱਤਰ ਸਭਿਨੈ ਛੂਛਾ[6] ॥ ੧੭ ॥
ਬੂਝ੍ਯੋ[1] ਪ੍ਰਭੁ 'ਕਹੋ ਦਿਜ! ਗਾਥਾ।

---

[1]ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।
[2]ਮੂਰਤੀ।
[3]ਫਿਰ ਤੂੰ ਨੈਣ ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹਨ।
[4]ਬੁਹਤ ਹੰਕਾਰ।
[5]ਤਰਲੇ ਕੱਢਕੇ।
[6]ਖਾਲੀ।

ਅਬ ਤੂੰ ਹੁਤੋ ਹਰਖ ਕੇ ਸਾਥਾ।
ਕਿਉਂ ਬਿਹਬਲ ਬਿਰਲਾਪ ਪੁਕਾਰਾ?।
ਕੋ ਕਾਰਜ ਗਾ ਬਿਗਰ ਤੁਮਾਰਾ?' ॥ ੧੮ ॥
'ਹੇ ਸੰਤਹੁ! ਜੇ ਸਾਲਗਰਾਮਾ।
ਕਾਹੂੰ ਚੁਰਾਇ ਲੀਨ ਅਭਿਰਾਮਾ।
ਕਿਤਿਕ[2] ਹੁਤੋ ਧਨ ਚੌਂਕੀ ਮਾਂਹੀ।
ਰਹਜੋ ਬੂਝਿ ਕੋ ਦੇਵਤਿ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੧੯ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਸੁਧਿ ਤੁਝੈ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ।
ਧਰਹੁ ਧਯਾਨ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬਿਲੋਕੀ।
ਕਹਾਂ ਦੁਰਾਵਹਿਗੋ ਤਿਹ ਜਾਈ।
ਨੀਕੇ ਦੇਖਿ ਲੇਹੁ ਸਭਿ ਥਾਈਂ' ॥ ੨੦ ॥
ਸੁਨਿਕੈ ਬਜੰਗ[3] ਬਚਨ ਦਿਜ ਜਾਨੀ।
-ਇਨਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਖੈ[4] ਕਿਤ ਥਾਨੀ-।
ਝੂਠ ਤਯਾਗਿ ਤਬ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ।
'ਪੇਟ ਕੇ ਹੇਤ ਹੁਤੀ ਗੁਜਰਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥
ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੂਰ ਜੀਵਕਾ ਲੇਊਂ।
ਪਾਲਨ ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਕਰੇਊਂ।
ਹ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨ ਘਨੇਰਾ।
ਲਖਹੁ ਪਖੰਡ ਸੰਤ ਜੀ ਮੇਰਾ ॥ ੨੨ ॥
ਤਿਸ ਮੂਰਤ ਕਰਿ ਰੋਜ਼ੀ ਹਮਰੀ।
ਦੇਉ ਬਤਾਇ ਡੀਠ ਮਹਿਂ ਤੁਮਰੀ।
ਅਵਲੋਕਜੋ ਜੇ ਲੇਵਤਿ ਕੋਈ।
ਮੁਝਹਿ ਜਨਾਇ ਦੀਜੀਏ ਸੋਈ' ॥ ੨੩ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
'ਤਜਹੁ ਝੂਠ ਬੋਲਨ ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੈ ਜਪਿ ਹਰਿਨਾਮੂ।
ਤਜਹੁ ਪਖੰਡ ਕੇਰ ਸਭਿ ਕਾਮੂ ॥ ੨੪ ॥
ਸਦ ਹੀ ਕਰੀਏ ਸਾਚ ਵਖਾਨਾ।

---

[1]ਪੁਛਿਆ।
[2]ਕਿੰਨਾ ਹੀ, ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ।
[3]ਧੂਨੀ ਵਾਲੇ।
[4]ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਹੈ।

ਕਰਵਾਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਜਰਾਨਾ।
ਜੋ ਕਰਤਾ ਸਭਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ।
ਕਸਾ ਤੁਮਕੋ* ਨਹਿਂ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੨੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਿਜ ਕਹਿ 'ਕੂਰ ਬਿਹੀਨ ਜਗ
ਚਲੈ ਨ ਕਬਿ ਗੁਜਰਾਨ। {ਝੂਠ ਪਾਖੰਡ ਬਿਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ?}
ਸਭਿ ਪਖੰਡ ਕੋ ਪੂਜਈਂ
ਸਾਚ ਨ ਸਕਹਿਂ ਪਛਾਨ ॥ ੨੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਝੂਠ ਬੋਲ ਬਾਤਹਿਂ ਬਹੁ ਜਾਨਹਿਂ।
ਭੇਖਿ ਦੰਭ ਕੋ ਨਰ ਸਨਮਾਨਹਿਂ।
ਹੇਤੁ ਜੀਵਕਾ ਕੀਨ ਬਨਾਊ।
ਸੋ ਕਿਨ ਲੀਨੋ, ਕਰ ਨਹਿਂ ਪਾਊ[1]' ॥ ੨੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਦਿਜ ਤੂੰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੋਕਤਿ।
ਧਰਤਿ ਧਜਾਨ ਤ੍ਰੈਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ।
ਜਹਿਂ ਬੈਠਜੋ ਤੂੰ, ਧਨ ਤਹਿਂ ਗਾਡਜੋ।
ਹੁਤੀ ਜਿ ਸੁਧ ਤੈਂ ਕਾਹੇ ਛਾਡਜੋ ॥ ੨੮ ॥
ਧਰਨੀ ਖੁਨਿਕੈ ਦੇਖਹੁ ਪਾਛੇ।
ਜੇ ਤੇਰੇ ਉਰ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਆਛੇ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਧਨ ਕੋ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗਾ[2]।
ਪੀਛੇ ਧਰਾ ਖੁਨਨ ਦਿਜ ਲਾਗਾ ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਰਬ ਨਿਕਾਸਿ ਹਰਾਨ ਭਾ, ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਚੀਨ।
ਬਿਗਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਦਨ ਤੇ, ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਨ ਕੀਨ ॥ ੩੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੩
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਜੋਗੁ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਸਤ ਕਾ ਢਬੁ ॥
ਥਾਨਸਟ ਜਗ ਭਰਿਸਟ ਹੋਏ ਡੂਬਤਾ ਇਵ ਜਗੁ ॥੧॥
ਕਲ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਾਰੁ ॥
ਅਖੀ ਤ ਮੀਟਹਿ ਨਾਕ ਪਕੜਹਿ ਠਗਣ ਕਉ ਸੰਸਾਰੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਦਿਜ ਕਾਨਾ।

---

*ਪਾ:-ਸੋ।
[1]ਉਹ (ਮਰਜੰਗੀ ਮੇਰੀ) ਕਿਸੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ (ਹੁਣ ਮੁੜ) ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
[2]ਪ੍ਰੇਮ।

ਦੁਖਦਾ ਲਖਹੁ ਪਖੰਡ ਨਿਦਾਨਾ[੧]।
ਜਬਹਿ ਆਨਿ ਜਮ ਪਕੜ ਚਲਾਵਹਿ।
ਡੰਡੇ ਮੂੰਡ[੨] ਲਗਹਿਂ ਬਿਲਲਾਵਹਿਂ ॥ ੩੧ ॥
ਬਕ[੩] ਜਿਉਂ ਬੈਠਹਿਂ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ।
ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਮੁਖ ਤੇ ਕਥਹਿਂ ਗਿਆਨਾ।
ਧਨ ਕਾਰਨ ਸਬਿ ਕੀਨ ਉਪਾਈ[੪]।
ਮਨ ਸਦੀਵ ਲੋਭਹਿਂ ਡਹਿਕਾਈ[੫] ॥ ੩੨ ॥
ਇਹ ਬਿਡੰਬਨਾ[੬] ਤਬ ਗਲ ਪੈ ਹੈ।
ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੈ ਹੈ।
ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਪਹਿਰੇ ਮਾਂਹੀ[੭]।
ਨਾਮ ਬਿਹੀਨ ਸਾਰ[*] ਕਿਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥
ਤਟ ਤੀਰਥ ਦੇਵਾਲੇ ਦੇਵਾ।
ਏਕ ਨਾਮ ਬਿਨ ਬਿਰਥੀ ਸੇਵਾ।
ਅਬ ਕੇ ਸਮੇਂ ਮੁਕਤਿ ਜੇ ਚਾਹੇ।
ਨਾਮ ਵਡਾਈ ਕੋ ਅਵਗਾਹੇ[੮] ॥ ੩੪ ॥
ਦੰਭਹਿ ਕੀ ਪੂਜਾ ਸਭਿ ਤਜੀਏ।
ਹ੍ਵੈ ਨਿਹਕਪਟ ਨਾਮ ਕੋ ਭਜੀਏ।
ਲਿਵਲਾਵਹੁ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮੂ।
ਜੇ ਦਿਜ ਤੂੰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਸਕਾਮੂ ॥ ੩੫ ॥
ਦੋਨਹੁ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਂਹੀ[੯]।
ਰਿੱਧਿ ਸਿਧਿ ਆਵਹਿਂ ਕਰ ਮਾਂਹੀ'।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਪੁਨ ਦਿਜ ਭਾਖਾ।
'ਕਹਹੁ ਸੰਤ ਕਿਨ ਯਾਂ ਧਨੁ ਰਾਖਾ ॥ ੩੬ ॥

---

[੧]ਅੰਤ ਨੂੰ।
[੨]ਸੀਸ ਤੇ।
[੩]ਬਗਲੇ।
[੪]ਯਤਨ।
[੫]ਭਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[੬]ਠੱਗੀ।
[੭]ਭਾਵ ਸਮੇਂ ਵਿਚ।
[*]ਪਾ:-ਸੁਖਦ।
[੮]ਨਿਮਗਨ ਹੋਵੇ। ਸੰਸ:, ਅਵਗਾਹ੍ = ਡੂੰਘਾ ਉਤਰਨਾ] (ਅ) ਜਪੇ।
[੯]ਪਾਵੇਂਗਾ।

ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮਨੈ ਇਹੁ ਦੇਖਾ।
ਮੋ ਕੋ ਅਚਰਜ ਹੋਤਿ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।
ਮੁਝਹਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਤਾਵਹੁ ਸਾਰਾ'।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਦੁਤਿਯ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥

ਆਂਟ ਸੇਤੀ ਨਾਕੁ ਪਕੜਹਿ ਸੂਝਤੇ ਤਿਨਿ ਲੋਅ ॥
ਮਗਰ ਪਾਛੈ ਕਛੁ ਨ ਸੂਝੈ ਏਹੁ ਪਦਮੁ ਅਲੋਅ ॥੨॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਨੈ 'ਬਿੱਪ੍ਰ! ਸ੍ਰੁਤ[1] ਸੁਨੀਏ।
ਏਤੋ ਝੂਠ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਭਨੀਏ।
ਮਗਰ ਪਿਛੇ ਕੀ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਜਾਨੀ।
ਪੂਰਬ ਸੁਧ ਤ੍ਰੈਲੋਕ ਬਖਾਨੀ' ॥ ੩੮ ॥
ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹੈ 'ਹਮ ਝੂਠ ਉਚਰਿਹੀ।
ਭਗਤਿ ਦੰਭ ਕੀ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਿ ਹੀ।
ਝੂਠੀ ਹੈ ਕਰਤੂਤ ਹਮਾਰੀ।
ਧਨ ਆਸਾ ਕੇ ਇਹ ਬਿਵਹਾਰੀ[2]' ॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਸੁਨੀਏ ਦਿਜ! ਜਿਨ ਰਿਦੇ ਸਚੁ, ਸੇ ਸਭਿ ਜਾਣੀ ਜਾਣ।
ਹਰਿ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਗਤਿ ਜੇ, ਕਰਹਿਂ ਨ ਕਹੂੰ ਵਖਾਨ[3] ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਖੈ ਦਰਬ ਹੈ ਜੋਊ।
ਧਰਾ ਮਾਂਹਿ ਪਹਿਚਾਨਹੁ ਸੋਊ।
ਗਾਡ ਗਾਡ ਬਹੁ ਮਰਿ ਮਰਿ ਗਏ।
ਆਗੇ ਕਿਨਹੂੰ ਸੰਗ ਨ ਲਏ ॥ ੪੧ ॥
ਖਾਯੋ ਕਿਨੂੰ ਨ ਆਗੈ ਗਯੋ।
ਧਰਨੀ ਬਿਖੈ ਦਫਨ ਸੋ ਭਯੋ[4]।
ਖਾਯੋ ਅੰਨ ਪੀਯੋ ਮੁਖ ਪਾਨੀ।
ਚੀਰ ਹੰਢਾਏ ਔਧ ਬਿਹਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥
ਸੁਇਨਾ ਖਾਇ ਨ ਚਾਂਦੀ ਖਾਈ।
ਧਰਨੀ ਦਫਨ ਕੀਏ[5] ਤਜਿ ਜਾਈ।

---

[1]ਕੰਨੀਂ।
[2]ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ (ਮੇਰਾ)।
[3]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, (ਮੰਗਣ ਲਈ ਯਾ ਜੋ ਗੱਲ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਵੀ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਗੱਲ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ)।
[4]ਉਹ ਦੱਬਿਆ ਰਿਹਾ।
[5](ਇਕੱਠਾ) ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਕੇ।

ਜਗ ਕੇ ਕਾਜ ਚਲਾਵਨ ਕਾਰਨ।
ਧਨ ਕਿਯ ਕਰਨ ਸਰਬ ਬਿਵਹਾਰਨ[1] ॥ ੪੩ ॥
ਸੰਤ ਭਗਤਿ ਜੋ ਉਰ ਸਚਿਆਰੂ।
ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਸੇ ਜਾਨਨਹਾਰੂ।
ਕਿਤੇ ਅਸੰਖ ਪਦਮ ਧਨ ਜੋਊ।
ਸਭਿ ਧਰਨੀ ਮਹਿਂ ਗਾਡਜੋ ਸੋਊ ॥ ੪੪ ॥
ਜਾਨਹਿਂ ਸੰਤ ਰਾਮ ਕੇ ਪਜਾਰੇ।
ਜਿਹ ਨਿਜ ਰਿਦੈ ਸਮਾਈ ਧਾਰੇ[2]'।
ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹੈ 'ਜੇਤੇ ਨਰ ਅਹੈਂ।
ਸਭੈ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਧਨ ਕੋ ਚਹੈਂ ॥ ੪੫ ॥
ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋਊ।
ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਹਿਂ ਫਸਿਗੇ ਸੋਊ।
ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਬਿਖੈ ਕੋ ਨਾਂਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਤ੍ਰਿਤਿਯਾ ਪੌੜੀ ਪ੍ਰਾਹੀ[3] ॥ ੪੬ ॥

ਖਤ੍ਰੀਆ ਤ ਧਰਮੁ ਛੋਡਿਆ ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਗਹੀ ॥
ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਇਕ ਵਰਨ ਹੋਈ ਧਰਮ ਕੀ ਗਤਿ ਰਹੀ ॥੩॥

ਚੌਪਈ: 'ਕਲੀਕਾਲਿ ਮਹਿਂ ਛੁਟਿ ਗਜੋ ਧਰਮੁ।
ਖੱਤ੍ਰੀ ਦਿਜ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ।
ਇਨ ਦੋਨੋਂ[4] ਬਹੁ ਗਹਿ ਲਿਯ[5] ਪਾਪਾ।
ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਭਏ ਛੋਡਾ ਧ੍ਰਮ ਆਪਾ ॥ ੪੭ ॥
ਤਨੁਜਾ ਕੋ ਧਨ[6] ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਹੀਂ।
ਪਰਤਿਯ ਸੋਂ ਬਿਭਚਾਰ ਕਮਾਹੀਂ।
ਅਪਨੋ ਪਢਨਾ ਦੀਨੋ ਤਜਾਗੇ।
ਪਢਨ ਮਲੇਛਨ ਭਾਖਾ ਲਾਗੇ[*] ॥ ੪੮ ॥

---

[1]ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰ (ਸਿੱਧ) ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

[2]ਸਮਾਈ ਧਾਰੀ ਹੈ-ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਣਾਇਆ ਨਹੀਂ।

[3]ਕਹੀ।

[4]ਖੱਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੇ।

[5]ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ।

[6]ਧੀ ਦਾ ਧਨ।

[*]ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ (ਹਿੰਦ ਦੀ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪਰਧਾਨ ਹੈ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਮਲੇਛ (ਬਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜੇ) ਜੋ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਰਾਜ ਮਾਲ ਖੁਹਣਾ, ਲੁੱਟਣਾ, ਐਸ਼ਾਂ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਸਿਖਾਲੇ ਹਨ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਯਾ

ਧਨ ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਭੇ ਬਿਪਰੀਤੀ।
ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤਜਾਗੀ ਚਲੈਂ ਅਨੀਤੀ।
ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਮਿਲਿ ਸਦਾ ਅਲਾਵਹਿ।
ਕਰਤਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਬਾਤ ਚਲਾਵਹਿਂ' ॥ ੪੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਦਿਜ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ।
'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ ਤੁਮ ਸੁਖ ਦੈਨਾ।
ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿਂ ਅਘ[1] ਕੋ ਬਰਤਾਰਾ।
ਕਰਤਿ ਸਰਬ ਨਰ ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੫੦ ॥
ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਤੇ ਆਨ ਉਪਾਇ।
ਜਿਉਂ ਗਤਿ ਹੋਵਹਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ।
ਤੁਮ ਸਰਬੱਗਜ ਅਹੋ ਗਤਿਦਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੫੧ ॥

ਅਸਟ ਸਾਜ ਸਾਜਿ ਪੁਰਾਣ ਸੋਧਹਿ ਕਰਹਿ ਬੇਦ ਅਭਿਆਸੁ ॥
ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਹਰਿ ਕੇ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ॥੪॥੧॥੬॥੮॥

ਚੌਪਈ: ਕਰ ਜੋਰੇ ਦਿਜ ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ।
'ਮਮ ਗਤਿ ਕੀਜੈ ਪਾਪ ਨਿਕੰਦਨ!।
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਸੰਤ ਜਗਦੀਸ਼ੂ!'।
ਅਸ ਕਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਧਰਿ ਸੀਸੂ ॥ ੫੨ ॥
ਗਰਬ ਜਾਤਿ ਕਾ ਦੀਨੋ ਤਜਾਗੀ।
ਗੁਰ ਪਗ ਕੀ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਿਵ ਲਾਗੀ'।
'ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦੀਜੈ।
ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਸ਼ਰਮ ਰਖੀਜੈ' ॥ ੫੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ, ਤਜਹੁ ਦੰਭ ਛਲ ਜੋਇ।
ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੈ ਨਾਮ ਜਪਿ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ੫੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਿ ਵਰਤਹੁ ਦਰਬਾ।
ਪਰਹਰਿ ਰਿਦੇ ਬਿਕਾਰਨ ਸਰਬਾ।
ਪਾਛਲ ਅਘ ਬਖਸ਼ੇ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।
ਬਹੁਰ ਨ ਕਰਿ ਸੁ ਅਹੈਂ ਦੁਖਦਾਈ' ॥ ੫੫ ॥
ਸਾਲਗਰਾਮ ਦੀਨ ਪੁਨ ਤਾਂਹੀ।

ਚੰਗੇ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਦਾ ਅਸਰ ਬੇਧਰਮੀ ਹੋਣਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

[1]ਪਾਪ।

'ਇਨਕੀ ਭੀਸ਼ੇ[1] ਵਾਕ ਰਚਾਹੀ[2]*'।
ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਿਜਬਰ।
ਹਰਖਜੋ ਅਧਿਕ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ॥ ੫੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿੱਪ੍ਰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਿ, ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਬਹੋਰ[+]।
ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ, ਮੰਦਮਤੀ[3] ਤਿਹ ਠੌਰ ॥ ੫੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਜਾਈ।
ਹਸੀ ਕਰਹਿਂ ਤਹਿਂ ਮਾਨਵ ਆਈ।
ਦੀਨ ਉਠਾਇ ਅਵਰ ਥਲ ਗਏ।
ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਬੈਠਨ ਕਿਹਠਾਂ ਦਏ ॥ ੫੮ ॥
'ਬਸਦੇ ਰਹਹੁ ਇਸੀ ਥਲ ਮਾਂਹੀ'। {ਵਸਦੇ ਰਹੋ!}
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਦੁਖਦਾਹੀ।
ਆਵਾ ਪੁਨ ਆਗੈ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮੂ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਸ਼ੁਭ ਥਲ ਸੁਖਧਾਮੂ ॥ ੫੯ ॥
ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਲਖਜੋ ਨਰ ਆਏ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਟਿਕਾਏ।
ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ।
ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਨੀਕੀ ਜਾਗੈ[4] ਦੀਨੀ ॥ ੬੦ ॥
ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਏਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਰੈਗੋ ਸਾਰਾ। {ਉਜੜ ਜਾਉ!}
ਜਾਇ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰਾਮਨ ਮੈਂ ਬਸਈ।

---

[1]ਭੀਖੇ = ਭਿਖਯਾ।
[2]ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਦਾ ਸੈਂ (ਝੂਠੀ) ਵਾਕ ਰਚਨਾਂ ਕਰਕੇ।
*ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਹੋਰ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, 'ਇਨ ਕੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਚਾਹੀ' ਕਿ 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੀ ਚਾਹ ਕਰਕੇ ਕਰ'। ਏਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, 'ਪਾਥਰੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥। ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ]' ਫੇਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਣ ਸਿੱਖ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਏ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਕੂੰ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਂ, ਇਹ ਵਾਕ ਮਖ਼ੌਲ ਨਾਲ ਕਹੇ ਗਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਢੁੱਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਰਥ, -ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਾਲਗਰਾਮ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਝੂਠੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੁਕਾਏ ਸੇ ਦੇਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, ਹੁਣ ਦਸ ਖਾਂ ਪੰਡਤਾ ਐਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਚਾਹ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ, ਹੁਣ ਦੇਖ ਖਾਂ, ਜੀ ਕਰਦਾ ਹਈ ਕਰਨ ਨੂੰ? ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਕਬੂਲੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਿਖ ਲਈ, ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਕਿ ਸਾਲਗਰਾਮ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ।
+ਅਗਲੀਆਂ ਦੋਏ ਸਾਖੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਹਨ।
[3]ਮੰਦੀ ਮਤਿ (ਵਾਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ)।
[4]ਸੁਹਣੀ ਥਾਂ।

ਇਹਾਂ ਬਾਸ[1] ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਨਸਈ[2]' ॥ ੬੧ ॥
ਮਰਦਾਨਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਬੋਲਜੋ ਤਬ ਸੰਸੈ ਮਨ ਗੁਨਿਕੈ।
'ਜਹਾਂ ਨ ਹਮ ਕੋ ਬੈਠਨਿ ਦੀਨੋ।
-ਬਸਦੇ ਰਹੋ- ਕਹਿਨ ਅਸ ਕੀਨੋ ॥ ੬੨ ॥
ਬਹੁਰੋ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ ਜਹਿਂਵਾ।
ਉਜਰਨ ਕੋ ਸਰਾਪ ਦੇ ਤਹਿਂਵਾ।
ਇਹ ਕਜਾ ਰੀਤਿ ਆਪਨੈ ਕੀਨੀ?।
ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਹਿਂ ਪਰਹਿ ਨ ਚੀਨੀ[3]' ॥ ੬੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਨਰ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ, ਬਸੈਂ ਬਹੁਤ ਜੇ ਗ੍ਰਾਮ।
ਸੁਮਤਿ ਸਿਖਾਵਹਿਂ ਸਭਿਨਿ ਕੋ, ਬਧਹਿ ਧਰਮ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੬੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਨਰ ਜਹਿਂ ਜਾਵਹਿਂ।
ਦੇ ਕੈ ਕੁਮਤਿ ਕੁਕਰਮ ਚਲਾਵਹਿਂ।
ਬਿਗਰੇ ਆਪਹਿਂ[4], ਅਪਰ ਬਿਗਾਰਹਿਂ।
ਪਰਲੋਕਹਿਂ ਸੁਖ ਮੂਲ[5] ਉਖਾਰਹਿਂ[6] ॥ ੬੫ ॥
ਲੰਪਟ ਲੋਭ ਕੂਰ ਅਨੁਸਰਈ[7]।
ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ[8] ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕਰਿਈ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਿਖਿਯਨਿ ਬਿਖੈ ਬਿਤਾਵਹਿਂ।
ਅੰਤਕ ਤੈਂ[9] ਅੰਤਹਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ' ॥ ੬੬ ॥
ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿ 'ਜੇ ਤੁਧ ਭਾਵਹਿ।
ਤਉ ਓਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਮੋਖ ਕਰਾਵਹਿ'।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਮਝਾਰਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਚਰਜੋ ਸ਼ਬਦ ਮਲਾਰਾ ॥ ੬੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

---

[1]ਵੱਸਣਾ।
[2]ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ।
[3]ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
[4]ਆਪ ਵਿਗੜੇ ਹਨ।
[5]ਮੁੱਢ ਤੋਂ।
[6]ਪੁੱਟ ਦੇਣਗੇ।
[7]ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ।
[8]ਲੋੜਵੰਦ।
[9]ਯਮ ਤੋਂ।

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧
ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ਸਉਣਾ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਹੈ ਮਰਣਾ ॥
ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਨਹੀ ਰਹਣਾ ॥੧॥
ਪ੍ਰਾਣੀ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ॥
ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਵਹੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਤੁਧਨੋ ਸੇਵਹਿ ਤੁਝੁ ਕਿਆ ਦੇਵਹਿ ਮਾਂਗਹਿ ਲੇਵਹਿ ਰਹਹਿ ਨਹੀ ॥
ਤੂ ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਸਭਨਾ ਕਾ ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜੀਉ ਤੁਹੀ ॥੨॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਵਹਿ ਸਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਸੇਈ ਸੂਚੇ ਹੋਹੀ ॥
ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੈਲੇ ਹਛੇ ਹੋਹੀ ॥੩॥
ਜੇਹੀ ਰੁਤਿ ਕਾਇਆ ਸੁਖੁ ਤੇਹਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹੀ ਦੇਹੀ ॥
ਨਾਨਕ ਰੁਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਸਾਈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਰੁਤਿ ਕੇਹੀ ॥੪॥੧॥

ਚੌਪਈ: ਲੋਕਨਿ ਸਰਬ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੈ।
ਸਿੱਖ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਚਰਿ ਕੈ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਰਿਦੈ ਬਿਕਾਰਨ ਕੋ ਪਰਹਰਿਹੀਂ ॥ ੬੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗਮਨ ਕੀਨ ਤਹਿਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਜਾਨਿ ਆਨ ਅਸਥਾਨ।
ਗੰਜਨ[1] ਦੰਭ, ਭੰਜਨ[2] ਕਸ਼ਟ; ਰੰਜਨ[3] ਜਨ[4] ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੬੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਬ੍ਰਾਹਮਨ, ਗ੍ਰਾਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਾਈਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੨ ॥

---

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ।
[2]ਤੋੜਨ ਨੂੰ।
[3]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ।
[4]ਦਾਸਾਂ।

੨੩. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਸਤਿੱਘਰਾ ਵਿਖੇ ਦੁਖੀ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉਧਾਰ]

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਨਾਗਰ ਗੁਰੂ, ਜਗਤ ਉਜਾਗਰ ਰੂਪ ॥
ਬੰਦੋਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕੋ, ਉਚਰੋਂ ਕਥਾ ਅਨੂਪ ॥ ੧ ॥

ਨਗਰ = ਜੋ ਨਗਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਨਾਗਰ।

(ਅ) ਨਗਰ ਦੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੱਭ੍ਯ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਗਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਚਤੁਰ, ਪ੍ਰਬੀਨ, ਗੁਣਸੰਪੰਨ, ਸਭ੍ਯ, ਸੁਸਿੱਖ੍ਯਤ।

(ੲ) ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਸੁਹਲ ਤੇ ਕੁਛ ਸੁਹਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਗਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਹਣਾ ਬੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਗੁਰੂ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ (ਤੇ ਹਰ ਗੁਣ ਵਿਚ) ਨਿਪੁਨ ਹੈ, (ਉਸ ਦਾ) ਸਰੂਪ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਅਨੂਪਮ ਕਥਾ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਸੁਹਾਨੀ।
ਗਮਨ ਕੀਨ ਆਗੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਹੁਤੋ ਸਤਿੱਘਰਾ* ਏਕ ਸਥਾਨਾ। {ਸਤਿੱਘਰਾ ਦਾ ਦੁਖੀ ਸੇਠ}
ਤਹਾਂ ਪਹੂਚੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੨ ॥
ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ ਬਜਾਰ ਮਝਾਰਾ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਇਕ ਹਾਟ ਉਦਾਰਾ।
ਹੁਤੋ ਧਨਾਢ ਸ਼ਾਹ ਇਕ ਭਾਰੀ।
ਕਾਮੇ ਜਿਹ ਕੇ ਬਹੁਤ ਅਗਾਰੀ ॥ ੩ ॥
ਜਗ ਕੇ ਧੰਧ ਅਧਿਕ ਸੋ ਕਰਿਈ।
ਰਿਦੇ ਨਾਮ ਹਰਿ ਕਦੇ ਨ ਧਰਿਈ।
ਕਰਤਿ ਬਨਜ ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਤਿ।
ਪਚੀ ਭਯੋ[1] ਕਬਹਿ ਨ ਬਿਸਰਾਵਤਿ[2] ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਘਟੀ ਦੋਇ ਦਿਨ ਜਬ ਰਹਾ, ਮਰਦਾਨੇ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਇ[3]।
ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁਖੀ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹ ਇਹੁ, ਸੁਖ ਸੋਂ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ ॥ ੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਬ ਕੇ ਤੁਮ ਬੈਠੇ ਇਸ ਥਾਈਂ।

---

*ਤਵਾ.ਖਾ. ਨੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨੁਸ਼ਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੪੭੮)। ਸਤਿੱਘਰਾ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਕਥਾ ਬੀ ਓਥੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

[1](ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ) ਖਚਤ ਹੋਯਾ।

[2]ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ (ਵਿਹਾਰਾਂ ਨੂੰ)।

[3]ਨੇਤ੍ਰ ਲਾਕੇ (ਦੇਖਿਆ)।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਇਸ ਕੀ ਹਮ ਦਿਸ਼ਿ ਆਈ।
ਕਰਨ ਦਾਨ ਕੀ[1] ਮਨ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।
ਬੇਮੁਖ ਸੰਤਨ ਤੇ ਇਹ ਆਹੀ ॥ ੬ ॥
ਕਬਹਿ ਨ ਸੇਵ ਕਿਸੂ ਕੀ ਕਰਿਈ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੋ ਰਿਦੈ ਨ ਧਰਿਈ।
ਸੁਖੀ ਰਹਿਤ, ਉਲਟੀ ਇਹ ਜਾਨੀ[2]'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਸ ਬੋਲੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥ ੭ ॥
'ਰੀਤਿ ਕਲੁਖ ਕੀ ਦੁਖ ਕੋ ਦੇਈ[3]।
ਜਿਨਹਿਂ ਗ੍ਯਾਨ, ਸੁਖੀਆ ਹੈ ਤੇਈ।
ਬਿਨ ਸੂਰਜ ਕਬ ਨਹਿਂ ਦਿਨ ਆਹੀ।
ਹੀਨ ਗ੍ਯਾਨ ਤਿਉਂ ਸੁਖ ਕਿਹ ਨਾਂਹੀ ॥ ੮ ॥
ਜੇਕਰਿ ਤੇਰੇ ਉਰ ਸੰਦੇਹੂ।
ਸ਼ਾਹਿ ਬੁਲਾਇ ਬੂਝ ਕਿਨ ਲੇਹੂ[4]'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਰਦਾਨੇ।
ਸ਼ਾਹੁ ਸੰਗਿ ਤਬ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ ॥ ੯ ॥
'ਸੁਖ ਬਿਸ਼ਾਲ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਕੋ ਜੋਵਾ[5]।
ਕੌਨ ਪੁੰਨ ਕਿਯ? ਜਾਂ ਤੇ ਹੋਵਾ[6]।
ਜਾਂ ਤੇ[*] ਨਿਸ ਦਿਨ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਮਗਨ ਰਹੋ ਅਪਨੇ ਸੁਖ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੧੦ ॥
ਲਖਿ[7] ਦਰਵੇਸ਼ ਬੇਸ਼ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬੋਲ੍ਯੋ ਸ਼ਾਹ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਜਾਂਹੀ।
'ਸਰਬ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਮੋਹਿ[8] ਸਮਾਨਾ।
ਔਰ ਨ ਕੋਊ ਦੁਖੀ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੧ ॥
ਗੁਹਜ ਬਹੁਤ ਸੋ[1] ਕਹਾ ਨ ਜਾਈ।

---

[1]ਦਾਨ ਕਰਨੇ ਦੀ (ਇੱਛਾ)।
[2]ਫੇਰ ਇਹ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਮੈਨੂੰ) ਇਹ ਗੱਲ ਪੁੱਠੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।
[3]ਭਾਵ ਪਾਪ ਤਾਂ (ਸਦਾ) ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
[4]ਪੁੱਛ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ।
[5]ਦੇਖਿਆ।
[6]ਹੋਇਆ ਹੈ (ਸੁਖ)।
[*]ਪਾ:-ਤਾਂਤੇ।
[7]ਜਾਣਕੇ।
[8]ਮੇਰੇ।

ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਢਿਗ ਦੇਊਂ ਬਤਾਈ[1]।
ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਸੰਤ ਮਹਾਨੇ।
ਇਨ ਆਗੈ ਕਹੁ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖ ਹਾਨੇ' ॥ ੧੨ ॥
ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਗੁਰ, ਸ਼ਾਹ ਅਲਾਈ।
'ਸੁਣਹੁ ਸੰਤ! ਤੁਮ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ।
ਅੰਗਨਾ[2] ਜੋ ਮੇਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ ਸੰਗ ਮਮ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੩ ॥
ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਤਿਹ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾ।
ਕਰਤਿ ਰਹਿਤਿ ਨਹਿਂ ਛੋਡੋਂ ਪਾਸਾ।
ਏਕ ਸਮੇਂ ਹੋਯੋ ਤਿਹ ਰੋਗਾ।
ਭੀ ਦੁਰਬਲ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੇ[3] ਭਾ ਸੋਗਾ ॥ ੧੪ ॥
ਅਧਿਕ ਦਾਨ ਦੀਨੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਕੀਨੋ ਬਹੁਰ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਬਿਸਾਲਾ।
ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਬੈਠਜੋ ਤਿਹ ਪਾਸਾ।
ਕਹਿਤਿ ਭਈ ਤਿਯ ਦੇਨ ਦਿਲਾਸਾ ॥ ੧੫ ॥
-ਹਿਤ ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਰੋਦਨ ਠਾਨੋ।
ਨਿਜ ਕੋ ਬਡ ਧਨਵੰਤ ਪਛਾਨੋ।
ਮੈਂ ਮਰਿਹੋਂ ਕਰਿ ਬਜਾਹ ਬਹੋਰੀ।
ਭੋਗਹੁ ਆਨਿ[4] ਅੰਗਨਾ ਔਰੀ[5] ॥ ੧੬ ॥
ਬਿਲਸਿ ਬਿਲਾਸਨ ਹ੍ਵੈ ਅਹਿਲਾਦੂ[6]।
ਮੁਝਹਿ ਬਿਸਾਰਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਨ ਯਾਦੂ-।
ਮੈਂ ਭਾਖਜੋ -ਸੁਨੀਐ ਪ੍ਰਿਯ ਮੋਰੀ[7]।
ਤੁਝ ਬਿਨ ਮੋਹਿ ਨ ਭਾਵੈ ਔਰੀ ॥ ੧੭ ॥
ਤੂੰ ਜੀਵਹਿਂ ਤੇ ਕਰੌਂ ਬਿਲਾਸਾ।
ਨਤੁ ਮੈਂ ਤਜੋਂ ਜਿਯਨ ਕੀ ਆਸਾ।

---

[1]ਗੁੱਝਾ ਹੈ ਉਹ (ਦੁਖ) ਬਹੁਤ।
[2]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[3]ਮੌਤ (ਦਾ ਖਿਆਲ) ਕਰਕੇ।
[4]ਲਿਆਕੇ।
[5]ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[6]ਅਨੰਦ।
[7]ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ।

ਪ੍ਰਾਨ ਸਮਾਨ ਮੋਹਿ ਕੋ ਪਜਾਰੀ।
ਤੁਝ ਬਿਨ ਕਸ[1] ਬਿਲਸੋਂ ਬਿਬ ਨਾਰੀ[2]- ॥ ੧੮ ॥
[3]-ਅਹੋ ਕੰਤ! ਮੈਂ ਜੀਓਂ ਤ ਸਾਚੀ।
ਮਰਿ ਜਾਵੌਂ ਇਹ ਕਹਿ[4] ਸਭਿ ਕਾਚੀ।
ਅਸ ਕਹਿ ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਠਾਨਤਿ ਬਿਪਰੀਤੀ[5]- ॥ ੧੯ ॥
ਤਿਯ ਕੀ ਤਰਕ ਸੁਣੀ ਮੈਂ ਜਬ ਹੀ।
ਸਹਿ ਨ ਜਾਇ ਬਹੁ ਦੁਖ ਭਾ ਤਬ ਹੀ।
ਲੇ ਕਰਿ ਤੀਛਨ ਛੁਰੀ ਚਲਾਈ।
ਲਿੰਗ ਕਾਟਿ ਨਿਜ ਦੀਨ ਬਗਾਈ ॥ ੨੦ ॥
-ਅਬ ਤੌ ਆਇ ਕਿ ਨਾਂਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤੀ।
ਮਾਨਤਿ ਨਹੀਂ ਸਾਚ ਮਮ ਪ੍ਰੀਤੀ-।
ਸ਼ਿਸ਼ੁਨ[6] ਕਟੇ ਤੇ ਪੀਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਮੈਂ ਰਹਿਓਂ ਜੀਵਤਿ ਤਿਹਂ ਕਾਲਾ ॥ ੨੧ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਤੇ ਨਾਰੀ।
ਭਈ ਅਰੋਗ ਗਯੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਜਬ ਬਲ ਭਯੋ ਆਨ ਸਰਬੰਗਾ[7]।
ਬਯਾਪਯੋ ਤਿਹ ਤਨ ਬਹੁਰ ਅਨੰਗਾ[8] ॥ ੨੨ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮੁਹਿ ਸੰਗ ਅਲਾਈ।
-ਬਿਨ ਮੈਥੁਨ ਤੇ ਰਹਯੋ ਨ ਜਾਈ-।
ਹੌਂ ਲੱਜਿਤ ਹੁਇ ਕੁਛ ਨ ਬਤਾਵੋਂ।
ਅਪਨ ਕਰਯੋ ਲਖਿ ਉਰ ਪਛੁਤਾਵੋਂ ॥ ੨੩ ॥
ਅਬ ਪਰ ਪੁਰਖਨ ਸੋਂ ਬਿਭਾਚਾਰਤਿ[9]।
ਜਿਂਹ ਚਾਹੈ ਤਿਂਹ ਪਾਸ ਹਕਾਰਤਿ।

---

[1]ਕੈਸੇ।
[2]ਦੂਸਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[3]ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੋਲੀ।
[4]ਕਹਿਣੀ (ਤੇਰੀ)।
[5]ਉਲਟੀ ਰੀਤ।
[6]ਲਿੰਗ।
[7]ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ।
[8]ਕਾਮਦੇਵ।
[9]ਮਾੜਾ ਕਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪਰਹਰਿ ਲਾਜ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰਾ।
ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਬਿਹਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥
ਅਸ ਕੁਕਰਮ ਨੈਨਨ ਨਿਤ ਦੇਖੋਂ।
ਮੋ ਮਨ ਹੋਵਤਿ ਦਗਧ ਬਿਸ਼ੇਖੋਂ।
ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਦੁਖ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨਾ।
ਮੋ ਸੋ ਦੁਖੀ ਅਵਰ ਕੋ ਹੈ ਨਾਂ ॥ ੨੫ ॥
ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਪਾਈ।
ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਤੇ ਰਹੌਂ ਲਜਾਈ[1]।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
'ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰਮ ਕਰਿ ਆਏ ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿਨ ਕੋ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਈ, ਜੋ ਬੀਜਹਿ ਸੋ ਖਾਇ।
ਪੁੰਨ ਕਰੇ ਸੁਖ ਹੋਤਿ ਹੈਂ, ਕਲਮਲ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ ੨੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਤੇ ਮਸ਼ਕ[2] ਜਿ ਆਹੀ[3]।
ਭੋਗਹਿਂ ਕਰਮ, ਕੀਨ ਜਸ ਜਾਂਹੀ। {ਕਰਮ ਫਿਲਾਸਫੀ ਬਾਬਤ ਸੁੰਦਰ ਵੀਚਾਰ}
ਜਿਨ ਕਿਨ ਜਸ ਕਸ[4] ਕਰਮੰ ਕੀਨੋ।
ਭੋਗੇ ਬਿਨਾ ਛੁਟਤਿ ਨਹਿਂ, ਚੀਨੋ ॥ ੨੮ ॥
ਜੇ ਜਗ ਮਹਿਂ ਗਜਾਨੀ ਹੁਇ ਮਾਨਵ।
ਦੇਹਿ ਅਨਿੱਤ ਸਦੀਵ ਸੁ ਜਾਨਵ[5]।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੀ ਨੱਸ੍ਵਰ[6] ਉਰ ਜਾਨਹਿ।
ਮਮਤਾ ਇਨ ਮਹਿਂ ਕਬਹਿ ਨ ਆਨਹਿ[7] ॥ ੨੯ ॥
ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਏਕ ਰਸ ਰਹਿਹੀ।
ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੋਊ ਨਹਿਂ ਲਹਿਹੀ।
ਪੁਨ ਮਾਨਵ ਜੇ ਹੈਂ ਜਗਿਆਸੀ।
ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੋ ਜਾਨਤਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਿਦੈ -ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇ[8] ਕਰਤਾਰ।

---

[1]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ।
[2]ਮੱਛਰ ਤਕ।
[3]ਹੋ ਹੈਨ (ਸਾਰੇ)।
[4] ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ
[5]ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਗਿਆਨੀ)।
[6]ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ।
[7]ਨਹੀਂ। ਲਿਆਂਵਦਾ।
[8]ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹਮਰੋ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਮਿਤਰ, ਕਰਤਿ ਭਲੀ ਸਭਿ ਕਾਰ- ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੰਕਟ ਪਰੈ ਆਨਿ ਜਬ ਤਾਂਹੀ।
-ਭਲਿ ਹ੍ਵੈ- ਲਖੈ ਸੁ ਅਸ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
-ਪਾਪ ਕਿਯੇ[1] ਸੇ ਜਾਇਂ ਬਿਲਾਈ[2]-।
ਇਉਂ ਮਨ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਾਈ ॥ ੩੨ ॥
ਜਿਉਂ ਰੋਗੀ ਢਿਗ ਭੇਖਕ[3] ਆਵੈ।
ਕਟੁ[4] ਔਖਧਿ[5] ਲੇ ਤਾਂਹਿ ਖੁਵਾਵੈ।
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੋ ਭੱਖਨ ਕਰਿਈ[6]।
ਜਾਨਹਿ -ਰੋਗ ਸਕਲ ਮਮ ਹਰਿਈ[7]- ॥ ੩੩ ॥
ਤਿਉਂ ਭੋਗਹਿਂ ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਸੋਊ।
ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਭਗਤਿ ਰਤੇ ਹੈਂ ਜੋਊ।
ਦੁਖ ਹੋਵਹਿ ਤੌਂ ਪਾਪ ਮਿਟਾਈ।
ਸੁਖ ਭੋਗਹਿਂ ਤੌਂ ਪੁੰਨ ਬਿਲਾਈ[8] ॥ ੩੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੂਰਬਲੇ ਸਭਿ ਜਨਮ ਮਹਿਂ, ਕਰਮ ਕਿਯੇ ਹੈਂ ਜੋਇ।
ਨਿਸ਼ਚੈ ਭੋਗੇ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਮਿਟਨ ਨ ਹੋਇ ॥ ੩੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਤਿਸੰਗੀ ਅਸ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰਾ।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਰਹਿਹੀਂ ਇਕ ਸਾਰਾ।
ਲਖੈਂ -ਮੀਤ ਹਮਰਾ ਕਰਤਾਰਾ।
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੁ ਨੀਕੀ ਕਾਰਾ- ॥ ੩੬ ॥
ਪੁਨ ਜਗ ਮਹਿਂ ਜੇ ਨਰ ਅਗਿਆਨੀ।
ਦੁਖ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਮਮਤਾ ਮਨੁ ਮਾਨੀ।
ਖੇਦ ਪਾਇ ਭੋਗਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਹੀ।
ਭੋਗੈ ਬਿਨਾ ਨ ਛੂਟਹਿਂ ਕਬ ਹੀ ॥ ੩੭ ॥
ਇਕ ਤੋ ਤਨ ਦੁਖ ਭੋਗਹਿਂ ਸੋਈ।
ਦੂਸਰ ਅਧਿਕ ਰਿਦੈ ਦੁਖ ਹੋਈ'।

---

[1]ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪ।
[2]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ?
[3]ਵੈਦ।
[4]ਕੌੜੀ।
[5]ਦਵਾਈ।
[6]ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
[7]ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗੀ।
[8]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਏਹੁ ਸ਼ਲੋਕ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੮ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮ. ੧ ॥

ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਰੋਆਇਆ ॥ ਪਰਸਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥ ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥ ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥
ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ ॥ ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਡਉਰੂ ਵਾਇ ॥
ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਵ ਭਏ ਮਜੂਰ ॥ ਜਿਨਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥
ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥ ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥
ਰੋਵਹਿ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ ॥ ਅੰਤਿਕਾਲਿ ਮਤੁ ਲਾਗੈ ਭੀੜ ॥
ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ ॥
ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥ ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ ॥
ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥ ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ

ਦੋਹਰਾ: ਮਰਦਾਨੇ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਕਹਜੋ, ਬਚਨ ਇਹ ਭਾਇ।
'ਸਰਬ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਅਰਥ ਅਬ, ਦੀਜੈ ਹਮੈ ਸੁਨਾਇ' ॥ ੩੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਅਰਥ* ਬਖਾਨੇ।
ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਧਾਇ ਮਹਾਂਨੇ[1]। {ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਕਥਾ}
'ਸਤ[2] ਅਸੁਮੇਧ[3] ਕਰਤਿ ਹੈ ਜੋਊ।
ਹੋਤਿ ਸੁਰਗ ਮਹਿਂ ਅਧਿਪਤਿ ਸੋਊ ॥ ੪੦ ॥

---

*ਇਹ ਅਰਥ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਸ ਵਿਚ ਓਹ ਕਥਾ ਖੁਹਲਣ ਲਗੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸ਼ਬਦ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਮੰਨੇ ਪਰਮੰਨੇ ਵਡਕਿਆਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਢੰਗ ਤੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਕਿ ਇਤਨੇ ਵਡੇ ਕਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਦੁਖ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਰੋਣ ਦੇ ਦੁਖ ਤੋਂ ਛੁਟੇ ਕੀਕੂੰ? ਤਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਸੋ ਜਨਮ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਜਤਨ ਵਾਲੇ ਇੰਦ੍ਰ ਆਦੀ (ਉਪਰ ਗਿਣਕੇ ਦੱਸਿਆਂ) ਨੇ ਦੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਸੌ ਜੱਗ ਕਰਨੇ ਤੇ ਸੁਰਗ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਕਰਮ' ਕਹਿਕੇ ਖੰਡਨ ਵਿਚ ਹੈ 'ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਪਾਇ', ਕੇਵਲ 'ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ।

[1]ਬਹੁਤ ਵਧਾਕੇ।

[2]ਸੌ।

[3]ਇਕ ਜੱਗ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਸਚੀ[1] ਹੋਤਿ ਹੈ ਮਹਿਲਾ[2] ਤਾਂ ਕੀ।
ਰਤਿ[3] ਨ ਪਟੰਤਰ[4] ਪੂਜਹਿ[5] ਜਾਂ ਕੀ[6]।
ਚੰਦ ਬਦਨ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ।
ਚਿਤਵਨ[7] ਬਾਨ ਕਾਮ ਮਦ ਮੋਚਨ[8] ॥ ੪੧ ॥
ਅਪਰ ਅਪਸਰਾ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੀ।
ਸਰਬ ਰਹਹਿਂ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਤਿਨ[9] ਇਕ ਸਮੇਂ ਪਿਖੀ ਰਿਖਿ ਨਾਰੀ।
ਤਨ ਕੀ ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਸਕਲ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਿਪਤ[10] ਦੀਪ[11] ਦੁਤਿ[12] ਬਪੁ[13] ਪਿਖੀ
ਬਾਸਵ[14] ਭਯੋ ਪਤੰਗ[15]।
ਕਾਮ ਸਿੰਘ[16] ਗਰਜਨ ਕਰਾ
ਧੀਰਜ ਭਯੋ ਕੁਰੰਗ[17] ॥ ੪੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਰਮ ਸਰੂਪ ਅਹਿੱਲਜਾ ਨਾਰੀ।
ਮਨਹੁ ਨਿਪੁਨਤਾ[18] ਦ੍ਰੁਹਨ[19] ਦਿਖਾਰੀ।
ਜਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਸੁਰ ਨਰ ਭਰਮਾਏ।
ਜੋਗਨਿ ਜੋਗ ਰਿਦੈ ਬਿਸਰਾਏ ॥ ੪੪ ॥

---

[1]ਇੰਦਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[2]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[3]ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[4]ਬਰਾਬਰ।
[5]ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ।
[6]ਜਿਸ ਦੇ।
[7]ਨਜ਼ਰ (ਜਿਸ ਦੀ) ਕਾਮ ਦੇ ਬਾਨ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾਂਵਦੀ ਹੈ।
[8]ਨਜ਼ਰ (ਜਿਸ ਦੀ) ਕਾਮ ਦੇ ਬਾਨ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾਂਵਦੀ ਹੈ।
[9]ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ।
[10]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ।
[11]ਦੀਵੇ ਵਾਂਙ।
[12]ਸੁੰਦਰਤਾ।
[13]ਸਰੀਰ (ਰਿਖ ਦੀ ਨਾਰੀ ਦਾ)।
[14]ਇੰਦ੍ਰ।
[15]ਭੰਭਟ (ਭਾਵ ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਗਿਆ)।
[16]ਕਾਮ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ।
[17]ਧੀਰਜ ਹਰਨ ਹੋ ਗਿਆ।
[18]ਚਤੁਰਤਾ (ਇਸ ਤੀਵੀਂ-ਅਹਿਲਯਾ-ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ)।
[19]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। ਸੰਸ:, ਦ੍ਰੁਹਣ]।

ਮਘਵਾ[1] ਬਧ੍ਯੋ[2] ਨੇਹ ਤਿਹ[3] ਡੋਰੀ[4]।
ਕਿਯੋ ਚਹਿਤ ਰਤਿ[5] ਗੋਤਮ ਚੋਰੀ[6]।
ਰਹ੍ਯੋ ਦੇਖਿ ਅਵਸਰ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ।
ਚਿਤਹਿ[7] ਉਪਾਇ[8] ਮਿਲ੍ਯਾ ਕਿਉਂ ਜਾਵੈ ॥ ੪੫ ॥
ਮਿਲਿ ਮਯੰਕ[9] ਸੰਗ ਘਾਤ[10] ਬਿਚਾਰੀ।
ਗਮਨੇ ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਛਲ ਧਾਰੀ[11]।
ਅਰੁਨਚੂੜ[12] ਕੋ ਤਨੁ ਸ਼ਸ਼ਿ ਭਯੋ[13]।
ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਸ਼ਬਦ ਨਿਜ ਕਯੋ ॥ ੪੬ ॥
ਗੋਤਮ ਲਖੀ ਭਈ ਅਬ ਪ੍ਰਾਤਾ।
ਮੱਜਨ ਕਰਨ ਚਲਾ ਅਧਿ ਰਾਤਾ[14]।
ਸੁਨਾਸੀਰ[15] ਲਖਿ ਸ਼ੂਨ ਨਿਸ਼ੰਕਾ[16]।
ਮਿਲ੍ਯੋ ਅਹਿੱਲ੍ਯਾ ਕੋ ਭਰਿ ਅੰਕਾ ॥ ੪੭ ॥
ਹਰਖ੍ਯੋ ਅਧਿਕ ਕੇਲ[17] ਕਰਿ ਲੀਨੋ।
ਮਦਅਨੰਗ ਕੋ[18] ਮੋਚਨ ਕੀਨੋ।
ਗੋਤਮ ਕੋ ਸੁਧਿ ਸੁਰਸਰਿ[19] ਦੀਨੀ।
ਹਟ੍ਯੋ[20] ਤਹਾਂ ਤੇ ਰਿਸ ਬਹੁ ਕੀਨੀ ॥ ੪੮ ॥

---

[1]ਇੰਦ੍ਰ।
[2]ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ।
[3]ਤਿਸਦੇ।
[4]ਮੋਹ ਦੀ ਰਸੀ ਨਾਲ।
[5]ਭੋਗ।
[6]ਗੋਤਮ (ਰਿਖੀ ਅਹਿੱਲਯਾ ਦੇ ਪਤੀ) ਤੋਂ ਚੋਰੀ।
[7]ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ।
[8]ਯਤਨ।
[9]ਚੰਦਰਮਾ।
[10]ਦਾਉ।
[11]ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਛਲ ਧਾਰਕੇ।
[12]ਕੁਕੜ।
[13]ਭਾਵ ਚੰਦਰਮਾਂ ਕੁਕੜ ਬਣ ਗਿਆ।
[14]ਅੱਧੀ ਰਾਤ (ਨੂੰ ਹੀ)।
[15]ਇੰਦਰ
[16]ਦੇਖ ਕੇ ਸੁੰਵਾ (ਘਰ) ਨਿਸ਼ੰਕ ਹੋਕੇ।
[17]ਭੋਗ।
[18]ਕਾਮ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨੂੰ।
[19]ਰੰਗਾ ਨੇ।
[20]ਮੁੜਿਆ।

ਸਤਿਮੰਨੁ[੧] ਅਵਲੋਕਯੋ ਜਬ ਹੀ।
ਕੋਪਿਕ ਰਿਖੀ ਸ਼੍ਰਾਪ ਦਿਯ ਤਬ ਹੀ।
-ਇਕ ਭਗ ਕਾਰਨ ਇਹ ਠਾਂ ਆਯੋ।
ਨਹੀਂ ਰਿਖਨ ਤੇ ਨੈਕੁ[੨] ਡਰਾਯੋ ॥ ੪੯ ॥
ਭਗ ਸਹੰਸ੍ਰ[੩] ਹੋਵਹਿਂ ਤਨ ਤੇਰੇ-।
ਭਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹਿਂ ਜਾਵਹਿਂ ਫੇਰੇ।
ਅਤਿ ਕਰੂਪ ਤਿਹ ਬਨਾ ਸਰੀਰਾ।
ਜਸ ਅਘ ਤਸ ਫਲ ਪਾਇ ਅਧੀਰਾ ॥ ੫੦ ॥
ਸੁਰਗਾਦਿਕ ਕੀ ਤਜਿ ਰਜਧਾਨੀ।
ਅਨੀ ਸੁਰਨ ਕੀ ਯੁਤ ਸੈਨਾਨੀ[੪]।
ਗਮਨਯੋ ਜਹਿਂ ਜਲ ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਮਲ ਨਾਲ ਮਹਿਂ ਦੁਰ[੫] ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੫੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਲੱਜਿਤ ਹ੍ਵੈ ਰੋਯੋ ਤਬਹਿ, ਭਗ ਸੰਹਸ੍ਰ[*] ਤਨ ਪਾਇ।
ਪਰਸਰਾਮ ਕੀ ਅਬ ਕਥਾ, ਦੇਇਂ ਸੁ ਤੁਮਹਿਂ ਸੁਨਾਇ ॥ ੫੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਹਸ੍ਰ ਬਾਹੁ ਭੂਪਤ ਇਕ ਭਯੋ। {ਪਰਸਰਾਮ ਦੀ ਕਥਾ}
ਸਰਬ ਦਿਗਬਿਜੈ[੬] ਜਿਹ ਛਿਤ[੭] ਕਯੋ।
ਰਿਖਿ ਜਮਦਗਨਾ ਸ਼੍ਰਮ ਇਕ ਕਾਲਾ।
ਸਿਵਰ[੮][+]ਕੀਨ ਸੰਗਿ ਸੈਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੫੩ ॥
ਰਿਖਿ ਕੀਨੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਪਹੁਨਾਈ[੯]।
ਕਾਮਧੇਨੁ ਤਬ ਲੀਨਿ ਮੰਗਾਈ।
ਜੋ ਕਛੁ ਚਹਾ ਸੁ ਤਿਹ ਤੇ ਪਾਵਾ।
ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਨ ਸਭਿ ਖਾਵਾ ॥ ੫੪ ॥

---

[1]ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ। ਸੰ:, ਸੁਤ੍ਰਾਮਨੁ]।
[2]ਥੋੜਾ ਬੀ।
[3]ਹਜ਼ਾਰਾਂ।
[4]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਸੈਨਾਪਤਿ (ਸਾਮ ਕਾਰਤਕ ਦੇ ਛੱਡਕੇ)।
[5]ਛੁਪ ਗਿਆ।
[*]ਇਸ ਤੋਂ ਗ਼ਾਲਬਨ ਮੁਰਾਦ ਆਤਸ਼ਕ ਦੇ ਰੋਗ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤੇ ਭੈੜੇ ਚਟਾਕ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਰਗਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[6]ਹਰ ਪਾਸੇ ਫਤੇ।
[7]ਧਰਤੀ।
[8]ਡੇਰਾ।
[+]ਪਾ:-ਗਮਨ
[9]ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ।

ਧੇਨੁ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਖਿ ਤਿਹং ਕਾਲਾ।
ਲੇਨਿ ਕਾਮਨਾ ਕੀਨਿ ਭੁਵਾਲਾ।
ਲਖਿ ਕੁਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[1] ਤਿਹ ਛਿਨ ਮੁਨਿਰਾਈ।
ਪਠਣ[2] ਸੁਰਗ ਕੋ ਧੇਨੁ ਉਡਾਈ ॥ ੫੫ ॥
ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੁਮਤਿ ਮਨ ਮੈਂ ਇਉਂ ਠਾਨਾ।
ਮੁਨਿਵਰ ਕੇ ਕੀਨੇ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਾ[3]।
ਪਤਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਰੇਣੁਕਾ[4] ਨਾਰੀ।
ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਿਲਾਪਤਿ ਊਚ ਪੁਕਾਰੀ ॥ ੫੬ ॥
ਸਪਤ ਤਿਹੱਥੜ ਹਨਿ ਕਰਿ ਦੇਹੀ।
ਸੁਤ ਕੋ ਸਿਮਰਿ[5] ਬੁਲਾਯੋ ਤੇਹੀ।
ਤਪ ਹਿਤ ਅਪਰ ਜੁ ਥਾਨ ਸਿਧਾਵਾ।
ਤਤਛਿਨ ਮਾਤ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਆਵਾ ॥ ੫੭ ॥
ਪਿਤ ਕੋ ਮਰਨ ਦੇਖਿ ਅਕੁਲਾਯੋ।
ਹੋਇ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
-ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਤੈਂ ਇਕੀਸ ਵਾਰੈ।
ਪੀਰਾ ਦੀ ਤਨ ਹਾਥ ਪ੍ਰਹਾਰੇ[6] ॥ ੫੮ ॥
ਸੱਤਿ ਪਛਾਨ ਅਬਹਿ ਪ੍ਰਨ ਮੋਰਾ।
ਛੱਤ੍ਰੀ ਛੋਡੋਂ ਨਹਿਂ ਕਿਤ ਠੌਰਾ।
ਇਕੀਸ ਬਾਰ ਨਿਛੱਤ੍ਰੀ[7] ਧਰਨੀ[8]।
ਅਤਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ[9] ਕਰੋਂ ਬਲ ਕਰਨੀ- ॥ ੫੯ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸੰਭਾਰਿ ਕੁਠਾਰਾ[10]।
ਮਨਹੁ ਬੀਰ ਰਸ ਤਨ ਕੋ ਧਾਰਾ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰ ਲੈ ਕੈ।

---

[1]ਖੋਟੀ ਨਿਗਾਹ ਜਾਣਕੇ।
[2]ਭੇਜਣ (ਲਈ ਗਊ)।
[3]ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।
[4]ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
[5]ਯਾਦ ਕਰਕੇ।
[6]ਮਾਰਕੇ।
[7]ਛੱਤ੍ਰੀ ਰਹਤ।
[8]ਧਰਤੀ।
[9]ਜੰਗ।
[10]ਕੁਹਾੜਾ।

ਅਰਜਨ[੧] ਕੇ ਤਬ ਸਨਮੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ॥ ੬੦ ॥
ਦਾਰੁਨ[੨] ਬਹੁ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਮਚਾਵਾ।
ਮਹਾਂ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ[੩] ਬਜਾਵਾ।
ਹਾਥ ਕੁਠਾਰ ਸੰਭਾਰਿ ਸ ਜੋਰਾ।
ਕ੍ਰੋਧ ਜੁੱਧ ਅਵਿਰੁੱਧਤਿ ਘੋਰਾ[੪] ॥ ੬੧ ॥
ਭੁਜ ਹਜ਼ਾਰ ਤਿਹ ਕਾਟਿ ਉਤਾਰੀ।
ਗਿਰਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ ਭੂਮ ਮਝਾਰੀ।
ਸਰਬ ਧਰਾ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਛਿਨ ਰਾਮੂ[੫]।
ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਨਹਿਂ ਛੋਡਜੋ ਨਾਮੂ ॥ ੬੨ ॥
ਬੀਨ ਬੀਨ ਤਿਨ ਕੁਲ ਕਰਿ ਹਰਨੀ[੬]।
ਦਈ ਦਿਜਨ ਕੋ ਸਗਰੀ ਧਰਨੀ।
ਗਮਨਜੋ ਆਪ ਬਿਪਨ[੭] ਤਪ ਕਾਰਨ।
ਰਹਜੋ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਦਾਰਨ[੮] ॥ ੬੩ ॥
ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਧੇ ਬਹੁਤ ਜਬ ਕੋਟੀ।
ਧਰਾ ਦਿਜਨ ਤੇ ਲੀਨਿ ਖਸੋਟੀ।
ਆਨ ਬਿਪਨ ਤੇ[੯] ਜੁੱਧ ਮਚਾਵਾ।
ਛੱਤ੍ਰੀ ਏਕ ਰਹਿਨ ਨਹਿਂ ਪਾਵਾ ॥ ੬੪ ॥
ਜੀਤ ਧਰਾ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੋ ਦੀਨੀ।
ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਧੇ ਛੀਨ ਪੁਨ ਲੀਨੀ।
ਪਰਸਰਾਮ ਮਾਰੇ ਤਬ ਆਈ।
ਧਰਨੀ ਸਕਲ ਦਿਜਨ ਪੁਨ ਪਾਈ ॥ ੬੫ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਇੱਕਿਸ ਬਾਰ ਸੰਘਾਰੇ[੧੦]।
ਦੁਈ ਦਿਜਨ ਕੋ ਬਾਰੰਬਾਰੇ।

---

[1]ਸਹੰਸਰ ਬਾਹੂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਉਪਨਾਮ।
[2]ਭਿਆਨਕ।
[3]ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ।
[4]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਭਿਆਨਕ ਜੁੱਧ ਵਿਖੇ ਜੁੱਟ ਪਿਆ।
[5]ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ।
[6]ਨਾਸ਼।
[7]ਬਨ ਵਿਖੇ।
[8]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।
[9]ਬਨ ਤੋਂ।
[੧੦]ਸਾਰੇ।

ਰਘੁਪਤਿ[1] ਸੰਗ ਭਿੜਯੋ ਇਕਿ ਕਾਲਾ।
ਹਰਯੋ ਗਯੋ ਤਿਹ ਓਜ[2] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬੬ ॥
ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਇ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਆਯੋ।
ਸੋ ਰੋਵਤਿ ਬਲ ਸਕਲ ਹਰਾਯੋ।
ਜਾਚਤਿ[3] ਦਿਜ ਦੇਖਤਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਰੋਇ ਬਿਸੂਰਤਿ[4] ਸੁਖ ਤਿਹ ਨਾਂਹੀ ॥ ੬੭ ॥
ਅਜ ਨ੍ਰਿਪ ਇੰਦਮਤੀ[5] ਬ੍ਰਿਹੁ ਭਾਰੀ[6]।
ਰੋਵਤਿ ਭਿੱਖਯਾ ਖਾਇ ਅਹਾਰੀ। {ਅਜ, ਰਾਮ, ਰਾਵਣ-ਸੰਖੇਪ}
ਜਗ ਮਹਿਂ ਗਯਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁਖੁ ਹੋਈ।
ਨਾਤੁਰ ਦੁਖੀ ਰਹਿਤ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੬੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੀਤਾ ਲਛਮਨ ਬਿਛੁਰਨੇ, ਰੋਏ ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ।
ਬਿਸ਼ਨੁ ਆਨਿ ਅਵਤਾਰ ਭਾ, ਜਪਤ* ਜਗਤ ਜਿਹ ਨਾਮ ॥ ੬੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਦਹਿਸਿਰ[7] ਤੀਨ ਲੋਕ ਬਸ ਜਾਂ ਕੇ।
ਬੰਦ ਸਾਲ ਮਹਿਂ ਕਾਲ ਸੁ ਤਾਂ ਕੇ[8]।
ਕੰਚਨ[9] ਦੇਸ਼, ਬਹੁਤ ਗ੍ਰਿਹ ਨਾਰੀ।
ਤਿਨ ਚੁਰਾਇ ਲਿਯ ਜਨਕ ਕੁਮਾਰੀ[10] ॥ ੭੦ ॥
ਰਾਮਚੰਦ ਤਬ ਤਿਹ ਕੋ ਮਾਰਾ।
ਗਿਰਯੋ ਰੋਇ ਕੈ ਜੁੱਧ ਮਝਾਰਾ।
ਕੰਚਨਪੁਰਿ ਕੋ ਪਤਿ ਅਸ ਰਾਵਨ।
ਰੰਚਕ ਮਿਲਯੋ ਨ ਮੁਖ ਹਿਤ ਪਾਵਨ ॥ ੭੧ ॥
ਬਲੀ ਸਮਰਥ ਸਕਲ ਪਰਕਾਰਾ।
ਉਪਜੇ ਇਸ ਜਗ ਬੀਚ ਅਪਾਰਾ।

---

[1]ਰਾਮਚੰਦਰ।
[2]ਬਲ।
[3]ਮੰਗਦੇ।
[4]ਝੂਰਦੇ ਹਨ।
[5]ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਵਿਦਰਭ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਭੈਣ ਸੀ।
[6]ਭਾਰੀ ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ (ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ)।
*ਪਾ:-ਭਜੈ।
[7]ਰਾਵਣ।
[8]ਕੈਦ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸੀ ਕਾਲ।
[9]ਸੋਨੇ ਦਾ।
[10]ਸੀਤਾ।

ਬਿਨਾ ਗਜਾਨ ਦੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ।
ਕਰਿਗੇ ਕੂਚ ਨ ਲਾਗੀ ਦੇਰਾ' ॥ ੭੨ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਈਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ਦੋਹਰਾ: ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਦ ਮਰਦਨੀ, ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਦਾ ਸ਼ੱਕ੍ਰ।
ਜਗਦੰਬਾ ਜੈ ਜੈ ਕਰੀ, ਬੱਕ੍ਰ ਧਰੇ ਕਰ ਚੱਕ੍ਰ ॥ ੧ ॥

ਮੋਦ = ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਸ਼ੱਕ੍ਰ = ਇੰਦ੍ਰ। ਸੰਸ:, ਸ਼ੱਕ੍ਰ:]

ਜਗਦੰਬਾ = ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਂ। । ਸੰਸ:, ਜਗਤ+ਅੰਬਾ] ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਦੰਬਾ ਬੀ ਆਖਿਆ।

ਬੱਕ੍ਰ = ਟੇਢਾ, ਜਿਵੇਂ ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਚੱਕ੍ਰ ਫੜੀਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਮਹਿਖਾਸੁਰ (ਨਾਮੇ ਦੈਂਤ) ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਮਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ (ਤੇ ਐਉਂ) ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਜਗਦੰਬਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਟੇਢਾ ਚੱਕ੍ਰ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ (ਵੈਰੀਆਂ ਤੇ) ਫਤਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ (ਤੇਰੀ) ਜੈ ਹੈ!

ਭਾਵ: ਮੇਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਭੀ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਅਬ ਸੁਨ ਪਾਂਡਵ ਕੇਰ ਕਹਾਨੀ। {ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਜਿਨ ਢਿਗ ਰਹਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਸਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਜੀਤੀ ਇਕ ਬਾਰੀ।
ਰਾਜਸੂਅ ਮਖ[1] ਕੀਨੌ ਭਾਰੀ ॥ ੨ ॥
ਅਮਿਤ ਪਦਾਰਥ ਘਰ ਮਹਿਂ ਆਏ।
ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਇ[2] ਲਗਾਏ।
ਦੁਰਯੋਧਨ ਕੇ ਢਿਗ ਇਕ ਕਾਲਾ।
ਗਏ ਤਹਾਂ ਜਹਿਂ ਸਭਾ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩ ॥
ਬੈਠਿ ਜੂਪ[3] ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਮਚਾਵਾ[4]।
ਪ੍ਰਿਥਮ ਗਲਾਹ[5] ਦਰਬ ਕੋ ਲਾਵਾ।
ਬਹੁਰ ਮਤੰਗ, ਤੁਰੰਗ ਹਰਾਏ[6]।
ਸਜੰਦਨ[7] ਭੂਖਨ, ਗ੍ਰਾਮ ਲਗਾਏ[8] ॥ ੪ ॥
ਨਗਰ ਦੇਸ਼ ਸਗਰੋ ਜਿਤਵਾਵਾ[9]।

---

[1]ਰਾਜਸੂ ਯੱਗ ਇਕ ਯੱਗ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈਂ।
[2]ਚਰਨੀਂ।
[3]ਜੂਆ।
[4]ਖੇਡਿਆ।
[5]ਦਾਉ।
[6]ਹਾਰੇ।
[7]ਰਥ।
[8]ਦਾਉ ਉਤੇ ਲਾਏ।
[9]ਹਾਰਿਆ।

ਬਿਪਨ ਜਾਵਨੋ[1] ਪੁਨ ਠਹਿਰਾਵਾ।
ਦ੍ਰੂਪਦਸੁਤਾ[2] ਜਬ ਹੀ ਦਿਯ ਹਾਰੀ[3]।
ਮੰਦਮਤੀ[4] ਹਰਖੇ ਉਰ ਭਾਰੀ ॥ ੫ ॥
ਰਿਤੁ ਯੁਤ ਹੁਤੀ ਕੇਸ ਗਹਿ ਆਨੀ[5]।
ਕਿਨਹੁ ਛੁਰਾਵਨ ਕੀ ਨ ਬਖਾਨੀ[6]।
ਠਾਂਢੀ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ -ਦਿਹੁ ਚੀਰ ਉਤਾਰੀ- ॥ ੬ ॥
ਲਗੇ ਉਤਾਰਨ ਰਹਿਗੇ ਹਾਰੀ।
ਲਖਹਿੰਨ ਸਾਰੀ ਕੀ ਜਨੁ ਨਾਰੀ[7]।
ਸਭਾ ਬਿਖੈ ਅੰਬਰ[8] ਅੰਬਾਰੂ[9]।
ਲਗਜੋਂ ਮਹਾਂ ਨਹਿਂ ਪਾਯਤਿ ਪਾਰੂ ॥ ੭ ॥
ਦੁਤਿਯ ਦਿਸ਼ਾ ਕੇ ਨਰ ਨ ਦਿਸਾਈ[10]।
ਅਸ ਰੱਖਜਾ ਕੀਨੀ ਜਗਸਾਈਂ।
ਬਹੁਰੋ ਗਮਨੇ ਬਿਪਨ ਮਝਾਰਾ।
ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਸਹਿ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰਾ ॥ ੮ ॥
ਦ੍ਵਾਦਸ਼[11] ਸੰਮਤ[12] ਫਿਰਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਤ੍ਰੌਦਸਵੇਂ ਦੁਰਨੋ[13] ਠਹਿਰਾਏ।
ਹੁਤੋ ਬਰਾਠ* ਮੱਦ੍ਰ ਅਵਨੀਪਾ[1]।

---

[1]ਬਨ ਨੂੰ ਜਾਣਾ।
[2]ਦ੍ਰੋਪਦੀ।
[3]ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ।
[4]ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲਾ (ਦਰਯੋਧਨ)।
[5]ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਲਿਆਂਦੀ।
[6]ਕਿਸੇ ਨੇ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਛਡ ਦਿਓ' ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਆਖੀ।
[7]ਮਾਨੋ ਇਹ ਧੋਤੀਆਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤ੍ਰੀਮਤ ਹੈ।
[8]ਬਸਤਰਾਂ ਦਾ।
[9]ਢੇਰ।
[10]ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ ਸਨ (ਇਤਨਾ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਿਆ)।
[11]ਬਾਰਾਂ।
[12]ਸਾਲ।
[13]ਛੁਪਣਾ।
*ਵਿਰਾਟ ਨਾਮ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੱਦਰ ਨਾਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ਮਦਰ ਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੈ ਯਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੀ ਵਿਚਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜੇਹਲਮ ਰਾਵੀ ਵਿਚਕਾਰਲਾ। ਵਿਰਾਟ ਦੇਸ਼ ਕਈ ਵੇਰ ਬੈਗਰ ਸੂਬੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਦ੍ਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪੰਜਾਬ ਹੋਵੇ ਤੇ ਵਿਰਾਠ ਬੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦੇ ਪਾਸ ਤਖਤ ਬਾਹੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਵਿਰਾਠ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹਂ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ ॥ ੯ ॥
ਧਰਮਜ[2] ਚੌਪਰ ਕੇਰ ਖਿਡਾਵਾ।
ਕੰਕ ਨਾਮ ਅਪਨੋ ਧਰਿਵਾਵਾ।
ਭੀਮ ਰਸੋਈਆ ਬੱਲਭ ਨਾਮੂ।
ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਕੀਨ ਸਭਿ ਕਾਮੂ ॥ ੧੦ ॥
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਧਰਿ ਬਾਹਰ ਸਭਿ ਹੀ।
ਭਾ ਬਿਹੰਡੜਾ[3] ਅਰਜਨ ਤਬ ਹੀ।
ਉੱਤ੍ਰਾਂ ਹੁਤੀ ਬਰਾਠ ਕੁਮਾਰੀ।
ਲਗਜੋ ਸਿਖਾਵਨ ਤਿੰਹ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ[4] ॥ ੧੧ ॥
ਬਾਜਪਾਲ[5] ਕੋ ਬੇਖ ਬਨਾਈ।
ਰਹਜੋ ਨਕੁਲ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਈ।
ਭਾ ਗੋਪਾਲ[6] ਤਬਹਿ ਸਹਿਦੇਵਾ।
ਦੂਰਿ ਕੈ ਰਹੇ ਨ ਕੋ[7] ਲਖਿ ਭੇਵਾ ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦ੍ਰੁਪਦਸੁਤਾ[8] ਹੁਇ ਸਜੰਦਰੀ[9], ਨ੍ਰਿਪਤ ਨਾਰਿ ਢਿਗ ਜਾਇ।
ਸੇਵ ਕਰਨ ਪਰ ਸੋ[10] ਰਹੀ, ਜਿਹ ਤਨ ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਾਇ ॥ ੧੩ ॥
ਚੌਪਈ: *ਨਾਗਨ ਸਮ ਲਟਕੀ ਲਟ[1] ਜਾਂ ਕੀ।

---

[1]ਮਦਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ।
[2]ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ।
[3]ਅਰਜਨ ਦਾ ਉਸ ਸਮਯ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਸਮਯ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਛੁਪਕੇ ਵਿਰਾਠ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਸੀ। । ਸੰਸ:, बृहन्नला ਬ੍ਰਿਹਨ੍ਨਲਾ]।
[4]ਨਾਚ।
[5]ਘੋੜੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
[6]ਗਊਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
[7]ਕੋਈ।
[8]ਰਾਜਾ ਦਰੋਪਦ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ (ਦ੍ਰੋਪਤੀ)।
[9]ਦਾਸੀ।
[10]ਉਹ ਭਾਵ ਦ੍ਰੋਪਤੀ।
*ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਬਾਬਤ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਉਹਦਾ ਹੂਬਹੂ ਚਿੱਤ੍ਰ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਕੇ ਰਖ ਦੇਣਾ ਉਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਜੋ ਉਚੇ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਇਸ ਗੁਣ ਦਾ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕਮਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਇੰਜ ਸਾਂਗੋਂ ਪਾਂਗ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਉੱਚ ਚੋਟੀ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਇਹ ਖੂਬੀ ਕੁਛ ਬੇਮੌਕਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਏਥੇ, ਕਿ ਭੈਣ ਭਰਾ, ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੁਣਦੇ ਐਸੇ ਥਾਈਂ ਆ ਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਸਕਣਗੇ। ੧੪. ੧੫. ੧੬. ੧੭. ਅੰਕ ਵਾਧੂ ਜੇਹੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਏਥੇ ਆਪਣੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਏਹ ਬੀ ਚੇਤਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਥਾ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਹਿਵਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩੪ ਤੇ ਟੂਕ, ਅਤੇ ਅੰਕ ੭੭ ਤੇ ਟੂਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ

ਮਦਨ ਧਨੁਖ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਸੁਠ[੨] ਬਾਂਕੀ[੩]।
ਕੁੰਦ ਰਦਨ[੪] ਬਦਨ ਸਸਿ ਰਾਂਕਾ[੫]।
ਉਦਰ ਸਤ੍ਰਿਵਲਿ[੬] ਮਨੋਹਰ ਜਾਂਕਾ ॥ ੧੪ ॥
ਰਤਿ[੭] ਰਤੀਕ ਹ੍ਵੈ[੮] ਜਿਤ ਦੁਤਿ ਦੇਖੀ[੯]।
ਤੀਛਨ ਬਾਨ ਕਟਾਛ ਬਿਸ਼ੇਖੀ[੧੦]।
ਕੁਚਾ[੧੧] ਬਨੇ ਜੁਗ ਕਾਮ ਨਗਾਰੇ[੧੨]।
ਸਭਿ ਜਗ ਜੀਤ ਉਲਟਿ[੧੩] ਜਨੁ ਡਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥
ਦੀਪ ਸ਼ਿਖਾ ਸੀ[੧੪] ਕੋਕਲ ਬੈਨੀ।
ਗਜ ਗਾਮਨਿ[੧੫] ਮ੍ਰਿਗ ਸ਼ਾਵਕ ਨੈਨੀ[੧੬]।
ਜਮਨ ਭ੍ਰਮਰੀ[੧੭] ਨਾਭਿ ਗੰਭੀਰਾ।
ਨਖਨ ਬਿਲੋਕਤਿ[੧੮] ਲਾਜਤਿ[੧੯] ਹੀਰਾ ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਹੁਰ ਗ੍ਰੀਵ ਕੀ[*] ਰੁਚਿਰਤਾ, ਮਨਹੁ ਉਤਾਈ ਭਾਇ[੨੦]।

ਗੱਲ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ, ਤੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੁਣ ਇਉਂ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਹੀ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

[1]ਕੇਸਾਂ ਦੀਆਂ ਲਟਾਂ।

[2]ਸਹੁਣੀਆਂ।

[3]ਟੇਢੀਆਂ।

[4]ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਙ ਦੰਦ।

[5]ਮੁਖ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ।

[6]ਪੇਟ ਤਿੰਨ ਵਲਾਂ ਦੇ ਸਹਤ।

[7]ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

[8]ਤੁੱਛ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

[9]ਜਿਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵੇਖਕੇ।

[10]ਅਤਿਸ਼ੈ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਮਾਨੋਂ ਬਾਨ ਹਨ ਤਿੱਖੇ।

[11]ਅਸਥਨ।

[12]ਦੋਵੇਂ ਕਾਮ ਦੇ ਧੌਂਸੇ।

[13]ਮੂਧੇ ਕਰਕੇ।

[14]ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਵਰਗੀ।

[15]ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀ।

[16]ਮਿਰਗ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ।

[17]ਜਮਨਾ ਦੀ ਘੁਮਣਘੇਰੀ ਵਾਂਙ।

[18]ਨਹੁੰਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ।

[19]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

[*]ਪਾ:-ਬਾਹੁ ਗ੍ਰੀਵ ਕੀ।

[20]ਮਾਨੋਂ ਉਤਾਰ ਲਈ ਹੈ, ਸ਼ੋਭਾ, ਭਾਵ ਗਿਚੀ ਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ ਸ਼ੋਭਾ (ਹੀ) ਦੀ ਮਾਨੋਂ (ਤਸਵੀਰ) ਉਤਾਰ ਲਈ ਹੈ।

(ਅ) ਮਨਹੁ = ਮਾਨੋ, ਉਤਾਈ = ਉੱਚੀ ਉਠ ਰਹੀ ਭਾਇ = (ਅੱਗ ਦੀ) ਲਾਟ (ਹੈ)।

ਚਿਬੁਕ ਸਜਾਮਤਾ[੧+] ਰਾਹੁ ਜਨ, ਦੁਰਜੋ ਸਸੀ ਮੈਂ ਆਇ[੨] ॥ ੧੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਜਿਹ ਆਗੈ ਦਾਸੀ ਬਹੁ ਹੋਵਤਿ।
ਸੇਵਹਿ ਕਰ[੩] ਬੰਦੇ ਮੁਖ ਜੋਵਤਿ।
ਸੋ ਬਿਰਾਠ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ।
ਬਨਿ ਸਯੰਦਰੀ[੪] ਬੇਖ ਦੁਰਾਨੀ[੫] ॥ ੧੮ ॥
ਰਹਤਿ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ-।
ਗੰਧ੍ਰਬ ਮੋਹਿ ਪੰਚ ਰਖਵਾਰੇ।
ਕਾਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੋ ਕੋ ਜੋ ਦੇਖੇ।
ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਤਿ[੬] ਸੋ ਬਲੀ ਬਿਸ਼ੇਖੇ- ॥ ੧੯ ॥
ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਦੀਨਿ ਅਸ ਬਾਨੀ।
ਸੇਵ ਕਰਨ ਰਾਨੀ ਕੀ ਠਾਨੀ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਰਹਿਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਛਪੇ ਰਹੇ ਕਿਨ ਜਾਨਿ ਨ ਪਾਏ ॥ ੨੦ ॥
ਹੁਤੋ ਭ੍ਰਾਤ ਇਕ ਰਾਨੀ ਕੇਰਾ।
ਕੀਚਕ ਆਖਯ[੭] ਬਲੀ ਬਡੇਰਾ।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਸੁਸਾ[੮] ਢਿਗ ਆਵਾ।
ਦ੍ਰੁਪਦਸੁਤਾ ਕੋ ਪਿਖਿ ਬਿਰਮਾਵਾ[੯] ॥ ੨੧ ॥

(ੲ) ਮਨਹੁ = ਅੱਗ ਦੀ। ਉਤਾਈ = ਉੱਚੀ ਉੱਠ ਰਹੀ। ਭਾਇ = ਲਾਟ ਹੈ, ਭਾਵ = ਗਿੱਚੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਐਸੀ ਹੈ ਜੈਸੀ ਉੱਚੀ ਉੱਠ ਰਹੀ ਅਗਨੀ ਦੀ ਲਾਟ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। । ਸੰਸ:-ਮਨੁ = ਅੱਗ]।

(ਸ) ਉਤਾਈ = ਉਤਾਰਾ, ਤਸਵੀਰ। ਭਾਇ = ਵਰਗੀ। ਗਿੱਚੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮਾਨੋ ਤਸਵੀਰ ਵਰਗੀ ਹੈ।

(ਹ) ਉਤਾਈ = ਪਹਾੜ ਦੀ ਉਤਰਾਈ, ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਉਤਰਾਈ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਕ) ਉਤਾਈ ਜੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਡਾਈ ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ, ਉਡਾਈ = (ਊਡਾ) ਕੂੰਜ। ਭਾਵ = ਗਿੱਚੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕੂੰਜ (ਦੀ ਗਿੱਚੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ) ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ।

(ਖ) ਕਈ ਸੱਜਣ ਸਾਨ੍ਹ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦੀ ਉਚਜਾਈ ਵੀ ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

[1]ਠੋਡੀ ਵਿਚ ਕਾਲੀ ਬਿੰਦੀ।

[+]ਸਜਾਮਤਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਓਹ ਕਾਲੋਂ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੀ ਠੋਡੀ ਵਿਚ ਬਿੰਦੀਆਂ ਉਖਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

[2]ਮਾਨੋਂ ਰਾਹੁ ਛੁਪਿਆ ਹੈ ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ।

[3]ਹੱਥ।

[4]ਦਾਸੀ।

[5]ਦੇ ਵੇਸ ਵਿਚ ਛੁਪ ਰਹੀ।

[6]ਮੁਰਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

[7]ਕੀਚਕ (ਉਸ ਦਾ) ਨਾਮ (ਸੀ)।

[8]ਭੈਣ।

[9]ਭਰਮ ਗਿਆ।

ਦਸ ਸਹੰਸ੍ਰ ਗਜ[1] ਬਲ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ[*]।
ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਮਦ ਤੇ ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਨਾਂਹੀ।
ਲਖੇ ਬਿਲੋਚਨ ਜਬ ਰਤਨਾਰੇ[2]।
ਮਨਹੁ ਸੁਭਟ ਕਿਨ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥
ਮਦਨ[3] ਉਦਧਿ[4] ਹ੍ਵੈ ਮਗਨ ਅਧੀਰੂ[5]।
ਪਹੁੰਚੇ ਕਤੋਂ[6] ਬਿਬੇਕ ਜੋ ਤੀਰੂ[7]।
ਘਾਇਲ ਜਯੋਂ ਤਿਹ ਛਿਨ ਤਰਫਾਵਾ।
ਕਾਮਾਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ ॥ ੨੩ ॥
-ਹੇ ਦਾਸੀ! ਤੂੰ ਲਾਗਤਿ ਪਜਾਰੀ।
ਮਿਲਹੁ ਆਨਿ ਮੁਰ ਅੰਗ ਸੰਗਾਰੀ[8]।
ਬਦਨ ਬਿਲੋਕੇ ਮਦਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਾਗਯੋ ਰਿਦੇ, ਕੇਲ ਕਰਿ ਬਾਲਾ[9]!- ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦ੍ਰੁਪਦਸੁਤਾ ਸੁਨਿ ਕਹਤਿ ਭੀ, -ਗੰਧ੍ਰਬ ਮਮ ਰਖਵਾਰ।
ਕਾਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜੇ ਦੇਖਿਹੀਂ, ਕਰਹਿਂ ਸਿ ਤੋਰਿ[10] ਸੰਘਾਰ[11]- ॥ ੨੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਦਨੁੰਮਦ ਹੁਇ[12] ਕਛੂ ਨ ਮਾਨਾ।
ਦੌਰਯੋ ਗਹਿਨ ਪਾਨ ਮਹਿਂ ਪਾਨਾ[13]।
ਕਰੇ ਤ੍ਰਾਸ[14] ਧਾਈ ਸ਼ਸ਼ਿ ਜੈਸੇ[15]।
ਰਾਹੁ[1] ਭੀਤ[2] ਬਾਸਵ[3] ਢਿਗ[4], ਤੈਸੇ ॥ ੨੬ ॥

---

[1]ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ।
[*]ਇਹ ਬਲ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅਤਯੋਕ੍ਤੀ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਸਚਮੁਚ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਹਾਥੀ ਸੈਨਾ ਐਤਨੀ ਹੋਵੇ।
[2]ਜਦ (ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਦੇ) ਰਤਨਾਂ ਵਰਗੇ ਯਾ ਲਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਵੇਖੇ।
[3]ਕਾਮ ਦੇ।
[4]ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ।
[5]ਡੁਬਾ ਧੀਰਜ ਰਹਤ ਹੋਕੇ।
[6]ਕਿਵੇਂ।
[7]ਗਯਾਨ (ਰੂਪੀ) ਕਿਨਾਰੇ।
[8]ਮੇਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ।
[9]ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ!
[10]ਤੇਰਾ।
[11]ਨਾਸ਼।
[12]ਮਦਨ+ਉਨਮੱਤ = ਕਾਮ ਵਿਚ ਮਸਤ। (ਅ) ਕਾਮ ਦੇ ਮਦ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ।
[13]ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ।
[14]ਡਰ।
[15]ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ।

ਜਹਿਂ ਬਰਾਠ ਹੈ ਸਭਾ ਲਗਾਈ।
ਊਚ ਪੁਕਾਰਤਿ ਦੌਰਤਿ ਆਈ।
ਧਰਮਜ, ਭੀਮ, ਨੁਕਲ, ਸਹਿਦੇਵਾ।
ਬੈਠੇ ਕਰਹਿਂ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ੨੭ ॥
ਦ੍ਰੁਪਦਸੁਤਾ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਅਤਿ ਆਰਤ[੫]।
ਗਈ ਭੂਪ ਢਿਗ ਦੁਖਤਿ ਪੁਕਾਰਤਿ।
ਸਰਬ ਲੋਕ ਅਵਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ।
ਕਰ ਨ ਸਕਯੋ ਤਿਂਹ ਕੋ[੬] ਕੋ[੭] ਮੋਚਨ[੮] ॥ ੨੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕ੍ਰੀਚਕ ਧਾਯੋ ਸੰਗ ਤਿਹ, ਪਕਰੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰ।
ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਤਿਹ ਜਾਨਿ ਕੈ, ਨ੍ਰਿਪਤ ਨ ਕਿਯ ਹਟਕਾਰ ॥ ੨੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੁੰਜਰ[੯] ਲਤਾ[੧੦] ਕਰਖ[੧੧] ਜਿਉਂ[੧੨] ਲੀਨੀ।
ਗਹਿ ਕੈ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਕੀਨੀ[੧੩]।
ਭੀਮ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਿਸ[੧੪] ਉਰ ਭਰਾ।
ਅਰੁਨ[੧੫] ਬਿਲੋਚਨ ਆਨਨ[੧੬] ਕਰਾ ॥ ੩੦ ॥
ਧਰਮਜ ਬਰਜਯੋ[੧੭] ਨੈਨਨ ਸੈਨਾ[੧੮]।
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਡਰ ਬੋਲਿ[੧੯] ਨ ਬੈਨਾ[੨੦]।

---

[1]ਰਾਹੂ ਦੇ।
[2]ਡਰ ਕਰਕੇ।
[3]ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ।
[4]ਪਾਸ।
[5]ਦੁਖੀ।
[6]ਤਿਸਨੂੰ।
[7]ਕੋਈ।
[8]ਛੁਡਾਵਣਾ।
[9]ਹਾਥੀ ਨੇ।
[10]ਵੇਲ ਨੂੰ।
[11]ਖਿੱਚ।
[12]ਜਿਵੇਂ।
[13]ਲੱਤ ਮਾਰੀ।
[14]ਗੁੱਸਾ।
[15]ਲਾਲ।
[16]ਮੁਖ।
[17]ਰੋਕਿਆ।
[18]ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ।
[19]ਬੋਲਿਆ ਨਾਂ।
[20]ਬਚਨ।

ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਬੈਠੇ ਪਤਿ ਪਾਸੂ[1]।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਹਿ ਲੇ ਚਲਾ ਅਵਾਸੂ[2] ॥ ੩੧ ॥
ਰੋਏ ਪਾਂਡਵ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਹੋਨਹਾਰ ਨਹਿਂ ਟਲੇ ਟਲਾਈ।
ਅਧਿਕ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬਿਨਾ ਗਜਾਨ ਕਿਹ ਕਬਿ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੂਰਨ ਕਹੋਂ*
ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਇਤਿਹਾਸ।
ਦ੍ਰੁਪਦ ਸੁਤਾ ਦੁਖ ਆਤੁਰੀ[3]
ਕਹਿਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੩੩ ॥ {ਕ੍ਰੀਚਕ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਚੌਪਈ: -ਧ੍ਰਿਗ ਭੂਪਤ! ਤੂੰ ਬਡੋ ਕੁਧਰਮੀ।
ਲਖੀ ਸਭਾ ਸਭਿ ਤੋਰਿ ਕੁਕਰਮੀ।
ਬਾਮੀ[4] ਅਘੀ[5] ਦੁਸ਼ਟ ਮਤਿਵਾਰੋ।
ਧ੍ਰਿੱਗ ਤੁਮਹਿ ਨਹਿਂ ਕਰਤਿ ਨਿਵਾਰੋ[6] ॥ ੩੪ ॥
ਸਭਾ ਬਿਖੇ ਬੈਸੇ ਧ੍ਰਿਗ ਤਿਨ ਕੋ।
ਦੇਖੋ ਛੀਨ[7] ਭਯੋ ਬਲ ਜਿਨ ਕੋ-।
ਬਹੁ ਕੁਬੋਲ ਬੋਲਤਿ ਭੀ ਬਿਹਬਲ।
ਚਲਯੋ ਐਂਚ ਲੇ[8] ਬਲ ਕਰਿ ਨਿਜ ਥਲ ॥ ੩੫ ॥
ਸਰਬ ਦਿਸ਼ਿਨ ਤੇ ਆਸ ਚੁਕਾਈ।
ਛੁਟਨ ਹੇਤ ਨਿਜ ਕੀਨ ਉਪਾਈ।
ਅਰਧ ਪੰਥ ਪਹੁੰਚੀ ਜਬ ਆਈ।
ਕ੍ਰੀਚਕ ਸੋਂ ਤਬ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੩੬ ॥

---

[1]ਪਤੀ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਹਨ।
[2]ਘਰ ਨੂੰ।
*'ਕਹੋਂ' ਪਦ ਸਾਫ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਇਹ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਹਿਵਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਜਿਸ ਕਾਵਯ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਟੁਰ ਰਹੇ ਹਨ ਆਪੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਬੀ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਬੀ ਦੂਸਰੇ ਥਾਂ ਕਥਾ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜੇ ਮਿਥ ਲਈਏ ਕਿ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਹੁਣ ਆਪ ਕਥਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਫਿਰ ਬੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।
[3]ਦੁਖ (ਕਰਕੇ) ਦੁਖੀ।
[4]ਟੇਢਾ।
[5]ਪਾਪੀ।
[6]ਮਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ (ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੂੰ)।
[7]ਨਾਸ਼।
[8]ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੈ ਚਲਿਆ।

ਦੋਹਰਾ: -ਜਬ ਜਾਮਨਿ[1] ਹੋਵਹਿ ਤਿਮਰ[2], ਮਿਲਿਹੌਂ ਤਬ ਤੁਮ ਆਇ।
ਤਜੀਏ ਅਬ ਮੋ ਕੋ ਦਿਵਸ, ਨਿਜ ਸੰਕੇਤ[3] ਬਤਾਇ- ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰੀਚਕ ਹਰਖਾਨਾ।
ਬਿਗਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
-ਨਿਸਾ ਹੋਤਿ ਸੂਨੀ ਚਟਸਾਰੂ[4]।
ਤਹਾਂ ਆਇ ਮਿਲਿ ਮੋਹਿ ਸੰਗਾਰੂ[5] ॥ ੩੮ ॥
ਜੇ ਜਾਮਨਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਆਈ।
ਭੋਰ[6] ਭਈ ਤੇ ਲੇਉਂ ਗਹਾਈ-।
ਛੁਟੀ ਸਿੰਘ[7] ਤੇ ਮਿਰਗੀ[8] ਜੈਸੇ।
ਗਮਨਜੋ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਤਜਿ ਤੈਸੇ ॥ ੩੯ ॥
ਬਿਥਰੇ[9] ਬਾਰ[10] ਬਦਨ ਕੁਮਲਾਨੋ।
ਘਿਰਜੋ ਤਮੀਪਤਿ ਤਮ ਨੈ ਮਾਨੋਂ[11]।
ਸੂਕੇ ਅਧਰ[12] ਸਿਥਲ[13] ਸਭਿ ਅੰਗਾ।
ਲਪਟਿ ਧੂਲ ਤਨ ਭਯੋ ਕੁਰੰਗਾ[14*] ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭੂਪ ਉਠਾ ਸਭਿ ਸਭਾ ਸੋਂ, ਹੋਤਿ ਭਈ ਜਬ ਰੈਨ।
ਉਰ ਬਿਸੂਰਿ[15] ਪਾਂਡਵ ਗਏ ਜਹਿਂ, ਜਹਿਂ ਤਿਨ ਕੇ ਐਨ ॥ ੪੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਹੁਤੀ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।
ਬੈਠਜੋ ਭੀਮ ਤਹਾਂ[+] ਪਛੁਤਾਈ।

---

[1]ਰਾਤ ਨੂੰ।
[2]ਅਨ੍ਹੇਰਾ।
[3]ਥਾਂ, ਮਿਲਣ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ।
[4]ਸੱਖਣੀ ਚਟਸਾਲਾ।
[5]ਮੇਰੇ ਨਾਲ।
[6]ਸਵੇਰ।
[7]ਸ਼ੇਰ।
[8]ਹਰਨੀ।
[9]ਖਿਲਰੇ।
[10]ਵਾਲ।
[11]ਮਾਨੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਅੰਧੇਰੇ ਨੇ (ਭਾਵ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਵਾਲਾਂ ਨੇ) ਘੇਰਿਆ ਹੈ
[12]ਬੁਲ੍ਹ।
[13]ਢਿੱਲੇ।
[14]ਖੋਟੇ ਰੰਗ ਦਾ, ਬੇਰੰਗ।
*ਆਤੁਰ ਦਸ਼ਾ ਦੀ ਕੈਸੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ।
[15]ਝੁਰਕੇ।
+ਪਾ:-ਰਹਜੋ।

ਹੋਏ ਤਿਮਰ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਆਈ।
ਰੋਇ ਭੀਮ ਕੇ ਗਰ ਲਪਟਾਈ ॥ ੪੨ ॥
ਤਾਰ ਬ੍ਰਿੱਖ[1] ਜਿਉਂ ਲਤਾ[2] ਸੁ ਲਾਗੀ।
ਰੋਵਤਿ ਜਨੁ ਧੋਵਤਿ ਦੁਖ ਦਾਗੀ[3]।
ਮੁਖ ਤੇ ਵਾਕ ਨ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ।
ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ[4] ਪਰਮ ਡਰ ਮਾਨਾ ॥ ੪੩ ॥
ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। -ਪਾਂਚੋ ਪਤਿ ਤੁਮ ਮੋ ਰਖਵਾਰੇ।
ਮਹਾਂ ਸੂਰ ਅਤਿ ਬਲੀ ਧਨੁਰਧਰ[5]।
ਤੁਮ ਹੋਵਤਿ ਸਤ ਟਾਰਤਿ[6] ਬਲ ਕਰਿ ॥ ੪੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਹਾ ਮਿਲਨ ਸੰਕੇਤ ਕੋ, ਜੌ ਨ ਜਾਉਂ ਤਿਹ ਪਾਸ।
ਭੋਰ ਭਈ ਲੇ ਜਾਵਈ, ਗਹਿ ਕਰਿ ਅਪਨ ਅਵਾਸ- ॥ ੪੫ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸੀਤਲ ਸ੍ਵਾਸ ਭਰੇ ਕਹਿ ਬੈਨ
ਬਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਨਾ ਠਹਿਰਾਈ।
ਚਿੰਤ ਬਡੀ ਸਰਿਤਾ ਮਹਿਂ ਬੂਡਿ[7]
ਉਪਾਵ ਕਰਾਰ[8] ਕੋਊ ਨਹਿਂ ਪਾਈ।
ਭੀਮ ਕਹਯੋ -ਤਹਿਂ ਜਾਵਹੁਂ ਮੈਂ-
ਉਰ ਧੀਰ ਦਈ ਸਭਿ ਪੀਰ ਮਿਟਾਈ।
-ਜਾਂਹਿ ਸੰਕੇਤ[9] ਕਰਾ ਤਿਸ ਨੈ
ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ- ॥ ੪੬ ॥
ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਬੈਨ ਭਨੇ ਪਤਿ ਸੋਂ
-ਚਟਸਾਰ ਬਿਖੈ ਮੁਹਿ ਤਾਂਹਿ ਬੁਲਾਈ-।
ਤਾਂ[10] ਸਮਝਾਇ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ
ਨਿਜ ਥਾਨ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਕੈ ਪੁਨ ਆਈ।

---

[1]ਤਾੜ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ।
[2]ਵੇਲ।
[3]ਦੁਖਾਂ (ਦੇ) ਦਾਗ਼।
[4]ਗਲਾ ਭਰ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਰੁਕਦੀ ਹੈ।
[5]ਧਨੁਖਧਾਰੀ।
[6]ਸਤ ਟਾਲਦਾ ਹੈ (ਕ੍ਰੀਚਕ)।
[7]ਬੜੀ ਚਿੰਤਾ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਰਹੀ।
[8]ਯਤਨ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰਾ।
[9]ਮਿਲਣ ਦੇ ਇਕਰਾਰ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ।
[10]ਭਾਵ ਭੀਮ ਨੂੰ।

ਭੋਜਨ ਖਾਇ ਅਘਾਇ ਕੈ ਭੀਮ
ਚਲਾ ਹਿਤ ਮਾਰਣ ਕੇ ਤਿਹ ਤਾਈਂ।
ਕ੍ਰੀਚਕ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਸੁਨੀਏ
ਦਿਨ ਬੀਤਤ ਨਾਂਹਿ, ਰਹ੍ਯੋ ਅਕੁਲਾਈ[1] ॥ ੪੭ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਚਿਤ ਬਿਖੈ ਚਿਤਵਤਿ[2] -ਮਿਲੈ ਕਬ ਅੰਗ ਸੰਗ
ਕਰੋਂ ਮਨ ਭਾਯੋ, ਕਬ ਦਿਵਸ ਬਿਹਾਇ ਹੈ[3]।
ਮੀਨ[4] ਸਮ ਤਰਫਤਿ, ਕਾਮ ਸੋਂ ਪੀੜਤਿ[5] ਅਤਿ
ਮੋ ਕੋ ਸੁਖਦੈਨੀ ਕਬ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ ਹੈ-।
ਚੈਨ ਨ ਪਰਤਿ, ਇਤ, ਉਤ ਹੂੰ ਕੋ ਬਿਚਰਤਿ
ਬਜੋਗ[6] ਤੇ ਤਪਤ ਮਾਨੋ ਅਬ ਜਰ[7] ਜਾਇ ਹੈ।
ਐਸੀ ਗਤਿ ਭਈ ਮਤਿ[8], ਚਿਤ ਤੇ ਬਿਸਰ ਗਈ
ਹੋਵਤਿ ਪ੍ਰਦੋਖ[9] ਕੇ ਸੁ ਉਠ੍ਯੋ ਹਰਖਾਇ ਹੈ ॥ ੪੮ ॥
ਪਾਂਧੇ ਸੰਗ ਚਟੀਆ ਲੇ ਗਏ ਨਿਜ ਧਾਮ ਜਬ
ਆਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰਯੰਕ[10] ਸੇਤ ਸੇਜ[11] ਕੋ ਡਸਾਯੋ ਹੈ।
ਅਤਰ ਸੁਗੰਧਿ ਅੰਗ ਸੰਗ ਮੈਂ ਲਗਾਇ ਕਰਿ
ਬੈਠ੍ਯੋ ਤਬ ਆਇ ਧ੍ਯਾਨ ਤਾਂਹਿ ਦਿਸ਼ਿ ਲਾਯੋ ਹੈ।
ਫੂਲ ਮਾਲ ਗਲੇ ਡਾਰਿ, ਰਾਖੈ ਹੈਂ ਸਵਾਰਿ ਔਰ
ਸੁੰਦਰ ਸਮਾਜ ਕਰਿ ਦੇਹ ਲਿਸ਼ਕਾਯੋ[12] ਹੈ।
ਲਾਈ ਬਹੁ ਦੇਰਿ ਕੈਧੋਂ ਮਤਿ ਗਈ ਫੇਰ
ਬੈਠੇ ਝੁਕਿ ਝੁਕਿ ਹੇਰਿ[13], ਬਡੋ ਜਹਾਂ ਤਮ[14] ਛਾਯੋ ਹੈ ॥ ੪੯ ॥

---

[1]ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[2]ਸੋਚਦਾ ਹੈ।
[3]ਬੀਤੇਗਾ।
[4]ਮੱਛੀ।
[5]ਦੁੱਖੀ।
[6]ਵਿਛੋੜੇ।
[7]ਸੜ।
[8]ਐਉਂ ਮਤ ਮਾਰੀ ਗਈ।
[9]ਸੰਝਾਂ ਵੇਲੇ।
[10]ਪਲੰਘ ਤੇ।
[11]ਚਿੱਟੀ ਛੇਜ।
[12]ਚਮਕਾਈ।
[13]ਦੇਖਦਾ ਹੈ।
[14]ਅੰਧੇਰਾ।

ਭੀਮ ਜਬ ਗਯੋ ਪਗ ਖਰਕਾ ਸੁਨੰਤਿ ਭਯੋ
ਜਾਨੀ -ਸੁਖਦੈਨੀ[1] ਅਬ ਮੇਰੇ ਢਿਗ ਆਈ ਹੈ-।
ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਇ ਨਿਜ ਅੰਗ ਮੈਂ ਨ ਮਾਇ[2]
-ਅਬ ਕਰੋਂ ਕਾਮ ਕੇਲ ਮਿਲਿ ਭਈ ਮਨ ਭਾਈ ਹੈ-।
ਗਏ ਤੇ ਸਮੀਪ ਹਾਥ ਗਹਿਨ[3] ਚਲਾਯੋ ਹਾਥ
ਤਾਂ ਕੋ ਗਹਿ ਲੀਨੋ, ਖੈਂਚ ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਛੁਰਾਈ ਹੈ।
ਉਠ੍ਯੋ ਤਬ ਠਾਂਢਾ ਭਯੋ, ਕੌਰੀ[4] ਬੀਚ ਗਹ੍ਯੋ ਲਯੋ
ਸੂਰ ਪਹਿਚਾਨ੍ਯੋ, ਲਗੇ ਕਰਨ ਲਰਾਈ ਹੈਂ ॥ ੫੦ ॥
ਮੁਸ਼ਟਿ[5] ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੈਂ, ਲਗੈ ਘਰੀਆਰ ਮਾਨੋ
ਘੜਤ ਲੁਹਾਰ[6], ਜਾਮੈਂ ਬਲ ਹੈ ਸਮਾਨ ਕੋ।
ਕੈਧੋਂ ਗਜ ਦੋਊ, ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਰਦੂਲ[7] ਸੋਊ
ਰਿਦੈ ਕ੍ਰੋਧ ਬਹੁ ਹੋਊ, ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਕੋਊ ਹਾਨਕੋ।
ਲਾਗਤਿ ਚਪੇਟ[8] ਭਈ ਭਿੜਨੇ ਕੀ ਭੇਟ
ਲਖਿ ਸੁਭਟ[9] ਸਹੇਟ[10] ਮਨ ਕਰੈਂ ਅਭਿਮਾਨ ਕੋ।
ਲਾਤਨ ਕੋ ਮਾਰੈਂ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੈ ਨਹਿਂ
ਦੁਰੇ ਈ[11] ਲਰਤਿ ਹੈਂ, ਮਰੋਰਤ ਹੈਂ ਪਾਨ ਕੋ[12] ॥ ੫੧ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਜਾਮ[13] ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਭਯੋ ਜਬ ਹੀ
ਪਗ ਸੋਂ[14] ਅਟਕਾਇ ਕੈ ਭੀਮ ਗਿਰਾਯੋ।
ਕ੍ਰੀਚਕ ਊਪਰ ਤਾਂ[15] ਚਢਿ ਕੈ

---

[1]ਭਾਵ ਦ੍ਰੋਪਤੀ।
[2]ਨਹੀਂ ਮੇਂਵਦਾ।
[3]ਫੜਨ ਲਈ।
[4]ਜੱਫੀ।
[5]ਮੁੱਕੇ।
[6]ਘੜਨੇ ਵਾਲਾ ਲੁਹਾਰ ਮਾਨੋਂ (ਲੋਹਾ) ਘੜਨ ਲੱਗਾ ਹੈ, (ਅ) ਲਗਦੇ ਹਨ ਹਥੌੜੇ ਮਾਨੋਂ।
[7]ਸ਼ੇਰ।
[8]ਚਪੇੜ।
[9]ਸੂਰਮੇ।
[10]ਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ।
[11]ਛੁਪ ਕੇ ਹੀ।
[12]ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਮਰੋੜਦੇ ਹਨ।
[13]ਪਹਿਰ ਭਰ।
[14]ਪੈਰ ਨਾਲ।
[15]ਭਾਵ ਭੀਮ ਨੇ।

ਬਹੁ ਗੋਡਨ ਮਾਰ ਕੈ ਭੂਮ[1] ਗਿਰਾਯੋ।
ਦਾਉ ਬਚਾਇ ਉਭੈ ਪਗ ਭੀਮ ਨੈ
ਤਾਂ ਛਤੀਆਂ ਪਰਹਾਰ[2] ਲਗਾਯੋ।
ਚੋਟ ਲਗੇ ਨ ਸੰਭਾਰ[3] ਰਹੀ
ਗਿਰਗਾ[4] ਜਨੁ[5] ਪੌਨ ਨੇ ਰੂਖ ਗਿਰਾਯੋ ॥ ੫੨ ॥
ਭੀਮ ਚਢਾ ਤਿਹਂ ਊਪਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕੈ
ਹਾਥ ਗਹਜੋ ਸੁ ਮਰੋਰਿ ਕੈ ਡਾਰਾ।
ਹੀਨ ਭਯੋ ਬਲ, ਦੇਖਿਤਿ ਹੈ ਭੁਜ
ਦੂਸਰ ਜੋ ਉਰ ਤੇ[6] ਸੁ ਉਖਾਰਾ[7]।
ਮੂੰਡ ਮਰੋਰ ਲਯੋ ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ ਕੋ
ਦੀਨ ਟਿਕਾਇ ਸੁ ਛਾਤੀ ਮਝਾਰਾ।
ਹਾਥ ਦੋਊ ਪਗ ਤੋਰ ਭਲੀ ਬਿਧਿ
ਪੇਟ ਮੈਂ ਪਾਇ ਕੇ ਨੀਕੇ ਸਵਾਰਾ ॥ ੫੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਰਿ ਕੁਲਾਲ[8] ਕੇ ਚਾਕ[9], ਸਮ ਜੋ ਸ਼ਤੀਰ ਚਟਸਾਰ।
ਤਿਹ ਕੋ ਸਿਰੋ ਉਠਾਇ ਕੈ, ਦੀਨ ਧਸਾਇ ਮਝਾਰ ॥ ੫੪ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਚਾਰ ਘੜੀ ਜਬ ਰੈਨ ਰਹੀ
ਤਬ ਭੀਮ ਗਯੋ ਅਪਨੈ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਦੇਹਿ ਭਯੋ ਸ੍ਰਮ[10] ਸੋਇ ਰਹਜੋ
ਪੁਰਿ ਬੀਚ ਲਖੀ ਕਿਨਹੂੰ ਸੁਧ ਨਾਂਹੀ।
ਭੋਰ ਭਈ ਸਭਿ ਲੋਕ ਉਠੇ
ਪਿਖਿ ਕ੍ਰੀਚਕ ਪਾਇ ਨ ਧਾਮ ਜਹਾਂ ਹੀ।
ਹੋਇ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮੈਂ ਸਭਿਹੀ
ਤਬ ਖੋਜਨ ਕੀਨ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ੫੫ ॥

---

[1]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[2]ਪ੍ਰਹਾਰ = ਸੱਟ ਮਾਰੀ।
[3]ਹੋਸ਼।
[4]ਡਿਗ ਪਿਆ।
[5]ਮਾਨੋਂ।
[6]ਛਾਤੀ ਤੋਂ।
[7]ਉਖੇੜ ਦਿਤੀ।
[8]ਘੁਮਿਆਰ ਦੇ।
[9]ਚੱਕ ਵਾਂਙ (ਗੋਲਾਕਾਰ)।
[10]ਥਕਾਨ।

ਰੌਰ ਪਰਾ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ
-ਨਹਿਂ ਕ੍ਰੀਚਕ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ ਕਿਹ ਥਾਈਂ-।
ਦੇਖਯੋ ਤਬੈ ਚਟਸਾਰ[1] ਮਝਾਰ
ਕੁਲਾਲ ਕੇ ਚਾਕ ਸਮਾਨ ਬਨਾਈ[2]।
ਆਨਨ ਦੇਖਿ ਪਛਾਨਤਿ ਭੇ
ਸਿਰ ਤੋਰ ਜੁ ਪੇਟ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ਟਿਕਾਈ।
ਹਾਥ ਨ ਪਾਂਵ ਨ ਪਾਵਤਿ ਹੈਂ
ਬਿਸਮਾਦ[3] ਭਏ ਸਭਿ ਜਾਨਯੋ ਨ ਜਾਈ ॥ ੫੬ ॥
-ਕੌਨੇ ਹਤਯੋ ਯਹਿ, ਹੁਤੋ ਬਲੀ ਅਤਿ
ਆਯੁਧ ਕੋ ਛਤ[4] ਲਾਗਯੋ ਨ ਕੋਊ।
ਫੇਰ ਬਿਚਾਰਿ ਕਿਯੋ ਸਭਿਨੈ
-ਕਹੀ ਸਜੰਦਰੀ ਬਾਨੀ[5] ਭਈ ਸਚ ਸੋਊ।
ਗੰਧ੍ਰਬ ਤਾਂ ਕੇ ਹੁਤੇ ਰਖਵਾਰਿ
ਅਵੱਗਜਾ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਮਾਰਿ ਦਯੋਊ।
ਜੋਧ ਲਰੈ ਤ ਲਗੈ ਅੰਗ ਆਯੁਧ
-ਐਸੇ ਬਨਾਇ ਕਹੈਂ ਮਿਲਿ ਸੋਊ ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਭ੍ਰਾਤ ਹੁਤੇ ਸਤ[6] ਤਾਂਹਿ ਕੇ, ਕਰਹਿਂ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਪੁਕਾਰ।
ਭੂਖਨ ਯੁਤ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਖ੍ਵੈ, ਪੀਟਤਿ ਕਰ ਮੁਖ ਨਾਰ[7] ॥ ੫੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ਼ੋਰ ਪਰਾ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਬੀਚੂ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਇ ਊਚ ਅਰ ਨੀਚੂ।
ਸੁਸਾ ਬਿਲੋਕਤਿ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹੋਈ।
ਗੁਨ ਗਨ ਬਰਨਨ ਕਰਿ ਕੈ ਰੋਈ ॥ ੫੯ ॥
ਨ੍ਰਿਪ ਰੋਯੋ ਜਬ ਮਿਰਤਕ ਦੇਖਾ।
ਭਯੋ ਨਾਰਿ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ[8]।
ਭ੍ਰਾਤ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ[1] ਕੁਮਤਿ[2] ਬਿਚਾਰੀ।

---

[1]ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ।
[2]ਬਣਿਆਂ ਪਿਆ।
[3]ਹੈਰਾਨ।
[4]ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਜ਼ਖ਼ਮ।
[5]ਦਾਸੀ ਦੀ ਆਖੀ ਹੋਈ ਗੱਲ।
[6]ਸੌ।
[7]ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਿੱਟਦੀਆਂ ਹਨ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਤੇ (ਮਾਰ ਕੇ)।
[8]ਬਹੁਤਾ ਇਕੱਠ।

-ਕਾਰਨ ਮਰਨ ਸੁੰਦਰੀ ਨਾਰੀ ॥ ੯੦ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਜਾਰਹਿਂਗੇ[3] ਇਸ ਸਾਥਾ-।
ਕਹਿ ਅਸ ਗਹ੍ਯੋ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਹਾਥਾ।
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਚਿਖਾ ਬਨਾਈ।
ਬਹੁ ਨਰ ਤਿੰਹ ਕੋ ਲੀਨ ਉਚਾਈ ॥ ੯੧ ॥
ਬਿਨ ਰੱਖ੍ਯਕ ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਹਿ ਹਾਥਾ।
ਗਮਨੇ ਲੋਕ ਲਿਯੇ ਤਿਹ ਸਾਥਾ।
ਝੀਨ ਚੀਰ[4] ਮੈਂ ਝਲਕੈ[5] ਦੇਹੀ।
ਦੀਪ ਸ਼ਿਖਾ[6] ਮਧ ਦਰਪਨ ਜੇਹੀ[7] ॥ ੯੨ ॥
ਨਾਭਿ ਰੁਮਾਵਲਿ[8] ਉਪਮਾ ਭਾਰੀ।
ਮਨਹੁ ਮੇਰੁ[9] ਪਰ ਜਮਨਾ ਵਾਰੀ[10]।
ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
-ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇਹੁ ਛੁਰਿਵਾਈ- ॥ ੯੩ ॥
ਕੋਇ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕਿਸ ਕੋ ਕਹਿਨੋ।
ਕੀਚਕ ਮਰਨ ਸ਼ੋਕ ਕਿਯ ਦਹਿਨੋ[11]।
ਬਿਲਪਹਿਂ ਬਹੁਤ ਮਿਲੇ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਭਯੋ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਕੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੯੪ ॥
ਗਹੇ ਹਾਥ ਤੇ ਬ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਈ।
ਰੱਖ੍ਯਕ ਦੇਖ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨ ਕੋਈ।
ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਨੈਨ ਝਲਕਾਹੀ[12]।
ਮਨਹੁ ਮੀਨ ਦ੍ਵੈ ਜਲ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੯੫ ॥
ਸੂਕੇ ਅਧਰ[1] ਬੋਲ ਨਹਿਂ ਆਵਤਿ।

---

[1]ਕੀਚਕ ਦੇ ਭਿਰਾ ਨੇ।
[2]ਖੋਟੀ ਮਤੀ।
[3]ਸਾੜਾਂਗੇ।
[4]ਬਾਰੀਕ ਬਸਤ੍ਰਾਂ।
[5]ਚਮਕਦੀ ਹੈ।
[6]ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ।
[7]ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ।
[8]ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਦੀ।
[9]ਸੁਮੇਰ।
[10]ਦਾ ਜਲ (ਅ) ਵਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।
[11]ਸਾੜਨਾ।
[12]ਨੈਣਾਂ (ਵਿਚ) ਝਲਕਦਾ ਹੈ (ਪਾਣੀ)।

ਬਿਥਰੇ ਕੇਸ ਤ੍ਰਾਸ ਬਹੁ ਪਾਵਤਿ।
ਸੁਧ ਨ ਸੰਭਾਰਨ ਸੀਸ ਪਿਛੋਰੀ[2]।
ਗਮਨੇ ਸਰਬ ਭੀਮ ਗ੍ਰਿਹ ਓਰੀ[3] ॥ ੬੬ ॥
ਸੁਨਜੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਉਠਜੋ ਨੀਂਦ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਦੇਖ ਪੰਚਾਲੀ[4] ਕੋ ਅਕੁਲਾਵਾ।
ਜਿਹ ਕੋ ਬਦਨ ਕਮਲ ਕੁਮਲਾਵਾ ॥ ੬੭ ॥
ਨੈਨ ਸੈਨ[5] ਦੀਨੀ ਸਮੁਝਾਈ।
-ਮੈਂ ਆਵੋਂ ਤਵ ਕਰੋਂ ਸਹਾਈ-।
ਕੁਛਕ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਧੀਰਜ ਧਰਿਯੋ।
ਬਹਤਿ ਨਦੀ ਜਨੁ ਹਾਥ ਪਕਰਿਯੋ ॥ ੬੮ ॥
ਚਿਤਾ[6] ਹੁਤੀ ਜਹਿਂ ਗਮਨੇ ਸਭਿਹੀ।
ਬਡੋ ਬ੍ਰਿੰਦ[7] ਭਾ ਲੋਕਨ ਤਬ ਹੀ।
ਭੀਮਸੈਨ ਕਰਿ ਬੇਖ ਕੁਢਾਲੀ।
ਫਾਂਧਜੋ[8] ਕੋਟ[9] ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਛਾਲੀ ॥ ੬੯ ॥
ਗਯੋ ਬਿਸਾਲ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰਾ।
ਸ਼ੁਸ਼ਕ[10] ਬਿਰਖ ਇਕ ਹਾਥ ਉਖਾਰਾ।
ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਮੁਰਜੋ ਬਹੋਰੀ।
ਆਯੋ ਤੁਰਤ ਹੁਤੇ ਜਿਹ ਠੌਰੀ ॥ ੭੦ ॥
ਦਾਰੁਨ ਬੇਖ ਅਰਿਨ ਕੋ[11] ਮਾਰਨ।
ਪੰਚਾਲੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰਨ।
ਜਾਇ ਸਮੀਪੰ ਦੀਨਿ ਦਿਖਾਈ।

---

[1]ਬੁੱਲ੍ਹ।
[2]ਗੁਤ ਦੀ।
[3]ਭੀਮ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਤਰਫ।
[4]ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ।
[5]ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ।
[6]ਚਿਖਾ, ਮਸਾਣ।
[7]ਇਕੱਠ।
[8]ਟੱਪਿਆ।
[9]ਕਿਲ੍ਹਾ।
[10]ਸੁੱਕਾ।
[11]ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ।

ਦ੍ਰੁਪਦੀ ਊਚੀ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੭੧ ॥
-ਗੰਧ੍ਰਬ ਜੋ ਮੇਰੋ ਰਖਵਾਰੀ।
ਸੋ ਆਯੋ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ।
ਭਾਜਿ ਜਾਹੁ ਮੁਝ ਕੋ ਦਿਹੁ ਛੋਰੀ।
ਨਾਤੁਰ ਹਨੈ ਸਭਿਨਿ ਇਹ ਠੌਰੀ- ॥ ੭੨ ॥
ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ ਕੋ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੇ।
ਦਾਰੁਨ ਬੇਖ ਲਗਯੋ ਸਭਿ ਭਾਗੇ।
ਕੋ ਨਹਿਂ ਕਾਹੂੰ ਸੰਗ ਬੁਲਾਏ।
ਚਾਹਤਿ ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਏ ॥ ੭੩ ॥
ਧਾਯੋ ਭੀਮਸੈਨ ਰਿਸ ਭਾਰੀ।
ਘੇਰੇ ਸਭਿਹੀ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ।
ਸਹਸ[1] ਭ੍ਰਾਤ ਕੁਛ ਭਟਨ ਸਮੇਤਾ।
ਤਬ ਸਨਮੁਖ ਆਏ ਰਣ ਹੇਤਾ[2] ॥ ੭੪ ॥
ਹੱਥਜਾਰਨ ਕੇ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਾ।
-ਮਾਰਹੁ ਮਾਰਹੁ- ਸਭਿਨਿ ਪੁਕਾਰਾ।
ਰਿਸਯੋ ਬਿਸ਼ਾਲ ਲਾਲ ਕਰਿ ਨੈਨਾ।
ਮਾਰਿ ਬਿਰਖ ਪਠਏ[3] ਜਮ ਐਨਾ[4] ॥ ੭੫ ॥
ਕ੍ਰੀਚਕ ਭ੍ਰਾਤ ਸਰਬ ਤਹਿਂ ਮਾਰੇ।
ਕੁਛਕ ਸੁਭਟ ਕੋ ਦੀਨ ਸੰਘਾਰੇ।
ਬਹੁਰੋ ਗਯੋ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰਾ।
ਅਪਨੋ ਬੇਖ ਸਰਬ ਤਨ ਧਾਰਾ ॥ ੭੬ ॥
ਦਹਿਨ ਗਏ ਇਕ ਕ੍ਰੀਚਕ ਹੇਤਾ[5]।
ਜਰਯੋ ਤਹਾਂ ਸਤਪ ਭ੍ਰਾਤ ਸਮੇਤਾ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਸ੍ਰੋਤਾ[*] ਸੁਨਹੁ ਰਿਦੈ ਸ ਉਮੰਗਾ ॥ ੭੭ ॥

---

[1]ਸੌ।
[2]ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ।
[3]ਭੇਜੇ।
[4]ਜਮ ਦੇ ਘਰ ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿਤੇ।
[5]ਸਾੜਨ ਲਈ ਗਏ ਸਨ ਇਕ ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੂੰ।
[*]ਏਥੇ ਫੇਰ ਨਿਰਸੰਸੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਕਥਾ ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਸੇ, ਕਿਸੇ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸੁਣਾ ਰਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ੨੩, ਅੰਕ ੩੮ ਤੇ ੪੦ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸਾਨੇ।

ਹੁਤੇ ਸਮਰਥ ਸਰਬ ਬਿਧਿ ਜੋਈ।
ਗਏ ਕੂਚ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਨ ਕੋਈ।
ਜਿਨ ਕੋ ਗਯਾਨ ਭਯੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਤਿਨ ਕੋ ਦੁਖ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੭੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਪਾਂਡਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਬੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਗਜਾਨੀ ਮੰਗਲ। ਦੁਖੀ ਸ਼ਾਹ। ਕੋਹੜੀ ਫਕੀਰ ਨਿਸਤਾਰਨ]

ਦੋਹਰਾ: ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੈ, ਜਾਨਜੋ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ।
ਤਿਨ ਕੇ ਪਦ ਪਰ ਬੰਦਨਾ, ਉਚਰੋਂ ਕਥਾ ਅਨੂਪ ॥ ੧ ॥

ਸਹਿਜ = ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ। ਓਹ ਦਸ਼ਾ ਜੋ ਕੁਦਰਤਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਲਿਆ, ਯਾ ਕੋਈ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ = ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ ਸਰੂਪ ਦੀ। ਸਰੂਪ ਦੀ ਓਹ ਹਾਲਤ ਜੋ ਮੂਲ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਹੈ। ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜਾਣਨਾ = ਆਪੇ ਦੀ ਲੱਖਤਾ।

ਅਰਥ: (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ (ਤੇ) ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਹੈ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਅਨੂਪਮ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ ਦੀ) ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਅਗਲ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਗੁਰੂ ਕਹਿਨ ਲਗਿ[1] ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੰਗਾ[*]।
'ਜਨਮੇਜੇ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ। {ਜਨਮੇਜੇ ਦੀ ਕਥਾ}
ਜਿਉਂ ਦੁਖ ਪਾਯੋ ਤਿਹ ਸਭਿ ਜਾਨੀ[2] ॥ ੨ ॥
ਬੇਦ ਬਜਾਸ ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਮਾਂਹੀ।
ਬੈਠਜੋ ਹੁਤੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੇ ਪਾਹੀ।
ਅਪਨੇ ਪਿਤਰਨ ਕੀ ਦੁਖ ਗਾਥਾ।
ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥ ੩ ॥
-ਧਰਮਜ[3] ਜਬਹਿ ਜੂਪ[4] ਕੋ ਖੇਲਾ।
ਜਿਹ ਤੇ ਬੀਤਜੋ ਕਾਲ ਦੁਹੇਲਾ[5]।
ਕਿਨਹੂੰ ਬਰਜ[6] ਨ ਤਿਹ ਕੋ ਕੀਨੋ।
ਗਹਜੋ ਕੁਕਰਮ ਜੁ ਧਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨੋ ॥ ੪ ॥
ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ ਸਤਿਬਾਦੀ ਸੋਈ।
ਐਸੀ ਬੁੱਧਿ ਕਾਸ ਤੇ[7] ਹੋਈ?-।
ਭਨੈ ਬਜਾਸ -ਜਨਮੇਜਾ! ਸੁਨੀਏ।
ਈਸ਼ੁਰ ਨੇਤ ਅਵੱਸ਼ਜ ਹ੍ਵੈ ਗੁਨੀਏ[1] ॥ ੫ ॥

---

[1]ਕਹਿਣ ਲਗੇ।
[*]ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਫੇਰ ਕਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਹਾਵਣ ਲਗੇ ਹਨ।
[2]ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ। (ਅ) ਤਿਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਉਹ ਸਾਰੀ ਤੂੰ ਜਾਣ ਲੈ।
[3]ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਨੇ।
[4]ਜੂਏ।
[5]ਦੁਖ ਵਾਲਾ।
[6]ਰੋਕਣਾ।
[7]ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਦੋਹਰਾ: ਕੋਟ ਉਪਾਵਨ[2] ਕੋ ਕਰੈ, ਕੈਸੋ ਸਜਾਨਾ ਹੋਇ।
ਟਾਰੀ ਟਰਤਿ ਨ ਕਿਸੂ ਤੇ, ਹੋਨਹਾਰ ਸੋ ਹੋਇ- ॥ ੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਹਿ ਜਨਮੇਜਾ -ਸੁਨਿ ਮੁਨਿ ਰਾਈ!।
ਆਗੈ ਸੁਧਿ ਕੋ ਦੇਹਿ ਬਤਾਈ[3]।
ਹੋਨਹਾਰ ਹੋਵਹਿ ਤਬ ਕੈਸੇ।
ਅਨਜਾਨਤ ਹ੍ਵੈ ਜੈਸੇ ਤੈਸੇ- ॥ ੭ ॥
ਬਜਾਸ ਕਹੈ -ਤੁਮਰੀ ਸੁਧਿ ਜੋਊ।
ਪੂਰਬ ਕਹੌਂ ਲੇਹੁ ਸੁਨਿ ਸੋਊ।
ਏਕ ਤੁਰੰਗਨਿ[4] ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਵੈ[5]।
ਲੇਹੁ ਮੋਲਿ ਨਿਜ ਧਾਮ ਰਖਾਵੈਂ ॥ ੮ ॥
ਹ੍ਵੈ ਅਰੂਢ ਬਨ ਜਾਹਿਂ ਅਖੇਰਾ[6]।
ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਾ ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਫੇਰਾ।
ਅਧਿਕ ਸ਼੍ਰੱਮ[7] ਪਾਵਹਿਂ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
ਤਟਿ ਸਰਵਰ ਤੂੰ ਕਰਿਹੈਂ ਡੇਰਾ ॥ ੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਕਲੋ ਬਨ ਮਹਿਂ ਸੋਵਈ, ਸਰੁਵਰ ਨਿਕਸਿ[8] ਤੁਰੰਗ।
ਤੁਮ ਢਿਗ ਜੋ ਹ੍ਵੈ ਬਾਜਨੀ[9], ਕੇਲ ਕਰੈ ਤਿਹ ਸੰਗਿ ॥ ੧੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਗਰਭ ਰਹੈ[10] ਤਿਹ, ਦੇਇ ਬਛੇਰਾ।
ਸ਼ਜਾਮ ਕਰਨ, ਚੰਦਰ ਦੁਤਿ ਹੇਰਾ[11]।
ਤਿੰਹ ਸੋਂ ਤਬ ਹੀ ਜੱਗ ਰਚਾਵਹਿਂ।
ਬਹੁਤ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਆਵਹਿਂ ॥ ੧੧ ॥
ਤਹਾਂ ਬਿਘਨ ਕੋ ਹੋਵਹਿ ਐਸਾ।
ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਲਾਗਹਿ ਤੁਝ ਜੈਸਾ।

---

[1]ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਇਹ ਤੂੰ) ਵਿਚਾਰ ਲੈ।
[2]ਯਤਨਾਂ।
[3]ਅਗੇ ਦੀ ਖਬਰ (ਜੇ) ਕੋਈ ਦੱਸ ਦੇਵੇ।
[4]ਘੋੜੀ।
[5]ਆਵੇਗੀ।
[6]ਜਾਵੇਂਗਾ (ਤੂੰ) ਸ਼ਿਕਾਰ।
[7]ਥਾਕਨ।
[8]ਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ।
[9]ਘੋੜੀ।
[10]ਗਰਭ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।
[11]ਕਾਲੇ ਕੰਨ ਚੰਦ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਤੂੰ) ਦੇਖੇਂਗਾ।

ਹੋਇ ਬਡੋ ਦੁਖ, ਭਾਰਥ ਸੁਨਈ[1]।
ਕਿਸੂ ਥਾਵ[2] ਤੂੰ ਬਚਨ ਨ ਮਨਈ[3] ॥ ੧੨ ॥
ਦੁਖ ਕੁਛ ਰਹੈ, ਪ੍ਰਾਨ ਹਤਿ ਹੋਈ[4]।
ਅਬ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਹੀ ਸਭਿ ਸੋਈ।
ਪੂਰਬ ਸੁਧ ਤੁਝ ਦੀਨ ਜਨਾਈ।
ਨਹਿਂ ਕਰਿਯੇ ਰਾਖਹੁ ਚੁਕਸਾਈ[5]- ॥ ੧੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਨਰੇਸ਼ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ, ਬਨਜ ਤਜਾਗ ਦਿਯ ਬਾਜ[6]।
-ਕਾਰਨ ਕੇ ਨਿਰਮੂਲ ਤੇ[7], ਕੈਸੇ ਹੋਵਹਿ ਕਾਜ ॥ ੧੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੇ ਨਹਿਂ ਬੋਵਹਿ ਬੀਜ ਅਗਾਰੀ।
ਕਿਉਂ ਕੰਟਨ[8] ਦੁਖ ਦੇਇ ਕੰਟਾਰੀ[9]-।
ਅਸ ਹਠ ਕਰਿ ਦਿੜ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ।
ਕਰਜੋ ਬਿਤੀਤ ਮਹਿਤ[10] ਭੂਪਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥
ਸੈਨਾ ਬੀਚ ਬਾਜ ਬਿਨਸਾਵਹਿ[11]।
ਪੁਨ ਖਰੀਦ ਨਹਿਂ ਸੰਗ ਰਲਾਵਹਿ।
ਭਈ ਅਲਪਤਾ[12] ਜਬਹਿ ਤੁਰੰਗਾ।
ਸਚਿਵ[13] ਬੰਦਿ ਕਰ[14] ਕਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਗਾ ॥ ੧੬ ॥
-ਇਉਂ ਭੂਪਨ ਕੋ ਸਰੈ ਨ ਕਾਜਾ।
ਜਸ ਪੂਨ ਧਰਜੋ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜਾ!।
ਬਿਨ ਤੁਰੰਗ ਤੇ ਸੈਨਾਂ ਕੈਸੀ।
ਪਗ ਬਿਹੀਨ ਸਿੰਘਨਿ[1] ਹ੍ਵੈ ਜੈਸੀ ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਸਾਰਾ ਭਾਰਥ ਸੁਣੇਂਗਾ।
[2]ਥਾਂ ਦਾ।
[3]ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਂਗਾ।
[4]ਨਾਸ਼ ਹੋਣਗੇ ਪ੍ਰਾਣ (ਤੇਰੇ)।
[5]ਖਬਰਦਾਰੀ।
[6]ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਖਰੀਦਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।
[7]ਕਾਰਨ ਦੇ ਮੁੱਢੋਂ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ।
[8]ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ।
[9]ਕੰਡਿਆਲੀ।
[10]ਬਹੁਤ (ਸਮਾਂ)।
[11]ਜੇ ਕੋਈ ਘੋੜਾ ਮਰ ਜਾਵੇ।
[12]ਥੁੜ।
[13]ਮੰਤਰੀ।
[14]ਜੋੜਕੇ ਹੱਥ।

ਅੱਸ੍ਵ ਖਰੀਦਹੁ ਸੈਨਾ ਹੇਤੂ।
ਆਪ ਨ ਚਢਹੁ ਬਿਨੀਤ ਨਿਕੇਤੂ[2] !।
ਦੇਸ਼ਨ ਦੇਸ਼ ਸੁਦਾਗਰ ਆਵਹਿਂ।
ਨਾਮ ਸੁਜਸ ਸੁਨਿ ਤੁਮ ਢਿਗ ਲਜਾਵਹਿਂ ॥ ੧੮ ॥
ਸੋ ਸਭਿ ਹੀ ਚਲਿ ਜਾਹਿਂ ਨਿਰਾਸੇ।
ਨਿੰਦਹਿਂ ਮੁਖ ਤੇ ਹੀਨ ਹੁਲਾਸੇ-।
ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕੇ ਬਚ ਰਾਜਾਨਾ।
ਰਿਦੇ ਗੁਨੀ -ਇਨ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥
ਹਮ ਸੇ[3] ਭੂਪ ਨ ਲੇਹਿਂ ਤੁਰੰਗਾ।
ਤੌਂ ਇਹ ਬਨਜ ਕਰਹਿਂ ਕਿਸ ਸੰਗਾ।
ਕਹਜੋ ਬਜਾਸ ਨਹਿਂ ਬੜਵਾ[4] ਲੀਜੈ।
ਤਿਹ ਪਰ ਚਢਿ ਕਿਤ ਗਵਨ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ੨੦ ॥
ਸੋ ਨਹਿਂ ਲੇਉਂ -ਐਸ ਉਰ ਧਾਰੀ।
ਅਸ੍ਵ ਖਰੀਦਨ ਬੁੱਧਿ ਬਿਚਾਰੀ।
ਬਹੁਰੋ ਲੇਵਨ ਲਗਜੋ ਤੁਰੰਗਾ।
ਧਨ ਦੇਵਹਿ ਲੇ ਸਰਸ ਕੁਰੰਗਾ[5] ॥ ੨੧ ॥
ਏਕ ਸਮੈਂ ਇਕ ਆਇ ਸੁਦਾਗਰੁ।
ਸੰਗਿ[6] ਤੁਰੰਗਨਿ[7] ਚਪਲ[8] ਉਜਾਗਰ।
ਜਬ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਆਨਿ ਦਿਖਾਰੀ।
ਰਹੇ ਰੀਝ ਨਰ ਲਖਿ ਗੁਨਵਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥
ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਮੀਪ ਕਹਿਤਿ ਅਸ ਬੈਨਾ।
-ਬਾਜਨਿ[2] ਏਹ ਉਚਿਤ ਤੁਮ ਐਨਾ[9]।
ਲੇ ਢਿਗ ਰਾਖਹੁ ਜਨਹਿ[10] ਬਛੇਰੇ।

---

[1]ਸ਼ੇਰਨੀ।
[2]ਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਨੀਤੀ ਦੇ ਘਰ।
[3]ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ।
[4]ਘੋੜੀ।
[5]ਹਰਨਾਂ ਵਰਗੇ (ਘੋੜੇ)।
[6]ਨਾਲ
[7]ਘੋੜੀ।
[8]ਚੰਚਲ।
[9]ਲਾਇਕ ਹੈ ਆਪਦੇ ਘਰ ਦੇ।
[10]ਜਣੇਗੀ।

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਗੁਨ ਜਾਸੁ[1] ਘਨੇਰੇ ॥ ੨੩ ॥
ਚਢਨ ਉਚਿਤ ਸੋ ਹੋਹਿਂ ਤੁਮਾਰੇ।
ਬੜਵਾ[2] ਪੈ ਨ ਚਢਹੁ, ਮਨ ਧਾਰੇ[2]-।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਤਿਸ ਕੀ ਬਾਨੀ।
-ਲੇਉਂ ਤੁਰੰਗਨਿ- ਮਨਿ ਠਹਿਰਾਨੀ[*] ॥ ੨੪ ॥
ਸੁੰਦਰ ਦੇਖਿ ਰਿਦਾ ਲੋਭਾਯਾ।
ਦਰਬ ਸੁਦਾਗਰ ਕੋ ਦੇਵਾਯਾ।
ਲੇ ਘਰ ਰਾਖੀ ਹੇਤੁ ਬਧਾਵਨ[3]।
ਗੁਨਮੰਦਰ ਸੌਂਦਰਜ[4] ਸੁਹਾਵਨ ॥ ੨੫ ॥
ਅੱਸ੍ਵਪਾਲ ਜੋ ਸੇਵਕ ਆਹੀ।
ਚਢਿ ਕਰਿ ਫੇਰਹਿ ਅਤਿ ਜਵਿ[5] ਜਾਹੀ।
ਕਹਹਿ ਆਨ[6] ਸੋ ਭੂਪਤਿ ਪਾਸੂ।
-ਪੁਰਾ[7] ਨ ਪਿਖ੍ਯੋ ਬੇਗ ਅਸ ਜਾਸੂ[8] ॥ ੨੬ ॥
ਚਢਿਨਿ ਉਚਿਤ ਸੋ ਰਾਵਰ ਕੇਰੀ।
ਚੰਚਲਤਾ ਜਿਸ ਬੀਚ ਬਡੇਰੀ-।
ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਭੂਪ ਚਢ੍ਯੋ ਇਕ ਬੇਰਾ।
ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ ਕੋ ਗਯੋ ਅਖੇਰਾ[9] ॥ ੨੭ ॥
ਨਿਕਸਿ ਚਲ੍ਯੋ ਇਕ ਮਿਰਗ ਅਗਾਰੀ।
ਦੇਖਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਪੀਛੇ ਡਾਰੀ।
ਭਟ ਇਕ ਸੰਗ ਪਹੂੰਚ੍ਯੋ ਨਾਂਹੀ।
ਗਮਨ੍ਯੋ ਬਿਪਨ ਗਹਨ[10] ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੮ ॥
ਮਾਰਿ ਮਿਰਗ ਕੋ ਸ਼੍ਰਮ[11] ਭਾ ਭਾਰੀ।

---

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਵਛੇਰਿਆਂ) ਦੇ ਗੁਣ।
[2]ਇਹ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲਓ।
[*]ਪਾ:-ਲਏ ਤੁਰੰਗਨਿ ਮਨਿ ਮਹਿ ਠਾਨੀ।
[3]ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ।
[4]ਸੁੰਦਰਤਾ।
[5]ਤਿੱਖੀ ਚਾਲ।
[6]ਆਕੇ।
[7]ਪਹਿਲੇ।
[8]ਐਸੀ ਜਿਵੇਂ (ਇਸ ਦੀ ਹੈ) ਚਾਲ।
[9]ਸ਼ਿਕਾਰ।
[10]ਗਾੜ੍ਹੇ।
[11]ਥਕੇਵਾਂ।

ਬਜਾਸ ਬਖਾਨੀ ਦੀਨ ਬਿਸਾਰੀ।
ਸਰ ਤਟ ਸੋਯੋ ਪੀ ਕਰਿ ਪਾਨੀ।
ਨਿਕਟਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਬ੍ਰਿੱਖ ਬੰਧਾਨੀ[੧] ॥ ੨੯ ॥
ਸਰਵਰ ਤੇ ਤਬ ਨਿਕਸਿ ਤੁਰੰਗਾ।
ਮੈਥੁਨ ਕੀਨ ਬਾਜਨੀ ਸੰਗਾ।
ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ ਜਲ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਭੂਪਤਿ ਸੁਧ ਪਾਈ ਕੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੦ ॥
ਛੁਟੀ ਨੀਂਦ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰਾ।
ਆਨਿ ਪਹੂੰਚਯੋ ਅਪਨ ਅਗਾਰਾ[੨]।
ਧਾਰਿ ਗਰਭ ਤਿਨ ਦੀਨ ਬਛੇਰਾ।
ਸ਼ਯਾਮ ਕਰਨ[੩] ਤਨ ਰੁਚਿਰ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੧ ॥
ਜੱਗਜ ਉਚਿਤ ਅਸੁ ਮੂਰਤ ਕੀਨੀ।
ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਮਸਲਤ ਦੀਨੀ।
-ਮਖ[੪] ਕੀਜੈ ਹ੍ਵੈ ਸੁਜਸ ਬਡੇਰੋ।
ਜਾਂਹਿ ਪੁੰਨ ਫਲ ਹੋਤਿ ਘਨੇਰੋ- ॥ ੩੨ ॥
ਕਹੇ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਬਿਰਮਾਯਾ।
ਬਜਾਸ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਰਿਦੈ ਬਿਸਰਾਯਾ।
ਮਖ ਅਰੰਭ ਕੀਨੋਂ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਚਢਿ ਕੈ ਜੀਤੇ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੩ ॥
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਵਾਰ[੫] ਅਹਾਰਾ[੬]।
ਬ੍ਰਿੱਪ ਬੁਲਾਏ ਬਹੁਤ ਅਗਾਰਾ[੭]।
ਗਮਨਯੋ ਦਾਨ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਇਕ ਪਟ ਮਹਿਂ[੮] ਪਟਿਰਾਨਿ[੯] ਸਮੇਤਾ[੧੦] ॥ ੩੪ ॥

---

[1]ਨੇੜੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ।
[2]ਘਰ।
[3]ਕਾਲੇ ਕੰਨ।
[4]ਯੱਗਜ।
[5]ਬਣਾਕੇ।
[6]ਭੋਜਨ।
[7]ਘਰ ਵਿਚ।
[8]ਇਕੋ ਕਪੜੇ ਵਿਚ।
[9]ਪਟਰਾਣੀ।
[10]ਸਣੇ।

ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੇ ਬੀਚ ਪਹੂਚਾ।
ਭਯੋ ਪੌਨ ਤੇ ਤਿਯ ਪਟ[1] ਊਚਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਬਿਲੋਕੇ ਅੰਗਾ।
ਸਰਬ ਦਿਜਨ ਕਿਯ ਹਾਸ ਉਤੰਗਾ[2] ॥ ੩੫ ॥
ਦੇਖਿ ਭੂਪ ਕ੍ਰੋਧਯੋ ਉਰ ਭਾਰਾ।
ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ[3] ਕਛੂ ਨ ਬਿਚਾਰਾ।
ਪਕਰੇ ਨ੍ਰਿਪਤ ਬਹੁਤ ਬਿਪ ਜਾਰੇ[4]।
ਇਕ ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਸਰਬ ਹਨਿ ਡਾਰੇ[5][*] ॥ ੩੬ ॥
ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਤੇ ਭਾ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਬਢਯੋ ਕੁਸ਼ਟ[6] ਤਿਹਂ ਦੇਹਿ ਮਝਾਰੀ।
ਆਨ ਬਜਾਸ ਬਹੁਰੋ ਸਮਝਾਯੋ।
ਭਾਰਥ ਕੋ[7] ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥
ਕਹਯੋ ਭੀਮ ਕੋ ਜਬ ਇਤਿਹਾਸਾ।
-ਕਰੀ[8] ਬਗਾਏ[9] ਬੀਚ ਅਕਾਸ਼ਾ।
ਸੋ ਅਬ ਲੌਂ ਊਪਰ ਭਰਮਾਈ[10]।
ਬਹੁਰ ਨ ਪਰੇ ਧਰਾ ਪਰ ਆਈ- ॥ ੩੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਭੂਪ ਨ ਮਾਨੀ ਬਾਣੀ[11]।
ਨਾਕ ਐਂਠਿ ਬੈਠਯੋ ਬਿਨ ਜਾਨੀ।
ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਬਜਾਸ ਉਤਾਰੇ।
ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥

---

[1]ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਬਸਤ੍ਰ।
[2]ਉੱਚਾ।
[3]ਯੋਗ ਅਯੋਗ।
[4]ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਸਾੜੇ।
[5]ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।
[*]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤਰ ਹੋਰਥੇ ਬੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ:-
ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਦੇ ਮਤੀ ਬਰਜਿ ਬਿਆਸਿ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ॥
ਤਿਨ ਕਰਿ ਜਗ ਅਠਾਰਹ ਘਾਏ ਕਿਰਤੁ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ [ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੧
[6]ਕੋਹੜ।
[7]ਮਹਾਂ ਭਾਰਥ ਦਾ।
[8]ਹਾਥੀ।
[9]ਚਲਾਏ।
[10]ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਪਰ।
[11]ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ-ਹਾਥੀ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੱਟੇ ਅਜੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ-ਰਾਜੇ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨੀ।

ਕੁਸ਼ਟ ਨਾਕ ਮਹਿਂ ਰਹਜੋ ਤਦਾਈ।
ਰੋਯੋ ਜਨਮੇਜਾ ਦੁਖੁ ਪਾਈ।
ਤਿਸ ਤੇ ਛੂਟਿ ਗਏ ਤਨ ਪ੍ਰਾਨਾ।
ਕੀਨੋ ਤਬੈ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਯਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥
ਇਸ ਜਗ ਮਹਿਂ ਆਨੰਦਤਿ ਗਯਾਨੀ।
ਅਪਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਭਿ ਦੁਖੀ ਮਹਾਨੀ।
ਪੀਰ ਜਿ ਸ਼ੇਖ ਮਸ਼ਾਇਕ ਜੇਤੇ।
ਡਰਤਿ ਕਾਲ ਤੇ ਰੋਵਹਿਂ ਤੇਤੇ ॥ ੪੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੋਪੀਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਭਰਥਰੀ, ਰੋਵਹਿਂ ਕੰਨ ਪੜਾਇ।
ਘਰਿ ਤਜਿ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸਿ ਕੈ, ਪੁਨ ਘਰ ਮੰਗਣ ਜਾਇਂ ॥ ੪੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕਰਿ ਦਰਬ ਕਮਾਯੋ।
ਰੋਵਹਿਂ ਕਿਰਪਨਿ[1] ਜਾਇ ਗੁਵਾਯੋ[2]।
ਪੰਡਿਤ ਉਚਰਹਿਂ ਮੁਖ ਤੇ ਗਯਾਨਾ।
ਨਹੀਂ ਕਮਾਵਹਿਂ ਜਿਉਂ ਅਗਯਾਨਾ ॥ ੪੩ ॥
ਅੰਤ ਕਾਲ ਜਮ ਤੇ ਬਸ ਹੋਇ।
ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਰੋਵਹਿਂ ਤਬ ਸੋਇ।
ਭਰਤਾ ਮਿਰਤੁ ਭਏ ਤੇ ਨਾਰੀ।
ਰੋਵਹਿ ਸੇ, ਗੁਨ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ' ॥ ੪੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਮਰਦਾਨਾ! ਸੁਨੀਏ।
ਸਭਿ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੀ ਗੁਨੀਏ।
ਫਸੇ ਮੋਹ ਮਹਿਂ ਰਹਿਤਿ ਦੁਖਾਰੇ।
ਜਗਤ ਉਦਧਿ[3] ਕੋ ਪਾਇਂ ਨ ਪਾਰੇ ॥ ੪੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮ ਜੋ, ਮੰਨੈ ਸੋ ਜਿਣਿ[4] ਜਾਇ।
ਔਰ ਕਰਮ ਲੇਖੈ ਬਿਖੈ, ਨਹਿਂ ਕੋ ਛੁਟਨ ਉਪਾਇ ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਰਿਦੇ ਸੁੱਧਿ ਸੇਵਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮੂ।
ਨਹਿਂ ਤਿਨ ਕੋ ਲੇਖੈ ਸੋਂ ਕਾਮੂ।
ਧਰਮਰਾਇ ਕੋ ਕਾਗਦ ਫਾਰੈਂ।
ਜਾਵਤਿ ਪੰਥ[1] ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਰੈ' ॥ ੪੭ ॥

---

[1]ਕੰਜੂਸ।
[2]ਜੇ ਗੁਆਚ ਜਾਵੇ।
[3]ਸਮੁੰਦਰ।
[4]ਜਿੱਤ।

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰ[2] ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੈ।
ਰਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ਪਗ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ।
'ਤੁਮਰੇ ਬਚ ਸਾਬੁਨ ਸਮਸਰਹੀਂ[3*]।
ਮਨ ਮਲੀਨ ਪਟ ਉੱਜਲ ਕਰਿਹੀਂ[4] ॥ ੪੮ ॥
ਚਲਹੁ ਅਬੈ ਮਮ ਸਦਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ।
ਪਾਇਂ ਪਾਇ ਕੈ ਕਰਹੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ[+]।
ਬਡੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਤੁਮ ਆਏ।
ਸਰਬ ਸਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ' ॥ ੪੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖ ਕਾਰੀ।
ਗਮਨੇ ਤਾਂ ਕੇ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ।
ਜਹਾਂ ਸਥਲ ਥੋ[++] ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਵਨ।
ਤਹਿਂ ਇਕ ਕੀਨ ਪ੍ਰਯੰਕ[5] ਡਸਾਵਨ ॥ ੫੦ ॥
ਬੈਠਾਰੇ ਕਰਿ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬਹੁਰ ਪਾਇਂ[6] ਪਾਈ ਨਿਜ ਬਾਲਾ[7]।
ਤਿਹ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੇਨਿ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥ ੫੧ ॥
'ਅਬਲ[8] ਪਿੰਗ[9] ਕੋਰੀ[10*] ਪਤਿ ਹੋਈ[11]।
ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਾਨ ਲਖੈ ਤਿਯ ਜੋਈ।
ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀ[12]।

---

[1]ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ।
[2]ਸਿੱਧਾਂਤ।
[3]ਵਰਗੇ ਹਨ।
[*]ਪਾ:-ਸਮ ਧਰਹੀਂ।
[4]ਕਰਦੇ ਹਨ।
[+]ਚਲਹੁ ਅਬੈ.........ਤੋਂ...... ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ-ਤਕ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ:-
ਅਹੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲਾ।
[++]ਪਾ:-ਮਹਿਲ ਥੋ।
[5]ਪਲੰਘ।
[6]ਚਰਨੀ।
[7]ਅਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[8]ਦੁਬਲਾ।
[9]ਪਿੰਗਲਾ।
[10]ਕੋੜ੍ਹੀ ਬੀ।
[11](ਭਾਵੇਂ) ਪਤੀ ਹੋਵੇ।
[12]ਕਰੇ।

ਪਰ ਪੁਰਖਨਿ ਰਤਿ[1] ਉਰ ਨਹਿਂ ਧਰਿਹੀ[2] ॥ ੫੨ ॥
ਪਤਿ ਕੇ ਹਤਿ ਹ੍ਵੈ ਤਜਾਗੈ ਪ੍ਰਾਨਾ[**]।
ਰੰਚ ਸਮਾਨ ਨ ਤਨ ਪਹਿਚਾਨਾ।
ਜਾਹਿ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਪਾਹਿ ਬਡੇਰੇ[*]।
ਦੰਪਤਿ ਬਿਲਸਹਿਂ ਬਰਖ ਘਨੇਰੇ ॥ ੫੩ ॥
ਅਰ ਨਾਰੀ ਜੇ ਨਿਜ ਪਤਿ ਤਜਾਗੀ।
ਪਰ ਪੁਰਖਨ ਪਿਖਿ ਕੈ ਅਨੁਰਾਗੀ[3]।
ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਨਿਡਰ ਤਜੀ ਜਗ ਬ੍ਰੀੜਾ[4]।
ਸਾਦ ਹੇਤ ਕਰਿਹੀ ਮਿਲਿ ਕ੍ਰੀੜਾ ॥ ੫੪ ॥
ਤਿਹ ਜਮਦੂਤ ਗਹੈਂ ਜਬ ਆਈ।
ਜਾਹਿਂ ਘਸੀਟਤਿ ਦੇਹਿਂ ਸਜ਼ਾਈ।
ਲੋਹਿ ਥੰਭ ਕੋ ਲਾਲ ਤਪਾਈ।
ਖੈਂਚ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੰਗ ਲਗਾਈ[+] ॥ ੫੫ ॥
ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਦੁਖ ਦੇਹਿਂ ਘਨੇਰਾ।
ਕੌਨ ਪੁਕਾਰ ਸੁਨਹਿਂ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਿੰਦਾ, ਕਸ਼ਟ ਅਗਾਰੀ।
ਅਸ ਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬਿਭਚਾਰਨ ਨਾਰੀ ॥ ੫੬ ॥
ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਕੋ ਜਸੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਆਗੈ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਸੁਖ ਪਾਹੀ[5]।

---

[1]ਪਰਾਏ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਪਜਾਰ।

[2]ਨਾਂ ਧਰੇ।

[**]ਇਹੋ ਖਜ਼ਾਲ ਹੈ ਜੋ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ:-ਨਾਨਕ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ੍ ਜਿ ਬਿਰਹੋ ਚੋਟ ਮਰੰਨ੍' ॥ ਜਿਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮੋਇਆਂ ਆਪੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਹੋ ਜਾਣ, ਪਰੰਤੂ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ ਵਿਰਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਅਧੀਨਤਾ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਮਤੇ ਕੋਈ ਆਤਮਘਾਤ ਕਰੇ। ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਬੰਦ ਕੀਤੀ। ਯਥਾ-'ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨਿ' ॥ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਬੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ-'ਭੀ ਸੇ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹੰਨਿ੍ ॥ ਸੇਵਨਿ ਸਾਈ ਆਪਣਾ ਨਿੱਤ ਉਠਿ ਸੰਮ੍ਹਾਲੰਨਿ ॥ ' [ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮਃ ੩

[*]ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਸੁਰਗ ਤੇ ਸੁੱਖ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤਿੱਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਜੀਉਂਦੇ ਕਿ ਮੋਏ, ਰਾਜ਼ੀ ਕਿ ਰੋਗੀ ਪਤੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਈ, ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਰਖਦੀ ਹੋਈ ਨਾਮ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਓਹ ਸਦਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਫਲ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

[3]ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇਗੀ।

[4]ਜਗਤ ਲਾਜ।

[+]ਦੁਖ ਜੋ ਰੂਹ ਨੂੰ ਮੰਦਿਆਂ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ।

[5]ਪਾਏਗੀ।

ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[1] ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਐਸੇ।
ਨਹਿਂ ਬਿਭਚਾਰ[2] ਕਰਹੁ ਪੁਨ ਤੈਸੇ' ॥ ੫੭ ॥
ਸ਼ਾਹੁ ਤਿਯਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਗੁਰ ਕੇ।
ਪਰੀ ਪਾਇਂ ਪਰ ਜਮ ਡਰ ਕਰਿ ਕੈ।
'ਹੇ ਸੰਤਹੁ! ਮੈਂ ਅਘ ਕਿਯ ਭਾਰੀ।
ਬਖਸ਼ਹੁ ਆਈ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੫੮ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਪਾਛਲ ਬਖਸ਼ੇ[++] ਸੋਊ।
ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਊ।
ਪਤਿ ਆਇਸੁ ਕੇ ਰਹੁ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖਕਾਰੀ' ॥ ੫੯ ॥
ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਨ ਤਿਨ ਤਾਈਂ।
ਕਰੀ ਬਿਤੀਤ ਰੈਨ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਦੰਪਤਿ ਕੇ ਉਰ ਦੇ ਕਰਿ ਸ਼ਾਂਤਾ।
ਗਮਨ ਕੀਨਿ ਮਾਰਗ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ੬੦ ॥
ਇਕ ਪੁਰਿ ਆਵਾ ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ।
ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ।
ਰੈਨ ਰਹਿਨ ਹਿਤ ਖੋਜਤਿ[3] ਥਾਇਂ।
ਜਿਨ ਕੀਨੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬਨਾਇ ॥ ੬੧ ॥
ਤਹਾਂ ਬਸੇਰਾ ਦੇਤਿ ਨ ਕੋਊ।
ਬੈਠੇਂ ਜਹਾਂ, ਉਠਾਵਹਿ ਸੋਊ।
ਮੰਦਮਤੀ ਪਿਖਿ ਨਰ ਤਿਹਂ ਥਾਏ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨ ਆਏ ॥ ੬੨ ॥
ਹੁਤੋ ਕੁਸ਼ਟ ਯੁਤ[4] ਏਕ ਫਕੀਰਾ[*]। {ਕੋਹੜੀ ਫਕੀਰ ਨਿਸਤਾਰਾ}

---

[1]ਲੰਬੀ ਨਜ਼ਰ ਭਾਵ ਦੂਰ ਦੀ ਸੋਚ ਕੇ।

[2]ਮਾੜਾ ਕੰਮ।

[++]ਪਿੱਛੇ ਬੀ ਕਈ ਵਾਰ ਆਯਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ 'ਅਸਾਂ ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ੇ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੱਬੀਅਤ ਵਾਲੇ ਔਜ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ' ਹੋਣ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ।

[3]ਭਾਲਣ ਲਗੇ।

[4]ਕੋੜ੍ਹ ਸਹਿਤ।

[*]ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਕੋਹੜੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇਂ ਦਾ ਪਤਾ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, 'ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਪਾਸਦੋਂ, ਕੰਙਣਪੁਰ ਵਿਚਦੋਂ, ਕਸੂਰ ਵਿਚਦੋਂ, ਪਟੀ ਵਿਚਦੋਂ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲਿ ਆਇ ਰਹਿਣ ਲਾਗਾ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਹਿਣ ਦੇਵੈ ਨਾਹੀਂ' ਅਗੇ ਫੇਰ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੋਹੜੀ ਨਿਸਤਾਰਣ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਪਾਲ ਪੁਰ ਲਾਗੇ ਅਜੇ ਹੈ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਹੁ ਪਾਵਤਿ ਪੀਰਾ।
ਦੇਖਿ ਦਯਾਨਿਧਿ ਕਰੁਣਾ ਆਈ।
ਝੁੰਗੀ ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਜਗਸਾਈਂ ॥ ੬੩ ॥
ਕਹੈ ਫਕੀਰ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ।
'ਮੋਰ ਸਮੀਪ ਨ ਆਵਤਿ ਕੋਊ।
ਖਗ[1] ਭਾਗੈਂ ਪਿਖਿ[2], ਗਿਨਤੀ ਕਜਾ ਨਰ।
ਤੁਮ ਆਏ, ਮੋ ਪਰ ਕਰੁਣਾ ਕਰਿ[3]' ॥ ੬੪ ॥
ਰੈਨ ਬਸੇਰਾ ਕਰਿ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਨਹਿਂ ਪੌਢੇ ਬੈਠੇ ਗਤਿਦਾਨਾ।
ਸਭਿ ਨਿਸਿ ਕੁਸ਼ਟੀ ਸੰਕਟ ਪਾਵੈ।
ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਹਿ ਕੈ ਬਿਲਲਾਵੈ ॥ ੬੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ ਜਬਹਿ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ।
ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨ ਤਬ, ਸੰਕਟ ਕਟਨੇ ਹੇਤੁ ॥ ੬੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੋ ਬਾਰ ॥ ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ ॥
ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ ॥ ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ ॥੧॥
ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਣੁ ਝਖਣੁ ਹੋਇ ॥ ਵਿਣੁ ਬੋਲੇ ਜਾਣੈ ਸਭੁ ਸੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜਿਨਿ ਕਨ ਕੀਤੇ ਅਖੀ ਨਾਕੁ ॥ ਜਿਨਿ ਜਿਹਵਾ ਦਿਤੀ ਬੋਲੇ ਤਾਤੁ ॥
ਜਿਨਿ ਮਨੁ ਰਾਖਿਆ ਅਗਨੀ ਪਾਇ ॥ ਵਾਜੈ ਪਵਣੁ ਆਖੈ ਸਭ ਜਾਇ ॥੨॥
ਜੇਤਾ ਮੋਹੁ ਪਰੀਤਿ ਸੁਆਦ ॥ ਸਭਾ ਕਾਲਖ ਦਾਗਾ ਦਾਗ ॥
ਦਾਗ ਦੋਸ ਮੁਹਿ ਚਲਿਆ ਲਾਇ ॥ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥੩॥
ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਆਖਣੁ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਣਾ ਹੋਰੁ ਨਹੀ ਥਾਉ ॥
ਜੇ ਕੋ ਡੂਬੈ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਸਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚਾ ਸਰਬ ਦਾਤਾਰ ॥੪॥੩॥੫॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਰਬ ਸ਼ਬਦ ਮੁਖ ਭਨਾ[4]।
ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਿ ਕੁਸ਼ਟੀ ਨੈ ਸੁਨਾ।
ਭਈ ਦੇਹਿ ਤਤਕਾਲ ਅਰੋਗੰ।
ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਮਨ ਕੇ ਸਭਿ ਸੋਗੰ ॥ ੬੭ ॥
ਨਿਰਮਲ ਭਈ ਮਨੀਖਾ[1] ਤਬ ਹੀ।

---

[1]ਪੰਛੀ।
[2]ਦੇਖਕੇ।
[3]ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ। (ਅ) ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ!
[4]ਕਹਿਆ।

ਮਨ ਮਲੀਨਤਾ ਨਾਸੀ ਸਭਿ ਹੀ।
ਭਈ ਭੋਰ ਪਾਹੁਲ ਪਗ[2] ਲੀਨੀ।
ਹਿਰਦੇ ਜਾਗੀ ਭਗਤਿ ਨਵੀਨੀ ॥ ੬੮ ॥
ਪ੍ਰਗਟੀ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਸੁਧ ਸੋਊ।
ਪਿਖਨ[3] ਦਰਸ ਆਏ ਸਭਿ ਕੋਊ।
ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਧਰੈਂ ਅਗਾਰੀ।
'ਸੰਤਹੁ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ ਹਮਾਰੀ ॥ ੬੯ ॥
ਸੇਵਕ ਕਰੀਏ, ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ।
ਦਰਸ ਅਮੋਘੰ ਪਰਉਪਕਾਰੀ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੀ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸਭਿ ਕੋ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੭੦ ॥
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ਸੁਨਾਯੋ।
ਕਰਨੋ ਨਿਤ ਸਤਿਸੰਗ ਬਤਾਯੋ।
ਬਹੁਰੋ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਨ ਚਰਨਨ ਪਰ ਕਵਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੭੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸ਼ਾਹੁ ਕੋ ਅਰੁ ਕੋੜ੍ਹੀ ਫਕੀਰ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੱਚੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਬੁੱਧੀ।
[2]ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ।
[3]ਦੇਖਣ।

੨੬. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ। ਏਮਨਾਵਾਦ ਆਗਮਨ]

ਦੋਹਰਾ: ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਜਿਨਿ ਲਿਵ ਲਗੀ, ਹਉਂਮੈ ਸਰਬ ਨਸਾਇ।
ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਬੰਦੋਂ ਚਰਨ, ਉਚਰੋਂ ਕਥਾ ਬਨਾਇ ॥ ੧ ॥

{ਬਨਾਇ = ਬਨਾਕੇ, ਸੰਵਾਰ ਕੇ, ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। }

ਅਰਥ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋਈ ਹੈ (ਅਤੇ) ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲੱਗੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ (ਅਗੋਂ) ਕਥਾ ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ।
ਰੁਚਿਰ ਕਥਾ ਗੁਨ ਗਨ ਯੁਤ[1] ਗੁਨੀਏ।
ਮਾਰਗ ਚਲੇ ਜਾਹਿਂ ਗਤਿਦਾਈ।
ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ[2] ਮਿਲੇ ਕਛੁ ਆਈ ॥ ੨ ॥
ਸਭਿਨਿ ਪਦਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਉਚਰੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।
'ਰਾਵਰਿ ਸੁਜਸੁ ਸੁਨਾ ਸਭਿ ਥਾਈਂ।
ਕੀਰਤਿ ਪਸਰ ਰਹੀ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੩ ॥
ਚਹਿਤ ਮਿਲਾਪ ਬਿਤਯੋ ਕਿਤਕਾਲਾ।
ਅਕਸਮਾਤ੍ਰ[3] ਅਬ ਮਿਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਕਰਨ ਸੰਭਾਖਣ[4] ਰਾਵਰ ਸਾਥਾ।
ਬੂਝਨ ਚਹੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਗਾਥਾ ॥ ੪ ॥
ਜੇ ਆਇਸੁ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਗੁਸਾਈਂ!।
ਕਰਹਿਂ ਅਪਨੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਨਾਈ'। {ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ}
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਤੁਮ ਬੂਝਨ ਪਰ ਹਉਂ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੫ ॥
ਜਾਂ ਤੇ ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਭਿਰਾਮੂ।
ਹਰਿ ਚਰਚਾ ਭਗਤਨ ਕੋ ਕਾਮੂ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਫਲੀ ਘੜੀ ਬਿਹਾਵਹਿ[5]।
ਗਯਾਨ ਕਥਾ ਕੋ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹਿਂ' ॥ ੬ ॥

---

[1]ਸਹਿਤ।
[2]ਸੰਤ ਲੋਕ।
[3] ਅਚਾਨਕ
[4]ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ।
[5]ਬੀਤੇਗੀ।

ਦੋਹਰਾ: ਸੰਤ ਕਹੈ 'ਕਰਤਾਰ ਜੋ, ਕੈਸੇ ਤਾਂਹਿ ਬਨਾਇ[੧]।
ਰੂਪ ਰੰਗ ਜਸ ਚਿਹਨ ਹੈ, ਸੋ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ ॥ ੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਭਿ ਪਰਮਾਨ ਬਤਾਵਹੁ ਤਿਹ ਕੋ।
ਸੁਰ ਨਰ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਿਹੀ ਜਿਹ ਕੋ।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਉਤਪਤ ਭਯੋ?।
ਕਿਧੋਂ ਆਪ ਹੀ ਤੇ ਬਨਿ ਗਯੋ ॥ ੮ ॥
ਤੁਮਹੋ ਮਿਲੇ, ਭੇਵ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ।
ਪਰਾ ਉਰਾ ਲਖਿ ਲਿਯਤਿ[੨], ਪਛਾਨਹੁ'।
ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ਉਚਰੀ ਬਾਂਨੀ।
'ਅਹੋ ਸੰਤ! ਤਿਹ ਅੰਤ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੯ ॥
ਕਹਿਨ ਬਿਅੰਤ, ਅੰਤ ਇਹ ਆਹੀ।
ਔਰ ਨ ਤਿਹ ਕੋ ਜਾਨਯੋ ਜਾਹੀ। {ਬ੍ਰਹਮਾ, ਬਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਉਮਰ}
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਾਸ ਬਰਖ ਹੈ ਜੋਈ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਏਕ ਸੁਰਨ ਕੋ ਸੋਈ ॥ ੧੦ ॥
ਦ੍ਵੈ ਸਹੰਸ੍ਰ[੩] ਜੁਗ ਸੁਰ ਕੋ ਹੋਇ।
ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੋ ਨਿਸ ਦਿਨ[੪] ਹੈ ਸੋਇ।
ਅਸ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕੇ ਸੰਮਤ[੫] ਸ਼ਤ[੬] ਹੈਂ।
ਸੋ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੀ ਬੈਸ[੭] ਗਿਨਤਿ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥
ਅਹੈ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੋਈ।
ਬਰਖ ਸਹਸ ਅਸ ਜਬ ਤਿਸ ਹੋਈ।
ਤਬ ਤਨ ਤਜਨਹੁ ਬਿਸ਼ਨੁ* ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ[੮]।
ਏਕ ਦਿਵਸ ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਸੁ ਪਛਾਨਹੁ ॥ ੧੨ ॥
ਐਸੇ ਹੋਇਂ ਬਰਖ ਸ਼ਤ[੯] ਜਬ ਹੀ।

---

[1]ਤਿਸਦੀ ਬਨਾਵਟ।
[2]ਪਾਰ ਉਰਾਰ (ਆਦਿ ਅੰਤ ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਦਾ) ਲਖ ਲਿਆ ਹੈ (ਇਹ ਅਸੀਂ) ਪਛਾਣਦੇ ਹਾਂ।
[3]ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ।
[4](ਇਕ) ਰਾਤ ਦਿਨ।
[5]ਵਰਖ।
[6]ਸੌ।
[7]ਆਯੂ।
*ਇਥੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਬੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[8]ਸਮਝੋ।
[9]ਸੌ।

ਤਨ ਕੋ ਛੋਰਿ ਦੇਹਿ ਸ਼ਿਵ ਤਬ ਹੀ।
ਇਤਨੋ ਕਾਲ ਬੀਤਿਓ ਜੋਈ।
ਏਕ ਨਿਮਖ ਮਾਯਾ ਕੀ ਸੋਈ+ ॥ ੧੩ ॥
ਤਿਸ ਮਾਯਾ ਕੋ ਨਾਂਹੀ ਅੰਤਾ।
ਤਿਹ ਪਤਿ ਕੋ ਕੋ[1] ਕਹਿ ਬਿਰਤੰਤਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮ ਉਦਾਰਾ।
ਸ਼ਬਦ ਗੂਜਰੀ ਬਿਖੈ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਪਜੇ ਬੇਦ ਪੜਹਿ ਮੁਖਿ ਕੰਠਿ ਸਵਾਰਿ ॥
ਤਾ ਕੋ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਣਾ ਆਵਤ ਜਾਤ ਰਹੈ ਗੁਬਾਰਿ ॥੧॥
ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਿਉ ਬਿਸਰਹਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰ ॥
ਜਾ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਜਨ ਪੂਰੇ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵਹਿ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਨਾਭਿ ਤੇ, ਉਪਜੋ ਕਮਲ ਅਨੂਪ।
ਤਿਸ ਮਾਂਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭਯੋ, ਚਤੁਰ[2] ਬਦਨ[3] ਜਿਸ ਰੂਪ ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੋ ਖੋਜਨ ਲਾਗਯੋ ਕਰਤਾਰਾ।
ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਤਿਹ ਪਾਰਾਵਾਰਾ।
ਖੋਜਤਿ ਖੋਜਤਿ ਰਹਿ ਗਯੋ ਹਾਰੂ[4]।
ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰੂ' ॥ ੧੬ ॥
ਕਹੈਂ ਸੰਤ 'ਸਭਿ ਹਮਹਿਂ ਸੁਨਾਵਹੁ।
ਜਿਉਂ ਖੋਜੀ ਹੈ ਆਦਿ ਬਤਾਵਹੁ।
ਕੋਇ ਨ ਤੁਮ ਤੇ ਦੁਰਯੋ[5] ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਾ।
ਕਰ ਪਰ ਬੱਦ੍ਰ ਹ੍ਰਿਦੈ ਅਸ ਗਯਾਤਾ[6], ॥ ੧੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਸੰਗਾ।
ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸ੍ਰਿਜਨ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਮ[7] ਪ੍ਰਸੰਗਾ।

+ਦਿੱਬਜ ਬਰਖ ਆਦਿ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੬੬ ਅੰਕ ੪੭ ਦੀ ਟੂਕ ਵਿਚ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ।
[1]ਕੌਣ।
[2]ਚਾਰ।
[3]ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ।
[4]ਹਾਰਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ।
[5]ਛੁਪਿਆ।
[6]ਹੱਥ ਉਪਰ ਬੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਹੈ।
[7]ਪਹਿਲਾ।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਭਯੋ ਕਮਲ ਤੇ ਜਬ ਹੀ।
ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ[1] ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਬ ਹੀ ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤੱਤ ਗਜਾਨ ਕੇ ਜਾਨਿਬੇ, ਜਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
-ਕੈਸੋ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, -ਦੇਖਿਨਿ ਉਮਗੀ ਚਾਹਿ ॥ ੧੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਰਿਚਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਕੀ ਬਹੁ[2] ਕਰਿਹੀ।
ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀ।
ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਸੁਰ ਸਿਉਂ ਤਬ ਗਾਵਹਿ।
ਅਧਿਕ ਰੀਝ ਕੈ ਹਰਖ ਬਢਾਵਹਿ ॥ ੨੦ ॥
ਬਧੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੁਨ ਅਵਰ ਕਰੇਈ।
ਅਰਬ ਬਿਚਾਰ ਬਡੋ ਸੁਖ ਲੇਈ।
ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਮੁਖ ਗਦਗਦ[3] ਬਾਨੀ।
ਗਾਵਹਿ ਰੀਝਹਿ ਆਨੰਦ ਮਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥
ਚਤੁਰ ਬੇਦ[4] ਤਬ ਕਰੇ ਬਿਧਾਤਾ[5]।
ਜੋ ਜਗ ਬਿਖੈ ਅਹੈਂ ਬੱਖਜਾਤਾ।
ਤਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰਿਖੀ ਪ੍ਰਬੀਨੇ[6]।
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਰਚਿ ਦੀਨੇ ॥ ੨੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਅਸ ਕਰਿ ਬਹੁਰ, ਉਰ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰ।
-ਕਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਉਤਪਤਿ ਭਯੋ, ਕੋ ਉਪਜਾਵਨ ਹਾਰ ॥ ੨੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੀ ਦਿਸ਼ ਚਾਰਾ।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਜਲ ਹੈ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ[7]।
-ਕੈ ਮੈ ਹੋਂ, ਕੈ ਜਲ ਹੈ ਦੂਜੋ।
ਔਰ ਨ ਕਿਹਂ ਥਲ ਦੀਸਤਿ ਤੀਜੋ- ॥ ੨੪ ॥
ਉਪਜਯੋ ਗਰਬ[8] -ਨ ਮੋ ਬਿਨੁ ਆਨਾ[9]।
ਮੈਂ ਕਿਹਂ[1] ਉਸਤਤਿ ਕਰਉਂ ਬਖਾਨਾ।

---

[1]ਕੀਤੀ।
[2]ਉਸਤਤ ਦੀਆਂ ਰਿਚਾਂ।
[3]ਪ੍ਰਸੰਨ।
[4]ਚਾਰ ਵੇਦ।
[5]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।
[6]ਚਤੁਰ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ।
[7]ਬਿਅੰਤ।
[8]ਹੰਕਾਰ।
[9]ਮੇਰੇ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ।

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਮੈਂ ਕਰਤਾਰਾ।
ਅਪਰ ਨ ਹੈ ਕੋ ਸਿਰਜਨਹਾਰਾ[2] ॥ ੨੫ ॥
ਜੇ ਹੋਵਤਿ, ਤੋ ਦੀਸਤਿ ਮੋਹੀ।
ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਕੋ, ਯਾਂ ਤੇ ਨਹਿਂ ਹੋਹੀ[3]-।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਿਦੈ ਗਰਬ ਜਬ ਭਯੋ।
-ਮੈਂ ਹੋਂ, ਅਪਰ ਨ ਕਰਤਾ ਬਿਯੋ[4]- ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਬ ਗੰਭੀਰ ਧੁਨਿ ਸੋਂ ਮਧੁਰ, ਬਾਨੀ ਭਈ ਅਕਾਸ਼।
-ਕਿਉਂ ਗਰਬਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰਿਦੈ? ਮੈਂ ਹੋਂ ਕਰਤਿ[5] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੨੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਯੋ ਜਨਮ ਤੁਮਾਰਾ।
ਤਿਹਂ ਕੋ ਖੋਜਹੁ ਆਇ ਬਿਚਾਰਾ-।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
-ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸਭਿ ਸਥਲ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥
ਕੈ ਮੈਂ ਹੋਂ, ਕੈ ਜਲ ਹੈ ਇਹਾਂ।
ਅਪਰ ਨ ਪਿਖ੍ਯੋ, ਪੇਖਿ ਬਹੁ ਰਹਾ।
ਜੇਕਰਿ ਤੀਜੋ ਹੈ ਕਿਹ ਥਾਈਂ।
ਸੋ ਮੋ ਕੋ ਅਬ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ- ॥ ੨੯ ॥
ਤਬ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਨੀ ਨੈ ਕਹਾ।
-ਜਿਸ ਪਰ ਬੈਠਿ ਪਰਮ ਸੁਖ ਲਹਾ।
ਸੋ ਅਪਨੀ ਤੂੰ ਆਦਿ[6] ਪਛਾਨ।
ਇਸ ਕੋ ਖੋਜ ਗਰਬ ਪੁਨ ਠਾਨਿ- ॥ ੩੦ ॥
ਦੇਖਿ ਕਮਲ, ਬਿਧਿ[7] ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
-ਇਹ ਤੋ ਛੋਟੋ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ।
ਪਿਖੋਂ ਬਿਸ਼ਾਲ ਆਪਨੀ ਦੇਹੀ।
ਅਸਮੰਜਸ[8] ਪੁਨ ਆਇ ਨ ਕੇਹੀ[9] ॥ ੩੧ ॥

---

[1]ਕਿਸਦੀ।
[2]ਬਨਾਵਣ ਵਾਲਾ।
[3]ਹੋਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।
[4]ਦੂਸਰਾ।
[5]ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[6]ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ।
[7]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।
[8]ਸੰਦੇਹ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, (ਚਿੱਤ ਵਿਚ) ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਬੀ)।
[9]ਸੰਦੇਹ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, (ਚਿੱਤ ਵਿਚ) ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਬੀ)।

ਅਲਪ[1] ਵਸਤੁ ਕਸ[2] ਜਨਹਿ ਬਿਸਾਲਾ[3]-।
ਨਭ[4] ਮਹਿਂ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਅਕਾਲਾ।
-ਜਬ ਭਲਿ ਭਾਂਤਿ ਖੋਜਨਾ ਠਾਨਹੁ।
ਅਲਪ[5] ਬਿਸਾਲ[6] ਤਬਹਿ ਪਹਿਚਾਨਹੁ- ॥ ੩੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਚੱਕ੍ਰਿਤ[7] ਹੋਵਾ।
ਚਿੰਤਾ ਕਰਤਿ ਕਮਲ ਦਿਸ਼ਿ ਜੋਵਾ[8]।
-ਮੈਂ ਬਿਸ਼ਾਲ ਇਹੁ ਅਲਪ ਦਿਸਾਈ।
ਉਤਪਤਿ ਮਮ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਬਨਿਆਈ- ॥ ੩੩ ॥
ਬਹੁ ਚਿਤਵਤਿ ਅਸ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ।
-ਹਨੋਂ ਲਾਤ, ਜੇ ਲੇਯ ਸਹਾਰੀ[9]।
ਤੌ ਜਾਨਹੁੰਗੇ ਇਹ ਮਮ ਆਦਿ।
ਟੂਟ ਗਯੋ ਜਬ, ਸਮਝੋਂ ਬਾਦ[10]- ॥ ੩੪ ॥
ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਤਬ ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ[11]।
ਚਲ੍ਯੋ ਨ ਕਮਲ ਦੁਤਿਯ ਤਬ ਮਾਰੀ।
ਹਨਤਿ ਪਰ੍ਯੋ ਤਿਹਕੇ ਮਧ ਜਾਈ।
ਗਯੋ ਨਾਲ ਮਹਿਂ ਠੌਰ ਨ ਪਾਈ ॥ ੩੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਿਉਂ ਬਿਸ਼ਾਲ ਗੰਭੀਰ ਮਹਿ, ਕੂਪ ਰੋਰ ਪਰ ਜਾਇ[12]।
ਤਿਉਂ ਤਿਸ ਮੈਂ ਗਿਰ ਕੈ ਗਯੋ, ਥਾਹਿ ਨ ਕਿਤਹੂੰ ਪਾਇ ॥ ੩੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਚਲ੍ਯੋ ਜਾਤ ਚਿਰਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ।
ਠਹਿਰਨ ਥਾਨ ਕਹੂੰ ਨਹਿਂ ਪਾਵਾ।
ਕਬ ਸਿਰ ਊਪਰ ਕਬ ਹੀ ਨੀਚੇ।
ਚਲ੍ਯੋ ਜਾਤਿ ਤਿਸ ਨਾਲੀ ਬੀਚੇ ॥ ੩੭ ॥

1ਛੋਟੀ।
2ਚੀਜ਼ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
3ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਵਡੀ ਨੂੰ।
4ਅਕਾਸ਼।
5ਛੋਟਾ।
6ਵੱਡਾ।
7ਹੈਰਾਨ।
8ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ।
9ਜੇ ਸਹਾਰ ਲਏਗੀ (ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ)।
10ਵਿਅਰਥ ਬਾਤ ਸਮਝਾਂਗਾ।
11ਲੱਤ ਮਾਰੀ।
12ਜਿਵੇਂ ਬੜੇ ਡੂੰਘੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਰੋੜ ਜਾ ਡਿੱਗੇ।

ਬਿਹਬਲ ਹ੍ਵੈ ਅਤਿ ਹੀ ਦੁਖ ਪਾਵਾ।
ਉਬਰਨ ਕੋ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਉਪਾਵਾ।
-ਆਦਿ ਮੱਧਿ ਅੰਤ ਹੌਂ ਸਾਰੇ[1]-।
ਪ੍ਰਿਥਮ ਗਰਬ ਤੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ[2] ॥ ੩੮ ॥
ਸੋ ਸਭਿ ਗਰਬ ਗਯੋ ਤਿਹਂ ਉਰ ਤੇ।
ਪਾਇ ਸ਼ਰਮ[3] ਜਬ ਗਿਰਗਾ ਧੁਰ ਤੇ।
ਭਯੋ ਦੁਖਾਤੁਰ[4] ਰੋਦਨ ਕਰਿਹੀ।
ਉਸਤਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਬਹੁਰ ਉਚਰਿਹੀ ॥ ੩੯ ॥
-ਨਮੋ ਨਮੋ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਸ੍ਵਾਮੀ!।
ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਰਤਾ!।
ਗੰਜਨ[5] ਗਰਬ ਸਕਲ ਦੁਖ ਹਰਤਾ! ॥ ੪੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪਿਖਿ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਕਾਢਿ ਨਾਲਿ ਤੇ ਲਿਯ ਤਤਕਾਲਾ।
ਤਮ ਗੁਬਾਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਇਓ।
ਬੈਠਿ ਕਮਲ ਪਰ ਬਹੁ ਸੁਖੁ ਪਾਯੋ ॥ ੪੧ ॥
ਕਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਲਗਜੋ ਬਹੋਰੀ।
ਬੰਦਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰ ਜੋਰੀ।
-ਅਗਮ, ਅਗੋਚਰ, ਅਲਖ, ਅਨੰਤਾ।
ਅੱਚੁਤ[6], ਅਬਯ[7] ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ੪੨ ॥
ਸੱਤਿ, ਅਰੂਪ, ਅਨੂਪ, ਅਲੇਖਾ।
ਨਿੱਤਜ, ਅਭੁਤ[8] ਅਛੂਤ[9] ਅਭੇਖਾ[10]।
ਅਕਰਮ[1], ਅਭਰਮ[2], ਅਦ੍ਵੈਤ*, ਅਨਾਸ਼ਾ[3]।

---

[1]ਆਦਿ, ਮੱਧ, ਅੰਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ।
[2](ਇਹ) ਉਚਾਰੇ ਸੀ ਪਹਿਲੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ।
[3]ਥਕੇਵਾਂ।
[4]ਦੁਖ (ਕਰਕੇ) ਦੁਖੀ।
[5]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।
[6]ਅਟਲ।
[7]ਅਬਿਨਾਸ਼, ਅਬਦਲ।
[8]ਅਨੋਖਾ।
[9]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[10]ਭੇਖ ਰਹਤ।

ਅਭੈ ਅਨਾਦੀ[੪] ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੪੩ ॥
ਰੇਖ ਨ, ਰੰਗ ਨ, ਮੋਹ ਨ ਮਾਯਾ।
ਅਜੈ[੫] ਅਜਨਮਾ[੬] ਅਜਰ[੭] ਅਜਾਯਾ[੮]।
ਸਭਿ ਤੈ ਦੂਰ ਸਭਿਨਿ ਅਤਿ ਪਾਸਾ।
ਸਦਾ ਅਲੇਪ ਸਰਬ ਮਹਿਂ ਬਾਸਾ[੯] ॥ ੪੪ ॥
ਨੇਤਿ, ਨੇਤਿ, ਨਿਤ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ-।
ਸਹਸ੍ਰਨਾਮ ਅਸ ਬਦਨ ਉਚਾਰਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਭ ਬਾਨੀ ਪੁਨ ਹੋਈ।
ਮੇਘ[੧੦] ਗਰਜ ਮਧੁਰੀ ਜਿਉਂ ਸੋਈ ॥ ੪੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: -ਤਪ ਕਰਿ, ਤਪ ਕਰਿ, ਤਪ ਕਰਹੁ-, ਕਹਜੋ ਬਾਰ ਇਉਂ ਤੀਨ।
-ਜਗ ਰਚਨੇ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਹ੍ਵੈ, ਰਚਹੁ ਬਹੋਰ, ਪ੍ਰਬੀਨ!- ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਬੈਠਿ ਕਿਯੋ ਤਪ ਤਬ ਚਿਰਕਾਲਾ।
ਪਾਇ ਸ਼ਕਤਿ ਜਗ ਰਚਜੋ ਬਿਸ਼ਾਲਾ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤ!।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕਮਲਾ ਕੰਤ[੧੧] ॥ ੪੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਿਹ ਕੋ ਅੰਤ ਨ ਜਾਨਿਓ, ਰਹਜੋ ਬਿਧਾਤਾ ਦੇਖਿ।
ਹਮ ਕਲਜੁਗ ਕੇ ਮਨੁਜ ਕਜਾ, ਲਖਿ ਸਕਈ ਜੁ ਅਲੇਖ[੧੨+] ॥ ੪੮ ॥

---

[1]ਕਰਮ ਰਹਤ।
[2]ਭਰਮ ਰਹਤ।
[*]ਪਾ:-ਅਪਾਰ।
[3]ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ।
[4]ਭੈ ਰਹਤ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਆਦਿ ਨ ਹੋਵੇ।
[5]ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾਏ।
[6]ਜਨਮ ਰਹਤ।
[7]ਜੋ ਬੁੱਢਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।
[8]ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਹਤ।
[9]ਵਾਸ (ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ)।
[10]ਬੱਦਲ ਦੀ।
[11]ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ।
[12]ਜੋ ਲਖਜਾ ਨਾ ਜਾਏ।
[+]ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰ੍ਧ ਅਧਜਾਯ ੫੨ ਅੰਕ ੩੫ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਨਾਰਦ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਸੁਣਾ ਕੇ ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ ਪਛਾਣਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਓਹ ਵੇਦ ਰਚਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੬੭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਐਸੇ ਵਾਕ 'ਅਸੀਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜੀਵ

ਚੌਪਈ: ਤਿਹਂ ਕੇ[1] ਸੰਗ ਲਗੀ ਮਮ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਉਰ ਮਹਿਂ ਬਸਯੋ ਨਿਰੰਤਰ ਨੀਤੀ।
ਕਰਹਿਂ ਸੇਵ ਜਿਹਂ ਸ਼ਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ।
-ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ- ਨਿਤ ਕਹਿਂ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ॥ ੪੯ ॥
ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰ ਸੁ ਕਿਯ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਅਸ਼ਟ ਪਹਿਰ ਮੈ ਬਿਸਰਤਿ ਨਾਂਹੀ'।
ਸੁਨਤਿ ਸੰਤ ਚਿਤ ਬਹੁ ਹਰਖਾਨੇ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਪੁਨ 'ਧੰਨ' ਬਖਾਨੇ ॥ ੫੦ ॥
'ਮੁਕਤਿ ਦਾਨ ਦਾ ਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ।
ਇਕ ਸੰਸੈ ਉਰ ਔਰ ਹਮਾਰੇ।
ਕੌਨ ਵਸਤੁ ਇਹ ਲੋਚਨ ਆਹੀ[2]।
ਦੇਖੈ ਕੌਨ ਰਹਿਤਿ ਇਨ ਮਾਂਹੀ[3] ॥ ੫੧ ॥
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਸਰਬ ਪਸਾਰਾ।
ਦੇਖਿ ਲੇਹਿ ਜੋ, ਕਹਉ ਬਿਚਾਰਾ।
ਤੁਮ ਸਮ ਗਜਾਤਾ ਮਿਲਹਿ ਨ ਆਨੀ'।
ਸੁਨਿ ਪਦ ਦੁਤਿਜ ਕਹਜੋ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੫੨ ॥
ਰਵਿ ਸਸਿ ਦੀਪਕ ਜਾ ਕੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਏਕਾ ਜੋਤਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਿਰਮਲੁ ਮਨਮੁਖਿ ਰੈਣਿ ਅੰਧਾਰਿ ॥੨॥
ਚੌਪਈ: 'ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ!' ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿਹੀਂ।
'ਚੰਦ ਸੂਰਜੁ ਮਹਿਂ ਜੋਤ[4] ਜੁ ਅਹਿਹੀ।
ਜਿਹਤੇ ਜਗ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਉਜਾਲਾ।
ਸੋ ਈਸ਼ੁਰ ਕੀ ਲਖਹੁ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੫੩ ॥
ਦਈ ਜੋਤਿ ਦੀਪਕ ਜਗ ਕੀਨੇ।
ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਜੋਤਿ ਸਰਬ ਘਟ ਚੀਨੇ।
ਤਿਸ ਤੇ ਨੈਨਨ ਨਦਰੀ ਆਵੈ।
ਸਭਿ ਘਟਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਜੋਤਿ ਰਹਾਵੈ ॥ ੫੪ ॥

ਹਾਂ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਭਾਵਕ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਓਹ ਸਦਾ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਹੀ ਕਹਿਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਜਯੋਤਿ ਸਰੂਪ ਸਨ।

[1]ਉਸ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ) ਦੇ।

[2]ਅੱਖਾਂ ਹੈਨ।

[3]ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

[4]ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

ਹੋਇ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਨਹਿ ਤਬ ਹੀ।
ਰਮ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਰਾਮ ਘਟ ਸਭਿ ਹੀ।
ਕਬਹਿ ਨ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਪਛਾਨਹਿਂ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਜੇ ਨਹੀਂ ਬਖਾਨਹਿਂ ॥ ੫੫ ॥
ਮੋਹ ਤਿਮਰ ਮਹਿਂ ਅੰਧੇ ਸੋਈ।
ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਰਗ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਓਈ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੰਤ ਗਿਰਾ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਹੀ।
'ਅੰਧੇ ਭਏ ਨੈਨ ਜਿਨ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੬ ॥
ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਨਹਿਂ ਦੇਖਹਿਂ ਸੋਈ।
ਚਖ ਹ੍ਵੈ ਪਿਖਹਿਂ ਭਲੇ ਸਭਿ ਕੋਈ[1]।
ਤਿਨ ਲੋਚਨ ਕੀ[2] ਜੋਤਿ ਜਿ ਆਹੀ।
ਸੋ ਕਹੀਏ' ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗੁਰਪ੍ਰਾਹੀ ॥ ੫੭ ॥
ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਝਗਰਾ ਦੁਹੁ ਲੋਚਨ ਕਿਆ ਹੇਰੈ ॥
ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਸਬਦੁ ਧੁਨਿ ਜਾਗੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਝਗਰੁ ਨਿਬੇਰੈ ॥੩॥
ਚੌਪਈ: 'ਆਗੈ ਸਦਾ ਝਗਰ ਇਹੁ ਭਯੋ।
ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਸਭਿਹਿਨਿ ਨੈ ਕਿਯੋ।
ਨੇਤ੍ਰਨ ਬਿਖੈ ਚਾਮ[3] ਕੈਂ[4] ਪਾਨੀ।
ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਇਹੁ ਬਾਤ ਨ ਛਾਂਨੀ[5] ॥ ੫੮ ॥
ਇਨ ਮਹਿਂ ਦੇਖਤਿ ਵਸਤੁ ਸੁ ਕਜਾ ਹੈ।
ਆਗੈ ਇਉਂ ਹੀ ਝਗਰ ਕਿਯਾ ਹੈ।
ਨਹਿਂ ਜਾਨਯੋ ਇਹ ਰਿਖਿਨਿ ਮੁਨੀਸ੍ਵਰ।
ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਜੇ ਬਹੁਤ ਤਪੀਸ੍ਵਰ ॥ ੫੯ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾਂ ਨ ਜਾਨਤਿ ਕੋਈ।
ਅੰਤਰ ਵਸਤਿ ਪਿਖਤਿ ਹੈ ਜੋਈ।
ਅੰਤਰ ਉਰ ਕੇ ਜਾਗਤਿ ਜੋਤੀ।
ਤਬਿ ਅੰਤਰਿ ਇਸ ਕੇ ਸੁਧ ਹੋਤੀ ॥ ੬੦ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵਨ[1] ਕਰਿਹੀ।

---

[1]ਅੱਖਾਂ ਹੋਣ ਤੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਸਭ ਕੋਈ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ।
[2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ।
[3]ਮਾਸ।
[4]ਜਾਂ।
[5]ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ।

ਪੁਨ ਧੁਨਿ ਸੁਨਹਿ ਦਸਵ ਜੋ ਦਰ ਹੀ[2]।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਹ ਝਗਰ ਨਿਬੇਰੈ[3]।
ਔਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਕੋਊ ਨ ਹੇਰੈ[4] ॥ ੬੧ ॥
ਸਭਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆ ਜੁ ਕਰਿਹੀਂ।
ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਸਰਹੀ[*]।
ਸੋ ਤੁਮ ਖੋਜਹੁ ਅੰਤਰ ਦੇਹੀ।
ਪਾਇ ਲੇਹੁਗੇ ਸੁਧ ਹ੍ਵੈ ਜੇਹੀ[5]' ॥ ੬੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੰਤ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਕਿਯ ਬਚਨ ਉਚਰਿ ਕੈ।
'ਏਕੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਤਾਰਾ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਮਿਲਹਿ? ਜਿ ਹ੍ਵੈ ਨਿਸਤਾਰਾ? ॥ ੬੩ ॥
ਕਉਨ ਜਤਨ ਸੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾਈ।
ਜੋ ਸੁਧ ਦਿਹੁ ਹਮਕੋ ਸਮਝਾਈ'।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਕੀਨ ਅਲਾਵਨ[6]।
ਪੂਰਨ ਕੀਨੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਹਾਵਨ ॥ ੬੪ ॥

ਸੁਰਿ ਨਰ ਨਾਥ ਬੇਅੰਤ ਅਜੋਨੀ ਸਾਚੈ ਮਹਲਿ ਅਪਾਰਾ ॥
ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ਜਗਜੀਵਨ ਨਦਰਿ ਕਰਹੁ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥੪॥੨॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸੁਰ ਨਰਨਪਤਿ[7], ਮੰਦਰ ਜਾਂਹਿ ਅਪਾਰ।
ਸਹਿਜ ਭਾਇ ਸੋ ਮਿਲਤਿ ਹੈ, ਤਿਹ ਨਦਰੀ[8] ਨਿਸਤਾਰ[9]' ॥ ੬੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੰਤਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।
ਨਸਜੋ ਭਰਮ ਉਪਜੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਰਿਹੀਂ ॥ ੬੬ ॥

---

[1]ਸਿਮਰਨ।
[2]ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਦੀ।
[3]ਨਿਬੇੜਦੇ ਹਨ।
[4]ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ।
[*]ਪਾ:-ਆਸਰ ਹੀ।
[5]ਪਾ ਲਓਗੇ ਸੁਧ ਜਿਹੋ ਜੇਹੀ (ਉਹ) ਹੈ।
[6]ਕਹਿਣਾ ਕੀਤਾ।
[7]ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਨਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਹੈ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ।
[8]ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
[9]ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

'ਤੁਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਅਵਤਾਰਾ।
ਨਰਨ ਉਧਰਾਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।
ਹਮ ਕੋ ਦੂਜੀ ਨਾਂਹੀ ਥਾਉਂ।
ਕਰਹੁ ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਅਪੁਨਾ ਨਾਉਂ ॥ ੬੭ ॥
ਬਹੁ ਦਿਨ ਹਮ ਭਰਮਤਿ ਜਗ ਫਿਰੇ।
ਅਬ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਗੁਰ ਕਰੇ।
ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ!
ਹਮ ਸਦੀਵ ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਗਾਮੀ[1]' ॥ ੬੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹ੍ਯੋ, 'ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਦਿਨ ਰੈਨ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ, ਹੋਵਹੁ ਮੋਖ ਸੁਖੈਨ' ॥ ੬੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਕੀਨ ਗਮਨ ਆਗੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗਮਨੇ ਸੰਗਾ ॥ ੭੦ ॥
ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਜਾਤਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਮੁਝ ਸੋਂ ਅਸ ਬਾਨੀ।
'ਲਾਲੋ ਹੈ ਬਹੁ ਮੀਤ ਹਮਾਰਾ।
ਚਲਹੁ ਮਿਲੈਂ ਅਬ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗਾਰਾ ॥ ੭੧ ॥
ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਤਿੰਹ ਦੇਖੇ।
ਨਗਰ ਏਮਨਾਬਾਦ ਬਿਸ਼ੇਖੇ'।
ਕਹਿ ਬਚ ਗਮਨਤਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਹਮ, ਫਕੀਰ ਸਭਿ ਚਲਹਿਂ ਪਿਛਾਰੀ[2] ॥ ੭੨ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ ਸੁੰਦਰ ਭਾਰੀ।
ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲਤਿ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੀ।
ਬਿਨ ਸ਼੍ਰਮ[3] ਸਰਬ ਪੰਧ ਕੋ ਛੋਰੀ।
ਦੀਨਾਨਾਥ ਗਏ ਤਿਹ ਠੌਰੀ ॥ ੭੩ ॥
ਨਗਰ ਏਮਨਾਬਾਦ ਪਹੂੰਚੇ। {ਸੰਤਾਂ ਸਮੇਤ ਏਮਨਾਵਾਦ ਪਹੁੰਚੇ}
ਬੈਠੇ ਵਹਿਰ ਸਥਲ ਪਿਖਿ ਊਚੇ।

---

[1]ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਾਂ।
[2]ਬਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਫਕੀਰ ਪਿੱਛੇ ਚਲੇ।
[3]ਥਕਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ।

ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਸੋਹਿਤਿ ਭਏ ਫਕੀਰਾ।
ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੭੪ ॥
ਰੋੜਨ ਕੋ ਚੌਤਰਾ ਬਨਾਯੋ।
ਊਪਰ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਸੁਖਦਾਯੋ।
ਅਬ ਲੌਂ ਰੋੜੀ ਨਾਮ ਕਹਾਵਹਿ।
ਮਨ ਬਾਂਛਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਫਲ[1] ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੭੫ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸੰਤਨ ਚਰਚਾ, ਏਮਨਾਵਾਦ ਪਹੁੰਚਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛੱਬੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੨੬ ॥

---

[1]ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਚਾਹਿਆ ਫਲ।

੨੨. ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਿਵਾਸ। ਏਮਨਾਵਾਦ। ਬਾਬਰ ਦਾ ਹੱਲਾ

ਦੋਹਰਾ: ਗਿਰ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਤਰ ਉਤਰਿ, ਸਰਬ ਰੇਨ ਘਰ ਛਾਇਂ।
ਉਸ਼ਨ ਸੀਤਾਦਿ ਬਿਕਾਰ ਜੇ, ਹੇ ਮਨ ਤਬ ਸੁਖ ਪਾਇਂ ॥ ੧ ॥

ਤਰ = ਤਰੇ, ਤਲੇ, ਹੇਠ। ਸਰਬ ਰੇਨ = ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰੇਣ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ। ਘਰ ਛਾਇਂ = ਘਰ ਪਾ ਲਵੇਂ।

ਉਸ਼ਨ ਸੀਤਾਦਿ = ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਆਦਿਕ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਦ੍ਵੰਦਾਂ ਤੋਂ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਮਨ! ਹੰਕਾਰ (ਰੂਪੀ) ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਕੇ ਜੇ (ਤੂੰ) ਸਾਰਿਆਂ (ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ) ਰੇਣ (ਹੋ ਜਾਣ ਰੂਪੀ) ਘਰ ਛਾਂ ਲਵੇਂ, ਤਦ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ (ਰਜ, ਤਮ) ਆਦਿ (ਰੂਪੀ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਛੁਟ ਜਾਣ (ਨਾਲ ਤੂੰ) ਸੁਖ ਪਾ ਲਵੇਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ ਇਤਿਹਾਸਾ।
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਬੈਠੇ ਸੁਖਰਾਸਾ। {ਏਮਨਾਵਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਹੁਤੋ ਪਠਾਨ ਤਹਾਂ ਕੋ ਰਾਜਾ।
ਘਰ ਘਰ ਬਹੁਰ ਬਜਾਵਹਿ ਬਾਜਾ ॥ ੨ ॥
ਅਧਿਕ ਬਜਾਹ ਤਿਸ ਦਿਨ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਕਰਤਿ ਕੁਲਾਹਲ[1] ਉਰ ਹਰਖਾਹੀਂ।
ਗਾਵਹਿਂ ਨਾਚਹਿਂ ਮਾਚਹਿਂ ਰੰਗਾ।
ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਮਹਿਂ ਰਹੇ ਉਮੰਗਾ ॥ ੩ ॥
ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਨਵੀਨ ਪਹਿਰਿ ਕੈ।
ਬਨੇ ਛੈਲ ਬਹੁ ਗਰਬ ਗਹਿਰ[2] ਕੈ।
ਅਵਲੋਕਤਿ ਹੈਂ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ।
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਠਾਨਹਿਂ ਹਾਸੇ ॥ ੪ ॥
ਗਰੀਅਨ[3] ਬਿਖੈ ਕੁਦਾਇ ਤੁਰੰਗਾ। {ਏਮਨਾਵਾਦ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ਪਠਾਨ}
ਬੈਠੇ ਮੂਛ ਬਾਮ[4] ਸਰਬੰਗਾ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਭੂਲੇ।
ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਕਾਰਨ ਮਹਿਂ ਅਨਕੂਲੇ* ॥ ੫ ॥
ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਜਾਨਹਿਂ।
ਦੇਖਿ ਫਕੀਰਨ ਹਾਸੀ ਠਾਨਹਿਂ।

---

[1]ਖੁਸ਼ੀਆਂ।
[2]ਡੂੰਘੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ।
[3]ਗਲੀਆਂ।
[4]ਮੁੱਛਾਂ ਕੁੰਢੀਆਂ ਕਰਕੇ।
*ਪਾ:-ਹਿਂ-ਰ ਝੂਲੇ = ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਮਦ[1] ਤੇ ਭਏ ਸਿ ਅੰਧੇ।
ਪਰੇ ਗਰਤ[2] ਜਗਬੰਧਨ ਬੰਧੇ ॥ ੬ ॥
ਦੇਖਹਿਂ ਦੁਖੀ ਦਯਾ ਨਹਿਂ ਕਰਿਹੀਂ।
ਮਹਾਂ ਮੰਦਮਤਿ ਪਰ ਤਿਯ ਹਰਿਹੀਂ।
ਪਿਯਤਿ ਸ਼ਰਾਬ ਘੂਮਤੇ ਫਿਰਿਹੀਂ।
ਸ਼ਾਸਨ[3] ਦੇਹਿਂ ਗਰੀਬਨ ਧਰਿਹੀਂ[4] ॥ ੭ ॥
ਜਹਾਂ ਅੰਗਨਾ ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਹਿਂ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਾਜੀ ਬਰ[5] ਫੇਰਹਿਂ।
ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਵਹਿਰ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਆਈ ॥ ੮ ॥
ਹੁਤੇ ਫ਼ਕੀਰ ਸੰਗ ਤਿਹ ਥਾਏਂ।
ਭਏ ਛੁਧਾਤੁਰ[6] ਮੁਖ ਕੁਮਲਾਏ।
ਸਗਰੋ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤਾ ਜਗ ਹੀ।
ਭਈ ਨਿਸਾ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬ ਹੀ ॥ ੯ ॥
'ਹੇ ਸੰਤਹੁ! ਦ੍ਵੈ ਉਠਿ ਕਰਿ ਜਾਵਹੁ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਜਾਚ ਅਸਨ ਕੋ ਖਾਵਹੁ।
ਜੇ ਬੈਠਜੋ ਦੇਵੈ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਜਾਚ ਕਿਨ ਖਾਹੀ ॥ ੧੦ ॥
ਮਰਦਾਨੇ! ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਸੰਗਾਰੇ।
ਆਵਤਿ[7] ਲਾਲੋ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੇ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਸ ਆਇਸੁ।
ਮਰਦਾਨਾ ਦ੍ਵੈ ਸੰਤ ਸਿਧਾਇਸ ॥ ੧੧ ॥
ਜਹਾਂ ਪਠਾਨ ਮਹਾਨ ਨਿਕੇਤਾ[8]।
ਗਏ ਤਹਾਂ ਅੰਨ ਲੇਨੇ ਹੇਤਾ।
ਜਾਚਨ ਕਰੈਂ ਜਾਇ ਜਿਸ ਪਾਹੀਂ।

---

[1]ਹੰਕਾਰ।
[2]ਟੋਏ (ਵਿਚ)।
[3]ਦੰਡ।
[4]ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ।
[5]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਘੋੜਾ।
[6]ਭੁਖੇ।
[7]ਆਂਵਦੇ ਹੋਇਆਂ।
[8]ਬਹੁਤੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਘਰ।

ਸੁਨਹਿ, ਬਹੁਰ ਉੱਤਰ ਦੇ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੨ ॥
ਮਦ ਪਾਨੀ[1] ਬੋਲੈਂ ਦੁਰ ਬੈਨਾ।
ਜਾਚਤਿ ਫਿਰੇ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਐਨਾ।
ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਇਕ ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਜਾਚਯੋ ਅੰਨ ਜਾਇ ਤਿਹ ਪਾਹੀ ॥ ੧੩ ॥
ਦਯੋ ਨ ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਬੋਲਹਿ ਬਾਨੀ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਵਾ ਇਕ ਮਦ ਪਾਨੀ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦੀਨ ਧਕੇਲਾ।
ਬਹੁ ਬਲ ਸੋਂ ਧਰਨੀ ਪੁਰ ਮੇਲਾ[2] ॥ ੧੪ ॥
ਚੋਟ ਲਗੀ ਪਾਈ ਤਨ ਪੀਰਾ।
ਪੁਰਿ ਤਜਿ ਚਲੇ, ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਤੀਰਾ।
ਲਾਲੋ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਨਿਜ ਸਾਥਾ।
ਆਏ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਗ ਨਾਥਾ ॥ ੧੫ ॥
ਭੁਰਜੇ ਦਾਨੇ[3] ਕਛੁਕ ਤਿਆਰੀ।
ਲੇ ਸੋ ਲਾਲੋ ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ।
ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਉਪਾਇਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਕਹਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਸਿਰ ਧਰ ਧਰਿ ਕੈ[4] ॥ ੧੬ ॥
ਕਹਿਨ ਲਗਾ 'ਬੀਤਯੋ ਚਿਰ ਕਾਲਾ।
ਰਾਵਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ'।
ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿਕੈ ਸੰਗ ਤਾਂਹੀ।
ਬੈਠਾਰਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਨ ਪਾਹੀ ॥ ੧੭ ॥
ਬਹੁਰੋ ਦੋਊ ਸੰਤ ਸੁ ਪੂਛੇ।
'ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਹਟਿ ਆਏ ਤੁਮ ਛੂਛੇ?'।
ਸੁਨਤਿ ਫਕੀਰਨ ਸਰਬ ਬਤਾਈ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੀ ਚੋਟ ਦਿਖਾਈ ॥ ੧੮ ॥
ਪਾਮਰ[5] ਪੁਰਖ ਰਹੈਂ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਜਹਿਂ ਆਦਰ ਨਾਂਹੀ।

---

[1]ਸ਼ਰਾਬੀ।
[2]ਗਿਰਾ ਦਿੱਤਾ।
[3]ਭੁੱਜੇ ਹੋਏ।
[4]ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰਕੇ।
[5]ਨੀਚ।

ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਰਹੀ ਸੁ ਰੀਤੀ।
ਬੇਮੁਖ ਦਿਯ ਦੁਖ ਕਿਯ ਬਿਪਰੀਤੀ' ॥ ੧੯ ॥
ਸੁਨਤਿ ਅਵੱਗਜਾ ਸੰਤਨ ਕੇਰੀ।
ਰਿਸ ਉਪਜੀ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਘਨੇਰੀ*।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਲਾਲੋ ਸਨਮੁਖ ਬੈਸਾ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਯੋ ਸ਼ਬਦ ਮੁਖ ਐਸਾ ॥ ੨੦ ॥
ਜਿਹਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਪਠਾਨ ਕੁਚਾਲੇ।
ਮਰੈਂ ਪਾਇ ਕੈ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸਾਲੇ।
ਤਿਨ ਕੀ ਸਫਾ ਉਠਾਵਤ ਹੇਤੂ[1]*।
ਬੋਲੇ ਬਚ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ ॥ ੨੧ ॥ {ਭਵਿੱਖਤ ਬਚਨ}

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਞ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ ਕੂੜੁ ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਕਾਜੀਆ ਬਾਮਣਾ ਕੀ ਗਲ ਥਕੀ ਅਗਦੁ ਪੜੈ ਸੈਤਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਮੁਸਲਮਾਨੀਆ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਕਸਟ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿਦਵਾਣੀਆ ਏਹਿ ਭੀ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੂ ਪਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥੧॥+

ਚੌਪਈ: ਇਸ ਕੋ ਕਰਿਹੌਂ ਅਰਥ ਬਖਾਨ।
ਸੁਨੀਏ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਦੇ ਕਰਿ ਕਾਂਨ।
ਲਾਲੋ ਸੋਂ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਇਂ।
'ਐਸੇ ਨਹਿਂ ਮਨ ਮਹਿਂ ਤੂੰ ਲਜਾਇ ॥ ੨੨ ॥

---

*ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਸਫਾ ਉਠਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਤੇ ਅਗਲਾ ਸਬਦ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਸਾਫ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਹੋਣਹਾਰ ਜੋ ਧੁਰੋਂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਕਰਾਰ ਪਾਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਪਾ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ੀਨ ਗੋਈ ਕੀਤੀ (ਭਵਿਖਤ ਵਾਕ ਕਿਹਾ) ਹੈ। ਜੈਸੀ ਬਾਣੀ ਖਸਮ ਕੀ ਆਈ ਹੈ ਵੈਸਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਅੰਕ ੨੩ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, 'ਹੇ ਲਾਲੋ ਮੈਂ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ'। ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਆਕੇ ਬਖਸ਼ੇ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪੇ ਹੋਏ ਤਾਰੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਤਾਰਨਹਾਰ ਸੀ।

[1]ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

+ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਵਯ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭਵਿਖਤ ਵਿਚ ਹੋਣਹਾਰ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਐਉਂ ਖੁਲਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਮਾਜਰਾ ਅੰਕਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਓਹ ਓਸ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋ ਭਵਿੱਖਤ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਵਾਚ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਹਿ ਪਰ ਪਹਿਲੋਂ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਹੈ:-'ਜੈਸਾ ਹੁਕਮ ਸਾਈਂ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮੈਂ ਹੇ ਲਾਲੋ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ। '

ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਤਿ ਰੋਸ[1] ਮਨ ਕੀਨੋ।
ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਆਇਸੁ ਹੀ ਚੀਨੋ।
ਜਯੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਤਿ ਰਜਾਈ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਮੈਂ ਕਹਤਿ ਬਨਾਈ ॥ ੨੩ ॥
ਲੋਕਨ ਇਹਾਂ ਪਾਪ ਜੋ ਕੀਨੰ।
ਸੋ ਕਾਬਲ ਮਹਿਂ ਤਨ ਧਰਿ ਲੀਨੰ।
ਅਘ ਕੌ ਫਲ ਦੁਖ ਦੇਹਿ ਘਨੇਰਾ।
ਬਿਨ ਦੀਨੇ ਨਹਿਂ ਹੋਇ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੁਗ਼ਲ ਰੂਪ ਧਰਿ ਆਵਈ, ਮਾਂਗਹਿ ਬਲ ਸੋਂ ਦਾਨ[2]।
ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਹਿਂ, ਭਈ ਸਰਬ ਕੀ ਹਾਨ ॥ ੨੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੰਤ੍ਰੀ ਫਿਰਹਿਂ ਕੂਰ ਅਬ ਹੋਈ।
ਪੁਨ ਕਾਜ਼ੀ ਦਿਜਬਰ[3] ਹੈਂ ਜੋਈ।
ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਜੋ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਈ।
ਕਰਹਿਂ ਨਿਕਾਹ ਸ਼ਤਾਨੀ ਸੋਈ ॥ ੨੬ ॥
ਅੰਗਨਾ ਸੁੰਦਰ ਦੇਖਿ ਲੁਭਾਈਂ।
ਬਲ ਸੋਂ ਭੋਗਹਿਂ ਲੇਹਿਂ ਮੰਗਾਈ।
ਪਢੇ ਕਤੇਬਾਂ ਮੁੱਸਲਮਾਨੀ।
ਕਹੈਂ ਖੁਦਾਇ ਸਰਬ ਮਹਿਂ ਜਾਨੀ ॥ ੨੭ ॥
ਦੇਤਿ ਗ਼ਰੀਬਨ ਕੌ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਤਿਹਂ ਕੋ ਫਲ ਹੁਇ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰੀ।
ਜਬਹਿ ਮਾਰ ਪਰਿਹੈ ਤਿਨ ਤਾਈਂ।
-ਹੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕਜਾ ਕਰਹਿਂ -ਅਲਾਈ[4] ॥ ੨੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਪੁਨ ਹਿੰਦੁਣੀ, ਗਹਿ ਮੰਗਵਾਵਹਿਂ ਸੋਇ।
ਗਾਇਂ ਖ਼ੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ, ਰਤ ਕਾ ਕੁੰਗੂ ਹੋਇ' ॥ ੨੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਲਾਲੋ ਬੈਠੋ ਹੁਤੋ ਅਗਾਰੀ।
ਸੁਨਿ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਮੁਗ਼ਲੇ ਆਵਹਿਂ ਕਰਹਿਂ ਲਰਾਈ।
ਯਾਂ ਕੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਹੋ ਜਗਰਾਈ!* ॥ ੩੦ ॥

---

[1]ਕ੍ਰੋਧ।
[2]ਭਾਵ ਲੁਟੇਗਾ।
[3]ਕਾਜ਼ੀ (ਤੇ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
[4](ਐਉਂ) ਕਹਿਣਗੇ।

ਕਬ ਲੌਂ ਰਾਜ ਕਰੈਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਪੁਨ ਧਰਨੀ ਤੇ ਸੋ ਕਬ ਜਾਹੀਂ।
ਖਾਨ[1] ਮਹਾਂ ਮਦ ਅੰਧ ਰਹਾਵਹਿਂ[2]।
ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਤਸ ਫਲ ਪਾਵਹਿਂ' ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਲਾਲੋ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ, ਪੁਨ ਭਾਖੇ ਬਚ ਕ੍ਰੂਰ।
ਕਹਿਤਜੋ ਜਿਨ ਕੇ ਖ਼ਾਨਕੀ, ਦਈ ਸਫਾ ਕਰਿ ਦੂਰ ॥ ੩੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕੁ ਗਾਵੈ ਮਾਸ ਪੁਰੀ ਵਿਚਿ ਆਖੁ ਮਸੋਲਾ ॥
ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਰੰਗਿ ਰਵਾਈ ਬੈਠਾ ਵੇਖੈ ਵਖਿ ਇਕੇਲਾ ॥
ਸਚਾ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ ਸਚੜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇਗੁ ਮਸੋਲਾ ॥
ਕਾਇਆ ਕਪੜੁ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ ਹਿਦੁਸਤਾਨੁ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ ॥
ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥
ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥੨॥੩॥੫॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ, ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਇ।
ਦੇਹਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਜੀਅ ਜੋ, ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹ੍ਵੈ ਜਾਇ[3+] ॥ ੩੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਾਸੁ ਪੁਰੀ[4] ਇਹ ਥਲ[*] ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਸਲਾ[5] ਕਰ ਦਿਖਰਾਵਹਿ[6]।
ਜਿਸਨੇ ਸਰਬ ਜਗਤ ਉਪਜਾਯੋ।
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੰਗ ਦਿਖਰਾਯੋ ॥ ੩੪ ॥
ਤਿਸ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੁਇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੇ।
ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਮਹਿਂ ਫਸਿ ਸਭਿ ਸੁਧ ਭੂਲੇ।
ਪਿਖਹਿ ਸੁ ਨਜਾਰੋ ਹੋਇ[7] ਤਮਾਸ਼ੋ।
ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਨਜਾਉਂ ਸਚਾ ਸੋ ॥ ੩੫ ॥

---

[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਖਾਨਨ ਜੀਤਹਿਂ ਫੇਰ ਦੁਹਾਈ।
[1]ਪਠਾਨ।
[2]ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[3]ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਣਗੇ।
[+]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਐਉਂ ਬੀ ਹਨ-ਦੇਹਿਂ ਸਜਾਇ ਇਨ ਕਾਜੀਆਂ ਜੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੁਇ ਜਾਇ' ਵਾ 'ਦੇਹਿ' ਇਨਾਯਤਿ ਕਾਜੀਆਂ ਜੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੁਇ ਜਾਇ'।
[4]ਇਸ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਮਾਸ ਹੀ ਮਾਸ ਹੋਵੇਗਾ।
[*]ਪਾ:-ਕਾਬਲ
[5]ਵਾਕ। ਅ:, ਮਸਅਲਾ = ਪੁੱਛ, ਗੱਲ, ਵਾਕ, ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ]।
[6](ਪੂਰਾ) ਦਿਖਾਵੇਗਾ।
[7](ਪ੍ਰਭੂ) ਨਿਆਰਾ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਮਸਲੇ ਮੂਜਬ ਕਰਿਹੈ ਸੋਈ।
ਕਾਇਆਂ ਕੱਪੜ ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੋਈ।
ਜਸ ਅਘ ਕਿਯ ਤਸ ਹ੍ਵੈ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਸ਼੍ਰੋਨਿਤ[1] ਪਸਰਹਿ ਧਰਨਿ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕੋ ਬੋਲ[2] ਜੋ ਆਨ ਸਮਾਲਹਿ ਸੋਇ।
ਪੰਦਰਹਿ ਸੈ ਪੁਨ ਅਠਤਰੇ ਆਵਨ ਤਿਨ ਕੋ ਹੋਇ ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਸਤਾਨਵੇ ਮਾਂਹੀ।
ਸਫਾ ਦੂਰ ਤਿਨ ਕੀ ਹ੍ਵੈ ਜਾਹੀ।
ਦੋ ਸੈ ਬਹੁਰੋ ਬਰਖ ਉਨੀਸੰ।
ਕਰਹਿੰ ਰਾਜ ਹੋਵਹਿ ਅਵਨੀਸ਼ੰ[3] ॥ ੩੮ ॥
ਨਰ ਅਵਤਾਰ ਹਮਾਰਾ ਹੋਇ।
ਚੇਲਾ ਤਾਂਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜੋਇ।
ਦਸ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਕਰਿਹੋਂ ਜਬ ਹੀ।
ਪੀਛੈ ਹੋਇ ਖਾਲਸਾ ਤਬ ਹੀ ॥ ੩੯ ॥
ਸਨੈ ਸਨੈ ਸੋ ਲੇਵਹਿ ਛੀਨੰ।
ਤਬ ਤੁਰਕਨ ਹੋਵਹਿ ਬਲ ਹੀਨੰ।
ਕਰਹਿੰ ਪਰਸਪਰ[4] ਮੇਲ ਜਿ ਸੋਊ।
ਬਧੈ ਰਾਜ ਦੁਸ਼ਟਨ ਘਰ ਖੋਊ[5] ॥ ੪੦ ॥
ਆਪਸ ਮਹਿੰ ਜੇ ਕਰਹਿੰ ਲਰਾਈ।
ਰਿਸਿ ਬਸਿ ਹੁਇ ਕੈ, ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਈਂ।
ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਸੱਚ ਵਖਾਨਹਿ।
ਪਰਗਟ ਹ੍ਵੈ ਨਰ ਤਬ ਹੀ ਜਾਨਹਿੰ ॥ ੪੧ ॥
ਸਰਬ ਖਾਨ[6] ਅਬ ਹੋਇ ਨਿਦਾਨਾ[7]।
ਚਲਹਿ ਤੁਫੰਗ ਕਟਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ।
ਪੁਰਿ[8] ਲੁਟਿ ਜਾਇ ਤ੍ਰਾਸ ਬਹੁ ਹੋਈ।

---

[1]ਲਹੂ।
[2]ਬੋਲੀ (ਅ) ਰਾਜ।
[3]ਹੋਣਗੇ ਰਾਜੇ (ਮੁਗ਼ਲ)
[4](ਸਿੱਖ) ਆਪਸ ਵਿਚ।
[5]ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਖੋਹਕੇ।
[6]ਸਾਰੇ ਖਾਨਾਂ ਦਾ।
[7]ਅੰਤ।
[8]ਭਾਵ ਏਮਨਾਬਾਦ।

ਨਹੀਂ ਸਬੂਤ ਬਚੈ ਅਬ ਕੋਈ' ॥ ੪੨ ॥
ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ।
ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੋ ਇਕ ਦਿਜ ਮਤਿਵਾਨਾ।
ਲਖਜੋ ਕਿ ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਨ ਕੋਈ।
ਉਚਰਜੋ ਸ਼ਬਦ ਗਜ਼ਬ ਕਾ ਜੋਈ ॥ ੪੩ ॥
ਉਰ ਡਰ ਧਰਿ ਕੈ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ।
ਆਨਜੋ ਬਹੁ ਪਕਵਾਨ ਅਹਾਰਾ।
ਹੋਇ ਦੀਨ ਪਰਿ ਦੀਨ ਅਗਾਰੀ।
ਹਾਥਿ ਜੋਰਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੪ ॥
'ਇਹੁ ਅਹਾਰੁ ਦਿਹੁ ਸੰਤਨ ਖ੍ਵਾਈ।
ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਸਰਬ ਛੁਧਾ ਮਿਟਿ ਜਾਈ।
ਰਾਵਰ ਸਬਦੁ ਜੁ ਭਾਖਜੋ ਕ੍ਰੂਰਾ[1]।
ਲੁਟਨ ਨਗਰ ਖ਼ਾਨਨ ਹਿਤ ਦੂਰਾ[2] ॥ ੪੫ ॥
ਸੋ ਨਿਜ ਬਚਨ ਫੇਰਿ ਕਰਿ ਦੀਜੈ[3]।
ਮਹਾਪੁਰਖ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ।
ਚਲਿ ਆਯੋ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ।
ਅਬ ਹਮਰੀ ਕੀਜੈ ਰਖਵਾਰੀ' ॥ ੪੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਹੁ ਦਿਜ* ਐਸੇ।
ਸੰਤ ਬਚਨ ਹੈਂ ਗਜ ਰਦ[4] ਜੈਸੇ।
ਏਕ ਬਾਰ ਜੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸੇ।
ਪੁਨ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੈ ਨਹਿਂ ਕਰੇ ਪ੍ਰਯਾਸੇ[5] ॥ ੪੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਖਾਨਨ ਸਭਿ ਕੋ ਅੰਤ ਹ੍ਵੈ, ਬਚੈ ਨ ਇਹ ਥਲ ਕੋਇ।
ਬਖਸ਼ਜੋ ਤੂੰ ਅਬ ਜਾਵਈ, ਮਿਲਜੋ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਇ ॥ ੪੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੇ ਦਿਜ! ਲਾਲੋਂ[6] ਮਿਲਿ ਕੈ, ਦੋਊ। {ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਡਣ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ}
ਕਹੈਂ[7] ਜਿ ਬਚਨ ਕਰਹੁ ਅਬ ਸੋਊ।

---

[1]ਕਰੜਾ।
[2]ਖਾਨਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦਾ।
[3]ਮੋੜ ਦਿਓ।
*ਪਾ:-ਬਚ।
[4]ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦ।
[5]ਯਤਨ ਕੀਤਿਆਂ।
[6]ਲਾਲੋ (ਤੇ ਤੂੰ)।
[7]ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਲੇਹੁ ਸੰਗਾਰੇ।
ਅਪਨੀ ਸਭਿਹੀ ਵਸਤੁ ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥
ਚਤਰ ਕੋਸ ਪਰ ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਈ।
ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਤੜਾਗ[1] ਪਿਖਹੁ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਬੈਠੇ ਰਹਿਯੋ ਸਹਿਤ ਕੁਟੰਬਾ।
ਪੁਰਿ ਕੋ ਛੋਰਹੁ ਬਿਨਾ ਬਿਲੰਬਾ[2] ॥ ੫੦ ॥
[+]ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਮੁਗ਼ਲਨ ਕੀ ਸੈਨਾ।
ਆਇ ਇਹਾਂ ਲੂਟਹਿ ਸਭਿ ਐਨਾ।
ਸਭਿ ਪਠਾਨ ਕੋ ਪਠਿ ਜਮ ਦ੍ਵਾਰੇ।
ਤਿਯਨ ਬਾਂਧ ਕਰਿ ਲੇਹਿਂ ਸੰਗਾਰੇ' ॥ ੫੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੋ ਦਿਜ ਦੁਊ, ਸੱਤਜ ਲਖੇ ਸਭਿ ਬੈਨ।
ਦ੍ਰਿੜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹਿਰਦੇ ਕਰੀ, ਗਏ ਤੁਰਤ ਨਿਜ ਐਨ ॥ ੫੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਪਨੀ ਸਭਿ ਸੰਭਾਰ[3] ਸੰਭਾਰੀ।
ਲੀਨ ਸੰਗ ਭ੍ਰਾਤਾ ਸੁਤ ਨਾਰੀ।
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਬਹੋਰੀ।
ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਸੀ ਠੌਰ ਕੋ ਟੋਰੀ[4] ॥ ੫੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਹੁ ਅਗਾਰੀ।
ਜਸ ਬੀਤੀ ਤਸ ਕਰੌਂ ਉਚਾਰੀ।
ਹੁਤੋ ਪਚਾਸ ਕੋਸ ਪਰ ਡੇਰਾ।
ਦਲ ਬਾਬਰ ਕੇ ਸੰਗ ਘਨੇਰਾ ॥ ੫੪ ॥
ਤੁਰਕੀ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਗਮਨੈਂ ਤਤਕਾਲਾ।

---

[1]ਸੁੱਕਾ ਤਾਲਾਬ।
[2]ਬਿਨਾ ਡੇਰੀ ਦੇ।
[+]ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸਮਝ ਸਾਫ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੇਸ਼ੀਨ ਗੋਈ (ਭਵਿਖਤ ਵਾਕ) ਹੈ, 'ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੋਸੀ' 'ਸੰਭਾਲਸੀ' 'ਉਠਸੀ' ਸਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦੱਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਫੇਰ ਕਾਬਲੋਂ ਟੁਰੇਗਾ, ਇਹ ਪਤਾ ਪਹਿਲੋਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਰ ਦੇ ਕਾਬਲੋਂ ਟੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਏਹ ਵਾਕ ਹਨ। ਤੇ ਕਾਬਲੋਂ ਟੁਰਕੇ ਕੋਈ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜ ਸਕਦਾ। ਤਾਂਤੇ ਏਹ ਵਾਕ ਪਹਿਲੋਂ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਬਰ ਦੂਏ ਦਿਨ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੁਛ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਏਮਨਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚਾ ਹੈ, ਏਮਨਾਬਾਦ ਦਾ ਤਦੋਂ ਨਾਉਂ ਸੈਦ ਪੁਰ ਸੰਡਜਾਲੀ ਯਾ ਸਰਜਾਲੀ ਸੀ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖਜਤ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੧੫੬੯ ਸੰ: ਬਿ: ਨੂੰ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਏਮਨਾਬਾਦ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ੧੫੭੮ ਸੰ: ਬਿ: ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
[3]ਸਮੱਗ੍ਰੀ।
[4]ਭਾਲਕੇ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਬਾਬਰ ਕੋ ਮਨ ਫੇਰਾ।
-ਏਮਨਵਾਦ ਨਗਰ ਲਿਉਂ ਘੇਰਾ ॥ ੫੫ ॥
ਅਕਸਮਾਤ੍ਰ[1] ਅਬ ਪਰਿਹੋਂ ਜਾਈ।
ਤੂਰਨ ਤਿਨ ਕੋ ਦਿਉਂ ਬਿਚਲਾਈ[2]।
ਮਾਨੀ ਆਨ ਨ ਮਾਨਹਿਂ ਮੋਰੀ[3]।
ਅਸ ਪਠਾਨ ਹਨਿਹੋਂ ਕਰਿ ਜੋਰੀ[*]- ॥ ੫੬ ॥
ਸਰਬ ਸੈਨ ਕੋ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ।
ਅਸੁ ਪਰ ਪਾਇ ਪਾਖਰੈਂ[4] ਲੀਨੀ।
ਜੋਧਾ ਸਨਧਬੱਧ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿਹੀ।
ਲੀਨਿ ਤੁਫੰਗੈਂ ਕਸਿ ਕਸਿ ਤਬ ਹੀ ॥ ੫੭ ॥
ਘੋਰਨ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਅਸਵਾਰਾ।
ਕਰੀ ਦੌਰ ਨਹਿਂ ਲਗੀ ਅਵਾਰਾ।
ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਆਪਗਾ[5] ਜੇਤੀ।
ਪ੍ਰਭੁ ਰੁਖ ਪਿਖੇ ਸ਼ੁਸ਼ਕ ਗਈ ਕੇਤੀ ॥ ੫੮ ॥
ਬਡੇ ਬੇਗ ਸੋਂ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਏ।
ਤੂਰਨ ਪਹੁੰਚਿ ਸਰਬ ਬਿਸਮਾਏ।
ਜੋ ਮਾਰਗ ਥੋ ਦੂਰ ਘਨੇਰੀ।
ਕਰਯੋ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਬੇਰੀ ॥ ੫੯ ॥
ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਆਈ।
ਸਰਬ ਨਗਰ ਕੌ ਭੌਰੀ ਪਾਈ[6]।
ਦਿਵਸ ਚੜ੍ਹੇ ਮੰਡਯੋ ਰਣ ਭਾਰੀ। {ਬਾਬਰ ਦਾ ਹੱਲਾ}
ਛੁਟਤਿ ਤੁਫੰਗ[7] ਮਨਹੁ ਪਿਚਕਾਰੀ ॥ ੬੦ ॥

---

[1]ਅਚਾਨਕ।
[2]ਚਲ ਬਿਚਲ।
[3]ਹੰਕਾਰੀ ਮੇਰੀ ਈਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।
[*]ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਸੈਦ ਪੁਰ ਦੇ ਖਾਨ ਨੇ ਰਸਤ ਪਾਣੀ ਦੇਣੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖਾਨ ਨੂੰ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਤੁਪਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਜੰਤਰਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਆਂਗੇ, ਮੁਗਲ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

ਕੋਈ ਮੁਗਲੁ ਨ ਹੋਆ ਅੰਧਾ ਕਿਨੈ ਨ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥

[4]ਕਾਠੀਆਂ।
[5]ਨਦੀਆਂ।
[6]ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ।
[7]ਬੰਦੂਕਾਂ।

ਸਾਂਗ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿਂ ਮੂਠ ਗੁਲਾਲਾ[1]।
ਢਾਲੈਂ ਬਨੀ ਮਨਹੁਂ ਡਫ[2] ਮਾਲਾ[3]।
ਭਕ ਭਕ ਘਾਉ[4] ਸ਼ਬਦ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।
ਨਿਕਸੀ ਮੀਝ ਅੰਬੀਰੰ ਗੇਰਾ[5] ॥ ੬੧ ॥
ਸ਼੍ਰੋਣਕ ਬਸਤ੍ਰ ਰੰਗ ਭਏ ਲਾਲਾ।
ਮਾਨਹੁ ਰੰਗ ਪਤੰਗੀ[6] ਡਾਲਾ।
ਕਰ ਮਹਿਂ ਚਮਕ ਰਹੀ ਕਰਵਾਰੈਂ[7]।
ਛਟੀ ਮਨਹੁ ਫੂਲਨ[8] ਕੀ ਧਾਰੈਂ ॥ ੬੨ ॥
'ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ', ਮੁਖ ਗਾਵਹਿਂ ਗੀਤਾ।
ਖੇਲਤਿ ਫਾਗ[9] ਮਨਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਭਏ ਨਿਸੰਗ ਬੀਰ ਇਕ ਬੇਰਾ।
ਬਜਯੋ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ[10] ਘਨੇਰਾ ॥ ੬੩ ॥
ਵਹਿਰ ਦੁਰਗ ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਪਠਾਨਾ।
ਕੂਦ ਕੁਲਾਂਚਨ[11+] ਹਨਹਿਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ।
ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਪਏ ਅਰਰਾਈ[12]।
ਤੀਰ ਤੁਫੰਗੈਂ ਬਹੁਤ ਚਲਾਈ ॥ ੬੪ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚ ਤੇ ਫੇਟੀ ਪਰਿਹੀ[13]।
ਕੋਇ ਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਾਜ ਕਛੁ ਕਰਿਹੀ।
ਰਹੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਅਟਕ ਅਗਾਰੀ।
ਰਿਸ ਕਰਿ ਬਾਬਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬੫ ॥

---

[1]ਬਰਛੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ (ਮਾਨੋਂ) ਗੁਲਾਲ ਦੀ ਮੁੱਠ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ।
[2]ਕੁਨਾਲੀ ਵਾਂਙੂ ਮੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਜ ਜੋ ਪੇਟ ਤੇ ਰਖਕੇ ਦੋ ਪਤਲੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।
[3]ਪੰਗਤੀ।
[4]ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੇ ਫਟਣ ਤੇ ਲਹੂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚਲਣ ਨਾਲ ਭਕ ਭਕ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
[5](ਮਾਨੋਂ) ਅੰਬੀਰ ਸੁਟਿਆ ਹੈ।
[6]ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ (ਅ) ਲਾਲ ਚੰਦਨ। ਸੰਸ:, ਪਤੰ੍ਗ = ਲਾਲ ਚੰਦਨ]।
[7]ਤਲਵਾਰਾਂ।
[8]ਫੁਲ ਛਟੀ।
[9]ਹੋਲੀ।
[10]ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ।
[11]ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਕੁਦ ਕੁਦ ਕੇ।
[+]ਪਾ:-ਕੁਚਾਲਨ = ਖੋਟੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਯਾ ਖੋਟਿਆਂ ਨੇ।
[12]ਲਲਕਾਰ ਕੇ।
[13]ਫਿੱਕੀ ਪੈ ਗਈ (ਭਾਵ ਕੁਛ ਮਾਰ ਨ ਕੀਤੀ), (ਅ) ਫੇਟੀ ਪੈਣੀ = ਕੰਮ ਵਿਗੜਨਾ। ਮਰ ਵਗ ਗਈ

'ਅਹੋ ਮੁਗਲ! ਲੇ ਧਨ ਮਮ ਪਾਸੂ।
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਬਿਲਸਤਿ ਬਹੁਰ ਬਿਲਾਸੂ।
ਜਬਹਿ ਆਵਨੋ ਕਾਜ ਹਮਾਰੈ[1]।
ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਅਬ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੇ! ॥ ੬੬ ॥
ਕਬ ਕੇ ਅਟਕੇ ਖਾਨ ਅਗਾਰੀ।
ਕਰੋ ਫਤੇ, ਕਸੋਂ ਨ ਇਨ ਕੋ ਮਾਰੀ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਭੈਰੋਂ[2*] ਢੋਲ ਬਜਾਏ।
ਬਹੁਤ ਦਮਾਮੇ[3] ਡੰਕ ਲਗਾਏ ॥ ੬੭ ॥
ਹੇਲਾ ਕਰਜੋ ਪਰੇ ਇਕ ਬੇਰਾ।
ਮਚਜੋ ਤਬੈ ਘਮਸਾਨ ਘਨੇਰਾ।
ਠਹਾਠਹੀ ਚਲਿ ਰਹੀ ਤੁਫੰਗਾਂ।
ਕਿਤਿਕ ਪਰੋਏ ਬਰਛਨ ਸੰਗਾ ॥ ੬੮ ॥
ਖਚਾ ਖਚੀ ਕੀਨੀ ਤਲਵਾਰਨ।
ਧੜ ਤੇ ਸਿਰ ਕਿਯ ਜੁਦੇ ਉਤਾਰਨ।
ਮੋਢਨ ਤੇ ਬਾਹੈਂ ਕਟਿ ਡਾਰੀ।
ਲੋਥੈਂ ਬਿਥਰੀ ਧਰਾ ਮਝਾਰੀ ॥ ੬੯ ॥
ਮੁਗ਼ਲ ਗਏ ਕੈਸੇ ਇਕ ਬੇਰਾ।
ਜਾਇ ਬਾਸ ਜਸ ਦੇਖਿ ਬਟੇਰਾ।
ਠਾਂਢੇ ਕਟੇ ਥਾਉਂ ਨਹਿਂ ਛੋਰੀ[4]।
ਕਾਇਰ ਭਗੇ ਲਾਜ ਕੁਲ ਤੋਰੀ ॥ ੭੦ ॥
ਮੁਗ਼ਲਨ ਦਨ ਜਨੁ ਘਟਾ ਘਮੰਡੀ[5]।
ਤਰਵਾਰੈਂ ਸਮ ਬਿੱਜੁ ਪ੍ਰਚੰਡੀ[6]।
ਬਜਹਿਂ ਦਮਾਮੇ ਜਸ ਘਨਘੋਰੀ।
ਗੁਲਕਾਂ ਬਰਖ ਰਹੀ ਬਹੁ ਓਰੀ[7] ॥ ੭੧ ॥
ਕ੍ਰੱਖਿ ਪਾਕ ਸਮ[1] ਖਾਨ ਅਗਾਰੀ।

---

[1]ਜਦ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ।
[2]ਭਿਆਨਕ।
[*]ਪਾ:-ਭੇਰੇ।
[3]ਧੌਂਸਿਆਂ ਤੇ।
[4]ਖੜੇ ਹੋਏ (ਸੂਰਮੇ) ਕੱਟੇ ਗਏ ਪਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ।
[5]ਘਟਾ ਉਮਡਕੇ ਆਈ ਹੈ।
[6]ਬਿਜਲੀ ਵਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ।
[7]ਸਾਰੀ ਪਾਸੀਂ।

ਨਾਸ਼ ਕੀਨਿ ਸਗਰੀ ਇਕ ਬਾਰੀ।
ਤਛਾ ਮੁੱਛ[2] ਤਰਵਾਰਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਲੂਟਨ ਲਗੇ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਬਰਿ ਕੈ ॥ ੭੨ ॥
ਦਰਬ, ਤੁਰੰਗ ਲਿਯੇ ਸਭਿ ਜਾਈ।
ਖਾਨਨ ਸਦਨ ਬਰੇ ਪੁਨ ਧਾਈ।
ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਨਾ ਤਬ ਗਹਿ ਲੀਨੀ।
ਭੂਖਨ ਪਟ ਯੁਤ ਬੈਸ ਨਵੀਨੀ ॥ ੭੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਰਬ ਪਠਾਨਨ ਮਾਰਿ ਕੈ, ਲੂਟਯੋ ਨਗਰ ਬਨਾਇ।
ਬਹੁਤ ਕੈਦ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਲਿਯੇ, 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਬਿਲਲਾਇ ॥ ੭੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੈ ਜੋ ਸਬਦ ਉਚਾਰਾ।
ਬਹੁ ਖਾਨਨ ਪਰ ਕੀਨੀ ਮਾਰਾ।
ਤਿਨ ਕੇ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਜਿ ਸਭਿ ਹੀ।
ਗਏ ਦਬਕ ਨਹਿਂ ਉਕਸੇ ਤਬ ਹੀ ॥ ੭੫ ॥
ਐਸੋ ਕੋਨ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਭਾਰੀ।
ਜੋ ਗੁਰ ਬਚ ਕੇ ਟਿਕਹਿ ਅਗਾਰੀ।
ਜੇ ਮਿਲਿ ਕੋਟਕਿ ਹੋਹਿਂ ਟਿਨਾਨੇ।
ਕਿਉਂ ਸੂਰਜ ਕੀ ਪਾਇਂ ਸਮਾਨੇ[3] ॥ ੭੬ ॥
ਫਤੇ ਪਾਇ ਪੁਰਿ ਲੂਟਿ ਘਨੇਰਾ।
ਜਾਇ ਕੋਸ ਦ੍ਵੈ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ।
ਹਰਖਯੋ ਬਾਬਤ ਜੀਤ ਲਰਾਈ।
ਪੁਨ ਫੇਰੀ ਸਭਿ ਥਾਨ ਦੁਹਾਈ ॥ ੭੭ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਬਾਬਰ ਕੋ ਜੁੱਧ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਤਾਈਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨੭ ॥

---

[1]ਪੱਕੀ ਖੇਤੀ ਵਤ।
[2]ਕਟਾ ਵਢ।
[3]ਬਰਾਬਰੀ।

੨੮. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੈਦੀ ਛੁਡਾਏ ਬਾਬਰ ਤੋਂ]

ਦੋਹਰਾ: ਦ੍ਰਿੜ ਹਿਰਦੇ ਅੱਗਜਾਨ ਜੋ, ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜਗਤ ਬਨਾਉ।
ਗਜਾਨ ਭਏ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਹ੍ਵੈ; ਚਹਿਤਿ ਜਿ, ਸਤਿਗੁਰ ਧਜਾਉ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ: ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ ਅੱਗਜਾਨ (ਦੇ ਕਾਰਨ) ਜੋ ਜਗਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਨਾਵਟ (ਬਣੀ ਦਿਸ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ) ਗਜਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਹੇ ਮਨ) ਜੇ (ਤੂੰ ਇਸ ਗਜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕਰ।

ਭਾਵ: ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਧਿਆਉਣ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੇ।
ਸੈਨ ਦੇਖਿ ਸੇ ਸੰਤ ਸਿਧਾਰੇ[1]।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਸਿ ਰਹੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਇਕ ਮੈਂ ਸੰਗ ਦੁਤਿਯ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ੨ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਏਕ ਮੁਗਲ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਹਮਹਿਂ ਦੇਖਿ ਨਿਜ ਦਾਸ ਬੁਲਾਯੋ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ ਬਚ ਐਸੇ।
'ਇਹ ਮਾਨਵ ਤੀਨੋਂ ਜੇ ਬੈਸੇ ॥ ੩ ॥
ਸਿਰ ਬੋਝੇ ਧਰਿ[2] ਕਰਹੁ ਨ ਦੇਰੇ।
ਗਹਿ ਲੇ ਚਲਿਯੇ ਇਨ ਕੋ ਡੇਰੇ'। {ਬਾਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਸਮੇਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ}
ਤਿਨ ਉਠਾਇ[3] ਕਰਿ ਲੀਨ ਅਗਾਰੀ।
ਧਰੇ ਸੀਸ ਪਰ ਭਾਰ ਜਿ ਭਾਰੀ ॥ ੪ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਅਸੁ[4] ਪਕਰਾਵਾ।
ਮੈਂ ਇਕ ਬੋਝਾ ਸੀਸ ਉਠਾਵਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸਿਰ ਧਰਨੇ ਲਾਗੇ।
ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿਂ ਨ ਮੂੜ ਕੁਭਾਗੇ ॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਏਕ ਹਾਥ ਊਚੀ ਰਹੀ, ਊਪਰ ਸੀਸ ਟਿਕੀ ਨ।
ਚਲੇ ਸੰਗ ਸਹਿਜੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਜਹਿਂ ਡੇਰਾ ਤਿਹ ਕੀਨ ॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਜਬ ਹੀ ਗਮਨੇ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ।
ਹਮ ਦੋਨੋਂ ਚਲਿ ਜਾਹਿਂ ਪਿਛਾਰੀ।

---

[1]ਓਹ ਸੰਤ (ਤਾਂ) ਚਲੇ ਗਏ।

[2]ਰਖੋ।

[3]ਉਠਾਕੇ (ਸਾਨੂੰ)।

[4]ਘੋੜਾ।

ਬੋਲੇ ਬਚਨ 'ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!।
ਅਬਹਿ ਰਬਾਬ ਬਜਾਉ ਸੁਹਾਨਾ[੧]' ॥ ੭ ॥
[੨]'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤਾਰ ਬਜਾਵਉਂ।
ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਪਕਰੇ ਅਸੁ ਲਜਾਵਉਂ।
ਅਤਿ ਚੰਚਲ ਕੂਦਤਿ ਸੋ ਆਵਤਿ।
ਮਹਾਂਬਲੀ ਕਰਿ ਜੋਰ ਥਮ੍ਹਾਵਤਿ[੩] ॥ ੮ ॥
ਜੇ ਛੁਟਿ ਜਾਇ ਧਾਇ ਕਿਤ ਜਾਈ[੪]।
ਮੁਗ਼ਲ ਮਾਰਿ ਹੈ ਮੇਰੇ ਤਾਈਂ'।
[੫]'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ।
ਛੋਡਹੁ ਬਾਜ[੬] ਸੁ ਆਇ ਪਿਛਾਰੀ' ॥ ੯ ॥
ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਕੋ ਛੋਰਜੋ ਬਾਜਾ[੬]।
ਲਗਜੋ ਬਜਾਵਨ ਆਨੋ ਬਾਜਾ[੭]।
ਤਿੰਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਊਚ ਉਚਾਰੀ।
ਕੀਨੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁ ਰਾਗ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੦ ॥ {ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ}

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਡਰਾਇਆ ॥
ਆਪੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ ॥
ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥੧॥
ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ ॥
ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ ॥
ਰਤਨ ਵਿਗਾੜਿ ਵਿਗੋਏ ਕੁਤੰੀ ਮੁਇਆ ਸਾਰ ਨ ਕਾਈ ॥
ਆਪੇ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ ਆਪੇ ਵੇਖੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥੨॥
ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਧਰਾਏ ਵਡਾ ਸਾਦ ਕਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥
ਖਸਮੈ ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੈ ਦਾਣੇ ॥
ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵੈ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥੩॥੫॥੩੯॥*

---

[1]ਸੁਹਣਾਂ।
[2]ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ।
[3]ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ।
[4]ਕਿਤੇ ਦੌੜ ਜਾਵੇਗਾ।
[5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[6]ਘੋੜਾ।
[7]ਰਬਾਬ।

ਚੌਪਈ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਗਾਵਤਿ ਮਾਰਗ ਜਾਂਹੀ।
ਸਦਾ ਏਕ ਰਸ ਆਨੰਦ ਮਾਂਹੀ।
ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਹੁ ਬਿਸਮਾਏ।
'ਇਹੁ ਅਚਰਜ ਕਛੁ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਜਾਏ ॥ ੧੧ ॥
ਸਿਰ ਤੇ ਕਰ[1] ਊਚੋ ਹੈ ਭਾਰਾ[2]।
ਬਹੁਰੋ ਚਲਿਓ ਜਾਹਿ ਸੰਗਾਰਾ।
ਦੂਸਰ ਕੇ ਹੈ ਤੁਰੰਗ ਪਿਛਾਰੀ।
ਚਲ੍ਯੋ ਜਾਤ ਬਿਨ ਗਹੇ ਮੁਹਾਰੀ[3]' ॥ ੧੨ ॥
ਕੇਤਿਕ ਕਹੈਂ 'ਸੰਤ ਇਹੁ ਕੋਈ।
ਕਿਧੋਂ ਖੁਦਾਇ ਆਪ ਹੀ ਹੋਈ।
ਅਤਿ ਸਮਰਥ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ।
ਐਸੋ ਕਬ ਨਹਿਂ ਪਿਖਾ ਅਗਾਰੀ' ॥ ੧੩ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੀ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਬ ਡੇਰੇ।
ਆਵਤਿ ਮੁਗ਼ਲ ਤਿਸੀ[4] ਨੈ ਹੇਰੇ ॥ ੧੪ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਚਰਜ ਲਖ੍ਯੋ ਤਮਾਸ਼ਾ।
ਗਯੋ ਦੌਰਿ ਬਾਬਰ ਕੇ ਪਾਸਾ।
ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਇਕ ਦੂਵੇਸ਼ ਹੈ ਬੰਦ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਚਰਜ ਸਭਿ ਅਵਲੋਕਿਓ, ਅਤਿ ਅਜ਼ਮਤਿ ਮਹਿਂ ਪੂਰ।
ਬੋਝ ਦਿਯੋ ਸਿਰ ਤਾਂਹਿ ਕੇ, ਰਹ੍ਯੋ ਏਕ ਕਰ ਦੂਰ[5] ॥ ੧੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਏਕ ਡੂਮ ਹੈ ਜਾਂ ਕੇ ਸੰਗਾ।
ਤਿਹਂ ਪੀਛੈ ਚਲਿ ਜਾਹਿ ਤੁਰੰਗਾ।
ਕਰਤਿ ਬੰਦਗੀ ਤਹਾਂ ਖ਼ੁਦਾਇ।

---

[*]ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਬਾਬਰ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਉਲਾਂਭਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੜੇ, ਫੌਜ ਬੇਹਥਿਆਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਿਉਂ ਕਰੇ। ਅੱਜ ਕਲ ਕੌਮਾਂਤ੍ਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੇਹਥਿਆਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਸੋਂ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਫੌਜੀਆਂ ਹਥੋਂ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ।

[1]ਹੱਥ (ਭਰ)।

[2]ਬੋਝਾ।

[3]ਵਾਂਗ।

[4]ਆਂਵਦਿਆਂ, ਤਿਸ ਮੁਗਲ ਨੇ (ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਕੜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ)।

[5]ਇਕ ਹਥ ਦੂਰ ਭਾਵ ਉੱਚਾ।

ਆਪ ਬਿਲੋਕਹੁ ਚਲਿ ਤਹਿਂ ਥਾਇਂ' ॥ ੧੭ ॥
ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਬਾਬਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਤਿ।
'ਪੂਰਬ ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨਤਿ।
ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਾਰਤਿ ਧਾਈ।
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਅਸ ਦਰਵੇਸ਼ ਰਹਾਈ' ॥ ੧੮ ॥
ਆਵਨ ਕੋ ਤਯਾਰ ਭਾ ਸੋਈ।
ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਸੁਨੀਏ ਜਸੋਂ ਹੋਈ।
ਦਲ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤ ਬੰਦ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਬਿਰਲਾਪਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥
ਸਰਬ ਜਾਤਿ[1] ਦਿਜਣੀ ਹਿੰਦੁਵਾਣੀ।
ਅਹੈਂ ਤੁਰਕਣੀ ਆਦਿ ਪਠਾਣੀ।
ਸਭਿ ਕੇ ਚਾਕੀ[2] ਧਰੀ ਅਗਾਰੀ।
'ਦਾਨਾ ਦਰਿਯੇ[3] ਬਿਨਾ ਅਵਾਰੀ' ॥ ੨੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਬ ਡੇਰੇ ਆਏ।
ਸਿਰ ਪੁਰ ਤੇ ਬੋਝੇ ਉਤਰਾਏ।
ਬੈਠਾਰੇ ਨਿਜ ਬੰਦ ਮਝਾਰੀ।
ਦ੍ਵੈ ਚਾਕੀ ਤਬ ਆਨੀ ਭਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥
ਆਗੇ ਮੇਰੇ ਅਰ ਮਰਦਾਨੇ। {ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਚੱਕੀ ਪੀਸਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਧਰੀ ਏਕ ਦੀਨੇ ਬਹੁ ਦਾਨੇ।
ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ ਧਰਿ ਕੈ।
ਕਹਯੋ 'ਦਰਹੁ ਦਾਨਾ ਦ੍ਰੁਤ ਕਰਿਕੈ ॥ ੨੨ ॥
ਹਮ ਮਿਲਿ ਦਰਨ ਲਗੇ ਦ੍ਰੁਤ ਦਾਨਾ।
ਜਿਉਂ ਨਰ ਨਾਰਿ ਕਰਤਿ ਤਿਹਂ ਥਾਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਾਕੀ ਹਾਥ ਨ ਲਾਵਹਿਂ।
ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਦਾਨਾ ਮਧ ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੨੩ ॥
ਸ਼ੀਘਰ ਫਿਰੈ ਆਪ ਹੀ ਸੋਈ।
ਬਿਸਮ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਭਿ ਕੋਈ।
ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਬਾਬਰ ਚਲਿ ਆਯੋ। {ਬਾਬਰ}

---

[1]ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ।
[2]ਚੱਕੀ।
[3]ਦਾਣਾ ਦਲੋ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ ॥ ੨੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਲੋਕਿ ਕੈ, ਬੋਲੇ ਸ਼ਬਦ ਉਠਾਇ।
ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਕੀ ਜਸ ਦਸ਼ਾ, ਤਸ ਤਬਿ ਦੀਨਿ ਸੁਨਾਇ ॥ ੨੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੩

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਿਨ ਸਿਰਿ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਂਗੀ ਪਾਇ ਸੰਧੂਰੁ ॥
ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨ੍ਹਿ ਗਲ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ਧੂੜਿ ॥
ਮਹਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ ਹੁਣਿ ਬਹਣਿ ਨ ਮਿਲਨ੍ਹਿ ਹਦੂਰਿ ॥੧॥
ਆਦੇਸੁ ਬਾਬਾ ਆਦੇਸੁ ॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਵੇਸ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜਦਹੁ ਸੀਆ ਵੀਆਹੀਆ ਲਾੜੇ ਸੋਹਨਿ ਪਾਸਿ ॥
ਹੀਡੋਲੀ ਚੜਿ ਆਈਆ ਦੰਦ ਖੰਡ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ॥
ਉਪਰਹੁ ਪਾਣੀ ਵਾਰੀਐ ਝਲੇ ਝਿਮਕਨਿ ਪਾਸਿ ॥੨॥
ਇਕੁ ਲਖੁ ਲਹਨ੍ਹਿ ਬਹਿਠੀਆ ਲਖੁ ਲਹਨ੍ਹਿ ਖੜੀਆ ॥
ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ਖਾਂਦੀਆ ਮਾਣਨ੍ਹਿ ਸੇਜੜੀਆ ॥
ਤਿਨ੍ਹ ਗਲਿ ਸਿਲਕਾ ਪਾਈਆ ਤੁਟਨ੍ਹਿ ਮੋਤਸਰੀਆ ॥੩॥
ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਦੁਇ ਵੈਰੀ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹੀ ਰਖੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥
ਦੂਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲੈ ਚਲੇ ਪਤਿ ਗਵਾਇ ॥
ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਜੇ ਭਾਵੈ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥੪॥
ਅਗੋ ਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
ਸਾਹਾਂ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈਆ ਰੰਗਿ ਤਮਾਸੈ ਚਾਇ ॥
ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਫਿਰਿ ਗਈ ਕੁਇਰੁ ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ॥੫॥
ਇਕਨਾ ਵਖਤ ਖੁਆਈਅਹਿ ਇਕਨ੍ਹਾ ਪੂਜਾ ਜਾਇ ॥
ਚਉਕੇ ਵਿਣੁ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ ਕਿਉ ਟਿਕੇ ਕਢਹਿ ਨਾਇ ॥
ਰਾਮੁ ਨ ਕਬਹੂ ਚੇਤਿਓ ਹੁਣਿ ਕਹਣਿ ਨ ਮਿਲੈ ਖੁਦਾਇ ॥੬॥
ਇਕਿ ਘਰਿ ਆਵਹਿ ਆਪਣੈ ਇਕਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪੁਛਹਿ ਸੁਖ ॥
ਇਕਨ੍ਹਾ ਏਹੋ ਲਿਖਿਆ ਬਹਿ ਬਹਿ ਰੋਵਹਿ ਦੁਖ ॥
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਮਾਨੁਖ ॥੭॥੧੧॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਬਰ ਖਰਾ ਅਗਾਰੀ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਅਰਥ ਸਮੇਤ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮੋਹੀ।
ਰਾਵਰ ਕਹਿਨ ਕਾਹਿ ਪਰ ਹੋਹੀ' ॥ ੨੬ ॥

[1]'ਸੁਨਿ ਬਾਬਾਰ! ਇਹੁ ਹਤੇ[2] ਪਠਾਨਾਂ।
ਲੂਟਯੋ ਸਗਰੋ ਨਗਰ ਮਹਾਨਾ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਨਾਰੀ ਗਹਿ ਲੀਨੀ।
ਦਲ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਕੈਦ ਕਰਿ ਦੀਨੀ ॥ ੨੭ ॥
ਕਸ਼ਟ ਸਮਾਂ ਅਬ ਤਿਨ ਪਰ ਆਯੋ।
ਦੇਖਿ ਦਸ਼ਾ ਅਸ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਯੋ।
ਜਿਨ ਕੈ ਸਿਰ ਪਰ ਪਾਟੀ ਸੋਹੈਂ[3]।
ਮਾਂਗ[4] ਸੰਧੂਰ ਪਾਇ ਮਨ ਮੋਹੈਂ ॥ ੨੮ ॥
ਸੋਹਤਿ ਸਿਰ ਹਿਤ ਭੂਖਨ ਰੂਰਨ[5]!
ਸੰਗ ਕਤਰਨੀ ਕਤਰਹਿਂ[6] ਤੂਰਨ।
ਪਾਇ ਬਦਨ ਮਹਿਂ ਭਸਮ ਬਹੋਰੀ।
ਕਹੈਂ -ਬਤਾਵਹੁ ਮਾਯਾ ਔਰੀ- ॥ ੨੯ ॥
ਜਿਹ ਮੁਖ ਨਾਨਾ ਬਿੰਜਨ[7] ਖਾਯੋ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਨ ਨਾਮ ਅਲਾਯੋ।
ਤਿਹ ਮੁਖ ਵਿਸ਼ਟਾ ਬਾਂਧਹਿ ਸੋਊ[8]।
ਕਹੈਂ -ਦੇਹੁ ਧਨ ਗਾਂਡਯੋ ਜੋਊ- ॥ ੩੦ ॥
ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰੈਨਾ।
ਰਹਿਤਿ ਸਦਾ ਸੰਤ ਪਿਖਹਿਂ ਨ ਨੈਨਾ।
ਬੈਸਨ ਮਿਲੈ ਨ ਸੋ ਅਬ ਪਾਸੀ[9]।
ਐਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਦੁਖ ਰਾਸੀ ॥ ੩੧ ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਕਰਨੇਹਾਰਾ।
ਤਿਸ ਕੋ ਬੰਦਨ ਬਾਰੰਬਾਰਾ।
ਸਭਿ ਕੀ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ।
ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਸੀ ॥ ੩੨ ॥

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[2]ਮਾਰੇ ਹਨ (ਤੈਨੇ)।
[3]ਪੱਟੀਆਂ ਸੋਭਦੀਆਂ ਸਨ।
[4]ਚੀਰਨੀ।
[5]ਸੁੰਦਰ ਗਹਣਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ।
[6]ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕਤਰਦੇ ਹਨ (ਮੇਢੀਆਂ)।
[7]ਭੋਜਨ।
[8]ਸੋ (ਮੁਗਲ)।
[9]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਹੁਣ (ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਭੀ ਬੈਠਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਹਿ ਚੋਜ ਘਨੇਰੇ।
ਜਿਉਂ ਚਾਹਤਿ ਤਿਉਂ ਕਰਿ[੧] ਬਿਨ ਦੇਰੇ।
ਜਬ ਇਨ ਅੰਗਨਾ ਭਏ ਬਿਆਹ।
ਸੋਹਿਤਿ ਭਰਤਾ ਬੈਠੇ ਪਾਹ ॥ ੩੩ ॥
ਹਿੰਡੋਲਨ[੨] ਪਰ ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਆਈ।
ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਦਨ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ਮਿਠਾਈ।
ਵਾਰੈ ਵਾਰ ਵਾਰਿ[੩] ਵਰ ਵਾਰੀ[੪]।
ਪੀਵਹਿਂ, ਹੋਤਿ ਹਰਖ ਉਰ ਭਾਰੀ ॥ ੩੪ ॥
ਦਾਸੀ ਬਿਜਨਾ[੫] ਫੇਰਹਿਂ ਤਾਂਹੀ।
ਦਰਪਨ[੬] ਬੀਚ ਲਗੇ ਹੈਂ ਜਾਂਹੀ[੭]।
ਝਮਕਤਿ ਤੇ ਦੁਤਿ ਹੋਤਿ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਬਹੁਤ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਮਿਲਿ ਤਿਹਂ ਕਾਲਾ ॥ ੩੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਖਾਵਤਿ ਖਾਰਕ[੮] ਗਰੀ ਪੁਨ, ਲੇ ਕਰਿ ਭਰਤੇ ਪਾਸਿ।
ਸੇਜਾ ਮਾਣਹਿਂ ਭਾਵਤੀ, ਬਿਲਸਤਿ[੯] ਬਹੁਤ ਬਿਲਾਸ ॥ ੩੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਬ ਪਾਥਰ ਤਿਨ ਕੇ ਗਰ[੧੦] ਪਾਵਹਿਂ।
ਮੋਤਿਨਿ ਮਾਲ ਟੂਟਿ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿਂ।
ਜੋਬਨ ਦਰਬ ਦੁਊ ਸੁਖਦਾਈ।
ਤਿਨ ਤੇ ਅਬ ਬਹੁਤੇ ਦੁਖ ਪਾਈ ॥ ੩੭ ॥
ਤਰੁਨ ਬੈਸ[੧੧] ਪੁਨ ਜੇ ਧਨਵਾਨਾਂ।
ਤਿਨ ਗਹਿ ਦਯੋ ਸਾਸਨਾ ਦਾਨਾ[੧੨]।
ਕਹੈਂ -ਔਰ ਦੇਵਹੁ ਸਭਿ ਮਾਯਾ-।
ਦੂਤਿਨ[੧] ਬਾਂਧੀ[੨] ਪਤਿ[੩] ਗਵਾਯਾ[੪] ॥ ੩੮ ॥

---

[1]ਕਰਦਾ ਹੈ (ਪ੍ਰਭੂ)।
[2]ਡੋਲੀਆਂ।
[3]ਬਾਰ ਬਾਰ ਵਾਰਕੇ।
[4]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ।
[5]ਪੱਖਾ।
[6]ਸ਼ੀਸ਼ੇ।
[7]ਜਿਸ ਪੱਖੇ ਦੇ।
[8]ਛੁਹਾਰੇ। ਸੰਸ = ਕਸ਼੍ਾਰਕ]।
[9]ਭੋਗਦੀਆਂ ਸਨ।
[10]ਗਲ ਵਿਚ।
[11]ਜਵਾਨ ਆਯੂ।
[12]ਦੰਡ ਰੂਪੀ ਦਾਨ (ਅ) ਦਾਣੇ (ਦਲਨ) ਦੀ ਸਜ਼ਾ।

ਜੋ ਬਿਧਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਭਾਈ।
ਦੇਇ ਸਜ਼ਾਇ ਕਿਧੌਂ ਵਡਿਆਈ।
ਤੇੜਿ ਪਟੰਬਰ[੫] ਸਿਰ ਜ਼ਰਤਾਰੀਂ[੬]।
ਸੂਛਮ ਉਦਰ ਪਾਨ ਅਨੁਹਾਰੀ[੭] ॥ ੩੯ ॥
ਮਾਨਵ ਕੀ ਕੋ ਗਿਨਤੀ ਕਰਈ।
ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿਂ ਪਰਈ।
ਪਗ ਸੋਂ ਮਾਰਗ ਚਲਤਿ ਨ ਜੋਊ।
ਬਾਂਧਿ ਲਈ ਮੁਗ਼ਲਨ ਅਬ ਸੋਊ ॥ ੪੦ ॥
ਭਰਤੇ ਮਾਰੇ ਬੀਚ ਲਰਾਈ।
ਸਾਸਨ ਦੇ ਕੈ ਬਾਂਧਿ ਚਲਾਈ।
ਲੋਚਨ ਬਹੁਤ ਬਿਮੋਚਤਿ ਬਾਰੀ[੮]।
ਅੱਸ੍ਰੂ[੯] ਗਿਰੈਂ ਯੁਤ ਕੱਜਲ ਕਾਰੀ[੧੦] ॥ ੪੧ ॥
ਕੂਕਤਿ ਹੈਂ ਰੋਵਤਿ ਦੁਖ ਪਾਈ।
ਨਹਿਂ ਕੋ ਸ਼ਕਤਿ, ਨ ਤਿਨਹਿਂ ਛੁਡਾਈ[੧੧]।
ਆਗੈ ਜੇ ਚੇਤਯੋ ਨਹਿਂ ਨਾਮੂ।
ਤੌ ਅਬ ਸਮਾਂ ਭਯੋ ਦੁਖਧਾਮੂ[੧੨] ॥ ੪੨ ॥
ਜੋ ਸਿਮਰਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕਰਤਾਰਾ।
ਕਿਉਂ ਹੋਵਹਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੁਖ ਭਾਰਾ।
ਹ੍ਵੈ ਅਮੀਰ ਉਮਰੇ ਜਿ ਵਜ਼ੀਰੰ।
ਬਿਸਰਿ ਗਏ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੰ ॥ ੪੩ ॥
ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਾਹਤਿ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ।

---

[1]ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ।
[2]ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਤੇ।
[3]ਇੱਜ਼ਤ।
[4]ਖਰਾਬ ਕੀਤੀ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ)।
[5]ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ।
[6]ਜ਼ਰੀਦਾਰ।
[7]ਪਾਨ ਦੇ (ਪੱਤੇ) ਸਮਾਨ (ਕੋਮਲ)।
[8]ਕੇਰਦੀਆਂ ਹਨ ਹੰਝੂ।
[9]ਹੰਝੂ।
[10]ਕਾਲੇ ਕੱਜਲ ਸਮੇਤ।
[11]ਨਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਾਕਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ) ਨਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ ਬੀ ਤਾਂ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ।
[12]ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ।

ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਬਿਲਸ ਬਿਲਾਸੇ[1]।
ਅਬ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਈ ਐਸੀ।
ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੀ ਨਾਂਹਿ ਨ ਜੈਸੀ ॥ ੪੪ ॥
ਬਾਬਰ ਤੇਰੀ ਫਿਰੀ ਦੁਹਾਈ।
ਤੂਰਨ ਪੂਰਬ ਸਫਾ ਉਠਾਈ।
ਤਿਨ ਕੇ[2] ਬਡੇ ਮੁਸਾਹਿਬ ਜੋਇ।
ਨਹਿਂ ਭੋਜਨ ਅਬ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੪੫ ॥
ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨਿਵਾਜ ਸੁ ਜਿਨ ਕੀ।
ਜਾਤ ਸਮਾ ਟਰਿ[3], ਹੋਤਿ ਨ ਤਿਨ ਕੀ।
ਹਿੰਦਨੀ ਅੰਗਨਾ ਪਕਰੀ ਸੋਈ।
ਮੱਜਤਿ[4] ਤਿਲਕ ਲਗਾਵਤਿ ਜੋਈ ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਂਕੇ ਮਹਿਂ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਤੀ।
ਕਰੀ ਕੈਦ ਬੈਸੀ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।
ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ ਅਬਹਿ ਅਹਾਰਾ।
ਰੋਵਤਿ ਊਚੀ ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥
ਰਾਮ ਨ ਸਿਮਰਜੋ ਕਬ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਕਹਿਨ ਖੁਦਾਇ ਮਿਲਹਿ ਅਬ ਨਾਹੀਂ।
ਆਵਹਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਬੂਝਤਿ ਕੋਈ[5]।
ਕੇਤਿਕ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਭਏ ਤਿਨ ਰੋਈ[6] ॥ ੪੮ ॥
ਜੋ ਬਿਧਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਭਾਵਹਿ।
ਸੋ ਤਤਛਿਨ ਕਰਤਾਰ ਬਨਾਵਹਿ।
ਨਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਕਛੁ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
ਜਿਵੈਂ ਚਲਾਵੈ ਤਿਵੈਂ ਚਲਾਹੀ[7]' ॥ ੪੯ ॥
ਸੁਨਿ ਬਾਬਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਾਨੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਠਾਨੀ।

---

[1]ਭੋਗਦੇ ਹਨ ਅਨੰਦ, ਭੋਗ।
[2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਖਾਨਾਂ) ਦੇ।
[3]ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ (ਹੈ ਪਰ) ਉਹਨਾਂ ਦੀ (ਪੂਜਾ ਤੇ ਨਿਮਾਜ਼) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
[4]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ।
[5]ਕੋਈ ਦੁਖ ਸੁਖ ਆਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।
[6]ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹਨ।
[7]ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਕਲਾਵਾਨ ਮਨ ਲਖੇ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੫੦ ॥
'ਕਰਾਮਾਤ ਮੁਝ ਕੋ ਦਿਖਲਾਵਉ।
ਕਿਤਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ ਸਰਬ ਬਤਾਵਉ।
ਤੁਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਕੇ ਅਧਿਕ ਪਿਆਰੇ।
ਕਿਧੌਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਆਪ ਤਨ ਧਾਰੇ' ॥ ੫੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਹਿਤ ਹੈਂ।
'ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਕਹਿਰ ਕਹਿਤਿ ਹੈਂ।
ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਜੋ ਹ੍ਵੈ ਚਿਤਚਾਹੀ।
ਇਸਥਿਰ ਕਰ ਮਨ ਡੋਲਹੁ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੫੨ ॥
ਬਾਬਰ ਕੇਰ ਹੁਤੋ ਬਡਭਾਗਾ।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨੁ ਚਰਨੁ ਅਨੁਰਾਗਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮਗਨ ਮਨ ਜਾਂਨੀ[1]।
ਯਾ ਤੇ ਭੇਟ ਭਾਂਗ[2] ਕੀ ਆਨੀ ॥ ੫੩ ॥
ਬੇਪਰਵਾਹੁ ਲਖੇ ਦਰਵੇਸ਼ਾ।
ਦਰਬ ਲੋਭ ਜਿਨ ਕੇ ਨਹਿਂ ਲੇਸ਼ਾ।
ਧਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਬਹਿ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਭਉ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ ॥
ਮੈ ਦੇਵਾਨਾ ਭਇਆ ਅਤੀਤੁ ॥
ਕਰ ਕਾਸਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਭੂਖ ॥
ਮੈ ਦਰਿ ਮਾਗਉ ਨੀਤਾ ਨੀਤ ॥੧॥
ਤਉ ਦਰਸਨ ਕੀ ਕਰਉ ਸਮਾਇ ॥
ਮੈ ਦਰਿ ਮਾਗਤੁ ਭੀਖਿਆ ਪਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕੇਸਰਿ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗਮੈ ਹਰਣਾ ਸਰਬ ਸਰੀਰੀ ਚੜ੍ਹਣਾ ॥
ਚੰਦਨ ਭਗਤਾ ਜੋਤਿ ਇਨੇਹੀ ਸਰਬੇ ਪਰਮਲੁ ਕਰਣਾ ॥੨॥
ਘਿਅ ਪਟ ਭਾਂਡਾ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥
ਐਸਾ ਭਗਤੁ ਵਰਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ॥

---

[1]ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣੀ (ਬਾਬਰ) ਨੇ।
[2]ਭੰਗ, ਸੁੱਖਾ।

ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਨਿਵੇ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਦਰਿ ਭੀਖਿਆ ਪਾਇ ॥੩॥੧॥੨॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਬਾਬਰ ਤਬੈ, ਬੰਦਨ ਕਿਯ ਕਰ ਬੰਦਿ।
ਬੋਲਯੋ ਦੀਨ ਬਿਸਾਲ ਹ੍ਵੈ, ਅਵਲੋਕਤਿ ਸੁਖਕੰਦ[1] ॥ ੫੫ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਮੈ ਜਾਨੇ ਅਬ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਿ ਕੈ।
ਤੁਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਬਿਚਰਤਿ ਤਨ ਧਰਿ ਕੈ।
ਦੀਜੈ ਬਰ ਮੋ ਕੋ ਅਬ ਐਸੇ।
ਜਗ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ ਹੁਵੌਂ ਮੈਂ ਜੈਸੇ ॥ ੫੬ ॥
ਕੁਰਸੀ ਅਪਰ ਬਕੁਰਸੀ[2] ਤਾਈਂ।
ਭੋਗਹਿਂ[3] ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸੁਖ ਪਾਈ।
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਤੁਮ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
ਦੇਵਹੁ ਆਪ ਦੇਰਿ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੭ ॥
ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੁਇਂ ਅਧਿਕ ਉਦਾਰਾ।
ਕਰਹਿਂ ਰੰਕ ਤੇ ਅਤਿ ਸਿਰਦਾਰਾ।
ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਰੰਕ ਬਨਾਵਹਿਂ ਤੂਰਨ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ ॥ ੫੮ ॥
ਜੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਰਾਵਰ ਕੇਰੀ।
ਪੂਰਨ ਚਹੋ[4] ਕਾਮਨਾ ਮੇਰੀ।
ਜੋ ਜਾਚਯੋ ਸੋਈ ਅਬਿ ਦੀਜੈ।
ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜੀ! ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ' ॥ ੫੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕਿ ਕੈ
ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸਤਿਭਾਇ।
'ਜਗ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਭੋਗ ਹੋ
ਜਬ ਲਗ ਕਰੋ ਨਿਆਇ ॥ ੬੦ ॥ {ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਬਚਨ}

ਚੌਪਈ: ਜਬ ਤੁਮਰੀ ਕੁਲ ਨਜਾਇ ਨ ਹੋਵਹਿ।
ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਤ ਸਗਰੀ ਸੋ ਖੋਵਹਿ।
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਜੀਤਿ ਬਹੁ ਧਰਨੀ।
ਭੁੰਚਹੁ[1] ਰਾਜ ਕਰਹੁ ਬਲ ਕਰਨੀ' ॥ ੬੧ ॥

---

[1]ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਬੱਦਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ।
[2]ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ।
[3](ਅਸੀਂ) ਭੋਗੀਏ।
[4]ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਸੁਨਿ ਬਾਬਰ ਕਰਿ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਬੰਦਹਿ ਬਹੁ ਬਾਰਾ।
ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇਕੈ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੁ! ਸਦ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!' ॥ ੬੨ ॥
ਤਬ ਸੈਨਾ ਕੇ ਨਰ ਸਭਿ ਆਏ।
ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਚਰਨਨ ਲਪਟਾਏ।
ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਭੀਰ ਭੂਰ ਤਬ ਹੋਈ।
ਧਾਇ ਧਾਇ ਆਵਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੬੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਬਰ ਦਏ[2], ਬਾਬਰ ਭਾ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ।
ਦਿੱਲੀ ਆਦਿਕ ਦੇਸ਼ ਲੇ, ਬਿਲਸੇ[3] ਸੁਖ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ॥ ੬੪ ॥
ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ[4] ਦੇਖੇ ਬਹੁਰ, ਕੈਦ ਬਿਖੈ ਨਰ ਨਾਰਿ।
ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਕੁਰਲਾਤਿ ਹੈਂ, ਜਿਉਂ ਬਨ ਕਮਲ[5] ਤੁਖਾਰ[6] ॥ ੬੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਾਬਰ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। {ਬਾਬਰ ਤੋਂ ਕੈਦੀ ਛੁਡਾਏ}
'ਛੋਡਹੁ ਕੈਦ ਜੁ ਗਹੀ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸੌਜ ਖਸੋਟੀ[7] ਜੋ ਇਨ ਕੇਰੀ।
ਮਾਨਹੁ ਬਚ ਹਮਾਰ, ਦਿਹੁ ਫੇਰੀ' ॥ ੬੬ ॥
ਕਮਲ ਬਦਨ ਕੀ ਗਿਰਾ ਸੁਨੀ ਜਬਿ।
ਸਪਦ[8] ਛੁਡਾਏ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ।
ਅਪਨੀ ਸੌਜ[9] ਪਛਾਨੀ ਜਾਂਹੀ[10]।
ਦਈ ਦਿਵਾਇ ਦੇਰਿ ਕਿਯ ਨਾਂਹੀ ॥ ੬੭ ॥
ਆਪੋ ਅਪਨੀ ਸੌਜ ਸੰਭਾਰੀ।
ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਗਮਨੇ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਲੇ ਆਪਨੇ ਸਾਥਾ।

---

[1]ਭੋਗੋਗੇ।
[2]ਦਿਤਿਆਂ।
[3]ਭੋਗੇ।
[4]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੇ।
[5]ਮਾਨੋਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਬਨ ਪਰ।
[6]ਬਰਫ (ਆ ਪਈ) ਹੈ।
[7]ਖੋਹੀ ਹੈ।
[8]ਉਸੇ ਵੇਲੇ, ਤਤਫਟ।
[9]ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ।
[10]ਜਿਸ ਨੇ।

ਗਏ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੬੮ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਦੇਖਯੋ ਨਗਰ ਉਜਾਰ, ਨਰ ਨਾਰੀ ਜਹਿਂ ਕੋ ਨਹੀਂ।
ਆਸਾ ਰਾਗ ਮਝਾਰ, ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ॥ ੬੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਕਹਾ ਸੁ ਖੇਲ ਤਬੇਲਾ ਘੋੜੇ ਕਹਾ ਭੇਰੀ ਸਹਨਾਈ ॥
ਕਹਾ ਸੁ ਤੇਗਬੰਦ ਗਾਡੇਰੜਿ ਕਹਾ ਸੁ ਲਾਲ ਕਵਾਈ ॥
ਕਹਾ ਸੁ ਆਰਸੀਆ ਮੁਹ ਬੰਕੇ ਐਥੈ ਦਿਸਹਿ ਨਾਹੀ ॥੧॥
ਇਹੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਗੋਸਾਈ ॥
ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਜਰੁ ਵੰਡਿ ਦੇਵੈ ਭਾਂਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਹਾਂ ਸੁ ਘਰ ਦਰ ਮੰਡਪ ਮਹਲਾ ਕਹਾ ਸੁ ਬੰਕ ਸਰਾਈ ॥
ਕਹਾਂ ਸੁ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਕਾਮਣਿ ਜਿਸੁ ਵੇਖਿ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ ॥
ਕਹਾ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ ਹਰਮਾ ਹੋਈਆ ਛਾਈ ਮਾਈ ॥੨॥
ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ ਇਨਿ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ ॥
ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਖੁਆਏ ਕਰਤਾ ਖੁਸਿ ਲਏ ਚੰਗਿਆਈ ॥੩॥
ਕੋਟੀ ਹੂ ਪੀਰ ਵਰਜਿ ਰਹਾਏ ਜਾ ਮੀਰੁ ਸੁਣਿਆ ਧਾਇਆ[1] ॥
ਥਾਨ ਮੁਕਾਮ ਜਲੇ ਬਿਜ ਮੰਦਰ ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ਕੁਇਰ ਰੁਲਾਇਆ ॥
ਕੋਈ ਮੁਗਲੁ ਨ ਹੋਆ ਅੰਧਾ ਕਿਨੈ ਨ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ ॥੪॥
ਮੁਗਲ ਪਠਾਣਾ ਭਈ ਲੜਾਈ ਰਣ ਮਹਿ ਤੇਗ ਵਗਾਈ ॥
ਓਨ੍ਹੀ ਤੁਪਕ ਤਾਣਿ ਚਲਾਈ ਓਨ੍ਹੀ ਹਸਤਿ[2] ਚਿੜਾਈ ॥
ਜਿਨ੍ਹ ਕੀ ਚੀਰੀ ਦਰਗਹ ਪਾਟੀ ਤਿਨ੍ਹਾ ਮਰਣਾ ਭਾਈ ॥੫॥
ਇਕ ਹਿੰਦਵਾਣੀ ਅਵਰ ਤੁਰਕਾਣੀ ਭਟਿਆਣੀ ਠਕੁਰਾਣੀ ॥
ਇਕਨ੍ਹਾ ਪੇਰਣ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੇ ਇਕਨ੍ਹਾ ਵਾਸੁ ਮਸਾਣੀ ॥
ਜਿਨ੍ਹ ਕੇ ਬੰਕੇ ਘਰੀ ਨ ਆਇਆ ਤਿਨ੍ਹ ਕਿਉ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥੬॥
ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ॥
ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਤੇਰੈ ਭਾਣੈ ਹੋਵੈ ਕਿਸ ਥੈ ਜਾਇ ਰੂਆਈਐ ॥
ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਵਿਗਸੈ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਪਾਈਐ ॥੭॥੧੨॥

ਚੌਪਈ: ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਸਦਨੰ।
ਬੈਠੇ ਨਿਕਟਿ ਨਗਰ ਦੁਖ ਕਦਨੰ।
ਆਵਨ ਲਗੇ ਨਗਰ ਨਰ ਨਾਰੀ।

---

[1]ਜਦੋਂ ਬਾਬਰ ਆਯਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਪਠਾਣ ਕਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਜ ਬਹਾਏ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਦੁਆ ਨਾਲ ਮੁਗਲ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

[2]ਹਾਥੀ ਫੌਜ।

ਕਸ਼ਟ ਸਮਾਂ ਜਿਨ ਪਰ ਭਾ ਭਾਰੀ ॥ ੭੦ ॥
ਕਟੇ ਖਾਨ ਜਹਿਂ ਮਿਰਤਕ ਪਰੇ।
ਅਰੁਨ ਧਰਨਿ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਬਹੁ ਢਰੇ[1]।
ਆਨਨ ਧੂਰ ਭਰੇ ਜਿਨ ਕੇਰੇ।
ਆਮਿਖ[2] ਖਾਤਿ ਗੀਧ ਰਵ ਟੇਰੇ[3] ॥ ੭੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਾਰੁਨ ਰੂਪ ਬਿਰੂਪ ਭਾ, ਦੇਖਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰਿ।
ਕਰਤਿ ਚਿਨਾਰੀ ਅਪਨ ਕੀ, ਦਫਨੈਂ ਧਰਨਿ ਮਝਾਰ ॥ ੭੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਤੁਰਕ ਹੁਤੇ ਸੇ ਸਭਿ ਦਫਨਾਏ।
ਹਿੰਦੂ ਮਰੇ ਜਿ ਦਾਹੁ ਕਰਾਏ।
ਰੋਵਹਿਂ ਬਹੁਰ ਪਰਜੋ ਬਡ ਰੌਰਾ।
ਪੀਟਤਿ ਨਾਰਿ ਮਿਲੀ ਤਿਹਂ ਠੌਰਾ ॥ ੭੩ ॥
ਹਾਇ ਹਾਇ ਓਹੁ ਓਹੁ ਕਰਿਈ।
ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਭਏ[4] ਗੁਨ ਤਿਨਹਿਂ ਉਚਰਿਈ।
ਮਿਲਿ ਇਕ ਥਲ ਬਹੁ ਰੋਵਹਿਂ ਨਾਰੀ।
ਬਾਰ[5] ਉਖਾਰਿ ਦੇਹਿਂ ਧਰ ਡਾਰੀਂ[6] ॥ ੭੪ ॥
ਤਨ ਕੋ ਕਰਹਿਂ ਤਾੜਨਾ ਭਾਰੀ।
ਊਚੀ ਬਾਹੈਂ ਕਰਹਿਂ ਪੁਕਾਰੀ।
ਬਡ ਰੌਰਾ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਬਹੁਰੋ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ ॥ ੭੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੮ ਅਸਟਪਦੀਆ ॥
ਜੈਸੇ ਗੋਇਲਿ ਗੋਇਲੀ ਤੈਸੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥
ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਆਦਮੀ ਬਾਂਧਹਿ ਘਰ ਬਾਰਾ ॥੧॥
ਜਾਗਹੁ ਜਾਗਹੁ ਸੂਤਿਹੋ ਚਲਿਆ ਵਣਜਾਰਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਨੀਤ ਨੀਤ ਘਰ ਬਾਂਧੀਅਹਿ ਜੇ ਰਹਣਾ ਹੋਈ ॥
ਪਿੰਡੁ ਪਵੈ ਜੀਉ ਚਲਸੀ ਜੇ ਜਾਣੈ ਕੋਈ ॥੨॥

---
[1]ਲਹੂ ਡੁਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[2]ਮਾਸ।
[3]ਗਿੱਧਾਂ ਚੀਕਦੀਆਂ ਹਨ।
[4](ਜੇਹੜੇ) ਮਰ ਗਏ।
[5]ਵਾਲ।
[6]ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਓਹੀ ਓਹੀ ਕਿਆ ਕਰਹੁ ਹੈ ਹੋਸੀ ਸੋਈ ॥
ਤੁਮ ਰੋਵਹੁਗੇ ਓਸ ਨੋ ਤੁਮ੍ ਕਉ ਕਉਣੁ ਰੋਈ ॥੩॥
ਧੰਧਾ ਪਿਟਿਹੁ ਭਾਈਹੋ ਤੁਮ੍ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹੁ ॥
ਓਹੁ ਨ ਸੁਣਈ ਕਤ ਹੀ ਤੁਮ੍ ਲੋਕ ਸੁਣਾਵਹੁ ॥੪॥
ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਤਾ ਨਾਨਕਾ ਜਾਗਾਏ ਸੋਈ ॥
ਜੇ ਘਰੁ ਬੂਝੈ ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਨੀਦ ਨ ਹੋਈ ॥੫॥
ਜੇ ਚਲਦਾ ਲੈ ਚਲਿਆ ਕਿਛੁ ਸੰਪੈ ਨਾਲੇ ॥
ਤਾ ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ ਦੇਖਿ ਕੈ ਬੂਝਹੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥੬॥
ਵਣਜੁ ਕਰਹੁ ਮਖਸੂਦੁ ਲੈਹੁ ਮਤ ਪਛੋਤਾਵਹੁ ॥
ਅਉਗਣ ਛੋਡਹੁ ਗੁਣ ਕਰਹੁ ਐਸੇ ਤਤੁ ਪਰਾਵਹੁ ॥੭॥
ਧਰਮੁ ਭੂਮਿ ਸਤੁ ਬੀਜੁ ਕਰਿ ਐਸੀ ਕਿਰਸ ਕਮਾਵਹੁ ॥
ਤਾਂ ਵਾਪਾਰੀ ਜਾਣੀਅਹੁ ਲਾਹਾ ਲੈ ਜਾਵਹੁ ॥੮॥
ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਬੂਝੈ ਬੀਚਾਰਾ ॥
ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ਸੁਣੇ ਨਾਮੁ ਨਾਮੇ ਬਿਉਹਾਰਾ ॥੯॥
ਜਿਉ ਲਾਹਾ ਤੋਟਾ ਤਿਵੈ ਵਾਟ ਚਲਦੀ ਆਈ ॥
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਵਡਿਆਈ ॥੧੦॥੧੩॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਸ਼ਬਦਿ ਉਚਾਰਕੈ, ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਗਤਿਦੈਨ[1]।
ਜਿਸ ਕੀ ਕਰੁਣਾ ਪਾਇ ਕੈ ਮਨ ਧਾਵਨ ਤੇ ਚੈਨ[2] ॥ ੭੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਬਾਬਰ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਾਈਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨੮ ॥

---

[1]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

[2]ਮਨ ਨੱਠਣ ਤੋਂ ਹਟਕੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੨੯. [ਚਰਨ ਕਮਲ ਮੰਗਲ, ਸਾਹੁਰੇ ਨੱਗਰ ਫੇਰਾ, ਅਜਿੱਤਾ ਉਧਾਰ]

ਦੋਹਰਾ: ਸਰਬ ਬਿਖੈ ਸਿੰਮਲ ਬ੍ਰਿੱਖ*, ਸ਼ੁਕ ਮਨ ਤਜਿ ਅੱਗਜਾਨ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਰਸਾਲ ਕੋ, ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ॥ ੧ ॥

ਬਿਖੈ = ਵਿਸ਼ੇ, ਸ਼ਰੀਰਕ ਭੋਗ। ਸੰਸ:, ਵਿਸ਼ਯ]। ਸ਼ੁਕ = ਤੋਤਾ।
ਅੱਗਜਾਨ = ਭੁਲੇਵਾ। ਅਗਜਾਨ ਸ਼ੁਕ = ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਤੋਤੇ।
ਸੂਚਨਾ = ਤੋਤੇ ਦੇ ਭੁਲੇਵੇ ਪਰ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:-
ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰੀਰੁ ਮੈ ਮੈਜਨ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ। । ਸੂਹੀ ਮਃ ੧] ਰਸਾਲ = ਅੰਬ।
(ਅ) ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ। (ਏ) ਕੱਟਹਲ। (ਸ) ਅੰਗੂਰ। (ਹ) ਗੰਨਾਂ।

ਅਰਥ: ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸਿੰਮਲ ਦੇ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਵਾਂਙੂ ਨਿਕੰਮੇ) ਹਨ, ਤੇ ਤੋਤੇ ਰੂਪੀ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਮਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਤਿਆਗ* ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅੰਬ (ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੁਲ ਹਨ) ਸੇਵ (ਤੇ ਐਉਂ) ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਮਾਣ।

ਭਾਵ: ਸਿੰਮਲ ਬਾਬਤ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:-
ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰਾਇਰਾ ਅਤਿ ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਮੁਚੁ ॥

ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਫਲ ਫਿੱਕੇ ਫੁਲ ਬਕਬਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਤੇ ਤੋਤਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਲ ਤੇ ਚੱਖਣ ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਪੱਲੇ ਪੈਣੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਜੋ ਫੁਲ ਟੁਕ ਟੁਕ ਸੱਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੈ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵ ਜੋ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹਨ, ਅਥਵਾ ਜੋ ਅੰਬ ਯਾ ਗੰਨੇ ਸਰੀਖੇ ਮਿੱਠੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਸ ਤਯਾਗ ਜੋ ਸਿੰਮਲ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਮਰਦਾਨਾ ਤਬ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ। {ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾ}
'ਆਪ ਪੁਰਾ ਪੁਰਿ[1] ਮਹਿਂ ਜਬ ਆਏ।
ਸੰਤ ਸੰਗ ਬੈਠੇ ਇਹ ਥਾਏਂ ॥ ੨ ॥
ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਕੇ ਜਾਚਨ ਗਵਨੇ।
ਫਿਰੇ ਪਠਾਨਨ ਕੇ ਤਬ ਭਵਨੇ।
ਦੇਖਿ ਛੁਧਾਤੁਰ ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਦੀਨੋ।
ਬਹੁਰੋ ਮਿਲਯੋ ਦੁਖਦ ਮਤਿ ਹੀਨੋ[2] ॥ ੩ ॥
ਭਈ ਅਵੱਗਜਾ ਥੋਰਨ ਪਾਸੂ[3]।
ਮਿਲਯੋ ਸਰਬ ਪੁਰਿ ਕੋ ਦੁਖ ਰਾਸੂ।
ਅਸਮੰਜਸ ਮੈਂ ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

---

*ਪਾ:-ਬਿਰਖ।
*ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ-ਹੇ ਤੋਤੇ ਮਨ ਸਿੰਮਲ (ਨੂੰ ਰਸਾਲ ਸਮਝਣ ਦਾ) ਅਗਜਾਨ ਦੂਰ ਕਰ।
[1]ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਹਿਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਵਿਚ।
[2]ਫੇਰ (ਹੁਣ) ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਦੁਖ ਮਤ ਹੀਣਾਂ ਨੂੰ। (ਅ) ਸਰੋਂ ਮਿਲਿਆ ਇਕ ਦੁਖ ਦਾਤਾ ਮਤਿਹੀਨ (ਸਾਨੂੰ)।
[3]ਅਵੱਗਜਾ ਤਾਂ ਹੋਈ ਸੀ ਥੋੜਿਆਂ ਪਾਸੋਂ।

ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਆਪਕੇ ਪਾਹੀ' ॥ ੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: [1]'ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ! ਨਗਰ ਜਿਸ, ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ ਚਲਿ ਜਾਹਿ।
ਸੇਵਾ ਹੋਇ ਨ ਤਾਂਹਿ ਕੀ, ਸਭਿਹਿਨਿ ਪਾਪ ਲਗਾਹਿ ॥ ੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਾਨਹੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਸ਼ੁਭ ਏਹੂ।
ਆਇ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੇਹੂ[2]।
ਜਥਾਸ਼ਕਤਿ ਤਿਹ ਆਦਰ ਕਰਿਹੀ।
ਦੇ ਅਹਾਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀ ॥ ੬ ॥
ਧਰਮ ਹੀਨ ਇਹ ਖ਼ਾਨ ਦੁਸ਼ੁ ਮਤਿ।
ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਮਦ ਮਹਿਂ ਭਏ ਅੰਧ ਅਤਿ।
ਕਹਿਰ ਉਚਿਤ ਥੇ ਕਹਿਰ ਪਰਜੋ ਸਿਰ।
ਸਦਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਬਿਸਾਰਿ ਰਹੇ ਉਰ' ॥ ੭ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਮਨ ਸੰਦੇਹੂ।
ਕੁਛਕ ਰਹਜੋ ਪਰ ਬੋਲ ਨ ਕੇਹੂ[3]।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਉਰ ਕੀ ਜਾਨੀ।
ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਕਰਿਬੇ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ ॥ ੮ ॥
ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਜਬ ਬੈਠਿ ਬਿਤਾਵਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਆਲਸ ਆਵਾ।
ਸੋਇ ਰਹਜੋ ਤਬ ਪਿਖਿ ਜਗਸਾਈਂ।
ਮਧੁਰ[4] ਬੂੰਦ ਇਕ ਉਦਰ[5] ਪਵਾਈ ॥ ੯ ॥
ਤਿਹ ਸੁਗੰਧਿ[6] ਕਰਿ ਕੀਟੀ ਆਈ।
ਭਈ ਬਹੁਤ ਇਕਠੀ ਤਿਹ ਠਾਈਂ।
ਇਕ ਪਪੀਲਕਾ ਕਾਟਜੋ ਜਬ ਹੀ।
ਜਾਗ ਮਲੀ[7] ਮਰਦਾਨੇ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੧੦ ॥
ਮਰੀ ਸਰਬ ਪੁਨ ਲਗਜੋ ਨਿਹਾਰਨ।
ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਿਯ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ।

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[2]ਕਰੇ।
[3]ਪਰ ਬੋਲਿਆ ਕੁਝ ਨਾਂ।
[4]ਮਿੱਠੇ ਦੀ।
[5]ਪੇਟ ਤੇ।
[6]ਖੁਸ਼ਬੂ।
[7]ਜਾਗਕੇ ਮਲ ਸੁੱਟੀਆਂ।

'ਕਾਟਜੋ ਏਕ, ਬਹੁਤ ਤੈਂ ਮਾਰੀ।
ਮਰਦਾਨੇ! ਉਰ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ*' ॥ ੧੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਮਝਜੋ ਤਬ ਹਿਰਦੇ ਬਿਖੈ, ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨ।
'ਮਨ ਕੀ ਬੂਝਹੁ ਸਰਬ ਗਤਿ, ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ!' ॥ ੧੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੈਸੇ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੂ।
ਸੱਤਿਸੰਧ ਜਗ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੂ[੧]।
ਲਾਲੋ ਦ੍ਵਿਜ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤਬ ਆਏ।
ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਨਿਕੇਤ ਬਸਾਏ ॥ ੧੩ ॥
ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦੇਖਿ ਪੁਰਿ ਕੇਰਾ।
ਮਹਾਂ ਭਿਆਨ ਲਗਹਿ ਚਹੁੰਫੇਰਾ।
ਪੁਨ ਦੋਨੋ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਏ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ[੨] ਪਰਿ[੩] ਲਪਟਾਏ ॥ ੧੪ ॥
ਭਾਨੁ[੪] ਸਮਾਨ ਸਰੂਪ ਨਿਹਾਰਾ।
ਅੰਬਕ ਅੰਬੁਜ ਬਿਕਸੇ ਚਾਰਾ[੫]।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਠਾਂਨੀ।
ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ ਭੇ[੬] ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੧੫ ॥
ਦੋਨੋਂ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਪੁਨ ਜਾਈ।
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਜੇਈ।
ਆਨਿ ਚਰਨ ਲਪਟਾਏ ਤੇਈ ॥ ੧੬ ॥
ਭੀਰ ਭਈ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।

---

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਬਿਲਾਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਕ ਭੁੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਜੋ (ਬੇਖਿਆਲੀ) ਵਿਚ ਸਭ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਆਉਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਈ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਸਭ ਵਿਚ ਪਸੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕਿ ਬਾਬਰ ਦਾ ਸੈਦ ਪੁਰ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਯਾ ਤੇਰਾ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕੀੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਵਿਹਤ ਕਰਮ ਹਨ। ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਰੰਜ ਤਾਂ ਹਾਕਮ ਨਾਲ ਸੀ ਪਰ ਕਸ਼ਟ ਦਿੱਤਾ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਨੂੰ। ਨਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੇ ਰੋਟੀ ਨਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਦੰਡ ਯੋਗ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਆਪਣੇ ਅਨੇਕ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਆਈ। ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ, ਕੁਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਨਗਰੀ ਦੰਡ ਯੋਗ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

[1]ਸੰਤ ਦੇ ਮੇਲ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਕੌਲ ਦੇ ਪੂਰੇ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
[2]ਤੇ।
[3]ਪੈਕੇ।
[4]ਸੂਰਜ।
[5]ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲ ਖਿੜੇ ਸੁੰਦਰ।
[6]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਦੀਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਸੰਤ ਅਤਿਥਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।
ਤਿਹੰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਰਨੀ[1] ॥ ੧੭ ॥
ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਏ।
ਗਮਨੇ ਅਪਰ ਥਾਨ ਮਨ ਭਾਏ।
ਸੰਤਨ[*] ਚੀਰ ਸਰੀਰਹਿ ਸਾਜਹਿਂ।
ਸੁਭਗ[2] ਸਿਤਾਸਿਤ ਸ਼ਮਸ੍ਰੁ[3] ਬਿਰਾਜਹਿ ॥ ੧੮ ॥
ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਕਰਤਾ ਜੋਊ।
ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਬਿਚਰਤਿ ਸੋਊ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਗ ਬਿਖੈ ਸੁਹਾਏ। {ਸਾਹੁਰੇ ਨਗਰ ਫੇਰਾ}
ਸਸੁਰੇ ਨਗਰ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੧੯ ॥
ਵਹਿਰ ਅਜਿੱਤੇ ਕੂਪ[4] ਸੁਹਾਯਾ। {ਅਜਿੱਤਾ}
ਹੁਤੀ ਸਘਨ ਸੁੰਦਰ ਤਿਹ ਛਾਯਾ।
ਦੇਖਿ ਥਾਨਿ ਰਮਣੀਕ ਗੁਸਾਈਂ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਹਮ ਸੋਂ ਬਿਗਸਾਈ ॥ ੨੦ ॥
'ਸੈਲ ਬਿਸਾਲ ਕੀਨ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਾ।
ਹੁਤੀ ਨਿਦੇਸ਼[5] ਐਸ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਅਬ ਬੈਸ ਬਿਤਾਵਉਂ।
ਮਗਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਗਾਵਉਂ' ॥ ੨੧ ॥
ਮਾਨੁਖ ਏਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦੌਰਾ।
ਸੁਧ ਕੀਨੀ ਮੂਲਾ ਜਿਸ ਠੌਰਾ।
'ਵਹਿਰ ਜਮਾਤਾ ਆਯੋ ਤੇਰੋ।
ਨਿਕਸੇ ਜਿਹ ਭਾ ਕਾਲ ਘਨੇਰੋ' ॥ ੨੨ ॥
ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤੂਰਨ ਉਠਿ ਧਾਯੋ।
ਸੰਗ ਅਜਿੱਤੇ ਕੋ ਲੇ ਆਯੋ।
ਕਬਿ ਕੋ ਰਹਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਉਰ ਪੂਰੀ।

---

[1]ਕਹੀ।
[*]ਪਾ:-ਭਗਵੇ।
[2]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।
[3]ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਕਾਲਾ ਦਾਹੜਾ।
[4]ਅਜਿੱਤੇ ਦਾ ਖੂਹ।
[5]ਆਗਿਆ, ਹੁਕਮ।

ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਦੇਖਯੋ ਧੂਰੀ ॥ ੨੩ ॥
ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਹੋਵਾ।
ਗਯੋ ਸਮੀਪ ਠਾਂਢਿ ਹ੍ਵੈ ਜੋਵਾ।
ਬਹੁ ਕਠੋਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ[1]।
'ਛਾਤੀ ਦਾਹ ਕਰਨ ਤੁਮ ਆਵਾ ॥ ੨੪ ॥
ਪਿਖਹਿਂ ਸਹੋਦਰ[2] ਜਬ ਇਸ ਚਾਲਾ।
ਪੀੜਾ ਬਜਾਪਹਿ ਮੁਝਹਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਨਿਜ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਜਿ ਕਰਿ ਸੁਤ ਦੋਊ।
ਨਹੀਂ ਆਇ ਸੁਧ ਲੀਨੀ ਕੋਊ ॥ ੨੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੈ ਰਾਮ ਘਰ, ਕੀਨੇ ਅਨੰਦ ਬਿਲਾਸ।
ਜਬ ਕੋ ਤਿਨ[3] ਪਰਲੋਕ ਭਾ, ਆਯੋ ਮੋਰ ਅਵਾਸ[4] ॥ ੨੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਭਿ ਕੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਨ ਕੀਨੀ।
ਨਹੀਂ ਆਇ ਇਨ ਕਬਿ ਸੁਧ ਲੀਨੀ।
ਹੋਨੋ ਹੁਤੋ ਫਕੀਰ ਜਿ ਐਸੇ।
ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਸਹੇਰਜੋ ਕੈਸੇ' ॥ ੨੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਤੇ ਸਭਿ ਰਹੇ।
ਕੋਊ ਵਾਕ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੇ।
ਤਬਹਿ ਅਜਿੱਤੇ ਨੇ ਸਮਝਾਯੋ।
'ਕਹਿਨਿ ਕਠੋਰ ਨ ਤੁਮ ਬਨਿ ਆਯੋ' ॥ ੨੮ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ।
ਬਹੁ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਬਨਿਵਾਯੋ।
ਚਾਰੁ ਚੀਰ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਹਾਥਾ।
ਗਮਨਜੋ ਬਹੁਰ ਨਿਕਟਿ ਜਗਨਾਥਾ[5] ॥ ੨੯ ॥
ਰਿਸ ਸੋਂ ਜਰਤਿ ਜਾਸ ਕੀ ਛਾਤੀ।
ਬ੍ਰਿਕਤਿ[6] ਰੀਤਿ ਹਿਰਦੇ ਨ ਸੁਹਾਤੀ।
ਭੋਜਨ ਧਰਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

---

[1](ਮੂਲੇ ਨੇ) ਕਿਹਾ।
[2]ਦੇਖਦੇ ਹਨ (ਮੇਰੇ) ਭਰਾ।
[3]ਭਾਈ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ।
[4]ਘਰ।
[5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ।
[6]ਤਿਆਗੀ ਦੀ।

'ਖਾਵਹੁ ਤੂੰ ਨਿਤ ਕੋ ਦੁਖਦਾਈ ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਤਜਹੁ ਅਬ, ਪਹਿਰਹੁ ਬਸਨ ਜਿ ਚਾਰੁ।
ਹਮਰੇ ਸੋਦਰ[1] ਬੰਧੁ ਜੇ, ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਨਹਿਂ ਕਰਿ ਖ੍ਵਾਰ' ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਹਿਰਹਿਂ ਚੀਰ ਨ ਭੋਜਨ ਖਾਂਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਤਬ ਲਖਮੀ ਦਾਸਾ।
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਆਨਿ ਪਿਤ ਪਾਸਾ ॥ ੩੨ ॥
ਬੈਠਯੋ ਪਹਿਰ ਬਿਤੀਤਯੋ ਜਬ ਹੀ।
ਪਹਿਰਯੋ ਖਾਯੋ ਨਹਿਂ ਕਿਛੁ ਤਬ ਹੀ।
ਬਸ ਨ ਬਸਾਵਹਿ ਰਿਸਯੋ ਬਿਸਾਲਾ[2]।
ਉਠਿ ਆਯੋ ਮੂਲਾ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੩੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹੇ ਬਿਰਾਜਤਿ ਤਾਂਹੀ।
ਜਿਨ ਕੇ ਦੇਖਤਿ ਦੋਖ ਨਸਾਹੀਂ।
ਜੇ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿਂ ਗੁਰ ਕੇਰੀ।
ਸੇ ਆਵਹਿਂ ਤਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੀ ॥ ੩੪ ॥
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਜਨਮ ਫਲ ਪਾਵਹਿਂ।
ਰਹਹਿਂ ਨਿਕਟ ਪੁਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿਂ।
ਕੋ ਆਵੈ ਕੋ ਕਰਹਿ ਪਿਆਨਾ।
ਭੀਰ ਭੂਰ ਹੋਈ ਤਿਹ ਥਾਨਾ ॥ ੩੫ ॥
ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਕੋ ਹੋਵਹਿ।
ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਸਕਲ ਅਘ ਖੋਵਹਿ।
ਇਕ ਤੇ ਦੂਸਰ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਆਇ ਪਰਹਿ ਚਰਨਨ ਗੁਰ ਗੁਨਿ ਕੈ ॥ ੩੬ ॥
ਕਿਤਿਕ ਕਾਮਨਾ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੇਵਹਿਂ।
ਜੋ ਇੱਛੈਂ ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਲੇਵਹਿਂ।
ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਕਰਨੇ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਰਹਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਢਿਗ ਪ੍ਰੀਤ ਸਮੇਤਾ ॥ ੩੭ ॥
ਸਤਿਸੰਗਤ ਹੋਵਨ ਬਹੁ ਲਾਗੀ।
ਕਰਹਿਂ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਗੀ।

---

[1]ਭਰਾ।
[2]ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਬੜਾ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਯਾ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕੇਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਕਿਉਂ ਨ ਚਲਹਿਂ ਨੀਕੀ ਨਰ ਚਾਲਾ ॥ ੩੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹੁਤੋ ਨਗਰ ਕੋ ਚੌਧਰੀ, ਨਾਮ ਅਜਿੱਤਾ ਜਾਂਹਿ। {ਅਜਿੱਤਾ ਉਧਾਰ}
ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਲੋਕਿ ਕੈ, ਸਮਝ੍ਯੋ ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ੩੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਹਿਂ ਸੋਹਿਤਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਗਮਨ੍ਯੋ ਤਿਨ ਕੇ ਤਬਹਿ ਸਮੀਪਾ।
ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਦੀਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਭਰਿ ਕੈ।
ਰਹ੍ਯੋ ਚਰਨ ਕਵਲਨ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੪੦ ॥
ਬਹੁਰ ਨ ਊਪਰ ਸੀਸ ਉਠਾਵਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਛੁ ਨ ਅਲਾਵਾ।
ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕੋ ਧਾਰੀ।
ਜੋ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਮੋਖ ਉਦਾਰੀ ॥ ੪੧ ॥
ਨਹੀਂ ਅਜਿੱਤੇ ਸੀਸ ਉਚਾਯੋ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ[1] ਜਾਮ ਬਿਤਾਯੋ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ[2]।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ[3] ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੪੨ ॥
'ਅਬ ਉਠਿਯੇ ਕਰਤਾਰ ਪਿਆਰੇ।
ਅਪਨ ਮਨੋਰਥ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੇ'।
ਨਿਜ ਹਾਥਨ ਸੋਂ ਤਬ ਜਗਨਾਥਾ।
ਬੈਠਾਰ੍ਯੋ ਉਠਾਇ ਤਿਹ ਮਾਥਾ ॥ ੪੩ ॥
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬਿਨਤੀ ਭਾਖੀ।
'ਰਾਵਰ ਹੋ ਸਭਿ ਘਟ ਕੇ ਸਾਖੀ[4]।
ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!।
ਕਹ੍ਯੋਂ ਬਨਿ ਹੈ ਮਮ ਕਹਿਨੋਂ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥ ੪੪ ॥
ਜੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਰੀ।
ਕਰੈ ਆਪਨੀ ਬ੍ਰਿਥਾ[5] ਉਚਾਰੀ।
ਸਰਬੱਗਨ ਢਿਗ ਤੂਸ਼ਨਿ ਨੀਕੀ।

---

[1]ਇਕ ਪਹਿਰ।
[2]ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[3]ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਪਿਆਰੀ।
[4]ਸਭ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣਨੇ ਵਾਲੇ ਹੋ ਆਪ।
[5]ਹਾਲਤ, ਪੀੜਾ।

ਕਰਹਿਂ ਭਲੇਰੀ ਭਾਵਤਿ ਜੀਕੀ[1]' ॥ ੪੫ ॥
ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਰਿਦੇ ਗੁਸਾਈਂ।
ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਤਾਰ ਅਗਾਰੀ।
ਪੂਜਹਿ ਮਨਕਾਮਨਾ ਤੁਮਾਰੀ' ॥ ੪੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਹੁਰ ਚਰਨ ਲਪਟਾਯੋ।
ਤਤਛਿਨ ਗਜਾਨ ਰਿਦੈ ਹੁਇ ਆਯੋ।
ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਸ਼ਾਲ ਭਈ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।
ਪਾਈ ਏਕ ਬਾਰ ਜਨੁ ਥਾਤੀ[2] ॥ ੪੭ ॥
ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗ੍ਯੋ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਬੇਮੁਖਤਾ ਸਗਰੀ ਉਰ ਬੀਤੀ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਨਰ ਪਾਏ ॥ ੪੮ ॥
ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਸੁ ਸਸੁਰ ਗੁਰ ਕੇਰੇ।
ਆਏ ਨਿਕਟਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ।
ਸੰਗ ਸੁਲਖਣੀ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਈ।
ਪਾਸ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਸਾਸੁ ਅਲਾਈ ॥ ੪੯ ॥
'ਸੁਨਤੋ ਵੇ! ਤੂੰ ਰਹ੍ਯੋ ਕੁਰਾਹੀ।
ਸਦਾ ਹਮਾਰੀ ਛਾਤੀ ਦਾਹੀ।
ਪੁੱਤ੍ਰਨਿ, ਬਨਿਤਾ[3], ਤਜਿ ਪਰਵਾਰਾ।
ਫਿਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਨ ਦ੍ਵਾਰਨ ਦ੍ਵਾਰਾ[4] ॥ ੫੦ ॥
ਕੋ ਕਾਰਜ ਤੈਂ ਹਾਸਲ ਕੀਨਾ?
ਅਪਨੋ ਦਰਬ ਲੁਟਾਇ ਸੁ ਦੀਨਾ।
ਜਗ ਕੀ ਲਾਜ ਤਜੀ ਇਕ ਬਾਰੀ।
ਹਮ ਕੋ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ਖੁਆਰੀ ॥ ੫੧ ॥
ਨਰ ਕਹਿਂ -ਅਮੁਕੇ ਕੋ ਜੁ ਜਮਾਤਾ।
ਭਯੋ ਫਕੀਰ ਤਜੇ ਤਿਯ ਤਾਤਾ[5]-'।

---

[1](ਸਰਬੱਗਜ) ਚੰਗੀ ਤੇ ਮਨ ਭਾਂਵਦੀ ਹੀ (ਗੱਲ) ਕਰਦੇ ਹਨ।
[2]ਥੈਲੀ।
[3]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[4]ਦਰਬਦਰ।
[5]ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹ੍ਵੈ ਬੈਸੇ।
ਸਨਮੁਖ ਬਚਨ ਭਨਜੋ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ॥ ੫੨ ॥
ਸੁਨੀ ਅਜਿੱਤੇ ਜਬ ਅਸ ਗਾਥਾ।
-ਮੂਲਾ ਲਰਤਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਾਥਾ-।
ਦੌਰਜੋ ਘਰ ਤੇ ਤੂਰਨ ਆਵਾ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ ॥ ੫੩ ॥
'ਊਚੇ ਕਹਿ ਕਿਉਂ ਸੀਸ ਖਪਾਵਤਿ।
ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਪਛੁਤਾਵਤਿ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਉਰ ਮਤੋ ਉਚੇਰਾ।
ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕਹੁ ਇਨ ਕੇਰਾ ॥ ੫੪ ॥
ਬਿਨਾ ਹੇਤੁ[1] ਤੇ ਆਨ ਅਕਾਵਤਿ।
ਇਹ ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਕੋ ਕਛੂ ਦੁਖਾਵਤਿ।
ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰਤਿ ਕਾਰਜ ਰਾਈ।
ਕਛੂ ਨ ਜਾਚਤਿ ਤੁਮ ਢਿਗ ਜਾਈ ॥ ੫੫ ॥
ਕਹਹੁ ਕਠੋਰ ਗਿਰਾ ਦੁਖ ਦਾਈ।
ਨਾਹਕ[2] ਰੋਸੁ ਕਰਹੁ ਅਕੁਲਾਈ[3]।
ਭਯੋ ਫਕੀਰ ਬ੍ਰਿਕਤਿ[4] ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਅਬ ਤੁਮ ਕਾਜ ਰਹਜੋ ਕੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੬ ॥
ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਦਨ ਨਿਜ ਬੈਸਹੁ।
ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਕਹੋ ਨਹਿਂ ਕੈਸਹੁ'।
ਬੋਲਜੋ ਮੂਲਾ 'ਤੁਮ ਹੋ ਸਜਾਨੇ।
ਸੁਨਹੁ ਚੌਧਰੀ! ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੇ[5] ॥ ੫੭ ॥
ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਇਸ ਢਿਗ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ।
ਦਯੋ ਲੁਟਾਇ ਸਰਬ ਬਿਨ ਦੇਰਾ।
ਇਤਨੀ ਗੁਨੀ ਨ[6] ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
-ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕਿਹ ਥਲ ਤੇ ਖਾਹੀਂ- ॥ ੫੮ ॥

---

[1]ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ।
[2]ਐਵੇਂ।
[3]ਵਜਾਕੁਲ ਹੋ ਕੇ।
[4]ਤਿਆਗੀ।
[5]ਜਾਣਦੇ ਹੋ।
[6]ਇੰਨੀ ਨਾ ਸੋਚੀ।

ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ ਦਰਬ ਤੇ ਹੋਈ।
ਸੋ ਇਨ ਦੀਨ ਅਕਾਰਥ ਖੋਈ।
ਬਹੁਰੋ ਤਜੀ ਜਗਤ ਕੀ ਲਾਜਾ।
ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਤਨ ਮੈਂ ਸਾਜਾ ॥ ੫੯ ॥
ਪਰਦੇਸ਼ਨਿ ਗਮਨਜੋ ਬਹੁ ਕਾਲਾ।
ਅਬਿ ਆਯੋ ਨਿਜ ਤਜਤਿ ਨ[1] ਚਾਲਾ।
ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਦਹਤਿ ਨਿਤ ਛਾਤੀ।
ਇਸ ਕੀ ਚਿੰਤ ਹਮਹਿਂ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ॥ ੬੦ ॥
ਜੇ ਸ਼ਰੀਕ ਸਭਿ ਹਂਸੀ ਉਚਾਰੈਂ।
ਇਹ ਨਹਿਂ ਕਿਹ ਕੀ ਸ਼ੰਕ ਬਿਚਾਰੈ'।
ਬਹੁਰ ਅਜਿੱਤਾ ਬੋਲਜੋ ਬਾਨੀ।
'ਸੁਨੋ ਚਚਾ! ਤੁਮ ਕਹਤਿ ਸਿਆਨੀ[2] ॥ ੬੧ ॥
ਜੋ ਪਰੰਤੁ[3] ਹੋਵੈ ਸੰਸਾਰੀ।
ਤਿਸ ਕੋ ਚਹਤਿ ਸੁ ਅਸ ਬਿਵਹਾਰੀ।
ਇਨ ਕੋ ਸੁਪਨੇ ਮੋਹ ਨ ਆਵੈ।
ਰਹਿਤਿ ਆਪ ਤਸ ਜਸ[4] ਮਨ ਭਾਵੈ ॥ ੬੨ ॥
ਇਨ ਕੇ ਆਗੈ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨਹੁ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਨਾ ਭਲਾ ਪਛਾਨਹੁ'।
ਮੂਲਾ ਕਹੈ 'ਨ ਹੌਂ ਅਬ ਕਹੌਂ।
-ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਸਮ੍ਾਰੈ- ਚਹੋਂ ॥ ੬੩ ॥
ਸਭਿ ਕੋ ਖਰਚ ਪਰਜੋ ਗਰ ਮੇਰੇ।
ਇਨ ਸੁਧ ਲਈ ਨ ਕਬ ਮੁਰਿ ਹੇਰੇ[5]।
ਸੂਧਾ ਹੋਇ ਨ ਇਹ ਮਮ ਭਾਖੇ[6]।
ਨਿਤ ਟੇਢੇ ਮਾਰਗ ਪਗ ਰਾਖੇ' ॥ ੬੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: [7]'ਸੁਨਿ ਮਹਿਤਾ[8]! ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਪੁਨ, ਦੂਜੋ ਲਖਮੀ ਦਾਸ।

---

[1]ਛਡਦਾ ਨਹੀਂ।
[2]ਤੁਸੀਂ ਸਿਆਣੀ ਗੱਲ ਆਖਦੇ ਹੋ।
[3]ਪਰ ਜੇੜ੍ਹਾ ਤਾਂ।
[4]ਜਿਵੇਂ।
[5]ਮੇਰੇ ਦੇਖਦਿਆਂ। (ਅ) ਮੁੜਕੇ (ਨਾ ਆ ਕੇ) ਡਿੱਠਾ।
[6]ਮੇਰੇ ਆਖੇ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
[7]ਅਜਿੱਤਾ ਚੌਧਰੀ ਬੋਲਿਆ।
[8]ਹੇ ਮਹਿਤਾ (ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ)।

ਤਰੁਨ ਬੈਸ ਤਿਨ ਕੀ ਭਈ, ਖਾਟਹਿਂ ਅਬ ਧਨ ਰਾਸ ॥ ੬੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਨ ਕੀ ਮਾਤ ਸੁਸਾ[1] ਸਮ ਹੇਰੀ।
ਹੌਂ ਕਰਿਹੌਂ ਤਿਹ ਸੇਵ ਘਨੇਰੀ।
ਪਠਹੁ ਸਦਨ ਮਮ ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਵਹੁ।
ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ ਉਠਾਵਹੁ' ॥ ੬੬ ॥
ਮੂਲਾ ਕਹੈ 'ਨ ਇਉਂ ਬਨਿ ਆਵੈ।
ਹਮਰੀ ਨਿੰਦਾ ਜਗਤ ਅਲਾਵੈ।
-ਅਪਨੀ ਤਨੁਯਾ ਹੇਤੁ ਅਹਾਰਾ[2]।
ਪਰ ਘਰ ਪਠੀ- ਕਹੈ ਸੰਸਾਰਾ' ॥ ੬੭ ॥
ਕਹੈ ਅਜਿੱਤਾ 'ਜੇ ਅਸ ਜਾਨਹੁ।
ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨਿ ਇਮ ਠਾਨਹੁ।
ਕਜਾ ਇਨ[3] ਆਗੈ ਜਾਇ ਬਖਾਨਜੋ।
ਜਿਨ ਕੋ ਭੇਦ ਸੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਜੋ ॥ ੬੮ ॥
ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਸਮਤਾ ਇਨ ਕੇਰੀ।
ਸਾਧੁ ਰੂਪ ਹੈ ਬ੍ਰਿਕਤਿ ਘਨੇਰੀ'।
ਮੂਲਾ ਭਨਤਿ 'ਕਹੈਂ ਜਿਹ ਸਾਧੂ[4]। {ਮੂਲੇ ਅਤੇ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਦੇ ਕਠੋਰ ਬਚਨ}
ਇਹ ਸਮ ਕੋ ਨ ਕਰੈ ਅਪਰਾਧੂ ॥ ੬੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਜੈਸਾ ਖੋਟਾ ਨ ਕੋ, ਨਿਤ ਛਾਤੀ ਕਿਯ ਦਾਹ।
ਕੌਨ ਸੁ ਲੱਛਨ ਸਾਧ ਕੋ, ਨਾਮ ਪਰਜੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ' ॥ ੭੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਕਰਕੀ[5] ਫੇਰ।
'ਤਪਾ ਰਖਾਯੋ ਆਖਯ ਟੇਰਿ[6]।
ਕੀਨੋ ਵਹਿਰ ਫਕੀਰੀ ਬੇਸਾ।
ਤਿਯ ਸੁਤਿ ਤਜਿ ਕੈ ਫਿਰਜੋ ਬਿਦੇਸ਼ਾ ॥ ੭੧ ॥
ਕਰਿ ਅਨਾਥ ਤਿਨ ਗਯੋ ਪਲਾਈ।
ਤਨਕ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰੁਨਾ ਆਈ।
ਹੌਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਭੈ ਕਰਿ ਕੈ।

---

[1](ਅਪਨੀ) ਭੈਣ।
[2]ਰੋਟੀ ਵਾਸਤੇ।
[3]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।
[4]ਜਿਸ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਸਾਧੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ।
[5]ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲੀ।
[6]ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਨਾਮ ਤਪਾ ਰਖਾ ਲਿਆ ਹੈ (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਕਹਿਕੇ।

ਇਸ ਕੋ ਕਹਿਤਿ ਨ ਕਛੂ ਬਿਚਰਿ ਕੈ ॥ ੨੨ ॥
ਨਾਤੁਰ ਮੈਂ ਅਬ ਕਰੋਂ ਖੁਆਰੂ[1]।
ਪ੍ਰਗਟਾਵੋਂ ਇਹ ਸ੍ਵਾਂਗ ਕੁਚਾਰੂ[2*]।
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹ੍ਵੈ ਰਹੇ।
ਤਨਕ[3] ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਨ ਕਹੇ ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੋਲੀ ਬਹੁਰ ਸੁਲੱਖਣੀ, 'ਤੁਮ ਸੰਗ ਬੋਲਨਿ ਕਾਜ[4]।
ਏਕ ਬਾਰ ਜਗ ਲਾਜ ਤਜਿ, ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਭਯੋ ਨਿਲਾਜ[+] ॥ ੨੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਫਿਰੇ ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਲਾਵਨ[5]।
ਜੇ ਤਨ ਭਗਵੋ ਭੇਖ[++] ਬਨਾਵਨ।
ਮੁਝ ਕੋ ਕਰਿ ਅਨਾਥ ਇਕ ਬਾਰੀ।
ਆਇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ' ॥ ੨੫ ॥
ਕਹਿਤ ਅਜਿੱਤਾ 'ਭਗਨੀ! ਸੁਨੀਏ।
ਭਲਾ ਆਪਨਾ ਤੂਸ਼ਨਿ ਗੁਨੀਏ[6]।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਕੀ ਜੇ ਹ੍ਵੈ ਚਾਹੀ।
ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ, ਕਹੋ ਮੁਝ ਪਾਹੀ ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤੇਰੇ ਕਹੈਂ, ਕਹਿਨ ਉਚਿਤ ਤੁਝ ਨਾਂਹਿ।
ਮੁਖ ਤੇ ਭਨਤਿ ਕੁਬੋਲ ਕੋ, ਹ੍ਵੈ ਬਿਰੋਧ ਤੁਮ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੈ ਇਨ ਕੇ ਸੰਗ ਤੁਮਰੋ ਕਾਜਾ।
ਇਨ ਹੀ ਸੋਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖਸਾਜਾ'।
ਕਹੈ ਸੁਲਖਨੀ 'ਸੁਨਿ ਮਮ ਭਾਈ!

---

[1]ਖੁਆਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ। (ਅ) ਕਰਾਂਗੀ।
[2]ਇਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਂਗ ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ।
[*]ਪਾ:-ਸਾਗਰ ਚਾਰੂ।
[3]ਥੋੜਾ ਬੀ।
[4](ਮੇਰਾ) ਕੰਮ ਹੈ।
[+]ਐਸੇ ਵਾਕ ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਦੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਕਹੇ ਗਏ ਹਨ, ਕਾਰਣ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਕ ਉੱਚਤਾ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਤਯਾਗ, ਵੈਰਾਗ, ਅਬਚਲੀ ਜੋਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਜੇ ਨੈਣ ਮੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਤੇ ਦੁਖ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੯) ਬੇਬਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਵਾਕ ਉਸ ਉੱਖੜੀ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਬੇਤੋਲੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਸਫੁਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[5]ਲਾਵਾਂ।
[++]ਪਾ:-ਭੇਖ ਫਕੀਰ।
[6]ਚੁਪ ਵਿਚ ਜਾਣੋ।

ਹੌਂ ਕਿਹ ਕੇ ਅਵਲੰਬ ਰਹਾਈਂ ॥ ੭੮ ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਦੇਵਤਿ ਹੈਂ ਗਾਰੀ[1]।
ਅਪਨ ਗਰੇ ਤੇ ਚਹਿਤ ਉਤਾਰੀ।
ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਤਾਨੇ[2]।
-ਤੂੰ ਭੀ ਕਰਹੁ ਫਕੀਰੀ ਬਾਨੇ ॥ ੭੯ ॥
ਜਾਇ ਬੈਠਿ ਨਿਜ ਪਤਿ ਕੇ ਪਾਸੂ।
ਸਾਧੂ[*] ਭੇਖ ਕਰਹੁ ਜਸ ਤਾਸੂ[3]।
ਪਰੀ ਗਰੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਹਮਾਰੇ-।
ਸੋ ਸਭਿ ਸਾਚੀ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੇ ॥ ੮੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੁਰ[4] ਨਿਣਾਨ ਜੋ ਨਾਨਕੀ, ਜਬ ਜੀਵਤਿ ਸੁਖਦਾਇ।
ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਤਿਹ ਸਦਨ ਮਹਿਂ, ਸਭਿ ਕੁਛ ਪਹਿਰਤਿ ਖਾਇ ॥ ੮੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਜੋ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੂ।
ਨਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਕਾਂਹੂ ਕੀ ਤਾਸੂ।
ਜਬ ਕਾ ਭਾ ਤਿਨ ਕੋ ਪਰਲੋਕੂ।
ਹਮ ਕੋ ਭਯੋ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਸ਼ੋਕੂ ॥ ੮੨ ॥
ਦਸ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਮੁਝ ਬਨਜੋ ਕੁਫੇਰਾ[5]।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਜੀਵਨ ਮੇਰਾ?'।
ਅਸ ਕਹਿ ਆਂਖਨ ਆਂਸੂ ਗੇਰਤਿ।
ਊਚ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈ ਧਰਨੀ ਹੇਰਤਿ ॥ ੮੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਾਨੀ।
ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਕਰੁਨਾ ਬਹੁ ਠਾਨੀ।
ਕਹਿਤਿ ਭਏ 'ਸੁਨ ਚੋਣੀਂ[6]! ਕਾਨਾ।
ਦੁਖ ਪੁਨ ਭੁਖ ਜਿ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਵਾਨਾ ॥ ੮੪ ॥
ਰਹੁਹ ਨਿਕਟਿ ਹਠ ਕਰਹੁ ਘਨੇਰਾ।
ਜੋ ਹਮ ਹਾਲ ਸੁ ਹੋਵਹਿ ਤੇਰਾ'।

---

[1]ਗਾਲੀਆਂ।
[2]ਮੇਹਣੇ।
[*]ਪਾ:-ਭਗਵਾ।
[3]ਜੈਸਾ ਤਿਸ (ਪਤੀ) ਦਾ ਹੈ (ਅ) ਤੈਸਾ ਕਰ।
[4]ਮੇਰੀ।
[5]ਖੋਟਾ ਫੇਰ, ਘਾਟਾ।
[6]ਬੇਬੇ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਪੇਕੀ ਜਾਤ ਚੋਣੀ ਸੀ।

ਭਨੈਂ ਸੁਲਖਨੀ 'ਸੁਨਿ ਬਚ ਮੋਰੇ। {ਸ੍ਰੀ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ}
ਨਹਿਂ ਭੂਖਨ ਜਾਚੋਂ ਢਿਗ ਤੋਰੇ ॥ ੮੫ ॥
ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ ਚਾਹੋਂ ਨਿਤ ਐਸੇ।
ਤੁਮ ਜਿਉਂ ਹਾਲ ਹੋਇ ਮਮ ਤੈਸੇ।
ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਹਿ ਕੈ ਅਪਨ ਸਰੀਰਾ।
ਰਹੋਂ ਸਦੀਵ ਤੁਮਾਰੇ ਤੀਰਾ' ॥ ੮੬ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਜੇ ਅਸ ਮਨ ਤੇਰੇ।
ਆਨਹੁ ਸੁਤ ਅਬ ਕਰਹੁ ਨ ਦੇਰੇ।
ਸਭਿ ਕਰਤਾਰ ਕਰਹਿਗੋ ਨੀਕੀ।
ਜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਐਸੀ ਦਿਢ ਜੀ ਕੀ' ॥ ੮੭ ॥
ਸੁਨੇ ਸੁਲਖਨੀ ਅਸ ਬਚ ਜਬ ਹੀ।
ਤੂਰਨ ਗਈ ਸਦਨ ਕੋ ਤਬ ਹੀ।
ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਸੰਗਾ।
ਹਰਖਤਿ ਆਈ ਕਰਤਿ ਉਮੰਗਾ ॥ ੮੮ ॥
ਮੂਲ ਚੰਦ ਪੁਨ ਚੰਦੋਰਾਣੀ।
ਘਰ ਗਮਨੀ ਮਨ ਬਹੁ ਮੁਰਝਾਣੀ।
ਬਹੁਰੋ ਬੋਲ ਨ ਕੋਊ ਆਵਤਿ।
ਹ੍ਵੈ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹਿਰਦੇ ਪਛੁਤਾਵਤਿ ॥ ੮੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇ, ਦੂਸਰ ਲਖਮੀ ਦਾਸ।
ਆਇ ਸੁਲਖਨੀ ਬੈਠਿਗੀ, ਪਾਇ ਹਰਖ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੯੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਅਘ ਓਘ ਨਿਕੰਦਨ[1]।
ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਕੀਨ ਚਰਨ ਪਰ ਬੰਦਨ।
ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੇ ਪਾਸੂ।
ਚਿੰਤਾ ਸਗਰੀ ਕੀਨ ਬਿਨਾਸ਼ੂ ॥ ੯੧ ॥
ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਸੇਵਾ ਜੋਊ।
ਕਰਹਿ ਅਜਿੱਤਾ ਹਿਤ[2] ਧਰਿ ਸੋਊ।
ਅਤਿ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ[3]।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਸੰਸਾ ਖੋਯੋ ॥ ੯੨ ॥

---
[1]ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।
[2]ਪ੍ਰੇਮ।
[3]ਭਾਵ ਅਜਿੱਤਾ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਮੂਲੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਣੱਤੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਬਸਨਾ, ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੀ ਰਸੋਈ ਦੀ ਸੁਚ]

ਦੋਹਰਾ: ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਤੇ ਬੈਰਾਗਿ ਹ੍ਵੈ, ਕਰਿ ਗੁਰ ਪਗ ਅਨੁਰਾਗ।
ਲਿਵ ਲਗਾਇ ਜਾਗਤਿ ਰਹਹੁ, ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਵਡਭਾਗ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ: (ਹੇ ਮਨ!) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ (ਨਾਲ) ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ, (ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਸਿਮਰ, (ਸਿਮਰ੍ਣ ਵਿਚ) ਲਿਵ ਲਾਈ ਰੱਖਕੇ (ਅੰਤਰ ਮੁਖ) ਜਾਗਦਾ ਰਹੁ (ਤਾਂ ਤੂੰਹੋਂ) ਵਡਭਾਗੀ ਹੈਂ।

ਭਾਵ: ਪਿੱਛੇ ਅਭਾਗੀ ਮਨ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕਿਹਾ ਸਾਨੇ ਜੋ ਤੋਤੇ ਵਾਂਙੂ ਭੁਲੇਵੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਭੈੜੇ ਨਤੀਜੇ ਪਾਕੇ ਨਿਸ਼ਫਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਉਸੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਡਭਾਗੀ ਹੋਣ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰਸਾਲ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:-ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗ, ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰ੍ਣ, ਲਿਵ ਤੇ ਆਤਮ-ਜਾਗ੍ਰਤ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਰਹਿਤ ਬਿਤਾਏ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮਹਿਮਾ ਹੁਇ ਅਧਿਕਾਏ।
ਅਵਲੋਕਤ ਸਮਝ੍ਯੋ ਤਬ ਮੂਲਾ।
-ਭਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਅਨਕੂਲਾ- ॥ ੨ ॥
ਆਯੋ ਅਪਰ ਤਜੀ ਸਭਿ ਗਿਨਤੀ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਕੀਨੀ ਬਿਨਤੀ।
'ਤੁਮ ਤੋ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੋ ਪੂਰੇ।
ਹਮ ਨਹਿਂ ਚਲਤਿ[1] ਲਖੇ ਜੋ ਰੂਰੇ ॥ ੩ ॥
ਨਿਸ ਦਿਨ ਨਿੰਦਤਿ ਰਹੇ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪਚੀ ਭਏ[2] ਨਿਤ ਜਗਤ ਜੰਜਾਲਾ।
ਅਵਗੁਨ ਕਰੇ ਬਖ਼ਸ਼ੀਏ ਮੋਹੀ।
ਅਹੈ ਹਮਾਰੀ ਲੱਜਜਾ ਤੋਹੀ' ॥ ੪ ॥
ਦੀਨ ਭਏ ਕੋ ਦੇਖਿ ਦਯਾਲਾ।
ਕਹੇ ਬਚਨ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਸਾਲਾ।
'ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਗਤਿਦਾਈ।
ਸਤਿਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੫ ॥
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕਰਤਾਰ ਅਗਾਰੀ।
ਪਾਵਹੁ ਗੇ ਅਪਵਰਗ[3] ਸੁਖਾਰੀ'।

---

[1]ਚਰਿੱਤ੍ਰ।
[2]ਖਚਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਰਹੇ।
[3]ਮੁਕਤੀ।

ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
ਮੋਹ ਪਟਲ[1] ਤਤਛਿਨ ਬਿਲਗਾਯੋ[2] ॥ ੬ ॥
ਸਿਮਰਨ ਮਹਿਂ ਲਿਵ ਲਗੀ ਸੁਹੇਲੀ।
ਤਜੀ ਪਹਿਲ ਕੀ ਦ੍ਵੈਤ ਦੁਹੇਲੀ[3]।
ਆਨਿ ਸਦਨ ਨਿਜ ਤਿਯ ਸਮਝਾਈ।
ਪਾਛਲ ਬਾਤਨ ਤੇ ਪਛੁਤਾਈ ॥ ੭ ॥
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਕੀਨੋ ਸਤਿਸੰਗਾ।
ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ[*]।
ਭਏ ਬਿਬੇਕੀ ਥੋਰਨ ਦਿਨ ਮੈਂ।
ਸੱਤਿ ਅਸੱਤਿ ਲਖ੍ਯੋ ਸਭਿ ਮਨ ਮੈਂ ॥ ੮ ॥
ਆਰਬਲਾ ਪੂਰਨ ਪੁਨ ਹੋਈ।
ਸੁਖ ਸੋਂ ਤਨ ਤਜਿਗੇ ਤਬ ਦੋਈ।
ਗਵਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਭਵਨ[4] ਸੁਹਾਵਨ। {ਮੂਲਾ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ}
ਪਹੁੰਚੇ ਜਹਾਂ ਭਗਤ ਮਨ ਪਾਵਨ[5] ॥ ੯ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਕਰਿ ਕੈ।
ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਚਰਿ ਕੈ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਨ ਪੁਨ ਕੀਨ ਤਿਆਰੀ।
ਸਭਿ ਕੋ ਦਈ ਧੀਰ ਕਹਿ ਭਾਰੀ[+] ॥ ੧੦ ॥
ਰਾਵੀ ਤਟ ਪਰ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ[6]।
ਪਾਛੇ ਗਮਨਤਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ।
ਸੁੰਦਰ ਤੀਰ ਦੇਖਿ ਇਕ ਥਾਈਂ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਸਾਈਂ ॥ ੧੧ ॥
ਹੋਇ ਰਹੇ ਤਬ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ।
ਜਿਉਂ ਤਪੀਸ਼ ਤਪ ਤਾਪਹਿਂ ਭਾਰੀ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਲੋਕ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਏ।

---

[1]ਮੋਹ ਦਾ ਪੜਦਾ।
[2]ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।
[3]ਦੁਖਦਾਈ।
[*]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਹਰ ਕੇ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਮੰਗਾ। ਵਾ-ਹਾਰ ਕੇ ਚਰਨਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।
[4]ਵੈਕੁੰਠ।
[5]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮਨ ਵਾਲੇ।
[+]ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਉਹ ਸੀ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਵਟਾਲੇ ਨਗਰ।
[6]ਚੱਲਣਾ ਕੀਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।

ਹਿਤ ਕਰਿ ਪਦ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਏ ॥ ੧੨ ॥
ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਹੋਵਹਿਂ।
ਸੇਵਹਿਂ ਸਗਰੇ ਦੋਖਨ ਖੋਵਹਿਂ।
ਇਕ ਤੇ ਜਸ ਦੂਸਰ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾਂ।
ਆਵਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਤਿਹਂ ਥਾਨਾ ॥ ੧੩ ॥
ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਤਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਅਹਿਹੀਂ।
ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਉਸਤਤਿ ਕਹਿਹੀਂ।
'ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬਡਾ ਇਹ ਸਾਧੂ।
ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਸਹਿਂ ਅਪਰਾਧੂ ॥ ੧੪ ॥
ਕਲਾਵਾਨ ਗੁਨਵਾਨ ਮਹਾਨਾ।
ਹੋਵਤਿ ਸਾਚ ਜੁ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨਾ।
ਨਿਤ ਸਾਹਿਬ[1] ਮੈਂ ਜਿਸ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਨਹਿਂ ਡੋਲੈ ਚੀਤਾ ॥ ੧੫ ॥
ਇਹ ਦਰਵੇਸ਼ ਖ਼ੁਦਾਇ ਪਿਆਰਾ।
ਕਿਧੌਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਆਪ ਤਨ ਧਾਰਾ'।
ਬਹੁ ਨਰ ਆਨਿ ਬੂਝਨਾ ਕਰਿਹੀਂ।
ਤੂਰਨ ਸਭਿ ਕੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਚਰਿਹੀਂ[2] ॥ ੧੬ ॥
ਸੰਨਯਾਸੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ।
ਤਪੀ, ਬੈਰਾਗੀ, ਬਾਨ ਜਿ ਪ੍ਰਸਤੀ[3]।
ਜੋਗੀ, ਬਹੁਰ ਬੈਸ਼ਨੋ ਜੋਊ।
ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭਿ ਕੋਊ ॥ ੧੭ ॥
ਆਇ ਜਿ ਸੰਸੈ ਕੋਊ ਕਰਿਹੀ।
ਤਤਛਿਨ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਭੁ ਉਚਰਿਹੀਂ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ, ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿਹੀਂ।
ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਹਿਂ ਪੁਨ ਬਹੁਰ ਬਿਚਰਿਹੀਂ[4] ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੁਰਿ ਲਹੌਰ ਕੇ ਮਨੁਜ ਬਹੁ, ਹੋਏ ਸੇਵਕ ਆਇ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਿਢ, ਸਿਖਹਿਂ[5] ਕੀਰਤਨ ਗਾਇ ॥ ੧੯ ॥

---

[1]ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।
[2]ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (ਦਾ ਉੱਤਰ) ਉਚਰਦੇ ਹਨ।
[3]ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤੀ।
[4]ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।
[5]ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ: ਇਕ ਕਰੋੜੀਆ ਖੱਤ੍ਰੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂ। {ਕ੍ਰੋੜੀਆ ਖਤ੍ਰੀ}
ਉਸਤਤਿ ਸੁਨਤਿ ਰਿਸਤ[1] ਅਤਿ ਉਰ ਮੈਂ।
ਕਰਿ ਕੈ ਡਰ ਕੋ[2] ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਰੀ।
ਗੁਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਨ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥
ਰਘੁਬਰ ਸੁਤ ਪੁਰਿ[3] ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ।
ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਮੇਂ ਥਾ ਪਰਧਾਨੀ[*]।
ਕਰਤਿ ਹਕੂਮਤ ਸਠ ਤਿਨ ਬੀਚੂ[4]।
ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਉਪ ਉਰ ਨ ਸਹੀਚੂ[5+] ॥ ੨੧ ॥
ਇਕ ਦਿਨ ਜੋਗੀ ਜਾਚਤਿ ਫਿਰਤੇ।
ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਗਾਵਨ ਕਰਿਤੇ।
ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਕਿੰਗੁਰੀ[6] ਕੋ ਲੀਨੇ।
ਰੀਝ ਬਜਾਵਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਭੀਨੇ ॥ ੨੨ ॥
ਫਿਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਪਹੁਂਚੇ ਤਿਹਂ ਥਾਨੀ।
ਬੈਠਜੋ ਜਹਾਂ ਮੰਦਮਤਿ ਮਾਨੀ[7]।
ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਤ ਮਤਸਰ[8] ਬਹੁ ਧਾਰੀ।
ਜਨੁ ਬਿਖੁ ਦੇਤਿ[9] ਹੋਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥
ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਮਦ[10] ਅੰਧਾ ਅੱਗਜਾਨੀ।
ਸੰਤਨ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਸੁਖ ਹਾਨੀ।
ਛਾਤੀ ਜਰਤਿ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ।
ਤਬ ਜੋਗੀ ਇਹ ਤੁਕ ਥੇ ਗਾਵਤਿ ॥ ੨੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

---

[1]ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।
[2]ਕੋਈ (ਬੀ)।
[3]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਦੇ (ਪਹਿਲੇ) ਪੁੱਤ੍ਰ (ਲਊ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ (ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ)।
[*]ਪਾ:-ਬਹੁ ਤਲਕਨ ਬਾਲ ਪਟਰਾਨੀ, ਜੋ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਬਹੁ ਤਲਕਨ ਕੋ ਥਾ ਪਰਧਾਨੀ' ਹੋਣਾ ਹੈ। ਤਲਕਨ = ਤਅੱਲਕਿਆਂ ਦਾ। ਵੱਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ। 'ਲੋਕ' ਦਾ ਅਰਥ ਪਿੰਡ ਬੀ ਹੈ।
[4]ਮੂਰਖ (ਕਰੋੜੀਆ) ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ।
[5](ਜਗਤ ਈਸ਼ਵਰ ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਰਿਦੇ ਸਹਾਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।
[+]ਇਕੀਹਵੀਂ ਚੌਪਈ ਦੋ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ।
[6]ਕਿੰਗ।
[7]ਹੰਕਾਰੀ।
[8]ਈਰਖਾ।
[9]ਵਿਹੁ ਦਿੱਤਿਆਂ।
[10]ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ।

ਮਃ ੧ ॥
ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰੇ ਮਨਾ ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ ॥
ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੇਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ ॥
ਤਲਬਾ ਪਉਸਨਿ ਆਕੀਆ ਬਾਕੀ ਜਿਨਾ ਰਹੀ ॥
ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਹੋਸੀ ਆਇ ਤਈ ॥
ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨ ਸੁਝਈ ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਫਹੀ ॥
ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ ਸਚਿ ਰਹੀ ॥੨॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਿਸ ਭਰਿ ਕਹਿਤ ਭਾ, 'ਹਿੰਦੂ ਕਿਏ ਖੁਆਰ।
ਤੁਰਕਨ ਕੇਰ ਈਮਾਨ ਗਾ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ[1]! ॥ ੨੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਕੋ ਨਾਨਕ? ਮੈਂ ਪਿਖ੍ਯੋ ਨ ਜਾਨਾ।
ਜਿਸ ਜਸ ਕਹਿਂ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਨਾ।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਹੋਤਿ ਘਨੇਰੀ।
ਸਮਝ ਬਿਖੈ ਕੁਛ ਆਇ ਨ ਮੇਰੀ ॥ ੨੬ ॥
ਕੋ ਐਸਾ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰੀ।
ਸਰਬ ਭਏ ਜਿਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਮੈਂ ਕੀਨੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਪਰੇਖੀ[2]।
ਭੇ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ॥ ੨੭ ॥
ਚਲੇ ਕੁਚਾਲ ਚਾਲ ਨਿਜ ਤਜਾਗੀ।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਮੋਹਿ ਭਲੀ ਨਹਿਂ ਲਾਗੀ।
ਔਰਨ ਕੋ ਕਜਾ ਦੋਸ਼ ਅਲਾਵੋਂ।
ਜਿਨਹਿ ਚਲਾਏ, ਤਿਨ ਗਹਿ ਲਜਾਵੋਂ ॥ ੨੮ ॥
ਕਰਿ ਕੈ ਕੈਦ ਸੀਖ ਸ਼ੁਭ ਦੇਊਂ।
ਤਿਹਂ ਮਨ ਮਤੋ ਸਰਬ ਬਰਜੇਊਂ[3]'।
ਅਸ ਕਹਿ ਅਪਨੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।
ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਤਬ ਲੀਨ ਹਕਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥
ਕਹਜੋ 'ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ, ਅਬ ਜਾਈ।
ਪਾਇ ਜ਼ੀਨ[4], ਆਨਹੁ ਇਹ ਥਾਈਂ'।
ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਲਜਾਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।

---

[1]ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਭੀ ਈਮਾਨ ਗਿਆ, (ਇਹ ਵੇਖੇ ਅਚਰਜ) ਕਿ ਉਸਤਤਿ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਉਸ ਦੀ)।
[2]ਪਰਖਣਾ।
[3]ਰੋਕੂੰ।
[4]ਕਾਠੀ।

ਲਗਜੋ ਚੜ੍ਹਨ ਜਿਸ ਦਰਪ[੧] ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੦ ॥
ਦਿਯੋ ਰਕਾਬ ਬਿਖੈ ਪਗ ਜਬ ਹੀ।
ਸਬਲ[੨] ਤੁਰੰਗਨਿ ਫਰਕੀ ਤਬ ਹੀ।
ਨਹੀਂ ਸਮਾਰਜੋ ਤਿਹ ਛਿਨ ਖੱਤਰੀ।
ਗਿਰਜੋ ਧਰਨਿ ਪਰ ਪਗਿਯਾ ਉਤਰੀ[੩] ॥ ੩੧ ॥
ਲਖਜੋ ਕੁਸੌਂਨ[੪] ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਤਾਂਹੂ।
ਬਹੁਰ ਨ ਚਢਜੋ ਰਹਜੋ ਘਰ ਮਾਂਹੂ।
ਨਿਕਟਿ ਜਿ ਨਰ ਸਮਝਾਵਨ ਕੀਨੋ।
'ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚੀਨੋ ॥ ੩੨ ॥
ਕਰਜੋ ਨਿਰਾਦਰ' ਸੁਨਤਿ ਨ ਕਾਈ[੫]।
ਕਹੈ 'ਕਿ ਗਹੋਂ ਭੋਰ ਕੋ ਜਾਈ'।
ਰਜਨੀ ਕਰਿ ਬਿਤੀਤ ਸੋ ਮੂਢਾ।
ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਅਰੂਢਾ ॥ ੩੩ ॥
ਗਮਨੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗਿ ਨਰ ਤਾਂਹੀ।
ਆਵਤਿ ਭਏ ਸਰਬ ਮਗ ਮਾਂਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹੇ ਕਿਤਿਕ ਜਬ ਦੂਰੀ।
ਭਯੋ ਅੰਧ ਨਹਿਂ ਪਿਖਤਿ ਹਦੂਰੀ ॥ ੩੪ ॥
ਗਰਬ ਹਾਨਿ ਭਾ, ਪੀੜਾ ਬਜਾਪੀ।
ਬੋਲਿ ਨ ਸਕਹਿ ਨਿੰਦ ਕਰਿ ਪਾਪੀ।
ਤਬ ਸਮਝਜੋ ਮਨ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ[੬]।
-ਦੀਰਘ ਕਲਾਵਾਨ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੩੫ ॥
ਲੋਕ ਬਹੋਰਿ[੭] ਰਹੇ ਮੁਝ ਤਾਈਂ।
ਮਾਨੀ ਮੈਂ ਨ ਕਰੀ ਦੁਸ਼ਟਾਈ।
ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਜਿਹ[੮] ਕਹਜੋ ਨ ਭਾਵਤਿ[੯]।

---

[1]ਹੰਕਾਰ। ਸੰਸ:, ਦਰ੍ਪ]।
[2]ਤਕੜੀ।
[3]ਪੱਗ ਢੈ ਪਈ।
[4]ਕੁਸ਼ਗਨ।
[5](ਪਰ) ਕੋਈ ਗਲ (ਕਰੋੜੀਆ) ਨਹੀ ਸੁਣਦਾ।
[6]ਹੰਕਾਰੀ।
[7]ਮੋੜ ਰਹੇ ਸਨ।
[8]ਜਿਸ ਨੂੰ।
[9]ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਮਮ ਸਮਾਨ ਦੁਖਿ ਹ੍ਵੈ[1] ਪਛੁਤਾਵਤਿ- ॥ ੩੬ ॥
ਗੁਨਤਿ ਬਿਸੂਰਤਿ[2] ਗਮਨਤਿ ਜਬ ਹੀ।
ਨਿਰਖੀ[3] ਨਰਨ ਨੈਨ ਗਤਿ ਤਬ ਹੀ।
ਭਯੋ ਦੀਨ ਬੋਲਜੋ ਪਛੁਤਾਈ।
'ਅਬ ਤਿਨ ਕੀ ਮੈਂ ਮਹਿਮਾ ਪਾਈ ॥ ੩੭ ॥
ਜਸ ਤੁਮ ਕਹਤਿ ਹੁਤੇ ਤਸ ਦੇਖਾ।
ਭਯੋ ਅੰਧ ਮੈਂ ਕੀਨ ਪਰੇਖਾ[4]।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸੋਂ ਮਤਸਰ ਧਾਰੀ।
ਤਿਹ ਕੋ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥
ਚਲਿ ਸਮੀਪ ਅਬ ਮੁਝ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਹੁ।
ਕਹੇ ਕੁਬੋਲ ਸੁ ਛਿਮਾ ਕਰਾਵਹੁ।
ਮੈਂ ਅਬ ਦਾਸ, ਪਰੋਂ ਤਿਨ ਪਾਈ।
ਹੋਵੌਂ ਸਿੱਖ, ਰਖੈਂ ਸ਼ਰਣਾਈ' ॥ ੩੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਰਨ ਸਰਬ ਸਮਝਾਯੋ।
'ਅਬ ਤੋ ਪਤਾ[5] ਆਪ ਨੈ ਪਾਯੋ।
ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਗਨ ਤੇ ਇਹ ਥਾਈਂ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹੁ ਧਰਨਿ ਸਿਰ ਲਾਈ ॥ ੪੦ ॥
ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ।
ਪਰਹੁ ਜਾਇ ਕੈ ਚਰਨ ਮਝਾਰੀ।
ਬਖਸ਼ਹਿੰਗੇ ਤੁਝ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਜਿਨਿ ਬਿਰਦ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੪੧ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਭਨੀ ਮਾਨਿ ਹਰਿ ਮਾਨਾ[6]।
ਉਤਰਜੋ, ਮਾਰਗ ਚਰਨ ਚਲਾਨਾ[7]।
ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਪਗ ਪਗ, ਹ੍ਵੈ ਦੀਨਾ[8]।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਜਸੁ ਬਰਨਨ ਕੀਨਾ ॥ ੪੨ ॥

---

[1]ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ।
[2]ਸੋਚਦਾ ਤੇ ਝੂਰਦਾ।
[3]ਦੇਖੀ।
[4]ਪਰਖਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।
[5]ਪਤੀਆ, ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਰਤਾਵਾ।
[6]ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਹੀ ਮੰਨਕੇ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ।
[7]ਪੈਦਲ ਟੁਰਿਆ।
[8]ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਦੀਨ ਹੋਕੇ।

ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਤੇ ਊਚ ਪੁਕਾਰਾ।
'ਛਿਮਹੁ ਛਿਮਹੁ ਮੈਂ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ।
ਮਸ਼ਕ[1] ਗਰਬ ਖਗਪਤਿ[2] ਸੋਂ ਧਰਿਈ।
ਰੰਚ ਮੇਰੁ ਕੀ ਸਮਤਾ[3] ਕਰਿਈ ॥ ੪੩ ॥
ਅਪਨੋ ਤੇਜ ਦਿਖਾਇ ਟਨਾਨੋ[4]।
ਰਵਿ[5] ਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ[6] ਕਰਹਿ ਪਛਾਨੋਂ।
ਤਿਉਂ ਮਤਿਮੰਦ ਲਾਲਸਾ ਮੇਰੀ।
ਮੁਖ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੪੪ ॥
ਅਪਰਾਧੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ! ਤੁਮਾਰਾ।
ਬਖਸ਼ ਲੇਹੁ ਅਬ ਦੀਨ ਦਯਾਰਾ !'।
ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਅਸ ਮੁਖ ਬੋਲਹਿ।
ਡਗਮਗ[7] ਪਗ, ਮਗ ਚਲਤਜੋ ਡੋਲਹਿ ॥ ੪੫ ॥
ਇਕ ਨਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕੋ ਹਾਥਾ।
ਲੇ ਡਾਰਜੋ ਪਗ ਪਰ ਜਗਨਾਥਾ।
'ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ' ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
ਪਰਜੋ ਰਹਜੋ ਸਮ ਦੰਡ[8] ਅਗਾਰੀ ॥ ੪੬ ॥
ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਬਹੁਤੋ ਘਿਘਿਆਯੋ[9]।
ਬਹੁਰ ਨ ਊਪਰ ਸੀਸ ਉਠਾਯੋ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਤਾਸ ਗਤਿ[10] ਦੇਖੀ।
ਕਰੁਨਾ ਉਪਜੀ ਰਿਦੇ ਬਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੪੭ ॥
ਕਹਜੋ 'ਉਠਹੁ ਖੋਲਹੁ ਨਿਜ ਲੋਚਨ।
ਮਨ ਸੋਚਨ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਬਿਮੋਚਨ[11]'।

---

[1]ਮੱਛਰ।
[2]ਗਰੁੜ।
[3]ਕਿਣਕਾ ਜਿਵੇਂ ਸੁਮੇਰੁ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰੇ।
[4]ਟਟੈਣਾ।
[5]ਸੂਰਜ।
[6]ਵਡਿਆਈ।
[7]ਲੜਖੜਾਂਦਾ।
[8]ਡੰਡੇਵਤ ਭਾਵ ਚੁਫਾਲ।
[9]ਤਰਲੇ ਕੱਢੇ।
[10]ਤਿਸਦੀ ਹਾਲਤ।
[11]ਦੂਰ ਕਰੋ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਯੁਕਤਿ ਬਾਨੀ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਉਠਿ ਬੈਠਜੋ ਬਖ਼ਸ਼ਜੋ ਨਿਜ ਗੁਨਿ ਕੈ ॥ ੪੮ ॥
ਨੀਕੇ ਲਗਜੋ ਬਿਲੋਕਨ ਤੈਸੇ।
ਹੁਤੀ ਅਗਾਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁ ਜੈਸੇ[1]।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਦ੍ਵੈ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਠਾਂਢੋ।
ਬੋਲਜੋ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਬਾਢੋ ॥ ੪੯ ॥
'ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਢਿਗ ਅਪਨੇ ਪਾਇਨ।
ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਲੀਜੈ ਮੋਰ ਉਪਾਇਨ।
ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਇਹੁ ਸੁੰਦਰ ਅਵਨੀ।
ਲੇ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਕੀਜੈ ਰਵਨੀ ॥ ੫੦ ॥
ਅਪਨੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸਾਇ ਨਿਰਾਰਾ।
ਸਿਖ ਸੰਤਨ ਕੋ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ।
ਅਪਨ ਨਾਮ ਪਰ ਨਾਮ ਧਰੀਜੈ।
ਭੇਟ ਲੇਹੁ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕੀਜੈ' ॥ ੫੧ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਜੇ ਤਵ ਅਸ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਕਰਹੁ ਸੇਵ ਬਰਜਤਿ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਬਿਸਰਾਮਾ।
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਿਮਰਹਿੰਗੇ ਹਰਿ ਨਾਮਾ' ॥ ੫੨ ॥
ਤਬ ਖੱਤ੍ਰੀ ਨਿਜ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ।
ਘਰ ਕੇ ਕਰਨਹਾਰ[2] ਬੁਲਵਾਏ।
ਤਿਹ ਠਾਂ ਤੂਰਨ ਕੀਨਿ ਤਯਾਰੀ।
ਆਨਿ ਬਸਾਏ ਬਹੁ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੫੩ ॥
ਸ੍ਰੀ 'ਕਰਤਾਰਪੁਰਾ' ਧਰਿ ਨਾਮੂ।
ਧਰਮਸਾਲ ਇਕਿ ਰਚਿ ਅਭਿਰਾਮੂ।
ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨਜੋ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥
ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ।
ਊਪਰ ਰੁਚਿਰ ਬਿਛੌਨਾ ਛਾਯੋ।
ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਇ ਭਾਉ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।

[1]ਜੇਹੀ ਨਜ਼ਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ।
[2]ਘਰ ਬਣਾਵਣ ਵਾਲੇ (ਰਾਜ, ਮਿਸਤਰੀ ਆਦਿ)।

ਦੀਪ ਜਗਾਇ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ ॥ ੫੫ ॥
'ਜੈ ਜੈ ਗੁਰ! ਭਗਤਨ ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰਨ, ਬੇਦ ਉਬਾਰੀ[1]।
ਰਾਵਨ ਮਰਦਨ[2] ਕੰਸ ਕੁ ਛੇਦਨ[3]।
ਤੂੰ ਨਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਲੀ ਉਰ ਭੇਦਨ[4*] ॥ ੫੬ ॥
ਮੈਂ ਖਲ[5] ਬਹੁਤ ਖਤਾ ਤੁਮ ਕੀਨੀ।
ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ[6] ਬਖਸ਼ਹੁ ਵਰ ਦੀਨੀ[7]।
ਅਘ ਤਮ ਹਰਨ ਭਾਨੁ[8], ਗੁਰ ਜਨ ਲਖਿ[9]।
ਨਾਮ ਸਲਲ ਤਿਨ ਕਹਿ ਕਰਿ ਮਨ ਝਖ[10]' ॥ ੫੭ ॥
ਜਗ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ ਐਸੇ।
ਗਏ ਕਪਾਟ ਖੂਲ ਦਰ ਜੈਸੇ[11]।
ਭਗਤਿ ਦਾਨ ਕਹਿ ਦੇ ਗੁਰ ਦੀਨੀ[12]।
ਲੈ ਵਰ ਉਮਗਿ[13] ਸੇਵ ਬਹੁ ਕੀਨੀ ॥ ੫੮ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਰਹ੍ਯੋ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਧਰਿ ਕੈ।
ਲੇ ਰਜਾਇ ਪੁਨ ਗਯੋ ਲਹੌਰਾ।
ਪਸਰ੍ਯੋ ਜਸੁ ਬਿਸਾਲ ਚਹੁੰ ਓਰਾ ॥ ੫੯ ॥
ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਆਵਹਿਂ।

---

[1]ਦੈਂਤ ਨਾਸ਼ਕ ਤੇ ਬੇਦਾਂ ਦੇ ਬਚਾਵਨਹਾਰ।
[2]ਭਾਵ ਰਾਮ।
[3]ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।
[4]ਬਾਲੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ, ਰਾਮ।
[*]ਕਰੋੜੀਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮਹਾਂ ਜਯੋਤੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਰਜਾ ਅਵਿਤਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਓਹ ਸਭ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[5]ਮੂਰਖ।
[6]ਰੱਖਯਾ ਕਰੇ।
[7]ਦੇਕੇ ਵਰ।
[8]ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ।
[9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।
[10]ਤਿਨਕਹਿ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮਰੂਪ ਜਲ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਮੱਛ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। (ਅ) ਤਿਨ ਕਹਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਕੇ।
[11]ਜਿਵੇਂ ਦਰਵੱਜਾ (ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ)।
[12]ਭਗਤੀ ਦਾਨ ਦਾ (ਵਰ) ਆਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ।
[13]ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ।

ਰਹਹਿਂ ਨਿਕਟ ਸੇਵਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ।
ਬਹੁਰ ਸੁਲਖਣੀ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਾਨੀ[1]।
ਆਇਸੁ ਪਤਿ ਕੀ ਪਾਇ ਸਯਾਨੀ ॥ ੬੦ ॥
ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਲੇ ਕਰਿ ਜਿਨ ਸਾਥਾ।
ਆਈ ਚਲਿ ਸਮੀਪ ਜਗਨਾਥਾ।
ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਤਹਾਂ ਬਨਿਵਾਏ। {ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਬਸਨਾ}
ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਸੁਖ ਭੇ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੬੧ ॥
ਬਨੀ ਬਹੁਤ ਨੀਕੀ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ।
ਬੈਠਹਿਂ ਤਿਹ ਕੇ ਬੀਚ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਹ੍ਵੈ ਕਿਰਤਨ ਭਾਰੀ।
ਪਢਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਪੁਨ ਕਰਹਿਂ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੬੨ ॥
ਬੋਵਹਿਂ ਬਹੁਤ ਅੰਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕਾਰੀ[2]।
ਪਾਕੇ ਤੇ ਜਬ ਹੋਇ ਤਯਾਰੀ।
ਆਨਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ।
ਦੇਗ ਚਲਾਵਹਿਂ ਤਿਹ ਠਾਂ ਭਾਰੀ ॥ ੬੩ ॥
ਭੂਖਾ ਰਹਿਨ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਈ।
ਸਰਬ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਭੋਜਨ ਹੋਈ।
ਇਕਠੇ ਭਏ ਲੋਗ ਬਹੁ ਆਈ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਜਨਮ ਫਲ ਪਾਈ ॥ ੬੪ ॥
ਹੁਤੋ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਇਕ ਦਿਜਬਰ।
ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਆਯੋ ਤਬ ਚਲਿ ਕਰਿ।
ਆਨਿ ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਕੋ ਕੀਨੋ।
ਭੂਖ ਬਿਖੈ ਸੋ ਹੁਤੋ ਅਧੀਨੋ ॥ ੬੫ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੇਖਿ ਰਸੋਈ ਤਯਾਰੀ।
ਦਿਜ ਸੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਛੁਧਾ ਅਹੈ ਜੇ ਉਦਰ ਮਝਾਰਾ।
ਅਚੋ[3] ਅਹਾਰ ਬਨਯੋ ਅਬ ਤਯਾਰਾ' ॥ ੬੬ ॥
ਦਿਜ ਬੋਲਯੋ 'ਹੌਂ[4] ਖਾਤ ਨ ਐਸੇ।

---

[1]ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ।
[2]ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ।
[3]ਖਾਵੋ।
[4]ਮੈਂ।

ਬਿਨ ਸੰਜਮ[1] ਭਾ ਭੋਜਨ ਜੈਸੇ।
ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕੇ ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਾ[2]। {ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਸੁੱਚ}
ਅਤਿ ਸੁਚ ਸੋਂ ਨਿਤ ਕਰੋਂ ਅਹਾਰਾ ॥ ੬੭ ॥
ਧਰਨੀ ਕਉ ਖੁਨਿ ਕੈ ਇਕ ਹਾਥਾ।
ਚੌਂਕਾ ਦੇਵਉਂ ਗੋਬਰ ਸਾਥਾ।
ਆਨੋਂ ਅਪਨੇ ਕਰ ਸੋਂ ਬਾਰੀ[3]।
ਸਭਿ ਸਮਧਾ[4] ਸੋ ਲੇਉਂ ਪਖਾਰੀ[5] ॥ ੬੮ ॥
ਸਰਬ ਅੰਨ ਚੁਨਿ ਕਰੋਂ ਸਵਾਰੀ[6]।
ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਗਿ ਅਹਾਰ ਤਯਾਰੀ[7]।
ਉਚਿਤ ਅਚਨ ਕੇ ਹੋਵਹਿ ਤਬ ਹੀ।
ਕਰੀ ਜਿ ਬਿਧਿ ਬਨ ਆਵਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੬੯ ॥
ਤੁਮਰੀ ਕਰੀ ਨ ਹਮਰੇ ਕਾਜੂ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਨਜੋ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ।
'ਸ਼ੁਸ਼ਕ[8] ਅੰਨ ਅਬ ਹੇ ਦਿਜ! ਲੀਜੈ।
ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਕਰਿ ਅਚਵਨ ਕੀਜੈ' ॥ ੭੦ ॥
ਲੀਨੋ ਸੀਧਾ ਤਬ ਦਿਜਬਰ ਸੋਂ[9]।
ਖੋਦਨ ਲਗਾ ਧਰਨਿ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ।
ਨਿਕਸੇ ਅਸਤਿ[10] ਛੋਰਿ ਤਿਸ ਥਾਈਂ[11]।
ਖੋਦਨ ਲਗਜੋ ਅਪਰ ਥਲ ਜਾਈ ॥ ੭੧ ॥
ਨਿਕਸੇ ਅਸਤਿ, ਸੁ ਜਾਨ ਅਪਾਵਨ[12]।
ਤਿਹ ਤਜਿ ਗਯੋ ਔਰ ਹੀ ਥਾਵਨ[13]।

---

[1]ਬੇਮਿਰਯਾਦਾ।
[2]ਅਧੀਨ।
[3]ਜਲ।
[4]ਬਾਲਣ।
[5]ਧੋਇ।
[6]ਸੁਆਰ ਕੇ, ਸਫਾ ਕਰਕੇ।
[7]ਤਿਆਰ (ਕਰਦਾ ਹਾਂ)।
[8]ਸੁੱਕਾ।
[9]ਓਸ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੇ ਰਸਦ ਲੀਤੀ।
[10]ਹੱਡੀਆਂ।
[11]ਤਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ।
[12]ਉਹ (ਥਾਂ ਵੀ) ਜਾਣਕੇ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[13]ਹੋਰ ਹੀ ਥਾਂ ਤੇ।

ਜਹਾਂ ਖੁਨਹਿ ਤਹਿਂ ਅਸਤੀ ਨਿਕਸੈਂ।
ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਨਰ ਤਿਹ ਕੋ ਬਿਕਸੈਂ ॥ ੭੨ ॥
ਸਰਬ ਦਿਵਸ ਸੋ ਖੋਦਤਿ ਰਹਜੋ।
ਏਕ ਛੁਧਾ ਦੂਜੋ ਸ਼੍ਰਮ ਲਹਜੋ।
ਭਯੋ ਬਿਕੁਲ ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਾ।
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸਾ ॥ ੭੩ ॥
'ਜਹਾਂ ਅਹਾਰ ਤੁਮਾਰੋ ਹੋਇ।
ਦੀਜੈ ਮੋਹਿ ਖਾਇ ਹੌਂ ਸੋਇ।
ਰਾਵਰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਆਇਸੁ ਨਹਿਂ ਮਾਨੀ ॥ ੭੪ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਖੇਦ ਭਯੋ ਤਨ ਭਾਰੀ।
ਅਬ ਮੈਂ ਹੌਂ ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰੀ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਦਿਜ ਜੁ! ਬੀਤ ਗਯੋ ਸੋ ਕਾਲਾ ॥ ੭੫ ॥
ਅਬ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲੀਜੈ।
ਅਵਨੀ ਕੋ ਪਾਵਨ ਇਉਂ ਕੀਜੈ।
ਸਾਜਿ ਰਸੋਈ ਭੋਜਨ ਕਰੀਏ।
ਸਭਿ ਹੀ ਰਿਦੇ ਭਰਮ ਪਰਹਰੀਏ' ॥ ੭੬ ॥
ਤਬ ਹੀ ਦਿਜ ਨੈ ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ।
ਕੀਨ ਰਸੋਈ ਭ੍ਰਮ ਕਰਿ ਹਾਨੀ।
ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਕੋ ਜਬ ਢਿਗ ਆਯੋ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਯੋ ॥ ੭੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਚਉਕਾ ਕੰਚਨ ਕੁਆਰ ॥
ਰੁਪੇ ਕੀਆ ਕਾਰਾ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
ਗੰਗਾ ਕਾ ਉਦਕੁ ਕਰੰਤੇ ਕੀ ਆਗਿ ॥
ਗਰੁੜਾ ਖਾਣਾ ਦੁਧ ਸਿਉ ਗਾਡਿ ॥੧॥
ਰੇ ਮਨ ਲੇਖੈ ਕਬਹੂ ਨ ਪਾਇ ॥
ਜਾਮਿ ਨ ਭੀਜੈ ਸਾਚ ਨਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਦਸ ਅਠ ਲੀਖੇ ਹੋਵਹਿ ਪਾਸਿ ॥
ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਮੁਖਾਗਰ ਪਾਠਿ ॥
ਪੁਰਬੀ ਨਾਵੈ ਵਰਨਾਂ ਕੀ ਦਾਤਿ ॥

ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥੨॥
ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਹੋਵਹਿ ਸੇਖ ॥
ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਭਗਵੇ ਭੇਖ ॥
ਕੋ ਗਿਰਹੀ ਕਰਮਾ ਕੀ ਸੰਧਿ ॥
ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਸਭ ਖੜੀਅਸਿ ਬੰਧਿ ॥੩॥
ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਲਿਖੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰ ॥
ਕਰਣੀ ਉਪਰਿ ਹੋਵਗਿ ਸਾਰ ॥
ਹੁਕਮੁ ਕਰਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਕੇ ਸਿਫਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥੪॥੩॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਿਜਬਰ ਬੰਦਿ ਕਰ, ਧਰਜੋ ਚਰਨ ਪੁਰ ਸੀਸ।
ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ, ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਜਗਦੀਸ਼ ॥ ੨੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੀ ਉਰ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਤਿ[1] ਜਾਗੀ।
ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਕੋ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ।
ਭਰਮ ਸਰਬ ਨਾਸ਼ਜੋ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨੯ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਬਸਾਵਨ, ਦਿਜ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩੦ ॥

---

[1]ਪ੍ਰੀਤੀ।

੩੧. [ਬੇਨਤੀ, ਸਿੱਖੀ ਰਹੁਰੀਤ ਦਾ ਅਰੰਭ। ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਨ, ਮੂਲਾ, ਉੱਚ ਦਾ ਪੀਰ

ਦੋਹਰਾ: ਕਰਮਹੀਣ ਕੁੜਿਆਰ ਮੈਂ; ਲੋਭੀ, ਕਾਮੀ, ਬਾਮ।
ਲਾਜ ਰਖਹੁ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਕੀ, ਜਗਤ ਕਹੈ 'ਸਿਖ' ਨਾਮ ॥ ੧ ॥

ਕਰਮਹੀਣ = ਪਿਛਲੇ ਯਾ ਹੁਣ ਦੇ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਸ਼ੁਭ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਨਹੀਂ। ਕੁੜਿਆਰ = ਝੂਠਾ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਨਿਰੇ-ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ-ਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਓਹ ਕਿ ਜੋ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਤੋਂ ਝੂਠ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਵੇ।

ਅਰਥ: ਮੈਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹੀਣਾ ਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਹਾਂ, ਲੋਭੀ ਕਾਮੀ (ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮੰਦਾ ਹਾਂ, (ਹੇ ਗੁਰੋ!) ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਲੱਜਾ ਰੱਖੋ (ਕਿਉਂਕਿ) ਜਗਤ ਮੇਰਾ ਨਾਮ 'ਸਿਖ' ਕਰਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਹ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਨਹੀਂ, ਵਰਤਾਉ ਤੇ ਜੀਵਨ ਝੂਠ ਦਾ ਹੈ, ਲੋਭ ਕਾਮ ਤੇ ਮੰਦਿਆਈ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਕੱਲਜਾਨ ਮੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਸਿਖ ਆਖਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਲੱਜਾ ਗੁਰੂ ਪਾਲੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕੱਲਜਾਨ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਜਸ ਸੁਹਾਵਨ।
ਆਗੈ ਕਥਾ ਭਈ ਜਿਮ ਪਾਵਨ।
ਕਰੀ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਾ। {ਸਿੱਖੀ ਰਹੁਰੀਤ ਦਾ ਆਰੰਭ}
ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਨੀਤਾ[1] ॥ ੨ ॥
ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਅਨਿਕ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਅਭਿਮਤ ਫਲ[2] ਪਾਵਹਿਂ।
ਕਿਤਿਕ ਰਹਹਿਂ ਸੇਵਾ ਉਰ ਧਾਰਹਿਂ।
ਕਿਤਿਕ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਹਿਂ ॥ ੩ ॥
ਦੇਗ ਚਲਹਿ ਸਭਿ ਕਾਲ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਐਸੀ ਬਾਂਧੀ ਰੀਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਪੁਨ ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ ਜਾਵਨ ਹੇਤੂ।
ਭੇ ਤਿਆਰ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ ॥ ੪ ॥
ਧਰਮਸਾਲ ਜੋ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਵਨ।
ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਕਿਯ ਸਤਿਸੰਗ ਟਿਕਾਵਨ।
ਇਕ ਮੋ ਕੋ ਦੂਸਰ ਮਰਦਾਨਾ।
ਸੰਗ ਲਏ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ ॥ ੫ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਕਿਯੋ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਸਭਿ ਹੀ।

---

[1]ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਹਮੇਸ਼।
[2]ਵਾਂਛਤ ਫਲ।

ਸਤਿਗੁਰ ਦਈ ਧੀਰ ਕਹਿ ਤਬਿ ਹੀ।
'ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਮਿਲਹਿਂ ਬਹੋਰੀ।
ਕਰਹੁ ਕੀਰਤਨ ਸਭਿ ਇਸ ਠੌਰੀ' ॥ ੬ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨੇ ਜਗਸਾਈਂ।
ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਪਾਛੇ ਜਾਈਂ।
ਪੁਰਿ ਸਲਕੋਟ* ਨਾਮ ਜਿਸ ਕੇਰਾ। {ਸਿਆਲਕੋਟ}
ਜਾਇ ਵਹਿਰ ਤਹਿਂ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ ॥ ੭ ॥
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬ ਬੈਸਿ ਬਿਤਾਯੋ।
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਹੇਮ ਟਕਾ[1] ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਲੇ ਜਾਵਹੁ।
ਸਾਚ ਝੂਠ ਮੁਲ ਤਹਿਂ ਤੇ ਲਜਾਵਹੁ' ॥ ੮ ॥
ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਲੀਨਿ ਮਰਦਾਨੇ।
ਗਮਨਜੋ ਪੁਰਿ ਬਜਾਰ ਜਿਹ ਥਾਨੇ।
ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਹਾਟ ਪਰ ਸੋਈ।
'ਤੁਮ ਢਿਗ ਸਾਚ ਝੂਠ ਜੇ ਹੋਈ ॥ ੯ ॥
ਏਕ ਟਕਾ ਕੰਚਨ ਕੋ ਲੀਜੈ।
ਤਿਸ ਕੋ ਸਾਚ ਝੂਠ ਮੁਝ ਦੀਜੈ'।
ਸਭਿ ਬਜਾਰ ਬੂਝਜੋ ਫਿਰਿ ਸੋਊ।
ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਹਿ[2] ਨਹਿਂ ਮਾਨਹਿਂ ਕੋਊ ॥ ੧੦ ॥
ਇਕ ਬਨੀਯਾ ਪੁਨ ਬੂਝਜੋ ਜਬ ਹੀ।
ਤਿਸਨੇ ਟਕਾ ਲੀਨ ਕਰ ਤਬ ਹੀ।
ਕਾਗਦ ਪਰ ਲਿਖਿ ਦੀਨੋ ਤਾਂਹੀ। {ਮਰਨਾ ਸੱਚ ਜੀਵਨ ਝੂਠ}
'ਜੀਵਨ ਝੂਠ, ਮਰਨ ਸਚੁ ਆਹੀ' ॥ ੧੧ ॥
ਲੇ ਮਰਦਾਨਾ ਮੁਰਜੋ ਬਹੋਰੀ।
ਆਯੋ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਹ ਠੌਰੀ।
ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ 'ਮੈਂ ਫਿਰਜੋ ਘਨੇਰਾ।
ਕਿਸ ਕੇ ਪਾਸ ਨ ਸੌਦਾ ਹੇਰਾ ॥ ੧੨ ॥
ਸੁਨਿ ਇਕ ਬਨੀਏ ਮੁਝ ਕੋ ਦੀਨੋ।

---

*ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਸਿਆਲਕੋਟ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ, ਮੂਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋਰਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਹੋਇਆ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਸਲਕੋਟ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੀ ਹੀ ਹੈ।

[1]ਸੋਨੇ ਦਾ ਟਕਾ।

[2]ਅਚਰਜ ਹੋਣ।

ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਪਢਿ ਕੈ ਲਿਹੁ ਚੀਨੋ'।
ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ।
'ਨਿਸ਼ਚੈ ਆਨਜੋ ਸੌਦਾ ਨੀਕਾ[1] ॥ ੧੩ ॥
ਜੋ ਪਰੰਤੁ ਹੈ ਬੇਚਨਹਾਰੋ।
ਤਿਹ ਕੋ ਹਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰੋ'।
ਗਮਨਜੋ ਤਹਾਂ ਬਹੁਰ ਮਰਦਾਨਾ।
ਜਾਇ ਬਨਕ[2] ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੪ ॥
'ਸੌਦਾ ਤੁਮ ਨੈ ਦੀਨੋ ਜਾਂਹੂ[3]।
ਪਰਖਜੋ ਖਰਾ ਸਰਾਹਜੋ ਤਾਂਹੂ[4]।
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਬੈਠਜੋ ਇਕ ਥਾਵਾ।
ਤੁਝ ਕੋ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਾ ॥ ੧੫ ॥
ਏਕ ਬਾਰ ਚਲਿ ਕੈ ਮਿਲਿ ਲੀਜੈ।
ਪੁਨ ਨਿਜ ਹਾਟ ਆਵਨੋਂ ਕੀਜੈ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਚਲਜੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਸਾਈਂ ॥ ੧੬ ॥
ਦੇਖਿ ਫਕੀਰ ਬੇਖ ਦੁਖ ਕੰਦਨ[5]।
ਕਰੀ ਚਰਨ ਕਮਲਨ ਪਰ ਬੰਦਨ।
ਭਾਉ ਧਰੇ ਗਾ ਬੈਠਿ[6] ਸਮੀਪਾ।
ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੧੭ ॥
'ਕਹਹੁ ਸ਼ਾਹੁ! ਕੋ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ?।
ਕਿਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਧਾਰਾ?।
ਜੀਵਣ ਝੂਠ ਮਰਣ ਸਚੁ ਜਾਤਾ।
ਕਿਧੌਂ ਬਨਾਇ[7] ਲਿਖੀ ਇਹ ਬਾਤਾ' ॥ ੧੮ ॥
ਬੋਲਜੋ ਬਨੀਯੋ[8] ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦੇ।
'ਕਹੋਂ ਸਾਚ ਸੁਨਿ ਸੰਤ ਮੁਕੰਦੇ!।

---

[1]ਚੰਗਾ।
[2]ਬਾਣੀਏਂ।
[3]ਜਿਸ ਨੂੰ।
[4]ਤਿਸਨੇ।
[5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ।
[6]ਬੈਠ ਗਿਆ।
[7](ਐਵੇਂ) ਬਣਾ ਕੇ।
[8]ਬਣੀਆਂ।

ਮੇਰੋ ਨਾਮ ਭਨੈ ਜਗ ਮੂਲਾ। {ਮੂਲਾ ਖੱਤ੍ਰੀ}
ਗਜਾਨ ਜੁ ਅਸ ਰਾਵਰਿ ਅਨਕੂਲਾ[1] ॥ ੧੯ ॥
ਜਿਸ ਕੋ ਚਾਹਹੁ ਤਿਸੈ ਜਨਾਵਹੁ।
ਸਾਚ ਝੂਠ ਸਭਿ ਰਿਦੈ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ।
ਦਰਬ ਲੋਭ ਹਿਰਦੇ ਮੁਝ ਭਾਰੀ।
ਕਾਗਦ ਪੁਰ ਲਿਖ ਦੀਨ ਸਵਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥
ਰਿਦੈ ਸਦਾ ਚਾਹਤਿ ਹੌਂ ਐਸੇ।
ਕਾਗਦ ਪਰ ਲਿਖਿ ਭੇਜੀ ਜੈਸੇ।
ਦ੍ਰਿੜ ਅੱਭਜਾਸ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਹੋਊ।
ਜਬ ਲੌ ਮਿਲੇ ਸੰਤ ਨਹਿੰ ਕੋਊ' ॥ ੨੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।
'ਉਰ ਮਹਿੰ ਲਖਹੁ ਜਿ ਅਸ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਤੌ ਤੁਮ ਰਹਹੁ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥਾ।
ਇੱਛਾ ਪੂਰਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ[2]' ॥ ੨੨ ॥
ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਕੈ ਤਬ ਹੀ ਮੂਲਾ।
ਚਲਜੋ ਸੰਗਿ ਲਖਿ ਗੁਰ ਅਨਕੂਲਾ।
ਗਮਨੇ ਆਨ ਥਾਨ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਸਿੱਛਜਾ ਦੇਨਿ[3] ਜਿ ਨਰ ਦੁਖ ਪਾਈ[4] ॥ ੨੩ ॥
ਏਕ ਨਗਰ[*] ਮਹਿੰ ਬੈਸੇ ਜਾਈ।
ਜਹਾਂ ਘਨੇਰੇ ਤੁਰਕ ਰਹਾਈਂ।
ਚੰਦਰਾਤ ਥੀ ਤਿਸ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਭਾ ਮੇਲ ਤਹਾਂ ਹੀ ॥ ੨੪ ॥
ਭੀਰ ਬਿਸ਼ਾਲ ਭਈ ਇਕ ਥਾਈਂ।
ਲੇਯ ਸ਼ੀਰਨੀ[5] ਮਨੁਜ ਚਢਾਈ।

---

[1]ਆਪ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।
[2]ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।
[3]ਦੇਣ ਲਈ।
[4]ਜੋ ਨਰ ਦੁਖ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ।
[*]ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਹੇਠ ਨੂੰ ਵਿਚਰਦੇ ਲਾਹੌਰ ਲਾਗਦੀ ਦੱਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਟੁਰੇ ਹੈਨ। ਤਵਾ: ਖਾ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਨੁਸ਼ਹਿਰੇ, ਨੁਸ਼ਹਿਰੇ ਤੋਂ ਜਾਜਣ, ਏਥੋਂ ਹਜਰਾ ਸ਼ੁਹ ਮੁਕੀਮ, ਪਾਕਪਟਣ, ਮੁਲਤਾਨ ਤੇ ਏਥੋਂ ਉੱਚ ਅੱਪੜੇ, ਸੋ ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਣ ਦਾ ਥਾਂ ਇਹਨਾਂ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤੇ ਸੀ, ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।
[5]ਮਿਠਾਈ।

ਇਕ ਫਕੀਰ ਦੰਭੀ ਤਹਿਂ ਰਹਿਹੀ। {ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਣ}
ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਸੋਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿਹੀ ॥ ੨੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਦੂਜ ਚਾਂਦ ਕੀ ਰਾਤਿ ਕੋ ਸ਼ਹੁ[1] ਆਵੈ ਮੁਝ ਪਾਸ'।
ਤਿਹ ਦਰ ਦੁੰਦਭਿ ਨੌਬਤਾਂ ਬਾਜਤਿ ਹੋਤਿ ਹੁਲਾਸ[2] ॥ ੨੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਰੁਚਿਰ ਪੁਸ਼ਪ ਕੀ ਸੇਜ ਬਿਛਾਵੈ।
ਨਿਜ ਅਵਾਸ ਬਹੁ ਦੀਪ ਜਗਾਵੈ।
ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ।
ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨ[3] ਬਧਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥
ਮਨੁਜ ਸ਼ੀਰਨੀ ਤਿਸ ਦਿਨ ਲਜਾਵੈਂ।
ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ।
ਅੰਤਰ ਜਾਨਿ ਦੇਯ ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਕੋ।
ਦਰ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ ਤਿਸ ਕੋ ॥ ੨੮ ॥
ਬਡੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗਡੇ ਦਰ ਨੇਰੇ[4]।
ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਹੋਤਿ ਉਛਾਹ[5] ਬਧੇਰੇ।
ਅੰਗਨਾ ਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।
ਬੈਠਹਿ ਦੁਰਿ ਕੈਂ[6] ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੁੰਜ[7] ਮਨੁਜ ਹੋਏ ਤਹਾਂ, ਬਾਜੇ ਬਜਹਿਂ ਅਪਾਰ।
ਡੇਰਾ ਕੀਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬ, ਇਕ ਤਿਯ ਬ੍ਰਿੱਧ ਅਗਾਰ[8] ॥ ੩੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।
ਤਿਹਂ ਤਿਯ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਅਸ ਬਾਨੀ।
'ਪੁਰਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਹੋਤਿ ਕਸ ਸ਼ੋਰਾ?
ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਨੁਜ ਹੋਏ ਇਕ ਠੌਰਾ' ॥ ੩੧ ॥
ਕਹੈ ਤੀਯ 'ਇਕ ਰਹੈ ਫਕੀਰ।
ਤਿਹ ਦਰ ਮਾਨਵ ਕੀ ਬਹੁ ਭੀਰ।
ਆਜ ਅਨੰਦ ਅਧਿਕ ਤਿਹ ਧਾਮੂ।

---

[1]ਪ੍ਰਭੂ।
[2]ਅਨੰਦ।
[3]ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ।
[4]ਦਰਵੱਜੇ ਪਾਸ।
[5]ਉਤਸਾਹ।
[6]ਲੁਕਕੇ।
[7]ਬਹੁਤੇ।
[8]ਇਕ ਬ੍ਰਿੱਧ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ।

ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਜਿਸ ਕੋ ਨਾਮੂ' ॥ ੩੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੁਸ਼ਕਾਨੇ।
ਕਹੈਂ 'ਚਲਹੁ ਦੇਖਹਿਂ ਮਰਦਾਨੇ'।
ਹਮ ਕੋ ਸੰਗਿ ਲੀਨ ਜਗਸਾਈਂ।
ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਜਾਇ ਤਿਹਂ ਥਾਈਂ ॥ ੩੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦਰ ਆਗੈ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢਿ ਤਬ, ਦੇਖੀ ਭੀਰ ਅਪਾਰ।
ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੈ ਕੋ ਨਹੀਂ, ਕਰੈਂ ਤਹਾਂ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ੩੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਅੰਤਰ ਜਾਨਿ ਲਗੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਬਿ।
ਜੇ ਦਰਵਾਨ ਕਹੇ ਬਚ ਤਿਨ ਤਬਿ।
'ਅੰਤਰ ਹੁਕਮ ਜਾਨਿ ਕੌ ਨਾਂਹੀ।
ਦਰ ਪੁਰ[੧] ਜ਼ਾਰਤ[੨] ਕਰਿ ਮੁਰਿ ਜਾਹੀਂ[੩]' ॥ ੩੫ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਤਿਹ ਕੋ ਸੁਧਿ ਦੀਜੈ।
ਦਰ ਠਾਂਢੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਲਖੀਜੈ।
ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।
ਆਇਸੁ ਹੋਇ ਤ ਆਵਹਿਂ ਪਾਹੀ' ॥ ੩੬ ॥
ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਦੂਰ ਦਰਵਾਨਾਂ।
ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਦਰ ਦਰਵੇਸ਼ ਤੁਮਾਰੇ ਆਏ।
ਮਿਲਨ ਚਾਹਿ ਰਾਵਰਿ ਅਧਿਕਾਏ ॥ ੩੭ ॥
ਜੌ ਅਬ ਆਇਸੁ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੀ।
ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਾਰਤ ਆਇ ਅਗਾਰੀ'।
ਉੱਤਰ ਦੀਨ ਪਖੰਡੀ ਗਾਢੇ[੪]।
'ਬਰਜਹੁ ਦਰ ਪਰ ਰਾਖਹੁ ਠਾਂਢੇ ॥ ੩੮ ॥
ਆਜ ਹੋਤਿ ਮੁਝ ਸ਼ਹੁ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ।
ਨਹਿਂ ਅਵਲੋਕੌਂ ਕਿਸ[੫], ਇਕ ਤਿਸ ਬਿਨ[੬]'।
ਸੁਨਿ ਦਰਵਾਨ ਸੁ ਆਇ ਬਖਾਨੀ।

---

[1]ਦਰਵੱਜੇ ਤੇ ਹੀ।
[2]ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਕੇ।
[3]ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਲੋਕ)।
[4]ਤਕੜੇ ਦੰਭੀ ਨੇ।
[5]ਕਿਸੇ ਨੂੰ।
[6]ਇਕ ਤਿਸ (ਸ਼ਹੁ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ।

ਬਿਗਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬ ਦੰਭਨ ਹਾਨੀ ॥ ੩੯ ॥
'ਕਛੂ ਨ ਇਹਾਂ, ਚਲਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!।
ਕੂਰ ਅਡੰਬਰ[1] ਸਭਿ ਪਹਿਚਾਨਾ।
ਹੋਇ ਨਸ਼ਟ ਇਨ ਕਪਟ ਜੁ ਕੀਨੋ'।
ਕਹਿ ਇਉਂ ਗਮਨੇ ਪਾਛਾ ਦੀਨੋ ॥ ੪੦ ॥
ਤਿਹਂ ਛਿਨ ਮੇਲੇ ਬੀਚ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪਰੀ ਲਰਾਈ ਮਹਾਂ ਕਰਾਲਾ।
ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਮਹਿਂ ਚਮਕਹਿਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਾ।
ਧਰ ਪਰਸ਼੍ਰੌਣਤ ਗਿਰੇ ਘਨੇਰਾ ॥ ੪੧ ॥
ਕਟੇ ਕਿਤਿਕ ਹ੍ਵੈ ਮਿਰਤਕ ਪਰਿਹੀਂ।
ਕੇਤਿਕ ਘਾਇਲ ਘੂਮਤ ਫਿਰਿਹੀਂ।
ਬਹੁਰੋ ਲੂਟਿ ਪਰੀ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਬਲੀ ਖਸੋਟਹਿਂ ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ ॥ ੪੨ ॥
ਜਹਿਂ ਦੰਭੀ ਕੋ ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਨ[2]।
ਨਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿਂ ਵਸਤੁ ਲਿਆਵਨ।
ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।
ਲੂਟਿ ਲੀਨ ਤਬ ਹੀ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥ ੪੩ ॥
ਧਕਤਿ ਧਸੇ ਨਰ ਪੌਰ ਅੰਦਾਰੀ[3]।
ਮੰਚ ਪਰ ਬਾਲਾ ਏਕ ਸੁੰਦਾਰੀ[4]।
ਸਠ ਤਿਹ ਸਾਥ ਕੇਲ ਕਰਿ ਐਸੇ।
ਬਹੁ ਕਾਮੀ ਨਰ ਕਰਤਿ ਸੁ ਜੈਸੇ ॥ ੪੪ ॥
ਨਰ ਦੇਖਤਿ ਤਹਿਂ ਕੁਪਿਤ[5] ਬਿਸ਼ੇਖਾ।
'ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਪਾਜ ਇਸ ਭੇਖਾ[6]'।
ਲਸ਼ਟਕ ਮਾਰ ਗਲੰਥ[7] ਨਿਕਾਰਾ।
'ਲੂਟ ਲੇਹੁ' ਕਹਿਂ 'ਜਿਤਿਕ ਪਸਾਰਾ' ॥ ੪੫ ॥

---

[1]ਬਣਾਉ।
[2]ਸੁਹਣਾ ਘਰ ਸੀ।
[3]ਧੱਕੇ ਮਾਰਕੇ ਦਰਵੱਜੇ ਤੋਂ ਆਦਮੀ ਅੰਦਰ ਜਾ ਧਸੇ।
[4]ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[5]ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਏ।
[6]ਝੂਠਾ ਇਸ ਦਾ ਭੇਖ ਹੈ।
[7]ਗਲੇ ਤੋਂ (ਫੜ ਕੇ)।

ਦੋਹਰਾ: ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਜਗ ਈਸ਼ ਕੀ[1], ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਜਾਂਹਿ।
ਹਾਲ ਬੁਰਾ ਤਿਹਂ ਹੋਤਿ ਭਾ, ਅਚਰਜ ਮਾਨੋ ਨਾਂਹਿ[*] ॥ ੪੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਝੰਡੇ ਕੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈ ਗਯੋ।
ਕੋਊ ਚਰ੍ਹਾਵਾ[2] ਲੂਟਤਿ ਭਯੋ।
ਤਿਹ ਕੋ ਕਿਨਹੂੰ ਲੀਨ ਪ੍ਰਯੰਕਾ।
ਨਰ[3] ਭਾਜੇ ਮਨ ਮਾਨਿ ਅਤੰਕਾ[4] ॥ ੪੭ ॥
ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰਾਦਿਕ ਥੋ ਜੋਊ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਰਬ ਖਸੋਟੇ ਸੋਊ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ ‘ਇਹੁ ਹੁਤੋ ਪਖੰਡੀ।
ਨਾਉਂ ਸੁਹਾਗਣ, ਹੈ ਇਹੁ ਰੰਡੀ ॥ ੪੮ ॥
ਕਰਜੋ ਕੂਰ ਕੋ ਸਰਬ ਸਮਾਜਾ।
ਉਘਰ ਗਯੋ ਅਬ ਜਾਂ ਕੋ ਪਾਜਾ[5]।
ਕਰਹਿਂ ਨਿਰਾਦਰ ਸਭਿ ਨਰ ਤਿਹਂ ਕੋ।
ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜਿਹ ਕੋ ॥ ੪੯ ॥
ਮੰਦਮਤੀ ਤਬ ਮਨ ਮਹਿਂ ਜਾਨੇ।
-ਵਹਿਰ ਹੁਤੇ ਕੋ ਸੰਤ ਮਹਾਨੇ।
ਕੀਨ ਨਿਰਾਦਰ ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।
ਆਦਰ ਸਰਬ ਗਯੋ ਤਬ ਮੇਰਾ- ॥ ੫੦ ॥
ਲੱਜਿਤ ਹੋਯੋ ਫਿਰਤਿ ਨਗਰ ਮੈਂ।
ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਾਵਨ ਦੇ ਨਿਜ ਘਰ ਮੈਂ।
ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਿਹਂ ਥਾਈਂ।
ਅੱਗ੍ਰਜ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੫੧ ॥
ਮੂਲਾ ਮਰਦਾਨਾ ਮੈਂ ਸੰਗਾ।
ਪੀਛੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ ਸ ਉਮੰਗਾ।
ਉੱਚ ਜਹਾਂ[+] ਸੱਯਦ ਬਹੁ ਬਾਸੀ[1]। {ਉੱਚ ਦਾ ਪੀਰ ਜਲਾਲ}

---

[1]ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ)।
[*]ਛੰਦ ੪੪, ੪੫ ਤੇ ੪੬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖ਼ੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[2]ਪੂਜਾ।
[3](ਫਕੀਰ ਦੇ ਆਪਣੇ) ਆਦਮੀ।
[4]ਡਰ।
[5]ਖੋਟ।

ਤਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੫੨ ॥
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਆਸ਼੍ਰਮ[2] ਲਾਈ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਪੁਨ ਨਿਸ ਹ੍ਵੈ ਆਈ।
ਬਡੀ ਭੋਰ ਤੇ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਭਨੈਂ ਗਿਰਾ ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਕਾਨਾ ॥ ੫੩ ॥
ਤਬ ਇਕ ਸਿੰਧੀ ਤਿਹ ਥਲ ਆਯੋ।
ਸੁਨਿਨਿ ਹੇਤੁ ਠਹਿਰ੍ਯੋ ਹਿਤ ਲਾਯੋ।
ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਸਮਝਤਿ ਭਲਿ ਰੀਤੀ।
ਰਹ੍ਯੋ ਠਾਂਢਿ ਹ੍ਵੈ ਉਰ ਧਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ॥ ੫੪ ॥
-ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਦੰ-।
ਜਬ ਇਹੁ ਉਚਰ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਅਭੇਦੰ[3]।
ਅਰਥ ਨ ਸਮਝ ਸਕ੍ਯੋ ਕਛੁ ਤਾਂਹੀ।
ਰਹ੍ਯੋ ਬਿਚਾਰਿ ਬਹੁਤ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੫੫ ॥
ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬਾਨੀ ਗਯੋ ਬਹੋਰੀ।
ਤਾਂ ਕੋ ਪੀਰ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਠੌਰੀ।
ਤਿਸ ਪਦ ਕੋ ਕਰਿ ਕੰਠ ਬਿਚਾਰਤਿ।
ਸੰਸੈ ਬਿਖੈ ਹੋਤਿ ਅਤਿ ਆਰਤ ॥ ੫੬ ॥
ਬੂਝਤਿ ਪੀਰ[4] 'ਬਿਲਮ ਕਿਉਂ ਲਾਈ?।
ਕੌਨ ਮਿਲ੍ਯੋ ਕਹਿਂ ਬੈਸਾ ਜਾਈ[5]'।
ਸਿੰਧੀ ਭਾਖੈ ਤਿਹਕੇ ਤੀਰ।
'ਦੇਖ੍ਯੋ ਹਿੰਦੂ ਏਕ ਫਕੀਰ ॥ ੫੭ ॥
ਤਿਹ ਕੀ ਸੁਨਤਿ ਰਹ੍ਯੋਂ ਮੈਂ ਬਾਨੀ।
ਮੁਕਤਿ ਦੇਨਹਾਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। {ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਮਾਇਨੇ}
ਇਕ ਪਦ ਕੋ ਨ ਮਾਇਨਾ[6] ਆਯੋ।

+ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਬਹਾਵਲ ਪੁਰ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹੈ, ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੫੯ ਅੰਕ ੩੬ ਵਿਚ 'ਕੌਸ' ਦੀ ਟੂਕ।

[1]ਉੱਚ (ਜਾਤ) ਦੇ ਸੱਯਦ ਵਸਦੇ ਸੀ।

[2]ਡੇਰਾ।

[3]ਭੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

[4]ਪੁੱਛਿਆ ਪੀਰ ਨੇ।

[5]ਕਿਥੇ (ਤੂੰ) ਜਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ।

[6]ਅਰਥ।

ਭਲੇ ਬਿਚਾਰਜੋ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ' ॥ ੫੮ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਨ ਤੁਕ ਦੀਨਿ ਬਤਾਈ।
ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਨੈ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਬਿਨਯ ਕਰਹੁ ਇਕ ਬਾਰ ਲਿਆਵਹੁ।
ਤਿਹ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਮੋਹਿ ਕਰਾਵਹੁ' ॥ ੫੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੰਧੀ ਗਯੋ ਬਹੋਰੀ।
ਨਮੋ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਠਾਂਢੇ ਭਯੋ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਯੋ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਬਚਨ ਬੁਗੋਯੋ[1] ॥ ੬੦ ॥
'ਮੈਂਡਾ ਪੀਰ ਸਦੇਂਦਾ ਤੋ ਕੋ।
ਬਾਤ ਬੁਝੇਂਦਾ[2] ਭੇਜਾ ਮੋ ਕੋ।
ਵਤ ਘਿੰਨਣ ਮੈਂ ਆਯੋ ਧਾਈ[3]।
ਜੁਲ[4] ਦਰਵੇਸ਼! ਪੀਰ ਜਿਹं ਥਾਈਂ' ॥ ੬੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਮਨ ਕੀਨ ਤਿਨ ਸਾਥਾ।
ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਜਗਨਾਥਾ।
ਲਈ ਦਸਤਬੋਸੀ[5] ਉਠਿ ਪੀਰ।
'ਲੇਹੁ ਸਲਾਮਾਲੇਕ ਫਕੀਰ!' ॥ ੬੨ ॥
ਸਾਦਰ ਸੋ ਮਿਲਿ ਕੈ ਦਿਸ ਦੂਓ[6]।
ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਰਿਦੈ ਹਿਤ ਹੂਓ[7]।
ਨਿਜ ਸੰਸਾ ਖੋਵਨ ਕੇ ਕਾਰਨ।
ਕਰੇ ਪੀਰ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ॥ ੬੩ ॥
ਸਾਚ ਚਵੋ[8] ਤੁਮ ਬਰਾ ਖੁਦਾਈ[9]।
ਦਰਗਹਿ[10] ਮਹਿं ਕਸ[1] ਹਾਲ ਬਿਹਾਈ[2]।

---

[1]ਕਹਿਆ।
[2]ਪੁੱਛਦਾ।
[3]ਮੁੜ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ (ਆਪ ਨੂੰ) ਦੌੜ ਕੇ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ।
[4]ਚਲੋ।
[5]ਹੱਥ ਚੁੰਮਣਾ।
[6]ਦੋਹੀਂ ਤਰਫੀਂ।
[7]ਹੋਇਆ।
[8]ਸੱਚ ਉਚਾਰੋ।
[9]ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।
[10]ਪਰਲੋਕ।

ਜਗਤ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਜਹਾਂ ਸਭਿ ਜਾਵਹਿ।
ਨਹੀ ਸਥਿਰ ਕੋ ਹੋਵਨ ਪਾਵਹਿ' ॥ ੬੪ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਭਨਤੋ 'ਪੀਰ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।
ਨਿਸ਼ਚੈ ਯਹੀ ਰਿਦੈ ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਜੈ।
ਤਨ ਮਨ ਸੰਗ ਰਹਤਿ ਜੋ ਸਾਚੈ[3]।
ਜਗਤ ਗਰਤ[4] ਤੇ ਸੇਊ ਬਾਚੇ ॥ ੬੫ ॥
ਸਾਚੇ ਸੰਗਿ ਰਤੇ ਚਿਤ ਜਾਂਹੀ।
ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਿਖੈ ਲਿਪਾਇ ਜਿ ਨਾਂਹੀ।
ਸ਼ੋਭਾ ਕੇ ਸਮੇਤ ਸੋ ਜਾਈਂ।
ਦਰਗਹਿ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਆਦਰ ਪਾਈਂ ॥ ੬੬ ॥
ਤਨ ਮਹਿਂ ਪਹਿਰ ਬੇਖ ਧਰਿ ਕੂੜੇ।
ਮਨ ਕੇ ਮੂੜ ਮੰਦ ਮਤਿ ਮੂੜੇ।
ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲਬੁ, ਮੋਹੁ, ਹੰਕਾਰਾ।
ਪੰਚ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰਾ ॥ ੬੭ ॥
ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਗਹਿ ਥਾਉਂ ਨ ਕਾਈ।
ਆਵਾਗੌਨ ਬਿਖ਼ੈ ਭਰਮਾਈਂ।
ਲਖਿ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਮਝਾਰੀ।
ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਭਾਰੀ' ॥ ੬੮ ॥
ਤਬ ਸਿੰਧੀ ਬੋਲਜੋ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ।
'ਤੁਮ ਪਰਚੇ ਮਿਲਿ ਕੈ ਭਲਿ ਰੀਤੀ।
ਮਖਸਦ ਮੋਰ[5] ਨ ਹਾਸਲ ਹੋਯਾ।
ਆਇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜੋ ਬਚਨ ਬੁਗੋਯਾ[6]' ॥ ੬੯ ॥
ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਨੈ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।
'ਤੁਮ ਜਾਨੇ[7] ਮੈਂ ਸਭਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਸਿੰਧੀ ਏਕ ਮਾਇਨੈ[8] ਹੇਤੂ।

---

[1]ਕੈਸੇ।
[2]ਬੀਤਦਾ ਹੈ।
[3]ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਜੋ ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[4]ਟੋਏ।
[5]ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ।
[6]ਜੋ ਕਹਿਆ ਸੀ।
[7](ਹੇ ਗੁਰੋ) ਆਪਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।
[8]ਅਰਥ।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਪੁਛਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮੇਤੂ ॥ ੨੦ ॥
ਸੋ ਬਤਾਇ ਇਸ ਨਾਸਹੁ ਸੰਸਾ।
ਰਾਵਰ ਕੀ ਇਨ ਕੀਨ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ।
ਜਾਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਯੋ ਤੁਮਾਰਾ।
ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੋਯੋ ਸੁਖ ਭਾਰਾ' ॥ ੨੧ ॥
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਸੁਨਿ ਜਲਾਲ! ਇਕ ਰੀਤਿ ਸੁਖਾਰੀ।
ਜਾਂਹਿ ਕੁਲਫ ਕੀ ਜੋ ਹੈ ਕੂੰਜੀ[1]।
ਤਿਸ ਬਿਨੁ ਖੋਲ ਸਕਹਿ ਨਹਿਂ ਦੂਜੀ[2] ॥ ੨੨ ॥
ਤੁਮ ਤੇ ਸੁਨਹਿ ਮਾਇਨਾ ਜਬ ਹੀ।
ਖਾਤਰਜਮਾ[3] ਹੋਇ ਉਰ ਤਬ ਹੀ।
ਜੇ ਤੁਮ ਕਹਉ ਨ ਹਮ ਤੇ ਆਵਹਿ।
ਕਰਹੁ ਰੀਤਿ ਅਸ ਜੈਸ ਬਤਾਵਹਿਂ[4]- ॥ ੨੩ ॥
ਚਲਿ ਕੇ ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚਹੁ ਜਬਿ ਹੀ।
ਤੁਮਰੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਇ ਹੈ ਤਬਿ ਹੀ।
ਲਖਨ ਮਾਇਨੇ[5] ਜੇ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।
ਗਮਨਹੁ ਅਬ ਬਿਲੰਬ ਕਰਿ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੨੪ ॥
ਸੁਨਿ ਜਲਾਲ ਬੋਲੑਯੋ ਧਰਿ ਭਾਊ।
'ਆਪ ਰਹੋ ਤਬ ਲੌਂ ਇਸ ਥਾਊਂ।
ਤਬ ਮੈਂ ਜਾਇ ਮਾਯਨਾ ਪੂਰਨ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਆਇ ਹੌਂ ਤੂਰਨ' ॥ ੨੫ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਹਮ ਇਹ ਥਲ ਬੈਸੇ।
ਆਵਹੁ ਬੂਝ, ਨ ਬਿਲਮਹੁ[6] ਕੈਸੇ'।
ਤਬ ਜਲਾਲ ਨੈ ਆਇਸੁ ਮਾਨੀ।
ਨਿਜ ਮੁਰੀਦ ਬੁਲਵਾਇ ਬਖਾਨੀ ॥ ੨੬ ॥
'ਇਨ ਦਰਵੇਸ਼ਨ ਸੋਂ ਧਰਿ ਭਾਊ।

---

[1]ਜਿਸ ਜੰਦਰੇ ਦੀ ਜੋ ਕੁੰਜੀ ਹੈ।
[2]ਦੂਜੀ ਕੁੰਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਦੀ।
[3]ਤਸੱਲੀ।
[4]ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੱਸੀਏ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ (ਫਿਰ)।
[5]ਅਰਥ ਜਾਨਣ ਦੀ।
[6]ਡੇਰ ਨ ਲਾਓ।

ਸੇਵ ਕਰੋ, ਜਬ ਲੌਂ ਨਹਿਂ ਆਊਂ'।
ਚਰਨਬੰਦਿ ਕੈ ਗਯੋ ਬਹੋਰੀ।
ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਰਹੇ ਆਪੁ ਤਿਸੁ ਠੌਰੀ ॥ ੭੭ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਰਹਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਮੂਲੇ ਸੋਂ ਗੁਰ ਬਚਨ ਅਲਾਏ। {ਮੂਲਾ ਵਾਪਿਸ}
'ਕਰੈ[1] ਬਿਰੋਧ ਜੁ ਤਵ ਸੰਗ ਇਕ ਨਰ।
ਆਜ ਗਯੋ ਸੋ ਚਲਿ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ॥ ੭੮ ॥
ਕਰਤਿ ਈਰਖਾ ਕੂਰ ਬਖਾਨਾ।
-ਇਕ ਨਰ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਨਈ ਕਾਨਾ।
ਮੂਲਾ ਗਯੋ ਜੁ ਸੰਗ ਫਕੀਰੰ।
ਜਾਤਿ ਅਚਾਨਕ ਤਜਜੋ ਸਰੀਰੰ- ॥ ੭੯ ॥
ਇਵ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਵ ਤ੍ਰਿਯ ਤਿਹ ਠੌਰਾ।
ਜਰਨ ਹੇਤੁ ਕਰ ਲੀਨ ਸਿਧਉਰਾ[2]।
ਸਭਿ ਸਮਾਜ ਕੋ ਕੀਨਿ ਤਯਾਰੀ।
ਸਤੀ ਹੋਨ ਲਾਗੀ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥ ੮੦ ॥
ਅਬ ਸਮੀਪ ਜੇ ਪਹੁੰਚਹਿਂ ਜਾਈ।
ਬਚਹਿ ਤੀਯ, ਤਵ ਸਦਨ ਬਸਾਈ[3]।
ਨਾਤੁਰ ਜੇ ਬਿਰਾਗ ਦ੍ਰਿਢ ਧਾਰਾ।
ਤਜਹੁ ਮੋਹ ਕੋ ਕਰਹੁ ਸੰਗਾਰਾ[4]' ॥ ੮੧ ॥
ਸੁਨਿ ਤਿਹਂ ਭਯੋ ਛੋਭ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬਹਜੋ ਮੋਹ ਮਹਿਂ ਧੀਰਜ ਨਾਂਹੀ।
ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ 'ਮਮ ਦੂਰ ਅਵਾਸਾ।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹੁੰਚੋਂ ਤਿਸ ਪਾਸਾ ॥ ੮੨ ॥
ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੋ ਪੰਥ ਮਝਾਰਾ।
ਸੋ ਜਾਮਿਕ ਮੈਂ ਜਰਿ ਹ੍ਵੈ ਛਾਰਾ[5]।
ਕੈਸੇ ਉਬਰੈ ਅਬ ਮਮ ਨਾਰੀ।
ਸ਼ਰਮ ਰਖਹੁ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੮੩ ॥

---

[1]ਕਰਦਾ ਸੀ।
[2]ਸੜਨ ਵਾਸਤੇ ਹੱਥ ਤੇ ਨਾਲੀਏਰ (ਜੋ ਸਤੀ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਧਰ ਲਿਆ ਹੈ।
[3]ਤੇਰਾ ਘਰ ਵਸਦਾ ਰਹੇਗਾ।
[4](ਸਾਡਾ) ਸਾਥ।
[5]ਇਕ ਪਹਿਰ ਭਰ ਵਿਚ ਸੜਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਤੁਮ ਜੇ ਕਰਹੁ ਪੁਚਾਵਨ ਮੋਹੀ[1]।
ਤ੍ਰਿਯ ਤਨ ਤਬਹਿ ਬਚਾਵਨ ਹੋਹੀ।
ਆਪ ਸਮ੍ਰੱਥ ਸਰਬ ਪਰਕਾਰਾ।
ਤੁਮ ਬਿਨ ਮੋਰ ਨ ਅਨਤ ਅਧਾਰਾ' ॥ ੮੪ ॥
ਮੁਸਕਾਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਕਹ੍ਯੋ 'ਕਿ ਜੇ ਤੈਂ ਅਸ ਮਨ ਮਾਨੀ।
ਦੋਨਹੁ[2] ਅਪੁਨੇ ਮੂੰਦਹੁ ਲੋਚਨ।
ਜਾਇ ਮਿਲਹੁ ਕਰਿ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[3]' ॥ ੮੫ ॥
ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਕੀਨ ਜਬ ਐਸੋ।
ਖੋਲਿ ਬਿਲੋਕ੍ਯੋ ਨਿਜ ਘਰ ਬੈਸੋ।
ਜਰਤਿ ਆਪਨੀ ਤੀਯ ਉਬਾਰੀ[4]।
ਲਾਗ੍ਯੋ ਕਰਨ ਪੂਰਬ ਸਮ ਕਾਰੀ ॥ ੮੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਮੂਲੇ ਕੋ, ਜਲਾਲ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੩੧ ॥

---

[1]ਮੈਨੂੰ।
[2]ਦੋਵੇਂ (ਅੱਖਾਂ)।
[3]ਸੋਚਾਂ ਤਿਆਗ ਕੇ।
[4]ਬਚਾਈ।

੩੨. [ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਮੰਗਲ, ਜਲਾਲ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤਿ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਅਰਥ]

ਦੋਹਰਾ: ਕੂਰ ਆਸਰੇ ਅਪਰ ਤਜਿ, ਗਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨ।
ਮਲ ਉਤਾਰਿ ਬਹੁ ਬਿਸ਼ਯ ਕੀ, ਹਰਹੁ ਜਨਮ ਪੁਨ ਮਰਨ ॥ ੧ ॥

{ਅਪਰ = ਹੋਰ। }

ਅਰਥ: ਹੋਰ ਝੂਠੇ ਆਸਰੇ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਫੜ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਮੈਲ (ਜੋ ਸਹੇੜ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਉਤਾਰ, (ਐਉਂ ਆਪਣਾ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈ, (ਭਾਵ ਐਉਂ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਬ ਜਲਾਲ ਕੋ ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤੇ। {ਜਲਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਗੁਨ ਗਨਵੰਤੇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਬਸਾਇ ਨਿਜ ਥਾਈਂ।
ਤੂਰਨ ਮਾਰਗ ਆਯੋ ਧਾਈ ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗਯੋ ਤਹਾਂ ਬਿਨ ਬਿਲਮ ਤੇ, ਜਹਿਂ ਸਾਗਰ ਕੋ ਤੀਰ।
ਇਕ ਜਹਾਜ ਆਯੋ ਤਬਹਿ, ਚਢਿ ਬੈਠਯੋ ਪਿਖਿ ਪੀਰ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਚਲਯੋ ਜਹਾਜ ਸੁ ਉਦਧਿ[1] ਮਝਾਰੇ।
ਲਗਯੋ ਜਾਇ ਗਿਰ ਏਕ ਕਿਨਾਰੇ।
ਉਤਰਯੋ ਤਬ ਜਹਾਜ ਤੇ ਗਯੋ।
ਗਿਰ ਦੇਖਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਹੁਲਸਯੋ ॥ ੪ ॥
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਹੁ ਦੇਖੇ।
ਜਿਨ ਮਹਿਂ ਸਿਹਜਾ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸ਼ੇਖੇ।
ਮਾਨਵ ਕੋ[2] ਨਹਿਂ ਦੇਖਯੋ ਤਹਿਂਵਾ।
ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਅਤਿ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹਿਵਾ ॥ ੫ ॥
ਕਰੈ ਬਿਚਾਰ, ਪਿਖੌਂ ਪਰਦੋਖੂ[3]।
ਨਿਸ ਰਹਿ ਅੰਨ ਉਦਰ ਨਿਜ ਪੋਖੂ[4]।
ਸਿੰਧੁ ਕਿਨਾਰ ਆਇ ਸੋ ਬੈਸਾ।
ਕੌਤਕ ਤਹਾਂ ਬਿਲੋਕਯੋ ਐਸਾ ॥ ੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਜਹਾਜ ਬੂਡਨ ਲਗਾ, ਰੌਰ ਪਰਯੋ ਤਿਸੁ ਮਾਂਹਿ।
ਪੀਰ ਤੀਰ ਬੈਸਯੋ ਸੁਨਯੋ, ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਬਿਲਲਾਹਿਂ ॥ ੭ ॥

---

[1]ਸਮੁੰਦਰ।
[2]ਕੋਈ।
[3]ਦੇਖਾਂਗਾ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ।
[4]ਰਾਤ ਰਹਿਕੇ ਅੰਨ ਨਾਲ ਪੇਟ ਆਪਣਾ ਭਰਾਂਗਾ।

ਚੌਪਈ: ਤਬਹਿ ਜਲਾਲ ਖ਼ੁਦਾਇ ਅਗਾਰੀ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।
'ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਲੋਕ ਇਸ ਮਾਂਹੀ।
ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਤਜਿ ਬਨਜ ਕਰਾਹੀਂ ॥ ੮ ॥
ਯਾ ਖ਼ੁਦਾਇ! ਕਿਉਂ ਇਨਹਿਂ ਡੁਬਾਵੈਂ।
ਸਨਬੰਧੀ ਸੰਗਿ ਸਭਿ ਮਰਿ ਜਾਵੈਂ'।
ਐਸੇ ਜਬੈ ਪੀਰ ਨੈ ਕਹਜੋ।
ਡੂਬਨ ਤੇ ਜਹਾਜ ਬਚ ਰਹਜੋ ॥ ੯ ॥
ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਪੀਰ ਬਿਚਾਰੀ।
-ਚਲੌਂ ਅਬਹਿ ਜਹਿਂ ਸਿਹਜਾ ਚਾਰੀ[੧]।
ਸੋਵਨ ਹਾਰ ਸੁ ਕਿਤ ਤੇ ਆਵਹਿਂ।
ਸ਼ੁਭ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵਹਿਂ- ॥ ੧੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗਯੋ ਪੀਰ ਦੇਖੈ ਕਹਾਂ[੨], ਅੱਗ੍ਰਜ ਬੈਠੇ ਸੋਇ[੩]।
ਏਕ ਸੰਤ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਤਬ, ਬੈਠਜੋ ਦੀਨ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੧੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੁਦਰਤ ਕੋ ਅਹਾਰ[*੪] ਤਿਨ ਆਯੋ।
ਮਧੁਰ ਸਾਦੁ ਮਧੁ[੫] ਸਮ ਮਨ ਭਾਯੋ।
ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਇਹ ਬੈਸੋ ਜਹਾਂ।
ਤਹਿਂ ਜੁ ਸੰਤ ਤਿਹ ਐਸੋ ਕਹਾ ॥ ੧੨ ॥
'ਤੁਮ ਕੋ ਭੋਜਨ ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਆਯੋ?'।
ਇਉਂ ਕਹਿ ਢਿਗ ਸੁ ਮਹੰਤ ਸਿਧਾਯੋ।
ਕਹਜੋ ਜਾਇ ਤਿਨ 'ਹਮਰੇ ਤੀਰ।
ਬੈਠਜੋ ਆਇ ਸੁ ਏਕ ਫਕੀਰ ॥ ੧੩ ॥
ਤਿਹ ਅਹਾਰ ਨਹਿਂ ਆਯੋ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਤਿਸ ਬਿਨ ਹਮ ਕੋ ਖਾਵਨ ਖਾਮੀ[੬]।

---

[1]ਸੁੰਦਰ ਸਿਹਜਾ।
[2]ਕੀ ਦੇਖੇ ਕਿ।
[3]ਓਹ (ਸੰਤ)।
[*]ਉਹ ਭੋਜਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਇੱਛਤ ਨਿਰਯਤਨ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਅੰਕ ੨੫ ਵਿਚ ਇਸੇ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਉਤਰਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਭੋਜਨ ਅਰਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਤਰਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਭੋਜਨ ਉਤਰਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
[4]ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ) ਭੋਜਨ।
[5]ਸ਼ਹਿਦ।
[6]ਕੱਚਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ)।

ਨਿਜ ਆਇਸੁ ਕੋ ਅਬ ਫੁਰਮਾਵਉ।
ਖਾਨ ਹੇਤੁ ਤਿਹਂ ਅਸਨ ਪੁਚਾਵਉ' ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ, 'ਜੀਵ ਚਰਾਚਰ ਝਾਰ[1]।
ਸਭਿ ਕੋ ਪਤਿ[2] ਕਰਤਾਰ ਹੈ, ਦੇਤਿ ਸਗਲ ਆਹਾਰ ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਦਾ ਅਭੂਲ ਜਾਨਿਯੇ ਸੋਊ।
ਇਸਕੇ ਬਿਖੇ ਅਵੱਗਜਾ[3] ਕੋਊ।
ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ ਤੂੰ ਮਨ ਮਹਿਂ ਠਾਨੇ।
ਦੇਨਹਾਰ ਤੋ ਨਹਿਂ ਅਨਜਾਨੇ ॥ ੧੬ ॥
ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਯੋ, ਖੱਯੈ ਜਾਇ।
ਤਿਹ ਪਹਿ ਆਵਹਿ ਅਸਨ ਸੁ ਖਾਇ'।
ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਤੇ ਚਲਿ ਪੁਨ ਆਯੋ।
ਬੈਠਯੋ ਨਿਜ ਭੋਜਨ ਕੋ ਖਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਸ ਜਲਾਲ ਭੂਖਾ ਰਹਯੋ, ਮਨ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ।
-ਆਵਤਿ ਏ ਦੇਖੇ ਨਹੀਂ, ਜੀਵਤਿ ਲੇਉਂ ਨਿਹਾਰ ॥ ੧੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਿਹ ਮਗ ਜਾਵਹਿਂ?- ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੇ।
ਜਾਗਯੋ ਜਾਮਨਿ ਨੈਨ ਪਸਾਰੇ[4]।
ਹੋਵਨ ਲਗੀ ਜਬਹਿ ਪੁਨ ਭੋਰ।
ਕੀਨੋ ਆਨ ਗੁੜਾਕਾ[5] ਜੋਰ ॥ ੧੯ ॥
ਗਏ ਸੰਤ ਸੁਧ ਭਈ ਨ ਕੋਊ।
ਪਾਛੇ ਤੇ ਬਿਸਮਾਦਯੋ ਸੋਊ।
ਦਿਵਸ ਚਢੇ ਸਾਗਰ ਕੇ ਤੀਰ।
ਬੈਠਯੋ ਪਿਖੈ ਤਮਾਸ਼ੇ ਪੀਰ ॥ ੨੦ ॥
ਹੋਵਤਿ ਬਰਖਾ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹੀ।
ਅਨਤ ਥਾਨ ਦੇਖੈ ਤਬ ਨਾਂਹੀ।
ਸੱਯਦ ਗੁਨਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਜਹਾਂ ਨ ਚਹਿਯਤਿ ਬਰਖਤਿ ਬਾਰੀ[6] ॥ ੨੧ ॥

---

[1]ਸਾਰੇ।
[2]ਮਾਲਕ।
[3]ਪਾਪ, ਭੁੱਲ।
[4]ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਕੇ।
[5]ਨੀਂਦ ਨੇ।
[6]ਜਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਜਾਚਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਜਹਿਂ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਤਹਾਂ ਨ ਬਰਖਤਿ, ਕਜਾ ਇਹ ਰੀਤੀ'।
ਅਸ ਕਹਿਤਜੋ ਬਰਖਾ ਹਟਿ ਗਈ।
ਮਨ ਮਹਿਂ ਗੁਨਹਿ -ਭਈ ਜਿਉਂ ਠਈ[1]- ॥ ੨੨ ॥
ਸੰਝ ਭਈ ਤਬ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੇ।
-ਆਵਤਿ ਸੰਤਨ ਲੇਉਂ ਨਿਹਾਰੇ।
ਜਾਤੇ ਤੋ ਦੇਖੇ ਨਹਿਂ ਭੋਰਾ[2]-।
ਸਮੋਂ ਜਾਨਿ ਗਮਨਜੋ ਤਿਹ ਠੌਰਾ ॥ ੨੩ ॥
ਜਬਹਿ ਜਾਇ ਕੈ ਮੰਦਰ ਦੇਖੇ।
ਆਗੇ ਆਏ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ੇਖੇ।
ਤੇਜ ਤਿਨਹਿਂ ਕੋ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਈ।
ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਪਿਖਿ ਪੂਰਬ ਥਾਈਂ ॥ ੨੪ ॥
ਤਿਨ ਕੋ ਉਤਰਜੋ ਤਬਹਿ ਅਹਾਰੇ।
ਇਹ ਭੂਖੋ ਬਹੁ, ਬਦਨ ਨਿਹਾਰੇ।
ਜਿਹ ਢਿਗ ਬੈਠਜੋ ਹ੍ਵੈ ਛੁਧਿਵੰਤਾ।
ਤਿਸ ਕੋ ਪਿਖਿ ਬਜਾਪੀ ਤਿਹ ਚਿੰਤਾ ॥ ੨੫ ॥
'ਅਹੈ ਕਾਲ ਕੋ[3] ਭੂਖਾ ਏਹੀ।
ਅਸਨ ਨ ਆਯੋ, ਭੀ[4] ਗਤਿ ਕੇਹੀ'।
ਨਿਜ ਮਹੰਤ ਢਿਗ ਚਲਿ ਕਰਿ ਗਯੋ।
ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੨੬ ॥
ਰਿਖੀਕੇਸ਼[5] ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਮੋ ਢਿਗ ਤਾਂ ਕੋ ਆਨਿ ਹਕਾਰੇ[6]'।
ਸੰਤ ਜਲਾਲ ਪਾਸ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਨਿਜ ਮਹੰਤ ਆਗੇ ਪਹੁੰਚਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥
ਢਿਗ ਬਿਠਾਇ ਕੈ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਕਿਤ ਤੇ ਆਯੋ ਕਿਤ ਤੂੰ ਜਾਈ?।

---

[1]ਜਿਵੇਂ ਸੋਚੀ ਸੀ (ਤਿਵੇਂ) ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
[2]ਸਵੇਰੇ।
[3]ਕੱਲ ਦਾ।
[4]ਹੋਈ।
[5]ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਸੁਾਮੀ ਭਾਵ ਮਹੰਤ ਨੇ।
[6]ਲਿਆਓ ਬੁਲਾਕੇ।

ਕੋ ਅਪਰਾਧ ਕੀਨ ਤੈਂ ਭਾਰਾ?।
ਬੀਤੇ ਦ੍ਵੈ ਦਿਨ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੨੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਜਲਾਲ ਬੋਲਯੋ, ਤਬੈ 'ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਇ।
ਕਛੁ ਖਤਾ ਨਹਿਂ ਮੈਂ ਕਰੀ; ਕਰਤਿ ਜਿ, ਦੇਤਿ ਬਤਾਇ' ॥ ੨੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਹਯੋ ਮਹੰਤ 'ਸੁ ਬਡ ਕਰਤਾਰਾ।
ਤਾਂ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਬਨਹਿਂ ਉਚਾਰਾ।
ਭਾ ਅਪਰਾਧ ਤੋਹਿ ਮੈਂ ਕੋਈ।
ਭੋਜਨ ਬਿਨ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਦੋਈ ॥ ੩੦ ॥
ਆਗੇ ਭੂਖਾ ਰਹਯੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?।
ਪਾਛਲ ਬਿਤੀ ਬੈਸ ਕੇ ਮਾਂਹੀ?'।
ਸੁਨਿ ਜਲਾਲ ਬੋਲਯੋ 'ਹੌਂ ਕੈਸੇ।
ਭੂਖਾ ਰਹਯੋ ਨ ਮੈਂ ਕਬਿ ਐਸੇ ॥ ੩੧ ॥
ਕਾਲ ਤੀਰ ਸਾਗਰ ਕੇ ਬੈਸਾ।
ਕੌਤਕ ਤਹਾਂ ਬਿਲੋਕਯੋ ਐਸਾ।
ਇਕ ਜਹਾਜ ਬੂਡਨ ਲਗ ਭਾਰਾ।
ਨਰਨ ਕਰੀ ਬਹੁ ਬੀਚ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਅਸ ਕਹੀ, -ਕਜਾ ਤੁਮ ਕਰਤਿ ਖ਼ੁਦਾਇ!।
ਸਨਬੰਧੀ ਯੁਤ ਸਭਿ ਮਰਹਿਂ, ਲੇਵਹੁ ਇਨਹਿਂ ਬਚਾਇ- ॥ ੩੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਬ ਨਹਿ ਬੂਡਯੋ ਕਲ ਅਸ ਭਈ।
ਆਜ ਬਿਲੋਕੀ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਨਈ।
ਸਿੰਧੁ ਬਿਖੈ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਹੋਈ।
ਛਿਤ ਪਰ ਪਰੈ ਬਾਰਿ[1] ਨਹਿਂ ਕੋਈ ॥ ੩੪ ॥
ਤਿਹਂ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਮੈਂ ਅਸ ਭਾਖਾ।
-ਤਹਾਂ ਨ ਬਰਖੈ ਜਹਿਂ ਅਭਿਲਾਖਾ[2]।
ਬਿਨਾਂ ਚਾਹਿ ਸਾਗਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਬਰਖੈ ਬਾਦ ਚਾਹਿ[3] ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੫ ॥
ਕਜਾ ਖ਼ੁਦਾਇ! ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੁ ਕਈ-।
ਅਸ ਕਹਿਤਯੋ ਬਰਖਾ ਹਟਿ ਗਈ।

---

[1]ਮੀਂਹ।
[2]ਜਿੱਥੇ ਲੋੜ ਹੈ।
[3]ਲੋੜ।

ਅਸਮੰਜਸ[1] ਮੈਂ ਦ੍ਵੈ ਬਿਧਿ[2] ਜਾਨੀ।
ਸੋ ਨਿਰਵਾਰ ਦੀਨਿ[3] ਕਹਿ ਬਾਨੀ' ॥ ੩੬ ॥
ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਬੋਲਜੋ ਤਿਹਕਾਲਾ।
'ਤੂੰ ਤੋ ਬੇਮੁਖ ਅਹੈਂ ਬਿਸਾਲਾ।
ਇਹਾਂ ਨ ਥਾਨ ਰਹਿਨ ਕੋ ਤੇਰਾ।
ਅਬ ਚਲਿ ਜਾਹੁ ਨਿਕਲ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥ ੩੭ ॥
ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਖੈ ਤੋਹਿ ਮਨ ਭੀਨਾ।
ਅਪਨੋ ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਕੀਨਾ'।
ਕੰਪ ਉਠਜੋ ਸੁਨਿ ਤਬਹਿ ਜਲਾਲ।
ਬੋਲਜੋ ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਤਿਹ ਕਾਲ ॥ ੩੮ ॥
'ਕੌਨ ਅਵੱਗਜਾ ਮੋ ਤੇ ਹੋਈ?।
ਦੇਉ ਬਤਾਇ ਸੰਤ ਜੀ! ਸੋਈ'।
ਤਬ ਮਹੰਤ ਅਸ ਵਾਕ ਉਚਰਿਈ।
'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਿਜ ਭਾਣਾ ਕਰਿਈ ॥ ੩੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤੈਂ ਜੁ ਹਟਾਜੋ ਤਾਂਹਿ ਕੋ, ਪੁਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹਰਖਾਇ।
-ਕਹਜੋ ਹਮਾਰੋ ਅਬ ਚਲੈ-, ਰਿਦੈ ਰਹਜੋ ਗਰਬਾਇ ॥ ੪੦ ॥
ਚੋਪਈ: ਤਿਹਂ ਕੋ ਕਰਜੋ[4] ਮਿਟਾਵਨ ਲਾਗਾ।
ਭਾ ਸ਼ਰੀਕ ਤੂੰ ਤਾਂਹਿ[5] ਕੁਭਾਗਾ!।
ਕੇਤਿਕ ਜੀਵਨ ਪਾਪ ਜਿ ਕੀਨੇ।
ਤਿਨ ਕੋ ਦੁਖ ਤੈਂ ਦੇਨਿ ਨ ਦੀਨੇ ॥ ੪੧ ॥
ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿਂ ਜੀਵ ਜਿ ਜੀਵਤਿ।
ਸੋ ਸਾਗਰ ਜਲ ਖਾਰ[6] ਨ ਪੀਵਤਿ।
ਤਿਨਕੇ ਹੇਤੁ ਪਰਤਿ ਜੋ ਬਾਰਾ।
ਸੋ ਕਹਿ ਤੈਂ ਦੀਨੋ ਨਿਰਵਾਰਾ[7] ॥ ੪੨ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਪਨ ਦੁਖ ਫਲ ਜੋਊ।

---

[1]ਅਯੋਗ।
[2](ਜਹਾਜ ਦਾ ਡੁਬਣਾ ਤੇ ਬਰਖਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ ਹੋਣਾ) ਦੋਨੋਂ ਬਿਧੀਆਂ।
[3]ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।
[4](ਰੱਬ ਦਾ) ਕੀਤਾ।
[5]ਉਸ (ਰੱਬ ਦਾ)।
[6]ਖਾਰਾ ਜਲ।
[7]ਹਟਾਇ।

ਪੁਨ ਜੇ ਤਿਖਤ[1] ਜੀਵ ਹ੍ਵੈਂ ਸੋਊ।
ਸਭਿ ਕੋ ਭਾਰ ਪਰਯੋ ਗਰ[2] ਤੇਰੇ।
ਭੋਗਹੁ ਗੇ ਦੁਖ ਨਰਕ ਘਨੇਰੇ ॥ ੪੩ ॥
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਲਖਯੋ ਅਯਾਨਾ।
ਆਪਨ[3] ਜਾਨਯੋ ਪਰਮ ਸਿਯਾਨਾਂ।
ਬੇਮੁਖ! ਅਬ ਤੂਰਨ ਉਠ ਜੱਯੈ।
ਇਹਾਂ ਰਹਿਨ ਤਵ ਥਾਨ ਨ ਹੱਯੈ' ॥ ੪੪ ॥
ਸੁਨਯੋ ਜਲਾਲ ਸਮਝ ਤਬ ਆਈ।
ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰ ਰਿਦੈ ਪਛੁਤਾਈ।
'ਜੇ ਭਾਣਾ ਮਾਨਹਿਂ ਸੇ ਕੈਸੇ?।
ਉੱਤਰ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਐਸੇ' ॥ ੪੫ ॥
ਕਹੈ ਮਹੰਤ 'ਜਿ ਭਾਣਾ ਮਾਨੈਂ।
ਸੇ ਗਰੁਮੁਖ ਹੈਂ ਮਨੁਜ ਸੁਜਾਨੈ। {ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਅਰਥ}
ਜੋ ਭਾਣਾ ਮੇਟਹਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਸੋ ਬੇਮੁਖ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਭਾਰਾ' ॥ ੪੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਬ ਜਲਾਲ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ, 'ਭਲੇ ਮਾਇਨਾ ਪਾਇ।
ਮੱਕੇ ਜਾਵਨ ਤੇ ਬਚਯੋ, ਨਿਸ਼ਾ[4] ਭਈ ਮਨ ਆਇ ॥ ੪੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਮਿਲਯੋ ਮੁਝ ਆਈ।
ਗੁਰਮੁਖ ਕੀ ਤਿਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
ਲੇਨਿ ਮਾਯਨਾ ਮੈਂ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਸੋ ਤੁਮ ਤੇ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਪਾਯੋ' ॥ ੪੮ ॥
ਕਹੈ ਮਹੰਤ 'ਸੋ ਜੁ ਦਰਵੇਸ਼ਾ।
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਲਖਹੁ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਹੈ ਸਰਬੱਗ ਲਖਹੁ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਗਹੀਏ ਮਨ ਬਾਨੀ' ॥ ੪੯ ॥
ਸੁਨਯੋ ਜਲਾਲ ਭੇਦ ਭਲ ਪਾਇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਲਖਯੋ ਖੁਦਾਇ।
ਤਬ ਅਹਾਰ ਉਤਰਯੋ ਲਿਯ ਖਾਈ।

---
[1]ਤ੍ਰਿਹਾਏ।
[2]ਗੱਲ।
[3]ਅਪਣੇ ਆਪਨੂੰ।
[4]ਤਸੱਲੀ।

ਸੁਖ ਸੋਂ ਸਗਰੀ ਰੈਨ ਬਿਤਾਈ ॥ ੫੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭੋਰ ਭਈ ਇੱਛਾ ਕਰੀ -ਜਾਉਂ ਸਿੰਧੁ ਕੇ ਪਾਰ-।
ਆਯੋ ਤਬਹਿ ਜਹਾਜ ਢਿਗ, ਚਢ੍ਯੋ ਚਲਨ ਹਿਤ ਧਾਰਿ ॥ ੫੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਿੰਧੁ ਉਰਾਰ ਆਇ ਕਰਿ ਤੂਰਨ।
ਪਹੁੰਚ੍ਯੋ ਜਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਲਪਟ੍ਯੋ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨਾ।
'ਤੁਮ ਖ਼ੁਦਾਇ ਹੋ ਸਰਬ ਪ੍ਰਬੀਨਾ' ॥ ੫੨ ॥
ਕਰਿ ਉਸਤਤਿ ਬਹੁ ਬੈਠ੍ਯੋ ਪਾਸੂ।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਸਕਲ ਸੁਖਰਾਸੂ।
'ਜੋ ਕਛੁ ਅਰਥ ਸੁਨ੍ਯੋ ਤੈਂ ਜਾਈ।
ਸੋ ਜਲਾਲ! ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ' ॥ ੫੩ ॥
ਤਬ ਹੀ ਪੀਰ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹਿਹੀ।
'ਤੁਮ ਕਉ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਰੌਸ਼ਨ[1] ਅਹਿਹੀ।
ਨਹਿਂ ਜਾਨਹੁ ਤੌ ਬੂਝਹੁ ਮੋ ਕੋ।
ਸਭਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੀ ਸੁਧ ਹੈ ਤੋ ਕੋ' ॥ ੫੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਚਰ੍ਯੋ 'ਕਹੋ ਅਬ, ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ'।
ਤਬ ਜਲਾਲ ਬਚ ਮਾਨਿ ਕੈ, ਭਨੀ ਸਰਬ ਨਿਜ ਬਾਤ ॥ ੫੫ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਭਾਣਾ ਮਾਨਹਿ ਗੁਰਮੁਖ ਸੋਈ।
ਆਇਸੁ ਮੇਟਹਿ ਬੇਮੁਖ[*] ਹੋਈ।
ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਥੋ ਅੱਗਜਾਤਾ।
ਤੁਮ ਮਿਲਨੇ ਤੇ ਭਾ ਸੱਗਜਾਤਾ[2]' ॥ ੫੬ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴)
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਹਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਚਲਨੇ ਤਯਾਰ ਭਏ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਕਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਬਿਨੈਂ ਬਖਾਨੀ।
'ਸੇਵਕ ਭਯੋ ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ[3]' ॥ ੫੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੀਨਾ।
ਬਹੁਰੋ ਆਪ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨਾ।
ਕੇਵਲ ਕਾਰਜ ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ।

---

[1]ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਮਨਮੁਖ
[2]ਗਜਾਨ ਵਾਲਾ।
[3]ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਕਰਮ (ਭਾਵ ਸਰੀਰ) ਕਰਕੇ।

ਭਗਤਿ, ਗਜਾਨ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਸਿਖਾਰਨ ॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਜਲਾਲ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੱਤੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩੨ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਮਖ਼ਦੂਮ ਰੁਕਨੁਲਦੀਨ ਅੱਬੁਲਫਤਹ ਸਯਦ ਜਲਾਲ ਸਾਨੀ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਜਲਾਲ ੬੯੦ ਹਿ: ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਸਤਵੇਂ ਥਾਂ ਏਹ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਆ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀਨ ਕੁਰੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਵੇਰੀ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਚਲੋ ਤਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨਾਲ ਚਲੀਏ, ਇਕੱਠੇ ਰਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹੇ ਚੱਲੀਏ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉੱਤਰ ਘੱਲਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚੱਲੋ ਅਸੀਂ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਆਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਪੀਰ ਰੋਇਆ 'ਜੋ ਚਾਲੀਹ ਦਿਨ ਅਨੇਰੇ ਰਹਿਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਏ ਯਾਰੋ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿਉਂਕਰਿ ਗੁਦਰਾਨ ਹੋਵਨਿਗੇ। ਜੇ ਓਹ ਚਲਦੇ, ਤਾਂ ਸੁਖਾਲੇ ਚਾਨਣੇ ਨਾਲਿ ਜਾਂਦੇ'। ਏਥੇ ਮਖ਼ਦੂਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਗ਼ਲਾਬਨ ਉਹ ਬਹਾਉਦੀਨ ਦਾ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਪੀਰ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾ: ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ ੫੦ ਸਾਲ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਪਾਸ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਾਠਕ ਹਨ, ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਮਖ਼ਦੂਮ ਰੁਕਨ ਦੀਨ, ਬਹਾਵਲ ਹਕ ਦਾ ਬਾਲਕਾ ਬਹਾਉਦੀਨ, ਸ਼ਾਹਬਾਜ ਦਾ ਬਾਲਕਾ ਜਤੀ ਲਾਲ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮ ਏਹ ਚਾਰੇ ਫਕਰ ਬੀ ਓਥੇ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਓਥੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟ ਹੋਈ ਸੀ। ਉੱਚ ਵਿਚ ਬੀ ਇਕ ਪੀਰ ਬਹਾਉਦੀਨ ਹਕਾਨੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੋ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਖੋਜ ਦੀਆਂ ਮੁਥਾਜ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਸਿੰਧ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਮਖ਼ਦੂਮ ਜੀ ਕੋਈ ਉੱਚ ਵਾਲੇ ਪੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਉੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿੰਧ ਦਰਯਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਅਗੇ ਉਹ ਮੁਸੱਲੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤਅੱਜਬ ਨਹੀਂ ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਸੱਖਰ ਪਾਸ ਦਾ ਦਰਯਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖਲਾ ਸਾਧ ਬਲੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਆਮ ਸਿੰਧ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਆਯਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਫਿਰ ਅਗੇਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਥੇ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਨ ਓਹ ਸਿਖ ਸਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਖ਼ਦੂਮ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹਦਾ ਮੁਸੱਲਾ ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਤੇ ਤੁਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅੱਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਤਬ ਓਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਆਖਿਆ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਲਿਖੁ ਜੋ ਤੇਰਾ ਮੁਸੱਲਾ ਚਾਲੇ। ਤਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਲਿਖਿਆ; ਤਬ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਕਾ ਮੁਸੱਲਾ ਚਲਿਆ। ਤਬ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ, ਸਲਾਮੁ ਕਰਿਕੈ ਬੈਠਿ ਗਿਆ। ਤਬ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਆ ਡਿਠੋ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ? ਤਬ ਮਖ਼ਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰਿਆਂ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਤਉ ਤਾਈਂ ਆਇ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਹਾਂ। ' ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਲੋਕ, ਜਿਨਾਂ ਪਾਸ ਫਕੀਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸੇ, ਜੋ ਕਰਾਮਾਤੀ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਸੁਮਤਿ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

੩੩. [ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ਸ਼ੇਖ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ]

ਦੋਹਰਾ: ਸਿਮਰਿ ਨਾਮ ਸਭਿ ਕਾਮ ਹ੍ਵੈਂ, ਪੁਨ ਨ ਜਾਇਂ ਜਮ ਧਾਮ।
ਅਪਨ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਕੋ, ਜਾਨਿ ਲੇਤਿ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੧ ॥

ਪੁਨ = ਫੇਰ, ਭਾਵ ਮਰ ਕੇ। ਧਾਮ = ਘਰ।
ਅਨੂਪ = ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਭਿਰਾਮ = ਸੁੰਦਰ।

ਅਰਥ: (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ) ਨਾਮ ਸਿਮਰ (ਜੋ ਤੇਰੇ) ਸਾਰੇ ਕੰਮ (ਪੂਰੇ) ਹੋ ਜਾਣ (ਤੇ) ਫਿਰ (ਤੂੰ) ਜਮ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ (ਭੀ) ਨਾ ਜਾਵੇਂ (ਅਤੇ) ਅਪਨੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ (ਬੀ) ਪਛਾਣ ਲਵੇਂ।

ਭਾਵ: ਕਾਮ ਹ੍ਵੈ-ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਸ ਲੋਕ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ। ਜਮ ਧਾਮ ਨਾ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਨਰਕ ਨਾ ਜਾਵੇਂ, ਅਥਵਾ ਜਮ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਹੀ ਨਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਦੁਖ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਅਪਨੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲੱਖਜਤਾ ਹੋ ਆਵੇਗੀ। ਭਾਵ ਨਾਮ ਨਾਲ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ ਇਤਿਹਾਸਾ।
ਆਗੇ ਗਮਨ ਕੀਨ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਪਟਣ* ਹੈ ਜਹਿਂਵਾ। {ਪਾਕਪਟਨ}
ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਤਬਿ ਬਸਿਈ ਤਹਿਂਵਾ ॥ ੨ ॥ {ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਗੋਸਟ}
ਤਿਹ ਕੇ ਮਿਲਿਨਿ ਹੇਤਿ ਗਤਿਦਾਈ।
ਦੋਇ ਕੋਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਜਾਈ।
ਸ਼ੇਖਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਇਕ ਮੁਰੀਦ* ਤਹਿਂ।
ਆਯੋ ਈਂਧਨ[1] ਚੁਨਿਨਿ, ਗੁਰੂ ਜਹਿਂ ॥ ੩ ॥
ਸੋ ਦਰਵੇਸ਼ ਖੁਦਾਇ ਪਿਆਰਾ।
ਰਿਦੇ ਬੰਦਗੀ ਕੇਰ[2] ਅਧਾਰਾ।
ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਤਬ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਾਨਾ।
ਊਚੀ ਧੁਨਿ ਸੋਂ ਕੀਨੋ ਗਾਨਾ ॥ ੪ ॥

---

*ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨੱਗਰ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਅਜੋਧਨ ਸੀ। 'ਪਟਨ' ਨਾਮ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ, ਤੇ ਪੱਤਣ ਦਾ। ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਦਰਯਾ ਇਥੇ ਤੱਕ ਵਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਥੇ ਪੱਤਣ ਸੀ। ਪਾਕਪਟਨ ਨਾਮ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਧਰਿਆ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਪਾਕਪਟਣ ਅਰਥਾਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸ਼ਹਿਰ। ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦਾ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਬੜਾ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਈ ਸੀ। ਫਰੀਦ ਦੀ ਬਾਣੀ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ ਅਰਥਾਤ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

*ਪੁ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਨਾਮ 'ਕਮਾਲ' ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

[1]ਬਾਲਣ।

[2]ਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਃ ੧ ॥
ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥
ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥੨॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਤਿ ਮੁਰੀਦ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯੋ।
ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਅਸ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਏਹ ਬੈਤ ਵਤ[1] ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਇ।
ਤੁਮ ਦਰਵੇਸ਼ ਭਿ ਲਖ੍ਯੋ ਖੁਦਾਇ[2]' ॥ ੫ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
ਤਿਹ ਸ਼ਲੋਕ ਕੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਏ।
'ਆਪੇ ਪੱਟੀ ਕਲਮ ਸੁ ਆਪੇ।
ਲਿਖਣਹਾਰ ਸੋ ਦੁਤੀ[3] ਨ ਜਾਪੇ ॥ ੬ ॥
ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਰਵਿਓ ਏਕ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਛੂਛੀ ਕਹੂੰ ਨ ਤਿਸ ਬਿਨ ਥਾਇ।
ਦੂਜਾ ਦੇਖ੍ਯੋ ਸੁਨ੍ਯੋ ਨ ਕੋਈ।
ਜਪਹਿ ਜਿ ਏਕ ਤਰਹਿ ਭਵ ਸੋਈ' ॥ ੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੇਖ[4] ਹਰਖਾਇ ਉਰ, ਗਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨਿਜ ਪੀਰ।
ਕਹ੍ਯੋ ਜਾਇ 'ਮੈਂ ਦੇਖਿਓ, ਆਜ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਰੀਰ ॥ ੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਹਿੰਦੁ ਜਨਮ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਵੇਦੀ।
ਦੇਤਿ ਅਲਹ ਸੁਧ ਦ੍ਵੈਤਹਿਂ ਛੇਦੀ[5]'।
ਸੁਨਤਿ ਪੀਰ ਨੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਹਿੰਦੂ, ਬਹੁਰ ਖੁਦਾਇ ਕਿਆ ਰੇ![+] ॥ ੯ ॥
ਫੇਰ ਮੁਰੀਦ ਜੋਰਿ ਕਰ ਕਹਿਈ।
'ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਕੀ ਸੂਰਤ ਅਹਿਈ।
ਕਹੋਂ ਕੂਰ ਨਹਿਂ, ਸਾਚ ਪਛਾਨੋਂ।
ਦੇਖਹੁਗੇ ਤੁਮ ਤਬਿ ਹੀ ਮਾਨੋਂ ॥ ੧੦ ॥
ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਨਹਿਂ ਆਇ ਪ੍ਰਤੀਤੀ।

---

[1]ਫਿਰ।
[2]ਆਪ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਪੁਨਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਖੁਦਾ (ਮੈਨੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ)।
[3]ਦੂਜਾ।
[4]ਭਾਵ ਮੁਰੀਦ ਤੋਂ ਹੈ।
[5]ਅੱਲਾ ਦੀ ਖਬਰ ਦ੍ਵੈਤ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ।
[+]ਪਾ:-ਪਿਆਰੇ।

ਮਿਲਿਨੇ ਤੇ ਬਿਸਾਲ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੀਤੀ'।
ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਬਾਨੀ ਪੀਰ ਅਲਾਈ।
'ਮੈਂਡਾ ਬੈਂਤ ਲਿਜਾਇ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਘਿੰਨਹੁ, ਵੱਤ ਗਲਾਈਏ[1] ਜੋ ਮੈਂ ਤੋਕੋ ਬੱਦ[2]।
-ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਦੋ ਹੱਦ ਹੈਂ, ਕੋ ਸੇਵੀ[3] ਕੋ ਰੱਦ?' ॥ ੧੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਮੁਰੀਦ ਤਬ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਸਾ।
ਜੁਲ ਕਰਿ[4] ਆਇ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਾ।
'ਜਬ ਹੀ ਪਢਜੋ ਬੈਂਤ ਮੈਂ ਤੈਂਡਾ।
ਬੈਂਤ ਕਹਜੋ ਤਬ ਪੀਰ ਇਕ ਮੈਂਡਾ ॥ ੧੩ ॥
ਤਹਿ ਕੋ ਉੱਤਰ ਦੀਜਹੁ ਮੋਕੋ।
ਸੁਨਹੁ, ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੌਂ ਮੈਂ ਤੋ ਕੋ।
-ਸਾਹਿਬ ਏਕੋ ਦੋ ਕਿਯ ਹੱਦ।
ਕਿਹ ਕੋ ਸੇਵੀ ਕਿਹਕੋ ਰੱਦ?- ॥ ੧੪ ॥
ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਮਤ ਮਾਂਹੀ ਸਾਚੋ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਝ ਸੰਗਿ ਉਬਾਚੋ[5]'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।
ਕਹਜੋ ਸ਼ਲੋਕ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੈਨਾਂ ॥ ੧੫ ॥
ਸਲੋਕੁ ॥ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਸਿਮਰੀਐ ਜੰਮੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਇ ॥
ਏਕੋ ਸਿਮਰੋ ਨਾਨਕਾ ਜਲ ਥਲ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥*
ਦੋਹਰਾ: 'ਸੁਨਹੁ! ਤੁਮਰੋ ਪੀਰ ਜੋ, ਅਬ ਲਗ ਦੂਜੋ ਚੀਨ[6]।
ਨਹੀਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਪਛਾਨ ਤਿਹਂ, ਮਾਰਗ ਮਿਲਿਨਿ ਨ ਲੀਨ[7] ॥ ੧੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੇਵਹੁ ਏਕ ਹਦ ਦ੍ਵੈ ਖੋਇ[8]।
ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਨਹਾਰ ਹੈ ਜੋਇ।

---

[1]ਲੈ ਜਾ, (ਤੇ) ਮੁੜ ਸੁਣਾ ਉਸ ਨੂੰ।
[2]ਜੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।
[3]ਕਿਹੜਾ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਹੈ।
[4]ਪਹੁੰਚਕੇ।
[5]ਕਹੋ।
*ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੂਜਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਤੀਸਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਸਲੋਕ ਇਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ:-'ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਜੋ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਅਵਰੁ ਦੂਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ ਜੰਮੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਇ ॥ '
[6]ਦੂਜਾ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।
[7](ਪ੍ਰਭੂ) ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੀਤਾ।
[8]ਦੂਜੀ ਹੱਦ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

ਏਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਰਵਯੋ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ।
ਇਉਂ ਜਾਨੇ ਬਿਨ ਮਿਲਨ ਦੁਰਾਹੀ[1] ॥ ੧੭ ॥
ਮੁੱਸਲਮਾਨ ਨ ਹਿੰਦੂ ਕੋਊ।
ਕਰਨਹਾਰ ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਹੋਊ।
ਪੱਖਜਬਾਦ ਮੈਂ ਉਰਝੇ ਜੋਈ।
ਹੱਦਾਂ ਦੋਇ ਜਾਨਿ ਹੈਂ ਸੋਈ' ॥ ੧੮ ॥
ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਗੁਰ ਤੀਰ[2]।
ਗਮਨਯੋ ਤਬ ਸਮੀਪ ਨਿਜ ਪੀਰ।
ਸਰਬ ਜਵਾਬ ਸੁਨਾਯੋ ਜਬ ਹੀ।
ਬੋਲਯੋ ਪੀਰ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ ਤਬ ਹੀ ॥ ੧੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਤਾਤ[3]! ਬਾਤ ਕੋ ਮਰਮ ਜੋ, ਤੈਂ ਜਾਨਯੋਂ ਕੈ ਨਾਂਹਿ।
ਅਜ਼ਮਤ ਇਸ ਮਹਿਂ ਅਧਿਕ ਹੈਂ, ਸੁਨਹੁ ਸਮਝ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੦ ॥
ਚੌਪਈ: -ਦ੍ਵੈਤ ਖੋਇ ਜਿਨਿ ਏਕ ਪਛਾਨਾ।
ਮਿਲਿਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਿ ਮਨੁਜ ਸੁਜਾਨਾ-।
ਮੈਕੂੰ ਘਿੰਨਉ ਵੰਞ ਉਥਾਊਂ[4]।
ਤਿਹ ਦਿਦਾਰ ਕਰਿ ਉਰ ਸੁਖ ਪਾਊਂ' ॥ ੨੧ ॥
ਕਰਿ ਮੁਰੀਦ ਆਗੈ ਤਿਹਕਾਲਾ।
ਚਢਯੋ ਪੀਰ ਸਿਵਕਾ[5] ਪਰ ਚਾਲਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਦਰ ਪਰੇ ਤਿਹ ਜਬ ਹੀ।
ਉਤਰ ਚਲਯੋ ਪੈਰਨ ਸੋਂ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੨੨ ॥
ਆਇ 'ਸਲਾਮਾਲੇਕਮ' ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਬੂਝਨ ਲਾਗਯੋ 'ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
ਆਗੈ ਕੈਸੋ ਹਾਲ ਬਿਹਾਈ[6]?' ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੂ ਭਨੈਂ 'ਦਰਗਾਹ ਮਹਿਂ, ਸਾਚੇ ਪਾਵਹਿਂ ਮਾਨ।
ਕੂੜੀ ਕੂੜੈ ਬੇਖ ਕੀ, ਤਿਨ ਕੋ ਤਹਿਂ ਨਹਿਂ ਥਾਨ ॥ ੨੪ ॥

---

[1]ਕਠਨ ਹੈ।
[2]ਪਾਸੋਂ।
[3]ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ।
[4]ਮੈਨੂੰ ਲੈਕੇ ਚੱਲ ਉਥੇ।
[5]ਪਾਲਕੀ।
[6]ਬੀਤਦਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ: ਜਨਮਤਿ ਮਰਤਿ ਪਵਹਿਂ ਚਉਰਾਸੀ।
ਸਦਾ ਰਹਤਿ ਤਿਨ ਗਰ[1] ਜਮ ਫਾਸੀ'।
ਸਨਮੁਖ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਪੀਰ ਰਿਦੇ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ ॥ ੨੫ ॥
ਕਾਬੇ ਦਿਸ਼ਾ ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਬਦਨਾ।
ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸ਼[2] ਮੁਖ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਸਦਨਾ।
ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਨਿ ਤਿਹ ਤਾਈਂ।
ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ ਪੁਨ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੨੬ ॥
'ਜਾਨਜੋ ਕਾਬੇ ਬੀਚ ਖੁਦਾਇ।
ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਔਰ ਨ ਜਾਇ[3]।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਖੋਜਤਿ ਤਾਂਹੀ।
ਜਿਉਂ ਕੋ ਵਸਤੁ ਹੋਇ ਜਲ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੭ ॥
ਇਉਂ ਨਹਿਂ ਪਾਇ ਸਕਹੁ ਗੇ ਕਬ ਹੀ।
ਕੋਟ ਜਨਮ ਧਰਿ ਖੋਜਹੁ ਜਬ ਹੀ'।
ਪਰਿ ਕਹੈ: 'ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਤਪਾ!।
ਤੁਰਕ ਦੀਨ ਕੋ ਕਾਬਾ ਥਪਾ[4] ॥ ੨੮ ॥
ਤਾਂਹੀ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਭੂਰੀ।
ਮੈਂ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਪਾਉਂ ਹਦੂਰੀ'।
ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ 'ਜੇ ਅਸ ਮਨ ਜਾਨੋ।
ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਤੇ ਭੁਲਵਨ ਮਾਨੋ ॥ ੨੯ ॥
ਕਰ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਵਹਿ ਐਸੇ।
ਹੋਇ ਬਿਅਰਥ, ਮਥਨ[5] ਜਲ ਜੈਸੇ'।
ਕਹੈ ਪੀਰ 'ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ, ਤੈਂਡਾ।
ਬੈਤ ਸੁਨਜੋ, ਹਰਖਜੋ ਮਨ ਮੈਂਡਾ ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਉਰ ਬਿਚਾਰਿ ਮੈਂ ਤਬ ਕਰਜੋ, -ਜਿਨ ਅਸ ਬੈਤ ਬਨਾਇ।
ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਜਿਯੇ-, ਆਯੋ ਤੁਰਤ ਇਥਾਇ ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਦੋ ਹੱਦਨ ਮਹਿਂ ਏਕ ਬਤਾਯੋ।

---

[1]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ।
[2]ਪੂਰਬ ਦੀ ਤਰਫ।
[3]ਹੋਰ ਜਗਾ ਨਹੀਂ।
[4]ਤੁਰਕ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਕਾਬਾ ਥਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
[5]ਰਿੜਕਣਾ।

ਤਾਂ ਕੋ ਸੇਵਨ ਹੈ ਫੁਰਮਾਯੋ।
ਤੁਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾ[1] ਹਮਾਰੀ ਹੋਵਹਿ।
ਸਭਿ ਸੰਦੇਹ ਰਿਦੇ ਤੇ ਖੋਵਹਿ ॥ ੩੨ ॥
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬਚਨ ਸੁਨੌਂ ਨਿਜ ਕਾਨੇ।
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੋਤਿ ਭ੍ਰਮ ਹਾਨੇ।
ਸੇਤੁ ਉਦਧਿ ਭਵ ਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ[2]।
ਜਿਸ ਤੇ ਦ੍ਵੈਤਹਿ[3] ਮਿਟਤਿ ਹਮਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥
ਬਾਨ ਸਮਾਨ[4] ਅਗਜਾਨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ[5]।
ਨੀਕੇ ਹਨਹਿਂ[6] ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਹਾਨਾ।
ਬੂਝਹੁਂ ਇਕ ਸੁਆਲ ਸੋ ਕਹੀਏ।
ਮੇਰੋ ਭਰਮ ਸਰਬ ਅਬ ਦਹੀਏ[7] ॥ ੩੪ ॥

ਫਰੀਦਾ ਪਾੜਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ ਕੰਬਲੜੀ ਪਹਿਰੇਉ ॥
ਜਿਨ੍ਹੀ ਵੇਸੀ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਸੇਈ ਵੇਸ ਕਰੇਉ ॥੧੦੩॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਖੁਦਾਇ ਜੋ ਤੁਮ ਕਹਜੋ, ਕੈਸੇ ਪਾਵਉਂ ਸੋਇ।
ਪਟ ਉਤਾਰ ਬਨ[8] ਜਾਇ ਹੌਂ, ਮੋਹ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਖੋਇ ॥ ੩੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਖਿੰਥਾ ਕਮਰੀ ਕੀ[9] ਗਰ ਪਾਵੌਂ।
ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੋ ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵੌਂ।
ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਪਯਾਰੇ ਕੋ ਹੁਇ ਮੇਲਾ।
ਸੋਈ ਕਹਉ ਅਨਤ ਕਉ ਪੇਲਾ[10] ॥ ੩੬ ॥
ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰੌਂ ਸੇਵ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੀ[11]।
ਜਿਸ ਤੇ ਛੂਟਤਿ ਜਮ ਕੀ ਬਾਕੀ'।
ਬਚਨ ਪੀਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਸੁਖ ਸਦਨੰ।
ਕਹਜੋ ਸ਼ਲੋਕ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨੰ ॥ ੩੭ ॥

1ਤਸੱਲੀ। ਫਾ-ਖ਼ਾਤਿਰ ਨਿਸ਼ਾਂ]।
2ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ (ਤਰਨ ਲਈ) ਪੁਲ ਵਤ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ।
3ਦੂਈ (ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ)।
4(ਆਪ ਦੇ ਬਚਨ) ਤੀਰ ਵਤ।
5ਅੱਗਜਾਨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ਭਾਵ ਲੱਛ ਹੈ।
6ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਕੇ।
7ਨਾਸ਼ ਕਰੀਏ।
8ਜੰਗਲ ਵਿਖੇ।
9ਕੰਬਲੀ ਦੀ ਗੋਦੜੀ।
10ਹੋਰ (ਬਿਧੀ ਯਾ ਸਾਧਨ) ਛੱਡ ਕੇ।
11ਪਿਆਰੇ ਦੀ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥
ਘਰ ਹੀ ਮੁੰਧਿ ਵਿਦੇਸਿ ਪਿਰੁ ਨਿਤ ਝੂਰੇ ਸੰਮ੍ਹਾਲੇ ॥
ਮਿਲਦਿਆ ਢਿਲ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ[1] ਕਰੇ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਪਟ ਛੋਡ ਹੀ, ਕਾਹੇ ਤਜਹੁ ਅਵਾਸ।
ਮਿਲਹਿ ਆਨਿ ਘਰ ਕੇ ਬਿਖੈ, ਹੋਇ ਸਿਦਕ ਜੇ ਰਾਸ ॥ ੩੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਹੁ ਸ਼ੇਖ ਅਉਰਤ ਘਰ ਹੋਇ।
ਗਯੋ ਬਿਦੇਸ਼ ਕੰਤ ਹੈ ਜੋਇ।
ਭੈ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਕੰਤ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।
ਰਾਖਹਿ ਸਿਦਕ ਜਿ ਡੋਲਹਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੯ ॥
ਆਨਿ ਮਿਲਹਿ ਤਿਹ ਕੰਤ ਅਵਾਸਾ।
ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰਹਿ ਹੈ ਪਾਸਾ।
ਜੇ ਅਉਰਤ ਹੋਵੈ ਬਦਰਾਹ[2]।
ਗ਼ਾਫਲ ਭਈ ਅਵਰ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ॥ ੪੦ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਕੰਤ ਭੁਲਾਵਹਿ ਮਨ ਤੇ।
ਦੁਖੀ ਦੁਹਾਗਣ ਫਿਰਹਿ ਜੁ ਅਨ ਤੇ[3]'।
ਸੁਨਿ ਅਸ ਬਚਨ ਸ਼ੇਖ ਸੁਖ ਪਾਇ।
ਬੂਝੀ ਬਹੁਰੋ ਖ਼ਬਰ ਖ਼ੁਦਾਇ ॥ ੪੧ ॥

ਫਰੀਦਾ ਨੰਢੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥
ਧਨ ਕੂਕੇਂਦੀ ਗੋਰ ਮੇਂ ਤੈ ਸਹ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥੫੪॥

ਚੌਪਈ: 'ਤਰੁਨ ਬੈਸ[4] ਨਹਿਂ ਚੇਤਨ[5] ਕੀਨੋ।
ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਯੋ ਇੰਦ੍ਰੀ ਬਲ ਖੀਨੋ[6]।
ਗੋਰ ਬਿਖੈ ਹੈ ਚਲਨ ਤਿਆਰੀ।
ਅਬ ਸਾਹਿਬ ਸੋਂ ਮਿਲਨਾ ਭਾਰੀ[7] ॥ ੪੨ ॥
ਪੂਰਬ ਖਿਜਮਤਿ[8] ਕੰਤ ਨ ਹੋਈ।

---

[1]ਸਿੱਧੀ (ਠੀਕ)।
[2]ਮਾੜੇ ਰਸਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੀ।
[3]ਹੋਰਨੀ ਥਾਂਈ।
[4]ਜਵਾਨ ਆਯੂ ਵਿਚ।
[5]ਯਾਦ।
[6]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।
[7]ਵਡਾ (ਔਖਾ) ਹੈ।
[8]ਸੇਵਾ। ਫਾ: ਖ਼ਿਦਮਤ]।

ਕਿਉਂ ਅਬ ਨਾਰਿ ਮਿਲੈ ਹੈ ਸੋਈ'।
ਸ਼ੇਖ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਗਜਾਨ ਉਦਾਰਾ[1]।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੪੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥
ਮਹਲ ਕੁਚਜੀ ਮੜਵੜੀ ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕਸੁਧ ॥
ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਤਾ ਪਿਰੁ ਰਵੈ ਨਾਨਕ ਅਵਗੁਣ ਮੁੰਧ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਮਹਿਲ[2] ਕੁਚੱਜੀ, ਬਿਸ਼ੈ ਰਤਿ[3]
ਕਾਲੀ, ਕਲਿਮਲ[4] ਸੰਗ।
ਦ੍ਵੈਤ ਰਿਦੈ ਬਦਬੋਇ[5] ਅਤਿ
ਕਿਉਂ ਮਾਣੈ ਪਿਰੁ ਰੰਗ ॥ ੪੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਕੰਤ[6] ਸੁਘੜ ਉਸ਼ਨਾਕ[7] ਮਨੋਗ[8]।
ਜਾਨਤਿ ਧਨ ਨਹਿਂ ਰਾਵਣ ਜੋਗ[9]।
ਤਜਿ ਤਿਹ ਨਾਰ, ਸੁਚੱਜੀ ਜੋਊ।
ਸਤਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਜਿਹਂ, ਰਵਿ ਹੈ ਸੋਊ[10] ॥ ੪੫ ॥
ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਅਹੰ, ਕੂਰ[11]।
ਮਲ ਕੁਚਾਲ ਕੀ ਕੀਨਿ ਜਿ ਦੂਰ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਰਾਵਹਿ ਕਰਿ ਹੀ ਪਜਾਰਾ।
ਬਿਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਧਨ[12] ਸਦਾ ਖੁਆਰਾ ॥ ੪੬ ॥
ਕੰਤ[13] ਬਿਖੈ ਲਖਿ ਦੋਸ਼ ਨ ਕੋਊ।
ਕਰਤਿ ਅਵੱਗਜਾ ਧਨ ਹਿਤ ਖੋਊ।

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[2]ਇਸਤਰੀ।
[3]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲੀ।
[4]ਪਾਪਾਂ।
[5]ਮੰਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ।
[6](ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਪਤੀ।
[7]ਬਾਂਕਾ।
[8]ਸੁੰਦਰ।
[9](ਜਿਸ) ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਰਾਵਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।
[10]ਸਤ (ਆਦਿ) ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹਨ ਉਸੇ ਨੂੰ ਰਾਂਵਦਾ ਹੈ।
[11]ਹੰਕਾਰ, ਝੂਠ।
[12]ਇਸਤ੍ਰੀ।
[13](ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਪਤੀ।

ਤਿਹ ਕੋ ਤਜਾਗਿ ਬਿਖੈ ਸੰਗ ਰਾਚੀ[1]।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼ੇਖ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ ॥ ੪੭ ॥
ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥
ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਸੋ ਹਉ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ॥੧੨੬॥
ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥
ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰਿ ਤਾਂ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤੁ ॥੧੨੭॥
ਚੌਪਈ: 'ਸੁਣਹੁ ਸ਼ੇਖ ਨਿਵਣਾ ਸਭਿ ਆਗੇ।
ਅੱਖਰ ਇਹ, ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਲਾਗੇ[2]।
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜੋ ਦੇਵੈ।
ਇਹ ਗੁਣ ਲਖਹੁ ਦੁਊ ਸਮ ਖੇਵੈ[3] ॥ ੪੮ ॥
ਰਸਨਾ ਸਿਫਤ ਬਿਖੈ ਕਰਤਾਰਾ।
ਮਣੀਆਂ ਮੰਤ[4] ਜਾਨੀਏ ਚਾਰਾ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰੈ, ਹੋਇ ਵਸਿ ਕੰਤਾ।
ਬਹੁਰੋ ਨਦਰ ਧਰੈ ਭਗਵੰਤਾ' ॥ ੪੯ ॥
ਕਹੈ ਸ਼ੇਖ 'ਕਰਿ ਕੈ ਸੁ ਨਿਬੇਰਾ।
ਬਹੁਰ ਰਲਾਯੋ ਸਗਰੋ ਝੇਰਾ[5]।
ਸੇਵਾ ਤੇ ਹੈ ਨਦਰਿ ਅਭੇਵਾ[6]?।
ਕਿਧੌਂ ਨਦਰ ਤੇ ਹੋਵੈ ਸੇਵਾ[7]? ॥ ੫੦ ॥
ਇਹ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ।
ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਸਭਿ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਹੁ'।
ਸ਼ੇਖ ਬਚਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਜਗਨਾਥਾ।
ਕਹਜੋ ਸ਼ਲੋਕ ਬਹੁਰ ਤਿਨ ਸਾਥਾ ॥ ੫੧ ॥
ਸਲੋਕ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਜੁ ਕੰਤ ਕੀ ਕੰਤ ਤਿਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥
ਗਰਬੀ ਕੰਤ ਨ ਪਾਈਐ[8] ਭਾਵੇਂ ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਉ[9] ਹੋਇ* ॥ ੯ ॥

---

[1]ਤਿਸ (ਕੰਤ) ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ (ਜੋ) ਰਚੀ ਹੈ ਸੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਗੁਆਕੇ ਅਵੱਗਜਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

[2](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ) ਚੰਗੇ ਮਾਰਗ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਜੀਵ)।

[3]ਦੋਵੇਂ (ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ) ਇਕੋ ਜੇਹੇ (ਜਾਣਕੇ) ਸਹਾਰੇ।

[4]ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਮੰਤਰ।

[5]ਝੇਰਾ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

[6]ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭੇਵ ਰਹਤ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਨਦਰ?

[7]ਯਾ ਕਿ ਨਦਰ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

[8]ਪਾਂਵਦੀ।

[9]ਸੁੰਦਰ।

ਚੌਪਈ: 'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ੇਖ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮਨ ਜਾਨਹੁ।
ਸੇਵਾ ਮੂਲ ਸਭਿਨਿ ਕੀ[1] ਮਾਨਹੁ।
ਘਾਲਹਿ ਘਾਲ ਹਾਨਿ ਕਰਿ ਗਰਬਾ।
ਤਨ ਮਨ ਕਰਹਿ ਨਿਵੇਦਨ[2] ਸਰਬਾ ॥ ੫੨ ॥
ਤਬ ਹੀ ਨਦਰਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਹੋਇ।
ਮਹਿਲ ਹਦੂਰ ਬੁਲਾਈਐ ਸੋਇ।
ਗਰਬ ਕਰਹਿ ਜੋ, ਸੇਵਹਿ ਨਾਂਹੀ।
ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਸਰੂਪ ਤਨ ਆਹੀ ॥ ੫੩ ॥
ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਕੰਤ ਨਹੀਂ ਆਵਹਿ।
ਗਰਬ ਯੁਕਤ[3] ਨਹਿਂ ਤਿਹਂ ਕੋ[4] ਭਾਵਹਿ।
ਛੁੱਟੜਿ ਮਹਲਾ[5] ਹ੍ਵੈ ਸੁ ਦੁਹਾਗਣਿ।
ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਸਦੀਵ ਸੁਹਾਗਣਿ ॥ ੫੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਬਸੀਂ[6], ਦੇਖਹਿ ਕਰੁਨਾ ਡੀਠ[7]।
ਸੁਖ ਸੁਹਾਗ[8] ਮਾਣਹਿ ਸਦਾ, ਮਿਲਤਿ ਆਪਨੇ ਈਠ[9]' ॥ ੫੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਜਬਿ ਹੀ।
ਕਰ ਦ੍ਵੈ ਪਦ ਪਰ ਲਾਏ ਤਬ ਹੀ।
ਪੁਨ ਸਿਰ ਮਸਤਕ ਮੁਖ ਪਰ ਫੇਰੇ।
ਧੰਨ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਬਡ ਹੇਰੇ ॥ ੫੬ ॥
ਮਿਲਜੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਨ ਸੰਸਾ ਕੋਈ।
ਬੋਲਜੋ 'ਬਹੁਤ ਖ਼ਤਾ ਮੁਰ[10] ਹੋਈ।
ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਅਬ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਸੋਊ।
ਤੁਮ ਕੇ ਊਪਰ ਅਪਰ ਨ ਕੋਊ' ॥ ੫੭ ॥

---

*ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[1]ਸਾਰੇ (ਸਾਧਨਾਂ) ਦਾ ਮੁੱਢ।
[2]ਸੌਂਪੇ।
[3]ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ।
[4]ਉਸ (ਰਬ) ਨੂੰ।
[5]ਛੁੱਟੜ ਇਸਤ੍ਰੀ।
[6]ਵਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[7]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ।
[8]ਪਤੀ ਦੇ ਸੁਖ।
[9]ਪਜਾਰੇ (ਪਤੀ) ਨੂੰ।
[10]ਭੁੱਲ ਮੇਰੀ।

ਸਨਮੁਖ ਉਚਰੇ ਬਚਨ ਘਨੇਰੇ।
'ਅਬ ਮੁਝ ਜਾਨਹੁ ਸਮ ਨਿਜ ਚੇਰੇ'।
ਸ਼ੇਖ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।
ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਰਜੋ ਗੁਨ ਖਾਂਨੀ ॥ ੫੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥
ਰੁਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਭੁਖੈ ਸਾਦੈ ਗੰਢੁ ॥
ਲਬੈ ਮਾਲੈ ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ ਮਿਚਲਿ ਊਂਘੈ ਸਉੜਿ ਪਲੰਘੁ ॥
ਭੰਉਕੈ ਕੋਪੁ ਖੁਆਰੁ ਹੋਇ ਫਕੜੁ ਪਿਟੇ ਅੰਧੁ ॥
ਚੁਪੈ ਚੰਗਾ ਨਾਨਕਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਹਿ ਗੰਧੁ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਰੂਪ ਕਾਮਿ, ਲਬਿ ਮਾਲ ਕੀ; ਰਤਿ, ਜਿਉਂ ਨੀਂਦਿ ਪਲੰਘ[1]।
ਤਿਉਂ ਭਗਤਨ ਕੀ ਹੈ ਸਦਾ, ਹਰਿ ਚਰਚਾ ਕੇ ਸੰਗਿ ॥ ੫੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਤੁਮਰੇ ਬਚਨ ਮੋਹਿ ਮਨ ਭਾਵਹਿਂ।
ਚਾਹਿ ਸੁ ਬੂਝਹੁ ਬਹੁਰ ਬਤਾਵਹਿਂ। '
ਸੁਨਿ ਇਉਂ ਸ਼ੇਖ ਬਹੁਰ ਹਰਿ ਗਾਥਾ[2]।
ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਾਥਾ ॥ ੬੦ ॥
ਅਹੈਂ ਸ਼ਲੋਕੁ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਂਹੀ।
ਕਥਾ ਬਦਨ ਤੇ ਬਰਨੇ ਨਾਂਹੀ।
ਆਸਾ ਵਾਰੁ ਕਛੁਕ[*] ਤਹਿਂ ਕੀਨੀ।
ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਪਦਵੀ[3] ਤਿਹ ਦੀਨੀ ॥ ੬੧ ॥
ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ ਸ਼ੇਖ ਤਬ ਗੁਰ ਕੋ।
ਬੰਦੇ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਉਰਕੋ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਿਨ ਰਾਖਜੋ ਡੇਰਾ।
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਿਹੀ ਭਾਉ[4] ਘਨੇਰਾ ॥ ੬੨ ॥
ਬਹੁਰੋ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਬਰਿਆਈ[5]।
ਕੀਨ ਪਯਾਨ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ।

---

[1]ਭਾਵ, ਕਾਮੀ ਦੀ ਰੂਪ ਨਾਲ, (ਭੁੱਖੇ ਦੀ ਸਵਾਦ ਨਾਲ) ਲਬੀ ਦੀ ਮਾਲ ਨਾਲ, ਨਿੰਦਰਾਵਲੇ ਦੀ ਪਲੰਘ ਨਾਲ ਜੀਕੂੰ ਲਗਨ ਹੈ।
[2]ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਥਾ।
[*]ਪੁ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾ ਵਾਰ ਦੀਆਂ 'ਪਉੜੀਆਂ ਨਉਂ ਹੋਇਆਂ ਏਤੁ ਪਰਥਾਇ'।
[3]ਮਰਤਬਾ।
[4]ਪ੍ਰੇਮ।
[5]ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ।

ਅਬ ਜੋ ਹੋਵਹਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ।
ਭਾਖੋਂ ਅਗਲੇ ਧਜਾਉ ਮਝਾਰੀ ॥ ੬੩ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਤੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਗੁਰਮੁਖ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਫਲ। ਬਗ਼ਦਾਦ, ਦਸਤਗੀਰ ਪੀਰ-ਉਧਾਰ]

ਦੋਹਰਾ: ਸਰਬ ਰਸਨ ਤੇ ਰਸ ਭਲਾ, ਸਾਦ ਲੇਇ ਜੋ ਕੋਇ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਨਾਮ ਸੁਨਿ, ਜਪਹਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਰਸਨ ਤੇ = ਰਸਾਂ ਤੋਂ। ਸਾਦ = ਸੁਆਦ। ਗੁਰਮੁਖ = ਉਹ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਜੋ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਖੜੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਓਹ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ। (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ।

ਅਰਥ: ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਲੈਣ (ਦਾ ਚਸਕਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਭਲਾ ਰਸ (ਇਹ ਹੈ:-ਕਿ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੋਂ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਸਦਾ ਜਪੇ (ਤਾਂ ਸੁਆਦ ਦੇ ਨਾਲ) ਸੁਖ (ਬੀ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ[1]।
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਮਾਰਗ ਮੁਕਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ।
ਜਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਬਗ਼ਦਾਦ ਮਹਾਨਾ[*] ॥ ੨ ॥ {ਬਗਦਾਦ}
ਦਸਤਗੀਰ ਤਹਿਂ ਪੀਰ ਰਹੇਹੀ। {ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ}
ਸਭਿ ਨਰ ਤਿਹ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੇਹੀਂ।
ਆਇਸੁ ਬਿਖੈ ਰਹਿਤਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਅਜ਼ਮਤ ਬਡ ਬੱਖਜਾਤੀ ॥ ੩ ॥
ਜਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਤਿ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ਾ।
ਤਸ ਕਰਿਹੀ ਸਭਿ ਸਹਿਤ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਜਾਂ ਕੇ ਬਹੁਤ ਮੁਰੀਦ ਅਗਾਰੀ।
ਸੇਵਹਿਂ ਸਦ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੪ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਮਾਨ ਹਰਨ[2] ਗੁਨ ਖਾਂਨੀ।
ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਏ ਜਹਾਂ ਰਜਧਾਨੀ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਰੁਚਿਰ ਜਲ ਹੇਰਾ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿਂ ਕਰਿਕੈ ਡੇਰਾ ॥ ੫ ॥
ਜਬ ਇਕ ਰਜਨੀ ਸਕਲ ਬਿਤਾਈ।
ਜਾਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਭੋਰ ਹ੍ਵੈ ਆਈ।
ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਢੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।

---

[1]ਸੁੰਦਰ, ਰਸੀਲੀ।
[*]ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੬੮ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।
[2]ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ।

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿਫਤ ਮਹਿਂ ਸਾਂਨੀ[1] ॥ ੬ ॥
-ਲਖ ਪਾਤਾਲ ਲੱਖ ਆਕਾਸ਼-।
ਇਹ ਜਬ ਸ਼ਬਦ ਪਢ੍ਯੋ ਸੁਖਰਾਸ।
ਏਕ ਮੁਰੀਦ ਪੀਰ ਕੋ ਆਯੰ।
ਹਿਤ ਮੱਜਨ ਕੇ ਜਲ ਜਿਹ ਥਾਯੰ ॥ ੭ ॥
ਸੁਨ੍ਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ ਇਹ ਪਦ ਤਾਂਹੀ।
ਬਿਸਮ ਰਹ੍ਯੋ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ[+]।
-ਇਹੁ ਕਸਾ ਕੁਫਰ ਬਕਤਿ ਹੈ[2] ਕੋਈ।
ਕਹ੍ਯੋ ਕੁਰਾਨ ਕਿਤਾਬ ਨ ਸੋਈ- ॥ ੮ ॥
ਤਰਕ ਕਰਤਿ ਅਸ ਗਯੋ ਸਮੀਪਾ।
ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਗਾਨ ਲਗ੍ਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਵਾਇ[3] ਰਬਾਬ, ਸਿਫਤ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੯ ॥
ਖਰੋ ਹੋਇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਚਿਰ ਤਾਈਂ।
ਗਮਨ੍ਯੋ ਬਹੁਰ ਪੀਰ ਨਿਜ ਥਾਈਂ।
ਅਵਸਰ ਪਾਇ ਸੁ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ।
'ਹਜ਼ਰਤ! ਸੁਨਹੁ ਕੁਫਰ ਇਕ ਪੀਨਾ[4] ॥ ੧੦ ॥
ਹਿੰਦੁ ਫਕੀਰ ਵਹਿਰ ਹੈ ਬੈਸਾ।
ਬਕ੍ਯੋ ਬਕਾਉ[5] ਕੁਫਰ ਤਿਨ ਐਸਾ।
ਚੌਦਾਂ ਤਬਕ ਕੁਰਾਨ ਬਤਾਏ।
ਏਤੇ ਹੀ ਤੁਮ ਆਪ ਸੁਨਾਏ ॥ ੧੧ ॥
ਤਿਸ ਨੈ ਲੱਖ ਅਕਾਸ਼ ਪਤਾਲੇ।
ਬਹੁਰ[6] ਨ ਓਰਕ ਥਕ ਰਹਿ ਭਾਲੇ।

---

[1]ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
[+]ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕੀਕੂੰ ਸਮਝ ਲਈਆਂ। ਬਗ਼ਦਾਦੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸਨ ਤੇ ਹਨ, ਤੇ ਓਹ ਜ਼ਯਾਰਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤਾਂਤੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਜਾਣਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਯਾ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੀ ਮੁਰੀਦ ਨੇ ਸੁਣ ਸਮਝ ਕੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ।
[2]ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[3]ਵਜਾਇਕੇ।
[4]ਭਾਰੀ।
[5]ਕਹਿਆ ਹੈ ਬੋਲ।
[6]ਫਿਰ।

ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਚਰਜ ਮੁਝ ਮਨ ਆਵਾ।
ਸਹਜੋ ਨ ਜਾਇ ਜੁ ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਵਾ ॥ ੧੨ ॥
ਲਿਖ੍ਯੋ ਖ਼ਿਲਾਫ[1] ਕੁਰਾਨ ਦਰ੍ਮਜਾਨ[2]।
ਕੂਰੋ ਕਿਧੌਂ ਫਕੀਰ ਅਜਾਨ।
ਇਕ ਤੋ ਇਹ ਤਿਨ ਕਹ੍ਯੋ ਅਚੰਭਾ।
ਦੂਸਰ ਕੀਨ ਰਾਗ ਪ੍ਰਾਰੰਭਾ[3] ॥ ੧੩ ॥
ਤੁਮਨੇ ਸਗਰੇ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ।
ਕਰਨ ਸਰੋਦ ਕੀਨ ਹਟਕਾਰੀ।
ਜੇ ਸਮੀਪ ਹੁਇ ਆਇਸੁ ਭੰਗਾ।
ਅਹੈਂ ਦੂਰ, ਸੋ ਕਰੈਂ ਨਿਸ਼ੰਗਾ ॥ ੧੪ ॥
ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਤੇਜ ਹੋਇ ਲਘੁ ਜਾਈ।
ਜੇ ਨ ਤਿਦਾਰਕ[4] ਦਿਹੁ ਤਿਸਤਾਈਂ[*]।
ਇਸ ਫਕੀਰ ਨੇ ਕੁਫਰ ਉਚਾਰਾ।
ਲਾਇਕ ਹੈ ਸਜ਼ਾਇ ਇਹੁ ਭਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥
ਜੌ ਇਸ ਕੋ ਬਰਜਹੁ[5] ਨਹਿਂ ਅਬ ਹੀ।
ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਫਰ ਹ੍ਵੈਂ ਸਭਿ ਹੀ'।
ਦਸਤਗੀਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਸ ਝੇਰਾ।
ਮਨ ਮੈਂ ਕੀਨੋ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੬ ॥
ਆਇਸੁ ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਪਠਾਈ।
'ਸੰਗਸਾਰ[6] ਤਿਸ ਕਰੀਏ ਜਾਈ।
ਸਭਿ ਚਲਿ ਜਾਹੁ ਨ ਲਾਵਹੁ ਦੇਰਾ।
ਹੁਕਮ ਭੰਗ ਕੀਨੋ ਤਿਨ ਮੇਰਾ ॥ ੧੭ ॥
ਹ੍ਵੈ ਹਦੂਰ ਜਿਨਿ ਕੀਨ ਢਿਠਾਈ[7]।
ਦੂਰ ਭਏ ਤੇ ਕਸ ਡਰਪਾਈ।

---

[1]ਉਲਟ।
[2]ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਵਿਚ।
[3]ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ।
[4]ਪਰਬੰਧ, ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ, ਰੋਕ ਕਰਨੀ।
[*]-ਤੁਮਨੇ......ਤੋਂ......ਤਿਸ ਤਾਂਈ-ਤਕ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਉਂ ਹੈ:-ਤੁਮਨੇ ਸਭੀ ਤੌਰ ਸਮਝਾਈ। ਕਰਨ ਸਰੋਦ ਦੀਨ ਹਮ ਨਾਹੀਂ।
[5]ਰੋਕੋਗੇ।
[6]ਵੱਟੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਅਰਬੀ ਰੂਮੀ ਦੇਸਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਜ਼ਾ ਸੀ।
[7]ਢੀਠਤਾ।

ਇਹ ਬਗ਼ਦਾਦ ਜੁ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾ।
ਤੁਰਕਾਨੇ ਕੋ ਬਡੋ ਟਿਕਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥
ਜੇਕਰਿ ਇਹਾਂ ਅਵੱਗਜਾ ਹੋਈ।
ਪੁਨ ਮਿਰਯਾਦ ਰਖੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ'।
ਦਸਤਗੀਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਏ।
ਬਾਲਕ ਬੂਢੇ ਤਰੁਨੇ[1] ਧਾਏ ॥ ੧੯ ॥
ਇਕ ਇਕ ਪਾਹਨ ਸਭਿ ਕਰ ਲੀਨਾ।
ਚਲਿਨ ਲਗੇ ਬਡ ਰੌਰਾ ਕੀਨਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਊਚੀ ਦੀਨੀ ਬਾਂਗ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥
'ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਾ।
ਗੁਰਬਰ ਏਕੰਕਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਂਗ ਸਰਬ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ[2] ਹੋਏ ਇਕ ਵਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥
ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੀ ਅਜ਼ਮਤ ਪੀਨਾ[3]।
ਆਪਹਿ ਪੀਰ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ।
ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਲਿਏ ਨਿਜ ਸੰਗਾ।
ਜੀਤਨ ਆਯੋ ਰਿਦੈ ਉਮੰਗਾ ॥ ੨੨ ॥
ਨਿਜ ਅਜ਼ਮਤ ਜੜਤਾ ਸਭਿ ਕੇਰੀ[4]।
ਦਸਤਗੀਰ ਹਰਿ ਦੀ[5] ਬਿਨ ਦੇਰੀ।
ਗਰਬ ਚਲਾ ਜਹਿਂ ਸੁਮਤਿ ਨਿਕੇਤੂ[6]।
ਭਾਨੁ ਤੇਜ ਹਰਿ ਚਹਿ ਖੱਦਜੋਤੂ[7] ॥ ੨੩ ॥
ਸਭਿ ਇਕ ਬਾਰ ਅਏ ਚਉਫੇਰੇ।
ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਕਿਯ ਭੁਜਾ ਉਚੇਰੇ।
ਇਕ ਇਕ ਪਾਹਨ ਸਭਿ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।

---

[1]ਜੁਵਾਨ।
[2]ਮੂਰਛਿਤ।
[3]ਤਕੜੀ।
[4]ਆਪਣੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਮੂਰਛਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ।
[5]ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
[6]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[7]ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਟਟੈਣਾ।

ਅਨ ਗਨ ਮਾਨਵ ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੪ ॥
ਜਬ ਮਨ ਬਿਖੈ ਚਹਿਤ ਸਭਿ ਮਾਰਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨ ਹੰਕਾਰਾ[੧]।
ਠਾਂਢੀ ਰਹੀ ਉਚੇਰੀ ਬਾਹੈਂ।
ਉਤਰਹਿਂ ਤਰ ਨ, ਉਤਾਰਯੋਂ ਚਾਹੈਂ[੨] ॥ ੨੫ ॥
ਕਾਸ਼ਟ[੩] ਕੇ ਸਮਾਨ ਸੋ ਗਾਢੀ[੪]।
ਬਿਸਮ ਰਹੇ ਸਭਿ, ਪੀਰਾ ਬਾਢੀ[੫]।
ਦਸਤਗੀਰ ਅਪਨੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੬ ॥
ਕਛੁ ਨ ਲਗੀ ਰਹਯੋ ਪਚਿਹਾਰੀ[੬]।
ਮਨ ਜਾਨੇ ਅਪਨੇ ਤੇ ਭਾਰੀ।
ਜਿਉਂ ਉਡ[੭] ਅਲਪ[੮] ਸੁ ਕਰੈ ਮਜੇਜਾ[੯]।
ਸਵਿਤਾ[੧੦] ਕੋ ਦਬਾਇ ਦਿਉਂ ਤੇਜਾ ॥ ੨੭ ॥
ਤਨਕ ਬਘੂਰਾ[੧੧] ਉਰ ਗਰਬਾਯੋ।
ਸਬਲ[੧੨] ਅੰਧੇਰੀ ਸਨਮੁਖ ਜਾਯੋ।
ਤਿਉਂ ਕਰਿ ਗੁਨਹਿ[੧੩] -ਨ ਜੀਤਯੋ ਜਾਈ[੧੪]।
ਅਬ ਬੋਲਨ ਮਹਿਂ ਦੇਉਂ ਹਰਾਈ- ॥ ੨੮ ॥
ਅਸ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਗਯੋ ਸਮੀਪਾ।
ਬੈਠਯੋ ਜਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ 'ਤੂੰ ਕੁਫਰ ਅਲਾਵਾ।

---

[1]ਹੁੰਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ।
[2]ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀਆਂ, ਉਤਾਰੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[3]ਲਕੜੀ।
[4]ਤਕੜੀ (ਅ) ਗਾਡੀ = ਗਡੀ ਗਈ।
[5]ਪੀੜ ਵਧੀ।
[6]ਥੱਕ ਕੇ ਹਾਰ ਗਿਆ।
[7]ਤਾਰਾ।
[8]ਤੁੱਛ।
[9]ਅਹੰਕਾਰ। ਨਿਜ਼ਾਜ]।
[10]ਸੂਰਜ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ।
[11]ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵਾਵਰੋਲਾ।
[12]ਬਲਵਾਨ।
[13]ਸੋਚਦਾ ਹੈ।
[14](ਗੁਰੂ) ਨਹੀਂ ਜਿਤਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵਾ? ॥ ੨੯ ॥
ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਿ ਬਡੀ ਦਿਖਾਈ।
ਲਖ ਪਤਾਲ ਨਭ[1] ਖ਼ਬਰ ਸੁਨਾਈ।
ਪੁਨ ਸਰੋਦ[2] ਮਨ ਚੰਚਲ ਕਰਈ।
ਸੋ ਗਾਵਨ ਕੇ ਕਿਉਂ ਅਨੁਸਰਈ? ॥ ੩੦ ॥
ਬੇ ਮਿਰਜਾਦ ਦੁਊ ਤੈ ਕੀਨਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਹਮ ਦਰਵੇਸ਼ ਨ ਚੀਨਾ।
ਇਨ ਕੇ ਉੱਤਰ ਆਪ ਉਚਾਰਹੁ।
ਨਤੁਰ[3] ਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਰਹੁ' ॥ ੩੧ ॥
ਗੰਜਨ ਗਰਬ[4] ਗੁਰੂ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਦਸਤਗੀਰ ਸੰਗ ਭਾਖੀ ਬਾਨੀ।
'ਜਿਹ ਸਰੋਦ ਕੀ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰੀ।
ਤਿਹ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਨੋ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿਫਤ ਮਹਿਂ ਗਾਵੈਂ।
ਬਸ ਜੈਹੈ ਮਨ ਬਹੁਰ ਕਮਾਵੈਂ।
ਸੁਨਹਿਂ ਰਾਗ ਰਸ ਲੇਵਨ ਕਾਰਨ।
ਹ੍ਵੈ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ॥ ੩੩ ॥
ਹਿਰਦੇ ਹੁਲਸਾਵਹਿਂ ਜੱਗਜਾਸੀ।
ਰਚਹਿਂ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ।
ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਹੋਤਿ ਉਪਾਇ ਨ ਔਰੇ।
ਕੀਰਤਿ[5] ਕਰਿ ਇਉਂ ਤਰਹਿਂ ਕਰੋਰੇ[6] ॥ ੩੪ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਰੀਤਿ ਹਮ ਕੀਨੀ।
ਰਸ ਨਿਤ, ਸਿਫਤ ਜਾਇ ਮਤਿ ਭੀਨੀ[7]।
ਕਹਜੋ ਜੁ ਤੁਮ -ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਕਰਿਹੀ।
ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਖੈ ਮਨ ਕੋ ਸੰਚਰਿਹੀ[1]- ॥ ੩੫ ॥

---

[1](ਲੱਖ) ਅਕਾਸ਼।
[2]ਰਾਗ। ਫਾ:, ਸਰੋਦ]। (ਅ)। ਸੰਸ:, ਸ੍ਵਰੋਦਯ = ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਜ਼ ਜੋ ਸਤਾਰ ਵਾਂਛੂ ਟੁਨਕਾਰ ਦੇਕੇ ਵਜਦਾ ਹੈ]।
[3]ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
[4]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ।
[5]ਕੀਰਤਨ।
[6]ਤਰਦੇ ਹਨ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ।
[7]ਰਸ ਲਈ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ) ਸਿਫਤ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬੁੱਧੀ ਭਿੱਜ।

ਸੋ ਤੋ ਕਾਮਚੇਸ਼ਟਾ ਮਾਂਹੀ।
ਕਰਹਿਂ ਸਰੋਦ[2] ਸਿ ਨਰਕ ਸਿਧਾਹੀਂ।
ਅਬ ਦੂਸਰ ਉੱਤਰ ਸੁਨਿ ਕਾਨੇ।
ਚੌਦਹਿਂ ਤਬਕ ਕੁਰਾਨ ਬਖਾਨੇ[3] ॥ ੩੬ ॥
ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਨਹਾਰ ਹੈ ਜੋਊ[4]।
ਤਾਂ ਕੋ ਚੌਦਹਿਂ ਕੀ ਸੁਧ ਹੋਊ।
ਲਾਖਨ ਕੀ ਸੁਧ ਜਿਨ ਕਉ ਹੋਈ।
ਤੇਤੀ ਭਨੈਂ[*], ਨ ਝੂਠ ਬਗੋਈ[5] ॥ ੩੭ ॥
ਲਾਖਨ ਪਰੈਂ[6], ਨ ਓਰਕ[7] ਕੋਈ।
ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਸੋਈ'।
ਦਸਤਗੀਰ ਸੁਨਿ ਸਾਚ ਨ ਮਾਨੀ।
ਹੇਤੁ ਬਿਲੋਕਨ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ॥ ੩੮ ॥
'ਕਹੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਆਵਹਿ ਮੋ ਕਉ।
ਦਿਹੁ ਦਿਖਾਇ ਜੇ ਹੈ ਸੁਧ ਤੋ ਕਉ।
ਸੁਤ ਮੇਰੇ ਕੋ ਸੰਗ ਲਿਜਾਵਹੁ।
ਜਿਤੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ ਤਿਤੇ ਦਿਖਾਵਹੁ' ॥ ੩੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਗਹਯੋ ਹਾਥ ਮਹਿਂ ਹਾਥਾ।
ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਲੋਚਨ ਮੁੰਦਹੁ ਦੋਈ।
ਚਹਉ ਜੁ ਦੇਖਿ ਲੇਉ ਅਬ ਸੋਈ' ॥ ੪੦ ॥
ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ[8] ਨੈਨ ਕਿਯੇ ਤਿਨ ਜਬ ਹੀ।
ਅਪਰ ਅਕਾਸ਼ ਦਿਖਾਯੋ ਤਬ ਹੀ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਿਹ ਬੀਚ ਬਿਹਾਰੇ[9]।

---

[1]ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।
[2]ਰਾਗ।
[3]ਕੁਰਾਨ (ਨੇ) ਕਹੇ ਹਨ।
[4]ਭਾਵ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਜੋ ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਤੇਤੀ ਭਨੀ।
[5]ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ।
[6]ਲੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰੇ ਹੈ।
[7]ਅੰਤ।
[8]ਬੰਦ।
[9]ਬਿਚਰੇ।

ਬਹੁਰ ਔਰ ਨਭ ਮਾਂਹਿ ਪਧਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀ।
ਆਨਿ ਅਕਾਸ਼ ਪਿਖਾ ਪੁਨ ਜਾਹੀ[1]।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਬਹੁ ਬਰਖ ਬਿਤਾਏ।
ਲਾਖ ਅਕਾਸ਼ ਤਾਂਹਿ ਦਿਖਰਾਏ ॥ ੪੨ ॥
ਬਹੁਰੋ ਗਏ ਪਤਾਲਨ ਮਾਂਹੀ।
ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਏਕ ਦਿਖਾਵਾ ਤਾਂਹੀ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਨਨ ਲੌ ਫਿਰ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।
ਬਹੁਰੋ ਦੁਤਿਯ ਪਤਾਲ ਪਧਾਰੇ ॥ ੪੩ ॥
ਸੋ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਦੀਨ ਦਿਖਾਈ।
ਪੁਨ ਤੀਜੇ ਮਹਿਂ ਗੇ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਜੇ ਲਾਖ ਪਤਾਲਾ।
ਸਰਬ ਦਿਖਾਏ ਤਾਂਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੪੪ ॥
ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਲਗ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ।
ਬਿਚਰਤਿ ਪੀਰ ਤਾਤ ਅਕੁਲਾਯੋ[2]।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਹੁਇ ਅਧੀਨ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥
'ਅੰਤ ਨ ਆਵਤਿ ਗੈਨ[3] ਪਤਾਲਾ।
ਬਿਚਰਤਿ ਬੀਤ ਗਯੋ ਚਿਰਕਾਲਾ।
ਚਲਉ ਆਪਨੇ ਅਬ ਅਸਥਾਨਾ।
ਤੁਮ ਖੁਦਾਇ, ਹੌਂ ਲਖਹੁਂ ਨ ਆਨਾ' ॥ ੪੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਜਿ ਕਿਛੁ ਚਾਹੁ ਹੈ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰੀ।
ਦੇਖਹੁ ਔਰ ਅਕਾਸ਼ ਪਤਾਲਾ।
ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਕਛੁ, ਰਹੇ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥
ਜੇਕਰਿ ਅਕੁਲਾਵਾ ਚਿਤ ਤੋਰਾ।
ਚਲਜੋ ਚਹਤਿ ਹੈਂ ਅਪਨੇ ਠੌਰਾ।
ਤਵ ਪਿਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆਵਹਿ ਜੈਸੇ।

---

[1]ਜਾਕੇ।
[2](ਪੀਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ) ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਿਆ।
[3]ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਤੇ।

ਕਾਰਜ ਕਰਹੁ ਆਪ ਤਬ ਤੈਸੇ ॥ ੪੮ ॥
ਸੰਗਤ ਮਹਿਂ ਪੰਚਾਂਮਿਤ[1] ਹੋਈ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਚਲੀਏ ਸੋਈ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਗਏ ਜਹਾਂ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ।
ਬੈਠੀ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਪੰਗਤਿ ॥ ੪੯ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਅਵਲੋਕਾ ਜਬਿ ਹੀ।
ਉਰ ਭਰਿ ਹਰਖ ਉਠੇ ਸਭਿ ਤਬ ਹੀ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।
ਬੈਠਾਰੇ ਪੁਨ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ ॥ ੫੦ ॥
ਦੀਪ ਬਾਰਿ[2] ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ।
ਪੂਜਨ ਕੀਨ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼[3] ਉਚਾਰੀ।
ਕਰਿ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਭਲਿ ਰੀਤੀ।
ਕਿਯ ਅਰਦਾਸ ਖਰੇ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ ॥ ੫੧ ॥
ਬਹੁਰੋ ਬਾਂਟਿ ਦੀਨ ਸਭਿ ਤਾਈਂ।
ਲੀਨ ਪੀਰ ਸੁਤ, ਹਰਖ ਬਢਾਈ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਫਿਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਰਾਈ ਤਾਂਹੀ ॥ ੫੨ ॥
ਜਬ ਕਚਕੌਲ[4] ਪੂਰ ਤਿਹ ਲੀਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਹੁਰ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨਾ।
ਤਬ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ ਆਏ।
ਹੁਤੋ ਪੀਰ ਬੈਠਯੋ ਜਿਹ ਥਾਏਂ ॥ ੫੩ ॥
ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਪੀਰ ਸੁਤ ਤਾਈਂ।
'ਲਖ ਪਤਾਲ ਨਭ ਦੇਖੇ ਜਾਈ?।
ਕੈ ਫਕੀਰ ਨੈ ਝੂਠ ਅਲਾਏ।
ਹਟਿ ਕੈ ਤੂਰਨ ਤੁਮ ਚਲਿ ਆਏ' ॥ ੫੪ ॥
ਬਿਸਮਯੋ ਦਸਤਗੀਰ ਸੁਤ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਚਰਜ ਕੋ ਮਨ ਗੁਨਿ ਕੈ।
ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ 'ਹੇ ਪਿਤਾ! ਸੁਨੀਜੈ।

---

[1]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ।
[2]ਦੀਵੇ ਬਾਲਕੇ।
[3]ਉਸਤਤਿ।
[4]ਠੂਠਾ।

ਇਹੁ ਦਰਵੇਸ਼ ਖ਼ੁਦਾਇ ਲਖੀਜੈ ॥ ੫੫ ॥
ਤੁਮ ਤੋ ਕਹਯੋ ਕਿ ਤੂਰਨ ਆਏ।
ਕਿਤੇ ਸਹਸ[1] ਹਮ ਬਰਖ ਬਿਤਾਏ।
ਲੱਖ ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਦਿਖਾਏ।
ਬਹੁਰੋ ਓਰਕ ਹਾਥ ਨ ਆਏ ॥ ੫੬ ॥
ਗਯੋ ਹਾਰ ਅਵਲੋਕਯੋ ਜਬ ਹੀ[2]।
ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਹਟਿ ਆਵਾ ਤਬ ਹੀ।
ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸੰਗਤਿ ਇਨ ਕੀ ਦੇਖੀ।
ਪਦ ਪੂਜਹਿਂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ੀ' ॥ ੫੭ ॥
ਦਸਤਗੀਰ ਸੁਨਿ ਅਦਭੁਤ ਬਾਨੀ।
ਬਿਸਮ ਰਹਯੋ -ਕਛੁ ਜਾਤਿ ਨ ਜਾਨੀ।
ਇਹ ਠਾਂ ਘਟਿਕਾ[3] ਬੀਤੀ ਦੋਊ।
ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਉਠੇ ਨਹਿਂ ਕੋਊ ॥ ੫੮ ॥
ਬਰਖ ਅਗਨ[4*] ਇਹ ਕਹਿਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਲਾਖ ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਦਿਖਾਏ-।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਖਿ ਕੈ ਬਾਤ ਅਸੰਭਾ[5]-।
ਮਾਨਿ ਰਹਯੋ ਮਨ ਪੀਰ ਅਚੰਭਾ ॥ ੫੯ ॥
ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨ ਚਿਰ ਤਾਈਂ।
-ਸਭਿ ਪੀਰਨ ਮਹਿਂ ਮੋਰ ਬਡਾਈ।
ਅਜ਼ਮਤ[6] ਮਾਂਹੀ ਮੋਹਿ ਸਮਾਨਾ।
ਜਗਤ ਬਿਖੇ ਕੋ ਪਿਖੋਂ ਨ ਆਨਾ ॥ ੬੦ ॥

---

[1]ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ (ਅ) ਕਈ ਸਦੀਆਂ।
[2]ਜਦ ਦੇਖੇ।
[3]ਘੜੀਆਂ।
[4]ਅਨਗਿਣਤ।
*ਇਹ ਕਿਨਾਯਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਕਾਲ ਨੂੰ ਸਦਾ, ਅਟੱਲ (Absolute) ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਬਰਸਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਸੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਘੜੀਆਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਪੀਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗਿਆ ਸੀ ਓਥੇ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਵਰਤਮਾਨ ਤ੍ਰੈ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਛਿੰਨ ਹੋਇਆ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪੀਰ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਅਪਣੇ ਏਥੋਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਮੂਜਬ ਓਥੇ ਬਰਸਾਂ ਬੀਤਦੇ ਗਿਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਪੀਰ ਦੀ ਚਿੱਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਜੋ ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਬੈਠਾ ਸੀ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਜਾਪੀਆਂ। ਕਾਲ (ਐਬਸੋਲਯੂਟ) ਸਦਾ, ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਉੱਚੀ ਗਣਿਤ ਵਿੱਦਯਾ ਨਾਲ ਹੁਣ ਜਰਮਨ ਦੇ ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਆਇਨਸਟੈਨ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ (Space) ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਏਥੇ 'ਕਾਲ' (Time) ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਰਹੀ ਹੈ।
[5]ਅਸੰਭਵ।
[6]ਕਰਾਮਾਤ।

ਸਭਿ ਹੀ ਆਨ[1] ਮਾਨਿਹੈਂ ਮੋਰੀ।
ਦੇਸ਼ ਨਿਵਾਏ ਪਗ ਕਰਿ ਜੋਰੀ।
ਮਮ ਅਜ਼ਮਤ[4] ਲੇਸ਼[2] ਨ ਇਸ ਆਗੈ।
ਮੇਰੁ[3] ਨਿਕਟਿ ਜਿਉਂ ਰੰਚਕ ਲਾਗੇ ॥ ੬੧ ॥
ਇਹੁ ਤੋ ਮਾਨੁਖ ਤਨੁ ਨਹਿਂ ਹੋਈ।
ਅਹੈ ਖ਼ੁਦਾਇ ਧਰਯੋ ਤਨ ਸੋਈ।
ਇਸ ਕੀ ਸਰਬਰ ਹੋਇ ਨ ਕੋਊ।
ਬੰਦਨ[4] ਬਨੈ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ[5]- ॥ ੬੨ ॥
ਅਸ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਪਾਇਨ ਪਰਿਓ।
ਉਰਕੋ ਸਕਲ ਗਰਬ ਪਰਹਰਿਓ।
ਸਭਿ ਮੁਰੀਦ ਕੋ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਪਗ ਲਗ, ਲੇਹੁ ਖ਼ਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ਾਈ ॥ ੬੩ ॥
ਇਸ ਕੋ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਨਹਿਂ ਜਾਨੋ।
ਅਲਹਿ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਰੂਪ ਪਛਾਨੋ'।
ਲੋਗਨ ਸੁਨਿ ਨਿਯੋਗ[6] ਨਿਜ ਪੀਰਾ।
ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਯੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ[7] ॥ ੬੪ ॥
ਪਾਇਨ ਆਇ ਉਤਾਇਲ ਪਰੇ।
ਨਾਨਾ ਬਿਧਿਨਿ ਉਪਾਇਨ[8] ਧਰੇ।
ਉਤਰੀ ਅਧੋ[9] ਭੁਜਾ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ।
ਭਈ ਅਗਾਰੀ ਬਿਧਿ ਜਿਉਂ ਨੀਕੀ ॥ ੬੫ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਬਧੀ ਮਹਾਨਾ।
ਪੂਜਨ ਲਗਯੋ ਸਰਬ ਤੁਰਕਾਨਾ।
ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਕੋ ਦੀਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
'ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੬੬ ॥

---

[1]ਈਨ।
[2]ਰਤੀ ਬੀ।
[3]ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ।
[4]ਕਿਣਕਾ ਰੇਤ ਦਾ।
[5]ਨਸਮਕਾਰ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੋੜਕੇ ਹਥ ਦੋਵੇਂ।
[6]ਆਗਯਾ।
[7]ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।
[8]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ।
[9]ਹੇਠ।

ਪੱਖ ਬਾਦ ਕੋ ਭੂਲ ਨ ਕਰੀਏ।
ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਭਿ ਬਿਖੈ ਨਿਹਰੀਏ।
ਕਰਹੁ ਜਿ ਦਿਢ ਅਸ ਬਿਧਿ ਅਭਜਾਸਾ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਮੁਕਤਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ' ॥ ੬੭ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਤਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)
ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਧਿਕ ਨਰ ਤਾਰੇ।
ਬਹੁਰ ਗਵਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।
ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਹ ਚਰਨ ਹਮਾਰੀ ॥ ੬੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਬਗ਼ਦਾਦ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਤੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩੪ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)

ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪਤਾ ਬਗ਼ਦਾਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰ ੧ ਪੌੜੀ ੩੫, ੩੬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦੇਕੇ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਸੁੰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨਗੀ ਹੋਈ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਆ ਤਕਰਾਰ ਕੀਤੇ। ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਤਕਰਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਂਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਆਪਣੀ ਦਿੱਤੀ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਇਹ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਅਚਰਜ ਹੈ। ਫਿਰ ਪੀਰ ਨੇ ਆਕੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ, ਲੱਖਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਪਤਾਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਫਤੇ ਪਾਈ। ਇਸੇ ਪੀਰ ਦਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਹੋਈ, ਦਸਤਗੀਰ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਸਤਗੀਰ ਖ਼ਿਤਾਬ ਸੀ ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਰ ਜੀਲਾਨੀ ਦਾ। ਇਸ ਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਸੌ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਨਾਮ ਸਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਸਤਗੀਰ ਕਹਿਕੇ ਉਸ ਗਦੀ ਦੇ ਤਿਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪੀਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਦੀ ਹੁਣ ਤਕ ਬਗ਼ਦਾਦ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਂਗ ਦੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਦੱਸੀ ਹੈ:-'ਗੁਰਬਰ ਅਕਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਚਿਤ ਚਰਨ ਨਾਮ, ਘਰਿ ਘਰਿ ਪ੍ਰਣਾਮ, ਪ੍ਰਭ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੋ ਸਰਬ ਜੀਵਾਲ ॥ '

ਸ੍ਵੀਡਨ ਨਾਰਵੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸੰਨਜਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਾ ਚਾਰਯਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਨੋ ਬਰਡਜ਼' (Snow Birds) ਵਿਚ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਗ਼ਦਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਇਕ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ੯੧੨ ਹਿਜਰੀ ਦੇ ਇਕ ਅਰਬੀ ਦੇ ਖੁਤਬੇ (Inscription) ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅਸਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਸ ਖੁਤਬੇ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਆਪ ਨੇ ਐਉਂ ਦੱਸੀ ਹੈ:-

'ਏਥੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਕੀਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਫਕੀਰ ਬੈਲੋਲ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਏਹ ਸੱਠ ਸਿਆਲੇ, ਜਦ ਤੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਈਰਾਨ (ਇਰਾਕ) ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ, ਬੈਲੋਲ ਦੀ ਰੂਹ ਮਾਲਿਕ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਤੇ ਟਿਕੀ ਰਹੀ ਜਿਵੇਂ ਮਧੁ ਭਰੇ ਪਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਚਮਕੇ ਗੁਲਾਬ ਉਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ ਟਿਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।'

ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ ਐਉਂ ਹਨ:-

On reading an Arabic Inscription in a Shrine outside the town of Baghdad, dated 912 Hajira.

And ere he left this House of Ignorance he wrote these words upon the stone: "Here spake the Hindu Guru Nanak to Fakir Balol, and for these sixty winters, since the Guru left Iran, the soul of Balol, has rested on the Master's word like a been poised on a dawn-lit honey-rose."

ਬੈਲੋਲ ਗ਼ਾਲਬਨ ਬੈਲੋਲ ਦਾਨਾ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੈਲੋਲ ਹੋਣਾ ਵਧੇਰੇ ਅਗ਼ਲਬ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਪਰ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਬੀ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਏਸ ਨਾਲ ਬਚਨ ਹੋਏ ਤੇ ਏਹ ਖ਼ੁਤਬਾ ਲਗਾ।

ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ੪ ਜੁਲਾਈ ੧੯੧੮ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ) ਨੇ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਗ਼ਦਾਦ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਰ ਜੀਲਾਨੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੂਰਬੋਤਰ ਵੱਲ ਹੈ-ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਰੱਖੀ ਸੀ:-ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ'।

ਹੁਣ ਬਗ਼ਦਾਦ ਤੋਂ ਪਤਾ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਸੁੱਧ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ ਮੀਲ ਕੁ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ 'ਬਗ਼ਦਾਦ ਸਾਮੱਰਾ ਰੇਲਵੇ' ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਜੇ ਤਕ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਕ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਥੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਥੜ੍ਹੇ ਦੇ ਉਪਰ ਇਕ ਬਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਬਾਰੀ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਪਰ ਉਕਰਿਆ ਇਕ ਖ਼ੁਤਬਾ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ:

ਨਕਸ਼ਾ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅਸਥਾਨ ਬਗ਼ਦਾਦ

ਇਸ ਵਿਚ ਲਗੇ ਖ਼ੁਤਬੇ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ ਕਈ ਸੱਜਣ ਲਿਆਏ ਹਨ ਜੋ ਠੀਕ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ੀ ਫੋਟੋ ਤੇ ਨਕਲ ਬਗ਼ਦਾਦ ਤੋਂ ਮੰਗਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਖ਼ੁਤਬਾ ਰਲੀ ਹੋਈ ਤੁਰਕੀ ਤੇ ਅਰਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਖ਼ੁਤਬੇ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਦਾ ਉਰਦੂ ਤਰਜਮਾ ਇਹ ਹੈ:-

(ਜਬ) ਮੁਰਾਦ ਨੇ ਦੇਖੀ ਗਿਰੀ ਹੁਈ ਹਜ਼ਰਤ ਰੱਬਿ ਮਜੀਦ 'ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਔਲੀਆ ਅੱਲਾ' ਕੀ ਇਮਾਰਤ ਤੋ ਨਈ ਅਪਨੇ ਹਾਥੋਂ ਕੀ ਮਦਦ ਸੇ ਬਨਾਈ ਤਾਕਿ ਤਾਰੀਖ ਕੇ ਤੌਰ ਪਰ ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਔਰ ਉਸ ਕੇ ਨੇਕ ਬਖ਼ਤ ਮੁਰੀਦ ਕਾ ਸੂਾਬ ਜਾਰੀ ਰਹੇ। ਸੰਨ ੯੧੭ ਹਿ:।

ਸੰਨ ਜੋ ਖੁਤਬੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ੯੧੭ ਹਿ: ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਕੇ ਵਿਚ ਰਤਾ ਟੇਢ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ੯੨੭ ਹਿ: ਬੀ ਖਿਆਲ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਵਾਮੀ ਆਨੰਦਾ ਚਾਰਯਾ ਨੇ ਜੋ ਖ਼ੁਤਬਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਉਹ ਅਰਬੀ ਦਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਸੰਨ ੯੧੨ ਹਿਜਰੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਅਜੇ ਤਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਓਹ ਖ਼ੁਤਬਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਹੈ ਯਾ ਕਿਤੇ ਢੈ ਡਿਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਯਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹੋ ਖ਼ੁਤਬਾ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹਿਜਰੀ ਸੰਮਤ ੯੧੭ ਦਾ ੯੧੨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਹਰ ਹਾਲ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ੯੧੨ ਹਿਜਰੀ ਵਿਚ ੩੬, ੯੧੭ ਹਿ: ਵਿਚ ੪੧, ੯੨੭ ਹਿ: ਵਿਚ ੫੧ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ੯੧੩ ਤੋਂ ੯੧੭ ਤਕ ਪੰਜ ਬਰਸ ਬਗਦਾਦ ਤੇ ਮੱਕੇ ਦੇ ਸੈਲੇ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹੋਣ। ੯੧੨ ਵਿਚ ਬੈਲੋਲ ਨੂੰ ਤੇ ੯੧੭ ਵਿਚ ਦਸਤਗੀਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਸ ਖ਼ੁਤਬੇ ਦਾ ਚਾਹੋ ਅਰਥ ਕੋਈ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਬਾਹਰਲੀ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲ ਗਈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਓਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਗਏ ਹਨ ਅਰ ਓਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕੇਂਦ੍ਰ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਗਰਦਨ ਜ਼ਦਨੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਓਥੇ ਆਪ ਨੇ ਏਤਨੀ ਕਦਰ ਪਾਈ ਕਿ ਓਹਨਾਂ ਲਈ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਫਿਰ ਓਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਐਤਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਮਿਸਮਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਮੁਰਾਦ (ਗ਼ਾਲਬਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ਮੁਰਾਦ ੩) ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਯਾਦਗਾਰ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਅਰ ਐਸਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪੁੰਨ ਮੰਨਿਆਂ ਤੇ ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝੇ। ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਦੀਨ ਦੇ ਮਰਕਿਜ਼ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਉਹ ਗਗਨੀ ਸਿਤਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਓਥੇ ਜਾਣ, ਦਿਗ ਬਿਜੈ ਕਰਨ, ਅਰ ਅਲੌਕਿਕ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ, ਏਹ ਅਸਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਸਬੂਤ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਜੋ ਮਿਲੇ ਹਨ।

੩੫. [ਗੁਰ ਜਸ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਅੰਤ, ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ, ਸੱਜਣ, ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਸ ਕਮਲਨ ਬਨੀ, ਮਨ ਕਰਿ ਭੌਰ ਲੁਭਾਇ ॥
ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਿਚਰਹੁ ਤਾਸ ਮਹਿਂ, ਗਤਿ ਸੁਗੰਧਿ ਸ਼ੁਭ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥

ਬਨੀ = ਬਨ ਵਰਗੀ, ਬਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ, ਬਾਗ਼, ਬਗ਼ੀਚੀ। ਗਤਿ = ਮੁਕਤੀ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ ਹੈ (ਇਸ ਉੱਤੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਭੌਰੇ ਵਾਂਙੂ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸ (ਵਾੜੀ) ਵਿਚ ਵਿਚਰੋ, ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਸੁਹਣੀ ਸੁਗੰਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਮਹਾਨਾਂ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੋਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਅਬ ਤੋ ਕੀਨੀ ਸੈਲ ਘਨੇਰੀ। {ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਅੰਗ ਬਚਨ}
ਫਿਰੇ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਛਿਤ ਬਹੁ ਹੇਰੀ ॥ ੨ ॥
ਗਮਨ ਕਰਹੁ ਅਬਿ ਅਪਨਿ ਨਿਕੇਤਾ'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ।
'ਮਰਦਾਨੇ! ਘਰ ਯਾਦ ਤੁਮਾਰੇ।
ਰਹਿਤਿ ਸਦਾ, ਨਹਿਂ ਕਰਹੁ ਬਿਸਾਰੇ ॥ ੩ ॥
ਜਾਵਨ ਕੀ ਅਤਿ ਚਾਹਿ ਜਿ ਹੋਹੀ।
ਦੇਹਿਂ ਪੁਚਾਇ ਬਿਲਮ ਬਿਨੁ ਤੋਹੀ।
ਜਾਇ ਮਿਲਹੁ ਅਪਨੇ ਪਰਵਾਰਾ।
ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਪਯਾਰਾ' ॥ ੪ ॥
ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ, 'ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ।
ਮੈਂ ਬੂਝੇ, ਸੁਨੀਏ ਸੁਖਦਾਇਕ!
ਪ੍ਰਥਮੇ ਜਾਉਂ ਨ ਸਦਨ ਮਝਾਰੇ।
ਆਪ ਚਲਹੁ ਤੌ ਜਾਇਂ ਸੰਗਾਰੇ' ॥ ੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ।
'ਤੂੰ ਹਮ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਜਾਇਂ[1]।
ਇਸਥਿਰ ਆਲਯ[2] ਲੇਹਿਂ ਸੰਭਾਰੂ।
ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਛੁਟਕਾਰੂ ॥ ੬ ॥
ਜਗ ਮਹਿਂ ਹੋਵਹਿ ਫੇਰ ਨ ਫੇਰਾ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਮਿਟਿਗਾ ਤੇਰਾ'।

---

[1]ਜਾਏਂਗਾ।

[2]ਭਾਵ ਪਰਲੋਕ।

ਜਾਨਜੋ -ਸਾਚ ਬਚਨ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਹੀਂ[1]-।
ਬੋਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ ਹਨਿ ਮੋਹੰ[2] ॥ ੭ ॥
'ਜਹਿਂ ਤਨ ਛੁਟੈ ਕੌਨ ਥਲ ਹੋਹੀ।
ਰਹੀ ਆਰਬਲ ਕਿਤਨਿ ਕੁ ਮੋਹੀ?
ਰਾਵਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਸਭਿ ਗਜਾਤਾ।
ਇਹੁ ਬਿਤਾਇ ਦੀਜੈ, ਸੁਖਦਾਤਾ!' ॥ ੮ ॥
'ਭਲੋ ਸਥਲ ਜਾਨਹੁ, ਮਰਦਾਨਾ!।
ਜਹਾਂ ਹੋਇਗੋ ਤੋਰ ਚਲਾਨਾ।
ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲੌ ਆਯੁਰ[3] ਤੇਰੀ।
ਤੀਨ ਘਟੀ ਦਿਨ ਰਹਿ ਤਿਹ ਬੇਰੀ ॥ ੯ ॥
ਪੰਚ ਭੂਤਕ ਤਨ ਕੋ ਤਬ ਛੋਰਿ।
ਪਹੁੰਚੋ ਜਾਇ ਅਚਲ ਜਹਿਂ ਠੌਰ'।
ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਬਹੁਰ ਮਰਦਾਨਾ।
'ਹੋਵਹਿ ਜਬ ਹੀ ਮੋਰ ਚਲਾਨਾ ॥ ੧੦ ॥
ਆਪ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਹੋਹੁ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?।
ਇਹ ਜਾਨਨਿ ਕੀ ਮਮ ਚਿਤ ਚਾਹੀ!।'
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।
'ਹਮ ਤਬ ਤੇਰੇ ਰਹੈਂ ਸਮੀਪਾ ॥ ੧੧ ॥
ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਧਿ ਆਛੇ।
ਅਪਰ ਥਾਨ ਗਮਨੈਂ ਤਬ ਪਾਛੇ'।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਕੈ ਜਗਸਾਈਂ।
ਬਿਦਾ ਪੀਰ ਤੇ ਹ੍ਵੈ ਬਰਿਆਈਂ[4] ॥ ੧੨ ॥
ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ।
ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਜਬ ਜਾਨੇ।
ਸੁਪਨਾ ਇਕ ਬਿਲੋਕਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਗਤਿਦਾਨੀ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੩ ॥
'ਮੋਕਉ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਪਨ ਹੈ ਆਯੋ।
ਜਾਰਹਿਂ ਪੁਨ ਜੋ ਧਰਨਿ ਦਬਾਯੋ[1]।

---

[1]ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[2]ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੋਹ ਨੂੰ।
[3]ਉਮਰਾ।
[4]ਮਲੋ ਮੱਲੀ।

ਆਗੇ ਜਾਰਨ[2] ਤੇ ਇਹ ਥਾਈਂ।
ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਦਾਹੁ ਅਗਨਿ[3] ਜਗਸਾਈਂ ॥ ੧੪ ॥
ਧਰਨਿ ਬਿਖੈ ਦਫਨਾਵਹੁ ਨਾਂਹੀ।
ਰਹਿਤਿ ਨਪਾਕ[4] ਲਖ੍ਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ'।
ਗੁਰੂ ਭਨ੍ਯੋ 'ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਭਾਰੰ[5]।
ਨਹਿਂ ਦਫਨੈਂ, ਦੇਵਹਿਂ ਤੁਹਿ ਜਾਰੰ ॥ ੧੫ ॥
ਤੇਰੇ ਕਹ੍ਯੋ ਕਰੈਂ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਭਈ ਭਾਵਨੀ[6] ਜਿਉਂ ਤੁਝ ਜੀਕੀ।
ਅਬ ਚਲਿ ਖੁਰਮੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
ਤਹਿਂ ਤਵ ਖਾਨੋ ਰਹ੍ਯੋ ਅਹਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥
ਤਜਹੁ ਸਰੀਰ ਜਹਾਂ ਮਰਦਾਨੇ।
ਸੰਤਤਿ ਤੋਰ ਰਹੈ ਤਿਹ ਥਾਨੇ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਖੁਰਮੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਗਏ।
ਸੁੰਦਰ ਰਚਨਾ ਦੇਖਤਿ ਭਏ ॥ ੧੭ ॥
ਬੀਚ ਬਜਾਰ ਗਏ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਤੇਰੋ ਬਾਕੀ ਰਹ੍ਯੋ ਅਹਾਰਾ।
ਖਾਵਨ ਕਰਹੁ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰਾ' ॥ ੧੮ ॥
ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਤਿਨ ਕੇ ਕਰਿ ਖਾਯੋ।
ਤ੍ਰੈ ਘਟਿਕਾ ਦਿਨ ਸਮਾਂ ਸੁ ਆਯੋ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਵਹਿਰ ਰੁਚਿਰ ਥਲ ਪਿਖਿ ਕੈ।
ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਜਨ ਲਖਿ ਕੈ[7] ॥ ੧੯ ॥
ਗੁਰ ਬੂਝ੍ਯੋ 'ਕਜਾ ਸੁਧ ਮਰਦਾਨਾ?'।
'ਭੀ ਤਜਾਰੀ' ਤਿਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
[8]'ਕਛੁ ਨ ਬਿਲੰਬ ਰਹੀ ਅਬ ਮੋਰੀ'।

---

[1]ਸਾੜਦੇ ਹਨ ਮੁੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੱਬੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ।
[2]ਸਾੜਨ ਤੋਂ।
[3]ਅਗਨੀ ਦਾ ਦਾਹ।
[4]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[5]ਭਾਵ, ਸਾਡਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਰਿਹਾ।
[6]ਇੱਛਾ।
[7](ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ) ਭਗਤ ਜਾਣਕੇ।
[8]ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਨ ਦੋਊ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥ ੨੦ ॥
ਗੁਰ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਭਯੋ ਅਮੋਹ ਸਥਿਤ ਮਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੂਝਨ ਲਗੇ 'ਚਲਨ ਸੁਧ ਤੋਹੀ।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਹੋਹੀ?' ॥ ੨੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸੁਧ ਮੋਕੋ ਤੁਮ ਸੰਗ ਤੇ, ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ!।
ਨਾਭੀ ਮਹਿਂ ਜੋ ਪੌਨ ਕੀ, ਗੰਠ ਖੁਲੀ ਇਹ ਕਾਲ ॥ ੨੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਨੌ ਅਬ ਸ੍ਵਾਸ ਆਵਨੇ ਰਹੇ।
ਗਿਨ ਦੇਖਹੁ ਮੈਂ ਕੂਰ ਨ ਕਹੇ'।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ! ਤਬਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ ਕਿ 'ਗਿਨਿਏ ਬਾਲਾ!' ॥ ੨੩ ॥
ਲਾਗ੍ਯੋਂ ਗਿਨਨੇ ਮੈਂ ਜਬ ਤਾਂ ਕੇ।
ਨੌ ਸੁਆਸ ਆਏ ਤਬ ਜਾਂ ਕੇ।
ਬਹੁਰੋ ਮੈਂ ਤਨ ਸੋਂ ਕਰ ਲਾਯੋ।
ਤਿਹ ਕੇ ਪਾਛੇ ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਆਯੋ ॥ ੨੪ ॥
'ਭਾ ਪੂਰਾ' ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। {ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ}
'ਰਾਵਰਿ ਬਿਖੈ ਲੀਨ ਮੈਂ ਜਾਨਾ।
ਸੁਗਮ[1] ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਉੱਤਮ ਗਤਿ ਪਾਯੰ।
ਜ੍ਯੋਂ ਹੁਇ ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਕਮਾਯੰ ॥ ੨੫ ॥
ਹੋਇ ਆਪ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਜਾਂਹੀ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਸੁ ਅਸ ਨਰ ਤਾਂਹੀ।
ਜਿਉਂ ਗਜ ਫੂਲ ਮਾਲ ਕੋ ਡਾਰਹਿ।
ਤਿਉਂ ਕਛੁ ਖੇਦ ਨ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਾਰਹਿ' ॥ ੨੬ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਅਬ ਬਾਲਾ!।
ਇਹ ਕੋ ਜਾਰਿ ਦੇਹੁ ਤਤਕਾਲਾ'। {ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਦਾਹ ਸੰਸਕਾਰ}
ਨਿਜ ਪਰ ਤੇ ਪਟ[2] ਇਕ ਗੁਰ ਦੀਨੋ।
ਤਬ ਮੈਂ ਏਕ ਆਪਨੋ ਲੀਨੋ ॥ ੨੭ ॥
ਦੋਨੋ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਪਾਇ।
ਬਹੁ ਕਾਸ਼ਟ ਕੀਨੋ ਇਕ ਥਾਇਂ।

---

[1]ਸੁਖੈਨ।
[2]ਆਪਣੇ ਉਪਰੋਂ ਬਸਤ੍ਰ।

ਤਾਂ ਪਰ ਧਰਿ ਕੈ ਪਾਵਕ ਜਾਰੀ।
ਤਤਛਿਨ ਦੇਹ ਭਸਮ ਕਰਿ ਡਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥
ਏਕ ਨਿਸ਼ਾ ਖ਼ੁਰਮੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ *)
ਰਹੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਜਿਹ ਪਿਖਿ ਦੁਖ ਜਾਹੀਂ।
ਭਯੇ ਤਯਾਰ ਚਲਿਨੇ ਕੋ ਜਬ ਹੀ।
ਗੋਰਖ ਦਈ ਦਿਖਾਈ ਤਬ ਹੀ ॥ ੨੯ ॥ {ਗੋਰਖ ਦਾ ਮਿਲਾਪ}
ਦੋਹਰਾ: ਕਛੁਕ ਸਿੱਧ ਜਿਹ ਸੰਗ ਹੈਂ, ਕਹੀ 'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼'।
'ਏਕੰਕਾਰ ਅਦੇਸ਼ ਹੈ', ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ ॥ ੩੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਿਧ ਸਭਿ ਬੈਠੇ ਬਚਨ ਅਲਾਏ। {ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ}
'ਕੈਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਤਯਾਗੀ ਜਾਏ?।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੁੱਤਰ[1] ਤਰੈ?।
ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜੀਵਤਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਮਰੈ? ॥ ੩੧ ॥
ਕੈਸੇ ਸਚ ਸੋਂ ਹੋਇ ਪਛਾਨੇ?।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਗ ਲੇਵਹਿ ਜਾਨੇ?।
ਹੋਤਿ ਰਿਖੀਕ[2] ਬਸੀ ਕਿਹ ਭਾਂਤੀ?।
ਕਿਹ ਤੇ ਮਨ ਮਾਨਹਿ ਹ੍ਵੈ ਸ਼ਾਂਤੀ? ॥ ੩੨ ॥
ਕੈਸੇ ਰੂਪ ਕਿਤੋ ਬਿਸਤਾਰੂ?।
ਕਰਿਬੇ ਜੋਗ ਸੁ ਕੌਨ ਅਚਾਰੂ[3]।
ਕਿਹ ਤੇ ਆਵਹਿ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਜਾਈ?।
ਕਹਾਂ ਸਮਾਵਹਿ, ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?' ॥ ੩੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਅਸ ਬਾਨੀ।
ਉੱਤਰ ਕਹਯੋ ਤੁਰਤ ਗੁਨਖਾਨੀ।
'ਗੁਰਮਤਿ ਲੇ ਦੁਰਮਤਿ ਤਬ ਦੀਨੀ।
ਦੁਸ਼ਤਰ[1] ਤਰੇ ਨਾਮ ਮਤਿ ਭੀਨੀ ॥ ੩੪ ॥
ਗੁਰ ਕਾ ਸ਼ਬਦ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਧਰਿਆ।
ਜੀਵਤ ਮ੍ਰਿੱਤਕ ਬਹੁਰ ਨ ਮਰਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖ ਲੇਵਹਿ ਸਾਚ ਪਛਾਨੇ।
ਗੁਰਮੁਖ ਖੋਜਤਿ ਮਗ ਕੋ ਜਾਨੇ ॥ ੩੫ ॥

---

[1]ਕਠਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਤਰਨਾ।
[2]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।
[3]ਕਰਤੱਵਯ।

ਮਨ ਮਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀ ਬਸਿ ਹੋਈ।
ਮਨ ਤੇ ਮਨ ਮਾਨਤਿ ਹੈ ਸੋਈ।
ਕਥਨੇ ਤੇ ਅਕੱਥ ਤਿਹ ਰੂਪਾ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਜਿਹ ਚਰਿਤ ਅਨੂਪਾ ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਸਦਿਨ ਜਪ ਨਿਰੰਕਾਰ*, ਕੋ ਇਸ ਤੇ ਪਰੇ ਨ ਕਾਰ।
ਹੁਕਮੇ ਆਵਹਿ ਜਾਵਈ, ਹੁਕਮ ਸਮਾਇ ਵਿਚਾਰ' ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਮੇਲੇ* ਅੱਚਲ+ ਚਲਹੁ ਸੰਗਾਰੇ'।
ਬੂਝਯੋ ਗੁਰੂ 'ਕਿਤਿਕ ਸੋ ਦੂਰੰ।
ਕਬਕੋ ਮੇਲਾ ਹੋਵਹਿ ਪੂਰੰ?' ॥ ੩੮ ॥
[1]'ਖਸ਼ਟ ਸਹਸ[2] ਹੈ ਪੰਥ ਦੁਹੇਲਾ।
ਕਲ ਕੋ ਮੇਲਾ ਹੋਇ ਸਕੇਲਾ[3]'।
'ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਤੁਮ ਅਜ਼ਮਤਵਾਨਾ।
ਉਡਿ ਕਰਿ ਜਾਹਿਂ ਬੇਗ ਤਹਿਂ ਥਾਨਾ ॥ ੩੯ ॥
ਹਮ ਤੋ ਮੰਦ ਮੰਦ ਤਹਿਂ ਆਵੈਂ।
ਜਾਇ ਕਾਲ[4] ਸੋ ਉਡਿ ਕੈ ਜਾਵੈ।
ਹਮਰੋ ਤੁਮਰੋ ਸੰਗ ਨ ਹੋਈ।
ਸ਼ਕਤਿ[5] ਅਸ਼ਕਤਿ[6] ਮੇਲ ਨਹਿਂ ਕੋਈ' ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਤੁਮ ਜਬ ਗਏ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ, ਕੌਂਸ ਉਡਾਈ ਜ਼ੋਰ।

---

*ਪਾ:-ਸਤਿਨਾਮ।
*ਪਾ:-ਮੇਰੇ।
+ਵਟਾਲਾ ਰੇਲ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਗਿਰਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਇਕ ਸੜਕ ਕਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਲੰਘਦੀ ਪੱਤਣ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੜਕ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਮੀਲ ਤਕ ਪੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਪੱਕੀ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਸਵਾ ਕੁ ਮੀਲ ਜਾਕੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਪਹਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪਹੇ ਤੇ ਅੱਧ ਪੌਣ ਮੀਲ ਜਾਕੇ ਅਚਲ ਦਾ ਮੰਦਰ ਤੇ ਤਲਾ ਹੈ, ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਤਲਾ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਮੰਦਰ ਹੈ ਜੋ ਰਾਮ ਦਿਆਲ ਭੰਡਾਰੀ ਨੇ ੧੯੧੭ ਵਿਚ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ। ਤਲਾ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਹੀ ਵਿਥ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਥੜਾ ਯਾਦਗੀਰੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ ਸਟੀਕ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
1ਗੋਰਖ ਬੋਲਿਆ।
2ਛੇ ਸੌ।
3ਇਕੱਠਾ।
4ਜੋ ਕੱਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੇ।
5ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਨਾਲ।
6ਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਦਾ।

ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਈ ਸਭਿਨਿ ਕੋ, ਕਹਾਂ ਗਯੋ ਬਲ ਤੋਰ? ॥ ੪੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਹਰੀ ਗਈ ਕਿਉਂ ਸ਼ਕਤਿ ਤੁਮਾਰੀ?।
ਕਰਿ ਕੈ ਬਾਦ[1] ਕਾਹਿ ਢਿਗ ਹਾਰੀ?'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਨ ਮੋਹਿ ਉਡਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤਬਹਿ ਚਲਾਈ ॥ ੪੨ ॥
ਨਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਕੈਸੇ ਹੋਈ।
ਏਕ ਨਿਰੰਜਨ ਸਭਿ ਕੋ ਜੋਈ[2]।
ਸੋਈ ਹਮ ਕੋ ਜਬੈ ਉਡਾਵੈ।
ਚਲੀਏ ਤੁਮ, ਪੀਛੇ ਹਮ ਆਵੈਂ ॥ ੪੩ ॥
ਸੁਨਿ ਸਿੱਧਨ ਸਭਿ ਲੀਨਿ ਉਡਾਰੀ।
ਗਮਨੇ ਤੂਰਨ ਇੱਛਾਚਾਰੀ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪੀਛੇ ਜਗਸਾਈਂ।
ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਾ[3] ਜਾਇ ਤਿਸ ਥਾਈਂ ॥ ੪੪ ॥
ਊਚੇ ਥਲ ਇਕ ਅਚਲ ਮਝਾਰੀ।
ਤਿਹ ਪਰ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਵਤਿ ਭਾਰੀ।
ਪੀਛੇ ਸਿੱਧ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਆਏ।
ਦੇਖਿ 'ਅਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼' ਅਲਾਏ ॥ ੪੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਹਯੋ ਕਿ 'ਇਸ਼ਟੀ[4] ਤੂੰ ਬਡਾ, ਟਾਮਨ[5] ਕਰਤਿ ਬਨਾਇ।
ਹੁਤੋ ਪਿਛੇਰੇ ਸਭਿਨਿ ਤੇ, ਪੂਰਬ ਪਹੁੰਚੇ ਧਾਇ' ॥ ੪੬ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਇਸ਼ਟ[6] ਹਮਾਰਾ ਏਕੰਕਾਰਾ।
ਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਯੋ ਨਿਸਤਾਰਾ।
ਸ਼ੰਭੁ ਨਾਥ ਹੈ ਦੁਰਮਤਿ ਭੀਨਾ।
ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਆਨ ਮਤਿ ਲੀਨਾ' ॥ ੪੭ ॥
ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਨਿਜ ਆਸਨ ਲਾਏ।

---

[1]ਚਰਚਾ।

[2]ਜੋ ਹੈ।

[3]ਪਹਿਲੋਂ।

[4]ਵਯਾਕਰਣ ਵਿਚ ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਗਲ ਨਾ ਖੋਲੇ ਤੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਉਹ ਨਿਯਮ ਦੱਸੇ। ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਜੁਗਤੀਏ ਹੋ। (ਅ) ਚੇਟਕੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਈਸ਼ਿਤਾ' ਨਾਮੇ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਚਰ ਅਚਰ ਪਰ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ 'ਈਸ਼ਿਤਾ'। ਭਾਵ ਹੈ ਚੇਟਕੀ।

[5]ਟੂਣੇਂ।

[6]ਪਜਾਰਾ ਤੇ ਪੂਜਯ ਦੇਵ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਧਾਂ ਦੇ ਪਦ ਇਸ਼ਟੀ ਪਰ ਹੀ ਕਟਾਖ੍ਯ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸਨੂੰ ਇਸ਼ਟ-ਇਖੁ-ਮੰਨਕੇ ਆਪ ਆਪਣਾ ਤਾਤਪਰਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)।

ਲੋਕਨ ਤੇ ਬਹੁ ਪੂਜ ਕਰਾਏ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਮਨਤਾ ਬਹੁ ਹੋਈ।
ਸਿੱਧ ਬਿਲੋਕਿ ਗਏ ਜਰਿ ਸੋਈ ॥ ੪੮ ॥
ਮੇਲਾ ਬਿਛੁਰਿ ਗਯੋ[1] ਜਿਸ ਬੇਰੇ।
ਸਿੱਧ ਗਏ ਸਭਿ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶✶)
ਮੁਝ ਬੂਝਯੋ ਗੁਰ ਚਲਿਣੇ ਹਿਤ ਕੋ।
ਲੇਨੋ ਸੰਗ ਮਰਦਾਨੇ ਸੁਤ ਕੋ ॥ ੪੯ ॥
'ਚਲਹੁ ਅਬੈ ਤਲਵੰਡੀ ਮਾਂਹੀ।
ਖੁਰਮੇ ਨਗਰ ਪੁਚਾਵਹਿਂ ਤਾਂਹੀ।
ਦੈ ਸਿਰੁਪਾਉ ਬਿਠਾਇਂ ਭਲੇਰੇ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਨ ਭਾਰ ਸਿਰ ਮੇਰੇ' ॥ ੫੦ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨੋ ਤੂਰਨ।
ਪਹੁਂਚੇ ਤਲਵੰਡੀ ਗੁਰ ਪੂਰਨ।
ਏਕ ਕੂਪ ਊਪਰ ਤਹਿਂ ਜਾਈ।
ਬੈਠਿ ਗਏ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੫੧ ॥
'ਹਿਤੂ ਮਾਤ ਪਿਤ ਰਾਇ ਪਛਾਨੋ।
ਭਾ ਪਰਲੋਕ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਜਾਨੋ।
ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਜੀਵਤਿ ਅਬਹੀ।
ਸੋ ਹਮ ਕੋ ਦੇਖਹਿਗੋ ਜਬ ਹੀ ॥ ੫੨ ॥
ਬਹੁ ਹਿਤ ਕਰੈ ਨ ਜਾਵਨ ਦੇਹੀ।
ਗਰ ਲਗਾਇ ਕੈ ਰੁਦਨ ਕਰੇਹੀ।
ਤਿਮਰ ਭਏ ਜਾਵਹੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਤੂਸ਼ਨਿ ਧਾਰਿ[2] ਆਨੀਏ ਤਾਂਹੀ ॥ ੫੩ ॥
ਹਮ ਨਹਿਂ ਨਗਰ ਮਝਾਰ ਪਧਾਰੈਂ।
ਲੇਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਰੈਂ'।
ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਤਬਹਿ ਮੈਂ ਗਯੋ।
ਕੋਇ ਨ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਾਨਤਿ ਭਯੋ ॥ ੫੪ ॥
ਦਰ ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਸਹਿਜ ਬੁਲਾਯੋ।
ਸੁਨਿ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਬਾਹਰ ਆਯੋ।

---

[1]ਉੱਜੜ ਗਿਆ।
[2]ਚੁਪ ਕੀਤੇ।

ਮੋ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਹਰਖਯੋ ਤਬ ਹੀ।
ਲਖਯੋ ਕਿ -ਮਮ ਪਿਤ ਆਵਹਿ ਅਬ ਹੀ- ॥ ੫੫ ॥
ਹਿਤ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿਂ ਪਗ ਲਪਟਾਵਾ।
ਦੇ ਅਸੀਸ ਮੈਂ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।
'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਹਿਰ ਹਕਾਰਤਿ ਤੋਹੀ।
ਲੇਨੇ ਹੇਤੁ ਪਠਾਯੋ ਮੋਹੀ' ॥ ੫੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਮਮ ਪਿਤ ਕੋ ਛੋਡਯੋ ਕਹਾਂ, ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਆਯੋ ਧਾਮ।
ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਵਹਿਰ ਤਹਿਂ, ਤਜਿ ਤਲਵੰਡੀ ਗ੍ਰਾਮ?' ॥ ੫੭ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਗੁਰ ਢਿਗ ਚਲਹੁ ਅਵਾਰ ਨ ਲਾਵਉ।
ਸਭਿ ਹੀ ਉੱਤਰ ਤਿਨ ਤੇ ਪਾਵਉ'।
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੇ ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ।
ਚਲਯੋ ਸੰਗ ਨਹਿਂ ਲਾਈ ਦੇਰੇ ॥ ੫੮ ॥
ਜਾਇ ਜਬਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਕੀਨੋ।
ਚਰਨਾਂਬੁਜ[1] ਮਹਿਂ ਸਿਰ ਧਰਿ ਦੀਨੋ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਤੋਹਿ ਤਾਤ ਕੀ ਬੈਸ ਬਿਹਾਈ[2] ॥ ੫੯ ॥
ਭਯੋ ਕਾਲ ਬਸਿ[3] ਤਿਹ ਕੋ ਜਾਨਿ।
ਜਹਿਂ ਖੁਰਮਾਪੁਰਿ ਅਹੈ ਮਹਾਨ। {ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਖੁਰਮੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ}
ਤਹਿਂ ਲੇ ਚਲਨੋ ਅਬ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।
ਸੰਗ ਲੇਨਿ ਕੋ ਲੀਨ ਬੁਲਾਈ ॥ ੬੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਦੇਨੋ ਹਮਕੋ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਤੋ ਕੋ ਅਬ ਸਿਰਪਾਉ।
ਲੇਨੋ ਤੈਂ ਕਿਸ ਰੀਤਿ ਕੋ, ਤੈਸੋ ਬਚਨ ਬਤਾਉ' ॥ ੬੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ਼ਹਿਜਾਦੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਪਿਤ ਮੇਰੇ ਕੋ ਦੀਨੋ ਜੈਸੇ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਤੈਸੇ' ॥ ੬੨ ॥
'ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜਾਚਿ ਕੈ ਲੀਨੋ।
ਅਗਨਿ ਦਾਹ ਤਿਹ ਕੋ ਹਮ ਦੀਨੋ।

---

[1]ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ।

[2]ਆਯੂ ਬੀਤ ਗਈ।

[3]ਕਾਲ ਵੱਸ ਹੋਣਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣਾਂ। ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ, ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਂ ਕਾਲ ਤੇ ਫਤਹ ਪਾਕੇ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨੇ ਕੀਹ ਵੱਸ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਤੂੰ ਅਬ ਚਲਿ ਰਹਿਯੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾਂ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਹੋਇ ਸਮਾਨਾ ॥ ੬੩ ॥
ਹੋਵਹਿ ਤਹਾਂ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਬਸਹੁ ਸਦਾ ਕਰਿ ਅਪਨ ਅਵਾਸਾ।
ਪੁਨ ਜਸੋਂ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਕਰੀਅਹੁ ਤੈਸੇ।
ਹਮਰੇ ਰਿਦੇ ਬਿਖੈ ਹੈ ਐਸੇ' ॥ ੬੪ ॥
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।
'ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਜੈਸੋ ਪਿਤਾ ਤੁਮਾਰੋ ਦਾਸੂ।
ਤੈਸੇ ਮੁਝ ਜਾਨਹੁ ਸੁਖਰਾਸੂ!' ॥ ੬੫ ॥
ਤਬ ਪ੍ਰਭੁ ਚਲੇ ਸੰਗ ਲੇ ਤਾਂਹੀ।
ਪਹੁੰਚੇ ਨਗਰ ਤੁਲੰਭੇ* ਮਾਂਹੀ। {ਤੁਲੰਬਾ}
ਰਹੈ ਤਹਾਂ ਇਕ ਸੱਜਨ ਬੰਚਕ[1]।
ਬੇਖ ਬੈਸਨੋ ਦਯਾ ਨ ਰੰਚਕ ॥ ੬੬ ॥
ਬਹੁਮੋਲੇ ਤਨੁ ਚੀਰ[2] ਹੰਢਾਈ।
ਪੁਰਿ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਗਏ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਲੇ ਆਇਸੁ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।
ਗਮਨਜੋ ਲਾਗੀ ਛੁਧਾ ਉਦਰ ਮੈ ॥ ੬੭ ॥
ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ+ ਦੇਖੀ।
ਸੱਜਣ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਅਘੀ[3] ਵਿਸ਼ੇਖੀ। {ਸੱਜਣ ਠੱਗ}
ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕੀਨ ਦੁਆਇ।
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਬੈਠਜੋ ਢਿਗ ਜਾਇ ॥ ੬੮ ॥
ਸਾਦਰ ਸੋਂ ਸੱਜਣ ਬਚ ਕਹਿਈ।
'ਆਵਹੁ ਭਾਈ! ਕਹਿਂ[4] ਤੈਂ ਰਹਿਈ?।
ਕੋ ਹੈ ਤੇਰੋ ਬਰਨ[5] ਬਤਾਵਹੁ?।

---

*ਤੁਲੰਭਾ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਨਗਰ ਹੈ।
[1]ਠੱਗ।
[2]ਬਸਤ੍ਰ।
+ਏਥੇ ਮਸੀਤ ਤੇ ਠਾਕਰ ਦੁਆਰਾ ਸੀ। ਧਰਮਸਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਜਣ ਸੁਧਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਪੁਰਾਤਨ ਜ: ਸਾਖੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ੧੩।
[3]ਪਾਪੀ।
[4]ਕਿੱਥੇ।
[5]ਜ਼ਾਤ।

ਕਿਤ ਤੇ ਆਯੋ ਕਿਤ ਕੋ ਜਾਵਹੁ?' ॥ ੬੯ ॥
'ਜਾਤਿ ਮਿਰਾਸੀ ਜਾਨਹੁਂ ਮੇਰੀ।
ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ਦੂਰ ਘਨੇਰੀ।
ਜਾਉਂ ਅਗਾਰੀ ਕਾਰਜ ਕੋਈ।
ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਯੋ ਛੁਧਾ ਜਿ ਹੋਈ' ॥ ੭੦ ॥
ਸੱਜਣ ਕਹੈ 'ਅਹਾਰ ਘਨੇਰਾ।
ਕੋ ਜਜਮਾਨ ਵਡਾਹੁ ਤੇਰਾ।
ਜਾਂ ਕੋ ਅਹੈਂ ਮਿਰਾਸੀ ਐਸੋ।
ਮੁਝ ਤੇ ਵਡਾ ਕਿ ਲਘੁ? ਕਹੁ ਤੈਸੋ' ॥ ੭੧ ॥
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਹਮ ਤੁਮ ਤੇ ਮਮ ਪ੍ਰਭੂ ਮਹਾਨਾ।
ਜੋ ਜਾਚਹਿਂ ਪੂਰਹਿ ਤਿਹ ਕਾਮਾ।
ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੁਲ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮਾ' ॥ ੭੨ ॥
ਸੱਜਣ ਅਪਨੇ ਨਰ ਸੋਂ ਕਹਿਹੀ।
'ਬਡ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਸੁ ਮਿਰਾਸੀ ਅਹਿਹੀ।
ਸੇਵਾ ਕੀਜੈ ਅਧਿਕ ਬਨਾਈ।
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਉਰ ਹਰਖਾਈ' ॥ ੭੩ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਨਰ ਅਯੋ ਬੁਲਾਵਨ।
'ਚਲਹੁ ਮਿਰਾਸੀ ਭੋਜਨ ਖਾਵਨ'।
ਅੰਤਰਿ ਸਦਨ ਤਾਂਹਿ ਲੇ ਗਏ।
ਤ੍ਰੈ ਮਾਨਵ ਤਹਿਂ ਇਕ ਠਾਂ ਭਏ ॥ ੭੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗਹਿ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੇ ਤਬੈ, ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਲਈ ਚਢਾਇ।
ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਤਨ ਚੀਰ ਜੇ, ਸਭਿ ਖਸੋਟ[1] ਦੁਖਦਾਇ ॥ ੭੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਹੁਰੋ ਦੇਇ ਸ਼ਾਸਨਾ[2] ਕਹਿਹੀਂ।
'ਤੁਮ ਢਿਗ ਔਰ ਵਸਤੁ ਜੋ ਅਹਿਹੀ।
ਸੋ ਅਬਿ ਦੀਜੈ ਸਰਬ ਬਤਾਇ।
ਨਾਤੁਰ ਤੁਝ ਮਾਰਹਿਂ ਇਹ ਥਾਇ' ॥ ੭੬ ॥
ਪੀੜ ਭਈ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਜਬ ਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚਿਤ ਕੀਨੇ ਤਬ ਹੀ।

---

[1]ਖੋਹ ਲਏ।
[2]ਤਾੜਨਾ।

'ਭਲੇ ਤਪਾ ਜੀ ਮੋਕਉ ਭੇਜਾ।
ਹੋਤਿ ਬਡੋ ਦੁਖ ਫਟਤਿ ਕਰੇਜਾ ॥ ੭੭ ॥
ਭੂਲਜੋ ਰਿਦੇ ਬੈਸ਼ਨੋ ਦੇਖਾ।
ਨਹਿੰ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਅਘੀ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ'।
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।
ਤੂਰਨ ਗਮਨ ਕੀਨ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੭੮ ॥
ਬੈਸਜੋ ਜਹਾਂ ਬੈਸ਼ਨੋ ਬਨਿ ਕੈ।
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਤਿਲਕ ਲਗਾਏ ਗਨਿ ਕੈ।
ਜਾਇ ਨਿਕਟ ਬੇਦੀ ਕੁਲਰਾਈ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ' ਅਲਾਈ ॥ ੭੯ ॥
'ਸੱਜਣ! ਹਮਰੋ ਏਕ ਮਿਰਾਸੀ।
ਸੋ ਚਲਿ ਆਯੋ ਤੁਮਰੇ ਪਾਸੀ।
ਹਟਿ ਕੈ[1] ਪੁਨ ਹਮ ਪਾਸ ਨ ਗਯੋ।
ਕੋ ਜਾਨੈ, ਤਿਹ ਕੋ ਕਜਾ ਭਯੋ?' ॥ ੮੦ ॥
ਸੱਜਨ ਕਹੈ 'ਨ ਆਯੋ ਕੋਈ।
ਜੇ ਆਵਤਿ ਹਮ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਸੋਈ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿੰ 'ਘਰ ਆਯੋ ਤੋਹੀ[2]।
ਕੂਰ ਨ ਕਹਉ ਇਹਾਂ ਸੋ ਹੋਹੀ' ॥ ੮੧ ॥
ਸੁਨਿ ਸੱਜਣ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਤੁਮ ਪਿਖਿਯਤਿ ਹੋ ਸੰਤ ਮਹਾਨਾ।
ਝੂਠ ਨ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰੀ।
ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤੋ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ' ॥ ੮੨ ॥
ਗੁਰ ਮੁਝ ਸੋ ਕਹਿੰ 'ਜਾਵਹੁ ਬਾਲਾ!
ਕਰਹੁ ਬੈਸ਼ਨੋ ਕੋ ਮੁਖ ਕਾਲਾ।
ਅੰਤਰ ਤੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਲਜਾਇ।
ਕਾਲਖ ਯਾਂ ਕੇ ਬਦਨ ਲਗਾਇ' ॥ ੮੩ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੌਨ ਮਹਿੰ ਤੂਰਨ ਗਯੋ।
ਬੰਧਨ ਯੁਕਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਯੋ।
ਮੁਕਤਿ ਕਰਜੋ[1] ਸੋ ਲੀਨ ਉਠਾਈ।

---

[1]ਮੁੜਕੇ।
[2]ਤੇਰੇ ਹੀ।

ਸ਼ਹਿਜਾਦੇ ਤਬ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੮੪ ॥
'ਭਲੇ ਥਾਨ ਭੇਜਯੋ ਮੁਝ ਨਾਥਾ!।
ਚੀਰ ਉਤਾਰੇ ਬੰਧੇ ਹਾਥਾ।
ਇਨ ਤੇ ਪਟ ਅਬ ਦੇਹੁ ਦਿਵਾਏ।
ਬੜੇ ਦੁਸ਼ਟ ਪਾਪੀ ਦੁਖਦਾਏ' ॥ ੮੫ ॥
ਮਨੁਜ ਕਹੈਂ 'ਇਹੁ ਐਸੇ ਆਯੋ।
ਨਹਿਂ ਦੁਕੂਲ[2] ਕੋਊ ਪਟ ਲਜਾਯੋ'।
ਤਬ ਮੈਂ ਨਗਨ ਲੀਨ ਨਿਜ ਸਾਥਾ।
ਆਯੋ ਜਹਿਂ ਠਾਂਢੇ ਜਗ ਨਾਥਾ ॥ ੮੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰ ਬੂਝਯੋ 'ਕਿਉਂ ਨਗਨ ਭਾ, ਕਿਨਹਿ ਉਤਾਰੇ ਚੀਰ?'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਕਹਿਤਿ, 'ਸੁਨਹੁ ਹਰਨ ਪਰ ਪੀਰ[3]! ॥ ੮੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਹ ਤੋ ਭਲੋ ਬੈਸ਼ਨੋ ਬੈਸਾ।
ਬੰਚਕ[4] ਅਘੀ ਨ ਕੋ ਇਸ ਜੈਸਾ।
ਮੋ ਕੋ ਅੰਤਰ ਲੇ ਕਰਿ ਧਾਮਾ[5]।
ਮੁਸ਼ਕੈਂ ਬਾਂਧਿ ਲੀਨਿ ਸੰਗਿ ਦਾਮਾ[6] ॥ ੮੮ ॥
ਚੀਰ ਉਤਾਰਿ ਸ਼ਾਸਨਾ ਦੀਨੀ।
ਐਸੋ ਤੀਬ੍ਰ[*] ਪਾਪ ਮਤਿ ਭੀਨੀ[7]'।
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕਹਿਤਿ ਬਚਨ ਢਿਗ ਸੋਇ।
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਸੱਜਣ ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ॥ ੮੯ ॥
ਨੀਚ ਗ੍ਰੀਵ ਜਿਹ ਬੋਲ ਨ ਆਵੈ।
ਕੈਸੋ ਦੁਰੈ[8] ਨ ਮਿਸ[9] ਕੋ ਪਾਵੈ।
ਲੱਜਤਿ ਹੋਯੋ ਦੇਖਿ ਮਹਾਨਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ ॥ ੯੦ ॥

---

[1]ਛੁਡਾ ਲਿਆ।
[2]ਦੁਪੱਟਾ।
[3]ਪਰਾਈ ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਵਾਲੇ।
[4]ਠੱਗ।
[5]ਘਰ ਦੇ।
[6]ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਲ।
[*]ਪਾ:-ਭਗਤ।
[7]ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਮਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਕਰਕੇ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਸੁ।
[8]ਛੁਪੇ।
[9]ਬਹਾਨਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੬
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ ਘੋਟਿਮ ਕਾਲੜੀ ਮਸੁ ॥
ਧੋਤਿਆ ਜੂਠਿ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਾ ਤਿਸੁ ॥੧॥
ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨ੍ਹਿ ॥
ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਪਾਸਹੁ ਚਿਤਵੀਆਹਾ ॥
ਢਠੀਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਨ੍ਹੀ ਵਿਚਹੁ ਸਖਣੀਆਹਾ ॥੨॥
ਬਗਾ ਬਗੇ ਕਪੜੇ ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨ੍ਹਿ ॥
ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਾਵਣੇ ਬਗੇ ਨਾ ਕਹੀਅਨ੍ਹਿ ॥੩॥
ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰੀਰੁ ਮੈ ਮੈਜਨ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨ੍ਹਿ ॥
ਸੇ ਫਲ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਨ੍ਹੀ ਤੇ ਗੁਣ ਮੈ ਤਨਿ ਹੰਨ੍ਹਿ ॥੪॥
ਅੰਧੁਲੈ ਭਾਰੁ ਉਠਾਇਆ ਡੂਗਰ ਵਾਟ ਬਹੁਤੁ ॥
ਅਖੀ ਲੋੜੀ ਨਾ ਲਹਾ ਹਉ ਚੜਿ ਲੰਘਾ ਕਿਤੁ ॥੫॥
ਚਾਕਰੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਿਤੁ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂੰ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥੬॥੧॥੩॥

ਚੌਪਈ: 'ਦੁਰਮਤਿ[1]! ਤੂੰ ਕਲਿਮਲ[2] ਕੀ ਖਾਨਿ।
ਬਨਜੋ ਬੈਸ਼ਨੋ ਬੇਖ ਮਹਾਨ।
ਬਾਹਰ ਸੁਧਾ[3] ਬੀਚ ਬਿਖ ਪੂਰੀ।
ਗਹਿ ਕੈ ਜਮ ਦੇਵਹਿਂ ਦੁਖ ਭੂਰੀ[4] ॥ ੯੧ ॥
ਜਬ ਜੰਜੀਰ ਤੋਹਿ ਗਰ ਪਾਵਹਿਂ।
ਹੋਇ ਸ਼ਾਸਨਾ ਕੌਨ ਛੁਟਾਵਹਿ।
ਦੁਸ਼ਟ! ਕਰਤਿ ਧਨ ਜੋ ਇਕ ਥਾਇਂ।
ਕਾਜ ਨ ਆਵਹਿ ਜਬ ਬਿਲਲਾਇ[5] ॥ ੯੨ ॥
ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ[6] ਸਨਬੰਧੀ ਜੋਇ।
ਕੋਇ ਨ ਤੋਹਿ ਸਹਾਈ ਹੋਇ।
ਪਾਵਹਿਂ ਪੀਰ ਪਰਜੋ ਚਿਰ ਕਾਲਾ।

---

[1]ਹੇ ਦੁਰਮਤੀਏ!
[2]ਪਾਪਾਂ।
[3]ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
[4]ਬਹੁਤਾ।
[5]ਵਿਰਲਾਪ ਕਰੇਂਗਾ ਤੂੰ।
[6]ਇਸਤਰੀ।

ਫਲ ਪਾਪਨ ਕੋ ਹੋਇ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੯੩ ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਭਯਾਨੇ[1]।
ਮਨ ਸੱਜਣ ਭੈ ਭਯੋ ਮਹਾਨੇ।
ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਨ ਪਾਇਨ[2] ਲਪਟਾਯੋ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੯੪ ॥
'ਕਲਿਮਲਿ ਕੀਨੇ ਮੈਂ ਅਤਿ ਭਾਰੀ।
ਅਬ ਰਾਖਹੁ ਹੌਂ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ।
ਸੰਤ ਬਿਰਦ ਸਦ ਹੀ ਉਪਕਾਰੀ।
ਰਾਵਰਿ ਮਿਲਤਿ ਭਈ ਸੁਧ ਸਾਰੀ' ॥ ੯੫ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਪਾਪ ਕਰਨ ਤਜਿ ਦੇਈ।
ਤੌ ਕਰੁਨਾ[3] ਕਰਤਾਰ ਕਰੇਈ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵਲਾਈ।
ਭਲੋ ਜੀਅ ਕੋ ਹੁਇ ਸੁਖ ਪਾਈ' ॥ ੯੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਕਬ ਨ ਅਗਾਰੀ ਹੌਂ ਕਰੌਂ, ਪਿਛਲੇ ਬਖਸ਼ਹੁ ਪਾਪ।
ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਸਿਖ ਕੀਜੀਏ, ਦੇਹੁ ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਪ ॥ ੯੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੋਰ ਕਰਮ ਕਰਿ ਇਤ ਤੁਮ ਆਏ'।
ਕਹਿ ਇਉਂ ਰਹਯੋ ਚਰਨ ਲਪਟਾਏ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਏਹੁ ਮਿਰਾਸੀ ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੯੮ ॥
ਇਸਕੇ ਮਾਨੇ[4] ਭਲਾ ਜਨੀਜੈ।
ਕਰਨੇ ਪਾਪ ਸਰਬ ਤਜਿ ਦੀਜੈ'।
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰੀ।
ਸੱਜਣ ਭਾ ਨਿਹਾਲ ਤਿਹ ਘਰੀ ॥ ੯੯ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਸਦਨ ਪਾਪ ਧਨ ਜੋਊ[5]।
ਅਬ ਲੁਟਾਇ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਸੋਊ'।
ਮਾਨਯੋ ਬਚਨ, ਨਿਕਟਿ ਜੋ ਦਰਬਾ।
ਰੰਕ[1] ਬੁਲਾਇ ਲੁਟਾਯੋ ਸਰਬਾ ॥ ੧੦੦ ॥

---

[1]ਭੈ ਵਾਲੇ।
[2] ਚਰਨੀ।
[3]ਮੇਹਰ।
[4]ਮੰਨਿਆਂ, ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਿਆਂ।
[5]ਘਰ (ਵਿਚ) ਪਾਪ (ਨਾਲ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ) ਧਨ (ਹੈ) ਜੇਹੜਾ।

ਬਖਸ਼ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਸ ਤਾਈਂ*।
ਆਗੈ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ।
ਖੁਰਮੇਪੁਰਿ+ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੧੦੧ ॥
'ਨਗਰ ਮਹਾਨ ਰੁਚਿਰ ਇਸਥਾਨਾ।
ਕੀਨੋ ਦਾਹੁ[2] ਇਹਾਂ ਮਰਦਾਨਾ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਦੇਖਿ ਥਲ ਤਾਈਂ।
ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਸੀਸ ਝੁਕਾਈ ॥ ੧੦੨ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਬਚਨ ਹਮਾਰਾ ਮਾਨਹੁ।
ਇਹ ਥਲ ਰਹਹੁ ਕੁਟੰਬ ਨਿਜ ਆਨਹੁ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਸਮ ਤੂ ਹੋਇਂ।
ਪੂਜਹਿ ਪਗ ਸਗਰੋ ਪੁਰਿ[3] ਜੋਇ' ॥ ੧੦੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ, ਪੁਨ ਬੂਝੇ ਜਗਤੇਸ਼।
'ਹਮਰਾ ਕੋ ਅਵਿਲੰਬ[4] ਹ੍ਵੈ, ਤੁਮ ਗਵਨਹੁ ਪਰਦੇਸ਼' ॥ ੧੦੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਜੋ 'ਨਿਕੇਤ[5] ਤੁਮਾਰੇ।
ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ ਹੋਹਿਂ ਸੁਖਾਰੇ।
ਬੰਸ ਬ੍ਰਿੱਧ ਹੋਵਹਿਗੋ ਤੁਮਰਾ।
ਮਾਨਹੁ ਸਾਚ ਬਚਨ ਇਉਂ ਹਮਰਾ ॥ ੧੦੫ ॥
ਚਿੰਤ[6] ਕਰਉ ਜਬ ਹੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਆਵੈਂ ਨਿਕਟਿ ਦੇਰ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਸੱਤਜ ਪਰਤੀਤਾ।
ਡੋਲਹੁ ਨਹੀਂ ਰਾਖਿ ਥਿਰ ਚੀਤਾ' ॥ ੧੦੬ ॥
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਤਬ ਜੋਰੇ ਹਾਥਾ।

---

[1]ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੂੰ।

*ਸੱਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਟਿਕਾਣਾ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਦੋਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾ ਸੀ। ਸੱਜਣ ਦਾ ਠੱਗ ਗੜ੍ਹ ਢੁਹਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣਵਾਈ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਧਰਮਸਾਲ ਹੋਈ। ਸਜਣ ਦੀ ਸਮਾਧ ਅਜੇ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਧਰਮਸਾਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ।

+ਖੁਰਮੇ ਬਾਬਤ ਪਿੱਛੇ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

[2]ਸਸਕਾਰ।

[3]ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ।

[4]ਆਸਰਾ।

[5]ਘਰ।

[6]ਯਾਦ।

ਕਹੈ 'ਪ੍ਰਤੀਤ ਮੁਝੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਥਾ!'।
ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੰਜੀ ਤਿਹਂ ਦੀਨੀ।
ਆਪ ਚਲਿਨ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਕੀਨੀ ॥ ੧੦੭ ॥
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ।
ਲੇਨੇ ਹੇਤੁ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰਾ।
ਤਬ ਕੋ ਬਸਜੋ ਜਾਇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਬਧੀ ਮੰਨਤਾ ਬੰਸ਼ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੦੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਮਰਦਾਨਾ ਮਰਨ, ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩੫ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਰਾਵੀ ਕੰਢੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਾਲੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਦਰੇ ਕੁਰਮ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੁਰਮ ਗਿਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਖੁਰਮੇ ਨੂੰ ਅਚੱਲ ਵਟਾਲੇ ਤੋਂ ਛੇ ਸੌ ਮੀਲ ਤੇ ਕਠਨ ਪੈਂਡਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਜਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩੯) ਤੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਖੁਰਮੇਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤਲੁੰਬਾ ਨਗਰ ਆਇਆ ਦਸਦੇ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੬੬) ਗੋਯਾ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਰਾਹ ਖੁਰਮੇ ਪੁੱਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਕੁਰਮ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਰਸਤਾ ਮੁਲਤਾਨ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਲਾ ਬਾਗ ਕੁਹਾਟ ਯਾ ਪਸ਼ੌਰ ਵਲੋਂ ਨੇੜੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਤੇ ਇਸਤੋਂ ਅਗੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ ਬਿਲੋਚਸਤਾਨ ਵਿਚ ਖੁਰਮਾਗਈ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਲਗਪਗ ੬੦੦ ਮੀਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਖੁਰਮੇਂ ਦੇ ਕੋਲ ਦਰਬੇਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਖੁਰਮੇ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਆਏ ਹਨ। ਫੇਰ ਜਦ ਖੁਰਮੇਂ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਓਥੋਂ ਅਗੇ ਕੰਧਾਰ ਗਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਟੋਹਾਂ ਬੀ ਕੁਰਮ ਯਾ ਖੁਰਮਾ ਗਈ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੁਰਮਾ ਨਾਮ ਖਜੂਰ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਖੁਰਮੇ ਖਾਧੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਟੋਹ ਬੀ ਖੁਰਮਾ ਗਈ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਪੁਰਤਾਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਅਚੱਲ ਵਟਾਲੇ ਆਏ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕ ਹਨ, ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸੁਣਕੇ ਅਚਲ ਗਏ। ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅਚਲ ਦੀ ਸਾਖੀ ਬਹੁਤ ਨਿੱਕੀ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਅਧਜਾਯ ੩੯ ਦੇ ਅੰਕ ੧੬ ਤੋਂ ਅਗੋਂ ਗੋਸ਼ਟ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ:-

ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਭੇਖ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ ।
ਪਹਿਰ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਮੰਜੀ ਬੈਠ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ ।
ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਵਹਾਈਓਨ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸਿਰ ਉਪਰ ਧਾਰਾ ।
ਪੁਤੀਂ ਕੌਲ ਨ ਪਾਲਿਆ ਮਨ ਖੋਟੇ ਆਕੀ ਨਸਿਆਰਾ ।
ਬਾਣੀ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੀਐ ਹੋਇ ਰੁਸਨਾਈ ਮਿਟੈ ਅੰਧਾਰਾ ।
ਗਿਆਨ ਗੋਸ ਚਰਚਾ ਸਦਾ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਉਠੇ ਧੁਨਕਾਰਾ ।
ਸੋਦਰ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪ ਉਚਾਰਾ ।
ਗੁਰਮੁਖ ਭਾਰ ਅਥਰਬਣ ਧਾਰਾ ॥੩੮॥
ਮੇਲਾ ਸੁਣ ਸਿਵਰਾਤ ਦਾ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਆਈ ।
ਦਰਸਨ ਵੇਖਣ ਕਾਰਨੇ ਸਗਲੀ ਉਲਟ ਪਈ ਲੋਕਾਈ ।
ਲਗੀ ਬਰਸਨ ਲਛਮੀ ਰਿਧ ਸਿਧ ਨਉ ਨਿਧਿ ਸਵਾਈ ।
ਜੋਗੀ ਵੇਖ ਚਲਿਤ੍ਰ ਨੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਰਿਸਕ ਘਨੇਰੀ ਖਾਈ ।
ਭਗਤੀਆਂ ਪਾਈ ਭਗਤ ਆਨ ਲੋਟਾ ਜੋਗੀ ਲਇਆ ਛਪਾਈ ।

ਭਗਤੀਆਂ ਗਈ ਭਗਤ ਭੁਲ ਲੋਟੇ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤ ਭੁਲਾਈ ।
ਬਾਬਾ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਪੁਰਖ ਕਢਿਆ ਲੋਟਾ ਜਹਾਂ ਲੁਕਾਈ ।
ਵੇਖ ਚਲਿਤ੍ਰ ਜੋਗੀ ਖੁਣਸਾਈ ॥੩੯॥
ਖਾਧੀ ਖੁਣਸ ਜੋਗੀਸਰਾਂ ਗੋਸਟ ਕਰਨ ਸਭੇ ਉਠ ਆਈ ।
ਪੁਛੇ ਜੋਗੀ ਭੰਗ੍ਰ ਨਾਥ ਤੁਹਿ ਦੁਧ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਕਾਂਜੀ ਪਾਈ ।
ਫਿਟਿ ਆ ਚਾਟਾ ਦੁਧ ਦਾ ਰਿੜਕਿਆਂ ਮਖਣ ਹਥ ਨ ਆਈ ।
ਭੇਖ ਉਤਰ ਉਦਾਸ ਦਾ ਵਤ ਕਿਉਂ ਸੰਸਾਰੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ ।
ਨਾਨਕ ਆਖੇ ਭੰਗ੍ਰਨਾਥ ਤੇਰੀ ਮਾਉ ਕੁਚੱਜੀ ਆਈ ।
ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਨ ਜਾਤਿਓਨ ਭਾਇ ਕੁਚਜੇ ਫੁਲ ਸੜਾਈ ।
ਹੋਇ ਅਤੀਤ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਤਜ ਫਿਰ ਉਨਹੂੰਕੇ ਘਰ ਮੰਗਨ ਜਾਈ ।
ਬਿਨ ਦਿਤੇ ਕਿਛ ਹਥ ਨ ਆਈ ॥੪੦॥
ਏਹ ਸੁਣ ਬਚਨ ਜੁਗੀਸਰਾਂ ਮਾਰ ਕਿਲਕ ਬਹੁ ਰੂਪ ਉਠਾਈ ।
ਖਟ ਦਰਸਨ ਕਉ ਖੇਦਿਆ ਕਲਿਜੁਗ ਬੇਦੀ ਨਾਨਕ ਆਈ ।
ਸਿਧ ਬੋਲਨ ਸਭ ਅਉਖਧੀਆਂ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ ਧੁਨੋ ਚੜ੍ਹਾਈ ।
ਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ਜੋਗੀਆਂ ਸਿੰਘ ਬਾਘ ਬਹੁ ਚਲਿਤ ਦਿਖਾਈ ।
ਇਕ ਪਰ ਕਰਕੇ ਉਡਰਨ ਪੰਖੀ ਜਿਵੇਂ ਰਹੇ ਲੀਲਾਈ ।
ਇਕ ਨਾਗ ਹੋਇ ਪਵਨ ਛੋਡ ਇਕਨਾ ਵਰਖਾ ਅਗਨ ਵਸਾਈ ।
ਤਾਰੇ ਤੋੜੇ ਭੰਗ੍ਰਨਾਥ ਇਕ ਚੜ ਮਿਰਗਾਨੀ ਜਲ ਤਰ ਜਾਈ ।
ਸਿਧਾਂ ਅਗਨ ਨ ਬੁਝੇ ਬੁਝਾਈ ॥੪੧॥
ਸਿਧ ਬੋਲੇ ਸੁਨ ਨਾਨਕਾ ਤੁਹਿ ਜਗ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਲਾਈ ।
ਕੁਝ ਦਿਖਾਈਂ ਅਸਾਨੂੰ ਭੀ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਢਿਲ ਅਜੇਹੀ ਲਾਈ ।
ਬਾਬਾ ਬੋਲੇ ਨਾਥ ਜੀ ਅਸਾਂ ਵੇਖੇ ਜੋਗੀ ਵਸਤੁ ਨ ਕਾਈ ।
ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਬਾਣੀ ਬਿਨਾ ਦੂਜੀ ਓਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਾਈ ।
ਸਿਵ ਰੂਪੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਚਲੇ ਨਾਹੀਂ ਧਰਤ ਚਲਾਈ ।
ਸਿਧ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰ ਝੜ ਪਏ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਕੈ ਕਲਾ ਛਪਾਈ ।
ਦਦੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਕਕੇ ਕੀਮਤ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ ।
ਸੋ ਦੀਨ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥੪੨॥
ਬਾਬਾ ਬੋਲੇ ਨਾਥ ਜੀ ਸਬਦ ਸੁਨਹੁ ਸਚ ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਈ ।
ਬਾਜਹੁ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰ ਕਰਾਮਾਤ ਅਸਾਥੇ ਨਾਹੀ ।
ਬਸਤਰ ਪਹਿਰੋਂ ਅਗਨਿ ਕੇ ਬਰਫ ਹਿਮਾਲੇ ਮੰਦਰ ਛਾਈ ।
ਕਰੋ ਰਸੋਈ ਸਾਰ ਦੀ ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਨੱਥ ਚਲਾਈ ।
ਏਵਡ ਕਰੀ ਵਿਥਾਰ ਕਉ ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਹੱਕੀ ਜਾਈ ।
ਤੋਲੀਂ ਧਰਤਿ ਆਕਾਸ ਦੁਇ ਪਿਛੇ ਛਾਬੇ ਟੰਕ ਚੜ੍ਹਾਈ ।
ਏਹ ਬਲ ਰਖਾਂ ਆਪ ਵਿਚ ਜਿਸ ਆਖਾਂ ਤਿਸ ਪਾਰ ਕਰਾਈ ।
ਸਤਿਨਾਮ ਬਿਨ ਬਾਦਰ ਛਾਈ ॥੪੩॥
ਬਾਬੇ ਕੀਤੀ ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਸਬਦ ਸਾਂਤਿ ਸਿਧਾਂ ਵਿਚ ਆਈ॥
ਜਿਣ ਮੇਲਾ ਸਿਵਰਾਤ ਦਾ ਖਟ ਦਰਸਨ ਆਦੇਸ ਕਰਾਈ ।
ਸਿਧ ਬੋਲਨ ਸੁਭ ਬਚਨ ਧੰਨ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਵਡੀ ਕਮਾਈ ।
ਵਡਾ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਕਲਿਜੁਗ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਜਗਾਈ ।
ਮੇਲਿਓਂ ਬਾਬਾ ਉਠਿਆ ਮੁਲਤਾਨੇ ਦੀ ਜਿਆਰਤ ਜਾਈ ।
ਅਗੋਂ ਪੀਰ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਦੁਧ ਕਟੋਰਾ ਭਰ ਲੈ ਆਈ ।
ਬਾਬੇ ਕਢ ਕਰ ਬਗਲ ਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਮਿਲਾਈ ।

ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਗੰਗ ਸਮਾਈ ॥੪੪॥

ੳ੯. [ਗੁਰਪਗ ਸਿਮਰਨ, ਕੰਧਾਰ, ਯਾਰਵਲੀ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ, ਮਾਨਚੰਦ ਨਿਸਤਾਰਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਕੋ ਸਿਮਰ ਉਰ ਰੋਜ ਖੋਜਿ ਨਿਜ ਰੂਪ।
ਪਾਇਂ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਕੋ ਤਬੈ ਉਧਰ ਅੰਧੇਰੇ ਕੂਪ ॥ ੧ ॥

ਰੋਜ = ਹਰ ਦਿਨ, ਸਦਾ। । ਫਾ:-ਰੋਜ਼]। ਸਹਿਜ ਸੁਖ = ਉਹ ਸੁਖ ਜੋ ਪੂਰਣ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਮੇਲ ਦਾ ਸੁਖ।

ਉਧਰ = ਉੱਚੇ ਉੱਠਣਾ। ਕਿਸੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਓਂ ਯਾ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ਆਉਣਾ। ਤਰ ਜਾਣਾ। । ਸੰਸ:, ਉਦ੍ਧਾਰਣੰ]।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਦੇ (ਵਿਖੇ) ਸਦਾ ਸਿਮਰ (ਤੇ) ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਤਦ (ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ) ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਤੋਂ ਉਧਾਰ (ਹੋਵੇ) ਤੇ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਪਾ ਲਵੇਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ।
ਗਏ ਕੰਧਾਰ ਮਝਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। {ਕੰਧਾਰ}
ਯਾਰਵਲੀ ਇਕ ਮੁਗ਼ਲ ਰਹੰਤਾ। {ਯਾਰਵਲੀ}
ਤਿਹ ਸੋਂ ਕੀਨ ਮਿਲਨ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ੨ ॥
ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਤਿਹ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਗੁਫਤੋ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਚਿ ਧਾਰਾ[1]?'
[2]'ਮਾ[3] ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ'।
ਕਹੈ 'ਮਾਯਨਾ[4] ਕਰੋ ਉਚਾਰੀ' ॥ ੩ ॥
'ਬੰਦਾ ਹਉਂ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਜਾਨਹੁਂ'।
ਪੁਨ ਬੂਝਤਿ 'ਨਿਜ ਪੀਰ ਬਖਾਨਹੁਂ। '
'ਯਕ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ਦਿਗਰ[5] ਨ ਕੋਈ।
ਜਗਤ ਮੁਰੀਦ ਪੀਰ ਬਡ ਸੋਈ' ॥ ੪ ॥
ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਭਾ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਲਾ।
ਧਰਜੋ ਚਰਨ ਪੁਰ ਸਿਰ ਤਤਕਾਲਾ।
'ਤੁਮ ਖੁਦਾਇ ਹੋ ਧਰਜੋ ਸਰੀਰਾ।
ਭੰਜਹੁ[6] ਜਨਮੁ ਮਰਨ ਕੀ ਪੀਰਾ[7] ॥ ੫ ॥

---

[1]ਕਹੋ ਕੀ ਰੱਖਦੇ ਹੋ ਅਪਨਾ ਨਾਮ ?
[2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ?
[3]ਸਾਡਾ।
[4]ਅਰਥ।
[5]ਦੂਸਰਾ।
[6]ਭੰਨਦੇ ਹੋ।
[7]ਪੀੜਾ।

ਮੈਂ ਜਾਨੋਂ ਨਿਜ ਪੀਰ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਤੁਮਰੋ ਭਾ ਮੁਰੀਦ ਇਹ ਕਾਲਾ'।
ਬੂਝਯੋ ਗੁਰੂ 'ਨਾਮ ਕੋ ਤੇਰਾ?।
ਕਿਉਂ ਮੁਰੀਦ ਹੋਵਤਿ ਹੈਂ ਮੇਰਾ' ॥ ੬ ॥
'ਯਾਰਵਲੀ ਜਾਨਹੁ ਮਮ ਨਾਮੂ।
ਬਨਉਂ ਮੁਰੀਦ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਕਾਮੂ[1]'।
ਤਿਹ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਖਿ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਕਰਿ ਦੀਨ[2] ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੭ ॥
ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕੈ ਤਿਹ ਸਦਨਾ।
ਚਲਿਨ ਤਯਾਰ ਭੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।
ਯਾਰਵਲੀ ਬੰਦੈ ਸਿਰ ਨਯਾਇ।
ਭਈ ਮਸਤ ਮਤ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇ ॥ ੮ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੇ ਪੁਨ ਗਏ।
ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਭਏ। {ਇੱਕ ਖੱਤ੍ਰੀ}
ਜਮੀ ਬਰਫ ਬਹੁ ਤਿਸ ਨੈ ਫੋਰੀ।
ਲਾਗਯੋ ਮੱਜਨ ਕਰਨੇ ਭੋਰੀ ॥ ੯ ॥
ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਤਾਂਹਿ ਸਮੀਪਾ।
ਬੂਝਤਿ ਭੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
'ਕੋ ਹੈ ਬਰਨ, ਨਾਮ ਕੋ ਤੇਰਾ?।
ਨ੍ਹਾਨ ਚਹਤਿ ਹੈ ਸੀਤ ਘਨੇਰਾ' ॥ ੧੦ ॥
ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਜਬ ਬਾਹਰ ਆਵਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਭਰਮ ਨਸਾਵਾ।
ਬਿਮਲ[3] ਰਿਦਾ ਹ੍ਵੈ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਸੰਤ ਰੂਪ ਲਖਿ ਮਹਿਮਾ ਚੀਨੀ ॥ ੧੧ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
'ਸੰਤ ਮਿਲਨ ਮਮ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨੀ।
ਅਬ ਰਾਵਰ ਪਰ ਭਈ ਪ੍ਰਤੀਤੀ।
ਦਰਸ ਦੇਖਿ ਭਾ ਮਨ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ[4] ॥ ੧੨ ॥

---

[1]ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ।
[2]ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
[3]ਉੱਜਲ।
[4]ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਮਨ।

ਪੂਰਬ ਕਰਮਨ ਕੇ ਫਲ ਪਾਏ।
ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਤੁਮ ਆਏ'।
ਤਿਹ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇਖਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਉਪਦੇਸ਼ੀ ਉਰ ਭਗਤਿ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੩ ॥
ਸਗਰੀ ਘਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਨੀ।
ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨ ਭੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਵੀਨੀ।
ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ ਲੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ।
ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਖੁਆਰਾ[1] ॥ ੧੪ ॥
ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਰਾਖੇ ਹਿਤ ਸੰਗਾ।
ਯਾਰਵਲੀ ਕੋ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਇਕ ਤਿਹ ਕੋ ਮੀਤਾ। {ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ}
ਪਰਚਤਿ ਹੁਤੇ ਕਰਤਿ ਹਿਤ ਚੀਤਾ[2] ॥ ੧੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕੈ ਗਏ, ਪੀਛੇ ਆਯੋ ਸੋਇ ॥
ਹੋਯੋ ਮਗਨ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ, ਬੂਝ੍ਯੋ ਬਚਨ ਬੁਗੋਇ[3] ॥ ੧੬ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਕੌਨ ਹਾਲ ਤੁਮ ਭਏ ਦਿਵਾਨੇ?।
ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਸਰਬ ਬਿਸਰਾਨੇ।
ਕਾਲ ਔਰ ਬਿਧਿ ਔਰੈ ਆਜਾ।
ਕੋ ਤੁਹਿ ਮਿਲ੍ਯੋ? ਭਯੋ ਅਸ ਕਾਜਾ' ॥ ੧੭ ॥
ਯਾਰਵਲੀ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬੁਗੋਵਾ[4]।
'ਯਕ ਕੋ ਮੈਂ ਮੁਰੀਦ ਲਖਿ ਹੋਵਾ।
ਅਹੈ ਫਕੀਰ ਪੀਰ ਜੋ ਮੇਰੋ।
ਹਾਲ ਭਯੋ ਅਸ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੋ[5] ॥ ੧੮ ॥
ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[6] ਧਾਰਿ ਕੈ ਮੋ ਪਰ।
ਦੀਨੋ ਗ੍ਯਾਨ ਮੋਹ ਮਨ ਕੋ ਹਰਿ[7]'।
ਬੂਝੈ ਸ਼ੇਖ 'ਸੁ ਕੁਜਾ[8] ਸਿਧਾਯੋ।

---

[1]ਖੁਆਲਿਆ।
[2]ਦਿਲੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
[3]ਕਹਿਕੇ।
[4]ਕਿਹਾ।
[5]ਡਿਠਿਆਂ।
[6]ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
[7](ਮੇਰੇ) ਮਨ ਦਾ ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।
[8]ਕਿੱਥੇ ?

ਦਿਖਰਾਵਹੁ, ਅਸ ਜਾਂਹਿ ਬਨਾਯੋ' ॥ ੧੯ ॥
ਯਾਰਵਲੀ ਕਹਿ 'ਭਾਉ[1] ਧਰੀਜੈ।
ਮਿਲਹਿ ਆਇ ਸੋ ਆਪ, ਲਖੀਜੈ'।
ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਦੇ ਧਰਨਾ ਬੈਸਾ।
ਕਹੈ 'ਉਠਉਂ ਪਿਖਿ ਕੈ ਉਹ ਕੈਸਾ' ॥ ੨੦ ॥
ਆਗੈ ਮਿਲਿ ਕੈ ਜਾਵਤਿ ਧਾਮੂ।
ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਤਹਿਂ ਦੇਖਨ ਕਾਮੂ।
ਜਬ ਹੀ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਚਾਰ।
ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾਧਾਰਿ ॥ ੨੧ ॥
ਦੇਖਯੋ ਯਾਰਵਲੀ ਤਬ ਗੁਰ ਕੋ।
ਤੂਰਨ ਉਠਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ।
ਕਿਯ ਬੰਦਨ ਜੁਗ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ।
ਬੈਸਾਰੇ ਪੁਨ ਆਨੰਦਕੰਦਾ[2] ॥ ੨੨ ॥
ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਪੁਨ ਬਾਨੀ ਭਾਖੀ।
'ਖਫਨੀ ਕਰਦ ਚਿਕਾਰ[*] ਜੁ ਰਾਖੀ[3]?'।
ਗੁਰੂ ਮਾਯਨਾ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਇ[4]। {ਖਫਨੀ ਦੇ ਅਰਥ}
'ਖਫਨੀ ਹੁਇ ਗਰ[5] ਖਉਫ ਖ਼ੁਦਾਇ ॥ ੨੩ ॥
ਜੀਵਤਿ ਮ੍ਰਿਤਕ[6] ਜਗਤ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀਏ।
ਹੱਕ[7] ਪਛਾਨਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਲਹੀਏ।
ਜਲ ਕੇ ਬਿਖੈ ਡੂਬ ਜੋ ਤਰਿਹੀ[8]।
ਬਹੁਰ ਨ ਡੂਬਨ ਕੋ ਡਰ ਕਰਿਹੀ[9] ॥ ੨੪ ॥
ਨਦੀ ਸਰਬ ਅਰ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹੀ।
ਤਰਤਿ ਸਰਬ ਪਰ ਕਬਿ ਨ ਡੁਬਾਹੀ।

---

[1]ਪ੍ਰੇਮ।
[2]ਅਨੰਦ ਦੇ ਮੂਲ।
[*]ਪਾ:-ਕਰ ਦਰਿਕਾਰ।
[3]ਜੋ ਕਰ ਰੱਖੀ ਹੈ ਖਫਨੀ ਇਹ ਕਿਸ ਲਈ ਹੈ ?
[4]ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਤਲਬ ਤਿਸਦਾ ਦੱਸਿਆ।
[5]ਗਲ ਵਿਚ।
[6]ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁਰਦਾ।
[7]ਰੱਬ ਨੂੰ।
[8]ਡੁੱਬਕੇ ਜੋ ਤੁਰਦਾ ਹੈ।
[9]ਕਰਦਾ।

ਤੈਸੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਜੋ ਜੀਵਤਿ।
ਪੁਨ ਤਿਨ ਨਹਿਂ ਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਦੁਖ ਥੀਵਤਿ[੧] ॥ ੨੫ ॥
ਆਪਾ[੨] ਕਬਿ ਨ ਜਨਾਵਹੁ ਕਾਂ ਕੋ।
ਹੋਇ ਰਹੋ ਸਭਿ ਕੀ ਪਗ ਖ਼ਾਕੋ[੩]'।
ਬੂਝੇ ਸ਼ਰਫ 'ਗੋਦੜੀ ਕੌਨ?।
ਕਹੋ ਕਰਮ ਬੈਰਾਗੀ ਜੌਨ?' ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੂ ਭਨਜੋ 'ਅਸ ਗੋਦੜੀ, ਸੂਈ ਸਬੂਰੀ[੪] ਤੇਹੁ।
ਬੁਜਰਕ ਸੰਗਤਿ ਤੰਤ[੫] ਲੇ, ਸੀਵਨ ਮਨਨ[੬] ਕਰੇਹੁ ॥ ੨੭ ॥
ਚੋਪਈ: ਮਾਨ ਖੋਇ ਗਰ ਪਾਵਹੁ ਤਾਂਹੀ।
ਜਮ ਸਰਦੀ[੭] ਡਰ ਹੋਵਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਹੋਇ ਬਿਐਬ ਬਿਰਾਗੀ ਸੋਇ।
ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਲਗੈ ਨਹਿਂ ਕੋਇ ॥ ੨੮ ॥
ਏਕ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਜਾਨਹਿ।
ਰਿਦੈ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਆਨਹਿ।
ਬੰਧਨ ਤਜਿ ਅਬੰਧ[੮] ਜੋ ਰਹੈ।
ਤਿਹ ਕੋ ਸੰਤ ਬਿਰਾਗੀ ਕਹੈ। ' ॥ ੨੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਰਫ ਭਯੋ ਮਨ ਦੀਨ।
ਪਗ[੯] ਸਿਰ ਧਰਿ ਨ ਉਠਾਵਨ ਕੀਨ।
ਕਹੈ ਕਿ 'ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ ਤੁਮਾਰਾ।
ਹੁਇ ਪੀਰਨ ਸਿਰ ਪੀਰ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥
ਤੁਮ ਮਮ ਸਾਹਿਬ ਔਰ ਨ ਪਾਵਹਿਂ।
ਜਗਤ ਸਰਬ ਜੇ ਖੋਜਨ ਜਾਵਹਿਂ'।
ਗੁਰ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਸੀਸ ਉਠਾਵਾ।
ਕਹਜੋ 'ਰਿਦੇ ਤੇ ਤਜਿਯੇ ਦਾਵਾ ॥ ੩੧ ॥

---

[1]ਹੁੰਦਾ।
[2]ਆਪਣਾ ਆਪ।
[3]ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ।
[4]ਸੰਤੋਖ।
[5]ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਤਾਗਾ।
[6]ਮੰਨਣ ਨੂੰ।
[7]ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਸਰਦੀ।
[8]ਬੰਧਨ ਰਹਤ।
[9]ਚਰਣਾਂ ਤੇ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ।
ਦੇਖਹਿ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਖ਼ੁਦਾਇ'।
ਛੁਯੋ ਗੁਰੂ ਕਰ ਸੋਂ ਸਿਰ ਜਬਿ ਹੀ।
ਜਗੀ ਨਾਮ ਲਿਵ ਮਨ ਮਹਿਂ ਤਬ ਹੀ ॥ ੩੨ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਤੁਮ ਅਬ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਹੁ।
ਰਿਦੇ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਦੀਵ ਸਮਾਰਹੁ[1]'।
ਸ਼ੇਖ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਬਹੁਰ ਦੇਹੁਗੇ ਕਬਹਿ ਦਿਦਾਰਾ?' ॥ ੩੩ ॥
[2]'ਰਿਦੇ ਯਾਦ ਰਾਖਹੁ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਅਬ ਦੀਦਾਰ ਸਮਝਹੁ ਇਸ ਰੀਤੀ।
ਜੋ ਤੇਰੇ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਬਹੁ ਚਾਹੀ।
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਹੈ ਖੁਰਮੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੪ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਸੁਤ ਯੁਤ ਗਜਾਨਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਦਰਸਹੁ ਜਾਇ ਸੁਜਾਨਾ।
ਜੈਸੋ ਦਰਸ ਹਮਾਰੋ ਕੀਨੋ।
ਤੈਸੇ ਫਲ ਤਿਹ ਕੋ ਤੁਮ ਚੀਨੋ' ॥ ੩੫ ॥
ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਗਮਨਜੋ ਸਦਨ ਭਾਉ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕੈ।
ਚਲਨਿ ਤਯਾਰ ਆਪ ਭੇ ਜਬ ਹੀ।
ਯਾਰਵਲੀ ਬੰਦੇ ਪਦ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਮੋ ਕੋ ਮਿਲਿਹੋ ਆਨਿ ਕਬ,
ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ[3] ਸੁਖਦਾਇ!
ਕਿਧੋਂ ਚਲਹੁ ਲੇ ਸੰਗਿ ਨਿਜ,
ਬਿਰਹ[4] ਨ ਹ੍ਵੈ ਜਿਸੁ ਭਾਇ[5]' ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਮਿਲਿਨ ਇਹੁ ਜਾਨਾ।
ਦਾਵੇ ਕੋ ਕਰਿ ਦੂਰ ਗੁਮਾਨਾ।
ਰਹਿਨੋ ਇਹਾਂ ਆਪਨੋ ਜਾਨਹੁ।

---

[1]ਸਿਮਰੋ।
[2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[3]ਹੇ ਮੇਹਰ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ।
[4]ਵਿਛੋੜਾ।
[5]ਜਿਵੇਂ ਨਾਂ ਹੋਵੇ।

ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੀ ਆਇਸੁ ਮਾਨਹੁ' ॥ ੩੮ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕੀਨ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਤਜਿ ਕੰਧਾਰ ਗੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਏਕ ਪਠਾਨ ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਹਿਂ ਆਈ।
ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੩੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਕਿਹ ਤੇ ਆਏ, ਕੌਨ ਹੋ, ਕਿਉਂ ਬੈਸੇ ਇਸ ਥਾਨ?।
ਕਿਸ ਸਿਉਂ ਤੁਮਰੋ ਕਾਮ ਹੈ? ਮੁਖ ਤੇ ਸਾਚ ਬਖਾਨ' ॥ ੪੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਚਨ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਖਦਾਇ।
'ਹਮ ਹੈਂ ਬੰਦੇ ਲਖਹੁ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਇਕ ਮਾਨਵ ਸੋਂ ਹਮਰੋ ਕਾਜਾ।
ਮਿਲੋਂ ਤਾਂਹਿ ਸੋਂ, ਕਹੋਂ ਨ ਪਾਜਾ' ॥ ੪੧ ॥
ਬੂਝੈ ਖਾਨ 'ਕੌਨ ਨਰ ਸੋਇ?।
ਜਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲਨ ਤੁਮਾਰਾ ਹੋਇ'।
ਗੁਰੂ ਭਨੈ 'ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਿਹ ਜਾਤਿ।
ਅਹੈ ਸੁ ਖਾਨਚੰਦ ਕੋ ਤਾਤ[1] ॥ ੪੨ ॥
ਮਾਨਚੰਦ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋ ਨਾਮੂ। {ਮਾਨ ਚੰਦ}
ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਹਮਾਰੋ ਕਾਮੂ'।
ਖਾਨ ਭਨੈ 'ਹ੍ਵੈ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰਾ।
ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਅਗਾਰਾ[2] ॥ ੪੩ ॥
ਬੈਠੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਬੀਚ ਉਜਾਰਾ।
ਸ਼ੁਭ ਸੁਭਾਇ ਮੈਂ ਲਖੋਂ ਤੁਮਾਰਾ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਨ ਹਮ ਤਹਿਂ ਜਾਇਂ।
ਆਨਿ ਮਿਲੈਗਾ ਸੋ ਇਹ ਥਾਇਂ' ॥ ੪੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਖ਼ਾਨ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਗਯੋ।
ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਸੁਧ ਦੇਵਤਿ ਭਯੋ।
'ਬਾਹਰ ਦ੍ਵੈ ਫਕੀਰ ਹੈਂ ਬੈਸੇ।
ਮੈਂ ਬੂਝ੍ਯੋ ਸੋ ਭਾਖਤਿ ਐਸੇ ॥ ੪੫ ॥
-ਮਾਨਚੰਦ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜੋ ਰਹਿਈ।
ਤਿਹ ਸੰਗ ਹਮਰੋ ਕਾਰਜ ਅਹਿਈ-।

---

[1]ਪੁਤਰ।
[2]ਘਰ।

ਰਹਜੋ ਬੁਲਾਇ ਸੁ ਆਵਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਤੁਮ ਦੇਖਹੁ ਤਿਨ ਕੋ ਤਹਿਂ ਜਾਹੀ' ॥ ੪੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਾਨਚੰਦ ਬੋਲਜੋ ਬਹੁਰ, 'ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨ।
ਕੋ ਫਕੀਰ ਜਾਨੋਂ ਨਹੀਂ, ਆਗੇ ਕਬਿ ਨ ਮਿਲਾਨ' ॥ ੪੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਹੈ ਖਾਨ 'ਦੇਖਹੁ ਤੁਮ ਜਾਈ।
ਮਿਲੇ ਸਾਧ ਨਹਿਂ ਦੋਖ ਲਗਾਈ'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਉਰ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਾ।
ਉਭੈ ਸੇਰ ਮੇਵਾ ਕਰ ਧਾਰਾ[1] ॥ ੪੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ਬੈਠੇ ਜਹਿਂਵਾ।
ਬਡ ਭਾਗੀ ਚਲਿ ਆਯੋ ਤਹਿਂਵਾ।
ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੈਠਜੋ ਅੱਗ੍ਰਜ ਮੇਵਾ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੪੯ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋਮਲ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਮਾਨਚੰਦ! ਸਭਿ ਕੁਸ਼ਲ[2] ਤੁਮਾਰੇ?'।
ਬੂਝਨ ਲਗਜੋ ਸੁ 'ਕਬ ਕੇ ਜਾਨਹੁ?।
ਆਗੇ ਮਿਲੇ ਨ, ਕਸ ਪਹਿਚਾਨਹੁ? ॥ ੫੦ ॥
ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਬੇਸ ਤੁਮਾਰਾ?।
ਕੋ ਕਾਰਜ ਹੈ? ਕਹੁ ਨਿਰਧਾਰਾ[3]'।
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਬੇਗਮ ਪੁਰ ਦੇਸ਼ਾ।
ਏਕੰਕਾਰ ਰੂਪ ਤਨ ਬੇਸਾ ॥ ੫੧ ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਮ ਨਾਇ।
ਇਸ ਕੋ ਬਾਲਾ ਸਰਬ ਅਲਾਇਂ'।
ਮਾਨਚੰਦ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਬੀਚ ਸੰਸਾਰੇ ॥ ੫੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਔਰ ਔਰ ਬਾਤੈਂ ਕਰੋ, ਜਾਨੀ ਜਾਇਂ ਨ ਜੋਇ।
ਕੌਨ ਬੇਖ, ਨਹਿਂ ਲਖਿ ਸਕੌਂ, ਮੁਝ ਅਚਰਜ ਮਨ ਹੋਇ' ॥ ੫੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਅਸ ਬਚ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਸਾਰਾ।
ਭਲੀ ਬਾਤ, ਨਹਿਂ ਲਖਹੁ ਸੰਸਾਰਾ।

---

[1]ਦੋ ਸੇਰ ਮੇਵਾ।
[2]ਸੁੱਖ।
[3]ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ, ਖੁਹਲ ਕੇ।

ਮਿੱਥਜਾ ਸੋ[1], ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ ਕਾਜਾ।
ਨਰ ਲਪਟਾਇ ਰਹੇ ਸਭਿ ਪਾਜਾ ॥ ੫੪ ॥
ਉੱਤਮ ਜਾਨਹੁ ਮਨ ਮਹਿਂ ਸੋਇ।
ਜਿਨ ਕੋ ਲਖੇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੋਇ।
ਸੁਨਤਜੋ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਨਸਾਇ।
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਹਾਇ ॥ ੫੫ ॥
ਜੁਊ ਕਮਾਵੈ ਸੋ ਹੈ ਸਜਾਨਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ।
ਜਿਹਿ ਕੇ ਸੁਨਤਜੋ ਤਿਹਂ ਸੁਧ ਆਈ।
ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਰਮਗਤਿ[2] ਪਾਈ ॥ ੫੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਰੇ ਭਾਈ ॥
ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਕਰੇ ਆਪਿ ਜਿਨਿ ਵਾੜੀ ਹੈ ਲਾਈ ॥੧॥
ਰਾਇਸਾ ਪਿਆਰੇ ਕਾ ਰਾਇਸਾ ਜਿਤੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜਿਨਿ ਰੰਗਿ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਆ ਸਾ ਪਛੋ ਰੇ ਤਾਣੀ ॥
ਹਾਥ ਪਛੋੜੈ ਸਿਰੁ ਧੁਣੈ ਜਬ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥੨॥
ਪਛੋਤਾਵਾ ਨਾ ਮਿਲੈ ਜਬ ਚੂਕੈਗੀ ਸਾਰੀ ॥
ਤਾ ਫਿਰਿ ਪਿਆਰਾ ਰਾਵੀਐ ਜਬ ਆਵੈਗੀ ਵਾਰੀ ॥੩॥
ਕੰਤੁ ਲੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ ਮੈ ਤੇ ਵਧਵੀ ਏਹ ॥
ਸੇ ਗੁਣ ਮੁਝੈ ਨ ਆਵਨੀ ਕੈ ਜੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇਹ ॥੪॥
ਜਿਨੀ ਸਖੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ ਤਿਨ ਪੂਛਉਗੀ ਜਾਏ ॥
ਪਾਇ ਲਗਉ ਬੇਨਤੀ ਕਰਉ ਲੇਉਗੀ ਪੰਥੁ ਬਤਾਏ ॥੫॥
ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ਭਉ ਚੰਦਨੁ ਲਾਵੈ ॥
ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਾਮਣਿ ਕਰੈ ਤਉ ਪਿਆਰੇ ਕਉ ਪਾਵੈ ॥੬॥
ਜੋ ਦਿਲਿ ਮਿਲਿਆ ਸੁ ਮਿਲਿ ਰਹਿਆ ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਰੇ ਸੋਈ ॥
ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਲੋਚੀਐ ਬਾਤੀ ਮੇਲੁ ਨ ਹੋਈ ॥੭॥
ਧਾਤੁ ਮਿਲੈ ਫੁਨਿ ਧਾਤੁ ਕਉ ਲਿਵ ਲਿਵੈ ਕਉ ਧਾਵੈ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜਾਣੀਐ ਤਉ ਅਨਭਉ ਪਾਵੈ ॥੮॥
ਪਾਨਾ ਵਾੜੀ ਹੋਇ ਘਰਿ ਖਰੁ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ ॥
ਰਸੀਆ ਹੋਵੈ ਮੁਸਕ ਕਾ ਤਬ ਫੂਲੁ ਪਛਾਣੈ ॥੯॥

---
[1]ਝੂਠਾ ਹੈ ਉਹ (ਸੰਸਾਰ)।
[2]ਉੱਚੀ ਦਸ਼ਾ, ਕੱਲਜਾਣ।

ਅਪਿਉ ਪੀਵੈ ਜੋ ਨਾਨਕਾ ਭ੍ਰਮੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸਮਾਵੈ ॥
ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਮਿਲਿ ਰਹੈ ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥੧੦॥੧॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਾਨਚੰਦ ਸੁਨਿ ਸਬਦ ਕੋ, ਬੋਲਜੋ ਕਛੁ ਸੁਧ ਪਾਇ।
'ਜਗਤ ਬਿਖੈ ਇਹ ਜੀਵ ਕੋ, ਭਲਾ ਹੋਤਿ ਕਿਹ ਭਾਇ?' ॥ ੫੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਲਾ ਜੀਵ ਨਿਜ ਜਾਨੇ।
ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਯਾਦੰ ਕਰਤਾਰਾ।
ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਨਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਨਿਸਤਾਰਾ' ॥ ੫੮ ॥
ਬੂਝਤਿ ਮਾਨਚੰਦ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ।
'ਪ੍ਰਭੂ! ਬਤਾਵਹੁ ਅਬ ਇਸ ਰੀਤੀ।
ਜਾਂ ਤੇ ਸਿਮਰਹੁਂ ਨਾਮ ਸਦਾਈ।
ਰਿਦੇ ਨ ਬਿਸਰਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕਦਾਈ ॥ ੫੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਸੰਸਾ ਨਹਿਂ ਕਰੋ, ਛੁਧਾ ਨਗਨ ਕੋ ਕੋਇ[1]।
ਇਕ ਸੰਸਾ ਮਨਿ ਰਾਖੀਏ, ਬਿਸਰੇ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ' ॥ ੬੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।
ਪਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਡੰਡਾ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
ਬਖਸ਼ਜੋ ਜਾਨਿ ਦਾਸ ਗੁਰ ਤਾਂਹੀ[2] ॥ ੬੧ ॥
ਮਾਨਚੰਦ ਲੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਜੋ[3]।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਦੁਖ ਸਭਿ ਹਰਜੋ।
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲ ਬਨਜੋ ਮਸਤਾਨਾ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਭਾ ਪੂਰਨ ਗਜਾਨਾ ॥ ੬੨ ॥
ਸੰਪੁਟ ਮਾਨਚੰਦ ਕਹਿ ਪਾਨਾ[4]।
'ਜਗਤੇਸ਼੍ਵਰ! ਯਹਿ ਦੰਡ ਮਹਾਨਾ[5]।
ਸੇਮੁਖਿ[6] ਜਿਨ ਕਰਿਦੀ ਮਮ ਪੂਤਾ[7]।
ਸ੍ਵਪਨ ਅਤੰਕਾ ਜਾਗਤਿ ਸੂਤਾ[1]' ॥ ੬੩ ॥

---

[1]ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਾ ਕਰੋ।
[2]ਉਸਨੂੰ ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[3]ਉਹ ਡੰਡਾ।
[4]ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਮਾਨਚੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ।
[5]ਡੰਡਾ ਬੜਾ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਹੈ।
[6]ਬੁੱਧੀ।
[7]ਮੇਰੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਦੋਹਰਾ: 'ਜੌਨ ਕਸ਼ਟ[2]' ਗੁਰ ਕਹਿਤਿ 'ਜਹਿ[3], ਮਾਨਚੰਦ ਸੁਨ ਮੀਤ!।
ਛੁਵਤ ਪਲਾਵਤਿ ਖਿਨਕ ਮਹਿ[4], ਮੁਕਤਿ ਰਾਮ ਕਰਿ ਚੀਤ[5]' ॥ ੬੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਜੋਊ।
ਸਿੱਧ ਭਏ ਇਕ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਸੋਊ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਹ ਕਰਜੋ ਨਿਹਾਲਾ।
ਆਨ ਥਾਨ ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਦਜਾਲਾ ॥ ੬੫ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿਖਨ ਕੋ ਉਧਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛੱਤੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩੬ ॥

---

[1]ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਡਰ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਅ) ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਡਰ (ਉਸ ਡੰਡੇ ਨੇ ਜਾਗਤ ਸੂਤਾ) ਜਾਗ ਖੁਹਲਕੇ ਸੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਸੂਤ ਦੇਣਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ = ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਵਿੰਗੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਦੇਣਾ)।

[2]ਜੇਹੜਾ ਕਸ਼ਟ।

[3]ਜਿਸ ਨੂੰ।

[4]ਇਸ ਡੰਡੇ ਦੇ ਛੁਹਿਆਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ।

[5]ਰਾਮ ਚੇਤੇ ਕਰਾਕੇ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

੩੭. [ਸ਼ਰਨ ਸੁਖ। ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ। ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਕਥਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਮਨ ਤਜਿ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਾਸ਼ਨਾ, ਭਰਮਜੋਂ ਜਨਮ ਅਨੇਕ।
ਅਬਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਗਹੁ, ਪਾਵਹਿਂ ਅਨਦ ਬਿਬੇਕ ॥ ੧ ॥

ਭਰਮਜੋ = ਕਿਸੇ ਗੋਲ ਸ਼ੈ ਵਿਚ ਚੱਕ੍ਰ ਲੱਗਣੇ। ਆਵਾਰਾ ਫਿਰਨਾ, ਗੁਆਚ ਕੇ ਫਿਰਨਾ, ਭਟਕਣਾ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਮਨ ਵਿਸ਼ਜਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਛੱਡ (ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ) ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਿਆ ਹੈਂ ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਫੜ ਜੋ ਗਜਾਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਪਾਵੇਂ।

ਭਾਵ: ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਫ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਸਮੋਧ ਕੀਤਾ ਨੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰਿਆਂ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਨਿਜ ਮਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ!।
ਜਯੋਂ ਪੁਨ ਹੋਈ ਕਥਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ[1]।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਜਬ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ।
ਪਹੁਂਚੇ ਨਗਰ ਜਾਇ ਮੁਲਤਾਨਾ ॥ ੨ ॥ {ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੀਰ}
ਪੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਹਿਂ ਸ਼ਮਸ[2] ਸਮੇਤਾ।
ਮਿਲਨਿ ਚਹਯੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ।
ਦੇਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪਨੋ ਨੀਕਾ।
ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹ੍ਵੈ ਉਧਾਰ ਇਸ ਜੀ ਕਾ ॥ ੩ ॥
ਸ਼ਮਸ ਤਬਰ੍ਰੇਜ਼[*] ਰਹਤਿ ਜਿਹ ਥਾਈਂ। {ਸ਼ਮਸਤਬ੍ਰੇਜ਼}
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਸਭਿ ਪੀਰਨ ਕੋ ਸੁਧ ਜਬ ਹੋਈ।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਮਤੋ[3] ਕਰਤਿ ਭੇ ਸੋਈ ॥ ੪ ॥
'ਇਨ ਜੀਤੇ ਸਭਿ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾ।
ਕਾਬਾ ਚਰਨਨ ਸੰਗਿ ਫਿਰਾਨਾ।
ਚਰਚਾ ਅਜ਼ਮਤ ਮਹਿਂ ਇਹ ਭਾਰੀ।

---

[1]ਮਨੋਹਰ।

[2]ਨਾਮ ਹੈ ਫਕੀਰ ਦਾ।

[*]ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਖਾਨਕਾਹ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਕੇ ਇਸ ਖਾਨਕਾਹ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ ਓਥੇ ਯਾਦਗੀਰੀ ਵਿਚ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਡਿੱਠੀ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਇਕ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ; ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਟੁਰ ਗਿਆ। ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਮੰਜੀ ਚਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਇਕ ਕੰਧ ਉੱਤੇ ਪੰਜੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਮੁਜਾਵਰ ਦਿਖਲਾਯਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਮੁਜਾਵਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੀ ਮੇਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰ ਕਾਯਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਤਾ ਲਿਖ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

[3]ਸਲਾਹ।

ਸਕਯੋ ਨ ਕੋਊ ਅਟਕ[1] ਅਗਾਰੀ ॥ ੫ ॥
ਸਰਬਰ ਬਾਦ[2] ਨਹੀਂ ਬਨਿ ਆਈ।
ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਕੈ ਕਰਹੁ ਬਿਦਾਈ[3]'।
ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿ ਦੂਧ ਕਟੋਰਾ।
ਭਰਿ ਕਰਿ ਲੇ ਆਏ ਗੁਰ ਓਰਾ ॥ ੬ ॥
ਏਹੁ ਜਨਾਵਨ ਤਿਨ ਨੈ ਕੀਨੋ।
-ਪੀਰੀ ਪੁਰਿ ਮੁਲਤਾਨ[4] ਸੁ ਚੀਨੋ।
ਨਹੀਂ ਸਮਾਈ ਰਾਵਰ ਕੇਰੀ।
ਗਮਨਹੁ ਅਪਰ ਥਾਨ ਪੁਰਿ ਹੇਰੀ- ॥ ੭ ॥
ਨਿਕਟਿ ਆਨਿ ਜਬ ਧਰਯੋ ਅਗਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਨੀ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ।
ਫੂਲ ਚੰਬੇਲੀ ਕੋ ਇਕ ਲੀਨਾ।
ਤਿਹ ਪਰ ਕਰ ਤੇ ਛੋਡਨ ਕੀਨਾ ॥ ੮ ॥
ਤਰਯੋ ਦੂਧ ਪਰ ਭਲੇ ਸਮਾਯੋ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿਖਾਯੋ।
-ਫੂਲ ਸਮਾਯੋ ਭਰੇ ਕਟੋਰੇ।
ਤਿਉਂ ਹਮ ਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਸ ਠੌਰੇ- ॥ ੯ ॥
ਇਹ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਲਖੀ ਜਬ ਪੀਰਾਂ।
ਜਾਨਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥
ਪ੍ਰਾਕ[5] ਸ਼ਮਸ ਨੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
ਜੱਗਯਾਸੀ ਇੱਛਾ ਉਰ ਧਾਰੀ[6] ॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਕਠਨ ਕ੍ਰੂਰ ਤਪ ਹੌਂ ਕਰਾ, ਸ਼ੁਸ਼ਕ[7] ਸਰੀਰ ਬਿਸਾਲ।
ਨਾਸ਼ਨ[8] ਮਨ ਕੀ ਬਾਸ਼ਨਾ, ਜਤਨ ਕੀਨ ਚਿਰ ਕਾਲ ॥ ੧੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਇਕ ਛਿਨ ਮਨ ਨਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਇਸਥਿਰ।
ਚੰਚਲ ਅਤਿ ਹੀ ਦੀਪ ਸਿਖਾਸਰ[1]।

---

[1]ਠਹਿਰ।
[2]ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰੀ।
[3]ਵਿਦਾ ਕਰੋ।
[4]ਮੁਲਤਾਨ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
[5]ਪਹਿਲੋਂ।
[6]ਜੱਗਯਾਸੀ ਵਾਂਙ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ।
[7]ਸੁੱਕਿਆ।
[8]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ।

ਮਨ ਕੋ ਨਾਸ਼ ਹੋਇ ਜਿਸ ਰੀਤੀ।
ਸੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ' ॥ ੧੨ ॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਮਰੈ ਨ ਅਹਿ[2] ਬਰਮੀ ਕੇ ਮਾਰੇ।
ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਬਸਿ ਹੋਵਤਿ ਸੋਊ।
ਔਰ ਉਪਾਉ ਨ ਤਾਂ ਕੋ ਕੋਊ ॥ ੧੩ ॥
ਤਪ ਸਾਧੇ ਮਨ ਬਸਿ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ।
ਮਨ ਚੰਚਲ ਦਸਹੂੰ ਦਿਸ਼ਿ ਧਾਵਹਿ।
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਚਾਹਤਿ ਮਾਨ ਬਡਾਈ।
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤਪ ਕਰਿ ਹ੍ਵੈ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਨੋ, ਮੰਤ੍ਰ ਪਛਾਨਹੁ ਸੋਇ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਇਹ ਬਸਿ ਹੋਤਿ ਹੈ, ਔਰ ਉਪਾਵ ਨ ਕੋਇ' ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਬੂਝੈ ਸ਼ੱਮਸ 'ਸ਼ਬਦ ਕੁ ਕੌਨ?'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ।
'ਜਗ ਝੂਠੋ, ਐਸੋ ਦਿੜ ਜਾਨਾ।
ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੇ ਨੀਰ ਸਮਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥
ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਛੁ ਸੰਕਲਪ ਨ ਕਰੀਏ।
ਝੂਠ ਜਾਨਿ ਮਨ ਤੇ ਪਰਹਰੀਏ।
ਸਸੇ ਸੀਂਗ ਧਨੁ[3] ਲੇ ਕਰਿ ਮਾਂਹੀ[*]।
ਤਿਸ ਕੇ ਪੁਸ਼ਪ ਕੋ ਨ ਕਰਾਹੀ ॥ ੧੭ ॥
ਹਰੀ ਲਤਾ[4] ਭੀ ਬੀਚ ਅਕਾਸ਼ਾ[*]।
ਤਿਸ ਕੇ ਪੁਸ਼ਕ ਕੌਨ ਕਰਿ ਆਸ਼ਾ।
ਹਰਿ ਚੰਦਉਰੀ ਕੇਰ ਬਜਾਰਾ[*]।
ਫੁਰੇ ਨ ਕਿਹ ਕਰਨੋ ਬਿਵਹਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥
ਤਿਉਂ ਅਸੱਤਿ ਲਖਿ ਜਗ ਪਰਪੰਚਾ।
ਕਿਉਂ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਹਿ ਰੰਚਾ[1]'।

---

[1]ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਵਾਂਙੂੰ।
[2]ਸਰਪ।
[3]ਸਹੇ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ (ਰੂਪੀ) ਧਨੁਖ ਨੂੰ।
[*]ਸਹੇ ਦੇ ਸਿੰਗ, ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉੱਗੀ ਵੇਲ, ਹਰ ਚੰਦਉਰੀ ਨਗਰੀ ਤ੍ਰੈਏ ਵਸਤਾਂ ਹੈਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਪੱਚ ਅਸੱਤਿ ਹੈ।
[4]ਵੇਲ।

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਰਿਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਧਾਰਾ।
ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮੈ ਜਗਤ ਬਿਸਾਰਾ ॥ ੧੯ ॥
ਮਨ ਰਿਪੁ ਜੀਤਨ ਕੀ ਇਹ ਰੀਤਾ।
ਪਾਵਹਿ ਸੁਖ ਜੁ ਕਰਹਿ ਧਰਿ ਚੀਤਾ।
ਪੀਰ ਬਹਾਵਲ ਹੱਕ ਇਕ ਅਹਿ ਹੀ। {ਪੀਰ ਬਹਾਵਲ ਹੱਕ}
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨ ਬਹੁਰ ਸੋ ਕਹਿਹੀ ॥ ੨੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ! ਉਪਦੇਸ਼ ਮਹਿਂ, ਮਾਯਾ ਕਹਉ ਜਿ ਕੂਰ।
ਪੁਨ ਤਿਸ ਬਿਨ ਬਿਵਹਾਰ ਜੇ, ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਕੋ ਪੂਰ' ॥ ੨੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਉੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਤਿ ਅਲਾਯਾ।
'ਨਿਸ਼ਚੈ ਜਾਨਹੁ ਝੂਠੀ ਮਾਯਾ।
ਤੈਸੇ ਝੂਠੇ ਤਿਹ ਬਿਵਹਾਰਾ।
ਲਖਉ ਸੱਤਿ ਜਿਉਂ ਦਾਮ ਬਿਹਾਰਾ[੨] ॥ ੨੨ ॥
ਸੁਪਨ ਬਿਖੈ ਜਿਉਂ ਸਰਿਤਾ ਬਾਰਾ[੩]।
ਚਹਿਤਿ ਨਾਉ[੪] ਚਢਿ ਉਤਰਜੋ ਪਾਰਾ।
ਸੁਪਨ ਟਕਾ ਦੇ ਸੋ ਲੰਘ ਜਾਈ।
ਇਸੀ ਰੀਤਿ ਤਿਹ ਲੇਉ ਲਖਾਈ[+] ॥ ੨੩ ॥
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਿਤ ਸੱਤਿ ਪਛਾਨਹੁ।
ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮ ਸਤਿ ਮਨ ਮਾਨਹੁ'।
ਰੁਕਨ ਦੀਨ ਪੁਨ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
'ਸੰਤ ਜੁ ਲੱਛਨ ਦੇਉ ਬਤਾਏ ॥ ੨੪ ॥
ਕੈਸੋ ਤਿਨ ਅਚਾਰ ਬਿਵਹਾਰਾ?।
ਤਿਹ ਮਿਸ[੫] ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਖਾਰਾ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਜੋ 'ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ। {ਸੰਤ ਲੱਛਨ}
ਬੁਜਰਕ ਸੁਹਬਤ ਅੱਬਲ[੬] ਜਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਥੋੜਾ ਬੀ।
[2]ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ (ਸੱਪ ਦਾ) ਭਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[3]ਜਲ ਦੀ ਨਦੀ।
[4]ਬੇੜੀ ਤੇ।
[+]ਰੱਸੀ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਭਰਮ ਨਾਲ ਸਰਪ ਭਾਸਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਟਕਾ ਦੇਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣਾ। ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਨਦੀ ਇਕ ਭਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਟਕਾ ਬੀ ਭਰਮ ਦਾ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਹ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।
[5]ਬਹਾਨੇ।
[6]ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪਹਿਲੀ (ਗੱਲ)।

ਦੋਹਰਾ: ਪਰਗੁਨ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ, ਪੁਨਿ ਸੇਵਹਿ ਗੁਨਵਾਨ।
ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਬਿਚਾਰਨਾ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ, ਸੋ ਬੁਧਿਵਾਨ ॥ ੨੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਨ ਦਿਆਲ ਨਿਤ ਸੁਮਤਿ[1] ਬਿਚਾਰਹਿ।
ਪਰ ਤਿਯ ਦੇਖਿਨਿ ਚਖ ਹਟਕਾਰਹਿ[2]।
ਨਰ ਕੁਕਰਮ[3] ਭਵ ਮੈਂ ਜੋ ਰਚੇ।
ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਗ ਕਰਨ ਤੇ ਬਚੇ ॥ ੨੭ ॥
ਨਿਜ ਬਲ ਪਰ ਕੋ ਕਬਿ ਨ ਜਨਾਈ।
ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਮੀਤ ਬਿਖੈ ਸਮਤਾਈ[4]।
ਸ਼ੋਕ ਹਰਖ ਪੁਨ ਮਾਨ ਅਮਾਨੁ[5]।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਇਨ ਮਹਿਂ ਰਹਿਤਿ ਸਮਾਨੁ[6] ॥ ੨੮ ॥
ਸਿਫਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਾਵਹਿ।
ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਨਿਜ ਬੇਸ ਬਿਤਾਵਹਿ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਹਾਜ਼ਰਨਾਮਾ ਕੀਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥ {ਹਾਜ਼ਰਨਾਮਾ}

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਹਾਜ਼ਰਾ ਕਉ ਮਿਹਰ ਹੈ ॥ ਬਿਹਾਜਰਾਂ ਕਉ ਬਿਮਿਹਰ ਹੈ ॥
ਈਮਾਨ ਦੋਸਤ ਹੈ ॥ ਬੇਈਮਾਨ ਕਾਫਰ ਹੈ ॥ ਤਕੱਬਰ[7] ਕਹਰ ਹੈ ॥ ਗੁੱਸਾ ਹਰਾਮ ਹੈ ॥
ਨਫ਼ਸ ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੈ ॥ ਗੁਮਾਨ ਲਾਨਤੀ ਹੈ ॥ ਪਸਗ਼ੈਬਤ[8] ਕਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਹੈ ॥
ਦਿਆਨਤ ਦਾਰ ਸੁਰਖਰੋਇ ਹੈ ॥ ਬੇਦਿਆਨਤ ਸਿਆਹ ਹੋਇ ਹੈ ॥
ਅਕਿਰਤਘਣ ਜ਼ਰਦ-ਰੂਇ ਹੈ ॥ ਬਦਨੀਅਤ ਨਾਪਾਕ ਹੈ ॥ ਮੋਮ ਦਿਲ ਪਾਕ ਹੈ ॥
ਬੇਹਿਰਸ ਅਉਲੀਆ ਹੈ ॥ ਹਿਰਸਮੰਦ ਫਾਜਰਨ ਹੈ[9] ॥ ਦਰੋਗ਼[10] ਦੋਜ਼ਕ ਹੈ ॥
ਸੱਚੁ ਭਿਸਤੁ ਹੈ ॥ ਬਦ ਜ਼ੁਬਾਨ ਫਿੱਕਾ ਹੈ ॥ ਦਰਦਵੰਦ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈ ॥
ਬੇਦਰਦ ਕਮਾਈ ਹੈ ॥ ਰੋਜ਼ੀਬਖਸ ਰਹੀਮ ਹੈ ॥ ਇਲਮ ਹਲੀਮੀ ਹੈ ॥
ਤਵੱਜਾ ਬੁਲੰਦੀ ਹੈ ॥ ਖੈਰਵੰਦ ਸਤੀ ਹੈ ॥ ਬੇਖ਼ੈਰ ਬਖੀਲ ਹੈ ॥ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ ॥

---

[1]ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧਿ।
[2]ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਕੇ, ਮੋੜੇ।
[3]ਖੋਟੇ ਕੰਮ।
[4]ਬਰਾਬਰੀ।
[5]ਆਦਰ ਨਿਰਾਦਰ।
[6]ਇਕੋ ਜਿਹਾ।
[7]ਹੰਕਾਰ।
[8]ਨਿੰਦਕਾਂ।
[9]ਲਾਲਚੀ ਪਾਪੀ ਹੈ।
[10]ਝੂਠ।

ਬੇਜ਼ੋਰ ਪਾਕ ਹੈ ॥ ਮੁਸਾਫਾ ਸਿਫਤ ਹੈ ॥ ਹਿਕਮਤ ਕਤੇਬ ਹੈ ॥ ਦੁਆਇ ਦੌਲਤ ਹੈ ॥
ਬਦਦੁਆਇ ਕਹਿਰ ਹੈ ॥ ਇਨਸਾਫ ਸਾਫ ਹੈ ॥ ਚੋਰੀ ਲਾਲਚ ਹੈ ॥
ਯਾਰੀ ਪਲੀਤੀ ਹੈ ॥ ਸਿਫਤ ਉਜ਼ੂ ਹੈ ॥ ਬਾਂਗ ਬਲੇਲਿ[੧] ਹੈ ॥
ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਦਰਤਿ ਹੈ ॥ ਫਕੀਰੀ ਸਬੂਰੀ ਹੈ ॥ ਨਾਸਬੂਰੀ ਮਕਰ ਹੈ ॥ ਰਾਹੁ ਪੀਰਾਂ ਹੈ ॥
ਬੇਰਾਹੁ ਬੇਪੀਰਾਂ ਹੈ। ਤੇਗ ਮਰਦਾਂ ਹੈ ॥ ਦੇਗ ਖਰਾਇਤ ਹੈ ॥ ਅਦਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ॥
ਏਤੇ ਟੋਲਿ ਜਿ ਜਾਣ ਜਣਾਵੈ ॥ ਤਉ ਨਾਨਕ ਦਾਨਸ਼ਵੰਦ ਕਹਾਵੈਂ[*] ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਪੀਰ ਸਭਿ, ਬੰਦੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ।
ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਅਧਿਕ ਮੁਖ, ਭਰਿ ਕੈ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦ ॥ ੩੦ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਇ 'ਸੁਣ ਹੋ ਪੀਰ ਬਹਾਵਲੀ!
ਲੋਭ ਰਿਦੈ ਡਹਿਕਾਇ[੨], ਰਾਹ ਚਲਾਏ ਜਗਤ ਬਹੁ' ॥ ੩੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਬੰਦਿਹ ਹਾਥ ਪੀਰ ਪੁਨ ਕਹਿਹੀ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਹਿਹੀ।
ਬੈਨ ਸੁਧਾ ਸਮ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੁਖ ਟਾਰੇ[੩]।
ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਮੋਘ[੪] ਦਰਸਾਰੇ[੫] ॥ ੩੨ ॥
ਧੰਨ ਫਕੀਰੀ ਤੁਮ ਜੁ ਕਮਾਈ।
ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਏਵਡ ਵਡਿਆਈ।
ਸਰਬ ਜਗਤ ਕੀ ਜੋ ਗੁਰਿਆਈ।
ਸੋ ਤੁਮਰੀ ਲਾਇਕ ਬਨਿਆਈ ॥ ੩੩ ॥
ਕਲੀ ਕਾਲ ਨਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਕੋਟ[੬] ਉਧਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ। {ਫਕੀਰੀ, ਜਤ, ਸਤ.. ਆਦਿ ਦੀ ਅਵਧੀ}
ਅਹੈ -ਫਕੀਰੀ- ਯਾਂ ਕੋ ਨਾਮਾ।
ਜੋ ਕੀਨੀ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾਂਧਾਮਾ! ॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕੀਨੋ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੋ -ਜ਼ੁਹਦ[੭]- ਨਾਮ ਹੈ ਤਾਂਹਿ।
-ਸਤਿ- ਸੋਈ ਸੀਤਾ ਕੀਓ, -ਜਤ- ਲਛਮਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਹਿ[+੮] ॥ ੩੫ ॥

---

[1]ਬਾਂਗ (ਐਵੇਂ) ਆਵਾਜ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ।
[*]ਇਹ ਹਾਜ਼ਰਨਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।
[2]ਭਰਮਾਕੇ।
[3]ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[4]ਜੋ ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਏ, ਸਫਲ।
[5]ਦਰਸ਼ਨ।
[6]ਕਰੋੜਾਂ ਹੀਂ।
[7]ਤਪੱਸਜਾ। ਫਾ-ਜ਼ੁਹਦ]।
[+]ਪਾ:-ਪਾਹ = ਪਾਸ।
[8]ਕਹੀਦਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ: ਹੈ ਸੋ -ਭਗਤਿ- ਜੁ ਕਰੀ ਕਬੀਰਾ।
ਸੋ -ਹਠ- ਜੋ ਭਾ ਧ੍ਰੂਅ ਸਰੀਰਾ।
ਸੋ -ਗ੍ਰਹਸਤ- ਜੋ ਆਦਮ ਕੀਆ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)
-ਜੋਗ- ਸੋਈ ਜੋ ਗੋਰਖ ਲੀਆ ॥ ੩੬ ॥
-ਤਯਾਗਨ- ਸੋਇ ਜੁ ਭਰਥਰਿ ਕੀਨੋ।
ਸੋ -ਤਪ- ਜਨਕ ਜਾਹਿਂ ਮਨ ਭੀਨੋ।
ਹੈ -ਸੰਗ੍ਰਾਮ- ਜੁ ਦਹਿਸਿਰ ਲਰਿਓ।
ਸੋ -ਬਿਯੋਗ[1]- ਜੋ ਰਘੁਪਤਿ[2] ਕਰਿਓ ॥ ੩੭ ॥
ਸੋ -ਸੰਨਯਾਸ- ਦੱਤ ਉਰ ਧਾਰਾ'।
ਅਸ ਕਬਿ ਬੰਦਤਿ ਬਾਰੰਬਾਰਾ।
ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ।
ਸੇਵਕ ਭਏ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ ॥ ੩੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਰੁਨਾਨਿਧ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ, 'ਚੇਤਹੁ[3] ਨਾਮ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਬੁਜਰਕ[4] ਕੀ ਸੰਗਤ ਕਰਹੁ, ਲਹਹੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਇ[*] ॥ ੩੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਾਹਿਬ ਭੈ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬਿਸ਼ਯ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਨਾਂਹੀ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਨਰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਬਿਹੀ।
ਗਤਿ ਸੁਖੈਨ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਬਿ ਹੀ' ॥ ੪੦ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਰਬ ਪੀਰ ਭੇ ਠਾਂਢੇ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਬਾਢੇ।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਭੇ ਅਧਿਕਾਇ ਪ੍ਰਸੰਨ।
ਕਹੈਂ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ! ਤੁਮ ਧੰਨ' ॥ ੪੧ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਸੁਖਦਾਈ।
ਗਮਨੇ ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਗ ਜਾਈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਅਗੰਦਿ ਸੁਨੀਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਮੈਂ ਬੂਝੇ ਤਬ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥ ੪੨ ॥
'ਇਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪੀਰ ਕੋ ਨੀਕਾ?'।

---
[1]ਵਿਛੋੜਾ।
[2]ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ।
[3]ਸਿਮਰੋ।
[4]ਸੰਤਾਂ।
[*]ਪਾ:-ਲਖਹੁ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਇ।

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟੀਕਾ।
ਸ਼ਮਸਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਹ ਕੋ।
ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੋ ਪਦ ਹੈ ਤਿਹ ਕੋ ॥ ੪੩ ॥
ਇਸ ਕੋ ਸੁਨੋ ਸਰਬ ਪਰਸੰਗਾ। {ਸ਼ਮਸਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ}
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਾ ਮਤੋ ਉਤੰਗਾ[1]।
ਰੂਮ ਵਿਲਾਇਤ ਜਹਾਂ ਸੁ ਅਹਿਹੀ।
ਪੇਂਜਾ ਤਹਿਂ ਮਨਸੂਰ ਸੁ ਰਹਿਹੀ ॥ ੪੪ ॥
ਮਿਲਜੋ ਸੰਤ ਕੋ ਤਾਂਹਿ ਮਹਾਨਾ।
ਸਗਰੋ ਜੀਵ ਭਾਵ ਕਿਯ ਹਾਨਾ।
ਅਨਲਹਕ ਬੋਲਜੋ ਬੱਖਜਾਤਾ[2]।
ਜਿਹ ਉਰ ਤੇ ਭੀ ਦ੍ਵੈਤ ਨਿਪਾਤਾ[3] ॥ ੪੫ ॥
ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਰਹਤਿ ਏਕ ਮਉਲਾਨਾ।
ਤੁਰਕ ਸ਼ਰਾ ਮਤ ਚਲਿਨ ਮਹਾਨਾ।
ਅਨਲਹੱਕ ਬੋਲਤਿ ਤਿਹ ਸੁਨਜੋ।
ਰਹਜੋ ਹਟਾਇ ਅਧਿਕ ਡਰ ਭਨਜੋ ॥ ੪੬ ॥
ਜਾਂ ਕੋ ਵਿਹ ਵਥੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ।
ਡਰ ਕਿਹ ਕੋ ਨਹਿਂ ਮਾਨਤਿ ਸੋਈ।
ਕਰਜੋ ਮੁਲਾਨੇ ਬਾਦ ਘਨੇਰਾ।
ਨਹਿਂ ਮਾਨਜੋ ਗਹਿ ਲਿਯ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥ ੪੭ ॥
ਸੂਰੀ[4] ਪਰ ਸੋ ਦੀਨ ਚਢਾਈ।
ਅਨਲਹੱਕ ਬੋਲਜੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਭੇਦਗੀ[5] ਸੂਰੀ।
ਤਦਪਿ[6] ਨ ਡੁਲਜੋ ਟਿਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੂਰੀ ॥ ੪੮ ॥
ਸ਼੍ਰੋਣਤ[7] ਕੀ ਬੂੰਦੈਂ ਧਰ[8] ਪਰਈਂ।
ਅਨਲਹੱਕ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਿਈਂ।

---

[1]ਉੱਚੀ ਮਤੀ ਵਾਲਾ।
[2]ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਬੋਲਿਆ-ਅਨਲਹੱਕ = ਭਾਵ ਲੈਂਦੇ ਹਨ-ਮੈਂ ਖ਼ੁਦਾ ਹਾਂ।
[3]ਨੂਰ, ਨਾਸ਼।
[4]ਸੂਲੀ।
[5]ਵਿੰਨ੍ਹ ਗਈ।
[6]ਤਾਂ ਬੀ।
[7]ਲਹੂ।
[8]ਧਰਤੀ ਤੇ।

ਦੇਖਿ ਮੁਲਾਨੇ ਮਾਨਿ ਅਚੰਭਾ।
ਸੋ ਜਰਾਇ[੧] ਦੀ ਲਖੈ ਅਸੰਭਾ ॥ ੪੯ ॥
ਜਿਤੀ ਭਸਮ ਹੋਈ ਤਨ ਕੇਰੀ।
ਅਨਲਹੱਕ ਪੁਨਿ ਪੁਨਿ ਸੋ ਟੇਰੀ[੨]।
ਕਚ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮਹਿਂ ਸੋ ਤਿਨ ਪਾਈ।
ਕਰਿਕੈ ਖਾਮ[੩] ਧਰੇ ਘਰ ਜਾਈ ॥ ੫੦ ॥
ਕਰਯੋ ਕੈਦ ਐਸੇ ਮਨ ਜਾਨੀ।
ਅਨਲਹੱਕ ਨਹਿਂ ਬੋਲਹਿ ਬਾਨੀ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬ ਬਿਤਯੋ ਮਝਾਰੀ।
ਤਿਹ ਕੇ ਤਨੁਯਾ[੪] ਹੁਤੀ ਕੁਆਰੀ ॥ ੫੧ ॥
ਲੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ[੫] ਮੁਖ ਖੋਲਨ ਕੀਨਾ।
ਸੂੰਘਯੋ ਲਖਯੋ ਸੁਗੰਧਿ ਬਿਹੀਨਾ।
ਕਾਢਿ ਬੀਚ ਤੇ ਮੁਖ ਮਹਿਂ ਪਾਈ।
ਕਛੂ ਨ ਸਾਦ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਆਈ ॥ ੫੨ ॥
ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਤਿ -ਇਹ ਕਜ਼ਾ ਹੋਈ?।
ਸਾਦ ਸੁਗੰਧਿ ਨ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਕੋਈ।
ਪਿਤ ਨੈ ਆਨਿ[੬] ਧਰੀ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਕਿਸੂ ਕਾਜ ਕੀ ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹੀ- ॥ ੫੩ ॥
ਤਬ ਤੇ ਹਮਲ[੭] ਰਹਯੋ ਤਿਸ ਤਾਂਈ।
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਭੇ ਚਿਹਨ ਲਖਾਈ।
ਮਾਦਰ[੮] ਪਿਦਰ[੯] ਪਿਖਤਿ ਬਿਸਮਾਨੇ।
ਦੁਖ਼ਤਰ[੧੦] ਕੋ ਕੁਕਰਮਿ[੧੧] ਪਹਿਚਾਨੇ ॥ ੫੪ ॥

---

[1]ਸਾੜ।
[2]ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ।
[3]ਬੰਦ ਕਰਕੇ।
[4]ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
[5]ਸ਼ੀਸ਼ੀ।
[6]ਲਿਆਕੇ।
[7]ਗਰਭ।
[8]ਮਾਂ।
[9]ਬਾਪ।
[10]ਪੁਤਰੀ।
[11]ਕੁਕਰਮੀ, ਖੋਟਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਚਿਤ ਮਹਿਂ ਚਿੰਤਾ ਬਧੀ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
-ਇਸ ਕੋ ਮਾਰਨ ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਕਾਜਾ।
ਸਭਿ ਜਗ ਮਹਿਂ ਰਹਿ ਆਵਤਿ ਲਾਜਾ[੧]- ॥ ੫੫ ॥
ਨਿਸਾ ਬਿਖੈ ਜਬ ਪਰ ਕੈ ਸੋਯੋ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਪਨੋ ਹੋਯੋ।
-ਦੁਖ਼ਤਰ[੨] ਮਾਰਨ ਜੋ ਮਨ ਠਾਨੀ।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਤੋਹਿ ਹੋਹਿ ਦੁਖਦਾਨੀ ॥ ੫੬ ॥
ਨਾਸ਼ ਹੋਇਗੋ ਤੋਰ ਤਦਾਈਂ।
ਨਾਂਹਿ ਤ ਤਜਿ ਦਿਹੁ ਇਸ ਮਤ ਤਾਈਂ-।
ਰਿਦੇ ਮੁਲਾਨੇ ਭੈ ਤਬ ਖਾਈ।
ਰਾਖੀ ਦੁਖ਼ਤਰ ਸਦਨ ਦੁਰਾਈ[੩] ॥ ੫੭ ॥
ਭਯੋ ਮਾਸ ਨੌਂ[*] ਜਨਮਜੋ ਬਾਲਕ।
ਲਯੋ ਮੁਲਾਨੇ ਕਰ[੪] ਤਤਕਾਲਕ।
ਇਕ ਮਟਕੇ ਕੇ ਭੀਤਰ ਡਾਰਾ।
ਮੂੰਦ ਬਹਾਯੋ[੫] ਨਦੀ ਮਝਾਰਾ ॥ ੫੮ ॥
ਗਾਜ਼ਰ[੬] ਹੁਤੋ ਤੀਰ[੭] ਪਰ ਬਾਰੀ[੮]।
ਲਿਯ ਨਿਕਾਸ ਤਿਹ ਖੋਲਿ ਨਿਹਾਰੀ[੯]।
ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਜੋ ਅੰਤਰ ਕੋਦਕ[੧੦]।
ਲੀਨ ਉਚਾਇ ਤਾਂਹਿ ਉਰ ਮੋਦਕ[੧੧] ॥ ੫੯ ॥
ਖਾਨਹਿ ਆਨਿ ਪਾਰਨਾ ਕੀਨੋ[੧੨]।

---

[1](ਤਦ) ਪਤ ਰਹਿ ਆਂਵਦੀ ਹੈ।
[2]ਧੀ।
[3]ਛੁਪਾਕੇ।
[*]ਪਾ:-ਦਸ।
[4]ਹੱਥ ਵਿੱਚ।
[੫]ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।
[6]ਧੋਬੀ।
[7]ਕੰਢੇ।
[8]ਜਲ ਦੇ।
[9]ਦੇਖੀ (ਮਟਕੀ) ਖੋਲ੍ਹਕੇ।
[੧੦]ਬੱਚਾ।
[11]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ।
[12]ਘਰ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਪਾਲਿਆ।

ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਨਾਮ ਧਰਿ ਲੀਨੋ।
ਕਿਤਿਕ ਬਰਖ ਮਹਿਂ ਭਯੋ ਬਡੇਰੋ।
ਜਿਹ ਮਸਤਾਨੋ ਤੌਰ ਘਨੇਰੋ ॥ ੬੦ ॥
ਤਿਹ ਮੁੱਲਾਂ ਕੀ ਮਕਤਬ[1] ਜੋਈ।
ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਪਹੁੰਚਜੋ ਚਲਿ ਸੋਈ।
ਬਾਲਕ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਪਢਿ ਹੈਂ ਸਬਕ ਕਿਤਾਬ ਕੁਰਾਨਾ ॥ ੬੧ ॥
ਤਿਹਛਿਨ ਤਹਾਂ ਮੁਲਾਨਾ ਨਾਂਹੀ।
ਗਯੋ ਹੁਤੋ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਲੈ ਕਿਤਾਬ ਸਭਿਕੀ ਬਰਿਆਈ[2]।
ਆਇ ਹੌਜ਼[3] ਮਹਿ ਦੀਨ ਬਗਾਈ[4] ॥ ੬੨ ॥
ਤਬ ਹੀ ਭਯੋ ਸ਼ਿਸ਼ਨ[5] ਮਹਿਂ ਰੌਰਾ।
ਅਯੋ ਮੁਲਾਨਾ ਘਰ ਤੇ ਦੌਰਾ।
ਗਹਿਨ ਹੇਤੁ ਪਾਛੇ ਤਿਹ ਧਾਈ[6*]।
ਗਹਜੋ ਨ ਜਾਤ ਰਹੇ ਪਛੁਤਾਈ ॥ ੬੩ ॥
ਹੌਜ਼ ਸਮੀਪ ਗਯੋ ਚਲਿ ਤਬ ਹੀ।
ਲਈ ਨਿਕਾਸ ਕਿਤਾਬੈਂ ਸਭਿ ਹੀ।
ਕਰ ਸੋਂ ਝਾਰਤਿ ਗਰਦ ਉਡਾਈ[7]।
ਇਹ ਅਜ਼ਮਤ[8] ਤਿਹ ਦੀਨ ਦਿਖਾਈ ॥ ੩੪ ॥
ਇਉਂ ਬਿਲੋਕਿ ਮੁੱਲਾਂ ਬਿਸਮਾਨਾਂ।
ਅਜ਼ਮਤਵਾਨ ਮਹਾਨ ਪਛਾਨਾ।
ਆਬ[9] ਕਿਤਾਬੈਂ ਪਰਸਜੋ[10] ਨਾਂਹੀ।

---

[1]ਮਦਰੱਸਾ।
[2]ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ।
[3]ਚੁਬੱਚਾ।
[4]ਸੁੱਟੀਆਂ।
[5]ਬਾਲਕਾਂ ਵਿਚ।
[6]ਦੌੜਿਆ।
[*]ਪਾ:-ਤਿਹ ਥਾਈਂ = ਓਸੇ ਥਾਵੇਂ।
[7]ਘੱਟਾ ਉਡਿਆ।
[8]ਕਰਾਮਾਤ।
[9]ਪਾਣੀ।
[10]ਛੁਹਿਆ ਨਹੀਂ।

ਬਹੁਰ ਧੂਰ ਝਾਰਨ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੬੫ ॥
ਮੁਰਸ਼ਿਦ[1] ਜਾਨਿ ਪਰਯੋ ਤਬ ਪਾਈਂ।
ਕਹਿ 'ਖੁਦਾਇ ਮਗ ਦਿਹੁ ਬਤਲਾਈ'।
ਕਹਯੋ ਸ਼ਮਸ 'ਜੇ ਅਸ ਮਨ ਤੇਰੇ।
ਆਇਸੁ ਮੁਰਿ ਮਾਨਹੁ ਬਿਨ ਦੇਰੇ ॥ ੬੬ ॥
ਆਨਿ ਸ਼ਰਾਬ ਪਜਾਉ ਮੁਝ ਤਾਈਂ।
ਨਿਜ ਦੁਖ਼ਤਰ[2] ਦੇਵਹੁ ਸੰਗ ਪਾਈ'।
ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨਾ ਡੋਲਯੋ ਨਾਂਹੀ।
ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ ॥ ੬੭ ॥
ਮੰਚ[3] ਡਸਾਇ ਬਿਠਾਇ ਸਪ੍ਰੀਤੀ।
ਆਪਹਿ ਆਨ ਸੁਰਾ[4] ਤਬ ਦੀਤੀ।
ਨਿਜ ਦੁਖ਼ਤਰ ਤਿਹ ਨਿਕਟ ਪਠਾਈ।
ਘਰ ਕਪਾਟ[5] ਦੇ ਕੁਲਫ[6] ਲਗਾਈ ॥ ੬੮ ॥
ਤਬਹਿ ਸ਼ਮਸ ਨਿਜ ਮਾਤ ਸੰਗਾਰੇ।
ਆਪਨ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰੇ।
'ਤੋਰ ਗਰਭ ਤੇ ਜਨਮ ਹਮਾਰਾ।
ਅਸਥਨ ਮੈਂ ਨ ਪਿਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰਾ[7] ॥ ੬੯ ॥
ਅਬ ਮੈਂ ਪਿਵੌਂ ਦੇਹੁ, ਹੇ ਮਾਤਾ!'।
ਜਾਨਿ ਗਈ ਸੋ ਸਗਰੀ ਬਾਤਾ।
-ਲੇ ਜੁ ਗਯੋ ਬਾਲਕ ਪਿਤ ਮੇਰਾ।
ਸਰਿਤਾ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਤਿਨ ਗੇਰਾ ॥ ੭੦ ॥
ਸੋ ਕਿਨ ਪਾਰਯੋ ਕੀਨ ਬਡੇਰਾ-।
ਅਸ ਕਹਿ ਅਸਥਨ ਛੀਰ ਬਧੇਰਾ[8]।
ਸ਼ਮਸ ਕਹਯੋ 'ਮੈਂ ਜਾਵੌਂ ਅਬ ਹੀ।
ਤਬ ਪਿਤ ਬੂਝਨ ਲਾਗਹਿ ਜਬ ਹੀ ॥ ੭੧ ॥

---

[1]ਗੁਰਮੁਖ।
[2]ਪੁੱਤਰੀ।
[3]ਪਲੰਘ।
[4]ਸ਼ਰਾਬ।
[5]ਦਰਵਾਜੇ।
[6]ਜੰਦਰਾ।
[7]ਉਸ ਵੇਲੇ (ਬਚਪਨ ਵਿਚ)।
[8]ਦੁੱਧ ਉੱਤਰ ਆਇਆ।

ਤਿਹ ਕੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ[1]।
-ਗਯੋ ਅਬੈ ਸੋ ਅਮਕੀ ਥਾਏਂ।
ਤੂੰ ਬੂਝਯੋ ਕੁਛ ਚਹਿਤ ਜਿ ਤਾਹੂ।
ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਤਿਹ ਥਲ ਕੇ ਮਾਂਹੂ-' ॥ ੭੨ ॥
ਨਿਕਸਿ ਗਯੋ ਤਬਿ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰਾ।
ਕੁਲਫ ਰਹਯੋ ਲਾਗਯੋ ਤਿਸ ਬਾਰਾ।
ਦਿਨ ਚਢਿ ਆਨਿ ਮੁਲਾਨੇ ਖੋਲਾ।
ਨਿਜ ਦੁਖ਼ਤਰ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਬੋਲਾ ॥ ੭੩ ॥
'ਕਹਾਂ ਗਯੋ ਜੁ ਹੁਤੋ ਨਿਸ ਮਾਂਹੀ।
ਭਿਰੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ ਇਹੁ ਨਾਂਹੀ'।
ਤਿਸ ਨੈ ਸਰਬ ਬਾਤ ਸਮਝਾਈ।
'ਜਾਇ ਮਿਲਹੁ ਹੋਵਹਿ ਤਿਸ ਥਾਈਂ' ॥ ੭੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਤੂਰਨ ਵਹਿਰ ਪਯਾਨਾ।
ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਬੈਸੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਦੀਨ ਭਯੋ ਪਰਿਓ ਜਬ ਪਾਈਂ।
ਸ਼ਮਸ ਦੀਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਈ ॥ ੭੫ ॥
ਮਿਲਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਭੇਦ ਸਮਝਾਯੋ।
ਅਪਰ ਥਾਨ ਤਬ ਆਪ ਸਿਧਾਯੋ।
ਬੀਤਯੋ ਜਬ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ।
ਤਹਿਂ ਇਕ ਭੂਪਤ ਹੁਤੋ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭੬ ॥
ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤਿਹ ਸੁਤ ਮਰਿ ਗਯੋ।
ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਕ ਮੈਂ ਬਿਹਬਲ ਭਯੋ।
ਤਿਨ ਗਹਿ ਲੀਨ ਫ਼ਕੀਰ ਮੁਲਾਨੇ।
ਬਹੁਤ ਆਨਿ ਕਰਿ ਕੈਦ ਕਰਾਨੇ ॥ ੭੭ ॥
ਸਭਿ ਸੋਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਕ ਬੁਗੋਵਾ[2]।
'ਪੁਰਾ[3] ਪਿਕੰਬਰ ਈਸਾ* ਹੋਵਾ।

---

[1]ਦੱਸ ਦੇਵੀਂ।
[2]ਕਹਿਆ।
[3]ਪਹਿਲੇ।
*ਈਸਾ ਇਕ ਇਬ੍ਰਾਨੀ ਪਿਕੰਬਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਈਸਾਈ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੈਕੰਬਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਵਿਚ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਦੀ ਬੜੀ ਉਪਮਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕਰਾਮਾਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀਮਾਰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਤੇ ਮੁਰਦੇ ਜੀਵਾਉਣ ਲਈ ਈਸਾ ਦਾ

ਤਿਨ ਕਿਤਾਬ ਮੈਂ ਲਿਖ੍ਯੋ ਬਨਾਈ।
ਸੋ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਦੇਉਂ ਸੁਨਾਈ ॥ ੭੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: -ਮੈਂ ਮੁਰਦਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰੋਂ, ਹੁਕਮ ਖ਼ੁਦਾ ਕੇ ਸਾਥ।
ਹੋਇਂ ਅਗਾਰੀ ਜਗਤ ਮਹਿਂ, ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਗਾਥ[1] ॥ ੭੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਪਨੋ ਜਬ ਹੀ ਹੁਕਮ ਉਚਰਿਹੀਂ।
ਮੁਰਦੇ ਕਉ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸੋ ਕਰਿਹੀਂ-।
ਇਉਂ ਲਿਖਿ ਗਯੋ ਪਿਕੰਬਰ ਥਾਰੋ।
ਨੀਕੇ ਹਿਰਦੇ ਬਿਖੈ ਬਿਚਾਰੋ ॥ ੮੦ ॥
ਮੇਰੋ ਸੁਤ ਮਰਿਗ੍ਯੋ ਦੁਖ ਪਾਇ।
ਤਾਂ ਕੋ ਅਬ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਇ।
ਨਤੁ ਭਾਖੋ ਮਿਲ ਕੈ ਸਭਿ ਲੋਗਾ।
-ਲਿਖ੍ਯੋ ਪਿਕੰਬਰ ਇਹੈ ਦਰੋਗਾ[2]-' ॥ ੮੧ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਭੂਪਤ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।
ਚਿੰਤਮਾਨ ਭੇ ਕਿਨਹੁੰ ਨ ਮਾਨੀ।
ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਹੀ ਕੈਦ ਮਝਾਰੀ।
ਛੁਟਨ ਉਪਾਇ ਨ ਪਾਇਂ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੮੨ ॥
ਤਿਹ ਠਾਂ ਆਪ ਸ਼ਮਸ ਚਲਿ ਗਯੋ।
ਕੈਦਿਨਿ ਕੋ ਬੂਝਤਿ ਅਸ ਭਯੋ।
'ਬੈਠੇ ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਈ?।
ਬਿਗਰ੍ਯੋ ਤੁਮਰੋ ਕਾਰਜ ਕੋਈ?' ॥ ੮੩ ॥
ਸਭਿ ਨੈ ਸੁਨਿ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਨ੍ਰਿਪ ਕਹਿ, -ਮੁਰਦਾ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਰੀ-।
ਗਹਿ ਕੇ ਰਾਖੇ ਕੈਦ ਮਝਾਰੀ।
ਐਸੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਕਿਸ ਮਹਿਂ ਭਾਰੀ' ॥ ੮੪ ॥
ਸ਼ਮਸ* ਕਹੈ 'ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਜਿਵਾਇ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆਮ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਭੂਪਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਈਸਾ ਆਪ ਮੁਰਦੇ ਜਿਵਾਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੇ ਈਮਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਐਸੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ, (ਵੇਖੋ ਅੰਜੀਲ ਮਤੀ ਬਾਬ ੧੭ ਆਇਤ ੨੦, ੨੧। ਮਰਕਸ ਬਾਬ ੧੬ ਆਇਤ ੧੭, ੧੮) ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਪਿਗੰਬਰਾਂ ਦੇ ਈਮਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੋ, ਯਾ ਤਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੇਰਾ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਗੰਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਖੋ ਝੂਠੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਪਟੀ ਹਾਂ।

[1]ਭਾਵ-ਅਗੇ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ।

[2]ਝੂਠ।

ਤੁਮ ਮੁਝ ਕੋ ਹੋਵਹੁ ਦੁਖਦਾਇ'।
ਕਰ ਜੋਰੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਯੌਂ ਸਭਿ ਹੀ।
'ਤੁਮ ਕੋ ਹਮ ਦੁਖ ਦੇਹਿਂ ਨ ਕਬਿਹੀ ॥ ੮੫ ॥
ਇਸੇ ਜਿਵਾਇ ਛੁਟਾਵਹੁ ਸਾਰੇ।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਬੰਦਹਿਂ ਪਾਇ ਤੁਮਾਰੇ'।
ਤਬ ਚਲਿ ਸ਼ਮਸ ਗਯੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਜਾਇ ਠਾਂਢਿ ਹੁਇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੮੬ ॥
'ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਸਾਥ ਉਠ ਜੀਵਹੁ[+]।
ਬਿਚਰਹੁ ਪੂਰਬ ਜਯੋਂ[1] ਅਬ ਥੀਵਹੁ'।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਤਹਾਂ ਜੁ ਮਿਰਤਕ ਪਰਿਓ।
ਉਠਿ ਬੈਠਯੋ, ਨ੍ਰਿਪ ਦੁਖ ਪਰਿਹਰਿਓ ॥ ੮੭ ॥
ਹਿਰਦੇ ਭਾ ਅਨੰਦ ਸਭਿ ਤਾਈਂ।
ਕਰੇ ਕੈਦ ਜੇ ਦੀਨ ਛੁਡਾਈ।
ਭਏ ਮੁਲਾਨੇ ਸਭਿ ਇਕ ਥਾਈਂ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਇਨ ਕੀਨਿ ਖੁਟਾਈ ॥ ੮੮ ॥
ਸ਼ਰਾ ਬਿਖੈ ਰਖ਼ਨਾ ਇਨ ਗੇਰਾ[2]।
ਕਹਯੋ -ਜੀਵ ਭਾ ਹੁਕਮ ਜੁ ਮੇਰਾ[3]-।
ਨਹੀਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਨਾਮ ਕੋ ਲੀਨੋ।
ਇਸੀ ਬਾਤ ਇਨ ਕੀਨ ਮਲੀਨੋ ॥ ੮੯ ॥
ਨਹੀਂ ਮਜ਼੍ਹਬ ਹਮਰੇ ਮੈਂ ਭਾਈ[4]।
ਯਾਂ ਤੇ ਚਹੀਅਤ ਦਈ ਸਜ਼ਾਈ'।
ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਸ਼ਮਸ ਲੀਨ ਗਹਿ ਤਬ ਹੀ।
ਕਹਿਤਿ ਜੁ ਥੇ -ਦੁਖ ਦੇਹਿਂ ਨ ਕਬ ਹੀ- ॥ ੯੦ ॥

---

*ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੇ ਅਲੋਪ ਜਾਂ ਕਤਲ ਦਾ ਸੰ: ੬੪੪-੬੪੫ ਹਿਜਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਢਾਈ ਕੁ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਹੈ। ਯਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਨਾਮ ਗ਼ਲਤ ਠੋਕਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬਿਨਾ ਸੋਧੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਾ ਚਰਚਾ ਹੋਰ ਫਕੀਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ 'ਸ਼ਮਸ' ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਕਥਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

+ਕ਼ੁੰਮ ਬਿਜ਼ਨੀ = ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉੱਠ, ਅਰਬੀ ਦਾ ਫਿਕਰਾ ਹੈ, ਮੁੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਇਸਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਕ਼ੁੰਮ ਬਿਜ਼ਿਨਿੱਲਾ = ਉੱਠ ਅੱਲਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ।

1ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਙੂ।

2ਸ਼ਰਾ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਕਸਰ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸ਼ਰਾ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲਿਆ ਹੈ।

3ਜੀਉ ਪਉ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਦੇ (ਨਾਲ)।

4ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਨਹੀਂ।

ਤਬਹ ਸ਼ਮਸ ਨੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਕਜ਼ਾ ਸਜ਼ਾਇ ਤੁਮ ਦਿਹੁ ਮੁਝ ਤਾਈਂ।
ਜੋ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ ਸੋ ਕਰਿ ਲੀਜੈ।
ਹੋ ਝੂਠੇ ਨਿਜ ਰਿਦੇ ਲਖੀਜੈ' ॥ ੯੧ ॥
ਕਹਿਤਿ ਮੁਲਾਨੇ 'ਸ਼ਰਾ ਮਝਾਰੀ।
ਖਾਲ ਉਤਾਰਨ ਉਚਿਤ[1] ਤੁਮਾਰੀ।
ਅਪਨ ਹੁਕਮ ਸੋਂ ਮੁਰਦਾ ਜ਼ਿੰਦਾ।
ਕਰਿਓ ਤੈਂ ਤਾਤੇ ਤੁਝ ਨਿੰਦਾ' ॥ ੯੨ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਲੀਨੀ ਖਾਲ ਉਤਾਰੀ।
ਦਯੋ ਛੋਰਿ ਬਹਿ ਸ਼੍ਰੋਣਾ ਧਾਰੀ।
ਭਯੋ ਕੁਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਭਾਰੀ।
ਪੂੰ ਪਰਿਗੀ ਸਭਿ ਅੰਗ ਮਝਾਰੀ ॥ ੯੩ ॥
ਭਿਨਕਹਿੰ ਮਾਖੀ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਮਾਂਹੀ।
ਕੋ ਸਮੀਪ ਆਵਨ ਦੇ ਨਾਂਹੀ।
ਤਾਂਹਿ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਛੋਰਿ ਸਿਧਾਰਾ।
ਆਵਤਿ ਭਾ ਮੁਲਤਾਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੯੪ ॥
ਛੁਧਾ ਬਿਖੈ ਆਤੁਰ[2] ਹ੍ਵੈ ਸੋਊ।
ਜਾਚਹਿ[3] ਅੰਨ ਦੇਤਿ ਨਹਿੰ ਕੋਊ।
ਤਬ ਇਕ ਮੀਨ[4] ਮਾਂਗਤੇ[5] ਪਾਈ।
ਨਹਿੰ ਭੁਰਜਨ[6] ਦੇਵੇਂ ਕਿਸ ਥਾਈਂ ॥ ੯੫ ॥
ਆਇ ਸ਼ਹਿਰ ਬੈਠਯੋ ਇਕ ਥਾਨਾ।
ਇਉਂ ਸੂਰਜ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਸ਼ਮਸ[7] ਨਾਮ ਹੈ ਇਕ ਮਮ ਤੋਰਾ[8]।
ਯਾ ਤੇ ਕਾਜ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਮੋਰਾ ॥ ੯੬ ॥
ਨੀਚੇ ਆਨਿ ਭੁਰਜੀਏ ਮੀਨਾ।

---

[1]ਯੋਗ ਹੈ।
[2]ਦੁਖੀ।
[3]ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
[4]ਮੱਛੀ।
[5]ਮੰਗਦਿਆਂ।
[6]ਭੁੰਨਣ।
[7]ਸ਼ਮਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੂਰਜ।
[8]ਮੇਰਾ ਤੇ ਤੇਰਾ।

ਪੁਨ ਖਾਵੋਂ ਮੈਂ ਛੁਧਾ ਅਧੀਨਾ'।
ਤਬ ਸਵਿਤਾ[1] ਨੀਚੇ ਕੋ ਆਯਾ।
ਤਪਯੋ, ਤੇਜ ਜਿਹ ਅਧਿਕ ਬਧਾਯਾ ॥ ੯੭ ॥
ਤਪਤ ਲੋਕ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਕੁਲਾਏ।
ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਪਰੇ ਤਬ ਪਾਏ।
ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ।
ਸੇਵਕ ਭਏ ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ[2] ॥ ੯੮ ॥
ਤਬ ਤੇ ਸ਼ਮਸ ਰਹਯੋ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਸਭਿ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਜਾਂਹਿ ਮਹਾਨਾ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਹੁਤੋ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਜੋ ਭਾਖਯੋ[*] ਬਾਲੇ! ਤੁਝ ਸੰਗਾ ॥ ੯੯ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਮੁਲਤਾਨ ਸ਼ੰਮਸ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੈਂਤੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੩੭ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਆਦਮ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਿਵਜੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਆਦਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਤੌਰੇਤ ਵਾਲਾ ਆਦਮ ਹੈ ਤਾਂ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਨਾਫੁਰਮਾਨੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਗ੍ਰਿਹਿਸਤ ਸ਼ੋਭਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਸ਼ਿਵ ਅਰਥ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਅਦਹਮ ਦੀ ਹੈ।

ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਅਦਹਮ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਵਲੀ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਆਪ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਨ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਮਿਲੇ, ਆਪਣੀ ਹਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਲਕੜੀਆਂ ਲਿਆਕੇ ਵੇਚਦੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਆਪ ਦਾ ਲੜਕਾ ਤੇ ਤੀਵੀਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚ ਦੇ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ, ਜਦ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਦ ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਦਹਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾ ਲਈ, ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ 'ਹੇ ਅਦਹਮ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪਜਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਵੀ'। ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਅਦਹਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ! ਜੇ ਮੇਰੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਪਜਾਰ ਮੈਨੂੰ ਤੈਥੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਤਦ ਉਹਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਲੈ। (ਦੇਖੋ ਤਜ਼ਕਰਾਤੁਲ ਔਲੀਆ ਸਫਾ ੯੨ ਤੋਂ ੯੪ ਤਕ) ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਦਹਮ ਇਬਰਾਹੀਮ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

---

[1]ਸੂਰਜ।

[2]ਮਨ ਬਾਣੀ ਸ਼ਰੀਰ ਕਰਕੇ।

[*]ਇਹ ਕਥਾਵਾਂ ਮਨਸੂਰ ਤੇ ਸ਼ਮਸ ਤਬ੍ਰੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦ ਤੇ ਸੂਫੀ ਖਯਾਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਵੇਦਾਂਤੀਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਜੈਸੇ ਸੁਣੀਆਂ, ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਕਵਯੋਕਤੀ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਵਿੰਦ ਵਿਚ ਨਾ ਧਰਦੇ।

੩੮. [ਸ਼ਬਦ ਮਹਿਮਾਂ। ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਨ, ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ, ਮੂਲਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸਹਾਇ ਲੇ, ਨਾਮ ਜਪਨ ਹਥਿਆਰ।
ਮਨ ਰਿਪੁ ਜੀਤੈਂ ਮਨੁਜ ਜੇ, ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਸੁਖ ਸਾਰ ॥ ੧ ॥

ਸ਼ਬਦ = ਇਥੇ ਅਰਥ 'ਉਪਦੇਸ਼' ਹੈ (ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਖਾ: ਟ੍ਰੈ: ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ)।
ਰਿਪੁ = ਵੈਰੀ, ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ।
ਮਨੁਜ = ਆਦਮੀ, ਮਾਨੁਖ, ਇਨਸਾਨ। ਸੁਖਸਾਰ = ਸਾਰ ਸੁਖ ਤੱਤ ਸੁਖ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, ਕੱਲਯਾਨ, ਮੁਕਤੀ, ਪਰਮ ਪਦ।

ਅਰਥ: ਜੋ ਮਨੁਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਕੇ 'ਨਾਮ ਜਪਣ' (ਰੂਪੀ) ਹਥਿਆਰ (ਨਾਲ) ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਓਹ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰ ਸੁਖ (ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨੋ ਕਥਾ ਪੁਨ ਫੇਰੂ ਨੰਦਨ[1]!।
ਮਾਰਗ ਚਲਤਜੋ ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ।
ਸ਼ਮਸ ਕਹਾਣੀ ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ।
ਗਮਨਤਿ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਇਕ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥
ਜਹਿਂ ਫਕੀਰ ਕੋ ਲੁਟ ਗਜੋ ਮੇਲਾ। {ਸ਼ਹੁ ਸੁਹਾਗਣ ਬਖਸ਼ਿਆ}
ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਭਯੋ ਦੁਹੇਲਾ[2]।
ਗਯੋ ਪਖੰਡ ਉਘਰ ਸਭਿ ਪਾਜਾ।
ਲੋਕਨ ਬਿਖੈ ਅਧਿਕ ਸੋ ਲਾਜਾ[3] ॥ ੩ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਫੇਰਾ[4]।
ਗਏ ਗੁਰੂ ਸੋ ਦੁਖੀਆ ਹੇਰਾ।
ਤਿਸੀ ਤੀਅ ਕੈ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ।
ਜਾਵਤਿ ਕੀਨੋ ਜਹਾਂ ਬਸੇਰਾ ॥ ੪ ॥
ਚੰਦਰਾਤਿ ਪੁਨ ਤਾਂ ਦਿਨ ਸੋਈ।
ਮੇਲਾ ਤਾਂ ਕੇ ਭਯੋ ਨ ਕੋਈ।
ਅਸ ਪਿਖਿ ਉਪਜੀ ਕਰੁਨਾ ਭਾਰੀ।
ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਬ੍ਰਿਥਾ[5] ਸੋ ਨਾਰੀ ॥ ੫ ॥

---

[1]ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ।
[2]ਦੁਖੀ।
[3]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ।
[4]ਮੁੜਕੇ।
[5]ਹਾਲ।

ਦੋਹਰਾ: 'ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣ ਜਹਿਂ ਹੁਤੋ, ਮੇਲਾ ਭਯੋ ਨ ਤਾਂਹਿ।
ਰਹਤਿ ਇਹਾਂ ਕੈਧੋਂ ਨਹੀਂ? ਮਾਨਵ ਮਾਨਹਿਂ ਜਾਂਹਿ' ॥ ੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਤੀਯ ਕਹੈ 'ਤਿਹ ਝੂਠ ਸਮਾਜਾ।
ਉਘਰ ਗਯੋ ਜੋ ਕੀਨੋ ਪਾਜਾ।
ਸੇਮਰ ਫਲ ਜਿਮ ਤਾਂਹਿ ਬਨਾਉ[1]।
ਪਾਕੇ ਤੇ ਸੋ ਤੂਲ ਉਡਾਉ[2]' ॥ ੭ ॥
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ।
ਬੈਠੇ ਤਹਿਂ ਤਿਯ ਵਹਿਰ ਨਿਕੇਤਾ[3]।
ਲੂਲਾ ਕਰ[4] ਪਗ ਤੇ[5] ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਆਯੋ ਇਕ ਅਵਲੋਕ ਦਯਾਲਾ[6] ॥ ੮ ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸੇ ਭੇ ਪਦ ਪਾਨਾ[7]।
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਹੋਯੋ ਸਵਧਾਨਾ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਸੋ ਖਰਾ ਅਗਾਰੀ।
ਹੋਇ ਦੀਨ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੯ ॥
'ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਨ ਮੇਰਾ।
ਭਾ ਅਰੋਗ ਦੁਖ ਕਟਯੋ ਘਨੇਰਾ।
ਮੋ ਤੇ ਸੰਗ ਨ ਛੋਡਯੋ ਜਾਈ।
ਰਾਖਹੁ ਅਬਿ ਅਪਨੀ ਸ਼ਰਨਾਈ' ॥ ੧੦ ॥
ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਬੂਝੇ ਜੇ ਕੋਊ।
-ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇਰੇ ਕਰ ਪਗ ਹੋਊ?- ॥ ੧੧ ॥
ਕਹੀਐ -ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣ ਦੀਨਾ।
ਲੂਲੇ ਤੇ ਕਰ ਪਗ ਸ਼ੁਭ ਕੀਨਾ*-'।

---

[1]ਸਿੰਬਲ ਦੇ ਫਲ ਵਾਂਙੂ ਤਿਸਦੀ ਬਨਾਵਟ ਸੀ।
[2]ਰੂੰ ਉੱਡ ਗਈ।
[3]ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ।
[4]ਹੱਥਾਂ।
[5]ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ।
[6]ਇਕ (ਕੋਈ) ਆਇਆ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[7]ਹੋ ਗਏ ਪੈਰ ਹੱਥ।

ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੋਊ।
ਗਯੋ ਨਗਰ, ਬੂਝੈ ਜੇ ਕੋਊ ॥ ੧੨ ॥
'ਲੂਲੇ ਤੈਂ ਕਰ ਪਗ ਕਿਤ ਪਾਏ?।
'ਸੋ ਸੁਨਿ ਤਾਂ ਕੋ ਦੇਤਿ ਬਤਾਏ।
'ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਕਰੁਣਾ ਕੀਨੀ।
ਦੇਹਿ ਅਰੋਗ ਤੁਰਤ ਕਰਿ ਦੀਨੀ' ॥ ੧੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਲੋਕਨ ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ।
ਸਗਲੇ ਪੁਰਿ ਤਿਨ[1] ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਕਹਿਤਿ ਕਹਿਤਿ ਤਿਹ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ।
ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਜੌਨ ਕਹਾਯੋ[2] ॥ ੧੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੂਝਤਿ 'ਕਿਹ ਥਲ ਸੋਊ?।
ਜਾਂਹਿ ਤੋਰ ਦੁਖ ਦੀਨੋ ਖੋਊ'।
ਕਹੈ ਸੁ 'ਚਲੋ ਮੋਰ ਤੁਮ ਸੰਗਾ।
ਦਰਸਾਵੋਂ ਜਿਹ ਕਿਯ ਦੁਖ ਭੰਗਾ' ॥ ੧੫ ॥
ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣ ਅਚਰਜ ਮਾਨਜੋ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹੇਤ ਲੁਭਾਨਜੋ।
ਸੰਗਿ ਚਲਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ।
ਦ੍ਵੈ ਲੋਚਨ ਮਹਿਂ ਕਰੁਣਾ ਛਾਏ ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਦਰਸ ਕਰਿ, ਜਾਨੇ ਸੋ ਦਰਵੇਸ਼।
ਦਰ ਪਰ ਮੇਰੇ ਜੋ ਮੁਰੇ, ਸੋ ਖ਼ੁਦਾਇ ਜਗਤੇਸ਼ ॥ ੧੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੋਰ ਪਖੰਡ ਤਜਾਵਨ ਆਯੋ-।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨਿ ਚਰਨ ਲਪਟਾਯੋ।
ਦੀਨ ਭਯੋ ਨ ਉਠਾਵਤਿ ਸੀਸਾ।
ਕਰਤਿ ਬਿਨੈ 'ਤੁਮ ਹੋ ਜਗਦੀਸ਼ਾ ॥ ੧੮ ॥
ਅਫਵਲ[3] ਗੁਨਹਿ ਕਰੋ ਅਬ ਮੇਰਾ।
ਹੋ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਚੇਰਾ।

---

*ਇਸ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਜੋ ਪਰਮ ਤਿਆਗ ਤੇ ਮੇਹਰ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ, ਪਰ ਇੰਝ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਉਪਕਾਰ ਦੀ ਮੁੱਖਤਾ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[1]ਭਾਵ ਲੂਲੇ ਨੇ।

[2]ਜੋ ਕਹਾਂਵਦਾ ਸੀ।

[3]ਮਾਫ। ਅ਼:, ਅਫਵ]।

ਹੌਂ ਅਧਮੰ ਤੂੰ ਅਧਮ ਉਧਾਰਨ[1]।
ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਜਗਤ ਕੋ ਤਾਰਨ ॥ ੧੯ ॥
ਆਪ ਛਪਾਇ ਮੁਝੈ ਬਡਿਆਈ।
ਤੁਮ ਦੇਵਤਿ ਇਹ ਬਿਰਦ ਸਦਾਈ'।
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਐਸੇ ਅਬਿ ਜਾਨਹੁ।
ਸ਼ਹੁ ਰਵਿਆ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ ਪਛਾਨਹ ॥ ੨੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਭਿ ਕੌਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੀਏ, ਸਭਿ ਕੌਂ ਦਰਸ਼ਨ ਲੇਹੁ।
ਸਦਾ ਬੰਦਗੀ ਕੀਜੀਏ, ਮਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਮੈਂ ਦੇਹੁ' ॥ ੨੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਾਨੇ ਹਿਤ ਸੋਂ ਗੁਰ ਕੇ ਬੈਨਾ।
ਸੋ ਬਖ਼ਸ਼ਾਇ ਗਯੋ ਨਿਜ ਐਨਾ।
ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੋਈ।
ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਮਨਤਾ ਪੁਨ ਹੋਈ ॥ ੨੨ ॥
ਲੂਲਾ ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਥਾਏਂ।
'ਸ਼ਹੁ ਸੋਹਾਗਣ ਤੇ ਪਗ ਪਾਏ'।
ਸਰਬ ਲੋਕ ਤਬ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਨੋ।
-ਸ਼ਹੁ ਆਵਤਿ ਇਸ ਢਿਗ- ਮਨ ਚੀਨੋ ॥ ੨੩ ॥
ਪੁਨ ਝੰਡੇ ਰਾਖੇ ਨਿਜ ਥਾਨਾ।
ਨੌਬਤ ਬਾਜਨ ਲਗੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ।
ਲਗਨੇ ਲਗਯੋ ਬਡੋ ਤਹਿਂ ਮੇਲਾ।
ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਤਬ ਹੋਇ ਸਕੇਲਾ[2] ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਲੋਕ ਪਰਸਪਰ ਸਭਿ ਕਹੈਂ, 'ਭੂਲੇ ਨਿੰਦ ਉਚਾਰਿ।
ਪੂਰਨ ਹੈ ਇਹ ਸੰਤ ਸ਼ੁਭ, ਸ਼ਹੁ ਆਵੈ ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰ ॥ ੨੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਹ ਕੇ ਬਰ ਲੂਲੇ ਪਗ ਪਾਏ'।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਬਹੁ ਭੇਟ ਚਢਾਏ।
ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਨਰ ਤਹਿਂ ਆਏ।
ਮਾਨਹਿਂ ਅੱਗ੍ਰਜ ਤੇ ਅਧਿਕਾਏ[3] ॥ ੨੬ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਭਾ ਸੋਈ।
ਯਾਂ ਤੇ ਪੂਜਾ ਬਹੁ ਜਗ ਹੋਈ।

---
[1]ਨੀਚਾਂ ਦਾ ਤਾਰਕ।
[2]ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਇਕੇ।
[3]ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਾ।

ਅਪਨੋ ਪੰਥ ਕਿਯੋ ਇਕ ਤਾਂਹੀ।
ਬਾਂਧਤਿ ਜੇ ਘੁੰਗਰੂ ਪਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੭ ॥
ਗਰ ਮਹਿਂ ਮੌਰੀ[੧] ਪਾਵਹਿਂ ਸੋਇ।
ਬੇਖ ਚਲਯੋ ਜਗ ਪਰਗਟ ਹੋਇ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਤਾਂਹੀ।
ਨਾਮ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਹੈ ਜਾਂਹੀ ॥ ੨੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੇ ਬਿਨਾ, ਕਰੈ ਕੌਨ ਅਸ ਕਾਜ।
ਤਾਰੇ ਨਰ ਕਲਿਕਾਲਿ ਮੈਂ[੨], ਬਡੋ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥ ੨੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਹਿਂ ਤੇ ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਜਹਿਂ ਟਿੱਲਾ ਹੈ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ[*]। {ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ}
ਜੋਗੀ ਬਹੁਤ ਰਹਤਿ ਤਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਸਦਨ ਮਹਿਂ, ਬਾਜਸਾਲ[੩] ਮਹਿਂ ਬਾਜ[੪]।
ਏਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਚੀਰ ਕੋ[੫], ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਿ ਕਾਜ[੬] ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਸੋ ਬਨਿਵਾਵਹਿ।
ਜੋ ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਖ੍ਵਾਵਹਿ।
ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿਂ ਬਿਸਰਾਮਾ।
ਨਗਨ ਦੇਖਿ ਪਟ ਦੇ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੩੨ ॥
ਪੰਥ ਚਲਤਿ ਸ਼੍ਰਮ ਜੋ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ।
ਭੇਜਿ ਤੁਰੰਗ ਤਾਂਹਿ ਚਢਿਵਾਵਹਿ।
ਨਿਤ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖੀ।
ਜਿਉਂ ਅਵਨੀ ਪਰ ਸਫਲਜੋ ਸਾਖੀ[੭] ॥ ੩੩ ॥
ਤਿਹ ਡੇਰੇ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।
ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।

---

[1]ਮੌਲੀ।
[2]ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਖੇ।
[*]ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਜੇਹਲਮ ਵਿਚ ਹੈ, ਜੇਹਲਮ ਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ੧੫ ਕੁ ਮੀਲ ਹੈ, ਇਸੇ ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ 'ਸਿੱਧ ਬਗਾਈ' ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਂਝੇ ਨੇ ਜੋਗ ਲਿਆ ਸੀ।
[3]ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ ਹੈਨ।
[4]ਘੋੜੇ।
[5]ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ।
[6]ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।
[7]ਫਲਾਂ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਜਬਿ ਸੁਧਿ ਹੋਈ।
-ਵਹਿਰ ਅਤੀਤ ਬੈਠਿ ਰਹਿ ਦੋਈ ॥ ੩੪ ॥
ਨਹੀਂ ਅਗਾਰੀ ਆਵਤਿ ਸੋਊ-।
ਜੋਗੀ ਤਬਹਿ ਬੁਲਾਏ ਦੋਊ।
ਕਹ੍ਯੋ ਤਿਨਹਿਂ ਕੋ 'ਆਨਹੁ ਜਾਈ'।
ਪਹੁੰਚੇ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੩੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਚਲਹੁ ਅਤੀਤੋ! ਉਠਿ ਅਬੈ, ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਥਾਨ।
ਬੈਠਿਨ ਕੋ ਮੰਦਿਰ ਭਲੇ, ਸੁਖ ਸੋਂ ਹ੍ਵੈ ਗੁਜ਼ਰਾਨ' ॥ ੩੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹ੍ਯੋ 'ਨ ਹਮ ਚਲਿ ਜਾਵਹਿਂ।
ਜਹਿਂ ਬੈਠਹਿਂ ਤਹਿਂ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵਹਿਂ।
ਚਹੀਏ ਨਿਤ ਅਤੀਤ ਕੋ ਐਸੀ।
ਆਇ ਜੁ ਬਨਹਿ ਬਿਤਾਵਹਿ ਤੈਸੀ' ॥ ੩੭ ॥
ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਢਿਗ ਪੁਨ ਜਾਏ।
ਜਾਇ ਬਤਾਯੋ 'ਨਹਿਂ ਸੋ ਆਏ'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਆਪ ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਜਿਹ ਥਲ ਬੈਠ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥
ਆਦਰ ਯੁਤ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਚਲਹੁ ਅਤੀਤਹੁ! ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।
ਆਵਤਿ ਮੇਘ ਘਟਾ ਬਰਖਾਵਹਿ।
ਮੰਦਰ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਨਿਸਾ ਬਿਹਾਵਹਿ' ॥ ੩੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਅਤੀਤ ਹਮ, ਜੈਸੇ ਬਨਿ ਹੈ ਆਇ।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮ ਉਰ ਜਾਨਿ ਕੈ, ਸਮਾਂ ਦੇਤਿ ਗੁਜ਼ਰਾਇ ॥ ੪੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਹਿਂ ਕਹਿਂ[1] ਮੰਦਰ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਿਹੀਂ।
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਗਮਨ ਹਮ ਕਰਿਹੀਂ।
ਜਹਿਂ ਬੈਸਹਿਂ ਤਹਿਂ ਦੇਤਿ ਬਿਤਾਇ।
ਹਮਰੋ ਮਤਾ ਸਦਾ ਇਹ ਭਾਇ[2]' ॥ ੪੧ ॥
ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ।
'ਪੁਰਖ ਅਲੇਖ ਕਰਹਿ ਜੋ ਦਾਯਾ।
ਦੇਵਹਿ ਜਬਿ ਸਮਾਜ ਸੁਖਦਾਇ।

---
[1]ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ।
[2]ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ।

ਨਹੀਂ ਨਿਰਾਦਰ ਤਿਨ ਬਨਿ ਆਇ ॥ ੪੨ ॥
ਸਰਬ ਨਿਰੰਜਨ ਕੇਰ ਪਦਾਰਥ।
ਭਲੀ ਬਾਤ ਕਰਨਾ ਪਰਸ੍ਵਾਰਥ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ।
ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਿ ਚਲਯੋ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੪੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨੀਕੇ ਘਰ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਕੈ, ਕੀਨੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨ।
'ਦੇਖਹੁ ਸੁਭ ਇਸਥਾਨ ਇਹ, ਭਲੋ ਹੋਇ ਗੁਜ਼ਰਾਨ' ॥ ੪੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੰਗਾ।
'ਕਜਾ ਦੇਖਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਲੀਲਾ ਰੰਗਾ[1]'।
ਬਸਤ੍ਰ ਕੋਸ਼[2] ਕੋ ਜਬੈ ਦਿਖਾਯੋ।
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੋ ਰੰਗ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੪੫ ॥
ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਭਨਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ।
'ਸਰਬ ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਹਮ ਜਾਨੀ'।
ਬਾਜਸ਼ਾਲ[3] ਮਹਿਂ ਜਬ ਲੇ ਗਯੋ।
ਭਲੇ ਤੁਰੰਗ ਦਿਖਾਵਤਿ ਭਯੋ ॥ ੪੬ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਸੁਨਿ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ।
ਏਹ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਬਨਿ ਆਈ।
ਹ੍ਵੈ ਅਤੀਤ[4] ਸਭਿ ਤਜੈ ਸਮਾਜਾ।
ਇਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਨ ਕਜਾ ਹਮ ਕਾਜਾ ॥ ੪੭ ॥
ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਮਾਨ ਬਿਨ ਹੋਨਾ।
ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਸੰਤ ਧਨ ਭੌਨਾ[5]।
ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਸੋ ਦੇਖਨ ਚਹੀਏ।
ਜਿਹ ਕੋ ਪਾਇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਲਹੀਏ ॥ ੪੮ ॥
ਚਹਿਨ ਪਦਾਰਥ[6] ਕੋ ਜੋ ਹੋਊ।
ਇਨ ਤੇ ਲਖਹੁ ਬਿਰੋਧੀ ਸੋਊ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਚਰਜ ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨਾ।

---

[1]ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰੰਗ ਹਨ।
[2]ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
[3]ਤਬੇਲੇ।
[4]ਤਿਆਗੀ ਹੋਕੇ।
[5]ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ (ਰੂਪੀ) ਧਨ ਹੈ। (ਅ) ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਧਨ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਡਰ ਨਹੀਂ।
[6]ਇੱਛਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ।

ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਕਹਉ ਅਤੀਤਉ! ਨਾਮ ਨਿਜ, ਕਿਤ ਆਏ ਕਿਤ ਜਾਇ?।
ਉਤਮ ਬੇਖ ਸਰੀਰ ਮਹਿਂ, ਹੈ ਸ਼ੁਭ ਤੋਰ ਸੁਭਾਇ' ॥ ੫੦ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਮ ਨਾਇ।
ਇਹ ਕੋ ਬਾਲਾ ਲੋਕ ਅਲਾਇਂ। '
ਸੁਨਜੋ ਨਾਮ ਜਬ ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ।
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਭਾਉ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੫੧ ॥
'ਅਬਿ ਜਾਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋਈ।
ਚਰਚਾ ਸਿੱਧਨ ਸੋਂ ਜਿਹ ਹੋਈ।
ਤੁਮ ਤੋ ਕਲਾਵਾਨ ਮਤਿਵਾਨਾ।
ਇਕ ਉੱਤਰ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੫੨ ॥
ਬੈਠੇ ਆਪ ਵਹਿਰ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।
ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਿਤੈ ਕਿ ਦੁਖ ਤਹਿਂ ਪਾਈਂ।
ਅਬ ਸ਼ੁਭ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ ਆਏ।
ਜਹਿਂ ਸਗਰੋ ਸ਼੍ਰਮ ਜਾਇ ਬਿਲਾਏ[1]' ॥ ੫੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੂ ਭਨਜੋ 'ਬੈਠੇ ਜਹਾਂ, ਹੋਤਿ ਜਾਤਿ ਗੁਜਰਾਨ।
ਜੇ ਫਕੀਰ, ਖੋਜੈਂ ਕਹਾਂ? ਮੰਦਰ ਨੀਕੇ ਥਾਨ' ॥ ੫੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੁਨ ਕਹਿ 'ਮੁਝ ਕੋ ਕਿਉਂ ਨ ਬਤਾਵਤਿ?।
ਸੁਖ ਗੁਜਰਤਿ ਕੈ ਕਸ਼ਟ ਬਿਹਾਵਤਿ?।
ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਗੁਜਰਤਿ ਦੁਖ ਸੰਗ।
ਆਇ ਹੁਤੀ ਤਬ ਘਟਾ ਉਮੰਗ' ॥ ੫੫ ॥
ਪੁਨ ਆਪਨ ਕਰ ਮੈਂ ਲੇ ਸਾਕ[2]।
ਭਖਰੇ ਕੀ ਰੋਟੀ, ਕਹਿ ਵਾਕ।
'ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਮੋਰ ਅਹਾਰਾ।
ਲਖਹੁ ਪਦਾਰਥ ਪਰਉਪਕਾਰਾ[3] ॥ ੫੬ ॥
ਕਬਿ ਹੌਂ ਕਰੋਂ ਨ ਅੰਗੀਕਾਰਾ।
ਸਭਿ ਰਾਖੇ ਮੈਂ ਹਿਤ[4] ਉਪਕਾਰਾ।
ਅਨਿਕ ਲੋਕ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿਂ ਆਈ।

---

[1]ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।
[2]ਸਾਗ।
[3]ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਹੈਨ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਆਪ ਵੇਖਦੇ ਹੋ।
[4]ਵਾਸਤੇ।

ਮਾਰਗ ਸ਼੍ਰਮ ਕੋ ਦੇਹਿਂ ਬਿਲਾਈ' ॥ ੫੭ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ।
'ਸਰਬ ਜੋਗੀਯਨ ਕੇਰ ਮਝਾਰੀ।
ਉੱਤਮ ਤੁਮ ਚਿਤ ਮਤਿ ਉਪਕਾਰੀ*' ॥ ੫੮ ॥
ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।
ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਗੁਰ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਪੁਨ ਸਲਕੋਟ[1] ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਏ।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਲਾਏ ॥ ੫੯ ॥
'ਹੇ ਬਾਲਾ! ਇਸ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
ਸੰਸਾਰੀ ਇਕ ਮੀਤ ਹਮਾਰਾ। {ਮੂਲੇ ਦਾ ਅੰਤ}
ਪੂਰਬ ਗਮਨਜੋ ਜੋ ਸੰਗਾਰਾ।
ਮੂਲਾ ਨਾਮ ਸੁ ਇਹਾਂ ਅਗਾਰਾ[2] ॥ ੬੦ ॥
ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਿਲਿਨ ਚਹੈ ਮਨ ਮੇਰਾ।
ਚਲਹੁ ਅਬੈ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਹ੍ਵੈ ਡੇਰਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਚਲਿ ਮੂਲੇ ਕੇ ਪੌਰ।
ਆਇ ਖਰੇ ਬੇਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ॥ ੬੧ ॥
ਘਰਨੀ ਸਨਮੁਖ[3] ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰੇ।
ਨਿਜ ਪਤਿ ਸੋਂ ਅਸ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਪੂਰਬ ਗਮਨਜੋ ਜਾਂਹਿ ਸੰਗਾਰੇ।
ਸੋ ਅਬਿ ਸਾਧੁ ਆਇ ਤਵ ਦ੍ਵਾਰੈ ॥ ੬੨ ॥
ਘਰ ਮਹਿਂ ਤੂਰਨ ਦੁਰਿਯੇ ਜਾਈ[4]।
ਨਾਂਹਿ ਤ ਤੁਝ ਕੋ ਲੇਹਿਂ ਬੁਲਾਈ'।
ਜੱਦਪਿ ਮੂਲਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਾਨਤਿ।
ਮਹਿਮਾ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨਤਿ ॥ ੬੩ ॥
-ਕਰਾਮਾਤ ਯੁਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।

---

*ਇਥੇ ਗੁਰਮਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਖੁਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ। ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਤੇ ਤਿਆਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਮਤੀ ਤਾਂ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਨਾਮ ਬੀ ਜਪੇ।

[1]ਸਿਆਲਕੋਟ।

[2]ਇਥੇ ਹੈ ਘਰ (ਉਸ ਦਾ)।

[3]ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ।

[4]ਲੁਕ ਜਾਓ।

ਕਰੈਂ ਜੁ ਚਾਹੈਂ ਸਭਿ ਘਟ ਸ੍ਵਾਮੀ-।
ਤੱਦਪਿ ਤਿਯ ਨੈ ਮਤਿ ਬਿਚਲਾਈ[1]।
ਤੂਰਨ ਬਰਜੋ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਜਾਈ ॥ ੬੪ ॥
ਗੋਮੈਂ[2] ਸ਼ੁਸ਼ਕ[3] ਪਰੇ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।
ਬਡੋ ਤਿਮਰ[4], ਤਹਿਂ ਦੇਹਿ ਦੁਰਾਈ[5]।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਨੀ ਬਿਧਿ ਸਾਈ[6]।
'ਮੂਲੇ, ਮੂਲੇ' ਊਚ ਅਲਾਈ ॥ ੬੫ ॥
ਸੁਨਿ ਗੁਹਾਰ[7] ਨਾਰਿ ਨਿਜ ਕਾਨਾ।
ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਜਿਸਹਿ ਪੁਕਾਰੇ ਸੋ ਨਹਿਂ ਧਾਮੂ।
ਕਾਜ ਕਰਨ ਗਮਨਜੋ ਕਿਤ ਗ੍ਰਾਮੂ[8]' ॥ ੬੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚ ਕਹਜੋ, 'ਬੇਮੁਖ ਕਰਮ ਬਿਹੀਨ।
ਹਮ ਆਏ ਤੁਝ ਮਿਲਨ ਕੋ, ਛਪਨ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਕੀਨ ॥ ੬੭ ॥
ਚੌਪਈ: -ਜੀਵਣ ਝੂਠ ਮਰਣ ਸਚੁ ਕਹਿਈ-।
ਮੂਢ ਮਤੀ ਪਰ ਭੇਦ ਨ ਲਹਿਈ।
ਕਹੇ ਨਾਰਿ ਕੇ ਦੁਰਜੋ ਅਗਾਰਾ[9]'।
ਅਸ ਕਹਿ ਬਹੁਰ ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਨਾਲਿ ਕਿਰਾੜਾ ਦੋਸਤੀ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥
ਮਰਣੁ ਨ ਜਾਪੈ ਮੂਲਿਆ ਆਵੈ ਕਿਤੈ ਥਾਇ ॥੨੧॥

ਚੌਪਈ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਮਕਰੰਦੀ ਬਦਨਾ[10]।
ਚਲੇ ਪੀਠ ਦੇ ਕਰਿ ਨਿਜ* ਸਦਨਾ[11]।

---

[1]ਮੱਤ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।
[2]ਗੋਹੇ।
[3]ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ। ਭਾਵ ਥਾਪੀਆਂ।
[4]ਅੰਧੇਰਾ ਸੀ।
[5](ਆਪਣੀ) ਦੇਹੀ ਲੁਕਾਈ।
[6]ਉਸਦੀ।
[7]ਅਵਾਜ਼।
[8]ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ।
[9]ਘਰ ਵਿਚ।
[10]ਕਵਲ ਮੁਖ ਤੋਂ।
*ਪਾ:-ਤਿਹ।
[11]ਅਪਨੀ ਪਿੱਠ ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਦੇਕੇ।

ਤਿਸ ਖਿਨ ਸ਼ਜਾਮ ਨਾਮ ਤਹਿਂ ਨਿਕਸਾ।
ਤਿਮਰ ਬਿਖੈ ਮੂਲੇ ਕੋ ਡਸਾ ॥ ੬੯ ॥
'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਰਿ ਬਾਹਿਰ ਆਯੋ।
ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਸੋਂ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਕਰਮਹੀਨ ਤੈਂ ਮੈ ਕੋ ਮਾਰਜੋ।
ਚਢੀ ਸੀਸ ਮਮ ਜੀਵ ਬਿਦਾਰਜੋ[1] ॥ ੭੦ ॥
ਕਿਤ ਦਿਸ਼ ਗਮਨੇ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?।
ਅਪੁਨੇ ਗੁਨਹਿਂ ਲੇਉਂ ਬਖਸ਼ਾਈ'।
ਤਿਹ ਖਿਨ ਭਈ ਮੂਰਛਾ ਦੇਹੀ।
ਬੋਲਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਰਹੀ ਨ ਕੇਹੀ ॥ ੭੧ ॥
ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤੰਤਾ।
'ਮੂਲੇ ਘਰ ਗੇ ਪੂਰਨ ਸੰਤਾ।
ਸੋ ਦੁਰਿ ਗਯੋ ਨਾਰਿ ਕੇ ਭਾਖੇ।
ਤਿਨ ਕੌਂ ਮਿਲਜੋ ਨ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖੇ[2] ॥ ੭੨ ॥
ਕਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਸਰਪ ਚਬਾਯੋ।
ਬੋਲਤਿ ਨਹੀਂ ਗਿਰਜੋ ਮੁਰਛਾਯੋ'।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਰਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਆਵਹਿਂ ਧਾਇ ਨਿਕੇਤ ਮਝਾਰੀ ॥ ੭੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਆਇ।
ਬੈਠੇ ਦੇਖਿ ਰੁਚਿਰ ਇਕ ਥਾਇਂ।
ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੋਕ ਤਿਹ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ।
ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੭੪ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਠੇ ਜਹਿਂ ਜਾਈ।
ਤੂਰਨ ਲੇ ਚਲਿਯੈ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਹੈ ਸੋਈ।
ਬਖ਼ਸ਼ਹਿਂ ਖ਼ਤਾ[3] ਕਰੀ ਤਿਨ ਜੋਈ' ॥ ੭੫ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਤਾਂਹਿ ਮੰਚ ਪਰ ਪਾਇ।
ਚਤੁਰ ਲੋਕ[1] ਸਿਰ ਲੀਨ ਉਚਾਇ।

---

[1](ਤੂੰ) ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ (ਤ੍ਰੀਮਤ ਸੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ) ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਮਾਰੀ, (ਅ) ਮੇਰੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਿਆ।

[2]ਚਾਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

[3]ਭੁੱਲ। ਅ਼:, ਖ਼ਤਾ]।

ਗਮਨ ਕੀਨ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਸੁਨੇ ਸ਼ਰੋਨ ਸੁਖਕੰਦਾ ॥ ੭੬ ॥
ਨਿੰਦਾ ਮੂਲੇ ਕੀ ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੌ ਸੁਜਸ ਉਚਰਿਹੀਂ।
ਰੰਕ ਰਾਇ ਜਿਨ ਸੁਧ ਸੁਨਿ ਪਾਈ।
ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਮਿਲੈਂ ਸਭਿ ਧਾਈ ॥ ੭੭ ॥
ਮੂਲੇ ਸਹਿਤਿ ਭੀਰ ਬਡ ਭਾਰੀ।
ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਹੀਂ।
ਬਿਨਤੀ ਕਰੈਂ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਹੀਂ ॥ ੭੮ ॥
ਮਚ[2] ਪਰ ਤੇ ਉਤਾਰ ਤਿਹ ਤਾਈਂ।
ਗੁਰ ਆਗੇ ਸੋ ਦਿਯ ਪੌਢਾਈ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਠਾਂਢੇ ਹ੍ਵੈ ਸਭਿਹੀ।
ਬਿਨਤੀ ਕਹੈਂ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿਹੀ ॥ ੭੯ ॥
'ਗੁਨਹਿਵੰਦ[3] ਲਖਿ ਤੁਮਨੈ ਮਾਰਾ[*]।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਅਬ ਦੇਹੁ ਜਿਵਾਰਾ।
ਜਾਨਿ ਬੂਝ ਇਹ ਭਯੋ ਅਜਾਨਾ।
ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਤੀਯ ਕੁਮਤਿ ਉਰਝਾਨਾ' ॥ ੮੦ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਗਨਾਥਾ।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਸਾਥਾ।
ਰਹਯੋ ਜੀਵਨਾ ਇਸ ਮ੍ਰਿਤੁ ਆਈ।
ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਹੂੰ ਹੋਤਿ ਬਚਾਈ ॥ ੮੧ ॥
ਇਸ ਕੋ ਮਾਰਿ ਗਾਢਿ ਬਹੁ ਹੋਈ[+]।
ਨਹੀਂ ਉਬਾਰਿ ਸਕੈ ਅਬ ਕੋਈ।

---

[1]ਚਾਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ।
[2]ਮੰਜੇ।
[3]ਕਸੂਰਵਾਰ, ਪਾਪੀ।
[*]ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖ੍ਯਾਲ ਸੀ।
[+]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰੜੀ ਮਾਰ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿਤਾ ਹੈ; ਮਾਰ ਉਪਰੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਉੱਪਰਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰੀ, ਮਾਰ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਅਵਤਾਰ ਜਗਤ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪੇ ਤਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪ ਕਦ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਧੁਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-'ਨਹੀਂ ਉਬਾਰ ਸਕੈ ਅਬ ਕੋਈ'। ਅਪਣੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਵ ਮੂਜਬ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵਰ ਅਗੇ ਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਮੇਂ ਜਾਮੇਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਾ।
ਯਾਂ ਕੋ ਫਲ ਇਸ ਹੋਇ ਸਹਾਵਾ[1] ॥ ੯੨ ॥
ਦਸਵਾਂ ਜਾਮਾ ਪਹਿਰਹਿਂ ਜਬਿ ਹੀ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਗਤਿ ਦੈਂ ਤਬਿ ਹੀ।
ਤਬ ਲੌਂ ਜਨਮ ਧਰਹਿਗੋ ਏਹੀ।
ਸੂਕਰ ਸ਼ਸ਼ਾ ਮਿਰਗ ਕੀ ਦੇਹੀ' ॥ ੯੩ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਭੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਬਹੁਰ ਨ ਕੈਸੇ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
ਲੇ ਮੂਲੇ ਕੋ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ।
ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੋਕ ਗਮਨੇ ਸੰਗਾਰੇ ॥ ੯੪ ॥
ਜਬ ਘਰ ਬਿਖੈ ਉਤਾਰਾ ਜਾਏ।
ਭਯੋ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਪੁਨ ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਆਏ।
ਮਿਲਿ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਰੋਦਨ ਕੀਨੋ।
ਕਾਸ਼ਟ ਮੇਂ ਧਰਿ ਫੂਕ ਸੁ ਕੀਨੋ ॥ ੯੫ ॥
ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਕੈ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਬਹੁਰੋ ਕੀਨੋ ਗਮਨ ਗੁਸਾਈਂ।
'ਚਲਿਗੇ' ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਪੁਰਿ ਲੋਕਨ[2]।
ਦੌਰ ਮਿਲਤਿ ਭੇ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ[3] ॥ ੯੬ ॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਗਿਰ, ਗਹਿ ਗੁਰ ਕਹੀਏ[4]।
'ਹਮਨ ਉਧਾਰਨ ਤੁਮ ਕੋ ਚਹੀਏ'।
[5]'ਧਰਮਸਾਲ ਇਹ ਥਲ ਬਨਿਵਾਵਹੁ।
ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਨੁਤਿ, ਫਲ ਪਾਵਹੁ[6]' ॥ ੯੭ ॥
ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਕਰਿ ਵਿਦ ਗਮਨੇ[7]।
ਅਬ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰ ਬਨਾ ਤਿਹ ਭਵਨੇ[8]।
ਹੁਕਮ ਮਾਨਿ ਦਰਬਾਰ ਬਨਾਯੋ।

---

[1]ਸਹਾਈ।
[2]ਚਲੇ ਗਏ' (ਇਹ) ਬਾਤ ਸੁਣੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ।
[3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
[4]ਡਿੱਗਕੇ ਤੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਫੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਆ।
[5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[6]ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ (ਤੇ) ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ (ਤਾਂ) ਫਲ ਪਾਵੋ। ਸੰਸ: ਨੁਤਿ = ਸਤੁਤੀ, ਪੂਜਾ, ਭਾਵ ਕੀਰਤਨ]।
[7]ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਗਏ।
[8]ਤਿਸ ਥਾਵੇਂ।

ਅਬ ਲਗ ਜ਼ਾਹਰ ਜਗਤ ਸੁਹਾਯੋ ॥ ੮੮ ॥
ਪੂਜਨ ਕਰਿ ਫਲ ਪਾਵਤਿ ਲੋਕੀ।
ਅਬ ਲਗ ਪ੍ਰਗਟ ਬੇਰ ਪਤਿ ਲੋਕੀ[੧*]।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁ ਕੀਨਾ।
'ਮੂਲਾ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਬੰਧਨ ਹੀਨਾ[੨] ॥ ੮੯ ॥
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਈ ਗਤਿ ਤਾਂਹੀ।
ਸਭਿ ਪਰਸੰਗ ਕਹਉ ਹਮ ਪਾਹੀ'।
ਕਵਿ ਭਾਖਯੋ, ਸੁਨੀਐ ਮਤਿਵੰਤੇ !।
ਮੂਲੇ ਕੋ ਆਗਲ ਬਿਰਤੰਤੇ ॥ ੯੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਦਸਵੋਂ ਗੁਰੂ {ਮੂਲੇ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਇ।
ਦੇਗ਼ ਤੇਗ਼ ਕੇ ਬਡ ਧਨੀ
ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ੯੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਜਬ ਹੀ ਬੈਠੇ ਤਖ਼ਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਉਧਾਰ ਬਹੁ ਕਰਿਹੀਂ।
ਪ੍ਰਬਲ ਤੇਜ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਹਰਿਹੀਂ ॥ ੯੨ ॥
ਏਕ ਬੈਸ਼ਨੋ ਸੁਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ[੩]।
'ਗੁਰੂ ਬਡੋ ਸੋਢਿਨ[੪] ਅਵਤੰਸ਼ਾ[੫]।
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਥਾਨ ਸੋ ਬੈਸਾ।
ਕਰਤਿ ਉਧਾਰ ਦੇਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ॥ ੯੩ ॥
ਬਹੁ ਬਿਬੇਕ ਨਿਧਿ ਸੰਤ ਸਰੂਪਾ'।
ਅਸ ਜਬ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨੀ ਅਨੂਪਾ।
ਦਰਸ ਹੇਤ ਚਲਿ ਕਰਿ ਸੋ ਆਵਾ।
ਅਵਲੋਕਨ ਅਚਾਰ[੧] ਲਲਚਾਵਾ ॥ ੯੪ ॥

---

[1](ਤ੍ਰੈ) ਲੋਕ ਪਤੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਬੇਰ।
[*]ਸਿਆਲਕੋਟ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਹੀ ਦੂਰ ਇਹ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ ਦਾ ਗੁੰਬਦ ਬੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਫਕੀਰ ਦੀ ਭੁੱਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਸੀ।
[2]ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।
[੩]ਉਸਤਤੀ।
[4]ਸੋਢੀਆਂ (ਦੀ ਕੁਲ) ਦੇ।
[5]ਭੂਸ਼ਣ।

ਗਏ ਅਖੇਰ[੨] ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਸੁ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬੂਝੈ ਮਨੁਜ[੩] ਬੈਸ਼ਨੋ ਜਾਈ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਬਿਬੇਕਨਿਧਿ ਹੈਂ ਕਿਹ ਥਾਈਂ? ॥ ੯੫ ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਮੋਰਿ ਅਭਿਲਾਖਾ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਇਕ ਸਿਖ ਤਿਹ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਬ ਹੀ ਤੋਹਿ ਅਗਾਰੀ।
ਗਏ ਸ਼ਿਕਾਰ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰੀ' ॥ ੯੬ ॥
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਤਰਕਤਿ ਭਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
-ਕਰਨ ਉਧਾਰ ਉਚਿਤ ਇਹ ਨਾਂਹੀ[੪]।
ਦਯਾ ਹੀਨ ਜੋ ਜੀਵਨ[੫] ਮਾਰੈ।
ਸੋ ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਗਤ ਉਧਾਰੈ? ॥ ੯੭ ॥
ਤੱਦਜਪਿ ਮੈਂ ਆਯੋ ਅਬ ਚਲਿ ਕੈ।
ਜਾਉਂ ਸਦਨ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਿਲਿ ਕੈ-।
ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰਾ।
ਜਿਹ ਮਗ ਗਮਨੇ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ ॥ ੯੮ ॥
ਕਰਤਿ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੇ ਦੀਨ ਦਿਆਲਾ।
ਨਿਕਸਿ ਸਸਾ[੬] ਇਕ ਚਲਜੋ ਅਗਾਰੀ।
ਛੋਡਜੋ ਤਾਂ ਕੇ ਬਾਜ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੯੯ ॥
ਚੁੰਚ ਚਪੇਟ[੭] ਸਾਥ ਤਿਹ ਗੇਰਾ।
ਬਿਗਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਮਾਸ਼ੋ ਹੇਰਾ।
ਦੇਖਿ ਬੈਸ਼ਨੋ ਬਹੁ ਪਛੁਤਾਵਾ।
-ਮੈਂ ਕਾਹੇ ਇਨ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਵਾ ॥ ੧੦੦ ॥
ਤਰਫਤਿ[੮]* ਜੀਵ ਕੁ ਹੇਰਿ ਬਿਕਾਸ਼ੇ[੧]।

---

[1]ਕਰਤੱਵਜ।
[2]ਸ਼ਿਕਾਰ।
[3]ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ।
[4]ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।
[5]ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ।
[6]ਸਹਿਆ।
[7]ਚੁੰਝ ਦੀ ਮਾਰ।
[8]ਤੜਫਦੇ।

ਕਹਾਂ ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੈ ਇਨ ਪਾਸੇ।
ਤਿਹ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿ ਕੈ ਜਗਨਾਥਾ।
ਸਸੇ ਸੰਗਿ ਛ੍ਵਾਯੋ ਨਿਜ ਹਾਥਾ ॥ ੧੦੧ ॥
ਤਤਛਿਨ ਭਯੋ ਸੁ ਦੇਵ ਸਰੂਪਾ।
ਭੂਖਨ ਅੰਗਨ ਬੀਚ ਅਨੂਪਾ।
ਬਨੀ ਰੁਚਿਰਤਾ ਕਾਮ ਲਜਾਵਾ।
ਉਸਤਤਿ ਕਰਿਕੈ ਉਰਧ[2] ਸਿਧਾਵਾ ॥ ੧੦੨ ॥
ਜਬ ਇਹ ਚਰਿਤ ਬੈਸ਼ਨਵ ਦੇਖਾ।
ਉਰ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਬਧੀ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਦੌਰਿ ਲਪਟਾਵਾ।
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਹਿਰਦਾ ਛਾਵਾ ॥ ੧੦੩ ॥
ਡੇਰੇ ਜਾਇ ਬੂਝਨੋ ਕੀਨਾ।
'ਕੌਨ ਹੁਤੋ ਜੁ ਕਿਯੋ ਬੰਧ ਹੀਨਾ?'।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਮੂਲੇ ਕੌ ਜੁ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਇ ਦੀਨ ਤਿਹ ਸੰਗਾ ॥ ੧੦੪ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤੀ।
ਭਯੋ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਕੋ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਇਉਂ ਮੂਲੇ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਈ।
ਕਵਿ ਬਰਨਨਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੦੫ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਬਾਲਗੁੰਦਾਈ, ਮੂਲੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠੱਤੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੮ ॥

---

*ਪਾ:-ਤਰਸਤ = ਤ੍ਰਸਦੇ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ।

[1]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

[2]ਉੱਪਰ ਨੂੰ।

੩੯. [ਪੜ੍ਹਨ, ਸੁਣਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਮਾ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ, ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਅਚਲ ਪਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ ਆਦਿ।]

ਦੋਹਰਾ: ਪੜਨ ਸੁਨਨਿ ਕਰਿ ਛੀਰ ਸਮ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਾਇਨ ਪਾਇ।
ਲਖਨੋ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ, ਚਖ ਮਾਖਨ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੧ ॥

ਛਰਿ = ਦੁੱਧ। ਸੰਸ:, ਕਸ਼ੀਰ] ਸਮਾਇਨ = ਜਾਗ।

ਲਖਨੋ = ਲਖ ਲੈਣਾ, ਲਖਤਾ, ਪਹਿਚਾਣ, ਸਿਆਣ। । ਸੰਸ:, ਲਕਸ਼]

ਅਰਥ: ਪੜ੍ਹਨ (ਤੇ) ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰ (ਸਮਝ) ਲੈ (ਉਸ ਵਿਚ) ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਜਾਗ ਲਗਾ ਦੇ, (ਨਾਮ ਦਾ ਰਿੜਕਨਾ ਕਰਕੇ) ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲੱਖਤਾ (ਰੂਪੀ) ਸੁਖਦਾਈ ਮੱਖਣ ਨੂੰ (ਫੇਰ) ਚੱਖ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਮਹਾਨੀ।
ਕੀਨ ਪਯਾਨੋ ਪੁਨ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਚਲਿ ਆਏ। {ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸ}
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਸਿੱਖ ਹਰਖਾਏ ॥ ੨ ॥
ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਪਾਇਨ ਪਰ ਪਰੇ।
ਦੇਖਿ ਪਿਤਾ ਸੋ ਆਨੰਦ ਭਰੇ।
ਸਭਿਨਿ ਕੀਨਿ ਉਤਸਾਹੁ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਕਿਯ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੩ ॥
ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਾਂਟਿ ਸਭਿ ਤਾਈ।
ਕਿਰਤਨ ਕੀ ਘਨਘੋਰ[1] ਲਗਾਈ।
ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਸੁਨਿ ਆਏ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਬਾਂਛਤਿ ਫਲ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥
ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਪੁਨਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਜਗਤ ਬਿਸਤਾਰਾ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦੂਨ ਚਉਨ[*] ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਪਸਰੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ ਉਜਾਲਾ ॥ ੫ ॥
ਦਸ ਦਿਸ਼ ਜੀਤੀ, ਤੇਜ ਸਵਾਇਆ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਾ ਚੱਕ੍ਰ ਫਿਰਾਇਆ।
ਪੀਰ ਅਮੀਰ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਜੇਈ।
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਨਿਵਾਏ ਤੇਈ ॥ ੬ ॥

---

[1]ਉੱਚੀ ਤੇ ਮਸਤ ਅਵਾਜ਼ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਰਗੀ।
[*]ਪਾ:-ਦੂਨੋ ਚਉਨ।

ਪੰਡਿਤ ਔਰ ਪਖੰਡੀ ਗਜਾਨੀ।
ਬਿੱਦਜਾ ਬੇਤੇ[੧] ਜੇ ਅਭਿਮਾਨੀ।
ਕਰਾਮਾਤ ਯੁਤ ਆਪ ਜਣਾਇਆ[੨]।
ਤਿਨ ਸਭਿ ਊਪਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਸੁ ਛਾਇਆ ॥ ੭ ॥
ਜੇਊ ਸਿੱਧ ਗੋਰਖ ਸੰਗਾਰੇ[੩]।
ਚਰਚਾ ਕਰਤਿ ਸਰਬ ਤੇ[੪] ਹਾਰੇ।
ਕਲਾ ਦਿਖਾਇ ਰਹੇ ਪਚਿਹਾਰੀ[੫]।
ਚਲੀ ਨ ਕੁਛ ਭੇ ਲੱਜਿਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੮ ॥
ਤਦਪਿ ਹੰਕਾਰ ਨ ਛੋਡਯੋ ਮਨ ਕੋ।
ਜਗ ਮਨਤਾ ਬਡ ਗਰਬ ਸੁਂ ਜਿਨ ਕੋ।
ਤਿਨ ਪੁਨ ਮਾਨ ਭੰਜਨੇ ਹੇਤਾ[੬]।
ਚਹਤਿ ਰਹਤਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥ ੯ ॥
ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਤਜਯੋ ਸਰੀਰਾ।
ਸੰਸਾਰੀ ਪਹਿਰੇ ਪੁਨਿ ਚੀਰਾ[*]।
ਕ੍ਰਿਖੀ[੭] ਕਰਾਵਨ ਲਗੇ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਦੇਗ[੮] ਚਲਾਵਹਿਂ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੧੦ ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤ ਸਿਖ ਆਵਹਿਂ।
ਕਿਤਿਕ ਰਹਹਿਂ, ਘਰਿ ਕਿਤਿਕ ਸਿਧਾਵਹਿਂ।
ਸਵਾ ਜਾਮ[੯] ਨਿਸ ਰਹੇ ਸਦਾਈ।

---

[1]ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ।
[2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਆਪਾ ਜਣਾ ਲਿਆ ਸੀ।
[3]ਸਣੇ।
[4]ਉਹ ਸਾਰੇ।
[5]ਥੱਕ ਰਹੇ।
[6]ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ।
[*]ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜੋ ਸਚ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ ਅਰ ਕਿਸੇ ਹੀ ਬਨਾਵਟ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੱਝਦੇ ਸਨ ਉਸ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਇੰਨਾਂ ਚਿਰ ਫਕੀਰੀ ਲਿਬਾਸ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਨਕੇ ਦਿਲੀ ਸ਼ਰਮ ਹੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁੜ ਕਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨੇ, ਪਰ ਸੱਚ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੂਰਜ ਹੈ ਸੋ ਨਿੱਤ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਨਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖ ਬਦਲਦੇ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦੀ ਤਿਵੇਂ ਮੁੜ ਸੰਸਾਰੀ ਬਾਣਾ ਕਰਦੇ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ, ਲੋਕ ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਜਗਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਿਸਤ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਦਾ ਸਬਕ ਦੇਣਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਆਪ 'ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਉਦਾਸ' ਰੂਪ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ ਸਿਖਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਖੇਤੀ ਆਪ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ, ਫਿਰ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ।
[7]ਖੇਤੀ।
[8]ਲੰਗਰ।
[9]ਸਵਾ ਪਹਿਰ।

ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੧੧ ॥
'ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ'।
ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਬ ਪ੍ਰਤਿ ਬਰਨਾ[1]।
'ਨੀਚ ਕਿ ਊਚ ਰਾਇ ਕੈ ਰੰਕਾ[2]।
ਸਿਮਰੇ ਤੇ ਜਮ ਜਾਇ ਅਤੰਕਾ[3]' ॥ ੧੨ ॥
ਸ਼ੁੱਧ ਅਸ਼ੁੱਧ[4] ਜਪੈ ਜੇ ਕੋਈ।
ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋਈ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਜ਼ਾਨ ਬੰਧ ਸਭਿ ਖੋਇ।
ਇਹ ਸਮ ਨਹਿਂ ਸੁਖੈਨ ਕਲਿ[5] ਕੋਇ' ॥ ੧੩ ॥
ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਵਡਭਾਗੀ।
ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗੇ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।
ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ ਭੇ ਮਨੁਜ ਅਨੇਕਾ।
ਰਹੇ ਅਲੇਪ ਸੁ ਪਾਇ ਬਿਬੇਕਾ[6] ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਸੁਨਿ[7] ਝਟ ਆਤਿ ਭਾ[8], ਨਾਮ ਅਜਿੱਤਾ ਜਾਸ।
ਜਗਤੇਸ਼੍ਵਰ ਪਦ ਕਮਲ ਕੋ, ਭ੍ਰਮਰ[9] ਕੀਨ ਮਨ ਜਾਸ ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਤਹਿਂ ਰਹਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।
ਬੰਧ ਅਨੇਕਨ ਕੇ ਨਿਰਵਾਰੇ।
ਬਹੁਰ ਸਮਾਂ ਆਯੋ ਸ਼ਿਵਰਾਤੀ। {ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੇਲਾ}
ਮੇਲਾ ਅਚਲ ਹੋਤਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ ॥ ੧੬ ॥
ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਤਹਿਂ ਆਸਨ ਲਾਏ।
ਬੈਠਹਿਂ ਜਬ, ਪੂਜਹਿਂ ਨਰ ਆਏ।
ਤਿਹ ਦਿਨ ਮਨਤਾ[10] ਹੋਤਿ ਬਧੇਰੀ।
ਭੇਟ ਚਢਾਵਹਿਂ ਆਨਿ ਘਨੇਰੀ ॥ ੧੭ ॥

---

[1]ਕਹਿਆ।
[2]ਰਾਜਾ ਭਾਵੇਂ ਕੰਗਾਲ।
[3]ਜਮ ਦਾ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[4]ਸ਼ੁੱਧ (ਸਰੀਰ ਅਥਵਾ ਮਨ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ) ਅਸ਼ੁਧ ਨਾਲ।
[5]ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ।
[6]ਗਜ਼ਾਨ।
[7]ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ (ਵਿਚ ਆਏ) ਸੁਣਕੇ।
[8]ਆਇਆ।
[9]ਭੌਰਾ।
[10]ਪੂਜਾ।

ਸਿੱਧਨ ਮੇਲਾ ਲਖਿ ਜਗਨਾਥਾ।
ਗਮਨ ਕੀਨ ਕਛੁ ਸਿਖ ਲੇ ਸਾਥਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਹੋਤਿ ਅਜਿੱਤਾ ਪਾਸੂ।
ਸੋ ਭੀ ਗਯੋ ਸੰਗ ਸੁਖਰਾਸੂ ॥ ੧੮ ॥
ਪਹੁਂਚੇ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਿਯ ਡੇਰਾ।
ਭੀ ਰਜਨੀ ਅਤਿ ਅਧਿਕ ਅੰਧੇਰਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨਿ ਬਡੀ ਅੰਧੇਰੀ ਆਈ।
ਜਿਹ ਬਹੁ ਕੰਕਰ ਧੂੜ ਉਡਾਈ ॥ ੧੯ ॥
ਕਰਕਾ[੧] ਕੀ ਬਹੁ ਬਰਖਾ ਬਰਖੀ।
ਕਰਕੀ ਤੜਿਤ[੨] ਨਰਨ ਧ੍ਰਿਤ ਧਰਖੀ[੩]।
ਪੱਤ੍ਰੀ ਪਰ ਪੱਤ੍ਰੀ ਜੇ ਵਾਸਾ[੪]।
ਭਯੋ ਸਮੈਂ ਤਿਹ ਸਭਿ ਕੋ ਨਾਸ਼ਾ ॥ ੨੦ ॥
ਬਹੁਰੋ ਭੋਰ ਜਬੈ ਹੁਇ ਆਈ।
ਮੇਲਾ ਬਹੁਤ ਭਯੋ ਇਕਠਾਈ।
ਊਚੇ ਇਕ ਬਿਲੋਕਿ ਸ਼ੁਭਥਾਨਾ।
ਤਹਾਂ ਬੈਠਿਗੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੨੧ ॥
ਗੁਰ ਆਗਮਨ ਸੁਨਹਿ ਨਰ ਜੋਈ।
ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਦਰਸਹਿ ਸਭਿ ਕੋਈ।
ਜਿਤੀ ਭੇਟ ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਆਨੀ[੫]।
ਸਰਬ ਸਮਰਪਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੨੨ ॥
ਅਤਿਸ਼ੈ ਭੀਰ ਭਈ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੂ।
ਫਲ ਕੋ ਬਂਛਿ[੬] ਕਰਹਿਂ ਅਰਦਾਸੂ।
ਖਰੋ ਹੋਨਿ ਕੋ ਥਾਇਂ ਨ ਪਾਵਹਿਂ।
ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਉਰ ਹਰਖਾਵਹਿਂ ॥ ੨੩ ॥
ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਇਂ।
ਬੰਦਹਿਂ ਦੂਰਹਿ ਤੇ ਸਿਰ ਨਜਾਇ।

---

[1]ਗੜਿਆਂ।
[2]ਕੜਕੀ ਬਿਜਲੀ।
[3]ਧੀਰਜ ਡੋਲਿਆ।
[4]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਉੱਪਰ ਪੰਛੀ ਜੋ ਵਸਦੇ ਸਨ। । ਸੰਸ:, ਪਤ੍ਰੀ = ਪੰਛੀ, ਬ੍ਰਿਛ]
[5]ਜਿੰਨੀ ਭੇਟਾ ਸਿੱਧਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਸਾਨੇ।
[6](ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਰੂਪੀ) ਫਲ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਕਰਕੇ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿਂ ਕੈਸੇ।
ਬ੍ਰਿੰਦ ਚਕੋਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੈਸੇ ॥ ੨੪ ॥
ਪਾਇਨ ਪਾਸ[1] ਉਪਾਇਨ ਭੂਰੀ।
ਭਈ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੀ ਰੂਰੀ।
ਕੋਇ ਨ ਗਮਨਜੋ ਸਿੱਧਨ ਪਾਸੂ।
ਬੈਠੇ ਦੇਖਤਿ ਮਿਟਜੋ ਹੁਲਾਸੂ ॥ ੨੫ ॥
ਮਨਤਾ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਏਕ ਉਪਾਇਨ ਪਹੁੰਚੀ ਨਾਂਹੀ।
ਮਨ ਖੁਨਸਾਇ ਸੋਗ ਬਹੁ ਧਾਰਾ।
ਹੋਇ ਏਕ ਠਾਂ ਮਤੋ[2] ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥
'ਅਬ ਤੋ ਪੂਜਾ ਹਟੀ ਹਮਾਰੀ।
ਜੇ ਨ ਕਰਹੁ ਇਸ ਕੋ ਉਪਚਾਰੀ[3]।
ਲੋਕ ਨ ਮਾਨਹਿਂਗੇ ਕਿਸ ਤੌਰਾ।
ਜੇ ਨ ਕਰਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਇਸ ਹੌਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਅਬ ਮੇਲਾ ਹੈ ਪੂਰਨ ਭਾਰੀ।
ਇਸ ਲਜਾਵਹੁ[4] ਕਿਸੁ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।
ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਵਹੁ ਚਰਚਾ ਕਰੀਏ।
ਨਰਨ ਹਜ਼ੂਰ ਗਰਬ ਪਰਹਰੀਏ ॥ ੨੮ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬਿ ਹੀ ਤੁਮ ਕਰਿਹੋ।
ਤੌ ਮਨਤਾ ਇੱਛਾ[5] ਉਰ ਧਰਿ ਹੋ।
ਨਤੁਰ[6] ਨਿਰਾਸ ਹੋਇ ਅਬ ਜਾਵਹੁ।
ਆਇ ਨ ਬਹੁਰੋ ਆਸਨ ਲਾਵਹੁ[7]' ॥ ੨੯ ॥
ਮਤੋ ਸੁਨਤਿ ਅਸ ਮੰਗਲਨਾਥਾ।
ਸੀਖ ਦੇਨਿ ਬੋਲਜੋ ਸਭਿ ਸਾਥਾ।
'ਪੂਰਬ ਤੁਮ ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਹਾਰੇ।

---

[1]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕੋਲ।
[2]ਸਲਾਹ।
[3]ਯਤਨ।
[4]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰੋ।
[5]ਪੂਜਾ ਦੀ ਇੱਛਾ।
[6]ਨਹੀ ਤਾਂ।
[7]ਫੇਰ ਆਕੇ ਆਸਨ ਨਾ ਲਾਓ।

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥
ਜਿਸੁ ਜਿਸੁ ਬਿਖੇ ਹੁਤੋ ਬਲ ਜੇਤਾ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਭਿਨਿ ਲਗਾਯੋ ਤੇਤਾ।
ਹਾਰ ਪਰੇ ਮੁਖ ਬੋਲੇ ਨਾਂਹੀ।
ਅਬ ਤੁਮ ਗਰਬਤਿ ਹੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੧ ॥
ਹਠ ਕੋ ਕਰਹੁ ਲਾਜ ਕੋ ਖੋਈ।
ਤੁਮ ਤੇ ਹੌਰਾ[1] ਹੋਇ ਨ ਸੋਈ।
ਸੋ ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਵਹਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ।
ਤੁਮ ਕੋ ਜੀਤਹਿਗੋ ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ ॥ ੩੨ ॥
ਤੁਮ ਨਿਜ ਮਨਤਾ ਚਹਉ ਜਿ ਪਾਈ।
ਸਰਬ ਗਰਬ ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਨਸਾਈ।
ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਸਾਰਿ ਮਿਲਹੁ ਅਬ ਤਾਂਹੀ।
ਪਾਵਉ ਜੇ ਕਿਛੁ ਚਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਭੰਗਰਨਾਥ ਖਿਝਾਵਾ।
ਛੂਛੇ ਘਟ[2] ਜਿਉਂ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।
'ਪੂਰਬ ਹੀ ਪੱਖੀ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।
ਕਰਤੋ ਰਹਯੋ ਵਿਪਰਜੈ[3] ਝੇਰਾ ॥ ੩੪ ॥
ਅਪਨੋ ਪੰਥ ਛੋਡਿ ਤੈਂ ਦੀਨਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਮਤੋ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਿ ਲੀਨਾ।
ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਤੇਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨੈਂ।
ਹਮ ਚਰਚਾ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਖਾਨੈਂ ॥ ੩੫ ॥
ਤੁਝ ਦੇਖਤਿ ਹਮ ਲੇਵਹਿਂ ਜੀਤੀ।
ਤੌਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਉਰ ਆਇ ਪ੍ਰਤੀਤੀ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਦਿਸ਼ਿ ਤਾਂਹੀ[4]।
ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਭੀਰ ਹੁਤੀ ਬਹੁ ਜਾਂਹੀ ॥ ੩੬ ॥
ਕਰਤਿ ਭਗਤੀਏ[5] ਭਗਤ[6] ਪ੍ਰਕਾਰਾ।

---

[1]ਹਲਕਾ, ਲੱਜਿਤ।
[2]ਖਾਲੀ ਘੜੇ।
[3]ਉਲਟਾ।
[4]ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ।
[5]ਰਾਸ ਧਾਰੀਏ।
[6]ਰਾਸ।

ਰਾਧਾ ਕਿਸ਼ਨ ਬੇਖ ਤਨ ਧਾਰਾ।
ਕੌਤਕ ਹੋਵਤਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴)
ਪਿਖੈਂ ਤਮਾਸ਼ੋ ਬਹੁ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥
ਅਧਿਕ ਭੀਰ ਭਰਿ ਰਹੀ ਚੁਫੇਰੇ।
ਖਰੇ ਹੋਨਿ ਕੋ ਥਾਉਂ ਨ ਹੇਰੇ।
ਲਛਮੀ ਬਰਖ ਰਹੀ ਤਹਿਂ ਭਾਰੀ।
ਸਰਬ ਦੇਤਿ ਕਰਿ ਚਿੱਤ ਉਦਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥
ਅਸ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਪਿਖਿ ਖੁਨਸਾਏ।
ਜਰੀ ਨ ਜਾਇ[1], ਜਰੇ[2] ਪਛੁਤਾਏ।
ਪਾਵਕ[3] ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਘ੍ਰਿਤ ਪਰਸੇ।
ਸਿੱਧਨ ਰਿਸ ਬ੍ਰਿੱਧੀ ਤਬ ਸਰਸੇ[4*] ॥ ੩੯ ॥
ਨਿਰਤਕ ਨਿਕਟ[5] ਜੁ ਲੋਟਾ ਹੋਈ।
ਹੁਤੋ ਦਰਬ ਸੋਂ ਪੂਰਨ ਸੋਈ।
ਭੰਗਰ ਨਾਥ ਗੁਪਤਿ ਤਬ ਹ੍ਵੈ ਕੈ।
ਕਹੂੰ ਦੁਰਾਯੋ[6] ਲੋਟਾ ਲੈ ਕੈ ॥ ੪੦ ॥ {ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਲੋਟਾ ਛਿਪਾਉਣਾ}
ਨ੍ਰਿਤਕ ਨਿਕਟਿ ਪਿਖਿਓ ਸੋ ਨਾਂਹੀ।
ਬਿਸਰੀ ਭਗਤਿ[7] ਝੁਰਤਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਲੋਟਾ ਕਿਨ ਲੀਨਾ?'।
ਖੋਜਤਿ ਭਏ ਰੌਰ ਬਡ ਕੀਨਾ ॥ ੪੧ ॥
ਸਿੱਧਨ ਮਤਸਰ[8] ਧਰਿ ਕਿਯ ਖਾਮੀ[9]।
ਸਰਬ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਅੰਤਰਯਾਮੀ[10]।
-ਲੋਟਾ ਦ੍ਵੈ ਸਤ[11] ਕੋਸ ਪੁਚਾਯੋ।

---

[1]ਸਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਮਹਿਮਾ।
[2]ਸੜੇ।
[3]ਅਗਨੀ।
[4]ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਰ ਵਧਿਆ।
[*]ਪਾ:-ਬ੍ਰਿੱਧ ਤਹਿਂ ਸਰਸੇ = ਉਸ ਅੱਗ ਦੇ ਵਾਂਙੂ ਵਧਿਆ ਕ੍ਰੋਧ ਜਿਸ ਨੇ ਘਿਉ ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।
[5]ਨੱਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ।
[6]ਛੁਪਾ ਦਿੱਤਾ।
[7]ਰਾਸ।
[8]ਈਰਖਾ।
[9]ਖੋਟ ਕੀਤਾ।
[10]ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਣ ਗਏ (ਕਿ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ-)।
[11]ਦੋ ਸੌ।

ਨਭ ਮੈਂ ਕਰਿ ਕੈ ਸ਼ਕਤਿ ਟਿਕਾਯੋ[1]- ॥ ੪੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ[2] ਤਹਿਂ ਜਾਈ।
ਹਾਥ ਉਠਾਇ ਦੀਨ ਤਿਹ[3] ਤਾਈਂ[+]।
ਪਿਖਿ ਅਜ਼ਮਤ ਪੁਨ ਸਿੱਧਿ ਰਿਸਾਏ[4]।
ਚਰਚਾ ਹੇਤ ਨਿਕਟ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੪੩ ॥
ਭੰਗਰਨਾਥ ਭਨੈ ਅਤਿ ਮਾਨੀ। {ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਕਾਂਜੀ}
'ਰੀਤਿ ਗਜਾਨ ਤੈਂ ਏਕ ਨ ਜਾਨੀ।
ਬਿਮਲ[5] ਦੂਧ ਮਹਿਂ ਕਾਂਜੀ ਪਾਈ।
ਸਗਰੋ ਫਿਟ ਗਜੋ ਦੂਧ[++] ਗਵਾਈ ॥ ੪੪ ॥
ਬਹੁਰੋ ਮਥਨ[6] ਕਰੈ ਜੋ ਤਾਂਹੀ।
ਮਾਖਨ ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਪਾਵੈ ਨਾਂਹੀ।
ਪੂਰਬ ਹੋਇ ਉਦਾਸੀ ਫਿਰਿਯੋ।
ਭੇਖ ਫਕੀਰੀ ਤਨਮੈਂ[**] ਕਰਿਯੋ ॥ ੪੫ ॥
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਰਟਨੋ ਕੀਨੋ।
ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ਨਰਨ ਕੋ ਦੀਨੋ।
ਬ੍ਰਿਕਤਿ[7] ਭਯੋ ਤਜਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਰਾ।
ਕੀਨਿ ਫਕੀਰੀ ਜਗਤ ਮਝਾਰਾ ॥ ੪੬ ॥
ਅਬ ਤੈਂ ਪਹਿਰੇ ਚੀਰ ਸੰਸਾਰੀ।
ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬੈਠਜੋ ਬਡ ਪਰਵਾਰੀ।
ਤੱਤ ਰੂਪ ਪਹਿਚਾਨਜੋ ਨਾਂਹੀ।
ਬਹੁਰੋ ਫਸਜੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੭ ॥
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਹ੍ਵੈ ਨ ਉਧਾਰਾ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਬਧੈਂ ਜੰਜਾਰਾ'।

---

[1]ਭਾਵ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ।
[2]ਬਿਨਾ ਡੇਰ ਦੇ।
[3]ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।
[+]ਪਾ:-ਤੂਰਨ ਆਨ ਦੀਨ ਤਿਨ ਤਾਈਂ।
[4]ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋਏ।
[5]ਉੱਜਲ।
[++]ਪਾ:-ਦੀਨ।
[6]ਰਿੜਕਣਾ।
[**]ਪਾ:-ਭਗਵੋ ਭੇਖ ਤਨ ਬਿਖੈ।
[7]ਤਿਆਗੀ।

ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਭੰਗਰ! ਤੱਤ ਨ ਲਖਯੋ ਅਜਾਨੇ ॥ ੪੮ ॥
ਤੇਰੀ ਮਾਤ ਕੁਚੱਜੀ ਆਹੀ।
ਭਾਂਡਾ ਧੋਵਨ ਜਾਨਯੋ ਨਾਂਹੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਮਾਖਨ ਹਾਥ ਨ ਆਵਾ।
ਜਮਯੋ ਨ ਦੂਧ, ਨ ਮਾਨ[1] ਗਵਾਵਾ ॥ ੪੯ ॥
ਛੋਡ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੋ ਭਯੋ ਅਤੀਤਾ।
ਬਹੁਰੋ ਰਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਿਤ ਨੀਤਾ।
ਭੋਜਨ ਹਿਤ ਮੰਗਨ ਤਿਹ[2] ਜਾਈ।
ਘਰ ਘਰ ਬਿਚਰਤਿ ਲਾਜ ਗੁਵਾਈ ॥ ੫੦ ॥
ਬਿਨ ਦਿੱਤੇ ਕੁਛ ਹੱਥ ਨ ਆਵੈ।
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਧੀਨ[3] ਸਦੀਵ ਭ੍ਰਮਾਵੈ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।
ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਭਨੇ ਬਡ ਮਾਨੀ ॥ ੫੧ ॥
'ਕਜਾ ਤੈਂ ਜਗ ਕੋ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਈ।
ਹਮੈਂ ਦਿਖਾਇ ਬਿਲਮ ਕਿਉਂ ਲਾਈ।
ਕੈ ਤੁਮ ਦੁਰਹੁ ਖੋਜ ਹਮ ਲਜਾਵਹਿਂ।
ਨਤੁ ਹਮ ਦੁਰਹਿਂ ਹਾਥ ਨਹਿਂ ਆਵਹਿਂ[4], ॥ ੫੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੂ ਕਹੈ 'ਤੁਮ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ, ਹੋ ਦਿਖਰਾਵਨਹਾਰ।
ਦੁਰਉ ਜਾਂਹਿ ਉਰ ਚਾਹਿ ਜੇ, ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਲ ਸਭਿ ਧਾਰਿ' ॥ ੫੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਧਨ ਮਤੇ ਮਤਾਈ।
'ਪ੍ਰਿਥਕ[5] ਦਸੋ ਦਿਸ਼ ਦੁਰੀਏ ਜਾਈ'। {ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ}
ਸ਼ੰਭੂਨਾਥ ਪ੍ਰਾਚੀਂ[6] ਦਿਸ਼ ਗਯੋ। {ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਛੁਪਣਾ}
ਭੰਗਰ ਪਸ਼ਚਮ ਦੁਰਤਾ ਭਯੋ[7] ॥ ੫੪ ॥
ਊਰਮ ਧੂਰਮ ਉੱਤਰ ਮਾਂਹੀ।

---

[1]ਹੰਕਾਰ।
[2]ਭਾਵ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਦੇ।
[3]ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕਰਕੇ।
[4]ਭਾਵ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਭੀਵਾਂਗੇ ਨਹੀਂ।
[5]ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ।
[6]ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ।
[7]ਛੁਪ ਗਿਆ।

ਦੱਛਨ[1] ਬੀਚ ਮਛੰਦਰ ਜਾਹੀਂ।
ਪਾਵਕ ਕੋਨ[2] ਕਨਕ ਸਿੱਧ ਗਯੋ।
ਲੰਗਰ ਬਾਇਵ[3] ਬਿਖੈ ਸਿਧਯੋ ॥ ੫੫ ॥
ਨੈਰਤ[4] ਮਾਂਹੀ ਝੰਗਰ ਪਯਾਨਾ।
ਗੌਨ ਗੁਆਲ ਪਹੁੰਚਯੋ ਈਸ਼ਾਨਾ[5]।
ਕਿਤਿਕ ਪਤਾਲ ਦੁਰੇ[6] ਹੈਂ ਜਾਈ।
ਕੇਤਿਕ ਬੀਚ ਅਕਾਸ਼ ਉਡਾਈ ॥ ੫੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗਮਨ ਕੀਨ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ ਮਹਿਂ,
ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨਿ।
ਤਬ ਸਰੂਪ ਤੇਤੇ ਧਰੇ,
ਜੇਤੇ ਸਿੱਧ ਦੁਰਾਨ[7] ॥ ੫੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੰਗਲਨਾਥ ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਜੇਤੇ।
ਠਾਂਢੇ ਕੌਤਕ ਦੇਖਹਿਂ ਤੇਤੇ।
ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਛਪਨ ਕੀਨ ਤਿਨ ਧਾਇ।
ਮੂਛਨ ਗਹੀ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਜਾਇ ॥ ੫੮ ॥
ਭੰਗਰ ਲਖਯੋ -ਮੋਹਿ ਪਸ਼ਚਾਤ[8]-।
ਸ਼ੰਭੂ ਜਾਨਹਿਂ -ਮੁਝੇ ਗਹਾਤਿ[9]-।
ਝੰਗਰ ਲੰਗਰ ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।
-ਮਮ ਢਿਗ ਹੈਂ, ਮਮ ਢਿਗ ਹੈਂ- ਮਾਨੀ ॥ ੫੯ ॥
ਹੁਤੇ ਸਿੱਧ ਜੇ ਦੁਰਨੇਹਾਰੇ।
ਸਭਿ ਨੇ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੇ।
ਤਨ ਅਨੇਕ ਧਰਿ, ਤਿਨ ਕੋ ਤੂਰਨ*।
ਪਕਰੇ ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਨ ਪੂਰਨ+ ॥ ੬੦ ॥

---

[1]ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ।
[2]ਪੂਰਬ ਦੱਖਣ।
[3]ਪੱਛਮੋਤ੍ਰ।
[4]ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ।
[5]ਪੂਰਬੋਤਰ।
[6]ਛੁਪੇ।
[7]ਛੁਪੇ ਸਨ।
[8]ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ (ਆਏ ਹਨ)।
[9]ਫੜਦੇ ਹਨ।
*ਯੋਗ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕਈ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਣਾ ਬੀ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਯੋਗੀ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਮੂਛਨ ਤੇ ਗਹਿ ਕਰਿ ਸਰਬ
ਕੀਨੇ ਇਕ ਥਲਿ ਸੋਇ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁੱਛਾਂ ਤੋਂ ਪਕੜਕੇ ਸਿੱਧ ਢੂੰਢਣੇ}
ਨਿਰਬਲ ਹ੍ਵੈ ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ
ਤਿਸ਼ਟੇ[1] ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ॥ ੬੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਏ।
'ਤੁਮ ਖੋਜਉ ਮੈਂ ਦੁਰਹੋਂ ਜਾਏ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਛਿਪਣਾ}
ਜੇ ਨਹਿਂ ਪਾਵਉ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰੀਏ।
ਲੇਯ ਟਕਾ ਅਰਦਾਸ ਉਚਰੀਏ ॥ ੬੨ ॥
ਜਬ ਸਿਰ ਲਾਵਉਗੇ ਧਰ ਨਾਲ।
ਦੇਉਂ ਦਰਸ ਤੁਮ ਕੋ ਤਤਕਾਲ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਪੰਚ ਤੱਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਦੇਹਿ ਮਿਲਾਇ ਦੀਨ ਛਿਨਿ ਤਾਂਹੀ ॥ ੬੩ ॥
ਅੰਸ਼ ਲੀਨ ਹੋਯੋ ਕਰਤਾਰਾ[2]।
ਜੇ ਸੇਵਕ[3] ਗਤਿ ਦੇਵਨ ਹਾਰਾ।
ਸਿੱਧ ਲਗੇ ਖੋਜਨ ਸਮੁਦਾਈ।
ਦਸਹੂੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿਂ ਗਮਨੇ ਧਾਈ ॥ ੬੪ ॥
ਬੈਠੇ ਕਿਤ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।
ਖੋਜਤਿ ਫਿਰੇ ਕਠਨ ਥਲ ਮਾਂਹੀ।
ਕਾਨਨ[4] ਸਰਿਤਾ[5] ਸਿੰਧੁ[6] ਪਹਾਰ।
ਬੀਚ ਗੁਫ਼ਾ[7] ਜਹਿਂ ਬਡੋ ਅੰਧਾਰ ॥ ੬੫ ॥
ਭਏ ਸ਼੍ਰਮਿਤ[8] ਤਿਨ ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ।
ਫਿਰਤਜੋ ਸਭਿ ਕੋ ਮਨ ਅਕੁਲਾਯੋ।

+ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੋਗ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਤੀਸਰਾ ਪਾਦ ਸੂਤ੍ਰ ੪੧। ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪਾਦ ੩ ਸੂਤ੍ਰ ੨੦, ਸਰੀਰ ਛੋਡਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਦੇਖੋ ਪਾਦ ੩, ਸੂਤ੍ਰ ੪੨।

1ਬੈਠੇ।

2(ਕਰਤਾਰ ਦੀ) ਅੰਸ਼ ਕਰਤਾਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ।

3ਜੋ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ।

4ਬਨ।

5ਨਦੀਆਂ।

6ਸਮੁੰਦਰ।

7ਕੰਦਰਾਂ।

8ਥਕ ਗਏ।

ਇਕ ਥਲ ਹੁਇ ਅਰਦਾਸ ਅਲਾਈ।
ਨਮਸਕਾਰ ਹਿਤ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੬੬ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤੁਰਤ ਗੁਸਾਈਂ।
ਦੇਖਿ ਸਿੱਧ ਉਰ ਗੇ ਬਿਸਮਾਈ[੧]।
ਚਲੇ ਨ ਬਲ ਲੱਜਿਤ ਹੁਇ ਰਹੇ।
ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਏ ਨ ਕਛੁ ਬਚ ਕਹੇ ॥ ੬੭ ॥
ਚਪੇ ਚੋਰ ਜਿਉਂ[੨] ਓਜ ਦਿਖਾਵਨ[੩]।
ਕਰਜੋ ਚਹਿਤਿ, ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਭਾਵ ਨ[੪]।
ਪਗ ਨਹਿਂ ਪਰਿਹੀਂ[੫] ਗਰਬ ਡੁਬਾਏ।
ਸਮਤਾ ਹਿਤ ਕੋ ਰਿਦੇ ਰਿਸਾਏ ॥ ੬੮ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ: ਸਭੈ ਸਿੱਧ ਜੋ, ਈਰਖਾ ਕੋ ਕਰੇ ਹੈਂ।
ਨਹੀਂ ਭਾਉ ਕੈਸੋ, ਰਿਦੇ ਮੋਂ ਧਰੇ ਹੈਂ।
ਬੁਝੈ ਨ ਬੁਝਾਈ, ਬਰੀ ਹੈ ਅਪਾਰਾ[੬]।
ਤਬੈ ਰੂਪ ਧਾਰੇ, ਅਨੇਕੰ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥ ੬੯ ॥
ਭਏ ਸਿੰਘ ਕੋਊ, ਬਘੇਲਾ ਬਨੇ ਹੈਂ। {ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਚੇਟਕ}
ਕਿਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿ ਭੱਖੈਂ, ਕੁਬੈਨਾ ਭਨੇ ਹੈਂ[੭]।
ਕਿਤੇ ਕੰਧ ਆਰੂਢ, ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਭਗਾਵੈਂ।
ਮ੍ਰਿਗਾਨੀ ਲਈ ਕੋ, ਅਕਾਸ਼ੈ ਉਡਾਵੈਂ ॥ ੭੦ ॥
ਭਏ ਪੰਨਗੰ[੮], ਬੇਖ ਦੇਖੈਂ ਭਯਾਨਾ[੯]।
ਧਰੂਕੈਂ[੧੦] ਫਰੂਕੈਂ[੧੧], ਕਿ ਸ਼ੂਕੈਂ[੧੨] ਮਹਾਨਾਂ।
ਕਿਨੈ ਤੁੰਡ[੧੩] ਦੇਹੀ, ਕਰੀ ਹੈ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।

---

[1]ਅਚਰਜ ਹੋ ਗਏ।
[2]ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹੇ (ਖਿਝੇ) ਚੋਰ ਵਾਂਙੂ।
[3]ਬਲ ਦਾ ਦੱਸਣਾ।
[4]ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ (ਅ) ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ (ਇਹੋ ਗੱਲ)।
[5](ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਪੈਰੀਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਜਾਂਦੇ।
[6]ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ ਬੇਅੰਤ (ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ)।
[7]ਅਗਨੀ ਭੱਖਦੇ ਖੋਟੇ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[8]ਸਰਪ।
[9]ਭਿਆਨਕ।
[10]ਧ੍ਰੀਕਦੇ ਹਨ (ਅ) ਟੱਪਦੇ ਹਨ।
[11]ਫੁੰਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
[12]ਸ਼ੂਕਦੇ ਹਨ।
[13]ਮੁਖ।

ਉਡੈ ਕੋ ਅਕਾਸ਼ੰ, ਲਏ ਹਾਥ ਜ੍ਵਾਲਾ[1] ॥ ੭੧ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਕਿਲਕਾਰਤਿ[2] ਕੇਤਿਕ ਰੋਖ ਦਹੇ[3]।
ਨਭ ਬੀਚ ਕਿਤੇ ਥਿਰ ਹੋਇ ਰਹੇ।
ਬਰਖਾਵਤਿ ਪਾਵਕ ਕੋ ਧਰਨੀ।
ਜਲ ਬੀਚ ਤਰੈਂ ਜਿਮ ਹ੍ਵੈ ਤਰਨੀ[4] ॥ ੭੨ ॥
ਲਘੁ ਰੂਪ ਕਿਤੇ ਦਰਸਾਇੰ ਨਹੀਂ।
ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰਨ ਜੰਤ੍ਰ ਕਰੰਤਿ ਸਹੀ।
ਬਹੁ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਬਡ ਭੀਰ ਜਹਾਂ।
ਸਭਿ ਕੋ ਡਰਪਾਵਹਿਂ ਦੇਖਿ ਤਹਾਂ ॥ ੭੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਭਯਾਨਕੰ, ਡਰਪੇ ਲੋਗ ਬਿਸ਼ਾਲ।
ਇਤ ਉਤ ਤਕੈਂ ਪਲਾਇਨੰ[5]*, ਧੀਰਜ ਦਈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੭੪ ॥
ਗੁਰੂ ਅਜਿੱਤੇ ਸੋਂ ਕਹਜੋ, 'ਸਭਿ ਨਰ ਕੇ ਚਹੁਂ ਫੇਰ।
ਉਠਿ ਕੇ ਕਰਦੇ ਕਾਰ ਤੂੰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਟੇਰਿ[6]' ॥ ੭੫ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ: ਉਠਜੋ ਅਜਿੱਤਾ ਕੀਨੀ ਕਾਰਾ
ਆਪ ਗਯੋ ਸਰ ਮਾਂਹੀ। {ਅਜਿੱਤੇ ਨੇ ਵੀ ਕੌਤਕ ਦਿਖਾਉਣੇ}
ਤਿਹ ਪਰ[7] ਲੇ ਨਿਜ ਚੀਰ ਡਸਾਯੋ[8]
ਭੀਜਯੋ ਤਾਰਿਕ[9] ਨਾਂਹੀ।
ਤਾਂਹਿ[10] ਅਰੂਢ ਹੋਇ ਕੈ ਬੈਠਾ
ਕਾਰ ਕਰੈ ਇਮ ਸੋਈ।
ਮਰੇ ਬਿਹੰਗ ਸਰੋਵਰ ਮਹਿਂ ਬਹੁ
ਗਹਤਿ ਭਯੋ ਕਰ ਦੋਈ[11] ॥ ੭੬ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਗਹਿ ਹਾਥ, ਜਿਵਾਇ ਉਡਾਵਤਿ ਜਾਤਿ

---

[1]ਅਗਨੀ।
[2]ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
[3]ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਸੜੇ ਹੋਏ।
[4]ਬੇੜੀ।
[5]ਇਧਰ ਉਧਰ ਤੱਕਦੇ ਹਨ (ਰਸਤਾ) ਨੱਸਣ ਵਾਸਤੇ।
*ਪਾ:-ਇਨਕੋ ਦੇਖ ਪਲਾਇਨੇ।
[6]ਮੁਖੋਂ ਕਹਿਕੇ।
[7](ਉਸ) ਸਰੋਵਰ ਉੱਤੇ।
[8]ਵਿਛਾਇਆ।
[9]ਇਕ ਤਾਰ (ਧਾਗਾ) ਬੀ।
[10]ਉਸ (ਕਪੜੇ) ਤੇ।
[11]ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜ ਫੜ ਕੇ।

ਪਿਖੈਂ ਬਹੁਤੇ ਨਰ ਤਾਂਹਿ ਤਮਾਸ਼ਾ।
ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੋ ਢਿਗ ਕਾਰ ਕਰੀ[1]
ਸਿੱਧ ਆਇ ਸਕਹਿਂ ਨਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪਾਸਾ।
ਬਲ ਬਾਹਰ ਹੀ ਦਿਖਰਾਵਤਿ ਹੈਂ
ਧਰਿ ਦਾਰੁਨ ਰੂਪ ਫਿਰੈਂ ਚਹੁਂ ਪਾਸਾ[2]।
ਪਛੁਤਾਇ ਬਿਸੂਰਤਿ ਹੈਂ ਉਰ ਮੈਂ
ਜਬ ਨਾਂਹਿ ਚਲ੍ਯੋ ਬਲ ਕੋ ਬਸ ਮਾਸਾ[+] ॥ ੭੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤੱਤ ਤੱਤ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਰਹੇ[*], ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਥਾਇਂ।
ਪਚਿਹਾਰੇ[3] ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਲਖੈਂ, ਸ਼ਕਤਿ ਰਹੇ ਸਭਿ ਲਾਇ ॥ ੭੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖ੍ਯੋ ਗੁਰ ਜਬਿ ਹੀ[+]।
ਸਗਲੀ ਸ਼ਕਤਿ ਕਰਖ[4] ਲਿਯ ਤਬਿ ਹੀ।
ਜਿਉਂ ਕੋ[++] ਨਿੰਬੂ ਲੇਹਿ ਨਿਚੋਰੀ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖਿੱਚਣੀ}
ਜੈਸੇ ਊਖ ਦੇਇ ਕਰਿ ਖੋਰੀ[5] ॥ ੭੯ ॥
ਆਤੁਰ ਹਾਰਿ ਗਏ ਜਿਸ ਕਾਲਾ[6]।
ਬੈਠੈ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਦੀਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਲੱਜਿਤ ਭਏ ਨ ਬੋਲ੍ਯੋ ਜਾਈ।
ਬਾਂਧੇ ਜਿਉਂ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਕਿਸ ਰਾਈ[7] ॥ ੮੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਰੰਚ ਗਰਬ ਉਰ ਨਹਿਂ ਰਹ੍ਯੋ, ਨ੍ਰਿਪ ਜਿਉਂ ਛੀਨੇ ਦੇਸ਼[8]।
ਲੱਜਿਤ[**] ਹੋਏ ਨਰਨ ਮੈਂ, ਸਿੱਧਨ ਸੋਂ ਸਿੱਧੇਸ਼[9] ॥ ੮੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੰਗਲ ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਤੇ ਆਦਿ।

---

[1]ਲੀਕ ਕੱਢੀ ਸੀ।
[2]ਚੁਫੇਰੇ।
[+]ਪਾ:-ਜਲ ਮਾਹਿ ਭਯੋ ਯਹਿ ਅਜਬ ਤਮਾਸ਼ਾ।
[*]ਪਾ:-ਦੋ ਘਟਕਾ ਤੂਸ਼ਨ ਰਹੇ-, -ਕੋ ਇਕ ਘਟ ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ-।
[3]ਥੱਕ ਕੇ ਹਫ ਗਏ।
[+]ਪਾ:-ਤਿਹਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਯੋ ਗੁਰ ਜਬਹੀ।
[4]ਖਿੱਚ।
[++]ਪਾ:-ਜਿਉਂ ਕੋਊ।
[5]ਜਿਵੇਂ ਗੰਨਾ (ਵੇਲਣੇ ਵਿਚ) ਦੇਕੇ ਪੱਛੀ ਕਰ ਦੇਈ ਦੀ ਹੈ।
[6]ਜਦੋਂ ਹਾਰਕੇ ਆਤੁਰ ਹੋ ਗਏ।
[7]ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਨੇ।
[8]ਜਿਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਖੁਹਾ ਬੈਠੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[**]ਪਾ:-ਝੂਛੇ।
[9]ਸਿੱਧਾਂ ਸਣੇ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ (ਗੋਰਖ ਜੀ)।

ਸਭਿ ਕੇ ਰਿਦੇ ਭਯੋ ਅਹਿਲਾਦ।
'ਕਹਜੋ ਹਮਾਰੋ ਮਾਨਜੋ ਨਾਂਹੀ।
ਅਤਿ ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਏ ਮਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੮੨ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੯ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਇਹ ਰਾਸਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਜਾਕੇ ਰਾਸ ਪਾਉਣਾ ਇਕ ਸੁਭਾਵਕ ਬਾਤ ਹੈਸੀ, ਜੋ ਸੁਤੰਤਰ ਅਪਨੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਪਾਉਂਦੇ ਸੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਹੀਂ ਸੇ। ਰਾਸਾਂ ਬਾਬਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਵਚਨ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਐਉਂ ਹੈਨ:-

ਮਃ ੧ ॥ ਵਾਇਨਿ ਚੇਲੇ ਨਚਨਿ ਗੁਰ ॥ ਪੈਰ ਹਲਾਇਨਿ ਫੇਰਨਿ ਸਿਰਿ ॥
ਉਡਿ ਉਡਿ ਰਾਵਾ ਝਾਟੈ ਪਾਇ ॥ ਵੇਖੈ ਲੋਕੁ ਹਸੈ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥
ਰੋਟੀਆ ਕਾਰਣਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ ॥ ਆਪੁ ਪਛਾੜਹਿ ਧਰਤੀ ਨਾਲਿ ॥
ਗਾਵਨਿ ਗੋਪੀਆ ਗਾਵਨਿ ਕਾਨ੍। ਗਾਵਨਿ ਸੀਤਾ ਰਾਜੇ ਰਾਮ ॥
ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ॥ ਜਾਕਾ ਕੀਆ ਸਗਲ ਜਹਾਨੁ ॥
ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿ ਕਰਮਿ ਚੜਾਉ ॥ ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ ਜਿਨ੍ਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥
ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ ਲਘਾਏ ਪਾਰਿ ॥
ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ ॥ ਥਲ ਵਾਰੋਲੇ ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਤੁ ॥
ਲਾਟੂ ਮਾਧਾਣੀਆ ਅਨਗਾਹ ॥ ਪੰਖੀ ਭਉਦੀਆ ਲੈਨਿ ਨ ਸਾਹ ॥
ਸੂਐ ਚਾੜਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਜੰਤ ॥ ਨਾਨਕ ਭਉਦਿਆ ਗਣਤ ਨ ਅੰਤ ॥
ਬੰਧਨ ਬੰਧਿ ਭਵਾਏ ਸੋਇ ॥ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਨਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਨਚਿ ਨਚਿ ਹਸਹਿ ਚਲਹਿ ਸੇ ਰੋਇ ॥ ਉਡਿ ਨ ਜਾਹੀ ਸਿਧ ਨ ਹੋਹਿ ॥
ਨਚਣੁ ਕੁਦਣੁ ਮਨ ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ ਮਨਿ ਭਉ ਤਿਨ੍ਾ ਮਨਿ ਭਾਉ ॥ ੨ ॥

੪੦. [ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ। ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ। ਇਕ (ਤਿਖਾਣ ਦਾ) ਸੰਤ ਬਾਲਕਾ। ਮਾਲੋ ਸ਼ੇਖ]

ਦੋਹਰਾ: ਰੇ ਮਨ ਤਜਿ ਆਲਸ ਸਰਬ, ਗਹੁ ਉੱਦਮ ਹਰਿਨਾਮ।
ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇ ਹ੍ਵੈ, ਪੂਰਹਿ ਸਗਰੇ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥

ਸਹਾਇ = ਸਹਾਈ। ਪੂਰਹਿ = ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ, ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇਗਾ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਮਨ! ਸਾਰੇ ਆਲਸਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ (ਸਿਮਰ੍ਣ ਦਾ) ਉੱਦਮ ਧਾਰਨ ਕਰ, (ਏਹ) ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ (ਅਰ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤੇਰੇ) ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਤੇਹਣ ਕੁਲਦੀਪਾ!।
ਸਿਧ ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪਾ।
ਜਹਾਂ ਅਜਿੱਤਾ ਕਲਾ ਦਿਖਾਵਤਿ।
ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਹੰਗਨ ਕੋ ਜੀਵਾਵਤਿ ॥ ੨ ॥
ਬ੍ਰਿੰਦ ਲੋਕ ਤਹਿਂ ਪਿਖੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ।
ਤਾਂ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਦੇਖ੍ਯੋ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਕੋ ਹੈ ਇਹ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਿਵਾਰੇ? ॥ ੩ ॥
ਨੌਕਾ ਸਮਸਰ ਚੀਰ ਡਸਾਯੋ।
ਤਿਹ ਧਰ ਬੈਠਿ ਨ ਨੀਰ ਛੁਵਾਯੋ।
ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਿ ਕੈ ਦਿਖਰਾਵੈ।
ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਵੈਂ ॥ ੪ ॥
ਸਿੱਧ ਕਹ੍ਯੋ 'ਇਹੁ ਚੇਲਾ ਤੇਰਾ।
ਅਬ ਕੇ ਸਮੈਂ[1] ਨ ਕੋ ਅਨ ਹੇਰਾ[2]।
ਕਰਾਮਾਤ ਇਕ ਸਦਨ ਤੁਮਾਰੇ।
ਜਿਉਂ ਚਾਹਤਿ ਤਿਉਂ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਰੇ' ॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਠ੍ਯੋ ਮਨੁਜ ਬੁਲਿਵਾਇਓ
ਦੇਖ੍ਯੋ ਤਿਹ ਕੀ ਓਰ।
ਕਰਖ[3] ਲਈ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿ ਜੋ
ਰਹਿ ਗ੍ਯੋ ਪਾਛੈ ਖੋਰ[4] ॥ ੬ ॥ {ਅਜਿੱਤੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਖਿੱਚਣੀ}

---

[1]ਹੁਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ।
[2]ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।
[3]ਖਿੱਚ।
[4]ਖਾਲੀ। ਅ:, ਖ਼ੋਲ] (ਅ) ਫੋਗ।

ਚੌਪਈ: ਭਯੋ ਦੀਨ ਮਨ ਬੈਠ੍ਯੋ ਸੋਇ।
ਮਨ ਮੁਰਝਾਨੇ ਸ਼ਕਤਿਹਿਂ ਖੋਇ।
ਜਿਉਂ ਬਨੀਏ ਕੀ ਪੂੰਜੀ[1] ਜਾਏ।
ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਨ[2] ਬਹੁ ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਏ ॥ ੭ ॥
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਬੈਠਿ ਰਹੇ, ਕੋ ਕਹਿਤਿ ਨ ਬਾਨੀ।
ਦਰਸ਼ਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਚਹੁੰਫੇਰੇ।
ਇਕ ਤਿਖਾਨ ਆਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰੇ ॥ ੮ ॥
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਰਖਨ ਕੋ ਸੁਤ ਸਾਥਾ। {ਇਕ ਤ੍ਰਿਖਾਣ ਦਾ ਸੰਤ ਬਾਲਕਾ, ਸੰਗਤੀਆ}
ਬੰਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਗਨਾਥਾ।
ਬਿਨੈ ਯੁਕਤ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਏਕ ਤਾਤ[3] ਭਾ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ ॥ ੯ ॥
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਪਰਤਾਪ ਉਚੇਰਾ।
ਜਿਯਤਿ ਰਹ੍ਯੋ ਯਾਂ ਤੇ ਸੁਤ ਮੇਰਾ।
ਅਬ ਰਾਵਰ ਕੇ ਚਰਨ ਚਢਾਵਾ।
ਤੁਮਨੈ ਦੀਨੋ ਬਹੁਰ ਜਿਵਾਵਾ ॥ ੧੦ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਹਮਨਿ[4] ਜਿਵਾਯੋ ਕੈਸੇ?'।
ਕਹਿ ਬਾਢੀ 'ਸੁਨੀਏ ਪ੍ਰਭ ਜੈਸੇ।
ਹਮ ਗ੍ਰਿਹ ਤਾਤ ਹੋਤਿ ਮਰਿ ਜਾਵੈ।
ਸਿੱਧ ਪੀਰ ਬਹੁਤੇਰ ਮਨਾਵੈਂ ॥ ੧੧ ॥
ਰਾਵਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸੁਨਿ, ਸੁਖ[5] ਮਨ ਮੈਂ।
ਸੁਵਨ[6] ਜੀਅ ਸੌਂਪ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨ ਮੈਂ[7]।
ਜੀਵਤਿ ਰਹ੍ਯੋ[8], ਲਓ ਅਬ ਗੁਰ ਜੀ[9]!।
ਕਾਲ ਅੰਤ ਕਾ* ਇਸ ਤੁਮ ਮਰਜ਼ੀ[10]' ॥ ੧੨ ॥

---

[1]ਰਾਸ।
[2]ਕੰਗਾਲ।
[3]ਪੁੱਤ੍ਰ।
[4]ਅਸਾਂ ਨੇ।
[5]ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖੀ।
[6]ਪੁਤ੍ਰ। ਸੰਸ:, ਸੂਨੁ = ਪੁੱਤ੍ਰੀ]।
[7]'ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ' ਮੈਂ (ਆਪ ਨੂੰ) ਸੌਂਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਵਿਚਾਰਕੇ।
[8](ਸੋ ਇਹ) ਜੀਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[9]ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਣ ਲੈ ਲਓ।

ਤਿਹ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਗਸਾਈਂ।
ਕਰਿਵਾਏ ਕਾਸ਼ਟ ਇਕ ਥਾਈਂ।
ਪਾਵਕ ਫੂਕੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਬਾਰਿਕ! ਜਾਵਹੁ ਅਗਨਿ ਮਝਾਰਾ' ॥ ੧੩ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਤਿਹ ਬਾਰਿਕ ਕੋ ਨਾਇਂ, 'ਸੰਗਤੀਆ' ਪਿਤ ਨੈ ਧਰਯੋ।
ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਿਸਮਾਇਂ -ਲਖੀ ਨ ਗੁਰ ਗਤਿ ਜਾਵਈ ॥ ੧੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਤਿਖਾਨ ਕੋ ਤਾਤ ਹੈ, ਆਨਿ ਚਢਾਯੋ ਸੋਇ।
ਪਾਵਕ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਪਾਵਈਂ, ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਇਹ ਹੋਇ- ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਿਸ ਕੋ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ ਜਬਿ ਹੀ।
ਸਿੱਧ ਨਾਰਿ ਨਰ ਦੇਖੈਂ ਸਭਿ ਹੀ।
ਰਿਦੈ ਨ ਡੋਲਯੋ ਰਾਖੀ ਧੀਰ।
ਪਾਵਕ ਕੀ ਕੁਛ ਗਨੀ ਨ ਪੀਰ ॥ ੧੬ ॥
ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਰਖਨ ਬੈਸ ਕੁਮਾਰਾ।
ਮਾਰਿ ਛਾਰ ਗਾ ਅਗਨਿ ਮਝਾਰਾ।
ਬੈਠਿ ਨ ਨਿਕਸਯੋ ਧਰਿ ਉਰ ਧੀਰਾ।
ਪਾਵਕ ਤੇਜ ਨ ਛੁਹਯੋ ਸਰੀਰਾ ॥ ੧੭ ॥
ਸਵਾ ਜਾਮ ਬੈਠਯੋ ਜਬਿ ਰਹਯੋ।
ਸਭਿਨਿ ਦੇਖਿ ਅਚਰਜ ਉਰ ਲਹਯੋ।
ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦ ਭਏ[2] ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਉਚਰੀ ਬਾਨੀ ॥ ੧੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਰਹਿਤ ਭਾ, ਟੂਟ ਗਏ ਜਮ ਜਾਲ।
ਨਿਕਸਹੁ ਆਵਹੁ ਵਹਿਰ ਕੋ, ਅਬਿ ਤੇ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ' ॥ ੧੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਤਯੋ ਸਿਸ ਕੇ ਖੁਲੇ ਕਪਾਟਾ।
ਦ੍ਵੈਤ ਭਰਮ ਕੇ ਸਾਂਕੁਰ[3] ਕਾਟਾ।
ਦਿੱਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[4] ਹੋਈ ਤ੍ਰੈਲੋਕੰ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਚੂਕੇ ਸ਼ੋਕੰ ॥ ੨੦ ॥

---

*ਪਾ:-ਕਾਲ ਅੰਤਕਾ ਇਸ ਤੁਮ ਮਰਜੀ = ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ (ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਦੀ) ਮਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਛੋੜਦਾ ਹਾਂ।

[1]ਅੰਤ ਕਾ ਕਾਲ = ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਹੁਣ) ਤੁਹਾਡੀ ਰਜ਼ਾ ਤੇ ਹੈ। (ਅ) ਕਾਲ ਅੰਤਕਾ = ਜਮਕਾਲਾ।

[2]ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

[3]ਸੰਗਲ।

[4]ਗੁਪਤ ਤੇ ਉਹਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ 'ਜਾਚ ਜੋ ਚਾਹੀ[੧]।
ਦੇਵੋਂ ਸੋ ਅਬ[੨*] ਬਿਲਮੰ[੩] ਨਾਂਹੀ'।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਜੋ ਸਿਸੁ ਤਬ ਹੀ।
'ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਸਿੱਧਿ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੨੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਨ ਕੋ ਇਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਜੋ
ਦੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਵਾਸ[੪] !॥ {ਸੰਗਤੀਆ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਪਿਸ ਦਿਵਾਉਣੀ}
ਔਰ ਅਜਿੱਤਾ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈਂ
ਛੂਛੇ ਭਏ ਉਦਾਸ[੫] ॥ ੨੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸਭਿ ਬੈਸੇ।
ਕਿਰਪਨ[੬] ਖੋਇ ਦਰਬ ਕੋ ਜੈਸੇ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਰਾਵਤਿ।
ਦੰਭ ਕਰੈ ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਵਤਿ[੭] ॥ ੨੩ ॥
ਦੇਨੀ ਉਚਿਤ ਅਬੈ ਨਹਿਂ ਇਨ ਕੋ।
ਮਾਨ ਬਿਖੈ ਮਨ ਬੂਡਜੋ ਜਿਨ ਕੋ।
ਤੇਰੋ ਕਹਜੋ ਨ ਮੋਰਹਿਂ ਕੈਸੇ।
ਹੁਤੇ ਅਗਾਰੀ, ਹ੍ਵੈ ਅਬ ਤੈਸੇ' ॥ ੨੪ ॥
ਸਿੱਧਨ ਯੁਤ ਅਚਰਜ ਨਰ ਨਾਰੀ।
'ਇਹ ਬਾਰਿਕ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਬੈਸ ਅਲਪ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਾਇ।
ਸਿੱਧਿ ਸਰਬ ਲੀਨੇ ਬਖ਼ਸ਼ਾਇ' ॥ ੨੫ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਦੋਹਰਾ: ਭਈ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਸ਼ਕਤਿ ਪੁਨ, ਰਹੇ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੁਹੀਂ, ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ੨੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਿੱਖੀ ਧੰਨ, ਧੰਨ ਸਿਖ ਤੇਰੇ।
ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਹਿਂ ਦੁਖ ਹੇਰੇ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸਿੱਧਨ ਗਰਬ ਗਵਾਯੋ।

---

[1]ਜੋ ਚਾਹ ਹਈ।
[2]ਹੁਣੇ ਹੀ।
[*]ਪਾ:-ਅਸੁ = ਛੇਤੀ। ਸੰਸ:, ਆਸ਼ੁ]।
[3]ਡੇਰੀ।
[4]ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ।
[5]ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾ ਕੇ ਉਦਾਸ ਹੈਨ।
[6]ਕੰਜੂਸ।
[7]ਭਾਵ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਐਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁਰ ਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਜਨਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥
ਭਈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ੀ*।
ਕਹੈਂ 'ਪੁਰਖੁ ਤੁਮ ਹੋ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ'।
ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥
'ਕੇਤਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਤੁਮਾਰੇ ਮਾਹੀ?।
ਕਹਉ ਤਪਾ ਜੀ! ਹਮਰੇ ਪਾਹੀ।
ਅਪਰ ਨ ਤੁਮਰੇ ਸਮਸਰ ਦੇਖਾ।
ਸਭਿ ਤੇ ਤੁਮ ਹੋ ਪੁਰਖੁ ਬਿਸ਼ੇਖਾ' ॥ ੨੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੂ ਭਨਜੋ 'ਸਤਿਨਾਮ ਕੀ, ਬਡਿਆਈ ਬਡ ਜਾਨਿ।
ਏਕੰਕਾਰ ਅਕਾਰ ਪ੍ਰਭੁ, ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥ ੩੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੇਵਡ[1] ਸਾਹਿਬ ਤੇਵਡ[2] ਦਾਤਿ।
ਕਬਹੂੰ ਪਾਰ[3] ਨ ਪਾਇਓ ਜਾਤ।
ਕਰੁਨਾਮੈ ਨਿਤ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੰ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਅਨੂਪੰ ॥ ੩੧ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਤਿ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋ।
ਦਾਨ ਨਾਮ ਕੋ ਦੇਵਤਿ ਤਾਂ ਕੋ।
ਮਾਨ ਅਮਾਨ ਸੁਤੇ ਛੁਟਿ ਜਾਹੀਂ।
ਸੁਖ ਕੇ ਸਹਿਤ ਪਰਮਪਦ ਪਾਹੀਂ ॥ ੩੨ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ।

---

*ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪਰ ਅਪਣਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਹੈ:-
ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਚੇਲੇ ਖੋਜਨ ਫਿਰਹਿ ਫੁਰਮਾਣੈ ॥
ਮਾਗਹਿ ਨਾਮੁ ਧਾਇ ਇਹ ਭਿਖਿਆ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਉ ਕੁਰਬਾਣੇ ॥। ਸਿ: ਗੋ:-੭੩.

ਅਰਥਾਤ-ਸਿਧ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਵੀ ਤੇ ਚੇਲੇ ਵੀ (ਹੁਣ ਹੇ ਸਾਈਂ) ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, (ਤੇਰਾ) ਨਾਮ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਖੈਰ (ਸਾਨੂੰ) ਪਾ, (ਹੇ ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ) ਦਰਸ਼ਨ (ਆਤਮ ਵਿੱਦਜਾ ਯਾ ਦੀਦਾਰ) ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਣੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਤੋਂ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਖੇਲ ਰਚਾਇਆ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰਮੁਖਤਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਬਾਬੇ ਕੀਤੀ ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ ਸਬਦ ਸਾਂਤਿ ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚਿ ਆਈ ॥

ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ, ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਬਦ = ਨਾਮ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੇ ਅੱਭਯਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

[1]ਜਿੱਡਾ ਵੱਡਾ।
[2]ਤਿਤਨੀ ਵੱਡੀ।
[3]ਅੰਤ।

ਭੇਦ ਪਾਰ ਨਹਿਂ ਪਾਯੋ ਜਾਈ'।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਏਕ ਸ਼ਲੋਕ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੩ ॥ {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ}

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥
ਪਹਿਰਾ ਅਗਨਿ ਹਿਵੈ ਘਰੁ ਬਾਧਾ ਭੋਜਨੁ ਸਾਰੁ ਕਰਾਈ ॥
ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਪੀਵਾ ਧਰਤੀ ਹਾਕ ਚਲਾਈ ॥
ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੀ ਅੰਬਰੁ ਤੋਲੀ ਪਿਛੈ ਟੰਕੁ ਚੜਾਈ ॥
ਏਵਡੁ ਵਧਾ ਮਾਵਾ ਨਾਹੀ ਸਭਸੈ ਨਥਿ ਚਲਾਈ ॥
ਏਤਾ ਤਾਣੁ ਹੋਵੈ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਕਰੀ ਭਿ ਆਖਿ ਕਰਾਈ ॥
ਜੇਵਡੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤੇਵਡ ਦਾਤੀ ਦੇ ਦੇ ਕਰੇ ਰਜਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥੧॥

[ਮਾਝ ਵਾਰ

ਦੋਹਰਾ: ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭੈ, ਸਿੱਧਨ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨ।
ਗੋਰਖਾਦਿ ਤੇ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ, ਬੰਦੇ ਜੋਰਤਿ ਪਾਨ[1] ॥ ੩੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਪਰ ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਬਿਨੈ ਅਲਾਵੈਂ।
ਭੰਗਰਨਾਥ ਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ। {ਭੰਗਰਨਾਥ ਦੀ ਖੜਾਵਾਂ ਨਾਲ ਖਾਤਰ}
ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਕਹਤਿ ਭਾ ਤਬ ਹੀ।
'ਪਸ਼ਚਮ[2] ਸੁਰਸੁਰਿ[3] ਬਹੀ ਨ ਕਬ ਹੀ ॥ ੩੫ ॥
ਅਸਤ ਨ ਪ੍ਰਾਚੀ ਸਵਿਤਾ ਭਯੋ[4]।
ਧਾਰਿ ਪੰਖ[5] ਨਹਿਂ ਮੇਰੁ ਉਡਯੋ।
ਹਮ ਹੈਂ ਸਿੱਧ ਜਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਅਗਾਰੀ।
ਨਮੋਂ ਕਰੈਂ ਅਸਮੰਜਸ[6] ਭਾਰੀ' ॥ ੩੬ ॥
ਉਡਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਬਿਖੈ ਕਹਿ ਐਸੇ।
ਜਾਤ ਬਿਹੰਗ ਯੁਤਿ ਬਲ ਕੇ ਜੈਸੇ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲਖਿ ਗਰਬ ਸਮੇਤਾ।
ਕੌਂਸ[7] ਉਡਾਈ ਖੋਵਨ ਹੇਤਾ[1] ॥ ੩੭ ॥

---

[1]ਜੋੜਕੇ ਹੱਥ।
[2]ਪੱਛੋਂ ਵਲ।
[3]ਗੰਗਾ।
[4]ਡੁਬਾ ਨਹੀਂ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਸੂਰਜ (ਕਦੀ)।
[5]ਖੰਭ ਲਾਕੇ।
[6]ਅਯੋਗ।
[7]ਖੜਾਉਂ।

ਲਗੀ ਜਾਇ ਕੈ ਸੀਸ ਮਝਾਰੀ।
ਉਡਜੋ ਬਹੁਰ ਪੀਰਾ ਭੀ ਭਾਰੀ।
ਤਿਹ ਤੇ ਊਚੀ ਗਈ ਖਰਾਇੰ[੧੦]।
ਸਿਰ ਮੈਂ ਲਾਗੀ ਰਹਜੋ ਬਚਾਇ ॥ ੩੮ ॥
ਜਬ ਥਿਰ ਹੋਵੈ ਪੁਨ ਸਿਰ ਲਾਗੈ।
ਹਟੈ ਨ ਕਸ[੨] ਜਿ ਅਪਰ ਦਿਸ਼ਿ ਭਾਗੈ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਦਿਸ਼ਿ ਜਬ ਆਵੈ।
ਸਿਰ ਤੇ ਕੌਂਸ ਲਗਨ ਹਟਿ ਜਾਵੈ ॥ ੩੯ ॥
ਜਾਨਜੋ ਰਿਦੈ ਨ ਹਟਜੋ[੩] ਖਰਾਊ[੪]।
ਕਰ ਬਹੁ ਰਹਜੋ ਨ ਚਲਤਿ ਉਪਾਊ।
ਪੀਰ ਪਾਇ ਹਿਰਦੇ ਪਛੁਤਾਨਾ।
ਮਿਟਜੋ ਗਰਬ ਬਹੁ ਭਯੋ ਲਜਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹੋਇ ਦੀਨ ਆਵਤਿ ਭਯੋ, ਜਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਬੰਦਨ ਕਰੀ, ਬੈਠਜੋ ਹੋਇ ਸਮੀਪ ॥ ੪੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਗੋਰਖ ਦੇਖਿ ਬਚਨ ਕੋ ਕਹੈ।
'ਇਉਂ ਕਰਿਵਾਏ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਰਹੈ।
ਕਲੀਕਾਲ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਹਿਤ ਤਨ ਧਾਰਾ ॥ ੪੨ ॥
ਇਸਕੀ ਸਮਤਾ ਹੋਇ ਨ ਕੈਸੇ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹੁ ਭਲਾ ਹੁਇ ਜੈਸੇ।
ਨੀਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੋ ਪੁਨ ਕਹੋ।
ਤੱਤ ਗਜਾਨ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਲਹੋ' ॥ ੪੩ ॥
ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਗੁਰ ਸੰਗਿ ਉਚਾਰਾ।
'ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਕਜਾ ਵਰਤਾਰਾ?'।
ਬੈਠੇ ਸਭਿ ਹੀ ਸਿੱਧ ਸਮੀਪਾ।
ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ ॥ ੪੪ ॥ {ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ}

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥

---

[1](ਗਰਬ) ਖੋਵਨ ਲਈ।
[2]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ।
[3]ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ।
[4]ਖੜਾਊਂ।

ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ ॥
ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ ॥
ਜੇ ਇਕੁ ਹੋਇ ਤ ਉਗਵੈ ਰੁਤੀ ਹੂ ਰੁਤਿ ਹੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਹੈ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ ॥
ਭੈ ਵਿਚਿ ਖੁੰਬਿ ਚੜਾਈਐ ਸਰਮੁ ਪਾਹੁ ਤਨਿ ਹੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਜੇ ਰਪੈ ਕੂੜੈ ਸੋਇ ਨ ਕੋਇ ॥੧॥

[ਵਾਰ ਆਸਾ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥
ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥
ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥
ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥੧॥

[ਮਾਝ ਵਾਰ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥
ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ ॥
ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਘਰਿ ਦੇਵਣ ਜਾਹਿ ॥
ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖੈ ਖਟਿਐ ਭਾਉ ॥
ਭਾਵੈ ਆਵਉ ਭਾਵੈ ਜਾਉ ॥
ਸਾਸਤੁ ਬੇਦੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥
ਆਪੋ ਆਪੈ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥
ਕਾਜੀ ਹੋਇ ਕੈ ਬਹੈ ਨਿਆਇ ॥
ਫੇਰੇ ਤਸਬੀ ਕਰੇ ਖੁਦਾਇ ॥
ਵਢੀ ਲੈ ਕੈ ਹਕੁ ਗਵਾਏ ॥
ਜੇ ਕੋ ਪੁਛੈ ਤਾ ਪੜਿ ਸੁਣਾਏ ॥
ਤੁਰਕ ਮੰਤ੍ਰੁ ਕਨਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਹਿ ॥
ਲੋਕ ਮੁਹਾਵਹਿ ਚਾੜੀ ਖਾਹਿ ॥
ਚਉਕਾ ਦੇ ਕੈ ਸੁਚਾ ਹੋਇ ॥
ਐਸਾ ਹਿੰਦੂ ਵੇਖਹੁ ਕੋਇ ॥
ਜੋਗੀ ਗਿਰਹੀ ਜਟਾ ਬਿਭੂਤ ॥
ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਰੋਵਹਿ ਪੂਤ ॥
ਜੋਗੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਗਵਾਈ ॥
ਕਿਤੁ ਕਾਰਣਿ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥

ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਕਾ ਏਹੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਆਪੇ ਆਖਣੁ ਆਪੇ ਜਾਣੁ ॥੧॥

[ਰਾਮ: ਵਾਰ ਮ: ੧

ਚੌਪਈ: ਪੁਨ ਗੁਰ ਸਿੱਧਿ ਗੋਸ਼ਟਿ ਕਰੀ।
ਸਿੱਧਿਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਸਭਿ ਹਰੀ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਉਸਤਤਿ ਉਚਰਿ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਹੀਂ[1] ॥ ੪੫ ॥
ਲਖਯੋ -ਕਲੀ ਮਹਿਂ ਭਾ ਅਵਤਾਰਾ।
ਧਰਨ ਕੀਨ ਤਨ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਉਧਾਰੈਂ[2]।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਧਰਮ ਬਿਥਾਰੈਂ ॥ ੪੬ ॥
ਹੋਤਿ ਸਮਾਨ ਨ ਯਾਂ ਕੇ ਕੋਊ।
ਗਤਿਦਾਯਕ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਜੋਊ।
ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮੈਂ ਨ ਜੀਤ ਸਕਾਈ-।
ਯਾਂ ਤੇ ਸਤਿ ਜਾਨਯੋ ਜਗਰਾਈ ॥ ੪੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਸਿ ਬਿਧਿ ਧਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਉਰ, ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਜਗਤੇਸ਼।
ਬਿਦਾ ਸਿੱਧਿ ਹੋਏ ਸਰਬ, ਕਹਿ 'ਆਦੇਸ਼ ਅਦੇਸ਼' ॥ ੪੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਭਿ ਚਰਚਾ[*] ਜੇ ਬਰਨਨ ਕਰਿਹੌਂ।
ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰਿਹੌਂ।
ਬਹੁਰ ਨ ਪਾਰ ਸੁ ਪਾਯੋ ਜਾਈ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੇਤਿਕ[3] ਚਰਚਾ ਗਾਈ ॥ ੪੯ ॥
ਮੇਲਾ ਬਿਛੁਰਨ[4] ਲਗਯੋ ਬਹੋਰੀ।
ਗਮਨੇ ਮਾਨਵ ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰੀ।
ਬਾਢੀ[5] ਬਾਲਕ ਪਗ ਲਪਟਾਯੋ।
ਆਰਣਸੁਤ ਕਰ[1] ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਰ ਲਾਯੋ।

---

[1]ਭਾਵ ਸਿੱਧ ਲੋਕ।

[2]ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਗੇ।

[*]ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਇਸ ਗੋਸ਼ਟ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੦੫੯ ਜਿਥੇ ਇਸ ਗੋਸ਼ਟ ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਟੂਕ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

[3]ਜਿਤਨੀ ਕੁ।

[4]ਉੱਜੜਨ।

[5]ਤਿਖਾਣ ਦਾ।

'ਮਿਲਿ ਜੋ ਤੁਮ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ[੨] ਕਹਿ ਮੁਖ[੩]।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਤੁਮ ਕਹੁ ਸਭਿ ਮੈ ਲਖਿ[੪] ॥ ੫੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਸਹੁ ਤਾਤ[੫] ਨਿਜ ਤਾਤਨੀ[੬], ਪਾਸ ਜਾਇ ਤੁਮ ਤਾਤ[੭]!।
ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ ਭਵ[੮] ਤਾਰਿ ਹੋ, ਪੁਨਿ ਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬੱਖਜਾਤ[੯]' ॥ ੫੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼੍ਵਰ ਕੋ।
ਗਦ ਗਦ ਹ੍ਵੈ ਤੁਰਿ ਪਾ[੧੦] ਨਿਜ ਘਰ ਕੋ।
ਕੇਤਿਕ ਸੇਵਕ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ।
ਜਗ ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰੇ ॥ ੫੨ ॥
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਰਹੇ ਤਹਾਂ, ਬੈਠਹਿਂ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ।
ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਾਸੂ।
ਦਰਸਹਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸੂ ॥ ੫੩ ॥
ਧਾਰਿ ਕਾਮਨਾ ਜੋ ਉਰ ਆਵਹਿ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਜੋਂ ਸੇ ਸਭਿ ਪਾਵਹਿ।
ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਰਾਹੀਂ[੧੧] ॥ ੫੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਲੋ ਸ਼ੇਖ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ। {ਮਾਲੋ ਸ਼ੇਖ}
ਗਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬੇਦਿਨ ਅਵਤੰਸ਼ਾ[੧੨]।
ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਬੈਸਜੋ ਤਵ[੧੩] ਪਾਸੂ।
ਬੂਝਨ ਲਾਗਜੋ ਮਤਸਰ ਜਾਸੂ[੧੪] ॥ ੫੫ ॥

---

[1]ਹੱਥ ਕਮਲ।
[2]ਮਿਲੇਗਾ ਜੋ ਤੈਨੂੰ (ਸੋ) ਮੁਕਤੀ ਪਾਵੇਗਾ।
[3](ਤੇਰੇ) ਮੁਖੋਂ ਕਹਣ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ (ਅ) ਮੂੰਹੋਂ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[4]ਸਭ ਵਿਚ ਲਖ ਕੇ (ਵਜਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) (ਅ) ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ (ਪਰ) ਵੇਖਕੇ।
[5]ਪਿਤਾ (ਤੇ)।
[6]ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ (ਦੇ ਪਾਸ)।
[7]ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ!।
[8]ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ।
[9]ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋਇਗੀ।
[10]ਚੱਲ ਪਿਆ।
[11]ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[12]ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਭੂਖਣ।
[13]ਤਦੋਂ।
[14]ਈਰਖਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ।

'ਹਿੰਦੂ ਬਡੇ ਕਿ ਤੁਰਕ ਬਤਾਵਉ।
ਉੱਤਮ ਕਿਹ ਕੋ ਮਤੋ? ਸੁਨਾਵਉ।
ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ?।
ਤੁਮਰੀ ਉਸਤਤਿ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ' ॥ ੫੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੂਝਹਿਂ ਜੇ ਅਨਜਾਨੇ।
ਉਰ ਮਹਿਂ ਭਰਮ ਸੁਮਤਿ ਨਹਿਂ ਪਾਈ।
ਦ੍ਵੈ ਪਖ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦ੍ਰਿੜਾਈਂ ॥ ੫੭ ॥
ਤੱਤੁ ਵਸਤੁ ਕੋ ਜਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀਂ।
ਝਗਰੇ ਬਾਂਧੈ[1] ਦਾਵੇ ਮਾਂਹੀ।
ਇਨ ਕੋ ਗਤਿ ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ।
ਜਮ ਕੋ ਡੰਡ ਸਹੈਂ ਨਿਤ ਸੋਇ' ॥ ੫੮ ॥
ਸੁਨਿਤ ਗਯੋ ਜਰਿ[2] ਮਾਲੋ ਸ਼ੇਖਾ।
ਬੋਲਤੋ ਜਿਹ ਕੋ ਅਨਖ[3] ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
'ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨਹੀਂ ਜੇ ਕੋਈ।
ਕਿਉਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਸਿਰਜੇ ਇਹ ਦੋਈ? ॥ ੫੯ ॥
ਇਕ ਖ਼ੁਦਾਇ, ਇਕ ਸਿਮਰਹਿਂ ਰਾਮ[*]।
ਪ੍ਰਿਥਕ[4] ਰਹਤਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦ੍ਵੈ ਧਾਮ।
ਪਸ਼ਚਮ ਮੁਖ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀ ਕਰਿਹੀਂ।
ਨਿਜ ਮਤ ਦੋਊ ਭਲੋ ਉਚਰਿਹੀਂ ॥ ੬੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਉੱਤਮ ਭਗਤਿ ਕਬੀਰ ਮਹਾਨੇ।
ਸਭਿ ਤੇ ਮਹਿਮਾਂ ਤਿਨਿ ਅਧਿਕਾਈ।
ਰਾਮ ਕਬੀਰ ਭੇਦ ਨਹਿਂ ਰਾਈ[+] ॥ ੬੧ ॥
ਤਿਸਨੈ ਦੋਨੋ ਕੋ ਸਮਝਾਵਾ।

---

[1]ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ।
[2]ਸੜ।
[3]ਗੁੱਸਾ।
[*]ਪਾ:-ਨਾਮ।
[4]ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ।
[+]ਇਹ ਗਲ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਵਲੋਂ ਹੈ ਯਾ ਜੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਬੀਰ ਪੰਥੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਲੋਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਅਖਵਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਹੈ, ਪਰ ਏਥੇ ਸਮਝ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਗਬਿੰਦ ਰੂਪ' ਸਨ।

ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸੋਂ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਾ।
ਜਗ ਮੈਂ ਜਨਮ ਤੁਰਕ ਘਰ ਭਯੋ।
ਸੁਨਿ ਤੂੰ ਜਿਉਂ ਤਿਨਿ ਬਰਨਨ ਕਿਯੋ ॥ ੬੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: -ਇਕ ਮਾਟੀ ਇਕ ਨੈ ਕਰੇ, ਏਕ ਜੋਤਿ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ।
ਇਕ ਸੋ ਬਨਜੋ ਬਨਾਉ ਤਹਿਂ, ਭਰਮਹੁ ਉਰ ਮਹਿਂ ਨਾਂਹਿ ॥ ੬੩ ॥
ਏਕੰਕਾਰ ਖੁਦਾਇ ਸੋ, ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨ ਦੋਇ।
ਭੂਲੇ ਬਾਂਧੈ ਪਾਖ ਜੋ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿਂ ਸੋਇ ॥ ੬੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਦੇਹਿ ਕੂਰ, ਕੂਰੇ[1] ਇਹੁ ਦਾਵੇ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਨੈ ਜਿ ਮਨਾਵੇ।
ਘਟ ਫੂਟੇ[2] ਕਜਾ ਨਾਮ ਕਹੋਗੇ।
ਤਨ ਦਾਵੇ ਬਿਨੁ ਜਬੈ ਰਹੋਗੇ ॥ ੬੫ ॥
ਅਲਹਿ ਅਕਾਲ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮੂ।
ਦਾਵੇ ਕਰਹਿਂ ਪਖੰਡਨ ਧਾਮੂ[3]।
ਜਗਤ ਝੂਠ ਮਹਿਂ ਝੂਠੇ ਦਾਵੇ।
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਮਾਨ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਨਸਾਵੇ[4]- ॥ ੬੬ ॥
ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਮਾਲੋ! ਉਰ ਕਰੀਏ।
ਚਹਿਂ ਜਿ ਭਲਾ, ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਪਰਹਰੀਏ[5]'।
ਕੁਮਤਿ ਬਿਦਾਰਨ[6] ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੬੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੰਭ ਕਦਨ[7] ਕੇ ਬਚਨ ਤੇ, ਅਨਦ ਸਦਨ[8] ਸੁਨਿ ਬੈਨ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਪਰਿ ਰਹਜੋ, ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਭੀ ਚੈਨ ॥ ੬੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
'ਅਬ ਜਾਨੇ ਤੁਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਭਯੋ ਮੁਰੀਦੰ[9] ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ।

---

[1]ਝੂਠੇ।
[2]ਮਰਣ ਤੇ।
[3]ਭਾਵ ਪਖੰਡੀ, ਮੂਰਖ।
[4]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
[5]ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।
[6]ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਿਤ।
[7]ਦੰਭ ਕੱਟਨਹਾਰ।
[8]ਅਨੰਦ ਦੇ ਘਰ-ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ। (ਅ) ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਘਰ ਬਣ ਗਿਆ।
[9]ਸਿੱਖ।

ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਭ੍ਰਮ ਮਿਟਿ ਗਯੋ ਮੇਰਾ ॥ ੬੯ ॥
ਹੋ ਖੁਦਾਇ ਮੂਰਤਿ ਧਰਿ ਆਏ।
ਦਾਵੇ ਦ੍ਵੈਤ ਪਖੰਡ ਮਿਟਾਏ।
ਅਬ ਤੁਮ ਪੀਰ ਭਏ ਹੋ ਮੇਰੇ।
ਉਪਜੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦਰਸ ਕੋ ਹੇਰੇ ॥ ੭੦ ॥
ਮੁਰ ਉਰ ਨਭ[੧] ਰਵਿ ਰੂਪ ਤੁਮਾਰਾ[੨]।
ਬਚਨ ਕਿਰਨ[੩] ਯੁਤ[੪] ਕਰਹੁ ਬਸਾਰਾ[੫]।
ਦਿਪੈ ਸਦੀਵ, ਮੋਹ ਤਮ ਨਾਸ਼ੂ[੬]।
ਕਲਿਮਲ ਉਡ ਕੋ[੭] ਮਿਟਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੂ ॥ ੭੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਹਉਂ ਇਕ ਔਰ ਮੁਝ, ਜੋ ਖੁਦਾਇ ਦਰਗਾਹ।
ਕੋ ਆਦਰ ਤਹਿਂ ਪਾਵਈ, ਜਿਹ ਨਕਾਰ[੮] ਕਿਤ ਨਾਂਹਿ ॥ ੭੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਕੇ ਲੱਛਨ ਮੁਝਹਿ ਸੁਨੱਈਏ।
ਜਿਹਤੇ ਦਰਗਹਿ ਠਾਕ ਨ ਪੱਈਏ'।
ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਦ੍ਵੈਤੀ ਦਾਵੇ ਜਿਹ ਮਨ ਟਾਰੇ[੯] ॥ ੭੩ ॥
ਭਾਣਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਮਾਨਜੋ।
ਕਲਿ ਮਹਿਂ ਕੀਰਤਿ ਨਾਮ ਬਖਾਨਜੋ।
ਤਿਨ ਕੋ ਆਦਰ ਸਰਬ ਸਥਾਨਾਂ।
ਹਰਖ਼ ਸ਼ੋਕ ਸਮ ਮਾਨ ਅਮਾਨਾ[੧੦] ॥ ੭੪ ॥
ਨਹਿਂ ਨਕਾਰ[੧੪] ਤਿਹ ਕੋ ਕਤ ਹੋਵਹਿ।
ਸਾਚਿ ਰਤੇ ਸੋ ਸਾਚ ਬੁਗੋਵਹਿਂ[੧੧]।
ਕੋਮਲ ਹਿਰਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।

---

[1]ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ।
[2]ਸੂਰਜ ਰੂਪੀ ਆਪ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।
[3]ਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਕਿਰਨਾਂ ਹਨ।
[4]ਸਹਤ।
[5]ਵਾਸਾ ਕਰੋ।
[6]ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[7]ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ।
[8]ਨਿਰਾਦਰ, ਨਾਂਹ।
[9]ਜਿਨ੍ਹੇ ਮਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ।
[10]ਆਦਰ ਨਿਰਾਦਰ।
[11]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਸਮ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰੀ' ॥ ੭੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਿ, ਪੀਰ ਥਾਪਿ ਨਿਜ ਸੋਇ।
ਭਯੋ ਮੁਰੀਦ ਅਧੀਨ ਹ੍ਵੈ, ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਇ ॥ ੭੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਰਹਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੂ।
ਗਯੋ ਸ਼ੇਖ਼ ਪੁਨ ਅਪਨ ਅਵਾਸੂ।
ਰਿਦੇ ਧਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧਯਾਨਾ।
ਬੈਠੇ ਜਹਿਂ ਨੁਤਿ[1] ਕਰਹਿ ਬਖਾਨਾ ॥ ੭੭ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਮਾਲੋ ਸ਼ੇਖ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੦ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਬੱਚੇ ਦਾ ਅੱਗ ਵਿਚ ਨਾ ਸੜਨਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਹਨ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂ ਵਾਂਙੂ ਮਾਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿਖਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਓਹ ਧਰਮ ਪਰਮਾਰਥ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਰ ਅਪਣੇ ਮਾਨ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਮਾਨ ਤੇ ਅਵਿੱਦਯਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਸਨ। ਜੇ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਵੇਂ ਆਖ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕੁਛ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਤਦ ਜੋ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਏਕਾਗਰ ਤੇ ਸੰਯਮ ਕਰ ਕਰਕੇ ਕੁਛ ਚੇਟਕਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕਦ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਕੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੁੱਲ ਵਾਲਾ ਕਹਿਣਾ ਉਹ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਤੁੱਛ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸ਼ੈ ਨਾਮ ਹੈ। ਬਚੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਇਹ ਦਿਖਾਈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਗਯਾਕਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਾਣੋਂ ਨਹੀਂ ਝਿਜਕਦਾ, ਇਹ ਵਡੇਰੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ, ਅੱਗ ਵਿਚ ਨਾ ਸੜਨਾ ਇਹ ਅਚਰਜ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ, ਫਿਰ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਉਣਾਂ ਇਹ ਸੱਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ, ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਬਾਰਾਂ ਬਰਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਦਿਖਲਵਾਏ ਕਿ ਪਰਾਏ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕਣੀ, ਨੀਵੇਂ ਹੋਕੇ ਰਹਿਣਾ, ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣਾ, ਇਹ ਅਸਲ ਸਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਹੈ।

---

[1]ਉਸਤਤੀ।

੪੧. [ਦਸਮ ਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਉਬਾਰੇ ਖਾਨ, ਅਵਦਲ ਰਹਮਾਨ]

ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰ ਨਿਤ, ਅਪਰ ਨ ਜਾਂਹਿ ਸਮਾਨ।
ਜਿਯਤਿ ਰਾਜ ਸੁਖ ਸਰਬਦਾ, ਮਰਤਿ ਮੁਕਤਿ ਦੇਂ ਦਾਨ ॥ ੧ ॥

ਅਪਰ = ਹੋਰ। ਜਿਯਤਿ = ਜੀਉਂਦਿਆਂ।

ਰਾਜ ਸੁਖ = ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦਾ ਸੁਖ, (ਅ) ਸਿਰ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸੁਖ, ਵੱਡਾ ਸੁਖ।

ਸਰਬਦਾ = ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

ਅਰਥ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਿਮਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਸਰਬਦਾ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦਾ ਸੁਖ (ਦੇਂਦੇ) ਤੇ ਮਰਿਆਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਮਹਾਨਾ।
ਮਾਲੋ ਮੀਤ ਹੁਤੋ ਇਕ ਖਾਨਾ। {ਉਬਾਰੇਖਾਨ}
ਸੋ ਜਬਿ ਮਿਲਿਨ ਹੇਤ ਢਿਗ ਆਵਾ।
ਕਰਿ ਕੈ ਹਰਖ 'ਸਲਾਮ' ਅਲਾਵਾ ॥ ੨ ॥
ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟ ਧਰੈ ਅਨੁਰਾਗਾ।
ਤਬਿ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਨ ਲਾਗਾ।
'ਸੁਨਹੁ ਉਬਾਰੇ ਖ਼ਾਂ ਜੁ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ ਆਇ ॥ ੩ ॥
ਜਿਹ[1] ਗੁਨ ਨਾਗਰਾਜ[2] ਨਿਤ ਗਾਵਤਿ।
ਤੱਦਪਿ ਨਹੀਂ ਪਾਰ ਕੋ ਪਾਵਤਿ।
ਸੋ ਕੈਸੇ ਮੈਂ ਸੁਖ ਤੇ ਭਾਖੋਂ।
ਸਦਾ ਨਾਮ ਕੋ ਉਰ ਮਹਿਂ ਰਾਖੋਂ ॥ ੪ ॥
ਤੁਮ ਅਬ ਜਾਹੁ ਦਰਸ ਕੋ ਕਰੀਏ।
ਉਰ ਕੋ ਸਰਬ ਭਰਮ ਪਰਹਰੀਏ'।
ਅਸ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸੂ।
ਤੂਰਨ ਚਲ੍ਯੋ, ਖਾਨ ਜਿਸ ਬੰਸੂ[3] ॥ ੫ ॥
ਆਇ 'ਸਲਾਮਾਲੇਕਮ' ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੈਠ੍ਯੋ ਨਿਕਟਿ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿ ਕੈ।
ਕਹ੍ਯੋ 'ਬਡੋ ਮਤਿ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾ।
ਉਚਰਹੁ ਤਪਾ ਭੇਦ ਨਿਜ* ਉਰ ਕਾ' ॥ ੬ ॥

---

[1]ਜਿਸ ਦੇ।
[2]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ।
[3]ਪਠਾਨ ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਤ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਿਓ 'ਪਖ ਜੇ ਦੋਊ।
ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕੇ ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ।
ਦੇਹਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਾਟੀ ਰਲਿ ਜਾਹਿ।
ਮੂਰਖ ਬਾਦਹਿੰ[1] ਜਨਮ ਗਵਾਹਿੰ ॥ ੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਭੂਲੇ ਮਗ ਪਾਵਹਿੰ ਨਹੀਂ, ਜਾਇੰ ਨਿਰੇਪਦ[2] ਸੋਇ।
ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਨ ਹੋਤਿ ਹੈ, ਮਾਨਤਿ ਆਇਸੁ[3] ਜੋਇ ॥ ੮ ॥

ਚੌਪਈ: ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੀਰਤਿ ਗੁਨ ਗਾਵਤਿ।
ਸੋ ਜਗ ਮਹਿੰ ਨਹਿੰ ਆਵਤਿ ਜਾਵਤਿ।
ਬੰਦਾ ਹੋਇ ਬੰਦਗੀ ਕਰੈ।
ਭੂਖਨ ਨਾਮ ਕੰਠ ਮਹਿੰ ਧਰੈ ॥ ੯ ॥
ਬੁਜਰਕ[4] ਸੰਗਤਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵੈ।
ਦਿਲ ਤੇ ਦਾਵਾ ਦੂਰਿ ਗਵਾਵੈ।
ਸਿਰਜੇ ਇਕ ਸਮ ਸਿਰਜਨਹਾਰੂ।
ਬਾਂਧਹਿੰ ਦਾਵੇ ਕੂਰ ਗਵਾਰੂ[5] ॥ ੧੦ ॥
ਕਰਤਿ ਬਾਦ[6] ਦੋਊ ਖਪਿ ਜਾਇੰ।
ਬਿਨ ਮਗ ਪਾਏ ਨਰਕ ਸਿਧਾਇੰ।
ਭਰਮੇ ਭੂਲੇ ਆਵਹਿੰ ਜਾਈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਦੇਹਿੰ ਬਤਾਈ' ॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਤਿ ਉਬਾਰੇ ਖਾਂਨ ਕੋ, ਪ੍ਰੇਮ ਭਯੋ ਮਨ ਆਇ।
ਕਹੈ 'ਤਪਾ ਜੀ' ਚਰਨ ਨਿਜ, ਮੋ ਕੋ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ ॥ ੧੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਜੈਸਾ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨਜੋ ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੋ।
ਤੈਸੇ ਦਰਸ ਭਯੋ ਬਿਨ ਗ਼ਮ ਕੋ[7]।
ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!' ॥ ੧੩ ॥
ਆਸਨ ਕਰ ਅਸੀਨ[1] ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ।

---

*ਪਾ:-ਸਭ।
[1]ਬਿਅਰਥ।
[2]ਨਰਕ ਨੂੰ।
[3]ਆਗਿਆ (ਰੱਬ ਦੀ)।
[4]ਸੰਤਾਂ ਦੀ।
[5]ਮੂਰਖ ਲੋਕ।
[6]ਝਗੜਾ।
[7]ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ।

ਸਭਿ ਸਰੀਰ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁ ਤਾਨਕ[2]।
ਸੁਨੀ ਬਿਨੈ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਜਬਿ ਹੀ।
ਨਿਜ ਪਗ ਬਹਿਰ ਨਿਕਾਸੇ ਤਬਿਹੀ ॥ ੧੪ ॥
ਜਿਨ ਕੋ ਮੁਨਿ ਜਨਿ ਧਯਾਨ ਧਰਤਿ ਹੈਂ।
ਸੁਰ ਸੁਰਿੰਦ ਜਿੰਹ[3] ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਹੈਂ।
ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਜਿਹ[4] ਅਨਿਕ ਉਧਾਰੇ।
ਕਵਿ ਤਿਨ ਪਰ ਜਾਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਇ ਕਰਿ, ਤਬੈ ਉਚਾਰੇ ਖ਼ਾਨ।
ਸਿਰ ਧਰਿ ਜਾਨਯੋ ਸਫਲ ਨਿਜ, ਚਰਨ ਗਹੇ ਨਿਜ ਪਾਨ ॥ ੧੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਲੋਚਨ ਮੁਖ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰ ਦੋਊ।
ਫੇਰਤਿ ਭਾ ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਸੋਊ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਜੁਗ ਚੂਮਨ ਕਰਿਹੀ।
ਮਾਨਹੁ ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਕੋ ਦਰਿਹੀ[5] ॥ ੧੭ ॥
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਲਖਤਾ ਹੋਈ।
ਨਾਸਯੋ ਹੁਤੋ ਭਰਮ ਉਰ ਜੋਈ।
ਧਰਿ ਕੈ ਸ਼ਰਧਾ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲਾ।
ਭਵ ਬੰਧਨ ਛੂਟੇ ਜਮਜਾਲਾ ॥ ੧੮ ॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ: ਘਟੀ ਚਾਰ ਬੈਸਯੋ ਕਹੈ ਯੌਂ ਉਬਾਰਾ।
'ਭਯੋ ਆਜ ਮੋ ਕੋ, ਮੁਕੰਦੰ[6] ਦਿਦਾਰਾ।
ਰਿਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਾਈ, ਗਯੋ ਮੋਹ ਦੂਰੰ।
ਦੁਖੰ ਨਾਸ਼ ਕਾਰੀ, ਤੁਹੀ ਰੂਪ ਰੂਰੰ ॥ ੧੯ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਅਬੈ ਮੁਝ ਕੋ
ਨਿਜ ਧਾਮ ਕੋ ਜਾਇ ਬਹੋਰ[7] ਸੁ ਆਊਂ।
ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕਰੋ ਕਰੁਨਾ
ਉਰ ਰਾਵਰਿ ਧਯਾਨ ਨਹੀਂ ਬਿਸਰਾਊਂ।

---

[1]ਬੈਠੇ ਸਨ।
[2]ਤਾਣਕੇ ਭਾਵ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰਕੇ।
[3]ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)।
[4]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ।
[5]ਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਟਾਖਯ ਹੈ ਕਿ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮੋਹ ਨੂੰ ਕੱਟਦਾ ਹੈ, ਤਯਾਗ ਤੇ ਤਪੱਸਯਾ ਮੋਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੱਟਦੇ।
[6]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦਾ।
[7]ਫਿਰ।

ਹੇ ਜਗ ਕੇ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ[1]
ਨਿਜ ਨਾਮ ਦਿਜੈ ਗਰ ਭੂਖਨ ਪਾਊਂ।
ਦੇਖਿ ਦਿਦਾਰ ਨਿਹਾਲ ਭਯੋ
ਅਬ ਲੀਏ ਰਜਾਇ ਬਿਨਾ ਨ ਸਿਧਾਊਂ' ॥ ੨੦ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਜੋ 'ਤਜਾਰ ਹੋਯੋ ਅਹਾਰਾ।
ਕਰੋ ਖਾਵਨੋ ਫੇਰ ਜੱਯੈ ਉਬਾਰਾ!।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੀਨੀ ਦਯਾ ਤੋਰ ਹੂੰ ਪੈ।
ਬੰਧਜੋ ਬੰਧ ਛੂਟਜੋ ਤਰਜੋ ਮੋਹ ਹੂੰ ਪੈਂ[2]' ॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਹੇ ਉਬਾਰਾ, 'ਤਪਾ ਜੀ! ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਰਬ ਅਹਾਰ।
ਜਾਚਕ ਜਗ ਜਾਚੈ[3] ਸਰਬ, ਏਕ ਤੁਹੀ ਦਾਤਾਰ ॥ ੨੨ ॥

ਤੋਰਕ ਛੰਦ: ਅਬ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ, ਚਲੈਂ ਸਦਨਾ।
ਪੁਨਿ ਤੂਰਨ ਆਨ ਪਿਖੋਂ ਬਦਨਾ'।
ਕਹਿ ਲੀਨ ਖੁਸ਼ੀ, ਨਿਜ ਧਾਮ ਗਯੋ।
ਉਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਧਾਰਿ ਲਯੋ ॥ ੨੩ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਏਕ ਫਕੀਰ ਸੁ ਅੱਦੂਹਮਾਨ*। {ਅਦੂਹਮਾਨ-ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ}
ਮਿਲਜੋ ਤਿਹ ਕੋ ਤਬ ਜਾਇ ਉਬਾਰਾ।
ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਜਗ ਮੈਂ ਮਨਤਾ ਬਹੁ
ਜਾਇ ਸਮੀਪ 'ਸਲਾਮ' ਉਚਾਰਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਭਾਖਤਿ ਭਾ
ਪੁਨਿ 'ਬੀਚ ਕਲੀ ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਅਵਤਾਰਾ।
ਜਾਹਿਂ ਦਿਦਾਰ[4] ਅਘੀ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿਂ
ਜੈਸੋ ਸੁਨਜੋ ਹਮ ਤੈਸੋ ਨਿਹਾਰਾ' ॥ ੨੪ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਨ ਸ਼ੇਖ਼, ਸੁ ਕ੍ਰੋਧ ਭਯੋ।
ਜਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੰਨ੍ਹਿ+ ਤਪਾਇ[5] ਦਯੋ।
ਬਿਰਹੀ[6] ਜਿਵ ਜੌਨ੍ਹ ਦੁਖਾਤੁਰ ਕੋ[1]।

---

[1]ਰਚਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[2]ਮੋਹ ਹੀ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਤਰ ਲਿਆ ਹੈ।
[3]ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
*ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਹੈ-ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ।
[4]ਜਿਸਦਾ ਦੀਦਾਰ ਪਾ ਕੇ।
+ਪਾ:-ਮੰਨ = ਮਨ ਨੂੰ।
[5]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜਸ (ਰੂਪੀ) ਅਗਨਿ ਨੇ ਤਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਸ:, ਵੰਨ੍ਹਿ]।
[6]ਬਿਰਹਣੀ।

ਧਰਿ ਈਰਖ ਕੋ ਬਚ ਬੋਲਤਿ ਸੋ ॥ ੨੫ ॥

ਸੋਰਠਾ: 'ਕੋ ਹੈ ਹਿੰਦੁ ਪਲੀਤ[2], ਜਿਸ ਕੇ ਗੁਨ ਤੂੰ ਕਹਿਤਿ ਹੈਂ।
ਭਯੋ ਜਾਂਹਿ ਕੋ ਮੀਤ, ਹੌਂ ਸੁ ਉਠਾਵੋਂ ਦੂਰ ਕਰਿ' ॥ ੨੬ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ: ਉਬਾਰਾ ਕਹੈ 'ਕਾਹਿ ਦੇਵੋ ਉਠਾਈ।
ਧਰੀ ਦੇਹਿ ਅੱਲਾਹ ਪਾਕੰ[3] ਬਨਾਈ।
ਬਿਲੋਕੌਂ ਨ[4] ਕੋਊ ਜੁ ਤਾਂ ਕੇ ਸਮਾਨੰ।
ਤਿਸੈ ਤੂੰ ਉਠਾਵੈਂ ਨ ਜਾਨੈਂ ਅਜਾਨੰ[5]' ॥ ੨੭ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ: ਜੁ ਸ਼ਾਹ ਅਦ੍ਰਮਾਨ, ਫੇਰ ਬੈਨ ਕੋ ਬਖਾਨਿਆ।
'ਅਜਾਨ ਮੂਢ ਮੱਤਿ ਤੂੰ, ਜਿ ਹਿੰਦੁ ਕੋ ਪ੍ਰਮਾਨਿਆ[6]।
ਖ਼ੁਦਾਇ ਸੋ ਬਨਾਇ ਕੈ, ਸੁਨਾਇਂ ਪਾਸ ਮੋਰਿਆ।
ਸੁਨੇ ਸੁ ਹਾਸ ਆਵਈ, ਅਮਾਨ[7] ਵਾਕ ਤੋਰਿਆ ॥ ੨੮ ॥
ਉਠਾਇ ਦੂਰ ਮੈਂ ਕਰੋਂ, ਬਿਲੋਕਿ ਆਪ ਲੀਜੀਏ।
ਇਤੀ ਤਰੀਫ ਹਿੰਦੁ, ਕੀ ਬਹੋਰ ਨਾ ਭਨੀਜੀਏ।
ਇਮਾਨ ਤਜਾਗ ਆਪਨੋ, ਕੁਬੋਲ ਬੋਲ ਤੈਂ ਕਹੇ।
ਨ ਔਰ ਪਾਸ ਭਾਖਿਯੇ, ਰਜ਼ਾਇ ਮਾਨ ਮੋ ਅਹੇ[8]' ॥ ੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬੈਨ ਉਬਾਰੇ ਖਾਂ ਕਹਜੋ, 'ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਸੋਇ।
ਕਿਸਹਿ ਉਠਾਵਹੁ ਸ਼ੇਖ ਜੀ! ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਇ ਜਿ ਹੋਇ ॥ ੩੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਰਿ ਕੈ ਸਮਝ ਆਪ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਬੋਲਹੁ ਬਚਨ ਅਪਰ ਜਿਉਂ ਨਾਂਹੀ[9]।
ਲੱਜਿਤ ਹੋਵਹੁਗੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
ਮਿਲਹਿਂ ਜਬਹਿ, ਨਹਿਂ ਆਵਹਿ ਬਾਤੀ ॥ ੩੧ ॥
ਨਿਜ ਸਮ ਹੋਇ ਜਿ, ਮਤਸਰ[10] ਕੀਜੈ।
ਬਡਾ ਹੋਇ, ਤੌ ਬਿਨੈ ਭਨੀਜੈ।

---

[1]ਦੁਖਾਤਰ ਬਿਰਹਣੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਚਾਂਦਨੀ (ਤਪਾਉਂਦੀ ਹੈ)।
[2]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[3]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[4]ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ।
[5]ਹੇ ਅਞਾਣ।
[6]ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ।
[7]ਨਾ ਮੰਨਣ ਜੋਗ।
[8]ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਮੇਰਾ (ਇਹ) ਹੈ।
[9]ਹੋਰਨਾਂ ਵਰਗਾ (ਗੁਰੂ) ਨਹੀਂ ਹੈ।
[10]ਈਰਖਾ।

ਭਾਲੀ ਬਾਤ ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਨ ਜਾਨਿ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕੀਨੀ ਖ਼ਾਨ[1] ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਰਿਸ ਸੋਂ ਰਿਦਾ ਜਰਾਵਈ[2], ਚਲੈ ਨ ਤਿਹ ਬਸ ਕੋਇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਅਧਿਕ, ਜਰੀ[3] ਜਾਇ ਨਹਿਂ ਸੋਇ[4] ॥ ੩੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਿਜ ਘਰ ਰਹਯੋ ਉਬਾਰੇ ਖ਼ਾਨਾ।
ਅੰਨ ਖਾਇ ਨਿਸ ਕਿਯ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ।
ਭੋਰ ਭਈ ਤੇ ਭਯੋ ਤਯਾਰੂ।
ਖੋੜਸ[5] ਗਜ ਲੇ ਅੰਬਰਚਾਰੂ[6] ॥ ੩੪ ॥
ਅਹੈ ਬਾਫਤਾ ਜੋ ਬਹੁ ਮੋਲਾ।
ਗਮਨਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਰਿਦੇ ਅਮੋਲਾ[*]।
ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ਧਰਿ ਕੈ ਸੋਊ।
ਹਾਥਨ ਬਿਖੈ ਗਹੇ ਪਗ ਦੋਊ ॥ ੩੫ ॥
ਦੀਨ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ।
ਪਦ ਕੀ ਰਜ[7] ਨਿਜ ਮਸਤਕ ਲਾਈ।
ਸਰਬ ਬਦਨ ਪਰ ਪੁਨ ਕਰ ਫੇਰਤਿ।
ਸਨਮੁਖਿ ਬੈਠਿ ਦਰਸ ਕੋ ਹੇਰਤਿ ॥ ੩੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਖਾਨ ਜੀ', ਕਰਿਹੀ ਭਲਾ ਖ਼ੁਦਾਇ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਹਿ ਤੁਮਹਿਂ, ਮੋਹ ਮਨੋਜ[8] ਮਿਟਾਇ ॥ ੩੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨ ਐਸੇ ਚੀਰਾ।
ਨ੍ਰਿਪ ਪਹਿਰੈਂ, ਹਮ ਅਹੈਂ ਫਕੀਰਾ।
ਪਹੁੰਚਯੋ ਹਮੈਂ ਜੁ ਆਨਯੋ[9] ਤੋਹੀ।
ਅਸ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਸੋਹੀ ॥ ੩੮ ॥
ਭਯੋ ਸੰਪੂਰਨ ਤੁਮ ਕੋ ਭਾਇ[1]।

---

[1]ਖਾਂਨ ਨੇ।
[2]ਸਾੜਦਾ ਹੈ।
[3]ਸਹਾਰੀ।
[4]ਉਸ ਤੋਂ।
[5]ਸੋਲਾਂ।
[6]ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਹਣਾ।
[*]ਪਾ:-ਅਡੋਲਾ।
[7]ਧੂੜ।
[8]ਮੋਹ ਤੇ ਕਾਮ ਭਾਵ ਮਾੜੇ ਕਰਮ।
[9]ਲਿਆਂਦਾ।

ਬਖ਼ਸ਼ ਲਏ ਹੋ ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਇ[2]'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਬੋਲਜੋ ਤਬੈ ਉਬਾਰਾ।
'ਬਖ਼ਸ਼ੋ ਕਿਧੌਂ ਚਹੋ ਤੁਮ ਮਾਰਾ ॥ ੩੯ ॥
ਜੇ ਬਖ਼ਸ਼ਹੁ ਤੋ ਤਨ ਪਰ ਲੀਜੈ।
ਮਾਰਤਿ ਮੋਹਿ ਜਿ ਫੇਰਨ[3] ਕੀਜੈ'।
ਦੇਖਜੋ ਜਬੈ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਿਕਾਯਾ[4]।
ਕਰਿ ਆਇਸੁ ਇਕ ਦਾਸ ਪਠਾਯਾ[5] ॥ ੪੦ ॥
'ਆਨਹੁ ਸੀਵਨਹਾਰ[6] ਬੁਲਾਈ।
ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਖ਼ਾਨ ਹਰਖਾਈ[7]।
ਕਰਨ ਉਚਿਤ ਹੈ ਭਾਉ ਸੰਪੂਰਨ'।
ਗਯੋ ਸਿਖ ਸੋ ਆਨਜੋ ਤੂਰਨ ॥ ੪੧ ॥
ਦੀਨ ਸੁ ਬਸਤਰ ਤਾਂ ਕੇ ਆਗੂ।
ਸੀਵਨਹਾਰ ਮਿਨਨ ਤਬ ਲਾਗੂ।
ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਜਿਹ ਸੂਤ ਸੁਹਾਵਹਿ।
ਸੈ ਮੈਂ ਸੋਲਾਸਯਾ[8] ਕਹਾਵਹਿ ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਜੋ ਤੁਮ ਭਾਖੋ ਤਪਾ ਜੀ* ! ਤੈਸੋ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਇ'।
'ਦੋਇ ਬਨੈ ਸੰਬਜਾਨ[9] ਇਸ', ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਏ ਬਤਾਇ ॥ ੪੩ ॥

---

[1]ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ।
[2]ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਆਪ।
[3]ਮੋੜਨਾ।
[4]ਬਹੁਤਾ,
[5]ਭੇਜਿਆ।
[6]ਦਰਜੀ।
[7]ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ।
[8]ਸੇ ਮੈਂ ਸੋਲਾਂ ਸੱਯਾ ਕਹਾਵਹਿ-ਸੋਲਾਂ ਸਯਾ-ਓਹ ਕਪੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਾਣੇਂ ਵਿਚ ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਤਾਰ ਪਈ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਬਰ ਛੇ ਗਿਰਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਛੇ ਗਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਤਾਰ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ, ਕਿ ਸੂਤਰ ਬੜਾ ਹੀ ਬਰੀਕ ਸੀ।

ਸੈ ਮੈਂ-ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੁੱਛ ਕਰੋ ਕਿ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਉਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਕਪੜੇ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ।

(ਅ) ਸੇਮੈ ਸੋ ਲਾਸਯਾ ਕਹਾਵੈ। -ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਸੇਮ ਨਾਮ ਹੈ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਝਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਨਾਰੀ ਤਿੱਲਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਸੇਮੈ ਸੇ-ਤਿੱਲੇ ਤੋਂ। ਲਾਸਯਾ = ਲਾਚਾ, ਤਿੱਲੇ ਵਾਲਾ ਲਾਚਾ। ਲਾਚਾ ਇਕ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜੇ ਬੀ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਵਿਚ ਵਿਕਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਸ਼ਾਯਦ ਤਿੱਲੇ ਵਾਲਾ ਬੀ ਬਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਡਫਾਛ-ਸੇਮ = ਚਾਂਦ੍ਹੀ।
*ਪਾ:-ਭਾਯੋ ਖਾਨ ਜੀ।
[9]ਚਾਦਰਾਂ।

ਚੌਪਈ: ਮਾਨ ਬਚਨ ਤਬ ਸੀਵਨਹਾਰਾ।
ਦ੍ਵੈ ਸੰਬਜਾਨ[2] ਬਨਾਏ ਚਾਰਾ[1]।
ਤਨ ਪਰ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲੀਨੋ।
ਜਿਨ ਬਹੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਗਤਿ ਦੀਨੋ ॥ ੪੪ ॥
ਦੇਖਿ ਰੁਚਿਰ[2] ਛਬਿ ਤਬੈ ਉਬਾਰਾ।
ਉਰ ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਨਿਜ ਸਮਾਨ ਕੋ ਲਖੋਂ ਨ ਆਨਾ।
ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥
ਸਰਬ ਜਗਤਪਤਿ ਮਹਤ ਉਦਾਰਾ[3]।
ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਜੰਗਮ ਕੇਰਿ ਦਤਾਰਾ।
ਤਾਂ ਕੀ ਸੇਵ ਭਈ ਮੁਝ ਹਾਥਾ।
ਕ੍ਰਿੱਤ ਕ੍ਰਿੱਤ[4] ਮੈਂ ਭਯੋ ਸਨਾਥਾ[5]' ॥ ੪੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਬਚ ਕਹੇ, 'ਸੁਧਿ ਦਿਹੁ ਅਦ੍ਰਹਮਾਨ।
ਹਮ ਸੋਂ ਕੈਸੇ ਰੋਸ ਕਰਿ, ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨ' ॥ ੪੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਚਰਜ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਤਬੈ ਉਬਾਰਾ।
-ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਜਾਨੈਂ ਸਭਿ ਸਾਰਾ[6]-।
'ਸਰਬ ਹਕੀਕਤ ਜਾਨਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ!।
ਕਜਾ ਬੂਝਹੁ ਮੁਝ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ! ॥ ੪੮ ॥
ਪੁਨ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
ਸੋ ਬਿਧਿ ਮੋ ਤੇ ਕਹਜੋ ਨ ਜਾਏ।
ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਕਹਾਇ ਫਕੀਰਾ।
ਨਹੀਂ ਫਕੀਰੀ ਮਗ ਕੇ ਤੀਰਾ[7] ॥ ੪੯ ॥
ਮਨ ਮਹਿਂ ਮਤਸਰ ਅਤਿ ਅਧਿਕਾਇ।
ਪਰ ਜਸ ਪਾਵਕ ਬੀਚ ਜਰਾਇ[8]।
ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਜੌਨ੍ਹ[1] ਸਮਾਨਾ।

---

[1]ਸੁਹਣੇ।
[2]ਮਨੋਹਰ।
[3]ਬੜਾ ਦਾਤਾ।
[4]ਨਿਹਾਲ।
[5]ਮਾਲਕ ਵਾਲਾ।
[6]ਖਬਰ।
[7]ਫਕੀਰੀ ਰਸਤੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਾ (ਓਹ)।
[8]ਸੜਦਾ ਹੈ।

ਤਿਨ ਚਕਵੇ ਨਜਾਈਂ ਦੁਖ ਮਾਨਾ' ॥ ੫੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰ ਭਾਖਯੋ 'ਤਿਸਿ ਬਿਧਿ ਕਹੋ, ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬੋਲਯੋ ਸੋਇ।
ਨਹਿੰ ਦੁਰਾਉ[2] ਕਛੁ ਕੀਜੀਏ, ਤੁਝ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਕੋਇ' ॥ ੫੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ ਉਬਾਰੇ ਖਾਨ।
'ਅਹੈ ਦੁਰਮਤੀ ਜਿਹ ਮਨ ਮਾਨ।
ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਗੁਨ ਬਰਨਨ ਕਰੇ।
ਖੁਨਸਯੋ[3] ਗਰਬਹਿ[4] ਉਰ ਨਹਿੰ ਜਰੇ ॥ ੫੨ ॥
ਭਾਖੈ -ਹਿੰਦੂ ਅਹੈ ਪਲੀਤ।
ਕਰਯੋ ਜਾਇ ਕੈ ਤੈਂ ਜੋ ਮੀਤ।
ਕਜਾ ਤਰੀਫ ਤਿਹਂ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੂ।
ਦੇਉਂ ਉਠਾਇ ਦੂਰ ਕਰਿ ਡਾਰੂ- ॥ ੫੩ ॥
ਹੌਂ ਤੱਦਪਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਮਝਾਯੋ।
-ਜੋ ਖ਼ੁਦਾਇ, ਸੋ ਤਨ ਧਰਿ ਆਯੋ-।
ਏਕ ਨ ਬਾਤ ਸਿਫਤ ਕੀ ਮਾਂਨੀ।
ਰਹਯੋ ਅਫਰ[5] ਉਰ ਅਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ੫੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਸ ਮੋਰੇ ਪਰ ਨਹਿੰ ਚਲੈ, ਭਯੋ ਤੂਸ਼ਨੀ ਸੋਇ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਗਰਬਤਿ ਸ਼ੇਖ਼ ਉਰ, ਮਿਲਉ ਤ ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਇ[6]' ॥ ੫੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਉਪਰੰਤਾ।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਭਗਵੰਤਾ।
'ਚਲਿ ਬਾਲੇ ਅਬ ਤਿਹ ਕੋ ਦੇਖੀ[7]।
ਸ਼ੇਖ਼ ਫੂਕਣੀ ਹਰੈਂ[8] ਬਿਸ਼ੇਖ਼ੀ' ॥ ੫੬ ॥
ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ[9]।
ਕਰਨ ਸ਼ੇਖ਼ ਕੇ ਲਜਿਤਿ[10] ਹੇਤਾ[1]।

---

[1]ਚਾਂਦਨੀ।
[2]ਛੁਪਾਉ।
[3]ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ।
[4]ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ।
[5]ਆਕੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[6]ਆਪ ਜੇ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
[7]ਦੇਖੀਏ।
[8]ਸ਼ੇਖ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰੀਏ।
[9]ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ।
[10]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

'ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ ਆਪ ਉਬਾਰਾ!।
ਦੇਰਿ ਕੁਛਕ, ਆਗਮਨ ਹਮਾਰਾ[੨]' ॥ ੫੭ ॥
ਗਯੋ ਉਬਾਰਾ ਢਿਗ ਤਿਹਕਾਲਾ।
ਗਮਨੇ ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਿਰਪਾਲਾ[*]।
ਆਗੇ ਸੋ ਸ਼ਿਵਕਾ[੩] ਆਰੂਢਾ।
ਜਾਤਿ ਕਿਤੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਗੂਢਾ ॥ ੫੮ ॥
ਮਾਨਵ ਜਿਹ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੰਗਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਵਨ[੪] ਸਭਿਹਿ ਨਿਹਾਰੇ।
ਸ਼ੇਖ ਸੰਗ ਤਬ ਬਚਨ ਅਲਾਵਤਿ[੫]।
'ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਤਪਾ ਸੁ ਆਵਤਿ' ॥ ੫੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅੱਦ੍ਰਮਾਨ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਇਹ, ਆਦਰ ਕਰਨੇ ਹੇਤ।
ਉਤਰਜੋ ਸ਼ਿਵਕਾ[੧੨] ਤੇ ਤਰੇ, ਪਿਖਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤ ॥ ੬੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਵਲੋਕਤਿ ਸਨਮੁਖਿ ਹੁਇ ਠਾਂਢੋ।
ਲਖਜੋ ਆਜ ਕਸ ਹੈ ਚਉ ਬਾਢੋ[੬]।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਮਿਲੇ ਜਬ ਆਇ।
ਬੋਸੀ ਦਸਤ ਲਈ[੭] ਹਰਖਾਇ ॥ ੬੧ ॥
ਅੱਦ੍ਰਮਾਨ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਕਹੋ ਤਪਾ ਜੀ! ਖ਼ੈਰ[੮] ਤੁਮਾਰੇ?'।
ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ 'ਸੁਨ ਅੱਦ੍ਰਹਮਾਨ।
ਅਹੈ ਖੈਰ ਪਰ ਖ਼ੈਰ ਨ ਜਾਨਿ' ॥ ੬੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਹੁਰੋ ਬੂਝਜੋ 'ਖੈਰ ਹੈ?'[੯] 'ਖ਼ੈਰ ਸੁ ਖ਼ੈਰ ਨ ਜਾਨਿ'।
ਤੀਨ ਬਾਰ ਪੁਨ ਇਹ ਕਹਜੋ, ਪੁਨਿ ਕਹਿ ਅਦ੍ਰਹਮਾਨ ॥ ੬੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨੋ ਤਪਾ ਜੀ! ਅਚਰਜ ਮੋਰੇ।

---

[1]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।
[2]ਸਾਡੇ ਆਉਣ ਵਿਚ।
[*]ਪਾ:-ਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
[3]ਪਾਲਕੀ।
[4]ਆਉਂਦੇ।
[5]ਕਹੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਅਥਵਾ ਉਬਾਰੇ ਨੇ)।
[6]ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤੋਸੁ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿਹਾ ਚਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।
[7]ਹੱਥ ਚੁੰਮਣਾ ਕੀਤੋਸੁ।
[8]ਸੁੱਖ।
[9]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ।

ਕੈਸੇ ਬਚਨ ਬਿਚਾਰੋਂ ਤੋਰੇ।
ਕਹਿਹੋ -ਖੈਰ, ਖ਼ੈਰ ਪੁਨਿ ਨਾਂਹੀ-।
ਦੇਹੁ ਮਾਯਨਾ[1] ਮੁਝ ਸਮਝਾਹੀ' ॥ ੬੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਜੋ 'ਸ਼ੇਖ ਜੀ' ਸੁਣੀਏ।
ਖ਼ੈਰ ਭਲੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਹੀ ਗੁਨੀਏ।
ਨਹੀਂ ਖੈਰ ਹਿਤ ਤਾਂ ਕੋ ਐਸੇ[2]।
-ਦੇਊਂ ਉਠਾਇ- ਕਹਜੋ ਤੁਮਜੈਸੇ ॥ ੬੫ ॥
ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੁਮਰਾ ਹਮ ਛੀਨੋ।
ਕੈਧੋਂ ਦਰਬ ਖੇਪ[3] ਕੋ ਲੀਨੋ।
ਕੌਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ ਕਰਿ[4] ਹਮ ਸੰਗਾ?।
ਕਹੋ, ਕਿ -ਦੇਊਂ ਉਠਾਇ- ਨਿਸੰਗਾ ॥ ੬੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੋ ਸਥਾਨ ਅਬ ਲੀਜੀਏ, ਜਿਸਤੇ ਦੇਤਿ ਉਠਾਇ'।
ਅਦ੍ਰਮਾਨ* ਬੋਲਤਿ ਸੁਨਤਿ, 'ਤੁਮ ਢਿਗ ਕੌਨ ਬਤਾਇ? ॥ ੬੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਕੂਰ ਕਹੈ ਮਾਰਤਿ ਝਖ ਸੋਊ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਮ ਕਹਜੋ ਨ ਕੋਊ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਮਕਜੋ ਤਬੈ ਉਬਾਰਾ।
'ਇਸ ਬਿਧਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੮ ॥
-ਹਿੰਦੁ ਕੀ ਤਰੀਫ਼ ਕਜਾ ਗਾਵੈਂ।
ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਹਮ ਤਾਂਹਿ ਉਠਾਵੈਂ-।
ਕਿਉਂ ਮੁਕਰਤਿ ਲੱਜਿਤਿ ਅਬ ਹੋਏ।
ਪੂਰਬ ਜੈਸੇ ਬਚਨ ਬੁਗੋਏ' ॥ ੬੯ ॥
ਅੱਦ੍ਰਮਾਨ ਤਬ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਤੁਮ ਬੈਠਹੁ ਨਿਜ ਖ਼ਾਨ! ਠਿਕਾਨੇ।
ਹਮਰੀ ਤੁਮਰੀ ਸਮਤਾ ਨਾਂਹੀ।
ਤੂਸ਼ਨਿ ਸਮਝ ਰਹਉ ਉਰ ਮਾਂਹੀ ॥ ੭੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਮ ਅਰ ਤਪਾ ਬਿਚਾਰਿ ਹੈਂ, ਸਮਝੈਂ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ।

---

[1]ਅਰਥ।
[2]ਤਿਸਦਾ ਕਾਰਨ ਐਉਂ ਹੈ:-।
[3]ਮਾਲ।
[4]ਵੈਰ ਕਰਕੇ।
*ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਰੱਤੜ ਛੱਤੜ ਪਿੰਡ ਦਾ ਗਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਫਕੀਰ ਸੁਣੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਇਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

ਬੋਲਨ ਤੁਮਰੋ ਨਹਿਂ ਬਨੈ, ਕਾਰਨ ਕੋਊ ਨਾਂਹਿ[+]' ॥ ੭੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਤਿ ਉਬਾਰੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਸੰਗ ਤਪੇ ਕੇ ਮੋਰ ਠਿਕਾਨਾ।
ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਭਯੋ ਇਹ ਮੇਰਾ।
ਹੌਂ ਮੁਰੀਦ ਭਾ ਚੇਰਨ ਚੇਰਾ ॥ ੭੨ ॥
ਕਰਤਿ ਹੁਤੋ ਨਿੰਦਾ ਪਸ਼ਚਾਤੀ[1]।
ਲਾਗਹਿ ਪਾਪ, ਨ ਨੀਕੀ ਬਾਤੀ।
ਕਹਉ ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਿਉਂ, ਮੁਖ ਪਰ ਅਬਿ ਹੀ।
ਪਾਛਨ ਦੋਖ ਨਸੈ ਗੋ ਤਬਿ ਹੀ' ॥ ੭੩ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਨ ਖਾਂਨਿ, ਦੇਖਿ ਉਬਾਰੇ ਕੀ ਦਸ਼ਾ।
ਲੱਜਿਤਿ ਅੱਦ੍ਰਹਮਾਨ, ਅਧਿਕ ਰਿਦੈ ਜਰਬਰ[2] ਗਯੋ ॥ ੭੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਰਿਦੇ ਰਿਸਾਯੋ ਬੋਲਜੋ ਬਾਨੀ।
ਅਜਹੁ ਨ ਸਮਝਤਿ ਮਨ ਅਭਿਮਾਨੀ।
'ਹਿੰਦੂ ਅਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਨੋਊ[++]।
ਦੁਹ ਮੈਂ ਅਹੈ ਬਡੇਰੋ ਕੋਊ? ॥ ੭੪ ॥
ਮਤੋ[3] ਕੌਨ ਸੋ ਤੁਮ ਨੇ ਧਾਰਾ?।
ਸਰਬ ਬਤਾਵਹੁ ਕਰਿ ਨਿਰਧਾਰਾ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਹਮ ਨੇ ਦੋਨੋ ਪੱਖ ਬਿਦਾਰੇ ॥ ੭੬ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬਾਦ[4] ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਬਸੈ ਸ਼ਤਾਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹ੍ਵੈ ਨਾਂਹੀ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਾਨ ਬਧਾਵਨ ਹੇਤਾ।
ਸਗਰੇ ਝਗਰਹਿਂ ਮੂਢ ਅਚੇਤਾ[5] ॥ ੭੭ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਰ ਜਮ ਡੰਡ ਲਗਾਈ।
ਦ੍ਵੈਤ ਬਿਖੇ ਉਰ ਜੇ ਦੁਖ ਪਾਈਂ।

[+]ਪਾ:-ਕਵਨੇ ਆਹਿ।
[1]ਪਿੱਛੋਂ ਕੰਡੀ।
[2]ਸੜ ਬਲ।
[++]ਪਾ:-ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕਿ ਹੈਂ ਪਖ ਦੋਊ।
[3]ਧਰਮ। ਆਸ਼ਾ।
[4]ਝਗੜੇ।
[5]ਅਨਜਾਨ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਉਰ ਤੇ ਬਿਸਰਾਈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਯੋ ਨ ਸੋਝੀ ਆਈ ॥ ੭੮ ॥
ਏਕ ਜਰਾਹ[1] ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਸਜਾਨੇ। {ਜਰਾਹ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
ਅਸਤ ਘਾਵ ਕੇ ਭਗਨ[2] ਜੁ ਜਾਨੇ।
ਪੂਰਬ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਹਿਂ ਤਾਂਹੀ[3]।
ਚਰਮ ਘਾਵ ਕੋ ਬਹੁਰ ਮਿਲਾਹੀਂ[4] ॥ ੭੯ ॥
ਇਕ ਕੱਚੇ ਹਿਕਮਤ ਲਘੁ ਜਾਨਤਿ।
ਭਗਨ ਅਸਤ ਕੋ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨਤਿ।
ਆਮਿਖ ਘਾਉ[5] ਸੁ ਦੇਹਿਂ ਮਿਲਾਈ।
ਰਹੈ ਬਿਕਾਰ ਨਸੂਰ[6*] ਸਦਾਈ ॥ ੮੦ ॥
ਤਿਉਂ ਇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰਾ[7]।
ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਖੋਵਹਿਂ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰਾ।
ਬਹੁਰੋ ਦੇਂ ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਤਿਨਹਿਂ ਨ ਹ੍ਵੈ ਭਵ ਪੀਰਾ ਲੇਸ਼ਾ ॥ ੮੧ ॥
ਇਕ ਕਾਚੇ ਗੁਰ ਹ੍ਵੈਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਮਨ ਬਿਕਾਰ ਸੇ ਨਾਸਹਿਂ ਨਾਂਹੀ[8]।
ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਚਹੈਂ ਗਤਿ ਦੇਈ।
ਮਾਨਾਦਿਕ ਤੇ ਦੁਖਿ ਹ੍ਵੈ ਤੇਈ ॥ ੮੨ ॥
ਤੁਮ ਕੋ ਮਿਲਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ[9] ਕਾਚਾ।
ਨਹੀਂ ਲਖਾਯੋ ਰੂਪ ਸੁ ਸਾਚਾ।
ਫਸੇ ਮਾਨ ਮਹਿਂ ਪੱਖਜ ਕਰੇਹੀ[10]।
ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਪਛਾਨੈਂ ਦੇਹੀ[11]' ॥ ੮੩ ॥

---

[1]ਚੀਰ ਫਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਕੀਮ।
[2]ਟੁੱਟੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ (ਅ) ਹੱਡੀ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਦੂਰ ਕਰਨੇ।
[3]ਭਾਵ ਜ਼ਖਮੀ ਹਡੀ ਨੂੰ।
[4]ਮਾਸ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਲਦੇ ਹਨ।
[5]ਮਾਸ ਦਾ ਜ਼ਖਮ।
[6]ਉਹ ਜ਼ਖਮ ਜੋ ਸਦਾ ਵਗਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਕਦੇ ਭਰੇ ਨਾਂ।
*ਪਾ:-ਨਬੂਰ।
[7]ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ (ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ)।
[8]ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
[9]ਕੋਈ।
[10]ਕਰਦਾ ਹੈਂ (ਤੂੰ)।
[11]ਦੇਹ ਨੂੰ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ੇਖ ਕਹੈ 'ਨਾਨਕ ਤਪਾ', ਕੇਤਿਕ ਤੂੰ ਅਧਿਕਾਇ[੧]।
ਨਦਰ ਤਰੇ ਆਨਤਿ ਨਹੀਂ, ਦੋਨੋ ਪੱਖ ਗਵਾਇਂ' ॥ ੮੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਨਦਰ ਸੁ ਦੂਰ[੨]।
ਇਕ ਅਕਾਲ ਕੇ ਰਹੇ ਹਦੂਰ।
ਸੁਨਹੁ ਸ਼ੇਖ਼! ਇਹ ਨੀਕੀ ਬਾਤ।
ਆਪਾ[੩] ਖੋਇ ਕੀਯੋ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ॥ ੮੫ ॥
ਤਿਨਹੀ ਏਕ ਨਿਰੰਜਨ ਪਾਇਆ।
ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਜਿਨਿ ਆਪ ਗਵਾਇਆ।
ਖ਼ਾਲਕ ਏਕੈ ਖ਼ਲਕ ਬਨਾਈ।
ਭਲਾ ਜੁ ਬੁਰਾ ਨੀਚ ਉਚ ਤਾਈਂ ॥ ੮੬ ॥
ਨਹੀਂ ਆਪ ਤੇ ਕੋਊ ਭਯੋ।
ਤਿਉਂ ਸਭਿ ਹੋਏ ਜਿਉਂ ਨਿਰਮਯੋ[+੪]'।
ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖੀ।
ਕੀਨੋ ਦੂਰ ਹੰਕਾਰ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ੀ ॥ ੮੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅੱਦ੍ਰਮਾਨ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਇਵ, ਘਨੋ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋਇ[੫]।
ਚਰਨ ਗਹੇ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥ ਸੋਂ, ਬਿਨਤੀ ਬਹੁਰ ਬੁਗੋਇ ॥ ੮੮ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਤਪਾ! ਬਖਸ਼ਿਯੇ ਖ਼ਤਾ ਹਮਾਰੀ।
ਨਿੰਦਾ ਹਮ ਨੈ ਭੂਲ ਉਚਾਰੀ।
ਪੂਰਬ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਯੋ ਤੇਰਾ।
ਅਫਵਲ[੬] ਗੁਨਹਿਂ[੭] ਕਰੋ ਅਬ ਮੇਰਾ' ॥ ੮੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ ਉਬਾਰਾ।
'-ਤਪਾ ਉਠਾਵੋਂ- ਤੂੰ ਜਿ ਉਚਾਰਾ ॥
ਅਬ ਕਿਉਂ ਨਹਿਂ ਤੁਮ ਦੇਤਿ ਉਠਾਈ।
ਮਿਲਿ ਜਿਹ ਕੋ ਹੈ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ ॥ ੯੦ ॥
ਬਾਤ ਸਮਝ ਕਰਿ ਕਹਿਨੀ ਭਲੀ।

---

[1] ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਵਡਾ ਹੈ ਤੂੰ।
[2] (ਸਾਡੀ) ਨਜ਼ਰ ਦੂਰ ਗਈ ਹੈ (ਭਾਵ ਅਹੰ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਨਜ਼ਰ ਸਾਈਂ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)।
[3] ਹੰਗਤਾ।
[+] ਪਾ:-ਕਰਦਯੋ।
[4] (ਉਸ ਨੇ) ਉਤਪਤ ਕੀਤੇ।
[5] ਨੀਵਾਂ ਮਨ ਵਿਚ।
[6] ਬਖਸ਼ਨਾ ਕਰੋ।
[7] ਅਵੱਗਜਾ।

ਕਿਸਿ ਬਿਧਿ ਕੀਟੀ ਗਿਰ ਕੋ ਲਿਲੀ[1]।
ਰਵਿ[2] ਸਮਾਨ ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਟਿਟਾਨੋ।
ਇਤੋ ਭੇਦ ਨਿਜ ਮਾਂਹਿ ਪਛਾਨੋ ॥ ੯੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅੱਦ੍ਰਮਾਨ ਕਹਿ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਮੈਂ, ਅਸ ਜਾਨਜੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ਕੋ[3] ਹਿੰਦੁ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੇ ਸਮ ਇਹ ਨਾਂਹਿ ॥ ੯੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਤੇ ਅਹੈ ਨਿਰਾਲਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਸ ਮਤੋ ਬਿਸਾਲਾ।
ਇਨ ਕੀ ਕੌਨ ਕਰੇ ਸਮਤਾਈ।
ਮਿਲੇ ਜਬੈ ਤਬ ਹੀ ਸੁਧਿ ਪਾਈ ॥ ੯੩ ॥
ਤਿਹ ਢਿਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੁਤੇ ਨਰ ਜੇਊ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਬੰਦਤਿ ਭੇ ਤੇਊ।
ਸ਼ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਜੋ 'ਖ਼ੁਦਾਇ ਜਿ ਪਜਾਰੇ।
ਖ਼ੌਫ ਖੁਦਾਇ ਸੁ ਉਰ ਮੈਂ ਧਾਰੇਂ ॥ ੯੪ ॥
ਕਬਹਿ ਗ਼ਾਫਲੀ ਭੂਲ ਨ ਕਰਿਹੈਂ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਉਰ ਮਹਿਂ ਡਰ ਕੋ ਧਰਿਹੈਂ।
ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਰਾਤੇ[4]।
ਉਚਿਤਾ ਪਾਇ ਨੀਚ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤੇ' ॥ ੯੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਉਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਹਰਖਾਇ ਉਰ ਗਾ ਤਬ ਅੱਦ੍ਰਹਮਾਨ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਸਮੀਪ ਹ੍ਵੈ ਕਹਜੋ ਉਬਾਰੇ ਖਾਂਨ ॥ ੯੬ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਭਾਉ ਕੇ ਪਜਾਰੇ!।
ਗੰਜਨ ਗਰਬ ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਉਦਾਰੇ।
ਪਾਇਨ ਸੋਂ ਪਾਵਨ[5] ਮਮ ਧਾਮੂ।
ਕਰਹੁ ਆਪ ਨਿਸ ਭੀ ਬਿਸਰਾਮੂ[6]' ॥ ੯੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਿਨਤੀ ਡੇਰਾ ਕੀਨਾ।
ਸ਼ੁਭ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਆਸੀਨਾ[7]।

---

[1]ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕੀੜੀ ਨਿਗਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।
[2]ਸੂਰਜ।
[3]ਕੋਈ।
[4]ਰੰਗੇ ਹੋਏ।
[5]ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰੋ।
[6]ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਬਿਸਰਾਮ (ਏਥੇ ਹੀ) ਕਰੋ।
[7]ਨਿਵਾਸ ਦਿਤਾ।

ਦਿਜ ਬੁਲਿਵਾਇ ਬਨਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਕਰਿ ਸੋਂ ਪਕਰਿ ਸੁ ਪੈਰ ਪਖਾਰਾ ॥ ੯੮ ॥
ਦ੍ਵੈ ਦਿਉਸਨ ਲੌ ਸਦਨ ਰਹੇ ਤਿਹਂ।
ਜਾਗੇ ਮਸਤਕ ਭਾਗ ਬਡੇ ਜਿਹਂ।
ਪੁਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਚਲਿ ਆਏ।
ਜਿਨ ਹੰਕਾਰੀ ਪੈਰੀਂ ਪਾਏ ॥ ੯੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਅੱਦ੍ਰਮਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਚਰਨ ਧਯਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਬੱਚੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੂਲਾ, ਕੀੜ। ਪ੍ਰਿੱਥਾ, ਖੇਡਾ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਲ, ਸਹਗਲ, ਰਾਮਾ, ਡਿਡੀ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼।]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕੋ, ਧਯਾਨ ਚਢਾਵੋਂ ਭੰਗ।
ਤਜਹੁਂ ਸਿਆਨਪ ਸਰਬ ਕੋ, ਰਪਹੁਂ ਏਕ ਪ੍ਰਭੁ ਰੰਗ ॥ ੧ ॥

ਰਪਹੁਂ = ਰੰਗਿਆ ਜਾਵਾਂ, ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਣਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਜਾਣਾਂ। (ਅ) ਚਢਾਵੋਂ ਤਜਹੁਂ ਤੇ ਰਪਹੁਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜੇ ਬਿੰਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੋਹੇ ਦਾ ਅਰਥ ਮੱਧਮ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਅਰਥਾਤ ਤੁਸੀਂ ਚੜ੍ਹਾਵੋ, ਤੁਸੀਂ ਤਜੋ, ਤੁਸੀਂ ਰੰਗੇ ਜਾਵੋ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਭੰਗ (ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਵਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ।
ਰਹੇ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ ਕਿਤਿਕ ਤਹਿਂ ਕਾਲਾ।
ਮਹਿਮਾ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਬਢੀ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨ ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤ ਨਰ ਆਵਹਿਂ।
ਧਰੈਂ ਕਾਮਨਾ ਫਲ ਕੋ ਪਾਵਹਿਂ।
ਮਨਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਕੀਰਤਿ ਜੌਨ੍ਹਾ[1]।
ਪਸਰੀ ਭਲੀ ਚੌਦ ਹੂੰ ਭੌਨਾ[2] ॥ ੩ ॥
ਸੰਤ ਚਕੋਰ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਏ[3]।
ਦੰਭ ਦੁਹਾਗਨਿ[4] ਕੋ ਦੁਖਦਾਏ।
ਨਿੰਦਕ ਚਕਵੇ ਪੀਰਾ ਪਾਈ।
ਉਡਗਨ ਸਿੱਖਨ ਸਹਤ ਸੁਹਾਈ[5] ॥ ੪ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਅਧਿਕ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਵਹਿਂ।
ਏਕ ਮੁਰੀਦ, ਸਿੱਖ ਇਕ ਹੋਵਹਿਂ।
ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਕਲਮਲ ਖੋਵਹਿਂ ॥ ੫ ॥
ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਰਹਿਹੀਂ ਨਰ ਜੇਤੇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੀਂ ਤੇਤੇ।

---

[1]ਜਸ ਰੂਪੀ ਚਾਂਦਨੀ।
[2]ਚੌਦਾਂ ਹੀ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ (ਸਾਰੇ।
[3]ਅਨੰਦ ਹੋਏ।
[4]ਦੰਭੀ ਰੂਪ ਦੁਹਾਗਣਾਂ।
[5]ਤਾਰਿਆਂ ਰੂਪੀ ਸਿਖਾਂ ਸਮੇਤ ਸੁਹਾਈ (ਓਹ ਚਾਂਦਨੀ)।

ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋਊ।
ਜੋਗੀ ਸੰਨਯਾਸੀ ਹ੍ਵੈ ਕੋਊ ॥ ੬ ॥
ਨੀਚ ਕਿ ਊਚ ਰਾਇ ਕੈ ਰੰਕਾ।
ਸੁਜਸ ਉਚਾਰਹਿਂ ਸਭਿ ਅਕਲੰਕਾ[1]।
ਪੰਡਤ ਅਪਰ ਅਪੰਡਤ[2] ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੀਂ ਮਹਿ ਮਹਿਂ[3] ॥ ੭ ॥
ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਵਿਖੇ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਰਹੈਂ ਸਦੀਵ ਭੀਰ ਭਰਿ ਭਾਰੀ[4]।
ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸਿ ਰਹੇ ਸਦਾਈ।
ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸਭਿ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੮ ॥
ਪਹਿਰ ਨਿਸਾ[5] ਸੋਂ ਸੰਗਤ ਮੇਲਾ।
ਸਬਦਿ ਬਿਚਾਰਨ ਹੋਤਿ ਸੁਹੇਲਾ।
ਏਕ ਬਾਲ ਕੋ[*], ਕਿਰਤਨ ਕਾਲਾ[6]। {ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਤਾਰੂ ਪੋਪਟ}
ਸੁਨਤਿ ਰਹੈ ਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੯ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਪੀਛੇ ਠਾਢੇ[7] ਹ੍ਵੈ ਸੋਇ।
ਭੋਗ ਕੀਰਤਨ ਕੋ ਜਬ ਹੋਇ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵੈ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰੱਤਿ ਸੋ ਆਵੈ ॥ ੧੦ ॥
ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਬਾਰਿਕ ਕੋ ਘਰੁ ਦੇਹੁ ਨ ਜਾਨੇ'।
ਸਿਖਨ ਗਹਿ ਕੈ ਤਿਹ ਤਤਕਾਲਾ।
ਠਾਂਢੋ ਕੀਨ ਹਦੂਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੧੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਾਲਿਕ ਕੋ ਬੂਝਨ ਕਿਯੋ, 'ਕਿਉਂ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਕੋ ਤਜਾਗਿ।
ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸ ਰਹੇ ਤੇ, ਕਰਿ ਆਵਤਿ ਅਨੁਰਾਗ? ॥ ੧੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਹਾਸ ਖੇਲ ਪੁਨ ਸਵਣ ਸੁਖਾਰੇ।

---

[1]ਕਲੰਕ ਰਹਤ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ)। (ਅ) ਉੱਜਲ (ਜਸ)।
[2]ਅਨਪੜ੍ਹੇ ਲੋਕ।
[3]ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ।
[4]ਭਾਰੀ ਭੀੜ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
[5]ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ)।
[*]ਇਸ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ 'ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲਾ' ਵਿਚ ਤਾਰੂ ਪੋਪਟ ਦਿਤਾ ਹੈ।
[6]ਕੋਈ ਇਕ ਬਾਲਕ। ਕੀਰਤਨ ਵੇਲੇ।
[7]ਖੜੋਕੇ।

ਬਾਲ ਬੈਸ ਮਹਿਂ ਇਨ ਸੋਂ ਪਜਾਰੇ।
ਸੋ ਤਜਿ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ।
ਆਵਤਿ, ਵਖਤਿ[1] ਘੁਸਾਵਤ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੧੩ ॥
ਬਾਲਕ ਤਬ ਹੀ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ।
ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ 'ਸੁਨੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋਰੇ!।
ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯਾ।
ਹਿਤ ਅਹਾਰ ਪਾਵਕ[2] ਮੰਗਵਾਯਾ ॥ ੧੪ ॥
ਬਹੁਰੋ ਮੁਝ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਬਾਰੀ[3]।
ਤਬ ਮਾਤਾ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
-ਛੋਟੀ ਸਮਧਾ[4] ਊਪਰ ਪਾਇ।
ਤਿਨ ਪਰ ਦੀਰਘ[5] ਦੀਜੈ ਲਾਇ- ॥ ੧੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੀਖ[6+] ਬਾਰ[7] ਮੈਂ ਦੀਨੀ।
ਪਿਖਿ ਗਿਨਤੀ ਉਰ ਭਈ ਨਵੀਨੀ।
-ਅਗਨਿ ਕਾਲ[8] ਕੌ ਏਕ ਸੁਭਾਊ।
ਛੋਟਾ ਬਡਾ ਨ ਜਾਨਤਿ ਕਾਊ ॥ ੧੬ ॥
ਇਕ ਸਮ ਸਭਿ ਕੋ ਖਾਇ ਸੁ ਜਾਈ।
ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਹੂੰ ਹੋਤਿ ਬਚਾਈ-।
ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇਰ ਪ੍ਰਭਾਵਾ[9]।
ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਵਾ ॥ ੧੭ ॥
ਸੰਗ ਮਾਤ ਕੇ ਅਸ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਹੀ[10]।
-ਤਰੁਨ[11] ਬੈਸ ਹੋਵੌਂ ਕੈ ਨਾਂਹੀ।

---

[1]ਵੇਲਾ।
[2]ਅਗਨੀ।
[3]ਬਾਲੀ।
[4]ਛੋਟੀਆਂ ਲਕੜੀਆਂ।
[5]ਵੱਡੀਆਂ।
[6]ਸਿੱਖਜਾ।
[+]ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਲੰਮੇ ਤੀਲੇ ਨੂੰ ਗੰਧਕ ਲਾਕੇ ਅੰਗਾਰੇ ਤੋਂ ਅਗ ਬਾਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੀਖ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।
[7]ਬਾਲ।
[8]ਅਗਨਿ (ਤੇ) ਮੌਤ।
[9]ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ।
[10]ਕਹੀ।
[11]ਜਵਾਨ।

ਕੋ ਜਾਨੈ, ਲਘੁ ਹੀ ਮਰਿ ਜਾਵੌਂ।
ਤਾਂ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੌਂ ॥ ੧੮ ॥
ਜਾਨਿ ਕਾਲ ਕੋ ਡਰ ਸਿਰ ਭਾਰੀ।
ਪਰਜੋ ਰਹੋਂ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ।
ਤਜਿ ਕੈ ਨੀਂਦ ਸੁਨੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਗਾਥਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੧੯ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸੰਗਤਿ ਸੁਨਿ ਸਿਸ[1] ਬਾਨੀ।
ਸਰਬ ਰਹੀ ਹਿਰਦੇ ਬਿਸਮਾਨੀ।
-ਅਲਪ ਬੈਸਿ ਸਤਿਸੰਗ ਮਝਾਰੀ।
ਨਿਰਮਲ ਕੀਨੀ ਸੁਮਤਿ ਬਿਚਾਰੀ- ॥ ੨੦ ॥
ਦੇਖਿ ਜਗਤ ਧੰਧੈ ਲਪਟਾਯੋ।
ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਸਰਬ ਬਿਰਮਾਯੋ।
ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਭਲੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਭਨਜੋ ਸ਼ਬਦ ਤਬ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੨੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਃ ੧ ॥
ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਜੀਉ ਮਛੁਲੀ ਝੀਵਰੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਾਲੁ ॥
ਮਨੂਆ ਅੰਧੁ ਨ ਚੇਤਈ ਪੜੈ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲੁ ॥
ਨਾਨਕ ਚਿਤੁ ਅਚੇਤੁ ਹੈ ਚਿੰਤਾ ਬਧਾ ਜਾਇ ॥
ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥੨॥[*]

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਨਰ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ, ਭਏ ਭਜਨ ਰਤਿ[2+] ਸੋਇ।
ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਬਿਚਾਰਹੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੋਇ ॥ ੨੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਇਉਂ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਮਨੁਜ ਅਨੇਕਨ[3] ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਈ।
ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਜਲਧਿ ਬਿਬੇਕੂ[4]।
ਮੂਲਾ ਕੀੜ ਨਾਮ ਨਰ ਏਕੂ ॥ ੨੩ ॥ {ਮੂਲਾ ਕੀੜ}
ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਕੈ ਸੋ ਆਯੋ।

---
[1]ਬਾਲਕ ਦੀ।
[*]ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਵਾਰ ਮਃ ੩ ॥
[2]ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[+]ਪਾ:-ਗਤਿ।
[3]ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ।
[4]ਗਜਾਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਮਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ।
ਉਰ ਬਿਕਾਰ ਸਭਿ ਨਾਸੇ ਐਸੇ।
ਪਾਵਸ[੧] ਹੋਤਿ ਜਵਾਸੋ ਜੈਸੇ[੨] ॥ ੨੪ ॥
ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਬੋਲਯੋ 'ਇਹ ਅਰਥਾ।
ਮੋਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਰਥਾ।
-ਚੰਚਲ ਚੀਤ ਨ ਜਾਇ ਤਮਾਸ਼ੇ।
ਜੂਏ ਜਾਇ ਨ ਖੇਲੇ ਪਾਸੇ-' ॥ ੨੫ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।
'ਪੂਰਬ ਜੁਗ ਜੋ ਬੀਤ ਗਏ ਹੈਂ।
ਤਿਨ ਮਹਿਂ ਭੂਪ ਅਨੇਕ ਭਏ ਹੈਂ ॥ ੨੬ ॥
ਮਨ ਚੰਚਲ ਵੇਸ੍ਵਾ[੩] ਜਬ ਪੇਖੀ।
ਕਾਮ ਕੇਲ ਹ੍ਵੈ ਚਾਇ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ੀ।
ਰੋਕਯੋ ਰੁਕਤਿ ਨ ਕਿਸੁ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਅਪਨ ਜਨਮ ਜਗ ਹਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਧਰਮ ਛੀਨ[੪] ਹ੍ਵੈ ਪਾਇ ਸਜਾਈ।
ਪਰਯੋ ਨਰਕ ਮਹਿਂ ਬਹੁ ਬਿਲਲਾਈ[੫]।
ਯਾ ਤੇ ਤਿਹ ਕੋ ਦੇਖਹਿ ਨਾਂਹੀ[++]।
ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੨੮ ॥
ਖੇਲੇ ਜੂਪ[੬] ਭੂਪ ਜੇ ਹੋਏ।
ਪਰੀ ਆਪਦਾ ਦਾਰੁਨ[੭] ਰੋਏ।
ਇਨ ਕੋ ਤਯਾਗੇ ਜੋ ਸਿਖ ਹੋਇ।

---

[1]ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ।
[2]ਜਵਾਹਾਂ (ਦਾ ਨਾਸ਼) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੈਸੇ।
[3]ਕੰਜਰੀ। ਸੰਸ:, ਵੇਸ਼ਯਾ]।
[4]ਨਾਸ਼।
[5]ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[++]ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਸ਼ਯਾ ਨੂੰ ਕਦੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਤੱਕੋ, ਇਥੋਂ ਬੀ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੨੧ ਅੰਕ ੨੩ ਤੇ ਅਧਯਾਯ ੨੨ ਅੰਕ ੧੫ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਸ਼ਯਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੋਂ ਬੀ ਏਥੇ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
[6]ਜੂਆ।
[7]ਭਯਾਨਕ ਸੰਕਟ।

ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨਹਿ ਬਚ ਜੋਇ ॥ ੨੯ ॥
ਅਬ ਆਯੋ ਕਲਿਜੁਗ ਕੋ ਕਾਲਾ।
ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਚਾਲਾ[1]।
ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਕੈ ਮੁਖ ਗਾਵੈਂ।
ਧਰਮ ਕ੍ਰਿੱਤ[2] ਕਰਿ ਕੈ ਵੰਡ ਖਾਵੈਂ ॥ ੩੦ ॥
ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀਂ।
ਭਾਉ ਧਾਰਿ ਉਰ ਚਰਨ ਪਖਰਿਹੀਂ[3]।
ਨਗਨ[4] ਬਸਤ੍ਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਭੂਖਾ।
ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਿ ਲਹੈ ਉਰ ਸੂਖਾ' ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਸ, ਰਿਦੇ ਧਾਰਿ ਦ੍ਰਿੜ ਸੋਇ।
ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਨੇ ਲਗਜੋ, ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਇ ॥ ੩੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੋ ਭੂਖਾ ਭੋਜਨ ਤਿਹ ਦੇਈ।
ਨਗਨ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਸਤ੍ਰ ਉਢੇਈ।
ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਤਿੰਹ ਘਰ ਬਹੁ ਆਵਹਿਂ।
ਰੈਨ ਬਸੇਰਾ ਕਰਿ ਪੁਨ ਜਾਵਹਿਂ ॥ ੩੩ ॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਇਕ ਬੰਚਕ[5] ਆਯੋ। {ਮੂਲੇ ਨੇ ਚੋਰ ਦਾ ਪੜਦਾ ਢਕਿਆ}
ਤਨ ਮੈਂ ਸਿਖ ਕੋ ਬੇਖ ਬਨਾਯੋ।
ਬਾਨੀ ਕੰਠ ਪਢੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਮਨ ਲੋਭੀ ਜਿਹ ਮਤਿ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਾ[6] ॥ ੩੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਬਿਭਾਵਰੀ[7], ਪੁਨ ਮੂਲੇ ਕੀ ਨਾਰਿ।
ਭੂਖਨ ਰਖੇ ਉਤਾਰਿ ਕੈ, ਬੰਚਕ ਲਏ ਨਿਹਾਰ[8] ॥ ੩੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੋਇ ਰਹੇ ਜਬਿ ਸਭਿ ਪਹਿਚਾਨੇ[9]।
ਸੋ ਭੂਖਨ ਲੀਨੇ ਨਿਜ ਪਾਨੇ[10]।

---
[1]ਭਾਵ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ।
[2]ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ।
[3]ਧੋਵਣ।
[4]ਨੰਗੇ ਨੂੰ।
[5]ਠੱਗ।
[6]ਉਲਟੀ।
[7]ਰਾਤ ਨੂੰ।
[8]ਦੇਖ ਲਏ।
[9](ਠੱਗ ਨੇ) ਸਮਝੇ।
[10]ਆਪਣੇ ਹੱਥ।

ਨਿਕਸਨ ਲਗਜੋ ਬਹਿਰ ਕੋ ਧਾਏ।
ਤਾਰੋ ਪੌਰ[1] ਪਿਖਜੋ, ਹਟਿ ਆਏ ॥ ੩੬ ॥
ਮੂਲੇ ਕੋ ਕਰ ਸੰਗ[2] ਜਗਾਵਾ।
ਕਪਟ ਧਾਰਿ ਕੈ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।
'ਜਾਵੌਂ ਵਹਿਰ, ਦੀਜੀਐ ਤਾਰੀ[3]।
ਹੋਵਤਿ ਸੂਰ[4] ਉਦਰ[5] ਮੁਝ ਭਾਰੀ' ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੂਲਾ ਬੋਲਜੋ 'ਸੰਤ ਜੀ! ਵਹਿਰ ਤਿਮਰ ਕਿਉਂ ਜਾਤਿ।
ਰਮਨੇ ਬੈਠੋ[6] ਅਜਰ ਮਹਿਂ[7], ਹੌਂ ਉਚਾਇ ਹੋਂ ਪ੍ਰਾਤ[8]' ॥ ੩੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਬੋਲਜੋ ਬੰਚਕ 'ਬਾਹਿਰ ਜਾਊਂ।
ਸਦਨ ਵਿਖੈ ਬੈਠਤਿ ਸ਼ਰਮਾਊਂ'।
ਉਠਿ ਕੈ ਮੂਲਾ ਲੈਕਰਿ ਤਾਰੀ।
ਆਯੋ ਜਬਿ ਹੀ ਅਜਰ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥
ਬੰਚਕ ਕਾਂਖ ਬਿਖੈਂ[9] ਤੇ ਗਿਰੇ।
ਭੂਖਨ, ਪੁਨ ਨ ਉਠਾਇ, ਸੁ ਡਰੇ[*]।
ਮੂਲੇ ਤਬ ਉਠਾਇ ਨਿਜ ਹਾਥਾ।
ਦਏ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਤਬਿ ਹਿਤ ਸਾਥਾ ॥ ੪੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹ ਕੋ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਿ ਕੈ, ਸੋਇ ਰਹਜੋ ਬਿਚ ਧਾਮ।
ਭੀ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਤਿਹ ਥਾਨ ਕੋ, ਦੇਖਤਿ ਮੂਲੇ ਬਾਮ ॥ ੪੧ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਭੂਖਨ ਧਰੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਥਾਈਂ।
ਕਹਾਂ ਗਏ ਕਿਹ ਲੀਨ ਚੁਰਾਈ?'
ਮੂਲਾ ਕਹੈ ਰੈਨ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਤਸਕਰ ਲਗੇ, ਨ ਜਾਨੇ ਜਾਈ[10] ॥ ੪੨ ॥

---

[1]ਜੰਦਰਾ ਵੱਜਾ ਦਰਵੱਜੇ ਨੂੰ।
[2]ਹੱਥ ਨਾਲ ਹਿਲਾਕੇ।
[3]ਕੁੰਜੀ।
[4]ਸੂਲ।
[5]ਪੇਟ ਵਿਚ।
[6]ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਬੈਠੋ ਭਾਵ ਜੰਗਲ ਹੋ ਲਓ।
[7]ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ।
[8]ਚੁਕਵਾਇ ਦਿਆਂਗਾ ਸਵੇਰ ਨੂੰ।
[9]ਚੋਰ ਦੀ ਕੱਛ ਵਿਚੋਂ।
[*]ਪਾ:-ਬੰਚਕ ਕਾਖ ਬਿਖੈ ਤੇ ਗਿਰਾ। ਭੂਖਨ ਡੱਬਾ, ਦੇਖਿ ਸੁ ਡਰਾ।
[10]ਚੋਰ ਲਗੇ ਹਨ (ਪਰ ਸਾਨੂੰ) ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਪਏ।

ਲੈ ਗਮਨੇ ਭੂਖਨ ਕੋ ਸੋਈ[੧] ॥
ਬਿਨ ਜਾਗੇ ਤੇ ਅਸ ਗਤਿ ਹੋਈ।
ਨਿਸਾ ਹਮਾਰੇ ਘਰ ਸਿਖ ਜੋਊ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਯੋ ਸੁ ਲੱਜਿਤਿ ਹੋਊ ॥ ੪੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: -ਸਭਿ ਦੇਵਹਿੰਗੇ ਦੋਸ਼ ਮੁਝ, ਅਸ ਜਾਨੀਂ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਗਯੋ ਬਡੀ ਭੁਨਸਾਰ ਤੇ, ਸਿੱਖ ਦੋਸ਼ ਕਛੁ ਨਾਂਹਿ[੨]' ॥ ੪੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਿਜ ਤਿਯ ਕੋ ਭੂਖਨ ਘਰਿਵਾਏ।
ਔਰ ਹਰਖ ਹਿਤ ਤਤਛਿਨ ਪਾਏ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਆਯੋ।
ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ ॥ ੪੫ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕਹ੍ਯੋ 'ਸੁਨਿ ਮੂਲਾ!।
ਰਿਦਾ ਤੋਰ ਸਿੱਖੀ ਅਨਕੂਲਾ[੩]।
ਮਮ ਪਰਦਾ ਤੈਂ ਢਕ੍ਯੋ ਬਨਾਈ[*]। {ਮੂਲਾ ਕੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਰ}
ਤੇਰੋ ਢਕਿ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਦਾਈ ॥ ੪੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਕੋ ਰਿਦਾ ਹੈ, ਸ਼੍ਰਵਨ, ਮਨਨ, ਨਿੱਧਜਾਸ[੪]।
ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਉਰ ਗ੍ਯਾਨ ਹ੍ਵੈ, ਬੰਧਨ ਜਗਤ ਬਿਨਾਸ਼[੫]' ॥ ੪੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗ ਦਰਸ਼ੀ[੬] ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲਾ।
ਸਦਨ ਗਯੋ ਹ੍ਵੈ ਮੋਹ ਬਿਨਾਹੀ[੭]।
ਹੰਤਾ ਤਜਿ ਬਰਤ੍ਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੮ ॥

---

[1](ਓਹ ਚੋਰ) ਗਹਿਣੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ।

[2]ਭਾਵ-ਰਾਤ ਜੋ ਸਿਖ ਸਾਡੇ ਘਰ ਸੀ, ਉਹ ਸ਼ਰਿਮੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਟੁਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਕੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਣਗੇ, ਤਾਹੀਓਂ ਬੜੀ ਤੜਕੇ ਟੁਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾਲੇ।

[3]ਅਨੁਸਾਰ।

[*]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਖਕੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦੀ ਕਦਰਦਾਨੀ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕਮਾਲ ਹੈ। ਠੱਗ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਬਾਣਾ ਧਾਰਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਕਹਿਲਾਉਣ ਕਰਕੇ ਮੂਲੇ ਨੇ ਪੜਦਾ ਨਹੀਂ ਪਾੜਿਆ, ਮਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਝ ਕੇ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੂਲੇ ਦੇ ਇਸ ਕਮਾਲ ਦੇ ਇਨਸਾਨੀ ਪਿਆਰ ਅਰ ਦੇਖਕੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਨ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਦਰ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮੂਲੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵਨਾਂ ਨੂੰ 'ਆਪਣਾ ਪਰਦਾ ਕਜੀਣਾ' ਆਖਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ। ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਖੇਦ ਦਾਇਕ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਦੀ ਰਵਸ਼ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਕਿਤਨੀ ਉਲਟ ਹੈ।

[4]ਇਸ ਦਾ (ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਦਾ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਧ੍ਯਾਨ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਣਾ, ਫਿਰ ਫਿਰ ਸਿਮਰਨਾ।

[5]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

[6]ਤਿੰਨ ਕਾਲਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ (ਹੋ ਗਿਆ)।

[7]ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਾਲੀ (ਹੋਕੇ) (ਅ) ਮੋਹ ਹਰਕੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਗਤ ਕੇਰ ਮਝਾਰਾ।
ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰਾ।
ਪ੍ਰਿੱਥਾ, ਖੇਡਾ ਦਰਸ਼ਨ ਆਸੁ[1]। {ਪ੍ਰਿਥਾ, ਖੇਡਾ}
ਚਲਿ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਸੁ ॥ ੪੯ ॥
ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕੈ ਦੋਊ।
ਬੈਠੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਤਿ ਭੇ ਸੋਊ।
ਚਤਰ ਘਟੀ ਬੀਤੀ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਇਸ ਭਾਂਤੀ ॥ ੫੦ ॥
'ਜੁ ਕਛੁ ਕਾਮਨਾ ਰਿਦੇ ਤੁਮਾਰੇ।
ਜਾਚਹੁ, ਪੂਰਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰੇ'।
ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਿ ਸੁਨਯੋ ਜਬ ਦੋਈ।
ਰਿਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਬਿ ਹੋਈ ॥ ੫੧ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਤਿ ਨਿੰਮ੍ਰੇ ਹੋਇ।
ਬੋਲੇ ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਮਨ ਖੋਇ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ! ਸੁਨਹੁ ਕਰਹੁ ਜੇ ਕਰੁਨਾ।
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਨਿਜ ਦੀਜੈ ਪਰਨਾ[2] ॥ ੫੨ ॥
ਜਾਨਹਿਂ ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਅਸਾਰੇ[3]।
ਸੁਪਨ ਪਦਾਰਥ ਜਿਉਂ ਨਿਰਧਾਰੇ[4]।
ਮਾਨਿ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਖ ਹੁਵੀਜੈ[5]।
ਨਾਂਹਿ ਚਾਹਿ ਕਛੁ, ਇਹ ਬਰ ਦੀਜੈ' ॥ ੫੩ ॥
ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ 'ਹਮ ਪਗ ਤਹਿਂਵਾ[6]। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ, ਸੰਗਤ}
ਬਸਹਿਂ[7] ਸਦਾ, ਸਤਿਸੰਗਤ ਜਹਿਂਵਾ।
ਸੰਤ ਸਭਿਨਿ[*] ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ।

---

[1]ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਛੇਤੀ। ਸੰਸ:, ਆਸ਼ੁ] (ਅ) ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਸਾ ਧਾਰਨ

[2]ਆਸਰਾ।

[3]ਮਿੱਥਜਾ।

[4]ਵਾਂਙੂ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰੀਏ।

[5]ਅਨੰਦ ਹੋਵੀਏ।

[6]ਓਥੇ।

[7]ਵਸਦੇ ਹਨ।

[*]ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ 'ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਤਾਂ' ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜ ਕਲ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ, ਬਾਹਲੇ ਲੋਕ ਕੇਵਲ ਭੇਖ ਧਾਰਕੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਛਿਪਿਆ ਰਾਧਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਖਰੜ ਵੇਦਾਂਤੀ ਕਰਨੀ ਹੀਨ, ਕੋਈ ਸੂਫੀ ਰੰਗਤ ਦਾ ਗੱਪੀ, ਕੋਈ ਪੌਰਾਣਕੀ ਕੇਵਲ ਬੁਲੇਰਾ, ਕੋਈ ਕੁੱਛ। ਕੋਈ

ਤਿਨ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਮਾਂ ਬਿਤੀਜੈ ॥ ੫੪ ॥
ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਭੇਦ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ।
ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਾਰਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਧਰਮ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਿ ਵੰਡ ਸੁ ਖਾਓ।
ਚਰਣ ਸ਼ਰਣ ਨਿਤ ਇਉਂ ਜਿ ਕਮਾਓ ॥ ੫੫ ॥
ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਸਰੀਰ ਪਛਾਨੋ।
ਸ਼ਬਦ ਰਿਦਾ ਮਮ[1], ਨਿਰਗੁਣ ਮਾਨੋ[2]।
ਮਿਲੇ ਸਰੀਰ[3] ਬਿਛੁਰ ਸੇ ਜਾਵਹਿਂ।
ਸ਼ਬਦ ਮਿਲੇ ਨਾ ਬਿਛੁਰਨ ਪਾਵਹਿਂ' ॥ ੫੬ ॥
ਤਿਨ[4] ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਂਨੀ।
ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਨੀਕ ਮਨਮਾਨੀ।
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਰੁਚਿਰ ਪਦ ਪਾਵਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਰਿਦੈ ਠਹਿਰਾਵਾ ॥ ੫੭ ॥
ਜਾਨਜੋ ਸਗਰੋ ਜਗਤ ਅਸਾਰਾ।
ਬਹੁਰ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ ਸੰਸਾਰਾ।
ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਜਬਿ ਤਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ।
ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ ॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪ੍ਰਿਥੀਮਲ ਸਹਿਗਲ ਉਭੈ
ਰਾਮਾ ਡਿਡੀ ਤੀਨ[੫]। {ਪ੍ਰਿਥੀਮਲ, ਰਾਮਾ, ਡਿਡੀ}
ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਸ ਕੋ
ਜੱਗਜਾਸਾ ਮਨ ਲੀਨ ॥ ੫੯ ॥

ਕੁੱਛ, ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਮਿਲਕੇ ਮਤ ਵਿਚਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਤ ਓਹ ਜੋ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਭੌਰਾ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਤੇ ਉਚੀ ਮਤ ਵਾਲਾ, ਆਚਰਨ ਦਾ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ; ਐਸੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤਾਰਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ॥ ੧ ॥। ਗਉ ਵਾਰ ਮਃ ੫
ਤਥਾ:-ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸੇ ਹਰਿ ਜਨ ਪੂਰੇ ਸਹੀ ਜਾਣਿ ॥
[ਸੋਰਃ ਵਾਰ ਮਃ ੪

[1]ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ।

[2](ਇਸ ਨੂੰ ਮੇਰਾ) ਨਿਰਗੁਣ (ਰੂਪ) ਮੰਨੋ।

[3]ਜੋ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

[4]ਉਹਨਾਂ ਨੇ।

[੫]ਪ੍ਰਿਥੀਮਲ ਇਕ, ਸਹਗਲ ਦੋ, ਤੇ ਰਾਮਾ ਡਿਡੀ ਤਿੰਨੇ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਗਿਣਿਆਂ ਹੈਛ-ਪ੍ਰਿਤੀਮਲ (ਜਾਤ ਦਾ) ਸਹਗਲ, ਤੇ ਰਾਮਾ (ਜਾਤ ਦਾ) ਡਿਡੀ।

ਚੌਪਈ: ਬੰਦਿ ਪਦਾਰ ਬਿੰਦ ਕੋ ਬੈਸੇ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਹਿਂ ਬੋਲੇ ਐਸੇ।
'ਹਮਕੋ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪੰਥ ਬਤੱਯੈ।
ਬਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਮੈਂ ਇਕ ਹ੍ਵੈ ਜੱਯੈ ॥ ੬੦ ॥
ਸਹਿਜ ਸੁਖੇਨ ਮੋਖ ਸੋ ਪਾਵੈਂ।
ਕਠਨ ਕਰਮ ਜੇ, ਕੌਨ* ਕਮਾਵੈ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। {ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਤਪ}
'ਤ੍ਰੈ ਬਿਧਿ ਤਪ ਤਪਸੀ ਸਭਿ ਠਾਂਨੇ ॥ ੬੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਗਨ, ਛੁਧਾ[1], ਜਲ, ਅਗਨ ਸੋਂ, ਤਨ ਤਾਪਹਿਂ ਨਰ ਜੋਇ।
ਕਹੈਂ -ਤਾਮਸੀ ਤਪ- ਇਹੈ, ਕਰਨ ਕਠਨ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ੬੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੇ ਯੁਤ ਕਾਮਿ, ਸਿ[2] ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਪਾਵਹਿਂ।
ਨਿਹਕਾਮੀ[3], ਮਨ ਸੁਧ ਹ੍ਵੈ ਜਾਵਹਿ।
ਬਹੁਰੋ ਇਸ ਤਪ ਕਾ ਹੰਕਾਰਾ।
ਫੁਰਿ ਆਵਤਿ ਹੈ ਕੇਤਿਕ ਬਾਰਾ ॥ ੬੩ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਰਜ ਸਤਿ ਤੁਮ ਤਪ ਕੀਜੈ!।
ਹੋਇ ਕੱਲਜਾਨ ਤਾਪ ਤ੍ਰੈ ਛੀਜੈ'।
ਕਹੈਂ ਸੁ 'ਰਜ ਸਤ ਲਖੈਂ ਨ ਕੋਊਂ।
ਭੇਦ ਬਤਾਵਹੁ ਜਾਨਹਿਂ ਸੋਊ ॥ ੬੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਰਜੋਗੁਨੀ ਤਪ ਸ਼ਾਂਤਕੀ, ਭਗਤਿ ਕਹਤਿ ਹੈ ਕਾਹਿ[4]?।
ਕਰੁਣਾਕਰ ਇਹ ਭੇਦ ਜੇ, ਸਰਬ ਕਹਉ ਹਮ ਪਾਹਿ' ॥ ੬੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਪਰਤਿਯ[5] ਪਿਖਨ ਨੈਨ ਹਟਕਾਰੇ[6]।
ਨਿੰਦਾ, ਨੁਤਿ[7] ਨਹਿਂ ਸ਼੍ਰਵਨ ਸੁਨਾਵਹੁ[8]।
ਕਰ ਚੋਰੀ ਜਾਰੀ ਨ ਲਗਾਵਹੁ ॥ ੬੬ ॥

---

*ਪਾ:-ਲੋਕ।
[1]ਨਗਨਤਾ ਤੇ ਭੁੱਖ।
[2]ਕਾਮਨਾ ਸਹਤ ਹਨ, ਸੋ।
[3]ਜੋ ਕਾਮਨਾ ਰਹਤ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।
[4]ਕਿਸ ਨੂੰ।
[5]ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ।
[6]ਮੋੜੇ।
[7]ਉਸਤਤੀ।
[8]ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁਣਾਓ।

ਕਬਿ ਨ ਕੁਸੰਗਤਿ ਪਗ ਸੋਂ[1] ਜੱਯੈ।
ਕਰਨ ਕੁਕਰਮਨ ਮਨ ਨ ਚਲੱਯੈ।
ਸੰਤ ਦਰਸ ਮਸਤਕ ਚਖ[2] ਲਾਵਹਿ।
ਜਸ ਗੁਬਿੰਦ ਨਿਤ ਕਰਣ ਸੁਨਾਵਹਿ[3] ॥ ੬੭ ॥
ਰਸਨਾ ਅਸਤਿ[4] ਨ ਬਕੇ ਬਹੋਰੋ।
ਸਿਫਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮਹਿਂ ਨਿਤ ਜੋਰੋ[5]।
ਸੇਵ ਦਾਨ[6] ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਕਰਨਾ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਗਮਨੈ ਸਦ ਚਰਨਾ ॥ ੬੮ ॥
ਕਰਨ -ਰਾਜਸੀ ਤਪ- ਇਹ ਜਾਨੋ।
ਸੁਨਹੁ -ਸ਼ਾਂਤਿਕੀ ਤਪ- ਜੁ ਬਖਾਨੋਂ।
ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਕਾਲ।
ਸੁਨਤਿ ਪਢਤਿ ਨਰ ਆਲਸ ਟਾਲਿ ॥ ੬੯ ॥
ਮਨ ਤਿਹ ਸਮੈ ਨਿਕਸਿ ਕਤਿ ਜਾਈ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਰੋਕਹਿ ਬਰਿਆਈ[7]।
ਮਨ ਰੋਕਤਿ ਨਹਿਂ ਆਲਸ ਕਰਿਹੀ।
ਮਨ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰਮਤਿ, ਸ਼ਬਦ ਮਹਿਂ ਧਰਿਹੀ[8] ॥ ੭੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਾਜ ਮਸਾਲਾ ਦੇਵਹੀ[9], ਜਿਉਂ ਖਾਵੈ ਨਹਿਂ ਸੋਇ।
ਤਿਉਂ ਮਨ ਭਰਮਤਿ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ, ਸ਼ਬਦ ਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇ ॥ ੭੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੁਨ ਜੇ ਤਾਂਹਿ ਖੁਦਾਵਨ ਹਾਰਾ।
ਕਰ ਰਾਖਤਿ ਅਸ੍ਵ ਬਦਨ ਮਝਾਰਾ[10]।
ਹੋਇ ਥਕਤਿ ਸੋ ਖਾਇ ਮਸਾਲਾ।
ਰੋਗ ਦੇਹਿ ਮਿਟ ਜਾਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭੨ ॥
ਜੇ ਆਲਸ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਖੁਆਵਹਿ।

---

[1]ਕੁਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ।
[2]ਨੇਤਰ।
[3]ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੇ।
[4]ਝੂਠ।
[5]ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਜੋੜੋ।
[6]ਸੇਵਾ ਤੇ ਦਾਨ।
[7]ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ।
[8](ਐਉਂ) ਮਨ ਨੂੰ ਥਕਾ ਕੇ ਲਗਾਵੇ ਨਾਮ ਵਿਚ।
[9]ਜਿਵੇਂ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਸਾਲਾ ਦਿਓ ਤਾਂ।
[10]ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਹਥ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਤੌ ਲਗ ਰੋਗ ਨ ਅਸੁ ਕੋ ਜਾਵਹਿ।
ਹਯ ਮੁਖ ਮੈਂ ਜੋ ਦੀਨ ਮਸਾਲਾ।
ਸੋ ਭੀ ਡਾਰ ਦੇਤਿ[1] ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੭੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮਨ ਤੁਰੰਗ ਦੁਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਸੁ ਜਾਨਿ[2]।
ਸ਼ਬਦ ਧਜਾਨ ਮਹਿਂ ਜੋਰਨੋ, ਭੇਖਜ ਤਾਂ ਪਹਿਚਾਨ[3] ॥ ੭੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਬਹਿ ਸ਼ਬਦ ਨੈ ਮਨ ਸਮਝਾਯੋ।
ਕਾਜੈ ਕਰਨ ਬਾਜ ਸਮ ਭਾਯੋ[4]।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਰੋਗ ਬਿਦਾਰਾ।
ਏਹੁ -ਸ਼ਾਂਤਿਕੀ ਤਪੁ- ਜੁ ਸੁਖਾਰਾ' ॥ ੭੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਬਚਨਾ।
ਇਨ ਤੀਨੋ ਕੀਨੋ ਮਨ ਖਚਨਾ।
ਜਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸੁਨਹਿਂ ਸਿਧਾਵਹਿਂ।
ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਮੁਖ ਗਾਵਹਿਂ ॥ ੭੬ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨ ਸ਼ਬਦ ਅੱਭਜਾਸਾ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਭਾ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਯੁਤਿ ਪਰਵਾਰ ਤਰੇ ਸੰਸਾਰਾ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੁ ਦਿਢ ਉਰਧਾਰਾ ॥ ੭੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿੱਖਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਰਿ ਉਧਾਰ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਿਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਸ ॥ ੪੨ ॥

---

[1]ਸੁਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

[2]ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮੰਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਬੜਾ ਰੋਗ ਜਾਣ।

[3]ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ ਤਿਸਦੀ ਦਵਾਈ ਪਛਾਣ।

[4]ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਸਮਝਾ ਲਿਆ ਭਾਵ-ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਅਭਜਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨ ਦੁਰਵਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਜਾਣੋਂ ਰੁਕਕੇ ਸ਼ਬਦ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਗ ਪਿਆ ਤਦੋਂ ਕਾਜੈ ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਸਾਲੇ ਦੇ ਮੁਆਫਕ ਪੈਣ ਵਾਂਙੂ (ਸ਼ਬਦ ਅਭਜਾਸ ਉਸਨੂੰ) ਸੁਖਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਸਾਲਾ ਖੁਆਕੇ ਫੇਰ ਕਜਈ ਯਾ ਦਹਾਨਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੇਕੇ ਇਸਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਕੱਸ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਲਾਲਾਂ ਵਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਘੰਟਾ ਕੁ ਭਰ ਦਾਣਾ ਪੱਠਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣੋਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਨੇਂ ਚਿਰ ਵਿਚ ਮਸਾਲਾ ਹਜ਼ਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਜਾ ਕਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਨ ਦਾ ਜੋੜਨਾ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਮਸਾਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਰਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਹੋੜਕੇ ਵਾਰੰਵਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਮਾਨੋ ਕਾਜੈ ਕਰਨਾ ਹੈ।

੪੩. [ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਤਮ। ਮਾਲੋ, ਮਾਂਗੋ, ਕਾਲੂ, ਭਗਤਾ ਓਹਰੀ, ਜਾਪੂ ਵੰਸੀ, ਸ਼ੀਹਾਂ ਗੱਜਣ। ਫਿਰਣਾ, ਖਹਿਰਾ, ਜੋਧ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼।]

ਦੋਹਰਾ: ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ਬਦ, ਕੀਨ ਕਮਾਵਨ ਜਾਂਹਿ।
ਦੁਸ਼ਤਰ ਮਾਯਾ ਤੇ ਤਰੇ, ਨਮਸਕਾਰ ਮਮ ਤਾਂਹਿ ॥ ੧ ॥

[ਦੁਸ਼ਤਰ = ਜੋ ਤਰਨੀ ਕਠਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਨਦੀ, ਸਮੁੰਦ੍ਰ, ਝੀਲ ਸਰ ਆਦਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। । ਸੰਸ:, ਦੁਸ੍ਤ੍ਰ]

ਅਰਥ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ (ਅਥਵਾ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ) ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਓਹ ਉਖਿਆਈ ਨਾਲ ਤਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਤਰ ਗਏ, ਓਹਨਾਂ ਜੋਗ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ।
ਬੈਠਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ।
ਨਰ ਅਨੇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਆਵਹਿਂ।
ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਹਿਂ, ਰਹਿ, ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਵਹਿਂ ॥ ੨ ॥
ਮਾਲੋ, ਮਾਂਗੋ* ਦ੍ਵੈ ਸਿਖ ਆਏ। {ਮਾਲੋ, ਮਾਂਗੋ}
ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਰਦਾਸ ਬਕਾਨੀ।
'ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥ ੩ ॥
ਨਿਜ ਸੁਖ ਸੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੀਜੈ।
ਜਿਹ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਦੀਜੈ'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਜਿਨ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਨੈਨਾ।
ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਬੈਨਾ ॥ ੪ ॥
'ਅਗਨਿ ਤਾਪਨਾ ਜਲ ਮਹਿ ਰਹਿਨੋ।
ਬ੍ਰਤ ਕਰਨੋ ਸੀਤੋਸ਼ਨ[1] ਸਹਿਨੋ। {ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ}
ਊਰਧ ਬਾਹੁ[2], ਅਧੋ ਸਿਰ ਕਰਨਾ[3]।
ਖਰੇ ਹੋਨਿ ਚਿਰ ਲੌਂ, ਇਕ ਚਰਨਾ[4] ॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਨਿ ਖਾਵਨੇ, ਤੀਰਥ ਤੀਰ ਨਿਵਾਸ।
ਭੂਮਿ ਭਰਮ[1], ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੀ[2], ਤਮ ਗੁਣ ਏ ਤਪ ਰਾਸ[3] ॥ ੬ ॥

---

*ਪਾ:-ਭਾਗੋ-ਬੀ ਹੈ।
[1]ਸੀਤ+ਉਸ਼ਨ = ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ।
[2]ਉੱਪਰ ਬਾਹਾਂ (ਕਰਕੇ ਸੁਕਾ ਦੇਣੀਆਂ)।
[3]ਭਾਵ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਣਾ।
[4]ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ।

ਚੌਪਈ: ਗੋ ਤੇ ਮਨ[4] ਜੁ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨੋ।
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿਂ ਪੁਨ ਧਰਨੋ।
ਰੁਚਿ ਯੁਤਿ ਗੁਨਨ ਗਾਵਣਾ ਸੁਣਨੋ[5]।
ਮਿਲਕੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਗੁਣਨੋ[6] ॥ ੭ ॥
ਕਰਮ ਤਾਮਸੀ ਕਰਨ ਦੁਖਾਰੇ[7]।
ਇਹ ਜੁ ਰਾਜਸੀ[8] ਲਖਹੁ ਸੁਖਾਰੇ।
ਫਲ ਬਿਸ਼ਾਲ, ਹ੍ਵੈ ਥੋਰ ਕਮਾਈ।
ਤਿਨ[9] ਮਿਹਨਤ ਬਡ, ਲਘੁ ਫਲ ਪਾਈ' ॥ ੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਾਲੋ ਕਹਜੋ {ਥੋੜੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਫਲ ਕਿਵੇਂ}
'ਫਲ ਮਿਹਨਤ ਅਨੁਸਾਰ।
ਕਰਤਿ ਅਲਪ ਫਲ ਅਲਪ ਹ੍ਵੈ
ਬਹੁ ਕੋ ਬਹੁ ਸੁਖ ਸਾਰ ॥ ੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਿਲਿ ਹੈ ਫਲ ਮਿਹਨਤ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਪੁਨ ਤੁਮ ਭਾਖੋ ਰੀਤਿ ਨਿਆਰੀ।
ਯਹਿ ਸੰਸਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਪਰੋ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਯਾਂ ਕੋ ਪਰਹਰੋ ॥ ੧੦ ॥
ਸਗਰੇ ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਅਸ ਰੀਤਾ।
ਤਿਸ ਤੇ ਕਹੀ ਆਪ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਾ।
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਨਿਸ਼ਾ ਹਮਾਰੀ।
ਸੋ ਸਮਝਾਵਹੁ ਰੀਤਿ ਸੁਖਾਰੀ' ॥ ੧੧ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਜੋ 'ਨ ਸੰਸੈ ਕੀਜੈ।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।

---

[1]ਫਿਰਨਾ।

[2]ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰੱਤ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਘਟਣ ਵਧਣ ਮੁਜਬ ਇਕ ਗ੍ਰਾਹੀ ਮੋਰ ਦੇ ਅੰਡੇ ਜਿੰਨੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਵਧਾਂਦੇ ਘਟਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਰਤ ਦੇ ਮਤ ਭੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਬੀ ਹਨ।

[3]ਸਾਰੇ।

[4]ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਮਨ (ਤਕ ਸਭ) ਨੂੰ।

[5]ਗੁਣ ਗਾਉਣੇ ਤੇ ਸੁਣਨੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ)।

[6]ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ (ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ)।

[7]ਔਖੇ।

[8]ਇਹ ਰਾਜਸੀ ਤਪ ਕਰਨੇ ਸੌਖੇ ਹਨ ਜਾਣ ਲਓ। ਅਗੋਂ ਅੰਕ ੧੬-੧੭ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤਪ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੬੯ ਤੋਂ ੭੫ ਵਿਚ ਬੀ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤਪ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਨੇ।

[9]ਭਾਵ ਤਾਮਸੀ ਤਪਾਂ ਦੀ।

ਇਕ ਨਰ ਬਨ ਤੇ ਸਮਧਾ[1] ਆਨਹਿ।
ਬੇਚਿ ਬਜਾਰ ਕਰਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨਹਿਂ ॥ ੧੨ ॥
ਕਰਤਿ ਮਜੂਰੀ ਬਹੁ ਸ਼੍ਰਮ ਪਾਵਹਿ।
ਤਿਨ ਕੋ ਮੋਲ ਥੋਰ ਕਰ ਆਵਹਿ।
ਪੁਨ ਜੇ ਬਨਜ ਕਰਹਿ ਹਟਵਾਨਾ।
ਲਵਣ ਤੇਲ ਅੰਨ ਜੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ[2] ॥ ੧੩ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਇਨ ਕੋ ਲਾਭ ਘਨੇਰੋ।
ਸ਼੍ਰਮ ਥੋਰੋ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁ ਹੇਰੋ।
ਅਪਰ ਰੁਪੱਯਨ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰੇ।
ਲਾਭ ਬਹੁਤ ਲੇ ਰਹੈਂ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੧੪ ॥
ਇਕ ਜਵਾਹਰੀ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬੈਸੇ।
ਤਨ ਕੋ ਖੇਦ ਦੇਤਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ[3]।
ਮੁਕਤਾ ਹੀਰੇ ਬਣਜਹਿਂ ਸੋਈ।
ਲਾਭ ਬਿਸ਼ਾਲ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਹੋਈ ॥ ੧੫ ॥
ਤਪ ਜੁ ਤਾਮਸੀ ਸ਼੍ਰਮ ਬਹੁ ਦੇਹੀ[4]।
ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਨ ਕੇਹੀ।
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਪਢਿਨਿ ਸੁਨਿਨਿ ਤੇ।
ਦ੍ਰਿੜ ਉਪਾਸਨਾ ਹੋਤਿ ਗੁਨਨ ਤੇ ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦ੍ਰਿੜ ਉਪਾਸਨਾ ਜਬਿ ਭਈ, ਹੁਇ ਆਵਤਿ ਤਬਿ ਗਜਾਨ।
ਤਾਂਤੇ ਤਪ ਇਹ ਸ਼ਾਂਤਕੀ, ਲਾਭ ਬਹੁਤ ਪਹਿਚਾਨ' ॥ ੧੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਮਾਂਗੋ ਗੁਰ ਬਚਨਾ।
ਬਾਣੀ ਪਢਨ ਕੀਨ ਮਨ ਖਚਨਾ।
ਸਨਮੁਖ ਮਾਲੋ ਸੁਨਿ ਹੈ ਤਬਿ ਹੀ।
ਬੈਠਿ ਰਿਖੀਕ ਸੰਕੋਚੈ ਸਭਿਹੀ[5] ॥ ੧੮ ॥
ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਿਰਤਨ ਬਹੁਰ ਉਚਰਿਹੀ।
ਕਰਿ ਏਕਾਗਰਤਾ ਮਨ ਧਰਿਹੀ।

---

[1]ਲੱਕੜੀਆਂ।
[2]ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨਾਜ।
[3]ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖੇਦ ਓਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।
[4]ਸਰੀਰ ਨੂੰ। (ਅ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
[5]ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮਾਂਗੋ ਨੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਮਨ ਖਚਤ ਕੀਤਾ (ਭਾਵ ਉਹ ਪਢੇ ਤੇ) ਮਾਲੋ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠਕੇ ਸਭ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚਕੇ ਸੁਣੇਂ।

ਤਿਨਿ ਕੀ ਰਸਨਾ ਸਾਦ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗੈ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜੋ ਜੋ ਸਿਖ ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਤਿ, ਤਜਾਗਹਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਕਾਰ।
ਧਰਮ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਿ ਵੰਡਿ ਕੈ, ਅਚਵਹਿ ਬਹੁਰ[1] ਅਹਾਰ ॥ ੨੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਿਖ ਸੰਤ ਜਾਇ ਜੁ ਤਿਨ ਕੇ ਡੇਰੇ।
ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀਂ ਭਾਉ ਘਨੇਰੇ।
ਤਿਨ ਕੇ ਸਦਨ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ।
ਭਾ ਉਧਾਰ ਬਹੁ ਨਰਨ ਤਹਾਂਹੀ[*] ॥ ੨੧ ॥
ਜਬਿ ਜਬਿ ਆਵਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤਾ।
ਸ਼ਬਦ ਪਢਤਿ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਮੇਤਾ।
ਭਵਬੰਧਨ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਰਾਰੇ।
ਸੰਗੀ ਅਪਰ ਅਨੇਕ ਉਧਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥
ਇਕ ਕਾਲੂ ਖੱਤਰੀ ਧਰਿ ਆਸਾ। {ਕਾਲੂ ਖੱਤ੍ਰੀ}
ਮਿਲਜੋ ਆਇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਸਾ।
ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ।
ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਭਨੀ ਪੁਨ ਬਾਨੀ ॥ ੨੩ ॥
'ਸਨਮੁਖ ਮਨਮੁਖ ਲੱਛਨ ਜੇਈ। {ਸਨਮੁਖ ਮਨਮੁਖ ਲੱਛਣ}
ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਹੁ ਤੇਈ[2]'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਕਲਮਲ ਤੇ ਜਿਨ ਕੰਡ ਫਿਰਾਈ ॥ ੨੪ ॥
ਸੁੱਕ੍ਰਿਤ ਸਾਮੁਹਿ, ਸਾਖੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੋ[3]।
ਸੁਨਹਿ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਥਿਤ ਕਰਿ ਚਿਤ ਕੋ।
ਲੱਛਨ ਚਤਰ[4] ਅਪਰ ਹੈਂ ਜੋਇ।
ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਉਚਰੈਂ ਸੋਇ ॥ ੨੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਮੈਤ੍ਰਿਯ[5], ਕਰੁਨਾ[6] ਦ੍ਵੈ ਲਖੋ, ਮੁਦਤਾ[7] ਤੀਜੀ ਜਾਨ।

---

[1]ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਵੇ।
[*]ਪਾ:-ਬਹੁ ਉਧਾਰ ਭਾ ਨਰਨ ਤਹਾਂ ਹੀ।
[2]ਓਹ।
[3]ਸੁਕ੍ਰਿੱਤੀ (ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ (ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ) ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਸਾਖੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਰਹੇ।
[4]ਚਾਰ।
[5]ਮੈਤ੍ਰੀ = ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ। ਸਭ ਨਾਲ ਸ਼ੁਭ ਭਾਵ।
[6]ਕਰੁਣਾ = ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਦੁਖ ਦੇਖਕੇ ਦਰਦ ਉਪਜਣਾ ਤੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ।

ਚਤੁਰ ਉਪੇਖਜਾ[2] ਜਿਸ ਬਿਖੈ, ਸਨਮੁਖ ਸੇ ਪਹਿਚਾਨ' ॥ ੨੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਕਾਲੂ ਕਹਯੋ 'ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ।
ਅਰਥ ਖੋਲ੍ਹਿ ਦੀਜੈ ਸਮੁਝਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ।
'ਮੈਤ੍ਰੀ ਅਰਥ, ਮੀਤ ਸਮੁਦਾਯਾ[3] ॥ ੨੭ ॥ {ਮੈਤ੍ਰੀ}
ਪਿਖੈ ਸੁਖੀ ਕਿਹ ਨਿਜ ਸੁਖ ਜਾਨੈ।
ਪਰ ਸੁਖ ਦੇਖਿ ਨ ਇਰਖਾ ਠਾਨਹਿ।
ਬਿੱਦਜਾ ਕਿਧੌਂ ਦਰਬ ਨਿਜ ਪਾਸਾ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਪਰ ਕੋ ਦੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਰਤਿ ਭਲਾਈ ਮੀਤ ਸੋਂ, ਤਿਉਂ ਕੀਜੈ ਸਭਿ ਸੰਗ*।
ਮੈਤ੍ਰੀ ਕੈ ਲੱਛਨ ਇਹੈ, ਕਰੈ ਨ ਕਿਹ ਮਨ ਭੰਗ ॥ ੨੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਨਿਜ ਤੇ ਬਿੱਦਜਾ ਕੈ ਧਨ ਮਾਂਹੀ।
ਕੈ[4] ਬਲ ਬਿਖੈ ਕਿ ਮਤਿ ਲਘੁ ਆਹੀ।
ਤਿਨ ਕੋ ਅਨੁਜ ਆਤਮ ਜਨਜਾਈ[5]।
ਕਰਿ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਇ ਬਧਾਈ ॥ ੩੦ ॥
ਲਘੁ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗਰਬ ਨਹਿਂ ਕਰਿਹੀਂ।
ਇਸ ਕੋ ਕਰੁਨਾ ਸੰਤ ਉਚਰਿਹੀਂ। {ਕਰੁਨਾ}
ਜੇ ਉਰ ਧਰਹਿਂ ਤਰਹਿਂ ਭਵ ਸੇਈ।
ਸਨਮੁਖ ਨਾਮ ਲਖਹੁ ਤੁਮ ਤੇਈ ॥ ੩੧ ॥
ਨਿਜ ਤੇ ਬਿੱਦਜਾ ਕੈ ਗੁਣ ਮਾਂਹੀ।
ਦੀਰਘ ਦੇਖਿ ਦੁਖੈ ਨਹਿਂ ਕਾਹੀਂ[6]।
ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਾਨ।
ਹਰਖਮਾਨ ਹੁਇਂ, ਸੇ ਮਤਿਵਾਨ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਜੈਸੇ ਪਿਤ ਗੁਰਦੇਵ ਕੋ, ਸੁਨਿ ਜਸ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ।
ਤਿਉਂ ਹਰਖੈ ਮੁਖ ਸੇ ਕਹੈ, -ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਤ ਧੰਨ ॥ ੩੩ ॥

---

[1]ਮੁਦਿਤਾ = ਖੁਸ਼ੀ। ਪੁੰਨਜਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ।
[2]ਉਪੇਕਸ਼ਾ = ਚਿਤ ਦਾ ਪਰੇ ਹਟਣਾ, ਚਿਤ ਦਾ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਣਾ।
[3]ਮਿੱਤ੍ਰ (ਜਾਨਣਾ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।
*ਪਾ:-ਸਰਬੰਗ।
[4]ਅਥਵਾ।
[5]ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਯਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਾਂਙੂੰ।
[6]ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵਡਾ ਦੇਖਕੇ ਨਾ ਦੁਖੇ।

ਚੌਪਈ: ਜਿਨ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਮਨੁਜ ਉਪਾਏ।
ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੁ- ਕਹਿ ਉਰ ਹਰਖਾਏ।
ਅਸ ਲਖਿ ਕੈ ਨਿੰਦਾ ਨਹਿਂ ਚਹੈ।
ਮੁਦਤਾ ਨਾਮ ਇਸੀ ਕੋ ਅਹੈ ॥ ੩੪ ॥ {ਮੁਦਤਾ}
ਅਪੁਨੀ ਮਤਿ ਗੁਰ ਬਚ ਅਨੁਸਾਰ।
ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਭਿਨਿ ਸੁਖਕਾਰ।
ਜੋ ਮੰਨੈ ਤਿਹ ਕੋ ਪੁਨ ਦੇਹਿ।
ਅਨ ਮੰਨੇ[1] ਸੋਂ ਹਠ ਨ ਕਰੇਹਿ ॥ ੩੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: -ਪਰਾਲਬਧ ਇਸ ਕੀ ਨਹੀਂ-
ਅਸ ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਤੂਸ਼ਨਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਹੁਇ ਰਹੈ
ਨਾਮ ਉਪੇਖਜਾ ਤਾਂਹਿ ॥ ੩੬ ॥ {ਉਪੇਖਜਾ}
ਚੌਪਈ: ਮਨ ਕੋ ਕਹਜੋ ਕਰਤਿ ਹੈ ਜੋਈ।
ਹ੍ਵੈ ਮਨਮੁਖਿ ਪਹਿਚਾਨਹੁ ਸੋਈ।
ਤਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸਨਮੁਖ ਨਿਤ ਰਹੀਏ।
ਨਾਮ ਚਿਤਾਰਿ ਊਚ ਪਦ ਲਹੀਏ' ॥ ੩੭ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚ ਸੋ* ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਬਰਤਜੋ ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਗੁਨਿ ਕੈ।
ਇਉਂ ਕਾਲੁ ਕੋ ਭਾ ਨਿਸਤਾਰੇ।
ਮਿਲੇ ਜੁ ਨਰ ਤਿਹ ਸੋਪਿ[2] ਉਧਾਰੇ ॥ ੩੮ ॥
ਭਾਉ ਧਾਰਿ ਜਿਹ ਨਰ ਗੁਰ ਦਰਸੇ[3]।
ਬਚਨ ਸੁਣੇ, ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰਸੇ।
ਸੇ ਉਧਰੇ, ਸੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਧਾਰੇ[4]।
ਤਿਨ ਪਰ ਕਵਿ ਸਦੀਵ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੩੯ ॥
ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਮਾਂਹੀ।
ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਜਾਂਹੀ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਕਿਰਤਨ ਧੁਨਿ ਹੋਤੀ।

---

[1]ਜੋ ਨਾ ਮੰਨੈ।
*ਪਾ:-ਬਚਨ ਸੁ।
[2]ਉਹ ਬੀ।
[3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਵੇਖੇ।
[4]ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਤਾਰੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੇ)।

ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਤਿ[1] ਹ੍ਵੈ ਸੁਮਤਿ ਉਦੋਤੀ[2] ॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਖੱਤ੍ਰੀ ਭਗਤਾ ਓਹਰੀ, ਜਾਪੂ ਵੰਸੀ ਦੋਇ। {ਭਗਤਾ ਓਹਰੀ ਜਾਪੂਵੰਸ਼ੀ}
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਹਰਖੇ[3] ਰਿਦੇ, ਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਇ ॥ ੪੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਕੀਨਿ ਅਰਦਾਸ।
'ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
ਬਿੱਦਜਾ ਬਿਖੈ ਨਿਪੁਨ[4] ਜੋ ਨਰ ਹੈਂ।
ਸਦਾ ਬਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਤੇ ਤਰਿ ਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥
ਹਮਕੋ ਬਿੱਦਜਾਹੀਨ ਪਛਾਨੋ।
ਜਿਉਂ ਉਧਾਰ ਹ੍ਵੈ ਤਿਉਂ ਸੁ ਬਖਾਨੋ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬਿਹੀ। {ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ}
'ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਤਜਹੁ ਜੇ ਸਭਿਹੀ ॥ ੪੩ ॥
ਤਬਿ ਹੋਵਹਿ ਕੱਲਜਾਨ ਤੁਮਾਰਾ।
ਬਹੁਰ ਨ ਪਾਵਹੁਗੇ ਸੰਸਾਰਾ'।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨ ਤਿਨ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੈ।
'ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਹਉ ਜੋ ਛੋਰੈਂ' ॥ ੪੪ ॥
ਤਬਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਗਰੀ ਬਿਧਿ ਬਰਨੀ।
'ਰਿਦੇ ਈਰਖਾ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਰਨੀ।
-ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਸੁਖ ਜੇ ਸਾਰੇ।
ਸਭਿ ਕੇ ਮਿਟਿ ਕਰਿ ਹੋਹਿੰ ਹਮਾਰੇ[5]- ॥ ੪੫ ॥
ਸਦਨ ਬਿਭੂਤਿ ਅਪਰ ਕੋ ਦੇਖੀ[6]।
ਪੀਰਾ ਪਾਵਹਿ ਰਿਦੇ ਵਿਸੇਖੀ।
ਸਰਬ ਨਰਨ ਕੋ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਜਾਨਹਿ।
ਸੰਗ ਨ ਕਿਸੇ ਭਲਾਈ ਠਾਨਹਿ ॥ ੪੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ[7] ਮਨਮੁਖ ਕੋ ਕਰਮ ਇਹ, ਤਜਾਗਹੁ ਉਰ ਤੇ ਸੋਇ।
ਦੂਸਰ[8] ਹਉਮੈਂ ਮਨ ਕਰੈ[1], ਸਭਿ ਸੋਂ[2] ਨਿਰਦਯ ਹੋਇ[3] ॥ ੪੭ ॥

---

[1]ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
[2]ਉਦੈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
[3]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।
[4]ਚਤੁਰ।
[5]ਸਭ ਖੁੱਸਕੇ ਸਾਡੇ ਹੋ ਜਾਣ ਜਗਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ।
[6]ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਦੌਲਤ ਦੇਖਕੇ।
[7]ਇਕ ਤਾਂ।
[8]ਦੂਸਰਾ (ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ) ਹਉਮੈਂ ਮਨ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਤੇ।

ਚੌਪਈ: ਜੇ ਨਿਜ ਤੇ ਘਟ ਦੇਖਹਿਂ ਤੇਈ।
ਤਿਹ ਕੋ ਮਤਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ[4] ਦੇਈ।
ਹਾਸੀ ਕਰੈਂ ਧਰੈਂ ਹੰਕਾਰਾ।
-ਇਹੁ ਨਹਿਂ ਸਮ ਮਮ, ਬੁਧਿ ਉਦਾਰਾ[5]- ॥ ੪੮ ॥
ਪੁਨ ਤੀਜੀ ਨਿੰਦਾ ਪਹਿਚਾਨ।
ਤਜਾਗਿ ਦੀਜੀਏ, ਕਬਿ ਨ ਬਖਾਨ।
ਜੋ ਬਿਸ਼ੇਖ ਅਪਨੇ ਤੇ ਹੋਇ।
ਤਿਹ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋਇ[6] ॥ ੪੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਨੀ, ਜਰ ਬਰ ਤਿਹ ਤੇ ਜਾਇ[7]।
-ਦੇਖਯੋ ਸੋ ਮੇਰੋ ਅਹੈ[8]- ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਿੰਦ ਅਲਾਇ ॥ ੫੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਮ ਸੋਂ[9*] ਗਰਬ, ਅਸੂਯਾ ਧਰਿਹੀਂ[10]।
-ਉਹ ਨਰ ਕਯਾ? ਹੌਂ ਗੁਣ ਭਰਪੁਰਿ ਹੀਂ[11]-।
ਚੌਥੀ ਹਠ ਬਿਰਤੀ ਅਸ ਜੋਇ[12]।
ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਮੰਨੇ ਕੋਇ ॥ ੫੧ ॥
ਤੱਦਪਿ ਹਠ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਕਹਿਹੀ।
ਚਤੁਰ ਕਰਮ ਮਨਮੁਖਿ ਕੇ ਅਹਿਹੀਂ।
ਤਿਨ ਕੋ ਤਯਾਗ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਐਸੇ।
ਸਿਸਰ ਬਿਖੈ[13] ਤਰੁ ਪੱਤ੍ਰਨ ਜੈਸੇ[14] ॥ ੫੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਸਮ, ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਕਰਿ ਨੀਵ[1]।

---

[1]ਦੂਸਰਾ (ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ) ਹਉਮੈਂ ਮਨ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਤੇ।
[2]ਸਭ ਨਾਲ।
[3]ਦਇਆ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਣਾ।
[4]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ।
[5]ਵਿਸ਼ਾਲ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ।
[6]ਜੇ ਕੋਈ ਕਰੇ ਤਾਂ।
[7]ਉਸ ਨਾਲ ਸੜ ਬਲ ਜਾਣਾ।
[8]ਉਹ ਮੇਰਾ ਡਿੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਫੁਲਾਣੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਥੋਂ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਭੈੜਾ ਹੈ।
[9](ਆਪਣੇ) ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਨਾਲ।
[*]ਪਾ:-ਸ਼ੁਮ ਸੋਂ = ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।
[10]ਤੇ ਈਰਖਾ ਧਰਨੀ।
[11]ਮੈਂ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਾਂ।
[12]ਐਸੀ ਜੋ ਹੈ।
[13]ਪਤਝੜੀ ਰੁਤ ਵਿਚ।
[14]ਬ੍ਰਿੱਛ ਜਿਵੇਂ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ (ਤਿਆਗਦੇ ਹਨ)।

ਧਰਮ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਿ ਜਗਤ ਮਹਿਂ, ਖਾਵਹਿ ਵੰਡ ਸਦੀਵ' ॥ ੫੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਮੰਨਜੋ, ਮਨ ਕੀਨੋ ਸ਼ੁਭ ਗੁਨਿ ਕੈ[2]।
ਬਰਤਨ ਲਗੇ ਜਗਤ ਮਹਿਂ ਐਸੇ।
ਕੈਵਲ[3] ਹੋਵਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੈਸੇ ॥ ੫੪ ॥

ਸ਼ੀਹਾਂ ਗੱਜਨ ਦੋਨੋਂ ਭਾਈ। {ਸ਼ੀਹਾਂ, ਗੱਜਣ}
ਸੋ ਆਏ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਰਣਾਈ।
ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਯੋ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਕੰਦਾ।
ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ ॥ ੫੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਰ ਜੋਰੇ ਠਾਂਢੇ ਭਏ, ਅਸ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ।
'ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ! ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਫਾਂਸ ॥ ੫੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਤੁਮਰੇ ਸਰਸ[4] ਨ ਅਪਰ ਉਦਾਰਾ।
ਜੋ ਜਾਚਹਿਂ ਸੋ ਦੇਹੁ ਦਤਾਰਾ!।
ਆਸਾ ਧਰਿ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੀ[5]।
ਪੂਰਨ ਕੀਜੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ'! ॥ ੫੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
ਲੋਚਨ ਕੋਰਨ ਕਰੁਨਾ[6] ਛਾਈ।
'ਸਿਮਰਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਦੇਇ ਪਦਾਰਥ ਸੋ[7] ਤੁਮ ਤਾਈਂ[*]' ॥ ੫੮ ॥
ਕਹੈਂ ਸੁ 'ਯਾਂ ਕਉ ਅਰਥ ਬਤਾਵਉ।
ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਲੇ ਸਮਝਾਵਉ'।
ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਰਥ ਬਖਾਨਾਂ।
'ਜੇ ਸਿਮਰਹਿਂ ਸੇ ਨਰ ਮਤਿਵਾਨਾ ॥ ੫੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਵਾਸਦੇਵ ਵਾਵਾ ਵਰਨ ਹਾਹਾ ਹਰਿ ਤੇ ਲੀਨ।
ਗੱਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਲਿਯੋ ਰਾਰਾ ਰਾਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੬੦ ॥

---

[1]ਨੀਵਾਂ।
[2]ਵਿਚਾਰਕੇ।
[3]ਮੁਕਤੀ।
[4]ਬਰੱਬਰ।
[5](ਅਸਾਂ) ਕਹੀ ਹੈ ਅਰਦਾਸ।
[6]ਕ੍ਰਿਪਾ।
[7](ਧਰਮ ਅਰਥ, ਕਾਮ ਮੋਖ ਚਾਰੇ) ਪਦਾਰਥ ਓਹ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ) ਦੇਵੇਗਾ।
[*]ਪਾ-ਪਈ।

ਚੌਪਈ: ਏਕ ਨਾਮ ਤੇ ਚਤਰ ਸੁ ਜਾਪੂ।
ਯਾਂ ਤੇ ਹੈ ਇਹ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਾਪੂ।
ਦੂਸਰ ਅਰਥ ਔਰ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।
ਜਾਪ ਕਰੇ ਸਭਿ ਸੰਕਟ ਛੀਜੈ[1] ॥ ੬੧ ॥
'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਅਚਰਜ ਪਹਿਚਾਨੋ।
ਜਿਹ ਕੀ ਸੱਤਜਾ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨੋਂ।
ਜਿਹ ਸੱਤਜਾ ਕਰਿ ਲਖਿਯਤਿ ਭਵ ਹੈ[2]।
ਸੋ ਨਹਿਂ ਲਖੀ ਜਾਇ ਅਨੁਭਵ ਹੈ[3] ॥ ੬੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਯਾ ਤੇ ਸੋ ਅਚਰਜ ਭਯੋ, ਗੁਰੂ ਅਰਥ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।
ਅੰਧਕਾਰ 'ਗੋ' ਨਾਮ ਹੈ 'ਰੂ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਹਿਚਾਨ ॥ ੬੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਅੰਧਕਾਰ ਵਤ ਦੇਹਿ ਅਨਿੱਤਾ।
ਤਿਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਨੋ ਸੋ ਚਿੱਤਾ[4]।
ਤਾਂ ਕੋ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਇਮ ਨਾਮੰ।
ਜਪੁ ਹ੍ਵੈ ਚਤਰ ਪਦਾਰਥ ਧਾਮੰ[+]' ॥ ੬੪ ॥
ਬੂਝਹਿਂ ਪੁਨਿ 'ਜਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਾਵਹਿ[5]।
ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਵਹਿਂ'।
ਗੁਰੂ ਭਨਜੋ 'ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਾਤੇ[6]।
ਡਗ ਡਗ ਅਸ੍ਵ ਮਖ ਹ੍ਵੈ ਫਲ ਤਾਂ ਤੇ[7] ॥ ੬੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਜਿਹ ਧਨ ਕਾਰਨ ਜਤਨ ਜੋ, ਕਰਿ ਹੈਂ ਲੋਕ ਅਪਾਰ।
ਸੋ ਧਨ ਹਰਿ ਕੇ ਭਗਤਿ ਕੋ, ਮਾਨਵ ਦੇਹਿਂ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੬੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਬੰਦਨ ਕਰਹਿਂ ਦੇਹਿਂ ਧਨ ਆਈ।
ਜਨ ਤੇ ਜਾਚਹਿਂ[8] ਅਪੁਨਿ ਭਲਾਈ[1]।

---

[1]ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[2]ਜਗਤ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[3]ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ (ਪਰ) ਅਨੁਭਵ (ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਹ ਸਤਜ) ਲਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਅਨੁਭਵ-ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਗਜਾਨ) ਉਹ ਗਜਾਨ ਜੋ ਸਾਖਜਾਤਕਾਰ ਦਵਾਰਾ ਹੋਵੇ। ਫਾਇਲੀ ਤੌਰ ਦੇ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, Subjective ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਖਜਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।
[4]ਚੈਤਨ।
[+]ਇਥੋਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ, ਅਧਜਾਯ ੧ ਅੰਕ ੬੧ ਤੋਂ ੬੫ ਦੀ ਟੀਕਾ ਤੇ ਭਾਵ।
[5]ਸਿਮਰਾਂਗੇ ਤਾਂ।
[6]ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ।
[7]ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਜੱਗ ਦਾ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। (ਇਹ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ)।
[8](ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ) ਦਾਸ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਭਗਤਨਿ ਜੋਈ[2]।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੂਰਿ ਹੈ ਸੋਈ[3] ॥ ੬੭ ॥
ਅਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਮਝਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਹੁਇ ਹੈ ਗਜਾਨ ਜਾਇ ਤਮ ਟਰਿ ਕੈ[4]।
ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਨਾਮੁ ਅਧੀਨਾ।
ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਹੋਇ ਦੁਖ ਛੀਨਾ' ॥ ੬੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗਰੁ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਿ, ਕਰਨ ਲਗੇ ਸੋ ਕਾਰ।
ਪਿਛਲੀ ਨਿਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ, ਪਢਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਹਿਤ ਧਾਰਿ ॥ ੬੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਦਿਨ ਸਗਰੋ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਮਾਵਹਿਂ।
ਅੱਭਜਾਗਤ[5] ਸੋਂ ਵੰਡਹਿਂ[6] ਖਾਵਹਿਂ।
ਅੰਤਰ ਸ੍ਵਾਸ ਜਿ 'ਵਾਹਿ' ਮਿਲਾਵੈਂ।
ਨਿਕਸਹਿ ਵਹਿਰ ਤ 'ਗੁਰੂ' ਅਲਾਵੈਂ ॥ ੭੦ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਅਪਨੋ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਹਿਂ।
ਸ਼ੁਭ ਤਿਥਿ[7] ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ।
ਕੇਤਜੋਂ ਸਮਾ ਬਿਤੀਤਜੋ ਤਿਨ ਕੋ।
ਭਲੇ ਕਰਮ ਕੀ ਰੁਚਿ ਜਿਨ ਮਨਕੋ ॥ ੭੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ੀਹੇਂ ਕੀ ਇਕ ਸੁਤਾ ਥੀ, ਕਰਨ ਲਗਜੋ ਤਿਸ ਬਜਾਹ।
ਅਸਨ ਕਰਾਯੋ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ, ਨਿਕਟਿ ਰਹੇ ਦਿਨ ਤਾਂਹਿ[8] ॥ ੭੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਧੁਰ[9] ਸਨਿਘਧ[10] ਕਰਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਰਾਖਜੋ ਬਹੁਤ ਅਗਾਰ ਮਝਾਰਾ।
ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਇਂ[11]।
ਘਰ ਸ਼ੀਹੇਂ ਕੇ ਉਤਰੇ ਆਇ ॥ ੭੩ ॥

---

[1]ਇਹ ਅਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।
[2]ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਕਾਮਨਾ ਹੋਣ।
[3]ਇਹ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।
[4]ਅੱਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ (ਇਹ ਮੋਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ)।
[5]ਅਤਿੱਥੀ।
[6]ਵੰਡ ਕੇ।
[7]ਭਾਵ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ ਮੱਸਿਆ ਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦੀਪਮਾਲਾ (ਦੇਖੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲਾ ਪੰਨਾ ੪੪)।
[8]ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਦੇ।
[9]ਮਿੱਠੇ।
[10]ਘਿਉ ਵਾਲੇ।
[11]ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ।

ਹਿਤ ਬਰਾਤ ਕੇ ਜੋ ਪਕਵਾਨੇ[1]।
ਸ਼ੀਹੇਂ ਦੀਨੇ ਸੋ ਤਿਨ ਖਾਨੇ[2]।
ਸੰਗਤਿ ਬਹੁਤ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਜੋਊ।
ਸਭਿ ਪਕਵਾਨ ਖਾਇਗੇ ਸੋਊ ॥ ੭੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਜੰਞ ਨੈ, ਹੁਤੋ ਆਵਨੋ ਧਾਮ।
ਸੰਗਤਿ ਬਡ ਭੁਨਸਾਰ ਤੇ, ਗਵਨੀ ਲੇ ਗੁਰ ਨਾਮ ॥ ੭੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਚਿੰਤ ਕਰੈ ਸ਼ੀਹੇਂ ਕੀ ਨਾਰਿ।
-ਤਨਕ[3] ਨਿਕੇਤ ਨ ਰਹਜੋ ਅਹਾਰ।
ਆਵਹਿ ਅਬਿ ਬਰਾਤ ਕਜਾ ਖਾਹੀ।
ਤੂਰਨ ਤਜਾਰ ਹੋਤਿ ਕਸ ਨਾਂਹੀ ॥ ੭੬ ॥
ਕਿਸ ਪਰਕਾਰ ਲਾਜ ਰਹਿ ਆਵਹਿ।
ਸਗਰੇ ਜਗਤ ਨਿੰਦ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹਿ-।
ਪਿਖ ਸਚਿੰਤ[4] ਸ਼ੀਹੇਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ।
ਤਾਂ ਕੋ ਦੀਨ ਦਿਲਾਸੋ ਭਾਰੀ ॥ ੭੭ ॥
'ਸਤਿਗੁਰ ਆਸ ਧਰੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਅਪਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰਹੁ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
ਰਾਖਹਿਂਗੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੈਜ ਹਮਾਰੀ।
ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਹਿਤਕਾਰੀ' ॥ ੭੮ ॥
ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਕਰਿਤਜੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ ਬਰਾਤ ਬਿਸਾਲਾ[5]।
ਕਰਿ ਢੁਕਾਉ ਭਲਿ ਡੇਰਾ ਕੀਨੋ।
ਦੇਖਿ ਨਾਰਿ ਭੀ ਹਰਖ ਬਿਹੀਨੋ[6] ॥ ੭੯ ॥
ਕਹਿਨ ਲਗੀ 'ਕਜਾ ਦੇਹਿਂ ਖੁਆਏ?।
ਨਰ ਬਰਾਤ ਮਹਿਂ ਬਹੁਤੇ ਆਏ'।
ਸ਼ੀਹੇਂ ਉਠਿ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ।
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਧਜਾਨ ਕਰਿ ਤਾਸ ॥ ੮੦ ॥

---

[1]ਮਠਿਆਈ ਆਦਿ।
[2]ਖਾਣ ਨੂੰ।
[3]ਥੋੜਾ ਬੀ।
[4]ਚਿੰਤਾਵਾਨ।
[5]ਵਡੀ।
[6]ਉਦਾਸ।

'ਰਾਖੀ ਸਿੱਖਨ ਪੈਜ ਅਗਾਰੀ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਮ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਤਿਸ ਕੋਠੇ ਕੋ ਤਾਰਾ[1]।
ਖੋਲਿ ਬਿਲੋਕਿ[2] ਅਹਾਰ ਅਪਾਰਾ ॥ ੯੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਪਾਂਤਿ[3] ਬਰਾਤ ਬਿਠਾਇ ਕੈ, ਭੋਜਨ ਭਲੇ ਖੁਆਇ।
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਸ੍ਵਾਦ ਜਿਹਂ, ਹਰਖਤਿ ਰਹੇ ਅਘਾਇ[4] ॥ ੯੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਘਰ ਰਾਖੀ ਸੋਈ।
ਤੋਟ ਅਸਨ ਕੀ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ।
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਪਕਵਾਨ ਜਿਮਾਏ[5]।
ਖਾਇ ਜਨੇਤੀ ਉਰ ਹਰਖਾਏ ॥ ੯੩ ॥
ਬਿਦਾ ਕਰੀ ਦੇ ਦਾਤ ਬਿਸਾਲਾ।
ਅਚਰਜ ਭੇ ਨਰ ਤਿਯ[6] ਤਿਂਹ ਕਾਲਾ।
ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਤਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਾਖੀ।
'ਗੁਰੂ ਪੈਜ ਨਿਜਿ ਸਿੱਖਨ ਰਾਖੀ' ॥ ੯੪ ॥
ਅਧਿਕ ਨਰਨ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾ ਭਈ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ[7] ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟਈ।
ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਕਰੁਨਾ ਲੋਚਨ ਬਿਖੈ ਮਹਾਨੀ ॥ ੯੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਫਿਰਣਾ ਖਹਿਰਾ ਜੋਧ ਦੁਇ,
ਜੱਗਜਾਸਾ ਧਰਿ ਆਸ। {ਫਿਰਣਾ, ਖਹਿਰਾ ਜੋਧ}
ਆਇ ਪਰੇ ਪਾਇਨ ਪਦਮ[8],
ਪੁਨ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸ ॥ ੯੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ।
'ਹਮ ਆਏ ਅਬਿ ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ।
ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਹੁ ਬੱਖਜਾਨਾ।

---

[1]ਜੰਦਰਾ।
[2]ਦੇਖਿਆ।
[3]ਪੰਗਤ।
[4]ਰੱਜ ਗਏ।
[5]ਖੁਲਾਏ।
[6]ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ।
[7]ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ।
[8]ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਹਮ ਕੱਲਜਾਨਾ ॥ ੮੭ ॥
ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਨ ਮਹਿਂ ਹੋਵਹਿ।
ਬਹੁਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਕਾਲ ਬਿਗੋਵਹਿ[1]'।
ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਖ੍ਯੋ 'ਮਨ ਨੀਵੇਂ ਜੋਇ।
ਤਿਨ ਕੋ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੮੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੇਵਾ ਜੋ ਤੁਮ ਪਾਸ ਤੇ, ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਹੁਇ ਆਇ।
ਤੌਂ ਕਰੀਏ ਹਿਤ ਕਰਿ ਰਿਦੇ, ਪਗ ਪਖਾਰਿ[2], ਮੁਖ ਪਾਇ[3] ॥ ੮੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਪਿਛਲੀ ਨਿਸਾ ਕਰਹੁ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਸਦਾ ਸ਼ਬਦ ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[4]।
ਮਨ ਨੀਵੇਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਾਇ।
ਗੁਰ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਲਾਇ ॥ ੯੦ ॥
ਜਾਨਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਦਾਸ ਆਪ ਨੂੰ ਲਖੌ ਸਖਾਮੀ[5]।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੋ ਮਨਨ ਸੁ ਕਰਨਾ।
ਜੇ ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਭਵ[6] ਤੇ ਤਰਨਾ' ॥ ੯੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੀਖੀ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਤੈਸੀ ਕੀਨੀ ਕਾਰ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਛੁਟਿ ਕਸ਼ਟ ਤੇ, ਤਿਨ ਕੋ ਭਯੋ ਉਧਾਰ ॥ ੯੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਂ ਨਰਨ ਅਨੇਕੰ[7]।
ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਯੋ ਸੁ ਬਿਬੇਕੰ[8]।
ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਬਰਨੇ ਨਾਂਹੀ।
ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਛੁਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਹੀ ॥ ੯੩ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿਖਨ ਉਪਦੇਸ਼' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੩ ॥

---

[1]ਖੁਆਰ ਕਰੇ (ਸਾਨੂੰ)।
[2]ਚਰਨ ਧੋਵੋ।
[3](ਅੰਨ) ਛਕਾਵੋ।
[4]ਅੱਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਜਾਣੋ।
[5]ਕਚਿਆਈ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਔਗੁਣ ਹਾਰੇ। ਫ਼ਾਰਸੀ, ਖ਼ਾਮ = ਕੱਚਾ]।
[6]ਸੰਸਾਰ।
[7]ਬਿਅੰਤ ਨੂੰ।
[8]ਗਿਆਨ।

੪੪. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਭਾਉ ਦੇਖਿਆ। ਸਾਧੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫਲ]

ਦੋਹਰਾ: ਨਮੋ ਸਾਰਦਾ ਕੋ ਸਦਾ, ਸੁਮਤਿ ਰਿਦੇ ਪਰਕਾਸ਼।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਪੂਰਨ ਕਰੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ ॥ ੧ ॥

ਸ਼ਾਰਦਾ = ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨ ਦੀ ਟੀਕਾ ਤੇ ਭਾਵ।

ਅਰਥ: (ਹੇ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਰਦਾ (ਤੈਂ) ਨੂੰ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ (ਮੇਰੇ ਤੋਂ) ਪੂਰਨ ਕਰਵਾਵੋ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰੇਹਣ ਕੁਲ ਮੌਰੰ!।
ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ ਔਰੰ।
ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਸਰਿਤਾ[1] ਬਿਸਤਾਰੀ।
ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਸਗਰੇ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ ॥ ੨ ॥
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਨ ਮੀਨ ਸਮਾਨਾਂ।
ਚਹੈਂ ਨ ਬਿਰਹਿ, ਹੋਹਿਂ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਾ[2]।
ਲਾਗੇ ਕਰਨ ਸ਼ਬਦ ਅੱਭਜਾਸਾ।
ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਪਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੩ ॥
ਸਿੱਖੀ ਭਾਉ ਦੇਖਿਬੇ ਹੇਤਾ।
ਗਮਨ ਕੀਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ।
ਮੁਝ ਕੋ ਅਪਨੇ ਲੀਨ ਸੰਗਾਰੇ।
ਪਹੁੰਚੇ ਇਕ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ਮਝਾਰੇ ॥ ੪ ॥
ਸਿੱਖ ਤਿਖਾਣ ਬਸਹਿ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। {ਇੱਕ ਤਿਖਾਣ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ}
ਜਿਹ ਕੀ ਅਲਪ[3] ਚਲਹਿ ਗੁਜ਼ਰਾਨਾ।
ਕਰੈ ਸੇਵ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਸੋਇ।
ਅਸਨ ਅਚਾਵਹਿ ਜੋ ਘਰ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥
ਸੰਝ ਜਿ ਹੋਇ, ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪ੍ਰਾਤ[4]।
ਹਾਥ ਨ ਆਇ ਅਹਾਰ ਅਘਾਤਿ[5]।
ਜੋ ਘਰ ਹੋਵਹਿ ਸਿੱਖਨ ਖ੍ਵਾਵਹਿ।
ਨਹਿਂ ਜਿ ਹੋਇ, ਤਬਿ ਜਾਚਿ ਸੁ ਲਜਾਵਹਿ ॥ ੬ ॥

---

[1]ਨਦੀ।
[2]ਚਾਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਵਿਛੋੜਾ (ਨਦੀ ਤੋਂ), ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ।
[3]ਥੋੜੀ।
[4](ਤਾਂ) ਸਵੇਰੇ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।
[5]ਰੱਜਵਾਂ।

ਦੋਹਰਾ: ਜਾਵਹਿ ਜਾਚਨ ਸਿੱਖ ਹਿਤ, ਨਿਜ ਹਿਤ ਜਾਤਿ ਨ ਸੋਇ।
ਜਤੋਂ ਤਤੋਂ ਅਸਨ ਕਰਾਵਈ, ਸਿੱਖ ਆਇ ਜੇ ਕੋਇ ॥ ੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੁਹੰਚੇ ਤਿਹਂ ਨਿਕੇਤ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਏ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀ ਸਿਖ ਤਬਿ ਧਾਏ।
ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਤੂਰਨ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰ ਤਯਾਰੀ' ॥ ੮ ॥
ਕਹਤੋ ਤੀਯ 'ਤੂੰ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਜਾਨਹਿਂ।
ਭੋਜਨ ਹੋਵੇ ਜੇ ਅੰਨ ਆਨਹਿਂ[1]'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਮਨਤੋ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਜਿਹ ਕੋ ਜਾਚਹਿ ਦੇਇ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸਿੱਖਨ ਮਿਸ[2] ਇਹ ਮਾਂਗਿ ਕੈ, ਕਰਤਿ ਅਪਨ ਗੁਜ਼ਰਾਨ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਦਿਯੋ ਨ ਕਿਛੁ ਤਿਸੂ, ਬੈਠਤੋ ਛੂਛਾ ਆਨਿ ॥ ੧੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਸ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਛਿੰਝ ਪਵਾਈ।
ਇਸ ਕੇ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਅਤਿ ਆਈ।
ਕਹੈਂ 'ਕਹਾਂ ਤੇ ਅੰਨ ਖੁਵਾਰੋਂ[3]।
ਧਿਕ ਮੁਹਿ[4], ਰਹੈਂ ਜਿ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰੋ' ॥ ੧੧ ॥
ਦੇਖਿਨਿ ਚਲੇ ਅਨੇਕ ਤਮਾਸ਼ਾ।
ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ ਸੁ ਨਰ ਇਕ ਪਾਸਾ।
'ਕਹਾਂ ਜਾਹੁ?' ਤਿਨ ਦੀਨ ਬਤਾਈ।
'ਭੂਪ ਵਹਿਰ ਹੈ ਛਿੰਝ ਪਵਾਈ ॥ ੧੨ ॥
ਸਹਸ[5] ਰੁਪੱਯੇ ਜੀਤਹਿ ਲੇਵਹਿ।
ਹਾਰਹਿ ਅਰਧ ਤਾਂਹਿ[6] ਤੇ ਦੇਵਹਿ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਰਖ ਚਲਤੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਯੁਕਤਿ ਮੱਲ[7] ਬਹੁ ਨਰ ਇਕ ਠਾਈਂ ॥ ੧੩ ॥
ਭਯੋ ਮੱਲ ਕੇ ਸਨਮੁਖਿ ਜਬਿ ਹੀ।

---

[1]ਜੇ ਤੂੰ ਅੰਨ ਲਿਆਵੇਂ ਤਾਂ।
[2]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ।
[3]ਖੁਆਵਾਂ।
[4]ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ।
[5]ਹਜ਼ਾਰ।
[6]ਤਿਸਤੇ।
[7]ਪਹਿਲਵਾਨ ਦੇ ਸਹਤ।

ਤਿਹ ਕੋ ਦੇਖਿ ਹਸੇ ਨਰ ਸਭਿ ਹੀ।
'ਮੱਲ ਭੂਪ ਕੋ[1] ਬਲੀ ਬਡੇਰਾ।
ਚੂਰਨ ਕਰੈ ਸਰਬ ਤਨ ਤੇਰਾ ॥ ੧੪ ॥
ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਕੈ ਗਰਬ ਕੁਰੰਗਾ[2]।
ਚਾਹਯੋ ਲਰੈ ਕੇਹਰੀ ਸੰਗਾ[3]।
ਤਿਸਿ ਬਿਧਿ ਤੈਂ ਕਜਾ ਮਨ ਮਹਿਂ ਧਾਰੀ।
ਚਹਿਤਿ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਕੋ ਮੱਲ ਅਗਾਰੀ?' ॥ ੧੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਰਜਯੋ ਤਿਸ ਕੋ ਨਹਿਂ ਰਹਯੋ, ਕਹਯੋ 'ਜਾਇ ਜੇ ਪ੍ਰਾਨ।
ਇਸਤੇ ਸ਼ੁਭ ਨਹਿਂ ਕਾਜ ਕੋ, ਪਰ ਹਿਤ* ਹੋਵਹਿਂ ਹਾਨ' ॥ ੧੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਨਿਕਟ ਮੱਲ ਕੇ ਜਬਿ ਹੀ ਆਯੋ। {ਮੱਲ ਦੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ}
ਅਵਲੋਕਯੋ ਅਸ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮੌਤ ਚਹਿਤ ਬਿਨ ਆਈ?'।
ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸਰਬ ਬਤਾਈ ॥ ੧੭ ॥
'ਆਏ ਸੰਤ ਨਿਕੇਤ ਹਮਾਰੇ।
ਨਹੀਂ ਅੰਨ ਜੋ ਦੇਉਂ ਅਹਾਰੇ।
ਤਿਨਕੇ ਹਿਤ ਹੌਂ ਲਰਨੈ ਆਯੋ।
ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਹੋਇ ਤੇ ਸੁਖ ਅਧਿਕਾਯੋ' ॥ ੧੮ ॥
'ਸਾਧ ਸਾਧ[4]' ਸੁਨਿ ਕਾਨ, ਬਖਾਨਾ।
'ਉੱਤਮ ਮਤ ਤੁਮ ਸੰਤ ਮਹਾਨਾ।
ਪਰਸ੍ਵਾਰਥ ਹਿਤ ਪ੍ਰਾਨ ਨ ਪਜਾਰੇ।
ਲਰਹੁ ਨਿਸੰਗ ਮੋਰ ਸੰਗਾਰੇ' ॥ ੧੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭਿਰੇ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿ ਤਬੈ, ਗਿਰਯੋ ਮੱਲ ਤਰ[5] ਤਾਂਹਿ।
ਪਰਸ੍ਵਾਰਥ ਕੋ ਜਾਨਿ ਕੈ, ਓਜ[6] ਲਗਾਯੋ ਨਾਂਹਿ ॥ ੨੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਮੱਲ ਬਲੀ ਤਰ ਗਿਰਯੋ ਲਖਾਏ।
ਨਰ ਸਭਿਹੀ ਉਰ ਮਹਿਂ ਬਿਸਮਾਏ।

---

[1]ਰਾਜੇ ਦਾ।
[2]ਹਰਨ।
[3]ਸ਼ੇਰ ਨਾਲ।
*ਇਹ ਆਦਮੀ ਸਿਖ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਪਾਠ-ਪਰ ਹਿਤ-ਦੀ ਥਾਂ-ਗੁਰ ਹਿਤ-ਵਧੇਰੇ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। -ਪਰ ਹਿਤ-ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।
[4]ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼।
[5]ਹੇਠ।
[6]ਬਲ।

ਉੱਤਮ ਬਸਤ੍ਰ ਨ੍ਰਿਪਤ ਪਹਿਰਾਏ।
ਗਿਨਿ ਕੈ ਸਹਿਸ[1] ਅਨਾਮ ਦਿਵਾਏ ॥ ੨੧ ॥
ਭਯੋ ਮੱਲ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਗਯਾਨਾ।
ਨਾਸਯੋ ਮੋਹ ਮਨੋਜ[2] ਮਹਾਨਾ।
ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਆਯੋ।
ਨਾਨਾ ਬਿਧਿਨ ਅਹਾਰ ਕਰਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥
ਉੱਤਮ ਥਲ ਬਿਠਾਇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ।
ਪੰਕਜ ਪਾਇ ਪਖਾਰੇ ਰੂਰੇ।
ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਮੁਖ ਪਾਯੋ ਜਬਿ ਹੀ।
ਭਈ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਕੀ ਸੁਧ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੨੩ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ।
ਤਿਹਂ ਕੋ ਸਗਰੋ ਬੰਸ ਉਧਾਰਾ।
ਭਾਉ[3] ਬਿਲੋਕੇ ਭੋਜਨ ਪਾਯੋ।
ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਸੁ ਦਸ ਦਿਸ਼ਿ ਛਾਯੋ ॥ ੨੪ ॥
ਸੋ ਰਜਨੀ ਬਸਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਧਾਮੂ।
ਕੀਨ ਗਮਨ ਪਹੁੰਚੇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮੂ। {ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਰਹੈ ਸਿੱਖ ਧਨ ਹੀਨਾ।
ਆਇ ਤਬੈ ਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨਾ ॥ ੨੫ ॥
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।
'ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੀਏ ਸਦਨ ਮਝਾਰੀ।
ਚਰਨ ਪਰੇ ਤੇ ਪਾਵਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ।
ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਤੇ ਕਲੁਖ[4] ਕਟੈ ਹੈਂ' ॥ ੨੬ ॥
ਭਾਉ ਬਿਲੋਕਿ ਕਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ[5]।
ਗਮਨੇ ਤਿਹ ਨਿਕੇਤ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਸਿਖ ਕੇ ਇਕ ਸੁਤ ਇਕ ਘਰ ਨਾਰੀ।
ਗ੍ਰਸਯੋ ਹੁਤੋ[6] ਦਾਰਿਦ ਮਹਿਂ[1] ਭਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥

---

[1]ਹਜ਼ਾਰ (ਰੁਪੱਯੇ)।
[2]ਮੋਹ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ। (ਅ) ਮੋਹ ਤੇ ਕਾਮ।
[3]ਪ੍ਰੇਮ।
[4]ਪਾਪ।
[5]ਕਰਨੀ ਮਨ ਤੇ ਬਾਣੀ ਤੋਂ।
[6]ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਏਕ ਸਮੇਂ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਆਵਹਿ।
ਦੁਤਿਯ ਕਾਲ ਯੁਤਿ ਭੂਖ[2] ਬਿਤਾਵਹਿ।
ਏਕ ਬਾਰ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਖ੍ਵਾਯੋ।
ਦਿਵਸ ਦੂਸਰੇ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ ॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੌਂਜ ਅਲਪ ਸੀ[3] ਘਰ ਹੁਤੀ, ਬੇਚੀ ਜਾਇ ਬਜਾਰ।
ਆਨਿ[4] ਅੰਨ ਭੋਜਨ ਕਰਯੋ, ਬਹੁਰ[5] ਨ ਕਛੁ ਅਹਾਰ[6] ॥ ੨੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਸੀਸ ਕੇ ਬਾਰਾ[7*]।
ਸੋ ਉਤਰਾਇ ਦਾਮ[8] ਕਰਿ ਤਯਾਰਾ।
ਬੇਚਿ ਸੁ ਅੰਨ ਆਨਿ ਦਿਯ ਨਾਰੀ।
ਕਹਿ ਅਹਾਰ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਤਯਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥
ਜਲ ਸੁਚ ਆਨ ਲੀਪ ਕਰਿ ਥਾਈਂ।
ਪੁਨ ਸਮਧਾ[9] ਲੇ ਅਗਨਿ ਜਰਾਈ।
ਕਾਰਜ ਕਿਸ ਕੋ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਈ।
ਬਾਰਿਕ ਤਹਾਂ ਬਿਠਾਵਤ ਭਈ ॥ ੩੧ ॥
ਪੀਛੇ ਤੇ ਸੋ ਸਿਸ ਗਿਰ ਪਰਾ।
ਅਗਨਿ ਬਿਖੈ ਸਾਰੋ ਤਨ ਜਰਾ।
ਆਨਿ ਅੰਗਨਾ ਪਿਖ੍ਯੋ ਕੁਸੂਤਾ।
ਜਰਿ ਕੈ ਪਰਯੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਵੈ ਪੂਤਾ ॥ ੩੨ ॥
ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੀ ਰਿਦੈ ਅਸ ਜਾਨਾ।
-ਸੁਨੈ ਨ ਸੰਤ ਬਾਤ ਇਹ ਕਾਨਾ।
ਜਾਇਂ ਖੁਧਿਤ[10] ਸੋ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰਾ।

---

[1]ਗ੍ਰੀਬੀ ਵਿਚ।
[2]ਭੁਖ ਸਹਤ।
[3]ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ।
[4]ਲਿਆਕੇ।
[5]ਫਿਰ।
[6]ਭੋਜਨ (ਵਾਸਤੇ) ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ।
[7]ਵਾਲ।
[*]ਇਹ ਸਾਖੀ ਬਾ: ਵਾ: ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਓਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-ਇਸ ਸਿਖ ਨੇ ਅਜੇ ਪਾਹੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੇ ਸਾਖੀਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਗੇ ਹੈ।
[8]ਰਸੀ।
[9]ਬਾਲਣ।
[10]ਭੁੱਖੇ।

ਦੋਸ਼ ਲਗਹਿ ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਭਾਰਾ- ॥ ੩੩ ॥
ਸੁਤ ਸੋ ਬਸਤ੍ਰ ਲਪੇਟ ਬਨਾਇ।
ਘਰ ਅੰਦਰ ਆਈ ਪੌਢਾਇ[1]।
ਨਿਜ ਪਤਿ ਪਾਸ ਨ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ।
ਭੋਜਨ ਕੀਨੋ ਪਰਮ ਸਿਆਨੀ ॥ ੩੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਇ।
ਬੈਠਾਰੇ ਜੁ ਹੁਤੀ ਸੁਚਿ[2] ਥਾਇ।
ਜਬਿ ਹੀ ਧਰਾ ਅਹਾਰ ਅਗਾਰੀ।
ਤਬਿ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥
'ਸੁੰਦਰ ਬਾਰਿਕ ਹੁਤੋ ਤੁਮਾਰੋ।
ਅਬ ਨਹਿਂ ਪਿਖਿਯਤਿ ਸਦਨ ਮਝਾਰੋ'।
ਕਹੈ ਤੀਯ 'ਸੋਯੋ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਖਿਲਿਤਿ ਅਲਸ[3] ਭਾ ਜਾਗਤਿ ਨਾਂਹੀ' ॥ ੩੬ ॥
'ਸੁਨਿ ਸੁਮਤੇ[4]! ਸ਼ਿਸ਼ੁ ਲੇਹੁ ਜਗਾਈ।
ਆਨਹਿਂ ਨਿਕਟ ਤ ਭੋਜਨ ਖਾਈ'।
ਤਬਿ ਨਾਰੀ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀ।
ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁਰੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੀ ॥ ੩੭ ॥
'ਬਾਰਿਕ ਨਾਮ ਕਹੋ ਕਜਾ ਰਾਖਾ?'।
'ਲਾਲਾ ਅਹੈ' ਸਿੱਖ ਨੈ ਭਾਖਾ।
ਸੁਨਿ ਕੈ[5] ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸਹਿ ਹਕਾਰਾ[6]।
'ਆਵਹੁ ਲਾਲਾ! ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੩੮ ॥
ਜੀਵਜੋ ਸਿਸ ਸੋ ਗੁਰੁ ਅਲਾਵਾ[7]।
ਪਗ ਸੋਂ ਚਲਤਿ ਸਮੀਪ ਸੁ ਆਵਾ।
ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਗੁਰ ਦੀਨ ਅਹਾਰਾ।
ਖਾਤ, ਮਾਤ[8] ਭਾ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ ॥ ੩੯ ॥

---

[1]ਲੰਮਾ ਪਾਇ ਆਈ।
[2]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[3]ਖੇਡਦਾ ਹੋਇਆ ਆਲਸ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਸੌਂ ਗਿਆ ਹੈ।
[4]ਸੁਣ ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਵਾਲੀ।
[5](ਨਾਮ ਬੱਚੇ ਦਾ) ਸੁਣਕੇ।
[6](ਬੱਚੇ ਨੂੰ) ਬੁਲਾਇਆ।
[7](ਜਦੋਂ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੁਲਾਇਆ (ਤਦੋਂ) ਓਹ ਬਾਲਕ ਜੀਉ ਪਿਆ।
[8](ਭੋਜਨ) ਖਾਂਦਾ (ਦੇਖ ਕੇ) ਮਾਂ ਨੂੰ।

ਨਿਜ ਪਤਿ ਸੋਂ ਸੁਨਾਇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਹਿਰਦੇ ਸ਼ਰਧਾ ਬਧੀ ਬਿਸਾਲਾ।
ਦੰਪਤਿ ਮਿਲਿ ਤਬਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੋ।
-ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਪੂਰਨ- ਮਨ ਚੀਨੋ ॥ ੪੦ ॥
ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਅੰਨ ਘਰ ਨਾਂਹੀ।
ਭੀ ਚਿੰਤਾ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਸੋ ਸਿਸ ਬੇਚਨ ਚਲੇ ਬਜ਼ਾਰੇ।
ਬੂਝਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਜਾਤਿ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੪੧ ॥
'ਕਹਾਂ ਚਲੇ ਬਾਰਿਕ ਸੰਗ ਲੀਨਾ?।
ਕੋ ਕਾਰਜ ਹੈ ਏਸ ਅਧੀਨਾ?'।
ਸਿੱਖ ਭਨਜੋ 'ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਹਮ ਕੋ ਕਜਾ ਬੂਝਤਿ ਹੈ ਸ੍ਵਾਮੀ!' ॥ ੪੨ ॥
ਸੋ ਬਾਰਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ।
ਬਾਂਹਿ ਪਕਰਿ ਕੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਲੇ ਅਬਿ ਤੁਝ ਜਾਂਹੀ।
ਬੇਚਹਿੰਗੇ ਬਜਾਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪੩ ॥
ਨਿਜ ਖ਼ਾਵੰਦ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਹੈਂ।
ਚੱਕੀ ਪੀਸੈਂ ਪਾਨੀ ਭਰਿ ਹੈਂ।
ਬਿੰਜਨ[1] ਫੇਰਹਿ ਕਰ ਪਗ ਚਾਂਪੀ[2]।
ਆਇਸੁ ਮੋਰਹਿਂ ਨਹੀਂ ਕਦਾਪੀ[3]' ॥ ੪੪ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਸਿਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਰਹੋਂ ਖਸਮ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ'।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਭਾਗਾ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥੧॥
ਤੇਰੇ ਲਾਲੇ ਕਿਆ ਚਤੁਰਾਈ ॥

---

[1] ਪੱਖਾ।
[2] ਮੁੱਠੀ ਭਰਨੀ।
[3] ਕਦੇ ਬੀ।

ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮਾ ਲਾਲੀ ਪਿਉ ਲਾਲਾ ਮੇਰਾ ਹਉ ਲਾਲੇ ਕਾ ਜਾਇਆ ॥
ਲਾਲੀ ਨਾਚੈ ਲਾਲਾ ਗਾਵੈ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਤੇਰੀ ਰਾਇਆ ॥੨॥
ਪੀਅਹਿ ਤ ਪਾਣੀ ਆਣੀ ਮੀਰਾ ਖਾਹਿ ਤ ਪੀਸਣ ਜਾਉ ॥
ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਪੈਰ ਮਲੋਵਾ ਜਪਤ ਰਹਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥੩॥
ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਨਾਨਕੁ ਲਾਲਾ ਬਖਸਿਹਿ ਤੁਧੁ ਵਡਿਆਈ ॥
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਇਆਪਤਿ ਦਾਤਾ ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥੪॥੬॥

ਚੌਪਈ: ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਖੀ।
ਭਵ ਅਪਦਾ ਸਭਿ ਹਰੀ[1] ਬਿਸ਼ੇਖੀ।
ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਤਿਹ ਲਾਇ।
ਨਉ ਨਿਧਿ ਦਈ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਪਾਇ ॥ ੪੬ ॥
ਚਤਰ ਪਦਾਰਥ ਛਿਨ ਮਹਿਂ ਦੀਨੇ।
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੁ ਤੀਨੋ ਕੀਨੇ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਤਿਨਹਿਂ ਨਿਹਾਲਾ।
ਬਹੁਰੋ ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥
ਅਪਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਬੈਠੇ ਜਾਈ।
ਹੁਤੋ ਸਿੱਖ ਇਕ ਤਹਾਂ ਬਸਾਈ। {ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਫਲ}
ਜਾਇ ਜੁ ਸੰਤ ਤਾਂਹਿ ਘਰਿ ਕੋਈ।
ਹਿਤ ਧਰਿ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੪੮ ॥
ਪੁਨ ਸੋ ਕਰਿ ਹੈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਨਾਈ।
'ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਫਲ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'।
ਤਿਸ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਪੂਰਨ ਕਾਜਾ।
ਗਮਨੇ ਸਦਨ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ ॥ ੪੯ ॥
ਸਾਦਰ ਬੰਦੇ ਪਰ ਅਰਬਿੰਦਾ।
ਬੈਠਾਰੇ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਾ।
ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਸੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਜਿਹ ਭੀਨੀ ॥ ੫੦ ॥
ਪੁਨ ਬੂਝਨ ਲਾਗਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਇ[2]।
'ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਫਲ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ।
ਬਹੁਤਨ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਕੀਨੋ।

---

[1]ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਕਟ ਸਭ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
[2]ਤਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਮੋ ਕੋ ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ ॥ ੫੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਹੈਂ ਬਨਾਇ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ, ਮੇਰੀ ਨਿਸ਼ਾ[੧] ਨ ਹੋਇ।
ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਹੋ, ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਸੋਇ[੨*]' ॥ ੫੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਇਉਂ ਬਚਨਿ ਉਚਾਰਾ।
'ਜਾਵਹੁ ਬਡੀ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰਾ।
ਤਹਾਂ ਤਰੋਵਰ ਏਕ ਸੁਹਾਇ।
ਵਾਹਿਗੁਰ ਕਹਿ ਬੈਠਹੁ ਜਾਇ ॥ ੫੩ ॥
ਤਿਹਿ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਇ ਹੈ ਤੇਰੀ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਗਯੋ ਉਜਾਰ ਸੁ ਹੇਰੀ।
ਪਾਯੋ ਬਿਰਖ ਬਤਾਯੋ ਜਹਿਂਵਾ।
'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿ ਬੈਠਯੋ ਤਹਿਂਵਾ ॥ ੫੪ ॥
ਤਰੁ ਪਰ[੩] ਦੇਖੇ ਬਾਇਸ[੪] ਦੋਊ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਇਸੁ ਭੇ ਬਕ[੫] ਸੋਊ।
ਕਿਤਿਕ ਬੇਰਿ ਬੈਠਯੋ ਹਟਿ[੬] ਆਯੋ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਅਸ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੫੫ ॥
'ਜਹਿਂ ਤੁਮ ਭੇਜਯੋ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਯੋ।
ਕੋਇ ਨ ਮਿਲਯੋ ਨ ਉੱਤਰ ਪਾਯੋ'।
ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਖਯੋ 'ਪਰਭਾਤ ਬਹੋਰੀ।
ਉੱਤਰ ਲੇਹੁ ਜਾਇ ਤਿਸ ਠੌਰੀ' ॥ ੫੬ ॥
ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਬਕ[੭] ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਭਏ ਮਰਾਲਾ[੮]।
ਦੇਖਿ ਤਹਾਂ ਹਟਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਆਵਾ।
ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਵਾ ॥ ੫੭ ॥
'ਪੂਰਬ ਦਿਨ ਬਾਇਸ ਬਕ ਹੋਏ।

---

[1]ਤਸੱਲੀ।
[2]ਸੋ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ-ਪੂਰਾ ਉੱਤਰ, ਜਿਹੇ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਨ ਹੋ ਉਜੇਹਾ ਪੂਰਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ।
[*]ਪਾ:-ਕੋਇ।
[3]ਬ੍ਰਿੱਛ ਉੱਪਰ।
[4]ਕਾਂ।
[5]ਬਗਲੇ ਹੋ ਗਏ।
[6]ਮੁੜ।
[7]ਬਗਲੇ।
[8]ਹੰਸ ਹੋ ਗਏ।

ਆਜ ਮਰਾਲ ਪਿਖੇ ਮੈ ਦੋਏ।
ਕਿਨ ਉੱਤਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾ ਨ ਕੀਨੀ।
ਸੰਸੇ ਮਹਿਂ ਮਮ ਮਤਿ ਰਹਿ ਭੀਨੀ[1]' ॥ ੫੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਪੁਨ ਇਸ ਬਾਰ ਜਾਹੁ ਤਿਂਹ ਥਾਈਂ।
ਉੱਤਰ ਪਾਇਂ, ਜਾਇ ਤਵ ਸੰਸਾ।
ਜਹਾਂ ਬਰਾਜਤਿ ਹੈਂ ਸੇ ਹੰਸਾ' ॥ ੫੯ ॥
ਗਮਨਜੋ ਉਠਿ ਪਰਭਾਤ ਬਹੋਰੀ।
ਹੰਸਨ ਦੇਖਜੋ ਜਬਿ ਇਸ ਓਰੀ।
ਸੋ ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਤੂਰਨ ਹੋਏ।
ਬੈਠੇ ਤਰੁਵਰ ਕੇ ਤਰ ਦੋਏ ॥ ੬੦ ॥
ਜਾਇ ਨਿਕਟਿ ਕਹਿ 'ਪੈਰੀ ਪਾਨਾ[2]'।
ਬੈਠਜੋ ਤਿਹਂ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕੋ ਫਲ ਕਜਾ ਹੋਈ?।
ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ ਦੀਜੀਐ ਸੋਈ' ॥ ੬੧ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਤਿਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਅਬ ਲੌਂ ਮਨ ਨਹਿਂ ਨਿਸ਼ਾ ਤੁਮਾਰੇ।
ਪੂਰਬ ਬਾਇਸ ਦੇਹ ਹਮਾਰਾ।
ਬਕ ਹੋਏ ਤਵ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੬੨ ॥
ਤੁਮ ਕਰੁਣਾ ਪੁਨ ਭਏ ਮਰਾਲਾ[3]।
ਦੇਇ ਦਰਸ ਤੁਮ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲਾ।
ਪੁਨ ਆਯੋ ਹੋਏ ਨਰੁ ਨਾਰੀ[4]।
ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਫਲ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ[5] ॥ ੬੩ ॥
ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਰੇ।
ਹੋਇਂ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਜਿਨ ਹੇਰੇ[6]।
ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹਮਹਿਂ ਕਰਾਵਹੁ।

---

[1]ਭਾਵ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।
[2]ਪੈਰੀ ਪੈਣਾਂ।
[3]ਹੰਸ।
[4]ਫੇਰ ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ ਤਾਂ ਹੋਏ ਹਾਂ ਮਰਦ ਤ੍ਰੀਮਤ।
[5](ਇਹ) ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਹੈ ਵਿਚਾਰ ਲਓ।
[6]ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਾਪੀ ਪਵਿੱਤਰ ਜਿਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ।

ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਕੋ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਹੁ' ॥ ੬੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਲੇ, ਚਲਿ ਆਏ ਗੁਰ ਪਾਸ।
ਹੁਇ ਅਧੀਨ ਬੰਦਨ ਕਰੈਂ, ਕਟੀ ਮੋਹ ਕੀ ਫਾਸ ॥ ੬੫ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨਜੋ 'ਨਿਸ਼ਾ ਤਵ ਹੋਈ?'।
ਕੀਨ ਬਿਨੈ ਬੰਦੇ ਕਰ ਦੋਈ।
'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਮਿਲੈ ਜਬਿ ਆਇ।
ਕਿਉਂ ਨ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਵਹਿ ਮਨ ਭਾਇ[1]' ॥ ੬੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਸੀਦ ਬਿਸਾਲਾ।
'ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਤੇਰੇ।
ਸੰਤ ਸੇਵ ਨਾਸ਼ੇ ਇਕ ਬੇਰੇ ॥ ੬੭ ॥
ਪਰਾਲਬਧ ਸੋਂ ਭੋਗਨ ਭੋਗ।
ਬਹੁਰੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹਰਿ ਲੋਗ'।
ਅਸ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਕਲੁਖ[2] ਮਿਟਹਿਂ ਜਿਹ ਕਰਤਿ ਧਿਆਨਾ ॥ ੬੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਪੁਨ ਆਏ।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭਿ ਸੇਵਕ ਹਰਖਾਏ।
ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਨਾਂਹੀ।
ਕਰਹਿਂ ਦਰਸੁ ਨਰੁ ਕਲੁਖ ਨਸਾਹੀਂ ॥ ੬੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿੱਖਨ ਭਾਉ ਦੇਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੁਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੪੪ ॥

---
[1]ਮਨ ਇੱਛਤ।
[2]ਪਾਪ।

੪੫. [ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਾਤਮ। ਸੈਦੋ ਘੇਉ, ਸਿੱਖੀ, ਅਤੀਤਤਾਈ, ਗ੍ਰਹਸਤ ਧਰਮ]

ਦੋਹਰਾ: ਨਮਹਿਂ ਨਮਹਿਂ ਪੁਨਿ ਪੁਨਿ ਨਮਹਿਂ, ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਅਨੂਪ।
ਜਿਨ ਕੇ ਸੁਨਿਤਜੋ ਤਜਿ ਕਸ਼ਟ, ਜਾਨਹਿਂ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ॥ ੧ ॥

{ਨਮਹਿ = ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। }

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੂਪਮ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਫਿਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟ ਛਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਅਗਾਰੀ।
ਜੋ ਸਭਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਕੋ ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਵਿਖੈ ਤਬ ਆਏ।
ਬਹੁਰ ਨ ਕਿਤ ਦਿਸ਼ ਵਹਿਰ ਸਿਧਾਏ ॥ ੨ ॥
ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸ ਰਹੇ ਸਦਾਈ।
ਜਾਗਹਿਂ ਵਹੁਰ ਵਹਿਰ ਕੋ ਜਾਈਂ।
ਐਰਾਵਤੀ[1] ਬਿਖੈ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਕਰਿ ਬੈਠਹਿਂ ਤਟ[2] ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ ॥ ੩ ॥
ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਨਿਸ ਤੇ ਪੁਨ ਆਈ।
ਬੈਠਹਿਂ ਧਰਮਸਾਲ ਸੁਖਦਾਈ।
ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਨਾਮੂ।
ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜੈ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੪ ॥
ਸੈਦੋ ਘਿਉ ਇਕ ਸੰਗਤਿ ਮਾਂਹੀ। {ਸੈਦੋ ਘੇਉ}
ਦਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਹਕੇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਪਿਖਿ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਗੁਰ ਕੋ ਸੋ ਭਰਮਾ।
ਲਖਿ ਨਹਿਂ ਸਕਯੋ ਗੂਢ ਜੋ ਮਰਮਾ[3] ॥ ੫ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ ਤਿਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
-ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਰਿਤਾ[4] ਜਾਂਹੀ।
ਤਹਾਂ ਬੈਠਿ ਜਲਪਤਿ[5] ਕੋ ਸੇਵਹਿਂ।
ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਜਾਚਹਿਂ[1] ਸੋ ਲੇਵਹਿਂ ॥ ੬ ॥

---

[1]ਰਾਵੀ।
[2]ਕੰਢੇ।
[3]ਗੁੱਝੇ ਭੇਦ ਨੂੰ।
[4]ਨਦੀ ਤੇ।
[5]ਵਰਣ ਦੇਵਤਾ।

ਕਰੀ ਬਰੁਨ[2] ਕੀ ਸੇਵ ਘਨੇਰੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਬਧੀ ਬਧੇਰੀ।
ਕਲਾ ਬਿਸ਼ਾਲ ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਪਾਈ।
ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਲੀਨੀ ਗੁਰਿਆਈ ॥ ੭ ॥
ਮੈਂ ਅਬਿ ਸੇਵ ਕਰੋਂ ਬਹੁ ਤਾਂਹੀ[3]।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ[4] ਕਲਾ ਮੁਝ ਮਾਂਹੀ-।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਰ ਮੈਂ ਠਹਿਰਾਈ।
ਬੀਤੀ ਨਿਸ ਜਬ ਪਹਿਰ ਅਢਾਈ ॥ ੮ ॥
ਤਬਿ ਸੋ ਗਮਨਜੋ ਸਰਿਤਾ ਤੀਰੰ।
ਮਿਲਜੋ ਪੰਥ[5] ਇਕ ਮਨੁਖੁ ਸਰੀਰੰ।
ਤਿਸਕੇ ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਇਕ ਮੀਨਾ।
ਦੇਖਤਿ ਸੈਦੋ ਬੂਝਨ ਕੀਨਾ ॥ ੯ ॥
'ਕੌਨ ਅਹੈਂ, ਤੂੰ ਕਿਤ ਕੋ ਜਾਹੀਂ?।
ਨਿਸ ਮਹਿਂ, ਤਸਕਰ[6] ਕੈ ਸਿਖ ਆਹੀ[7]?'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ ਤਾਂਹੀ।
'ਮੁਝ ਕੋ ਤਸਕਰ ਲਖਿਯੋ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੦ ॥
ਸਗਰੀ ਸਰਿਤਾ ਕੋ ਪਤਿ ਜਾਨਹੁ।
ਨਾਮ ਬਰੁਨ ਮੇਰੋ ਪਹਿਚਾਨਹੁ। {ਵਰਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ}
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਹਉਂ ਪੂਜਨ ਜਾਵਉਂ।
ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਤਾਪ੍ਰੱਤਿ ਕਰਿ ਆਵਉਂ' ॥ ੧੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੈਦੋ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਮੈਂ ਤੋ ਉਰ ਕਛੁ ਅਉਰ ਬਿਚਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਤੁਮਾਰੀ।
ਯਾ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਭੀ ਤਿਨ ਭਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥
ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਤੁਮ ਤੇ ਸਭਿ ਪਾਈ।

---

[1]ਜੋ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।
[2]ਵਰਣ ਦੇਵਤਾ।
[3]ਉਸ (ਵਰਣ) ਦੀ।
[4](ਤਾਂ ਜੋ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।
[5]ਰਾਹ ਵਿਚ।
[6]ਚੋਰ।
[7]ਹੈਂ।

ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਗਤਿ ਚਿਤ ਠਹਿਰਾਈ।
ਚਲਯੋ ਹੁਤੋ ਤਵ ਸੇਵਾ ਕਾਰਨ।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੀਨ ਉਚਾਰਨ ॥ ੧੩ ॥
ਤੁਮ ਜੋ ਤਿਨ ਕੋ ਪੂਜਨ ਜਾਵਉ।
ਹੌਂ ਨਿਜ ਮਨ ਕੋ ਕਿਉਂ ਭਰਮਾਵਉਂ'।
ਸੁਣਿ ਕੈ ਬਰੁਨ ਭਨੀ ਪੁਨ ਬਾਨੀ[1]।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲਖਿ ਗਨ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੧੪ ॥
ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਅਵਤਾਰਾ।
ਧਰਯੋ ਦੇਹਿ ਨਿਜ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਦ੍ਰਿੜ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਭਰਮਹੁ ਨਾਂਹੀ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੇਵਹੁ ਤੁਮ ਤਾਂਹੀ' ॥ ੧੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੈਦੋ ਘਿਉ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਆਯੋ ਜਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦਯਾਲਾ।
ਅਭਿਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ।
ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੧੬ ॥
'ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਆਯੋ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰੀ।
ਆਵਤਿ ਹੁਤੋ ਹੋਤਿ ਭੁਨਸਾਰੀ[2]'।
ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਤਿਨ ਸਰਬ ਬਖਾਨਾ।
'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੁਮਰੋ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਮੈ ਭਰਮਯੋ ਮਤਿ ਮੂਢਾ।
ਅਬਿ ਮੈਂ ਲਖਯੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੁ ਗੂਢਾ'।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਉਚਰਯੋ ਸ਼ਬਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ॥ ੧੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸਲੋਕ ਮਃ ੨ ॥
ਅਠੀ ਪਹਰੀ ਅਠ ਖੰਡ ਨਾਵਾ ਖੰਡੁ ਸਰੀਰੁ ॥
ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਏਕੁ ਭਾਲਹਿ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰੁ ॥
ਕਰਮਵੰਤੀ ਸਾਲਾਹਿਆ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ॥
ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ॥
ਤਿਨਾ ਦਰੀਆਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥

---
[1]ਵਰਨ ਨੇ ਕਿਹਾ।
[2](ਅਗੇ) ਸਵੇਰੇ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ।

ਓਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੰਡੀਐ ਕਰਮੀ ਹੋਇ ਪਸਾਉ ॥
ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਕਸੀਐ ਵੰਨੀ ਚੜੈ ਚੜਾਉ ॥
ਜੇ ਹੋਵੈ ਨਦਰਿ ਸਰਾਫ ਕੀ ਬਹੁੜਿ ਨ ਪਾਈ ਤਾਉ ॥
ਸਤੀ ਪਹਰੀ ਸਤੁ ਭਲਾ ਬਹੀਐ ਪੜਿਆ ਪਾਸਿ ॥
ਓਥੈ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਬੀਚਾਰੀਐ ਕੂੜੈ ਘਟੈ ਰਾਸਿ ॥
ਓਥੈ ਖੋਟੇ ਸਟੀਅਹਿ ਖਰੇ ਕੀਚਹਿ ਸਾਬਾਸਿ ॥
ਬੋਲਣੁ ਫਾਦਲੁ ਨਾਨਕਾ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਖਸਮੈ ਪਾਸਿ ॥੧॥*

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ ਕੋ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਈ।
ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗਾ ਪੁਨ ਸੋਈ।
ਗੁਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਹਿ ਬੀਚਾਰਹਿ।
ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਹਿ+ ॥ ੧੯ ॥
ਬੈਠਹਿਂ ਨਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ।
ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।
ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੁਨਿ ਜਸ ਗੁਰ ਕੋ।
ਮਾਨਵ ਅਏ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ ॥ ੨੦ ॥
ਆਇ ਸਕਾਮ[1], ਸੁ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿਂ।
ਜੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ[2] ਗਜਾਨ ਸੁਖ ਜੋਵਹਿਂ।
ਭੀਰ ਭੂਰ ਨਿਤ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਹੋਵਹਿ ਦੇਗ ਬਿਸ਼ਾਲ ਅਹਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥
ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਏਕ ਨਰ ਆਯੋ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਸਿੱਖੀ ਕਿਧੌਂ ਫਕੀਰੀ ਕਰੌਂ?। {ਸਿੱਖ, ਵਿਰਕਤ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਿਸਥੀ ਕੈਸਾ ਹੋਵੇ?}
ਧਰਮ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੋ ਕੈ ਉਰ ਧਰੌਂ? ॥ ੨੨ ॥
ਜਿਉਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜਾਇ।
ਤਿਉਂ ਕਰਿ ਹੌਂ ਸ਼ੁਭ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ।

---

*ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੂਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਏਥੇ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਆਉਣਾ ਅਸਲੀ ਨੁਸਖੇ ਦੀ ਯਾ ਕਿਸੇ ਉਤਾਰੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਭੁੱਲ ਪਈ ਹੈ।

+ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ। ਓਥੇ ਸੈਦੋ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਘਿਓ ਇਕ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਪਰ 'ਸੈਦੋ ਅਤੇ ਸੀਂਹੋ ਜਾਤਿ ਘੇਹੋ ਦੋਵੇਂ ਦਰੀਆਇ ਜਾਵਨਿ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਵਰੁਣ ਦੀ ਥਾਂ ਖੋਆਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਓਥੇ ਖੁਆਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ-ਮੈਂ ਖੋਆਜਾ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਪਾਸਿ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਨਿਤਪ੍ਰੀਤਿ, ਇਤੁ ਸਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਣਿ। ਅਜੁ ਮਛਲੀ ਭੇਟਿ ਲੈ ਚਲਿਆ ਹਾਂ'। ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਣ ਲਿਖਤ ਖੁਆਜੇ ਅਥਵਾ ਵਰੁਣ ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਜੇ ਯਾ ਵਰੁਣ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਵਿਹਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[1]ਸਹਤ ਕਾਮਨਾ ਦੇ।

[2]ਕਾਮਨਾ ਰਹਤ।

ਸੁਨਜੋ ਆਪ ਕੋ ਜਸ ਮੈਂ ਭਾਰੀ।
ਚਲਿ ਆਯੋ ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕਾਰੀ' ॥ ੨੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਤਬਿ, 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਰਹੁ ਅਸ ਕਾਜ।
ਹਮਰੀ ਲੇ ਅਰਦਾਸ ਤੁਮ, ਗਮਨਹੁ ਤੂਰਨ ਆਜ ॥ ੨੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਸੈ ਸਿੱਖ ਅਮਕੇ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮੂ।
ਬੂਝਿ ਨਾਮ ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਧਾਮੂ।
ਦੋ ਸੈ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰੁਪੱਯੇ ਲੇ ਕਰਿ।
ਪਾਛੇ ਭੋਜਨ ਅਚਿਯੋ ਤਿਹ ਘਰ ॥ ੨੫ ॥
ਬਹੁਰੋ ਜਬਿ ਤੂੰ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਵਹਿਂ।
ਇਹ ਉੱਤਰ ਹਮ ਤਬਹਿਂ ਬਤਾਵਹਿਂ'।
ਹੁਕਮਨਾਮ ਲੇ ਕਰਿ ਵਹੁ ਆਸੂ[1++]।
ਸ਼ੀਘਰ ਗਯੋ ਤਾਂਹਿ ਸਿਖ ਪਾਸੂ ॥ ੨੬ ॥
ਅਤਿਸ਼ੈ ਘਰ ਤੇ ਨਿਰਧਨ[2] ਸੋਈ।
ਕਬਿ ਕਬਿ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ।
ਏਕ ਸਿੱਖਜ, ਤਿਯ ਦੁਤਿਯ ਭਲੇਰੀ।
ਤੀਜੀ ਤਨੁਜਾ[3] ਹੈ ਤਿਨ ਕੇਰੀ ॥ ੨੭ ॥
ਹੁਕਮ ਸੁ ਨਾਮਾ ਦਿਯ ਗੁਰ ਜਬਿ ਹੀ।
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਬੰਦਹਿ[4] ਤਬਿ ਹੀ।
ਸਾਦਰ ਸੋਂ ਤਿਹ[5] ਮੰਚ ਬਿਸਾਇ।
ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ[6] ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਇ[7] ॥ ੨੮ ॥
ਬਹੁਰ ਕਹਜੋ 'ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਲੀਜੈ।
ਦੂਰ ਸੁ ਸ਼੍ਰਮ ਮਾਰਗ ਕੋ ਕੀਜੈ'।
ਸਿਖ ਸੋਂ ਤਿਸ ਨੇ ਬਚਨ ਅਲਾਏ।
'ਗੁਰ ਕੋ ਹੁਕਮ ਨ ਭੋਜਨ ਖਾਏ ॥ ੨੯ ॥
ਪੂਰਬ ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਲੇਈ।

---

[1]ਛੇਤੀ। ਸੰਸ:, ਆਸ਼ੁ]।
[++]ਪਾ:-ਅਰਦਾਸੂ।
[2]ਗਰੀਬ।
[3]ਧੀ।
[4]ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ।
[5]ਉਸ (ਹੁਕਮਨਾਮੀਏ ਨੂੰ)।
[6]ਚਰਨ ਧੋਤੇ।
[7]ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਪਾਛੇ ਤੇ ਘਰ ਅਸਨ ਅਚੇਈ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖ ਸੁ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹਯੋ।
ਬਧੀ ਚਿੰਤ ਸਰਿਤਾ[੧] ਮਨ ਬਹਯੋ ॥ ੩੦ ॥
-ਕਿਹ[੨] ਤੇ ਦੇਉਂ ਕਰੋਂ ਕਜਾ ਕਾਜਾ?।
ਸਿੱਖੀ ਪਰਣ ਰਹੇ ਕਿਵ[੩] ਆਜਾ।
ਘਰ ਮਹਿ ਸੌਜ[੪] ਨਹੀਂ ਅਸ ਕੋਈ।
ਬੇਚਿ ਬਜਾਰ ਦੇਉਂ ਧਨ ਜੋਈ- ॥ ੩੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹ ਤਨੁਜਾ[੫] ਕੋ ਪੰਚ ਸੈ, ਹੁਤੋ ਸ਼ਾਹੁ ਇਕ ਦੇਤਿ।
ਅਘ ਕੋ ਦਰਬ ਪਛਾਨਿ ਕੈਂ[੬], ਸਿੱਖ ਨ ਪੂਰਬ ਲੇਤਿ[੭] ॥ ੩੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਬੀਤੀ ਜਬਿ ਬੈਸੇ।
ਤਿਹ ਅੰਗਨਾ[੮] ਬੋਲੀ ਤਬਿ ਐਸੇ।
'ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮੈਂ ਤਵ ਕੀਨੰ[੯]?।
ਜੋ ਹਮ ਢਿਗ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨੰ ॥ ੩੩ ॥
ਲੇਹੁ ਸੁਤਾ ਕੋ ਦ੍ਵੈ ਸੌ ਅਬਿ ਹੀ।
ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤ ਦੇਹੁ ਸੋ ਤਬਿ ਹੀ।
ਜੇ ਨਿਜ ਹਿਤ ਲੇਵੈਂ ਅਘ ਹੋਇ।
ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੋਸ਼ ਨਹਿਂ ਕੋਇ ॥ ੩੪ ॥
ਤੂਰਨ ਕੀਜੈ ਉਠਿ ਕਰਿ ਕਾਜਾ।
ਰਾਖਹੁ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਨ ਆਜਾ'।
ਸੁਨਿ ਸਲਾਹ ਐਸੀ ਨਿਜ ਤਿਯ ਕੀ।
ਮਾਨੀ ਮਨ ਕਰਿ ਭਾਵਤਿ ਨੀਕੀ ॥ ੩੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗਮਨਯੋ ਢਿਗ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹ ਕੇ, ਬੈਠਯੋ ਬਚਨ ਅਲਾਇ।
'ਸਹਸ ਅਢਾਈ[੧੦] ਦਰਬ ਦੇ, ਸੁਤਾ ਬਜਾਹ ਲੈ ਜਾਇ*' ॥ ੩੬ ॥

---

[1]ਚਿੰਤਾ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿਚ।
[2]ਕਿਥੋਂ।
[3]ਕਿਵੇਂ।
[4]ਸਮੱਗਰੀ, ਸਮਾਨ।
[5]ਉਸ ਸਿਖ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ।
[6]ਇਸ ਮਾਇਆ (ਪੈਸੇ ਬਦਲੇ ਧੀ ਵਿਆਹੁਣ ਦੀ ਮਾਇਆ) ਨੂੰ ਪਾਪ ਦੀ ਸਮਝ ਕੇ।
[7]ਪਹਿਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦਾ।
[8]ਇਸਤਰੀ।
[9]ਤੂੰ ਕੀਤੀ ਹੈ।
[10]ਢਾਈ ਸੌ।

ਚੌਪਈ: ਕਹੈ ਸ਼ਾਹੁ 'ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਬਧੇਰੈ।
ਦਰਬ ਬਿਸਾਲ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਮੇਰੇ।
ਦਾਰਿਦ[1] ਏਕ ਬਾਰ ਨਿਜ ਖੋਈ।
ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ, ਕਰਿ ਸ਼ੰਕ ਨ ਕੋਈ' ॥ ੩੭ ॥
'ਸੁਨਹੁ, ਚਾਹਿ ਮੁਝ ਅਵਰ ਨ ਕੋਈ।
ਜਾਚੇ[2] ਜਿਤੇ ਦੀਜਿਯੇ ਸੋਈ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਲੇ ਤਬਿ ਸਹਸ ਅਢਾਈ।
ਆਨਿ[3] ਸਿੱਖ ਕੀ ਭੇਟ ਚਢਾਈ ॥ ੩੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੋ ਸੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਿਯੋ, ਸਿਖ ਕੀ ਭੇਟ ਪਚਾਸ।
ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ[4], ਚਲਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ ॥ ੩੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਗ ਮਹਿਂ ਭਈ ਦੁਪਹਿਰੀ ਜਬਿ ਹੀ।
ਪਿਖਿ ਇਕ ਸਾਧੁ ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਤਬਿ ਹੀ।
ਥਕਤਿ ਭਯੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਤਬਿ ਇਕ ਆਯੋ ਸ਼ਾਹ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੦ ॥
ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਬਿਲੋਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਭੇਟ ਚਢਾਯੋ ਏਕ ਦੁਸ਼ਾਲਾ।
ਕੁਛ ਧਰਿ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰ ਅਗਾਰੀ।
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਭਾਉ ਧਰਿ ਭਾਰੀ ॥ ੪੧ ॥
ਦੇ ਕਰਿ ਭੇਟ ਸ਼ਾਹੁ ਸੋ ਗਯੋ।
ਇਕ ਪੰਥੀ ਤਬ ਆਵਤਿ ਭਯੋ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਲੀਨ ਉਚਾਇ ਦੁਸ਼ਾਲਾ।
ਗਮਨ ਕੀਨ ਆਗੇ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੰਤ ਨ ਬੋਲਯੋ ਕੁਛ ਤਬੈ, ਜਾਨੇ ਉਭੈ ਸਮਾਨ[5]।
ਦੀਨ[6] ਭਲਾ ਨਹਿਂ ਭਾਖਿਓ, ਲੀਨ[7] ਬੁਰਾ ਨ ਬਖਾਨ ॥ ੪੩ ॥

---

*ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸੇ ਬਨਾਵਟੀ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

[1]ਗਰੀਬੀ।

[2]ਮੰਗੇ ਹਨ।

[3]ਲਿਆਕੇ।

[4](ਹੁਕਮ ਨਾਮੀਆਂ) ਹੈਰਾਨ ਹੋਯਾ।

[5]ਦੋਵੇਂ (ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਚੋਰ) ਬਰੱਬਰ ਜਾਣੇ।

[6]ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।

[7]ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।

ਚੌਪਈ: ਆਯੋ[1] ਹਰਖ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਕੀਨੋ।
ਗਯੋ ਜਬੈ ਉਰ ਸ਼ੋਕ ਨ ਚੀਨੋ।
ਸਿਖ ਬੈਠਯੋ ਸਭਿ ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ।
ਪੁਨ ਉਠਿ ਚਲਯੋ ਹੇਤ[2] ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਾ ॥ ੪੪ ॥
ਪੰਥ ਚਲਤਿ ਭਾ ਸੰਧਯਾ ਕਾਲਾ।
ਨਿਕਟਿ ਨ ਗ੍ਰਾਮ ਉਜਾੜ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਰੇ ਬਿਰਖ ਕੈ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ।
ਖਗ[3] ਨਰ ਨਾਰੀ ਤਹਾਂ ਬਸੇਰਾ ॥ ੪੫ ॥
ਚਾਰ ਘਟੀ ਬੀਤੀ ਜਬਿ ਰੈਨਾ।
ਪੰਖਨਿ ਪੰਖੀ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬੈਨਾ।
'ਆਯੋ ਅਥਿਤ ਹਮਾਰ ਅਗਾਰਾ[4]।
ਇਸ ਕੋ ਦੇਨੋ ਬਨੈ ਅਹਾਰਾ' ॥ ੪੬ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਰਿ ਕੋ ਲੀਨ ਉਡਾਰੀ।
ਆਨੀ ਅਗਨੀ ਚੁੰਚ ਮਝਾਰੀ।
ਦਈ ਸਿੱਖ ਕੋ ਤਤਛਿਨ ਲਯਾਇ।
ਤ੍ਰਿਣ ਚੁਣ ਪੰਖੀ ਕਰਿ ਇਕ ਠਾਇਂ ॥ ੪੭ ॥
ਅਗਨਿ ਜਗਾਈ ਸਿਖ ਨੈ ਜਬਿ ਹੀ।
ਗਿਰਿ ਕੈ ਪਰੀ ਬਿਹੰਗਨਿ[5] ਤਬ ਹੀ।
ਤਿਸ ਪਸ਼ਚਾਤ ਬਿਹੰਗ[6] ਗਿਰ ਪਰਯੋ।
ਹੁਤੋ ਭੂਖ ਯੁਤ ਭੋਜਨ ਕਰਯੋ ॥ ੪੮ ॥
ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਪੰਖਿ ਧਰਿ ਜੋਇ।
ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਸੋਇ[6]।
ਕਿਸੂ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਖਗ[7] ਤਨ ਪਾਯੋ।
ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਛੁਟਕਾਯੋ ॥ ੪੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ ਕੋ ਗਤਿ ਦਈ, ਭੋਰ ਭਈ ਜਬਿ ਆਇ।

---

[1]ਆਏ (ਪਦਾਰਥ ਦਾ)।
[2]ਹਿਤ ਨਾਲ।
[3]ਪੰਛੀ।
[4]ਸਾਡੇ ਘਰ।
[5]ਪੰਛੀ ਦੀ ਨਾਰੀ।
[6](ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੁਣ) ਪੰਛੀ (ਜਨਮ ਯਾ ਖੰਭ) ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਓਹ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਸਨ।
[7]ਪੰਛੀ ਦਾ।

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਅਚਰਜ ਦੇਖਿ ਕੈ, ਚਲਯੋ ਪੰਥ ਤਬਿ ਧਾਇ ॥ ੫੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਮਝਾਰੀ।
ਸਰਬ ਦਰਬ ਧਰਿ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਲੇਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਾਸ ਮਤਿ ਭੀਨੀ ॥ ੫੧ ॥
ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੁ 'ਨਿਸ਼ਾ[1] ਤਵ ਹੋਈ।
ਪ੍ਰਥਮ ਆਇ ਕੈ ਬੂਝਯੋ ਜੋਈ'।
ਕਹੇ ਸਿਖ 'ਮੈਂ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੌਂ।
ਸਮਝਵਾਹੁ ਅਬਿ ਕਰੋ ਬਖਾਨੋ' ॥ ੫੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੋਲੇ 'ਸਿੱਖ ਤੈਂ, ਜੈਸੇ ਦੇਖਯੋ ਜਾਇ।
ਗੁਰ ਕੋ ਸਰਬਸ ਜਾਨਿ ਕੈ[2], ਸੁਤਾ ਬੇਚਿ ਧਨ ਲਜਾਇ ॥ ੫੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਿੱਖ ਹੋਨ ਜੇ ਮਨ ਲਲਚਾਵੈਂ।
ਤਿਸ ਸਮ ਬਨਹੁ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈਂ।
ਜੇ ਤੂੰ ਚਾਹਤਿ ਕਰਨ ਫਕੀਰੀ।
ਉਰ ਤੇ ਤਜਹੁ ਹਰਖ ਦਿਲਗੀਰੀ[3] ॥ ੫੪ ॥
ਪੰਥ ਬਿਖੈ ਦੇਖਯੋ ਸੰਤ ਜੈਸਾ।
ਕਰਿ ਸਮਾਨ ਬਿਰਤੀ ਹ੍ਵੈ ਤੈਸਾ[4]।
ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਹਰਖ ਨ ਕੀਨਾ।
ਗਯੋ ਪਾਸ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਨ ਕੀਨਾ ॥ ੫੫ ॥
ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਚਾਹਤਿ ਜੇ ਕਰਨਾ।
ਤਉ ਪੰਖੀ ਜਿਉਂ ਕਰਹੁ ਅਚਰਨਾ।
ਹੇਤ ਅਤਿਥਿ ਕੇ ਦੁਖ ਨ ਬਿਚਰਿਓ[5]।
ਖਿਨ ਮਹਿਂ ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਪਰਹਰਿਓ ॥ ੫੬ ॥
ਤੀਨੋ ਇਹ ਬਿਚਾਰਿਯੇ ਨੀਕੀ।
ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਸ਼ਰਧਾ ਜੀਕੀ'।
ਸੁਣਿ ਕੈ ਸਿੱਖ ਅਧੀਰਜ ਧਰਨੇ[6]।

---

[1]ਤਸੱਲੀ। ਫਾ:, ਖ਼ਾਤ੍ਰਿਰ ਨਿਸ਼ਾ]।
[2]ਸਰਵੰਸ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਣਕੇ।
[3]ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਗ਼ਮੀ।
[4]ਤੈਸੀ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਸਦਾ ਰੱਖਣ ਦਾ) ਸਾਮਾਨ ਕਰ।
[5]ਨਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ (ਭਾਵ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਕੀਤੀ)।
[6]ਭਾਵ ਘਬਰਾ ਗਿਆ।

ਕਿਹ ਕੋ ਭਯੋ ਸਮਰਥ ਨ ਕਰਨੇ[1] ॥ ੫੭ ॥
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਇਹ ਤੀਨੌਂ ਦੁਸ਼ਤਰ[2] ਮੈਂ ਜਾਨੇ।
ਹੁਇ ਆਵਤਿ ਇਕ ਪਾਸ ਨ ਮੇਰੇ।
ਕਰਹਿਂ ਜਿ ਨਰ ਸੇ ਧੰਨ ਬਡੇਰੇ ॥ ੫੮ ॥
ਜੱਦਪਿ ਮੋ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਆਇ।
ਤੱਦਪਿ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ[3] ਸ਼ਰਨਾਇ।
ਅਧਮ ਉਧਾਰਨ[4] ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ।
ਪਤਿਤਨ ਪਾਵਨ[5] ਕਹਿ ਜਗ ਸਾਰਾ ॥ ੫੯ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੇਰੀ ਗਤਿ ਕੀਜੈ।
ਹੌਂ ਅਸਮਰਥ ਬਡੋ ਲਖਿ ਲੀਜੈ'।
ਤਿੰਹ ਕੀ ਬਿਨੈ ਸੁਨੀ ਜਬਿ ਕਾਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ[*] ॥ ੬੦ ॥
'ਹ੍ਵੈ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਧਰਮ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰੀਏ।
ਗਰਬ ਰਿਦੇ ਕੋ ਸਭਿ ਪਰਹਰੀਏ।
ਸਿੱਖਨ ਸੇਵ ਕਰਹੁ ਮਨ ਨੀਵੇਂ।
ਸਨੈ ਸਨੈਂ[6] ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਥੀਵੇ' ॥ ੬੧ ॥
ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਸੋ ਲਾਗਾ।
ਸੇਵਾ ਬਿਖੈ ਬਡੋ ਅਨੁਰਾਗਾ[7]।
ਸਮਾ ਪਾਇ ਸਿਮਰਨ ਸਤਿਨਾਮੂ।
ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਮਤ ਭੀ ਅਭਿਰਾਮੂ ॥ ੬੨ ॥
ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ ਭਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ[8]।

---

[1]ਕਰਨ ਨੂੰ।
[2]ਕਠਨ।
[3]ਆਪ ਦੀ।
[4]ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ।
[5]ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
[*]ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜੱਗਯਾਸੂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵੇਂ ਪਦ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਿੱਖ, ਫਕੀਰ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦੱਸ ਕੇ ਜੱਗਯਾਸੂ ਦਾ ਦਿਲ ਹਿਲਾਯਾ ਹੈ, ਉਹ ਫੇਰ ਅਪਣੀ ਅਧਮਗਤੀ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੋ ਕੇ ਮੁਢਲੀ ਅਵਸਥਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚ ਟੋਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[6]ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।
[7]ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਯਾ।
[8]ਮੇਹਰ ਨਾਲ।

ਛੁਟਜੋ ਕਸ਼ਟ ਜਗ ਜਨਮ ਰੁ ਮਰਨਾ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਮਨੁਜ ਉਧਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੬੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿੱਖਨ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਸੇਵਾ, ਉਪਦੇਸ਼। ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ, ਬਾਲਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ]

ਦੋਹਰਾ: ਕਿਉਂ ਜੰਜਾਰ ਉਰਝਯੋ ਮਨਾ! ਕਾਜ ਨ ਤੇਰੇ ਕੋਇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਸਰੋਜ ਕੋ, ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

{ਜੰਜਾਰ = ਜੰਜਾਲ, ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਜਾਲ, ਬੰਧਨ, ਝਗੜਾ, ਬਖੇੜਾ। }

ਅਰਥ: ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ! ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਬਖੇੜਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ (ਆਉਣਾ)। (ਸ੍ਰੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵ ਜੋ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ (ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਉਜਿਯਾਰਾ[1]!।
ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਇਕ ਦਿਨ ਬਹਿਰ[2] ਬਿਰਛ ਕੀ ਛਾਯਾ[3]।
ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਗੁਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਯਾ ॥ ੨ ॥
ਬਾਰਿਕ ਅਜਾ[4] ਚਰਾਵਤਿ ਆਵਾ। {ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ}
ਜਗਨ ਲਗਯੋ[5] ਜਿਹ ਭਾਗ ਸੁਹਾਵਾ।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲੇ ਗਤਿਦਾਈ।
'ਆਨਹੁ ਬਾਲੇ! ਬਾਲ ਬੁਲਾਈ' ॥ ੩ ॥
ਮੈਂ ਗਮਨਯੋ ਜਹਿਂ ਅਜਾ ਚਰਾਵਤਿ।
ਕਹਯੋ 'ਬਾਲ! ਤੁਝ ਤਪਾ ਬੁਲਾਵਤਿ।
ਕਿਛੁਕ ਕਹਤਿ ਸੁਨੀਏ ਢਿਗ ਆਈ।
ਬਹੁਰੋ ਅਜਾ ਚਰਾਵਹੁ ਜਾਈ' ॥ ੪ ॥
ਸੁਨਿ ਬਾਲਿਕ ਆਵਾ ਸੰਗ ਮੇਰੇ।
ਹਰਖਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੇ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।
ਬਹੁਰੋ ਠਾਂਢੋ[6] ਰਹਯੋ ਅਗਾਰੀ ॥ ੫ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕਿ ਗੁਸਾਈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋਮਲ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। {ਬੂੜਾ-ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ}
'ਕਹੁ ਬਾਲਿਕ ਕੋ ਹੈ ਤਵ ਨਾਮੂ?।

---

[1]ਚਾਨਣ।
[2]ਬਾਹਰ।
[3]ਛਾਵੇਂ।
[4]ਬੱਕਰੀਆਂ।
[5]ਜਾਗਣ ਲਗੇ।
[6]ਖੜਾ।

ਕੌਨ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਤੇਰੋ ਧਾਮੂ? ॥ ੬ ॥
ਕਿਹ ਕੋ ਤਾਤ ਸੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?।
ਅਜਾ ਚਰਾਇੰ ਕਿ ਅਪਨ ਪਰਾਈ[1]?'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਸ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਘਰ ਹੈ ਨਿਕਟ ਜੁ ਗ੍ਰਾਮ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੭ ॥
ਬੂੜਾ ਆਖਯ[2] ਮੇਰੋ ਜਾਨਹੁ।
ਬਰਨ ਜਟੇਟਾ[3] ਰਿਦੇ ਪਛਾਨਹੁ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਆਇਸੁ ਪਾਈ।
ਅਜਾ ਚਰਾਵਤਿ ਅਪਨ ਪਰਾਈ[4]' ॥ ੮ ॥
ਗੁਰੂ ਭਨਜੋ 'ਕਰੀਏ ਨਿਜ ਕਾਰੀ।
ਜਾਇ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਅਜਾ ਸੰਭਾਰੀ'।
ਸਿਸ ਕਹਿ 'ਸੰਸਾ ਭਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਪ੍ਰਥਮ ਬੁਲਾਯੋ ਅਪਨੇ ਪਾਹੀ ॥ ੯ ॥
ਬਹੁਰ ਨ ਕਾਰਜ ਕਛੂ ਬਤਾਯੋ।
-ਜਾਹੁ ਅਬੈ- ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਯੋ।
ਜੋ ਰਾਵਰ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਈ।
ਕਿਉਂ ਹਕਾਰਨੇ[5] ਆਇਸੁ ਹੋਈ' ॥ ੧੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਜੋ 'ਜੁ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ।
ਕੌਨ ਦੋਸ਼ ਇਸ ਬਿਖੈ ਨਿਹਾਰਾ[6]।
ਮਿਲਨੇ ਬੋਲਨ ਅਪਨ ਪਰਾਈ।
ਬੁਧ ਸੁਧ ਸਗਰੀ ਪਰੈ ਲਖਾਈ' ॥ ੧੧ ॥
ਬੂੜਾ ਸੁਨਿ ਗਾ[7] ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬਧਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਰਹਜੋ ਬਿਚਰਿ ਕੈ।
ਸੰਧਜਾ ਲੌ ਨਿਜ ਅਜਾ ਚਰਾਈ।
ਜਾਇ ਸਦਨ ਪੁਨ ਰੈਨਿ ਬਿਤਾਈ ॥ ੧੨ ॥

---

[1]ਆਪਣੀਆਂ ਕਿ ਪਰਾਈਆਂ?
[2]ਨਾਮ।
[3]ਜੱਟ।
[4]ਆਪਣੀਆਂ ਬੀ ਤੇ ਪਰਾਈਆਂ ਬੀ।
[5]ਬੁਲਾਵਣ ਦੀ।
[6](ਤੂੰ) ਦੇਖਿਆ ਹੈ।
[7]ਸੁਣਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ! ਕਹਿ ਬਾਲਾ।
ਮੈਂ ਤਬ ਬੂਝਨ ਕਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਇਹ ਬਾਲਿਕ ਜੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਵਾ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਅਲਾਵਾ ॥ ੧੩ ॥
ਕੌਨ ਅਹੈ, ਕਿਉਂ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਾ?।
ਮੁਝੇ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸਾਰਾ'।
ਭਨਜੋ ਪ੍ਰਭੁ 'ਏਹੁ ਹ੍ਵੈ ਮਤਿਵੰਤਾ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤਾ ॥ ੧੪ ॥
ਹ੍ਵੈ ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਸਦਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਛ੍ਵੈ ਨ ਸਕੈ ਮਨ ਬਿਸ਼ੈ ਜੰਜਾਲਾ।
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਪਾਵਹਿ।
ਅਪਨੇ ਬਚ ਸੋਂ ਅਵਰ[1] ਤਰਾਵਹਿ' ॥ ੧੫ ॥
ਮੈ ਬੋਲਜੋ 'ਜੇ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਐਸੋ।
ਕਿਉਂ ਸਸ਼ੰਕ ਪੁਛ ਕਾਰਜ ਕੈਸੋ?[2]'।
ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਭਾਖਜੋ ਦਯਾ ਅਵਾਸਾ।
'ਅਬਿ ਲੌ ਭਯੋ ਨ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੧੬ ॥
ਬਿਗਸੇ ਕਮਲ[3] ਤਬਹਿ ਲਿਹੁ ਪੇਖੀ।
ਦਿੱਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਿਹ ਹੋਇ ਵਿਸ਼ੇਖੀ'।
'ਕਬਿ ਲੌ ਇਸ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ?।
ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ ਦੇਹੁ ਸੁਖਰਾਸਾ!' ॥ ੧੭ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿ 'ਇਤੀ ਹੁਤੀ ਅਬ ਦੇਰਾ।
ਬੋਲਨ ਮਿਲਨ ਦਰਸ ਕੋ ਹੇਰਾ।
ਭਲਕ ਬਿਲੋਕਹੁ ਕਸ ਹ੍ਵੈ ਠਾਟਾ[4]।
ਖੁਲਹਿਂ ਮੋਹ ਕੇ ਬਿਕਟ ਕਪਾਟਾ[5]' ॥ ੧੮ ॥
ਬਹੁਰੋ ਭੋਰ ਜਬੈ ਹੁਇ ਆਈ।
ਮਾਖਨ ਬਾਸਨ ਲੀਨ ਉਚਾਈ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤੇ ਕਰਿ ਕੈ ਚੋਰੀ।

---

[1]ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ।
[2]ਕਿਉਂ ਸ਼ੰਕਾ ਨਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਸੀ (ਆਪਨੂੰ ਕਿ) ਕੀਹ ਕੰਮ ਹੈ।
[3]ਖਿੜੇਗਾ (ਜਦੋਂ ਹ੍ਰਿਦੇ ਰੂਪੀ) ਕਮਲ।
[4]ਕੱਲ ਦੇਖਣਾ ਕੈਸਾ ਠਾਠ ਹੋਵੇਗਾ।
[5]ਕਰੜੇ ਤਖਤੇ।

ਸਟਕਜੋ[1] ਘਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਸ ਠੌਰੀ ॥ ੧੯ ॥
ਤੂਰਨ ਬੂੜਾ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਆਇ ਬਿਲੋਕੇ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ।
ਮਾਖਨ ਬਾਸਨ ਅੱਗ੍ਰਜ ਧਰਿ ਕੈ।
ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕੈ ॥ ੨੦ ॥
ਮੁਸਕਾਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਮਾਖਨ ਬਾਸਨ ਕਹਿਂ ਤੇ ਲਜਾਯੋ?'।
'ਸੁਨਹੁ ਤਪਾ ਜੀ! ਰਾਵਰਿ ਹੇਤਾ।
ਘ੍ਰਿਤ ਆਨਜੋ ਮੈਂ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੨੧ ॥
-ਦਰਸ ਸੰਤ ਗੁਰ ਛੂਛ ਨ ਜਾਨਾ[2]-।
ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਉਰ ਬਿਖੈ ਉਠਾਨਾ'।
'ਭੋ ਬਾਲਿਕ ਹੈ ਲਘੁ ਤਨ ਤੇਰਾ।
ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਕੋ[3] ਘਰ ਨਿਜ ਹੇਰਾ[4] ॥ ੨੨ ॥
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਫਸਿ ਕੈ ਨਿਕਸਨ* ਭਾਰੀ।
ਜਾਲ ਮੀਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੀ[5]'।
ਸਿਸੁ ਕਹਿ 'ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਘਰ ਜੋਊ।
ਮੈਂ ਪਹਿਚਾਨਜੋ ਅਪਨੋ ਸੋਊ ॥ ੨੩ ॥
ਤਹਿਂ ਤੇ ਮਾਖ਼ਨ ਬਾਸਨ ਲੀਨੋ।
ਆਨ ਉਪਾਇਨ ਤੁਮਰੀ ਕੀਨੋ।
ਭੋਰ ਉਠਤਿ ਭੀ ਚੌਪ[6] ਨਵੀਨੀ।
ਆਵਨ ਲਗੇ ਨ ਸੁਧ ਕਿਸ ਦੀਨੀ[7]' ॥ ੨੪ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਭੋ ਬਾਲਿਕ! ਪਿਤ ਮਾਤ ਤੇ, ਆਨਜੋ ਘ੍ਰਿੱਤ ਚੁਰਾਇ।
ਬਹੁਰੋ ਜੇ ਘਰ ਜਾਵਈਂ, ਮਾਰਹਿਂ ਤੋਹਿ ਰਿਸਾਇ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਹ ਮਾਖਨ ਹਮ ਲੇਵਹਿਂ ਨਾਂਹੀ।

---

[1]ਖਿਸਕ ਆਯਾ।
[2]ਸੰਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਜਾਈਦਾ।
[3]ਕੇਹੜਾ।
[4]ਅਪਨਾ ਘਰ ਵੇਖਿਆ ਹਈ।
*ਪਾ:-ਨਿਸ਼ਚੈ।
[5]ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਰੀਤ (ਭਾਵ ਵਾਙੂ) ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਸਕੇ ਨਿਕਲਨਾ ਭਾਰੀ (ਕਠਨ) ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈ।
[6]ਸ਼ੌਂਕ।
[7](ਮੈਂ) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਗਮਨਹੁ ਲੇ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
ਪਹੁੰਚਜੋ ਹਮ ਕੋ ਤੈਂ ਜੋ ਲਜਾਇ।
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੇਖਜੋ ਉਰ ਭਾਇ' ॥ ੨੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੂੜਾ ਰੋਵਨ ਲਾਗਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਰਹ ਉਰ ਅੰਤਰ ਜਾਗਾ।
'ਮਾਰਹਿਂ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮੁਝ ਕਬਿ ਹੀ[1]।
ਤੁਮ ਮਾਰਤਿ ਹੋ ਮੋ ਕੋ ਅਬਿ ਹੀ' ॥ ੨੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈ 'ਕੁਵਾਕ ਨ ਕਹਜੋ[2]।
ਹਮ ਨੈ ਤੋਰ ਭਲਾ ਹੀ ਚਹਜੋ।
ਕੌਨ ਮਾਰ ਕੀਨੀ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।
ਜਾਂ ਤੇ ਰੁਦਨ ਕਰੈਂ ਬਿਲਲਾਈ' ॥ ੨੮ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਜਸ[3] ਮਾਰਜੋ ਮੋਹੀ।
ਇਸ ਤੇ ਵਡੀ ਮਾਰ ਨਹਿਂ ਹੋਹੀ।
ਬਾਰਜੋ ਦੀਪਕ, ਦਿਪਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ[4]।
ਪੁਨ ਬੁਝਾਇ ਕੈ ਕਰਹੁ ਨਿਰਾਸਾ ॥ ੨੯ ॥
ਤੁਮਹਿ ਉਚਿਤ ਅਧਿਕਾਇ ਜਰਾਵਉ[5]।
ਪਾਇ ਸਨੇਹ ਗੁਨਹਿ ਉਕਸਾਵਉ[6]।
ਤਮ ਕੋ ਟਾਰਿ ਵਸਤੁ ਦਿਖਰਾਵਉ।
ਪੂਰਿ ਆਸ ਅਸ ਕਸ਼ਟ ਮਿਟਾਵਉ' ॥ ੩੦ ॥
ਸੋਰਠਾ: ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਨਖਾਨ, ਬਾਣੀ ਤਿਹ ਸੋਂ ਪੁਨ ਭਨੀ।
'ਬੂਢੇ ਬਡੇ ਸਮਾਨ, ਬਾਤੈਂ ਤੂੰ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ' ॥ ੩੧ ॥
ਤਬਿ ਹੀ ਤੇ ਇਹ ਨਾਮ -ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ- ਕਹਤਿ ਹੈਂ।
ਸ਼ਰਨ ਗਹਜੋ ਸੁਖਧਾਮ, ਕਰੁਨਾ ਕੀਨੀ ਜਗਤ ਗੁਰ ॥ ੩੨ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਹੇ ਸਿਸੁ ਕਰਿ ਕੈ ਭਾਉਨਿ[7] ਭਾਰੀ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਤਾਰ ਅਗਾਰੀ।

---

[1]ਤਾਂ ਕਦੇ ਮਾਰਨਗੇ।
[2]ਮਾੜੀ ਗਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਖੀ।
[3]ਜਿਵੇਂ।
[4]ਜਗਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ।
[5]ਵਧੀਕ ਜਗਾਵੋ।
[6]ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਵੱਟੀ ਸੀਖੋ (ਭਾਵ ਉੱਚੀ ਕਰੋ)।
[7]ਭਾਵਨੀ।

ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿ ਉਰ ਕੀ ਆਸਾ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਲੋ ਗਜ੍ਯਾਨ ਸੁਖ ਰਾਸਾ' ॥ ੩੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰਨ ਕੀਨੇ।
ਬੰਦੇ ਪੰਕਜ ਪਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨੇ।
ਭਯੋ ਗਜ੍ਯਾਨ ਤਿਹ ਛਿਨ ਸੁਖਰਾਸੀ।
ਸਗਰੀ ਉਰ ਤੇ ਦ੍ਵੈਤ ਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥ ੩੪ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਬਹੁਰ ਬਚ ਕਹੇ।
'ਸਵਾ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਜਬਿ ਰਹੇ।
ਨਿਤ ਉਠ ਤਬਿ ਹੀ ਕਰਹੁ ਸ਼ਨਾਨਾ।
ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਮਾਨਿ ਮਨ ਭਾਨਾ' ॥ ੩੫ ॥
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਿਸ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਅਬਿ ਲੌਂ ਰਾਖ੍ਯੋ ਉਚਿਤ ਸ਼ਨਾਨਾ[1]।
ਮੈਂ ਮਲ ਨਾਸ਼ ਕਰੀ ਇਕ ਬਾਰਾ।
ਰਾਵਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰ ਬਲਿਹਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥
ਬਹੁਰ ਨ ਕਬਿ ਲਾਗਹਿ ਮਲ ਲੇਸ਼ਾ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਮਿਟੇ ਕਲੇਸ਼ਾ।
ਪਾਯੋ ਨਿਰਮਲ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪਾ।
ਜਿਹ ਜਾਨਤਿ ਭਾ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ' ॥ ੩੭ ॥
ਗੁਰੂ ਭਨ੍ਯੋ 'ਤੁਹਿ ਮਨੁਜ ਅਨੇਕਾ।
ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਪਾਵਨ ਹੇਤੁ ਬਿਬੇਕਾ।
ਤੁਝ ਕੋ ਦੇਖਿ ਅਚਾਰ ਕਰੰਤਾ[2]।
ਤਿਨ ਰੁਚਿ ਜਾਗਹਿ, ਹੋਵਹਿਂ ਸੰਤਾ' ॥ ੩੮ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਸੋਊ।
ਬੈਠਿ ਰਹ੍ਯੋ, ਘਰ ਗਯੋ ਨ ਸੋਊ।
ਖੋਜਤਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤਿਸ ਕੇਰੇ।
ਚਲਿ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਡੇਰੇ ॥ ੩੯ ॥
ਦੇਖ੍ਯੋ ਨਿਜ ਬਾਲਿਕ ਕੋ ਜਬਿ ਹੀ।
ਗੁਰ ਬੈਨਨ ਤੇ ਭਾ ਬ੍ਰਿਧ[3] ਤਬ ਹੀ।

---

[1]ਅਜੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਜੋਗਾ ਛੱਡ ਲਿਆ ਨੇ।
[2]ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ।
[3]ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। (ਅ) ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਦੇਖਿ ਸਿਧਾਰੇ।
ਰਹਜੋ ਸੁ ਬੂੜਾ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦ੍ਵਾਰੇ ॥ ੪੦ ॥
ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੇਵਹਿ ਧਰਿ ਭਾਊ।
ਬਿਖੇ ਬਾਸ਼ਨਾ ਫੁਰਤਿ ਨ ਕਾਊ।
ਮਨ ਥਿਤ ਕਰਿ ਸਤਿਸੰਗ ਸਮਾਵਾ।
ਪੁਨ ਜਬਿ ਕੇਤਿਕ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਾ ॥ ੪੧ ॥

ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਇਤਿਹਾਸਾ। {ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ}
ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਵਸ ਸੁਲਖਣੀ ਪਾਸਾ।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਸੁ ਬੈਠਜੋ ਜਾਈ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਮੁਝ ਕੋ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਟਿਕਨ ਦੇਹੁ ਅਬ ਤਪੇ ਕੋ, ਬਿਚਰਣ ਕੀਨ ਬਿਸ਼ਾਲ।
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਕੇ ਬਿਖੈ, ਰਹਜੋ ਸੰਗ ਚਿਰਕਾਲ ॥ ੪੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਲੇ ਤੁਝ ਕੋ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੈਂ।
ਬਾਹਰ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ।
ਹਮਰੇ ਪਾਸ ਰਹਿਨ ਦਿਹੁ ਅਬ ਹੀ।
ਤੁਝ ਬਿਨ ਜਾਇਂ ਵਹਿਰ ਨਹਿਂ ਕਬਿ ਹੀ' ॥ ੪੪ ॥
ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰਾ।
-ਨਿਜ ਹਿਤ ਇਨ ਬਚ ਸਾਚ ਉਚਾਰਾ।
ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗ ਕੀਨਿ ਉਦਾਸੀ।
ਅਬ ਇਉਂ ਉਚਿਤ ਰਹੈਂ ਇਨ ਪਾਸੀ- ॥ ੪੫ ॥
ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਢਿਗ ਆਵਾ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਤਬੈ ਅਲਾਵਾ।
'ਕਿਸੇ ਬਿਸਾਵਹੁ ਨਿਜ ਪਸ਼ਚਾਤੀ[1]।
ਗੁਰਤਾ ਦੇਹੁ ਕਰਹੁ ਬੱਖਜਾਤੀ[2] ॥ ੪੬ ॥
ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਕੈ ਲਖਮੀ ਦਾਸ।
ਕਿਧੋਂ ਅਪਰ ਕੋ? ਹੇ ਸੁਖਰਾਸ!।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
ਜੋ ਪਾਵਹਿ ਸਭਿ ਜਗ ਗੁਰਿਆਈ[*]' ॥ ੪੭ ॥

---

[1]ਕਿਸ ਨੂੰ ਬਿਠਾਓਗੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਂ।
[2]ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਕੇ ਕਰੋਗੇ ਪ੍ਰਗਟ।
[*]ਪਾ:-ਜੋ ਪਾਵਹਿ ਜਗ ਗੁਰਤਾ ਆਈ।

ਕਹਿਤਿ ਭਏ 'ਹਮਰੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
ਤ੍ਰਿਹਣ ਗੋਤ ਛੱਤ੍ਰੀ ਜਿਹ ਜਾਤੀ।
ਪ੍ਰਥਮੇ ਲਹਿਣਾ ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮ।
ਪੁਨ ਅੰਗਦ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੪੮ ॥
ਅਪਨੋ ਸੋ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਧਾਰੋਂ।
ਭਗਤਿ ਭਾਵਨਾ ਭਲੀ ਬਿਥਾਰੋਂ।
ਭੇਦ ਨ ਲਖਿ ਸਕਹੀ ਕੋ ਜੈਸਾ।
ਦੂਸਰ ਬੇਖ ਧਰਵ ਮੈਂ ਐਸਾ' ॥ ੪੯ ॥
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੈਂ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦੇ।
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦੇ।
'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਅਬ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਰਜਾਈ।
ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਂ ਰਹਿਹੌਂ ਜਾਈ ॥ ੫੦ ॥
ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਮੇਲਹੁ ਜਬਿ ਹੀ।
ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਤਬਿ ਹੀ।
ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਚਿਤ ਚੇਤੈ ਕਰੀਏ।
ਭੂਲ ਕਹਜੋ, ਕਛੁ ਰਿਦੈ ਨ ਧਰੀਏ' ॥ ੫੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਤੂੰ ਹਮ ਸੇ ਨਿਤ ਮਿਲਜੋ ਪਿਆਰੇ।
ਸੰਗੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮਝਾਰੀ।
ਕਰਤਜੋ ਹਮਰੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੫੨ ॥
ਤਨ ਮਿਲਿਓ ਪੁਨ ਬਿਛੁਰਨ ਹੋਈ।
ਜਿਨ ਮਨ ਮਿਲੇ ਨ ਬਿਛੁਰੇ ਕੋਈ।
ਸਦਾ ਯਾਦ ਤੂੰ ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੇ।
ਪਰਮ ਮੀਤ ਕਿਉਂ ਦੇਹਿਂ ਬਿਸਾਰੇ' ॥ ੫੩ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਮੈਂ ਕੀਨੀ।
ਗਮਨ ਕੀਨ ਜਬਿ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ।
ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਤਿਨ ਮੂਰਤ ਧਜਾਨਾ।
ਕਰੋਂ ਰਿਦੇ ਹ੍ਵੈ ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ ॥ ੫੪ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਪਰਮ ਬਡੇਰੇ!।
ਹੁਤੀ ਜਿਤੀਕ ਰਿਦੇ ਸੁਧ ਮੇਰੇ।
ਤਿਤੀ ਕਥਾ ਇਹੁ ਦੀਨ ਸੁਨਾਈ।

ਰਾਵਰ ਕੀ ਮੈਂ ਪਾਇ ਰਜਾਈ ॥ ੫੫ ॥
ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਂ ਰਹਜੋ ਬਹੋਰੀ।
ਧ੍ਯਾਨ ਕਰੋਂ ਬੰਦੋਂ ਤਿਹ ਠੌਰੀ।
ਜਬਿ ਮੈਂ ਸੁਨਜੋ ਦੁਤਿਯ ਕਿਯ ਬੇਖਾ[1]।
ਦਰਸ ਹੇਤ ਭੀ ਚਾਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੫੬ ॥
ਤਤਛਿਨ ਤੁਮਰੇ ਆਇ ਸਮੀਪਾ।
ਦਰਸੇ ਤੁਮ ਤੇਹਣ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਸੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੋ ਤੁਮ ਓਹੀ।
ਹੈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਦ੍ਰਿੜ ਮੋਹੀ ॥ ੫੭ ॥
ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਆਪ ਲਿਖਿਵਾਈ।
ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਮੁਝ ਦੀਨ ਬਡਾਈ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਹੁ।
ਤੀਨ ਕਾਲ ਕੀ ਬਾਤ ਬਖਾਨਹੁ ॥ ੫੮ ॥
ਸੁਨੀ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜਬਿ ਹੀ।
ਹਰਖਤਿ ਉਰ ਮੁਖ ਬੋਲੇ ਤਬਿ ਹੀ।
'ਸੁਨਿ ਬਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਮ[*] ਤੁਮ ਹੋ[+]।
ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੁਨ ਧੰਨ ਜਨਮ ਹੋ ॥ ੫੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤੁਮਰੋ ਮੁਖ ਰਾਂਕਾ ਸ਼ਸ਼ੀ, ਸੁਧਾ ਗਿਰਾ ਸਮ ਭਾਇ[2]।
ਸਿਖ ਬਿੰਦਾਰਕ ਪੀਵਹੀਂ[3], ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਨਹੀਂ ਅਘਾਇਂ[4] ॥ ੬੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ। {ਕਥਾ ਮਹਿਮਾ}
ਸੁਨਿ ਕੈ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇ।
ਨਹੀ ਅਲਭ ਵਸਤੁ ਹ੍ਵੈ ਕੋਈ।
ਜਿਉਂ ਪਾਰਸ[5] ਧਨ ਤੋਟ ਨ ਹੋਈ ॥ ੬੧ ॥

---

[1]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਦੂਸਰਾ ਭੇਸ ਲੀਤਾ ਹੈ।
[*]ਇਹ ਵਾਕ ਨਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਉਚਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਬਾਲਾ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੱਚੀ ਮੁਚੀ ਯਾ ਵਡਿਆਈ ਲਈ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਅਰਸ਼ੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਤੁੱਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਇਹ ਬੀ ਕਿਸੇ ਆਦਿ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਗ਼ਾਲਬਨ ਏਥੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਣਾ ਹੈ:-ਸੁਣ ਬਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਿਯ ਤੁਮ ਹੋ।
[+]ਪਾ:-ਕੋ।
[2]ਮੂੰਹ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਚੰਦਰਮਾਂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ (ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ)।
[3]ਸਿਖ ਰੂਪੀ ਦੇਵਤੇ ਪੀਣਗੇ।
[4]ਰੱਜਣਗੇ ਨਹੀਂ।
[5]ਪਾਰਸ (ਦੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਿਆਂ)।

ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕੀਓ ਜਗ ਪਰ ਤੁਮ।
ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਨ ਕੋ ਇਸ ਕੇ ਸਮ।
ਸੁਨਹਿ ਪਢਹਿਂ ਹਿਤ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸੁਨਹਿਂ।
ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਹਿਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ ਗੁਨਹਿ[1] ॥ ੬੨ ॥
ਕਲੁਖ ਬਿਪੁਲ ਬਿਕਲਾਹਿ ਪਰਾਹੀਂ[2]।
ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਰੇ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਹ੍ਵੈ ਆਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਦਪੰਕਜ ਮਾਂਹੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੈ ਮੁਕਤਿ ਫਲ ਤਾਂਹੀ' ॥ ੬੩ ॥
ਪੁਨਿ ਬਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ।
ਬੋਲਜੋ ਬਚਨ 'ਸੁਣਹੁ ਮਮ ਨਾਥਾ!।
ਭਯੋ ਹਦੂਰ[3] ਜਿਤੋ ਇਤਿਹਾਸਾ।
ਸੋ ਬਰਨਨ ਕੀਨੋ ਤੁਧ ਪਾਸਾ ॥ ੬੪ ॥
ਇਸ ਆਗੇ ਸੁਧ ਮੋਹਿ ਨ ਕੋਊ।
ਰਾਵਰ ਸਰਬ ਜਾਨਿ ਹੋ ਸੋਊ।
ਜਰਾ ਗ੍ਰਸੀ[4] ਅਬ ਕਾਯਾ ਮੇਰੀ।
ਲਖਹੁ ਆਰਬਲ ਭਈ ਬਡੇਰੀ ॥ ੬੫ ॥
ਇਹ ਅਬ ਛੁਟਹਿ ਬਚਨ ਨਿਜ ਕਰੀਏ।
ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਮੋਹਿ ਉਧਰੀਏ'।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੁਸਕਾਨੇ।
'ਕਿਉਂ ਅਸ ਆਪ ਉਤਾਇਲ[5] ਠਾਨੇ ॥ ੬੬ ॥
ਅਬ ਦ੍ਵੈ ਮਾਸ ਬੈਸ ਹੈ ਤੇਰੀ।
ਪੁਨ ਸਰੀਰ ਹੈ ਭਸਮ ਸੁ ਢੇਰੀ।
ਤਬਿ ਲਗ ਹਮ ਢਿਗ ਰਹੁ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।
ਪਰਚਹੁ ਸੁਨਹੁ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਗਾਥਾ' ॥ ੬੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਰਖਤਿ ਹ੍ਵੈ ਕਰਿ ਬਾਲਾ।
ਰਹਜੋ ਸਮੀਪ ਸੁਖਦ ਤਿਹ ਕਾਲਾ[6]।

---

[1]ਵਿਚਾਰਨਗੇ।
[2]ਪਾਪ ਸਾਰੇ ਹੀ ਘਬਰਾ ਕੇ ਨੱਸ ਜਾਣਗੇ।
[3]ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ।
[4]ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ।
[5]ਛੇਤੀ, ਕਾਹਲ।
[6]ਸੁਖਦਾਤੇ ਦੇ ਕੋਲ ਰਿਹਾ ਉਸ ਵੇਲੇ।

ਕਹੈ ਸੁਨੈ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਔਰੀ।
ਦੋਇ ਮਾਸ ਜਬਿ ਬਿਤੇ ਬਹੋਰੀ ॥ ੬੮ ॥
ਪਰਾਲਬਧ ਭੋਗੀ ਨਿਜ ਜਬਿ ਹੀ।
ਅਯੋ ਸਮਾਂ ਤਨ ਬਿਨਸਨ ਤਬਿ ਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ।
ਬਹੁਰ ਧਯਾਨ ਧਰਿ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੬੯ ॥
ਧਰਨੀ ਕੋ ਪੁਨੀਤ ਕਰਿਵਾਏ।
ਪੌਢਯੋ[1] ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਰ ਧਯਾਏ।
ਤਨਕ ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਤਨ ਕੌ ਤਯਾਗੀ[2]।
ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਰਮ ਪਦੰ ਬਡ ਭਾਗੀ ॥ ੭੦ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮਹਿਂ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ।
ਜਿਉਂ ਪਾਨੀ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਹੈ ਪਾਨੀ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਤੇਹਣ ਕੁਲਰਾਈ।
ਕਹਿ ਕੈ ਭਲੀ ਚਿਤਾ[3] ਕਰਿਵਾਈ ॥ ੭੧ ॥
ਸਿੱਖਨ ਤੇ ਤਨ ਕੋ ਉਚਵਾਇ।
ਰਾਖਯੋ ਊਪਰ ਤਾਂਹਿ ਬਨਾਇ।
ਬਹੁਰੋ ਆਪ ਨਿਕਟਿ ਚਲਿ ਆਏ।
ਤ੍ਰਿਣ ਅਗਨੀ ਕੋ ਹਾਥ ਉਚਾਏ[4] ॥ ੭੨ ॥
ਤਬ ਸਿਖ ਬਰਜ[5] ਰਹੇ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।
ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਗਿ ਦਾਹੁ ਦੇ ਜਾਰੀ[6]।
ਜਿਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸੇਵਕ ਪਯਾਰੇ।
ਅਪਰ ਨ ਕਿਛੁ ਗਿਣਤੀ ਉਰਧਾਰੇ ॥ ੭੩ ॥
ਬੈਸੇ ਬਹੁਰ ਸਰਬ ਸਿਖ ਮਾਂਹੀ।
ਬਾਲੇ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰਾਹੀ[7]।
'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਸਭਿ ਹੀ ਨਰ ਕਹਿਹੀਂ।

---

[1]ਲੇਟ ਗਿਆ।
[2]ਭੇਦ ਖੇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਪੱਕਾ ਫਲ ਹੱਥ ਲਾਂਦਿਆਂ ਡਾਲੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਛਿਨ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਈ।
[3]ਚਿਖਾ।
[4]ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੁੱਕ ਕੇ।
[5]ਰੋਕ।
[6](ਤਾਂ ਬੀ) ਅਪਨੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਦਾਹ ਦੇ ਕੇ (ਦੇਹ) ਸਾੜੀ।
[7]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹਿਤਕਾਰੀ ਅਹਿਹੀ' ॥ ੭੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਕੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਿਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਮਿਲਾਪ]

ਦੋਹਰਾ: ਸਾਰੁਸਤੀ ਸਿਮਰਨ ਉਦਧਿ, ਕਵਿਤਾ ਪ੍ਰਦ ਜਿਉਂ ਇੰਦ।
ਬਿਗਸਤਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕੁਮਦ ਸੁਨਿ, ਕੋਕ ਬਿਮੁਖ ਦੁਖ ਦੁੰਦ ॥ ੧ ॥

ਉਦਧਿ = ਸਮੁੰਦ੍ਰ। ਪ੍ਰਦ = ਦਾਤਾ। ਸੰਸ:, ਪ੍ਰਦ]
ਕੋਕ = ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ।

ਅਰਥ: ਸਮੁੰਦਰ (ਰੂਪੀ) ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਮਾਨੋਂ ਕਵਿਤਾ (ਰੂਪੀ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੁਣਕੇ ਕੁਮਦਨੀ ਵਾਂਙੂੰ (ਪ੍ਰੇਮੀ) ਸ਼੍ਰੋਤੇ ਤਾਂ ਖਿੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਛੁੱਟੜ) ਚਕਵੀ ਵਾਂਙੂੰ ਬੇਮੁਖ (ਲੋਕ) ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ: ਅਬਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਥਾ।
ਭਈ ਜਥਾ ਉਚਰੋਂ ਮੈਂ ਤਥਾ[*]। {ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਰੀਰ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
ਜੰਗਲ ਮਤੇ ਜੁ ਹੁਤੀ ਸਰਾਇ[+]।
ਮਨ ਪੁਨੀਤ -ਫੇਰੁ- ਤਾਂਹਿ ਥਾਇ ॥ ੨ ॥
ਤੇਹਿਣ ਗੋਤ, ਛੱਤ੍ਰੀ ਜਿਹ ਜਾਤੀ।
ਕਰਮ ਧਰਮ ਮਹਿਂ ਸਭ ਬੱਖਜਾਤੀ[੧]।
ਤਿਹ ਘਰ ਜਨਮਜੋ[++] ਸੁਤ ਸੁਖਦਾਈ।
ਲਹਿਣਾ ਨਾਮ ਧਰਜੋ ਹਿਤ ਲਾਈ ॥ ੩ ॥
ਜਨਮਤਿ ਭਗਤਿ ਸੰਗਿ ਜਿਸ ਆਈ।
ਕਿਧੋਂ ਤਾਂਹਿ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਬਨਾਈ।
ਧੀਰਜ ਖਿਮਾਂ ਭੁਜਾ[੨] ਜਿਹ ਸੋਹੈ।
ਅਜਰ ਜਰਨ[੩] ਸ਼ੁਭ ਰਿਦਾ ਭਯੋ ਹੈ ॥ ੪ ॥
ਮੈਤ੍ਰੀ, ਮੁਦਿਤਾ[੪], ਜਾਂਘ[੫] ਸੁਹਾਈ।
ਕਟ[੬] ਕਰੁਨਾ ਕੀ ਅਤਿ ਛਬਿ ਪਾਈ।
ਭਾਉ[੭] ਬਦਨ, ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਨਾਏ।

---

[*]ਹੁਣ ਕਥਾ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।
[+]ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇਂ ਜੋ ਜੰਗਲ ਭਾਵ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਸੀ, ਇਹ ਥਾਂ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਤ੍ਰੈ ਮੀਲ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਨਾਂਗੇ ਦੀ ਸਰਾਂ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ।
[1]ਪ੍ਰਗਟ ਸੀ।
[++]ਆਪ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧ ਸੰ: ੧੫੬੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
[2]ਧੀਰਜ ਤੇ ਖਿਮਾਂ ਦੋ ਬਾਹਾਂ।
[3]ਨਾ ਜਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਰ ਲੈਣਾ।
[4]ਮ੍ਰਿੱਤਤਾ ਤੇ ਅਨੰਦਤਾ।
[5]ਲੱਤਾਂ।
[6]ਲੱਕ।
[7]ਸ਼੍ਰਧਾ, ਸਤਿਕਾਰ।

ਸਮ ਦਮ[1] ਜਾਂ ਕੇ ਕਰਨ ਸੁਹਾਏ ॥ ੫ ॥
ਧਜਾਨ ਕਰਨ ਲਿਵ ਲਾਗਨ ਜੋਊ[2]।
ਦ੍ਵੈ ਲੋਚਨ ਸ਼ੋਭਤਿ ਸ਼ੁਭ ਸੋਊ।
ਗਜਾਨ ਸੀਸ[3] ਜਿਹ ਕੇਰ ਬਿਰਾਜਤਿ।
ਸਤਿਸੰਗਤ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸ਼ੁਭ ਛਾਜਤਿ[4] ॥ ੬ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧਰਿ ਜਨਮ ਸੁਹਾਵਾ।
ਬ੍ਰਿਧੈ ਦੇਹਿ ਜਿਉਂ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ।
ਚੌਦਹਿ ਬਰਖ ਆਰਬਲ[5] ਹੋਈ।
ਜਿਨਹਿ ਬਿਕਾਰ ਨ ਪਰਸਜੋ ਕੋਈ ॥ ੭ ॥
ਖੱਤ੍ਰੀ ਇਕ ਖਡੂਰ ਮਹਿਂ ਰਹਿਹੀ।
ਸੁਤਾ ਨਿਕੇਤ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਅਹਿਹੀ।
ਭੇਜ ਮਨੁਜ ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਸਗਾਈ।
ਕਿਤਿਕ ਸਮਾਂ ਪੁਨ ਦੀਨ ਬਿਤਾਈ ॥ ੮ ॥
ਕਰਿਓ ਬਜਾਹ ਦਾਜ ਬਹੁ ਦੀਨਾ।
ਦੇਖਿ ਜਮਾਤਾ[6] ਆਨੰਦ ਭੀਨਾ।
ਗਏ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਜ ਰਹੇ ਬਹੋਰੀ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਿਓ ਤਿਸ ਠੌਰੀ ॥ ੯ ॥
ਇਕ ਦਿਨ ਚਢੀ ਬਲੋਚਨ ਧਾਰੀ[7]।
ਜੰਗਲ ਮਤੇ ਸਰਾਇਂ ਸੁ ਮਾਰੀ। {ਮੱਤੇ ਕੀ ਸਰਾਂ}
ਢਾਹਿ ਨਿਕੇਤ ਥੇਹ ਸੋ ਕੀਨਾ।
ਬਹੁਰ ਨ ਕੋਊ ਬਸਨੇ ਦੀਨਾ ॥ ੧੦ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਤਬਿ ਤੇ ਤਜਿ ਗ੍ਰਾਮੂ।
ਆਨਿ ਖਡੂਰ ਬਿਖੈ ਕਿਯ ਧਾਮੂ।
ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਪੁਨ, ਗਏ ਕਿ ਥਾਂਵ ਨ[8]।
ਬਹੁਤੋ ਕੀਨੋ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਨ ॥ ੧੧ ॥

---

[1]ਸਮ = ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨਾ। ਦਮ = ਬਾਹਰਲੇ ਇੰਦ੍ਰਯ ਵਸ ਕਰਨੇ।
[2]ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਲਿਵ ਲਗਨਾ ਜੋ ਹੈ।
[3]ਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਸੀਸ।
[4]ਫਬ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[5]ਆਯੂ।
[6]ਜਵਾਈ।
[7]ਬਲੋਚਾਂ ਦੀ ਧਾੜ (ਡਾਕੂ)।
[8]ਕਿਥੇ ਥਾਂ ਨਾ।

ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਨਾਰਿ ਨਰ ਜੋਊ।
ਸੇਵਕ ਦੁਰਗਾ ਕੇ ਸਭਿ ਸੋਊ।
ਜਾਹਿ[1] ਬਰਖ ਦਿਨ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਜ੍ਵਾਲਾ[*]।
ਪਰਸਿ ਕਾਂਗੜੇ ਹਰਖ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੧੨ ॥
ਲਹਿਣਾ ਸਭਿ ਮਹਿਂ ਮੁਖਿ ਹ੍ਵੈ ਜਾਈ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿਹੈ ਨੇਮ ਸਦਾਈ।
ਏਕ ਸਿੱਖ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇਰਾ।
ਰਹ ਖਡੂਰ ਜਿਸ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੩ ॥
ਪਢੈ ਸਦੀਵ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਸੇਵ ਆਨ[2] ਕੀ ਰਿਦੇ ਨ ਆਨੀ[3]।
ਸ਼ਰਧਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਗ ਮਾਂਹੀ।
ਪ੍ਰੇਮਾਨੰਦ ਰਹੇ ਨਿਤ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੪ ॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਹਿਂ ਇਕ ਮਨ ਹੋਈ।
ਬਾਨੀ ਪਢੈ ਪ੍ਰੇਮ ਯੁਤ ਸੋਈ।
ਸੁਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣੇ ਜਬਿ ਹੀ।
ਜਾਗਯੋ ਰਿਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੧੫ ॥
ਸਿੱਖ ਹਕਾਰਯੋ ਬੂਝਯੋ[4] ਤਾਂ ਕੋ।
'ਤੁਮ ਜੋ ਪਢਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕਹੁ ਕਾਂ ਕੋ[5]'।
ਸਿੱਖ ਕਹਯੋ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੇਰਾ।
ਪੜ੍ਹੋਂ ਸ਼ਬਦ ਤਿਨ ਕੋ ਮੈਂ ਚੇਰਾ' ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਬ ਲਹਿਣੇ ਮਨ ਮੈਂ ਗਿਣੀ -ਜਿਸ ਕੇ ਐਸੇ ਬੈਨ।
ਗੁਰੂ ਕਰੋਂ ਤਾਂ ਕੋ ਅਬੈ, ਸੁਨਤਿ ਹੋਤਿ ਮਨ ਚੈਨ ॥ ੧੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਯੋ ਸ੍ਰਵਨ ਮਹਿਂ ਸੁਜਸੁ ਅਗਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੈਂ ਗਜਾਨ ਉਦਾਰੇ।
ਹਮਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨ ਆਹੀ।

---

[1]ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।
[*]ਜਵਾਲਾ ਜੀ ਨਾਮੇ ਟਿਕਾਣਾ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਲਾਟ ਨਿਕਲਕੇ ਬਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵੀ ਸਮਝਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭੌਣ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਰ ਏਥੇ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਮਿੱਤ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ।
[2]ਹੋਰ।
[3]ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਂਵਦਾ।
[4]ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ।
[5]ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ ਨ ਕੋ ਤਿਨ ਜਾਹੀ ॥ ੧੮ ॥
ਔਰ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਹੋਈ।
ਜਾਂ ਤੇ ਪਿਖਉਂ ਜਾਇ ਗੁਰ ਸੋਈ।
ਸੁਨਜੋ ਸ਼ਬਦ, ਇਨ ਸਿਖ ਜੁ ਬਖਾਨਜੋ।
ਦਰਸ ਕਰੋਂ ਮਨ ਬਹੁਰ ਲੁਭਾਨਜੋ ॥ ੧੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਜ੍ਵਾਲਾ ਪਰਸਨ ਕੋ ਸਮੈਂ, ਆਯੋ ਅਬਹੀ ਨੇਰ।
ਤਿਹ ਮਗ ਸਭਿ ਨਰ ਲੈ ਚਲੋਂ, ਲੇਵੌਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰਿ- ॥ ੨੦ ॥
ਤਬਿ ਤਿੰਹ ਸਿਖ ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ[1], ਸ਼ਬਦ ਕੰਠ ਕਰਿ ਲੀਨ।
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਪਢਿਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ, ਉਪਜੇ ਭਾਉ[2] ਨਵੀਨ ॥ ੨੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਮਿਲਿਨੇ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਐਸੇ।
ਮਧੁਕਰ[3] ਖੋਜਤਿ ਪੁਸ਼ਕਰ[4] ਜੈਸੇ।
ਜਿਉਂ ਮ੍ਰਿਗ ਪਜਾਸੋ ਜਲ ਕੋ ਚਾਹੈ।
ਜਿਉਂ ਚਾਤ੍ਰਿਕ[5] ਇਕ ਬੂੰਦ ਬਿਨਾਹੈਂ[6] ॥ ੨੨ ॥
ਦੇਵੀ ਪਰਸਨ ਦਿਨ ਪੁਨ ਆਯੋ।
ਸਭਿਨਿ ਲਿਜਾਵਨ ਮਨ ਠਹਿਰਾਯੋ।
ਅਧਿਕ ਭਏ ਨਰ ਲਹਿਣੇ ਸੰਗਾ।
ਗਮਨੇ ਜ੍ਵਾਲਾ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ ॥ ੨੩ ॥
ਸਰਬ ਸੰਗ ਸੋਂ ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਈ।
'ਅਪਰ ਪੰਥ[7] ਚਲਿ ਕੈ ਅਬ ਜਾਈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨਾ।
ਤਿਹ ਕੋ ਦਰਸ਼ ਕਰਹੁ ਮਤਿਵਾਨਾ[8]! ॥ ੨੪ ॥
ਇਹ ਮਗ ਜਾਵਨ ਫਲ ਸੁ ਬਿਸ਼ਾਲੇ।
ਦ੍ਵੈ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇੰ ਸੁਖਾਲੇ'।
ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਨਰ ਬਹੁ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ।
ਕਹੈਂ ਕਿ 'ਚਲਹੁ ਸੁ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ' ॥ ੨੫ ॥

---

[1]ਕੋਲੋਂ।
[2]ਪ੍ਰੇਮ।
[3]ਭੌਰਾ।
[4]ਫੁੱਲ।
[5]ਪਪੀਹਾ।
[6]ਇਕ ਬੂੰਦ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਅ) (ਜਿਵੇਂ) ਇਕ ਬੂੰਦ ਬਿਨਾ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ ਵਜਾਕੁਲ)।
[7]ਹੋਰ ਰਾਹ।
[8]ਹੇ ਮਤਿਵਾਨੋ!

ਬਹੁਰ ਭੀਰ ਨਿਜ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਾ।
ਗਮਨਜੋ ਲਹਿਣਾ ਭਾਗ ਉਤੰਗਾ[1]।
ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸਗਰੋ ਮਾਰਗ ਛੋਰੀ[2]।
ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਹਿਂ ਠੌਰੀ ॥ ੨੬ ॥
ਵਹਿਰ ਤਿਸ਼ਟ ਇਕ ਮਨੁਜ ਬੁਝੇਰਾ[3]।
ਇਹ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਅਹੈ ਕਿਸ ਕੇਰਾ?'।
ਕਹੈ ਸੁ ਨਰ 'ਜਗ ਗੁਰ ਗਤਿਦਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਪਾ ਕਹਾਈ ॥ ੨੭ ॥
ਬਹੁ ਨਰ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਵਹਿਂ।
ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਨਿਜ ਇੱਛ ਪੁਜਾਵਹਿਂ।
ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ਜੋ ਜਗ ਮਹਿਂ ਨਾਮੂ।
ਤਿਨ ਕੋ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਇਹੁ ਗ੍ਰਾਮੂ' ॥ ੨੮ ॥
ਸੁਨਿ ਲਹਿਣੇ ਕੈ ਸੰਗੀ ਕਹਿਹੀਂ।
'ਜਿਸ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਪਢਤਿ ਤੂੰ ਰਹਿਹੀਂ।
ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਰਿਦੇ ਚਹਿਤ ਹੈਂ।
ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਹਾਂ ਬਸਤਿ ਹੈਂ' ॥ ੨੯ ॥
ਸੁਨਿ ਹਰਖਜੋ ਨਹਿਂ ਅੰਗ ਸਮਾਵਹਿ।
ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ ਕੋ[4] ਧਨ ਬਹੁ ਪਾਵਹਿ।
ਭਯੋ ਠਾਂਢਿ ਨਿਜ ਸਾਥ ਅਗਾਰੀ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਠਹਿਰੋ ਇਹ ਠਾਂ ਤੁਮ ਸਭੈ, ਹੌਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਆਇ।
ਬਹੁਰੋ ਡੇਰਾ ਕਰੈਂ ਮਿਲਿ, ਕਿਧੌਂ ਅਗਾਰੀ ਜਾਇਂ' ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਅਸ ਕਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਸਾਮੁਹੇ ਗਮਨੰ[5]।
ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨੀ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਭਵਨੰ[6]। {ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ}
-ਸੇਵਕ ਹਮਰਾ ਆਵਤਿ ਸੋਈ।
ਮੋਹਿ ਰਾਜ ਕਾ ਧਨੀ ਜੁ ਹੋਈ[1]- ॥ ੩੨ ॥

---

[1]ਉੱਚੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ।
[2]ਲੰਘੇ।
[3]ਖੜੋਕੇ ਇਕ ਮਨੁਸ਼ਜ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ।
[4]ਕੋਈ।
[5]ਪਿੰਡ ਵਲ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਚਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ)।
[6](ਓਧਰ) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ) ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ।

ਨਿਜ ਆਸਨ ਤਜਿ ਕਰਿ ਤਬਿ ਆਏ।
ਵਹਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਠਾਂਢੇ ਇਕ ਥਾਂਏ।
ਮਿਲੇ ਸਰਬ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਆਰੇ[*]।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲਹਿਣੇ ਨਿਜ ਪਜਾਰੇ[2] ॥ ੩੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਵਲੋਕਤਿ ਬੋਲਜੋ ਤਬੈ, 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਖਾਨਿ।
ਤਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹਿ ਮੁਝ, ਅਹੈਂ ਸੁ ਕੌਨੇ ਥਾਨ?' ॥ ੩੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ[3] ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
'ਆਵਹੁ ਤੁਮ ਹਮਰੇ ਸੰਗਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਊਂ ਦਿਖਾਏ।
ਜਿਹ ਕੋ ਤੂੰ ਬੂਝਤਿ ਹਿਤ ਲਾਏ[4]' ॥ ੩੫ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ।
ਇਹ ਬਾਜਨਿ[5] ਪਰ ਜਾਇ ਪਿਛਾਰੀ।
ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਸਮੀਪ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ।
ਬੋਲੇ ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੩੬ ॥
'ਬੜਵਾ[2] ਪਰ ਤੇ ਅਬ ਉਤਰੀਜੈ।
ਇਸ ਕਾਸ਼ਟ ਕੇ ਸੰਗ[6] ਬੰਧੀਜੈ।
ਤੁਮਰੇ ਸਨਮੁਖ ਹੈ ਦਰ[7] ਜੋਊ।
ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਹੁ ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਦਰਸ਼ਹੁ ਸੋਊ' ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚਨ ਕਹਿ, ਤਹਿਂ ਤੇ ਆਗੇ ਜਾਇ।
ਲਘੁ ਦਰ[8] ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਦੁਤਿਯ, ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਗੁਰ ਗਤਿਦਾਇ ॥ ੩੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਸਿੰਘਾਸਨ[9] ਬੈਸੇ।
ਧਰਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਜੈਸੇ।
ਬਾਂਧਿ ਤੁਰੰਗਨਿ ਲਹਿਣਾ ਗਯੋ।

---

[1]ਮਾਲਕ ਜੋ ਹੋਵੇਗਾ।
[*]ਪਾ:-ਮਿਲੇ ਸਰਬ ਨਰ ਤੇ ਹੁਇ ਨਜਾਰੇ।
[2]ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਲਹਿਣੇ ਜੀ ਨੂੰ (ਮਿਲੇ)।
[3]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ।
[4]ਪੁਛਦਾ ਹੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ।
[5]ਘੋੜੀ।
[6]ਲੱਕੜੀ ਨਾਲ।
[7]ਦਰਵੱਜਾ।
[8]ਛੋਟਾ ਦਰਵੱਜਾ।
[9]ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ ॥ ੩੯ ॥
'ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ' ਕਹਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਅਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਜਿਹ ਭੀਨੀ।
ਬੈਠਿ ਪਛਾਨਜੋ -ਹੈ ਇਹ ਸੋਈ।
ਪੰਥ[1] ਬਤਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਜੋਈ- ॥ ੪੦ ॥
ਅਚਰਜ ਗੁਨਿ ਕੈ[2] ਭਯੋ ਹਰਾਨਾ।
ਔਗੁਨ ਬਡੋ ਆਪ ਤੇ ਜਾਨਾ।
ਰਿਦੇ ਬਿਸੂਰਤਿ[3] -ਜੇ ਹਉਂ ਜਾਨਤਿ।
ਉਤਰ ਤੁਰੰਗਨਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨਤਿ[4]- ॥ ੪੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਭੀਤ ਭਯੋ[5], ਬਿਸਮਾਦਿਓ, ਨਹਿਂ ਬੋਲੈ ਕਛੁ ਬੈਨ।
-ਬਡੀ ਭੂਲ ਮੋ ਤੇ ਭਈ- ਰਹਜੋ ਨੀਚ[6] ਕਰਿ ਨੈਨ ॥ ੪੨ ॥
ਚੌਪਈ: -ਹੌਂ ਬਾਜਨਿ ਪਰ ਚਢਜੋ ਕੁਭਾਗਾ।
ਪਗ ਸੋਂ ਚਲਿ ਆਏ[7] ਮੁਰਿ ਆਗਾ।
ਇਹ ਬਡ ਗੁਨਹਿਂ[8] ਛਿਮਹਿਂ ਕਿਵ[9] ਮੇਰਾ-।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੋਚਤਿ ਭਯੋ ਘਨੇਰਾ ॥ ੪੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨੀ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕਹੀ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ।
'ਪੁਰਖਾ! ਕੁਸ਼ਲ[10] ਤੁਮਾਰੈ ਅਹੇ?'।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਲਹਿਣੇ ਬਚਕਹੇ ॥ ੪੪ ॥
'ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦਾ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਮੋਹਿ ਸੁਖਕੰਦਾ!'।
ਬੇਖ ਭਗਤ ਦੇਵੀ ਕੋ ਸਭਿ ਹੀ।
ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਕੋ ਤਜਾਗਜੋ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੪੫ ॥

---

[1]ਰਾਹ।
[2]ਸਮਝਕੇ।
[3]ਝੂਰਦਾ ਹੈ।
[4]ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ।
[5]ਡਰ ਗਿਆ (ਅ) ਕੰਧ (ਭਾਵ ਬੁੱਤ) ਹੋ ਗਿਆ।
[6]ਨੀਵੇਂ।
[7](ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਟੁਰਦੇ ਆਏ।
[8]ਪਾਪ।
[9]ਕਿਵੇਂ।
[10]ਸੁਖਸਾਂਦ।

ਪਗ ਸੋਂ ਘੁੰਗਰੂ ਬਾਂਧੇ ਜੋਊ।
ਤੋਰਿ ਦਿਯੇ ਤੂਰਨ ਤਬਿ ਸੋਊ।
ਉਰ ਤੇ ਆਸ਼ਾ ਅਪਰ ਬਿਡਾਰੀ[੧]।
ਹੋਇ ਰਹ੍ਯੋ ਗੁਰ ਚਰਨ ਅਧਾਰੀ[੨] ॥ ੪੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਉਰ ਮਹਿਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ ਪੁਨ -ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜੇਯ[੩]।
ਬਿਦਾ ਕਰਹਿਂ ਮੁਝ ਸਦਨ ਕੋ, ਆਪੇ ਆਇਸੁ ਦੇਯ[੪] ॥ ੪੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਉਰ ਮਹਿਂ ਧਰਿ ਕੈ ਭਾਉ ਘਨੇਰੋ।
ਪੁਨ ਆਵੋਂ ਮੈ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਰੋਂ-।
ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਜਬਹਿ ਉਠਾਨਾ।
ਗੁਨਖਾਨੀ ਤਬਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੮ ॥
'ਪੁਰਖਾ! ਜਾਨੋ ਜਿਹ ਥਲ ਮਾਂਹੀ।
ਬੇਖ ਉਤਾਰ੍ਯੋ, ਜਾਹੁ ਕਿ ਨਾਂਹੀ[੫]?।
'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮਧੁ[੬] ਟੋਰਨ[੭] ਹੋਤਾ।
ਕੋਇ ਜਿ ਗਮਨ੍ਯੋ ਛੋਰਿ ਨਿਕੇਤਾ[੮] ॥ ੪੯ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਮਗ ਮਹਿਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਈ।
ਸੋ ਨਰ ਕਿਉਂ ਮਧੁ ਟੋਰਨ[*] ਜਾਈ'।
ਮੁਸਕਤਿ[੯] ਬੂਝ੍ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਬਹੋਰੀ।
'ਪੁਰਖਾ ਸਦਨ ਅਹੈਂ ਕਿਸ ਠੌਰੀ? ॥ ੫੦ ॥
ਕਉਨ ਨਾਮ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਬਤਾਈ?'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਲਹਿਣਾ ਸੁਖ ਪਾਈ।
'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ! ਤੁਮ ਬਖ਼ਸ਼ਨ ਹਾਰੇ।
ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਨਿਕੇਤ ਹਮਾਰੇ ॥ ੫੧ ॥
ਲਹਿਣਾ ਨਾਮ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਮੇਰਾ।

---

[1]ਦੂਰ ਕੀਤੀ।
[2]ਆਸਰੇ।
[3]ਜੇ ਕਦੇ।
[4]ਆਪੇ ਆਗਜ਼ਾ ਦੇਕੇ।
[5]ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।
[6]ਸ਼ਹਤ।
[7]ਟੋਲਣ।
[8]ਘਰ ਛੱਡਕੇ।
[*]ਪਾ:-ਮਗ ਛੋਰਨ, ਮਗ ਟੋਰਨ।
[9]ਮੁਸਕ੍ਰਾਕੇ।

ਸੁਨਜੋ ਸੁਜਸ ਮੈਂ ਰਾਵਰ ਕੇਰਾ।
ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੀ।
ਮਨ ਅਬਿ ਕਰਖ ਬੋਲਿ ਲਿਯ ਪਾਹੀ[1] ॥ ੫੨ ॥
ਅਹੈ ਸੁਗੰਧਿ ਕੀਰਤੀ ਪਾਵਨ[2]।
ਹ੍ਵੈ ਆਯੋ ਮੈਂ ਭੌਰ ਲੁਭਾਵਨ'।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਲਹਿਣੇ! ਤੈਂ ਲਹਿਣਾ।
ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ! ਹਮ ਨੇ ਹੈ ਦੇਣਾ ॥ ੫੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਅਬਿ ਜਾਵਹੁ, ਪੁਨ ਆਈਐ, ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਅਪਨੇ ਧਾਂਮ'।
ਸੁਨਿ ਲਹਿਣਾ ਹਰਖਜੋ ਰਿਦੇ ਜਿਉਂ ਆਮੀ ਖ੍ਵੈ ਆਮ[3] ॥ ੫੪ ॥
ਚੌਪਈ: -ਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਮੈਂ ਚਿਤਵੀ ਚਿਤ ਜਾਨੀ ਸ੍ਵਾਮੀ-।
ਆਇਸੁ ਸਿਰ ਧਰਿ ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ[4]।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਪਦ ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ ॥ ੫੫ ॥
ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਆਵਾ।
ਮਿਲ ਸੰਗਤ ਸੋਂ ਵਾਕ ਅਲਾਵਾ।
'ਸਭਿ ਸੋਂ ਰਾਮ ਰਾਮ ਹੈ ਮੇਰੀ।
ਮਮ ਇੱਛਾ ਘਰ ਮੁਰਨੇ ਕੇਰੀ' ॥ ੫੬ ॥
ਬਿਸਮਾਏ ਸਾਥੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ 'ਕਿਉਂ ਜਾਵਉ ਐਨਾ?।

---

[1]ਖਿੱਚਕੇ ਸੱਦ ਲਿਆ ਜੇ ਕੋਲ।

[2]ਆਪ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਯਸ਼ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ।

[3]ਜਿਵੇਂ ਅੰਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਅੰਬ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। (ਅ) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਮਜ = ਰੋਗ। ਜਿਵੇਂ ਰੋਗੀ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਚਾਹੋ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਪਰ ਤਦ ਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜਿਸ ਦਾ 'ਦੇਣਾ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਰੋਗੀ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਓਹ ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ, ਦਰਗਾਹਾਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਰਤਨ, ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਐਸਾ ਵਾਕ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 'ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼' ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ 'ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਦਾ ਆਦਰਸ਼' ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਟ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹਨੇਰੇ ਛਾਏ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਖੀ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਕਰਨ। ਹਨੇਰਾ ਉਹਨਾਂ ਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਜੰਗਲ ਦੀ ਪਿੱਠ (back ground) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ। ਜਿਵੇਂ ਸਿਨੇਮਾ (Cinema) ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਲਈ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਓਹੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੈ, ਸਦਾ ਤੋਂ ਅਰੋਗ, ਹਰ ਹਾਲ ਅਰੋਗ, ਸਦਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ, ਸਦਾ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ।

[4]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਜੀ ਦੀ।

ਨਹੀਂ ਚਲਤਿ ਅਬ ਜ੍ਵਾਲਾ ਭੌਨਾ?।
ਅਹੈ ਸੰਗ ਕੋ ਮਾਲਕ ਕੌਨਾ?' ॥ ੫੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਲਹਿਣਾ ਪੁਨ ਬੋਲਿਓ, 'ਜਿਸ ਹਿਤ ਜ੍ਵਾਲਾ ਜਾਇਂ।
ਸੋ ਕਾਰਜ ਪੂਰਨ ਭਯੋ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਚਿਤ ਆਇ' ॥ ੫੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੁਨ ਸੰਗੀ ਬੂਝਤਿ ਹਿਤ ਪਾਏ।
'ਤੁਮ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਇਹ ਥਾਏ।
ਮਾਨਵ ਸਰਬ ਸੰਗ ਜੋ ਆਏ।
ਕੌਨ ਹਾਲ ਇਨ ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ'? ॥ ੫੯ ॥
ਲਹਿਣਾ ਕਹਿ 'ਅਬ ਜ੍ਵਾਲਾ ਜਾਵਹੁ।
ਭੌਨ ਪਰਸ ਕਰਿ ਇਹ ਥਲ ਆਵਹੁ।
ਮਨੋ ਕਾਮਨਾਂ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਾਰੀ।
ਦਰਸਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਦੁਖਾਰੀ[1*] ॥ ੬੦ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਤਬਿ ਹੀ।
ਆਸਾ ਤੁਮਾਰੀ ਪੂਰਹਿਂ ਸਭਿ ਹੀ'।
ਇਉਂ ਕਹਿ ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਸੰਗਾ।
ਗਯੋ ਸੰਗ[2] ਜ੍ਵਾਲਾ ਸ ਉਮੰਗਾ ॥ ੬੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਆਯੋ ਆਪ ਖਡੂਰ ਮਹਿਂ, ਕਿਹ ਸੋਂ ਬੋਲਿ ਨ ਬੈਨ।
ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਕੀ, ਬਧੀ ਚਾਹਿ ਦਿਨ ਰੈਨ ॥ ੬੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਆਇ ਲੋਕ ਸਭਿ ਬੂਝਤਿ ਭਏ।
'ਤੁਮ ਤਉ ਜ੍ਵਾਲਾ ਪਰਸਨ ਗਏ।
ਕਿਉਂ ਮਾਰਗ ਤੇ ਹਟਿ ਕਰਿ ਆਏ?।
ਨਿਜ ਬਿਰਥਾ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ?' ॥ ੬੩ ॥
ਲਹਿਣੇ ਕਹਯੋ 'ਨ ਅਬਿ ਕੇ ਗਯੋ।
ਸੰਗ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਮੈਂ ਘਰ ਅਯੋ'।
ਸੁਨਿ ਲੋਕਿਨ ਇਉਂ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕੀਨੰ।
ਅਉਰ ਭੇਦ ਕੋਊ ਨਹਿਂ ਚੀਨੰ ॥ ੬੪ ॥
ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਮਹਿਂ ਬੈਠਯੋ ਜਾਈ।
ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਕਛੂ ਅਲਾਈ।

---

[1]ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦਾ।
[*]ਪਾ:-ਦਿਖਾਰੀ = ਦੇਖਣਾ।
[2]ਭਾਵ ਸੰਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ।

ਅਤਿਸ਼ੈ ਹਿਰਦੇ ਬਿਖ਼ੈ ਉਦਾਸੀ।
ਏਕ ਨਿਸਾ ਨਿਜ ਬਸ੍ਯੋ ਅਵਾਸੀ ॥ ੬੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਰਫਤਿ ਭੀ ਭੁਨਸਾਰ ਪੁਨ, ਉਠਿ ਕੀਨੋ ਅਸ ਕਾਮ।
ਭਾਰ ਸਵਾ ਮਨ ਲੌਨ ਕੋ, ਕਾਢਿ ਲੀਨ ਨਿਜ ਧਾਮ ॥ ੬੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਭਗਨੀ ਸੁਤ[1] ਆਵਾ ਛਿਨ ਤਾਂਹੀ।
ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੁ ਹੇਤ[2] ਕੀਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਹਿਤ ਸੋਂ ਕਹ੍ਯੋ, 'ਕਾਜ ਅਸ ਕੀਜੈ।
ਮੁਰ ਸਿਰ[+] ਭਾਰ ਉਠਾਇ ਸੁ ਦੀਜੈ' ॥ ੬੭ ॥
ਸੋ ਬੋਲ੍ਯੋ 'ਮਾਤੁਲ ਜੀ, ਸੁਨੀਏ !।
ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਤੁਮ ਆਇਸੁ ਮਨੀਏ[3*]।
ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਰ ਉਚਵਾਵਹੁ[4] ਭਾਰਾ।
ਦੇਂ ਪਹੁੰਚਾਇ ਕਰਹੁ ਨਿਜ ਕਾਰਾ ॥ ੬੮ ॥
ਇਉਂ ਨ ਕਰਹੁ ਜੇ[5], ਮੁਝ ਸਿਰ ਦੀਜੈ।
ਜਹਿਂ ਲੇ ਚਲੋ ਤਾਂਹਿ ਗਮਨੀਜੈ।
ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਨਹਿਂ ਭਾਰ ਉਚਾਵਹੁ।
ਇਹ ਤੁਮ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਦੁਤਿ ਪਾਵਹੁ[6]' ॥ ੬੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਹਿ ਲਹਿਣਾ 'ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿਂ, ਜਿ ਕੁਛ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇਂ।
ਸੋ ਲੇਵਹਿਂ ਤੂੰ ਕੈ ਨਹੀਂ, ਕਿਧੌਂ ਦੇਇ ਕਿਸੁ ਜਾਇ ॥ ੭੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਮਝਹੁ ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ।
ਤੂਰਨ ਉਚਵਾਵਹੁ[7] ਸਿਰ ਭਾਰਾ'।
ਇਉਂ ਕਹਿ ਲੀਨੋ ਸੀਸ ਉਠਾਈ।
ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਵਹਿਰ ਪਾਇ ਮਗ ਪਾਈ[8] ॥ ੭੧ ॥

---

[1]ਭੈਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਭਣੇਵਾਂ।
[2]ਹਿਤ, ਪ੍ਰੇਮ।
[+]ਪਾ:-ਮੁਰਸੰਗ।
[3]ਆਗਜਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।
[*]ਸ੍ਰੀ ਜਗਤਾਰਕ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਖਡੂਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਸਰਦੇ ਪੁਜਦੇ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਸਹੁਰਾ ਘਰ ਬੀ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਵਾਲਾ ਸੀ।
[4]ਚੁਕਵਾਵੋ।
[5]ਜੇ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ।
[6]ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ।
[7]ਚੁਕਾਵੋ।
[8]ਪੈਰ ਰਾਸਤੇ ਪਾਯਾ।

ਅਪਰ ਨ ਕਿਸ ਢਿਗ ਭੇਦ ਬਖਾਨਾ।
ਜਸਪਦ[1] ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਪਯਾਨਾ[2]।
ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਪਹੂੰਚਯੋ ਜਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਿਂ ਭੌਨ ਸੁਹਾਈ ॥ ੭੨ ॥
ਵਹਿਰ ਕਿਦਾਰ ਦੇਖਨੇ ਹੇਤਾ।
ਗਏ ਹੁਤੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ।
ਸਦਨ ਸੁਲਖਨੀ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਈ[3]।
ਭਾਰ ਉਤਾਰਯੋ ਦੀਨ ਟਿਕਾਈ ॥ ੭੩ ॥
ਬੂਝਨ ਲਗਯੋ 'ਗੁਰੂ ਗੋਸਾਈਂ।
ਕਿਤ ਦਿਸ਼ ਗਮਨੇ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'।
ਕਹੈ ਸੁਲਖਣੀ 'ਕੋ ਤੂੰ ਅਹਿਈ?।
ਕਿਉਂ ਬੂਝਤਿ, ਕਿਸ ਪੁਰ ਮਹਿਂ ਰਹਿਈ? ॥ ੭੪ ॥
ਭਾਰ ਬਿਖੈ ਕਹਾ ਆਨਯੋ ਤੋਹੀ[4]?।
ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਕਾਜ ਜੋ ਹੋਹੀ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਲਹਿਣੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਭਾਰ ਲਵਣ ਕੋ ਹੈ ਇਹ ਮਾਈ! ॥ ੭੫ ॥
ਆਨਯੋ ਭੇਟ ਦੇਨਿ ਕੇ ਕਾਜੇ।
ਕਰਿਹੋਂ[5] ਗੁਰੂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੇ।
ਰਾਖਹੁ ਇਹੁ ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਤਿਨਹਿਂ ਬਤਾਵੋਂ[6] ਜਾਵੋਂ ਪਾਹੀ[7]' ॥ ੭੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨ ਲਵਣ ਕੋ ਭਾਰਾ।
ਰਖਿਵਾਯੋ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ।
ਕਹਯੋ 'ਕਿਦਾਰ ਧਾਨ ਕੇ ਜਹਿਂਵਾ[8]।
ਕਰਿਵਾਵਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤ ਬੈਠੇ ਤਹਿਂਵਾ' ॥ ੭੭ ॥
ਤਬਿ ਗਮਨਯੋ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਬਤਾਏ।

---

[1]ਛੇਤੀ।
[2]ਗਿਆ।
[3](ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ) ਜਾਕੇ।
[4]ਤੈਨੇ।
[5](ਭੇਟਾ) ਕਰਾਂਗਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ)।
[6]ਦਾ (ਪਤਾ ਦਸੋ)।
[7]ਪਾਸ ਜਾਵਾਂ।
[8]ਖੇਤ ਚਾਵਲਾਂ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਹੈ।

ਪਿਖਤਿ ਦੂਰ ਤੇ ਰਹਿ ਹੁਲਸਾਏ[1]।
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਕੈ ਤਤਕਾਲਾ।
ਪਰਯੋ ਪਾਇਂ ਪੰਕਜ ਧਰਿ ਭਾਲਾ ॥ ੭੮ ॥
'ਨਿਤ ਆਵਹਿ ਚਿਤ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਧਰਯੋ ਸੀਸ ਪਰ ਹਾਥਾ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੇਖੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਉਪਜੀ ਰਿਦੈ ਬਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੭੯ ॥
ਅਪਨੋ ਤਨ ਮਨ ਜੋ ਸਰਬੰਸ਼ੇ।
ਅਰਪਯੋ ਤ੍ਰੇਹਣ ਕੁਲ ਅਵਤੰਸ਼ੇ।
ਇਨ ਸੋਂ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਨਹਿਂ ਰਾਖਾ।
ਗੁਰ ਅਨੁਸਾਰਿ ਬਧੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ॥ ੮੦ ॥
ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਨ ਧਰਿਹੀ[2]।
ਅਪਨੇ ਮਾਨਹਿਂ ਤਉ ਕਿਛੁ ਕਰਿਹੀਂ।
ਜਾਨਯੋ ਸਭਿ ਕੁਛ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।
ਚਰਨ ਧਯਾਨ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ ॥ ੮੧ ॥
ਸਭਿ ਸੇਵਕ ਤਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ।
ਧਾਨ ਬਿਖੈ ਤੇ ਤ੍ਰਿਣਨ[3] ਨਿਕਰਿਹੀਂ।
ਤਿਨਹਿਂ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੋਲਯੋ ਬੈਨਾ।
'ਇਕ ਰੰਬੀ ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਗੁਨਐਨਾ! ॥ ੮੨ ॥
ਦਾਸਨ ਸਾਥ ਕਰੋਂ ਕ੍ਰਿਤ ਏਹੀ।
ਸਫਲੀ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਸਗਰੀ ਦੇਹੀ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਲਾਗਯੋ ਕਰਨ ਨਿੰਦਾਈ[4]।
ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸੇਵਕ ਜਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੮੩ ॥
ਇਕ ਘਟਿਕਾ ਲਗ ਕੀਨੀ ਕਾਰਾ।
ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਇਹ ਕ੍ਰਿਤ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਆਛੇ।
ਧਾਨ ਉਖਾਰੈਂ[5] ਪਿਖਿ ਨਿਜ ਪਾਛੇ ॥ ੮੪ ॥

---

[1]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ।
[2]ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਤਾਂ ਧਾਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।
[3]ਡੀਲਾ, ਵਾਧੂ ਘਾਹ।
[4]ਗੋਡੀ, ਨਦੀਣਾ।
[5](ਘਾਹ ਪੁੱਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੁਸਾਂ) ਧਾਨ ਪੁੱਟ ਘੱਤੇ ਹਨ।

ਉਠਿ ਆਵਹੁ ਤੁਮ ਵਹਿਰ ਕਿਦਾਰਾ।
ਅਪਰ ਬਤਾਵਹਿਂ ਕਰੀਏ ਕਾਰਾ।
ਇਹ ਨਦੀਨ[1] ਕੇ ਬਾਂਧਹੁ ਭਾਰਾ।
ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਹਿਤ ਪਸੁਨਿ ਅਗਾਰਾ[2]' ॥ ੮੫ ॥
ਲਹਿਣੇ ਆਇ ਵਹਿਰ ਤਤਕਾਲਾ।
ਤ੍ਰਿਣ ਕੋ ਬਾਂਧਯੋ ਭਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪੰਕ ਨੀਰ[3] ਨੁਚਰਤਿ ਜਿਹ ਮਾਂਹੀ।
ਲੀਨ ਉਠਾਇ ਸੀਸ ਪਰ ਤਾਂਹੀ ॥ ੮੬ ॥
ਜਾਮਾਂ ਗਰ ਬਹੁ ਮੋਲਾ ਪਹਿਰਯੋ।
ਪੰਕ ਸੰਗ ਸਗਰੋ ਤਿਹ ਭਰਿਯੋ।
ਨਹਿਂ ਸ਼ੰਕਾ ਕੁਝ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।
ਗਮਨਯੋ ਭੌਨ ਭਾਰ ਸਿਰ ਭਾਰੀ ॥ ੮੭ ॥
ਠਾਂਢੇ ਹੁਤੇ ਪਸੂ ਜਿਹਂ ਥਾਈਂ।
ਤਿਨ ਆਗੇ ਤ੍ਰਿਣ ਦੀਨੇ ਪਾਈ।
ਦੇਖਿ ਸੁਲਖਨੀ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੀ।
ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਕਿਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੮੮ ॥
ਸੀਸ, ਬਦਨ, ਕਰ, ਪਗ, ਪਟ ਸਾਰੇ[4]।
ਰਹਯੋ ਪੰਕ ਲਗ[5] ਦੇਖਿ ਬਿਚਾਰੇ।
-ਇਸ ਕੋ ਭਯੋ ਅਨਾਦਰ ਭੂਰੀ।
ਹਿਤ ਕਰਿ ਆਯੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਦੂਰੀ- ॥ ੮੯ ॥
ਭਈ ਸੰਝ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ।
ਆਏ ਦਾਸਨ ਯੁਕਤ ਨਿਕੇਤਾ।
ਦੇਖਿ ਸੁਲਖਣੀ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਕਰਹੁ ਨਿਰਾਦਰ ਮਨੁਜ ਮਹਾਨੇ ॥ ੯੦ ॥
ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਆਜ ਜੋ ਆਯੋ।
ਗਰ ਜਾਮਾ ਬਹੁ ਮੋਲ ਸੁਹਾਯੋ।
ਤਿਹ ਸਿਰ ਪੰਕ ਭਰਯੋ ਬਹੁ ਭਾਰੂ।

---

[1]ਪੁੱਟਿਆ ਹੋਯਾ ਘਾਹ।
[2]ਪਸੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਘਰ ਨੂੰ।
[3]ਚਿੱਕੜ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ।
[4]ਸੀਸ, ਮੁੱਖ, ਹੱਥਾਂ, ਪੈਰਾਂ, ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ।
[5]ਚਿੱਕੜ ਲੱਗਾ ਹੋਯਾ।

ਸੋ ਉਚਵਾਇ ਚੀਰ ਕਰਿ ਖ੍ਵਾਰੂ[1]' ॥ ੯੧ ॥
ਗੁਨਖਾਨੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ। {ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ}
'ਨਹੀਂ ਪੰਕ ਸੰਗ ਭਰਿਓ ਭਾਰੇ।
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕਾ ਛਤ੍ਰ ਸੁ ਦੀਓ।
ਅਪਰ ਨ ਇਹ ਸਮ ਜਗ ਮਹਿਂ ਬੀਓ ॥ ੯੨ ॥
ਪੰਕ ਜੌਨ ਤੁਮ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ।
ਕੇਸਰ ਕੋ ਹਮਨੈ ਛਿਰਕਾਵਾ।
ਅਬਿ ਤੁਮ ਦੇਖਿ, ਖਰੋ ਤੁਮਨੇਰੇ[2]।
ਦੇਖੋ ਤੋ, ਕੇਸਰ ਛਿਰਕੇਰੇ[3]' ॥ ੯੩ ॥
ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਦੇਖਜੋ?' ਕਹਿ[4] 'ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਖਾ।
ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਲਖਹੁ ਅਲੇਖਾ'।
'ਭਵ ਸਾਗਰ ਦਾਰੁਨ[5] ਕੇ ਮਾਂਹੀ'।
ਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਨਰ ਬਹ ਬੂਡਤਿ[6] ਜਾਂਹੀ ॥ ੯੪ ॥
ਬਹੁ ਨਰ ਕੋ* ਮਲਾਹ ਇਹ ਹੋਈ।
ਪਾਰ ਕਰਹਿ ਭਵਸਾਗਰ ਜੋਈ'।
ਤੂਸ਼ਨਿ ਭਈ ਸੁਲਖਣੀ ਸੁਨਿ ਕੈ।
ਲਹਿਣਾ ਹਰਖਜੋ ਕਰੁਣਾ[7] ਗੁਨਿ ਕੈ ॥ ੯੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਮਿਲਾਪ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਸੈਂਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੪੭ ॥

---

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕੱਪੜੇ।
[2]ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ (ਹੀ) ਖੜਾ ਹੈ।
[3]ਛਿੜਕਿਆ ਹੈ।
[4](ਸ੍ਰੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ।
[5]ਭਜਾਨਕ।
[6]ਡੁਬਦੇ।
*ਪਾ:-ਬਹੁਤਨ ਕੋ।
[7]ਮੇਹਰ।

੪੮. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਪਜਾਰ, ਮਾਯਾ, ਸੰਗ ਤਾਰਨਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਨਮਸਕਾਰ, ਅਯਾਲੀ, ਖਡੂਰ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਾਮ ਸ਼ੁਭ, ਮੂਲ ਸੁ ਕਵਿਤਾ ਬੇਲ।
ਫੂਲਨ ਫਲਨੋ ਲਲਿਤ ਬਹੁ, ਉਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਲਖ ਮੇਲ ॥ ੧ ॥

ਮੂਲ = ਜੜ੍ਹ। ਲਲਿਤ = ਸੁੰਦਰ, ਮਨਮੋਹਨ, ਮਨਵਾਂਛਤ। । ਸੰਸ:, ਲਲਿਤ]।

ਉਕਤਿ = ਉਹ ਜੋ ਕਿਹਾ ਜਾਏ। ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਾਲ ਜੋ ਕਿਸੇ ਲਾਵੰਨਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਏ। । ਸੰਸ:, ਉਕ੍ਤਿ]।

ਯੁਕਤ = ਜੁਗਤਿ, ਤਰਕੀਬ, ਤ੍ਰੀਕਾ (ਅ) ਹੰਸੀ, ਦਿਲ ਲਗੀ, ਮਖ਼ੌਲ। (ਇ) ਦਲੀਲ। ਸੰਸ:, ਯੁਕ੍ਤਿ] ਕਾਵ੍ਯ ਵਿਚ-ਕੋਈ ਗੱਲ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਟਾਖ੍ਯ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾਏ ਜੁਗਤ ਹੈ। ਵ੍ਯੰਗ ਯਾ ਧ੍ਵਨੀ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ੨. ਇਕ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਰਮ ਨੂੰ ਛਿਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਯਾ ਬਚਨ ਆਦਿ ਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਤੋਂ ਟਾਲਕੇ ਠੱਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: ਸ਼ੁਭ ਨਾਮ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਦਾ (ਮਾਨੋ ਇਕ) ਜੜ੍ਹ ਹੈ (ਜਿਸ ਤੋਂ) ਕਵਿਤਾ (ਰੂਪੀ) ਵੇਲ (ਫੁੱਟੀ ਹੈ, ਇਹ ਵੇਲ) ਉਕਤੀਆਂ ਤੇ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਮੇਲਾਂ (ਨਾਲ ਮਾਨੋਂ) ਬੜੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਫਲ ਤੇ ਫੁੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੇ ਵਲਵਲੇ ਯਾ ਭਾਵ ਦਾ ਵਾਕ੍ਯ ਵਿਚ ਯਾ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਪਾ ਜਾਣ ਦਾ ਨਾਮ ਕਵਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਭਾਵ ਯਾ ਵਲਵਲਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਲਹਿਰਾਉ ਲਈ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਭਾਵ ਦੀ ਛਿਪੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਯਾ ਸਾਰਦਾ ਨੂੰ ਏਥੇ ਕੇਵਲ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਮਨੋ ਭਾਵ ਨੂੰ ਯਾ ਕਵਿ-ਮਨ-ਹੁਲਾਸ ਨੂੰ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਅਸਲ ਆਸ਼ਯ ਇੱਥੇ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਰਦਾ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ਼ਟ ਯਾ ਧਰਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਪਾਖਾਣ ਮੂਰਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੇਵਲ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਹ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਈ ਥਾਂ ਐਉਂ ਬੀ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਓਹ ਕੋਈ ਵ੍ਯਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਜਗਤ ਦੀ ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਕਵੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਵੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ, ਅਧ੍ਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨)।

'ਉਕਤਿ ਜੁਕਤਿ' ਤੋਂ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸਾਰੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵ੍ਯੰਗ ਧ੍ਵਨੀ ਅਰ ਹੋਰ ਖੂਬਸੂਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਚੌਪਈ: ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਰਹਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਧਾਏ।
ਜ੍ਵਾਲਾ ਪਰਸਨ ਗਯੋ ਜੁ ਸੰਗਾ।
ਸੋ ਆਯੋ ਪੁਨਿ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ ॥ ੨ ॥
ਲਹਿਣਾ ਵਹਿਰ ਬੁਲਾਇ ਬੁਝੇਰਾ[1]।
'ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਇ ਦਰਸ ਗੁਰ ਕੇਰਾ'।

---
[1]ਪੁੱਛਿਆ।

ਸਭਿ ਕੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਅਗਾਰੀ।
ਆਵਤਿ ਭਾ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ ॥ ੩ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।
'ਸੁਨੀਏ ਬਿਨਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ!।
ਗ੍ਰਾਮ ਖ਼ਡੂਰ ਮਨੁਜ ਬਹੁ ਆਏ।
ਚਾਹਤਿ ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ' ॥ ੪ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ।
ਬੋਲੇ 'ਸੰਗੀ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ'। {ਸੰਗ ਤਾਰਨਾ}
ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਲੇ ਪਹੁੰਚਜੋ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ ॥ ੫ ॥
'ਕਰੀ[1] ਕਾਮਨਾ ਜਿਹ ਨਰ ਜੋਈ।
ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਪੂਰਨ[2]' ਭਾਖੀ[3] 'ਸੋਈ'।
ਸਿੰਘਾਸਣ ਬੈਠੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਦਰਸਹਿਂ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਮਨ ਬਾਨੀ ॥ ੬ ॥
ਫਲ ਅਰ ਫੂਲ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿਹੀਂ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੁ' ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀਂ।
ਬਿਨਤੀ ਭਾਖੈਂ ਖਰੇ ਅਗਾਰੀ।
'ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੋਯੋ ਇਸ ਬਾਰੀ' ॥ ੭ ॥
ਜਿਹ ਜਿਹ ਕਰੀ ਕਾਮਨਾ ਜੋਈ।
ਪੂਰਨ ਕਰਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਸੋਈ।
ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਸਰਬ ਸੰਗ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮ ਪਧਾਰਾ ॥ ੮ ॥
ਲਹਿਣਾ ਰਹਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਪਾਸਾ[4]।
ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਜੁ ਹੋਇ ਅਵਾਸਾ।
ਜੂਠੇ ਭਾਂਵਨ[5] ਮਾਂਜਨ ਕਰਿਹੀ।
ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਹੀ ॥ ੯ ॥
ਬਿੰਜਨ ਲਏ ਹਾਂਕਹੀ[1] ਪੌਨਾ।

---

[1]ਕੀਤੀ ਹੈ।
[2]ਹੋਵੇਗੀ ਪੂਰਨ।
[3]ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅਗੇ ਇਹ ਕਿ:-
[4]ਕੋਲ।
[5]ਭਾਂਡੇ।

ਬਢਨੀ[੨] ਫੇਰਹਿ ਸਗਰੇ ਭੌਨਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪਰ[੩] ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹਿ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਤਿ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿ ॥ ੧੦ ॥
ਮੁਖ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਤਿ ਰਹੈ ਸਦਾਈ।
ਜਬ ਗੁਨਖਾਨੀ[੪] ਦੇਹਿਂ ਰਜਾਈ[੫]।
ਤਤਛਿਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਉਰਧਾਰੀ।
ਸਰਲ ਰਿਦੇ ਥਾ, ਮਤਾ ਉਦਾਰੀ[੬*] ॥ ੧੧ ॥
ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਮਨ ਭੀਨੋ।
ਨਿਜ ਜੀ ਚਰਨ[੭] ਸਮਰਪਨ ਕੀਨੋ।
ਭਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹਿਂ ਜਾਇ ਬਖਾਨੀ।
ਕੋ ਉਪਮਾ ਦਿਉਂ ਕਛੁ ਨ ਸਮਾਨੀ[੮] ॥ ੧੨ ॥
ਅਲਪ ਪਤੰਗ[੯] ਮ੍ਰਿੱਗ ਕੀ ਜਾਨੀ[੧੦]।
ਤਿਨ ਤੇ ਤੂਰਨਤਾ ਪਹਿਚਾਨੀ[੧੧]।
ਸੀਸ ਦੇਨ ਕੀ ਹੁਇ ਜਿ ਰਜਾਈ।
ਪਲਕ ਮਾਤ੍ਰ ਕਬਹਿ ਨ ਬਿਲਮਾਈ[੧੨] ॥ ੧੩ ॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਰਾਈ।
ਪੌਢੇ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਸੁਖਦਾਈ।
ਮਾਯਾ ਧਾਰਿ ਆਪਨੋ ਬੇਖਾ।
ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਰੂਪ ਬਿਸ਼ੇਖਾ[+] ॥ ੧੪ ॥

---

[1]ਪੱਖਾ ਲੈਕੇ ਝਲਦਾ ਹੈ।
[2]ਬੁਹਾਰੀ।
[3]ਦੇ ਉਪਰਦੇ।
[4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[5]ਹੁਕਮ, ਆਗਿਆ।
[6]ਮਨ ਦਾ ਮਤਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ।
[*]ਪਾ-ਬਾਮਤਾ ਬਿਦਾਰੀ = ਵਿੰਗਾਪਨ ਰਿਦੇ ਨੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।
[7]ਹਿਰਦਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਤੇ।
[8]ਕੋਈ ਬਰੱਬਰ ਨਹੀਂ (ਉਸ ਉਪਮਾ ਦੇ)।
[9]ਪਤੰਗੇ (ਦੀ ਦੀਵੇ ਨਾਲ)।
[10]ਮ੍ਰਿਗ (ਦੀ ਘੰਡੇ ਹੇੜੇ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ) ਸੋ ਤੁੱਛ ਜਾਣੀਦੀ ਹੈ (ਇਸ ਪ੍ਰੀਤ ਅੱਗੇ)।
[11]ਭਾਵ ਪਤੰਗਾ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਜਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕੁਛ ਦੇਰ ਭਾਵੇਂ ਕਰਨ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ (ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ) ਉਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਹਲੀ (ਅਸਾਂ) ਪਛਾਤੀ ਹੈ।
[12]ਕਦੇ ਨਾ ਡੇਰ ਕਰਨ (ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ)।
[+]ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਆਉਣਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਤਾਵੇ ਕਰਨ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਲਜੁਗ ਆਇਆ ਸੀ (ਦੇਖੋ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧ ਅਧਜਾਯ ੧੦ ਅੰਕ ੮੫ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ) ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ

ਮਣਿਮਯ ਭੂਖਣ[1] ਝਲਕਤਿ ਅੰਗਾ।
ਬਸਤ੍ਰ ਕਸੁੰਭੀ[2] ਬਨੇ ਸੁ ਰੰਗਾ।
ਚਾਂਪਤਿ[3] ਪਦ ਪੰਕਜ ਗੁਰ ਕੇਰੇ।
ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ ਭਾਉ ਘਨੇਰੇ ॥ ੧੫ ॥
ਲਹਿਣੇ ਤਤਛਿਨ ਬਿਜਨਾ ਲੀਨੇ।
ਪੌਨ ਕਰਨ ਆਯੋ ਰਸ ਭੀਨੇ।
ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਕੋ ਮਨ ਬਿਸਮਾਯੋ।
ਕਛੂ ਨ ਜਾਨਜੋ ਗਯੋ ਲਜਾਯੋ ॥ ੧੬ ॥
ਨਿਕਸਿ ਗਈ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਜਬਿ ਹੀ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬੂਝਜੋ ਤਬਿ ਹੀ।
'ਕੋ ਅੰਗਨਾ[4] ਇਹ ਦਿੱਬਜ ਸਰੂਪਾ[5]?।
ਅਲੰਕਾਰ[6] ਬਰ ਬੇਖ ਅਨੂਪਾ ॥ ੧੭ ॥
ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੇਵਹਿ ਧਰਿ ਭਾਊ[7]।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਮਨੈ ਦਿਸ਼ ਕਾਊ[8]।
ਮੈਂ ਇਕ ਪਿਖੀ, ਔਰ ਨਹਿੰ ਦੇਖੀ[9]।
ਉਰ ਮਹਿੰ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖੀ' ॥ ੧੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ।
ਬੋਲੇ ਭੇਦ ਬਤਾਵਨ ਹੇਤੂ।
'ਤੁਝ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤਬਹਿ ਬਿਲੋਕਜੋ ਰੂਪ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੯ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੌਲਤ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਹੋ ਜਾਣ, ਪਰ ਉਹ ਭੁਲੇਵੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ-'ਕਬੀਰ ਆਈ ਮੁਝਹਿ ਪਹਿ ਅਨਿਕ ਕਰੇ ਕਰਿ ਭੇਸ ॥ ਹਮ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਆਪਨੇ ਉਨਿ ਕੀਨੋ ਆਦੇਸੁ ॥ ੮ ॥ ' ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਰਥ ਹੀ ਭੁਲੇਵਾ ਹੈ, ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਮੂਜਬ ਇਹ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ, ਉਂਞ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਇਸੇ ਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸਾਂਖ ਨੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਹਿਕੇ ਜੜ੍ਹ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਲੱਛਣਾਂ ਵਿਚ ਰਤਾ ਫਰਕ ਹੈ।

[1]ਰਤਨਾਂ ਵਾਲੇ ਗਹਿਣੇ।
[2]ਲਾਲ।
[3]ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰਦੀ।
[4]ਕੌਣ ਇਸਤਰੀ।
[5]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ।
[6]ਗਹਿਣੇ।
[7]ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ।
[8]ਕਿਸੇ ਤਰਫ।
[9]ਇਕ ਮੈਂ ਉਹ ਦੇਖੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ।

ਔਰ ਕਿਸੂ ਕੋ ਨਦਰ ਨ ਆਵੈ।
ਤਾਂ ਕੋ[1] ਪਾਰ ਨ ਪਾਯੋ ਜਾਵੈ।
ਮਾਯਾ ਰੂਪ ਜਗਤ ਨਰ ਜੋਊ[2]।
ਸਭਿ ਭਰਮਾਏ ਬਚਯੋ ਨ ਕੋਊ ॥ ੨੦ ॥ {ਮਾਯਾ ੧੨ ਕੋਹ ਦੂਰ}

ਦੋਹਰਾ: ਸੋ ਆਵਤਿ ਇਸ ਹੇਤ ਤੇ, ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕੋਸਨ[3] ਦੂਰ।
ਰਹਤਿ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਤੇ, ਛਲ ਬਲ ਹ੍ਵੈ ਨ ਹਜੂਰ[4] ॥ ੨੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਰਹਯੋ ਚਹਤਿ ਹੈ ਨਿਕਟ ਕੁਚਾਲੀ।
ਪਾਇ ਜਾਂਹਿ ਨਰ ਹੋਤਿ ਕੁਢਾਲੀ[5]।
ਯਾਂ ਤੇ ਸੇਵ ਕਰਤਿ ਸੋ ਆਈ।
ਇਸਥਿਰ ਹੋਨ ਸਮੀਪ ਸਦਾਈ ॥ ੨੨ ॥
ਦੁਤਿਯ ਸਰੂਪ ਧਰੈਂ ਹਮ ਜਬਿ ਹੀ।
ਖਸ਼ਟ ਕੋਸ ਪਰ ਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਤਬਿ ਹੀ।
ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਤਨ ਦਰ ਪਰ ਚਲਿ ਆਵਹਿ।
ਸੇਵ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਰਿਝਾਵਹਿ ॥ ੨੩ ॥
ਧਰੈਂ ਚਤੁਰਥੀ ਜਬਿ ਹਮ ਦੇਹੀ।
ਚਹੁਂ ਦਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੈ ਆਵੇ ਏਹੀ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਭੇਦ ਬਤਾਵਾ।
ਸੁਨਿ ਲਹਿਣਾ ਹਿਰਦੇ ਹਰਖਾਵਾ* ॥ ੨੪ ॥
ਭਰਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀ।
ਨਹੀ ਅਹੰਤਾ ਰੰਚਕ ਧਰਿਹੀ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਕੇਤੇ।
ਕਰਹਿ ਸਦਨ ਹ੍ਵੈ ਕਾਰਜ ਤੇਤੇ ॥ ੨੫ ॥
ਏਕ ਸਮੈ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਮਾਂਹੀ।
ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਵਾ ਤਾਂਹੀ।
ਤਿਹ ਪਰ ਪੌਢੇ ਹੁਤੇ ਗੁਸਾਈਂ।

---

[1]ਉਸ (ਮਾਇਆ) ਦਾ।
[2](ਉਹ) ਮਾਇਆ ਸਰੂਪ (ਧਾਰ ਕੇ ਆਈ ਸੀ) ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਨਰ।
[3]ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ।
[4]ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਛਲ ਵਲ ਉਸ ਦੇ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
[5]ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨਰ ਕੁਚਾਲ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
*ਇਹ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਅਲੰਕਾਰਕ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ, ਮਾਇਆ ਦਿਬਯ (ਅਸਮਾਨੀ) ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਆਈ ਸੀ। ਉਹ ਬੀ ਐਸਾ ਸੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਸ ਸੱਕਿਆ, ਉਹ ਰੂਪ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਲਹਿਣਾ ਸੀਤਲ ਪੌਣ ਝੁਲਾਈ ॥ ੨੬ ॥
ਹਲਤ ਹੁਤੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਦੋਊ। {ਦੇਵਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸਣ ਆਉਂਦੇ}
ਜਿਨ ਕੋ ਅਹੈ ਸਮੀਪ ਨ ਕੋਊ।
ਇਹ ਬਿਲੋਕ ਲਹਿਣਾ ਬਿਸਮਾਨਜੋ।
ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਜੋ ॥ ੨੭ ॥
'ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਪਦ ਪੰਕਜ ਦੋਈ।
ਚੰਚਲ ਹੋਤਿ ਆਪ ਤੇ ਸੋਈ।
ਕੋਇ ਨ ਪਿਖਿਯਤਿ ਜਿਨਹਿ ਸਮੀਪਾ'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੨੮ ॥
'ਤੂੰ ਹੈਂ ਮੇਰੋ ਪਰਮ ਪਿਆਰੋ।
ਯਾਂ ਤੇ ਸਭਿ ਹੀ ਭੇਦ ਉਚਾਰੋਂ।
ਆਮਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਛ੍ਵੈ ਛ੍ਵੈ ਜੁਗ ਪਾਈ[1]।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਈ[2] ॥ ੨੯ ॥
ਆਵਹਿਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਾਰੇ।
ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਨਰ ਨਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰੇ[3]'।
ਸੁਨਿ ਕਹਿ 'ਸੱਤਿ ਸੱਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਊ'।
ਬੰਦਤਿ ਭਾ ਪਦ ਪੰਕਜ ਦੋਊ ॥ ੩੦ ॥
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਜੋ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਰੰਗਜੋ ਰੰਗ ਭਗਤਿ ਮਨ ਜਾਂਹੀ।
ਇਕ ਮਨ ਹ੍ਵੈ ਪਢਿਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ।
ਸੁਨਹਿ ਗੁਨਹਿ ਕੀਰਤਿ ਚਿਤ ਮਾਨੀ ॥ ੩੧ ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਹੀ।
ਉਮਗ ਉਮਗ ਮੁਖ ਸੁਜਸੁ ਉਚਰਿਹੀ।
ਚੀਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨਿਆਰੀ।
ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥
ਕਰਿਤਜੋ ਸੇਵਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਹਿ।
ਜਗ ਕਾਰਜ ਕੋ ਰਿਦੇ ਨ ਆਵਹਿ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਸੁਰ ਕਿਤੇ ਬਿਤਾਏ।

---
[1]ਦੇਵਤੇ ਸਾਰੇ ਛੁਹ ਛੁਹ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਚਰਣ।
[2]ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[3]ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਲੋਕੀਂ ਦੇਖ ਨਾ ਲੈਣ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨ ਭੌਰ ਲੁਭਾਏ ॥ ੩੩ ॥
ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਪਾਉਂ ਪਲੋਸਤਿ[੧] ਹੋਈ ਸਮੀਪਾ।
ਕਰ ਪਰਸਜੋ ਪਿੰਡਰੀ[੨] ਜਬਿ ਦੇਖੀ।
ਜਿਨ ਕੋ ਲਗੀ ਝਰੀਟ ਵਿਸ਼ੇਖੀ* ॥ ੩੪ ॥
ਬੂਝਜੋ ਲਹਿਣੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਬੰਦੇ।
'ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੰਟਕ[੩] ਲਗੇ ਮੁਕੰਦੇ!।
ਵਹਿਰ ਕਹੂੰ ਅਸ ਠੌਰਨ ਮਾਂਹੀ[੪]।
ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੫ ॥
ਅਬਿ ਲਾਗੀ ਹੈਂ ਪਰਹਿਂ ਲਖਾਈ[੫]।
ਇਹ ਕਾਰਨ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਏਕ ਅਯਾਲੀ ਅਜਾ ਚਰਾਈ[੬] ॥ ੩੬ ॥ {ਅਯਾਲੀ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਦੋਹਰਾ: ਮਨ ਇਕਾਂਤਿ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਯੁਤ, ਪਢਹਿ ਸੋਹਿਲਾ[੭] ਸੋਇ।
ਕੰਟਕ ਝਾਰ ਅਪਾਰ ਜਹਿ[੮], ਫਿਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ॥ ੩੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਹ੍ਵੈ ਸਮੀਪ ਬਿਚਰੋਂ ਤਿਹ ਸੰਗਾ।
ਲਗਨੇ ਦੇਉਂ ਨ ਕੰਟਕ ਅੰਗਾ।
ਤਹਾਂ ਝਰੀਟ ਲਗੀ ਇਹੁ ਜਾਨਹੁ।
ਲਹਿਣੇ! ਸਾਚ ਬਚਨ ਮਮ ਮਾਨਹੁ ॥ ੩੮ ॥
ਪਢਹਿ ਸੋਹਿਲਾ ਜੋ ਕਿਤ ਕੋਊ[੯]।

---

[1]ਘੁਟਦੇ ਸਨ ਚਰਨ।
[2]ਪਿੰਜਣੀ
*ਧਿਆਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਤੇ ਉਹੋ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਪਰ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਅਗੇ ਸਾਮਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਾਤਾ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਆਤਮ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਇਕ ਨਿਯਮ ਹੈ।
ਯਥਾ:-ਕੰਡਾ ਪਾਇ ਨ ਗਡਈ ਮੂਲੇ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਖਣਹਾਰਾ ਹੈ ॥
[ਮਾਰੂ ਸੋਹਲੇ ਮਃ ੧-੯-੩-੧੧
[3]ਕੰਡੇ।
[4]ਐਸੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ।
[5]ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
[6]ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[7]ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ।
[8]ਕੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੇ।
[9]ਕੋਈ ਕਿਧਰੇ।

ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੈਂ ਹੋਊਂ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਪੁਨ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹਕਾਰਾ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ ॥ ੩੯ ॥
'ਅਮਕਾ ਜੋ ਥਲ ਤਹਾਂ ਅਯਾਲਾ।
ਅਜਾ ਚਰਾਵਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਜਾਵਹੁ ਤੁਮ ਤਿਹ ਨਿਕਟ ਨਿਹਾਰੀ।
ਆਦਰ ਯੁਕਤ ਸੁ ਆਇ ਹਕਾਰੀ[1]' ॥ ੪੦ ॥
ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਗਯੋ ਸਿਖ ਤਹਿੰਵਾ।
ਅਜਾ ਚਰਾਇ ਅਯਾਲੀ ਜਹਿੰਵਾ।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲਜੋ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ।
'ਤੁਝਹਿ ਹਕਾਰਤਿ ਗੁਰ ਗੁਨਖਾਨੀ' ॥ ੪੧ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਲਜੋ ਸਿੱਖ ਕੇ ਸਾਥਾ।
ਆਇ ਨਿਵਾਯੋ ਜੁਗ ਪਗ[2] ਮਾਥਾ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ ਗੁਸਾਈਂ।
ਤਿਹ ਅਯਾਲਿ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੪੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਸੋਵਨ ਸਮੈਂ ਬਖਾਨਿਯੇ
ਕੰਠ ਸੋਹਿਲਾ ਜੋਇ[3]'। {ਸੋਹਿਲਾ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ}
ਅਧਿਕ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਬਹੁਰੋ ਕਰੀ
ਦ੍ਵੈਤ ਰਿਦੈ ਤੇ ਖੋਇ ॥ ੪੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਅਯਾਲਿ ਨੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ।
'ਅਬ ਜਿਉਂ ਹੋਇ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ।
ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਰਿਹੌਂ ਧਰਿ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਸੋਈ ਲਖੋਂ ਸ਼ਾਂਤਿਦਾ[4] ਰੀਤੀ' ॥ ੪੪ ॥
ਨਿਕਟਿ ਜਿ ਨਰ ਭੇ ਬਿਸਮੇ[5] ਤਬਿ ਹੀ।
ਧਰਹਿਂ ਗੁਰੂ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਸਭਿ ਹੀ।
ਪਿਖਿਓ ਲੋਚਨ[6] ਕਾਰਨ ਜੋਈ[1]।

---

[1]ਲਿਆਓ ਬੁਲਾਇਕੇ।
[2]ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ।
[3]ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ ਸੋਹਿਲਾ ਜੋ ਤੇਰੇ ਕੰਠ ਹੈ।
[4]ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾਇਕ।
[5]ਅਚਰਜ ਹੋਏ।
[6]ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ।

ਦ੍ਰਿੜ ਪਰਤੀਤ ਰਿਦੈ ਮਹਿਂ ਹੋਈ[2] ॥ ੪੫ ॥
ਪਢਹਿਂ ਸੋਹਿਲਾ ਸੋਵਨ ਕਾਲਾ।
ਹਿਰਦੈ ਧਰਿ ਕੈ ਧ੍ਯਾਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਿਨ ਕਾ ਹ੍ਵੈ ਸਤਿਗੁਰ ਰਖਵਾਰਾ।
ਬਿਘਨ ਸਰਬ ਦੇ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਾ ॥ ੪੬ ॥
ਤੀਨ ਬਰਖ ਜਬਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੀਤੀ।
ਲਹਿਣਾ ਸੇਵ ਕਰੇ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਪੁਨ ਨਿਕੇਤ ਸੁਧ[3] ਲੇਨੇ ਕਾਰਨ।
ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ ਦੰਭ ਬਿਦਾਰਨ[4] ॥ ੪੭ ॥
ਸੁਨਿ ਨਿਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਭੁ[5] ਜਾਇ ਨ ਮੋਰੀ[6]।
ਬੰਦੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਗਮਨ੍ਯੋ ਪੰਥ ਰਿਦੇ ਧਰਿ ਧ੍ਯਾਨਾ।
ਮਨ ਥਿਰ, ਕਿੰਚਿਤ[7] ਨਾਂਹਿਂ ਡੁਲਾਨਾ ॥ ੪੮ ॥
ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਪਹੁਂਚਿ ਖਡੂਰ ਮਝਾਰਾ।
ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਯੋ ਸਦਨ ਮਿਲ੍ਯੋ ਪਰਵਾਰਾ।
ਤਬਿ ਸਭਿ ਨਰਨ ਕਾਨ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ।
'ਕਾਲ ਬਿਤੇ ਬਹੁ ਲਹਿਣਾ ਆਯੋ' ॥ ੪੯ ॥
ਮਿਲਨ ਹੇਤ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸਭਿ ਹੀ।
ਸੁਜਸੁ ਕਹਤਿ ਚਲਿ ਆਏ ਤਬਿ ਹੀ।
ਆਦਰ ਕਰਨ ਨਰਨ ਸਭਿ ਤਾਈਂ।
ਉਠ੍ਯੋ ਸੁ ਮੰਚ ਪਰ ਤੇ ਅਗੁਵਾਈ ॥ ੫੦ ॥
ਗਰ ਸੋਂ ਲਾਇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸਭਿ ਸੰਗਾ।
ਪੇਖ੍ਯੋ ਨਰਨ ਸੁਭਾਉ ਉਤੰਗਾ[8]।
ਹੁਤੋ ਸੁਸ਼ੀਲ ਚੌਧਰੀ ਗ੍ਰਾਮੂ।
ਉੱਤਮ ਅਹੈ ਤਖਤਮਲ ਨਾਮੂ ॥ ੫੧ ॥ {ਤਖਤ ਮੱਲ ਚੌਧਰੀ}

---

[1]ਜੋ ਕਾਰਨ ਸੀ (ਝਰੀਟਾਂ ਦਾ)।
[2]ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।
[3]ਘਰ ਦੀ ਖਬਰ ਸਾਰ।
[4]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
[5]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ।
[6]ਮੋੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਂ।
[7]ਰਤਾ ਬੀ।
[8]ਉੱਚਾ।

ਤਿਨ ਤਬਿ ਆਇ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨੀ।
ਸੇਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਮਹਿਂ ਮਤਿ ਭੀਨੀ।
ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਲਹਿਣਾ ਕਹਿ ਬਚਨਾ।
ਮਾਧੁਰਤਾ ਮਿਰਦੁਲ ਜਿਨ ਰਚਨਾ ॥ ੫੨ ॥
'ਮਤਿ ਬਿਸਾਲ[1]! ਗਲ ਮਿਲੀਏ ਆਈ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕਿਉਂ ਬੈਸਜੋ ਜਾਈ?।
ਸਭਿ ਨਰ ਮਹਿਂ ਤੁਮ ਅਧਿਕ ਬਡੇਰੇ।
ਮਨੁਜ ਗ੍ਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸੁ ਤੇਰੇ[2] ॥ ੫੩ ॥
ਊਚੈ ਪਦ ਕੋ ਪਾਇ ਨਿਮਾਈ[3]।
ਉੱਤਮ ਸੋ ਜਗ ਬਿਖੈ ਗਿਨਾਈਂ[4]।
ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ ਤਰੋਵਰੁ ਜੋਈ।
ਸ਼ਾਖ਼ਾ ਝੁਕੈਂ ਧਰਨਿ ਪਰ ਸੋਈ' ॥ ੫੪ ॥
ਕਹੈ ਚੌਧਰੀ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ।
'ਤੁਮ ਸੁਸ਼ੀਲ ਅਤਿਸ਼ੈ ਪ੍ਰਿਯ ਮੋਰੇ।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕੇ ਭਏ ਸਮਾਨਾ।
ਤੁਮ ਕੋ ਪੂਜਨ ਮੈਂ ਭਲ ਜਾਨਾ।
ਗਰ ਸੋਂ ਮਿਲਿਨ ਯੋਗ ਅਬਿ ਨਾਂਹੀ।
ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਠਟੋਂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੫੬ ॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਹਰਖਜੋ ਭਾਰੀ।
ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਤਿਹ ਊਪਰ ਧਾਰੀ।
ਕਹਜੋ ਬਚਨ 'ਤੂੰ ਅਤਿ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਵਹਿਂ।
ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਵੈ ਸਭਿ ਦੁਖ ਖੋਵਹਿਂ ॥ ੫੭ ॥
ਪਾਇਂ ਸਦਨ ਮਹਿਂ ਸਰਬ ਪਦਾਰਥ।
ਜਾਇਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਹੋਇ ਕਿਰਤਾਰਥ[5]'।
ਤਬਿ ਤੇ ਤਿਹ ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮਤੀ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੮ ॥
ਕਰਨੀ ਭਗਤਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਜਾਗੀ।

---

[1]ਹੇ ਵਡੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ।
[2]ਤੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹਨ।
[3]ਜੋ ਨੀਊਂਦੇ ਹਨ।
[4]ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[5]ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਕੇ ਅਥਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਕੇ।

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਸੰਗ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।
ਬਹੁਰੋ ਕਰਤਿ ਭਏ ਸਤਿ ਭਾਉ।
ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿਂ ਲੇਤਿ ਮੁਖ ਨਾਉਂ ॥ ੫੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੈਠਜੋ ਤਖ਼ਤਮਲ, ਮਾਨਵ ਅਪਰ ਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦ।
ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸ਼ਰਧਾ ਹਿਤ ਸੁਖਕੰਦ ॥ ੬੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਜਿਨ ਕਉ ਭਾਂਡੈ ਭਾਉ ਤਿਨਾ ਸਵਾਰਸੀ ॥
ਸੂਖੀ ਕਰੈ ਪਸਾਉ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਸੀ ॥
ਸਹਸਾ ਮੂਲੇ ਨਾਹਿ ਸਰਪਰ ਤਾਰਸੀ ॥੧॥
ਤਿਨ੍ਾ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੁ ਆਇ ਜਿਨ ਕਉ ਲੀਖਿਆ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ਦੇਵੈ ਦੀਖਿਆ ॥
ਚਾਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਭਵਹਿ ਨ ਭੀਖਿਆ ॥੨॥
ਜਾ ਕਉ ਮਹਲੁ ਹਜੂਰਿ ਦੂਜੇ ਨਿਵੈ ਕਿਸੁ ॥
ਦਰਿ ਦਰਵਾਣੀ ਨਾਹਿ ਮੂਲੇ ਪੁਛ ਤਿਸੁ ॥
ਛੁਟੈ ਤਾ ਕੈ ਬੋਲਿ ਸਾਹਿਬ ਨਦਰਿ ਜਿਸੁ ॥੩॥
ਘਲੇ ਆਣੇ ਆਪਿ ਜਿਸੁ ਨਾਹੀ ਦੂਜਾ ਮਤੈ ਕੋਇ ॥
ਢਾਹਿ ਉਸਾਰੇ ਸਾਜਿ ਜਾਣੈ ਸਭ ਸੋਇ ॥
ਨਾਉ ਨਾਨਕ ਬਖਸੀਸ ਨਦਰੀ ਕਰਮੁ ਹੋਇ ॥੪॥੩॥੫॥

ਚੌਪਈ: ਤਿਹ ਛਿਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਭਾਉ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਸਭਿ ਕੀ ਭੀਨੀ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਕੀਨੋ ਗਵਨੰ।
ਲਹਿਣਾ ਰਹਜੋ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਭਵਨੰ ॥ ੬੧ ॥
ਕਬਿ ਇਕ ਛਿਨ ਚਿਤ ਪਰਚਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਕਬਿ ਆਂਙਨ[1] ਕਬਿ ਬਾਹਰ ਜਾਂਹੀ।
ਗੁਰ ਪਦਪੰਕਜ ਢਿਗ ਮਨ ਛੋਰਾ।
ਤਨ ਆਯੋ ਨਿਕੇਤ ਕੀ ਓਰਾ ॥ ੬੨ ॥
ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਚੈਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਚੀਤ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।
ਲੋਚਨ ਕਮਲ ਰਹੈਂ ਅਲਸਾਏ।
ਬਿਨ ਅਪਨੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਵਿ[2] ਪਾਏ ॥ ੬੩ ॥

---

[1]ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ।
[2]ਪ੍ਰੀਤਮ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ।

ਕਿਹ ਸੋਂ ਕਹੈਂ ਨ, ਰਹੈਂ ਉਦਾਸਾ।
ਕਰਤਿ ਨ ਸੁਧ ਉਰ ਕਾਜ ਅਵਾਸਾ[1]।
ਰਹੇ ਅਲਪ ਦਿਨ ਬੀਚ ਖਡੂਰੇ।
ਪੁਨ ਚਹਿਂ ਚਲਜੋ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥ ੬੪ ॥
ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਿਤ ਸੰਗਾ।
ਗਮਨਜੋ ਪੰਥ ਰਿਦੇ ਸੁ ਉਮੰਗਾ।
ਨਰ ਕਹਿ ਰਹੇ 'ਰਹਉ ਕੁਛ ਔਰੀ।
ਬਹੁ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਆਯੋ ਨਿਜ ਠੌਰੀ' ॥ ੬੫ ॥
ਯਥਾ ਯੋਗ ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹਿ ਨੀਕੇ।
ਪਹੁੰਚਜੋ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਨਜੀਕੇ।
ਜਾਇ ਦਰਸ ਦੇਖਜੋ ਸੁਖਦਾਈ।
ਮਨਿ ਬਿਨ ਫਨੀ ਮਨੋ ਮਨਿ ਪਾਈ[2] ॥ ੬੬ ॥
'ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ' ਕਹਿ ਚਰਨ ਗਹਾਨੇ।
ਨਮੋ ਕੀਨ ਪਰਿ ਦੰਡ ਸਮਾਨੇ[3]।
'ਪੁਰਖਾ! ਭਲਾ ਕਰਹਿ ਕਰਤਾਰਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਢਿਗ ਬਿਠਾਇ ਸਤਿਕਾਰਾ ॥ ੬੭ ॥
'ਲਹਿਣੇ! ਤੂਰਨ ਹੀ ਚਲਿ ਆਯੋ।
ਰਹਨਿ ਨਿਕੇਤ ਨ ਕਿਉਂ ਮਨ ਭਾਯੋ'।
[4]'ਤੁਮ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ!।
ਆਵਨ ਰਹਨਿ ਨਹੀਂ ਮੁਝ ਹਾਥਾ ॥ ੬੮ ॥
ਜਿਉਂ ਪਤੰਗ ਹ੍ਵੈ ਡੋਰ ਅਧੀਨਾ।
ਚਹੈ ਖਿਡਾਰਿ[5] ਕਰਖ ਤਬਿ ਲੀਨਾ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸੇਵ ਬਿਖੈ ਮਨ ਲਾਵਾ।
ਦੇਖਤਿ ਦਰਸ ਰਹਤਿ ਹੁਲਸਾਵਾ ॥ ੬੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਤਾਲੀਸਵੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੪੮ ॥

---

[1]ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ।
[2]ਭਾਵ ਗੁਵਾਚੀ ਮਣੀ ਵਾਲੇ ਨਾਗ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਮਣੀ ਫੇਰ ਲੱਭ ਲਈ ਹੈ।
[3]ਪੈ ਕੇ ਡੰਡਵਤ।
[4]ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣੇ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ।
[5]ਖਿਡਾਰੀ।

੪੯. [ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਮਹਾਤਮ। ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ। ਜਲ ਤਪੱਸਜਾ, ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਸਿਹਜਾ, ਰੇਤ ਅੱਕ ਅਹਾਰ]

ਦੋਹਰਾ: ਸਮ, ਦਮ, ਨੇਮ, ਵਿਰਾਗ, ਯਮ; ਕਰੁਨਾ, ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਤੇ, ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਮਾਲੀ ਪੋਖ ॥ ੧ ॥

ਸਮ = ਅੰਦਰਲੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ। । ਸੰਸ:, ਸ਼ਮ]

ਦਮ = ਬਾਹਰਲੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ।

ਨੇਮ = ਕੋਈ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਇ ਰੀਤ। ਕਿਸੇ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। । ਸੰਸ:, ਨਿਯਮ]। ਯੋਗ ਵਿਚ ਪੰਜ ਨਿਯਮ ਗਿਣੇ ਹਨ:-

ਸੌਚ = ਬਾਹਰਲੀ ਅੰਦਰਲੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ।

ਸੰਤੋਖ = ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨਾ।

ਤਪ = ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਭੁਖ ਤ੍ਰੇਹ ਆਦਿ ਦਾ ਸਹਾਰਨਾ।

ਸ੍ਵਾਧਜਾਯ = ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ। ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ।

ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਣਿਧਾਨ = ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਨੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਨੇ ਰਹਿਣਾ।

ਵਿਰਾਗ = ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ। ਉਦਾਸੀਨਤਾ।

ਯਮ = ਧਰਮ ਵਿਚ ਪੱਕਿਆਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਾਧਨ। ਉਹ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਯਮ ਪੰਜ ਹਨ:-ਅਹਿੰਸਾ = ਪੀੜ ਨਾ ਦੇਣੀ, ਮਾਰਨਾ ਨਾ। ਸਤਜ = ਸੱਚ। ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲਣ ਤੇ ਕੁਦਰਤ। ਅਸ੍ਤੇਯ = ਨਾ ਲੈਣਾ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਪਰ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾ ਲੈਣਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਚਰ੍ਯ = ਇੰਦ੍ਰੈ ਜਿੱਤ, ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ।

ਅਪਰਿਗ੍ਰਹ = ਕਬਜ਼ੇ ਜਮਾਉਣ ਦੇ ਭਾਵ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ।

ਕਰੁਨਾ = ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ, ਦ੍ਰਵਣਾ।

ਸਤਿ = ਸਚ। ਇਹ ਯਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤੋਖ = ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ। (ਇਹ) ਨੇਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਮਨ ਮਾਲੀ ਬਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਮ, ਦਮ, ਨੇਮ ਵਿਰਾਗ ਯਮ, ਕਰੁਨਾ, ਸਤ, ਸੰਤੋਖ (ਆਦਿ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ) ਪਾਲਣਾ ਕਰ।

ਭਾਵ: ਇਹ ਭਾਵ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕਹੇ ਸ਼ਬਦ 'ਅਮਲ ਕਰਿ ਧਰਤੀ' ਤੋਂ ਆਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰੂਪ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। 'ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ' ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ।

ਅਗਲੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਗੇ। ਦੋਹਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸਾਂਝਾ ਰਲਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਿਰਖੀ[1] ਕਾਜ ਕਰਾਵਹਿਂ।

---

[1]ਖੇਤੀ ਦਾ।

ਅਨਿਕ ਸਿੱਖ ਮਿਲਿ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿਂ।
ਹੋਵਹਿ ਅੰਨ ਅਤੋਟ ਕਿਦਾਰਾ[੧]।
ਖਲਵਾਰੇ ਬਹੁ ਲਗਹਿਂ ਅਪਾਰਾ ॥ ੨ ॥
ਦਰ ਲੌਂ[੨] ਕੋਠੇ ਭਰਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।
ਦੇਗ ਚਲਾਵਹਿਂ ਸਦਾ ਉਦਾਰੇ।
ਦੇਨਿ ਲਗਹਿਂ ਹੋਵਤਿ ਭੁਨਸਾਰਾ।
ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਲੌਂ[੩] ਅਖੁਟ ਅਹਾਰਾ ॥ ੩ ॥
ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਨਰ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਆਵਹਿਂ ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਸੁਖਕੰਦਾ।
ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਜਿ ਬਿਰਾਗੀ, ਗਜਾਨੀ।
ਤਪੀ, ਅਤੀਤ, ਦਿਗੰਬਰਿ[੪], ਧਜਾਨੀ ॥ ੪ ॥
ਜੋਗੀ, ਪੰਡਤ ਬਹੁ ਸੰਨਜਾਸੀ।
ਹਿੰਦੁ, ਤੁਰਕ ਆਵਹਿਂ ਗੁਰ ਪਾਸੀ।
ਰਾਇ ਰੰਕ[੫] ਜੋ ਧਰਿ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਸੁ ਪੂਰਹਿਂ[੬] ਕਾਂਖਾ[੭] ॥ ੫ ॥
ਦੇਹਿਂ ਉਪਾਇਨ ਲੇਹਿਂ ਸੁ ਨਾਂਹੀ[੮]।
ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਸਭਿ ਭਵ ਮਾਂਹੀ।
ਫਿਰਹਿ ਕਿ ਪਾਂਤਿ ਮਰਾਲਨ ਭੂਲੀ[੯]।
ਸਭਿ ਜਗ ਕਿਧੋਂ ਚੰਬੇਲੀ ਫੂਲੀ ॥ ੬ ॥
ਚੰਦ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ[੧੦] ਘਰ ਘਰ ਛਾਈ[੧੧]।
ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਪਾਰ ਨ ਪਾਯੋ ਜਾਈ।

---

[1]ਖੇਤੀ ਤੋਂ।
[2]ਦਰਵਾਜੇ ਤਕ।
[3]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਬੀਤੀ ਤਕ।
[4]ਨਾਂਗੇ।
[5]ਰਾਜੇ ਤੇ ਕੰਗਾਲ।
[6]ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[7]ਮੁਰਾਦ।
[8]ਲੋਕੀ ਭੇਟਾ ਜੋ ਦੇਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ।
[9](ਇਹ ਕੀਰਤੀ) ਮਾਨੋਂ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਭੁੱਲੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।
[10]ਅਥਵਾ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ।
[11]ਘਰ ਘਰ (ਚਾਂਦਨੀ) ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਮਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਇਕ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਭੁੱਲੀ ਹੋਈ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਜਗ ਵਿਚ ਚੰਬੇਲੀ ਫੁਲ ਪਈ ਹੈ, ਜਾਂ ਘਰ ਘਰ ਚਾਂਦਨੀ ਛਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਦਾ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਨਾ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਇਕ ਭਾਰੇ ਕਮਾਲ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਜਸ ਹੋਤਿ ਮਨ ਚਾਊ।
ਆਇ ਬਿਲੋਕੈਂ ਧਰਿ ਕੈ ਭਾਊ ॥ ੭ ॥
ਦੂਰ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਬਧਿ ਬਧਿ ਟੋਲਾ[੧]।
ਹ੍ਵੈ ਸਮੀਪ ਸੁਖ ਲਹਹਿਂ ਅਮੋਲਾ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ! ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ!' ਸਾਰੇ।
ਉਪਮਾ ਕੇ ਜੁਤਿ ਸਰਬ ਉਚਾਰੇਂ ॥ ੮ ॥
ਏਕ ਸਮੈਂ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁ ਆਈ।
ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ, ਕਛੁ ਗਨੀ ਨ ਜਾਈ।
ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ, ਨਗਰ ਕਰਤਾਰਾ[੨]।
ਮਾਨਵ ਮਿਲੇ ਨ ਪਾਯਤਿ ਪਾਰਾ ॥ ੯ ॥
ਧਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਬਿਨ ਸੰਸੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਪੁਰਿ ਹੀਂ[੩]।
ਭਈ ਬਿਭਾਵਰਿ[੪] ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ।
ਪੁਰਿਕੇ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਪਸਰਯੋ ਡੇਰਾ ॥ ੧੦ ॥
ਤਬ ਹੀ ਘਟਿ ਘੂਮਰ[*] ਘਿਰ ਆਈ।
ਬਰਖਤਿ ਜਲ ਕੀ ਛਹਿਬਰ ਲਾਈ।
ਬੀਤੀ ਨਿਸ ਪੁਨ ਭਾ ਭੁਨਸਾਰਾ[੫]।
ਸਗਰੋ ਦਿਵਸ ਪਰਤਿ ਰਹਯੋ ਬਾਰਾ[੬] ॥ ੧੧ ॥
ਬਹੁਰ ਨ ਹਟੀ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਦੋਊ।
ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਆਤੁਰ[੭] ਸਭਿ ਕੋਊ।
ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਬਿਧਿ ਹੋਈ।
ਭੂਖੀ ਬਹੁਤ ਭਈ ਸਭਿ ਲੋਈ[੮] ॥ ੧੨ ॥
ਅਵਸਰ[੯] ਕਰਨ ਨ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ[੧]।

---

[1]ਟੋਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਬੰਨ੍ਹਕੇ।
[2]ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚ।
[3]ਮਨੋ ਕਾਮਨਾਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
[4]ਰਾਤ।
[*]ਪਾ:-ਘਟਾ ਘੁਮੰਡ।
[5]ਸਵੇਰਾ।
[6]ਜਲ ਭਾਵ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ।
[7]ਦੁਖੀ।
[8]ਲੋਕ।
[9]ਸਮਾਂ।

ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਪਸਰ[2] ਰਹਜੋ ਬਹੁ ਬਾਰਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ।
ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਭੀਰ ਤਹਿਂ ਭਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਲਖਮੀ ਚੰਦ, ਭ੍ਰਿਤ, ਲਹਿਣਾ[3] ਅਰ ਨਰ ਬ੍ਰਿੰਦ।
ਬੈਠੇ ਸਰਬ ਸਮੀਪ ਹੀ, ਮਧ ਬੇਦੀ ਕੁਲਚੰਦ ॥ ੧੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਕੋ ਭੂਖ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬਜਾਪੀ ਪੀਰਾ ਲਖੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਸ੍ਰੀ ਚੰਦਹਿ ਕੋ ਆਇਸੁ ਕੀਨੰ।
'ਬਰਖਾ ਹੋਤਿ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਤੀਨੰ ॥ ੧੫ ॥
ਭਈ ਛੁਧਾਤੁਰ[4] ਸੰਗਤ ਭੂਰੀ। {ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ}
ਉਠਹੁ ਤਾਤ! ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਤ ਰੂਰੀ।
ਤਰੁ ਕਿੱਕਰ ਕੇ ਵਹਿਰ ਜੁ ਠਾਂਢੇ[5]।
ਚਢਿ ਊਪਰ ਝੂਣਹੁ ਗਹਿ ਗਾਢੇ[6] ॥ ੧੬ ॥
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹਾਰ ਸੁ ਗਿਰਹੀ[7]।
ਸੰਗਤਿ ਖਾਇ ਛੁਧਾ ਕੋ ਹਰਿਹੀ[8]।
ਬਹੁਰ ਜਬੈ ਬਰਖਾ ਹਟਿ ਜੈ ਹੈ।
ਹੋਇ ਸੁਖੀ ਤਬਿ ਸਦਨ ਸਿਧੈ ਹੈ' ॥ ੧੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਬਾਣੀ ਸੁਣਿ ਤਬ ਪ੍ਰਾਹੀ[+]।
ਪਿਤ ਕੇ ਬਚ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜਿਸ ਨਾਂਹੀ।
'ਬਿਟਪਨ[9] ਸੰਗ ਅਸਨ ਕਿਨ ਲਾਯੋ।
ਅਵਲੋਕਜੋ[10] ਨਹਿਂ ਕਿਸੂ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥
ਪੂਰਬ ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਈ ਐਸੇ।

---

[1]ਰੋਟੀ ਕਰਨ ਦਾ।
[2]ਫੈਲ।
[3]ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਲਖਮੀ ਦਾਸੁ (ਹੋਰ) ਦਾਸ ਤੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ।
[4]ਭੁੱਖੀ।
[5]ਖੜੇ ਹਨ।
[6]ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੜਕੇ।
[7]ਡਿੱਗੇਗਾ।
[8]ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰੇਗੀ।
[+]ਪਾ:-ਸਿਰੀਚੰਦ ਬਾਣੀ ਤਬ ਪ੍ਰਾਹੀ।
[9]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ।
[10]ਨਾ ਕਿਸੇ (ਕਦੀ) ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਨਾ ਸੁਣਾਇਆ।

ਆਪ ਬਚਨ ਭਾਖਤਿ ਹੋ ਜੈਸੇ।
ਸਿੱਧ ਮੁਨੀ ਅਰ ਜੇ ਅਵਤਾਰਾ।
ਕਿਨਹੁੰ ਅਸ ਨਹਿਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੯ ॥
ਜਿਉਂ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ[1] ਆਪ ਫੁਰਮਾਵੋ।
ਹੌਂ ਨ ਕਰੋਂ ਨਰ ਬੀਚ ਲਜਾਵੋਂ[2]'।
ਜਾਨਜੋ ਤਾਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਿਹੀਨਾ।
ਪ੍ਰਭੁ ਤਬ ਦੁਤਿਯ ਸੰਗ ਬਚ ਕੀਨਾ ॥ ੨੦ ॥
'ਲਖਮੀ ਦਾਸ! ਸੁਨਹੁ ਸੁਤ ਆਇਸੁ।
ਕਰਹੁ ਕਿਰਤ ਇਹ ਬਿਲਮ ਗਵਾਇਸ[3]।
ਵਹਿਰ ਮਹੀਰੁਹ[4] ਝੂਣਹੁ ਜਾਈ।
ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ ॥ ੨੧ ॥
ਬਹੁ ਭੂਖੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ ਆਛੇ।
ਕਰਹਿਂ ਨਹੀਂ[5], ਤਬ ਆਵਹੁ ਪਾਛੇ'।
ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ ਤਾਂਹੀ।
ਪਿਤ ਰਜਾਇ ਚਿਤ ਮਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥
ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਲਖੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਆਈ[6]।
ਉਚਿਤ ਨ[7] ਇਹੁ ਬਿਸ਼ਾਲ ਬਡਿਆਈ।
ਉੱਤਮ ਹੁਤੋ ਜੁ ਦਾਸਨਾ ਮਾਂਹੀ।
ਲਹਿਣੇ ਸੰਗ ਗਿਰਾ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਹੀ[8] ॥ ੨੩ ॥
'ਲਹਿਣੇ! ਉਠੋ ਸੁ ਲਹਿਣਾ ਤੋਹੀ।
ਤੂਰਨ ਕਰਹੁ ਜੁ ਆਇਸੁ ਮੋਹੀ।
ਸੰਗਤਿ ਸਗਰੀ ਲੇਹੁ ਪਿਛਾਰੀ।
ਹ੍ਵੈ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ ਸਭਿਨਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੨੪ ॥
ਵਹਿਰ ਜਿ ਸਾਖੀ[9] ਝੂਣਹੁ ਨੀਕੇ।

---

[1]ਪੁੱਠੀ ਭਾਵ ਅਣਹੋਈ ਗੱਲ।
[2]ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ।
[3]ਦੇਰ ਗੁਆਕੇ (ਭਾਵ ਛੇਤੀ)।
[4]ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ।
[5](ਜਦੋਂ ਰੱਜਕੇ) ਨਾਂਹ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਣ।
[6]ਦੇਖੇ (ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।
[7]ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ।
[8]ਕਹੀ।
[9]ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਦੇਹੁ ਅਹਾਰ ਭਾਵਤੇ ਜੀ ਕੇ'।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਨ ਪਰ ਪਟ ਨ ਸੰਭਾਰਾ।
ਉਠਿ ਕੈ ਤੂਰਨ ਨਿਕਸਜੋ ਦ੍ਵਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥
ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਬੁਲਾਈ।
ਬਿਟਪ ਬਿਲੋਕਿ ਚਢਜੋ ਤਬਿ ਧਾਈ।
ਗਹੇ ਪ੍ਰਕਾਂਡ[੧] ਸਜੋਰ ਹਿਲਾਏ।
ਗਿਰਤਿ ਪਿਖੇ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਭਾਏ ॥ ੨੬ ॥
ਮੋਦਕ[੨] ਸਸਕੁਲਿ[੩*] ਪਰਪਾ[੪] ਪੂਰੀ[੫]।
ਪਿਖਤਿ ਸਰਬ ਭਾ ਅਚਰਜ ਭੂਰੀ।
ਅਧਿਕ ਛੁਧਾ ਮਹਿਂ ਹੁਤੇ ਬਿਹਾਲਾ।
ਅਚਵਨ[੬] ਲਾਗੇ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਝੂਣਹਿਂ ਬਿਟਪਨ ਸੋਊ।
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਗਿਰਹਿਂ, ਖਾਇ ਸਭਿ ਕੋਊ।
ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਪਰਹਿਂ ਧਰ ਆਈ।
ਲਗੇ ਨ ਦੀਸਹਿਂ ਪਰਤਿ ਦਿਸਾਈ[੭] ॥ ੨੮ ॥
ਅਚਰਜ ਭੇ ਗਤਿ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ।
'ਧੰਨ! ਧੰਨ!' ਕਹਿਂ 'ਗੁਰ ਗੁਨਖਾਨੀ'।
ਇਕ ਤੋ ਭੂਖੇ ਬਾਸੁਰ ਤੀਨੰ[੮]।
ਮਿਲਜੋ ਨ ਅਵਸਰ[੯] ਅਸਨ ਨ ਕੀਨੰ ॥ ੨੯ ॥
ਦੁਤਿਯ ਸਾਦਮੈ[੧੦] ਮਿਲਜੋ ਅਹਾਰਾ।
ਖਾਇ ਅਧਿਕ ਸੁਖ ਰਿਦੇ ਉਦਾਰਾ[੧੧]।
ਚਿਰੰਕਾਲ ਲੌ ਅਚਵ ਅਘਾਏ[੧]।

---

[1]ਟਾਹਣੇ।
[2]ਲਡੂ।
[3]ਜਲੇਬੀ। ਸੰਸ:, ਸ਼ਖ਼ੁਲੀ = ਪਕਵਾਨ]।
[*]ਪਾ:-ਸ਼ਕੁਲੀ। ਸੰਸ:, ਸ਼ਖੁਲੀ]
[4]ਪ੍ਰਾਕੜੀ, ਪੂੜਾ (ਅ) ਕਰਾਰੀ, ਪੂਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਸੰਸ:, ਪਰਿਪਾਕ = ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕੀ ਹੋਈ]।
[5]ਪੂੜੀਆਂ।
[6]ਖਾਣ।
[7]ਪਰ ਡਿਗਦੇ ਦਿਸਦੇ ਸਨ।
[8]ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ।
[9]ਸਮਾਂ।
[10]ਸ੍ਵਾਦੀਕ।
[11]ਵਧਿਆ।

'ਭਏ ਤ੍ਰਿਪਤ' ਇਵ ਮੁਖਹਿਂ ਅਲਾਏ ॥ ੩੦ ॥
ਹਟਿ ਜਬ ਰਹੇ[2] ਬਿਲੋਕੇ ਲਹਿਣੇ।
ਉਤਰਯੋ ਤਰੇ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਟਹਿਣੇ।
ਬਿੰਸਤ ਚਤੁਰ ਹਜ਼ਾਰ[3] ਹੁਤੇ ਨਰ[+]। {੨੪੦੦੦ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦਰੱਖਤ ਤੋਂ ਮਿਠਾਈ}
ਸਭਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ਰਹਯੋ ਹਰਖ ਭਰਿ ॥ ੩੧ ॥
ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਸੰਗਤਿ ਕੇਰ ਅਗਾਰੀ।
ਚਲਿ ਆਯੋ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ।
ਪਾਇਨ ਪਾਸ ਲਕੁਟ ਕੀ ਨਜਾਈਂ[4]।
ਪਰਯੋ ਦੀਨ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਛਾਈ ॥ ੩੨ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਛੁਕ ਸ਼ਕਤਿ ਹ੍ਵੈ ਆਈ।
ਭਾਨੁ ਉਗਤਿ ਜੈਸੇ ਅਰੁਨਾਈ[5]।
ਸੰਗਤਿ ਪਾਇਨਿ ਪਰੀ ਪਿਛਾਰੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਜਗੀ ਪਰਮ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥
ਬੈਠਹਿਂ ਬਿਸਮਹਿਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਹਿਂ।
'ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਚਰਜ ਕੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਹਿਂ।
ਪੂਰਬ ਭਈ ਨ ਕਬਹੂੰ ਐਸੇ।
ਤਰੁ ਤੇ ਅਸਨ ਅਚਾਯੋ ਜੈਸੇ ॥ ੩੪ ॥
ਪੂਰਨ ਕਲਾਵਾਨ ਪਹਿਚਾਨੈ।
ਮਾਨਵ ਆਨਿ ਅਨੇਕ ਮਿਲਾਨੇ।
ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਇਂ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਿ ਗਵੈਂ[6] ਹਜ਼ਾਰ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ' ਨਾਮੂ।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਹ੍ਵੈ ਉਚਾਰਿ ਸੁਖਧਾਮੂ।
ਗਾਵਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਪਢੈਂ ਦ੍ਰਿਢ ਪ੍ਰੇਮਾ।
ਕਰਿ ਬਿਚਾਰ ਹੁਇ ਚਿੱਤ ਸੁ ਖੇਮਾ[1] ॥ ੩੬ ॥

---

[1]ਖਾ ਕੇ ਰੱਜ ਗਏ।
[2](ਖਾਣੋਂ) ਹਟ ਗਏ।
[3]ਚੱਵੀ ਹਜ਼ਾਰ।
[+]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਡਿੱਠੇ ਹਨ ਓਹ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰੇ ਐਨੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਜੁੜਨਾ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।
[4]ਲਕੜੀ ਵਾਂਙੂ ਭਾਵ ਸਿੱਧਾ।
[5]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਜਿਵੇਂ ਲਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
[6]ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਜੁਗ ਬਿਖੈ ਬੇਣ* ਭੁਪਾਲਾ।
ਕਲੀ ਕਾਲ ਬਰਤਾਇ ਬਿਸਾਲਾ[2]।
ਚੋਰ ਦੁਸ਼ਟ ਅਘ ਕਰਤਿ ਅਨੇਕਾ।
ਨਹਿਂ ਸਤਿਸੰਗਤ ਹ੍ਵੈ ਨ ਬਿਬੇਕਾ ॥ ੩੭ ॥
ਸੋ ਸਤਿਜੁਗ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰਾ।
ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਨ ਤਬ ਪ੍ਰਭੁ ਉਦਾਰਾ[3]।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਹੋਇ ਰਹਜੋ ਸਤਿਸੰਗਾ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹਿਂ ਦੁਖ ਭੰਗਾ ॥ ੩੮ ॥
ਮਿਲਹਿਂ ਬਿਚਾਰਹਿਂ ਗਾਵਹਿਂ ਕੀਰਤਿ।
ਸ਼ੋਭਾ ਸਗਲ ਜਗਤ ਬਿਸਤੀਰਤਿ।
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਤਿ ਚਹੁਂ ਫੇਰਾ।
ਉਮਗਤਿ ਸਭਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਘਨੇਰਾ ॥ ੩੯ ॥
ਮਾਨਵ ਮਿਲੇ ਅਨੇਕ ਹਜ਼ਾਰਾ।
ਸਰਬ ਦੇਗ ਤੇ ਖਾਇਂ ਅਹਾਰਾ।
ਦਰਬ ਉਪਾਇਨ ਆਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਕਿਹ ਤੇ ਲੇਹਿਂ ਨ, ਫੇਰਹਿਂ ਸੋਈ ॥ ੪੦ ॥
ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸ ਜਾਹਿਂ ਸ਼ਨਾਨਾ।
ਜਲ ਮਹਿਂ ਤਿਸ਼ਟੈਂ[4] ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਲੌਂ ਠਾਂਢੇ[5] ਰਹਿਹੀਂ। {ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਤਪ}
ਕੰਠ ਸਮਾਨ ਜਾਂਹਿ ਜਲ ਅਹਿਹੀ ॥ ੪੧ ॥
ਲਹਿਣਾ ਜਾਇ ਸੰਗ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਸੇਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਰਸਾਲਾ।
ਹਿਮ ਰੁਤ[6] ਹੁਤੀ ਸੀਤ ਅਧਿਕਾਈ।
ਇਕ ਦਿਨ ਪੁਨ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ ॥ ੪੨ ॥

---

[1]ਚਿਤ ਕਲਜਾਨ (ਦੇ ਸੁਖ ਵਾਲਾ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

*ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਜ ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਿਥੂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ। ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਟੁਰਿਆ, ਇਸ ਨੇ ਵਰਣ ਸ਼ੰਕਰ ਫੈਲਾਇਆ, ਨਿਸ਼ਾਧਾਂ ਤੇ ਝੀਵਰਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਇਸ ਨੇ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

[2](ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ) ਕਲਜੁਗ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

[3]ਭਾਵ, ਤਿਵੇਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਜੁਗ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤਾ।

[4]ਖੜੇ ਰਹਿਣ।

[5]ਖੜੇ।

[6]ਸਿਆਲੇ ਦੀ ਰੁੱਤ, ਸਰਦੀ।

ਜਲ ਮਹਿਂ ਪੈਠੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੰ।
ਲਹਿਣਾ ਬੈਠਜੋ ਸਰਿਤਾ ਤੀਰੰ।
ਭਜੋ ਸ਼ੀਤ[1] ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।
ਭੀਗੇ ਚੀਰ ਨੀਰ ਕੇ ਨਾਲਾ ॥ ੪੩ ॥
ਸਰਦੀ ਤਬ ਲਹਿਣੇ ਕੌਂ ਬਜਾਪੀ।
ਥਰ ਥਰ ਸੀਤ ਸੰਗ ਦੇਹਿ ਕਾਂਪੀ।
ਦੰਤ ਜੁਟੇ ਮੁਖ ਜਾਇ ਨ ਬੋਲਾ।
ਪਰਜੋ ਧਰਾ ਪੁਨ ਹੋਇ ਅਡੋਲਾ ॥ ੪੪ ॥
ਨਹਿਂ ਸੁਧ ਈਖਦ[2] ਰਹੀ ਸਰੀਰਾ।
ਕਰ ਤੇ ਗਿਰੇ ਜੁ ਗੁਰ ਕੇ ਚੀਰਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਿਕਸੇ ਵਹਿਰ ਗੁਸਾਈਂ।
ਪਿਖਜੋ ਦਾਸ ਸੁਧ ਜਾਂਹਿ ਨ ਕਾਈ ॥ ੪੫ ॥
ਭੀਗ ਸਰੀਰ ਚੀਰ ਗੇ ਜਾਂ ਕੇ।
ਪਰੇ ਅਚੇਤ ਅੰਗ ਛਿਤ[3] ਤਾਂ ਕੇ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਤਨ ਸੋਂ ਪਰਸਾਯੋ।
ਸਰਬ ਅੰਗ ਤੇ ਸ਼ੀਤ ਨਸਾਯੋ ॥ ੪੬ ॥
ਭਈ ਉਸ਼ਨਤਾ[4] ਸੁਧ ਹ੍ਵੈ ਆਈ।
ਦੇਖਿ ਪਰਜੋ ਪਾਇਨ ਲਪਟਾਈ।
ਬੂਝਜੋ ਦਾਸ ਤਬਹਿ ਜਗਨਾਥਾ।
'ਕੌਨ ਹਾਲ ਬੀਤਜੋ ਤੁਝ ਸਾਥਾ?' ॥ ੪੭ ॥
ਬੋਲਜੋ ਲਹਿਣਾ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੀ।
'ਸੁਨੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਦਸ਼ਾ ਜਸ ਮੋਰੀ।
ਬਸਤ੍ਰ ਭੀਜਿ, ਭਾ ਸ਼ੀਤ ਘਨੇਰਾ।
ਜੁਟੇ ਦੰਤ ਤਨ ਗਿਰ ਗਜੋ ਮੇਰਾ ॥ ੪੮ ॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਤੁਮ ਆਨਿ ਛੁਹਾਵਾ।
ਤਤਖਿਨ ਸਗਰੋ ਸ਼ੀਤ ਨਸਾਵਾ।
ਅਬ ਸੁਚੇਤ ਭਾ ਮੋਰ ਸਰੀਰਾ।
ਰਾਵਰ ਭੰਜਤਿ[1] ਹੋ ਸਭਿ ਪੀਰਾ' ॥ ੪੯ ॥

---

[1]ਠੰਢ।
[2]ਥੋੜੀ ਬੀ।
[3]ਧਰਤੀ ਤੇ।
[4]ਗਰਮੀ।

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਹੌਂ ਘਾਲਤਿ ਜੋ ਘਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਜੇ ਤਪ ਕਰਨਾ।
ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਹਿਤ[੨] ਲਖਹੁ ਅਚਰਨਾ[੩] ॥ ੫੦ ॥
ਜੋ ਮੇਰੇ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿਹੀਂ।
ਮਨ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਜਿਨ ਕੋ ਨਾਮ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਰਹਿਤਿ ਅਕਾਮ[੪] ॥ ੫੧ ॥
ਸੋ ਜਮ ਕੋ ਨਹਿਂ ਦੇਖਨ ਪੈ ਹੈਂ।
ਸੁਖ ਸੋਂ ਗਤਿ[੫] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਨ ਹ੍ਵੈ ਹੈ'।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਕਹਿ ਅਸ ਬਾਨੀ।
ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਆਏ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੫੨ ॥

ਬੈਠਤਿ ਭੇ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰੀ।
ਸੰਗਤ ਆਵਹਿ ਕਰਹਿ ਜੁਹਾਰੀ।
ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਪ ਕ੍ਰੂਰ[੬] ਬਡੇਰਾ। {ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪੱਸਿਆ}
ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨੀਕ ਥਲ ਹੇਰਾ ॥ ੫੩ ॥
ਤਹਾਂ ਕੀਨ ਇਕ ਕੁਟੀ ਨਿਰਾਲੀ।
ਰੋੜਨ ਸੇਜ ਡਸਾਇ ਦੁਖਾਲੀ[੭]।
ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਕੇ ਸਮ ਬਨਵਾਈ।
ਥਾਇਂ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਹਿਂ ਜਹਾਂ ਰਹਾਈ[੮] ॥ ੫੪ ॥
ਪੌਢਹਿਂ ਬੈਠਹਿਂ ਰਹਿਂ ਤਿਂਹ ਮਾਂਹੀ।
ਕਰਨ ਸ਼ਨਾਨ ਸਮੈਂ ਦੁਇ ਜਾਹੀਂ।
ਚਹੁੰਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਨਰ ਆਇ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਦਰਸ ਬਿਲੋਕ ਧਰਹਿਂ ਪਦ ਭਾਲਾ[੯] ॥ ੫੫ ॥

1ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ।
2ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ।
3ਕੰਮ।
4ਕਾਮਨਾਂ ਰਹਿਤ।
5ਮੋਖ।
6ਕਰੜਾ ਤਪ।
7ਦੁਖਾਂ ਵਾਲੀ।
8ਜਿਸ ਪਰ ਵਾਧੂ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ, ਯਾ ਰਖੀ।
9ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ।

ਕਰਹਿਂ ਕਾਮਨਾ ਹਿਰਦੇ ਜੋਈ।
ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਸਰਬ ਕੀ ਸੋਈ।
ਜੁਗਲ ਕਾਲ[1] ਭਲ ਬਨਹਿ ਅਹਾਰਾ।
ਅਚਵੈਂ ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਾਰਾ[2] ॥ ੫੬ ॥
ਬਹੁਤ ਰਸੋਈਏ ਦੇਗ ਕਰੇਈਂ।
ਜਿਤਿਕ ਅੰਨ ਚਹਿਂ ਤੇਤਿਕ ਲੇਈਂ।
ਨੀਕੀ ਰੀਤ ਸੁਧਾਰਿ ਬਨਾਵਹਿ।
ਜਿਨ ਤੇ ਸ੍ਵਾਦ ਮਹਾਂ ਸ਼ੁਭ ਆਵਹਿ ॥ ੫੭ ॥
ਸਰਬ ਤਜਾਰ ਹ੍ਵੈ ਭੋਜਨ ਜਬਿ ਹੀ।
ਜਾਇ ਰਸੋਈਆ ਗੁਰ ਢਿਗ ਤਬਿ ਹੀ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢੇ ਰਹਿਹੀ।
ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਕੋ ਬਚਨ ਨ ਕਹਿਹੀ ॥ ੫੮ ॥
ਬੀਤਹਿ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਅਸ ਤਾਂਹੀ।
ਜਬ ਲੌ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਲੋਕੈਂ ਨਾਂਹੀ।
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[3] ਗੁਰ ਪਰਿਹੀ।
ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੰਗ[4] ਅਸ ਬਚਨ ਉਚਰਿਹੀਂ ॥ ੫੯ ॥
'ਹੇ ਦਿਜ! ਭੋਜਨ ਭਯੋ ਤਯਾਰੀ?।
ਆਇ ਹਕਾਰਨ? ਕਹਹੁ ਉਚਾਰੀ'।
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਰੀ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਭਯੋ ਅਹਾਰ ਤਿਯਾਰ ਸੁਧਰਿ ਕੈ' ॥ ੬੦ ॥
ਤਬਿ ਤਿਹ ਸੰਗ ਜਾਇ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁ ਭੋਜਨ ਖਾਈਂ।
ਬਹੁਰ ਦੇਗ਼ ਵਰਤੈ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
ਸਰਬ ਸੰਗਤੀ ਹੋਇ ਅਘਾਤੀ[5] ॥ ੬੧ ॥
ਦੋਨੋ ਸਮੈ ਭਾਂਤਿ ਇਸ ਹੋਇ।
ਆਵਹਿਂ ਖਾਇਂ, ਨ ਹਟਿਕੈ ਕੋਇ।
ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਹਿਂ ਪੂਰੈਂ ਆਸਾ।

---

[1]ਦੋਨੋਂ ਵੇਲੇ।

[2]ਜੋ ਪਾਰ ਰਹਤ ਹਨ (ਅ) ਬੇਗਿਣਤ (ਲੋਕੀਂ)।

[3]ਨਜ਼ਰ।

[4]ਭਾਵ, ਰਸੋਈਏ ਨੂੰ।

[5]ਤ੍ਰਿਪਤ।

ਪਢਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੁਲਾਸਾ ॥ ੬੨ ॥
ਕਿਤਿਕ ਸਮੀਪ ਰਹੈਂ ਸੁਖ ਪਾਈਂ।
ਕਿਤਿਕ ਦਰਸ ਕਰਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਈਂ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਯੋ ਕਿਤ ਕਾਲਾ।
ਬਹੁਰ ਤਪਹਿਂ ਤਪ[1] ਕਠਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੬੩ ॥
ਭੋਜਨ ਤਜਯੋ, ਨ ਅਚੈਂ ਕਦਾਈਂ[2]।
ਏਕ ਅਰਕ[3] ਫੂਲ[*] ਖਾਇਂ ਮੰਗਾਈ।
ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਵਹਿਂ।
ਪੁਨ ਜਲ ਆਦਿ ਨ ਕੰਠ ਪੁਚਾਵਹਿਂ ॥ ੬੪ ॥
ਦੋਇ ਕੋਸ ਲਗ ਕੀਨ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।
ਤਿਨਕੇ ਬਿਚ ਬਿਚਰਤਿ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਹਿਂ।
ਠਾਂਢੇ ਸਗਰੋ ਦਯੋਸ ਗੁਜ਼ਾਰਹਿਂ ॥ ੬੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਤ ਤੇ ਉਤ, ਉਤ ਤੇ ਸੁ ਇਤ; ਬਾਸੁਰ ਕਰੈਂ ਬਿਹਾਇ।
ਕਰਿ ਕੁਪੀਨ ਕਟ ਤਾਂਬ੍ਰ ਕੀ[4], ਸਿਰ ਦੋਕੁਲ[5+] ਸੁਹਾਇ ॥ ੬੬ ॥

ਚੌਪਈ: ਸਗਰੇ ਤਜਾਗੇ ਅਪਰ ਜਿ ਚੀਰਾ।
ਫਿਰੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਹ੍ਵੈ ਨਗਨ ਸਰੀਰਾ[6]।
ਬਹੁਰੋ ਆਇ ਬਿਭਾਵਰਿ[7] ਜਬਿ ਹੀ।
ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਂ ਕੁਟੀ ਮਹਿਂ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੬੭ ॥
ਸਿਹਜਾ ਰੋਰਨ ਕੀ ਜੁ ਬਨਾਈ।
ਤਿਹ ਪਰ ਪੌਢ ਰਹੈਂ ਗਤਿਦਾਈ।
ਬਡੀ ਭੋਰ ਉਠਿ ਸਰਿਤਾ ਤੀਰਾ।
ਜਾਇ ਸੁ ਮੱਜਹਿਂ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੬੮ ॥
ਕਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਤਿਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ[1]।

---

[1]ਤਪ ਤਪਿਆ (ਭਾਵ ਕੀਤਾ)।
[2]ਕਦੇ ਬੀ।
[3]ਅੱਕ ਦਾ।
[*]ਪਾ:-ਫਲ।
[4]ਤਾਂਬੇ ਰੰਗੀ। ਸੰਸ:, ਤਾਮ੍ਰ:] (ਅ) ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਚੰਦਨ। ਸੰਸ:, ਤਾਮ੍ਰੰ] ਭਾਵ ਰਕਤ ਚੰਦਨ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ।
[5]ਸਾਫਾ, ਛੋਟੀ ਪੱਗ।
[+]ਪਾ:-ਪਰ ਕੁਲਹ।
[6](ਹੋਰ) ਸਰੀਰ ਨੰਗਾ।
[7]ਰਾਤ।

ਬਿਚਰਹਿਂ ਪੁਨ ਬੈਠਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਂਹੀ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਇਉਂ ਬਿਤਵਨ ਕੀਨਾ।
ਬਹੁਰ ਅਰਕ ਫੁਲ ਸੋ ਤਜਿ ਦੀਨਾ ॥ ੬੯ ॥
ਸਿਕਤਾ[2] ਇਕ ਮਾਸਾ ਮੁਖ ਪਾਵਹਿਂ।
ਤਜਾਗਜੋ ਔਰ, ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਖਾਵਹਿਂ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।
'ਨਾਉਂ ਸੁਹਾਵਾ ਵਖਤ ਸੁਹਾਵਾ' ॥ ੭੦ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)
ਬਿਚਰਹਿਂ ਉਚਰਤਿ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਮਸਤਕ ਦਿਪੈ ਤੇਜ ਅਤਿ ਭਾਰਾ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿਫਤ ਆਇਂ ਨਰ ਭੂਰੰ।
ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਹਿਂ ਰਹੈਂ ਹਦੂਰੰ ॥ ੭੧ ॥
ਜੋ ਨਰ ਆਇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਵੈਂ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਅਸ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈਂ।
'ਬਸਿ ਕਰਿ ਪੁਰਖਾ! ਭਲਾ ਸੁ ਹੋਈ।
ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਸਕਲ ਦੁਖ ਖੋਈ' ॥ ੭੨ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।
ਕਲਿ ਮੈਂ ਨਾਮ ਦੇਯ ਨਰ ਤਾਰੇ।
ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਤਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨੰਤੇ।
ਮਹਾਂ ਪਤਿਤ ਸੇ ਜਗਤ ਤਰੰਤੇ ॥ ੭੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਤਪ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਣੰਜਮੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੪੯ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਕੁਛ ਨਾਂ ਖਾਣਾ ਯਾਂ ਅਤਿ ਥੋੜਾ ਖਾਣਾ ਇਕ ਹਠ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰੱਤਿ ਧਾਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਆਤਮ ਆਰੂਢ ਅਵਸਥਾ ਮਹਾਂਨ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਤੇ ਭੁੱਖ ਸੁਤੇ ਤਾਬੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਠ ਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦਿੱਬਜ ਤ੍ਰੀਕੇ ਤੇ ਆਪ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ-

ਤਿਥੈ ਊਂਘ ਨ ਭੁਖ ਹੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖਵਾਸੁ ॥ [ਸਲੋਕ ਮ: ੩]
ਤਥਾ-ਨੀਦ ਭੁਖ ਸਭ ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗੀ ਸੁੰਨੇ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਵੈ ॥ [ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪]
ਪੁਨਾ-ਜਾਕਉ ਆਇਓ ਏਕੁ ਰਸਾ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਨ ਨਹੀ
ਖੁਧਿਆ ਤਾਕੈ ਚਿਤਿ ਨ ਬਸਾ। [ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫]

ਕਈ ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਅਪਣੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਹਠ ਦੇ ਫਾਕੇ ਕਟਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ, ਕਈ ਗੁਪਤ ਖਾਕੇ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਬਿਨ ਖਾਧੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਦਸ਼ਾ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਛਲ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ

---

[1]ਭਾਵ ਦੋ ਕੋਹਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੬੫।
[2]ਰੇਤ।

ਕਿ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਯਾ ਇਸ ਬਿਨਾ ਪੂਰਨ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਸਮਝਣ, ਇਹ ਇਕ ਆਤਮ ਆਰੂਢਾ ਤੇ ਅਵਸਥਾ ਆਪੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਢੂੰਡਣ ਲੱਭਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਇਹ ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਬਦਲਦੀ ਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਭਾਵ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੁੰਦਰ ਹਨ, ਇਕ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ, ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ।

ਇਸ ਭਾਵ ਦੀ ਇਕ ਪਉੜੀ ਵਡਹੰਸ ਮਃ ੧ ਛੰਤ ਵਿਚ ਬੀ ਹੈ, ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ:-

ਤੇਰਾ ਵਖਤੁ ਸੁਹਾਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ॥
ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿ ਭਾਉ ਕਰਿ ਲਾਗਾ ਸਾਉ ਪਰਾਣੀ ॥
ਸਾਉ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਿਨਾ ਲਾਗਾ ਜਿਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇਆ ॥
ਨਾਮ ਤੇਰੈ ਜੋਇ ਰਾਤੇ ਨਿਤ ਚੜਹਿ ਸਵਾਇਆ ॥
ਇਕੁ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਨ ਹੋਇ ਸੰਜਮੁ ਜਾਮਿ ਨ ਏਕੁ ਪਛਾਣੀ ॥
ਵਖਤੁ ਸੁਹਾਵਾ ਸਦਾ ਤੇਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ॥ ੩ ॥

੫੦. [ਘਾਲ ਤੇ ਮੇਹਰ, ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚੋਂ ਪਰਖ ਕੇ ਦੱਸਿਆ]

ਦੋਹਰਾ: ਰਿਦਾ ਕਿਦਾਰ ਸੁਧਾਰਨੋ, ਤਜਿਨੋ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ
ਸਤਿਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਜਲ ਪਰੈ, ਭਗਤਿ ਕ੍ਰਿਖੀ ਹ੍ਵੈ ਸਾਰ ॥ ੧ ॥

ਕਿਦਾਰ = ਖੇਤ, ਮਲਗੁਜ਼ਾਰ, ਕਿਆਰਾ। ਸੰਸ:, ਕੇਦਾਰ]

ਸੁਧਾਰਨੋ = ਸੁਆਰਨਾ, ਸਾਫ ਕਰਨਾ। ਖੇਤ ਦਾ ਸੁਧਾਰਨਾ = ਗੋਡੀ ਕਰਨੀ, ਘਾਹ ਬੂਟ ਖੋਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣੇ, ਨਦੀਣਾ ਕਰਨਾ।

ਕ੍ਰਿਖੀ = ਖੇਤੀ। ਸੰਸ:, ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ]। ਸਾਰ = ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। 'ਹ੍ਵੈ ਸਾਰ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੁਹਣੀ ਖੇਤੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋਵੇ।

ਅਰਥ: ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ (ਮਾਨੋਂ) ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਖੇਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੈ, (ਇਸ ਸੁਧਰੇ ਖੇਤ ਪਰ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਰੂਪ ਵਿਚ) ਹੋਵੇਗੀ*।

ਚੌਪਈ: ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈ ਤਪ ਬਹੁ ਠਾਨਾ।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਪਸਰਜ ਸੁਜਸੁ ਮਹਾਨਾ।
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਘਰ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ' ਪ੍ਰਾਹੀਂ ॥ ੨ ॥
ਮਿਲਿਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਆਵਹਿਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਮੁਕੰਦਾ।
ਕੇਤਿਕ ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਘਰ ਜਾਹੀਂ।
ਕੇਤਿਕ ਰਹੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਪਾਹੀਂ[1] ॥ ੩ ॥
ਭੀਰ ਭੂਰ ਕੀ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਖਾਇਂ ਸਮੇਂ ਦੁਇ ਰੁਚਿਰ ਅਹਾਰਾ।
ਹੋਇ ਅੰਨ ਕੀ ਤੋਟ ਨ ਕੋਈ।
ਰਹੈ ਜੁ, ਦੇਗ[2] ਅਚੈ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਤਹਾਂ, ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਭੀ ਆਇ।
ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ ਗਿਨਤੀ ਨ ਕੋ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਰਖਾਇ ॥ ੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਬਰਖ ਬਿਤਾਏ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਏ।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਕਿਰਤਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਹੋਤੀ।
ਸੁਮਤਿ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਉਦੋਤੀ[3] ॥ ੬ ॥

---

*ਪਿਛਲੇ ਅਧਜਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਰਥ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

[1]ਪਾਸ।

[2]ਲੰਗਰ ਤੋਂ।

[3]ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਈ।

ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਹਿਂ ਚਹੁਂ ਫੇਰੇ।
ਹੋਇ ਸ਼ਬਦ ਅੱਭਜਾਸ ਘਨੇਰੇ।
ਪੁਨ ਸਿੱਖੀ ਪਰਖਨ ਮਨ ਠਾਨੀ। {ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪਰਖ}
ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਜਿਉਂ ਕਿਯ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੭ ॥
ਬਰਜਿ ਦੀਨ ਕਹਿ[1] ਕਰਿ ਨਰ ਸੋਈ।
ਏਕ ਸਮੇਂ[2] ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਹਿਂ ਹੋਈ।
ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਅਬ ਲਾਂਗਲ[3] ਬਾਹੋ ਸੁਖਕਾਰਾ ॥ ੮ ॥
ਕ੍ਰਿਖੀ ਕਾਰ ਕਰੀਏ ਮਨ ਲਾਈ।
ਨਿਤ ਉੱਜਲ ਹ੍ਵੈ ਬੁਧਿ ਸਵਾਈ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਸਭਿ ਕੋ ਲੀਨ ਸੰਗਾਰੇ।
ਸਵ ਕਰਾਵਹਿਂ ਬਾਸੁਰ ਸਾਰੇ ॥ ੯ ॥
ਜਬਿ ਦੇਖੀ ਸਿੱਖਨ ਅਸ ਚਾਲੇ।
ਚਲੇ ਤਬੈ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸੰਭਾਲੇ।
ਕੇਤਿਕ ਚਤਰ ਪੰਚ ਦਿਨ ਰਹੇ।
ਕਰੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਛੁ ਭੂਖਹਿਂ ਦਹੇ[4] ॥ ੧੦ ॥
ਲਾਂਗਲ[4] ਤਜਾਗੇ ਲੀਨ ਬਿਦਾਈ।
ਗਏ ਧਾਮ ਨਿਜ ਕਾਰ ਕਮਾਈ।
ਅਰਧਕ[5] ਗਏ ਅਰਧ ਜਬਿ ਰਹੇ।
ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਚ ਕਹੇ ॥ ੧੧ ॥
'ਦੁਤੀਏ ਦਿਵਸ ਅਸਨ ਕੋ ਕਰੀਏ।
ਬਾਹੁ ਖੇਤ ਸੰਕਟ ਪਰਹਰੀਏ'।
ਦਿਵਸ ਦਸਨ ਲੌ ਐਸ ਬਿਤਾਏ।
ਛੁਧਾ ਕ੍ਰਿੱਤ ਤੇ ਉਰ ਅਕੁਲਾਏ ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਗਏ ਸਦਨ ਕੋ ਸਿੱਖ ਬਹੁ, ਰਹੇ ਅਲਪ ਤਿਹ ਥਾਇਂ।
ਚਤਰ ਪਹਿਰ ਲਾਂਗਲ[4] ਲੀਏ, ਕ੍ਰਿੱਤ ਸੁ ਵਹਿਰ ਕਮਾਇ ॥ ੧੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਰਨ ਧਾਰਿ ਉਰ ਬੈਠੇ ਸੋਇ[1]।

---

[1]ਆਖਕੇ।
[2]ਇਕ ਵੇਲੇ (ਲੰਗਰ)।
[3]ਹਲ।
[4]ਭੁਖ ਨਾਲ ਸੜੇ।
[5]ਅੱਧੇ ਕੁ।

-ਜਾਇਂ ਨ ਕਬਹੂੰ ਕੈਸੇ ਹੋਇ-।
ਅਤਿ ਛੁਧਿਤਾ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਤ ਕਮਾਵਹਿਂ।
ਦੁਰਬਲ ਭਏ ਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਵਹਿਂ ॥ ੧੪ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਭਨੵੋ 'ਅਸਨ ਨਿਤ ਕੀਜੈ।
ਜਾਂ ਤੇ ਸਿਖ ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਸੁਖ ਦੀਜੈ'।
ਹੋਨਿ ਲਗੵੋ ਨਿਤ ਬਹੁਰ ਅਹਾਰਾ[2]।
ਤ੍ਰਿਪਤੈਂ ਖਾਇ ਸੁ ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥
ਸਗਰੇ ਦਿਵਸ ਕਰੈਂ ਕ੍ਰਿਖਕਾਰੀ[3]।
ਭਏ ਖੇਤ ਹਰਿਆਵਲ ਭਾਰੀ।
ਕਰਿ ਮਿਹਨਤ ਸਭਿ ਅੰਨ ਪਕਾਏ।
ਗੁਰ ਸਮੀਪ ਅਸ ਬਚਨ ਅਲਾਏ ॥ ੧੬ ॥
'ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਖਿ ਪਾਕੀ।
ਅਬਿ ਕੈਸੇ ਹੈ ਆਇਸ[4] ਤਾ ਕੀ[5]'।
ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੵੋ ਬਾਢ ਸਭਿ ਲੀਜੈ।
ਨਹਿਂ ਗਾਹੋ ਖਲਵਾਰੇ ਕੀਜੈ[6]' ॥ ੧੭ ॥
ਪਾਇ ਰਜਾਇ ਦਾਤਿ[7] ਲੇ ਦਾਸਾ।
ਲਾਗੇ ਲੁਨਹਿ[8] ਜਹਾਂ ਕ੍ਰਿਖ ਰਾਸਾ।
ਬਾਢਿ ਬਾਢਿ ਕੈ ਖੇਤਨ ਸਾਰੇ।
ਲਾਏ ਅਧਿਕ ਊਚ ਖਲਵਾਰੇ ॥ ੧੮ ॥
ਬਹੁਰ ਗਏ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਕਹੵੋ 'ਕਰੀ ਇਕਠੀ ਕ੍ਰਿਖਿ ਸਾਰੀ।
ਲਾਗੇ ਅਧਿਕ ਊਚ ਅੰਬਾਰੇ।
ਜਬਿ ਰਜਾਇ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਾਰੇ' ॥ ੧੯ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਉਤੰਗੇ।
ਚਲੇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੋ ਤਿਨ ਸੰਗੇ।

---

[1]ਭਾਵ ਜੋ ਮਰਨਾ ਮੰਡ ਬੈਠੇ।
[2]ਭੋਜਨ।
[3]ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਾਰ।
[4]ਆਗਯਾ।
[5]ਭਾਵ ਪੱਕੀ ਖੇਤੀ ਵਾਸਤੇ।
[6]ਭਾਵ ਦਾਣੇ ਨਾ ਕਢੋ ਭਰੀਆਂ ਦੇ ਖਲਵਾੜੇ ਲਾਦਿਓ।
[7]ਦਾਤ੍ਰੀਆਂ।
[8]ਵੱਢਣ।

ਊਚੇ ਜਹਾਂ ਅੰਬਾਰ ਲਗਾਏ।
ਠਾਂਢੇ ਆਨਿ ਭਏ ਤਿਹ ਥਾਏਂ ॥ ੨੦ ॥
ਹਰਖੇ ਦੇਖਿ ਤਿਨਹਿਂ ਸੁਖ ਸਦਨੰ।
'ਸਾਧ! ਸਾਧ[1]!!' ਉਚਰਜੋ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨੰ[2]।
'ਤੁਮਰੀ ਘਾਲ[3] ਪਈ ਸਭਿ ਥਾਈਂ।
ਜੋ ਗੁਰ ਕੇ ਹਿਤ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਮਾਈ ॥ ੨੧ ॥
ਅਬ ਤੁਮ ਬਚਨ ਮਾਨਿਯੇ ਐਸੇ।
ਰਿਦੇ ਤੁਮਾਰੇ ਲਾਗਹਿਂ ਜੈਸੇ'।
ਸਿੱਖ ਕਹਜੋ 'ਕਜਾ ਹਮਰੇ ਹਾਥਾ।
ਚਲੈਂ ਆਪ ਕੇ ਬਚਨਨ ਸਾਥਾ' ॥ ੨੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭਾਖੀ ਤਬੈ, 'ਸੁਨਹੁ ਬਚਨ ਦੇ ਕਾਨ।
ਇਹ ਲਾਲਚ ਕੇ ਕਰੇ ਤੇ, ਨਹਿਂ ਆਵੈ ਕਛੁ ਪਾਨ[4] ॥ ੨੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਲੀਜੈ ਪਾਵਕ ਫੂਕਹੁ ਸਾਰੀ।
ਉਰ ਲਾਲਚ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਿਦਾਰੀ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਿਸਮਾਦੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
-ਅੰਨ ਰਾਸ ਕਿਉਂ ਸਰਬ ਫੁਕਾਹੀਂ ॥ ੧੪ ॥
ਬਡੇ ਜ਼ੋਰ ਸੋਂ ਕੀਨ ਕਮਾਈ।
ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੀ ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਪਾਈ-।
'ਹਮਤੇ ਫੂਕੀ ਜਾਇ ਨ ਕੇਹੀ[5]'।
ਹਟਕ ਰਹੇ[6] ਕੇਤਿਕ ਕਹਿ ਏਹੀ ॥ ੨੫ ॥
ਕਿਤਿਕ ਬਿਚਾਰਜੋ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ।
-ਹਮ ਤੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚ ਅਨੁਸਾਰਾ।
ਹਾਨ ਲਾਭ ਚਹੀਏ ਨਹਿਂ ਦੇਖਾ।
ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿਂ ਇਹੀ ਵਿਸ਼ੇਖਾ- ॥ ੨੬ ॥
ਲੈ ਪਾਵਕ ਤਿਨ ਤੁਰਤ ਲਗਾਈ।
ਸੂਕੀ ਹੁਤੀ, ਭਈ ਜਰ ਛਾਈ[1]।

---

[1]'ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼'।
[2]ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ।
[3]ਕਮਾਈ।
[4]ਹੱਥ ਵਿਚ।
[5]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ।
[6]ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕਿਤਨੇ ਤਾਂ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣੋਂ ਹਟ ਖਲੋਤੇ।

ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਸਭਿ ਬਿਸਮਾਨੇ।
-ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੇ- ॥ ੨੭ ॥
ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।
ਮੁਖ ਤੇ 'ਜੈ ਜੈ' ਸ਼ਬਦ ਉਚਰਿਹੀਂ।
ਚਲਿ ਆਏ ਪੁਨਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਹੋਵਹਿ ਸ਼ਬਦ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬਿ ਬਿਤਯੋ ਬਹੋਰੀ।
ਕੀਨ ਅਰੰਭਨ ਸਾਂਗ ਸੁ ਔਰੀ।
ਇਕ ਦਿਨ ਛੁਰਾ ਬਾਂਧਿ ਕਟਿ ਸੰਗਾ[੨]।
ਧਾਨਕ[੩] ਰੂਪ ਧਰਯੋ ਸਰਬੰਗਾ ॥ ੨੯ ॥ {ਧਾਣਕ ਰੂਪ}
ਅਨਿਕ ਸ਼ੂਕਰੀ[੪] ਆਗੇ ਕੀਨੇ।
ਕੂਕਰ[੫] ਕਿਤਿਕ ਪਿਛਾਰੀ ਲੀਨੇ।
ਪੁਰਿ ਤੇ ਨਿਕਸ ਵਹਿਰ ਭੇ ਠਾਂਢੇ।
ਸਿੱਖਨ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਤਾ[੬] ਬਾਢੇ ॥ ੩੦ ॥
ਰਹੀ ਨ ਸ਼ਰਧਾ ਅਧਿਕ ਡੁਲਾਏ।
ਪੌਨ ਜ਼ੋਰ[੭] ਜਿਉਂ ਬਿਟਪ[੮] ਹਿਲਾਏ[੯]।
ਤਜਯੋ ਸੰਗ ਪੁਰਿ ਬੈਠੇ ਆਈ।
ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੩੧ ॥
'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੋ ਅਬ ਭਏ ਦਿਵਾਨੇ।
ਕਰਨ ਕੁਕਰਮ[੧੦] ਜਿ ਅਸ ਮਨ ਠਾਂਨੇ।
ਰਹਿਨ ਸੰਗਿ ਕਿਉਂ ਹੂੰ ਨਹਿਂ ਬਨਿਹੀ।
ਅਟਪਟ ਬਚਨ ਬਦਨ ਤੇ ਭਨਿਹੀਂ ॥ ੩੨ ॥

---

[1]ਸੜਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਈ।
[2]ਲੱਕ ਨਾਲ।
[3][ਸੰਸ:, ਧਾਨੁਖ = ਧਨੁਖਧਾਰੀ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ]। ਇਕ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਸ ਮੈਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁੱਤੇ ਰੱਖਣੇ, ਮੰਗਣਾ, ਤੁਰੀਆਂ ਵਜਾਉਣਾ, ਆਦਿ ਕੰਮ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸੇ।
[4]ਸੂਰੀਆਂ।
[5]ਕੁੱਤੇ।
[6]ਹੈਰਾਨੀ।
[7]ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਪੌਣ।
[8]ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਨੂੰ।
[9]ਹਿਲਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
[10]ਕਠਨ ਕਰਤੱਵਜ।

ਕ੍ਰੂਰ ਸਰੂਪ ਨ ਦੇਖਜੋ ਜਾਈ।
ਸੂਕਰ ਕੂਕਰ ਨਿਜ ਸੰਗਿ ਲਾਈ'।
ਇਕ ਲਹਿਣੇ ਨਹਿਂ ਤਜਾਗਜੋ ਸਾਥਾ।
ਨਿਕਟਿ ਠਾਂਢਿ ਭਾ ਜੋਰੇ ਹਾਥਾ ॥ ੩੩ ॥
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਨਿਰਮਾਇਲ[1] ਕੀਨਾ।
ਕੈਸੇ ਹਟੇ, ਸਮਰਪ ਜਿ ਦੀਨਾ[2]।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖਿ ਤਿਹ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ।
ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨ ਤਹਾਂਹੀ ॥ ੩੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੪ ॥
ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ ॥
ਭਲਕੇ ਭਉਕਹਿ ਸਦਾ ਬਇਆਲਿ ॥
ਕੂੜੁ ਛੁਰਾ ਮੁਠਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੧॥
ਮੈ ਪਤਿ ਕੀ ਪੰਦਿ ਨ ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਾਰ ॥
ਹਉ ਬਿਗੜੈ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਬਿਕਰਾਲ ॥
ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਮੈ ਏਹਾ ਆਸ ਏਹੋ ਆਧਾਰੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਾ ਆਖਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥
ਪਰ ਘਰੁ ਜੋਹੀ ਨੀਚ ਸਨਾਤਿ ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤਨਿ ਵਸਹਿ ਚੰਡਾਲ ॥
ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੨॥
ਫਾਹੀ ਸੁਰਤਿ ਮਲੂਕੀ ਵੇਸੁ ॥
ਹਉ ਠਗਵਾੜਾ ਠਗੀ ਦੇਸੁ ॥
ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰੁ ॥
ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੩॥
ਮੈ ਕੀਤਾ ਨ ਜਾਤਾ ਹਰਾਮਖੋਰੁ ॥
ਹਉ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸਾ ਦੁਸਟੁ ਚੋਰੁ ॥
ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੪॥੨੯॥

ਚੌਪਈ: ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਊਚ ਸੁਰ ਸਾਥਾ।
ਪਢਤਿ ਸਬਦ ਫਿਰਿਹੀਂ ਜਗ ਨਾਥਾ।

---

[1]ਭੇਟਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਪਦਾਰਥ। ਸੰ:, ਨਿਰ੍ਮਾਲਯ]।
[2]ਜੋ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗਮਨੇ ਜਹਾਂ ਉਜਾਰ ਮਹਾਨਾ।
ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ[1] ਮੁਖ ਤੇਜ ਦਿਪਾਨਾ[2] ॥ ੩੫ ॥
ਉੱਗ੍ਰ[3] ਸਰੂਪ ਨ ਜਾਇ ਬਿਲੋਕੇ।
ਸਨਮੁਖ ਰਵਿ ਜਿਉਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੋਕੇ[4*]।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ।
ਬਚ ਲਹਿਣੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਅਲਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੋ ਸਾਂਗ ਅਰੰਭਾ।
ਸਰਬ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਏ ਅਚੰਭਾ।
ਹੋਇ ਅਧੀਰਜ ਤਜ੍ਯਾਗਯੋ ਸਾਥਾ।
ਅਬਿ ਕੋ ਨਹੀ ਸੰਗ, ਹੇ ਨਾਥਾ! ॥ ੩੭ ॥
ਇਕ ਮੈਂ ਰਹ੍ਯੋ, ਸੁ ਜਾਉਂ ਨ ਕਬਿ ਹੀ।
ਦੇਹੁ ਕਸੌਟੀ ਸਹਿ ਹੌਂ ਸਭਿ ਹੀ।
ਤਨ ਮਨ ਬੇਚਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਯ ਮੋਲਾ।
ਤਜਹੁ ਕਿ ਹਨਹੁ[5], ਮੋਲ ਕੋ ਗੋਲਾ ॥ ੩੮ ॥
ਮਾਰਯੋ ਚਹੁ ਮੁਰਿ ਦੀਜੈ ਮਾਰੀ।
ਉਰ ਭਾਵੈ ਤਉ ਰਾਖਿ ਜਿਵਾਰੀ।
ਤੁਮਰੇ ਹਿਤ ਬਿਨਸੈ ਤਨ ਮੇਰੋ।
ਬਡੇ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਤਬਿ ਹੇਰੋਂ ॥ ੩੯ ॥
ਇਹ ਲਾਲਸ ਉਰ ਰਹੈ ਸਦਾਈ।
ਹੇਤੁ ਤੁਮਾਰੇ ਤਨ ਬਿਨਸਾਈ।
ਰਿਦੇ ਨ ਭਰਮੋਂ ਪਿਖ ਕਬਿ ਕੇਹੀਂ[6]।
ਅਬਿ ਕਿਉਂ ਸਾਂਗ ਅਰੰਭਯੋ ਏਹੀ?' ॥ ੪੦ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੌਨ ਇਸ ਦਿਸ਼ਿ ਕਰਿ ਨੈਨਾ।
ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ[7] ਬੋਲੇ ਬੈਨਾ।
'ਇਉਂ ਹੀ ਅਬਿ ਹਮਰੇ ਜਿਯ ਆਈ।

---

[1]ਬਹੁਤਾ।
[2]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ।
[3]ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ, ਭੈਦਾਇਕ ਭਾਵ ਅਝੱਲ ਤੇਜ ਵਾਲਾ।
[4]ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਜ਼ਰ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
[*]ਇਹ ਉਪਮਾ ਬੜੀ ਹੀ ਮਨੋਹਰ ਹੈ।
[5]ਛੱਡੋ ਯਾ ਮਾਰੋ।
[6]ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[7]ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਮਾਨਵ ਪਾਸ ਨ ਮੋਹਿ ਸੁਹਾਈ ॥ ੪੧ ॥
ਤੈਂ ਕਿਉਂ ਅਬਹਿ ਬਿਲੰਬ ਲਗਾਈ।
ਹਟਹੁ ਸੰਗ ਤੇ ਜਾਹੁ ਪਲਾਈ।
ਬਚਨ ਮਾਨਿ, ਨਹਿਂ ਨਿਕਟਿ ਰਹੀਜੈ।
ਸਾਥ ਛੋਰਿ ਕੈ ਗਮਨ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੪੨ ॥
ਸੁਨਿ ਲਹਿਣੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰ ਜੋਰੇ।
'ਗੁਰੂ ਰਜਾਇ ਅਮੋਰ[1] ਸੁ ਮੋਰੇ।
ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੋਂ ਸਦਾ ਮੈਂ ਆਛੇ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨਜੋ ਲਹਿਣਾ ਪਾਛੇ ॥ ੪੩ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਲੋਕਿ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਓਰੀ।
ਕਹਜੋ ਕਿ 'ਉਚਰੈਂ ਬਚਨ ਬਹੋਰੀ।
ਹਟਿ ਜੇ ਪਿਖੈਂ ਨੈਨ ਇਤ ਲਾਵੈਂ।
ਤੌ ਤੂੰ ਅਪਨਾ ਕੀਤਾ ਪਾਵੈਂ ॥ ੪੪ ॥
ਠਾਂਢਿ ਨ ਹੁੱਯੈ ਹਮਰੇ ਨੇਰੇ।
ਭਾਜੇ ਜਾਹੁ ਨ ਆਵਹੁ ਫੇਰੇ'।
ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਲਹਿਣਾ ਤਬਿ ਧਾਯੋ।
ਪਾਛੇ ਕੌ ਨਹਿਂ ਨੈਕ ਲਖਾਯੋ[2] ॥ ੪੫ ॥
ਰਾਹ ਮਾਹਿ[3] ਜਿਉਂ ਭਾਜੀ ਸੈਨੰ।
ਸਭਿ ਕਟਿ ਗਈ ਅਘੋ ਸੁਧ ਦੈਨੰ।
ਤਿਉਂ ਲਹਿਣਾ ਦੌਰੇ ਪੁਰਿ ਆਵਾ।
ਮਗ ਮਹਿਂ ਠਾਂਢਿ ਨ ਕਹੂੰ ਰਹਾਵਾ ॥ ੪੬ ॥
ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਜਿਨ ਕੋ ਮੋਹ ਸਦਨ ਧਨ ਨਾਂਹੀ।
ਸੋ ਲਹਿਣੇ ਕੇ ਢਿਗੁ ਚਲਿ ਆਏ।
ਪੂਛਤਿ 'ਕਸ ਤਵ ਹਾਲ ਬਿਹਾਏ ॥ ੪੭ ॥
ਸ੍ਰਮ ਸ਼ੀਕਰ ਆਨਨ ਪਰ ਆਏ[4]।
ਚਢਜੋ ਸ੍ਵਾਸ ਕਿਉਂ ਐਸੇ ਧਾਏ।

---

[1]ਨਾ ਮੋੜਨ ਵਾਲੀ।

[2]ਤੱਕਿਆ।

[3](ਜਿਵੇਂ) ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ।

[4]ਥਕਾਨ ਨਾਲ (ਪਸੀਨੇ ਦੀਆਂ) ਬੂੰਦਾਂ ਚੇਹਰੇ ਉਤੇ ਆਈਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਸਿੱਕਰੀ ਬੁਲਾਂ ਤੇ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। । ਸੀਕਰ = ਪਸੀਨਾ, ਸਿੱਕਰੀ]।

ਦੀਜੈ ਸੁਧ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਜੈਸੀ।
ਤੁਝ ਸੋਂ ਵਰਤੀ ਕਹੀਅਹਿ ਕੈਸੀ?' ॥ ੪੮ ॥
ਸੁਨਿ ਲਹਿਣੇ ਸਭਿ ਸਿੱਖ ਬਿਠਾਰੇ।
ਹਿਤ ਸੋਂ ਤਿਨ ਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ।
ਲਗ੍ਯੋ ਸਮੋਧ ਕਰਨ ਗਤਿਵਾਨੀ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਕਹਿ ਸੀਤਲ ਬਾਨੀ ॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਕਲੀਕਾਲ ਨਰ ਤਾਰਿਬੇ, ਰੂਪ ਧਰਾ ਕਰਤਾਰ।
ਨਹਿਂ ਮਾਨੁਖ ਸਮ ਜਾਨਿ ਕੈ, ਭਰਮਹੁ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰ ॥ ੫੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਅਵਤਾਰਾ[1]।
ਅਪਰ ਨ ਲਖਹੁ ਸੁ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ[2]।
ਸਰਬ ਨਰਨ ਕੇ ਪਰਖਨ ਹੇਤਾ।
ਠਟ੍ਯੋ[3] ਸਾਂਗ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥ ੫੧ ॥
ਹਮ ਤੁਮ ਬੇਚ੍ਯੋ ਜੀਵ ਅਗਾਰੀ।
ਚਾਹੈਂ ਰਾਖੈਂ ਭਾਵੈਂ ਮਾਰੀਂ[4]।
ਜਿਨ ਕੋ ਦੇਇ ਚੁਕੇ ਸਰਬੰਸਾ।
ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੇ ਕ੍ਰਿਤ ਮੈਂ ਕ੍ਯਾ ਸੰਸਾ ॥ ੫੨ ॥
ਅਬ ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਤ ਦਿਸ਼ ਆਵੈਂ।
ਔਰ ਸਾਂਗ ਕਰਿ ਕੈ ਦਿਖਰਾਵੈਂ।
ਭਰਮਹੁ ਨਹਿਂ ਕੈਸੀ ਬਿਧਿ ਹੋਇ।
ਸੀਸ ਜਾਇ ਜਾਵਨ ਦਿਹੁ ਸੋਇ ॥ ੫੩ ॥
ਭਈ ਆਦਿ ਤੇ ਪਰਖਨ ਰੀਤੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਇਹ ਕਛੁ ਨਈ ਨ ਕੀਤੀ।
ਗਾਧਿ ਤਨੈ[5] ਪਰਖ੍ਯੋ ਹਰਿ ਚੰਦਾ[6]।
ਸਤਿ ਨ ਡਿਗ੍ਯੋ ਪਰਮ ਅਨੰਦਾ[*] ॥ ੫੪ ॥
ਹੇਤ ਕਪੋਤ[7] ਮਾਸ ਨਿਜ ਦੀਨਾ।

---

[1]ਅਵਤਾਰ ਹੈਨ।
[2]ਓਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਹਨ।
[3]ਬਣਾਇਆ ਹੈ।
[4]ਮਾਰਨ।
[5]ਗਾਂਧਿ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਵਿਸ਼ਵਾ ਮਿੱਤ੍ਰ) ਨੇ।
[6]ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਚੰਦ ਨੂੰ।
[*]ਪਾ:-ਪਦ ਆਨੰਦਾ-ਹੈ।
[7](ਸ਼ਿਵੀ ਰਾਜਾ ਨੇ) ਕਬੂਤਰ ਵਾਸਤੇ।

ਧ੍ਰਿਤ ਧਰਿ[1], ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਪਦ ਸੁਖ ਲੀਨਾ।
ਮੋਰਧੁਜ ਨ੍ਰਿਪ ਭਗਤਿ ਮਤਿ ਭੀਨੀ[2]।
ਸਹੀ ਕਸੌਟੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨੀ' ॥ ੫੫ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ *)
ਅਉਰ ਕਥਾ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮਝਾਏ।
ਤੀਨ ਮਹੂਰਤ ਜਬੈ ਬਿਤਾਏ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਚਲਿ ਆਏ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ।
ਉਠੇ ਸਿੱਖ ਅਵਲੋਕ ਅਚਾਨਕ ॥ ੫੬ ॥
ਬੰਦਹਿਂ ਹਾਥ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਹੀਂ।
ਭੈ ਅਚਰਜ ਯੁਤ ਬਚ ਨ ਉਚਰਿਹੀਂ।
ਗੁਰ ਕੇ ਕਟ ਮਹਿਂ ਤਾਂਬ੍ਰ ਕੁਪੀਨੰ।
ਕੁਲਹ ਸੀਸ ਪਰ ਕੁਤਕਾ[3] ਲੀਨੰ ॥ ੫੭ ॥
ਔਰ ਦੁਕੂਲ[4] ਨ ਊਪਰ ਕੋਈ।
ਜਿਨ ਬਹੁ ਨਰ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਈ।
ਜਬਿ ਸਿਖ ਚਰਨਨ ਪਰ ਸਿਰ ਧਾਰਹਿਂ।
ਕੁਤਕਾ ਏਕ ਪੀਠ ਮਹਿਂ ਮਾਰਹਿਂ ॥ ੫੮ ॥
ਅਚਰਜ ਭਏ ਤੂਸ਼ਨੀ ਠਾਨੀ।
ਅਲਖ ਗਤੀ ਕੁਛ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨੀ।
ਸਭਿ ਕੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰੇ।
ਬਹੁਰੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੫੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ, ਤੁਮ ਕੌਨ ਹੋ? ਗਮਨਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਇਂ।
ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੋ ਨਹਿਂ ਕਛੂ, ਤੂਰਨ ਨਿਕਸਹੁ ਧਾਇ' ॥ ੬੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਡਰਤਿ ਜੋਰ ਕਰ[5] ਸਿੱਖਨ ਭਾਖਾ।
'ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਸਿੱਖ ਭੇ ਗਤਿ ਕਾਂਖਾ[6]'।
ਜਬਹਿ ਸਿੱਖ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁ ਲੇਈਂ।
ਕੁਤਕਾ ਏਕ ਪੀਠ ਮਹਿਂ ਦੇਈਂ ॥ ੬੧ ॥
ਅਸ ਗਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸਭਿ ਦੇਖਾ।

---

[1]ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ।
[2]ਜਿਸ ਦੀ ਮਤ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਸੀ।
[3]ਸੋਟਾ।
[4]ਕਪੜਾ।
[5]ਜੋੜ ਕੇ ਹੱਥ।
[6]ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ।

ਭਾਗੇ ਮਨੁ ਭੈ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।
ਈਖਦ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿ ਗਏ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਪੁਨ ਪੂਛਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ॥ ੬੨ ॥
'ਕਬਿ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਨੇ ਹੋ ਮੇਰੇ?।
ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ, ਨ ਲਾਵਹੁ ਦੇਰੇ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿੱਖਨ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
'ਹੈਂ ਤਬਿ ਕੇ ਜਬਿ ਆਪ ਬਨਾਏ ॥ ੬੩ ॥
ਰਾਵਰ ਕੋ ਪਰਵਾਹ ਨ ਕੋਈ।
ਸ਼ਰਨ ਪਰੇ ਹਮ ਚਹਿਂ ਦੁਖ ਖੋਈ।
ਕਹਿਤੇ ਕੰਪੈਂ[1] ਬਚਨ ਨ ਆਵੈ।
ਤੇਜ ਦਿਪਤਿ[2] ਸੋ ਸਹਜੋ ਨ ਜਾਵੈ' ॥ ੬੪ ॥
ਸੁਨਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ, ਪੁਨ ਕੁਤਕਾ ਮਾਰੈਂ।
ਭਾਗੇ ਸਿੱਖ ਨ ਧੀਰ ਸੰਭਾਰੈ।
ਕੁਤਕਾ ਲਗੈ ਹੋਇ ਤਨ ਪੀਰ।
ਢਿਗ ਤੇ ਭਾਗੈਂ ਹੋਇ ਅਧੀਰ ॥ ੬੫ ॥
ਥੋਰੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਜਬਿ ਰਹੇ।
ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਸ ਬਚ ਕਹੇ।
'ਜੇ ਤੁਮ ਸਿੱਖ ਬਨੇ ਹੋ ਮੇਰੇ।
ਆਇਸੁ ਮਾਨਹੁ ਕਰਹੁ ਨ ਦੇਰੇ ॥ ੬੬ ॥
ਉਠਿ ਆਵਹੁ ਸਭਿ ਮੋਰ ਪਿਛੇਰੇ'।
ਕਹਿ ਇਉਂ ਗਮਨੇ ਗੁਰੂ ਅਗੇਰੇ।
ਜੇਤਿਕ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਚਕਿਤ ਜਕਿਤ[3] ਸੋ ਪੀਛੈ ਜਾਹੀਂ ॥ ੬੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਸਿੱਖੀ ਤਬੈ, ਸਾਂਗ ਅਰੰਭਜੋ ਭੂਰ।
ਸੋਈ ਸਾਬਤ ਰਹਿ ਸਕੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਤੂਰ[4*] ॥ ੬੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਹੁਤੀ ਜੁ ਦੂਰ ਉਜਾੜ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪਹੁੰਚੇ ਲੇ ਸਿਖ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

---

[1]ਕੰਬਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।
[2]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਹੈ।
[3]ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਝਕ-ਝਕ ਕੇ।
[4]ਤੇਰੀ (ਅ) ਤੁਰੰਤ।
[*]ਪਾ:-ਭੂਰ, ਪੂਰ।

ਤਹਾਂ ਸਿੜ੍ਹੀ[੧] ਪਰ ਸ਼ਵ[੨] ਇਕ ਦੇਖਾ।
ਊਪਰ ਅੰਬਰ ਸੇਤ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ ॥ ੬੯ ॥
ਕੇਤਿਕ ਕਾਸ਼ਟ ਪਰੇ ਸਮੀਪਾ।
ਭਏ ਠਾਂਢਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਸਰਬ ਸਿੱਖ ਤਬ ਆਨਿ ਪਹੂੰਚੇ।
ਤਿਨਹਿ ਸੁਨਾਇ ਭਨੇ ਬਚ ਊਚੇ ॥ ੭੦ ॥
'ਜੇ ਤੁਮ ਹਮਰੇ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵਹੁ।
ਮਾਨਉ ਬਚਨ ਨ ਸਦਨ[੩] ਸਿਧਾਵਹੁ।
ਪਰਜੋ ਸਿੜ੍ਹੀ ਪਰ ਸ਼ਵ ਇਹ ਖਾਵਉ। {ਮੁਰਦਾ ਖਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ}
ਜੇ ਨਹਿਂ ਖਾਵਹੁ ਤਉ ਪਛੁਤਾਵਉ' ॥ ੭੧ ॥
ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਾਦ ਭਏ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਧੀਰਜ ਰਹਜੋ ਰਿਦੇ ਕਿਸ ਨਾਂਹੀ।
ਕਿਤਿਕ ਸੰਗ ਤਜਿ ਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰੇ।
ਕਿਤਿਕ ਦੁਰੇ ਭਜਿ ਝਾਰ ਮਝਾਰੇ[੪] ॥ ੭੨ ॥
ਕਿਤਿਕ ਧਾਰਿ ਹਠ ਰਹੇ ਸਮੀਪਾ।
ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਕਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
'ਜੇ ਤੁਮ ਠਾਂਢੇ ਰਹੁ ਇਹ ਥਾਨਾ।
ਸ਼ਵ ਕੋ[੫] ਖਾਹੁ ਬਿਲਮ ਕਰਿ ਹਾਨਾ[੬] ॥ ੭੩ ॥
ਨਾਂਹਿ ਤ ਜਾਹੁ ਸਦਨ ਕੋ ਧਾਈ।
ਦੋ ਮੈਂ ਕਰਹੁ ਜਿ ਇਕ ਮਨ ਭਾਈ'।
ਡਰਤਿ ਰਿਦੇ ਕੰਪਤਿ ਤਨ ਸਾਰੇ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇਂ ॥ ੭੪ ॥
'ਹਮ ਹੈਂ ਸਿੱਖ ਨ ਗਮਨੈਂ ਧਾਮੂ'।
ਮਾਰਜੋ ਕੁਤਕਾ[੭] ਸੁਨਿ 'ਸਿਖ' ਨਾਮੂ।
'ਕੁੱਟਣ[੧]! ਹਮਰੇ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵਉ!।

---

[1]ਉਹ ਤਖਤਾ ਜਿਹਾ ਜਿਸ ਪੁਰ ਮੁਰਦਾ (ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟਕੇ) ਰੱਖਕੇ ਮਸਾਣਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚਿਖਾ (ਅ)।
[2]ਮੁਰਦਾ।
[3]ਘਰ ਨੂੰ।
[4]ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ।
[5]ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ।
[6]ਛੇਤੀ।
[7]ਡੰਡਾ।

ਬਚਨ ਕਰਜੋ ਗੁਰ, ਸੋ ਨ ਕਮਾਵਉ!' ॥ ੭੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਪੁਨ ਮਾਰਨ ਕੁਤਕੇ ਲਗੇ, ਭਾਗੇ ਸਭਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ।
ਰਹਜੋ ਨ ਕੋਊ ਸੰਗ ਤਬ, ਇਕ ਲਹਿਣਾ ਰਹਿ ਪਾਸ* ॥ ੭੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਿਸਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਕਿਉਂ ਠਾਂਢੋ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਧਾਰਾ।
ਅਹੈਂ ਜਿ ਸਿੱਖ ਬਚਨ ਮਾਨਹੁ ਮੁਰ।
ਸ਼ਵ ਕੋ ਖਾਹੁ ਬਿਲੰਬ ਨਹੀਂ ਕਰਿ' ॥ ੭੭ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਲਹਿਣੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ।
'ਨਹਿਂ ਰਜਾਇ ਮੋਰਹੁਂ ਪ੍ਰਣ ਮੋਰੇ।
ਰਾਵਰ ਕੋ ਪਰਵਾਹੁ ਨ ਕੋਈ।
ਹਮ ਹੈਂ ਸਿਖ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ੭੮ ॥
ਚਹੈ ਤ ਰਾਖਹ ਭਾਵੈਂ ਮਾਰੀ।
ਹੌਂ ਨਹਿਂ ਤਜਿ ਹੌਂ ਸ਼ਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ+'।
'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ਜਿ ਸੰਗ ਨ ਤਜਾਗਹੁ।
ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਰੇ ਕੋ ਖਾਵਨ ਲਾਗਹੁ' ॥ ੭੯ ॥
ਲਹਿਣਾ ਸੁਨਤਿ ਫਿਰਜੋ ਚਹੁੰਫੇਰੇ।
ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ 'ਕਿਉਂ ਲਾਈ ਡੇਰੇ?'।
[2]'ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਤਿਹ ਖਾਵੋਂ।
ਇਸ ਰਜਾਇ ਹਿਤ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਉਂ' ॥ ੮੦ ॥
ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ 'ਪਗ ਤੇ[3] ਲਗ ਖਾਨੇ।
ਸਿਰ ਲੌਂ ਖਾਹੁ ਬਚਨ ਕੋ ਮਾਨੇ'।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਲਹਿਣੇ ਤੂਰਨ ਕੀਨੀ।
ਅਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਤਿ ਭੀਨੀ ॥ ੮੧ ॥
ਸੇਤ[4] ਸੁ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਾ ਜਬਿ ਹੀ।

---

[1]ਚੁਗਲ। ਸੰਸ:, ਕੁਟਿਨ੍ = ਕੱਟ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲਾ] ਦੁਫੇੜ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਅ) ਦੁਭੇਖੀਏ, ਕਹਿਣਾ ਹੋਰ ਤੇ ਕਰਨਾ ਹੋਰ, ਇਹ ਅਰਥ ਨਾਲ ਦੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ।

*ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਵਿੱਥ ਤੇ ਜਾ ਖਲੋਤੇ, ਨਜ਼ਰੋਂ ਸੁਣਨੋ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਰ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

+ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਮਗਨ ਮਨ ਏਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਹੋਯਾ ਤੇ ਕਮਾਵਣ ਨੂੰ ਜਾ ਖਲੋਤੇ।

[2]ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ।

[3]ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ।

[4]ਚਿੱਟਾ।

ਦੇਖਯੋ ਸਰਬ ਤਿਹਾਵਲ ਤਬਿ ਹੀ।
ਤਿਹਤੇ ਨਰ ਸਮ ਲੋਥ ਬਨਾਈ।
ਲਖਿ ਅਸਚਰਜ ਰਹਯੋ ਬਿਸਮਾਈ ॥ ੮੨ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਪਰਯੋ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਚਨ ਉਚਰਯੋ।
'ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ ਅਪਾਰੀ[++]!
ਏਕੰਕਾਰ ਸਰਬ ਜਗ ਕਾਰੀ! ॥ ੮੩ ॥
ਕਲਿ ਕੇ ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਕਾਰਨ।
ਧਰਯੋ ਦੇਹਿ ਕੀਰਤਿ ਬਿਸਤਾਰਨ।
ਤੁਮਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੁਮ ਬਨਿ ਆਈ।
ਨਹਿਂ ਔਰਨ ਤੇ ਜਾਨੀ ਜਾਈ' ॥ ੮੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਦਜਾਲਾ।
ਦੇਖੀ ਕਰੁਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[੧] ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਹਯੋ 'ਜੁ ਮੇਰੋ ਅਹੈ ਸਰੂਪਾ।
ਸੋ ਤੁਮ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਪਰਮ ਅਨੂਪਾ ॥ ੮੫ ॥
ਤੇਰੋ ਰੂਪ ਹੋਹਿ ਗੋ ਮੋਹੀ।
ਐਸੀ ਅਬ ਅਭੇਦਤਾ ਹੋਹੀ।
ਬਖ਼ਸ਼ਯੋ ਸਬਿ ਜਗ ਤਵ, ਪਸ਼ਚਾਤੀ[੨]।
ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਬੱਖਜਾਤੀ ॥ ੮੬ ॥
ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਰਾਖੀ ਟੇਕਾ।
ਹਿਰਦੇ ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਬਿਬੇਕਾ।
ਭਾ ਜਗ ਗੁਰ ਲੈ ਹੈਂ ਗੁਰਿਆਈ।
ਸਿੱਖ ਹੋਹਿਂ ਤੁਮਰੇ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੮੭ ॥
ਭਾ ਅਵਲੰਬ[੩] ਭਲੇ ਜਗ ਤਾਰਨ।
ਸਭਿ ਸਿਖਨ ਜਮਜਾਲ ਨਿਵਾਰਨ[੪]।
ਤੁਝ ਸਮਾਨ ਭਵ ਅਪਰ ਨ ਲਖਿਓ।
ਨੀਕੇ ਸਿੱਖੀ ਬੀਰਜ[੧] ਰਖਿਓ' ॥ ੮੮ ॥

[++]ਪਾ:-ਅਗਾਰੀ।
[1]ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ।
[2]ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਂ (ਅ) ਤੇਰੇ ਪਿਛੇ ਸਾਰਾ ਜਗ ਬਖਸ਼ਿਆ।
[3]ਆਸਰਾ।
[4]ਜਮ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਸੁਖਦਾ ਬਾਨੀ।
ਗਮਨ ਕੀਨ ਪੁਰਿ ਕੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ।
ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦੁਖ ਭਾਜੇ ॥ ੮੯ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿੱਖੀ ਪਰਖਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੦ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਖਲੋਕੇ ਸਥਿਤੀ ਰੱਖਣੀ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਭਗਤਮਾਲ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਧੀਰਜ ਦੇਣਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਡੁਲ੍ਹ ਡੁਲ੍ਹ ਪੈ ਰਹੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ, ਪ੍ਰਮਾਣ, ਸੋਚ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕੰਮ ਹਨ ਤੇ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਝਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਆਰੂਢ ਸੁਰਤਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਗਨਤਾ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਜਿੱਥੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਹੇਠਾਂ ਖੜੋਤੇ ਪਏ ਤਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਸੁਰਤ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਅਨਜ਼ਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਚਿਆਈਆਂ ਵਿਚ ਉਡ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਏਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੌਣ ਵਧੇਰੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਜਾਣੇ ਤੇ ਸਮਝੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਤੋਂ ਸੁੱਚੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਓਹ ਜੋ ਧੁਰੋਂ ਆਯਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਜੀਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਉੱਚਾ ਸਿੱਖ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਓਹ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿੱਸ ਪਵੇ ਕਿ ਇਹ ਈਸ਼ਵਰ ਕੋਟੀ ਦਾ ਵਜੂਦ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਰਕ ਹੈ, ਇਹ ਧੁਰੋਂ 'ਗੁਰੂ' ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਗਤ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦਿਖਾ ਕੇ 'ਸਿੱਖ' ਦਾ ਨਾਟ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ 'ਗੁਰੂ' ਆਦਰਸ਼ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇਗਾ। ਹਾਂ, ਜਗਤ ਨੂੰ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ, ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸ ਪਵੇ ਕਿ ਲਹਿਣਾ ਧੁਰੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਪਟਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇਰੇ ਇਸ ਚੰਗੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨੀਵੇਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਪਰਮ ਉਚਾ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿਲਕ ਦੇਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਦੀਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਜੋਤੀਮਯ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਨੀਵਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇਣਾ ਅਮਲੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ, ਤਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਸਿਦਕ ਨਾ ਡੋਲਣਾ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਗਨਤਾ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ, ਸੋਚ ਮੰਡਲ ਦੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਸਿੱਖੀ ਪਰਖਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਸਾਬਤ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਜ ਦੂਸਰੀ ਅੰਸੂ ੫੭ ਵਿਚ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਕੁਤਕੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਅੰਸੂ ੫੭ ਰਾਸ ਦੂਸਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪੈਸੇ ਰੁਪੱਯੇ ਮੁਹਰਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੈ ਜਾਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਕੁਤਕੇ ਮਾਰਨੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਸਰਦੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਖਡੂਰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਤਪਜਾਣੇ ਤਪ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਤੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਖਡੂਰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਹਰਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ।

---

[1]ਬੀਜ।

੫੧. [ਗੁਰਯਸ਼ ਕਰਨ ਉਪਦੇਸ਼। ਗਜ਼ਾਨ ਉਪਦੇਸ਼। ਭਗਤੀ ਦੀ ਮਿਸਰੀ]

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ ਮਾਨਸ ਸਰਸ, ਜੀਹ ਮਰਾਲਨਿ ਜਾਂਹਿ।
ਕਰਤ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹਿਂ ਤਜ ਸਕੈ, ਨਮਸਕਾਰ ਮੁਰ ਤਾਂਹਿ ॥ ੧ ॥

[ਸਰਸ = ਸ੍ਵਾਦੀਕ, ਸੁੰਦਰ, ਰਮਣੀਕ]

ਅਰਥ: (ਮੇਰੀ) ਉਸ ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਨਸਮਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ (ਦੇ ਜਸ ਰੂਪੀ) ਸੁੰਦਰ ਮਾਨ ਸ੍ਰੋਵਰ ਨੂੰ ਹੰਸਣੀ (ਵਾਙੂ) ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਦੀ ਹੋਈ (ਕਦੇ) ਛਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਚੌਪਈ: ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਰੁਚਿਰ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ।
ਆਤਮ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਹੇਤਾ[1]।
ਬੈਠਾਰਜੋ ਤ੍ਰੇਹਣ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥ ੨ ॥
[2]'ਲਹਿਣੇ ਸੇਵ ਅਧਿਕ ਤੈਂ ਕੀਨੀ।
ਬੂਝਹੁ ਤੱਤ ਚਹਹੁ ਜੋ ਚੀਨੀ[3]।
ਐਸੀ ਘਾਲ[4] ਜੁ ਘਾਲੀ[5] ਤੋਹੀ।
ਕੋ ਨਹਿਂ ਵਸਤੁ ਅਦੇਯ ਸੁ ਮੋਹੀ[6]' ॥ ੩ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੀ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਠ ਬਾਨੀ।
ਬੈਠਜੋ ਸਨਮੁਖ ਸੀਖ ਸੁਖਾਨੀ।
ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰ ਨਿਵਾਯੋ ਸੀਸਾ।
ਬੰਦੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਜਗਦੀਸ਼ਾ ॥ ੪ ॥
'ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿਨੋ ਅਭਿਲਾਖਾ'।
ਹ੍ਵੈ ਕੈ ਦੀਨ ਬਚਨ ਅਸਭਾਖਾ।
'ਜੋ ਮੈਂ ਹੋ, ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਹਿਂ ਫਸਜੋ ਮਹਾਨਾ ॥ ੫ ॥
ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਹੁ ਮੋਹੀ[7]।
ਅਤਿਸ਼ਯਤਾ[8] ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਹਿਂ ਹੋਹੀ।
ਸਰਬ ਭੇਦ ਮੁਹਿ ਦੇਹੁ ਜਨਾਈ।

---

[1]ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ (ਦੇਣ) ਵਾਸਤੇ।
[2]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
[3]ਜੋ ਜਾਣਿਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।
[4]ਕਮਾਈ।
[5]ਕਮਾਈ ਹੈ।
[6]ਜੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਦਿਆਂ।
[7]ਮੈਨੂੰ ਹੈ।
[8]ਬਹੁਤ ਹੋਣਾ।

ਤਿਹ ਕੋ ਸਮਝ ਰਹੌਂ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੬ ॥
ਮੁਰ ਉਰ ਤਮ ਅੱਗਜਾਨ ਮਹਾਨਾਂ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਤੁਮਰੇ ਹੈਂ ਬਚ ਭਾਨੁ ਸਮਾਨਾ।
ਕਬਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹੁ ਰੂਪ ਦਿਖਾਈ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੭ ॥
'ਭੋ ਸੁਨਿ ਮਹਿਤ ਭਾਗ[੧]! ਇਹ ਭੇਦਾ। {ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗਜਾਨ ਉਪਦੇਸ਼}
ਜਿਹ ਤੇ ਮਿਟੈ ਝੂਠ ਜਗ ਖੇਦਾ।
ਆਤਮ ਸ੍ਵਯੰ ਸੁ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ[2]।
ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਤੇ ਬਿਨ, ਅਬਿਨਾਸ਼ਾ[3] ॥ ੮ ॥
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਸ ਮਾਂਹਿ ਨ ਲੇਸ਼ਾ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੌ ਨਹੀਂ ਕਲੇਸ਼ਾ।
ਘਨਾਨੰਦ ਪੂਰਨ ਇਕਸਾਰ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਤਮ ਨਿਰਧਾਰਿ ॥ ੯ ॥
ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ ਸਖੋਪਤਿ ਤੀਨੋ।
ਇਨ ਕੋ ਨੀਕੇ ਸਾਖੀ ਚੀਨੋ[੪]।
ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਸਭਿ ਤੇ ਨਜਾਰੋ।
ਐਸੋ ਅਪਨੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੋ ॥ ੧੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਲਪਤਿ ਸੰਗ ਉਪਾਧਿ[੫] ਸੋ, ਭਯੋ ਸੁ ਅਸ ਬਿਧਿ ਜਾਨ।
ਜਪਾ[੬*] ਪ੍ਰਸੂਨ ਸੁ ਫਟਕ ਕੋ, ਅਰੁਣ ਹੋਤਿ ਤਿਉਂ ਮਾਨਿ[੭] ॥ ੧੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਪੰਚੀ ਕਰਣ ਪੰਚ ਤਤ ਜੋਈ[+]।

---

[੧]ਹੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ।
[2]ਆਤਮਾ ਸ੍ਵਯੰ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ।
[3]ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਹੈ।
[4](ਆਤਮਾ ਨੂੰ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਖਣ ਹਾਰਾ ਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਜਾਣੋ।
[5]ਉਹ ਉਪਾਧੀ ਜੋ ਕਲਪਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਹੋਰ ਦੀ ਹੋਰ ਭਾਸੇ। ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ 'ਮਾਯਾ' ਜਿਸਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਜੀਵ ਹੋ ਭਾਸਦਾ ਹੈ।
[6]ਜਪਾ = ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਫੁਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁੜਹਲ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[*]ਪਾ-ਜਥਾ।
[7](ਜਿਵੇਂ) ਜਪਾ ਫੁੱਲ ਦੇ (ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨਾਲ) ਬਿਲੌਰ ਦਾ (ਰੰਗ) ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੋ।
[+]ਵੇਦਾਂਤ ਸਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚ ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵੰਡ, ਜੋ ਐਉਂ ਹੈ-

ਪੰਜ ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਬਰੱਬਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ, ਫੇਰ ਹਰੇਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ, ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵੀਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਰਖ ਲਿਆ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਭੂਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਚਾਰ ਭਾਗ ਫਿਰਾਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰੱਖੇ ਕਿ ਜਿਸ ਭੂਤ

ਅੰਤਹਕਰਣ ਉਪਾਏ ਸੋਈ*।
ਚਤੁਰ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹ੍ਵੈ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰਾ[1]।
ਤਾਂਤੇ ਹੋਇ ਸੁ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥
੧ਮਨ ੨ਬੁਧਿ ੩ਚਿਤ ੪ਹੰਕਾਰ ਤਿਹਿ ਨਾਮਾ।
ਤਿਨ ਤੇ ਪਰ ਲਖਿ[2] ਆਤਮਰਾਮਾ।
ਸਤੁ ਗੁਣ[3] ਅੰਤਹਕਰਣ ਜੁ ਮਾਂਹੀ।
ਚੇਤਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਤਹਾਂ ਹੀ[4] ॥ ੧੩ ॥
ਜਿਨਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਤਿ[5] ਸੋ ਦੇਖੈਂ।
ਪਿਖਤਿ ਨ ਸੇ, ਜਿਨ ਮਲਿਨ ਵਿਸ਼ੇਖੈਂ।
ਸੋ ਨਿਜ ਰੂਪ ਭੂਲ ਨਰ ਸਾਰੇ।
ਜੀਵ ਅਲਪੱਗ ਆਪ ਨਿਰਧਾਰੇ[6] ॥ ੧੪ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਤੀਨ ਤਨਹਿ[7] ਕੋ ਪਾਏ।
ਵਾਰ ਵਾਰ ਜਗ ਆਵਹਿ ਜਾਏ।
ਇਕ ਸਥੂਲ ਜੋ ਵਹਿਰ ਸਰੀਰਾ[8]।
ਜਿਹ ਮਹਿੰ ਹੰ ਧਰਿ ਪਾਵਹਿ ਪੀਰਾ[9] ॥ ੧੫ ॥
ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ+ ਦੂਸਰਾ ਜੋਈ।
ਤਿਹ ਸਰੂਪ ਬਰਨੋ ਸੁਨਿ ਸੋਈ।

ਦਾ ਦੂਜਾ ਅੱਧ ਹੋਵੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਭੂਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਭਾਗ ਉਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੇਕ ਸਥੂਲ ਭੂਤ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਭੂਤਾਂ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਬੀ ਵਰਤਮਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

*ਉਹਨਾਂ ਸੂਖਮ ਭੂਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਤੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਉਤਪਤ ਕੀਤਾ।

[1]ਉਸ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਵਿਚ।

[2]ਪਰੇ ਸਮਝੋ।

[3]ਸਤ੍ਵਗੁਣ।

[4]ਉਥੇ ਹੈ।

[5]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣ।

[6]ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਵ ਤੇ ਅਲਪੱਗ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਨ।

[7]ਤਿੰਨ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ।

[8]ਬਾਹਰਲਾ ਸਰੀਰ ਹੈ (ਹੱਡ ਚੰਮ ਦਾ)।

[9]ਹੰਗਤਾ ਧਾਰਕੇ ਪੀੜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

+ਇਕ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਜੋ ਇਸ ਦੇਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇਹ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਇਸ ਬਾਹਰਲੀ ਦੇਹ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ੧੭ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ:-੫ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾਂ, ੫ ਗਜਾਨੇਂਦ੍ਰੈ, ੫ ਕਰਮੇਂਦ੍ਰੈ, ੧ ਮਨ, ੧ ਬੁੱਧੀ। ਕੋਈ ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਤਨ-ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਮੈਸਮੇਰਿਜ਼ਮ ਤੇ ਸਪਿਰਚੁਲਿਜ਼ਮ ਵਾਲੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੂਹਾਂ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਬਲਕੇ ਹਾਲਾਤ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਧਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੇ, ਓਹ ਇੱਸੇ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ਿਤ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਦਾ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਯ ਹੈ ਕਰਮ[੧] ਜਿ ਗਜਾਨਾ[੨]।
ਪੰਚ ਭੂਤ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ[੩] ਜਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥
ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਸਤਰਾ ਤੱਤ ਜੁ ਏਹੀ।
ਇਨ ਕੀ ਹੋਤਿ ਭਈ ਲਿੰਗ ਦੇਹੀ।
ਕਰਮ ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ[੪] ਫਲ ਕੋ ਪਾਇ।
ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕਹਿਂ ਆਵਹਿ ਜਾਇ ॥ ੧੭ ॥
ਇਨ ਕੋ ਕਰਤਾ ਔਰ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ।
ਕਾਰਣ ਤਨ[++] ਤਿਹ ਨਾਮ ਪਛਾਨਹੁ।
ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਤਿਹ ਲਖਹੁ ਸਰੂਪਾ।
ਜਿਹ ਧਰਿ ਪਰਜੋ ਅੰਧ ਭਵ ਕੂਪਾ[੫] ॥ ੧੮ ॥
ਆਤਮਰਾਮ ਸਭਿਨਿ ਤੇ ਨਜਾਰੋ।
ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹਤਿ ਬਿਚਾਰੋ।
ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਰਿ ਹ੍ਵੈ ਸੱਖਜਾਤਾ[੬]।
ਨਿਜਾਨੰਦ ਮੈਂ ਜਾਇ ਸਮਾਤਾ' ॥ ੧੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਲਹਿਣੇ ਬੰਦਿ ਕਰ, ਬਹੁਰੋ ਬੂਝਨ ਕੀਨ।
'ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਹਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਬੀਨ' ॥ ੨੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗਜਾਨ ਘਨ ਪੂਰੇ।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਰੂਰੇ।
'ਮਹਾ ਭਾਗ[੭]! ਸੁਨੀਏ ਮਨ ਲਾਈ।
ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਨਿਜਾਨੰਦ ਕੋ ਪਾਈ ॥ ੨੧ ॥
ਪੰਚ ਕੋਸ਼[*] ਪ੍ਰਥਮੇ ਨਿਰ ਧਾਰਹੁ[੧]।

---

[1]ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ।
[2]ਪੰਜ ਗਜਾਨ ਇੰਦ੍ਰੇ।
[3]ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ।
[4]ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ।
[++]ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰ, ਇਹ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਬੀ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਜਾਪਾਰ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਮਾਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਬੀ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ (ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ)। ਤ੍ਰੈਆਂ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਹ ਹੈ:-ਸੰਗਤਰੇ ਦਾ ਰਸ ਜੀਵਾਤਮਾ ਮਿਥ ਲਓ, ਸੰਤਰੇ ਵਿਚ ਤੁਰੀਆਂ ਹਨ, ਸੋ ਤੁਰੀ ਦਾ ਪਰਦਾ ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਤੇ ਫਾੜੀ ਦਾ ਪਰਦਾ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰਲਾ ਪੀਲਾ ਖੋਲ ਸਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ।
[5]ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਪਿਆ ਹੈ (ਸੰਸਾਰ) ਅੰਨੇ ਖੂਹ ਵਿਚ।
[6](ਉਹ ਆਤਮਾ) ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਖਜਾਤਕਾਰ (ਪ੍ਰਗਟ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[7]ਹੇ ਵਡ ਭਾਗੇ!।
[*]ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਨੇ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ ਕਲਪੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਤੇ ਹੰਤਾ[੨] ਬੁੱਧਿ ਉਠਾਰਹੁ[੩]।
ਕੋਸ਼ ਅੰਨਮਯ ਵਹਿਰ ਸੁ ਦੇਹਾ[੪]।
ਜਾਗ੍ਰਤ[੫] ਮਹਿਂ ਵਰਤਤਿ ਹੈ ਏਹਾ ॥ ੨੨ ॥
ਲਖਹੁ ਅਨਾਤਮ[੬] ਯਾਂ ਕੋ ਰੂਪਾ।
ਨਿਰਾਵਯਵ[੭] ਆਤਮ ਆਨੂਪਾ[੮]।
ਕੋਸ਼ ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਤਿਸ ਤੇ ਅੰਤਰ।
ਨਾਂਹਿ ਨ ਆਤਮ, ਜਾਨਿ ਨਿਰੰਤਰ[੯] ॥ ੨੩ ॥
ਬਹੁਰ ਮਨੋ ਮਯ ਕੋਸ਼ ਸੁਨੀਜੈ।
ਸੋਪਿ ਅਨਾਤਮ[੧੦] ਰਿਦੇ ਲਖੀਜੈ।
ਕੋਸ਼ ਬਿਗਜਾਨ ਮਈ ਤਿਹ ਪਰੈ।
ਤੀਨ ਕੋਸ਼, ਬਿਨ ਤਨ ਜੇ ਰਰੈ[੧੧] ॥ ੨੪ ॥
ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਇਸ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਬਿਚਰਤਿ ਆਤਮ ਰੂਪ ਤਹਾਂ ਹੀ।
ਲਖਹੁ ਨ ਇਤ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਕੇਰੋ।
ਇਨ ਤੇ ਨਜਾਰੋ ਨੀਕੇ ਹੇਰੋ ॥ ੨੫ ॥
ਚਹੁੰਅਨ ਤੇ ਜੋ ਪਰੇ ਪਛਾਨਹੁ।
ਕੋਸ਼ ਅਨੰਦ ਮਯਾਖਯ ਜਾਨੋ[੧]।

ਜਾਗ੍ਰਤ {ਅੰਨਮਯ-ਜੋ ਅੰਨ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਤੇ ਅੰਨ ਆਸ਼੍ਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਣਮਯ-ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਸਣੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮਨੋਮਯ-ਅੱਖਾਂ ਆਦਿ ਪੰਜ ਗਜਾਨੇਂਦ੍ਰਿਆਂ ਸਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਵਿੱਦਜਾ ਰੂਪ ਸੁਪਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਵਿੱਗਜਾਨਮਯ-ਪੰਚ ਗਜਾਨੇਂਦ੍ਰਿਆਂ ਸਮੇਤ ਬੁੱਧੀ। ਕਰਤੱਤ੍ਰ, ਸ੍ਰੇਸਤ੍ਰ ਸੁਖ, ਦੁਖ, ਆਦਿ ਅੰਹਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਸਖੋਪਤੀ {ਆਨੰਦਮਯ-ਸਤੋਗੁਣ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਅੱਗਜਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਰਦਾ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। ਤੁਰੀਆ {ਆਤਮਾ-

[1]ਸਮਝੋ।
[2]'ਮੈਂ' ਬੁੱਧੀ।
[3]ਹਟਾ ਦਿਓ।
[4]ਬਾਹਰਲੀ ਦੇਹ (ਹੱਡ ਚੰਮ ਦੀ)।
[5]ਜਾਗਦਿਆਂ।
[6]ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[7]ਜਿਸ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਨਾ ਹੋਣ।
[8](ਉਹ) ਆਤਮਾ ਅਨੁਪਮ ਹੈ ਤੇ ਸਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਂਗ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ।
[9]ਉਹ (ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼ ਹੈ) ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਆਤਮਾ) ਇਕ ਰਸ ਜਾਣ।
[10]ਉਹ ਬੀ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[11](ਸਥੂਲ) ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੋ ਤਿੰਨ ਕੋਸ਼ (ਪਿਛੇ) ਕਹੇ ਹਨ-ਪ੍ਰਾਣਮਯ, ਮਨੋਮਯ, ਵਿੱਗਜਾਨਮਜ।

ਤਿਹ ਕੋ ਵਰਤਤਿ ਸੁਖਪਤਿ ਮਾਂਹੀ[2]।
ਰੂਪ ਆਪਨੋ ਲਖਹੁ ਸੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੬ ॥
ਇਨ ਤੇ ਪਰੇ ਨਿਰੰਜਨ[3] ਰੂਪ।
ਨਿਰਾਵਯਵ[4] ਆਤਮਾ ਅਨੂਪ।
ਤਿਹ ਕੋ ਹੋਤਿ ਜਨਮ ਨਹਿਂ ਮਰਨਾ।
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਰੰਚਕ ਨਹਿਂ ਬਰਨਾ[5] ॥ ੨੭ ॥
ਰਾਗ ਨ ਦ੍ਵੈਖ ਨ ਮੋਹ ਨ ਮਾਯਾ।
ਰੋਗ ਬਿਓਗ ਨ ਭੋਗ ਅਜਾਯਾ[6]।
ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਮਹਾਨਾ।
ਐਸੋ ਰੂਪ ਆਪਨੋ ਜਾਨਾ ॥ ੨੮ ॥
ਤਾਤੁਕ[7] ਤਾਂਹਿ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਈ।
ਕਲਪਤਿ ਸਭਿ ਉਪਾਧਿ ਸੋ ਹੋਈ।
ਜਿਉਂ ਰੱਜੂ[8] ਮੈਂ ਹੈ ਅੱਗਜਾਨਾ।
ਕਲਪੇ[9] ਸਰਪ ਹੋਇ ਭਯਮਾਨਾ[10] ॥ ੨੯ ॥
ਫੂਲ ਮਾਲ ਕੋ ਤਾਂ ਕੋ ਮਾਨੇ[11]।
ਭੂਮ ਦਰਾਰ ਕੋਇ ਪਹਿਚਾਨੇ[12]।
ਹੋਇ ਜਿ ਗਜਾਨ ਜਥਾਰਥ ਤਾਂਹੀ।
ਰੱਜੂ ਬਿਨਾਂ ਔਰ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ ॥ ੩੦ ॥
ਤਿਉਂ ਅੱਗਜਾਨ ਹੇਤ ਜਗ ਕੇਰੋ[13]।
ਨਸ਼ਟ ਭਏ[14] ਚੇਤਨ ਇਕ ਹੇਰੋ'।

---

[1]'ਆਨੰਦ ਮਯ ਕੋਸ਼' ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਣੋ।
[2]ਉਹ ਸਖੋਪਤੀ ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਤਦੀ ਹੈ।
[3]ਮਾਯਾ ਰਹਤ।
[4]ਵਿਭਾਗਜ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੇ, ਇਕ ਰੰਗ, ਇਕ ਰਸ, ਇਕ ਰੂਪ।
[5]ਨਹੀਂ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ।
[6]ਅਜਨਮ।
[7]ਯਥਾਰਥ ਵਿਚ, । ਸੰਸ:, ਤਾਤ੍ਵਿਕ] (ਅ) ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਕ੍ਰਿਤ ਵਿਕਾਰ ਉਸ ਆਤਮਾ ਵਿਖੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।
[8]ਰੱਸੀ।
[9]ਕਲਪਨਾਂ ਨਾਲ।
[10]ਭਜਾਨਕ।
[11]ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।
[12]ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਦਰਜ (ਵਾਂਙੂ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
[13]ਕਾਰਣ ਹੈ ਜਗਤ ਦਾ।
[14]ਅੱਗਜਾਨ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆਂ।

ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕੀ।
ਦਾਸ ਅਵਿੱਦਜਾ* ਸਗਰੀ ਰੋਕੀ ॥ ੩੧ ॥
ਇਕ ਸਰੂਪ ਕਾ ਦਰਸ ਦਿਖਾਯੋ।
ਉਦਧਿ ਅਨੰਦ ਮਝਾਰ ਸਮਾਯੋ।
ਲਹਿਣੇ ਕੀ ਸਮਾਧਿ ਤਿਹਕਾਲਾ।
ਲਗੀ ਅਖੰਡ ਨਿਮਗਨ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥
ਜਨੁ ਦਿਨਕਰ ਕੋਟਿਕ[੧] ਚਢਿ ਗਏ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੁ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼+ ਨਿਰਮਏ[੨]।
ਸਗਰੋ ਤਿਮਰ ਅਗਜਾਨ ਨ ਸਾਯੋ।
ਲੇਸ਼ ਅਵਿੱਦਜਾ ਕੋ[੩] ਨ ਰਹਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਪੁਨ ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਾ।
ਪਿਖੇ ਅਗਾਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਧਾ।
ਪਰਿਓ ਪਦ ਪੰਕਜ ਤਤਕਾਲਾ।
ਲਗਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲਾ[੪] ॥ ੩੪ ॥

ਭਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ: 'ਨਮੋ ਪਾਦਕੰਜੰ[੫] ਗੁਰੂ ਗਜਾਨ ਗਜਾਤਾ!
ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਹੰਤਾ, ਘਨਾਨੰਦ ਦਾਤਾ[੬]!
ਨਮੋ ਲੋਕ ਲੋਕੇਸ਼੍ਵਰੰ[੭], ਲੋਕ ਕਰਤਾ!
ਸਦਾ ਸਰਬ ਥਾਨੰ ਸਦਾ ਸਰਬ ਭਰਤਾ[੮] ॥ ੩੫ ॥
ਪ੍ਰਲੈਕਾਲ ਕਾਰੀ[੯] ਨਮੋ ਸਰਬ ਥਾਨੰ!
ਮੁਕੰਦੰ, ਪਖੰਡੰ ਨਿਕੰਦੰ ਪ੍ਰਥਾਮੰ[੧]!

---

*ਉਹ ਅਵਿੱਦਜਾ ਜੋ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਵਾਂਙੂੰ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਆਰਜ਼ੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਲਈ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਸੇ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਤੇ ਸਿਖੀ ਭਾਵ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੱਸਣੇ ਲਈ ਸਧਾਰਣ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੇ। ਜੈਸੇ ਕਿਸੇ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਦਾ ਬੇਟਾ ਦਾਸ ਵੇਸ ਵਿਚ ਨਾਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਅਸਲਾ ਉਹੀ ਰਾਜਸੀ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

[1]ਮਾਨੋਂ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ।

+ਪਾ:-ਪ੍ਰਕਾਰ।

[2]ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਐਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ।

[3]ਅੱਗਜਾਨ ਦਾ ਲੇਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ।

[੪]ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

[5]ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਉਤੇ।

[6]ਗੂੜ੍ਹੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ।

[7]ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਈਸ਼੍ਵਰ।

[8]ਪਾਲਨੇ ਵਾਲੇ।

[9]ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ।

ਧਰਜੋ ਦੇਹਿ ਹੇਤੰ[2] ਦੁਖੀ ਦੇਖਿ ਜੰਤੰ।
ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਬਿਸਾਲੰ, ਅਕਾਲੰ ਅਨੰਤੰ! ॥ ੩੬ ॥
ਕਈ ਕੋਟ ਤਾਰੇ ਅਘੰ ਓਘ ਕਾਰੀ[3]।
ਮਹਾਂ ਦੂਖ ਦਾਹੇ[4], ਦਤਾਰੰ ਉਦਾਰੀ!
ਪ੍ਰਮੰ ਪਰਮਈਸ਼ੰ, ਪ੍ਰਮੰ ਪਰਮ ਬੇਤਾ[5]!
ਪ੍ਰਮੰ ਪਰਮ ਆਸ਼ੂ, ਪ੍ਰਮੰ ਪਰਮ ਜੇਤਾ ॥ ੩੭ ॥
ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਮਾਧੋ, ਪ੍ਰਮੰ ਪ੍ਰੇਮਿ ਪਾਸੰ[*6]!
ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਪੂਰੰ, ਪ੍ਰਮੰ ਪਜਾਰ ਦਾਸੰ[7]!
ਅਪ੍ਰੋਖੰ ਸੁ ਪ੍ਰੋਖੰ ਪ੍ਰਮੰ ਰਪ ਤੇਰੋ[8]!
ਤੁਹੀ ਏਕ ਨਜੰਤਾ[9] ਸਦਾ ਮਾਯ ਕੇਰੋ ॥ ੩੮ ॥
ਸਮਾਨੰ[10] ਨ ਆਨੰ, ਬਖਾਨੰ ਕਿ ਕੀਜੈ[11]।
ਨਿਧਾਨੰ ਮਹਾਨੰ ਸੁ ਜਾਨੰ ਭਨੀਜੈ।
ਪੁਰਾਨੰ ਸੁਭਾਨੰ[12], ਪ੍ਰੇਮੰ, ਪਵਿੱਤ੍ਰੰ!
ਨਿਰਾਲੰਬ ਨਾਥੰ[13] ਨਿਰਾਲੰਬ ਚਿੱਤ੍ਰ[14] ॥ ੩੯ ॥
ਨਿਰਾਕਾਰ[15] ਸਾਕਾਰ[16] ਏਕੋ ਤੁਹੀ ਹੈ।
ਅਜਾ[17] ਤੇ ਪਰੇ ਰੂਪ ਤੇਰੋ ਸਹੀ ਹੈ।
ਅਲੱਖੰ[1], ਅਭੱਖੰ[2], ਅਕੱਥੰ, ਅਲੇਖੰ[3]!

---

[1]ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਮਥ ਸੁਟਣ ਵਾਲੇ।
[2]ਇਸ ਲਈ।
[3]ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
[4]ਸਾੜੇ।
[5]ਬੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇ ਬੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜੇ ਗਿਆਤਾ।
[*]ਪਾ:-ਬਾਸੰ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਾਸ ਵਸਦੇ ਹੋ।
[6]ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਅਤੀ ਨਿਕਟ ਹੋ।
[7]ਦਾਸ ਨਾਲ।
[8]ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹੋ ਇਹ (ਗੁਰੂ) ਰੂਪ ਆਪ ਦਾ ਬੜਾ ਹੈ।
[9]ਪ੍ਰੇਰਕ।
[10](ਆਪ ਦੇ) ਬਰੱਬਰ।
[11]ਕੀ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ।
[12]ਪੁਰਾਨਿ = ਪੁਰਾਣੇ ਭਾਵ ਆਦਿ। ਸੁਭਾਨੰ = ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਅ) ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ। ਫਾ:, ਸੁਬ੍ਹਾਨ]।
[13]ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ।
[14]ਆਪ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ (ਸ੍ਵਰੂਪ) ਨਿਰਆਸਰੇ ਹੈ।
[15]ਰੂਪ ਰਹਿਤ।
[16]ਰੂਪ ਵਾਲਾ।
[17]ਮਾਯਾ।

ਅਮੋਹੰ[੪] ਅਦ੍ਰੋਹੰ[੫], ਅਜੋਹੰ[੬], ਅਭੇਖੰ ॥ ੪੦ ॥
ਨ ਮਿੱਤਜੰ[੭] ਅਕਿੱਤਜੰ[੮] ਸੁ ਨਿੱਤਜੰ[੯] ਅਜਿੱਤਜੰ[੧੦]।
ਅਮਾਯੰ ਸੁ ਦਾਸੰ ਸਹਾਯੰ ਤ ਚਿੱਤਜੰ[੧੧]।
ਮਨੰ ਕਾਨਨੰ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਾਦਿ ਗੈ ਸੇ[੧੨]।
ਤੁਮਾਰੇ ਸੁ ਬੈਨੰ ਅਹੈਂ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ॥ ੪੧ ॥
ਅੰਧੇਰੇ ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਕੋ ਮਾਰਤੰਡੰ[੧੩]।
ਨਿਰੀਹੰ[੧੪], ਨ੍ਰਿਬਾਣੰ, ਸਦਾ ਜੈ ਅਖੰਡੰ[੧੫]!
ਦੁਖੰ ਦ੍ਵੰਦ ਸਿੰਧੰ ਅਗਸਤੰ[੧੬] ਅਨੂਪੰ।
ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤੰ ਸਰੂਪੰ' ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਇਸ ਬਿਧਿ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ, ਰਹਯੋ ਚਰਨ ਲਪਟਾਇ।
ਪਠੈ ਸੁਨੈ ਇਸ ਕੋ ਜੁ ਨਰ, ਸਰਬ ਫਲੰ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੪੩ ॥

ਚੌਪਈ: 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ[੧੭] ਨਜਾਰੀ।
ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਸੁ ਦੀਨ ਦਿਖਾਰੀ।
ਭਰਮ ਕਪਾਟ ਸੁ ਕਾਟਿ ਹਟਾਏ।
ਪਰਮਾਨੰਦ ਮਝਾਰ ਮਿਲਾਏ' ॥ ੪੪ ॥
ਸੁਨਤਿ ਗਜਾਨਘਨ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[੧੮]।

---

[1]ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।
[2]ਭਾਵ ਖਾਣੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਰਖਣ ਵਾਲੇ।
[3]ਜੋ ਕਿਸੇ ਲੇਖ ਹੇਠ ਨਾ ਹੋਵੇ।
[4]ਮੋਹ ਰਹਿਤ।
[5]ਜੋ ਛਲਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ।
[6]ਜੋ ਦਿੱਸੇ ਨਾ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।
[7]ਮਿਤਿ ਰਹਿਤ ਅਪ੍ਰਮਾਣ। ਬੇਹੱਦ।
[8]ਅੱਕ੍ਰੈ।
[9]ਸਦਾ ਰਹੇ ਜੋ।
[10]ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ।
[11]ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਚਿਤ ਤੋਂ, (ਅ) ਮਾਯਾ ਰਹਿਤ ਹੋ, ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਚਿਤਾਰਨੇ (ਯਾਦ ਕਰਨੇ) ਯੋਗ ਹੈ।
[12]ਮਨ ਰੂਪੀ ਬਨ ਵਿਚ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਹਾਥੀ ਵਰਗੇ ਹਨ।
[13]ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਤ ਹੋ।
[14]ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਹੋ।
[15](ਤੁਹਾਡੀ) ਜੈ ਹੋ, ਹੇ ਖੰਡਨ ਰਹਿਤ!
[16]ਦ੍ਵੰਦ ਦੁਖਾਂ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਅਗਸਤ ਹੋ (ਅਗਸਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪੀ ਗਿਆ ਸੀ)।
[17]ਚੋਜ।
[18]ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਪਰਸੀਦੇ ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸਰਬ ਸਿੱਧਿ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈਂ ਜੇਤੀ।
ਖਰੀ ਅਗਾਰੀ ਕਰਿ ਦਿਯ ਤੇਤੀ ॥ ੪੫ ॥
'ਸੁਨਿ ਪੁਰਖਾ! ਤੁਝ ਭਾ ਅਬ ਗਯਾਨਾ।
ਦ੍ਵੈਤ ਭਾਉ ਉਰ ਤੇ ਬਿਸਰਾਨਾ।
ਸਰਬ ਜਿ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ।
ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਰਹੁ ਬਿਲੰਬ ਨ ਕੋਈ ॥ ੪੬ ॥
ਤੱਦਪਿ ਸੁਨਿ ਮੋਰੀ ਮਤਿ ਜੋਊ।
ਨੀਕੇ ਦ੍ਰਿਢ ਕੀਜੈ ਉਰ ਸੋਊ।
ਪ੍ਰਬਲ ਬਡੋ ਕਲਿਕਾਲ ਅਗਾਰੀ[1]।
ਉਪਜੈਂ ਮੰਦਮਤੀ ਨਰ ਭਾਰੀ ॥ ੪੭ ॥
-ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ- ਜੋ ਗਯਾਨ ਮੁਕੰਦਾ। {ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ}
ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਿੱਤ ਅਨੰਦਾ।
ਸੋ ਤੌਂ ਨੀਕੇ[2] ਹਿਰਦੇ ਮਾਂਹੀ।
ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਨ ਭਲੋ ਅਬ ਨਾਂਹੀ ॥ ੪੮ ॥
ਬੋਲਨ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤੀ[3]।
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਨੋਂ ਯੁਤ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਕਬਿ ਨ ਜਨਾਵਨ[4]।
ਗੁਰ ਸੇਵਨ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵਨ[5] ॥ ੪੯ ॥
ਜਿਸ ਅਚਾਰ ਕੋ ਨਰ ਸਭਿ ਦੇਖਾ।
ਲਗਹਿਂ ਕਰਨ[6], ਹ੍ਵੈ ਭਲਾ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
ਸਭਿ ਤੇ ਨੀਚ ਆਪਕੋ ਮਾਨੈਂ।
ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਠਾਨੈਂ ॥ ੫੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਜੇ[7], ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿ ਜੋਇ।
ਸੋ ਤੌਂ ਸਦ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਤਾਂਹਿ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਇ ॥ ੫੧ ॥

---

[1]ਅਗੇ ਹੈ।
[2]ਚੰਗਾ ਹੈ।
[3]ਬੋਲਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੀ ਰੀਤੀ (ਚਾਹੀਏ) ਅਤੇ।
[4]ਜਣਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ।
[5]ਬਿਤਾਵਨਾ ਚਾਹੀਏ।
[6]ਜਿਸ (ਪਿਛੇ ਕਰੇ) ਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਨਰ ਦੇਖਕੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਣ।
[7]ਜੋ (ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ) ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਕੋਈ ਹੋਵੇ।

ਚੌਪਈ: ਪਰ ਕਲਿ ਕੇ ਨਰ ਹ੍ਵੈਂ ਸਿੱਖ ਤਾਂਹੀ[1]।
ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਸੁੱਧ ਭਲ ਨਾਂਹੀ।
ਸੁਨਿ ਕੇ ਕਹਿਨ ਲਗੈ[2] ਪੁਨ ਤੈਸੇ।
ਗੁਰੂ ਬਦਨ ਤੇ ਭਾਖੈ ਜੈਸੇ ॥ ੫੨ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਜਿਉਂ ਹੈ ਰੀਤਿ ਕੁਢਾਲੀ[3]।
ਸੋ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਕਹੌਂ ਬਿਧਿ ਨਾਲੀ।
ਗਜਾਨ ਸਮਾਨ ਘ੍ਰਿੱਤ ਕੇ ਜਾਨਹੁ।
ਉਤਮ, ਗਰਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ[4] ॥ ੫੩ ॥
ਕਫ ਸੁਭਾਵ ਜਿਨ ਕੇਰ ਮਹਾਨਾ।
ਤੇ ਨਰ ਘ੍ਰਿਤ ਕਰਿਹੀ ਜੇ ਪਾਨਾ।
ਪਚੇ ਨਹੀਂ ਸੋ ਕਰਤਿ ਬਿਕਾਰਾ[5]।
ਛਾਤੀ ਬੋਝ ਹੋਤਿ ਦੁਖ ਭਾਰਾ ॥ ੫੪ ॥
ਹੋਤਿ ਰੋਗ ਕੋ ਕਾਰਣ ਸੋਈ।
ਤਹਿਂ ਤੇ ਸੁਖੀ ਸ਼ਰੀਰ ਨ ਹੋਈ।
ਅਚਜੋ ਹੇਤ ਸੁਖ, ਹ੍ਵੈ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਾ।
ਗੁਨ ਤੋ ਰਹਜੋ, ਸੁ ਔਗੁਨ ਕੀਤਾ ॥ ੫੫ ॥
ਪਿੱਤੀ[6] ਕੋ ਜਿਨ ਕੇਰ ਸੁਭਾਊ।
ਤੇ ਘ੍ਰਿਤ ਪੀ ਕਰਿ ਚਹੈਂ ਪਚਾਊ।
ਤਿਨ ਕੋ ਅਤੀਸਾਰ[7] ਦੁਖ ਹੋਈ।
ਮਿਟਤਿ ਨ ਕਰੇ ਉਪਾਇ ਜਿ ਕੋਈ ॥ ੫੬ ॥
ਅਹੈਂ ਬਿਚੱਛਨ ਮਾਨਵ ਜੇਈ।
ਠਟੇ ਅਮੇਜ਼[8] ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸੋਈ।
ਮਿਸਰੀ ਕੀ ਕਰਿ ਸੰਗ ਮਿਲੌਨੀ। {ਭਗਤੀ ਦੀ ਮਿਸਰੀ}
ਖਾਇਂ ਸਾਦ ਸੋਂ ਪੁਨ ਗੁਨ ਲੌਨੀ[9] ॥ ੫੭ ॥

---

[1]ਤਿਸ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ) ਦੇ।
[2]ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ।
[3]ਮਾੜੀ।
[4]ਚੰਗਾ ਹੈ (ਪਰ) ਭਾਰੀ (ਦੁਸ਼ਪਚ) ਜਾਣੋਂ।
[5]ਨੁਕਸਾਨ।
[6]ਸੁਫਰਾਵੀ।
[7]ਦਸਤ।
[8]ਰਲਾਕੇ। ਅਮੇਜ਼ = ਕੋਈ ਮਿਲਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਭਾਵ ਅਨੁਪਾਨ ਰਲਾਕੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। । ਫਾ:, ਆਮੇਜ਼]।
[9]ਫੇਰ ਗੁਣ (ਉਸ ਦਾ) ਸੁਹਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੈਸੇ ਸੁਨਹੁ ਗਜਾਨ ਕੀ ਚਾਲੀ।
ਪਾਇ ਰੀਤਿ ਜਿਸ ਹੋਤਿ ਕੁਢਾਲੀ।
ਜਿਨ ਕੋ ਕਫ ਹੰਕਾਰ ਘਨੇਰਾ।
ਸੁਨਤਿ ਗਜਾਨ ਤਿਨ ਵਧੇ ਵਧੇਰਾ ॥ ੫੮ ॥
ਸਭਿ ਤੈ ਊਚ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨੈਂ।
ਅਨਿਕ ਪਖੰਡਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਠਾਨੈਂ।
ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਤਜਿ ਨਿਵੈਂ ਨ ਕਾਹੂ।
ਛਾਤੀ ਰੋਗ ਬੋਝ ਹੁਇ ਤਾਂਹੂ ॥ ੫੯ ॥
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਪੀਰਾ ਪਾਈ।
ਸੁਖ ਤੋ ਰਹਜੋ, ਭਯੋ ਦੁਖਦਾਈ।
ਪਿੱਤੀ ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਜਾਂਹੀ।
ਤੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਨਿਸ਼ੰਕ ਹੁਇ ਜਾਹੀਂ ॥ ੬੦ ॥
ਬੀਚ ਬਿਸ਼ੈ ਕੇ ਫਸ ਕੇ ਸੋਈ।
ਓਰਕ ਨਰਕ ਗਮਨ ਤਿਨ ਹੋਈ।
ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤਨ ਜੋਈ[1]।
ਅਤੀਸਾਰ ਇਹ ਖਰੋ ਦੁਖੋਈ[2] ॥ ੬੧ ॥
ਤਾਂਤੇ ਮਿਸਰੀ ਭਗਤਿ ਸੰਜੂਤੀ[3]।
ਲਖਹਿਂ ਗਜਾਨ ਤਿਨ ਕੀ ਮਤਿ ਪੂਤੀ[4]।
ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਿਦੇ ਗਜਾਨ ਕੋ ਧਰਿਹੀਂ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਾਹਰ ਸ਼ੁਭ ਕਰਿਹੀਂ ॥ ੬੨ ॥
ਤਿਨ ਕੋ ਦੁਖ ਨਹਿਂ ਲਾਗੇ ਕੋਈ।
ਸੁਖ ਭਾ, ਪਹੁੰਚ ਪਰਮਪਦ ਹੋਈ[5]।
ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਭਨਿ ਤੇ ਨੀਕਾ।
ਹੁਇ ਉਧਾਰ ਜਗ ਤੇ ਜਿਉਂ ਜੀ ਕਾ ॥ ੬੩ ॥
ਕਲਿ ਮੈਂ ਔਰ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਈ।
ਭਗਤਿ ਗਜਾਨ ਤੇ ਕੈਵਲ[1] ਹੋਈ।

---

[1]ਵਰਤਣਾ ਜੋ ਹੈ।
[2]ਖਰਾ ਦੁੱਖ ਹੈ।
[3]ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਮਿਸਰੀ ਸਮੇਤ।
[4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
[5]ਸੁਖ ਹੋਯਾ, ਤੇ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ[2] ਜੇ ਨਰ ਚਹਿਈਂ।
ਸੋ ਸਤਿਸੰਗ ਖੋਜ ਜਗ ਲਹਿਈਂ ॥ ੬੪ ॥
ਕਰਹਿਂ ਭਾਉ ਸੇਵਾ ਤਹਿਂ ਠਾਨੈ।
ਬਚਨ ਸੁਨੈ ਤਿਨ, ਦੈ ਮਨ ਕਾਨੈ।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭਾਦਿਕ, ਬਨ ਕੋ।
ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਕੁਠਾਰ ਕਦਨ ਕੋ[3] ॥ ੬੫ ॥
ਤਮ ਅੱਗਜਾਨਹਿਂ ਭਾਨੁ[4] ਸਮਾਨਾ।
ਬਿਸ਼ਯ ਤਪਤ ਕੋ[5] ਛਾਇ ਮਹਾਨਾ।
ਪੁਨ ਸਤਿਸੰਗ ਅਹੈ ਸਮ ਸਾਗਰ।
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਅਸ[6] ਸੁਠ ਰਤਨ ਉਜਾਗਰ ॥ ੬੬ ॥
ਮੈਤ੍ਰੀ, ਮੁਦਿਤਾ, ਸਤਿ, ਸੋਤੋਖੰ।
ਕਰੁਨਾ, ਛਿਮਾ, ਖਾਰ ਨਹਿਂ ਦੋਖੰ[7]।
ਧੀਰਜ, ਗਜਾਨ, ਵਿਰਾਗ, ਵਿਚਾਰਾ।
ਭਾਉ, ਭਗਤਿ, ਭਲ ਮੋਖ ਦੁਵਾਰਾ ॥ ੬੭ ॥
ਸਮ ਦਮ ਜੋਗ ਆਦਿ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਉਪਜੈਂ ਸਦਾ ਨ ਨਿਖੁਟੈਂ ਕਬਿ ਹੀ।
ਜੋ ਇਸ ਸਾਗਰ ਬੀਚ ਸਮਾਵੈ।
ਕਹੋ ਕਿਉਂ ਨ ਆਨੰਦ ਪਦ ਪਾਵੈ ॥ ੬੮ ॥
ਸਭਿ ਸਾਧਨ ਮੁਖ ਸਤਿਸੰਗ ਜੋਈ।
ਇਸ ਮਿਲਨੇ ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ।
ਜਿਨ ਪਾਛੇ ਕੀਨੋ ਸਤਿਸੰਗਾ।
ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਸੇ, ਤਿਨ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ ॥ ੬੯ ॥
ਜੇ ਅਬਿ ਪ੍ਰੀਤ ਧਾਰਿ ਉਰ ਕਰਿ ਹੈਂ।

---

[1]ਮੁਕਤੀ। ਕੈਵਲ-ਜੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪੁਰਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਣਾ।
[2]ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਤੇ ਗਜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।
[3]ਕੱਟਣ ਨੂੰ ਕੁਹਾੜਾ ਹੈ।
[4]ਸੂਰਜ।
[5]ਵਿਸ਼ੈ ਰੂਪੀ ਤੱਪਸ਼ ਨੂੰ।
[6]ਐਸੇ (ਅ) ਹੈਨ।
[7]ਭਾਵ ਸਮੁੰਦਰ ਖਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਖਾਰੇ ਪਨ ਦਾ ਦੂਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਅ) ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜੋ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਮਤ ਦੇਣੀ ਤੇ ਬਦੀ ਤੋਂ ਵਰਜਣਾ ਕੁਛ ਖਾਰੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨ ਹਨ ਸੋ ਦੁਖ ਦਾਤੇ ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਹਨ।

ਨਿਹਸੰਸੈ ਭਵਸਾਗਰ ਤਰਿ ਹੈਂ।
ਬਹੁਰ ਜਿ ਕਰਿਹੈਂ ਔਰ ਅਗਾਰੀ।
ਤਿਨ ਕੀ ਹੋਵਹਿ ਮੋਖ ਸੁਖਾਰੀ ॥ ੭੦ ॥
ਮਹਾਂ ਭਾਗ ਲਹਿਣੈ! ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।
ਤਾਂਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਰੀਤਿ ਕਰੀਜੈ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਨੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਰਿਦੈ ਗਯਾਨ ਗਤਿ ਹ੍ਵੈ ਇਸ ਜੀਕੀ' ॥ ੭੧ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣੇ ਜੀ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੧ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਪੌਰਾਣਕ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਪੰਡਤ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਘੋਟਾ ਘਾਟੀ ਵਾਲਾ ਵੇਦਾਂਤ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਲਗਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖਣਾ ਸੁਹਣਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਘਮੰਡੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਝੀਵਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਬਾਹਸੇ ਕਰਾਕੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਲੇਖੇ ਤੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਦੀ। ਉਹ ਅਮਲੀ ਅਸਲੀ ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ, ਉਹ ਉੱਚਾ ਹੁਲਾਰਾ ਰਸ ਰੰਗ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰਿਧਨ ਤੇ ਜੀਅਦਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਓਹ ਆਪਣੀ ਮੇਹਰ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖਯ ਨਾਲ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀ ਆਪਣੀ ਛੁਹ ਨਾਲ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਮਨੋਹਰ ਬਚਨ ਨਾਦ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਵਿਚ ਭਰ ਚੁਕੇ ਸਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਹੁਣ ਤਕ ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜ਼ਮਾਯਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਿਕਲ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਮਹਾਨ ਪਰਤਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਅਤੀਤ ਰਹਿਕੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪੂਰਨ ਅਵਸਥਾ ਦਿਖਾ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਇਸ ਪੂਰਨ ਆਪਾ ਸਮਰਪਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਗਤੀ ਦ੍ਵੰਦਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਉੱਠਕੇ ਪਰਮ ਉੱਚੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅਜੇ ਹਰਖ, ਸ਼ੋਕ, ਰਾਗ, ਦ੍ਵੈਖ ਵਿਚ ਵੇੜ੍ਹੇ ਤੇ 'ਤਮ ਮਹਾਨ ਅੱਗਯਾਨ' ਵਿਚ ਫਸੇ ਸਮਝਣਾ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਗਮ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਨਯ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਫੋਕੇ ਪੰਡਿਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਐਸੇ ਪੰਡਿਤ ਬਥੇਰੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੁਕਾਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਡਿਤੁ ਆਖਾਏ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ ਕੋਰੜ ਮੋਠ ਜਿਨੇਹਾ ॥ [ਰਾਮਃ ਕੀ ਵਾਰ ਮਃ੫]
ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਤੂੰ ਚੀਨ੍ਹਹਿ ਨਾਹੀ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਆਵਹਿਗਾ ॥ [ਆ: ਮਃ ੩ ਪੱਟੀ]

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਸਨ। ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਆਏ ਸਨ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਗਿਲਾਨ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਭਈ ਗਿਲਾਨ ਜਗੱਤ ਵਿਚ' ਆਦਿ। ਓਹ ਮੁਰਦੇ ਜੀਵਾਣ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਭਰਨ ਆਏ ਸਨ। ਜੋ ਸ਼ੈ ਕਿ ਪੰਡਿਤਾਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਰ ਵੇਰਵੇ ਗੇਣਤੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹਿਸਾਬਾਂ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਅਗੇ ਗਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੯੪ ਦੀ ਟੂਕ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਦਾਤ 'ਜੀਵਨ' ਹੈ ਤੇ 'ਜੀਅ ਦਾਨ' ਹੈ, ਰੂਹ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਚਮਕਾਰਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੇਹਰ ਦੇ ਕਟਾਖਯ ਨਾਲ ਲਗਾਯਾ ਸੀ। ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪਰਤਾਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਿਕਲੇ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਤਾਵਿਆਂ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ (ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੁੱਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੁਲ ਸਕਦੀ) ਦਾ ਇਵਜ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇਵਲ ਉੱਨੀ ਸਿਖਯਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਦਮੀ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਅਜੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਹੁਣ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਅਧਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਸਮਝਣਾ ਯਥਾਰਥ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ। ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੩੧, ੩੨, ਤੇ ੪੫ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਆਮੁਹਾਰੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ

ਜੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ। ਯਥਾ:-ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਵਲੋਕੀ। ਦਾਸ ਅਵਿੱਦਯਾ ਸਗਰੀ ਰੋਕੀ, ਆਦਿ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅੱਗੇ ਬੀ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸੇ ਹੀ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਧੁਰੋਂ ਆਏ, ਇਹੋ ਗੱਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵੇਲੇ ਤੇ ਕਈ ਥਾਂ ਹੋਰਥੇ ਬੀ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਵਰ ਦਾਨ ਬੀ ਹੋਏ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਨ:-ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਾਕ:-'ਤੇਰੋ ਰੂਪ ਹੋਹਿਗੇ ਮੋਹੀ। ਐਸੀ ਅਬ ਅਭੇਦਤਾ ਹੋਹੀ। ' ਤਾਂਤੇ 'ਮੁਰ ਉਰ ਤਮ ਅਗਯਾਨ ਮਹਾਨਾ' ਦਾ ਭਾਵ ਅਖੱਰੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਐਨੀ ਘਾਲ ਤੇ ਆਪਾ ਸਮਰਪਨ ਤਮ ਤੇ ਅਗਯਾਨ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂਤਕ ਗਯਾਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਚਾਉਣਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਿ ਅੰਗ ਦੱਸਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿਖ ਗਯਾਨੀ ਅਕਸਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ-ਮੁਖ ਭਗਤੀ, ਵਰਤਣ ਵੈਰਾਗ, ਹਿਰਦੇ ਗਿਆਨ। ਗਿਆਨ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੁਣ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਓਦੋਂ ਬੀ ਹੈਗੀ ਸੀ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪੰਡਤ ਲੋਕ ਦੱਸਦੇ ਸਨ, ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਜੋਗ ਦੱਸਦੇ ਸਨ, ਸੰਨਯਾਸੀ ਤਯਾਗ ਸਿਖਾਲਦੇ ਸਨ, ਸਮਝਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕੂਕਦੇ ਸਨ, ਭਗਤੀ ਬੀ ਹੈਗੀ ਸੀ, ਪਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਖੀ ਸੀ, ਜਗਤ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਖੁਣੋ ਜਗਤ ਦੁਖੀ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੇ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਸ ਵੱਖਰ ਦਾ ਵਣਜ ਦੱਸਿਆ। ਵਣਜਾਰੇ ਵਿਚ ਸਿਆਣ ਕਮਾਲ ਤੇ ਅੱਪੜਦੀ ਹੈ, ਵਣਜਾਰੇ ਵਿਚ ਕਰਤੱਵ ਕਮਾਲ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਣਜਾਰੇ ਦੀ ਲਗਨ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਣਜਾਰਾ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਬੀ ਕਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੱਚ ਧਨ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਹ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਗੇਣਤੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਕਹਿ ਅਕੱਥ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਘਰ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। 'ਜਿਸਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ' ਇਹ ਹਰਿ ਧਨ ਦਾ ਵਪਾਰੀ 'ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ' ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ-ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ। ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ, 'ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ' ਇਸ ਦਾ ਜਪ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ-ਵਾਹਿ+ਗੁਰੂ। (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ। ਧੰਨ ਹੈ, ਅਚਰਜ ਹੈ, ਵਿਸਮਾਦ ਹੈ 'ਗੁਰ ਗੁਰ ਏਕੋ'। ਤੇ ਇਸ ਭਾਵ ਵਿਚ ਉਠਦਾ ਵਪਾਰੀ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਘਰ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਡਾਣ ਹੈ, ਮਹਾਂ ਅਚਰਜ ਹੈ, ਅਚਰਜ ਕਥਨ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ 'ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰ ਉਕਤਿ ਨ ਕੋਈ'।

ਪ੨. [ਗੁਰੂ ਜਸ ਮਹਾਤਮ। ਹੋਰ ਪਰਤਾਵੇ। ਤਖਤ ਦੇਣਾ, ਜਪੁਜੀ ਮਹਿਮਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਕਰਿ ਕਾਗਜ ਨਿਜ ਰਿਦੇ ਕੋ ਮਸੂ ਸੁਮੱਤਿ ਬਨਾਇ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਜਸੁ ਲਿਖਹਿ ਤਬਹਿਂ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਇਂ ॥ ੧ ॥

ਕਾਗਜ = ਕਾਗਤ, ਜਿਸ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਫਾਰਸੀ, ਕਾਗ਼ਜ਼]

ਮਸੂ-ਸ਼ਾਹੀ। ਪਰਮਗਤਿ = ਪੂਰਨ ਗਤੀ, ਓਹ ਹਾਲਤ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਗਲੇ ਊਣੀ ਨਹੀਂ, ਮੁਕਤੀ।

ਅਰਥ: (ਜਦੋਂ ਤੂੰ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਗਤ ਬਣਾਵੇਂ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀ ਬਣਾਵੇਂ (ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਉੱਤੇ) ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਲਿਖੇਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਤੂੰ ਪਰਮਗਤੀ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂਗਾ।

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਇਉਂ ਉਪਦੇਸ਼ਜੋ ਤੱਤ ਗਯਾਨਾ।
ਕੇਤਿਕ ਬਹੁਰ ਬਿਤਾਯੋ ਕਾਲਾ।
ਸੇਵਹਿ ਲਹਿਣਾ ਭਾਉ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨ ॥
ਜਿਉਂ ਤਰੁ ਸ਼ਾਖ[1] ਨਿਵੈ ਫਲ ਪਾਈ[2]।
ਤੈਸੀ ਗਤਿ ਲਹਿਣੇਂ ਠਹਿਰਾਈ।
ਦੇਖਿ ਨਿੰਮਰਤਾ ਪਰਮ ਘਨੇਰੀ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਵਾਇ ਬਧੇਰੀ[3] ॥ ੩ ॥
ਅਜਰ ਜਰਨ ਲੱਛਨ ਪਹਿਚਾਨਾ।
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗਤਿਦਾਨਾ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਰੁਖ਼ ਜੋ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਧੈ ਸਰਬ ਨੈ ਹੇਰਾ ॥ ੪ ॥
ਮਿਲਿਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਕਹੈਂ ਬਨਾਈ।
'ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣੇ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਵਾਈ[4]।
ਅਨੁਮਾਨਹਿ ਤੇ ਪਰੈ ਲਖਾਈ[5]।
ਅਪਨੋ ਤਖਤ ਦੇਹਿਂ ਤਿਹਂ ਤਾਈਂ ॥ ੫ ॥
ਸਿਰੀਚੰਦ ਸੁਤ ਲਖਮੀ ਦਾਸੰ।
ਇਨਹਿ ਦੇਂਯ, ਕਛੁ ਨਹਿਂ ਭਰਵਾਸੰ'।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ੁਹਰਤ[6] ਭਈ ਸਾਰੇ।

---

[1]ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ ਟਹਿਣੀ।
[2]ਫਲ ਪਾਕੇ।
[3]ਸਵਾਈ ਵਧੀ।
[4]ਵਧੇਰੀ ਹੈ।
[5]ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
[6]ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ, ਮਸ਼ਹੂਰੀ।

ਬੈਠੇਂ ਆਪਹਿ ਬੀਚ ਉਚਾਰੇਂ ॥ ੬ ॥
'ਸਿੱਖੀ ਪਰਖੀ ਜਬਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਨਿਸਚਲ ਰਹਯੋ ਸਰਬ ਹੀ ਕਾਲਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਦੇਨਿ ਨਜਾਇ ਹੈ ਤਾਂਹੀ।
ਅਚਰਜ ਕਿਛੁ ਨ ਲਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ' ॥ ੭ ॥
ਸੁਣੀ ਸੁਲਖਣੀ ਸੁਧ ਅਸ ਕਾਨਾ।
ਹਿਰਦੇ ਉਪਜਯੋ ਖੋਭ ਮਹਾਨਾ।
ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਇ ਤੂਰਨ ਆਈ। {ਸ੍ਰੀ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ}
ਜਹਿਂ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਹੁਤੇ ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੮ ॥
ਦ੍ਵੈ ਸੁਤ ਬੈਠੇ ਤਹਾਂ ਸਮੀਪਾ।
ਸੇਵਹਿ ਪਦ ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।
ਔਰ ਸਿੱਖ ਕੇਤਿਕ ਨਿਜਕਾਨੇ[1]।
ਤਹਿਂ ਚਲਿ ਆਈ* ਮਨ ਮੁਰਝਾਨੇ ॥ ੯ ॥
ਬੈਠਿ ਸਮੀਪ ਕਹੀ ਅਸ ਬਾਨੀ।
'ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਪਿਤਾ[2], ਗੁਨ ਖਾਨੀ!
ਕਿਉਂ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਿ ਆਪ ਮਨ ਠਾਨੀ।
ਕਰਹੁ ਰੀਤਿ ਜਗ ਪਰਮ ਸੁਹਾਨੀ ॥ ੧੦ ॥
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਲਾਇਕ ਤਾਤ ਤੁਮਾਰੇ।
ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕਰਹੁ ਤਿਨਹੁ ਸੰਗਾਰੇ।
ਜਗ ਮੈਂ ਜਿਨ ਤੇ ਬੰਸ ਬਧੇਰਾ[3]।
ਸੁਜਸੁ ਹੋਇ ਸਭਿ ਵਿਖੈ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੧ ॥
ਰਹੇ ਨਾਮ ਜਿਨ ਤੇ ਬੱਖਜਾਤੀ[4]।
-ਅਮੁਕੇ ਕੀ ਕੁਲ ਜਗਤ ਸੁਹਾਤੀ-।
ਅਸ ਗੁਨਕਾਰਿ[5] ਸੁਤਨ ਕੋ ਤਜਾਗਾ।
ਕਰਹੁ ਦਾਸ ਪਰ ਬਹੁ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੧੨ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਹੁਰ ਕਲਾ[1] ਨਿਜ ਵਸਤੁ ਜੋ, ਦਈ ਚਹਤਿ ਹੋ ਤਾਂਹਿ।

---

[1]ਹੋਰ ਭੀ ਕੁਝਕੁ ਸਿਖ ਨੇੜੇ ਸਨ ਭਾਵ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਡਨਿਜਕਾਨੇ = ਨਜ਼ਦੀਕ, ਨੇੜੇ।
*ਪਾ:-ਆਏ।
[2]ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀਓ!
[3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਵਧੇਗਾ।
[4]ਪ੍ਰਗਟ ਰਹੇਗਾ ਨਾਮ।
[5]ਐਸੇ ਗੁਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਤਾਤਨ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ ਕਰਿ[2], ਬੈਠਾਰਹੁ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਵਤਾਰਾਦਿਕ ਭਏ ਅਗਾਰੀ।
ਕਿਨਹੁਂ ਨ ਕਬਿ ਐਸੀ ਮਤਿ ਧਾਰੀ।
-ਹੋਤਿ ਸੁਤਨ ਕੇ ਦਾਸ ਬਧਾਵਾ।
ਨਿਜ ਅਸਥਾਨਹਿਂ ਤਾਂਹਿ ਬਿਠਾਵਾ[3]- ॥ ੧੪ ॥
ਬਾਤ ਨ ਨੀਕੀ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ।
ਜੌਂ ਹਿਰਦੇ ਇਉਂ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ।
ਸੰਤਤਿ[4] ਚਿਤ ਮੈਂ ਤਪਿ[+] ਹੈ ਨੀਤੀ[5]।
ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਪਾਵਹਿ ਪਿਖਹਿ ਅਨੀਤੀ' ॥ ੧੫ ॥
ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਸੁਨਿ ਕੈ ਅਸ ਬਾਨੀ।
ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਲੌਂ ਤੂਸ਼ਨਿ ਠਾਨੀ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਲੇ ਮੂਖਕ[6] ਮੰਜਾਰੀ[7]। {ਹੋਰ ਪਰਤਾਵੇ-ਮਰੀ ਚੂਹੀ}
ਅਰਧ ਚਰਬ ਕਰਿ[8] ਗੇਰਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥
ਸਿਖਨ ਡਰਾਈ ਭੈ ਕਰਿ ਭਾਗੀ।
ਮੂਖਕ ਪਰੀ ਰਹੀ ਤਹਿਂ ਆਗੀ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਜਬਹਿ ਚਖੁ[9] ਦੇਖੀ।
ਕਰਨ ਸੁਲਖਣੀ ਨਿਸ਼ਾ ਵਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੧੭ ॥
ਸਿਰੀਚੰਦ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਈ।
'ਮੂਖਕ ਪਰੀ ਨ ਭਲਿ ਇਹ ਥਾਈਂ।
ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਗ ਉਚਾਇ[10] ਲਿਜਾਵਹੁ।
ਬਾਹਿਰ ਦਰ ਗੇਰਹੁ ਪੁਨਿ ਆਵਹੁ' ॥ ੧੮ ॥
ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।

---

[1]ਸ਼ਕਤੀ।
[2]ਵਡਿਆਕੇ।
[3]ਭਾਵ, ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਵੇ।
[4]ਉਲਾਦ।
[+]ਪਾ:-ਜੋ।
[5]ਤਪੇਗੀ ਸਦਾ।
[6]ਚੂਹੀ।
[7]ਬਿੱਲੀ।
[8]ਅੱਧਾ ਚੱਬ ਕੇ।
[9]ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।
[10]ਉਠਾ ਕੇ।

'ਦੇਖੇ ਮੈਂ ਇਸ਼ਟੀ[1] ਬਹੁ ਥਾਏ।
ਖਾਲਨ[2] ਕੀ ਮੰਜਾਰ ਬਨਾਵਤਿ।
ਪੰਖ ਕਬੂਤਰ ਕਰਹਿਂ ਉਡਾਵਤਿ ॥ ੧੯ ॥
ਕਰਹੁ ਰੀਤਿ ਕਛੁ ਤਿਨਹਿਂ ਸਮਾਨਾ।
ਠਟਯੋ ਕਪਟ ਤੁਮ ਮੈਂ ਮਨ ਜਾਨਾ।
ਸੂਕਰ ਕੂਕਰ[3] ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਾਏ।
ਵਹਿਰ ਫਿਰੇ ਸ਼ਵ[4] ਕੋ ਦਿਖਰਾਏ ॥ ੨੦ ॥
ਕਰਿ ਕੈ ਦਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਸੋਈ।
ਕੋ ਐਸੋ ਛਲ ਬਹੁਰੋ ਹੋਈ।
ਮੁਝ ਬਿਲੋਕਨੇ ਚਾਹਿ ਨ ਕੋਈ।
ਹੌਂ ਨ ਉਚਾਵੋਂ ਮਿਰਤਕ ਜੋਈ[5]' ॥ ੨੧ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਮੁਖ ਤੇ ਠਾਨੀ।
ਦੁਤਿਯ ਤਾਤ ਸੋਂ ਕਹਿਂ ਗੁਰਬਾਨੀ।
'ਲਖਮੀ ਦਾਸ! ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਉਠਾਵਹੁ।
ਨਿਕਟ ਨ ਨੀਕੇ[6], ਵਹਿਰ ਬਗਾਵਹੁ[7]' ॥ ੨੨ ॥
ਤਬ ਬੋਲਯੋ ਸੋ 'ਸੁਨੀਏ ਤਾਤਾ!।
ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਨ ਐਸੀ ਬਾਤਾ।
ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੂਖਕੀ ਹਾਥ ਨ ਲਾਵੋਂ।
ਕਹਉ ਤ ਅਉਰ ਪਾਸ ਉਚਵਾਵਉ[8]' ॥ ੨੩ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨਿ[9] ਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਖ਼ਾ[10]!
ਤਬਿ ਲਹਿਣੇ ਦਿਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਖਾ।
'ਉਠਹੁ ਤੁਹੀ ਕਰਤਾਰ ਪਿਆਰੇ!।
ਮੂਖਕ ਚਾਇ ਵਹਿਰ ਦਿਹੁ ਡਾਰੇ' ॥ ੨੪ ॥

1ਚੇਟਕੀ, ਮਦਾਰੀ।
2ਖੱਲਾਂ।
3ਸੂਰ ਤੇ ਕੁੱਤੇ।
4ਮੁਰਦਾ।
5ਜੋ ਹੈ ਮਰੀ (ਭਾਵ ਚੂਹੀ)।
6ਕੋਲ ਪਈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।
7ਬਾਹਰ ਸੁਟ ਪਾਓ।
8ਚੁਕਵਾਵਾਂ।
9ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ।
10ਬਹੁਤੇ ਮਾਨ ਵਿਚ।

ਆਧੋ ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਤਤਕਾਲਾ।
ਉਠਜੋ ਉਠਾਈ ਤੁਰਤ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਜਾਇ ਸੋ ਡਾਰੀ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥
'ਮੂਲੇਸੁਤਾ! ਪਿਖਹੁ ਮਨ ਗੁਨੀਏ।
ਏ ਨਿਜ ਸੁਤ, ਸੋ ਪਰਸੁਤ ਜਨੀਏ[1]।
ਮਾਨਹਿਂ ਕਹਜੋ ਨ ਬਚਨ ਕਦਾਈ[2]।
ਸੋ[3], ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਦਾਈ ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਹਿਂ ਕਿਸਹੂੰ ਕੇ ਕਰ ਬਿਖੈ, ਸਭਿ ਕਰਤਾਰ ਅਧੀਨ।
ਜਿਸ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹ੍ਵੈ, ਤਿਨਹਿ ਬਸਤੁ ਇਹ ਲੀਨਿ ॥ ੨੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਿਸ ਧਰਨੀ ਮਹਿਂ ਹੋਇ ਨਿਵਾਨਾ[4]।
ਤਹਿਂ ਜਲ ਜਾਵਹਿ ਟਿਕਹਿ ਮਹਾਨਾ।
ਟਿੱਬਾ ਜਹਾਂ ਉਚੇਰਾ ਹੋਈ।
ਤਹਿਂ ਜਲ ਬੂੰਦ ਟਿਕੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ' ॥ ੨੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨ ਦੇਖਿ ਨਿਜ ਨੈਨਾ।
ਗਈ ਸੁਲਖਨੀ ਉਠਿ ਨਿਜ ਐਨਾ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਬਿਤੇ ਬਹੋਰੀ।
ਪਰਖਨ ਕੀ ਠਾਨੀ ਬਿਧਿ ਔਰੀ ॥ ੨੯ ॥
ਭਵ ਅੰਬੁਧਿ ਤਾਰਨ ਗੁਰ ਪੋਤਾ[5]। {ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਬਸਤ੍ਰ ਧੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ}
ਜਾਮਨਿ ਏਕ ਭਾਉ ਨਿਜ ਸੋਤਾ[6]।
ਉਭਯ ਤਾਤ[7] ਤਿਹ ਕਾਲ ਸਮੀਪਾ[8]।
ਸ੍ਰੀ ਸਸਿ ਪ੍ਰਤਿ ਤਬ ਨਿਕਟ ਬੁਲੀਪਾ[9] ॥ ੩੦ ॥
'ਤਾਤ! ਸੰਬਜਾਨ[1] ਧੋਨਿ ਸਰ ਜਈਏ।

---

[1]ਏਹ (ਦੇਖ ਲਖਮੀ ਚੰਦ, ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ) ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ਤੇ) ਓਹ ਜਾਣ ਲੈ ਪਰਾਏ ਪੁਤਰ (ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨੀ)।
[2](ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ) ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਦੇ ਬੀ।
[3]ਉਹ (ਭਾਵ ਲਹਿਣਾ ਜੀ)।
[4]ਨਿਵਾਣ।
[5]ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਦੇ ਤਾਰਨ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਰੂਪੀ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[6]ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਪਏ ਸਨ।
[7]ਦੋਨੋਂ ਪੁਤ੍ਰ।
[8]ਪਾਸ ਸਨ।
[9]ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਤਦ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ।

ਸੋਖਤਿ ਕਰਿ[2] ਤੂਰਨ ਢਿਗ ਲਜਈਏ'।
ਤਾਤ ਕਹਤਿ 'ਹਮ ਸ਼੍ਰਮਤ ਕਰੰਤੇ[3]।
ਕੋਮਲ ਕਰ ਹਮ ਨਿਸਾ[4] ਠਰੰਤੇ ॥ ੩੧ ॥
ਬਾਸੁਰ ਹ੍ਵੈ, ਭ੍ਰਿਤ[5] ਧੋ ਕਰਿ ਲਜਾਵੈ।
ਹਮ ਤੇ ਯਹਿ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਇ ਨ ਆਵੈ'।
ਲਘੁ ਸੁਤ ਪ੍ਰਤਿ ਜਬਿ ਕਹਿਂ ਗੁਰ ਐਸੇ।
ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ ਸੋ ਕਹਤਿਹੁ 'ਕੈਸੇ[6]' ॥ ੩੨ ॥
ਜਬ ਲਹਿਣੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਖਾ।
'ਹਮ ਚਾਦਰ ਪੁਰਖਾ! ਧੋ ਲਾ ਖਾ[7]'।
ਤਬਹਿ ਉਠਯੋ ਲਹਿਣਾ ਬਡਭਾਗਾ।
ਸਰਿ ਮਹਿਂ ਜਾ ਪਟ ਧੋਵਨ ਲਾਗਾ ॥ ੩੩ ॥
ਬਾਸੁਰ ਅਰਧ ਭਾਨੁ ਖਜਨ ਪਰਤੂ[8]।
ਲਖਿ ਲਹਿਣੇ ਮਨ ਅਚਰਜ ਸਮਤੂ।
ਧੋਇ ਸੁਕਾਇ ਚੈਲ[9] ਲੈ ਆਵਾ।
ਧਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਢਿਗ ਭਾਲ ਨਿਵਾਵਾ ॥ ੩੪ ॥
ਜਗਤੇਸ਼੍ਵਰ ਨਿਜ ਪਾਨ ਉਠਾਯੋ।
ਕਹਿ 'ਸੁਮਤੇ! ਜਗ ਅਪਰ ਨ ਜਾਯੋ[10]।
ਕਿਤਿਕ ਨਿਸਾ ਥੀ ਪਟ ਧੋ ਆਨੇ?'।
'ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਤੂੰ ਜਾਨਿ' ਬਖਾਨੇ[11] ॥ ੩੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿਂ 'ਜੋ ਵਸਤੁ ਹੈ
ਭਾਗ ਜਿਸੇ, ਸੋ ਪਾਇ।
ਬਿਨਾ ਭਾਗਾਂ ਨਹਿਂ ਮਿਲਤਿ ਹੈ

---

[1]ਚਾਦਰਾ।
[2]ਸੁਕਾ ਕੇ।
[3]ਥੱਕੇ ਹੋਏ (ਅਰਾਮ) ਕਰਦੇ ਹਾਂ। (ਅ) ਸਾਥੋਂ ਖੇਚਲ ਕਰਾਂਦੇ ਹੋ।
[4]ਰਾਤ ਵੇਲੇ।
[5]ਦਾਸ।
[6]ਮੁੜਵਾਂ ਉਤਰ ਉਸ ਨੇ ਬੀ ਆਖਿਆ, (ਮੈਂ) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਧੋਵਾਂ)।
[7]ਧੋ ਲਿਆ ਖਾਂ।
[8]ਦਿਨ ਅੱਧਾ, (ਭਾਵ ਦੁਪਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ) ਤੇ ਧੁੱਪ ਪੈਣ ਲਗ ਪਈ।
[9]ਕੱਪੜਾ।
[10]ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ ਜਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਜੰਮਿਆ।
[11]ਕਿਹਾ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ।

ਕੋਟਿਕ ਜਤਨ ਕਮਾਇ' ॥ ੩੬ ॥
ਅਪਰ ਪਰੀਖਯਾ ਲੈਨ ਕੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਨ ਚਾਹਿ।
ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੱਖਨ ਕਰਿ ਬਲਤਿ[1]
ਉਭਯ[2] ਤਾਤ ਢਿਗ ਆਹਿ ॥ ੩੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਹੁਤੀ ਸੁਲਖਣੀ ਢਿਗ ਤਿਤ ਕਾਲਾ।
ਕੈਹਾਂ ਬਾਸਨ[3] ਲੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। {ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਲੋਟਾ ਸੁੱਟਣਾ}
ਜੂਠ[4] ਨੀਰ ਕਰਦਮ ਗੰਭੀਰਾ।
ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਡਾਰਯੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੩੮ ॥
ਸਿਰੀਚੰਦ ਸੋਂ ਆਇਸੁ ਪ੍ਰਾਹੀ।
'ਬਾਸਨ ਗਿਰਯੋ ਪੰਕ[5] ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਸੋ ਨਿਕਾਸਿ ਆਨਹੁ ਮਮ ਪਾਹੀ।
ਜਲਹਿ ਪਖਾਰਿ ਸੂੱਛ ਕਰਿ[6] ਤਾਂਹੀ' ॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ, 'ਗਰ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਚੀਰ।
ਹਿਤ ਬਾਸਨ ਕੇ ਨਹਿਂ ਬਰੋਂ, ਮਲਿਨ, ਜੂਠ[7] ਯਹਿ ਨੀਰ[*] ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ: ਦਾਸ ਸਿੱਖ ਆਗੇ ਬਹੁ ਮੇਰੇ।
ਮਾਨਹਿਂ ਬਚਨ ਨ ਕਰਿਹੀਂ ਦੇਰੇ।
ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਸੈਂ ਸੋਈ।
ਮੈਂ ਕਾਢੋਂ ਮਹਿਮਾ ਘਟ ਹੋਈ' ॥ ੪੧ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਗਨਾਥਾ।
ਬੋਲੇ ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਸੁਤ ਸਾਥਾ।
'ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਨਿਕਾਸਹੁ ਜਾਈ।
ਮਾਂਜਹੁ ਸੁਚਿ ਕਰਿਯੇ ਤਿਹ ਤਾਈਂ' ॥ ੪੨ ॥
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੌਨ ਤਿਨ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਪਿਤ ਜੀ! ਤੁਮ ਹੋ ਅਧਿਕ ਸਿਆਨੇ।

---

[1]ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸਨ।
[2]ਦੋਨੋਂ।
[3]ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਬਰਤਨ।
[4]ਜੂਠਾ, ਗੰਦਾ।
[5]ਚਿੱਕੜ।
[6]ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਾਫ ਕਰਕੇ।
[7]ਗੰਦਾ ਤੇ ਜੂਠਾ ਹੈ।
[*]ਪਾ:-ਕਰੋਂ ਨਹਿ ਮਲਿਨ, ਜੂਠ ਯਹਿ ਨੀਰ।

ਮੰਦ[1] ਕਾਮ ਹਮ ਪੈ ਕਰਿਵਾਵਉ।
ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਮਹਿਂ ਮਾਨ ਘਟਾਵਉ ॥ ੪੩ ॥
ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮਾਰ ਸੁਭਾਊ।
ਕਹਉ ਆਪ, ਹਮ ਕਰੈਂ ਨ ਕਾਊ[2]'।
ਤਬਿ ਲਹਿਣੇ ਦਿਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਅਵਲੋਕਜੋ ਅਸ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੪ ॥
'ਮਹਾਂ ਭਾਗ! ਕਰਦਮ[3] ਕੈ ਮਾਂਹੀ।
ਜਾਇ ਨਿਕਾਸਿ ਸੂੱਛ ਕਰਿ[4] ਤਾਂਹੀ'।
ਗਰ ਬਹੁ ਮੋਲੇ ਚੀਰ ਸੁਹਾਈ।
ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਨਹਿਂ ਦੇਰਿ ਲਗਾਈ ॥ ੪੫ ॥
ਕੂਦ ਪਰਜੋ ਕਰਦਮ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ ਪ੍ਰਨ ਜਾਂਹੀ[5]।
ਬਾਸਨ ਕੋ ਨਿਕਾਸਿ ਲੈ ਆਵਾ।
ਮਾਂਝ ਪਖਾਰਜੋ ਭਲੋ ਬਨਾਵਾ ॥ ੪੬ ॥
ਪੰਕ ਸੰਗ ਪਟ ਭਏ ਮਲੀਨਾ।
ਅੰਗਨ ਲਗਜੋ, ਜਾਤ ਨਹਿਂ ਚੀਨਾ[6]।
ਸਰਬ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿਸਮਤਾ ਠਾਨੀ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਹਿਂ ਕੇਤਿਕ ਬਾਨੀ ॥ ੪੭ ॥
ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਤਿੱਖੀ ਅਸਿ ਹੂੰ ਤੇ[7]।
ਧੰਨ ਸਿ ਨਰ ਜੇ ਜਾਇ ਪਹੂੰਚੇ।
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਮਤਿ[8] ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਕਰ ਜੋਰੇ ਕਰਤਾਰ ਕੋ, ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸਿਰ ਨਜਾਇ।
ਤਵ ਸਮਤਾ ਨਹਿਂ ਅਪਰ ਮਹਿਂ, ਅਤਿ ਉਤੰਗ ਪਦ ਪਾਇ[1]' ॥ ੪੯ ॥

---

[1]ਮੈਲਾ।
[2]ਤੁਸੀਂ (ਪਏ) ਆਖੋ ਅਸਾਂ ਕਰਨਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।
[3]ਚਿੱਕੜ।
[4]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰ।
[5]ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਣ ਸੀ।
[6](ਪਰ) ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ (ਚਿੱਕੜ) ਲੱਗਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ (ਅ) ਐਸੇ ਅੰਗ ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਲਿਬੜ ਗਏ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਪਛਾਣੇ ਹੀ ਨਾ ਜਾਣ।
[7]ਤਲਵਾਰ ਨਾਲੋਂ।
[8]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ।

ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਲਹਿਣੇ ਗਹਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ।
ਧਰਜੋ ਸੀਸ ਲਹਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਾ।
ਬਹੁਰੋ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਯੋ ਕਾਲਾ।
ਸੇਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਰਸਾਲਾ ॥ ੫੦ ॥
ਇਕ ਦਿਨ ਬੂੜੇ ਕੇ ਮਨ ਆਈ। {ਬੂੜਾ – ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾ}
-ਹੌਂ ਭੀ ਸੇਵ ਕਰਉਂ ਅਧਿਕਾਈ[2]*।
ਸਦਾ ਰਹਉਂ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਤਦਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲਹਿਣੇ ਪਰ ਭਾਰੀ- ॥ ੫੧ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✶)
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਜਾਨੀ।
ਤਿਸ ਕੇ ਪਰਖਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ।
ਹੁਤੇ ਨਿਸਾ ਇਕ ਏ ਦ੍ਵੈ ਪਾਸਾ।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਤਬਹਿ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥ ੫੨ ॥
'ਬੂੜੇ ਵਹਿਰ ਨਿਕਸਿ ਕੈ ਦੇਖਿ[3]।
ਕਿਤਿਕ ਜਾਮਨੀ ਹੈ ਅਬਿ ਸ਼ੇਖ਼[4]।
ਜੇਤੀ ਰਹੀ, ਬਤਾਵਉ ਸੋਊ।
ਕਾਲ ਸ਼ਨਾਨ ਭਯੋ ਕਿ ਨ ਹੋਊ[5]' ॥ ੫੩ ॥
ਨਿਕਸਜੋ ਬੂੜਾ ਦੇਖਿ ਬਤਾਈ।
'ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਅਬਿ ਹੈ ਗਤਿਦਾਈ!'
ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ 'ਏਤੀ ਅਬ ਨਾਂਹੀ।
ਏਕੈ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਆਹੀ ॥ ੫੪ ॥
ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਲੋਕਿ ਬਹੋਰੀ।
ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਖੋਇ ਮਤਿ ਭੋਰੀ[6]'।
ਤਬ ਬੂੜੇ ਪਿਖਿ ਨੀਕੀ ਭਾਂਤੀ।
ਕਹਜੋ 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਆਧੀ ਰਾਤੀ ॥ ੫੫ ॥
ਜਾਮ ਨਹੀਂ[7] ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਨੀਕੇ'।

---

[1]ਉੱਚਾ ਮਰਤਬਾ ਪਾਵੇਂਗਾ।
[2]ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਬਹੁਤੀ।
*ਪਾ-ਮਨ ਲਾਈ।
[3]ਦੇਖੀਂ।
[4]ਬਾਕੀ।
[5]ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।
[6]ਭੋਲੀ ਮਤ ਗੁਆਕੇ ਭਾਵ ਖਬਰਦਾਰੀ ਨਾਲ (ਵੇਖਕੇ)।
[7]ਪਹਿਰ (ਬਾਕੀ) ਨਹੀਂ।

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਿਯ ਸਿੱਖਨ ਜੀਕੇ।
'ਏਕੈ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਹੋਈ।
ਤੈਂ ਨਹਿਂ ਪਿਖੀ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਈ' ॥ ੫੬ ॥
ਬਹੁਰੋ ਬੂੜੇ ਦੇਖਿ ਅਕਾਸ਼ਾ[1]।
'ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਅਬ ਹੈ ਸੁਖਰਾਸਾ!'।
ਤੀਨ ਬਾਰ ਯੌਂ ਬਚਨ ਹਟਾਏ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਆਸ਼ੈ ਨਹਿਂ ਪਾਏ ॥ ੫੭ ॥
ਲਹਿਣੇ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਗਤਿਦਾਈ।
'ਤੂੰ ਅਵਲੋਕ ਵਹਿਰ ਅਬ ਜਾਈ।
ਜੇਤੀ ਨਿਸ ਹੈ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ'।
ਨਿਕਸਜੋ ਤੂਰਨ ਦੇਰਿ ਨ ਲਾਈ ॥ ੫੮ ॥
ਉਡਗਨ[2] ਕੋ ਬਿਲੋਕਿ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।
'ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਅਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!'।
ਗੁਰ ਬੋਲੇ 'ਦੇਖਹੁ ਤੁਮ ਨੀਕੇ।
ਜਾਮ[3] ਜਾਮਨੀ[4] ਹੈ ਅਬ ਠੀਕੇ' ॥ ੫੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਲਹਿਣਾ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਈ -ਹੈ ਆਧੀ ਹੀ ਰਾਤਿ।
ਤੱਦਜਪ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਵ* ਜੋ, ਸੋ ਨਹਿਂ ਜਾਨਜੋ ਜਾਤਿ[5]- ॥ ੬੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਇਉਂ ਮਨ ਗੁਨਿ ਕੈ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
'ਪ੍ਰਭੁ ਮਮ ਨੈਨ ਹੁਤੇ ਅਲਸਾਏ।
ਭੂਲ ਕਹਜੋ ਮੈਂ ਆਧੀ ਰਾਤੀ।
ਜਾਮ ਏਕ ਹੀ ਅਬਿ ਸੁਧ ਜਾਤੀ ॥ ੬੧ ॥
ਜਿਤਨੀ ਨਿਸਾ ਬਿਤਾਈ ਰਾਉਰ[6]।
ਤਿਤਨੀ ਬਿਤੀ, ਨ ਮੈਂ ਲਖਿ ਬਾਉਰ।
ਅਬ ਜਿਤਨੀ ਰਾਖੀ ਸੋ ਰਹੀ।
ਸਰਬ ਕਾਲ ਕੋ ਕਰਤਾ ਤੁਹੀ ॥ ੬੨ ॥

---

[1]ਅਕਾਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ (ਕਿਹਾ)।
[2]ਤਾਰਿਆਂ।
[3]ਪਹਿਰ।
[4]ਰਾਤ।
*ਪਾ:-ਸੁਭਾਵ।
[5]ਭਾਵ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੇਹੜੇ ਬਚਨ ਵਿਚੋਂ ਕੇਹੜੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਓਸ ਅਸੀਂ ਦਾਸ) ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
[6]ਆਪ ਨੇ।

ਭਈ ਅਵੱਗਜਾ ਛਿਮਾ ਕਰੀਜੈ।
ਅਉਗਣਹਾਰ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ੀਜੈ।
ਮੰਦ ਮਤੀ ਮੈਂ ਪਿਖੵੋ ਨ ਨੀਕੇ।
ਬੋਲੵੋ ਕੂਰ ਤੁਮਾਰ ਨਜੀਕੇ' ॥ ੬੩ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)
ਸੁਨਿ ਕੈ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਦਜਾਲਾ।
ਲਖੵੋ -ਸਰਬ ਤੇ ਦਾਸ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਾਉ ਕਸੌਟੀ ਉਤਰੵੋ ਪੂਰਾ।
ਬਾਰਹਿਬੰਨੀ[1] ਭਯੋ ਸੁ ਰੂਰਾ ॥ ੬੪ ॥
ਪਰਖੵੋ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਹੀ ਭਾਂਤੀ।
ਕਮਤੀ ਰਹੀ[*] ਨ ਜਾਨੀ ਜਾਤੀ।
ਉਚਿਤ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਪਾਵਨ- ਦੇਖਾ।
ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਰਸੀਦ ਬਿਸ਼ੇਖ਼ਾ ॥ ੬੫ ॥
ਤਖਤ ਦੇਨ ਕੀ ਮਨ ਬਿਧਿ ਆਨੀ।
-ਪਲਟੋਂ ਬੇਖ[2]- ਭਲੇ ਉਰ ਠਾਨੀ। {ਤਖਤ ਦੇਣਾ}
ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ।
ਜੋ ਕਾਟਤਿ ਸੇਵਕ ਜਮ ਫਾਸੀ ॥ ੬੬ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਰੂਪ ਨ, ਰੇਖ ਨ, ਰੰਗ ਨ, ਰਾਗ ਨ
ਰੋਗ ਨ ਸੋਗ ਅਕਾਲ ਸਦਾਏ।
ਪੂਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੋ
ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹ[3] ਪਾਏ।
ਪਾਤ[4] ਨ, ਜਾਤ ਨ, ਮਾਤ ਨ, ਤਾਤ ਨ
ਭ੍ਰਾਤ ਨ, ਬੇਦ ਅਨੰਤ ਅਲਾਏ।
ਸੋ ਕਰਤਾਰ ਧਰਾ[5] ਅਵਤਾਰ
ਧਰਾ ਪਹਿ[6] ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਸੁਹਾਏ ॥ ੬੭ ॥
ਜੰਗਮ ਔ ਜੜ੍ਹ ਜਾਹਿਂ ਰਚੇ

---

[1]ਬਾਰਾਂ ਅੱਗਾਂ ਦਾ ਤਾਉ ਸਹਿ ਚੁਕਾ ਸੋਨਾ, ਭਾਵ ਸ਼ੁਧ।
[*]ਪਾ:-ਗਹੀ। ਗਠੀ।
[2]ਜਾਮਾਂ ਪਲਟਾਂ।
[3]ਕਿਸੇ ਨੇ।
[4]ਪੰਗਤੀ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ।
[5]ਧਰਿਆ।
[6]ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ।

ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੇ ਜਿਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਨਾਏ।
ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਰੂਪ ਹੈ
ਭੂਪਨ ਭੂਪ ਜੁ ਰਾਵਨ ਰਾਏ[1]।
ਆਦਿ[2], ਅਨਾਦਿ[3], ਅਗਾਧਿ[4] ਅਬਾਧ[5]
ਅਰਾਧਤਿ[6] ਸਾਧ ਸਦਾ ਚਿਤਲਾਏ[7]।
ਸੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਠਾਂਨਿ ਲਈ ਮਨ
-ਅੰਗਦ ਦੇਹਿ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਸਮਾਏ- ॥ ੬੮ ॥
ਸ੍ਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਜ਼ਾਪਕ, ਥਾਪਕ[8]
ਖਾਪਕ[9] ਹੈ, ਭਵ ਤਾਪ ਮਿਟਾਏ।
ਪਾਪ ਕਲਾਪ[10] ਨਸੈਂ ਜਿਹ ਜਾਪ ਤੇ
ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਅਮਾਪ[11] ਰਹਾਏ।
ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਕਾਰਣ, ਦੰਭ ਬਿਦਾਰਣ[12]
ਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਜਾਂ ਬਿਰਦਾਏ[13]।
ਸੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀਅ ਠਟੀ
-ਲਹਿਣੇ ਤਨ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹੁਂ ਜਾਏ- ॥ ੬੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਐਰਾਵਤੀ[14], ਗਮਨੇ ਉਠਿ ਭੁਨ ਸਾਰ।
ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਲਹਿਣਾ ਚਲਜ਼ੋ, ਜਾਂ ਕੌ ਚਰਨ ਅਧਾਰ[15] ॥ ੭੦ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਾਇ ਤੀਰ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਨੀਰ ਮਝਾਰੇ।

---

[1]ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ।
[2]ਮੁੱਢਲਾ।
[3]ਜਿਸ ਦਾ ਆਦਿ ਨਹੀਂ।
[4]ਡੂੰਘਾ, ਅਥਾਹ।
[5]ਪੀੜਾ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਵਿਘਨ, ਅਪਾਰ।
[6]ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ।
[7](ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੰਤ ਸਦਾ ਚਿਤ ਲਾ ਕੇ।
[8]ਥਾਪਣ ਵਾਲਾ।
[9]ਖੈ ਕਰਤਾ।
[10]ਸਮੂਹ।
[11]ਮਾਪ ਰਹਿਤ।
[12]ਜਗਤ (ਦਾ) ਮੂਲ ਤੇ ਦੰਭ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।
[13]ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ।
[14]ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਰਾਵੀ ਵਿਚ।
[15]ਜਿਸ (ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਮਧ ਠਾਂਢੇ ਰਹੇ।
ਜਿਨ ਬਹੁ ਦਾਸਨ ਕੇ ਦੁਖ ਦਹੇ ॥ ੭੧ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਲਹਿਣੇ ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨਾ।
ਬੈਠਜੋ ਤਟ ਪਰ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ।
ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰੇ ਸ੍ਵਾਸ ਟਿਕਾਯੋ।
ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਮਗਨ ਧਜਾਨ ਰਸ ਆਯੋ ॥ ੭੨ ॥
ਜੋ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁੰਦਰ।
ਸੋ ਠਹਿਰਇ ਰਿਦੇ ਕੇ ਅੰਦਰ।
ਭਯੋ ਬਿਦੇਹਿ ਦੇਹਿ ਸੁਧ[1] ਨਾਂਹੀ।
ਸੁਖ ਅਮੋਲ ਪਾਇਓ ਉਰ ਮਾਂਹੀ ॥ ੭੩ ॥
ਨਿਸ਼ਚਲ ਬੈਠਜੋ ਧਜਾਨ ਨਿਮਗਨਾ।
ਗੁਰ ਸਰੂਪ ਕੀ ਇਕ ਲਿਵ ਲਗਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੰਧੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਡੋਰੀ।
ਨਿਜ ਤਪ ਕਰਨ ਦੀਨ ਤਬ ਛੋਰੀ ॥ ੭੪ ॥
ਤਟ ਪਰ ਆਇ ਦਾਸ ਕੋ ਹੇਰਾ।
ਜਿਂਹ ਸੁਧ ਨਹਿਂ ਤਨ ਕੀ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
ਵਹਿਰ ਰੂਪ ਨਹਿਂ ਪਿਖੇ ਅਨੂਪਾ[2]।
ਅੰਤਰ ਧਜਾਨ ਰੂਪ ਅਨੁਰੂਪਾ[3] ॥ ੭੫ ॥
[4]ਤਿਹ ਛਿਨ ਰੂਪ ਧਜਾਨ ਮਹਿਂ ਜੋਊ।
ਲਹਿਣੇ ਤੇ ਛਿਪਾਇ ਲਿਯ ਸੋਊ।
ਤਬਿ ਸੰਭ੍ਰਮ[5] ਹੋਇ ਖੁਲੇ ਬਿਲੋਚਨ।
ਦੇਖੇ ਆਗੇ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ ॥ ੭੬ ॥
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਕੀਨ ਪ੍ਰਣਾਮਾ।
ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗ ਚਲੇ ਸੁਖਧਾਮਾ।
ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ।
ਜੋ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਛਾਜੇ[6]* ॥ ੭੭ ॥

---

[1]ਦੇਹ ਦੀ ਹੋਸ਼।
[2](ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਲਹਿਣਾ ਜੀ) ਬਾਹਰ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ।
[3]ਅੰਤਰ (ਮੁਖੀ ਹੋਏ) ਧਿਆਨ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਸ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹਨ।
[4](ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ)।
[5]ਛੇਤੀ (ਅ) ਡਰ, (Â) ਸਤਿਕਾਰ, (ਸ) ਅਕੁਲਾ ਕੇ। ਸੰਸ:, ਸੰਭ੍ਰਮ]।
[6]ਮੁਖਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ੋਭਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਲਹਿਣੇ ਕੌ ਬਿਠਾਇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਸੰਗਤਿ ਸਰਬ ਬੁਲਾਇ ਬਿਸਾਲਾ।
ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਕੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ।
ਆਇ ਤਬੈ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਝਾਰਾ ॥ ੭੮ ॥
ਲਹਿਣੇ ਕੋ ਕਰੁਣਾ ਯੁਤ ਹੇਰਾ।
ਲਿਯ ਪੰਚ ਪੈਸੇ ਇਕ ਨਲਿਯੇਰਾ।
ਕੀਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਤੀਨ ਚੁਫੇਰੇ।
ਕਰ ਤੇ ਧਰਿ ਕੈ ਭੇਟ ਅਗੇਰੇ ॥ ੭੯ ॥
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
ਲਹਿਣਾ ਪਿਖਿ ਡਰਿਓ ਬਿਸਮਾਯੋ+।
ਉਰ ਬਿਚਾਰਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤ ਮਹਾਨਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੮੦ ॥
'ਤੁਮ ਕਰਤਾਰ ਸਰਬ ਸਿਰਤਾਜਾ।
ਪਰਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ++।
ਜਿਸ ਤਨ ਕੋ ਤੁਮ ਨੈ ਸਿਰ ਨਜਾਯੋ।
ਉਚਿਤ ਬਡੇ ਦੁਖ, ਮੈਂ ਲਖਿ ਪਾਯੋ' ॥ ੮੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬ ਕਹਯੋ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸੀਲੇ ਨੈਨ।
'ਪੁਰਖਾ! ਬਸ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਰਹੁ, ਬਹੁਰ ਨ ਬੋਲਹੁ ਬੈਨ ॥ ੮੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਜੋ ਉਚਰਹੁ ਸੋ ਹੋਵੈ ਸਾਚੀ।
ਪੁਨ ਅਸ ਕਰਹੁ ਨ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ।
ਆਇਸੁ ਮੰਨਹੁ ਅਸ ਮਤ ਮੇਰੋ।
ਭਾ ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰ, ਹ੍ਵੈ ਜਗ ਚੇਰੋ ॥ ੮੩ ॥
ਅੰਗਦ ਨਾਮ ਆਜ ਤੇ ਹੋਹੀ। {ਲਹਿਣੇ ਤੋਂ ਅੰਗਦ}
ਨਿਜ ਅੰਗਨ ਤੇ ਕੀਨੋ ਤੋਹੀ।
ਸਿਮਰਨ ਸੱਤਿਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟਾਵੋ।
ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਵੋ' ॥ ੮੪ ॥
ਅਸ ਕਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦ੍ਵੈ* ਰੂਪ ਸੁਹਾਯੋ।
ਜਨੁ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗ ਤਰੰਗ ਉਠਾਯੋ।

---

*ਪਾ:-ਸਾਜੈ।
+ਪਾ:-ਪਿਖਤ ਰਹਯੋ ਬਿਸਮਾਯੋ।
++ਪਾ:-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ।
*ਪਾ:-ਤਹਿਂ।

ਨੀਕੇ ਦਿਪਤੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਿਉਂ ਮਸਾਲ ਤੇ ਜਗੇ ਮਸਾਲਾ ॥ ੮੫ ॥
ਜਗ ਮਹਿਂ ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਵਹਾਈ।
ਸਿਖ ਕੋ ਕਰਿ ਗੁਰ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਹ ਤਖਤ ਬਿਠਾਯੋ।
ਬਹੁਰੋ ਸਭਿ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ॥ ੮੬ ॥
'ਜੇ ਕੋ ਹ੍ਵੈ ਮੇਰੋ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਪਦ ਪਰ ਸਿਰ ਧਾਰੀ[1]।
ਮਮ ਸਰੂਪ ਕੋ ਜੈਸਾ ਜਾਨੈਂ।
ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸੈ ਮਨ ਮਾਨੈ' ॥ ੮੭ ॥
ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਤਬਿ ਹੀ।
ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਹੀ।
ਰੁਖ਼ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ।
ਉਠਿ ਤਤਕਾਲ ਕੀਨਿ ਸਭਿ ਬੰਦਨ ॥ ੮੮ ॥
ਜੁਗਲ ਆਤਮਜ[2] ਉਠੇ ਨ ਕੋਈ।
ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਮਾਨ ਭਰਿ ਸੋਈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਕੋ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਤੁਮ ਭੀ ਉਠਿ ਬੰਦੋ ਸਿਰ ਨਜਾਈ[3]' ॥ ੮੯ ॥
ਕਹਤਿ ਭਏ ਇਹ 'ਇਹ ਦਾਸ ਤਿਹਾਰਾ।
ਹਮ ਸੁਤ ਊਰਧ ਪਦ ਅਧਿਕਾਰਾ[4]।
ਕੈਸੇ ਬਨੈ ਬੰਦਨਾ ਕਰਨੀ।
ਹਮ ਤੇ ਕਰੀ ਨ ਜਾਇ, ਅਕਰਨੀ[5]' ॥ ੯੦ ॥
ਕਹਤਿ ਭਏ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੇ।
ਪਿਤ ਕਰਤਬ ਕੁਛ ਰਿਦੇ ਨ ਧਾਰੇ।
ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਕੈ ਕਹਤੋ ਨ ਮਾਨਜੋ।
ਤਿਹਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਜੋ ॥ ੯੧ ॥
ਬੈਠਿ ਕਹੇ ਅੰਗਦ ਸੰਗ ਬਚਨਾ।

---

[1]ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਤੇ।
[2]ਦੋਵੇ ਪੁੱਤ੍ਰ।
[3]ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ।
[4]ਉੱਚੇ ਪਦ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਾਂ।
[5]ਜੋ ਕਰਨੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ।

ਪਰਉਪਕਾਰ ਜਿਨਹਿਂ ਮਨ ਰਚਨਾ।
'ਅਬ ਤੁਮ ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਕਾਰਨ।
ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ੁਭ ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਰਨ ॥ ੯੨ ॥
ਮਮ ਬਾਨੀ ਗੁਨਖਾਨੀ![1] ਦੇਖਾ।
ਲੀਜੈ ਬੀਨੈ ਬੀਨ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
ਹਮਹਿਂ ਸੁਨਾਵਤਿ ਜਾਉ ਉਚਾਰਾ।
ਬੰਧ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਕਰਹੁ ਉਪਕਾਰਾ ॥ ੯੩ ॥
ਹਮ ਤੇ ਜੋ ਜਨਮੈਂ ਪਸ਼ਚਾਤਾ।
ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੌ ਹੋਵੇ, ਗਤਿ ਦਾਤਾ[+]।
ਜਿਉਂ ਜਹਾਜ ਚੜ ਸਾਗਰ ਤਰਿਹੀਂ।
ਤਿਉਂ ਤਿਹ ਪਢਿ ਸੰਸਾਰ ਉਧਰਿਹੀਂ' ॥ ੯੪ ॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।
ਬੀਨ ਬੀਨ ਨੀਕੇ ਗੁਰਬਾਨੀ। {ਜਪੁ ਜੀ ਸੰਕਲਿਤ}
ਆਨਿ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਨਿ ਸੁਹਾਨੀ।
ਤਬਿ 'ਜਪੁ' ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੯੫ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷✷)
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪੁਨ ਭਾਖੀ। {ਜਪੁਜੀ ਮਹਿੰਮਾ}
'ਜੋ ਨਰ ਹ੍ਵੈ ਸਿੱਖੀ ਅਭਿਲਾਖੀ[2]।
ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਉਠੇ ਸਿ ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨਾ।
-ਜਪੁ- ਪੜ੍ਹਿ ਹੈ ਇਕ ਚਿਤ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੯੬ ॥
ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਹਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।
ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਸੋ ਸੰਸੇ ਨਾਂਹੀ।
ਜਪੁਜੀ ਸੇਵਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਜਾਂਹੀ[3]।
ਮਮ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਤਾਂਹੀ[4] ॥ ੯੭ ॥
ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪਢਿ ਹੈ ਇਕ ਮਨ।
ਹੋਹਿ ਸਪੂਰਨ ਤਿਹ ਕੀ ਤਤਛਿਨ।
ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੁਨ ਤੰਤ੍ਰ ਮਹਾਨਾ।
ਭੂਤ ਜਿ ਪ੍ਰੇਤ ਦੈਤ ਬਲਵਾਨਾ ॥ ੯੮ ॥

---

[1]ਹੇ ਗੁਨਖਾਣ।
[+]ਪਾ:-ਗਤਿ ਹੋਵੈ, ਤਾਤਾ!
[2]ਚਾਹ ਵਾਲਾ।
[3]ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤ (ਹੋਵੇਗੀ) ਜਪੁਜੀ ਸੇਵਨ ਦੀ।
[4]ਓਹ।

ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਨਹਿਂ ਆਵੈ ਕੋਈ।
ਪਠਨ[1] ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਤ ਨਰ ਜਿਹ ਹੋਈ।
ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਿ ਜੀਵ ਜਿਨ ਪਾਈ।
-ਜਪੁ- ਬਿਹੀਨ ਹ੍ਵੈ ਬਾਦ ਗਵਾਈ[2]' ॥ ੯੯ ॥
[3]ਸਿੱਖਨ ਯੋਗ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।
ਇਕ ਉਤ ਨਿਤ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਘਨੇਰਾ।
ਹੋਇ ਸਿੱਖ -ਜਪੁ- ਕੰਠ ਨ ਕੀਨੋ।
ਨਾਉਂ ਧਰੀਕ ਬੇਖ ਧਰਿ ਲੀਨੋ ॥ ੧੦੦ ॥
ਇਸਤੇ ਔਰ ਨ ਕੋ ਬਿਧਿ ਊਚੀ।
ਜਪੁ ਸੇਵਨ ਇਕ ਮਨ ਹੁਇ ਸੂਚੀ।
ਕਾਮਧੇਨੁ, ਚਿੰਤਾਮਨਿ, ਸੁਰਤਰੁ[4+]।
ਕਰਿ ਨਹਿਂ ਸਕੇ ਆਧਤਿਲ ਸਮਸਰ[5] ॥ ੧੦੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਮਹਿਮਾ ਬਰਨੀ ਅਲਪ ਮੈਂ, ਕਹਿ ਨ ਜਾਇ ਮਤਿ ਮੰਦ।
ਊਚ ਅਗਾਧ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਜੋ ਜਪੁਜੀ ਸੁਖਕੰਦ ॥ ੧੦੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਮਨ ਮੂਰਖ! ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ -ਜਪੁ- ਸੇਵ।
ਜਿਹ ਕੋ ਚਾਹੈਂ ਮੁਨਿ ਜਨ ਦੇਵ।
-ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਹੋਵਹਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਲੇਹੀਂ ॥ ੧੦੩ ॥
ਜਪੁਜੀ ਸੇਵ ਕਟਹਿ ਜਮ ਫਾਸੀ।
ਬਹੁਰ ਮਿਲਹਿ ਪਦਵੀ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ[*]-।
ਅਸ ਸੰਜੋਗ ਚਹਿਤ ਹੈ ਸੋਈ।
ਤੁਮ[6] ਕਉ ਤਉ ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥ ੧੦੪ ॥
ਬਾਰਬਾਰ ਕਜਾ ਕਹੌਂ ਬਨਾਈ।

---

[1]ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ।
[2]ਵਿਅਰਥ ਗੁਆਈ।
[3]ਇੱਥੋਂ ਅੱਗੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[4]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ।
[+]ਪਾ:-ਸੁਰਸਰਿ = ਗੰਗਾ।
[5](ਜਪੁਜੀ ਦੀ) ਬਰੋਬਰੀ ਅੱਧਾ ਤਿਲ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।
[*]ਭਾਵ ਮੁਨੀ ਜਨ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਮਿਲੇ, ਫੇਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੜ੍ਹੀਏ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਏ ਤੇ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਪਦ ਪਾਈਏ।
[6]ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਹ੍ਵੈ ਅਬ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਦੁਖਦਾਈ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਪਛੁਤਾਵਹਿਂ ਮਲਿ ਹਾਥਾ।
-ਹਮ ਕਿਉਂ ਖੋਯੋ ਜਨਮ ਅਕਾਥਾ- ॥ ੧੦੫ ॥
ਨਰ ਤਨ ਦੁਰਲਭ ਇਕ ਇਹ ਪਾਯੋ।
ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਬੇਖ ਬਨਾਯੋ।
ਤੀਜੋ ਕਲਜੁਗ ਕੋ ਹੈ ਕਾਲਾ।
ਥੋਰੀ ਸੇਵਾ ਮਹਿਂ ਹੁਇ ਦਜਾਲਾ ॥ ੧੦੬ ॥
ਐਸ ਸਮੈ ਤੇ ਜੋ ਚੁਕ[1] ਜਾਈ।
ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਮੇਰੁ[2] ਰਸਾਤਲ[3] ਪਾਈ।
ਜਪੁਜੀ ਕੰਠ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਰਟੈ।
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਮਲ ਕਟੈ ॥ ੧੦੭ ॥
ਸਨੈ ਸਨੈ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋਇ।
ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ਭਵ ਬੰਧਨ ਖੋਇ।
ਸ਼ਬਦ ਅੱਭਜਾਸ ਕਿਯੋ ਨਰ ਜਾਂਹੀ।
ਰਹਜੋ ਨ ਕਰਨੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਛੁ ਤਾਂਹੀ[+] ॥ ੧੦੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕੇ ਤਖਤ ਦੇਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਵੰਜਵੋਂ ਅਧਜਾਯ ॥ ੫੨ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਇਹ ਫਰਕ ਹੈ, ਕਿ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ, ਕਿਸੇ ਚਾਉ ਪਜਾਰ ਤੇ ਬੇਵਸ ਖਿੱਚ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖਜਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੇਵਾ ਕੋਈ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਓਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕਮਲ ਦੇ ਭਵਰੇ ਹਨ ਤੇ ਗ਼ੈਰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਝੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਆਗਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੇਵੱਸੇ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਰੱਤੜੀ ਬੇਖ਼ੁਦੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਦਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਸਦਾ ਖਿੜੇ ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਬੀ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਸ਼੍ਰਧਾ ਹੈ, ਪਰ ਓਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਰੀਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੀਝ ਕੇ ਕੁਛ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਸਥੂਲ ਭਾਵੇਂ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਫਲ ਦੀ ਅਕਾਂਖਜ਼ਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਲੰਘਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਬੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਕੋਈ ਗੇਣਤੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਹਣੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀ ਹੈਸੀ।

---

[1]ਭੁੱਲ।

[2]ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ।

[3]ਪਤਾਲ।

[+]ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ (ਸ਼ਬਦ) ਨਾਮੁ ਦਾ ਅੱਭਜਾਸ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਨਿਰੋਲ ਰਹਸਜ ਇਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਬਿਨਾ ਪਰਖੇ ਜਾਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਗਤ ਪਰ ਵਿਦਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਸਮਝਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸੇਵਾ ਦੇ ਲੋੜਕੂ ਸਨ, ਤੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰਕ ਬੁਢੇਪੇ ਵਿਚ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਜਲ ਵਿਚ ਜਾ ਖੜੋਂਦੇ, ਰੋੜਾਂ ਤੇ ਸੌਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷)

ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ, ਨਾ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕੂੜ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਸਾਖੀ ਜਿਵੇਂ ਬੀਤੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਣ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਹੈ:-

ਸੋਰਠਾ ॥ ਦਿਵਸ ਏਕ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਆਲ ਨਿਸ ਸੈਨ ਕਰਿਓ ਆਨੰਦ ਜੁਤ ॥
ਭਈ ਅਰਧ ਰੈਨ ਜਬ ਕਾਲ ਜਗੇ ਦਿਆਲ ਪੂਛਨ ਕੀਆ ॥ ੧ ॥ ਚੌਪਈ ॥
ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੂਛੀ ਬਿਰਤ ਬਿਨਾਨੀ ॥ ਹੇ ਬੁਢਾ ਨਿਸ ਕੇਤਿਕ ਬੀਤਾਨੀ ॥
ਬੁਢੇ ਸਮਝ ਮਨ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਰਧ ਰੈਨ ਊਪਰ ਬੀਤਾਨੀ ॥ ੨ ॥
ਪੁਨ ਭਗੀਰਥ ਸੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਾ ॥ ਤੁਮ ਬੂਝ ਕਹੋ ਨਿਸ ਕੇਤਿਕ ਰਹਾ ॥
ਕਹੀ ਭਗੀਰਥ ਬੂਝ ਸੁਜਾਨੀ ॥ ਅਰਧ ਰੈਨ ਬੀਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗਿਆਨੀ ॥ ੩ ॥
ਪੁਨ ਸਾਧਾਰਨ ਸੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੀ ॥ ਕਹੋ ਮੀਤ ਨਿਸ ਕੇਤਿਕ ਰਹੀ ॥
ਕਹੀ ਸਮਝ ਸਾਧਾਰਨ ਆਧੀ ਰਾਤ ॥ ਬੀਤ ਗਈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਕਹੀ ਬਾਤ ॥ ੪ ॥
ਸੁਨ ਬਚਨ ਬਿਸਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਸੇ ॥ ਪੁਨ ਪੂਛਾ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਰੰਗ ਰਸੇ ॥
ਤੁਮ ਤੋਂ ਪੜੇ ਗੁੜੇ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਰਾਤ ਕੀ ਬੂਝ ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਆਹੀ ॥ ੫ ॥
ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਭਹਨ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰ ਕੇ ਕਰ ਜੋੜ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ॥
ਹਮ ਖੇਤੀ ਰਾਖੇ ਨਿਸ ਜਗੇਂ ਦੇਖ ਤਾਰੇ ਭਇਓ ਅਭਿਆਸ ॥ ੬ ॥
ਚੌਪਈ ॥ ਪੁਨ ਬਾਬਾ ਲਹਨਾ ਜੀ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਪ੍ਰੇਮ ਝਕਝੋਲੇ ॥
ਹੈ ਪੁਰਖਾ ਨਿਸ ਕੇਤਿਕ ਗਈ ॥ ਬਾਕੀ ਕੇਤਿਕ ਹੈ ਅਬ ਰਹੀ ॥ ੭ ॥
ਕਰ ਜੋੜ ਲਹਨਾ ਜੀ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਾ ॥ ਤੁਮ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਨੋ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥
ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਤੁਮਰੋ ਹੈ ਕੀਆ ॥ ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਜਾਨਤ ਬੀਆ ॥ ੮ ॥
ਲਗੀ ਲਗਨ ਮਨ ਚਰਨ ਸਰੋਜਨ ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸੋਂ ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਪਰੋਜਨ ॥
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬੂੰਦ ਕਿਰਖੀ ਕੋ ਮੇਂਹੁ। ਹਮਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੋਂ ਨੇਹੁ ॥ ੯ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੀ ਜਾਨ ॥ ਸਰਧਾ ਰਾਖਨ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨ ॥
ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਜਾਨਤ ਹਮ ਨਾਹੀ ॥ ੧੦ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥
ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਬਾਬਾ ਬਿਗਸਾਨੇ ਬੂਝਾ ਪਰਮ ਸਨੇਹ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਰੀ ਬੋਈ ਇਨੈ ਸਿੰਚਤ ਸਦ ਜਲ ਨੇਹ ॥ ੧੧ ॥ [ਸਾਖੀ ਪ੯।

ਇਸ ਤੋਂ ਸਫੁਟ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਿਖ ਗੇਣਤੀ ਦੇ ਘਰ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੇਣਤੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੋਂ ਦੂਰ, ਕਿਸੇ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਘਰ ਵਸਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਦੇ ਬੀ ਕਰਤਾ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷✷✷)

ਜਪੁ ਸਾਹਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਪਰ ਇਥੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਇਕ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਉਚਾਰਿਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਆਏ ਜਪੁਜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਰਤੀਬ ਬੀ ਇਸ ਦੀ ਕੁਛ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈਸੀ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਇਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਖਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। 'ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ' ਵਾਲਾ ਸਲੋਕ ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹੈ। ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਸਪਸ਼ਟ 'ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨' ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਓਥੋਂ ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ' ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਓਥੇ 'ਹੋਰ' ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਦਿਵਸ' ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ 'ਦਿਨਸ' ਹੈ। ਤੇ 'ਪਵਣੁ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਪਉਣੁ' 'ਵਾਚੈ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਵਾਚੇ' ਹੈ। ਇਹ ਫਰਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਦੇ ਸੋਦਰ ਰਹਿਰਾਸ ਤੇ ਸੋਦਰ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਆਏ ਸੋਦਰ, ਵਿਚ ਹਨ। ਕਈ ਗਜਾਨੀ ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਵਾਲਾ ਸਲੋਕ ਮ:੧ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ ਵਾਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਉਚਾਰਿਤ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ਰਖਵਾਣਾ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਗੁਰਤਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇਣ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ।

੫੩. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਸਿਮਰਨੋ, ਤੀਛਨ ਮਹਾਂ ਕੁਠਾਰ।
ਬਿਘਨ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੇ ਬਿਪਨ++ ਕੋ, ਕਰਤਿ ਸੰਘਾਰ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥

ਕੁਠਾਰ = ਕੁਹਾੜਾ। ਬਿਪਨ = ਜੰਗਲ। ਸੰਸ, ਵਿਪਿਨ]।
ਸੰਘਾਰ = ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ।
[ਸੰਸ, ਸੰਹਾਰ]। ਸੁਧਾਰ = ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ: (ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ) ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਇਕ ਮਾਨੋਂ ਤਿੱਖਾ ਕੁਹਾੜਾ ਹੈ (ਜੋ) ਬਿਘਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਬਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ: ਬਹੁਰੋ ਕਿਤਿਕ ਬਿਤਾਯੋ ਕਾਲਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਇਕ ਦਿਨ ਅੰਗਦ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ। {ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਖਡੂਰ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ}
'ਤੁਮ ਅਬ ਗਮਨਹੁ ਅਪਨ ਸਥਾਨਾ ॥ ੨ ॥
ਇਹਾਂ ਨ ਰਹੀਏ ਆਇਸੁ ਏਹੀ।
ਸਮਾਂ ਸਮੀਪ ਤਜੋਂ ਨਿਜ ਦੇਹੀ।
ਦਿਨ ਥੋਰੇ ਹੀ ਰਿਦੇ ਲਖੀਜੈ।
ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਪਯਾਨੋ ਕੀਜੈ ॥ ੩ ॥
ਸੁਨਿ ਅੰਗਦ ਬੰਦੇ ਦ੍ਵੈ ਹਾਥਾ।
ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਲਾਇ ਪਦ ਮਾਥਾ।
'ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮਮ ਸੀਸਾ।
ਏਕ ਅਵਰ ਬੂਝੋਂ ਜਗਦੀਸ਼ਾ ॥ ੪ ॥
ਤਯਾਗਨ ਤਨ ਕੋ ਸਮਾ ਜਿ ਆਹੀ।
ਤਬਿ ਦਰਸੋਂ ਮੈਂ ਆਇ ਕਿ ਨਾਂਹੀ?।
ਆਇਸੁ ਦਿਹੁ ਤਉ ਆਉਂ ਸਮੀਪਾ'।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੫ ॥
'ਤੁਮ ਨਹਿਂ ਆਵੋ ਤਬ ਇਤ ਆਸਾ[1]।
ਹਮ ਆਵਹਿਂਗੇ ਤੁਮਰੇ ਪਾਸਾ।
ਜਿਸ ਬਿਧ ਕੋ ਨਹਿਂ ਸਕਹਿ ਲਖਾਈ।
ਤਿਉਂ ਤਬਿ ਆਇ ਮਿਲੈਂ ਤੁਝ ਤਾਈਂ' ॥ ੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼੍ਰੌਨ ਬਚਨ ਜਗ ਗੁਰ ਕੇ।
ਚਲਯੋ ਨ ਚਹਿਤ ਨਿਕੇਤ ਬਿਛੁਰਿ ਕੇ।

++ਪਾ:-ਬਨਨ।
[1]ਇਸ ਪਾਸੇ।

ਤਦਪਿ ਰਜਾਇ ਅਮੋਰ ਸੁ ਪ੍ਰਨ ਜਿਹ।
ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਛਿਨ ਤਿਹ ॥ ੭ ॥
ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਨ ਕਰਿ ਹੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗੰ[1]।
ਬੰਦਹਿ ਚਰਨ ਕਵਲ ਅਨੁਰਾਗੰ।
ਮਨ ਸੌਂਪਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ ਪਾਸੂ।
ਤਨ ਗਮਨਯੋ ਜਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਅਵਾਸੂ ॥ ੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਜਗ ਗੁਰੂ ਤੇ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖਰਾਸ।
ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਵਤਿ ਭਏ, ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਅਵਾਸ ॥ ੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਮਿਲਹਿਂ ਤਬਹਿ ਸਗਰੇ ਨਰ ਆਈ।
ਬੰਦਹਿਂ, ਕੁਸ਼ਲ[*] ਬੂਝ ਹਰਖਾਈ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਆਦਰ ਸਭਿਹੀ ਕਾ।
ਕਰਤਿ ਭਏ ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਟੀਕਾ ॥ ੧੦ ॥
ਸਗਰੀ ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਦੁਰਾਈ।
ਨਹਿਂ ਕਿਸ ਤੇ ਸੰਗ ਕਬਹਿ ਜਨਾਈ।
ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਜੱਗਜਾਸਾ।
ਆਇ ਕਰੰਹਿਂ ਸੇਵਾ ਤਿਨ ਪਾਸਾ ॥ ੧੧ ॥
ਤਬਿ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਹਿਤ ਕੱਲਜਾਨਾ।
ਪਰੇ ਕੁਬੰਧਨ ਕਰਿਹੈਂ ਹਾਨਾ[2]।
ਨਿਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੋ ਸਰਬ ਛਿਪਾਵਾ।
ਸੂਰਜ ਮਨਹੁ ਬੀਚ ਘਟ[3] ਪਾਵਾ ॥ ੧੨ ॥
ਕਿਨਹੁ ਨ ਅਜਰ ਜਰਯੋ ਇਨ ਜੈਸੇ।
ਤੀਨ ਕਾਲ ਮਹਿ ਭਯੋ ਨ ਐਸੇ।
ਉਤਪਤਿ, ਪਾਲਨ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਲੋਕੰ।
ਸਿੰਧ ਸੁਕਤ ਮਹਿਂ ਸਭਿ ਜਨੁ ਰੋਕੰ[4] ॥ ੧੩ ॥
ਮੁਸ਼ਟ[5] ਬਿਖੈ ਨਭ ਸਭਿ ਲਿਯ ਜੈਸੇ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਰਹੇ ਸਦਨ ਨਿਜ ਬੈਸੇ।

---

[1]ਡੰਡੌਤ।
[*]ਤਾ:-ਸਕਲ।
[2]ਪਏ ਹੋਏ ਖੋਟੇ ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[3]ਘੜੇ ਵਿੱਚ। (ਅ) ਬੱਦਲਾਂ ਹੇਠ।
[4]ਮਾਨੋਂ ਸਾਰੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਸਿਪੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੈ।
[5]ਮੁਠ।

ਤਿਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਪਦ ਪੰਕਜ ਤਾਈਂ।
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨ ਗਾਈ ॥ ੧੪ ॥
ਤਿਹ ਪਸ਼ਚਾਤ ਜੁ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਤੇ[1] ਨ ਉਚਾਟਉ[2]।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਦਾ ਬੰਧ ਨਿਜ ਕਾਟਉ ॥ ੧੫ ॥
ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ ਜਹਿਂ ਦਰਬਾਰਾ।
ਹੁਤੋ ਅਗਾਰੀ ਚਲਦਲ[3] ਭਾਰਾ।
ਸਘਨ ਛਾਉਂ ਸ਼ੋਭਤਿ ਰਮਣੀਕਾ[4]।
ਤਹਿਂ ਬੈਠਹਿਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟਾਕਾ ॥ ੧੬ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੇ ਦ੍ਵੈ ਨੈਨ ਰਸੀਲੇ।
ਕਲੁਖ ਨਿਕੰਦਨ[5] ਦੇਖਿ ਛਬੀਲੇ।
ਤੱਤ ਗਜਾਨਮੈਂ[6] ਕੋਮਲ ਬੋਲਾ।
ਸ਼੍ਰੌਨ ਸੁਨਾਵਹਿਂ ਮਧੁਰ ਅਮੋਲਾ ॥ ੧੭ ॥
ਸਾਂਗ ਅਰੰਭੇ ਸਿਖ ਜਿ ਪਲਾਏ[7]।
ਸੋ ਸੁਨਿ ਪਰਖਨ ਬਿਧਿ ਪਛੁਤਾਏ।
ਬਹੁਰੋ ਆਇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਗਾਰੀ।
ਨਿਜ ਔਗਨ ਸੰਗ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥
ਬਖ਼ਸ਼ਾਵਹਿਂ ਅਰ ਪਾਸ ਰਹੇਹੀਂ।
ਸੇਵਹਿਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਲੇਹੀਂ।
ਸ਼ਬਦ ਅਭਜਾਸ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਭਾਰੀ।
ਗਾਇਂ ਸਪ੍ਰੇਮਹਿਂ ਅਰਥ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥
ਤੁਰਕਨ ਮਹਿਂ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁ ਜਾਗੀ।
ਆਵਹਿਂ ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਬਡਭਾਗੀ।
ਸੁਨਹਿਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।

---

[1]ਜਸ ਸੁਣਨ ਤੋਂ।
[2]ਉਦਾਸ ਨ ਹੋਵੇ।
[3]ਪਿੱਪਲ।
[4]ਸੁੰਦਰ।
[5]ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।
[6]ਤੱਤ ਗਜਾਨ ਮਯ, ਤੱਤ੍ਵ ਗਜਾਨ ਵਾਲੇ।
[7]ਸਾਂਗ ਅਰੰਭਣ ਤੇ ਸਿਖ ਜੋ ਦੌੜ ਗਏ ਸਨ।

ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਹਿਂ ਕਲਜ਼ਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥
ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵਹਿਂ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਹਿਂ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਥਪਹਿਂ ਨਿਜ ਪੀਰ।
'ਇਹ ਖੁਦਾਇ ਕੋ' ਕਹੈਂ 'ਸਰੀਰ' ॥ ੨੧ ॥
ਆਇਂ ਮੁਰੀਦ ਹੋਇਂ ਬਹੁ ਤੁਰਕਾ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਹਨੈਂ[1] ਭ੍ਰਮ ਉਰ ਕਾ।
ਦਿਜ, ਬਾਹਿਜ, ਅਰ ਬੈਸ਼ ਘਨੇਰੇ।
ਆਵਹਿਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਲਗਹਿਂ ਗੁਰ ਪੈਰੇ ॥ ੨੨ ॥
-ਪਰਮ ਗਜ਼ਾਨਘਨ- ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਸੇਵਹਿਂ ਚਰਨ ਸ਼ਬਦ ਅਵਗਾਹੀਂ[2]।
ਸੁਨਹਿਂ ਬਚਨ ਬੈਠਹਿਂ ਚਹੁੰ ਓਰੀ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਭਨਿਹੀਂ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥ ੨੩ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿਂ ਐਸੇ।
ਉਡਗਨ[3] ਬਿਖੈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੈਸੇ।
ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਾ। {ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਵੈਰਾਗਮਈ ਉਪਦੇਸ਼}
'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ! ਮਾਨੁਖ ਤਨੁ ਪਾਵਾ ॥ ੨੪ ॥
ਦੁਰਲਭ ਅਹੈ ਅਮੋਲ ਪਦਾਰਥ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿ ਕਰਹੁ ਸਕਾਰਥ।
ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਸੁਖ ਸਭਿ ਜੋਨਿਨਿ ਮਾਂਹੀ।
ਇਕ ਬਿਚਾਰ ਨਰ ਤਨ ਬਿਨ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੫ ॥
ਉਰ ਮਹਿਂ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਨ।
-ਕੋ ਮੈ ਹੌਂ? ਕੋ ਜਗ ਕੋ ਕਾਰਨ[4]?।
ਨਿਰਨੈ ਸੱਤਜ ਅਸੱਤਜ[5] ਕਰੀਜੈ।
ਤਜਹੁ ਅਸੱਤਜ, ਸੱਤਜ ਗਹਿ ਲੀਜੈ ॥ ੨੬ ॥
ਦੇਹਾਦਿਕ ਪਰਪੰਚ ਪਸਾਰਾ।
ਲਖਹੁ ਅਸੱਤਜ, ਸੱਤਿ ਆਧਾਰਾ[1]।

---

[1]ਨਾਸ਼ ਕਰਨ।
[2]ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।
[3]ਤਾਰਿਆਂ।
[4]ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ।
[5]ਸੱਚ ਝੂਠ।

ਸਾਚੀ ਹੋਤਿ ਜੇਵਰੀ ਜੈਸੇ।
ਅਹਿ ਅਧੇਯ ਝੂਠੋ ਲਖਿ[2] ਤੈਸੇ ॥ ੨੭ ॥
ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਇਉਂ ਲਖਿ ਤਜਾਗਹੁ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸਨਮੁਖ ਅਨੁਰਾਗਹੁ।
ਭ੍ਰਮਾਵਰਤ[3] ਤੇ ਨਿਕਸਿ ਉਤੰਗਾ[4]।
ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਾ ॥ ੨੮ ॥
ਬਿਨ ਬਿਚਾਰ ਨਰ ਦੇਹਿ ਅਕਾਰਥ[5]।
ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਜੇ ਲਹਿ ਨ ਪ੍ਰਮਾਰਥ[6]।
ਨਿਫਲ ਹੋਤਿ, ਦੁਖ ਕੋ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ[7] ਰਹਿ ਅਬਿਚਾਰੀ[8] ॥ ੨੯ ॥
ਨਿਕਸਤਿ ਜੋਨਿ[9] ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਵਾ[10]।
ਵਹਿਰ ਤਨਕ ਤਨ ਧਰਿ ਪੁਨ ਆਵਾ[11]।
ਬਲ ਬਿਹੀਨ ਮੂਰਖਤਾ ਭਾਰੀ[12]।
ਗ੍ਰਿਹ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਤਿ ਗੇਰ ਮਹਿਤਾਰੀ[13] ॥ ੩੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਕੇ ਬਿਖੇ, ਏਤੇ ਹੋਤਿ ਬਿਕਾਰ[14]।
ਭ੍ਰਾਂਤਿ[15], ਜਲਨਤਾ[16], ਚਪਲਤਾ[17], ਇੱਛ[18], ਦੀਨਤਾਧਾਰ[19] ॥ ੩੧ ॥

---

[1](ਪਰ) ਆਸਰੇ ਨੂੰ ਸੱਚ ਲਖੋ।
[2]ਸੱਪ ਆਧੇਯ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ) ਅਸੱਤਿ ਜਾਣੋ। ਆਧੇਯ = ਜੋ ਕਿਸੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਆਸ਼ਰੇ ਹੋਵੇ।
[3]ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ।
[4]ਉੱਚੇ ਉਠਕੇ।
[5]ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ।
[6]ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਪਰਮਾਰਥ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪਾਸਾ, ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ।
[7]ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਬਿਰਧ।
[8]ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ।
[9]ਭਾਵ ਜੰਮਣ ਸਮੇਂ।
[10]ਪਾਇਆ।
[11](ਮਾਤ-ਗਰਭ ਤੋਂ) ਬਾਹਰ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਆਯਾ।
[12]ਬਚਪਨ ਵਿਚ।
[13]ਮਾਂ (ਬੱਚੇ ਨੂੰ) ਸੁੱਟਕੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।
[14]ਭਾਵ ਦੁੱਖ।
[15]ਭਰਮ, ਭੁਲੇਵਾ, ਮੂਰਖਤਾ।
[16]ਸੜਨਾ।
[17]ਚੰਚਲਤਾ।
[18]ਲਾਲਚ।
[19]ਭਾਵ ਪਰਵਸ ਹੋਣਾ।

ਚੌਪਈ: ਪ੍ਰਥਮ -ਅਸ਼ਕਤਿ- ਜਾਨਿਯੇ ਐਸੇ।
ਕਛੂ ਨ ਕ੍ਰਿੱਤ ਹੋਤਿ ਹੈ ਜੈਸੇ।
ਪੁਨਿ -ਮੂਰਖ- ਕਛੁ ਸਮਝ ਨ ਸੱਕਈ।
ਭਰਮ ਭਰਜੋ ਅਨ ਅਨ ਕੋ ਤੱਕਈ ॥ ੩੨ ॥
ਬਹੁਰ -ਜਲਨਤਾ- ਜੋ ਕੁਛ ਚਾਹੀ।
ਜਲਤਿ ਰਹਿਤਿ ਸੋ ਪਾਵਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਕਪਿ[1] ਇਕ ਥਲ ਥਿਰ ਰਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਜਸ।
ਤਿਉਂ ਨਹਿਂ ਠਹਿਰੈ -ਚੰਚਲਤਾ- ਅਸ ॥ ੩੩ ॥
-ਇੱਛਾ- ਸਦਾ ਪਦਾਰਥ ਕੇਰੀ।
ਹੋਤਿ -ਦੀਨਤਾ- ਸਭਿਨਿ ਅਗੇਰੀ।
ਮੂੜ, ਗੁੰਗ, ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਹਾਈ।
ਬਾਂਛਤ ਵਸਤੁ ਨ ਉਚਰ ਸਕਾਈ ॥ ੩੪ ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੋ ਭੈ ਨਿਤ ਰਹਿਈ।
ਖਿਨ ਖਿਨ ਬਿਖੈ ਅਨਾਦਰ ਲਹਿਈ।
ਜਿਉਂ ਕੂਕਰ ਦ੍ਵਾਰਨ ਕੋ ਜਾਈ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਪਮਾਨਹਿ ਪਾਈ[*] ॥ ੩੫ ॥
ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਅਸ ਦੁਖ ਖਾਨੀ।
ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਕੀ ਰੰਚ[2] ਨ ਜਾਨੀ।
ਤਾਂ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਨਰ ਤਨ ਧਰਿ ਕੈ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥
ਬਹੁਰੋ ਜੁਬਾ ਅਵਸਥਾ ਪਾਈ।
ਕਾਮ ਪਿਸ਼ਾਚ[3] ਲਗਹਿ ਤਬਿ ਧਾਈ।
ਖਿਰਜੋ ਸਰੋਜ[4] ਚਿੱਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ।
ਇੱਛ ਪੰਖਰੀ ਜਿਹ ਬਿਗਸਾਤੀ ॥ ੩੭ ॥
ਜਿਉਂ ਨਿਰਧਨੀ ਧਨੀ ਕੇ ਪਾਸਾ।
ਕਰਹਿ ਸਥਿਤੀ[5] ਧਾਰਿ ਉਰ ਆਸਾ।

---

[1]ਬਾਂਦਰ।
[*]ਪਾ:-ਅਪਮਾਨ ਰਿਸਾਈ।
[2]ਰਤੀ ਬੀ ਨਹੀਂ।
[3]ਭੂਤ।
[4]ਕਮਲ।
[5]ਟਿਕਾਉਣਾ।

ਤਿਉਂ ਪਿਖ ਜੁਵਾ ਜੁ ਸਰਬ ਵਿਕਾਰਾ।
ਆਇ ਸਥਿਤ ਹ੍ਵੈ ਨਰਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੩੮ ॥
ਕਾਮ ਪਿਸ਼ਾਚ ਲਗਯੋ ਇਸ ਤਾਈਂ।
ਨਾਰਿ ਗਰਤਿ ਮਹਿੰ[੧] ਦੇਯ ਡਿਗਾਈ।
ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਪਰਯੋ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵੈ।
ਨਿਕਸਯੋ ਜਾਇ ਨ, ਜਨਮ ਗੁਵਾਵੈ ॥ ੩੯ ॥
ਜਿਨ ਭੋਗਉਂ ਕਉ ਸੁਖ ਲਖਿ ਭੋਗੇ।
ਸੋ ਸਭਿ ਦੁਖ ਕੋ ਕਾਰਣ ਸੋਗੇ[੨]।
ਜਿਉਂ ਕੰਚਨ ਘਟ ਬਿਖ ਕੋ ਪੂਰਾ।
ਕਰੈ ਪਾਨ ਪਿਖਿ ਕੈ ਤਿਹਂ ਰੂਰਾ[੩] ॥ ੪੦ ॥
ਤਿਉਂ ਬਿਚਾਰਿ ਬਿਨ, ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ।
ਭੋਗੇ, ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਨ ਦੁਖਕਾਰੀ[੪]।
ਜੁਵਾ ਆਵਈ ਨਿਸਾ ਪ੍ਰਘੋਰਾ[੫]।
ਪੰਚ ਚੋਰ ਕਰਿਹੀਂ ਬਡ ਜੋਰਾ ॥ ੪੧ ॥
ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਵਿਰਾਗ, ਵਿਚਾਰਾ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਆਤਮਾ, ਧਨ ਇਹ ਭਾਰਾ।
ਸਰਬ ਸੁ ਚੋਰ ਖਸੋਟਿ ਲਿਜਾਈਂ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾਰਿਦ ਦੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੨ ॥
ਇਨ ਤਸਕਰ ਤੇ[੬] ਹ੍ਵੈ ਜਿ ਸੁਚੇਤੂ[੭]।
ਦਰਬ ਆਤਮਾ ਰਖਹਿ ਨਿਕੇਤੂ[੮]।
ਧੰਨ ਸਿ ਨਰ ਪਾਵਹਿ ਪਦ ਭੂਰੀ।
ਅਨੰਦ ਬਿਖੈ ਥਿਤਿ ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ ॥ ੪੩ ॥
ਪਰਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਇਹ ਜੋਬਨ ਜਾਨਹੁ।
ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਇਹ ਸ਼ੱਤ੍ਰ ਪਛਾਨਹੁ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਹ ਕਰਹਿਂ ਪ੍ਰਹਾਰਾ[੧]।

---

[1]ਤੀਵੀਂ ਰੂਪੀ ਟੋਏ ਵਿਚ।
[2]ਸੋਗ ਤੇ ਦੁਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ।
[3]ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਘੜਾ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰਿਆ ਸੁਹਣਾ ਵੇਖਕੇ ਕੋਈ ਪੀ ਲਵੇ।
[4]ਦੁਖਦਾਤੀ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ।
[5]ਭਿਆਨਕ ਰਾਤ ਵਾਂਙੂ।
[6]ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ।
[7]ਹੁਸ਼ਿਆਰ।
[8]ਘਰ ਵਿਖੇ।

ਖੰਡ ਖੰਡ[2] ਮਨ ਕੋ ਕਰਿ ਡਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥
ਜਿਉਂ ਸਾਵਨ ਹ੍ਵੈ ਬਰਖਾ ਭਾਰੀ।
ਸਰਿਤਾ[3] ਕੋ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਬਲਕਾਰੀ।
ਤਿਉਂ ਜੋਬਨ ਕੇ ਆਵਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੋਤਿ ਅਧਿਕ ਬਲ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੪੫ ॥
ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਅਪਾਰੇ।
ਮੱਛ ਕੱਛ ਹੈਂ ਨੱਕ੍ਰ[4] ਮਝਾਰੇ।
ਤਰਨੋ ਕਠਨ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਹੋਈ।
ਚਢੈ ਜਹਾਜ, ਪਾਇ ਤਟ ਸੋਈ ॥ ੪੬ ॥
ਤਿਉਂ ਜੋਬਨ ਹੈ ਸਹਿਤ ਬਿਕਾਰਾ।
ਤਰਨੋ ਕਠਨ ਨ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਾ।
ਲਖਿ ਸਤਿਸੰਗਤ ਪੋਤ[5] ਮਹਾਨਾ।
ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਜਹਾਂ ਬਰਦ੍ਵਾਨਾ[6] ॥ ੪੭ ॥
ਤਿਹ ਕੋ ਪਾਵਹੁ ਤਰਹੁ ਸੁਖਾਰੇ।
ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਰ ਕਰਾਰੇ[7]।
ਇਸ ਜਹਾਜ ਬਿਨ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹੁ।
ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭਾਵ ਹ੍ਵੈ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹੁ ॥ ੪੮ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਾਲ ਬੈਸ ਕੋ ਜੁਵਾ ਜਿਉਂ,
ਗ੍ਰਾਸ ਲੇਤਿ ਤਤਕਾਲ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਸ ਜੁਵਾ ਕੋ,
ਗ੍ਰਸ ਹੀ ਜਰਾ[8] ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਜਰਜਰਿ[9] ਭੂਤ ਦੇਹਿ ਹ੍ਵੈ ਜਾਹੀ।
ਬੁੱਧਿ ਖੀਣ[10], ਨਹਿਂ ਨੈਨ ਦਿਸਾਹੀਂ।

---

[1]ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
[2]ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ।
[3]ਨਦੀ।
[4]ਮਗਰਮਛ ਦੀ ਜਾਤ ਦਾ ਜਲ ਜੰਤੂ। ਸੰਸ:, ਨਕ੍ਰ]।
[5]ਜਹਾਜ਼।
[6]ਹਵਾ ਨਾਲ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਕਪੜੇ ਦੇ ਪਰਦੇ। ਬਾਦਬਾਨ, ਡਫਾਛ ਬਾਦਬਾਨ੍।
[7]ਕਿਨਾਰੇ।
[8]ਬ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸਥਾ।
[9]ਕਮਜ਼ੋਰ।
[10]ਨਾਸ਼।

ਕਰਨ ਨ ਸੁਨਿਹੀ, ਸਿਰ ਤਬਿ ਕਾਂਪਾ।
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਹੋਤਿ ਪਰਤਾਪਾ ॥ ੫੦ ॥
ਢੀਲੋ ਮਾਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹਰਿਹੀ।
ਜਿਉਂ ਤਰੁ[੧] ਕੌ ਘੁਣ ਸੂਕਹਿ[*] ਕਰਿਹੀ।
ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਤ, ਅਪਰ ਪਰਵਾਰਾ।
ਸਭਿ ਤਜਿ ਦੇਹਿਂ, ਨ ਲਾਗਹਿ ਪਜਾਰਾ ॥ ੫੧ ॥
ਜਰਾ ਨਿਸ਼ਾ ਮਹਿਂ[੨] ਖਾਂਸੀ ਸਜਾਰੀ[੩]।
ਆਇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿਹੀ ਦੁਖਕਾਰੀ[੪]।
ਹ੍ਵੈ ਅਸ਼ਕਤਿ, ਇਕ ਰੋਸ ਨ ਜਾਈ[੫]।
ਜਿਉਂ ਤਰੁ ਬਡੈ ਉਲੂਕ[੬] ਰਹਾਈ ॥ ੫੨ ॥
ਆਇ ਜਰਾ ਜੈਸੇ[+] ਬਘਿਯਾਰੀ।
ਮ੍ਰਿਗ ਬਲ[੭] ਕੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਰਨੇ ਹਾਰੀ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਦੀਨ ਕਰਤਿ ਹੈ ਸੋਈ।
ਦੇਖਿ ਹਂਸੀ ਠਾਂਨੈ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੫੩ ॥
ਰੋਗਨ ਕੀ ਜਰ[੮] ਜਰਾ ਪਛਾਨਹੁ।
ਸਰਬ ਦੁਖਨ ਕਾ ਸਦਨ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ।
ਸੇਤ[੯] ਕੇਸ ਹੋਵਹਿਂ ਸਭਿ ਠੌਰਾ।
ਮਨਹੁ ਜਰਾ ਪਰ ਝੂਲਤਿ ਚੌਰਾ ॥ ੫੪ ॥
ਕਿਧੋਂ ਜਰਾ ਕੇ ਦੂਤ ਅਗਾਰੀ।
ਨਿਜ ਬਸ ਦੇਹਿ ਕਰਜੋ ਚਹਿਂ ਸਾਰੀ[੧੦]।
ਮਨਹੁ ਕਾਲ ਕੋ ਆਇ ਸੰਦੇਸ਼ਾ[੧੧]।

---

[1]ਬ੍ਰਿੱਛ।
[*]ਪਾ:-ਸੁਸ਼ਕਹਿਂ।
[2]ਬੁਢੇਪੇ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਵਿਚ।
[3]ਗਿਦੜੀ ਖੰਘ।
[4]ਦੁਖਦਾਤੀ।
[5]ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ) ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ।
[6]ਉੱਲੂ।
[+]ਪਾ:-ਬੈਸੇ।
[7]ਬਲ ਰੂਪੀ ਮ੍ਰਿਗ।
[8]ਜੜ।
[9]ਚਿੱਟੇ।
[10]ਸਾਰੀ ਦੇਹ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।
[11]ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਆਇਆ ਹੈ ਮੌਤ ਦਾ (ਚਿੱਟੇ ਵਾਲ)।

ਰੂਪ ਬਿਦਾਰਨ ਭੇ ਸਿਤ ਕੇਸ਼ਾ[1] ॥ ੫੫ ॥
ਪੁਨ ਤਤਕਾਲ ਗ੍ਰਸੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਆਈ।
ਮਹਾਂ ਕਸ਼ਟ ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਰ ਪਾਈ।
ਤਿਸ ਤੇ ਉਬਰਿ ਸਕੈ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਖਾਏ, ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਥੇ ਜੋਈ ॥ ੫੬ ॥
ਅੰਜੁਲ ਕੇ ਜਲ ਸਮ ਬਯ ਏਹੀ[2]।
ਠਹਿਰਤ ਨਹਿਂ ਛਿਨਭੰਗਰ[3] ਦੇਹੀ।
ਯੁਕਤਿ ਬਿਕਾਰ[4] ਅਵਸਥਾ ਤੀਨੋਂ।
ਬਿਤਹਿਂ ਜਿ ਹਰਿ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਹੀਨੋ ॥ ੫੭ ॥
ਨਿਜ ਕੱਲਜਾਨ ਚਹਿਤਿ ਹੈਂ ਜੇਈ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿਂ ਮਿਲਿ ਹੈਂ ਤੇਈ।
ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਹਿਂ ਉਰ ਮਾਨਹਿਂ।
ਕਰ ਨਿੱਧਜਾਸਨ ਅਨੰਦ ਸੁ ਠਾਨਹਿਂ ॥ ੫੮ ॥
ਦ੍ਰਿਢ ਅੱਭਜਾਸ ਹੋਇ ਹੈ ਜਬਿ ਹੀ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸੱਖਜਾਤ[5] ਸੁ ਤਬਿ ਹੀ।
ਏਕ ਰੂਪ ਸਭਿ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰਾ।
ਮਨ ਕਲਪਨ ਤੇ ਜਗਤ ਅਪਾਰਾ ॥ ੫੯ ॥
ਜਿਤ ਤਿਤ ਦੇਖਜੋ ਏਕ ਗੁਸਾਈਂ।
ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਸਹਿਜੇ ਮਿਟ ਜਾਈ।
ਤੇ ਨਰ ਪਾਰ ਪਰੇ ਦੁਖ ਸਾਗਰ।
ਸਭਿ ਸਿਰਤਾਜ ਸਿ ਹੋਹਿਂ ਉਜਾਗਰ[6] ॥ ੬੦ ॥
ਜੇ ਤਨ ਧਨ ਹੰਕਾਰ ਫਸੰਤੇ।
ਸੇ ਕਬਿ ਰੰਚਕ ਸੁਖ ਨ ਲਹੰਤੇ।
ਦੇਹਿ ਦਸ਼ਾ[7] ਵਿਕਾਰ ਯੁਤਿ ਜੈਸੀ।
ਪਾਛੈ ਬਰਨਨ ਕੀਨੀ ਤੈਸੀ ॥ ੬੧ ॥

---

[1]ਰੂਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੋਏ ਹਨ ਚਿੱਟੇ ਵਾਲ।
[2]ਬੁੱਕ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਙੂ ਇਹ ਉਮਰਾ ਹੈ।
[3]ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।
[4](ਭਾਵ) ਦੁੱਖਾਂ ਵੇੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ।
[5]ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[6]ਪ੍ਰਸਿੱਧ।
[7]ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਾਲਤ।

ਧਨ ਮਹਿਂ ਸੁਖ ਨਹਿਂ ਸੋ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।
ਅਧਿਕ ਹੋਇ ਤਿਉਂ ਅਧਿਕ ਤਪੀਜੈ।
ਜਾਤਿ ਤ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕਸ਼ਟ[1] ਮਹਾਨਾ।
ਰੱਖਜਾ ਬਿਖੈ ਨੀਤ ਦੁਖ ਨਾਨਾ ॥ ੬੨ ॥
ਭੂਪਤਿ, ਤਸਕਰ ਕੋ ਭੈ ਕਰਿ ਕੈ।
ਰਾਖਤਿ ਹੈ ਦੁਰਾਇ[2] ਬਿਚ ਘਰ ਕੈ।
ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਭਏ ਕਾਜ ਨ ਕਿਸ ਆਈ।
ਸਰਪ ਦੇਹਿ ਤਿਹ ਹਿਤ ਤੇ ਪਾਈ ॥ ੬੩ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਸਰਬ ਅਸਾਰੁ ਲਖੀਜੈ।
ਸਿਮਰਨ ਸਾਰ ਏਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ।
ਜੀਵਤਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਰੈਂ ਨਹਿਂ ਸੇਈ[3]।
ਆਨੰਦ ਮਗਨ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਤੇਈ ॥ ੬੪ ॥
ਜਿਉਂ ਜਲ ਬਿਖੈ ਡੂਬ ਕੇ ਤਰਿਹੀ।
ਬਹੁਰ ਨ ਡੂਬਨ ਸੰਸਾ ਕਰਿਹੀ।
ਸਾਗਰ ਆਦਿਕ ਜਲ ਜਹਿਂ ਤਾਈਂ[4]।
ਰਹੈਂ ਤਰਤਿ ਤਿਉਂ ਜਾਨਹੁ ਭਾਈ ॥ ੬੫ ॥
ਹਉਮੈਂ ਖੋਇ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ।
ਮਨ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦ੍ਵੈਤ ਮਿਟਾਵਹੁ।
ਆਤਮ ਰਾਮ ਲਖਹੁ ਭਲਿ ਭਾਂਤਾ।
ਪਾਵਹੁ ਅਨੰਦ ਹੋਇ ਸੱਖਜਾਤਾ ॥ ੬੬ ॥
ਜੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕੇ ਮੋਹ ਬੰਧਾਨੇ।
ਤਿਨ ਕਉ ਲਖਹੁ ਮਹਾਂ ਅੱਗਜਾਨੇ।
ਅਪਨੇ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ, ਪਿਤ, ਮਾਤਾ।
ਜਾਨਤਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ਬਿਨ ਗਜਾਤਾ ॥ ੬੭ ॥
ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਨਮਹਿਂ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਸਭਿ ਹੀ ਜਨਮ ਕੁਟੰਬ ਅਸ ਆਹੀ।
ਕਰੇ ਅਨਿਕ ਬਨਿਤਾ, ਸੁਤ, ਤਾਤਾ।
ਨਾਨਕ, ਦਾਦਿਕ ਅਨਿਕ ਸੁ ਮਾਤਾ ॥ ੬੮ ॥

---

[1]ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
[2]ਛੁਪਾਕੇ।
[3](ਜੋ) ਜੀਉਂਦੇ ਮੋਏ ਹਨ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ।
[4]ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਜਲ ਆਦਿਕ ਹੈ।

ਸਭਿ ਕੋ ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਚਲਿ ਜਾਈ।
ਕਿਤ ਹੂੰ ਮਰੈ ਨ ਕਿਤਹੂੰ ਜਾਈ।
ਬਹੁਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਆਨਿ ਸਮ੍ਹਾਰੇ।
ਚਹਿਤਿ ਨ ਬਿਛਰਯੋ ਹੁਤੇ ਜਿ ਪਜਾਰੇ[1] ॥ ੬੯ ॥
ਸਨਬੰਧਨ ਨੌਕਾ ਸਮ ਮੇਲਾ।
ਕਰੈ ਮੋਹ ਬਹੁ ਹੋਇ ਦੁਹੇਲਾ।
ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਮੋਹ ਰਹਹੁ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ।
ਅੰਤ ਨ ਕੋਇ ਸੰਗ ਨਿਰਬਾਹੀ ॥ ੭੦ ॥
ਜੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਰਹੁ ਸਪ੍ਰੀਤੀ।
ਇਤ ਉਤ ਸੋ ਨਿਰਬਹਿ ਹੈ ਨੀਤੀ।
ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੋ ਸਰਬ ਮਿਟਾਏ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਲਖਿ ਸ਼ੁਭ ਗਤਿ ਪਾਏ' ॥ ੭੧ ॥
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਉਪਦੇਸ਼ਹਿਂ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖ ਸਾਨੀ।
ਆਤਮ ਮਿਲਯੋ ਅਨਾਤਮ ਮਾਂਹੀ।
ਤਿਨ ਕੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦਿਖਲਾਹੀਂ ॥ ੭੨ ॥ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਨਿਰਨੈ ਸੱਤਿ ਅਸਤਿ ਕੋ ਕਰਿਹੀ।
ਹੰਤਾ ਮਮਤਾ[2+] ਸਭਿ ਪਰਹਰਿਹੀਂ[3]।
ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਦੇ ਜਿਨ ਧਾਰਾ।
ਮੁਕਤਿ ਉਚਿਤ ਨਰ ਭਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ॥ ੭੩ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੇਂ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਕਹੈਂ ਸ਼ਬਦ ਜਯੋਂ ਦ੍ਵੈਤ ਮਿਟਾਈ।
ਦਿਢ ਅੱਭਯਾਸ ਸਿੱਖ ਮਨ ਹੋਵਾ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਕੋ ਖੋਵਾ ॥ ੭੪ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਿੱਖਨ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਵੰਜਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੩ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰਾਂ: ਕਿਆ ਸਾਂਖ, ਕਿਆ ਯੋਗ, ਕਿਆ ਵੇਦਾਂਤ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਯਾ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਬਣ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਏਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਸ ਦੇ ਨਖੇੜਨ ਵਿਚ

---

[1]ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਜਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵਿਛੁੜਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ।

[2]ਹਉਮੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਨ।

[+]ਪਾ:-ਮਨਤਾ।

[3]ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਸਾਂਖ ਤੇ ਯੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪੁਰਖ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜ ਦਿਓ, ਵੇਦਾਂਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮਾਇਆ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜ ਦਿਓ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਦਾ ਖੇਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਰੂਪ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਰਚਨਹਾਰ ਤੋਂ (ਸਾਕਤ) ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਗੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਦ ਜਿਸ ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ ਨਹਿਰ ਲਿਆਕੇ ਸਰੋਵਰ ਭਰਿਆ ਸੀ ਉਸ ਚਸ਼ਮੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਦ ਪਾਣੀ ਤ੍ਰੱਕਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਸਾਈਂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਕੇ ਇਹ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਬਾਲਕ ਲਈ ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਂ ਦੀ ਉਂਗਲ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕੋਈ ਮੇਲਾ ਦੁਖ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਦ ਮਾਂ ਤੋਂ ਘੁੱਸ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਓਹ ਮੇਲਾ ਤੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹਨ।

ਫਿਰ ਸਾਂਖ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਮਾਦਾ ਤੇ ਰੂਪ, ਯਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਪੁਰਖ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਤੇ ਕਾਦਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਗੁਰੂ ਮਾਤ੍ਰ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਪਾਧੀ ਆਕੇ ਅਸੀਂ ਰਚੇ ਗਏ ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਿਆਂ ਬ੍ਰਹਮ ਅੰਸ਼ ਉਪਾਧੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਯਾ ਐਉਂ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਭਰਮ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਸੱਪ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੋ ਰੱਬ ਨਾਂ ਕਰਤਾ ਹੈ ਨਾਂ ਕਾਦਰ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ:-

'ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ' ਦੱਸਕੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ 'ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ' ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਏਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰ ਨਿਖੇੜਨ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ (ਮਾਦੇ ਤੋਂ) ਯਾਂ ਆਤਮ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿੱਖੜਨਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਨਾ ਹੀ ਦੁਖ ਦਾ ਹੇਤੂ ਹੈ, ਗੋਯਾ ਮਿਲਨਾ ਗ਼ਲਤੀ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅੱਕ੍ਰੈ ਤੇ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਫੁਰੇ ਯਾ ਉਹ ਕੁਛ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਅਨਿੱਤ, ਅਨਾਦਿ ਅਨੰਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਭੁਲੇਵੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਕ ਤੁਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ 'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ'। ਪਹਿਲੇ ਦੱਸਿਆ ਨੇ ਰਚਨਾ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ 'ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ', ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਸਮਝੋ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰ ਨੇ ਇਤ੍ਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ ਜੋ ਹੁਕਮ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਆਵੇਗੀ ਸੋ ਅਨਾਦ, ਅਨੰਤ, ਨਿਰਵਕਾਰ, ਨਿਰੰਜਨ, ਅੱਕ੍ਰੈ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ 'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ' ਅਰਥਾਤ ਤੁਸੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ, ਅਪਨੇ ਫੁਰਨੇ ਤੇ ਕਰਨੇ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਈਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ ਟਪਲਾ ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਈਂ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜੋ ਉਸਦੀ ਅਪਣੀ ਜ਼ਾਤ ਹੈ, ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਂਙੂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ, ਨਮਿੱਤ, ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਅਪਣੀ ਜਾਣ। ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੇ ਫੁਰਨੇ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇ ਕੇ ਦਲੀਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿ ਹੈ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਾਂਙੂੰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਜੜ ਹੈ, ਪਰ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਪੁਰਖ (ਜੀਵ) ਵਾਂਙੂੰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਲੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਆਨੰਦ ਹੈ। ਸੋ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਉਹ ਜੇ ਸਾਡੇ ਵਾਂਙੂੰ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਕਿਸੇ ਅਦੇਸ਼ ਅਕਾਲ ਅਕੱਥਨੀਯ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਉਹ ਓਥੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਓਹ ਉਥੋਂ ਦਾ ਕੌਤਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਗਯਾਨ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਜ਼ਿਮੀ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਮੀ ਦੇ ਦਰਯਾਵਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹਨ, ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਰਯਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਖੁਸ਼ਕੀ ਹੈ, ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰੌ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਜੇ ਧਰਤੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬੀ ਦਰਯਾ ਹਨ ਤਾਂ ਓਹ ਮਖ਼ੌਲ ਕਰੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੀ (ਥਲ ਦੀ) ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾਓ ਤਾਂ ਦਰਯਾ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਠੰਢਾ ਹੈ ਵਿਚ ਇਕ ਗਰਮ ਰੌ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲਾਂ ਤਕ ਟੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਅਕਾਲ, ਅਦੇਸ਼ ਨਮਿੱਤ ਤੇ ਵਸਤੂ ਰਹਤ (Absolute) ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਵਿਚ ਓਹ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਓਹ ਕੁਛ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਗੰਮ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਕੱਥ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਦੇ ਉਸ ਚੇਤਨ ਤੇ ਅਨੰਦੀ ਖੇਲ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਕਮ ਕਹਿਕੇ, ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਹੁਕਮੀ ਵਾਂਙੂ 'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ' ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਕੀਤੇ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਣ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਹਾਮੀ ਤੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਰੇ ਸੋਚ

ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਘੋਟ ਘੋਟ ਕੇ ਸੋਚ ਵਿਚ ਰਖੇ ਹੋਏ ਖ਼ਜ਼ਾਲ ਮਾਤ੍ਰ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ। 'ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖਵਾਰ। ' ਕਵਿ ਜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰੌਢਤਾ ਬੀ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕ ਉਥੇ ਅਟਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਯਥਾ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧ ਦਾ ਅਧਜਾਯ ੫੫ ਅੰਕ ੪੪ 'ਪੂਰਬ ਸਾਧਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਤ ਔਰੇ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ। ਤਿਨ ਤੇ ਤੁਮਹਿ ਸੁਖੇਨ ਕੀਨ ਇਹੁ ਰੀਤ ਨਵੀਨੀ' ਸੋ ਅਜਾਣ ਪਾਠਕ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ ਮੁੜ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਤੇ ਉਸਰੇ ਕਿਸੇ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ ਬਣ ਗਏ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਭੱਜ ਜਾਣ ਲਈ ਨਿਖੇੜੇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਣਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਭੁੱਲ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸੰਖੇਪ ਮਾਤ੍ਰ ਫਰਕ ਉੱਤੇ ਦਿਖਲਾਏ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਦਜਾ ਬੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਗੇਰੇ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਹੁੰ ਵਡੀ ਵਜਾਖਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਕੁਛ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ, ਬਖਸ਼ੰਦ ਮਹਰਮ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਲੇਖ, 'ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ' ਤੇ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ' ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

੫੪. [ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਮੰਗਲ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ]

ਦੋਹਰਾ: ਮੋਹ ਭੂਤਨਾ ਮਨ ਲਗਜੋ, ਕਿਤੇ ਉਪਾਇ ਨ ਜਾਇ।
ਮੰਤਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਤੇ, ਕਰਿ ਅੱਭਜਾਸ ਨਸਾਇ ॥ ੧ ॥

ਲਗਜੋ = ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਚੰਬੜਿਆ ਹੈ।

ਮੰਤਰ = ਓਹ ਵਾਕ ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨੱਸਦੇ ਹਨ, ਮਰਾਦ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦੱਸੇ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੋਹ ਰੁਪੀ ਭੂਤਨਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਬਦ ਅੱਭਜਾਸ = ਸਬਦ ਦੇ ਅਭਜਾਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਮੋਹ (ਰੂਪੀ) ਭੂਤਨਾ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਬੜਿਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਉਪਾਇ ਨਾਲ ਲਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, (ਇਹ ਭੂਤਨਾ) ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਨੱਸਦਾ ਹੈ (ਸੋ ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਭਜਾਸ ਕਰ।

ਚੌਪਈ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਥੋਰ ਹੀ ਗਾਈ।
ਨਹਿਂ ਮੋ ਤੇ ਸਭਿ ਜਾਇ ਬਨਾਈ।
ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਊਚਹੁਂ ਊਚੀ[1]।
ਮੇਰੀ ਮਤ ਹੈ ਨੀਚਹੁਂ ਨੀਚੀ[2] ॥ ੨ ॥
ਕੈਸੇ ਸਮਤਾ ਤਿਸ ਕੀ ਹੋਇ।
ਰੰਚਕ ਮੇਰੁ[3] ਸਮਝਿਯੇ ਸੋਇ।
ਕੀਟੀ ਚਹੈ ਜਿ ਸਾਗਰ ਤਰਨੋ।
ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹ੍ਵੈ ਪਾਰਨ ਪਰਨੋ[4] ॥ ੩ ॥
ਅਬ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਰੇ।
ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਧਾਰੇ।
ਏਕ ਦਿਵਸ ਚਲਦਲ[5] ਕੀ ਛਾਈ।
ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਭੋਰ[6] ਜਗ ਸਾਈਂ ॥ ੪ ॥
ਮਹਿਖੀ ਬੜਵਾ ਛੁਧਾ ਵਿਸ਼ੇਖੀ[7]।
ਤ੍ਰਿਣ ਬਿਹੀਨ[8] ਜਬਿ ਸਗਰੀ ਦੇਖੀ।
ਕਮਲਾ ਨਾਮ ਦਾਸ ਇਹ ਅਹਾ। {ਭਾਈ ਕਮਲਾ}
ਤਿਹ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਾ ॥ ੫ ॥

---

[1]ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ।
[2]ਨੀਵੀਂ।
[3]ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਕਿਣਕਾ ਭਰ।
[4]ਪਾਰ ਪੈਣਾ।
[5]ਪਿੱਪਲ।
[6]ਸਵੇਰੇ।
[7]ਮਝੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਭੁਖੀਆਂ ਬਹੁਤ।
[8]ਘਾਹ ਬਿਨਾ।

'ਭਏ ਛੁਧਾਤੁਰ ਪਸੂ ਸਮੂਹਾ।
ਆਨਹੁ ਤ੍ਰਿਣੰ ਜਾਇ ਨਿਜ ਜੂਹਾ[1]'।
ਸੁਨਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਪਿਆਨਾ ਕੀਨਾ।
ਜਹਾਂ ਬਿਸਾਲ ਘਾਸ ਕੋ ਚੀਨਾ ॥ ੬ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਇਸੁ[2] ਕੋ ਧਰਿ ਬੇਸਾ।
ਆਏ ਤ੍ਰੈ ਬਿਧਿ[3], ਸ਼ੰਭੂ[4], ਸੁਰੇਸ਼ਾ[5]।
ਕਮਲਾ ਜਾਤਿ ਵਹਿਰ ਕੋ ਹੇਰਾ।
ਨਾਮ ਲੇਯ ਤਬ ਊਚੋ ਟੇਰਾ ॥ ੭ ॥
ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਇਕ ਕਾਰਜ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰਾ।
ਇਹ ਬਿਭੂਤਿ ਲੈ ਕੈ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
ਜਾਵਹੁ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪਾਹੀ ॥ ੮ ॥
ਜਾਇ ਦਿਖਾਵਹਿੰਗੋ ਤੂੰ ਜਬਿ ਹੀ।
ਉੱਤਰ ਕਛੂ ਦੇਹਿਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤਬਿ ਹੀ।
ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਮ ਪਾਸ ਕਹੀਜੈ।
ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੯ ॥
ਕਮਲੇ ਪਿਖਿ ਸਰੂਪ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।
ਕ੍ਰਾਂਤਿਮਾਨ ਅਤਿ ਸ਼ੁਭਤਿ ਘਨੇਰਾ[6]।
ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਤਬੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿਂ ਕਿ ਸੁਰ ਨਰ[7] ਆਹੀਂ ॥ ੧੦ ॥
ਹਟਨ ਲਗਯੋ ਉਰ ਭਈ ਬਿਚਾਰਾ।
ਗੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਅਸ ਮੋਹੀ।
ਪੁਨ ਜਾਵੋਂ ਤ੍ਰਿਣ ਭਾਰ ਜਿ ਹੋਹੀ[8] ॥ ੧੧ ॥
ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ ਮਹਿਂ ਕਰਿ ਲੈਹੋਂ।

---

[1]ਮਲਗੁਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ।
[2]ਜੋਗੀ ਦਾ (ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੧੭)।
[3]ਬ੍ਰਹਮਾ।
[4]ਸ਼ਿਵ।
[5]ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਅ) ਇੰਦ੍ਰ।
[6]ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ, ਬੜਾ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਰੂਪ)।
[7]ਦੇਵਤੇ ਯਾ ਪੁਰਸ਼।
[8]ਫਿਰ ਜਾਵਾਂ ਜੇ ਘਾਹ ਦੀ ਪੰਡ ਹੋਵੇ।

ਪੁਨ ਤੁਮ ਜਾਇ ਸੰਦੇਸਾ ਦੈਹੌਂ'।
ਤਬਿ ਸੁਰੇਸ਼ ਉਠ ਐਸੋ ਕੀਨਾ।
ਭਾਰ ਤ੍ਰਿਣਨ ਮੁਸ਼ਕ[1] ਕਰਿ ਦੀਨਾ ॥ ੧੨ ॥
ਸਿਰ ਉਚਵਾਇ ਸੁ ਪੁਰੀ ਪਠਾਵਾ।
ਕਮਲੇ ਹਿਰਦੈ ਅਚਰਜ ਪਾਵਾ।
-ਅਜ਼ਮਤਿ ਯੁਕਤ ਤੇਜ ਦਿਪਤਾਈ।
ਭੇਵ ਨ ਇਨ ਕੋ ਜਾਨਜੋ ਜਾਈ- ॥ ੧੩ ॥
ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਤੂਰਨ ਜਬਿ ਹੀ ਆਵਾ।
ਪਿਖਤਿ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਭ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।
'ਕਮਲੇ ਜਸਪਦ[2] ਤ੍ਰਿਣ ਲੈ ਆਯੋ।
ਕਿਧੋਂ ਕਿਸੂ ਕੋ ਜਾਇ ਚੁਰਾਯੋ ॥ ੧੪ ॥
ਬਲ ਛਲ ਕਰਿ ਜੇ ਲੀਨੇ ਪਰ ਕੋ[3]।
ਤੌ ਨਹਿਂ ਜਾਹੁ ਅਗਾਰੀ ਘਰ ਕੋ।
ਹਮਰੀ ਮਹਿਖਨ ਨਾਂਹਿ ਖੁਆਇ।
ਬਹੁਰ ਧਰੁਹ ਜਹਿਂ ਤੇ ਤੂੰ ਲਜਾਇ[*]' ॥ ੧੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਮਲਾ ਬੋਲਜੋ ਬੰਦਿ ਕਰ, 'ਨਹੀਂ ਚੁਰਾਯੋ ਜਾਇ।
ਜਿਉਂ ਆਨੇ ਤੂਰਨ ਤ੍ਰਿਣਨ, ਤਿਉਂ ਸੁਣੀਏ ਸੁਖਦਾਇ!- ॥ ੧੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਤ੍ਰੈ ਜੋਗੀ ਬਾਹਰ ਹੈਂ ਬੈਸੇ।
ਦੇਖੇ ਮੈਂ ਸੁ ਅਜ਼ਮਤੀ[4] ਜੈਸੇ।
ਏਕ ਮੁਸ਼ਟ ਮਹਿਂ ਤ੍ਰਿਣ ਤਿਨ ਲੇ ਕਰਿ।
ਭਾਰ ਬੰਧਾਇ ਉਚਾਇ ਦਯੋ ਸਿਰ ॥ ੧੭ ॥
ਤੁਮਕੋ[+] ਏਕ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਦੀਨੋ'।
ਕਹਿ, ਪਟ ਗਾਂਠੀ[5] ਖੋਲਨ ਕੀਨੋ।
ਦਈ ਬਿਭੂਤ ਗੁਰੂ ਕਰ ਮਹਿਂ ਜਬਿ।
ਸ਼ੰਕਰ ਪਰ ਕੀ[6] ਜਾਨਿ ਲਈ ਤਬਿ ॥ ੧੮ ॥

---

[1]ਮੁੱਠੀਕੁ ਤੋਂ
[2]ਛੇਤੀ।
[3]ਪਰਾਏ ਦੇ।
[*]ਏਹ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ।
[4]ਕਰਾਮਾਤੀ।
[+]ਪਾ:-ਤੁਮਰੋ।
[5]ਬਸਤ੍ਰ ਦੀ ਗੰਢ।
[6]ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ।

'ਕਮਲਾ! ਹਮਰੋ ਲਜਾਇ[++] ਸੰਦੇਸ਼ਾ'।
ਤੀਨ ਬੇਰ ਇਉਂ ਕਹਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਬਹੁਰ ਬਚਨ ਉਚਰੇ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨਾ।
'ਕਮਲੇ! ਜਾਹੁ ਸਧਾਰਣ ਸਦਨਾ[੧] ॥ ੧੯ ॥
ਆਨਹੁ ਹਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ'।
ਗਮਨਜੋ ਕਮਲਾ ਆਇਸੁ ਪਾਈ।
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਤੇ ਸੋ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਸੇਵਾ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ॥ ੨੦ ॥
ਸਗਰੇ ਬਸਤਰ ਸ੍ਵੱਛ ਸੁ ਕਰਿਹੀ[੨]।
ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿ ਹੀ।
ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਜੋ ਸੇਵਾ ਸਾਰੀ।
ਕਰਤਿ ਸਦਾ ਪ੍ਰੀਤੀ ਉਰਧਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥
ਸੋ ਬੁਲਵਾਇ ਲੀਨ ਨਿਜ ਸੰਗਾ।
ਗਮਨੇ ਬਾਹਿਰ ਗੁਰੂ ਉਤੰਗਾ।
ਔਰ ਦਾਸ ਸਭਿ ਦੀਨ ਹਟਾਈ।
ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਜਾਇ ਤਿਹ ਥਾਈਂ ॥ ੨੨ ॥
ਕਿਤਿਕ ਦੂਰ ਬੈਠਾਇ ਸਧਾਰਣ।
ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਤਿਨ[੩] ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਣ[੪]।
'ਜਯਤ ਸੱਚਦਾਨੰਦ ਸੰਦੋਹੰ[੫*]'।
ਕਹਿ ਅਸ ਉਠੇ[੬] ਪਰਮ ਸੁਖ ਹੋਹੰ ॥ ੨੩ ॥
ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਏ।
ਲੋਚਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਸੁਹਾਏ।
ਬਹੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਯੁਤਿ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ।
ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਕ੍ਰਮ ਮਨ ਬਾਨੀ[੧] ॥ ੨੪ ॥

[++]ਪਾ:-ਲਜਓਂ।
[1]ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਧਾਰਣ, ਤਿਸ (ਸਿੱਖ) ਦੇ ਘਰ।
[2]ਭਾਵ ਧੋਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
[3]ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕਾਂ) ਨੂੰ।
[4]ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ।
[5]ਜੈ ਸਤਚਿਤ ਆਨੰਦ ਹੋਵੇ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।
[*]ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰਾ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੂੰ (ਬਾਲ ਕਾਂਡ ਵਿਚ) ਕਿਹਾ ਹੈ:-
'ਜੈਯ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਜਗਪਾਵਨ, ਇਉਂ ਕਹਿ ਚਲੇ ਮਨੋਜ ਸੁਹਾਵਨ। '
[6](ਜੋਗੀ) ਉਠੇ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ: 'ਅਭਿਰਾਮ ਸਦਾ ਸੁਖਧਾਮ[੨] ਪ੍ਰਭੋ।
ਗਤਿਦਾਯਕ ਨਾਯਕ ਲੋਕ ਸਭੋ[੩]!
ਦੁਖ ਘਾਯਕ[੪] ਸਾਯਕ[੫] ਬੈਨ ਤੁਯੰ[੬]।
ਭਵ[੭] ਪਾਲਿਕ[੮], ਕਾਲਿਕ[੯], ਨਿੱਤ ਜਯੰ[੧੦] ॥ ੨੫ ॥
ਤੁਮ ਬਾਵਨ ਪੂਰਬ ਰੂਪ ਧਰਜੋ।
ਹੁਇ ਰਾਘਵ[੧੧] ਰਾਵਨ ਦੈਤ ਹਰਜੋ।
ਪੁਨ ਜਾਦਵ ਬੰਸ਼ਹਿ ਕੰਸ ਮਰਜੋ[੧੨]।
ਕਲਿਕਾਲ ਸੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਪਰਜੋ ॥ ੨੬ ॥
ਤਵ ਸੀਸ ਸਹੰਸ੍ਰ, ਨ ਏਕ ਸਿਰੰ।
ਕਰ ਪਾਦ[੧੩] ਅਨੇਕ, ਨ ਏਕ ਕਰੰ।
ਬਿਨ ਅੰਤ ਬਿਲੋਚਨ[੧੪] ਕੋਇ ਨ ਹੈ।
ਬਹੁ ਮੂਰਤਿ ਹੋ, ਅਨਮੂਰਤਿ ਹੈ ॥ ੨੭ ॥
ਜਗ ਨਾਮ ਸਹੰਸ੍ਰ, ਅਨਾਮ ਅਹੋ[੧੫]।
ਬਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਤੇ, ਬਿਨ ਸ਼੍ਰੌਨ ਰਹੋ।
ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬਰਾਠ ਸਰੂਪ ਤੁਯੰ[੧੬]।
ਹਹਿਂ ਲੋਚਨ ਭਾਨੁ ਮਯੰਕ ਦੁਯੰ[੧੭] ॥ ੨੮ ॥
ਅਸ਼ਟਾਦਸ ਭਾਰ ਰੁਮਾਵਲਿਯੰ[੧੮]।

---

[1]ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰਮ ਕਰਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ) ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ।
[2]ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੋ।
[3]ਸਵਾਮੀ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ।
[4]ਨਾਸ਼ਕ।
[5]ਤੀਰ (ਅ) ਤਲਵਾਰ।
[6]ਤੇਰੇ ਬਚਨ ਹਨ।
[7](ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ) ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋ।
[8]ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹੋ।
[9]ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੋ।
[10]ਸਦਾ ਜੈ ਹੋਵੇ।
[11]ਰਾਮਚੰਦ।
[12]ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋ ਕੇ ਕੰਸ ਮਾਰਿਆ।
[13]ਹੱਥ ਪੈਰ।
[14]ਭਾਵ ਬਹੁਤੀਆਂ ਅੱਖਾਂ।
[15]ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਤੁਸਾਡਾ।
[16]ਤੇਰਾ ਹੈ।
[17]ਹੈਨਗੇ ਨੇਤ੍ਰ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੋਵੇਂ।
[18]ਅਠਾਰਾਂ ਭਾਰ (ਬਨਸਪਤੀ ਜੋ ਹੈ, ਸੋ ਆਪ ਦੀ) ਰੋਮਾਵਲੀ ਹੈ।

ਉਦਰੋਦਿਧ ਹੈ[1], ਸਰਿਤਾ ਨਸਿਯੰ[2]।
ਮੁਖ ਪਾਵਕ ਦਾੜ ਜਮੰ ਜਨਿਯੇ[3]।
ਭੁਜ ਲੋਕ ਪਤੀ[4] ਤੁਮਰੀ ਗਨਿਯੇ ॥ ੨੯ ॥
ਸਤਿ ਲੋਕ ਸਿਰੰ, ਸੁ ਪਤਾਲ ਪਦੰ[5]।
ਮਧਿ ਦੇਸ਼ ਛਿਤੰ[6], ਬਚ ਬੇਦ ਬਦੰ[7]।
ਧ੍ਰਮ ਪੂਰਬ ਭਾਗ, ਅਧਰਮ ਪਿਠੰ[8]।
ਭ੍ਰੁਵ ਕਾਲ[9], ਪ੍ਰਭੰਜਨ ਸ੍ਵਾਸ[10] ਨਿਠੰ[11] ॥ ੩੦ ॥
ਤਵ ਰੂਪ ਚਰਾਚਰ ਸਰਬ ਹਰੇ[12]।
ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਗੁਰੰ ਅਸ ਧਜਾਨ ਧਰੇ।
ਨਰ ਤੇ ਭਵ ਸਿੰਧੁ ਨ ਬੀਚ ਪਰੇ[13]।
ਹੁਇ ਮੋਖ, ਕੁਬੰਧਨਿ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ[14] ॥ ੩੧ ॥
ਸਭਿ ਠੌਰ ਤੁਹੀ, ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੋ।
ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੋ ਅੱਗਜਾਨ ਦਹੋ।
ਹਮਰੀ ਤੁਮਕੋ ਪਦ ਬੰਦਨ ਹੋ।
ਘਨ ਗਜਾਨ[15], ਪਖੰਡ ਨਿਕੰਦਨ[16] ਹੋ' ॥ ੩੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਰੁਚਿਰ ਬਡਾਈ*।

---

[1]ਸਮੁੰਦਰ ਪੇਟ ਹੈ।
[2]ਨਦੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਹਨ।
[3]ਅਗਨੀ ਮੂੰਹ ਹੈ, ਜਮ ਦਾੜਾਂ ਜਾਣੀਏ।
[4]ਲੋਕ ਪਤੀ ਭੁਜਾ ਹਨ। ਲੋਕ ਨਾਥ, ਲੋਕ ਪਤਿ, ਲੋਕਪਾਲ, ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਹਨ-ਇੰਦਰ, ਅਗਨੀ, ਯਮ, ਸੂਰਯ, ਵਰਣ, ਵਾਯੂ, ਕੁਬੇਰ, ਚੰਦ।
[5]ਸਤ ਲੋਕ ਸਿਰ ਹੈ, ਪਤਾਲ ਪੈਰ ਹਨ।
[6]ਵਿਚਲਾ ਅੰਗ ਭਾਵ ਲੱਕ, ਸੋ ਧਰਤੀ ਹੈ।
[7]ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਥਨ ਬਚਨ ਹਨ।
[8]ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਪਾਸਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ ਅਧਰਮ ਹੈ।
[9]ਭਰਵੱਟੇ ਕਾਲ ਹੈ।
[10]ਸਵਾਸ ਵਾਯੂ ਹੈ।
[11]ਠੀਕ।
[12]ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਚਰ ਤੇ ਅਚਰ ਸਾਰੇ ਹਨ।
[13]ਹੇ ਗੁਰੋ ਜੋ ਐਸਾ ਧਿਆਨ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਆਪ ਦਾ) ਧਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਨਰ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ।
[14]ਖੋਟੇ ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲਏ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ)।
[15]ਇਕ ਰਸ ਗਿਆਨ।
[16]ਕੱਟਣਹਾਰ।
*ਇਹ ਸਤੋਤ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਅਧਜਾਯ ੧ ਅੰਗ ੫ ਵਿਚ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਪਰਾਵਰਾਂ ਦਾ ਨਾਥ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਸੋ ਏਥੇ ਆ ਕੇ

ਪੁਨ ਬਿਰੰਚ[1] ਅਸ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
'ਨਿਜ ਤਨ ਅੰਗਦ ਕਰਿ ਪਲਟਾਯੋ।
ਕੀਨ ਸਥਾਪ ਨੀਕ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥
ਸੱਤਿਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਜਗ ਜਾਪੂ।
ਸੱਚਖੰਡ ਗਮਨਹੁ ਅਬਿ ਆਪੂ'।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਾਨੇ।
ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਸੋ ਤੀਨ ਸਿਧਾਨੇ ॥ ੩੪ ॥
ਹਟਿ ਤਬਿ ਆਇ ਸਧਾਰਣ ਮਿਲੇ।
ਤਿਹ ਕੌ ਠੌਰ ਦਿਖਾਵਨ ਚਲੇ।
ਅਸ਼ਟ ਵਿਘੇ ਕੋ ਏਕ ਕਿਦਾਰਾ[2]।
ਤਹਾਂ ਠਾਂਢਿ ਹ੍ਵੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਸਧਾਰਣ! ਇਹ ਅਸਥਾਨਾ।
ਕਾਸ਼ਟ ਹਮਰੇ ਡਾਰਹੁ ਆਨਾ।
ਜੇ ਕੋ ਬਰਜਹਿ ਕਹਿ ਥਲ ਔਰੀ।
ਨਹਿਂ ਮਾਨਹੁਂ ਆਨਹੁਂ ਇਸ ਠੌਰੀ' ॥ ੩੬ ॥
ਨੀਕੀ ਵਿਧਿ ਸਮਝਾਯੋ ਤਾਂਹੀ।
ਆਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਚਲਦਲ ਤਰੇ ਬਿਰਾਜੇ ਆਈ।
ਸਰਬ ਸਿੱਖ ਤਹਿਂ ਦਰਸ ਕਰਾਈਂ ॥ ੩੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਚਤੁਰ[3] ਚਾਦਰੇ ਰੁਚਿਰ[4] ਗੁਰ, ਰਾਖਤਿ ਅਪਨੇ ਪਾਸ।
ਬਿਮਲ ਜੁਗਲ ਕੋ ਕਰਿ ਭਲੇ, ਧਰੈਂ ਸੁ ਰਹੈਂ ਅਵਾਸ ॥ ੩੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਦ੍ਵੈ ਸਰੀਰ ਪਰ ਪਹਿਰੈਂ ਦਜਾਲਾ।
ਜਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਤੁਟੈ ਜਮਜਾਲਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਭਨਜੋ ਸਧਾਰਣ ਤਾਈਂ। {ਭਾਈ ਸਾਧਾਰਣ}
'ਬਸਤ੍ਰ ਪਖਾਰਹੁ ਜਲ ਮਹਿਂ ਜਾਈ' ॥ ੩੯ ॥
ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਲੈ ਪਟ ਸੰਗ ਹਾਥਾ।

ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਖੁਹਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਆਦਿ ਜੋ ਪਰਾਵਰ ਕਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਤੋਤਰ ਗਾਵਿਆਂ ਹੈ। ਚਾਹੋ ਗਾਵਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਨੁਕਤਾ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਹੈ।

[1]ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।

[2]ਖੇਤ।

[3]ਚਾਰ।

[4]ਮਨੋਹਰ।

ਵਹਿਰ ਪਖਾਰੇ ਜਲ ਕੇ ਸਾਥਾ।
ਨੀਕੇ ਬਿਮਲ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰਧਾਰੇ।
ਆਤਪ[1] ਸੰਗ ਸੁਕਾਇ ਸਵਾਰੇ ॥ ੪੦ ॥
ਲੇ ਕਰਿ ਆਯੋ ਜਬੈ ਸਮੀਪਾ।
ਪਿਖਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
'ਇਨ ਕੋ ਰਾਖੋ ਅੰਤਰ ਠੌਰੀ।
ਸਰਬ ਸਦਨ ਕੋ ਲਿੰਬ[2] ਬਹੋਰੀ ॥ ੪੧ ॥
ਊਪਰ ਤਰੇ ਸੂੱਛ ਕੋ ਕਰੀਏ।
ਦਿਨ ਰਹਿ ਥੋਰ[*], ਬਿਲਮ[3] ਪਰਹਰੀਏ'।
ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਗਮਨਜੋ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਟਿਕਹੀਂ ਜਹਾਂ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੪੨ ॥
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ਉਰ ਬਹੁਕਰ[4] ਦੀਨਾ।
ਸਰਬ ਸਦਨ ਪੁਨ ਲੀਪਨ ਕੀਨਾ।
ਊਰਧ ਤਰੈ[5] ਸੂੱਛ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।
ਗਯੋ ਬਹੁਰ ਜਹਿਂ ਮੋਖ ਉਦਾਰੇ ॥ ੪੩ ॥
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਘਰ ਬਿਲੋਕਿ ਲਿਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ!।
ਹੈ ਜਿ ਨੂਨਤਾ[6] ਤਿਹ ਮਹਿਂ ਕਹਿੰਵਾ[7]।
ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ, ਸੁਧਾਰੌਂ ਤਹਿੰਵਾ' ॥ ੪੪ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਠੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।
ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ ਪਿਖਿ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ।
ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਸਧਾਰਣ ਪਰ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕੈ।
ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਦੀਨ ਭ੍ਰਮ ਹਰਿ ਕੈ ॥ ੪੫ ॥
ਆਏ ਪੁਨ ਚਲਦਲ ਕੀ ਛਾਈਂ।
ਬੈਠੇ ਸਿੱਖਨ ਸਭਾ ਸੁਹਾਈ।

---

[1]ਧੁੱਪ।
[2]ਲੇਪਣ ਦਿਓ।
[*]ਪਾ:-ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ = ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਨਾ।
[3]ਦੇਰ।
[4]ਝਾੜੂ।
[5]ਉੱਪਰ ਹੇਠ।
[6]ਕਸਰ।
[7]ਕਿਤੇ।

ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪਾ।
ਜਿਹ ਸੁਨਿ ਮਿਟਹੀਂ ਤੀਨੋ ਤਾਪਾ ॥ ੪੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਜਿਵ ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਚਲਜੋ ਸੁ ਜਾਇ।
ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸ਼ ਰਹੇ ਤੇ, ਬੈਠਹਿਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨ੍ਹਾਇ ॥ ੪੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਤਬਿ ਤੇ ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਭਾਰੀ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਰਾਗ ਮਝਾਰੀ।
ਪੁਨਿ ਜਪੁ ਤਪੁ[1] ਹ੍ਵੈ ਗਜਾਨ ਸੁ ਧਜਾਨਾ।
ਬੈਠਹਿਂ ਸਿੱਖ ਕਰਹਿਂ ਭਲ ਗਾਨਾ ॥ ੪੮ ॥
ਬਾਦਿਤ ਤਾਰ[2] ਬਜਾਵਹਿਂ ਪਾਨਾ[3]।
ਹ੍ਵੈ ਅਨੰਦ ਉਤਸਵ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਏਕੰਕਾਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਸ ਪਾਗੇ[4]।
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਹਿਰਦੇ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੪੯ ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਮਲਿਨਤਾ ਭਾਗੀ।
ਨਉਧਾ ਭਗਤਿ[5*] ਰਿਦੇ ਅਤਿ ਜਾਗੀ।
ਏਕ ਰੰਗ ਮਹਿਂ ਰੰਗੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵ ਉਰ ਆਇ ਨ ਕਬਿ ਹੀ ॥ ੫੦ ॥
[+]ਭਏ ਬ੍ਰਿੱਖ ਜਿਉਂ ਸਿਖ ਉਪਕਾਰੀ।
ਮੀਨ ਨੀਰ ਜਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤ ਅਧਾਰੀ।
ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੀ ਭਾਂਤੀ।
ਲੇਖਾ ਬਨਕ ਗਜਾਨ ਦਿਨ ਰਾਤੀ[6] ॥ ੫੧ ॥
ਉਰਮਹਿਂ ਧਜਾਨ ਚਕੋਰਹਿ ਚੰਦੂ।
ਲੋਚਨ ਅਲ ਗੁਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦੂ[7++]।
ਸ੍ਵੱਛ ਰਿਦੇ ਜਿਉਂ ਗੰਗਾ ਨੀਰੂ।

---

[1]ਭਾਵ ਬਾਣੀ ਨਾਮੁ ਦਾ ਜਾਪ ਤੇ ਸੇਵਾ।
[2]ਤਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸਾਜ਼।
[3]ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ।
[4]ਰਪੇ ਹੋਏ, ਸਰਸ਼ਾਰ।
[5]ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ।
[*]ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪਿੱਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਜਾਯ ੩੮ ਅੰਕ ੧੭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ।
[+]ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਦਭੁਤ ਕਟਾਖਾਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦੈਵੀ ਜੀਵਨ ਕਵੀ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਨ।
[6]ਬਾਣੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖ।
[7]ਅੱਖਾਂ ਭੌਰੇ ਹਨ ਚਰਨ ਕੌਲ ਫੁਲ ਹਨ।
[++]ਪਾ:-ਲੋਚਨ ਅਗਰ ਰਕਤ ਅਰਬਿੰਦੂ।

ਹਰਤਿ ਸਹੋਦਰ ਜਿਉਂ ਪਰ ਪੀਰੁ[1] ॥ ੫੨ ॥
ਰਾਗ ਕਰਤਿ ਪੁਲਕਤਿ ਤਨ ਐਸੇ[2]।
ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਮਹਿਂ ਜੋਗੀ ਜੈਸੇ।
ਸੇਵਾ ਕਰਹਿਂ ਧਰਹਿਂ ਉਰ ਭਾਊ।
ਪਾਇ ਪਰਮਪਦ ਪ੍ਰਭੁ ਪਸਾਊ[3] ॥ ੫੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਿਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਾ ਕਰਉਂ, ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਹਦੂਰ।
ਮਮ ਮਤਿ ਮਸ਼ਕ[4] ਸਮਾਨ ਹੈ, ਕਸ ਚਾਵਹਿ[5] ਗਿਰ ਭੂਰ[6] ॥ ੫੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਸਾ ਨਾਸ਼ੀ ਐਸੇ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ}
ਬੈਨਤੇਯ ਹਨਿ ਉਰਗਨ ਜੈਸੇ[7]।
ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਲੋਭ ਹੰਕਾਰੂ।
ਸਹਿਤ ਅਵਿੱਦਯਾ ਮੋਹ ਨ੍ਰਿਪਾਰੂ[8] ॥ ੫੫ ॥
ਹਿੰਸਾ ਕੂਰ, ਪਿਸ਼ਨਤਾ[9] ਨਿੰਦਾ।
ਸਿੱਖੀ ਮਗ ਪਿਖਿ ਇਨ ਕੋ ਚਿੰਦਾ[10]।
ਕੇਹਰਿ ਗਰਜਨ ਤੇ ਜਿਉਂ ਕਰੀ[11]।
ਹੋਇ ਪੁੰਜ ਤੱਦਪਿ ਖਰਭਰੀ[12] ॥ ੫੬ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਕਲਿਕਾਲਾ[13]।
ਦੁਰਬਲ ਹੁਇ ਨਿਰਬਲਹਿ ਬਿਹਾਲਾ[14]।
ਗਯਾਨ ਬਿਰੋਧੀ ਜੇ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਸਭਹਿਨਿ ਕੋ ਚਿੰਤਾ ਅਵਗਾਹੀ[15] ॥ ੫੭ ॥

---

[1]ਪਰਾਈ ਪੀੜਾ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਙੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[2]ਤਨ ਪੁਲਕਾਵਲੀ ਵਿਚ ਐਉਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
[3]ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।
[4]ਮੱਛਰ।
[5]ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਕੇ।
[6]ਬੜਾ ਪਹਾੜ।
[7]ਗਰੜ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ।
[8]ਸਮੇਤ ਅਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਮੋਹ ਰੂਪ ਰਾਜੇ ਦੇ।
[9]ਚੁਗ਼ਲੀ।
[10]ਚਿੰਤਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
[11]ਹਾਥੀ
[12]ਭਾਵੇਂ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੀ ਸ਼ੇਰ ਗਰਜਣ ਨਾਲ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[13]ਕਲਜੁਗ ਨਿਰਬਲ (ਪੁਰਖ ਵਾਂਙੂ) ਦੁਰਬਲ ਹੋ ਕੇ ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
[14]ਕਲਜੁਗ ਨਿਰਬਲ (ਪੁਰਖ ਵਾਂਙੂ) ਦੁਰਬਲ ਹੋ ਕੇ ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
[15]ਪੈ ਗਈ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਉਦਧਿ[1], ਭਗਤਿ ਤਰੰਗ ਗੰਭੀਰ।
ਗਜਾਨ ਇੰਦੁ ਪ੍ਰਦ ਰਿਦ ਬਿਖੈ, ਘਾਮ ਮੋਹ ਗਤਿ ਪੀਰ[2] ॥ ੫੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਚਿਤਵਤਿ ਚਖੁ ਸਾਰੇ[3]।
ਬਿਖੈ ਮਨੋਰਥ ਕੋਕ ਦੁਖਾਰੇ[4]।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮਤਾ ਜੌਨ੍ਹ[5], ਸੁਹਾਈ।
ਦ੍ਵੈਤ ਦੁਹਾਗਨਿ ਕੋਂ[6] ਦੁਖਦਾਈ ॥ ੫੯ ॥
ਸੁਮਤਿ ਸੁਹਾਗਨਿ ਕੋ[7] ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਖਿਰੀ ਕੁਮੁਦਨੀ ਬਾਰੀ[8]।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਤਿਜੁਗ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਬਰਤਾਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲ ਉਦਾਰਾ ॥ ੬੦ ॥
ਤਿਸ ਨਿਸ ਗੁਰ ਜਾਗੇ ਕਿਯ ਮੱਜਨ।
ਮਿਲੇ ਆਨ ਸਭਿਹੀ ਤਬਿ ਸੱਜਨ।
ਹੋਤਿ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਭੂਰੀ।
ਭਾਉ ਸੁ ਭਗਤਿ ਗਜਾਨ ਕੀ ਪੂਰੀ ॥ ੬੧ ॥
ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਮੋਦ[9] ਬਢਾਈ।

---

[1]ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ, ਭਗਤੀ ਹੈਨ ਲਹਿਰਾਂ, (ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਚੰਦਰਮਾਂ, (ਜਿਸ ਤੋਂ) ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਦੀ ਪੀੜਾ। ਭਾਵ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ (ਮਤ) ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ (ਯਾਂ ਭਗਤਾਂ ਰੂਪੀ) ਉਸ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ, ਗਜਾਨ (ਉਸ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ) ਚੰਦਰਮਾਂ ਹੈ, (ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਛਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਠੰਢ ਵਰਤਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ (ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਸਿੰਧੁ ਰਤਨ ਮਥਨ ਸਮੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਚੰਦਰਮਾਂ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ, ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਚੰਦਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

[2]ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ, ਭਗਤੀ ਹੈਨ ਲਹਿਰਾਂ, (ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਚੰਦਰਮਾਂ, (ਜਿਸ ਤੋਂ) ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਦੀ ਪੀੜਾ। ਭਾਵ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ (ਮਤ) ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ (ਯਾਂ ਭਗਤਾਂ ਰੂਪੀ) ਉਸ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ, ਗਜਾਨ (ਉਸ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ) ਚੰਦਰਮਾਂ ਹੈ, (ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਛਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਠੰਢ ਵਰਤਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ (ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਸਿੰਧੁ ਰਤਨ ਮਥਨ ਸਮੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਚੰਦਰਮਾਂ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ, ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਚੰਦਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

[3]ਸਾਰੇ (ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਚਕੋਰ ਵਾਂਙੂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

[4]ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਚਕਵੇ ਵਾਂਙੂ ਦੁਖੀ ਹਨ (ਉਸ ਚੰਦਰਮਾਂ ਕਰਕੇ)।

[5]ਚਾਂਦਨੀ ਵਾਂਙੂ।

[6]ਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪੀ ਦੁਹਾਗਣ ਨੂੰ।

[7]ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਸੁਹਾਗਣ ਨੂੰ।

[8]ਕੰਮੀਆਂ ਦੀ ਵਾੜੀ।

[9]ਅਨੰਦ।

ਕੇਤਿਕ ਸੁਨਹਿਂ ਕਿਤਿਕ ਮੁਖ ਗਾਈ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੈਠੇ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ।
ਸੁਨਿਤ ਜੋਂ ਮੁੰਦੇ[1] ਕਮਲ ਦਲ ਲੋਚਨ ॥ ੬੨ ॥
ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਖੰਡ ਸਰੂਪਾ।
ਜਿਹ ਤੇ ਜਾਨੇ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ।
ਸਗਰੇ ਅੰਗ ਅਡੋਲ ਰਹਾਏ।
ਚਤੁਰ ਮਹੂਰਤ ਜਬੈ ਬਿਤਾਏ ॥ ੬੩ ॥
ਬਿਕਸੇ ਤਬੈ ਰੁਚਿਰ ਜੁਗ ਲੋਚਨ।
ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ[2]। {ਸਮਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ}
'ਆਜ ਸਮਾਵਨ ਭਯਾ ਸੁਭਾਏ[3]।
ਆਨਹੁ ਸੌਜ[4], ਬਿਲੰਬ ਗਵਾਏ ॥ ੬੪ ॥
ਪੁਸ਼ਪ, ਕਪੂਰ, ਪਟੀਰ[5] ਘਨੇਰਾ।
ਕੁਸ਼ਾ[6], ਗੁਲਾਬ ਸੁਗੰਧਿ[7] ਬਧੇਰਾ।
ਇੱਤਜਾਦਿਕ ਪਾਵਨ ਸਭਿ ਆਨਹੁ।
ਕਰਹੁ ਹਰਖ ਕਛੁ ਸ਼ੋਕ ਨ ਠਾਨਹੁ' ॥ ੬੫ ॥
ਸੁਨਿ ਅਸ ਬਚਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਜਗ ਗੁਰ ਕੇ।
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਲੋਚਨ ਜਲ ਢਰਕੇ*।
ਸਗਰੇ ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਪਰਜੋ ਸੁ ਰੌਰਾ।
ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਭੇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਠੌਰਾ ॥ ੬੬ ॥
ਅੱਸੂ ਬਦੀ ਸਪਤਮੀ ਬਾਸੁਰ।
ਤਾਂਹੀ ਸਮੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਜਗ ਗਰ।
ਤਜਨ ਸਰੀਰਹਿ ਕੀ ਬਿਧਿ ਠਾਨੀ।
ਪ੍ਰਗਟੀ ਬਾਤ ਗ੍ਰਾਮ ਬਹੁ ਜਾਨੀ ॥ ੬੭ ॥
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਾਨਵ ਆਵਹਿਂ ਧਾਈ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਜਨਮੁ ਫਲ ਪਾਈ।

---

[1]ਮੀਟੇ।
[2]ਬੰਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।
[3]ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਮਾਵਨ ਦਾ ਸੁਹਣਾ ਦਿਨ ਆਯਾ ਹੈ।
[4]ਸਮੱਗਰੀ।
[5]ਚੰਦਨ।
[6]ਦੱਭ।
[7]ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ।
*ਪਾ:-ਫਰਕੇ।

ਕੇਤਿਕ ਅਸੁ ਪਰ[1] ਹ੍ਵੈ ਅਸਵਾਰਾ।
ਆਇਂ ਧਵਾਇ[2] ਬਿਹੀਨ ਅਵਾਰਾ[3] ॥ ੬੮ ॥
ਚਾਰ ਬਰਨ ਹਿੰਦੂ ਅਰ ਤੁਰਕਾ।
ਆਵਹਿਂ ਚਲੇ ਕਰਤਿ ਜਸ ਗੁਰ ਕਾ।
ਧਾਇ ਧਾਇ ਪਹੁੰਚੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਕਹੈਂ 'ਦਰਸ ਤੇ ਰਹਿਂ ਨ ਪਿਛਾਰੀ[4] ॥ ੬੯ ॥
ਦੁਰਲਭ ਦਰਸ਼ਨ ਹ੍ਵੈ ਇਕ ਬਾਰਾ।
ਜਿਹ ਦਰਸੇ ਅਘ ਮਿਟੈਂ ਅਪਾਰਾ'।
ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਲਗ ਸੁਧ ਤਬ ਹੋਈ।
ਕਾਜ ਬਿਸਾਰਿ ਚਲੇ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੭੦ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਜੋਗੀ, ਜਤੀ, ਤਪੀ, ਬਖਾਨਸਿ[5] ਕੋਇ।
ਜਿਹ ਜਿਹ ਸੁਧ ਪਾਈ ਜਬਹਿ, ਧਾਵਤਿ ਆਵਤਿ ਸੋਇ ॥ ੭੧ ॥
ਚੌਪਈ: ਧਰਮਸਾਲ ਬੈਠੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ।
ਭਵ ਜੁ ਆਮ ਕੋ, ਨਾਮ ਸੁ ਚੂਰਨ[6]।
ਭਈ ਆਨਿ ਕਰਿ ਭੀਰ ਅਪਾਰਹਿ।
ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਭਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਹਿਂ ॥ ੭੨ ॥
ਗੁਰ ਆਨਨ ਆਰੁਨਤਾ[7] ਆਈ।
ਜਿਉ ਅਰਣੋਦਯ ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਾਈ[8]।
ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ਿ ਪਰਵਾਰਾ।
ਬਦਨ ਕਮਲ ਜਿਨ ਕੇਰ ਅਧਾਰਾ ॥ ੭੩ ॥
ਬੇਮੁਖਤਾ ਰਜਨੀ[9] ਜਹਿਂ ਨਾਸ਼ੀ।
ਛਪਿਗੇ ਉਡਗਨ ਕਲਮਲ[10] ਰਾਸੀ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਵਹਿਰ ਨਰਨ ਕੀ ਕਥਾ।

---

[1]ਘੋੜਿਆਂ ਪਰ।
[2]ਦੌੜਾਂਵਦੇ।
[3]ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ ਦੇ।
[4]ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਈਏ।
[5]ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤੀ। ਸੰਸ:, ਵੈਖਾਨਸ:]।
[6]ਸੰਸਾਰਕ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਚੂਰਨ ਵਤ ਹੈ।
[7]ਮੁੱਖ ਤੇ ਲਾਲੀ।
[8]ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਪਰ ਮਨੋਹਰ ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ।
[9]ਰਾਤ।
[10]ਤਾਰਿਆਂ ਰੂਪੀ ਪਾਪ।

ਅਬਿ ਸੁਨੀਏ ਘਰ ਕੀ ਭੀ ਜਥਾ ॥ ੭੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਰਾਜਹੀਂ, ਜਿਉਂ ਰਸ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਧੀਰ[1]।
ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਕਰੁਨਾ ਮਨੋ, ਧਾਰੇ ਪੁੰਜ ਸ਼ਰੀਰ[2] ॥ ੭੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਕਹਜੋ ਤਿਹ ਕਾਲੇ।
'ਉਠਹੁ ਸਧਾਰਣ ਜਾਇ ਉਤਾਲੇ। {ਸਾਧਾਰਣ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਪਾਸ ਭੇਜਣਾ}
ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਅਰ ਲਖਮੀ ਦਾਸ।
ਤਾਂਹਿ ਹਕਾਰਿ ਆਨਿਯੇ[3] ਪਾਸ' ॥ ੭੬ ॥
ਸੁਨਤਿ ਰਜਾਇ ਸਧਾਰਣ ਗਇਓ।
ਗੁਰੁ ਸੁਤਨ ਆਗੇ ਤਿਸ਼ਟਇਓ[4]।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਭੀ ਆਜ ਤਿਆਰੀ ॥ ੭੭ ॥
ਤੁਮ ਕੋ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਾ।
ਚਲਹੁ ਹਦੂਰ ਨ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰਾ'।
ਗਿਰਾ ਸਧਾਰਨ ਜਲ ਕੀ ਨਜਾਈ।
ਮੈਨ ਸਮਾਨ[5] ਨ ਤਿਨਹਿਂ ਛੁਆਈ[6] ॥ ੭੮ ॥
ਰਿਦੇ ਅਸ਼ਰਧਾ ਜਿਨ ਕੇ ਭਾਰੀ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਕੈਸੇ ਹੋਤਿ ਅਚਾਨਕ ਐਸੇ।
ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਬੈਸੇ ਜੈਸੇ ॥ ੭੯ ॥
ਹਮ ਕੋ ਆਵਤਿ ਨਹਿਂ ਪਰਤੀਤੰ।
ਗੈਨ ਪ੍ਰਸੂਨ ਗੰਧਿ ਇਹ ਰੀਤੰ[7]'।
ਸੁਨਤਿਓਂ ਤਬੈ ਸਧਾਰਨ ਆਯੋ।
ਜਿਉਂ ਤਿਨ ਕਹਜੋ ਸੁ ਗੁਰੁ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੮੦ ॥
ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਬਿਲੋਚਨ[8] ਬਾਰੀ[9]।

---

[1]ਧੀਰਜ ਸਣੇ।
[2]ਕਰੁਨਾ ਰਸ (ਵਿਰਾਗ) ਨੇ ਮਾਨੋ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਸਰੀਰ।
[3]ਬੁਲਾਇ ਲਿਆਈਏ।
[4]ਖੜਾ ਹੋਇਆ।
[5](ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮੋਮ ਵਰਗੇ (ਦਿਲਾਂ ਤੇ)।
[6]ਨਾ ਪੋਹੀ।
[7]ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਂਙੂ ਇਹ ਗੱਲ (ਨਾ ਮੰਨਣ ਯੋਗ) ਹੈ।
[8]ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ।
[9]ਜਲ।

ਬਹਜੋ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰੀ।
ਧੁਨਿ ਸੁ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਸੁਨਿ ਪਵਿ* ਦ੍ਰਵਤ ਕਠੋਰ ਬਿਸਾਲਾ[1] ॥ ੮੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਤਬੈ ਸਥਲ ਲਿਪਵਾਇ ਕੈ, ਬਹੁਰੋ ਕੁਸ਼ਾ ਡਸਾਇ[2+]।
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰ ਹ੍ਵੈ, ਕਹੈਂ 'ਧੰਨ' ਬਿਸਮਾਇ ॥ ੮੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਗਈ ਸੁਲਖਣੀ ਢਿਗ ਸੁਧ ਸੋਊ।
'ਬਚਨ ਨ ਮਾਨਜੋ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਦੋਊ।
ਨਿਸ ਕੇ ਲਗੇ ਸਮਾਵਨ ਸਾਈਂ।
ਥਾਇਂ ਲਿਪਾਇ ਕੁਸ਼ਾ ਬਿਛਵਾਈ' ॥ ੮੩ ॥
ਉਠੀ ਗਮਨ ਕੀਨੋ ਤਿਨ ਤੂਰਨ।
ਆਈ ਜਹਿਂ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ।
ਭੀਰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਿਸਮੈਂ ਹੋਈ।
ਬਾਰਿ ਬਿਲੋਚਨ ਭਰਿ ਕਰਿ ਰੋਈ ॥ ੮੪ ॥
ਸ਼ਰਧਾ ਉਪਜੀ ਰਿਦੇ ਬਿਸ਼ਾਲਾ। {ਸ੍ਰੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ}
ਮਸਤਕ ਟੇਕਨ ਕਿਯ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਵਲੋਕਤਿ ਜਬਿ ਆਈ।
ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਸਰਲ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੮੫ ॥
ਦੋਹਰਾ: 'ਜੇ ਤੁਝ ਉਰ ਅਭਿਲਾਖ ਹੈ, ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਸੋ ਬਾਤ।
-ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹੌਂ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ[3]-, ਬਹੁਰ ਨ ਕਹਿਂ ਪਸ਼ਚਾਤ[4]' ॥ ੮੬ ॥
ਚੌਪਈ: ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੀਨ ਭਈ ਇਹ ਬਾਨੀ।
ਲਤਾ[5] ਵਾਤ[6] ਤੇ ਜਿਉਂ ਕੁਮਲਾਨੀ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹੁਇ ਨਿੰਮ੍ਰਿ[7] ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਬੋਲੀ ਬਚਨ 'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਦਜਾਲਾ! ॥ ੮੭ ॥
ਭਲਕੇ ਹੈ ਸ਼ਰਾਧ ਤੁਹਿ ਤਾਤਾ[1]। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴)

---

*ਪਾ:-ਪਬ, ਧਵ।
[1]ਡਾਢਾ ਕਰੜਾ ਪੱਥਰ ਬੀ ਪੰਘਰਦਾ ਹੈ।
[2]ਦੱਭ ਵਿਛਾਕੇ।
+ਐਸੇ ਵਹਿਮ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।
[3](ਅੰਤ ਵੇਲੇ) ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
[4]ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਕਹਿਣੀ।
[5]ਵੇਲ।
[6]ਹਵਾ।
[7]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ ਹੋ ਕੇ।

ਜਿਉਂ ਭਾਵਹਿ ਤਿਉਂ ਕਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ।
ਭਲੀ ਬਾਤ ਜੋ ਕਰਹੁ ਸ਼ਰਾਧੂ।
ਬਹੁਰ ਸਮਾਵਹੁ ਬਾਧਾ ਬਾਧੂ[2]! ॥ ੮੮ ॥
ਕਰੁਨਾਨਿਧ! ਤੁਮਰੇ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
ਮੇਟਨ ਰਚਨ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਜਿ ਆਹੀ।
ਦੇਹਿ ਤਜਨ ਅਰ ਜੀਵਨ ਸੋਈ।
ਰਾਵਰਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਈ[3]' ॥ ੮੯ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਤਾਂਹਿ ਕੀ, ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਸ਼ੁਭ ਰੀਤਿ।
ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਸੁਹਾਵਨੀ, ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਕੇ ਮੀਤ ॥ ੯੦ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਚੋਣੀ! ਬਚਨ ਰੁਚਿਰ ਤੈਂ ਕਹੇ।
ਸੌਜ ਤਿਆਰ ਕਰਹੁ ਹਮ ਰਹੇ।
ਕਰਹਿਂ ਸ਼ਰਾਧ ਅਸ਼ਟਮੀ ਬਾਸੁਰ।
ਪੁਨ ਨੌਮੀ ਦਿਨ ਸਗਰੋ ਰਹਿ ਕਰਿ ॥ ੯੧ ॥
ਦਸਮੀ ਕੇ ਦਿਨ ਹੋਇ ਤਯਾਰੀ।
ਰਾਖਹੁ ਸੌਜ ਉਠਾਵਹੁ ਸਾਰੀ'।
ਕੁਸ਼ਾ ਗੁਲਾਬ ਪਟੀਰ[4] ਉਚਾਏ।
ਰਖਵਾਏ ਸਭਿ ਹੀ ਇਕ ਥਾਏਂ ॥ ੯੨ ॥
ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਹਰਖੇ ਰਿਦੇ ਭਯੋ ਸੁਖ ਭਾਰੀ।
ਧੰਨ ਧੰਨ ਅਰ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰਾ।
ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤਿਹਕਾਲ ਅਪਾਰਾ ॥ ੯੩ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸੋਖ ਬਾਰਿ ਬਾਰਜ ਦੁਖੀ, ਬਰਖਯੋ ਮਾਨਹੁ ਬਾਰਿ[5]।
ਕਹਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਿ ਤਬਹਿ, 'ਦਰਸ ਕਰਹਿਂ ਦਿਨ ਚਾਰ' ॥ ੯੪ ॥
ਚੌਪਈ: ਰਹਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਸ਼ਬਦ ਪਢਹਿਂ ਪੁਨ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ।
ਦੇਖਤਿ ਸਫਲ ਕਰਹਿਂ ਨਿਜ ਲੋਚਨ।
ਪਾਵਹਿਂ ਸੁਖ ਭੇ ਸੰਕਟ ਮੋਚਨ[1] ॥ ੯੫ ॥

---

[1]ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ।
[2]ਹੇ ਪੀੜ ਨਾਸ਼ਕ!
[3]ਹੈ।
[4]ਚੰਦਨ।
[5]ਜਲ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਤੇ ਦੁਖੀ ਕਮਲ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਵੱਸ ਪਵੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਮਾਵਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੫੪ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧ ਅਧ੍ਯਾਯ ੬ ਅੰਕ ੪੦ ਤੋਂ ੫੨ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਿਤਰ ਮੁਕਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਤਮ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕਤ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਾਧ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਇਹ ਲਿਖਣਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰਾਧ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਬਿਨੈ ਕਰਨ ਤੇ ਆਪ ਸਚਖੰਡ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੁਕ ਗਏ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਦਾ ਆਖੇਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਲਿਖਦੇ ਲਿਖਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਐਉਂ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਓਹ ਆਪ ਅਲਪੱਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਰਬੱਗ ਦੀ ਗਤੀ, ਸਰਬੱਗ ਦੇ ਅਟੱਲ ਵਾਕ, ਸਰਬੱਗ ਦੀ ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਅਟੱਲ ਵੇਗ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਰਾਧਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਤਿੱਥ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਬਦਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ।

---

[1]ਦੁਖ ਨਾਸ ਹੋਏ।

੫੫. [ਗੁਰੁ ਭਜਨ ਮਹਾਤਮ। ਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ। ਸਮਾਵਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ]

ਦੋਹਰਾ: ਅਹੰ ਬੀਜ ਮਮਤਾ ਸ਼ਿਫਾ, ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਬਡ ਟਾਸ।
ਜਗ ਦਲ ਦੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਲਗੇ, ਗੁਰ ਭਜਿ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ ॥ ੧ ॥

ਅਹੰ = ਮੈਂ, ਮੈਂ ਪੁਨਾ, ਅਹੰਤਾ। ਮਮਤਾ = ਮੇਰਾ ਪਨਾ, ਮੱਮਤ੍ਵ।

ਸ਼ਿਫਾ = ਜੜ੍ਹ, ਜੜ੍ਹ ਜੋ ਜਾਲੇ ਵਾਂਙੂੰ ਫੈਲਾਈ ਹੈ। ਸੰਸ:, ਸ਼ਿਫਾ]

(ਅ) ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ 'ਸ਼ਿੰਬਾ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੈ ਫਲੀ (ੲ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ 'ਸਿਟੇ' ਭੀ ਹੈ, ਸਿੱਟੇ ਜੋ ਕਣਕ ਆਦ ਨੂੰ ਫਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗ = ਪਿਆਰ। ਦ੍ਵੈਖ = ਵੈਰ। ਟਾਸ = ਟਾਹਣ। ਦਲ = ਪੱਤੇ।

ਅਰਥ: ਅਹੰਤਾ (ਰੂਪੀ) ਬੀਜ ਹੈ, ਮਮਤਾ (ਰੂਪੀ) ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖ ਵਡੇ ਟਾਹਣ ਹਨ, ਜਗਤ (ਵਿਚ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਜੀਵ) ਪੱਤੇ ਹਨ, ਦੁਖ ਸੁਖ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ) ਫਲ ਲੱਗੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਅੱਗਜਾਨ ਰੁਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ, ਹੇ ਮਨ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਜ (ਜੋ ਇਸ ਦਾ) ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ।

ਚੌਪਈ: ਸਪਤਮਿ ਬਾਸੁਰ[1] ਸਗਰੋ ਐਸੇ।
ਬੀਤ ਗਯੋ ਬਰਨਨ ਕਿਯ ਜੈਸੇ।
ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਨਰ ਜੋ ਤਹਿਂ ਗਏ।
ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਰਹਤਿ ਸੋ ਭਏ ॥ ੨ ॥
ਰੈਨ ਬਿਖੇ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਸੋਏ।
ਜਿਨ ਮਨ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਭਿਗੋਏ।
ਸਵਾ ਜਾਮ ਜਾਮਨਿ ਰਹਿ ਜਬਿ ਹੀ।
ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਿਯੋ ਉਠਿ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੩ ॥
ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਾਈਂ।
ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਈ।
ਕਿਰਤਨ ਸੁਣਹਿਂ ਏਕ ਮਨ ਹੋਈ।
ਰਿਦੇ ਬਿਕਾਰ ਨ ਬਜਾਪੇ ਕੋਈ ॥ ੪ ॥
ਅਸ਼ਟਮਿ ਦਿਵਸ[2] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਜੋ ਭਾਨਾ[3]।
ਭੋਜਨ ਭੇ ਤਯਾਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਧਰਮਸਾਲ ਤੇ ਉਠਿ ਸੁਖਰਾਸਾ।
ਗਏ ਸੁਲਖਣੀ ਕੇਰ ਅਵਾਸਾ ॥ ੫ ॥
ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਲਗੇ ਕਰਾਵਨ ਸ਼੍ਰਾਧੁ*। {ਪਿਤਾ ਨਮਿਤ ਸ਼੍ਰਾਧ}

---

[1]ਸਪਤਮੀ ਦਾ ਦਿਨ।
[2]ਅਸ਼ਟਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ।
[3]ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ।

ਭਜਹਿਂ ਸਾਧੁ ਜਿਹ+ ਪਰਮ ਅਗਾਧੂ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਕਤਿ ਲੇਇ ਜਿਨ ਨਾਮੂ।
ਤਾਂਹਿ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਜਾ ਕਰਿਬੇ ਕਾਮੂ ॥ ੬ ॥
ਤੱਦਜਪਿ ਨਰ ਮਿਰਯਾਦਾ ਪਾਰਨ[1]।
ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਿਹੀਂ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ।
ਹੁਤੀ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋ ਸਾਰੀ।
ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਨਿ ਅਘਹਾਰੀ[2] ॥ ੭ ॥
ਉਠਿ ਪੁਨ ਗਮਨੇ ਦੇਗ਼ ਸਥਾਨਾ।
ਸਰਬ ਬਿਲੋਕੇ ਭੋਜਨ ਨਾਨਾ*।
ਠੌਰ ਠੌਰ ਨਰ ਭੇਜਿ ਬੁਲਾਏ।
ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਸਭਿ ਹੀ ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੮ ॥
ਪੰਡਿਤ ਸੰਨਜਾਸੀ ਬੈਰਾਗੀ।
ਜੋਗੀ ਪੁਨ ਆਏ ਬਡਭਾਗੀ।
ਅਵਰ ਭੇਖ ਕੇਤਿਕ ਤਹਿਂ ਆਏ+।
ਸਭਿ ਗੁਰ ਪਾਂਤਹਿ ਪਾਂਤਿ[3] ਬਸਾਏ ॥ ੯ ॥
ਚਾਰ ਬਰਨ ਹਿੰਦੂ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਿ ਦੀਨ ਬਿਠਾਈ।
ਮਿਲੇ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਪਾਂਤਿ ਬਸਾਈ[4] ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਕੰਦਾ ॥ ੧੦ ॥
ਆਇਸੁ ਦੀਨ ਅਰਾਲਕ[1] ਤਾਈਂ।

---

*ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ, ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਬੀ ਖਟਕ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ:-ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਹੀਂ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ। (ਅੰਕ ੭) ਆਪ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ-ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਕਤਿ ਲੇਇ ਜਨ ਨਾਮੂ। ਤਾਹਿਂ ਸ਼੍ਰਾਧ ਕਜਾ ਕਰਿਬੇ ਕਾਮੂ। (ਅੰਕ ੬)। ਸਭ ਤੇ ਵਡੀ ਉਗਾਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਐਉਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ-ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ ॥ ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥

+ਪਾ:-ਜਿਹ ਮਧ ਰਾਜਹਿਂ।

[1]ਪਾਲਣ ਲਈ।

[2]ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

*ਪਾ:-ਚਉਂਕਾ ਠਾਨ ਸੁੰਦਰ ਅਸਥਾਨਾ। ਸਰਬ ਬੋਲ ਕੈ ਦਿਜਨ ਬਖਾਨਾ।

+ਕਵਿ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਜੇ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਬਸਤੀ ਸੀ, ਰੌਣਕ ਅਪਾਰ ਸੀ ਪਰ ਆਣ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ।

[3]ਪੰਗਤੀਆਂ ਲੁਆ ਕੇ।

[4]ਪੰਗਤਾਂ ਬਿਠਾਈਆਂ।

'ਪ੍ਰਥਮੇ ਸੱਤਿਨਾਮ ਮੁਖ ਗਾਈ।
ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਹੁ ਅਹਾਰ ਬਰਤਾਈ।
ਜੇ ਕੋ ਚਹੈ ਸੁ ਦਿਹੁ ਪਹੁੰਚਾਈ' ॥ ੧੧ ॥
ਉਚੇ ਥਲ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।
ਸਭਿਨਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ !।
ਪ੍ਰੋਸਨ ਲਗੇ[੨] ਅਹਾਰ ਘਨੇਰਾ।
ਬਹੁਤ ਰਸੋਈਏ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨ ਦੇਰਾ ॥ ੧੨ ॥
ਏਕ ਬਾਰ ਦੇ ਆਵਹਿਂ ਜਾਂਹੀ।
ਬਹੁਰ ਨ ਜਾਚਨ ਕੀ ਰਹਿ ਚਾਹੀ।
ਜਹਿਂ ਮਾਨਵ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਨਾਂਹੀ।
ਸਭਿਨਿ ਦੀਨ, ਕੋ ਛੂਛ ਨ ਆਹੀ ॥ ੧੩ ॥
ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ[੩] ਕਚੌਰੀ ਪੂਰੀ।
ਪਾਇਸ[੪] ਪੂਪ[੫] ਸਾਦ ਜਿਨ ਭੂਰੀ[੬]।
ਸਿਤਾ[੭] ਘ੍ਰਿੱਤ ਬਹੁ ਊਪਰ ਪਾਏ।
ਦਧਿ[੮] ਸਲਵਨ[੯] ਨੀਕੇ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੧੪ ॥
ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਪਹਿਤ[੧੦] ਜੁ ਚਾਹੀ।
ਤੁਰਤ ਪੁਚਾਵਹਿਂ ਸਭਿ ਕੇ ਪਾਹੀ।
ਭਜੋ ਅਹਾਰ ਅਖੁਟ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।
ਬਿਸਮ ਭਏ ਗਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਜਾਤੀ ॥ ੧੫ ॥
ਸਰਬ ਅਘਾਇ ਉਠੇ ਜਿਹ ਕਾਲਾ।
ਕਹਜੋ ਅਰਾਲਕ[੧੧] ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਲੇਹੁ ਅਚਵ ਅਬਿ ਆਪ ਅਹਾਰਾ।

---

[1] ਰਸੋਈਏ।
[2] ਪਰੋਸਨ ਲਗੇ।
[3] ਕੜਾਹ।
[4] ਖੀਰ।
[5] ਪੂੜੇ।
[6] ਬੜੇ ਸੁਆਦ ਵਾਲੇ।
[7] ਖੰਡ।
[8] ਦਹੀਂ।
[9] ਸਲੂਣੇ।
[10] ਦਾਲ।
[11] ਰਸੋਈਆ

ਬਹੁਰ ਦੇਗ਼ ਕੀ ਕੀਜੈ ਕਾਰਾ ॥ ੧੬ ॥
ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਲੌਂ[1] ਜੋ ਕੋਈ।
ਆਵਹਿ ਜੇ, ਅਚਵਾਉ[2] ਰਸੋਈ'।
ਅਸ ਕਹਿ ਧਰਮਸਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਆਏ।
ਬੈਠੇ ਨਰ ਦਰਸਹਿਂ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੧੭ ॥
ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੌਂ ਸੁਧ ਅਸ ਹੋਈ।
'ਲਗੇ ਸਮਾਵਨ ਜਗ ਗੁਰ ਜੋਈ'।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧਨੀ ਸ਼ਾਹ ਜੇ ਰਾਜਾ।
ਤੂਰਨ ਆਵਹਿਂ ਤਜਿ ਤਜਿ ਕਾਜਾ ॥ ੧੮ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸੁਨਹਿ ਜੇ ਕੋਈ।
ਆਵਹਿ ਧਾਇ ਦੇਖਿ ਹੈ ਸੋਈ।
ਪਾਰਸ ਲੇਨਿ ਰੰਕ[3] ਜਿਮ ਦੌਰੇ।
ਆਵਹਿਂ ਮਗ ਗੁਰ ਕੇ ਚੌਫੇਰੇ ॥ ੧੯ ॥
ਨਰ ਨਾਰੀ ਉਰ ਧਾਰਿ ਹੁਲਾਸੂ।
ਭੇ ਬਿਰਕਤ ਸਮ ਤਜੇ ਅਵਾਸੂ[4]।
ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸੁਧ ਹੋਈ।
ਟੋਨਾ ਕਰਿ ਮੋਹੇ ਜਨੁ ਸੋਈ[5] ॥ ੨੦ ॥
ਬਰਜੇ ਰਹੈਂ ਨ ਕਿਸੂ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਆਵਹਿਂ ਗਮਨੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਜਿਨ ਕੋ ਸ਼ਕਤਿ ਚਲਨ ਮਗ ਨਾਂਹੀ।
ਦੁਰਬਲ[6] ਅੰਗਹੀਨ ਜੋ ਆਹੀਂ ॥ ੨੧ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਾਤ ਸੁਨਹਿਂ ਜਿਸ ਨਿਕਟ ਤੇ, ਸ਼੍ਰਵਨ ਦੁਆਰਾ ਸੋਇ।
ਪਾਵਤਿ ਬਲ ਜਨੁ[7] ਤਨ ਬਿਖੈ, ਚਲਨ ਹਰਖ ਮਨ ਹੋਇ ॥ ੨੨ ॥
ਚੌਪਈ: ਬਿਦਤ ਭਈ ਸੁਧ ਜਹਿਂ ਤਹਿਂ ਸਾਰੇ।
-ਲਗੇ ਤਜਿਨਿ ਤਨ ਪ੍ਰਥਮ ਉਚਾਰੇ[8]-।

---

[1]ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਬੀਤੀ ਤਕ।
[2]ਛਕਾਓ।
[3]ਕੰਗਾਲ।
[4]ਵਿਰਕਤਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਛੱਡਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ।
[5]ਮਾਨੋਂ ਟੂਣੇ ਨਾਲ ਮੋਹਿਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ (ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ), ਭਾਵ ਅਧਿਕਤਾ ਤੋਂ ਹੈ।
[6]ਕਮਜ਼ੋਰ।
[7]ਜਾਣ ਲਓ, (ਅ) ਮਾਨੋਂ।
[8]ਭਾਵ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਨੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਜਿਹ ਜਿਹ ਸੁਨੀ, ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਹ ਆਵਨ।
ਧਾਏ ਨਿਰ ਨਿਜ ਦੋਖ ਨਸਾਵਨ ॥ ੨੩ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਿ ਸੋਂ ਅਸ ਆਇਸੁ ਹੋਈ।
'ਦੇਗ਼ ਅਹਾਰ ਅਚੈ ਸਭਿ ਕੋਈ।
ਨੀਚ ਕਿ ਊਚ ਰਾਇ[1] ਕੈ ਰਾਨਾ।
ਭੋਜਨ ਖਾਇਂ ਦੇਗ ਤੇ ਨਾਨਾ ॥ ੨੪ ॥
ਅਪਨਾ[2] ਕੋ ਨ ਕਰਹਿ ਪੁਰਿ ਆਏ[3]'।
ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਸਭਿਹੂੰਨ ਸੁਨਾਏ[4]।
ਅਸ਼ਟਮਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤਯੋ ਸੋਈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਕਟਿ ਭੀਰ ਬਹੁ ਹੋਈ ॥ ੨੫ ॥
ਏਕ ਸਹਸ ਦੋ ਸਹਸ ਕੇ ਟੋਲਾ।
ਆਇ ਹਟਹਿਂ ਕਰਿ ਦਰਸ ਅਮੋਲਾ।
ਮਿਲਹਿਂ ਪਰਸਪਰ ਸੁਜਸ ਸੁਨਾਵਹਿਂ।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ! ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ!!' ਗਾਵਹਿਂ ॥ ੨੬ ॥
ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਜਹਾਂ ਤਹਿਂ ਹੋਵਤਿ।
ਮਾਨਹੁ ਕੁਕਰਮਨਿ ਕੀ ਮਲ ਧੋਵਤਿ।
ਦੇਖਹਿਂ ਕਰੁਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਜਸ ਇੱਛਾ ਤਸ ਪੁਰਹਿਂ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥
ਬਿੱਪ੍ਰ ਬੈਸ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਹੁ ਆਏ।
ਸੂਦਰ ਤੁਰਕ ਭੀਰ ਧਰਿ ਭਾਏ।
ਜੇ ਮੁਲਤਾਨ ਮਦੀਨੇ ਮਾਂਹੀ।
ਮੱਕੇ ਪੀਰ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਿ ਆਹੀਂ ॥ ੨੮ ॥
ਗੁਰ ਸੁਧ ਸੁਨਤਿ ਬੇਗ ਸੋ ਆਏ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਹਿਂ ਜਨਮ ਫਲ ਪਾਏ।
ਅੰਬੀਏ[5] ਬਹੁਰ ਔਲੀਏ[6] ਜੇਈ।
ਹੁਤੇ ਪਿਕੰਬਰ, ਆਏ ਤੇਈ ॥ ੨੯ ॥

---

[1]ਰਾਜਾ।
[2]ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ।
[3]ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਕੇ।
[4]ਸਿੱਖਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਇਹ ਗੱਲ।
[5]ਨਬੀ ਭਾਵ ਉਚੇ ਫਕੀਰਾਂ ਤੋਂ ਹੈ।
[6]ਵਲੀ।

ਸਭਿ ਕੋ ਆਇਸੁ ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ।
ਬਰਤੈ ਦੇਗ਼ ਸੁ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
ਜੱਦਪਿ ਅਨਗਨ ਮਾਨਵ ਭੀਰੰ।
ਤੋਟ ਨ ਆਵਤਿ ਭਈ ਗਹੀਰੰ[੧] ॥ ੩੦ ॥
ਦੇਖਤਿ ਬਿਸਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਨਰ ਜਾਂਹੀ[*]।
ਇਤੋ ਅਹਾਰ ਆਇ ਕਿਸ ਥਾਈ[+]।
ਲਖਿ ਨ ਸਕੈਂ, ! ਸਭਿ ਕੀ ਮਤਿ ਹਾਰੀ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ!' ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥
ਭੀਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਭਈ ਚੁਫੇਰੇ।
ਬੰਦਹਿਂ, ਜਾਨਹਿਂ -ਭਾਗ ਬਡੇਰੇ।
ਜਨਮ ਹਮਾਰੋ ਸਫਲੋ ਹੋਵਾ।
ਜਗ ਗੁਰੁ ਕੋ ਇਸ ਛਿਨ ਮੁਖ ਜੋਵਾ- ॥ ੩੨ ॥

ਛਪੈ ਛੰਦ: ਚਉਰਾਸੀ ਜੇ ਸਿੱਧ ਨਾਥ
ਨਉਂ ਜਤੀ ਮਿਲੇ ਤਬਿ।
ਸੁਧ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬਿਖੈ
ਸੰਗ ਗੋਰਖ ਲੈ ਕੇ ਸਭਿ।
ਗਮਨ ਕੀਨ ਤਤਕਾਲ
ਆਇਗੇ ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਹਰਖਾਏ
ਬਦਨ 'ਆਦੇਸ਼' ਉਚਾਰਾ।
ਪ੍ਰਭੁ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਨਮਾਨ ਕਰਿ
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਚਨ ਕਰਿ ਪਰਸਪਰ।
ਪੁਨ ਤਟ ਡੇਰਾ ਐਰਾਵਤੀ
ਕਰਜੋ ਰਿਦੇ ਆਨੰਦ ਭਰਿ ॥ ੩੩ ॥
ਤਿਹ ਅਨਮਿਖ[++] ਮੁਖ ਭਈ
ਅਰੁਨਤਾ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ[੧]।

---

[੧](ਦੇਗ਼) ਅਤੁਟ ਹੋ ਗਈ।
[*]ਪਾ:-ਹ੍ਵੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।
[+]ਪਾ:-ਤਜਾਰੀ।
[++]ਪਾ:-ਤਿਹ ਨਿਮਿਖ = ਓਹ ਹੀ ਵਕਤ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਤੇ)।

ਸਵਿਤਾ ਦਿਪਤ ਪ੍ਰਭਾਤਿ[੨]
ਸਿੱਖ ਮੁਖ ਅਪਜ ਬਿਗਾਸੀ[੩]।
ਚਖ ਚਕੋਰ ਚਿਤਵੰਤਿ
ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚਾਰੁ ਬਦਨ ਛਬਿ[੪]।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਰਹੇ
ਬਿਸਮਾਇ ਰਿਦੇ ਸਭਿ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਦਭੁਤ ਭਯੋ
ਕਹਿ ਨ ਜਾਇ ਕਵਿ ਅਲਪ ਮਤਿ।
ਸਭਿ ਅਹਿਪਤ[੫], ਗਣਪਤਿ[੬], ਸਾਰਦਾ[੭]
ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿਂ ਜਿਹ ਅਲੁਖ ਗਤਿ ॥ ੩੪ ॥
ਨੌਮੀ ਕੇ ਦਿਨ ਅਮਰ
ਧਰੇ ਮਾਨੁਖ ਤਨ[੮] ਆਏ।
ਇੰਦ੍ਰ, ਚੰਦ੍ਰ, ਦਿਨਿੰਦ
ਪੌਨ ਅਲਕਿੰਦ੍ਰ[੯] ਸੁਹਾਏ।
ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ, ਜਲਪਤਿ[੧੦], ਜਜੰਤ[੧੧] ਅਪਰ
ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਭਿ ਹੀ।
ਤੇਤਿਸ ਕੋਟ ਸਮੂਹ ਆਨ
ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਤਬਿ ਹੀ।
ਪੁਨਿ ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਨਿਜ ਰੂਪ ਧਰਿ

---

[1]ਅਨ ਮਿਖ। ਸੰਸ:, ਅਨਿ ਮਿਖ = ਬਿਨਾਂ ਝਮਕੇ] ਇਕ ਟਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਮੁਖ ਨੂੰ ਇਕ ਟਕ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ), ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਲਾਲੀ ਵਾਲੀ ਜੋਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ, (ਜੈਸੇ ਕਿ) ਪ੍ਰਭਾਤ ਦਾ ਸੂਰਜ (ਲਾਲੀ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ।

[2]ਅਨ ਮਿਖ। ਸੰਸ:, ਅਨਿ ਮਿਖ = ਬਿਨਾਂ ਝਮਕੇ] ਇਕ ਟਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਮੁਖ ਨੂੰ ਇਕ ਟਕ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ), ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਲਾਲੀ ਵਾਲੀ ਜੋਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ, (ਜੈਸੇ ਕਿ) ਪ੍ਰਭਾਤ ਦਾ ਸੂਰਜ (ਲਾਲੀ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ।

[3]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਕਵਲ ਵਾਂਙੂ ਖਿੜੇ। ਅਪ+ਜ = ਕਵਲ]।

[4](ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ) ਨੇਤ੍ਰ ਚਕੋਰ ਵਾਂਙੂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਵਰਗੀ) ਛਬੀ ਨੂੰ।

[5]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ।

[6]ਗਣੇਸ਼।

[7]ਸਰਸ੍ਵਤੀ।

[8]ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਧਾਰਕੇ।

[9](ਅਲਕਾ ਪੁਰੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਭਾਵ) ਕੁਬੇਰ।

[10]ਵਰੁਣ।

[11]ਇੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਉਪੇਂਦ੍ਰ। (ਅ) ਰੁਦ੍ਰ।

ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ।
ਮਿਲਿ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਉਸਤਤਿ ਭਨਹਿਂ
ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਕਰ ਹਰਖ ਉਰ* ॥ ੩੫ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ: 'ਨਮਸਤ[1] ਆਦਿ ਰੂਪਣੰ
ਸਮਸਤ ਮੈਂ[2] ਬਿਰਾਜਿ ਹੀ।
ਮਯੰਕ ਮਾਂਹਿ ਕ੍ਰਾਂਤਿ
ਮਾਰਤੰਡ ਦੀਪ ਛਾਜਿਹੀ[3]।
ਸੰਪਦ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੰ ਜਨੰ
ਜਲੰ ਦ੍ਰਵੰਤਿ ਰੂਪ ਹੋ[4]।
ਅਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਵਿਕਾਸ਼ ਤੂੰ
ਧਰਾ ਧ੍ਰਿਤੀ ਅਨੂਪ ਹੋ[5] ॥ ੩੬ ॥
ਸੁ ਤੇਜ ਮੈਂ ਹੁਤਾਸਨੰ
ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮੈ ਗੰਭੀਰਤਾ[6]।
ਸੰਤੋਖ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਜੇ ਛੱਤ੍ਰੀਨ ਬੀਚ ਬੀਰਤਾ[7]।
ਮਝਾਰ ਬੈਸ਼ ਬਾਨਜੰ
ਸੁ ਸੇਵ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਵਾਨਯੰ[8]।
ਭਿਖਾਰਿ ਮਾਹਿ ਜਾਚਨਾ
ਦਤਾਰ ਮਾਂਹਿ ਦਾਨਯੰ[9] ॥ ੩੭ ॥

---

*ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਯਾਦ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਬੀ, ਵਲੀ, ਫਕੀਰ, ਪੀਰ; ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ, ਗਣੇਸ਼, ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਇੰਦਰ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ, ਪੌਣ, ਕੁਬੇਰ, ਬ੍ਰਹਸਪਤ, ਵਰੁਣ, ਉਪੇਂਦ੍ਰ, ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤੇ, ਤੇ ਚਾਰੋਂ ਵੇਦ (ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ) ਸਾਰੇ ਆਏ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸਤੋਤ੍ਰ ਗਾਉਣ ਲੱਗੇ ਜੋ ਅਗੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਆਪ ਨੇ ਸਫੁੱਟ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ, ਵਲੀ, ਫਕੀਰ, ਵੇਦ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਯਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਆਪ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ।

[1]ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

[2]ਆਦਿ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ।

[3]ਚੰਦ ਵਿਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀ (ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੁਸੀਂ ਹੋ) ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਹੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ) ਫਬ ਰਹੇ ਹੋ।

[4](ਪ੍ਰਭੰਜਨ) ਵਾਯੂ ਵਿਚ (ਆਪ) ਵੇਗ (ਰੂਪ ਹੋ), ਜਲ ਵਿਚ (ਆਪ) ਦ੍ਰਵਣ (ਵਹਿਣ) ਰੂਪ ਹੋ।

[5]ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ (ਤੁਸੀਂ) ਫੈਲਾਵ ਰੂਪ ਹੋ, ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਅਚਰਜ ਧੀਰਜ (ਯਾ ਟਿਕਾਉ) ਰੂਪ ਹੋ।

[6]ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਤੇਜ (ਰੂਪ ਹੋ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰਤਾ (ਰੂਪ ਹੋ)।

[7]ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ (ਰੂਪ ਹੋ) ਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬੀਰਤਾ (ਰੂਪ ਹੋ)।

[8]ਵੈਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਣਜ ਰੂਪ ਹੋ, ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਵਿਚ (ਸੇਵ ਵਾਣਯੰ) ਸੇਵਾ ਰੂਪ ਹੋ।

[9]ਭਿਖਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਮੰਗ (ਤੇ) ਦਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਦਾਨ ਰੂਪ ਹੋ।

ਨਰੇਸ਼ ਮੈਂ ਨਰੇਸ਼ਤਾ
ਸੁ ਰੰਕ ਮਾਂਹਿ ਰੰਕਤਾ[੧]।
ਸਥਾਵਰੋ ਸਥਿਰਤਤਾ
ਚਰੀ ਬਿਖੈ ਚਰੰਤਤਾ[੨]।
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮੈਂ ਦਯਾ ਸਰੂਪ
ਕ੍ਰੂਰਮੈ ਸੁ ਕ੍ਰੂਰਤਾ[੩]।
ਕਿ ਊਨ ਮਾਹਿ ਊਨਤਾ
ਸੰਪੂਰਨੰ ਸਪੂਰਤਾ[੪] ॥ ੩੮ ॥
ਸਮੂਹ ਮੈ ਸਮੂਹ ਰੂਪ
ਬੀਜ ਬੀਚ ਬੀਜਤਾ[੫]।
ਸਰੋਸ ਮਾਂਹਿ ਰੋਸਤਾ
ਪ੍ਰਸੀਜ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੀਜਤਾ[੬]।
ਤਪੀ ਬਿਖੈ ਤਪੰਤਤਾ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਾ[੭]।
ਜਿ ਤੱਤ ਗਜਾਤ ਮਾਨਵੰ
ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਐਸ ਭਾਸਤਾ[੮] ॥ ੩੯ ॥
ਪ੍ਰਭੂ ਸਮਸਤ ਲੋਕ ਕੇ
ਸਮਸਤ ਕੇਰ ਕਾਰਣੰ[੯]।
ਸਮਸਤ ਕੋ ਸਮ੍ਹਾਰਿ ਕੈ[੧੦]
ਕਰੰਤਿ ਪ੍ਰੱਤਿਪਾਰਣੰ[੧੧]।
ਸਮਸਤ ਕੇ ਸੰਘਾਰਕੰ
ਸਮਾਨ ਕੋਇ ਔਰ ਨਾ[੧]।

1ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਜ (ਰੂਪ ਹੋ) ਕੰਗਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗ਼ੀਬੀ (ਰੂਪ ਹੋ)।

2ਸਥਾਵਰ (= ਨਾ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ, ਪੱਥਰ ਬ੍ਰਿੱਛ ਆਦਿ) ਵਿਚ ਟਿਕਾਉ (ਤੇ) ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਲ (ਰੂਪ ਹੋ)।

3ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਤੇ ਕਠੋਰ ਵਿਚ ਕਰੜਾਈ ਰੂਪ ਹੋ।

4ਊਣਿਆਂ ਵਿਚ ਊਣਤਾ, ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰਨਤਾ (ਰੂਪ ਹੋ)।

5ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾਪਨ, (ਤੇ) ਬੀਜ ਵਿਚ ਬੀਜਤਾਈ (ਪੁੰਗਰਣ) ਰੂਪ ਹੋ।

6ਗੁਸੈਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਰੂਪ ਹੋ (ਤੇ) ਪ੍ਰਸੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਰੂਪ ਹੋ।

7ਤਪੀਆਂ ਵਿਚ ਤਪੱਸਯਾ (ਤੇ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਾ (ਰੂਪ ਹੋ)।

8ਜੋ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਭਾਸਦਾ ਹੈ-

9(ਕਿ ਤੁਸੀਂ) ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ, ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋ।

10ਸੰਭਾਲਕੇ।

11ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤੇ*
ਕਹੂੰਕ ਊਣ ਠੌਰ ਨਾ[2] ॥ ੪੦ ॥
ਸਮਸਤ ਬੀਚ ਤੂੰ ਬਸੈਂ
ਸਮਸਤ ਮਾਂਹਿ ਤੋਹਿ ਹੈਂ[3]।
ਮਿਲੋ ਨਿਰਾਲਮਾ ਰਹੈਂ
ਅਲੇਪ ਹੈਂ ਅਮੋਹ ਹੈਂ[4]।
ਅਨਾਦਿ ਤੂੰ, ਅਜਾਦਿ[5] ਤੂੰ
ਸਕੈਵਲੰ[6], ਅਕਾਰਣੰ।
ਅਸੰਗ ਹੋ, ਅਭੰਗ ਹੋ
ਅਨੰਗ ਦੋਖ ਹਾਰਣੰ[7] ॥ ੪੧ ॥
ਅਨੰਤ, ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ
ਸਰਬ ਕੰਤ[8], ਮੋਹ ਭੰਜਨੰ।
ਅਧਾਰ ਲੋਕ ਚਉਦਹੂੰ
ਅਪਾਰ ਰੂਪ, ਰੰਜਨੰ[9]।
ਨਿਰੰਜਨੰ[10] ਅਗੰਜਨੰ[11]
ਅਸ੍ਰਿਜਨੰ[12] ਸੁਜਾਨਿਯੰ[13]।
ਸਦੀਵ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ
ਭੂਤ ਭਬਿਯੰ ਬਖਾਨਿਯੰ[14] ॥ ੪੨ ॥
ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿ

---

[1]ਸਰਬ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੋ, ਆਪ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ (ਬਲੀ) ਨਹੀਂ।
*ਪਾ:-ਬਿਰਾਜਹੀ।
[2]ਕੋਈ ਊਣੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ।
[3]ਸਾਰੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹਨ।
[4]ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਫਿਰ ਵੱਖਰੇ ਹੋ, ਅਲੇਪ ਹੋ, ਮੋਹ ਰਹਿਤ ਹੋ।
[5]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਆਦਿ ਬੀ ਤੂੰ ਹੈਂ।
[6]ਸਦਾ ਮੁਕਤ। ਸਕੈਵਲ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਮ, ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।
[7]ਕਾਮ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। (ਅ) ਅਸ਼ਰੀਰ ਹੋ, ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਹੋ।
[8]ਬੇਅੰਤ ਹੋ, ਸ੍ਰੀ ਦੇ ਵਡੇ ਹੋ, ਸਾਰੀ (ਸਿਸ਼੍ਟਿ) ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ।
[9]ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ।
[10]ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਹੋ।
[11]ਨਾ ਗੰਜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋ।
[12]ਉਤਪਤੀ ਰਹਿਤ ਹੋ।
[13]ਸਰਬ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ।
[14]ਪਿਛਲੇ (ਹੁਣ ਦੇ ਤੇ) ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 'ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ' ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਪਦੈਸਿਯੰ[1]।
ਪਖੰਡ ਕੋ ਨਿਕੰਦਿ ਕੈ
ਨ ਮਾਨ ਛੋਰਿ ਲੇਸਯੰ[2]।
ਅਨੰਦ[3], ਹੀਨ ਦ੍ਵੰਦ ਕੈ[4]
ਮੁਕੰਦ[5], ਸਰਬ ਬੰਦ ਜੂ[6]।
ਨਮਸਤਯੰ[7], ਨਮਸਤਯੰ
ਨਮਸਤਯੰ, ਗੁਬਿੰਦ ਜੂ ॥ ੪੩ ॥

ਛਪਯ ਛੰਦ: ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਸਤਾਰ
ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਜਗ ਕੀਨੀ।
ਪੂਰਬ ਸਾਧਨ ਮੁਕਤਿ
ਕਰਤਿ ਔਰੇ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ।
ਤਿਨ ਤੇ ਤੁਮਹਿਂ ਸੁਖੇਨ
ਕੀਨ ਇਹੁ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨੀ।
ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਚਲਾਇ
ਨਰਨ ਕੋ ਸ਼ੁਭ ਮਤਿ ਦੀਨੀ।
ਪ੍ਰਭੁ ! ਨਮਹਿ ਨਮਹਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਨਮਹਿ
ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਤਾਰਨ ਤਰਨ।
ਦੁਖ ਦਰਦ, ਕਰਨ ਸੁਖ, ਹਰਨ ਅਘ
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਾਰਨ ਕਰਨ' ॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਕਰਿ ਉਸਤਤਿ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕੀ, ਰਹੇ ਨਗਰ ਕਰਤਾਰ।
ਅਨਿਕ ਲੋਕ ਜਹਿਂ ਆਵਈਂ, ਹੋਵਤਿ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ॥ ੪੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਪੰਥਿ[8] ਬਧੇਰੇ।
ਦਰਸ ਕਰਨ ਚਿਤ ਚੌਂਪ ਘਨੇਰੇ।
ਆਵਹਿਂ ਚਲੇ, ਭੀਰ ਬਡ ਹੋਈ।
ਜਿਨ ਕੀ ਸੰਖਯਾ[1] ਆਇ ਨ ਕੋਈ ॥ ੪੬ ॥

---

[1]ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਆਪ ਨੇ)।
[2]ਰਤਾ ਬੀ।
[3]ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੋ।
[4]ਦ੍ਵੰਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ।
[5]ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੋ।
[6]ਸਭ ਦੇ ਬੰਦਨਾਂ ਜੋਗ ਜੀ।
[7]ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।
[8]ਪੰਥੀ, ਰਾਹੀ।

ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਕੋਸ ਚਉਫੇਰੇ।
ਆਇ ਨਰਨ ਕੀਨੇ ਬਹੁ ਡੇਰੇ।
ਸਰਬ ਰਹੇ ਨਿਸ ਮਹਿਂ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਜਾਗ੍ਰਣ ਕੀਨੋ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ ॥ ੪੭ ॥
ਅਰਧ ਬਿਭਾਵਰਿ[2] ਹੋਈ ਜਬਿ ਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਆਇਸੁ ਦੀ ਤਬਿ ਹੀ।
'ਚੰਦਨਯੁਤ ਘਨਸਾਰ[3] ਗੁਲਾਬਾ।
ਮ੍ਰਿਗਮਦ[4] ਘਸਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਸ਼ਿਤਾਬਾ[5] ॥ ੪੮ ॥
ਅਪਰ ਸੁਗੰਧਿ ਸਰਬ ਮਹਿਕਾਵਹੁ।
ਸਗਰੇ ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਛਿਰਕਾਵਹੁ।
ਨੀਕੀ ਆਨਹੁ ਕੁਸ਼ਾ ਬਿਛਾਵਹੁ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੋ ਕੀਰਤਨ ਗਾਵਹੁ ॥ ੪੯ ॥
ਜਿਤੇ ਬੇਦ ਪਾਠੀ ਦਿਜ[6] ਅਹਿਹੀਂ।
ਕਰਹਿਂ ਬੇਦ ਧੁਨਿ ਬਿਲਮ ਨ ਗਹਿਹੀ[*]।
ਸਰਬ ਜਿ ਨਰ ਸਤਿਨਾਮ ਉਚਾਰਹੁ।
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਟਾਰਹੁ' ॥ ੫੦ ॥

ਛਪੈ ਛੰਦ: ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਤਿਹ ਸਮੈਂ
ਭਯੋ ਜੈਕਾਰ ਮੁਖਰ ਬਰ[7]।
ਗਾਵਤਿ ਗੁਨ ਕਰਤਾਰ
ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਰਿਦੇ ਰਹੇ ਭਰਿ।

---

[1]ਗੇਣਤੀ।
[2]ਅੱਧੀ ਰਾਤ।
[3]ਕਪੂਰ।
[4]ਕਸਤੂਰੀ।
[5]ਛੇਤੀ।
[6]ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
[*]ਵੇਦ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਵਿਚ ਸਤੋਤਰ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਵੇਦ ਧੁਨਿ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵੇਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਨ।

ਵੇਦ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੁਰਲੱਭ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿੱਥੇ ਸਨ, ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਪਸਿੱਤੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸੀ, ਗਿਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਕਿੱਥੇ? ਤੇ ਜੇ ਵੇਦਾਂ ਵਾਂਙੂ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਕਿ ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੋਂ ਆ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੇਦ ਗਾਵੇਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤਾਂ ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

[7](ਮੁਖਰ+ਬਰ =) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ। (ਅ) ਮੁਖਰ = ਸੰਖ। ਸੰਖ ਦੀ ਧੁਨਿ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ। (ੲ) ਮੁਖਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਪਰ ਮਖਰ ਕੜਵੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਸਕਲ
ਅਧਿਕ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਹੋਵਹਿਂ।
ਚਿੱਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਜੇ ਭੀਤ
ਭਾਉ ਧਰਿ ਠਾਂਢੇ ਜੋਵਹਿਂ[1]।
ਤਬ ਭੀਰ ਭਈ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ਮਹਿਂ
ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਧੁਨਿ ਪੂਰਿਆ।
ਤਹਿਂ ਗਏ ਜੁ ਨਰ ਤਿਹ ਸਮੈਂ
ਪਿਖਿ ਦੋਖ ਕਰੇ ਸਭਿ ਦੂਰਿਆ ॥ ੫੧ ॥
ਬਹੁਰ ਸੁਲਖਣੀ ਆਇ
ਬੰਦ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ। {ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਪਹੁੰਚੇ}
ਮਨ ਅਧੀਨ ਹ੍ਵੈ ਦੀਨ
ਤੀਨ ਪਰਦੱਛਨ ਦੀਨੀ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਿ
ਬੈਠਿਗੀ ਤਬੀ ਸਮੀਪਾ।
ਮੁਰਝਾਨੀ ਕੋ ਦੇਖਿ
ਭਨਜੋ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
'ਇਕ ਸਿਖ ਜਾਹੁ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਢਿਗ
ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਸੰਯੁਕਤ ਜਹਿਂ।
ਜਸਪਦ[2] ਲਜਾਉ ਬੁਲਾਇ ਤਿਨ
ਬਹੁਰ ਦਰਸ ਪਾਵਹਿਂ ਸੁ ਨਹਿਂ' ॥ ੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਸੇਵਕ ਗਮਨਜੋ ਤੁਰਤ, ਜਾਇ ਕੀਨ ਅਰਦਾਸ।
'ਤੁਮਹਿਂ ਬੁਲਾਵਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਉਠਿ ਚਲੀਏ ਤਿਨ ਪਾਸ ॥ ੫੩ ॥
ਸਮਾਂ ਸਮਾਵਨ ਕੋ ਅਬੈ, ਮਿਲਿ ਲੀਜੈ ਤਿਨ ਸਾਥ।
ਚਹਉ ਜੁ ਕੁਛ ਬੋਲਹੁ ਸੁਨਹੁ, ਧਰਹੁ ਚਰਨ ਪਰ ਮਾਥ' ॥ ੫੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬਦਨ ਬਿਹਸ ਕੈ[3] ਬਚ ਕਹੇ 'ਦਿਵਸ ਸਪਤਮੀ ਜੈਸ।
ਹਮਹਿ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈਂ ਅਬੈ ਆਜ ਸਮਾਵਹਿਂ ਤੈਸ' ॥ ੫੫ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਨਹਿਂ ਆਏ ਤਿਹ ਕਾਲ, ਜਾਨਹਿਂ ਮਾਨਵ ਆਨ ਜਿਉਂ[4]।
-ਏਕੰਕਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਰੂਪ ਧਰਜੋ- ਨਹਿਂ ਜਾਨਈਂ ॥ ੫੬ ॥

---

[1]ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਵਾਂਙੂ (ਬੁੱਤ ਬਣੇ) ਖੜੋਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।
[2]ਛੇਤੀ। ਸੰਸ:, ਸਪਦਿ]।
[3]ਹੱਸਕੇ।
[4]ਹੋਰਨਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਾਂਙੂੰ।

ਦੋਹਰਾ: ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ, ਸਿੱਖ ਅਯੋ ਗੁਰ ਪਾਸ।
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਉੱਤਰ ਦਯੋ, ਕਰਤਿ ਭਯੋ ਅਰਦਾਸ ॥ ੫੭ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਰਹੇ, ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰ।
ਬੇਦ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨਿ ਹ੍ਵੈ ਰਹੀ, ਦਰਸਹਿਂ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਮਾਵਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ॥ ੫੫ ॥

੫੬. [ਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਯਾਚਨਾ, ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ।]

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਕਰੁਨਾ ਗੁਰ ਜਾਚਿ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾ
ਮਨ ਕੇਰ ਬਿਕਾਰ ਕਰੋ ਹਰਨਾ।
ਹਰਿ ਨਾ ਭਜਨੋ ਭਵ ਕੋ ਕਰਤਾ
ਮਹਿਮਾ ਗੁਨਿ ਕੈ ਪਰਿਹੋ ਸ਼ਰਨਾ।
ਸ਼ਰਨਾ ਮਨ ਆਨਿ ਹੰਕਾਰ ਤਜੋ
ਥਿਰ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਤਨ ਮੈਂ ਤਰੁਨਾ।
ਤਰਨਾ ਜਗਸਿੰਧੁ ਸੁਖੈਨ ਚਹੋ
ਕਹਿਨਾ* ਲਖਿ ਬਾਦ, ਗਹੋ ਕਰਨਾ ॥ ੧ ॥

ਕਰੁਨਾ = ਮੇਹਰ। ਜਾਚਿ = ਮੰਗੋ। ਕਰੋ ਹਰਨਾ = ਦੂਰ ਕਰੋ।

ਹਰਿ ਨਾ = ਹਰਿ+ਨਾ = ਹਰੀ ਨੂੰ (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਹਰਿਨਾ ਭਜਨਾਂ ਭਵ ਕੋ ਤਰਨਾ, ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ = ਹਰਿ ਨੂੰ ਭਜਨਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਰਨਾ ਹੈ।

ਭਵ = ਸੰਸਾਰ। ਗੁਨਿਕੈ = ਗੁਣਕੇ, ਸਿਮਰਕੇ।

ਸ਼ਰਨਾ = ਸ਼ਰਣ। (ਅ) ਸਰਣਾਮਨ = ਤਿਲਕ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮਨ (ਆਨਿ =) ਵੱਸ ਕਰਕੇ।

ਤਰੁਨਾ = ਚੰਚਲ (ਅ) ਜੁਆਨੀ, ਫਿਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣੇਗਾ-ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਜੁਆਨੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨੀ ਪਾ ਕੇ (ਜੁਆਨੀ ਦਾ) ਹੰਕਾਰ ਤਿਆਗੋ।

ਤਰਨਾ = ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣਾ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਤਰਨਾ ਜਗ ਸਿੰਧੁ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਹੋ ਕਰਨਾ ਲਖ ਬਾਦ ਗਹੋ ਕਰੁਨਾ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਇਹ ਹੋਊ-ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਤਰਨਾ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜੇ (ਸਾਈਂ) ਦੀ (ਕਰੁਨਾ =) ਮੇਹਰ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਓ ਤੇ ਅਪਣੀ (ਕਰਨਾ =) ਕਰਨੀ ਨੂੰ ਬਿਰਥਾ ਜਾਣ ਲਓ।

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ:--'ਕਰਨਾ' ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਅਪਨਾ ਕਰਨਾ ਤੇ 'ਕਰੁਨਾ' ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸਾਈਂ ਦੀ ਮੇਹਰ। ਠੀਕ ਬੀ ਇਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਰੰਭਕ ਪਦ ਇਸ ਸਿੰਘਾ ਵਿਲੋਕਨ ਸ੍ਵੈਯੇ ਦਾ 'ਕਰੁਨਾ' ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਬੀ ਕਰੁਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਏ।

ਅਰਥ: ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ (ਅਤੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ (ਸਦਾ) ਮੰਗੋ, (ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ) ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤੀ ਹੈ, ਹਰਿ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ (ਸੱਤ) ਕਰ (ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਜਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਪਓ, (ਇਉਂ) ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ (ਇਸ ਬਿਨਾ ਇਹ) ਚੰਚਲ ਤਨ ਵਿਚ ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਟਿਕਕੇ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦਾ) (ਜੇ ਤੁਸੀਂ) ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਤਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ 'ਕਹਿਣੇ' ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਣੋ ਤੇ 'ਕਰਨੇ' ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਓ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਹੀਂ*, ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਘਨ ਗਜਾਨ।

---

*ਪਾ:-ਕਰਨਾ।

*ਪਾ:-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਵਹੀ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਇ ਸਧਾਰਨਾ, ਬੋਲਜੋ ਬੰਦੇ ਪਾਨ ॥ ੨ ॥
ਚੌਪਈ: 'ਚੰਦਨ, ਮ੍ਰਿਗਮਦ[1] ਸਕਲ ਘਸਾਏ।
ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਘਰ ਕੋ ਛਿਰਕਾਏ।
ਸਗਰੋ ਅਜਰ[2] ਸੁ ਲੀਪ ਬਨਾਯੋ।
ਸਭਿ ਸੁਗੰਧਿ ਨੀਕੇ[3] ਮਹਿਕਾਯੋ ॥ ੩ ॥
ਰਾਵਰ ਕੀ ਰਜਾਇ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।
ਤਹਾਂ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਹੁ ਕੁਸ਼ਾ ਡਸਾਈ'।
ਅਸ ਕਹਿਤਜੋ ਗਦਗਦ ਭੀ ਬਾਨੀ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲਧਾਰਿ ਚਲਾਨੀ ॥ ੪ ॥
ਕਿਤਿਕ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਠਾਂਢੇ ਦਰਸੈਂ।
ਬੈਠੇ ਕੇਤਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸੈਂ।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿਹਿਨ ਕਰੁਨਾ[4] ਠਾਨੀ।
ਛੁਟਤਿ ਭਯੋ ਦ੍ਰਿਗ ਤੇ ਬਹੁ ਪਾਨੀ ॥ ੫ ॥
ਜਨੁ ਕਰਨਾ ਰਸ ਬਹੁਤ ਸਰੀਰਾ।
ਧਰੇ ਬਿਸੁਰਤ[5] ਹੋਇ ਅਧੀਰਾ।
ਗੁਰੂ ਗਜਾਨ ਘਨ ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਤਾਈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਮ੍ਰਿਦੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੬ ॥
'ਤਨ ਸਨੇਹ ਸਭਿ ਝੂਠੋ ਜਾਨਹੁ। {ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਨਾਸ਼ਵਾਨਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼}
ਕਿਉਂ ਬਿਖਾਦ ਏਤੋ ਮਨ ਠਾਨਹੁ।
ਦੇਹਿ ਮਿਲਨਿ ਬਿਛਰਨਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।
ਹੋਤਿ ਦਿਵਸ ਪੁਨ ਆਵਹਿ ਰਾਤੀ ॥ ੭ ॥
ਜੇ ਨਰ ਮਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਸੰਗਾ।
ਰਹੇ ਸਦੀਵ ਰਾਚਿ ਤਿਹ[6] ਰੰਗਾ।
ਤੇ ਨਹਿਂ ਬਿਛੁਰਹਿਂ ਬਹੁਰ ਕਦਾਈਂ।
ਜਿਉਂ ਨੀਰਹਿ ਮੈਂ ਨੀਰ ਸਮਾਈ ॥ ੮ ॥
ਮੁਝ ਸੋਂ ਮਿਲਨੇ ਕੀ ਜਿਹ ਚਾਹੀ।

---

[1]ਕਸਤੂਰੀ।
[2]ਵੇਹੜਾ।
[3]ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
[4]ਵੈਰਾਗ।
[5]ਝੁਰਦਾ।
[6]ਉਸੇ (ਸ਼ਬਦ ਦੇ)।

ਸਦਾ ਬਿਛੁਰਨੋ ਭਾਵਹਿ ਨਾਂਹੀ।
ਸੋ ਨਰ ਸ਼ਬਦਿ ਕਰਹਿਂ ਅੱਭਜਾਸੇ।
ਸ੍ਰਵਨ ਮਨਨਿ, ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਿੱਧਜਾਸੇ[੧] ॥ ੯ ॥
ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਮਿਲੈਂ ਮੁਝ ਸੰਗਾ।
ਬਹੁਰ ਨ ਬਿਛੁਰੈਂ ਹ੍ਵੈ ਇਕ ਰੰਗਾ[*]।
ਤਾਂ ਤੇ ਤੁਮ ਅਬਿ ਤਜਹੁ ਬਿਖਾਦਾ।
ਗਾਵਹੁ ਸ਼ਬਦ ਕਰਹੁ ਅਹਿਲਾਦਾ[੨] ॥ ੧੦ ॥
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਜੋ ਸਰਬ ਪਸਾਰਾ।
ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਸੋ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰਾ।
ਹੋਤ ਵਿਪਰਜੈ ਥਿਰ ਨ ਰਹਾਈ।
ਜਿਹ[੩] ਧ੍ਰੁਵ[੪] ਕਹਤਿ[੫] ਅਧ੍ਰੁਵ ਹ੍ਵੈ ਜਾਈਂ[੬] ॥ ੧੧ ॥
ਸਸਿ[੭] ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰਾਊ।
ਕਾਲ ਪਾਇ ਤਿਨ ਹੋਇ ਅਭਾਊ[੮]।
ਜੋ ਸੁਮੇਰੁ ਸਭਿ ਸੁਰਨ ਅਧਾਰਾ[੯]।
ਛੈ ਹੋਵਤਿ ਤਿਨ ਲਗੈ ਨ ਬਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥
ਧਰਨੀ, ਜਲ, ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰਾ।
ਅੱਗ੍ਰ ਕਾਲ[੧੦] ਸੋ ਧਰੈਂ ਨ ਧੀਰਾ।
ਪਾਵਕ, ਪੌਨ, ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਯੁਕਤਾ[੧੧]।
ਕਾਲ ਪਾਇ ਸੋ ਹੋਇਂ ਅਸ਼ਕਤਾ[੧੨] ॥ ੧੩ ॥
ਮਹਾਂਬਲੀ ਰਾਕਸ਼ ਜੇ ਰਾਜਾ।

---

[1]ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਣਨਾ, ਮੰਨਣਾ, ਸਿਮਰਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ।
[*]ਇਹ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਰਬ ਕਾਲੀ ਸੱਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ।
[2]ਅਨੰਦ।
[3]ਜਿਸ ਨੂੰ।
[4]ਅਟੱਲ।
[5]ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
[6]ਉਹ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[7]ਚੰਦਰਮਾਂ।
[8]ਨਾਸ਼ ਹੋਏਗਾ।
[9]ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ।
[10]ਮੌਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।
[11]ਬਲ ਸਹਿਤ।
[12]ਨਿਰਬਲ।

ਕਾਲ ਡੰਕ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਗਾਜਾ।
ਭੇ ਅਵਤਾਰ ਜਿਤੇ ਰਣ ਧੀਰਾ।
ਕਾਲ ਪਾਇ ਕਿਯ ਤਜਨ ਸਰੀਰਾ ॥ ੧੪ ॥
ਮਹਾਂ ਸਿੱਧ ਸੁਰ ਗੰਧ੍ਰਬ ਕਿੰਨਰ।
ਯੱਖਜ ਆਦਿ ਸਭਿ ਹ੍ਵੈਂ ਛਿਨਭੰਗਰ[੧]।
ਜਮ, ਉਡਗਨ[੨], ਪੁਰਹੂਤ[੩], ਕੁਮੇਰਾ[੪]।
ਹੋਇਂ ਵਿਪਰਜੈ ਲਗੈ ਨ ਦੇਰਾ ॥ ੧੫ ॥
ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਗ ਕਾਰਣ ਕੇਰੋ।
ਤਿਹ[*] ਅਭਾਵ ਕਰਿ ਕਾਲ ਕਰੇਰੋ[੫+]।
ਹਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਿਹ ਜਗਤ ਅਲਾਇਂ।
ਹਰੀ[੬] ਹਰਿਤੁਤਾ[੭] ਤਿਹ ਕੀ ਜਾਇ ॥ ੧੬ ॥
ਰੁਦ੍ਰਹਿ[੮] ਬੇਖ ਭਯਾਨਕ ਜਾਂਹੀ।
ਕਾਲ ਪਾਇ ਸੇ ਹੋਵਹਿ ਨਾਂਹੀ[੯]।
ਸਭਿ ਕੋ ਜੋ ਅਧਾਰ ਆਕਾਸ਼ਾ।
ਕਾਲ ਅਗਾਰੀ ਹੋਇ ਸੁ ਨਾਸ਼ਾ ॥ ੧੭ ॥
ਇਨ ਜੀਵਨ ਕਜਾ ਗਿਨਤੀ ਹੋਈ।
ਗ੍ਰਸਜੋ ਕਾਲ ਕੋ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਈ।
ਰਹਿਨੋ ਇਸਥਿਰ ਕਿਨਹੂੰ ਨਾਂਹੀ।
ਪਾਇ ਸਮਾਂ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਨਸਾਹੀਂ[੧੦] ॥ ੧੮ ॥
ਅਤਿ ਸੂਖ਼ਮ ਤੇ ਸੂਖ਼ਮ ਕਾਲੂ[੧੧]।

---

[1]ਛਿਨ ਵਿਚ ਨਾਸ਼।
[2]ਤਾਰੇ।
[3]ਇੰਦ੍ਰ।
[4]ਕੁਬੇਰ।
[*]ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਕਾਲ ਦੇ ਵੱਸ ਹਨ, ਤਾਂਤੇ ਏਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪੂਜ ਨਹੀਂ ਹਨ।
[5]ਕਰੜਾ।
[+]ਪਾ:-ਕਾਲ ਕਰੇ, ਹੇਰੋ।
[6]ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।
[7]ਹਰੀਪੁਣਾ।
[8]ਸ਼ਿਵ।
[9]ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।
[10]ਨਾਸ਼ ਹੋਣਗੇ।
[11]ਕਾਲ ਹੈ।

ਅਤਿ ਬਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਮਹਾਂ ਬਿਸ਼ਾਲੂ[1]।
ਕਰਹਿ ਊਚ ਤੇ ਜੋ ਅਤਿ ਨੀਚੂ।
ਨੀਚਹਿ ਥਪਹਿ ਊਚ ਖਿਨ ਬੀਚੂ ॥ ੧੯ ॥
ਰਾਈ ਮੇਰੁ, ਮੇਰੁ ਤੇ ਰਾਈ।
ਬਸੇ ਉਜਾਰਹਿ, ਉਜਰਿ ਬਸਾਈ।
ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਚਾਹੈ ਸੋ ਕਰਿਹੀ।
ਇਸ ਆਗੈ ਕੋ ਧੀਰ ਨ ਧਰਿਹੀ ॥ ੨੦ ॥
ਧਨੁਖ ਅਭਾਵ[2] ਹਾਥ ਹੈ ਜਾਂ ਕੇ।
ਰਾਗ ਰੁ ਦ੍ਵੈਖ ਬਾਣ ਬਡ ਤਾਂ ਕੇ।
ਛੈ ਕਰਿ ਜਗ ਉਪਜਾਵਹਿ ਸੋਊ।
ਸਿਸਿ ਲੀਲ੍ਹਾ[3] ਜਿਉਂ ਦੇਖਿ ਨ ਕੋਊ ॥ ੨੧ ॥
ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਗੋਇ[4] ਕਰਿ ਹਾਥੇ।
ਖੇਲਹਿ ਨਿਤ ਉਛਾਰਿ ਤਿਨ ਸਾਥੇ।
ਬ੍ਰਹਮ ਉਦੰਬਰ[5] ਬਿਰਖ ਸਮਾਨਾ।
ਫਲ ਅਨੇਕ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪ੍ਰਮਾਨਾ[6] ॥ ੨੨ ॥
ਭੱਖਜਤ[7] ਕਾਲ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਕੈਸੇ।
ਘ੍ਰਿੱਤ ਅਹੂਤੀ ਪਾਵਕ ਜੈਸੇ।
ਮੂਰਤ ਬਿਦਤਿ ਨ ਪਰਹਿ ਪਛਾਨੀ[8]।
ਘਟੀ, ਮਾਸ, ਬਰਖਹਿਂ ਤੇ ਜਾਨੀ ॥ ੨੩ ॥
ਝੀਵਰ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਆ ਜਿਹ ਜਾਲਾ।
ਫਸੇ ਜੀਵ ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਛੂਟਨ ਹੋਇ ਨ ਸੇ[9] ਕਿਹ ਭਾਂਤੀ।
ਦੁਖ ਮਹਿਂ ਪਚਹਿਂ ਨ ਪਾਵਹਿਂ ਸ਼ਾਂਤੀ[10] ॥ ੨੪ ॥

---

[1]ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ।
[2]'ਅਨ ਹੋਇਆ ਕਰਨ' ਰੂਪੀ ਧਨੁਖ।
[3]ਬਾਲਕ ਲੀਲ੍ਹਾ।
[4]ਗੇਂਦ ਵਾਂਙੂ।
[5]ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਬ੍ਰਿੱਛ ਵਾਂਙੂ ਹੈ।
[6](ਗੁਲਰ ਦੇ ਫਲ ਵਾਂਙੂ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ) ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਲਗੇ ਹਨ।
[7](ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਨੂੰ) ਭਖਦਿਆਂ।
[8](ਕਾਲ ਦੀ) ਮੂਰਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣੀ ਜਾਂਦੀ।
[9]ਉਸ ਤੋਂ।
[10](ਜੀਵ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ।

ਜੇਤਿਕ ਹੈ ਪਰਪੰਚ ਪਸਾਰਾ।
ਕਈ ਬਾਰ ਕਿਯ ਕਾਲ ਅਹਾਰਾ।
ਬਹੁਰੋ ਰਚੈ ਸੁਖੇਨ ਸੰਵਰਿ ਕੈ।
ਦ੍ਰੂਹਨ[1], ਬਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਨਿਜ ਤਨ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੨੫ ॥
ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ਕਰੈ ਪੁਨ ਤਾਂਹੀ[2]।
ਗ੍ਰਸੈ ਸਕਲ ਕੋ ਤਜੈ ਨ ਕਾਹੀਂ।
ਬਿਨ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਕ੍ਰੂਰ[3] ਬਿਸਾਲਾ।
ਮ੍ਰਿਗ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੇਹਰੀ ਕਾਲਾ[4] ॥ ੨੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਕਮਲ ਫੂਲ ਅਦਭੁਤ ਅਹੈ, ਬਚਯੋ ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਸੋਇ[5]।
ਨਹਿਂ ਸਮੀਪ ਤਹਿਂ ਜਾਵਈ[6], ਰਹਯੋ ਬਿਨਾ ਬਲ ਹੋਇ ॥ ੨੭ ॥
ਚੌਪਈ: ਸ਼ਾਂਤਿ ਮੈਤਰੀ ਅੰਕੁਰ[7] ਤਾਸੂ।
ਚੈਤੰਨਤਾ ਮਾਤ੍ਰ ਪਰਕਾਸ਼ੂ[8]।
ਇਸ ਮਹਿਂ ਕਾਲ ਲੀਨ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ।
ਤਿਹ[9] ਤਜਿ ਅਪਰ ਸਰਬ ਕੋ ਖਾਵਹਿ ॥ ੨੮ ॥
ਤਾਂਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਹੁ ਅੱਭਯਾਸਾ।
ਸਗਰੋ ਭੇਦ ਹੋਇ ਪਰਕਾਸ਼ਾ।
ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਹੁ! ਸਭਿ ਤਜਹੁ ਬਿਖਾਦਾ।
ਖ੍ਵੈ ਤਨ ਅਹੰ ਸਮਾਰਹੁ ਆਦਾ[10] ॥ ੨੯ ॥
ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸਾਰੋ।
ਸਾਰ ਬਿਚਾਰਿ ਭਲੇ ਉਰ ਧਾਰੋ[11]।
ਮੋਖ ਸਦਨ ਕੀ ਇਹ ਤਨ ਸ਼੍ਰੇਨੀ[12]।
ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਦਿਨ ਰੈਨੀ' ॥ ੩੦ ॥

---

[1]ਬ੍ਰਹਮਾ।
[2]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।
[3]ਕਰੜਾ।
[4]ਹਰਨ ਵਾਂਙੂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਵਤ ਕਾਲ ਹੈ।
[5](ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਅਚਰਜ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਹੈ ਉਸ (ਕਾਲ) ਤੋਂ ਉਹ (ਬ੍ਰਹਮ) ਬਚਿਆ ਹੈ।
[6](ਕਾਲ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਉਸ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਨੇੜੇ।
[7]ਅੰਗੂਰ।
[8](ਉਹ) ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ।
[9]ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਛਡਕੇ।
[10]ਤਨ ਦੀ ਅਹੰਤਾ ਗੁਆਕੇ ਸੰਭਾਲੋ ਆਦਿ (ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ।
[11]ਜੋ ਸਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰੋ।
[12]ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦੀ ਪੌੜੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਘਨੇਰਾ।
ਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰ ਅੱਗਜਾਨ ਕਟੇਰਾ[1]।
ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਅਰਣੋਦਯ ਕਾਲਾ[2]।
ਨਿਕਸੇ ਤਿਹ ਛਿਨ ਵਹਿਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੩੧ ॥
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਇ ਚੌਫੇਰੇ।
ਪਢਹਿਂ ਬੇਦ ਧੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਘਨੇਰੇ।
ਕੁਸ਼ਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਜਹਿਂ ਰੁਚਿਰ ਬਿਛੌਨਾਂ।
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪੌਢੇ ਗੁਨ ਭੌਨਾ ॥ ੩੨ ॥
ਗੁਨਤਿ ਸੁਲਖਣੀ ਉਰ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।
-ਮਮ ਸੁਤ ਝੂਰਹਿੰਗੇ ਪਸ਼ਚਾਤੀ।
ਮਿਲੇ ਨ ਆਨਿ ਜਨਕ[3] ਕੇ ਤਾਈਂ।
ਤਨਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਆਈ- ॥ ੩੩ ॥
ਤਬਿ ਠਾਂਢੀ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਾਰੀ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਸ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਅਬ ਕੇ ਪੁਨ ਨਿਜ ਤਾਤਨਿ ਤਾਈਂ।
ਪਠਹੁ ਬੁਲਾਇ[4] ਪਾਸ, ਗੋਸਾਈਂ! ॥ ੩੪ ॥
ਆਵਹਿੰਗੇ ਅਬਿ ਮਾਨਹਿਂ ਬੈਨਾ।
ਛਿਮਾ ਛੇਤ੍ਰ ਤੁਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਐਨਾ!।
ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਮਿਲਹਿਂ ਇਸ ਕਾਲਾ।
ਬਿਨੈ ਮਾਨੀਏ ਮੇਰਾ ਦਜਾਲਾ!' ॥ ੩੫ ॥
ਦੇਖਿ ਦੀਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਮੌਰੰ[5]।
ਆਇਸੁ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪਠਜੋ ਬਹੋਰੰ।
ਕਹਜੋ ਜਾਇ ਕੇ ਤਿਨ ਦੁਇ ਆਗੇ।
'ਨਿਸ਼ਚੇ ਗੁਰੂ ਸਮਾਵਨ ਲਾਗੇ ॥ ੩੬ ॥
ਮਾਤਾ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨਿ ਘਨੇਰੀ।
ਮੁਝ ਤੁਮ ਪਾਸ ਪਠਾਯੋ ਫੇਰੀ।
ਰੰਚਕ ਔਰ ਬਿਲੰਬ ਨ ਕੋਈ।

---

[1]ਕੱਟਿਆ।
[2]ਸੂਰਜ ਉਦਯ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ।
[3]ਪਿਤਾ।
[4]ਬੁਲਾ ਘੱਲੋ।
[5]ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਨੂੰ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਦੇਖਕੇ।

ਚਹਉ ਤ ਮਿਲਉ ਭਲੇ ਬਿਧਿ ਹੋਈ' ॥ ੩੭ ॥
ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਪੁਨ ਲਖਮੀ ਦਾਸਾ।
ਮਾਤ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਭਏ ਉਦਾਸਾ।
ਤਤਛਿਨ ਉਠੇ ਤਜੇ ਅਨ ਮਤਾ[੧]।
ਕਹਤੋ 'ਸਮਾਇੰ ਨ ਸਾਚੇ ਪਿਤਾ' ॥ ੩੮ ॥
ਗਮਨੇ ਮਿਲਿਨ ਭਈ ਇਤ ਐਸੇ।
ਉਤ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਕੀਨਿ ਗੁਰ ਜੈਸੇ।
ਅੰਬਰ ਪਾਇ ਬਦਨ ਪਰ ਤਬਿ ਹੀ।
ਪੌਢਿ ਗਏ ਦੇਖਹਿੰ ਨਰ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੩੯ ॥
ਗੇ ਸਮਾਇ ਤਨ ਰਹੇ ਨ ਪ੍ਰਾਨਾ। {ਇੱਕ ਬਾਰ ਸਮਾ ਗਏ}
ਭਾ ਕਹਾਇ ਕੋ ਸਬਦਿ ਮਹਾਨਾ[੨]।
ਕਰਿਹੀਂ ਲੋਕ ਬਿਲਾਪ[੩] ਕਲਾਪਾ[੪]।
ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਬਿਰਹੁ ਪ੍ਰਤਾਪਾ[੫*] ॥ ੪੦ ॥
ਨਰਨ ਬਿਖੈ ਭਾ ਰੁਦਨ ਘਨੇਰਾ।
ਸੁਰਨ[੬] ਮਝਾਰ ਅਨੰਦ ਬਧੇਰਾ।
ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਕੇ ਗੀਤਨਿ ਗਾਵਹਿੰ।
ਬਾਦਿਤ[੭] ਤਾਲ ਮਿਲਾਇ ਬਜਾਵਹਿੰ ॥ ੪੧ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਨੰਦੀ ਸੁ ਬ੍ਰਿਖਭ[੮] ਚਢੇ ਸ਼ਿਵ ਜੂ
ਤਨ ਉੱਜਲ ਇੰਦੂ ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ ਸੁਹਾਏ[੯]।
ਬਜਾਲ ਕਰਾਲ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਹੈ[੧੦]
ਹਰਿਖਾਲ[੧] ਬਿਸਾਲ ਸਿਕੰਧਨ[੨] ਪਾਏ।

---

[1]ਦੂਜੀ ਸਲਾਹ।
[2](ਕੋਲ ਦਿਆਂ ਤੋਂ) ਹਾਹਾਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ।
[3]ਵਿਰਲਾਪ।
[4]ਸਾਰੇ (ਲੋਕ)।
[5]ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ) ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁਖ।
[*]ਪਾ:-ਪ੍ਰਲਾਪਾ।
[6]ਦੇਵਤਿਆਂ।
[7]ਵਾਜੇ।
[8]ਨੰਦੀ ਨਾਮੇ ਬੈਲ ਉੱਤੇ।
[9]ਇੰਦਰ = ਚੰਦਰਮਾ। ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ = (ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਹੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਸੋ) ਚੰਦਰਮਾ। ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੰਦੀ ਨਾਮੇ ਬੇਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਨ ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ ਉੱਜਲ ਹੈ (ਮੱਥੇ ਤੇ) ਚੰਦਰਮਾਂ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਜੇ ਪਾਠ ਐਉਂ-ਇੰਦੁ ਸੁਸ਼ੇਖ੍ਰ ਸਹਾਏ-ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣੂੰ = ਮੱਥੇ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ।
[10]ਸੱਪਾਂ ਭਿਆਨਕਾਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਿਤ ਹੈ।

ਗੰਗ ਤਰੰਗ ਅਘੰਕਨ ਭੰਗ[3]
ਜਟਾ ਮਹਿਂ, ਪਾਰਬਤੀ ਅੰਗ ਲਾਏ[4]।
ਸੂਲ ਧਰੇ ਕਰ[5], ਮੁੰਡ ਪਰੇ ਗਰ[6]
ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਉਰ ਸੌਂ[7] ਚਲਿ ਆਏ ॥ ੪੨ ॥
ਸੰਗ ਪੰਚਾਨਨ[8] ਤਾਤ ਖੜਾਨਨ ਹੈ[9]
ਦੁਰਦਾਨਨ[10] ਸ਼ੋਭ ਬਢਾਏ।
ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਡੇ ਗਣ ਸਾਥ ਬਿਰਾਜਤਿ
ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ[11] ਸਭੈ ਹਰਖਾਏ[12]।
'ਜੈ ਸੁਖ ਦਾਇਕ! ਜੈ ਸੁਰ ਨਾਇਕ[13]!
ਜੈ ਇਠ ਪਾਯਕ![14]' ਵਾਕ ਅਲਾਏ।
ਬੰਦ ਉਭੈ ਕਰ ਬੰਦਤਿ ਹੈਂ
ਬਹੁ ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਏ ॥ ੪੩ ॥
ਹੰਸ ਚਢੇ ਚਤੁਰਾਨਨ[15], ਨਾਰਦ
ਸਾਰਦ[16], ਬੁੱਧਿ ਬਿਸ਼ਾਰਦ[17] ਆਏ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਉਰ, ਬੇਨ ਬਜਾਵਤਿ
ਸਨਕ ਸਨੰਦ[1] ਰਿਦੈ ਹਰਖਾਏ।

1ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ।
2ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ।
3ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲੇ।
4(ਖਬੇ) ਅੰਗ ਨਾਲ ਲਾਈ ਹੈ।
5ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਧਾਰੀ ਹੈ ਹੱਥ ਵਿਚ।
6ਖੋਪਰੀਆਂ ਹਨ ਗਲੇ।
7(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ) ਦਿਲੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ।
8(ਪੰਚ+ਆਨਨ =) ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ।
9ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਛੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ (ਸ੍ਵਾਮਿ ਕਾਰਤਕ)।
10ਗਣੇਸ਼ (ਦ੍ਵਿਰਦ+ਆਨਨ = ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ)।
11(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਸਰੂਪ ਦੇਖਕੇ।
12ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।
13ਜੈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।
14ਜੈ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ।
15ਬ੍ਰਹਮਾ, ਨਾਰਦ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਤ੍ਰੈਏ) ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਚਤੁਰ (ਲੋਕ) ਆਏ। (ਅ) ਬੁੱਧ ਵਿਸ਼ਾਰਦ = ਚਤੁਰ ਬੁੱਧ (ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ)।
16ਬ੍ਰਹਮਾ, ਨਾਰਦ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਤ੍ਰੈਏ) ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਚਤੁਰ (ਲੋਕ) ਆਏ। (ਅ) ਬੁੱਧ ਵਿਸ਼ਾਰਦ = ਚਤੁਰ ਬੁੱਧ (ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ)।
17ਬ੍ਰਹਮਾ, ਨਾਰਦ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਤ੍ਰੈਏ) ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਚਤੁਰ (ਲੋਕ) ਆਏ। (ਅ) ਬੁੱਧ ਵਿਸ਼ਾਰਦ = ਚਤੁਰ ਬੁੱਧ (ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ)।

ਕੌਸਕ[੨], ਭ੍ਰਿੰਗ[੩], ਬਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੁਨੀ
ਅੰਗਰਾ[੪] ਸੁ ਪੁਲਸਤ[੫] ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪਾਏ।
ਅੱਤ੍ਰ, ਅਗਸਤ, ਪਰਾਸੁਰ, ਬਜਾਸ
ਸਭੈ ਦਰਸ਼ੰਨ ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਬਾਲਮੀਕ ਅਰ ਰੋਮ ਰਿਖਿ, ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਸੁਜਾਨ।
ਬਕਦਾਲਭ ਤੇ ਆਦਿ ਸਭਿ, ਆਏ ਰਿਖੀ ਮਹਾਨ ॥ ੪੫ ॥
ਨਾਮਦੇਵ, ਜੈ ਦੇਵ, ਜਨ; ਧੰਨਾ, ਸੈਨ, ਕਬੀਰ।
ਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਭਗਤ ਸਭਿ, ਆਏ ਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ ॥ ੪੬ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: ਸ਼ੇਸ਼[੬], ਸੁਰੇਸ਼[੭], ਜਲੇਸ਼[੮], ਦਿਨੇਸ਼[੯]
ਨਿਸੇਸ਼[੧੦], ਧਨੇਸ਼[੧੧] ਪਿਖੈਂ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ।
ਕਿੰਨਰ ਗੰਧਰਬ, ਪਾਵਕ ਪੌਨ
ਅਨੰਦ ਭਰੇ ਉਰ ਮੰਗਲ ਗਾਵੈਂ।
ਦੇਵ ਤਰੋਵਰ[੧੨] ਕੀ ਪੁਸ਼ਪਾਂਜਲ[੧੩]
'ਜੈ' ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਕੈ ਬਰਖਾਵੈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਕੰਦ ਗੁਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦ
ਪਦੰ ਅਰਬਿੰਦ ਪੁਜੈਂ ਮਨ ਭਾਵੈਂ[੧੪*] ॥ ੪੭ ॥

---

[1]ਬ੍ਰਹਮਾ, ਨਾਰਦ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਤ੍ਰੈਏ) ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਚਤੁਰ (ਲੋਕ) ਆਏ। (ਅ) ਬੁੱਧ ਵਿਸ਼ਾਰਦ = ਚਤੁਰ ਬੁੱਧ (ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ)।
[2]ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ।
[3]ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿੱਤ੍ਰ।
[4]ਇਕ ਰਿਖੀ।
[5]ਨਾਮ ਹੈ।
[6]ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ।
[7]ਇੰਦਰ।
[8]ਵਰੁਣ।
[9]ਸੂਰਜ।
[10]ਚੰਦ।
[11]ਕੁਬੇਰ।
[12]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ।
[13]ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁੱਕ।
[14]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਮਨ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
[*]ਸ਼ਿਵ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਆਦਿ ਮੁੱਖਜ ਦੇਵਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਆਦਿ ਸਣੇ, ਫਿਰ ਉੱਚੇ ਤੇ ਉੱਚੇ ਮੁਨੀ ਤੇ ਰਿਖੀ, ਫਿਰ ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਵਡੇ ਭਗਤ, ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਡੇ, ਫਿਰ ਕਿੰਨਰ ਤੇ ਗੰਧਰਬ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਗਿਣਕੇ ਆਪ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਦਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਏ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, 'ਜੈ ਜੈ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਉੱਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪੂਜ ਹਨ। ਗੁਪਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵ ਹੈ ਕਿ ਜਬਰਾਈਲ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ

ਦੋਹਰਾ: ਇਕ ਬਿਵਾਨ+ ਮਨੁਹਰ ਮਹਾਂ, ਪੁੰਜ ਮਣੀ ਜਿਸ ਮਾਂਹਿ।
ਅਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਯੁਕਤਿ ਸੋ, ਕੌਨ ਕਹੈ ਛਬਿ ਤਾਂਹਿ ॥ ੪੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਪਾਰਖਦੀ ਜਿਸ ਆਇ ਅਗਾਰੀ।
ਚਵਰ ਢੁਰਤਿ ਹੈ ਵਾਰੰਵਾਰੀ।
ਜਹਾਂ ਹੁਤੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਇਸਥਿਰ ਭਯੋ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਸਮੀਪਾ ॥ ੪੯ ॥
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਰਾ।
ਚਰਨ ਕੋਕਨਦ[੧] ਸ਼ੁਭਤਿ ਅਪਾਰਾ।
ਨੂਪਰਿ ਮਨਿਮਯ[੨] ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਾਏ।
ਦ੍ਵੈ ਜੰਘਾਂ ਕਦਲੀ ਛਬਿ ਪਾਏ ॥ ੫੦ ॥
ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਕਾ[੩] ਬੰਧੀ ਸੁਹਾਵਤਿ।
ਉਦਰ ਸ ਤ੍ਰਿਵਲੀ* ਸ਼ੋਭ ਬਢਾਵਤਿ[੪]।
ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਆਵਰਤਿ ਸੁ ਨਾਭਾ[੫]।
ਭੁਜਾ ਚਾਰਯੁਤਿ ਭੂਖਨ ਆਭਾ[੬] ॥ ੫੧ ॥
ਸੰਖ ਚੱਕ੍ਰ ਕਰ ਕਮਲਨ ਮਾਂਹੀ।
ਗਦਾ ਪਦਮ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਆਹੀ।
ਕੰਕਨ ਅੰਗਦ ਮਣਿ ਗਚਿਕਾਰੀ[੭]।
ਬ੍ਰਿਖਭ[੮] ਸਮਾਨ ਕੰਧ[੯] ਦ੍ਵੈ ਭਾਰੀ ॥ ੫੨ ॥

ਪੜ੍ਹਿਆ ਕੁਛ ਕਹੇ ਤੇ ਅਰਬੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕੁਛ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸਥਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਯਾਨਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਗਲੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਂ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਬੀ ਕਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

+ਇਸ ਬਿਬਾਨ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਵੀ ਜੀ ਮਨੁੱਖੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕੁਛ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਵੇਂ ਓਥੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕਹੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਜੇ ਅੱਖਰੀਂ ਅਰਥਾਂ ਵੱਲ ਜਾਓ ਤਾਂ ਸੂਖਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਥੂਲ ਮਣੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

[1]ਲਾਲ ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚਰਨ।

[2]ਮਣੀਆਂ ਖਚਤ ਝਾਂਜਰ।

[3]ਤੜਾਗੀ।

*ਪਾ:-ਉਦਰ ਤ੍ਰੈਵਲੀ।

[4]ਪੇਟ ਤੇ ਤਿੰਨ ਵਲ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

[5]ਜਮਨਾ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰ ਵਤ ਨਾਭੀ ਹੈ।

[6]ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ।

[7]ਜੜੇ ਹੋਏ।

[8]ਬੈਲ।

[9]ਮੋਢੇ।

ਉਰ ਆਯੁਤ ਬਨ ਮਾਲ[1] ਸੁਹਾਵਾ।
ਅਧਿਕ ਕੌਸ਼ੁਭ[2] ਮਣਿ ਛਬਿ ਪਾਵਾ।
ਕੰਬੁ[3] ਗ੍ਰੀਵ ਤ੍ਰੈ ਰੇਖ ਬਿਰਾਜਤਿ।
ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਲਾਜਤਿ ॥ ੫੩ ॥
ਚਿਬੁਕ[4] ਚਾਰੁ, ਮੁਸਕਜਾਨ ਕਪੋਲਾ[5]।
ਹਾਸ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਛਬਿ ਹੋਤਿ ਅਮੋਲਾ।
ਚਮਕ ਦਸਨ ਕੀ ਰੁਚਿਰ ਬਿਰਾਜੀ।
ਸੰਪਟ ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਹੀਰਨ ਰਾਜੀ[6] ॥ ੫੪ ॥
ਉਨਤ[7] ਨਾਸਕਾ, ਕਾਨਨ[8], ਕੁੰਡਲ।
ਸ਼ੋਭਾ ਸੁਖਦਾ ਅਤਿ ਸੁਖ ਮੰਡਲ।
ਮਨਹੁਂ ਕਮਲ ਦਲ ਸੁੰਦਰ ਲੋਚਨ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੀ ਚਿਤਵਨ ਦੁਖ ਮੋਚਨ ॥ ੫੫ ॥
ਧਨੁਖ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਮਸਤਕ ਚਾਰੂ।
ਸਿਰ ਕਰੀਟ[9] ਜਿਹ ਪ੍ਰਭਾ[10] ਅਪਾਰੂ।
ਸ਼ਜਾਮ ਬਰਨ[11], ਜਲਧਰ[12] ਕੀ ਨਜਾਈਂ।
ਬਸਨ ਪੀਤ ਜਨ ਛਟਾ[13] ਸੁਹਾਈ ॥ ੫੬ ॥
ਅਪਨੋ ਪਲਟ ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)
ਚਢੇ ਬਿਵਾਨ ਊਪਰ ਤਤਕਾਲਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੋਨੋ ਸੁਤ ਚਲਿ ਆਏ। {ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ ਪਹੁੰਚੇ}
ਸੁਨਤਿ ਰੌਰ ਹਿਰਦੇ ਬਿਸਮਾਏ ॥ ੫੭ ॥
ਭੀਰ ਅਧਿਕ ਜਾਵਨ ਜਗ ਨਾਂਹੀ।

---

[1]ਛਾਤੀ ਚੌੜੀ (ਉੱਪਰ) ਬਾਜੰਤੀ ਮਾਲਾ।
[2]ਇਕ ਮਣੀ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਮਥਨ ਤੇ ਮਿਲੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਸੰਸ:, ਕੌਸੁਭ]।
[3]ਸੰਖ।
[4]ਠੋਡੀ।
[5]ਗੱਲ੍ਹਾਂ।
[6]ਦੰਦ (ਮਾਨੋਂ) ਗੁਲੀਆਂ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਚਮਕਦੇ ਹਨ।
[7]ਉੱਚੀਆਂ।
[8]ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ।
[9]ਮੁਕਟ।
[10]ਸ਼ੋਭਾ।
[11]ਸਾਂਵਲਾ ਰੰਗ।
[12]ਬੱਦਲ।
[13]ਬਸਤਰ ਪੀਲੇ ਮਾਨੋ ਬਿਜਲੀ।

ਦੁਸ਼ਤਰ ਹ੍ਵੈ[1] ਪਹੁੰਚੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਂਹੀ।
ਦੇਖਿ ਸੁਲਖਣੀ ਸੁਤ ਸੋਂ ਭਾਖੀ।
'ਪੂਰਬ ਕਿਉਂ ਨ ਅਏ ਅਸ ਕਾਂਖੀ? ॥ ੫੮ ॥
ਰਹੇ ਬੁਲਾਇ ਪਠੇ ਦ੍ਵੈ ਬਾਰੀ।
ਆਏ ਨਹੀਂ ਨ ਨੀਕ ਬਿਚਾਰੀ।
ਪੀਛੇ ਆਇ, ਰਹੋ ਪਛੁਤਾਈ।
ਅਬਿ ਤੌ ਗਏ ਸਮਾਇ ਗੁਸਾਈਂ' ॥ ੫੯ ॥
ਸਿਰੀਚੰਦ ਸੁਨਿ ਲਖਮੀਦਾਸ।
ਬਿਸਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਭਏ ਦਰਸ ਨਿਰਾਸ।
ਅਪਨੋ ਦੋਸ਼ ਜਾਨਿ ਪਛੁਤਾਏ।
ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਧਾ ਪਾਏ ॥ ੬੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸਮਾਵਨ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੬ ॥

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਇਹ ਸਾਰਾ ਰੂਪਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਯਾ ਮਹਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਾਲਕ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਖਿਆਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰਾਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਬੀ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਕਰਤਾ ਬੀ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਵਜਕਤੀ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਆਦਿ ਕਹਿ ਲਿਆ, ਯਾ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵਜੂਦ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ' ਧਰਿਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਦਰਜਾ ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਭਵਾਨੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ ਨੇ ਜਦ ਨਿਰਾਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਤੇ ਕਾਦਰ ਕਹਿਣੋਂ ਸੰਕੋਚ ਖਾਧਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਵਿਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਵਿਚਕਾਹੇ ਏਹ ਸਾਕਾਰ ਮੂਰਤੀ (Personal God) ਮਿਥਕੇ ਕੰਮ ਟੋਰਲਿਆ ਵਾਂਙੂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਪੱਖ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ (ਗੁਰਮੁਖ) ਤੋਂ ਉਪਰ ਧਿਆਨ ਲਈ ਇਕ ਸੂਖਮ ਮੂਰਤੀ ਸਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ' ਕਲਪ ਲਈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਰਲੇ ਹਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿਰਵਿਕਾਰਤਾ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਪਾਲਕ ਤੇ ਸਰਬ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹੋਣ ਨੂੰ ਇਸ ਨਿਕੀ ਜਿਹੀ-ਹਦ ਬੰਦੀ ਵਾਲੀ-ਅਕਲ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀਆਂ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ' ਦਸਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ 'ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ 'ਕਾਦਿਰ ਕਰਤਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਭੇਤ, 'ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ' ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਲੱਖ ਤੇ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕੱਥ, ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਲੱਖ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਮੰਨਕੇ ਵਿਕਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਰਤਾਪਨ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਪਾਰ, ਅਕਹਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕਲਪਦੇ ਹਾਂ। 'ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜੀਨਿ ਸਗਰੀ ਮੋਹੀ। ' ਦੇਖੋ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧ ਅਧਯਾਯ ੫੩ ਅੰਕ ੭੨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੂਕ।

ਕਵੀ ਜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਸਭਯਤਾ ਦੇ ਜਾਣੂ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ, ਆਤਮ ਪ੍ਰਬਲਤਾ, ਰੂਹਾਨੀ ਔਜ, ਉਚੇ ਤੋਂ ਉਚੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸੇ ਬੋਲੀ ਤੇ ਉਸੇ ਖਿਆਲ ਮੰਡਲ ਦੇ ਖਿਆਲ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦੇ ਓਹ ਬਹੁਤੇ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਇਕ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਹ ਸਨ, ਭੁੱਲ ਹੈ। ਐਸੇ ਸੰਸੇ ਤੇ ਭੈ ਅਯੋਗ ਤੇ ਅਵਿਦਯਾ ਸੂਚਕ ਹਨ, ਐਸੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਪਰ ਤਾਂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਰੋਗੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਸਰੁਦ੍ਰਾ

[1]ਬੜੀ ਔਖਿਆਈ ਨਾਲ।

ਰੋਗੀ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ' ਪਿਛੇ ਆਪ ਕਵਿ ਜੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਬਾਬਤ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ-(ਵੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ ਅਧਯਾਯ ੫੬ ਅੰਕ ੧੬,) 'ਹਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਜਿਹ ਜਗਤ ਅਲਾਇ। ਹਰੀ ਹਰਿਤੁਤਾ ਤਿਹ ਕੀ ਜਾਇ'। ਸੋ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਇਹ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੫ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ' ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਾਂ (ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਏ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ) ਪਰਮ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਹਨ ਤੇ (ਪਰਾਵਰਾਂ) ਅਵਯਕਤ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਹਨ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਕਿਸੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ, ਸੁੱਚੇ, ਸੁਹਣੇ ਤੇ ਵਡੇ ਹਨ। ਜੋ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਇਨਸਾਨ ਯਾ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਉਚੇ ਹੋਏ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਅਜਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਓਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ' ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹੀ ਮੁਰਾਦ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੫੭.੫੮ ਵਿਚ ਦੇਵਤੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਚਖੰਡ ਗਏ ਦੱਸੇ ਹਨ। 'ਸਚਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ' ॥

੫੭. [ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਮੰਗਲ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤੋਤਰ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਦੀਪਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ, ਸਦਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿਂ ਬਾਰ।
ਤਮ ਅਗਜਾਨ ਨਿਵਾਰਿ ਕੈ, ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥

ਸਦਨ = ਘਰ। ਬਾਰ = ਬਾਲ, ਜਗਾ। ਨਿਵਾਰਿ ਕੈ = ਦੂਰ ਕਰਕੇ। ਸਾਰ = ਤੱਤੂ। ਅਸਾਰ = ਤੱਤੂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਗਲ ਕੀਮਤੀ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ਤੁੱਛ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਕਿਹੜੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਅਸੱਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਤੇ ਸੱਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਬਣਾਕੇ ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਘਰ ਵਿਖੇ ਬਾਲ। ਅੱਗਜਾਨ (ਰੂਪੀ) ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ (ਇਸ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਨਾਲ) ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰ ਤੇ ਅਸਾਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ।

ਚੌਪਈ: ਸਿਰੀਚੰਦ ਤਬਿ ਲਖਮੀ ਦਾਸ।
ਪਿਤ ਆਗੈ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸਿ। {ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ}
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਦੇਨੋ ਹ੍ਵੈ ਠਾਂਢੇ।
ਹਿਰਦੇ ਮਹਿਂ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤਿ ਬਾਢੇ ॥ ੨ ॥
'ਹੇ ਜਗਤੇਸ਼ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਨੀ!
ਹੇ ਸਰਬੱਗਜ ਸਰਬ ਗੁਨਖਾਨੀ!।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੂਰਨ ਹੋ ਸਮਰੱਥਾ।
ਰਾਉਰ ਕੇ ਗੁਨ ਅਹੈਂ ਅਕੱਥਾ ॥ ੩ ॥
ਅਪਰ ਨਰਨ ਸੇ ਤੁਮ ਕੋ ਮਾਨਤਿ[1]।
-ਜਗ ਕਰਤਾ[2]-ਇਹ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਤਿ।
ਅਬੈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤੁਮਾਰੀ ਆਈ।
ਤ੍ਰੈਲੋਕੀ ਪਤਿ ਸ਼ੰਕ ਨ ਰਾਈ ॥ ੪ ॥
ਬਿਨਾ ਮਿਲੈ ਅਬਿ ਆਪ ਸਮਾਏ।
ਹਮ ਰਹਿਗੇ ਹਿਰਦੇ ਪਛੁਤਾਏ।
ਅਬੈ ਬਧੀ ਅਭਿਲਾਖ ਬਿਸਾਲਾ।
ਦਰਸ ਆਪਕਾ ਕਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੫ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਿਨੈ ਪ੍ਰਸੀਦਹੁ ਤਾਤਾ[3]!।
ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ ਭੂਲੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾ।
ਤੁਮ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਦੁਹਾਈ।
ਬੋਲੇ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ ਜੇ ਜਾਈ ॥ ੬ ॥
ਪੂਰਬ ਜਿਉਂ, ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਔਰੀ[1]। {ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮੰਗਿਆ}

---

[1](ਅਸੀਂ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਮਨੁਖਾਂ ਵਰਗਾ ਮੰਨਦੇ ਸੀ।
[2]ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਦੇ ਕਰਤਾਰ ਹੋ।
[3]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੋ ਹੇ ਪਿਤਾ ਜੀਓ!

ਹਮ ਸੋਂ ਬੋਲਹੁ ਮਿਲਹੁ ਬਹੋਰੀ'।
ਅਸ ਅਰਦਾਸ ਕੀਨਿ ਜਬਿ ਦੋਈ।
ਚਹੁਂ ਦਿਸ਼ ਭੀਰ ਅਧਿਕ ਤਬਿ ਹੋਈ ॥ ੭ ॥
ਅਹੈ ਸੁਲਖਣੀ ਚਰਨਨ ਪਾਸੂ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਗੇਰਤਿ ਬਹੁ ਆਂਸੂ।
ਭੂਪਤਿ, ਸ਼ਾਹਿ, ਬਿੱਪ੍ਰ, ਸਿਖ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
'ਸੱਤਿਨਾਮ' ਸਿਮਰੈਂ ਸੁਖਕੰਦਾ ॥ ੮ ॥
ਠਾਂਢੇ ਬੰਦੇ ਹਾਥ ਸਮੀਪਾ।
ਸੁਨੀ ਬਿਨੈ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਤਾਤਨ ਸੋਂ ਬੋਲਨ ਕੇ ਕਾਰਨ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਪਿਸ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਆਏ}
ਉਠਿ ਬੈਠੇ ਤਬਿ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ ॥ ੯ ॥
ਅਰੁਨ[2] ਪ੍ਰਫੁੱਲਜਤ ਕਮਲ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬਦਨ ਸੁਹਾਵਤਿ ਅਸ ਤਿਹ ਤਾਲਾ।
ਦੇਖਿ ਅਚੰਭ ਭਏ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਚਹੁਂਦਿਸ਼ 'ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ' ਉਚਾਰੀ ॥ ੧੦ ॥
ਠਾਂਢੇ ਦ੍ਵੈ ਤਾਤਨ[3] ਕੋ ਦੇਖਾ।
ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।
'ਜਾਚਤਿ ਜੇ ਜੀਵਨ ਬਹੁ ਮੇਰਾ।
ਸੋ ਪਾਵਤਿ ਅਬਿ ਹੁਤੀ ਨ ਦੇਰਾ ॥ ੧੧ ॥
ਦ੍ਵੈ ਘਟਿਕਾ ਜਾਚੀ[4] ਤੁਮ ਜੋਈ।
ਨਹਿਂ ਅਧੀਨ ਤੁਮਰੇ ਕਛੁ ਸੋਈ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਭਾਵੀ ਜੋ ਆਹੀ।
ਸੋਈ ਹੋਤਿ ਮਿਟੈ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੨ ॥
ਅਬਿ ਜੋ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਕਰਉ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਮਾਰੇ ਪਾਹੀ।
ਪੂਰਬ ਰਹੇ ਬੁਲਾਇ ਨ ਆਏ।
ਕਰੀ ਬਾਤ ਆਪਨ ਮਨ ਭਾਏ' ॥ ੧੩ ॥
ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਿਰੀਚੰਦ ਕਰ ਬੰਦੇ।

---

[1]ਪਹਿਲੇ ਵਤ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਹੋਰ।
[2]ਲਾਲ।
[3]ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ।
[4]ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ।

ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ 'ਸੁਨਹੁ ਸੁਖਕੰਦੇ!
ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ।
ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੇ ਭੇਵ ਪਛਾਨਹੁ ॥ ੧੪ ॥
ਪੂਛਹੁ ਤੱਦਜਪਿ ਕਰਹੁਂ ਉਚਾਰੀ।
ਪਿਤਾ ਵਸਤੁ ਕੇ ਸੁਤ ਅਧਿਕਾਰੀ[1]।
ਹਮ ਕੋ ਛੂਛਾ ਛੋਰਿ ਪਯਾਨੇ।
ਥਾਪਯੋ ਲਹਿਣਾ ਅਪਨ ਸਥਾਨੇ ॥ ੧੫ ॥
ਕਲਾ ਬਿਸਾਲਹਿ ਤੇ ਤਜਿ ਖਾਲੀ[2]।
ਕਰੀ ਆਪ ਅਸਮੰਜਸ[3] ਚਾਲੀ।
ਦਈ ਅਪਰ ਕੋ ਸਰਬ ਬਡਾਈ।
ਤੁਮਰੇ ਸੁਤ ਕਜਾ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਾਈ[4*]?' ॥ ੧੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਨਿਜ ਸੁਤਨ ਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਤਿ ਦਾਇ।
ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਲੋਕ ਇਕ, ਉਚਰਯੋ ਬਦਨ[5] ਬਨਾਇ ॥ ੧੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਮਃ ੧ ॥
ਲਖ ਨੇਕੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਲਖ ਪੁੰਨਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਲਖ ਤਪ ਉਪਰਿ ਤੀਰਥਾਂ ਸਹਜ ਜੋਗ ਬੇਬਾਣ ॥
ਲਖ ਸੂਰਤਣ ਸੰਗਰਾਮ ਰਣ ਮਹਿ ਛੁਟਹਿ ਪਰਾਣ ॥
ਲਖ ਸੁਰਤੀ ਲਖ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਪੜੀਅਹਿ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣ ॥
ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਲਿਖਿਆ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ॥
ਨਾਨਕ ਮਤੀ ਮਿਥਿਆ ਕਰਮੁ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥੨॥

ਚੌਪਈ: 'ਮਨ ਕੀ ਮੱਤਿ ਕਰਹਿ ਜੇ ਕੋਈ।
ਏਕ ਸਿਧਿ ਨਹਿਂ ਕੈਸੇ ਹੋਈ।
ਬਿਨਾ ਆਪਨੇ ਕਰਮ[+] ਬਡਾਈ।

---

[1]ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੱਕਦਾਰ (ਹੁੰਦੇ ਹਨ)।
[2](ਸਾਨੂੰ) ਖਾਲੀ ਛਡਕੇ।
[3]ਅਯੋਗ।
[4]ਕੀਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ।
[*]ਪਾ-ਹਮ ਸੁਤ ਕਿਆ ਕਿਛ ਜਗ ਮਹਿਂ ਪਾਈਂ।
[5]ਮੁਖੋਂ।
[+]ਏਥੇ ਕਰਮ ਦਾ ਭਾਵ 'ਮੇਹਰ' ਹੈ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਯਾ ਫੇਅਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਇਹੋ ਤਾਂ ਭੇਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਧੁਰੋਂ 'ਮੇਹਰ' ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨੇਕੀਆਂ ਤਪ, ਗੁਣ ਕੁਛ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਭਾਵ ਏਹ ਕਿ ਓਹ ਧੁਰੋਂ ਇਸ ਪਦਵੀ ਦੀ ਕਮਾਲਤਾ, ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ, ਯੋਗਤਾ, ਅਲੂਹੀਅਤ ਲੈ

ਕਿਨਹੂੰ ਪਾਈ ਖਬਰ ਨ ਰਾਈ ॥ ੧੮ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਭਾਵਈ ਜੋਈ।
ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਬਾਤ ਹੈ ਸੋਈ।
ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਸਭਿ ਤਾਂਹਿ ਅਧੀਨਾ।
ਔਰ ਨ ਕਿਸਹੂੰ ਕੇ ਕਰ ਕੀਨਾ' ॥ ੧੯ ॥
ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੁਤ ਦੋਨੋ ਮੁਰਝਾਨੇ।
ਹ੍ਵੈ ਅਧੀਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
'ਨਹੀਂ ਹਮਾਰੋ ਚਾਰੋ ਕੋਊ।
ਜਿਉਂ ਭਾਵੈ ਤਿਉਂ ਕਰੀਏ ਸੋਊ ॥ ੨੦ ॥
ਜਗ ਮਹਿਂ ਮਨਤਾ ਹ੍ਵੈ ਨ ਹਮਾਰੀ।
ਕੋਇ ਨ ਦੇਵਹਿ ਭੇਟ ਅਗਾਰੀ।
ਨਾਮ ਲਾਜ ਤੁਮ ਹੀ ਕੋ ਸਾਰੀ'।
ਇਉਂ ਕਹਿ ਮੁਖ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨ ਧਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥
ਗੁਨਖਾਨੀ ਸੁਨਿ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ[1]।
ਬੋਲੇ ਸੁਤਨ ਸੰਗ ਪੁਨ ਬਾਨੀ। {ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰ}
'ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਸਭਿ ਹ੍ਵੈ ਕੁਲ ਮਾਂਹੀ।
ਪਟ, ਧਨ, ਧਾਮ, ਤੋਟ ਕਬਿ ਨਾਂਹੀ ॥ ੨੨ ॥
ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਕੇ ਜੋ ਹੈਂ ਸ੍ਵਾਨਾ[2]।
ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਨਹਿਂ ਜਗਤ ਮਹਾਨਾ।
ਤੁਮ ਤੋ ਤਾਤ ਭਏ ਮੁਝ ਤਨ ਤੇ।
ਭੇਟਾ ਕਿਉਂ ਨ ਦੇਹਿਂ ਹਿਤ ਮਨ ਤੇ ॥ ੨੩ ॥
ਕਰਾਮਾਤ ਹ੍ਵੈ ਹੈ ਤੁਮ ਮਾਂਹੀ।
ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਸਰਬ ਪੁਜਾਹੀਂ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✴)
ਜਗਤ ਬਿਰਾਜਹੁ ਸਭਿ ਤੇ ਊਚੇ।
ਤੁਮਰੀ ਸਮਤਾ ਕੋ ਨ ਪਹੂੰਚੇ ॥ ੨੪ ॥
ਸੁਨਹੁ, ਪਰੰਤੁ ਜੁ ਸ਼ਬਦ ਬਡਾਈ।
ਸੋ ਅੰਗਦ ਨੈ ਨੀਕੇ ਪਾਈ।
ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰਿ ਲੇਹੁ ਤੁਮ ਦੇਖੀ।

ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਯਤਨ ਕਰਨਹਾਰੇ ਹੋ, ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੂਜਬ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਗੱਦੀ ਪਾਈ ਹੈ।

[1]ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ।

[2]ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਜੋ ਕੁੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਉਂ ਲੀਨੀ ਕਿਯ ਘਾਲ ਵਿਸ਼ੇਖੀ[1] ॥ ੨੫ ॥
ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਰਹ੍ਯੋ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਰਿਦੇ ਸਦੀਵ ਸੇਵ ਜਿਸ ਪਯਾਰੀ।
ਆਇਸੁ ਬਿਖੇ ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਕੀਤੀ।
ਸੂਧੀ ਹੁਇ ਅਥਵਾ ਬਿਪਰੀਤੀ[2]' ॥ ੨੬ ॥
ਅਵਰ ਕਹੇ ਗੁਨ ਅੰਗਦ ਕੇਰੇ।
ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨ ਕਿਯ ਪ੍ਰਭੂ ਬਡੇਰੇ।
ਦੋਇ ਘਟੀ ਦਿਯ ਦਰਸ਼ਨ ਔਰੀ।
ਨਰ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਹਿਂ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥ ੨੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਚਿਤ[3] ਪ੍ਰਭੂ, ਬੈਠੇ ਬੀਚ ਸੁਹਾਇਂ।
ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕੋ, ਉਡਗਨ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੨੮ ॥
ਚੌਪਈ: ਦਿਪਤ[4] ਤੇਜ ਮੁਖ ਕਾਂਤਿ[5] ਬਿਸਾਲੀ।
ਬਾਲ ਅੰਸ਼ਮਾਲੀ ਯੁਤ ਲਾਲੀ[6]।
ਗ੍ਯਾਨ ਕਿਰਨ ਤੇ ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ।
ਸੇਵਕ ਰਿਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਕਾਸੇ ॥ ੨੯ ॥
ਭਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸ ਨਯਨ ਰਸੀਲੇ।
ਹਿਤ ਉਪਕਾਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਛਬੀਲੇ।
ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਤਿ ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ।
ਦਰਸਹਿਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਾਇ ਪਰਮਾਰਥ ॥ ੩੦ ॥
ਤਿਸ ਖਿਨ ਬੁੱਢੇ ਦ੍ਵੈ ਕਰ ਜੋਰੇ।
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਾਇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਓਰੇ।
'ਗੁਰ ਜੀ! ਬਚ ਸੁਨਿਬੇ[7] ਕਹਿ ਅਰਜੀ[8]।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ! ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਮਰਜੀ ॥ ੩੧ ॥
ਉੱਤਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮ।
ਉਪਦੇਸ਼੍ਯੋ ਸੰਗਤਿ ਨਰ ਬਾਮ[1]।

---

[1]ਬਹੁਤੀ ਕਮਾਈ।
[2]ਉਲਟੀ।
[3]ਸਮਤਾ (ਭਰੇ) ਚਿਤ ਵਾਲੇ।
[4]ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ।
[5]ਸੁੰਦਰਤਾ।
[6]ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ (ਭਾਵ) ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵਾਲੀ। ਸੰਸ:, ਅੰਸ਼ੁਮਾਲਿਨ੍ = ਸੂਰਜ]।
[7]ਸੁਣਨੇ (ਲਈ)।
[8]ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ।

ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਕਰਹਿਂ ਅਠ ਜਾਮ।
ਪਦ ਅਭਿਰਾਮ ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਧਾਮ ॥ ੩੨ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਸ ਅਰਥ ਜਥਾਰਥ।
ਸੇਵਕ ਸੁਨਹਿਂ ਸੁ ਹੋਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ।
ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕੋ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ।
ਤਥਾ ਬਚਨ ਕੋ ਅਬਹਿ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮਨ ਚਾਹੂ।
ਸੁਨਿਬੇ ਕਹੁ ਬਿਸਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹੂ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਸਭਿ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ!।
ਪੂਰਹੁ ਸਰਬ ਲਾਲਸਾ ਉਰ ਜੀ' ॥ ੩੪ ॥
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ਼ੁਭ ਬਾਨੀ।
ਅਰ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਨੀ।
ਸਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲਾ।
ਕਹਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ੩੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: 'ਸੱਤਿਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਸੁਨਹੁ ਅਰਥ ਇਸ ਕੇਰ। {ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ ਅਸ਼ਟਕ}
ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਅਧਿਕ ਫਲ
ਮਿਟਹਿ ਚਰਾਸੀ ਫੇਰ ॥ ੩੬ ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ: -ਗੋ- ਤਮ ਨਾਮ ਅੱਗਜਾਨ ਮਹਾਨ ਕੌ
ਪਾਇ ਬੰਧਨ ਸਦੀਵ ਝੁਰੂ[2]।
ਦੇਹਿ ਅਨੇਕ ਧਰੇ, ਜਨਮੇ
ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਕਟ ਹੋਤਿ ਬਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ੁਰੂ[3]।
ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਬਿਲੀਨ[4] ਕਰੈ
ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੈਂ ਇਸ -ਰੂ-[1]।

---

[1]ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ।

[2]ਵਾਹਿ-ਗੁ-ਰੂ ਪਦ ਦੀ ਵਿਤਪਤੀ-
ਗੋ ਨਾਮ ਹੈ ਅੰਧੇਰੇ ਦਾ, (ਤਿਸ ਤੇ) ਅੱਗਜਾਨ ਕੋ ਅਰਥ (ਦੇਖੋ ਪੂ. ਅਧਜਾਯ ੧, ਸਫਾ ੯੯ ਸਤਰ ੮), (ਇਸ) ਮਹਾਨ (ਅੱਗਜਾਨ ਦਾ) ਬੰਧਨ ਪਾਕੇ (ਜੀਵ) ਸਦਾ ਝੁਰਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਗਜਾਨ ਨਾਲ) ਅਨੇਕ ਦੇਹਾਂ ਧਾਰਨ, ਜੰਮਣ, ਮਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੰਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, । ਅਰਬੀ:-ਸ਼ੁਰੂ = ਆਰੰਭ]।

[3]ਗੋ ਨਾਮ ਹੈ ਅੰਧੇਰੇ ਦਾ, (ਤਿਸ ਤੇ) ਅੱਗਜਾਨ ਕੋ ਅਰਥ (ਦੇਖੋ ਪੂ. ਅਧਜਾਯ ੧, ਸਫਾ ੯੯ ਸਤਰ ੮), (ਇਸ) ਮਹਾਨ (ਅੱਗਜਾਨ ਦਾ) ਬੰਧਨ ਪਾਕੇ (ਜੀਵ) ਸਦਾ ਝੁਰਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਗਜਾਨ ਨਾਲ) ਅਨੇਕ ਦੇਹਾਂ ਧਾਰਨ, ਜੰਮਣ, ਮਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੰਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, । ਅਰਬੀ:-ਸ਼ੁਰੂ = ਆਰੰਭ]।

[4]ਨਾਸ਼।

ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ
ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[2] ॥ ੩੭ ॥
ਜੋ ਜੜ ਜਾਤ ਬਿਥਾਰ ਮਹਾਂ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਫੁਰੂ[3]।
ਤਾਰ ਤਮੈਂ[4] ਜਨਮੈ ਬਿਨਸੈ
ਜਿਸ ਆਸ੍ਰਿਤ ਭਾ ਸਤਿ ਬੀਚ ਪੁਰੂ!।
ਜੋ ਤਿਨਕੇ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਾਵਤਿ
ਨਾਮ ਕਹੈਂ ਇਸ ਚੇਤਨ -ਰੂ-।
ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ
ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[5] ॥ ੩੮ ॥
ਜੋ ਸਭਿ ਦੇਹਿਨ ਅੰਨ ਪਚਾਵਤਿ
ਪਾਵਤ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ[*] ਧੁਰੂ।
ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਿਖੀਕ ਅਚੇਤਨ ਜੇ
ਤਿਨ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰੇ ਜਿ ਸ਼ੁਰੂ।
ਅੰਤਰ ਜੇ ਮਤਿ ਆਦਿਕ ਹੈਂ ਜੜ
ਤੇ ਚਿਤ ਕੈ ਫਰੁਨਾ ਸੁ ਫੁਰੂ।
ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ

---

[1]ਇਸ-ਰੂ-(ਪਦ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, (ਭਾਵ-ਰੂ-ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਉਸ (ਅੱਗਜਾਨ ਨੂੰ) ਝਟ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

[2]ਜੋ (-ਵਾਹਿ-ਪਦ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ) ਅਸਚਰਜ (ਤੇ) ਮਹਾਨ ਬਿਸਮੈਂ ਰੂਪ, (ਸੋ ਉਸ ਮਹਾਨ ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਬਿਸਮੈ ਰੂਪ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਹ ਪਦ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ,) ਤਾਂਤੇ (ਸਦਾ) ਮੂੰਹੋਂ ਕਹੋ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ। (ਅ) ਜੋ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' (ਇਸ ਮੰਤਰ ਨੂੰ) ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਅਸਚਰਜ ਬਿਸਮੈਂ ਰੂਪ ਨੂੰ (ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ)।

[3]ਸ਼ਾਖਾਂ। ਅਰਬੀ, ਫਰੂਅ਼] (ਅ) ਸਫੁਰਨ।

[4]ਨਜੂਨ ਅਧਿਕ।

[5](ਗੋ ਨਾਮ ਹੈ ਜੜ੍ਹ ਦਾ, ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ, ਸਫਾ ੯੮, ਸਤਰ ੧੫, ਸੋ) ਉਹ ਜੜ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਰੂਪੀ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਵਚਿੱਤਰ ਹੈ ਤੇ ਅਨੇਕ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹਨ, (ਭਾਵ ਨਾਨੱਤ੍ਵ ਦਾ ਜਨਕ ਜੜ੍ਹ ਹੈ), (ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ) ਨਜੂਨ ਅਧਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਨਮਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ (ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੜ ਆਪੇ ਕੀਕੂੰ ਫੈਲਾਉ, ਨਾਨੱਤ੍ਵ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ) ਸੱਤ (ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ) ਪੂਰਨ ਹੈ, ਅਥਵਾ-ਭਾਸਤ ਬੀਚ ਪੁਰੂ = ਵਿਚ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਪੂਰਨ (ਪਰਮੇਸੁਰ), (ਉਹ ਸਤ ਸਰੂਪ ਚੇਤਨ ਹੈ ਜੋ) ਉਨ੍ਹਾਂ (ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ) ਬਿਵਹਾਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਰੂ-ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਕਿ) ਇਸ (ਸੱਤਾ ਸਫੁਰਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ) ਚੇਤਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਉਪਰਲਾ ਅੰਕ ੫ ਵਾਲਾ ਅਰਥ।

[*]ਪਾ:-ਅਪਾਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਵਰਣਨ-

ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[1] ॥ ੩੯ ॥
ਸੀਸ ਸਹੰਸ, ਅਸੀਸ ਅਨੈਨ
ਸਨੈਨ, ਸਹੰਸ੍ਰ ਹੀ ਰੂਪ ਧਰੂ।
ਘ੍ਰਾਣ ਸਹੰਸ੍ਰ, ਅਘ੍ਰਾਣ; ਅਸ਼੍ਰੋਣ
ਸਸ਼੍ਰੋਣ ਸਹੰਸ੍ਰ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਕਰੂ।
ਪਾਣਿ ਸਹੰਸ, ਅਪਾਣਿ; ਅਪਾਦ
ਸਪਾਦ ਸਹੰਸ੍ਰ; ਅਨੁਰੂ, ਉਰੂ।
ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ
ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ॥ ੪੦ ॥
ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੌਰਤਿ
ਲੋਰਤਿ ਜੀਵਨ ਅੰਤਕਰੂ[+]।
ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਾਧਰ ਕੋ ਧ੍ਰਿਤ ਧਾਰਤਿ
ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਪੌਨ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਤੁਰੂ।
ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੇ ਨਭ ਸੂਰਜ ਗੌਨ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਪਾਵਕ ਤ੍ਰਾਸ ਪੁਰੂ।
ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ
ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[2] ॥ ੪੧ ॥
ਜੋ ਸਗਰੇ ਜਗ ਕੋ ਡਰਦਾਇਕ
ਕ੍ਰੂਰ ਮਹਾਂ ਅਤਿ ਓਜ ਧੁਰੂ।
ਜੋ ਸਭਿ ਕੋ ਉਪਜਾਵਤਿ ਹੈ
ਪਰਿਪਾਰਤਿ ਫੇਰ ਬਿਨਾਸ਼ਕਰੂ।

---

[1]ਜੋ (ਚੇਤਨ ਕਿ) ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਹਾਂ (ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ) ਅੰਨ ਪਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਗਨੀ (ਜਠਰ ਅਗਨੀ = ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ) ਤੇ (ਅਪਾਨ ਆਦਿ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਧੁਰ ਆਧਾਰ ਹੈ, (ਜੋ) ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ, ਜੋ ਅਚੇਤਨ (ਜੜ੍ਹ) ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਵਹਾਰ (ਕੰਮ) ਆਰੰਭ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਸਫੁਰਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ); ਅੰਦਰ ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਆਦਿਕ ਹਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈਨ, (ਇਸ) ਚੇਤਨ ਦੀ (ਸੱਤਾ) ਸਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਸਫੁਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਸਤਰ ਪਰ ਦਿੱਤਾ ਅੰਕ ੫ ਵਾਲਾ ਅਰਥ)।

[+]ਪਾ:-ਔਰ ਕੁਰੁ।

[2](ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਹੋਈ ਮੌਤ ਦੌੜਦੀ ਫਿਰਦੀ ਲੋੜਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਅੰਤ (ਜਿਸ ਦੇ) ਭੈ ਕਰਕੇ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਧਾਰਦੀ ਹੈ, (ਜਿਸ ਤੋਂ) ਡਰਦੀ ਪੌਣ ਤ੍ਰਿਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। (ਜਿਸ ਦਾ) ਭੈ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਲਦੀ ਹੈ) ਅਗਨੀ (ਜਿਸ ਦੇ) ਭੈ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ (ਛੇਕੜਲੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ)

++ਸਾਂਖ ਨੇ ਬੁੱਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੈ।

**ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਪੌੜੀ ੪ ਦਾ ਇਹੋ ਭਾਵ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਕਠਉਪ ਨਿਸ਼ਧ, ਮੰਤਰ ੩ ਛੇਵੀਂ ਵਲੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ।

ਜੋ ਅਸ ਕਾਲ ਮਹਾਂ ਬਿਦਤੈ
ਤਿਸ ਕਾਲ ਕੋ ਕਾਲ ਕਰੈ ਤੁ ਤੁਰੂ।
ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ
ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[੧] ॥ ੪੨ ॥
ਬੇਦ ਅਬੇਦ[*], ਨਿਰੰਤਰ, ਅੰਤਰ
ਅੰਤਰੇ ਸੋ, ਅਚਰਾਨ ਚਰੂ।
ਬਿੰਬ ਸੋਂ ਏਕ ਅਨੇਕ, ਅਬਿੰਬ
ਅਲੰਬ ਬਿਨਾ ਸੁ ਅਲੰਬ ਕੁਰੂ।
ਸੰਖ ਬਿਖੈ ਜੁ ਅਸੰਖ, ਬਿਸ਼ੇਸ਼[+]
ਅਸ਼ੇਸ਼[++] ਹ੍ਵੈ; ਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਦੇਸ਼ ਧੁਰੂ।
ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ
ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[੨] ॥ ੪੩ ॥
ਏਕਮ ਏਕ ਕਲਾ ਸਸਿ ਕੀ
ਗੁਲ ਮੈਂ ਜਿਸ ਗੰਧ ਭਨੈ ਸਗਰੂ।
ਪੈ ਮਧ ਜਯੋਂ ਸਨ ਹੋਤਿ ਸਦੀਵ ਹੈ
ਅੰਬ ਮੈਂ ਮਾਧੁਰਤਾ ਜੁ ਭਰੂ।
ਹੈ ਅਤਿ ਤੇਜ ਹਲਾਹਲ ਮੈਂ
ਇਮ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਤਿ ਹੈ ਸਫੁਰੂ।
ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ

---

[1]ਜੋ (ਕਾਲ ਕਿ) ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਭੈ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਕਠੋਰ ਤੇ ਅਤਜੰਤ ਬਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਬਿਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਐਸਾ ਕਾਲ ਬੜਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਕਾਲ ਨੂੰ ਬੀ ਤੁਰਤ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ। (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ)।

[*]ਪਾ-ਅਭੇਦ।

[+]ਵਿਸ਼ੇਖ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਓ ਓਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਖ ਹੈ (ਅ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਦਿੱਸਦੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਸਮਝ, ਹੇ! ਪ੍ਰਭੂ ਤੇਰੇ ਗਜਾਨ ਤੋਂ ਹੈ।

[++]ਅਸ਼ੇਸ਼-ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ੇਖ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੰਪੂਰਨ, ਸਾਰਾ, ਅਨੰਤ, ਅਪਾਰ, ਪੂਰਾ।

[2]ਜੋ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਸਭ ਨੂੰ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, (ਅ) ਜੋ ਬੇਦ ਤੋਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, (ਜੋ ਅੰਤਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਨਿਰੰਤਰ (ਇਕ ਰਸ ਅਖੰਡਾਕਾਰ) ਹੈ, ਅੰਤਰ ਤੋਂ ਬੀ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਓਹ (ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਕੇ) ਅਚਰਾਂ (ਜੜ੍ਹਾਂ) ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਅ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, (ਫਿਰ) ਛਿਪਿਆ ਹੈ, ਚਰ ਅਚਰ (ਸਭ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹੋ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ (ਦੁਆਰਾ) ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਬਿੰਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, (ਆਪ) ਆਸ਼੍ਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੈ (ਪਰ) ਉਹ (ਸਾਰਿਆਂ) ਨੂੰ ਆਸ਼੍ਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਆਪ ਹੈ)। ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਅਣਗਿਣਤ (ਹੈ), (ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ) ਅਧਿਕ ਹੈ, (ਜੋ) ਅਨੰਤ ਹੈ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਜਿਸ ਦੀ ਆਗਜਾ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ)।

++ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਬੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਬੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਭੌਂਦਾ ਹੈ।

ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[1*]' ॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਅਰਥ ਦਿਯੋ ਸਮਝਾਇ।
'ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਸਿਮਰਹੁ ਇਸੇ, ਉੱਤਮ ਪਦ ਲਿਹੁ ਪਾਇ' ॥ ੪੫ ॥
ਬ੍ਯਾਯੋ ਅਸ਼ਟਕ[2] ਅਰਥ ਕੋ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮ।
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪਢਹਿ ਜੁ ਪ੍ਰੇਮ[+] ਕਰਿ, ਠਾਨਹਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਣਾਮ ॥ ੪੬ ॥
ਸੁਤ ਬਿਤ ਅਦਿਕ ਕਾਮਨਾ, ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਭਿ ਪਾਇ।
ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ ਦੋਨੋ ਲੋਕ ਮੈਂ, ਹੋਵੈਂ ਗੁਰੂ ਸਹਾਇ[++] ॥ ੪੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਈ ਤਬਿ ਸੰਗਤਿ।
ਮੁਖ ਬਿਕਸੇ ਜਨੁ ਪੰਕਜ ਪੰਗਤਿ[3]।
ਤਬ ਹ੍ਵੈ ਖਰੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਤਤਕਾਲਾ। {ਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ ਅਸ਼ਟਕ}
ਸੁਜਸ ਗੁਰੂ ਕੋ ਕਹਤਿ ਰਸਾਲਾ ॥ ੪੮ ॥

ਭੁਯੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ: 'ਨਮੋ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ[4], ਗੋਬਿੰਦ, ਜੋਗੀ।
ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਪਤੀ, ਆਪ ਭੋਗੀ ਅਭੋਗੀ।
ਨਿਰਾਕਾਰ ਕੋ ਰੂਪ ਸਾਕਾਰ ਹੋਯੋ।
ਜਪੈ[5] ਸੱਤਿਨਾਮੰ ਸਿਖੀ ਬੀਜ ਬੋਯੋ ॥ ੪੯ ॥
ਚਹੂੰ ਚੱਕ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ੰ ਬਿਥਾਰੀ[6]।
ਗੁਰੂ ਆਪ ਹ੍ਵੈ ਸਿੱਖ ਕੀਨੰ ਅਪਾਰੀ[7]।
ਦਯੋ ਗਜਾਨ ਕੌ ਦਾਨ ਦਾਸੰ ਬਿਸਾਲਾ[8]।
ਕਲੀ ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਦੇਖਿ ਜੀਵੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ! ॥ ੫੦ ॥

---

[1]ਏਕਮ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਲਾ ਵਿਚ (ਜਿਵੇਂ ਬਾਕੀ ੧੫ ਕਲਾ ਸਮਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ) ਫੁਲ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਸੁਗੰਧੀ (ਸਮਾਈ ਹੋਈ) ਸਾਰੇ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਥਿੰਧਾਈ ਸਦਾ (ਸਮਾਈ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅੰਬ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਮਿਠਾਸ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜੀਕੂੰ ਤੇਜ (ਸਮਾਯਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸਭ ਦੇ) ਵਿਚ ਸਫੁਰਣਤਾ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ ਚੇਤਨ) ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਚੌਥੀ ਸਤਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਛੰਦ ੩੭ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ)

[*]ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧, ਅੰਕ ੬੨, ੬੩, ੬੪ ਦਾ ਭਾਵ।

[2]ਅੱਠ ਛੰਦ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਣ।

[+]ਪਾ:-ਨੇਮ।

[++]ਪਾ:-ਕੀਨੋ ਅਰਥ ਸਮਾਪਤਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖਦਾਇ।

[3]ਕਵਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੇ।

[4]ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੋ ਸਤਚਿਤ ਆਨੰਦ ਹੈ।

[5]ਜਪਾਕੇ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ)।

[6]ਫੈਲਾਈ (ਸਿੱਖੀ)।

[7]ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਬਨਾਏ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ।

[8]ਦਾਸਾਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ।

ਮਹਾਂ ਮੰਦ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੀਨੰ ਉਧਾਰੰ।
ਸਮਾਨੰ ਨ ਆਨੰ, ਮਹਾਨੋਪਕਾਰੰ[੧]।
ਅਹੋ ਰੂਪ ਸਾਖੀ ਬਸੋ ਦੇਹਿ ਸਾਰੇ।
ਅਕਰਤਾ, ਅਭੁਗਤਾ, ਸੰਯੁਕਤਾ ਬਿਚਾਰੇ[੨] ॥ ੫੧ ॥
ਦੀਨਬੰਧੂ ਸ਼ਰੰਨਜੰ ਮਹਾਨੇ[੩] !।
ਜਪੇ ਨਾਮ ਜੋ ਆਪ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਠਾਨੇ।
ਤਿਸੇ ਹਾਥ ਦੇ ਅੰਤ ਲੇਵੋ ਬਚਾਈਂ।
ਨਿਜੰ ਦਾਸ ਕੇ ਆਪ ਹੋਵੇ ਸਹਾਈ ॥ ੫੨ ॥
ਧਰਜੋ ਬੰਸ ਬੇਦੀਨ[੪] ਮੈਂ ਰੂਪ ਜੋਈ।
ਭਜੇ, ਧਜਾਨ ਠਾਨੇ ਪਰੇ ਸ਼ਰਨ ਕੋਈ।
ਨਿਸੰਸੇ ਗਤੀਪਰਮ[੫] ਪਾਵੈ ਅਨੰਦੰ।
ਨਮੋ ਪਾਦਕੰਜੰ ਬਿਲੰਦੇ ਮੁਕੰਦੰ[੬] ॥ ੫੩ ॥
ਮਹਾਂ ਮਾਨ ਮੋਹਾਦਿ ਮਾਤੇ ਮਤੰਗੰ[੭]।
ਰਿਦੇ ਕਾਨਨੰ ਦਾਸ ਕੇ ਸਿੰਘ ਅੰਗੰ[੮]।
ਰਹੋ ਸਿੱਖ ਕੇ ਅੰਗ ਸੰਗੰ ਸਦਾਈ।
ਨਹੀਂ ਰੋਮ ਬਾਂਕੋ[੯] ਕਰੈ ਕੋਇ ਜਾਈ ॥ ੫੪ ॥
ਗਿਨੈ ਕੋ ਗੁਨੰ ਪਾਰ ਪਾਵੈ ਨ ਕੋਈ।
ਮਹਾਨੰ ਮਹੀਯਾਨ[੧੦] ਰੂਪੰ ਜਿ ਹੋਈ।
ਨਿਜੰ ਸ਼੍ਰੇਯ ਹੇਤੰ[੧੧] ਭਜੇ ਜੌਨ ਕੌਨੰ[੧੨]।
ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਦੇਵੋ ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਤੌਨੰ[੧੩] ॥ ੫੫ ॥
ਮਹਾਂ ਦੁੱਖ ਸਿੰਧੰ[੧] ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੋ ਅਗਸਤੰ[੨]।

---

[1]ਬਰੱਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ, ਮਹਾਂ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋ।
[2]ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਅਸਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ।
[3]ਅਸੀਂ ਆਪਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ, ਹੇ ਵਡੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ !)।
[4]ਬੇਦੀਆਂ।
[5]ਪੂਰਨ ਮੁਕਤੀ।
[6]ਹੇ ਉੱਚੇ, ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ !
[7]ਮਸਤ ਹਾਥੀ।
[8]ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਰੂਪੀ ਬਨ ਵਿਚ ਆਪ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਹੋ।
[9]ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ।
[10]ਬੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜੇ।
[11]ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ।
[12]ਜਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ।
[13]ਅਨੰਦ ਉਸਨੂੰ।

ਸਮਸਤੰ ਨਿਵਾਸੋ, ਬਿਲਾਸੋ ਸਮਸਤੰ[3]।
ਦਈ ਮੋਖ ਕੋਟਾਨ ਜੇ ਮੋਹ ਗ੍ਰਸਤੰ।
ਸਦਾ ਜੈ, ਸਦਾ ਜੈ, ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤੰ' ॥ ੫੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼੍ਰੀ ਬੁੱਢੇ ਅਸ਼ਟਕ ਕਰਜੋ, ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਦਾਇ।
ਭਾਈ ਪਦ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰਜੋ, ਸੁਨਤਿ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੫੭ ॥

ਚੌਪਈ: ਪਢਹਿੰ ਸੁਨਹਿੰ ਅਸ਼ਟਕ ਮਨ ਲਾਵਹਿੰ।
ਸੋ ਜਨ ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਪਾਵਹਿੰ।
ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਨਾ ਰੋਗ ਨਿਵਾਰੈ[4]।
ਮਨ ਤੇ ਕਾਮ ਰੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਦਾਰੈ[5] ॥ ੫੮ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਗਰੀ ਸੰਗਤਿ ਮੋਦਾ[6]।
ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਬਦਤਿ ਚਹੁੰ ਕੋਦਾ[7]।
ਮਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਰਾ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਦਰਸਤਿ ਚਹੁੰ ਫੇਰਾ* ॥ ੫੯ ॥
ਬਹੁਰੋ ਕਹਜੋ 'ਕਨਾਤ ਤਨੀਜੈ।
ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਮਹਿੰ ਘੇਰਾ ਕਰਿ ਲੀਜੈ।
ਸਰਬ ਨਿਕਸਿ ਕੈ ਬਾਹਰ ਜਾਵਹੁ।
ਸੱਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਹੁ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ*' ॥ ੬੦ ॥
ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਛਿਨ ਦਾਸਨਿ ਤਤਕਾਲਾ।
ਘੇਰੀ ਤਹਾਂ ਕਨਾਤ ਬਿਸਾਲਾ।
ਅੰਬਰ ਪਾਇ ਬਦਨ ਪਰ ਸ੍ਵੇਤਾ।
ਪੌਢੇ ਪੁਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥ ੬੧ ॥ {ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣਾ}
ਰੌਰ ਪਰਾ ਸਗਰੇ ਨਰ ਮਾਂਹੀ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰ ਚੁਆਹੀਂ।

---

[1]ਦੁੱਖ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ।
[2]ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਅਗਸਤ ਮੁਨੀ, ਭਾਵ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੋ।
[3]ਸਭ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹੋ, ਖੇਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਸਭ ਵਿਚ।
[4](ਇਹ ਅਸ਼ਟਕ) ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ।
[5]ਕਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ।
[6]ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ।
[7]ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਸੰਗਤ ਚਾਰੋਂ ਕੋਨਿਆਂ ਤੋਂ, ਚਾਰੋਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ।
*ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ-ਅੰਕ ੨੭ ਤੋਂ ੫੯ ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਲਿਖਤੀ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਛਾਪੇ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੮੪ ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਆਖੇਪਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
*ਪਾ-ਸੱਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਾਵਹੁ।

ਹੋਨਿ ਲਗੀ ਸਭਿ ਸੌਂਜ ਤਯਾਰੇ।
ਸੰਦਲ ਧਰਜੋ ਆਨਿ ਬਹੁ ਭਾਰੇ ॥ ੬੨ ॥
ਪੁਸ਼ਪ ਸੁਗੰਧਿ ਘ੍ਰਿੱਤ ਬਹੁ ਆਨਾ।
ਤਿਲ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਕੀਨ ਮਹਾਨਾ।
ਰੁਦਨ ਕਰਹਿਂ ਸਭਿਹੀ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ ॥ ੬੩ ॥
ਇਤਨੇ ਮਹਿਂ ਪਠਾਨ ਤਹਿਂ ਆਏ। {ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ}
ਦਰਸ ਕਰਨ ਹਿਰਦੇ ਲਲਚਾਏ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਯੁਕਤ ਸੁ ਮਨੁਜ[1] ਘਨੇਰੇ।
ਹੁਤੇ ਮੁਰੀਦ ਗੁਰੂ ਪਗ ਕੇਰੇ ॥ ੬੪ ॥
ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਤਨੀ ਕਨਾਤ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।
ਕਿਸਹੁਂ ਨ ਦਰਸ ਹੋਤਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਦੇਖਿ ਪਠਾਨ ਰਿਦੈ ਬਿਸਮਾਏ।
ਦਰਸ ਨਿਰਾਸ ਰਿਦੇ ਅਕੁਲਾਏ ॥ ੬੫ ॥
ਖਰੇ ਲੋਕ ਚਹੁੰਦਿਸ਼ ਰਖਵਾਰੀ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਖ਼ਾਨਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
'ਤੁਮ ਹੋ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਹਮ ਮੁਰੀਦ ਹੈਂ ਸਭ ਜਗ ਜਾਨੀ ॥ ੬੬ ॥
ਆਖ਼ਰ ਕੌ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਕਾਲਾ।
ਹਮ ਕੋ ਕਰਨੇ ਦੇਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[2]।
ਹੁਤੇ ਦੂਰ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਏ।
ਅਬ ਨਿਰਾਸ ਹਮ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਏਂ' ॥ ੬੭ ॥
ਭਨਜੋ ਸਿੱਖ 'ਅਸ ਹਠ ਨਹਿਂ ਕਰੀਏ।
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਸਮਾਂ ਨ ਬਿਚਰੀਏ।
ਤੁਮ ਜਿ ਅਗੇਰੇ ਆਵਤਿ ਤੂਰਨ।
ਕਰਿ ਲੇਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ॥ ੬੮ ॥
ਅਬਿ ਬੰਦਨ ਕਰ ਲਿਹੁ ਇਸ ਥਾਈਂ।
ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ਹੈਂ ਸਭਿ ਜਾਈਂ।
ਹਮਰੋ ਬਚਨ ਮਾਨਿ ਤੁਮ ਲੀਜੈ।

---
[1]ਓਹ ਪੁਰਸ਼।
[2]ਕ੍ਰਿਪਾਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ)।

ਨੀਕੇ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰ ਕਰੀਜੈ' ॥ ੬੯ ॥
ਖਾਨ ਕਹੈਂ 'ਹਮ ਮਾਨਹਿਂ ਨਾਂਹੀ। {ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਹਠ}
ਏਤੀ ਬਾਤ ਬਨਾਵਹੁ ਕਾਹੀਂ।
ਹੋ ਢਿਗ ਦਰਸਹੁ ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਨੀਕੇ।
ਤਿਉਂ ਹਮ ਜਾਵਹਿਂ ਪੀਰ ਨਜੀਕੇ ॥ ੭੦ ॥
ਸਾਂਝੇ[1] ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨ ਕੇਰੇ।
ਸਿੱਖ ਸਮਾਨ ਮੁਰੀਦ ਘਨੇਰੇ[2]।
ਅਹੈਂ ਪੱਖਜ ਜੇ ਹਿੰਦੁਨ ਤੁਰਕਾ।
-ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਖੋਵਨ- ਮਤ ਗੁਰ ਕਾ' ॥ ੭੧ ॥
ਇਕ ਤੋ ਖਾਨਨ ਕੋ ਬਲ ਭਾਰੀ।
ਦੂਜੇ ਸਾਚੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
ਹਟਤਿ ਨਹੀਂ ਬਹੁ ਰਹੇ ਹਟਾਈ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹੇ ਤਬ ਹਿੰਦੁਨ[3] ਜਾਈ ॥ ੭੨ ॥
ਪਰਜੋ ਸਭਿਨਿ ਮਹਿਂ ਰੌਰਾ ਭਾਰੀ।
ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਸੁਨੈ ਪੁਕਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਨ ਕੇ ਪਾਸ ਜਿ ਦਾਸਾ।
ਸ੍ਰੌਨ ਕੁਲਾਹਨ[4] ਸੁਨਿ ਚਹੁਂ ਆਸਾ[5] ॥ ੭੩ ॥
ਨਿਕਸੇ ਤੁਰਤ ਬਿਲੋਕਨ ਤਾਈਂ।
ਰਹੀ ਇਕਾਂਕੀ[6] ਦੇਹਿ ਗੁਸਾਈਂ[7]।
ਅੰਤਰਧਜਾਨ ਭਈ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅੰਤਰਧਿਆਨ}
ਸਰਬ ਚੁਕਾਵਨ ਝਗਰ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭੪ ॥
ਵਹਿਰ ਦੁਹੂੰ ਮਹਿਂ ਬਾਦ ਮਹਾਨਾ।
ਚਢਿ ਬਿਵਾਨ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
ਗਮਨ ਕੀਨ ਊਰਧ ਕੀ ਓਰਾ[8]।
ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਨ ਮਹਿਂ ਸ਼ੋਰਾ ॥ ੭੫ ॥

---

[1](ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਾਂਝੇ ਹਨ।
[2]ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਂਙੂ ਮੁਰੀਦ ਬੀ (ਸਾਡੇ ਵਰਗ) ਬਹੁਤ ਹਨ।
[3]ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ।
[4]ਰੌਲਾ।
[5]ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ।
[6]ਇਕੱਲੀ।
[7]ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹੀ।
[8]ਉਪਰ ਦੀ ਤਰਫ।

ਸੁਰਤਰੁ ਪੁਸ਼ਪਾਂਜੁਲ[1] ਬਰਖਾਵਹਿਂ।
ਚਾਰੁ ਚਮਰੁ ਚਹੁਦਿਸ਼ਨ ਢੁਰਾਵਹਿਂ[2]।
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਚੰਦਨ ਚਰਚਾਹੀਂ[3]।
ਕਰਹਿਂ ਆਰਤੀ, ਸੰਖ ਬਜਾਹੀਂ ॥ ੭੬ ॥
ਅਪਸਰ ਕਰਿਹੀਂ ਨਿਰਤ ਅਗਾਰੀ।
ਗੰਧ੍ਰਬ ਗਾਵਹਿਂ ਧੁਨਿ ਸੁਖਕਾਰੀ।
ਚਲੇ ਅਕਾਸ਼ ਪੰਥ ਅਸ ਜਾਵਹਿਂ।
ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਕਰਿ ਅਨੰਦ ਬਢਾਵਹਿਂ ॥ ੭੭ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਹੁਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਹ ਲਗ ਜਿਸਹਿ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਹੁੰਚਾਇ।
ਹਟੇ ਸੰਗ ਤੇ ਦੇਵ ਸਭਿ, ਚਰਨਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ* ॥ ੭੮ ॥
ਸੱਚ ਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਏ, ਕੀਨਿ ਤਹਾਂ ਬਿਸਰਾਮ।
ਭੂਤਲ ਮਹਿਂ ਜੈਸੇ ਭਈ, ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸੁਖ ਧਾਮ ॥ ੭੯ ॥
ਚੌਪਈ: ਕਰੇ ਜੋਰ ਅਸ ਖਾਨ ਅਲਾਵੈਂ।
'ਹੈਂ ਹਮ[4] ਪੀਰ ਸੁ ਮਜਲ ਪੁਚਾਵੈਂ।
ਦੇਤਿ ਮੁਰਾਦ ਮੁਰੀਦਨ ਕੇਰੀ।
ਬਰਜੇ ਰਹੈਂ ਨ[5], ਜਾਵਹਿਂ ਨੇਰੀ' ॥ ੮੦ ॥
ਇਮ ਹਠ ਕਰਿ ਕੇ ਭੇ ਤਹਿਂ ਠਾਂਢੇ।
ਡਰੇ ਨ ਰਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਗਾਢੇ।
ਸਨਧਬੱਧ ਹਿੰਦੂ ਹੁਇ ਆਏ।
ਬਲ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੋ ਚਹਤਿ ਹਟਾਏ ॥ ੮੧ ॥

---

[1]ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ।
[2]ਝੁਲਾਂਵਦੇ ਹਨ।
[3]ਛਿੜਕਦੇ ਹਨ।
*ਦੇਵਤੇ ਜਿੰਨੀ ਜਿੰਨੀ ਉਚਿਆਈ ਆਤਮ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਓਥੋਂ ਓਥੋਂ ਤੱਕ ਗਏ, ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਗੇਰੇ ਮੰਡਲਾਂ ਤੋਂ ਉਰੇ ਮੁੜ ਪੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਟਿਕਾਣੇ ਦੇ ਪਾਰਲੋਕਿਕ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਲੋਕੀਂ ਆਏ ਸਨ, ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਕਾਸ਼ੀ ਗਵੱਯੇ ਵਜੱਯੇ ਬੀ ਗਿਣੇ ਹਨ।

ਦੇਵਤਾ ਪਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਲੜਨ ਝਗੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਏਥੇ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਵਜਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। । ਦੇਵ, ਦਿਵ੍ = ਚਮਕਣਾ] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨ ਖੰਡ (ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੌੜੀ ੩੫) ਵਿਚ ਆਪ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਗਏ।
[4]ਸਾਡੇ ਪੀਰ ਹਨ।
[5]ਰੋਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗੇ।

ਸਜਾਨੇ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਤਹਿਂ ਜੇਈ।
ਕਰਯੋ ਬਿਚਾਰ ਮਿਲਤਿ ਭੇ ਤੇਈ।
-ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਅਬਿ ਹੈ ਬਲ ਭਾਰੇ-।
ਬਹੁਰ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੯੨ ॥
'ਤਾਂ ਤੇ ਔਰ ਨ ਕਰੀਏ ਕਾਜਾ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲੇਹੁ ਅਵਾਜਾ[1]।
ਤਿਨ ਮਰਜੀ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਕਰਿਯੈ ਕ੍ਰਿੱਤ ਮਿਟਾਵਹੁ ਰਾਰੀ[2]' ॥ ੯੩ ॥
ਖ਼ਾਨਨ ਸੰਗ ਭਨੀ ਅਸ ਬਾਨੀ।
ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਨੀਕੇ ਤਿਨ ਮਾਨੀ।
ਦ੍ਵੈ ਸਿਖ ਹੁਤੇ ਸਮੀਪੀ ਜੇਈ।
ਅੰਤਰ ਗੇ ਕਨਾਤ ਕੇ ਤੇਈ ॥ ੯੪ ॥
ਬਸਤ੍ਰ ਸੰਯੁਕਤ ਸੇਜ ਤਹਿਂ ਦੇਖੀ।
ਦੇਹ ਨ[3] ਭਏ ਅਚਰਜ ਬਿਸ਼ੇਖੀ।
ਅੰਬਰ ਕੋ ਉਘਾਰਿ ਭਲ ਜੋਵਾ।
ਨਿਕਸੇ ਕਹਤਿ 'ਅਚੰਭਾ ਹੋਵਾ ॥ ੯੫ ॥
ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਕੀਨੋ ਇਤਨਾ ਝਗਰਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਆਪ ਨਿਬੇਰਯੋ ਸਗਰਾ।
ਅੰਤ੍ਰ ਧਜਾਨ ਭੀ[4], ਰਹੀ ਨ ਦੇਹੀ।
ਕੁਸ਼ਾ ਸੇਜ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪਰੇਹੀ ॥ ੯੬ ॥
ਦੋਹਰਾ: ਰਾਰ ਨ ਕਰਿਯੇ ਪਰਸਪਰ, ਦਿਹੁ ਕਨਾਤ ਖੁਲਵਾਇ।
ਦੇਖਹਿਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਰਬ, ਕੌਤਕ ਮਤਿ ਬਿਸਮਾਇ[5]' ॥ ੯੭ ॥
ਸ੍ਵੈਯਾ: ਲੀਨ ਉਤਰ ਕਨਾਤ ਸ਼ਿਤਾਬ
ਗਏ ਢਿਗ ਹ੍ਵੈ ਦਰਸੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਹੈ ਸਿਹਜਾ ਪਰ ਚੀਰ ਪਰਯੋ ਪਿਖਿ
'ਜੈ ਗੁਰ, ਜੈ ਗੁਰ' ਊਚ ਉਚਾਰੀ।
'ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਕੰਦ, ਗੁਬਿੰਦ, ਮੁਕੰਦ'

---

[1]ਹੋਰ ਕੋਈ ਗਲ ਨਾ ਕਰੋ, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਲੈ ਲਵੋ।
[2]ਝਗੜਾ।
[3]ਦੇਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
[4]ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
[5]ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਤਕ।

ਸੁ ਨਾਮ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕਾਰੀ।
ਹੋਇ ਅਚੰਭ ਰਹੇ ਹਿਰਦੇ
ਤਿਹ ਠਾਂ ਨਰ ਜੇ ਸਭਿ ਕੀ ਮਤਿ ਹਾਰੀ ॥ ੮੮ ॥

ਛਪਯ ਛੰਦ: ਤੁਰਕਨ ਅੰਬਰ ਅਰਧ[1] {ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਿਆ}
ਅਰਧ ਹਿੰਦੁਨ ਤਬਿ ਲੀਯਾ।
ਸਗਰ ਝਗਰ ਗਜਾ ਨਿਬਰ[2]
ਹਰਖ ਉਰ ਦੁਂਹ ਦਿਸ਼ ਥੀਆ।
ਸਿੱਖਨ ਲੇ ਕਰਿ ਚੀਰ
ਚਿਤਾ ਚੰਦਨ ਕੀ ਰਚਿ ਕਰਿ।
ਨਿਜ ਮੁਖ ਜਹਿਂ ਗੁਰ ਕਹਜੋ
ਤਹਾਂ ਦਿਯ ਦਾਹ ਭਲੇ ਧਰਿ।
ਪੁਨ ਹੁਤੇ ਮੁਰੀਦ ਸੁ ਅਰਧ ਲੇ
ਨੀਕੇ ਤਹਿਂ ਦਫਨਾਇ ਦਿਯ।
ਇਉਂ ਬਾਦ ਬਿਖਾਦ ਮਿਟਾਇ ਸਭਿ
ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨ ਅਹਿਲਾਦ ਕਿਯ ॥ ੮੯ ॥

ਸੋਰਠਾ: ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰ[3] ਪਛਾਨ, ਪੰਚ ਮਾਸ ਬੀਤੇ ਬਹੁਰ।
ਸਪਤ ਦਿਨਨ ਪਰਵਾਨ, ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀ[*] ॥ ੯੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸੰਮਤ ਪੰਦਰਾਂ ਸੈ ਲਖੋ, ਅਧਿਕ ਛਜਾਨਵਾ ਜਾਨਿ।
ਅਸਜੁ[4] ਵਦੀ ਦਸਮੀ ਵਿਖੈ, ਸੱਚਖੰਡ[+] ਪ੍ਰਸਥਾਨ[5] ॥ ੯੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਕਹੀ ਕਛੁ[++] ਥੋਰੀ।
ਸਰਬ ਕਹਿਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਮੋਰੀ।
ਅਹੈ ਜਥਾਪਤਿ ਤਥਾ ਸੁ ਬਰਨੀ।

---

[1]ਅੱਧਾ ਕਪੜਾ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ।

[2]ਨਿੱਬੜ।

[3]ਸੱਤਰ ਵਰਹੇ।

[*]ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ-ਇਹ ਸੋਰਠਾ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਿਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਆਪ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਿਨ ਵਿਸਾਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ੧੫੨੬ ਬਿ. ਤੇ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੱਤਕ ਪੁੰਨਜਾਂ ੧੫੨੬ ਬਿ. ਗਿਣੀਏ ਤਾਂ ਆਯੂ ੭੦ ਵਰਹੇ ੧ ਮਹੀਨਾ ਘੱਟ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਬਣਦੀ ਹੈ।

[4]ਅੱਸੂ।

[+]ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਿਯ।

[5]ਸੱਚਖੰਡ ਚਲੇ ਗਏ।

[++]ਪਾ:-ਮੈਂ।

ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਕੇ ਬਿਕਾਰ ਕੋ ਹਰਨੀ ॥ ੯੨ ॥

ਚੌਪਈ: ਜੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਭਗਤਿ ਪੁਨ ਗਜਾਨਾ।
ਏ ਚਾਰੋਂ ਵਰਨੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਦੈਵ ਸੰਪਦਾ ਗੁਨ[1] ਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਯਾ ਮੈਂ ਭਨੇ, ਹਨੈਂ ਦੁਖ ਦੁੰਦਾ[2] ॥ ੯੩ ॥
ਪਢਹਿਂ ਸੁਨੈਂ ਗੁਣ ਹਿਰਦੇ ਧਾਰਹਿਂ।
ਪੁਨ ਪੁਨ ਕਰਿ ਅੱਭਜਾਸ ਬਿਚਾਰਹਿਂ।
ਲਖਹਿਂ ਅਸੱਤਿ ਸੱਤਿ ਸੋ ਨਿਰਨੋ।
ਹਰਖ ਨ ਸ਼ੋਕ ਨ ਜਨਮ ਨ ਮਰਨੋ ॥ ੯੪ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਫਤ ਮਹਾਤਮ ਜੋਈ।
ਜਗ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਗਟ, ਦੁਰਜੋ ਨਹਿਂ ਸੋਈ।
ਸੁਮਤਿਵਾਨ ਜਾਨਹਿਂ ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ।
ਰਾਖਤਿ ਹੈਂ ਪਰੋਇ ਬਿਚ ਹੀ ਕੇ[3] ॥ ੯੫ ॥
ਬਿਛਰਜੋ ਚਹਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਕਾਲਾ।
ਦ੍ਵੈ ਲੋਚਨ ਸੁਖ ਦੇ ਜੁ ਬਿਸਾਲਾ।
ਹੁਤੀ ਨ ਸ਼ਕਤੀ ਮੋਹਿ ਮਹਿਂ ਐਸੇ।
ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਭਾ ਅਬਿ ਜੈਸੇ ॥ ੯੬ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਝ ਤਾਈਂ।
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੁਹਿ ਮਤਿ ਦੇ ਬਨਿਵਾਈ।
ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਹੀ ਕਥਾ ਅਤਿ ਰੂਰੀ।
ਜੋ ਸਾਧਨ ਅਪਵਰਗਹਿ ਪੂਰੀ[4] ॥ ੯੭ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਦ ਪੰਕਜ ਬੰਦਨ[5]। {ਦਸ ਗੁਰੂ ਮੰਗਲ}
ਸਿਮਰੋਂ ਅੰਗਦ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ।
ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਹਿਰਦੇ ਧਜਾਵੌਂ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਨ ਗਾਵੌਂ ॥ ੯੮ ॥
ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਬਿਘਨਨਿ ਕੇ ਨਾਸ਼ਕ।
ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਸ਼ੁਭ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ।

---

[1]ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਗੁਣ।
[2]ਸਮੂਹ।
[3]ਹਿਰਦੇ ਦੇ।
[4]ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ (ਦੀ ਵਜਾਖਜਾ) ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਹੈ।
[5]ਮੈਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਗੁਰ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਨਾਇ ਬਹੋਰੀ ॥ ੯੯ ॥
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲਾ।
ਧਰੌਂ ਧਰਾ ਪਰ ਪੁਨ ਪੁਨ ਸੀਸਾ।
ਬੰਦੌਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਗਦੀਸ਼ਾ ॥ ੧੦੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ[੧], ਸਿਮਰਨ ਰਤਿ ਗੁਰੂ[੨], [*] ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੁਭ ਨਾਮ।
ਬਿੱਦਯਾ ਜਿਨ ਤੇ ਮੈਂ ਪਠੀ[੩], ਤਿਨ ਪਦ ਕਰੋਂ ਪ੍ਰਣਾਮ ॥ ੧੦੧ ॥

ਕਬਿੱਤ: ਸੁਤਾ ਸਵਿਤਾਸ ਕੀ[੪], ਨਸੱਯਾ ਪਾਪ ਰਾਸ ਕੀ
ਦਿੱਵਯਾ ਮੋਖ ਦਾਸ ਕੀ, ਲਖੈ ਜੁ ਨੇਮ ਜਮੁਨਾ।
ਏਕਬਾਰ ਬਾਰਿ[੫] ਛੁਏ, ਪਾਵਨਤਾ[੬] ਪਾਵਨ ਕੈ[੭]
ਪਾਨ ਤੈ ਸ਼ਨਾਨ ਤੈਂ[੮] ਦੁਖਦ ਤਿਨ ਜਮ ਨਾ[੯]।
ਸ਼ਜਾਮ ਜਲ, ਜਲਜ ਬਿਲੋਚਨੀ ਕੋ, ਸ਼ਜਾਮ ਪਤਿ
ਚੰਚਲ, ਅਛਲ, ਜਿਨ ਛਲਜੋ ਕਾਲਜਮੁਨਾ[੧੦]।
ਜਾਂ ਕੇ ਅਨ ਸਮ ਨਾ ਬਿਘਨ ਗੁਨ ਸਮਨਾ[੧੧]
ਸਦੀਵ ਸਿੰਧੁ ਗਮਨਾ[੧੨] ਸੁਹਾਇ ਸੁਭ ਜਮਨਾ[*] ॥ ੧੦੨ ॥

---

[1]ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ।
[2]ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ।
[*]ਪਾ:-ਰਤਿ ਪ੍ਰਭੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ।
[3]ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ।
[4]ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਦੀ (ਜਮਨਾ ਨਦੀ)।
[5]ਪਾਣੀ।
[6]ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਾਲ।
[7]ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।
[8]ਪੀਂਦੇ ਤੇ (ਜੋ) ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
[9]ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ।
[10]ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਲਾ ਪਾਣੀ, ਨੈਨ ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਹਨ, ਪਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਲਾ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਹੈ (ਤਰੰਗ) ਜਿਸ ਦੇ ਚੰਚਲ ਹਨ, (ਆਛਲ =) ਵਡੀਆਂ ਛੱਲਾਂ (ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ) ਜਿਸ ਨੇ ਛਲਿਆ ਹੈ ਕਾਲ (ਮੌਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਜਮ (ਯਮ) ਨੂੰ। ਭਾਵ ਜਮਨਾ ਨ੍ਹਾਵੇ ਤਾਂ ਜਮ ਦੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ (ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਅੰਕ ੧੦੩-ਤ੍ਰਾਸ ਜਮਦੂਤ ਨਿਵਰਿਨੀ)। (ਅ) ਜਿਸ ਦਾ ਪਤੀ ਕਾਲ ਯਮਨ ਨੂੰ ਛਲਨੇ ਵਾਲਾ (ਪਰ ਆਪ) ਅਛਲ ਤੇ ਚੰਚਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਓਸ ਛਲ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਮੁਚਕੰਦ ਰਿਖੀ ਪੁਰ ਆਪਣਾ ਕਪੜਾ ਪਾਕੇ ਲੁਕ ਗਏ ਤੇ 'ਕਾਲ-ਯਮੁਨ' ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛਲ ਲਿਆ ਸੀ।
[11]ਬੱਰਬਰ ਹੈਨ ਭਾਵ ਡੋਬ ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਘਨ ਤੇ ਤਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਗੁਣ ਜਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮ ਹਨ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਘਨ ਗਨ ਸ਼ਮਨਾ = ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਮਨ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ।
[12]ਸਦਾ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।
[*]ਇਹ ਕਬਿਤ ਅੱਗੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰੁੱਤ ੧ ਅੰਸੂ ੪੬ ਅੰਕ ੧੧ ਵਿਚ ਵੀ ਆਵੇਗਾ।

ਛਪੈ: ਸ੍ਰੀ ਜਮਨਾ ਸੁਖ ਕਰਨ
ਹਰਨ ਦੁਖ, ਦਰਨੀ ਕਲਮਲ[੧]।
ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ, ਬਿਧੁ ਬਦਨ[੨]
ਕੁਮਤਿ ਕਦਨੀ, ਸ਼ਜਾਮਲ ਜਲ।
ਮਨਮੋਹਨ ਕੀ ਪ੍ਰਿਯ
ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਪਾਵਨ ਬਹਿ[੩] ਧਰਨੀ[੪]।
ਸਵਿਤਾ ਸੁਤਾ[੫], ਸੁਜਾਨ
ਤ੍ਰਾਸ ਜਮਦੂਤ ਨਿਵਰਿਨੀ[੬]।
ਤਿਹ ਤੀਰ ਬੂਰੀਆ ਨਗਰ ਇਕ
ਕਵਿ ਨਿਕੇਤ ਲਖੀਏ ਤਹਾਂ।
ਕਰਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤਿ ਕੋ ਭਲੇ
ਗੁਰ ਜਸ ਜਿਸ ਮਹਿਂ ਸੁਠ[੭] ਮਹਾਂ ॥ ੧੦੩ ॥
ਚੌਪਈ: ਆਦਿ ਸੁਧਾਸਰ[੮] ਜੇ ਇਸਥਾਨਾ।
ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ[੯] ਨੀਕੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
ਲਿਖੀ ਦੇਖਿ ਕੇਤੀ ਬਹੁ ਥਾਈਂ।
ਕੇਤੀ ਸੁਣੀ ਜੁ ਮਨ ਮਹਿਂ ਭਾਈ ॥ ੧੦੪ ॥
ਬੀਨ ਬੀਨ[੧੦] ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਆਛੀ।
ਮਾਖਨ ਜਿਉਂ ਲੀਨੀ, ਤਜਿ ਛਾਛੀ[੧੧]।
ਕਵਿਤਾ ਤਾਂ ਕੀ ਰੁਚਿਰ ਬਨਾਈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਨ ਭਾਈ ॥ ੧੦੫ ॥
ਜਹਾਂ ਭੂਲ ਮੁਝ ਤੇ[+] ਕੁਛ ਹੋਈ।
ਸੁਨਿ ਪਠਿ ਕਰੈ ਰੋਸ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।

---

[1]ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ।
[2]ਚੰਦ ਮੁਖ ਵਾਲੀ।
[3]ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ।
[4]ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ।
[5]ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੀ।
[6]ਜਮ ਦਾ ਡਰ ਹਰਨ ਵਾਲੀ।
[7]ਸੁੰਦਰ।
[8]ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
[9]ਭਾਲ ਭਾਲ।
[10]ਚੁਣ ਚੁਣ।
[11]ਲੱਸੀ।
[+]ਪਾ:-ਮੋ ਤੇ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਲੇਹੁ ਬਨਾਏ।
ਜਿਉਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੧੦੬ ॥
ਬਡੇ ਬਿਲੋਕਹਿਂ ਬਾਲਕ ਲੀਲ੍ਹਾ।
ਅਸਤ ਬਿਅਸਤ ਸੁ ਹੁਇ ਮੀਲਾ[1]।
ਬਚਨ ਸਪਸ਼ਟ ਨ ਆਵਹਿ ਤਾਂਹੀ।
ਹਰਖੈਂ ਸੁਨਤਿ ਬ੍ਰਿੱਧ[2], ਰਿਸ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੦੭ ॥
ਛੋਟੋ ਲਖੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ[3]।
ਬਡੇ ਜੁ ਹੈਂ ਲੱਛਨ ਅਸ ਧਰਿਹੀਂ[4]।
ਮੰਦਮਤੀ ਚਹਿਂ ਬਾਦ ਘਨੇਰਾ।
ਤਿਹ ਸੋਂ ਕੈਸੋ ਹ੍ਵੈ ਨ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੧੦੮ ॥
ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਜਾਚਉਂ ਹਉਂ ਦਾਨਾ।
ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ, ਪਰਮ ਕੱਲਜਾਨਾ।
ਮਨਸਾ[5][*] ਸਗਰੀ ਮਨਹਿਂ ਸਮਾਵਹਿਂ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੋਇ, ਨੀਕੋ ਪਦ ਪਾਵਹਿਂ ॥ ੧੦੯ ॥

ਚੌਪਈ: ਏਕ ਆਂਕ ਅਰ ਅਸ਼ਟ ਕਰਿ, ਬਹੁਰ ਅਸ਼ਟ ਪਰ ਸੂਨ[6]।
ਕਾਤਿਕ ਪੂਰਨਮਾ ਬਿਖੇ, ਭਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਨਊਨ[7] ॥ ੧੧੦ ॥
ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਪਿਤ ਤੇ ਜਨਮ, ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਾਮ।
ਬਰ ਮਾਂਗੋਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕੋ, ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਣਾਮ ॥ ੧੧੧ ॥

[ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਮੰਗਲ]

ਕਬਿੱਤ: ਸਭੈ ਗੁਣ ਊਰ, ਭਰਪੂਰ ਹੋਯੋ ਔਗੁਨਨਿ
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੂਰ ਹੂੰ ਕੀ ਬ੍ਰਿੱਧਤਾ ਫਰਦ ਕੀ।
ਹੋਯੋ ਮਨ ਚੂਰ ਚੂਰ, ਰਹੀ ਮਤਿ ਝੂਰ ਝੂਰ
ਦੇਖਿ ਰਹ੍ਯੋ ਦੂਰ ਦੂਰ, ਦਾਰੂ ਨ ਦਰਦ ਕੀ।
ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੂਰਨ
ਸੋ ਲਖਿ ਦੁਖ ਭੂਰ ਗਤਿ ਏਕਲੀ ਨਰਦ ਕੀ।

---

[1]ਅਣਮਿਲਵੀਂ।
[2]ਪਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵੱਡੇ ਪੁਰਖ।
[3](ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ) ਛੋਟੇ ਜਾਣਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਸਦਾ)।
[4]ਐਸੇ ਲੱਛਣ ਧਾਰਦੇ ਹਨ।
[5]ਵਾਸ਼ਨਾ।
[*]ਪਾ:-ਸੰਸਾ।
[6]ਸੰਮਤ ੧੮੮੦।
[7]ਪੂਰਾ।

ਨਾਮ ਹੈ ਸ਼ਰਨ ਸੂਰ, ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਰੂਰ
ਰਾਖਿ ਹੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਜ ਆਪਨੇ ਬਿਰਦ ਕੀ+ ॥ ੧੧੨ ॥

ਊਰ = ਊਣਾਂ, ਖਾਲੀ।
ਬਿੱਧ੍ਰਤਾ = ਬਹੁੱਲਤਾ।
ਫਰਦ = ਫਹਿਰਿਸਤ। ਕਿਸੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਪੱਤਰਾ।
ਭੂਰ = ਸਾਰੇ।
ਸ਼ਰਨ ਸੂਰ = ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਸੂਰਮਾ, (ਭਾਵ = ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਦਾ ਰੱਖਜਕ)।
ਪਾਵਨ = ਪਤਿਤ ਰੂਰ = ਪਤਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੁਹਣਾ।
ਬਿਰਦ ਕੀ = ਧਰਮ ਦੀ, ਨਾਮ ਦੀ।

ਅਰਥ: (ਮੈਂ) ਸਾਰੇ (ਸ਼ੁਭ) ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਾਂ, ਔਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ (ਤੇ) ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਝੂਠ ਦੀ ਮੇਰੀ ਫਹਿਰਿਸਤ ਵਧੀ ਹੋਈ ਹੈ। (ਮੇਰਾ)

ਕਬਿੱਤ: ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਲੇਤਿ ਹੀ ਅਬੰਦਤਾ ਕੋ ਦੇਤਿ ਜਨ*
ਪ੍ਰੀਤ ਲੇਤਿ ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਸੁਖ ਸੇਤੁ ਹੈਂ।
ਭਾਉ ਉਰ ਲੇਤਿ ਹੀ, ਪ੍ਰਭਾਉ ਬਡੋ ਦੇਤਿ ਆਪ
ਨਿਰਗੁਣ ਪਦ ਦੇਤਿ, ਗੁਨ ਦੇਖ ਲੇਤਿ ਹੈਂ+।
ਥੋਰੀ ਜੈਸੀ ਭੇਟ ਲੇਤਿ, ਜਮ ਕੀ ਅਭੇਟ ਦੇਤਿ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਰੁਨਾ ਨਿਕੇਤ ਹੈਂ।
ਹੰਤਾ ਲੇਤਿ ਦਾਸਨ ਕੀ, ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਤਿ ਉਰ++
ਮਨ ਲੇਤਿ ਚਰਨ ਮੈਂ, ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਦੇਤਿ ਹੈਂ** ॥ ੧੧੩ ॥

ਬੰਦਨਾ = ਨਮਸਕਾਰ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ। ਅਬੰਦਤਾ = ਬੰਦਨ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ, ਖਲਾਸੀ, ਮੁਕਤੀ।
ਸੁਖ ਸੇਤ = ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਪੁਲ। ਪ੍ਰਤੀਤ = ਸਿਦਕ। (ਅ) ਪੱਤਿ।

+ਇਹ ਛੰਦ ਅਗੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ਦਸਵੀਂ ਅੰਸੂ ੧ ਦੇ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਚ ਬੀ ਆਵੇਗਾ। ਛੰਦ ੧੧੨ ਤੇ ੧੧੩, ਦੋਵੇਂ ਕੁਝਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਏ ਯਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੈਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਏਥੇ ਬੀ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ।
ਮਨ (ਇਸ ਦੁਖ ਕਰਕੇ) ਚੂਰ ਚੂਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ (ਮੇਰੀ) ਬੜੀ ਝੂਰ ਰਹੀ ਹੈ (ਮੈਂ) ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇਖ ਚੁਕਾ ਹਾਂ (ਪਰ ਇਸ) ਦਰਦ ਦੀ ਦਾਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। (ਕਵਿ) ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚਉਪੜ ਵਿਛੇ ਪਰ) ਇਕੱਲੀ (ਰਹਿ ਗਈ) ਨਰਦ ਦੀ ਹਾਲਤ (ਵਾਂਙੂ) ਮੇਰਾ ਬਹੁਤਾ ਦੁਖ ਦੇਖਕੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਛੇਤੀ ਆ ਮਿਲੇ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਸ਼ਰਨਾਗਤਾਂ ਦਾ ਰੱਖਜਕ ਤੇ ਪਤਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੁਹਣਾ ਹੈ (ਓਹ) ਜ਼ਰੂਰ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣਗੇ।
*ਪਾਠ-ਤਿਹ।
+ਪਾ:-ਗੁਣ ਦੇਖ ਲੇਤ ਨਿਰਗੁਣ ਪਦ ਦੇਤ ਹੈ।
++ਪਾ:-ਤਿਹ।
**ਇਹ ਛੰਦ ਬੀ ਅਗੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ਛੇਵੀਂ ਅੰਕ ੩ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ, ਪਰ ਓਥੇ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਪਾਠ ਐਉਂ ਹੈ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਚੇਤ ਹੈ।

ਭਾਉ ਉਰ = ਦਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ।

ਪ੍ਰਭਾਉ = ਤੇਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ। (ਅ) ਆਤਮ ਬਲ।

ਨਿਰਗੁਣ ਪਦ = ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਅਵਸਥਾ, ਮੋਖ ਪਦਵੀ।

ਅਭੇਟ = ਨਾ ਮਿਲਨਾ, ਬਚਾਉ।

ਕਰੁਨਾ ਨਿਕੇਤ = ਮੇਹਰ ਦਾ ਘਰ। ਹੰਤਾ = ਹੰਕਾਰ।

ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ = ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ।

ਅਰਥ: (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੇਵਲ) ਨਮਸਕਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ (ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, (ਫਿਰ) ਪ੍ਰੀਤੀ ਲੈ ਕੇ (ਆਪਣਾ) ਸਿਦਕ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ (ਐਸੇ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਪੁਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਹੈਨ। (ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ) ਦਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲੈ ਕੇ ਆਪ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ) ਆਤਮ ਬਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਦੇਖ ਕੇ, ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਅਵਸਥਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, (ਫਿਰ) ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਭੇਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਤੇ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਮ ਤੋਂ ਬਚਾਉ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਐਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ ਹਨ-ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਲੈ ਕੇ (ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ) ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਮਨ ਲੈ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾ (ਦਾਨ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰ੍ਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਗਮਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ* ॥ ੫੭ ॥

ਸਮਾਪਤ ਮਸਤ ਸ਼ੁਭ ਮਸਤੁ ॥

●

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਰਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੂਕ ✷)

ਇਹ ਖਿਆਲ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕਏ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। 'ਗੁਰਿਆਈ' ਜਗਤ ਤੇ ਤਾਰਨ ਲਈ ਇਕ ਦਾਤਾ ਪਦ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਭੇਟਾ ਲੈਣ ਲਈ। ਐਸੇ ਖਯਾਲ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੁਹ ਸਕਦੇ। ਉਪਰਲੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਾਰਣ ਆਪ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਮੰਗਣ ਤੇ ਦਾਤੇ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ 'ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਨ ਧਾਨ ਬਥੇਰਾ ਮਿਲੇਗਾ, ਸਤਿਕਾਰ ਬੜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ' ਮਾਮੂਲੀ ਬਾਤ ਹੈ।

---

*ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ-

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਉਤਰਾਰ੍ਧ ਸਕੰਧੇ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਤਾਯਾਂ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੋ ਸਚਖੰਡ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਵਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਤਵੰਜਵੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ਸ਼ੁਭਮ੍ ॥ ੫੭ ॥